31
2 H
6

PETRI VICTORII COMMENTARII IN TRES LIBROS ARISTOTELIS DE ARTE DICENDI.

POSITIS ANTE SINGVLAS DECLARATIONES GRÆCIS VERBIS AVCTORIS.

FLORENTIÆ
In officina Bernardi Iunctæ,
M. D. XLVIII.

COSMO MEDICI, DVCI FLORENTINORVM,

PETRVS VICTORIVS

S A L.

QVVM leuiores etiã meos labores ad honeſtos uiros, et inſignes ingenij, ac fortunæ bonis, miſerim: eosq; dignitate ipſorum commendari uoluerim, hoc maiorum uigiliarum munus, tibi iampridem optime Princeps deſtinaui: & nunc propoſito illuſtri tuo, probatoq; omnibus nomine, in manus eruditorum trado, atq; edo: cum enim præſentiore auxilio, acrioribusq; defenſoribus egeat, fuit etiam à me maiore præſidio, & ualentiorib. opibus muniendum. Huic autem rei perſona tua in primis idonea uiſa eſt, quam plurimis de cauſis eruditi uiri, & ſtudioſi bonarum artium, uerentur ac colunt. Contraq; cuius uoluntatem ac iudicium nihil unquàm molirentur: inuadere nanq; in res quæ Principis uiri nomine ornatæ ſint, tectæq; illo ab omni iniuria, impetuq; inimicorum eſſe debeant, eſt manifeſtò auctoritatem eorum, dignitatemque uiolare. Quare ſi quis erit, qui animi mei ingenuitate, qua in hoc opere uſus ſum, non ſpectata, ſtudioq; opitulandi alijs, quacunquè re poſſum, neglecto, paret ſe contra hunc laborem, aut aliquas eius partes tentare, ac uellicare conetur, eum ſpero, & amore tui reuocatum, metuq; perterritum, ſibi ab omni hoc negotio temperaturum: Cuius autem uoluntatem, nutusq; magis docti uiri obſeruare debent, quàm eius, qui commodis ipſorum diligenter proſpicit, atq; eos undique præſtanti ſua liberalitate ſuſtentat: ue ingrati animi crimine carere nullo modo poſſint, qui huiuſcemodi quicquam mente cogitarint. Præterea quos è multis locis accitos, doctiſſimos uiros, Piſis, antiquo diſciplinarum omnium domicilio, collocaſti, qui illic & noſtræ, & peregrinarum gentium iuuentuti erudiendæ, atq; optimis artibus imbuendæ incumberent: & quos etiam externos homines, alienis in locis degentes, aliquam occaſionem eius rei nactus, ornaſti, & grandi pecunia ſubleuaſti. Quantum hoc beneficium eſt, quod iamdiu mente uerſas? cuiq; ſummis opibus inſeruis, & iam in eum locum deduxiſti, ut cito fructus non paruos laturum ſit? Quantum inquam beneficium eſt, quod ueteres ſcriptores à maioribus tuis ſummo ſtudio collectos, atq; è Græciæ ruinis, incendijsq; ereptos, formis excudere, & ad uſus eruditorum diuulgare uis: atq; huic rei efficiendæ Germanum hominem, qui huius generis magna negotia tota Europa gerit, propoſitis ampliſſimis præmijs huc euocaſti, atq; apud nos typographam officinam ſtruere, atq; ornare mandaſti. Hoc ſanè huiuſcemodi eſt, ut capere omninò illo omnium eruditorum animos debeas, atq; arctioribus uinculis aſtrictos tenere: nam ſi ſuperiores tui, quiq; in iſta clariſſima

*familia floruerunt, ſummam inde laudem conſecuti ſunt, qui ſemper ipſos domi clau-
ſos habuerunt, quanto maiore gloria tu dignus eris, qui per omnes terras ipſos diſ-
ſeminaris, & conſilio iſto tuo caſibus omnibus, quibus plurimis expoſiti ſunt, cum
ſingulis exemplarib. continentur, eripueris: ut eodem facto, & utilitati ſtudioſor.
& æternitati eorum librorum, conſulueris. Laudati meritò ab omnibus ſem-
per fuere, qui copioſas bibliothecas conſtruxerunt, ac magnum numerum optimo-
rum librorum ſub unum tectum contulerunt. Id autem priſcis temporibus opulen-
ti multi, fortunatiq; homines, ac ſummi reges ſtudioſè fecere, ut Polycrates Sa-
mius: Piſiſtratus Athenienſis: Nicocrates Cyprius: Eumenes atq; Attalus:
magnificentiſſimi Pergami reges, atq; elegantiſſimi: quiq; reliquos omnes, & Ari-
ſtotelis bibliotheca empta, & Athenis, Rhodoq; infinita librorum ui Alexan-
dream comportata in hoc ſtudio ſuperauit, Ptolemæus Philadelphus: necnon Ro-
mani imperatores: ipſi enim quoq; laudis huius, ac gloriæ ualdè cupidi extitere, ut
multitudo ingens bibliothecarum Romæ quondam fuiſſe perhibeatur. Et tamen,
qui huic rei ſtuduerunt, hominibus tantum, qui illic uiuerent, profuerunt, ſed ne
ijs quidem plenam, atq; integram utilitatem attulerunt: neq; enim commodè ſemper
poſſunt eruditi: ſuisq; ſtudijs aptè, cuſtoditos in illis, libros tractare. Qui autem
formis imprimendos fideliter curant, in toto quaſi orbe terrarum bibliothecam ſtru-
unt, ac multo magis commoditatibus ſtudioſorum ſeruiunt: paruo enim ære illos pa-
rare, diligenter emendatos, & uſibus ipſorum accommodatos queunt. Neq; ta-
men tu ab hac quoq; laude uacuus es; quamuis uberioris, noua ratione parandæ, ui-
am inueneris: à Clemente nanq; VII. Pont. Max. magnificè inceptam biblio-
thecam: incboatam tamen, imperfectamq; relictam, abſoluis, ac magnis ſumpti-
bus ædificas: nec ornamentis tantum ipſius, pompæq; indulges, uerum etiam illam
ſedulò ſupples, accurata librorum conquiſitione, congerisq; illuc omnes, qui ad te,
amatorem ſummum ipſorum, ab ijs, qui tibi gratificari cupiunt, deferuntur. In-
telligens igitur ego cunctos eruditos uiros tanto hoc beneficio obſtrictos tibi eſſe de-
bere, meæ meorumq; librorum ſecuritati conſulens, ad te illos miſi: ſed multum etiam
me, ut hoc facerem, impulit, quod, cum tibi plurimum debeam: nec maiore aliqua
re gratum animum meum oſtendere queam; uolui munuſculo hoc, me non immemo-
rem eſſe beneficiorum indicare. Debeo autem cum priuatis de rebus, ornatus à te
commodis honoribusq; non paruis, tum publico etiam nomine, quod ciuitatem ſum-
ma diligentia, conſilioq; regis: ut. n. ſemper dignitatis ipſius amator mirificus fui,
non poſſum non maiore beneficio me affectum eſſe ab illo confiteri, qui ipſam tuea-
tur, & incolumem, honeſtamq; eſſe uelit, quàm qui me priuatim pecunia adiuuerit,
aut aliquo huiuscemodi commodo affecerit: nam me hæc non ſumma putare, tu opti-
mus teſtis es: cum enim maiora præmia à te facilè propter excellentem tuam libera-
litatem, & non contemnendum, quod de me feciſti, iudicium, obtinere poſſem, ſem-
per his, quæ primò mihi à te propoſita fuerunt, contentus fui: Qua ſanè in ſenten-
tia, dum tibi commodum erit, meq; munere hoc fungi uolueris, permanebo: totisq;
ingenij uiribus iuuentuti ſeruiam, nec publicè aut priuatim operam meam deſidera-
ri patiar*

ri patiar. Vt igitur hæc non magni æſtimo, neq; ualdè ipsis commoueri ſoleo, ita toto animo amplector, qui patriam hanc meam fouet, & ſaluam, auctamq; uult: quod tu, qui ad eius gubernaculum acceſſiſti, non malis ullis artibus usus, nec adbibita ui ciuibus, ſed uoluntate ipsorum arreptus, & conſilio deorum euocatus, ſtudioſè facis. Quis enim non fateatur Principem eum ciuitatem adiuuare, eiusque dignitati, ac ſaluti proſpicere, qui ſeueris legibus coërcet libidinem iuuentutis, cunctaq; obscœna uitia inde euellere, atq; extirpare conatur? Qui luxuriem refrenat, parcè, ac modicè ueſtibus, cæteróque cultu corporis ut priuatos iubens. Idemq; magiſtratibus, & qui in urbe ius dicunt, & qui in agris, oppidisq; ſummam poteſtatem habent, præcipiat, ut quēadmodum ſeueritate, æquabilitateq; iuris perſonam, quam gerunt, tueantur: ita etiam ueſtimentis, decoreq; omni, ac comitibus, publicam dignitatem cuſtodiant. Hoc certe nemo, non maleuolus, ab eadem animi propenſione erga rempub. ſpeciemq; ciuitatis, non profectum pernegaret, quod patrium ueſtitum iam penè dimiſſum, ad militarémque & caſtrensem translatum, reuocas. Quod etiam in magiſtratuum apparitorib. cæterisq; ipsorum inſignibus ſeruari uoluiſti. Nam illæ maiores curæ, utilioresq; ſunt, quod oppidanorum hominum, colonorumq; magnum numerum delectu habito armaſti, eisq; certos uiros, peritos militarium ordinum, præposuiſti, ſeduloq; ipsos ſtatis diebus exerceri, militiæ munere omni obeundo, imperaſti, ut ab omni repentino tumultu ciuitas, agerq; tutus ſit, & magnas etiam aduersariorum copias contemnat. Nec tamen, ſi fortè aliqua aliquando infinita uis hoſtium irrupiſſet, nec arceri à finibus regionis ulla ratione potuiſſet, aut plaga aliqua in bello (ut fit) accepta foret, non alia uia ſaluti noſtræ proſpexiſti, cum urbem diuturno opere, magnisq; ſumptibus munieris, & infirmiores ipsius partes ita roboraris, ut aſcensus illàc eſſe hoſtib. nulla ratione poſſit, ſimulq; ad eam defendendam omne genus armorum: infinitamq; uim æneарum balliſtarum compararis. Nec non eodem conſilio diſtinendorum hoſtium: aditusq; ipsis ad imperij ſedem intercludendi, cuncta etiam opportuna loca oppidaq; ditionis tuæ diligenter munis: aggeribusq; ac propugnaculis firmas. Hæ cogitationes, ut optimi Principis, patriæq; amantiſſimi manifeſtò ſunt, ita iſtius ætatis, fortunæq; his temporibus minimè eſſe consuerunt. Qui tamen te fortiſſimo patre natum, & in quo Italiæ quondam ſalus nixa ſit, cogitabit: quo uno in bello interfecto ita animi noſtrorum militum, ducumq; ceciderint, ut ſtatim ſæuiſſimis hoſtibus aditum patefecerint, nec ullis fluminibus, aut aggeribus, locorúmue anguſtijs arcere ſe poſſe illos putarint. Vnde fertiliſſimorum agrorum uaſtatio, & opulentiſſimæ urbis direptio, conſecutæ ſunt. Qui inquam te è Ioanne Medice natum eſſe recordabitur, cuius nomen ſolum loco pellebat aduersarios, ac perculsos ſuos recreabat: eundemq; in benè inſtituta ciuitate, ſanctiſſimaq; domo caſtè, pieq; educatum, & omnibus optimis artibus ornatum, hoc mirari deſinet, recteq;, atq; ordine omnia fieri exiſtimabit. Vt cõtra ab his, qui tam generoſa ſtirpe: ad renouandasq; proprias huius terræ uirtutes, laborib. periculisq; ſuis nata, orti non ſunt, ſed ex otio, languoreq; procreati, atq; in iiſdem ſtudijs alti, nihil

præclarum, aut honeſtum unquàm expectabit. Sed ut facta tua proba rectaq́; breui tangere uolui, ut tecum memoria ipsor. gauderes, cotidiéque magis ad noua nobis beneficia afferenda incenderere: ita culpas aliorum, inertiámque detegere nolo: is .n. tu es, qui cumulatè laudari, in cœlumq́; ferri ſine collatione aliorum, iſtius ordinis hominũ, qui longè aliter ſe gerunt, poßis: Quiq;, cum multis reb. ciuib. tuis utilis ſis, nulla tantum re, quantum exemplo, ac ſimilitudine uitæ proſis: quæ uera, clemenſq; ratio eſt Principi homini ciuitatem excolendi, ac priuator. mores emendandi. Vt autem nunc, prædicatione tuarum uirtutum omiſſa (quarum admiratio longius me, quàm oportebat, prouexit) ad rem redeam, libri hi (ut taceam, ſi quid ipsis ſtudio, diligentiáque mea profui) grati tibi eſſe debebunt: & quia à ſummo doctore ſcripti ſunt: quiq; ingenij acumine, atque excellentia eruditionis, reliquos omnes uicerit: & quia diſciplinam eam tradunt, quæ fructus eximios principib. uiris, & ornatus ſingulares fert: Qua .n. re magis omnib. præſtare debet, qui in amplißima fortuna conſtitutus eſt, ac reipub. clauum tenet, quàm eloquentia? ut milites, togatósque his mollißimis habenis flectere, &, quocúnque uult, animos eor. perducere poſſit. Sed quia hæc nota ſua ui ſunt, nec egent uoce aut auctoritate mea, ut planius intelligantur, de illis ſilebo: tantúmque te rogabo, ut, ſi plenè, quod uolui, præſtare non potui, nec tanto oneri ferendo pares uires habui, imbecillitati ingenij mei ignoſcas, & egregiam animi uoluntatem amplectare.

Vale.

Florentia idib. Sept. M. D. *XLVII.*

RATIONIS DICENDI STVDIOSIS.

QVVM incredibili quodã, ſingulariq́; adiuuandi bonas artes ſtudio arreptus, non bene tenuibus ingenij mei uiribus exploratis, nec exigua doctrina animaduerſa, arduum, ac perdifficile opus aggreſſus fuerim, multoſq́; ac magnos labores in eo perficiendo ſuſtinuerim, uidetur nunc tempus eſſe rationem conſilij mei reddere, ac, quibus auxilijs in eo uſus ſim, aperire, ut, ſi naturæ meæ acumen, ac ſubtiliorum rerum ſcientiam, in eliciendis abſtruſioribus ſenſibus Ariſtotelis, eruditis uiris non probaro, diligentiam ſaltem, ac fidem, qua maxima in hoc negotio uſus ſum, illis probem: ut enim me parum ſapienter tantum onus ſuſcepiſſe facilè concederem, ita maiore cura, ac ſtudio tractari illud potuiſſe pernegarem: quod ſi ſedulitatem ipſam, amoremq́; erga ſubtiliſſimorum horum librorum amatores demonſtraro, nec omnino ſine propoſitoq́; meo lapſus eſſe, inanemq́; penitus laborem cepiſſe iudicabor, animo meo gaudebo; ac ſatis iuſtum præmium mearum uigiliar. me reportaſſe putabo: neq; enim unquàm ſperaui me poſſe omnia, quæ per obſcura hic ſunt, loca illuſtrare, aut ſi quid in animo alicuius acuti, & eruditi uiri ſcrupuli oriretur, funditus euellere, atque extirpare: intelligo enim quem auctorem interpretandum ſuſceperim, & cum quo, quantisq́; eodem tempore difficultatib. & tanquàm monſtris mihi pugnandum fuerit; ut ſi partem eorum proſternere, ac profligare potuerim, non parum mihi feciſſe uidear in tantis rerum anguſtijs. Omitto nunc propriam huius ſcriptoris obſcuritatem, ob concitum modum dicendi, quo ſemper in ſuis libris uſus eſt, & reconditam, abditámque huius artis explicationem: quæ res maximum quodque ingenium defatigare, ac torquere poſſunt: lectionis uarietas, multitudóque macularum, quæ plurimas partes horum libror. turpiter fœdarant: nec non teſtimonia antiquorum ſcriptorum, quorum pluri apud auctores ipſos, cum uetuſtate perierint, non leguntur; quemuis merito perterreant: nulla me tamen res adeò perturbare potuit, ut inceptum deſererem, ac non ad exitum perducere conarer: omnia enim potius, quæ potui, ad impedimenta hæc tollenda, difficultatéſque ſuperandas, præſidia cõparaui: primúmque magnum numerum librorum calamo ſcriptorum undique corrogaui, ſine quorum ope non ualde me poſſe ueram, ſinceramque lectionem indagare confidebam: nec tantum, qui hic aut publicè, aut priuatim erant, collegi:

ſed è multis Italiæ oppidis ad hunc uſum ueteres codices opera amicorum euoca-
ui: duos autem ex omnibus emendatiores nactus ſum: quorum alter non ſatis anti-
quus: è non malo tamen exemplari, ut patet, exſcriptus, Franciſci Puccij, docti
hominis, Pontani familiaris, quondam fuit: alter uerò, qui & hunc, & reliquos
omnes, & uetuſtate & fidelitate multum ſuperat, Nicolai Rodulphi Cardina-
lis, integerrimi, atq; eruditiſſimi uiri eſt: in magna enim antiquiſſimorum librorum
ſuppellectili, quos ille magnis ſumptibus, ſummoq; animi ardore comparauit, uo-
lumen etiam habet, quod plures huius artis ſcriptores continet, in quibus etiam hi
tres libri ſunt, ab optimo artium omnium magiſtro de dicẽdi ratione ſcripti. Huius
igitur auctoritate, teſtimonioq; ſæpê utar: probitas autem illius, fidesq;, (ne nunc
in ea conſtituenda tempus teram) in ſingulis locis ſpectandis intelligetur: declara-
bitq; (ut ſpero) res ipſa, me non ſine cauſa illi multum tribuiſſe. Gaudeo autem
eum Romæ illuſtri in loco haberi, ac domo, quæ ingenioſorum, ac doctorum homi-
num plena eſt: non minore enim ſtudio ampliſſimus ille uir, & Latinæ, & Græcæ
linguæ peritos, optimarúmq; omnium artium ſtudioſos alit, fouetq;, quàm copioſiſ-
ſimam bibliothecam, qua & ipſe, & alij paſci poſſint, confecerit. Lætor igitur
illic potiſſimum teſtem eum teneri, ubi nec facilè corrumpi poſſit, & ab omnibus,
cum opus eſſe iudicarint, & uideri, & audiri queat: ne cui fortè in mentem ueni-
at (ut ſunt hominum ingenia) me fucum feciſſe, & aliquid aliquando finxiſſe: Quod
quemadmodum multo minoribus in rebus non auderem, in tam graui, magnaq; re,
nec cogitaui unquam, nec feci. Sed alio etiam, quod eiuſdem generis eſt, non con-
temnendo auxilio uſus ſum: ueterem enim tralationem diligenter inſpexi, &, quam
ſcripturam ſuo in exemplari auctor ipſius habuerit, inde cognoui: qui quidem rudis
quidam, & expers omnis politioris doctrinæ manifeſtò fuit: negotium tamen hoc
cum fide adminiſtrauit. Quare cum barbaram illam tralationem in manibus habe-
rem, Græcum codicem tenere, ac uoces eius ſermonis audire mihi uidebar: nam ne
uerbor. quidem ordinẽ unq; uariat; ac ſingula uerba exprimit, ſæpeq; etiam Græ-
cis ipſis utitur: cum, aut uim eorum non perciperet, aut, quomodo uno uerbo reddi
poſſent, non uideret. Cum autem illa, cuicuimodi eſt, multis iam ante ſeculis con-
fecta fuerit, Ariſtotelis libri tunc integriores, emendatioréſque erant, qui po-
ſtea (ut fit) librariorum negligentia cotidie magis deformati ſunt: inueni autem
illam plerúnque concordem cum optimo libro, de quo ſupra locutus ſum: & quem
antiquiſſimum poſtea uocabo, ne ſemper domini ipſius dignitate in tam tenui re
abuti cogar: qui propter egregia animi fortunæq; bona, honoris cauſa ſemper ap-
pellandus foret: cum enim antiquiſſimum librum nominabo, illum Rodulphi Car-
dinalis accipi uolam. Tralationis autem huius quóque ipſius manu ſcriptos, ac ſa-
tis uetuſtos libros ſecutus ſum, quos diligenter cum Græcis excuſis contuli, ac,
quid inter ipſos diſcreparet, animaduerti: & omnem deniq; moleſtiã hanc patien-
ter tuli, & inquinatiſſimor. uerbor. faſtidiũ exorbui, ut optimo ac politiſſimo ſcri-
ptori conſulerem, ac uiderẽ, ſi ex fæce illa ſinceri aliquid, puriq; depromi, atq; erui
coniectura poſſet. Omnia autem hæc docere, & ſtudioſis multis de cauſis aperi-

re, utile

re, utile exiſtimaui: nam illud etiam non mediocre auxiliũ nullo modo reticebo, quod
multis in locis horũ libror. examinandis, & ubi de lectionis ueritate, & ubi de ſen
tentiarũ obſcuritate ambigebatur, uſus ſum iudicio optimi ac doctiſſimi uiri Fran=
ciſci Medicis: cum quo fideli, ſanctáque amicitia (dum uixit) coniunctus fui: il=
le .n. formam operis huius mei, impolitã adhuc & rudem diligenter uidit, ac quid
ſibi de tota re, plurimisq; ipſius partibus uideretur, amicè, liberéque indicauit.
Cum autem ingenio multum ac doctrina ualeret, méque ex omnibus plurimum di=
ligeret, honorémque meũ ac dignitatem, non minus, ac ſuam, caram haberet, mi=
hi non parum prodeſſe potuit: quod quidem mirifica probitate animi ac beneuolen=
tia, ſtrenuè fecit. Hoc uerò, cum grati animi oſtendendi cauſa, non inuitus prædi
co, tũ libentius hoc facio, quia cum potiſſimũ ille ad laudem, gloriámque monimen
tis ingenij ſui, parandam, natus foret, imbecillitate ualetudinis (qua diu grauiter
conflictatus fuit) & mortis immaturitate impeditus, nihil eorum perficere, quæ
magnificè, grauitérque ſcribere incœperat, potuit: quemadmodum .n. uiuam ami=
ci hominis memoriam ſemper animo tenebo, nec egregias ipſius uirtutes, ac ſubti=
liſſimarum artium ſcieneias, ore unquàm celebrare deſinam, ita etiam quantũ ſcri=
ptorum meor. tenuitate fieri poterit, eam ab obliuione hominum, atque à ſilentio
uindicabo: nactúſque tempus ad hoc idoneum, aliquam è tanto naufragio tabulam
colligere conabor: ſunt .n. quæ inchoata à ſe, mihi abſoluenda: & uſibus ſtudioſor.
prodenda, cum morti uicinus eſſet, reliquit. De præclara autẽ ipſius eruditio=
ne, quàmuis uiuo etiam illo à me diuulgari cœpta ſit, locus magis opportunus erit
(ue ſpero) agendi: ſi .n. cum ipſum ex ſuis ſcriptis cognitum iri putarem, amore
tamen incenſus, luculentum teſtimonium de illius probitate animi, & optimarum
artiũ ſcientia, non ſemel in meis libris feci: quanto nunc mihi magis, ut è tenebris no
men eius eripiam, naturæque temporis reſiſtam (quod omnia conficere, atque ob
ſcurare conſueuit) laborandum eſt? nunc enim tantum, quod ſine iniuria omittere
non potui, commemorare libuit. Hæ igitur ſunt & perſonæ, & res, quæ mihi
in munere hoc obeundo, præſidio fuerunt: nam reliqua, ſi qua hic non inſulsè, ne=
que imperitè adnotaui, à ſedulitate uigilijsque meis profecta ſunt, & aſſidua li=
brorum horum tractatione, Græcorúmque omniũ auctorum euolutione. Red=
denda adhuc mihi ratio eſſe uidetur, cur in Græcos Ariſtotelis de arte dicendi li
bros Latinis uerbis ſcripſerim, nec illos antea exprimere, & in Latinum ſermo
nem uertere conatus ſim: conſentaneum nánque uidetur, ut una, eadémque lingua
ſcientia omnis, atque ars explicetur, qua perſcripta eſt, præſertim cũ Latinus
ſermo magis cõmunis, & uſitatus ſit: Plures autem causæ mihi, & eæ quidẽ (ue
arbitror) non paruæ, ut hoc facerem, perſuaſerunt: in primis autem rei difficul=
tas: cum .n. ſæpè Ariſtoteles utatur teſtimonijs, & poëtarum, & oratorum,
laudib. aut uitijs orationis declarandis idoneis, ſi uerborum ſenſum redderes, non
poteras ſimul uim eorum exemplor. retinere. Quod ſi, relictis illis, alijs exemplis,
quæ loco illi, ac tempori conuenirent, uterere, non erat hoc Ariſtotelem inter=
pretari, & incommoda fortaſſè inde aliqua naſci potuiſſent: præcipuè autem hoc

in oratione, quæ numeris conſtaret, uſu ueniebat, ut ſi Græcor. uerbor. ſententia Latinis uocib. exprimēda foret, numerus orationis immutaretur, ac lōgè diuerſæ, atq; antea erant, ſyllabæ fierent: neque loco illi amplius congruerent, uimque exempli haberent. Singula præterea uerba, ſi uerti debuiſſent, quæ aut tranſlata forēt, aut actū in ſe haberent, aut huiuſcemodi aliquem ornatum, ac ſæpe plures continerent, eandem in ſe moleſtiā habebant: ut facilè intelligere poterūt, qui plures tertij libri partes diligenter attendent: uerbis autem, quib. illa tradita ſunt ab auctore, conſeruatis, illiſque accuratè explanatis, omnia plana erunt: magnum autem negotium eſt huius acutiſſimi, politiſſimique ſcriptoris libros ita uertere, ut candori ſermonis, et ueritati ſentētiar. ſimul ſeruias: pluréſque, qui in hoc munere uerſati ſunt, dum alterum toto pectore amplexantur, altero penitus excidere. Addidit autem mihi animū, impulitq; uehēmenter, ut hoc efficerem, cōmunio utriúſque linguæ, quæ uiget in animis plurimorum: nulli .n. ferè nunc ſunt laudandarū artium ſtudioſi, qui non Græcum ſermonē attigerint, & è fonte hoc hauſerint, ut nō pauci etiam ipſo copioſè ſe ingurgitarint, nec pueri tantū, adoleſcētéſque huic rei toto animo incūbunt, uerum etiā matura iam ætate homines, ac ſenes. Quod ſanè quicunq; optimar. artium, philoſophiæq; in primis ſtudioſi ſunt, ſapienter faciunt: quæ nanq; ab eloquētiſs. eruditiſſimiſq; hominib. eo ſermone literis mādata ſunt, uix ſubtiliter, perfecteq; percipi uidētur poſſe, ſi in aliam linguam tranferantur, aut ſaltem plurimas paſſim obſcuritates gignunt, quæ bona ingenia poſtea diu, multúmque torqueant: ut præſtet laborem, qui in eor. linguæ perdiſcenda ſuſtinetur, ferre, atque ita uno labore multis, magniſque ſe moleſtijs liberare: cōpenſatur .n. id tēporis, quod illic teritur, Græcæ lectionis ſuauitate, ac ſcriptar. illa rerum percipiendar. facilitate. Nec magna (niſi fallor) exquiſitáque eius ſermonis ſciētia opus erit, ut ſenſus uerborū Ariſtotelis, quib. in his libris uſus eſt, eliciatur: ipſe .n. quàmuis ordine ſingulàs cōprehenſiones non expreſſerim, nihil tamen, quod non Latinis uerbis reddiderim, reliqui: nec minorem operā in uerbis explanandis, locutionúmque rationib. explicandis, quàm in ſententijs euoluendis, poſui: nec tamen hoc, quod à me uſurpatū eſt, nouum penitus, inauditúmq; eſt; animaduerti nanq; alios etiam in Græcos poëtas, & artium aliarū doctores, Græcis eorum uerbis propoſitis, Latinè quædam adnotaſſe: nec ipſa ullo modo diſtorquere, in eundē antea ſermonem transferendo, uoluiſſe, & qui cōmentarios Græcæ Latinæq; linguæ fecerunt (quo labore ſuo plurimū ingenuarū artium amatorib. profuerunt) hoc ſpectaſſe uidentur: eadémq; ratio eſt eorū, qui Græcos nunc publicè poëtas, oratoréſque, iuuentuti conſulentes, interpretantur: illos .n. ipſos diuerſa, ac ſcripti ſunt, lingua declarant. Vt hoc etiam ſine reprehenſione fieri hic à me potuiſſe uideatur, ac fortaſſe ſit etiam fructum non paruum allaturum, & laudem aliquando æmulóſque, inuenturum.

Valete.

CAPITA, QVAE *PERPENDI DEBENT, ANTE LEGITImam operis declarationem.*

VETVS conſuetudo fuit antiquorum Ariſtotelis interpretum, ut, antequàm ſententias, uerbaq́ auctoris explicarent, nonnulla diligenter quærerent, quæ cognita magnopere rerum earum perceptionem adiuuare uiderẽtur: προλεγόμενα autem ipſa, quod ante ſcriptionis ipſius argumentum exponerentur, uocare conſuerant. Illa uerò pleruncq́ hæc erant: propoſitum in ea ſcriptione auctoris: utilitas rerum, quæ illic continerentur: cur eum indicẽ liber haberet: quo loco legi debeat: an legitimus auctoris foret: diuiſio eius in capita, parteſq́: nec non ad quam potiſsimum philoſophię partẽ pertineret. Horum alia rectè hic quoq́, uel neceſſariò potius quæri debent: alia uerò ſine reprehenſione, quia ſatis plana ac firma ſunt, relinqui fortaſſe poterant: nec tamen incommodi aliquid importabunt, ſi & ipſa diligentius animaduerſa, & confirmata fuerint. Quare putaui me rectè facturum, ſi morem ingenioſorum, eruditorumq́ hominum ſecutus, ipſe quoq́ de omnibus his rebus copioſius diſputaro. Videndum igitur in primis conſilium Ariſtotelis, & quid propoſitum in animo habuerit, cum horum librorum ſcriptionem aggreſſus eſt: σκοπὸς enim bene cognitus lectoris mentem dirigit, & ad certum finem perducit: facitq́ ne ad diuerſas res fruſtra in lectione, tanquàm in curſu errantes, deuehamur, ſed ad ipſum omnia referamus: iactari autem, & aliò, atque aliò deferri neceſſariò cõtingeret, niſi quò tendamus cognitum nobis prius, ac perſpectum fuerit. Ipſe autem pleruncq́ propoſitum librorum, quos ſcriberet, ſtatim aperuit, ut initio Topicorum fecit: primis .n. uerbis indicat, qui ſit eius ſcriptionis finis, quẽ πρόθεσιν uocat: quo ipſo uerbo in ſecundo etiam horum librorum Ariſtoteles uſus eſt, ubi exponit, quæ tractanda reſtent, ut præſtare poſsit, ad exitumq́ perducere, quę initio propoſuit. Hic tamen non apertè id docuit, quamuis è proœmio hoc ipſo erui, intelligiq́ manifeſtò queat. Propoſitum igitur ipſius eſt, rationem uiamq́ tradere, qua facultatem cõſequamur uidendi quicquid erit in quaq́ re, quod aptum ſit ad perſuadendum: fuſeq́, ac latè de illa dicendi. Facultatem autem hanc utilem eſſe, ac multum ualere ad uitam degendam, ipſemet plurib. argumentis confirmauit, cum ſciret inueniri non paucos, qui ipſam ſedulò criminarentur, & detrimentoſam etiam eſſe dicere auderent: quæ res Latinis eius artis magiſtris, eam ab hac culpa tueri uolentibus, plurimum negotij attulit: ipſe autem falsò illam inſimulari facilè oſtendit. De fructu igitur, qui ex ipſa capi poteſt, cum explanatus ab eo, & conſtitutus ſit, multiſq́ modis magnus eſſe intelligatur: quamuis nõ omnib. locis, ac temporibus idem ſit, ſed uarietur ex inſtitutis, & rectionib. ciuitatum, ulterius non diſputabo: ſed cur ita inſcripti hi libri ſint, breui oſtendam: neq́ .n. aut diuersę unquàm extiterunt, aut exoriri uidentur poſſe opiniones de inſcriptione ipſorum, cum artificium dicendi manifeſtò ipſis tradatur, ac ſummus doctor, quàmuis grauiores multo, ſubtilioreſq́ res literis mandare conſueſſet, hos tamẽ artis ipſius nomine, de qua præciperet, appellari uoluit, ac rhetoricos nuncupauit. Artem autem hanc eſſe, quàmuis multi de hoc dubitarent, ac ſtudium potius quoddam, exercitationemq́ appellarent: non pauciq́ hoc multis argumentis refellere, ac labefactare conarentur, & indice ipſo horum librorum, & accurata in principio diſputatione declarauit: artem tamen non è numero exquiſitarum, perfectarumq́ artium, ſed earum, quę στοχαστικαὶ à Græcis uocantur: qualis medici, ac gubernatoris ars eſt: unde δύναμιν

quoq;,ut affinem huic,parémq; διαλεκτικὴν,ipſam appellat,cũ in manu ipſius poſitum
nõ ſit finem ſemper adipiſci, nec efficere,quod uult,aduerſantib.non nullis rebus, quæ
ſuperare ipſa nulla ratione poſſit: unde laudatur etiam, cum munere ſuo diligenter fun
cta eſt in eo,quod defendendum, probandumq; ſuſcepit, confirmando, quàmuis uicta
diſcedat. Quod uerò quarto loco quęrebatur in Ariſtoteleis libris perpendendis,quis
ordo eorum explicandorum foret:(multę.n. magnæq; quæſtiones de hac re habeban
tur, diuerſiq; eruditiſsimi uiri ſæpè inter ſe magnoperè diſſentiebant)nobis ſcrupulum
aliquem magnum iniĳcere non poteſt: ſeiuncta.n.ab eorum ſcriptionib.hęc ars uidetur,
plenéque trib.his libris explicata: nec dubitare ullo modo poſſumus,quin à primo ipſi-
us ortu auſpicanda ſit,non à poſteriore,aut tertio libro incipiẽda: nec.n.ſeries harum re
rum,quæ admirabilis eſt,id patitur: niſi fortaſſe aliquis quærat, cum particula dialecti-
ces à ſummo hoc doctore dicatur & alĳ etiam eruditi uiri exiſtimarint ipſam magnope
rè adiuuari cognitione rerum dialecticarum, ſubtilioréque illo atq; accuratiore ſtudio,
danda ne ſit illi opera,percepta prius diſſerendi ratione, an ab leuiore hac arte incipien-
dum,poſteaq; grauiori illi incumbendum. Sequitur igitur, ut accuratè uideamus, an ue
ri,legitimiq; huius auctoris libri ſint, de quo etiam antiquitus ſummo ſtudio quæri ini-
tio reliquor.uoluminum Ariſtotelis explanandor.ſolebat: hæc.n.res ignorata magna
incommoda gignere,atq; importare poterat,cum morem plerúnq; habeamus, certor.
hominum,nobiſq; probatorum, iudicium atq; exiſtimationem ſequi: nec minus ſæpè
auctoritati ipſorum,quàm rationib.ac firmis de aliqua re argumentis, tribuamus: ſiue
diffiſi aliquid ſcire nos poſſe,ſi ad opinionem eruditi alicuius ac ſpectati in primis uiri no
ſtram accommodauerimus, quieſcimus, necultra quicquàm laboramus. Ea autem
de cauſa olim perſcrutari hoc diligenter conſuerant, quia magni nominis ſcriptoribus
non nulli falsò tributi libri erant: cuius etiam rei rationem reddiderunt, narrantes:
cum fortunati, opulentiq; homines ac reges, conficiendarum bibliothecarum ſtu-
dioſi forent, ac magna ui auri libros optimorum auctorum emerent, quoſdam pe-
cunia captos, ueros auctores cœlaſſe, ac falſos induxiſſe, ut maius inde pretium re-
portarent. Quod autem auaritia tunc improborum quorundam hominum malum
inuexerat,calamitas ſuperiorum temporum,bonarúmq; artium inſcitia poſtea procrea
uit: non pauci.n.& Græci,& Latini ſcriptores alieno nomine uocantur, & hac etiam
in re,ut in alĳs multis, labores antiquorum, doctor.uirorum,imminuti ſunt, cladémq;
non paruam acceperunt. Id autem, ut de trib.his de oratoris arte libris exiſtimandum
non eſt(ſententiarum nanq; acumen,crebritáſq;,& locutionis genus obſcurum, ac bre
uè,Ariſtotelis eſſe manifeſtò declarant: teſtimonium prętere a ipſius, aliorúmq; doctiſ
ſimorum,& Græcorum,& Latinorũ ſcriptor.idem confirmat: nec quiſpiam unquàm
aliter exiſtimaſſe traditur)ita uerè de illo,qui ad Alexandrum regem miſſus eſt,dici po-
teſt:falsò nanq; huic auctori inſcriptus eſt. Eius uerò non eſſe,præter quàm quod diuer
ſo genere dicendi,ac uarietate opinionum præclarè intelligitur, indicĳs etiam non nul-
lis,auctoritatibúſq; manu tenetur:alienũ.n.eſſe non arbitror de hac re diligẽtius diſpu-
tare,& inſitum in animis plurimorum errorem ſedulitate mea euellere. Primum autem
Ariſtotelis eum non eſſe oſtendam: deinde, qui uerus eius libelli auctor ſit,nõ malo(ut
opinor)indicio,demonſtrabo. In II. igitur libro Priorum Analyticorum Ariſtoteles,
» cum de diuerſis generib.ſignorum diſputaret,inquit. τὸ γὰρ τεκμήριον, τὸ εἰδ᾽ ἐναι ποιοῦν, φα-
σὶν εἶναι: quibus uerbis intelligitur exiſtimaſſe non nullos,eam uim eſſe alterius ſigni:cer
tioris,inquam,ut ſcientiam alicuius rei gigneret: nec non iudicium aliorum,ſentẽtiamq;
ipſum afferre. In rhetorica autem ad Alexandrũ,cum de eadem re ageretur,ſignorum-
» que diuerſa natura traderetur,ſcriptum eſt. ποιεῖ δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν, οἴεσθαι: τὸ δὲ, εἰδ᾽ ἐ-
» ναι: κάλλιστον δὲ τὸ εἰδ᾽ ἐναι ποιοῦν. Eam igitur opinionem, quã Ariſtoteles non ualdè pro
bat,ipſe recipit:ſiue inuentor ipſius,auctorq; fuit:ſiue ut peruulgatam,& quæ tunc ma-
ximè uigeret,ſecutus eſt: nullo modo autem,quam à ſe reĳcit ſedulò ſententiam illic phi
loſophus, ubi poſtea de artificio ipſo, ſuo in loco agit, ſibi aſciſceret, ac uindicaret. Sed
etiam diuerſitatem auctor. arguit, quod notam hanc certam, propriamq;, qui ad Ale-
xandrum ſcripſit τεκμήριον non appellat,ſed id nomen aliò reſeruat, nec uocabulis cer-
tas ab incertis notis diſtinguit: τεκμήριον nanq;, ut ipſe apertè declarat, coniectura apud
eum ualet: ita nanq; appellat: τεκμήριαq; eſſe tradit quęcunq; aliter ge ſta fuerint, atq; il

lud, de quo tunc agitur, factum dicatur: aut cum ipſa met oratio ſibi ipſi aliqua in te con-
traria fuerit, quod qui audiunt, illis rebus, contrarijs inter ſe, moti, coniecturam faciant
nihil ueri in illis uerbis, aut factis eſſe: præterea Laërtius commentarios ullos de hac ar-
te Ariſtotelem ad Alexandrum miſiſſe, cum plures ſcriptos ab eo enumeret in uita eius,
non tradit. Vt addam autem nunc cuius librum eum eſſe putem, Anaximenis Lampſa
ceni eſſe cenſeo, ductus in primis hoc argumēto, quod Quintilianus in tertio libro cum
diuiſionem artis dicendi traderet, quam Anaximenes hic, magni nominis rhetor, fece-
rat, hanc ipſam affert, quam auctor huius rhetorices probat. Verba ipſius hæc ſunt.
» Anaximenes Iudicialē, & Concionalē, generales partes eſſe uoluit: ſeptem autē ſpecies.
» Hortandi, Dehortandi, Laudandi, Vituperandi, Accuſandi, Defendendi, Exquiren-
» di, quod etiam ἐξεταστικὸν dicit. Quarum duę primę, Deliberatiui: duæ ſequētes, Demon
» ſtratiui: tres ultimæ, Iudicialis generis ſunt partes. Suſpicor autem in uerbis his Quinti
liani mendum eſſe, ac poſterius membrum, quod ad laudem, & uituperationem perti-
net, defeciſſe: initium uerò rhetorices illius eſt. τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων: τὸ μὲν, δη-
» μηγορικὸν: τὸ δὲ, ἐπιδεικτικὸν: τὸ δὲ, δικανικὸν. εἴδη δὲ τούτων, ἑπτά. προτρεπτικὸν: ἀποτρεπτι-
» κὸν: ἐγκωμιαστικὸν: ψεκτικὸν: κατηγορικὸν: ἀπολογητικὸν, καὶ ἐξεταστικόν. Mutilum au-
tem locum eſſe apud Quintilianum: &, quod arbitratus ſum, deſiderari, cōfirmat, quod
Demonſtratiui generis partes infra exponit: eādemq; rationem perſequitur, quam au-
ctor eius rhetorices excogitauit. Anaximenem ſanè, ſummum oratorem, cognitū fuiſ-
ſe Alexandro Macedoni, & ſalutem ab eo Lampſacenis ciuibus ſuis, quib. rex ille ual-
dè iratus erat, callidè extorſiſſe, tradit Pauſanias in poſteriore libro τῶν ἠλιακῶν: A equa-
lem uerò fuiſſe Ariſtotelis, atq; ijſdem temporib. floruiſſe, mandauit literis Diodorus Si
culus in xv. libro bibliotheces: cum.n. claros ſcientia bonarum artium uiros, qui unà ui
xiſſent, exponeret: Iſocratem & auditores ipſius: Ariſtotelem: Anaximenem Lampſa
cenum: Xenophontem: Ariſtippum, atq; Antiſthenem: nec non Aeſchinem Socrati-
cum appellauit: qui tamen, ſi diligenter attenduntur, non omninò pares inter ſe ętate
fuerunt: ſed etiam libros quoſdam ſuos ipſum ad Alexandrum miſiſſe, indicio Harpo-
crationis cognoſcitur, qui in lexico, quo uocabula ab x. Atticis oratorib. uſurpata, ex
plicauit, inde non ſemel teſtimonium citat. ſcripſerat autem res geſtas Philippi patris: un
de etiam eoſdem Philippicos uocaſſe uidetur, ut idem declarat, qui & primum, & ſecun
dum, & quartum, & octauum Philippicor. appellat. Idem etiam memorię proditum eſt
à Laërtio, cum uitam Anaximenis Mileſij, ueteris phyſici, exponeret: nam alterā etiam
hiſtoriam compoſuerat Anaximenes hic, quam ἑλληνικὰ inſcripſerat: eam autem cum
ab ortu deorum, & primo genere hominum auſpicatus eſſet, perduxerat uſq; ad præli-
um, quod apud Mantineam factum eſt, in quo Epaminōdas, fortiſsimus imperator, de
ceſsit. Cunctas autem res geſtas, & Græcorum, & Barbaror ille .xij. libris complexus
erat, ut idem Diodorus eodem in libro narrat: ſummo uerò ſtudio ſolitum eum in ſcribē
do ſectari omnes concinnitates, ut non minus bellè, quàm Ephorus, & Theopompus,
eidem ſtudio ſcribendæ hiſtoriæ deditì & ab optimo harum feſtiuitatum magiſtro inſti
tuti, in orbem orationem redigeret, affirmat Plutarchus in commentario, in quo præce
pta multa ad rem pub. gubernandam apta collegit: quod etiam genus dicendi, ornatum
ſcilicet ac floridum, in curiam, forumq; comportauit: nec.n. domi tantum res geſtas ſcri
pſit, præceptaq; dicendi literis mandauit, ſed in aciem proceſsit, iudiciaq; ac delibera-
tiones attigit, omniq; demū ſcribendi in genere, ſummus quidam, ac perfectus eſſe uo-
luit: quàmuis non plenè, quod cupijt, præſtare, atq; efficere potuerit, ut memoriæ pro-
didit Halicarnaſſeus Dionyſius in Iſæi oratoris uita, cū rationē redderet, cur multorū,
qui clari eloquentia fuerant, nec paruam laudem in ſcribendo habuerant, uitas, formaſq;
dicendi non explicaret: hunc.n. quoq; appellat. Verba autem ipſius ponam, cū formis
adhuc excuſa; diuulgataq; cum reliquis non ſit, hæc non inutilis pars ſcriptorū Diony
ſij: eòq; libentius, ut memoria huius eruditi, politiq; ſcriptoris, cuius magnum nomen
quondam fuit, nūc obſcurata, renouetur, ac ſtudio meo illuſtretur. Ἀναξιμένην δὲ τὸν λαμ-
» ψακηνὸν ἐν ἁπάσαις ταῖς ἰδέαις τῶν λόγων τετράγωνόν τινα εἶναι βουλόμενον (καὶ γὰρ ἱστορί-
» ας γέγραφε, καὶ περὶ τοῦ ποιητοῦ συντάξεις καταλέλοιπεν, καὶ τέχνας ἐξενήνοχεν· ἅπτεται δὲ καὶ
» συμβουλευτικῶν, καὶ δικανικῶν) οὐ μέντοι τέλειον ἐν οὐδεμιᾷ τούτων τῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ἀσθενῆ,
» καὶ ἀπίθανον ὄντα ἐν ἅπασιν ὁρῶν. Vnde etiam magis hic liber, qui multam elegātiam

habet ſermonis cõuenire illi intelligitur. Hęc ſunt argumẽta, quę nobis perſuaſerunt, ut adulterinum eum librum putaremus: niſi aliquis ſuſpicetur aliquid etiam ad idem comprobãdum ualere ſimilitudinem nominum: facilis. n. immutatio nominis eſt è uero, ſuoque, in falſum, & alienum nomen, cum & prima, & poſtrema amborum ſyllaba eadem ſit, ut ea de cauſa è minus noto ad celebre, peruulgatumq; nomen ab imperitis librarijs tranſiri potuerit. Vt autem tres hos ab Ariſtotele ſcriptos firmiſsimè aſſeuerare licet, ita cum pluribus uoluminibus, quæ ad artem dicendi pertinent, tradatur præcepiſſe, quæri non ſine cauſa poteſt, qui nam potiſsimum ex illis hi ſint: nam memoriæ quoq; proditum eſt quædam etiam ipſum ad Theodectem de hac arte ſcripſiſſe, θεοδέκτεια nũcupata: quæ tamen alij à Theodecte ipſo excogitata, & literis mandata putarent: uulgoq; nunc tres hi libri illi ipſi credantur. Præterea dicendi artes omnium ſuperior. ipſum collegiſſe, duobuſq; uoluminibus expoſuiſſe, traditum eſt. Alium quoq; librum, & ipſum de arte dicendi ſcriptum, Gryllum uocauit: cuius meminit etiam Quintilianus: libros autem hos, nõ eſſe illos, quos ad Theodectem miſit, liquidò affirmare poſſumus: in tertio nanque libro docet non nulla, quæ breui illic tangit, à ſe in Theodectijs enumerata eſſe: cuius etiam loci teſtimonio intelligitur ipſum uerum auctorem eius operis eſſe, non confectum illud à Theodecte fuiſſe, ut index ſignificare uidebatur, ac multi falsò opinabantur: ita. n. loquens manifeſtò declarat libros, quos in manibus habebat, ab illis diuerſos eſſe: ſi nanq; res aliter ſe haberet, dixiſſet ipſa à ſe ſupra explicata eſſe, nõ alios libros, in quibus id factum foret, appellaſſet. Crederem igitur omnino hos eſſe, quos ſignificauit Laërtius, cũ in notandis libris Ariſtotelis, poſtquàm docuit ipſum feciſſe etiam συναγωγὴν artium ſuperiorum rhetorum, addidit. τέχνης ῥητορικῆς α̅, β̅: niſi numerus libror. repugnaret: ita. n. quoq; nunc inſcribuntur: & plenè abſoluteq; ipſis ars hæc traditur: illis. n. uerbis indicauit ſcripſiſſe ipſum de arte dicẽdi duos libros: tres uerò hi ſunt: in totque ab eo congeſta hęc pręcepta eſſe ex accurata ipſorum, aptaq; diuiſione intelligitur, Sed etiam ueteres ſcriptores tertio teſtimonium petunt. Reſtat igitur, cum Laërtius nuſquàm oſtendat Ariſtotelẽ tres de hac arte libros confeciſſe, ut aliquis ſuſpicetur mẽdum illic in numero ipſor. eſſe; cum tamen plures ipſe calamo exaratos, ac ſatis uetuſtos codices uiderim, inueni ipſos hac in re cum excuſis conſentientes. Eoſdem autem hos intellexiſſe puto Antoniũ apud Ciceronem, cum in II. de Oratore inquit, ſe huius etiam philoſophi legiſſe libros, in quib. ipſe ſua quædam de eadem arte præcepit. Niſi potius accipiẽdus ita locus ille eſt, ut dixerit ſe non tres tantũ hos legiſſe, uerum omnes, quibus aliqua, quæ ad artem dicendi facerent, continebantur: nam ſi tres ſolum hos ſignificaſſet, ſatis imperitè, uel ridiculè potius locutus eſſet, dicẽs: quædam de arte dicendi ſcripta his libris eſſe, qui plenam ipſius perfectamq; ſcientiam tradunt. Reſtant duo capita, quorum alterum cum ab auctore ipſo diligenter, aperteq; tractatum ſit, operam noſtram non magnoperè requirit: intelligo autẽ totius operis in partes diuiſionẽ, & tanquàm animantis alicuius in ſua mẽbra diſſectionem: alterum uerò eſt, ſi hoc quoq; quærere hic oportuit, ad quam philoſophię ipſius partem referri debeat: neq;. n. ſcriptio hęc è genere earum eſſe uidetur, quas ille in ſuo, proprioq; philoſophi munere manens, confecit: perſonam. n. aliam induit, cum hoc ſcribere aggreſſus eſt: quod inſcriptione etiam libri indicauit: ut rhetor enim aliquis præcepta dicẽdi dedit: &, quod plenè illi, ſubtiliterque præſtare non potuerãt, perfectè ad exitum perduxit: intimam. n. artem tradidit: & quæcunq; in ipſa penitus abdita erant, aciemq; aliorum fallebant, euoluit, atq; ante oculos ſtudioſorum collocauit, cum magiſtri eius antea uix paruam ipſius partem attigiſſent: &, quæ potius aliena à natura artis erant, ad deprauandoſq; iudices pertinebant, explicaſsent. Tres igitur in libros totam rem partitus eſt: quorum in primo, cum tria genera dicendi feciſſet, ſingulorum generum propoſitiones explanauit: demonſtratis. n. finibus ipſorum, quomodo, quę ad illos pertinerent, probari poſſent: quaq; ratione eiuſmodi eſſe confirmari, docuit: ſed in extremo etiam ipſo, quo modo fides fieri à rebus expertib. artificij poſſet, & quę oratoris induſtria non pararentur, accuratè demonſtrauit. In altero uero commotiones animi explicuit, ac mores etiam hominum indicauit: qui uariatis animi motibus, habitibus, ætatibus, condicionibuſq; uitæ, ualdè immutantur: ſed communes etiam locos, unde erui argumenta poſſent, non minus ad hoc, quàm ad illud genus apta demonſtrauit: &, ut uerorum, ita etiam ſimulatorum, adumbratorum-

que argumentorũ. Tertij libri duas partes fecit, ac priore, quæ ad ornatũ orationis per
tinerent, cõplexus eſt: poſteriore autem de orationum partib. diſputauit: cum uero ar
tem hanc germen quoddam, & tanquàm pullũ ciuilis diſciplinæ ac diſſerendi rationis eſ
ſe uelit, quod quaſi è radicib. ipſarum prodeat, & ex ambab. procreata, conflataq; ſit, exi
ſtimare aliquis non ſine cauſa poſſet ad partem eam philoſophiæ ſcriptionem hanc refer
ri, quæ πολιτικὴ uocata eſt: magna. n. pręſidia ex hac arte ad tuendũ ſtatum ciuitatis, eri
piendamq; è multis malis remp. capi poſsunt. Vnde etiam imperiti quidam, ſeu glorię ni
mis cupidi, huius artis doctores, ſe politicos eſſe & ſcientiam adminiſtrandarũ ciuitatum
tenere profitebantur. Huius certè ſententiæ Cicero adoleſcens fuit: in primo nanq; li-
bro de inuentione hoc manifeſtò tradit; eum autem quoq; ſecutus eſt Quintilianus: nec
ipſe tantum huius iudicij fuit, uerũ etiam ita ſenſiſſe hunc noſtrum auctorem firmiter cre
didit: ipſi ſanè hanc ſententiam affingit, inquiens. Sed idem & de arte rhetorica tres li-
bros ſcripſit, & in eor. primo non artem ſolum eam fatetur, ſed ei particulam ciuilitatis,
ſicut dialectices aſſignat. Cum tamẽ uerbum id, quod expreſsit Quintilianus, uſurpauit
Ariſtoteles, non ciuilis ſcientię, ſed rationis diſſerendi partem rhetoricen eſſe affirmauit:
dixit. n. ἴϛι γὰρ μόριον τῆς διαλεκτικῆς, καὶ ὁμοίωμα. loco uerò illo, quẽ ſignificare uide-
tur Quintilianus, παραφυάδα ipſam appellauit: niſi aliquis putet hoc ipſum nomen par
ticulam eum reddidiſſe: nam inueniuntur etiam ſcripti libri, in quib. poſt illud legatur μέ-
ρος: quam ſcripturã uetus quoque tralatio ſequitur: id autẽ declarationem tranſlati prio
ris nominis fuiſſe quondam arbitror. Sed cum illam nõ minus exortam è radicib. diale-
ctices, quàm rhetorices philoſophus tradat: manifeſtoque infra dicat ipſam particulam
eſſe, ac ſimulachrũ diſſerendi rationis, nõ peccaret fortaſſe, qui eam ad libros pertinere
diceret, qui inſtrumenti naturam habent, quia & ipſa probare aliquid, ac firmis rationib.
demõſtrare uelle uideatur: quod ſentit Simplicius, ac literis mandauit in cõmentarijs in
Categorias: cum. n. Ariſtotelis operum partitionẽ faceret, & quæ ὀργανικὰ ſunt, expli-
caret, inquit: partim eorũ eſſe de ratione ipſa, & uia demonſtrandi: partim autem trade
re, quæ libros illos acutiſsimos antecederẽt, ut uocata Analytica priora. & liber περὶ ἑρ-
μηνείας, nec non Prædicamenta ipſa: partim uerò de ijs, quæ perſonam ſibi induunt de-
mõſtrandi rationis: cuiuſmodi ſunt libri, quib. locos, ac ſedes argumentor. indicauit: nec
non ſophiſticæ reprehenſiones, arteſque eæ dicendi. Qui igitur huic ſententię accedent,
eruditiſsimi uiri auctoritatem ſequentur, nec à iudicio Ariſtotelis ullam in partẽ aberra-
bunt. Hæc ſunt, quæ olim ante libror. Ariſtotelis explicationẽ ſumma diligentia quę
ri ab ipſius interpretib. ſolita erant. Prius, quàm autẽ huius artis naturã, uimque defini-
at, ac rationem ipſius tractandæ, uiãque tradat, unũ, atque illud quidem definitum ſtra-
tum non habere illã affirmat, ſed imitari in hoc artem diſſerendi, quæ & ipſa certam nul
lam materiam poſsideret, atque in alienos fines iure quodam ſuo irrumperet: ſtatimque
uulgares ipſius magiſtros accuſar, docens eos, cum ſe dicendi artem compoſuiſſe dice-
rent, exiguam ipſius partem attigiſse, ac maiorem, melioremque reliquiſse: unáque
aperuit cauſam, quæ ipſis, ut iudiciale potisſimũ genus curarent, artisque pręcepta ma-
gis ad illud dirigerent, perſuaſit. Quib. confectis utilitatem eius conſtituit, docetque ſine
illa homines neceſſariò ſępè in magnas, iuſtasque reprehẽſiones incisuros, & cõmoda
multa priuata, ac publica amiſsuros: diſſoluit pręterea criminationem illam, qua plures
ſæpè contra ipſam improbè uſi fuerant, affirmantes inde multa, & grauia mala reb. pu-
blicis naſci, cum facultas dicendi ad prauos, & ſeditioſos ciues deueniſſet: oſtenditq; offi
cium huius artis, parteſq; non eſſe, ut fidem faciat, ac quod uelit, ſemper ſuadeat, ſed ut
omnia, quæ in ea cauſa, quam agit, ad fidẽ faciendã apta ſunt, uideat, ac nihil ipſam eor.
prętereat, quod cũ pręſtiterit, ac nihil eorũ, quæ adiuuare rem illam poſſunt, reliquerit,
quãuis res aliorum culpa, aut uitio cauſę ipſius, quod mala ſit, malè ceſſerit, illa cumulatè
muneri ſuo ſatisfecit. Hæc prima huius libri parte, quæ procemij naturam
habet, continentur. Peractis autem his: nouo initio ſumpto, ue-
riores ac magis legitimas huius artis quæſtiones adori-
tur, & certo, admirabilique ordine cuncta
pertractat.

PETRI VICTORII
DECLARATIONES,
IN ARISTOTELIS RHETORICES
LIBRVM PRIMVM.

Ἡ ῥητορική ἐστιν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ.

PRIMAM hanc huius libri partem, ſummos uiros, qui ipſam
interpretentur habere, conſtat: M. Ciceronem & Alexandrum
Aphrodiſienſem: quorum alter, cum ingenuas etiam alias ar-
tes didiciſset, huius maximè ſtudij atque artificij peritiſsimus me-
rito ſemper eſt habitus: alter uero ita accuratè cunctos Ariſto-
telis libros euoluit, ac tantum ingenio ualuit, ut omnia obſcu-
riora ſenſa eorum & percipere ipſe, & alijs declarare potuerit.
Diſsidere tamen hi inter ſe in loci huius explicatione uidentur.
quare ſententias amborum proferam, &, quid utrunque ſecutum
» eſſe ſuſpicer, oſtendam. Ciceronis igitur ex oratore uerba hæc ſunt. Atque etiam ante
» hunc Ariſtoteles, principio artis rhetoricæ, dicit illam artem quaſi ex altera parte re-
» ſpondere dialecticæ. ut hoc uidelicet differant inter ſe: quod hæc ratio dicendi, latior
» ſit: illa loquendi, contractior. Hæc autem è libro primo Academicarum quæſtio-
» num ad Varronem. Huic quaſi ex altera parte, oratoria uis dicendi adhibebatur: expli
» catrix orationis perpetuæ, ad perſuadendum accommodatæ: eundem enim hunc lo-
cum manifeſto intelligit, quamuis ſententiam hanc Ariſtotelis eſſe; ut in oratore fece-
rat, non oſtendat. Alexander uero in primum librum Topicorum, de dialectica lo-
» quens, inquit. Τοιαύτην δ᾽ οὖσαν αὐτήν, εἰκότως καὶ ἀντίστροφόν φησιν ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι τῇ
» ῥητορικῇ, ἐπειδὴ κἀκείνη περὶ τὰ πιθανά: ἃ, τῷ ἔνδοξα εἶναι καὶ αὐτά ἐστι τοιαῦτα: τὸ γὰρ
» ἀντίστροφον ἀντὶ τοῦ ἰσόστροφόν τε καὶ περὶ τὰ αὐτὰ στρεφομένην καὶ καταγινομένην, λέγει.
Cum tradat hic ſcilicet Ariſtoteles dialecticam eſſe antiſtrophon rhetoricæ: ſit autẽ dia
lectica qualem illic deſcripſit Alexander, rectè ipſum feciſſe. Rhetorica nanque circa res
ad perſuadendum accommodatas uerſatur, quæ huiuſcemodi ſunt, ac naturam eam
habent, quia conueniunt opinionibus hominum: quicquid enim ſenſibus iudicijsque ho
minum conuenit, id etiam ad perſuadendum appoſitum eſt. nam quod ad uim nominis
pertinet, ἀντίστροφον pro ἰσόστροφον poſitum ab eo eſſe uult. id autem nihil aliud eſt, niſi
quæ uerſatur circa eaſdem res, & in illis tractandis tota occupatur. intelligit autem
quæ ex opinionibus hominum ſunt, & ἔνδοξα ob eam cauſam uocantur. Et ſenten
tiam igitur Ariſtotelis, & uim uerbi, unde omnis controuerſia orta eſt, expreſsit Ale-
xander. Sed ad Ciceronem reuertamur, qui, ut liquidò intelligitur, aliam primæ par
tis huius nominis rationem eſſe credidit: eſt enim manifeſto duplex, è duobusque no-
minibus iunctum nomen. Non igitur, ut Alexander poſtea fecit ἀντὶ Cicero hic ἴσον
ſignificare putauit: quo intellectu ſæpe priſci Græci capiebant, & quam uim in multis
iunctis uerbis habet, ſed è regione & contra: hoc enim ſignificare apud ipſum ex alte
ra parte, perſpicuum eſt: alijs nanque etiam plurimis in locis, ita Cicero locutus eſt, &
in orationibus, & in libris, quos de philoſophia ſcripſit: exemplis enim in re plana, &
quę paſsim obuia ſit, ſuperſedebo. Videtur igitur ita locum hunc Cicero accepiſſe,
tanquam diſcriminis etiam aliquid inter has artes eſſe, ſignificare hic uoluerit Ariſtote
les: nam ſimiles illas eſſe: affinesque multum inter ſe, optimè ipſe intelligebat: id enim
manifeſto ſignificauit, cum appellarit antea dialecticam, uicinam atque finitimam rhetori
cæ. Sed etiã uerbo idem indicaſſe uidetur, quo hic uſus eſt, cum inquit ipſam reſpõdere:
eo.n. prorſus ſimilitudo quædã declaratur. nihil igitur protulit, ſi diligenter attendimus,
quod uerum nõ ſit, & notioni eius nominis, & naturæ rei, nõ quadret: Alexander.n.

quoq; cum ſimilitudinem harum artium illic oſtendiſſet, quibus rebus illæ diſcrepant inter ſe, tradit rria autem affert, ut facile ex uerbis ipſius intelligere licet. Apſinus quoq; quidam non ignobilis rhetor, eodem intellectu, quo cepit hic Cicero, ἀντίστροφον uſurpauit, dicens . perorationes habere ſe ἀντιστρόφους proœmijs: cum enim eadem ferè tractentur & in principijs orationum & in perorationibus, modo tamen menſuraq; illa diſcrepare dicit. contrarijs autem in locis & tanquam è regione illa collocata eſſe, manifeſtum eſt. cum principium orationis proæmium ſit: peroratio autem, finis & extremum. nihil tamen hic apud Ariſtotelem legitur, quod ad differentiam ullam harum artium indicandam pertineat. niſi in prima parre huius nominis id latet. uerum ſi hoc docere nunc uoluiſſet, uerisimile uidetur accuratius eum id, apertiusq; traditurum fuiſſe. nec tam obſcurè, nomineq; demū, quod aliter quoq; ſumi poſſet, id declaraturum fuiſſe. cuncta ſanè quæ infra ab eo traduntur, ſimilitudinem potius affinitatemq; ingentem rhetoricæ artis, cum diſſerendi ratione ſignificant: nunc enim ipſam μόριον dialecticès: nunc ὁμοίωμα: nunc παραφυὴς uocat: ut cum quaſi hunc ipſum locum interpretans, inquit. » ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν: quod ſecutum Alexandrum, arbitror eum quem antea oſtendi ſenſum ex his uerbis elicuiſſe. quamuis quod ad ſententiam potius eius loci, quam uerbi uim explanandam pertineat, illic protulit Ariſtoteles. Verbum ſanè ipſum multiplex eſt: & nō à diuerſis tantum, ſed ab ijſdem quoq; ſcriptoribus aliter alijs in locis uſurpatum: quæ res intellectum huius loci obſcuriorem reddidir. inde autem uidentur & uariæ notiones eius nominis, & ea de cauſa diuerſæ huius loci interpretationes, manaſſe, quod nō unum ſemper prima pars huius iuncti nominis ſignificat, ſed longè aliud atq; diuerſum: non ſeorſum tantum poſita, ſed cum eodem etiam uerbo copulata. ut autem uerius iudicium de omni hac re fiat, quid aduerbium ἀντί ſeiunctum ualeat, & cū uerbo στρέφω, unde ἀντίστροφος formatum eſt, iunctum, uideamus. ἀντί contra & è regione ſæpe ſignificat: unde ἀντίχθονες, & ἀντίποδες, qui aduerſa ueſtigia noſtris habent, appellantur: è regioneq;, atq; è contraria parte terræ, poſiti ſint. ἀντί quoq; ualere pro, & quaſi alterius loco, manifeſtum eſt. quam uim, notionemq; cum alij uerbo adheſit: cumq; eo conflata particula hæc eſt, retinet. quod uero pro aliquo rectè capi poreſt, et illius loco poni, parem quoq; uim habere, aſsimiliq; natura præditum eſſe exiſtimatur. inde ortum uidetur, ut æqualitatem interdum & ſimilitudinem ualeat: quod apud priſcos Græcos præcipue in uſu fuit. qui (ut plures ſcriptores tradunt) ἀντίθεον, & ἀντίχειρα dicebant, cum æqualem deo hominem, & pollicem æqualibus uiribus cum reliquis digitis præditū, ſignificare uellent, quaſi ἰσόθεον & ἰσόχειρα. ijdem quoq;, idē ſecuti ἀντιάνειραν mulierem, uocabant quæ uiribus corporis ac uirtute, uiro æquaretur. Cum igitur ἀντίστροφος primam ſui partem: quæ è regione atq; è contraria parte ualeat, habet, totum uerbum ſignificat, quod inquit Cicero, ex altera parte reſpondens: quomodo Demetrius Phalereus in libro de elocutione uidetur cepiſſe. ubi de pedibus orationis diſſerit: dicit enim alterum illum pæana, qui fini ambitus, clauſulæq; accomodatus eſt, priori, qui principijs conuenit, ἀντίστροφον eſſe: cum enim tribus correptis; & una producta ſyllaba, ambo conſtent. productam tamen eorum alter, in principio ſyllabam habet: alter uero, in fine, ut reliqua eadem ſint: hæc tantum contrarietas in ipſis conſpiciatur, ut uterlibet ipſorum alter prorſus retro actus ſit. nec non in ſecundo de ortu animantiū (ut alia nunc, quæ ex ipſo & alijs bonis auctoribus exempla ſumi poſſent, omittam) frigus quod in cerebro uiget, collocatum illic dicit, ἀντίστροφον calori, qui è corde manat: quaſi oppoſitum & obiectum, & quod illi reprimendo in contraria ſede conſtitutum ſit. Cum uero eadem ſanè in compoſitione eius nominis pars, quę tamen pro ualeat ſumpta eſt: tum, ut cenſent eruditi ſcriptores: cunctiq; interpretes Ariſtotelis, Alexander, Hammonius, Philoponus, ſignificat ἀντίστροφον, quod circa idem uerſatur, quaſi ἰσόστροφον: quod in eadem re materiaq; tractanda occupatum eſt: ea ratione, qua antea oſtendi. Valet etiam (quod hinc ductum uideri poteſt) ἀντίστροφον, ἀνάλογον: quodque proportione alicui reſpondet: ea nanq;, quæ ſibi proportione reſpondent, res pari coniunctas affinitate complectuntur. Ariſtoteles certè ita in libris ſuis de rep. hoc uerbum cepit: in quarto nanq; libro inquit, (de » poſtremo genere dominationis paucorū loquens.) ἔστιν ἀντίστροφος αὕτη τῶν ὀλιγαρχίαις

χίαις ὥσπερ ἡ τυραννὶς ἐν ταῖς μοναρχίαις. καὶ περὶ ἧς τελευταίας εἴπομεν δημοκρατίας ἐν ταῖς δημοκρατίαις. illud uero popularis ſtatus genus dixerat eſſe ἀνάλογον τῶν μοναρχιῶν τῇ τυραννίδι. Infraq; idem repetens ait. καὶ τὸ τέταρτον εἶδος τῆς ὀλιγαρχίας τοῦτο ἐστιν, ἀντίστροφον τῷ τελευταίῳ εἴδει τῆς δημοκρατίας. quod manifeſto ualet ἀνάλογον. in tertio quoq; libro de ortu animantium: quę duram teſtam ſolidamq; habent in mari, reſpondere dicens ſtirpibus & ijs, quę oriuntur è terra, naturam ipſa habere ἀντίστροφον ait, quo uerbo nihil aliud ſignificare uoluit, niſi ut ipſe met indicat, ἀνάλογον: eo nanq; uerbo idem infra repetens, utitur. Hæc copioſius explanare, inutile mihi uiſum non eſt, ut uis huius loci melius perciperetur: intelligereturq; quæ res magnos auctores in eius declaratione, inter ſe aliquãtulum diſſentire feciſſet, ac poſſet unus quiſq; quẽ uellet ſectari. ipſe ſanè huis iudicij ſum, ut putem omnino Ciceronem ſimilitudinem harum artium oſtendere uoluiſſe, cum & Zenonis morem illum rettulit, & Ariſtotelis teſtimonium è principio huius libri citauit. quamuis de contrarietate quoq; harum artium illic locutus ſit. quod, quin uerum ſit, negari non poteſt: quamuis hic ab Ariſtotele tactum non uideatur: planum enim id erat, & ab omnibus firmiter credebatur, cum & diuerſi earum doctores, & diuerſi uſus forent. ſimilitudinem potius illarum, quæ à multis non perſpiciebatur, aperire & explanare oportebat. in quo cuncti hi ſcriptores oſtendendo incubuerunt. Cicero ipſe cum perfectè eloquentis putaret eſſe, differendi quoq; rationem tenere, omnia facere debuit, ut non ualde illas artes inter ſe diſcrepare demonſtraret: eaq; de cauſa, cum de eo aliquantulum diſputaſſet, ad auctoritates eruditiſsimorum hominum confugit. Zeno quidem certè exiſtimari debet coniunctionem illarum oſtendere uoluiſſe, cum id, quod Cicero exponit, fecit. quaſi ita oſtenderet ipſas alijs omnibus in rebus ſimiles eſſe: idq; tantum inter illas diſcrimen uerſari, quod ipſe manu demonſtraret: errareq; eos, qui ipſas nulla re aut exigua coniunctas arbitrarentur, cum maior eſſet earum ſocietas, quam diſcrepantia. Quintilianus quoq; id fuiſſe conſilium ipſius exiſtimauit, cum in ſecundo libro idem narrans, » inquit. quas quidem Zeno adeo coniunxit, ut hanc, compreſſę in pugnum manus: » illam, explicitę diceret ſimilem. nam de Ariſtotelis mente, iudicioq; dubitari non poteſt. qui, ut antea declaraui, & ut manifeſto intelligitur, omnibus modis quibus poteſt, ſimilitudinẽ illarũ uicinitatemq; oſtendere conatur. nec id non intelligebat Cicero, aut aliam ullã ob cauſam huius loci mẽtionem fecit: ſuſpicionem tamen eruditis merito affert, ne aliter ſenſerit, cum eius rei naturam potius, quam quod hic traderetur ab Ariſtotele ſpectans, addit, ex altera parte: ſiue hoc conſilio fecerit: ſiue, ut non ſine cauſa arbitrari quis poſſet, è frequenti notione eius particulę, ex qua uerbũ illud iunctũ eſt, & qua totum quoq; ita cõpoſitum, prędiũm eſſe conſueuit, abductus fuerit. cum potuiſſet cõmodè id, & rationi ſuę, eiq; quod tunc oſtendere uolebat certe utilius, reticere: apertius.n. uicinitatẽ affinitatemq; illarũ comprobaſſet, ſi relicta contrarietate, quę inter ipſas uerſatur, ſimilitudinis tantum mentionẽ feciſſet: quod liberius etiã, tutiuſq; facere poterat: cum is, cuius teſtimonio utebatur, & ipſe eam reticuiſſet: omninoq;, niſi huius loci ſententiam ſe afferre oſtendens, id protuliſſet, reprehendi à nemine poſset. periculũ eſt ne lapſus aliquantulũ ſit, cum affinxerit Ariſtoteli, quod hic ab ipſo traditum nullo modo uidetur. Quamuis autẽ Græca harũ artiũ nomina Cicero libenter uſurpet, tamẽ quomodo illę Latinè dici poſſent, quandoq; etiam cogitauit: nec tamẽ Latinum uerbũ par Græco inuenit. Sed illarũ uim potius pluribus expreſsit, priorẽq; dicendi, poſteriorem autem, differendi rationem appellauit. Cum res ſatis certa ſit, exẽplis hoc: quorum magna copia mihi, ſi uti uelim, ſe offert, non confirmabo.

Ἀμφότεραι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσιν, ἃ κοινὰ τρόπον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν.

His uerbis docet ſimiles ipſas inter ſe ac finitimas eſſe: cum.n. neutra harum artium certam aliquam, ac definitam materiam habeat, ſed uerſentur ambę circa res probabiles, & quę opinionibus hominum conueniunt, ſimilitudo ipſarum affinitaſq; hinc manifeſto intelligitur: cõmune enim hoc habẽt, quod non unũ aliquod, ac certum ſtratum poſsident, ſed latè uagantur: in diuerſarũq; artium fines irrumpunt. unde aliquo modo multitudini quoq; materies illarũ nota eſt: cęteræ autem artes ac ſcientiæ, cum ſuum quoddam ac definitũ ſtratũ habeant, in illo explicando totæ occupatæ ſunt: neq; extra ip-

ſum pedem unquam ponunt. Et diſſerendi nanq; & dicendi ars in huiuſcemodi rebus uerſantur, quæ à cunctis hominibus intelligi ac cognoſci poſſunt. nō tamē ſubtiliter, acuteq; ab illis, ſed craſſo modo, ac tanquàm per caliginem perſpiciuntur: γνωρίζειν hic (niſi fallor) actionē nō ſignificat, ſed πάθος potius, quomodo Attici ſcriptores ſæpe loquūtur.

Καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης.

Nemo omnino excluditur à cognitione, & craſſa quadā intelligentia rerū dialecticarū, ac rhetoricarū, ſed in cōmuni omnium ſenſu poſitę illę ſunt, nec definitam aliquam ſcientiā habent, à qua ſolum pertractentur: ut numeri exēpli gratia ſunt, qui ab arithmetica, & magnitudinum affectus, qui a geometria tantum traduntur: Harum enim rerum ratio his ſolum, qui eas ſcientias didicerunt, cognita eſt.

Διὸ καὶ πάντες τρόπον τινὰ, μετέχουσιν ἀμφοῖν.

Quod paſsim fieri uidemus (inquit) aliunde nō naſcitur: cunctos .ſ. homines aliquo modo participes eorū eſſe, quę ab ijs artibus exquiſitius geruntur: niſi .n. illę in rebus tractandis, quę a multitudine etiā aliquo modo intelligi ac cognoſci poſſent, occupatę forent, imperiti homines & qui ipſis percipiēdis operam non dediſſent, eas nō tangerent: nec partē aliquam illarū ſibi aſciſcerēt. ut in alijs ſubtiliorib. artib. ſcientijsq; fieri manifeſtū eſt: prorſus .n. illę remotę ſunt ab uſu uulgi. & idiotę, expertes earum omnino ſunt. Eandem autē ſententiam propè ijſdem uerbis protulit in libro περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων, ubi de munere eius agit, qui ſtudio tentādi excutiendiq; alios tenetur: ut .n. ipſum omnib. ſe artib. inſerere probet, ſumit nullā eſſe artē, quę non peruulgatis cōmunibusq; quibuſdā reb. utatur. διὸ πάντες καὶ οἱ ἰδιῶται, τρόπον τινὰ, χρῶνται τῇ διαλεκτικῇ: καὶ πειραστικῇ: πάντες γὰρ μέχρι τινὸς ἐγχειροῦσιν, & quę ſequūtur. Eum autē locum Gręcus eius libri interpres nō negligenter exponit: quem tamē falſò nunc Alexandrū Aphrodiſienſem putāt: & in excuſis libris ipſe auctor eius laboris fuiſſe traditur: id uerò facilè multis modis refelli poteſt. Oſtendit autē, quicunq; ille fuit, cum hunc maximè locum declararet, ſe in libros quoq; hos de arte dicendi commentarios confeciſſe: Quintilianus (ut

» puto) quod hic Ariſtoteles inquit, τρόπον τινὰ, aliquo modo redidit. Saltatur, ac cātatur per omnes gentes aliquo modo. Cicero quoq; in ſecūdo de oratore ita locutus eſt. Quis

» .n. hæc uel nō facilè, uel certè aliquo modo, poſſet ediſcere: cū labore tamē ac moleſtia aliqua ibi ſignificare uoluit. τρόπον autē τινὰ hic (ut arbitror) hoc ſenſu dixit: quāuis .n. imperiti homines eadē, quæ periti faciant, nō tamē eodē modo ea tractāt: ſed tanq; ſimulachrū rerū illarū habēt, quas perfecte abſoluteq; tenent, qui ijs artib. inuigilarunt.

πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ ὑπέχειν λόγον, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν, ἐγχειροῦσιν,

Vt probet cunctos homines umbram ſaltem dialectices, ac rethorices tenere, docet neminem eſſe, qui inquirere in alius dicta ac quod ipſe protulit, aliquo modo tueri, contra ſtudium eius, qui conuellere conetur, non poſsit. quemadmodum etiam qui defendere ſe ipſum, inſimulatum alicuius criminis, & alium accuſare non queat. prima autem duo, ad dialecticum pertinent: ad oratorem uero ea, quæ ſequuntur. ἐξετάζειν hic appellat, quod in libro περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων, ἀνακρίνειν dixit: πάντες γὰρ μέχρι τινὸς ἐγχειροῦσιν ἀνακρίνειν τοὺς ἐπαγγελλομένους. cuncti (inquit) quatenus aggrediūtur, ad certumq; aliquem locum quaſi diſcutere, eos qui aliquid ſe ſcire profitentur, ac quid illi intelligant, interrogationibus elicere conantur. ἐξετάζειν enim inquirere in aliquam rem aut hominem, ſignificat. in primo quoq; libro Topicorum Ariſtoteles, ab hoc uerbo formato nomine, uſus eſt, cum ἐξεταστικὴν artem illam eſſe tradidit, ideſt naturam habere ut in omnes ab omnibus editas uoces, ſententiasq; inquirat, &, ſi quid in illis uitij ſit, perſcrutetnr. exquirere reddidit Quinnlianus, in tertij libri loco illo, qui ſupra a me adductus eſt. ὑπέχειν uero λόγον ualet ſuſtinere quęſtionem & quod dixeris, contra ſtudium aduerſarij uerum eſſe tueri. ita multis locis locutus eſt Ariſtoteles: ut initio primi libri Topicorum, & in ſophiſticis elenchis. appellant nunc uulgo (niſi fallor) tenere concluſionem. Demoſthenes tamen modum hunc loquendi in iudicium trāſtulit ac

» pro Cteſiphonte inquit. ταῦτα ἀναμνήσω καὶ τούτων ὑφέξω τὸν λόγον. ideſt hæc comme

morabo

morabo, & horum rationem reddere non recuſo. Hæc igitur dialectici officia eſſe admonui: ἀπολογεῖσθαι autem καὶ κατηγορεῖν ſunt oratoris. ambæ uero hæ artes & aduerſarium premere poſſunt, & ſe ipſas tueri: ut enim accuſat improbos, innocentiamq; ſuam defendit orator, ita dialecticus reddi ſibi rationem poſtulat eorum, quæ quiſq; enunciarit, atq; ipſe reddere paratus eſt. nec minus inſtructus eſſe ad alterius argumenta refellenda, quàm ad ſententias ſuas confirmandas debet. Munus igitur oratoris, cum alteri periculum creat: nefarieq; ſe in aliqua re geſsiſſe oſtendit, reſpondet muneri dialectici, cum in alicuius ſententiam aliquam inquirit, ac rationem eius poſcit, ſeduloq; contra eum argumentatur. Cum autem ipſe affert cauſas, cur ita ſentiat, & argumentis reſiſtit, muneri alteri oratoris, cum ſe bonum uirum: nec culpæ illi, cuius inſimulatur, affinem eſſe docet.

Τῶν μὲν οὖν πολλῶν, οἱ μὲν εἰκῇ ταῦτα δρῶσιν: οἱ δὲ διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως.

Cum oſtendiſſet omnes homines participes aliquo modo eſſe utriuſq; artis, rationem nunc modumq; declarat, quomodo eas obtineant, qui artis præcepta non didicerunt: neq; enim omnes eodem pacto illis utuntur. è numero igitur (inquit) multitudinis, imperitorumq;, partim fortuito temereq; hæc gerunt: partim autem habitu quodam animi, qui diuturno uſu, tractationeq; harum rerum conficitur: qui enim diu in aliqua cura, opereq; uerſati ſunt, conſuetudine facti, melius faciliuſq; illa adminiſtrant.

Ἐπεὶ δ᾽ ἀμφοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν.

Vrget propoſitum ſuum: pergitq; rem eo deducere, ut probet artes harum rerum confici poſſe: quoniam enim (inquit) utroq; modo, diuerſiſq; his rationibus idem contingit tractare, planum iam nobis eſt, poſſe hæc uia rationeq; tradi, & in artem redigi: quod, quomodo adminiſtrari debeat, ſtatim declarat. Cum autem in excuſis antea libris foret, ἀμφότερα, ut in ſcriptis etiam quibuſdam, ἀμφοτέρως, quemadmodum in melioribus, antiquioribuſq; codicibus inueni, emendaui. Hanc quoq; lectionem ſequitur uetus tralatio. Ad hunc autem locum uidetur Cicero reſpexiſſe, cum in ſecundo libro de oratore inquit. » Etenim cum pleriq; temere ac nulla ratione cauſas in foro dicant: » non nulli autem propter exercitationem, aut propter conſuetudinem aliquam, callidius » id faciant, non eſt dubium quin ſiquis animaduerterit quid ſit, quare alij melius, quàm » alij dicant, id poſsit notare. Non tamen, ut fidus interpres eum expreſsit, ſed ex Ariſtotelea hac, quam ipſi commodum fuit, ſententiam conformauit, ac rationi ſuæ illic eam accomodauit: quæ multum ſane ipſius retineret: non eadem tamen omnino foret: nam cum Platonis locum è Timęo uerteret Cicero, quod εἰκῇ illic erat, inconſideratè, ac temerè, dixit. Eſt autem hic Ariſtoteli εἰκῇ, nulla adhibita cura, ſine ulla cogitatione. quod Cicero caſu & fortuito dicere conſueuit. In primo libro de oratore. » Nam ſi ſubitam & fortuitam orationem, commentatio & cogitatio facile uincit. infra quoq; Ariſtoteles ſe idem aduerbio hoc ſignificaſſe indicauit, cum illud uarians: quod tamen idem ualeat ſumens, inquit. καὶ οἱ ἀπὸ ταὐτομάτου. quod uero hic ταῦτα δρῶσιν, ait, expreſsit Cicero: ac, quid illud eſſet, aperuit: inquit enim. Cauſas in foro dicunt: non ſine cauſa tamen indefinitè locutus eſt Ariſtoteles: de muneribus enim pariter dialectici, ac oratoris diſſerebat. Cicero ad oratorem tantum, de quo tunc ſermo erat, tranſtulit. ſed ſiue hunc locum ſibi propoſuerit Cicero: ſiue non propoſuerit, ut omiſſa omni hac animaduerſione, Ariſtotelis uerba expendamus: ſenſus eorum hic eſt: quod cum quidam fortuito temereq;, cum res tantum poſcit, ac neceſsitas aliqua urget, ei incumbentes: quidam uero conſuetudine adipiſcantur, ut dialectici aut oratoris opus commode efficiant, dubium non ſit, quin illa poſsint explanari: atq; arte comprehendi. Vnde fiat enim (inquit) ut & qui conſuetudine, & qui caſu hæc aggrediuntur, efficiant, quod uolunt, ac propoſitum ſibi finem conſequantur, diligenter animaduerti poteſt: cauſamq; huius rei indagare licet: neq; enim qui quidpiam recte facit, q̃uis id habitu animi, conſuetudineq; faciat, ex arte id ſtatim facere dici poteſt, niſi cauſam illius, recte a ſe adminiſtrati operis, teneat. Argumento autem hoc nobis eſt, munia illa dialectici ac rhetoris, quæ ſupra appellauit, in artem redigi poſſe: neq; enim tantum uſu conſuetudineq; uidemus quoſdam illa commodè obeuntes (ita enim id in accurata qua

dam ſolum eius rei obſeruatione poſitum arbitraremur: nec ullum artificium eius rei extare, ſed experientiam tantum uſumq́ꝫ) neq́ꝫ fortuito ſolum: quis enim id unq́ꝫ artis eſſe aut ab ea proficiſci putaret, quod non, niſi caſu fieri tractariq́ꝫ uideret. uerum quoniam utrunq́ꝫ contingit, facultatem, ut ipſe inquit, habemus, huius rei notandę: cauſamq́ꝫ ipſius ſubtiliter ſpectandæ: cur ſcilicet tam diuerſis rationib. idem præſtari poſsit: illa autem inuenta, artem confecerimus: in cauſæ enim ſcientia atq́ꝫ explicatione omnis uis & natura artis manet. Munire uiam atq́ꝫ aditum patefacere ὁδοποιεῖν & Ariſtoteli & alijs bonis auctorib. ſignificat. Ipſe in primo libro μεταφυσικῶν, cũ traderet priſcos phyſicos nullam aliam cauſam, niſi quę in materie ſita eſſet, uidiſſe. nam poſtea re ipſa docente & latiorem uiam inueſtigandæ ueritatis faciente, ſubtilius id ſtudiũ tractari cœpit. προϊόντων δ' οὕτως, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὡδοποίησεν αὐτοῖς καὶ συνηνάγκασε ζητεῖν. quod ſiquis uocem ipſam exprimere uellet, non incommodè in uiam redigere & methodum, diceret. nam ὁδὸν etiam ordinem ipſum, & progreſſum, qui ſcientiam imitatur, appellauit. ut in .ij. lib. Topicorum. ὁδῷ γὰρ μᾶλλον, καὶ ἐν ἐλάττοσιν ἡ σκέψις.

δι' ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν, οἵ τε διὰ συνήθειαν, καὶ οἱ ἀπὸ ταυτομάτου, τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται.

Cauſam enim inquit, uidere poſſumus, cur & qui conſuetudine docti accuratius: & qui inconſiderate faciunt, id tamen, quod uolunt, efficiunt: ac propoſitum ſibi finẽ adipiſcuntur. facultatem habemus diligenter cogitandi, unde fiat, ut tantopere diuerſi inter ſe, nihilominus aſſequantur propoſitũ: &, quod tẽtarint, ex ſententia conficiant. Sunt libri manu ſcripti, in quib. legatur. τοῦτοι τὴν αἰτίαν: quã lectionẽ ſequitur uetus tralatio.

τὸ δὲ τοιοῦτον ἤδη πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν τέχνης ἔργον εἶναι.

Hoc autem ipſum inquit, huiuſcemodiq́ꝫ omne, nemo iam inficiabitur, quin munus artis ſit: ars enim eſt quæ cauſas rerum ſubtiliter quærit, & cur aliqua efficiantur, rationem reddit. Argumentum uero hoc ſumpſit Quintilianus, cum Rhetoricen artem eſſe probare uolens, inquit. Qua in re alius ſe inartificialiter: alius artificialiter gerat, in ea eſſe artem. inartificialiter autem appellauit, quod hic Ariſtoteles ἀπὸ ταυτομάτου: & artificialiter, quod idem διὰ συνήθειαν uocauit, non ualde uenuſtis & elegantibus uerbis: nec ſatis appoſite rem ipſam exprimentibus: & Cicero etiam de oratore. Sed quæ ſua ſponte homines eloquentes facerent, ea quoſdã obſeruaſſe.

νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες, ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς μόριον.

In rhetoras ſui temporis inuehitur, qui rem ſtultam prorſus, & abſurdam commiſerant: cum enim dicendi rationem ſe explicaturos polliciti eſſent, atq́ꝫ artem ſcribere pręſe tuliſſent, parum, aut nihil artis attigerant, ſed tempus omne triuerant in rebus ab arte alienis, ut ipſe manifeſtò declarat, tradendis. Quod ad ſimilitunem rationemq́ꝫ ſermonis pertinet, ut Ariſtoteles hic συντιθέντες τέχνας, ita etiam Cicero in Bruto. Totumq́ꝫ ſe ad artes componendas tranſtuliſſe. Cum uero antea excuſi αὐτοῦ hic haberent, αὐτῆς emendaui ut in plurib. ac fideliorib. ſcriptis libris inueni. uidi etiam in quibus πεπορίκασιν, non πεποιήκασιν ſcriptum ſit: quam ſcripturam uetus tralatio uidetur ſequi. in margine quoq́ꝫ antiquiſsimi libri uaria hæc lectio eadem manu adnotata eſt: οὐδὲν, ὡς εἰπεῖν, πεπορίκασιν αὐτῆς μόριον. nec tamen repudiandam receptam lectionem cenſeo: ualet enim hic, ut puto, πεποιήκασι fabricarunt: moliti ſunt, illi totam artem ſe compoſuiſſe uideri uolebant, cum tamen, ſiquis diligenter attenderet, exiguam ipſius partem conſtruxiſſent: ποιῆσαι enim huiuſcemodi quoq́ꝫ res pangere ac moliri ſignificat: ut in extremo libro, quo fallaces concluſiones refelli docuit, cum ſcriptionem quæ cõtineret omnem artem diſſerendi intelligens, inquit. ταύτης δὲ τῆς πραγματείας, οὐ τὸ μὲν ἦν, τὸ δ' οὐκ ἦν προεξειργασμένον. ſignificat. n. προεξειργασμένον, ſtudio aliorum laboreq́ꝫ antea confectum. Qui uero alteram maluit, hoc (ut opinor) ſpectauit: ut tanq́ꝫ de inuentorib. ipſius Ariſtoteles loquatur, qui paruam eius partem excogitare, & alijs præbere potuerant.

αἱ γὰρ πίστεις, ἔντεχνόν ἐστι μόνον: τὰ δ' ἄλλα, προσθῆκαι.

Ex omnibus enim inquit quæ ad perſuadendum ualent, probationes tantum artis participes

ticipes ſunt: reliqua quæ ſumuntur, additamenta & appendiculæ ſunt: neq; artificio
hoc ullo modo continentur. ne dum autem aliæ multæ res, quæ fructum ſæpe ferunt
oratoribus, artis compotes ſint: è probationibus etiam ipſis non nullæ, quod infra
Ariſtoteles docebit, carent arte: & ἄτεχνοι ab ipſo uocantur. Quintilianus quoq; de
hoc queritur, quod ætatis ſuæ oratores hanc partem, in qua totos illos occupari opor
teret, aut omnino relinquant, aut negligenter admodum tractent. Pars altera pro-
» bationum, quæ eſt tota in arte: conſtatq; rebus ad faciendam fidem appoſitis, plerũq;
» aut omnino negligitur, aut leuiſsimè attingitur ab ijs, qui argumenta, uelut horrida &
» confragoſa uitantes, amœnioribus locis deſident. nec tamen uitio id fieri ſcriptorum
artis docet, qui potiorem partem in artibus tradendis omiſiſſent, ſed ignauia orator,
ac detrectatione laboris: illi enim delicati facti, arduam hanc difficilemq; rem fugita-
bant. Cum uero excuſi antea unitatis numero προσθήκη haberent, ſecutus fidem an-
tiquiſsimi libri & aliorum etiam ſcriptorum codicum, diuerſo numero, eodem caſu, προ-
σθῆκαι emendaui. Demoſthenes quoq; in poſteriore olynthiaca, cum Philippi regis
uires extenuare uellet, hoc ipſo uerbo uſus eſt, inquiens. Macedonum opes regnũq;:
ſi alijs copijs uiribuſq; aggregentur, & tanq; appendicula quædam cogitentur, non le-
uem uim habere ad illas ornandas: ſi uero ſolæ ſint, poſſe facile contemni: nec aliquid
roboris in ſe habere. ὅλως μὲν οὖν ἡ Μακεδονικὴ δύναμις καὶ ἀρχὴ, ἐν μὲν προσθήκης μέρει,
ἔστι τις οὐ σμικρά, & quæ ſequuntur.

*Οἱ δὲ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων, οὐδὲν λέγουσιν, ὅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως: περὶ δὲ τῶν ἔξω τοῦ πρά-
γματος, τὰ πλεῖστα πραγματεύονται.*

Docet uerum eſſe quod dixerat, qui artes dicendi compoſuerant, reliquiſſe partem
eius, quæ artificio continebatur, perſecutoſq; eſſe quæ applicata illi, & annexa aliunde
erant: de enthymematib. nanq; nihil præcepiſſe eos dicit, quod corpus roburq; affirmat
eſſe rerum probandarum, maioremq; partem ſui ſtudij poſuiſſe in reb. quæ extra cau-
ſam eſſent, explicandis. qui autem hoc faciunt, cum tradituros ſe artem polliciti ſint,
merito reprehenduntur: eiq; culpæ obnoxij ſunt, cuius ipſe eos inſimulat: omittunt
enim illud, quod ſcriptionis ipſorum proprium erat: libroſq; ſuos implent præceptis ex
tra rem tradendis. Enthymemata autem probationum corpus appellat, ideſt ſolum,
& quaſi fundamentum faciendæ fidei: quamuis enim alijs rebus fides fieri poſsit, nul-
la tamen res tantam uim habet: & maioris ponderis eſt: Reliqua, quæ excogitata ab
oratorib. ſunt ad hanc rem apta, multo minus ualent, & ſine illis enthymematicus
officio ſuo fungi poſſet, ac facile probare quod uult. qui autem reb. illis abundaret,
nec argumentorum rationem haberet, ſæpe fruſtra laboraret. Cupiens igitur Ariſto-
teles oſtendere robur enthymematum, & imbecillitatem aliarum partium, eleganter,
acuteq; hoc uerbo uſus eſt. Cicero nunc Græca uoce, nunc Latina ei reſpondente,
μεταφορικῶς librum, uolumenq; è plurib. reb. aut orationib. confectum appellauit.
» Ad Atticum. Hoc totum σῶμα, curabo uti habeas. ad Lucceium. A' principio. n.
» coniurationis uſq; ad reditum noſtrum, modicum quoddam corpus confici poteſt.
Quamuis autem ab eadem re ſimile duxerint, diuerſa tamen magnos hos auctores trãſ-
lata hac uoce ſignificare uoluiſſe, planum eſt. πραγματεύονται, ualet hic ſcribunt, per
tractant: ut infra, οἱ δὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται. nihil aliud in ſuis illis libris
agunt: unde πραγματεῖαι ſcriptiones, commentationesq; & ab hoc ipſo, & ab alijs bo
nis auctorib. uocantur.

Διαβολὴ γὰρ, καὶ ἔλεος, καὶ ὀργὴ, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς, οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν·

Qui naturam perturbationum, quæ πάθη Græci appellant, cognitam non haberet,
falli hic poſſet. & exiſtimare διαβολὴν commotionem animi eſſe. quamuis igitur Ari-
ſtoteles addat, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς, criminationem non uidetur intellexiſſe:
neq; unam ex illis eſſe uoluiſſe: ſed poſteriores duas tantum res. ideſt miſericordiam
& iracundiam, cæteraſq;, quæ eandem naturam haberent, complexum eſſe: quemad-
modum enim utile eſt oratoribus conturbare animos iudicum, ita etiam crimina-
ri aduerſarium, aut criminationem diſſoluere. In iii. libro, ubi de proœmijs agit,
quod non nihil hanc ſententiam adiuuat, eundem ordinem ſeruat, & eodem loco hæc

appellat: ante enim de criminatione loquitur: poſt autem quomodo poſsimus conciliare nobis iudicem & auditorem, & iratum eundem aduerſario facere, docet. Hanc non malam rationem eſſe putaui huius loci explicandi. qui autem complecti quoque πάθος criminationem, tueri uellet, illuc cōfugere (ut arbitror) deberet: ut diceret Ariſtotelem πάθη cuncta apellare, quę contra aduerſarium proferuntur, & potius in iudicum animis, ut ratio ipſius poſcit, conformandis, quàm perdocendis, manent.

ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστὴν

Videtur hic Ariſtoteles, ad iudicem hęc omnia referri dicens, largè loqui: nec enim eo ſenſu capit, quo multis locis & πρὸς τὸν δικαστὴν & πρὸς τὸν ἀκροατὴν cepit. ſed ita uocat quęcunque extra cauſam, ac rem ſunt: & ad iudicem aliquo modo commouendū pertinent: neque enim ſi hic πρὸς τὸν δικαστὴν, quę iudicis perſonam attingunt, ualeret in illis locum criminatio haberet: quę quomodo ab iis, quę ſequuntur, ſeiungi poſsit, non uideo. Hoc enim, quod inquit ad iudicem ea referri, manifeſtò complectitur criminationem: criminatio nanque in aduerſarium iacitur, ut in iii. libro, loco, quem antea indicaui, docet. aut ab aduerſario antea in eum, qui agit oblata, ſedulo ab ipſo depellitur. πάθη ſunt, quę perſonam iudicum & eorum, qui audiunt, attingunt. Verum, quoniam, ſi diligenter attendimus, cum criminamur aduerſarium, propoſitum habemus animum iudicis ab eo alienare: nullaque alia de cauſa id facimus, niſi ut iudicem ipſum in aduerſariū incendamus, non ſine cauſa & criminatio ipſa ad iudicē pertinere dicitur.

ὥστ' εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις καθάπερ ἐν ἐνίαις τε νῦν ἐστι τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν εἶχον ὅτι λέξωσιν.

Errorem magiſtrorum illorum oſtendit, qui precepta ea dicendi traderent, quæ multis in locis nihil ualerent: ac ſi conſentirent homines inter ſe id facere, quod honeſtum ac rectum eſſet, utilitatem nullam prorſus haberent, imbuti (inquit) hac praua diſciplina, ſi quod in non nullis ciuitatibus fit, prçſertimque bene inſtitutis, in omnib. foris locisque, ubi iudicia exercentur, ſeruaretur, ex arte quam didicerunt, uerbum facere non poſſent. quid autem id ſit, aperit.

ἅπαντες γὰρ οἱ μὲν, οἴονται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν: οἱ δὲ, καὶ χρῶνται.

Cuncti enim (inquit) mortales uitium hoc intelligunt: nec rectum eſſe putāt digredi oratores à propoſito, atque in rebus, quę extra cauſam ſint uerſari: nec tamen omnes eodē pacto ſe homines, nationesque gerunt: partim enim uellent huic malo remedium legib. adhiberi: partim, quod honeſtum eſſe ſentiunt, id gerunt: nec permittunt oratoribus ut liberè euagentur, & animos iudicum deprauent. ſi exemplum igitur horum reliqui, qui, quod probant, non imitantur, ſequi uoluerint, omnis ab his oratoribus ſuſceptus labor in prçceptis illis ediſcendis, inanis fuerit. Eodem autem, quo hic uerbo uſus eſt, iterum hoc ipſo in libro, de legibus item loquens. περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσι: nec non in v. de moribus ad Nicomachum: οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἁπάντων. ut autem ἀγορεύειν leges, ita etiam λέγειν quandoque dixit: ut in eodem libro. ὅτι περὶ ὧν οἱ νόμοι λέγουσιν, οὐ χαλεπὸν συνιέναι. nam χρῶνται, utuntur, hic ſignificare arbitror, & Cicero in primo libro de oratore cum, quod hic uerbum hoc ualet, exprimere uellet, uti, dixit. Qui quibus reb. utilitas reip. pararetur, augereturque teneret, iisque uteretur, hunc reip. rectorem. Superiores illi de quibus locutus eſt Ariſtoteles, quid rectum eſſet, tenebant: nec tamen culpam legum emendabant. hi uero utebantur ſcientia illa, nec ſe, quod oporteret, fruſtra intelligere patiebantur.

καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν· καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ.

Nec poteſtatem faciunt oratori, ut quicquam extra cauſam & id, de quo quæritur, dicat: ut Athenis fit in curia, quæ uocatur Ariopagus. Athenęus δείπνο. libro xiii. docet Athenienſes plebiſcito cauiſſe, ne qui pro alio diceret, peroratione uteretur, nè ue iudices illum, de quo ſententiam laturi eſſent, aſpicerent. ægrè ferentes Phrynem meretricem iudicio elapſam, arte & calliditate Hyperidis oratoris: qui eam capitis ream defendit. tota hiſtoria ab eo copioſè explicatur, quam breui in ii. libro Quintilianus te-

tigit. Lyſias quoq; in apologia contra Simonem, te ſtatur in Ariopago uetitum fuiſſe, quæ extra rem eſſent, dicere: qui iiſdem etiam uerbis, quibus hic Ariſtoteles, utitur.
» ἔχοιμι δ' ἂν καὶ ἄλλα πολλὰ εἰπεῖν περὶ τούτου, ἀλλ' ἐπειδὴ παρ' ὑμῖν οὐ νόμιμον ἐστιν ἔξω
» τοῦ πράγματος λέγειν. & quæ ſequũtur: ad areopagitas autẽ oratio illa habita eſt: Pollux præterea in viij. libro idem affirmat: de ariopago enim loquens inquit. προοιμιάζεσθαι δὲ
» οὐκ ἐξῆν: οὐδὲ οἰκτίζεσθαι. Quintilianus uero libro ij. Et Athenis quoq;, ubi actor mo
» uere affectus uetabatur.

Ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες: οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν, εἰς ὀργὴν προάγοντας ἢ φθόνον ἢ ἔλεον.

Laudat eos qui certis terminis claudere oratorem uolebant: & aut oportere putabant hoc legibus caueri: aut eo tanq; firmum iam ac ratum foret, utebantur; uetabantq; digredi a materia dicentem, ac recte ipſos de hac re exiſtimare affirmat: non enim oportere inquit iudicem diſtorquere, quod manifeſto faciunt, qui motus hos turbidos in animis ipſorũ excitant, & aut iraſci faciunt aut inuidere aut miſereri. ita autẽ de iudice loquitur, ut ſi de ligno aliquo loqueretur. & id uerbũ quod corpori accõmodatum eſt, ad animũ transfert: uis.n.adhibetur animis iudicum ab oratore, & poſtqua'm commoti ſunt, facilè poſſunt flecti & è recto propoſito deduci. Theophraſtus cum de materia cœdenda uitioq; aut uirtute ipſius in v. libro ſtirpium hiſtoriæ præciperet, hoc ſæpe uerbo
» uſus eſt, ut cum de certis quibuſdam lignis loquens, inquit. ταῦτα δὲ πρὸς τὰς διαστρο-
» φὰς ἀσφαλέστατα, ideſt maximè contra uitium diſtortionis tuta ſunt: quo conſueuit alia materies laborare. eodem uerbo uſus eſt Ariſtoteles in iij. libro de rep. καὶ ὁ θυμὸς ἄρ-
» χοντας διαστρέφει. excan deſcentia animi ac furor peruertit magiſtratum gerentes, animoſq; illorum deprauat.

Ὅμοιον γὰρ κἂν εἴ τις, ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσει στρεβλόν.

Culpam eorum qui ita ſe gerant, redarguit: ſimiliq;, ab arte fabrorum ſumpto, & ad rem ante oculos ponendam ualde apto, quantopere illi peccent, declarat. Huiuſcemodi enim (inquit) quiddam faciunt, ac ſiquis qua uti norma in dirigenda materia debet, hanc ſponte obliquam reddet ac deprauabit. Lucretius quoq; libro iiij. ab eadem re ſimile duxit: eandemq; ſententiam copioſe, eleganterq; expoſuit: Deniq; ut in fabrica, ſi praua eſt regula prima, & quæ ſequuntur.

Ἔτι δὲ φανερόν, ὅτι τοῦ μὲν ἀμφισβητοῦντος οὐδέν ἐστιν ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα ὅτι ἐστὶν ἢ οὐκ ἔστιν: ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν.

Laudarat Ariſtoteles eos, qui facultatem non prȩberent oratoribus digrediẽdi: quod omne ſtudium illorum in peruertendis iudicibus uerſaretur: oratoreſq; eos qui id tentarent, peccare ac praue facere docuerat. Eundem nunc locum urget: nouoq; argumẽto ad id probandum utitur, a perſona oratorũ ſumpto: declarat.n. eoſdem illos egredi officium ſuum, ac tangere ea quæ muneris ipſorũ non erãt: nec.n. illi uerbũ facere debẽt, niſi ad rem explicãdã confirmandãq; neceſſarium. Quomodo.n. (inquit) ſi intra ſuos fines manere orator uult, prȩſcribere ille unquam iudicib. quid de quaq; re ſentire illos oporteat, poteſt? cũ partes illius tantũ ſint explanare, ac docere rem aut eſſe, aut non eſſe. de qua controuerſia eſt: aut, ſi de prȩteritis rebus agitur, factam aut non factã fuiſſe.

Εἰ δὲ μέγα ἢ μικρόν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ὅσα μὴ ὁ νομοθέτης διώρικεν, αὐτὸν δήπου τὸν δικαστὴν δεῖ γινώσκειν καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων.

Sit ne autem magna res de qua exiſtimari debet, an parua: æqua, an iniqua, ipſum ſua ui decet iudicem intelligere, non perdoceri ab iis, qui controuerſantur inter ſe, ac de illis rebus in iudicium ueniunt: quod ſi hæc etiam conatur probare qui dicit, improbe ac inſolenter facit. quod uero addidit: quȩcunq; lator legis non definijt, nec quanta qualiaq; eſſent, ſtatuit, hoc ut (opinor) ualet. Iudicem enim quoq; ipſum, cum res patitur, ex arbitrio ſuo de his rebus ſtatuere non oportet, ne dum orator ſine culpa hoc facere poſſit: leges enim ſpectare debet, & ipſarum uoluntatem ſequi. uerum quia non omnia ſcriptores legum complecti poſſunt, quæ ab ipſis relicta ſunt, ipſe iudex expendere debet, non actoris diſputatione de illarum natura ſtare: malè enim ſe res habet cum

iudex ex actoris ſententia de rebus decernit: nec uerè unquam ſtatuere de ui ipſarum poteſt. Animaduertendum autem tangere hic Ariſtotelem de quib. exiſtere controuerſias putat. *ἀμφισβητήσεις* ipſe uocat: Græci magiſtri dicendi, *στάσεις*: acerrime enim contenditur in iudicio facta ne res ſit, an non facta: ut qualitas ipſius magnitudoq́ʒ, ſi factam conceditur, quęſtionem gignit: tres enim quamuis alij plures fecerint, credidit ipſe ſtatus eſſe cauſarum. Ita uero ſe rem habere infra ſuis locis declarabitur.

Μάλιστα μὲν οὖν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους, ὅσα ἐνδέχεται, πάντα διορίζειν αὐτούς, καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ τοῖς κρίνουσι.

Non ualde confidit iudicibus Ariſtoteles, & ſcit illos ſæpe aut inſidijs oratorum deprauari, aut proprijs utilitatibus moueri. Quare pauca in poteſtate eorum ut iudicia recta fiant, relinqui uult: cunctaq́ʒ, quæ res concedit, à legibus definiri. Sed alias etiam cauſas adducit, cur in primis in legibus ſcribendis ſtudium ſummum ponendum ſit: ac cuncta, quę fieri poſſunt, ab ipſis definiri debeant.

Πρῶτον μὲν, ὅτι ἕνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους, ῥᾷον ἢ πολλοὺς εὖ φρονοῦντας, καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικάζειν.

Cur plurimam diligentiam in legibus condendis adhiberi uelit, oſtendit: meliusq́ʒ in hoc operam poni, quam in iudicibus legendis putet, ac tribus argumentis utitur. primum à perſonis ipſis ducitur & legum ſcriptorum & iudicum: reiq́ʒ ipſius perficiendæ facilitate: cum enim nec leges condere, nec iudicare res poſsint, niſi prudentes homines, legesq́ʒ pauci multas ſcribant ac ſæpe etiam unus optimis legibus ciuitatem totam ornarit. iudices uero, nullas leges ſequētes, ſed arbitrio ſuo ſententias ferētes, & ipſi legū latores fiant: de ipſa enim re de qua ita ſtatuunt legem ſcribunt, natura ipſius uix ſubtiliter perſpecta. & alijs præfiniunt quid de illa ſentire ac iudicare oporteat, procliuius eſt unum paucoſq́ʒ huiuſcemodi prudentia prȩditos, q̄ multos inuenire. Munus proprium iudicis eſſe uult, lites ac controuerſias audire, & ex oratione actorum diiudicare facta res, aut non facta ſit. affinis illi crimini reus, aut non affinis, ſit. ſtatimq́ʒ animum, ad leges conuertere, & ea pœna quam illæ ſtatuerunt, afficere. qui autem de eo iudicant quod legibus, definitum non ſit, duplex munus ſuſtinent, legis latorum ac iudicum. nam ipſi coguntur ſtatuere qua pœna flagitium illud dignum ſit: quod latoris legis officium erat: & ea pœna qui id commiſit afficere. non facile autē eſt, qui præclare ambo hæc præſtare poſsint, inuenire. Cum ad ſeueritatem iudices impelleret Lyſias, deterreretq́ʒ ne à legib. diſcederēt, admonuit eos officij ipſorū: dixitq́ʒ coactos eſſe ut ſcriptis legib. ſtarent, non nouas aliquas rogarent. quaſi qui id facerent, legislatores repente e iudicib. fierent, quod hic etiam tradit Ariſtoteles. uerba ipſius ex oratione
» contra Alcibiadem hæc ſunt, *οὕτω δοκεῖ μεγάλης ζημίας εἶναι καὶ λίαν ἰσχυρὸς ὁ νόμος, μεμνῆ-*
» *σθαι χρὴ ὅτι οὐ νομοθετήσοντες περὶ αὐτῶν ἥκετε, ἀλλὰ κατὰ τοῖς κειμένοις νόμοις ψηφιούμενοι.*

Ἔπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι, ἐκ πολλοῦ χρόνου σκεψαμένων γίνονται: αἱ δὲ κρίσεις, ἐξ ὑπογύου·

Alterum argumentum cur magis ſcriptis legib. quam ſententijs eorum qui res iudicāt, ſtandum ſit: ut enim res omnis bene intelligatur, multum iuuat diu de illa cogitaſſe: quod enim ſubito cognoſci non poteſt, longa accurataq́ʒ animaduerſione percipitur. hac igitur quoq́ʒ parte prȩſtant ſcriptiones legum, iudicijs certorum hominum: illæ .n. cū multo ante tempore de ui illius rei quæſitum eſt fiunt: exiſtimationes hominum, ſubitæ ac repentinæ plerunq́ʒ ſunt: uixq́ʒ puſillum temporis adipiſcuntur, ut ſecum uerſare illi poſsint, quid ſtatuendum de unaquaque re ſit. anguſtias uero temporis bonis conſilijs, uerisq́ʒ iudicijs inimicas eſſe, manifeſtum eſt. uerba aperta ſunt, ac modus loquendi ſatis frequens. ut autem *ἐκ πολλοῦ χρόνου* nunc inquit, ita etiam ſæpe boni auctores, tempore ſuppreſſo, id tamen oſtendere uolentes *ἐκ παλαιοῦ* dicunt: nam *ὑπόγυον*, quod propinquum eſt: & aut modo prȩterijt, aut iam aduentat, ſignificat: Iſocra
» tes in Panegyrico: *καὶ λέγοντας τοὺς μὲν ὡς ἐξ ὑπογύου γέγονεν αὐτοῖς ἡ παρασκευή*: & in
» Antidoſi. *ἤδη δὲ ὑπογύου μοι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς οὔσης.*

Ὥστε χαλεπὸν ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον καλῶς, τοὺς κρίνοντας.

His igitur de cauſis moleſtum eſt, ualdeq́ʒ arduum, & in foro & in ſenatu aut concione,

æquitatem

æquitatem tueri, ac reip. vtilitatem, illos, qui ipſi ſuo ex ingenio de ſingulis rebus exiſtimant, non legum voluntatem ſpectant. manifeſto' autem hic Ariſtoteles de iudiciis ac deliberationibus agit, quod ex finibus horum generum perſpicitur: nam uerbum κρίνειν commune amborum eſt: quod multis etiam Ariſtotelis ipſius exemplis intelligi licet: aduerbium καλῶς cum ſuperiori ſententia coniungi debet: non cum verbo, quod ſequitur: poſſunt.n. dici ſententię in ſenatu, ac ſępe dicuntur ſubito, ac nulla animi prouiſione: non tamen recte', & iudicari de uno quoq; facto in foro a' iudicibus repente', non tamen hic quoq; recte': aut magno omnino cum labore, raroq;.

τὸ δὲ πάντων μέγιστον ὅτι ἡ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις, οὐ κατὰ μέρος: οὔτε περὶ τῶν παρόντων, ἀλλὰ περὶ μελλόντων τε καὶ καθόλου ἐστίν.

Tertium argumentum hoc eſt, quo idem probat: a rebus ipſis, vel potius ingeniis hominum, ductum. Qui leges enim, ſcribunt, incorrupte' de rebus iudicant, & ſine amore & odio, aliiſq; affectibus, de vna quaq; re ſtatuunt. qui in foro de crimine, facinore'ue aliquo ſententiam ferunt, a' quo id commiſſum ſit ſciunt. uix igitur poſſunt integre' iudicare: eorum.n. quos amamus, flagitia minuimus: cōtraq; inimicorum leues etiam culpas, magnas facimus. Quod igitur imprimis ualet inquit: maximiq; momenti ad hoc confirmandum eſt, quia exiſtimatio legis latoris, non eſt de reb. quæ in parte geruntur: præſenteſq; iam ſunt: verum de futuris, & quæ in vniuerſo fiunt. Cum aūt receptam lectionem retinuerim, quid varietatis hoc in loco inuenerim indicare nunc volo: verba namq; illa *οὔτε περὶ τῶν παρόντων*, a cunctis ſcriptis libris abſunt: nec vllum præterea eorum veſtigium eſt in vetere tralatione. videbunt igitur accurate' ſtudioſi viri, ex ingenio ne a' recentiore aliquo illa reſtituta putent, an negligentia olim a librariis omiſſa: q̄uis.n. planior recepta lectio ſit, antiquę tamen quoq;, ſiquis eam tueri velit, locus eſſe poteſt. Quod.n. imprimis facit vt integrius exiſtiment de reb. legis latores q̄ iudices, eſt, quod de his, aut illis reb. in parte non ſtatuunt, ſed in vniuerſum. q̄uis non nihil etiam ad id valeat, quod non de pręſentibus, ſed de futuris reb. exiſtimant. Quare hoc quod maiorem uim habet in remouēdis reb. quib. illi non deprauantur, ponere potuit: in oſtendendis autem, quib. adiuuarentur addidit, exiſtimare illum de reb. futuris, non de iis quæ in vniuerſo fiunt tantum. Ambab. autem his reb. iam appellatis, infra vtriq; parti reſpondit, cum officium ſenatoris: eiuſq; qui ad multitudinem loqueretur, exponēs: declaranſq; eum vtraq; re impediri, inquit ipſum & de reb. quæ iam ſunt, & perſonis quoq; definitis verba facere atq; exiſtimare.

ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι.

Duo tantum genera appellat, ac demonſtratiuum relinquit quod ſupra quoq; feciſſe ipſum admonui: reſpondet autē oīs hic ſermo illi: omiſit.n. illic quoq; demonſtratiui finem. Qui in deliberatiuo quid vtile ſit, exiſtimat, ac de ea re ſententiam dicit, non ſenator ab Ariſtotele, ſed concionalis appellatur: conſuerant.n. fere' Gręci: certe' Athenienſes, in cōcionibus de rep. ſtatuere. Cicero pro Flacco. „Græcorum autē totæ reſpublicę ſedentis concionis temeritate adminiſtrantur.

πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν, καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συνήρτηται πολλάκις.

His vitiis laborare iudicia perſpicuum eſt: ac multis ſępe damno fuit habere iudices parum amicos. Declarat hoc quoq; Cicero pro Marcello elegantisſime': & ſi de aliis iudicibus illic loquitur: qui exiſtimatores verius appellarentur. conuenit autem id quoq;, ac multo fortaſſe magis, his qui in foro ſedent, ac de litibus ſententias ferunt. Serui „igitur (inquit) iis etiam iudicibus, qui multis poſt ſæculis de te iudicabunt, & quidem „haud ſcio an incorruptius, qua'm nos: nam & ſine amore, & ſine cupiditate, & rurſus ſi„ne odio, & ſine inuidia iudicabunt. Arbitror autem intelligi hic debere *ἐκκλησιαστὰς καὶ δικαστὰς*. quos paulo ante' appellauit, vt ſignificare voluerit: qui in concione de rep. ſententias dicunt, & in foro cauſas iudicant, non ſincere' res iudicare, ſed perſonę illorum *πάθη* plerunq; hęrere: quę integrum incorruptumq; de rebus iudicium, facere ipſos non ſinant. *πρὸς οὓς* igitur, ideſt *σὺν τῇ κρίσει ὧν* ut ad locutionem, qua prius vſus fuerat, redeat. Non amor vero tantum ac cupiditas, cęteræq; animi perturbatio-

nes iudices deprauant:ab eoq; quod rectum eſt, abducunt: ſed propriæ etiã, quod addidit, vtilitates, ac commoda amicorum, cognatorumq;: nam vtile etiam reip. conſilium repudiant quandoq; ciues, ſi rei ipſorum priuatæ aduerſum eſt; neq; poſſunt ſeuerè in foro in alicuius ſcelus animaduertere, qui eidem culpę affines ſunt. συνήρτηται, ſimul aptum connexumq; eſt, & diligere & quę ſequuntur. Vt nec amor: nec odium: nec vtilitas rerum ſuarum, ſeiungi ferè poſſit ab illis, qui de reb. quæ factæ iam definitęq; ſunt, ſtatuunt. Raró.n. contingit, vt quorum illę ſunt, aut non diligas, aut non odio habeas: aut non putes etiam quomodo de illis ſtatuas, aliquo modo tua intereſſe. Ante q̃ illæ fierent aut cum indefinitæ adhuc erant, hi motus animorum deprauare iudicium non poterant. cum vero iam eò venerunt, vt factas videre poſſis, & ad quas perſonas pertineant, intelligas, ſubito animi noſtri commouẽtur, atq; in ipſis aut amor, aut odium exiſtit, aut ſuorum commodorum cogitatio.

ὥστε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ ἀληθές.

Vt nullo pacto amplius veritatem rerum intelligere, ac videre iudices ſatis queant: his enim rebus impediuntur, ac proprijs vtilitatibus occecantur: ἱκανῶς addidit, ſignificare (vt opinor) volens, non penitus ipſis lucem eripi: facultatemq; earum rerum aliquo modo intelligendarum: Sed non poſſe ipſos, ita affectos, plenè perfecteq; eas perſpicere, & vt muneri quod ſuſtinent, iudicandarum rerum, cõuenire videbatur: ἀληθὲς autem æquum iuſtumq; ſignificare planum eſt: hic autem (vt arbitror) intellexit non tam æquum, quamuis æquum etiam, quàm vim vniuſcuiuſq; rei, de qua iudicaturi ſunt, ac certum iudicium de ea facere, quodq; ab omni errore alienum ſit, verum videre dixit. ſic etiam in .iij. libro de rep. locutus eſt, cum haud diſſimilem huic ſententiam efferret. ἀλλὰ μὴν εἰσάγονταί γ' ἐφ' ἑαυτοὺς οἱ ἰατροὶ κάμνοντες, ἄλλοις ἰατροῖς· καὶ παιδοτρίβαι γυμναζόμενοι, παιδοτρίβαις· ὡς οὐ δυνάμενοι κρίνειν τὸ ἀληθὲς, διὰ τὸ κρίνειν περὶ τῶν οἰκείων, ἐν πάθει ὄντες. Θεωρεῖν autem videre quãdoq; reddidit Cicero: vt in .ij. libro de oratore, cum de Gręcis ſapientiæ ſtudioſis loquens, inquit. Se ſeq; & videndi res obſcuriſſimas, & benè intuendi, & copioſè dicendi, rationem hominibus daturos pollicerentur.

ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ, ἢ λυπηρόν.

Valet ἐπισκοτεῖν, tenebras afferre, & caliginem offundere alicui rei: quo verbo eleganter vſus eſt Demoſthenes in .ij. Olynthiaca: ſtatimq; quid intelligere voluerit alijs, translatis tamẽ & ipſis verbis, explanauit. ἀλλ' οἶμαι νῦν ἐπισκοτεῖ τούτοις τὸ κατορθοῦν· αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι, καὶ συσκιάσαι τὰ τοιαῦτα ὀνείδη: & Iſocrates ĩ oratione de pace: τὸ γὰρ πρὸς χάριν ἔθος ἐπισκοτεῖ τῷ καθορᾶν ἡμᾶς τὸ βέλτιον. Tegit igitur, occulitq; naturam rerum voluptas, aut animi dolor, nec ſinit nos ingenij noſtri acumine verè de illis exiſtimare: Cum autem ſinceram hanc huius loci lectionem eſſe putem, quomodo tamen in ſcriptis plurimis libris inuenerim, indicabo: ſunt.n. plures in quib. ἐπισκοπεῖν legatur: quam ſcripturam etiam reddit vetus tralatio: id autem eò libentius admonui, vt intelligatur maculam in hac parte multis antea ſęculis inſediſſe. Integritas vero receptę inde etiam cognoſci poteſt, quod in eadem translatione manſit: offuſis.n. tenebris, quæ antea pręclare cernebantur, amplius videri non poſſunt.

περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὥσπερ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων, ποιεῖν κύριον τὸν κριτήν· περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι, ἢ μὴ γεγονέναι· ἢ ἔσεσθαι, ἢ μὴ ἔσεσθαι· ἢ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατὸν ταῦτα τὸν νομοθέτην προϊδεῖν.

Hæc eſt repetitio quædam: clauſulaq; eorum, quæ ab eo iam dicta erant: vt ipſe aperte narrat: cum.n. multis de cauſis ſuſpectam habeat fidem iudicum: intelligatq; illos à vero abduci rebus quibuſdam, quæ legum latores nequeunt deprauare, quęcunq; fieri poſſunt, ipſis eripere vellet, poteſtatiq; legum latorum committere: verum, quia non nulla ſunt, quæ pertinent etiam ad magnitudinem rei exiguitatemq;: nec non æquitatem, aut iniquitatem facti intelligendam, de quib. legum latores ſtatuere non poſſunt, hæc, quoniam ita neceſſe eſt, iudicib. relinquit: admonet autẽ, vt ſupra quoq; fęcerat, ne plura ſint, q̃ neceſſitas cogat: nã de illis laborare non oportet: facta, nõ facta

veres

uèr es ſit: futura an non futura: hęc enim omnino poteſtati iudicum permittenda: neq; enim res patitur, ut legis lator hęc prouideat.

εἰ δὲ ταῦθ᾽ οὕτως ἔχει, φανερὸν ὅτι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος τεχνολογοῦσιν, ὅσοι τἆλλα διορίζουσιν οἷον τί δεῖ τὸ προοίμιον ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μορίων.

Si res (inquit) hoc pacto ſe habet: quæq; a nobis diſputata ſunt, uitio carent, ac rectè concluſa ſunt, dubium eſſe nemini poteſt, quin qui de alijs reb. in artibus ſuis agunt, ea quæ extra propoſitam materiam ſint, pertractent. διορίζουσιν, explicant hic ualet: ut ſæpe ipſe loquitur: hinc enim deductum eſt, quo paſsim utitur διωρισμένων τούτων. ideſt his rebus explicatis, perſcriptiſq;: nam diſtinguere etiam ſignificare hoc uerbum, apertum eſt: ipſum enim expreſsit (ut arbitror) Cicero cum in oratione in L. Piſonē inquit Græcus primo diſtinguere, atq; diuidere illa, quemadmodum dicerentur.

οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται, πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ποιόν τινα ποιήσωσι: περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων, οὐδὲν δεικνύουσι.

Magiſtri enim inquit, iſti dicendi, cum rationem tradunt conficiendorum exordiorum: aut quæ narratio cæteræq; partes orationis requirant, docent, nihil aliud ſtudent, niſi ut iudicem aut quicunq; ille ſit, ad quem agi debet, ut res ipſorum fert, afficiant: nihil autem pręcipiunt de argumentationibus, probationibusq;, quæ artis participes ſunt: hęc (ut opinor) ſententia eſt huius loci. ποιόν τινα quod inquit, quodam modo affectum ſignificauit: paſsim autem ita loqui Ariſtotelem, cuncti, qui in ipſius libris aliquantulum uerſati ſunt, nouerunt: homines enim ποιοί τινες ab eo appellantur, qui his, aut illis moribus prędıti ſunt, aut ita conformatum ingenium habent: & ut homines, ita etiam facta, quæ ab ipſis proueniunt, quaſi eaſdem qualitates redolentia, ita uocantur.

τοῦτο δ᾽ ἐστιν, ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός.

Errorem illorum, ſeu calliditatem potius refellit: qui, quod proprium eſſet artis huius, relinquerent, & in alijs rebus, in quibus malitię illorum locum haberent, præcepta cōtererent: debebant enim in probationibus artificioſis perdocendis ſtudium ponere. quibus cognitis oratores copia argumentorum abundarent: &, quod uerum robur eſt ipſorum, enthymematici fierent.

διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ καὶ δικανικά: καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι: περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι, πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν.

Conſilium aperit ſcriptorum artis, & unde fieret, ut relicto deliberandi genere, explicandæ rationi iudiciorum illi totos ſe traderent, oſtendit: cum enim rationem dicendi ſe explanaturos eſſe demonſtraſſent, illaq; non minus uerſetur circa deliberationes, quam circa iudicia, cur in altera tantum parte laborarent? Declarat etiam aliunde ipſos nullam cauſam id faciendi habuiſſe, niſi aſtutè agerent: relinquebant enim pulchriorem partem, reip. regendæ accommodatiorem, & ad humiliorem ſe conferebant. In qua etiam re exponenda animaduertendum ipſum extenuare uoluiſſe partem rhetorices: quæ genus iudiciale tradit, cum τὴν περὶ τὰ συναλλάγματα uocauit: quę in pactis hominum, atq; ijs, quę priuatim contrahunt inter ſe, iudicandis, tenui negotio, tota occupata eſt. Cauſa autem huius rei eſt, quod ea, quæ tenebant, non tam magnos fructus in deliberationib. quam in iudicijs ipſis ferebant: nec genus hoc dicendi tam malitioſum inſidioſumq; eſt: id enim infra ſignificauit Ariſtoteles, cum inquit, ὅτι ἧττόν ἐστι πρὸ ἔργου. &c. quæ pars huic reſpondet, & multis in medio poſitis hanc ſententiam abſoluit. Partē autē artis, quæ quomodo ſententiæ dici in ſenatu, & concionibus debeant docet, honeſtiorem ſpecioſioremq; eſſe putat: maiorem enim dignitatem habet, de pace, belloq; agere, cęteriſq; publicis negotijs: quam in litibus aut iudicijs, priuatiſq; alijs rebus occupari. Nam ſententia etiam ſua, publica commoda procurare, atq; ea ſuadere, quæ uniuerſæ ciuitati proſint, ſplendidius eſt, quam unius. alterius ue ſalutem ſuo ſtudio tueri: illa enim omnia pulchriora ſunt, quę in plures redundant. Quod πραγματείαν appellat, hoc uerbo ſæpe utitur, atq; ita uocat opus accuratè confectum, ſiue

potius quod adhuc ſub incude eſt, & fit: tractationemq́ ipſam operis, & diligentem alicuius ſtudij explicationem. Initio Topicorum. ἡ μὲν πρόθεσις τῆς πραγματείας (inquit) μέθοδον εὑρεῖν. & quæ ſequuntur. Animaduertendum an Cicero cum in primo de ora
» tore inquit. Illud autem eſt huius inſtitutæ ſcriptionis, ac temporis, πραγματείαν exprimere uoluerit.

Ο ἧττόν ἐστι πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς.

Quia (inquit) non magno adiumento eſt in deliberandi genere, quæ extra cauſam ſunt dicere: in quo ipſi multum ualent: nec præſtat relictis proprijs rebus in illis manere, quæ extra ſumuntur: et, ſi aliquid prodeſt, parum prodeſt: & multo minus quam in altero illo genere dicendi.

Καὶ ἧττόν ἐστι κακοῦργον ἡ δημηγορία δικολογίας, ἀλλὰ κοινότερον.

Sed etiam id genus dicendi calliditatum uerſutiarumq́ minus capax, neq́ ex malitiæ in eo locũ habent, quæ in litibus iudicijsq́ adhibentur. quare hoc intelligentes dicendi magiſtri ſe ab eo remouent, & illuc ſe conferunt, ubi dolis, fallacijsq́ ſuis latus campus eſt: in quibusq́ ſe exercuere, cum magno fructu omnia explicant. In concione autẽ, & in Senatu uerba facere magis commune ac populare eſſe, inquit, quàm forenſem dictionem: apertior enim illic planiorq́ eſt progrediendi modus: & qui imperitos quoq́ non ualdè latere poſsit. Ratio iudiciorum nihil ſimplex aut ſincerũ habet: multiſq́, ac prauis artib. inſtructa eſt: quibus peruertere fidem iudicum ſolet. quare facile poſſunt illic fallacias praui oratores adhibere. Κοινότερον appellari, quod à multitudine quoq́, atq́ imperitis tractatur, teſtimonio etiam Ciceronis confirmatur, qui in epiſtola quadam ad Atticum, cum de ſcriptis ſuis loqueretur, &, ad quos ea mitteret, cogitaret (non pauci autem familiares ipſius ſcribi ſibi aliquid ab eo cupiebant) Græco hoc
» uerbo uſus eſt. Ad Dolobellam, ut ſcribis, ita puto faciendum: κοινότερα quędam,
» πολιτικώτερα. faciendum certè aliquid eſt: ualde enim deſiderat.

Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ τῶν οἰκείων κρίνει· ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ, πλὴν ἀποδεῖξαι, ὅτι οὕτως ἔχει, ὥσπερ φησὶν ὁ συμβουλεύων.

Hoc in genere (inquit) ideſt in deliberationibus qui audit, de ſuis ac proprijs rebus exiſtimat. quare cum ipſius res agatur, non ſe capi facilè patitur dolis, ac fallacijs oratoris. omnia igitur hic rhetoris artificia irrita forent, ac ſubito exploderentur. hoc ipſe intelligens illud non aggreditur, & in aptiore ſibi genere commoratur. κριτὴν uocari ab Ariſtotele communi nomine, qui in cunctis generibus dicendi iudicat, atq́ exiſtimat, aut de cauſa, aut de ſententia, aut de ingenio oratoris, infra declarabitur.

Ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐχ ἱκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν: περὶ ἀλλοτρίων γὰρ ἡ κρίσις.

Quod in conſilijs ſat eſt, oſtendere rem ita ſe habere, ut ſuades: argumentiſq́ confirmare ſententiam tuam utilem reip. eſſe, in iudicijs ſatis nullo modo eſt. Sed ſæpe proprijs cauſę rebus relictis pręſtat aucupari iudicem: atq́ excipere animum ipſius: quod inſidijs illis facilè efficitur: parui enim ſua refert, quid de eo ſtatuatur, quod in iudicio uerſatur: aliorum enim res, non ipſius agitur.

Ὥστε πρὸς τὸ αὐτῶν σκοπούμενοι καὶ πρὸς χάριν ἀκροώμενοι, διδόασι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσι.

Quare (inquit) commodum ſuum ſpectantes iudices, blandoq́ ſermone oratoris deliniti, largiuntur ei cuncta, quæ uult, non uerè de cauſa exiſtimant: ſua enim illi nihil intereſſe putant quid de illo iudicio fiat: neq́ enim fructum aliquem iudices, aut detrimẽtum inde accipere poſſunt: nec, ſi improbè, falſoq́ iudicarint, res ipſorum priuatę deteriores erunt. Iure igitur æquoq́ neglecto, eo animum intendunt, unde ſperant ſe commodum aliquod ablaturos. commodum autem etiam uoluptas eſt, & oblectatio animi, quam ut conſequantur, prębent aures oratoribus, & ad uoluptatem audiunt: atq́ in ſententia ferenda potius illis gratificantur, quàm uerè de rebus ipſis ſtatuant. Hãc

conſuetudinem

conſuetudinem oratorum expreſſit Plato in Theæteto, cum inquit, ἐπιστάμενοι τὸν δε-
» σπότην λόγῳ τε θωπεῦσαι, καὶ ἔργῳ χαρίσασθαι.

Διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος.

Et hęc cauſa eſt (inquit) cur ciuitates non paucę uitium hoc intelligentes, eiq́ remedium adhibere cupientes, legibus ſanxerunt, nequis digrederetur, atq́ extra cauſam, ac propoſitam materiam aliquid diceret.

Ἐκεῖ δ' αὐτοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκανῶς.

Illic, ideſt in genere deliberatiuo, nulla opus eſt lege: ipſi enim, qui de conſilijs eorum, qui uerba faciunt, exiſtimaturi ſunt, quia de re ſua agitur, hoc ſeruant prouidentq́. ideſt non ſinunt ſententiam dicentis digredi à materia: aut, ſi conetur illis inſidiari, nõ facilè ſibi imponi patiuntur.

Ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐστιν, ὅτι ἡ μὲν ἔντεχνος μέθοδος περὶ τὰς πίστεις ἐστίν.

Exponit breuiter non nulla, quæ aut antea explicarat, aut per ſe plana, & aperta ſunt: ex quibus tamen id efficitur, quod poſtea adiungit. ſtructura orationis prolixa eſt: cunctę enim ſententiæ pendent uſq́ ad uerba illa. δῆλον δ' ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν. Animaduertere potuerunt, qui hunc auctorem legunt, ipſum crebrò ita loqui: quod etiam à Græcis ipſius interpretibus adnotatum eſt: & ea, quæ cum ἐπεὶ pręcedit, poſtea adiunguntur, perſpicua ſemper eſſe. quod ex ijs, quæ antea tradidit, confirmata illa & patefacta ſint. Pars eſt artis huius, quæ in argumentis tota poſita eſt: eam μέθοδον ἔντεχνον: ideſt uiam participem artis uocat: argumentario enim & huiuſcemodi omnis ratio faciendæ fidei, ab ea traditur. ipſam igitur nunc intelligit: &, ut illa egregiè tractari poſſit, affirmat neſſariam eſſe cognitionem ſyllogiſmorum, cum altera pars eius ſit, quæ non adiuuatur perceprione illa. eſt autem, quæ expers artis eſt: & aut teſtibus aut tabulis, aut quęſtionibus & alijs huiuſcemodi rebus fidem facit: quam enim utilitatem afferret ſcientia diſſerendi oratori, qui teſtibus niteretur, & omnem ſpem cauſæ obtinendæ in expertib. artis probationibus haberet? πίστεις uero quas ipſe hic appellat, Quintilianus probationes red
» didit. Hæc omnia generaliter πίστεις appellant. quod, & ſi propria interpretatione di-
» cere fidem poſſumus, apertius tamen probationem interpretabimur. Cicero aſſen-
» ſiones uocauit, cum Platonis Timæum latinum faceret. uerba ipſius. Tum opiniones
» aſſenſioneſq́ firmę gignuntur. Platonis, δόξαι καὶ πίστεις γίγνονται βέβαιοι. Alibi tamen
» aſſenſionẽ συγκατάθεσιν dixit, ut ipſemet teſtatur in Lucullo. Nunc de aſſenſione, atq́
» approbatione, quam Græci συγκατάθεσιν uocant, pauca dicamus. Neq́ tamen id, de quo nunc ſermo eſt, intellexit: duobus enim in eodem negotio diſparibus rebus, idem nomen impoſitum eſt: πίστις enim à Græcis appellatur, & quo ad faciendam fidem utuntur, qui aliquid alicui ſedulo probare uolunt: & aſſenſio animi illius, qui argumentis perſuaſus iam eſt, & ita ſe rem habere credit.

Ἡ δὲ πίστις, ἀπόδειξίς τις: τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα, ὅταν ἀποδεδεῖχθαι ὑπολάβωμεν.

Probationem, demonſtrationem quandã, argumentiq́ concluſionẽ eſſe, oſtendere cupiens, inquit: nos. n. firmiter tunc credimus, cũ exiſtimauerimus aliquid concluſum eſſe, ideſt cũ in aliqua re demonſtranda quiſpiam laborauit. & ita ſe eam habere putamus, ut argumentis illis comprobatum eſt. Melius tamen (niſi fallor) Ariſtotelis ratio in uerbis, quibus utitur, Gręcoq́ ſermone procedit: neq́ enim latinum uerbum habemus, quod huic Gręco πίστις omnino reſpondeat: nam fidem, quod par eſſe uidetur, nemo ueterum ſcriptorum pro argumentatione cępit. ab eo autem uocabulo πιστεύειν quod credere ſignificat, deductum: quod ſi, ut fidem habere πιστεύειν, interpretari non malè poſſumus, ita πίστις, quæ eſt probatio, fides transferretur, res pręclarè ſe haberet: & uis huius argumentationis melius perciperetur.

Ἔστι δ' ἀπόδειξις ῥητορικὴ ἐνθύμημα: καὶ ἔστι τοῦτο, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κυριώτατον τῶν πίστεων.

Cum probationem, qua oratores utuntur, enthymema eſſe oſtendiſſet, uim, roburq́

ipſius extollit: atque omnibus alijs, quibus utuntur oratores, probationibus excellere tradit: neq; enim unam hanc tantum confirmandi, quod uolunt, rationem illi habent: exemplum enim quoq; multum ad faciendam fidem ualet: ut, quæ arte carent, probationes nunc omittam. in poſterioribus quoque analyticis libris horum maxime duorum præſidio confirmare, quod uolunt, oratores tradidit. κυριώτατον hic, quod plurimũ ualet, ſignificare arbitror. maximè proprium quandoq; Cicero interpretatur: ut maximè ratas quoq; opiniones Epicuri, quas χυρίας ille appellabat. Quod uero tantum hic tribuit enthymemati, conſentit ſuperiori ſententiæ: qua μεταφορικῶς dixit ipſum corpus probationum eſſe.

τὸ δ᾽ ἐνθύμημα συλλογισμός τις.

Enthymema eſſe affirmat ſyllogiſmum: ratione nanq; & ipſe concludit: non ſimpliciter tamen ſyllogiſmum, ſed quendam. ideſt ſyllogiſmi ſpeciem: oratorium ſcilicet ſyllogiſmum, & huic ſtudio aptum, ſiue imperfectum, & qui non explicatus totus ſit: ut ille, qui in uſu dialecticorum eſt, ſed altera propoſitionum careat.

περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος τῆς διαλεκτικῆς ἐστὶν ἰδεῖν· ἢ αὐτῆς ὅλης, ἢ μέρους τινός.

Totam dialecticam de omni ſyllogiſmo agere, nec ullum relinquere, quem non accuratè pertractet, manifeſtum eſt: libri enim Topicorum de dialectico ſyllogiſmo: duo uero ἀναλυτικῶν ὑστέρων, de demonſtratiuo. unus περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων, ut inſcriptio declarat, de ſophiſtico agit: quem tamen potius quomodo refelli poſsit, quam quomodo conflari, docet. Quo pacto dialecticæ partem aliquam de omni ſyllogiſmo diſſerere uerum ſit, diligenter cogitandum eſt: & quæ ſit pars illa, quę totum hoc munus ſuſtineat, & ſola ſeiuncta à reliquis partibus, hoc conficiat. Libros autem (niſi fallor) duos intelligit προτέρων ἀναλυτικῶν: ratio enim quam excogitauit, conſtituendarum propoſitionum, & quas formas, figuras'ue appellauit, conueniunt omnibus ſyllogiſmis: nec ullus eſt, qui ipſis non contineatur. diſcrimina multa poſtea illi à materia
" recipiunt. Ariſtoteles autem ipſe in II. eorum librorum hoc docuit ὅτι δὲ οὐ μόνον οἱ δια-
" λεκτικοὶ καὶ ἀποδεικτικοὶ συλλογισμοὶ διὰ τῶν προειρημένων γίνονται σχημάτων, ἀλλὰ καὶ
" οἱ ῥητορικοί, καὶ ἁπλῶς ἡτισοῦν πίστις, καὶ ἡ καθ᾽ ὁποιανοῦν μέθοδον, νῦν ἂν εἴη λεκτέον. Animaduertendum autem ipſum hic totum (ut ita loquar) corpus rationis, & uię, quę περὶ λόγους uerſatur, appellare dialecticam: contra, ac alijs in locis facere conſueuit, plerunq; enim, quæ ex probabilibus concludit, dialecticam uocat.

Δῆλον δ᾽ ὅτι, ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν. ἐκ τίνων καὶ πῶς γίνεται συλλογισμός, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα.

Hæc eſt ἀπόδοσις illius ἐπεὶ, ut antea indicaui: utq; hoc traderet, illa prius explanauit. Nec quemquam turbet particula δὲ addita: quod enim ad ſententiam, uacat illa: et ornatus gratia aſſumpta eſt: multis autem locis ita loquitur. Sententia uero huius loci eſt. Qui naturam ſyllogiſmi didicerit, & facultatem habet perſpicendi, ex quibus ille propoſitionibus: & quo pacto collocatis gignatur, hic non magno cum labore ſibi magnam copiam enthymematum comparabit, uel potius omnes alios facilè ſuperabit, qui ſine his præſidijs in oratorum caſtra uenerint: & præcepta communia illius artis audierint. parua tantum in re hunc, tam egregiè munitum, exerceri oportebit: nam ſi præter illa, quæ maiore in arte, lõgo & aſsiduo ſtudio, percepit, didicerit quod ſtratum habent enthymemata, & quæ diſcrimina inter ipſa, & ſyllogiſmos ſunt, enthymematicus fiet.

προσλαβὼν περί τε ποῖά ἐστι τὰ ἐνθυμήματα καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς.

Si præterea cognouerit circa quam potiſsimum materiam oratorij ſyllogiſmi uerſantur: &, quod inter hos & illos, quibus utitur logica facultas, diſcrimen ſit: logicam autem appellari, quæ etiam à conflandis ſyllogiſmis, ſyllogiſtica Gręco uocabulo nominatur, rationem omnem diſſerendi, notum eſt. Illa autem plures partes habet, quæ à materia, & propoſitionib. quas captant, uariantur: ut ἀποδεικτική: quæ reliquis exquiſitior

ſitior eſt, pars illius eſt, & dialectica: nec non ea quoqꝫ, quæ in tentandis excutiendiſqꝫ illis manet, qui aliquam ſibi alicuius rei notitiam aſciſcunt. Sed ratio etiam, uiaqꝫ conficiendarum fallacium rationum, quæ ſophiſtica uocatur. Hic autem uidetur (quod ex ijs quæ adiungit, elicitur) meliorem, perfectioremqꝫ illius partem intelligere, & quo reliquę referuntur: propoſitum enim philoſopho eſt uerum inuenire, quod demonſtratiua ſola prę ſtat: reliquæ enim probabili contentę ſunt. non attingeret autem ipſe illas, niſi utiles ſibi ad demonſtratiuam forent, ac cognitionem ueri adiuuarent.

Τό, τε γὰρ ἀληθὲς καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς ἐστι δυνάμεως ἰδεῖν.

Qui in logica facultate; accuratioreqꝫ in primis eius parte ἀποδεικτικῇ, uerſatus fuerit: cum ea in uero inquirendo occupata ſit, uerum in reb. perſpicere, atqꝫ indagare poterit. Quare, cum ita inſtructus ſit, ac facultatem ueri inueniendi teneat, poterit quoqꝫ aſsimile uero inuenire: dicendi enim ars ultra nihil quærit, ac ſi nãciſcitur, quod ueri ſimilitudinem habeat, eo utitur. ut autem hæc ars, ita reliquæ partes logicæ facultatis ſtudioſe captant, quod probabile eſt, ac ſimulatum deniqꝫ adumbratumqꝫ uerum: cum demonſtratiua ſola uero inquirendo incumbat, ac eum finem habeat. δύναμιν autem hic non artem, diſciplinam ue accipio, ſed facultatem ingenij: Qui (inquit) tantum ingenio ualet, & ita animum in optimis cogitationibus exercitatum habet, ut uerum uidere queat, hic etiam, quod uero aſsimile eſt, uidere poterit, ac multo etiam minore cum negotio poterit: qui enim difficiliores res moleſtioreſqꝫ conficit, hic etiam procliuiores conficiet. multis hoc exemplis cunctis in rebus uerum eſſe confirmari poſſet, ſi res tam aperta confirmatione egeret. quod opinionem meam (ut arbitror) adiuuat, ſupra etiam inquit: τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν: nihil enim aliud δυνάμενος ualet, niſi qui habet δύναμιν. inde igitur nunc adiunxit τῆς αὐτῆς ἐστι δυνάμεως. Verbum hoc (niſi fallor) expreſsit Terentius: cum Ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ induxit Syrum ita loquentem.
» Qui uim tantam in me, & poteſtatem habeam tantę aſtutiæ.

Ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς. καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας.

Turbauit hæc ſententia quoſdam, qui animaduertebant contra eam multos ſtare, & auctorem etiam ipſum de eadem re alijs in locis aliter uideri ſentire. Democritus certè ueritatem in profundo penitus abditam dicebat. Empedocles quoqꝫ, Anaxagoras, & ueteres cuncti phyſici omnia tenebrarum plena eſſe clamabant: nihilqꝫ prorſus à nobis uere ſciri. Bene tamen ſemper exiſtimauit Ariſtoteles de hominum genere: ac niſi malis opinionibus deprauatum ſit, ſuoqꝫ ipſum uitio, quod optimum in ſe habet, corrumpat, pręclara efficere poſſe iudicauit. In primo quoqꝫ libro de moribus ad Eudemum, cum oſtenderet, quomodo ratio illa tradenda foret: diceretque uti etiam ad eas res probandas oportere ſenſibus iudicijſqꝫ hominum, quod non parum ualeat ad aliquid confirmandum conſenſus, ſi non omnium mortalium, bonæ tamen eorum partis, addidit: habere ſingulos homines quippiam in ſe accommodatum ad ueritatem indagandam, quamuis perfecte ipſam intueri, ac dilucidè alijs explanare, nequeant. uerba ipſius hæc ſunt. ἔχει γὰρ ἕκαστος οἰκεῖόν τι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. In poſteriore uero κ metaphyſices cognitionem ueritatis partim, arduam: partim, procliuem eſſe dixit. cuius etiam rei argumentum eſſe uoluit, quod nemo ipſam, ita, ut res poſtularet, conſequi poſſet: neqꝫ ulli ab ea penitus repellerentur, ac nullos ferè eſſe, qui non de natura rerum aliquid commodè dicere poſsint. Quemadmodum autem ſui ipſius perfectam cognitionem hominibus abſtruſit natura, ita perceptionem rerum humanarum, & de quibus oratores ferè agunt, facilem eſſe uoluit: nam, ſi uerba hæc ipſa attentè audiemus, uidebimus ipſum cautè locutum: & ita, ut ſi de omni etiam ueritate uerba feciſſet, reprehendi nullo modo poſsit: inquit enim πεφύκασιν ἱκανῶς, à natura ad ueritatem, quod ſatis eſſe poſsit, facti, inclinatiqꝫ ſunt: aduerbio nanque ἱκανῶς, quamuis naturam hominum hic ornet, ingeniumque extollat, ſignificatur non perfecta, neqꝫ exquiſita notitia: uim enim habet minuendi. in metaphyſicis ſanè de accurata, certaque contemplandarum rerum ratione loquitur: cum hic potius communem uulgaremque cognitionem intelligat.

Senſus autem huius loci (niſi fallor) hic eſt. Hoc etiã non parum adiuuabit, præter auxilium, quod capitur ex arte, quæ propoſitam habet ueri inuentionem, quod homines ſua ſponte, à natura bono hoc ornati, modice apti ſunt, quod tamen huic rei ſatis ſit, ad uerum ipſum inueſtigandum, & multo maiore in parte rerum ueritatem conſequuntur: unde magis adhuc confidere poſſumus oratorem non excluſum iri cognitione copiaqꝫ probabilium, & ad perſuadendum accomodatorum. Hoc enim uidetur prorſus ſignificare uoluiſſe, cum inquit ἅμα δὲ. quaſi cum hoc coniunctum erit, & faciliorem hanc uiam reddet, quod homines à natura facti ſunt ad uerum intelligendum. Eodem tempore, quod hanc rem non parum intelligitur adiuuare, homines non abhorrent à cognitione ueritatis: unde nullo modo deſperandum eſt, quin, quod huic arti neceſſarium eſt, non poſsit orator conſequi, intelligentiam probabilium, & ad fidem faciendam aptorꝫ, quæ ueritatis ſpeciem, ſimilitudinẽqꝫ habeant neceſſe eſt.

Διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν, τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐστι.

Quod hic in primis quæritur: quoqꝫ in hoc ſtudio opus eſt, quis conſequi poſsit res probabiles: ad eaſqꝫ adipiſcendas ita paratus ſit, ut nunquam illis excludatur, docet. Ita (inquit) ſe habere ad res probabiles, ut facile ipſas indagare queat, eſt illius: ab eoqꝫ potiſsimum expectari debet, qui ad uerũ conijciendum, captandumqꝫ aptus ſit: ὁμοίως enim quod ait, στοχαστικῶς intelligere debemus. Hoc autem logica facultate acquiritur: ope nanqꝫ ipſius uerum intelligimr. Habemus igitur, qui præclarè, quod quærimus, præſtare poſsit. Si in uериſimilib. igitur probabilibusqꝫ captandis multum ualere uolumus, uiam illam, rationemqꝫ ueri cognoſcendi, teneamus neceſſe eſt: facultatem enim inde nanciſcemur, quæ mirifice nos etiam ad hæc inſtruat. Artem autem dicendi, non πιθανὰ tantum, ſed ἔνδοξα quoqꝫ captare, atqꝫ illis uti, planum eſt. Id auctor infra teſtatur, cum inquit ἀλλ' ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει, & Aphrodiſienſis in primum Topicorum: cum enim Ariſtoteles dixiſſet, uti ad concludendum ἐνδόξοις, eſſe aut proprium dialectices, aut ipſi ualdè accommodatum, non alienus fuit ab ea opinione optimus interpres, ut crederet, ob id ita locutum illum fuiſſe, quia ſciret, rhetoricen etiam huiuſcemodi quibuſdam ad eos, quos vult perſuadendos, uti: Quæ autem ex opinionibus hominum iudicijsqꝫ ſunt (ea enim ἔνδοξα vocantur) eadem etiam ad perſuadendum accommodata ſunt: Quomodo enim quod conuenit opinionibus hominum, & ab eorum ſenſibus non diſcrepat, non multum ualere debet ad fidem illis faciendam?

Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος καὶ οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι, καὶ διότι μᾶλλον ἀπονενεύκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν, φανερόν.

Colligit quid longa hac diſputatione cõcluſum ſit. duo autem confecta ſunt: declaratũ eſt magiſtros dicendi totos occupatos eſſe in reb. extra rem tradendis: Relinquebãt.n. quod proprium præcipuumqꝫ artis erat & in reb. extrinſecis explicandis verſabantur. Nec non cauſa demonſtrata eſt, cur relicta parte honeſtiore, in humiliore explicanda ſtudium omne ponunt. μᾶλλον.n. ἀπονενεύκασι, quod inquit, hoc valere manifeſtum eſt: Reſpondet.n. ſuperiori loco, quem indicaui: non.n. deſerunt penitus deliberandi genus, ſed magis ad rationem iudiciorũ docendam feruntur, & toto animo inclinãtur.

χρήσιμος δέ ἐστιν ἡ ῥητορική, διά τε τὸ φύσει εἶναι κρείττω τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων· ὥστε ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίγνωνται, ἀνάγκη δι' αὑτῶν ἡττᾶσθαι.

De vtilitate huius artis accurate nunc agit. in primo etiam Topicorum, quibus rebus facultas illa ſcriptioqꝫ utilis ſit, docuit: & optimus interpres Aphrodiſienſis eo in loco rectè, & ordine feciſſe Ariſtotelem demonſtrauit: nec debuiſſe ullo modo relinquere, quin antè, quàm rationem inueniendorum argumentorum traderet, & in quibus ſedibus, ac locis illa manerẽt commoſtraret, vtilitatem ipſius oſtenderet: qui.n. (inquit) fructus, quos capere inde poſſunt, didicerunt, alacriores ad ꝑcepta illa capeſſenda fiunt: Ad ignominiã igitur declinandã valet cognitio artis dicendi: in magnas enim ſæpe, ac iuſtas reprehenſiones inciderent, qui facultatem eam non haberent: cum.n. (inquit) ſua vi veræ, ac iuſtæ res meliores valentioresqꝫ ſint, quàm contrariæ, ſiquis huiuſce

modi

modi cauſam haberet, ac infans eſſet: idemq; apud eos iudices cauſam diceret, qui, quales plurimi ſunt, non veritatem ſpectarent: neq;, vt æquum erat, iudicarent, ſed ab eloquentia aduerſarij abriperentur, neceſſario inferiores illæ, ac victæ è iudicio diſcederent. hoc autem turpe admodum eſt, & reprehenſionem meritam habet: non poſſe veritatem ius ſuum tua culpa tueri, &, quàm vis bona cauſa ad te delata ſit, non ita illam tractare, vt vis probitasq; ipſius intelligatur: ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίγνωνται. Niſi rectè exerceantur iudicia: niſi verè expēdantur cauſæ, ac de rebus illic, vt oportet, ſtatuatur, neceſſe eſt res veras, & æquas vinci à falſis, & iniquis, opera eorum iudiciorum: δι' αὐτῶν.n. intelligo, κρίσεων: aliter.n. ipſis non opus foret eloquētia, nec ſuperarentur vnq; in contentionib. à contrarijs, ſed ne iudicib. quidem corruptis, tam grauem plagam acciperent, niſi à patronis proderentur, qui ob infantiam non poſſint ipſis opitulari, & eorum bonitatem iusq; tueri. Poſſet etiam exiſtimari δι' αὑτῶν, cum inquit, ἐναντίων accipi voluiſſe: quo ipſo verbo antea uſus fuerat, ideſt per contraria eorum, vt res falſas, & iniquas intellexerit.

τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπιτιμήσεως.

Hoc reprehenſione dignum eſt, ac turpitudinem magnam in ſe habet, tuo vitio veras & ęquas res imbecilliores reddi, ac proſterni: &, quod à natura habeant, non poſſe ab hominib. impetrare: teq; huiuſcemodi eſſe turpe eſt, ut cum tam bonam cauſam habeas, non ita illam tractes, vt probitas illius, præſtantiaq; intelligatur.

ἔτι δὲ πρὸς ἐνίους, οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστάτην ἔχοιμεν ἐπιστήμην, ῥᾴδιον ἀπ' ἐκείνης πεῖσαι λέγοντας.

Secunda, qua probat vtilitatem artis, ratio. Qui (inquit) grauem aliquam ſciētiam haberent: eiuſq; præſidio ſe ab omni negotio liberare poſſe putarent, ac facile, quod uellent, omnibus perſuadere, non intelligunt perſonas iudicum: neq; apud quos verba facturi ſint, cogitant: quæ.n. exquiſitè à ſcientia quapiam accepta dicuntur, percipi ab imperitis hominibus non poſſunt: ſed ingenijs excultis indigent, & quæ principia illius ipſius ſcientiæ nouerint. nec vnquam fidem faceret, qui ſubtiliter, atq; è prȩceptis alicuius ſciētiȩ apud rudes homines diſputaret, ſed oportet peruulgata ratione vti, & argumentis, quæ ex communib. ducta, conſtructaq; ſint. λέγοντας ἀπ' ἐκείνης, ducentes inde argumenta: inſtrumēto aliquo exquiſitȩ illius ſcientiȩ vtentes, indeq; auxilium petentes: acuta nanq; illa ratio tota relinquenda eſt, nec fructum ullum fert, ſi apud tales dicas.

Διδασκαλίας γάρ ἐστιν, ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην λόγος: τοῦτο δὲ ἀδύνατον, ἀλλ' ἀνάγκη διὰ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι τὰς πίστεις καὶ τοὺς λόγους.

Cum imperitis non poſſe eruditè, & ſubtili quadam ratione agi, antè dixerat: cuius rei cauſam nunc reddit: Quæ enim à ſcientia aliqua proficiſcitur diſputatio, munus, operamq; doctoris requirit, non ſtudio oratoris contenta eſt: & ita agit magiſter, qui diſcipulis præcepta alicuius artis tradit. Quare nec facultatis hoc oratoris eſt: nec cōmode etiam à doctore aliquo illic apud eos tractari poſſet: huc igitur confugere neceſſe eſt, & præcepta huius artis, vt ab illis intelligaris, perdiſcere.

ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς ἐλέγομεν, περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως.

Vt in topicis etiam (inquit) diſputauimus, vbi docuimus, quomodo cū multitudine, ac imperitis hominib. congredi oporteret: & quam viam tenere deberet, qui agere cum ijs vellet, ac quod ſtuderet, ipſis perſuadere. Quid ἔντευξις autem ſit, Alexāder docuit: cū.n. Ariſtoteles de utilitate Dialectices agens, πρὸς τὰς ἐντεύξεις etiā illā utilē eſſe dixit, īquit, ἐντεύξεις, eſſe cōgreſſus, quos ipſe συνουσίας uocat. Cicero ſanè cōgreſſus, col
» loquiaq; appellauit. In quęſtionib. Academicis. Qui uero clarorū uirorū, aut tacitos cō
» greſſus, aut ludicros ſermones, aut rerum colloquia leuiorum. Et in philipp. xij. Nem
» pe in Antonij congreſſum colloquiumq; ueniendum eſt. Plutarchus in Alcibiade, ubi narrat eum, cum reip. iam tum adoleſcens ſe dediſſet, nullo negotio reliquis ſuperatis oratorib. certamen ſibi inſtituiſſe cum Phæace quodam, & Nicia, tradit Phęacem fuiſſe

ἐντευκτικὴν ἰδέαν: quod in congresſib. his, priuatiſq; colloquijs multum valeret, ac loqueretur illic ſatis aptè ad fidem faciendam: eundem tamen naturæ vitio non potuiſſe ualdè ferre concionum contentiones. quare in facultate dicendi lōgè inferiorem fuiſſe acerrimo illi, & eloquentisſimo iuueni.

Ἔτι δὲ τἀναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν.

Dicendi ſtudium hunc quoq; fructum fert, quod cum deceat nos in utranq; partē poſſe diſputare, & contrarias res dicendo perſuadere, à nulla alia arte id accipere poſſumus: ſolæ. n. ex omnibus rhetorice, ac dialectice hoc præſtant, & circa contrarias res uerſantur. oportere autē nos eam facultatem parare, ut utrunq; commodè facere poſſimus, docet: Huius uero rei mirificus ipſe doctor fuit, et hanc diſciplinam ſtudioſè tradebat ſuis auditorib. ut de oibus reb. in utranq; ſētētiā poſſent copioſe dicere: ſeruare uero id diligēter ipſum in omni hac ſcriptione, manifeſtū eſt: locos. n. indicat, vnde promantur argumenta ad quamlibet rem, & confirmandam, & refellendam. Moris autem huius Ariſtotelei mētionē quoq; Cicero fecit, & in. iij. libro de oratore ad. Q. fratrem, & in Oratore. cum autem id non nullis prauum ſtudium uideretur: docere ſcilicet uiam, qua res ueræ, iuſtæq; labefactentur, purgat nunc hanc rem: nam male aliquando etiam ipſum ob id audire ſolitum, declarat uox Alexandri regis, qui cum Caſſandrum Annipatri filium hanc arripere uiam uideret defendendi abſentis patris, & à contrario argumentum ſuum, quo illum culpę affinem iudicarat, refellere, cognito artificio ſubridens, inquit. hæc aſtuta illa & fallax ratio Ariſtotelis eſt, in vtranq; partem argumentādi. Tota res à Plutarcho in Alexandro ad extremum libri, diligenter exponitur.

καθάπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς.

Vt in dialecticis ſyllogiſmis fit: id enim in diſputationib. tunc frequentabatur, & in vſu omniū erat: quod copioſe oſtendit Aphrodiſienſis in primū librum topicorum, vbi diligenter expendit, quid ualeat, quod illic inquit Ariſtoteles, topicam utilem eſſe πρὸς γυμνασίαν: cum. n. duob. modis id accipi poſſe tradat, poſterior declaratio totam hanc rem continet: docetq; conſuetudinem fuiſſe veterum in vtranq; partem argumentari. quam exercitationē ſignificare illic potuerit Ariſtoteles: narrat. n. eruditos viros in cōgreſſib. ita olim agere ſolitos: quæſtionem ſcilicet aliquam ponere: ac, quid ex utraq; parte inuenire potuiſſent, dicere: confirmantes probabilib. argumentis, euertenteſq;, quod poſitum foret. quod ſedulo faciebant, vt ingenia exercerent, excitarentq; vim excogitandi facilè argumenta, ad uerum poſtea ſubitumq; eorum uſum.

Οὐχ ὅπως ἀμφότερα πράττωμεν: οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν, ἀλλ᾽ ἵνα μήτε λανθάνῃ πῶς ἔχει καὶ ὅπως ἄλλου χρωμένου τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως, λύειν ἔχωμεν.

Non eo cōſilio (inquit) ut utrumq; faciamus: neq;. n. malas cauſas ſuſcipere debemus: & contra æquum ac iuſtum pugnare: nec ſi poſſemus etiam, quod falſum improbumq; eſt, perſuadere, id facere uelle debemus: uerum, ut uim huius rei, modumq; intelligamus, &, quomodo malæ res prauęq; probari poſſint, exploratum habeamus: huius. n. quoq; rei cognitio facultasq; præclara eſt. Sed aliud etiam ad eorum cognitionem nos inuitare debet, vt ſiquis iniuſtè improbeq; prauis illis atq; fallacib. rationib. utatur, reprehendere illas ac confutare poſſimus. Immutatus eſt ordo uerborum in antiquiſſ. exemplari: quem ſequitur etiam uetus tralatio: ita enim habet. μὴ δικαίως τοῖς λόγοις αὐτοῖς. Animaduertendum autem, an exigua hæc uarietas, uim etiam ſententiæ aliquantulum uariandæ habeat, atq; intelligi debeat: Si non iuſtè, probeq; aliquis eo utatur: perſuadeatq;, quæ deteriora ſunt, nos eaſdem illas rationes, argumentationesq; ſequentes, diſſoluere poſſimus, quod ab illis prauè confirmatum ſit. intelligo (inquam) ut uerba hæc τοῖς λόγοις αὐτοῖς, inferioribus hæreant, & à ſuperiore ſententia interpunctione ſeiungi debeant.

τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τἀναντία συλλογίζεται: ἡ δὲ διαλεκτικὴ, καὶ ἡ ῥητορικὴ, μόναι τοῦτο ποιοῦσιν.

Proprium harum artium eſſe, ut argumentis rationibusq; res contrarias cōfirmēt: nec

expectari

expectari hoc ullo modo poſſe ab alia ulla arte tradit: nulla.n.eſt, quæ ſtudium in hoc ponat, ac inſtrumenta habeat, quib. id moliri queat: ſed in eo præcipuè probando ſunt occupatæ, quod ipſarum finis eſt: & quo earum cuncta præcepta referuntur. ſtatim autem hoc uerum eſſe docet.

ὁμοίως γὰρ εἰσιν ἀμφότεραι τῶν ἐναντίων.

Ambæ nanque non magis in hanc, quam in illam partem inclinatæ ſunt, ſed muneris ſui eſſe putant, utrunque commodè poſſe præſtare: nec enim labem aliquam ſuſcipit ratio dicendi, ſi contra æquum, ac iuſtum quempiam armauerit: nec diſſerendi quoque rationi nota inuritur, ſi quomodo ueritas labefactari poſſit, aperuerit, ſed etiam ratio dicendi eandem rem nunc honeſtam: nunc turpem eſſe defendit: nunc utilem, nunc detrimentoſam: nunc æquam, nunc iniquam, ut tempus ipſius poſtulat: ualde autem appoſitè, inquit, ſimili modo ipſas uerſari circa res contrarias: qui.n. ſcientias tenent, & ſi ipſi quoque contrariorum cognitionem habent, finis tamen ipſorum, σκοπὸς que eſt (niſi ab officio ſuo diſcedere uolunt) alterum contrariorum: quod definitè melius eſt: medici.n. finis eſt, ægrotum ſanare: aliptæ, bonam corporis habitudinem inducere: aliorum uero, alius definitè præſtantius, ac melius contrariorum eorum, circa quæ uerſatur: intelligentia nanque illa contrariorũ: qua præditi ſunt, non quæritur primo ab ipſis, ſed cõſequitur notionem eorum, quæ ipſos inſtruunt, ac tales reddunt: comitatur nanque cognitioni eorum, quæ efficientia ſunt bonæ ualetudinis, intelligentia inducentium morbos. Dialecticus vero, atque orator eodem pacto affecti ſunt erga ambo: propoſitumque habẽt diuerſis temporib. probare, atque oſtendere contraria.

τὰ μὲν τοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει, ἀλλ' αἰεὶ τἀληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύσει, εὐσυλλογιστότερα, καὶ πιθανώτερα.

Ipſe tamen inquit, res in quib. verſantur, naturam eandem non habent: neque eas imitantur: melior.n. ſemper pars facilius defenditur, & maiore copia argumẽtorũ abũdat. Paratus ſanè accedit dialecticus, & orator, ad uerum, rectumque defendẽdum, &, ſi opus fuerit, pro contrarijs etiam uterque fortiter ſtabit: multo tamen magis laborabunt ſi patrocinium hic, praui: ille uero, falſi ſuſceperit: vera enim melioraque facilius hæc ad perſuadendum aptis argumentis: illa uero ſyllogiſmis ſua ui confirmari poſſunt. Animaduertenda verba Ariſtotelis, quam appoſitè locutus ſit: nam ἀληθῆ, ad dialecticam pertinẽt: βελτίω, ad oratorẽ: idẽ etiã ſtatim cuſtodiuit, εὐσυλλογιστότερα nanque ad uera illa, artemque dialectici: πιθανώτερα uero ad βελτίω, munusque oratoris, manifeſto pertinẽt.

ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν.

Vt generatim nunc, non exquiſite loquamur. Intelligit autem cum culpa aliorum non eſt: contra.n. quandoque ſe res habet: Homines nanque deditos uoluptatib. oratio, quæ corporis uoluptatem laudaret, facilius perſuaderet, quam quæ temperantiam commendaret: & res quoque quædam falſæ, magis probabiles multitudini, quam ueræ.

πρὸς τούτοις, ἄτοπον εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχρὸν, μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ: λόγῳ δ' οὐκ αἰσχρὸν. ὃ μᾶλλον ἴδιόν ἐστιν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας.

Hoc quoque (inquit) ad hoc ſtudium nos cohortari debet, ne rem ſtultam, abſurdamque penitus committamus: ſi.n. homini turpe eſt, non poſſe ſibi ipſi corpore opitulari, quomodo non eidem turpe eſt, non poſſe uti præſidio orationis? oratio.n. magis propria hominis, quam uſus corporis eſt: ſoli.n. ipſi oratio præbita à natura eſt: corporis utilitates communes illi ſunt cum cæteris animantibus. Qui igitur uim ui depellere non poteſt, quod eſt corporis, paſſim deſpicitur: ignauusque meritò habetur qui inferior eſt facultate dicendi: nec reſiſtere poteſt accuratæ alterius orationi, quomodo non & ipſe contemnetur?

εἰ δ' ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκως τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό, τε κοινόν ἐστι κατὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν, πλὴν ἀρετῆς.

Sciebat Ariſtoteles multos dicendi ſtudium damnare, quod eloquentes non nulli ac

diſerti homines, & poſſent, & ſolerent magna detrimenta rebuſp. afferre: quod ipſe purgat, ac non rei uitium eſſe, ſed hominum, qui peruerſè hac pręclara arte uterentur, docet: oſtenditq́ demum falſam & improbam hanc criminationem eſſe. Ciceronem quoq́, & Quintilianum de hoc diligenter diſſeruiſſe, & ab hac infamia, oratorum ſtudium defendiſſe, notum eſt. Si quis (inquit) obijceret magna incommoda importaturum eſſe, qui iniuſtè uteretur hac facultate rationum parandarum dicendiq́: quare periculoſum eſſe hanc artẽ tradere: ſæpe q́ illam malo eſſe, huic facile occurri poteſt: quod.n. aduerſus eam promit, contra omnia alia bona, ſiquis uellet, iactari poſſet. Vt igitur illis nihilominus comparandis incumbimus, ita & hæc ſtudioſè perdiſcenda eſt. Qui autem alia principia ſuę diſciplinę habebant: aliterq́, ac Peripatetici facerent, bonum ac malum capiebant, Stoici homines, hoc argumento negabant, quæ infra appellat Ariſtoteles, bona: quod male ſtulti ipſis uterentur. Argumentationem ipſorum ponit Plutarchus in commentario, quem, illis inſenſiſsimus, στωικῶν ἐναντιωμάτων, inſcripſit. Quo enim (inquit) & probè, & improbè licet uti, hoc aiunt illi neq́ boni, neq́ mali naturam habere: diuitijs uero, & bona ualetudine, & corporis uirib. improbè utuntur omnes ſtulti. Quare nullũ eorum bonum eſt: ut planum autem mediocriter eruditis eſt, bona illa aut corporis, aut externa Ariſtoteles uocabat, nec prauitatẽ hominum, qui ipſis peruerſè, uterentur, poſſe naturã eorum commutare credebat. Quare facultatem dicendi, quę eandem naturam habet, uult bonum exiſtimari. De omni quoq́ hac re copioſè eleganterq́ diſputauit Iſocrates initio eius libri, quem inſcripſit Nicoclem, ubi uitio hominũ, qui perperã ijs bonis utantur, & ipſe id fieri dicens, ijſdẽ
» poenè uerbis, quib. Ariſtoteles hic, uſus eſt. ἀλλ' αὐτοὺς ἐκείνους ψέγειν ὅσοι τοῖς ἀγαθοῖς
» κακῶς χρῶνται. Quod uero uirtutẽ excipit, hoc ualet: uirtute.n. nemo malè uti poteſt: cunctaq́, quæ inde proueniunt, recta ſunt, nec detrimentum ullum afferunt: quod Cicero etiam in partitionib. ſuis docuit: qui de præclaris his animi habitib. loquens, in
» quit. A quib. ut quæque res geſta eſt, ita ſit honeſta neceſſe eſt: ſummeq́ laudabilis.

καὶ μάλιστα κατὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον ἰσχύος, ὑγιείας, πλούτου, στρατηγίας: τούτοις γὰρ ἄν τις ὠφελήσειε τὰ μέγιστα, χρώμενος δικαίως, καὶ βλάψειεν, ἀδίκως.

Quo illi lædere dicendi artem & abijcere ſtudebant, communiter inquit, dici poteſt contra omnia: uno tantũ excepto, bona: præcipuè autem contra ea, quæ maximas utilitates prębent mortalib. ut robur corporis: bona ualetudo. diuitiæ. ars ducendi exercitum: Ope nanq́ harum aliquis: ſi benè ipſis utatur, magna adiumenta: ſi male, ingentia mala alijs afferet. Quis autem hæc è numero bonorum eſſe negabit?

ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν, οὔτε ἑνός τινος γένους ἀφωρισμένου ἡ ῥητορικὴ, ἀλλὰ καθάπερ ἡ διαλεκτικὴ, καὶ ὅτι χρήσιμος, φανερόν.

Quid a' ſe adhuc confectum ſit, anteq́ aliud aggrediatur, breui repetit: eſtq́ omnis hęc pars tanq́ enumeratio quædam. Planum igitur iam factum eſt (inquit) non eſſe neque unius certi definitique ſtrati artem dicendi: quam etiam naturam habet diſſerendi ratio: hocque ipſi cum ea cõmune eſt: & præbere præterea ipſam ex ſe magnas utilitates, perſpicuum eſt. γένος autem hic appellat, ut ſæpe facere conſueuit, materiam ſtratam alicui arti. ut in fabrili arte, ligna ſunt: in medicina, corpora hominum: & in reb. omnibus mortalib. quam uocat primam materiam.

Καὶ ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον.

Pręterea exploratum eſſe debet, officium ipſius non eſſe perſuadere, ſed uidere, quæ ad perſuadendum apta ſunt in una quaque materia: & nihil ipſorum relinquere, quod, ſi præſtiterit q́uis exitus triſtis fuerit, merito reprehendi illa non poterit. Declarare igitur uoluit artem hanc στοχαστικὴν eſſe: diuerſumque officium a fine habere: fortaſſeq́ aliquos inſimulare, qui oportere ipſam perſuadere, propriumque munus hoc eius eſſe tradiderant, non benè illius natura percepta. Artium autem, quæ conіecturis ninuntur: eãq́ ob cauſam στοχαστικαὶ à Græcis appellantur, partes ſunt, omnia quæ in poteſtate ipſarum ſunt, ut propoſitum conſequantur, efficere. Finis uero eſt illud ipſum adipiſci, quod ut obtineant, omnia, quę referuntur ad eum, moliuntur. Exiſtimantur.n.

illę

ſtilæ officio ſuo ſatisfeciſſe, ſi nullam rem omiſerint earum, quæ ad ipſas pertinent: præceptaq; omnia artis impleuerint, quicunq; euentus rerum earum fuerint. Quia egent etiam multis alijs, quæ in arte poſita non ſunt, ut finem, quem optant, conſequantur. Nec non, quia quæ arte fiunt, & ipſa neq; certa & definita ſunt; nec ſemper earundem rerum ſunt efficientia. de qua re ſubtiliter, eruditeq; diſputauit Alexander Aphrodiſienſis in .ij. libro ſuarum quæſtionum. Sed Cicero quoq; diligenter hoc tradit initio primi libri de inuentione, inquiens. Officium autem eius facultatis uidetur eſſe dicere, appoſitè ad perſuadendum: finis, perſuadere dictione. Animaduertendum uero accuratè, an Quintilianus in hoc lapſus ſit: putaueritq; nullum eſſe diſcrimen inter officium, ac finẽ, cum tantopere illa diuerſa inter ſe ſint. Suſpicionem certè in animo eruditorum gignere poteſt, ne ita ſenſerit, cum in .ij. libro, de fine huius artis diſſerens, inquit. Hi ferè aut in perſuadendo, aut in dicendo appoſitè ad perſuadendum, poſitum orandi munus ſunt arbitrati. Et infra etiam addit. Cicero plurib. locis ſcripſit officium oratoris eſſe dicere adpoſitè ad perſuadendum: in rhetoricis etiam, finem facit perſuadere. neq;.n. ſi rectè aliquis, ſuoq; ipſorum intellectu hæc uerba capiat, reprehendi Cicero poteſt, aut inconſtans uideri, qui diſtinxit ea, quæ diuerſa natura erant. Et ſanè, ſi finis eſſet huius artis, quem Quintilianus putauit, idem eſſet munus oratoris ac finis: probat enim è multis eum finem, qui tradit eſſe illam benè dicendi ſcientiam. Si igitur propoſitum illa habet benè dicere, qui benè dixit officio ſuo ſatisfecit. quod tamen à natura artium ϛοχαϛικῶν alienum eſt. ipſe tamen illam ſcientiam appellat, non artem. In ſciẽtijs autem artibusq; exquiſitioribus, qui nihil in illis tractandis peccauit, & quæcunq; illę pręceperint, diligenter ſeruauit, fine excidere nunquam poteſt.

Καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις: οὐδὲ γὰρ ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ μέχρις οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν: ἔστι γὰρ καὶ τοὺς ἀδυνάτους μεταλαβεῖν ὑγιείας, ὅμως θεραπεῦσαι καλῶς.

Quod etiam uſu uenit alijs omnib. in artib. quæ ſcilicet coniecturis utuntur: ipſe tamen id exemplo unius declarat: medicinæ, inq;. medici .n. non eſſe officium (ait) quemlibet ęgrotantem morbo liberare: ualentemq; reddere, ſed eo uſq; rem perducere, quo uis malignitaſq; morbi patitur: cum poſſint etiam rectè atq; e præceptis artis curari, qui bonę, integręq; ualetudinis compotes fieri nullo pacto queunt. Intelligi autem hinc quoque, ut ex alijs multis locis poteſt, q̃ ſtudioſus Attici ſermonis Ariſtoteles fuerit. ὑγιᾶ enim inquit, conſuetudinem eius ciuitatis ſeruans: Alij nanque Gręci accuſandi caſu ὑγιῆ aiunt. in viij. etiam libro topicorum idem ſecutus εὐφυᾶ inquit: cũ communis ratio loquendi alia illa litera caſum hunc eius nominis terminaret. Quod autem hic præcipit, idem paulo diuerſis uerbis in primo libro Topicorum tradidit ἕξομεν δὲ τελέως τὴν μέθοδον ὅταν ὁμοίως ἔχωμεν: ὥσπερ ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς, καὶ ἰατρικῆς, καὶ τῶν τοιούτων δυνάμεων. nam, quod ad medicum pertinet, Quintilianus quoq; idem expoſuit. Et medicus ſanitatem ęgri petit: ſi tamen aut ualetudinis ui, aut intemperantia ęgri, aut alio'ue quo caſu ſumma non contigit, dum ipſe omnia ſecundum rationem fecerit, medicinę fine non excidet. Peccauit tamen quod medicum, qui cuncta ex arte: ipſiusque pręceptis egerit, fine medicinę caſurum non dixit, q̃uis ęgrotum non ſeruarit: fine .n. omnino excidet: officio non excidet: finis .n. eſt ſalutem afferre ægroto: morbumque depellere. non uidetur igitur cognitum habuiſſe diſcrimẽ, quod eſt inter finem & officium. Animaduertendum autem eſt artes, quas hic intelligit eſſe ϛοχαϛικὰς, & in coniectura poſitas: Huiuſcemodi .n. illę ſunt in quarum poteſtate poſitum non eſt finem ſuum conſequi, ſine auxilio rerum externarum:

Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς αὐτῆς τό, τε πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς, συλλογισμόν τε, καὶ φαινόμενον συλλογισμόν.

Debet hic quoque (ut puto) ἀπὸ κοινοῦ intelligi, φανερόν ἐστιν. & hoc etiam perſpicuum eſt, eiuſdem officium eſſe, perſpicere id, quod uerè πιθανὸν eſt, & id, quod umbram imaginemque illius retinet. non nulla uero eſſe in ſtudio dicendi apta ad fidem faciendam: alia uero, quę cum eam uim non habeant, huiuſcemodi tamen & ipſa uideantur, conſtat. hoc autem quoque in dialectica inuenitur: cognitum .n. illa habet &

ſyllogiſmum, & qui ſyllogiſmi effigiem habet. Perſuadibile Quintiliani uerbum eſt: Cicero nanq; πιθανὸν appellat, quod eſt ad perſuadendum accõmodatum: aut quod ualet ad faciendam fidem. In epiſtola etiam quadam ad Atticum Græco uerbo uſus eſt. Perſuadibile autem Quintilianum uocaſſe, quod uim habet eam, ut perſuadeat, exiſtimandum eſt: Quod.n.uerbum hoc latinum ualere uidetur, pronum ad fidem habendam, & ita factum, ut facilè perſuadeatur, hic locum non habet: & eo ſenſu non cepiſſe Ariſtotelem πιθανὸν, planum eſt: Nam inueniri quoq; in hac arte ſophiſticam quandam, quæ doloſè agat, & arripiat, quæ ſpeciem tantum habeant πιθανῶν, conſtat. ad extremum.n.ſecundi horum librorum Ariſtoteles ſedes etiam indicauit fallacium enthymematum. Qui igitur illinc argumenta promet orator, ſophiſtam imitabitur: nec.n. ſi uerè ſpectentur, apta illa erunt ad perſuadendum, q̃uis imperitis rudib. q; huiuſcemodi uideantur. Cicero de utraq; arte idem tradidit: cognouitq; & dialecticam & rhetoricam habere, quæ ipſas falſo imitarentur: atq; illæ ipſæ uideri cuperent: hæc.n.eius uerba ſunt in partitionib. Vt illam diſputandi prudentiam, concertatio: captatioq; uerborum: & hanc oratoriam uim, inanis quædam profluentia loquendi.

ὁ γὰρ σοφιστικὸς, οὐκ ἐν τῇ δυνάμει· ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει.

Intelligebat futuros qui huic ſententię aduerſarentur, quod munus eſſe dialectices protuliſſet, et uerum & falſum ſyllogiſmum contemplari. Ne ſibi igitur illi moleſti ſint, quod dicturi erant pręripit, docetque falſò ſentire omnes eos qui crederent fallaces concluſiunculas: quibus uterentur ſophiſtę, incognitas eſſe dialectico: non minus enim illæ dialectico quam ſophiſtæ cognitæ ſunt. hoc tantũ inquit inter ipſos diſcrimen eſt, quod hic poteſt ipſis uti & non utitur: ille & poteſt & libenter utitur: improbat enim uſum illarum dialecticus: ſophiſta utilem ſibi ſentit ac ſummo ſtudio eas captat. Vt hic autem ſophiſtam non ex facultate, ſed electione uitæ ſpectari, ita in quarto libro de moribus ad Nicomachum glorioſum hominem uentoſumq;: quem Græci ἀλαζόνα uocant, ex ijſdem reb. intelligi tradi. Iiſdem enim uerbis quibus hic utens, inquit. οὐκ ἐν τῇ δυνάμει δ' ἐστὶν ὁ ἀλαζὼν, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. Varietatis uero hoc inueni in antiquiſs. libro. quod non, ὁ γὰρ σοφιστικὸς in eo legitur, ſed ἡ γὰρ σοφιστικὴ. Vetus quoq; tralatio lectionem hanc ſequitur. Si uera autem illa eſt, uidetur habitum ipſum, pro eo qui compos ipſius eſt, cepiſſe.

πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται ὁ μὲν, κατὰ τὴν ἐπιστήμην· ὁ δὲ, κατὰ τὴν προαίρεσιν, ῥήτωρ.

Non parum ſimiles inter ſe hac etiam parte ſunt, dialectice, & rhetorice, modicum inter ipſas tantum diſcrimen uerſatur, quod in facultate dicendi, qui didicit fallacibus uti argumentationibus & ſcientia contentus, uſum illarum reformidat, nomine non diſcrepat, ab eo qui ſtudio iudicioq; illas ſectatur: ambo enim oratores appellantur. ἐπιστήμης autem nomine hic manifeſto abuſus eſt Ariſtoteles, ut multis alijs locis fecit: neq;.n. harũ rerũ uera ſcientia eſt, ſed cepit ἐπιστήμην pro cognitione & intelligentia.

ἐκεῖ δὲ, σοφιστὴς μὲν, κατὰ τὴν προαίρεσιν· διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν.

In diſſerẽdi autem ratione nominib. etiam diſtincti ſunt: qui.n.ſtudio fallendi tenetur, ſophiſta uocatur: dialecticus uero non ex uoluntate iudicioq;, ſed ex facultate penditur: præditum nanq; illum poteſtate ipſa oportet eſſe: electio nanq; ſola dialecticum non reddit. Sophiſtam uero eſſe uoluit Ariſtoteles, qui quæſtus ſtudio captus, uideri ſapiens uellet: in libro enim περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων inquit. καὶ ὁ σοφιστὴς χρηματιστὴς ἀπὸ φαινομένης σοφίας, ἀλλ' οὐκ οὔσης. Cicero inanis gloriæ cupiditatẽ addidit. In Lucullo. Sophiſtæ appellantur hi qui oſtentationis, aut quæſtus cauſa philoſophantur. Qui finem igitur ſophiſtæ ignoraret, benè plerunq; de illo exiſtimaret: ſcientiam enim rerum optimarum præ ſe fert: nec tamen eas aut uere ſcit, aut ſcire etiam laborat, ſimulata ipſarum cognitione contentus. In eodem autem genere ille ſtudium ſuum ponit: in quo non dialecticus ſolum, ſed etiam philoſophus uerſatur. ut in iij. libro τῶν μεταφυσικῶν ipſe narrat: quo in loco diſcrepare ipſum à primo philoſopho electione uitæ, ut hic a dialectico, oſtendit.

Περὶ

Περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν, πῶς τε καὶ ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν προκειμένων

Cũ & propoſitum huius ſcriptionis & utilitatem ipſius artis oſtendiſſet, abſoluto omni proœmio, tempus iam eſt inquit, de ipſa re agere: ac uiam rationemque ipſius tradere. docere inq; quomodo: quibusq; tanquam inſtrumentis utentes, conſequi poſſimus ea, quæ nobis propoſuerimus. ideſt perſuadere ijs qui audiunt, ea quæ uolumus in ſingulis generib. dicendi: ſiue innocentem quempiam eſſe probare ſtudemus in defendendo: ſiue improbum & inutilem ciuem in accuſando.

πάλιν οὖν οἷον ἐξ ὑπαρχῆς, ὁρισάμενοι αὐτὴν τίς ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά.

Quamuis multa iam, quę ad eam pertinerẽt tradidiſſet, naturã tamen ipſius adhuc nõ expreſſerat. nunc de ea ueriore initio facto, rurſus dicere aggreditur. ἐξ ὑπαρχῆς autẽ alijs in locis ſæpe ꝓtulit, ut in libris de rep. Διὰ γὰρ τὸ μείζους γεγονέναι πολὺ τὰς πόλεις τῶν ἐξ ὑπαρχῆς. Quã initio condendarũ urbiũ. quã illæ quæ priſcis tẽporib. ædificatæ ſunt.

Ἔστω δὴ ἡ ῥητορικὴ, δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν.

Ponamus (inquit) artem dicẽdi huiuſcemodi eſſe: definit. n. naturam ipſius his uerbis. Sit inquã rhetorice facultas uidendi in ſingulis rebus, quod illic eſt aptum ad fidem faciendam: qui enim perſpicere poterit in qualibet cauſa, quicquid illa habet ad perſuadendũ accõmodatum hic erit orator: neque. n. ſtudio ipſe ſuo efficere poteſt, ut res quę non multa habent ad ſe confirmandas apta, ipſis abundent. ſed ſatis eſt, ut, quę res patitur, excogitet. De uocabulo hoc δύναμις, diſſeruit Quintilianus: quomodo enim ipſe reddiderit docet, nec non quomodo alij latinè id uocare ſoliti ſint. Quod ego uim appello, plerique poteſtatẽ, nõnulli facultatem uocant: quę res nequid afferat ambiguitatis, uim dico τὴν δύναμιν. Cur & dicendi & diſſerendi ratio δυνάμεις à Græcis appellarentur, ut ea, quæ ab alijs Ariſtotelis Græcis interpretibus tradita ſunt, relinquam, docuit Aphrodiſienſis in primum librum τοπικῶν, opinionibus non nullorum leuiter reprehenſis, qui de hac re aliter ſentiebant: uoluitque ita uocatas, ꝙ eodem pacto circa res contrarias, è regioneque poſitas, uerſarẽtur: neque enim dialecticus ſi in ſtudio ſuo manere uult, hoc magis, quam contrarium illius argumentis adiuuat: quod etiam facultatis oratorum proprium eſt. Quod uero περὶ ἕκαστον inquit, ex his uerbis elicuit Quintilianus exiſtimaſſe Ariſtotelem nullam rem ita abhorrere à facultate oratoris: ut de ipſa commodè dicere ille non poſsit. libro II. Omnia ſubieciſſe oratori uidetur Ariſtoteles, cũ dixit, uim eſſe dicẽdi, quid in quaque re poſsit eſſe perſuadibile. Animaduertendum tamen, an in his Quintiliani uerbis mendum ſit: & pro dicendi, legi debeat, inueniendi, ſeu uidẽdi. Ipſe enim ſupra hanc definitionẽ inſimulauit: quod inuentionem tantum complecteretur. Quomodo igitur nunc, quod illi iam eripuerat, tradat? Definitionem nanque totam expreſsit, & quam culpam illam ſuſtinere arbitraretur, expoſuit: libenter enim à iudicio Ariſtotelis in his rebus diſſentit. ut qui, cum omnem ætatem in hoc ſtudio conſumpſiſſet, melius ſe hæc, uſu doctum, intelligere, quàm qui acie tantum ingenij ea contemplatus eſſet, exiſtimaret. nam quod hic criminatus eſt, ridiculum prorſus eſt: quomodo enim ſine elocutione fingere potuit oratorem Ariſtoteles? cum ipſius quoq; nomen inde deductum ſit. cum autem πιθανὸν addiderit, manifeſtò ſignificauit, oratione in ea exercenda opus eſſe: incluſa enim eſt in eo uis, & uſus uerborũ. Alijs autem nunc relictis, id potiſsimum appellauit, quod princeps munus ipſius foret: in primisq; pręſtare poſſe oratorem oporteret: nam quod ille deſiderat, non eſt proprium artis huius, ſed tanquam appendix quædam, ut ex uerbis etiam Ariſtotelis intelligitur, qui in tertio horum librorum, ſuperuacanea illa appellauit, & ad ornatum potius aſſumpta. Verba Quintiliani hæc ſunt. Quidam receſſerunt ab euentu, ſicut Ariſtoteles, qui dicit. Rhetorice eſt uis inueniendi omnia in oratione perſuadibilia, qui finis & illud uitium, de quo ſupra diximus, habet, & in ſuper quod nihil niſi inuentionem complectitur, quæ ſine elocutione non eſt oratio.

Τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον.

Hoc enim ait nullius alius opus eſt, officiumque artis: uidere ſcilicet id, quod ad facien

dam fidem in qualibet re, & ad illam explicandam aptum eſt, quod ars dicendi poteſt. Id autem ipſe inductione probat: oſtenditque alias artes fines ſuos non egredi, & habere certam ac deſtinatam ſibi materiam.

Τῶν γὰρ ἄλλων ἑκάστη περὶ τὸ αὐτῇ ὑποκείμενόν ἐστι διδασκαλικὴ, καὶ πειστικὴ· οἷον ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινὸν, καὶ νοσερόν.

Cunctæ enim (inquit) aliæ artes intra fines ſuos manent: ac, quæ ſtrati ſui propria ſunt: ad idque pertinent, docere conantur, & probare ita ſe illa habere: nec in alijs rebus aut explicandis, aut confirmandis occupantur. *ὑποκείμενον* hic appellauit, quod ſæpe etiã in his libris, *γένος* uocat. Stratum ſcilicet ac materiam cuiuslibet artis: *ὑγιεινὸν* autem, & *νοσερὸν* intellexit hominum corpora, quæ nunc ualent: nunc ægrotant. Siue aliarum etiam animantium, quæ cum in morbum inciderint, ope medicorum curantur.

Καὶ γεωμετρία περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι·

Communi uocabulo *πάθη* uocare conſueuit, quæcunq; alicui rei adeſſe dicuntur, extra tamen ipſius eſſentiam definitionemque. Vnde & *πάθη καθ' αὑτὰ* in poſterioribus analyticis dicuntur, quæ de qualibet re præter illius naturam aſſumptis definitionibus demonſtrantur. neque aliud quicquam in ſyllogiſmis demonſtratiuis ſcientiarum concluditur, niſi *πάθη*, quæ propter ſe ſtrato illi adſunt: ut numero par, aut impar. Hoc igitur intellectu hic *πάθη* cepit: nam cum *συμβεβηκότα* dicat, propter ſe intelligere debemus. Geometria igitur habet ſtratũ definitũ ac certum, *πάθη*, quæ magnitudinib. hęrẽt.

Καὶ ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμόν: ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν· ἡ δὲ ῥητορικὴ περὶ τοῦ δοθέντος, ὡς εἰπεῖν, δοκεῖ δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν.

Arithmetica autem in numeris, ut in ſtrato ſuo, uerſatur: nec ab eorum accurata conſideratione diſcedit, ac ſimiliter inquit reliquę artes ac ſcientiæ: ne ſingularum nunc exemplum afferamus: contra autem ars dicendi uidetur poſſe contemplari in qualibet, ut ita dicam, arte, quod illic eſt aptum ad perſuadendum: ideſt ad conſtituendam euertendam ue illam, aut ipſius partem. Quod uero inquit, *ὡς εἰπεῖν*, ſic loquitur, quia intelligit materias eſſe quaſdam ualdè remotas à ſtudio oratoris, & in quib. artificium dicendi minus ualet. Nec tamen non, illic etiam, ſi illud tenet, uidebit aliquid quod poſſit, ad id quod uoluerit de illis probandum, arripere.

Διὸ καὶ φαμὲν αὐτὴν οὐ περί τι γένος ἴδιον, ἀφωρισμένον ἔχειν τὸ τεχνικόν.

Vnde (inquit) nos hoc intelligentes, diſcedere (inquam) ipſam à natura reliquarum artium: poſſeque, quod ad omne quod ei propoſitum fuerit, perſuadendum ualeat, inuenire, de ipſa dicere conſueuimus: artificium, quod in ſe habet, non habere illam adplicatum certo alicui ſtrato ac ſuo, ſed per omnem materiam uagans, atque indefinitum. *γένος* enim hic, ut ſupra quoque, atque in alijs etiam exquiſitiorib. libris, appellat materiam quæ ſingulis artib. quaſi ſternitur.

Τῶν δὲ πίστεων: αἱ μὲν, ἄτεχνοί εἰσιν: αἱ δὲ, ἔντεχνοι.

Auctor huius diuiſionis hic noſter fuit, quam reliqui poſtea ſcriptores artis probarunt. Prima ætate Cicero ab ea diſſentire cœpit: et audacter ſibi errare uideri dixit illos, qui ſuſpicionum genus aliquod artificij non egere putarunt. ipſe tamen poſtea cũ melius de his iam reb. iudicare poſſet, errorem ſuum agnouit, & ſententiam Ariſtotelis ſecutus eſt. In II. autem libro de oratore de his copioſè diſſeruit. Quintilianus
» etiam libro V. inquit. Ac prima quidem illa partitio ab Ariſtotele tradita conſenſum
» ferè omnium meruit. alias eſſe probationes, quas extra dicendi rationem acciperet ora-
» tor: alias quas ex cauſa traheret ipſe, & quodammodo gigneret.

Ἄτεχνα δὲ λέγω, ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προϋπῆρχεν. οἷον μάρτυρες, βάσανοι, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Cum probationes alias, expertes artis eſſe: alias autẽ, participes oſtẽdiſſet: quæ huius, &, quæ illius generis ſint, docet, ac prioris eſſe inquit, quęcunq; opera, ſtudioq; noſtro

non

non pariſtur: quæ à nobis non excogitantur: ita.n. cum omnē hunc locū uertit in II. de oratore Cicero, uim huius uerbi expreſsit. πορίσασθαι adipiſci alibi reddidit. προϋπάρχειν autem interpretatus eſt: cum eodem in loco, ſed in re poſitæ, ratione tractantur, inquit. addit autem: ut ſunt teſtes: quęſtiones, & quæcunq; huiuſcemodi ſunt. extrema autem uerba ex antiquiſsimo libro accepta, reſtitui cum in excuſis illa defeciſſent, ſed uetus etiam tralatio illa exprimit. Non ſolas autem duas has eſſe planum eſt, cum ipſe in extremo libro hoc quinque earum genera tradat.

ἔντεχνα δὲ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου, καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν.

Voco autem ἔντεχνα, quæ ratione ac uia indagamus, atque artis pręſidio cōflamus: quæ ſcilicet excogitari à nobis, & cum inhæreant in ipſa re, erui inde induſtria noſtra poſſunt: neque enim traduntur in manus oratorib. ut quæ ſine arte uocauit.

ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν, χρήσασθαι: τὰ δὲ, εὑρεῖν.

Hæc quoque uerba manifeſtò expreſsit Cicero cum ibidem inquit. Ita in ſuperiore genere de tractandis argumentis: in hoc autē etiam de inueniendis cogitandū eſt: quod enim iam partum eſt, quomodo tractari debeat, cogitandum. ut cum uſus uenerit, aptè ipſo uti poſsis: quamuis enim artis expertes hæ probationes ſint, non temerè tamen, atque inconſideratè ſunt explicandæ: quæ enim artificio, ut inuenirentur gignerenturque, non eguerunt (antea enim erant, & ad oratorem deferuntur) ſummo conſilio, ſiquis fructum ex ipſis capere uelit, tractandę ſunt.

τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων τρία εἴδη ἐστίν.

Tria (inquit) genera ſunt probationum illarū, quas acquirimus, paramuſque dicendo. Intelligit autem quas ſupra ἐντέχνους uocarat: participes artis aut artificioſas, Cicero appellauit. Halicarnaſſeus quoque in uita Lyſiæ in tres partes has diuidi ſolere inquit: enumerans autem illas, rem, affectus animi, moreſque appellauit. quæ à re duci ipſe dixit, Ariſtoteles in oratione poſitas affirmauit. nominib. igitur diſcrepant: re tamen inter illos de hoc quoque, ut de duob. alijs generib. conuenit.

Αἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος: αἱ δὲ, ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναί πως: αἱ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ.

Cum tria genera probationum eſſe dixiſſet, oſtendit nunc id uerum eſſe, enumeratq; illas: hæ nanque (inquit) ſunt in uita & morib. dicentis, oratione ſcilicet ipſius expreſſis. Hæ uero in hoc poſitæ ſunt, ſi eum qui audit, ut oratori ipſi opus eſt, affectum animo reddiderit. Tertium genus in oratione ipſa manet, quod cuiuſmodi ſit, ſtatim explicat. Hunc autē locū penè expreſsit Cicero in ij. de oratore, cū inquit. Nam hoc neceſſe eſt, ut is, qui nobis cauſam adiudicaturus ſit, aut inclinatione uoluntatis propendeat in nos, aut defenſionis argumentis adducatur, aut animi permotione cogatur. De poſtremis duab. rationib. perſuadendi, dubitari non poteſt. Prima tamen tradita ab ambobus non omnino eadem eſt: neque .n. in propenſione iudicum uoluntatis poſitam illā dicit hic noſter, ut Cicero manifeſto uult: uerum in bona exiſtimatione, quæ de dicentis probitate, oratione illius percepta: cognitaque uoluntate, in ipſis orta ſit: nec quod inde eum diligere incipiāt animaduertit Ariſtoteles, ſed quia proborum hominum ſermoni maior fides habetur: cuncti enim bonos uiros, dignos eſſe putant, quib. credatur. quod ſi uetus ipſorum amor: inclinatioq; uoluntatis in dicentem, ſpectaretur, non eſſet hæc probatio oratione parta: de quibus hic ſolis philoſophus diſputat. Præterea trium harum probationum, primam, in perſona actoris: ſecundam, in eius qui audit: Tertiam, in oratione ipſa manere uult, cum Cicero perſonam actoris relinquat, ac ternumeret auditorē: cum, aut ſponte gratificatur oratori: aut ui adhibita cōmotoq; ipſius aīo abripitur, ueritasq; ipſi extorquetur: aut auditis argumētis ac rationib. perſuadetur.

Διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι.

Cum aut probes aliquid, aut probare uideare: quod argumenta, quib. utaris aut uera firmaq; ſint, aut inania & falſa: antea.n. docuit poſſe oratorem & ueris & fallacibus uti concluſionibus, & quamuis falſis argumentis utatur, quæ tamen ſpeciem aliquam

ueri habeant, nomen oratoris non amittere, cum in dialectica res ſecus ſe habeat.

Διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους, ὅταν οὕτω λεχθῇ ὁ λόγος, ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγοντα.

De oratione morata: eiusq; utilitate, multis locis diſſeruit Cicero, ut in libro, quo per-
fectum oratorem informauit: in. ij. uero ad Q. fratrem his uerbis. Tantum autem effici-
» tur ſenſu quodam, ac ratione dicẽdi, ut quaſi mores oratoris effingat oratio: genere. n.
» quodam ſententiarum, & genere uerborum, adhibita etiam actione leni, facilitateq; ſi-
» gnificandi, efficitur, ut probi, ut bene morati, ut boni uiri, eſſe uideantur. In partitioni-
bus autem moratam orationem eſſe dicit, quæ ſignificet oratoris ipſius amabiles mo-
res. Ariſtoteles ita appellari uult: quæ ipſum, aut probum uirum, aut egregiè animatum
erga illos, apud quos dicit, eſſe indicat: aut, quod magis adhuc ad perſuadendum ualet,
quę probum ſimul & ipſis beneuolum ſignificat. Fieri autem tunc fidem: probariq;
ope huius orationis ab oratore, quod ſtudet, cũ ita illa habetur, atq; adeo ornatum his do-
tibus eum oſtendit, ut dignũ ipſum, cui fides habeatur, uideri faciat: cum ita expreſſę in
ea fuerint hę uirtutes, ut mentiri illum poſſe ac falſum proferre, qui audient, nullo modo
arbitrentur. Quod cum oratione partum eſt, quin confectum negotium iam penè ſit:
ac perſuadere debeat orator facilè, quod uult, dubitari nõ poteſt. Longe igitur plus tri-
buit huic moratę orationi noſter, quàm Cicero: qui tãtum dixit ope illius ſignificari ora-
toris amabiles mores: magna. n. uis eſt eorum uerborũ. *ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγον-
τα*: nec mediocrem aliquam propenſionem in animis auditorum erga eum, qui dicit,
declarant, ſed maximã: ualent nanq; illa, ut iã patefactũ eſt, cũ oratio ita habita fuerit, ut
in animis eorũ, qui audiunt, bonã de illis ipſis, qui dixerũt, exiſtimationẽ genuerit, atq; ita
bonã, ut cui firmiter credant, ipſum dignũ putẽt: *ἀξιόπιστος*. n. Gręcis eſt, qui dignus ha-
betur, cui credatur. Halicarnaſſeus quoq; in uita Lyſię oratoris, cũ de hac ipſa re diſſere-
ret, eodẽ pacto locutus eſt, & *ἀξιόπιστον ἦθος* uocauit. Cum autẽ tantã uim habeat *ἦθος*
hoc, ad obtinendas cauſas, eſt ſummo ſtudio comparandũ: prępceptaq; huius ſummi ſcri-
ptoris, ad id pertinentia, accuratè ſunt attendenda: pluribus. n. locis de hoc precepit: nã
quę in II. etiã lib. de morib. diuerſarũ ętatũ fortunarumq; hominũ tradidit, eodẽ referun-
tur: eumq; finem habent, ut cognitis illis orator poſsit orationẽ, ſententiasq; ſuas accõ-
modare morib. eorũ, atq; ita *ἦθος* hoc effingere: oſtendereq; ſe ornatũ eſſe indole natu-
raq;, quę conueniat morib. illis, ut ita facilius perſuadere poſsit, cũm ea potiſsimũ oratio
ad fidem faciendam multũ ualeat, quę accõmodata eſt morib. audientium, ac ſenſus eo-
rum tangit. Sed etiam erudita atq; elegans diſputatio, euolutioq; cõmotionum animi,
qua docuit, quomodo perturbari illi diuerſis modis poſsint: quomodoq; excitati iam mo-
tus, componi, ſedarique queant, quãuis aliũ finem habeat (pertinet. n. ad orationem
πολιτικὴν) tamen quia cõmotis aliter animis hominum, ut affectis etiam his, aut illis
uirtutib. ac uitijs, uariari mores conſtat, aliquo modo & ipſa facit ad mores effingẽdos.
Vt quę in genere demonſtratiuo explicando primo in libro de uirtutibus tradidit: indi-
cant. n. qui ſint animi eorũ, qui hoc aut illo pacto cõmoti ſunt, aut his uirtutib. ac uitijs
ornati. unde, cum reliqua mores uariantia, diligenter exponeret, his ſemel iam declara-
tis, ſuperſedit. Idem etiã in iij. libro docet, quomodo narrationi mores affingi poſsint:
quotq; uiæ ſint id faciendi: cum pars illa orationis uideatur potiſsimũ requirere, ut mo-
rata ſit, atq; exprimat indolem dicentis. Hoc nunc ſignificare inutile mihi uiſum non
eſt, ubi præceptionẽ huius rei auſpicatur. quod uero ſupra affirmaui Dionyſium accu-
ratè de hoc agere, cum & ipſe oſtendiſſet trib. modis fidẽ fieri dicendo: nec tantũ oratio-
ne, quę argumentis doceat ac uim habeat demonſtrandi, uerũ etiã *ἦθος*, & *πάθος*, idem
alijs rationib. efficere: cum plurimũ ualuiſſe Lyſiam in morib. effingendis doceret: egre-
gieq; uſum ſecunda hac ratione fidei faciendę, in hanc ſententiam inquit. Pręterea fidẽ
probationẽq;, quę morib. expreſsis fit, mihi uidetur ſatis decenter Lyſias tractare: ſæpe-
numero. n. ex uita naturaq; eorum, quibus orationes ſcribebat: ſępe autem è priorib.
factis iudicijsq; & uoluntatib. eorum, efficit mores dignos, quib. credatur, atq; illis au-
ctoritatem acquirit. Cum uero anſam huiuſcemodi nullam à reb. arripere poteſt,
ipſe tanquàm fabricatur, ac gignit mores: conſtituitq; ope orationis ſuæ perſonas fide di-
gnas, & probas, tribuens ipſis uoluntates honeſtas ac rectas, & commotiones animi
moderatas: ſimulq; orationẽ æquam probamq; ipſis aſsignans: nec non inducens ipſos

uerſare

uerſare animo conſilia, quę reſpondeant fortunæ, in qua conſtituti ſunt: angiq; impro bis aliorum uocib. ac factis. Sed etiam idem efficit (inquit) fingens ipſos expetere res iuſtas, ac reliqua demum aſsimilia his: unde intelligi liquidò poteſt, probam ac modeſtam naturam, & indolem ipſum moliri, atq; informare. Animaduertendum autem in explicatione hac ἤθους, quam breui expoſuit Dionyſius, intellexerit ne illud etiam, quod reijcit Ariſtoteles: negat.n. philoſophus opinionem hanc de probitate dicentis, antea in animis auditorum inſitam eſſe oportere, ſed tunc ipſum excitari, certa quadam ratione, ſententijsq; ad id accommodatis. Videtur uero ille, cum tradit Lyſiam aliquando declarata uita naturaq; alicuius, ut ſępe etiã ſuperiorib. ipſius factis conſilijsq;, efficere mores dignos, quib. fides habeatur, ſignificare mores illos, quos magis intelligit utiles ad perſuadendũ, quam putet ab oratore conflari: debereq; arti huic aſsignari Ariſtoteles: neq;.n. artificio callidaq; ratione dicentis id conficitur, ſed ſimplici expoſitione rerũ acquiritur: q̃ uis.n. oratio adhibeatur, atq; eo tempore inſerantur opiniones in animo auditorũ, tamẽ eliciũtur ex uita, actionibusq; ipſius, qui ornatur: nõ ſtudio dicentis conformantur, & captioſa oratione aſperguntur: nam poſterior, qua docet Lyſiam uſum, ratio, manifeſto eadẽ eſt cum illa, quam probat, quem ſequimur, doctor: ac ſtudioſe retinendã cẽſet. Vt ἠθοποιεῖν, quo uerbo ille in hoc tradendo utitur, hoc ipſum ſit, mores ſcilicet, ac certã quandã naturã oratione exprimere, atq; effingere, quæ ſępe uera nõ ſit: nec certis ullis argumentis demonſtrari poſsit: ſed ingenio oratoris conformetur: nã, quæ ſequuntur apud eũ, uim huius iuncti uerbi aperire atq; explanare uidẽtur: addit
» .n. καὶ κατασκευάζει τὰ πρόσωπα τῷ λόγῳ πιστὰ καὶ χρηστά. Oratio.n. ipſa hoc molitur ac conficit, nec tantũ ad rem narrandam, quod propriũ ipſius munus eſt, adhibetur. Κατασκευάζειν autem λόγῳ aliquid, Ariſtoteles quoq; dicit, cũ ſtruere, ac fabricari quippiam auxilio orationis, ſignificare uult: atq; ita ea uti, ut uideantur res, perſonęq; tales, quales auditorib. uideri, oratori commodum eſt. In ſecundo .n. libro traditis pręceptis ad
» iram cõmouendam in iudicũ pectorib. ita inquit. Δῆλον δὲ, ὡς δέοι ἂν αὐτὸν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους. Nam quæ poſtea Dionyſius adiungit, non diſcrepant ab ijs, quæ afferuntur ab ipſo in tertio libro, dicunturq; efficere, ac reddere narrationem moratã. Et ſine dubio uideri faciunt eũ, qui ita ſentiat ac loquatur, uirum probũ atq; tẽperantẽ: quod ipſum ἦθος nunc appellatur. Rem tamẽ ita ſe omnino habere nõ affirmarim, cum uelle uideatur noſter, quicquid bonę exiſtimationis gignitur apud eos, q audiunt de oratore, uerbis ipſius: orationeq; ad hoc apta, ἦθος uocari. repudiereq; tantũ, cũ opinio illa, iudiciũq; factũ de probitate ipſius, uetus eſt: neq; tũc paritur: nõ, quin id quoq; proſit, ſed quia oratori tribui nõ poteſt. nec.n. artificio illius cõparatur. Ipſe autẽ nunc de eo loquitur ac pręcipit: reprehẽdens eos, qui, quod artis expers erat, in arte tradẽda colligebãt.

Τοῖς γὰρ ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θᾶττον. περὶ πάντων μὲν ἁπλῶς: ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκριβὲς μὴ ἔστιν, ἀλλὰ τὸ ἀμφιδοξεῖν καὶ παντελῶς.

Probis.n. (inquit) uiris magis, celeriuſq; credimus: quęq; ab illis accepimus maximè uera ducimus, & ijsdẽ cito aſſentimur. Cum autẽ omni in re homines hoc facere cõſueuerint, in illis pręcipuè, quę certò ſciri non poſſunt: nec exquiſitã naturã habent, ſed diuerſę diuerſorũ de illis opiniones extant, id inſtitutum ſeruant: in huiuſcemodi nanq; reb. penitus ad iudicia, decretaq; proborum uirorum ſe referunt: cum enim nihil certi de illis habeant, ſe labi non poſſe putant, ſi bonorum uirorum ſententijs ſe adiunxerint: quos benè ſentire iudicant, & ſincerè quid ſentiant, pronunciare.

Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι ποιόν τινα εἶναι τὸν λέγοντα.

Dicendi magiſtri, ut facilius oratores fidem facerent, aiebant operam dandam eſſe, ut benemorati ac boni uiri uiderentur: & hoc non ratione, ſed conſuetudine uiuendi faciendum eſſe cenſebant: ut ante etiam quàm in forum uenirent, huiuſcemodi quædam de illis opinio in mentib. iudicum uigeret. Non inutile hoc eſſe putat Ariſtoteles, ſed docet, quomodo ij etiam, quorum mores uitaq; incognita ſit, famam bonorum accupari queant: illud.n. ab arte dicendi non proficiſcitur: ipſe autem pręcepta artis tradit, & quę pręſidio orationis cõfici poſsint, docet. ſententiã hanc ex his uerbis elici nunc oſtendam, Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον. Hanc bonam exiſtimationẽ de uita, moribuſque

dicentis, excitari oportet oratione illius: ita conformata, ut eius mores effingat, ac probos ſanctoſque uideri faciat: hoc enim eſt officiũ artis: ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι. Nõ quod ante, quàm illi dicere incœperint, de probitate illius aliqua opinio inhæſerit in animis eorum, qui iudicant. Cum in Bruto Cicero dixiſſet, Scauri orationem habuiſſe multum grauitatis: ſignificarique illa ſolitã prudentiã ac fidẽ: addideritq́. Habebat hoc » a natura ipſa: quod à doctrina non facile poſſet: uidetur pęnè fuiſſe ſententiæ illorum: qui ante partã: non ſubito acquiſitam, cenſebant oportere hanc opinionem de dicente in animis auditorum eſſe: quãuis ſtatim oſtendat ſibi compertum eſſe, quomodo ideiã dicendo comparari poſsit, magiſtros dicendi tradere. Inquit enim. Quanquam huius » quoque ipſius rei, quemadmodum ſcis, pręcepta ſunt. Menander quoque comicus, omnẽ perſuadendi uim naturę, ac morib. tribuit: detraxit autem orationi, uerſiculo hoc ſuo. τρόπος ἐσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος. Contra quem tamen: falſum id eſſe omnino declarans, accurate diſputauit Plutarchus. Et in libro quo inſtruxit adoleſcentes ad lectionem poetarum: & in alio in quo pręcepta ad remp. regendam apta collegit.

οὐ γὰρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων, τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λέγοντος.

Accuſat magiſtros quoſdam artis, qui cum eam exponerent, probitatẽ in oratore requirebãt & ſine illa nihil magnũ effici ab eo poſſe cenſebant: non. n. (inquit) in arte collo co integritatẽ dicẽtis. Quod nõnulli artis huius ſcriptores faciunt, qui inter artis præcepta, & hoc etiã ponunt: ut qui dicit uir probus ſit. Nec puto neceſſarium eſſe ut orator ſanctis morib. ſit pręditus, quo ſi careat, fidẽ facere non poſsit. Satis. n. eſſe, arbitror ſi oratione ſua, ad tempus ſibi affingat eam perſonam, quã illi ueram ac perpetuã ipſi hęrere uolunt. Cum autem hic uerbũ deſiderari uideatur ad ſententiam perficiendã, bis idem ſumo: repetoque uariata perſona ac numero, quo utitur, præceptum rhetorum, quod non probat, exponens. τεχνολογεῖν uero rationẽ alicuius artis tradere ſignificat.

Ὡς οὐδὲν συμβαλλομένου πρὸς τὸ πιθανόν

Cum ſtomacho hoc pronunciatum uidetur: contemptuque magiſtrorum illorum, qui probitatem neceſſariam dicerent: nec crederent artem à ſe ipſa ſibi pręſidium petere poſſe: ὡς οὐδὲν συμβαλλομένου ſcilicet τοῦ ἤθους: hoc enim intelligendum puto: de hoc nãq; ipſum loqui maniſeſtum eſt, & paulo poſt hoc nomen adiungit. Scriptores artis (inquit) ut qui neſcirent mores oratione expreſſos, uim ad hanc rem habere, illuc confugerant: & probitatem in arte poſuerant. Qui quantopere decepti ſint, narrari non poteſt. συμβάλλεσθαι opitulari & adiumento eſſe ſignificat. Cum autẽ plures ſcriptos libros generãdi caſu, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένου, habere animaduerterim, ſunt etiã in quib. accuſandi ὡς οὐδὲν συμβαλλόμενοι, legatur, ut philoſophus multis alijs locis locutus eſt. in X. lib. de morib. ad Nicomachum, ubi contra ſophiſtas diſputat: qui bonis legib. ciuitatẽ ornare procliue eſſe aiebant: collectis. n. undique multis legib. poſſe optimas » eligi. Stultitiã. n. huius opinionis refellens inquit. ὥσπερ οὐδὲ τὴν ἐκλογὴν οὖσαν συνέσεως. » & initio etiam primi libri de rep. ὡς οὐδὲν διαφέρουσαν μεγάλην οἰκίαν, ἢ μικρὰν πόλιν. Nec deſunt etiam in quib. eodem caſu, diuerſo genere, συμβαλλομένην legatur. Vt in antiquiſsimo libro, quem ſequitur etiam uetus tralatio: nec tamen ſententiam muto, aut rationem eius ſcripturę diſpicio.

Ἀλλὰ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος.

Hinc inſcitia horum doctorum intelligi poteſt, qui nihil momenti ad fidem faciendam habere crediderint: quod maximam omnium fermè uim habet. ut auctoritatem autem minuat eorum, qui de dicendi ratione ſcripſerunt, totam rem auget: ne tamen nimium orationi huic moratæ tribuiſſe uideatur, addidit fermè. Ita errorem illorum arguit, qui neceſſariam rem omiſerunt, & nihil de facultate huius orationis tradit, quod à uero alienum ſit. ἦθος autem uocat naturam moreſque dicentis, oratione ipſius expreſſos: quæ res quot modis fiat in tertio libro diligenter docet.

Διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν.

Secundum genus fidei faciẽdę, quod à perſona eorum, qui audiunt proficiſcitur, huiuſcemodi

ſcemodi eſt: cum (ut uerbis Ciceronis utar, quibus hanc ſententiam in partitionibus expreſsit) motum aliquem animi miſcet oratio: cur tantum hoc ualeat ad perſuadendū, ſtatim exponit: προάγειν autem εἰς πάθος, qui ſedatum antea animum habebant, auditores perturbare ualet: ac ſenſim eos motus, quos res noſtra cauſaq; requirit, in illis excitare. Vt autem hic προάγειν εἰς πάθος, ita in iij. horum librorum προάγειν εἰς γέλωτα inquit, cum ad riſum, & effuſam lętitiam deducere intelligeret.

Οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίροντες, ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες.

Reddit rationem, cur multum ualeat ad perſuadendum hæc commotio animorum: ſępeq; ab iudicib. ut res noſtra poſtulat à nobis affectis, optineamus ea quæ nulla alia ratione impetrare potuiſſemus. uariatis. n. (inquit) motib. animorū noſtrorum, uariantur etiam iudicia: neq; eodem modo ſentimus de aliqua re, cum mœremus & cum gaudemus. Nec, cum quempiam diligimus, aut odio proſequimur, eodem pacto factum aliquod ipſius accipimus, ſed longè aliter de eo exiſtimamus.

Πρὸς ὅ καὶ μόνον πειρᾶσθαι φαμὲν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολογοῦντας.

Quomodo animi commouerentur, magiſtri dicendi ſolum ſcribebant: cæteras rationes faciendę fidei omittebant. neq;. n. quomodo argumento aliquid concludi poſſet, ab illis tradebatur: quod tertium genus erat, & huius artis maximè proprium. ita autem loquitur, ut ne hoc quoq; pręclarè ipſos pręſtitiſſe ſignificet, ſed tantum conatos expertosque. Id autem, ut ſuſpicari licet, uerè dicere potuit: neq;. n. illi ſcripſerant tam doctè & exquiſitè de commotionibus animi, quàm ipſe ſcribere cogitabat: qui in hac parte accuratiſsimus fuit, & nihil prętermiſit, quod nō enucleatè doceret: nec etiam efficere id poterant, qui ſapientię ſtudijs dediti non fuerant: ſine quib. de hominum naturis præcipi perfectè nihil: neq; intelligi poteſt.

Περὶ μὲν οὖν τούτων δηλωθήσεται καθ᾽ ἕκαστον, ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγωμεν.

Oſtendit ſe omnem hunc locum copioſè pertractaturum, cum initio ſecundi libri motiones animorū explicabit: Singillatimq; quę hoc doceant omnia traditurū. quomodo ſcilicet magnæ uarietates iudiciorum in hominib. fiant uariatis motibus animorum, & quę uis ſit ſingularum perturbationum, ut illis poſtea, ut ratio ipſorum poſtulat, utiliter uti oratores poſſint.

Διὰ δὲ τῶν λόγων πιστεύουσιν, ὅταν ἀληθὲς ἢ φαινόμενον, δείξωμεν, ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν.

De tertio probationum genere agit, quod neq; ab eorum perſona, qui dicunt, proficiſcitur: neque ab ijs, qui audiunt, ſed oratione ipſa efficitur: quę argumētis nititur, & hoc aut illud eſſe rationibus concludit. πιστεύουσιν, ij ſcilicet qui audiunt: ὅταν ἀληθὲς, ἢ φαινόμενον, δείξωμεν. cum ipſi qui uerba facimus, uerum aut ſimulatum uerum, & quod ſpeciē ſaltem eius præ ſe ferat, concluſerimus. oſtendens etiam quorum pręſidio id fiat, inquit: ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν: ſingulę. n. res quędam habent ad ipſas confirmandas apta: ſi quis illa inuenire queat: hę, grauiora: illę uero, tenuiora. Cum igitur a reb. ipſis argumēta ducantur, id rhetores quidam ſpectantes, ut ſupra indicaui, tertium hoc genus fidei faciendę, in re poſitum dicebant.

Ἐπεὶ δ᾽ αἱ πίστεις διὰ τούτων εἰσὶ, φανερὸν ὅτι ταῦτα τρία ἐστὶ λαβεῖν, τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου. καὶ τοῦ θεωρῆσαι περὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς ἀρετὰς. καὶ τρίτον τοῦ περὶ τὰ πάθη.

Qui perfectus orator eſſe uult, tria hęc teneat oportet: noſq;, qui huiuſcemodi oratorem informamus, talem fingere debemus, qui facultatem habeat hęc efficiēdi. Quoniā (inquit) declaratū eſt has uias eſſe probādi, quod uelis: nec aliam ullam fidei faciendę rationem inueniri, dubitare non poſſumus, quin ille qui argumento concludere didicerit: eiuſque rei facultatem habeat: nec nō poſſit etiam uidere, quę ad mores & uirtutes pertinent: ac pręterea quæ ad motus animorū faciunt, tria hęc percipere queat, eximieq; illa conficere, atque obire, ideſt fidem facere ac probare, & argumentis & morata oratione, & motib. animorū excitatis. Verba ita cōſtrui debere puto. ἐστι τοῦ συλλογίσα-

σθαι δυναμένου καὶ τοῦ θεωρῆσαι. & quæ ſequuntur, λαβεῖν τρία ταῦτα: Qui.n. cuncta hęc præclarè tenet, ideſt qui ratione concludere: contemplari naturas hominum ac mores, resq́ꝫ deniqꝫ bonas, ac malas diſtinguere poteſt: nec non quę uis ſit ſingularum perturbationum didicit: quomodo illę excitẽtur: quibus que adiumentis, cum uſus uenerit tria illa pręſtare poterit: qui contra harum rerum rudis erit, munus ſuũ nunquàm implebit.

τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν, καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται, καὶ πῶς.

Et qui uidere potuerit naturam ſingularum perturbationum: & quæ res illas conſtituunt, ab alijs, quæ diuerſę ab ipſis ſunt, ſecernentes. & ex quib. factis, dictis ue in animis noſtris excitantur: quomodoqꝫ nobis affectis. quæ omnia accuratè ab ipſo eo loco explicantur.

ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν, οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας: ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικήν.

Cum oratorem oſtenderit, qui pręclarè munus ſuum ſuſtinere queat, ita ab arte inſtructum eſſe oportere, ut oratione ſe probum, beneqꝫ moratũ uirũ eſſe indicare poſſit: & animos eorum ita afficere apud quos aget, ut ei commodũ eſt & cauſa ipſius poſtulat. nec non argumenta etiam adhibere & cum ratione quod uult concludere, nũc naturam artis propius reſpicit: & inquit ipſam adnatum quoddam dialectices, ac politicę facultatis uideri: quod ex ambab. conflata ſit & multam ſimilitudinem illarum retineat. Vtitur autem ad rem explanandam uerbo tranſlato, & à re aperta ſimile ducit: ut.n. qui ad radices arborum pulli naſcuntur, naturam illarum ſtirpium reddunt, in quibus procreati: minores tamen ſunt, neqꝫ eoſdem fructus, quos matres ferunt: ita etiam rhetorice, quæ è ciuili facultate & diſſerendi ratione exorta eſt, multam cum illis ſimilitudinem habet, & naturam earum redolet. minor tamen res eſt, neqꝫ tam egregia bona gignit. pulli tamen, qui ad arborum ſtirpes naſcuntur, unam tantum matrem habent. Rhetorice uero duas: neqꝫ.n. ex ſola dialectica, aut politica generata eſt, ſed à radicib. ambarũ profecta. Albi quoqꝫ hoc ſimili utitur: & aptè ſanè, atqꝫ accõmodatè. In primo
» enim libro de moribus ad Nicomachum inquit: παραφυάδι γὰρ τοῦτ' ἔοικε καὶ συμβεβηκότι τοῦ ὄντος. Cum autem in excuſis hic antea legeretur ἐκ τῆς περὶ τὰ πάθη, ſecutus auctoritatem antiquiſſimi libri, emendaui, περὶ τὰ ἤθη. Vetus quoqꝫ tralatio hanc ſcripturam exprimit. Infra etiam hunc ipſum locum intelligens, eodem pacto locutus eſt. Valet autem id multũ ad hãc lectionẽ cõfirmandam: ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγ-
» χάνομεν, ἀληθές ἐστιν. ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολι-
» τικῆς: libros .n. de uita ac moribus: omnemqꝫ illarum rerum explicationem, appellat, ut conſueuit, περὶ τὰ ἤθη πραγματείαν. quod autem partem illam philoſophiæ optimo iure πολιτικὴν dici poſſe narrat, non diſcrepat à ſententia, iudicioqꝫ ſuo: ita.n. ſemper uiginti libros, in quibus & de uita & morib. & de optimo ſtatu reip. diſputarat, uocauit: in primo certè libro de moribus ad Nicomachum inquit. τὰ δὲ καλὰ, καὶ τὰ δίκαια, περὶ
» ὧν ἡ πολιτικὴ σκοπεῖ. de quibus certè rebus: honeſtis (inquam) iuſtisqꝫ ciuilis ratio quęrit: in libris autem, qui ἠθικὰ nunc, non πολιτικὰ inſcribuntur, hoc fieri perſpicuum eſt.
» In eodem etiam non multo ante hęc uerba. ἡ μὲν οὖν μέθοδος τούτων ἐφίεται, πολιτική τις οὖσα. quem locum Aphrodiſienſis: fidelis interpres Ariſtotelis, in extremo procœmio commentariorũ εἰς τὰ πρότερα ἀναλυτικὰ adduxit, eruditeqꝫ explicuit: cum Græci alij interpretes eorum librorum in eo declarando lapſi ſint.

διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ τῆς πολιτικῆς, ἡ ῥητορική.

Eo uitio laborat ratio dicendi, quo fermè cunctę res laborare conſuerunt: omnes.n. dignitatem ſuam omni pacto augere uolunt, & rerũ ſuperiorum perſonas ſibi aſciſcunt. Rhetorice, quę inferiorem ſe ciuili facultate intelligit, politica uideri uult, & omnia facit, ut dignitatem illius ſibi adſumat: nullaqꝫ demum in re ſe ab illa diſcrepare affirmat, ſed, quęcunqꝫ ab ea fiunt, à ſe quoque commodè fieri poſſe tradit. Eodem modo loquendi, qui ſanè elegantiſsimus eſt, utitur ipſe in iiij. libro metaphyſicorum, in re penè eadem exponenda: quod.n. Rhetorice facit, ut eandem ſibi perſonam induat, quam dialectice gerit, faciebant & ſophiſtę, & dialectici: ipſi enim quoqꝫ ſe pares aſſimilesqꝫ eſſe philoſopho

„ ſe philoſopho, nimis glorioſè dicebant, uerba ipſius ſunt. οἱ γὰρ διαλεκτικοὶ, καὶ σοφισταὶ
„ τὸ αὐτὸ μὲν ὑποδύονται σχῆμα τῷ φιλοσόφῳ: improbe.n.hoc ipſos facere docet: Quãuis .n. eandem rerum ſyluam habeant: circaq; idem ſtratum uerſentur, multa tamen diſcrimina inter ipſas ſunt: longeq; minor dignitas utriuſque facultatis eſt, q̃ primæ philoſophiæ: ſophiſta nanq; ſimulata ſapientia contentus eſt, cum primus philoſophus ueram quærat. Dialecticus uero commune hoc tantum cum eo habet, quod de omnibus reb. diſputare ſe poſſe putat, cum hæc propria ſuaq; ipſius materies ſit.

Καὶ οἱ ἀντιποιούμενοι ταύτης, τὰ μὲν, δι᾽ ἀπαιδευσίαν: τὰ δὲ, δι᾽ ἀλαζονείαν: τὰ δὲ καὶ ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς.

Eodem deſiderio (inquit) tenentur, qui huic arti incumbunt: ipſi.n. quoq; rationem tenere ſe reip. adminiſtrandæ profitentur: ac poſſe de ciuitatib. regendis præcepta tradere uideri uolunt: Carpit.n. ſui temporis rhetoras, qui propter coniunctionem, quam habet dicendi ars cum ciuili facultate: quæ totam inſtitutionem ſibi propoſitã habet ciuitatis, cum hæc in parte tantum uerſetur, & ipſam in uniuerſum ciuilem facultatem, ut nulla re diuerſam à rhetorica, ſibi arrogabant. & aut ipſi fallebantur, aut alios fallere ſtudebant: neq;.n. una tantum de cauſa hæc cupiditas in animis hominum gignitur: partim nanq; imperitia: partim oſtentatione, ac uento: partim alijs rebus impelluntur, ut maiora ſibi tribuant, quàm uerè ſuſtinere poſſint. In omni autem contemplatione, & quæ ratione utatur ac uia, rerum animaduerſione duos extare modos, quib. illę res teneri poſſint, ipſe met teſtatus eſt: Quorũ alterum, exquiſitiorem ſcilicet, ἐπιστήμην, ſcientiamq; illius rei oportere uocari: alterum uero, tanquam παιδείαν, erudirionemq; quandam, non perfectam penitus, neq; abſolutã, affirmauit. contrariũ prioris illius (niſi fallor), Gręcis eſt ἄγνοια: Poſterioris uero, quo uerbo hic utitur philoſophus, ἀπαιδευσία. Cum aliquis uidelicet earum rerũ rudis omnino eſt. Partes πεπαιδευμένου eſſe uoluit, facultatem habere acutè uidendi, quid rectè, aut contra dicitur ab eo, qui diſſerat de aliqua re: quamuis ipſe, cum præcepta omnia eius artis cognita non habeat, id, de quo tractato ab alio, ſubtiliter iudicat, pręſtare nõ poſſit: & exiſtimare deniq;, maneat ne ille in principijs, rationib.q; proprijs eius ſcientię, an uagetur, utaturq; ad probandum quod uult, alienis, & inanib. rationib. Nec non etiam ita appellabitur, qui ipſe non exit è ſtrato ſuo, ſed manet intra fines eius artis, quam profitetur. Ἀπαιδευσία contra habitus animi illius, qui neutrum ualet, nec poteſt rectè iudicare de diſputatione alicuius: & ipſe etiã ob imperitiam migrat è ſuis finib. ut hic partem horum oratorum ipſa laborare dicit, qui non intelligant, quid ſui muneris ſit, & profiteantur ſe politicos: quamuis crebrius hoc nomine utatur de illis, qui non queunt de officio alicuius exiſtimare: nec ſciunt, quid poſtulandum ab ipſis ſit, & quæ ratio illius rei, quam docent, probari debeat: Vt in primo
„ libro de morib. ad Nicomachũ: & in iiij. τῶν μετὰ τὰ φυσικά, ubi inquit. ἔστι γὰρ ἀπαιδευ-
„ σία τὸ μὴ γινώσκειν τίνων δεῖ ζητεῖν ἀπόδειξιν, καὶ τίνων οὐ δεῖ. In primo uero de morib. ad Eudemum hanc ipſam ἄγνοιαν uocaſſe uidetur, cum de quibuſdam loquens qui, cum philoſophi munus eſſe ſcirent, nihil inconſideratè dicere, ac temerè effutire, ſed rationem omnium rerum afferre, ſæpe non uidebãt ſe alienas à materia illa, atq; inanes rationes uſur
„ pare: hoc.n. addit ipſos facere. ὅτε μὲν δι᾽ ἄγνοιαν: ὅτε δὲ δι᾽ ἀλαζονείαν. Animaduertẽdum autem, ſuperiora uerba, quæ expreſſi, turpi nota in excuſis libris eſſe oblita: cum.n. ita
„ habeant. εἰσὶ γάρ τινες, οἳ διὰ τὸ δοκεῖν φιλοσόφου εἶναι, τὸ μηθὲν, εἰ μηθὲν λέγειν: & quæ ſequun-
„ tur, legi omnino debet, μηθὲν εἰκῇ λέγειν. Quæ macula aliũ etiã ſupra locũ eodẽ in libro fędauit. εἰ μὲν γὰρ λέγουσι σχεδὸν περὶ ἀπεύτων: emẽdare nanq; oportet εἰκῇ. loquitur de idiotis hõib. ac multitudine ipſa, quę nulla cõſideratione rerũ habita temere dicit, quod in buccã uenit. Coniectura aũt in poſteriore hoc ſcripturę uitio corrigendo uſus ſum, cũ in priore illo iudicio meo aſtipuletur etiã ſcriptus codex. Ita uero crebrò loqui hũc ſcriptorẽ certũ eſt. In primo libro τῶν μετὰ τὰ φυσικά, ſignificãs eũ, qui primus mẽtem uoluerit cauſam eſſe & mundi huius, & totius ſeriei, inquit οἷον νήφων ἐφάνη, παρ᾽ εἰκῆ λέγον-
„ τας τοὺς πρότερον. In xiij. etiam epiſtolarum ad Atticum Cicero, ſuperiore illo Græco uerbo uſus eſt. Quod erat hominib. ignota, nõ illa quidẽ ἀπαιδευσία, ſed in his reb. ἀτριψία. De Academię autem ratione loquitur, quam nobiliſſimis uiris ignotam fuiſſe tradit, nõ quod optimarum diſciplinarum rudes illi omnino forent, ſed, quod tam ſubtiles

res longo uſu, aſſiduáue cogitatione tritas non haberent. Magiſtri igitur dicendi quidã, & oratores imperitia hac, erroreq́ue ducti, maiora prę ſe ferebãt, quàm uerè ſtudium illud pręſtare poterat. Alij uero, qui in idẽ uitiũ incidebant, ſe fucũ facere intelligebant, ſed tamẽ ita leues ingenio erant: & tanto deſiderio honoris, ac laudis flagrabant, ut ſcientes, uolentesq́ue peccarent: hęc.n. ἀλαζονεία eſt, quam uentum (ut arbitror) Lucretius appellauit: cũ.n. cecinit

„ magis omnia laudis, Aut etiã uenti, ſi fert ita forte uolũtas Iactari cauſa, elegantiſſime ἀλαζόνα deſcripſit. Talem autem ingenio M. Lepidum uentoſiſſimum in epiſtola ad Ciceronẽ D. Brutus appellat. Plautus glorioſum reddidit, ut ipſemet teſtatur in fabulę prologo, cui ab his morib. nomẽ impoſitum eſt. Adiunxit etiam, cur alienas perſonas aſſumerent, nec ſua contenti eſſent, qui dicendi facultatem haberẽt, plures etiã cauſas adferri poſſe, quę tñ nõ oẽs exponi deberẽt: nec facilè etiã poſſent. quis.n. occultas hominum uoluntates, & uaria hominũ deſideria unquàm explicaret?

ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν.

Quod paulo antea translato nomine protulit, nunc proprio tradit. non tamen nunc conflatam è duab. facultatib. eam dicit, ſed particulam eſſe differendi rationis; & eã effingere affirmat. Quintilianus hunc locum, ſiue ſuperiorem illum intelligens; inquit, Sed

„ idem & de arte rhetorica tris ſcripſit, & in eorum primo, non artem ſolum illam fatetur,

„ ſed ei particulam ciuilitatis, ſicut dialectices aſſignat. Particula γὰρ eandem uim hic habet, quàm in loco illo è quarto libro metaphyſicorum: quem ſupra adduxi: ad refellendum.n. eorum, qui ita ſe gerent, errorem uitiumq́ue, poſita eſt, declarãdumq́ue eos improbè facere:

„ ἡ γὰρ σοφιστικὴ φαινομένη μόνον σοφία ἐστὶν illic inquit. Quãuis.n. idem ſtratum habeat quod prima philoſophia: circaque eaſdem res uerſetur ſophiſtica: non tamen culpa uacat cum ſe ſuperiorem illam uideri uult, perſonamque ipſius ſibi adiungit: eſt.n. ſpecie tenus ſapientia: ſimilitudinemque tantum illius quandam tenet. Hic uero: ἔστι γὰρ μόριον ualet: peccare artem dicendi, cum ſubit perſonam politices, & dignitatem illius ſibi aſciſcit: nec.n. politica eſt, ſed particula tantum quædam dialectices: & quæ ſequuntur. ὁμοίωμα uero eſt ſimulacrũ & effigies. In decimo item libro de moribus ad Nicomachum eodẽ uerbo aptiſſimè utitur: Dijs.n. (inquit) immortalibus omnis uita beata: hominibus quatenus ipſis imago quędã talis actus adeſt. ἐφ' ὅσον ὁμοίωμά τι τῆς τοιαύτης

„ ἐνεργείας ὑπάρχει.

περὶ οὐδενὸς γὰρ ὡρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστιν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει.

Habent hoc commune inter ſe & differendi, & dicendi ars, quod neutra ipſarum definitæ alicuius rei naturam quærit: ut ſcientiæ, & artes alię facere ſolent: de quo ipſe ſupra, exemplis & medicinæ, & geometrię, & arithmeticę allatis, diſputauit: neque.n. in poteſtate rerum explicanda occupatæ ſunt, ſed tantum uiam ac rationem tradunt hãc, aut illam rem argumentis quib.dam, aut confirmandi aut euertendi: quæ uis earum rerum ſit, nõ curant. Hoc ualet (ut opinor) πῶς ἔχει. Hic quoque, ut ſupra, ἐπιστήμην capit pro intelligentia. Cicero latinum uerbum, quod huic reſpondet & ipſe ita multis lo-

„ cis uſurpauit, ut cum in Oratore inquit. Sed etiã uicinam eius atque finitimam, dialecti-

„ corum ſcientiam adſumere.

ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους. περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς.

Verum (inquit) facultates quædam ambæ ſunt comparandorum argumentorum, rationi ſuę accõmodatorum. Rhetorice ſanè uidendi in omni materie, quid illic eſt ad fidem faciendam aptũ. quod ſupra ipſe teſtatus eſt. Dialecticen etiam non fugit, quid in quaque queſtione aptum ſit, ad illam confirmandam argumẽtis, aut euertendã. His autem prolatis, addit ſe omnia fermè explicaſſe, quę ad naturam harũ finitimarum artium explicandam ualent: &, quomodo illę inter ſe coniunctę ſunt, declarandum.

τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὲν, ἡ παγωγή ἐστι: τὸ δὲ, συλλογισμός: τὸ δὲ, φαινόμενος συλλογισμός, καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως.

Cum utriuſque artis uim: quomodoque inter ſe illa affectę ſint, docuiſſet: nunc trãſit

ad probationes eas explicandas, quę aut uerè, aut ſpecie tenus aliquid demõſtrant: neque enim, quod ſupra quoque iiſdem uerbis declarauit, ueris tantum utitur ars dicẽdi, ſed ſimulatis etiam: & quę uera uideantur, quamuis non ſint. In hoc etiam aſſimilis eſt facultas dicendi dialecticę, quod penè iiſdem quib. illa, utitur inſtrumentis ad faciendam fidem. In numero etiam ei cum ipſa conuenit: duo. n. habet dialectice: non plura autem, nec pauciora rhetorice: ualidiora tamen acrioraq; dialecticæ inſtrumenta ſunt: imbecilliora uero, remiſsioraq; rhetorices. ἐνταῦθα autem intelligo, ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, ideſt in oratoriis reb. in ſtudio ac facultate hac, quam tradimus: quemadmodum paulo antè dixerat ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς: uocauit. n. illic διαλεκτικὰ, quæ ad rationem diſſerendi, facultatemq; pertinent. ῥητορικὰ autem neutro genere, id quod oſtendi ſignificans, ſæpe inquit. ut in viii. libro topicorum. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ῥητορικοῖς ἐπὶ τῶν ἐνθυμημάτων: & non ſe
» mel in ſophiſticis elenchis. uerum de hoc infra accuratius diſputabo. Reſtitui autẽ hic, ſecutus fidem antiquisſimi libri, quæ in excuſis non legebãtur, uerba illa. τὸ δὲ, φαινόμενος συλλογισμός: ea uero à uetere quoq; tralatione expreſſa ſunt.

Ἐστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα, ἐπαγωγή: τὸ δ' ἐνθύμημα, συλλογισμός.

Apertè declarat ſimilitudinem harum artium: iiſdemq; penè inſtrumentis uti artem dicendi, quib. diſſerendi rationem. quæ certe ad illa referuntur, & eorum imago ſunt: docet. n. exemplum, quo utuntur oratores, eſſe inductionem, proprium dialecticorum inſtrumentum: enthymema autem, & ipſum in uſu oratorum, effigiem eſſe ſyllogiſmi. quo telo utuntur dialectici. Cum autem hic quoq; locus mutilus in cunctis excuſis codicib. & non paucis ſcriptis eſſet, reſtitui illum ope antiquiſs. libri: in eo. n. reſtiterunt, quæ in reliquis defecere. ſed illa etiam a uetere tralatione fideliter expreſſa ſunt. alter etiam ſcriptus liber non malus, qui Franciſci Puccii fuit, hac parte integer eſt: quod. n. ſententiam impleret, habet: ita nanq; in eo legitur. οὕτως ἐν τῇ ῥητορικῇ τὸ μὲν, ἐνθύμημα: τὸ δὲ, παράδειγμα. ueriorem tamen ſuperiorem lectionem puto.

Καλῶ δ' ἐνθύμημα μὲν, ῥητορικὸν συλλογισμόν: παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικήν.

Voco autem (inquit) enthymema ſyllogiſmum, non tñ abſolute illũ quidẽ, uerũ oratorium: & ita conformatum, ut huic ſtudio aptum ſit. & exemplum inductionem, & ipſam oratoriam, & his rebus confirmandis accommodatam, non omnino ueramque
» inductionem. Quintilianus libro quinto inquit. Enthymema ab aliis oratorius ſyllogiſ-
» mus: ab aliis, pars dicitur ſyllogiſmi: nec animaduertit hunc auctorem utroq; modo ipſum appellare: hic. n. apertè, oratorium ſyllogiſmum: in extremo ſecundo τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, inchoatum, imperfectumq; ſyllogiſmum eum uocauit: ἀτελῆ συλλογισμὸν partem ſyllogiſmi (ut arbitror) reddidit Quintilianus. eodem autem capite inquit.
» Nunc alii, rhetoricum ſyllogiſmum: alii imperfectum ſyllogismum uocauerunt.

Πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα: καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν πως:

Non (inquit) ut aliquis fortaſſe ſuſpicari poſſet, omnes, qui dicendo aliquid probant, demonſtrando id argumentandoque probare: id. n. falſum foret: faciunt. n. ſæpe fidem oratores bonam de ſe opinionem in animis eorum, qui audiunt, oratione excitantes, aut eorundem etiam animos commouentes: ſed omnes, qui tertiam hanc rationẽ adhibent, & docendo confirmandoq; aliquid concludunt, neceſſario aut exemplis, aut enthymematib. uti: exceptis. n. his duob. nihil aliud ferè habẽt, quo utãtur. Quod enim addidit, πως, quaſi uocem illam, quæ penitus deſtitutos ipſos omni alia ope affirmabat, temperans, ualet (ut puto) ſi aliud ipſis præterea reſtat, leue illud eſſe: nec magnum aliquod momentum habere ad fidem hoc pacto faciendam, aut partem horum ipſorum eſſe, cum ſententiæ, quæ appellantur non parui ponderis ad aliquid probandum, ſint pars enthymematis.

Ὥστ' εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη συλλογιζόμενον ἢ ἐπάγοντα, δεικνύναι ὁτιοῦν ἢ ὁντινοῦν (δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν) ἀναγκαῖον ἑκάτερον αὐτῶν, ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι.

Quare (inquit) ſi omnino neceſſe eſt, qui probare aliquid argumentis uelit, eum

tè tradit, ſed ut de re nota loquitur. Eodem igitur pacto ſe res habet (inquit) in facultate dicendi, ut in diſſerendi ratione: ut enim illic quib. ea utatur, reperitur ſyllogiſmus & inductio, ita hic enthymema, & exemplum, de quo in methodicis copioſe diſputatum: illic enim hoc uerum eſſe antea declaratum eſt. Cum autem in his quoque eodem modo ſe rem habere dixerit, intelligere debemus, ut ſe habet in ſtudio dialecticorum. Eorundem librorum meminit Simplicius in commentarijs εἰς κατηγορίας, cum explicaret, quæ ante ipſarum expoſitionem auctor præcepit ac reſponderet illis, qui Ariſtotelem inſimulabant, quod neq; negationes, neq; priuantia nomina, neq; uerborum inclinationes, diſputatione illa complexus foret: ubi etiam alios eiuſdem commentarios, qui defecere, appellat, inquiens. ἢ πῶς τοῦτο αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἀπεκρίνατο: καὶ γὰρ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς, καὶ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, καὶ ἐν ταῖς διαιρέσεσι, καὶ ἐν ἑτέρῳ ὑπομνήματι, & quæ ſequuntur.

τὸ δὲ, τινῶν ὄντων, ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν, παρὰ ταῦτα, τῷ ταῦτα εἶναι, ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ: ἐκεῖ μὲν, συλλογισμὸς: ἐνταῦθα δὲ, ἐνθύμημα καλεῖται.

Syllogiſmi uim, naturamq; in diuerſis ſcriptionib. ſuis non ijſdem uerbis ſemper, deſcripſit Ariſtotcles, ut, qui, quid illę res, de quib. ageret, requirerent, tunc maximè ſpectaret. In primo igitur analyticorum Priorum, & primo itidem Topicorum, nec nō in libro περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων hoc fecit, ut nunc quoq;, cum dicendi artem traderet, quamuis non proprium telum ipſius hoc ſit, uerum, ut ſimulachrum eius umbramque eſſe doceret enthymema. quo ipſo in loco affirmat, cum exiſtentib. quibuſdam, aliud quidpiam eorum ipſorum ui contingit, quod ab ipſis diuerſum ſit, nulla tamen alia de cauſa, niſi, quia illa ſint, uſu ueniat, ſiue in uniuerſo id fiat, ſiue plerunque, in diſſerendi ratione ſyllogiſmum eſſe: in dicendi uerò, enthymema appellari. Vt igitur, quę diſcrepantia uidentur, in his eiuſdem rei definitionib. animaduertamus, ſimulque intellectum eorum uerborum, &, qua mente ſingula protulit, uideamus, quod reliquis omnib. in locis τεθέντων inquit, hic ὄντων uocauit. Valet autem illud poſitis, atque conceſsis, ut Græci interpretes teſtantur, qui id uerbum accuratè declarant: Generis autem nomen hic aperte non protulit, ut in analyticis, & topicis fecit, quib. in libris ſyllogiſmum λόγον eſſe tradidit, id eſt orationis ſpeciem: multitudinis tamen numero ὄντων (inquit) ut illic τεθέντων, quia una tantum repoſita, conſtitutaq; nihil ratione hac efficitur. Minimum enim duæ propoſitiones requiruntur, ut quippiam neceſſariò concludatur. Quod ſi enthymema una tantum contentum uidetur, id fit, quia altera, quāuis ab eo, qui dicit, non proferatur, ab auditore tamen adiungitur: eſt nanq; illa nota, & , quin id uerum ſit, dubitari non poteſt. Quod, niſi huiuſcemodi foret, ille non aſſentiretur, ſed reddi ſibi cauſam eius, quod concluſum eſt, poſtularet. Quod uerò trib. in reliquis definitionib. addidit τῶν κειμένων, quo ſignificauit oportere, ut diuerſum ſit, illud, quod concluderetur, ab ijs, quæ poſita eſſent, hic reliquit, ac ſine illo tamen intelligi idem exiſtimauit. Diuerſum autem eſſe debere inquit, quia ſi idem, quod ſumptum eſſet, concluderetur, inutile negotium foret, nec quicquam lucri tanto ſtudio fieret: quod prorſus alienum eſt à natura, & ſyllogiſmi, & enthymematis, quæ inſtrumenta, & tanquam arma quædam ſunt, & ſumuntur aut ad ſe tutandum, aut ad aduerſarium infringendum: ut, quæ utilitatem nullam in ſe habeant, nec aliquid oſtendant, quod ignoraretur antea, obſcurumque foret, huiuſcemodi haberi non debeant. Eodem autem pacto non addidit hic, quod in illis retinuit ἐξ ἀνάγκης. Quib. uerbis oſtēdere uoluit concluſionem conceſsis illis neceſſario conſequi, nec poſtea reſiſti poſſe, quin ita ſe res habeat: antea enim pugnandum eſſe ab eo, qui capi nolit: fortaſſe quia enthymemata, quæ à nota non certa, propriaque ducuntur, ob uitium propoſitionum formæue ſyllogiſmorum qua continentur, id non habent, nec important neceſsitatem aliquam, ut ea etiam, quæ à uериſimili proficiſcuntur. διὰ ταῦτα uero hic inquit, indicans opera, uiq; illarum, non aliunde concludi, quod efficeretur. His autem uerbis in analyticis interpretatus fuerat, quod horum loco illic poſuerat, τῷ ταῦτα εἶναι. Quo enim illic uſus eſt declarationis cauſa, ut, ſi quid obſcuritatis in primis uerbis fuerat, tolleretur, eo nunc utitur in definitione ipſa. Contraque hic illo ipſo ad declarandum utitur, quod illic declaratum ijs uerbis, atq; explicatum fuit: ſed ne declarationem qui-

dem ipſam ſatis apertam, ac dilucidam eſſe putauit, ſed, quid illa ualeret, plurib. expoſuit: docens ita accipi ipſam debere, ut ſignificet nullo ipſam termino, ideſt nulla particula propoſitionum, extra ſumpto egere ad neceſsitatem inuehendam, omneq; quod opus foret, illic inueniri. Quod, quamuis hic non addat, ita accipere tamen alterum horum debemus, aut utrunq;, ut hoc ipſum ualeant: Quod concluditur naſci, atq; effici ſine ullo alio, extrinſecus accito præſidio: ſi non in omnib. concluſionib. ſaltem in illis, in quib. neceſſariò illa ſequitur: nam relinquere id potuit hoc in loco eadem de cauſa, qua ſupra indicaui, arbitrari me reliquiſſe illud ipſum ἐξ ἀνάγκης. Omiſit autem poſtrema hæc in topicis, quæ aperiendę, illuſtrādęq; definitioni alijs in locis ſumpta ſunt, multoque breuior fuit in euoluenda natura ſyllogiſmi: διὰ τῶν κειμένων enim dicens, ſatis intelligi poſſe putauit, quod à propoſitionib. quæ primo ſumptæ ſunt, orìretur, inde naſci, atque effici: nec ulla alia re foris aduecta egere. Quod uero hic in extremo addit: non tetigit autem in alijs definitionib. ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ſignificat, quod concluditur è propoſitionib. illis, aut in uniuerſo, ſemperq;, aut plerunq; uſu uenire: neque enim ſemper id eiuſdem generis eſt: res enim non nullæ, quæ concluduntur, neceſſariæ ſunt: alię uero ferè contingunt, magnaq; ex parte eo pacto ſe habent, ut in uerìſimilib. ac ſignis euenire planum eſt.

Εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν, παραδειγματώδεις ῥητορεῖαι: αἱ δὲ, ἐνθυμηματικαί. καὶ ῥήτορες ὁμοίως: οἱ μὲν παραδειγματώδεις: οἱ δὲ, ἐνθυμηματικοί.

Oſtendit id uerum eſſe, quod tradiderat, facileque ab omnib. perſpici poſſe: utrunq; ſcilicet habere præſidium, quo in reb. ſuis confirmandis utatur, artem dicendi: ſunt enim (inquit) dictiones quædam fuſæ de aliqua re, quæ conſtant exemplis: ſunt etiã, quæ totæ poſitę ſunt in enthymematib. quemadmodum etiam oratores nonnulli, qui delectentur exemplis: ut alij quoq;, qui libenter uſurpent enthymemata. quod etiam in diſputandi facultate uerum eſſe planum eſt, atq; in illis libris manifeſto declaratum: nec enim deſunt illic, qui ſyllogiſmos in demonſtrando frequentent, ut alij, qui inductionib. utantur: nam Socratem ipſum inductione plurimum uſum fuiſſe in ſermonib. conſtat. Sunt autem ῥητορεῖαι, ſermones eloquentium, explicationes copioſę aliquarũ rerũ, ac dictiões ornatæ: ſic. n. crebro Cicero loquitur: qui in oratore etiã unde ῥήτωρ
» dictus, expoſuit. Sed & Gręcè ab eloquendo rhetor, & latinè eloquens dictus eſt.

πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἧττον οἱ λόγοι, οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων.

Cum exemplis probare, quod uellent, orationes quaſdam: alias uero enthymematib. uti in confirmando, oſtendiſſet: quid pręcipui utrunq; genus habeat nunc declarat, affirmatq; dictiones refertas exemplis: etquę probatione hac utantur, non minus aptas eſſe ad perſuadendum, quam enthymematum robore utentes. In xviij. problematum ſegmento ipſe diligenter diſputat, cur magis exemplis, fabelliſq; homines capiantur, quàm argumentationib. cum oratorem audiunt: ac plures acutaſq; huius rei rationes reddit. cum autem locum cum monſtrarim, non neceſſarium arbitror, quamuis hic ualdè accommodatus ſit, huc totum transferre. in ea uero quęſtione proponenda
» utitur ea uoce, qua hic etiam paulo ante uſus eſt, ideſt ῥητορείαις: inquit enim Διὰ τί τοῖς
» παραδείγμασι χαίρουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς ῥητορείαις, & quæ ſequuntur.

Θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί.

Orationes uero, dictioneſq; enthymematib. conſtantes: & quæ totæ refertæ ſunt hoc genere probationis, magis cõturbant, quàm quę exemplorũ plenæ ſunt, ut inuiti etiam, qui audiunt ad credendum rapiantur: tantopereque mente confundantur, ut reſiſtere nullo pacto queant: θορυβεῖσθαι enim quamuis patiendi formam habeat, actum prę ſe fert: ſignificatque commouere maiore quodam metu animos eorum, qui pręſentes ei rei ſunt, & permiſcere, ac quaſi in mente ipſorum tumultum, & trepidationem excitare: eodem hoc uerbo in ij. libro eodem intellectu uſus eſt. Vim etiam, impetumque enthymematis non inerudıtè expreſsit latinus poeta, cum de diſerta muliere loquens,
» inquit. Non habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit, Dicendi genus: aut cur-
» tum ſermone rotato. Torqueat enthymema.

τὴν

τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἑκατέρῳ χρηστέον, ἐροῦμεν ὕστερον.

Cauſam autem ipſorum ortumq́, exempli ſcilicet, & enthymematis (ut puto) nam ſi eius tantum, quod nuper expoſuit, intelligi uoluiſſet, ideſt curmagis factæ ſint ad perſuadendum, quæ conſtant exemplis orationes: quæ uero enthymematib. atq; argumentis, quaſi tumultum excitent in animis eorum, qui audiunt, τούτων (ut opinor) dixiſſet uel unitatis numero potius, τούτου. Præterea in ij. libro, quem locum uidetur ſignificare, nihil protulit, quo doceat eam uim habere enthymemata: quãuis certum genus eorũ hoc magis præſtare tradat. Neq; etiam apertè quod declaret, apta in primis eſſe ad perſuadẽdum exempla (uidebatur autem dilucidè id copioſeq́; dicere debuiſſe) Sed omnia, quę ad eorum uim, utilitatemq́; explicandam pertinent illic copioſius explicuit. Cum exempli naturam, & quot genera ipſius ſint, quibuſq; dictionib. ac locis ſingula accõmodata, tradat: nec nõ qua in re ſyllogiſmus hic oratorius diſcrepet à dialectico, uberius exponat, ac communiter de enthymematib. diſſerat, & quę uia moduſq; illorum indagandorum ſit oſtendat. Sed etiam, quod nunc ſe facturum poſtea pollicetur, quomodo prudens orator utroq; uti debeat, illic diligenter præcipit, & rationem unde non ſemper, nec omnib. locis idem uſus eorum ſit accuratè reddit.

νῦν δὲ περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς.

Nunc uero relictis illis, cõmodioriq; diſputationi reſeruatis, de his ipſis, quæ explicare aggreſſi ſumus, magis diſtinctè, enucleateq; diſſeramus. de oratorijs autẽ probationib. agebat. ideſt de enthymemate, & exemplo. Vim huius aduerbij exprimere (ut arbitror)
» uoluit Quintilianus libro v. cum inquit. Et ad liquidũ confeſſumq; pducunt: καθαρὸν. n. purum eſt, & á quo maculę omnes, tenebręq; abſunt: huiuſcemodi autem omne melius perſpicitur. Demoſthenes quoque in oratione de ementita legatione hoc aduerbio
» uſus eſt, cum manifeſtò liquidoq; ſignificare uellet. ὡς καθαρῶς, οἷς μετὰ ταῦτα ἐποίουν, εἴσεσθε. ut liquidò cognitis his, quæ poſtea ab ipſis geſta ſunt, intelligetis.

ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανὸν, τινὶ πιθανόν ἐστι.

Dum uoluit magis dilucidè, exquiſiteq; de his reb. diſſerere, multa neceſſariò, quę explanare rem poſſent, ante collegit, ut obſcurior hic omnib. non ſine cauſa uideri poſſit. ſingulę ſanè ſententiæ, quas exponit, ſatis apertę ſunt, & ut notę ab eo traduntur: è tanta tamen earum cõgerie obſcuritatis aliquid conflatũ eſt. Arbitror autẽ omnem orationẽ uſq; ad illa uerba pendere. οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον θεωρήσει. Quod ſi uerum hoc eſt, quærit primo materiã oratoriorũ ſyllogiſmorũ. cum autem res ad perſuadendũ aptæ, illa ſit: in hac q; non nulla, quę antea uidenda ſunt, inueniantur, illa diligenter examinat. dũ autẽ ſuam propriamq; ipſorum naturã indagat, quid diſcrimen huic ſit cũ diſſerendi artis materia, aperit: quam ſupra quoq; oſtendere uiſus eſt: & ſanè genere eandem illã: ſpecie uero differentem eſſe tradit. Quod perſuadibile dicitur (ita. n. nunc: ut Quintilianus facit, breuitatis gratia πιθανὸν appellabo: nam quomodo Cicero, elegantioreſq; alij ſcriptores uocauerint, manifeſtũ eſt) ſolum cogitari non debet, neq; ea eſt eius natura, ut manere poſſit, niſi ſit perſona eorum, quos ad credendum facilè illa ducat oratio: eſt. n. è genere eorum, quæ ad aliquid referũtur: & à Græcis πρός τι appellãtur: illa autem altero extincto, ſubitò intereũt: nec. n. ſeruus intelligi poteſt, niſi herus ſit: heruſq; id nomẽ amittit, mancipio amiſſo. Cum huiuſcemodi igitur quoq; ſit πιθανὸν, uidendũ eſt quib. potiſsimum fidem gignat, & ijs, quod uult perſuadeat, huiuſcemodi oratio: nam, cum ad alios omnino referatur, aut ad ſingulos homines, aut ad genus quoddam eorum, referri poteſt. Hæc enim eò tendunt, ut doceat id, quod huic, aut illi tantum fidem facere poteſt, eſſe alienum ab arte dicendi.

καὶ τὸ μὲν, εὐθὺς ὑπάρχει δι' αὑτὸ πιθανὸν, καὶ πιστόν· τὸ δὲ, τῷ δείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων.

Non unius ſimplicisq; naturę eſſe πιθανὸν narrat (hoc. n. ſecundum eſt eorum, quę ad id, quod tradere uult, explanãdũ: ſi cognita ante perſpectaq; fuerint, accõmodatũ putat) Sed unũ naturam eam habere, ut ſua ui perſuadibile ſit: alterũ arte fieri. Duo ſunt igitur genera πιθανῶν: quorum primum ita primo factum eſt, & ut ortum eſt, ilico, ſpontè,

ſine ullius opera aut miniſterio ad perſuadendum plurimum ualet. Alterum uero, uim illam acquirit, & cum tale non gignatur, perſuadibile poſtea fit, aut factum exiſtimatur. Ope huiuſcemodi πιθανῶν, & πιστῶν: ideſt quę è primo illo genere ſint, ut ſua ui ducere ad perſuadendum ualeant: id enim intellexit cum ait. δὴ τοιούτων. Nam δοκεῖν inquit, quia poſſet etiam eam uim acquiſiuiſſe falsò credi, quod ea, quæ uiſa ſunt ad perſuadendum aptum illud reddidiſſe, id uerè non effecerint. parui tamen hoc refert, ſi id factum exiſtimatur: adumbratis enim etiam ſimulatiſque reb. & quæ ſi non ſint, uera tamen uideantur, fides ab oratore fieri conſueuit.

οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθ' ἕκαστον. οἷον ἡ ἰατρικὴ τί Σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν, ἢ Καλλίᾳ.

Aliud admonet, quod itẽ ad id explanandũ, quod uult, neceſſariũ erat, & ipſum etiã ſatis notũ ac planũ eſt: alijsq; in libris ab ipſo diligenter declaratũ: nullã. ſ. artem pręcipere ac mãdare, quod in ſingulis reb. fieri debeat: pceptaq; ipſarũ cõmunia eſſe: omnesq; eiuſdẽ generis res; ac pſonas cõplecti. Relinquitur. n. hoc iudicio, ac curę eorum, qui eas artes tractant, ut uideant, quid tẽpori accõmodatũ ſit: quidq; illę ipſę res, quas gerit, poſtulẽt. Hoc uero probat, in mediũ afferẽs medẽdi artẽ: neq;. n. cõſiderat medicina, quid Socrati ſalubre ſit, aut Callię: & in illo quęrendo, quod huic, aut illi homini, ſanitatẽ corporis afferre queat, occupata eſt: medicus poſtea ipſe hoc accuratè animaduertit in munere ſuo obeundo. quod autem in hac oſtenditur, id etiã in alijs artib. uerum eſſe reperietur.

ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε, ἢ τοῖς τοιοῖσδε.

Verum quęrit, quid ita corpore affecto, aut etiã cunctis, qui eodẽ genere morbi laborãt, ſalubre ſit. exẽpli cauſa aut lateris dolore correpto, aut aqua inter cutẽ ęgrotanti. quod ſi ſingulis hominib. ſua quędam, ac certa remedia quęreret, ad finem nunquam rem perduceret, ſed cum ſingulos homines curat, non ipſos illos, ſed morbum quo tenentur, cogitat. qui ſi alium etiam oppreſsiſſet, eadem remedia adhiberent. τοιόνδε autem, quod in uniuerſo ſit, uocari ab Ariſtotele ſolitum: quia uniuerſum ſimilitudinem plurium ſingularium rerum, qua ratione tales illę ſunt, ſignificat.

τοῦτο γὰρ ἔντεχνον: τὸ δὲ καθ' ἕκαστον, ἄπειρον, καὶ οὐκ ἐπιστητόν.

Reddit rationẽ cur ars nulla cõſideret, quod referatur ad ſingulas pſonas, ſed ad genera quędã, & quæ cõmuni aliquo contineantur: hoc. n. (inquit) artificij particeps eſt, ut in medicina uidere, quid accõmodatũ ſit omnib. quos malè habet idẽ morbus, quod autẽ ſingulos homines ſpectat, infinitũ eſt: nec intelligi, ſciẽtiaq; cõprehẽdi ullo pacto poteſt.

οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει. οἷον Σωκράτει, ἢ Ἱππίᾳ, ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε: καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική.

Reſpondet hoc manifeſtò illi, quod dixerat: nullã artem in ſingulis reb. pquirendis occupatã eſſe: non. n. diſcedit à natura reliquarũ hac in re dicendi ars: neq;. n. ipſa quoq; indagabit, ac contẽplabitur probabile huiuſmodi, quod. ſ. cõueniat opinioni, iudicioq; huius, aut illius: & quod ſing ulis deniq; hominib. uideatur, ſed in uniuerſo cunctis, qui huius generis ſint, & ita animo affecti fuerint. quod etiã cõmune ipſi eſt cum diſſerendi arte, ut ipſe ſtatim accuratè docet. Sed in hoc quoq; imitatur illã, & tanq̃ magiſtram ſequitur: quod ne omnib. quidẽ utitur, quæ etiã generi cuidam hominum uideãtur: abijcit. n. quędam, ac nullã uim habere ad id, quod uult, efficiẽdum, intelligit. Captat igitur, quæ probabilia ſunt, eodem modo, quo illa: repudians ſcilicet non nulla ex illis etiam quæ huiuſcemodi omnib. uideantur. Hoc enim ualere puto καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική.

καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχε.

Naturam in hoc etiam imitatur dicendi ars diſſerendi rationis: quam ſemper ſtudiosè effingit: quemadmodũ. n. illa non utitur omnib. probabilib. nec cõfirmare quod uult conatur arreptis undiq;, nullo diſcrimine habito, cunctis, quæ alicui uideantur: repudiat. n. quædam ἔνδοξα: nec uim ullã ad aliquid probandum in illis poſitam intelligit, ita etiã rhetorice selectum adhibet: atq; in illis tantum ſibi ſtudiũ ponendum cenſet, quę in deliberationẽ cadunt. Cum autẽ dixerit: non concludere dialecticã ἐξ ὧν ἔτυχεν, arbitror ἐνδόξων

eum

eum intellexiſſe: ut .n. ſupra oſtendi, non cuncta ἔνδοξα ad confirmandũ aliquo dualent.

φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ τοῖς παραληροῦσιν.

Declarat non om̃nia, quæ omnib. uidentur, accommodata eſſe ad aliquid probandum:
& ſatis euidenti acrique argumento declarat: deliris enim quoque (inquit) hominib.
quædam uidentur (arbitror enim hic φαίνεται, poſitum eſſe pro δοκεῖ, ut multis locis)
Quis auctoritatem ullam habere putet, & ad fidem faciendam adiuuare, ſenſus exiſti-
mationeſque inſanorum: nec inſanorum tantum, ſed aliorum etiam nullius conſilij ho
minum. In primo libro de morib. ad Eudemum, cum omnes omnium opiniones, quę
eſſent de uita beata, diceret non eſſe perpendendas, quod nonnullę penitus negligen-
» dæ ſint, eius rei eandem cauſam attulit, & eodem penè pacto locutus eſt: πολλὰ γὰρ
» φαίνεται καὶ τοῖς παιδαρίοις, καὶ τοῖς κάμνουσι, καὶ παραφρονοῦσι, περὶ ὧν οὐθεὶς, νοῦν ἔχων,
διαπορήσειεν. Habent enim (inquit) & pueri, & ægroti, & deliri ſuas quaſdam de reb.
opiniones, de quib. tamen ſanus homo nullus cogitationem ſibi ſuſcipiendam putaret.

ἀλλ' ἐκείνη μὲν, ἐκ τῶν λόγου δεομένων· ἡ δὲ ῥητορικὴ, ἐκ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων.

In illis uidendis, conſiderandis que occupatæ ſunt & dicendi ars, & diſſerendi: quib.
uti poſsint, hæc ad perſuadendum: illa ad confirmandum, reprehendendum ue ali-
quid. Cum igitur diſſerendi ars argumentetur, confirmetque aliquid, aut reprehen-
dat, utens his, quæ δεῖσθαι λόγου dicit, hanc materiam ipſius eſſe atque hæc quæri ab
ipſa ſolere, manifeſtum eſt. Appellat autem λόγου δεόμενα cuncta, quæ uidentur ge-
neri cuidam hominum toto: illis tantum exceptis: quæ, quod inania prorſus, & abſur
da ſint, quamuis uideantur huiuſcemodi omnibus, curari non debent: nec perpendi ullo
modo; ratione ue explicari, ac corrigi: omniaque demum, quæ ad diſputationes perti-
nent, ut quę in conſultationem cadunt, ad dicendi artem. Sunt autem illa noſtra facta
ut in iij. libro de morib. ad Nicomachum, & hic infra ab Ariſtotele declaratur. Quib.
autem de reb. dialectice diſſerere deberet, docuit in primo Topicorum: nec pauca
enim relinquere non ſolum ſine culpa, ſed etiam cum laude poteſt: quod aut nimis per
ſpicua, aut nimis longinqua & remota illa ſint: non enim (inquit) omnem quęſtio-
nem, neque omnem theſin explicare dialecticus debet, ſed illas tantum, quæ nego-
tium alicui faceſſerent, qui ratione egeret, non plagis, aut ſenſu: eodem autem mo-
» do loquendi illic uſus eſt: inquit enim in ſententia hac explicanda, ἀλλ' ἣν ἀπορήσειεν ἄν τις
» τῶν λόγου δεομένων: quamuis perſonas, ut in loco, quem ſupra citaui e primo libro ad Eu
demum, egere ratione dicere uideatur, hic autem res & quæſtiones ipſas. Sæpe autem
ſic locutus eſt, ut in ij. quoq; libro τῶν μετὰ φυσικῶν: τοῦτο γὰρ οὐκ ἄλογον, ἀλλ' ἢ ἀδύνατον, ἢ πολλοῦ λόγου δεῖται. Theophraſto quoq; hęc familiaris eſt locutio: in primo enim
» libro, quib. cauſas earum rerum, quę in ſtirpib. fierent, reddidit, inquit. τὸ μὲν οὖν πάθος
» ὅμοιον φαίνεται τοῖς ἐπιχειρουμένοις ζώοις, πλὴν τοῖς μὲν, φανερά: τοῖς δὲ, λόγου δεῖται: atq;
» in eodem etiam ad extremum: οὐ γὰρ ἔτι ταῦτα λόγου δεῖται πρὸς τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν
» ἰατρῶν χρεία μαρτυρεῖ καὶ ἡ αἴσθησις: non enim hæc (inquit) oratione explicari poſſunt:
neque opem ab ea expectant, ut firmiter credantur, & quæ ſequuntur. Sed alijs etiam
in locis idem politiſsimus ſcriptor hunc modum loquendi uſurpauit.

ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς περί τε τοιούτων, περὶ ὧν βουλευόμεθα, καὶ τέχνας μὴ ἔχομεν.

Quod munus oratorię artis ſit, quod ad materiam attinet, ac perſonas, apud quas
agit, oſtendit, niſi illa ſuos terminos egredi uelit: nam falſo ſibi ſæpe putat orator licere
de cunctis reb. ac ſubtiliſsimis etiam, & apud homines quoq; bonis artib. inſtitutos di-
cere. anguſtis igitur cancellis illam claudi demonſtrat: cum oratores ferè aut nullis,
aut latis admodum ſe coërceri putarent. Plenius autem hanc rem perſequutus eſt in
iij. libro de morib. ad Nicomachum. Illa autem cum ſatis aperta ſint, & ſuos explana-
tores habeant, à me nunc relinquẽtur. Benè autem hic addidit, & earũ rerũ artes nobis
traditas nõ habemus: quãuis .n. in medicina, & in gubernatoris arte, ut alijs quoq; non-
nullis, non ualdè certis, & exquiſitis artib. deliberetur: ad deliberationes tamẽ illas medi
cis & gubernator, non orator adhibetur: nec ea ipſa tractare poteſt, niſi quatenus om-
nia, quę reb. ad perſuadendum accõmodatis adiuuantur, à ſuo officio aliena non putat.

Καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς, οἳ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν· οὐδὲ λογίζεσθαι πόῤῥωθεν.

Vt materiam oratoris iam oſtenderat, ita nunc perſonas apud quas agit: tradit enim officium ipſius eſſe ad huiuſcemodi auditores dicere, qui non adeo acuta ſunt acie, ut poſsint cum multa interiecta ſunt, peruidere: id enim διὰ πολλῶν ſignificare arbitror: quemadmodum enim oculis, ſi lyncei non ſumus, cum ſolidum corpus interpoſitum eſt, longius penetrare non poſſumus: ita etiam mente, intellectuq; niſi ualdè perſpicaces ſimus, non poſſumus, quod nimis remotum, & multis reb. obſtructum eſt, uidere. In primo libro de reb. ſuperis, cum de hominib. itidem hebetib. loqueretur, inquit. οἱ μὲν ἂν βλέποντες ἐπὶ μικρὸν: qui ea, quę propè ſunt tantum cernunt: nec queunt procul poſita ſpectare, tranſlatis uerbis ab oculorum aſpectu, ad ingenij aciem: hic autem διὰ πολλῶν συνορᾶν, ait. Loci igitur ſpatium in illis impediebat, ne uidere quædam poſſent. in his non tantum interuallum, quàm ea, quę in medio poſita ſunt, obſtant: addit enim ſtatim de interuallo. οἱ δὲ λογίζεσθαι πόῤῥωθεν. Non tamen hi natura huiuſcemodi eſſe accipiendi ſunt: nec enim apud craſsi tãtum ingenij homines uerba facere orator debet: ſed quia excultum illud diſciplinis non habeant: quæ mentem acuunt, ideoq; ne longinquiora cernant, & quæ multis in medio conſtitutis tecta ſunt, impediuntur.

Βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν φαινομένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν.

Conſultamus autem de ijs, quæ ſpeciem eam præ ſe ferunt, ut aliter ſe habere poſſint: fallimur enim aliquando: & res, quæ neceſſarium quendam exitum finemque habent, iudicamus eſſe ex eo genere, ut aliter quoque euenire poſsint. Quamuis autem ἀμφοτέρως dixerit, & ambobus modis ſignificare uideatur, aliter tamen, ac diuerſis modis intelligere debemus: deliberatur enim quoque de reb. quę plures duob. exitus habent: ut ſiquis quæreret, quomodo poſſet amplum patrimonium acquirere, mercaturis ne faciendis, an agro colendo, an in militiam proficiſcendo.

Περὶ γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως, ἢ γενέσθαι, ἢ ἔσεσθαι, ἢ ἔχειν, οὐδεὶς βουλεύεται. οὕτως ὑπολαμβάνων.

Cum de reb. quæ non uno modo fieri poſſe uidentur conſultari dixiſſet, à contrario id probat, tria tempora complectens: nemo enim (inquit) quemquam in conſilium uocat, ut eius ſententiam perquirat de reb. quæ aliter aut factæ eſſe, aut futuris temporib. fieri non poſſunt: aut etiam tunc ipſum, niſi eo ipſo modo, quo traduntur, ſe habere queunt. cum ipſe neceſſario ſe rem ita habere exiſtimet, atq; intelligat.

Οὐδὲν γὰρ πλέον ἢ οὕτως, ἐνδέχεται συμβουλεύειν.

Cur enim hic familiares homines, peritoſque multarum rerum defatiget, in eo expendendo, quod aberrationem nullam habet: & in quo omnia omnium conſilia in unum incidant, neceſſe eſt: nec enim aliter, quàm illo modo tantum, conſilium dare quiſpiam poſſet.

Ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συνάγειν, τὰ μὲν, ἐκ συλλελογισμένων πρότερον· τὰ δὲ, ἐξ ἀσυλλογίστων μὲν· δεομένων δὲ συλλογισμοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἔνδοξα.

Duplex quædam materia uſurpari ſolita eſt, ab ijs, qui aliquid ratione cõcludunt: utuntur enim ad id, quod probare uolunt, confirmandum, aut reb. antea concluſis, aut, ſi cõcluſę adhuc non ſint, quę tamen niſi ratione concludantur, plana certaq; eſſe non poſſunt. neutrum horum oratori accõmodatum eſt: agit. n. de materia oratorum, & quę fugere illi dictionibus ſuis debeant, oſtendit.

Ἀνάγκη δὲ τούτων· τὸ μὲν, μὴ εἶναι εὐπαρακολούθητον διὰ τὸ μῆκος.

Alterutrum horum parum idoneum eſſe docet: non tamen ob unam, eandemq; rem declinari ambo debere, ſed diuerſis uitijs laborare, oſtendit: neceſſe enim eſt (inquit) alterum horum mente comprehendi facilè non poſſe ob longitudinem: intelligit autem illud, quod ex propoſitionib. conflatum fuerit, ſyllogiſmo antea confirmatis: neq; enim, quod ipſe addit, rudes homines, imperitiq;: quales ferè ſunt: qui oratori dant operam, ſi

ratione quippiam concluſum, ad aliquid probandum adhibeatur, illud poſſunt intelligentia conſequi. cauſa huius rei eſt loci ſpatiū, interuallumq; unde illa ſumuntur: quod cum magnum ſit, illuc penetrare mentis acie nequeunt. In diuerſis autem & excuſis, & ſcriptis libris, uariè hic locus legitur: ſunt. n. in quib. ἐυεπακολούθητον: ſunt etiam, in quibus ἐυπαρακολούθητον legatur: quæ tamen ſcripturæ uarietas ſenſum aut nihil, aut parum, uariat: eſt autem ἐπακολουθεῖν intelligentia conſequi dicentem.

Ὁ γὰρ κριτὴς ὑπόκειται εἶναι ἁπλοῦς.

Cauſam affert, cur ęgre intelligentia percipi poſſit argumentum cōflatum ex materia prius ratione cōcluſa: quamq; opus fuerit argumento comprobare: exiſtimator. n. (inquit) & qui audit ponitur eſſe rudis: in diſciplinis minime uerſatus: non habēs ingenium excultum ingenuis artib. in primo quoq; libro de partib. animantium ἁπλῶς dixit: im-
„ peritè, inſulſeq; intelligens. λίαν οὖν ἁπλῶς εἴρηται.

τὰ δὲ, μὴ πιθανὰ, διὰ τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι· μηδ' ἐνδόξων.

Hæc autem minimè ad perſuadendum apta eſſe contingit, quia, non proficiſcantur à reb. planis, quasq; cuncti ita ſe habere confitcantur, aut à probabilib. intelligit autem, quę, quāuis ſyllogiſmo prius concluſa non fuerint, ipſo tamen egeant, ut ſcrupulus aliquis pellatur, cum opinionib. hominum non conueniant: quāuis. n. ex ratione cōcluſis non ſint, non ſunt tamen ex eo genere, ut perſpicua ſua ui ſint: confirmatione. n. non egerent. Quę igitur hanc naturam habent, & ipſa reici debent: non ſunt. n. accōmodata ad perſuadendum. huiuſcemodi autem quęrit orator: propoſitum. n. eſt illi fidem facere. διὰ τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι. Non ſunt ſcilicet apta ad fidem faciendam, quia non proficiſcuntur ab iȷs, quę ab omnib. concedantur: nam ſi huius generis eſſent, non indigerent ratiocinatione, ſe autem ſupra hęc intelligere declarauit, ac de his uerba facere: μηδὲ ἐνδόξων. Neq; ex probabilibus: illa nanq;, quib. homines aſſentiuntur, ac uera eſſe fatentur: quęq; non abhorrent ab opinionibus iudiciȷsq; multitudinis, magnam uim ad perſuadendum habent.

Ὥστε ἀναγκαῖον τό, τε ἐνθύμημα εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα περὶ τῶν ἐνδεχομένων· ὡς τὰ πολλὰ, ἔχειν καὶ ἄλλως.

Poſtquam, quę aliena ſunt, remouit, aperit, quę uſurpāda ſint ab oratore: & è qua materie concluſiones conficere debeat. Quod autem inquit, tanquam res plana certaq; iā ſit, ὥστε ἀναγκαῖον, & quæ ſequuntur, elicitur id ex ſuperioribus; declarato. n. materiē eſſe oratorum res, de quib. conſultatur: non conſultari autem de iȷs, quæ aliter aut factę, aut futurę eſſe, aut deniq; ſe tunc habere alio modo nō poſſunt: reſtat, ut, quod ipſe ait, inſtrumenta ſua exerceat orator in huiuſcemodi ſegete ac materia: ideſt in his, quæ contingentia uocata ſunt à recentiorib. ideſt minime neceſſaria. Cum igitur enthymemate, exēploq; utatur orator: ſyluā ſtratumq; habere debet, non res ſempiternas: neq; etiā rerū mortaliū caducarumq;, quę ſemper eodem tenore fiunt; ſed neq; eas quoq;, quę nihil in ſe firmitatis habent, aut quę deniq; fortuito, ac temerè fiunt, ſed quæ uariari conſuerunt: poſſuntq; aliter ſe habere, in hominum tamen poteſtate ſunt.

τὸ μὲν παράδειγμα, ἐπαγωγήν. τὸ δ' ἐνθύμημα, συλλογισμόν.

Cum materiem iam oſtendiſſet oratoriarum probationum, nunc tradit quib. illa reſpondeant in altera finitima huic arte: atq; exemplum referre inductionem dialecticā, & enthymema ſyllogiſmum inquit: & tanq; imaginem ambo hæc illorum eſſe. Cum uero in excuſis quib. dam hic ἔχειν accreuiſſet (neq;. n. in Aldino exemplari eſt) id deleui: quia à plurib. etiam, ac meliorib. ſcriptis codicib. abeſſe uidi.

Καὶ ἐξ ὀλίγων τε, καὶ πολλάκις ἐλαττόνων, ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός.

Cur ſępenumero ex paucioribus, quàm primus ſyllogiſmus, conſtare tradat enthymema, diligenter quęrendum: hoc. n. perpetuum ipſius uidebatur: nec poſſe enthymema illud uere appellari, quod ambas propoſitiones haberet. Cur autem alteram earum reticere ſoleant oratores, plures cauſę adferuntur. Philoponus, qui de hac re copioſè

diſſeruit, plurimas excogitauit. Ariſtoteles, cur illi hoc faciant, in ij. horum librorum declarauit: ne ſcilicet loquaces exiſtimentur: perſpicua nanq; proferre, & omnibus cognita, loquacitas manifeſto eſt. Primum autem ſyllogiſmum (ut opinor) appellat integrum illum, ex quo parte abſciſſa, enthymema quod inchoatum decurtatumque eſt, factũ eſt: qui.n. enthymema conficit in animo antea, menteque ſua ſyllogiſmũ cõflauit. nec.n. illam omittit, quia non uideat: ſed quia ante oculos omnium poſitam arbitratur.

Ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν.

Ita hic quoq; loquitur, ut ſignificare uideatur, poſſe inueniri enthymema, cui nihil deficiat: tunc enim ſolum tradit relinqui aliquid oportere, cum id notũ exploratumq; eſt. An cum huiuſcemodi quidpiam occurrit oratori, quod neutra ex parte planum ſit, utetur ille ſanè eo: ſed id argumentum non erit enthymema, ſed ſyllogiſmus. Quod perfecta quoq; illa ratiocinatione ſine culpa uti poſſit orator: cũ.n. ambę propoſitiones ſumũtur, ſyllogiſmũ ſemper eſſe his quoq; uerbis, quę in ij. τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν ſunt, ubi de enthymemate diſputat, cõfirmatur. ἐὰν μὲν οὖν ἡ μία λεχθῇ πρότασις, σημεῖον γίνεται μόνον· ἐὰν δὲ καὶ ἡ ἑτέρα προσληφθῇ, συλλογισμός. Licere autem hoc oratori conceſſu Ariſtotelis, id quoq; cõprobare uidetur, quod inductionis uſum, quæ & ipſa dialectica argumentatio eſt, illiuſq; ſtudij propria, ipſi tribuit, quãuis raro & in paucis.

Αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής.

Eo quod notum omnib. eſt, debere ſuperſedere oratorem tradit: nec tamen claudicabit argumentatio, quãuis omnino ad concludendum, quod ab eo relinquitur, neceſſarium ſit: non patietur enim illud deſiderari is, qui audit: & ſtudium oratoris adiuuabit. Hoc autem naturæ impulſu homines faciunt, ut, quod requiri intelligunt, ad aliquid confirmandum, cum facere id poſſunt, ipſimet adiungant. Nec tamen hoc ſtudiũ ipſis hic fraudi eſt, ut alijs in reb. quod Ariſtoteles in libro σοφιστικῶν ἐλέγχων indicauit: aliquando.n. cum diſputant cum fallacib. & uerſutis hominib. ſe ipſos temerè in laqueum inducunt, adiungentes id, quod in captioſa interrogantis ratione deficiebat: ſuoq; ipſi hoc uitio poſtea putãt ſe cõuictos, cũ uerè, niſi id feciſſent, cõuicti ab aduerſario nõ fuiſſent. Illic aũt in ea re explanãda ijſdem uerbis uſus eſt: inquit.n. τὸ γὰρ λοιπὸν αὐτὸς προστίθησιν ὁ ἀκούων. loquitur aũt de praua illa ratione, q̃ uocatur παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.

Οἷον, ὅτι Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν, ἱκανὸν εἰπεῖν, ὅτι Ὀλύμπια γὰρ νενίκηκε· τὸ δ᾽ ὅτι στεφανίτης τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ προσθεῖναι.

Exemplo declarat, quod pręceperat uerum eſſe: Si quis enim probare ſtudeat Doriecũ certamen uiciſſe, cuius certaminis uictor corona donabatur, ſatis ipſi erit dicere: uicit nanq; olympia: neq; neceſſe habebit addere: olympia certamen eſſe, in quo uictores corona donantur. Exemplum igitur ſatis planum eſt, niſi macula obſtet, quæ in non nullis excuſis libris hunc locum fœdabat: legitur.n. in illis. τὸ δ᾽ ὅτι στεφανίτης, ἐπεὶ τὰ ὀλύμπια. cum à manu ſcriptis ἐπεὶ abſit, & omnem ſenſum, illic poſitum, perturbet. Quod autẽ inquit, ὅτι Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν, concluſio eſt enthymematis: quæ ut conficetur, ſatis eſſe tradit dicere ὀλύμπια γὰρ νενίκηκεν, quæ minor ſyllogiſmi propoſitio eſt, illud uero ὅτι στεφανίτης τὰ ὀλύμπια, ideſt uictorib. olympiorũ imponi ſolitã coronã, maiorẽ propoſitionẽ eſſe patet: quã minime neceſſariã eſſe affirmat, ut ualdè notã. Δωριεὺς uiri nomen eſt, qui uicit pancratium, ut narrat Harpocration. Diagorę autem Rhodij, nobilis olympionicę, quem Pindarus carmine ſuo ornauit, filius fuit: & eundem honorem, quem pater cum duob. fratrib. admirantib. ſanè Gręcis, conſequutus eſt. Thucydides quoq; in primo hiſtoriarum huius mentionem fecit, inquiens. ἦν δὲ ὀλυμπιὰς, ᾗ Δωριεὺς Ῥόδιος τὸ δεύτερον ἐνίκα: quod uero στεφανίτην ἀγῶνα appellat, ita uocari ſolitos ludos omnes, quib. corona imponeretur uictorib. manifeſtum eſt. Aeſchines cõtra Cteſiphõtem ὅπου δή ποτε ὦ ἀθηναῖοι ἐθελήσαιτέ τινα ἐπισκέψασθαι εἰς τὰ ὀλύμπια ἢ εἰς ἄλλον τινὰ στεφανίτην ἀγώνων παγκράτιον. & quæ ſequuntur.

Γινώσκουσι γὰρ πάντες.

Reddit rationem, cur in eo probando minime neceſſarium ſit propoſitionem hãc explicare.

plicare. Olympio ſç genere eorum ludorum eſſe, in quib. uictorum capitib. corona imponeretur: intelligunt enim (inquit) id omnes: nec facilè quiſpiam inueniri poſſet, qui tàm celebrẽ morem ignoraret: quod aũt notum omnib. & apertum eſt, relinqui debet.

ἐπεὶ δέ ἐστιν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων, ἐξ ὧν οἱ ῥητορικοὶ συλλογισμοί εἰσι·

Non excludit omnino res neceſſarias ab officio oratoris, quamuis pauca ſint huius generis, quæ ad eum deueniant, raroq; admodum orator his utatur: plærunque enim ut ipſe oſtẽdit, circa res, quæ ferè fiunt, uerſari ille ſolet: quandoq; tamen & ipſe ex neceſſarijs enthymema, ac ſyllogiſmum ſuum conficit.

τὰ γὰρ πολλὰ, περὶ ὧν αἱ κρίσεις, καὶ αἱ σκέψεις, ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν·

Magnam eorum partem, quæ tractantur ab oratore, eam naturam habere tradit, ut aliter quoq; fieri poſſint: quod ualdè remotum eſt à reb. neceſſarijs: cauſam.n. nunc aſſert, cur pauca admodum neceſſaria eſſe dixerit, è quib. conflantur enthymemata. Poſſent autem his uerbis aliqui decipi: qui crederent Ariſtotelem hic forenſes cauſas, appellaſſe κρίσεις: deliberationes autem in ſenatu, aut apud populum, σκέψεις: neq;.n. hoc intellexiſſe eum puto: generatim nanque hic locutus eſt, neq; tantum de oratoribus hoc præcepit, ſed de omnibus hominibus, qui accuratius de aliqua re diſputant: multis .n. locis animaduerti poteſt ipſum κρίνειν uſurpaſſe de ijs, qui de aliqua re deliberantes, conſilia, quæ ipſis dantur, expendunt: ut etiam de illis, qui oratorem audiunt, rem aliquam laudantem, aut uituperantem. nam σκέψεις ſubtiles animaduerſiones, cogitationesq; de aliqua re ſignificat, ut opinor. Initio autẽ librorum, qui πρότερα ἀναλυτικὰ inſcribuntur, hoc uerbo uſus eſt. Item eodem libro. καὶ σχεδὸν οἱ λόγοι, καὶ αἱ σκέψεις γίνονται περὶ τῶν ὄντως ἐνδεχομένων: Et infinitis demum locis, hoc intelligens.

περὶ ὧν μὲν γὰρ πράττουσι, βουλεύονται καὶ σκοποῦσι: τὰ δὲ πραττόμενα πάντα τοιούτου γένους ἐστὶ καὶ οὐδὲν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐξ ἀνάγκης τούτων·

Mos, (inquit) hominum eſt deliberare, ac uidere de reb. illis, quas in uita gerunt: quæ uero aguntur, cuncta ſunt huius generis: quod ſcilicet aliter quoq; euenire cõſueuit: nec uno tenore ſemper fit: ideſt τοῦ ἐνδεχομένου ἄλλως ἔχειν. In poſteriore quoq; ſegmento περὶ ἑρμηνείας idem confirmauit, cum rationem, quæ ipſi aduerſabatur, adferendo in-
» commoda, quæ inde ſequerentur, confutauit: inquit.n. ὥστε οὔτε βουλεύεσθαι δέοι ἂν, οὔτε
» πραγματεύεσθαι. ὡς ἐὰν μὲν τοδὶ ποιήσωμεν, ἔσται τοδί: ἐὰν δὲ μὴ τοδί, οὐκ ἔσται τοδί. Addidit & (ut ita loquar) nihil horum neceſſitate fit: illa nanq;, quæ in humanis factis hanc naturã hñt, tã rara ſunt, ut extare non uideãtur: ſine culpa q; penè alicui ita loqui liceat.

τὰ δ', ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα, ἐκ τοιούτων ἀνάγκη ἑτέρων συλλογίζεσθαι: τὰ δ' ἀναγκαῖα, ἐξ ἀναγκαίων: δῆλον δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν.

Hæc ipſa, quæ ferè fiunt, nec unum tenorem ſemper habent, cum confirmatione egent, atq; argumento concludi debent, ex eiuſdem naturę propoſitionib. confirmantur: ut neceſſarię quoque res ope neceſſariarum rerum comprobantur: hoc.n. commune eſt omnis materiei, ut ab eodem genere adiuuetur. de quo, ut ipſe quoque tradit, in libris analyticis copioſius diſſeruit: Hoc autem in .i. τῶν προτέρων facit: affirmãs in queſtionib. quæ neceſſarię non ſunt, ſed plerunq; contingant, concludi oportere propoſitionib. ſumptis eiuſdem naturæ, aut omnib. aut aliquibus. Cuius rei rationem communiter afferens, inquit. Singulorum ſyllogiſmorum ſimilem cõcluſionem eſſe principijs, unde ortę ſunt, ideſt propoſitionibus: multo.n. antea docuerat non poſſe ullo modo comitari aliquid, quod fieri non poſſit, ei quod effici poteſt. Id ſanè, quod concluſum eſt aliquando neceſſitatem in ſe habere, q̃uis propoſitiones ſumptæ neceſſarię non ſint, certum eſt: ab ipſoq; alibi traditum, eadem ratione, qua uerum è non ueris propoſitionibus, id tamen ui illarum non efficitur.

φανερὸν, ὅτι ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται· τὰ μὲν, ἀναγκαῖα ἔσται: τὰ δὲ πλεῖστα, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Vt hoc doceret ſuperiora illa rettulit: cuncta.n. quæ ex illo loco, ἐπεὶ δ' ἐστὶν ὀλίγα, ex-

poſita ſunt, ut hoc traderet, enumerauit: uoluit.n.planum facere, quod ſtratum eſſet enthymematum, & unde illa ducerentur. è ſuperiore igitur diſputatione hęc omnia eliciuntur, ac manifeſtò res ita ſe, ut oſtendit, habet. Perſpicuum autem (inquit) eſt unde ducũtur enthymemata, partim neceſſaria eſſe, quorum ſane numerus paruus eſt: partim uero plerunq; fieri: cuius generis maxima pars inuenitur.

λέγεται γὰρ ἐνθυμήματα ἐξ εἰκότων, καὶ σημείων, ὥστε ἀνάγκη τούτων ἑκάτερον ἑκατέρῳ ταὐτὸ εἶναι.

Ducũtur.n.(inquit) enthymemata ex ueriſimilib. & ſignis. quare neceſſe eſt utrunq; horum, idem, quod utrunq; illorum ſit, eſſe: Cum enim enthymemata è rebus ducantur, quarum alię neceſſarię ſunt: aliæ, ſæpenumero fiunt: eademq; emanent è ueriſimilibus, ac ſignis, fieri non poteſt, quin alterum horum, alteri illorum reſpondeat, & unam eandemq; naturam habeat: quod item in reliquo etiam iugo pariq; contingat. Hic ſenſus horum uerborum eſt: neq;.n. ἑκάτερον ἑκατέρῳ. quodcunq; ex ijs cuicunq; ex illis. Sed aliud ex ijs diſtincte, alij ex illis reſpondet: atq; idem cum illis omnino eſt, ſignificat. quo ſenſu quoq; ſupra enthymema idem cum ſyllogiſmo, & exemplum idem cũ inductione eſſe declarãs, ἀναγκαῖον inquit ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι. qua in re exponenda, non eodem tantum modo loquendi, ſed eodem etiam argumentandi genere, uſus eſt. Ita quoq; locutus eſt Porphyrius in Iſagoge ſua, ubi de ſpecie
» differens, inquit. εἰδέναι χρή, ὅτι ἐπεὶ καὶ τὸ γένος τινός ἐστι γένος: καὶ τὸ εἶδος, τινός ἐστιν εἶδος
» ἑκάτερον ἑκατέρου. &c. ubi non nulli, quia uim huius ſermonis non percipiebant, ſine cauſa Porphyrium reprehenderunt; nec exprimere potuiſſe, quod uolebat, falsò exiſtimarunt.

τὸ μὲν γὰρ εἰκός ἐστιν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινόμενον.

Cum ueriſimile, ac ſignum eam naturam habeant, ut alterum, neceſſario: alterum, plerunq; fiat, aperit, utrum ipſorum neceſſarium eſt, & utrum ſæpe numero fieri conſuerit: primoq; ueriſimile tradit eſſe, quod plerunq; fit. Plato quoq; in ſermone, quem Phędrum inſcripſit, cum de arte dicendi loqueretur, de ueriſimili, & quantopere id ſectaren-
» tur oratores, diſſeruit: eſſeq; uoluit, ut uerbis eius utar, τὸ πλήθει δοκοῦν. Cicero autem
» εἰκὸς ueriſimile appellauit in Partitionib. inquit.n. Sed appellemus docendi gratia, ueri-
» ſimile, quod plerunq; ita fiat: ut adoleſcentiam procliuiorem eſſe ad libidinem. Quintilianus uero libro. v. credibile uocauit, quo etiam in loco tria eorum genera facit. Credi-
» bilium (inquit) genera ſunt tria. unum firmiſſimum, quod ferè accidit: ut, liberos à pa-
» rentibus amari. Alterum uero propenſius, eum, qui rectè ualeat in craſtinum peruen-
» turum. Tertium, tantum non repugnans, in domo furtum factum eſſe, ab eo, qui do-
» mi fuerit.

οὐχ ἁπλῶς δέ, καθάπερ ὁρίζονταί τινες, ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν.

Huic orationi, quæ exprimit naturam ueriſimilis, addi debere cenſet quidpiam: eamq; imperfectam eſſe inchoatamq; putat. eſt autem id, ſtratum, quod habeant ueriſimilia, & aliud etiam, quod ſtatim adiungit. Eodem pacto loquitur in ij. libro de morib. ad Nicomachum, ubi leuiter reprehendit non nullos, qui uirtutes eſſe dixerant uacuitates quaſdam ab omni perturbatione, ac ſecuritates requieteſq; animi: nimis.n. illos abſolutè id præcepiſſe docet. Quod ſi addidiſſent ea, quæ formandis, perficiendisq; illis requiruntur, nulla re peccaſſent: ideſt modum ac tempus, & reliqua, quę à prudentia in ſingulis factis, ac motib. pręcipiuntur. οὐκ εὖ δέ, ὅτι ἁπλῶς λέγουσιν. & quæ ſequuntur. Verſatur igitur ueriſimile circa res, quæ unum, eundemque tenorem nõ habent, ſed: quamuis plerunque ita fiãt, aliter etiam euenire poſſunt. Cum autem quoſdam reprehendat, qui ita ueriſimile definierant, uidendum eſt, num & ipſe eidem culpę, cuius alios inſimulat, affinis ſit: in ij.n. libro τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν inquit, ueriſimile eſſe, quod plerũq; ita fieri, aut non fieri, nouerunt: & aut ita eſſe, aut non eſſe: nec aliud addidit, quod magis naturam eius aperiret, ut nunc fieri debere affirmat. Cum uero illic exemplo uim ipſius exprimere uellet, inquit, ut odio perſequi qui inuident, & pueros, qui amantur, diligere amatores ſuos: plerunq;.n. odium cum inuidia coniunctum eſt: quiq; alicuius pręclarę

claræ fortunę inuident, ipſum eam amittere uellent: & qui ſe amari intelligunt, diligunt illos, qui ita erga ſe affecti animo ſunt: cum tamen aliquando inueniantur, qui inuident, nec tamen quib. inuident, odio habent: & pueri, qui uehementer amati, non diligunt amatores: nec me latet uerba illa, μισεῖν τοὺς φθονοῦντας, aliter interpretatum eſſe Philoponum: exiſtimauit. n. intelligi illis debere, qui inuidentur odio habere plerunq; eos, qui ipſis inuident: quod nullo modo probo: prętérquàm. n. quod ualdè aſper ſermo ille fuiſſet, ac nimis deniq; uiolenta hæc interpretatio, id quod ipſe uult, ueriſimile eſſe non puto: deſpicerent. n. illi potius (ſi id ſcirent) eos, qui ipſis inuident, ut minores, & uacuos prę claris bonis, quib. ipſi abundant, q̃ odio haberent: cur. n. capiat ipſos odium illorum, qui liuore illo ſuo nihil ipſis detrimenti important, ſed potius ſeipſos conficiũt, ac macerant? Sed etiam, quomodo id ſentire queant, non uideo, cum hic morbus animi inprimis occulatur: nec intelligere poſſint, contra quos inuidia excitatur, in quorum animis ipſa lateat. Nec magis etiã eruditè ſubtiliterq; idẽ uim alterius exempli declarauit: ut quilibet, qui attendere uoluerit, facilè perſpiciet: mihi enim nunc aliorum errata, præſertim aperta, refellere propoſitum non eſt.

οὕτως ἔχει πρὸς ἐκεῖνο πρὸς ὃ εἰκός, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος.

Quod quidem ueriſimile, rationem eam habet ad illud, cum quo collatũ, huiuſcemodi eſt, quam habet quod in uniuerſo fit, ad id, quod in parte. Quod uero in uniuerſo eſt, ad id, quod eſt in parte, ita ſe habet, ut & ipſum complectatur, & ad plura etiam alia pertineat: eandem igitur eſſe inquit naturam ueriſimilis: quod ita manifeſtum fiet. Veriſimile cum ſit adoleſcẽtes eſſe procliues ad libidinem, hunc quoque procliuem eſſe, ueriſimile eſt: eſt. n. hic tanq; pars illius totius.

τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν οὕτως ἔχει, ὡς τῶν καθ᾽ ἕκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου· τὸ δὲ, ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος.

Signorum non unum genus eſſe dicit, ſed duo: ac illa quidem ualdè inter ſe diuerſa: alterum. n. neceſſario aliquid aut eſſe, aut fuiſſe, aut futurum eſſe declarat: alterum uero neceſſitatem in ſe non habet, uerum ſępe fallit. Signorum igitur (inquit) alterũ ſe habet ad id, cuius eſt ſignum, ut quippiam quod ſingillatim fiat, ad id quod in uniuerſo fit: alterum uero contra: ut quod in uniuerſo fit, ad illud, quod in parte. Diuerſi uero Latini ſcri
» ptores uariè Gręcam hanc uocem interpretabantur, ut oſtendit Quintilianus libro. v.
» Signum uocant, σημεῖον, quanquam id quidam, indicium: quidam, ueſtigium nominauerunt. Nec defuerunt etiam qui notam appellarent. Vim huius nominis, & quid σημεῖον eſſet, docuit Ariſtoteles in extremo ij. libro τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν. Quintilianus etiam hoc fecit. cuius definitio ab ea quam attulit noſter hic, non abhorret. per
» quod alia res intelligitur. Quid uero his uerbis Ariſtoteles ſignificare uoluerit, infra declarat: eadem enim repetit, & exemplis quoque totam rem illuſtrat: ut nihil dubij alicui reſtare poſſit.

τούτων δὲ, τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τεκμήριον.

» Propriam notam hoc appellauit Cicero in partitionib. Propriæ autem notæ argu
» mentum quod nunquam aliter fit, certumque declarat: ut fumus ignem. Philoponus de ſigno accuratè ſcripſit, eiusq; tria genera eſſe oſtendit. in quo ei cum Quintiliano conuenit: qui exemplis tantum mutatis, de ſigno eodem pacto præcipit. Sententia Philoponi hæc eſt, ad uerbum expreſſa. Triſariam ſignum accipimus: aut. n. eſt cum res eſt, cum eodem ſcilicet tempore res & ſignum manet, ut ſi fumus eſt, ignis eſt: aut poſt rem, ſignum. ut cinerem eſſe, ſignum quod antea fuerit ignis: aut res poſterius conſecuta eſt: prius autem ſignum fuit: ut mulierem lac habere quę duobus poſtea die
» bus paritura eſt. Quintilianus. Hoc genus per omnia tempora perpendi ſolet. nam &
» coiiſſe eam cum uiro quę peperit: quod eſt præteriti, & fluctus eſſe, cũ magna uis uen
» ti in mari incubuit: quod coniuncti: & eum mori cuius cor eſt uulneratum: quod fu
» turi, neceſſe eſt. Verum accurata hęc ſigni diuiſio, non Quintiliani, non Philoponi eſt, ſed Ariſtotelis. Philoponus. n. potius ex uerbis doctoris eam eruit, q̃ ingenio ſuo excogitarit. Neceſſariũ uero hic uocat, quod aliquo pręcedẽte ſemper cõſequitur, in rebus

quæ minimè neceſſariæ ſunt. neceſſarium nanq; aliud eſſe quod abſolutè proprieq; ita appelletur, notum eſt: ut ſolem exoriri. A uoce, qua certum hoc ſignũ appellatur, τεκμηριώδεις fingitur: quo uſus eſt Cicero in epiſtola quadã ad Atticum. Hoc illi τεκμηριῶδες uidebatur eſſe alienationis, ideſt ſatis firmum indicium. τεκμηριώδεις quoq; δείξεις uocantur, argumentationes, quæ ope eorum, quæ effecta ſunt, cauſam ipſorum demonſtrant.

τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον, ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν.

Alterum ſignum uel altera potius ſigni ſpecies (ſignum enim genus eſt, quod duas infra ſe ſpecies habet) id inquam quod neceſſario non cõcludit, ſuo certo ac proprio uocabulo caret: & generis nomine appellatur. in quo diſcrepat à tecmerio: id. n. appellat διαφοράν. qua uoce alijs multis locis uſus eſt. ut in iij. etiam libro, cum criminaretur Theodorum Byzantium, qui eaſdem res, & nihil inter ſe diſcrepantes, inani quodam ſtudio, diuerſis nominib. appellabat. δεῖ δὲ εἶδός τι λέγοντας καὶ διαφοράν, ὄνομα τίθεσθαι. Sed etiam in primo ſegmento περὶ ἑρμηνείας ubi agit de uerbo. τὸ δὲ, οὐχ ὑγιαίνει. καὶ τὸ, οὐ κάμνει, οὐ ῥῆμα λέγω: προσσημαίνει μὲν γὰρ χρόνον καὶ ἀεὶ κατά τινος ὑπάρχει. τῇ δὲ διαφορᾷ, ὄνομα οὐ κεῖται: ἀλλ᾽ ἔστω ἀόριστον ῥῆμα. In quo diſtant hæc à uerbis: nomine declaratũ nõ eſt: quam culpam tamen corrigit, & ipſe nomen indit: res. n. diuerſæ diuerſis nominib. diſtingui debent: diſcrimen autem eſt inter uerbum indefinitum & definitum. Iſocrates quoq; non eandem uim eſſe oĩum ſignorum cognouit, & eodẽ ſenſu utrunq; eorũ nominũ, quib. diuerſæ notæ ſignificãtur, quo Ariſtoteles cepit. Cum. n. in panegyrico contra reprehenſores tueretur ciues ſuos, qui aiebant Athenienſes abuſos imperio maris: eamq; rẽ malo fuiſſe uniuerſæ Græcorũ nationi, hoc argumento utentes. Quod nimis ſæuiſſent in quoſdam, qui cum ditionis eorum fuiſſent ab ipſis defecerant, ait hoc nullum ſignum eſſe quod male tanta poteſtate uſi forent, ſi aliquos qui arma contra ipſos tulerant graui pœna affeciſſent: eſſe enim potius propriam, ac certam notã, quod bene fortunas ſociorum adminiſtraſſent, quod nulli qui in imperio, ac tutela ipſorum fuiſſent, in huiuſcemodi ullas calamitates incidiſſent: neque tale quippiam unquàm ab hoſtibus paſsi forent. In hac enim diſputatione prius ſignum, quod inane ac fallax eſſe uult, σημεῖον appellat: poſterius uero, quod fide dignum putat, τεκμήριον uocat.

ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω, ἐξ ὧν γίνεται συλλογισμός.

Neceſſaria igitur (inquit) appello, ex quibus ſyllogiſmus fit. Syllogiſmum autem fieri ex hac materia dicit ut puto, quia in prima figura concluditur, ac uitio caret: nec ſolui ullo pacto poteſt, niſi falſum quis ſumpſit. nam qui in media extremaque concluduntur, mẽdoſi ſunt ac uitium continent, uereque ſyllogiſmi appellari nõ poſſunt. In extremo ij. libro προτέρων ἀναλυτικῶν: quo loco de enthymemate diſſerit, aperit uitium infirmitatemq; argumentorum, quæ in poſteriore tertiaq; figura concludantur: ac robur integritatemq; eius, quod in prima exponitur, & tecmerion uocatur.

διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν.

A' ui nominis argumentum elicit: eoq; ſignificari dicit ita ſe rem habere: ideſt ſolo hoc è numero ſignorum firmiter concludi: cum aliorum fallaces cõcluſiones ſint, &, quę uerius παραλογισμοὶ uocari debeant: ualet enim τεκμήριον, quaſi demonſtratum ad finemq; & extremũ perductum. Declaratur, (inquam) illo nomine id eſſe πεπερασμένον, quod nihil aliud eſt, niſi δεδειγμένον.

ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι οἴωνται λῦσαι τὸ λεχθέν, τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον: ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον.

Tunc (inquit) oratores τεκμήριον ſe adferre arbitrantur, cũ eiuſmodi ſignum afferunt, quod prolatum diſſolui, tentariq; poſſe non putarint. A conſuetudine igitur ſermonis: iudicioq; oratorum, probat quod uult. Nunquam enim (inquit) uſurpant hoc nomen, niſi cum arbitrantur fieri nullo modo poſſe, ut aduerſarij argumentum, quo ipſi utuntur diſſoluant, cũ uero opinantur ita ſe rem habere, ac facultatem illis omnẽ eripi reſiſtendi, tunc opinantur id ſignum tecmerium eſſe, atq; ita ipſum appellant: ſignificare uo-

lentes

lentes eo nomine probatam iam omnem rem ac conſtitutam eſſe. Opinantur autem dixit, quia poſſent aliquando falli, & putare notam aliquam certam propriamque, quę huiuſcemodi non eſſet, quod cū contingit, appellarent etiam eo errore ducti τεκμήριον, quod tale nullo modo foret. nihil tamen hoc ad id quod probare ſtudet, refert. Satis enim eſt, docuiſſe hoc nomine ipſos tantum uti ſolere, cum ita de illo ſentiunt. Sic etiam locutus eſt in Analyticis: ubi de enthymemate diſſerens: exemplum que ponens notæ incertæ inquit. δεδεῖχθαι νίονται κύειν. Valere uero hic τὸ λεχθὲν puto, ſententiam ratione cōcluſam: ideſt quod confectū eſt, ac mediū ad id cōprobandū ſumptū. Id autem nihil aliud eſt, niſi nota iſta commoſtrata. φέρειν τεκμήριον ait: ut φέρειν συλλογισμὸν: φέρειν παράδειγμα & παραβολὰς, & in topicis & in his de ratione dicendi libris ſæpe dixit.

τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας ταὐτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶτταν.

Priſca.n.lingua uocabat τέκμαρ, unde nomen hoc formatū eſt, quod alio etiā uerbo πέρας, quaſi extremum ac terminum appellauit: duobuſque his diuerſis inter ſe nominib. in eadem re ſignificanda utebatur. τέκμαρ poſtea obſoletum eſſe cœpit, pòetę tamen, qui ad pòema ſuum ornandum uetuſta etiam nomina adhibent, antiquam uocem paſſim uſurpant. Pindarus in extrema Ode Nemeorum. τὸ δ᾽ ἐκ Διὸς ἀνθρώποις σαφὲς οὐχ ἕπεται τέκμαρ, intellexit autem extremum atque ultimum.

ἔστι δὲ τῶν σημείων, τὸ μὲν, ὡς τὸ καθ᾽ ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου, ὧδε· οἷον εἴ τις εἴποιεν, σημεῖον εἶναι ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι: Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος. τοῦτο μὲν οὖν σημεῖόν ἐστι.

Exequitur id quod antea propoſuerat: paulo enim ſupra dixerat, non omnia ſigna eodem pacto ſe habere ad ea, quorum eſſent ſigna: ſed longe aliter ac contraria demum ratione. Exemplum igitur prioris generis, cum ſcilicet eo modo ſe ad illa haberet, ut ſingulæ res ad uniuerſum, quo continentur, hoc eſt: indicium eſſe ac ſignum, quod qui ſapientes ſunt, iidem iuſti ſint, Socratem. Ipſe nanque, & ſapiens, & iuſtus fuit, qui pars eſt totius illius: quod cuncti ſapientes uiri iuſti ſint: id enim de omnib. ſapientib. dicitur. propoſitum uero eius, qui ita argumentatur, eſt probare omnes, qui ſapientia præditi ſunt, iuſtos uiros eſſe. utitur autem ad id confirmandum perſona Socratis, tanquam nota quadam eius rei, &, quę declaret id uerum eſſe: in eo nanque utrunque ſpectatur. quare indicio eſt, rem eodem pacto ſe habere in cæteris quoque ſapientib. ut ubicunque ſapientia cognita ſit, illic etiam habitare putetur æquitas ac iuſtitia. In hac igitur argumentatione ab eo, quod eſt in parte, ad id quod in uniuerſo eſt, proficiſcimur, ac quod in uno uerum eſt, in omnib. uerum eſſe hoc monſtrato, probare conamur. Integer ſyllogiſmus in tertia (ut loquuntur) figura, ita conformatur.

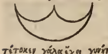

λυτὸν δὲ, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημένον: ἀσυλλόγιστον γάρ.

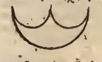
Vitium huius argumentationis oſtendit: quamuis enim id quod prolatū eſt, uerum ſit, tamen ab aduerſario nullo negotio labefactari poteſt: neque enim neceſſario concludit aut firmi aliquid in ſe habet. Ipſe autem accuratius in libris προτέρων ἀναλυτικῶν declarauit, quemadmodum ex ambabus ſingularib. propoſitionib. confici nihil poſsit. λυτὸν ualet, quod habet in ſe hanc culpam, ut tentari facilè ac diſſolui poſsit. In analyticis, idem ſignificare uolens, λύσιμον inquit.

τὸ δὲ οἷον εἴ τις εἴποιεν, σημεῖον ὅτι νοσεῖ: πυρέττει γάρ, ἢ τέτοκεν, ὅτι γάλα ἔχει, ἀναγκαῖον.

Valet hoc ad probandum inueniri etiam ſigna, quæ, cum uerum ſumpſerunt qui argumentātur, ac nota illa certa, quæ dicitur, eſt, diſſolui refelliq; nulla ratione poſſunt, cum ſuperiore in exemplo contra fieret: neque enim eiuſdem generis cum ſuperiore hęc ſigna ſunt, quemadmodum hac parte, ita etiam quod nō à ſingulis reb. ad communes, &, quæ in uniuerſo ſunt, proficiſcuntur, ſed contra: cuiuſmodi ſunt ea, quæ ſequūtur. Cum enim planum ſit cunctos, qui febri laborant, ęgrotare, hunc, qui eo æſtu premitur, eo ſigno ægrotum eſſe intelligitur. eadem ratio eſt alterius exempli. In prima au-

tem figura integer abſolutuſque ſyllogiſmus ita conformabi-tur. concluſionem autem primo ipſe ponit: ægrotat quiſpiã: uideo enim illum febrim habere. Febris igitur mihi indicium eſt, quod ægrotet: maiorem autem quam appellant, propo-ſitionem, cum enthymema conficiat, relinquit: eſt enim pla-na, & omnibus nota, qui febrim habent, ęgrotare. poſte-rioris exempli, quod adducit, deſcriptio hęc erit.

Hæc mulier peperit: uides.n.lac. Lac igitur, quod ipſam habere conſpicio, ſignum mihi eſt, quod peperit: ubi etiã ſuperiorem propoſitionem omittit: cunctæ enim, quæ lac habent, pepererunt.

Ὅτι δ' τῶν σημείων, τεκμήριον μόνον ἐστὶν.

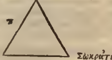
Quod quidem (inquit) è numero ſignorum omnium ſolum eſt tecmerium. Id autem, quod hic affirmat, in extremo etiam ij. libro τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, tradidit his uer-
» bis: τούτων δὲ τὸ μέσον, τεκμήριον λεκτέον. τὸ γὰρ τεκμήριον τὸ εἰδέναι ποιοῦν φασὶν εἶναι: τοιοῦ-
» τον δὲ μάλιστα τὸ μέσον: cum.n. tria ſint genera ſignorum, hoc unum, quod medium eſt, cum in medio ſignum ipſum conſtitutum eſt: ut hic, febrim aut lac habere, nam mediam ſedem tenent, tecmerium eſt. Aiunt rerum harum periti id τεκμήριον eſſe, quod ſcientiam alicuius rei in nobis gignit. hoc etiam (inquit) ſententiam noſtram adiuuat: hanc enim in primis naturam habet, quod medium eſt: id enim poteſt fa-cilè facere, ut aliquid firmiter ſciamus. Vt ſententiam autem aliorum afferre ipſum τεκμήριον εἶναι τὸ εἰδέναι ποιοῦν, præterquàm, quod φασὶ manifeſtò declarat, oſten-dit etiam quod cauſa tantum rei explicata, ſcientiam effici ipſe uult. τεκμήριον autem ar-gumentum eſt à reb. effectis. decretis uerò uocibusq; aliorum uti Ariſtotelem, cum iudicium ſuum confirmant, planum eſt.

Μόνον γὰρ, ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτον ἐστιν.

In duobus alijs generibus ſignorum, ueræ quoque concluſiones tentari diſſoluique poterant: ſi ita illę appellandę ſunt, cum propoſitionum connexio legitima non eſt. ſo-lum quod in prima figura concluſum eſt: cum ſcilicet id, quod ſignum eſt, in medio collocatur, refelli redarguique, ſi uerũ eſt id quod dicitur, non poteſt: uitiũ nanque nul-lum eſt in propoſitionibus: recteque illę atque ordinè collocatę ſunt. Inſolubile, quo uo-
» cabulo Gręcam uocem ἄλυτον exprimeret, finxit Quintilianus in v. libro: Nam ubi eſt
» ſignum inſolubile, ibi ne lis quidem eſſe poteſt.

τὸ δ', ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον· οἷον εἴ τις εἴπειεν, ὅτι πυρέττει σημεῖον ἐστίν: πυ-κνὸν γὰρ ἀναπνεῖ.

Hoc ſecunda in figura conficitur. cum ex re, quę in uniuerſo ſit, ea quæ eſt in parte, concluditur. Ita autem ratio conformatur. In qua crebrò reſpirat, ſignum eſt, & altio-rem locũ tenet. Quia uideo hunc reſpirare, hoc mihi ſignum eſt, quod febrim habeat. ſuperio-rem autem hic quoque propoſitionem omittit, & quam maiorem uocant: nam alteram quoq; omitti rectè poſſe docuit, cum inquit in poſte-riore libro τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, de enthy-
» ematibus loquens. τὸ μὲν, οὐ λέγουσι, διὰ τὸ εἰδέ-
» ναι: τὸ δὲ, λαμβάνουσιν. alteram propoſitionem reticent: eſt.n. illa nota. præterea idem his uer-

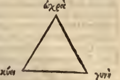
» bis declarat. ἐὰν μὲν οὖν ἡ μία λεχθῇ πρότασις, σημεῖον γίνεται μόνον: ἐὰν δὲ καὶ ἡ ἑτέρα προσ-
» ληφθῇ, συλλογισμός: ambobus nanque in locis indiſcriminatim inquit: ſi altera pro-nunciata fuerit.

Λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο, κἂν ἀληθὲς ᾖ: ἐνδέχεται γὰρ καὶ μὴ πυρέττοντα, πνευστιᾶν.

Vitium huius concluſionis oſtendit: quę, quamuis uerũ proferat tamẽ diſſolui poteſt:

id autem

id autem eſt in maiore illa propoſitione:& ſi.n.omnes, qui febrim habent, crebrò reſpirant:non tamen omnes, qui crebrò reſpirant, neceſſariò febrim habent:fieri enim poteſt, ut aliquis alia de cauſa crebrò reſpiret:ut faciunt, qui curſu contentiore uſi ſunt. Cũ eiuſdem concluſionis uitium oſtenderet in poſteriore libro τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, hoc eodem exemplo uſus eſt:addiditq;. ἐπεὶ γὰρ ἕπεται ταῖς κυούσαις τὸ ὠχρὸν: ἀκολουθεῖ δὲ καὶ ταύτῃ, δεδεῖχθαι οἴονται κύειν. Quia (inquit) omnes, quę uterum gerunt, pallent:& hæc quoq; pallet, exiſtimant ſe demõſtraſſe, (in quo falluntur) hanc etiam uterum gerere. In commentario περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων, de fallaci hac concluſione multis exemplis adlatis locutus eſt. eam autem effici docet è falſa opinione hominum, qui ſtultè credunt ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν: idest ſi quidpiam alicui rei neceſſariò conſequitur, retro agi conuertique ſemper conſequutionem illam. quod nullo modo uerum eſt: nec enim ſi quod aliquid conſequitur, cernimus, ſubito dicere poſſumus id quoque, cui comitatur, factum eſſe:cum illi tantum rei non comitetur, ſed aliunde etiam ſæpe proficiſcatur. Eo etiam in loco docuit cuncta hæc argumenta à ſigno, plerunque uitio hoc laborare: cum ducta ſint à conſequentibus: nam in extremo etiam addidit idem penè exemplum, quo hic uſus eſt. ὥσπερ οὐδ' εἰ ὁ πυρέττων θερμὸς, ἀνάγκη καὶ τὸν θερμὸν πυρέττειν: non enim, ſi omnes, qui febrim habent, calido corpore ſunt, qui calido corpore, neceſſariò febrim habent: nec enim hoc retro agitur.

Τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον, καὶ τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν: μᾶλλον δὲ φανερῶς καὶ περὶ τούτων καὶ διὰ τίν' αἰτίαν. τὰ μὲν, ἀσυλλόγιστά ἐστι: τὰ δὲ, συλλελογισμένα ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς διώρισται περὶ αὐτῶν.

Enumerat quę adhuc explicuit:aitque ſe docuiſſe quid ueriſimile ſit, quid ſignum: fallax ſcilicet illud & incertum. quid item firmum propriumque: nec non quæ differentia horum ſit inter ſe:ſimulque libros indicat, in quibus uberius liquidiusq; de his ipſis diſſeruit:ac præterea qua de cauſa non nulla ex ijs nihil certi concludant: aliorũ uero concluſio rata ſtabilisq; ſit:in analyticis nanq; de ijs omnib. diſputatum a ſe eſſe diligenter tradit. Vt hic autem diſcrepare uerisimile à ſigno docet, ita etiam eo in loco, ubi utriuſque naturam expreſſit, non unum, idemque illa eſſe affirmauit. nec tamen, quid diſcriminis inter ipſa ſit, uidere procliue omnino eſt:nec diſtinguere, ne alterum, pro altero capiatur. Quintilianus certè aliquando ſigna uidetur appellare, quæ εἰκότα uerius dici debuerant, ut cum inquit. Eorum autem, quæ ſigna ſunt quidem, ſed non neceſſaria, genus Hermagoras putat, non eſſe uirginem Atalantam, quia cum iuuenib. per ſyluas uagetur:hoc enim potius ueriſimile eſt, quàm ſignum: nec enim nota aliqua, quæ illic appareat, intelligimus ſtupratã eſſe Atalantam, ſed coniectura ducti, ita ſuſpicamur: quia plerunque, quæ in ſolis, remotisq; locis uirgines cum adoleſcentib. morantur, florem uirginitatis amittunt:imperuque amatorum uiolantur. Non affirmarim autem ita ne ſenſerit Hermagoras, an potius, quod εἰκὸς apud eum erat, Quintilianus reddiderit ſignum:parum aptè, proprieque eo nomine uſus. cum idem etiam paulo ſupra dixerit. Alia ſunt ſigna non neceſſaria, quæ εἰκότα Gręci uocant. Cicero in partitionib. ea ſe parauit, accurateque, ac ſubtiliter de ipſis diſputauit: expreſſa enim natura ueriſimiliũ: reb.q;, unde illa ducantur, indicatis, ad ſigna explicanda tranſiens, inquit. Eſt autem genus argumentorum aliud, quod ex facti ueſtigijs ſumitur, ut telum, cruor, clamor editus, & quæ ſequuntur. Idem tamen infra uidetur ueriſimilia ſigna appellare, inquiens: Atque in his ueriſimilib. inſunt non nunquàm etiam certæ, & propriæ notæ. Significans (ut opinor) eſſe partem quãdam, ſpeciemue ſignorum, τεκμήρια uocata ab Ariſtotele, quæ ipſe proprias, certasq; notas appellat:quorumque ſignorum ſupra uim, naturamque ſeorſum explicuerat, initio eius diſputationis, & cum coniecturę locos tradere cœpit:cum.n. tunc de infirmiorib. incertiorib.q; ſignis diſſereret, docet non omnia ſigna eius generis eſſe:uerũ iueniri etiã, quę plus reliquis ualeãt ad probãdũ. Intelligi igitur ex his locis poteſt ambos ueriſimilia uocare ſigna, quę certa non ſunt, ſed tm̃ rem ita

plerūq; uſu uenire teſtātur. Cuius, etiā ſententię Philoponus fuit, qui ſignū diuidi tradit in τεκμήριον, ideſt propriā notā, & εἰκὸς, ideſt in notam ſimilem ueri: ita appellans, quę philoſophus nomine carere dicit, quo diſtinguantur à certis ſignis: cū tamen differētię non parū inter ipſa ſit. Ariſtoteles uerisimile eſſe ait propoſitionē probabilem: neq;.n. quod plerunq; ita fit, quę uerisimilis natura eſt, neceſſitatē ſecū portat, ac firmiter oīno aliquid cōcludit. Cum idem autem ſignum definiret, tradidit requiri, ut illud propoſitio ſit, quę uim habeat demōſtrandi, quamuis non eodem pacto omnia probent: nec eiuſdē ſemper naturæ ſit hæc propoſitio: altera.n.neceſſario concludit: altera uero probabilis eſt: accommodaturq; tantum ad iudicia, exiſtimationesq; multitudinis. Conuenit igitur ſigno cum uerisimili, quod utrunque eorum propoſitio eſt, atque idem genus habent: diſcrepant inter ſe, quod uerisimile propoſitio eſt ſemper probabilis: ſignum uero, nunc neceſſaria, nūc uero probabilis propoſitio. Eſt igitur diligenter quærendum, quanā in re ſpecies illa ſigni, quæ probabilis eſt, nec diſcrepat à uerisimili aut in genere, aut in differētia, quæ una allata eſt, diuerſa ab eo eſſe poſsit. Vnde nō defuerunt etiā, qui exiſtimarint (ut paulo ſupra à me patefactū eſt) quæ in ſecūda, tertiaque figura ſyllogiſmorum concluderētur ſigna, nulla in re diſcrepare à uerisimilibus, quia ipſa quoque nō certo rem declarent: ſed tantum, quod plerunque contingit, ſignificent. cum, quę in prima figura includantur, ſemper ita ſe habeant, ac neceſsitatem ſecū ferant, ideoque à uerisimilium natura aliena ſint. Neque tñ ipſe ullo pacto puto, quamuis cōmune hoc amborū ſit, naturā uerisimilis, ac ſignorū etiam horum, quę proprio carēt, ac generis nomine uocantur, penitus eandem eſſe, ſed non parum diuerſam: dicique oportere uerisimilia opinor cuncta illa, quæ ſpectata, atque animaduerſa ſunt ferè contingere, raroque ad modum aliter euenire: ut quibus ipſe exemplis uſus eſt, qui inuident, eoſdem odio habere illos, quibus inuident: & pueros, qui amantur, diligere amatores ſuos: hæc.n. quanuis certa, neceſſariaque non ſint, plerunque tamen ita contingunt. Signa uero: quę occultam nobis rem indicant, notęque ſunt eius, quod nos latet: Cum.n. ſemper animaduerſum à nobis ſit qui grauiter ægrotarit, pallere: ſemperque item intellectum amatores mulierū cultui corporis uacare: multaque alia huiuſcemodi, cum, aut pallere quempiam cernimus, aut alium ualdè exculto corpore uidemus, notas illas ſequentes ſentimus & illum morbo laboraſſe, & animum huius libidinibus adulteriisque inquinatum: quæ nec oculis antea, nec mente intelligebamus, ſed auxilio eorum ſignorum perſpicimus: quamuis.n. aliquando mentiantur, nec certo rem declarent, ſæpe tamen uerum referunt, ac facti ueſtigia ſunt: ut telum cruentum, factam eſſe cædem: inconſtanter quempiam loqui, atque ore pallere, affinem ipſum eſſe ſceleri ſignificat. ac demum, quę ſenſu percipiūtur, maximè oculorū, auriumq;. Sed etiā res nō nullas, quę ſenſu percipi non poſſunt, notas eſſe rerū, quas ignoremus, planū nobis eſſe poteſt teſtimonio Ariſtotelis, qui & hoc in loco, & in analyticis, animaduerſum ſapiētē aliquē, qui idē iuſtus, aut probus ſit, ſignū eſſe uult iuſtitię, aut probitatis oīum ſapientiū: neq;.n. ſenſib. corporis intelligi potuit Socratē, aut Pittacū, ſapiētes homines, tales eſſe, ſed mentis oculis perluſtrari. Quod cognitū ac ſpectatū in illis, īdicio foret, alios quoq; eiuſdē ſtudij homines, ijſdem morib. ac naturis prǫditos eſſe: nā longè diſcrepare uerisimilia à ſignis, quę in tertia forma ſyllogiſmorum concluduntur, certū eſt: cū uerisimile rationem eā habeat ad illud, ad quod uerisimile dicitur, quam cōmune, & quod in uniuerſo eſt, ad id, quod eſt in parte: illa uero contra ita ſe habeant ad illud, cuius ſigna, indiciaq; ſunt, ut ſe habent ſingulę res ad uniuerſum, quo continentur. Neq; tamen, quamuis dixerim ſigna eſſe ueſtigia facti: ueſtigia autem rerū præteritarū dici uideātur, ita accipi uolo, ut non ſint etiā notæ aliquæ rerū pręſentiū, aut futurarū: perſpicuū.n. eſt, & ab Ariſtotele manifeſtò traditū, nō pręteritas tantū res notas quaſdā indicare, ſed etiā quę aut tunc fiāt, aut poſtea fieri debeāt, ſignificare, ut ſigna quædā tradūtur à medicis aut bonę, aduerſęq; ualetudinis, pręſentis, aut aduenientis, ac propinquæ. quāuis in uſu oratorū, qui in foro cauſas dicunt, magis ſint, quæ pręteritam rem indicant, ac factum aliquod conſequuntur, ut ex Halicarnaſſei quoq; uerbis elicitur, in Lyſię uita: cū.n. traderet, uenuſtū illū, ſubtileq; oratorem hac etiam parte plurimum ualuiſſe, egregieque ſignorum diuerſa genera diſtinguere potuiſſe, ac facere, ut quæ incertę, ac fallaces forent, pro certis, proprijſque notis haberētur, inquit: τά τε σημεῖα δηλοῖ, τὰ παρεπόμενα τοῖς πράγμασι, καὶ εἰς τεκμηρίων

ρίαν δόξαν ἀγαγεῖν, δυνατώτατος. Quod autem non nulli, quid interſit inter ueriſimilia, ac ſigna oſtendere uolentes, dixerunt ueriſimilia, niſi quis abutatur hoc nomine, ſpectari in perſonis; ſigna uero in reb. arbitror falſum eſſe; ut. n. copioſè à Cicerone traditum eſt, ueriſimilia ducuntur non ex perſonis tantum, uerum etiam ex locis, temporib. factis, & alijs non nullis reb. ac certarum etiam perſonarum naturæ, moresq; notę atq; indicia ſunt indolis, morumq; aliarum eiuſdem generis perſonarum: ut uerius eſſe, certiuſque diſcrimen putem, quod à ſignis aliquis argumentum ducit, cũ animaduerſa, cognitaq; re quapiam, eaque ipſa illi monſtrata, cui fidem facere uult, affirmat inde percipi poſſe, rem ita ſe habere, quia id indiciũ ipſius illius rei ſit: Quamuis. n. pro ſignis aliquando capiantur, quæ oculis non apparent, quia tamen mentis acie illa intelliguntur, & tanquam in eadem perſona, reque conſtituta liquidò cognoſcuntur, eiuſdem generis eſſe uidentur, &, ut notę quędam, quæ aliquid declarent, tractantur. Veriſimili autem utitur, qui nulla re indicata, ſecum rationem ſubducit rei, ac docet credi oportere, quod dicit; quia plerunque cum ita ſe res habeat, id uſu uenire ſoleat: Nec utitur nota illa, tanquam ſingulari propoſitione, qua probet ac confirmet, quod uult: ſed eo, quod animaduerſum eſt plerunque euenire, ut propoſitione, quæ omnia complectatur. Qui ſcripſit etiam de ratione dicendi ad Alexandrum, ita uidetur ueriſimile cepiſſe, dicens, ueriſimile id eſſe, cuius ab aliquo prolati, qui audiunt in animis retinent exemplaria quędam, ut ſi quis prędicaret uelle ſe patriam eſſe honeſtam, & propinquos, ſuosque bene rem gerere, ut etiam inimicos incommodis conflictari; huiuſcemodique alia. Singuli. n. (inquit) qui audiunt conſcij ſibi ſunt earundem uoluntatũ, intelliguntque & ipſi ſe iiſdẽ illis deſiderijs teneri. Sed etiam diſcrepare in hoc illa inter ſe intelligi poteſt, quod, cũ ambo quandoque mentiantur, non eadem tamen utriuſq; eſt cauſa fallaciæ, uerum diuerſæ res à uero ipſa diſſentire faciunt. Veriſimile nanque aliquando falſum concludit, quia in ipſius natura nihil certi, firmiq; eſt, nec ullam neceſsitatẽ in ſe habet; ſi nanq; id, quod tradit, plerunque fit, munere ſuo functũ eſt: fieri. n. poteſt, ut id aliter eueniat, quamuis hoc infrequens ſit. Signum uero fallit, quia ſumit aliquid, quod cõmuniter plures res conſequitur: ipſoque utitur tanquam ſi proprium ipſius illius rei foret, atque uni ei tantum comitaretur. exempli gratia anhelitum, frequentemque reſpirationem, quæ & eorum, qui febris æſtu iactantur, & eorum, qui concitatiore curſu uſi ſint, & aliorum etiam non nullorum, natura inter ſe differentium, comes eſt: indeque probare uult, qui anhelitu premitur, febri laborare: quod nullo modo neceſſarium eſt: neq;. n. id propriũ illius rei, ſed commune ipſi cũ multis: unde manifeſtò argumentatio hęc ſæpe eſt inanis. Hoc quoque ualere uidetur ad eorum differentiam indicandam, quod enthymema à ſigno conflatur aut in ſecunda, aut in tertia forma ſyllogiſmorum: in ambabus autẽ propoſitiones uerę ſunt, perperam tamen, nec uera inter ſe ratione, plicatę. Quare peccatũ eſt in forma: concluſio uero aliquando falſa, plærunque tamen uera. Quod fit materiæ ipſius ui: è deprauata nanq; copulatione propoſitionum contingit aliquando beneficio illius uerum concludi. enthymema uero à ueriſimili in prima, & in ſecunda forma propriè conflatur. In prima, & cum aliquid affirmatur, & cum negatur. In ſecunda cum euenit tantum negatque. Forma igitur culpa caret: Propoſitiones in parte ſui quadam falſæ ſunt. Lapſus ergo, culpaq; omnis eſt in materia: ſuperior nanq; propoſitio poſtulat, quod plerunque fit, ut perpetuum, & in uniuerſo uerum ſibi concedi. Concluſio igitur aliquando falſa: plerunque tamen uera. Cum ergo peccatum in figura magis proprium ſit ſigni: ueriſimilis autem in materia, & hac etiam re inter ſe differre ipſa uidentur. Maiorem igitur ad probandum uim habent ueriſimilia, quàm ſigna, ac certiora inde argumenta cõflantur: quia illa plerunque fiunt: ſigna autem, exceptis proprijs certiſque, non tam firma ſunt, ſæpiuſque in fraudem inducunt, ut cum aiunt, tenebris quempiam in publico ambulare, ſignificare eũ furem, atque notam eius rei eſſe uolunt: id. n. multis de cauſis aliquando cuique uſu uenire poteſt, ut noctu per urbem diſcurrat. An hoc quoque ſemper ratũ nõ eſt? quia nõ unius naturę omnia ueriſimilia ſunt: inueniũturq;, quę firmiora ſint, certiuſq; rẽ ſignificẽt: ut cõtra, quę imbecilliora: quorũq; pſidio nõ tã liquidò affirmari poſsit, eo pacto ſe rem habere. Quamuis, quę plerũq; nõ fiunt, aut ſũt, nõ uideãtur uerè poſſe ueriſimilia appellari, ſi deſcriptioni eorũ ſtamus, quã expreſſit optimus auctor. Vt aiũt ueriſimilib. quib. dã ducti quippiã fieri, aut eſſe affirmamus, ita cõtra

ueriſimilia ſequentes, aliquas res, aut fieri, aut eſſe negamus: non minus.n. illa refellendę alicui rei, quàm cunfirmandę apta ſunt. Præter, quàm, quod hoc Ariſtoteles manifeſto tradit, exemplis etiã comprobari poteſt: neq;.n. deformem, pauperemq́, ſtuprum uirgini intuliſſe ueriſimile eſt: aut robuſtum hominem ab imbecillo in contẽtione corporis ſuperatum. Quod etiam in argumẽtatione à ſignis fieri planum eſt, quamuis hoc Ariſtoteles apertè non doceat: ut n. ſignis quibuſdam res aut factę, aut præſentes, aut conſequentes declarantur, ita etiam contrarijs ſignis eædem illæ aut non factę eſſe, aut non fieri, aut non futuræ eſſe oſtenduntur, ut cum lepidiſſimus comicus ἐκκλησιαζούσαις, inducit mulierem uiro probare uelle caſtitatem ſuam, nec ſe operam adulterio dediſſe, quamuis tenebris domo clam exiſſet, quod unguentum non redoleret, ac iubet eum caput ipſius olfacere, quod ſignum à ſenſu narium ſumptum eſſe apertum eſt, cum tamen crebriora ſigna apud auctores inueniantur ducta ab alijs ſenſibus: paſſim autem illi ſignis aliquid quoq; non eſſe probant, ut cum hic ipſe in tradenda natura animantium narrat, qui ſpongias captant, in profundum ſecuro animo ſe mergere, uiſo anthia piſce: Quo ſigno intelligunt beluas maris illic non eſſe, quæ ipſos abſumere queant: longè.n. ille fugit à locis, in quib. tam infeſtæ beſtiæ morentur. Id etiã auctor rhetorices ad Alexandrum dilucidè pręcepit: cum.n. quo modo concludi aliquid à ſigno poſſit, oſtenderet, inquit. Quod factum iam eſt, non tantum rei factæ ſignum eſſe, uerum etiam non factæ: quemadmodum quod non factum eſt, non ſolum aliquid non eſſe, uerum etiam eſſe quippiam declarare: nam de trib. temporib. conuenit illi cũ Ariſtotele: tantum diſſentiunt, quod cum ambo uelint duo genera ſignorum, quorum alterum certum: alterum infirmum ſit, certum diuerſo ab incerto nomine ipſe non appellat, ſed ſignum etiam illud uocat. Quod initio libri teſtatus ſum, cum Ariſtotelis opus illud non eſſe probarem.

Παράδειγμα δὲ, ὅτι μὲν ἐστὶν ἐπαγωγὴ, καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγὴ, εἴρηται.

Quemadmodum de ueriſimili, de incertis ſignis, de propriæ notæ argumentis accuratius egit in extrema parte ij. libri τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, ita eodem in loco de exemplo ſubtilius, eruditiusq́ diſputauit. Ea autem facilè poſſent huc transferri: quod tamen mihi faciendum non puto: neq;.n. conciſius hic de his reb. diſſeruit, ut laborem declinaret. Sed quod aliter de eadem re præcipiendum alijs in locis ſcriptionib.q; putaret: hic.n. nihil reliquit eorum, quæ ad inſtruendum oratorem pertinẽt: munerisq; ipſius perfectè obeundo, neceſſaria ſunt. Illic uero ubi exquiſitius, rationib.q; rerum allatis omnia docebat, cum propoſitum haberet oſtendere cunctas probationes ad duas illas referri, quæ propriæ ſunt dialectici: Reliquas uero umbram eorum inſtrumentorum eſſe, totum hoc cauſis etiam expoſitis, probauit ac magis dilucide omnia perſequutus eſt: ut confirmaret eo pacto ſe rem haberet: quod hic præſtare, ac tã accuratè minuteq; explicare nullo modo oportebat. Primo autem repetit, quæ ad illud pertinẽtia iam expoſuit, narratq; à ſe iam declaratum, exemplum eſſe inductionem. quod fecit, cum inquit in oratorijs reb. exemplum eſſe, quod in dialecticis inductio ſit. ſed addit etiam materiam à ſe indicatam eſſe, in qua uerſentur, quę ſcilicet ſunt res, quæ non eundem ſemper finem habent, ſed aliter etiam contingere, ac uſu uenire poſſunt.

Ἔστι δὲ οὔτε ὡς μέρος, πρὸς ὅλον.

Exemplum, inductionem oratoriam eſſe, & Ariſtoteles, & alij doctiſſimi uiri dixerunt, non tamen ita inductionem exemplum reddit, ut non aliquib. partib. ab ea diſcrepet: nam quod hic tradit, exemplum non ſe habere ſicut pars ad totum, quod diſcrimen inter illud, & inductionem ſit, indicauit: hanc.n. uim habet inductio: & ratio omnis inducendi à partib. ad totum integrumq́ aliquid proficiſcitur: quod etiam ipſe teſtatur in primo libro topicorũ his uerbis. ἐπαγωγὴ ἡ ἀπὸ τῶν καθέκαστα ἐπὶ τὰ καθόλου, ἔφοδος. Infra quoq; hic à parte partibus ue ad partem aliam confirmandam proficiſci exemplum docet: quod certè à ratione inductionis alienum eſt.

Οὔτε ὡς ὅλον πρὸς μέρος.

Hunc eſſe proceſſum ſyllogiſmi, planum eſt. unde nihil hac ratione confici poteſt,

nisi

niſi commune aliquid, uniuerſumque ſumptum ſit.

οὔτι ὡς ὅλον, πρὸς ὅλον.

Accuratè quærendum eſt, cur hoc addiderit: nulla enim argumenti ſpecies eſt, quę ex toto uniuerſoque uniuerſum concludat: non ſyllogiſmus, non inductio, non enthymema. In ſyllogiſmis nanque in quib. cõcluſio in uniuerſo fit, concluſio ipſa collata uniuerſo illi, unde colligitur, rationem habet ſingularis. In ij. libro τῶν ὑστέρων ἀναλυτικῶν de exemplo agens, eademque hæc parum immutatis uerbis, exponens, membrum hoc nõ poſuit. Niſi fallor, ut integram diuiſionem faceret, hoc quoque nunc complexus eſt.

ἀλλ' ὡς μέρος, πρὸς μέρος: ὅμοιον, πρὸς ὅμοιον.

Cum inductionis naturam aperire uolens, primum oſtendiſſet, quæ aliena ab ea forent, ſublatis iam illis rationem ipſius nunc docet: atque ita ſe habere illam ſecum tradit. ut pars ad partem aliam, quæ eodem toto contineantur, ſe habet: ac ſimile quidpiam ad rem ipſi ſimilem. A ſcriptis codicib. abeſt coniunctio καὶ, quæ copulet duo hæc membra: ipſam tamẽ exprimit uetus tralatio. Sine illa autem hic (ut arbitror) ſenſus erit. Pars inquam ſimilis, ad ſimilem partem. Exempli autem, inductioniſque ſimilitudo ueterum etiam non nullos decepit, ut graues auctores tradunt: qui, quod exempli propriũ erat, inductioni tribuerunt: nec enim defuerunt, qui affirmarent inductionem rationẽ eſſe, quæ à ſimili ad ſimile proficiſceretur. quod nũc manifeſto noſter exemplo aſsignat: nec tamen hoc commune amborum eſſe poteſt, quemadmodum Alexander Aphrodiſienſis affirmat, qui hunc errorem illorum exagitauit, &, quantopere fallerentur, oſtendit: nec.n. inquit ſimile dici poteſt, quod in uniuerſo eſt, & καθόλου appellatur, his, quæ continet & infra ſe habet, inuenta autem eſt inductio, & hæc in primis uis eſt huius rationis, ut, quod in uniuerſo eſt, probetur. Idem autem eruditiſsimus uir conuenire id magis inductioni affirmauit: cuius ſententiæ Ariſtotelem ducem habet, qui manifeſto hic proprium illud eſſe exempli tradit: neque tamen ille ad eius auctoritatem confugit; aut huius loci mentionem ullam facit, ſed, quid ſui iudicij ſit, exponere uidetur.

ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος: γνωριμώτερον δὲ θάτερον ᾖ θατέρου, παράδειγμά ἐστι.

Quæ præterea requirantur ad exemplum conficiendum, tradit: docetque opus eſſe, ut ambo illa, plura ue ſimilia, eodem genere contineantur: ſi nanque in hoc ipſis non conueniret, ſed diiuncta forent, ad fidem faciendam apta non eſſent: neque enim ſimilitudo ſola hoc pręſtare poteſt. Quid uero hic γένος appellet, manifeſtum eſt: nam infra idem καθόλου uocat, & apertè, quid intelligat, docet. Neque tamen huiuſcemodi etiã cuncta uim exempli habere: illique conſtituendo accommodata eſſe uult: addit enim. Eorum quoque, quę ſub eodem genere continentur, alterum altero magis notum eſſe oportere: ſi enim pariter ignoraretur, quod exemplum eſt, cum eo cuius exemplum confirmatioque, nihil ualeret ad faciendam fidem; obſcuriora enim clariorib. illuſtrantur, non reb. quæ ęqualiter obſcuræ ſint.

οἷον, ὅτι ἐπεβούλευε τυραννίδι Διονύσιος, αἰτῶν τὴν φυλακήν: καὶ γὰρ Πεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων, ᾔτει φυλακὴν, καὶ λαβὼν ἐτυράννησε. καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις.

Vt Syracuſis (inquit) cum deliberabatur, an Dionyſio, qui ducebat exercitum, concedendi eſſent corporis cuſtodes petẽti, qui rem impedire uellet, oſtenderetque ipſum hac ratione uiam ſibi ad dominatum munire, hac probatione ita uti poſſet. Nullo modo id faciendum eſſe: Piſiſtratus nanque prius Athenis, imponens libertati ciuium, & ipſe cuſtodiam ſuæ ſalutis poſtulauit, & Theagenes Megaris eodem pacto dominari cœpit.
» Quintilianus in v. libro hunc locum expreſsit. Etiam in ijs, quæ futura dicemus, uti
» lis ſimilium admonitio erit. ut ſiquis dicens Dionyſium iccirco petere cuſtodes ſalutis
» ſuę, ut eorum adiutus armis tyrannidem occupet: hoc referat exemplum: eadem ra-
» tione Piſiſtratum ad dominationem perueniſſe. ipſe uero libro iij. de rep. quo loco conſuetudinem ueterum tradit, qui cuſtodes corporis dabant ijs, quos αἰσυμνήτας ipſi: poſteriores uero, τυράννους appellauerunt, narrat Dionyſium à Syracuſijs petiſſe huiuſcemodi cuſtodes, eosque impetraſſe: quamuis, poſtquàm totam rem diſcutere non

potuit, de numero ipſorum ab Athenienſi ciue multa diſputata eſſe dicat. cuius etiam cõſilium ſpreuerunt Athenienſes: neq; minutè cum Piſiſtrato de numero armatorum cõtendere uoluerunt. quis ille fuerit reticet Ariſtoteles: Plutarchus in Solone, Soloni hoc tribuit, qui illi liberè fortiterq; aduerſatus ſit, ac totam deniq; rem diligenter expoſnit: qua uero arte Theagenes dominatum arripuerit, docet ipſe in v. libro de rep. cum enim oſtenderet multos libertati impoſuiſſe, quib. ſe commiſerat multitudo (fidem autem illi apud populum adepti erant, quod diuitib. ſe hoſtes ſimulabant) addit eadem ratione Theagenem apud Megarenſes dominatum fuiſſe: cum enim in iumentorum greges incidiſſet, quos locupletiores ciues iuxta fluuium paſcebant, pecora ipſa iugulauit. eo autem facto fidem cuncti ipſi, ut cui nullus gratiæ reditus apud diuites foret, habere cœperunt. Plato quoq; in viij. libro politiæ, rationis huius prauæ: ſępeque A ab improbiſsimis hominib. uſurpatæ, mentionem fecit: qui dicentes uitæ ſuę inſidias fieri: cuſtodesq; à multitudine poſtulantes, dominatum illorum præſidio occuparunt: unde tyrannicum poſtulatum appellat, ac πολυθρύλλητον uocat, quod ualde uſitatum, & ſermonibus diuulgatum foret.

καὶ ἄλλοι, ὅσοις ἴσασι, παράδειγμα πάντες γίνονται τοῦ Διονυσίου· ὃν οὐκ ἴσασί πω, εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ.

Docet quanto plures fuerint, qui præteritis temporib. eodem pacto ſe geſſerint, rem certiorem fore, maioremq; fidem conſilio tuo habitum iri: alij enim præterea (inquit) quoſcunq; nouerunt hac uia regnũ ſibi paraſſe, in medium allati, exemplũ fient omnes Dionyſij, & occulti animi illius explanatio; quem adhuc exploratum non habent, ſi hunc finem propoſitum habens, cuſtodes petit. Nondum enim praua conſilia Dionyſij cognita erant: oſtendebat enim ille non minus pro commodis multitudinis, quàm pro ſua ſalute ſe cuſtodes poſtulare. quòd in ipſius uita fortunæ quoq; ipſorum poſitę forent. In concione autem acerrimè Daphnęum, qui optimatum partes in rep. fouebat, ac diuites demum omnes criminabatur: à quib. poſtea ſibi inſidias fieri dicebat; quid igitur ipſe animo uerſaret adhuc intelligi non poterat, malus tamen animus illius, facto Piſiſtrati Theagenisq; probari poterat, quorũ conſilia iam patefacta erãt. Alexander autem Aphrodiſienſis in primũ librum *τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν*, definitionẽ exem
» pli hanc attulit, quę nulla in re diſcrepat à natura ipſius, quã deſcripſit Ariſtoteles. *λόγος*
» *δεικτικὸς μέρους, διὰ μέρους· γνωρίμου καὶ πιστοῦ, ἀγνοουμένου τινὸς, καὶ ἀμφισβητουμένου.*

πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων τυραννίδι, φυλακὴν αἰτεῖ.

Vim huius exempli explanat: docetq; ſeruata in eo cuncta eſſe, quæ ſupra oſtenderat in hac probatione requiri. cum enim à parte partib. ue ad partem aliam proficiſci illam debere affirmarit: quæ ſcilicet cunctæ ſub eodem genere contineantur, omnia nunc (inquit) hæc ſub eodem communi ſunt, intelligens Piſiſtratum, Theagenem, Dionyſium. Aperit etiam quid in hac re ſit, quod *γένος* ſupra, hic autẽ *καθόλου* uocauit. Omnẽ ſcilicet, qui tyrannidem occupare aggrediatur, petere cuſtodes corporis.

ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις ἀποδεικτικαί, εἴρηται.

Enumerat, ut mos ipſius eſt, quæ nuper explicarit: traditque ſe aperuiſſe, unde ducuntur probationes, quæ ſpeciem habent demonſtrandi. Probationes autem has uideri, non eſſe demonſtratiuas, rectè dixit: neque enim neceſſariò illis aliquid concluditur: Speciem tantum quandam earum retinent, & magnam ſanè uim habent ad faciendam fidem. ſæpenumero tamen fallunt.

τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγάλη διαφορά.

Cum iam &, quæ ſint oratoria argumenta, & è quib. reb. conflentur, oſtendiſſet, nũc unde ducere illa oporteat, aggreditur docere. Seiungit autem ipſa primum à cæterarũ artium argumentis: enthymemata nanque ipſa, ſicut ſyllogiſmos, quib. utitur dialectica, non ad dicendi modo ac diſſerendi, ſed ad alias quoque artes, ſcientiaſque pertinere dicit: ita tamen, ut ars dicendi ſua quædam, ac propria habeat enthymemata: ut diſſerendi ratio ſuos, ac proprios ſyllogiſmos: quæ quidem eam ob cauſam cum cæterarum

artium

artium argumentis ita miſceātur, ut à paucis dignoſci queant. Quomodo autem id commodè fieri poſsit ipſe declarat. Varietatis autem hoc inueni in antiquiſs. libro: quod tertia collatione ille μεγίϛη habet: eandemque lectionem ſequitur uetus tralatio.

καὶ μάλιϛα λελήθασι σχεδὸν πάντας ὄντα: ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν

Et quæ in primis feſellit fermè omnes: ac eadem ſanè in dicendi arte enthymematum, quæ in uia, ac ratione differendi ſyllogiſmorum differentia eſt. Huiuſcemodi quodam modo loquendi uſus eſt in primo Topicorum, cum de theſi diſputaret: oſtendit enim non omnes uno eodemq; intellectu theſin capere, neq; tamen tunc ſe ſollicitum eſſe de nominib. tradit: ea tamen declarare uoluiſſe, ne diuerſæ ipſius naturæ laterent. hæc illius uerba ſunt. ἀλλ᾽ ἵνα μὴ λανθάνωσιν ἡμᾶς τίνες αὐτῶν τυγχάνουσιν οὖσαι, διαφοραί. imperitos homines facilè fallunt diuerſæ rerũ naturæ, eodẽ uocabulo appellatæ. quare ſuo iure dicere potuit hãc penè clam omnib. fuiſſe. Diſcedit hic quoq; à cõmuni lectione aliquãtulũ antiquiſs. idem liber: non. n. πάντας habet, ut excuſi, & reliqui ſcripti, ſed παρὰ πᾶσιν.

τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἔϛι κατὰ τὴν ῥητορικὴν.

Cum magnopere differre inter ſe enthymemata dixiſſet: nec unum genus eorum eſſe, ut multi falſo crederent: quib. reb. inter ſe illa diſcrepent, oſtendit: partimq; illorũ eſſe ſecundum artem ipſam dicendi: partim uero ſecundum alias & artes & facultates: uerum antequam poſterius hoc membrum exponeret: cum ſupra tradidiſſet ita ſe rem habere, quod ad hanc rem pertinet, in dicendi, ut in differendi ratione, docet in dialectica quoq; eſſe ſyllogiſmos ſuos proprioſq; illius rationis: ut alios etiam alienos, & qui diuerſarum artium ſint. Obſcurus tamen locus eſt: neq; enim (ut inquit) τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν, de enthymematib. loquens, ita nunc de ſyllogiſmis. οἱ μὲν συλλογισμῶν, uel συλλογισμῶν τινες. ita tamen hunc locum intelligi debere arbitror.

ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν.

Magna quoq; ſimilitudo eſt harum artium in hac re: quod enim dialecticæ uſu uenit in ſuis ſyllogiſmis, huic etiam, imagini ipſius, in enthymematibus contingit: ut enim in ratione differendi magnopere inter ſe diſtantes inueniuntur ſyllogiſmi, ita in ſtudio dicendi magna enthymematum diſcrimina repperiuntur. Quod tamen in ambab. artib. pariter ignoretur: in utraq; enim infra peccari uulgo oſtendit.

τὰ δὲ κατ᾽ ἄλλας τέχνας, καὶ δυνάμεις: τὰς μὲν, οὔσας: τὰς δὲ, οὔπω κατειλημμένας.

Quædam uero (inquit) enthymemata ſunt ex alijs artib. ac facultatib. quarum quidem artium facultatumq; aliæ iam inuentæ ſunt ac manent: aliæ uero nondum deprehenſæ, ac conflatæ. Certum autem, ac definitum numerum artes non habere, manifeſtum eſt:
» & hoc etiam alijs locis apertè ipſe tradidit. in primo Topicorum. καὶ ὅσαι δόξαι κατὰ τὰς
» τέχνας εἰσὶ τὰς εὑρημένας: ut qui illic etiam oſtendat nouas artes ab hominib. excogitari poſſe. tempus etiam ipſum hoc nobis declarauit: quis. n. neſcit nouas artes ſuperiorib. temporib. repertas eſſe, quæ priſci illi non habebant: quemadmodum etiam non nullę uetuſtate amiſſæ ſunt? οὔπω κατειλημμένας, non dum excogitatas perceptaſq; artes uocauit: unde etiam finis ille uulgatus artis ὅτι σύϛημα ἐκ καταλήψεων ἐγγεγυμνασμένων πρός τι τέλος εὔχρηϛον τῶν ἐν τῷ βίῳ. In eo enim quoque ab eodem uerbo conformatum nomen καταλήψεις: ut enim hic Ariſtoteles artes percipi inquit, ita auctor illius definitionis, coagmentationem quandam perceptionum illiuſmodi, artem eſſe affirmauit. Quintilianus in ij. libro, ubi an ſit ars rhetorice diſputat, hanc quoq; definitionem expreſsit. Artem conſtare ex perceptionib. conſentientib. & coëxercitatis ad finem utilem uitæ. Eandem fortaſſe intellexit Cicero in primo de oratore, cum inquit. Artem
» uero negabat eſſe ullam, niſi quæ cognitis penituſq; perſpectis, & in unum exitum ſpe-
» ctantib. & nunquàm fallentib. reb. contineretur. Vnde ſuſpicor in Græca definitione deſiderari ὁμολογουμένων. Illa autem nunc legitur apud Euſtratium interpretem Ariſtotelis in primo de morib. ad Nicomachum. Animaduertendum autem, quamuis artes aliquæ non dum deprehenſæ perceptæq; ſint, formari tamen poſſe enthymemata ex ratione illarum, quod non omnino natura ipſarum ignoretur: poſſunt. n. quædam iam te-

neri, quæ partẽ aliquã declarent: nec tamẽ tot, ut uim penitus naturãq; earũ explanent.

Διὸ καὶ λανθάνουσί τι τοὺς ἀκροατάς.

Quare (inquit) enthymemata, quæ harum, & illarum artium propria ſunt, clam ijs qui audiunt, ſunt, & ipſos facilè fallunt: cum ab oratore illa non expectent, nec cognitum habeant, licere ipſi, ſi modicè hoc faciat, uti reb. quæ certarum artium ac diſciplinarum ſint: quæ nanq; noua nobis & ignota ſunt, facilius nos fugiunt. Ita accipi debere locum hunc arbitror: ut enthymemata latere dicat, quod ſupra propoſuit, & nunc uerum eſſe probat, rationem eius reiredens, non oratores, ut ſuſpicari aliquis poſſet. tanquam dixerit, latere illos qui audiunt ſtudium oratorum: quamuis ſtatim relictis enthymematib. ad eos qui dicunt: illisq; utuntur, tranſeat. Significans quid cauere illos oporteat: ſi nanq; capti ſtudio hoc penetrarint ad intimas partes earum artium: rationeq; ac uia ipſas tractarint: nec communiorib. quibuſdam, & quæ in promptu ſunt, contenti fuerint, in culpam incidunt: ac ſibi ipſis fraudi ſunt.

Καὶ μᾶλλον ἁπτόμενοι κατὰ τρόπον μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν.

Ita locum emendaui, ſecutus auctoritatem antiquiſs. libri, & rem ipſam: antea nanq; excuſi ita habebant. κατὰ τρόπον δεόντως. aduerbium igitur δεόντως ſuſtuli, quod nec a uetere etiam tralatione expreſſum eſt, & (ut opinor) declaratio fuit antecedentiũ uerborum, è Græciq; interpretis paraphraſi manauit: nam in optimo quoq; illo exemplari quid κατὰ τρόπον ualeat, ſcholio quodam declaratum eſt. Supra nanq;, non eadem: antiqua ſcilicet, ſed recentiore manu, adnotatum eſt, ſignificare id ὀρθῶς καὶ κατὰ τέχνην. Loco igitur (niſi fallor) purgato, hic ipſius ſenſus erit. Illi ipſi oratores, qui ab alijs artib. enthymemata ſumunt, ſi id magis, quàm ferri poſsit, benè atq; exquiſitè fecerint, tranſeunt demigrantq; ex ſe ipſis: ideſt exeunt è finib. ſuis, ac relinquunt artificium, quod profitentur: ut exuant perſonam ſuã, & amittant meritò nomen oratoris. κατὰ τρόπον enim cum (inquit) ideſt rectè, reſpexit rationem illarum artium, ac quid ipſæ requirant: ut oporteret ſcilicet ea tractari à peritis ipſarum, &, qui in illis ipſis manerent: non utilitatem, officiumq; oratorum, qui dum in eas ſe nimis immittunt, ſtudium ſuum corrumpunt, nedum benè ordineq; ſe gerant: illi enim melius facerent, ſi temperantius ipſis uterentur: nec ad intimas earum rationes deſcenderẽt. ita uero accipi debere hæc uerba, uidetur etiã declarare aduerbium μᾶλλον: inquit. n. μᾶλλον κατὰ τρόπον. ideſt magis, quàm oporteat ipſos facere, accurate. Cum autem ſtatim Ariſtoteles, intelligẽs ſe hic breuem obſcurũq; fuiſſe, uberius hæc, apertiuſq; exponat, oſtendere ipſum, ſi orator hoc fecerit, in culpam hanc caſurum eſſe, quam dixi, manifeſtũ eſt. unde etiã magis apertè cognoſci poteſt, hanc eſſe ſententiam huius loci. quod uerba etiam ipſa planè ſignificare uidentur.

Μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον, διὰ πλειόνων ῥηθέν.

Obſcuram eſſe ſuperiorem ſententiam perſpicit, & omnem obſcuritatẽ inde proficiſci, quod nimis breuitati ſtuduerit. Quare ipſe cognito illius uitio id corrigere aggreditur. Si quod paucis (inquit) uerbis expoſui, plurib. enunciaro, magis apertus erit animi mei ſenſus. Eandem ſententiam Cicero, cum & ipſe in huiuſcemodi culpam ſibi uideretur
„ incidiſſe, elegantiſsimè protulit, & quaſi hunc locum interpretatus eſt. Hoc uideo, dum
„ breuiter uoluerim dicere, dictum à me eſſe paulo obſcurius.

Λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε, καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι, περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν.

Apertius, ut teſtatus eſt, explicare aggreditur, q̃ ſint ſyllogiſmi dialectici, & oratorij, & aliarum artium proprij: affirmatq; dialecticos, atq; oratorios eſſe de reb. illis, de quib. locos exponet: ideſt communes, ut ſtatim ipſe docet: & qui non unius alicuius ſtrati ſint, ſed ad diuerſas res traduci poſsint: neq; magis huic, quàm illi addicti ſint: qui enim naturam hanc habent conueniunt his facultatib.

Οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινῇ περὶ δικαίων, καὶ φυσικῶν καὶ περὶ πολιτικῶν, καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων τῷ εἴδει.

Scripti quidam libri ὅσοι κοινῇ, habent: alij uero οἱ κοινοὶ. Hi (inquit) ſcilicet loci: ita enim

ab eo

ab eo uocantur, qui argumenta continent, non huius, aut illius tantum generis ac ſtrati, ſed, unde plures artes ac facultates, argumenta ſua promunt. Hi igitur ſunt, qui cõmuniter complectuntur argumenta diuerſarum artium: generatimque adminicula dant ad argumenta colligenda de reb. quæ ad mores pertinent, & ad naturam, & alia etiam multa, genere inter ſe differentia.

Οἷον ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος: οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσται ἐκ τούτου συλλογίσασθαι ἢ ἐνθύμημα εἰπεῖν, περὶ δικαίων, ἢ φυσικῶν, ἢ περὶ ὁτουοῦν.

Cuius generis eſt (inquit) locus, qui uocatur ex maiore, & ex minore: neq; enim tantum inde argumenta dè una aliqua certa, definitaq; materia promuntur, ſed contra ſuppeditat ille argumenta ad diuerſas, longeq; inter ſe diſtantes res, probandas: neq; magis huic, quâm illi materiei tractandæ auxilio eſt: nec dialecticus poterit: orator ue, inde præſidia ſumens, hic ſyllogiſmo concludere: ille enthymemate probare aliquid magis de reb. æquis aut iniquis, quàm de reb. naturalibus aut de qualibet alia re.

Καίτοι ταῦτα εἴδει διαφέρει.

At qui dubitari (inquit) non poteſt, quin multum interſit inter has res: ſintq; illæ forma diſcrepantes. Addidit autem hoc, quia quibuſdam mirum uideri potuiſſet, quomodo una eademq; regula reb. diſsimilib. accommodari potuiſſet: planum tamen eſt, locos, quos appellant, clauſa in ſe habere argumenta diuerſarum artium, ac diſciplinarum.

Ἴδια δὲ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος, προτάσεών ἐστιν.

Cogitandum, quid intelligat, ac uocet ἴδια: nam ſupra ea parte, ad quam hæc apta eſſe uidetur, uirili genere dixit. οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινοί, an enthymemata intelligit? Propriaq; eſſe dicit enthymemata huius, & illius artis, quę conſtant ē ꝓpoſitionib., quæ illius ipſius artis ac ſcientiæ ſunt: ipſe. n. apertè docet eſſe propoſitiões de plurib. ac diuerſis inter ſe reb. diuerſas ac diſsimiles: quam totã rem plenius in primo libro Topicorum pſecutus eſt: quo in loco tres maximè formas eſſe ꝓpoſitionũ docet. nam alias eſſe, morales: naturales, alias: tertias uero, logicas, tradit: atq; exẽplis, quę nomine hoc, aut illo appellari debeãt, docet. Si diligenter tamẽ attendimus, nõ argumẽta hic, ſed locos, elemẽtaq;, unde illa depromerentur, tradit: qui duum generum ſunt: aut cõmunes omnium artiũ, aut proprij ſingularum. Cum autem proprios locos εἴδη appellet, eo reſpicere potuit, atq; ea de cauſa neutrum genus uſurpare: illud tamen perturbat, quod inquit, effici hæc è propoſitionibus. Loci autem, ſiue communes, ſiue proprij ſint, e propoſitionib. conſtare, non ſatis commode dici uidentur poſſe, ſed potius cõtinere in ſe propoſitiones, quas inde elicit, cũ opus eſt, qui ſedes illas ipſas earum cognitas habet. Suſpicari fortaſſe poſſet aliquis ἰδίᾳ legi debere, ut aduerbiũ ſit, quo ſæpe utitur: maxime cum κοινῇ ſupra dixerit.

Οἷον περὶ φυσικῶν εἰσι προτάσεις, ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα, οὔτε συλλογισμός ἐστι περὶ τῶν ἠθικῶν: καὶ περὶ τούτων ἄλλαι, ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ τῶν φυσικῶν: ὁμοίως δὲ τοῦτο ἔχει ἐπὶ πάντων.

Exemplo docet in ſingulis ſtratis ſciẽtiarũ facultatumq;, eſſe ſuas quaſdam, propriaſq; ipſarum propoſitiones, quæ ad alias artes transferri non poſſunt: ceu de naturalib. reb. ſunt propoſitiones, ex quib. propoſitionib. conficere nõ licet oratori enthymema: neq; dialectico ſyllogiſmum de reb. ad uitam & mores pertinentib. contraq; aliæ de his reb. ſunt: moralib. inquam, unde nullo modo licebit de naturalib. reb. utro uis modo quicquam concludere: &, ut in his oſtendimus ſe rem habere, ita etiam in cunctis alijs habebit. Quas autem προτάσεις Græci uocarunt, propoſitiones propoſita'ue Latini: ab eadem uero re, aut parum diſsimili, utraq; gens eidem rei nomẽ impoſuit: docet enim Hammonius in librum περὶ ἑρμηνείας, προτάσεις uocatas, quod quaſi intendantur, porriganturq; ab ijs, qui ratione aliquid concludere uolunt ijs, quib. cum diſputant. inde autem Latinum quoque nomen deriuatum eſſè conſtat: quamuis προτείνεσθαι latino uerbo omnino expreſſum non ſit.

Κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα: περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενον ἐστι.

Propoſitiones illę generales, ideſt loci ac ſedes argumentorum: quamuis multas mul-

tasq́ didiceris, nunquàm te facient huius, aut illius artis peritum: id enim hic appellauit ἔμφρονα. in hoc ipſo libro poſt, artem etiam firmiorem grauioremq́, ἐμφρονεστέραν uocauit. In viij. quoq́ libro Topicorum φρόνησιν appellauit intelligentiam, perceptionemq́ rerum, quæ à ſcientia traduntur, πρός τε τὴν γνῶσιν, καὶ τὴν κατὰ φιλοσοφίαν φρόνησιν: & quæ ſequuntur. Definitio etiam huius artis circumfertur: quæ idem uerbum eodem ſenſu capit: dicit enim φρόνησιν illam eſſe περὶ λόγους. Cauſam autem attulit eius rei inquiens: neq́ enim huic aut illi ſtrato ſe addixerunt, & in eo explicando totæ occupatę ſunt, ſed uagantur, & pluribus ac diuerſis generib. inſeruiunt.

ταῦτα δὲ, ὅσῳ τις ἂν βελτίω ἐκλέγηται, τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς, καὶ ῥητορικῆς.

Poſteriores has propoſitiones, quę huius, aut illius artis propriæ ſint, hanc naturam habere dicit, ut ſiquis adhibita diligentia meliores ſelegerit, id quod non uult, efficiat: ſtudio nanq́ illo ſuo uideri uolebat eruditior orator, aut dialecticus: efficietur autem aut geometra, aut muſicus: pro ut huius, aut illius diſciplinæ proprias propoſitiones collegerit: nec facultatis ſuę nomen ullo pacto amplius retinebit: meliores autem intelligit, quę è principijs alicuius artis ſint: meliores enim illę profectò, ualentioresq́ ſunt, ſi naturam illarum ſpectes: quamuis oratori minus aptę accommodatęq́ ſint. Quid uero illo, ταῦτα intellexerit, expreſsit ipſe addens, τὰς προτάσεις: uidetur enim hoc quaſi declaratio eſſe ſuperioris uerbi: quod enim ab eo antea prolatum obſcurè fuerat, ita ille aperuit: ob idq́ non dum abſoluta ſententia, illuc iniecit. quomodo etiā accipi debere arbitror locum in iij. lib. καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται: αἱ μεταφοραί. Additum enim ea de cauſa illic puto αἱ μεταφοραὶ, ut apertè oſtenderet, quid antea ſignificare uoluerit: ut ualeat, intelligo inquam metaphoras. Eandem rationem (niſi fallor) habent illa apud Demoſthenē in oratione pro Cteſiphonte. ἔθηκε νόμον, καθ' ὃν τοῖς μὲν τὰ δίκαια ποιεῖν ἠνάγκασε, τοῖς πλουσίοις. & Καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς δὲ καὶ παρὰ πᾶσιν ἐν πλείστῃ φυλακῇ, παῖδας καὶ γυναῖκας ἐφ' ἡμῖν ποιήσαντες, σωφροσύνης πίστιν περὶ ἡμῶν ἔχοντες ἔδειξαν: neque.n. addidit δηλονότι, aut quicquam, quod manifeſtò indicaret ea uerba declarationem eſſe: nam ſecundo in exemplo genus etiam uariauit: ut hic facit Ariſtoteles: & à neutro, ad uirile muliebreque tranſijt. λήσει ποιήσας ualet, paulatim in eam culpam incidet, ut artem ſuam extinguat: abreptus enim hoc ſtudio capeſſandarum exquiſitiorum propoſitionum, nimis longè ab artis ſuę ueſtigijs aberrabit: & antequàm, quid fiat intelligat, aliam artem ab ea, quam profitebatur, effecerit. λήσει nanque ποιήσας, dictum eſt, ut illud Epicuri, λάθε βιώσας. Da operam (aiebat ille) ut nemo intelligat te uixiſſe: eam autem uocem expreſsit Horatius in epiſtola ad Lollium.

An ſecretum iter, & fallentis ſemita uitę: Planius autem ad Sęuam.

Nec uixit male, qui natus murienſque fefellit.

λήσει ποιήσας: iam hoc fecerit, & adhuc ipſum fallet. Nimia igitur diligentia uitio eſt, & in fraudem inducit: & id quod uidetur ornare, deprauat ac corrumpit: tantopere enim commutat oratorem, aut dialecticum, ut non facilè cognoſcantur: neque etiam ſint amplius dialectici, aut oratores.

ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκ ἔτι διαλεκτικὴ: οὐδὲ ῥητορικὴ, ἀλλ' ἐκείνη ἔσται ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς.

Si, dum propoſitiones proprias alicuius artis accuratè indagat, ad penetralia illius artis orator aut dialecticus peruenerit: ac fontibus, unde ipſa illa res oritur, occurrerit, penitus facultatis ſuę nomen amittet: quæ enim antea dicendi, aut diſſerendi ars erat, repentè, aut muſice, aut geometria fiet: in eam demum conuertetur, in cuius principia deuenerit: poteſt enim è communib. quibuſdam orator de muſicis etiam reb. geometricisq́ diſputare. Quod ſi, dum ſedulò id agit: exquiſiteq́ rationes captat, inciderit in principia earum ſcientiarum, ſibi ipſi fraudi eſt, ac ſtudium ſuum corrumpit: ut contra muſicus, ac geometra, ſi uterq́ de ſuis reb. diſſerens, non ex ſuis proprijsq́ principijs proficiſceretur, ſed communib. alienisq́ uteretur, explodi meritò poſſet: & argumentatio illa inanis foret: nec uim ullam ad, id quod uolunt, probandum haberet: quamuis non parum poſſe imperitis uideretur.

ἔστι δὲ

Ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα, τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων· ἐκ δὲ τῶν κοινῶν, ἐλάττω.

Maiorem enthymematum partem confici è propoſitionibus illis, quæ propriæ peculiaresq; alicuius artis ſunt, inquit: in ſingulis nanque artibus infinita uis eſt propoſitionum: è communib. autem locis, & qui nulli certo ſtrato addicti ſunt, pauciora.

Καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον τῶν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν ληπτέον.

Cum tanta formarum, locorūq; differentia ſit, quantam ipſe ſupra demōſtrauit: ut ſcilicet illæ fraudi dialectico, & oratori, non rectè uſurpatæ ab ipſis, eſſe poſſint, loci nullum tale periculum ſecum portent: aliaq; etiam diſcrimina ſint, affirmat oportere diſtinguere enthymematum ſpecies appellatas, ab his, qui loci uocantur, ex quib. illa ipſa promuntur: ut in topicis factum eſt, ita etiam in his, qui oratorem inſtruunt, libris.

Λέγω δὲ εἴδη μὲν, τὰς καθ᾽ ἕκαστον γένος ἰδίας προτάσεις· τόπους δὲ, τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων.

Diligenter uim horum uerborum exponit. & quid ipſe hoc aut illo intelligat, nequis error naſcatur, docet: Voco.n. (inquit) ſpecies propoſitiones ſuas, propriaſq; ſingulorū generum ac ſtratorum: locos uero, qui communes ſunt omnium: neq; magis huic, q̃ illi materiei addictos: appellat autem nunc, ut ſupra fecit, γένος, materiem ſtratam alicui ſcientiæ & arti. quod paulo ante ὑποκείμενον uocauit. Animaduertendum, an proprias has propoſitiones, εἴδη q; intellexerit, cū in primo libro de oratore Cicero inquit. Certoſq;
» eſſe locos, quib. in iudicijs uteremur in quib. æquitas quæritur: Alios in deliberationibus,
» qui omnes ad utilitatem dirigerentur eorum, quib. conſilium daremus: alios item in lau
» dationibus, in quib. ad perſonarum dignitatem omnia referrentur.

Πρότερον οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν· πρῶτον δὲ λάβωμεν τὰ γένη τῆς ῥητορικῆς· ὅπως διελόμενοι πόσα ἐστὶ, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα, καὶ τὰς προτάσεις.

Rectius eſſe cenſet antequàm communes locos argumentorum tradat, de proprijs alicuius generis propoſitionibus quas, εἴδη ſe appellare docuit, diſſerere: ſe tamen hoc commodius facturum eſſe credit, ſi genera prius dicendi artis explicauerit: ſingulis.n. ipſius generib. proprias propoſitiones adiunget: atq; ita huius rei tractatio planior, faciliorq; erit. Id igitur ſtatim aggreditur. Quod autem hic facere commodum eſſe ducit, ſeruauit etiam in topicis. στοιχεῖα uero: ideſt elementa, uocat locos, ſedeſq; argumētorum, ut ipſe manifeſtò in ij. libro his uerbis teſtatur στοιχεῖον δὲ λέγω, καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό.
» Theophraſtus quoque cum, quid eſſet locus, definiret, hoc uerbo uſus eſt. τόπος ἐστιν
» ἀρχή τις, ἢ στοιχεῖον· ἀφ᾽ οὗ λαμβάνομεν τὰς περὶ ἕκαστον ἀρχάς In commētarijs autem Alexandri in primum Topicorum hoc legitur. Addens uero nunc προτάσεις, cuiuſmodi elementa intelligeret, ſignificauit: intelligit.n. quæ propria ſingulorum, dicendi generū ſunt, non locos illos, in quib. argumēta cōmunia oium artium, ac diſciplinarum manēt.

Ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία τὸν ἀριθμόν· τοσοῦτοι γὰρ καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄντες.

Appellat εἴδη hic, quod paulo ſupra γένη uocauerat: Orditurq; explicare, quæ ad propoſitiones proprias, communeſq; diſtinguendas pertinent, diuidens artem dicendi in tres partes, è triplici eorum, qui orationes has audiunt, natura, ac fine.

Σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος, ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ περὶ οὗ λέγει, καὶ πρὸς ὅν.

Ne cui mirum uideretur, quod dixerat tres partes eſſe rhetorices, quia tria forent genera auditorum: non uidenti, quid huc perſona auditorum pertineat, hæc addidit: docetq; illam neceſſariò conſiderari debere, cum unum è trib. ſit, quæ conſtituunt orationem. Conſtat.n. (inquit) oratio ex eo qui dicit: ita autem appellat oratorem: & de quo dicit. quib. uerbis rem ſignificat: & ad quem habetur, intelligens auditorem.

Καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτόν ἐστι· λέγω δὲ τὸν ἀκροατήν.

Ac quod propoſitum in animo habet is, qui dicit, & ad quem refertur, ſtudium ipſius,

auditor eſt: finis autem oratoris eſt perſuadere. Cum igitur auditor finis ſit (cur enim aliquis uerba faciat, niſi eumqui audit, habeat: cumque delectare, aut perſuadere uelit) rectè diuiditur dicendi ars, in tot partes, quot ſunt auſcultatores: finis. n. in omnib. reb. ſpectandus eſt.

ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν, ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτήν: κριτὴν δὲ, ἢ τῶν γεγενημένων, ἢ τῶν μελλόντων.

Auditorum genera diſtinguens, docet tres illos eſſe. à duob. ipſorum muneribus: quorum alterum in duo tempora diuidatur, cum alterum unum tantum, tempus: præſens inquã, ſpectet. tria igitur tempora propoſita ipſis, tria efficiunt genera auditorum: Expreſſit autem (ut arbitror) hunc locum Cicero in Partitionibus, cum inquit. Auditorum » eam genere diſtingui: nam aut auſcultator eſt modo qui audit: aut diſceptator, ideſt » rei ſententięq; moderator, ita ut delectetur, aut ſtatuat aliquid: ſtatuit autem aut de præteritis, » ut iudex: aut de futuris, ut ſenatus. Sic tria ſunt genera. Iudicij, deliberationis, exornationis. Θεωροὺς uero ueteres Græci appellabant, quos publicè ad rem diuinã faciendã aliquò mitterent: & θεωρίδα nauigiũ, quo uehebantur: In quo uerbo manebat flagitioſa illa Stratoclis aſſentatio, q̃ cẽſuerat, ut q̃ ad Antigonum, Demetriumq; Macedonas publicè ab Athenienſib. mittebãtur: nõ legati, ſed θεωροὶ uocarẽtur. tanq; ad deos, non ad reges fortunatoſq; homines, mitterentur: addit autem Plutarchus, qui hoc commemorat: καθάπερ οἱ πυθοῖ, καὶ ὀλυμπίαζε τὰς πατρίους θυσίας ὑπὲρ τῶν πόλεων ἀπάγοντες ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἑορταῖς. Vocabãtur etiã θεωροὶ, q̃ ludos ſpectaculaq; uiſebãt: ac nundinas demum eas frequentabant, quæ πανηγύρεις dicebantur: cum enim illic plurimi cõuenirent, orationes ſępe in laudem, uituperationemq; alicuius recitabantur. θεωροὺς igitur auditores harum orationum uocat Ariſtoteles: quamuis, ut nomẽ declarat, illuc potius ſpectatum, quàm auditum uenerant. Halicarnaſſeus in uita Lyſiæ, à nomine, quo conuentus illi uocarentur, in quib. plerunq; hæ orationes haberentur, πανηγυρίζοντα earum auſcultatorẽ appellauit: ubi. n. ſeruaſſe illum diligenter id, quod decet, oſtenderet, » inquit: ὃν τὸν αὐτὸν τρόπον δικαστῇ τε, καὶ ἐκκλησιαστῇ, καὶ πανηγυρίζοντι ὄχλῳ. Cicero ab officio, quo tunc fungebatur, illum auſcultatorem appellat: nam uerba etiã, quæ addit, ita ut delectetur, ad auſcultatorem hunc, & θεωρὸν pertinent. Θεωροὺς autem hos intellexit Cicero, cum in proœmio v. libri Tuſculanarum quæſtionum inquit. Eſſet aũt » quoddam genus eorum: idq; uel maximè ingenuum, qui nec plauſum, nec lucrũ quęrerent, » ſed uiſendi gratia uenirent: ſtudioſeq; perſpicerent, quid ageretur: & quę ſequuntur: nam uerbum etiam, unde appellati forent, expreſſit. Perſpicuum autem eſt hic exiſtimatorem appellari κριτὴν, non iudicem: exiſtimator. n. eſt, & qui in iudicijs, foroq;, & qui in ſenatu, aut concione de oratoris cauſa, ſententiaque iudicat. cum iudex proprio nomine ſit, qui litigatorem audit. in foro autem de pręteritis rebus agitur: in ſenatu de futuris ſententiæ dicuntur: utrunque autem intelligi ab Ariſtotele uerba ipſius declarant.

Εστι δ' ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων, οἷον ἐκκλησιαστής.

Ita ſe rem habere confirmat, ut tradiderat: aperitq; qui huius, aut illius temporis res exiſtimet: primoq; de rebus futuris ſtatuentem, exiſtimatoremq; dicit eſſe, qui audiat uerba facientem in deliberatione. ἐκκλησιαστὴς. n. eſt, qui in concione ſtat: Cicero aut de futuris, » inquit, ut ſenatus: nam de ſumma rep. Romani in ſenatu agebant. Græci ferè homines in concione deliberabant.

Ο δὲ περὶ τῶν γεγενημένων: οἷον, ὁ δικαστής.

Qui uero ſententia ſua de reb. factis iam, præteritiſq; ſtatuit, iudex eſt, inquit: in foro enim plęrunq; pręteritę res exiſtimari cõſuerunt, factę ſint, an non factę, ęquę, an inique fuerint. οἷον autem & hic, & paulo ſupra, ubi inquit, οἷον ἐκκλησιαστὴς, addit: quia non hi ſoli de illis exiſtimant: pręcipuè tamen ipſi. unde inquit, exempli gratia, iudex.

Ο δὲ περὶ τῆς δυνάμεως, ὁ θεωρός.

De facultate uero oratoris, ac de ui dicendi ipſius, qui iudicat, ille θεωρὸς eſt, ſi eam

rem

rem, quam laudandam ſuſcepit ornare ille potuit: nam in oſtentatione omne munus ipſius poſitum eſt.

ὥστ᾽ ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων, τῶν ῥητορικῶν. συμβουλευτικόν. δικανικόν. ἐπιδεικτικόν.

Quare (inquit) cum planum factum ſit tria genera eſſe auditorum, neceſſe eſt, quod diximus, uerum ſit, tria etiam genera eſſe dicendi: diſtinguuntur. n. illa diſtinctis uariatisq; auditoribus: appellat autẽ nunc ipſa: uocatq;, quod auditorem ἐκκλησιαστὴν nactum eſt, à deliberando συμβουλευτικὸν: quod uero iudicem, δικανικόν: ἐπιδεικτικὸν uero, quod ad pompam habetur, & demonſtratiuum à latinis uocatur: eius auditor eſt θεωρός.

συμβουλῆς δὲ, τὸ μὲν, προτροπή: τὸ δὲ, ἀποτροπή.

Deliberationis uero duę partes ſunt, quarum altera, ſuaſio: altera, diſſuaſio appellatur: his. n. Latinis uerbis Cicero in hac re exprimenda uſus eſt. Diſtinguit autem nunc genera dicendi à diuerſitate officiorum.

ἀεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες, καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες, τούτων θάτερον ποιοῦσι.

Probat duas tantum partes inueniri deliberandi generis: qui priuatim enim (inquit) alicui conſilium dant, & qui publicè de quo deliberatur, ſententiam dicunt, neceſſariò aut ſuadent, aut diſſuadent.

δίκης δὲ, τὸ μὲν κατηγορία: τὸ δὲ, ἀπολογία: τούτων γὰρ ὁποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφισβητοῦντας.

Iudiciorum autem partes ſunt accuſatio & defenſio, quod ſtatim uerum eſſe confirmat, inquiens: qui nanq; in foro cum aliquo controuerſantur, neceſſe eſt alterum horum faciant: aut. n. reum ipſum agunt: aut ſalutem, exiſtimationemq; ſuã, in periculum uocatam, tuentur: tertium nihil eſt.

ἐπιδεικτικοῦ δὲ, τὸ μὲν, ἔπαινος: τὸ δὲ, ψόγος.

Demonſtratiui autem generis partes ſunt laus & uituperatio. Cauſam, cur plures non ſint, ut in ſuperioribus generib. fecerat, ipſe non aperit: eadem tamen huc quoque transferri poteſt: qui enim in aliquem dicunt, aut laudant hominem, aut uituperant.

χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσί. τῷ μὲν συμβουλεύοντι, ὁ μέλλων: περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων συμβουλεύει, ἢ προτρέπων, ἢ ἀποτρέπων.

A temporum diuerſitate nunc differre inter ſe ipſa oſtendit: habent. n. ſingula genera ſuum quoddam, ac proprium tempus. Tempora igitur quoque (inquit) trium horum generum diuerſa ſunt: & numero ipſis adęquantur. quod autem ad deliberationem pertinet, idem ſenſit Cicero, quamuis quandoq; inſtantis, aut facti tradat in deliberatione » diſceptationem eſſe, raro tamen (inquit) hoc fit, uerba ipſius. In deliberationibus ple» runq; ex futuri, raro etiam ex inſtantis, aut facti. In Partitionib. tamen à iudicio philo» ſophi nulla re diſcrepat: inquit. n. Reliquum genus cauſarum aut in prouiſione poſteri » temporis, aut in præteriti diſceptatione uerſatur: quorum alterum deliberationis eſt: alterum, iudicij: & ſanè cum de inſtanti aut facto in deliberationibus quæritur, id fit quatenus futurum adiuuant: nullo. n. pacto, niſi de futuris rebus, conſultari poteſt. Demoſthenes pro Cteſiphonte omnino res factas à deliberatione excludit: concedit tamen de inſtantib. reb. deliberari rectè poſſe. ἀλλὰ μὴν τὸ μὲν παρεληλυθὸς ἀεὶ παρὰ πᾶσιν ἀφεῖται, καὶ οὐδεὶς περὶ τούτου προτίθησιν οὐδαμοῦ βουλήν: τὸ δὲ μέλλον, ἢ τὸ παρὸν, τὴν τοῦ συμβούλου τάξιν ἀπαιτεῖ.

τῷ δὲ δικαζομένῳ, ὁ γενόμενος: περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἀεὶ, ὁ μὲν, κατηγορεῖ: ὁ δὲ, ἀπολογεῖται.

Ei uero (inquit) qui cauſam dicit in foro, præteritum tempus propoſitũ eſt: cuius rei rationem reddens, inquit: de reb. enim factis ſemper alter eorũ accuſat: alter defendit.

τῷ δ' ἐπιδεικτικῷ, κυριώτατος μὲν ὁ παρών, κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα ἐπαινοῦσιν, ἢ ψέγουσι πάντες.

Demonſtratiui generis maximè proprium eſt pręſens: qui.n. aliquē laudant, aut uituperāt, uitā illius qualis tunc eſt, ſpectant: quāuis.n. pręteritis temporibus uir probus ſtudioſusq́ fuerit, ſi tunc facinoribus ſe inquinauit, & intemperans factus eſt, laudari uerè non poteſt: defendi magis poteſt, ac ſæpe etiam ueniam nouorum flagitiorum impetrabit à iudicibus, qui noua ipſius delicta cum ueteribus meritis compenſabunt.

Προσχρῶνται δὲ πολλάκις, καὶ τὰ γενόμενα ἀναμιμνήσκοντες, καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες.

Cum maximè proprium huius generis tempus indicaſſet, fatetur eos, qui quempiam laudant aut uituperant, uti præterea duob. alijs temporib. cum ſcilicet præterita illius facta, quæ id, quod agunt, adiuuant, ipſi commemorant, aut huiuſcemodi illum fore coniecturis quibuſdam oſtendere conantur: & tanq̃ ariolantur.

τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερον ἐστί· καὶ τρισὶν οὖσι, τρία.

Vt diuerſas partes officiaq́ habere: nec non diuerſa tempora ſpectare, genera dicendi monſtrauit, ita etiam diuerſos fines ſibi proponere, oſtendit: ſingula.n. ſuum quēdam, ac certum habent: q̃uis quandoq́, ut infra ipſe accuratè docet, admiſceant aliorum generum fines. Cum autem genera tria ſint, fines quoq́ ipſi tres erunt: qui uero illi ſint, & cur non plures ſingulorum, copioſè tradit.

τῷ μὲν συμβουλεύοντι, τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν· ὁ μὲν γὰρ προτρέπων, ὡς βέλτιον συμβουλεύει· ὁ δὲ ἀποτρέπων, ὡς χεῖρον ἀποτρέπει· τὰ δ' ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει· ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον· ἢ καλὸν, ἢ αἰσχρόν.

Cicero adoleſcens à iudicio Ariſtotelis hac quoq́ in re diſcrepauit: ætas tamē poſtea
ipſum, rerumq́ uſus docuit ſummum hunc doctorem uerè de hac re ſtatuiſſe: ſenten-
» tiam.n. illam ſuam ueterem repudiauit. In ij. de inuentione. In deliberatiuo autem Ari-
» ſtoteli placet, utilitatē: nobis & honeſtatem, & utilitatem. In Partitionib. uero, quē librū
» ſenex iā ſcripſit. Eſt igitur in deliberādo finis utilitas. Secundo tn̄ libro de oratore cona
tur ſententiā illam, quā primis uitæ ſuæ temporib. adamarat, defendere, & contra hunc
noſtrū: quamuis noīe eum non appellet, per Antonij perſonam ita diſputat. Ergo in ſua
» dendo nihil eſt optabilius, quàm dignitas: nā qui utilitatē putat, non quid maximè ue-
» lit ſuaſor, ſed quid interdum magis ſequatur, uidet: nemo eſt.n. pręſertim in tam clara
» ciuitate, quin putet expetendam maximè dignitatem, ſed uincit utilitas plerunque: cū
» ſubeſt ille timor, ea neglecta, ne dignitatem quidem poſſe retineri. Archidamus etiam
fortis uir apud Iſocratem, qui orationem ei ſcripſit, ſtomachatur eſſe aliquos, qui utilitatem quęrendam cenſeant, à iudicioq́ ipſorum docet ſe magnopere diſſentire: nec aliquid unquàm ei, quod ęquum & honeſtum eſt, præponendum putat. Hic igitur Ariſtoteles omnino deliberanti propoſitum eſſe uult, quod conducit, aut obeſt: ſemper.n. qui facere aliquid ſuadet, ad illud, ut ad melius, impellere: qui uero diſſuadet, ut à deteriore auertere: alia autem, quæcunq; tangunt, ad hoc referre teſtatur: Siue æquum, aut iniquum ſit: ſiue honeſtum, aut turpe.

τοῖς δὲ δικαζομένοις, τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα.

Conuenit in hoc Ciceroni cū ſummo hoc doctore: ipſius.n. uerba ſunt: In iudicijs quid
» æquum ſit quęritur. Ariſtoteles autem ijs, qui in hoc genere uerſantur, quod iuſtum &
iniuſtum eſt, primo propoſitum eſſe uult. cuncta autem alia & ipſos, ut deliberantes, ut hæc adiuuantia adſumere: quem.n. accuſant oſtendere conantur, rem iniquam feciſſe: quem defendunt, nihil contra leges commiſiſſe. Si eoſdem ſimul probare poſſunt: aut utilem rem feciſſe, inutilem ue: aut honeſtam, ac turpem: id, ut primum ipſorum conſilium adiuuans, non repudiant.

Τοῖς

τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσι.

Laudantib. ac uituperantib. (quæ munia demonſtratiui generis ſunt) quod honeſtũ eſt ac turpe, propoſitum eſt. Quod ſi aliquando & ipſi, quem laudant, oſtendunt rem utilem feciſſe aut ęquam, eò referunt, & ad dignitatem omnia confirmandam adſumũt. ut cum uituperant quempiam, inprimis ſtudent probare ipſum rem turpẽ, ac plenam dedecoris feciſſe. Cum tamen unà mõſtrare poſſunt, eam quoq; & detrimentoſam & iniquam eſſe, id quoq;, ut ſuperiorem culpam augens, non omittunt.

Σημεῖον δὲ ὅτι τὸ εἰρημένον ἑκάστοις τέλος· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν· οἷον ὁ δικαζόμενος ὡς οὐ γέγονεν, ἢ ὡς οὐκ ἔβλαψεν· ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέποτ' ἂν ὁμολογήσειεν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔδει δίκης.

Argumento (inquit) eſſe poteſt, quod aſſignatus ipſis, uerus omnium finis ſit: de alijs .n. aliquando, ſi premerentur ab aduerſarijs, non ualdè cõtenderent, & aliquando non controuerſarentur: ſed & annuerent, & manus darent. exempli gratia inquit. reus rem cuius inſimulatur, factam non negaret, & quin lęſerit, in diſceptationem non ueniret. nunquàm autem induci poſſet, ut iniuſtè ſe feciſſe fateretur: neq;.n. iudicio opus fuiſſet. hoc autem, quia nihil controuerſiæ reſtaret.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλεύοντες τὰ μὲν ἄλλα, πολλάκις προΐενται· ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσιν, ἢ ἀπ' ὠφελίμων ἀποτρέπουσιν, οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν.

Eodẽ pacto (inquit) & q consiliũ dant, alia ſępenumero effundũt: nec retinere ac tueri toto pectore conãtur: neq; tñ ijdẽ induci unq; poſſent, ut faterentur ſe inutiles res faciendas ſuadere, aut ab utilibus reuocare. quo ſigno intelligi põt finẽ huius generis eſſe utilitatẽ. Animaduertẽda aũt diligẽter uis uerbi προΐενται: ſignificat.n. ipſos cũ aliquantulũ ea deſẽderint, poſtea eripi ſibi pati, & ſine magno labore abijcere, & concedere aduerſarijs.

Ὡς δ' οὐκ ἄδικον τοὺς ἀστυγείτονας καταδουλοῦσθαι· καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, πολλάκις οὐδὲ φροντίζουσιν.

Tanta uis eſt utilitatis in rep. adminiſtranda, ut illi, qui conſilium dant, omnia recta eſſe & æqua dicant, quæ reip. proſunt: ac ſępe etiam, ſi ex illis quæras, non uerentur dicere, iniuſtum eſſe uicinos populos in ſeruitutem redigere, & qui nulla iniuria laceſſiuerunt: uidetur ſanè iniquum eſſe, & eſt, id ſuadere: uincit tamen utilitas, & eos, qui id faciunt, non pudet hoc fateri. Vicinitas poſtulare potius uidebatur, ut defenderetur: illi non ſe putant peccare ſi dicant eam opprimendam. Virgilius etiam πάθος à propinquitate loci excitauit, & hanc ipſam uocem expreſſit, cum inquit.

» Vicinę, ruptis inter ſe legibus, urbes Arma ferunt.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες, καὶ οἱ ψέγοντες, οὐ σκοποῦσιν, εἰ συμφέροντα ἔπραξεν ἢ βλαβερά, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις τιθέασιν, ὅτι ὀλιγωρήσας τοῦ αὑτῷ λυσιτελοῦντος, ἔπραξε τὶ καλόν.

Eodem modo (inquit) qui in demonſtrandi genere uerſantur: laudantque aut uituperant, non attendunt, ſi res utiles, aut detrimentoſas ſibi geſſit, ſed contra ſępe laudi ipſi dant, quod propriam utilitatem negligens, facinus honeſtum aliquod fecit. Quamuis autem hoc exemplo ſtatim probet Ariſtoteles: nihilq; magis uerum dici poſſit, teſtimonio tamen ſummi dicendi magiſtri idem declarare, non malum erit: Simulq; locum, mirificè cum hoc congruentem, indicare: Iſocrates nanque in Panegyrico, cum oſtendiſſet Athenas fuiſſe ſemper perfugium, & tanq; portum miſerorum: multosq; è maximis calamitatib. ope ipſius ſubleuatos, irridet nõ nullos, qui uitio ei hoc dabant: quod malo conſilio uſa, neglecta amicitia fortunatorũ, ſe adplicuiſſet ad ſocietatẽ tenuiorũ: Docetq; quod illi aiebãt, inſimulare eã uolẽtes, ad ipſam ornãdã ualdè accõmodatũ eſſe: Nec.n. illa neſciebat, quod ageret, ſed pijs his officijs delectabatur: malebatq; infirmiorib. cõtra id, quod prodeſſet, auxiliũ ferre, q; cũ ualidiorib. ob proprias utilitates, ad inferẽdas iniurias ſe cõiungere. ἐν ἐπαίνῳ τιθέασι, quod inquit: hũc modũ loquẽdi imita-

tus eſt Cicero in Topicis. Conſilio iuuare ciues magna in laude ponẽdũ eſt. In Bruto.
» Ipſum Latinè loqui, eſt in magna laude ponẽdũ. Halicarnaſſeus ἐν αἰσχύνῃ τίθεσθαι, pro‑
» uerecundari & erubeſcere uſurpauit in uita Lyſiæ: Εὖ γὰρ, ὅτι καὶ τὰ παρ' ἑτέρους εἰρημένα
» λαμβάνοντες, ὀλίγοι δεῖν πάντες, οὐκ ἐν αἰσχύνῃ τίθενται τὸ ἔργον. Nolo (inquit) illis nunc exprobrare, quod cum penè cuncti dictas ab alijs ſententias ſumant, & ſcripta aliorum expilent, pudore nullo afficiuntur: nec putant ſe rem turpem facere.

Οἷον Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἑταίρῳ Πατρόκλῳ, εἰδὼς, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἐξὸν ζῆν. τούτῳ δὲ ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος, κάλλιον: τὸ δὲ ζῆν, συμφέρον.

Illuſtri exemplo ad rem confirmandam utitur. Ceu (inquit) Achillem in cœlum fe‑runt, qui laudes ipſius perſequuntur, quod opitulatus eſt Patroclo ſodali ſuo, cũ is exploratum haberet neceſſariò ſe non multo poſt moriturum, ſi id feciſſet: cum liceret ipſi, inulta morte eius relicta, incolumem domum reuerti. Huic autem, addidit, uim exempli explanans, mors pro amico obita, inprimis honeſta fuit: uita uero, quam præ dignitate ſpreuit, utilis fuiſſet. Idem cum de laudationum genere in ij. libro de ora‑
» tore breuiter diſſereret, Cicero elegantiſſimè expoſuit. Gratiſſima autem laus eorum
» factorum habetur, quæ ſuſcepta uidentur à uiris fortibus ſine emolumento, ac præmio:
» quę uero etiam cum labore, & periculo ipſorum, hęc habent uberrimam copiam ad laudandum. Animaduertendum uero βοηθεῖν etiam de mortuo rectè dici: uidebatur. n. magis conuenire hoc uerbum, cum quiſpiam uiuenti & in periculo conſtituto, opitulatur: opemq́, quam ei fert, malum ab eo arcet. Plato quoq; in ſympoſio eodem pacto hoc uerbum uſurpauit, cum & ipſe de hac ipſa re loqueretur: & magnificè uirtutem Achillis cõmendaret, qui elegerit ut amatori ſuo auxiliaretur: eiusq; mortem ulciſceretur: non, ut ille uiueret, mori: ſed, cum in uita illum retinere iam non poſſet, morti illius ſuam adiungere. luculentiſſimis autem uerbis, artificioſiſſimeq́; totam hanc ſententiam expreſſit
» eruditiſſimus & politiſſ. ſcriptor. Ἐτόλμησεν ἑλέσθαι, βοηθήσας τῷ ἐραστῇ Πατρόκλῳ: οὐ μόνον
» ὑπεραποθανεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπαποθανεῖν τετελευτηκότι.

Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον τὰς προτάσεις: τὰ γὰρ τεκμήρια, καὶ τὰ εἰκότα, καὶ τὰ σημεῖα, προτάσεις εἰσὶ ῥητορικαί.

Planum autem eſt (inquit) ex ijs, quæ explicata ſunt, oportere primum habere propoſitiones paratas de ijs ipſis generib. ac de finibus ipſorum, ut probare queas rem utilem eſſe, aut æquam, aut honeſtam: ſiue contra: commodè. n. hæc tractari non poſſunt, niſi ſibi prius quiſpiam copiam propoſitionum comparauerit: unde autem illę gignantur in hoc ſtudio, ſunt hæc: orator. n. tanquàm ſyluam habet, proprias rerum notas, uerisſimilia, ac ſigna. Cum autem ſupra ſe diligenter agere uelle dixiſſet de proprijs ſingulorum generum propoſitionibus, ſi antea diuiſionem generũ ipſorum feciſſet, hac præceptione abſoluta, illud ipſum aggreditur.

Ὅλως μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεών ἐστι: τὸ δ' ἐνθύμημα, συλλογισμός ἐστι: συνεστηκὼς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων.

Rationem reddit, cur hę propoſitiones: proprię ſcilicet ſingulorum generum, quę cõſtant, ex proprijs notis, ex uerisſimilib. & ſignis, neceſſarię oratori ſint, ac niſi illis antea ſedulo comparatis, ipſe munere ſuo fungi non poſsit: ſyllogiſmus. n. (inquit) ſine propoſitionib. conſtare non poteſt: enthymema autem & ipſe ſyllogiſmus eſt, ſed oratorius, & ex ea materia conflatus.

Ἐπεὶ δὲ οὔτε πραχθῆναι οἷόν τε, οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ ἀδύνατα, ἀλλὰ τὰ δυνατά: οὐδὲ τὰ μὴ γενόμενα, ἢ μὴ ἐσόμενα, οὐχ οἷόν τε τὰ μὲν, πεπρᾶχθαι: τὰ δὲ, πραχθήσεσθαι, ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι, καὶ τῷ δικαζομένῳ, καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ, ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ, καὶ ἀδυνάτου: καὶ εἰ γέγονεν, ἢ μή: καὶ εἰ ἔσται, ἢ μή.

Non nulla adhuc reſtabant, de quib. docet antea diligenter, captãdas propoſitiones eſſe, nõ minus, q̃ de finib. triũ generũ: illa uero propria huius aut illius generis nõ ſunt, ſed cõmunia oium ut de eo, quod fieri poſsit: & de cõtrario illius, quod effici nullo pa‑

cto

cto poteſt:nec nõ quib. intelligatur aliquid iam extitiſſe, aut poſtea factũ iri. Hæc igitur nũc ſignificat; ꝓbatq; neceſſariã eſſe ſuppellectilē harũ ꝓpoſitionũ: quę ſunt de eo, quod fieri poſsit, aut nõ poſsit. nec nõ etiã cõparandas tradit quib. probes ſi factũ eſt aliquid, an non. ut etiã quæ ualent ad confirmandũ quippiam factũ iri, aut non factum iri. Vtilitatem aũt primum huius rei demonſtrat: indeque confirmat, omitti non debere huiuſcemodi propoſitionum comparationem. In ij. uero horum librorũ, quàmuis hæ ſpecies à nullo trium generum penitus excludantur, indicat tamen cui magis conueniãt, & locos etiam illarum indagandarum diligenter oſtendit. Quoniam (inquit) uſu uenire non poteſt, ut facta ſint: neq; etiam factum iri poſſunt ea, quæ fieri non poſſunt, ſed quæ fieri tantum poſſunt: neq; etiam ea, quæ facta non ſunt, aut quæ nunquàm futura ſunt, uſu uenire poteſt, ut altera facta ſint: altera autem factum iri debeant, neceſſe eſt & ei, qui conſilium in deliberatione aliqua dat, & ei qui in foro cauſas dicit, & ad pompam etiam dicenti, propoſitiones tenere de reb. illis, quas ſupra oſtendi. Animaduertendum autem illius ἐπεὶ, quod initio huius partis poſitum eſt, ἀνταπόδοσιν, redditio nemq; eſſe, ἀναγκαῖον, & quæ ſequuntur.

Ἔτι δὲ ἐπεὶ ἅπαντες, καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες, καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, καὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι, οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρὸν.

Oſtendit etiam officium eſſe bonorum oratorum facultatem ſibi comparare, qua poſſint augere, & minuere quod uolunt. Vnde ꝓpoſitiones tenere oportet de magnitudine rerũ, & exiguitate, & de maiore ac minore bono. hoc. n. quoq; trib. generib. commune eſt. quæ genera ſignificat à munerib. ipſorũ: cum. n. (inquit) qui laudant ac uituperant, manifeſtò intellexit demoſtratiuum genus: cum uero, qui impellunt aliquò aut reuocant, deliberatiuum: quemadmodum etiam, cum qui accuſant & defendunt, iudiciale. τὰ εἰρημένα autem: ideſt quæ nunc à me indicata ſunt, fines ſcilicet eorum generum. Intelligo autem, qui in demonſtratiuo genere uerſantur, oſtendere quos laudant, honeſtè facere: & quos uituperant, turpiter: & qui in deliberatiuo, ad aliquid, quod conducere poſsit, excitant: aut ab eo, quod uim habeat nocendi, reuocant, docere id futurum utile aut detrimentoſum: eadem autem ratio eſt tertij generis. Nõ tãtum igitur (inquit) in hoc occupati ſunt, ſed ſtudent, aut augere aut minuere illa, ut ipſis commodum eſt: & ut partes, quas agunt, poſtulant.

Ἢ τὸ ἀγαθὸν, ἢ τὸ κακὸν: ἢ τὸ καλὸν, ἢ τὸ αἰσχρὸν: ἢ τὸ δίκαιον, ἢ τὸ ἄδικον.

Fines trium generum ponit: prima autem, contraria inter ſe uerba, finis ſunt deliberationis: bonum autem & malum, utile atque inutile appellat. Non ſolum igitur qui ſuadent aliquid, illud utile eſſe oſtendunt, ſed magnopere utile: qui uero aliquid diſſuadent, non tantum illud detrimentoſum, ſed mirificè detrimentoſum eſſe declarant: ut qui aliquem laudant, non ſolum honeſtum facinus feciſſe, & qui uituperant, turpe: ſed etiam magnitudinem illa habere demonſtrant. Idem faciunt, qui in tertio genere uerſantur: ipſi enim quoque rem illam æquam, aut iniquam amplitudine quadam præditam eſſe, probare ſtudent.

Ἢ καθ' αὑτὰ λέγοντες, ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαραβάλλοντες.

Aut ſua ui magna, paruaue illa uocantes: aut committentes ipſa, & alterum eorum cum altero conferentes: magnum enim & paruum, aliquid appellare poſſumus naturam tantum illius ſpectantes: poſſumus etiam cum alio conferentes: ut cum dicimus: hoc ſanè magnum: hoc uero paruum eſt. Hoc ipſe quoq; docet in v. de ortu animantium. αἴτιον δ' ὅτι τὸ μέγα, καὶ τὸ μικρὸν: καὶ τὸ πολὺ, καὶ τὸ ὀλίγον, τὰ μὲν, ἁπλῶς λέγεται: τὰ δὲ, πρὸς ἄλληλα. Quod ſi ueritatem, non conſuetudinem hominum ſpectamus, magnum paruumq; ſemper comparatè dicitur: ut ipſe in κατηγορίαις oſtendit: conſuetudo tamē ſermonis uocat magnum, quod ad eam magnitudinem, quæ repperitur in ijs, quę ſunt eiuſdem generis, peruenit: ut montem magnum, communem montium magnitudinem nobis proponentes, dicimus: comparatè uerò cum certo cuidam definitoq; aliquid comparatur, ut mons, qui communi montium magnitudine ſpectata, non

diceretur magnus, cum minore multo collatus, magnus & ipſe uocatur.

Δῆλον ὅτι δέοι ἂν καὶ περὶ μεγέθους, καὶ μικρότητος: καὶ τοῦ μείζονος, καὶ τοῦ ἐλάττονος, προτάσεις ἔχειν.

Hæc eſt redditio illius, quod multo antea poſuit, ἐπεὶ ἅπαντες, & quæ ſequuntur: cũ enim ita ſe res habeat: paſsimq́; oratores, ut cauſa ipſorum poſtulat, res amplificent aut conterant, perſpicuum eſt debere ſe ita illos inſtruere, ut hoc præſtare eximiè poſsint. Cum hæc res tanto in uſu ſit: tantoſq́; fructus ferat, opera danda eſt, ut nobis magnam copiam illarum propoſitionum comparemus, quib. confirmare poſsimus, quod oſtendere uolumus, magnitudinem habere: aut, ſi res poſcat, exiguitatem: ubi ſcilicet alicuius natura ſimpliciter ſpectatur, de magnitudine & exiguitate: cum ex comparatione, quo oſtendere poſsimus altero maius, aut minus eſſe, quod quæritur.

Καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου.

Opus (inquam) foret propoſitiones tenere, quæ magni, maioriſq́; naturam explicent in uniuerſum: nec non ſingillatim, quæ huius, illiuſue rei, magnitudinem præſtantiamq́; tradant: aliter enim, inſtructus paratuſq́; orator nullo modo eſſe poteſt.

Οἷον τί μᾶλλον ἀγαθὸν, ἢ ἔλαττον, ἢ ἀδίκημα, ἢ δικαίωμα. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων.

Exempla nunc in ſingulis generib. ponit. ceu (inquit) quod maius bonum utileq́; ſit, aut minus, quod eſt deliberatiui: quod flagitium contraq́; leges commiſſum, aut ex legib. iuſteq́; adminiſtratum: maius ſcilicet aut minus ſit: quod ad iudiciale pertinet. Eodemq́; pacto (inquit) in cęteris, intelligens honeſtum & turpe, in genere exornationis.

Περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται: μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου τούτων· οἷον περὶ ὧν συμβουλή: καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι: τρίτον δὲ, περὶ ὧν αἱ δίκαι.

Repetit, quid proxima ſuperiore parte egerit: ſtatimq́; proponit, quid aggredi, & tradere nunc cogitet: illa autem ſunt, quę ſupra indicarat, ſeriem huius ſcriptionis requirere: propoſitiones ſcilicet propriæ huius, aut illius generis. Oſtendi enim (inquit) quæ ſunt res, quas benè cognitas, & pertractatas habere oportet & ad quas magnam ſuppellectilem propoſitionum habere neceſſe eſt: illæ autem trium generum communes ſunt. His uero explicatis, ſeorſum nunc de propoſitionib. ſingulorum horum generum diſputabo. Ceu, quæ nam ſint, de quib. conſultatio tantum conficitur: & unde promũtur propoſitiones, ſi aliquid ſuadere aut diſſuadere uelis: nec non de quib. orationes in demonſtrandi genere habentur: tertium uero eſt de quib. iudicia in forenſi genere fiunt.

Πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον, περὶ ποῖα ἀγαθὰ, ἢ κακὰ, ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει: ἐπειδὴ οὐ περὶ ἅπαντα, ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται καὶ γίνεσθαι, καὶ μή.

Deliberandi genus primum pertractat, &, quæ res in deliberationem cadant, oſtendit. De hoc uero plurib. ipſe locis diſſeruit. ut in iij. libro de morib. ad Nicomachum. In primis autem ſciendum non uerſari circa omnem materiem, qui conſultat, ſed circa res tantum, quæ eam naturam habent, ut & fieri, & non fieri poſsint: neq́; alteri tã tum horum addicta ſint: idq́; perpetuò ſeruent. Cum igitur (inquit) finis huius generis ſit bonum ac malum, in primis uidendum eſt, in quib. bonis maliſq́; quærendis, occupetur qui conſilium dat: non pauca enim aliena à munere ipſius ſunt.

Ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν, ἢ ἔσται: ἢ ἀδύνατον εἶναι, ἢ γενέσθαι, περὶ δὲ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή.

Quæcunq́; uerò neceſſariò, aut iam ſunt, aut erunt: aut contra fieri non poteſt, ut aut nunc ſint, aut aliquando fiant, de ijs ſanè deliberatio non eſt. Prioris generis ſunt res ſempiternæ: de ęternis enim reb. nemo coſilium cogit: ut de ortu ſolis & alijs etiam rebus, quæ in mundo neceſſariò, & certa quadam lege, fiunt. neq́; etiam de mathematicis, ut de dimetiente, & latere: quod communem menſuram inter ſe non habent. Poſterioris uero, hominem natum non mori. Nemo igitur tam ſtultus eſſet, ut deliberaret, quomodo poſsit immortalitatem adipiſci: hac enim condicione nati ſumus, ut mortem declinare nequeamus. Cicero etiam in ij. de oratore inquit. Inciditur enim omnis iam de

liberatio

liberatio, ſi intelligitur non poſſe fieri, aut ſi neceſsitas affertur. Particulam δὲ, inuentam à me in ſcriptis omnib. libris, reſtitui: quamuis ornatum potius uerborum, quàm ſententiam adiuuet: quomodo etiam ſupra poſitam indicaui in antapodoſi illa: δῆλον δ' ἐστὶ ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν: ibi enim quoq; ſuperuacanea uidetur. γενέσθαι uero hic fore, futura ue eſſe ſignificat: deliberatur enim de reb. futuris. Iſocrates quoq; in libro ad Philippum. οὔτε γὰρ Ἀργείους φίλους ἄν ποτε γενέσθαι Λακεδαιμονίοις. neq; futurum unquàm tempus, quo coierint amicitiam Argiui cum Lacedæmonijs, tam infenſo animo, atque inimico inter ſe ſunt.

Οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων: ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἔνια, καὶ ἀπὸ τύχης γινόμενα ἀγαθὰ τῶν ἐνδεχομένων καὶ γίνεσθαι, καὶ μὴ, περὶ ὧν οὐδὲν πρὸ ἔργου τὸ συμβουλεύειν

Quamuis quæ fieri, aut non fieri poſſunt, uerè materiam eſſe ſuaſionum dixerimus, nõ tamen cuncta, quæ hanc naturam habent, in deliberationem cadunt: nam quædam etiam huius generis ab ea aliena ſunt: non nulla enim commoda, que à natura exiſtunt, ut quædam etiam, quæ caſu fortuitoq; fiunt, quæ ſanè eſſe & non eſſe poſſunt, ſi conſilio & accurata de illis reb. deliberatione impetrare quęreremus, ſtulti meritò haberemur, nec quicquàm proficeremus: bona; quæ naturæ beneficio habemus ſunt, pulchritudo, uires, & huiuſcemodi alia: quę temerè ad nos deueniunt, ut ſi theſaurum inueniamus.

Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι: τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα πέφυκεν ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς: καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστιν.

In illis quærendis laborare debemus, quæ deliberationis ſunt: quæ autem naturã hanc habeant, iudicare debemus, non quid ſtulti, & inſani faciant, ſpectantes: furentes enim ſtolidiq; homines de ijs etiam, quæ in ipſorum poteſtate non ſunt, in quibuſq; operam perdunt, deliberare ſolent, ſed quid ſani uiri prudentesq;: hoc enim ipſe in iij. libro de moribus ad Nicomachum ſpectandum eſſe admonuit. quæ autem βουλευτὰ ſint diligenter nunc docet. Huiuſcemodi autem (inquit) cuncta ſunt, quæ ad nos referuntur: & quorum procreationis initium in manu noſtra, arbitrioq; poſitum eſt. Sed alijs quoq; in locis hæc copioſius tradidit. Cum uerò hic excuſi quidam libri perperam συμβουλεύεσθαι haberent, βουλεύεσθαι emendaui, ut in meliorib. ſcriptis, & excuſis non nullis legi animaduerti: βουλεύεσθαι enim illi dicuntur, qui conſilium cogunt, ſententiamq; aliorum expectãt. συμβουλεύεσθαι, qui in deliberationem uocati, quid ſentiant de ea re dicũt.

Μέχρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν, εἰ ἡμῖν δυνατὰ, ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι.

Sed nec cunctas res, quæ poteſtatis hominum ſunt, liberè ſuadere poſſumus, ut ij aggrediantur, quib. conſilium damus: uidendum enim accuratè prius, num ab ipſis effici, aut non effici illę poſsint: quo perſpecto & cognito, rectè tunc aut ad ea impellemus, aut inde reuocabimus.

Καθ' ἕκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι, καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη, περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν. ἔτι δ' ὅσον ἐνδέχεται περὶ αὐτῶν διορίζειν κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν.

Docet non eſſe officium eius, qui artem dicendi tradat, laborare ut exquiſitè ſingula enumeret, atq; in ſpecies propoſitionesq; proprias reducat, de quib. aliquando conſuerunt agere in ſenatu, aut in concione: quemadmodum etiam non oportere hæc ipſa, quę tradita ſunt, quærere hoc tempore ſubtili illa norma, qua quæri poſſent: quaq; illa explicaret, qui ueritatem harum rerum, non uſum indagaret: ut duob. modis peccari poſſe ab eo, qui ueram uiam horum tractandorum non teneat, indicare uideatur: & quod ſingula etiam, quæ ſine damno relinqui poſſunt, nimis curioſè perquirat: & quod ea ipſa, quæ tradat, accuratius, quàm huic ſtudio opus ſit, explicet.

Διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορικῆς εἶναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφρονεστέρας, καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς.

Cauſam huius rei affert, inquiens. quia nõ eſt dicendi artis, ſed pertinet ad aliam diſciplinam curioſè cuncta hæc pertractare: quæ cum peritior, ac magis uerax ſit, ſuo iure poteſt ueritatem harum rerum indagare. ἐμφρονεστέραν autem eam appellauit (ut arbitror)

quæ melius conſtituta eſſet: quæ accuratius ſingula, maioreq́ animaduerſione explicaret: quæq́ demum ἐπιστημονικωτέρα foret, & rei naturam propius attingeret: nam ſupra quoq́ cum peritum, artificemq́ dicere uoluit, ἔμφρονα dixit: magis autem ἀληθινῆ, quæ uerius & exquiſitius uim rerum contempletur, & explicet: ueritas enim contemplationis eſt. illam uero, quæ de uita, & morib. agit, intelligit.

πολλῷ δὲ πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεωρημάτων.

Si dicendi ars (inquit) mecum quereretur: quod ipſam ſuis bonis ſpoliauerim, iniuſtè ac improbè faceret: ne dum. n. hoc commiſerim, non nulla potius, quæ iure ei detrahere poteram, ſciens reliqui: neq́ tamen, ut hanc falſam reprehenſionem euitarem, in contrarium uitium labi uolui. Illud autem νῦν, tempus non ſignificat, ſed hanc uim habet: quamuis magis, quàm dignitas ipſius poſtulet, ornare rhetoricen noluerim, & hoc mecum ipſe faciendum non eſſe ſtatuerim, tamen ita etiam affectus, plura ipſi tribui, quàm uerè concedi poterant.

Ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν. ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης: καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς.

Confirmat uerum eſſe, quod dixerat, ſe ne dum eripuerit huic arti ſuam dignitatem, potius alieno decore illam ornaſſe: in eaq́ tractanda ueniſſe etiam ad ea contemplanda, quæ propria huius ſcriptionis non erant: ut autem ſe, ita rem habere liquidò demonſtret, uim ipſius, naturamq́ explicat, ac quàm tenuis ſit, docet. Quod uero, quod nunc repetit, ſupra quoq́ à ſe prolatum commemorat, locum illum indicat, ubi dixerat eam eſſe particulam, ac ſimulacrum dialectices. Cum autem conflata ſit ex analytica ſcientia, & parte ciuilis facultatis, quæ circa mores uerſatur, ita ex illis conſtat: ut partim dialecticę ſit, partim ſophiſticę ſimilis, quæ & ex communib. argumentantur, & circa res communes uerſantur. Non debet igitur magis ornari, quàm dignitas ipſius ferre poſſit. & oratores, qui de ſubtiliorib. ac grauiorib. reb. ſe poſſe exquiſitè diſſerere profitentur, improbè faciunt: ac maiora ſibi tribuunt, quàm ſuſtinere poſſint.

Ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν, τῇ διαλεκτικῇ: τὰ δὲ, τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις.

Dialecticæ ſimilem eſſe artem dicendi tradit propter tecmeria, ut puto: ideſt propriæ notę argumenta. Sophiſticis diſputationibus, propter ſigna: partim enim dialecticis: partim ſophiſticis argumentis utitur.

Ὅσῳ δ' ἄν τις, ἢ τὴν διαλεκτικὴν, ἢ ταύτην, μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας.

Rhetorice, ac Dialectice facultates ſunt. Qui igitur, non ut facultates, ſed ut ſcientias illas tractat, peccat: & dum ipſas ornare uult, corrumpit ac perdit: paulatimq́ eò deſcendet, ut imprudens naturam ipſarum diſſoluat, atque ita eas deleat, ut ueſtigium illarum non relinquat. Eandem fermè ſententiam, iiſdem penè uerbis antea protulit. λύσει πίστεις ἄλλην ἐπιστήμην, τῆς διαλεκτικῆς, καὶ ῥητορικῆς.

τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων.

Vnde tantum incommodum, & interitus denique harum facultatum proficiſcatur, docet: neque enim ipſis malo, ac morti denique ſunt, qui eas è medio tollere uelint, illas peroſi: ſed amici homines, & dignitatis ipſarum mirum in modum ſtudioſi: dum magis, quàm illæ ferre poſſint, eas exornant, & augent: è ſtrato enim ſuo in alienum deuehunt. cum autem multitudinis hic numero locutus ſim, Ariſtoteles tanquàm de uno homine, qui hoc committat loquens, inquit ἐπισκευάζων. qua uoce, concinnans illam, & quaſi fucans, ſignificare (ut arbitror) uoluit. in principio nanq́ libri περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων eodem uerbo uſus eſt. οἱ δὲ, φαίνονται: φυλετικῶς φυσήσαντες, καὶ ἐπισκευάσαντες ἑαυτούς. ſiue muniens & extruens: id enim quoque hoc uerbum ualet. Iſocrates in Panegyrico, ubi narrat Ionas execratos eſſe illos, qui templa Græciæ, inflammata à Perſis, ędificaſſent: οὐκ ἀποροῦντες ὅπως ἐπισκευάζωσιν. Demoſthenes in iij Olinthiaca, καὶ τὰς ὁδοὺς, ἃς ἐπισκευάζομεν. Antea inquit naturã ipſarum peruerterit, quàm quid

faciat,

faciat, intelligat : dum migrat, tranſitque nimio illas ornandi ſtudio captus, in ſcientias, quæ certas res, non facultatem parandorum argumentatorum, ſtratum habent. in non nullis ſcriptis exemplarib. legitur ἐπικατασκευάζων.

Ομως δὲ, ὅσα πρὸ ἔργου μέν ἐστι διελεῖν: ἔτι δ᾽ ὑπολείπει σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ, εἴπωμεν καὶ νῦν.

Nos modum quendam in hac re adhibebimus, inquit: ea nanque, quæ utilitatem aliquam rationi dicendi afferunt, pertractabimus : quàmuis politices propria ſint : neque tamen omnem ipſius ſuppellectilem ſuppilabimus, ſed ea illi relinquemus, quæ neceſſaria ipſi ſunt : retinere nanque eam oportet, in quo ſe iactare queat. quod uero addit καὶ νῦν, eam uim habet, ut opinor. Quamuis propria ſint illius diſciplinæ, & cum rationem regendarum ciuitatum ſibi aliquis tradendam ſuſcepit, in primis explicari debeant, tamen cum his reb. quoque utilia ſint, nunc etiã cũ aliud agamus, ea breuiter exponamus: ita tamen, ut plenã, exquiſitãq; eorũ explicationẽ ſcientię illi relinquamus.

Σχεδὸν γὰρ περὶ ὧν βουλεύονται πάντες, καὶ περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μέγιστα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα.

Illis igitur relictis (inquit) de quib. ferè cuncti conſultant, & quæ tanquàm materies eſt deliberationum, quinq; numero ſunt, ſi quis res tantum maioris ponderis, non leues minutaſq; conſideret. Περὶ ἃ ἀγορεύουσιν, de quib. uerba faciunt, qui ad deliberationes adhibentur : ἀγορεύειν eſt ſententias dicere in concione, aut ſenatu. Homerus inde Neſtorem ἀγορητὴν : ideſt oratorem appellauit.

ταῦτα δ᾽ ἐστὶ περί τε πόρων, καὶ πολέμου, καὶ εἰρήνης: ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας: καὶ τῶν εἰσαγομένων, καὶ ἐξαγομένων, καὶ νομοθεσίας.

Quinq; illa quæ ſint, tradit : ut (inquit) de uijs parandæ in publicumq; redigẽdæ, pecuniæ : de bello & pace : de cuſtodia agrorum, regioniſq; : de rebus, quæ importantur : & exportantur : de legib. condendis. Hunc autem locum tetigit Cicero in primo de oratore, qui & ipſe harum rerum cognitionem neceſſariam eſſe putat oratori: quàmuis non
» eaſdem penitus res appellet. Perdiſcendum ius ciuile, cognoſcendæ leges, percipien-
» da omnis antiquitas, ſenatoria conſuetudo, diſciplina reip. iura ſociorum, fœdera, pa-
» ctiones, cauſa imperij cognoſcenda.

Ὥστε περὶ μὲν πόρων τὸν μέλλοντα συμβουλεύσειν, δέοι ἂν τὰς προσόδους τῆς πόλεως εἰδέναι τίνες καὶ πόσαι: ὅπως εἴτε τις παραλέλειπται, προστεθῇ: καὶ εἴτις ἐλάττων, αὐξηθῇ.

Qui de ratione conficiẽdæ pecuniæ publicè ſententiã dicturus eſt, ſciat oportet reditus ciuitatis, quot quales'ue ſint : ut ſiquis negligentia relictus, ac prętermiſſus eſt, ueterib. addatur : & ſi quis minor eſt, quàm confici ſtudio adhibito poſsit, augeatur : maiorẽq; fructum ferat. πόρον appellari uiam modumq; pecuniæ parãdæ, notũ eſt. Demoſthenes
» quoq; inquit. λέγουσι δὲ καὶ ἀλλοίστινας ἀλλοιπόρους. Huius autẽ uerbi uim expreſſit,
(niſi fallor) Cicero in epiſtola ad Q. Fratrem: cum de prouincialib. Romanis hominib.
» loquẽs, ait. Et omnes uias pecuniæ norunt: diuerſo tamẽ conſilio illi pecuniã quęrebãt.

Ἔτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας, ὅπως εἴτις περίεργος, ἀφαιρεθῇ: καὶ εἴτις μείζων, ἐλάττων γίνηται.

Præterea oportere (inquit) publicos ſumptus cognitos habere, non ut ea ſcientia contentus uiuas, ſed ut ſiquis eorum ſuperuacaneus eſt : nec boni aliquid commodiq; ciuitati affert, tollatur. ut ſiquis eorum etiam maior, quàm opus ſit : cum ſcilicet eandem operam, utilitatemq; minore cùm impenſa ciuitas conſequi poteſt, minuatur.

Οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες, πλουσιώτεροι γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημάτων.

Duplicem eſſe rationem uult ærarium implendi : & uectigalia enim augendo, & ſumptus minuendo, idem effici docet. documentum autem hoc capi poſſe à ratione, quam priuati tenent, patrimonij augendi : utilitatemq; huius rei inde apertè intelligi demonſtrat : priuati enim (inquit) non ſolum addentes ſemper aliquid rei iam partę, diuitiores

fiunt, uerum etiam de ſumptib. detrahentes. Cicero in diſputatione de diuitijs, quæ eſt inter admirabiles illas quęſtiones ex ſententia ſtoicorum, poſteriore ſe dixit uſum.
» Ex meo tenui uectigali, detractis ſumptib. cupiditatis, aliquid etiam redundabit.

ταῦτα δ᾽ οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας, ἐνδέχεται συνορᾶν, ἀλλ᾽ ἀναγκαῖον καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένων, ἱστορικὸν εἶναι πρὸς τὴν περὶ τούτων συμβουλήν.

Quomodo facultatem de his reb. accuratè diſputandi, atq; has uias ciuib. ſuis indicandi, comparare poſsint oratores, docet: neq; enim una tantum uia eſt, quam paulo ſupra monſtrauit (quàmuis ea certa ſit) rationem patrimonij tuendi, ad publicas fortunas adhibere: ijſdem.n.artib. publica, quib. priuata res augetur ac regitur: ſed uidere etiã oportet, quomodo aliæ gẽtes ac populi publicos ſumptus ſuſtineant, & quas rationes inuenerint ad hanc rem idoneas. Animaduertendum autem ἱστορικὸν hic non ualere, rerum geſtarũ explicatorem, ſed eum, qui aliqua didicerit: eximiamq; eorũ cognitionẽ habeat. Cic. pro Murena historici
» quo ſenſu uidetur Cicero cepiſſe pro Murena, cum inquit. Homines literati & hiſtorici.

περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης: τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πόλεως, ὁπόση τε ὑπάρχει ἤδη καὶ πόσην ἐνδέχεται ὑπάρξαι. καὶ ποία τις, ἥ τε ὑπάρχουσά ἐστι, καὶ ἥτις ἐνδέχεται προσγενέσθαι.

Qui de bello ac pace ſententiam dicturus eſt, hæc cognita habeat oportet. δύναμιν copiam militarem appellat, quàmuis numero multitudinis boni auctores frequentius copias dixerint. Cum de officio ſenatoris Cicero in iij. libro de legib. diſſereret hęc quoq;
» cognita illi eſſe uult. Quid habeat militũ, quid ualeat ęrario, quos ſocios reſp. habeat, quos amicos, quos ſtipendiarios. πόση numerũ illarum ualet: copiarũ.n. numerũ intelligi uult, &, quæ paratæ iam ſint, &, quæ adiungi ipſis ſtudio ac diligentia poſsint. ποία uero quales ipſæ ſint; uirtute ſcilicet an inertia: ueteranorum an tironum, quo genere armaturę: & quib. alijs huiuſcemodi reb. ornatæ, aut deſtitutæ, quæ aut meliorem aut infirmiorem exercitum reddant. nec tantum hæc comperta haberi in ijs, quæ iam ſunt, cenſet oportere, uerum etiam in illis, quæ denuo parari & adiungi ueterib. poſsint.

ἔτι δὲ πολέμους πῶς καὶ τίνας πεπολέμηκεν, οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκείας πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων, ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι.

Præterea uidere oportet, quæ bella antea geſſerit, & quem exitum illa habuerint. nec tantum (inquit) ſuæ reip. uerum etiam finitimarum ciuitatum res geſtas expendere. Qui enim ſuperiorib. bellis ſtrenue ſe geſſerunt, exiſtimari poſſunt, in nouis eandem uirtutem præſtituros: quibuſq; ſecundi euentus pręteritorum demonſtrati fuerint, facilius ad noua bella capeſſenda incendentur: contraque.

Ἢ καὶ πρὸς τοὺς ἐπιδόξους πολεμεῖν,

Non tantum cum quib. iam bellum geratur ſpectandum eſt, ſed uires etiam occultorũ hoſtium examinandæ: & eorum deniq; omnium, cum quib. quandoq; bellum fore exiſtimatur. Ἐπίδοξος, & res & homo appellatur: de quo aliqua opinio excitata ſit, & ali-
» qua exiſtimatio in animis omnium orta. Iſocrates in Archidamo. αἰσχυνοίμην γὰρ ἂν εἰ γεγονὼς ἀφ᾽ Ἡρακλέους: τοῦ δὲ πατρὸς βασιλεύοντος: αὐτὸς δὲ ἐπίδοξος ὢν τυχεῖν τῆς τιμῆς ταύτης. & quæ ſequuntur. Auctor Rhetorices ad Alexandrum hoc uocabulo uſus eſt, cum ea, quæ ab aduerſarijs in iudicio dictum iri credebantur, intelligeret.

Ὅπως πρὸς μὲν τοὺς κρείττους, εἰρηνεύηται: πρὸς δὲ τοὺς ἥττους, ἐφ᾽ αὐτοῖς ᾖ τὸ πολεμεῖν, καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι: ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ ἐλαττοῦσθαι.

Hoc conſilio ſcilicet id accuratè quęrẽdum, ut cum ijs, qui uirib. nobis pręſtant, pacem habeamus: aduerſus autem inferiores, in manu noſtra ſit bellum gerere: copias quoq; ſpectandas iubet ſimiles ne, an diſsimiles ſint. Cuius rei ſtatim utilitatem oſtendit: affirmat enim ea quoq; de cauſa poſſe aliquos aut ſuperiores, aut inferiores eſſe in bello.

Ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα μὴ μόνον τοὺς οἰκείους πολέμους τεθεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων πῶς ἀποβαίνουσιν: ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίγνεσθαι πέφυκεν.

Vt hæc melius cognoſci tractariq; poſsint, ſpectanda hic quoq; ſunt, non propria tan-

tum

tum ſuęque reip. bella, ſed aliorum etiam populorum, quem exitum illa nacta ſint: ſecundum ne an aduerſum: plerunque enim inquit è ſimilibus reb. ſimilia exiſtere atque euenire conſuerunt. πρὸς ταῦτα autem dixit, ideſt cum ſimilitudo, aut diſſimilitudo copiarum quæritur, ut inde exiſtimari poſſit, ſuperior ne eſſe debeas in re gerenda, aut inferior. Particulam uero καὶ addidit: ſupra enim quoque cum iuberet eſſe accuratè uidenda præterita bella, & quem exitum illa habuiſſent, eandem rationem capeſſendam præceperat: docueratque hoc non tantũ in bellis, proprijs illius reip. eſſe faciendum, ſed finitimarum, etiam ciuitatum.

Ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, μὴ λανθάνειν πῶς φυλάττεται, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος εἰδέναι τῆς φυλακῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων: τοῦτο δ᾽ ἀδύνατον, μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας.

Qui poſſe uult in ſenatu commodè diſputare de ratione tuendorum finiũ: à regioneq; hoſtes arcendi uias monſtrare (quod etiam ad deliberationes de bello pertinet) debet paratus illuc accedere: cognitumq; habere quomodo regio cuſtoditur: quot quę'ue copię huic rei neceſſariæ ſint: equeſtres ne, an pedeſtres, & qua deniq; armatura. pręterea locos huic rei opportunos. quod ſcire non poteſt niſi peritus regionis.

ἵν᾽ εἴτ᾽ ἐλάττων ἡ φυλακὴ, προστεθῇ: καὶ εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ, καὶ τοὺς ἐπιτηδείους τόπους τηρῶσι μᾶλλον.

Aperit cur hæc cognitio neceſſaria ſit. ut (inquit) ſi minor, quàm locis illis tuendis requiratur, cuſtodia ſit, numerus militum augeatur: ſi maior redundanſque, minuatur: ne inutili ſumptu reſp. grauetur: &, ut relictis parum opportunis locis magis idoneos tueantur.

ἔτι δὲ περὶ τροφῆς, πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει καὶ ποία, ἥ τ᾽ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ εἰσαγώγιμος.

Cum de cibarijs etiam, quibus ea alatur multitudo, agatur, hoc quoque antea multum cogitaſſe oportet: diligenterq; alimẽti quantitas uidenda eſt, quod ciuitati ſatis eſſe poſſit: uerum etiam animaduertendum cuius generis eſt, quod ager ipſorum fert: & quale, quod aliunde eò comportandum: quod apud eos non naſcatur. exempli gratia, ſi frumenti copiam habet: uini oleiue penuria illic eſt: neq; enim aridum tantum, ſed humidum quoq; cibum intelligit. nam δαπάνη, quamuis ſumptus ſignificare ſoleat, hic quod conficitur, è quoq; homines uitam producunt, ualet: quod deniq; in aliqua re nutrienda abſumitur: ideſt alimentum. In iiij. autem libro de ortu animantium: ubi de natura lactis
" agit, ita quoq; habet uetuſtus liber. Οὐ γὰρ ἔτι ἐς πλῆθος τοῦ ἐμβρύου γίγνεται ἡ δαπάνη: cũ in excuſis τροφὴ legatur.

καὶ τίνων τ᾽ ἐξαγωγῆς δέονται, καὶ τίνων εἰσαγωγῆς.

Et quæ res ſunt, quarum exportatione: quæ uero quarum comportatione egent: non enim ſolum, quę deſunt, aliunde comportanda, ſed etiam, quæ redundant, exportanda: ne ciuitas ſumptibus exhauriatur, & ut habeat unde illa, quibus caret, parare queat: Athenienſes cum macros ſterileſque agros haberent, frumento plerunque egebant, ac, quod Demoſthenes quoque affirmat, importato utebantur: alia autem fortaſſe re abundabant: non paucas enim ager ipſorum ut optimas, ita etiam ut arbitror, copioſas gignebat.

ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῆκαι, καὶ συμβολαὶ γίγνωνται.

Cum his, qui rebus, quib. ipſi carent, abundant: aut contra, qui reb. egent, quę apud ipſos redundant: utriq;. n. utiles ualdè ſunt, & in amicitia diligenter retinendi. Pactiones igitur certę, contractuſq; cũ ijs faciẽdi ſunt. cũ συμβολὴ plura apud Grecos ſignificet, cõtractum hic ualere uidetur: nam, quod Terentius neutro genere ſymbolum uocauit, in
" quiẽs, ſymbolũ dedit, cœnauit, Gręci comici poetę, muliebri etiã συμβολὴν appellabãt.

Apud Athenęum libro vi. δειπνοσοφ. Eubuli hi uerſus leguntur è fabula Oedipode.

» Ὅστις δ᾽ ἐπὶ δεῖπνον, ἢ φίλον τιν᾽ ἢ ξένον
» Καλέσας, ἔπειτα συμβολὰς ἐπράξατο. Itémq; hi Diodori ex Epiclero.
» Ἀριστίζεις ἔμπυρον, σιαγὼν, ἐμπιὼν,
» Ἀποτρέχετ᾽ εἰκαδ᾽, οὐ καταβαλὼν συμβολάς.

In iij. autem libro de rep. Ariſtoteles, ubi de eadem re, de qua nunc, agit, neutro genere hoc uerbum uſurpauit. Εἰσὶ γοῦν αὐτοῖς συνθῆκαι περὶ τῶν εἰσαγωγίμων: σύμβολα περὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν, καὶ γραφαὶ περὶ συμμαχίας.

πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρός τε τοὺς κρείττους, καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους.

Cauſam affert huius rei, inquiens: duo enim ſunt genera hominum, apud quos, ne offendant ciues, maximè cauendum eſt: diligentiaque adhibenda, ne illi de ipſis iure optimo queri poſsint: potentiores: quiq; his rebus ſuppeditandis utiles ſunt: amborū.n.ira reip. ualdè noceret: hi nanque res uictui neceſſarias negando: illi bellum inſerendo, facilè acceptam iniuriam ulciſcerentur.

εἰς δ᾽ ἀσφάλειαν, ἅπαντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖον δύνασθαι θεωρεῖν.

Qui conſilia ad tutandam ciuitatem apta poſſe uult dare, cuncta hęc (inquit) cōtemplari animo queat, neceſſe eſt. qui quomodo ab omni periculo reſp. defendi poſsit ſua ſententia demōſtraturus eſt, hęc omnia ſubtiliter uidendi, facultatem habeat, oportet: qui.n. ea accuratè perſpicere nequit: neque uim earum, & naturam intelligit, minime ad hanc rem idoneus erit. intelligit autem cuncta, quæ ſupra expoſuit neque enim ſine pecunijs ius ſuum tueri ciuitas poteſt: quæ nerui ſunt belli: neq; ſine reliquis etiam tribus. ſed non paruam partem huius rei poſitam in quinto docet: quod nunc explicare aggreditur.

οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαΐειν· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως.

Non minimum (inquit) ad hoc etiam ualet, ciuile ius intelligere: & poſſe nouas leges condere: gnarumque denique eſſe huius totius diſciplinæ. quod, ut ipſe facilius confirmet, legum uim laudat, ac paucis uerbis in cœlum extollit, ſalutem totius ciuitatis in illis poſitam dicens. Id etiam copioſè fecit Demoſthenes in oratione, quam habuit contra Ariſtogitonem. Ἐπαΐειν ſatis notum uerbum eſt, & ab Ariſtotele, & Platone crebrò uſurpatum.

ἔστι δ᾽ ἀναγκαῖον εἰδέναι πόσαι τε εἰσὶ πολιτεῖαι, καὶ ποῖα συμφέρει ἑκάστῃ, καὶ ὑπὸ τίνων φθείρεσθαι πέφυκε, καὶ οἰκείων τῆς πολιτείας καὶ ἐναντίων.

Quare (inquit) prætermittere non poteſt, qui ſententiam dicturus eſt de conſeruando ſtatu ciuitatis, quin intelligat, quot ſunt genera rerum publicarum: nec nō quæ huic, aut illi conducunt: multa.n. alicui generi proſunt, quæ alij nocent: pręterea quę nā ſint res, quę interitum reip. afferant: ſiue illę ſuæ proprięq; ſtatus eius ciuitatis ſint: ſiue alienę, & ab ipſo contrarię. Hęc uero cuncta accuratius ſuis locis ab ipſo diſputata ſunt. tradit autem Cicero in v. libro de finibus hunc locum Theophraſtum diligentisſimè perſe
» cutum fuiſſe. Hoc amplius Theophraſtus, quę eſſent in rep. inclinationes rerum, & mo
» menta temporum: quibus eſſet moderandum.

λέγω δὲ τὸ ὑπὸ οἰκείων φθείρεσθαι, ὅτι ἔξω τῆς βελτίστης πολιτείας, αἱ ἄλλαι πᾶσαι καὶ ἀνιέμεναι, καὶ ἐπιτεινόμεναι, φθείρονται.

Quia res incredibilis uidebatur, quidpiam à proprijs, aptisq; ipſi reb. poſſe corrumpi ac perdi, rem totam aperit: & quomodo id fiat, oſtendit, inquiens. Intelligo autem à ſuis proprijsq; interimi: quia excepto tantum optimo gubernandę ciuitatis ſtatu, cuncta alia genera reip. & cum relaxantur, & cum intenduntur, pereunt: optimam autem politiam regnum appellat.

οἷον δημοκρατία, οὐ μόνον ἀνιεμένη ἀσθενεστέρα γίνεται, ὥστε τέλος ἥξει εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτεινομένη σφόδρα.

Ceu inquit populi ſtatus non ſolum relaxatus imbecillior, fit: ita nanq; adeo infirmus efficitur, ut aliquando peruenturus ſit in dominatum paucorum: uerum etiam cum uehemen-er intẽditur. Remitti autẽ tunc dicit ſtatũ multitudinis, cũ quędã inſtituãtur aliena ab illa forma reip. & quæ potius conueniant dominationi paucorum: contra autem intendi, cum maior auctoritas populo datur, & nouę quędam rationes inducuntur accommodatæ multitudini. Non ſolum igitur ab alienis contrariisque rebus periculum inſtat democratiæ, ſed à ſuis etiam, propriisq;: ſi modum in illis non ſer uat: qui. n. ita augere uolunt, malo ipſi ſunt: ac deniq; interitum procurant. Quod ad intendendum ſtatum aliquem ualet: cui rei adhibentur res propriæ, ſuęque illius reip. in fraudem id quoque ſępe multos inducit, acerrimos etiam ipſorum amatores: neq;. n. uident, quomodo, exempli gratia, res populares poſsint populi ſtatum deprauare, ac corrumpere: atque exiſtimant quanto plura illius generis excogitarint, tanto magis ſe ſtatum illum firmiorem robuſtioremque reddituros: Sunt. n. quædam popularia etiam, quæ populum interimunt, ſi modus in illis non adhibeatur: ut ipſe ſimili ad hanc rem declarandam ualde accõmodato, confirmat: & quo etiam uſus eſt in v. libro de rep. ubi de hac ipſa re accuratius uberiusque diſputat.

ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης, καὶ ἡ σιμότης, οὐ μόνον ἀνιέμενα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ γινόμενα, ἢ σιμὰ, οὕτω διατίθεται τὴν ῥῖνα, ὥστε μηδὲ μυκτῆρα δοκεῖν εἶναι.

Vitia hæc ſunt, prauitatesq; naſi: naſus. n. rectus laudatur, & labe caret: ſimus uero, & grypus, deprauatus eſſe intelligitur. utrumq; igitur uitiorum illorum duob. modis diſſoluitur, ſi ad medium ueniat, & ſi in forma illa ſua deprauata creſcat: ſimitas. n. frangitur, cum tanquam conuallis illa naſi minuitur, & media ſui parte naſus ita ſurgit, ut rectitudo quædam illic exiſtat: quæ eſt uera forma naſi: frangitur etiam, cum magis adhuc cauatur: ac ſi deniq; pergit omnem penitus formam naſus amittit. Eadem ratio eſt γρυπότητος: cum enim dorſum illud, ac media naſi pars, quæ nimis ſe euexit, conteritur, efficitur naſi rectitudo: quæ tamen labis illius, uitiiq; pernicies eſt. Quod ſi dorſum magis adhuc exacuitur, ſic quoque γρυπότης illa corrumpitur: atque ita corrumpitur, ut ſecum omnem naſi formam extinguat. ut autem cum relaxatur forma naſi, & ſimi, & grypi, manifeſtò intelligitur illa euerti, ita contra, ſi ſtudio alicuius utraque augeatur, poteſt ita augeri, ut ſimitas, ac γρυπότης amplius non ſit: naſi enim forma corrupta, neceſſariò & illæ corrũpuntur. Eadem ratio eſt ſtatus multitudinis, paucorumq;: quæ & ipſæ labes quædam ſunt πολιτειῶν: ut ſuperiores illæ, naſi. Cum latinum uerbum non inuenerim, quo affectum hunc narium exprimerem, Græca uoce uti malui, quàm aut aquilinum naſum uocare: id enim uerbum nouum puto: quamuis uitium hoc appoſitè oſtendat, aut aduncum appellare: aduncus enim naſus eſt, qui in imo decliuis eſt, non qui media ſui parte eminentior: unde à forma roſtri aquilarum nunc ita uulgo appellatur.

χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας τὸ μὴ μόνον ἐπαΐειν τίς πολιτεία συμφέρει ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἁρμόττουσιν.

Valet (inquit) ad leges ferendas: bonum q; ciuitatis ſtatum condendum, non ſolum attendere, quæ forma reip. prodeſt ex antiquis reb. eius ciuitatis: uerum etiam multum prodeſt, uidere quomodo alię nationes regantur: ac ſtatus multarum ciuitatum nouiſſe: animaduertereq; inde, quæ ſpecies reip. quib. hominibus: quomodoque educatis conueniant: ita enim intelligi poterit, cum etiam naturam eorum, quib. conſilium das, cognitam habeas, & perſpexeris, quomodo tales homines alibi gubernentur, quę leges ipſis accommodatę ſint. Ait μὴ μόνον ἐκ τῶν παρεληλυθότων: ideſt non propoſitis ſibi tantum præteritis reb. & ex illis iudicando: hoc enim quoque non parum adiuuat: ueterem memoriam euoluere, & animaduertere, quomodo ciuitas regebatur tunc, cum ſecunda fortuna uſa eſt, ac beatą ciuium uita fuit: nam ſi ſtatus ille reip. reuo-

catus erit, eadem bona commodaq; expectari poterunt. Qui igitur leges utiles ferre uolunt, hoc ſpectare præcipue debent: non tamen in hoc ſolo toto animo occupatos eſſe, ſed etiam uidere oportet, quod adiunxit, quomodo aliæ gentes populique legibus inſtituti ſint.

Ὥστε δῆλον, ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι: ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἔστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους.

Cum cognoſcere leges, moreſque aliarum ciuitatum utile ſit, perſpicuum (inquit) eſt libros eos legiſſe quib. terrarum ſitus ac mores: inſtitutaq; plurimarum gentium continentur, mirificè ualere ad bonas leges condendas. Erant autem γῆς περίοδοι, quas uocat, commentarij, in quib. & poſituræ urbium, locorumq;, deſcriptæ forent: & incolarũ etiam leges, moreſque explicati. Eos autem conficere ſolent accurati, & diligentes homines, qui longinquas terras peragrant: aut hoc ſtudio delectati, aduenas, quæ uidere ipſi non potuerint, percũctati ſint ut docet Ariſtoteles in primo libro de rebus ſuperis.
» Δῆλον δὲ ἔστι τοῖς θεωμένοις τὰς τῆς γῆς περιόδους: ταύτας γὰρ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων παρ' ἑκάστων,
» οὕτως ἀνέγραψαν: ὅσων μὴ συμβέβηκεν αὐτόπτας γενέσθαι τοὺς λέγοντας. Eudoxus, rerum
cœleſtium ualdè peritus, plures libros ita inſcripſit, ut, ex Athenæo colligitur: qui in
» vij. δειπνοσοφιστῶν inquit. Εὔδοξος δ' ἐν ἕκτῳ τῆς περιόδου. teſtimonium; ex ijs, quoq; libris
» citatur ab interprete Apollonij Rhodij: ὡς ἱστορεῖ Εὔδοξος ἐν δ' γῆς περιόδου. unde etiam
Pytheam quendam hoc titulo libros ſcripſiſſe, intelligitur. Eadem autem ſcripta περιη-
» γήσεις, & περίπλους uocabant: Athenæus eodem libro. καὶ ὅσοι τὰς περιηγήσεις, καὶ
» τοὺς περίπλους ποιησάμενοι μετ' ἀκριβείας, ἐθέλει πάντα ἐκτίθεσθαι. Quib. ſcilicet regio-
num terreſtrium ac maritimarum: legumque ſingulorũ populorũ ſcientia contineretur.

Πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβουλὰς, αἱ τῶν περὶ τὰς πράξεις γραφόντων ἱστορίαι.

Vt accuratas morum, inſtitutorumque aliarum gentium animaduerſiones multum ualere dixit, ad leges condendas, ita ueteris memoriæ notitiam mirificè utilem, eſſe tradit ei, qui ſententiam in ſenatu, aut concione dicturus eſt: illa uero ex hiſtoria habebitur: adiuuant autem, qui perſuadere aliquid cupit in conſilio hiſtorię: quia inde exẽpla promit: quæ ad fidem faciendam mirum quantum ualent. Cum antea nominandi caſu, αἱ ἱστορίαι, ſcriptum foret, ſecutus fidem antiquiſſ. libri, accuſandi reſtitui. Intelligi autem debet χρήσιμον εἶναι, ut ſupra locutus eſt, anteq; id, quod interiectum eſt, tanq; corollarium quoddam, ut magis rem indicaret, interponeret.

Ἅπαντα δὲ ταῦτα πολιτικῆς, ἀλλ' οὐ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν.

Hęc autem (inquit) uidere, non dicendi artis, ſed ciuilis rationis, officium eſt & illius diſciplinæ proprię quęſtiones hæ ſunt: ab oratore tamen non abhorrent, quia ſtudium id colit, quod ſimulachrum quoddam eſt grauioris illius ſcientiæ: hoc autem adiunxit, ut iudicium, quod ſupra de facultate hac dicendi fecerat, confirmaret.

Περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν, τὰ μέγιστα τοσαῦτά ἐστι.

Fatetur ſe non omnia tradidiſſe, de quibus homines conſultare ſolent: id.n. infinitum fuiſſet, ſed quæ magni ponderis in illis ſunt, tantum tetigiſſe: ſtratum.n. nunc intelligit materiamq;, dicens περὶ ὧν. Res igitur (inquit) de quib. habere oportet propoſitiones, quæ ipſarum naturam aperiant, in hoc genere hęc ferè ſunt.

Ἐξ ὧν δὲ δεῖ καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων προτρέπειν, ἢ ἀποτρέπειν, λέγωμεν πάλιν.

Nunc (inquit) exponamus unde ducere argumenta poſſimus ad hæc ipſa, quæ maioris momenti ſunt, & alia etiam, quęcunq; in deliberationib. occurrunt, probanda: tradit .n. locos proprios huius materiei, ad quos referre ſe oporteat, qui aut ad aliquid impellunt, aut inde reflectunt: communes nanque omnium in poſteriore libro monſtrabit: ἐξ ὧν enim uocat locos, ex quibus eliciuntur argumenta. εἴδη autem appellare hęc ipſum

planum

planum eſt, ideſt proprias alicuius generis propoſitiones.

σχεδὸν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καὶ κοινῇ πᾶσι σκοπός τίς ἐστιν, οὗ στοχαζόμενοι, καὶ αἱροῦνται, καὶ φεύγουσι, καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶν ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἥτ᾽ εὐδαιμονία, καὶ τὰ μόρια αὐτῆς·

Vt melius, unde ducere argumēta poſſimus, ītelligamus: & quę ratio nobis tenēda ſit, cum alicui aliquid ſuadere uolumus, quem finem ſcopumque ſinguli homines, totęq́ ciuitates ſibi proponant in rebus ſuis, ſpectandum eſt: fermè nanq; ſinguli priuatim, publiceq́ conuentus hominū, tanquàm ſignum habent, quo omnia referunt, & ad quod oculos dirigentes, cuncta ſequuntur, aut fugiunt: expetunt.n. quæ eò ferre poſſint: uitant contraria. hoc autem (inquit) eſt, ut breui nunc agamus, & beatitudo, & partes ipſius: quæ nanque, ut partes, uitam beatam conſtituunt, à quibuſdam toto animo expetuntur.

Ὥστε παραδείγματος χάριν λάβωμεν τί ἐστιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡ εὐδαιμονία καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης: περὶ γὰρ ταύτης, καὶ τῶν εἰς ταύτην συντεινόντων: καὶ τῶν ἐναντίων ταύτῃ αἵ τε προτροπαὶ καὶ αἱ ἀποτροπαὶ πᾶσαι εἰσι.

Quare (inquit) exempli gratia ſumamus, quid ſit beatitudo: uimq́ ipſius exprimamus: non illam quidem ſubtiliter nunc & exquiſitè, ſed craſſo modo: qui huic tamen ſcriptioni, ſtudioq́ ſatis ſit: & quę partes eam conſtituunt, aperiamus: qui.n. conſilium alicui daturi ſunt, hanc benè cognitam habeant neceſſe eſſe, ut oſtendere poſſint ſe id ſuadere, quod illuc tendat, aut reuocare ab eo, quod ipſi contrarium eſt: nam illi quoque, qui de aliqua re deliberant, ut eam conſequantur, quos putant prudentes, in conſilium adhibent.

τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην, ἢ τῶν μορίων τι, ἢ μεῖζον ἀντ᾽ ἐλάττονος ποιοῦντα· δεῖ πράττειν: τὰ δὲ φθείροντα, ἢ ἐμποδίζοντα, ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα, μὴ πράττειν,

Quę efficere hanc poſſunt, aut ipſius partes, gerere (in uita) oportet: & ea etiam, quæ augere ipſas queant. Quare qui ad ea capeſſenda hortabitur, utile conſilium dabit: quæ uero aut perdunt, aut impediunt, quemadmodum etiam, quæ contraria ſunt, nullo modo gerenda: intelligit autem, quæ miſeriam gignunt; aut etiam quampiam earū rerum, quæ miſeram uitam conſtituunt.

Ἔστω δὴ εὐδαιμονία εὐπραξία μετὰ ἀρετῆς·

Quia non ad ueritatem in his libris, ſed ad opiniones hominum diſſerit, non eā, quam ueram putat, nec unam tantum definitionem uitę beatę, ſed & plures, & ab alijs excogitatas, uel multitudini potius probatas, adſert. prima hæc honeſtorum hominum erat: & ſanè ferri poteſt: multum.n. uirtuti tribuit. Quorum igitur res proſperę ſunt, ac uirtutem ſequuntur, ij beati putantur. In primo, & in decimo libro de uita & morib. ad Nicomachum accuratius ipſe uim beatitudinis expreſſit. Plutarchus etiam in commētario, quo adoleſcentes ad lectionem poëtarum præparat, quomodo ſtudioſi ſapientiæ caperent
» εὐδαιμονίαν, oſtendit: tradit.n. eos ita ipſam uocare ſolitos. παντελῆ τῶν ἀγαθῶν ἕξιν,
» ἢ κτῆσιν: nec non. τελειότητα βίου κατὰ φύσιν εὐροοῦντος. Hunc autem locum à felicitate primum affert: eò nanq; omnia referunt, quæ in uita homines expetunt. Quia uero generatim rurſus utilia, & bona ab ipſis expetuntur, ut de bono & utili in uniuerſum affert propoſitiones ac locos.

Ἡ αὐτάρκεια ζωῆς·

Aut poſſidere quod ſatis ſit ad uitā degēdā: hęc aūt definitio & reprehēdi magnopere, & laudari aliquo mō pōt: ſtatuere.n. prius oportet, quib. nā reb. uita egeat: ſapiētes nāq; paucis illā contentā exiſtimāt, qui, naturę deſideria nullo negotio expleri poſſe affirmāt, ut Epicurus: ille nanq; eodem uerbo utens, aiebat ſe præclarum bonum exiſtimare αὐτάρκειαν: contra alij multis, & quę ęgre parantur, falſò arbitrantur eam indigere: quare

auditor eſt: finis autem oratoris eſt perſuadere. Cum igitur auditor finis ſit (cur enim aliquis uerba faciat, niſi eum qui audit, habeat: cumque delectare, aut perſuadere uelit) rectè diuiditur dicendi ars, in tot partes, quot ſunt auſcultatores: finis.n.in omnib.reb. ſpectandus eſt.

Ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν, ἢ θεωρὸν εἶν, ἢ κριτήν: κριτὴν δὲ, ἢ τῶν γεγενημένων, ἢ τῶν μελλόντων.

Auditorum genera diſtinguens, docet tres illos eſſe. à duob. ipſorum muneribus: quorum alterum in duo tempora diuidatur, cum alterum unum tantum, tempus: præſens inq́, ſpectet. tria igitur tempora propoſita ipſis, tria efficiunt genera auditorum: Expreſſit autem (ut arbitror) hunc locum Cicero in Partitionibus, cum inquit. Audito- » rum eam genere diſtingui: nam aut auſcultator eſt modo qui audit: aut diſceptator, ideſt » rei ſententięq́ moderator, ita ut delectetur, aut ſtatuat aliquid: ſtatuit autem aut de præ- » teritis, ut iudex: aut de futuris, ut ſenatus. Sic tria ſunt genera. Iudicij, deliberationis, exornationis. Θεωροὺς uero ueteres Græci appellabant, quos publicè ad rem diuinā faciendā aliquò mitterent: & θεωρίδα nauigiū, quo uehebantur: In quo uerbo manebat flagitioſa illa Stratoclis aſſentatio, q cēſuerat, ut q ad Antigonum, Demetriumq́ Macedonas publicè ab Athenienſib. mittebātur: nō legati, ſed θεωροὶ uocarētur. tanq̃ ad deos, non ad reges fortunatoſq́ homines, mitterentur: addit autem Plutarchus, qui hoc commemorat: καθάπερ οἱ πυθοῖ, καὶ ὀλυμπίαζε τὰς πατρίους θυσίας ὑπὲρ τῶν πόλεων ἀπάγοντες ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἑορταῖς. Vocabātur etiā θεωροὶ, q ludos ſpectaculaq́ uiſebāt: ac nundinas demum eas frequentabant, quæ πανηγύρεις dicebantur: cum enim illic plurimi cōuenirent, orationes ſępe in laudem, uituperationemq́ alicuius recitabantur. θεωροὺς igitur auditores harum orationum uocat Ariſtoteles: quamuis, ut nomē declarat, illuc potius ſpectatum, quàm auditum ueneriant. Halicarnaſſeus in uita Lyſiæ, à nomine, quo conuentus illi uocarentur, in quib. plerunq́ hæ orationes haberentur, πανηγυρίζοντα earum auſcultatorē appellauit: ubi.n. ſeruaſſe illum diligenter id, quod decet, oſtende- » ret, inquit: ὃν τὸν αὐτὸν τρόπον δικαστῇ τε, καὶ ἐκκλησιαστῇ, καὶ πανηγυρίζοντι ὄχλῳ. Cicero ab officio, quo tunc fungebatur, illum auſcultatorem appellat: nam uerba etiā, quæ addit, ita ut delectetur, ad auſcultatorem hunc, & θεωρὸν pertinent. Θεωροὺς autem hos intellexit Cicero, cum in proœmio v. libri Tuſculanarum quæſtionum inquit. Eſſet aūt » quoddam genus eorum: idq́ uel maximè ingenuum, qui nec plauſum, nec lucrū quęre- » rent, ſed uiſendi gratia uenirent: ſtudioſeq́ perſpicerent, quid ageretur: & quę ſequuntur: nam uerbum etiam, unde appellati forent, expreſſit. Perſpicuum autem eſt hic exiſtimatorem appellari κριτὴν, non iudicem: exiſtimator.n.eſt, & qui in iudicijs, foroq́, & qui in ſenatu, aut concione de oratoris cauſa, ſententiaque iudicat. cum iudex proprio nomine ſit, qui litigatorem audit. in foro autem de pręteritis rebus agitur: in ſenatu de futuris ſententiæ dicuntur: utrunque autem intelligi ab Ariſtotele uerba ipſius declarant.

Ἔστι δ' ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων, οἷον ἐκκλησιαστής.

Ita ſe rem habere confirmat, ut tradiderat: aperitq́ qui huius, aut illius temporis res exiſtimet: primoq́ de rebus futuris ſtatuentem, exiſtimatoremq́ dicit eſſe, qui audiat uerba facientem in deliberatione. ἐκκλησιαστὴς.n.eſt, qui in concione ſtat: Cicero aut de fu- » turis, inquit, ut ſenatus: nam de ſumma rep. Romani in ſenatu agebant. Græci ferè homines in concione deliberabant.

Ὁ δὲ περὶ τῶν γεγενημένων: οἷον, ὁ δικαστής.

Qui uero ſententia ſua de reb. factis iam, præteritiſq́ ſtatuit, iudex eſt, inquit: in foro enim plerunq́ pręteritę res exiſtimari cōſuerunt, factę ſint, an non factę, ęquę, an iniquę fuerint. οἷον autem & hic, & paulo ſupra, ubi inquit, οἷον ἐκκλησιαστὴς, addit: quia non hi ſoli de illis exiſtimant: pręcipuè tamen ipſi. unde inquit, exempli gratia, iudex.

Ὁ δὲ περὶ τῆς δυνάμεως, ὁ θεωρός.

De facultate uero oratoris, ac de ui dicendi ipſius, qui iudicat, ille θεωρὸς eſt, ſi eam

rem

rem, quam laudandam ſuſcepit ornare ille potuit: nam in oſtentatione omne munus ipſius poſitum eſt.

Ωστ᾽ ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων, τῶν ῥητορικῶν. συμβουλευτικόν. δικανικόν. ἐπιδεικτικόν.

Quare (inquit) cum planum factum ſit tria genera eſſe auditorum, neceſſe eſt, quod diximus, uerum ſit, tria etiam genera eſſe dicendi: diſtinguuntur. n. illæ diſtinctis uariatisq; auditoribus: appellat autē nunc ipſa: uocatq;, quod auditorem ἐκκλησιαστὴν nactum eſt, à deliberando συμβουλευτικόν: quod uero iudicem, δικανικόν: ἐπιδεικτικὸν uero, quod ad pompam habetur, & demonſtratiuum à latinis uocatur: eius auditor eſt θεωρός.

Συμβουλῆς δὲ, τὸ μὲν, προτροπή: τὸ δὲ, ἀποτροπή.

Deliberationis uero duę partes ſunt, quarum altera, ſuaſio: altera, diſſuaſio appellatur: his. n. Latinis uerbis Cicero in hac re exprimenda uſus eſt. Diſtinguit autem nunc genera dicendi à diuerſitate officiorum.

ἀεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες, καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες, τούτων θάτερον ποιοῦσι.

Probat duas tantum partes inueniri deliberandi generis: qui priuatim enim (inquit) alicui conſilium dant, & qui publicè de quo deliberatur, ſententiam dicunt, neceſſario aut ſuadent, aut diſſuadent.

Δίκης δὲ, τὸ μὲν κατηγορία: τὸ δὲ, ἀπολογία: τούτων γὰρ ὁποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφισβητοῦντας.

Iudiciorum autem partes ſunt accuſatio & defenſio, quod ſtatim uerum eſſe confirmat, inquiens: qui nanq; in foro cum aliquo controuerſantur, neceſſe eſt alterum horum faciant: aut. n. reum ipſum agunt: aut ſalutem, exiſtimationemq; ſuā, in periculum uocatam, tuentur: tertium nihil eſt.

ἐπιδεικτικοῦ δὲ, τὸ μὲν, ἔπαινος: τὸ δὲ, ψόγος.

Demonſtratiui autem generis partes ſunt laus & uituperatio. Cauſam, cur plures non ſint, ut in ſuperioribus generib. fecerat, ipſe non aperit: eadem tamen huc quoque transferri poteſt: qui enim in aliquem dicunt, aut laudant hominem, aut uituperant.

χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσί. τῷ μὲν συμβουλεύοντι, ὁ μέλλων: περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων, συμβουλεύει, ἢ προτρέπων, ἢ ἀποτρέπων.

A temporum diuerſitate nunc differre inter ſe ipſa oſtendit: habent. n. ſingula genera ſuum quoddam, ac proprium tempus. Tempora igitur quoque (inquit) trium horum generum diuerſa ſunt: & numero ipſis adęquantur. quod autem ad deliberationem pertinet, idem ſenſit Cicero, quamuis quandoq; inſtantis, aut facti tradat in deliberatione
„ diſceptationem eſſe, raro tamen (inquit) hoc fit, uerba ipſius. In deliberationibus ple-
„ runq; ex futuri, raro etiam ex inſtantis, aut facti. In Partitionib. tamen à iudicio philo-
„ ſophi nulla re diſcrepat: inquit. n. Reliquum genus cauſarum aut in prouiſione poſteri
„ temporis, aut in præteriti diſceptatione uerſatur: quorum alterum deliberationis eſt: alterum, iudicij: & ſanè cum de inſtanti aut facto in deliberationibus quæritur, id fit quatenus futurum adiuuant: nullo. n. pacto, niſi de futuris rebus, conſultari poteſt. Demoſthenes pro Cteſiphonte omnino res factas à deliberatione excludit: concedit tamen de inſtantib. reb. deliberari rectè poſſe. ἀλλὰ μὴν τὸ μὲν παρεληλυθὸς ἀεὶ παρὰ πᾶσιν ἀφεῖται, καὶ οὐδεὶς περὶ τούτου προτίθησιν οὐδαμοῦ βουλήν: τὸ δὲ μέλλον, ἢ τὸ παρὸν, τὴν τοῦ συμβούλου τάξιν ἀπαιτεῖ.

τῷ δὲ δικαζομένῳ, ὁ γενόμενος: περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἀεὶ, ὁ μὲν, κατηγορεῖ: ὁ δὲ, ἀπολογεῖται.

Ei uero (inquit) qui cauſam dicit in foro, præteritum tempus propoſitū eſt: cuius rei rationem reddens, inquit: de reb. enim factis ſemper alter eorū accuſat: alter defendit.

τῷ δ' ἐπιδεικτικῷ, κυριώτατος μὲν ὁ παρών, κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα ἐπαινοῦσιν, ἢ ψέγουσι πάντες.

Demonſtratiui generis maximè proprium eſt pręſens: qui.n. aliquē laudant, aut uituperāt, uitā illius qualis tunc eſt, ſpectant: quāuis.n. prẹteritis temporibus uir probus ſtudioſusq́ fuerit, ſi tunc facinoribus ſe inquinauit, & intemperans factus eſt, laudari uerè non poteſt: defendi magis poteſt, ac ſæpe etiam ueniam nouorum flagitiorum impetrabit à iudicibus, qui noua ipſius delicta cum ueteribus meritis compenſabunt.

Προσχρῶνται δὲ πολλάκις, καὶ τὰ γενόμενα ἀναμιμνήσκοντες, καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες.

Cum maximè proprium huius generis tempus indicaſſet, fatetur eos, qui quempiam laudant aut uituperant, uti prætereа duob. alijs temporib. cum ſcilicet præterita illius facta, quæ id, quod agunt, adiuuant, ipſi commemorant, aut huiuſcemodi illum fore coniecturis quibuſdam oſtendere conantur: & tanq̃ ariolantur.

τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερον ἐστὶ: καὶ τρισὶν οὖσι, τρία.

Vt diuerſas partes officiaq́ habere: nec non diuerſa tempora ſpectare, genera dicendi monſtrauit, ita etiam diuerſos fines ſibi proponere, oſtendit: ſingula.n. ſuum quēdam, ac certum habent: q̃uis quandoq́, ut infra ipſe accuratè docet, admiſceant aliorum generum fines. Cum autem genera tria ſint, fines quoq́ ipſi tres erunt: qui uero illi ſint, & cur non plures ſingulorum, copioſè tradit.

Τῷ μὲν συμβουλεύοντι, τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν: ὁ μὲν γὰρ προτρέπων, ὡς βέλτιον συμβουλεύει: ὁ δὲ ἀποτρέπων, ὡς χεῖρον ἀποτρέπει: τὰ δ' ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει: ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον: ἢ καλὸν, ἢ αἰσχρόν.

Cicero adoleſcens à iudicio Ariſtotelis hac quoq́ in re diſcrepauit: ætas tamē poſtea ipſum, rerumq́ uſus docuit ſummum hunc doctorem uerè de hac re ſtatuiſſe: ſenten-
» tiam.n. illam ſuam ueterem repudiauit. In ij. de inuentione. In deliberatiuo autem Ari-
» ſtoteli placet, utilitatē: nobis & honeſtatem, & utilitatem. In Partitionib. uero, quē librū
» ſenex iā ſcripſit. Eſt igitur in deliberādo finis utilitas. Secundo tñ libro de oratore conatur ſententiā illam, quā primis uitæ ſuæ temporib. adamarat, defendere, & contra hunc noſtrū: quamuis noīe eum non appellet, per Antonij perſonam ita diſputat. Ergo in ſua-
» dendo nihil eſt optabilius, quàm dignitas: nā qui utilitatē putat, non quid maximè ue-
» lit ſuaſor, ſed quid interdum magis ſequatur, uidet: nemo eſt.n. pręſertim in tam clara
» ciuitate, quin putet expetendam maximè dignitatem, ſed uincit utilitas plerunque: cū
» ſubeſt ille timor, ea neglecta, ne dignitatem quidem poſſe retineri. Archidamus etiam fortis uir apud Iſocratem, qui orationem ei ſcripſit, ſtomachatur eſſe aliquos, qui utilitatem quęrendam cenſeant, à iudicioq́ ipſorum docet ſe magnopere diſſentire: nec aliquid unquàm ei, quod ęquum & honeſtum eſt, præponendum putat. Hic igitur Ariſtoteles omnino deliberanti propoſitum eſſe uult, quod conducit, aut obeſt: ſemper.n. qui facere aliquid ſuadet, ad illud, ut ad melius, impellere: qui uero diſſuadet, ut à deteriore auertere: alia autem, quæcunq́ tangunt, ad hoc referre teſtatur: Siue æquum, aut iniquum ſit: ſiue honeſtum, aut turpe.

Τοῖς δὲ δικαζομένοις, τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον: τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα.

Conuenit in hoc Ciceroni cū ſummo hoc doctore: ipſius.n. uerba ſunt: In iudicijs quid
» æquum ſit quęritur. Ariſtoteles autem ijs, qui in hoc genere uerſantur, quod iuſtum & iniuſtum eſt, primo propoſitum eſſe uult. cuncta autem alia & ipſos, ut deliberantes, ut hæc adiuuantia adſumere: quem.n. accuſant oſtendere conantur, rem iniquam feciſſe: quem defendunt, nihil contra leges commiſiſſe. Si eoſdem ſimul probare poſſunt: aut utilem rem feciſſe, inutilem ue: aut honeſtam, ac turpem: id, ut primum ipſorum conſilium adiuuans, non repudiant.

τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν: τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσι.

Laudantib. ac uituperantib. (quæ munia demonſtratiui generis ſunt) quod honeſtū eſt ac turpe, propoſitum eſt. Quod ſi aliquando & ipſi, quem laudanr, oſtendunt rem utilem feciſſe aut ęquam, eò referunt, & ad dignitatem omnia confirmandam adſumūt. ut cum uituperanr quempiam, inprimis ſtudent probare ipſum rem turpē, ac plenam dedecoris feciſſe. Cum tamen unà mōſtrare poſſunt, eam quoq; & detrimentoſam & iniquam eſſe, id quoq;, ut ſuperiorem culpam augens, non omittunt.

Σημεῖον δ' ὅτι τὸ εἰρημένον ἑκάστοις τέλος: περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσειεν: οἷον ὁ δικαζόμενος ὡς οὐ γέγονεν, ἢ ὡς οὐκ ἔβλαψεν: ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέποτ' ἂν ὁμολογήσειεν: οὐδὲν γὰρ ἂν ἔδει δίκης:.

Argumento (inquit) eſſe poteſt, quod aſſignatus ipſis, tierus omnium finis ſit: de alijs .n. aliquando, ſi premerentur ab aduerſarijs, non ualdè cōtenderent, & aliquando non controuerſarentur: ſed & annuerent, & manus darent. exempli gratia inquit. reus rem cuius inſimulatur, factam non negaret, & quin leſerit, in diſceptationem non ueniret. nunquàm autem induci poſſet, ut iniuſtè ſe feciſſe fateretur: neq;.n. iudicio opus fuiſſet. hoc autem, quia nihil controuerſiæ reſtaret.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλεύοντες τὰ μὲν ἄλλα, πολλάκις προΐενται: ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσιν, ἢ ἀπ' ὠφελίμων ἀποτρέπουσιν, οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν,

Eodē pacto (inquit) & q consiliū dant, alia ſępenumero effundūt: nec retinere ac tueri toto pectore conātur: neq; tñ ijdē induci unq; poſſent, ut faterentur ſe inutiles res faciendas ſuadere, aut ab utilibus reuocare. quo ſigno intelligi pōt finē huius generis eſſe utilitatē. Animaduertēda aūt diligēter uis uerbi προΐενται: ſignificat.n. ipſos cū aliquantulū ea defēderint, poſtea eripi ſibi pati, & ſine magno labore abijcere, & concedere aduerſarijs.

Ὡς δ' οὐκ ἄδικον τοὺς ἀστυγείτονας καταδουλοῦσθαι: καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, πολλάκις οὐδὲν φροντίζουσιν.

Tanta uis eſt utilitatis in rep. adminiſtranda, ut illi, qui conſilium dant, omnia recta eſſe & æqua dicant, quæ reip. proſunt: ac ſępe etiam, ſi ex illis quæras, non uerentur dicere, iniuſtum eſſe uicinos populos in ſeruitutem redigere, & qui nulla iniuria laceſſiuerunt: uidetur ſanè iniquum eſſe, & eſt, id ſuadere: uincit tamen utilitas, & eos, qui id faciunt, non pudet hoc fateri. Vicinitas poſtulare potius uidebatur, ut defenderetur: illi non ſe putant peccare ſi dicant eam opprimendam. Virgilius etiam πάλος à propinquitate loci excitauit, & hanc ipſam uocem expreſſit, cum inquit.

» Vicinę, ruptis inter ſe legibus, urbes Arma ferunt.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες, καὶ οἱ ψέγοντες, οὐ σκοποῦσιν, εἰ συμφέροντα ἔπραξεν ἢ βλαβερά, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις τιθέασιν, ὅτι ὀλιγωρήσας τοῦ αὐτῷ λυσιτελοῦντος, ἔπραξέ τι καλόν.

Eodem modo (inquit) qui in demonſtrandi genere uerſantur: laudantque aut uituperant, non attendunt, ſi res utiles, aut detrimentoſas ſibi geſſit, ſed contra ſępe laudi ipſi dant, quod propriam utilitatem negligens, facinus honeſtum aliquod fecit. Quamuis autem hoc exemplo ſtatim probet Ariſtoteles: nihilq; magis uerum dici poſſit, teſtimonio tamen ſummi dicendi magiſtri idem declarare, non malum erit: Simulq; locum, mirificè cum hoc congruentem, indicare: Iſocrates nanque in Panegyrico, cum oſtendiſſet Athenas fuiſſe ſemper perfugium, & tanq; portum miſerorum: multosq; è maximis calamitatib. ope ipſius ſubleuatos, irridet nō nullos, qui uitio ei hoc dabant: quod malo conſilio uſa, neglecta amicitia fortunatorū, ſe adplicuiſſet ad ſocietatē tenuiorū: Docetq; quod illi aiebāt, inſimulare eā uolēres, ad ipſam ornādā ualdè accōmodatū eſſe: Nec.n. illa neſciebat, quod ageret, ſed pijs his officijs delectabatur: malebatq; infirmiorib. cōtra id, quod prodeſſet, auxiliū ferre, q; cū ualidiorib. ob proprias utilitates, ad inferēdas iniurias ſe cōiungere. ἐν ἐπαίνῳ τιθέασι, quod inquit: hūc modū loquēdi imita-

tus eſt Cicero in Topicis. Conſilio iuuare ciues magna in laude ponẽdũ eſt. In Bruto.
» Ipſum Latinè loqui, eſt in magna laude ponẽdũ. Halicarnaſſeus ἐν αἰσχύνῃ τίθεσθαι, pro
» uerecundari & erubeſcere uſurpauit in uita Lyſiæ: Εὖ γὰρ, ὅτι καὶ τὰ παρ' ἑτέροις εἰρημένα
» λαμβάνοντες, ὀλίγοι δεῖν πάντες, οὐκ ἐν αἰσχύνῃ τίθενται τὸ ἔργον. Nolo (inquit) illis nunc exprobrare, quod cum penè cuncti dictas ab alijs ſententias ſumant, & ſcripta aliorum expilent, pudore nullo afficiuntur: nec putant ſe rem turpem facere.

οἷον Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἑταίρῳ Πατρόκλῳ, εἰδὼς, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἐξὸν ζῆν· τούτῳ δὲ ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος, κάλλιον: τὸ δὲ ζῆν, συμφέρον.

Illuſtri exemplo ad rem confirmandam utitur. Ceu (inquit) Achillem in cœlum ferunt, qui laudes ipſius perſequuntur, quod opitulatus eſt Patroclo ſodali ſuo, cꝫ uis exploratum haberet neceſſariò ſe non multo poſt moriturum, ſi id feciſſet: cum liceret ipſi, inulta morte eius relicta, incolumem domum reuerti. Huic autem, addidit, uim exempli explanans, mors pro amico obita, inprimis honeſta fuit: uita uero, quam præ dignitate ſpreuit, utilis fuiſſet. Idem cum de laudationum genere in ij. libro de ora
» tore breuiter diſſereret, Cicero elegantiſſimè expoſuit. Gratiſſima autem laus eorum
» factorum habetur, quæ ſuſcepta uidentur à uiris fortibus ſine emolumento, ac præmio:
» quę uero etiam cum labore, & periculo ipſorum, hęc habent uberrimam copiam ad laudandum. Animaduertendum uero βοηθεῖν etiam de mortuo rectè dici: uidebatur. n. magis conuenire hoc uerbum, cum quiſpiam uiuenti & in periculo conſtituto, opitulatur: opeq́ꝫ, quam ei fert, malum ab eo arcet. Plato quoq́ꝫ in ſympoſio eodem pacto hoc uerbum uſurpauit, cum & ipſe de hac ipſa re loqueretur: & magnificè uirtutem Achillis cõmendaret, qui elegerit ut amatori ſuo auxiliaretur: eiusq́ꝫ mortem ulciſceretur: non, ut ille uiueret, mori: ſed, cum in uita illum retinere iam non poſſet, morti illius ſuam adiungere. luculentiſſimis autem uerbis, artificioſiſſimeq́ꝫ totam hanc ſententiam expreſſit
» eruditiſſimus & politiſſ. ſcriptor. ἐτόλμησεν ἑλέσθαι, βοηθήσας τῷ ἐραστῇ Πατρόκλῳ: οὐ μό-
» νον ὑπεραποθανεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπαποθανεῖν τετελευτηκότι.

Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον τὰς προτάσεις: τὰ γὰρ τεκμήρια, καὶ τὰ εἰκότα, καὶ τὰ σημεῖα, προτάσεις εἰσὶ ῥητορικαί.

Planum autem eſt (inquit) ex ijs, quæ explicata ſunt, oportere primum habere propoſitiones paratas de ijs ipſis generib. ac de finibus ipſorum, ut probare queas rem utilem eſſe, aut æquam, aut honeſtam: ſiue contra: commodè. n. hæc tractari non poſſunt, niſi ſibi prius quiſpiam copiam propoſitionum comparauerit: unde autem illę gignantur in hoc ſtudio, ſunt hæc: orator. n. tanquàm ſyluam habet, proprias rerum notas, ueriſimilia, ac ſigna. Cum autem ſupra ſe diligenter agere uelle dixiſſet de proprijs ſingulorum generum propoſitionibus, ſi antea diuiſionem generũ ipſorum feciſſet, hac præceptione abſoluta, illud ipſum aggreditur.

Ὅλως μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεών ἐστι: τὸ δ' ἐνθύμημα, συλλογισμός ἐστι: συνεστηκὼς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων.

Rationem reddit, cur hę propoſitiones: proprię ſcilicet ſingulorum generum, quę cõſtant, ex proprijs notis, ex ueriſimilib. & ſignis, neceſſarię oratori ſint, ac niſi illis antea ſedulo comparatis, ipſe munere ſuo fungi non poſſit: ſyllogiſmus. n. (inquit) ſine propoſitionib. conſtare non poteſt: enthymema autem & ipſe ſyllogiſmus eſt, ſed oratorius, & ex ea materia conflatus.

Ἐπεὶ δὲ οὔτε πραχθῆναι οἷόν τε, οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ ἀδύνατα, ἀλλὰ τὰ δυνατά: οὐδὲ τὰ μὴ γενόμενα, ἢ μὴ ἐσόμενα, οὐχ οἷόν τε τὰ μὲν, πεπρᾶχθαι: τὰ δὲ, πραχθήσεσθαι, ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι, καὶ τῷ δικαζομένῳ, καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ, ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ, καὶ ἀδυνάτου: καὶ εἰ γέγονεν, ἢ μή: καὶ εἰ ἔσται, ἢ μή.

Non nulla adhuc reſtabant, de quib. docet antea diligenter, captãdas propoſitiones eſſe, nõ minus, cꝫ de finib. triũ generũ: illa uero propria huius aut illius generis nõ ſunt, ſed cõmunia oium ut de eo, quod fieri poſſit: & de cõtrario illius, quod effici nullo pacto

cto poteſt: necnō quib. intelligatur aliquid iam extitiſſe, aut poſtea factū iri. Hæc igitur nūc ſignificat: ꝓbatq; neceſſariā eſſe ſuppellectilē harū ꝓpoſitionū: quę ſunt de eo, quod fieri poſsit, aut nō poſsit. nec nō etiā cōparandas tradit quib. probes ſi factū eſt aliquid, an non. ut etiā quæ ualent ad confirmandū quippiam factū iri, aut non factum iri. Vtilitatem aūt primum huius rei demonſtrat: indeque confirmat, omitti non debere huiuſcemodi propoſitionum comparationem. In ij. uero horum librorū, quàmuis hæ ſpecies à nullo trium generum penitus excludantur, indicat tamen cui magis conueniāt, & locos etiam illarum indagandarum diligenter oſtendit. Quoniam (inquit) uſu uenire non poteſt, ut facta ſint: neq; etiam factum iri poſſunt ea, quæ fieri non poſſunt, ſed quæ fieri tantum poſſunt: neq; etiam ea, quæ facta non ſunt, aut quæ nunquàm futura ſunt, uſu uenire poteſt, ut altera facta ſint: altera autem factum iri debeant, neceſſe eſt & ei, qui conſilium in deliberatione aliqua dat, & ei qui in foro cauſas dicit, & ad pompam etiam dicenti, propoſitiones tenere de reb. illis, quas ſupra oſtendi. Animaduertendum autem illius ἐπεὶ, quod initio huius partis poſitum eſt, ἀνταπόδοσιν, redditionemq; eſſe, ἀναγκαῖον, & quæ ſequuntur.

Ἔτι δὲ ἐπεὶ ἅπαντες, καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες, καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, καὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι, οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρὸν.

Oſtendit etiam officium eſſe bonorum oratorum facultatem ſibi comparare, qua poſſint augere, & minuere quod uolunt. Vnde ꝓpoſitiones tenere oportet de magnitudine rerū, & exiguitate, & de maiore ac minore bono. hoc. n. quoq; trib. generib. commune eſt. quæ genera ſignificat à munerib. ipſorū: cum. n. (inquit) qui laudant ac uituperant, manifeſtò intellexit demoſtratiuum genus: cum uero, qui impellunt aliquò aut reuocant, deliberatiuum: quemadmodum etiam, cum qui accuſant & defendunt, iudiciale. Τὰ εἰρημένα autem: ideſt quæ nunc à me indicata ſunt, fines ſcilicet eorum generum. Intelligo autem, qui in demonſtratiuo genere uerſantur, oſtendere quos laudant, honeſtè facere: & quos uituperant, turpiter: & qui in deliberatiuo, ad aliquid, quod conducere poſsit, excitant: aut ab eo, quod uim habeat nocendi, reuocant, docere id futurum utile aut detrimentoſum: eadem autem ratio eſt tertij generis. Nō tātum igitur (inquit) in hoc occupati ſunt, ſed ſtudent, aut augere aut minuere illa, ut ipſis commodum eſt: & ut partes, quas agunt, poſtulant.

Ἢ τὸ ἀγαθὸν, ἢ τὸ κακὸν: ἢ τὸ καλὸν, ἢ τὸ αἰσχρὸν: ἢ τὸ δίκαιον, ἢ τὸ ἄδικον.

Fines trium generum ponit: prima autem, contraria inter ſe uerba, finis ſunt deliberationis: bonum autem & malum, utile atque inutile appellat. Non ſolum igitur qui ſuadent aliquid, illud utile eſſe oſtendunt, ſed magnopere utile: qui uero aliquid diſſuadent, non tantum illud detrimentoſum, ſed mirifice detrimentoſum eſſe declarant: ut qui aliquem laudant, non ſolum honeſtum facinus feciſſe, & qui uituperant, turpe: ſed etiam magnitudinem illa habere demonſtrant. Idem faciunt, qui in tertio genere uerſantur: ipſi enim quoque rem illam æquam, aut iniquam amplitudine quadam præditam eſſe, probare ſtudent.

Ἢ καθ᾽ αὑτὰ λέγοντες, ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαραβάλλοντες.

Aut ſua ui magna, paruaue illa uocantes: aut committentes ipſa, & alterum eorum cum altero conferentes: magnum enim & paruum, aliquid appellare poſſumus naturam tantum illius ſpectantes: poſſumus etiam cum alio conferentes: ut cum dicimus: hoc ſanè magnum: hoc uero paruum eſt. Hoc ipſe quoq; docet in v. de ortu animantium. αἴτιον δ᾽ ὅτι τὸ μέγα, καὶ τὸ μικρὸν: καὶ τὸ πολὺ, καὶ τὸ ὀλίγον, τὰ μὲν, ἁπλῶς λέγεται: τὰ δὲ, πρὸς ἄλληλα. Quod ſi ueritatem, non conſuctudinem hominum ſpectamus, magnum paruumq; ſemper comparatè dicitur: ut ipſe in κατηγορίαις oſtendit: conſuetudo tamē ſermonis uocat magnum, quod ad eam magnitudinem, quæ repperitur in ijs, quę ſunt eiuſdem generis, peruenit: ut montem magnum, communem montium magnitudinem nobis proponentes, dicimus: comparatè uerò cum certo cuidam definitoq; aliquid comparatur, ut mons, qui communi montium magnitudine ſpectata, non

dïceretur magnus, cum minore multo collatus,magnus & ipſe uocatur.

Δῆλον ὅτι δέοι ἂν καὶ περὶ μεγέθους, καὶ μικρότητος: καὶ τοῦ μείζονος, καὶ τοῦ ἐλάττονος, προτάσεις ἔχειν.

Hæc eſt redditio illius, quod multo antea poſuit, ἐπεὶ ἅπαντες, & quæ ſequuntur: cũ enim ita ſe res habeat: paſsimq́ oratores, ut cauſa ipſorum poſtulat, res amplificent aut conterant, perſpicuum eſt debere ſe ita illos inſtruere, ut hoc præſtare eximiè poſsint. Cum hæc res tanto in uſu ſit: tantoſq́ fructus ferat, opera danda eſt, ut nobis magnam copiam illarum propoſitionum comparemus, quib. confirmare poſsimus, quod oſtendere uolumus, magnitudinem habere: aut, ſi res poſcat, exiguitatem: ubi ſcilicet alicuius natura ſimpliciter ſpectatur, de magnitudine & exiguitate: cum ex comparatione, quo oſtendere poſsimus altero maius, aut minus eſſe, quod quæritur.

Καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου.

Opus (inquam) foret propoſitiones tenere, quæ magni, maiorisq́ naturam explicent in uniuerſum: nec non ſingillatim, quæ huius, illiuſue rei, magnitudinem præſtantiamq́ tradant: aliter enim, inſtructus paratuſq́ orator nullo modo eſſe poteſt.

Οἷον τί μεῖζον ἀγαθὸν, ἢ ἔλαττον, ἢ ἀδίκημα, ἢ δικαίωμα. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων.

Exempla nunc in ſingulis generib. ponit. ceu (inquit) quod maius bonum utileq́ ſit, aut minus, quod eſt deliberatiui: quod flagitium contraq́ leges commiſſum, aut ex legib. iuſteq́ adminiſtratum: maius ſcilicet aut minus ſit: quod ad iudiciale pertinet. Eodemq́ pacto (inquit) in cęteris, intelligens honeſtum & turpe, in genere exornationis.

Περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται: μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου τούτων οἷον περὶ ὧν συμβουλή: καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι: τρίτον δὲ, περὶ ὧν αἱ δίκαι.

Repetit, quid proxima ſuperiore parte egerit: ſtatimq́ proponit, quid aggredi, & tradere nunc cogitet: illa autem ſunt, quę ſupra indicarat, ſeriem huius ſcriptionis requirere: propoſitiones ſcilicet propriæ huius, aut illius generis. Oſtendi enim (inquit) quæ ſunt res, quas benè cognitas, & pertractatas habere oportet & ad quas magnam ſuppellectilem propoſitionum habere neceſſe eſt: illæ autem trium generum communes ſunt. His uero explicatis, ſeorſum nunc de propoſitionib. ſingulorum horum generum diſputabo. Ceu, quæ nam ſint, de quib. conſultatio tantum conficitur: & unde promũtur propoſitiones, ſi aliquid ſuadere aut diſſuadere uelis: nec non de quib. orationes in demonſtrandi genere habentur: tertium uero eſt de quib. iudicia in forenſi genere fiunt.

Πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον, περὶ ποῖα ἀγαθὰ, ἢ κακὰ, ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει: ἐπειδὴ οὐ περὶ ἅπαντα, ἀλλ᾽ ὅσα ἐνδέχεται καὶ γενέσθαι, καὶ μή.

Deliberandi genus primum pertractat, &, quæ res in deliberationem cadant, oſtendit. De hoc uero plurib. ipſe locis diſſeruit. ut in iij. libro de morib. ad Nicomachum. In primis autem ſciendum non uerſari circa omnem materiem, qui conſultat, ſed circa res tantum, quæ eam naturam habent, ut & fieri, & non fieri poſsint: neq; alteri tãtum horum addicta ſint: idq́ perpetuò ſeruent. Cum igitur (inquit) finis huius generis ſit bonum ac malum, in primis uidendum eſt, in quib. bonis malisq́ quærendis, occupetur qui conſilium dat: non pauca enim aliena à munere ipſius ſunt.

Ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν, ἢ ἔσται: ἢ ἀδύνατον εἶναι, ἢ γενέσθαι, περὶ δὲ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή.

Quæcunq́ uerò neceſſariò, aut iam ſunt, aut erunt: aut contra fieri non poteſt, ut aut nunc ſint, aut aliquando fiant, de ijs ſanè deliberatio non eſt. Prioris generis ſunt res ſempiternæ: de ęternis enim reb. nemo cõſilium cogit: ut de ortu ſolis & alijs etiam rebus, quæ in mundo neceſſariò, & certa quadam lege, fiunt. neq; etiam de mathematicis, ut de dimetiente, & latere: quod communem menſuram inter ſe non habent. Poſterioris uero, hominem natum non mori. Nemo igitur tam ſtultus eſſet, ut deliberaret, quomodo poſſit immortalitatem adipiſci: hac enim condicione nati ſumus, ut mortem declinare nequeamus. Cicero etiam in ij. de oratore inquit. Inciditur enim omnis iam de

» liberatio

liberatio, ſi intelligitur non poſſe fieri, aut ſi neceſsitas affertur. Particulam δὲ, inuentam à me in ſcriptis omnib. libris, reſtitui: quamuis ornatum potius uerborum, quàm ſententiam adiuuet: quomodo etiam ſupra poſitam indicaui in antapodoſi illa: δῆλον δ' ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν: ibi enim quoq; ſuperuacanea uidetur. γενέσθαι uero hic fore, futura ue eſſe ſignificat: deliberatur enim de reb. futuris. Iſocrates quoq; in libro ad Philippum. οὔτε γὰρ Ἀργείους φίλους ἄν ποτε γενέσθαι Λακεδαιμονίοις. neq; futurum unquàm tempus, quo coierint amicitiam Argiui cum Lacedęmonijs, tam infenſo animo, atque inimico inter ſe ſunt.

Οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων: ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἔνια, καὶ ἀπὸ τύχης γινόμενα ἀγαθὰ τῶν ἐνδεχομένων καὶ γίνεσθαι, καὶ μή, περὶ ὧν οὐδὲν πρὸ ἔργου τὸ συμβουλεύειν

Quamuis quæ fieri, aut non fieri poſſunt, uerè materiam eſſe ſuaſionum dixerimus, nõ tamen cuncta, quæ hanc naturam habent, in deliberationem cadunt: nam quædam etiam huius generis ab ea aliena ſunt; non nulla enim commoda, quę à natura exiſtunt, ut quædam etiam, quæ caſu fortuitoq; fiunt, quæ ſanè eſſe & non eſſe poſſunt, ſi conſilio & accurata de illis reb. deliberatione impetrare quęreremus, ſtulti meritò haberemur, nec quicquàm proficeremus: bona; quæ naturæ beneficio habemus ſunt, pulchritudo, uires, & huiuſcemodi alia: quę temerè ad nos deueniunt, ut ſi theſaurum inueniamus.

Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι: τοιαῦτα δ' ἐστίν, ὅσα πέφυκεν ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς: καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστιν.

In illis quærendis laborare debemus, quæ deliberationis ſunt: quæ autem naturã hanc habeant, iudicare debemus, non quid ſtulti, & inſani faciant, ſpectantes: furentes enim ſtolidiq; homines de ijs etiam, quæ in ipſorum poteſtate non ſunt, in quibuſq; operam perdunt, deliberare ſolent, ſed quid ſani uiri prudentesq;: hoc enim ipſe in iij. libro de moribus ad Nicomachum ſpectandum eſſe admonuit. quæ autem βουλευτὰ ſint diligenter nunc docet. Huiuſcemodi autem (inquit) cuncta ſunt, quæ ad nos referuntur: & quorum procreationis initium in manu noſtra, arbitrioq; poſitum eſt. Sed alijs quoq; in locis hæc copioſius tradidit. Cum uerò hic excuſi quidam libri perperam συμβουλεύεσθαι haberent, βουλεύεσθαι emendaui, ut in meliorib. ſcriptis, & excuſis non nullis legi animaduerti: βουλεύεσθαι enim illi dicuntur, qui conſilium cogunt, ſententiamq; aliorum expectãt. συμβουλεύεσθαι, qui in deliberationem uocati, quid ſentiant de ea re dicũt.

Μέχρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν, εἰ ἡμῖν δυνατά, ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι.

Sed nec cunctas res, quæ poteſtatis hominum ſunt, liberè ſuadere poſſumus, ut ij aggrediantur, quib. conſilium damus: uidendum enim accuratè prius, num ab ipſis effici, aut non effici illę poſsint: quo perſpecto & cognito, rectè tunc aut ad ea impellemus, aut inde reuocabimus.

Καθ' ἕκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι, καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη, περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν. ἔτι δ' ὅσον ἐνδέχεται περὶ αὐτῶν διορίζειν κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν.

Docet non eſſe officium eius, qui artem dicendi tradat, laborare ut exquiſitè ſingula enumeret, atq; in ſpecies propoſitionesq; proprias reducat, de quib. aliquando conſuerunt agere in ſenatu, aut in concione: quemadmodum etiam non oportere hæc ipſa, quę tradita ſunt, quærere hoc tempore ſubtili illa norma, qua quæri poſſent: quaq; illa explicaret, qui ueritatem harum rerum, non uſum indagaret: ut duob. modis peccari poſſe ab eo, qui ueram uiam horum tractandorum non teneat, indicare uideatur: & quod ſingula etiam, quæ ſine damno relinqui poſſunt, nimis curioſe perquirat: & quod ea ipſa, quæ tradat, accuratius, quàm huic ſtudio opus ſit, explicet.

Διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορικῆς εἶναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφρονεστέρας, καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς.

Cauſam huius rei affert, inquiens. quia nõ eſt dicendi artis, ſed pertinet ad aliam diſciplinam curioſe cuncta hæc pertractare: quæ cum peririor, ac magis uerax ſit, ſuo iure poteſt ueritatem harum rerum indagare. ἐμφρονεστέραν autem eam appellauit (ut arbitror)

quæ melius conſtituta eſſet: quæ accuratius ſingula, maioreq́ animaduerſione explicaret: quæq́ demum ἐπιστημονικωτέρα foret, & rei naturam propius attingeret: nam ſupra quoq́ cum peritum, artificemq́ dicere uoluit, ἔμφρονα dixit: magis autem ἀληθινῇ, quæ uerius & exquiſitius uim rerum contempletur, & explicet: ueritas enim contemplationis eſt. illam uero, quæ de uita, & morib. agit, intelligit.

πολλῷ δὲ πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεωρημάτων.

Si dicendi ars (inquit) mecum quereretur: quod ipſam ſuis bonis ſpoliauerim, iniuſtè ac improbè faceret: ne dum.n. hoc commiſerim, non nulla potius, quæ iure ei detrahere poteram, ſciens reliqui: neq́ tamen, ut hanc falſam reprehenſionem euitarem, in contrarium uitium labi uolui. Illud autem νῦν, tempus non ſignificat, ſed hanc uim habet: quamuis magis, quàm dignitas ipſius poſtulet, ornare rhetoricen noluerim, & hoc mecum ipſe faciendum non eſſe ſtatuerim, tamen ita etiam affectus, plura ipſi tribui, quàm uerè concedi poterant.

ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν. ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης· καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς.

Confirmat uerum eſſe, quod dixerat, ſe ne dum eripuerit huic arti ſuam dignitatem, potius alieno decore illam ornaſſe: in eaq́ tractanda ueniſſe etiam ad ea contemplanda, quæ propria huius ſcriptionis non erant: ut autem ſe, ita rem habere liquidò demonſtret, uim ipſius, naturamq́ explicat, ac quàm tenuis ſit, docet. Quod uero, quod nunc repetit, ſupra quoq́ à ſe prolatum commemorat, locum illum indicat, ubi dixerat eam eſſe particulam, ac ſimulacrum dialectices. Cum autem conflata ſit ex analytica ſcientia, & parte ciuilis facultatis, quæ circa mores uerſatur, ita ex illis conſtat: ut partim dialecticę ſit, partim ſophiſticę ſimilis, quæ & ex communib. argumentantur, & circa res communes uerſantur. Non debet igitur magis ornari, quàm dignitas ipſius ferre poſsit. & oratores, qui de ſubtiliorib. ac grauiorib. reb. ſe poſſe exquiſitè differere profitentur, improbè faciunt: ac maiora ſibi tribuunt, quàm ſuſtinere poſsint.

ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν, τῇ διαλεκτικῇ: τὰ δὲ, τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις.

Dialecticæ ſimilem eſſe artem dicendi tradit propter tecmeria, ut puto: ideſt propriæ notę argumenta. Sophiſticis diſputationibus, propter ſigna: partim enim dialecticis: partim ſophiſticis argumentis utitur.

ὅσῳ δ' ἄν τις, ἢ τὴν διαλεκτικὴν, ἢ ταύτην, μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας.

Rhetorice, ac Dialectice facultates ſunt. Qui igitur, non ut facultates, ſed ut ſcientias illas tractat, peccat: & dum ipſas ornare uult, corrumpit ac perdit: paulatimq́ eò deſcendet, ut imprudens naturam ipſarum diſſoluat, atque ita eas deleat, ut ueſtigium illarum non relinquat. Eandem fermè ſententiam, iiſdem penè uerbis antea protulit. λύσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην, τῆς διαλεκτικῆς, καὶ ῥητορικῆς.

τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων.

Vnde tantum incommodum, & interitus denique harum facultatum proficiſcatur, docet: neque enim ipſis malo, ac morti denique ſunt, qui eas è medio tollere uelint, illas peroſi: ſed amici homines, & dignitatis ipſarum mirum in modum ſtudioſi: dum magis, quàm illæ ferre poſsint, eas exornant, & augent: è ſtrato enim ſuo in alienum deuehunt. cum autem multitudinis hic numero locutus ſim, Ariſtoteles tanquàm de uno homine, qui hoc committat loquens, inquit ἐπισκευάζων. qua uoce, concinnans illam, & quaſi fucans, ſignificare (ut arbitror) uoluit. in principio nanq́ libri περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων eodem uerbo uſus eſt. οἱ δὲ, φαίνονται: φυλετικῶς φυσήσαντες, καὶ ἐπισκευάσαντες ἑαυτούς. ſiue muniens & extruens: id enim quoque hoc uerbum ualet. Iſocrates in Panegyrico, ubi narrat Ionas execratos eſſe illos, qui templa Græciæ, inflammata à Perſis, ędificaſſent: οὐκ ἀπορούντες ὅπως ἐπισκευάζωσιν. Demoſthenes in iii Olinthiaca, καὶ τὰς ὁδοὺς, ἃς ἐπισκευάζομεν. Antea inquit naturã ipſarum peruerterit, quàm quid

faciat,

faciat, intelligat: dum migrat, tranſitque nimio illas ornandi ſtudio captus, in ſcientias, quæ certas res, non facultatem parandorum argumentatorum, ſtratum habent. in non nullis ſcriptis exemplarib. legitur ἐπιχειρεῖν κατασκευάζειν.

Ὅμως δὲ, ὅσα πρὸ ἔργου μέν ἐστι διελεῖν: ἔτι δ' ὑπολείπεται σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ, εἴπωμεν καὶ νῦν.

Nos modum quendam in hac re adhibebimus, inquit: ea nanque, quæ utilitatem aliquam rationi dicendi afferunt, pertractabimus: quàmuis politices propria ſint: neque tamen omnem ipſius ſuppellectilem ſuppilabimus, ſed ea illi relinquemus, quæ neceſſaria ipſi ſunt: retinere nanque eam oportet, in quo ſe iactare queat. quod uero addit καὶ νῦν, eam uim habet, ut opinor. Quamuis propria ſint illius diſciplinæ, & cum rationem regendarum ciuitatum ſibi aliquis tradendam ſuſcepit, in primis explicari debeant, tamen cum his reb. quoque utilia ſint, nunc etiã cũ aliud agamus, ea breuiter exponamus: ita tamen, ut plenã, exquiſitãq; eorũ explicationẽ ſcientię illi relinquamus.

Σχεδὸν γὰρ περὶ ὧν βουλεύονται πάντες, καὶ περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μέγιστα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα.

Illis igitur relictis (inquit) de quib. ferè cuncti conſultant, & quæ tanquàm materies eſt deliberationum, quinq; numero ſunt, ſi quis res tantum maioris ponderis, non leues minutaſq; conſideret. Περὶ ἃ ἀγορεύουσιν, de quib. uerba faciunt, qui ad deliberationes adhibentur: ἀγορεύειν eſt ſententias dicere in concione, aut ſenatu. Homerus inde Neſtorem ἀγορητὴν: ideſt oratorem appellauit.

Ταῦτα δ' ἐστὶ περί τε πόρων, καὶ πολέμου, καὶ εἰρήνης: ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας: καὶ τῶν εἰσαγομένων, καὶ ἐξαγομένων, καὶ νομοθεσίας.

Quinq; illa quæ ſint, tradit: ut (inquit) de uijs parandæ in publicumq; redigẽdæ, pecuniæ: de bello & pace: de cuſtodia agrorum, regioniſq;: de rebus, quæ importantur: & exportantur: de legib. condendis. Hunc autem locum tetigit Cicero in primo de oratore, qui & ipſe harum rerum cognitionem neceſſariam eſſe putat oratori: quàmuis non
» eaſdem penitus res appellet. Perdiſcendum ius ciuile, cognoſcendæ leges, percipien-
» da omnis antiquitas, ſenatoria conſuetudo, diſciplina reip. iura ſociorum, fœdera, pa-
» ctiones, cauſa imperij cognoſcenda.

Ὥστε περὶ μὲν πόρων τὸν μέλλοντα συμβουλεύσειν, δέοι ἂν τὰς προσόδους τῆς πόλεως εἰδέναι τίνες καὶ πόσαι: ὅπως εἴτε τις παραλέλειπται, προστεθῇ: καὶ εἴ τις ἐλάττων, αὐξηθῇ.

Qui de ratione conficiẽdæ pecuniæ publicè ſententiã dicturus eſt, ſciat oportet reditus ciuitatis, quot quales'ue ſint: ut ſiquis negligentia relictus, ac pretermiſſus eſt, ueterib. addatur: & ſi quis minor eſt, quàm confici ſtudio adhibito poſsit, augeatur: maiorẽq; fructum ferat. πόρον appellari uiam modumq; pecuniæ parãdæ, notũ eſt. Demoſthenes
» quoq; inquit. λέγουσι δὲ καὶ ἄλλοις τινὰς ἀλλοτρίους πόρους. Huius autẽ uerbi uim expreſsit, (niſi fallor) Cicero in epiſtola ad Q. Fratrem: cum de prouincialib. Romanis hominib.
» loquẽs, ait. Et omnes uias pecuniæ norunt: diuerſo tamẽ conſilio illi pecuniã querebãt.

Ἔτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας, ὅπως εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ: καὶ εἴ τις μείζων, ἐλάττων γίνηται.

Præterea oportere (inquit) publicos ſumptus cognitos habere, non ut ea ſcientia contentus uiuas, ſed ut ſiquis eorum ſuperuacaneus eſt: nec boni aliquid commodiq; ciuitati affert, tollatur. ut ſiquis eorum etiam maior, quàm opus ſit: cum ſcilicet eandem operam, utilitatemq; minore cùm impenſa ciuitas conſequi poteſt, minuatur.

Οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες, πλουσιώτεροι γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημάτων.

Duplicem eſſe rationem uult ærarium implendi: & uectigalia enim augendo, & ſumptus minuendo, idem effici docet. documentum autem hoc capi poſſe à ratione, quam priuati tenent, patrimonij augendi: utilitatemq; huius rei inde apertè intelligi demonſtrat: priuati enim (inquit) non ſolum addentes ſemper aliquid rei iam partę, diuitiores

ſiunt, uerum etiam de ſumptib. detrahentes. Cicero in diſputatione de diuitijs, quæ eſt inter admirabiles illas queſtiones ex ſententia ſtoicorum, poſteriore ſe dixit uſum.
» Ex meo tenui uectigali, detractis ſumptib. cupiditatis, aliquid etiam redundabit.

ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας, ἐνδέχεται συνορᾶν, ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις ηὑρημένων, ἱστορικὸν εἶναι πρὸς τὴν περὶ τούτων συμβουλήν.

Quomodo facultatem de his reb. accuratè diſputandi, atq; has uias ciuib. ſuis indicandi, comparare poſsint oratores, docet: neq; enim una tantum uia eſt, quam paulo ſupra monſtrauit (quàmuis ea certa ſit) rationem patrimonij tuendi, ad publicas fortunas adhibere: iiſdem.n.artib. publica, quib. priuata res augetur ac regitur: ſed uidere etiã oportet, quomodo aliæ gẽtes ac populi publicos ſumptus ſuſtineant, & quas rationes inuenerint ad hanc rem idoneas. Animaduertendum autem *ἱστορικὸν* hic non ualere, rerum geſtarũ explicatorem, ſed eum, qui aliqua didicerit: eximiamq; eorũ cognitionẽ habeat.
» quo ſenſu uidetur Cicero cepiſſe pro Murena, cum inquit. Homines literati & hiſtorici.

Cic. pro Murena historici

περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης: τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πόλεως, ὁπόση τε ὑπάρχει ἤδη καὶ πόσην ἐνδέχεται ὑπάρξαι. καὶ ποία τις, ἥ τε ὑπάρχουσά ἐστι, καὶ ἥτις ἐνδέχεται προσγενέσθαι.

Qui de bello ac pace ſententiam dicturus eſt, hæc cognita habeat oportet. *δύναμιν* copiam militarem appellat, quàmuis numero multitudinis boni auctores frequentius copias dixerint. Cum de officio ſenatoris Cicero in iii. libro de legib. diſſereret hęc quoq;
» cognita illi eſſe uult. Quid habeat militũ, quid ualeat ęrario, quos ſocios reſp. habeat, quos amicos, quos ſtipendiarios. *πόση* numerũ illarum ualet: copiarũ.n. numerũ intelligi uult, &, quæ paratæ iam ſint, &, quæ adiungi ipſis ſtudio ac diligentia poſsint. *ποία* uero quales ipſæ ſint; uirtute ſcilicet an inertia: ueteranorum an tironum, quo genere armaturę: & quib. alijs huiuſcemodi reb. ornatæ, aut deſtitutæ, quæ aut meliorem aut infirmiorem exercitum reddant. nec tantum hæc comperta haberi in iis, quæ iam ſunt, cenſet oportere, uerum etiam in illis, quæ denuo parari & adiungi ueterib. poſsint.

ἔτι δὲ πολέμους πῶς καὶ τίνας πεπολέμηκεν, οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκείας πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων, ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι.

Præterea uidere oportet, quæ bella antea geſſerit, & quem exitum illa habuerint. nec tantum (inquit) ſuæ reip. uerum etiam finitimarum ciuitatum res geſtas expendere. Qui enim ſuperiorib. bellis ſtrenue ſe geſſerunt, exiſtimari poſſunt, in nouis eandem uirtutem præſtituros: quibuſq; ſecundi euentus pręteritorum demonſtrati fuerint, facilius ad noua bella capeſſenda incendentur: contraque.

Η καὶ πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν,

Non tantum cum quib. iam bellum geratur ſpectandum eſt, ſed uires etiam occultorũ hoſtium examinandæ: & eorum deniq; omnium, cum quib. quandoq; bellum fore exiſtimatur. *ἐπίδοξος*, & res & homo appellatur: de quo aliqua opinio excitata ſit, & ali-
» qua exiſtimatio in animis omnium orta. Iſocrates in Archidamo. *αἰσχυνοίμην γὰρ ἂν εἰ γεγονὼς ἀφ' Ἡρακλέους: τοῦ δὲ πατρὸς βασιλεύοντος: αὐτὸς δὲ ἐπίδοξος ὢν τυχεῖν τῆς τιμῆς ταύτης.* & quæ ſequuntur. Auctor Rhetorices ad Alexandrum hoc uocabulo uſus eſt, cum ea, quæ ab aduerſarijs in iudicio dictum iri credebantur, intelligeret.

Ὅπως πρὸς μὲν τοὺς κρείττους, εἰρηνεύηται: πρὸς δὲ τοὺς ἥττους, ἐφ' αὑτοῖς ᾖ τὸ πολεμεῖν, καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι: ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ ἐλαττοῦσθαι.

Hoc conſilio ſcilicet id accuratè quęrẽdum, ut cum iis, qui uirib. nobis pręſtant, pacem habeamus: aduerſus autem inferiores, in manu noſtra ſit bellum gerere: copias quoq; ſpectandas iubet ſimiles ne, an diſsimiles ſint. Cuius rei ſtatim utilitatem oſtendit; affirmat enim ea quoq; de cauſa poſſe aliquos aut ſuperiores, aut inferiores eſſe in bello.

Ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα μὴ μόνον τοὺς οἰκείους πολέμους τεθεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων πῶς ἀποβαίνουσιν: ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίγνεσθαι πέφυκεν.

Vt hæc melius cognoſci tractariq; poſsint, ſpectanda hic quoq; ſunt, non propria tantum

tum

rum ſuęque reip. bella, ſed aliorum etiam populorum, quem exitum illa nacta ſint: ſecundum ne an aduerſum: plerunque enim inquit è ſimilibus reb. ſimilia exiſtere atque euenire conſuerunt. πρὸς ταῦτα autem dixit, ideſt cum ſimilitudo, aut diſſimilitudo copiarum quæritur, ut inde exiſtimari poſſit, ſuperior ne eſſe debeas in re gerenda, aut inferior. Particulam uero καὶ addidit: ſupra enim quoque cum iuberet eſſe accuratè uidenda præterita bella, & quem exitum illa habuiſſent, eandem rationem capeſſendam præceperat: docuerat que hoc non tantũ in bellis, proprijs illius reip. eſſe faciendum, ſed finitimarum, etiam ciuitatum.

Ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, μὴ λανθάνειν πῶς φυλάττεται, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος εἰδέναι τῆς φυλακῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων: τοῦτο δ' ἀδύνατον, μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας.

Qui poſſe uult in ſenatu commodè diſputare de ratione tuendorum finiũ: à regioneq́ hoſtes arcendi uias monſtrare (quod etiam ad deliberationes de bello pertinet) debet paratus illuc accedere: cognitumq́ habere quomodo regio cuſtoditur: quot quę ue copię huic rei neceſſariæ ſint: equeſtres ne, an pedeſtres, & qua deniq́ armatura. pręterea locos huic rei opportunos. quod ſcire non poteſt niſi peritus regionis.

Ἵν' εἴτ' ἐλάττων ἡ φυλακὴ, προστεθῇ: καὶ εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ, καὶ τοὺς ἐπιτηδείους τόπους τηρῶσι μᾶλλον.

Aperit cur hæc cognitio neceſſaria ſit. ut (inquit) ſi minor, quàm locis illis tuendis requiratur, cuſtodia ſit, numerus militum augeatur: ſi maior redundans que, minuatur: ne inutili ſumptu reſp. grauetur: &, ut relictis parum opportunis locis magis idoneos tueantur.

Ἔτι δὲ περὶ τροφῆς, πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει καὶ ποία ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ εἰσαγώγιμος.

Cum de cibarijs etiam, quibus q́ alatur multitudo, agatur, hoc quoque antea multum cogitaſſe oportet: diligenterq́ alimẽti quantitas uidenda eſt, quod ciuitati ſatis eſſe poſſit: uerum etiam animaduertendum cuius generis eſt, quod ager ipſorum fert: & quale, quod aliunde eò comportandum: quod apud eos non naſcatur. exempli gratia, ſi frumenti copiam habet: uini oleiue penuria illic eſt: neq́ enim aridum tantum, ſed humidum quoq́ cibum intelligit. nam δαπάνη, quamuis ſumptus ſignificare ſoleat, hic quod conficitur, è quo q́ homines uitam producunt, ualet: quod deniq́ in aliqua re nutrienda abſumitur: ideſt alimentum. In iiij. autem libro de ortu animantium: ubi de natura lactis agit, ita quoq́ habet uetuſtus liber. Οὐ γάρ ἔτι εἰς πλάσιν τοῦ ἐμβρύου γίγνεται ἡ δαπάνη: cũ in excuſis τροφὴ legatur.

Καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δέονται, καὶ τίνων εἰσαγωγῆς.

Et quæ res ſunt, quarum exportatione: quæ uero quarum comportatione egent: non enim ſolum, quę deſunt, aliunde comportanda, ſed etiam, quæ redundant, exportanda: ne ciuitas ſumptibus exhauriatur, & ut habeat unde illa, quibus caret, parare queat: Athenienſes cum macros ſteriles que agros haberent, frumento plerunque egebant, ac, quod Demoſthenes quoque affirmat, importato utebantur: alia autem fortaſſe re abundabant: non paucas enim ager ipſorum ut optimas, ita etiam ut arbitror, copioſas gignebat.

Ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῆκαι, καὶ συμβολαὶ γίγνωνται.

Cum his, qui rebus, quib. ipſi carent, abundant: aut contra, qui reb. egent, quę apud ipſos redundant: utriq́. n. utiles ualdè ſunt, & in amicitia diligenter retinendi. Pactiones igitur certę, contractusq́ cũ ijs faciẽdi ſunt. cũ συμβολὴ plura apud Gręcos ſignificet, cõtractum hic ualere uidetur: nam, quod Terentius neutro genere ſymbolum uocauit, in quiẽs, ſymbolũ dedit, cœnauit, Gręci comici poetę, muliebri etiã συμβολὴν appellabãt.

Apud Athenęum libro vi. δειπνοσοφ. Eubuli hi uerſus leguntur è fabula Oedipode.

» Ὅστις δ᾽ ἐπὶ δεῖπνον, ἢ φίλον τιν᾽ ἢ ξένον
» καλέσας, ἔπειτα συμβολὰς ἐπράξατο.
» Ἀρίστας ἑαυτὸν, εὐφαγὼν, ἐμπιὼν,
» ἀποτρέχετ᾽ εἰκάδ᾽, οὐ καταβαλὼν συμβολάς.

Itemq; hi Diodori ex Epiclero.

In iiij. autem libro de rep. Ariſtoteles, ubi de eadem re, de qua nunc, agit, neutro genere hoc uerbum uſurpauit. εἰσὶ γοῦν αὐτοῖς συνθῆκαι περὶ τῶν εἰσαγωγίμων· σύμβολα περὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν, καὶ γραφαὶ περὶ συμμαχίας.

πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρός τε τοὺς κρείττους, καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους.

Cauſam affert huius rei, inquiens: duo enim ſunt genera hominum, apud quos, ne offendant ciues, maximè cauendum eſt: diligentiaque adhibenda, ne illi de ipſis iure optimo queri poſſint: potentiores: quiq; his rebus ſuppeditandis utiles ſunt: amborũ.n. ira reip. ualdè noceret: hi nanque res uictui neceſſarias negando: illi bellum inferendo, facilè acceptam iniuriam ulciſcerentur.

εἰς δ᾽ ἀσφάλειαν, ἅπαντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖον δύνασθαι θεωρεῖν.

Qui conſilia ad tutandam ciuitatem apta poſſe uult dare, cuncta hęc (inquit) cõtemplari animo queat, neceſſe eſt. qui quomodo ab omni periculo reſp. defendi poſſit ſua ſententia demõſtraturus eſt, hęc omnia ſubtiliter uidendi, facultatem habeat, oportet: qui.n. ea accuratè perſpicere nequit: neque uim earum, & naturam intelligit, minime ad hanc rem idoneus erit. intelligit autem cuncta, quæ ſupra expoſuit neque enim ſine pecunijs ius ſuum tueri ciuitas poteſt: quæ nerui ſunt belli: neq; ſine reliquis etiam tribus. ſed non paruam partem huius rei poſitam in quinto docet: quod nunc explicare aggreditur.

οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαΐειν· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως.

Non minimum (inquit) ad hoc etiam ualet, ciuile ius intelligere: & poſſe nouas leges condere: gnarumque denique eſſe huius totius diſciplinæ. quod, ut ipſe facilius confirmet, legum uim laudat, ac paucis uerbis in cœlum extollit, ſalutem totius ciuitatis in illis poſitam dicens. Id etiam copioſè fecit Demoſthenes in oratione, quam habuit contra Ariſtogitonem. Ἐπαΐειν ſatis notum uerbum eſt, & ab Ariſtotele, & Platone crebrò uſurpatum.

ὥστ᾽ ἀναγκαῖον εἰδέναι πόσα τε ἔστι πολιτειῶν εἴδη καὶ ποῖα συμφέρει ἑκάστῃ, καὶ ὑπὸ τίνων φθείρεσθαι πέφυκε, καὶ οἰκείων τῆς πολιτείας καὶ ἐναντίων.

Quare (inquit) prætermittere non poteſt, qui ſententiam dicturus eſt de conſeruando ſtatu ciuitatis, quin intelligat, quot ſunt genera rerum publicarum: nec nõ quæ huic, aut illi conducunt: multa.n. alicui generi proſunt, quæ alij nocent: pręterea quę nã ſint res, quę interitum reip. afferant: ſiue illę ſuæ proprieq; ſtatus eius ciuitatis ſint: ſiue alienę, & ab ipſo contrarię. Hęc uero cuncta accuratius ſuis locis ab ipſo diſputata ſunt. tradit autem Cicero in v. libro de finibus hunc locum Theophraſtum diligentisſimè perſecutum fuiſſe. Hoc amplius Theophraſtus, quę eſſent in rep. inclinationes rerum, & momenta temporum: quibus eſſet moderandum.

λέγω δὲ τὸ ὑπ᾽ οἰκείων φθείρεσθαι, ὅτι ἔξω τῆς βελτίστης πολιτείας, αἱ ἄλλαι πᾶσαι καὶ ἀνιέμεναι, καὶ ἐπιτεινόμεναι, φθείρονται.

Quia res incredibilis uidebatur, quidpiam à proprijs, aptisq; ipſi reb. poſſe corrumpi ac perdi, rem totam aperit: & quomodo id fiat, oſtendit, inquiens. Intelligo autem à ſuis proprijsq; interimi: quia exceptò tantum optimo gubernandę ciuitatis ſtatu, cuncta alia genera reip. & cum relaxantur, & cum intenduntur, pereunt: optimam autem politiam regnum appellat.

οἷον δημοκρατία, οὐ μόνον ἀνιεμένη ἀσθενεςέρα γίνεται, ὥςτε τέλος ἥξει εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτεινομένη σφόδρα.

Ceu inquit populi ſtatus non ſolum relaxatus imbecillior, fit: ita nanq; adeo infirmus efficitur, ut aliquando peruenturus ſit in dominatum paucorum: uerum etiam cum uehementer intēditur. Remitti autē tunc dicit ſtatū multitudinis, cū quędā inſtituātur aliena ab illa forma reip. & quæ potius conueniant dominationi paucorum: contra autem intendi, cum maior auctoritas populo datur, & nouę quędam rationes inducuntur accommodatæ multitudini. Non ſolum igitur ab alienis contrariisque rebus periculum inſtat democratiæ, ſed à ſuis etiam, proprijsq;: ſi modum in illis non ſeruat: qui. n. ita augere uolunt, malo ipſi ſunt: ac deniq; interitum procurant. Quod ad intendendum ſtatum aliquem ualet: cui rei adhibentur res propriæ, ſuęque illius reip. in fraudem id quoque ſępe multos inducit, acerrimos etiam ipſorum amatores: neq;. n. uident, quomodo, exempli gratia, res populares poſſint populi ſtatum deprauare, ac corrumpere; atque exiſtimant quanto plura illius generis excogitarint, tanto magis ſe ſtatum illum firmiorem robuſtioremque reddituros: Sunt. n. quædam popularia etiam, quæ populum interimunt, ſi modus in illis non adhibeatur: ut ipſe ſimili ad hanc rem declarandam ualdè accōmodato, confirmat: & quo etiam uſus eſt in v. libro de rep. ubi de hac ipſa re accuratius uberiusque diſputat.

ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης, καὶ ἡ σιμότης, οὐ μόνον ἀνιέμενα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ γινόμενα, ἢ σιμὰ, οὕτω διατίθεται τὴν ῥῖνα, ὥστε μηδὲ μυκτῆρα δοκεῖν εἶναι.

Vitia hæc ſunt, prauitatesq; naſi: naſus. n. rectus laudatur, & labe caret: ſimus uero, & grypus, deprauatus eſſe intelligitur. utrumq; igitur uitiorum illorum duob. modis diſſoluitur, ſi ad medium ueniat, & ſi in forma illa ſua deprauata creſcat: ſimitas. n. frangitur, cum tanquam conuallis illa naſi minuitur, & media ſui parte naſus ita ſurgit, ut rectitudo quædam illic exiſtat: quæ eſt uera forma naſi: frangitur etiam, cum magis adhuc cauatur: ac ſi deniq; pergit omnem penitus formam naſus amittit. Eadem ratio eſt *γρυπότητος*: cum enim dorſum illud, ac media naſi pars, quæ nimis ſe euexit, conteritur, efficitur naſi rectitudo: quæ tamen labis illius, uitijq; pernicies eſt. Quod ſi dorſum magis adhuc exacuitur, ſic quoque *γρυπότης* illa corrumpitur: atque ita corrumpitur, ut ſecum omnem naſi formam extinguat. ut autem cum relaxatur forma naſi, & ſimi, & grypi, manifeſtò intelligitur illa euerti, ita contra, ſi ſtudio alicuius utraque augeatur, poteſt ita augeri, ut ſimitas, ac *γρυπότης* amplius non ſit: naſi enim forma corrupta, neceſſariò & illæ corrūpuntur. Eadem ratio eſt ſtatus multitudinis, paucorumq;: quæ & ipſæ labes quædam ſunt *πολιτειῶν*: ut ſuperiores illæ, naſi. Cum latinum uerbum non inuenerim, quo affectum hunc narium exprimerem, Græca uoce uti malui, quàm aut aquilinum naſum uocare: id enim uerbum nouum puto: quamuis uitium hoc appoſitè oſtendat, aut aduncum appellare: aduncus enim naſus eſt, qui in imo decliuis eſt, non qui media ſui parte eminentior: unde à forma roſtri aquilarum nunc ita uulgo appellatur.

χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας τὸ μὴ μόνον ἐπαΐειν τίς πολιτεία συμφέρει ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἁρμόττουσιν.

Valet (inquit) ad leges ferendas: bonum q; ciuitatis ſtatum condendum, non ſolum attendere, quæ forma reip. prodeſt ex antiquis reb. eius ciuitatis: uerum etiam multum prodeſt, uidere quomodo alię nationes regantur: ac ſtatus multarum ciuitatum nouiſſe: animaduertereq; inde, quæ ſpecies reip. quib. hominibus: quomodoque educatis conueniant: ita enim intelligi poterit, cum etiam naturam eorum, quib. conſilium das, cognitam habeas, & perſpexeris, quomodo tales homines alibi gubernentur, quę leges ipſis accommodatę ſint. Ait *μὴ μόνον ἐκ τῶν παρεληλυθότων*: ideſt non propoſitis ſibi tantum præteritis reb. & ex illis iudicando: hoc enim quoque non parum adiuuat: ueterem memoriam euoluere, & animaduertere, quomodo ciuitas regebatur tunc, cum ſecunda fortuna uſa eſt, ac beatą ciuium uita fuit: nam ſi ſtatus ille reip. reuo-

planum eſt, ideſt proprias alicuius generis propoſitiones.

Σχεδὸν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καὶ κοινῇ πᾶσι σκοπός τίς ἐστιν, οὗ στοχαζόμενοι, καὶ αἱροῦνται, καὶ φεύγουσι, καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἥ τ' εὐδαιμονία, καὶ τὰ μόρια αὐτῆς.

Vt melius, unde ducere argumēta poſſimus, itelligamus: & quę ratio nobis tenēda ſit, cum alicui aliquid ſuadere uolumus, quem finem ſcopumque ſinguli homines, totęq; ciuitates ſibi proponant in rebus ſuis, ſpectandum eſt: fermè nanq; ſinguli priuatim, publiceq; conuentus hominū, tanquàm ſignum habent, quo omnia referunt, & ad quod oculos dirigentes, cuncta ſequuntur, aut fugiunt: expetunt.n. quæ eò ferre poſſint: uitant contraria. hoc autem (inquit) eſt, ut breui nunc agamus, & beatitudo, & partes ipſius: quæ nanque, ut partes, uitam beatam conſtituunt, à quibuſdam toto animo expetuntur.

Ὥστε παραδείγματος χάριν λάβωμεν τί ἐστιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡ εὐδαιμονία καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης: περὶ γὰρ ταύτης, καὶ τῶν εἰς ταύτην συντεινόντων: καὶ τῶν ἐναντίων ταύτῃ αἵ τε προτροπαὶ καὶ αἱ ἀποτροπαὶ πᾶσαί εἰσι.

Quare (inquit) exempli gratia ſumamus, quid ſit beatitudo: uimq; ipſius exprimamus: non illam quidem ſubtiliter nunc & exquiſitè, ſed craſſo modo: qui huic tamen ſcriptioni, ſtudioq; ſatis ſit: & quę partes eam conſtituunt, aperiamus: qui.n. conſilium alicui daturi ſunt, hanc benè cognitam habeant neceſſe eſſe, ut oſtendere poſſint ſe id ſuadere, quod illuc tendat, aut reuocare ab eo, quod ipſi contrarium eſt: nam illi quoque, qui de aliqua re deliberant, ut eam conſequantur, quos putant prudentes, in conſilium adhibent.

Τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην, ἢ τῶν μορίων τι, ἢ μεῖζον ἀντ' ἐλάττονος ποιοῦντα, δεῖ πράττειν: τὰ δὲ φθείροντα, ἢ ἐμποδίζοντα, ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα, μὴ πράττειν,

Quę efficere hanc poſſunt, aut ipſius partes, gerere (in uita) oportet: & ea etiam, quæ augere ipſas queant. Quare qui ad ea capeſſenda hortabitur, utile conſilium dabit: quæ uero aut perdunt, aut impediunt, quemadmodum etiam, quæ contraria ſunt, nullo modo gerenda: intelligit autem, quæ miſeriam gignunt: aut etiam quampiam earū rerum, quæ miſeram uitam conſtituunt.

Ἔστω δὴ εὐδαιμονία εὐπραξία μετὰ ἀρετῆς.

Quia non ad ueritatem in his libris, ſed ad opiniones hominum diſſerit, non eā, quam ueram putat, nec unam tantum definitionem uitę beatę, ſed & plures, & ab alijs excogitatas, uel multitudini potius probatas, adſert. prima hæc honeſtorum hominum erat: & ſanè ferri poteſt: multum.n. uirtuti tribuit. Quorum igitur res proſperę ſunt, ac uirtutem ſequuntur, ij beati putantur. In primo, & in decimo libro de uita & morib. ad Nicomachum accuratius ipſe uim beatitudinis expreſſit. Plutarchus etiam in commētario, quo adoleſcentes ad lectionem poëtarum præparat, quomodo ſtudioſi ſapientiæ, caperent
» εὐδαιμονίαν, oſtendit: tradit.n. eos ita ipſam uocare ſolitos. παντελῆ τῶν ἀγαθῶν ἕξιν,
» ἢ κτῆσιν: nec non. τελειότητα βίου κατὰ φύσιν εὐροοῦντος. Hunc autem locum à felicitate primum affert: eò nanq; omnia referunt, quæ in uita homines expetunt. Quia uero generatim rurſus utilia, & bona ab ipſis expetuntur, ut de bono & utili in uniuerſum affert propoſitiones ac locos.

Ἡ αὐτάρκεια ζωῆς.

Aut poſſidere quod ſatis ſit ad uitā degēdā: hęc aūt definitio & reprehēdi magnopere, & laudari aliquo mō pōt: ſtatuere.n. prius oportet, quib. nā reb. uita egeat: ſapiētes nāq; paucis illā contentā exiſtimāt, qui naturę deſideria nullo negotio expleri poſſe affirmāt, ut Epicurus: ille nanq; eodem uerbo utens, aiebat ſe præclarum bonum exiſtimare αὐτάρκειαν: contra alij multis, & quę ęgre parantur, falſò arbitrantur eam indigere: quare

ita capere αὐτάρκειαν, ut aliquis teneret cuncta, quæ huiuſcemodi uitæ, plenæ inanium cupiditatum, ſufficerent, finis eſſet deterrimus: hancq; uitam beatam appellarent tantum imperiti, & ignobiles homines: cum res ad uitæ cultum hunc neceſſarias magis, quàm oportet, admirarentur: ac crederent eum, qui ea poſſideret, beatum prorſus eſſe: nulla enim omnino re carere putabant oportere, qui beatus ſit. ζωὴν uero uocat rem familiarem: cunctaq; alia, quæ ad bene iucundeq; uiuendum accommodata ſunt. Huius quoq; finis meminit Alexander Aphrodiſienſis in longa diſputatione, quam habuit contra magnificam illam ſententiam Stoicorum, qui aiebant uirtutem ſe ipſa contentã eſſe ad efficiendam uitam beatã: ubi etiã plures refert ipſius deſcriptiones: docetq; illas in
» animis hominum natura inſitas eſſe: inquiens. Εἰσὶ κοιναὶ περὶ εὐδαιμονίας ἔννοιαι, αὐτάρ-
» κειάν τε αὐτὴν ζωῆς τελείαν (αὐτάρκη γὰρ τὸν εὐδαίμονα προειλήφασι) καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τὸ ἔσχα-
» τον τῶν ὀρεκτῶν ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῆν κατὰ φύσιν, καὶ τὸν κατὰ φύσιν βίον, εὐδαι-
» μονίαν λέγουσι. τὰς δὲ τούτοις τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὸ εὖ βιοῦν, καὶ τὴν εὐζωΐαν εὐδαιμονίαν, φασὶν εἶναι.
& quæ ſequuntur.

Ἢ ὁ βίος ὁ μετὰ ἀσφαλείας, ἥδιστος.

Aut uita iucundiſſima, quæ in lubrico nõ uerſetur, ſed certa ſtabiliſque ſit. hæc autem opinio multos ſectatores habet: pluresq; haberet, ſi comparari poſſet: non magnum autem negotium eſt in uita ſequi, quæ iucunda ſunt, ac uoluptatib. undiq; expleri: habere tamen exploratum illas perpetuas fore, nec caſu ullo amiſſum iri, arduum eſt: Definitio
» ſummi boni, quã Metrodorus attulit, nõ ualdè ab hac diſcrepat. Cũ corpus benè cõſtitu
» tũ eſt, & ſit exploratũ ita futurum: Verba Græca Metrodori apud Plutarchum legũtur
in cõmentario, quo probat uitam tãtopere laudatam ab Epicuro, ne iucundã quidẽ eſſe:

Ἢ εὐθηνία κτημάτων, καὶ σωμάτων.

Arbitror hic εὐθηνίαν ualere, cũ uigent beſtię pecudesq; ac cætera, in quib. res familiaris poſita eſt. & reliqua deniq; oĩs familia: cum ab omni noxa, ac morbo procul ſunt: cum eximiam corporis firmitatem habent. Ariſtoteles problematum ſegmento I. uerbo utitur, cum gliſcere ac uigere, ſignificare uellet. ἢ ὅτι ἕκαστον εὐθηνεῖ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ τῆς φύσεως. ſed etiam in libris de natura animantiũ. διὰ τοῦτο καὶ ζητεῖ τόπον ἕκαστον οἰκεῖον·
» οἰκεῖον δὲ, ἐν ᾧ περ εὐθηνεῖ. cum uidemus aliqua in regione animãtem quampiam uigere, eam illi accommodatam eſſe inde intelligimus: nec non Demoſthenes pro Cteſiphõte;
» ἃ γὰρ εὐθηνούντων τῶν πραγμάτων ἠρνεῖσθε διομνύμενοι, ταῦτ' ἐν οἷς ἔπταισεν ἡ πόλις, ὁμολο-
» γήσατε, cum res ueſtræ ſecundę ac bonæ erant. Idem autem ualere uidetur, quo crebrò
» etiam ipſe utitur εὐθηνεῖσθαι: ut in primo de morib. ad Nicomachum inquit. καὶ ἐνδέχε-
» ται τὸν μάλιστα εὐθηνοῦντα, μεγάλαις συμφοραῖς περιπεσεῖν. Et qui omnib. bonis abundãt: uentosq; ualdè ſecundos habent, in magnas quandoq; incidunt calamitates. κτήματα omnem rem, quæ poſſidetur, ſignificare planum eſt: &, participem animi, & expertem: aliquando ita greges pecorum, armentaque appellauit. In primo de rep. ubi de ratione
» comparandarum diuitiarum loquitur, quã χρηματιστικὴν uocat. ἔστι δὲ χρηματιστικῆς μέ-
» ρη χρήσιμα, τὸ περὶ τὰ κτήματα ἔμπειρον εἶναι. ποῖα λυσιτελέστατα, καὶ ποῦ, καὶ πῶς. οἷον ἵπ-
» πων κτῆσις ποία τις ἢ βοῶν, ἢ προβάτων: ὁμοίως δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ζώων, & quæ ſequuntur. Quo tamen etiam in loco uerbo utitur, de quo ſupra diſputaui: adiungit. n. ἄλλα γὰρ ἐν ἄλλαις εὐθηνεῖ χώραις: magni autem pecuarij priſci homines erant, & non paruam partem patrimonij in pecore collocatam habebant. Qui igitur in hoc ſtudio fortunati erant, & quæſtus ingentes faciebant, multis beati exiſtimabantur. Videtur tamen hic ceteras quoque partes patrimonij intellexiſſe: ipſę enim quoq;, quis animo uacẽt, rectè εὐθηνεῖσθαι dici poſſunt, cum earum curſus ſecundus eſt: quod uero addidit σωμάτων, ad homines pertinet: ita enim ſæpe boni ſcriptores omnis generis, ætatisq; homines uocare conſuerunt: ut quandoq; etiam milites: quo ſenſu cepiſſe hoc uerbum in ij. horum librorum ipſum puto, cum inquit. καὶ ἰσχὺς σωμάτων. In noto epigrammate, cuius
» initium eſt σώματα πολλὰ τρέφειν. ualet hoc nomen omnem familiam, & liberos, & ſeruos: ut mancipia nanq;, ita etiam liberos multos homines alere, exhaurit domum, ac certam paupertatem inducit. Strabo in primo eorum librorum, quibus orbem terrarum deſcripſit, uidetur σώματα appellaſſe uiros, mulieres, pueros, ſenes, & omnem deniq;

ſexum

ſexum atq; ætatem, quod nos a meliori parte: cum ex animo & corpore iuncti ſimus, uulgo nunc animas uocare conſueuimus, cum Aelium Catum Romanarum copia- rum ſua tempeſtate ducem, narrat è regionib. ultra Danubium quinquaginta hominũ
» milia in Getarum terram tranſportaſſe. uerba ipſius hæc ſunt. ἔτι γὰρ, ἐφ᾽ ἡμῶν γοῦν, Αἴλιος
» Κάτος μετῴκισεν ἐκ τῆς πέρας τοῦ Ἴστρου πέντε μυριάδας σωμάτων παρὰ Γέτας. Demades
» quoque, niſi falsò illi oratio aſcribitur περὶ δωδεκαετίας, eodem ſenſu cepit, cum inquit
» δισχιλίους γὰρ αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων, καὶ χίλια πολιτῶν σώματα χωρὶς κήρυκος, καὶ τὸν
» Ὠρωπὸν ἄνευ πρεσβείας λαβὼν ὑμῖν, ταῦτ᾽ ἔγραψα. Conficit igitur hoc quoq; uitam bea- tam ex opinione eorum, qui eam in diuitijs poſitam putabant & bono firmoq; ſtatu re rum, quas aliquis poſſideret.

Μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε, καὶ πρακτικῆς τούτων.

Hæc uerba declarant in hac definitione quęſtum & amplificationem patrimonij con- tineri: neceſſariam enim eſſe tradit uim ac facultatem quandam, quæ hæc tueatur ac cõ paret. Quod ſi ſupra bonis explicatis ipſa adiungatur, hic ſtatus prorſus beatum homi nem efficere credebatur.

Σχεδὸν γὰρ τούτων ἓν ἢ πλείω, τὴν εὐδαιμονίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἅπαντες.

Hęc fermè (inquit) ſunt quæ uitam beatam præſtare uulgo putantur: ita enim locutus eſt, quia credi quoque fortaſſe poſſet ab alijs aliud quippiam id efficere. Oſtendit autem quoſdam etiam copulare quædam horum ſolitos: nec ſeparata illa ponere. ut quod ſo- lum prę̨ſtare non cenſerent, cũ alio alijs ue coniunctum, efficere non dubitarent. Quod ueteres quoq; nonnulli ſapientię ſtudioſi in finib. & ipſi bonorum quęrendis, faciebant: qui aut uoluptatem ſiue indolentiam, cum honeſtate coniungerent: aut ad honeſtatem prima naturæ commoda applicarent.

Εἰ δὴ ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον, ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι μέρη εὐγένειαν, πολυφιλίαν, χρηστοφιλίαν, πλοῦτον, εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν, εὐγηρίαν.

Si beatitudo (inquit) huiuſcemodi quiddam eſt: uimque ac naturam ipſius hanc eſſe fir mum tenemus, neceſſe eſt partes ipſius hę ſint. enumerat autem bona, quæ & in homi- nib. ipſis, & extra etiam poſita ſint: in ipſis enim uocat corporis & animi bona: ex ani mo enim & corpore conſtamus. primo autem enumerat nobilitatem, multitudinem amicorum, amicitiam proborum uirorum, diuitias, probis filijs ornatum eſſe, ut etiam copia ipſorũ abundare, & facilem ſenectutẽ: fortunę autẽ hæc bona accepta referuntur.

Ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς. οἷον ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχύν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικήν.

Prȩterea neceſſe eſt corporis uirtutes, partes eſſe uitę beatę: non parum enim ipſam adiuuãt hęc quoq; bona. appellat autem, bonam ualetudinem, pulchritudinem, uires, magnitudinem corporis, robur, quale in gymnicis certaminib. requiritur.

Δόξαν, τιμήν, εὐτυχίαν, ἀρετήν, ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς: φρόνησιν, ἀνδρείαν, δικαιοσύνην, σωφροσύνην.

Gloriam quoq; neceſſe eſt partem eius eſſe, honorem, eximiam prę̨ſtantem fortunam. uirtutem aut partes ipſius. extremum autem hunc locum expreſsit Cicero in libro de
» inuentione: cum enim definiſſet uirtutem inquit. Habet igitur partis quattuor, pru-
» dentiam, iuſtitiam, fortitudinem, temperantiam.

Οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη. εἰ ὑπάρχει αὐτῷ τά τ᾽ ἐν αὐτῷ καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά: οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλα παρὰ ταῦτα.

Cum αὐτάρκειαν ζωῆς ſupra beatam uitam pręſtare ex opinione multorum dixerit, qui bona, quæ enumerauit teneat, cum αὐταρκέστατος ſit, ac nullius rei ad bene uiuẽdum in- digeat, illis ipſis beatus omnino uidebitur: quid. n. aliud ab homine optari, aut quid ad- di poteſt bonis, quæ multa, maximaq; appellauit.

Ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ μὲν, τὰ περὶ ψυχὴν, καὶ τὰ ἐν σώματι: ἔξω δὲ εὐγένεια, καὶ φίλοι καὶ χρή- ματα, καὶ τιμή.

Cum, rebus, quę in homine ipſo manent, & quę extra poſitæ ſunt, ornatum, maximè

αὐτάρκη eſſe: contentumq; ſtatu illo ſuo eſſe poſſe dixiſſet, quę hic, aut illic conſtitutæ ſint, enumerat: affirmatq; in ipſo eſſe, quę in animo: quæq; in corpore ſita ſunt: extra autem, nobilitatē, amicos, pecuniam, & honorem. Idem Cicero in Partitionib. affirmauit.
» cuius hæc ſunt uerba. Sed quoniam in trib. generib. bona mala'ue uerſantur. exter-
» nis, corporis, & animi: & quę ſequuntur.

ἔτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην· οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλίστατος ὁ βίος εἴη.

Pręterea opes, ciuilemque potentiam, nec non fortunam magnopere requiri affirmat: quod ſine opib. dignitatem, ſalutemque ſuam non facilè tueatur clarus ciuis: quemadmodum aduerſante fortuna nullo negotio de gradu deiicitur, & eximia illa bona amittit. qui autem & opes habent, & à fortuna non deſtituuntur, ſatis tutò bonis ſuis fruuntur, ac perpetuam ſibi illam felicitatem queunt polliceri. Non parum igitur hic fortunę tribuit, ſi ſine illa, manere uitam beatam non putat: & ſanè, ſi quæ ſupra tradidit, eam conſtituunt, aliter facere non potuit: in manu enim fortunę magna ex parte illa poſita ſunt. Quod ſi Theophraſtus in libro de uita beata hoc idem fecit, ac multum admodum fortunę dedit, ut à Cicerone in v. libro de finibus, & in v. quęſtione Tuſculana declaratur, cur non idem faciat Ariſtoteles in his libris: quos ad opiniones eorum, qui oratorem audiunt, accommodat?

λάβωμεν τοίνυν ὁμοίως καὶ τούτων ἕκαστον τί ἐστιν.

Sumamus igitur (inquit) quamlibet harum rerum, quæ felicitatis partes ſunt: quid nam ea ſit, eodem pacto, quo felicitatis ipſius uim, naturamq; ſumpſimus. ideſt non exquiſita uia, ſed pingui Minerua: nam quod λάβωμεν inquit, eodem quoque ſupra uſus eſt: ſignificare autem uoluit non accurata, ſubtiliq; ratione in ea ſe uſurum.

εὐγένεια μὲν οὖν ἐστιν, ἔθνει μὲν καὶ πόλει, τὸ αὐτόχθονας, ἢ ἀρχαίους εἶναι.

Quę ſupra nominib. tantum expoſuerat, nunc eorum naturam euoluens, repetit. Primam autem, ut illic quoq; fecerat, nobilitatem aggreditur: quam publicè, priuatimque cogitari poſſe tradit: communiter enim κοινῇ que intellexit, cum inquit: nationi, ac ciuitati. quod etiam ex aduerbio, quod ſequitur, ἰδίᾳ intelligitur: huic enim ipſi manifeſtò reſpondet. Illam igitur, in natione aliqua, ciuitateq; ſpectatam, eſſe inquit, ſi ipſi, aut illic nati ſint, aut multis ſæculis ibi uixerint: qui enim ſedes nunquam mutarant, ſed in illis locis, quos incolebant, orti erant, αὐτόχθονες à Gręcis dicebantur: quam laudem cōſenſu omnium ſcriptorū Athenienſes obtinuerant. Hoc unū autem uerbum plurib. Cicero in oratione pro L. Flacco expreſsit, quum Athenienſium teſtimoniū
» extolleret. Quę uetuſtate ea eſt, ut ipſa ex ſe ſe ſuos ciues genuiſſe dicatur. Populi igitur, nationeſque, quib. hoc datum erat, nobiles meritò dicebantur. Aut qui uetuſtam (inquit) admodum originem habent: paucis enim id conceſſum fuit, ut retinere ſedes, in quib. procreati ſunt, potuerint: & non aliquando inde impetu externę alicuius gentis depulſi ſint: ut autē teſtatur Demoſthenes in oratione de ementita legatione, Athe-
» nienſib. ſolis & Arcadib. id datum erat: ita enim cum ciuib. ſuis de Arcadib. loquitur.
» μόνοι γὰρ ἁπάντων ὑμεῖς αὐτόχθονές ἐστε κἀκεῖνοι.

καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς γεγονέναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις.

Et qui urbem eam condiderunt, ac eius denique gentis ciuitatisque duces extiterunt, illuſtres, & claros fuiſſe: aut multos poſtea, ſiue auctores ipſi clari, ſiue obſcuri fuerunt, in ea inſignes, clarosque uiros propter honeſta ſtudia ac facta, natos eſſe. Quod uero (inquit) ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις, quomòdo exprimi eleganter poſsit, oſtendit Cicero in iij.
» Tuſculana. Nec ſiletur illud potentiſsimi regis anapęſtum, qui laudat ſenem, & for-
» tunatum eſſe dicit, quod inglorius ſit: & quę ſequuntur. Apud Euripidem autē Iphi-
» genia Aulide ſic loquitur Agamemnon. ζηλῶ σε γέρον, ζηλῶ δ' ἀνδρῶν, ὃς ἀκίνδυνον βίον
» ἐξεπέρασ' ἀγνὼς, ἀκλεής, cum idem ſignificare uellet Ariſtoteles paulo poſt, inquit. ἢ ἄλ-
» λῳ τῷ τῶν τιμωμένων. In aliqua arte, quā admirantur, omniq; honore dignam homines putant: in aliquo pręclaro ſtudio, cuius omnes cupidi ſunt: quodque arbitrantur beatos

efficere

efficere cunctos, qui id habeant: nam ζηλῶσι γέρων, hanc uim habet, ut Agamemnon condicionem ſenis illius ſua meliorem dicat: ac, ſi fieri poſsit, oſtendat ſe libenter cum eo uiuendi ſortem commutaturum: illum enim, beatum: ſe uero, miſerum iudicabat.

ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια, ἢ ἀπ' ἀνδρῶν, ἢ ἀπὸ γυναικῶν, καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν.

Illis, quę ciuitatem nobilem reddant, expoſitis (fuit autem id, κοινῇ, publiceq; nobilitatem cõſicientia tradere; quod etiam ex aduerbio hoc perſpicitur) quæ priuatim nobilitatem cõſtituant, docet: nobilis autē familia eſt, in qua extiterunt, aut uiri, aut mulieres illuſtres: acquiritur. n. ſtirpi alicui claritas à mulierib. quoq; ſolis: à uiris uero multo magis. γνησιότης uero ſimul ab utriſque parentibus: ambo. n. concurrant oportet, ac legitimis nuptijs coniuncti ſint, ut, qui inde gignuntur, benè nati, legitimiq; & ipſi habeantur.

Καὶ ὥσπερ ἐπὶ πόλεως τούς τε πρώτους γνωρίμους, ἢ ἐπ' ἀρετῇ, ἢ πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τῳ τῶν τιμωμένων: καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἐκ τοῦ γένους, καὶ ἄνδρας, καὶ γυναῖκας καὶ νέους, καὶ πρεσβυτέρους.

Quod multum ualet ad ciuitatē illuſtrandam, priuatę quoque familię laudem ac dignitatem affert: nec parua pars hęc eſt nobilitatis: auctores ſcilicet illius ſtirpis claros fuiſſe, ſi nõ tam eximijs factis, ut ductores illi populorum, at reb. non nullis honeſtis, ut uirtute, diuitijs, aliaue quapiam re, quæ in pretio apud homines ſit: nec non in ea familia multos, & omnis generis & ętatis, illuſtres extitiſſe. Quod autem patrimonij amplitudinem nobilitatis partem eſſe uult, conſentit his, quæ alibi tradidit: in quarto enim quoque libro de rep. è ueterib. diuitijs uirtuteq; nobilitatem conſtare affirmat: neque enim nuper partas ipſas, eam uim habère putat, ut tantam alicui familię dignitatem afferre queant: atque illam claram ſubito reddere. In quinto etiam nobiles uideri (inquit) qui maiores uirtute prędítos, ac rem familiarem magnam habuerint.

εὐτεκνία δὲ καὶ πολυτεκνία οὐκ ἄδηλα.

Quid εὐτεκνία & πολυτεκνία ſit, notum omnibus inquit: nec in ui horum nominum explicanda laborare ullo modo oportet; pręterquàm, quod ſingulis latinis uerbis exprimi non poſſunt, nobis quoque, ſi interpretari illa uolumus, moleſtiam nullam exhibent: cui enim probi filij ſunt, εὐτεκνία: cui multi, πολυτεκνία, adeſt.

Ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία, νεότης ἂν ᾖ πολλὴ, καὶ ἀγαθή.

Hanc quoque beatę uitę partem diuidit publicè, priuatimque. Κοινῷ autem genti, ac populo ualet: uocabant enim κοινὸν θεσσαλῶν: κοινὸν ἀχαιῶν: & ita quoque aliarum nationum, ut Cicero quoque commune Sicilię appellauit. Animaduertendum autem εὐτεκνίας nomine, contineri quoque multitudinem liberorum: neque enim πολυτεκνία, ut cōr siciliĕ ꝑ. cic.
infra, ubi de ijſdem reb. in priuatis perſonis agit, adiungit. Hanc autem ciuitati eſſe, inquit, ſi multa bonaque iuuentus illi fuerit: quaſi intelligi non poſsit in ciuitate εὐτεκνία, quæ ornata non ſit multitudine adoleſcentium: quamuis quos habet, probos beneque inſtitutos habeat.

Ἀγαθὴ δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος οἷον μέγεθος, κάλλος, ἰσχὺν, δύναμιν ἀγωνιστικήν.

Enumerat eaſdem corporis dotes, una tantum relicta, quas ſupra appellauerat. Iuuentus è corporis bonis non parum etiam laudatur. in quib. pulchritudo ita magnam uim habet: ut priſci illi formoſos reges ſibi adoptare ſoliti ſint: quod & Gręci, & Latini elegantes pöetę declarant. Sed hac etiam de cauſa formam meritò honorari, quod uirtutem ſignificat, magni auctores tradunt.

ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία, νέου ἀρεταί.

In adoleſcentib. quod ad animi bona pertinet, requiri dicit temperantiam & fortitudinem: hæ nanque uirtutes & ipſis laudem afferunt, & proſunt etiam ciuitati. temperantia quanto rarior in ea ætate, tanto magis probatur: pręſtantia uero animi, cum eorum propria ſit, multis malis liberat remp. & ſaluti ſępe uniuerſis ciuib. eſt.

Ἰδίᾳ δὲ εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία, τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ, καὶ τοιαῦτα εἶν, καὶ θήλεα, καὶ ἄῤῥενα.

Nō tātopere in priuatis hominib. multitudo liberoꝝ requiritur: quicꝗ paucos benè moratos haberet, ille priore harum dotum ornatus foret. quare addidit hic πολυτεκνίαν: eos autem cumulatos eſſe ambab. dicit, cui & multi liberi, & huiuſcemodi ſint: quales ſcilicet ſupra deſcripſit; cum de iiſdem publicè diſſeruit. Addidit autē, ut mares, ita etiā fœminas.

Θηλειῶν δὲ ἀρετὴ, σώματος μὲν, κάλλος καὶ μέγεθος: ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη καὶ φιλεργία, ἄνευ ἀνελευθερίας: ὁμοίως δὲ καὶ ἰδίᾳ, καὶ κοινῇ, καὶ κατ᾽ ἄνδρας, καὶ κατὰ γυναῖκας δεῖ ζητεῖν ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων.

Nunc proprias fœminarum uirtutes narrat, quas etiam communiter, priuatimcꝫ ſpectari dicit. In corporis autem, & animi bona ipſas diuidit. Corporis uirtutem eſſe inquit in muliebri genere pulchritudinem, & magnitudinem. Animi uero, quam in adoleſcentib. etiam commēdarat, temperantiam, ac ſedulitatem, ſtudiumque ſuorum operꝫ: ſic.n. nūc uoco φιλεργίαν. ita tamē ne in ſordes, & illiberalitatē incidant, quod nimis abiectis miniſterijs deditæ ſint; aut maius ſtudium, quam oporteat in minutis operib. ponant.

Ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα, ὥσπερ Λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσι.

Impudicas mulieres poſſe uiroꝝ etiam uitā beatam corrumpere tradit: liberecꝫ accuſat Spartiatas, qui hanc totam rē parui faciebant, ipſoſcꝫ ſe dicit ſtultitia ſua dimidio uitæ beatæ orbare, qui hac parte maximè laborarēt. Idem etiā facit in ij. libro de rep. Copioſè autē illic diſſerit ſubductis rationib. quot, quantaque detrimenta afferat ciuitatib. licentia mulierum, & quàm utile ſit eas ſeueris legib. coërcere. affirmans ciuitatem illam, quæ cū ipſis remiſsè, indulgenterque agat, ex dimidia parte legib. uacare: ut uirum, qui intemperantem cōiugem nactus ſit, dimidiatā tantū beatitudinem deguſtare poſſe: quę tamē fortis, grauisque auctor reprehendit, laſciuus pôeta, & qui has delicias, amoreſque toto pectore ſequebatur, laudat atque admiratur: cum cecinit.

" Multa tuę Sparte miramur iura paleſtræ,
" Sed mage uirginei tot bona gymnaſij:

& que ſequuntur, intemperantiæ, dedecoriſque plena.

Πλούτου δὲ μέρη, νομίσματα, πλῆθος γῆς, χωρίων κτήσεις.

Quæ patrimonium conſtituunt appellat: eadem autem in ij. de republica nominat: quo loco Lycurgum accuſat, qui cum patrimonium par omnib. eſſe uellet, agrorum tantum poſſeſsiones æquarat: reliquas patrimonij partes impares, inęquales que reliquerat. Cū multis modis diſſentire hic antiquiſs. librum à cęteris & excuſis, & ſcriptis uiderim, nihil tamen immutaui. Ipſa igitur nunc indicabo: generandi nancꝫ caſu ille habet νομίσματος, qui caſus à ſequenti uoce regitur: κτῆσις uero numero unitatis & hic, & paulo etiam infra: nam quod hic quoque nulla uarietate leguntur in eo uerba, quæ ſemel tantum: infra ſcilicet, excuſi habent, puto negligentia librarij commiſſum eſſe: intelligo autem πλήθει καὶ μεγέθει, καὶ κάλλει διαφερόντων. In omnib. ſanè his uarietatib. præbet ſe illi comitem uetus tralatio.

Ἔτι δὲ ἐπίπλων κτήσεις.

Quę in re familiari ἔπιπλα ſint, notum eſt: ita enim ornatum domus atque utenſilia, quod quaſi enatent, appellarūt: in inteſtinis autē corporis noſtri partib. ἔπιπλον pinguis ac tenuis mēbrana eſt, quę omentū a Latinis dicitur. id etiam confirmat Athenęus lib. iij. δειπν. cum de cibario eo (ut opinor) loqueretur, quod nobis quoque in uſu eſt. & à iecore è quo conficitur, nunc appellatur. Verba ipſius hęc ſunt. ἐξῆς δ᾽ εἰσεκομίσθη τηγανιστὰ ἥπατα, περιειλημμένα τῷ καλουμένῳ ἐπίπλῳ, ὃν Φιλέταιρος ἐν Τηρεῖ, ἐπίπλοον εἴρηκεν. Tegebant igitur epiplo hoc, ut nos quoque facimus, iecur ueteres, quàmuis diuerſam coquendi rationem haberent, ut ex hoc loco intelligitur.

Καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων, πλήθει καὶ μεγέθει, καὶ κάλλει διαφερόντων.

Diuitiarum quoque partes eſſe tradit & pecudum & mancipiorum poſſeſsionem: præſertim ſi & illa quoque his dotib. cumulata ſint, ut iiſdem reb. ab alijs poſſeſſis, multitudine

titudine & magnitudine & pulchritudine, excellant.

ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα.

Bona (inquit) hęc atque prædia, tria habent quib. placere poſsint, caraque haberi: aut .n. certa ſunt & omni periculo uacua, aut oblectare ualdè poſſunt, aut utilitatē prębere.

ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν μᾶλλον, τὰ κάρπιμα: ἐλευθέρια δὲ, τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν.

Quæ dotem hanc aut illam habeant, exponit, contrariumque in illis explicandis ordinem ſequitur: extrema nanque prius aggreditur. quę κάρπιμα ipſe uocat, fructuoſa uidetur appellaſſe Cicero in oratione pro Sex. Roſcio. Prædia pulchra & fructuoſa. χρήσιμα igitur potius uocari debent, quæ fructus magnos ferunt, quàm quæ alia ulla re commendantur, quamuis ex illis quoque fructus aliquis capiatur. ἐλευθέρια autem, quaſi libero ingenuoque homine digna, quæ animi uoluptatisq́; cauſa poſsidentur.

κάρπιμα δὲ λέγω ἀφ᾽ ὧν αἱ πρόσοδοι: ἀπολαυστικὰ δὲ, ἀφ᾽ ὧν μηδὲν παρὰ τὴν χρῆσιν γίγνεται, ὅ, τι καὶ ἄξιον.

Declarat uim uerborum, quibus in ſuperiorib. explicandis uſus fuerat: κάρπιμα q́; ſe uocare docet prædia, unde prouentus, uectigaliaq́; capiuntur: ἀπολαυστικὰ autem (ita enim nunc appellat quæ paulo ante τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν) ideſt quæ oblectationis cauſa cō parantur, eſſe inquit è quib. nihil pręter uſum capitur, quod pretio aliquo dignum ſit, fructusque uerè appellari debeat. Sic etiam locutus eſt in ij. libro πολιτικῶν, cum de rep. Carthaginēſium diſputaret, & ab inteſtinis malis uacuam eam fuiſſe diceret. καὶ μή τι στάσιν, ὅτι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, γεγενῆσθαι. nec ſeditionē ullā illic factam, quę digna relatu ſit.

ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν, τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτῆσθαι, ὥστ᾽ ἐφ᾽ αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν.

Cuiuſmodi ſint, quę ſupra ἀσφαλῆ uocarat, aperit, finemque & quaſi normam eſſe inquit, ut firma, ab omnique periculo uacua pręd ia dici poſsint, ijs in locis atque ita ea poſſidere, ut uſus ipſorū in domini manu ſit: duo nanque ſunt, quę ἀσφάλειαν pręſtant: locus & dominij ratio: tunc enim in tuto ſunt, cum & eò accedere, atque illinc fructus aſportare in tua poteſtate poſitū eſt. plura autem ſunt, quę uſum prędij turbare poſſunt, & prędones, & alij, qui iuris aliquid in illis habeant.

τοῦ τε οἰκεῖα εἶναι ἢ μὴ, ὅταν ἐφ᾽ αὐτῷ ᾖ ἀπαλλοτριῶσαι. λέγω δὲ ἀπαλλοτρίωσιν, δόσιν καὶ πρᾶσιν.

Interpretatur hic quoque ſenſum uerborum quę, in explananda ui ἀσφαλείας, uſurparat. Quamuis enim hoc ipſo nomine illic uſus non fuerit, ea tamen, quę idem ualerent, uſurpauit: quod enim dixerat ἐφ᾽ αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν, ſignificat οἰκεῖον. E ſuperiore autem loco ὅρος huc etiam transferri debet: non minus enim huius partis, quàm illius propria hęc uox eſt. intelligitur autem (inquit) ſuum propriumque alicuius eſſe, cum in ipſius manu poſitum eſt id alienare: ἀπαλλοτριῶσαι enim uerbum è uerbo, alienare ſignificat. Cicero quoque ſic locutus eſt, in libro vi. in Verrem. Nam turpitudinem ſummam eſſe arbitrantur, referri in literas publicas, pretio adductam ciuitatem, & pretio paruo, ea quæ accepiſſet à maioribus, uendidiſſe atque alienaſſe: ἀπαλλοτριῶσαι tamen hic, quod tuum erat, uoluntate tua alterius factum eſſe, ſignificat: quod non non uenditione ſolum, ut ipſe declarat, ſed largitione quoque fit,

ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι. καὶ γὰρ ἡ ἐνέργειά ἐστι τῶν τοιούτων καὶ ἡ χρῆσις, πλοῦτος.

Ad ſummam inquit diuitem quempiam eſſe in uſu magis, quàm in poſſeſſu horum bonorum conſtitutum eſt: huiuſcemodi enim rerum actus ſpectatur. & uſus ſanè ipſe, diuitię ſunt. Scripti tamen non nulli κτῆσις habent: cui fortaſſe lectioni ita locus eſſe poteſt. ut hic ſenſus huius loci ſit: quàmuis uerè tradiderimus diuitem quempiam eſſe, potius cognoſci, ſi amplitudine fortunarum ſuarum ille utatur, quàm ſi immenſam uim auri poſsideat, tamen negare non poſſumus, quin diuitiæ etiam lautum habere patrimonium ac poſſeſsio ipſa abſq; ullo uſu, ſint. Nec tamen non receptam lectionē magis probo, quam multis antea ſęculis in quibuſdam libris, hæſiſſe indicio ueteris tralationis co

gnoſcimus : in qua, uſus, legitur: ſed in antiquiſs. quoque omnium libro χρῆσις ſcriptum offendi. Erit igitur χρῆσις, quaſi ſuperioris illius uocis ἐνέργεια, declaratio: ut dixerit: diuitię, ſi uerè loqui uolumus, in uſu intelliguntur: actus enim huiuſcemodi rerum ſpectatur. Qui nihil aliud eſt, niſi uſus: qui enim utitur pecunia, cęteriſque bonis, is eo munere fungitur, cui illa inuenta ſunt: unde infra inquit diuitias eſſe ἀρετὴν κτήσεως: qui nanq; illis uti didicit, is prorſus, uereq; diues uocatur. Acuti ingenij uir, ſed iniuſtus, ac ciuib. ſuis inutilis, Dionyſius Syracuſanus, hanc eſſe pecunię uirtutem, & ipſe intelligebat: quare id quandoq; feciſſe memoratur, quod ſi improbum primo exiſtimatum eſt, poſtea benè cognitum reprehendi omnino non poteſt: cum enim ille ciuem ſuum grande pondus auri defoſſum habere audiſſet, iuſsit ad ſe illud comportare: puſillum tamen eius retinuit dominus, & in alias terras profectus agellum emit. quo audito Dionyſius ad ſe hominem accerſiuit, ac totum aurum illi rependit: iuſsitq; auferre: cum diuitijs uti cœpiſſet, nec ut antea, quod uſibus hominum inuentum erat, ab uſu remoueret: extrema hæc pars breuius, ac melius Græcis his uerbis exponitur: quib. ſententiam eam expreſsit Plutarchus, in apophthegmaſin hoc Dionyſij factum commemorans. κεχρημένον τῷ πλούτῳ, καὶ μηκέτι ποιοῦντα τὸ χρήσιμον, ἄχρηστον.

εὐδοξία δ' ἐστὶ τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ τοιοῦτόν τι ἔχειν, οὗ πάντες ἐφίενται, ἢ οἱ πολλοί, ἢ οἱ ἀγαθοί, ἢ οἱ φρόνιμοι.

De bonis nunc alijs extra hominem poſitis, & ipſis uitam beatam conſtituentib. agit: illa uero ſunt bona hominum de te opinio, & honor. εὐδοξίαν autem prius definit. nec tamen hanc ſupra hoc nomine appellarat, ſed δόξαν, quaſi gloriam. bona (inquit) exiſtimatio eſt ſtudioſum uirtutis uirum ab omnibus haberi: aut huiuſcemodi quippiam bonum in ſe habere, poſsidereue, cuius omnes homines appetentes ſunt, aut multi, aut boni uiri, aut prudentes.

τιμὴ δὲ, ἐστὶ μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης.

Honoris naturam exprimit: in cuius definitione, quid δόξα ualeat (eſt enim anceps uerbum) quęrendum, gloriam'ne, an opinionem: & utrum hic ſenſus huius partis ſit. honor eſt ſignum glorię, comparatę ex multis magniſq; beneficijs in alios collatis: an hic, eſt indicium opinionis, quam habent de benefica eius quem honorāt, natura, qui eum ei tribuunt. In antiquiſs. uero libro, non δόξης ſed εὐδοξίας legitur: cuius ſcripturę ueſtigium alibi non repperi.

τιμῶνται δὲ, δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες, οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν.

Quib. honor tribuatur, & ob quæ beneficia, declarat. Hi (inquit) optimo iure, ac ſupra alios honorantur, qui iam beneficijs affecerunt, ſed hominum conſuetudo ſolet etiam eos honorare, qui facultatem habent in alios commoda conferendi: neq; tamen hi aut tam merito, aut tantopere honorantur: uerus enim honor eſt cōpenſatio egregiorum cōmodorum: alter uero hic, tanquam expectatio quædam & inuitamentum eorum. quare iuſtior ille eſt, & quia ex animo, intimisque ſenſib. proficiſcitur, maior: non pauci enim opib. præditi, facultateq; admirabili alios adiuuandi, cum huiuſcemodi nihil gerant, ſine cauſa coluntur. Hoc quoq; uidit Cicero & in epiſtola quadam ad Plancum, cum hominem conſolaretur: excitaretq; ad remp. in bello fortiter adiuuandam, his uer
» bis expreſsit. Is enim deniq; honos mihi uideri ſolet, qui non propter ſpem futuri bene
» ficij, ſed propter magna merita claris uiris defertur & datur,

Εὐεργεσία δὲ, ἢ εἰς σωτηρίαν: καὶ ὅσα αἴτια τοῦ εἶναι ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν: ὧν μὴ ῥᾳδία ἡ κτῆσις.

Ea autem beneficia honore dignantur, que aut ad ſalutem faciunt: uitamq; hominum conſeruant, ac tuentur: quæque demum cauſa nobis ſint, quod ſpiritum ducamus: aut ea etiam, quæ ad domeſticas egeſtates ſubleuandas pertinent, ſuppeditando nobis: aut aliquo eorum bonorum tribuendo, quæ ægre comparantur.

ἢ ὅλως

ἢ ὅλως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ ποτέ· πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα, τιμῆς τυγχάνουσιν, ἀλλ' οἱ τρόποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι.

Quæ non ſine multo labore parantur, in alios collata, pro beneficio ſumuntur. ſiue illa huiuſcemodi ſua ui ſunt: ſiue locus tẽpusq; facit, ut cara habeantur: q̃d ęgre acquiri, aut temporib. illis, aut locis poſſint. & hęc cauſa eſt (inquit) cur multi ob ea, quæ puſilla exiſtimantur, ampliſſimos honores conſecuti ſunt: quę. n. nũc uilia habentur, tũc magni ęſtimabantur: & modi deniq; rationeſq;, quib. illa tractata ſunt, occaſioneſq; pręclarę ipſos adiuuerunt.

μέρη δὲ τιμῆς, θυσίαι: μνῆμαι ἐν μέτροις, καὶ ἄνευ μέτρων: γέρα, τεμένη, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, τροφαὶ δημόσιαι.

Vt diuitiarum partes ſupra, membraq; oſtenderat, ita nunc, quę honoris ſint, exponit: multæ nanq;, uarięq; rationes honorãdi claros, ac fortes uiros inuentæ ſunt: quod autem θυσίας primas ponit, diuinos etiam honores ijs, à quib. pręclara beneficia acceperant, ueteres cõcedere ſolebant: atq; ijs uictimas mactabant. Verba Plutarchi ſunt
» in T. Flaminio exponentis quot, quantiq; honores illi à Græcia habiti ſint. καὶ θύσαν-
» τες αὐτῷ σπονδὰς γενομένων, ᾖδοισι παιᾶνα. & quę ſequuntur. Thucydides quoq; in. v. libro hiſtoriarum narrans Amphipolitas maximis honorib. mortuum Braſidam Lacedęmonium affeciſſe, tradit eos etiam ipſi inſtituiſſe ἐτησίους θυσίας: ideſt ut illi, tanq; heroi, hoſtię ĩmolarentur. quod tetigit etiam in. v. libro de morib. ad Nicomachum philoſophus. carminib. etiam morem fuiſſe celebrari claros uiros, notum eſt: nec nõ laudationib. ſoluta oratione confectis. ut Euagoras eſt Iſocratis: ut Ageſilaus Xenophontis. Penè cuncta hęc collegit Cicero, aut meliorem illorum partem, in oratione pro Milone, ubi de honoribus, qui haberentur in Gręcia tyrannicidis, diſputauit: γέρα, honores certos appellari notum eſt, quib. item, ut ſanis uiui, mortuiq; antiquitus afficiebã-tur. ipſe eodem hoc uerbo uſus eſt in. v. libro de morib. ubi docet rectorẽ ciuitatis, cũ ob iuſtitiam nihil in priuatam domum ſeuocet, debere pręmio, atq; honore aliquo à ci-
» uib. decorari: μισθὸς τὶς ἄρα δοτέος. τοῦτο δὲ τιμὴ, καὶ γέρας. τεμένη agros priſci illi uocabant regib. ſuis dicatos, & fortiſſ. uiris: à quib. ampliſſima beneficia accepiſſent. Ari-
» ſtophanes πλούτῳ ita uidetur ſacellum uocaſſe, cum inquit ἔπειτα πρὸς τὸ τέμενος ἦμεν τοῦ θεοῦ. quę ſequuntur uię, rationeſq; optimos, ac clariſſ. homines decorandi, notæ, uſitatęq; ſunt, ut ſuperiore honeſtioreq; loco cuipiam in ſedendo cedere (quod προεδρία dicitur) ſepulchra, imagines, cibaria è publico. Athenienſes autem maximè conſueſſe cotidianum uictum pręberе in Prytaneo ijs, qui remp. eorum fortiter armis defendiſſent, planum eſt. quos ipſos παρασίτους appellabant: neque. n. hoc tantum nomine impuros quoſdam homines uocabant, qui uentri deditì, alienas menſas colunt, ſed hos etiam, quos ob pręclara in ipſos merita publicè alebant.

τὰ βαρβαρικὰ, οἷον προσκυνήσεις, καὶ ἐκστάσεις.

Humaniorib. rationib. traditis, quib. benefactores ſuos, cæteroſq; claros uiros priſci honorabant, ritus barbararum gentium exponit: hæ nanq; diuerſa ab ingenio Græcorum inſtituta, in hac re ſequebantur, ac proprios deorum honores potentiſſimis hominib. concedebant. quod uero inquit προσκυνήσεις, quaſi uenerationes, habitumq; adorantis, hoc cultu uti ſolitos fuiſſe Perſas erga reges ſuos, notum eſt. Eum autem, illis deuictis, Alexander Macedo ſibi adoptauit: quę res non parum animos fortiſſ. militum illi alienauit: Et Calliſtheni comiti ipſius, docto homini, ac magni ſpiritus uiro, qui hanc ignominiam declinare perſtitit, cauſa interitus fuit. Aſſurgere autem maioribus natu atq; ijs, qui inſigni aliqua uirtute præditi ſunt, & Græcum, & humanum eſſe, teſtimonio etiam ipſius probari poteſt: In nono enim libro de mo-
» rib. inquit. καὶ παντὶ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τιμὴν τὴν καθ' ἡλικίαν, ὑπαναστάσει, καὶ κατα-
» κλίσει, καὶ τοῖς τοιούτοις. Xenophon quoq; in Hierone ita induxit Simonidem loquens.

κάλλος δὲ ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἐστί.

Pulchritudo, quamuis certam quandam naturam habeat, & à ſapientib. uiris uerbis exprimatur, tamen non eadem eſt in omni ætate, ſed diuerſa: alia. n. requiruntur, ut adoleſcens formoſus dicatur: alia, ut ſenex, aut in media ętate uigentiq́; conſtitutus. quę omnia accuratè deſcribit.

νέου μὲν οὖν κάλλος, τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα· τούς τε πρὸς δρόμον καὶ πρὸς βίαν· ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν.

Quæ adoleſcentis pulchritudo ſit, docet: ac quæ ad eam explendam requirantur. Oportet igitur habere corpus ad labores ſuſtinendos factum. Labores autem qui in curſu aut in ui adhibenda, excipiuntur: Si. n. ipſe defatigatione membrorum non deficit, & alium proſternere, & quaſi de ſtatu deicere poteſt, nihil quod ad hanc partem pertineat, amplius in eo deſideratur: ſuauitatem tamen in ſe quandam habeat neceſſe eſt: quę ſpectantes capiat, ac uoluptate perfundat. Vereri nõ ſine cauſa poſſet aliquis, ne quid obſcœni extremis his uerbis ſignificarit: intellexeritq́; qui aſpectu iucundus ſit, ac forma ita oblectet, ut libidini ſit idoneus: his enim amorib. ac delicijs ualdè dediti erant Gręci, honeſti etiam ac docti uiri: ut Cicero quoq; in iiij. q̃ſtione Tuſculana oſtẽdit, leuiter peripateticos perſtringens. In. v. etiã inquit, de Dionyſio Syracuſanorũ tyrãno, loquens. Habebat etiam, more Græcię, quoſdam adoleſcentes amore coniunctos. Non otioſum autem hic eſt totum hoc, πρὸς ἀπόλαυσιν: In media enim quoq; ætate conſtituti, ac formoſi, ut ipſe infra declarat, iucundi ſunt, ineſt tamen in illorum uultu ferocia quædam, quę terribilis eſt, ac ſpectantib. penè metum incutit, nedum turpia deſideria excitet. πρὸς ἀπόλαυσιν uero corporis uoluptates ſignificare, his etiam teſtimonijs confirmatur. Plutarchus in ſermone, quem habitum facit ab eruditis uiris contra Epicureum, de ſera in facinoroſos quoſdam deorum animaduerſione, cum de perdito homine, turpibusq́; uoluptatib. atq; auaritia inquinato, loqueretur, inquit. οὐδενὸς οὕτω ἀπεχόμενος αἰσχροῦ, φέροντος εἰς ἀπόλαυσιν ἢ κέρδος. Epicuri hæc etiam uerba leguntur apud Laertium, accuſantis imperitos, qui crederent corporis uoluptates poſſe conficere uitam beatam. οὐ γὰρ πότοι καὶ κῶμοι συνείροντες, οὐδ' ἀπολαύσεις παίδων καὶ γυναικῶν, οὐδ' ἰχθύων καὶ τῶν ἄλλων. & quæ ſequuntur. De fructu tamen quoq; ac uoluptate, quę percipitur è rebus honeſtis hoc uerbum uſurpatur. ut ipſe in. viij. libro de rep. ubi de arte muſica: eiuſq; oblectatione diſſerit. τί δεῖ μανθάνειν αὐτούς, ἀλλ' οὐχ ἑτέρων χρωμένων ἀπολαύειν. Nec non Iſocrates in libro ad Philippum, cum uetera beneficia Athenienſium erga poſteros Herculis exponeret. δι' ἃ γὰρ ἧς καὶ ζῶσι, καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ἀπολαύουσι. Plutarchus in eodem commentario, unde pauloante exemplum ſumpſi, ita locutus eſt. de commodis, quę mortales à dijs capiunt, agens. οὐ γάρ ἐστιν ὅτι μεῖζον ἄνθρωπος ἀπολαύειν θεοῦ πέφυκεν. & quæ ſequuntur: ut intelligi omnino hic debeat, ſuauitas, quæ percipitur oculis ex aſpectu formę ipſorum elegantioris. Valet etiam ad hoc declarandum, quod παῖδας, quos ita amarent: ſiue παιδικά uocare, non νέους ſolebant.

διὸ οἱ πένταθλοι, κάλλιστοι· ὅτι πρὸς βίαν καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν.

Confirmat hoc quod ſupra dixerat. adoleſcentem formoſum eſſe, qui corpus accommodatum habeat, ad labores, qui in curſu exercendo & uiribus alienis ſuperandis, ſuſtinentur: uidemus. n. (inquit) pentathlos (ita autem uocabantur, qui è quinq; certaminibus uictoriam pręmiumq́; reportaſſent) formoſiſſimos eſſe. Requirebantur autem, ut uictor ex omnibus illis aliquis diſcedere poſſet, & uelocitas, & robur. De Pentathlo & Plautus, & Sex. Pompeius meminerunt, & plures etiam Gręci ſcriptores. tradunt quoq; Democritum Abderitam μεταφορικῶς ita appellatum, quod numerum eundẽ pręclariſſimarum diſciplinarum confeciſſet.

ἀκμάζοντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς πολεμικούς· ἡδὺν δὲ εἶναι δοκεῖν, μετὰ φοβερότητος.

Quæ requirantur, ut is, qui in conſtanti ætate ſit, formoſus eſſe intelligatur, docet: neceſſe uero eſt corpus & ipſe ad labores ſuſtinendos idoneum habeat, ſed militares: in aciem. n. ille prodire debet, ſtadiumq́; ac palęſtram minoribus relinquere.

uirtus, quæ multū in ſtadio ualet, ex his conſtat. ſunt autem illa magnitudo, robur, ac celeritas: quorum duo ſupra nomine appellauit, tertium autem in altero illorum continetur, ut ipſe oſtendit.

Καὶ γὰρ ὁ ταχὺς, ἰσχυρός ἐστι.

Reddit (ut opinor) his uerbis rationē, cur ſupra in quo poſita celeritas ſit, nō docuerit: oſtēditq; ſe id cōſultò feciſſe. quod in robore illa ac pclaris corporis uiribus, cōtineatur.

Ὁ γὰρ δυνάμενος τὰ σκέλη ῥιπτεῖν πως καὶ κινεῖν ταχὺ καὶ πόῤῥω δρομικός: ὁ δὲ θλίβειν καὶ κατέχειν, παλαιστικός. ὁ δὲ ὦσαι τῇ πληγῇ, πυκτικός.

Docet qui quinque illa genera motus commode exercere queat, in ſtadio ac palęſtra poſſe cum laude uerſari: nec ab ullo certamine excludi, ut ipſe accuratè exponit: qui. n. (inquit) poteſt crura iaculari quodā modo: celeriterque mouere, curſor à natura factus eſt: qui premere, fortiterque tenere, ad luctam eſt idoneus: qui ictu longè à ſe pellere, pugil non malus eſt. Cum uero hic mendoſè antea πληκτικὸς legeretur, ſecutus fidem antiquiſſ. libri; cui adſtipulatur etiam uetus tralatio, πυκτικὸς emendaui. Eodē uerbo uſus eſt Plutarchus in commentario περὶ φιλοπλουτίας. cum Hippomachi argutam uocem, quam paulo ſupra latinis uerbis expoſui, referret: inquit. n. ὡς πυκτικόν.

Ὁ δ᾽ ἀμφοτέροις τούτοις, παγκρατιαστικός.

Proximè ſuperiores duas res intelligit, ideſt premere, & ictu propellere. qui (inquit) ad
pugillationem luctationemque ualebit, is ad pancratium exercendum accommodatus
erit. nam in pancratio tractando uim pugilis ac paleſtritę requiri, cōfirmat etiam Quin-
» tilianus in ij. libro, cum inquit. Sicut ille exercendi corpora peritus, non ſi docēdum pan
» cratiaſtem ſuſceperit pugno ferire, uel calce tātum: aut nexus modo atque in ijs certos
» aliquos docebit, ſed omnia, quæ ſunt eius certaminis: pugno. n. ferire uel calce cū dixit,
expreſſit (ut puto) ſtudiū pugilis. cum uero nexus appellauit, palęſtritę artē indicauit, &
uerba (niſi fallor) Gręca θλίβειν καὶ κατέχειν. Aperte autē Plutarchus in ij. libro συμ-
» ποσιακῶν, capite quarto. ὅτι γὰρ μέμικται τὸ παγκράτιον ἔκ τε πυγμῆς, καὶ πάλης, δῆλον.

Ὁ δὲ πᾶσι, πένταθλος.

Qui uero (inquit) ualet omnib. pentathlus uocatur. antiqui latini quinquertium appellabant, ut ueteres grammatici teſtantur. nomen etiam à Græcis illi impoſitum eſt, à numero certaminum, quæ exercerent: quę autem illa forent & hic explanatur, & ex ueterib. multis & Græcis & latinis ſcriptorib. colligitur.

Εὐγηρία δ᾽ ἐστὶ βραδυτὴς γήρως μετ᾽ ἀλυπίας: οὔτε γὰρ εἰ ταχὺ γηράσκει, εὔγηρος: οὔτ᾽ εἰ μόγις μὲν: λυπηρῶς δέ.

Vno latino uerbo εὐγηρία appellari non poteſt. intelligi autem Gręca uoce arbitror bonam, commodamq; ſenectutem. duo autem requiruntur, quę ægrè impetrari ſolent, ut illa cònſtet: ſerò. n. accedat oportet ſenectus, nec ſecum ferat morbos doloresque: quos plerunque apportare conſueuit. id autem à contrarijs probat: neque enim (inquit) ſi cito quiſquam ſeneſcit, εὔγηρως eſt: neq; ſi lentè ſeroque: ſenex tamen dum fit, factusq;, uexatur multis magnisque dolorib.

Ἐστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν καὶ τύχης: μὴ ἄνοσος γὰρ ὢν: μηδὲ ἰσχυρὸς, οὐκ ἔσται ἀπαθὴς, οὐδ᾽ ἄλυπος καὶ πολυχρόνιος: οὔτ᾽ αὖ εὐτυχὴς διαμείνειεν ἄν.

Vnde conſtet nunc oſtendit: corporis. n. uirtus concurrat oportet, & fortuna. quomodo autem ſine his tolerabilis ſenectus nō ſit, declarat: niſi. n. (inquit) morbo uacet: ac uires etiam, quantę in ea ætate optari poſſunt, adſint, non erit expers moleſtiarum, neq; dolorum: nec uitam producere poterit, nec ullo modo ſecundam fortunam retinere.

Ἐστι δέ τις καὶ χωρὶς ἰσχύος καὶ ὑγιείας ἄλλη δύναμις μακροβιότητος: πολλοὶ γὰρ ἄνευ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν μακρόβιοί εἰσι. ἀλλ᾽ οὐδὲν ἡ ἀκριβολογία χρήσιμος, ἡ περὶ τούτων, εἰς τὰ νῦν.

Non me fugit (inquit) rationem aliam eſſe: qua quiſpiam longā uitā tueatur, quàmuis

bonis iiſcareat, quæ tolerabilem ſenectutem efficiunt: ac bona ualetudine, uiribusq; orbatus ſit, ſed tempus hoc non poſcit, ut de iis reb. exquiſitè diſſeramus: neq;.n. nunc uias oẽs indagare oportet, quib. diuturna uita cõparetur: poteſt ſanè in his quoq; libris ſubtiliter accurateq; diſputari, ſed de aliis rebus: de his uero, nullo modo: quę remotę nimis ſunt a ſtudio oratoris. intelligit aũt ut puto, uiam, quã Herodicus tenuerat: qui cum perdita ualetudine foret, deambulationib. cotidianisq; curationib. ad ſummam ſenectutem peruenit. μακροβιότητα autem hanc, non εὐγηρίαν appellat: quia bonis deſtituta eſt, quæ illam præſtant. quamuis longum ſpatium ætatis ambæ commune habeant.

πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία, οὐκ ἄδηλα, τοῦ φίλου ὡρισμένου.

Tanquam partes & has beatam uitam efficere ſupra affirmauit. illę autẽ, ſi cognitum fuerit quid amicus ſit, neminem latere poſſunt, quare non neceſſe habet ipſas explicare. potius ſtudet amici uim naturãq; exprimere, quo facto inquit, qui plurimos huiuſcemodi habebit, is amicorum copia florebit. qui probitate præterea ornatos, hic & multorum amicitia, & proborum hominum gloriari poterit.

ὅτι ἐστὶν ὁ τοιοῦτος φίλος. ὅστις ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνῳ, πρακτικός ἐστιν αὐτῶν, δι' ἐκεῖνον· ᾧ δὴ πολλοὶ τοιοῦτοι, πολύφιλος. ᾧ δὲ καὶ ἐπιεικεῖς ἄνδρες, χρηστόφιλος.

Amicum ſcilicet eſſe, qui ita erga amicum animo affectus eſt, ut quæcumque arbitratur illi bono eſſe cuncta ſtudioſè gerat. illius ipſius tantum cauſa. reliqua autem ſupra expreſſa ſunt. quod enim inquit: propter illum, notum eſt, hoc primum in amicitia requiri, ne quis commodum ſuum ſpectet, dum amicum adiuuat. Hæc autem omnia copioſius ab ipſo in octauo & nono libro de morib. ad Nicomachum explicata ſunt.

εὐτυχία δέ ἐστιν, ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα γίγνεσθαι καὶ ὑπάρχειν, ἢ πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ μέγιστα.

Bona (inquit) fortuna eſt, cum quæ à fortuna proficiſcũtur bona, aut gignũtur aut iam adſunt: & cumulatè quidem adſunt: εὖ.n. copiam, ut ueteres ſcriptores, eruditi uiri, tradunt, ſignificat. quod etiam hic indicat Ariſtoteles: qui affirmat omnia illius generis, aut plurima aut maxima requiri: ut fortunatus aliquis appellari poſſit.

αἰτία δ' ἐστὶν ἡ τύχη, ἐνίων μὲν καὶ ὧν αἱ τέχναι· πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων.

Quæ tribuere ſoleat fortuna declarans, inquit. fortuna non nullorum cauſa eſt, quæ ab artib. efficiũtur. uerum eadem (inquit) quædam etiam procreat, quę à nulla arte fabricari poſſunt, nam quod ad primam partem pertinet, ob affinitatem, quam inter ſe fortuna & ars habent, mutuo amore illæ copulatę eſſe ab ingenioſo poeta dictę ſunt: cuius uerſiculum adducit philoſophus in vi. libro de morib. ad Nicomachum. Agatho uero ille fuit tragicus, ualdè ipſi familiaris. eadem autem ſententia, eodem uerſu expoſita, à Simplicio in ii. librum naturalis auſcultationis adducitur: nomen tamen poetę, ſiletur.

οἷον ὅσων ἡ φύσις, ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ φύσιν εἶναι· ὑγιείας μὲν γὰρ, τέχνη αἰτία· κάλλους δὲ καὶ μεγέθους, φύσις.

Fortuna etiam cauſa exiſtere ſolet multarum rerum, quæ à natura proueniunt: nec tamen, ſemper ſine uitio ac labe naſcuntur: ſed quæ depreauata etiam, nec certo naturæ ordine ſeruato quandoq; fiant: ſi.n. modum ſemper ſeruarent, locum illic fortuna non haberet. Exemplo autem quæ dixerat confirmare uolens, inquit. bonę nanq; ualetudinis ars cauſa eſt: medici enim, pręcepta ſuæ artis ſecuti, amiſſam illã reuocant, in iis quos curant: quę tamen aliquando etiam fortunę beneficio recuperatur. quod Phereo Iaſoni cõtigiſſe Cicero memorię prodidit. cum.n. inimicus hominẽ interficere uellet: impetũq; in eũ feciſſet, gladio uomicam eius aperuit, quã ſanare medici nõ potuerant: Idẽ quoque Prometheo cuidam tyrãno uſu ueniſſe Simplicius tradidit. ubi qui à fortuna quippiam accipere, perpetiq; dicãtur, Ariſtotelis locum interpretans, docet: niſi error ſit in nominibus: eumdẽq; ambo intellexerunt. Pulchritudinis uero magnitudinisq; natura effectrix eſt; uerũ tamẽ hęc quoq; corporis bona fortunæ accepta referuntur. Hinc uero facilè reſelli poteſt error illorum: qui bonorum ex Ariſtotelis decretis diuiſionem fecerunt in

animi

nimi, corporis & fortunæ: quę enim fortunæ tribuunt, externa ipſe uocat. nec in ea tantum, ſed in corporis quoque bona uim habere fortunam putat.

Ὅλως δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἐστιν ὁ φθόνος.

Qui cognoſcere (inquit) uult, quæ à fortuna bona proficiſcantur, animaduertat ob quę inuidia excitatur: illa enim omnia quę praui ingenij homines quoſdam ſibi maximè pares, habere æquo animo non ferunt, beneficio fortunę obtinentur. de hoc etiam in ij. horum librorum differet. Eſt autem hæc quaſi regula quędam qua in uniuerſo fortunę bona à reliquis diſtinguātur: neq; enim ob commoda, quæ aliquis ſibi induſtria ſua comparauit, in animis aliorum inuidia plerunq; exoritur.

Ἔστι δὲ καὶ τῶν παρὰ λόγον ἀγαθῶν, αἰτία τύχη.

Commoda etiam quædam, quorum certa cauſa afferri non poteſt, ſed penè abſurda ſunt, à fortuna prouenire tradit. imperiti quoq; homines, ut ipſe in ij. naturalis auſcultationis oſtendit, fortunam παράλογον eſſe dicebant. quos etiam ipſe laudat, & benè ſenſiſſe, tota re explicata, oſtendit. Multa autem illinc ſumi poſſent, quæ hęc confirmarent. aut ab Ariſtotele eruditius pleniusq; illic expoſita, aut à doctiſsimis interpretib. accuratè diſputata: quæ tamen, quia eruditis in promptu ſunt, relinquā. quod ſi hæc, quę nunc ad ornandum oratorem ab eo traduntur, percepta fuerint: illa ſubtiliora hic non magnopere deſiderari debent.

Οἷον εἰ οἱ ἄλλοι αἰσχροὶ ἀδελφοί: ὁ δὲ, καλός. ἢ οἱ ἄλλοι μὴ εἶδον τὸν θησαυρόν: ὁ δ', εὗρεν. ἢ εἰ τοῦ πλησίον ἔτυχε τὸ βέλος: τούτου δὲ, μή.

Quę ſint bona, quorum ratio nulla certa afferri poteſt, exemplis docet: quis enim explicaret unquam doceretque, cur, ſi cęteri fratres turpes ſunt, unus hic formoſus ſit. aut ſi abditum aurum alij non uiderunt, hic reperire potuerit. aut ſi qui propè ſtabat, iaculum percuſsit, in hunc non incidit.

Ἢ εἰ μὴ ἦλθε, μόνος ἀεὶ φοιτῶν: οἱ δὲ ἅπαξ ἐλθόντες, διεφθάρησαν: πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα εὐτυχήματα δοκεῖ εἶναι.

Quidam iter periculi plenum frequentare unus ex omnib. ſolitus erat: ſemper que illàc tranſire: qui caſu tunc non uenit, cum prædones in prętereuntes graſſati ſunt: alij, qui ſemel tantum illàc iter fecerunt, in eos incidere, atque interfecti ſunt. hoc fortunę acceptum referri debet: ac παράλογον manifeſto eſt: ueriſimilius enim erat eum, qui crebrò illàc ſolus tranſiret, ſalutemque ſuam non ualdè procuraret, eò malo affectum iri: contra tamen euenit.

Περὶ δὲ ἀρετῆς, ἐπείπερ οἰκειότατος ὁ περὶ τοὺς ἐπαίνους τόπος, ὅταν περὶ ἐπαίνου ποιώμεθα τὸν λόγον, τότε διοριστέον.

Res poſcere uideretur (inquit) ut de uirtute hic accuratè diſſereremus: nō enim illa parum ad uitam beatam prędtandam facit: & ſupra etiam inter res illas, quæ eam conſtituant, & uirtutem ipſam animi, & eius partes poſuimus: uerum, quia in demonſtrandi genere multus uſus ipſius eſt, ſuo magis, ac proprio loco de ipſa illic agemus: aptiſsimus enim ille omnium eſt uirtuti uidendę, atque accuratè explicandę.

Ὧν μὲν οὖν δεῖ στοχάζεσθαι προτρέποντας ὡς ἐσομένων, ἢ ὑπαρχόντων. καὶ ὧν ἀποτρέποντας, φανερόν: τὰ γὰρ ἐναντία τούτων ἐστίν.

Breui repetit, quę iam egerit: ait que ſe monſtraſſe, quę proponere ſibi oportet eos, qui aliquib. auctores ſint, ut quippiam gerant: ſententiaque ſua ad id faciendum impellunt: proponant autem aut futura, ſi conſilium ipſorum ualuerit, aut inſtantia, & quę iam ſint: nec non quæ etiam ſpectare, quoque oculos intendere, qui reuocant ab aliqua re: uerum, quia hæc apertè tradita, explanataque non erant, docet è pręteritarum rerum explicatione, illa quoque intelligi poſſe: contraria nanque eorum eſſe, quæ expoſita ſunt, affirmat, ut contrarium ſtudium, finiſque oratorum ipſorum ſit. infra etiam omnib. iam, quæ ad hoc genus pertinent explicatis, idem hoc iiſdem penè uer

καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἑκάστῳ ἀποδοίη.

Nec non quęcunque (inquit) ratio, intelligentiaq́ue, cuiq́ue ederet, atq́ue dictaret, hæc illi bona ſunt: quę enim ratio atque intelligentia rerum ſtatuit unicuiq́ue conuenire: eiq́ue attribuit, ea bono ipſi ſunt: νοῦν autem intelligentiam hanc uocat, ut puto, quam in uniuerſo nunc capit: ſtatim autem adiungit ei propriam, ſuamq́ue cuiuſq́ue rei.

καὶ ὅλως ὃ περὶ ἕκαστον ὁ νοῦς ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ τοῦτό ἐστιν ἑκάστῳ, ἀγαθόν.

Et quęcunque ratio, mensq́ue circa ſingulas res, ſingulis rebus tribuit, atque aſsignat, hoc illis ipſis rebus bonum eſt.

καὶ οὗ παρόντος, εὖ διάκειται, καὶ αὐτάρκως ἔχει.

Et illud quoq́ue bonum eſt, quod cum adeſt: pręſensq́ue eſt, illud cui adeſt, quam optimè ſe habet: nec quicquam amplius deſiderat: εὖ διάκειται autem non tantum cum animus uiget, dicitur, uerum etiam, cum corpus benè conſtitutum eſt.

καὶ τὸ αὔταρκες.

Appellat nunc αὔταρκες, quod aduentu ſuo ita explet, ut ſatis id illi ſit, ad quod acceſsit, facitq́ue ne ulla re amplius egeat: quomodo enim hoc bonum non eſſe iudicari poteſt, cum ita afficiat illud, cui hęſerit?

καὶ τὸ ποιητικὸν, ἢ φυλακτικὸν τῶν τοιούτων.

Sed non hæc tantum, bona ſunt, uerum etiam illa, quæ efficiendi, ac cuſtodiendi hæc ipſa, aliaq́ue huius generis uim habent: ποιητικὸν Cicero conficiens reddidit, & in Partitionib. & in ij. libro de finibus. cum utroq́ue loco de cauſis diſſereret: ſed eaſdem etiam multis locis efficientes uocat.

καὶ ᾧ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα.

Illud quoq́ue bonum eſt, quod huiuſcemodi conſequuntur. huiuſcemodi autem: cuius ſcilicet generis ſunt, quæ ſupra appellarat: neq́ue enim ea tantum bona ſunt, quæ uim eam habent, uerum etiam illa, quæ ſecum trahunt, que id pręſtare queant.

καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων καὶ τὰ φθαρτικά.

Ea quoq́ue bona reputantur, quæ contraria his depellunt, & ad nos appropinquare non ſinunt. quemadmodum etiam, quę eadem illa frangunt, atque interimunt: cum enim nos beneficio eorum malis liberemur, quod ea partim arceant: partim extinguant, quomodo non bona ea uocare debemus?

ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς: ἢ γὰρ ἅμα, ἢ ὕστερον,

Illa quoque, quæ res antea expoſitæ & id generis alię conſequuntur, bona eſſe tradiderat. quod, ut magis explanaret, docet quot modis aliquę res conſequi alias dicantur. duo autem illi ſunt: aut enim eodem tempore, aut poſterius quidpiam conſequitur. qui modi etiam dilucidè, exemplis poſitis ab ipſo explicantur. quare hic locus ſeorſum conſideratus, ſcrupulum nullum habet. Illud tamen moleſtum eſt, quod cum in iij. libro Topicorum de eadem re agat, ac duob. itidem modis dici quippiam conſequi aliquid affirmet, non eadem tempora capit: ſed relicto pręſenti, cum res coniunctę ſunt, ac ſimul fiunt, pręteritum ponit. uerba ipſius hæc ſunt. » διχῶς δὲ ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι ἐσχίσθη: καὶ γὰρ
» πρότερον καὶ ὕστερον ἕπεται: οἷον τῷ μανθάνοντι, τὸ μὲν ἀγνοεῖν, πρότερον: τὸ δὲ ἐπίστασθαι, ὕστερον. Nec tamen, quamuis diuerſis uerbis utatur: nec eiuſdem omnino generis cuncta conſequentia ſint, arbitror hoc quicquam ualere ad rationem ipſorum uariandam (quamuis non defuerint, qui exiſtimarint id uerbum, quo hic utitur, oſtendere proprie naturæ conſecutionem, non res, quæ poſtea fiunt, ac tempore quippiam cõſequuntur) infra .n. ubi repetit ea quæ tradita hic ſunt, ἕπεσθαι, non ἀκολουθεῖν inquit. Prætereaexemplis hoc liquidò intelligitur: cum enim in topicis ἕπεσθαι dicat, quod uidetur conuenire rebus, quæ poſtea conſequuntur, eodẽ tamen exemplo utitur, quo hic, ubi ἀκολουθεῖν uſurpauit. Scire autem quempiam, cum in diſciplinam alicui ſe tradiderit, ac diligenter pręcepta alicuius artis acceperit, manifeſtò eſt è numero earum rerum, quæ tẽpore interiecto fiunt, ac uerè conſequuntur: ut contra eidem comitari, quod antea res illas ignorarit, è genere eorum uidetur, quæ natura conſequuntur, quamuis etiam tempore antecedãt: neq́ue

enim ſatis aptè uidetur dici poſſe quod præcedit, ἕπεσθαι: ſed potius ἀκολουθεῖν: quia nõ
diſcedit hoc ab ea re, ſed cum ipſa coniunctum eſt, atque illi congruit, & hęret: ut quib.
exemplis Quintilianus uſus eſt. In v. enim libro, ubi de argumentis diſputat, inquit.
» Si iuſtitia eſt bonum, rectè eſt iudicandum. Si malum perfidia, non eſt fallendum. Vn-
de adiuncta hęc ipſa appellat: nam alia etiam eiuſdem generis conſequentia adiun-
git: in quibus etiam unum eſt, quo utitur Alexander, ubi loquitur de conſequentibus
» illis, quæ tempore antecedunt. Quod quis non habuit, non perdidit: neq; enim ullo
pacto quiſpiam amittere poteſt, quod antea non poſsidebat: ille uero τῇ ἀπολείᾳ,
elapſo iam tẽpore, comitari dixit κτῆσιν: addit autem ad extremũ. Sed hęc conſequen
» tia, dico ἀκόλουθα: eſt enim conſequens ſapientię bonitas. illa ſequentia, παρεπόμενα:
» quę poſtea facta ſunt, aut futura: ita enim poſterius hoc Græcum nomẽ apud eum ſcri
bi debere puto: non, ut in excuſis nunc legitur, παραγόμενα, aut ἐπαγόμενα. Idem ta-
men uerbis iam diſtincta diuerſa eorum notione, declarat ſe ualdè in hoc curioſum non
fore, ſed appellaturum etiam conſequentia, quæ adiuncta uerius dici debuiſſent: & ἀκό-
λουθα proprio nomine à Græcis uocantur. In quo conuenit illi cũ magno hoc doctore:
Ariſtoteles. n. quoq; re declarata, ſpreuit minutã hãc nominũ diſtinctionẽ. Inquit igitur
» ille. Nec ſum de nominib. anxius: uocet enim ut uoluerit quiſque, dum uis rerũ ipſa ma-
» nifeſta ſit: appareatq; hoc temporis: illud eſſe naturæ. Itaq; non dubito, hæc quoq;
» conſequentia: quamuis ex priorib. dent argumentum ad ea, quæ ſequuntur. Ale-
xander quoq; in commentarijs in topica, cum uim eius loci explanaret: plurimaque
exempla poneret: quamuis in eo ἕπεσθαι ſumptum ſit, non abſtinuit etiam ſe ab illis,
quæ, quia anteceſſerunt, non poſteafiant, aliquo modo conſequuntur, ut cum ait.
Eum, qui à medicis curetur, conſequi primum ipſum ægrotare: ſi nanque curatur, atq;
ita morbus ab eo pellitur, neceſſariò antea ægrotabat: & eum, qui quæſtum amplum
facit: atq; ita rem familiarem comparat, eundem antea pauperem fuiſſe: quamuis
ipſe quoque teſtetur hæc potius ἡγούμενα dici debuiſſe, cum tempore præcedant:
nec ſatis propriè ἑπόμενα uocari poſſe fateatur. Cum igitur diuerſis in libris hæc ipſa ſi-
gnificare uellet Ariſtoteles, atque eiuſdem generis non eſſe cum illis intelligeret, quæ
uerè conſequentia appellantur, ſed illa futuro tempore conſequi: hæc pręterito, ſi-
ue inſtanti, & (ut arbitror) natura: quamuis naturæ nomen reticeat, ſed quæ huiuſce
modi uidentur, appellet prioris temporis conſequentia, duobus modis dixit hoc ſpe-
ctari: niſi enim hæc eodem continerentur, tres, non duo modi forent. Quanquam
autem idem omnino tempus in ambabus ſcriptionib. non capit, hęc ſignificans, ſed
nunc unà conſequi: nunc uero tempore antecedere ipſa dicit, nihil tamen hoc impe-
dit: tam enim huius generis uidentur ea, quæ præſenti tempore ſunt, atque illa,
quæ anteceſſerunt: conuenit enim ipſis in hoc, quod neutra proprie conſequentia
uocari poſſunt, uerum hęc adiuncta, & natura illis ipſis reb. comitantia: cum enim
hic uitam bonæ corporis ualetudini comitari dixerit: quia eodem tempore ſunt, ut ma-
nifeſtò ſimul ipſa cum ea eſt, ita quoque (niſi fallor) prius uita eſſe, & tempore ante-
cedere, non malè diceretur: antea nanque uiuere quempiam oportet: poſtea corpo-
re ualere: reperiunturq; non pauci, qui uiuunt, nec tamen ualent: cunque ignoratio tẽ-
pore pręcedat perceptionem alicuius artis ac μάθησιν: non penitus tamen illa abijt, ac
diſcuſſa eſt, cum aliquis adhuc diſcit: ſciret enim iam, non perdiſceret: unde non in-
commodè etiam fortaſſe unà comitari dici poſset.

οἷον τῷ μὲν μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι, ὕστερον· τῷ δὲ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, ἅμα.

Ceu (inquit) cum quempiam dicimus diſcere, perceptioni illi alicuius artis, conſequi
tur, ut eam ſciat. uerum poſterius id: antea enim opera datur alicui diſciplinę: poſtea
uero illa ſcitur. cum uero aliquem benè ualere: conſequitur, ut idem uiuat, & unà cõ
ſequitur: qui enim ualens eſt, non poteſt eodem tempore non uiuere.

Καὶ τὰ ποιητικὰ, τριχῶς.

Res quoque efficientes, ita trib. de cauſis appellantur. ut ipſe exponit, & exemplis
quoq; confirmat: aut enim efficere quippiam dicuntur, quod id ſuſcipiant, & in ſe ſitũ
ac collocatum habeant: ſintq; tanquam δεκτικὸν ipſius: aut quod tueantur, atq; antea

partum

partum, cuſtodiant: ita enim quoque aliquo modo efficiunt: aut quod amiſſum penè recuperent, remouentes quod lædere & impedire illud ualeat.

τὰ μὲν, ὡς τὸ ὑγιαίνειν, ὑγιείας.

Appellat ὑγιαίνειν, corpus, quod bonam ualetudinem capit, paratum ad id, uegetūq; habere: ita enim conſtitutum aliquo modo efficiens eſt bonæ ualetudinis, cum facilè ipſam recipiat, uel potius ſenſim producat, & occultis uirib. illam foueat. & ut corpus ita affectum, ita animi partem, quæ ipſum nutrit, habere.

τὰ δὲ, ὡς σιτία ὑγιείας.

Aliæ res quarundam rerum efficientes dicuntur, ea ratione, qua cibaria, ſanitatis corporis efficientia uulgo appellantur: certa enim quædam alimenta efficere eam dicuntur, quod tuendę ſanitati apta ſint: atq; illi habitui corporis cuſtodiendo, accõmodẽtur.

τὰ δὲ, ὡς τὸ γυμνάζεσθαι: ὅτι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ποιεῖ ὑγίειαν.

Non nullę item res aliarum rerum efficientes uocantur, eo pacto, quo corporis exercitatio bonę ualetudinis efficiens eſt: quod pellat ſcilicet obſtantia: conteratq;, quę aucta lędere, ac deprauare ſanitatem potuiſſent.

τούτων δὲ κειμένων, ἀνάγκη τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν, ἀγαθὰς εἶναι καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς: ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ μὲν, τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν, ἅμα: τῷ δὲ τὸ ἔχειν ἀγαθὸν, ὕστερον.

His fundamentis iactis inquit, neceſſe eſt ſumptiones bonorum, bonas eſſe: necnon depulſiones malorum. quomodo autem hoc uerum ſit, oſtendit: à conſequentibuſq; probari docet: alterum enim eorum conſequitur non habere malum, & conſequitur unà ſimulq;: qui enim bonum accepit, malo ſtatim caret: neq; enim hæc, cum contraria ſint, in eodem inueniri eodem tempore queunt: malo autem uacuum eſſe, naturam boni habet: alterum uero, bonum habere, ſed hoc poſterius conſequitur: qui enim malum depulit eiecitq;, poſtea bonum ſentit: extruſo enim malo, ſuccedit bonum.

καὶ ἡ ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ, μείζονος λῆψις: καὶ ἀντὶ μείζονος κακοῦ, ἐλάττονος: ᾧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος, τοῦτο γίνεται τοῦ μὲν, λῆψις: τοῦ δ', ἀποβολή.

Prӕterea minore bono reiecto, maioris ſumptio. & poſthabito maiore malo, minoris itidem ſumptio, bonum ſint neceſſe eſt. Quomodo autem hęc boni naturam obtinere intelligantur, ipſe docet: totum enim (inquit) quo maius præſtat minori, fit huius quidem, ſumptio: huius autem, depulſio ac fuga: boni ſcilicet ſumptio: mali uero uitatio. Qui, cum optio ipſi duorum bonorum inęqualium data ſit, minus bonum relinquit: maius autem capit, hic totum illud, quo maius præſtabat minori lucratur: eodemque pacto, qui eiecto maiore malo, minus capit, cum malo omnino carere non poſsit, & ipſe nõ parum adiuuatur: quo.n. malũ maius ſuperabat minus, quaſi deponit, & abijcit.

Καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι: κατὰ γὰρ ταύτας εὖ τε διάκεινται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τῶν ἀγαθῶν εἰσὶ

Virtutes præterea (inquit) bonum ſint neceſſe eſt. ſi ea, quę ſupra poſita ſunt, firma tenentur: multis autẽ modis hoc probari poteſt: nam & qui eas habent benè affecti ſunt: ſupra autem declaratum eſt, id bonum eſſe, quod cum præſens alicui adeſt, ille benè affectus eſt. Sed etiam ab operib. ipſarum hoc intelligi poteſt: conficiunt enim ipſe multa, ac magna bona. Cyrenaici propterea uirtutem eſſe laudandam dicebant, ut Cicero tradidit, quod eſſet efficiens uoluptatis.

Καὶ πρακτικαὶ.

Cum uirtutes antea dixiſſet eſſe ποιητικὰς τῶν ἀγαθῶν, quod efficiant, gignantque prӕclara bona: eoq; uerbo uſus eſſet, quod multis alijs reb. commune eſt, nunc πρακτικὰς eaſdem: ſuo ac proprio nomine moralium uirtutum appellat, ſpectans actiones, quę ab ijs proficiſcuntur. πράττειν enim ad ea pertinet, quæ cum electione faciunt.

Περὶ ἑκάστης δὲ καὶ τίς, καὶ ποία, χωρὶς ῥητέον.

Magis idoneo loco pollicetur ſe de omnib. uirtutib. acturum: & quæ natura ſingula-

rum ſit: qualesq; illæ, quomodoq; factę ſint, explicaturum. Intelligit autem (quem non multo antea etiam indicauit) cum genus demonſtratiuum explanabit: illic enim ſeorſum de uirtutib. accuratius aget.

Καὶ τὴν ἡδονὴν, ἀγαθὸν εἶναι: πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῶα αὐτῆς τῇ φύσει.

Voluptas pręterea, ex his quæ ſupra expoſita ſunt, bonum ſit neceſſe eſt. Cuius rei rationem ſtatim reddit: cunctę enim animantes naturæ impulſu eam expetunt: traditum autem antea eſt, quæ cuncta, ſenſu; etiam prædita, expetunt, illa bona eſſe.

Ὥστε καὶ τὰ ἡδέα, καὶ τὰ καλὰ, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι: τὰ μὲν γὰρ, ἡδονῆς ποιητικά.

Quare (inquit) & quæ iucunda ſunt, & quę honeſta, aut pulchra (utraque enim complectitur καλὸν) bona ſint neceſſe eſt: iucunda, ut efficientia uoluptatis: pulchra autem, quia cum iucundorum pars ſint, eadem de cauſa qua illa, in bonis numerantur: honeſta uero, ut ſua ui & propter ſe expetenda.

Τῶν δὲ καλῶν: τὰ μὲν, ἡδέα: τὰ δὲ αὐτὰ καθ᾽ ἑαυτὰ αἱρετά ἐστιν.

Quod καλὸν Græci appellant, non unam naturam habet: ut infra enim quoque aperte teſtatur, καλὸν uocatur, ſiue quod iucūdum eſt, ſiue quod propter ſe expetendum. Quæ autem iucunda ſunt, bona iam eſſe declarauit. ex definitione uero prima boni, dubitari non poteſt, quin alterum genus τοῦ καλοῦ: quod ſua ui expetitur, bonum ſit.]

Ὡς δὲ κατὰ ἓν εἰπεῖν, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι τάδε, εὐδαιμονία: καὶ γὰρ καθ᾽ αὑτὸ αἱρετὸν, καὶ αὔταρκες καὶ ἕνεκα αὐτοῦ πολλὰ αἱρούμεθα,

Vt ad aliquas accedamus inquit: partimq; earum enumeremus, quę poſitis ſuperiorib. bonæ res ſint neceſſe eſt, hæc (inquam) bona ſunt. primum autem appellat præſtantiſſimum omnium bonorū: & quod è plurimis, maximisque bonis reb. conflatum eſt, beatitudinem. illa uero, ut ipſe oſtendit, multis nominib. bonum eſſe intelligitur: & quod ꝓpter ſe expetēda ſit: & quod ſe ipſa cōtēta, nulla externa re egeat: & quod, ut eam cōſequamur, multa alia expetimus in uita, quæ, niſi illā nobis conciliarent, nō attingeremus.

Δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια, καὶ αἱ ἄλλαι αἱ τοιαῦται ἕξεις: ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς: καὶ ὑγίεια. καὶ κάλλος, καὶ τὰ τοιαῦτα: ἀρεταὶ γὰρ σώματος, καὶ ποιητικὰ πολλῶν οἷον ὑγίεια καὶ ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν.

Huius etiam generis eſt (inquit) iuſtitia, fortitudo, temperantia, magnanimitas, magnificentia: aliiq; huiuſcemodi habitus animi. Cauſam autem afferens, unde hęc eam uim habeant, ut bona meritò habeantur, inquit. Sunt enim animi uirtutes: ſtatimq; bonorum etiam numerum augere dicit, bonam ualetudinem, pulchritudinem, huiuſcemodiq; alias res: quia corporis uirtutes ſunt: nec non: quia efficientes ſint multarum rerum bonarum. quod exemplo bonę ualetudinis confirmat, dicens eam & uoluptatis & uiuendi efficientem conciliatricemq; nobis eſſe. Plutarchus quoq; in libello, quo collegit præcepta ad corporis ſanitatem tuendam apta, idem intelligens: ſuppeditare ſcilicet illam multas uoluptates, affirmat nullo modo conducere rationem bonæ ualetudinis non habere illis, qui uoluptatem toto animo ſectantur.

Διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι. ὅτι δύο τῶν τοῖς πολλοῖς τιμιωτάτων, αἴτιον ἐστὶν ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν.

Non mirum (inquit) eſt, ſi tantopere fertur ualetudo, optimumq; eſſe exiſtimatur: efficit enim duo, quæ magni in primis ab hominib. uulgo æſtimantur, uoluptatem, ac uitam. quotus autem quiſque eſt, qui non uoluptatem libenter ſequatur, ac uitam etiam ualdè diligat? Ii igitur omnes bonam ualetudinem optimum putant: unde ea, quorum magno deſiderio tenentur, proficiſcuntur: nec tamen eam optimam eſſe inquit Ariſtoteles, ſed à multitudine hominum huiuſcemodi haberi. In Deliaco uero epigrammate optimum eſſe ualere dicebatur.

Πλοῦτος: ἀρετὴ γὰρ κτήσεως καὶ ποιητικὸν πολλῶν.

Diuitias, non poſſeſsionem pecuniæ, reliquorumq; bonorum, ſed fructum uſumq;,

ut ſupra, appellat: quas bonum eſſe uult: quia qui re familiari, quam poſsidet, utitur, is, quod commodi in ea poſitum eſt, inde carpit: ea nanq; uirtus eſt patrimonij. unde perſpicitur, qui amplum patrimonium habet, nec eo utitur, uerè diuitem appellari non poſſe: caret enim uirtute, quę in ea re repperitur.

φίλος καὶ φιλία: καὶ γὰρ καθ' αὑτὸν αἱρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸν πολλῶν.

Amicus præterea amicitiaq́; bonorum numerum augent: neq; una tantum de cauſa: amicus enim propter ſe, nulla quoque utilitate propoſita, expetendus eſt. nec tamen non plura etiam, ac magna commoda auxilio amicorum conſequimur. Et quia igitur ſua ui bonum eſt, & quia conficiens eſt multorum bonorum, amicus, bonum eſſe intelligitur. in antiquiſsimo libro uirili genere duo hæc nomina ſunt, αἱρετὸς, & ποιητικὸς. cum in alijs & ſcriptis & excuſis, neutro ambo legantur: eum quoque ſequitur uetus tralatio: nihil tamen uariaui.

τιμή, δόξα· καὶ γὰρ ἡδέα, καὶ ποιητικὰ πολλῶν: καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὸ ὑπάρχειν, ἐφ' οἷς τιμῶνται.

Honos præterea ac gloria, bona ſunt. nam & iucunda ſunt ijs ipſis, qui ea conſecuti ſunt: quod autem iucundum, id bonum, ut ſupra declaratum eſt: & plurimarum bonarum rerum conficientes ſunt. ſed etiam, quia qui honorem gloriamque adepti ſunt, ij plerunque ea in ſe habent, propter quæ homines merito honorantur: quæ autem ea ſint, ſupra ipſe expoſuit.

Δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν: ποιητικὰ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγαθῶν.

Facultas dicendi quoque & agendi, bona ſcilicet ſunt. δύναμιν τοῦ λέγειν, uerbum ex uerbo, facultatem dicendi appellauit Cicero pro L. Murena. qui locus etiam confirmat, quod hic traditur à philoſopho, efficere uim illam: ac conciliare nobis præclara
» quædam bona, & ampliſsimos honores. Grauis etiam illa eſt & plena dignitatis dicen
» di facultas, quæ ſæpe ualuit in conſule deligendo. hoc autem intereſt, quod facultatem illic Cicero, ut alijs multis locis, artem appellat: & uim poteſtatemq; ſtudio partam intelligit: hic uero Ariſtoteles naturalem potius facultatem ſignificare uidetur, & non præceptis rhetorum conformatam: infra enim de ſcientijs, & artib. loquitur. δύναμιν autem habere cum τοῦ πράττειν ſignificare uoluit Cicero, cum in V. Tuſculanarum
» de Dionyſio Syracuſarum iniuſto rege, loquens, inquit. In rebusq; gerendis uirum acrem, & induſtrium.

Ἔτι εὐφυΐα, μνῆμαι, εὐμάθεια, ἀγχίνοιαι, πάντα τὰ τοιαῦτα: ποιητικαὶ γὰρ αὗται ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσί.

Acumen ingenij εὐφυΐα eſt: cum quidam ita facti à natura ſunt, ut uideant, quę alios fallunt. In viij. libro Topicorum ueram εὐφυΐαν eſſe inquit, poſſe rectè ſumere id, quod uerum eſt, & aufugere falſum: quod affirmat poſſe eximiè præſtare, qui facti ad hoc ſunt: &, ut ipſe loquitur, οἱ πεφυκότες εὖ. docilitatẽ uocat Cicero εὐμάθειαν in v. libro de finib. ἀγχίνοια, ſi Latino uno uerbo exprimi poteſt, ſollertia id eſt: nõ tamen uidetur illud omnino par Gręco, nec penitus illi reſpondere: quid autem proprie ἀγχίνοια ſit, declarat optimus magiſter in extremo primo libro ὑστέρων ἀναλυτικῶν. & in vi. quoque de rebus, bonis & malis ad Nicomachum. Cur uerò numero multitudinis μνῆμαι dixerit, non, ut alias facultates appellans fecerat, unitatis uſus ſit, quærendum. ne tamen id uitio librariorum factum ſubito aliquis dicat, nihil uarietatis in ſcriptis libris inueni.

Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι καὶ αἱ τέχναι.

Eodem modo (inquit) ſcientiæ cunctæ & artes in bonis numerantur. ſunt enim efficientes multorum, ac magnorum bonorum.

Καὶ τὸ ζῆν: εἰ γὰρ μηδὲν ἄλλο ἕποιτο ἀγαθὸν, καθ' αὑτὸ αἱρετόν ἐστι.

Viuere quoque in bonis numerandũ eſt: præter. n. quàm quod plura bona uiuentẽ cõſequuntur, ſi omnia etiam illa tollerentur, ſua ui tamen uita expeteretur. hoc etiam inde

intelligi poteſt, quod ærumnas plurimas homines perpetiuntur, & acerbiſsimos cor-
poris dolores, ut uiuant. Id Ariſtoteles in iij. libro de repub. narrat: niſi enim aliquid
boni in uita ineſſet, quo tantę ęrumnæ, ac moleſtiæ compenſarentur, nemo illas ſu-
ſtineret. idem, quod eruditiſs. uir in politicis ſuis, Cicero quoque in v. libro de finib.
» protulit. Maximè autem in hoc quidem genere uis eſt perſpicua naturę, cum & men
» dicitatem multi perpetiantur, ut uiuant: & quæ ſequuntur. Alexander quoque in quar
to libro quęſtionum naturalium, uiuere bonum eſſe multis rationib. confirmat; non
nulla, quæ contra dici ſolerent, ſubtiliter refellens.

Καὶ τὸ δίκαιον· συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἐστι.

Quod æquum præterea ac iuſtum, bonum eſt. utile enim ciuitati eſt iura, legeſque
ſeruari, & in improbos ſeuerè animaduerti: quod autem utile, id etiam bonum: ipſe enim
ſæpe in his libris bonum id, quod prodeſt, appellat.

ταῦτα μὲν οὖν σχεδὸν τὰ ὁμολογούμενα ἀγαθά ἐστιν· ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις ἐκ τῶνδε οἱ συλ
λογισμοί.

Hæc quę ſupra expoſita ſunt, fermè bona certa ſunt: nec dubitari de illis magnopere
ſolet. alia autem ſunt obſcura, & quæ non ſubitò aliquis concederet. Vt igitur ipſa
confirmemus, ac bona eſſe oſtendamus, hinc ducere (inquit) argumenta debemus:
locos autem plures tradit. Ἀμφισβητήσιμα uocat, de quibus magnæ exiſtunt contro-
uerſiæ: de quibuſque diuerſi homines uariè ſentiunt, ac quæ demum in dubium uo-
cantur. Ἀμφισβητεῖν Cicero controuerſari reddidit, cum locum hunc Platonis è Pro-
» tagora exprimeret. ἐγὼ μὲν καὶ αὐτὸς ὦ Πρωταγόρα καὶ Σώκρατες ἀξιῶ ὑμᾶς συγχω-
» ρεῖν, καὶ ἀλλήλοις περὶ τῶν λόγων, ἀμφισβητεῖν μὲν· ἐρίζειν δὲ μή. uerba Ciceronis hæc
ſunt, à Priſciano citata: totum autem eum ſermonem Cicero in Latinum conuertit.
» Nunc à uobis Protagora & Socrates poſtulo concedatis alter alteri, & inter uos de
» huiuſcemodi reb. controuerſemini, non concertetis.

ᾯ τὸ ἐναντίον κακόν, τοῦτ᾽ ἀγαθόν.

Si alicuius rei naturam bona ne, an mala ſit perſpicere uis, contrariam illius ſpe-
cta: ſi nanque illa mala, hæc bona: contraque. hic autem ualdè notus locus eſt, &
à Latinis quoque ſcriptorib. frequentatus. Cicero in Topicis hoc exemplo rem decla-
» rauit. Si ſtultitiam fugimus, ſapientiam ſequamur.

Καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει· οἷον εἰ τὸ δειλοὺς εἶναι μάλιστα συμφέρει τοῖς ἐχθροῖς, δῆ-
λον ὅτι ἀνδρεία μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς πολίταις.

Id quoque bonum eſt, cuius contrarium prodeſt hoſtibus, ceu (inquit) ſi timidos nos
eſſe maximè conducit hoſtibus, perſpicuum eſt, fortitudinem maximè utilem eſſe ci-
uibus. Hoc loco præclarè uſus eſt Cicero in oratione pro L. Murena: id autem
pro L. Murena » exemplum hic propter dignitatem oratoris adponam. Si L. Catilina cum ſuo conſi-
» lio nefariorum hominum, quos ſecum eduxit, hac de re poſſet iudicare, condemna-
» ret L. Murenam: ſi interficere poſſet, occideret. paulopoſt. Idemne igitur delecti ampliſ-
» ſimis ex ordinib. honeſtiſsimi atque ſapientiſs. uiri iudicabunt, quod ille importunus gla-
» diator, hoſtis reip. iudicaret? Sed etiam Demoſthenes in oratione pro Cteſiphonte nar-
rat ſe hinc argumentum elicuiſſe, cum perſuaſit ciuib. ſuis, temporib. hoc Græciæ po-
ſtulantib. ut delerent omnem memoriam antiquarum iniuriarum, quæ in ipſos à The-
banis profectæ olim erant. Si enim (inquit) eas reminiſci uoluerimus, faciemus rem,
quam maximè optaret Philippus.

Καὶ ὅλως ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ᾽ ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται.

Summatimque (inquit) contrarium eius, quod hoſtes uelint, aut cum factum eſt gau-
dent, bono nobis eſſe uidetur. Huc quoque confugit fallaciſsimus homo Sinon apud
Virgilium, & ab hoc loco præſidium petiuit, cum ſalutem ſuam callidè procurãs, quam
» abiecisse uideri uolebat, inquit. Hoc Ithacus uelit, & magno mercentur Atridæ.

Διὸ

Διὸ εὖ εἴρηται· Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος.

Quare (inquit) rectè à pöeta illud dictum eſt: quanto afficeretur gaudio Priamus: & quæ ſequuntur: hoc enim prorſus ſignificare uoluit, eſſe Gręcis ſimultatem illam perniciosam: ſapientiſsimus enim ſenex apud Homerum, cum concertationem inter Agamemnonem & Achillem ortam ſedare uellet, ſic argumentatus eſt. Locum, quem indicat, in primo Iliadis eſſe omnes norunt. Quæ uero lætitiam afferunt hoſtibus, nobis malo eſſe, atque incommoda importare, alijs etiam eiuſdem pöetæ teſtimonijs confirmari poteſt, ut cum inquit: δυσμενέεσσι μὲν χάρμα, & ἤ που κεγχαλόωσιν οἱ ἄλλοι.

Ἔστι δὲ οὐκ ἀεὶ τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ: οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταυτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις.

Nec tamen hoc (inquit) perpetuum eſt, ut quod hoſtib. bono, nobis malo ſit: quandoque enim huiuſcemodi tempora incidunt, ut idem aduerſarijs proſit. quod etiã peruulgatà quædam uox declarat. Eſt igitur hoc plerunque uerum, non ſemper.

Ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ ταυτὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν.

Vnde (inquit) uox illa fluxit. cogere mortales infortunia ac mala. Hanc ſententiam, prouerbij uice iactatam, adducit etiam in v. libro de republica, iiſdem ferè uerbis. συνάγει γὰρ καὶ τοὺς ἐχθίστους ὁ κοινὸς φόβος.

Καὶ οὗ μὴ ἔστιν ὑπερβολὴ, τοῦτο ἀγαθόν. ὃ δ' ἂν ᾖ μεῖζον ἢ δεῖ, κακόν.

Illud quoque bonum eſt, quod eſſe nimium nunquàm poteſt: ſed contra quo plus eius capimus, eo plus iuuamur. ſunt autem non pauca, quæ, cum modum ſuperarunt, offendunt. Quod igitur eius generis, maius eſt, quàm opus foret, malum eſt: à quo periculo ſuperiora illa uacua ſunt. quare bona ſint, neceſſe eſt. In uirtutibus autem, quæ morales uocantur, nihil aut nimium, aut parum eſſe, docuit ipſe in ij. libro de morib. ad Nicomachum.

Καὶ οὗ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται, ἢ δεδαπάνηται: φαινόμενον γὰρ ἀγαθὸν ἤδη, καὶ ὡς τέλος ἤδη τὸ τοιοῦτον ὑπολαμβάνεται καὶ τέλος πολλῶν: τὸ δὲ τέλος, ἀγαθόν.

Illud etiam, cuius cauſa multi labores ſuſcepti ſunt: aut multi ſumptus facti: id enim iam ſpeciem boni habet: & ſi non uerum, ſaltem ſimulatum bonum eſt: & finis iam exiſtimatur: quodque ualdè exoptandum eſt, finis multarum ęrumnarum, ac moleſtiarum: omne autem, quod finis rationem habet, bonum eſt: & ingenioſi pöetæ, multarumque rerum experti homines, hoc ſpectarunt, cũ dixere, ea quę infra ipſe adiungit.

Ὅθεν ταῦτ' εἴρηται· κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ. καὶ αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν.

Exempla hæc ab Homero ſumpta eſſe, ſciunt etiam, qui primorib. labris Gręcum ſermonem deguſtarunt. ſunt autem in ij. libro Iliadis. prius hanc uim habet: inducitur enim ab eo Iuno, quæ ſuadet Mineruæ, ut reuocet animos Gręcorum à fuga, docens, eos rem dedecoris, damniq; plenam facturos, ſi in eo conſilio diſcedendi à Troia, perſeuerarint: Helenamque, cuius recuperandæ gratia tot fortiſsimi uiri in hoſtili ſolo, longè à patria interfecti fuerant, apud amatorem ſuum reliquerint. quæ res & Priamo, & Troianis omnib. iactationem ingentem uerborum allatura eſſet: nam poſterius, quod prouerbij uim obtinebat, ut ab auctore ipſo prolatum fuerat, adduxit etiam Cicero in epiſtola ad Atticum. ad illud etiam (ut opinor) reſpexit initio tertij libri de officijs, quo loco uim eius Latinis uerbis expreſsit: ita enim cum M. filio locutus eſt. Ad quos, quum, tanquàm ad mercatum bonarum artium, ſis profectus, inanem redire, turpiſsimum eſt. Pronunciatur autem ſententia hæc ab Vlyſſe, qui munere illo retinendi in officio Gręcos eloquentia ſua, primus functus eſt: donec, quod primò ſibi propoſuerant, effeciſſent, atq; Ilium expugnaſſent: affirmat enim turpe eſſe diu in aliquo negotio foris manere, & antequam abſolutum ſit: ad exitumque perductum, illud relinquere, & uacuum ab omni laude, inaniſsimisque manibus, domum redire.

Καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ, ἐπιθύραις τὴν ὑδρίαν·

Prouerbium hoc alibi (quod ſciam) non inuenitur. Quare uim illius explanare me non poſſe fateor: neq; enim comminiſci ac fingere aliquid libet: aut quod neſciam, neſcire fateri uerecundor. E' fontib. aquam Athenis hauriebant, capiteq; geſtabant mulieres. quare cogitandum an hac etiam uoce inſimuletur ignauia eorum, qui quod penè ad exitum perduxere, labore defatigati, relinquunt: ut mulier, cum longe ab oppido, aut domo ſua, non ſine moleſtia aquam portauit, urceum ad ædium fores deponit. In ſacris quoque ac ludis quibuſdam uirgines aquam ferre conſuerant. ut Porphyrius etiam docet in ij eorum librorum, quibus diſputauit, oportere ſibi homines temperare à ueſcendis animantibus.

καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται· καὶ τὸ περιμάχητον φαινόμενον·

Id quoq;, quod multi expetunt: quodq; ut obtineant, non dubitant cum alijs pugnare, bonum ſcilicet eſt. Duo autem hi loci uidentur: alter à deſiderijs hominum de ea re excitatis: alter ab eorundem inter ſe de re illa concertatione. περιμάχητον ueteres appellabant, de quo contendere inter ſe, ac digladiari homines conſuerunt. uſus autẽ ea uoce nõ ſemel eſt ipſe in libris de morib. ad Nicomachũ. Sed etiã Iſocrates in laudatione Helenę.

οὗ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθὸν ἦν· οἱ δὲ πολλοὶ ὥσπερ πάντες φαίνονται·

Cur id, quod multi expetunt, bonum exiſtimari debeat, his uerbis exponit. ſupra declaratum eſt in uita beata explicanda, quod omnes expetunt, id bonum eſſe. multi autem tanquam omnes uulgo capiuntur.

καὶ τὸ ἐπαινετόν· οὐδεὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινεῖ·

Id etiam, quod laudabile eſt, bonum eſt: nemo enim (inquit) quod bonum non ſit, laudat. Sequuntur ſanè, probantq; ſecum non pauci, quod bonum non eſſe, ſentiunt. ueruntamen non apertè id laudant: ac ſępe ſe ab eo, quod cupidè optant, abhorrere animo oſtendunt: ne exiſtimationem hominum amittant. ἐπαινετὰ, non quę aliquando laudata fuere uocantur, ſed quæ laude digna ſunt, & honeſtè celebrari poſſunt.

καὶ ὃ οἱ ἐχθροὶ, καὶ οἱ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν.

Quod hoſtes laudant, bonum eſſe: omniq; labe carere, exiſtimari debet: libenter enim, ſi poſſent, uituperarẽt. Quare uirtutem Aeneę non potuit magis extollere princeps Latinorum pôetarum, quàm cum induxit Diomedem ita loquẽtem. » Stetimus tela aſpera contra, » Contulimusque manus, experto credite, quantus In clypeum aſſurgat, quo » turbine torqueat haſtam: & quæ ſequuntur. itemq; quod maleuoli, & peruerſi homines: qui & ipſi, quàmuis nihil detrimenti acceperint, tamen ob ingenij prauitatem, hoſtili animo præditi ſunt aduerſus omnes. Quos igitur hi laudant, perfecti abſolutiq; eſſe, credi debent: nihilque in ſe habere, quod reprehendi poſſit: id enim arriperent momi illi: momum enim finxerunt fabulę huius ingenij fuiſſe. Quod de hominib. diximus, id etiam de alijs rebus commodè uereque dici poteſt. reperiuntur. n. qui omnia damnant, atque criminantur.

ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη ὁμολογοῦσιν, εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες·

Pertinet hoc ad primam partem, ideſt ad hoſtes. cum hoſtes (inquit) laudant, omnes iam conſentire uidentur: quis enim aduerſaretur, ac repugnaret? cum illi etiam, qui multa incõmoda inde acceperũt (ut fit in bello) probant, ac ſummis laudib. in cœlum ferũt? Quod autẽ ſuperiore in loco numerus hominũ præſtat: multi enim tãquam omnes habentur. in hoc animus uoluntaſque facit: cognitus nanque ille inſenſiſsimus ipſis, ſi tamen laudat, ualet perindè, ac ſi omnes probarent: ſi ulli enim, hi certè reprehendere, atque inſimulare debebant.

διὰ γὰρ τὸ φανερὸν ὁμολογήσειαν ἄν.

Hi nullo modo induci poſſent, ut quos odio habent, probos uiros eſſe faterentur &, quæ ab illis geſta ſunt, recta eſſe dicerent, niſi ueritate coacti forent: &, quia res tã aperta

firmaq;

firmaꝗ eſt, ut negari labefactariꝗ non poſsit: non enim ſuſpecti eſſe queunt: exiſtimationis gratia, aut amore corrupti. διὰ τὸ φανερὸν, ualet: quia ſatis perſpicuũ id planumꝗ eſt.

ὥσπερ καὶ φαῦλοι, οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι: καὶ ἀγαθοὶ, οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσι

Vim ſuperioris loci ſimili hoc explanat: declaratꝗ uerum eſſe quod dixerat, quos hoſtes laudant, ſtrenuos eſſe; quemadmodum. n. (inquit) improbi ſunt, quos amici uituperãt, ita à cõtrario probi, quos hoſtes nõ uituperant: credi. n. debet, cũ malè animo affecti ſint, uituperaturos fuiſſe, ſi quicquã, quod uituperatione dignũ foret, in illis inueniſſent. quod in excuſis hic antea erat, οἱ ἐχθροὶ ἐπαινοῦσιν, immutaui: ſecutusꝗ auctoritatẽ antiquiſs. libri, ſcripſi μὴ ψέγουσι. Nam anteponi quoꝗ priori debere hãc lectionẽ, in qua id, quod antea affirmatum erat, negatur, cõfirmat: quod infra etiam eodem pacto uox, quæ moleſta fuit Corinthijs, & huic loco reſpondet, conformata eſt. Illic enim quoꝗ, particula negãdi priuans uerbum ſua notione pôeta cecinerat, illis non iraſci Troianos: cum enim ex utraque lectione cõtrarij aliquid percipiatur, diuerſę naturę cõtraria hęc eſſe patet; ut enim nunc legitur, ἀποφατικῶς ipſa oppoſita ſunt; quę Cicero negantia uocat.

διὸ λελοιδορῆσθαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον.

Non benè uidetur proximè ſuperiori loco reſpondere, quod ab Ariſtotele nunc, ut collarium, adiungitur: cur enim exiſtimare debuerunt Corinthij ſe contumelia affectos à Simonide melico, quod in cantilena quadam ſua cecinerit. Ilium non incuſare Corinthios, ſi quos hoſtes laudant, honeſti ac fortes uiri ſunt. potius enim ornati ab eo fuere: tunc ſe læſos intelligere potuerunt, ſi, de quib. hoſtes non ualdè queruntur, ignaui habendi ſunt. Accuratè igitur tota res animaduertẽda: ut tamen quid ſentiam liberè aperiam, ſuſpicor ita accipi hanc ſententiam poſſe, ut ualeat. Quæ cauſa fuit quod Corinthij ignominia ſe affectos à Simonide putarunt: qui tamen rectè hoc loco, ornare ipſos uolens, uſus eſt. Id uero illi aut non uiderunt, aut potius, quia non una tantum hac de cauſa hoſtes conſuerunt, non accuſare aduerſarios, ſed etiam, ſiue quod non magna ulla incommoda in bello ipſis intulerint, ſiue quod ſecum tacitè ſenſerint, ambigua hac uoce offenſi, ueriti ſunt, ne aſtutè ipſorum exiſtimationem uiolare poëta uoluerit: ſuſpectamque demum hanc ipſius laudationem habuerunt. Aut igitur hic huius loci ſenſus eſt, aut aliquid mendi latet. Preterea aliter interpretatur Plutarchus uocem Simonidis, quod Ilium non ſuccenſeret Corinthijs, quamuis unà cum reliquis Gręcis contra ſe arma tuliſſent. nam ſe quoque auxilijs à Corinthijs adiutos Troiani meminerãt; Glaucus enim qui Corintho oriundus erat, ſtrenuè pro ipſis pugnauerat. Hæc autẽ initio libelli ſcripta ſunt: quo uitam geſtaꝗ Dionis Syracuſani complexus eſt. Idem etiam apertè, copioſeꝗ expoſuit Pindarus in xiij. ode Olympiorum, cum Xenophontem Corinthium, uictorem eorum ludorum, ornaret. Tetigit enim quoque quę patrię dignitatem afferebant, dicens uirtutem Corinthiorum cognitam eſſe apud Ilium, cum ipſorum alteri Gręcorum partes tuerentur: omniaque facerenr, ut Helena recuperaretur: intellexit autem Euchenorem Polyidis auguris filium: alteri uero contra niterentur: Glaucum enim, qui è Lycia uenerat: contraque ipſos ſtabat, hortebant in prælio Danai. Nihil tñ hoc ad ſenſum Ariſtotelis.

καὶ ὅ, τῶν φρονίμων τὶς, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἢ γυναικῶν, προέκρινεν. οἷον Ὀδυσσέα Ἀθηνᾶ: καὶ Ἑλένην Θησεὺς, καὶ Ἀλέξανδρον αἱ θεαὶ, καὶ Ἀχιλλέα Ὅμηρος.

Ab iudicio etiam prudentium aut bonorum uirorum intelligi ac confirmari poſſe aliquid bonum eſſe, oſtendit. nec uirorum ſolum, ſed etiam lectiſsimarum fæminarum: quos. n. omnib. alijs hi aut illi præpoſuerunt, boni ſtrenuiꝗ hahendi ſunt: nam, quod ad prudẽtes pertinet, non exiſtimandũ eſt ſine cauſa multarũ rerũ peritos & acuti ingenij uiros, ita de illis exiſtimaſſe, ac deceptos eſſe: neꝗ. n. falli potuerunt: ut probi, ob inſignẽ aliquam nequitiam id commiſiſſe exiſtimandi non ſunt: cum ijdem probi honeſtiꝗ uiri ſint. exempla, quę adiungit, nota ſunt. ut Vlyſſem. n. (inquit) Minerua: Helenam Theſeus: Paridem tres illę deæ: Achillem Homerus: hi nanꝗ omnes cęteris omnibus, quos appellat meliores iudicaueru͂nt. Quod ad Theſeum pertinet, Iſocrates cum Helenam ſibi omnib. modis ornare propoſuiſſet, ab amore Theſei erga ipſam in primis eã laudat.

Homerus uero cunctis alijs heroib. prestantiorem inducit Achillem, ac uirtutib. illius celebrandis, alterum pene ſuorum operum uidetur dicaſſe. quod uoce etiam Alexandri regis intelligitur, qui fortunatum ipſum ea de cauſa appellauit.

καὶ ὅλως τὰ προαιρετά.

Nec ſolum (inquit) quæ meliora hi iudicant, ſed ea demum omnia, quę alijs poſt habitis ſumunt, bona exiſtimanda ſunt. à uerbo προκρίνειν ad προαιρεῖσθαι tranſiit. in quorum alterutro aliarum reiectio, & unius rei probatio intelligitur: ſed in altero exiſtimatio tantum: κρίνειν enim exiſtimare eſt: in altero non ea ſolum, ſed etiam ſumptio. maximè autem homines ſtudio perſequi atque eligere ea, quæ bona ſunt, teſtatus etiam eſt in iij. libro de morib. ad Nicomachum.

προαιροῦνται δὲ πράττειν τά τε εἰρημένα.

Cum ea, quæ ab hominibus, alijs poſthabitis, ſumi conſuerint, bona etiam eſſe dixiſſet, quæ huiuſmodi ſint nunc docet: primoque affirmat agenda ſibi ipſos ſtatuere, quæ iam expoſita ſunt: à ſeque ſupra explicata, ac multis indicijs monſtrata: non paucaque alia, quæ ſtatim adiungit. quod uero (inquit) προαιροῦνται πράττειν: quaſi conſilio habito antea de aliqua re, repudiatiſque cęteris rationib. probaſſe aliquam: illiúsque rei ita ſe
» agēdæ dare. ſic etiam locutus eſt Demoſthenes pro Cteſiphonte. ἐνταῦθα πάλιν σκέψα
» σθε τί ὑμῶν ἑκάτερος προείλετο πράττειν. hoc ipſo tempore rurſus attendite, quid uterque noſtrum agere uoluerit, & quam uitę uiam ingreſſus ſit.

καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ, καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά.

Nec non facere eligunt, quæ inimicis, malo ſunt: & quę amicis, bono: puto enim repeti debere, tanquam commune huius, & aliorum non nullorum, qui ſequuntur, locorum, προαιροῦνται πράττειν: laudem autem & hoc non paruam olim afferebat: omni ratione incommodare inimicis, quod à noſtris morib. inſtitutiſque alienum eſt. Medea, generoſi ſpiritus mulier, apud Euripidem laudat, qui ſe ita in uita gerit, ut grauis moleſtuſque ſemper ſit inimicis: amicis autem bonus ac propicius: & huiuſcemodi hominum uitam gloria abundare tradit. Idem etiam facit Plutarchus in commentario de ſera deorum aduerſus improbos nonnullos animaduerſione: cum enim mirificè Theſpeſium laudaret, inter alias ipſius laudes, hanc etiam poſuit, neminem tunc uixiſſe dicens, qui moleſtior eſſet inimicis: amicis autem firmior, conſtantiorque. In ij. autem libro τοπικῶν dicere Ariſtotelem utraque expetenda, atque eiuſdem indolis ingenijque eſſe, notū arbitror.

καὶ τὰ δυνατά: ταῦτα δὲ διχῶς ἐστί, τά, τε γενόμενα ἄν, καὶ τὰ ῥαδίως γιγνόμενα.

Efficere quoque ſtudent, atque illis gerendis libenter ſedant, quæ fieri poſſunt. Duob. autem modis capi δυνατὰ dicit: & quę enim procliuiter nulloque negotio fiūt: & quę, quāuis non ſine magnis laborib. moleſtijsque, tamen conficiuntur, δυνατὰ docet appellari. in margine antiquiſſ. libri, eadem, qua liber exaratus eſt, manu, adnotatum eſt legi in quibuſdam exemplarib. δυνατὰ δὲ, eadem, qua uſus ante fuerat, uoce iterata. quod eo libentius admonui, quāuis parui ponderis res ſit, nec ſenſum uariet, quia uetus tralatio hanc ſcripturam ſequitur.

ῥᾴδια δὲ, ὅσα, ἢ ἄνευ λύπης, ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ.

Exprimit uim notionemque eius nominis, quo in deſcribenda natura rerum, quę fieri poſſent, uſus erat, aitque facilia eſſe, quę aut ſine moleſtia, aut paruo tempore fiunt. Ci
» cero de inuentione. Facilè id dicimus, quod ſine magno, aut ſine ullo labore, ſumptu,
» moleſtia, quàm breuiſsimo tempore confici poteſt. Ad declarandum igitur procliue aliquid eſſe, temporis exiguitas, & ſublatio moleſtiarum multum ualent.

τὸ γὰρ χαλεπὸν ὁρίζεται ἢ λύπῃ, ἢ πλήθει χρόνου.

A' contrario id probat. non eodem autem modo in omnib. libris hęc uerba leguntur: quāuis ſententia nō uarietur. Sunt. n. ſcripti quidam, in quib. dandi caſu & λύπῃ & πλήθει legatur: ſunt etiam, in quib. nominandi, eadem illa nomina poſita ſint, ut in excuſis

ante

ante legebatur. Ipſe fideliorum̃ codicũ ſcripturam ſecutus ſum: quam multis ſeculis hic hęſiſſe & antiquiſs. liber, & uetus tralatio teſtãtur. Elegantior autem hic, & magis frequens modus eſt loquendi. Theophraſtus in primo de cauſis eorum, quæ oriuntur è
» terra. ὁρίζονται δέ τινες τοῦτο τριάκοντ᾽ ἡμέραις. & in. III. de moribus ad Nicomachum
» Ariſtoteles: ὁρίζεται γὰρ ἕκαστον τῷ τέλει.

Καὶ ἐὰν ὡς βούλονται.

Ita in fidelioribus libris ſcriptum inueni, cum excuſi antea perperam καὶ ὡς ἂν habe-
» rent. Cicero ad Atticum. ſanè ita cadebat, ut uellem: delectamur enim præcipuè illis rebus, quæ ita fiunt, ut uolumus, ac bona ipſa iudicamus: neque enim uidetur conuenire huic loco, quod ſuperioribus, ἀπὸ κοινοῦ docui ſeruire: neque hoc ut pars eorum capi debet, quæ προαιροῦνται πράττειν: quamuis manifeſtò infra redeat ad ea explicanda, quæ facere homines ſtudent, atque eligunt,

βούλονται δὲ, ἢ μηδὲν κακὸν, ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ.

Quæ uelint nunc docet: optãt autem homines (inquit) ſincerum bonum, & quod nihil mali admixtum habeat: aut ſi id impetrare non poſſunt: malum illud, quod ineſt, ſuperari uinciq; à bono uolunt, ut minus habeant mali, quam boni.

τοῦτο δ᾽ ἔσται, ἐὰν ἢ λανθάνῃ ἡ τιμωρία ἢ μικρὰ ᾖ.

Minus tunc imbecilliuſquè eſſe malum, quàm bonum intelligitur, cum pœna, quam ſecum non purum illud bonum portat, aut nos feſellerit: nec qua re plectimur ſenſerimus: aut puſilla fuerit, ſi non omnino ſenſum noſtrum aufugerit.

Καὶ τὰ ἴδια.

Aliis non nullis modis, indiciiſq; intelligi poſſe incerta bona, declarat: quæ enim alicuius propria ſunt, bona illi eſſe affirmat. Iuno etiam apud Virgilium, cum munus ſuum ornare uellet, ſe id oſtendit daturam, in quo nihil iuris alius haberet: inquit enim, Con-
» iugio iungam ſtabili: propriamq; dicabo.

Καὶ ἃ μηδείς.

Qui præterea tenet, quę nemo alius, bona quędam poſsidere certum eſt: cum, qui illis uti uelint, neceſſariò eò accedere cogantur. addit igitur hoc rebus ipſis auctoritatem: &, ut carę habeãtur, facit: ac dominum ipſarum ornat, cum à nullo aliò obtineri poſsint. In II. Libro ἠθικῶν μεγάλων, cum uoluptatem defenderet contra criminatores ipſius, qui ut alia multa, ita etiam hoc obiiciebant, illam bonum haberi non debere, quia in promtu omnibus ac cõmunis foret, inquit hoc uitium eſſe ambitioſorum, ac naturæ illius indoliſque proprium, ut ſoli habere aliquid uellẽt, atque ipſius poſſeſsione aliis hominibus pręſtare. Quia igitur huiuſcemodi non pauci repperiuntur, ideo, quę nullo ſocio quiſpiam poſsidet, bona exiſtimanda ſunt.

Καὶ τὰ περιττά: τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον.

Quæ pręſtant etiam reliquis eiuſdem generis rebus, bona ſcilicet ſunt: cuius rei ſtatim rationem reddit, inquiens, uel quę huiuſcemodi ſunt, ac eminent inter alia ſui generis, in maiore honore habentur: Quãuis uideatur his uerbis non tantum extremi huius, ſed priorum etiam duorum locorũ cauſam attuliſſe: eadem enim res dignitatẽ his omnibus acquirit. Eximia præter alia, περιττὰ ſignificare hic puto. Nec tñ negarim περιττὰ περιττά.
etiam dici, quæ aliqua in domo ſuperſunt, ac redundant. quo uerbo uſus ſemper eſt Plutarchus in exponenda uoce Scopæ Theſſali, opulenti hominis: a quo cum poſceret familiaris quippiam, quod ſuperuacaneum uideretur aut inutile. hæc (inquit) ſuperuacanea ſunt, quę nos beatos ac fortunatos reddunt. In VIII. libro de Repub. res non nullas (ut arbitror) appellauit περιττάς, quæ nec fructum ferunt iis, qui ipſas exercent: nec mores eorum emendant, ſed ad ſplendorem uitę tantum faciunt, aut paſtũ potius animorum: ut eſt ſubtilior cognitio rerum cœleſtium, & aliarum huiuſce modi rerum conſideratio.

Καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτοῖς.

Et quæ ipſis congruunt, bona ſunt, ut contra, quæ non congruunt, bona exiſtimari
non debent, & hęc cauſa fuit, cur Telemachus in quarto Odyſſeę Menelai munera re-
pudiaret: intelligebat enim (quod etiam, ut erat ſimplicis apertiquè ingenij puer, liberè
protulit) ſibi parum accommodata eſſe: quem locum eleganter expreſsit Horatius in
» Epiſtola ad Mecęnatem. Non eſt aptus equis Ithacę locus, & quę ſequuntur.

Ταῦτα δὲ τά τε προσήκοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν.

Huiuſcemodi ſunt inquit, ideſt ἁρμόττοντα, quæ ad eos pertinent, ſiue familię iure: ſiue
ex facultate uiribuſque: quod ſcilicet ab ipſis rectè tractari poſsint: nunc enim exprimit
ſignificatum uerbi, quo uſus fuerat: &, quomodo accipi illud debeat, oſtendit. ex familia
» Vt Aiaci, arma Achillis: ipſe enim apud Ouidium inquit. Frater erat, fraterna peto.
ſi exiſtimamus hic indicare auctorem uoluiſſe quę bona ſint: crederet enim fortaſſe quiſ
piam non ſine cauſa intelligi potius debere, προαιροῦνται πράττειν: infra enim manifeſtò
hoc adiungit. quod ſi uerum eſſet, tunc exemplum hoc accommodatum non foret. ſed
etiam quę conueniunt alicui, quia ſint proprię dotes ſuæ familię, illi ipſi bona ſunt. ut
etiam quę facultati, qua pręditus eſt, congruunt. quod ſi declarari nunc bona arbitra-
mur, non quę gerenda ſibi ſtatuunt, ab eodem pöeta exemplum huius quoque partis
ſumemus. quod auctor inquit ex uiribus: idē .n. heros apud eum, cū doceret illa Vlyſ
ſi non eſſe apta, ideoque ei non tribuenda, hinc argumentum duxit: declarans magno-
» pere cupidum eorum eſſe Vlyſſem non debere, quod damno ipſi futura forent: nec
» enim ab tam infirmis uiribus commodè tractari poterant. Sed neque Dulichius ſub
» Achillis caſside uertex Pondera tanta feret: nec non oneroſa, grauiſquè Pelias haſta
poteſt imbellibus eſſe lacertis. Vt autem illi parum apta, ita ſibi, qui robuſtus ac ualens
eſset, ualdè accommodata.

Καὶ ὧν ἐλλείπειν οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ· οὐδὲν γὰρ ἧττον προαιροῦνται ταῦτα πράττειν.

Præterea (inquit) bona ipſis ſunt, quibus ſe putāt egere, ut meritò illa in ſe, ſtatuꝗ; ſuo
deſiderari poſsint, quāuis exiguę res ſint. Rem uerò ita ſe habere: uerumque hoc eſse
probare uolens, inquit. nihilhominus enim puſilla hęc minutaque, ut ſi magna forent,
agenda ſibi putant: eoque animum applicāt. Sententia cupidi hominis apud Flaccum,
» ſatis accommodatum exemplum eſt. O ſi angulus accedat, qui nunc deformat agellum:
ut enim pulchrum prędium poſsideret, exiſtimabat ille ſibi particulam eam accedere de
bere, & quamuis puſilla res foret, cum carere ſe illa arbitraretur, non contemnebat.

Καὶ τὰ εὐκατέργαστα· δυνατὰ γὰρ, ὡς ῥᾴδια.

Et ea quoque, quę non magno labore cōfici & ad exitum perduci poſsunt, aggrediun
tur, ac libenter agunt: continentur enim illa genere δυνατῶν: ut quę procliuia ſint: nō
multo enim ante ipſe docuit partem eorum, que effici poſsunt, eſse quę procliuia ſunt.

Εὐκατέργαστα δὲ καὶ ἃ πάντες ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ ὅμοιοι, ἢ οἱ ἥττους, κατώρθωσαν.

Docet quę potiſsimum res ſint, quę facilè confici abſoluique poſsint. huiuſcemodique
ſunt (inquit) quę cuncti qui tentarunt aut multi, aut pares ſimileſque, aut inferiores no
bis, pręſtiterunt: & ad exitum, quem optabant, perduxerunt.

Καὶ ἃ χαριοῦνται τοῖς φίλοις, ἢ ἃ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχθροῖς.

Nec non aggrediuntur illa, quibus gerēdis gratificabūtur amicis, uel inimicis rem mo
leſtam odioſamque facient. Studium autem placendi amicis: ſiue inimicis dolorem inu
rendi, ac rem inuiſam gerendi, ualdè homines impellit: eſt autem hic locus, tanquàm
pars ſuperioris illius, quo homines ſumere faciunda inquit, quę inimicis malo ſint, &
amicis bono. ut autem illi & homines & eorum res, aut uiolabant, aut iuuabant, ita hi
uoluntatem eorundem aut oblectare, aut lędere ſtudent.

Καὶ ὅσα, οὓς θαυμάζουσι, προαιροῦνται πράττειν.

Illis quoquè rebus incumbunt, quaſcunquè ij, quos admirantur, potiores ducunt atꝗ;
alijs

alijs rebus relictis agere ſtudent. cauſam huius rei non adfert, quia, unde id fiat, apertum eſt: imitari.n. homines ſtudioſè ſolent, quos ſemel ſuſpicere cœperunt: diuinaq; illa bona, quæ in animis eorum de ſe admirationem excitarunt, ſtudium etiam ac deſiderium ſe perſequendi atq; æmulandi in iiſdem gignunt.

Καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς εἰσι, καὶ ἔμπειροι: ῥᾷον γὰρ κατορθώσειν οἴονται.

Aggrediuntur ea etiam ac facere ſtudent, ad quę, ſiue natura, ſiue uſu aptos ſe intelligunt: cuius rei rationem ſtatim reddens, inquit: facilius.n. ſe rem præclarè confecturos putant: freti ſcilicet aut acumine ingenij, aut experientia earum rerum. Eadem autem ſententia non paruam quæſtionem diſſoluere uoluit in xvij. ſegmento problematum, „ inquiens: ὅτι ἐν οἷς οἴονται ἕκαστος κρατιστεύειν, ταῦτα προαιροῦνται. Cauſa etiam eſſe poſſet, cur homines meliorib. ſtudijs relictis, in his ferè uerſantur, in quib. multum ualent, quod ſinguli, quib. in reb. arbitrantur ſe pręſtare cæteris, ac ſummum locum tenere, expetunt, atq; agere malunt.

καὶ ἃ μηδεὶς φαῦλος: ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον.

Et quæ nemo parui pretij homo, & unus è populo attingit, agere ſtudent. Eius rei cauſam afferens, inquit. ſunt.n. hæc maiore laude digna ſiquis confecerit: quid.n. dignitatis habet tractare, quæ quiuis non dubitat agere: ſperatq; ſe perficere? Hinc uero ducto argumento apud Euripidem quidam diuitias non ſe mouere dixit, quas etiam ſæpe improbiſſimi homines facillimè conſecuti ſunt.

„ Μὴ πλοῦτον εἴπῃς, οὐχὶ θαυμάζω θεόν. Ὃν χὠ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.

Duo.n. hi ſenarij, ſuppreſſo auctoris nomine, adducuntur à Plutarcho in commentario, quo docuit, quomodo inſtructi adoleſcentes ad lectionem pöetarum accedere debeant. Euripidis autem eſſe cognoui indicio Athenęi, qui eoſdē in iiij. libro δειπνοσοφιστῶν adducit: ſententiam uerò hanc totam copioſè, eleganterq; expoſuerat Cicero in Corneliana ſua, ut ipſe met teſtatur in Oratore: hunc inde locum adducens. Neq; me di„ uitię mouent, quib. omnis Africanos & Lęlios, multi uenalicij, mercatoresq; ſuperarūt: „ neq; ueſtis, aut cœlatum aurū, & argentum, quo noſtros ueteres Macellos, Maximoſq; „ multi eunuchi è Syria, Aegyptoq; uicerunt: & quæ ſequuntur.

καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες τυγχάνουσιν: οὐ γὰρ μόνον ἡδὺ, ἀλλὰ καὶ βέλτιον φαίνεται.

Ea quoq;, quæ cupiunt: agere ſcilicet non metuunt: & omnib. reb. relictis aggrediuntur: ἀπὸ κοινοῦ nanq; προαιροῦνται πράττειν intelligendum. Huius rei cauſam afferens: nec.n. ſolum inquit, quod quiſq; amat, iucundum eſt (nam, quin iucundum id maxime ſit, nemo inficiatur, & Deliacum etiam epigramma confirmat) uerum etiam melius eſſe alijs exiſtimatur: ac boni deniq; & ipſum ſpeciem habet.

Καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τοιοῦτοι. οἷον οἱ φιλόνικοι, εἰ νίκη ἔσται: οἱ φιλότιμοι, εἰ τιμή: οἱ φιλοχρήματοι, εἰ χρήματα: καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως.

Locū hunc deprauatum correxi, adiutus ab antiquiſſ. libro: excuſi.n. antea habebant. καὶ ἃ μάλιστα. quare mediam uocem, quę ſenſum omnem turbabat, & ſtructuram uerborum aſperam reddebat, deleui. huius etiam lectionis ueſtigia ſunt in uetere tralatione. Senſus autem hic eſt. & ſinguli inprimis expetūt, ſtudioſeq; in uita perſequūtur, quæ ita diligunt, ut inde τοιοῦτοι appellētur: ideſt cupidi amatoresq; ipſarū illarum rerū. Exempli gratia (inquit) ſtudioſi uictorię, ſi uictoria potiri poterunt: auidi honoris, ſi honor ipſis aderit. auari maximè agere expetūt, quę pecuniā ipſis cogere poſſint, ut honores etiam poſthabeant, ac corporis uoluptates. Eandem ſententiam, exemplis tamen uariatis, protulit in primo libro de moribus ad Nicomachum, niſi quod illic de iucundo, hic de bono diſputat: quod tamen & ipſum, ut ante expoſuit, ſimulatum bonum eſt. Probare uero illic uoluit honeſta facta: quęq; cum uirtute adminiſtrata ſint, ſuauitates afferre ſtudioſo uirtutis, eadem ratione, qua cęteri homines uoluptates capiunt ex illis rebus, à quibus φιλοτοιοῦτοι uocantur: ideſt amatores earum: equus.n. (inquit) ſtudioſum equorum alēdorum oblectat: qui iuncto nomine à Gręcis φίλιππος uocatur: ac loca noua uiſere, ſpectacula ue, cupidum ſpectandi: qui itidem appellatur φιλοθέωρος.

Περὶ μὲν ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ συμφέροντος, ἐκ τούτων ληπτέον τὰς πίστεις.

Cum aliud, quod ſæpe uſu uenit in deliberationibus, tradere iam uellet, antea, ut conſue uit, repetit quæ adhuc egerit: inquiens ſe monſtraſſe, unde probationes ſumi poſſent, & quę ad fidem faciendam ualent, cum aliquis de bono: ideſt de utili, agit: eſt .n. quod ait, & utili, quaſi declaratio antecedentis ſententiæ: ita nanque aperuit, quod bonum intelligeret, cum ſint plures ipſius partes.

Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες ἄμφω συμφέρειν, περὶ τοῦ μᾶλλον ἀμφισβητοῦσιν, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ καὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος. Cap. 2.

De collatione bonorum inter ſe nunc agit, quod ipſe his uerbis apertè teſtatur. quam omnem rem uberius explanatiusque in iij. libro Topicorum pertractauit: non nullos enim quoque locos iiſdem, quibus hic, uerbis, illic expoſuit. Vnde bonum autem aliquid eſſe ac cõducere, cõfirmari poſſit: nec nõ quod incertũ ſit atque anceps, quomodo & ipſum cõprobari: utileque eſſe demonſtrari, iam oſtenderat: ueruntamen non ſatis hoc eſſe docet: ſæpenumero enim nulla de hoc lis eſt: quique inter ſe controuerſantur, conſentiunt utrunque utile eſſe: uterque tamen maius id bonũ eſſe, quod laudat, contendit: de hoc que inter ſe pugnant. quare aperiendũ eſt quomodo, quod quiſque ſuadet, ac profert, melius utiliuſque eſſe declarare queat: non nulla tamen antea explicanda ſunt, quę cognita hãc pręceptionem adiuuabunt, ſine quibuſque percipi nullo pacto res poſſet. manifeſtò autem intelligitur, quod ſequitur, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον, eſſe ἀνταπόδοσιν, redditionemque illius ἐπεὶ: quia hoc uſu uenit, quid autem id ſit, ipſe narrauit, noſtræ ſunt partes ut hoc explicemus, locoſque tradamus, unde duci argumenta poſſint: quibus confirmemus quidpiam eſſe maius bonum, magiſque conducere, quàm aliud.

Ἔστω δὴ ὑπερέχον μὲν, τοσοῦτον καὶ ἔτι, ὑπερεχόμενον δὲ τὸ ἐνυπάρχον.

Appellauit ὑπερέχον Cicero, pręſtans: ὑπερεχόμενον uerò, ſuperatum. præſtans igitur philoſophus (inquit) eſt, tantum, quantum ſuperatum eſt, & amplius: ſuperatum autem, quod in eo incluſum eſt.

καὶ μεῖζον μὲν ἀεὶ, καὶ πλεῖον πρὸς ἔλαττον.

Duobus his uerbis ex altera parte unum reſpondet: quod contrariam naturam habet: ut enim ipſa è genere eius ſunt, quod pręſtat aliis, ita hoc infra ſuperatum collocatur. Maius de quãto illo dici cõſueuit, quod Græci συνεχές: Plus uero de eo, quod iidem διωρισμένον, definitum deiunctumque Latini appellant. nec tamen in Græco ſermone diſtinctum eſt in utroque genere quanti, quod ſuperatum eſt: pariter enim in utroque ἔλαττον uocatur: tam enim ἐλάττων numerus, quam gladius, anulus, digitus, & aliæ huiuſcemodi res appellantur. hoc notũ eſſe uult, nequis poſtea in re pertractanda ſcrupulus exoriatur: & maius, ac plus ſemper ad definitum aliquid referri dicit, ut nunquam ſimpliciter, ac ſine certi cuiuſdam comparatione dicantur.

Μέγα δὲ καὶ μικρὸν, καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον, πρὸς τὸ τῶν πολλῶν μέγεθος.

Magnum etiam, paruumque: multum, ac paucum, quamuis abſolutè quippiam dici uideatur, tamen uerè ita non dicitur, ſed conferuntur hæc cum multorum magnitudine & multitudine: id enim quoque, quamuis ab eo prolatum non ſit, intelligendum eſt: illa uidelicet, quæ in pleriſque ſimilibus & eiuſdem generis repperitur, quod ſignificans ſupra, inquit. μεγέθους ἀρετὴ τὸ ὑπερέχειν πολλῶν: intelligit enim quæ ſupra, cum duorum generum eſſe dixiſſet, καθ' αὑτὰ appellauit: habent enim hęc quoque occultam collationem, cum alterum genus apertam habeat, duo nanque certa inter ſe comparantur: quare cõtineantur neceſſe eſt duob. illis generibus, quorum alterũ ſuperat: alterũ ſuperatur.

καὶ ὑπερέχον μὲν, τὸ μέγα: τὸ δὲ ἐλλεῖπον, μικρόν. καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον, ὡσαύτως.

Quæ utrunque ſint, aperit: pręſtat enim (inquit) neceſſario multis, quod magnum uocatur: ſuperatur autem, quod paruum ducitur: eadem ratio eſt, reliquorum duorum: pręſtant. n. numero, multa: ſuperãtur autem. pauca. Animaduertendum, quod ſupra ὑπερεχόμενον uocauit, nunc ἐλλεῖπον ipſum appellare.

ἐπεὶ

Ἐπεὶ δ' ἀγαθὸν λέγομεν τό, τι αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα, καὶ μὴ ἄλλου, αἱρετόν.

Cum locos ſupra oſtendere uellet, unde, quæ bonum aliquid eſſe confirmarent, argumenta promerentur, neceſſe habuit antea naturam boni explicare: quod nunc etiam facit, cum orta quæſtione de duob. bonis, utrum ipſorum maius bonum ſit, quomodo id argumentis comprobari poſſit, declarare cõſtituit: cuncta.n. penè illa repetit, ſtatimq́;, quæ ad id probandum ualeant, elementa oſtendit. Reſpondet autem huic ἐπεί, quod his omnib. interiectis infra poſitum eſt, ἀνάγκη: & quæ ſequuntur. Quoniam.n. (inquit) bonum eſſe dicimus, quod hoc & illud in ſe habet, ac præſtat, neceſſe eſt hæc ipſa bona ſint: deſcriptiones uero hæ boni cum ijſdem penè uerbis, quib. ſupra traditę ſunt, exponantur: à meq́; illic declaratę fuerint, iterum nunc inutiliter non explicabuntur.

Καὶ οὗ πάντα ἐφίεται: καὶ ὃ νοῦν ἂν, καὶ φρόνησιν λαβόντα, ἕλοιτο.

Sic habent meliores codices, non uirili genere πάντες ἐφίενται: & paulo poſt. λαβόντα ἕλοιτο. cum illic etiam in formis excuſis antea legeretur, λαβόντες ἕλοιντο. de, hoc autem ſupra diſſerui.

Καὶ τὸ ποιητικὸν, καὶ τὸ φυλακτικὸν, ἢ ᾧ ἕπεται τὰ τοιαῦτα.

Paucis uerbis rationes tres repetit, quib. ſupra plenius cognoſci poſſe aliquid bonum eſſe indicauit: hęc.n. quoq́;, que appellat, bona ſunt: non primi tamen illius generis, ſed eius, quod id adiuuet.

Τὸ δ' οὗ ἕνεκα, τὸ τέλος ἐστί: τέλος δ' ἐστὶν, οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα.

Ita paſſim uocare Ariſtotelem finem, notum eſt: infinitis.n. locis conciſa hac locutione eum ſignificauit. Declarat tamen nunc, quid illis intelligat: ac plenius rem exponit.

Αὐτῷ δ' ἀγαθὸν, τὸ πρὸς αὐτὸ ταῦτα πεπονθός.

Si locus uitio uacat, is ſenſus uidetur Ariſtotelis fuiſſe. ut bonum non ſolum eſſe tradat, quod abſolutè dicitur, & eiuſmodi ſua ſponte eſt, uerum etiam, quod alicui eſt talę: id.n. quoq́; bonum eſt: ſi non ſimpliciter, at cui tale: Non enim ſemper, quod ſua ui bonum, omnib. bonum: & quod multis non bonum, non quibuſdam bonum. Auctor ueteris tralationis uidetur in ſuo codice, nominandi caſu αὐτὸ ſcriptum habuiſſe: ipſum.n. in ea legitur perperam tamen. Idem uero erratum eſt, ubi de eadem re diſſerit in ij. libro ἠθικῶν μεγάλων: cum.n. ſcrupulum euelleret, qui malè aliquos habuiſſet, tanquam nemo iniuſtè facere quippiam poſſet, niſi prudentiæ compos eſſet: oſtenderetq́; id omnino inane ac falſum, quia uir iniuſtus accuratè non quærit: nec poteſt diiudicare ſimpliciter bonum, ac quod ipſi bonum eſt, ſed labitur in hac re: quęq́; omnino bona ſunt, ſibi quoq́;
bono futura putat: eſt nanq́; hoc uerè exiſtimare proprium prudentiæ, inquit. οὐ γὰρ
» σκοπεῖ ὁ ἄδικος: οὐδὲ δύναται κρίνειν τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν, καὶ τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν, & quę ſequuntur:
αὐτῷ enim uidetur legi debere: ut infra ſcriptum eſt, quo loco exemplis poſitis id cõfir-
» mat, inquiens. ὅτι μὲν οὖν ἁπλῶς καὶ ἡ τυραννὶς ἀγαθὸν, καὶ ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ ἐξουσία, οἶδεν: ἀλλ' εἰ
» αὐτῷ ἀγαθὸν, ἢ μή: ἢ πότε, ἢ πῶς διακειμένῳ, οὐκ ἔτι οἶδε. Nec multo poſt ſententiam ratio-
» ne concludens: αἱρεῖται γὰρ ἀγαθὰ, ὑπὲρ ὧν ἀδικεῖ, τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ, οὐ τὰ αὐτῷ ἀγαθά: Ita enim in ſcriptis codicib. legitur, cum in excuſis menda ſit: diuerſa tamẽ à ſuperiore. Simpliciter igitur bona ſunt regnum, diuitiæ, opes, huiuſcemodi q́; alia: certis autem hominib. ſæpe eadem non bona: quia, ſi adepti illa ſint, immoderatius efferrentur: ac ſibi ipſis etiam, non alijs tantum, incommoda procurarent.

Ἀνάγκη τά, τε πλείω τοῦ ἑνὸς: καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς, ἢ τῶν ἐλαττόνων, μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι.

» Breuiter Cicero in ſuis Topicis hunc locum expoſuit: inquit.n. Numero ſic compa-
» rabuntur, ut plura bona paucioribus bonis anteponãtur: qui tamẽ magna indiget animaduerſione. Plenius etiam Ariſtoteles in Topicis eum explicauit, ubi quid occurrere huic pręcepto, ac repugnare uidetur, expromit: accurateq́; diſſoluit. copioſius adhuc Alexander, ſubtiliusq́; totam rem pertractat. Quod uero hic inquit. Si in plurib. illis numeratum fuerit, aut unum aut pauciora, niſi hoc addidiſſet, locus hic ſępe falleret: ſi.n.

diuerſa bona ſumerentur, aliquando pauciora bona plurib. bonis potiora forent: iuſtitia. n. prudentiam ſolam adiunctam habens, melior ac magis expetenda eſt, ualetudine, diuitijs, robore, pulchritudine, nobilitate, ſimul ſumptis: quæ certè numero uincũt. Hoc autem nullo modo euenire poteſt, ſi pauciora illa in plurib. incluſa ſunt, et numerum eorum explent. quod ſignificare ipſum uoluiſſe ſuperiorib. uerbis exiſtimare debemus: hic enim arbitror. συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς, ἢ τῶν ἐλαττόνων ualere: cum unum (inquam) aut pauciora, in plurib. illis comprehenſa ſunt, ac numerum eum, & tanquam cumulũ conficiunt, cum (inquam) & ipſa in coagmentatione illa plurium bonorum fuerint, ut alibi hoc uerbum accepiſſe Ariſtotelem cenſet eruditiſſ. interpres, & qui omnes ipſius ſenſus prẹclarè calluit: in primo. n. libro de moribus, ad Nicomachum, cum inquit, de uita beata loquens, ἔτι πάντων αἱρετωτάτην, μὴ συναριθμουμένην· συναριθμουμένην δὲ, δῆλον, ὡς αἱρετωτέραν μετὰ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀγαθῶν, Alexãder exiſtimat συναριθμουμένην illic, συγκρινομένην ualere: quod in commentario in. ij. librum Topicorum oſtendit à ſe plenius, cum uerba illa interpretaretur, in proprijs eorum librorum declarationib. teſtificatum eſſe, ut beatitudinem ſolam, omnium rerum maximè expetendam Ariſtoteles dicat: niſi in illis rebus, cum quib. conferatur, eadem copulata fuerit: & una cum illis numeretur: aut, ſi nomine non appelletur, poſitis tamen illis, cum ipſa eam fingant ac conſtituant, & ipſa illic lateat: aceruumq; eorum bonorum obſcurè augeat: nihil enim tam expetendum dici poteſt, quàm beatitudo: cunctaq; alia prẹ illa iacent: ſiquis tamen altera ex parte eandem ponat, adiungatq; quoduis bonum, etiam puſillum, tunc ipſa cum eo copulata magis expetẽda ſe ipſa, ab omnib. alijs bonis deſtituta, erit. Nã ita etiã accipi συναριθμεῖσθαι, ut ualeat quidpiam augere numerum aliquem rerum, & habere eam naturam, ut additum illis, numerum maiorem efficiat ipſarum, teſtimonio eiuſdem confirmatur, cum eodem in loco inquit, uitam beatam adiunctis ei uirtutib. non magis expetendam eſſe uita beata ſola: quia in uita beata continentur uirtutes: nec bonam corporis habitudinem, ſi adplicatam habeat ualetudinem, quamuis duo bona uideantur, magis optandam, bona corporis habitudine ſola: cum ualetudinem illa ſua ui complectatur: neq;. n. numerãtur cum illis, quæ continent aliquas res, quæ ab ipſis continentur, & tãquàm in ſinu eorum ſint: nec priorem aceruum illum augent, ut quæ duorum bonorum ſpeciem habeant, ſingula tantum bona ſint. Oportet autem adportare, qui coagmentationem aliquã rerum amplificare uult, quẹ eius generis ſunt, ut illis addita, aliquid noui afferant.

ὑπερέχει γάρ· τὸ δὲ ἐνυπάρχον, ὑπερέχεται.

Affert cauſam, cur neceſſe ſit id maius, bonum eſſe: utiturq; reb. paulo ante definitis: præſtant enim (inquit) plura illa: quod uero in ipſis numeratur, atq; incluſum eſt, ſuperatur ac uincitur: demonſtratum autem eſt quod præſtat, maius eſſe: quod uero ſuperatur, minus.

Καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου ὑπερέχῃ, καὶ αὐτὰ αὐτῶν· καὶ ὅσα αὐτὰ αὐτῶν, καὶ τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου.

Verba, quib. utitur, ob breuitatem, obſcura: res poſtea exemplis illuſtrata, ſatis plana. locus igitur huiuſcemodi eſt. ſi, quod maximum eſt aliquo in genere ſpecieue, maximo, alio in genere ſpecieue prẹſtat: & genus ſimpliciter generi: ſpeciesq;, ſpeciei præſtabit: & contra (quẹ conuerſio eſt primi huius loci) ſi genus ſimpliciter aliquod, ſpecies ue, generi alij ſpeciei ue prẹſtat, & quod maximũ in genere illo, ſiue ſpeciè, eſt, prẹſtabit ei, quod maximum in alio illo genere, ſiue ſpecie, eſt. in tertio quoq; topicorum eoſdẽ locos paulo diuerſis uerbis expoſuit: ante tamen illic eum, qui à generum excellentia probat excellentiam optimorum in illis poſuit, contra, atq; hic facit.

Οἷον εἰ ὁ μέγιστος ἀνὴρ, γυναικὸς τῆς μεγίστης, μείζων, καὶ ὅλως οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν μείζους· καὶ εἰ οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν ὅλως μείζους, καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος τῆς μεγίστης γυναικὸς μείζων.

Menda, quæ perturbare non parum lectorem potuiſſent, hinc ſuſtuli: εἰ nanq; particula non ſuo loco poſita erat: & eadem etiã infra, penitus defecerat, in quẽ locũ reſtituta eſt: ſic aũt legi debet cũ ſcriptis codicib. Viri, mulieresq;, genera duo ſunt. ſi maximus igitur (inquit) uir uno in genere, maxima muliere altero in genere, maior eſt: & ſimpliciter (inquit) uiri mulierib. maiores, quod ſupra uocauit, καὶ αὐτὰ αὐτῶν, intelligens uer-

bis illis genera:contraque ſi uiri mulierib. ſimpliciter maiores, & maximus uir maxima muliere, maior. Qui exemplo ab Ariſtotele allato, cõtentus non eſt, quàmuis & elegans, & apertum ſit, plura apud Alexandrum inueniet.

Ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν, καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς.

Cauſam huius rei affert inquiens, ſeruare eandem rationem: ſibiq; mutuo reſpondere exuperantiam generum, & eorum, quę maxima in generib. ipſis ſunt: ut, quam rationem alterutrum eorum ad compar ſibi habet, eandẽ etiam alterum ad reliquũ habeat.

Καὶ ὅταν τόδε μὲν τῷδε, ἕπηται: ἐκεῖνο δὲ τούτῳ, μή.

Exempla omnem rem aperiunt; &, ſiqua obſcuritas in his uerbis eſt, diſcutiunt. cum aliqua res (inquit) ab aliqua ſeiuncta eſſe non poteſt, ſed ei comitatur: contra autem non fit, quæ ſecum illam trahit, melior eſt.

Ἕπεται δὲ ἢ τῷ ἅμα, ἢ τῷ ἐφεξῆς, ἢ τῇ δυνάμει: ἐνυπάρχει γὰρ ἡ χρῆσις ἡ τοῦ ἑπομένου, ἐν τῇ θατέρου.

Trib. modis dici aliquid comitari alicui docet: aut enim comitari dicitur, quod eodem tempore & ipſum, & quod comitatur, ſint: aut, quod deinceps conſequatur: aut poteſtate ac ui: quæ autem adiungit, tertium modum confirmare puto: atq; oſtendere ita cũ aliquo affectum, rectè dici conſequi illud: uſus nanq; (inquit) eius quod conſequitur, incluſus eſt, ac latet in uſu, tractationeq; alterius, ut exẽplo ipſius manifeſtò declarabitur.

Ἕπεται δὲ ἅμα μὲν, τῷ ὑγιαίνειν, τὸ ζῆν: τούτῳ δὲ ἐκεῖνο, οὔ.

Vbi ualetudo, illic neceſſariò uita: comitatur enim uita ualetudini: non tamen ubi uita, illic ualetudo: multi nanq; ęgro corpore uiuũt. quare melior ualetudo, quam uita.

Ὕστερον δὲ, τῷ μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι.

Animaduertendum ui huius argumentationis, uideri (quod præter omnium opinionem eſt) diſcere plus eſſe, quàm ſcire, quod poſterius ipſum conſequitur: prius nanq; ſecũ trahit poſterius. Itaq; cõiuncta illa inter ſe ſunt: cõtra autẽ, minimè: qui.n. diſcit, poſtea omnino ſcit: qui uero ſcit, iã nõ diſcit: illud nanq; pręceſsit atq; abijt. quare hoc abſq; illo manet: illud uero nullo pacto abſq; hoc: ipſi ſcilicet comitãte: eteni neceſſariò poſtea ſequitur. an, quod magis expetẽdũ eſt, didiciſſe cõſequitur: pręſtat.n. didiciſſe, ꝗ diſcere.

Δυνάμει δὲ, τῷ ἱεροσυλεῖν, τὸ ἀποστερεῖν: ὁ γὰρ ἱεροσυλήσας κἂν ἀποστερήσειε.

Cum ſupra, quomodo aliquid quippiam conſequeretur, exponeret, duob. tantum modis contentus fuit: hic tertium adiungit, quem poteſtate appellat. Is autem eſt, cum alterius uis, altero continetur: exemplo autem luculento totam rem explanauit ut ei, quod eſt fana expilare, furari comitatur. cuius rei ſtatim rationem affert, dicens: qui.n. è ſacro loco, is etiam è profano aliquid ſurriperet. hoc etiam exemplo Quintilianus uſus » eſt, cum de coniectura ex maiore loqueretur. Siquis ſacrilegium facit, faciet & furtum: maius enim quoq; ſit neceſſe eſt, ſi alterum in ſe incluſum habet.

Καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι, μείζω: ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος.

Cum duo ſeorſum eidem præſtant, non eodem tamen modo ambo præſtant, ſed gradus aliqui exuperantiæ inter illa ſunt, alterum eorum, quod maiore aut motu, aut aliqua re ſuperat, id maius eſt. exempla deeſſe non poſſunt: ſiquis tamen non facile inuenerit, ad numeros confugiat: qui rem antè oculos conſtituent. quod autem inquit, cauſam eius afferens: neceſſe nanq; non illi tantum, uerum etiam maiori præſtare. maius hic appellat, quod alterũ uincebat, & ab altero uincebatur: nã & ipſum tertio illo maius eſt.

Καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικά, μείζω.

Et quæ maioris boni efficientia ſint, maiora & ipſa bona ſunt. Eundẽ autem hunc locũ » commutatis uerbis exponit in III. Topicorum: ἔτι δύο ποιητικῶν ὄντων, οὗ τὸ τέλος βέλ» τιον, καὶ αὐτὸ βέλτιον. Illum uero Alexander magis explanat: uſus eſt enim ipſi Ariſtoteles in ea retradenda fuiſſe obſcurior, exempla autem, quæ protulit hic quoque accommodata ſunt: inquit enim. Hoc pacto ſtudia bonarum artium, exercitationib. corporis meliora eſſe oſtendentur: exercitationes enim ualetudinis conficientes ſunt: ſtu-

dia uero illa, ſapientię: ſapientia autem magis expetenda ualetudine.

τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι.

Sic habent manu ſcripti codices, ut ab Aldo quoque excuſus: cum in altero Venetijs impreſſo mendosè ποιητικὸν legatur: nulla autem cauſa fuit, cur recepta lectio immutaretur, modus enim eſt loquendi familiaris huic ſcriptori. In tertio libro Topicorum. οἷον εἰ τεθείη τινὶ μὴ ἢ ὅσον ᾗ ἀγαθῷ εἶναι. & ſi locus ille quoque in formis excuſis deprauatus: antiqua tamen exemplaria mendo uacant. Vim huius ſermonis cum alijs in locis, tum in tertio libro de animo dilucidè explanauit. Significat autem formam, & definitionem rei propter ſe ſeparatim. ſicut τὸ εἶναι τόδε, totum ipſum oſtendit coniunctum ac compoſitum. Definitionem itaque nunc dicit, ac naturam eius, quod maius bonum conficiat, eam eſſe in eo conſtitutam; quod maius uidelicet ipſum ſit bonum: ut inde ſanè proficiſcatur, maioris boni efficiens ipſum eſſe.

καὶ οὗ τὸ ποιητικὸν μεῖζον ὡσαύτως: εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν αἱρετώτερον τοῦ ἡδέος, καὶ μεῖζον ἀγαθὸν, καὶ ἡ ὑγίεια τῆς ἡδονῆς μείζων.

Superiorem locum retro agi oſtendit: quem enim nunc tradit, ſuperioris eſt ἀντιστροφή: ita nanq; Græci uocant, cum quaſi locus uiciſsim commeat: ut enim ſepe auxilio ultimi ac finis, rerum efficientium uim magnitudinemque cognoſci docuerat: ita nunc efficientib. cognitis, ultimi magnitudinem intelligi declarat. Exemplo hoc quoque ſatis aperto confirmat: ſi.n. (inquit) ſalubre magis expetendũ iucundo, ac maius bonũ, quę efficiẽtes res ſunt, et ſanitas corporis uoluptate, quę inde effectę ſunt, maior meliorque res erit.

καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ' αὑτὸ, τοῦ μὴ καθ' αὑτό: οἷον ἰσχὺς, ὑγιεινοῦ: τὸ μὲν γὰρ οὐχ αὑτοῦ ἕνεκα: τὸ δὲ, αὑτοῦ· ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθόν.

» Cicero quoque in Topicis hunc locum expoſuit. Specie autem comparantur, ut ante» ponantur, quæ propter ſe expetenda ſunt, ijs, quæ propter aliud. exemplo hic Ariſtoteles totã rem explanauit: quod in ſuis etiã Topicis fecit; nec tñ deſtitit eruditiſs. interpres aliud aptiſsimum, elegantiſsimumq; excogitare. Quo autẽ hic utitur, huiuſcemodi eſt: ut corporis uires re aliqua ſalubri præſtantiores ſunt: rationẽ uero eius afferens, addit. Res .n. ſalubris, non propter ſe: robur uero, propter ſe expetitur. Adiungit etiã cõſtare è reb. explicatis, eam eſſe naturam boni, cum aliquid ſua ui nos allicit, ac propter ſe expetitur.

κἂν ᾖ τὸ μὲν, τέλος: τὸ δὲ, μὴ τέλος: τὸ μὲν γὰρ, ἄλλου ἕνεκα: τὸ δὲ, αὑτοῦ· οἷον τὸ γυμνάζεσθαι τοῦ εὖ ἔχειν τὸ σῶμα.

Nec non (inquit) ſi eorum alterum, finis: alterum uero, nullo modo finis: cauſam autem eius reddens, addidit: hoc enim, quod ſcilicet finis naturam non habet, alterius: illud uero, quod uim finis obtinet, ſui ipſius gratia expetitur. Sed exemplum etiam, ut magis adhuc rem aperiret, adpoſuit. Ceu (inquit) corpus exercetur, ut bona eiuſdem habitudo conſequatur: & labor ille unam eam ob cauſam ſuſcipitur. Iiſdem autem uerbis
» eundem hunc locum expoſuit in iij. Topicorũ: inquit.n. illic: καὶ τὸ τέλος, τῶν πρὸς τὸ τέ-
» λος αἱρετώτερον δοκεῖ εἶναι. quo in loco accuratiſs. interpres docuit eum penè cõprehendi alio, quẽ antea expoſuerat Ariſtoteles: &, qua in re ipſi cum illo ſuperiore loco conueniret, declarauit: quæ tamen inter ipſos diſcrimina eſſent, oſtendit. Ea autem, quę eruditus ac diligens uir illic excogitauit, huc quoq; trãsferri poſſunt: nam locus proximè ſuperior hic eandẽ uim habet, quàm ille, quẽ Alexander intelligit. In Topicis autem Ariſtoteles inter eum, atq; ipſum, quem hic ipſe imitatur atque exprimit, locos plures interiecerat: quod in his libris de arte dicendi non facit: ſtatim.n. poſt illũ, qui cum hoc ſimilitudinem magnam habet, hunc adiungit.

καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου, ἢ ἑτέρων: αὐταρκέστερον γάρ.

Quodq; (iquit) minus eget alio, ſiue alijs, melius eſſe intelligitur: eſt.n. magis αὐτάρκης. quę autẽ in ſe poſita omnia habent: ſuisq; reb. contenta non requirunt aliud, demõſtratũ iam eſt bona eſſe. Hinc autẽ ducto argumẽto Virgilius oleã anteponendã uiti docuit: cũ
» .n. aſsiduo cultu, infinitisq; laborib. indigere uites oſtendiſſet, inquit. Contra non ulla

eſt

» eſt oleis cultura:neque illę Procuruam expectant falcem,raſtrosque tenaces.in fineq;
» Vi propria nitũtur,opis haud indiga noſtrę.quod philoſophus inquit:αὐταρκέστερον γάρ. ἧττον δὲ προσδεῖται τὸ ἐλαττόνων, ἢ ῥᾳόνων προσδεόμενον.

Quomodo quippiam minus quàm aliud, indigêre dicatur, oſtendit:aut.n. minor numerus eorum, quæ deſunt,aut facilitas maior ipſorum cõparandorum, quamuis plura ſint,hoc facit. minus igitur (inquit) eget quod paucioríb.aut facilioríb.eget.

Καὶ ὅταν τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ, ἢ μὴ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι: θάτερον δὲ, ἄνευ τούτου: αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον. ὥστε φαίνεται μεῖζον ἀγαθόν.

Et quum duarũ rerum(inquit)altera ſine altera non fuerit, aut contingere nullo pacto poteſt,ut unquàm fiat. altera uero ſine illa,manet, poſterior hęc melior uidetur. cauſam uero eius reddens,inquit:multum enim retinet naturæ eius, quod ſe uno contentũ eſt,id quod non eget alio. quare ſpeciem habet maioris boni. Hinc quoq; ducto argumento Xenophon in lib.de tuenda re familiari, magnum honorem acquiſiuit agriculturę:docuit enim cum ipſa nulla re impeditur, cęteras quoq; artes uigere; terra autem inculta deſertaq;, alias etiam artes extingui.

Κἂν ᾖ, ἀρχή: τὸ δὲ, μὴ ἀρχή.

Animaduertendũ etiam num alterũ eiuſdẽ uel alterius,principiũ ſit:alterum uero,minimè:quod.n.principij rationem habet, maius eſſe intelligitur : magna.n.principij uis eſt omnib.in reb.ut ipſe in primo lib. de moribus ad Nicomachũ teſtatur : plus.n.quoq;,q̃ dimidium rei ualere affirmauit:quod peruulgata uoce tradebatur:principiũ uero hic late capit, ac non pro eo, quod uim habet cauſæ, cui in primis hoc nomen conuenit. Vnde hunc locum à loco à cauſis ſeiungit, qui ſtatim conſequitur.

Κἂν ᾖ, αἴτιον: τὸ δ', οὐκ αἴτιον, διὰ τὸ αὐτό: ἄνευ γὰρ αἰτίου καὶ ἀρχῆς ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι.

Vt auctoritatem reb. affert, initium ipſas aliarum rerum exiſtere, ita etiam ſi cauſæ illę intelligũtur eſſe:ut enim ſtatim tradit,idem penè põdus, & initium, & cauſa habent:neq; enim ſine alterutro illorum quicquàm aut eſſe aut contigere,ut aliquando factum ſit,poteſt.multum autem ſimilitudinis inter ſe, & principium & cauſam habere,tantumq; cogitatiõe differre affirmãt erudítiſsimi Ariſtotelis interpretes,initio primi libri phyſicorũ.

Καὶ δυοῖν ἀρχαῖν, τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς, μεῖζον.

Cum autem duo quædam principia aliarum rerum ſunt,in exiſtimanda earum rerum poteſtate, que inde proficiſcuntur, animaduertenda principiorum uis; quod enim à maiore principio proficiſcitur, ſemper maius eſt.

Καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος αἰτίου, μεῖζον.

Eodem pacto probari poſſe dicit duarum rerũ effectarũ utra maior ſit: cognita ſcilicet ui cauſarũ, quæ efficientes earũ ſint:quæ nanq; à maiori cauſa naſcitur, maior & ipſa eſt.

Καὶ ἀνάπαλιν δὴ δυοῖν ἀρχαῖν, ἡ τοῦ μείζονος ἀρχὴ, μείζων.

Vtrunq; horum locorum retro agi conuertique oſtendit : ut enim auxilio principiorum, cauſarumque, intelligi poſſe docuit, pręſtantiam eorum, quæ è principijs ipſis fluxerint, aut è cauſis effecta ſint, ita contra percepta poteſtate eorũ,quæ aut è principijs aut è cauſis manauerint, percipi ac confirmari naturam,uimque principiorum aut cauſarum. Sunt igitur ambo ἀντιστροφαὶ ſuperiorum locorum: prior autem, qui à principio procedit; eundem enim, quem ſupra, ordinem in explicãdis illis ſequitur.

Καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον, μεῖζον.

Ac ſi ambigitur (inquit) duarum cauſarum utra maior ſit, illa, quæ maioris rei effectrix eſt, maior profectò cauſa erit.

Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀμφοτέρως μεῖζόν ἐστι φαίνεσθαι: καὶ γὰρ εἰ ἀρχὴ τόδε: τὸ δὲ, μὴ ἀρχὴ, δόξει μεῖζον εἶναι.

Ex his, quæ tradita adhuc ſunt, perſpicuũ eſt(inquit)utroq; modo uideri poſſe quidpiã

maius eſſe:magnamq; copiam argumentandi hinc elici. Si enim principium alterũ eſt: alterum uero non principium. quod principiũ eſt, uidebitur maius eſſe: nec tamen cauſam huius rei nunc affert:perſpicuum.n.eſt, quanta principij uis omnib.in reb.ſit: nec multo ante ipſe hoc palàm teſtatus erat: duo autem ex antiquiſs. libro hic reſtitui, quæ in excuſis deſiderabantur: quorum alterum eſt, φαίνεσθαι, quod mirifice hic quadrat: poteſt nanq; uideri hoc quod dicit: uerũ autẽ eſſe nullo modo. Debuit igitur illud explanare, quod fecit uerbo hoc indefiniti temporis: alterum uerò eſt, copula γάρ: ambæ autem hę caſtigationes confirmatæ quoque ſunt à uetere tralatione.

Καὶ εἰ μὴ ἀρχή· τὸ δὲ, ἀρχή· τὸ γὰρ τέλος μεῖζον, καὶ οὐκ ἀρχή·

Contraq; ſi non principium hoc eſt:alterum uero principium:quod.n.ultimum finiſq; maius eſt, non quod principium:principia enim rerum imbecilla eſſe conſuerunt.

Ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτου· τὸν βουλεύσαντα τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν· οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι, μὴ βουλευσαμένου.

Exemplo nũc, auctoritateq; diſerti hominis hoc confirmat: qui idem de hac re exiſtimauit, ac diuerſis temporib. cauſisq; utroq; loco aptè uſus eſt. Leodamantis autẽ mentionẽ fecit Plutarchus in Aeſchine; uitas.n. quoq; is decẽ nobilium oratorũ ſcripſit, traditque non nullos exiſtimaſſe Aeſchinem ab ipſo accepiſſe diſciplinã. illum ſanè Aeſchines in oratione contra Cteſiphontem magnificè laudat: oſtenditq; facultate dicendi non cedere Demoſtheni. ſuo certè iudicio ſuauiorẽ eum oratorem eſſe. fuit autẽ patria, Athenienſis: Δήμῳ, Acharneus. Leodamas igitur hic cum Calliſtratum in iudicium uocaſſet, inquit, apud eum qui conſilium dederat, magis culpam manere: neq; enim improbum illud facinus unquàm ſuſceptum fuiſſet, niſi, eius auctor conſiliariusq; Calliſtratus extitiſſet. Calliſtratum autem *δημηγόρον* uocatũ, intelligit: Cuius meminit Xenophon in VI. libro de reb. Grecorũ. unde etiam percipitur & ipſum, & Chabriam iiſdem temporib. uixiſſe, & in iiſdem reb. aliquando uerſatos: loquens enim de Iphicrate inquit.
" *ἔπειτα καὶ τὸ προσελέσθαι κελεῦσαι ἑαυτῷ Καλλίστρατόν τε τὸν δημηγόρον, οὐ μάλα ἐπιτήδειον ὄντα καὶ Χαβρίαν μάλα στρατηγὸν νομιζόμενον*: appellatum autem ipſum *δημηγόρον* puto ob excellentem eloquentiam; quod indicio etiam Aeſchinis confirmare poſſum, qui, cum in oratione de emenrita legatione oratorem quendam extolleret, inquit huius iudicij eſſe non nullos, ut eum uno excepto calliſtrato Aphidnęo, pręſtare reliquis, qui multum ualeant dicendo, putent: primas enim ferebat Calliſtratus. Huius quoque Plutarchus in Demoſthene meminit.

Πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου. τὸν πράξαντα τοῦ βουλεύσαντος· οὐ γὰρ ἂν γενέσθαι εἰ μὴ ἦν ὁ πράξων.

Sic inueni in ſcriptis codicibus, nam in excuſis mendosè *χαβρίας* legitur. Aptatus autem eſt ad uerbũ *κατηγορῶν*, quod ſupra poſuerat, hic generãdi caſus. Tradit igitur eundẽ Leodamantẽ uariatis tẽporib. diuerſo modo, pro ut cauſa poſtulabat, argumentatũ fuiſſe: nunc.n. omnem uim, in principio eſſe poſitam dixiſſe: nunc in fine. Cum in iudicium uocauit Calliſtratum, qui conſilium dederat, eum maiore ſupplicio dignum affirmauit: cum uero Chabriam accuſauit, qui peregerat, in eo omnem culpam eſſe poſitam inquit: nihil enim incommodi gigni potuiſſe ab eo, qui improbè ſuaſerat: neq; malum ipſius conſilium ad exitum unquam perduci, niſi eſſet inuentus, qui faceret.

Τούτου γὰρ ἕνεκα ἐπιβουλεύουσιν, ὅπως πράξωσι.

Si deſunt, qui rem ad exitum perducãt, inanis irritaq; eſt omnis deliberatio. Hinc igitur planè percipitur maiorem uim eſſe in effectoribus. Animaduertendum autem ſignificare hic *ἐπιβουλεύειν*, non imponere, atque inſidias tendere, ut plerunque, ſed deliberare: eadem notio huius uerbi eſt apud Thucydidem in iij. hiſtoriarum. *Ἐπιβουλεύουσιν αὐτοί τε, καὶ Ἀθηναίων οἱ συμπολιορκούμενοι*: nec non apud Lyſiam in oratione contra Agoratum. *οἱ δὲ ἐνθάδε ὑπομένοντες, καὶ ἐπιβουλεύοντες καταλῦσαι τὴν δημοκρατίαν.* cogitantes ſtatum multitudinis diſſoluere: ſecumque conſilia ad id pertinentia conferentes. Qui uenuſtiſs. ſcriptor: Atticiq; ſermonis norma quædam, contra

aliquando

ἐπιβουλεύειν Thucidides 3 lib. Lysias orat. contra Agoratum.

aliquando συμβουλεύειν pro inſidiari uidetur cepiſſe. In peroratione enim de publicatione bonorum Niciæ fratris, inquit. καὶ παρακαλούμενος δὲ μετέχειν τῆς ὀλιγαρχίας ὑπὸ τῶν συμβουλευόντων τῷ πλήθει, οὐκ ἠθέλησεν αὐτοῖς πείθεσθαι. cum qui imponebant libertati, ſocium illum ſuę dominationis facere uellent, recuſauit.

Καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου· οἷον χρυσὸς, σιδήρου: ἀχρηστότερος ὤν: μείζων γὰρ ἡ κτῆσις διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι.

Non magna eget hic locus explicatione: uulgo enim uidemus rariora magis cara haberi: ſatis autem euidenti exemplo ipſe id confirmat. Ceu (inquit) aurum honoratius ferro: maiuſque bonum eſt, quamuis minores utilitates prębeat: id autem eam ob cauſam (rationem enim quoq; huius rei attulit) quòd ob paucitatem magis ęſtimatur: arduaq; omnino res eſt illud comparare. Cicero duob. uerbis hunc locum expoſuit: inquit enim. Rara uulgaribus: nam idem etiam quantam meritò dignitatem res rarę haberent, in Lęlio declarauit, cum inquit. » Et quidem omnia pręclara, rara.

ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ἄφθονον, τοῦ σπανίου. ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέχει· τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει· ὅθεν λέγεται, ἄριστον μὲν ὕδωρ.

Cum rara uulgarib. anteponenda docuiſſet, non nullis in reb. oſtendit rem contra ſe habere: ut autem in illis pretium uincit, ſic in his, uſus: quod enim ſępenumero commodum affert, ſuperat id, quod raro aut nunquàm, utile eſt: affirmat autem Pindarum, ſiue qui primus eius uocis auctor fuit, & unde pöeta ipſam accepit, non aliam ob cauſam aquam optimam appellaſſe, niſi quòd magnas utilitates præbet. Cogitauit enim mente ſua ille, quum aquam optimam uocauit, plurimos qui ex ipſa fructus capiuntur. Propertius uerò, cum in elegia ſua eandem uilem dixit, copiam atq; ubertatem eius ſpectauit: ut Horatius quoq;, qui in Satyra inquit, uenit uiliſsima rerum Hic aqua, de magnis autem, crebriſq; uſib. aquę uetus Grecum prouerbium erat: quod Cicero » in libello de amicitia expreſsit. Itaque non aqua, non igni (ut aiunt) plurib. in locis utimur, quàm amicitia. Plutarchus quoq; in V. libro ſympoſiacoꝝ, capite X. narrat morē ueterum fuiſſe res communes, & quæ multis uſib. hominum ſeruirent, diuinas appellare: ut aquam, ut lucem, ut horas: nam tellurem ipſos addit eadem de cauſa, non rem diuinam tantum, ſed deam etiam exiſtimaſſe.

Καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον, τοῦ ῥᾴονος: σπανιώτερον γάρ.

Et ſummatim (inquit) difficilius, procliuiore: quia eſt rarius. Rariora autem iam docuerat eſſe pręſtantiora, & rationem quoq; eius rei attulerat. In Topicis quoq;, cum eundem hunc locum indicaret: &, quod difficilius, melius eſſe diceret, eandem eius rei cauſam eſſe ait, qua rariora hic uulgarib. anteponenda oſtendit. Inquit enim, magis delectamur poſſeſsione rerum, quas nemo poteſt facilè acquirere. Locum uerò illum Alexander explicans, ea attulit, quæ hic quoq; ualdè accommodata ſunt. Bona nāq; (inquit) quæ rara ſunt, & magna cum difficultate parantur, magis cara habentur: in maioreq; honore ſunt apud homines. Ope autem huius loci uirtutem diuitijs ac corporis ſanitate, magis expetēdam eſſe probatur. Rara nanq; & perdifficilis paratu res eſt. quod ſatis celebri quoq; Heſiodi carmine intelligitur. qui ſudorem deos ante uirtutē conſtituiſſe cecinit: & contemplatio quoq;, ſacto aliquo in regenda ciuitate: magis enim ardua eſt cognitio deorum, quàm rem utilem reip. gerere. Eximia etiam corporis ſpecies eodē pacto diuitijs pręſtare confirmatur: ſunt enim perdifficilia, & rara admodum hæc bona,

ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ῥᾷον, τοῦ χαλεπωτέρου: ἔχει γὰρ, ὡς βουλόμεθα.

» Cum hunc locū traderet Cicero, inquit. Procliuia laborioſis. cur autē diuerſa ratione procliuia difficiliorib. anteponantur, ipſe exponit: quę.n. (inquit) nullo negotio fiunt, ut uolumus & optamus, ſe habent: nemo.n. eſt, quin idē ſine labore, q̄ cū moleſtia efficere malit. Non multo autem ſupra, quomodo res cadere oporteat, ut uoluntati hominum deſiderijsq; reſpondeat, indicauit.

Καὶ ὧν τὸ ἐναντίον, μεῖζον.

Vt duoꝝ bonoꝝ utrū melius intelligas, ſpecta etiam cōtraria eorū: cuius.n. contrariū

maius malum eſt, id alteri bonitate pręſtabit. exemplum ac commodatum erit. ualetudo ac diuitię, quæ ambo bona ſunt: contraria eorum, morbus & paupertas. maius autē malum corporis morbus, quàm paupertas. Pręſtat igitur ualetudo diuitijs.

Καὶ οὗ ἡ στέρησις, μεῖζον.

Id etiam maius bonum eſt, quo ſi orbatus ſis, magis plecteris. exemplo hoc res, licet non ualdè obſcura, aperitur. bona erunt, aſpectus & auditus. orbitates autem ipſorū, cęcitas & ſurditas: perſpicuum autem peius cęcitatem eſſe, quare maius bonū aſpectus.

Καὶ ἀρετὴ, μὴ ἀρετῆς· καὶ κακία, μὴ κακίας μείζων· τὰ μὲν γὰρ, τέλη· τὰ δ', οὐ τέλη.

Non uirtus & non uitium uocari hic uidetur, διάθεσις acceſſioq; ad uirtutem, & uitium: cum plena uirtus, adhuc & uitium non ſunt: nec habitus appellari poſſunt: cur autem uirtus, uitiumq;, non uirtute, & non uitio: alterum, maius bonum ſit: alterum, maius malū, oſtendit: fines.n. (inquit) illa ſunt: alia, nō fines: quod autē rationē habet finis maiorē uim habet, ſiue bonus, ſiue malus ille ſit: bonus, adiuuandi: malus, deprauandi. fines intelligit cū absoluta iam ſunt: nec amplius aliò tendunt: Διαθέσεις uero eiuſmodi nō eſſe fines uult, quia imperfecta inchoataq; ſint: & eò, quo illa peruenerunt, adhuc ferantur.

Καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω, ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά.

Spectanda etiam opera: quęq; ex illis efficiantur: quorum enim opera honeſtiora, aut turpiora erunt, ipſa quoq; meliora, aut peiora erunt. Quia honeſtiora ſplendidioraq; ſunt fortitudinis opera, quàm tēperantiæ (fortis enim uniuerſę ciuitati, pellendo hoſtes, ſalutem dat: temperans fugit turpes corporis uoluptates) & fortitudo ipſa melior tēperātia. nec nō, quia fœdiora luxurię opera ſunt, quàm timiditatis, luxuria peior timiditate.

Καὶ ὧν αἱ κακίαι, καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω. ἐπείπερ, ὡς τὰ αἴτια, καὶ αἱ ἀρχαὶ, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα· καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἴτια, καὶ αἱ ἀρχαί.

Superiorem locum retrorſum agi oſtendit: quorum enim uitia uirtutesq; maiora ſunt, & opera eorum maiora: cauſamq; eius affert. Ratio huius rei eſt (inquit) quia eiuſdem naturæ ſunt cauſę, ac principia, cuius euenta: ſibiq; mutuo reſpondent. ut contra quoque, ut ſe habent euenta rerum, ita etiam cauſę ac principia, quę ſuperioris loci cauſa explicatioq; eſt. Virtutes autem uitiaq;, tanquàm cauſæ ac principia ſunt factorum, quæ inde proueniunt: quę uero hic ἀποβαίνοντα dicuntur, Cicero ſępe euen» ta uocauit; ut cum in Topicis inquit: Cauſarum.n. cognitio cognitionem euentorū facit.

Καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα, ἢ καλλίων· οἷον τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν αἱρετώτερον, τοῦ ὀσφραίνεσθαι· καὶ γὰρ ὄψις ὀσφρήσεως.

Et quorum (inquit) exuperantia magis expetenda aut melior, illa præſtantiora ſunt. In Topicis quoque ab ipſo hic locus, non ualdè diſsimilib. uerbis, exponitur: ὑπερβολὴν enim illic ſummum utriuſq; rei uocauit. in explicando uero eo loco eruditiſs. interpres ἀκρότητα idem appellauit. Exemplis autem hic, ad rem magis explanandam, uſus eſt Ariſtoteles: ut exquiſite uidere, magis expetendum quàm eodem modo olfacere. quare aſpectus olfactu: alteroq; pręterea quod infra exprimetur. Diuerſa quoque ab his in Topicis ab eodem adferuntur: non minus etiam elegantia, & aperta Alexander excogitauit. tria illa inter ſe diſsimilia uerba, eandem uim habere hinc intelligere poſſumus. ὑπεροχὴ autem, ſiue ὑπερβολὴ, & ἀκρότης, alicuius rei dicitur, cum illa natura perfecta & ad ſummum perducta eſt.

Καὶ τὸ φιλεταῖρον εἶναι τοῦ φιλοχρήματον μᾶλλον κάλλιον. ὥστε καὶ φιλεταιρία, φιλοχρηματίας.

Alterum hoc eiuſdem loci exemplum eſt: ut ſtudioſum potius eſſe, appetentemque ſodalium quàm pecuniarum, honeſtius. quare ſtudium acquirendorum ſodalium, quàm pecuniarum, laudatius. Quod uero in excuſis omnib. libris defecerat, μᾶλλον reſtitui. inuentum à me in cunctis ſcriptis codicibus. uetus quoque tralatio illud expreſsit. arbitror autem id ſublatum hinc fuiſſe ab aliquo, qui rectam hanc rationem eſſe loquendi

non

non putaret: nec poſſe adiungi μᾶλλον ſecundæ collationis nominibus: quæ tñ & Ariſtoteli ipſi, & alijs bonis auctoribus uſitata eſt. De ortu animantium libro quinto.
» ἔτι δὲ καὶ γέροντας γινομένους, μᾶλλον ὀξυφωνοτέροις γενέσθαι. In ij. Topicorũ. καὶ ὅλως
» τὸ πρὸς τὸ βίου τέλος, αἱρετώτερον μᾶλλον, ἢ τὸ πρὸς ἄλλο τι. Demoſthenes in iij. Olyn
» thiaca. ἀλλὰ καὶ εἰ τὸ λοιπὸν μᾶλλον, ἔτι ἢ νῦν, τὸ τὰ βέλτιστα λέγειν φοβερώτερον ποιῆσαι.

καὶ αἱ ἐξ ἐναντίας δὲ, τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ, βελτίους, καὶ καλλιόνων, καλλίους.

Valet etiam hic locus in ſe ipſum conuerſus: cognitis.n.reb.ipſis: &, utrum duorum melius ſit, perſpecto, cognoſcitur etiam cuius ſuperlatio potior ſit: meliores.n.ſuperlationes, perfectionesꝗ meliorum rerum ſunt.

καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους, ἢ βελτίους: αἱ γὰρ μείζους ὀρέξεις, μειζόνων εἰσί.

Quorum etiam cupiditates deſideriaꝗ, pulchriora ſiue meliora ſunt, & res ipſę honeſtiores, ſiue meliores erunt: maiores.n. (inquit) appetitiones deſideriaꝗ maiorũ rerum eſſe cõſuerunt, ideſt maiores res, maiores etiam acrioresꝗ ſui amores in nobis excitãt, &, quæ præſtant magnitudine, maiorem etiam uim habent ad animos hominum alliciendos, & ad ſe appetendum penè rapiendos.

καὶ τῶν καλλιόνων δὲ, ἢ καὶ βελτιόνων, αἱ ἐπιθυμίαι βελτίους καὶ καλλίους, διὰ τὸ αὐτό.

Retrorſum etiam agi hunc locum tradit. Quia igitur maiores maiorum rerum appetitiones, & honeſtiores honeſtiorum: melioresꝗ meliorum erunt: uincunt.n. hę quoque inferiores, cum pares omnino, ſimilesꝗ inter ſe ſint appetitiones, & res quæ appetuntur. Exempla uero horũ locorum ſatis accommodata ſunt. Cum ſcientiarum cupiditas honeſtior ſit cupiditate diuitiarum: & ſcientiæ, honeſtiores diuitijs: contraꝗ cum ſcientię honeſtiores ſint diuitijs, & cupiditas ſcientiarum, cupiditate diuitiarũ honeſtior.

καὶ ὧν αἱ ἐπιστῆμαι καλλίους, ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πράγματα καλλίω καὶ σπουδαιότερα.

A pulchritudine, nobilitateꝗ ſcientiarũ, intelligi etiam pulchritudinem rerum, quę diſciplinis illis contineantur, tradit: honeſtiorem nanꝗ, exquiſitioremꝗ cognitionem cognitione eſſe, planum eſt: ut ipſe quoꝗ initio primi libri de animo oſtendit: duas.n. rationes eſſe tradit intelligendi utra honeſtior altera diſcipiina ſit: aut quod exquiſitior abſolutiorꝗ ſit: aut, quòd ſtratum habeat grauius, ac de admirabiliorib.reb.agat. Quorum igitur ſcientię pulchriores ſtudioſioresꝗ ſunt, & res ipſę, quæ ab ipſis traduntur, pulchriores, ſtudioſioresꝗ erunt. Quia aſtrologia honeſtior geometria, ſidera, terræ menſuris atꝗ agrorum, præſtare intelliguntur: uincit.n. ratio aſtrorum geometriam, rerum in quib. contemplandis uerſatur, nobilitate: ut ab eadem, quod certior hęc exquiſitiorꝗ eſt, ſuperatur. πράγματα hic ὑποκείμενα: & γένη, quæ ſæpe uocat, uidetur appellare.

ὡς γὰρ ἔχει ἡ ἐπιστήμη καὶ τὸ ἀληθές.

Cauſam nũc eius affert inquiens: ut.n. ſcientia ſe habet: ita & uerum, quod in reb. ipſis, ſtratoꝗ ipſius eſt: uerum.n. ſcientia quęrit: idꝗ acutis rationib. perſequitur: cum de ijſdẽ etiam reb. falſę quędam, & inanes opiniones ſint, quas illa reſpuit: quęꝗ ſcientię ſcilicet ipſi pro portione non reſponderent, ut uerum ſemper facit. ἔχει, quod in excuſis defecerat, ex antiquiſſ. libro ſumptum reſtitui: id quoꝗ à uetere tralatione expreſſum eſt.

κελεύει δὲ τὸ αὐτῆς ἑκάστη.

Significat hic (ut opinor) κελεύειν, pręcipere & tradere: ſingulæ autem (inquit) ſcientiæ ſtratum ſuum exponunt: neꝗ è campo ſuo exeunt: ut, quæ honeſtior ſit, honeſtiora tradat: hincꝗ honeſtius eius quoꝗ ſtratũ ſit. Idem uerbũ uſurpauit in ij. libro de morib. ad Eudemũ, nulla te uariato ſenſu, cũ doceret in medio operũ, actionumꝗ noſtrarum cunctas artes, ac uirtutes perfectionẽ ſuã habere: medio ſanè, quod à ratione perſonarũ ducitur, non quod in reb. ipſis poſitum: quod.n. huiuſcemodi eſt, affirmat ſe habere, ut & ſcientia, & uera ratio mandat. Verba ipſa ponam, quia in excuſis libris locus ualdè imminutus ac mancus eſt.
» ἐν πᾶσι δὲ τὸ μέσον, τὸ πρὸς ἡμᾶς, βέλτιστον: τοῦτο γάρ ἐστιν, ὡς ἡ ἐπι
» στήμη κελεύει, καὶ ὁ λόγος. Reſtitui autem ipſum ope ſcriptorum codicum.

καὶ τῶν σπουδαιοτέρων δὲ καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστῆμαι ἀνάλογον, διὰ ταῦτα.

Hunc etiam locum reciprocari oſtendit:ut.n.à ſcientiarum exuperantia cognoſci rerum, quæ ab ipſis tractantur, exuperantiam docuit, ita ab exuperantia rerum ſtratique, ſcientiarum exuperantiam intelligi affirmat.

Καὶ ὃ κρίνειαν ἂν ἢ κεκρίκασιν, οἱ φρόνιμοι: ἢ πάντες, ἢ οἱ πολλοί, ἢ οἱ πλείους, ἢ οἱ κράτιστοι ἀγαθὸν ἢ μεῖζον, ἀνάγκη οὕτως ἔχειν.

Quidpiam alij prꝗſtare,intelligi etiam ac confirmari poteſt,à iudicio prudẽtium: quod .n.illi exiſtimarent aut prꝗteritis iam temporib.ſtatuerunt aut bonum, aut maius bonum eſſe,id melius ſit neceſſe eſt:neꝗ.n.falli poſſunt,cũ aut omnes, aut multi illorum, aut maior pars conſentiunt, aut qui inter ipſos plurimum ualent. Tantam autem uim habet prudentia in reb.iudicandis, recteꝗ exiſtimandis, ut pro iudicio quandoꝗ & à Grꝗcis,& a Latinis ſcriptorib.capiatur. οἱ κράτιστοι inquiens,intellexit, qui inter prudẽtes,quaſi principatum obtinẽt,& omnes alios prudentia, ac firmo iudicio uincunt: neꝗ .n.uitæ probitatẽ nunc ſpectat:κρατίστους ue appellat, quod optimis morib.prꝗditi ſint.
» ut in iij.quoꝗ libro de morib.ad Nicomachum cũ inquit. στρατιώτας δ' οὐδὲν ἴσως κω-
» λύει, μὴ τοὺς τοιούτους, κρατίστους εἶναι:illic.n.quoꝗ optimos milites, & qui in bello utiliſſimi ſint,intellexit. Quod uero ἀγαθὸν ἢ μεῖζον hic legitur,cum particula, quꝗ interiecta eſt, ac diiungit,ab excuſis libris ante abeſſet,ita in ſcriptis omnib.offendi:in uetere quoꝗ tralatione illa expreſſa eſt.quare ipſe quoꝗ eã recepi: quamuis ſupra,ubi locos tradidit ad bonum anceps confirmandum utiles, quod ad priorem partem pertinet, expoſuerit: ut nunc cũ aliud agat,potiorisꝗ boni demonſtrandi rationem doceat, de ſimplice uideatur potuiſſe ſilere.

Ἢ ἁπλῶς, ἢ εἰ κατὰ τὴν φρόνησιν ἔκριναν.

Iudicium prudentium omnib.in reb.recipi debere oſtendit: id.n.arbitror ſignificare ἁπλῶς.ſiue(inquit) ſimpliciter,non magisꝗ in hac re, quã in illa:ſiue ex ea arte, cognitioneꝗ,cuius periti ſunt,iudicauere: κατὰ τὴν φρόνησιν idem ualere exiſtimo,quod uerba hæc,quib.in eodem loco exponendo uſus eſt in iij.libro Topicorum. ᾗ τοιοῦτοι ἐστίν.

ἔστι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τί, καὶ ποσόν, καὶ ποιὸν οὕτως ἔχει, ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη, καὶ ἡ φρόνησις εἴποι, ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῶν εἰρήκαμεν.

Vt in reb.utilib.inutilibusꝗ iudicãdis multũ ualent iudicia prudentiũ: facillimeꝗ ipſi è duobus,pluribus ue bonis, qđ emineat ſtatuere poſſunt, quiꝗ iudiciũ eorũ ſecutus fuerit non labetur,ita in alijs etiam reb.ꝗſtimandis eorundem iudicium probandũ eſt: nam de quibuſdam quoꝗ è numero decem illorum generum,optimè dicere prudentes, ac ſtatuere poſſunt: τι nanque naturam alicuius rei ſignificat:ita autem uocare ipſum ſolere eſſentiꝗ κατηγορίαν,notum eſt:reliquas,quas hic appellat,ſuis proprijsꝗ nominib.nominat: inquiens & quantitatem etiam, & qualitatem, ut ſcientia earum rerum & prudentia pronunciarit,ita ſe habere:ſe tamen nunc de rebus, quæ conducunt, atꝗ ea ratione bonꝗ ſunt,locutum eſſe.

ὥρισται γὰρ ἀγαθὸν εἶναι, ὃ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν, ἕλοιτ' ἂν ἕκαστον· δῆλον οὖν, ὅτι καὶ μεῖζον, ὃ μᾶλλον ἡ φρόνησις λέγει.

Quantum ualeat prudentia ad res iudicandas, ex ijs etiam, quæ ante poſita ſunt, cognoſci poteſt:in boni.n.natura explicãda traditum eſt id bonum eſſe,quod omnes res, ſi attributa ipſis fuerit prudentia,bonum eſſe iudicauerint. cum igitur bonum tam facilè intelligere prudentia præditæ res queant, prudentia, quod prꝗſtantius bonum ſit, nullo labore diiudicare poterit.

Καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον, ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίους. οἷον ἡ ἀνδρεία, ἰσχύος.

Significat bonum, quo melior natura prædita eſt, magis expetendum bono, quo deterior ornatur:inquit enim. Et id quod meliorib. adeſt ſiue ſimpliciter, ſiue ea parte, qua meliora ſunt,ut fortitudo robore melior:fortitudo.n.in animo manet:robur in corpore:

prꝗſtat

præſtat autem animus corpori. Quare & fortitudo robori præſtabit:in iij. quoq; libro Topicorum idem traditus eſt,& illuſtrib. duob. exemplis confirmatus. nec tamen ceſſauit illic eruditiſſ. interpres cuncta magis explanare. ut autem locus ſemper uerus ſit, addendum cenſet, δυνατῶν ὄντων ἀμφοτέρων: quib. uerbis declaretur oportere illa huiuſcemodi eſſe, ut effici ambo; uſuq; uenire poſſint. hoc autem, ut ipſe copioſè narrat, ſecutus eſt, quæ potiori naturę adſunt, illi ipſi naturę ſemper magis expetẽda ſunt, quàm quæ deteriori: alij uero ac diuerſę, non ſemper: fieri. n. poteſt, ut illis quib. pręſtantior natura ornata eſt, inferior uti non poſſit. quæ Dijs (inquit) immortalib. adſunt, ſimpliciter abſoluteq; ſpectata, magis expetenda ſunt, quàm quę hominibus: ut ęternitas: mundi totius adminiſtratio: uacuitas omnis doloris ac perturbationis, meliora ſunt ſapientia, bona ualetudine, uirtute, diuitijs, philoſophia, omnib. deniq;, quę hominib. expetẽda ſunt. quod ſi in iudicio ſelectuq; faciendo melioris, ſpectatur commodum utilitasq; eius qui ſeligit, aliter ſępe ſe res habet: neq;. n. quæ Dijs ipſis accommodatiora ſunt, nobis item accommodatiora: multa enim illis expetenda, ab hominib. obtineri nequeunt. ſtulti autem eſt optare, quæ conſequi non poteſt: illisq;, quę ipſi fructum ferrent repudiatis, ſumere quę utilitatem nullam important. tota res uberius ab ipſo elegãtius que tractatur.

Καὶ ὃ ἕλοιτ' ἂν ὁ βελτίων· ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίων· οἷον τὸ ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν: τοῦτο γὰρ ὁ δικαιότερος ἕλοιτ' ἄν.

Et quod optaret (ĩquit) uir melior, aut abſolute, aut ea parte qua melior: ceu iniuriã pati magis quam facere: hoc. n. æquior uir optaret. In pari autem ſuperiori huic loco explicando Alexander docuit, quod diſcrimen eſſet inter eum & illum, quem antea illic Ariſtoteles his uerbis expoſuerat. καὶ ὃ μᾶλλον ἂν ἕλοιτο ὁ φρόνιμος, ἢ ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ. & quæ ſequuntur: nequis cum ualde ipſi ſimilis ſit, eundem exiſtimaret, optimumq; magiſtrũ negligentię damnaret, qui eundem locum bis poſuiſſet. quod autem illic quempiam, qui non multum uideat, fallere potuiſſet, hic multo facilius falleret. ſimilior nanq; is, quem nunc hic exponit, illi quem paulo ſupra iiſdem propè uerbis tradiderat, locus eſt. quo uero inter ſe illos diſcrepare tradat Alexander, & res ipſa declarat, eoſdem non eſſe oſtendemus. In ſuperiore illo inquit utrum magis expetendum ſit prudentiori ſpectatur, cum ambo eidem expetenda ſint, illinc que argumentum ducitur. hic cum aliud meliori; aliud autem deteriori expetendum ſit, utrum meliori expetendum ſit, animaduertitur: quod. n. meliori homini, ac naturę magis expetendum fuerit, id etiam melius eſt: in hoc demum duę perſonę intelliguntur: aut res diſpares inter ſe, in illo una tãtum perſona cogitatur. Illic, prudentis iudicium: hic, boni uiri electio ſpectatur. Quod uero ad exempli, quo hic utitur intellectum pertinet, huius ſententiæ Socrates auctor fuit. eumq; ipſam laudantem inducit Plato in ſermone, quem appellauit Gorgiam. Cicero Latinis uerbis expreſſit in xi. Philippica cum Trebonij necem deploraret. » Miſerior igitur qui ſuſcipit in ſe ſcelus, quàm is qui alterius facinus ſubire cogitur. »

Καὶ τὸ ἥδιον, τοῦ ἧττον ἡδέος: τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντα διώκει καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι ὀρέγονται. ὥρισται δὲ τούτοις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ τέλος.

Id etiam quod iucundius, eſt magis expetendum, quàm minus iucundum: uidemus. n. (inquit) cuncta uoluptatẽ ſectari; quomodo igitur quod maiorem uoluptatem gignit, non maioris boni ſpeciem habet? pręterea appetunt homines uoluptate affici, ipſius illius rei cauſa: non ut eius auxilio aliquod commodum conſequantur, ut plurimas alias res optant, in quib. non acquieſcunt. deſcripta autẽ eſt (inquit) his informaraq; ſupra natura boni, ac finis: quod. n. cuncta ſectantur bonum eſt. quod autem ſua ui ad ſe allicit, & non quia ad aliam rem optinendam ualeat, ultimum ac finis eſt. Lectionis diſcrimen, quod reperi in antiquiſſ. codice, libet adnotare: cum. n. ut in excuſis prius illic foret, reſtitutũ eſt eadem manu uerbum indefiniti tẽporis, quod uno tantũ interiecto uerbo in reliquis ẽt pręcedit, ut legatur in eo. καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι, ὀρέγονται ἥδεσθαι. Id aũt cum ſententiam non uariet, fortaſſe leporis aliquid orationi affert. quod non uidentes librarij, ut ſuperuacaneum ac ſine cauſa repetitum, omiſere. Vetus quoq; tralatio eandem ſcripturam ſequitur.

Ἥδιον δὲ τό, τε ἀλυπότερον, καὶ τὸ πολυχρονιώτερον ἡδύ.

Quum antea quod iucundius eſt, docuiſſet anteponendum eſſe minus iucundo, nunc unde intelligatur aliquid iucundius eſſe, declarat. diuturnitas igitur temporis, qua in eo ſtatu quis manet, ac remotio omnium moleſtiarum, abſolutam uoluptatem efficiunt: id ergo, quod magis ægritudine uacuum erit, diutiusq́ perdurarit, magis alio iucũdum
» erit. Alexander aũt Aphrodiſienſis inquit, ἰδίως ἀκρότητα εἶναι τό, πρὸς λύπην ἄμικτον. ideſt perfectam & ad ſummum perductam eſſe uoluptatem illam, quæ nullam partem ægritudinis adiunctam habet.

Καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ: τὸ γὰρ καλόν ἐστιν ἤτοι τὸ ἡδύ, ἢ τὸ καθ᾽αὑτὸ αἱρετόν.

Alius locus. ut res ipſa atq; omnes & formis excuſi & manu ſcripti codices, declarant. κάλλιον etiam inquit, anteponẽdum eſt minus καλῷ. uerum, quia Gręcis καλὸν ſimplex uerbum non eſt, nam & honeſtum ac propter ſe expetendum, & ſuaue ſignificat, hoc etiam admonet. καλὸν, quod formoſum eſt dici, perſpicuum eſt. Ita quoq; honeſtatem dignitatemq́ appellari docet etiam Cicero in epiſtola ad Atticum, in C. Cęſarem, bellum
» patriæ nefarie molientem, inuehens. Atq; omnia ſe ait facere dignitatis cauſa, qui ne
» umbram quidem τοῦ καλοῦ uidit unquàm. Quod autẽ omnẽ rem aperit, idem hoc Ariſtoteles in genere demonſtratiuo explicando, iiſdem penè uerbis repetit.

καὶ ὅσων αὐτοὶ αὑτοῖς ἢ φίλοις, βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθά: ὅσων δὲ ἥκιστα, μείζω κακά.

Illa item meliora bona ſunt, quorum ſibi ipſis homines aut amicis origo cauſaq; eſſe
» malunt: ut. n. ſeruulus quoque in Andria prouerbio declarari oſtendit. omnes ſibi eſſe melius malunt, quàm alteri: amicus uero alter ipſe eſt, ut ſapientes uiri teſtantur. contra autem, quorum minimè iiſdem auctores eſſe uolunt, maiora mala.

Καὶ τὰ πολυχρονιώτερα, τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων.

» Et diuturniora, inquit Cicero, bona, breuioribus. Alexander cum hunc locum declararet, expoſitum quoq; in iij. libro topicorum ab Ariſtotele: inquit. Hoc nobis loco utẽtib. licebit magis expetendam diuitijs eſſe bonam exiſtimationem oſtendere: Cum. n. ambo expetenda ſint, bona exiſtimatio poſt mortem permanet: nullus tamen, cum amplius non eſt, diues eſt. Non nulla etiam addit, quæ docent unde fiat ut res aliquando aliter ſe habere uideatur, cum tamen ſi æquales illæ inter ſe ſint, hæc argumentandi ratio firma ſit.

Καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων.

Et ſtabiliora firmioraq; bona, maiora ſunt minus ſtabilioribus. & quæ amitti dilabiq; facilè conſuerunt. Cicero. uim huius loci expreſſit, cũ inquit in topicis ſuis Et ſtabilia incertis. cum uero ſuperioris loci cauſam ſtatim non attuliſſet, nunc ambobus iam explicatis, & huius & illius ſimul rationem reddit.

ὑπερέχει γὰρ ἡ χρῆσις, τῶν μὲν, τῷ χρόνῳ: τῶν δὲ, τῇ βουλήσει. ὅταν γὰρ βούλωνται ὑπάρχει μᾶλλον ἡ τοῦ βεβαίου.

Cur diuturniora nunc anteponantur: nunc uero firmiora, atq; id non ſine cauſa ab hominib. fiat, docet, exponens quid boni ſit in ambobus: præſtat. n. uſus diuturniorum, tempore: diu. n. longàq; temporum interualla permanent. firmiorum autem, quod nobis ſemper: uoluntatibusq; noſtris, prę ſto ſunt: nunquàm. n. ſe patitur deſiderari quod ſtabile, ac firmum eſt. Exempla, quib. Alexander hunc locum illuſtrauit, hæc ſunt. à ſtabiliori. n. inquit argumentantes, ſcientiam ſana rectaque opinione magis expetendam oſtendemus, cum ambæ res expetendæ ſint. uirtutem, bona fortuna. quod arte fit, eo quod caſu factum eſt: quod conſilio geſtum, eo quod temerè fortuitoque rectè factum erit. Alia etiam adiungit, ad totam rem explicãdam ualdè accommodata.

Καὶ ὡς αὖ ἐκ τῶν συστοίχων καὶ τῶν ὁμοίων πτώσεων καὶ τἆλλα ἀκολουθεῖ.

Appellat hic σύστοιχα, quemadmodũ etiã in Topicis, quæ Cicero coniugata. σύστοιχα,

autem

aũt, quod directo ordine diſponantur, atque eãdem ſeriem rerum in deſcriptione ſeruẽt. Quintilianũ miror hanc argumentationẽ contẽpſiſſe, & oẽm ipſius uim inanẽ eſſe iudi-
» caſſe:: hęc.n. ipſius uerba ſunt, è libro viij. His illud adijcere ridiculũ putarẽ, niſi eo Cice
» ro uteretur, quod coniugatũ uocãt: ut eos qui rẽ iuſtã faciant, iuſtè facere. quod certè nõ
» eget probatione. Quaſi nõ Ariſtoteles ipſa prius uſus ſit: & nõ in forenſib. tm̃ cauſis ac deliberationibus, ſed in grauiorib. etiã, accuratioribusq́ diſputationib. multũ poſſe iudicarit. Quod uero, ut notũ hoc argumentandi genus, ſuperuacaneumq́ reijcit tantum abeſt, ut uulgare ſit, ut nõ ſemper ratione concludi eo poſſit:. non.n. ſi iuſtum bonum, & iuſte: iuſte nanq́ quædam perpeti malum. Non diſtinguit autem Cicero coniugata ab aduerbijs, quæ philoſophus, πτώσεις, quaſi caſus appellat: inquit enim. Coniugata
» dicuntur, quæ ſunt ex uerbis generis eiuſdem. Eiuſdem autem generis uerba ſunt, quæ
» orta ab uno uariè cõmutantur: ut ſapiens, ſapiẽter, ſapiẽtia: & quę ſequuntur. & ſanè inter coniugata caſus etiã hi rectè ponuntur: Ariſtoteles nanq́ in Topicis inquit. Σύστοιχα
» δὲ λέγεται τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν συστοιχίαν πάντα. οἷον δικαιοσύνη, δίκαιος, δίκαιον, δικαίας. peculiari tamen, ac proprio nomine aduerbia πτώσεις ab eo appellantur: ut ipſe hic & pla
» nius in Topicis teſtatur: πτώσεις δὲ, οἷον δικαίως καὶ ἀνδρείως, καὶ ὑγιεινῶς, καὶ ἀνεκτικῶς, καὶ
» ὅσα τοῦτον τὸν τρόπον λέγεται. Cum autem diuerſæ nominis huius notiones apud ueteres forent, Simplicius in commentarijs in Categorias, cum quę deſiderẽtur, ut aliqua παρώνυμα rectè dici poſſint oſtẽderet: requirięq́ etiã doceret, ut diſſimilis terminatio nominum eorũ eſſet, terminationi uocum unde deriuantur, accuratè omnes explicuit, inquiens: Quam ipſam ἀνόμοιον κατάληξιν, Ariſtoteles uocat πτῶσιν: πτώσεις nanque nominum appellabant antiqui, non tantum quinque hos, qui nunc à grammaticis uocantur caſus, uerum etiam inclinationes has, qualeſcunque formationes habuerint: unde etiam, quæ nunc μεσότητες uocantur, illi πτώσεις tunc appellabant: quemadmodum ab ἀνδρεῖος, ἀνδρείως: & à καλὸς, caſum item καλῶς. uocari autem ab inferioris quoque ætatis grammaticis aduerbia μεσότητας, & ἐπιῤῥηματικὴν μεσότητος, planum eſt. Addit aũt caſus hos omnes ſolitos appellari, quia imitarentur ueros rerum ſolidarum lapſus, qui propriè ita uocantur. cum hi μεταφορικῶς caſus dicantur: cadunt enim hi quoque, cum uariantur à primis nominibus in terminatione ipſa.

Οἷον εἰ τὸ ἀνδρείως κάλλιον καὶ αἱρετώτερον, τοῦ σωφρόνως, καὶ ἀνδρεία σωφροσύνης αἱρετωτέρα: καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι, τοῦ σωφρονεῖν.

Ceu (inquit) ſi fortiter ſe gerere honeſtius eſt ac magis expetendum, q̃ temperãter: & fortitudo, temperantia magis expetenda erit: & fortem eſſe, quam temperantem: hęc .n. argumentatio à caſib coniugatiſque eſt. Duo autem hic uariaui: copulã.n. ſuperuacaneam eieci, & ubi δὲ excuſi habebant, emendaui εἶναι: idque omnib. ſcriptis codicib. aſſentientib. feci.

Καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται, τοῦ μὴ ὃ πάντες: καὶ ὃ οἱ πλείους, ἢ οἱ ἐλάττους: ἀγαθὸν γὰρ ἦν, οὗ πάντες ἐφίενται. ὥστε καὶ μεῖζον, οὗ μᾶλλον.

Quod cuncti pręterea expetunt, quàm quod non cuncti: quodque plures, quàm quod pauciores, magis expetendum eſt. id autem ex definitione, deſcriptione ue boni intelligitur: cum.n. traditum ſit id bonum eſſe, quod omnes appetunt, apertũ eſt id maius bonum eſſe, quod magis omnes appetunt: arbitror.n. cum inquit οὗ μᾶλλον, intelligi eum uoluiſſe πάντες: & ſuperiorũ duorum uerborum, quę extrema poſita ſunt in deſcriptione boni, prius repeti debere: neque.n. uehementius, acriusque nunc deſiderium ſpectatur, ſed maior amatorum copia: propiores uero ſunt omnib. plures, quàm pauciores.

Καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες, ἢ οἱ ἐχθροὶ, ἢ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς οὗτοι κρίνουσι.

Locus accuratè animaduertendus: utilis.n. multum, elegansque eſt. nonnullas autem ſcripturę peruerſiones habebat, quas ope meliorum librorum, reſtituiſſe me arbitror. primę autem huius partis primum ſententiam uideamus. Illud pręterea quod, qui controuerſantur, aut qui hoſtes ſunt, aut qui ſtatuunt de ea re, aut quos rectè ſtatuere poſſe iudicant, qui ei muneri præpoſiti ſunt, maius bonum eſſe cenſuerint, maius bonum exiſtimandũ eſt. Qui controuerſantur inter ſe, ambiguntque de aliqua re, malè plerunque

num, ſiue malum ſit. Cum autem ſupra de honorib. pręmijsque egiſſet, opportunè ſtatim de pœnis egit nam Solon etiam, ut tradit Cicero, dixit remp. contineri præmio & pœna: & ut ratio huius partis, conſiliumque auctoris melius intelligatur; quis locis, qui nunc traduntur de maiori bono, & de maiori malo, communi præcepto agat. quo contraria ratione omnes hi accipiuntur, interdũ tamen & loci quoq; non nulli, unde maiora ſimpliciter, uel maiora etiam mala probentur, ijs permiſcentur, quod ſanè perrarò fit, & ſolum cum occaſio prębita eſt loci alicuius, cum aliquo de maiori bono coniugendi, ut hic ipſe eſt: cum eo. n. qui ab honorib. publicè lege conſtitutis, & à pœnis ſimiliter contraria ratione parem, coniunctè locum contexuit.

Καὶ τὰ τῶν ὁμολογουμένων, ἢ φαινομένων μεγάλων, μείζω.

Illa quoq; maiora ſunt (hoc enim intelligi debet) quæ ſuperant ea, quæ omnes magna eſſe conſentiunt, aut etiam ſine hac uniuerſorum aſſenſione, ſpeciem magnorum præbent. Locus apertus: quomodo enim quod præſtat illis, quæ uulgo magna exiſtimantur, maius haberi non debet.

Καὶ διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτά, μείζω φαίνεται.

Hunc locum expreſsit Quintilianus libro VIII. de ornatu, cum inquit. Sic urbium ca-
» ptarum creſcit indignatio: ſine dubio enim, qui dicit expugnatam eſſe ciuitatem, com-
» plectitur omnia, quęcunq; talis forma recipit. & quę ſequuntur: eædem enim res diſſectę in partes, maiores uidentur, quàm ſi totæ aut ſpectarentur, aut audirentur.

Πλειόνων γὰρ ὑπεροχὴ φαίνεται.

His uerbis cauſam affert, cur ita uideatur, inquiens. apparet enim tunc, & quaſi ponitur ante oculos exuperantia: plurium ſcilicet malorum. ita autem nunc uulgo excuſi, & nonnulli ſcripti habent, cum tamen in antiquiſs. libro aliter legatur: Sic enim primo illic ſcriptum fuit. *πλειόνων γὰρ ὑπερέχειν φαίνεται*: emendatum tamen eadem manu, qua liber exaratus, *ὑπερέχειν φαίνεται*. quam ſcripturam manifeſtò uetus tralatio ſequitur, ut cum tam priſca ſit, non omnino negligenda uideatur.

Ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησι πεῖσαι λέγουσαν τὸν Μελέαγρον ἀναστῆναι· Ὅσσα κάκ' ἀνθρώποισι πέλει τῶν ἄστυ ἁλώῃ· λαοὶ μὲν φθινύθουσι· πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει. τέκνα δὲ τἄλλοι ἄγουσι.

Notũ carmen è nono libro Iliadis ſumptum; quodq; plures uirtutes in ſe habet, à grauiſſimisq; auctorib. ualdè illuſtratum eſt. Plutarchus in Homero cum exemplum figuræ illius, quam *διατύπωσιν* uocant, adferret, hinc ſumpſit: & Hermogenes ubi duob. uerſiculis oſtendit Homerum direptionem oppidi expreſsiſſe, illos, qui hunc ſequuntur, adducit. Initium uero prioris uerſus aliud eſt in Homeri excuſis libris. *Κήδε' ὅσ' ἀνθρώποισι πέλει ὧν ἄστυ ἁλώῃ*: nam plures etiã antiquitus uarietates in Homeri pöeſi erãt: in omnib. autem ſcriptis exemplarib. horum rhetorices librorum, poſterior etiam ualdè diuerſus
» eſt. *λαοὶ μὲν φθινύθουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει*: quorum auctoritatem ſecutus & ipſe ita ſcripſi: non debui enim lectionem eam damnare, quam ſummi iudicij uir, & mirificus huius pöetæ amator, probaſſet. Sententia uero hęc eſt. Affirmat Homerus in magno periculo patriæ, cum alia nulla ratione Meleager, commotus ira, impelli potuiſſet, ut arma caperet, ac ſalutem ſuorum defenderet, auxilio huius loci uxorem ipſi perſuaſiſſe, ut excitaretur iacens propter mœrorem: nec deeſſet tempori illi, cum hoſtes imminerent iam fortunis, ac uitę ciuium, exponentem ipſi quanta mala pararentur illis, quorum oppidum caperetur · populus nanq; omnis (inquit) interit: filios è ſinu matrum alij diſtrahunt: & quæ copioſius apud pöetam ipſum leguntur. antiquiſs. præterea liber *λέγουσαν* non habet, ut fortaſſe ab aliquo id uerbum additum ſit, qui rem explanare uoluerit: à uetere tamen illud tralatione expreſſum eſt. tertius quoq; uerſus in nullo ſcripto codice integer legitur, quem abſolutum antea excuſi habebant.

Καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ Ἐπίχαρμος.

Vt partiri diuidereq;, ita etiam componere ac ſuperadſtruere & tanquam coaceruare, rem auget: & ut maior uideatur facit. quam rationem Epicharmum Siculum tenere in amplificandis reb. ſolitum narrat. Cum fabulę ipſius, ſcriptaq; omnia perierint, hoc

ſeruatum ab eo, exempla inde ſumendo, oſtendere non poſſum. Quod tamen nunc ab Ariſtotele de eo traditur, idem etiam in primo libro de ortu animantium ab ipſo exponitur: unde facilius ratio huius rei intelligi poteſt. inquit igitur. ἔστι δὲ παρὰ ταῦτα, ὡς ἐπίχαρμος ποιεῖ τὴν ἐποικοδόμησιν, ἐκ τῆς διαβολῆς, ἡ λοιδορία: ἐκ δὲ ταύτης, ἡ μάχη: ταῦτα δὲ πάντα ἔκ τινος ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεώς ἐστιν. auctor quoque rhetorices ad Alexādrū diligenter hanc compoſitionem, exaggerationem ue expoſuit, cum de modis amplificandarum rerum, & ipſe diſputaret: & ijſdem penè uerbis uſus eſt: exemplumq; ad id demonſtrandum
» aptum confinxit. χρὴ δὲ καὶ εἰκάζοντα συμβιβάζειν, καὶ ἐποικοδομοῦντα τὸ ἕτερον, ὡς ἐπὶ τὸ ἕτε
» ρον αὔξειν τρόπῳ τῷδε. Exemplum latinis uerbis exponam. Qui amicos caros habet, hunc uerisimile eſt parentes colere: qui parētes colit, hic patriā beneficijs afficere uolet.

Διά τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρέσει: ἡ γὰρ σύνθεσις ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν.

Vnde hoc gignatur accuratè exponit: ac quod facit, ut diuiſio uim amplificādi habeat, idem etiam pręſtare dicit, ut concretio, contraria illi res, idem efficiat. Non una tamen hæc cauſa facit, ut res coaceruatę maiores uideantur: eſt enim alia quoque, quam infra tradet, hac prius explicata: quæ enim (inquit) res multum ualet, ut diſcretum aliquid, in partesq; diſſectum, maius uideatur, eadem etiam adiuuat, ut concretum aliquid, antea in exiguas partes diuiſum, maius appareat: ut ipſe enim accuratè exponit. conſtitutio partium, concretioq; pre ſe fert non paruam exuperantiam: ac non minorem, quam in partes plurimas diſſectio.

Καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλων, καὶ αἴτιον.

Et quia, inquit (hæc enim altera illa cauſa eſt) principium apparet magnorum quorūdam, ac cauſa: quod enim ex multis partib. conſtitutum, compactumq; eſt, habere in ſe uidetur initium, cauſamque magnarum rerum.

Ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον, μεῖζον, καὶ οἱ καιροὶ, καὶ αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ χρόνοι, καὶ αἱ δυνάμεις, ποιοῦσι μεγάλα.

Ex reb. antea explicatis nouas rationes confirmandi aliquid elicit: illis autem conceſſis hæc negari non poſſunt, ſed certa firmaq; haberi debent. quia (inquit) planum iam factum eſt, quod magis arduum rarumq; eſt, maius eſſe: res etiam hæ, quas enumerat, ideſt opportunitates quędam temporum, & ætates, & loca, & tempora, & uires, multum augent: illuc enim referuntur: exiguum enim commodum in aliquem opportunò tempore collatum, magnum beneficium eſt: durum nanq;, ac difficile fuit, tunc id præſtare: & ſiquod à puero geſtum eſt pulchrum forteq;, maius eſt: rarum enim id in ea ętate, nec expectari meritò inde eximium aliquod factū poteſt. eadē ratio reliquorū eſt.

Εἰ γὰρ παρὰ δύναμιν, καὶ παρ᾽ ἡλικίαν, καὶ παρὰ τοὺς ὁμοίους. καὶ εἰ οὕτως ἢ ἐνταῦθα ἢ τότ᾽, ἕξει μέγεθος καὶ καλῶν, καὶ ἀγαθῶν, καὶ δικαίων, καὶ τῶν ἐναντίων.

Modum nūc oſtēdit, quomodo ex reb. nunc indicatis argumēta duci poſsint: omnisq; demum hæc ratio tractari debeat: ſi enim aliquid (inquit) ſupra uires geſſerit, aut ſupra ætatem, aut ſupra pares ipſi: nec nō ſi hoc modo, aut loco, aut tempore: quę ſua ui ſpectatæ, & non ita conſideratæ, puſillæ res minutęq; uiderentur, grandes nunc magnęq; eſſe intelligentur: ſiue honeſtæ, ſiue bonæ atque utiles, ſiue iuſtæ fuerint: animaduertendum enim ipſum nunc trium dicendi generum fines complecti: bona enim quæ conducunt manifeſtò appellauit: addit autem ut horum ita etiam contrariorū: illas enim quoque res, quæ aut turpes aut detrimentoſæ, aut iniquæ fuerint, ſi has condiciones habuerint, & ipſam maiores uiſum iri affirmans: magnitudinem enim ijs quoq; eædem illę adiungent. Quod autem in excuſis antea erat παρὰ τοὺς ἄλλους, uariaui, ſecutus fidē antiquiſs. libri, in quo παρὰ τοὺς ὁμοίους legitur. eandē lectionē ſequitur uetus tralatio.

Ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ ὀλυμπιονίκῃ.

Quo ſenſu factum eſt epigramma in uictorem illum olympiorum. animaduertēdus autem modus loquendi, quod dandi caſu ὀλυμπιονίκῃ, non εἰς ὀλυμπιονίκην inquit, ut paſ
» ſim Græci & Latini ſcriptores loquuntur. Cicero pro Archia. Quod epigrāma in eum

feciſſe

» feciſſet. niſi forte ſignificare uoluit illum ſe ipſum eo carmine ornaſſe: factumq́ ab eo id epigramma fuiſſe. Repetuntur hæc exempla de olympionica, & Iphicrate infra, ubi demonſtrationis genus explicat. Qui ornare uictorem Olympiorum uoluit (uiciſſe autem Olympia erat apud Græcos, ut inquit Cicero, propè maius, ac glorioſius, quàm Romæ triumphare) in carmine quo laudes ipſius celebrauit, docuit illum humili loco natum, & in ſordido miniſterio diu occupatum fuiſſe: exiſtimauit enim hanc rem illi honori fore, quod ſupra fortunam ac condicionem ſuam in eum dignitatis gradum perueniſſet. Huic etiam rei demonſtrandæ Ventidij mulionis exemplum accommodatum eſt, » de quo elegans pöeta, Nam qui mulos fricabat, modo factus eſt conſul. Ipſe enim quoq́ humili loco natus erat: & res magnas geſsit, ſupraq́ condicionem ſuam: non eodem tamen conſilio Græcus, & Latinus pöeta originis duorum horum clarorum uirorũ mentionem fecerunt: alter enim cum ornare: alter dedecorare uoluit.

Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν. Ἰχθῦς ἐξ Ἄργους εἰς Τέγεαν ἔφερον.

Epigramma integrum ab Ariſtotele poſitum non eſt: alternis autem uerſib. longiuſculis illud fuiſſe, ex duob. his primis intelligitur. Olympionica ipſe, in quem factũ erat, loquitur, qui oſtendit ſe olim uili & moleſto munere ſolitũ ſibi uictũ quęrere, cũ dorſo geſtare fiſcinã aſperam, piſciũ plenam ex urbe Argo in Arcadiæ oppidum Tegeam. Arcadiæ enim fuiſſe Tegeam, planum eſt. unde Pan, peculiare paſtorum numen, Tegeus, quod Arcadiæ fines incoleret, à Virgilio uocatur. Ἄσιλλα fiſcinæ corbisq́ genus, ad huiuſcemodi res comportandas aptum. in antiquiſs. autem libro adnotatum eſt eadem manu, aliter priorem uerſum in quibuſdam exemplarib. legi, uerborum ordine uariato: unoq́ ex illis relicto. πρόσθεν μὲν τραχεῖαν ἔχων ὤμοισιν ἄσιλλαν: noua autem tertius hic additus: νῦν δὲ κράτος φέρομεν μέγα πᾶσιν ὀλυμπιονίκαις: quem fictum ab aliquo puto.

Καὶ ὁ Ἰφικράτης αὑτὸν ἐνεκωμίαζε, λέγων ἐξ ὧν ὑπῆρξε ταῦτα.

Iphicrates etiam ignobili genere ortus: fuit enim ſutoris filius, ob fortitudinem ac rei militaris ſcientiam honores ampliſs. conſequutus eſt, & copias Athenienſium duxit. qui etiam ne dum ſtirpis ſuę humilitatem tegeret, libenter id prædicare conſuerat, exiſtimans ſe quod ſupra uires, ac fortunas ſuas feciſſet, maiore honore dignũ. Ariſtoteles infra Iphicratẽ admirantẽ res à ſe geſtas, in hanc uocẽ narrat erupiſſe, ἐξ οἵων ἐς οἷα. Qua autem de cauſa, cum antea ignotus foret, primum celebrari cœperit, docet Plutarchus in apophthegmaſin, ac non nullas etiam ipſius uoces refert.

Καὶ τὸ αὐτοφυὲς τοῦ ἐπικτήτου· χαλεπώτερον γάρ.

» Cicero ſic hunc locum expreſsit. Vt innata atq́ inſita, aſſumptis & aduenticijs. unde » antiquus ſcriptor cum mulieris formam laudaret, inquit ipſam habere αὐτοφυέστατον, καὶ μὴ ἐπίπλαστον, κάλλος. Difficilius autem id eſſe inquit, rationẽ huius rei reddens, non naturę ipſius uim ſpectans, ſed cogitans quam paucis tribuantur hęc à natura bona: ac multo plures, qui eorũ compotes ſunt, ſtudio & induſtria ſua illa ſibi poſtea comparare, ut de corporis pulchritudine: non enim facilè eſt obtinere naturalem pulchritudinem: arte autem, ac diligentia ſpeciem corporis adiuuare, nullum negotium eſt: multę enim, quæ formoſę uidentur, hac ratione formam acquiſiuere.

Ὅθεν καὶ ὁ ποιητὴς φησίν· αὐτοδίδακτος δ' εἰμί.

Vnde (inquit) & illud ab Homero dictum eſt: eum enim intellexit, pöetam appellans. Verba autem Phemij pöetę in antepenultimo libro Odyſſeæ ſunt. qui procos Penelopes arte ingenioq́ ſuo oblectare, & ad epulas canere conſuerat: cum autem in nece illa procorum domi Vlyſsis deprehenſus eſſet, uideretque ſibi malam peſtem paratam, orare cœpit Vlyſſem, ut ſibi parceret, exponens cuncta, quib. animum illius, iuſta ira percitum, leniret: ad miſericordiamque deduceret: in quib. docuit ſe à nullo magiſtro diſciplinam accepiſſe, ſed ingenij ſui ui talem factum. Pindarus quoque in poſteriore ode Olympiorum, in cœlum tulit eos, qui natura duce plurima percepiſſent; qui uero laborib. ac uigilijs docti facti eſſent, contempſit.

Καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος. οἷον Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων. τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνῃρῆσθαι, ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰ ἐξαιρεθείη.

Magnæ prętерea alicuius rei maxima pars, maior meliorq́ eſt, ea, quę aut puſillæ rei maxima pars eſt, aut magnæ parua. Vt autem rem confirmet, adducit illuſtrem ſententiam Periclis, maximi oratoris, atq; optimi ciuis: quam pronunciauit cum laudaret eos, qui pro patria ceciderant: dixit enim iuuentutem raptam bello, ablatam eſſe è ciuitate, ut ſi quis uer ex anno auferret: ciuitas autem maxima res cum ex multis partib. conſtet, iuuentus maxima, & elegantiſsima illarum omnium habenda eſt. quod ſimili hoc ſignificare uoluit, & quantum damnum factum eſſet oſtendere, ſummi ingenij orator: uer enim quoq; ipſum maximæ rei: anni ſcilicet, maxima & pulcherrima pars eſt. eandem in iij. horum librorum Ariſtoteles repetit, quo loco de metaphorarum generib. agit. inde quoq; uerbum tranſtulit multę artis, nec minoris elegantiæ ſermonis pöeta,
» cum cecinit. Hinc lętas pueris urbes, florere uidemus. Intelligi autem debet, ut plenus ſermo ſit, in exemplo Periclis, quod adfert, ἔφη, aut quod idem ualeat.

Καὶ τὰ ἐν χρείαις μείζοσι χρήσιμα. οἷον τὰ ἐν γήρᾳ καὶ νόσοις.

Auget manifeſtò beneficiorum uim tempus: anguſtieq; eorum, qui beneficium accipiunt. quod etiam Demoſthenes in Leptinem ſignificauit: cuncti enim (inquit) qui quouis tempore uobis utiles fuerunt, digni ſunt, quos commodis aliquib. compenſetis: potiſsimum autem illi, qui in uos beneficia contulerunt παρὰ τὰς χρείας: eodem enim uerbo, quo hic Ariſtoteles, uſus eſt: idest cum reb. illis egebatis: cum magnos inde fructus, uſusq; capere poteratis. Cuncta igitur, quę nobis utilia ſunt in grauiori tempore conſtitutis: ac maiorib. anguſtijs preſsis, præponenda ſunt illis, quæ bono nobis atque uſui ſunt, minori in re laborantibus: ut quæ (inquit) ſenectute affectis, morboq; oppreſsis accommodata ſunt: non facilè enim grauiora ulla his tempora afferrentur.

Καὶ δυοῖν, τὸ ἐγγύτερον τοῦ τέλους.

Hic locus ijſdem uerbis ab ipſo in iij. Topicorum expoſitus eſt. Niſi igitur ab eruditiſſ. interprete explicatus eſſet, obſcurior breuitate ſua uideri potuiſſet: nihil tamen patitur Alexander, quod ad declarationem eius faciat, deſiderari. Locus enim (inquit) utilis eſt cum duo, quæ aliquem finem adiuuant, inter ſe comparantur. Si.n. duo ſint, quæ ad eundem finem referantur, quod propius fini eſt, eo quod remotius, magis expetendum: magisq; bonum eſt: multis autem exemplis id confirmat: quorum partim exprimam. Sic (inquit) actus ex uirtute magis expetendus habitu ipſo: propinquior.n. uitæ beatę: qui eſt finis amborum. nec non ars equeſtris melior illa, quæ frena fabricatur, cũ ambæ rem militarem adiuuent: propinquior.n. illi equeſtris. præterea fabri lignarij artificium, illo, quod cædit materiam: quamuis ambo utilia ſint ad claſſem ędificandam: & quę corpora exercet, medicina, cum ambę ad bonum corporis habitum faciant.

Καὶ τὸ αὑτῷ ἢ, ἁπλῶς.

Locus hic perturbatior eſt in ſcriptis quoq; codicibus: neq;.n. omnes eodem modo habent: ſecutus autem ſum, quam ueriorem lectionem putaui: illam uero inferior quoq; locus confirmare uidetur, qui tanquam membrum huius eſt. hic igitur ſenſus huius ipſius erit, ſi ita legatur. Quę ipſi alicui bono ſunt, pręponenda ab eo illis, quę ſimpliciter abſoluteq; bona ſunt: ſi commodum ei nullum importarent. Cum autem in antiquiſſ. libro legatur καὶ τὸ αὐτῷ καὶ ἁπλῶς. ac ſupra copulam καὶ in medio poſitam, quæ dijungit particula, eiecta illa, poſita ſit: quam ſcripturam probaui, quamq; in alio ſcripto ſatis fideli inueni: ſi quis tamen illã retinere uellet, nec quippiam uariare, hunc ſenſum (niſi fallor) ex omni hac parte elicere poſſet, ac quod ipſi ſingillatim, & ſimpliciter conducit, anteponendum illi, quod aut ipſi, nõ tñ ſimpliciter: aut ſi abſolutè, non tamen ipſi fructum fert.

Καὶ τὸ δυνατὸν, τοῦ ἀδυνάτου: τὸ μὲν γὰρ, αὐτῷ: τὸ δ', οὔ.

In hoc loco non uis tantum illorum, quę in comparationem ueniunt perpenditur, ſed perſona etiam eorum, qui optant: nam ſi eorum, quę inter ſe conferuntur, alterum fieri non poſſit, alterum uero poſſit, ſumendũ eſt, quod obtineri à nobis poteſt: altero, quod

ſuſcipere

ſuſcipere non poſſumus, poſthabito ac relicto: quàmuis illud ſua ui melius, pręſtantiusq; ſit. Hæc ab Alexandro accepta ſunt. qui adiunctis etiam accommodatis elegantibusq; exemplis, locum explanat. Quia (inquit) in hominem cadit longinquitas uitæ, immortalitas non cadit, homini magis expetẽda lõginquitas uitę, quàm immortalitas. eodem pacto confirmari poteſt affectionum animi mediocritatem, magis homini expetẽdam, earundem uacuitate: quamuis ſua ui illa, abſoluteq; præſtantiora ſint.

Καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου· τέλη γὰρ μᾶλλον τὰ πρὸς τῷ τέλει.

Ita ſcriptum offendi in fideliorib. ſcriptis libris, & in Aldino exẽplari: & hanc ueram eſſe huius loci lectionem puto. in excuſis poſtea non nullis, inculcata particula diiũgẽdi, legitur mendoſè: τέλη γὰρ μᾶλλον, ἢ τὰ πρὸς τῷ τέλει. Quæ in ipſo fine uitæ manent, meliora ijs, quæ longo inde interuallo remota ſunt, quãuis eodem & ipſa referantur. Finẽ autem uitę intelligit beatitudinem: eo nanq; dirigi noſtrę cogitationes debẽt: cunctaq;, quę in uita gerimus, illuc ſpectãt. Cum in iij. libro Topicorũ eodẽ pacto locutus eſſet: dixiſſetq;, quod ad uitę finẽ facit, magis expetendũ eſſe, q̃ quod ad aliũ finẽ, optimus interpres ſignificari dixit illis uerbis uitam beatam. quod ſanè teſtatur etiam auctor ipſe: exemplis nanq; aperire rem uolens, ait: ut quod ad uitam beatam pertinet, magis optandum, q̃ quod ad prudentiam. Hic uero rationem huius rei hanc affert, quod, quę in ipſo fine ſunt, iam iamque illuc peruenerunt, naturam magis ſapiunt finis: quod autem magis finem aliquem reddit, maius bonum eſt, q̃ quæ eundem minus. Hoc igitur, quod ſupremo & optimo fini hæret, cuncta bonitate uincit, quæ non tantopere ipſi appropinquant. Quæ uero in fine uitæ, beatitudineq; includuntur, ſunt uirtutes: factaque inde proficiſcentia, quæ uerè dicuntur in ipſa poſita eſſe, quia eam conſtituunt maxima ex parte. Lapſi igitur ſunt, qui exiſtimarunt τέλος hic ualere extremum.

Καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν, τῶν πρὸς δόξαν· ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν, ὃ λανθάνειν μέλλων, οὐκ ἂν ἕλοιτο.

Ea etiã, quæ rei ueritatẽ ſpectantes, ſumimus, anteponẽda ſunt ijs, quę ad opinionẽ: ſic autem uerba conuerti non minus eleganter, quàm fideliter poſſe puto. Cicero certè ſic plurib. locis locutus eſt, q̃uis non deſuerint, qui, ſine cauſa eiectis ex epiſtola quadam ipſius Latinis uocibus, Grecas illic poſuerint. M. Varro etiã hoc ſermone uſus in v. lib. de lingua Latina. Quo ſi nõ pueniã, ſciẽtiã ad opinionẽ aucupabor. Ne quẽ autẽ hic modus loquẽdi falleret, declarauit quid ipſe appellaret πρὸς δόξαν: deſcriptio. n. (inquit) eius eſt, cui gerẽdo nemo unq; ſe dediſſet, ſi ſtudiũ operaq; ipſius fallere homines ac ignorari debuiſſet. Idem etiam in Topicis fecit accuratè: uim. n. huius ſermonis illic quoq; expoſuit, diuerſis ſanè uerbis: idem tamen ualentibus, ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν. τὸ μηδενὸς συνειδότος, μὴ ἂν σπουδάσαι ὑπάρχειν. ea ad opinionẽ fiunt, quę nemo ſibi parare curaret, ſi illa clã omnib. futura exiſtimaret. Exemplo uero illic rem illuſtrare uolens, potiora ſcilicet eſſe, quę non ad iudicia hominum captanda, ſed quia uerè talia ſint, ſumuntur, ait. Vt corporis ualetudo, pulchritudine: optamus. n. ualere propter ſe, q̃uis etiam id omnes latere debeat: ſpeciem uero corporis ob laudem, quam inde aucupamur: eſſet. n. excellens forma corporis fruſtra, ſi ab alijs ignoraretur: nec fructum aliquem ferret. Alexander quoq; alia non nulla, ut uſum eius loci aperiret, excogitauit.

Διὸ καὶ τὸ εὖ πάσχειν τοῦ εὖ ποιεῖν, δόξειεν ἂν αἱρετώτερον εἶναι· τὸ μὲν γὰρ κἂν λανθάνῃ, αἱρήσεται· ποιεῖν δ' εὖ λανθάνων, οὐ δοκεῖ ἂν ἑλέσθαι.

Hinc autẽ (inquit) non nullis accipere beneficiũ, quàm facere, pręſtantius uideri poſſet. commodo enim aliquo adiuuari, etiam ſi nemo ſciat, bonum eſt: cum ferè qui beneficium maius aliquod accipiunt, cupiant illud latere: nec ſe uideri uelint auxilio alterius eguiſſe. pecunia autem, aut aliqua huiuſcemodi re quempiam ſuſtẽtare, ſi omnes fallat, nihil in ſe boni habet: ut improbi non nulli ac uentoſi homines cenſent, & qui benignè faciunt, non uirtutem ſequentes, ſed oſtentatione opum, & populari laude ducti: uerè nanq; liberales ac benefici homines contra faciunt. quod etiam innuit, cũ inquit δόξειεν: indicat. n. id uerbum, hunc è falſa opinione multitudinis errorem ortum.

Καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον ἢ δοκεῖν βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον.

Et quæcunq; (inquit) uulgo magis homines optant eſſe, q̃ uideri: ab occultis. n. uolũ

tatib. docet confirmari etiam aliquarum rerum exuperantiam poſſe: huius autem rei cauſam hanc affert, quod huiuſcemodi omnia ad ueritatem magis accedant. ſupra uero oſtendit pręſtare hęc illis, quæ ad opinionem homines gerunt.

διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν εἶναι, ὅτι δοκεῖν, ἢ εἶναι, αἱρετώτερον: τὸ δὲ ὑγιαίνειν, οὔ.

Quare non nulli, hinc argumentum ducentes (inquit) affirmant iuſtitiam tenuem puſillamq́ rē eſſe: pręſtare. n. uideri iuſtum, quàm eſſe. quod ſi egregiȷ aliquid in ſe iuſtitia cōtineret, contra ſe res habuiſſet: ea. n. meliora ſunt, quæ eſſe, quàm uideri malunt. Pronunciata autem hęc ſunt ex opinione ac iudicio uulgi: quod ex uerbo quoq́ φασὶ declaratur: multitudo enim utilitatem ſpectat, quęſtumq́ uirtuti pręfert. Improbam hanc ſententiam ſuadent duo ſenariȷ uerſus, qui apud Plutarchum leguntur in commentario, quo diſſeritur, quomodo accedere adoleſcentes debeant ad pòetas. τοῦ μὲν δικαίου τὴν δόκησιν ἄρνυσο. τὰ δ' ἔργα τοῦ πᾶν δρῶντος, ἔνθα κερδανεῖς. Contra Amphiaraus optimus uir, maximusq́ augur, ut Aeſchylus tradit, in fabula ἑπτὰ ἐπὶ θήβας, eſſe, quàm uideri, bonus malebat. οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει. Thraſymachus uerò ſophiſtes fuit, qui iniuſtitiam ornauit: perſequendamq́ eſſe multis fallacib. argumētis docuit. abiȷciendam autem iuſtitiam.

Καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον· οἷον τὸ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν καὶ τὴν ἡδονήν, καὶ πράττειν τὰ καλά.

Nec non (inquit) quod plures uſus præbet: magisq́ ad multas res accōmodatum eſt, quàm quod ad pauciores, ut quod & ad uitā: & ad elegantē bonāq́ uitā: & ad uoluptatē cōficiendā: & ad gerēdas res honeſtas ualet. Εὖ ζῆν, & iucūde uiuere hic ſignificare poteſt: & ex uirtute honeſteq́: nā copioſè etiā abundanterq́ ualere, intelligitur quoq́ Terētiȷ hoc loco ex Hecyra. Sanè hercle homo uoluptati obſequēs fuit, dū uixit. &, q ſic ſunt, haud multum hęredem iuuant: Sibi uero hanc laudem relinquūt: uixit, dum uixit, benè.

Διὸ καὶ ὁ πλοῦτος, καὶ ἡ ὑγίεια μέγιστα δοκεῖ εἶναι: ἅπαντα γὰρ ἔχει ταῦτα.

Vnde (inquit) & diuitiæ & firma corporis ualetudo, maxima bona uulgo exiſtimantur: preditæ nanq́ ſunt his dotibus: omnesq́ hos uſus ſuppeditāt: & tuendę enim uitę, & ſplendori retinendo: & uoluptatib. comparandis, & uirtutib. exercendis diuitię accommodatæ ſunt. Idem etiam de corporis ſanitate uerè dici poteſt: eius nanq́ ope & uiuimus, & benè uiuimus, & uoluptates ſentimus, & preclaras multas res dignitatisq́ plenas facimus: quorum penè nihil, morbo impediti, obtineremus.

Καὶ τὸ ἀλυπότερον, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς.

Coniuncta copulataq́ & hic locus bona plus ualere oſtendit, quàm ſolitaria, ac ſimplicia. cum ſupra autem docuiſſet plura bona paucioríb. anteponenda eſſe, idem etiam hoc confirmatur: quod enim expers eſt ęgritudinis, ſed etiam uoluptatem ſentit, melius eſt eo, quod ab ęgritudine ſolum uacuum eſt. Quod Alexander animaduertendum cenſuit, cum uerba hęc è III. libro Topicorum interpretaretur. καὶ τὰ αὐτὰ μεθ' ἡδονῆς μᾶλλον, ἢ ἄνευ ἡδονῆς. καὶ τὰ αὐτὰ μετὰ ἀλυπίας μᾶλλον ἤπερ μετὰ λύπης, hic etiam admonere alienùm nō eſt, manifeſtò ex his uerbis intelligi aliud exiſtimare Ariſtotelem eſſe indolentiā: aliud uoluptatem, contra ac non nulli ſapientes uiri facerent, qui dicerent nulla re ipſas inter ſe diſcrepare: quā ſententiā poſtea Epicurus arripuit, qui affirmauit, eū q dolore omni careret, in ſumma uoluptate cōſtitutū eſſe, atq́ ita ſūma, ut illuc adiūgi nihil poſſet.

Πλείω γὰρ ἑνός: ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονή, ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀλυπία.

Cauſam nunc affert, cur maius id bonum ſit, quod ęgritudine uacet ac uoluptatem adiunctam habeat: plura enim (inquit) uno ſunt. plura autē ſupra paucioríb. magis expetenda docuit: eſt enim illic & uoluptas bonum & indolentia. In antiquiſs. libro tanquam correcta & emendata uox illa eſt ὑπερέχει: & ex ipſa factum ὑπάρχει. quam lectionem ſequitur etiam uetus tralatio. & ſanè hæc uerba apud hunc ſcriptorem negligentia librariorū ſæpe deprauata ſunt. & ob ſimilitudinē inter ſe cōmutata. In cōmuni lectione illud moleſtū eſt, quod nō benè uideo quā uim illic habeat aduerbiū ὥστε: neq́. n. quicquam noui affert, ut faceret, ſi legeretur ὑπερέχει: eſſet. n. cōfirmatio eius quod dixerat, illud maius bonum eſſe, cum plura ſimul, hoc ſenſu. quare cum plura ſint, ſuperat. Quæ uero ſequuntur

ro ſequũtur uerba, enumeratio erunt eorum bonorum, quæ in eo cõtinerẽtur, quod prę ſtare dixerat: eſt tamen, ſi ita etiam legas, in uerbis aſperitas aliqua.

Καὶ δυοῖν, ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον, μεῖζον, τὸ ὅλον ποιεῖ. *

Non ualdè diſsimilib. uerbis eundem hunc locum in Topicis exponit: appellat autem » illic ipſum ἐκ προσθέσεως. εἰ τῷ αὐτῷ προστιθέμενόν τι τὸ ὅλον αἱρετώτερον ποιεῖ. uerum, quia erroris aliquid quandoq; in hac adpoſitione naſci poſſet, niſi rectè atq; ordine fieret, narrat accuratè, quid cauendum in ea ſit: diligentiam enim (inquit) adhibere oportet, ne proponamus, in quib. altero eorum quę adiuncta fuerint, utitur commune coniunctumque illud aut aliquo modo opus adiuuat: altero uero, nec utitur, neq; cum eo opus efficere poteſt. Vis igitur & huius & illius loci hęc eſt. Si adiungatur eidem rei, nunc hoc: nunc aliud, fiatq; ipſa cumulata reb. ijs, quæ adponuntur, nunc magis expetenda: nunc minus, illud cuius adpoſitu magis expetenda redditur, & ipſum magis expetendũ eſt alijs, quę eidem admota fuerant. Exempli gratia diuitijs adiũgatur: nunc, uirtus: nũc uero, corporis ſanitas. magis autem expetendę diuitię coniũctę cũ uirtute, quã cum ſanitate corporis, quare & uirtus magis expetenda corporis ſanitate. Pręterea applicetur uitæ, quam degimus: nunc, iuſtè: nunc, iucundè. Si iuſtę uiuere magis expetendum, quàm iucũdè uiuere: & iuſtè, quàm iucundè, magis expetendum: quare & iuſtitia uoluptate. & hęc & alia nonnulla adfert Alexander, his locis explicandis ualdè accommodata: nam exẽplis adpoſitis fallere aliquando hos locos demonſtrat: &, quomodo id declinari debeat, oſtendit: quod fecerat etiam breuiter Ariſtoteles: non ſemper enim (inquit) quibuſdam locus uerus eſſe uidebitur: non enim, quia liberalitas coniuncta cum diuitijs, magis expetenda liberalitate aucta robore, dici iam poteſt diuitias magis expetendas robore. neq;, quia uires corporis præſtantes, fortitudine auctę, meliores quàm diuitiæ fortitudine ornatę, hanc ob cauſam uires corporis meliores diuitijs. Idem enim (quod abſurdũ eſt) diuerſis temporib. nunc minus: nunc magis expetendum foret. Cauſa autem huius rei id, de quo ſupra locutus ſum, ut ipſe accurate illic exponit.

Καὶ ἃ μὴ λανθάνει παρόντα, ἢ ἃ λανθάνει· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ τείνει ταῦτα.

Et quę cum præſentia adſunt, non fallerent: clam ue ullo modo eſſent, maiora ſcilicet bona ſunt, quàm quæ latere, & non intelligi poſſunt. Rationem autem eius reddens, inquit. ad ueritatem nanq; huiuſcemodi omnia magis tendunt, atq; eò feruntur. Supra uerò declaratum eſt, quę ueritatem ſpectant, maiora eſſe, quàm quę ſimulata & adumbrata tantum ſunt. τείνειν πρὸς ἀλήθειαν ut in Topicis dictum eſt, πρὸς δὲ ἁρμονίαν συντεῖνον.

Διὸ τὸ πλουτεῖν, φανείη ἂν μεῖζον ἀγαθὸν τοῦ δοκεῖν.

Cum in excuſis antea legeretur. Διὸ καὶ τὸ πλουτεῖν καὶ δοκεῖν φανεῖν: & quæ ſequuntur. eam, quàm in omnib. penè ſcriptis codicib. lectionem inueni, ſecutus ſum: quæ uerò in de uerba abſunt, à uetere quoq; tralatione expreſſa non ſunt: puto autem illa adiuncta á quopiam fuiſſe, qui locum emendare, planiorem ue reddere uellet. Eſt autem hoc tã quã corollariũ quoddam, non exemplum, quod locum ipſum confirmet. Vnde (inquit) locupletẽ eſſe, uideri poſſet maius bonũ, quã exiſtimari, ac ſpeciem tãtum diuitis habere.

Καὶ τὸ ἀγαπητόν. καὶ τοῖς μὲν, μόνον· τοῖς δὲ, μετ᾽ ἄλλων.

Vim huius loci (niſi fallor) exprimere uoluit Cicero, cũ inquit. Deſiderabilia ijs, quib. » facilè carere poſſumus. nam quæ ſequuntur quaſi declaratio quædam ſunt ſuperioris uocis: atq; ijs ſolum, omnibusq; alijs rebus, quæ iuuarent, deſtitutum: ijs uero ornatum alijs bonis. καὶ τοῖς μὲν μόνον autẽ excudi uolui, ut in ſcriptis libris inueni: antea. n. in excuſis, μόνοις perperam legebatur: id. n. quod ſolum bonum habemus, magis carum habeamus neceſſe eſt, quàm illi, qui idem cum alijs bonis coniunctum habent: ἀγαπητὸν enim * » carum ualet, ut puto: idq; ſignificare uoluit Catullus, cum inquit. Si quid carius eſt oculis: quo uno ſe aliquis conſolatur: in quo omnem ſpem ſuorum gaudiorum collocatam habet: quo impetrato ac retento, contentus uiuere poteſt.

Διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία, ἄν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ, καὶ τὸν δύ᾽ ἔχοντα.

Hoc etiam (inquit) hinc cognoſci poteſt: quod non par pęna legib. conſtituitur, ſi-

quis oculum effoderit ei, qui alterum tantum habuerit, atq; ei, qui neutro antea orbatus fuerit: maius enim detrimentum accepit, qui quem unicum habebat, & in quo omnem ſpem ſuam collocarat, amiſit. Demoſthenes in oratione aduerſus Timocratem narrat Locros ciuitatem optimis legib. ornatam habuiſſe. eoſdemq; magnis propoſitis pœnis cauiſſe ne leges nouę facilè ſcribi poſſent, aut ueteres abrogari. Cum uero forte Locrenſis ciuis inimico ſuo in iurgio minatus eſſet, ſe oculum illi effoſſurum: illeque altero antea captus foret, ingentis mali metu perterritus, neq; ſibi ſi id accidiſſet, ullo modo uiuendum ratus, auſus eſt legem ferre, ſiquis excæcaſſet alterum tantum oculum habẽtem, ambos ipſum amittere, ut pari infortunio & qui læſiſſet, & qui detrimentum accepiſſet, uterentur. Hanc ueterem hiſtoriam clariſs. orator luculentiſs. uerbis exponit, quam nos, ut ualdè hic accommodatam, quib. potuimus rettulimus.

Ἀγαπητὸν γὰρ ἀφῄρηται.

Quod in excuſis hic antea legebatur, μόνον eieci. Scripti.n. libri quos uidi, non habent. declarationem autem fuiſſe puto antecedentis uerbi. in uetere tamen tralatione ſingulariter legitur. unde intelligere licet in ſuo exemplari auctorem ipſius μόνως ſcriptum habuiſſe. explicat autem his uerbis conſilium legis latoris, docetq; rectè feciſſe: ſimulq; oſtendit uerũ eſſe quod tradiderat, ἀγαπητὸν, maius bonum eſſe: cui enim (inquit) calamitatis hoc contigit, ereptum eſt, quod maxime carum ipſi meritò erat.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίστεις φέρειν ἐν τῷ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, σχεδὸν εἴρηται.

Oſtendit ſe unde argumenta duci poſſint cum de aliqua re deliberatur, ſiue ad eam impellere, ſiue inde reuocare aliquis uult, iam tradidiſſe. quia tamen non omnes intelligit à ſe expoſitos locos, ſed qui eminerent ac maioris ponderis eſſent, σχεδὸν addidit.

Μέγιστον δὲ καὶ κυριώτατον ἁπάντων πρὸς τὸ δύνασθαι πείθειν, καὶ καλῶς συμβουλεύειν, τὰς πολιτείας ἁπάσας λαβεῖν, καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διελεῖν.

Locis demonſtratis, unde promptis argumentis in deliberandi genere fides fieri poſſit, narrat multum ualere ad perſuadendos eos qui deliberant, recteq; munus conſiliarij implendum, cognita habere genera rerump. & mores atq; inſtituta ipſarum: quæq; proſint conducantq; ſtatui illi ciuitatis, apud quem aliquis ſententiam dicit, intelligere. Quę cum tantam utilitatem habeant, relinqui nullo pacto debent: ea autem nunc, copioſius à ſe in libris de optimo ſtatu ciuitatis diſputata, breuiter exponit.

Πείθονται γὰρ ἅπαντες τῷ συμφέροντι.

Oſtendit hic quoq;, quod ſemper firmum tenuit, finem eſſe huius generis utilitatẽ: atq; eam, qui fidem facere uelint, intueri debere: parẽt enim (inquit) omnes ei quod reb. ipſorum conducit: ac ſe perſuaderi patiũtur, cum utile id conſilium ipſis fore demõſtratũ eſt, quare quid proſit aut noceat cuiq; reipublicę, diligẽter eſt ſuaſori ac diſſuaſori uidendũ.

Συμφέρει δὲ τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν.

In fideliorib. exemplarib. τὴν πολιτείαν inueni, & hanc quoq; lectionem ſequitur uetus tralatio. quare ita emendaui. conducit autem (inquit) quod tuetur eum ciuitatis ſtatũ, quo illa regitur. Niſi forte hic (ita nãq; antea legebatur) πόλιν uocauit ſtatum ciuitatis: ut Latini quoq; optimi auctores. qui ciuitatem, formam reip. appellant. In iij. libro
» de legib. Cicero. Sed quoniam regale ciuitatis genus probatum quondam. In primo
» quoque. Omnesque leges accomodandę ad illud ciuitatis genus. Plinius Libro vij. Re
» giam ciuitatem Aegyptij: popularem Attici. Sunt enim ſcripti quoque libri, in quib. ut in excuſis prius legatur.

Ἔτι δὲ κυρία μέν ἐστιν ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφασις.

Præterea ſcire oportet à qua parte reip. aliquid decretum, firmum ratumq; ſit: ſtatuũtur enim quandoq; non nulla à quopiam ordine, quæ non ſatis certa ſunt, & auctoritatis parum habent. ipſe autem nunc breui dicit, enunciatum reſponſumq; firmũ fore, quod ab ordine illo parteq; ciuitatis, quæ ſummã rei in manu ſua habuerit, profectum fuerit: neq;.n. aduerſari quiſquã audet illi, in cuius poteſtate legib. omnia cõſtituta ſunt.

τὰ

τὰ δὲ κύρια διῄρηνται κατὰ τὰς πολιτείας· ὅσαι γὰρ αἱ πολιτεῖαι, τοσαῦτα καὶ τὰ κύριά ἐστιν.

In primo libro de rep. ipſe, *κύριον* ciuitatis appellat *τοὺς πολιτευομένους*, & qui totā rēp. in poteſtate ſua habent, ac de ſummis rebus ex ſententia ſua ſtatuunt. in quarto prętere a eorum librorū quid *κύριον* in ciuitatib. et quę uis eius ſit, uberius docet. Demoſthenes quoq; eodem intellectu idem uerbū uſurpauit. diuerſa igitur eſſe huiuſcemodi *κύρια* ait. & unum quodq; reip. genus ſuum ac diſtinctū ab alijs habere; quot. n. numero ſunt ſtatus ciuitatum, tot & ipſa eſſe affirmat.

Εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέσσαρες. δημοκρατία, ὀλιγαρχία, ἀριστοκρατία, μοναρχία.

In viij. libro de moribus ad Nicomachum tres formas eſſe rerum publicarum tradit. pareſque numero inueniri deprauationes, & tanquàm interitus earum: quod ipſius eſt de omni hac re iudiciū. Hic ſtatui optimorū, labē ipſius adiūgit, ac quattuor facit. Planū aūt eſt Ariſtotelē, cū de reb. aliquib. non ſuis locis diſputat, exquiſitè nō agere. Quattuor igitur hic tantum rerump. formas tradit, uulgus ipſum ſecutus, ut crebro in his libris facit: hunc. n. in iiij. quoq; *πολιτικῶν* dicit numerum rerump. uſurpari: quod altera democratię ſpecies, quę cōmuni oīum nomine *πολιτέια*, uocatur, quia perrara eſt, enumerantes effugiat. cuius rei Platonē quoque inſimulat. *μοναρχίαν* uero apertè induas partitur.

ὥστε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον, τούτων τι ἂν εἴη μόριον, ἢ ὅλον τούτων.

Senſum huius loci hunc eſſe puto: quod ciuitatē regit ac de omnib. reb. ſtatuit, quidpiam horum ſit neceſſe eſt: ſiue ordo aliquis magiſtratuſq;: quod cum ſit, *κύριον* habet, ac ſummam poteſtatem pars eius ciuitatis, non uniuerſum ſimul corpus reip. ſiue totus ille ſtatus ac forma ciuitatis, ideſt aut multitudo, aut pauci optimi ue, aut ſinguli.

Ἔστι δὲ δημοκρατία μὲν, πολιτεία ἐν ᾗ κλήρῳ διανέμονται τὰς ἀρχάς.

Ita arbitror legi debere, quemadmodum ſanè in antiquiſſ. libro offendi. excuſi antea *κλῆροι* numero multitudinis, recto caſu habebant. In uetere quoq; tralatione ueſtigium huius lectionis apparet: quę mihi ob hoc quoq; magis probatur, quod familiaris eſt huic ſcriptori hæc locutio: & in politicis eam crebrò uſurpauit. Reliqui ſcripti hac parte mēdoſi: in quib. *κληρονόμῳ* legitur. Nec tamen ſolum hoc reip. genus ſorte utitur: nam in reliquis quoq; illa locum habet: uerum, quia neq; patrimonij in ea: neq; uirtutis ratio habetur, ſed ſine diſcrimine omnium ciuium ſortitio fit. quod in alijs non contingit.

Ὀλιγαρχία δὲ ἐν ᾗ οἱ ἀπὸ τιμημάτων.

Status paucorum eſt reip. genus, in quo ſpectatur cenſus: Qui. n. certum quoddam definitumq; patrimonium habent: idq; amplum, adipiſcuntur magiſtratus. cum autē cenſus ille legib. conſtitutus magnus ſit, qui compotes eius dominationis ſint, paucos eſſe neceſſe eſt: opulenti enim ubicunq; locorum pauci.

Ἀριστοκρατία δὲ ἐν ᾗ οἱ κατὰ παιδείαν· παιδείαν δὲ λέγω τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου κειμένην.

Status uero optimorū eſt, in quo qui diſciplinam acceperunt, ciuitatem regunt. Cum autē plures diſciplinę ſint, qua ornatos illos eſſe oporteat, docet. Diſciplinā. n. (inquit) intelligo legib. conſtitutam, quam legum latores probarunt: quaq; participes eius ciuitatis imbui uoluerunt.

οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις, ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ ἄρχουσιν.

In excuſis antea *νόμοις*. fidelior ſcriptus liber *νομίμοις* habet, eadem ratione qua ſupra, *καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη καὶ νόμιμα* inquit, & non multo poſt. *τὰ πρὸς παιδείαν, καὶ τὰ νόμιμα*, & crebro deniq; in his libris. quare ueriorem hanc ſcripturam eſſe cēſui. Qui enim (inquit) permanent in inſtitutis ciuitatis: neq; ab ipſis diſcedunt, magiſtratus gerunt in ſtatu optimatum. Hi uero optimi uiri ſint neceſſe eſt, cum legib. obtemperent. unde nomen id ipſis inditum.

Ἀνάγκη δὲ τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους ὅθεν καὶ τοὔνομα εἴληφε τοῦτο.

Ariſtocratiam hic appellatam uult, quod ab optimis uiris regatur, ut Cicero quoque

in iij. libro de legib. cenſuit, Quintũ fratrem ita loquentem inducens. Eamq́ optimam » remp. eſſe duco, quam hic conſul conſtituerat: quę ſit in poteſtate optimorum. in iij. uero de rep. Ariſtoteles, ita quoq́ uocatã eam eſſe poſſe tradit, quod ſpectetur illic quod optimum eſt uniuerſę ciuitati, atq́ ijs qui participes illius reip. ſunt.

Μοναρχία δ' ἐστὶ κατὰ τοὔνομα, ἐν ᾗ εἷς ἁπάντων κύριός ἐστι. τούτων δὲ ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ, βασιλεία: ἡ δ' ἀόριστος, τυραννίς.

Status autem ciuitatis, qui μοναρχία Græco uocabulo, non ignoto tñ alijs quibuſdam linguis, uocatur, ut nomẽ ipſum indicat, quod iunctum eſt, eſt in quo unus omniũ rector ac dominus. non eſt tamen ſimplex, ſed duum generum: qui. n. definitus eſt & ordinem quendam ſeruat, regnum: in quo cuncta in unius poteſtate ac libidine, ſine ullo pręſcripto ac termino, tyrannis appellatur.

τὸ δὲ τέλος ἑκάστης πολιτείας οὐδεῖ λανθάνειν: αἱροῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος.

Cognitus præterea ſit oratori oportet finis omnium harum rerump. fruſtra. n. ſępe laboraret, niſi eos percepiſſet, uel exploderetur potius. Rationẽ huius rei reddens inquit. Singuli. n. ſtatus ciuitatum probant ea conſilia, quę finem ſuum adiuuant: cõtraria uero reſpuunt. quomodo autem æquis aurib. audiretur orator, ſi cum uerba faciat in ciuitate, quæ à paucis regatur, dicat contẽnendas eſſe diuitias. ſpectandam aũt huius in magiſtratib. mandandis inſtitutionem ciuium. eadẽ ratio reliquarum eſt; ſumunt. n. cunctæ quæ ad ſuum finem ducunt: aliena uero ab eo repudiant.

Ἔστι δὲ δημοκρατίας μὲν τέλος, ἐλευθερία: ὀλιγαρχίας δὲ, πλοῦτος. ἀριστοκρατίας δὲ, τὰ πρὸς παιδείαν καὶ τὰ νόμιμα. τυραννίδος δὲ, φυλακή.

Vt autem hoc neminem fallat inquit, poſtq́ in ſe tantam utilitatem habet. Status multitudinis finis eſt, libertas. Dominationis paucorum, diuitiæ: optimatum, quæ ad diſciplinam eius ciuitatis legeſq́ pertinent. Cum autem hic inter finem ſtatus optimorũ ac tyrannidis, tanq́ regni finis, hæc uerba repoſita in quodam excuſo forent. βασιλέως δὲ, τὸ ἐννόμως ἐπιστατεῖν, ea deleui: neq́. n. in ullo ſcripto libro ipſa inueni: neq́ in Aldino exemplari leguntur. Sed nec in uetere tralatione ueſtigium ullum eorũ extat. quare ex ingenio ab aliquo, quod deſiderari uidetur, reſtitutum exiſtimaui. Præterea quod exponitur uerbis illis, finem regni non puto: uidetur. n. illud potius officium regis ac munus eſſe, q̃ finis, ex legib. qui imperio ipſius tenẽtur, regere: nec in ſua uoluntate cuncta poſita exiſtimare. Varietatis autẽ hoc inueni in antiquiſſimo libro, quod, τὰ περὶ παιδείαν ille, non ut reliqui omnes, πρὸς παιδείαν habet: quod adnotare uolui, cum receptam lectionem ſeruarim.

Δῆλον οὖν ὅτι τὰ πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης ἤθη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα, διαιρετέον: εἴπερ αἱροῦνται, πρὸς τοῦτο ἐπαναφέροντες.

Perſpicuũ igitur eſt (inquit) oportere diſtincta ac cognita cuncta hæc habere: qui mores ſcilicet: quę leges: quę res utiles ad finem ſingularũ ciuitatis rectionũ faciant. Siquidem omnia ſumunt ac probant, qui in ipſis deliberant, ad finem ſuæ reip. referentes. ut contra eundem ſpectantes, repudiant quæ ab eo aliena intelligunt. Qui igitur in populari ſtatu deliberant, cum finis eius ſit libertas, & mores & inſtituta & res utiles probant, quę ad eam retinendam augendamq́ pertinent: quod in alijs etiam generib. ciuitatum uerum reperietur.

Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις γίνονται δι' ἀποδεικτικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ δι' ἠθικοῦ.

Docet non debere ullo pacto prætermittere oratorem, quin perceptos habeat mores ſingularum rerump. ciuitatiſq́ rectionum. Statimq́ utilitatem exponit, quam inde conſequuturus ſit. inquit igitur: quia, fides fit non tantum oratione quæ argumentis nititur, ſed etiam quæ dicentis mores exprimit, officium oratoris eſt tenere mores ſingularum rerumpublicarum: mores enim cuiuſque reip. dicentis oratione expreſſos & ipſius creditos, maxime appoſitos eſſe ad perſuadendum, ſi ad illius indolis naturæque remp. adhibeantur, neceſſe eſt.

τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, πιστεύομεν. τοῦτο δ' ἐστὶν, ἂν ἀγαθὸς φαίνηται, ἢ εὔνους, ἢ ἄμφω.

Credimus hic, perſuademurq; ſignificat, πιστεύομεν. quandoq; tamen confirmamus » probamusq; idem uerbum ualet. ut in ij. προτέρων ἀναλυτικῶν cum ait. πιστεύομεν γὰρ » ἅπαντα ἢ διὰ συλλογισμοῦ, ἢ δι' ἐπαγωγῆς. fidem enim (inquit) habemus conſilijs alicuius, facileq; perſuaderi nos patimur, cum arbitramur eum factum quodammodo eſſe. ποιόν τινα his morib. ac qualitatib. deniq; præditum. hoc autē (inquit) eſt cum aut bonū uirum aut egregiè erga nos animatum, aut ambab. his rebus coniunctis, & natura probum, & beneuolum nobis eſſe iudicamus.

Δέοι ἂν τὰ ἤθη τῶν πολιτειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς.

Hæc eſt ἀπόδοσις redditioq; illius ἐπεί. Quia non ſolum fides fit oratione, quę docet ac probat aliquid argumentis, uerum etiam morata, uidentur partes eſſe oratoris tenere quaſi indolem ac naturam omnium rerumpublicarum: quam autem utilitatem res habitura ſit, ſtatim oſtendit.

τὸ μὲν γὰρ ἑκάστης ἦθος πιθανώτατον ἀνάγκη πρὸς ἑκάστην εἶναι.

Singularū. n. rerump. mores neceſſe eſt (inquit) maximè apti ſint ad ſingulas perſuadēdas. nam cum tanta poteſtas ſit orationis moratę ad fidem faciendam, effictí ciuitatis illius mores, oratione quę ad eam habetur, quicquid uolēt ei nullo negotio perſuadebūt: exiſtimabunt enim qui audient, ſtudioſiq; illius reip. ſunt, huiuſcemodi eſſe dicentem: nec ad tempus eum ita loqui intelligent. ut cum ſenſus eorum tangat: eademq; quæ ipſi probant, commendet, orationem eius omnem recipiant, totosq; ſe illi dent. Socrates quoq; apud Platonem in Gorgia nō diſſimilem huic ſententiam protulit: affirmauit. n. cunctos homines gaudere, cum audiunt orationem, quæ conueniat moribus & naturæ ipſorum. angi autē cum alienam ab ingenio ſuo, & quę diuerſę indoli apta ſit, accipiunt. qui autem delectantur alicuius ſermone, facilè etiā illo capiuntur ac perſuadentur. emendaui autem hic, ut in antiquiſſ. exemplari inueni, ἑκάστης ἦθος. cum excuſi antea haberēt ἑκάστοι. non ſatis idoneo ſenſu.

ταῦτα δὲ ληφθήσονται διὰ τῶν αὐτῶν.

Intelligit indolem ac mores: quę ipſa perceptum iri tradit auxilio earundem rerum, quas ſupra appellauerat: ideſt conſuetudinum, inſtitutorū, ac rerum utilium, & quę ipſis rebuſp. cōducant. His. n. animaduerſis & obſeruatis, affirmat poſſe intelligi indolem ac mores ſingularum ciuitatis rectionum: cuius rei ſtatim rationem affert.

τὰ μὲν γὰρ ἤθη φανερὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν: ἡ δὲ προαίρεσις ἀναφέρεται πρὸς τὸ τέλος.

Mores. n. hominum perſpicui fiunt cognita proæreſi: & ut hominum, ita etiam ciuitatum: quæ autem adhibito ſtudio ſeligimus, ea de cauſa ſeligimus, ut eorum ope fines, quos uolumus, conſequamur. Hę omnes ſententię copioſius accuratiusq; explicatę ab ipſo ſunt in iij. libro de morib. ad Nicomachum: illic. n. quoque inquit, maiorem uim eſſe ad ſenſus animi alicuius percipiendos in progreſi intellecta, quàm in factis ipſius perſpectis: nec non uoluntatem noſtram uerſari potius circa finem atq; ultimum: electionē autem eſſe rerum earum, quę referuntur ad finem. exempli cauſa. uolumus, cupimusq; ualere: ſumimus autē, contrarijs reiectis, per quę ualere poſſimus. Vocaui autem προαίρεσιν electionem, ut inferioris ætatis philoſophi fecerunt. nec tamen me latet ita Ciceronem appellaſſe, quam Græci ἐκλογὴν uocant, ut cum electionem, ſiue ſelectum uerborū dicit: rectius enim eſſe putaui, rei exprimendæ cauſa, receptam iam uſitatamq; uocē uſurpare, quæ latinorum etiam aurib. noua inauditaq; non fuerat, ꝙuis nō omnino eodem intellectu eam caperent, ꝙ aut iudicium, aut uoluntatem, aut huiuſcemodi quidpiam proferre: quæ manifeſto uerba rem ipſam non exprimunt, & cauſa multorum errorum forent: ut facilè intelligere poſſunt, qui προαιρέσεως uim benè cognitam habent; accurateq; legerunt, quæ ab ipſo ad diſtinguendam illam à reb. non nullis, ſimilitudinis aliquid cum ea habentibus, loco, quem ſupra indicaui, allata ſunt.

Ων μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐσομένων ἢ ὄντων: καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίστεις λαμβάνειν. ἔτι δὲ περὶ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων, διὰ τίνων τε καὶ πῶς εὐπορήσομεν, ἐφ᾽ ὅσον ἦν τῷ παρόντι καιρῷ σύμμετρον, εἴρηται: διηκρίβωται γὰρ ἐν τοῖς πολιτικοῖς περὶ τούτων.

Cum explicarit cuncta quæ ad deliberandi genus pertinent, demõſtratiuumq; aggredi iam uelit, antea breui repetit quæ fecerit, inquiens. Traditum à nobis eſt quæ appetere proponereq; ſibi oportet, qui dicendo ad aliqua impellere quoſpiam, ut futura, aut inſtantia, conãtur: locíq;, unde probationes ducere, cum de eo, quod conducit, agitur, mõſtrati ſunt: nec non actum etiam eſt a nobis de morib. quibus ſinguli ciuitatum ſtatus ornati ſunt: quorum ſcilicet auxilio, & quomodo abundare illis poſſimus, magna eorum ſuppellectile comparata, q̃tum inquit decuit in hoc ſtudio quęrere, ne extra fines huius artis egrederemur. nam qui eorum accuratiorem ſcĩẽtiam habere uelit, is libros de rep. adeat neceſſe eſt, ubi cũcta exquiſitè pertractata ſũt: quod multò ſupra *σχολάζεσθαι* ait, ubi primum, quam hic appellat, parte explicata, idem quod nunc facit, ageret, uidetur nunc *ὀρέγεσθαι* uocare. Reſtitui autem priorem propoſitionem, eo loco. *ἔτι δὲ περὶ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας*, inuentam in antiquiſſ. libro, & expreſſam à uetere tralatione. poſteriorem aũt immutaui: cũ. n. illic excuſi *περὶ* haberent, ſecutus eaſdẽ auctoritates, *κατὰ* emẽdaui.

Μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν, περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ καλοῦ, καὶ αἰσχροῦ: οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι.

Abſoluto deliberatiuo genere, ad demonſtratiuũ tranſit: id. n. maniſeſtò ſignificat, cum oſtendit ſe de uirtute ac uitio: honeſtoq; ac turpi diſſerere uelle. cum autem multæ aliæ res & laudentur, ac uituperentur, in primis uirtus uerbis exornatur, ac uitium dedecoratur: cęterę q; omnes res ad ea referũtur, & pro ut huius, aut illius participes ſunt, honore aut uituperio dignantur. Genus autem hoc à meliori parte *ἐγκωμιαστικὸν*, nec non *ἐπιδεικτικὸν*, Gręcos rhetoras uocaſſe notum eſt: ut *πανηγυρικὸν* etiam, quod in cõuentib. illis, ubi infinita hominum multitudo, ludorum ſpectãdorum gratia, cogeretur, huiuſcemodi orationes fere` haberẽtur. Cicero idem quandoq; exornationem appellauit. Animaduertendum autem, an quod adnotat Quintilianus uerum ſit, uideri Ariſtotelem à parte negotiali, hoc eſt *πραγματικῆς*, remouiſſe genus hoc dicendi: totumq; ad ſolos audiẽtes relegaſſe: quod nomine etiam ipſo, quo uocatur, ſignificari tradit: id enim eius nominis, quod ab oſtentatione ducitur, proprium eſſe. Addit uero idem etiã Theophraſtum, pręceptorem ſecutum, feciſſe cum contra Romanus mos negotijs etiã hoc munus inſeruerit, ut ille accuratè docet. Ipſe tamẽ huius opinionis ſum, ut admiſceri etiã ipſum ſæpe in ueris cauſis exiſtimaſſe Ariſtotelem putem: idq; infra quoq; eum indicaſſe, cum inquit, *μετὰ σπουδῆς*: neque. n. arbitrari poſſum aliud illis uerbis intelligere uoluiſſe: ioco ac ſerio, niſi animi cauſa aliquando hoc fieri: quandoq; autem contra, cauſa maiore hoc aliqua, negotioque poſtulante, id adhiberi: ſecundum enim hoc tẽpus pertinet (niſi fallor) ad negotium tranſigẽdum: cum primũ neceſsitatem nullam in ſe habeat. quis enim, ullius iudicij homo, crederet eum intellexiſſe, fieri id nunc fortuito temereq;: nunc uero diligentia in ea re poſita: meditatiſq; dictionibus?

Συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας, κἀκεῖνα δηλοῦν, ἐξ ὧν ποιοί τινες ὑποληφθησόμεθα κατὰ τὸ ἦθος: ὅπερ ἦν δευτέρα πίστις.

Hoc etiam commodum ex hac rerum bonarũ malarumq; explicatione extabit: dum. n. hoc agemus, & quæ laudari aut uituperari meritò poſsint: uimque ipſam uirtutum ac uitiorum, breui exponemus, ſimul quoque ea, quę ſint, declarabimus, unde his aut illis morib. prędítos nos eſſe oſtendamus: quod ſecundum fuit è tribus ſupra traditis, demonſtratiuarum probationum generib.

Ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιόπιστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν.

Quomodo hoc fieri poſſit docet: rationemque eius uocis reddit: ex ijſdẽ enim (inquit) locis, & nos & alios ita uerbis ornabimus: huiuſcemodique fingemus, quib. fides ut probis, & uirtutis ſtudioſis uiris, habenda uideatur. quæ nanque res, ſi ſpeciem earũ oratione prębuerimus

ne prębuerimus, auctoritatem dictis noſtris acquirunt: eędem etiam in alio quopiam oratione demonſtratę, ualent ad eum ornandum. Prius autem horum, accommodatũ eſt orationi moratę: cõmuneque reliquorum generum: poſterius uero maxime propriũ eius, de quo nũc ipſi propoſitũ eſt agere, ideſt utile in primis generi demonſtratiuo eſt.

ἐπεὶ δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς, καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις, οὐ μόνον ἄνθρωπον, ἢ θεόν, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχὸν·

Quia uſuuenit ſępe hominibus (inquit) ut & ludentes. ut, aut ſe ipſos, ſcilicet aut alios oblectent, aut etiam ingenij uim oſtẽdant: nec nõ neceſſitate aliqua ſibi impoſita: cõmodumq; aliquod ſecuti, laudẽt quę ipſe exponit, eodẽ pacto, ut in deliberandi genere fecimus, ita nunc propoſitiones, proprioſque harum rerum locos, exponemus. Animaduertendum autem, an tanto ſtudio declararit, quot reb. temporibuſque utile ſit hoc genus, quia multi minime neceſſarium ipſum iudicabant: neque ut genus tractari debere aiebant. apud Ciceronem certè Antonius à ſummo hoc ſcriptore, quem artem dicendi maximè illuſtraſſe fatetur, adiunctum narrat. Apud Platonem quoque in ſermone à ſe uocato, Phędrus, negat ſe ullam partem unquam dicendi artis aurib. accepiſſe præter eam, quæ ad forenſes cauſas pertinet, & illam cuius in concionib. uſus eſt. Quod ad dignitatem ipſius facit, cum apud alios tertiũ extremumque locum obtineat, Ariſtoteles ei ſecundum tribuit. Videtur autem ad hunc locum reſpexiſſe, cum in iij. lib.
» Quintilianus inquit. Sed propriũ laudis eſt amplificare & ornare. quę materia præcipuè
» quidem in Deos & homines cadit: eſt tamen & aliorum animaliũ, etiã carentiũ anima.

τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις·

Hæc eſt ἀπόδοσις redditioque illius ἐπεί. cum multus uſus harum laudationum ſit, elementa, ut in explicato iam genere factum eſt, de ijs etiam reb. ſumenda ſunt. unde ſcilicet poſsit aliquis celebrari, uitaque ipſius omnis extolli: aut cõtra quomodo improbus uir maculis aſpergi ac uituperari: ut tractari hæc pars copioſè ſubtiliterque poſsit. nam ſi paruam aut nullam utilitatem res haberet, minus laborare oporteret: nec tantum ſtudium harum propoſitionum colligendarum neceſſarium foret.

ὥστε, ὅσον παραδείγματος χάριν, εἴπωμεν καὶ περὶ τούτων.

Significat his uerbis ſe non plenè copioſeque cuncta tractaturum: neque enim exquiſitam harum rerum explicationem hęc ſcriptio poſtulat: ſed ea tantum traditurum, quę ad has res patefaciendas, illuſtrandasque ſufficiant, & quaſi uiam, ut reliqua inueſtigari poſsint, indicaturum.

καλὸν μὲν οὖν ἐστιν, ὃ ἂν δι᾽ αὑτὸ αἱρετὸν ὂν, ἐπαινετὸν ᾖ·

Duas τοῦ καλοῦ deſcriptiones affert, quib. intelligi diuerſæ ipſius naturę, ac diſtingui poſsint. nec diſcrepant, quę hic de natura eius tradit, ab illis, quę ſupra pręcepit, cum locos maioris boni demonſtrandi indicaret: καλὸν enim eſſe inquit quod aut iucũdum eſt, aut propter ſe expetendum: prior enim harum adumbratio honeſtum effingit: poſterior uerò pulchrum à Latinis appellatum. Prioris igitur uis hęc eſt: honeſtum enim eſſe uult, quod cum propter ſe expetendum ſit, laudabile fuerit: id nanq;, quod in ſe nihil habet, unde expeti debeat, honeſtũ nullo modo eſt. nã quod laudabile idẽ eſſe uult, nõ ſine cauſa hoc addidit: inueniũtur. n. res, quæ cũ propter ſe ſint expetendę, nihil habent in ſe dignitatis: neq; honeſtę habentur, ut uita. Vt igitur illas excluderet, non ſolũ quod propter ſe expetendum dicit eſſe honeſtum, uerum etiam addit laudabile illud eſſe oportere.

ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὂν, ἡδὺ ᾖ, ὅτι ἀγαθόν·

Naturam nunc honeſti uidetur exprimere, non ipſum tantum ut eſt ſua ui, conſiderans, ſed quatenus ad nos etiam pertineat: inquit enim bonum etiam hoc pacto informari. quod cum bonum ſit iucundum fuerit, ac uoluptatis aliquid nobis apportarit: quia ſcilicet bonũ: res. n. quoq; turpes gignũt ſuauitates quaſdã hominibus, quas reijcit: neq; . n. illę ut, honeſtũ hoc, ſua ui id pręſtãt, ſed ꝓficiſcitur id à iudicio corrupto: deſideria. n. praua faciunt, ut iucundum id uideatur, quod integris: incorruptiſq; moleſtũ uideretur.

Διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους, καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶσιν· ἡ μὲν γὰρ, ἐν πολέμῳ· ἡ δὲ, καὶ ἐν εἰρήνῃ χρήσιμος αὐτοῖς.

Confirmant hoc etiam iudicia multitudinis, aperiuntq; uirtutes maximas eſſe quæ utiliſsimæ ſint: neq;.n. ullam aliam ob cauſam honorant, coluntq; iuſtos ac fortes, niſi quia intelligunt ſe ex ipſis capere maximas utilitates. altera autem harum uirtutũ: fortitudo ſcilicet, belli temporib. prodeſt. altera uerò: iuſtitia (inquam) & in bello & in pace ipſis fructum fert. ut autem hic ipſos pręcipuè paſsim honorari affirmat, ita in iiij. libro de morib. ad Nicomachum, liberales ferme maximè diligi narrat, omnium qui ex uirtute quippiam gerunt. cuius rei cauſam eſſe tradit, quod emolumento ſunt alijs, atq; egeſtatem multorum pecunia ſua ſubleuant.

εἶτα ἡ ἐλευθεριότης· προΐενται γὰρ, καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται περὶ τῶν χρημάτων· ὧν μάλιστα ἐφίενται ἄλλοι.

Sequitur has (inquit) liberalitas: ſecundas enim liberalib. hic tribuit. Cauſam autem afferens cur tanto in honore etiam uulgo liberales ſint, ait. quia libenter fortunas ſuas erogant: nec de utili pecuniaq; digladiantur, cuius in primis reliqui mortales cupidi ſunt: intelligit autem multitudinem: politi enim homines, & in aliqua dignitate conſtituti, auidi maximè ſunt honoris. *προΐενται*, erogant & effundunt. ut in iiij. libro de morib. ad Nicomachum. *τὸ γὰρ οἰκεῖον ἧττον προΐενται μᾶλλον, ἢ λαμβάνουσι τὸ ἀλλότριον*. & non multo poſt *προετικὸν* dicit eſſe liberalẽ: affirmans uix fieri poſſe, ut diues ille ſit: quia nec delectetur amplificatione patrimonij: neq; enĩ tueri rem partã ſtudeat, ſed libenter effundat pecuniam: largusq; ipſius ſit. nec eam æſtimet niſi ea parte, qua intelligit eo ſe inſtrumento egere ad uirtutem, qua præditus eſt, exercendam.

Ἔστι δὲ δικαιοσύνη μὲν ἀρετὴ, δι' ἣν τὰ αὑτῶν ἕκαστοι ἔχουσι καὶ ὡς ὁ νόμος· ἀδικία δὲ, δι' ἣν τὰ ἀλλότρια, οὐχ ὡς ὁ νόμος.

Singulas nunc has uirtutes informat: & in quib. reb. uerſentur breuiter oſtendit: notum autem quib. in libris exquiſitius uberiusq; de illis diſputet. Iuſtitia igitur (inquit) eſt uirtus propter quam ſinguli res ſuas habent: & ut lex præcipit: ambo enim hæc conſungantur oportet. Contra autẽ iniuſtitia, propter quam res alienas poſsidẽt, non ut lex iubet; non aduerſantib. enim legib. poſſunt etiam res alienę teneri.

Ἀνδρεία δὲ, δι' ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν ἔργων ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος κελεύει, καὶ ὑπηρετικοὶ τῷ νόμῳ· δειλία δὲ τοὐναντίον.

Fortinido eſt uirtus, cuius impulſu homines non recuſant honeſta facta temporib. periculoſis, ſed magno animo illa aggrediuntur: geruntque ut lex pręcipit: nec non prębent ſe ſtrenuos miniſtros legi & quę ipſa mãdat, ut ſeruentur, efficiunt: contra autẽ (inquit) timiditas, uitium ob quod abnuunt gerere res honeſtas, imminentib. periculis. contra ac leges iubeant: & cum temporib. patrię poſcentib. miniſtros legib. non ſe prębent.

Σωφροσύνη δὲ ἀρετὴ, δι' ἣν πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος οὕτως ἔχουσιν, ὡς ὁ νόμος κελεύει· ἀκολασία δὲ τοὐναντίον.

Fideliores ſcripti libri hic etiam *δι' ἣν*: non ut formis antea excuſi, *καθ' ἣν*. eodem autem pacto ſupra ſemper locutus eſt. *δι' ἣν* uero beneficio cuius. Temperantia igitur (inquit) uirtus eſt cuius opera moderatiõeq; erga corporis uoluptates ita affecti animo ſunt ut lex iubet: ſunt.n. non nullæ uoluptates, quas penitus abijcere oportet. ſunt alię quas modice deguſtare decet: neq;.n. omnino omnes ſugiendę ſunt: atq; id facere, culpa non uacaret. ſed uoluntati legum in hac re parendum. In vi. libro de morib. ad Nicomachũ, qua de cauſa uirtus hæc ita nominata ſit, oſtendit, & quòd prudentiam tueatur, uocatam uult: *σωφροσύνην* enim appellari quaſi *σώζουσαν φρόνησιν*. cur autem hęc naturę ac morũ uirtus, quę in moderanda uoluptate doloreq; corporis occupata eſt, prudentiam, alterius generis uirtutem conſeruet, accuratè explicat. contrarium huic uirtuti uitium eſſe intemperantiam tradit. qui enim eo tenentur, in perſequendis corporis uoluptatib. modum nullum ſeruant: nec metuunt, ut illis potiantur, legibus repugnare.

ἐλευθεριότης δὲ περὶ χρήματα εὐποιητική: ἀνελευθερία δὲ τοὐναντίον.

Liberalitas inquit in pecunia ſuppeditanda: & in ſubleuanda egeſtate aliorum uerſatur. cuius uirtutis contrarium uitium eſt illiberalitas. quæ in hac re nõ mediocriter peccat.

Μεγαλοψυχία δὲ, ἀρετὴ μεγάλων ποιητικὴ εὐεργετημάτων.

Magnitudo animi & ipſa in commodis in alios conferendis, manet. Non tamen in exiguis, mediocribus ue beneficijs dandis, ſed in ampliſsimis poſita eſt. Animaduertendũ autem cum ſtratum animi magnitudinis in cunctis, quos de morib. ſcripſit libris, eſſe dixerit honorem ac dedecus, quiq; modum in honore expetendo tenuerit, eum cõpotem huius uirtutis eſſe uoluerit, quomodo nũc in adiuuandis alijs, maximisq; cõmodis afficiẽdis uerſari illam affirmet? Quamuis autem ipſa pręcipue occupata ſit, in iuſtis, ſibiq; debitis honorib. quęrendis, & in hac re magno animo ſe gerat, tamen & in pecunijs, & in opibus, & in omnib. deniq; ſecundis, aut aduerſis reb. conſtantem ſe prębet, & amplitudinẽ quandam retinet. Vnde comitari ipſi reliquas uirtutes traditũ ab eo eſt: ſiue ipſam ſociam ſe, comitemq; adiungere cęteris omnib. & cumulum quendam ſplendoremque uirtutum eſſe. Quare (quod liberalis, ac magnifici uiri proprium eſt) grandi pecunia etiã opitulatur probis uiris ac patrię, qui hac uirtute pręditus eſt: atq; id alacri, ac prompto animo facit: ut etiam periculo ſui capitis ciues è maximis malis liberat: quod pręſtantiſsimum omnium beneficium eſt, & ad fortem pertinere uidebatur. Præterea admirationis aliquid in ſe habet, cur, ante quam magnificentiæ naturam oſtendat, quæ multo magis affinis eſt liberalitati, aggrediatur animi magnitudinem: ſtatimq; illa indicata eò ſe cõferat, ſecus, ac in proprijs de uirtutib. ac uitijs ſcriptionib. egerit: habet enim quoq; uirtutem quandam, nomine carentem, magnitudo animi infra ſe, quæ paruis in honorib. uerſatur: & in illis adipiſcendis ſe, ut oporret, gerit: cum qua rationem ipſa habet eandẽ, quam magnificentia cum liberalitate: & ſanè, ſiquis diligenter attendit, multis modis intelligitur inchoatã hãc, imperfectamq; eſſe uirtutum, ac uitiorum explicationem: ſatis.n. habuit uim harũ rerum nũc leuiter adumbrare: nam illud quoq; non prætereundum eſt, cum uirtutes hę in medio duorum uitiorum in extremis finib. earum rerum conſtitutorum collocatę ſint, ipſum alterum tantum eorum appellaſſe: atq; id ferè, quod parum rerum illarum ſumit, ac multo infra, quàm decebat, ſiſtit. Suſpicari autem nõ ſine cauſa poſſet aliquis, ipſum uitiorum eorum naturam explicaſſe, ad quę magis homines procliues ſunt: plures enim & timidi, & illiberales, & minuto animo præditi, aut in hominibus maximis cõmodis afficiendis, aut in amplioribs. ſumptib. faciendis, inueniuntur, quàm aut audaces, aut prodigi, aut in reliquis duab. præſtantiſsimis reb. nimium perſequentes, ac iuſtum modum ualdè ſuperantes. Vnde, cum in corporis uoluptatib. rem aliter ſe habere intelligeret, relictis illis, qui ne uoluptates quidem eas, quas rectè, ac ſine ulla culpa percipere poſſent, deguſtant (qui pauci admodum ſunt, & tanquam ſenſu carere uidentur) alterum extremum expreſsit, in quo exuperantia manet: maior enim pars hominum intemperantiæ affines ſunt.

Μικροψυχία δὲ τοὐναντίον.

Parui & anguſti animi uitium à latinis appellatur: qui nanq; ob eximias animi dotes, meritaq; ſua, dignus eſt aliquib. bonis: orbat autem ſeipſum iudicio ac uoluntate ſua illis, is μικρόψυχος appellatur. culpam autem id in ſe habet, & quia repudiat pręmia quib. affici debet, & quia ſe ipſum ille non nouit: proficiſcitur autem ab animi tenuitate. unde nomen huic uitio impoſitum.

Μεγαλοπρέπεια δὲ, ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους ποιητική.

Magnificentia uirtus eſt, quæ in ſumptib. faciendis amplitudinẽ ſequitur: neq; enim in uno altero ue pecunia adiuuando, aut mediocrib. beneficijs cumulando, ut liberalitas, occupatur: ſed in ciuitate tota ſubleuanda; publicisq; monimentis exornanda.

Μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια, τἀναντία.

Virium ipſi contrarium duob. nominib. uocari poſſe oſtendit: aut enim eodem, quo contrarium magnitudini animi uitium appellatur: ideſt paruus & anguſtus animus: aut

μικροπρέπεια

μικροπρέπεια. quod, cum prӕclaram hanc uirtutem imitari uelint, nimis tamen parcè ſumptum facientes, ea excidant, & in uicinum uitium dilabantur.

φρόνησις δ' ἐστὶν ἀρετὴ διανοίας, καθ' ἣν εὖ βουλεύεσθαι δύνανται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν.

Prudentia eſt uirtus rationis, cuius ope bona conſilia capere homines poſſunt, circa res bonas, ac malas, quæ ad uitam beatã pertinent. In vi. etiam libro de morib. ad Nicomachũ definitionẽ prudẽtię attulit: de omnibus. n. uirtutib. in illis libris & ijs quę natura, aut more pſectæ ſunt, & ijs etiã, quæ in ratione ponũtur, ſuo magis loco, accuratius egit. Duarũ autẽ hic deſcriptiones, quas ſupra appellauerat, deſiderari apertum eſt. alterius: morũ uirtutis: alterius, rationis. Vtrum autem illæ negligentia librariorum, uetuſtateq; dilapſæ ſint, an ab Ariſtotele omiſſæ, affirmare nõ auſim. Vim ſanè naturamq; ſapientiæ expreſsit infra hoc ipſo in libro, ubi res conficientes uoluptatis exponit: neq; tamen ea de cauſa arbitror illic explicaſſe, quia hic omiſerit.

περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου, καὶ περὶ τῶν μορίων, εἴρηται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἱκανῶς·

Breui repetit, quæ iam expoſuerit: oſtendit enim ſe de uirtute ac uitio in uniuerſo, & de partib. ipſorum pręcepiſſe. Si non quę integram abſolutamq; eorum notitiam traderent, quæ huic tempori tamen ſcriptioniq; ſatis ſint. neq; enim quę oratori inſtruendo affatim ſunt, muneri ſufficerent eius, qui accuratam eorum præceptionem traderet, ac finem haberet uirtutum, ac uitiorum uim omnem explicare. intelligebat uerò ſe nimis breui de tantis reb. egiſſe. In uniuerſo communiterq; inquit, ſignificans cum uirtutis naturam euoluit: partes autem, ſpecies ipſius, ſingulaſq; uirtutes uocauit.

περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν: φανερὸν γάρ, ὅτι ἀνάγκη τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς, εἶναι καλά: πρὸς ἀρετὴν γάρ.

Cum quod ſolum & quaſi fundamentũ dignitatis ſit, oſtenderit, nunc alia, quæ & ipſa honeſta ſunt, indicat, ſi non primi illius generis: quæ coniuncta tamen cum eo ſint: ad idq; aliquo modo pertineant, ut ipſe accuratè docet. Cognitis igitur uirtutibus, reliqua, quæ aut honeſta ſunt, aut turpia, non magno negotio intelligi poſſe exiſtimat: perſpicuũ. n. eſſe inquit res quæ ſunt efficientes uirtutis, & pręclarum aliquem animi habitũ inducunt, neceſſario eſſe honeſtas: ad uirtutem enim referuntur, atque eò ſpectant.

καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γιγνόμενα: τοιαῦτα δὲ τά τε σημεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ ἔργα.

Non ea tantum, quæ ad uirtutem referuntur: uerũ illa quoque, quę inde proficiſcuntur, honeſta eſſe dicit: ne autem quiſpiam, quę illa ſint, ignoret, à uirtute exoriri ait, indicia notaſque uirtutis & effecta. Virtutis autem notas appellat, quorum indicio intelligitur uirtutem in aliquo eſſe: quę enim uirtutem ſignificant, à uirtute profecta eſſe uidentur: neque enim eam indicarent, niſi plerunique inde oriri ſolerent. notas uerò has, ut cętera ſigna, conſequentes res eſſe: manareque ex aliquib. reb. perſpicuum eſt: neque enim ſigna eſſe poſſunt, niſi res, quorũ ſigna ſunt, maneãt. Opera uirtutis quę uocet, planũ eſt.

ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα ὅσα ἐστὶν ἀγαθοῦ ἔργα, ἢ πάθη, καλά, ἀνάγκη ὅσα τε ἀνδρείας ἔργα, ἢ σημεῖα ἀνδρείας, ἢ ἀνδρείως πέπρακται, καλὰ εἶναι·

Quia (inquit) demonſtratũ eſt ſigna & huiuſcemodi oẽs res, quæ ſunt eximij alicuius boni aut effecta, aut πάθη, honeſta eſſe, neceſſe eſt quęcunq; fortitudinis opera, aut ſigna fortitudinis aut fortiter geſta ſunt, honeſta eſſe. Si. n. quę uirtutis opera ſignaq; ſunt, honeſta ſunt: quę fortitudinis opera, aut ſigna ſunt, neceſſe eſt & ipſa honeſta ſint: fortitudo nanq; pars uirtutis eſt. Signa fortitudinis πάθηq; ſunt, quę Demoſthenes i Philippo Macedonum rege fuiſſe dicit: dum. n. in pręlijs ſtrenuè ſe gereret, ac fines imperij propagare uellet, multa membra debilitauerat. unde Latini optimi auctores, cicatrices, honeſtamenta appellarunt: afferebant enim decus ac dignitatem, declarabantque eum fortiter pugnaſſe, atque omnia pericula pro dignitate contempſiſſe. Apertè autem ipſe non nulla opera huius uirtutis exponit in v. libro de morib. ad Nicomachum, inquiẽs. Imperat uerò lex, ut fortis uiri facinora edantur. exempli gratia non relinquere locum: or

dinem ue in acie: neq; obiecta terribili re fugere: neq; arma abijcere: ſed aliarum etiã, ut temperantiæ ac manſuetudinis.

καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ δικαίως, ἔργα: πάθη δὲ, οὔ: ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀεὶ τὸ δικαίως, καλὸν.

Quod in fortitudine declaratũ eſt, id etiam in iuſtitia magna ex parte uerũ reperietur. Res.n.iuſtę, honeſtę & quę iuſtè faciunt homines, honeſte quoq; faciũt: nõ tamen, quæ ſuſtinent ac perpetiuntur, honeſtatem ullam in ſe habent: hoc.n.ſubtiliter adnotauit. In ſola hac omnium uirtutum quod iuſtè, non ſtatim honeſtum: magis.n.turpe eſt iure plecti, quàm iniuria. πάθη hic ut paulo antea, & nõ nullis alijs locis in his libris, uocare ipſum mala, quę aliquis ſuſtinet, apertum eſt: ut uulnera, cędes & huiuſcemodi incõmoda. quo ſenſu etiam cepit Demoſthenes pro Cteſiphõte, cum inquit. οὗτος ἔστιν ὁ τὰ θηβαίων ὀδυρόμενος νῦν πάθη, καὶ διεξιὼν, ὡς οἰκτρὰ, qui nunc graues caſus & calamitatem Thebanorum deplorat, ac miſerabiliter narrat.

ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζημιοῦσθαι, αἰσχρὸν τὸ δικαίως μᾶλλον ἢ τὸ ἀδίκως.

In multa uero, ac pœna legib.impoſita, turpius eſt(inquit)iuſtè, quam iniuſtè: in quem enim rectè animaduertitur, noxius eſt. cum iniqua pœna quiſpiam afficitur, culpa eſt improborũ iudicum. Hinc autem optimus & ſapientiſs.totius Gręcię uir uxorem increpuit, cũ diceret illa ſe ęquiore animo mortẽ ipſius laturã fuiſſe, niſi iniuſta nex illi afferretur: intelligebat.n.quod boni tantum in ea re erat, eam ſtultè repudiare.

Καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς, ὡσαύτως.

Eodẽ modo(inqt)ſe res habet in alijs uirtutibus, ut in fortitudine ſe habere demõſtratũ eſt: & ſigna nanq; earũ, & opa, et incõmoda, quę in tractãdis illis ſuſtinẽtur, honeſta ſunt: quę ſola à natura reliquarũ diſcedit, & ĩ qua ipſius parte hoc nõ reſpõdet, explanatũ eſt.

καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμὴ, καλά.

Illa quoq; (inquit) honeſta ſunt, quę honore compenſantur: quibus q; præmium propoſitũ eſt honor. Hinc illa exclamatio Plinij, qui de ueterib. R. loquens, & quemadmodum maxima pericula in bellis tenuisſimis reb. remunerari ſolerent, inquit. ò mores
» ęternos, qui tanta opera honore ſolo donauerunt. de quo etiam Horatius in epiſtola po
» ſteriore ad Iulium Florum, de milite Luculli loquens, Clarus ob id factum, donis ornatur honeſtis. Sed corruptis iam temporib. deprauataq; diſciplina, cum coronis haſtisq;
» puris contenti non eſſent: adiungit.n.pöeta, Accipit & bis dena ſuper ſeſtertia nũmûm. In iiij.quoq; lib.de morib.ad Nicomachũ pulcherrimarũ rerũ pręmiũ eſſe honorẽ tradit.

καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον, ἢ χρήματα,

Diſcrepat hic locus à ſuperiore: illo nanq; traditur ea eſſe honeſta, quib. honor tantum præmium propoſitum eſt: & nulla res, quæ utilitatem aliquam fructumq; in ſe habeat. Hoc uero, quibus cum & honor, & pecunia tribuatur, frequentius tamen illa maioreque ex parte honore, quam pecunia compenſantur.

Καὶ ὅσα μὴ αὐτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἱρετῶν.

Quintilianus libro tertio ubi de laude ac uituperatione agit, hoc ita expreſsit. Præcipuè
» quod aliena potius cauſa, quàm ſua. Addit autem Ariſtoteles rerum expetendarum: neque enim aliter id uerum fuiſſet: non pauca enim non ſua, ſed aliorum cauſa gerunt homines, quæ dignitatem non adſerunt.

Καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ, ὅσα ὑπὲρ τῆς πατρίδος τις ἐποίησε, παριδὼν τὸ αὑτοῦ.

Illa etiam honeſta ſunt, quæ ſua ui, omninoq; bona ſunt: nec, ut aliquid ei, qui gerit illa commodum afferant, fiunt: ſępiusq; detrimentum, ac periculum aliquod maius important: ut, quæ pro ſalute ciuium, & patria, geruntur.

Καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθά.

Vt naturalis pulchritudo, non fucata, & aliæ huiuſcemodi res: quæ non labore, & induſtria

duſtria hominum, ſed à natura obtinentur: honeſtiores enim, cunctę.

καὶ ἃ μὴ αὐτῷ ἀγαθά· αὐτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα.

Illa quoq; quę illi ipſi, qui habet fructum emolumẽtumq; non adſerunt, honeſta ſunt. pulchritudo corporis huiuſcemodi eſſe dicitur: eſt. n. bonum, quo alij fruuntur, non qui ea prǽditus eſt. quod autem addit: αὐτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα, de reb. ijs loquitur, quæ contrariam naturam habent, & ei ipſi, qui habet, bono ſunt: hęc. n. omnia (inquit) ad eum referuntur, ipſiusq; gratia ſunt: nihil autẽ hæc dignitatis adſerre, ſupra expoſuerat.

καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον, ἢ ζῶντι.

Nec nõ illa quoq; (inquit) honeſta ſunt, ac dignitatis plena, quę frequentius faciliusq; mortuo, quàm uiuo contingere poſſunt. ut ſunt elogia, fana, & huiuſcemodi honores: quàmuis. n. uiuis luceq; hac fruentib. concedi poſsint, crebrius tamen defunctis: cum autem uiui illis ornantur, quæ ferè mortuis tribui ſolent, perſpicuum eſt ex ipſis pręſentem nullam, ad corpusq; pertinentem uoluptatem percipi: ſtultum. n. eſſet ea mortuis largiri, qui illis frui nullo pacto queunt: Hoc etiam declarat Horatius in epiſtola ad Au-
» guſtum Cęſarem, cum inquit. Pręſenti tibi maturos largimur honores. Iurandaſque
» tuum per nomen ponimus aras. morte. n. obita plerunq; homines clari, & illuſtres illis reb. decorari conſuerunt.

τὸ γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι.

Mendosè antea in excuſis codicib. legebatur, τὰ ζῶντα. ipſe, iudicio ac coniectura ductus, τὰ ζῶντι correxi: quemadmodum etiam infra locutus eſt, ubi ait. καὶ ἃ μὴ ζῶντι, ἕπεται. quę uiuo alicui accedunt: eumq; adiuuant, magis ipſius gratia facta uideri poſſunt, ac propriam aliquam ei utilitatem apportare. quare dignitatẽ non adferunt. Cum ratione igitur reddita locum confirmare uellet, à contrario illam duxit.

καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα· ἧττον γὰρ αὐτοῦ.

Hunc locum deprauatum correxi: excuſi nanq; antea καλῶν ἕνεκα habebant: ſecutus autem ſum auctoritatem antiquiſſ. libri, cui adſtipulatur etiam uetus tralatio. qui ſequitur quoq; non parum emendationem hanc conſtituit. Et quæcunq; opera factaq; aliorum cauſa geſta ſunt: ut alij inde iuuarentur, ac commodi aliquid caperent, nõ ipſorum auctor. Rationem huius rei reddens, inquit: minus enim cauſa illius, qui agit curata ſunt, cum emolumentum aliorum propoſitum ſtatim habeant.

καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους, ἀλλὰ μὴ περὶ αὑτόν.

Cum etiam benè rem gerimus in alienis negotijs, & quæ nobis commodi nihil adferunt, dignitatem nobis maiorem comparamus, quàm ſi in noſtris reb. peragendis, optatum exitum conſequeremur: ex ſententia. n. aliquid conficere, ac ſecunda fortuna uti in reb. alienis, non ſuis procurandis, præclarum, & honeſtum eſt: quia laborẽ ſuſcipere, & cum induſtria uerſari in amicorum ciuiumq; uniuerſorum negotijs laudem meretur.

καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας· δίκαιον γάρ.

Sed etiam ſtudiosè negotia eorum, qui commodo te aliquo antea auxerint, adminiſtrare, honeſtum ſcilicet eſt: cauſam uero huius afferens, ait: iuſtum nanq; eſt: ęquitatis. n. pars, beneficia remunerari.

καὶ τὰ εὐεργετήματα· οὐ γὰρ εἰς αὑτόν.

Benefacta præterea, commodaque cuncta in alios collata: honeſta ſcilicet ſunt: unde autem dignitas illis acquiratur docens, inquit: neque. n. ipſi fructum ferunt: ad eumque qui agit referuntur. quę autem cum periculo, aut damno rei familiaris fiunt, nulla propoſita propria utilitate, honeſta quoque ſunt: pertinent. n. ad alios.

καὶ τὰ ἐναντία ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται· τὰ γὰρ αἰσχρὰ, αἰσχύνονται καὶ λέγοντες, καὶ ποιοῦντες, καὶ μέλλοντες.

Et contraria item illorum, propter quæ erubeſcunt: ob quę aũt erubeſcant, exponit, ac

turpia eſſe tradit: unde contraria eorum honeſta, uerecundantur (inquit) ob res turpes: &, cum eas loquuntur: &, cum gerunt: &, cũ aut dicturi iam, aut acturi ſunt. μέλλειν dici de illis etiam, qui paulo poſt quippiam aggreſſuri ſunt, iam iamq; incepturi, certum eſt. Demoſthenes pro Cteſiphonte, ὅτι μέλλει καὶ παρασκευάζεται πορεύεσθαι.

ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκε, εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου, θέλω τί τ' εἴπην, ἀλλά με κωλύει αἰδώς.

Exemplum hoc declarat pudorem eſſe quoq; rerum futurarum, non tantum excitari ob admiſſam iam culpam in ſermone aliquo, aut facto: dixerat. n. antea homines uerecũdari, cum aliquid agunt, loquunturq;, quod turpe ſit: aut etiam cum facturi illud, dicturiq; ſunt: quod, cum tam planum non eſſet, exemplo confirmat: prima autem hæc uerba ſunt Alcæi amatoris, interrogãtis amicam: indicantis q̃ ſe habere in animo, uelleq; ipſi quippiam dicere: ſed pudorem non ſinere ſe loqui: unde acuti ingenij mulier cognouit rem, quam uetaret pudor proferre, turpem eſſe. exemplum ſane eſt in uerbis Sapphonis, quæ ſequuntur: totam tamen accuratè Ariſtoteles rem exponit: & cauſam illius uocis aperit.

αἰδ' ἶχες ἐς ἐσθλῶν ἵμερον ἢ καλῶν καὶ μή τ' εἴπην γλῶσσ' ἐκύκα κακὸν, αἰδώς κέν σε οὐκ ἄχεν ὄμματα.

Ita excudi uolui, ſecutus fidem antiquiſſ. libri, in quo ita legi animaduerti: quem autem in re incerta meliorem ducem habere potui? ἶκες quoq; Aldinum exemplar retinet: cum in quibuſdam excuſis ἧκες, prima immutata litera, eodem tamen intellectu uerbi, legatur: in alijs autem conueniebat inter ſe excuſis codicibus: & accuſandi caſu, quę ſequuntur uerba, cũcti habebant. cum ſcripti omnes patrio caſu ἐσθλῶν, & καλῶν haberent: ſenſus autem eſt. Si ueniſſes in bonarum rerum, aut honeſtarum deſiderium: nec lingua tua trepidaſſet, aliquid improbum prolatura, pudor profectò oculos tuos nõ occupaſſet. Sapphonis autem uerba hæc eſſe, cum ſuperiora illa Alcæi fuerint, planũ eſt, in quæ tamen adhuc non incidi apud alium ſcriptorem, ut de ſinceritate lectionis liquidò aliquid affirmare poſſim: pöemata. n. ipſius, quę leporis ac ſuauitatis pleniſſima erãt, uetuſtate perijſſe omnes ſciunt: nec melior Alcęi quoq; ſcriptorum fortuna fuit. quare ipſius itidem uerba, quę cum amica habuit, alibi reperiri uix poſſunt.

ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω.

Verba quoq; hęc Sapphonis ſunt, ac ſuperiorem ſententiam abſoluunt: mendum tamen antea illa non paruum continebant: nec ſenſus inde ullus commodus eliciebatur: in excuſis nanq; omnib. ac ſcriptis, antiquiſſ. libro exceptò, περὶ ὧ δικαίω, legebatur: quẽ unum integrã lectionẽ ſeruaſſe puto: eſt. n. hic τῶ δικαίω, patrius caſus, dorico ſermone: quò multũ uti in cantilenis his pöetę ſoliti erant: quemadmodũ etiam ſupra bis in eodem codice εἴπην, legitur, non ut communis ratio ſermonis loquitur. Sententia nunc plana eſt. Verum (inquit) uerba liberè, ac ſine ullo timore feciſſes, de re quauis iuſta.

Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι, μὴ φοβούμενοι.

Valet hic manifeſtò ἀγωνιῶσι, anguntur: ſollicitantur animo: ἀγωνίαν autem proprio nomine uoluit eſſe Ariſtoteles metum quendam, qui nos corripit, cum negotiũ aliquod maius paulopoſt incepturi ſumus: cũ. n. non uideamus, qua potiſſimum uia rationeq; id aggreſſuri ſimus, ut efficere & ad exitũ perducere tutò queamus, ualdè ſollicitamur. In iij. ſegmẽto problematum ipſe hoc tradit. ὅτι ἀγωνία φόβος τίς ἐστι πρὸς ἀρχὴν ἔργου. Demoſthenes quoq; pro Cteſiphõte appoſitè hoc uerbo uſus eſt, cũ de Philippo loqueretur, qui bellum inferre cogitabat Phocenſib. & metuebat, ne Athenienſes conatum ipſius impedirent: inquit enim. οὕτω δ' ἦν ὁ Φίλιππος ἐν φόβῳ καὶ πολλῇ ἀγωνίᾳ, μὴ & quę ſequuntur. Quo autem angebatur Macedonum rex, cum metueret, ne ſua conſilia diſturbarentur, honeſtum non erat: quod excepit hic Ariſtoteles. Cum uero nullo metu perculſi, conflictamur animo de aliqua re: nec ueremur, ne in ea tractanda quidpiam incõmodi capiamus, honeſta ipſa ſit neceſſe eſt. Illa igitur quoque hic (inquit) honeſta ſunt, de quib. anguntur homines, cum tamen ipſa non metuant: angorẽ enim quoque gignunt in animis noſtris res quędam terribiles, & quę periculum aliquod important.

Ἀγωνία

Demosth: pro Ctesiphonte de Philippo.

quòd

quòd ſi quandoque uideris quempiam ſollicitari aliqua re, quę nihil detrimenti ipſi afferre poſſit, ſi animaduertes, reperies eam honeſtam eſſe, ac plenam dignitatis: aut.n. metus aut ſtimulus quidam honoris nos pungit. Accommodatum exemplũ eſt, quod » Cicero de Themiſtocle narrat. Noctu ambulabat in publico Themiſtocles, quod ſo- » mnũ capere non poſſet: quærentibusq; reſpondebat. Milciadis trophęis ſe è ſomno excitari. Quod cupiebat autem Themiſtocles, & de quo mirificè animo angebatur, honeſtum fuiſſe, ipſe etiam uerbis ſuis explanauit.

ϕροντίζουσι γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν, τοῦτο πάσχουσι.

Cauſam his uerbis affert, cur res illę, quas indicauit, honeſtę ſint: de bonis.n. inquiens, quæ ad gloriam tẽdunt, ita homines affici animo conſuerunt, ideſt anguntur, & in magno metu ſunt, quam potiſſimum uiam ad illa ineant, ne poſſeſſione eorum deijciãtur: quæ autem honorem, ac gloriam apportant, honeſta ſunt.

Καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ, καλλίους: καὶ τὰ ἔργα: οἷον ἀνδρὸς ἢ γυναικός.

Virtutes quoq; (inquit) eorum, qui natura meliores ſunt, honeſtiores ſunt: &, ut uirtutes, ita etiam facta: ut cum uirile genus, muliebri pręſtet, uirorum uirtutes ac facta, honeſtiora, quàm mulierum ſunt.

Καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον, ἢ αὐτοῖς. διὸ τὸ δίκαιον, καὶ ἡ δικαιοσύνη, καλόν.

Virtutes quoq; illę in primis honeſtę ſunt, quib. frui magis alij, quàm qui ipſis præditi ſunt, queunt: hæc.n. cauſa eſt (inquit) cur & iuſtum, & iuſtitia, honeſtum ſit: & uirtus.n. ipſa, & quæ ab ea proficiſcũtur, nedũ utilitatem ullã ferant, potius damno ſunt. cum multa ſępe, quæ lucrari impunè poſſet uir iuſtus, nequid contra eã cõmittat, non tãgat.

Καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι: τό τε γὰρ ἀνταποδιδόναι δίκαιον: τὸ δὲ δίκαιον, καλόν.

Pręterea honeſtum eſt hoſtes potius ulciſci, quàm in gratiam cum illis redire ac reconciliari: qui.n. ita ſe gerit, ſpecimen de ſe prębet duarum maximarum uirtutum: Iniurias nanque compenſare, ut beneficia, iuſtum eſt: ac par deniq; pari reddere. quod autem iuſtum, idem etiam honeſtum.

Καὶ ἀνδρείου, τὸ μὴ ἡττᾶσθαι.

Ita legi cũctis in ſcriptis exemplaribus: antea nanq; formis excuſi ἀνδρεῖον habebãt: cui tamen quoq; lectioni locus eſſe poteſt: uetus certè tralatio eam refert. Pręterea uiri fortis officium eſt, non cedere, neq; inferiorem ſe eſſe pati. Qui igitur inimicos lęſi ulciſcuntur, multis modis rem honeſtam faciunt.

Καὶ νίκη καὶ τιμὴ, τῶν καλῶν: αἱρετά τε γὰρ, ἄκαρπα ὄντα, καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ.

Victoria quoq; (inquit) & honor, è numero ſunt rerum honeſtarum: cuius rei cauſam reddens, ait: ſunt.n. expetenda, quàmuis fructum nullum ferant. prætere a eximiam quandam uirtutem declarant, ſeu potius uirtutis exuperantiam: qui.n. uictoriam conſecuti ſunt, uirib. alijs pręſtitiſſe perſpicuum eſt: ſed honor quoque, niſi excellentib. hominibus, & qui pręclari aliquid in ſe habuerint, non tribuitur.

Καὶ τὰ μνημονεύματα: καὶ τὰ μᾶλλον, μᾶλλον.

Μνημονεύματα (niſi fallor) appellat elogia, & quę memoriam alicuius ornãt. Plutarchus in commentario, quo diſputat oportere ſenem in rep. uerſari, μνημόσυνα uidetur appellaſſe rem, quæ memoria repetitur: quod Cicero ſæpe recordationem uocat. Θέαμα δὲ, » καὶ μνημόσυνα, καὶ διανοήματα τῶν ὄντων. & quæ ſequuntur. Non me tamen fugit legi in excuſis quibuſdam μνημονευτὰ: cum tamen in reliquis & impreſſis formis, & ſcriptis libris, inuenerim μνημονεύματα. quare tantum conſenſum eorum damnare cõſilium non fuit. qui ita emendarũt, uidentur hoc uerbum ſic cepiſſe, quaſi ualeat: quę feruntur: quę prædicantur. Vbi tamen res efficientes uoluptatis hoc ipſo in libro infra indicat, μνημονευτὰ uocat, quæ memoria adhuc retinemus: uetera facta, dictaue quę recordamur. Τὰ

μὲν οὖν μνημονευτὰ ἃ ἰδ᾽ ἐστίν. Quod uero ad ſententiam pertinet. Et ea (inquit) quæ memoriam alicuius colũt, & famam extingui non patiuntur, uel quæ ſerenda & prędicanda ſunt, honeſta ſunt: nec non quæ magis huiuſcemodi, magis honeſta. Sunt etiam ſcripti non nulli, in quib. mutato ordine poſteriorum uerborum, καὶ μᾶλλον τὰ μᾶλλον legatur: cum alij & in ijs antiquiſſimus, receptam lectionem ſequantur.

Καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται.

In magna uarietate lectionis antiquiſſ. codicem ſequi malui, qui ualdè diſcrepat à reliquis, & ſcriptis & excuſis libris: ſecum tamen ille habet ueterem tralationem, in qua eiuſdem ſcripturę ueſtigia apparent. ſi ita igitur legatur, locus alter eſt: quo ſignificat inde quoq; intelligi res honeſtas: ſi mortuo etiã alicui illę comitatæ ſint: nec unà cũ uita ipſius extinguantur. Illa altera lectio longè diuerſum ſenſum habet. cum. n. ita paſſim excuſi habeant. μᾶλλον δὲ καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται, ſiquis eam probet, intelligat neceſſe eſt declarare uoluiſſe auctorem, quæ magis eſſent μνημονεύματα: affirmaſſeq; huiuſcemodi magis eſſe, quæ non uiuenti tantum præſtò ſunt, ſed mortuum etiam ſequuntur.

Καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ.

Ea quoq; honeſta ſunt, quib. honos comitatur: quædam. n. manifeſtò ſunt, à quib. honor abeſſe non poteſt: & quę plerunq; qui geſſerunt, ab hominib. honores magnos conſecuti ſunt. illa autem nõ utilia, non iucunda, ſed honeſta ſunt. Diſcrepat hic quoq; antiquiſſ. liber à cęteris omnibus, quos uidi: ſic. n. habet. καὶ ἡ τιμὴ ἀκολουθεῖ. cum illo tamen facit uetus tralatio. Vt breui igitur quid ſuſpicer, aperiam: aut uitio liber non uacat, aut uerba hęc, pars ſuperioris loci ſunt: ut hãc ſcilicet quoq; condicionem addiderit: Requiraturq; nõ ſolum, ut mortuo comitentur, uerum etiam ſint è genere eorum, quę adiunctum ſemper honorem habeant.

Καὶ τὰ περιττὰ καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα, καλλίω.

Eximia quoq; atq; alijs eiuſdẽ generis præſtantia, uulgarib. honeſtiora ſunt: quicquid. n. prẹclarum egregiumq; eſt, honore dignum eſt. de ui Græci nominis, antea plurib. diſputaui. ut autem eximia, ita etiam quę ſolus aliquis poſſidet: nec alij ulli in amplioris. etiam patrimonijs tenent: ut pictura, ac ſignum uetus nobilis alicuius artificis: ut eruditum elegansq; opus antiqui ſcriptoris, cuius alia nulla extent exemplaria: duo autem hi loci coniunguntur, & tanquàm pars eius ſunt, qui ipſos antecedit: quod è cauſa, quæ adſertur, planius intelligitur.

Εὐμνημονευτότερα γάρ.

Ita habent manu ſcripti libri ſecunda collatione: in excuſis formis antea εὐμνημόνευτα legebatur, uitiosè, ut patet: ſupra. n. etiam καλλίω: in comparatione aliorum ſuperiora hęc eſſe docens, dixerat. Rationem igitur afferẽs, cur illa honeſtiora ſint, inquit magis ipſa memorari: magisq;, quàm alia, omnium ſermone famaq;, celebrari.

Καὶ κτήματα ἄκαρπα· ἐλευθεριώτερα γάρ.

Prædia quoq;, ex quib. fructus nulli percipiantur, ſed quæ ad oblectandũ animũ, corpusq; reficiendum ualeant, honeſta ſunt, & dignitatem domino adſerunt: rationẽ huius rei ipſe reddit: ſunt. n. (inquit) magis liberalis ac politi hominis propria, quàm cõtraria: ideſt κάρπιμα, & ὠφέλιμα: ita. n. ipſe appellauit in iiij. libro de morib. ad Nicomachum, ubi huiuſcemodi quoque prædia conuenire magnanimo declarauit: quę ſcilicet pulchra ſint, & fructum nullum domino ferant: & ut fundos, ita etiam reliquas poſſeſſiones.

Καὶ τὰ παρ᾽ ἑκάστοις δ᾽ ἴδια, καλά.

Quę etiam apud ſingulos populos ac gentes uigent: propriaq; eorum ſunt, nec cum alijs communia, honeſta illic ſunt: ut aſperitas uictus: diſciplinęque ſeueritas, Lacedęmone: ſtudia ſapientię ac cognitio rerum pulcherrimarum, Athenis.

Καὶ ὅσα σημεῖά ἐστι τῶν παρ᾽ ἑκάστοις ἐπαινουμένων.

Honeſta quoq; ſunt cuncta illa, quæ indicia ſunt rerum apud ſingulas gentes laudatarum,

tarum, in honoreq; habitarum. Locus ſanè apertus, & ab ipſo quoq; exemplo illuſtratus, ſed alia etiam facilè adiungi poſſent, ut lunati calcei apud Romanos: ſignum enim erant ingenuorum.

οἷον ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν, καλόν· ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον· οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν.

Vt Lacedęmone comā alere, honeſtum: libertatis nanq; ſignū eſt: comatū.n. hominem munus opusq; aliquod ſeruile adminiſtrare, difficile moleſtumq; eſt: non paruum .n. impedimentum abiectis, ac mancipiorum proprijs, miniſterijs tractandis cęſaries affert. Plutarchus in commentario, quo collegit multa breuiter, & commodè à regib. imperatoribusq; dicta, alio conſilio tradit Lycurgum: qui leges ſcripſit Lacedęmonijs, inſtituiſſe, ut ciues ſui comam gererent, nam cęſaries (inquit) formoſos, ſpecioſiores reddit: turpes uero, horribiliores. celebratur etiam acuta uox Spartiatarum regis, qui interrogatus, cur Lacedęmonij alerent capillos, reſpondit, quia hic unus corporis ornatus, nullo ſumptu eget: Xenophon in Lacedæmoniorum politia, tradit plura ſecutum Lycurgum permiſiſſe ciuibus ſuis, poſtquàm ex ephebis exceſſiſſent, ut comati eſſent: nec omittit quod hic narratur. Diſcedit uerò hac parte aliquantulum à reliquis & excuſis, & ſcriptis, antiquiſſ. liber: ἐλευθέρου nanq; habet. cum illo etiam facit uetus tralatio: nihil tamen immutaui.

καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βάναυσον τέχνην.

Honeſtum præterea eſt, nullam artem exercere è genere earum, quæ βάναυσοι appellantur: quæ autem illæ ſint demonſtrauit ipſe in primo libro de morib. ad Eudemū his uerbis. βαναύσους δὲ λέγω, τοὺς ἑδραίους, καὶ μισθαρνικούς. Illę uerò humiles ſint ac ſordidæ neceſſe eſt, cum pręſtò ſint ſemper operam ſuam requirentib. ac commodis aliorum uſibuſque ſeruiant. Tabernarios homines, & qui uilibus his artib. uictum quęrerent, ſignificare uoluit Cicero, cum in oratione iiij. in L. Catilinā inquit. Sed nulli ſunt inuen» ti tam aut fortuna miſeri, aut uoluntate perditi, qui non ipſum illum ſellæ atque operis, » & quęſtus cotidiani locum: & quę ſequuntur. & penè uerba, quib. definijt ipſas has artes Ariſtoteles, expreſſit.

ἐλευθέρου γὰρ, τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν.

Hinc ſimili ducto in. i. libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ dignitatem ipſius illius ſcientię, qua res diuinę explicantur, declarauit: illam enim quoq; docuit nulli alij ancillari, ſed ſui ipſius gratia conſtare: quemadmodum homo liber eſt (inquit) ut dicere conſueuimus, qui ſui ipſius gratia, non alius eſt, ita hæc una omnium ſcientia libera eſt: ſola.n. ſui ipſius gratia conſtat. Iſocrates contra clariſſimus dicendi magiſter, cum uidit diſcipulos mercedē ſibi dinumerantes, lacrimas tenere non potuit: addiditq;, nunc demum cognoui me libertatem meam his emancipaſſe. Vt autem hic libero homine dignum eſſe inquit, non ſeruire in uita commodis ac nutib. aliorum, ita in iiij. de morib. ad Nicomachum, cum magnanimi naturam exprimeret, mancipij proprium eſſe dixit ita uiuere. à qua humilitate ualdè abhorrere magno animo pręditos. καὶ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν, ἀλλ' ἢ πρὸς φίλον· δουλικὸν γάρ: ut uero ambob. his locis πρὸς ἄλλον ζῆν, inquit, cum in omni uita quempiam commoda alterius ſpectare, atq; illis toto animo ſeruire, ſignificare uellet, ita » etiam Demoſthenes pro Cteſiphonte. τοῖς δὲ πρὸς ὑμᾶς ζῶσι, καὶ τῆς παρ' ὑμῶν τιμῆς γλιχομένοις. Illis uero, qui uobis ſe dediderunt ac ſeruiunt: cupiuntque ornari à uobis. cum prius excuſi ἐλευθερίου corruptè haberent, emendaui ἐλευθέρου: fidem antiquiſſ. libri, & rem ipſam, ſecutus: eiuſdem quoq; lectionis ueſtigia apparent in uetere tralatione.

ληπτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς ταὐτὰ ὄντα, καὶ πρὸς ἔπαινον, καὶ πρὸς ψόγον.

Oportere præterea (inquit) ſumere uicina propinquaq; reb. ipſis, quę uerè tales ſunt: ὑπάρχοντα enim uocare uidetur, ut ſanè illæ ſunt, ſi ſubtiliter eorū natura ſpectetur: neq; enim nomine appellare illa, cum generatim loquatur, potuit: & hoc facere tanq; eadem, non diuerſa ipſa ſint: cuſtodirique hoc opus eſſe, & cum aliquam rem laudamus, & cū uituperamus. Quintilianus hunc locum intellexit, cum in iij. libro de Ariſtotele loquēs,

» loquens, inquit. Idem præcepit illud quoq;, quia ſit quædam uirtutib. ac uitijs uicinitas,
» utendum, proxima deriuatione uerborum, ut pro temerario, fortem: pro prodigo, libe-
» ralem: pro auaro, parcum, uocemus: quę eadem contra ualent. Auxilio igitur huius loci & uirtutes inquinari, & uitia honeſtari, poſſunt. Elegantiſſ. pôeta Flaccus, idemq; non malus morum formator in iij. ſatyra .i. libri totam hanc rem egregiè expoſuit, exẽplisq; in utranq; partem accommodatis uſus eſt: accuſat. n. prauam hominum conſuetudinẽ, qui leues etiam culpas amicorum non ferant, & ne dum, ſiquid in ipſis uitij eſt, non con terant ac minuant, ut facere ipſos oportebat, potius augeant: queriturq; nõ idem ſeruari in honeſta amicitia, quod paſſim in amore ab omnib. cuſtoditur: amatores. n. cõſuerunt uitia labesq; corporis in delicijs ſuis commendare uerbis. quam etiam rem & Plato politiſſ. ſcriptor, in v. de rep. copioſè pertractat, & Lucretius in iiij. ſuorum librorum, quo loco amorem ipſum multis contumelijs uexat. Peſſimi etiam ingenij homines, periculum illi apud Dionyſium iuniorẽ creantes, ita ſolitos ingentes uirtutes Dionis Syracuſani uerbis deprauare, docet Plutarchus in uita ipſius: omnia nanq; in peiorem partem trahebant: nam, quò facilè illabatur in animos mortalium hæc aſtuta ratio, & quàm grauis aduerſaria ſit grauium, & honeſtorum uirorum, idem etiam prudens & eruditus ſcriptor demonſtrat: illum. n. quoq; locum mirificè huic illuſtrando aptũ, transferre huc
» uolui. Διὸ καὶ πιθανὰ κακιῶν προσρήματα ταῖς ἀρεταῖς ἐπιφέροντες αὐτοῦ, διέβαλλον. ὑπερο-
» ψίαν τὴν σεμνότητα: καὶ παρρησίαν, αὐθάδειαν ἀποκαλοῦντες. & quæ longius perſequitur in eam ſententiam.

Οἷον τὸν εὐλαβῆ καὶ εὔψυχον, δειλὸν καὶ ἐπίβουλον.

Ambo hæc, quæ maleuolos fingit: quiq; detrahere uolunt, deprauare, in eodem ſimul cogitari debent: coniunctè. n. illa ponit, ſicut & ea, in quæ commutantur: Idem autẽ cautus in conſilijs capiendis, & cum agendum aliquid ſtatuit, magni animi in eo peragẽdo eſſe poteſt. Reſpondet autem τῷ εὐλαβεῖ, δειλὸς, & εὐψύχῳ, ἐπίβουλος: quod. n. cautus eſt quiſpiam: pedetentimq; proficiſcitur, ab inimico timidus ob uicinitatem appellatur: quod autem fortis eſt, ac fidit ſibi ipſi, cum huiuſcemodi ingenia aggredi alios conſueuerint, a corruptore illius boni, inſidiator uocatur: εὔψυχον autem, qui in periculis non pertimeſcit, appellari manifeſtum eſt. Alexander in ij. librum topicorum, cũ locũ, qui uocatur ἐκ μεταλήψεως explicaret, affirmauit uulgo etiam homines hanc uafram rationem frequentare: conſuetudinemq; ſermonis plenam eſſe huius uerborum immutationis. Quod cum exemplis confirmare uellet, non nulla etiam attulit quę hic ab Ariſto
» tele adiunguntur: inquit. n. μεταλαμβάνουσι δὲ καὶ τὸν μὲν πανοῦργον εἰς τὸν φρόνιμον: τὸν δὲ
» τολμηρὸν εἰς τὸν ἀνδρεῖον. Cum uero contrarium hominis ingenium eius, quem πρᾶον Græci: ideſt mitem manſuetumq; appellant, ſignificaret, non uſus eſt eo uerbo, quo hic Ariſtoteles in eadem natura declaranda: neq; ἀνάλγητον eum uocauit, ſed ἀργὸν, & ἀκίνητον, quod ignauus ſit, & iners in depellenda iniuria: nec commoueatur contumelia affectus. Vt nihil autem prætermittam, ualdè diſcrepantem inueni antiquiſſ. librum à reliquis omnib. exemplaribus: ita. n. ille habet. οἷον τὸν εὐλαβῆ, ψυχρὸν καὶ ἐπίβουλον: uetus tamen tralatio communem lectionem ſequitur.

Καὶ τὸν ἠλίθιον, χρηστόν. καὶ τὸν ἀνάλγητον, πρᾶον.

Vt ſuperiora exempla bona, uirtuteſque deprauabãt, ita hæc uitia prauitateſque exornant: qui. n. fatuum, atque hebetis ingenij hominem (is. n. ἠλίθιος eſt) bonum uirum appellat, hic manifeſtò ornat illum, & ingenij uitium in laudem conuertit. ut etiam, qui ſtupidum, ſine ſenſuque, nec non maximas iniurias nimis lentè ferentem, manſuetum uocat: ἀνάλγητος. n. qui nihil dolet eſt, & qui, quamuis grauiter lędatur, nõ commouetur.
» Horatius cum in Satyra, quam ſupra oſtendi, inquit. Communi ſenſu planè caret, ἠλίθιον (niſi fallor) intellexit: ueteres. n. quoque grammatici ἠλίθιον, ἀναίσθητον ualere tradunt: nam χρηστὸν ſimpliciorem uocauit, loquebatur autem de illis, qui bona uitio uerterent. Demoſthenes pro Cteſiphonte, Thebanorum ſtoliditatem ſignificare uolens (tardi. n. admodum ingenij illi habebãtur) uerbiſque rẽ amplificare, ἀναλγησίαν et ipſe appellauit.

Καὶ ἕκαστον δὲ ἐκ τῶν παρακολουθούντων, ἀεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον.

Debemus præterea quodlibet ab ijs, quæ ipſum conſequuntur, capere: ut commune

nanq;

huic quoq; parti uidetur λυπτίον repetendum. Nouam autem rationem tradit purgā
di aliquas res aut homines & eorum uitia in laudes conuertendi: cū.n. naturas quaſdam,
atq; habitus animi plura conſequantur, pręcipit, ut è conſequentib. ipſis ſelectu eorū habi-
to, repudiatiſq; prauis, ac reprehenſione dignis cōſequētib. ſumātur, quæ cōmendare p-
ſonas illas aut res poſsint, quas ornare uolumus. Qui igitur (ut in exēplis ipſius maneā)
iracūdi & inſani ſunt, hoc pacto aperti ingenij uocabūtur: qa indoles illas, iracundię ac fu-
rori obnoxias, cōſequitur ſimplicitas morū: niſi.n. aperti in reb. ſuis forent, nō tam facilè
iraſcerentur, neq; leuiori quauis iniuria cōmouerentur, ac ſenſus animi ſui patefacerent:
incōmoda.n. nō parua inde ipſis exoriri poſſunt: ut autē quem uidemus pronum in irā,
poſſumus dicere ſimplicis ingenij: quia hęret, comitaturq; iracundiæ naturæ bonitas,
ita non nulla alia conſequuntur, ut aſperiorib. uerbis honeſtos uiros accipere, & multa
alia peccare in uita: quamuis diuerſa ratione hæc conſequi uideātur. Illa autem cum pra-
ua, uitioſaq; ſint: nec ullo modo alicui laudando accommodata, ſunt relinquenda: &
id, quod optimum pro re nata, indoleq; illa, capeſſendum. Eodem etiam pacto contu-
maciam ſequitur magnificentia, & affectio animi, quę, quod perſonæ ſuæ eſt, ac digni-
tatis, tuetur. Qui nanq; magnifici uiri ſunt, & in inceſſu, reliquiſq; factis ſuis decorem
cuſtodiunt, contumaces uulgo habentur. Παρακολουθοῦντα hic quæ uocet, ipſe ſupra
docuit: quæ ſcilicet alicui adiuncta ſint: poſitoq; illo & ipſa conſequantur: quamuis di-
uerſa ab his etiam, ut copioſius iam expoſitum eſt, conſequentium genera repperian-
tur. Pręter ea autem, quæ breui illic ab ipſo tradita ſunt, in analyticis docuit, defini-
tiones rerum aliquarum, reb. quas euoluunt hoc pacto comitari: ſi nanque homo eſt,
ſequitur animal eſſe, particeps rationis, mortale: ut propria quoq;, ijs quorum propria.
ceu homini, ad riſum natura eum factum eſſe. Sed etiam genera certis ſpeciebus co-
mitantur, ut eidem animal: nec non differentiæ uocatæ, ut quę ſupra in fine explicatio-
neque naturæ hominis poſitæ ſunt, diſtinguentes ipſum à cæteris animantibus: quam-
uis poſteriora hæc duo genera alijs etiam reb. comitentur: cum priora tantum illis ipſis
hęreant. Hæc autem ſunt exempla, quib. in diſſerendi ſtudio utuntur.

Οἷον τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν, ἁπλοῦν.

» De his qui uitia in melius trahunt, agit. Horatius - at eſt truculentior, atque Plus ęquo
» liber: ſimplex fortiſq; habeatur: nam facilè iraſci probi homines, ſimpliciſq; ingenij ſo-
lent. quod etiam in primo de legib. Cicero, cum de Epicureis hominib. loqueretur, af-
» firmauit. Solent enim id quod uirorum bonorum eſt, admodum iraſci. Truculentiorem
igitur appellarat Horatius, qui admodum iraſcatur, ac penè inſaniat: qui tamen à bo-
no, quod ita eius conſequēs eſt, ſimplex poteſt uocari. Quod uero μανικὸν inquit, inſanū
naturaq; furori obnoxium, intelligens, in primo quoq; libro de arte poëtarum eodem
hoc uerbo, uſus eſt, ab acuti ingenij uiro, aut in furorem prono poſſe cōmodè pertracta-
ri ſtudium illud affirmās: nec non in luculento etiā illo problemate de atra bile, ubi inquit
eos, qui copia bilis, & illius quidem calidæ, abundant, inſanos & ingenioſos eſſe. Pla-
» tonis quoq; in Charmide uerba ſunt. χαιρεφῶν δ' ἅτε καὶ μανικὸς ὤν, ἀναπηδήσας ἐκ μέ-
σου, ἔθει πρός με. Motus autem celeres eſſe furentium, atq; inſanorum (quod ſignifica-
re illic Plato uidetur uoluiſſe) Ariſtoteles quoq; alio in problemate docet, ubi eodem
ipſos nomine appellat.

Καὶ τὸν αὐθάδη, μεγαλοπρεπῆ, καὶ σεμνὸν,

Iidem etiam, qui uitia in uirtutes uertent, contumacem hominem dicent magnificum
ac grandem: grandem enim non ſemel Cicero uocauit, quem Gręci σεμνὸν: uel σεμνὸν,
qui neſcio quid auguſti diuiniq;, in ſe habeat. Hinc (ut puto) Athenienſes truculentas
deas, furias, εὐφημισμοῦ gratia, σεμνὰς θεὰς appellabant.

Καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς, ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας.

Valet etiam multum ad homines ornandos, culpaſq; minuendas, qui nimium alicuius
rei habeant, dicere mediocr[…]m illam tenere, ac denique è ſummo ad medium eos reuo-
care: exuperantiam enim uitium eſſe conſtat, in medio uirtutem ſedem habere. ut rem
autem magis explanet, exempla adiungit.

οἷον τὸν θρασὺν, ἀνδρεῖον· καὶ τὸν ἄσωτον, ἐλευθέριον.

Cicero in partitionib. penè hunc locum tranſtulit, ſingula certè uerba expreſsit. Et li-
» beralitatem effuſio, & fortitudinem audacia imitatur.

δόξεται γὰρ τοῖς πολλοῖς.

Si audacem, fortem: prodigum, liberalem appellaris, facilè in errorem induces imperitos, qui hæc diſtinguere non poſſunt: nec nouerunt, qua in re diſcrepet audacia, à fortitudine: effuſio, à liberalitate. ad multitudinem autem, in conuentuq́; imperitorum hę orationes habebantur: ἄσωτον appellare Ciceronem luxurioſum, è ij. de finib. perſpicuum eſt, quamuis Græcum etiam uerbum & eodem in libro, & in iij. de natura deorum uſurpet. Sed prodigos idem etiam appellat, qui ſunt nimij in pecunijs profundendis: nec ipſe tantum ἀσώτους, turpib. uoluptatib. libidinibuſq́; deditos ualere exiſtimauit, ſed Græci quoq́; paſsim ita luxurioſos uocabant: non enim ſimplex erat huius uerbi intellectus. cuius cauſam Ariſtoteles in iiij. libro de morib. ad Nicomachum reddidit. Qui. n. largos ſumptus faciunt, plerunque in gutturis uentriſq́; uitijs & alijs obſcœnis uoluptatib. perditi ſunt, & dum eas auidè ſectantur patrimonium effundunt.

καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας· εἰ γὰρ οὗ μὴ ἀνάγκη κινδυνευτικὸς, πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειεν ὅπου καλὸν, καὶ εἰ προετικὸς τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις.

Aliud etiam tecum faciet, ac rationē tuam adiuuabit: fallacia enim huiuſcemodi ineſt: arbitrantur nanque hoc ab eximia quadam uirtutis ui proficiſci, quod qui pericula etiā non neceſſaria ſubeant, multo magis cum res poſtularit: pręclarūque aliquod facinus ac dignitatis plenum facturi ſunt, pro ſalute aliorum ſe ac caput ſuum periculis obiecturi ſint. eadem cauſa falsò exiſtimatur ab illis eſſe quod rem familiarem non nulli temerè effundant: credunt enim admirabilis cuiuſdam benignitatis indicium eſſe: nec poſſe fieri putant, ut qui in epulis, ludiſque pecunias profundant, non ſuis etiam facultatibus tenuitatem amicorum ſuſtentaturi ſint, & in multis honeſtis rebus ipſis opitulaturi. Duob. autem modis decipitur uulgus imperitorum ab oratoribus, qui hoc loco utūtur: ſiue quod audaciam, fortitudinē eſſe credit: & effuſionem, liberalitatem: ſiue quamuis intelligat nō rectè facere audacem, cum temere pericula nulla honeſta de cauſa ſubit, neque etiam laudari tunc meritò poſſe prodigum cum pecuniā improbiſsimis hominib. dilargitur: quia hæc ſigna eſſe putat maximarum uirtutū. Animaduertenda autē diligenter uis eorum uerborum: κινδυνευτικὸν. n. appellat, qui natura moribusq́; paratus eſt ad pericula ſubeunda, ut leui etiam quaque de cauſa maximis ſe offerre nunquam dubitet. ut προετικὸν, qui ingenio tali eſt, ut patrimonium retinere nō poſsit: ſed turpib. etiam & abiectis hominib. nullo diſcrimine perſonarum habito, pecunias maximas dilargiatur.

ὑπερβολὴ γὰρ ἀρετῆς, τὸ πάντας εὖ ποιεῖν.

Non ſignificat hic ὑπερβολὴ nimium, ut plerunque, ſed pręſtantiam, & quod Gręci alio uerbo ὑπεροχὴν uocant. nullo diſcrimine habito (inquit) omnib. prodeſſe, ab exuperantia quadam uirtutis prouenit: ſic enim Cicero in v. libro Tuſculanarū quęſtionum lo-
» cutus eſt. An hoc nō ita fit omni in populo? non'ne omnē exuperantiā uirtutis oderūt?

σκοπεῖν δὲ καὶ παρ᾽ οἷς ὁ ἔπαινος· ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν. οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν.

Quintilianus hunc locum expreſsit: cunque idem quod philoſophus pręciperet, animaduerſum illud antea ab hoc auctore tradit: qui tamen primum Socratem hoc admonuiſſe docet: dixerat enim ille nihil negotij eſſe Athenienſes Athenienſib. laudare. Sed ſi Lacedęmonij fuerint, qui audiunt, ſummo oratore opus eſſe. Res autem tota in ſermone quem Menexenum inſcripſit Plato, expoſita eſt. Quintiliani uerba hæc ſunt. In-
» tereſſe tamen Ariſtoteles putat, ubi quicque laudetur aut uituperetur. nam plurimum
» refert, qui ſint audientium mores. quæ publicè recepta perſuaſio: ut illa maximè quæ
» probant, eſſe in eo qui laudabitur credant: aut in eo contra quē dicimus, ea quæ oderūt.

δεῖ δὲ τὸ παρ᾽ ἑκάστοις τίμιον ὂν λέγειν ὡς ὑπάρχει οἷον ἐν Σκύθαις ἢ Λάκωσιν ἢ φιλοσόφοις.

Hoc etiam omittere non debet, qui bene hoc genus tractare: & quam ornandam rem

ſuſcepit,

ſuſcepit, augere undiq; uult. quod ſcilicet in honore apud aliquam gentem eſt, honore dignum ſua ui dicere. Non nullæ enim artes ac ſtudia in pretio ſunt quibuſdam in locis, quæ alibi deſpiciuntur, & in nulla reliquorum hominum exiſtimatione ſunt. præclarius autem eſſe quod ſua ui tale eſt, quam quod iudicio hominum, conſtat; addit autem, ut cui honor habetur apud Scythas aut Laconas, ut apud omnes abſoluteq; τίμιον proponere: & ut apud gentem aliquam ac populum, ita etiam hominum genus atque ordinem. uniuerſosq; demum qui iiſdem ſtudiis tenentur: iiſdem enim plerunq; opinionib. imbuti ſunt. Iſocrates quoque uidetur hoc uerbum eodem pacto cepiſſe, cum in proœmio laudationis Helenæ inquit. πολὺ καταδεέστερον τῶν ὑπαρχόντων ἅπαντες εἰρήκασι. non potuerunt penitus naturam eorum exprimere. ac multo deterius quàm res illę ſint, de ipſis uerba fecerunt.

Καὶ ὅλως δὲ, τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν: ἐπείπερ δοκεῖ γειτνιᾶν.

Demumq;, ut facilius quoduis ornes, quod honore dignum eſt, de eo ut de honeſto loqui: & grauiore hoc nomine ipſum appellare: id enim eſt traducere τίμιον ad καλόν. Hoc autem nullo negotio propter uicinitatem (inquit) facere poteris: non magnum. n. interuallum inter ipſa interiectum eſſe creditur. Idem tamen omnino illa non eſſe tradit hic apertè Ariſtoteles: ſi enim idem forent, non oporteret alterum quaſi loco mouere, & ad alterum comportare. Nec tamen me latet interpretem librorum de animo, qui Simplicius nunc eſſe exiſtimatur, cēſere res honeſtas & honorandas eaſdem eſſe re: cogitationeq; tantum inter ſe differre. Arbitratur enim ille omne quod honore dignum eſt, honeſtum etiam eſſe: contraq; omne quod honeſtum, idem quoq; honore dignum: honeſtum autem dici ea ratione qua amabile eſt & allicit animos hominum, ut propter ſe expetendum: honorandum uero quod habeat in ſe granditatem, ac præſtet multis aliis reb. ut concedant ipſi atq; inferiora ſe fateantur, cuncta quib. illud eſt τίμιον.

καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον. οἷον εἰ ἄξια τῶν προγόνων: καὶ τῶν προϋπηργμένων.

Quęcunque etiam quempiam decebant: atque ab eo, ut generi: ac diſciplinæ factisq; ipſius conuenientia expectabantur, honeſta illi ſunt. Rem autem explanare uolens, inquit. ceu ſi geſſit res dignas maiorib. ſuis, & quæ reſpondeāt ueterib. ipſius laude dignis,
» factis. Quintilianus libro ii. Ante hominem patria ac parentes maioresq; erunt. quo-
» rum duplex tractatus eſt: aut enim reſpondiſſe nobilitati, pulchrum erit; aut humilius, genus illuſtraſſe factis. Reſpondere igitur nobilitati maiorum dixit, quod Ariſtoteles hic ἄξια τῶν προγόνων ποιεῖν. προϋπηργμένα uero uocat, res antea uirtute alicuius ſtudioque poſſeſſas. laudes, quas ſibi quiſpiam labore ſuo comparauerit. Demoſthenes pro Cteſiphonte, ὑπάρχοντα uocauit res prius acquiſitas hoc pacto, à priuatis hominib. ciuitatibuſque, ac præterita denique facta: adſunt enim iam ipſa & in poſſeſsione reliquorū bonorum numerantur, inquiens: καὶ γὰρ ἀνδρὶ ἰδίᾳ: καὶ πόλει κοινῇ, πρὸς τὰ κάλλιστα τῶν ὑπαρχόντων ἂν δεῖ τὰ λοιπὰ πειρᾶσθαι προστιθέναι.

Εὐδαιμονικὸν γὰρ καὶ καλὸν τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμήν.

His uerbis cauſam huius rei reddit: &, cur id honeſtum ſit, docet: eſt enim beatum inquit honeſtumq;, parto iam honori honorem aggregare. unde intelligere licet uoluiſſe ipſum res, quas ſupra ſignificauit, præclaras & honore dignas fuiſſe: tam enim ὑπάρχοντα ſunt res turpes, quàm honeſtæ: improba enim quoq; facta, ac maculæ ſuſceptæ in uita uocari ita poſſunt.

Ἢ ἂν παρὰ τὸ προσῆκον, ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον.

Aut ſi quippiā etiā egit pręter id, quod decebat: in meliorē tū partē & honeſtiorē. Neceſſario autem addit, ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον: poteſt. n. facere aliquis παρὰ τὸ προσῆκον, ἐπὶ τὸ χεῖρον, ideſt in peiorē partē ac deteriorē: cuius culpę Thais in Eunucho inſimulat
» Chæreā his uerbis. Non te dignū Chærea feciſti: nam ſi ego digna hac contumelia ſum
» maximè, at tu indignus qui faceres tamē. Idem comicus uidetur, quod Græcis eſt παρὰ τὸ προσῆκον, expreſsiſſe, cum induxit ſenem ita loquentem. Labori meo non parcens.

habito, danda eſt opera, ut oſtendamus eum, quẽ laudamus, re diligenter prouiſa, electio neque feciſſe. Illa autem prima, ut certa ponit: ex quib. hoc quod adiungit, manifeſtò conſequitur: adiungit. n. & eſt ἀπόδοσις illius ἐπεὶ, enitendum eſſe ut oſtendatur, re antea diligenter perſpecta: ſumptoq; meliori ac peiorib. reiectis, eum egiſſe.

χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα.

Vt facilius probetur quiſpiam non temerè & caſu, ſed adhibito iudicio ac ſelectione rerum feciſſe, proderit multumq; ualebit, uideri id illum erebrò feciſſe: quæ enim ſępenumero fiunt, non fortuitò accidere exiſtimari poſſunt: fortuna enim & caſus non uerſantur in rebus, quæ plærunque fiunt.

Διὸ καὶ τὰ συμπτώματα, καὶ τὰ ἀπὸ τύχης, ὡς ἐν προαιρέσει, ληπτέον.

Quomodo imponere poſsimus ijs, qui audiunt, docet: omnia enim tentare conceditur oratori, ut faciat fidem. Colligere igitur debemus ſiquid etiam caſu, fortèque rectè ab eo unquam factum eſt. Ea autem de cauſa cupiebat C. Caſsius ueteres quaſdam ſuas cogitationes, dignitatis plenas, quarum conſcius erat M. Cicero ab ipſo diuulgari, ut, quæ poſtea honeſtè feciſſet, conſilio ac ratione facta uiderentur. Hęc uerba Caſsij ipſius
» ſunt in epiſtola, quam ſcripſit ad Ciceronem. Vt hæc nouiſsima noſtra facta, non ſubita,
» nec inconuenienna, ſed ſimilia illis cogitationib. (quarum tu teſtis es) fuiſſe iudices. Quæ autem συμπτώματα uocat, & quæ ἀπὸ τύχης extare dicit, ita inter ſe diſcrepant. σύμπτωμα eſt, cum quopiam aliquid agente, & quod nihil ad rem quæ interuenit, faciat, extrinſecus quidpiam excitatum, contingit. exempli grana deambulante illo ſolem deficere: ἀπὸ τύχης uero, cum quopiam aliquid agente alicuius rei gratia, aliquid ex eo actu præter propoſitum euenerit. ut ſcrobem facientem ut arborem ſerat, theſaurum defoſſum inuenire.

ἂν γὰρ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως.

Vtilitatem huius tei oſtendit, inquiens. Si enim multa atque his, quæ laudamus ſimilia, prolata fuerint, ſignum uirtutis illa eſſe uidebuntur: ideſt indicare occultam uirtutem, unde manent: atque inde omnino proficiſci: &, ut uirtutis, ita etiam electionis, nota erunt. multa autem, quia unum aut alterum eam uim non haberent, ut credi prima illa ea de cauſa, facta conſilio deberent: fortuito enim tam pauca eodem pacto euenire potuiſſent. Similia uero, quia diſsimiles res, multæ etiam facilè credi poſſent, caſu rectè geſtæ eſſe.

ἔστι δ' ἔπαινος, λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς.

Aphthonius quoque ſophiſta ἔπαινον definijt, atque ἐγκώμιον: &, quid inter ſe diſtare putet, expoſuit: copioſius autem Menander rhetor, qui cum plures diuerſorum definitiones attuliſſet, hanc etiam laudis ijsdem uerbis expoſuit. quamuis auctoris ipſius mentionem nullam fecerit. nam, quod ad alterum pertinet, ait. ἐγκώμιον δὲ λόγος ἐμφανίζων πράξεις καλάς. Laus igitur (inquit Ariſtoteles) eſt oratio, quæ aperit, & ignotam alijs, declarat, magnitudinem uirtutis. λόγος autem genus ipſius eſt. quod & ex hoc loco manifeſtò percipitur, & ab Alexandro quoque traditũ eſt: cuius hęc uerba ſunt
» in. iiij. librum Topicorum. ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος, γένος ὢν τοῦ ἐπαίνου. & quæ ſequuntur.

Δεῖ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύναι, ὡς τοιαῦται.

Vt abditam uirtutem ſignificare detegereq; laus queat, & ille, qui laudatur, optimo eo habitu credantr eſſe ornatus, demonſtrare oportet facta ipſius à uirtute profecta. eo autem hic uerbo uſus eſt, à quo genus ipſum, de quo nunc agit, nominatum eſt: ἐπιδεικτικὸν enim uocatur.

τὸ δ' ἐγκώμιον τῶν ἔργων ἐστίν.

Laudationem ἐγκώμιον appellarunt Latini. rationem eius nominis explicauit Aphthonius: dictum enim uult. quod ἐν κώμαις, ideſt pagis, priſcis temporib. haberi orationes hę ſolitę ſint, quæ præclarè facta alicuius ac laudes continerent. alię tamen plures à ue-

terib. grammaticis afferuntur: κώμην enim quoq; urbis partem: locumq; intra mœnia eſſe docuit Pollux, à qua & κώμιον appellatum & ἐγκώμιον, putauit, quod canere morem haberent, cum uictoriam conſecuti forent.

Τὰ δὲ κύκλῳ εἰς πίστιν.

Quę κύκλῳ uocet, ipſemet declarat: ut honeſtis parentib. natum eſſe: ſanctè domi educatum: bonam diſciplinam à magiſtris accepiſſe: & huiuſmodi alia, quæ quaſi orbem conficientia & rem cingentia, ad comprobandam illam aſſumuntur. Eodem pacto locutus eſt in iij. libro de morib. ad Nicomachum, cum finem fortitudinis ſuauem propter ſe eſſe diceret: omnem tamen uoluptatem, quæ inde percipitur, extingui ac deleri à rebus, quæ longè ab ea uirtute abeſſe non poſſunt, ſed tanquam ipſam undiq; circũſtant. Sunt autem ea, pericula, labores, uulnera, neces, ſine quib. uirtus illa non exer-
» cetur. Verba ipſius hæc ſunt. οὐ μὴν ἀλλὰ δόξειεν ἂν εἶναι τὸ κατὰ τὴν ἀνδρείαν τέλος, ἡδύ: ὑπὸ
» τῶν κύκλῳ δὲ ἀφανίζεσθαι.

Οἷον εὐγένεια, καὶ παιδεία.

» Cicero in partitionib. penè hunc locum expreſsit. Sed in toto quaſi contextu oratio-
» nis hæc erunt illuſtranda maximè: quemadmodum quiſque generatus: quemadmo-
» dum educatus: quemadmodum inſtitutus moratusq; fuerit.

Εἰκὸς γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθούς: καὶ τὸν οὕτω τραφέντα, τοιοῦτον εἶναι.

Veriſimile enim eſt è bonis parentib. naſci, bonos filios, atq; ita eductum, huiuſcemodi eſſe, ac reſpondere educationi, curæque in eo inſtituendo, ſuſceptæ. Horatius in
» iiij. libro carminum, exemplo quoq; multarum beluarum hoc confirmat. Fortes crean
» tur fortib. et bonis. Eſt in iuuencis: eſt in equis patrum Virtus: nec imbellem fero-
» ces Progenerant aquilæ columbam. In primo quoque libro de rep. (inquit) uulgo homines exiſtimare quemadmodum homo, ex homine: & belua, è belua procreetur, ita ex probis parentib. probum filium generari: referri uero hoc, ad nobilitatẽ: ut quod ſequitur, ad inſtitutionem, apertum eſt.

Διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας.

Confirmat hoc (inquit) mos & inſtitutum noſtrum: conſueuimus enim accurata oratiõe ornare eos, q quippiã iam geſſerũt: quod declarat ἐγκώμιον eſſe τῶν ἔργων. Id etiã in I. libro de morib. ad Nicomachũ, ꝓtulit, ubi quęrit utrũ laude an honore digna ſit uita bea-
» ta: nõ nulla.n. tangit, quæ his quæ hic tradũtur, mirificè conueniunt. ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος (in
» quit) τῆς ἀρετῆς: πρακτικοὶ γὰρ τῶν καλῶν ἀπὸ ταύτης: τὰ δ' ἐγκώμια τῶν ἔργων: ὁμοίως καὶ τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν: uocauit autem ambobus his locis ἔργα, facta πράξεισq;. Planum enim eſt facta, quæ à uirtute proficiſcuntur, non eius eſſe generis, quæ uiſuntur ac permanent. Eos autem qui ita quippiam geſſerunt, manifeſtò docet exornari, & ἐγκωμίοις
» celebrari. In ij. quoque libro de morib. ad Eudemum idem tradidit. ἔτι δ' οἱ ἔπαινοι τῆς
» ἀρετῆς διὰ τὰ ἔργα: καὶ τὰ ἐγκώμια τῶν ἔργων: καὶ στεφανοῦνται οἱ νικῶντες, ἀλλ' οὐχ οἱ δυνάμενοι
» νικᾶν μὴ νικῶντες δέ. Eſt igitur commune uocabulum ἔργον. & his quæ reſtant ac conſpici poſſunt, & his quæ prętereunt, & intelligentia tantum comprehenduntur. Eandem enim rationem eſſe puto diuturnorum operum, quæ proprio nomine ἔργα uocantur. Cum enim illa quoq; ſi eximia ſint, ab habitu animi proficiſcantur, cui meritò laus tribui debeat: quia tamen adhuc ignoretur, non antè celebratur, quàm illa conſpecta fuerint. Simulacro autem Iouis uiſo, præclaris que alijs ipſius operib. rectè Phidias celebrari potuit: qui antea quoque multis laudib. latus eſſet, ſi intelligi ab hominib. potuiſſet Phidiam eum habere.

Τὰ δ' ἔργα σημεῖα τῆς ἕξεως ἐστίν.

Hic quoque ἔργα manifeſtò complectitur πράξεις: factaq;, quę ab aliqua uirtute proueneri. Docet autẽ eos, qui laudationẽ alicuius conficiãt, ſpectare quæ geſſerit, nõ tantũ reb. ipſis delectatos, ſed q̃a indicio illę argumẽtoq; ſint uirtutis, quę in ipſis uigeat: uirtus

.n. eſt

.n. eſtquę nos maximè capit: quod multa huiuſcemodi efficere poteſt: nã uirtus etiã ipſa ob id amatur, quia multa pręclara & honeſta facta gignit. In problematibus quoque, ubi, quæ harmonię ſunt, quęrit, inquit: αἱ δὲ πράξεις, ἤθους σημασία ἐστί. Significant nobis demonſtrantq; naturam atque indolem alicuius, facta ipſius.

ἐπεὶ ἐπαινοῦμεν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν εἶναι τοιοῦτον.

Quia non parum homines ornare ſe intelligunt, quos laudant: nec effundere hunc honorem temerè uolunt, diligenter animaduertunt quibus laudes tribuant: &, ne facilè fallantur, eos tantum laudant, qui pręclarum aliquod ac memorabile facinus fecerunt, nec tamen, ſi ab ipſis quęratur, eos tantum laude dignos putant, qui iam fecerũt, ſed qui eo habitu animi ſunt, ut cum occaſio detur, rectè ſtrenueq; facturi ſint. uerum, quia ſimulant ſępe homines, ne indignos laudent uerentes, morem habent laudare, quos ſciunt iam honeſtè ſe ſtrenueq; in aliquo negotio geſsiſſe.

μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμὸς, αὐτοῖς μὲν, ταυτά: τούτοις δὲ, οὐ ταυτά.

Quattuor nomina in conſuetudine Gręci ſermonis ſunt ἔπαινος, ἐγκώμιον, μακαρισμὸς, εὐδαιμονισμὸς. De duorum primorũ ui, antea locutus fuerat: de reliquis nunc diſſerit: ante omniaque docet res, quæ ipſis ſignificantur, inter ſe nulla in parte diſcrepare, ſed unum idemque ualere μακαρισμὸν & εὐδαιμονισμὸν: ſuperiorum tamen illorum notiones horum diſsimiles eſſe: ideſt laudis & encomij.

ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τὴν ἀρετὴν, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς, περιέχει ταῦτα.

Quid diſcriminis ſit inter εὐδαιμονισμὸν, ἔπαινον, & ἐγκώμιον docet (nihil enim prohibet hæc uerbis Gręcis appellare) affirmatque ſuperiorem eſſe dignitate εὐδαιμονισμὸν: complectique eum, ἔπαινον atque ἐγκώμιον: non ſecus ac εὐδαιμονία ipſa, beatitudoque uirtutem complectatur. Animaduertendum autem eſt ipſum ſtatim quod ſupra expoſuerat, ſeruare: tradiderat enim μακαρισμὸν & εὐδαιμονισμὸν unum idemque eſſe. quare, altero relicto, dicit εὐδαιμονισμὸν in ſe clauſam & laudem, & laudationem habere. μακαρίζειν, uel εὐδαιμονίζειν eſt beatum aliquem ac felicem appellare. Terentius ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ, cũ induxit Bacchidem meretricem ita Antiphilam alloquentem. Equidem te mea Antiphila laudo, & fortunatam iudico, uim horum uerborum (niſi fallor) expreſsit. Sententia (ut opinor) hæc eſt. cum uerè quempiam felicem dicimus, neceſſariò laudes ipſius in eo complectimur, & quaſi de rebus ab ipſo rectè factis integram orationem habemus, quod ἐγκώμιον dicitur: quę enim perſona capax eſt, ut ita dicam, εὐδαιμονισμοῦ, illa eodẽ tempore ἐπαίνῳ ornatur, &, quod maius etiam eſt, ἐγκωμίῳ. uerba igitur illa καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς περιέχει ταῦτα, hoc ſignificant: ταῦτα enim, ut oſtendi, ἔπαινον & ἐγκώμιον uocat, de quibus ſupra diſſeruerat. argumento autem ab analogia ducto hoc probauit: ut enim (inquit) felicitas neceſſariò uirtutes in ſe continet, ita & εὐδαιμονισμὸς neceſſariò & laudem in ἐγκώμιον includit. maius autem quid, pręſtantiuſque eſſe εὐδαιμονισμὸν laude, declarat etiam ipſe in primo libro de moribus ad Nicomachum. Cum enim pręſtantiſſimam deorum naturam non laude ornare moris ſit, ſed beatam undique prædicare: ut homines etiam, qui diuina in ſe bona habeant: uis huius rei, & quantopere pręſtet ſuperiori, liquidò intelligitur.

ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος, ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί,

Quod nunc præcipit, huiuſcemodi eſt: demõſtratiuum dicendi genus habere hanc partem communem cum deliberatiuo: ut ex pręceptionibus laudationes fieri poſsint: contraquè, non ualdè uerbis immutatis, laudationes in præceptiones conuerti. Ipſe quomodo hæc uerborum commutatio fieri debeat, exponit.

ἃ γὰρ ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἂν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει, ἐγκώμια γίνεται.

Non omnia, quæ aliquibus conſilia dantur, conuerti in laudem poſſe dicit: dantur .n. quoq; conſilia praua ac nefaria. ſed quę utiliter quiſpiam pręcipiens, & ad uitam honeſtè ducendam dirigentia, ſuadet facere: hoc enim eſt ὑποθέσθαι. Non cuncta igitur, ad quæ impellunt, ſed recta tm̃ pręcepta transferent in laudem: & hoc eſt, in quo cõueni

unt inter ſe laudes ac ſuaſiones, quæ multis reb. diuerſę ſunt, ac diuerſos etiã fines habẽt.

Ἐπεὶ οὖν ἔχομεν ἃ δεῖ πράττειν καὶ ποῖόν τινα εἶναι, δεῖ ταῦτα, ὡς ὑποθήκας λέγοντας, τῇ λέξει μετατιθέναι καὶ στρέφειν.

Quia (inquit) iam uirtutes hominum explicatę ſunt: quęque oporteat probum, utilẽque reipub. ciuem agere: quibuſque moribus ipſum informatum eſſe deceat: tenemus (quæ cognitio laudibus alicuius celebrandis accommodata eſt, ac formam illam conficit) cum hæc ipſa, ut præceptiones tractare uolumus, oportet aliquantulum illa uariare, quod ad uerba tamen potius, quam ad ſentẽtiam eorum ualeat. tranſpoſitis autem ipſis cõtortiſque, & ex laudatione pręceptio, & ex pręceptione laudatio cõformabitur.

οἷον ὅτι οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι᾽ αὑτόν. οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν ὑποθήκην δύναται.

Cum exemplo rem explanare uellet, hoc poſuit: ut non decet magnos ſpiritus gerere ob bona, quę accepta ſunt à fortuna, uerum ob illa, quæ poſita in ſe ipſo ſunt: ita enim conformata (inquit) hæc ſententia, præceptionem ualet.

ὡδὶ δ᾽ ἔπαινον. μέγα φρονῶν οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς δι᾽ αὑτόν.

Hoc autem modo laudem refert: Magnos gerens ſpiritus nõ ob ea, quæ beneficio fortunę obtinuerat, uerum ob ea, quę in ſe conſtituta habebat. Exemplum uerò ab Iſocrate acceptum uidetur: ipſius nanque hęc uerba ſunt in luculenta illa oratione, qua Cypri regem, Euagoram mortuum ornauit. μέγα φρονῶν οὐκ ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῖς δι᾽ αὑτὸν γιγνομένοις ἀγαθοῖς.

ὥστε ὅταν ἐπαινεῖν βούλει, ὅρα τί ἂν ὑπόθοιο καὶ ὅταν ὑποθέσθαι, ὅρα τί ἂν ἐπαινέσειας.

Præceptum dat, quod aperit quomodo tractari res debeat. & ex altero in alterum genus tranſiri. Quare (inquit) cum tibi proponis quempiam laudandum, tecum ipſe cogita, ſi tibi danda forent alicui pręcepta ad uitam honeſtè degendam, quid nam ei potiſsimum præciperes: contraque cum præceptiones dare uis attende, ob quę nam facta aliquẽ laudares. quod ſi hoc diligẽter animaduerteris, nunquã laboraris, ſed facilè utrique muneri ſatisfacies; tãta eſt affinitas, cõiunctioque horũ diuerſorũ, generũ hac una in re.

Ἡ δὲ λέξις ἔσται ἀντικειμένη ἐξ ἀνάγκης· ὅταν τὸ μὲν, κωλύον· τὸ δὲ, μὴ κωλύον, μετατεθῇ.

Dictio ſanè ipſa & elocutio neceſſariò contraria erit, cũ id, quod immutatur ex uetante in non uetans, conformatum fuerit: ut in ſuperiore exemplo contigit: cum.n. ſententia illa, ut ſuaſio pręceptioque prolata fuit, prohibebat: aiebat enim non oportere quenquã ualdè ſibi placere ob ea commoda, quę beneficio fortunę conſecutus foret: cum uero ut laus, non uetabat aut prohibebat. In huiuſcemodi igitur rebus fieri non poteſt, quin locutio oppoſita ſit: altera enim negat: altera ait:

χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς. οἷον εἰ μόνος ἢ πρῶτος ἢ μετ᾽ ὀλίγων ἢ καὶ ὁ μάλιστα, πεποίηκε· ἅπαντα γὰρ ταῦτα καλά,

Licebit etiam (inquit) multis uti eorum, quę amplificandi uim habent, ut ſi ſolus uel primus id geſsit: aut paucos habet eius facti ſocios, aut etiam potiſsimum ipſius in eo uirtus enituit: cuncta enim hęc honeſta & dignitatis plena. Hanc etiam partem accuratè pertractat auctor rhetorices ad Alexandrum. Quintilianus quoque manifeſtò hinc ſententias illas expreſsit. Dum ſciamus gratiora eſſe audientibus, quę ſolus quis, aut primus, aut certè cum paucis, feciſſe dicetur. Si quid prętcrea ſupra ſpem, aut ſupra expectationem. Cum igitur res pręſtabiles ſua ui, magnitudineque non habebunt oratores, hoc pacto extollere illas amplificareque poterunt: hęc enim omnia uim habent augendi: unde αὐξητικὰ uocata ſunt.

Καὶ τὸ ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν· ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον.

Non parum quoque res ita augentur, ſi doceas quem laudas & temporibus illis præclarum id facinus feciſſe, cum tale auxilium ab nemine alio expectabatur: & occaſionẽ

etiam

etiam nactum cum plurimum id prodeſſe poſſet, hoc eſt, niſi fallor, à temporib. & opportunitate, occaſioneque rem aliquam augere. Sed, ut in alio genere uirtutis id explicemus, ſi qui benignè cuipiam fecit, liberalitate ea uſum docemus difficillimis temporibus. cumq; ille premeretur egeſtate omnium rerũ, aut duceretur à creditoribus, augemus beneficiũ eodẽ; pacto & a tẽporibus:, & à cardine illius negotij adminiſtrandi. Hęc autem (inquit) huiuſcemodi ſunt. Si id factum eſt contraq; expectari poterat, ac maior pars hominum feciſſet :; In communi. n. difficultate pecuniæ uidemur ſine culpa deeſſe poſſe laboranti: non pauciq; in perditis ipſorum rebus, tunc deſerunt amicos.

Καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκε· μέγα γὰρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἂν δόξειε.

Auget etiam laudem alicuius ſi oſtendere poſſumus, crebrò eum idem rectè feciſſe: magnum. n. & arduum eſt rem aliquam præclaram ſæpe ad exitum perduxiſſe,; nec uideri poteſt id temerè caſuq; factum: fortuna. n. quæ leuis inconſtansq; eſt, non eidem, ſemper ſe comitem præbere, & eius praua cõſilia dirigere, ſolet. de hoc etiam ſupra diſſeruerat, cum quę inconſideratè geſta ſunt uideri poſſe (inquit) conſilio facta, ſi ſępenumero facta demonſtrentur.

Καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα, διὰ τοῦτον εὕρηται καὶ κατεσκευάσθη.

Amplificat quoque uirtutẽ alicuius, ſi quæ, ut incitent homines ad pericula ſubeunda: ad labores ſuſtinendos: ad honeſtum aliquod ac pręclarum facinus imitãdum, aut eos, qui hæc fecerint, ornant, inuenta ſunt ad eum ipſum ornandum: nec ante, quàm ille hoc auderet, fuerant: declarãt. n. homines mirificè eo facto delectatos eſſe, ac iudicaſſe rem illam utilem ac ſalutarem fuiſſe, poſtquàm ipſis in mentem uenit nouis rationib. alios ad ea aggredienda cum uſus uenit, hortari atq; impellere. Διὰ τοῦτον autem accuſandi caſu, ut in manu ſcriptis legitur, omninò legendum eſt: nã excuſi antea generandi, τούτων perperam habebant. Poſterius uerbũ ad res, quę manu alicuius factę ſint, pertinet: tanq; . n. de fano & huiuſcemodi monimento prolatum eſſe uidetur. Cum prius & his, & illis quæ ingenio etiam fabricata ſunt, ſignificandis, commune ſit. Quę adiungit, exempla quoque hoc declarant: laudatio. n. quę antea ignota erat, inuenta eſt, quę ornaret Hippolochum: & ſtatuę Harmodio, & Ariſtogitoni poſitę, atq; erectę ſunt: cum moris non eſſet antea, imaginib. ſtatuiſq; facta hominum celebrare.

Καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη· οἷον εἰς Ἱππόλοχον.

In hiſtoriam hanc nunq; incidi: nec, quid geſſerit Hippolochus, accepi ut tanto honore primus afficeretur: laudesq; ipſius publicè dicerentur: neceſſe. n. eſt ingens eius beneficium fuerit, poſteaquam rei, deinde multum frequentatæ: in tantoq; ſemper pretio habitæ, primus aditum aperuit. Pręterea, quem Hippolochum ſignificet, neſcio. Hippolochi cuiuſdam Theſſali, quem amauit Lais Corinthia, mentionem fecit Plutarchus in commentario, cuius index ἐρωτικός.

Καὶ Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι.

» Thucydides in vi. libro hiſtoriam narrat. Plinius libro xxxiiij. Athenienſes neſcio an
» primi omnium, Harmodio & Ariſtogitoni tyrannicidis, publicè poſuerunt ſtatuas. Antiphontis autem nobilis oratoris uox celebratur: qui Syracuſis in conuiuio cum quæreretur, quod optimum ęs eſſet, multiq; multa dixiſſent, ipſe ſententiam rogatus acutè inquit, ex quo Harmodio & Ariſtogitoni ſtatuę factę ſunt. quod, cum ad aures ſæuiſſimi regis Dionyſij perueniſſet, cauſa interitus Antiphonti fuit. In hos etiam Simonides.
» Ἦ μέγ' Ἀθηναίοισι κλέος γένεθ' ἡνίκ' Ἀριστο- γείτων Ἵππαρχον κτεῖνε καὶ Ἁρμόδιος. Qui uerſiculi ipſius apud Hephęſtionem in Enchiridio leguntur, ubi doces omnem uerſum integro perfectoq; uerbo terminari debere: & qui hoc non ſeruent, uitio non uacare: ut prior hic Simonidis.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων.

Eodem modo (inquit) res ſe habebit in contrarijs: cum. n. quempiam aut ſolum, aut primum, aut cum paucis flagitium admiſiſſe oſtendemus, turpitudinem ipſius ualdè au-

gebimus: Reliquaq; oĩa, quæ locis ſuperiorib. ꝓceptis cognitu facilia ſunt: quę.n.ſi rectũ fuit factum, magis decorant, eadem ſi improbum illud extitit, fœditatem hominis augẽt. Hoc, quod nunc breui indicauit Ariſtoteles, ſignificauit Quintilianus, cum inquit. Qui » omnis etiam in uituperatione ordo conſtabit, tamen in diuerſum. Multa idẽ etiam exẽpla his reb. explicandis accommodata adiunxit.

κἂν μὴ καθ' αὑτὸν εὐπορῇς, πρὸς ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν.

Quod ſi eximias aliquas uirtutes, ipſum illum, quem laudamus per ſe ſe habuiſſe, nõ facile oſtendere poſſumus: nec etiam pręclara ulla rectaq; admodum in uita feciſſe, ut in perſona eius manentes, abundemus copia argumentorum, non inutile erit cum alijs cõferre: ex aliorum nanq; collatione hæc creſcent: habet.n.hanc uim comparatio, ut res maiores ope illius uideantur, ac facilius quoq; cognoſcantur. quod Cicero etiam in ora» tione pro lege Manilia his uerbis declarauit. Sed ea magis ex aliorum cõtentione, quã » ipſa per ſe ſe cognoſci, atq; intelligi poſſunt. Cum autem ſtatim addat Iſocratẽ hoc frequentaſſe, in panathenaico hoc ipſum facere manifeſtum eſt: ubi etiam id fieri oportere, cum laudatio alicuius rei inſtituitur, docet: nec poſſe quicquam exquiſitè, recteq; laudari, niſi hæc ratio adhibita fuerit: ac ſimilib. etiam quibuſdam id uerum eſſe confirmat. Vt inquit & purpuram & aurum inſpicimus ac probamus, alia eiuſdem generis propè collocantes, quę & ſpeciem ſimilem habeant, & pretij eiuſdem ęſtimentur, ita quoq; ciuitatib. conferre ciuitates oportet, non magnas paruis: neq; parere alijs ſolitas ſolitis imperare, ſed parem aſſimilemq; poteſtatem habentes: & quę copioſius ornatiusq; in eam ſententiam exponit. unde etiam elicitur uidiſſe illum quod hic quoq; pręcipit Ariſtoteles, oportere conferri quod laudare uolumus, cum eximia aliqua, magnoq; in honore habita re. Cum autem hic εὐπορῆσαι inuentionem copiamq; argumentorum ſignificet, idem quoq; elegans ſcriptor eodem loco εὐπορίαν, eiuſdem rei ubertatem appellauit, ubi admonet prudenter oratores, ne omnia, quę in mẽtẽ ueniunt de aliqua re, dicere uelint, ſed ea tantum, quę illic opportuna ſunt, ac modum deniq; ſeruare ipſos iubet.

ὅπερ Ἰσοκράτης, ἐποίει διὰ τὴν συνήθειαν τοῦ δικολογεῖν.

In tam uaria, quam inueni ſcriptorum etiam librorum lectione, uel cõtraria potius inter ſe, quid certi afferam de integritate ipſius non habeo. quare cuncta cum fide commemorabo, ac quid ſentiam de tota hac re aperiam: ſuſpicioneſq; omnes meas in utrãq; partem indicabo. Scripti igitur cuncti, quos uidi, uno excepto, συνήθειαν habẽt: antiquiſſ.n.liber ſolus ἀσυνήθειαν: quæ lectio etiã in excuſos quoſdã manauit: cũ Aldinũ exẽplar, συνήθειαν, alijq; nõ nulli retineant. In uetere aũt tralatione ueſtigia utriusq; lectionis apparent: ſic.n.illic legitur: propter conſuetudinẽ, & inconſuetudinẽ: auctor nanq; ipſius (ut opinor) cũ diuerſitatẽ hanc ſcripturę repperiſſet: nec utra earum uerior eſſet iudicare poſſet, utranq; expreſſit. Quæ ad lectionis uarietatem pertinebant iam expoſui. ut autem uideam, an conſtituere hanc poſſim, uereor ne olim non nulli, corruptam hanc communiorem exiſtimantes: corrigereq; ſtudentes, quę nulla correctione egebat, eam deprauarint: errorq; hinc ortus fuerit: quod in orationibus, quæ extant Iſocratis nullę ferè ſint, quę in foro dictæ ſint. Scripſit tamen ille orationes in genere iudiciali, ut auditores quoq; ipſius, & qui honorem ac dignitatem magiſtri acerrimè tutati ſunt, fatẽtur. ſed quid hoc refert, uerum falſum ne hoc ſit, ſi Ariſtoteles ipſe, qui nunc ita de eo loquitur, ſemper ipſum, ut cauſidicum quendam inſimulauit: erat.n.illi mirũ in modum infenſus, quod plures ueteres ſcriptores tradiderunt: nec gloriam illius æquo animo ferre poterat, cum addant etiam ipſum, tanq; ſtimulo quodam, ea concitatum, ſubtiles hos libros ſcripſiſſe, ut oſtenderet ſe quoque Iſocrati in his ſtudijs atq; artibus, quas ille cotidie tractabat, non cedere: neq; ulla in re ipſi inferiorem eſſe. dediſſe autem uitio illi, quod multas forenſes orationes ſcripſerit, ac genus iudiciale multum exercuerit, affirmat etiam Dionyſius Halicarnaſſeus, qui uocem quoq; ipſius acutam elegãtemq;, ſed acerbitatis plenam, in Iſocratem adducit: qua tamen ſe non moueri narrat, ut qui cogni» tam haberet ſimultatem eorum. μὴ δ' ὅτι δεσμὰς πάνυ πολλὰς τῶν δικανικῶν λόγων ἰσοκρα» τείων περιφέρεσθαί φησιν ὑπὸ τῶν βιβλιοπωλῶν Ἀριστοτέλης. Idem'q; eodem in loco docet ſe teſtimonio Ariſtotelis de Iſocrate fidem non habere. quòd ſciret ipſum omnia facere, ut

re, ut illius ſplendorem contaminaret: Sed habere ſe auctorẽ quòd forenſes quandoq;
cauſas ſcripſerit Iſocrates, Cephiſodorum Athenienſem, qui cum ipſo uixit, & ab eo di/
ſciplinam accepit: nec non admirabilem illam defenſionem confecit, qua diluit quæ ab
hoc noſtro, magiſtro ſuo Iſocrati obiecta fuerant: ipſe. n. quoq; confeſſus erat quaſdam
eius etiam generis orationes illum ſcripſiſſe. ʾCur autem conſuetudo iudiciorum hanc
uim habeat: eoſq;, qui cauſas forenſes diu tractarunt, ita conformet, ut hanc rationem ſe
quantur: & quos laudare uolunt ex comparatione aliorum ornent, quęrendum. ipſe
ſanè cauſam huius rei eſſe arbitror, quòd ἀντιπαραβολὴ uel propria eſt iudicialiũ actio/
num, uel in ijs potiſſimum exercetur: Altera uero lectio, quæ conſuetudine iudiciorum
illum caruiſſe tradit, ita fortaſſe confirmari poſſet, ut δικολογεῖν ualeat dicere cauſas in fo
ro, non ſcribere iudiciales orationes: quod non feciſſe Iſocratẽ omnes conſentiunt: nam
& forenſi illum luce caruiſſe Cicero inquit in Bruto: ſcribere autem alijs ſolitum cauſas,
quibus in iudicijs uterentur, ut qui etiã uitam ipſius ediderunt: quod ſiquis uellet omni/
nò ſignificare hic δικολογεῖν, præcipere quæ ad iudiciale genus pertineant, quemadmo
dum initio huius libri philoſophus uidetur eo uerbo uſus, cum inquit, de peruerſis qui/
» buſdam dicendi magiſtris agens. πεπονήκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν, magis alteri illi lectio/
ni conueniret: Cicero. n. quoq; narrat Iſocratem relicto ſtudio illo ſcribendi alijs ora/
tiones, totum ſe ad artes componendas tranſtuliſſe: &, ut ſuſpicari poſſumus, ad eam ma
ximè partem, quæ magis in uſu erat: uti ipſum etiam fortaſſe accuſarit ſuperiore eo
loco, quod eidem culpæ, cui alij multi, affinis foret. Δικολογεῖν autem hic manifeſtò le/
gere oporter, comprobante quoque lectionem hanc antiquiſſ. libro, cum excuſi antea
mendosè δικαιολογεῖν haberent. ſupra etiam forenſem dictionem δικολογίαν uocauit.
Reſtat uero uidendum, ſiquis ἀσυνήθειαν magis prober, quomodo uerſatum illum non
eſſe in foro, efficere potuerit Iſocratem ſtudioſum huius rei, uti libenter collatione è re/
gione poſita, uteretur: cum illi quoque, qui multam operam ei generi dederunt, hanc rẽ
frequentent: nec dubitent committere inter ſe & perſonas & res.ʾ

Δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν: αὐξητικὸν γάρ, καὶ καλόν, εἰ σπουδαίων βελτίων.

Hoc autem diligenter (inquit) in hac contentione ſeruari debet: ut quos ornare uolu
mus, conferamus, ſi poſſumus, cum ijs, qui cum laude uixerint: ita. n. uitam illorum glo
riamq; amplificabimus, ſi oſtenderemus eos anteponendos ijs qui probi uiri, ac uirtutis
ſtudioſi habiti ſint. Eruditiſſ. pôeta Catullus, ubi laudes Achillis parcas explicantes in/
» ducit, hoc, quod nunc pręcipit philoſophus, cuſtodiuit. Non illi quiſquàm bello ſe con/
feret heros. & quæ ſequuntur. Cicero quoque in ij. libro de oratore hoc accuratè tradi/
» dit. Eſt etiam cum cæteris præſtantib. uiris comparatio in laude pręclara.

Πίπτει δ᾽ εὐλόγως ἡ αὔξησις εἰς τοὺς ἐπαίνους: ἐν ὑπεροχῇ γάρ ἐστιν, ἡ δ᾽ ὑπεροχὴ, τῶν καλῶν.

ʾNon ſine cauſa (inquit) cadit amplificatio in laudes, atq; huic generi mirificè accom
modata eſt, quod finem habet dignitatem: in exuperantia. n. manet, quæ ipſa rerum ho
neſtarum una habetur: qui. n. aliquib. pręſtant, non omnino dignitate uacant, quicunq;
uicti ab illis, ſint: pulchrumq; omnino eſt, alios ſuperare. Videtur autem hic ἐπαίνους,
exornationem demonſtrandique genus appellare. ut cum ſupra inquit. ἔχει δὲ κοινὸν
εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί. neque. n. amplificatio ad laudandum tantum ualet, ſed
non minus ad uituperandum.

Διὸ, κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους δεῖ παραβάλλειν: ἐπείπερ ἡ ὑπερο-
χὴ δοκεῖ μηνύειν ἀρετήν.

Conari in primis debemus, ut quos ornare uolumus, conferamus cum uiris illuſtrib.
laudatiſque: quod ſi hoc nobis nullo modo conceditur, non eſt cunctandum cum alijs
quibuslibet conferre: omnis. n. exuperatio uidetur abditam uirtutem indicare. Μηνύειν,
» uerbum è uerbo, indicare. Cicero Oratore. & quod indicet non ingratam negligentiã.
In antiquiſſ. libro adnotatum eſt, inueniri etiam codices, in quib. legatur πρὸς τοὺς πολ/
λούς: quam ſanè ſcripturam exprimit uetus tralatio.

Ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις, ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς.

Sunt quędam formę, quę communes cum ſint trib. generib. dicendi, ita tamẽ com/

munes ſunt, ut magis huius, quam illius generis propriæ ſint. illę autem ſunt, amplificatio, exempla, enthymemata: nullum enim trium generum eſt, quod non quandoque omnib. his utatur. quodlibet tamen genus ſuam quandam habet, quæ ipſi ualde accommodata eſt: exponit igitur quæ cui generi apta ſint. cauſamq́; ſemper reddit unde maximè hoc fiat. amplificationem in primis maximè accommodatam dicit demonſtratiuæ orationi. Cum uero hic antea ſecūda collatione, ἐπιτηδειοτέρα in excuſis legeretur, ſecutus auctoritatem antiquiſſ. libri, tertia ἐπιτηδειοτάτη emendaui. in ij. quoq; horum librorum, cum idem repeteret, tertia item collatione ait, amplificare res, οἰκειότατον, ideſt maximè proprium eſſe demonſtratiuarum orationum, ut à ſe antea dictum ſit: hunc manifeſtò locum intelligens.

τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν· ὥσι λοιπὸν μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος.

Ratio huius rei hæc eſt, inquit: res. n. hi conceſſas & certas ſumunt. nullo igitur in alio ipſos, niſi in augendis atq; exornādis illis, laborare oportet. Cicero in Partitionibus, hūc
» locum uidetur expreſſiſſe cum inquit: Non. n. dubia firmātur, ſed ea quę certa, aut pro
» certis poſita ſunt, augentur. Non deſuerunt tamen aliqui aliquando qui ne dum certas atq; omnib. probatas, res laudarint, ſummo ſtudio etiam ornarint res prauas & inanes, aut contra probas grauesq; uituperarint. Vt Polycrates, qui Buſiridis laudationem confecit, & Socratis uituperationem: Sophiſtarum. n. hoc proprium erat, qui id ingenij oſtētandi gratia faciebant. Nam Iſocrates eundem, impium ac nefarium hominem commēdauit, ut laudatorem ipſius corrigeret: maleq; functum illo munere quod ſuſceperat, demonſtraret: nec. n. ceſſauit reprehendere eos qui huiuſcemodi argumenta ſectarentur: quod copioſè fecit in procemio laudationis Helenę: eadē autem res eundem impulit ut Helenam ornaret, q̄uis qui prius eam laudarat hoc nomine nō inſimulet: fatetur enim ipſum rectè feciſſe, quod mulierem & genere & pulchritudine & gloria inſignem, celebrandam ſuſceperit. ſed quod defenſionem potius ipſius q̄ laudationē cōfecerit. Quod autem augere res magnopere illos oportere narrat Ariſtoteles, in hoc præcipue ſtudium ipſi ponebant.

Isocrates in Helenę laudatione.

τὰ δὲ παραδείγματα, τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι, κρίνομεν.

Cum deliberationib. maximè idonea exempla dixerit, reddit rationem eius rei. In hoc uerò genere futurum tempus ſpectatur: cōſueuimus. n. (inquit) hic ex prę teritis rebus, futuras ariolantes, exiſtimare. cognitis ſcilicet reb. iam factis: animaduerſoq; exitu eorū, quid in ſimilibus, quæ fieri adhuc debeant, euenturum ſit diuinantes, ſtatuimus de conſilijs datis. Exempla autem res iam factæ ſunt, ſimiles his, de quib. nunc quæritur.

τὰ δ' ἐνθυμήματα, τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς διὰ τὸ ἀσαφές.

Ita enim legi debet: non, ut in impreſſis antea libris erat, γένος. præter autem ſcriptorū codicum fidem, hoc etiam declarat alter locus è ij. libro, in quo eadem penè res tractatur, paulum immutatis uerbis. illic uerò legitur, τὸ δὲ γεγονὸς, τοῖς δικανικοῖς: Enthymemata igitur (inquit) aptiſsima ſunt rebus forenſibus ac iudicialibus: id enim quod factum eſt ac præteritum iam, recipit in primis enthymematica argumenta, & ut rei cauſa explicetur, patitur. Hoc uerò facilius fieri poteſt: & quia præteritum neceſſarium: futura nanq; demonſtrari nequeunt: & quia obſcurum: nam, ut ſupra initio libri traditum eſt, utrum factum ſit uel non factū in iudicijs plerunq; quęritur: quorum utrūq; & argumētis cōfirmandū, & cauſa explicāda, cur credi debeat eā rē factā aut nō factā eſſe.

ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι, καὶ οἱ ψόγοι λέγονται σχεδὸν πάντες: καὶ πρὸς ποῖα δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν: καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίγνεται καὶ τὰ ὀνείδη, ταῦτ' ἐστίν: ἐχομένων γὰρ τούτων, τὰ ἐναντία τούτοις φανερά: ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν.

Hæc eſt repetitio eorum, quæ in explanando toto hoc genere egit: inquit enim ſe oſtēdiſſe unde & laudes & uituperationes ducuntur fermè omnes. ita autem loquitur, quia reliquiſſe ſe aliquid intelligebat, quod uim aliquam ad idem efficiendum haberet: quæ

tamen

tamen maioris ponderis eſſent, cuncta ſe collegiſſe teſtatur: nec non quæ propoſita habere oportet eum, qui aut laudare aut uituperare uelit. Sed etiam ex quib. laudationes conſtantur & opprobria: id enim ualet ὀνείδη: uocat autem hoc pacto orationes plenas turpium factorum alicuius, & quæ uitam eius omnem inquinent. uerum, quia de ijs apertè nihil præceperat, docet quomodo uerum ſit, quod dixerat. Perceptis enim (inquit) cognitisq; ijs, contraria eorum perſpicua ſunt: cum enim locos cuiuſpiam laudandi indicauerimus, ex contrarijs uia ratioq; uituperandi elicitur.

Περὶ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων καὶ ποίων ποιεῖσθαι δεῖ τοὺς συλλογισμοὺς, ἐχόμενον ἂν εἴη λέγειν.

Demonſtrandi genere abſoluto, iudiciale, quod reliquum erat, aggreditur: unde.n. in eo genere, quod ad accuſandos defendendosq; homines pertinet, argumenta ducantur, docere inſtituit, quod, ut facilius fiat, tria primum explananda putat. Sequitur igitur, inquit (ſi ordinem inſtitutę ſcriptionis tenere uolumus) tradere è quot numero, qualibuſque oportet rationes conſtare.

Δεῖ δὴ λαβεῖν τρία; ἓν μὲν, τίνων καὶ πόσων ἕνεκα ἀδικοῦσι: δεύτερον δὲ πῶς αὐτοὶ διακείμενοι: τρίτον δὲ, τοὺς ποίους καὶ πῶς ἔχοντας. διορισάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν, λέγωμεν ἑξῆς.

Si uolumus forenſe genus docere, tria ſumere ante omnia oportet. quæ nam ſint, & quot, quæ ut conſequantur homines, iniuriam faciunt: hoc enim primum eſt. ſecundum, quomodo ipſi affecti iniuſtè lędant. tertium, quos quales ue lędant. Sed, antequã hæc accuratè pertractet, quid ſit iniuriã facere, declarat: uimq; omnẽ huius rei explanat.

Ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον.

Sit igitur hoc, nocere alicui ſponte, aduerſus leges: ut enim fiat aliquid iniuſtè, intelligi debet detrimentum cuipiam illatum: nec non qui lęſit, ſpontè lęſiſſe, ac contra leges etiam feciſſe: nam magiſtratus quoq;, cum pœna ſontes afficiunt, lędunt ac ſponte id quidem faciunt: non tamen contra leges committunt, ſed in ea re legib. parent.

Νόμος δ' ἐστὶν: ὁ μὲν, ἴδιος: ὁ δὲ, κοινός.

Diuidit legem in propriam, ac communem: cum enim in ſuperiore definitione præter legem dixiſſet, quomodo hoc nomen accipiatur oſtendit: νόμον autem hic appellat legem quoque, quæ ſcripta non eſt: uidetur enim νόμος genus eſſe & ſcriptarum, & non ſcriptarum, legum. Latini quoque ſua uoce utraſque complectuntur. Idem etiam alibi fecit: in libris nanq; de moribus ad Nicomachum νόμοις etiam uocauit leges, quæ
» nullis ſcriptis cõtinerentur, ſed cõſuetudine tantũ uigerent. ut in iij. cũ inquit τῶν νόμων
» τῶν κατὰ τὰ γράμματα, καὶ τῶν κατὰ τὰ ἔθη. Iniuſtè igitur facere intelligitur qui quẽpiam lædit in ea re, quę, quãuis nulla ſcripta ꝓpriaq; lege: naturali tñ ac cõmuni, uetatur.

Λέγω δὲ ἴδιον μὲν, καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται: κοινὸν δὲ, ὅσα ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ.

Non omnino hoc affirmat, ſed δοκεῖ inquit: neq; enim uerè cuncti homines conſenſerunt: neq; multum antea cogitata communi conſilio ſtatuerunt id ſeruandum eſſe, ita tamẽ id ratum firmumq; habent ac metuunt uiolare, ut uideantur omnes inter ſe conſenſiſſe: atq; uno ore & mente probaſſe. Tota autem diuiſio: ſenſusq; huius loci huiuſcemodi eſt. Lex, altera propria: altera communis: propriam uoco, quam ſcriptam homines ſeruant, atq; in uita cauent migrare: communem, cuncta quæ, quamuis literis mãdata non ſint, ab omni tamen gente conſenſu quodam probata confirmataq; uidentur.

Ἑκόντες δὲ ποιοῦσιν, ὅσα εἰδότες, καὶ μὴ ἀναγκαζόμενοι.

Ne quid quempiam falleret in definitione, quam attulit uerbi ἀδικεῖν, cum quid eſſet lex iam expoſuiſſet, qui dicantur ſpontè facere aperit: ut autem quis ſpontè faciat, neceſſe eſt, intelligat ſingulas res, quas agit: nec ulla ui ipſi adhibita: neceſsitate ue eius rei gerendę impoſita, impellatur. In iij. quoq; libro de morib. ad Nicomachum idem tradidit, ubi explicata antea ui eius, quod inuiti homines faciunt (id uerò ἀκούσιον ap-

pellatur: declaratoq́ꝫ illo duum generum eſſe, aut cum coguntur ui allata, aut propter imprudentiã aliquid gerunt, contrarium uideri inquit: ideſt ἑκούσιον, cum origo motus, cauſaq́ꝫ efficiens in eo poſita eſt qui agit, intelligitq́ꝫ cuncta, quæ in eo facto attingun-tur: quæ ambæ condiciones manifeſtò ſuperiorib. illis repugnant. Initio autem eius diſputationis, cum utilitates, quas in ſe habet diligens explicatus harum rerum doceret, affirmauit prodeſſe etiam ſcriptorib. legum ad præmia, & pœnas honeſtis, improbiſq́ꝫ factis, ſtatuendas. quod nunc perſuaſit ipſi, ut idem (quamuis breuius id faciat) traderet: in foro enim qui ſponte uoluntateq́ꝫ aliquib. detrimentũ importarunt, ſententijs iudicũ condẽnantur: delictis uero eorũ, qui imprudẽtes, uiq́ꝫ adhibita lęſerunt, ignoſcitur.

Ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι.

Hæc plenius ab ipſo in iij. libro de morib. ad Nicomachum explicata ſunt, ubi quid προαίρεσις ſit, docet: diſtinguitq́ꝫ à quibuſdam, quæ ſimilitudinem aliquam cum ea habebant: nec ulla re diſcrepare ab ipſa uidebantur. Latius autem quid eſſe ἑκούσιον, tradit: nam & pueri, & aliæ animantes ipſius participes ſunt, & ſponte facere multa rectè dicũtur: electionis uero omnino expertes. & ea, quæ derepente à nobis tractantur, dicuntur fieri ſponte: cum electione uero nullo modo: indiget enim hæc tempore, & matura deliberatione. Hic autem tradit quædam homines facere ſponte, quæ tamen ab ipſis inconſideratè, & nullo adhibito ſelectu fiant. quod qui neſcit, naturam & ingenium hominum non cognouit: nec quid ipſe cotidie facit, animaduertit. ea certè, quæ ſubito ac repentè fiunt, non conſilium expectant.

ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα· οὐδεὶς γὰρ ὃ προαιρεῖται, ἀγνοεῖ.

Quæcunq́ꝫ autem (inquit) id quod melius præſtantiusq́ꝫ eligentes, homines faciunt, ea omnia ſcientes faciunt· nemo enim (rationem eius reddens ait) ignorat rem, quam potiorem alia ducit ac ſumit. libri ſcripti, & ab Aldo excuſus ita habent: in excuſis tamẽ non nullis, ἑκόντες καὶ εἰδότες, mendosè, ut puto, legitur: importunè enim ἑκόντες additum fuit. quod ſi ἑκόντες hic eſſe debuit, nihil neceſſe fuit addere, εἰδότες: qui enim ἑκόντες, ut ipſe affirmauit, omnes ſcientes. Hanc etiam lectionem adiuuat, quod, cur, qui in cõſilium adhibent & altero pluribus ue reiectis, quod melius eſſe putant, ſumunt, ſcientes faciant, tantum docet.

Δι' ἃ δὲ προαιροῦνται βλάπτειν καὶ φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον, κακία ἐστὶ καὶ ἀκρασία.

Quod ad reliquum uerbum pertinet, quo uſus fuerat, in deſcribenda ui uerbi ἀδικεῖν, agit: docetq́ꝫ quæ res impellant homines ad iniuriam faciendam: niſi enim quaſi ſtimulis quibuſdam agerentur, aut uitioſam naturam haberent, nunquàm hoc committerent, ut aliquos iniuria lęderent: eſt enim alienum ab ingenio hominis, damnum alicui importare, ſed aut deprauatam naturam habent, aut libidinibus, tanquàm facib. quibuſdam, exagitantur: quib. cum reſiſtere nulla ratione poſsint, nec eas explere niſi damno aliquorum queant, ab iniuria ſibi non temperant. duo igitur eſſe inquit: uitium & incontinẽntiam: cum ſcilicet quiſpiam eò iam progreſſus eſt, ut prauo habitu animi teneatur: aut, quamuis intelligat ſe praua facere, regere tamen ſe ac cohibere non poteſt. Verſari autem impotentiam hanc circa omnia hominum deſideria, ipſe infra teſtatur.

Ἐὰν γάρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν ἢ μίαν ἢ πλείους, περὶ δὲ τοῦτο ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες καὶ ἄδικοί εἰσιν.

Siqui (inquit) ſingulis cupiditatib. aut plurib. rapiuntur, aut deniq́ꝫ uno pluribus ue uitijs tenentur, nõ metuunt lędere eos, quos aut aduerſari uoluptatib. ſuis putãt, aut poſſe deſideria ſua explere aliqua re uiolatos, arbitrãtur. In quo etiã hoc nos admonet: homines ad quas res aut natura, aut praua cõſuetudine ꝓpẽſi ſunt, i illis ſolere iniurioſos eſſe.

Οἷον ὁ μὲν ἀνελεύθερος, περὶ χρήματα· ὁ δ' ἀκόλαστος, περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς.

Vt ſordidus (inquit) minutosq́ꝫ quæſtus perſequens, in pecunia quærenda: intemperãs autem, in corporis uoluptatib. comparandis, explendisq́ꝫ: neque enim aut auarus ſtuprũ

pudicæ mulieri inferre ſtudet, aut adulter in quærenda turpiter re familiari, peccat: quin contra patrimonium ſæpe profundit, ut amorib. ſuis potiatur.

ὁ δὲ μαλακὸς, περὶ τὰ ῥᾴθυμα.

Quæ mollis eneruatique natura ſit, & quib. ſignis ille cognoſci poſsit, exponit accurate in vij. de morib. ad Nicomachum. Hic enim (inquit) mollis ac delicatus eſt. qui par non eſt, reb. illis tolerandis: nec ſe ad illas accingit, quas maior pars hominum & ſubit & præſtat. Nunc autem ait huiuſcemodi hominem peccare in amplexando nimis otio. quod cum iners ac ſocors ſit & declinet omnem laborem, officio boni uiri ſæpe deſit & admittat magnas culpas, captus ignauia illa atque inertia.

ὁ δὲ δειλὸς, περὶ τοὺς κινδύνους· τοὺς γὰρ συγκινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνουσι διὰ τὸν φόβον.

Timidus labitur, iniuſteq́ facit cum terribilis res appropinquat: hoc enim uitio laborat, quòd pericula nimis quàm oportet, reformidat. iniuriam autem facit, quod diſcriminis ſocium deſerit periculo aduentante: quem tueri debebat.

ὁ δὲ φιλότιμος, διὰ τιμήν.

Nimis cupidus honoris: ambitioſusq́ & ipſe in ea re peccat cuius acri deſiderio tenetur: & ut honorē cōſequatur, prauas etiā eius adipiſcendi uias ſectatur: nec timet uiolare amicū atque improbè illi ſubdoleque, honorē ſummo labore partū, extorquere conari.

ὁ δ' ὀξύθυμος, δι' ὀργήν.

Acutę bilis homo ac cerebroſus, labitur quod nimis cito commouetur: uitiumq́ illud ſuum exercet in ira: quæ ſæpe leui de cauſa nimis quam oportet, ipſum corripit.

ὁ δὲ φιλόνικος, διὰ νίκην.

Nimis ſtudioſus uictoriæ conſequendæ, ut uictoria potiatur & ipſe grauiter peccat: nihil enim prætermittit ut eam obtineat, ac fraude quoq́ doloq́ eam ſibi aſciſcere conatur: nec eripere illam ſi poteſt ueretur illis, qui magis ea digni ſunt.

ὁ δὲ πικρὸς, διὰ τιμωρίαν.

Amarus autem peccat, quia nimis ardet deſiderio pœnarum ſumendarum ab eo, qui iniuria ipſum affecit: nec modum ullum in ipſis tenet. Translato autem a triſti ſapore nomine, πικροὺς Græci appellant, qui accepta iniuria non facilè placantur, ſed diu ſimultatem gerunt. de quibus, eodem hoc nomine ipſos appellans, accuratius egit in iiij. de morib. ad Nicomachum. Demoſthenes huiuſcemodi indolem habuiſſe traditur: & amarus acerbusq́ natura fuiſſe in pœnis capiendis ab inimicis. quare ueriſimile non ſit Plutarcho eum placari potuiſſe Midiæ, accepta pecunia quæ fertur, ſi uiam euertendi eum uidiſſet. ſed deſtitiſſe putat accuſatione illa, quia diffiderit ſe poſſe condemnare uirum & eloquentia & diuitijs & copia amicorum munitum: ait enim. αἱ δὲ τρισχίλιαι καθ' ἑαυτὰς, οὐκ ἄν μοι δοκοῦσι τὴν Δημοσθένους ἀμβλῦναι πικρίαν, ἐλπίζοντος καὶ δυναμένου περιγενέσθαι. Apud Theocritum uero paſtor quidam affirmat Pana deum: quem illa natio præcipuè colebat, & amarū eſſe, & facilè etiam iraſci. in quo ipſi cum Ariſtotele non bene conuenit: neque enim unum eundemque & πικρὸν, & ὀργίλον eſſe poſſe putat, ſed has res non parum inter ſe repugnare credit. ὀργίλον autem uidetur intellexiſſe Theocritus cum inquit. ſemper illi Deo acrem bilem in narib. inſidere: ἔντι γ' ἀεὶ πικρὸς, καί οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. Virgilius quoque & amarum hoſtem, & dicta amara uſurpauit. Cicero, cum in epiſtola ad Atticum inquit, Amariorem me ſenectus facit. ſtomachor omnia. amarum intellexiſſe uidetur, qui facilè ac leuib. de cauſis iraſcitur: moroſum hominem &, ut Græci loquuntur, δύσκολον: huiuſcemodi nanq́ quos oppreſsit, ſolere efficere ſenectutem, planum eſt: eodem aliquando ſenſu πικρὸν Græci quoque boni auctores capiebant, ut Chamæleon Heracleotes in vi. libro de comœdia: cuius uerba leguntur apud Athenæum in ix. libro δειπνοσοφιστῶν, loquentis de Anaxandride comico, quē & ipſum difficilem fuiſſe ob longam ætatem narrat (πικρὸν autē τὸ ἦθος ipſe inquit) furoreq́ hoc animi abductum ita ſe gerere ſolitū in fabulis ſuis tradit. ut quā-

dò uiciſſe aduerſarios declaratus non eſſet, ſumeret comędias illas, diſcerpendasq́ thuri daret: nec quemadmodum maior pars pöetarum, emendaret, partibus ue aliquibus immutatis iterũ recitaret. ut multas elegantes lepidasq́ fabellas ita cõſciderit: immerenteſq́ ſuſtulerit. Eo autem libentius huius rei mentionem feci, quia oſtendit moris etiam fuiſſe apud Græcos, ſcripta malorum pöetarum thuri deſtinare, ut Horatius Romanos conſueſſe declarat, cum inquit Deferar in uicum uendentem thus & odores, Et piper & quicquid chartis amicitur ineptis. necnon alij quoque Latini pöetæ.

ὁ δ' ἄφρων, διὰ τὸ ἀπατᾶσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον.

Stultus quoq; & ipſe ſæpe peccat: iniuſteq; atq́ improbè multa facit, ob ſtultitiam ac tarditatem ingenij: neq; enim uim rerum cognitam habet: ſed quod ęquum eſt, iniquũ putat: contraq;, quod iniquum, ſępenumero æquum. ἀπατᾶσθαι peruersè de aliqua re ſentire ſignificat, ac prauam opinionem de ea habere: nec non falſam diſciplinam accepiſſe. In vi. libro Topicorum: τὸ γὰρ μὴ ἔχειν ἐπιστήμην, οὐ δοκεῖ ἀγνοεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ διηπατημένον. Cum uero excuſi antea haberent καὶ ἀγαθὸν, emendaui ἄδικον, ut in maiore melioreq; ſcriptorũ librorũ parte inueni: & ſanè uerã hanc lectionẽ eſſe puto: ex altera tamẽ illa hic ſenſus elici poterat, ipſos eodẽ errore teneri in reb. bonis ac malis iudicãdis.

ὁ δ' ἀναίσχυντος, δι' ὀλιγωρίαν δόξης.

Qui pudore caret, peccat, quia caram non habet exiſtimationem ſuam: quia parui facit quid de ſe homines ſentiant, ac loquantur: cum pudor autem ignominię metus ſit, quem nihil pudet, iudicium aliorum parui facere, apertum eſt: ita autem animo affectus & multa improbè facit, & alios iniuria lædit.

ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων.

Et, ne longius in exemplis ponendis progrediamur, inquit, eodem pacto ſinguli alij, improbi ac corrupti homines, in reb. ijs iniuria cæteros afficiunt, quas auide cupiunt. Ὑποκείμενον hic uocat, quod aliquis ſibi propoſitum habet ac ſpectat: quo mentem cogitationeſq́ ſuas omnes intendit, ut auaro, pecunia: ambitioſo, honor: uoluptuario, corporis uoluptas. recentiores obiectum id appellaſſe notum eſt.

Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, δῆλον τὰ μὲν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς ὡρισμένων: τὰ δ' ἐκ τῶν περὶ τὰ πάθη ῥηθησομένων.

Reliqua, quæ plura ſunt, perſequi ſuperuacaneum putat: eandem enim eſſe omnium rationem: partim autem perſpicua illa eſſe ex his, quę explicata fuere, cum de uirtutib. egit, affirmat: partim cognitum iri ex accurata diſputatione, quam de animi perturbationib. initio II. libri habebit.

Λοιπὸν δ' εἰπεῖν τίνος ἕνεκα, καὶ πῶς ἔχοντες, ἀδικοῦσι, καὶ τίνας.

Cum iam & quid eſſet iniuriam facere, definiſſet: & uim eorum, quæ in ipſius definitione ſumpta forent, explicaſſet, aggreditur tria illa, quę ſupra ſibi tractanda eſſe, his reb. explanatis, docuerat: ideſt cuius rei gratia homines iniuria afficiunt alios, & quomodo ipſi animo affecti, & quæ potiſsimum hominum genera lædunt. Hunc autem locum deprauatum correxi: in excuſis enim antea mendosè legebatur. καὶ πῶς ἔχουσιν ἀδικοῦντες: ita uerò ſcriptum offendi in ſcriptis quibuſdam libris. ſed res ipſa declarat ita legi oportere. Ariſtoteles ſupra cum quæ, ut hoc genus commodè tractari poſſet, explicanda eſſe diceret, inquit. δεύτερον δὲ πῶς αὐτοὶ διακείμενοι: & infra prima parte expoſita, cum reliquas duas aggrederetur, πῶς δὲ ἔχοντες καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν.

Πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα, τίνων ὀρεγόμενοι καὶ ποῖα φεύγοντες, ἐγχειροῦμεν ἀδικεῖν.

In primis (inquit) explicemus, quas nam res appetentes, & cuiuſmodi fugientes, nõ dubitamus iniuria quempiam afficere: ſunt enim omnino quædam, quæ nos excitant: neque enim tam praua hominum natura, ut nullam ob utilitatem feratur ad iniurias: ſed aut ſpe bonarum rerum, aut malarum metu impellitur: putant enim qui iniurioſi ſunt, ſe aliorũ dãno, aut aliquod cõmodum adepturos, aut aliquid incõmodi declinaturos.

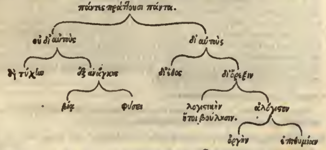
Δῆλον

Δῆλον γὰρ ὡς τῷ μὲν κατηγοροῦντι, πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει τῷ ἀντιδίκῳ σκεπτέον: ὧν ἐφιέμενοι πάντες τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι: τῷ δ' ἀπολογουμένῳ, ποῖα καὶ πόσα τούτων οὐχ ὑπάρχει.

Vtilem eſſe docet oratori explicationem harum rerum, quę homines impellunt ad iniurias: duob. autem illę modis impellunt, aut ſui deſiderio, aut reformidatione: cognitis enim ipſis ſi accuſat, explanare debet quot quantę'ue ipſarum inueniantur in eo, cui periculum creat: ſi uero defendit, contra: quot ab eo abſint, quem defendit, earum quib. non ſuadentibus, ſibi facilè homines ab iniuria maleficioq́ temperant: ſine magnis enim grauibuſq́ cauſis illi flagitium comittere non ſolent. Hunc autem locum copiosè perſecutus eſt Cicero pro Milone & in criminando Clodio, & in Milone purgando: cuncta enim in Clodio fuiſſe oſtendit, quę perſuadere ipſi potuerint, ut inſidias faceret Miloni: eademq́ à perſona Milonis abfuiſſe.

πάντες δὴ πράττουσι πάντα· τὰ μὲν, οὐ δι' αὐτούς: τὰ δὲ δι' αὐτούς.

Diſtinguit hominũ facta: prima autẽ diuiſio in ea, quę non per ſe ipſos: & ea, quę per ſe ipſos, agunt. In iij. lib. de morib. ad Nicomachũ, ubi non tã diligenter anquirit principia noſtrarũ actionum, communiter, ut hic loquẽs, inquit. Cuncta, quæ faciunt omnes mortales, facere reb. iucundis, aut honeſtis excitatos: nec multò poſt. facta hominum proficiſci ab ira, aut cupiditate. Quare exiſtimari debet illic ſpectaſſe tantum res, quæ maiorem hominum partem frequentiusq́ mouent: nam abſolutè dictum uix uidetur uerũ eſſe poſſe: cum alijs etiam cauſis (ut hic apertè tradit) aſsignari debeant quædam noſtra facta. Niſi putet quiſpiam honeſta illic eum appellaſſe, quæ bona ſunt: infra enim hic quæcunq́ propter ſe homines gerunt, anguſtiorẽ numerum eorum efficiens aut bona aut iucunda eſſe affirmat, aut quæ ſaltem umbram ſimilitudinemq́ duorum horum habeant. Quo facilius autem omnis hæc res percipiatur (quæ ut explicata ſcrupulum nullum habet, ita confuſa non parum perturbaret) non inutile eſſe puto deſcriptionẽ cõficere, in qua hęc diuiſio appareat; multũ.n. hęc ante oculos expoſita habere, adiuuabit.

τῶν μὲν οὖν μὴ δι' αὐτούς: τὰ μὲν, διὰ τύχην πράττουσι: τὰ δ', ἐξ ἀνάγκης·

Secũda hæc diuiſio eſt alterius illius partis, qua dixerat homines aliqua nõ per ſe ipſos efficere: id enim non uno eodemq́ modo fieri docet, ſed duobus: partim enim fortuna interueniente: partim neceſsitate ipſis impoſita, agunt.

τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης: τὰ μὲν, βίᾳ: τὰ δὲ, φύσει.

Partem alteram poſterioris huius diuiſionis rurſus diuidit (cum prior amplius non ſecetur) oſtẽditq́ non unum genus eſſe, quo aliquis neceſſario agat, ſed duplex: aut enim ab externa ui, aut inſita, naturaq́ ipſa impellente hominẽs cogi: cum.n. aliquis ui allata quẽpiam cogit agere, quę contraria ſunt appetitioni animi ipſius: eique quod ſibi accommodatũ ille ſtatuerat, neceſsitas hęc eſt. partẽ uerò neceſsitatis uim'eſſe confirmauit ipſe aliàs teſtimonio Sophoclis, qui in tragedia quendã induxit ita ſe purgantem, ἀλλ' ἡ βία με ταῦτ' ἀναγκάζει ποιεῖν. Natura etiã ſæpe cogit facere quod aliquis non probat, ac uerum nõ eſſe ſentit: neq́ tamẽ poteſt innatę illi inclinationi animi ad eam rem facile reſiſtere,

Ὥστε πάντα, ὅσα μὴ δι' αὐτοὺς πράττουσι: τὰ μὲν, ἀπὸ τύχης: τὰ δὲ, φύσει: τὰ δὲ, βίᾳ.

Quare (inquit) claudens iam omnem primę illius partis explicationem, in anguſtumque rē redigens: ſumptis extremis tantū, & quę ſecari amplius non poſſunt, cuncta, quæ homines agunt non per ſe ipſos, partim à fortuna proficiſcuntur: partim à natura: partim ab externa ui adhibita.

Ὅσα δὲ δι' αὐτοὺς καὶ ὧν αὐτοὶ αἴτιοι, τὰ μὲν, δι' ἔθος: τὰ δὲ, δι' ὄρεξιν.

Redit nunc ad alteram partem: ad illa ſcilicet explicanda quæ per ſe ipſos homines faciunt. quorumque ipſi cauſa extare uere dici poſſunt. diuidens autem ipſa inquit, partim eorum ipſos facere ex conſuetudine: ut quia diu in illis uerſati ſint, ea gerant: partim autem propter appetitum: acrius.n. in ipſis eorū deſideriū excitatum, ad illa agēda cōpellit.

Καὶ τὰ μὲν, διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν: τὰ δὲ, δι' ἀλόγιστον.

In manu ſcriptis nō nullis. τῶν δὲ δι' ὄρεξιν. τὰ μὲν &c. in alijs, ut in excuſis legitur. Sententia eadem eſt: ex communi enim quoque receptaque lectione intelligitur ipſum diuidere ea quæ ex appetitu fiant: nec unum genus facere appetitus: alterum enim rationis cōpotem: alterum uero expertem eſſe uult: ut autem hic tres partes habere dicit appetitū, ita in ij. libro de animo: numero enim naturaque eaſdem affert: diſcrimē tantum in unius nomine: quam enim hic ὀργὴν: illic θυμὸν uocauit. Antiquiſs. liber non ἀλόγιστον hicut cæteri, ſed ἄλογον habet, uariato nomine, non immutato intellectu. quomodo ſanę infra loquitur, ubi hanc partem diuidit.

Ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις, μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ: οὐδεὶς γὰρ βούλεται ἀλλ' ἢ ὅ, τ' ἂν οἰηθῇ εἶναι ἀγαθόν.

Eſt autem inquit uoluntas appetitus boni, coniunctam habens rationem. cuius rei cauſam afferens inquit. nemo enim uult aliud quàm id quod bonum eſſe exiſtimauerit Cicero in iij. libro Tuſcul. βούλησιν Latinos pari Gręco nomine appellare tradit uoluntatem. ubi quam intelligerent Stoici homines βούλησιν exponit, qui tamen hac in re à iudicio, ſententiaque Peripateticorum non diſcrepabāt. ut ex duob. his locis inter ſe collatis, facilè animaduerti poteſt. uerba Ciceronis hęc ſunt. Quam ob rem ſimul obiecta ſpecies cuiuſpiam eſt quod bonum uideatur, ad id adipiſcendum impellit ipſa natura. id cū conſtanter prudenterque fit, eiuſmodi appetitionem Stoici βούλησιν appellant: nos appellamus uoluntatem. Ab antiquiſs. uero libro abſunt hęc uerba. μετὰ λόγου: ut ita illic omnino legatur ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις, ἀγαθοῦ ὄρεξις: in cæteris tamen ſcriptis inueniuntur, & à uetere tralatione expreſſa ſunt.

Ἄλογοι δ' ὀρέξεις, ὀργὴ καὶ ἐπιθυμία.

Appetitus autem (inquit) rationis expertes (partem enim nunc appetitus, quę ratione uacat, diuidit) duę ſunt, ira & cupiditas.

Ὥστε πάντα, ὅσα πράττουσιν, ἀνάγκη πράττειν δι' αἰτίας ἑπτά: διὰ τύχην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν, δι' ἔθος, διὰ λογισμὸν, διὰ θυμὸν, δι' ἐπιθυμίαν.

Quod ab excuſis libris aberat, πράττειν hic reſtitui: id autem prorſus deſiderabatur, & in ſcriptis codicib. legitur. Planū autē eſt Ariſtotelē poſtremas tantum ſpecies numerare: longè enim plures fuiſſent, ſi omnes repetere uoluiſſet. Id autem ab ipſo nunc, ut alijs in locis ratione factum eſt: genera nanque ſpecieb. addita, numerum non augent. Quapropter igitur (inquit) cuncta, quę homines gerunt, neceſſe eſt gerant ob unam aliquā ſeptem harum rerum (neque enim omnes in eodem facto concurrere dicit) aut enim fortuitò, aut ui adhibita, aut natura, aut conſuetudine, aut ratione ductos, aut ira, aut cupiditate impulſos. Animaduertendum autem cum conſuetudo ſit penè altera natura, ipſum tamen, quæ natura homines faciunt, ſtatuere illos facere non propter ſe: quę uerò conſuetudine aggrediuntur, collocare in numero rerum, quæ ſunt in poteſtate ipſorum. An quia conſuetudinum ipſi domini: poterantque ſi operam dediſſent, aliter aſſueſcere. Noſtri autem iuris non fuit hoc, aut illo modo naſci. Initium igitur diuerſum eſt: conſuetudo poſtea moſque iam partus eandē fermè uim habet ad nos impellendos.

τὸ δὲ

τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι καθ' ἡλικίας, ἢ ἕξεις, ἢ ἄλλ' ἄττα τὰ πραττόμενα, περίεργον.

Qui contenti (inquit) hac diuiſione non forent, uellentque explicari ac diſtingui adhuc, quæ agunt homines ex qualibet ætate aut habitu animi, ſuperuacaneum, & inutilem laborem requirerent: neque enim alias ullas cauſas humanarum actionum, præter allatas, inueſtigare oportet. accuratè autem contra illos diſputat, & errorem, in quo uerſabantur, ipſis extorquere conatur: docetque omnia à ſe tradita diuiſione contineri. quæ autem intelligi debeant uerbis his, ἀλλ' ἄττα, plura ſunt: contineri autem illis fortunam ac condicionem uitę, ex his, quę adiungit, planum eſt. infra enim de opulentis, ac pauperib. exemplum adiungit.

Εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις, ὀργίλοις εἶναι ἢ ἐπιθυμητικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεότητα πράττουσι τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ δι' ὀργὴν, καὶ ἐπιθυμίαν.

Si.n. (inquit) peculiare uitium eſt adoleſcentium, ut citò iraſcantur, ac cupiditatib. diſtrahantur, quę agunt incitati ira aut cupiditate, nō ętati aſsignari, ſed aut iracundię aut cupiditati, debent. Hæ autem in ſuperiorib. vij. cauſis numerantur. unde intelligitur uerum eſſe, quod dixerat: eos, qui rurſus ita diuidere uellent, operam perdituros: Proficiſcuntur.n. quæ adoleſcentes agunt, ex accidenti ab ætate: propter ſe uero, à perturbationibus, quib. tenentur.

Οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ συμβέβηκε, τοῖς μὲν πένησι διὰ τὴν ἔνδειαν, ἐπιθυμεῖν χρημάτων: τοῖς δὲ πλουσίοις διὰ τὴν ἐξουσίαν, ἐπιθυμεῖν τῶν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν, ἀλλὰ πράξουσι καὶ οὗτοι οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν.

Hinc non nulla uerba ſuſtuli, quæ in excuſis libris legebantur: quia, cū in nullo ſcripto inuenerim, adulterina eſſe exiſtimaui: ſuſpicor.n. ſcholion olim fuiſſe: quod temerè poſtea à librarijs in ordinem uerborum auctoris translatum ſit. à uetere quoq; tralatione illa expreſſa non ſunt. Vt autē hinc abeſſe ſine ullo incommodo poſſunt, ita neceſſariò intelligi debent, & facilè etiam intelliguntur. Hæc autem erat antea impreſſorum librorum lectio. οὐδὲ οἱ πλούσιοι, καὶ πένητες διὰ πλοῦτον: & quę ſequuntur. Sentētia plana eſt: docet.n. ſtatus, fortunasque hominū nō eſſe cauſas primas uerasq;, peccatorū. ſed cupiditates, quib. diuerſis diuerſę tenētur: neq;.n. eorū, quę opulēti egeniq; faciunt, cauſa uerè dici poteſt, aut amplitudo patrimonij aut tenuitas: ut ipſe aperte tradit, inquiens: neque.n. quæ diuites pauperes ue agunt, impulſu paupertatis, aut diuitiarum agunt, uerum uſu uenit pauperib. ſuadente egeſtate, ut cupiant pecunias: diuitib. uero ob facultatem, quam habent explendi deſideria ſua, ut cupiant & ipſi minimè neceſſarias uoluptates. Hi quoq; igitur, quæ agunt, agunt non impellentib. aut diuitijs, aut paupertate, ſed hortante cupiditate.

Ομοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι, καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις πράττειν, διὰ ταῦτα πάντα πράξουσιν: ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν ἢ διὰ πάθος, ἀλλ' οἱ μὲν δι' ἤθη καὶ πάθη χρηστά: οἱ δὲ, διὰ τἀναντία.

Quod ad ętates ac condiciones hominum pertinet, tradiderat nō ipſis, ſed uitijs, quib. ętates illę aut fortunę tenentur, quod improbè faciant, aſsignari debere. nunc, quod ad habitus aut bonos aut malos animi attinet, declarat, idem in illis euenire: neq;.n. ex habitibus agunt, ſed aut rationi aut morib. obtemperant, aut etiam turbidis animi motib. rapiuntur: quæ res in ſeptem illis ſupra expoſitis continentur. Diſcrimen ſanè inter ipſos hoc eſt: quod partim eorum morib. & affectib. bonis ad agendum impelluntur: partim uero, malis: cuncti tamen aut affectib. aut morib. excitantur. Cur autem ab inſtanti ad futurum tempus tranſierit, animaduertendum: ipſe ſanè arbitror ita eum locutum, ut hoc ſignificaret. Si ij oēs accuratè attendentur, has ipſas ob cauſas agere repperientur: & hāc uim huius ſermonis eſſe puto. Quod ad ea, quæ ſequuntur uerba pertinet, λογισμὸν uidetur appellare, quod ſupra λογιστικὴν ὄρεξιν dixerat: πάθος uero, quod ἀλόγιστον.

Συμβαίνει μέντοι ταῖς μὲν τοιαύταις ἕξεσι, τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν: ταῖς δὲ τοιαῖσδε, τὰ τοιάδε.

Docuerat iam cauſas humanarum actionum, non eſſe aut penes ætates, aut penes ha-

bitus animi, aut penes quaſdam condiciones hominum, & alias huiuſcemodi res: omniaq; quæ aut hac illa'ue ætate, aut habitu aut condicione uitæ prediti facerent, referri ad vij. illas cauſas, quas attulerat, nunc autem tradit ut res illæ propriç cauſç dici noſtrorum factorum nullo modo poſſint, ita habere quędam, quæ ipſas conſequantur. quæ ad confirmandum probandum ue aliquid aut cõtra, utilia ſint. ut autem diuiſio illa ſuperiori diuiſioni adiuncta, inanis & ſuperuacanea fuiſſet, ita explicatio huius rei neceſſaria eſt; uidere ſcilicet, quas res quæque res conſequantur.

εὐθὺς γὰρ ἴσως τῷ μὲν σώφρονι διὰ τὸ σῶφρον, δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίαι χρησταὶ ἐπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδέων. τῷ δ' ἀκολάστῳ αἱ ἐναντίαι περὶ τῶν αὐτῶν τούτων.

Exemplis probat diuerſis habitib. animi diuerſas res comitari. duos autem inter ſe cõtrarios ſumit: & quo temperans homo, & quo intemperans præditus eſt. Statim autem (inquit) omnib. aliјs reb. quæ uariare poſſent eorum ſenſus, poſt habitis, temperanti homini & opiniones, & cupiditates probę de uoluptatib. comitantur: excitatæ, huiuſcemodique conformatę, à temperantia, quæ in animo ipſius conſedit: intemperanti uero contrarię de iјſdẽ reb. Δόξαι cum inquit, opiniones intellexit, & iudicia, quę in animo habeat de reb. ut ſcilicet exiſtimet honeſtas uoluptates eſſe captandas: turpes uero ſugiendas: neque. n. ſuis & ipſe uoluptatib. caret, ſed & magnas & ſinceras ſentit. ἐπιθυμίαι uerò, quia cupiditatib. & ipſe quibuſdã ducitur: & uigent in eo deſideria quædam uoluptatũ: honeſtarũ tñ ſanctarũque & quib. frui poſſit ſine alicuius damno, aut etiã ſui ipſius labe ac detrimẽto: longè aũt aliter ſentit de uoluptatib. intẽperans: contrariæ que animũ ipſius diſtrahunt cupiditates: quæ. n. ſecũ damnauit ac fugit uir tẽperans, intẽperans & probat & ardẽter ſectatur: Duob. locis hic diſcrepat antiquiſſ. liber à cęteris & ſcriptis & excuſis: habet. n. διὰ τὸ σώφρονα εἶναι: & infra περὶ τῶν ἡδέων: poſteriorẽ harũ uarietatũ cõfirmat uetus tralatio: neutra tñ ſenſum magnopere uariat: nã in cõmuni lectione σῶφρον, quaſi habitũ ſignificat, qui in eo ſit: cũ altera ualeat, qua tẽperãs ille eſt. beneficioq; habitus ipſius. De reb. autem iucundis, ſiue de uoluptatib. dicere, nõ ualdè uidetur referre.

Διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις ἐατέον· σκεπτέον δὲ ποῖα ποίοις εἴωθεν ἕπεσθαι.

Quare (inquit) huiuſcemodi diuiſiones, ut ſuperuacaneę dimittendę: contentique eſſe debemus ſuperiorib. ut neceſſariјs: uerum quia patefactum eſt hãc ętatem aut cõdicionem uitæ, aut uirtutem uitium ue, aut non nullas alias res, quę in natura hominum animaduertuntur, conſequi has opiniones aut cupiditates, cõſiderandum diligẽter; quales res qualibus comitari conſueuerint: ut quemadmodum inanes animaduerſiones abiјciendas putamus, ita quę utilitatem aliquam in ſe habent, ſtudioſè perſequamur. uerũ, quia non omnes, quę in hominib. uiſuntur, diſſimilitudines ſua ac propria quędam, quę conſequantur ipſas, habent (ſunt. n. nonnullę ita leues ut animos ſenſusque hominũ nõ uarient) quid conſequatur tãtum illas uidendum, quę mores commutant: & opiniones cupiditateſque diuerſas excitant: aliter, hic quoque fruſtra laboraremus.

εἰ μὲν γὰρ λευκὸς, ἢ μέλας ἢ μέγας ἢ μικρὸς, οὐδὲν τέτακται τῶν. τοιούτων ἀκολουθεῖν.

Si. n. (inquit) albus an ater: magno corpore, aut paruo ſit, nihil ſcilicet hęc habere ſtatũ firmumq;, quod ipſas has uarietates ſequatur. ut quẽadmodũ diuites & pauperes: fortunati ac miſeri longè diuerſis opinionib. imburi ſint, ita candidi aut nigri oẽs. magni corpore, aut puſilli ſuas quaſdã & ipſi habeant de reb. opiniones ac deſideria. In II. aũt libro τῶν ὑστέρων ἀναλυτικῶν tradens non omnẽ differẽtiã uim habere reddẽdi aliquid diuerſum: multa. n. paſſim inueniri, in animantib. etiã quę eiuſdẽ ſunt ſpeciei, diſcrimina. uerũ id cõtingere, quia illa ex earum eſſentia non ſunt: neq; propter ſe, intellexit & has differentias: ſiquis ſcilicet candidus, aut niger: comatus, aut caluus ſit, & illas etiam, quas ſenſus hic uariare ac deſideria affirmat: quę. n. opiniones quoq; hominũ, ac mores uariant, naturã eorundẽ ſubſtantiãq; non uariãt. Hoc aũt, quod nunc pręcipit, contra artẽ illã facere uidetur, quę docet quomodo mores hominũ naturęque, ex corpore, oculis, fronteque pernoſci poſſint & φυσιογνωμία appellatur: quam tamen ipſe non contempſit, ſed accuratè de ea libellũ ſcripſit: ne dũ. n. diſſimilitudinib. his, mores non uariari putet, multo minorib. differentiјs naturas hominum inter ſe diſtare tradit: hęc tamen nunc reiecit Ariſtoteles, nec attendi debere ullo pacto exiſtimat.

εἰ δὲ

Εἰ δὲ νέος ἢ πρεσβύτης, ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει· καὶ ὅλως ὅσα τῶν συμβαινόντων ποιεῖ διαφέρειν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων.

Differentias illas minutas non tantam uim habere dixerat, ut diſtinguerent ſenſus ac deſideria hominum, & certa quædam definitaq; haberent, quę ipſas conſequerentur, ut diſcrimina ætatum & habitus animi nunc habere dicit, quæ cum maiores differentiæ ſint, hoc omnino præſtant. Si.n. (inquit) adoleſcens aut ſenex eſt: iuſtus aut iniuſtus, tanta iam uarietas facta eſt, ut non parum res differat: ac longe diuerſę & opiniones, & cupiditates his & illis hæreant. Addidit autem generatim, eiuſdem etiam generis eſſe, eorum omnium, quę contingunt hominib. illa, quę mores indolemq; ipſorum uariant, & immutant: Hæc enim quoque ut ſtatim ipſe exemplis explanat, habent quæ ipſis plærunque comitentur.

Οἷον, πλουτεῖν δοκεῖ τῳ ἢ πένεσθαι, διοίσει τι· καὶ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν· ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν· νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν εἴπωμεν πρῶτον.

Scripti quidam libri δοκεῖ ἑαυτῷ habent. antiquiſſ. codex δοκῶν ἑαυτῷ: quam ſcripturā uetus quoque tralatio refert. Sunt tamen in quib. ut in excuſis legitur: nec ſanè poſſum receptam hanc lectionem damnare, ut frequenti modo loquēdi δοκέτῳ, pro δοκεῖ τινὶ poſitum ſit. ſi ita autem legatur, hic ſenſus erit. Si quiſpiam ſit, qui ſe diuitem putet, aut pauperem, hęc in animo ipſius uigens opinio, naturam ipſius uariabit: hę nanque fortunę diſſimilitudines mores uariant: certi.n. mores factaq; diuitias cōſequuntur, contraq; longè diuerſi ab illis, paupertatē, ut ipſe non multo antea declarauit: docuit.n. quę pauperum diuitumq; cupiditates eſſent. ſed hoc etiam nullo indicante facile intelligere poteramus: eſt.n. res ualde aperta. multum etiam inter ſe morib. atq; opinionib. diſtant, qui ſecunda ſe fortuna uti & qui aduerſa putant. uerum de his inquit conſequenti tempore diſſeremus. prima autem parte II. libri hęc ipſum tradere, certum eſt: nunc uero de reliquis agamus, intelligens ſeptem illas iam enumeratas cauſas.

Ἔστι δ᾽ ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅσων ἥτε αἰτία ἀόριστος καὶ μὴ ἕνεκά του γίνεται, καὶ μήτε ἀεὶ, μήτε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μήτε τεταγμένως· δῆλον δ᾽ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων.

Concluſerat ſupra quęcunque homines faciunt, una aliqua de ſeptem cauſis facere à ſe explicatis. nunc quę ex unaquaque illarum exiſtant, docet. primumq; quę caſu fiant, declarat: hęc igitur inquit fortuitò prouenire dicuntur, à fortunaq; gigni, quę cauſam definitam non habent, nec finem certum aliquem ſibi propoſitum: quęq; nec ſemper, nec plerunq;, nec etiam ordinatè fiunt, cauſam uerò indefinitam dixit, quia eadem à multis rebus: ualdeque inter ſe diſcrepantibus, efficiuntur. neque.n. quę à fortuna proficiſcuntur ſtabilem aliquam unamque cauſam habent, ſed contra quam nemo unquam definiret. eadē uero nō gratia alicuius effici dicuntur: neq;.n. illa ſibi propoſuerat cui cōtigere. diuerſa uero eſſe ab ijs quę aut à natura aut ab arte fiunt, ſignificare uoluit, dicēs illa neq; ſemper: neq; ferè uſu uenire neq;.n. q̄uis raro, certo quodā ordine, ſeruataq; ſerie tēporū. hęc aūt (inquit) uera eſſe intelliget qui fortunę definitionē animaduerterit. quib. uerò uerbis uim fortunę ipſe expreſſerit in II. libro naturalis auſcultationis, notū eſt. quo ſanè i loco uberius accuratiusq; de natura ipſius diſputat. Alius etiā eiuſdē definitionis meminit i libris de morib. ad Eudemū, ubi de fortunatis hominib. loquitur: cuius (ut teſtatur ipſe) alij auctores erāt. Cauſam.n. eſſe illā aiebant, cuius ratio ingenij acie indagari nōpoteſt: nec ab humana mēte afferri, ſed quaſi abſurda eſt, tāquā naturā quandā cauſamque extare uellent, unde illa fierent: quæ tamē adeò obſcura eſt, ut ab hominib. intelligi non poſſit. » Διὸ καὶ ὁριζόμενοι τὴν τύχην, τιθέασιν αἰτίαν ἄλογον ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ: Sic.n. arbitror legi oportere, non ut in ijs quos uidi, codicib. nunc legitur ἀνάλογον. quę macula alium etiam locum inquinauit in primo libro ἠθικῶν μεγάλων, non longè ab initio, ita nāque perſpicuè legendum eſt. » Συμβαίνει οὖν αὐτῷ ἐπιστήμας ποιοῦντι τὰς ἀρετὰς, » ἀναιρεῖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς. cum in excuſis & ſcripto etiam libro perperā ἀνάλογον legatur: diſſerit autem aduerſus Socratem, qui omnem uirtutem in ratione eſſe dixerat.

φύσει δὲ, ὅσων ἥ τε αἰτία ἐν αὑτοῖς καὶ τεταγμένη· ἢ γὰρ αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπιτοπολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει·

Natura inquit fiunt ea omnia quorum cauſa in ipſis conſtituta eſt. ac certum quendã ordinem ſeruat. quomodo autem hoc uerum ſit, oſtendit addens. aut enim ſemper aut plerunq; eodem pacto fiunt. quod manifeſto eſt rerum ordinatarũ. Animaduertẽdum autem cum inquit. quorum cauſa in ipſis poſita eſt, ſeiunxiſſe eum quæ natura conſtãt ab ijs quæ ab arte fiunt: rerum. n. artificioſarum cauſa extra eſt, & in artifice manet. ex definitione autem naturæ intelligitur res naturales incluſam in ſe cauſam habere. cum uero ordinata, ſeparaſſe a rebus fortuitis, quæ ſtatuti definitiq; nihil habẽt. Cum autem hic antea, excuſi τεταγμένως haberent, τεταγμένη ut in ſcriptis omnib. inueni, ſcribi malui. Veterem pręterea tralationem cum hac facere animaduerti.

τὰ γὰρ παρὰ φύσιν οὐδὲν δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, πότερα κατὰ φύσιν τινὰ, ἢ ἄλλην αἰτίαν, γίνεται. δόξειε δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων.

Non eſt inquit nunc diſceptandi locus quæ cõtra naturam fiunt: è naturæ ne aliqua ui & ipſa fiant, an ab alia quadam cauſa gignantur. uideri nanq; horum omnium fortuna cauſa etiam poſſet. intelligit autem monſtra. habẽt tamen illa quoq; cauſam propriã. & quæ poſſit ac ſoleat huiuſcemodi effecta procreare: aut. n. preſſus, aut mala corporis temperatio, aut nimium aut parum materiei, ſiue quæ alia huiuſcemodi res per ſe ſe cauſa eſt naturarum harum inchoatarum, imperfectarumq;. Cum igitur monſtra ipſa quæ natura aliquo modo fiunt: nec tamen ordine ſeruato, definitioni huic repugnent: altera. n. condicione rerum naturalium carent. intelligens hoc, negat eſſe nunc locum huius rei ſubtiliter diſputandæ: uidendiq; utrum & ipſa natura fiant, an fortuna caſu'ue naſcantur. Cum. n. non a natura ſolum fiant, ſed etiam fortuna multum in illis dominetur, pro fortuitis nunc capienda cenſet. In II. autem naturalis auſcultationis decernit ea caſu minime fieri.

βίᾳ δὲ, ὅσα παρ' ἐπιθυμίαν, ἢ τοὺς λογισμοὺς γίγνεται, δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων.

Quæ ui fiant breuiter hic exponit. copioſius autem in iij. libro de morib. ad Nicomachum de hoc diſſeruit: exempla. n. quoq; adiunxit quib. totam rem magis explanaret. Hic igitur inquit ui fieri quęcunque ab aliquib. geruntur ſua ipſorũ manu, operaq; qui gerunt. contra eorundem tamen cupiditatem: ſiue ſubductam ab illis rationem alicuius commodi. Illic uiolentum eſſe tradit, cuius initium efficiensq; cauſa extra poſita eſt: nec idulla re adiuuat is qui facit coactus, aut perpetitur. ut ſi uentus inquit, quopiam uehat: aut homines, in quorum poteſtatem ueneris.

ἔθει δὲ, ὅσα διὰ τὸ πολλάκις πεποιηκέναι, ποιοῦσι.

Conſuetudine facere homines dicuntur, quęcunq; agunt quia pręteritis temporib. illa ſæpe numero egerint: conſuetudo. n. ita gignitur. quæ & ipſa magnam uim habet ad homines impellendos.

διὰ λογισμὸν δὲ, τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, ἢ ὡς τέλος, ἢ ὡς πρὸς τὸ τέλος.

Conſilio ac ratione fiunt, quæ ſpeciem utilitatis in ſe habent, de numero bonorum ſupra explicatorum: ſiue illa ut ultima finesq; appetantur: ſiue ut quę fines adiuuent & ad eos perducãt. Quod uerò inquit ἐκ τῶν εἰρημένων, Cicero quoque ita loquitur, ut in Bruto. Quod eſt ex trib. oratorijs officijs alterum, cum abſque prępoſitione generandi caſu idem dicere ſoleat.

ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πράττηται· ἔνια γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ δι' ἡδονήν.

Vt aliquid ratione factum ſit, nõ ſatis eſt ipſum quod geſtum eſt ſpeciem utilitatis prębere ac conducere, uerum oportet ob utilitatem ipſam adipiſcendam uſurpatum eſſe: quod. n. adiungit, intemperantes etiam homines quędam faciunt quæ proſunt: non tamen fructum aliquem ipſi primo ſibi inde propoſuerunt, ſed hortante libidine res illas aggreſſi ſunt, ex quib. utilitas poſtea, nec ſperantibus, nec cupientib. ipſis, exorta eſt.

quare

quare non poſſunt dici facta ſubducta ratione alicuius commodi, & διὰ λογισμόν. propoſitum.n.ſibi ille habet id quod conducit.

Διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν, τὰ τιμωρητικά. διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις: ἡ μὲν γὰρ κόλασις τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστιν: ἡ δὲ τιμωρία, τοῦ ποιοῦντος. ἵνα ἀποπληρωθῇ.

Propter iram fieri dicuntur quæ ut poenas infligant ĳs qui ipſos læſerunt, homines faciunt. cum autem Græcis τιμωρία & κόλασις idem ſignificare uideatur, quid diſcriminis inter hęc uerba ſit, oſtendit: ac docet diuerſos fines earum rerum eſſe: κόλασις.n. illius gratia cui dolor inuritur, eſt. ut ſcilicet plagis illis admonitus peccare deſinat: in reliquumq; ſibi à reb. improbis temperet. cuiuſmodi pœnę ſunt quas parentes liberis delinquentib. important: τιμωρία uero eius qui dolorem ſuum ulciſcitur, cauſa manet: ut animo ipſius ſatisfiat & ſitim ille expleat, qua tenebatur puniendi inimicum. Vnde ſæpe caſtigatio à ſedato animo fit: ultio uero ab irato & commoto. Cum igitur uideret uocabula hęc paſſim aut confundi aut coniungi (ut ipſe quoq; in III. de morib. ad Nicomachum fecit cum inquit, de legum latorib. loquens. κολάζουσι γὰρ καὶ τιμωροῦνται τοὺς δρῶντας μοχθηρά) ne error inde aliquis naſceretur, propriam utriuſq; notionem attulit: quę.n. animo corrigendi quempiam poenę ipſi afferuntur, non eaſdem cauſas habent quas dolores qui ab inimicis, ĳs qui antea iniuria læſerint, inuruntur. hic autem διὰ θυμὸν καὶ ὀργὴν, poſita ἐκ παραλλήλου uidentur: quàmuis alia uis ſit irę, alia excandeſcentię: ſic .n. Cicero θυμὸν reddidit, ſiquis minutè hęc nunc exquiſiteq; perſequi uelit.

Περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργὴ, δῆλον ἔσται ἐν τοῖς περὶ παθῶν.

In quib. reb. excitetur ira, perſpicuum inquit erit in. II. horum librorum. ubi agetur de affectionib. animi. quaſi indicans ea de cauſa ſe nūc breui de illa egiſſe. quia in animo habeat copioſe illic accurateq; de ira, ut de reliquis animi commotionib. diſputare. Varietatis uerò hoc eſt in antiquiſſ. libro. quod ille habet. τὶ μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ὀργὴ. quaſi oſtendere uoluerit ſe naturam eius illic accurate euoluiſſe.

Δι' ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται, ὅσα φαίνεται ἡδέα.

Propter cupiditatem ac libidine impulſi facere homines dicuntur, ea quæ ſpeciem prę ſe ferunt ſuauitatis. & aut iucunda ſunt aut uidentur. in quorum numero quædam eſſe tradit, quæ qui diu in illis uerſati non eſſent, iucunda nunquam putarent: nec.n. tantum quę ſua ui huiuſcemodi ſunt, iucunda ſunt, ſed non nulla quæ dura & aſpera alĳs uidentur, quibuſdam ſuauitatem gignunt.

Ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν τοῖς ἡδέσι.

An ἐκ παραλλήλου hęc poſita ſunt? nullumq; diſcrimen inter ipſa niſi uerborum uerſatur? uel potius σύνηθες ualet, quod familiare eſt alicui: in quo diu uixit: quod in more et conſuetudine eſt omnium. ἐθιστὸν uero, quo aliquis aſſuetus eſt. quod lōgo uſu partum. In poſteriore hoc uerbo (niſi fallor) apparet ſtudium: operaq; eius, qui accommodatū illud ſibi eſſe ducēs, ut id acquireret, laborauit: aut impoſita ſibi neceſſitate aliqua diu illud tractauit. In III. de morib. ad Nicomachum de ingenio intemperantis loquens, ait. καὶ γὰρ ἐθιστῆναι ἔοικεν πρὸς αὐτά: πολλὰ γὰρ ἐν τῷ βίῳ τοιαῦτα καὶ οἱ ἐθισμοὶ ἀκίνδυνοι. in priore uero nulla induſtria aut cura. ſed potius unà cum ętate creuiſſe, eo uerbo intelligitur. ut cum à puero quiſpiam in illis uixerit, inde factum ſit ut ea ipſi iucunda uideantur. Sic uidetur hanc uocem cepiſſe in minore ἃ τῶν μετὰ φυσικά, cum inquit: ἡλίκην δὲ ἰσχὺν ἔχει τὸ σύνηθες, οἱ νόμοι δηλοῦσι. quantam uim habeat conſuetudo & mos patrius ut etiā quod aiunt, συνήθη ποιεῖν, ideſt iuſta mortuis facere. quia mos omnium eſt extremo illo munere fungi erga ipſos. Verum autē ac uitę noſtrę mirifice utile Pythagorę pręceptū, declarat quanta uis ſit cōſuetudinis: auctor.n. ille erat mortalibus, quos plerunque toto animo perſequi uoluptates ſciebat, ut uitam optimam eligerent: conſuetudo.n. aiebat ipſam ſemper ſuauem efficiet. uerba ipſius hęc ſunt. ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον, ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει, à magnis grauibusq; ſcriptorib. multum celebrata & à Cornificio etiam in IIII. libro de arte dicendi ad Herennium Latinis uerbis expreſſa. Sed Cicero quoq; in II. quęſtionum Tuſculanarum uim conſuetudinis extulit, exemploq; uenatorū

Cornificius autor operis ad herennium.

» uſus eſt. qui ut ipſe inquit, pernoctant in niue: in montib. uri ſe patiuntur.

Πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν.

Multa. n. inquit eorum quæ ſua ui: naturaq; iucunda non ſunt, iucunda hominib. uidentur, cum aſſueuerint. Varietas autem lectionis non parua hic eſt. quæ, tamen uerba potius ſententiam immutet. Antiquiſſ. liber ab excuſis nulla alia re diſcrepat, niſi quod συνεθίσασιν habet. plures alij ſcripti ὅταν συνεθισῶσιν, ἡδέα ποιοῦσιν: quæ ſi recipiatur, extremum nomen dandi caſus erit, non tertia perſona uerbi. præpoſitione autem auctum
» antecedens uerbum, in uſu eſſe conſtat. ipſe in xviij. problematum ſegmento ο, τι δ' ἔστιν
» τινες ἐξ ἀρχῆς εἵλωνται καὶ οἷς ἂν συνεθισῶσιν.

Ὥστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι' αὐτοὺς πράττουσιν, ἅπαντά ἐστιν ἢ ἀγαθὰ, ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ: ἢ ἡδέα, ἢ φαινόμενα ἡδέα.

Cum ſeptem ſupra attuliſſet humanorum factorum cauſas. ut explicatione illarũ oſtẽderet, quib. reb. homines ad agendum aliquid feruntur, relictis nunc quibus in iudicijs ignoſcitur: illis ſcilicet quib. impellentib. homines non agunt propter ſe. cuius generis eſt fortuna. uis adhibita. atq; natura, reliquarum quattuor effecta materiamque colligit atq; ad duo genera perducit, bonum ac iucundum. quæ nanq; conſuetudine tractant, iucunda hominib. eſſe uult, non ſolum quæ cupiditate inflammati faciunt: quę uero ira, impulſi, & ipſa eodem refert. ęgritudo nanq; ita pellitur, quæ commouit animos ipſorũ & pœna petitur ab inimicis: quæ res uoluptatem gignit. Ratione autem bona quærun tur: ipſiusq; ope quod prodeſſe creditur, captatur.

Ἐπεὶ δ' ὅσα δι' αὐτοὺς, ἑκόντες πράττουσιν: οὐχ ἑκόντες δὲ ὅσα μὴ δι' αὐτοὺς, πάντ' ἂν εἴη ὅσα ἑκόντες πράττουσιν, ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα.

Oſtenderat iam quæ homines per ſe ſc agunt, cuncta eſſe aut bona, ſimulata ue bona: aut iucũda, ſimulatá ue iucunda. nunc uero addit, quæ ſponte ijdẽ agunt alterius utrius generis omnino eſſe. ut q; id probet, utitur eo quod planum iam factum eſt. quæcunq; homines agunt per ſeſe, agere illa, ſponte: non ſponte autem, quę nõ per ſeſe agunt. ex quo id manifeſto efficitur: ac firma ratione concluditur. omnes ſcilicet res quas ſponte agunt aut uero, aut ſpecie tenus, eſſe bonas: aut iucundas, aut ſpecie tenus iucundas. Non ſine cauſa autem οὐχ ἑκόντες potius ἄκοντες inquit: uidetur enim diſcrimẽ, quod in III. de morib. ad Nicomachũ admonuit inter has res eſſe, ſeruare: neq; enim omnes qui ſponte aliquid non agunt, faciunt etiam inuiti: qui nanq; rem prius neſciẽtes, imprudenter eam admiſerunt, ſi nullus animi dolor poſtea ipſos cepit, ſponte feciſſe nullo modo dici poſſint neq; etiam inuiti, quippe cum facto illo delectati ſint. oportet autem ęgre tuliſſe ſuſcepta aliqua culpa, qui iudicari uolunt, ſe inuitos peccaſſe: quare ita putat uocãdos ac mediam hanc uiam in facto eorum exiſtimando tenendam.

Τίθημι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν ἢ φαινομένων κακῶν ἢ ἀπαλλαγὴν ἢ ἀντὶ μείζονος ἐλάττονος μετάληψιν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς: αἱρετὰ γάρ πως ἐστι. καὶ τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων, ἢ ἀπαλλαγὴν ἢ μετάληψιν ἀντὶ μειζόνων ἐλαττόνων, ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσι.

Cum dico inquit cuncta quę homines ſua ſponte faciunt, utilia aut iucunda eſſe aut ſpeciem eorum habere, numero etiam in bonis, depulſionem malorum aut creditorum etiam falsò malorum: nec non reiecto maiore malo, minóris ſumpnionẽ. ut in iucundis etiam, rerum aſperarum, aut quę ſpeciem illarum habent depulſionem, ut etiam reiectis magis aſperis, cum minus aſperę eliguntur: quàmuis. n. hæc ſua ui expetenda non ſint, comparata tamen illis expetenda fiunt. nequis igitur ſibi negotium faceſſeret, dicẽs falſum eſſe quod dixerat. quæ homines ſua ſponte faciant, eſſe cuncta bona ſiue iucunda. aut ſaltem ſpeciem illorum retinere: quod non ſemper bonum ſumant, uerũ etiam ſępe ſtudeant à ſe tantum, malum aut uerum aut ſimulatum arcere: nec non aliquando etiam malum manifeſtò eligant, hoc addendum cenſuit: docuitq; huiuſcemodi omnia pro bonis habenda. eadem ratio eorum quæ moleſta & odioſa non nunquam eliguntur. quod uero ad ſtructuram uerborũ, quib. ea expoſuit, pertinet. ubi inquit ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσι, repetendum eſt ἀπὸ κοινοῦ, uerbũ τίθημι, hoc ſenſu. colloco & numero in reb. iucundis.

Quid

Quid ἀπαλλαγὴ ſit & quid μετάληψις apertū eſt. ἀπαλλαγὴ.n.uocatur cū quiſpiā malū, quo iā premitur, a ſe remouet: ac uacuus illo liberq; reſtat. μετάληψις ἀντὶ μείζονος ἐλάττονος, cū duob. malis ita alicui propoſitis ut cogatur alterū ſumere: nec ambo ſimul declinare poſsit, poſthabito maiore, minus eligit: id enim rationem boni habet ac ſumi ſolet. quod Demoſthenes quoq; contra Theocrinem teſtatur. ὅπερ ἦν ἀναγκαῖον αὐτοῖς, τοῦτ' ἔπραξαν: εἵλοντο γὰρ τῶν παρόντων κακῶν, τὰ ἐλάχιστα.

Ληπτέον ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡδέα, πόσα καὶ ποῖα. περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον: περὶ δὲ τοῦ ἡδέος, εἴπωμεν νῦν.

Que uoluptatem gignant: iucundaq; hominib. ſint indicare nunc uult: illorum enim quoque potiendorum cauſa ſæpe iniurias alijs faciunt. ante tamen docet ſe hoc tradere nunc debere: cōnectitq; ſuperiora cum inferiorib. hoc pacto. Cum concluſum ſit quę homines ſua ſponte faciunt, aut utilia aut iucunda eſſe, aut ſpeciem illorum retinere, ut preceptio hęc abſoluatur, quę utilia & quæ iucunda ſint, explicare oporteret: cum tamē alterum horum iam explanatum ſit, ſuperſedere hoc labore poſſumus: ubi.n. ſupra deliberandi genus tradidimus: quod finem habet utilitatem, quæ prodeſſe & utilitatem aliquam afferre poſſunt, docuimus. Reſtat igitur nunc de iucundo diſſerere.

Δεῖ δὲ νομίζειν ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἐὰν ὦσι περὶ ἑκάστου, μήτε ἀσαφεῖς, μήτε ἀκριβεῖς.

Huiuſcemodi loci accuratè attendendi ſunt. qui conſilium auctoris detegunt, docentq; ipſum ad ſenſus opinioneſq; multorum in his libris totum ſe accōmodaſſe: neq; enim debuit hic exquiſitè omnia pertractare: ſubtiles enim quęſtiones & minutè ſingula pertractantes, non pertinēt ad oratorem expoliendum. Exiſtimandæ igitur (inquit) ſunt huic ſcriptioni ſatis, definitiones: nec reici ullo modo ut imminutæ debent, quæ de ſingulis reb. prolatę fuerint: neq; obſcurę: neque exquiſitę: obſcurę nanq; nullo modo probari poſſent. non exquiſitis commodè locus hic erit. & non ſolum ferri poterunt, ſed magis huic tempori fortaſſe quam ſubtiles, quadrabunt. Cauſa autem tam accurate uiam ſibi muniendi fuit, quod uoluptatis naturam euoluere debebat. de qua diuerſæ diuerſorum ſententiæ erant: nec explicari illam paucis poſſe intelligebat. unde ſtatim, infirmitatem ipſius definitionis indicans, inquit, ὑποκείσθω δ' ἡμῖν. ut qui tempori huic ſeruiebat.

Ὑποκείσθω δ' ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν κίνησίν τινα τῆς ψυχῆς.

Ponatur autem inquit (neq; enim concertare nunc de hoc uolumus, ſed ſine controuerſia hoc tanquam fi mum ſtatuere) uoluptatem motum quendam animi eſſe. Alexāder in II. librum Topicorum plures definitiones attulit uoluptatis: oſtendit.n. quoſdam leuem motum eam eſſe dixiſſe: alios uerò generationem in naturam, quę ſenſu percipiatur: nō nullos effuſionem expertem rationis (ita enim appello διάχυσιν, quo uerbo ipſe utitur. unde manifeſtò intelligitur, mendoſe legi apud eundem plurib. locis in VI. quęſtione IIII. libri de uoluptate loquentem, διάλυσιν: nihil enim tam repugnat quam diſſolutio animi aut corporis, uoluptati) ut qui etiam putarent eam actum eſſe habitus in natura ſua manentis & eum uacuum ab omni moleſtia atque impedimento. aut finem, qui comitaretur poſtremis actionibus. Hic igitur Ariſtoteles motionem quandam cum dixit, leuem intellexit. motionem autem quia immutatio quædam ſit. ut ex eo ſtatu in quo animus, ſiue animans ſit, ad alium tranſeat. eſſe autem hanc non ſinceræ liquidæq;, ſed imperfectæ uoluptatis definitionem, patet.

Καὶ κατάστασιν ἀθρόαν καὶ αἰσθητὴν, εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν.

De conformatione ipſius nunc loquitur. eamque momento temporis fieri dicit: neq; enim parte parti ſuccedente: neq; temporis interuallo conflatur, ſed ſubitò atq; unà tota completur. Conformationem autem uoluptatis eiuſmodi intelligit, qua in propriam naturam animans unde deiecta ſit, referatur: neq; enim ſaturatis ac nulla re egentib. adportat repletio uoluptatem. His autem adiungit, ſenſilem eam eſſe. quaſi uoluptas nō ſit, quæ non percipitur ac ſentitur. Ipſe met tamen in VIII. libro de morib. ad Nicomachum hanc definitionem uitioſam eſſe docet & quomodo emendari poſsit oſtendit: accuratius autem uberiusq; in X. eam perpendit, totamq; refellit atque exagitat. ſed hęc

nunc non curare decreuit. & in ipſa etiam inchoata ſatis eſſe momenti putat, ad id quod uult declarandum. qui autem auctores ipſius fuerunt, ut Græcus interpres eorum librorum affirmat, quæ ſenſum moueat, addiderunt ut diſtinguerent à concoctionibus. nã concoctio quoq; motio eſt: eſt enim commutatio illa quam Greci ἀλλοίωσιν uocant: uerum ſenſib. non percipitur concoctio cum fit.

λύπην δὲ τοὐναντίον.

Aegritudinem autẽ, contrariam uoluptati rem, motum & ipſum eſſe, ſed aſperum & labefactationẽ quandã, quæ undiq; ſimul fiat diuellatq; animantẽ, è ſuo ſibiq; apto, ſtatu.

εἰ δή ἐστιν ἡ ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, δῆλον ὅτι καὶ ἡδύ ἐστι τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως.

Si uoluptatis uim ſatis expreſſimus, & id ipſum quod expoſuimus, huiuſcemodi ue quippiam uoluptas eſt, neceſſe eſt quòd ſtatus affectionisq; huius in hominib. efficiens eſt, id iucundum ſit: ut contra quod ipſam perdit aut contrarium motum, inducit, triſte & odioſum: ita enim nunc appello λυπηρὸν.

τὸ δὲ φθαρτικὸν, ἢ τῆς ἐναντίας καταστάσεως ποιητικὸν, λυπηρόν.

Quod iucundo contrarium eſt, triſte, non unius generis eſt: aut enim quod diſsipat interimitq; ſtatum illum, quo uoluptas exiſtit: aut quod contrariam illius naturam inducit & efficit. moleſta igitur eſt & uoluptatis perturbatio, & ægritudinis importatio. In quo etiam animaduertendum eſt odioſius eſſe quod ægritudinem gignit: facilius enim uoluptate caremus, quàm ęgritudinem ſentimus.

ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι τό, τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Quę iucunda ſint iam incipit explicare: primoq; tradit ſuperiorib. ſententijs poſitis fieri non poſſe quin ſuaue ſit cuicunq; accedere ad illud quod ex natura ipſi eſt. eoq; totis uirib. tendere. Huiuſcemodi autem eſt naturalib. corporis munerib. fungi. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ uero addidit, atque id plerunq; uerum eſſe ſignificauit: res enim aliquando aliter ſe habet, ob deprauatas non nullorum διαθέσεις ac naturas.

καὶ μάλιστα ὅταν ἀπειληφότα ᾖ τὴν ἑαυτῶν φύσιν τὰ κατ᾽ αὐτὴν γιγνόμενα.

Si dum res fit, uoluptatem gignit: & cum quiſpiam tendit ad id quod ipſi ex natura eſt, iter illud perfundit iucunditate, perueniſſe iam eo recuperaſſeq; naturam ſuam, quam antea amiſerat, quę ex natura illa fiunt, maiorem uoluptatem creet neceſſe eſt: magiſque iucundum ſit: maior enim motus tunc, ſenſusque excitatur.

καὶ τὰ ἔθη· καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον, ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται. ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει.

Pręterea conſuetudo uſitatęque res, iucundæ ſint neceſſe eſt: cuius rei cauſam reddẽs inquit: quod enim cõſuetudine quadam fit cuique aſſueti ſumus, eſt tanquam innatum nobis. inſitumque à natura: conſuetudo nanque naturæ aſsimilis quædam res eſt, de ſimilitudine autem conſuetudinis & naturę inter ſe, & in VII. de morib. ad Nicomachum ipſe egit. & Theophraſtus in III. eorum librorum, quib. cauſas ſtirpium atque omnium
„ quę oriuntur è terra attulit, his uerbis. ἰσχυρὸν δὲ ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν τούτοις, τὸ ἔθος· οἷον γὰρ φύσις γίνεται. Multum autem poſſe conſuetudinem quod dixit in ſtirpib. ut in cęteris rebus, fecit ut poëta noſter, auctoritatem eius ſecutus, exclamarit.
„ Adeo teneris aſſueſcere multum eſt.

ἐγγὺς γὰρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ ἀεί· ἔστι δ᾽ ἡ μὲν φύσις, τοῦ ἀεί· τὸ δὲ ἔθος, τοῦ πολλάκις.

Quam propè accedat conſuetudo ad naturam, ſimilisque illi ſit, apertè declarat: quod enim inquit crebro fit, non magno interuallo diſtat ab eo quod ſemper fit: quæ autem ſemper fiunt, natura duce fiunt: quæ crebro, conſuetudine.

καὶ τὸ μὴ βίαιον δέ· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία.

Quod ui non fit, id etiam iucundum eſt. à contrario autem id confirmat: uis enim inquit aduerſatur naturæ: cogit nanque homines facere, quæ contraria ſunt appetitionib. ipſorum: ijsque quę in animo propoſita habebant. Vbi igitur uis non eſt, ea ex natura fieri uidentur, quæ iucunda eſſe iam demonſtrauit.

Διὸ

Διὸ αἱ ἀνάγκαι, λυπηρόν· καὶ ὀρθῶς εἴρηται· πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ.

Hæc cauſa eſt (inquit) cur, quæ neceſsitate homines faciunt, odioſa moleſtaque ipſis ſunt: uiolenta nanque ſunt. Cuncti autem huiuſcemodi triſtia eſſe intelligebant: quorũ ſcilicet faciendorum neceſsitas impoſita eſſet hominibus: nec tamen cauſam uidebant, quam reddidit hic Ariſtoteles. Vt autem hic neceſsitatem, quæ imponitur triſtem eſſe concludit: quia cum uiolenta ſit, præter naturam eſt, ita in IIII. libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ uiolentum triſte eſſe confirmat, quia neceſſarium, quo etiam in loco eundem hunc Eueni pentametrum adducit. In II. quoque libro de morib. ad Eudemum, ubi diſputat quid nam ſit illud, quod homines dicuntur ſponte facere, hoc ipſo Eueni teſtimonio, nomine ipſum appellans, utitur: cum dixiſſet omne quoq;, quod neceſsitate impoſita gerunt, aut perpetiũtur, moleſtum eſſe atq; ægritudinẽ importare. retro autẽ agi affirmat. ut ſi quod dolorẽ inurit, eſt uiolentũ, & quod uiolentũ eſt, dolorẽ inurat. Sed idem etiam uerſus à Plutarcho adductus eſt in cõmentario, quo docet inſtitutionẽ illam uitę, quam excogitauit Epicurus, ne iucundam quidem eſſe: quamuis ipſi eam refertam omnib. uoluptatibus prędicarent. Animaduertendum autem illum uno tantum uerbo immutato: ſententia manẽte, a Theognide uſurpari: ſic enim in eius pöemate legitur. πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον χρῆμ' ἀνιαρὸν ἔφυ. antiquiſs. liber aliter hic, ac reliqui omnes, διὸ τὸ ἀναγκαῖον habet.

Τὰς δ' ἐπιμελείας καὶ τὰς σπουδὰς, καὶ τὰς συντονίας, λυπηράς.

Repeti hic quoq; ἀπὸ κοινοῦ oportere ἀνάγκη, manifeſtũ eſt: ἐπιμελείας uero uocat ſedulitatẽ ac diligentiã: cũ adhibita magna cura quippiã tractatur: quo uerbo ẽt in II. horũ lib. uſus eſt. Sed ẽt in vi. de morib. ad Nicomachũ » καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις περὶ ὅσας ἐστὶν ἐπιστήμη. & quę ſequũtur. συντονίας uero contẽtiones animi. Quod autẽ neceſſaria hęc eſſe affirmat, intelligit nos cogi ita facere. cogi autẽ, ſi uelimus aliquid cõſequi, ac propoſitũ nobis finẽ adipiſci: neq;.n neceſsitas ulla ſimpliciter nobis ita nos gerendoꝝ imponitur: nec, niſi aliquid cõmodi inde caperet, quiſq; ea perſequeretur ac propter ſe aſciſceret. Animaduertendũ etiam uerba illa ἐὰν μὴ ἐθισθῶσιν, reſpondere ſententiæ, qua dixerat, triſtes ac odioſas res illas eſſe: propinquis .n. uerbis accommodari non poſſunt. quãuis.n. quiſpiam illis aſſuetus ſit, tamen neceſsitate ea impoſita fiunt, ac uiolenta ſunt.

Ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἐὰν μὴ ἐθισθῶσιν· οὕτω δὲ, τὸ ἔθος ποιεῖ ἡδύ.

Accuratè aliquid tractare, ſummumq; ſtudium ac diligentiam in eo adhibere, magna demum contentione animi in quapiam re uti, moleſtum eſt, & non ſine dolore fit. Huius rei cauſam reddens inquit: hæc enim omnia neceſſaria ac uiolenta ſunt. ijs ſolis odioſa non ſunt: qui diu in illis ſtudijs atque artib. uerſati fuere: neque tamen ea tunc naturam ſuam commutant, ſed quod in illis rebus iucundi eſt, aliunde proficiſcitur: conſuetudo enim hanc ſuauitatem parit. conſtat autem multos in laborioſis corporis atque animi exercitationibus, cum uoluptate uerſari.

Τὰ δ' ἐναντία, ἡδέα. Διὸ αἱ ῥᾳθυμίαι, καὶ αἱ ἀπονίαι, καὶ αἱ ἀμέλειαι, καὶ αἱ παιδιαὶ, καὶ αἱ ἀναπαύσεις, καὶ ὁ ὕπνος, τῶν ἡδέων.

Contraria illorum trium, quæ ſupra appellauit, intelligit: quæ neceſſario iucunda eſſe docet. eiq; ſtatim addidit. Διὸ αἱ ῥᾳθυμίαι: & quę ſequuntur. unde hæc iucunda ſunt: nominat autem quædam, quæ multum naturæ earum retinent, ac penè illæ ipſæ ſunt: ab ipſiſq;, quę contrariæ ſuperiorib. ſunt, ne nominib. quidem diſcrepant. manifeſtò enim ἀμέλεια contrarium uidetur eſſe ſuperioris uerbi ἐπιμέλεια. Argumentatur autem ex loco à contrario: hæc nanque omnia ſpontè amplectimur, nulla re coacti. In oratione pro M. Cælio Cicero, cum uitam ipſius iudicib. probaret: quamuis non ita triſtis ac ſeuera fuiſſet, ut ueterum illorum Romanorum fuerat, multas uoces protulit, his uerbis exprimendis aptas: inquit enim. » Omnemq; uitæ ſuæ curſum in labore cor» poris, atque in animi contentione cõficeret. quem non quies: non remiſsio: non æqua» lium ſtudia: non ludi, non conuiuia delectarent. nam συντονίαν contrariumque illius, manifeſtò expreſsit, cum in epiſtola quadam ad Q. Fratrem inquit. Verum otij fructus » eſt, non contentio animi, ſed relaxatio. ῥᾳθυμία autem animi in primis ceſſatio eſſe uidetur; ἀπονία uero corporis. detrectatio ſcilicet laboris: ῥᾳθυμία eorũ dicitur qui nullam

grauem cogitationẽ ſuſcipere uolunt, & publicas priuataſq; res dilabi patiuntur, ut ſocor dia illa perfruãtur. ἀπονία uero, eorũ qui nullum laborem corpore ſuſtinere decreuerunt.

οὐδὲν γὰρ πρὸς ἀνάγκην τούτων.

Rationem cur hæc iucunda ſint, reddens inquit: horum.n. nihil neceſsitate nobis impoſita, ſed ſponte libenterque gerimus: quæ autem coacti facimus, ſupra odioſa eſſe docuerat. Si illa igitur moleſta, hæc quę oppoſita illis ſunt, iucunda. Hanc autem ſuauitatẽ, quę naturalis eſt & ſi modice quæratur reprehendi non poteſt, ſecuti non nulli, etiam ſapientes habiti, modũ in ea non tenuerunt: tantumq; requieti, ac ceſſationi tribuerunt, ut in ipſa uitam beatam conſtituerint. cuius ſententię principes fuerunt & Hieronymus & Epicurus. Inde Lucretius otia dia in v. libro eleganter appellauit.

καὶ οὗ ἂν ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ, ἅπαν ἡδύ· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις.

Id etiam cuius cupiditate tenemur, iucundum omne ſit neceſſe eſt. explicata autem natura cupiditatis, rem ita ſe habere confirmat: niſi.n. ſuauitatis aliquid in ſe haberet, tam acre in nobis deſideriũ ſui nõ excitaret. Quib. autẽ hic uerbis cupiditatẽ definijt, iiſdem alijs etiã in locis naturã ipſius expreſsit: appetitio.n. rei iucundę ſẽper ab eo reddita eſt.

τῶν δὲ ἐπιθυμιῶν· αἱ μὲν, ἄλογοί εἰσιν· αἱ δὲ μετὰ λόγου· λέγω δὲ, ἀλόγους μὲν, ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι ἐπιθυμοῦσιν.

Cupiditatum duo genera eſſe tradit: atq; alias, expertes: alias, participes rationis appellat. expertes, quas non iudicio ſuſcepimus: neq; quod eas res nobis accommodatas opinemur. hæ autem ſunt quæ nobis à natura inſitæ eſſe dicuntur, inquit. hę uero in beluis etiam repperiuntur, unde fortaſſe uacuas à ratione eas dixit: quamuis enim homines quoq; ijs deſiderijs teneantur, qui rationis compotes ſunt, in illis expetendis hac animi parte non utuntur, ſed naturæ impulſum ſectantur.

Εἰσὶ δὲ τοιαῦται, ὅσαι λέγονται εἶναι φύσει. ὥσπερ αἱ διὰ τοῦ σώματος ὑπάρχουσαι. οἷον ἡ τροφῆς δίψα καὶ πεῖνα.

Nunc quę illę ſint explanat, quæ ſine meditatione naturæ ipſarum homines cupiũt: &, ut certò teneantur, tanquã exemplum earum ponit, inquiens. Sunt autẽ huiuſmodi quęcunq; dicuntur manere natura. cuius generis ſunt, quę propter uſum corporis nobis hęrẽt. ut alimẽti quod deſiderat, ſitis ac fames: tam.n. alimentũ eſt humidus q̃ aridus cibus.

Καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος τροφῆς, ἐπιθυμία.

Non ſolum uacare ratione naturale deſiderium corpus alendi: famemq; ac ſitim depellendi, inquit: ſed huius etiam aut illius cibi, qui cuiuſq; naturæ aptus accommodatusq; ſit, appetitionem: hoc.n. quoq;, quãuis iudicio uideatur ſuſceptũ, & ab intemperantia proficiſci, naturalis deſiderij aliquid in ſe habet. quod diuerſæ res quib. ueſcantur, diuerſis hominib. iucundę ſint, inueniunturq; certę quędã etiã dapes, quę omnib. mortalib. iucundiores uulgarib. quibuslibetq; ſint: ut in iij. quoq; libro de morib. ad Nicomachũ ubi de hoc diligẽter quęſiuit, Ariſtoteles declarauit. Diuerſitatis hoc eſt in antiquiſs. libro, quòd non ἐπιθυμία ille habet, ſed εἶδος ἐπιθυμίας: cuius lectionis ueſtigium alibi non repperi.

Καὶ αἱ περὶ τὰ γευστὰ καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια καὶ ὅλως τὰ ἁπτὰ καὶ περὶ ὀσμὴν εὐωδίας καὶ ἀκοὴν καὶ ὄψιν.

Voluptates appellat, quę ſingulis in ſenſib. cõditę ſunt: γευστὰ autẽ, quę guſtatus ſentit, ac ſapore percipiũtur: &, ut epularũ deſideria, ita etiã Veneris: quę libido cũ tactu expleatur, addit etiã cõmuniter ratiões omnes, quib. tangendo corpus titillatur: in his autẽ intẽperãtiã manet, unde a ſuperiorib. ipſas ſeiũxit. Nec nõ uoluptatis, quæ capiũtur narib. è reb. ſuauẽ odorẽ exhalãtibus: ut è uiolis roſiſq;, aut incẽſione quorũdam lignorũ, ut cedri, aliarũ ue rerũ: ſiue unguẽtis corpus perfundatur. queadmodũ etiã quę auditu & cãtibus, ſeu quę pcipiũtur ex aſpectu elegãtioris formę, aut aliqua huiuſcemodi re q̃ oculos oblectet.

μετὰ λόγου δὲ, ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσι· πολλὰ γὰρ καὶ θεάσασθαι καὶ κτήσασθαι ἐπιθυμοῦσιν, ἀκούσαντες καὶ πεισθέντες.

Quęcunq; autem cupiunt, oratione alicuius perſuaſi, illæ cupiditates compotes rationis

nis dicuntur: optant enim multa homines (inquit) & ſpectare & parare, cum ea ab alijs laudari audiunt, fidemq; illorum dictis habent. Beluæ igitur hæc deſiderare nequeunt: nec ad aliquid appetendum excitari, niſi ipſius illius ſenſu commotę.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαί τινος πάθους: ἡ δὲ φαντασία ἐστὶν αἴσθησίς τις ἀσθενὴς, κἂν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθεῖν φαντασία τις, οὗ μέμνηται ἢ ἐλπίζει·

Percipi quoque uoluptatem ex recordatione rerum præteritarum ac ſpe futurarum oſtendere uult: ante tamen quam id tradat, ſumit quæ ad id probandum ualent, ac inquit. Quia iam demonſtratum eſt, uoluptate affici in affectu quodam ſentiendo poſitum eſſe. phantaſiaque eſt ſenſus quidam infirmus, & ei qui recordatur, & ei qui ſperat, comitatur quædam phantaſia eius rei quam recordatur aut ſperat: & quæ ſequuntur: illa nanque infra declarabuntur. Eſſe autem redditionem: *ἀνταπόδοσιν* illius *ἐπεὶ*, quod addit, *δῆλον ὅτι καὶ ἡδοναὶ*, apertum eſt. Diuerſitatis hoc eſt in antiquiſsimo libro quod, *εἰ ἐν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθοίη φαντασία τις*, habet: cuius tamen lectionis ueſtigium alibi non offendi. Multis autem argumentis ipſe in tertio libro de animo docet phantaſiam non eſſe ſenſum. hic tamen ſenſum illam eſſe dicit, ſed renuem imbecillumque: neque enim exquiſitè nunc de his reb. agit, ſed opiniones aliorum cum maximè illę multitudini facilè probãtur, ſæpe ſectatur. eſt autem phantaſia, ſi uerũ quærimus, inſtar potius ſenſus quã ſenſus. illi nanq; admodũ ſimilis: ſimilis autẽ, quod & ipſa ſicut ſenſus, ſenſiles res pcipit. infirmus uero nũc ſenſus dicta eſt: certiora .n. ſunt euidẽtioraq;, quę ſenſu percipiuntur, quàm quæ ita intelligũtur: multoq; rarius in his decipimur. Sed Grǽcus quoque interpres eius libri, *μεταφορικῶς* illam pro ſenſu accipi tradit.

Εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι καὶ ἡδοναὶ μάλα μεμνημένοις καὶ ἐλπίζουσιν, ἐπείπερ καὶ αἴσθησις.

Si ea, quæ ſupra ſunt expoſita, uera ſunt: firmaque ac rata habentur, perſpicuum eſt gigni etiam uoluptates ex acriore recordatione & ſpe. nam fit aliquo modo ſenſus: cum phantaſia enim reminiſcimur & ſperamus: quę ſenſus eſt, licet infirmus: qui .n. recordantur, ita penè quandoque afficiuntur, ut ſi præſentes res illas haberent, afficerentur. quemadmodum etiam qui uehementer aliquid boni ſperant. quod declarauit etiam Cicero pro Archia, cum inquit. Nunc quidem certè cogitatione ſpeque delector. Diſcrepat uero ab alijs omnib. antiquiſsimus liber, quod *ἅμα* habet: quæ ſi uera lectio eſt, ſignificat eodem tempore, cum recordantur aut ſperant illos ſentire uoluptatem.

Ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἡδέα ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι παρόντα, ἢ ἐν τῷ μεμνῆσθαι γεγενημένα, ἢ ἐν τῷ ἐλπίζειν μέλλοντα·

Eadem ſententia in ix. libro de morib. ad Nicomachum ijſdem ferè uerbis exponitur: inquit enim iucundam eſſe præſentis temporis, actionem: futuri, ſpem: præteriti, memoriam. Cum igitur phantaſiæ auxilio, & præteritæ res & futuræ aliquo modo ſentiantur: nam ſenſu cognoſci res præſentes, & quæ tunc fiant, probare non oportuit, quod nunc ipſe adiungit, & è ſuperiorib. elici declarat, manifeſtò intelligitur trium temporum eſſe res iucundas. cum autem tria hęc tempora uoluptatem afferant: ſintque & prǽteritę, & prǽſentes, & futurę res uoluptati, non tamen cuncta parem efficiunt: quę enim tunc ſentiuntur, actuque percipiuntur, ſummum locum optinent: ut enim poſt ſupra adducta uerba teſtatur Ariſtoteles, iucundiſsimum eſt, *τὸ κατ' ἐνέργειαν*.

Αἰσθάνονται μὲν γὰρ, τὰ παρόντα: μέμνηνται δὲ, τὰ γεγενημένα: ἐλπίζουσι δὲ, τὰ μέλλοντα.

Quomodo uerũ ſit quod dixerat, oſtendit. omnẽ uoluptatẽ conſtitutã eſſe aut in ſentiẽdis reb. prǽſentibus, aut ĩ recordãdis prǽteritis, aut in ſperãdis ſecũdis: ſentiũt .n. (inquit) res præſentes: recordantur factas: ſperant futuras. In libro quoq; de memoria idẽ tradit.

Τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστὶν: οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν: ἀλλ' ἔνια καὶ οὐχ ἡδέα, ἂν ᾖ ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν, τὸ μετὰ τοῦτο.

Effici uoluptates ex uehemẽti recordatione rerũ præteritarum planũ iam factũ eſt. Adiungit huic ſententię nũc, non tantũ prǽteritas uoluptates, ſi in memoriã reuocentur, ſuaues eſſe, ſed ſępe etiã res olim odioſas ac moleſtas poſtea oblectare, cum homines illas recordantur. Quia autem hoc admirabile eſt, confirmat id teſtimonio optimorum

pöetarum. Sed etiam cauſam huius rei affert, quę omnem ſcrupulum euellit. nec tamen exiſtimare debemus omnes res, quæ quondam moleſtæ fuerint, fieri conſequentib. temporibus, ſi recordati illas fuerimus, iucundas: uerum illas tantum ex quib. aut dignitas aut commodum aliquod partum eſt.

ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται. ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Euripidis hic ſenarius eſt: ut teſtatur Cicero: qui Latinum ipſum fecit: in II. enim libro de finibus contra Epicurum diſſerens, inquit. Quid ſi etiam iucunda memoria eſt præteritorum malorum, ut prouerbia non nulla ueriora ſint, quàm ueſtra dogmata? uulgo enim dicitur. Iucundi acti labores. Nec malè Euripides (cõcludam ſi potero Latinè: Græcum. n. hunc uerſum noſtis omnes) Suauis eſt laborum pręteritorum memoria. Plutarchus quoq; in II. libro Sympoſiacorum capite primo ipſum adduxerat. penè tamen illic inde deletus, iniuria ſuperiorum temporum, eſt. ueſtigia quędam eius tãtum apparent, quorum tamen indicio tutò reſtituitur. Omnis uero locus cum in excuſis & ſcriptis, quos uidi, libris, miſerum in modum lacer fractusque legatur, ut legi eum oportere arbitror, adſcribam. Καὶ τὶς τὸν χρόνον οἶδ' ἴπεις. Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἤδη κακὸν ὦ ξεῖν' ἐπεγείρειν. οὐδ' Εὐριπίδης τοὐναντίον, Ὡς ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων. Verba prima è tragœdia Sophoclis eſſe, quam inſcripſit Oedipodem Coloneum, notum eſt: pronũciariq; à ſene calamitoſiſſimo: qui Athenienſib. ita reſpondit, urgentib. eum ut uetera ſua mala flagitiaque narraret.

Καὶ μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθῃ καὶ πολλὰ ἐόργῃ.

Verſus in xv. libro Odyſſeę, pronunciati ab Eumęo ſubulco cum Vlyſſe, quem tamẽ tunc ignorabat, loquente: totius loci ſententia hæc eſt. Nos in tugurio cibo potuque indulgentes ac uetera noſtra mala repetentes, oblectemur: conſueuit enim uir, qui multa incommoda ſuſtinuerit & multa magno ſuo cum labore effecerit, memoria malorum eorum delectari. Diſſentit à reliquis & excuſis & ſcriptis antiquiſs. liber. quod huiuſcemodi habet initiũ poſterioris carminis. Μνησαμένω· ὅτε. ſed & prima hac aliter, & extrema quoque ſui parte diſcrepat idem uerſus apud Homerum. ut in impreſsis nunc legitur: ita enim illi habent. ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ καὶ πόλλ' ἐπαληθῇ. quorũ uerborum hic manifeſto ſenſus eſt. Qui ſanè ualdè multa incommoda perpeſſus ſit: & diu uagatus per orbem terrarum fuerit. Apud Virgilium quoque eodem ſenſu, in maximis uitę periculis conſtitutus fortiſs. uir, inquit. Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.

τούτου δ' αἴτιον ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν.

Rationem nunc adiungit, inquiens. Cauſa huius rei eſt, quód iucundum etiam eſt non habere aliquid mali: ſed relictum iam ab illo eſſe: non enim ſolum uoluptas ſuauis eſt, ſed oblectatur quilibet cum intelligit ſe malo carere. Id autem tunc melius percipimus, cum recordamur quib. quondam malis caſibuſque iactati ſumus: facit enim hęc res ſtatum illum, in quo tunc ſumus, iucundiorem. Nec tantum cogitare quib. quondam malis uexatus ſis, uoluptatem habet, ſed ſpectare etiam alios laborantes: inq; illis periculis conſtitutos, quib. tu uacuus liberq; ſis, mirificè oblectat, ut eleganti carmine Lucretius cecinit.

τὰ δ' ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα, ἢ εὐφραίνειν, ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, ἢ ἄνευ λύπης ὠφελεῖν.

Quarum præteritarũ rerum recordatio iucunda ſit, indicarat. quod memorię fuit: nũc quę futurę res earũ quę in ſpe ſunt, oblectẽt, oſtẽdit. Huiuſcemodi autẽ eſſe (inquit) quæcunq; cũ pręſentes ſunt atq; adſunt, lętitia afficere aut cõmodum importare uidẽtur. utilitates tamẽ illas magnas oportere eſſe declarat: aut ſaltẽ, quę uacent omni ęgritudine, ſi mediocres ſunt: ut ſiue magnitudo emolumentorũ, ſiue ſinceritas delectet. non minus enim grata eſſe ſolent, parta quædam commoda, ſeiuncta ab omni moleſtia, quam ampla alia, quæ dolorem coniunctum habeant.

ὅλως δ' ὅσα παρόντα εὐφραίνει, καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Et (ut ſummatim loquamur) quęcunq; cum adſunt præſentiaque ſunt, lætitia afficiũt, eadem & ſperantes & recordantes plerunque oblectabunt. Extra enim aliquid aliquando

do euenire poteſt: quod faciat ne hoc perpetuum ſit. ut ſi uoluptas olim deguſtata, cauſa nobis fuit maioris doloris: Eadem eſt ratio rerum, quas ſperamus.

Διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι, ἡδύ.

Et hæc cauſa eſt (inquit) cur iraſci quoque iucundum ſit. Non.n. carent uoluptate qui irati alicui ſunt, ſed magnas ſæpe ſuauitates ſentiunt. Rem autem ita ſe habere: uerũq; hoc eſſe, confirmat teſtimonio Homeri. manifeſto uerò hoc declarat, non tantum præſentes res oblectare, ſed etiam ſperatas: qui enim cuipiam irati ſunt, lętitia afficiuntur, quia ſperãt ſe ultũ ituros eos, qui iniuria lęſerunt: cuius rei uehemẽti deſiderio tenẽtur.

Οὐδεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν· οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον.

Cauſam his uerbis affert, cur ira commotum eſſe, iucundũ ſit. nemo.n. (inquit) iraſcitur ei quem nullo modo putat ſe, aliquam occaſionem nactum, ulciſci poſſe. neq; illi qui ualdè ipſum opib. potẽtiaq; ſuperat: huiuſcemodi.n. hominib. aut non iraſcuntur, q̃uis illi ſe aduerſus ipſos petulanter geſſerint: aut remiſſius leuiuſq; iraſcuntur. cum igitur hi irati facti ſint, planum eſt eos exiſtimare ſe debitas ab illis pœnas capturos, & aliquando ipſos ultum ituros. quæ ſpes cogitatioq; affert ipſis uoluptatem. Animaduertendum autem τυχεῖν τιμωρίας, non dici de illo, qui iniuria ſe læſum putans, capit pœnas ab eo qui læſit, atq; ipſum ulciſcitur. ſed de illo qui auctor iniuriæ fuit: is enim τιμωρίας τυχεῖ, cum dat pœnas ſuæ improbitatis atq; in ipſum ultio cadit. poſitum igitur hic eſt παθητικῶς. Et auctor rhetorices ad Alexandrum ita locutus eſt, & Demoſthenes pro Cteſi-
» phonte: cuius hęc uerba ſunt. καὶ μὴν ὅταν ᾖ νέα καὶ γνώριμα πᾶσι τὰ πράγματα, ἐάν τι κα-
» λῶς ἔχῃ, χάριτος τυγχάνει· ἐὰν δ' ὡς ἑτέρως, τιμωρίας. φαίνομαι τοίνυν ἐγὼ χάριτος τετυχηκὼς
» τότε, καὶ οὐ μέμψεως: οὐδὲ τιμωρίας.

Ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ· ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο.

Sententia Homerica hæc eſt. quæ ira multo ſuauior ſtillante melle in hominum pectoribus gliſcit: pronunciatur autem ab Achille, cum matre Thetide loquente: orbatus .n. ille ſodali ſuo Patroclo, ob ſimultatem quam geſſerat cum Agamemnone, maledicebat irę, ac ipſam omnino extingui delerięq; cupiebat: magnorũ.n. ſępe (inquit) malorum fons atq; origo fuit: ſapientes etiam uiros perturbans, atq; animum occupans: tanta eſt dulcedo illius ac ſuauitas. Hunc autem quoq; uerſum & qui ipſum præcedit, adduxit Plato in Philebo, ubi inducit Socratem docentem, iram, metum, amorem, inuidiam, cęteraſq; huiuſcemodi animi affectiones, incredibilium uoluptatum plenas eſſe.

Καὶ ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις ἀκολουθεῖ τις ἡδονή. ἢ γὰρ μεμνημένοι ὡς ἔτυχον, ἢ ἐλπίζοντες ὡς τεύξονται, χαίρουσί τινα ἡδονήν.

Magnam partem cupiditatum hoc habere tradit, ut conſequatur eos, qui ipſis tenentur, uoluptas quędam: non.n. plena integraq; uoluptas eſt, ac par illi quam aut olim ceperunt: aut quam, ſi ſpem ad exitum perduxerint, capient. ſed tamẽ uoluptas aliqua: aut .n. (inquit) recordantes ſe quandoq; libidinem illam expleſſe, aut ſperantes ſe expleturos, genere quodam uoluptatis afficiuntur. memoria autem pręteritarum uoluptatum, ita gaudio afficit eos, qui earundem tunc deſiderio premuntur.

Οἷον οἵ τ' οἱ τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι ταῖς δίψαις καὶ μεμνημένοι ὡς ἔπιον καὶ ἐλπίζοντες πιεῖσθαι, χαίρουσι.

An ἐχόμενοι ἐν τοῖς πυρετοῖς inquit, ut Plato in Philebo. ἐχόμενοι ἐν νοσήμασιν: uerba ue-
» rò ipſius hęc ſunt. ἀλλ' οὐχ ὅτι πυρέττοντες καὶ ἐν τοιούτοις νοσήμασιν ἐχόμενοι, μᾶλ-
» λον διψῶσι καὶ ῥιγῶσι: & quę ſequuntur. uel potius ita interpungi debet oratio ut ἐχόμενοι ſequenti nomini cohęreat. & qui tenentur ſiti accipiendi ſunt. nam (niſi fallor) οἱ ἐν τοῖς πυρετοῖς qui febri uexantur, quamuis nihil aliud addatur, per ſe commodè ſignificare poteſt. Vt confirmet autem quod dixerat ex plurimis cupiditatib. naſci uoluptatẽ, hęc tanquam exempla poſuit. inquiens ut qui ſeruore febris uruntur, cum ſiti premuntur & recordati fuerint ſe aliquando bibiſſe: ſperanteſq; futurum ut bibant, gaudio affi-

cliuntur. In antiquiſſ. libro uarietatis hoc eſt, quod ſeiuncto a ſuperiorib. extremo uerbo: additaq; copula, quę cauſæ rerū reddendę accōmodata eſt, legitur illic, χαίρουσι γάρ.

Καὶ οἱ ἐρῶντες, καὶ διαλεγόμενοι καὶ γράφοντες καὶ ποιοῦντες ἀεί τι περὶ τοῦ ἐρωμένου, χαίρουσιν.

Et qui amant (inquit) & cum loquuntur ſermonemq; cum aliquo habenr, & cum ſcribunt, & cum pangunt aliquid de amorib. ſuis & ipſi quoq; uoluptatem ſentiunt. ποιεῖν hic (niſi fallor) pangere, ſiue canere ſignificat. paulo ſupra. Ὡσπερ Ὅμηρος ἐποίησε. Infinita exēpla huius locutionis ſunt. Cicero in IIII. Tuſculana, ubi de amore diſſerit. Quid deniq; homines doctiſſimi, & ſummi pōetæ de ſe ipſis & carminib. edant & cantibus.

Ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι, οἷον αἰσθάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμένου.

Vnde uoluptas illa naſcatur docet, quę tenet amatores, cum aut loquuntur aut ſcribūt de amica, ſiue etiam laudes ipſius canunt: cum. n. (inquit) uigeat tunc apud eos memoria ipſius, quaſi ſentire ſe eam putant: nam firma illa acriſq; cogitatio, penè ipſam ante oculos eorum ponit. ἐρώμενον Gręcis ſignificare, quas delicias amoreſq; uocabant Romani homines, conſtat. Ad extremum etiam primi libri de partib. eodem uerbo multitudinis numero uſus eſt, ubi inquit. Quem admodū iucundius eſt amatorib. quālibet, ac puſillā etiā partem, deliciarū ſuarū cernere, q̄ multa magnaque alia exquiſite uidere.

Καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἔρωτος γίνεται αὕτη πᾶσιν, ὅταν μὴ μόνον παρόντος χαίρωσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοι, ἐρῶσι.

Idem his uerbis confirmatur. è memoria plurimarum rerum naſci quaſdam uoluptates. unde etiam (inquit) qui uehementer animo gaudent ſpecie corporis à ſe antea uiſa, amare incipiunt: ſatiſq; hoc magnam uim habet ad amorem excitandum: ut. n. conflatum iā amorem ſeruat: uireſq; ipſi addit, forma, quæ placuit in animū reuocata, ita nouū excitat ac gignit. Et amoris hęc (inquit) omnib. origo eſt: tunc'que homines iam amare intelliguntur, quando non pręſentib. tantum, ſed abſentib. etiam delicijs ſuis, ex illarum recordatione gaudent: nam ſenſu prorſus careret, qui eximiam ſpeciem corporis ante oculos habens, non delectaretur: quem. n. non capit pulchritudo? παρόντος autem, & ἀπόντος cum dixerit, planum eſt intelligi debere, quo uerbo paulo ante uſus fuerat, ἐρωμένου. cum beneuolentiam ab amicitia diſtingueret in viiij. libro de morib. ad Nicomachum, amicitię initium eſſe beneuolentiam affirmauit, ut huius amoris uoluptatem, quæ è forma aliqua eximia oculis percipitur: in ea autem ſententia exponenda totum penè hunc locum perſequitur. Plutarchus etiam in commentario, quo docet modū rationemq;, qua quiſpiam intelligere poſſit ſe in uirtute proficere, hoc ſimili utitur, oſtendens idem uſu uenire in ſapientię cupiditate, quod in delicato hoc amore: ut qui amore philoſophiæ correpti adhuc non ſint, q̄uis uideantur ea delectari, abducti inde negotijs impedimentiſq; quibuſdam, ſubito ex animo ipſam dimittant, cum ueri amatores abſentis firmam memoriam retineant: nec diſſidium ipſius ferre poſſint. Quem admodum. n. (inquit) amoris incipientis nota indiciumq; eſt, non lętitia tantum affici cum præſens adeſt pręclara aliqua forma (hoc nan'q; commune omnium hominum eſt pulchritudine oblectari) ſed angi cruciariq; animo, cum ab ea abſtraheris, ſic, & quæ ſequuntur.

Διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται τῷ μὴ παρεῖναι.

Aliud etiam affert, unde initium amoris intelligitur: quod tamen eandem cauſam habet: ut. n. cum abſente uirgine aliqua, formam oris illius recordati, gaudemus, incipere nos amare planum eſt, ita etiā cū ægritudinē nobis abſentia illius gignit, plagā accepiſſe nos id manifeſto indicat. Diuerſus eſt à reliquis hic antiquiſſ. liber: quamuis autē aliquantulū cōtaminatus fuerit, ab aliquo, qui immutare uoluit, percipitur tn̄ manifeſto quondā ita ſcriptū fuiſſe: nā maioris pōderis uarietas illic attrectata nō eſt. Διὸ καὶ ὅταν λύπη προσγένηται τῷ μὴ παρεῖναι. hoc ſenſu ſiquis eā magis amet. Quare & cū abſentię illi, adiuncta fuerit ægritudo animi eius, qui ea forma delectatus fuerat, perſpicitur. ſ. eum amare.

Καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίνεταί τις ἡδονή· ἡ μὲν γὰρ λύπη, ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν· ἡδονὴ δέ, ἐν τῷ μεμνῆσθαι καὶ ὁρᾶν πως ἐκεῖνον· καὶ ἃ ἔπραττε καὶ οἷος ἦν.

Qui lugent etiam lamentanturq; amiſſas caras ſibi perſonas, in luctu etiam, lamētationib.

nib. ꝙ illis permixtam quandam cum dolore uoluptatem ſentiunt: quę res cum admirabilis ſit, quomodo ſcilicer posſit aliquis eodem tempore dolere ac gaudere, explicatur accuratè. Aegritudo enim (inquit) naſcitur ex deſiderio illius, qui morte ſublatus eſt: lętitia ex recordatione, & propè aſpectu eiuſdem: toti nanq; in illa cogitatione intenti, tanquàm oculis ipſum cernunt, nec non etiam repetunt, quæ egit dum uixit, quib. morib. prędirus erat. quæ omnia eos, ut in uiuo oblectarant, ita etiã memoria repetita in mortuo oblectant. Cum uero hic antea παρὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν, in excuſis libris legeretur, malui legi ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν, ut in ſcriptis codicib. inueni: nam cum à reliquis omnib. diſſentire antiquiſſ. librum prima parte inuenerim, nihil immutaui: hic tamen, quomodo in eo legatur, adnotabo: ſic. n. habet. καὶ ἐν πένθεσι καὶ θρήνοις, ὡς αὕτως ἐπιγίγνεταί τις ἡδονή. ſententia parum aut nihil, utro modo legas, uariatur: uidetur tamen magis hęc ſcriptura conuenire proximę uicinæ eius libri lectioni, quam indicaui: ut qui alteram recipiat, alteram etiam probare debeat.

Διὸ καὶ τοῦτ' εἴρηται. Ὣς φάτο· τοῖσι δὲ πᾶσιν ἐφίμερον ὦρσε γόοιο.

Homeri ualde notus uerſus, & qui non ſemel, neq; in altero tantum pöemate, ſed in utroq; legitur. in XXIII. libro Iliadis, cum induxiſſet Achillem dicẽtem Myrmidonib. uiſum ſibi eſſe in ſomnis Patroclum, qui caſum illum ſuum lugeret, & ut corpus ſepulturę daretur, rogaret, eum poeta protulit. Senſus ipſius hic eſt. Sic fatus eſt: & in animis omnium qui aderant, excitauit deſiderium effuſę lamentationis. In eodẽ libro antea idẽ cum decurſione equitum exequias ſodalis honeſtare uellet: idq; expoſuiſſet ſuis, addidit: ut cum oblectati nos fuerimus in lugubri hac lamentatione: funeriq; operam dederimus, ſolutis equis cibum capiamus. Diſſentit hic etiam idem liber à reliquis: ita tamen, ut de uerbis potius, ꝗ ſententia cõtrouerſia inter ipſos ſit: ſic. n. ille habet. ὅθεν καὶ τοῦτ' εἰκότως εἴρηται. additum autem apertè eſt probare ipſum mirificè iudicium poetæ, cum meritò, nec ſine cauſa ita dicat locutum.

Καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι, ἡδύ· οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν, λυπηρὸν· τὸ τυγχάνειν, ἡδύ.

Vlciſci etiam inimicum, ſuaue eſt. à contrario autem hoc uerum eſſe probat: ſi. n. qui ulciſci nequit, uehementer dolet, qui ulciſcitur, uoluptatem non paruam ſentit: uſus tamen ipſe eſt enunciato quodam, quod commune quoq; aliarũ rerũ eſt: in uniuerſumq; ualet: omne. n. (inquit) quod cum cupias, niſi adipiſcare, moleſtũ eſt: ſi adipiſcaris, iucundũ erit. inde aũt, tanquàm pars è toto, elicitur quod ſupra à me argumẽtũ explicatũ eſt.

Οἱ δ' ὀργιζόμενοι λυποῦνται ἀνυπερβλήτως, μὴ τιμωρούμενοι· ἐλπίζοντες δὲ, χαίρουσι.

Eximium autem dolorem ſentiunt anguntur q;. ut ſupra nihil fieri posſit, qui lęſos ſe iniuria eſſe intelligunt, iratiq; uehementer iniuriæ auctori, effundere in eum iram nequeunt. contra autem ſperantes fore, ut aliquando ulciſcantur, lætitię pleni ſunt. quod ſi cum ſperant fore ut eum puniant, gaudent: quantam ſuauitatem percipere ueriſimile eſt, cum poenas ab ipſo capiunt ſui doloris.

Καὶ τὸ νικᾶν, ἡδύ· οὐ μόνον τοῖς φιλονίκοις, ἀλλὰ πᾶσι.

Vincere etiam ſuaue eſt. nõ tantum ſtudioſis uictorię: (repperiuntur. n. non nulli qui in ea re inſaniunt, ac nihil magis cupiunt, quàm uictorias adipiſci) uerum etiam omnibus hominibus.

Φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίνεται· οὗ πάντες ἔχουσιν ἐπιθυμίαν ἢ ἠρέμα ἢ μᾶλλον.

Cauſam affert, cur ita ſit, inquiens. Concipitur enim in animis ipſorum huiuſcemodi quędam de ſe opinio, ut præſtare ſe cæteris putent: uictoria. n. excellentiã ſignificat. qui hoc conſecuti ſunt, primos ſe omnium eſſe putant: cuius rei omnes mortales deſiderio tenentur, aut leni aut acri: hoc. n. ualet ἢ ἠρέμα, ἢ μᾶλλον. occupauit inquam hęc cupiditas animos uniuerſorum hominum, aut remisſius, aut uehementius.

Ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν, ἡδύ, ἀνάγκη καὶ τὰς παιδιὰς ἡδείας εἶναι. τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς αὐλητικὰς καὶ ἐριστικάς· πολλάκις γὰρ ἐν αὐταῖς γίνεται τὸ νικᾶν.

Quoniam iam planum factum eſt uincere ſuaue eſſe, neceſſe quoq; eſt luſus quidam

ſuaues ſint, & ij, in quib. prælij ſpecies quædam ac pugna exercetur: atq; illi in quib. fi-
ſtula cantuq; contenditur. nec non alij quidam concertatorij: cauſam autem huius rei
afferens, inquit: in ijs. n. ipſis luſib. ſæpenumero uincere ac ſuperare aduerſarium contin
git: quod iucundum eſſe declaratum eſt. μαχητικὰς, (ut opinor) appellat, in quib. ſimu
lachrum pugnę exercetur: acriter. n. aliquando inter ſe præliantur adoleſcentes animi
cauſa, atque omnia, quæ in uero prælio fiunt, in ſimulato adumbratoq; illo cuſtodiunt.
αὐλητικὰς uero παιδιὰς intellexit, quas ſępe paſtores exercent, & qui arte muſica dele-
" ctantur: neceſſe. n. eſt in illis aliqui ſuperiores ſint, ut in bucolico carmine. An mihi
" cantando uictus. & paulo poſt. Cantando tu illum? aut unquàm tibi fiſtula cera
" Iuncta fuit? & alia in ecloga. Poſthabui tamen illorum mea ſeria ludo. ἐριστικὰς luſus
quoſdam uocare uidetur, qui toti in contentione quadam poſiti forēt: nam ſophiſtarum
lites concertationeſq; ludos inter ipſum poſuiſſe, mihi uериſimile non eſt: ſunt tamen plu-
res ſcripti libri, in quibus, ἐρωτικὰς legatur: quis mihi probatiſſimus, uetus tralatio, alijq;
non nulli, cum excuſis faciāt: eſſe enim quoq; luſus quoſdam amatorios planū eſt. Athe
" neus libro X. Δειπνοσοφ. ἦν ἀπ' ἀρχῆς τὸ μὲν σπένδειν, ἀποδεδομένον τοῖς θεοῖς· ὁ δὲ κότ-
" ταβος, τοῖς ἐρωμένοις. ἐχρῶντο γὰρ ἐπιμελῶς τῷ κοτταβίζειν, ὄντος τοῦ παιγνίου Σικελικοῦ· καθάπερ
" Ἀνακρέων ὁ Τήιος πεποίηκε· Σικελικὸν κότταβον ἀγκύλῃ παίζων. Hic igitur κότταβος luſus erat,
teſtimonio ueteris ſcriptoris, atq; optimi, ſuo in genere, pöetę. ἐρωτικὴ autem uocari po
tuit παιδιά, quia nomine appellare conſuerant amores ac delicias ſuas: cum quod reli-
quū erat uini, è poculo ſic eiciebāt, ut id reſonaret: nā apud Terētiū Chęrea μεταφορικῶς
" (ut opinor) furtū Veneris luſum appellauit. Et quia cōſimilē luſerat iā olim ille luſum.

Καὶ ἀστραγαλίσεις καὶ σφαιρίσεις.

Aſtragalis ueteres ludere conſueſſe notum eſt, quos talos Latini appellarunt. nam de
altero pilæ ludo, quem σφαίρισιν uocat, multi quoq; ueteres ſcriptores tradiderunt. De
" ſenectute Cicero. Sibi igitur habeāt alij arma, ſibi equos, ſibi haſtas, ſibi clauam, ſibi pi-
" lam, ſibi natationes & curſus, nobis ſenibus, ex luſionib. multis talos relinquant & teſ-
ſeras. In tertio quoq; libro de Oratore alea excepta, reliquorum horum ludorum mē-
" tionem fecit. Vt homines labore aſſiduo & cotidiano aſſueti, cum tempeſtatis cauſa ope
" re prohibentur, ad pilam ſe aut ad talos aut ad teſſeras conferunt.

Καὶ κυβείας, καὶ πεττείας.

Plutarchus in commentario de his, qui ſerò pœnas pendunt ſuorum ſcelerum, has &
ipſe luſiones coniunxit. Κυβείαν aleæ ludum, infamem etiam Romanis hominib. ſeue-
risq; legib. coercitum. πεττείαν autem teſſerarum, multo honeſtiorem ſignificare aper-
tum eſt: nā ueteres etiā Græci ſcriptores diſcrimē hoc eſſe inter has luſiones tradūt, quod
in alea cubos iaciūt: in teſſeris calculos ipſos cōmouent: & ex alia in aliā ſedē trāsferunt.

Καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως· αἱ μὲν γὰρ ἡδεῖαι γίγνονται, ἄν τις ᾖ συνήθης·
αἱ δ', εὐθὺς ἡδεῖαι.

Quod in leuib. nugatorijsq; ludis uſu uenire declarauit, ut illic uictoria ſæpe gignatur,
idem etiam in honeſtis grauibusq; contingere affirmat: hi. n. luſus (inquit) cum tales
ſua ui ſponteq;, non ſint, ſuaues fiunt longa tractatione. intelligit autē quas ἐσπουδασμέ-
νας παιδιὰς uocauit: ideſt graues ſerioſq;: indigent. n. ſtudio ac cura: ideoq; iucūdi eſſe nō
poſſunt, niſi aſſuetis: hi uero continuò ſuaues ludi ſunt. ſignificat autem ioculares, & nō
ſerios: qui ſtatim, ut incipiunt tractari, iucundi ſunt: nullum. n. laborem in ſe habent: neq;
egent etiam ulla animi contentione.

Οἷον κυνηγία, καὶ πᾶσα θηρευτική· ὅπου γὰρ ἅμιλλα, ἐνταῦθα καὶ νίκη ἐστί.

Cuius generis eſt (inquit) uenatio, aucupium, & omnis ars captandi feras. Reſpondet
aūt hoc (niſi fallor) ſuperiori parti: uerbisq; illis. καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς
ὁμοίως. ſignificare. n uult in his quoq; grauib. luſionib. inueniri uictoriā. quod etiā uer-
bis, quæ adiungit, manifeſtò tenetur. probat enim (quod alicui mirum nō ſine cauſa uide
ri poterat, in his etiā reb. uictoriam eſſe: cum ſuſceptū bellum cū lepuſculis ceruiſq;, aut
auib. non habeamus: neq; contra nobis illa inſidias ſtruant, ut nos ipſis facimus) in ipſis
etiam uictoriam extare: ubicunq;. n. contentio diuerſaq; ſtudia aliquarum rerum, diuer

ſis

ſis etiam in animantib. ſint, illic etiam uictoriã repperiri. In uenatu uerò aucupioq; concertationem eſſe, manifeſtum eſt: feras. n. aueſq; uenatores & aucupes excitant è ſiluis, agitantq;, ut ſiue canib. captent, ſiue in plagas impellant. illæ contra omnia faciunt, ut ſe è manib. inſidijsq; ipſorum eripiant, ac uitam ſuam tueantur. contendunt igitur inter ſe ac prẹliantur ferę, hominesq;. negari ergo non poteſt, quin illic etiam uictoria ſit: ubi. n. duo inter ſe aliqua de re concertant, alter ipſorum uincat neceſſe eſt.

Διὸ καὶ ἡ δικανικὴ, καὶ ἡ ἐριστικὴ, ἡδεῖα τοῖς εἰθισμένοις, καὶ δυναμένοις.

Quare (inquit) iudicialis labor, & ars illorũ, qui in contentioſis diſputationib. occupati ſunt, iucunda illis ſunt, cum aſſueuerint: facultatemq; eorum egregiè tractandorum habeant. Non tamen eorum, qui cauſas in foro defendunt, ſophiſtarumq; facultas, appellari debent luſus: neq; hæc ut exempla luſionum, ponit. ſed cum ſupra docuiſſet omnib. in reb. in quib. eſt pugna & concertatio, repperiri etiam uictoriam: nec non antea etiam res duras, & aſperas fieri iucũdas exercitatione, hinc etiam intelligi oſtẽdit, unde naſcatur uoluptas, quam, qui in his moleſtis laborioſisq; ſtudijs uerſantur, ſentiunt: ſępe enim inde uictoriam reportant: nam, quod adiungit τοῖς εἰθισμένοις καὶ δυναμένοις, declarat non ea omnib. iucunda eſſe, uerum illis tantum, qui aut diu in ijs ſtudijs uerſati ſunt, aut poſſunt ea excellenter tractare. Hinc enim naſcitur (inquit) quod moleſtę non nullæ artes uoluptatem ijs afferunt, qui ipſis aſſueti ſunt, aut multum in ipſis ualent: uictoriam. n. illi ſępe referunt ex iudicijs, cum aduerſarium ſuperarint: reumq; condemnarint: aut patrocinio ſuo ab impetu inimicorum defenderint, ac concertationib. illis ſophiſticis. uictoria uerò omni in re mirificè oblectat: & conſuetudo reb. etiam moleſtis ſuauitatẽ aſpergit. Victoriam autem, & tanq; ſtragẽ in diſputationib. concertatorijs crebrò effici, dixit etiam ipſe in problematib. cum cauſam quæreret, cur rationes illæ litium plenę, multum
» ualerent ad ingenij exercitationes: inquit. n. ὅτι ἔχουσι τὸ νικᾶν ἢ ἡττᾶσθαι πυκνόν.

Καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία, τῶν ἡδίστων: διὰ τὸ γίνεσθαι φαντασίαν ἑκάστῳ, ὅτι τοιοῦτος: καὶ σπουδαῖος: καὶ μᾶλλον ὅταν φῶσιν, οὓς οἴεται ἀληθεύειν.

Honos prẹterea bonaq; exiſtimatio, inter res ſuauiſſimas numerari debent: quia in animis eorum (hanc. n. cauſam huius rei affert) qui uident aliquos ſe honorare: beneq; de ſe ſentire, naſcitur cogitatio quædam: huiuſcemodiq; opinio, quod digni ſint illis honoribus: taleſq;, quales habentur: uirtutiſq; demum ſtudioſi. maiore autem uoluptate afficiũtur, cum cognouerint ſe laudari ab ijs, quos putant uerè ſentire. eadem uero traduntur ab ipſo in VIII. de morib. ad Nicomachum: qui. n. (inquit) ab honeſtis, intelligẽtibusq; hominib. cupiunt ſibi honores deferri, hanc unam ob rem eo deſiderio tenentur: quod uolunt opinionem, quam de ſe ac ſuis uirtutib. habent, confirmare. lætitia autem poſtea afficiuntur, gaudentq; ſecum, quod probi ſint: fidem habentes iudicijs illorum, qui hęc affirmant. antiquiſſ. liber, diſcrepans à cæteris omnibus, τοιοῦτος, οἷος ὁ σπουδαῖος, habet.

τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐγγὺς, μᾶλλον τῶν πόῤῥω, καὶ οἱ συνήθεις, καὶ οἱ γνώριμοι, καὶ οἱ πολῖται, τῶν ἄπωθεν.

Hi prẹcipuè ſunt, quorum dictis fidem habemus: arbitramurq; eos poſſe de aliquib. uerum loqui. primos autẽ appellat uicinos proximoſq;: uicini. n. prẹcipuè benè cognitos aliquos habere poſſunt: Deinde familiares: cum quibusq; illi, quod ijſdem, ſtudijs teneãtur, cotidie uerſantur. Poſtea notos, qui etiam de illis exiſtimare aliquo modo poſſunt. ciuium quoque de ciuib. iudicium negligi non debet, nec falſum eſſe, facile credi: cum multis reb. coniuncti ciues inter ſe ſint, quamuis de facie tantum ſe nouerint: magis. n. hi quoq; fide digni ſunt, quàm longinqui ac remoti. Hi autem ſunt gradus, qui ab Ariſtotele traduntur: quo maiore. n. aliquis uſu cõſuetudineque cum aliquo coniunctus fuit; maioremque eius obſeruandi poteſtatem habuit, facilius mores ipſius ingeniumque cognoſcere potuit: unde maior ipſi fides habenda.

καὶ οἱ ὄντες, τῶν μελλόντων: καὶ οἱ φρόνιμοι, ἀφρόνων: καὶ πολλοὶ, ὀλίγων: μᾶλλον γὰρ εἰκὸς ἀληθεύειν τοὺς εἰρημένους τῶν ἐναντίων.

Hæc quoq;, quæ adiungit, hominum genera, maiorem fidem & auctoritatem habere

tradit. ut qui iam ſunt, cũ res ea quæ laudib. fertur, fit, ꝙ qui poſtea futuri ſunt. ideſt qui tunc uiuunt, ꝙ qui naſci adhuc debent. Quib. addit prudentes imprudentib. magis ueraces exiſtimari, ac multos paucis: difficilius. n. poſſe creditur maior numerus hominũ falli.

ἐπεὶ ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς, ἢ τῆς δόξης.

Delectari magis homines dixerat, ſi hi quam illi bene de ſe ſentirent ac loquerẽtur: nec tamen non aliquid etiam uoluptatis capere ſi contrarij ſe commendarint. addit autem nunc quoſdam etiam inueniri, quorum exiſtimationes laudesꝗ flocci non penderẽt, inquiens, nam quos multum aliquis deſpicit, ut pueros aut beluas, nullo loco habet honorem aut laudem ſibi ab ipſis tributam. Adnotandum autem ſępe Ariſtotelẽ coniungere παιδία & θηρία. ut qui pueros ob infirmitatem conſilij uel uacuitatem potius, non magnopere diſcrepare à beluis putet. In VII. libro de moribus ad Nicomachum. ὅτι τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκει τὰς ἡδονάς. Sed etiã in VI. eorundem librorũ: nec non in VII. ad Eudemum. οὐχ ἃ τοῖς παιδίοις καὶ τοῖς θηρίοις, ἀλλὰ τοῖς καθεστῶσιν. Intelligit uero paruos adhuc pueros infantesque: neque. n. expertib. rationis animantib. diſſimiles ſunt: cũ ſolo ſenſu ac phantaſia uiuant: mentemque adhuc niſi poteſtate non habeant, ut non ſine cauſa eodem loco, quo beluæ, haberi debeant. ſecutus autem conſenſum omnium ſcriptorum codicum ita emendaui: cum antea excuſi, ὧν τις καταφρονῶν, perperam haberẽt.

αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν: ἀλλ' εἴπερ, δι' ἄλλο τι.

Nihil ſua intereſſe dixerat homines arbitrari, quid de ſe exiſtiment, quos ualde contemnunt: cognoſcens tamẽ non nullos gaudere aliquando cum uident ſe ab ijs etiam honorari, aperit unde id naſcatur, & ait: intelligo utique exiſtimationis ipſius gratia. nam ſi ex illorum egregia de ſe opinione, aliquid commodi aliquo modo capere ſperent, tunc non contemnerent. ipſorum tamen laudem per ſe negligunt: alia fortaſſe quædam tantam uim apud eos haberent, ut eorum quoque iudicia, quę ſua ui nihil ualent, cara haberent: ut. n. ipſe in VIII. de morib. ad Nicomachum tradit, repperiuntur non nulli, qui delectantur, cum uident ſe à fortunatis opulentiſque hominib. honorari: qui tamẽ honoris ſtudioſi non ſunt, ſed ea lętitia afficiuntur quod ſperant ſe cõmoda, quæ cupiunt, facilius ab ipſis ablaturos eſſe. utuntur autem honore illo tanquàm ſigno, indicioque egregiæ illorum erga ſe uoluntatis. cum uero αὐτῆς τε hic antea mendoſè excuſi omnes haberẽt, ut in ſcriptis libris inueni, αὐτῆς γε emendaui. quæ autem parua uidetur ſcripturæ uarietas, non parui momẽti eſt, ſi quis ſubtiliter ſententiam perpendat: ita. n. loquitur quaſi uereatur, ne perperam aliquis, quæ dixit, accipiat: ac ſenſum ſuorum uerborũ ipſe interpretatur: intelligo. n. (inquit) ipſos deſpicere exiſtimationẽ, ut exiſtimationẽ cõſideratã.

καὶ ὁ φίλος τῶν ἡδέων: τό, τε γὰρ φιλεῖν ἡδύ: οὐδεὶς γὰρ φίλοινος, ὁ μὴ χαίρων οἴνῳ.

Amicus quoque rerũ iucundarũ una eſt, inquit: à natura autem amici expreſſa: eiuſque definitione, rem ita ſe habere oſtendit: amicus. n. eſt qui diligit, mutuoque diligitur. primũ igitur, qui diligit, uoluptatẽ ſentire ſatis eleganti notoque ſimili cõfirmat: diligere uero iucundum eſſe, inde (ait) intelligere poſſumus quod neminem uidemus uinum carum habere, & tanquàm amare, niſi qui eo delectetur. quare cum diligamus amicos, planum eſt nos ex illis uoluptatem percipere.

καὶ τὸ φιλεῖσθαι, ἡδύ: φαντασία γὰρ καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπάρχειν αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν εἶναι: οὗ πάντες ἐπιθυμοῦσιν οἱ αἰσθανόμενοι: τὸ δὲ φιλεῖσθαι ἀγαπᾶσθαι ἐστὶν αὐτὸν δι' αὐτόν.

Diligi pręterea, & charum eſſe alijs, iucundũ eſt: unde aũt ſuauitas hęc gignatur exponens, inquit: cogiret. n. ſecum oportet qui ſe diligi cernit, adeſſe ſibi hanc præclaram dotem, quod uir bonus ſit: cuius rei, probitatis ſcilicet, uigentis in pectorib. ipſorum: modeſtiꝗ ingenij, cuncti auidi appetentesque ſunt, qui eam intelligunt ac ſenſu quodam percipiunt. quis. n. ſanctitatem morum non amat? iudicant igitur captos bonitate ſuę naturæ, quos uident ſe diligere: eaque impelli ad ſe amandum. quare magno gaudio afficiuntur, ob ſpem, quam ita cõcipiunt de ſua probitate: hæc ipſa. n. eſt, quę ſuauitatẽ illã parit. nam amari, quod adiungit, eſt charum eſſe propter ſe, non ob bona aliqua, quæ extra ſint, ut opes ac diuitias. Et hic quoque, quod inquit, intellexit cum hoc contingit, quod

narrat

narrat: reſpexitq; manifeſtò ſuperiorem locum, quo tradidit, ob eandem animi cogitationem, honorem etiam alicui tributum illi ipſi iucundum eſſe, ut etiam eximiam de ipſo exiſtimationem in hominib. excitatam: utitur.n. illis indicio ſuæ probitatis ac uirtutis. Idem igitur creat, eandem opinionem in animis eorum qui uident ſe diligi: incipiunt.n. ſuſpicari ſe probos uiros.

Καὶ τὸ θαυμάζεσθαι, ἡδύ· διὰ αὐτὸ τὸ τιμᾶσθαι.

Iucundum etiam hominib. eſt, intelligere alios ſe admirari, ac ſuſpicere: quamuis.n. nihil inde commodi capiant, quia tamen honos ita ipſis acquiritur: atq; ea re uidẽt ſe honorari, gaudent. qui autem quempiam admiratur, quin honoret, dubium non eſt.

Καὶ τὸ κολακεύεσθαι· καὶ ὁ κόλαξ, ἡδύ· φαινόμενος γὰρ θαυμαστὴς, καὶ φαινόμενος φίλος, ὁ κόλαξ ἐστίν.

Et ſtudia aſſentatorum uocesq;: nec non aſſentator ipſe, res iucundę ſunt. cauſam autẽ huius uoluptatis hanc eſſe uult: habet.n. (inquit) ſpeciem admirantis diligentisq; aſſentator: eſt admirator quidam ſimulatus ac fictus: & eiuſdem generis amicus, qui nobis aſſentatur. quare, ut res illæ ipſæ ſuaues ſunt, ita adumbratio earum, ſimilitudoq; ſuauis eſt: pro ueris.n. habentur: non ſimulatæ ac fictæ eſſe intelliguntur. Hinc Gnatho Eunucho Terentij, illius artis gnarus, uel inuentor potius, ut haberi uoluit. Et eorum ingenia admiror ſimul. Cum in libris de morib. ad Eudemum doceret, cur homines libentius inſtituunt amicitiam cum ijs, quos ſuperant dignitate & opibus, ꝗ cum æqualib. inde etiam naſci affirmauit, quod apud non nullos aſſentator maiore in pretio eſt, ꝗ amicus. Facit enim aſſentator ſtudio ſuo, ut ambę res, quib. uulgo delectantur, adeſſe uideantur ei, cui aſſentatur: ut diligatur ille ſcilicet, ac præſtantior ſit: quem.n. homines admirãtur ipſis præſtare intelligitur. Eadem penè in VIII. libro ad Nicomachum.

Καὶ τὸ ταὐτὰ πράττειν πολλάκις, ἡδύ· τὸ γὰρ σύνηθες ἡδὺ ἦν.

Duæ etiam res inter ſe contrarię, quod admirabile eſt, diuerſis de cauſis iucundę ſunt. & eorundem ſtudiorum tractatio, & longè inter ſe diuerſorum: ac uarietas deniq;: prioris uerò rationem his uerbis reddit: qui.n. multum in ijſdẽ ſtudijs uerſantur, conſuetudine illis delectari incipiũt: declaratũ aũt ſupra eſt, quod nobis familiare, id etiã iucũdũ eſſe.

Καὶ τὸ μεταβάλλειν, ἡδύ· εἰς φύσιν γὰρ γίγνεται μεταβάλλειν.

Et commutatio res eſt iucunda: cõmutari nanq; eſt in naturam reuerti, unde iam deiectus ſis. ſenex etiam apud Terentium ex hac re, ut ipſe narrat, magnam utilitatem capiebat: ideoq; propinquum rus amabat, quod eò commodè ſe ex urbe conferre poſſet: ait enim: Vbi ſatias cœpit fieri, commuto locum.

τὸ γὰρ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως.

Cum corpus benè cõſtitutum eſt, naturaq; ipſa uiget, ſi idẽ ſemper admoueas, quàmuis id non alienum ſit, corrumpas ſtatum illum: quia, quod nimium eſt, lędere cõſueuit: & bonus etiam ſtatus, ſi ſemper eum augere ſtudeas, res, quæ eum perfecerunt ſine modo adiungendo, perdas: quod etiam in animo uerũ eſſe repperietur: ſi.n. is quoq; in eodem ſemper ſtatu teneatur, ijſdem ſemper traditis, ex eo tandem, illis rebus nimis aucto, exit & in ipſius exuperantiam tranſit: ut hic καθεστάναι ἕξιν uocauit, ita in VII. libro de morib. ad Nicomachum naturam καθεστηκυῖαν appellauit, quæ expleta eſſet, & nulla re indigeret, ad ſtatumq; iam perueniſſet.

Ὅθεν εἴρηται· Μεταβολὴ πάντων γλυκύ.

Euripidis uerſiculus ex Oreſte ſabula, à ſorore ipſius Electra pronunciatus: omnia iubente ipſum tentare, ſi poſſet dolorem, quo ingẽti cruciabatur, leuare, & cum aliquantũ in lectulo requieſſet, ueſtigia humi ponere: cõmutationem in primis dulcẽ eſſe affirmãs. In extremo aũt. VII. libro de morib. ad Nicomachum hanc ſententiam nõ omninò probat: culpaq; humanæ naturæ, atq; imbecillitate noſtra fieri docet, ut uera ſit: concreta nanque illa ac uitioſa, ita ſępe reficitur: cum deorum natura ſimplex, nulla immutatio-

ne egeat:unaq; nec unq; uariata, fruatur uoluptate.ut.n.(inquit)uir, qui crebrò conſilia mutat,prauus:ita natura, quę indiget mutatione:declarat.n.id eam,nec ſimplicem, nec uitio uacuam, ac probam eſſe.

Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ διὰ χρόνου, ἡδέα ἐστὶ, καὶ ἄνθρωποι, καὶ πράγματα· μεταβολὴ γὰρ ἐκ τοῦ παρόντος ἐστίν.

Hęc cauſa eſt (inquit)cur quę poſt temporis interuallum res fiunt : hominesq;, qui lon gis & ipſi interiectis temporibus uiſuntur, iucundi ſunt:præſentem.n.ſtatum illum no ſtrum condicionemq; cõmutant, ac uarietatem efficiunt.in antiquiſſ.libro particula γὰρ non legitur:in reliquis uero manet:ſine illa fortaſſe elegantior lectio eſſet:neq;.n.his uer bis cauſam afferre uidetur, ſed addere quod ad ſuperiorem locum explanandum ualeat.

Ἅμα δὲ καὶ σπάνιον τὸ διὰ χρόνου.

Poſterior hęc, ratio eſt, qua probat, quæ interiectis temporib.fiunt, eſſe iucunda:ſimul .n.(inquit)aliud etiam, quod illę in ſe habent, iuuat:quod.n.poſt interuallum temporis tractatur, rarum eſt.quę uerò rara ſunt ſupra grata eſſe: in pretioq; haberi, docuerat. ſimul autem ait:quia adiungitur hęc priori illi rationi.

Καὶ τὸ μανθάνειν.

Cur diſcere plerunq; iucundum ſit, infra ipſe oſtendit, & huius rei ueram elegãtemq; rationem reddit . Id autem hinc quoq; intelligere manifeſto licet: ſi.n.dulce in primis eſt, plurima ſcire(quę ſententia & à Cicerone in IIII.libro epiſtolarũ ad Atticum Gręcis
» uerbis exponitur, & à Lucretio quoq; celebratur. Sed nil dulcius eſt bene q; munita te nere) diſcere quoq; iucundũ ſit neceſſe eſt:ducit.n.ea uia ad plurimarũ rerũ cognitionẽ.

Καὶ τὸ θαυμάζειν ἡδὺ ὡς ἐπιτοπολύ· ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν, τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν ἐστιν· ὥστε τὸ θαυμαστὸν, ἐπιθυμητόν.

Admirari etiam rem aliquam, plerunq; delectat:cuius rei ſtatim cauſam affert: in ad miratione nanq; incluſa eſt cupiditas quędam perdiſcẽdi:qui.n.admirantur, attẽte per ſpiciunt, ac ſingula oculis ac mente perluſtrant:ut qui, quomodo res ſe habeat, diſcere atq; intelligere cupiunt:& hęc admiratio excitauit homines ad ſtudia ſapientię, ut ipſe in grauiorib.exquiſitiorib.q; libris teſtatus eſt. Addit autem nunc, rationi abſoluendę ne ceſſariũ, quapropter omne, quod admirationẽ gignit, excitat deſideriũ ſui cognoſcẽdi.

ἐν δὲ τῷ μανθάνειν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι.

Nunc prioris ſententiæ rationem reddit: cur ſcilicet diſcere iucundum ſit. Dum autem perdiſcunt (inquit)proficiſcuntur in eum ſtatum, qui ipſis naturalis eſt: in perceptione enim illa ineſt tranſitus reditusq; in ſtatum, qui ipſis ex natura eſt: pellunt.n.à ſe rerum illarum inſcitiam, qua antea tenebantur.

Καὶ τὸ εὖ ποιεῖν, καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τῶν ἡδέων· τὸ μὲν γὰρ εὖ πάσχειν, τυγχάνειν ἐστὶν ὧν ἐπιθυμοῦσι· τὸ δὲ εὖ ποιεῖν, ἔχειν καὶ ὑπερέχειν· ὧν ἀμφοτέρων ἐφίενται.

Benignè facere cuipiam, & adiuuari ab aliјs afficique commodis uoluptatem in ſe ha bent (poſterioris autem & nunc rei cauſam prius affert : prioris uero poſt) affici.n. com modis, eſt adipiſci, quod homines cupiunt:ut.n.ipſe quoque in libris de morib.ad Nico machum teſtatur, beneficia accipere ab aliјs magna pars hominum cupit. Benignè face re eſt poſſidere, quę ſibi uſui eſſe poſſint, & eorum poſſeſſione præſtare alteri: quarum (inquit) ambarũ rerum homines miro deſiderio tenẽtur. Habere ſcilicet pluſquã ille ha beat:hoc.n.ſignificat ὑπερέχειν. excellere aũt, ac ſuperiores hominib.eſſe uulgo cupiũt.

Διὰ δὲ τὸ ἡδὺ εἶναι τὸ εὖ ποιητικὸν, καὶ τὸ ἐπανορθοῦν ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τοὺς πλησίον.

Quia autem (inquit)beneficia in alios conferre iucundum eſt, iucundum etiam eſt pec cantes corrigere, delictaque aliorum emẽdare:hoc enim quoque beneficium eſt, ac nõ mediocre ſanè beneficium:cur.n.minora commoda haberi debent, quę morum ac uitę uitia ſupplent, quàm quę rei familiaris anguſtias? elicitur autem hic manifeſtò è ſuperio re loco:atque inde aptus eſt.

καὶ τὸ

Καὶ τὸ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν.

Et abſoluere ſuo labore atq; ſumptu, quę quidam à ſe inchoata, perficere non potuerint: non ſibi tamen, ſed illis laudem ac commodum quęrentes: hoc enim quoque eſt in alios beneficia conferre.

Ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ· καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοιαῦτα ἀνάγκη ἡδέα εἶναι, τό, τε μεμιμημένον.

Adiungit alia, quę poſitis ſuperiorib. fieri non poteſt, quin & ipſa iucunda ſint: pendēt .n. ex illis, ut ipſe manifeſtò declarat: quia .n. (inquit) diſcere iucundum eſt: itemq; admirari, huiuſcemodi quoq; omnia iucunda ſint neceſſe eſt, ut quod expreſſum imitatione fuerit. cum autem τὰ τοιαῦτα inquit, intellexit quod quauis imitatione adumbratū fuerit: & peripetias, & cum penè re aliqua aduerſa oppreſſus fueris, incolumem inde ſeruari. Duob. modis hic diſcedit à reliquorū lectione antiquiſſ. liber: quæ tamē uarietates ſententiam parum uariant. illas igitur, cum immutarim nihil, nunc indicabo: habet enim ille τοιάδε, non τοιαῦτα: & infra οἷον τό τε.

Ὥσπερ ἡ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία καὶ ποιητική, καὶ πᾶν ὃ ἂν εὖ μεμιμημένον ᾖ.

Nomine artium uidetur uti, cum opera illarum ſignificare uelit, ut γραφικὴν intelligat à pictura perfectum, & ab ea arte elaboratum opus. Cicero quoq; in Oratore ita locutus eſt, cum inquit. » Itaq; & Phidiæ ſimulachris, & his picturis, quas nominaui, cogitare ta» men poſſumus pulchriora. Eadem ratio (ut opinor) eſt reliquarum duarū, ut ἀνδριαντοποιίαν appellarit ſtatuam factam ab eo opifice: itemq; ποιητικὴν, poetæ opus aliquod: addidit autē (complectens cuncta generatim) ac omne, quod rectè expreſſum imitatione fuerit: quia ea, quæ à malo artifice malè expreſſa ſunt, eam uim non habent, cum rem minimè effingant: nec antè oculos ponant: cum uero εὖ in excuſis codicib. defeciſſet, ex antiquiſſ. libro à me erutum, reſtitutumq; hic eſt.

Κἂν μὴ ᾖ ἡδὺ οὗ τὸ μίμημα.

Omne, quod bene expreſſum eſt, ſiue pœnicillo, ſiue ſcalpro, ſiue ingenio ac uerſib. expreſſum fuerit, iucundum eſt: quàmuis id, quod repreſentatum eſt, moleſtum ſit: quę .n. non ſine dolore uidemus, eorum imagines exquiſitè factas, cum uoluptate ſpectamus. Et ipſe in primo libro de arte pöetarum, & Plutarchus in commentario, quo adoleſcentes pręparat ad lectionem illorum, totam hanc rem plenius accuratiusq; tractarūt. Non parum diſcrepantem ab alijs hic quoq; inueni antiquiſſ. librum: non enim ille οὗ τὸ μίμημα, ut reliqui & excuſi, & ſcripti, ſed αὐτὸ τὸ μεμιμημένον habet: hoc indicaſſe contentus, cum ſententiam non uariet, nihil immutaui.

Οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμός ἐστιν, ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο. ὥστε μανθάνειν τι συμβαίνει.

Qui enim aliquid benè fictum, ſimulatumq; ſpectans, lætatur, non ex aſpectu illius naturæ, cōformationeq; membrorum aut partium eius, uoluptatē capit: ſed quod ſingula animaduertens, intelligit concluditq; hoc illud eſſe. quare gignitur cognitio quædam in animo illius, quod uoluptatem facere docuimus.

Καὶ αἱ περιπέτειαι.

De Gręci huius nominis ui copioſe à Gulielmo Budæo diſputatum eſt: qui tamē cū plura eius exempla collegiſſet: neq; huius loci: neq; illius etiam, ubi quid in tragędia περιπέτεια eſſet, in primo de arte poetica ab Ariſtotele declaratum eſt, mentionem fecit: uidetur. n. ille eruditiſſ. uir, hos libros non ualdè tritos habuiſſe. Idem igitur hic manifeſtò ualet περιπέτεια, quod in tragędia ab ipſo ualere dicta eſt. Illic autem ſubita quędam rerum uarietas: in contrariumq; immutatio eſt: cum ſcilicet repentè quiſpiam è fortunato fit miſer: è ſecundiſque admodum reb. in ualdè aduerſas labitur, aut contra. Latinum nomen par Gręco, & quod idem omnino ualeat, inueniri non puto. Cicero tamen & uerbum adumbraſſe, & quid in animis noſtris huiuſcemodi in alios fortunę impetus auditi » gignant, ſignificaſſe uidetur, cum in epiſtola ad Lucceiū inquit. At uiri ſæpe excellentis » ancipites uarijq; caſus habent admirationem. & quæ ſequuntur.

Καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων· πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα.

Iucundum etiam eſt euadere è periculis, quę penè te oppreſſerint: ita. n. hunc locum in

παρὰ μικρὸν

Loc. in II. na-
turalis Auſcul-
tationis.

terpretor. ſtatim autem adiungit (quib. uerbis & huius, & ſuperiorum locorum cauſam affert) id fieri quia cuncta hęc admirabilia ſunt. ſic quoq; locutus ipſe eſt in II. libro naturalis auſcultationis, cũ de fortuna diſſereret. Διὸ καὶ τὸ, παρὰ μικρὸν κακὸν ἢ ἀγαθὸν λαβεῖν μέγα, ἢ δυστυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν ἐστιν: ὅτι ὡς ὑπάρχον λέγει ἡ διάνοια: τὸ γὰρ, παρὰ μικρὸν, ὥσπερ οὐδὲν ἀπέχειν δοκεῖ. nec me latet, Græcos eorum librorum interpretes, in eius loci declaratione laboraſſe, nec unum ſenſum inde eruere conatos eſſe. uerum huius loci collatio: qui aliter capi non poſſe uidetur, eam illius loci interpretationem cõfirmat, quã et Alexãder magis probãdam cẽſuit, & Themiſtius ſecutus eſt, nec Simplicius improbauit. παρὰ μικρὸν etiam Ariſtoteli ſignificat paulatim, cũ res aliqua, puſillo aliquo crebrò adiuncto aut dempto, creſcit aut minuitur: quo ſenſu uidetur cepiſſe in II. horum librorum, cũ inquit. οἷον καὶ τῶν ὀνομάτων ὅσα παρὰ μικρὸν: & in V. libro de rep. ubi docet, puſilla quędã non curare, interitum eſſe uniuerſorum reip. ſtatuum: id. n. illic manifeſtò ualet, ut ipſemet teſtatur: qui accuratè quid appellaret παρὰ μικρὸν, expoſuit. In eodem autem libro, cum de optimorum ſtatu proferret, id quod antea communiter de omnib. præceperat, non παρὰ μικρὸν, ſed κατὰ μικρὸν dixit: quod etiam ad explanandam ſententiam ipſius, & quo ſenſu antea dixiſſet, παρὰ μικρὸν, facit: quin. n. κατὰ μικρὸν, paulatim ualeat, dubitari non poteſt.

Καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν, ἡδύ: τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστὶν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια, ἡδέα ὡς ἐπιτοπολύ. οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ.

Et hic locus è ſuperiore quodam aptus eſt. probat autem, atq; id quidẽ certa ratione, quæ eiuſdem generis inter ſe ſunt: aſſimiliaque ſibi ipſis, iucunda mutuo ſibi ferè eſſe. Vtitur autem eo, quod antea oſtenderat. omne quod ex natura alicui eſt, iucũdum ei eſſe: adiungitque, quæ ſunt eiuſdem generis ſibi ipſis eſſe ex natura: ac concludit, quod dictum à me, nunc eſt. quæ autem eiuſdem generis cognataque ſunt, κατὰ φύσιν inter ſe eſſe dicit, quod eiuſdem naturæ participes ſint. Quid uero genus hic intelligat, exemplis declaratur: homini. n. cum homine: & equo cum equo ſpecies communis eſt. Ferè addidit, nam prouerbiũ etiã huic ſententię aduerſabatur. „ Τὸ συγγενὲς τοι καὶ φθονεῖν ἐπίσταται. non debuit igitur omninò dicere hæc ſemper afferre uoluptatẽ, ſi inuidia uerſatur inter pares, & inter eos, qui iiſdem ſtudiis tenentur atque eaſdem artes tractant. unde id fiat aperuit in VIII. libro de moribus ad Nicomachum. Hoc autem primũ animaduertiſſe, uel ſaltem elegantiſſ. carmine prodidiſſe Heſiodum, notum eſt: in reb. n. ruſticis exponendis cecinit: καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει. & quæ ſequuntur. unde κεραμεῖς inuidos magni auctores appellarunt. ut Ariſtoteles quoque eodem in loco cum inquit. οἱ δὲ ἐξ „ ἐναντίας, κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις φασὶν εἶναι.

Ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται. ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει.

Peruulgatis nunc uocib. confirmat quod dixerat: prouerbia nanque teſtimonii & ipſa genus ſunt: Vnde inquit: ex qua ſcilicet animaduerſione, quod cognata ſibi mutuo iucũda ſint, prouerbia fluxerunt: ſermonibuſque hominum celebrata ſunt. ut illud, æqualis æqualem delectat. Partem autem horum adagiorum in VIII. etiam libro de moribus ad Nicomachum rettulit, cum de amicitia diſſereret: &, quid alii de ipſa ſenſiſſent, exponeret. ut Plutarchus etiam in VIII. libro de decretis philoſophorum, ubi de uoce ex opinione Democriti diſſerit.

Καὶ ἀεὶ τὸν ὅμοιον.

Sic legi in fideliorib. ſcriptis codicib. quam lectionẽ uetus etiam tralatio refert: ſunt tamẽ quoq; manu ſcripti, in quib. ut in excuſis antea legatur. ὡς ἀεὶ τῷ ὁμοίῳ φίλον τὸ ὅμοιον. Conſuerunt autẽ ueteres ſcriptores huiuſcemodi ſentẽtias prouerbiaque, quia ualdè nota erãt, primorib. tantum uerbis prolatis indicare. Fluxiſſe uero hoc prouerbium è fonte multarum uerisſimarũque ſentẽtiarũ puto: uerſus nanque Homeri eſt è XVII. libro „ odyſſeę. Ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.

Καὶ ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα καὶ ἀεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιὸν. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

In primum prouerbium nuſquàm alibi incidi: quid autem ualeat apertum eſt. Feras ſcilicet

ſcilicet animantes delectari eiuſdem naturę beſtijs : libenterq́ꝫ illas una degere. Par uero huic prouerbium legitur in libris de morib. ad Eudemum, ubi penè hunc ipſum locū perſequitur. ἔστιν εἴρηται, ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον· καὶ γὰρ κολοιὸς ποτὶ κολοιὸν ἔγνω δὲ φῶρε φῶρα, καὶ λύκος λύκον. Vt.n. hic generatim beluam libenter adplicare ſe ad beluam, ita illic lupum lupo notum eſſe, certum quoddam beluæ genus appellans : omnes tamen intelligens, inquit. nam quod eodem ſenariolo furem etiā furi ignotum eſſe non poſſe ait, idem ualet. qui iiſdem ſtudijs tenētur; ſimileſq́ꝫ inter ſe uita ac morib. ſunt, ſe pulchrè noſſe. Cum autem ſimilia admodum hæc prouerbia inter ſe ſint, quorum alterum in libris ad Eudemum: alterum in his de dicendi arte poſuit, declaratur hic quoq́ꝫ ab Ariſtotele non hęc ſola in eo ſermone, quę eandem uim haberent, frequentari ſolita, cum inquit καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Quod uero ſequitur prouerbium, ἀεὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιόν, ualdè notum eſt, & à multis ſcriptorib. uſurpatum: quia autem gracculi gregatim uolent, indicatur eo ſimiles ſimilium ſibi amicitiam appetere: conſuetudineq́ꝫ parium delectari. Puſillam ſcripturę uarietatem, quin indicē, nō prętermittā. plures excuſi ἔγνωκε habent. antiquiſſ. liber ἔγνω δὲ ut, in ſimili huic illo prouerbio.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὅμοιον, καὶ τὸ συγγενὲς ἡδὺ ἑαυτῷ ἅπαν: μάλιστα δ᾽ αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη πάντας φιλαύτους εἶναι ἢ μᾶλλον, ἢ ἧττον.

Rei huic patefactæ iam & confirmatæ, alias non planas adhuc adiungit: quę tamen inde fidem acquirunt. Quia.n. inquit, quod aſſimile eſt, cognatumq́ꝫ; iucundum ſibi ipſi omne eſt: nam & pares cum parib. facillimè cōgregātur, & gracculus gracculo, lupusq́ꝫ lupo gaudet: maximè autem unicuiq́ꝫ ut cum ſe ipſo ita coniunctus ſit contingit: ideſt, nemo magis ſimilis cognatusq́ꝫ ſibi ipſi eſt, quàm ipſemet ſit: quomodo.n. poteſt quiſpiam magis ſimilis, & affinis ſibi ipſi, quàm ipſemet ſit, inueniri? neceſſe eſt uniuerſos homines amatores ſui ipſius eſſe aut magis, aut minus: ideſt, aut acrius, aut remiſſius uitio hoc teneri: cunctos tamen commune hoc habere, ut ſe magis, quàm oporteat, diligant. Cūctos uerò homines ita erga ſe ipſos affectos eſſe, ut ſe, ac ſua nimis ament, Cicero quoq́ꝫ ſignificauit: cum in epiſtola quadam inquit. Niſi me communis φιλαυτία decipit. Qui uulgo φίλαυτοι uocarentur, philoſophus docuit in IX. de morib. ad Nicomachum, ubi de amore erga ſe ipſum, probari ne, an reprehendi debeat, quæſiuit : neq́ꝫ.n. ſe tantum reſpicere dicebantur, qui uirtutes amplexarētur, atq́ꝫ honeſtarum rerū maiorē partē ſibi ſumerent, ſed qui plus ſibi, quàm alijs diuitiarū, honorū, corporisq́ꝫ uoluptatū tribuerēt.

Πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὐτὸν μάλιστα.

Quod ſupra obſcurius dixerat, nunc apertè tradere atq́ꝫ explanare uidetur: hoc enim quoq́ꝫ ſignificabatur uerbis illis, μάλιστα δ᾽ αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν. Eſt igitur hoc tāquàm declaratio eius partis: affert.n. rationē, cur poſito illo, conceſſoque par pari iucundum eſſe, & cuncta, quæ ſunt eiuſdem generis libenter unà uiuere, conſequatur omnes mortales ualdè ſe ipſos diligere : Huiuſcemodi uerò omnia, quod inquit, τὸ συγγενὲς, τὸ ὅμοιον, τὸ κατὰ φύσιν intelligit. ſic etiam locutus eſt eo loco, quem ſupra indicaui: peruulgatas.n. multas uoces docuit id uideri probare. illis aūt collectis addidit. πάντα γὰρ ταῦτα πρὸς αὐτὸν μάλιστα ὑπάρχει: μάλιστα γὰρ φίλος ἑαυτῷ.

Ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες καὶ τὰ αὐτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν. οἷον ἔργα, λόγους.

Cum planum factum ſit homines ſui ipſius ualdè ſtudioſos eſſe, concedi etiam debet, eiſdem res ſuas iucundas eſſe: ab amore autem erga perſonas, ad amorē erga res, trāſit: ſunt.n. illę quoque ipſorum partes: nam cuius generis res intelligat declarans, inquit : ut monimēta artis alicuius operaque, ſiue etiam ingenij: ἔργα.n. hic appellauit, ut pictori, tabulam à ſe pictam, & omni opifici, ſuum opus : ut oratori, orationem à ſe habitam ſcriptamque: & omni denique homini, uocem aliquam: quam ſapientem acutamque exiſtimauit à ſe prolatam. In eodem illo loco, quod ſenſum quoque huius adiuuat, addidit. In primis poëtis hoc uſu uenire : hi nanque mirum quantopere delectentur ſuis pöematibus, ut non minus, quàm parentes liberos, ipſa diligant.

Διὸ φιλοκόλακες, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Hinc fit (inquit) ut ferè cuncti mortales huiuſcemodi perſonis, rebusq́ꝫ delectentur:

elicitur.n.cauſa huius rei è ſuperiori ſententia explicata:tantus eſt enim amor, quo nos
metipſos, resq; noſtras proſequimur, ut eos etiam diligamus, qui ipſas admirantur acco,
lunt: ſiue ex animo id: ſiue ſimulate faciant. ut aſſentatores amatoresq; : teſtantur.n.illi
quodammodo, cum ipſis ſeruiant, aut potius ſeruire ſe ſimulent, eas eximias eſſe: nam
eadem quoq; de cauſa honoris ſtudioſi ſumus: confirmat.n.honos, qui nobis tribuitur,
nos pręclara quędam feciſſe, aut uirtutes eas poſſidere, quę pręmio, aut decore illo dignę
ſunt: plerunq;.n.dignis dari conſueuit. quare indicium uirtutis exiſtimatur.

Καὶ φιλέρασται.

Et pueri plerũq; amatores ſuos caros habent, atq; ipſis delectantur: uidentur.n.illi res
ipſorum admirari, ut ſpeciem corporis, ac morum elegãtiam. Qui imaginem horũ amo
rum exquiſitè expreſſit elegantiſſimo carmine Virgilius in IX. Aeneidos, hoc etiam de
clarauit: ſic.n.induxit Euryalum, formoſum puerum, amatorem ſuum alloquentem.
» Méne igitur ſocium ſummis adiungere rebus Niſe fugis? ſolum te in tanta pericula mit
tam? ut enim glorię cupidum, ita etiam ſollicitum de uita ac ſalute ipſius eũ fingit. Huic
autem quoq; parti, quod ſupra poſuit, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ſeruire manifeſtum eſt: plerunq;.n.
contingit, non ſemper. unde in extremo II. libro priorum Analyticorum, cum uериſimi
lis exemplum afferret, inquit. ut diligere eos, qui amantur.

Καὶ φιλότιμοι.

Addit, eoſdem eadem de cauſa ſtudioſos honoris eſſe: honor.n.ornat ipſos, ac dignita
tem eorum auget. Quare, qui ſe ipſos diligunt: ſtatumq; ſuum bonũ illuſtremq; eſſe uo
lunt, honores neceſſariò ſitiunt.

Καὶ φιλότεκνοι· αὐτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα.

Hinc etiam fit (inquit) ut plerunq; parentes liberos diligant: ſunt.n.ipſorũ opus, cum
ex ipſis procreati ſint: hanc.n.cauſam huius amoris attulit. Non defuerunt tamẽ graues
auctores, qui exiſtimarint æternitatis deſiderio hunc amorem inſitũ eſſe natura parẽtib.
erga filios: cum.n.ipſi perpetuo uiuere non poſſint, hac ratione ſibi uitam propagant:
omneq; ſtudium, quod & in ſuſcipiendis, & in alendis ipſis ponant, hunc finem habere.
in antiquiſſ. libro unitatis numero, ἔργον legitur.

Καὶ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν, ἡδύ· αὐτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται.

Et inchoata perficere, iucũdum. cuius cauſam afferens, inquit: fit.n.iam ipſorum opus
illud, non eorum qui inceperunt. Iiſdem uerò uerbis eundẽ hunc locum ſupra, expoſuit.
illic tamen de beneficis hominib. loquebatur, hic de ijs, qui res ſuas nimio opere diligũt:
animus tantum in his ac ſuperiorib. illis diuerſus eſt. utriq;, quę alij inchoata ac imperfe
cta reliquerint, ſua induſtria aut pecunia perficiunt: illorum mens ac uoluntas in alios,
egregia eſt: horum, non ualdè probari poteſt: qui quę alij ſuo labore penè ad exitum per
duxerint, paulum ipſi de ſuo addentes, ſibi aſcribere conantur.

Καὶ ἐπεὶ τὸ ἄρχειν, ἥδιστον, καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι, ἡδύ· ἀρχικὸν γὰρ τὸ φρονεῖν.

Quia (inquit) regnare, res eſt ſuauiſſima, ſapientem uideri ſuaue etiam eſt: ſapientia.n.
præditum eſſe, ſpeciem habet imperij, & eſt quoddam regnare inter imperitiores. Habe
re autem imperium in aliquos, potiriq; rerum ſuauiſſimum eſſe, ut res plana certaq; po
nitur. Quod uero ſapere regium eſſe, atq; in alios penè iuſtum imperium habere ſapien
» tem, dixit. optimus etiam pöeta id confirmauit. ſapiens dominabitur aſtris, inquiens: &
nos etiã uulgo, patrio ſermone dicimus, eruditos, ac literarũ ſtudioſos uiros, inter alios
homines dominari: nec non in qualibet re, qui multũ poſſunt atq; illic plurimũ auctorita
tẽ gratiãq; habent, regnare μεταφορικῶς dicuntur, quẽadmodũ Cicero ſępe locutus eſt.

Ἔστι δὲ ἡ σοφία πολλῶν, καὶ θαυμαστῶν, ἐπιστήμη.

Vulgaris hic ſapientia definitur, non quę in VI. libro de morib. ad Nicomachum, & in
prima philoſophia explicatur: diciturq; eſſe multarũ & admirabilium rerum ſcientia.

Ἔτι, ἐπεὶ φιλότιμοι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀνάγκη καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας, ἡδὺ εἶναι.

Pręterea (inquit) q͞a homines ferè auidi ſunt honoris, quod ſupra declaratũ eſt, neceſſe

eſt alios

eſt alios inſimulare, ac peccantes coarguere iucundum ſit: ſignificant enim ita ſe uirtute præſtare, poſtquam aliorum uitam emendare poſſunt: eaq; res ipſis honori eſt. In antiquiſs. libro poſt ſuperiora uerba, legitur καὶ τὸ ἄρχειν: uetus etiam tralatio, ſi non hoc, aliud certè uerbũ exprimit, quod ab excuſis nunc abeſt: ſic. n. illa habet. & ſubijcere.

καὶ τὸ ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι αὐτὸς αὑτοῦ, ἐνταῦθα διατρίβειν. ὥσπερ καὶ Εὐριπίδης φησί. κἀπὶ τοῦτ᾽ ἐπείγεται νέμων ἑκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος, ἵν᾽ αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν.

Et quo in ſtudio exiſtimat ſe quiſque ſe ipſo meliorem. ut nulla ſcilicet alia re tantum ualeat, in eo aſsiduè uerſari, iucundum eſt. Hæc ſententia, quæ ab eruditiſsimis uiris ualdè celebrata eſt, ab Euripide non minus ſapiente, quâm elegante pöeta, fluxit. Quod eius hic carmen ponit, illud in problematib. quoque commendauit ſegmento. VI. cum quæreret, cur homines toti occupentur in his ſtudijs, quæ olim amauerint, quæque potiora alijs duxerint: quàmuis inania illa ac ſæpe abiecta ſint. potius quàm in
» honeſtioribus. Idem etiam fecit Plato in Gorgia. συμβαίνει γάρ τὸ τοῦ Εὐριπίδου: λαμπρός
» τ᾽ ἐστιν ἕκαστος ἐν τούτῳ, κἀπὶ τοῦτ᾽ ἐπείγεται. & quæ ſequuntur. Sententia uero eius hęc eſt. Singuli homines in his artibus, ſtudijs que ſe oſtentant, & ad ea toto animo feruntur. maiorem diei partem in illis conſumentes, in quib. ipſi ſe ipſis præſtantiores ſunt: ut ſemet ipſos in illis tractãdis uincãt. Primus, dimidiatus: cõſequẽtes duo integri ſenarij ſunt.

ὁμοίως δὲ καὶ ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἡδέων καὶ πᾶσα ἄνεσις καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων, ἀνάγκη δὲ καὶ τὰ γελοῖα ἡδέα εἶναι. καὶ ἀνθρώπους καὶ λόγους καὶ ἔργα.

Sententia plana eſt, quia (inquit) ludus rerum iucundarum eſt, & omnis relaxatio animi & riſus etiam, neceſſe eſt ridicula, iucunda ſint, ſiue homines, ſiue ſermones, ſiue facta aliqua ea ſint; ſuperiores autem illas res, unde hoc quod nunc traditur, fidem ducit, ſuaues eſſe, antea declarauerat. Nec quenquam turbet, quod uerbo ἀνάγκη, à quo conſequens incipit, particula δὲ adiuncta eſt: illa enim quaſi abundat, & ornatus tantum gratia adpoſita eſt, ut multis locis animaduerſum eſt ipſum locutum. ſupra etiam ubi in excuſis eadem non legitur, ſcripti quidam eam habent. ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν ἡδὺ καὶ τὸ θαυμάζειν καὶ τὰ τοιαῦτα ἀνάγκη δὲ. in antiquiſs. tamen libro hinc ipſa, ut illinc, abeſt. Quamuis autem ſupra riſum non appellarit, cum tamen requietem & relaxationem omnem animi inquit, reliqua etiam, quæ eiuſdem generis eſſent, ſignificauit.

Διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.

Se, quæ ad iocos ridiculaq; pertinerent, explicaſſe tradit in libris de arte pöetarum. in III. etiã horũ de artificio dicẽdi librorũ penè ad extremum, cum ſæpe oratori utiles eſſe facetias diceret, reiecit lectorẽ ad ea, quæ in illis à ſe accuratius tradita fuerant: additq; ẽt ſe quot genera facetiarũ eſſent, illic docuiſſe. tota autẽ illa pars perijt, nõ ſine graui iactura ſtudioſorũ. in primo tantũ libro, qui unus ẽ trib. reliquus eſt, ridiculi definitionẽ attulit.

Περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα: τὰ δὲ λυπηρὰ ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις, φανερά.

Quæ moleſta ſunt (inquit) ægritudinemq; afferunt, his cognitis obſcura eſſe non poſſunt: ex contrarijs enim reb. illa ſumi perſpicuum eſt. noluit igitur longior ſine cauſa in illis explicandis eſſe: putauitq; quemlibet, non magno labore, illa per ſe eruere poſſe. Hoc autem in his libris ſemper cuſtodiuit.

Ὧν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι ταῦτ᾽ ἐστί: πῶς δὲ ἔχοντες, καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν.

Cum tria diligenter quærenda eſſe docuiſſet: primumq; iam abſoluiſſet, ut apertè narrat, id eſt quarum rerum gratia homines iniuria cæteros lædunt, reliqua duo aggreditur: quomodo ipſi affecti ſint, qui iniuriam faciunt: & cuius generis homines inuadant.

Αὐτοὶ μὲν οὖν, ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι, καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν.

Quæ res ad iniurias inferendas hortantur: animoſq; addunt improbis, exponit: primoq; ſi ſperant rem effici poſſe, & ab ipſis effici: neque enim tantum ſpectare oportet, qui efficere aliquid uolunt, naturam ne eam habeat id ut fieri poſsit: uerum etiam num ipſi illi facultatem eius efficiendi habeant. quod expreſsit Cicero (ut puto) cum inquit.

ſi cum ſpe efficiendi: cur enim id quiſquam cum periculo tentet, quod ſe ad exitum perducere poſſe non putet.

Εἴτι ἂν λαθεῖν, πράξαντες.

» Aut rem fore clam. Cicero. Si cum opinione cęlandi. Impellit autem multos ad rem iniquam faciendan ſpes flagitij tegendi, & ſola hac re freti id committere audent: confidunt enim fallere omnes poſſe.

Ἢ μὴ λαθόντες, μὴ δοῦναι δίκην.

Aut ſe aliquo modo putant eripere poſſe ſeueritati legum: pœnamq; ſubterfugere, ſi fortè res palàm facta fuerit: ita magnam autem uim eſſe huius rei Cicero exiſtimauit, ut
» audaciæ caput appellare non dubitarit, pro Milone dicens. Quis ignorat maximam il-
» lecebram eſſe peccandi, impunitatis ſpem.

Ἢ δοῦναι μὲν, ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους αὐτοῖς, ἢ ὧν κήδονται.

» Cicero (ut arbitror) ſic interpretatus eſt. Aut ſi iudicij pœna lenior, quàm facti præmium. Adiungit Ariſtoteles, ſiue ipſis res ea fructum latura ſit, ſiue his quos caros habent: non minus.n. quidam, quàm pro ſe, pro commodis eorum, quos diligunt, laborãt.

Ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίνεται, καὶ ποῖα ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται.

Cum paulo ſupra docuiſſet, qui iniuſte facere in animo habent, ſpectare prius effici ne illud poſsit, nec tamen, quæ res eam naturam habeant tradere nunc uelit, ſi fortè tamẽ id aliquis quęrat, pollicetur ſe de ea re poſtea accuratè acturum: oſtenditque hunc locũ minime ei pręceptioni accommodatum eſſe: & quia non tantum, quæ uerè ab ipſis effici poſſunt, uerum etiam, quæ ſpeciem eorum habent aliquando aggrediuntur, illa ipſa affirmat ſe explanaturum: quod facit in ſecundo horum librorum, explicatis iam animi commotionibus: moribuſque ſingularum ætatum ac fortunarum.

Κοινὰ γὰρ τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντων.

Rationem, cur ea nunc omittat, reddit: dicitque ſe nunc non debere, quę fieri poſsint, & quæ non poſsint, explicare: ubi quæ propria ſunt iudiciorum tradit: ſunt enim hæc communia omnium generum, in iiſque numerantur, quæ *κοινὰ εἴδη* uocare conſueuit: partes uero appellat artis dicendi, tria ipſius genera. Valdè uerò diuerſus eſt hic locus in antiquiſs. libro: ſententia tamen (niſi fallor) nihil uariatur. ita autem ille habet. *κοινὰ γὰρ ταῦτα πάντων τῶν λόγων.*

Αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν, οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι, καὶ οἱ πρακτικοὶ, καὶ οἱ ἔμπειροι πολλῶν ἀγώνων.

Qui potiſsimum ſperant ſe poſſe iudicij pœnam effugere: ac ſine metu mali alicuius iniurioſos eſſe, narrat: quibuſque reb. freti, exponit. primos autem ponit eloquentes: facultate enim dicendi ſeueritatem iudicum eludere poſſunt. deinde qui in reb. gerendis multũ ualeant: nec non, qui forenſes res pulchrè cognitas habeant: in aliiſque periculis, contentionibuſque dicendi diu uerſati ſint: *ἀγῶνας* enim, ut Attici omnes ſcriptores, cõcertationes has forenſes uocat. Lyſias in oratione, quam Eratostheni ſcripſit capi-
» tis reo, quod adulterũ domi cum uxore deprehenſum, necaſſet. *οἱ δ' ἀγῶνες δεινότεροι τοῖς*
» *ἀδικουμένοις καθεστήκασι, ἢ τοῖς παρὰ τοὺς νόμους τὰς ἀλλοτρίας καταισχύνουσι γυναῖκας.*
» nec nõ pro Callia. *φέρε γὰρ ἂν νυνὶ Ἀνδοκίδης ἀθῷος ἀπαλλαγῇ ἡμῶν ἐκ τοιούτου ἀγῶνος.*

Καὶ ἐὰν πολύφιλοι ὦσι, καὶ ἐὰν πλούσιοι.

Pręterea ſi amicis abundarint: copia enim amicorum uiam iniuriæ faciendæ munit, ē periculiſque eripit. *πολύφιλοι* (ita nanque emendaui, ut ſanè in fideliorib. ſcriptis legitur) qui multitudine amicorum ualent. Hoc etiam iuncto nomine uſus eſt Lyſias in oratio-
» ne, cuius index cõtra ſodales, quod exiſtimationem ſuã lęſiſſent. *οὐ μὴν οἱ δὲ πολυφίλους*
» *ὑμᾶς· ἐμαυτὸν δ' ἔρημον φίλων.* Adiungit autẽ his, ac ſi diuites fuerint: amplitudo.n. patrimonij animos addit improbis: fretiq; diuitiis multi, ad iniurias inferendas procliuiores ſunt.

Καὶ μάλιστα μὲν ἂν αὐτοὶ ὦσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις, οἴονται δύνασθαι: εἰ δὲ μή, κἂν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι αὐτοῖς φίλοι, ἢ ὑπηρέται, ἢ κοινωνοί.

Qui præſidia illa in ſe habeant, quæ ſupra narrauit, in primis procliues ad iniurias eſſe ſolere affirmat: exiſtimareq́ ſe poſſe impunè omnia audere. Sed alij quoque non nulli non timidi ſunt ad maleficia: qui, quamuis ipſi tales non ſint, habent amicos, aut miniſtros, aut ſocios reb. illis ornatos: amici enim temporib. amicorum non deſunt: & qui operam ſuam in facinore obeundo præbuerunt, ſi auctor ſceleris plecteretur, ipſi quoque unà perirent: ſocij etiam, ſi ſalui eſſe uolunt, coguntur ſalutem ipſorum enixè procurare: quod ſiqui præſidijs ijs deſtituti, potentiorumque hominum amicitia uacui, flagitia admitterent: iniuriaſque facerent, non lentis omnino infimiſque hominibus, hi procul à malo cruceque abeſſe non poſſent.

Διὰ γὰρ ταῦτα δύνανται καὶ πράττειν, καὶ λανθάνειν, καὶ μὴ δοῦναι δίκην.

Hæ ſunt res, quarum præſidio poteſt aliquis impune peccare: quæq́ adiuuant ad maleficia aut perficienda aut occultanda, aut pœnam, ſi patefacta fuerint, quę legib. impoſita eſt, effugiendam: nec tamen ſingulæ cuncta hęc prꝗſtare poſſunt, ſed quædam, hoc: quędam, aliud efficiunt. Facultas dicendi ad fallendos iudices ualet: neque enim ad iniuriam conflandam adiuuat. Copia amicorum opeſq́ ad rem perficiendam, ſed ad pœnam quoque declinandā. Diuitiæ ipſæ opeſq́ occultando maleficio accōmodatę ſunt. An in ſingulis etiam aliquid poſitum eſt: quod ad cuncta ualeat? quamuis magis his, quam illis reb. aptę ſint: eloquentia enim quandoque ad rem iniuſtam faciendam multum prodeſt: & auxilio diuitiarum, ciuiliſque potentiæ indices ſceleris muti reddūtur.

Καὶ ἐὰν φίλοι ὦσι τοῖς ἀδικουμένοις: ἢ τοῖς κριταῖς: οἱ μὲν γὰρ φίλοι ἀφύλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ προσκαταλλάττονται, πρὶν ἐπεξελθεῖν.

Preterea putant ſe poſſe iniuriam facere citra damnum ac pœnam, ſi amici fuerint aut ijs, qui iniuriā paſſuri ſunt, aut qui de re exiſtimaturi: prioris partis antea rationem reddit: nec eam ſimplicem, inquiens: amici nanque ſunt expoſiti ad iniuriam: nec ſe reſq́ ſuas ab amicis cuſtodiunt: à quib. enim non metuimus, eos non cauemus. Facilius igitur lędi poſſunt: de uulgari autem amicitia loquitur: aliud etiam eſt, quod impellere nos poteſt ad eos uiolandos: cum enim nobiſcum antea familiariter uixerint, ante ipſorum animi placantur, quàm iure nobiſcum experiri cœperint. amicorum autem animos iratos
» facilè reſtitui ſolere, ſenarius hic quoq́ uetus confirmat. *Ὀργὴ δὲ φίλων μικρὸν ἰσχύει χρόνον.* Spes igitur efficiendi ac pœnam euitandi: quæ res magnā uim habent, hic quoq́ ad ſcelus hortari poſſunt. cum uero *ἐπεξελθεῖν* dixerit, hunc modum loquendi (niſi fal-
» lor) expreſsit Cicero cum in II. libro epiſtolarum ad Atticum, inquit. Equidem ante
» quàm tuas legi literas, in hominem ire cupiebam.

Οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται, οἷς ἂν φίλοι ὦσι, καὶ ἢ ὅλως ἀφιᾶσιν, ἢ μικροῖς ζημιοῦσι.

Amicos quoq́ iudicum confidentius poſſe iniuriam facere cum dixiſſet, cauſam eius rei nunc affert: iudices enim (inquit) ſolent amicis gratificari: &, aut omni culpa eos liberant, aut parua pœna multant. Diſcrimen hoc ſcripturę eſt in antiquiſs. libro, quod ille *οἷς ἂν φιλῶσιν* habet: ſententia non uariatur, nec ratio loquendi hanc condemnat, ut imperitis fortaſſe uideretur: eſt enim elegans ac familiaris Atticorum.

Λαθητικοὶ δ' εἰσὶν, οἱ τ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν. οἷον ἀσθενὴς περὶ αἰκίας: καὶ ὁ πένης, καὶ ὁ αἰσχρὸς περὶ μοιχείας.

Fallunt facilè qui criminib. aduerſi ſunt. ij autem ſunt, in quos, quę ipſis obijciuntur, non quadrant: quis enim credat infirmo corpore hominem quēpiam uſque ad necem uerberaſſe: aut mendicum, deformemq́ adulterium feciſſe? caſtitas nanque mulierū aut pretio, aut pulchritudine expugnatur. Quintilianus libro V. ijſdem exēplis uſus eſt,
» quo loco de argumentis diſſerit. Ducitur. n. frequenter in argumentū, ſpecies, libidinis:
» robur, petulantię. ijs contraria in diuerſum. Huiuſcemodi quidpiam ſignificare uoluit
» M. Cælius in epiſtola ad Ciceronem, cū iocans inquit. Ser. Ocella nemini pſuaſiſſet ſe
» mœchū eſſe, niſi triduo bis deprehenſus eſſet: & (ut puto) corporis turpitudinē notauit.

καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀφύλακτα γὰρ διὰ τὸ ὅλως μηδένα ἂν οἴεσθαι.

Ea quoque (inquit) quę ualdè illuſtri in loco, & ante oculos poſita ſunt, uiolanr ac ſurripiunt: nulla.n. maior diligētia his tuēdis adhiberi cōſueuit: quod nemo unquā putaret omnino ullū tam audacē futurū, ut ijs, quę oculis omniū cuſtodiuntur, manus afferret.

καὶ τὰ τηλικαῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ μηδὲ εἷς· ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα.

Aggrediuntur etiam illa, quæ aut magnitudinem, aut qualitatem eam habent, ut à nemine adhuc admiſſa ſint: τηλικαῦτα enim tanta ſignificat: magnitudinemq; facinorum declarat: τοιαῦτα uero talia: ambobus enim modis nuſquam aliàs auditum ſcelus admitti poteſt. Rationem autem eius reddens, oſtendit partem ſuperiorum & hæc eſſe: atque inquir: hæc enim non cauent metuuntque homines: nec præſidij aliquid contra ipſa: quia ſunt noua atq; inaudita, comparant. Antiquiſs. liber diuerſi hocà reliquis hic habet: non enim ἃ μηδὲ εἷς, ſed οἷα μηδ᾽ ἂν εἷς, illic legitur.

Πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα ὥσπερ ἀῤῥωστήματα, φυλάττονται καὶ τὰ ἀδικήματα· ὃ δὲ μηδείς πω ἠῤῥώστησεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται.

Noua etiam iniuriarum genera, aut rara & inuſitata, facilius effici poſſunt, quod plerunq; illa non caueantur: huiuſcemodi enim ingenium eſt hominum, ut reformidet quę ſolita ſunt fieri. ut autem totam rem magis explanaret, ſimili quodam uſus eſt: aitque in ſe ac reb. ſuis ab aliorum fraude impetuque tuendis, homines ita ſe gerere, ut in corporis morbis, conſueſſe: communes nanq; cotidianoſque morbos metuunt, cunctaque illa declinant, quę ipſos importare poſſent: à nouis autem morbis nullum ſibi periculū inſtare putant. ſuſpectas igitur habent, ac diligenter cauent peruulgatas iniurias: nouis uerò inauditisque expoſiti ſemper ſunt.

καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρός, ἢ πολλοί· οἱ μὲν γὰρ οἴονται λήσειν, διὰ τὸ μὴ φυλάττεσθαι· οἱ δὲ λανθάνουσί τι διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἂν ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις.

Eos etiam aggrediuntur, qui aut nullum inimicum, aut multos habent. cuius rei cauſam, cum admirabilis uideretur, accuratè reddidit: qui enim (inquit) iniuriam ijs faciūt, qui inimicos nullos habent, cōfidunt ſe poſſe latere: quia ſe ac ſuū caput illi nō cuſtodiūt: cur enim ſtudium ponant in uita ſua tuenda, cui nullos eſſe inſidiatores putant? contra qui inuadunt in eos, qui plurimorum inimicitijs uigilantiores ad uitam ſuam tuendam redduntur, latent, quia ueriſimile non eſt eos id facturos fuiſſe: quis enim facilè credat quēpiam impetum facturum fuiſſe in eos, qui ſe ac ſalutem ſuam ualdè munitam cura ac diligentia habeant. prękertim cū ipſe in eorū numero nō haberetur, qui ſimultatē cum eo exercebant. Aliud etiā adiungit, quod ijsdem animum addit: duas.n. cauſas attulit, cur poſteriores hi proni eſſent ad iniuriā ijs faciendā, qui multorū odio iraq; premerētur.

καὶ διὰ τὸ ἀπολογίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἂν ἐνεχείρησαν.

Præterea larent, etiam ſi ſuſpicio orta fuerit eos id commiſiſſe: haben enim paratam excuſationem, ſemperque factum inficiari poterunt. quod nunquam aggreſſuri fuiſſent, quod efficere ſe non poſſe putarent: quomodo.n. ſperare potuerunt, ſe ut incautos illos oppreſſuros, qui uitam ſuam ab inſidijs inimicorum, quorum multitudine premerentur, ſumma cura defenderent. ſuperius argumentum in exiſtimatione iudicum manet: inferius hoc in perſona reorum: oſtendit enim ſemper ipſos hoc perfugio uti poſſe. Antiquiſs. librum ſecutus, parum immutata & uoce & notione ipſius, ἐνεχείρησαν emendaui: cum ἐπιχείρησαν hic quoque excuſi haberent. eſt autem ἐγχειρεῖν, tentare aliquam rem & manus illi primò adhibere.

καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις, ἢ τρόπος, ἢ τόπος, ἢ διάθεσις εὔπορος.

Illi pręterea prōpti ad ſcelera: maximeq; ad furta (de furibus.n. ac latronib. loquitur) qui poſſunt quæ ſuſtulerint nullo negotio occulere, uel ea commutare, aut in alium locum ſeponere, ſiue etiam uendere: διάθεσιν enim hic alienationem ualere arbitror, quo
» ſenſu cepit Plutarchus in Solone, quū inquit. τῶν δὲ γινομένων διάθεσιν πρὸς ξένους ἐλαίου
» μόνον ἔδωκεν· ἄλλα δὲ ἐξάγειν ἐκώλυσεν: tradit enim ipſum legib. uetuiſſe, nequis pere-

grino

grino homini quicquam, quod illic naſceretur, oleo excepto, uenderet. Demoſthenes
» quoque in II. oratione Olynthiaca inquiens. οὐδ' ὅσ' ἂν ποριέσωσιν, οὕτως ὅπως ἂν δύνωνται,
» ταῦτ' ἔχοντες διαθέσθαι: & Iſocrates in panegyrico. αἱ πολλῆς ἀπορίας οὔσης: τὰ μὲν, ὅπου
» χρὴ διαθέσθαι: τὰ δὲ, ὁπόθεν εἰσαγαγέσθαι: pro uendere uerbum id manifeſtò uſurparunt.
In antiquiſs. uero libro poſtrema hęc duo uerba multitudinis numero leguntur: & ſanè
εὔποροι in maxima parte ſcriptorum codicum inueni: ut uideatur, quamuis antecedens
uerbum unitatis numero ſit, ita commodè legi poſſe: ut cunctę appellatæ ſupra res faci-
les debere eſſe, parabileſq; uideantur: ualet uero hic (ut opinor) τρόπος, quib. modus
uiaque facilis eſt illa immutandi. Quod aut figuram, aut colorem uariare poſsint: aut ar-
tificio denique ſuo aliquo modo facere, ne ipſa agnoſcantur.

καὶ ὅσοις, μὴ λαθοῦσιν, ἔστι δίωσις δίκης, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ διαφθοραὶ κριτῶν.

Illi etiam confidenter iniuriam faciunt, qui ſi fortè facinus cœlare non potuerint, intel
ligunt ſe poſſe depellere à ſe ac remouere periculum iudicij: facereq; ne cauſam dicant:
aut in longinquum tempus rem differre, aut corrumpere iudices. Hunc locum (niſi fal-
» lot) adumbrauit Cicero, cum in Partitionib. inquit. Si cum opinione cœlandi aut ſi pa
» tefactum eſſet, depellendi criminis, uel perrumpendi periculi uel in lōginquum tempus
differendi. Non eundem tamen ordinem ſecutus eſt: nec omninò ſentētias ipſas expreſ-
ſit. Δίωσις δίκης eſt cum quiſpiam à ſe remouet periculum iudicij, & aliquo modo facit
ne cauſam dicat. Διαφθοραὶ κριτῶν ſunt ad uerbum iudicum corruptelę: aut mercede
ſcilicet, aut gratia, aut interceſsione amicorum. Cicero uero generatim perrumpendi
periculi inquit: ille enim quoque perrumpit iudicium, qui uim adhibet iudicibus, atque
opib. aut ſuis, aut amicorum, frangit auctoritatem legum. tertia ratio allata à Cicerone
penitus reſpondet uerbis Ariſtotelis. Duob. hic locis diſcedit à communi lectione anti-
quiſs. liber.: nec tamen ſcripturæ uarietas illa ſententiam uariat: inſtanti nanque tempo-
re, λανθάνουσιν habet: & infra generandi caſu, χρόνου.

καὶ οἷς, ἐὰν γένηται ζημία, ἔστι δίωσις τῆς ἐκτίσεως ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἕξει
ὅ, τι ἀπολέσει.

Illi etiam iniurioſi ſunt, qui ſi fortè à iudicib. pecunia multati ſuerint, facultatem habēt
pœnę multęq; depellendę: aut diſſolutionem in longinquum tempus differendi, aut pro
pter egeſtatem nihil amittere poſſunt. poſtrema hæc ratio alacriorem faciebat ad iniu-
rias Phormionem Terentianum, impurum illum hominem, ut ipſe met docet. Alijs
» aliunde eſt periclum, unde aliquid abradi poteſt, mihi ſciunt nihil eſſe. ἔκτισιν multæ
pœnæque legib. impoſitæ, diſſolutionem ſignificare, planum eſt: quo uerbo etiam in-
» fra utitur. ἐπιτιμῶσιν ἢ δίκην ἢ ἔκτισιν. Plutarchus in Solone. καὶ κατὰ τῶν ἐξαγαγόντων,
» ἱερὰς τὸν ἄρχοντα ποιεῖσθαι προσέταξε, ἢ ἐκτίνειν αὐτὸν ἑκατὸν δραχμὰς εἰς τὸ δημόσιον. Lyſias
» ὑπὲρ στρατιώτου: ἀδίκως δὲ ζημιωθεὶς, οὔτ' ὀφείλω, οὔτ' ἐκτίσαι δίκαιός εἰμι: cum enim iniquè
ſe multatum diceret, pœna non teneri aiebat, nec deberi à ſe multam peti.

καὶ οἷς, τὰ μὲν κέρδη φανερὰ, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγὺς: αἱ δὲ ζημίαι, ἢ μικραὶ, ἢ ἀφανεῖς, ἢ πόρρω.

Illi quoq; non dubitant iniuriam facere, quib. emolumenta, ſi rem efficere potuerint,
aut aperta: aut magna, aut propinqua. multæ autem, aut obſcuræ, aut puſillæ, aut lon
ginquæ: alliciunt enim hæc animos improborum ad iniurias. Reſpondere uero ex al-
tera parte pœnas utilitatib. planum eſt. ζημίας ἀφανεῖς manifeſtò uocat pœnas, quæ non
apparent iniuriam facienti, ut metu illarum á ſcelere abſtinere ſe debeat, quæ obſcuræ
admodum & cęcę ſunt, ut perſpici nequeant.

καὶ οἷς μὴ ἔστι τιμωρία ἴση τῇ ὠφελείᾳ, οἷον δοκεῖ ἔχειν ἡ τυραννίς.

Id etiam facinus libenter aggrediuntur, cui par pœna non eſt commodo, quod inde
capitur: quàmuis enim non omnino benè cum illis agatur: nec flagitium impunitum
ſit, tamen non pœnitet illos egiſſe. Idem ſignificauit Cicero in Partitionibus, cum in-
» quit. Aut ſi iudicij pœna leuior, quàm facti premium. Vincit igitur ſpes maximorum
commodorū metū etiam certę pœnæ: ut rem autē magis explanet, exemplum quoq; re
rum, quæ naturam eam habeant, ponit, inquiens: quod in ſe habere uidetur tyrannis,

ut æqualis animaduerſio pœnaq́ nõ repperiatur tot tãtiſq́ cõmodis, quæ in dominatiõe ſunt. Duob. uerò modis hic diſcrepat antiquiſs. liber à reliqs omnibus: ὧν. n. multitudinis numero dãdi caſu habet; abeſtq́ inde ἔχειν, ac ſi dixiſſet, cuiuſmodi uidetur eſſe tyrãnis.

Καὶ ὅσοις τὰ μὲν ἀδικήματα, λήμματα: αἱ δὲ ζημίαι, ὀνείδη μόνον.

Illi quoque proni ad iniurias ſunt: quib. facta improba, quęſtus: pœnę uero, ignominias tantum afferunt, ſine ullo ſcilicet rei familiaris detrimento. λήμματα ſignificat hic lucrum: & quod patrimonio acquiritur: ut Demoſtheni. in II. Olynthiaca. τὰ δὲ λήμ-
» ματα τῶν ἐφεστηκότων καὶ τῶν στρατιωτῶν: neque tamen de omni hominum genere hoc uerum eſt, ſed de illis tantum, qui auidi rei ſunt, quod infra ipſe teſtatur: inueniuntur enim, qui mediocrem honorem cum magna pecunia non commutarent, quamuis multitudo æquiore animo iacturam faciat dignitatis, quàm patrimonij.

Καὶ οἷς τοὐναντίον: τὰ μὲν ἀδικήματα, εἰς ἔπαινόν τινα.

Illi etiam proni ad alios lędendos, quib. ex aduerſo ſe res habet: qui ſcilicet, ſi quoſdã uiolarint, ex ea re laudẽ adipiſcuntur. pœnę autem legib. impoſitę, aut damno rei familiaris, aut mutatione ſoli, aut huiuſcemodi aliqua re, ſoluuntur: cum ijs. n. coniũgi debẽt, quæ infra uerba poſuit: exemplũ. n. quod priorẽ partẽ cõfirmat, in medio interiectũ eſt.

Οἷον εἰ συνέβη ἅμα τιμωρήσασθαι ὑπὲρ πατρὸς, ἢ μητρὸς, ὥσπερ Ζήνωνι: αἱ δὲ ζημίαι, εἰς χρήματα, ἢ φυγὴν ἢ τοιοῦτον τι.

Exempli cauſa (inquit) ſi contigit eodem tempore, quo illum iniuria afficis, ulciſci ueterem iniuriam, patri aut matri tuæ illatam, ut eodem facto, quo damno quempiam afficis, laudem apud multos conſequare, quod pius ſis: ſuperat enim longè gloria, quę inde percipitur, offenſionem illius rei in animis aliquorũ. Quod uſu uenit (inquit) Zenoni. Hiſtoria autem hæc mihi ignota eſt: nec repperire unquàm potui, quid huiuſcemodi geſſerit Zeno: ut etiam compertum non habeo Zenonem ne Eleatem, maximi animi uirum, an alium aliquem eiuſdem nominis, intelligat.

Ἀμφότεροι γὰρ ἀδικοῦσι καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ οἱ αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ ἐναντίοι τοῖς ἤθεσι.

Vtriq́ enim iniurioſi ſunt, & poſteriores hi ac priores illi: & utroq́ modo affecti, ideſt, & qui dum utilitates retineant, ignominias parui faciunt: & qui damna, quæ in patrimonio acceperint, contemnunt, dum modo laudem conſequantur: non tamen ijdem, ſed oppoſiti inter ſe uita, ac moribus: ſuperiores enim auari, & omnia præ lucro ſpernentes: inferiores uerò, gloriæ cupidi ac generoſi.

Καὶ οἱ πολλάκις, ἢ λεληθότες, ἢ μὴ ἐζημιωμένοι.

Nec non, qui ſæpe antea aut feſellerunt flagitijs admiſsis: aut, ſi intellecti in iudiciũq́ uocati ſunt, eorũ pœnas nõ dederũt: ſperãt. n. ſe rurſus aut latere, aut iudicio elabi poſſe.

Καὶ οἱ πολλάκις ἀποτετυχηκότες: εἰσὶ γάρ τινες καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις. ὥσπερ ἐν τοῖς πολεμικοῖς. οἷοι ἀναμάχεσθαι.

Hi contrariam fortunam in facinorib. edendis, quam ſuperiores experti ſunt, de quib. proximè locutus eſt: illi nanq́ ſæpenumero aut latuerunt, aut à iudicib. multati nõ ſunt, ſi res patefacta eſt. Hi tamen quoque, qui fine conſiliorum ſuorum crebrò deiecti ſunt, & quod uoluere, clàm efficere non potuerunt, ac pœnas etiam ſuorum flagitiorum dederunt, libenter ſolent iniuriam facere: ut ſunt enim hominum ingenia in huiuſcemodi etiam reb. ut in bellicis, repperiuntur non nulli, qui tanquàm fortunam belli rurſus tentare cupiunt, quod à Gręcis ἀναμάχεσθαι dicitur. Cleomenis Spartanorum regis elegantiſsima uox celebratur à Plutarcho in Laconicis: cum enim Argiui magna clade accepta, dicerent ſe uelle ἀναμάχεσθαι: non uideo (inquit) cur uos duarum ſyllabarum adiectione nunc meliores, quàm paulo antè fuiſtis, eſſe poſsitis. luſit autem ille in prępoſitione, quæ addita uerbo fuerat, quæ uidebatur ipſis ſtultè animos addere. Vim huius
» uerbi intellexit Virgilius (niſi fallor) cum Turnum ita induxit loquẽtem - & ſemel agmi
» ne pulſo Funditus occidimus, nec habet fortuna regreſſum. nec non in eodem libro, cum à Latino rege hęc dici facit. quos nulla fatigant Pręlia, nec uicti poſſunt abſiſtere

bello,

bello. Grȩco ueteres ſcriptores paſsim utuntur: & ſæpe etiam ad alia transferunt: ut hic noſter in problematib. de ſophiſtis agens. Καὶ γὰρ νικῶντες, διὰ τὸ χαίρειν, προάγονται μᾶλλον ἐρίζειν· καὶ ἡττώμενοι, ὡς ἀναμαχούμενοι.

Καὶ οἷς αὖ παραχρῆμα ᾖ τὸ ἡδὺ· τὸ δὲ λυπηρὸν, ὕστερον· ἢ τὸ κέρδος· ἡ δὲ ζημία, ὕστερον.

Necnon ij, quib. uoluptas ſuauitasq́, quæ ex eo facto oritur, continuo exiſtit: quod autem ægre habet, poſterius. Eadem ratio utilitatis eſt: ſequuntur que illi non uoluptatem corporis, ſed quȩſtum: ſi namq; lucrum ſtatim conſequatur: pœna autem multatioq; bonorum, ſera eſt, non dubitant aggredi.

Οἱ γὰρ ἀκρατεῖς, τοιοῦτοι· ἔστι δ' ἀκρασία περὶ πάντα, ὅσων ὀρέγονται.

Impotentes cupiditatum homines huiuſcemodi ſunt, ideſt anteponunt præſentem uoluptatem, futuræ ægritudini. Lucilij uerſus apud Nonium è libro XXVI. ipſos perſtringit. Qui ſex menſes uitam ducunt, orco ſpondent ſeptimum. Vnde autem hi ita appellati ſint, patet: quod ſe à re, quæ ſenſus oblectat, abſtinere nequeant: nec poſsint in eo perdurare, quod ratio prȩcipit atq; utile eſſe docet: hi enim ſunt ἀκρατεῖς, in quib. ratio in contrariam partem trahens, ab appetitu ſuperatur. unde, ut imprudētes: quicq; ab eo quod conducit diſcedunt, ab ipſo inſimulantur. cum autem ita maximè uocentur, qui à corporis uoluptatib. ſibi temperare non poſſunt: ipſeq; ſupra huiuſcemodi eſſe etiam dixerit auaros homines, ſi obiecta ipſis fuerit ſpes præſentis lucri: neq; enim re formidare illos futurum poſt longa interualla rei familiaris damnum, docet uitium illud non poſſe ſe continendi, uerſari omnib. in rebus, quas acriter homines appetunt: non in Venere tantum explenda: uentriſq; ac gutturis deſiderijs ſatiandis.

Καὶ οἷς αὖ τοὐναντίον. τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ᾖ, ἢ ἡ ζημία· τὸ δὲ ἡδὺ καὶ ὠφέλιμον, ὕστερα καὶ χρονιώτερα· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ φρονιμώτεροι τὰ τοιαῦτα διώκουσι.

Prȩterea ij, quib. contra, quod ægritudinem importat, præſens eſt, aut multa etiam, quæ patrimonium extenuat: quod autem delectat aut rem auget, conſequitur ac diuturnius eſt: continentes enim ac prudentiores huiuſcemodi ſectantur: prudentiores autem eo nomine ſunt, quod minora mala præſentia æquo animo ferunt, ut maiorum inde bonorum diuturniorumq; compotes fiant. Apud Terentium Phormione, Antipho adoleſcens, quem pœnitebat facinoris quod fecerat, exponens ſe tunc meliore in ſtatu futurum fuiſſe, ſi ſibi temperare potuiſſet, inquit. Potitus non eſſem: fuiſſet tum illos mihi ȩgrè aliquot dies, At non cotidiana cura hȩc angeret animū. & quæ ſequuntur. quib. uerbis ſe ἀκρατῆ fuiſſe declarauit: ac meritò tunc plecti.

Καὶ οἷς αὖ ἐνδέχηται διὰ τύχην δόξαι πρᾶξαι, ἢ δι' ἀνάγκην, ἢ διὰ φύσιν, ἢ δι' ἔθος· καὶ ὅλως ἁμαρτεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν.

Illi quoq; iniurioſi ſunt, qui uideri poſſunt aut caſu feciſſe, aut neceſsitate impoſita, aut à natura fuiſſe impulſi, aut conſuetudine abrepti. deniq; qui probare poſſunt ſe lapſos propter imprudentiam eſſe, non ſcientes, uolentesq; lȩſiſſe. Quid uero diſcriminis ſit inter ἁμαρτάνειν, & ἀδικεῖν, cum ipſe infra accuratè doceat, illinc cōmodè peti poſſe arbitror. Hi uero omnes ſimulatione probitatis decipere conantur: cauſisq; freti ſunt (quā uis fingantur illę) quib, ignoſcere homines conſuerunt.

Καὶ οἷς ἂν ᾖ τῆς ἐπιεικοῦς τυχεῖν.

Illi etiam, qui impetrare poſſunt, ut non ſummo iure ſecum agatur, ſed ex æquo & bono factum iudicetur. ratio huius rei aperta eſt: mitiora enim hȩc iudicia ſunt.

Καὶ ὅσοι ἂν ἐνδεεῖς ὦσι· διχῶς δ' εἰσὶν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου· ὥσπερ οἱ πένητες, ἢ ὡς ὑπερβολῆς ὥσπερ οἱ πλούσιοι.

Quicunq; etiam egeſtate alicuius rei laborant, improbè multa faciunt. ne autem hæc dicta credantur contra tenues ac mendicos homines tantum, nam locupletes etiam eā ob cauſam ſȩpe flagitia admittunt, docet duob. modis appellari egētes, & qui reb. ad uitam neceſſarijs careant, ut pauperes: & qui ſuperuacaneis non omninò abundant: uel

lent autem ſibi multa ſupereſſe, ut diuites: quod ad pauperes pertinet, teſtatus id etiam Virgilius eſt, cum male ſuadam famem appellauit.

Καὶ οἱ σφόδρα εὐδοκιμοῦντες, καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες: οἱ μὲν, ὡς οὐ δόξοντες: οἱ δὲ, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦντες.

Et qui iuſtiſsimi habentur, de quib. omnes optimè exiſtimant: contraq; qui flagitioſiſsimi iudicantur, de quibusq; peſsima in animis hominum opinio eſt: ij etiam ad iniurias procliues ſunt: hos enim hortatur ad ſcelus, quod ſperant ſe latere poſſe: nec putant homines unquàm exiſtimaturos ea flagitia ab ipſis orta eſſe: illos uerò quod nullam exiſtimationis iacturam amplius facere queunt: peiores enim, quàm habeantur, haberi nullo pacto poſſunt: antea enim quoq; huiuſcemodi habebantur, ut omne ſcelus, nacti occaſionē, perpetraturi uiderētur. Diuerſis igitur de cauſis hi, ac ſuperiores, mouentur: illos enim impunitatis ſpes: hos contemptus exiſtimationis ad iniuriam impellit. Secutus uerò auctoritatem antiquiſsimi libri, & ſenſus ipſius elegantiam lucemq;, extremum uerbum immutaui: cum enim antea excuſi haberent δόξοντες, ut paulo ſupra, reſtitui ἀδοξοῦντες. nunc autem ſententia plana eſt: lectio illa durior erat, ac uix inde idem: alius ue ullus commodus ſenſus, niſi aliquid intelligeretur, eliciebatur.

Αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες, ἐπιχειροῦσιν: ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους καὶ τὰ τοιαῦτα.

Paucis repetit, quę adhuc egerit: indicatq;, quid explicare nunc aggrediatur: cum.n. iam aperuiſſet, quę ingenia aut condiciones hominum iniuſtè faciunt, tradit quos potiſsimum homines lędunt, quaſque ob res.

τοὺς ἔχοντας ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς: ἢ εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἢ εἰς ὑπεροχὴν, ἢ εἰς ἀπόλαυσιν.

Primum oſtendit improbos iniuriam facere illis, qui ea poſsident, quib. ipſi careant: ſeq; carere æquo animo non ferant. Reperit autem ea, quæ ſupra expoſuerat: quib. egent, ſiue ad res uitæ neceſſarias, ſiue ut domum refertam habeant rebus non neceſſarijs. ut qui probent ſententiam, quàm Flaccus protulit, & quam fortunati iſti ſem„ per in ore habent. Exilis domus eſt, ubi non & plura ſuperſunt. ſiue ut obſcœnis etiam uoluptatibus expleantur: intemperantes enim illis perpetuum bellum indixerunt, qui aut uxorem aut filias formoſas habeant: aut deniq; huiuſcemodi aliqua re abundent, qua ipſi frui cupiant: nam ij quoque falſa opinione deprauati, ſe eximia illa ſpecie corporis putant egere: nec exiſtimant poſſe commodè uiuere, niſi ipſa frui cœperint. Nec me latet ἀπόλαυσιν communius nomen eſſe, quàm ut Veneris tantum fructum: uentrisq; ac gutturis repletionem, oſtendat, cum ſupra ipſe genus quoddam prędij ἀπολαυστικὸν uocarit: unde fructus nullus capitur, ſed animi tantum uoluptatisq; gratia habetur: & Iſocrates quoq; in panegyrico hoc uerbo uſus ſit de illis, quib. quæſito cum opus non ſit, re ſua familiari otioſi fruuntur: hic tamen (niſi fallor) illiuſmodi uoluptates ſignificat: poſſeſsiones enim, quæ oblectandi tantum ſe cauſa expetuntur, arbitror contineri uerbis illis, ἢ ὑπεροχὴν.

Καὶ τοὺς πόῤῥω, καὶ τοὺς ἐγγύς: τῶν μὲν γὰρ ἡ λῆψις, ταχεῖα: τῶν δὲ ἡ τιμωρία, βραδεῖα.

Remotos etiam ac uicinos lędunt: propinquorum enim expilatio uelox eſt: citoq; fructum fert, quas pro accepta iniuria longinqui important, pœnæ tardæ ſeręq; ſunt: has enim cauſas eſſe putat, quod diuerſis hominum generib. iniurias libenter faciant: cum enim in ijs factis & emolumentum & damnum conſideretur: quorum alterum, optabile: alterum declinandum, uicinos lędere, bonum cito affert: longinquos, malum ſerò.

Οἷον οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους.

Si hiſtoriam aliquam tangit, ea mihi ignota eſt: ſi cunctos piratas, qui Carthaginienſes depopularētur: agrosq; eorũ ac naues diriperēt, ut uerba ipſa ſignificare uidentur (inſtanti.n. tēpore συλῶντες inquit) ſcrupulus nullus eſt: impunius autē natio illa, in Africa ſedes habēs, à Gręcis lędi poterat. exēplũ uero hoc eſſe eorũ, q in lōginquos irruũt, patet.

Καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς: μηδὲ φυλακτικοὺς, ἀλλὰ πιστευτικούς: ῥᾴδιον γὰρ πάντας λαθεῖν.

Eos etiam aggrediuntur, qui cauti non ſunt: neq; ſe ac res ſuas diligenter cuſtodiunt,

ſed

ſed contra ſimplicis ingenij ac creduli ſunt: hos. n. omnes nullum negotium eſt lędere, ut qui etiam damnum intulerint non intelligant. Vafer autē ille Epicharmus, qui quàm facilè imponi poſſet ijs qui temerè crederent, ſciret, in illa cantilena ſua hoc etiam addit, καὶ μέμνησο ἀπιςεῖν.

Καὶ τοὺς ῥαθυμοῦντας: ἐπιμελοῦς γὰρ τὸ ἐπεξελθεῖν.

Inertes etiam ac deſides inuadunt: nec. n. iudiciorum pœnas illis lędendis reformidant: diligentia nanque, curaque non mediocri opus eſt, ſiquis quempiam in ius rapere uult, ac iudicio cum eo experiri. requirit hæc res accuratum hominem & induſtriū: naturamque demum contrariam ei, qua ipſi præditi ſunt: cauſam. n. huius loci afferre uolens à contrario eam duxit. Idem etiam pro Murena, cum illi cauſę id aptū eſſet, affirmauit Cicero: &, quantum potuit, amplificauit: Adiungitur enim accuſationis cogitatio, non parua res: ſed nimirum omnium maxima. & quæ ſequuntur. antiquiſſ. liber ἀθύμοις habet: non, ut cęteri & ſcripti & excuſi, ῥαθυμοῦντας: quaſi ingenio tales ac lentos, non tantum tunc ceſſantes: uel intellexit, qui omnib. temporib. negotijsque ita ſe gerunt.

Καὶ τοὺς αἰσχυντηλούς: οὐ γὰρ μαχητικοὶ περὶ κέρδους.

Et qui uerecundi ſunt, pudorique natura præter alios obnoxij: neque. n. digladiari uolūt de pecunia aut quęſtu: maluntque rei familiaris damnū facere, quàm lites ſe perſequi, falsò etiam uulgo exiſtimari. huiuſcemodi uerò hominibus facinoroſum, ac turbulentum uirum Cleonem inſidias tendere ſolitum, exprobrat illi chorus apud Ariſtophanem: in fabula, quam à choro ipſo, qui conſtaret ex equitibus, ἱππεῖς lepidiſſimus pöeta appellauit: ait. n. ipſum ſummo ſtudio ſolitum attendere, qui mitis placidi ue ingenij è numero ciuium foret, diues ac probus uir: & qui ualdè negotia, moleſtiasque omnes perhorreſceret: atque illi ſubitò calamitatis aliquid moliri ac ſtruere. Καὶ σκοπεῖς γε τῶν πολιτῶν, ὅςις ἐςὶν ἀμνοκῶν, πλούσιος, καὶ μὴ πονηρὸς, καὶ τρέμων τὰ πράγματα.

Καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας καὶ μὴ ἐπεξελθόντας ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν τούτους, Μυσῶν λείαν.

In illos etiam inuadunt, qui pręteritis temporib. à multis lęſi ſunt, nec unquàm cum illis de tot tantisque iniurijs experiri cœperunt: ſunt. n. hi præda Myſorum, ut ferebatur, & impunè ab ignauiſſimis etiam hominib. uiolari ac diripi poſſunt. Myſi autem imbellis & ignaua natio, habebatur: ut quilibet potius ſine ullo metu res illorum depopulari, quàm ipſi ex aliorum agris prędas agere ualerent. itaque, qui deſpicatui ducebantur: quorumque timiditas animi inſignis erat, hi uulgo dicebantur Myſorum eſſe præda: ſed eorum etiam abiecti animi & fortunæ, alijs Græcorum prouerbijs perſtringebantur. Huius Demoſthenes pro Cteſiphonte, ijs uerbis mentionem fecit. Εἰ μὲν γὰρ μὴ ἴσχυεν, ἀλλὰ τὴν Μυσῶν λείαν καλουμένην τὴν Ἑλλάδα οὖσαν ὀφθῆναι, ζώντων Ἀθηναίων καὶ ὄντων. Sudas tamen in huius prouerbij ui explicāda lapſus eſt. Qui uerus ipſius ſenſus ſit: quam originem illud habuerit: & à quib. ſcriptorib. uſurpatum fuerit, oſtendit Harpocration in lexico.

Καὶ οὓς μηδεπώποτε, καὶ οὓς πολλάκις: ἀμφότεροι γὰρ ἀφύλακτοι: οἱ μὲν, ὡς οὐδέποτε: οἱ δὲ, ὡς οὐκ ἂν ἔτι.

In eos etiam impetum faciunt, quos nunquam antea uiolarunt: nec non in illos, quos crebrò prius lęſerunt: nam utrique diuerſis de cauſis incauti opprimuntur: qui nunque aliàs ab ijs iniuriam acceperunt, confidunt ſibi quoque conſequentib. temporib. ab ipſis periculum nullum inſtare, nec inſidias aliquas ſuſpectas habent: qui ſæpenumero, ſperant ipſos pręteritis iniurijs cōtētos, ultra ſe non lęſuros: debere. n. finē aliquē etiā imponi iniurijs.

Καὶ τοὺς διαβεβλημένους, ἢ εὐδιαβόλους: οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὔτε προαιροῦνται, φοβούμενοι τοὺς κριτὰς: οὔτε δύνανται πείθειν· ὧν οἱ μισούμενοι, καὶ φθονούμενοι, εἰσί.

Et infames homines, aut ſi infames adhuc non ſunt, qui in crimē facilè conijci poſſunt: hi. n. quoque lęſi iniuriam muſſitant, nec iure experiri audent: reformidant. n. iudices, nec etiam ſi de iniurijs illi queri cœperint fidem faciunt. in horum quoque hominum genere ſunt (inquit) qui odio digni exiſtimantur, ac qui inuidiam habent.

Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάντων κακῶς, ἢ μελλησάντων, ἢ αὐτοὺς, ἢ προγόνους, ἢ ὧν κήδονται.

Eos etiam uiolant, in quos tanquam anſam habent: quod maiores ipſorum aut ipſi illi, aut amici quoque eorum, ſiue detrimẽtum attulerint, ſiue afferre uoluerint aut ipſis, aut maioribus, aut denique iis, quorum ſalutem caram habent. nam quod μ.λησάντων antea legebatur, corrupta illa uox erat, & μελλησάντων, geminata tertia litera, ut in manu ſcriptis offendi, legi debet.

Ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία.

Declarat hos uitio animi improbè facere: quodque facinorib. delectentur, non ut ueteres iniurias ulciſcantur: ingenii autem prauitatem honeſtis nominib. tegere. Hæc non nullorum peruerſitas prouerbio etiam notabatur: cuius hęc uis erat. ut doceret naturæ improbitatem omni, tenui etiam cauſa contentam eſſe, ut morib. ſuis utatur: opponũt. n. ſępe homines falſas cauſas, ut culpam ſuam cęlent. Eodem pęnè pacto locutus eſt Lyſias in epitaphio, ubi inquit poſt uictoriam contra Xerxem, Græcorum populorum animos ita inter ſe affectos fuiſſe, ut puſillę etiam iniurię domeſticum bellũ excitare poſſent: μι„ κρῶν δ' ἐγκλημάτων ἕκαστοι δεόμενοι. non tamen id à prauitate, ſed à magnitudine animi, & contumacia proficiſcebatur. πρόφασιν uero (niſi fallor) expreſſit Virgilius, cum de
„ Didone ſic cecinit. Coniugium uocat, hoc prętexit nomine culpam. Huiuſcemodi quandam uocem nos etiam in ſermone noſtro tritam habemus, qua affirmamus, omnem puſillam etiam excuſationem ſatis eſſe ei, qui malè & improbè facere uult. In fideliorib. ſcriptis libris, δεῖται legitur.

Καὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς φίλους: τοὺς μὲν γὰρ, ῥᾴδιον: τοὺς δὲ, ἡδύ.

Præterea diuerſis de cauſis & inimicos, & amicos, uiolant: amicos enim lædere, procliue eſt: inimicos uerò, iucundum. In his igitur, animi uoluptas: in aliis uerò, facilitas rem perficiendi, ad iniuriam hortatur. Theognis quoque poſteriorem partem confirmat, nullum negotium eſſe dicens amicum imponere amico: cum antea arduum eſſe affirmaſſet decipere inimicum: quod hinc etiam à cõtrario erui poterat, ac ſatis certò ab omnib. intelligi: ſemper enim cauet inimicus inimicum. A quib. autẽ nihil mali expectamus, illos ſuſpectos non habemus: expoſitique atque aperti eorum inſidiis ſumus: nam, quin iucũdum ſit incommodare inimico, & ulciſci ueterem iniuriam, dubium non eſt. uerſus ueteris pöetę hi ſunt. Ἐχθρὸν μὲν χαλεπὸν καὶ δυσμενῆ ἐξαπατῆσαι Κύρνε: φίλον δὲ φίλῳ ῥᾴδιον
„ ἐξαπατᾶν. Cum ſiniſtrum hominis ingenium, peſſimumque declarare uellet Lyſias in oratione pro Callia, dixit Andocidem conſueſſe nihil detrimenti afferre inimicis: amicis
„ uerò quantum poſſet incommodi. ὃς τέχνην ταύτην ἔχει τοῖς μὲν ἐχθροῖς, μηδὲν ποιεῖν
„ κακὸν: τοῖς δὲ φίλους, ὅ,τι ἂν δύνηται κακόν.

Καὶ τοὺς ἀφίλους καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι.

Eos quoque audacter lędunt, qui ab amicis uacui ſunt, nec magnam facultatem habẽt dicendi, nec in reb. gerendis ſtrenui ſunt: carent. n. hi omnes pręſidiis illis, quæ ad ulciſcendas iniurias neceſſaria ſunt: amici nanque preſtò ſunt amicis iniuria affectis, et operã ipſis ſuam pollicentur ad ulciſcendum dolorem. Eloquentes autem homines acreſque in agendo ipſi met ſine opib. aliorum inimicis dolorẽ inurere poſſunt. Δεινοὺς uerò εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι, quod inquit, propriè locutus eſt: qui. n. multum in dicendo ualent, aut in reb. gerendis naui & induſtrii ſunt, à Græcis δεινοὶ appellantur. ductor quoque exercitus rectè ita laudatur. Conſuetudo tamen ſermonis non ferebat, ut tibicen aut hiſtrio δεινὸς uocaretur, quamuis multum artificiis ſuis ualerẽt, ut ſubtiliter ipſe in problematib. docuit.

Ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπεξιέναι, ἢ καταλλάττονται, ἢ οὐδὲν περαίνουσι.

Rationem his uerbis huiusrei reddit inquiens: aut. n. conſcii infirmitatis ſuę, ne tentãt quidem iniuriam acceptam ulciſci, aut ſi iure experiri cœperint, antea placãtur, quàm ad exitum rem perducant, aut nihil efficiunt: neque. n. poſſunt, etiam ſi cauſam bonam habent, qui præſidio amicorum deſtituti ſunt, nec eloquentia ualent, ciuem etiam nocentem in periculum adducere.

καὶ οἷς

Καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ διατρίβειν, ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην ἢ ἔκτισιν· οἷον οἱ ξένοι καὶ αὐτουργοί· ἐπὶ μικρῷ τε γὰρ διαλύονται· καὶ ῥαδίως οἱ τοιοῦτοι καταπαύονται.

In illos quoq; inuadunt, quib. utile non eſt tempus terere, expectãtes donec iudicium de ea re fiat, aut ipſis multa diſſoluatur: ut ſunt peregrini & agricolę: ij. n. parua accepta pecunia iniurias remittunt, ac facilè deſiſtunt. per ſe res ſanè plana, ueruntamen ſiquis cupiat ipſam exemplis illuſtrari, Terentianus Syrus Adelphis cum Sannione lenone lo
» quens, inquit. Pręterea autẽ te aiunt proficiſci Cyprum, quo audito ſtatim Sannio con
» ſilium illorum intelligens, ingemuit. nec multo poſt inquit. Nuſquam pedem: perij her
» cle: hac illi ſpe hoc inceperunt, & quæ ſequuntur. Pręterea Andria Crito, Nũc me ho
» ſpitem lites ſequi, quàm mihi ſit facile atq; utile, aliorum exempla commonent. Cum autem αὐτουργοὺς agricolas reddiderim, non me fallit ita etiam alios, qui manu uictum ſibi quærerẽt, appellatos: ut Ariſtoteles uidetur id uerbum cepiſſe in II. horum librorum, cum inquit. καὶ τούτων οἱ ἀπὸ γεωργίας, καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ μάλιστα: plerunque tamen ita, qui glæbas ſubigebant uocabantur: unde in Electra Euripidis agricola, cui nuptam pöeta fingit Electrã, natione Mycenẽſis, αὐτουργὸς μυκηναῖος appellatus: & idem pöeta in Oreſte eodẽ nomine eiuſdem ſtudij hominem ſignificauit: ubi etiam ipſos rarò urbẽ
» ac forum premere inquit. ὀλιγάκις ἄστυ, κἀγορᾶς χραίνων κύκλον αὐτουργὸς. οἵπερ καὶ μόνοι σῴζουσι γῆν. Cum ruſticis autem præcipue hominibus male agi, ſi diutius in urbe retineantur, in primisque ipſos à foro litib. q; abhorrere, & eodem Euripidis teſtimonio, & Theophylacti, confirmatur, qui id eleganter in epiſtola quadam expreſſit. Εἰ γεωργὸς εἶναι
» βεβούλησαι, τῶν πολιτικῶν θορύβων ἀφίστασο: εἰ δὲ ῥήτορας παρὰ σοὶ καὶ δικαστήρια καὶ βήματα
» περισπούδαστα, τὴν δίκελλαν ἀφείς: & quæ ſequuntur. ab antiquiſſ. libro abeſt οἱ τοιοῦτοι: & ſane puto declarationem quondam fuiſſe.

Καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικηκότας, ἢ τοιαῦτα οἷα ἀδικοῦνται· ἐγγὺς γάρ τι δοκεῖ τοῦ μὴ ἀδικεῖν εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ οἷον εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν.

Illis etiam iniurias libenter faciunt qui in alios ſępe iniurioſi & ipſi fuerũt: aut huiuſcemodi iniurias, quales nunc patiuntur, attulerunt. nam propè uidentur nihil iniuriæ feciſſe qui aliquos uiolant eo genere iniurię, quo ipſi illi multos antea uiolarunt.

Λέγω δ' οἷον εἴ τις τὸν εἰωθότα ὑβρίζειν, αἰκίζοιτο.

Exempli gratia inquit, ſiquis petulantem hominem. & qui honeſtos proboſque uiros contumelijs omnib. uexare conſueuerit, cædat: eſt. n. αἰκία, ideſt pulſatio, ſpecies cõtumelię. Nos etiam in ſermone patrio prouerbium nõ inelegans habemus, quo ſolemus uti, cum audimus quempiam eam iniuriam paſſum quam ſępe alijs fecit, ut ſi furẽ expilatum eſſe: horum. n. damna ridemus, ac iubemus compenſare cum fructu quem è ueterib. facinorib. cepit.

Καὶ τοὺς ἢ πεποιηκότας κακῶς, ἢ βουληθέντας ἢ βουλομένους ἢ ποιήσοντας· ἔχει γὰρ καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ καλὸν· καὶ ἐγγὺς τοῦτο τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται.

Nec non eos etiam qui pręteritis tẽporib. aut male ipſis fecerunt: aut facere uoluerunt aut tunc ipſum uolunt, aut futuris temporib. detrimenti aliquid allaturi creduntur. tria enim tẽpora manifeſtò colligit: plures autem res hortantur ad hos lędẽdos, & unaquęq; harũ, magnã uim habet ut ipſe oſtendit, cauſam cur ita ſit afferẽs, inquit: eſt. n. ſuaue, inimicos ulciſci: eſt honeſtum: nec non etiam penè ęquum. Diſcrepat uero hic locus a ſuperiore illo καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν & quæ ſequuntur. quod in eo agebatur de ijs qui cauſam aſtute quęrunt & tanq; anſam illam arripiunt. in hoc uero de ijs qui iniuria ipſa moueantur, aut iam ſibi illata aut cogitata. cum autem illi praui admodum ingenij ſint qui occaſionem captant nocendi, hi, niſi iniuria ſtimulati, læſuri non erant: unde propè inquit hos ſibi uideri iniuſte non facere.

Καὶ οἷς χαριοῦνται ἢ φίλοις, ἢ θαυμαζομένοις, ἢ ἐρωμένοις, ἢ κυρίοις, ἢ ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοὶ καὶ πρὸς οὓς ἐστιν ἐπιεικείας τυχεῖν.

Eos etiam lędunt, quib. lędendis gratificabuntur, aut amicis, aut ijs quos admirantur,

ζῆν πρός τινα

τυχεῖν ἐπιεικῶς

aut amorib. ac delicijs ſuis aut dominis, aut demum ijs, in quib. ſpes ſuas collocatas habent: quoſq; in uita ſibi obſeruandos ſtatuerunt: quorumq; uolũtates ac nutus ſpectant. ζῆν enim πρός τινα ſignificat, alicui ſe dedidiſſe: cunctaſq; actiones ſuas ad eũ dirigere: ſupra item ipſe ita locutus eſt. Aut unde ſperant ſe aliquid cõmodi ablaturos: τυχεῖν enim ἐπιεικέως uidetur hic ualere impetrare aliquid boni. Cauſam huius rei non affert: quæ tamen aperta eſt: ut enim his hominum generib. placeant, nihil eſt, quod non audeant: nec metuunt cõtra leges multa committere, ut ſatisfaciant deſiderijs aut amicorũ, aut reliquorum, quos appellauit.

καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ὦσιν ἢ προδιακεχωρηκότες.

Prętereain eos inuadunt, quib. crimina intulerint: quos falſis criminib. obruerint. nec non in eos à quib. (cum antea ſimul arcta familiaritate coniuncti forent) diſſociati iam ſunt. Quib. inimici infenſique rupto amicitiæ fœdere, iam facti fuerint: id. n. προδιακεχωρηκότες ualere arbitror. διαχωρεῖσθαι enim ſeiungere dirimereq; eſt: amicitia nanq; quæ coniunctio eſt animorum, aliqua ſimultate orta, dirimitur.

καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται.

Hi quoq; igitur, ut ſuperiores etiam, qui perſonis ab ipſo indicatis gratificari cupiunt, non metuunt lædere: cauſa. n. hæc eorum quoq; communis eſt: putãt. n. ſe pæne iniuſte nõ facere, quod arbitrẽtur debere ſe aut uolũtatib. amicorũ reliquorumq; ſupra appellatorũ, ſatisfacere, aut quos iam inimicorũ loco habẽt, poſſe ſine culpa ac ſcelere uiolare.

οἷον Κάλλιππος ἐποίει τὰ περὶ Δίωνα.

Hiſtoria ſatis nota. Callippi. n. huius nomen, ut nefarij hominis & interfectoris hoſpitis, ualdè exagitatum eſt: Athenienſis autem ille erat, comes Dionis Syracuſani, cum ad patriam liberandam cum paruá manu profectus eſt: cognitus antea illi Athenis, domeſticeq; illic cum eo uerſatus. In ea uero expeditione Callippus cum impigrè ſe fortiterq; geſſiſſet & auctoritatem aliquam apud mercennarios milites conſecutus eſſet, eos ad necem Dionis incitauit, & regnum Syracuſarum ſcelere ſibi comparauit. Ante tamen q̃ id ſceleſtum facinus aggrederetur, ipſum apud ciues falſis in illum criminib. iactis, infamauerat & non n[illegible], quæ ab eo alienarent animos ipſorum, diſſeminauerat. Quæ cum delata eſſent ad Dionem, partim ille ſpernens: partim uitam ſuam interitu amicorum in tuto ponere recuſans, inſidias ipſius non aufugit: & non multo poſt ab eo necatus eſt. Callippus igitur, ut hic ſignificare uidetur Ariſtoteles, cum intelligeret ſe Dioni ſuſpectum eſſe & amicitiam diremptam, ad exitum, quod iam pridem animo conceperat, ſcelus perduxit. Plutarchus totam rem narrat in uita Dionis. Idem quoq; & illic, & in cõmentario de ſera deorum in improbos non nullos animaduerſione, quæ pœna conſecuta ſit Callippum docet.

καὶ τοὺς ὑπ' ἄλλων μέλλοντας, ἂν μὴ αὐτοί, ὡς οὐκ ἔτι ἐνδεχόμενον βουλεύσασθαι.

Illis etiam iniuriam faciunt, qui declinare id damnum: malumq; iam nõ poſſunt: niſi. n. ipſi leſerint: paulo tamen poſt ab alijs eandem iniuriam paſſuri ſunt. Hoc aũt hi ſequuntur: atq; ita improbitatem ſuam regunt: cũ. n. plecti illos neceſſe ſit impẽdeatq; ipſis certum exitium, non eſſe deliberandum an fieri ab ipſis id oporteat: neq;. n. res patitur, ut ſaluti eorum, quæ iam deſperata eſt, proſpiciatur.

ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι κοτταβεῖα, ἀνδραποδισαμένῳ, ὅτι ἔφθασεν ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων.

Hiſtoria mihi ignota eſt: quæ ſi teneretur, tenebrę (ut opinor) hinc omnes pellerentur. quæ inuenire potui ad huius loci declarationem pertinentia, in medium afferam. Aeneſidemus Leontinorum tyrannus fuit: mentionem quoq; ipſius Pindarus in II. odę Olympiorum fecit. ut interpres autem illic docet, Theron Aeneſidami huius filius, ſocer Gelonis fuit: filiam. n. Demaratam uxorem illi dedit. Gelonem autem Syracuſis regnaſſe notũ eſt. Κόταβος genus erat ludi in cõuiuijs Græcorũ, κοτταβίζειν et operã dare ſignificabat: inuẽtum autem Siculorũ hominum fuit. Ex eorum uerò terra in uni

uerſam

uerſam Græciam poſtea diſſeminatum: ibiq; ſummo ſtudio celebratum eſt. ut cum animi eius gentis magnopere eo luſu capti forent, plurima diligentia in eo exercendo adhiberetur: ac præmia etiã quædam ijs qui eximiè ſe in eo præſtitiſſent; reliquoſq; uiciſſent, darentur: nec non certa quædam pocula ualdè ad id tractandum accommodata, fabricarentur, quæ κοτταβίδες & κοττάβια uocabantur. Hæc & multa etiam alia, quæ in quanto honore olim is ludus fuerit, declarant, apud Athenæum leguntur in XI. libro δειπνοσοφιστῶν: adducit.n. locũ Hegiſandri Delphi ex commentarijs ipſius, ubi cuncta diligenter expoſuerat. quod autem ad hunc locum ualdè facit, uerba quib. oſtẽdit κοττάβια præmia fuiſſe, hęc ſunt, » τοσαύτη δὲ ἐγίνετο σπουδὴ περὶ τὸ ἐπιτήδευμα, ὥστε εἰς τὰ συμπόσια » παρεισφέρειν ἆθλα, κοττάβια καλούμενα. Pollux quoq; capite XIX. ſexti libri, affirmat κοτταβεῖα & uaſa & pręmia fuiſſe, q etiã docet cuius generis illa forẽt; placentãq;, aliquid ue ſimile propoſitã fuiſſe uictori tradit. omnia autẽ ille plenius adhuc copioſiuſq; narrat.

καὶ οὓς ἀδικήσαντες, δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράττειν. ὡς ῥαδίως ἰασόμενοι.

In illos etiam iniurioſi ſunt, quib. ſi iniuriam fecerint, multas res iuſtas poſtea facere poterunt, ut facilè culpam illam emendaturi: ex cõmodis enim quæ inde auferent, multos adiuuare cogitant. Animus igitur horum non malus eſt: confidunt enim quam maculam ſe tunc ſuſcipere intelligunt, poſtea deleturos: uel in ſplendorem potius laudẽq; maximis inde ductis beneficijs, conuerſuros.

ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς, δεῖν ἀδικεῖν ἔνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν.

Refert, quo magis totam rem explanet, uocem Iaſonis Theſſali, fortunati ac potentis hominis: quam etiam Plutarchus in cõmentario, quo præcepta quædam ad remp. regendam tradit, ijſdem penè uerbis recitat: oportere enim aiebat Iaſon, eos iniuſtè quædam facere, qui facultatem habere uellent multa iuſtè gerendi. Plutarchus narrat ipſum, cum quippiam alicui extorqueret, quaſi ſe excuſantem, ita ſolitum dicere: neceſſe habere, qui magna quædam iuſtè efficere uellent, in exiguis reb. ius uiolare.

Καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ, ἀδικεῖν εἰώθασι: συγγνώμης γὰρ οἴονται τεύξεσθαι.

Oſtendit ſupra ſe uelle agere, non de perſonis tantũ, quæ ad iniurias accipiendas aptę eſſent, ſed de reb. etiam, in quib. maleficia committi ſolerent: & quæ tanquam ſeges ac materia iniuriarum forent: quam partem nunc aggreditur: abruptè autem à perſonis, quas uiolant, ad res tranſit. Primus hic locus nihil obſcuritatis in ſe habet: admittunt enim (inquit) facinora, quę cuncti aut magna pars hominũ admittere conſuerunt: ſperãt.n. ſibi ueniã datũ iri: quis.n. nõ facilè ignoſcat culpę in alio, cui ſe quoq; affinẽ ſentit?

Καὶ τὰ ῥᾴδια κρύψαι.

Hic etiam locus dilucidè expoſitus. Et quæ (inquit) ſublata alicũde: dominoq; erepta, occuli facilè poſſunt: quia enim ſperant ſe non deprehenſum iri, audacter in hęc inuadũt: impunitaſq;, quam ſibi proponunt, ipſos hortatur.

Τοιαῦτα δ', ὅσα ἢ ταχὺ ἀναλίσκεται. οἷον τὰ ἐδώδιμα, ἢ τὰ εὐμετάβλητα σχήμασιν, ἢ χρώμασιν, ἢ κράσεσιν, ἢ ἃ πολλαχοῦ ἀφανίζειν εὔπορον.

Antea cum traderet ad iniurias inferendas paratos procliueſq;, eos, qui facilem uiam haberent ſubreptas res occultandi, ex eo genere eſſe dixit: undeq; illis facultas hęc proueniret, indicauit: breuius tamen obſcuriuſq;, quàm nunc faciat, cum de rebus, quę nullo labore cœlari poſſunt, non de perſonis, agat: totam enim nunc rem copioſè exponit: huiuſcemodi enim ſunt (inquit) quæ cito abſumũtur, ut cibaria: quomodo. n. aliquis inuenire amplius poſſit, quæ iã in uentrẽ aliquis abſtulerit: aut quę uariari facilè poſſunt, cõmutata ſiue forma, ſiue colore, ſiue temperamento. Cicero in V. libro de finibus, ubi docet Stoicos ueterib. Academicis omnia ſurripuiſſe: quum diuerſis nominib. res eaſdem appellarent, dicit ipſos hoc aſtutè feciſſe: nec ab ingenio reliquorum furum diſceſ-
» ſiſſe: qui ne res cognoſci poſſint, ſedulò illas uariant. Atq; ut reliqui fures earum rerũ,
» quas ceperunt, ſigna commutant: & quæ ſequuntur. Addit autem philoſophus eiuſdẽ naturæ eſſe quæ nullum negotium eſt multis locis ita abdere, ut non appareant.

τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα, καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα· καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ προϋπῆρχε τῷ ἀδικοῦντι.

Docet etiam, quæ res præbeant de ſe hanc facultatem: & huiuſcemodi eſſe inquit, quę & facilè huc & illuc cõportantur, et paruis in latebris abſcõduntur: ſed illa quoq; nõ magno labore cęlari poſſunt, quorũ indifferentia ſimiliaq; antea iniuriæ auctor poſsidebat: cum enim aut nihil aut parum inter eas, quas habebat, quasq; ſuppilauit, interſit, quomodo cognoſci illę à domino, ſpectatę etiam poſſunt? ἀδιάφορα, quę ſunt eiuſdem generis, appellauit: nullaq; re ab ipſis diſcrepant: ut nummos eodem ſigno percuſſos: ὅμοια, quæ aſsimilia ipſis ſunt: ut, quamuis multas partes ſimiles habeant, tamen aliquid etiam diuerſi contineant: hæc enim quoq; non facilè diſtinguntur.

καὶ ὅσα αἰσχύνονται λέγειν οἱ ἀδικηθέντες· οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρεις, ἢ εἰς αὐτούς, ἢ εἰς υἱεῖς.

In eo etiam genere iniuriarum libenter improbi homines uerſantur, quas, qui acceperint, pudet proferre: huiuſcemodi enim iniurias multi ſatius exiſtimant ſilentio perpeti, quam iudicio cum auctorib. ipſarum experiri, ne tantum dedecus ipſorum diuulgetur. ecu (inquit) contumelias uxorib. impoſitas, aut perſonis ipſorum, aut filiorum: quęadmodum etiam ſiquis non imbecillus homo, neq; ſenex pulſatus eſſet: ut in oratione Lyſiæ contra Simonem oſtendit, cui ſcripta oratio fuit, ſe hoc genus iniuriæ pudore deterritum, diu reticuiſſe, nec niſi neceſsitate ſibi impoſita prolaturum unquam fuiſſe. Vnde cum in oratione pro Cœlio Cicero Senatorem exagitet, qui, ut aduerſarij aiebant, pulſatum ſe olim ab illo pro teſtimonio dicturus erat, & alios qui dicturi erant uxores ſuas à cœna redeuntes ab eodem attrectatas fuiſſe, nec tamen de tantis iniurijs ſubitò in iudicium uenerant, ſuſpicari poſſumus, niſi tota res ficta ab accuſatorib. Cœlij erat, omnes metu infamię percuſſos, ſtatim non egiſſe.

καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών·

Et ob quæ ſiquis iure experiri uellet, in reprehenſionem incideret: exiſtimareturq; nimis appetens eſſe litiũ. Terentianus Crito, ut hanc culpam effugeret, certam ſpem hę-
» reditatis obtinendę abiecit: ſic enim ſecum cogitauit. Clamitent me ſycophantam, hę-
» reditatem perſequi, mendicum. & tamen tota ciuitas Athenienſium, in qua ille uerebatur, ne quis ſibi hoc uitio uerteret, hoc nomine laborabat.

τοιαῦτα δὲ τά, τε μικρά, καὶ ἐφ᾽ οἷς συγγνώμη.

Quę hanc opinionem de aliquo excitent, narrat. leues (inquã) minutęq; iniurię acriter agitatę, & quib. uulgo homines ignoſcere conſueuerunt: ſiquis enim de illis conſtituto apud iudices queratur, merito φιλόδικος habeatur. Lyſias in priore oratione contra Theomneſtum, dicens ſe putare humilis animi eſſe: inprimiſq; eius, qui litib. ac forenſib. controuerſijs delectetur, in iudicium quempiam uocare, quod libere de ipſo locu-
» tus ſit: uerbiſq; exiſtimationem ſuam læſerit, inquit. ἀνελεύθερον γάρ, καὶ λίαν φιλόδικον
» εἶναι νομίζω, κακηγορίας δικάζεσθαι. Hoc autem & uerbi huius, & rei, quæ cum negligi debeat, ſi iudiciũ de ea cõflatum ſit, hanc culpã ſuſtineat, ſatis accõmodatũ exemplũ erit.

ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ ποίους, καὶ, διὰ τί, σχεδὸν ταῦτά ἐστι.

Hæc repetitio eſt totius huius partis: commemorat enim ſe ferme docuiſſe, quomodo affecti animo homines iniurias faciunt: & iniuriarum genera maleficiorumq; audacter admittũt: nec non quas perſonas libenter lædunt: quamq; ob cauſam: extremum autem fecit cũ iucunda cuiuſmodi forent, indicauit: nam quæ non minus ſuadet improbè facere & ad maleficia itẽ excitat, utilitas, in deliberandi genere antea explicata fuerat;

τὰ δ᾽ ἀδικήματα πάντα, καὶ τὰ δικαιώματα διέλωμεν, ἀρξάμενοι πρῶτον ἐντεῦθεν.

Cum ea, quę ſupra expoſuit perfeciſſet, nunc tempus eſſe narrat cuncta, quę inique aut ęque faciunt homines, explicare. Huius autem pręceptionis initium altè ducendum docet: oportere enim antea naturam quarundam rerum euoluere; illis autem definitis, ijs diſtinguendis operam ſe daturum.

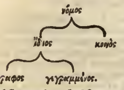
Ὥρισται

Ὥρισται δὲ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα πρός τε νόμους δύο· καὶ πρὸς οὕς ἐστι διχῶς.

Vt facilius intelligatur, quæ iuſtè, quęque iniuſtè fiunt, totam rem accuratius ſibi tractandam putat: initiumq́ huius quęſtionis ſumit quod explicatum iam eſt, res iuſtas iniuſtasq́ cognoſci geminum ius ſpectando, nec non perſonas etiam duplices: ſiquis enim aut proprias leges aut communes tranſiliat, peccabit. quemadmodum ſiquis ſingulos homines lędat, aut uniuerſam ciuitatem uiolet: his enim omnib. modis peccari iniuſteq́ fieri poterit: quomodo autem leuius grauiuſque peccetur ipſe declarabit: antea tamen quod ſit proprium: quod commune naturaleq́ ius, exponit.

Λέγω δὲ νόμον· τὸν μὲν, ἴδιον· τὸν δὲ, κοινόν· ἴδιον μὲν, τὸν ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς αὑτοὺς· καὶ τοῦτον· τὸν μὲν, ἄγραφον· τὸν δὲ, γεγραμμένον· κοινὸν δὲ τὸν κατὰ φύσιν.

Res ſanè non obſcura, quæ tamen deſcripta, magis elucęſcet.

Legem igitur propriam appellat, quæ ſingulis ciuitatib. nationibusq́ definita eſt: quaq́ inter ſe illi uiuere pepigerunt: quæ tamen ſimplex non eſt: altera nanq́ ipſius pars ſcripto continetur: altera in conſuetudine inſtitutisq́ manet: quę tamen diuerſa eſt à cõmuni, quam cunctę gentes atq́ homines, quibuſcũq́ in terris poſiti ſunt: ſeruant: quamuis cum ea huic proprię conueniat, quod neutra ipſarum monimentis ullis, tabuliſq́ mandata eſt: diſcrepant tamen quod propriam, non ſcriptam etiam legem, conſenſu pactoq́ ratam habent: communẽ uerò naturę ui, non pactione, aut uoluntatũ communione, uniuerſi mortales ſectantur.

Ἔστι γάρ, ὃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον, καὶ ἄδικον· κἂν μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ· μηδὲ συνθήκη.

Quod cuncti mortales diuino afflatu pronunciant: in quo omnes conueniunt, tacito inſtinctu commoti, μαντεύονται (ut opinor) ualet. In primo libro de morib. ad Nicomachum, eodem hoc uerbo, eodem intellectu uſus eſt. τἀγαθὸν δὲ οἰκεῖόν τι καὶ δυσαφαί-
» ρετόν τι εἶναι μαντευόμεθα. cuncti ſumus huius ſentẽtię, ut ſummum bonum proprium quiddam eſſe ac quod ægre amitti poſsit, ariolentur. In VI. quoque ipſum eodem ſenſu uſurpauit: ut Plato etiam plurib. locis: in Charmide enim ita induxit Socratem diſſeren-
» tem. τὴν γὰρ οὖν δὴ σωφροσύνην ὠφέλιμόν τι καὶ ἀγαθὸν μαντεύομαι εἶναι. quia autem hoc certò non intelligitur, ita (ut opinor) hic locutus eſt. Commune igitur quoddam ius eſſe cum dixiſſet, ita id probauit: eſt enim (inquit) quod omnium mentes occupauit, natura commune iuſtum atq́ iniuſtum: quamuis conſenſio nulla hominum interceſſerit; neque ita inter ſe pepigerint.

Οἷον καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον, ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκη. ὡς φύσει ὂν τοῦτο δίκαιον.

Cuiuſmodi (inquit) ius manifeſtò percipitur intelligere Antigona Sophoclis, cum in fabula, cui ipſa nomen dedit, probare ſtuduit æquum eſſe, contra regis etiam interdicta ſepulturę tradere Polynicem tanquam natura id iuſtum foret: uetitum uero ſignificare ἀπειρημένον, planum eſt: ἀπειρῆσθαι nanque interdixiſſe eſt: magnis autem propoſitis pœnis Creon uetuerat, nequis corpus Polynicis ſepeliret: quas minas contempſit Antigona, ipſius ſoror: nihilque ſe iniuſti admiſiſſe ſubtiliter argumentata eſt: cum enim contra regis interdicta ſe feciſſe, inficiari non poſſet; confugit ad ius naturæ, quod magis ratum haberi debere, ab æternitate eius, confirmauit.

Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε ζῇ τοῦτο, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

Hæc pôetæ ipſius uerba ſunt, duob. ſenariolis clauſa: eorum autem ſenſus eſt: non enim hodie heri'ue in lucem hoc uenit, ſed ſemper uiguit: nec mortalis quiſquam eſt, qui ſciat ex quo tempore ortum habuerit. Apud Sophoclem uerò numero multitudinis

ταῦτα legitur : nec tamen puto lectionem hic uariare oportere : arbitror enim Ariſtotelem numerum commutaſſe, ut locutioni ſuæ uerbum hoc reſponderet.

Καὶ ὡς ἐμπεδοκλῆς λέγει, περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμψυχον: τοῦτο γὰρ οὐ τισὶ μὲν, δίκαιον: τισὶ δὲ, οὐ δίκαιον.

Empedocles quoque in pöemate ſuo, cum probare uellet non eſſe interficiendas animantes, iuſtumq; abſtinere ſe ab earum nece eſſe doceret, non illius generis eſſe id ius affirmauit, quod gentib. quibuſdam ratum ſit : quibuſdam contra non ratum, ſed ſtabilioris alicuius longe que patentioris. Porphyrius in II. libro de non necandis ad ueſcendum animantib, hos ſanè Empedoclis uerſus non citat, alios tamen eiuſdem pöetę adducit, qui declarant eum ualdè ab ipſis cędendis abhorruiſſe, quod faciebat ille iudicium Pythagoræ ſecutus : cuius diſciplinam probabat. nam in ijſdem illis uerſib. continetur ratio, qua priſci deos placare ſoliti eſſent : & quib. ritib. in ſacrificijs uti.

Ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον διά τ᾽ εὐρυμέδοντος αἰθέρος ἠνεκέως τέταται.

Initium uerſuum Empedoclis, qui duo hexametri ſunt : docet autem naturale hoc ius in omnes naturas, quę elementa appellant, fuſum ac dilatatum eſſe, cum ipſius uim dignitatemque oſtendere uellet. Vſum uero illum in ſuo carmine ſæpe peregrinis uocibus, & quæ Græcis inauditæ forent, ac non nullas itidē ipſum conformaſſe, quæ declaratione egerent, conſtat. Plutarchus certè ſumma diligentia ſingula eius uerba interpretatus eſt, cum in primo libro de philoſophorū decretis, quæ ſententia ipſius de initijs omnium rerum fuiſſet, uerſib. ipſius adductis, doceret. τέταται ſanè legi debet, ut in antiquiſs. libro ſcriptum eſt ; antea nanque in excuſis τέτακται mendosè legebatur. Veteres autem grammatici docent ἠνεκὲς ualere, porrectum in longitudinem : ἠνεκέως uerò factum, quod per omnes partes fundatur ac manet : quæ uoces pöetis uſitatę eſſent. tradit igitur Empedocles hoc, quod à cunctis nationibus coleretur, inuaſti ætheris lateque dominantis cunctas partes dimanaſſe. nec definitum eſſe anguſtis quibuſdam terminis ac certis tantum in locis cuſtodiri, ut leges ab hominib. latæ : monimentisq; literarum traditę, quę ciuitatibus, ac gentib. exceptis, quæ ipſas ſanxerunt atq; ita uiuere inter ſe pepigerunt, alibi auctoritatis nihil habent.

Διά τε ἀπλέτου αὐγῆς.

Ita habent excuſi libri, & manu ſcripti etiam fideliores. inueni tamen in quib. diſſecta ultima uoce, αὐ γῆς legeretur. quam ſcripturā non probo. Receptæ autem ueſtigia in uetere quoque tralatione apparent : ſignificari uerò illa puto āerem : nam de ſuperiore natura, & quę ipſam hanc ambit, ſupra locutus fuerat. αὐγὴν autem Homero quoq; notam uocem, ſplendorem lumenq; ualere notum eſt. eandem naturam, aſsimili quoq; huic uoce, αἴγλην quandoque Empedoclem appellaſſe intelligitur ex uerſibus, quos ipſius Ariſtoteles in primo libro de animo adducit ; ita enim quoque ipſam interpres, qui Simplicius habetur, explanat.

Καὶ ὡς λέγει ἐν τῷ μεσσηνιακῷ Ἀλκιδάμας.

Quid de iure hoc naturali in oratione ſua Meſſeniaca ſenſerit Alcidamas, cum oratio ipſa perierit, ſciri nullo modo poteſt. Ipſius ſanè magnum nomen eſt apud ueteres ſcriptores. Elæatem illum fuiſſe Quintilianus in ſecundo libro teſtatur, niſi uitium ſcriptura illic habet. Athenęus patria laitem facit. & diſcipulum fuiſſe Gorgiæ Leontini, ſcripſiſſeque laudationem Laidis meretricis, cum tradit. Quare uidendum an ἐλαΐτης legere illic oporteat, non λαΐτης : ita enim ciues Aſiaticæ Elæę, ut docet Stephanus, uocabantur. Durim certè quendā Elaitem, hiſtorię ſcriptorem, ipſe appellat. Quamuis alterius oppidi in eadem terra ciues, ut idem qui de urbibus diligenter ſcripſit, auctor affirmat, Laitæ appellarentur. In III. horum librorum Ariſtoteles multam illius mentionem fecit, cum magno ipſius dedecore. Cicero contra in prima quęſtione Tuſculana eum teſtimonio ſuo ornat, ac nobilem oratorem appellat. leguntur uero nunc in uolumine Grecorum multorum oratorum, ipſius nomine duę orationes : quæ uerè falſó'ue illi adſcriptę ſint, affirmare non auſim.

πρὸς οὓς δὲ διώρισται, διχῶς διώρισται, ἢ γὰρ πρὸς τὸ κοινὸν ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων, ἃ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πράττειν. διὸ καὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ δικαιώματα διχῶς ἔστιν ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν: ἢ γὰρ πρὸς ἕνα ὡρισμένον, ἢ πρὸς τὸ κοινόν: ὁ γὰρ μοιχεύων καὶ τύπτων ἀδικεῖ τινα τῶν ὡρισμένων: ὁ δὲ μὴ στρατευόμενος, τὸ κοινόν.

Diſcrepat hic antiquiſſ. liber à reliquorum & excuſorum, & ſcriptorum codicum lectione: ita. n. habet. πρὸς οὓς δὲ διώρισται, δίχα ὥρισται. & quæ ſequuntur: uidetur autem ſententia hęc eſſe huius loci. Quæ facere nos oportet aut non facere, quod ad perſonas pertinet, cum quib. res contrahitur, duob. modis conſideratur. quare, ut cęteras res, ita iniqua facta aut æqua, uſu uenit dupliciter diſtinguere: perſonas item ſpectantes, quod ſtatim ipſe accuratè explicat. cum ſupra etiam duos illos modos quibus que opus eſt, & à quib. ſe abſtinere, declaraſſet. quę igitur ad diuerſa duo genera legum pertinebant, iam expoſuerat. nunc reliquam partem aggreditur: poſſe iniuſtè aliquid committi: contraq́ iuſtè fieri, aduerſus duo tanquàm perſonarum genera: ſiue ergo uniuerſam ciuitatem communemq́ gentis: ſiue erga quoſdam ciues: cum enim quicquid negotij gerimus aut cum certis aliquib. definitisq́ perſonis aut cum tota communione geramus, inde planum eſt res iniuſtas item, iuſtasq́ quas gerimus, duplices eſſe, aut ſpectare uniuerſam ciuitatem, aut certos quoſdam homines, ut ipſe exemplis declarat: qui. n. adulterium committit, aut cędit quempiam, illum ipſum iniuria afficit, cuius uxori ſtuprum infert, aut cui manus affert: qui uerò militiā detrectat, commune totius gentis: deeſſe. n. patriæ nō debemus, ſed periculo noſtro periculū illius propulſare: hoc. n. officium à nobis illa iure optimo requirit. In. V. actione in Verrem Cicero, cum exprobraret ipſi corruptelā filij, quę ipſius negligentia orta erat, docuit illum δημοσίου ἀδικήματος etiam eo nomine reū
» eſſe: Quib. in reb. non ſolum filio, uerum etiam reip. feciſti iniuriā: ſuſceperas. n. liberos
» non ſolum tibi, ſed etiam patriæ. & quæ ſequuntur.

Ἁπάντων δὴ τῶν ἀδικημάτων διῃρημένων: καὶ τῶν μὲν ὄντων, πρὸς τὸ κοινόν: τῶν δὲ, πρὸς ἄλλον καὶ πρὸς ἄλλους, ἀναλαβόντες τί ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι, λέγωμεν τὰ λοιπά.

Omnib. generib. iniuriarum iam diſtinctis: quot modis ſcilicet iniuſtè quippiam effici poſſit (nunc. n. uniuerſa ciuitas iniuriam patitur, nunc ſinguli ciues, pluresq́ læduntur) cum quid ſit iniuriam perpeti repetiuerimus: remq́ antea breui traditam apertius pleniusq́ explanauerimus, reliqua, quę reſtant dicenda, explicemus: ſupra uerò quid eſſet iniuriam facere definierat: inde aūt quid contrariū illius ſit, perpeti inquā iniuriā, percipi potuiſſe declarat, inquiens, ἀναλαβόντες: neq́. n. hoc ipſum illic apertè fuerat explicatū.

Ἔστι δὴ τὸ ἀδικεῖσθαι τὸ ὑπὸ ἑκόντων τὰ ἄδικα πάσχειν: τὸ γὰρ ἀδικεῖν ὥρισται πρότερον ἑκούσιον εἶναι.

Eſt igitur (inquit) iniuria (lædi: ita. n. nūc interpretor ἀδικεῖσθαι) contra leges quippiā, improbeq́ pati ab ijs, qui ſponte id committunt: quod maniſeſtū à cōtrario eſſe poteſt: antea. n docuimus iniuriam facere illum & lędere, qui ſpontè uolenſq́ id agat. in antiquiſſ. libro unitatis numero ἑκόντος, non multitudinis, ut in reliquis, legitur: & ſanè in ipſa illa definitione, quam ſignificat, hic ipſe numerus uſurpatus eſt.

Ἐπεὶ δ᾽ ἀνάγκη τὸν ἀδικούμενον, βλάπτεσθαι καὶ ἀκουσίως βλάπτεσθαι, αἱ μὲν βλάβαι ἐκ τῶν πρότερον φανεραί εἰσι: τὰ γὰρ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ διῄρηται καθ᾽ αὑτὰ πρότερον καὶ τὰ ἑκούσια, ὅτι ἐστὶν ὅσα εἰδότες.

Ex accurata huius definitionis animaduerſione elici oſtendit, quid hic locus omnis poſtulet, ut plenè tractetur: non nullis tamen nunc explanandis ſuperſedit, quia iam tradita illa ſunt: quę autem adhuc explicanda reſtant, aut locum indicat, ubi dicentur, aut nunc docere aggreditur: ac inquit. Quia neceſſe eſt eum, qui iniuriam patitur, detrimento affici, & inuitum damnum illum ſuſtinere, detrimētorum genera ex reb. ſupra explicatis, perſpicua ſunt: bona nanque & mala prius diuiſa ſunt & explanata. eodem igitur tempore & quæ iuuant, & quæ nocent, tradita ſunt: detrimēta. n. accepta, malorum ſpecies ſunt: emolumēta uero, bonorum: ſed etiam quæ ſint ea, quę ſpontè faciunt homines: declaratum. n. eſt ea eſſe, quęcunq́ faciunt intelligentes. neceſſarium uerò (inquit) eſſe qui

iniuriam patitur inuitum detrimento affici: qui.n.ſibi ſponte uolenſque aliquod incommodum importaret, ut Terentianus ille Menedemus, ipſe ſe puniens, nullam iniuriam pateretur. In antiquiſſ. libro ἔρηται ſcriptum eſt, non διήρηται: uetus tamen tralatio receptam lectionem ſequitur.

Ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἐγκλήματα ἢ πρὸς τὸ κοινὸν, ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι: ἢ καὶ ἀγνοοῦντος, ἢ ἄκοντος ἢ ἑκόντος καὶ εἰδότος.

Hæc ἀνταπόδοσις redditioq́ eſt illius ἐπεὶ: ſequuntur.n.hęc neceſſariò poſitis illis. quare (inquit) ut omnia nunc colligamus, quę ex ſuperiorib. diuiſionib. manarũt, neceſſe eſt cuncta crimina aut aduerſus commune aliquod: totamq́ ciuitatem ac nationem, aut aduerſus priuatum ſtatum aliquorum committi, uel ignorante qui iniuriam facit, & inuito: uel ſponte faciente illo, et intelligente. ἐγκλήματα uocari cum quiſpiam de aliquo queritur: eumq́ in iudicium uocat, apertum eſt. ἀδικήματα uero hic non dixiſſe, exiſtimari poteſt, quia eo uerbo quæ inuiti imprudenteſq́ faciunt, complexus non eſſet.

Καὶ τούτων. τὰ μὲν, προειλομένου: τὰ δὲ, διὰ πάθος.

Poſteriorem partẽ iterum ſecat: & ait eorum, quæ quiſpiam gerit ſponte & intelligens, partim ipſum facere, eligentem quod ſibi melius putet: partim autem commotũ animo & impellente ipſum perturbatione aliqua: intelligit autem, eligente ipſo dicens, quæ διὰ λογισμὸν ſupra fieri ab hominib. inquit: illa enim, re antea deliberata, geruntur: & tanquam potiora accõmodatioraq́ ſumuntur. Διὰ πάθος uero, quæ ſecuti homines appetitionem expertem rationis, committunt: ideſt cupiditatem, & iram.

Περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη. ποῖα δὲ προαιροῦνται καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον.

Vt ſupra oſtendi, cum διὰ πάθος inquit, appetitionem uacuam ratione appellauit. quę cum in primis diuidatur in cupiditatem & iram: & de ijs iam, quæ cupiditate incitati homines faciunt, accuratè egiſſet (ſunt.n. illa res iucundæ, & quę poſſunt ſenſus oblectare) reſtare uidebatur, ut de altera parte diſputaret. locum igitur indicat, ubi hoc diligenter facturus eſt: & rationẽ, cur eò reiciat, reddit. Quod uerò ad alteram partem pertinebat: quæ nam ſint ea, quæ homines eligunt, ac facienda ſibi ſtatuunt: & quomodo animo affecti, id etiã nunc explanare minime decere oſtendit: ſunt.n. illa prius expoſita & tradita.

Ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες πολλάκις πεπραχέναι.

Oſtendit diſertum oratorem cognitam habere oportere naturam rerum, de quib. ſępe in iudicium uenitur: ſignificationemq́ nominum illorum tenere, ac facultate deniq́ pręditum eſſe diſtinguendi uera crimina ab ijs, quę ſpeciem tantum, ſimilitudinemq́ ipſorum habeant: cuius rei utilitarem affert: docetq́ qui præſtare id nequeat, munus oratoris ſuſtinere non poſſe: Declarat autem primo ſæpe uſu uenire hanc ſcientiam: quo patefacto, planum eſt debere ſibi illam ſedulò comparare oratorem: Cum.n. ἐπεὶ propoſuiſſet, ut qui certa, quę adferebat, eſſe intelligeret, adiungit multo poſt, διὰ ταῦτα δέοι ἄν: hæc.n. ἀνταπόδοσις eſt ſuperioris partis: Pertinere autem hęc ad controuerſiam illam, qua quæritur, quid ſit, manifeſtum eſt: rem.n. factam eſſe conceditur: neq́ id in contentione uerſatur: unde neceſſaria definitio eſt, ut uis illius rei perſpiciatur: à qua ſtatũ hunc magiſtri dicendi, definitiuum appellarunt: ita enim Latini ferè rhetores uocare conſuerunt: Gręci autem στάσεις, reſpondenre Latino, Gręco nomini, quas ἀμφισβητήσεις Ariſtoteles appellat: quo uerbo paulo poſt utitur: de tribus autem rebus plærunq́ controuerſias exiſtere ille arbitratur: ideſt an res facta ſit, qualis ſit, & de magnitudine facti: quod liquido intelligi poteſt è III. libro, in quo controuerſiarum harum mentionem ipſe crebro fecit: quãuis ſemel ipſas quattuor eſſe tradat: ultimam appellans, cum qui reſiſtit, oſtendit ſe. quod fecit, iuſtè feciſſe: quod qualitatis eſſe uidetur, non minus atq́ cum affirmat ſe nihil detrimenti intuliſſe: nam eſt locus etiam, ubi occurri docet accuſatori, ſignificando id, quod turpe ille eſſe aiebat, huiuſcemodi nõ eſſe: cum tamẽ de utili & ęquo frequentius controuerſiam oriri in iudicio uideatur fateri: eſſe autem tertium hoc quoq́ qualitatis, planum eſt. Hic uerò tantum oportere res etiã definiri ſignificauit: alijs nãq́

in locis

in locis finitionem reliquit:huius autem cauſam fuiſſe puto, quia orator nõ definit rem aliquã, ut naturã eius inuolutam explicet:cognitioneq; illa capiatur, ſed ut uideat utilis ne, an inutilis:æqua, an iniqua:honeſta, an turpis ſit:hæc.n. ab eo ſtudioſe quæruntur:ac ſtudio ipſius intellecta, accõmodata ſunt:quę alterius ſtatus propria exiſtunt, quo qualitas rerum inueſtigatur. Rem ita ſe habere è III. libri multis locis, ut iam dictum à me eſt, manifeſtò cognoſcetur. ſed etiam Quintilianus id teſtatur, qui et ipſe hoc animaduerterat, & hunc locum, quem in manibus habemus, indicat: in quo tantum definitiuum ſtatum uidetur noſter doctor intellexiſſe, ut ipſe narrat: inquit.n. Ariſtoteles in rhetori» cis etiam ſi omne opus diuidit in ueritatem, & petenda ac fugienda, quod eſt ſuaſoriæ, et » de eodem atq; alio, partiendo tamen ad hęc peruenit: an ſit quid, quale, quantum, & q̃ » multum ſit quęrendum putat: Quodam tamen loco finitionis quoq; uim intelligit, quo » dicit quędam ſic defendi. Suſtuli, ſed non furtum feci: percusſi, ſed non iniuriam feci: ita .n. interpungi arbitror oportere orationem, non, ut in excuſis nunc ipſius codicib. legitur, diſtincta à ſuperiorib. uoce, quid: tanq; quattuor ſtatus ponat, ac definitiuum ita appellet: niſi aliquis malit abundare particulam illam, cum paulo poſt apertè ipſe affirmet, eũ ſtatum non frequẽtaſſe hunc auctorem: ſibi.n. ipſi aduerſatus eſſet. an ſit igitur quid, ideſt cum quæritur, an aliqua res facta ſit. Quod uerò primis uerbis protulit de diuiſione horum librorum, diligenter eſt animaduertendum: neq;.n. uideo, quomodo id uerũ eſſe posſit: ac uereor, ne negligentiæ hominis hoc quoq; aſſignandum ſit, niſi fortè uerũ dicẽs, intellexit finem iudicialis generis, ac iuſtum ita appellauit: quo pacto ſanè ueteres ſcriptores aliquando locuti ſunt: debuit tamen contrarium quoq; ipſius afferre, nam petenda ac fugienda, quę cõducũt ac obſunt, uidetur uocaſſe: In tertio uerò prorſus hęreo.

Η τὸ ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολογοῦσιν, ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα.

Aut facti nomen non concedunt, aut rem, quæ nomine illo appellatur ſe feciſſe negãt. cum controuerſia eſt aut nominis, aut rei, cui id nomẽ impoſitum eſt. ἐπίγραμμα autem, quo nomine accuſator agit, ſignificat litis ipſius inſcriptionem.

Οἷον λαβεῖν μὲν, ἀλλ᾽ οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ᾽ οὐχ ὑβρίσαι.

Exempla hæc ſunt, cum factum concedunt: facti uerò nomen inficiantur. ceu (inquit) ſuſtuliſſe: furtum uero non feciſſe, & priorẽ percusſiſſe, uerum contumelia non affeciſſe: iudicium enim erat contumelię inlatę, cuius legis pœnam declinabãt, qui quamuis percusſiſſent: prioresq; manũ alicui attuliſſent, probare poterant illam cõtumeliã nõ fuiſſe.

Καὶ συγγενέσθαι μὲν, ἀλλ᾽ οὐ μοιχεῦσαι· ἢ κλέψαι, ἀλλ᾽ οὐχ ἱεροσυλῆσαι· οὐ γὰρ θεοῦ τι.

Et hoc quoq;, conſequensq; eiuſdem exemplum eſt: qui.n. cum aliqua ſe coijſſe, ſed adulrerium non commiſiſſe affirmat, de nomine controuerſatur: ut ille etiam, qui fatetur ſe furtum feciſſe, ſacrilegium uero negat: Rationem autem hanc ſui facti uidetur is reddere, atq; ita multo maiorem pœnam aufugere: quod cum his, qui è ſacro etiam loco rem priuatam tollant, non posſit rectè ſacrilegij agi: ſacrilegium.n. eſſe cum è ſacro rem ſacram quiſpiam ſurripit.

Η ἐπεργάσασθαι μὲν, ἀλλ᾽ οὐ δημοσίαν, ἢ διειλέχθαι μὲν τοῖς πολεμίοις, ἀλλ᾽ οὐ προδιδόναι.

¶ Cum δημοσίᾳ in excuſis antea legeretur, ut in antiquiſſ. libro inueni, δημοσίαν emẽdaui. intelligi aũt arbitror oportere, uel χώραν, uel γῆν: pasſim uero ita ſcriptores antiqui loquũtur. Cum tñ in ſcriptis quoq; non nullis legatur δημοσίᾳ, & uetus etiam tralatio eam lectionem referat, ſiquis accentu tantum immutato, δημόσια legat, ut χωρία intelligatur, » idẽ inde ſenſus elicietur: ita.n. quoq; locutus eſt Lyſias in defenſione ὑπὲρ σηκοῦ. ὡς ἐργα» ζομένους τὰ περὶ τὰς μορίας χωρία: cum autem hic eo uerbo abſq; prępoſitione uenuſtus orator uſus ſit, non multo antea in eadem oratione iunctum uſurpauerat: ἔργον autem propriè opus ruſticum dici, notum eſt: & terram ἐργαζομένην cultam ſubactamq; uocari. Senſus igitur huius loci hic erit. Aut agrum ſanè ſe araſſe concedet, non tamen publicũ: nam legib. cautum erat ne quis publicum agrum, niſi a cenſoribus: magiſtratu'ue cuius id muneris foret, conductum, coleret. Hoc autem exemplum magis accommodatum uidetur ad poſteriorem illam partem: cum negatur res, cui nomen id ab accuſatore impoſitum erat: neq;.n. hic de nomine ambigitur: nititur ue reus oſtendere nõ ſuo nomine

nomine quod commiſit, appellari: ſed de re controuerſia eſt: non. n. eſt quam arguit aduerſarius · fatetur. n. ſe araſſe: atq; ita de nomine conuenit ipſi cum accuſatore, ſed agrũ illum, ut aiebat aduerſarius, non publicum eſſe. Niſi fortè de nomine nunquàm cõcertatio eſt, quin eodem tempore factum etiam negetur: Contraq; cum de re contenditur, nomine etiam diuerſo appellari illã debere ſignificatur, ut qui rei ſunt ita ſemper ſe purgent, aut quod fecerunt, furtum uocari non poſſe, aut ſe nõ geſſiſſe, quod furti nomine uerè uocatur: prẹſertim cũ uelit res ſemper definiri: paratumq; ad hẹc omnia tractanda eſſe dicat, qui explicare uim ipſorũ potuerit. Poſtremũ exẽplũ eſt, cũ fatetur ſe collocutũ cũ hoſtibus, ſed nõ prodidiſſe. non inficiatur igitur ita quoq;, quin cũ hoſtib. ſermonẽ habuerit, ſed in eo aliquid contra ſalutem ciuium actum pernegat: quæ proditio eſt: uerbum. n. hoc non clandeſtinum tantum colloquium ſignificat, ſed animum præterea alienum à ſalute ſuorum, & fauentem pacta mercede, reb. aduerſariorum.

Διὰ ταῦτα δέοι αὖ καὶ περὶ τούτων διορίζεσθαι, τί κλοπὴ, τί ὕβρις, τί μοιχεία: ὅπως ἐάν τε ὑπάρχειν: ἐάν τε μὴ ὑπάρχειν βουλώμεθα δεικνύναι, ἔχωμεν ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον.

Ob hæc inquit, quia ſæpe de his reb. lites exiſtunt, diligenter cuncta hæc uidere oportet, naturamq; eorum tenere: cognitis enim his facultatem habebimus, ſiue reo crimen illud hærere, aut non hærere oſtendere uolumus, omne ius explicandi & quid rectũ iuſtumque ſit indicandi. niſi autem hæc intelligantur nihil certi de his reb. afferri poterit. Ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον arbitror ſignificare aperire quid æquum ſit, cum antea obſcurum incertũq; foret: explanare quomodo res illẹ accipi debeant: proferre in mediũ, quod multi qui hæc diſtinguere non poterant, non uidebant, quid de illis ſentiendum ſit.

Ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα περὶ τοῦ ἄδικον εἶναι καὶ φαῦλον, ἢ μὴ ἄδικον, περὶ ὃν ἡ ἀμφισβήτησις.

Cur definitio horum nominum adhibeatur docet: cum. n. quæritur furtum ne id ſit, an non ſit, quæritur improbum ne id factum ſit, an conceſſum æquumq;: ſi. n. furtum, iniquum eſt: ſi non furtum intelligitur eſſe: neq; conſilio ſibi eam rẽ habendi ac retinẽdi, ſuſtulit, iniuſtum improbumq; non eſt. eadem ratio eſt reliquorum exemplorum. In antiquiſſ. uerò libro non leguntur ea uerba, περὶ οὗ: illa quoq; uetus tralatio non exprimit. quare uidendum num lectio hæc uerior integriorq; ſit. Si autem, ut in excuſis, legatur, antecedentia uerba neutri generis erunt. ut factum aliquod tale intelligatur: quẽadmodum à me ſupra explicata ſunt. Si uerò hæc lectio recipiatur, uirilis, hoc ſenſu. In omnibus autem ijs quæſtionib. controuerſia eſt utrum qui fecit iniuſtus improbusque ſit, an non iniuſtus. uerba ſanè quæ ſequuntur teſtari uidentur, iniuſtum aut non iniuſtum appellatum eſſe hominem, non negotium aliquod, cum de electione illic agatur: & hãc (ut opinor) lectionẽ confirmãt. Perſuaſit fortaſſe non nullis ut ſcripturam immutarent ac duo illa uerba adderent, quia ſtructuram horum uerborum: ſententiamque nõ percipiebant: πάντα nanque τὰ τοιαῦτα quod ait, accipi debet ac ſi κατὰ πάντα dixiſſet, conſuetudine Attici ſermonis. hoc tãtũ moleſtũ eſt, quod de facti natura, nõ de improbitate uitioue eius qui fecit in iudicio quæri uidetur: improbũ. n. quoque factũ iniuſtũque, proficiſci poteſt ab eo, q nõ omnes numeros improbitatis habeat: nec omnino iniuſtus ſit.

Ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει ἐστὶν ἡ μοχθηρία, καὶ τὸ ἀδικεῖν: τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων προσσημαίνει τὴν προαίρεσιν· οἷον ὕβρις, καὶ κλοπή.

Cauſam huius rei hanc affert, & inquit: prauitas enim animi: iniuſteque aliquid agere, poſitum eſt in electione: uerbis uerò ijs indicatur ac patefit ſenſus animi & electio: qui enim concedit ſe furtum aut contumeliam feciſſe, dicere non poteſt ſe inuitum, aut imprudentem feciſſe: ea. n. uis eſt horum nominum, ut declaret qui fecerunt, uolẽtes, iudicioque adhibito feciſſe: uerbo autem προσσημαίνειν uſum etiam ipſum in primo ſegmẽto περὶ ἑρμηνείας, notum eſt. ῥῆμα δ' ἐστὶ τὸ προσσημαῖνον χρόνον. ſtatim uerò ipſemet aperit, quid ſit προσσημαίνειν tempus. Sed etiã politus interpres, atque eruditus eius libri Hammonius, ſeparatim, quid προσσημαίνειν ſit, docet: inquit enim ualere præter primum illud, quod eo uerbo oſtenditur, aliud etiam quippiam, ſecunda quadam ratione unà aperire ac ſignificare. Quo ſanè ſenſu hic accipi debet: nam κλοπὴ non ſolum ſignificat aliquid inuito domino eſſe ſublatum, ſed etiam, qui ſurripuit, ut ſuum faceret, ſurripuiſſe:

eadem

eadē ratio ὕβρεως, contumeliæq; eſt, ut ipſe apertè declarat. In II. quoq; libro de morib. ad Eudemū docuit his nominibus, quib. hic tradit, declarari uoluntatē ac uitiū eius q geſſit, ſignificari nō affectū animi tantū, uerū etiā qualitatē illius prauitatēq;: quod ſimul ambo hęc ſūpta ſint: in eodēq; iūcta. Vnde addit cōſueſſe illos, q eorū criminū inſimulātur, ſe tueri, alterū affirmātes: alterū negātes: quod hic quoq; tāgit: ut. n. manus dāt ferē cū ea habuiſſe, cui ſtuprū ītuliſſe dicūtur, ac priores pulſaſſe, erga quos uſos cōtumelia, ita affirmātes, ſe imprudētes aut neceſsitate īpoſita feciſſe, inficiātur ſe adulterio affines, aut cōtumelię eſſe: inqt. n. » Διὸ καὶ ἀμφισβητοῦσι: συγγενέσθαι μὲν φάσκοντες, ἀλλ᾽ οὐ μοιχεῦσαι: ἀγνοοῦντες » γὰρ ἢ ἀναγκαζόμενοι καὶ πατάξαι μὲν, ἀλλ᾽ οὐχ ὑβρίσαι. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα.

οὐ γὰρ εἰ ἐπάταξε, πάντως ὕβρισεν. ἀλλ᾽ εἰ ἕνεκά του: οἷον τοῦ ἀτιμάσαι ἐκεῖνον, ἢ αὐτὸς ἡσθῆναι.

Voluntas finiſq; in his reb. ſpectanda ſunt: indeq; ſtatuendum iniuria illa, an non, appellanda ſit: duarū autē rerum altera impellere ſolet, ad improbè aliquid agendum, conſilium alteri incommodādi, aut ſe ſuaſq; res iuuādi: neq; enim (inquit) qui percuſsit omnino contumeliam fecit, ſed qui, ut propoſitum ſibi aliquem finem adipiſceretur, quiq; eo conſilio fecit, ut eum ignominia afficeret, aut ipſe ex eo facto uoluptatem caperet: nā animi ſępe cauſa improbi petulantesq; quidam, cędere alios conſuerunt.

οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλεψεν: ἀλλ᾽ εἰ ἐπὶ βλάβῃ, ἔκλεψε καὶ σφετερισμῷ ἑαυτοῦ.

Nec omnes (inquit) qui clam aliquid cepit, furtum facit, ſed ſi ut re illa dominum ſpoliaret: damnumq; ei afferret, id commiſit, ac demum ſibi illam uindicaret. Repperiuntur enim aliquando qui alienas res ſurripiunt: eaſq; ioci gratia alicubi abdunt, ut dominos, familiares homines, aliquantiſper ludant, quod ipſorum factum, furtum habendū nō eſt.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔχει, ὥσπερ καὶ περὶ τούτων

Eadem ratio eſt (inquit) reliquorum nominum, quæ horum eſſe demonſtrata eſt. indicant enim eum qui ea flagitia admiſit, prudentem uolentemq; feciſſe. cum autem ita ſe rem habere in duob. his oſtendiſſet, exemplo horum exiſtimauit facilè intellecturū quęlibet idem in alijs euenire. quare breuitati conſulens illa non explicauit.

Ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων, καὶ τῶν ἀδίκων, ἦν δύο εἴδη: τὰ μὲν γὰρ, γεγραμμένα: τὰ δὲ, ἄγραφα, περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσιν εἴρηται: τῶν δὲ ἀγράφων δύο ἔστιν εἴδη.

Cum quomodo quiſpiam contra ius ſcriptum facere poſsit, aut ne digitum quidem ab eo diſcedere, & quid legibus ſtatutum eſt ſeruare, iam docuerit (contrarijs enim ex reb. iuſtè beneq; facta ſumi debere perſpicuum eſt) de iure non ſcripto diſſerere ſtatuit. quod unius generis non eſſe oſtendit, ſed duplex. ſupra autem tradiderat ęquorum & iniquorum factorum duo genera eſſe: quorum alterum ſcripto contineretur: alterum uerò monimentis literarum mandatum non foret.

ταῦτα δ᾽ ἐστὶ: τὰ μὲν, καθ᾽ ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας, ἐφ᾽ οἷς ὀνείδη καὶ ἔπαινοι: ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ καὶ δωρεαί.

Aequorum & iniquorum factorum, quæ ſcripto non continentur, genera hęc ſunt, alterum quod eximiam uirtutem aut uitium in ſe continet: quodq; ſi ſeruatur, ordineque fit, laude, honore, pręmijsque decoratur. ſi autem negligitur, maculam, dedecusque importat: neque enim pœnæ ullæ propoſitæ ſunt his qui ipſum uiolarint, ſed opinione hominum tantum damnantur, & aut impij aut ingrati uulgo habentur, aut aliquo huiuſcemodi nomine laborant: alterum eſt æquum & bonum. Iuſtum igitur hoc iniuſtūq; non ſcriptum, eſt quod inſita quadam in animis omnium opinione, ſeruatur. Id autem ſpecies duas habet & naturale ius: ipſum enim quoque non ſcriptum eſt: ut ſiquid etiam more hominum inſtitutoq; ſine ullo ſcripto ſeruatur, & emendatio correctioque ſcriptę legis: quod æquum & bonum uocatur.

Οἷον τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ, καὶ ἀντευποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα.

Hæc naturalis iuris exempla manifeſtò ſunt: de hoc enim ipſo diſſerens Cicero in II. » libro de inuentione his uerbis uſus eſt. Ac naturæ quidem ius eſt quod nobis nō opinio, » ſed quædam innata uis afferat, ut religionem, pietatem, gratiam, uindicationem, ob-

ſeruantiam, ueritatem. Ariſtoteles nanque cum inquit. χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ, gratiam, & ipſe intellexit. quod autem adiungit. ἀντευποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα, docet non ſatis eſſe gratiam habere, ſed debere etiam qui beneficium accepit, cum res poſcit, beneficium reddere: & à quo adiutus eſt, ipſum quoq; adiuuare. hoc autem nos facere nulla ſcripta lege, ſed naturali cogimur. Huius partis naturalis iuris mentionem fecit lepidiſſimus comicus, cum ludens induxit anum dicentem æquum eſſe amatorem ſuum, qui tunc eam reſpuebat, uetera beneficia compenſare & ut quondam ipſa ei morigera fuiſſet, ita oportere illum ſibi tunc præſtò eſſe. ἀναγκαῖον, δίκαιον, ὅτι νῦν διὰ τὸν εὖ παθόντ' ὑπ' ἐμοῦ, πάλιν μ' ἀντευποιεῖν.

Καὶ βοηθητικὸν εἶναι τοῖς φίλοις· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

Et hęc quoq; pars eſt communis iuris: eſſe pronũ ad ſubleuãdos amicos, ac quibuſcũq; in reb. poſsis illis opitulari: neq; enim ſi aliter faciamus, contra legem ſcriptam committimus: aut ab ulla literis mandata, hoc iubemur facere: qui uerò ita ſe gerunt, laude & honore afficiuntur. alias quoq; huiuſcemodi res naturali lege contineri tradit.

τὰ δὲ, τοῦ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα.

Sic habent meliores ſcripti libri, & ſanè ita legi debet. In excuſis antea duo menda erãt: ἐγγεγραμμένου ἔλλιμμα nanque in omnib. legebatur. Alterum genus non ſcripti iuris eſt, cum aliquid in propria ac ſcripta lege relictum eſt: neq; enim omnia queunt, qui leges ſcribunt, complecti: hanc autem ueram eſſe lectionem teſtimonio etiam ipſius cõfirmari poteſt, qui in V. de moribus ad Nicomachum inquit. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς· ἐπανόρθωμα νόμου, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου. Euclidis quoq; nouus interpres in hac uoce lapſus eſt. In V. libro propoſitio XXVIII. ſic habet. ὁμοίων ὄντων τῶν ἐλλειμμάτων: τουτέστι ἀπὸ τῆς ἡμισείας, καὶ ᾧ δεῖ ὅμοιον ἐλλείπειν. ita autem ille uertit, ſimilib. exiſtentibus: ſumptis: quaſi λημμάτων ſcriptum eſſet. uerum pręter ueterum codicum fidem, res ipſa docet ita legi debere. Demoſthenes in II. Olynthiaca hoc ipſum uerbũ uſurpauit, cum ſignificare uellet multa detrimenta accipi in bello, quia Athenienſes ſedulò quæ opus erant ducib. copiarum ſuarum non ſuppeditabant, ſed muneri ſuo ac temporib. illis deerant. quare (inquit) oportet uos nullum l cum excuſandi ſe illis relinquere, & in quib. ipſi reb. ueſtris deficitis, cuncta tollere. tunc poteritis rectè ſi quid ab illis peccatum ſit, in eos animaduertere. Vt hic igitur Ariſtoteles ἐλλείμματα νόμου, quæ in legib. deſiderantur: ita illic Demoſthenes ἐλλείμματα Athenienſium uocauit, quæ negligẽtia ipſorum in adminiſtrandis reb. publicis relinquebantur: cum ſcilicet lente imminuteq;, quæ polliciti eſſent, præſtarent. uerba eius hæc ſunt. τὰς προφάσεις δὲ ἀφελεῖν καὶ τὰ καθ' ὑμᾶς ἐλλείμματα. Budęus ita etiam à Gręcis dici, reliqua à Cicerone appellata in nominib. curandis, indicauit.

τὸ γὰρ ἐπιεικὲς δοκεῖ δίκαιον εἶναι· ἔστι δὲ ἐπιεικὲς τὸ παρὰ τὸν γεγραμμένον νόμον δίκαιον.

Iuris quoddã genus eſſe non ſcripti confirmat: quod ἐπιεικὲς à Græcis, à Latinis ęquũ & bonum appellatur: ipſum enim iuris pars eſſe exiſtimatur, nec ſcripto continetur, ſed relictum fuit ab illis, qui leges condiderunt: ut ipſemet in libris de morib. teſtatur: cuius uerba paulo ſupra poſui.

συμβαίνει δὲ τοῦτο· τὰ μὲν, ἀκόντων· τὰ δὲ, ἑκόντων τῶν νομοθετῶν· ἀκόντων μὲν, ὅταν λάθῃ· ἑκόντων δὲ, ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι, ἀλλ' ἀναγκαῖον μὲν ᾖ καθόλου εἰπεῖν· μὴ ᾖ δὲ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Cur nõ nulla relinquant, qui leges cõdunt: undeque exiſtat æquũ & bonum, exponit: partim.n. (inquit) hoc euenit inuitis: partim intelligentib. legũ latoribus; inuitis, cũ quippiã eos fallit: intelligentibus, cũ nequeunt cuncta exquiſitè perſcribere, ſed cogũtur in uniuerſo ſcribere. res tamẽ nõ ſemper ita ſe habet, ſed plerũq;. In V. libro de morib. ad Nicomachum ubi plenius totã rem expoſuit, ijſdem penè uerbis extremũ hoc tradidit: cũ enim dixiſſet fieri nullo modo poſſe, ut de quibuſdã in uniuerſo rectè pręciperetur, addidit. ἐν οἷς οὖν ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν καθόλου, μὴ οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὡς ἐπιτοπλέον λαμβάνει ὁ νόμος, οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἁμαρτανόμενον, καὶ ἔστιν οὐδὲν ἧττον ὀρθός· τὸ γὰρ ἁμάρτημα οὐκ ἐν τῷ νόμῳ· οὐδ' ἐν τῷ νομοθέτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός ἐστιν: neque tamẽ id in ſcientẽ legẽ auctorem'ue ipſius cõmittere inquit: intelligit enim ſe peccare: nec tamen id ipſi uitio uerti poteſt, minusq;

recta eam ob cauſam lex, exiſtimanda eſt: peccatum enim non in lege, neque latore ipſius eſt, ſed in rei illius natura, quam tractat, exemplis autem his res illuſtrabitur. Quia plerunque peregrini, cum in muros aſcendunt, aliquid mali cogitant: licereque hoc illis periculi plenum eſt, lex uetat peregrinum in muros aſcendere: neque tamen non uidebat auctor illius contingere aliquando poſſe, ut aliquis longè diuerſo conſilio id faceret, uerum quia omnis lex in uniuerſo aliquid pręcipit, ſecutus eſt illud, quod plerunque uſu ueniret. quare ſi peregrinus hoſtes in urbem irrumpentes, in muros & ipſe aſcēdens, depellit: ſalutique ita ciuitati eſt, contra ſcriptam legem facit, ac capitis pœna plectēdus uidetur: quod iniquum prorſus eſſet: medetur autem huic malo æquum & bonū, docens eſſe potius honore, & pręmio afficiendum, qui è maximis periculis ciuitatem liberarit. Eadem ratio eſt eius, qui depoſitum apud ſe gladium furioſo non reddit, quàmuis lex iubeat dilucidè depoſitum reddere.

Καὶ ὅσα μὴ ῥᾴδιον διορίσαι δι' ἀπειρίαν· οἷον τὸ τρῶσαι σιδήρῳ καὶ πηλίκῳ καὶ ποίῳ τινί: ὑπολείποι γὰρ ὁ αἰὼν διαριθμοῦντα.

Necnon, quæ nimis moleſtum operoſumque negotium eſt, propter rerum uarietatem, ſummamque explicare ac diſtinguere: exemplis autem ipſe rem confirmat, docetque plurima paſsim exiſtere, quæ nullo modo uerbis comprehendi poſsint: ut (inquit) uulnerare ferro & quanto & quali: magnitudo enim & forma ferri, quo uulnera imponerentur, multis modis uariatur: cuncta enim adnotare: uerbisque complecti oportuiſſet: id uerò præſtari nullo pacto poteſt: deficeret. n. prius uita hominē, quàm ſingula enumeraſſet.

Ἂν οὖν ᾖ ἀδιόριστον, δέῃ δὲ νομοθετῆσαι ἀνάγκη ἁπλῶς εἰπεῖν.

Si res, de qua ferenda lex eſt, indefinita fuerit, & nihil certi ſtatutique habeat, facere nō poteſt legiſlator, quin ſimpliciter & in uniuerſum, nihil excipiens, de ea ſtatuat: aliter enim lex non foret. unde neceſſariò hæc, quæ iniqua uidentur, exiſtunt: quæ tamen emendat æquum & bonum.

ὥστε κἂν δακτύλιον ἔχων, ἐπάρηται τὴν χεῖρα ἢ πατάξῃ, κατὰ μὲν τὸν γεγραμμένον νόμον ἔνοχός ἐστι καὶ ἀδικεῖ: κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς, οὐκ ἀδικεῖ: καὶ τὸ ἐπιεικὲς τοῦτό ἐστιν.

Qua propter inquit, ſi quis fortè anulum in digito habens, manum ſuſtulerit, ac percuſſerit quempiam, ex legis ille uerbis affinis eſt culpę, & iniuſtè facit: ipſa nanque generatim ferro cædere uetat: re uerò ipſa, ueritateque facti conſiderata, liberatur pœna: nec facit iniuſtè: neque enim id unquam cogitauit qui legem tulit, eum qui imprudēter quēpiam ferreo anulo percuſsiſſet, perinde plecti, atque ſi enſe pugioneque cū uulneraſſet. Anulos autē ferreos ueteres geſtare ſolitos, plures ſcriptores tradūt. Plinius libro XXXIIII.
» Quanquam etiam nunc Lacedęmone ferreo utantur. Quintilianus libro VII. eūdem pe
» ne locum, quem hic Ariſtoteles, tractans inquit. Qui nocte cum ferro deprehenſus fue
» rit, alligetur. cum anulo ferreo inuentum, magiſtratus alligauit: & quę ſequuntur.

Εἰ δ' ἐστι τὸ ἐρημένον ἐπιεικὲς, φανερὸν ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ, καὶ οὐκ ἐπιεικῆ: καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι: ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα.

Sententia totius huius partis hæc eſt: ſi ęqui & boni naturam explanare potuimus, perſpicuum eſt, quę nam ęqua & bona ſint: è definitione nanque ipſius facilè intelliguntur: & ut hęc, ita etiam quę minime huiuſcemodi ſunt: & qui etiam in ſtatuendo ius hoc non ſequantur: ſunt enim ęqua & bona cuncta facta, quorum auctoribus ignoſcere oportet: ueniaque quamuis lapſi ſint: uideanturque contra leges commiſiſſe, digni ſunt. In Aldino exemplari, & alijs non nullis excuſis, hic locus lacer erat: plura enim uerba defecerant, quę poſtea reſtituta ſunt diligentia eorum, qui iterum Venetijs hoc uolumen excuſerunt: illa quoque ipſe in fidelioribus libris inueni: uereor tamen ne adhuc aliquid deſideretur: nec locum omnino integrum eſſe puto. quod ſi ita legeretur, plena (ut arbitror) perfectaque ſententia foret καὶ ποῖοι ἐπιεικεῖς καὶ οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι. uidetur enim ut ſupra res in ęquas & bonas, & in non ęquas & bonas: ita homines diuidere debuiſſe: & non tantum illos, qui ęqui bonique non forent, demonſtraſſe: uerum hæc coniectura eſt, nulla uetere auctoritate fulta.

Καὶ τὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήματα, μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν.

Aequum etiam & bonum eſt, non pari pœna digna ſtatuere, quæ imprudenter quis peccauerit, & quę ſciens ac intelligens quid ageret, non tamen lædendi conſilio, admiſit. Quæ uis ſit Græcorum uerborum, ualdè culpas uariantium: quidque inter ipſa interſit, ipſe accuratè declarabit

Μὴ δὲ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα.

Aequum & bonum hoc etiam eſt: quique illud ſpectans, iudicat, hæc diligenter perpendet: nec enim quę quiſpiam ſine ſuo lapſus commiſit, & ea, quib. fortuito quempiam lęſit, pari pœna afficiet: quamuis. n. facilius factum ſuum excuſare poſsit, qui labitur, quàm qui iniuria lædit, multo tamē minus adhuc peccat, qui caſu quodā mirifico cuipiā nocet.

Ἔστι δ' ἀτυχήματα μὲν, ὅσα παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας: ἁμαρτήματα δὲ, ὅσα μὴ παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ πονηρίας ἀδικήματα δὲ, ὅσα μή τε παράλογα: ἀπὸ πονηρίας τέ ἐστι: τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν, ἀπὸ πονηρίας.

Quid diſcriminis ſit inter has res docet: copioſius tamen de ipſis diſſeruit in V. libro de morib. ad Nicomachum, quo in loco tradit, cum detrimentum alicui importatum fuit abſurdè ac repugnante ratione, illud factum dici ἀτύχημα: cum uerò non aduerſante ratione, nec tamen à uitio animi iniuria profecta fuerit, id eſſe ἁμάρτημα: labi nanque aliquem cum in ipſo poſitum eſt, initium culpæ: uti autem aduerſa fortuna: caſuque admirabili quodam agi, quādo extrinſecus principium adhibetur: cum autem uidens intelligensque, quid agat, non tamen re antea deliberata gerit, ἀδίκημα appellatur. Huiuſcemodi uero multa committi (inquit) aut ira, aut alia quapiā perturbatione animi. Si uenator igitur deſerto in loco uepres commoueri uidens: feramque eſſe putans telum eò iaciat, hominemque illic latentem confodiat, hoc erit ἀτύχημα: præbuit enim anſam erroris qui eo loci ſe occuluit & ipſe origo fuit flagitij, non qui intentus ſtudio illi ſuo eum imprudens interfecit: quis enim unquàm arbitratus eſſet hominem illic abditum? Si uero quiſpiam eidem ſtudio deditus in aprum haſtam contorquens, ſocium, non longè ſtantem, uulnerarit: ut Adraſtus Crœſi regis filium, id erit ἁμάρτημα: labitur enim ſine ſuo: culpa tamen ipſi hæret: nam ſi benè telum direxiſſet, nihil mali factum eſſet. Quod ſi antea ille extra periculum poſitus momento temporis dum ictum uenator expedit, in medium ſe temerè coniecit, tunc uideretur ἀτύχημα: & graui fortunæ debere aſsignari: cauſa enim, cui plaga impoſita eſt, ſibi ipſi fuit exitij. Cum igitur & qui ἁμαρτάνει: propoſitoque deijcitur: & qui ἀτυχεῖ: caſuque inopinato cuipiam nocet, neſcientes agant, non uitio animi, atque improbitate, diſcrimen inter ipſos eſt: quia detrimenti illati origo aut in auctore incommodi poſita eſt, aut in eo qui malum accepit, ac rebus denique externis. Quod ſi quis ira percitus, aut cupiditate impulſus cuipiam nocuerit, illud erit ἀδίκημα: ut enim ipſe adiungit, quæ homines animo commoto admittunt, à prauitate proficiſcuntur.

Καὶ τὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις συγγινώσκειν, ἐπιεικές.

Humanæ etiam naturæ, imbecillitatique noſtrę ignoſcere, æquum ac bonum eſt: quod, qui ſe totos legib. tradunt, non faciunt: id enim quod ab illis præcipitur, tantum ſequuntur: ἀνθρώπινα autem, in quę facilè homines natura incurrunt, intelligit. Terentius cū
» Adelphis ita induxit Hegionem loquentem. Perſuaſit nox, amor, uinum, adoleſcen
tia: humanum eſt, hoc (ut arbitror) uerbum expreſsit. Ariſtoteles in libris ſuis de mo-
» rib. ad Nicomachum idem ſępe ἀνθρωπικὸν appellauit: ut in quarto, cum inquit. ἀνθρω-
» πικώτερον γὰρ τὸ μᾶλλον τιμωρεῖσθαι. In hoc frequentius peccare homines cōſueuerunt:
& magis peculiare uitium hominum eſt, ut modum non ſeruent in ulciſcendo.

Καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν νόμον, ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην σκοπεῖν.

Non legem ipſam: quidque in ea ſcriptum ſit attendere, ſed ponere ſibi ante oculos legis latorem. accurate animaduertere perſonam ipſius. uidere quid omni uita ſua probarit: quid fugerit. ac ſi quid durum in lege poſitum fuerit, ita mitigare.

καὶ

Καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν.

Non uerba legis, uerum ſententiam eius qui tulit, ſpectare. Hinc autem quęſtio illa, quæ ſæpe in iudicijs uerſabatur, exiſtebat, deſcripto & ſententia. Cicero pro A. Cę
» cina, cum ſententiam defenderet. An tu, qui tam diligenter & tam callidè uerbis con-
» trouerſias, non æquitate dijudicas: & iura, non utilitate communi, ſed literis exprimis: & quæ ſequuntur.

Καὶ μὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν.

Aequum præterea ac bonum eſt, non factum ipſum ſpectare, ac perpendere quod in iudicium uenit, ſed conſilium eius, qui fecerit, ac uoluntatem: quid animo intẽderit: quid deniq; elegerit: quod.n. cæteris repudiatis initio ſumitur, ſæpe rectum eſt, cum tamen caſu aliquo poſtea in re peragenda aliquid incommodi cecidit.

Καὶ μὴ πρὸς τὸ μέρος, ἀλλὰ πρὸς ὅλον.

Neq; ad eius partem, ſed ad totum integrumque factum reſpicere, quod ſiqua fortè in eo adminiſtrando admiſſa ſunt, quæ numeros omnes recti non habeant, negligi debent, ſi ſumma rei recta eſt: datur.n. uenia magnas res aggresſis, ſi puſilla aliqua in re peccãt, ut efficere posſint, quod præclarum atque utile eſt mortalibus.

Μὴδὲ ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις ἦν ἀεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.

Vt ſuperior locus in facto, partib.q; ipſius perpendẽdis, ita hic in perſona uitaque eius qui fecit, examinanda manet. Qui autem dicit, non qualis ipſo illo in tempore, atque re fuerit alicuius criminis reus, ſpectandum eſſe, ſed ante acta omni uita, aut maiore ipſius parte, à ſcripta lege diſcedit, & huic iuri, quod eius culpam emẽdat, hæret: leges.n. facta intuẽtur: atque ex illis ſtatui ab iudicib. uolũt, pœna ne afficiẽdus, an abſoluẽdus ſit reus.

Καὶ τὸ μνημονεύειν μᾶλλον ὧν ἔπαθεν ἀγαθῶν, ἢ κακῶν.

Et hoc quoque ęqui probique uiri proprium eſt: & eius denique hominis, qui hoc ius ſectetur: recordari potius in ſtatuendo de aliqua perſona, commodorum, q; incommodorum, quę inde accepit, ſi nõ eodem animo ſemper aduerſus eũ ille fuit. Cum pro Ligario dicẽs Cicero C. Cęſarem ornaret: de admirabilique ipſius memoria loqueretur, hãc
» etiam laudem illi tribuit: Qui obliuiſci nihil ſoles pręter iniurias: declarat autem uox illa ipſum mitem fuiſſe, naturaque ac conſuetudine factum ad ignoſcendum.

Καὶ ἀγαθῶν, ὧν ἔπαθε μᾶλλον, ἢ ἐποίησεν.

Pręterea recordari potius beneficiorum, quę ab aliquo accepit, q; quæ in eum cõtulit. Hoc autem gratum memoremque declarat: illud, improbum atque inhumanum. unde infimę condicionis homo apud Terẽtium Soſias ferre non potuit, cũ audiuit beneficia
» in ſe collata memorari, atquę ait. Sed hoc mihi moleſtum eſt, nam iſthęc commemo-
» ratio Quaſi exprobratio eſt immemoris beneficij. Quod elegantiſſ. uerbis expresſit etiã
» Demoſthenes pro Cteſiphõte. τὸ δὲ τὰς ἰδίας εὐεργεσίας ἀναμιμνήσκειν μικροῦ δεῖν ὅμοιον
» ἐστι τῷ ὀνειδίζειν.

Καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικούμενον.

Aequi item, & probi uiri proprium eſt, acceptam iniuriam patienter ferre, nõ ad ulciſcendum ſe parare: cum aliqua in re læſus eſt, non impetum facere in iniurię auctorem, ſed æquo animo improbitatem ipſius tolerare.

Καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθέλειν κρίνεσθαι, ἢ ἔργῳ.

Et malle uerbis, quàm factis, rem decerni: ut ſi lis eſſet inter uicinas ciuitates de finib. alia ue quapiam re, omnia facere, ut iudicium de ea fiat, non armis diſceptetur. Huiuſ-
» ſcemodi quiddam Thraſonis uox apud Terentium innuit. Omnia prius cõſilio experiri, quàm armis, ſapientem decet: quã etiam protulit apud Apolloniũ in III. libro ἀργο-
» ναυτικῶν Iaſon. Μὴδ' αὔτως ἀλκῇ πρὶν ἐπισσεῦσαι πειρηθῆναι.

Καὶ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον, ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἰέναι.

Hoc etiam probi uiri indicium eſt, & qui æquum ac bonum ſequatur, uelle ab arbitris potius, quàm ab iudicib. in foro, cõtrouerſiam diiudicari. Cicero pro Sex. Roſcio. Quid eſt in arbitrio? mite, moderatum, quanto ęquius & melius, id clarius. de omni autẽ hac re, ac diſcrimine inter iudicium & arbitrium Cicero illic accuratè ſubtiliterq; diſputauit.

Ὁ γὰρ διαιτητὴς τὸ ἐπιεικὲς ὁρᾷ: ὁ δὲ δικαστὴς, τὸν νόμον: καὶ τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὑρέθη, ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύῃ.

Cauſam affert, cur qui relicto foro ad arbitrũ accedit, æquus ac bonus uir ſit: arbiter.n. (inquit) ſibi proponit æquum ac bonum: eoq; oculos dirigit: iudex uero ſcriptam legẽ ſpectat: nec ullam aliam ob cauſam inuentus arbiter, excogitatusq; eſt, niſi ut ęquum ac bonum ualeat, ac firmius robuſtiusq; reddatur: nam iacet illud prorſus, nullamq; uim habet apud iudicem, qui iuratus in foro ex legib. ſententiam fert. Sunt ſanè ſcripti quidam codices, in quib. *ηὑρέθη* legatur: culpa tamen (ut puto) librariorum: nam plures melioreſq; *εὑρέθη* habent: Alijs etiam locis apud antiquos auctores inueni hæc uerba propter ſimilitudinem inter ſe commutata.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐπιεικῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

Significat ſe ad finem huius præceptionis ueniſſe: ac, quę dicere de æquis & bonis, ſiue rebus, ſiue hominibus habuit, iam tradidiſſe: ſatis.n. exiſtimat huic ſcriptioni eſſe, quæ à ſe explanata ſunt.

Ἀδικήματα δὲ μείζονα, ὅσα ἂν ἀπὸ μείζονος ᾖ ἀδικίας.

Supra ubi naturam *τῶν ἀδικημάτων* expreſſit, à uitio ac prauitate animi illa prouenire dixit: nunc de collatione ipſorũ inter ſe agens, maiora *ἀδικήματα* eſſe tradit, quæ à maiore animi improbitate, uitioq; proficiſcuntur. Si cognitum igitur fuerit, quæ maior prauitas ſit, perſpectis omnibus unde flagitia manant, inde etiam perſpici poterit, quod factũ improbius. In antiquiſſ. libro uarietatis hoc eſt, quod unitatis numero, nõ multitudinis, ut reliqui, in appellandis iniuſtis factis, utitur: habet enim. *ἀδίκημα δὲ μεῖζον, ὅσα ἂν:* & quę ſequuntur. Infra quoq; hac parte abſoluta eodem pacto loquitur. *περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος, καὶ ἐλάττονος.*

Διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα, μέγιστα.

Quapropter (inquit) quod imperitis admirationem gigneret, minima quęq; maxima haberi debent: ſequitur.n. hoc manifeſtò ex animaduerſione illa, ſiquis attentè cogitet: peſſimus enim, animi habitus ille ſit neceſſe eſt, qui ob exiguum fructũ ſuſcipit aliquid, ſceleris: neq;.n. commodi utilitatiſq; magnitudo eum corrupit, ſed, quod facit, uitio naturæ facit. quomodo uerò id fiat, exponit ipſe infra accuratisſime: minima enim uocat non quę, ſi uim ipſarum ſpectes, puſilla admodum exiguaq; ſint (contra.n. maxima eſſe dicit) ſed quę in reb. minimi pretij exerceantur: ut quas exprobrat Heraclidi Temniti Cicero pro Flacco. Cum Roma clam eſſet profectus: multosq; minutis mutuationib. fraudauiſſet: neq;.n. minutas uocauit, ut culpam minueret, ſed ut augeret.

Οἷον ὁ Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς.

Exemplo illuſtrare rem uoluit, quod tamẽ obſcurum nunc eſt: nec.n. rerum auctores tam tenues, puſillaſq; res narrant: uis tamen ipſius intelligitur: Horum autem oratorũ mentionem fecit Xenophon in vi. libro de reb. Græcorum, & Plutarchus in Demoſthenis uita, qui oſtendit etiam ipſos inter ſe ſimultates exercuiſſe: in dicendis q; de rep. ſententijs libenter diſſentire conſueuiſſe: ut Melanopus tamen pecunia corruptus à Calliſtrato, in ipſius ſententiam ſæpe uenerit, quod auaritiam etiam, & ſordes hominis ſignificat: Vt uerò ex hoc ipſo loco percipere poſſumus. Calliſtratus Melanopum reum fecit, quod tres dimidiatos obelos, deo dicatos, fraude in eo negotio uſus, è templo ſuſtulerat: ſiue quod in rationib. relatis malitia uſus, minuta pecunia fraudauerat ſacelli ædificatores: non uno.n. modo in manu ſcriptis codicib. legitur; ſunt.n. in quib. ut in excu

ſis,

ſis, legatur ἡμιωβέλιον: & ij ſanè plures, ac meliores. ſunt etiam, in quibus ἡμιωβόλια ſcriptum ſit: & certè hæc, exiguam pecuniam ſignificans, uſitata Græcis ſcriptorib. uox eſt. In cõmentario, quo deſcribũtur naturæ, & mores hominum, qui Theophraſto nũc attribuitur, cum uecors ingenium: amentemq; hominẽ pingeret. καὶ τῆς δραχμῆς τόκον τρία ἡμιωβόλια τῆς ἡμέρας πράττεσθαι: à forma autem obolo nummo nomẽ impoſitũ fuit, quod oblongus erat & in mucronem deſinebat, obeli ſpeciem referens.

ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ, τοὐναντίον.

In contrario animi habitu, rebusq; iuſtis contra euenire tradit: meliores. n. iuſtioresq; habendi ſunt, qui maiore utilitate propoſita ab iuſto rectoq; non deſciſcunt: ut qui ingentem uim auri, apud ſe nullo teſte depoſitam, cum inficiari impunè poſſet, reddidit: iuſtior ſit neceſſe eſt, q̃ ſi idem in exigua pecunia fecit.

ἔστι δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ὑπερέχειν τῇ δυνάμει: ὁ γὰρ τρία ἱερὰ ἡμιωβέλια κλέψας, κἂν ὁτιοῦν ἀδικήσειεν.

Hoc autem non ſine cauſa fit: minora. n. flagitia ſuperant maiora ui quadã, quæ huiuſcemodi eſt. Quid. n. non auderet, qui ob tam paruum lucrum ſibi à ſcelere non temperat: Qui non exiguitatem commodi deſpicit: nec ueretur ſacram etiam rem illam minimi pretij auferre, quid non faceret remotis his reb. quæ cæteros, q̃uis improbos, reuocarent, & ad culpam admittendam tardiores redderent?

ὁτὲ μὲν δὴ, οὕτω τὸ μεῖζον: ὁτὲ δὲ, ἐκ τοῦ βλάβους, κρίνεται.

Cum crimen igitur crimini comparatur, pernoſcendi quod maius ſit, ratio quędã expoſita eſt: cum δύναμις ſcilicet: uisq; auctoris facti, conſideratur: non tamen hęc una eſt: nam detrimentum etiam ſæpe inlatum ponderatur: ex eoq; maleficium maius aliquod, minus ue eſſe ſtatuitur.

καὶ οὗ μὴ ἔστιν ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων.

Illud etiam maius ἀδίκημα haberi debet, cui par poena inueniri non poteſt, q̃ illud, cui poteſt. Ab animaduerſionè igitur poenaq; propoſita, docet exiſtimari etiã poſſe de magnitudine iniuriæ: ſunt. n. huiuſcemodi aliqua, ut ſi omnia faciant homines, compenſare damnum acceptum nequeant, ſed omne, acerbum etiam ſupplicium in auctores eorum, uincatur ſceleris natura.

καὶ οὗ μὴ ἔστιν ἴασις: χαλεπὸν γὰρ, καὶ ἀδύνατον.

Nec non cui medicina, aut remedium ullum adhiberi nõ poteſt, id maius ἀδίκημα eſt, quàm id cui poteſt: cauſam autẽ, cur maius ſit, adferẽs, inquit: difficile. n. eſt, & ἀδύνατον. moleſtum uerò ſit neceſſe eſt, id quod uincit omnia remedia: ἀδύνατον autem, quod facultas nulla detur, illud declinandi: an potius hic ſenſus eorum ſit: arduum. n. eſt medicinam aliquam parare, uel potius nullo modo parari poteſt.

καὶ οὗ μὴ ἔστι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα: ἀνίατον γάρ: ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις, ἴασις.

Illud quoque maius, cuius qui iniuriã paſſus eſt iudicio pœnas capere, aut alia ulla ratione nõ poteſt: ſiue, quod uitã inde amiſit: ſiue, quod omni poteſtate lędẽdi: impetumq; in auctorẽ ipſius faciendi, iniuria illa orbatus eſt: ſiue aliqua alia de cauſa, quæ multę excogitari poſſunt: q̃uis. n. ab iudice aliquo in iudicium uocatus, qui iniuſtè fecit, legib. plectatur, non tamen uidetur plenè iniuria compenſari, niſi ille, qui læſus eſt poenam capit ſui doloris: cauſam uerò huius rei reddens, inquit: eſt. n. inſanabile ac remedio caret: pœna. n. quam capit, qui læſus eſt: animaduerſioq; in ſontem, medicina eſt ac remedium mali, quod accepit: aliter. n. illud reſtitui non poteſt. δίκη reſpicere eum uidetur, qui iniuriam perpeſſus eſt: κόλασις uerò illum, qui damnum intulit. In antiquiſſ. libro ordo uerborum immutatus eſt, quib. rationem reddidit: ita. n. illic legitur: ἡ γὰρ δίκη, κόλασις καὶ ἴασις.

καὶ εἰ ὁ παθὼν, καὶ εἰ ὁ ἀδικηθεὶς, αὐτὸς αὑτὸν μεγάλως ἐκόλασεν: ἔτι γὰρ μεῖζον ὁ ποιήσας δικαίως κολασθῆναι.

Si qui lęſus etiam eſt, quiq; iniuriã accepit ipſe in ſe ipſum grauiter animaduertit: nam

ſiqui omni culpa uacabat tam acerbè ſe punitus eſt, multo maiore pœna, qui facinus admiſit, affici debet. ἐκόλασεν ualet hic, uiolauit ſe malèq́; tractauit: neq; .n. propriè qui iniuriã non fecit ſed accepit, dicitur puniri: magnitudo aũt acceptæ iniuriȩ impulit, ut ſibi nõ parceret. Niſi forte aliquo modo & ipſe particeps facinoris, q̃ iniuriã perpeſſus eſt, atq; inuri ſibi tam turpẽ notam ſuſtinuit, cum poſſet, ſi uir fuiſſet, ignominiam à ſe depellere.

Οἷον Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτήμονος συνηγορῶν: ἐπεὶ ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν ὑβρισθεὶς, οὐ τιμήσειν ἔφη ἐλάττονος, ἢ οὗ ὁ παθὼν ἐτίμησεν ἑαυτόν.

Exemplum huiuſcemodi eſt. Euctemoni contumelia inlata fuit, quam cum ille ferre non poſſet, manus ſibi attulit: eum qui cõtumelioſè fecerat, reum fecit Sophocles. cum autem cauſa perorata interrogaretur à iudicibus, quanti litem ȩſtimaret, reſpondit. ſe nõ minoris æſtimaturum, q̃ pœna illa foret, qua qui contumeliam acceperat ſe ipſum multauerat: aut igitur interrogatus, quid de ea re ſentiret: aut ad ſeueritatem iudices adhortans: poſtulanſq; ſine inuidia, ut capitis reum condemnarent, id protulit patronus mortui Sophocles: intellexit autem manifeſtò mortem. Illuſtre etiam & huic rei explanandæ ualdè accommodatum exemplum, Lucretia eſt, quȩ per uim oblatum ſtuprum, uoluntaria morte luit: quȩ .n. par pœna inueniri potuiſſet, ſupplicio, quo dignus erat, auctor ſceleris, ſi innocens mulier, ſuſceptã in alieno facinore maculã, morte delendã putauit.

καὶ εἰ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ᾽ ὀλίγων, πεποίηκε.

Hȩc omnia crimen augere planum eſt, ſi ſolus, aut primus quiſpiam facinus aliquod admiſit, aut paucos omnino illius culpȩ ſocios habet. Quintilianus quoq; in III. libro
» hoc confirmat. Et ſiquod eſt exemplum deforme poſteris traditum: quale libidinis uir
» Perſes in muliere Samia inſtituere auſus dicitur primus.

καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν, μέγα.

Crebrò etiam eandem culpam admittere, crimẽ auget: neq; .n. caſu temereq; factum uideri poteſt, & declarat firmũ animi uitium: atrocius autem in illos legib. animaduerti ſolere, qui iterum tertioque eiuſdem culpȩ rei aguntur, notum eſt.

καὶ δι᾽ ὃ ἂν ζητηθῇ καὶ εὑρεθῇ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιοῦντα: οἷον οἱ Ἄργει ζημιοῦσι, δι᾽ ὃν ἂν νόμος τεθῇ: καὶ δι᾽ οὓς τὸ δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη.

Illud quoq; maius facinus, quod coegit, ut quȩrerentur, & inuenirẽtur remedia ac pœnȩ: ut improbi difficultate impediri ac pœnis perterriti, ſe ab illo abſtinerẽt: exemplis autem ſiquid obſcurius fuerat, illuſtrat. ut Argis (inquit) multant, qui cauſa ut noua lex ferretur, fuerit cum ſcilicet antea nulla crimini illi pœna legib. eſſet conſtituta: nec non illos etiam, quib. coërcendis carcer ȩdificatus eſt: neceſſe igitur eſt non mediocria illa facinora fuerint, quæ ueterib. legib. plecti non potuerint: nec non ea quoque quibus, quæ obſtarent atque aduerſarentur, ſummo ſtudio parare oportuit. Διὸ autem emendaui, cum multitudinis numero patrio caſu antea in excuſis δι᾽ ὧν legeretur: quia in antiquiſſ. libro ita inueni: & ueriorem hanc lectionem puto: paulo poſt eodẽ caſu diuerſo genere ac numero, inquit δι᾽ οὓς. ſunt tamen ſcripti alij, & ij quidem plures, in quib. δι᾽ ὃν accuſandi itẽ caſu, uirili genere legatur, ut perſona, non factum, intelligatur: de maiore tamen hic maleficio, non de improbiore uiro quȩritur. In eodem fideliſſ. exemplari ζημιοῦνται, non ζημιοῦσι: quod tamen nihil intereſt.

καὶ τὸ θηριωδέστερον ἀδίκημα, μεῖζον.

Maius item flagitium eſſe, quod à belua potius, quàm ab homine profectum uideri poteſt, magiſq; mores belue, quàm hominis refert, exponit: Ferinum autem animi habitũ, quem malignitate ſua uitij naturam ſuperare dicit: undeq; facta hȩc immania proficiſcuntur, ipſe in VII. libro de morib. ad Nicomachum perſecutus eſt, copioſeq; de illo diſputauit: uocat autem θηριότητα.

καὶ τὸ ἐκ προνοίας μᾶλλον.

Cum duo inter ſe crimina conferuntur, ſpectandũ quoq; eſt, utrũ illorum magis meditatò ac longa animi prouiſione factũ ſit: quod .n. ita ſe habebit, id etiã maius crimẽ erit. Eȩdẽ etiã res, ſi motu quodã animi aut meditatò fiant, diuerſis pœnis multãtur: quȩ nãq;

consilio

conſilio fiunt atrocius plectũtur. eodem pacto, quæ cum maiore animi cura ac proui-
dentia fiunt, maiora haberi debent. Demoſthenes contra Midiam cędem conſultò fa-
ctam, appellauit ἐκ προνοίας: affirmans leges, quæ de nece hominum latæ ſunt (φονικοὺς
νόμους ipſe uocat) eos, qui quempiam ἐκ προνοίας interfecerint, morte & perpetuo exi-
lio, & publicatione bonorum multare: cum ijs uerò, qui non ſponte id fecerint, remiſ-
ſius multò mitiusq; ſe gerere. Cicero in primo de officijs idem, quod hic philoſophus
tradit, uerum eſſe docet. unde etiam intelligitur, quomodo ἐκ προνοίας Latinè dixerit.
» Sed in omni iniuſtitia permultum intereſt, utrum perturbatione aliqua animi, quę ple-
» runq; breuis eſt & ad tempus, an conſulto & cogitato fiat iniuria.

Καὶ ἣ οἱ ἀκούοντες, φοβοῦνται μᾶλλον ἢ ἐλεοῦσι.

Illud quoq; maius atrociusq; eſt, quod in animis eorum, qui audiunt, potius metum
quàm miſericordiam excitat: tunc enim alios miſeremur cum ipſi non ualdè nobis me-
tuimus: atrox autem quippiam ſæuumque audientes, nobis timemus: quos enim ſua
mala premunt, aliena parum commouent. timor igitur pellit, truditque alterum il-
lum motum in pectorib. noſtris, ex incommodis alterius excitatum: aut ne excitari
quidem patitur. Grande, & huic rei explicandæ mirificè idoneum exemplum ad-
ducam, de nece Gn Magni, quod à Cicerone in III. quæſtione Tuſculana expoſitum
» eſt. Conſtabat eos, qui concidentẽ uulnerib. Gn. Pompeium uidiſſent, cum in illo ipſo
» acerbiſſimo, miſerrimoq; ſpectaculo ſibi timerent (quod ſe claſſe hoſtium circunfuſos ui
» derent) nihil tum aliud egiſſe, niſi ut remiges hortarentur, & ut ſalutem adipiſcerentur
» fuga: poſteaquam Tyrum ueniſſent, tum afflictari lamentariq; cœpiſſe.

Καὶ τὰ μὲν ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα, ὅτι πολλὰ ἀνῄρηκε δίκαια, ἢ ὑπερβέβηκεν.

Hęc ratio eſt, quam frequentare oratores ſolent, & in quib. ſtudia ipſorum nituntur:
oſtendunt.n. in quẽ dicunt, uno facto multa iura uiolaſſe. Crimen amplificare uolentes,
affirmant eũ plura ſimul aut deleuiſſe aut migraſſe: quę ſancta habẽtur apud homines.

Οἷον ὅρκους, δεξιὰς, πίστεις, ἐπιγαμίας.

Vt (inquit) iuſiurandum, dextras, fidem datam, ius coniugij, affinitatemq;: fieri enim
poteſt, ut aliquis hæc ſimul in aliquo uiolet. culpã autem augere uolens orator illa expli
cat. Dextrę, concordię ſignum erant, ut ex nomiſmatib. quoq; argenteis multis cogno
ſci poteſt, in quib. dextrę inter ſe applicatę nihil aliud niſi concordiam, ſignificant. Ta-
» citus libro XVII. Centurionemq; Siſennam dextras, concordię ſigna, Syriaci exerci
» tus nomine, ad prętorianos ferentem, uarijs artib. aggreſſus eſt. In commentario de
» bello Alexandrino. Dextram dextra tenens, dimittere cœpit, adultum iam ętate pue-
rum. Idem etiam in maximis periculis conſtituti, ac propinqua morte faciebant. Lyſias
» in epitaphio. ὅπου δὲ τὴν ὑπάρχουσαν ἀπορίαν, πολλάκις μὲν ἐδεξιώσαντο ἀλλήλοις.

Πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή.

Cur multum ualeant hęc ad amplificandum, nunc docet: neque enim hęc (inquit) fa-
cere, eſt flagitium unum admittere, ſed multorum exuperantia, & ad ſummũ perductio.

Καὶ τὸ ἐνταῦθα οὗ κολάζονται οἱ ἀδικοῦντες: ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ψευδομάρτυρες: ποῦ γὰρ οὐκ ἂν ἀδι-
κήσειεν, εἴγε καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ,

A loco etiam crimen augetur: ut illic ſceleris aliquid admiſiſſe, ubi ſupplicium de ſontib.
ſumitur, aut ubi pœna legib. imponitur improbis atq; iniuſtis. Cui rei affines eſſe dicit
falſos teſtes: addit autem (quod ſignificat naſci hęc à prauitate animi immenſa) quem
locum hiuacuum à ſcelere relinquent, qui forum etiam contaminare non metuũt? Hinc
etiam Clodij culpam amplificauit Cicero, cum inſidijs Gn. Magnum per ſeruum tolle
» re eum uoluiſſe pro Milone dicens, criminatus eſt. Inſidiator erat in foro collocatus,
atque in ueſtibulo ipſo ſenatus. In antiquiſs. libro uarietatis hoc eſt: quod ψευδομαρτυ-
ροῦντες ille habet. ſententia non immutata.

Καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύνη μάλιστα.

Crimina quoq; grauiora sũt quę fœdiſsima hñtur: qbuſq; erubeſcere maximè cõſuerũt.

Καὶ εἰ τοῦτον, ὑφ' οὗ εὖ πέπονθε· πλείω γὰρ ἀδικεῖ, ὅτι τε κακῶς ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐκ εὖ.

Maius etiam crimen eſt ſi hunc læſit, à quo beneficiũ acceperat: rationẽ autẽ huius red
dens, inquit: multis enim modis iniuſtus eſt: nam peccat, quod damnum infert, peccat
etiam, quod non adiuuat ac commoda eius auget: ut enim exemplo declaratur, quod
ſupra attulit, ubi de iure non ſcripto diſſeruit, officiũ eſt probi uiri opitulari illi, qui ipſum
antea adiuuerit. Qui igitur culpa non uacaſſet, niſi beneficium reddidiſſet, quanto ma
gis peccat, cum uiolet? Hunc locum Cicero pœnè tractauit in admirabili illa ſententia
» Stoicorum exponenda, quod peccata ſint paria. In patris uita uiolanda multa peccãtur:
» uiolatur is, qui procreauit, is qui aluit, is qui erudiuit, is qui in ſede ac domo atq; in rep.
» collocauit, multitudine peccatorum prꝯſtat: eoq; pœna maiore dignus eſt: uerbum
autem, quod ad extremum huius loci nulla neceſsitate iteratum in excuſis erat, cum ab
omnib. ſcriptis abſit, deleui: paulo enim ante poſitum, huic quoque parti ἀπὸ κοινοῦ an-
cillatur. Legi igitur uolui, ut in melioríb. inueni.

καὶ ὁ παρὰ τὰ ἄγραφα δίκαια: ἀμείνονος γὰρ μὴ δι' ἀνάγκην δίκαιον εἶναι.

Hic locus antea in excuſis mendoſiſsimus erat: ſic enim in omnib. legebatur. καὶ ὁ περὶ
τὰ γραφόμενα δίκαιος. antiquorum librorum fidem, & rem ipſam ſecutus, ita eum reſti-
tui. In cunctis autem ſcriptis ἄγραφα, non γραφόμενα, legi animaduerti. in uetuſtiſsi-
mo omnium δίκαια, cum reliquis in hoc cum excuſis conueniret: uetus autem tralatio
cum antiquiore ac fideliore exemplari facit: παρὰ legi debere, non περὶ, ut antea in ex-
cuſis erat, res ipſa diligenter ſpectata declarat: nec non quod paulo infra huic reſpõdet,
cum locum retro agens ac conuertens, inquit: ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα:
ſcriptura autem purgata, in quo multum negotij fuit, omnia nũc ſatis plana: ſententia
enim duorum horum locorum hæc erit (loci uerò adhùc traduntur, quib. maiora crimi
na à minorib. diſtinguantur: cuius generis plures iam attulit) cũ homines peccẽt, aut cõ-
tra ius nõ ſcriptũ, aut contra ſcriptum, oſtendi poteſt alio argumẽto, qui ius nõ ſcriptum
tranſierit, magis peccaſſe: alio uerò contra, qui leges ſcriptas prꝯtergreſſus ſit. Qui facit
cõtra iura non ſcripta magis iniuſtũ eſſe, à contrario argumento ducto, firmat, inquiens:
eſt. n. officium melioris uiri nullo metu aut neceſsitate coactum, probum eſſe: poſſumus
nanq; impunè contra leges nõ ſcriptas facere: quis enim unquàm quempiam ingrati ani
mi crimine reũ fecit? aut iudicij periculũ alicui intẽdit, quod ne uerbis quidẽ habere gra
tiã pro maximis cõmodis acceptis uoluerit. Cũ igitur honeſtior ꝓbiorq; eſſe intelligatur
qui diligenter hꝯc iura ſeruat, qui negligit ac prꝯtergreditur, improbior iniuſtiorq; erit.

τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα, ἐξ ἀνάγκης: τὰ δὲ ἄγραφα, οὔ.

Quæ ſcriptis legib. continentur, neceſſariò ab improbis etiam, metu pœnꝯ ſeruantur:
quꝯ iura non ſcripta uetant, nulla formidine cuſtodiuntur, ſed à probis tantum uiris, non
metu coactis, ſed officio & honeſtate ductis, ſeruantur. Ipſius celebris uox eſt, qui inter-
rogatus, quid lucri feciſſet è ſtudio ſapientiæ, reſpondit, ut quꝯ cꝯteri legum pœnas re-
formidantes facerent, ipſe ſponte ac ſine ullius ullo edicto tueretur. Horatij etiam per-
uulgata ſententia id confirmat.

ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα: ὁ γὰρ τὰ φοβερὰ ἀδικῶν, καὶ τὰ ἐπιζήμια, καὶ
τὰ μὴ ἐπιζήμια ἀδικήσειεν ἄν.

Alio modo, aliundeq; argumento ducto, magis peccare cõfirmatur qui contra iura ſcri
pta flagitij quidpiam admiſit: qui enim aggreditur facinora, quæ terribilia ſunt, nec atro
ces illas pœnas, quas leges minantur, reformidat, quanto magis laberetur in illis, quꝯ
nihil periculi, ſi negligãtur, oſtẽtant: nec damnum aliquod minantur? Antiquiſs. liber. di
ſcrepat ab alijs, quod ἀζήμια, non, ut illi μὴ ἐπιζήμια, habet: ſententia nihil uariatur.

περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος, καὶ ἐλάττονος, εἴρηται.

Docet ſe ad exitum huius præceptionis ueniſſe, indicaſſeq; unde maius aut minus ma-
leficium eſſe probari poſsit: ut enim ſupra, cum hoc tradere aggreſſus eſt, quid facere uel
let aperuit, ita nunc re omni explicata, nihil ultra expectandum, quod ad id faciat, de-
clarat: ſtatimq;, quid ſeries inſtitutꝯ ſcriptionis requirat, oſtendit.

περὶ

Περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πίστεων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων ἐπιδραμεῖν.

Cum rationes faciendæ fidei, quæ arte parantur iam explanaſſet, nunc de quib. breui prima parte libri egerat, artis expertes perſequitur: ac copioſius ipſas pertractat: animaduertendum autem hic eum ita loqui, tanquam ab huius artificij magiſtris ita quoq; illę uocarentur: illic tamen contra, uerba, quib. uſus eſt, uidentur ſignificare eum hoc pacto ipſas uocare cœpiſſe, cum dicat. ἄτεχνα δὲ λέγω: unde Quintilianus partitionem hanc ab ipſo traditam affirmat, ut eo loco à me adnotatum eſt.

ἴδιαι γὰρ αὗται τῶν δικανικῶν.

Cur potiſsimum ijs pertractandis locus hic accommodatus ſit, exponit: ſunt enim (inquit) propriæ iudicialis generis, quod nunc ipſe explicat: nec tamen ita illius proprię ſunt, ut nullum in alijs uſum habeant: paulo enim poſt, ubi quomodo tractare leges debeat, orator tradit, inquit, ſiue aliquid ſuadeat aut diſſuadeat: quibus uerbis manifeſtò deliberatiuum genus ſignificatur. locum igitur in deliberationib. quoque habent hæ, quę ſine arte probationes uocantur: ſi non omnes: earum manifeſtò aliquę.

εἰσὶ δὲ πέντε τὸν ἀριθμόν. νόμοι, μάρτυρες, συνθῆκαι, βάσανοι, ὅρκος.

Cum quinque tradat eſſe philoſophus probationes artis expertes, numerum earum augent magiſtri dicendi. Quintilianus præcipuas ſex eſſe uoluit: nec tamen leges in ipſis numerauit. Idem etiam oſtendit adijci illis poſſe reſponſa & oracula. Cicero in II. libro ad Q. fratrem, multo plures attulit: eas tamen, qui diligenter attendet, manifeſtò uidebit quinque his generib. ipſarum, appellatis à ſummo hoc doctore, contineri: nam Quintilianus etiam reſponſa, & oracula teſtimoniorum partes eſſe tradit. Res quoq; iudicatæ: rumor ac fama eandem uim habere uidentur: pacta autem, & conuenta, & tabulas, συνθηκῶν nomine contineri apertum eſt; leges uero, S. C. & decreta complecti arbitror, ut non ſine magna ratione minor eorum numerus hic ab Ariſtotele traditus ſit: capita enim tantum earum poſuit: qui tamen & ipſe, quamuis alijs aſtrictior, coarctari adhuc poſſe indicio ipſius uidetur: affirmauit. n. infra, quęſtiones teſtimonia quædam eſſe.

πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν περὶ νόμων, πῶς χρηστέον καὶ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον.

Initium (inquit) harum rerum explicandarum ducamus à legibus: oſtēdamusque quomodo oratorē uti ipſis oporteat: neq; enim ab eo nouę aliquæ condendę ſunt, ſed ueteres utiliter tractandę: & aut augendę, aut eleuandę, ut cauſa ratioq;, quam defendendam ſuſcepit, poſtulat: hanc autem legum in utranque partem diſputationem & in curia, & in foro uſu uenire, oſtendit, ac magnos fructus ferre, & in ſuadendo, & in diſſuadendo: ut in accuſando, ac defendendo.

φανερὸν γὰρ, ὅτι, ἐὰν μὲν ἐναντίος ᾖ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι, τῷ κοινῷ νόμῳ χρηστέον, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν, ὡς δικαιοτέροις.

Qui aduerſantem cauſę ſuę legem aliquam ſcriptam habet, quomodo ſe gerere debeat oſtendit: confugiendumq; ei eſſe docet ad commune naturaleq; ius: nec non ęquo ac bono, ut iuſtiore, utendum: iuſtius enim eſt, quia corrigit ſcriptam legem: quæ, ſi ſeruaretur omnib. temporibus, improbè aliquando aliqui plecterentur: ut peregrinus, qui in muros aſcendit ac irrumpentes in urbem hoſtes deiecit. Præſidio igitur communis legis primo docet proprię auctoritatem frangēdam. Antiquiſs. liber à cęteris hic ualdè diuerſus eſt: ſic enim habet. τῷ κοινῷ χρηστέον, καὶ τοῖς ἐπιεικεστέροις, καὶ δικαιοτέροις.

καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ τοῦτ᾽ ἐστι, τὸ μὴ πάντως χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις.

Iudices, antequàm cauſas audirent (ut proditum memoriæ eſt à Polluce in VIII. libro ὀνομαστικοῦ: ubi de iudicijs, quę Athenis erant, agit) iurabant ſe de quib. leges ſtatuiſſent, ex legib. ſententiam laturos: de quib. nullę ſcriptę leges forent, mente ſententiaq; æquiſsima iudicaturos. Oratores poſtea, ut commodum ipſis erat, hanc poſteriorem partem iuris iurandi interpretabantur, & ad cauſæ ſuę utilitatem traducebant, ut nunc

docet Ariſtoteles poſſe facere, qui premitur lege aliquâ ſcripta: cum enim permiſſum ſit iudicib. uti mente ſententiaq; optima, ἀρίστῃ γνώμῃ nihil aliud eſſe inquit, niſi non ualdè uti legib. ſcriptis: neq; omnino ſe ad illas applicare: contra autem infra, ubi inſtruit eum, qui ſecum legem ſcriptam habeat, oſtendit quomodo poſsit eludere atq; refellere hanc callidam interpretationem horum uerborum. Senſus igitur ſatis certus eſt. lectio uerò nõ omnino certa. Antiquiſs. omnium codex ſic habet. καὶ ὅτι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ τοῦτ' ἐστι, τὸ μὴ παντελῶς χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις: quam lectionem ualdè probo, in alijs ſcriptis τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ χρωμένους τοῦτ' ἐστι: ut in excuſis quoq; libris uno excepto, in quo preterea additum eſt κρίνειν: Duo autem uerba, quæ abſunt à libro maioris uetuſtatis (niſi fallor) ſcholion quondam fuere, & in illo ipſo, ut declaratio, diuerſa manu repoſita ſunt: ſententia certè ſine illis manet: &, ut breuior, ita etiam fortaſſe melior: cũ autem duobus locis infra hoc ipſo in libro huius rei mentionem faciat, neutrum eorum uerborum illic quoq; legitur. In extremo tamen ſecundo, ubi diſſoluendorum argumẽtorum rationem tradit, ac docet quid ſit optima mente de reb. exiſtimare, alterum ipſorum poſuit: ita enim locutus eſt. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν: ſed illic relinqui illud nullo modo potuit. Quod autem teſtimonio Pollucis uſus, quæ uis huius rei eſſet, demonſtraui, preterire quoq; illud nolo, quin admoneam, legi apud eum γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ, non ut apud Ariſtotelem trib. in his locis, ἀρίστῃ. Idem tamen ambos intellexiſſe puto. Demoſthenes quoq; in oratione contra Ariſtocratem, eodem pacto locutus
» eſt, qui idem, quod Pollux, manifeſtò intellexit. γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ δικάσειν ὀμωμόκασιν. Sed etiam aduerſus Leptinem.

καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐπιεικὲς ἀεὶ μένει, καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει, οὐδ' ὁ κοινός: κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν: οἱ δὲ γεγραμμένοι, πολλάκις.

Præſtantiam æqui & boni, nec non communis legis (ita autẽ uocat naturæ ius) à perpetuitate eorũ firmat: nũquàm. n. uariantur: ſcriptę uero leges crebro immutantur.

Ὅθεν εἴρηται ἐν τῇ τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ (ἀπολογεῖται γὰρ, ὅτι ἔπραξε παρὰ τὸν τοῦ Κρέοντος νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἄγραφον.)

Quo intellectu (inquit) illud apud Sophoclem in Antigona dictum eſt: ſenſum autẽ integrum eius loci, quem ſtatim inchoatum ponit, explanat: purgat enim illa ſe ac factum ſuum tuetur: quod edictum Creontis regis neglexerit: legi autem naturæ obtemperarit: quàm potiorem eſſe ab ęternitate argumentatur: quod neq; principium unquàm habuerit: nec terminum finemque ullum habitura ſit: ut illic autem ex Antigonę perſona naturæ ius ualdè celebrauit pôeta: ita in Oedipode tyranno induxit chorum laudib. ipſum efferentem, ubi queritur magno cum dolore animi ſpoliatum eſſe Apollinem dignitate ſua: obſcureque criminatur Iocaſtam, quæ petulanter in eum inuecta eſſet: ab auctorib. autem ipſius illud commendans, & quod abrogari nunquàm: è me-
» moriaque hominum deleri poſſet, inquit. ὧν νόμοι πρόκεινται ὑψίποδες οὐρανίαν δι' αἰθέρα
» τεκνωθέντες: ὧν ὄλυμπος πατὴρ μόνος: οὐδέ νιν θνατὰ φύσις ἀνέρων ἔτικτεν, οὐδὲ μὴν ποτὲ
» λάθα κατακοιμάσῃ. Verba autem Ariſtotelis aliquantum ab his diſcrepantia ſunt in antiquiſs. libro: cum ſententia nulla re immutata ſit. quare nihil uariaui: quomodo tamen illic legatur, indicabo: ὅθεν εἴρηται τὰ ἐν τῇ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ: ἀπολογεῖται γὰρ, ὅτι ἔθαψε παρὰ τὸν νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἄγραφον.

Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε: τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενός.

Elegans eruditaque Sophoclis ſententia: apud eum ab Antigona pronunciata: nec multo ſupra hic etiam poſita. Eam quoque Plutarchus in VIII. libro Sympoſiacarum quæſtionum celebrauit, ubi an noui morbi exiſtere poſsint, diſputat: inter hunc autem, & qui ſequitur hic, ſenarium, unus interiectus à pôeta ipſo eſt, breuitatis cauſa nunc ab Ariſtotele relictus; nam poſterioris etiam ſententia inchoata eſt, ut niſi apud pôetam ipſum uiſerentur, uix ſenſus ullus ex his uerbis percipi potuerit: totus autem locus
» ita illic legitur. Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε ζῇ ταῦτα: κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.
» Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενὸς φρόνημα δείσασ', ἐν θεοῖσι τὴν δίκην δώσειν

καὶ

καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τι καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν, ὥστ' οὐ νόμος ὁ γεγραμμένος: οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου.

Quomodo ſcriptarum legum auctoritas minui conterique poſſit, adhuc docet; plures autem uię ſunt; nam multum etiam ad hanc rem ualet, dicere id iuſtum eſſe, quod uerũ ac utile ſit, non quod ſpeciem tantum huius rei habeat. nullo modo igitur ea, quę ſcripta eſt, legis nomine appellanda: nec. n. legis officiũ facit: quia uerũ iuſtumque nõ cõplectitur, ſed quod umbram tantũ illius habet, ac ſimulatum uerum & iuſtum eſt.

καὶ ὅτι ὥσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνῃ τὸ κίβδηλον δίκαιον, καὶ τὸ ἀληθές:

Pręterea ualebit ad hoc: dicere propoſitum eſſe reb. iudicandis iudicẽ ut imitetur menſarium, ac quemadmodum ille diſtinguit uerum aurum & adulterinum, ſic ipſe omnib. diligenter perſpectis, uerum iuſtum ſimulatumque ſecernat. ἀργυρογνώμων uocatur, qui facultatẽ habet uerũ falſumque argentum, ac reliquam omnem materiem, ex qua pecunia conflatur, cognoſcendi, & quaſi norma quædã eſt eius rei: appellatur etiã ille δοκιμαστής. Pollux, ubi nomina collegit τῶν τὰς ὕλας παρασκευαζόντων, hoc etiã in illis poſuit.

καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς τὸ τοῖς ἀγράφοις, ἢ τοῖς γεγραμμένοις χρῆσθαι καὶ ἐμμένειν.

Hoc quoque auctoritatem ſcriptarum legum minuit & communis iuris auget, dicere melioris uiri eſſe non ſcriptis legibus, quàm ſcriptis, uti: qui enim non ſcriptis ſtat probitate animi manifeſtò id facit, non metu pœnę, quæ nulla negligentib. ipſas cõſtituta eſt: non pauci autem eorum, qui legib. ſcriptis obtemperant, ſi minę illarum tollerentur, ſceleſib. ſe obruerent.

καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι, ἢ καὶ αὐτὸς αὑτῷ.

Præterea ſpectare oportet, ſi lex, qua premimur, aliqua parte aduerſatur legi probatæ, aut etiã ſecũ ipſa pugnat: ita. n. facilè ipſam eludere licebit: quomodo. n. auctoritatẽ habere poterit lex, quę aut à lege, quã omnes utilem ſanctamque ferunt, aut à ſe ipſa, diſſentit?

οἷον ἐνίοτε ὁ μὲν κελεύει κύρια εἶναι ἅττ' ἂν συνθῶνται: ὁ δ' ἀπαγορεύει μὴ συντίθεσθαι παρὰ τὸν νόμον.

Exemplum hoc eſt legis legi repugnantis; ἀντινομία autem id uocatur: alterius uero exemplum, cum lex aliqua ſecum ipſa diſcordat, omiſit: ut rei ſua ui ſatis notæ: exiſtunt autem aliquando (inquit) huiuſcemodi contrarietates in legibus, ut altera lex iubet rata eſſe, quęcũque inter ſe homines pepigerint: altera uero uetat pactiones fieri cõtra leges.

καὶ εἰ ἀμφίβολος, ὥστε στρέφειν καὶ ὁρᾶν ἐφ' ὁποτέραν τὴν ἀγωγὴν, ἢ τὸ δίκαιον ἐφαρμόσει, ἢ τὸ συμφέρον. εἶτα τούτῳ χρῆσθαι.

Animaduertere præterea opus erit, an ambigua lex ſit, nec certum aliquem, unumque ſenſum habeat: ut liceat illam flectere, &, quocunque aliquis uelit, diſtorquere: uidere. n. tunc oportebit ad utram eorum uerborum ſtructuram explicationemque cõueniet ac quadrabit: aut iuſtum aut utile: & illo ipſo uti. στρέφειν ualet hic torquere: quo ſenſu cepit quoque ſupra, cum inquit. τὴν λέξιν μετατιθέναι, καὶ στρέφειν.

καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα, ἐφ' οἷς ἐτέθη ὁ νόμος, μηκέτι μένει: ὁ δὲ νόμος, πειρατέον τοῦτο δηλοῦν: καὶ μάχεσθαι ταύτῃ πρὸς αὐτόν.

Attendere quoque debemus, an res, quæ cauſa ut lex illa ferretur, fuerunt, amplius nõ maneant, ſed abierint: lex tamen adhuc ſeruetur; atque id notum facere, pugnareque in eo contra legem: reb. n. ipſis mutatis, uidetur legẽ quoque mutari abrogari ue debere.

ἂν δὲ ὁ γεγραμμένος ᾖ πρὸς τὸ πρᾶγμα, τότε γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ λεκτέον ἐστίν, ὅτι οὐ τοῦ παρὰ τὸν νόμον ἕνεκα δικάζειν ἐστίν.

Quod ſi ſcripta lex nobiſcũ facit, cuncta illa aliter accipienda ſunt: in primiſque γνώμῃ ἀρίστῃ iudicare, aliud ualere dicendum eſt: cum autem, quomodo tentari leges poſſent, iam oſtendiſſet, nunc, quomodo ipſis auctoritas acquiratur, docet: in utranq;. n. partem locos dat: quod in omnib. his arte carentib. probationib. diligenter facit. Si legem noſ-

biſcum habemus, tunc ut facultatem aduerſario eripiamus aſtuta illa ratione labefactan di eam; aditumq; hunc ipſi obſtruamus, dicere debemus, quod permiſſum eſt iudicib. exiſtimare lites γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ: non conceſſum illis eſſe, ut contra leges cauſas iudicent (hoc.n. nullo modo faciendum) ſed eius rei cauſa, quam ipſe adiungit: callidè autem hic quoq; & utilitati accommodate, partem illam iuris iurandi interpretatur.

ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἀγνοήσῃ ὅ,τι λέγει ὁ νόμος μὴ ἐπιορκῇ.

Supra, cum contra leges oratorem armaret, dixerat γνώμῃ ἀρίστῃ uti, nihil aliud eſſe, niſi non omninò ad leges ſcriptas ſe referre. nūc quum, quomodo ſcriptas leges, defendere poſſit, docet, aliter interpretari eum debere eadem illa uerba demonſtrat: ac dicere non excogitatum eſſe, γνώμῃ ἀρίστῃ cauſas iudicare, ut aliquid cōtra leges ſtatueretur, ſed euitandi periurij cauſa: cum.n. iudices ſe leges ſeruaturos iurent, ſi fortè uis ac ſentētia legis nō benè ab ipſis percepta fuerit, ne ſcelus admittāt, γνώμῃ ἀρίστῃ iudicare ipſis cōceditur.

Καὶ ὅτι οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν αἱρεῖται οὐδείς, ἀλλὰ τὸ αὐτῷ.

Niſi fallor, hoc argumentum excogitatum eſt contra ſuperius illud, quo traditum fuerat iuſtum eſſe uerum quiddam & quod conduceret: non ſimulatum ac quod ſpeciem tantum illius retineret: ut.n. illud, iuſtum eſſe perfectum quiddā abſolutumq; probabat, & quod oēs ueritatis utilitatisq; numeros cōpleſſet: ſic hoc, uſibus hominū illud accommodari non poſſe exemplo aliarum rerum, quæ expetuntur ab hominibus, docet: nemo.n. ſumit abſolutè uereq; bonum, ſed quod ipſi bonum eſt. Id igitur in iure quoq; ſeruari debet: quæ.n. huic reip. ac genti utiles leges ſunt, quàmuis etiā à primo illo uero q; utili diſſentiant, probari debent.

Καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει, ἢ μὴ κεῖσθαι, ἢ μὴ χρῆσθαι.

Non oportere diſcedi à legib. hoc confirmat, à ſtudio & opera, quæ in illis condendis ponitur: cur.n. tanta diligentia ſcribantur, ſi poſtea negligi debent: quod ſi illis non uti incipimus, poſſumus etiam ipſis condendis ſuperſedere: & labore illo irrito carere: Nihil.n. refert non latas ipſas unquàm fuiſſe, aut nullo nunc in uſu eſſe.

Καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι, παρὰ τὸν ἰατρὸν· οὐ γὰρ τοσοῦτον βλάπτει ἡ ἁμαρτία τοῦ ἰατροῦ, ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἄρχοντι.

Libri quidam ſcripti, οἷον τὸν ἰατρὸν. In antiquiſſ. neq; παρὰ: neq; οἷον, legitur: uidi etiā, in quo, ut in excuſis, legatur: quam ſcripturā uetus quoq; tralatio refert. παρασοφίζεσθαι ſignificat ab arte aliqua præceptisq; illius diſcedere, & callidè malitioſeq; aliquid excogitare, aut immutare. Athęneus in V. libro δειπνοσοφιστῶν hoc uerbo uſus eſt, cum de cęna parum ſumptuoſa loqueretur, in qua coquus uerberibus malè acceptus eſſet, quod aliquid ingenio ſuo arti addidiſſet, nec priſcum ritum ſeruaſſet. τὸν δὲ ἐν τῷ λυκείῳ κρέας ταριχηρὸν εἰς τάριχος διασκευάσαντα, μαστιγωθῆναι: ὡς παρασοφιζόμενον πονηρῶς. Senſus igitur huius loci hic erit. Ita etiam refelletur ſtudium eorum, qui contra leges aliquid ſubtiliter excogitant, ſi dicetur contingere in hac re, quod in alijs artib. uſu uenire uidemus: neq;.n. illic prodeſt uelle ingenioſiorem & peritiorem, quā earum magiſtri, uideri. Exempli gratia contra medicum de ijs, quæ ad ſalutem ſuam pertinent, ægrotū ſentire: & aliqua in re ipſum labi oſtendere: neq;.n. tantum detrimenti affert erratum aliquod ipſius, quātum mali importat praua conſuetudo, non parendi illi, quod in aliquo negotio imperium habet ac dominatur. lex eodem pacto inutilis non tantum nocet, quantum receptus malus mos noceret, iuſta imperia dominorum in ſingulis reb. recuſandi.

Καὶ ὅτι τὸ, τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι· τοῦτ' ἐστὶν· ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται.

A conſenſu quoq; probatarum legum, malum ſtudium eius, qui legem reprehendat, ac uitiū ipſius aliquod proferat, refellitur: ut ſi quis dicat, quod agit aduerſarius eſt id, quod à rectis laudatisq; legib. in primis damnatur ac prohibetur, uelle ſtudereq; aliquos ſe ſapientiores legib. eſſe: uolunt.n. illę decretis legum acquieſci: Ad coercendam autem audaciā hominū: ſibiq; diuturnitatē acquirendā cauere hoc debuerūt, ne quis temerè ipſis

manus

runt, nequis temere ipſis manus afferret: atque emendare importune conaretur.

Καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων, οὕτω διωρίσθω.

Oſtendit ſe, quæ ad leges euertendas, aut confirmandas ualent, tradidiſſe: prima autem ratio faciendæ fidei artis expers, illa fuit: qua abſoluta, alteram eiuſdem generis probationem aggreditur: quæ in teſtium dictis poſita eſt.

Περὶ δὲ μαρτύρων: μάρτυρές εἰσι διττοί: οἱ μὲν, παλαιοί: οἱ δὲ, πρόσφατοι: καὶ τούτων: οἱ μὲν μετέχοντες τοῦ κινδύνου: οἱ δ', ἐκτός.

Quintilianus, quę de teſtib. tradiderit, nota ſunt: illa autem iudicialis generis propria eſſe uidentur, cum quæ hic traduntur, non minus ad deliberatiuū pertineant. teſtes igitur (inquit) hic Ariſtoteles, duum generū ſunt: alij, priſci: alij, noui: Nouorum autē partim: periculi participes, quod ſubit ille pro quo teſtimonium dicunt. & qui ſi mendacij conuicti ſint, pœnas luunt: hoc. n. periculū eſt, quod ſubeunt: partim extra poſiti, & ad quos nihil damni peruenire poſſit: Hac aūt partitione facta, ſingula exēplis adiunctis explicat.

Λέγω δὲ παλαιοὺς μὲν, τούς τε ποιητὰς, καὶ ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰσὶ κρίσεις φανεραί.

Appello (inquit) ueteres teſtes (nequis error in nominib. naſcatur) pöetas & quorūcunque aliorum, notorum hominum, exiſtimationes ſunt illuſtres. duo igitur concurrāt oportet, ut hoc aliquis genere teſtium rectè uti poſſit: auctores eorū clari uiri illuſtresque ſint: & iudicia ipſa perſpicua: ideſt ualdè nota & peruulgata, ne aduerſarius id unquàm ab ipſis prolatū dicat: quod ſi aut perſonæ, quæ ita ſenſerint obſcuræ fuiſſent, aut quāuis claræ, non tamen omnino conſtaret ita eos iudicaſſe, teſtimonia huiuſcemodi nihil, aut parum ualerent. Cum uerò hi teſtes non tam frequentes eſſent, uel inauditi potius multis forent, qui in iudicijs uerſarentur: qui nam illi ſint, exemplis declarat.

Οἷον Ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος.

Hęc res à Græcis Latinisque ſcriptorib. ualdè celebrata eſt. Quintilianus libro V. Neque
» eſt ignobile exemplum: Megareos ab Athenienſib. cum de Salamine contenderēt, ui-
» ctos Homeri uerſu, qui tamen ipſe non in omni editione repperiretur: ſignificans Aia-
» cem naues ſuas Athenienſib. iunxiſſe. Laertius in Solone narrat non nullos affirmare
» ipſum in catalogo Homeri uerſum inculcaſſe, qui ſequitur illū. Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν
» δυοκαίδεκα νῆας: hunc inquam. στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες. Sed etiam Plutarchus in uita eiuſdem. Philomelus quoque Phocenſis, concitator ſacri appellati belli, cum perſuadere ciuib. ſuis uellet, ne ſtarent iudicio Amphictyonum, à quib. magna pecunia multati fuerant: doceretque ipſos decreta eorum reſcindere atque irrita ſuo iure facere poſſe, quod ſuperiorib. temporib. ipſi Delphici oraculi non participes tantum, ſed cu-
» ſtodes ac præſides forent, uſus eſt teſtimonio Homeri, qui cecinit. αὐτὰρ Φωκήων Σχεδί-
» ος, καὶ Ἐπίστροφος ἦρχον, οἳ Κυπάρισσον ἔχον, Πυθῶνά τε πετρήεσσαν: unde planū fieri templi eius curationem principatumque ad ſe pertinere: deberetque ipſos patrium ius, iniuria ereptum, repetere. Hoc memoriæ prodidit Diodorus in XVI. libro hiſtoriarum.

Καὶ Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγειεῖς.

Exemplum hoc eſt obſcurius: nullam certè ego huius rei mētionem factam à ueterib. alijs ſcriptorib. inueni. ex uerbis his colligo, Tenedi inſulę incolas, cum Sigienſib. diſceptantes, uſos & ipſos priſco teſte Periandro: qui, quamuis multis antea ſeculis mortuus eſſet, pöema reliquerat, quo præcepta quędam ad bene uiuendū, ὑποθῆκαι uocatę à Gręcis, continebantur. Laertius, qui uitā ipſius ſcripſit, hoc narrat: in eo autem, ut ſuſpicari licet, aliquid fuit quod cauſam Tenediorum adiuuaret. Iudicium autem illud paulo ante, quàm hos libros ſcriberet Ariſtoteles, factum eſt, ut ex uerbo ἔναγχος intelligimus: ἔναγχος. n. nuper eſt, & modo. Interpres Apollonij, cū uim huius aduerbij declararet, Menandri comici auctoritate uſus eſt: cuius hæc uerba ſunt. ἔγημεν ἔναγχος.

Καὶ Κλεοφῶν κατὰ Κριτίου τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων, ὅτι πάλαι ἀσελγὴς ἡ οἰκία: οὐ γὰρ ἄν ποτε ἐποίησε Σόλων, εἰπεῖν μοι Κριτίᾳ πυρρότριχι πατρὸς ἀκούειν.

Cleophon quoque inquit, in oratione, quā habuit contra Critiam, oſtendere uolēs fami

liam illam multo tempore antea contumacem improbamq́;, ſiue delicatam ac mollem
fuiſſe (utrunq; enim ualet, quo utitur philoſophus, uerbũ ἀσελγὴς) priſco teſte uſus eſt:
„ niſi.n.ita ſe res haberet (inquit) nunquàm in elegijs ſuis Solon cecinifſet. εἰπεῖν μοι Κριτίᾳ
„ πυῤῥότριχι πατρὸς ἀκούειν. Critias autem, qui à Cleophonte inſimulatus eſt, unus è
XXX. illis uiris fuit, qui impoſiti à Lacedæmonijs, remp. Athenienſium fregerunt, in-
genio autem ipſum multum ualuiſſe, magnumq́; oratorem nec malum pöetam fuiſſe,
ueteres ſcriptores tradunt: nam eius etiam multos uerſus ex elegijs adducit Athenęus
libro X. δειπνοσοφιστῶν: ornaſſe uerò antiquitus Critię domum multos ac claros pöetas
teſtatur Socrates apud Platonem in Charmide: ita.n. illic inducitur adoleſcẽtem, unde
ſermo appellatus eſt, alloquens: qui & ipſe in ea familia ortus erat, affirmansq; domum
eius & ab Anacreonte, & à Solone, & ab alijs multis pöetis, olim dilaudatam fuiſſe: ut
quæ inter alias omnes excelleret, & pulchritudine, & uirtute, & omnib. alijs, quę uulgò
crederentur efficere uitam beatam. Cum igitur Socrates affirmet Solonem celebraſſe
uerſib. ſuis antiquam Critię ſtirpem, poſſeſſione præclarorum bonorũ, cæteris omnib.
præſtantem, quomodo eiuſdem pöetę teſtimonio uti potuit accuſator iunioris Critiæ, ad
declarandam eiuſdem domus improbitatem? Manifeſtò intelligitur ex uerbis Solonis
quædam peccaſſe in uita ueterem Critiam: cum autem id doleret, Solon mandat illi, ad
quem ſcribit, ut ſuadeat ipſi obtemperare patri. quod ſi fecerit Critias, affirmat eũ opti-
mum ducem, & qui non facilè labi poſſet, ſecuturum: nihil tamen uetat, quin in familia
quoq; honeſta quandoq; quidam exiſtat, qui ad aliquod tempus non ſatis modeſtè tem-
peranterq; uiuat. Hoc igitur officium Solonis Cleophon, in peiorem partem accipiens,
teſtimonio ipſius iam pridem inſolentem, improbamq́;, ſiue libidinib. deditam oſtende-
re uoluit præclaram ſtirpem: uerſum uerò hunc Solonis, & eum qui ipſum cõſequitur,
adducit Proclus, eruditiſſ. Platonis interpres, in Timęum, ſed aliquantum immutatum.
πυῤῥότριχι ne autem, an, ut apud eum legitur, ξανθότριχι legi debet, non auſim affirma-
re: Reliqua uerò ſcripturæ uarietas, ſenſum (ut opinor) non uariat: ſiue enim εἰπεῖν μοι,
ſiue εἰπέμεναι legatur quamuis indefinitum tempus ſit, mandantis eſt: ualetq; dic Critiæ &
ſuade illi: μοι autem, ut hic legitur, quam uim in ea ſententia habeat, planum eſt: uerba
„ ſanè Procli hęc ſunt. Ἐξηκεστίδου παῖς δὲ ἐγένετο Σόλων, καὶ Δρωπίδης: καὶ Δρωπίδου μὲν
„ Κριτίας: οὗ μνημονεύει καὶ Σόλων ἐν τῇ ποιήσει λέγων. Εἰπέμεναι Κριτίᾳ ξανθότριχι πατρὸς
„ ἀκούειν: Οὐ γὰρ ἁμαρτινόῳ πείσεται ἡγεμόνι. Antiquiſſ. codex, quem ſecutus ſum, habet
Κλεόφων: quamuis Κλεόφρων emendatum illic alia manu ſit. in reliquis manu ſcriptis, quos
uidi libris, legitur λεόφρων. Cleophontis cuiuſdam magni uiri Athenis, mentionem fecit
Lyſias in oratione contra Agoratum: interfectum autem eum publicè docet ſtudio il-
lorum, qui dominatum paucorum conſtituere uolebant, & aſtutè amatores ueteris reip.
è medio tollebant: Cleophontis uerò oratoris, ut improbi ac turbulenti ciuis, memine-
runt & Iſocrates in oratione de pace, & Aeſchines contra Cteſiphõtem. Qui tenues pi-
los eoſdemq́; ruſos haberent, iuncta è duob. nominib. uoce, à Græcis πυῤῥότριχες dice-
bantur. Ariſtoteles problematum ſegmento illo, quo quę ad colorem pertinent diſpu-
„ tat. καὶ πάντες δὲ οἱ πρὸς ἄρκτον πυῤῥότριχες. Gratus autem hic capillorum color in pue
ris erat, quod etiam Theocritus in VII. Idillio declarat: quos.n. pueros laudat, huiuſce-
„ modi comas habuiſſe tradit. ἄμφω τώδ᾽, ἤτην πυῤῥοτρίχω: ἄμφω δ᾽, ἀνάβω.

Περὶ μὲν οὖν τῶν γενομένων, οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες: περὶ δὲ τῶν ἐσομένων καὶ οἱ χρησμολόγοι, οἷον
Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον τὸ ξύλινον λέγει τεῖχος.

Oſtendit ſe explanaſſe de reb. præteritis, qui teſtes ſint è genere eorum teſtium, quos
ueteres uocauit: Quoſdam uerò de reb. etiam futuris eiuſdem generis eſſe dicit. ut au-
gures, & qui fundunt oracula: nam Themiſtocles etiam ipſe, cum in naues confugere
oportere diceret, teſtimonio ſententiã ſuam firmauit, oraculumque teſtem citauit. Thu-
cydides in I. libro hãc rẽ narrat. Herodotus uerò in Polymnia Pythię etiã ipſius carmẽ
poſuit: etenim, cum de Themiſtocle antea multa protuliſſet, addidit. παρασκευάζεσθαι
ἂν αὐτοῖς, ὡς ναυμαχήσοντας συνεβούλευεν, ὡς τούτου ἐόντος τοῦ ξυλίνου τείχεος.
Antiquiſs. hic liber à cæteris omnib. diſcrepans, λέγων habet, non λέγει.

Ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι, ὥσπερ εἴρηται, μαρτύριά ἐστιν.

Supra nuſquam dixit prouerbia teſtimonij genus eſſe, quod tradidiſſe ſe his uerbis aſ-
firmare

firmare uidetur. Senſus igitur huius loci, & quid intellexerit diligenter attendendũ. An ſignificare uoluit eius generis cuius antea oſtendimus: ideſt prouerbia quoq; ſunt teſtimonia priſca: huiuſcemodi enim eſſe planum eſt.

οἷον εἴ τις συμβουλεύοι μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία: μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα.

Siquis (inquit) ſuadet cuipiam ne ſtudeat amicum ſibi ſenem hominem facere: confirmare conſilium ſuum, tanquã teſte, peruulgata uoce poteſt: quæ eſt. cauere ſibi quẽq; debere, ne collocet beneficium in ſenem.

καὶ τὸ, τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας. νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει.

Pręterea ſiquis hortatur quempiam, ut liberos eorum tollat, quorum patres iam necarit, & ipſe tanquam teſtem, producere prouerbium poteſt: ſęua enim hęc etiam ſcelerataq; ſententia, peruulgata uoce, tanquàm teſte aliquo incorrupto, firmari poterat: ac tritum prouerbium Græcis erat, quod ſtultitię illum damnabat, qui cum patrem interemiſſet filios uiuos relinqueret: illud autem antiquarum rerum auctores tradunt Philippum Macedonum regem, in ore ſemper habuiſſe: cum enim multos (inquiunt) uira priuaſſet, poſt cędem factam adiungere hunc uerſum ſolebat. Herodotus etiam in ſermone, quem facit habuiſſe Cyrum Perſarum regem cum Crœſo, audita defectione Lydorum, id poſuit. " ὁμοίως γάρ μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας, τῶν " παίδων αὐτοῦ φείσαιτο. oſtendens ueterem ſuam clementiam eorum malorum cauſam fuiſſe, qua ſi uſus non eſſet, Lydi deficere tunc non potuiſſent. meritò igitur omnia euenire ſibi affirmat, qui ueteri prouerbio non paruerit. νήπιος in hexametro, quo prouerbiũ exponitur, non ætate puerum, ſed imbecillitate conſilij, ſignificat. quo intellectu παῖδα etiam capere optimi ſcriptores conſueuerunt: παῖδα enim ἀποδεῖξαι dicunt, cum ſignificare uolunt aliquem feciſſe ſapientia ſua, ut qui antea ualere aliqua in re exiſtimabatur, ab omnib. ignarus eius, rudiſq; intelligatur.

πρόσφατοι δ', ὅσοι γνώριμοι κεκρίκασί τι: χρήσιμαι γὰρ αἱ τούτων κρίσεις τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἀμφισβητοῦσιν.

Cum omnia genera ueterum teſtium explicaſſet, de recentib. nunc agit. Illos autem ſupra partitus fuerat: & alteros ipſorum expertes periculi: alteros uerò participes dixerat. Prius igitur genus nunc tractat: Hi autem ſunt, qui aliquanto antea, non magno tamẽ interuallo, quid in animo haberent de aliqua re, ediderunt: non putantes ei, qui poſtea utitur ipſo, iudicium illud ſuum profuturum. Noui autem (inquit) teſtes ſunt: qui & noti illuſtreſq; ſunt: & antea, quid de aliqua re ſentirent, aperuerunt: utiles enim ipſorũ exiſtimationes iudiciaq; ſunt, ijs, qui de ijſdem reb. ambigunt.

οἷον Εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος, ὃ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον.

Hoc alibi à me lectum non eſt: quod ſi in hiſtoriam incideremus, nullus ſcrupulus reſtaret. uocem, qua prius uſus fuerat Plato aduerſus Archibium, arripuit Eubulus, cum in iudicio contra Charetem diceret: atq; ipſum accuſaret: habuit autem illa uim teſtimonij: intelligitur enim Plato auctor ipſius ita ſenſiſſe: qui, cum adhuc uiueret: quamuis antea id protuliſſet, meritò ut noui recentiſq; exemplum adfertur: clarum autem & illuſtrem ſapientia, quod in primis requirebatur, fuiſſe Platonem, uiuum etiam, dubitare non poſſumus. Cur uerò multitudinis numero ἐν δικαστηρίοις dixerit, quęrendum: uidetur enim ſignificare uoluiſſe Eubulum in foro iudicioque ſententiam Platonis protuliſſe, quam ille in diſputatione colloquioq; aliquo edidiſſet. In tertio horum librorum unitatis numero uſus eſt, cum quod in Pitholaum, & Lycophronem in foro iactũ ab inimico eſſet, narraret. Eubulum autẽ (ut arbitror) intelligit oratorẽ, cuius ſæpe Demoſthenes mentionẽ fecit: cum eodẽ tẽpore in rep. Athenis adminiſtrãda uerſati ſint.

ὅτι ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι.

Quod increbreſcit hæc res, ac uires ſumit: cotidieq; plures repperiuntur, qui confiteãtur ac prę ſe ferant, ſe improbos eſſe: exiſtimentq; id ſibi laudi futurum: quia autem ſen

tentia admirabilis eſt, debuit teſtimonio grauis alicuius uiri confirmari, qui de eadem re eodem pacto ſenſiſſet. ab Ariſtophane Equitib. inducuntur Cleon Agoracritusq́ huius gloriæ cupidi: concertantes enim inter ſe de plurimis alijs rebus, de hoc etiam in cõtentionem ueniunt. Probationem, quam appellauit Quintilianus rumorem ac famam, Greci autem oratores ἀκοὴν uocant, huc referri arbitror oportere: & eſſe ſpeciẽ noui illius teſtimonij, quod extra periculum conſtitutum eſt: auctores nanq́ huius uulgò diſſeminatę opinionis incerti ſunt: nec uidetur, quãuis falſum protulerint, poſſe plecti. In recẽtib. autẽ potius, quã priſcis teſtimonijs numerari debere uidetur, quia plerunque paulo antea illa excitata eſt, nõ ut prouerbia multis antea ſeculis frequentata. Quomodo autẽ illa tentari debeat: & eidem quoq́ fides comparari, oſtendit Quintilianus. Ille, cui Demoſthenes ſcripſit orationem, qua prouocaret ad iudices, à popularib. ſuis è tribu ſententijs ipſorum eiectus, cum premeretur hoc tumore ac fama, diligenter contra eam diſputauit: ac nullam ipſi auctoritatem habendam multis argumentis docuit: initio autem illa eius orationis poſita ſunt, quæ inſcripta eſt ἔφεσις πρὸς Εὐβουλίδην.

Καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου, ἂν δόξωσι ψεύδεσθαι.

Preterea qui periculi participes ſunt, ſi in mendacio deprehendantur, teſtes noui ſunt. non ſunt autem ita appellati, quia interſit eorum quid de cauſa iudicetur: neque enim res ipſorum agitur, ſed quia ſi dixerint rem factam eſſe, quæ facta non ſit, ſiue contrà aut mercede corrupti aut gratificantes alicui; idq́ intellectum fuerit, ſupplicio afficiuntur, cum ſuperiores extra omnem aleam periculi ſint: quomodo enim in priſcos aliquis teſtes animaduertat? ſed nec illis etiam, qui paulo antea quid ſui iudicij de aliqua re foret protulerunt, ſi forte quiſpiam eorum præiudicio poſtea utitur, ea res fraudi eſſe poteſt: neque enim ipſi ei auctores fuere, ut exiſtimatione ſua uteretur: neque ſpontè reum premunt: aut eundem iudicio illo ſuo ſubleuant, quare ne ſi ipſorũ quoq́ poſtea iudiciũ probatum non fuerit, expoſiti periculo aut pœnæ ulli ſunt. Animaduertenda autem uerba, quib. uſus eſt: nõ enim omnino (inquit) participes periculi, ſed tunc cum uiſi fuerint mentiri. δόξωσιν autem, quia ſi credãtur etiã mendaces falſiq́, nõ tantũ ſi fuerint, plectuntur.

οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τῶν τοιούτων μόνον μάρτυρές εἰσι: γέγονεν, ἢ μή: ἔστιν, ἢ μή: περὶ δὲ τοῦ ποῖον, οὐ μάρτυρες. οἷον, εἰ δίκαιον, ἢ ἄδικον ἢ συμφέρον, ἢ ἀσύμφορον.

A quib. ſi quicquam mentiti fuerint, periculum non abeſt, de ijs tãtum reb. teſtes ſunt: Intelligit autem quos paulo ante μετέχοντας κινδύνου appellauit: ijs enim tantum fides habetur, cum quæritur factum ne aliquid, an non factum ſit: &, ut de preteritis rebus, ita etiam de inſtantibus: non tamen in teſtimonio ipſorum tantum pondus eſt, ut quales res eſſe dixerint, tales omninò habeãtur: neq́. n. audirentur, ſi pręterea aliquid afferrent, quo id quod factum eſt, æquum aut iniquum fuiſſe: emolumentum aut detrimentum importaſſe dicerent: ſuſpecti enim meritò ſunt: exiſtimariq́ facilè poſſunt aut reo aut accuſatori ſtudio ſuo ſatisfacere uoluiſſe. quare, quicquid præter hoc proferunt, reſpuitur: nec auctoritatẽ ullã habet: hoc enim arbitror ualere, ipſos non eſſe harum rerum teſtes. Quod autem ab excuſis aberat: in ſcriptis uerò omnib. à me inuentum uerbum eſt, μόνον reſtitui: id autem non parum ſententiam hanc adiuuat: docet enim quib. ſolis quęſtionib. confirmandis hęc teſtimonia fidem adhibeant. Sed in hoc etiam reſtituto uerbo, qui illud cuſtodierunt, concordes non repperi ſcriptos codices: quidam enim multitudinis numero, patrio caſu, μόνων: quidam uero μόνον, ui aduerbij aſſumpta, habent.

οἱ δ᾽ ἄπωθεν, καὶ περὶ τούτων πιστότατοι.

Qui remoti ſunt tempore (ita autem uocat: neq́ enim tunc ipſum proferunt, quod cauſam adiuuet aut lædat: ſed ante quam lis illa exorta eſſet, ediderunt, quod eò nunc traducitur) qui igitur remoti ſunt, non de illis tantum, uerum etiam de ijs idonei ſunt teſtes: ac, ſi quid ſuæ ſententiæ ſit, de æquitate aut iniquitate rei, quęue erſatur in iudicio, protulerint: ſiue conducat ne illa, an noceat, eorũ dictis nõ parua fides habebitur: neq́. n. ipſi aut ſpe, aut metu rerum ſuarum, ut ſuperiores, corrumpi potuerunt, quæ periculum nullũ ſubeunt. Diſcrimen hoc etiam antiquiſ. libri non reticebo, quod hic ille τοιούτων: ſupra autem τούτων, contra, ac in reliquis ſcriptis, non excuſis modo, legatur.

πιστότατοι

πιστότατοι δ' οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ.

Priſci in primis teſtes ſummam auctoritatem habent: quia procul ab omni ſuſpicione corruptelę ſunt, cum multis antea temporib. uixerint: ſed illi etiam, qui extra diſcrimē omne, ac periculum collocati ſunt: quamuis propinqui tempore ſint: nec multo antea de ſimili re iudicia fecerint, cum cogitare non potuerint, quo ſententia ipſorum traduci aliquando debebat, fide digni meritò habentur: illiſq; credere facilè homines conſueuerunt: multum enim retinent eius, quod fidem adiungit ueteribus: cum uerò in excuſis hic antea, & non nullis ſcriptis particula γάρ, qua cauſa redditur, ter poſita in continentib. trib. membris foret: idq; durum uideretur: nec ſatis bellè ſententiæ conuenire, ſecutus fidem antiquiſs. exemplaris, ita locū teſtitui: πιστότατοι δ' οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ· πιστώματα δέ. Sed uetus quoque tralatio hanc lectionem reddit.

πιστώματα δὲ περὶ μαρτυριῶν.

Ducuntur (inquit) à teſtimonijs auctoritates, & qui parum fidei habent, non ualdè cauſam adiuuare poſſunt: huiuſcemodi autem ſunt qui mercede corrumpi potuerunt, quod à ueteribus abeſt.

μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν· καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ.

Cum quod genera teſtium ſint: & quib. reb. probandis ſinguli utiles aut inutiles, accuratè docuerit, quib. nunc argumentis & augeri poſsit auctoritas ipſorum & minui, oſtendit: in utranque enim partem diſputat: primumque quid adferre debeat, deſtitutus illis, declarat, ut tempori illi ſuo, inopiæq; teſtium ſeruiat. poterit igitur (inquit) dicere officium eſſe iudicum ex uериſimilib. de litib. exiſtimare. quod ſi fecerint, optima ſententia menteq; cauſam iudicaturos: uerіſimilia enim ſignaq; perpendere, eſt ἀρίστῃ γνώμῃ iudicare. Hoc uerò fecit Cicero pro M. Cęlio, cum copiam teſtium non haberet, cauſaq; aduerſariorum ipſis niteretur: eripere enim teſtib. auctoritatem, & argumentatio-
» nib. adiungere ſtuduit. Equidem uos abducam à teſtibus: neq; huius iudicij ueritatem,
» quę mutari nullo modo poteſt, in uolūtate teſtium collocari ſinam: quę facillimè effingi,
» nullo negotio flecti, ac detorqueri poteſt. Argumentis agemus; ſignis, omni luce cla-
» rioribus, crimina refellemus: & quæ ſequuntur.

καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπ' ἀργυρίῳ.

Conteret etiam fidem teſtium: argumentationumq; augebit, qui dicet non poſſe adumbrari: à ueroq; abduci uerіſimilia, pecunia, ut paſsim teſtes mercede corrupti inueniuntur: in hac autem ſententia uerbis Gręcis expreſſa, eſt animaduertenda uis uerbi ἐξαπατῆσαι: neque enim ita accipi debet, quaſi uerіſimilib. imponatur, ac fraus aliqua ipſis adhibeatur, ſed ualet, non poſſunt deprauari: eſt enim aliquo modo decipere quempiā, perſuadere illi muneribus, ut falſum in iudicio proferat.

καὶ ὅτι οὐχ ἁλίσκεται ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα.

Argumentis quoq; auctoritatem ac pondus affert, quod ſententijs iudicum nunquàm illa damnata ſunt, quemadmodum multi, qui teſtimonium dixerunt conuicti, pœnaq; affecti ſunt: inde autem id prouenit, quòd non mentiuntur: nec fallunt,

ἔχοντι δέ, πρὸς μὴ ἔχοντα· ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα.

Hęc pro teſtib. contra argumenta: alteram enim partem nunc ornat. Oportere magis credi teſtibus, quàm argumentis: teſtes enim metu pœnę, quam ſubirent, ſi falſi aliquid proferrent, in officio contineri: uerіſimilia & ſigna non poſſe in iudicium uocari, nec legib. tradi. Licenter igitur impuneq; mentiuntur. ὑπόδικος uocatur, qui legib. te-
» netur, qui in ius rapi poteſt. in Rhetorica ad Alexandrum. Καὶ ὁ νομοθέτης οὐκ ἀφῆκε τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ἀλλ' ὑποδίκους ἐποίησε· ὅπως μὴ πάντες ἐξαμαρτάνωνται. ſed iudicib. tradidit, ac legib. ſubiectos eſſe uoluit.

καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι.

Alterum argumentum confirmans auctoritatem ac fidem teſtium: argumentationum

uerò frangens, à conſuetudine hominum ductum: quod enim uſu receptum eſt, id utilitatē habere credi debet. poſtquàm igitur prudentes uiri iudicarunt teſtes audiendos eſſe, non tantam uim eſſe ſtatuerunt in argumentis, ut ex illis ſolis alicuius facti ueritas intelligeretur. Non uariaui hic lectionem: quamuis in multo maiore parte ſcriptorum codicum μαρτύρων legatur: & uetus quoq; tralatio eam uocem reddat; quia in antiquiſsimo omnium μαρτυριῶν inueni: id tamen notum eſſe uolui.

Εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι: αἱ μὲν περὶ αὑτοῦ: αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος: καὶ αἱ μὲν, περὶ τοῦ πράγματος: αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἤθους.

Vtilitatem teſtimoniorum oſtendit, & quemadmodum nemo ferè in iudicio ullo illis uti non poſsit: nam aut de ſe ipſo, aut de aduerſario: ſiue de facto, ſiue de uita & morib. teſtimonium proferendi facultatem habebit.

Ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐδέποτε ἔστιν ἀπορῆσαι μαρτυρίας χρησίμης.

Cum ſupra præcepta dedit illis, qui teſtes non haberent, manifeſtò indicauit contingere aliquando poſſe, ut alicui teſtes deſint: nunc uero affirmat tam male nunquam nobiſcū agi poſſe, ut deſtituamur μαρτυρίας χρησίμης: ac uacui omnino ſimus à teſtimonio, quod ad cauſam noſtram ſubleuādam aliquantum ualeat: nec tamen locus hic illi aduerſatur: aliud enim teſtis eſt: aliud teſtimonium. teſtimonia præter teſtium dicta, uocauit & auctoritates ſapientum, & præiudicia, & prouerbia: quę cum tot ſint, & tam multis modis cauſam noſtram adiuuent (aut enim perſonam noſtram conſtituunt, aut premunt aduerſarij, aut de re, aut de uita & morib. ſunt) uerè narrat fieri nunquàm poſſe, ut quiſpiam omnib. ſimul careat. teſtes non eſſe alicui intellexit, cum homines, qui præſentes fuerint quū res geſta eſt, aut ab illis qui aderant, acceperint, illi deſint. Μαρτυρίας uerò non ἀπορίας, ut in excuſis antea erat, ſcribi debere & antiqui codices, & res ipſa diligenter ſpectata, declarant.

Εἰ μὲν γὰρ κατὰ τοῦ πράγματος, ἢ αὑτῷ ὁμολογουμένης, ἢ τῷ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἤθους, ἢ αὑτοῦ εἰς ἐπιείκειαν, ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς φαυλότητα.

Niſi teſtimoniū (inquit) quod rem de qua in iudicio agitur tangat, habebimus: de indole naturaque nobis deeſſe non poterit: quod ſcilicet aut mores noſtros commendet, aut aduerſarij criminetur: nam, quod ad rem ipſam pertinet, duob. modis adiuuare poteſt: aut ſi rem factā docet ut ipſe oratione oſtendit; aut ſi contra atq; aduerſarius demōſtret.

Τὰ δ' ἄλλα περὶ μάρτυρος, ἢ φίλου, ἢ ἐχθροῦ, ἢ μεταξὺ, ἢ εὐδοκιμοῦντος, ἢ ἀδοξοῦντος, ἢ μεταξὺ: καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται διαφοραὶ ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων λεκτέον, ἐξ οἵωνπερ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν.

Reliqua (inquit) quæ in teſtis perſona conſiderari poſſunt, ac fidem ipſius uariant, ex iiſdem locis ſumenda ſunt, unde enthymemata duci oſtendimus: cum quidpiā eſſe aut non eſſe probare uolumus: ſi teſtis ſcilicet, aut amicus, aut inimicus, aut neuter: ſi ſpectatę fidei, aut improbatę, aut neutrius: uocat autem εὐδοκιμοῦντας, qui bonæ exiſtimationis ſunt: ἀδοξοῦντας uero infames, & de quib. cuncti male ſentiunt: medios inter hos, qui non ſunt inſignes aut turpitudine uitę aut dignitate. Si q pro nobis teſtimoniū dicit, improbus exiſtimatur, dicemus è medio illo hominū genere eſſe: ſi ꝑ aduerſario ſtat, q mediā naturā habeat, eū eſſe deterrimę notę: peſsimeq; de illo oēs exiſtimare affirmabimus.

Περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν, τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσίς ἐστιν, ὅσον αὔξειν ἢ καθαιρεῖν, ἢ πιστὰς ποιεῖν, ἢ ἀπίστους: ἂν μὲν αὐτῷ ὑπάρχωσι, πιστὰς καὶ κυρίας: ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, τοὐναντίον.

Quod ad pacta (inquit) & conuenta pertinet, nulla alia in re locum habet oratoris induſtria facultasq;, niſi ut augeat illa, aut conterat: fidem illis adiungat aut eripiat: ideſt dicendo probet pacta illa, quæ feruntur, facta fuiſſe, atq; ita inter eos olim conueniſſe, ſiue ficta nunc & cōmenticia eſſe: hoc enim eſt reddere pactiones πιστὰς, & ἀπίστους: argumentando autem hoc præclarè efficere orator poteſt. Reliqua uero ad eum deferantur neceſſe eſt: nec enim artificio ſuo illas gignere ualet. Tempora autem ſtatim oſtendit, quib. hoc aut illud fieri debeat: ſi enim (inquit) ipſi adſint, & cauſæ, quam ſuſcepit proſint, omnia facere ipſum oportet, ut certa rataq; habeantur. Si pro aduerſarijs ſunt,

omnē fidē illis auferre ac dicere falsò prolata ab aduerſarijs eſſe atque inania. Antiquiſſ. uero liber hoc à reliquis omnib. diſcrepat, quod multitudinis numero, τῶν λόγων habet.

Πρὸς μὲν οὖν τὸ πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν, οὐδὲν διαφέρει τῆς περὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας· ὁποῖοι γὰρ ἄν τινες ὦσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι, ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ συνθῆκαι πισταί εἰσιν.

Quomodo illę tractari debeant nunc docet: quod ad fidem inquiens pactionib. acquirendam aut eripiendam pertinet, huic rei præcepta illa omnia utilia ſunt, quæ teſtib. aut firmandis, aut infirmandis, ualent: nec diſcriminis aliquid eſt, hoc ne, an illud agatur; ex iiſdem.n. locis argumenta promuntur. quales.n. ait fama & exiſtimatione fuerint, qui tabulas obſignarunt, aut cuſtodierunt, quib. pacta continentur, talis opinio de tabulis erit: ſi obſignatores earum cuſtodeſque honeſti uiri, pacta quoq; facta credentur: ſi contra improbi, ficta illa falſaq; habebuntur: pendet.n. inde omnis ipſarum auctoritas & fides: ἐπιγεγραμμένους uero cum uocet, intelligit quos Quintilianus ſignatores appellat, ubi de tabulis diſputat: tabulas.n. uocat, quas Ariſtoteles συνθήκας. Cicero eaſdem pacta & conuenta. ſed etiam cum de teſtib. ageret eadem uoce uſus eſt: nā per tabulas quoq; teſtimonia tunc dicebantur. Quod ad cuſtodes pertinet, infamari tabulas ipſorum improbitate: innocentia autem commendari, teſtatur etiam Cicero pro Archia pöeta.
» Nam cum Appij tabulę negligentius aſſeruatę dicerētur: Gabinij quam diu incolumis
» fuit leuitas: poſt damnationē calamitas, oīum tabularū fidē reſignaſſet: et quę ſequūtur.

Ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὔσης, αὐξητέον· ἡ γὰρ συνθήκη, νόμος ἐστὶν ἴδιος, καὶ κατὰ μέρος.

Cum in diſceptationem non uenit confectæ ne ſint tabulæ, an non, ſed conſtant pacta illa & conuenta, officium unum reſtat oratoris, ut eas augeat aut conterat: augeat, ſi ſecū faciunt: deprimat, ſi pro aduerſario ſtant: quomodo uero illæ uerbis augeri poſſint primum oſtendit: atq; id multis argumentis: quorum primum eſt pactionem eſſe legē propriam, ut cum uim habeat legis apud perſonas illas, quæ ita inter ſe pepigerunt, non minus ac lex, rata haberi debeat.

Καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον· οἱ δὲ νόμοι τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας.

Pacta non reddunt legem firmam ratamq;, quia quod pepigerunt duo pluresue inter ſe non aſtringit reliquos: leges uero, pactiones, quæ legib. non repugnant, firmant: conuenerunt.n. omnes legib. ſeruandis: pactionesq; illæ communes ſingulos etiam ciues aſtringunt. quare, cum à legib. corroborentur, ualidę ratæq; haberi debent.

Καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος συνθήκη τίς ἐστιν, ὥστε ὅστις ἀπιστεῖ, καὶ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ.

Ab auctoritate legum, auctoritatem pactis acquirit hoc argumentum: uult.n. pacta genus eſſe legum, cum leges etiam ipſæ ſcriptæ, ex pacto & conuentu ſeruentur. quare inquit, quicūq; fide digna nō putat pacta: ipſaq;, euertit leges ſimul euertit ac delet: ſublato.n. genere ſpecies quoq; ipſius auferuntur: nemo autē diceret oēs leges abrogandas.

Ἔτι δὲ πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων καὶ τὰ ἑκούσια, κατὰ συνθήκας· ὥστε ἀκύρων γιγνομένων, ἀναιρεῖται ἡ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν ἀνθρώπων.

Quid συναλλάγματα ſint, & quomodo Latinè appellentur, docet Vlpianus iuriſcon
» ſultus de uerborum ſignificatione. Contractū autem ultro citroq; obligationem eſſe,
» quod Græci συνάλλαγμα uocant. ueluti emptionem, uēditionem, locationem, ſocietatē.
Cum doceat autem quod incommodum ſequeretur, ſi ratæ pactiones non haberentur, & omnis auctoritas earum conuelleretur, non parum ita quoq; auget ipſarum fidem. incommodum autē magnū eſt: tolleretur.n. (inquit) omne commercium hominū ſublatis illis: & nihil ferè amplius ipſi inter ſe contrahere poſſent: maior n. pars rerum, quas illi gerunt: ſponteq; non coacti adminiſtrant, pactis ac conuentis continetur.

Καὶ τἆλλα δέ, ὅσα ἁρμόττει, ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἐστιν.

Finem imponit explicationi eorum, quæ pro pactionib. afferuntur: non, quod ſola hęc ſint, ſed quia à quolibet reliqua perſpici facilè excogitarique poſſint: cū autem ἐπιπολ-

λοῖς antea in excuſis mendoſè legeretur, ſecutus teſtimonium antiquiſſ. libri & rē ipſam, maculam deleui: ut orationem uero diſtingueret ac uariaret, quæ hic ἐπιπολῆς dixit, infra ἀδιόριστα appellauit: nam idem exprimere eum uoluiſſe uerbis ipſius cognoſci poteſt: nullum autem negotium (inquit) eſt, alia quæ congruere huic quæſtioni poſſunt, inde cognoſcere. τὰ ἐπιπολῆς (niſi fallor) Cicero eminentia, & prōpta appellauit in. III.
» de Oratore. Diſcutienda ſunt ea, quæ obſcurant, & ea quæ ſunt eminentia, & prompta
» ſumenda. In proœmio uerò primi libri maniſeſtò hunc ſermonem expreſſit, cum inquit.
» Sed cum illa pateant; in promptuq; ſint omnib.

Ἂν δ' ἐναντία ᾖ, καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων, πρῶτον μὲν, ἅπερ ἄν τις πρὸς νόμον ἐναντίον μαχέσαιτο, ταῦθ' ἁρμόττει.

Quo modo pactio conuelli, fideq; ſpoliari poſſit, docet. ſi oppoſita nobis erit (inquit) ac partes aduerſariorum adiuuerit, primum quæcunq; ſupra oſtendimus contra legem nobis aduerſam dici poſſe, eadem accommodata erunt ad auctoritatem pactionis minuendam: quæ autem illa ſint, quomodoq; ratio hæc tractari poſſit, oſtendit.

Ἄτοπον γὰρ, εἰ τοῖς μὲν νόμοις, ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν, ἀλλ' ἐξαπατήσωσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἰόμεθα δεῖν πείθεσθαι, ταῖς δὲ συνθήκαις, ἀναγκαῖον.

Vis huius argumenti hęc eſt. Si cōſueuimus inutiles leges abrogare: nulloq; pacto cēſemus parere illis oportere, cur dubitemus iniqua pacta reſcindere: Eſſet. n. res prorſus abſurda, tātum ſibi permittere in legib. extinguendis: putare autem neceſſariò ſibi quęcunq; pacta fuerint, ſi fraus etiam adhibita ſit, ſeruanda: minore. n. periculo pacta reſcinduntur, quàm leges negliguntur. legum uerò latores ἐξαπατᾶν dicuntur, cum iniuſtas leges ſcribunt: pollicentur. n. ſe iuſtas laturos. cum igitur contra faciunt, decipiunt eos, qui tantam ipſis poteſtatem dederunt. infra quoq;, cum de ęquis iniquiſq; pactionib. diſputaret, eodem uerbo uſus eſt: pactiones. n. quoq; fallaces ſunt, in quib. fraus adhibita eſt. ſed etiam, ut hic leges ὀρθῶς ſcriptas dixit, ita illic quoq; ὀρθὰς, ueras pactiones appellauit: uidi tamen ſcriptum librum, omniū antiquisſimum, in quo ἐξαμαρτῶσιν legatur: quod potius lapſos illos fuiſſe q̄ malitia doloq; feciſſe, ſignificaret.

Εἶτα ὅτι τοῦ δικαίου βραβευτής ἐστιν ὁ δικαστής. οὔκουν τοῦτο σκεπτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον.

Explicando etiam officio iudicis pro cauſæ noſtræ utilitate, pacta eluduntur: diſputabimus. n. iuſti æquiq; ipſum tanquàm diſpenſatorem eſſe debere: nec, quid in pactis conuentisq; contineatur, ab eo ſpectari oportere, ſed ut, quod iuſtius eſt, id fiat.

Καὶ τὸ μὲν δίκαιον οὐκ ἔστι μεταστρέψαι, οὔτ' ἀπάτῃ, οὔτ' ἀνάγκῃ: πεφυκὸς γάρ ἐστι; συνθῆκαι δὲ γίγνονται καὶ ἐξαπατηθέντων καὶ ἀναγκασθέντων.

Aliud, quod idem probat, argumentum: cum enim iam oſtendiſſet iudicem eſſe rei iuſtæ adminiſtratorem quendam, docet ipſum ſapientius multo facturum, ſi ius ipſum ſequatur, pacta contemnat: neq; n. illic fraudis periculum eſt, nec facultas ulla datur ius diſtorquendi: ſiue dolo adhibito, ſiue neceſſitate impoſita: natura. n. tale eſt: pacta autē ſępe fiunt deceptis hominib. aut coactis.

Πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν, εἰ ἐναντία τινί ἐστιν ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων, ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς.

Animaduertere etiam debemus, an pactio ipſa aduerſetur alicui ſiue ſcriptarum, ſiue communium legum, aut rebus iuſtis honeſtisq;. Communes leges partes naturalis iuris uidetur appellare. Quæ autem repugnat reb. iuſtis & honeſtis, quomodo probari pactio, aut uim aliquam habere poteſt? quod. n. huiuſcemodi eſt, & iniquum ac turpe ſit, neceſſe eſt. Cum autē καὶ τοῖς δικαίοις καὶ καλοῖς, ut in excuſis, in ſcriptis quoq; plurib. libris inuenerim: & hanc quoq; lectionem uetus tralatio ſequatur, uidi tamē ſcriptum codicem, omnium antiquiſſ. in quo longè aliter legatur: ita. n. in illo ſcriptū offendi. τῶν γεγραμμένων νόμων ἢ τῶν κοινῶν: καὶ τῶν γεγραμμένων, ἢ τοῖς οἰκείοις, ἢ τοῖς ἀλλοτρίοις, ἔπειτα: & quæ ſequuntur. Senſus autem huius lectionis hic eſſet. Et ſcriptarum legum, aut proprijs illius ciuitatis ac loci: aut quæ alijs in terris ſeruentur.

ἔτι τ

Ἔτι πῶς ἄλλαις συνθήκαις ὑστέραις, ἢ προτέραις· ἢ γὰρ αἱ ὕστεραι κύριαι· ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι, ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαί· αἱ δ' ὕστεραι ἠπατήκασιν, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον.

Præterea attendendum, an pactio illa cõtraria ſit, repugnetq; alijs pactionib. quæ aut poſtea factæ ab ijſdem, aut prius ſint: quæ autẽ utilitas inde capi poſſit, ſtatim exponit: ſi.n.(inquit) poſteriores, ratæ: priores, irritæ erunt, & omnẽ auctoritatẽ amittẽt: ſi priores, ſanctę rectæq;: poſteriores, fraudẽ in ſe continebũt: cũ.n. aduerſentur ſibi ipſis, uitiũ in alterutris ſit neceſſe eſt: utrum aũt cauſæ noſtræ accõmodatũ erit (inquit) arripiemus.

Ἔτι δὲ τὸ συμφέρον ὁρᾶν, εἴ πῃ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα εὐθεώρητα ὁμοίως.

Qui contra tabulas pactaq; diſputat, utilitatem quoq; ſpectare debet: ſi fortè.n. aliqua in re aduerſentur iudicibus, id aperire ac planum facere debet: illi.n. ne incommodẽtur, æquo animo ipſas deleri patientur. In nõ nullis autẽ ſcriptis codicibus, & ijs melioribus, non multitudinis numero ἐναντιοῦνται, ut in excuſis antea, ſed unitatis ἐναντιοῦται, legi tur: quos libenter ſecutus ſum: ſupra.n. quoq; eodem numero pactionem appellauit. ut hęc autem quę explanauit, ita nõ nulla alia uidere inueſtigareq; animo oportere tradit: quæ tamen, quia cognitu facilia putat, non explicat.

Αἱ δὲ βάσανοι, μαρτυρίαι τινές εἰσιν.

Quęſtiones Cicero has: Quintilianus tormenta, ut nos quoq; uulgò facimus, appellauit. βασανίζειν quæſtionem habere de aliqua re ſignificat, quo uerbo Ariſtophanes in ranis ſuis uſus eſt, ubi multa quęſtionum genera commemorauit.
» Καὶ πῶς βασανίζω. πάν-
» τα τρόπον ἐν κλίμακι δήσας: & quæ ſequuntur. Teſtimonium autem quoddam eſſe quęſtionem dicit: quod ſcilicet ab inuito aliquo, & dolore coacto exprimatur: urgẽte.n. illo, cogitur teſtari atq; aperire quæ ſcit.

Ἔχειν δὲ δοκοῦσι τὸ πιστὸν, ὅτι ἀνάγκη τις πρόσεστιν.

Videntur (inquit) dignę, quib. credatur, quia neceſſitas quędam ipſis ineſt: qui.n. coguntur urgenturq; neceſſitate illa, exiſtimantur uerum reticere non poſſe: intelligitur autẽ neceſſitatem hanc nõ eſſe abſolutam, cum uoluiſſe: qui.n. auctoritatem quæſtionib. cõparant, hoc poſſe ipſas efficere aiunt: contra, qui infirmare cupiunt, negãt: ut Quintilia-
» nus quoq; oſtendit: inquit enim. Cum pars altera, quęſtionem, uera fatendi neceſſitatẽ
» uocet: altera, ſępe etiam cauſam falſa dicendi. genus quoddam neceſſitatis in illis ineſſe negari non poteſt: neq;.n. facilè repperitur qui dolori reſiſtat, & quæ tacere noluiſſet, urgente illo, non prodat. in antiquiſſ. libro, non πίστιν, ſed pro illo uerbo τὸ πιστὸν legi: quã lectionem ueram putans recepi: in VIIII. quoq; de morib. ad Nicomachum eodem pacto locutus eſt. ἀπορεῖται δ' εἰκότως ποτέροις χρεὼν πιστεῦσαι, ἀμφοῖν ἐχόντοιν τὸ πιστόν. cum ambę rationes hę in ſe habeant, cui fides habenda uideatur.

Οὐκοῦν χαλεπὸν οὐδὲ περὶ τούτων ἰδεῖν, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν· ἐξ ὧν, ἄν τι ὑπάρχωσιν οἰκεῖαι, αὔξειν ὅτι ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν εἰσὶν αὗται.

Nullũ igitur (inquit) negotiũ eſt uidere uim ipſarũ: & quę de ipſis dici poſſint, excogitare ac proferre: Illis.n. cognitis licebit, ſi cuipiã adſint, cauſęque ipſius opitulẽtur, quęſtiones augere: atq; auctoritatẽ illis oratione comparare: dicendo ipſas ex omni teſtimoniorum genere, ſolas ueras. In antiquiſſ. libro hoc uarietatis inueni, quod duob. minus uerbis illic ſuperior ſentẽtia exponitur. περὶ τούτων εἰπεῖν τὰ ἐνδεχόμενα: Alijs uero cunctis cum excuſis conuenit.

Ἐάν τε ὑπεναντίαι ὦσι, καὶ μετὰ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, διαλύοι ἄν τις τἀληθῆ. λέγων καθ' ὅλου τοῦ γένους τῶν βασάνων.

Docet quomodo aliquis, qui quęſtionib. premitur, cauſam ſuã tueatur: ac poſſit, quę uera cõtra ſe in illis prolata ſunt, diſcutere: Relictis.n. illis, in uniuerſum de quæſtionib. dicit diſputãdũ, & omnẽ ipſis fidẽ auctoritatẽq; eripiendã. ut Cicero pro P. Sylla fecit. Quę-
» ſtiones nobis ſeruorũ ac tormenta accuſator minitatur: in quib. quãquã nil periculi ſuſpi-
» camur: tñ illa tormẽta gubernat dolor: moderatur natura cuiuſq;, tũ animi, tũ corporis:
» regit quæſitor: flectit libido: corrumpit ſpes: infirmat metus: ut in tot rerũ anguſtijs nihil

ueritati loci relinquatur. Idem tamen in Partitionibus docet, quomodo hęc diſputatio cõtra quęſtiones negligi, frãgiq́ poſſit.

Οὐδὲν γὰρ ἧττον ἀναγκαζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν, ἢ τἀληθῆ, καὶ διακαρτεροῦντες μὴ λέγειν τἀληθῆ· καὶ ῥᾳδίως καταψευδόμενοι, ὡς παυσόμενοι θᾶττον.

Illos, quib. neceſſitas adhibetur ac tormentis urgentur, ut uerum prodant, dicit nõ minus falſa, q̃ uera dicere conſueſſe. Duob. autem modis oſtendit ipſos mentiri ſolitos: aut uim tormentorum tolerantes, & in occultanda ueritate perdurantes: aut falſa proferentes, quo citius corporis cruciatu liberentur. ἀναγκαζόμενοι, quamuis neceſſitas ipſis imponatur: cruciatuq́ cogi uideãtur uerum fateri: Quod autẽ inquit, ὡς παυσόμενοι θᾶττον. Lyſias in oratione ὑπὲρ τοῦ σηκοῦ, cum de quęſtionib. ſeruorum in dominos diſputaret: illisq́ fidẽ haberi oportere diceret, idem his uerbis protulit. ἢ κατειπόντες, ἀπηλλάχθαι τῶν παρόντων κακῶν.

Δεῖ δὲ ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα γεγενημένα παραδείγματα, ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες.

Vt magis argumenta hęc ualeant, notis exemplis dicit eſſe confirmanda: oportereq́ inſtructum etiam illis in iudicium uenire, ac poſſe oſtendere pręteritis temporib. hoc aut illud contigiſſe: quod quæſtionib. omnem auctoritatem eriperet: certos ſcilicet homines acerbiſſimos cruciatus ſuſtinuiſſe, & in abdenda ueritate alicuius facti perſeueraſſe: ut Zeno Eleates, qui perpeſſus eſt omnia, nec tamen conſcios delendæ tyrannidis indicauit: aut ementitos eſſe aliquid, ut præſentem dolorem à ſe depellerent, quod ipſis etiam maius malum, aut mortem deniq́ allaturum eſſet: quia ob animi mollitiem reſiſtere illi nullo modo poſſent. Nec non etiam contra, ſi cauſa poſtulet, ut hæc fides augeatur, exempla afferre, quib. declaretur, quod nulla alia ratione indagari potuerit, quæſtionib. habitis facilè erutum ac patefactum.

Plures uerò hinc uerſus ſuſtuli, qui cum ab Aldino exemplari abeſſent, in libro poſtea Venetijs excuſo accreuerant. Deleui autem, quia adulterinos putaui: aut. n. ex alio ſcriptore artis hæc pars ſumpta eſt, aut ſcholion olim fuit: quod importunè poſt in cõtextũ uerborum Ariſtotelis translatum ſit: uidi nanq́ ſcriptos quoq́ libros, in quib. legeretur: in uetere tamen tralatione ueſtigium eius nullum. Qui accuratè, quæ ſupra à philoſopho iam tradita erant, perpendet, ipſius hæc non eſſe, manifeſtò intelliget: cuncta. n. ille, quæ ad quęſtiones pertinentia dicere uoluerat, iam explicauerat: nec aliquid deſiderari uidebatur: ſententia uerò, quæ his uerbis exponitur, ſuperiorib. continetur: uox etiã iuncta illic eſt, quæ ſermonem Ariſtotelis non redolet: & omnis deniq́ hæc locutio, locutionis ipſius diſſimilis uidetur: Quib. omnib. de cauſis alijsq́, ſpero conſilium meum probatum iri, qui ea hinc ſuſtulerim.

Περὶ δὲ ὅρκων τετραχῶς ἔστι διελεῖν.

Quid iuſiurandum ſit non expreſſit hic philoſophus. auctor Rhetorices ad Alexãdrũ naturam illius his uerbis definijt. ὅρκος ἐστὶ μετὰ θείας παραλήψεως φάσις ἀναπόδεικτος. priorem partem, cum & ipſe iuſiurandũ definiret, ab eo uidetur accepiſſe Cicero: ſic. n. in III. libro de officijs. Eſt. n. iuſiurandum, affirmatio religioſa: cum ſcilicet ita ſe rem habere, teſtatus deos immortales, aliquis affirmat: addidit autem ille ἀναπόδεικτος, quia ratio eius, quod pronunciatur, non affertur: nec id uerum eſſe argumento ullo probatur.

ἢ γὰρ δίδωσι καὶ λαμβάνει ἢ οὐδέτερον· ἢ τὸ μέν· τὸ δ᾽ οὔ.

Quod ad iuſiurandum pertinet, non negligenter Quintilianus pertractat: nam & ipſe totam rem partitus eſt, ac diuiſionem quadripartitam facit: nec tamen illa omnino huic philoſophi reſpondet, ut qui diligenter cogitare uoluerit facilè animaduertet: Ariſtoteles nanque hanc rem copulauit, quod non facit Quintilianus: qui de altera tantum litigatorum parte ſeparatim agit: omninoq́ exquiſitiorem huius rei quam ille diuiſionem fecit: inquit autem: aut. n. aduerſario dat & capit ipſe iuſiurandum, aut neutrum facit, aut alterum horum gerit, altero ſuperſedet.

Καὶ τούτων ἢ δίδωσιν· οὐ λαμβάνει δέ, ἢ λαμβάνει μέν· οὐ δίδωσι δέ.

1. Hæc eſt declaratio eius, quod dixerat, ἢ τὸ μέν· τὸ δ᾽ οὔ: oſtendit. n. id duob. modis fieri

poſſe,

poſſe, qui ſuperiorib. duob. adiuncti, quadripartitam diuiſionem gignunt: aut enim ait, iuſiurandũ dat; non tamen capit: aut capit ipſe; nec tamen aduerſario dat.

Ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα· εἰ ὀμώμοσται οὗτος, ἢ ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἢ ὑπ᾽ ἐκείνου.

Aliud etiam (inquit) pręter ea quę tradita iam ſunt, accuratè uidendum. Si præteritis temporib. idem iuſiurandum conceptum eſt: quod & ipſum ſimplex non eſt, ſed bifariã diuiditur; ſiue ipſe iurauerit; ſiue aduerſarius. Particulam copulantẽ partes orationis, quę in excuſos libros irrepſerat, cum à ſcriptis meliorib. abeſſe uiderim, hinc ſuſtuli. *οὗτος* autem nominandi caſu, ut referat uerbum *ὅρκος*, quemadmodum in ſcriptis omnib. inueni, omninò puto legendum: quamuis in margine quorundã excuſorũ, *αὗτος* repoſitũ ſit.

Οὐ δίδωσι μὲν οὖν· ὅτι ῥᾳδίως ἐπιορκοῦσι.

Nunc quattuor illa prima membra pertractat: docetq́ quomodo conſilium ſuum probare poſsit, qui aduerſarij iureiurando, ac fidei totam cauſam non committit. non do iuſiurandum (aliter autem dare iuſiurandum accipio, ac Terentius fecit in Adelphis, cum inquit. Noui ego ueſtra hęc: nollem factum, iuſiurandum dabitur te eſſe indignũ iniuria hac: illic enim iuſiurandum dabitur, iurabo manifeſtò ſignificat) ingenium. n. ac mores hominum cognitos habeo; quib. ſępe ludus eſt peierare cur igitur tam temerarius ſim, ut hoc faciã? Quod hic ualet *δοῦναι ὅρκον*, Quintilianus deferre iuſiurãdũ uocat.

Καὶ διότι ὁ μὲν, ὀμόσας οὐκ ἀποδίδωσι· τοὺς δὲ, μὴ ὀμόσαντος αὐτοῦ καταδικάσειν.

Præterea nunc hoc ſine cauſa non facio: lucrum enim atque ingens utilitas, quæ propoſita eſt; ad ſcelus ipſum hortari poteſt: ſpreta enim religione hic alienam pecuniam ſuam faciet: cauſę autem meę ita confido, ut arbitrer iudices omnino, niſi periurio ſuã adiuuerit, ipſum condẽnaturos. Hanc huius loci ſentẽtiã eſſe puto, quæ facilè à quo uis inde elici potuit, poſtq́ mendũ, quod eã puertebat, ſublatũ eſt: *ὀμόσαντος*. n. generãdi caſu, ſingulari numero, nõ multidinis accuſandi, ut prius legebatur, corrigi debet: *μὴ ὀμόσαντος* autẽ, niſi facultas ipſi facta fuerit, ut iuret: ſignificat. n. perſonã aduerſarij: caſum uero hũc poſtulari à uerbo, quod ſequitur, apertum eſt: ut autem in excuſis & ſcriptis omnib. inueni, probari nullo modo poteſt. Pręterea in manu ſcriptis, *χρήματα* nõ legitur: quod in excuſis antea erat: intelligiq́ auctor uoluit, quod deſideratur.

Καὶ ὡς οὗτος ὁ κίνδυνος κρείττων, ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς· τοῖς μὲν γὰρ, πιστεύει· τῷ δ᾽, οὔ.

Poſtquàm iuratorum hominum periculum ſubeundum eſt: poſtquàm totam cauſam occultę hominum fidei committere ipſum oportet, ſe malle iudicum religioni, quàm aduerſarij ſtare: horum enim fidem perſpectã habet: huius uerò non probat. iudices autem iuratos ſententiam ferre ſolitos, notum eſt. Cum autem periculum hoc ęquius eſſe altero: ſecuriorèq́ animo ſubeundum dixiſſet: nec expreſsiſſet dilucidè, quod intelligeret, addens, *ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς*, aperuit quid ſignificaret: intelligo enim (inquit) quod fidei religioniq́ iudicum cauſam committendo, ſubitur.

Οὐ λαμβάνει δ᾽, ὅτι ἀντὶ χρημάτων ὅρκος.

Qui non capit, ita factum ſuũ tuebitur: non poſſum adduci, ut iurẽ pro pecunia acquirenda: putoq́ flagitium eſſe capere iuſiurandũ, ut aut retineantur nũmi, aut cõparentur.

Καὶ ὅτι εἰ ἦν φαῦλος κατωμόσατο ἄν· κρεῖττον γὰρ ἕνεκά του φαῦλον εἶναι ἢ μηδενός· ὀμόσας μὲν γὰρ, ἕξει· μὴ ὀμόσας δ᾽, οὔ.

Dicet etiam habere hoc poſſe iudices argumentũ ſuæ probitatis: ſi enim impurus fuiſſet, nullo metu iuraſſet: præſtat enim ob aliquam utilitatem improbum eſſe, quàm ob nullam: nam ſi iurauero dubium nullum eſt, quin pecuniam habiturus ſim: contra autem, niſi iurauero. Hoc autem pacto factum ipſius uidebitur à uirtute animi proficiſci, non à periurij metu. Improbus uerò ſine emolumento ullo fuiſſet, ſi ut aduerſarij aiebant, non ſibi debitam pecuniam petens, iniuratus ipſam non obtinuiſſet: qui. n. quod ſuum non eſt ſciens petit, uir probus eſſe non poteſt. in antiquiſs. libro uarietatis hoc eſt, quod *ὀμόσας μὲν οὖν*, non *γὰρ*, ut reliqui, habet, quod confirmantis eſt.

οὕτω δὲ δι' ἀρετὴν ἂν εἴη, ἀλλ' οὐ δι' ἐπιορκίαν, τὸ μή.

Ita locum reſtitui, ſecutus fidem antiquiſs. exemplaris: quam lectionē etiam uetus traſlatio ſequitur: ſed illius etiam ueſtigia in reliquis ſcriptis. antea in excuſis ὥστε δι' ἀρετὴν legebatur. Qui ita aget, inquit, & ſi res hoc modo tractata fuerit, à bonitate proficiſcetur, non à ſtudio fallendi: timoreq́ peierandi, nolle iurare.

καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὕτη, ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ἀλλ' ὁμοία καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῆ πατάξαι ἢ πληγῆναι προκαλίζοιτο.

Illud Xenophanis ualdè accommodatum eſt, mirificeq́ huic loco congruit: aiebat enim Xenophanes, uetus ille phyſicus, non eſſe æquam prouocationem impij aduerſum pium, ſed par conſimilisque, ac ſi robuſtus aliquis infirmo corpore hominem prouocaret, ut uel uerberaret, uel uapularet: ualens enim imbecilli hominis plagas contemnit: uiriumque ſuarum gnatus, uidet à ſe illum uerberibus cœſum iri: ideoq́ ſecuro animo prouocat: imbecillus uerò ſibi diffidens, hanc pugnam recuſabit: ita qui piè deos colit, ad hanc concertationem timidus eſt: contra qui improbè de ipſis ſentit, audax: cur enim uereatur illos, quos aut non eſſe, aut humana non curare iudicat? πρόκλησις autem legi debet, ut in meliorib. ſcriptis legitur: excuſi enim libri πρόσκλησις mendosè habebant: eſt autem πρόκλησις prouocatio, & quaſi inuitatio quædā pollicitatioq́. In IIII. lib. de rep. ipſe. ἐπὶ δ' οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐγκαλοῦντες, τὸν δῆμον φασὶ δεῖν κρίνειν: ὁ δὲ ἀσμένως δέχεται τὴν πρόκλησιν. multitudo (inquit) tam benignam inuitationem non repudiat, ſed libenter, quod prębetur, arripit. Lyſias quoq́ in oratiuncula de uulnere conſultò impoſito. οὐ γὰρ δήπου τήνγε τούτων πρόκλησιν πιστοτέραν ὑμᾶς νομίζειν δεῖ τῆς ἡμετέρας: neque enim ullo pacto puto uos maiore fide dignam exiſtimaturos pollicitationem aduerſariorum quàm noſtram.

Εἰ δὲ λαμβάνει, ὅτι πιστεύει αὑτῷ: ἐκείνῳ δ', οὔ.

Quod ſi non reſpuit, hac oratione uti debet: ſe confidere ſibi ipſi, uitamque ac mores ſuos cognitos habere: quia autem illius ignoret, aut diſſimiles ſuorum eſſe putet, ideo illi optionem huius rei non dare.

καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα, φατέον οὕτως, ἴσον εἶναι, ἐὰν μὲν ὁ ἀσεβὴς διδῷ: ὁ εὐσεβὴς δ' ὀμνύῃ.

Ita (ut arbitror) Xenophanis uox conuertetur. Si aduerſarius, qui in hoc certamine imbecillus eſt, me prouocat, quomodo ipſe, qui in eo ualens ſum, detrectare pugnam poſſum: impius uerò ita imbecillus in hoc negotio eſt: contemnit.n. iuſiurandum: eiq́ parū tribuit: qui tamen cum ſponte id certamen ſubeat, in quo facilè ſuperetur: pius, qui cum deos colat, ac iuſiurandum magnam uim habere putet, ualens in eo eſt, non debet recuſare, quin eo totum negotium tranſigatur

Δεινόν τε τὸ μὴ θέλειν αὐτόν, ὑπὲρ ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὀμόσαντας δικάζειν.

Præterea indignum eſt pro re ſua nolle ſubire onus, quod alijs pro aliena imponi uult. Quomodo enim quiſpiam honeſtè poteſt iuſiurandum recuſare de reb. illis, de quibus poſtulat, ut iurati iudices ſententiam ferant? non ferendus eſſet, ſiquis hanc condicionē repudiaret. Aliud autē hoc argumentū eſt, quo qui non abnuit iurare, factū ſuū probat.

εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι εὐσεβὲς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν.

Si uero defert, ſic factum ſuum ornare debet. ſanctum ac pium eſſe, uelle Dijs immortalib. rem mandare: atq́ confidere ſiquid fraudis initū fuerit, illos grauiter ultū ituros.

καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι: αὐτῷ γὰρ δίδωσι κρίνειν.

" Hunc pœnè locum expreſsit Quintilianus, cum inquit. At is qui defert alioquin age-
" re modeſtè uidetur, cum litis aduerſarium iudicem faciat: & cuius cognitio eſt, onere liberet. Senſus uerò Ariſtotelis hic eſt. Non opus eſſe aduerſario ut ad iudices accedat: precibusq́ etiam adhibitis cum illis diligenter agat, ut uelint cauſam iudicare: liberare enim ſe eum omni illa cura ac moleſtia, cum ipſi exiſtimationem totius rei permittit.

Docet

Docet igitur ſe liberaliter cum eo agere, in cuius arbitrio totam rem ponat, quem coꝛgnitorem litis faciat. In antiquiſs. libro, non κρίνειν, ut in excuſis, ſed κρίσιν legitur: quam lectionem uetus quoqꝫ tralatio ſequitur. Aliæ quoqꝫ, nullius ponderis, uarietates in paucis his uerbis apud eum repperiuntur: nam & δικαστῶν habet, non κριτῶν: & τούτῳ, non αὐτῷ, ut reliqui omnes: nihil tamen immutaui.

Καὶ ὅτι ἄτοπον τὸ μὴ θέλειν ὀμνύναι, περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ ὀμνύναι.

Quo argumento ſupra docuit, qui iuſiurandum non reſpueret, poſſe factum ſuum probare; eodem nunc, oſtendit, qui illud offert, urgere poſſe abnuentem aduerſariū: rem ſcilicet indignam abſurdamqꝫ eſſe dicendo, nolle cuius res agitur, in ea re iurare, in qua, quorum nihil intereſt, poſtulet iurare.

Ἐπεὶ δὲ καθ᾽ ἕκαστον δῆλον πῶς λεκτέον, καὶ συνδυαζόμενον, πῶς λεκτέον, δῆλον. οἷον εἰ αὐτὸς μὲν θέλει λαμβάνειν, διδόναι δὲ μὴ, καὶ εἰ δίδωσι μὲν, λαμβάνειν δὲ μὴ θέλει· καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ διδόναι ἐθέλει, εἴτε μηδέτερον.

Explicatis omnib. ſimplicib. modis, aperit quæ uia tenenda ſit, cum res geminatur: quattuor autem modos eſſe coniūgendi ſupra quoqꝫ docuerat, quos nunc perſequitur: nec tamen rationes ipſas, quas explicuerat, repetit: nimis enim longum fuiſſet: nec nō uam aliquam utilitatem in ſe res haberet. inquit igitur. Quia planum iam factum eſt ſingillatim quid dicendum ſit, patet etiam, ſi copulare duos modos oporteat, quid afferendum ſit: ante quam tamen quid faciendum ſit doceat, quo pacto modi illi copulentur, explanat: ceu enim (ait) ſi ipſe ſanè non abnuit iuſiurandum ſumere: deferre autem recuſat, aut contra deferre paratus eſt, ut ſumat uerò induci non poteſt aut utrunqꝫ ſimul facere non abnuit: ſumere ſcilicet ac deferre, ſiue neutrum facere ullo modo uult.

Ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκεῖσθαι. ὥστε καὶ τοὺς λόγους ἀνάγκη συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων.

Vt res ipſę copulantur, ita argumenta quoqꝫ copulanda eſſe tradit: copulæ enim fiunt ex modis traditis. quare rationes eorum etiam ex iiſdem rationib. conſtituentur, & quæ ſeparatim dicerentur, ſi ſeorſum facta illa comprobarentur, aut oppugnarentur, coniunctim dicenda oſtendit, cum facta quoqꝫ coniungantur.

Ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑφ᾽ αὐτοῦ καὶ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκία.

Priore parte abſoluta, poſteriorem aggreditur: ſupra enim docuerat oportere etiā cogitare ſi iuratū antea foret: quod & ipſum duob. modis conſiderari poſſet: aut. n. ab ipſo, aut ab aduerſario: iuſiurandum autem iuratum intelligit aduerſum repugnanſqꝫ pręſenti. Primo eum inſtruit, qui ſibi ipſi contrarius eſſe arguitur: docetqꝫ quomodo ſe à periurij crimine tueri debeat. excuſatio autem eſt declarare ſe quod olim fecit, aut coactum metu, aut deceptum dolo feciſſe; qui autem aliquid committunt, quod iniuſtum prauumqꝫ ſit, ſi id faciunt ſponte ſcienteſqꝫ, iniuſtè praueqꝫ feciſſe exiſtimandi ſunt. Cum uero antea hic in excuſis legeretur, Δῆλον δὲ ἂν ᾖ ἐπιτετιμένος ὑπ᾽ αὐτοῦ, ſecutus fidem antiquiſs. codicis. ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος, emendaui: uetus quoqꝫ tralatio hanc ſcripturam confirmat: ita enim reddit rudis ille interpres: ſi autem ſit factum: nam pertinere hanc partem ad illud, quod ſupra dixerat, poſſe aliter quoqꝫ pręter ea, quæ iam indicata fuerāt, hanc rem tractari, apertum eſt. cum autem diuiſione illa quadripartita demonſtrata id admonuiſſet, nunc quoqꝫ ipſa expleta, hoc, quod reſtabat, aggreditur.

Ἑκούσιον γὰρ τὸ ἀδικεῖν ἐστι· τὸ δὲ ἐπιορκεῖν, ἀδικεῖν ἐστι· τὰ δὲ βίᾳ, καὶ ἀπάτῃ, ἀκούσια.

Argumentum texit, quomodo periurij crimine ſe ille liberare queat, inquiens. iniuria ſponte ab aliquo fit: peierare eſt iniuriā facere: unde intelligitur ac ratione concluditur, periuriū eſſe, quod ſponte ab aliquo concipitur: contraqꝫ cum uis adhibita eſt: aut aliquis inductus deceptuſqꝫ, non dici debere iniuſtè feciſſe: nec eſſe illud periurium.

Ἐνταῦθα οὖν συνακτέον καὶ τὸ ἐπιορκεῖν, ὅτι ἐστὶ τὸ τῇ διανοίᾳ, ἀλλ᾽ οὐ τῷ στόματι.

Huc igitur nos referre (inquit) periurium oportet: ideſt dicere, quod olim fecimus, non ſponte nos, aut malitioſe feciſſe, ſed aut neceſſitatem nobis impoſitā eſſe, aut frau

dem adhibitam oſtendere: quare lingua non mente iurauimus. Illi autem peierant, qui fallendi conſilio, quę uera non eſſe ſciunt, religioſè affirmant. Idem etiam Cicero in
„ III. libro de officijs docet. Non enim falſum iurare, peierare eſt, ſed quod ex animi tui
„ ſententia iuraris, ſicut uerbis concipitur more noſtro, id non facere, periurium eſt.

καὶ δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμένος, ὅτι πάντα ἀναιρεῖ ὁ μὴ ἐμμένων οἷς ὤμοσε· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις χρῶνται ὀμόσαντες.

Quomodo aduerſarium in crimen uocare atque exagitare debeamus, docet. Si iuſiurandum, quod ab ipſo nunc concipitur, ueteri iureiurando repugnat: intelligi. n. hic debet ὅρκος ἐναντίος. Dicendum igitur eſt, omnem uitam ac rationes hominum peruertere ac permiſcere, eum, qui his quę iurauerit, non ſtat: nullam enim aliam ob cauſam inſtitutum eſt, ut leges non, niſi ab iuratis iudicib. tractentur, niſi quia, quę aliquis iurauerit, ea illum rata habere oportere conſuerunt. Cum autē oſtēderim intelligi hic extra debere. ὅρκος ἐναντίος, in antiquiſs. tamen libro ita ſcriptum offendi: ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὑπεναντίος καὶ ὀμωμοσμένος. lectionem autem non uariaui, quia ſuſpicatus ſum illam declarationem quondam fuiſſe: ad cōfirmandam autem opinionē meā id indicaſſe, ualeat.

καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦμεν ἐμμένειν οἷς ἂν ὀμόσαντες δικάζητε· αὐτοὶ δ᾽ οὐκ ἐμμενοῦμεν· καὶ ὅσα ἄλλα ἂν αὔξων τις εἴπειε.

Vt acrius inſimularet aduerſarium ſe (conſuetudine quadam loquendi) quaſi culpæ ſocium facit: à qua tamen longe animo abhorrere uideri uult, dicens, adeo impudentes ſumus, ut poſtulemus uos manere illis, quæ iureiurando concepto, iudicaueritis, ipſi autē non manebimus: nec rata illa habebimus? In antiquiſs. tamen libro ex perſona eorum tantum, quos increpat & ἀξιοῦσιν & ἐμμένουσιν, ſcriptum eſt: ſed in hoc etiam diſcrepat idem a reliquis, quod δικάζετε, indicandi modo habet: ſignificat autem uerbis, quę adiungit, ſe non omnia, quæ excogitari poſſent, collegiſſe: quædam enim adhuc reſtare, quę idem efficerent, ac totam rem amplificarent,

περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

Oſtendit ſe quæ dicenda erant de probationib. expertib artificij, abſoluiſſe: quamuis enim (quod indicat dicendo τοιαῦτα) huiuſcemodi alia inueniri queant, & ad cōfirmādas, & ad euertēdas illas apta: tamen hęc ſatis putauit: uerba uero hęc extrema huius libri, quib. id exponitur, abſunt ab antiquiſs. codice: ac fortaſſe etiam non ſine cauſa: initio enim conſequentis libri repetit generatim, quęcunque primo hoc tradita ſunt: dicitque ſe oſtendiſſe, quę opiniones propoſitionesque ualeant ad fidem faciendam in ſingulis trib. generibus: niſi fortaſſe aliquis illa tātum pertinere ad probationes artis participes putat.

PETRI VICTORII
DECLARATIONES,
IN ARISTOTELIS
RHETORICES
LIBRVM SECVNDVM.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν· καὶ ψέγειν, καὶ ἐπαινεῖν· καὶ κατηγορεῖν, καὶ ἀπολογεῖσθαι· καὶ ποῖαι δόξαι, καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς τὰς τούτων πίστεις, ταῦτ' ἐστί·

BREVI Repetit quid primo libro confectum ſit:ac narrat ſe huc uſq; indicaſſe proprios locos ſingulorum generum, quo reſpicere oporreat qui in illis probare quippiam uolunt:in generib. uero enumerandis eundem ordinem ſeruat, quem in ipſis explicandis tenuerat: ſignificat autem illa à partib. & munerib. ipſorum. Hæc igitur ſunt (inquit) quorum ope poſſumus aliquid ſuadere aut diſſuadere, quod eſt deliberatiui: uituperare & laudare, quod demonſtratiui: accuſare & defendere, quod iudicialis: nec non quæ opiniones propoſitiones q; his reb. aptæ ſunt: demonſtrauit. n. ſeorſum unde duci argumenta poſſent ad impellendum aliquem aut reuocandum: & qui loci continerent proprias huius generis propoſitiones. quod in reliquis etiam duob. generib. factū eſt: δόξας autē uocat opiniones, & quaſi ſyluam: ex quib. poſtea conflantur propoſitiones: eædē. n. poſtea, cum ut partes enthymematis conſiderantur, προτάσεις uocātur. Eodem pacto infra hoc ipſo in libro locutus eſt, atque ambo hæc nomina, ut hic, coniunxit. Sed in primo quoque topicorum: unde quid ſignificare hic uoluerit, aperte elicitur. "Δῆλον δὲ ὅτι καὶ ὅσαι δόξαι κατὰ τέχνας εἰσί, διαλεκτικαὶ προτάσεις εἰσίν." quod cunctę opiniones, quæ de reb. ab ipſis tractatis in ſingulis artib. ſunt, propoſitiones ſunt dialecticæ: illis nanque uti poteſt dialecticus ad aliquid ratione concludendum.

περὶ γὰρ τούτων, καὶ ἐκ τούτων τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, ὡς περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων·

Cum oſtendiſſet ſe primo libro locos explicaſſe, unde promi argumēta deberent, ſingulis generib. tractandis accommodata: nec nō quę opiniones propoſitiones que utiles forent ad probationes de illis ipſis reb. conficiendas, rationem eius rei reddit, ne cui mirum uideretur, ex reb. ipſis, quæ probarentur, ſumi propoſitiones ad illas confirmandas: exiſtimarētq; aliunde illa conſtitui oportere: & affirmat enthymemata de illis ipſis rebus dici, ex quib. ſumuntur ad ea cōſtituenda propoſitiones, ut ex eadem materia conflentur argumenta, quę probatur ac rationib. his oratorijs confirmatur, in ſingulis ſeparatim generib. dicendi.

ἐπεὶ δὲ ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική·

Quia dicendi ars finem habet audientium exiſtimationem: cunctaq; quæ orator facit, illuc referre debet: officium ipſius oratoris eſt, non in oratione tantum componenda occupatum eſſe, uerum in ſe ipſo quoq; quodam modo conformando: nec non in exiſtimatore etiam, & qui ſententia ſua ſtudium ipſius aut probaturus eſt, aut condemnaturus, fingendo. Omnis enim oratoris, labor induſtriaq; illuc tendere debet, ut iudicia eorum apud quos agit, conſequatur. ac nihil ipſum prætermittere oportet, ad id adipiſcendum accommodatum: ut hoc autem ab ipſis impetretur, non ſolum orationi fides acquirenda, argumentisq; tota res firmanda ac comprobanda: ſed opera etiam danda eſt, ut talis, qualem eſſe oportet, ijs qui audiunt, uideatur: nec tantum in ſe ipſo, ſed etiā in illis apud quos agit, ut ipſi commodum eſt, fingendis ſtudium ponere debet. Nec tamen, quod finem hic eſſe uult rationis dicendi, exiſtimationem: cum alibi propoſitum ſibi habere illam dixerit perſuaſionem, à ſe ipſo diſſentit: perſuaſio. n. ab exiſtimatione

proficiſcitur: is.n.perſuadetur; qui de re illa ita exiſtimat, ut orator uult. Perſonam uerò eorum, qui audiunt, quæ ſuæ partes erant ex oratione habita aliquid ſtatuentium, exiſtimatio referre uidetur; cum perſuaſio oratorium opus, qui oratione effecerint, quod uolebant, in animis auditorum, ſignificet.

Καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν.

Ne quis miraretur quod dixerat rationem dicendi pendere totam ab exiſtimatione eorum qui audirent: quam ipſe κρίσιν appellat, enumeratione duorum generum, probat ita ſe rem habere. tertium quoq; addere potuiſſet: quod enim in duob. illis uerum eſt, in tertio quoq; uerum eſſe repperietur: In tractandis uerò generib. dicendi ſæpe deliberandi tantum ac iudicandi nominauit, quæ potiora, utilioraq; ſunt: demonſtrandi autē reliquit. Quod autem hunc finem habeat, planum eſt. Nam & de conſilijs deliberationibusq; ſtatuunt atq; exiſtimant, & iudicia etiam quæ in foro fiunt, exiſtimationes quædā ſunt. Quis.n. neſcit ſenatores ſententias eorū qui dixerunt, accuratè perpendere, & aut recipere, aut improbare: iudices quoq; cū accuſatorē reumque audiuerūt, utra eorū cauſa melior ſit ſecū, ante quàm aliquid pronuncient, ſtatuunt. Vt hic autem laborare hāc artē, ut gignat exiſtimationē in animis eorū qui audiunt dicēs, id explicatione partiū ipſius cōfirmauit, ita idē multo infra hoc ipſo in libro repetens, noua ratione comprobauit.

ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστός, ἀλλὰ καὶ αὑτὸν ποιόν τινα, καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν.

Hæc ἀνταπόδοσις eſt redditioque illius ἐπεὶ, quod paulo ſupra poſuit, cum res ita ſe habeat, neceſſe (inquit) eſt non ſolum attendere orationem; oculoſque ad eam intentos habere, ut uim probandi argumentis quod uult, habeat ac fidem ita facere poſſit, uerū etiam ſe ipſum qualem, & eum qui audit exiſtimaturusque de ea eſt, conformare: quod uerò neceſſarium hoc eſſe ait, his morib. intelligendum eſt: & ut nunc homines ſunt: ſi .n. integrè ſancteque iudicaretur, id non tantum non neceſſarium fuiſſet, ſed uſurpatū etiam fructum oratori nullum tuliſſet, & relinqui omninò, abijcique potuiſſet.

Πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν· μάλιστα μὲν ἐν ταῖς συμβουλαῖς· εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τό, τε ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν ἔχειν πως αὐτόν· πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν καὶ αὐτοὶ διακείμενοί πως τυγχάνωσι.

Magni enim (inquit) refert ad faciendam fidem, oratorem haberi uirum bonum, ac prudentem: credique ipſum diligere commoda eorum apud quos agit: in hoc etiam magna uis eſt, ſi ipſi illi qui diiudicant, bene erga ipſum animati ſunt: nec non erga aduerſarium male: atque ijs demum omnib. animi affectionib. præditi, quas aut ipſius tempus illud, aut eius pro quo dicit, requirit. In antiquiſſ. libro puſilla hæc ſcripturæ uarietas eſt, quod πῶς διακεῖσθαι, non ἔχειν πῶς habet.

Τὸ μὲν οὖν ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστι. τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατήν, εἰς τὰς δίκας.

Et cū hæc (ait) in omni dicendi genere plurimū ualeant, non dici poteſt, quantum adiuuent in ſententijs dicendis: ut autem hanc rem accuratius explicemus: benè de te qui audiunt exiſtimare, maiorem in conſilijs dandis utilitatem habet: eoſdem autem illos benè animo erga te affectos eſſe, in litibus cauſiſque forenſib. iudicandis, multum prodeſt.

Οὐ γὰρ ταὐτὰ φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν· οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πράως ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα, ἢ κατὰ μέγεθος ἕτερα.

Id uerum eſſe probans, inquit: neque.n. eodem modo ſentit de ijſdem reb. qui diligit et odit: neque qui irato animo, aut placato eſt: ſed aut omninò penituſque diuerſæ illæ ambob. uidentur: aut magnitudine ſaltem inter ſe diſcrepare: tanta.n. uis eſt horum animi motuum, atque ita nos afficiunt, ut uarient mirum in modum iudicia noſtra.

τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ ποιεῖται τὴν κρίσιν, ἢ οὐκ ἀδικεῖν ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν· τῷ δὲ μισοῦντι, τοὐναντίον.

Confirmat exemplis quod dixerat, inquiens: qui enim quempiam diligit, ſi de eius ali-

quo

quo improbo facto iudicium facturus, atq; exiſtimaturus eſt, aut non iniuſtè ille feciſſe, aut exiguam culpam admiſiſſe uidetur. Contra ſi eum odio proſequatur, aut iuſtè res ab eo factæ, iniuſtę uidentur, aut magis iniuſtę q̃ uerè ſint, exiſtimantur: Cum igitur dicat, ei qui amat, inſimulatum alicuius criminis amicum, uideri nihil iniquè feciſſe, exemplũ affert eius, quod tradiderat, cõmoti animi iudicia ita immutari, ut res omninò diuerſæ uideãtur: cum uerò eundem parum peccaſſe, alterius, cum ſeruata qualitate eàrum, augentur illæ, aut minuuntur.

Καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλπιδι ὄντι: ἐὰν ᾖ τὸ ἐσόμενον ἡδὺ, καὶ ἔσεσθαι, καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι, φαίνεται: τῷ δ᾽ ἀπαθεῖ καὶ δυσχεραίνοντι, τοὐναντίον.

Probat alijs exemplis motus animorum, uehementer uariare iudicia hominum, & qui diuerſa etiam natura indoleq; ſunt, longè aliter de iiſdem reb. ſentire: ſi fortè.n. (inquit) aliqua cupiditate tenentur, naturaque benè ſperant de reb. futuris, & fore id quod expectatur, cum iucundum eſt, & commodo bonoq; ipſis fore putant: ſi contra deſiderio illius non tenentur: hæſitantq; animo ſemper in reb. aggrediendis, uix aliquid fieri poſſe putant: ſecutus autem fidem antiquiſſ. libri, emendaui ἀπαθεῖ, cum antea in excuſis, & reliquis etiam ſcriptis, foret, ἀπειθεῖ: hoc.n. mihi magis uiſum eſt conuenire & ſententiæ auctoris, & locutioni. infra quoq; hoc ipſo in libro ἀπαθεῖς uocat, qui commoti nõ ſunt ac nihil metuunt, ut ἀπάθειαν etiam huiuſcemodi ſtatum animi appellauit: ordo quoq; ita magis cuſtoditur: reſpondet.n. hoc uerbo ἐπιθυμοῦντι: cum uerò ſupra affirmaſſet longè aliter ſentire de factis alicuius, & qui diligunt, & qui odio habent: nec non qui irati ſunt aut ſedato animo: iamq; priores duas contrarias inter ſe res, exemplis confirmaſſet, uidetur nunc poſteriores uelle eodem pacto explanare, q̃uis non de cupiditate tantum ulciſcendi inimicum agat, uerum omnem cupiditatem complectatur: quemadmodum etiam non de illo tantum, qui uacuus ab ira ſit, ſed omni turbido motu liber: addat aũt eodẽ pacto ſe rẽ habere in eo, qui bona ſpe præditus ſit, contrarioq; ipſius ſtatu qui ægre omne effici poſſe: multum q; difficultatis in reb. poſitum eſſe putat: Hoc.n. quoq; ualere δυσχεραίνειν adnotauit Budęus, & teſtimonijs huius ſcriptoris confirmauit.

τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας τρία ἐστὶ τὰ αἴτια: τοσαῦτα γάρ ἐστι, δι᾽ ἃ πιστεύομεν, ἔξω τῶν ἀποδείξεων.

Cum docuiſſet qui facti quodammodo erunt oratores, fide nunquàm cariturus apud eos qui audiunt, ſed magnum pondus ſemper in animis eorum uerba prolata ab ipſis habitura (hos.n. intellexit, cum πιστοὺς ipſos uocauit: πιστοὺς.n. nunc homines appellat, non multo antea orationẽ πίστιν uocauerat) quid in illis requiratur, ut fide digni ſint, nunc oſtendit, ac potiſſimum tria illa eſſe affirmat, quod nulla alia res præter ipſa ad auctoritatem, fidemque dicenti acquirendam quicquam ualeat, exceptis argumentis.

ἔστι δὲ ταῦτα, φρόνησις, καὶ ἀρετὴ, καὶ εὔνοια.

Sunt autem illa, prudentia, uirtus, & beneuolentia: Virtutem uerò, probitatem appellat, quod ex contrario manifeſtum eſt: μοχθηρίαν.n. ideſt prauitatem, contrarium animi habitum uocat.

Διαψεύδονται γὰρ περὶ ὧν λέγουσιν, ἢ συμβουλεύουσιν, ἢ διὰ πάντα ταῦτα ἢ διὰ τούτων τι.

A contrario tria ſola eſſe confirmat, quæ uerbis oratoris auctoritatem, aut fidem addunt: falluntur.n. (inquit) à uero que deijciuntur in rebus, quas narrant, aut quas in cõſilijs dandis afferunt, ſiue contrarijs omnib. rebus, ſiue illarum aliqua inducti, ut ipſe ſtatim tradit. διαψεύδονται uerò ualere, labuntur, decipiuntur, teſtimonio quoque ipſius comprobatur, qui in III. libro de morib. ad Eudemum dicens timidos, audacesque falſò ſentire de rebus, quæ periculum in ſe habent ob animi habitus, qui in ipſis uigent, hoc uerbo uſus eſt. Οἱ μὲν δειλοὶ, καὶ θρασεῖς, διαψεύδονται διὰ τὰς ἕξεις.

Η γὰρ δι᾽ ἀφροσύνην, οὐκ ὀρθῶς τοῦτο δοξάζουσιν: ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς, διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν: ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ᾽ οὐκ εὖνοι.

Quæ ſint tria illa contraria ſuperiorum, oſtendit: ſimulque, quomodo cauſa ſint, ut conſilium, quod dant ipſis prędiu, inutile malumque ſit, explicat: aut.n. ob ſtultitiã benè

de eare nõ ſentiunt:neq; uim ipſius perceptam, ac cognitã habent; quodq; utile arbitrã tur, detrimentoſum eſt: aut natura melius intelligentes ob prauũ ingenium, atq; improbitatem, quę in animo habent, non proferunt, ſed contra, ac ſecũ ſentiant, loquuntur: aut prudentes, probiq; uiri ſunt, quod neq; in reb. iudicandis fallãtur, neq; natura praui ſint, non tamen ijs, quib. cõſilium dant, beneuoli: qui.n. auerſo animo ab aliquib. ſunt, ſtudent omni ratione, qua poſſunt, ipſis incommodare, nec rectum illis, utileq; conſilium unquàm darent: Nec tamen hoc probitatem animi eorum aliquando cõtaminat, impeditue, quin ijdem boni uiri ſint: non tantũ.n. hoc ſine reprehenſione, uerũ etiã cũ laude faciunt, ut ſi quis iniuſto uiro, qui ſeruitute patriam oppreſſam teneat, huiuſcemodi cõſilium det: uel ex morib. inſtitutiſq; ſuorum temporum locutus eſt, quib. gloriam afferebat, ac uirtutẽ ſignificabat, ulciſci acriter inimicũ: nec uiã ullã labefactandi eũ omittere: ut aliàs in his libris declaratũ eſt: hic autẽ ἐπιεικεῖς probi: non.n. de æquo & bono, quod ἐπιεικὲς uocãt, ſermo nũc eſt: conſuerant aũt Græci hoc nomen ad alia etiã transferre, ut Ariſtoteles ipſe i V. libro de morib. ad Nicomachũ docet: ac multis pręterea ueterũ ſcriptorum teſtimonijs cõfirmari poſſet. In antiquiſſ. libro legitur, οὐκ ὀρθῶς δοξάζοιεν: & ſanè τοῦτο, quod in medio horũ uerborũ excuſi hñt, illinc uidetur ſine dãno abeſſe poſſe.

Διόπερ ἐνδέχεται μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γιγνώσκοντας: καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν.

Quare (inquit) contingit conſilia, quæ nec bono, nec utilitati ſint, dare: atq; hoc ſcientes intelligenteſq; aliquos facere non nulli enim tam prauo animo ſunt, ut incommodis aliorum gaudeant: Alij autem aliqua in re læſi, aut etiam læſos ſe falſò exiſtimantes, dolent: nec æquo animo pati poſſunt eos aut bonum aliquod adipiſci, aut malum declinare. quare ea ſuadent, quæ minimè illis conducere ſentiunt. Aut igitur ignoratio rerum: aut malitia prauitas q; ingenij, aut iuſta quędam ira facere poſſunt, ut mala cõſilia dentur: quamuis autem quodlibet horum ſatis ſit: fieri etiã poteſt, ut omnia hęc uitia in cõſultore cõiuncta ſint: pręter.n. hæc nihil inueniri, excogitariq; poteſt, ut ipſe ſtatim addidit.

Ἀνάγκη ἄρα τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτ' ἔχειν εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν.

Intelligit tria illa, quæ ſupra cauſam eſſe inquit, ut crederetur dicenti aut ſuadenti, non quæ nuper enumerauerat: concluditq; omnem hãc, quę à cõtrario ducta eſt, argumentationem: ſi nanq; & prudens, & probus uir, & beneuolus ijs qui audiunt, uidebitur: hiſq; omnib. reb. prędirus exiſtimabitur, non tantum erit: fieri non poterit, quin ab ipſis fide dignus habeatur: isq;, cuius orationem nullo modo ſuſpectam habere debeant.

Ὅθεν μὲν τοίνυν φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φανεῖεν ἄν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διῃρημένων ληπτέον·

Cum in conſilijs dandis tantopere utile eſſe docuerimus, uideri prudentem uirum ac ſtudioſum uirtutis qui dicit: ſint autem ab ipſo oratione ſua in ſe ipſo uirtutes hę adfingendæ: ac dicendo ita afficiendi qui audiunt, ut credant eum & prudentem & probum uirũ eſſe, non poterit hærere orator, quo modo hoc faciat: nec tamen me (inquit) quæ ſemel explicata ſunt, repetere inutiliter oportet.

ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ, κἂν ἕτερόν τις, κἂν ἑαυτὸν κατασκευάσειε τοιοῦτον.

Loci enim ſupra à nobis monſtrati (inquit) in genere demonſtratiuo, unde argumenta ad alios exornãdos duci poſſunt, ijdẽ nobis ad noſmetipſos honeſtãdos, utiles erũt: ut.n. præſidio illorũ oſtendimus quẽpiam præclaras uirtutes habuiſſe, ita etiã noſmetipſos fingere ac cõformare poterimus: ut & prudẽtes et probi uiri, ſtudioſiq; uirtutis, uideamur.

περὶ δὲ εὐνοίας καὶ φιλίας ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον νῦν.

Hęc ad reliquã rẽ pertinent, quæ requiritur in oratoribus, ut benè ſcilicet animati erga eos apud quos agũt, uideãtur: unde.n. ſe benè uelle illis, ac diligere ipſos oſtẽdere queãt, ubi de uirtutib. egit, nõ indicauit. narrat igitur ſe tunc id explicaturũ, cũ de motib. animi diſputare aggrediatur: quid.n. amicitia proſequi aliquos ſit, & quę ad eam pertinẽt, copioſè illic tractabit. Ab antiqſſ. libro abeſt aduerbiũ νῦν: id tñ uetus quoq; tralatio exprimit:

Ἔστι δὲ τὰ πάθη, δι' ὅσα μεταβάλλοντες διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις: οἷς ἕπεται λύπη καὶ ἡδονή·

Non perfectè nunc exprimit naturam perturbationum, ſed, unde intelligi poſſint, exponit.

ponit. Sunt igitur (inquit) omnes illæ perturbationes: quę faciunt ut nos immutati, nõ eodem modo de iiſdem reb. ſentiamus, ſed ſæpè à nobis metipſis, pręteritisq́; noſtris iudicijs, diſcrepemus: nec male Terentius Eunucho ſua hoc expreſsit, cum Parmenonē, ingentem uarietatem morum in animo uitaque adoleſcentis ob amorem factam, admirantem inducit. Di boni. Quid hoc morbi'ſt? adeon homines immutarier ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe: & quę ſequuntur: μεταβάλλειν autem eſt mutationem in ſe ſuſcipere: quomodo etiam boni Latini ſermonis auctores aliquando uerbo mutare utuntur, ut M. Varro in quinto de lingua Latina. In denario numero hoc mutat: quod primum eſt à decem aſsib. decuſsis: ſecundum à duob. decuſsib. biceſsis etc. reliqua conuenſūt: & II. rerum ruſticarum. Reliquę paſtiones hiberno, ac uerno tempore hoc mutant: immutamur enim manifeſtò, & ex eo animi ſtatu, in quo prius eramus, diſcedimus: exempli gratia, cum antea tranquillo animo eſſemus, ſi alicui repentè iraſcimur; aut conſpicantes quēpiam aduerſis reb. conflictari, indignum illa fortuna uirum: ſi antea neminem miſeraremur, ſubitò dolemus. Nec tamen πάθη cunctæ, quæ in animis noſtris mutationes fiunt, uocantur: ut ſi fortè ex alia in aliam cogitationem traducimur: unde tamen appetitio nulla: commotio ue grauior exiſtat, ſed illæ tantum, quas conſequitur uoluptas & ęgritudo: his nanq́; correpti homines, ſecus, atq́; antea faciebant, de rebus exiſtimant. Hoc etiam addidit in II. libro de morib. ad Nicomachum, cum, quæ πάθη eſſent, illic quoque explicaret: multis enim enumeratis, inquit. ὅλως οἷς ἕπεται ἡδονὴ καὶ λύπη: ſunt autem illę eius animi partis, quę eſt expers rationis: & ὀρεκτικὸν, quod eâ appetamus, uocatur.

οἷον ὀργή, ἔλεος, φόβος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία.

Cum deſcripſiſſet uim earū, ut melius illę intelligantur, exemplo appellationeq́; nõ nullarū reliquas cognoſci uoluit. Cuius igitur generis ſunt (inquit) ira, miſericordia, metus, & quę huiuſcemodi ſunt: nec non quę nunc appellatis contrarię ſunt: ut iræ mãſuetudo: miſericordię, animi indignatio: metui, fidentē eſſe: illę. n. quoq́; animi cõmotiones ſunt.

δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία: λέγω δ' οἷον περὶ ὀργῆς, πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσί, καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις.

Si uim perturbationum exprimere uolumus, & rationem illarum tractandarum docere: quæ circa ſingulas fiunt, in tres partes diuidamus oportet: tota res apertior erit, ſi quod dicimus, in una oſtenderimus: ſit autem reliquarum nunc exemplum, ira. Explanare igitur oportet, quomodo affecti facilè iraſcuntur, & quibus iraſci conſueuerunt, & quas nam ob res.

εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν, ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων: ἅπαντα δὲ μὴ, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν: ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

A contrario probat tria illa, quę dixit, neceſſaria eſſe: ſi enim (inquit) unū, aut alterum etiam horum habeamus: cuncta autem non tenemus, effici nihil à nobis poterit: nec facultatem habebimus, cum uolemus, commouendi ad iram eos qui audiunt: ſignificat autem hoc (niſi fallor) ſi cognitū habuerimus, qui ſunt proni ad iram, ac præterea quib. iraſci homines conſueuerunt, nec tamen didicerimus ob quas potiſsimum res iraſcantur, non poterimus excitare in animis auditorum hunc motum, quamuis ipſi nullo negotio cõmoueri poſsint, et ij etiā, quib. iraſci ipſos cupimus, eius generis hominū ſint, cui iraſci ſolent: afferemus enim ob ignorationem huius rei, quæ aliena ſunt hoc motu excitando, ac fortaſſe etiam magis illi ſedando apta ſunt: eodem etiam pacto fruſtra laborabimus, ſi primum horum neſcierimus, reliqua autem duo teneamus: quamuis enim ſciamus quib. iraſcuntur, & ob quas res: ſi qui ualdè remoti ſunt ab hoc affectu, ita commouere conabimur, nihil proficiemus. Idem ac multo facilius continget, ſi unum tantum tenebimus: duo uero ignorabimus. Addit autem idem uſu uenire in cęteris animi perturbationibus. τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν ualet. ita cõmouere animos eorum qui audiunt, ut iraſcantur. In IIII. de morib. ad Nicomachū eodē pacto locutus eſt. τὸ μὲν γὰρ πάθος ἐστὶ ὀργή: τὰ δ' ἐμποιοῦντα, πολλὰ καὶ διαφέροντα. Cum Ariſtoteles in μεταφ. dixerit. καὶ ὁ ἄλλως ἐμποιητικὸς τῶν τοιούτων λόγων, Cicero, eandem ſententiam enuncians in Oratore, in

quit. Inſerit nouas opiniones, euellit inſitas: uerbum tamen latinum, translatum. In primo autẽ de Oratore Cicero uim huius ſermonis (ut arbitror) expreſsit, cum inquit. Cum iratum aduerſario iudicem facere uult.

ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσωμεν καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον.

Vt igitur (inquit) in reb. iam traditis propoſitiones deſcripſimus, ſic in his nunc faciamus, diſtinguamusq́ ipſas modo antea à nobis uſurpato. Intelligit autem quæ ſuperiore libro pertractauit: res ſcilicet utiles, honeſtas, ęquas, cęteraq́, quorum locos expoſuit: quam rationem nunc in commotionib. animi explicandis pollicetur ſe ſeruaturum: *προτάσεις*, ut illic fecit, uocans propria illorum generum explicãtes propoſitiones: quæ proprij loci ſunt, unde & ad illa probanda, & ad hęc excitanda, proficiſcamur.

Ἔστω δὴ ἡ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης, τιμωρίας φαινομένης.

Sic etiam Stoici poſtea iram definierunt, paulum immutatis uerbis. *ὀργή ἐστιν ἐπιθυμία τιμωρίας, τοῦ δοκοῦντος ἠδικηκέναι, οὐ προσηκόντως.* His autẽ uerbis Cicero definitionem eorum expreſsit. Ira eſt libido puniendi eius, qui uideatur lęſiſſe iniuria. Quam autem nunc ſatis commodam ducit iræ definitionem Ariſtoteles, criminatur in primo libro de animo, ut dialecticam atq́ inanem, quod formam abſq́ materie complectatur: ut autẽ ei, qui uim ipſius exquiſitè uellet exprimere, ſatis hęc eſſe non poteſt; ita illi, qui dicendi artem tradat, idonea eſt: neq́ enim hic irę natura perfectè quęritur, ſed hactenus illa explicatur, ut quomodo uerbis eam commouere orator debeat, non ignoret. Huic autem rei præſtandæ, quę à forma ducitur, aptiſsima eſt: quæ uerò materiem contineret, nihil prodeſſet: illa nanq́ phyſici eſt, ut ipſe illic accuratè docet: in hac autem eſſe oſtendit, quod ſupra in cunctis animi affectionib. inueniri teſtatus eſt: comitari ſcilicet ipſis uoluptatem atq́ ęgritudinem: iracundia enim cum appetitio ſit, uacare non poteſt uoluptate, ſed adiunctam illam habere ægritudinem docet: ęgritudo nãq́ ex pręterita, qua ſe lęſum putat, iniuria gignitur: uoluptas, ex ſpe, qua tenetur, futurę ultionis.

διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν.

Non ſolum cum re uera ſunt, qui nos parui faciant, iraſcimur: uerum etiam cum, quãuis falsò, eſſe tamen arbitramur: falluntur enim ſæpe homines, & de reb. longè aliter, ac ſunt, exiſtimant: ut igitur, quæ ſpeciem habet iniuriæ, quamuis iniuria non ſit, nos cõmouet, ita quoq́ adumbrata ultio, nos explet.

τῶν εἰς αὐτὸν, ἢ εἰς αὐτοῦ τινὰ, μὴ προσηκόντως.

Ob eas res, quæ ad ipſum referuntur, aut ad aliquem ſuorum: ſua enim intereſſe arbitrantur honeſti uiri, non ſolum ſe ipſos, uerum etiam caras ſibi perſonas ab omni iniuria tueri: cumq́ hoc pręſtare nequeunt, non paruum dedecus ſe admittere putant. Hoc etiam in IIII. libro de morib. ad Nicomachum tradit, ubi ęquo animo ſe contemni ſubnere, ſuosq́ ludibrio haberi, pati, ſeruile eſſe dicit: ac potius mãcipij alicuius, quã liberi hominis officiũ. Addit autẽ hic, immeritò, ac contra id quod oportebat: aliter.n. iniuria nõ foret: nec iraſci ullo modo poſſemus, ſi intelligeremus nos eſſe dignos qui deſpiceremur.

Εἰ δὴ τοῦτ' ἐστιν ἡ ὀργὴ, ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθ' ἕκαστόν τινι· οἷον Κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ· καὶ ὅτι αὐτὸν, ἢ τῶν αὐτοῦ τι πεποίηκεν, ἢ ἤμελλε·

Si hoc utiq́, quod oſtendimus, ira eſt (inquit) neceſſe eſt eum, qui iraſcitur, iraſci ſemper ſingulis hominib. ut Cleoni exempli gratia, non humanæ naturę, uniuerſæq́ ſpeciei: & quod aut ipſum aut quempiam è caris ipſi perſonis aut contempſit, aut facere id cogitauit. non multo poſt, ubi tradit diſcrimina inter odium, & iram, idem repetit. Cur autẽ ſingulis tantum, & non eodem tempore uniuerſis hominib. iraſcantur, cauſa uidetur; quod ira ex contemptione, ac deſpicientia naſcitur: deſpicientia autem actus quidam eſt, aut ex actu certè proficiſcitur: actum uerò eſſe ſingularum rerum, non uniuerſarũ conſtat: hoc, ut ipſe docuit, ex definitione colligitur. Cum in excuſis antea hic legeretur, *ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἐστιν*, emendaui, ſecutus auctoritatem antiquiſs. libri, *εἰ δή*: qui attendet autem

det autem, uidebit ſingulis perturbationib. definitis, ipſum hoc addere ſolitum: neq; enim deſcriptiones has ueras omninò firmasq; eſſe intelligit, ſed tamen his reb. explanandis accõmodatas: quod declarat etiam dicens ἴσω. quaſi pro tempore ita res illas accipi ue lit. Præterea τινὰ hinc ſuſtuli, cum ἢ τῶν αὐτοῦ τινὰ prius formis excuſi haberent: ab omnib. enim ſcriptis id abeſſe uerbum animaduerti.

καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονὴν, τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι.

Repeti debet hic, ut commune huicquoq; parti, ἀνάγκη. Si ſatis expreſſa eſt á nobis natura iracundię, neceſſe eſt etiam uoluptatẽ quampiã comitari omni iracundiæ: illam (inquam) quę proficiſcitur à ſpe puniendi eum, qui antea læſit: hoc autẽ neceſſariò conſequi definitionem illam inquit, quia iram eſſe dixerat appetitionem: non ſimpliciter autẽ uoluptatem irę comitari, dicit: id enim aduerſaretur ei, quod antea protulerat: iram appetitionem eſſe coniunctam cum ęgritudine, ſed certam quandam: idq; magis adhuc explanans, inquit, quæ proficiſcitur à ſpe puniendi eum qui læſit: angitur itaq; animo iratus, quia iniuria lęſum ſe contemptum ue putat: uoluptatem eodem tempore ſentit ex ultione, quam ſpe & animo concepit: non ſunt autem hæc inter ſe pugnantia.

ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι ὧν ἐφίεται.

Duob. argumentis probat comitari iracundiæ uoluptatem: primum ducitur à ſpe, quã qui iratus eſt, concepit animo potiendi re, cuius acri deſiderio tenetur. inquit igitur: iucundum autem unicuiq; eſt arbitrari ſe conſecuturum, quæ uehementer optat: hoc uerb ita certum eſt ut confirmatione non putet indigere, & Deliaci etiã carminis poſteriore uerſiculo comprobatur.

οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὐτῷ.

Addit quod generatim uerum eſſe uult: nemo uerò appetit, quę nullo modo arbitratur ſe conſequi poſſe: deſiderio ſanè non nulli tenentur rerum obtinendárum efficiendarumq;, quę nec adipiſci: nec præſtare queunt: uerum errore quodam ducuntur, ac putant illa effici à ſe poſſe. quod ſi omnino crederent ipſas eiuſmodi eſſe, non earum cupiditate exarſiſſent: ſed etiam quæ effici ab ipſis poſſunt, cum ſpeciem contrariarum habeant, & exiſtimentur ab illis fieri non poſſe, minime commouent. Quod aberat ab excuſis libris, extremum ſuperiorum uerborum, hic reſtitui, inuentum à me in pluribus ſcriptis codicibus: & à uetere quoq; tralatione expreſſum.

ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτῷ δυνατῶν.

Qui autem iratus alicui eſt, appetit, quæ fieri ab ipſo poſſunt: ideſt toto animo cupit capere pœnas ab eo, qui iniuria laceſſiuit, quod arbitratur ſe poſſe aliquando obtinere: ſi enim aliter ſentiret: nec parem ſe eſſe putaret ulciſcendo inimico, ira commotus non foret: neque enim iraſcimur illis, quib. longo interuallo minores nos eſſe intelligimus, & in quos effundere iram non ualemus. Quare intelligitur, quod non explicuit ipſe, iratum opinari ſe adepturum, quæ acriter appetit: unde uoluptas efficitur.

διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται.

Et ſententiam hanc iiſdem penè uerbis, & locum Homeri in primo quoq; libro protulit, ubi de rebus, quæ uoluptatem gignunt, diſputat: hic autem ualet ad confirmandum, quod argumento probauerat, auctoritas pôetę: uel potius corollarij uim habet.

ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις διά τε τοῦτο, καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ.

Non unum tantum ortum habet uoluptas, quæ nunquam deſerit iratos, ſed duplici ſtirpe ſurgit: nam efficitur etiam, quia tota mente occupati ſunt in ulciſcendo inimico. Illa igitur quoq; cogitatio, & tanquam rei ipſius imago, gignit uoluptatem: uidentur enim ſibi quas uolunt pœnas, capere ab inimico: ac tanquam male ipſum mulcare, ut eũ pœniteat ſuę petulantiæ. Superior uoluptas in ſpe tota fundata erat: poſterior uerò hęc, quia quod futurum ſperat, ita firmiter credit, ut collocet ſibi rem ipſam ante oculos, & quaſi preſenti illo gaudio fruatur.

Ἡ δὲ τότε γιγνομένη φαντασία ἡδονὴν ποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων.

Cogitatio igitur illa ſpecieſq́, quę nobis obuerſatur ante oculos, lętitiam parit: ut ſomniorum ſcilicet phantaſia uoluptatem efficit: mirificas nanq́ ſuauitates gignere nobis ſæpè ſomnia, notum eſt: ſimili nanq́ hoc rem explanare uoluit. φαντασίαν autem Cicero uiſionem uocare cōſueuit: Ariſtoteli uerò hic, ut ſuperiore quoq́ in libro, phantaſia eſt cogitatio quędam uehemens alicuius rei, cum ita in ea occupati ſumus, ut non animo ipſam uerſare, ſed manu tractare, & tunc ipſum gerere eam nobis uideamur. Diſcedit à communi lectione antiquiſs. liber hac parte, quod, γιγνομένη habet, & ἐμποιεῖ remota prępoſitione à nomine, & ad uerbum translata: hæc tamen ſcripturæ uarietas parum, aut nihil, ſententiam uariat,

Ἐπεὶ δ᾽ ἡ ὀλιγωρία ἐστὶν ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον.

Cum ſupra in euoluenda natura iræ, docuiſſet illam excitari, cum aliquis ſibi uiſus eſt parui habitus, aut etiam exiſtimauit quempiam ſuorum eodem pacto iniuria tractatum, & ob ſimulatam deniq́ adumbratamq́ oligoriam, nunc ex partib. ipſius, quę cauſæ iræ ſint, oſtendit: quot enim illę ſunt, tot erunt origines principiaq́ iræ: huiuſcemodi autem eſſe oligoriam, tanquam exploratum ſumit, non rationib. ullis confirmat. quareἐπεὶ, inquit: ut facere conſueuit, cum res aut notas apertasq́, aut iam explanatas affert: conſequens autem eſt, clauditq́ totam ſententiam, τρία δ᾽ ἐστιν: & quæ ſequuntur: opinionis autem functionem oligoriam eſſe dicit, ut nomen ipſum declarat, qua parui ducimus ea etiam, quę dignitatem aliquam in ſe habent, nec omninò abijciēda ſunt. Si tamen huiuſcemodi ſpeciem illā prę ſe tulerint, ut nullius pretij digna eſſe uideātur. naturā illius nūc exprimit Ariſtoteles: nec ſcrupulū aliquem res haberet, ſi par Gręco Latinū uerbū haberemus: paruipēſio.n. nouū eſt, nec à uetere ullo, bono auctore, uſurpatū.

Καὶ γὰρ τὰ κακὰ, καὶ τ᾽ ἀγαθὰ, ἄξια οἰόμεθα σπουδῆς εἶν. καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς ταῦτα.

Probat actum hunc uerſari circa res, quę nullius pretij dignę uidentur, à contrario: mala enim (inquit) & bona, digna ducimus de quib. curas ſuſcipiamus, & in quib. ſtudij multum collocemus: illa, ut euitemus: hęc, ut conſequamur: ea autem parui facere ſolemus, ex quibus nec boni aliquid, nec mali ad nos peruenire poſſe putamus: nec in reb. bonis ac malis tantum ſtudium ponimus, ſed in illis etiam, quæ eò referuntur, & ad bonas malas ue res perducunt: quamuis ipſæ huiuſcemodi non ſint.

Ὅσα δὲ μηδὲν ἢ πάνυ μικρὰ, οὐδενὸς ἄξια ὑπολαμβάνομεν.

Vt illa nullo modo parui ducimus, ita contra hæc, quę aut nihili ſunt, aut ualdè puſilla, ideſt quæ nullum pondus habent, aut exiguum admodum ad emolumentum nobis, aut damnum, importandum, nullo in numero habemus: nec pretio ullo digna arbitramur. Antiquiſs. liber diſcrepat à reliquis omnib. quod habet: ὅσα δὲ μηδέν τι ἢ μικρὸν. ut hic uideatur eſſe ſenſus eius lectionis, nulla penè re à ſuperiore diuerſus: quę uerò aut nihil omninò, aut exiguum quippiam ualent.

Τρία δ᾽ ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρόνησίς τε, καὶ ἐπηρεασμὸς, καὶ ὕβρις.

Hęc eſt redditio illius ἐπεὶ: exponit enim quid inde naſcatur. Quia (inquit) res ita ſe habet, ut oſtendimus, patet tres utiq́ ſpecies eſſe oligorię, quod tres uiæ ac rationes ſint, quib. aliquis quempiam parui faciat: illas autem, quib. nominib. Gręco ſermone uocarentur, appellat: ideſt deſpicientiam, & (ut ita loquar) incommodationem, & contumeliam: ſtatimque, quomodo trib. his modis exerceri hic actus animi poſsit, ipſe accuratè docet, & ratione etiam concludit: particulam autem δὲ, acceptam ex antiquiſs. libro & expreſſam quoq́ à uetere tralatione reſtitui, quamuis ſententiam non multum adiuuet, ſed potius otioſa hic illa ſuperuacaneaq́ uideatur, quia integritatem ſcripturę ſeruare, quantum poſſum, ſtudeo: in primo etiam libro admonui ornatus gratia illic eam aſſumptam eſſe, ſimili huic loco. Δῆλον δ᾽ ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν.

Ὅ, τι γὰρ καταφρονῶν, ὀλιγωρεῖ: ἃ γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια εἶναι, τούτων καταφρονοῦσι.

Partem oligorię, actusq́ animi parui quædam pendentis, probat eſſe deſpicientiam:

qui

qui.n.(inquit) deſpicit, parui ducit: moris.n.hominum eſt deſpicere, quæ nullo pretio digna putant: actum autem hunc opinionis circa hæc uerſari, planum factum eſt. Immutatus eſt aliquantum in antiquiſſ. libro hic locus, manente ſententia: ſic.n.in eo legitur, ὅσα γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια, τούτων καταφρονοῦσι.

τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων, ὀλιγωροῦσι.

Vt in exprimenda natura ac ui huius rei declaratum eſt. Ex ijs igitur uerbis in definitione poſitis, explanat nunc contemptionem genus ſuum habere ὀλιγωρίαν, atq; illi ut partem ipſius, ſubeſſe: quæ enim homines nullius pretij digna exiſtimant, deſpiciunt: id aũt, quod nullius pretij dignum eſt, parui fieri diximus. concludit igitur hoc pacto rationẽ. quod ſiquis ſyllogiſmum explicari uult, ita ille in prima figura cõformatur: quæ nullius pretij apud ipſos ſunt, ea parui homines ducunt: quæ deſpiciunt, nullius pretij apud ipſos ſunt. quæ deſpiciunt igitur parui ducunt.

καὶ ὁ ἐπηρεάζων, φαίνεται καταφρονεῖν.

Vel hic καταφρονεῖν ualet ὀλιγωρεῖν ac nullo loco habere: in euoluenda.n. quoq; ui ac natura partis huius ſpeciei ue, uidetur nomen generis ponere debuiſſe; quod in reliquis ſeruauit: uel, cùm ἐπηρεάζοντα tradat καταφρονεῖν, ac contemnere; quia, qui contemnit; is etiam parui facit, ἐπηρεάζοντα ita paruifacere, declarat. uſus hoc quaſi medio quodam ad probandum, quod uult.

ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμὸς, ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν· οὐχ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ.

Eſt enim (inquit) ἐπηρεασμὸς (neque.n. fortaſſe, quo Grecũ penitus exprimamus, Latinum uerbum habemus) alicuius ſtudium alij aduerſandi: ac conatus deſideriaq; illius impediendi: non ut commodum aliquod ex ea re ipſe nanciſcatur, uerum ut eius cõmoda corrumpat. in ἐπηρεασμῷ hoc intelligitur impedimentum moraq; alicui importata, & uoluptas eius, qui nullum ſuum commodum ſecutus, ſtudet diſturbare illũ; uoluntatiq; ipſius ac conatib. aduerſatur. ἐπήρειαν ſæpe appellauit Demoſthenes, cũ improbitatem hanc ſignificare uellet & animum, qui captus eſſet ſtudio lædendi quempiam, uoluptatis ſuæ cauſa. ut pro Cteſiphonte, ubi cum alijs nominib. quæ ſimile ingenium indolẽq; indicarẽt, cõiungit. ἔχθροὶ μὲν ἐπήρειαν ἔχει, καὶ ὕβριν, καὶ λοιδορίαν, καὶ προπηλακισμόν: & poſt. οὐδ' ἐν ἐπηρείας τάξει τοῦτο ποιῶν.

ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι, ὀλιγωρεῖ· δῆλον γὰρ ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμβάνει· ἐφοβεῖτο γὰρ, καὶ οὐκ ὠλιγώρει· οὔτ' ὠφελῆσαι ἂν οὐδὲν ἄξιον λόγου· ἐφρόντισε γὰρ ἂν, ὥστε φίλος εἶναι.

Probat ex definitione ἐπηρεασμοῦ, qui ita ſe gerit; ut alicui obuiam eat ac repugnet, ob nullum ſuum fructum, parui ducere, inquiens. quia, igitur dat operam, ut alij incommodet ſine ulla ſua utilitate, parui illum ducit: Planum enim eſt ipſum firmiter credere; ſe ab eo lędi non poſſe: metuiſſet enim, non parui feciſſet: nec ulla etiam in re adiuuari: quę momẽti aliquid habeat: nã exiguas utilitates negligimus atq; abijcimus ſæpe: fieri nanq; illi amicus ſtuduiſſet: diligentiam enim adhibemus, ut eos, unde emolumenti aliquid capere poſſe ſperamus, nobis conciliemus.

καὶ ὁ ὑβρίζων δὲ, ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ ὕβρις τὸ βλάπτειν, καὶ λυπεῖν, ἐφ' οἷς αἰσχύνη ἐστὶ τῷ πάσχοντι.

Declarat eum etiam, qui contumelia quempiam efficit, parui ducere: rectè igitur contumeliam partem eſſe dixit ὀλιγωρίας: proficiſcitur autẽ à definitione contumeliæ; quam eſſe dicit detrimentum importare, ac dolorem inurere in rebus: è quibus dedecus gignitur illi, qui contumeliam perpetitur: non tamen eo conſilio, ut aliquid lucri fiat ei, qui cõtumelia inſequitur, uerum ut ſolum oblectetur, & ex ea re lætitiam capiat. In antiquiſſ. libro aliter legi animaduerti uerba illa, quę naturam cõtumelię euoluunt: nolui autem, quãuis lectionem non immutarim, uarietatem eam ignorari. ita igitur in uno illo exemplari ſcriptum oſtendi. ἔστι γὰρ ὕβρις τὸ πράττειν, καὶ λέγειν. & quæ ſequuntur: ſignificatur uerò manifeſto his uerbis, duob. modis improbitatem hanc exerceri: factis ſcilicet, ac uerbis, quæ alicui moleſta ſint. ſed id intelligi etiam è ſuperiorib. illis poterat; uerbo nanque βλάπτειν, facta contineri uidentur, quæ obſint: poſteriore uerò λυπεῖν,

animi dolor iniuſtus: quis ęgritudine etiam afficiantur homines ob damna, non uerbatantum, quę exiſtimationem lędant; ut expreſſius illis declarari uideantur damna quędam in re familiari accepta; quę his apertè non traduntur. Animaduertendum tamen ipſa huiuſcemodi eſſe debere, ut turpitudinis aliquid potius ignominięq; importent, quàm graue aliquod incommodum patrimonio: aut ſi magnum etiam damnum contineant, non tamen cogitare qui infert, rem ſuam inde meliorem facere: tantū.n. ipſi propoſitum eſt, notam inurere illi, aduerſus quem ſe ita gerit.

Μὴ ἵνα τι γένηται αὐτῷ ἄλλο, ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ.

In quodā ſcripto libro, ita hunc locum legi animaduerti: μὴ ἵνα τι γένηται αὐτῷ, τὸ δ' ἐξ ἀρχῆς τι ἄλλο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ: abundat igitur à communi lectione in eo aliquid: nonnulla etiā deficiunt. ipſe receptam hāc peruulgatamq; ueram puto: quam etiam in antiquiſſ. exemplari inueni. ſenſus uerborum hic eſt, non ut inde quidpiam ſibi cōmodi comparet, ſiue quia aliquid antea geſtum ab eo ſit, quod nollet. prior pars ad quęſtū, bonumq; aliquod adipiſcendum pertinet: poſterior ad ulciſcendum antea iniuſtum ipſi dolorem. Niſi particula ἢ, aliter capi debet: ac ſignificat hic quàm, non, uel: hoc intellectu. non ut noui quippiā ipſi acquiratur præter illud, quod iam partum erat; non, ut noui aliud, quàm quod iam aderat, ipſi comparetur.

οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες, οὐχ ὑβρίζουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦνται.

Reſpondet hoc poſteriori parti: qui.n. iniuria accepta, aut damnum inferunt, aut dignitatem alicui eripiunt, non ὑβρίζουσι, contumelioſi ue ſunt, ſed ulciſcuntur: &, pro malo accepto, malum reddunt. ἀντιποιεῖν ſignificat reſpondere ſtudijs ac factis alicuius, & tanquam par pari referre: ac de reb. bonis malisq; dici conſueuit. In V. libro de moribus ad Nicomachū ipſe. τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμμένει ἡ πόλις: ἢ γὰρ τὸ κακὸν ζητοῦσιν· εἰ δὲ μὴ, δουλεία δοκεῖ εἶναι, εἰ μὴ ἀντιποιήσει, ἢ τὸ εὖ: εἰ δὲ μὴ, μετάδοσις οὐ γίνεται. Euripides Andromacha, cum idem ſignificare uellet, pari huic uerbo uſus eſt, τοὺς παθόντας ἀντιδρᾶν: licere illis, qui iniuſtè læſi ſint, malo afficere auctores iniurię. Planum igitur factū eſt, eos, qui ob depellendum ex animo ſuo dolorem, aliquib. detrimentum important, non poſſe dici contumelia afficere.

Αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἴονται κακῶς δρῶντες αὐτοὺς, ὑπερέχειν, μᾶλλον.

Quia dixerat contumelioſos homines nō ob utilitatem aliquam ignominia cęteros afficere, ſed animi tantum cauſa prauo illo fungi munere, exponit quid nam ſit in ea re, quod uoluptatem gignat: abſurdum enim uidebatur quempiam alijs moleſtū eſſe uelle ſine ſuo aliquo commodo, & ex ea etiam re uoluptatem ſentire. Cauſa igitur (inquit) uoluptatis illius, quę naſcitur in animis quorundam improborum ex contumelia illata, eſt, quia arbitrantur ſe dum uolentes ipſis incommodant, aut dolorem aliquem inurūt, magis præſtaturos: erat enim aliquid, quàmuis obſcurum & abditum, quod ad eos referebatur: ut ſunt enim hominum ingenia, repperiuntur non nulli, qui uideri uolunt cæteris omnib. antiſtare, ac ſecum etiam inani hac opinione gaudent: arbitrantur enim ſe magis eos dignitate ſuperare, ſi ipſis aliquid incommodi intulerint: uel quod eos abiectiores ea iniuria reddunt, ut facilius dignitate uinci illi poſſint: uel quod inde etiam ſe meliores ac potentiores eſſe intelligunt: cum iniurias à ſe illatas, qui pares eſſe putabantur, propulſare non potuerint.

Διὸ οἱ νέοι, καὶ οἱ πλούσιοι, ὑβρισταί: ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες.

Vnde uidemus (inquit) adoleſcentes, ac diuites, contumelioſos eſſe: cum enim laudis præter modum auidi ſint, inanem etiam hanc, falſamq; gloriam ſequuntur: ac putant ſe antecellere cæteris, cum contumelias inferunt: Qui ingenium huiuſcemodi eſſe adoleſcentium nouerat, non inelegans ſcriptor Aelianus, in hac re luſit: ac uinum, quod ne dū ad uetuſtatem, & quaſi ſenium perueniſſet, nouum adhuc erat, contumelioſum & ipſum eſſe ob ætatem tradidit In epiſtola autem Oporæ ad Dercyllem amatorem uerba hæc poſita ſunt. Καὶ οἶνος ὑβριστὴς διὰ νεότητα: cum uetus uinum, & quod certo quodā tempore antea diffuſum ſit, ab huiuſcemodi contumelijs & iniurijs, ut ſenes etiam homines,

nes & qui mediam ętatem habent, faciunt, ſibi temperare ſoleat.

ὕβρεως δὲ, ἀτιμία· ὁ δ᾽ ἀτιμάζων, ὀλιγωρεῖ.

Propoſitum erat Ariſtoteli docere, eum, qui quempiã contumelia afficit, ipſum parui facere, unde partem ὀλιγωρίας eſſe probet contumeliam. confirmat igitur id explicata natura & ui contumeliæ: ex ea nanq; percipitur, contumeliam uerſari in ignominia turpitudineq; illi inurenda, in quem iacitur: ante q̃ tamen id, quod uolebat, abſolueret, non nullis reb. interiectis, eodem poſtea rediit; inquit q; proprium contumelię eſſe, dignitatẽ atq; exiſtimationem alicui eripere: id.n. ſignificare arbitror, ὕβρεως δὲ ἀτιμία. quod qui facit, parui omnino facit: quia, quod nullius pretij eſt, nullam habet æſtimationem: neq; ratio illius haberi poteſt, ſiue ut boni, ſiue ut mali. Hic totius huius loci ſenſus uidetur: in uerbis tamen Græcis uis ipſius argumentationis magis perſpicitur: cum.n. oſtendiſſet ἀτιμίαν eſſe rem, quam ſibi propoſitam haberet contumelia, rationem illius nominis ſequitur, atque inde, quod uult, confirmat.

τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον, οὐδεμίαν ἔχει τιμήν· οὔτε κακοῦ· οὔτε ἀγαθοῦ.

Probat qui ἀτιμάζει ac nulla in æſtimatione aliquid habet, parui ducere, & honorem uerò & æſtimationem pretiumq; ſignificare Græcis τιμὴν, notum etiam pueris eſt, qui primas literas didicerunt. hic, ſi accuratè animaduertimus, æſtimationem ualet: ut ſit. τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν: id ſcilicet, quod nullius pretij eſt, in nulla æſtimatione habetur: uerba enim, quæ ſequuntur, hoc declarare uidentur: οὔτε κακοῦ, οὔτε ἀγαθοῦ: ad honorem nanq; illa (niſi fallor) referri non poſſunt.

Διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς, Ἠτίμησεν· ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας· καὶ ὡσεί τιν᾽ ἀτίμητον μετανάστην, ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος.

Exemplis Homeri hoc confirmat, ac uocibus, quæ à fortiſſimo ac generoſi ſpiritus uiro prolatæ apud eum ſunt: nec enim poterat æquo animo pati Achilles contumeliam Agamemnonis. cum igitur de iniuria illius cum matre in primo Iliadis queritur, inquit: nullo pretio me dignum ęſtimauit: nullum pondus habere, ſiue ad bonum, ſiue ad malũ, me iudicauit. quod ſatis certo argumento intelligi poſſe declarat, cũ pręmio ſibi ab exercitu ob uirtutem tributo, ipſum ſpoliaſſet. Idemq; poſtea, cum orationi Aiacis legati in nono eiuſdem operis reſponderet, ac iniuriam Agamemnonis uerbis augeret, inquit ſe ab eo tractatum, ut abiectũ aliquem, & nullius pretij hominẽ, & qui crebro ſedes mutaret. In III. tñ libro de rep. Ariſtoteles honoris uacuitatẽ cẽſet ſignificari uoce ἀτίμητον, eundem uerſum citans; aperteq; hoc declarans: cum enim inprimis ciuem appellari tradit, qui particeps eſt honorum: cum contra, qui ciuitatis honorum expers eſt, tanquam conuena quidam ac peregrinus haberi debeat: & ſanè ἀτιμῶσαι ualebat ignominia afficere: publicis honorib. ac munerib. quempiam orbare; & quaſi è ciuiũ numero pellere:
» quo ſenſu cœpit Demoſthenes pro Cteſiphonte, dicẽs: παύσω δὲ οὐδέποτε, ἐὰν μή τι δυσπρα-
» γήσωσιν, ἀτιμώσαντες ἡμέραν. quod exprimere fortaſſe, Cicero uoluit, cũ in III. libro
» de Oratore ad Q. fratrem, de Aeſchine ipſo loquens, inquit. Qui cum propter ignomi-
» niam iudicij ceſſiſſet Athenis.

Προσήκειν δ᾽ οἴονται πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων, κατὰ γένος, κατὰ δύναμιν, κατ᾽ ἀρετήν.

Cum homines tam iniquo animo ferant parui duci, ac uehementer cupiant magni fieri: æquum in primis eſſe putant magni duci ab ijs, qui inferiores ſunt genere, opibus, uirtute: demumq; hac in re honorari ſe poſtulant, in qua ualdè illi præſtant, à quo ſibi honorem deferri uolunt: πολυωρεῖν autem, uerbum & ipſum iunctum, oppoſitum eſſe uerbo, quo ſępe iam uſus eſt, ὀλιγωρεῖν, patet; quod pars, quę extremo adhęſit, contrarium ſignificet, cum ipſum idem in ambob. maneat.

καὶ ὅλως, ἐν ᾧ ἂν ταυτῷ ὑπερέχῃ πολύ.

Quod à numero multitudinis ad unitatis numerũ hic trãſit mirari non debemus: quos .n. ſupra cõplexus dixerat, arbitrantur decere ſe duci magni ab inferiorib. genere, opib. uirtute, nũc diuidit, ac ſeorſum de ſingulis loquitur. demũq; inquit, quacunq; in re quiſ

piam alij præſtiterit, ea ipſa in re cenſet ſe fieri magni debere, ut in pecunia diues à paupere: & quæ ſequuntur.

οἷον ἐν χρήμασιν ὁ πλούσιος, πένητος καὶ ἐν τῷ λέγειν ῥητορικὸς, ἀδυνάτου εἰπεῖν.

Cum diues pauperem ſuperet pecunia, & amplitudine patrimonij, eloquens infantem facultate dicendi, & locuples in diuitijs ſe magni haberi à paupere decere putat, & orator ab infante homine in agendo. ῥητορικοὶ uocantur, diſerti & eloquentes homines. Iſocrates quoq; in iiſdem ſignificandis hoc ipſo uerbo uſus eſt: eius nanq; hæc uerba ſunt in Nicocle. Καὶ ῥητορικοὺς μὲν καλοῦμεν τοὺς ἐν τῷ πλήθει λέγειν δυναμένους.

Καὶ ἄρχων, ἀρχομένου.

Nec non qui regnat aliqua in gente, ac ſummam auctoritatē illic habet, poſtulat ſe magni fieri ab illis, qui imperio ipſius tenētur, in dominatu ipſo: nam alijs fortaſſe reb. æquiore animo paterentur ſe uinci: nec tam excellentes haberi. non debitum uero ſibi honorem deferri, in principatu ipſo ac rebus, quæ eo referuntur, nullo modo ferunt.

Καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου· Διὸ εἴρηται: Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων: καὶ· Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον.

Nec tantum, qui principatum obtinent, uerum illi etiam, qui ſe dignos eo gradu honoris putant, æquum cenſent ſe magni fieri ab ijs, qui digni ſunt, quib. imperetur: quod cū ab illis non præſtatur, grauiter iraſcuntur: id autem confirmat auctoritate Homeri, apud quem in II. libro Iliadis ſapientiſſ. uir Vlyſſes magnam exiſtere iram regum inquit aduerſus eos, quib. præſunt, niſi illi in officio manſerint. & in primo eiuſdem operis optimus augur Chalcas, reformidās iracundiam Agamemnonis, affirmat eoſdē, quamuis bilem concoxerint, multum tamen ſimultatis in animo retinere, ſi, læſos ſe exiſtimarint ab ijs, qui minores ipſis fortuna ſunt, ac parere debent: cum poſterior etiam uerſus integer in excuſis eſſet, mutilatum illum, ut in ſcriptis omnib. inueni, poſui.

Ἀγανακτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχήν.

Hæc cauſa eſt, cur non reges tantum humilioris condicionis hominib. iraſcantur, ſi illi improbè ſe geſſerint, ac ſimultatem etiam non facilè ex animo dimittant, uerum etiam, cur ceteri omnes, qui aliquib. præſtant, iniquo animo ferant ſibi non concedi ab ipſis in ea ipſa re, in qua inferiores ſunt: inquit. n. eos ſtomachari, & ægre ferre, quia intelligunt ſe antecellere ipſis: qui autem antecellunt, poſtulant ſibi honores deferri ac concedi in ſtudio contentioneq; illius rei, in qua ſuperiores ſunt, ab illis, quib. præſtāt. quod ſi aliter fit, tanq; debito fraudentur, indignantur.

Ἔτι ὑφ' ὧν τις οἴεται εὖ πάσχειν δεῖν.

Preterea æquum eſſe cenſent ſe magni fieri ab his, à quibus putant ſe commodis beneficijsq; affici oportere: poſtulant. n. hoc tanquàm unum ex ijs bonis, quæ ſi grati illi eſſe uolunt, cumulatè reddere pro ueterib. aut nouis in ipſos collatis beneficijs, debent: honorem nanque ſibi deferēdum, ut maioribus, intelligūt, qui fuerunt aliquib. auctores magnorum commodorum.

Οὗτοι δ' εἰσὶν, οὓς εὖ πεποίηκεν ἢ ποιεῖ.

Oſtendit, quæ ſint perſonæ, à quib. quiſpiam arbitratur ſe commodis augeri oportere: eſſe autem (inquit) eos, quib. aut preteritis temporibus, aut tunc ipſum benignè fecit aut facit: non ſine cauſa autem ita uulgo ſentimus: boniq; aliquid ſemper inde expectamus: iure. n. naturæ precipitur, ut beneficija beneficijs compenſentur.

Ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτοῦ.

Aut ipſe, aut cognatus, & affinis ipſius aliquis, aut ſi alienus etiā, opera ac ſtudio eiuſdē niſi enim illius gratia, officiumque interceſſiſſet, qui beneficium accepit, eo cōmodo caruiſſet. Qui igitur ab aliquo adiuuatur, ſi eum parui poſtea facit, iuſto dolore contra ſe illum accendit. Aliquantulum autem uariatus eſt hic locus in antiquiſſ. libro; immutato

etiam

etiam ordine perſonarum, ita illic legitur. αὐτὸς, ἢ δι' αὐτόν τις, ἢ τῶν αὐτοῦ τις. ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη.

Nec tantum ab ijs, quib. bene fecit, facit ue, aut ipſe aut ſuorum aliquis: ſed etiam, quib aut uult, aut antea uoluit bono eſſe: putat enim quilibet animum illum ſuum, ac uoluntatem opitulandi, debere compenſari: conſciusq́ preclarę ſuę uoluntatis erga illos, ſe obſeruari ab ipſis debere exiſtimat.

φανερὸν δ' ἐκ τούτων ἤδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοὶ, καὶ τίσι, καὶ διὰ ποῖα.

Totum fere negotium tranſactum eſt, inquit: nam ſi, quæ ſupra tradita ſunt, ſubtiliter, accurateq́ conſiderentur, perſpicua iam cuncta, quę propoſueramus: ideſt, & quomodo affecti iraſcuntur ipſi, & quib. hominibus, & quas ob res. Leuandi tamen laboris gratia, & ut infirmiores adiuuemus, uberius apertiusq́ totam rem explicabimus.

αὐτοὶ μὲν γὰρ, ὅταν λυπῶνται.

Tunc facilè iraſcuntur, cum animo dolent: procliues ad iram ſunt homines, quos ęgritudo aliqua conficit. Cum autem omnia, quę nũc tradit, perſpici potuiſſe dixerit ex reb. iam explicatis, primum hoc inde ita eliciebatur, quia pars eſt oligorię, impedimento eſſe deſiderijs alicuius. qui uerò ęgro animo ſunt, appetunt aliquid. cunctos igitur illi obuiã ire ſuis uoluntatib. putant, quos appellat. quare exiſtimantes ſe parũ pendi, iraſcuntur.

ἐφίεται γάρ τινος ὁ λυπούμενος· ἐάν τε κατ' εὐθυωρίαν οὖν ἀντικρούσῃ τις· οἷον τῷ διψῶντι πρὸς τὸ πιεῖν· ἐάν τε μὴ, ὁμοίως ταυτὸ φαίνεται ποιεῖν.

Rationem affert, cur facilè commoueantur, qui dolent: quicunq́ enim (inquit) ægritudine laborat, idem aliquo deſiderio alicuius rei tenetur. Si quis igitur cupidini ipſius aduerſatus fuerit, iraſcitur: ſiue per rectum quaſi curſum: ut ſiquis ſiti affecto in ea remoleſtus ſit, nec ſinat ſitim explere aut aquam turbans, aut poculum è manu extorquens: ſiue non ita obſtiterit: quamuis enim aliter ipſum lęſerit, idem facere uidetur: cunctę autẽ moræ impedimentaq́, quę inferũtur, eo referũtur, & conatũ illius impedire uidetur: nimis.n.reb. ita affectus, uehementer commouetur. κατ' εὐθυωρίαν autẽ ualet directò: &, ut Cicero, tranſlato ſermone uſus, aliquando inquit, per curſum rectum, ita quoq́ locutus eſt in II. libro de partib. animantium: τὴν δὲ φύσιν ἔχει τῆς σαρκὸς, οὐ κατ' εὐθυωρίαν, ἀλλὰ κατὰ κύκλους διαιρετήν. Idem ualet Demetrio, τὸ εὐθέως (niſi fallor) παραινοῦντες αὐτοῖς μὴ ἁμαρτάνειν, οὐκ ἐξ εὐθέως ἐροῦμεν: non rem directò aperteq́, ſed clam & obſcurè dicemus. Antiquiſs. liber, à reliquis hac parte diuerſus, ita habet. ἐάν τε οὖν κατ' εὐθυωρίαν ὅτι οὖν ἀντικρούσῃ τις: quod notum eſſe uolui, cũ cõmunẽ lectionẽ nõ immutarim.

καὶ ἐάν τε ἀντιπράττῃ τις, ἐάν τε μὴ συμπράττῃ.

Qui perturbatum ęgritudine animum habent, iraſcuntur illis, qui ſtudijs ipſorum aduerſantur: nec non ijs etiam, qui cauſam ipſorum, cum poſsint, non adiuuant: commoti enim animo non benę res exiſtimant: atq́ oportere putãt cunctos ad deſideria ſua ſubleuanda ſe conuertere. In XI. Epiſt. ad Atticum Cicero, de Pompeianis loquens, inquit. Omnes.n.qui in Italia remãſerunt hoſtiũ numero habebũtur. Inſenſi.n. erãt illis, quod cõmunẽ cauſam deſeruiſſent: nec, quẽadmodũ ipſi facerẽt, rẽp. enixè defenderẽt.

ἐάν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ οὕτως ἔχοντα, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται.

In excuſis antea libris, & non nullis quoq́ ſcriptis legitur, οὕτως ἔχον: uitiosè omnino: quare emendaui, auctoritatem ſecutus antiquiſs. codicis, & rem ipſam, οὕτως ἔχοντα. ſenſus autem ita apertus eſt: qui ex ea lectione nullus erat, niſi uirili genere quiſpiam ἔχων caſtigaſſet: Siue alia ulla in re aliquis interpellarit, ac moleſtia affecerit, ſic animo affectum, omnib. ille iraſcitur, ac leuiuſculas iniurias ſummas putat: ſeq́ ab ipſis ſtudios e lædi interpellarique exiſtimat.

Διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ, καὶ εὐπαρόρμητοι.

Et hęc cauſa eſt (inquit) cur, qui graui morbo laborant, qui paupertate premuntur,

qui amant, qui ſitiunt, demumq; qui uehementiore aliqua cupiditate tenentur, nec deſider s illis ſuis aliqua re impediti, frui poſſunt, procliues ad iram ſunt, & nullo negotio concitantur: morbum uerò eſſe, tanquam ſegetem ac materiem iræ: quiq; ægrotãt procliuius iraſci ac uehementius ſolere, quamuis ſatis planium ſit, confirmari tamen poteſt teſtimonio Iſocratis, qui in Aeginetico difficilis naturæ hominem, moroſiorem morbo factum dicens, his uerbis uſus eſt: καὶ γὰρ φύσει χαλεπὸς ὤν, ἔτι δυσκολώτερον διὰ τὴν νόσον διάκειται. Significat autem ὅλως uno nomine: ad ſummam (inquit) quicunq; cupiditate aliqua tenentur: ne ſingulos enumerẽ, uniuerſum genus eorum, qui uehementi cuiusuis rei deſiderio affecti ſunt; hi nanque generatim ad iram proni, cũ ad exitum perducere nequeunt ſuas uoluptates, cum deſideria ipſorum rectum curſum non tenent; hoc enim ualere arbitror, μὴ κατορθοῦντες. In antiquiſſ. libro ἐπιθυμοῦντές τι legitur, reliqui ſcripti cum excuſis faciunt.

Μάλιστα μὲν πρὸς τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας.

Omnib. iraſcuntur, qui his malis conflictantur, potiſsimum autem ijs, qui miſerum illũ ſtatum in quo tunc ſunt, non ſubleuant, aut magis eos illis incõmodis uexari faciunt paruí. Nam amatores facilè commoueri, & poetæ quoq; & graues auctores, tradunt. In ” ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ ſenex, filium corrigens, inquit. Noui ego amantium animũ. aduortũt ” grauiter, quæ non cenſeas: animum enim θυμὸν, & excandeſcentiam appellauit. Cicero ” ad Trebatium. Quam ſint moroſi, qui amant, uel ex hoc intelligi poteſt.

Οἷον, κάμνων μὲν, τοῖς πρὸς τὴν νόσον: πενόμενος δὲ, τοῖς πρὸς τὴν πενίαν: πολεμῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον: ἐρῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα.

Exemplis docet, multo acerbiores eſſe maiorib. malis affectos homines, aduerſus eos, qui aut augere mala illa uidentur, aut cum poſsint, non minunt: neq; depellunt: ut ægrotans (inquit) iraſcitur illis, qui in reb. ijs moleſti ſunt, quæ ad morbum pertinent: patrimonij egeſtate laborans, in ijs, quæ ad paupertatem: bellum gerens, in ijs, quæ ad adminiſtrationem belli attinent: amore captus, in ijs quę ad ardorem illum animi quo flagrat, extinguendum faciunt. Quod ad poſterius exemplum pertinet, animaduertendus eſt Virgilij locus in II. libro de reb. ruſticis; hoc enim, quod nunc Ariſtoteles tradit, uidetur intellexiſſe, cum inquit, ” Aut unde iratus ſyluam deuexit arator. Et nemora euer” tit multos ignaua per annos. Agricola nanq;, penuria omnium rerum grauatus, quod ex anguſto agello ſuo fructus ad uitam neceſſarios non capiebat, ſyluis iraſcebatur: uidebantur enim eum in tanta egeſtate tenere, quod magnam partem agri occuparent: Niſi forte poeta, cum iratũ eum appellauit, non ira commotum intellexit, ſed impetum illius eo uerbo exprimere uoluit: ſtudiumq; uehemens in ſylua exturbanda: quę. n. irato animo aggredimur, maiore impetu conatuq; facimus.

Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις.

Hæc (ut opinor) redditio eſt illius, μάλιστα μὲν: cum enim potiſsimum iraſci docuiſſet ijs, qui obuerſantur ipſis, & aliquid impedimenti afferunt in rebus, in quib. toto animo occupantur, tradit nunc commoueri facilè etiam aduerſus reliquos, qui ita affectis aliquo modo moleſti ſunt; neq; enim, cum ὁμοίως dixerit, arbitror eum ſignificare uoluiſſe, ipſos iraſci, ut ſuperioribus, ita etiam reliquis omnibus, qui non ita quoq; ipſis aduerſantur, ac non minus his inferioribus, quam illis: ſed, cum ipſis potiſsimum iraſcantur, iraſci etiam his, non pari tamen ſimiliq; ira; ut tantam uim habeat perturbatio, qua tenentur, in animis eorum ad iram præparandis, ut in omnes, qui quocunq; modo moleſti ſunt, bilem illam ſuam effundant. Quod ſi hoc non reſpondet ſuperiori illi parti, quam indicaui, non diſpicio, quod ſit conſequens ipſius: nec tamen reticere uolo in antiquiſs. libro particulam μὲν non legi: quam tamen uetus tralatio exprimit.

Προωδοποίηται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργὴν ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους.

Vnde exiſtat hic furor, docet: omnes enim hi (inquit) præparantur ab inſito iam in animo dolore ad nouas animi commotiones contra eos, qui moleſti ſunt ipſis: ſiue ad iram, quæ ex ſingulis reb. excitatur, quæ ſpeciem habeant iniuriæ: ut ἑκάστου non auctorem

ctorem contumeliæ ſignificet, ſed rem ipſam, quæ aduerſa deſiderijs eorũ cecidit. Angor igitur, quo antea premebantur, pronos homines reddit ad ea, quæ contingunt poſtea ipſis, animaduertenda & grauiter accipienda.

καὶ ἐὰν τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ παρὰ δόξαν.

Multo etiam facilius, grauiusq́ iraſcitur, qui his malis premitur, ſi impediri ſe intelligit ab eo, unde opem præſidiumq́ expectabat. Rationem huius rei affert, ac inquit: maiorem enim dolorem importat incommodum, quod & magnũ, et inſperatum eſt: quod autem mali ab amicis proficiſcitur, atq; ijs, à quib. bona expectabamus, præter ſpem uenit: πολὺ uerò uidetur addidiſſe ad id, quod eſt παρὰ δόξαν, ac præter ſpem contingit: in grauiorib. maioriſq; ponderis malis hoc euenire ſignificans: leuiora nanq;, quia minus nos tangunt, parumq; animaduertuntur, non magnum aliquem dolorem inurunt; quã uis repentina inexpectataq; ueniant.

ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν.

A' contrario hoc firmat. eodem pacto, quemadmodum uidemus & ſua ui magnum, & inſperatum aliquod bonum, magis oblectare, quàm ſi id anteà peruenturum ad nos uidiſſemus, & tanquàm ſpe iam opinioneq; deuoraſſemus.

ἐὰν γίνεται ὃ βούλεται.

Ita emendaui ſecutus fidem antiquiſs. libri: ſunt enim plures ſcripti & excuſi, in quib. mendosè, ἐὰν γὰρ γίνεται legatur. alij uerò excuſi ἐὰν γεγένηται, habent. Huius, quam pro bo lectionis, ueſtigium etiam in uetere tralatione extat: neq; enim in ea expreſſa eſt, quæ cauſam reddit, coniunctio. ſenſus uerò, qui inde elicitur, planus. Si id, quod repente extitit, ex ſententia uoluntateque illius prouenit: aliter enim nullo modo oblectaret: ſuperioribus autem uerbis explanatum non erat id, quod ſubitò inexpectatoque naſcitur, bonum eſſe debere.

Διὸ καὶ ὧραι, καὶ χρόνοι, καὶ διαθέσεις, καὶ ἡλικίαι ἐκ τούτων φανεραί, ποῖαι εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν.

Siquis diligenter animaduertet (inquit) ex his quæ explicata ſunt, perſpicuum eſt, quæ tempeſtates anni, quæ tempora, quæ affectiones, quæ ætates, facilè ad iram commoueantur. Nam quod ad tempora pertinet, apud Theocritum paſtor nefas eſſe dicit meridie canere; ne deum Pana à ſomno excitarent, qui uenatione defatigatus tunc requietem caperet: cum enim ille omnib. horis, ac temporib. paulo momento ad iram impellatur, tunc facilius iraſci poſſe ei, qui ipſi moleſtus eſſet, ac ſomnum turbaret: tempora etiã intelligi arbitror dies triſtiores, & quib. aliquæ res aduerſæ, odioſæq; nobis contigerunt atq; obuerſantur: quod inde etiam intelligitur: ubi enim infra oſtendit, quãdo facilè placari irati homines poſsint, ludos appellat, dies feſtos, ac tempora lætiora: quibusq; aliquid proſperum conſecuti ſimus. Contrarijs igitur manifeſtò temporib. procliuius incitamur ad irã: quod uerò διαθέσεις ait, & quæ animi corporisq; affectiones ſunt, ſignificauit: ita enim aliquando affecti ſumus, & quaſi conformati factiq;, ut leues etiã res nos commouere queant. Hoc igitur ualere hic arbitror διάθεσιν, ut infra, ubi quos misereat calamitoſorum exponit, locutus eſt: inquit enim μήτε ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει: illi enim, qui affectione tenentur, quæ delectatur contumelijs faciendis, quanto magis aliquos afflictos miſeroſq; uiderint, tanto magis inſultant eorum malis: diſpoſitionem nos patrio ſermone, uerbo Græco expreſſo, uocamus, cum Latini ſcriptores diſpoſitionem, partiũ collocationẽ appellẽt: huiuſcemodi autẽ plerunq; ſunt, quorũ res malæ ſunt: q plagã aliquã à fortuna acceperunt: qui nihil, quod cupiant, conſequi; nec ad exitũ, quod uolunt, perducere, ſemper in aliqua re offendentes, poſſunt: ij. n. omnes ita affecti eſſe conſueuerunt, ut facilè iraſcantur. Quod ætates addidit, ſenectutem intellexit: quis enim neſcit ſenes moroſos eſſe, quod uitium Telamoni patri, confecto iam ætate, Teucer apud Sophoclem tribuit, cum iracundiam ipſius, ſi ſe in conſpectum unquàm ei dediſſet, ualdè reformidaret: ac iam quæ iratus ille ob necem Aiacis, conuicia in ſe effuſurus eſſet, animo atq; mente prouideret. τοιοῦτ' ἀνὴρ δύσοργος ἐν γήρᾳ βαρὺς ἔρει πρὸς οὐδὲν εἰς ἔριν θυμούμενος; non parum etiam adoleſcentia huic culpæ obnoxia eſt: cum enim adoleſcen-

tes inflammato animo ad omnia, quæ iucunda ſunt, captanda rapiantur, & ipſi nullo negotio ad iram impelluntur.

Καὶ πότε, καὶ ποῦ.

Quando intelligit, ut cum in maiorem aliquam curam incumbunt, quæ ualdè ipſos ſolicitos habet; cum tempus locumq; ad aliquid gerendum, cogitandum ue accõmodatum ſumpſerunt; tunc enim homines interpellari ſe moleſtius ferunt: & illis, qui id commiſerint, uehementius iraſcuntur; huiuſcemodiq; alijs temporib. ac locis; nã loca quoq; ad hoc uim non paruam habent.

Καὶ ὅτι ὅτε μᾶλλον ἐν τούτοις εἰσὶ μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι.

Cum omnes, qui in his reb. ſunt, facilè iraſcãtur, magis ipſos iraſci, cũ magis in ipſis ſunt, perſpicuũ eſſe inquit: ἀπὸ κοινοῦ nãq; φανερὸν intelligendũ. Planum igitur præterea eſt (inquit) tunc magis pronos eſſe ad iram, cum magis his reb. tenentur: ſignificat autem, quæ modo enumerauit, tempeſtates anni, tempora, ætates; aliâs enim magis; aliâs minus ipſis opprimuntur: ſuntq; gradus quidam manifeſtò illorum omnium.

Αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες, εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν.

Hac parte iã abſoluta, anteq̃ alterã aggrediatur, q̃d adhuc fecerit admonet; ſignificatq; ſe oſtẽdiſſe, ipſi, q impellẽdi ſunt, quõ affecti, proni ſint ad irã ac nullo negotio cõmoueãtur.

Ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσι: ὑβρίζουσι γάρ.

Partes non nullas contumeliæ enumerat: iam enim non qui iraſcantur, ſed cui hominũ generi, ſupra explicatis modis affecti iraſcantur, exponit. Cum contumelia ſe affici homines nullo pacto uelint, ijs iraſcuntur, qui aut derident, aut ludibrio habent, aut aculeatis quibuſdam dictis eos lædunt: hęc enim omnia (inquit) committere, contumelia eſt: quod ad primam partem pertinet, C. Caſsius in epiſtola ad Ciceronem de Cn. Pom
» peio Cn. Magni F. loquens, inquit. Scis quam ſe ſemper à nobis deriſum putet: ue
» reor ne nos ruſticè gladio uelit ἀντιμυκτηρίσαι. E' quib. uerbis percipitur reformidaſſe Cnei rudeſęuumq; ingeniũ Caſsiũ, ſi ille uiciſſet: qui tamẽ nullam iuſtã cauſam inimicitiarum aduerſus ipſos haberet: ſed tantum putaret ſe ab illis deriſum, unde ira exorta erat: Ludibrio uerò quempiam afficere χλευάζειν eſt: id autem (ut opinor) manet in conformatione oris geſtuq; quodam corporis ad notam turpitudinemq; alicui inurendam, apto; cum uultu ſcilicet, aliaue huiuſcemodi ratione perſonam alicuius dehoneſtamus: χλεύην enim, ſiue χλευασίαν, ſiue χλευασμὸν (his. n. uerbis in eadem re exprimenda boni auctores utuntur) eſſe ſpeciẽ contumelię teſtatur apertè ipſe in VI. libro Topicorũ, ubi docet uitioſam eſſe definitionem eam, quæ loco differentię, ſpeciem ponit; inquit enim
» Καθάπερ οἱ τὸν προπηλακισμὸν, ὕβριν μετὰ χλευασίας ὁριζόμενοι· ἡ γὰρ χλευασία ὕβρις τις.

Καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν, ὅσα ὕβρεως σημεῖα.

Quia ęquo animo pati nõ poſſunt homines ſe paruipẽdi, ſtatimq;, ut aliquid huiuſcemodi ſentiunt parari contra ſe, commouentur, iraſcuntur (inquit) etiam illis, qui lędunt in his rebus, quę ſpeciẽ habent contumelię: ac notæ indiciaq; ipſius ſunt; cum. n. aperta adhuc cõtumelia non ſit, è ſignis illis intelligitur non aliunde iniurias eas prouenire; quę autẽ illa ſint, exponit, uel potius ex ijs, quę ſupra explicata ſunt, illa neceſſario elici declarat.

Ἀνάγκη δὲ τοιαῦτα εἶναι, ἃ μήτε ἀντί τινος, μήτ' ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσι: ἤδη γὰρ δοκεῖ δι' ὕβριν.

Neceſſe eſt (inquit) huiuſcemodi ſint, quę agunt, nõ ut acceptum dolorem ulciſcãtur, neq; quod meliores res ſuas inde ſe facturos putent. quod inquit, μήτ' ἀντί τινος, reſpondet ſuperiori parti: cũ cõtumelię naturã explicãs, ait. ὅτι ἐστὶ τὸ, & ad ultionẽ pertinet: q. n. moleſti ſunt aliquibus, illis ue quidpiã detrimẽti afferũt à quib. antea lęſi ſunt, non exiſtimari poſsũt ob cõtumeliã facere, ſed ut ulciſcãtur: ipſe. n. eodẽ illo in loco hoc addidit.

Καὶ τοῖς κακῶς λέγουσι, καὶ καταφρονοῦσι περὶ ἃ αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν: οἷον οἱ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ φιλοτιμούμενοι, ἐάν τις εἰς τὴν φιλοσοφίαν: οἱ δ' ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ἐάν τις εἰς τὴν ἰδέαν: ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Illis etiam iraſcuntur, qui uerbis ipſos inſectantur, ac deſpicatui ducunt in ijs rebus, in

quib.

quib. multum ſtudij adhibent: multumq́ ſe poſſe uolunt; qui. n. hoc committunt ſpolia re ipſos conantur ijs bonis, quæ pręcipue cara habent, & quæ magno ſibi ornamento fore putant: ut qui exiſtimant (inquit) ſe in ſtudijs ſapientiæ multũ profeciſſe, ac magnũ nomē in philoſophis habere, ſi quis ea ipſa in re maledixerit ipſis, aut eos ſpreuerit: quiq́ ob ſpeciem corporis multũ ſibi tribuunt, ſeq́ formoſos eſſe credunt, ſi quis nullam partem pulchritudinis tenere eos dixerit: eadem ratio eſt aliorum bonorum, quibus ſe prę ditos eſſe uideri uolebant.

ταῦτα δὲ πολλῷ μᾶλλον, ἐὰν ὑποπτεύωσι μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς.

Et ſi (inquit) omnes dolent ſe ut imperitos earũ inſimulari, quib. diu incubuerint: &, ut expertes eorum bonorum argui, ob quæ ſe antea multum amabant, illi tamē ægrius ferunt, qui non confidunt ea ſe firmiter tenere, ſed uerentur ne aut artium illarum ornamentorumq́ expertes ſint, aut ſaltem ne ab alijs huiuſcemodi exiſtimentur.

Ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν.

Aut nullam ſe earum partem tenere, aut ſi ipſarum omnino rudes non ſint, non firmiter ſe eas percepiſſe putent: aut ſi totam ſcientiam perceptam habeant, atq́ ita etiam, ut non facilè amitti poſſit, aliter tamen de ſe exiſtimari, ac nullos credere illius diſciplinæ ipſos peritos eſſe, arbitrentur.

ἐπειδὰν δὲ σφόδρα οἴωνται ὑπάρχειν ἐν τούτοις, ἐν οἷς σκώπτονται, οὐ φροντίζουσι.

Reſpõdet primę illi parti: quemadmodum enim ægrè ferunt, ſe ut earum rerum imperitos inſimulari, quas ne bene perceperint dubitant, ita cum compertum habent ſe plenè, perfecteq́ illas artes noſſe, q̃uis ipſas neſcire, ab aduerſarijs dicantur, nihil ad ſe pertinere exiſtimant: ipſi enim ſe aliter rem habere ſibi ipſis conſcij ſunt: nec non intelligunt etiam falſam illam opinionem de ipſorum inſcitia, mentib. aliorum hærere non poſſe: ita enim teſtatam eſſe ac confirmatam ſcientiam ſuam, ut non facilè erui ac labefactari poſſit. In uno, antiquiſſ. tamen illo, libro, hic legitur, non *ἐπειδὰν δὲ*, ſed *ἐπειδὰν γάρ*: receptam tamen lectionem non immutaui.

καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον ἢ τοῖς μὴ φίλοις· οἴονται γὰρ προσήκειν μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχειν, ἢ μή.

Cumq́ omnib. iraſcantur, qui ita ſe aduerſus ipſos gerant, multo adhuc magis amicis: ſi huiuſcemodi quicquam fecerint, iraſcuntur: cuius rei ſtatim cauſam reddidit: uideri. n. fortaſſe quibuſdam res ſe aliter habere potuiſſet, quod amicorum iniuriæ leuius, quàm non amicorum, uideantur ferendæ. Arbitrantur. n. (inquit) partes fuiſſe illorum, ipſos potius ornare, & nouis commodis augere, quam partis iam ornamentis: bonisq́ ſpoliare: quod ab illis, qui ſecum amicitię iure coniuncti non ſunt, non poſſunt expectare.

καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν ἢ φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὁμιλῶσι· καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται καταφρονεῖσθαι· ταῦτα γὰρ ἂν ποιεῖν.

Illis quoq́ iraſcuntur, qui præteritis temporib. conſuerant ipſis honorem habere, aut de ipſis curam ſuſcipere, ſi poſtea idem non faciunt: exiſtimant enim ſe ab illis contemni tunc ac deſpici: & hæc cauſa eſt, cur tam moleſtè id ferant: quo autem ſigno illi utantur exponens: nec ſine cauſa omnino ipſos ita ſentire docens, addidit: niſi enim hoc eſſet, eoſdem ſibi illos honores habituros fuiſſe. Putant igitur hi, ſe honore illo fraudari: eumq́ ſibi ut iuſtum iam ac debitum eripi. *ὁμιλεῖν* ſignificat degere cum aliquo, ac familiariter cum eo uerſari. unde *ὁμιλίαι* etiam conſuetudines uictus: ipſe in IIII. de morib. ad Nicomachum. *Ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις, καὶ τῷ συζῆν καὶ λόγων καὶ πραγμάτων κοινωνεῖν*. ualet igitur hic, niſi cũ una fuerint, ut ſolebant aduerſus illos ſe geſſerint ac conſuetũ honorē ipſis habuerint. Cum uero hic locus antea in omnib. excuſis libris ita legeretur. *Καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν μᾶλλον ἢ φροντίζειν*, aduerbium *μᾶλλον*, quod à manu ſcriptis, quos uidi, abeſt, nec in uetere tralatione expreſſum eſt, ſuſtuli: importunè enim illuc coniectum erat, & omnem ſenſum turbabat: quod ex conſequentib. uerbis manifeſtò percipitur.

Καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὖ· μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσι.

Illis quoq́ iraſcuntur, qui pro acceptis beneficijs beneficia non reddunt: aut ſi etiam

remunerari incœperint,non pari officio commodoq; remunerantur: Emendaui autem hic,ut in meliorib.ſcriptis libris inueni, μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσιν, cũ ſine præpoſitio ne antea excuſi ἀποδιδοῦσιν, haberent:arbitror autem muliebri genere τὴν ἴσην cum dicat, intelligi χάριν: æqualem gratiam:ideſt par beneficium.

Καὶ τοῖς τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἥττους ὦσι· καταφρονεῖν γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται.

Atq; illis etiam, qui contrarijs reb.ſtudent,ſi fortunis opibusq; inferiores fuerint. cauſam duarum harum rerũ eandẽ affert,inquiens: hi.n.omnes deſpicatui habere uidẽtur.

Καὶ οἱ μὲν, ὡς ἡττόνων: οἱ δ' ὡς παρ' ἡττόνων.

Quamuis conueniat omnib.in hoc,ut contemnere uideantur,non eodẽ tamen modo contemptui habere exiſtimantur,ſed duobus, quos exponit:& ſanè ipſorum alteri ut inferiores, humilioresq;: niſi enim huiuſcemodi eſſe crederent, ipſis non aduerſarentur. quis enim contra potentiores ſponte cõtendit,prælianturq;:alteri uerò, ut à tenuioribus ornati,ac cõmodis aucti,& qui hoc facere tenebantur,ac ſine culpa officia illa prętermittere non poterant.quare ipſi omni onere ſoluti ſunt,nec laborare debent, ut paria officia in eos conferant.

καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὖσιν αὐτὸ ὀλιγωρῶσι, μᾶλλον: ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας: προσήκει δὲ τοῖς ἥττοσι, μὴ ὀλιγωρεῖν.

Illis autem magis iraſcuntur,qui in nulla hominũ exiſtimatione ſunt,ſi uiſi fuerint & ipſi aliqua in re parui ducere: nec enim decet abiectos homines, uileſq; admodum perſonas,eos contemnere, qui ipſos longè ſuperant dignitate:in explicãda autem ui iracundię & hoc quoq; traditum,gigni iram aduerſus eos, qui aliter ſe atq; ipſos opporteret, gerũt: eſt.n.tenuiorũ officium,nõ parui facere meliores ſe,ſed colere,& obſeruare. Cũ in excuſis libris hic antea πρὸς τοὺς προσήκοντας, legeretur,negandi particulam, quæ deſiderari uidebatur, addidi: illam.n.& in meliorib.ſcriptis exemplarib.offendi, & in uetere quoq; tralatione expreſſam animaduerti: Sed etiam id magis reſpondere uidetur iracundiæ definitioni:in qua poſitum eſt μὴ προσηκόντως.

Τοῖς δὲ φίλοις, ἐάν τε μὴ εὖ λέγωσιν, ἢ ποιῶσι, καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐὰν τἀναντία.

Amicis etiam iraſcuntur,ſi in ipſis aut uerbis, aut commodis ornandis paulo negligentiores illi fuerint:Nam hi quoq; aliter, ac ipſos deceat, facere uidentur: decet enim amicos teſtimonio ſuo laudem amicorum augere:nec non etiam opib.ſuis ipſos adiuuare: qui autem hoc non faciunt, negligere uidentur:& iuſta contra illos ira excitatur: hæc.n. officia,ut debita, ab illis poſtulantur. Addit autem multo magis ipſos iraſci, ſi contraria fecerint:ideſt ſi maledixerint ipſis, aut etiam incommodis affecerint.

Καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων, ὥσπερ ὁ Ἀντιφῶντος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ: ὀλιγωρίας γὰρ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι, σημεῖον: ὧν γὰρ φροντίζομεν, οὐ λανθάνει.

Amicis etiã,ſodalibusq; ſuis homines iraſcuntur, niſi illi, quib.in anguſtijs ipſi uerſentur, quibuſq; reb.egeant, intellexerint:non ſine cauſa autem hoc fieri exponit:&, unde meritò exiſtat hæc ira docet: Hoc enim argumentum faciunt, quod parui ab illis ducantur: nõ ſentire nanq; neq; animaduertere, parui ducẽtis eſt:quæ enim curamus nos non fallunt. Exemplo hoc etiam firmauit ueteris tragici, quod,ut tunc notũ omnibus, apertumq; erat,ita nunc fabulis Antiphontis temporis uetuſtate amiſſis, obſcurũ,ignotumq; eſt:hanc enim unam ob cauſam tradit Plexippum ab ipſo põeta inductum, iratũ Meleagro fuiſſe, quod quib.ille rebus egeret,non ſenſit.unde ipſe iudicium fecit ſe ab eo parui pendi,indeque ſimultas illa exorta eſt. Plexippus autem Althęę Meleagri matris, frater fuit, qui poſtea cũ Toxeo fratre ab ipſo Meleagro necatus eſt, cum Calydonio apro interfecto, illi ægre tuliſſent prẽmium eius certaminis uirgini ab amatore datum: nec ignominiam eam tolerantes, munus Atalantæ eripuiſſent:ira.n.tũc commotus Meleager auunculos morte affecit. An hoc ipſum tempus Antipho ſignificauit? Plexippũ ſcilicet iniquo animo accepiſſe, coniunctum ſibi ſanguine Meleagrum, non intellexiſſe cupiditatẽ animi ipſius,& q̃ topere flagraret deſiderio eius laudis. apud Atheneũ quoq; in XV.

in.XV.libro mentio eſt Plexippi, inducti ab Antiphōte tragico in fabula.

Καὶ τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις, καὶ ὅλως εὐθυμουμένοις ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀτυχίαις· ἢ γὰρ ἐχθροῦ ἢ ὀλιγωροῦντος σημεῖον.

Illis etiam iraſcuntur, qui incommodis ipſorum, infortunijsq́ lætantur, demũq; omnibus, qui in malis ipſorũ rebus, ſecuro tranquilloq; animo ſunt: qui.n. alterutrũ horũ cõmittunt aut hoſtes ſunt, aut parui ducunt. Lętitiam capere ex aduerſis alicuius rebus, hoſtis eſt: ſecuro animo eſſe, parui ducentis: qui enim non dolent, ſed hilares ſunt in alicuius malis, quicquid illis fiat ſe ſua nihil intereſſe putare, declarant.

Καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν, ἐὰν λυπήσωσι. Διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται.

Illis etiã iraſcuntur, qui ipſis dolorẽ inurere nõ reformidãt, nec metuunt aliquid facere, dicereq́, quod ipſis moleſtũ ſit, ægritudinemq; afferat: & hęc cauſa eſt (inquit) cur detrimẽta aliqua accepta aut in bello, aut in re familiari renũciãtibus, homines iraſcũtur: Byrrhia Terẽtianus hoc non ignorabat, cũ Charino hero ſuo rem odioſam narraturus eſſet:
» Idẽ etiã cognitũ habuit apud Sophoclem in Antigona nuncius, qui regi rẽ odioſam nar
» rare coactus eſt: ingt.n. uidẽs inquẽ locũ ueniſſet. Στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.

Καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν, ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα· ὅμοιοι γάρ εἰσιν ἢ ὀλιγωροῦσιν, ἢ ἐχθροῖς· οἱ γὰρ φίλοι συναλγοῦσι· θεώμενοι δὲ τὰ οἰκεῖα φαῦλα πάντες ἀλγοῦσιν.

Illis etiam iraſcuntur, qui: aut audiunt, quæ ipſorum exiſtimationẽ lædunt, aut res ſuas malas ſpectant: Qui.n. hoc faciũt (inquit) reddunt aut hoſtes, aut parui ducentes: hoſtis .n. inimicusq; eius haberi poteſt, q libẽter alicuius facta, moresq; uituperari audit: quẽadmodũ etiã ſpeciẽ hñt parui pẽdentiũ, q cõtẽplãtur aduerſas alicuius res: amici.n. cũ huiuſcemodi aliquid uidẽt, angũtur, nec ſpectare poſſunt, eodẽq; pacto animo afficiũtur, atq; illi affecti ſunt, q in ipſis malis uerſantur: nemo aũt unq; ſua mala ſpectauit, quin doleret.

Ἔτι τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πέντε· πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, πρὸς οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι· πρὸς οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς. ἐν τούτοις ἐάν τις ὀλιγωρῇ, ὀργίζονται μᾶλλον.

Cum iniquo animo ſemper ferant homines ſe parui duci, nulló pacto pati poſſunt ſe negligi ac contemni apud quinq; hominum genera: ſed cum hoc fit grauiter iraſcũtur: ideſt apud illos, cum quib. de honore ac gloria contendunt: apud eos, quos admirantur: apud eos, in quorum animis ſui admirationem gignere cupiunt: apud eos, quos uerecundantur: aut in ijs (quod ultimũ genus erit) qui uerentur ipſos: diuerſæ autem cauſæ, faciunt, ut ægre admodum ferant, cum uident ſe parui duci coram ijs: quomodo.n. non grauiter ferre poſſunt, cum parui penduntur apud illos, quib. pares dignitate eſſe ſtudent, ac cum quib. de primis contendunt: non dignos.n. qui ſecum in certamen de honore ueniãt, illi iudicabunt, ſi uiderint negligi: aut eos quos admirantur: cum.n. ſuſpiciant illos exiſtimationem ipſorum acquirere uellẽt, nec ulla in re apud ipſos offendere: nec nõ eos quoq;, qui admirantur ipſos: neq;.n. uellent extingui, aut minui hanc opinionem de ipſorum præſtantia in animis eorum. Quos uerò uerentur, quomodo pati poſsunt uidere, aut audire quæ ipſorum dignitatem lædant: cauere.n. ſtudioſè ſolemus, ne, quos uerecundamur, uideant nobis notam inuri: quos autem noſtri pudet, non facilè ferimus intelligere quoſdam nullius pretij homines nos putare: cum.n cultu illorum obſeruationeq; delectemur, metuimus ne ita iudicium illorum amittamus.

Καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν, ὑπὲρ ὧν αὐτοῖς αἰσχρὸν μὴ βοηθεῖν, οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας, ἀρχομένους.

Illis quoq; iraſcuntur, qui parui ipſos ducunt, lædendo perſonas illis, quas niſi ipſi tutati fuerint, dedecus admittũt: qui ſint, quos niſi præſidio ſuo ab omni iniuria tutos cuſtodierint, ignominiam ſubeunt, exponit. ut parentes, filios, uxores, quib. præſunt:, non paruã .n. maculam ſuſcipiunt filij, niſi ſubueniunt parentibus: ut parentes quoq;, niſi liberos tutati fuerint: uiri, niſi uxores ab iniuria defenderint: reges, niſi quibus præſunt, integros ab impetu aliorũ cõſeruarint: qui autem liberis uiuis ualentib. q; parentes lædit, parui ducit filios: niſi.n. ita ſe res haberet, perſonas, quas illos tueri oportet, non uiolaret. Eadem ratio reliquorũ eſt. Cũ aũt hic & in excuſis antea, & in nõ nullis manu ſcriptis legatur, μὴ

βοηθοῦσιν, ſecutus fidẽ antiquiſſ. codicis, reſtitui μὴ βοηθεῖν. Huius quoq; lectionis ueſtigia ſunt in uetere tralatione: mẽbra prętерea tã feſtiuè elaborata, ut poſterius priori numero ſyllabarũ reſpõderet: eundẽq; ambo referrẽt in cadẽdo ſonũ, huic loco non cõueniebãt.

Καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσι. παρὰ τὸ προσῆκον γὰρ ἡ ὀλιγωρία.

Et acceptũ beneficiũ nõ compenſantib. ingratisq; iraſcũtur. Cuius rei cauſam afferẽs, inquit. parui pendere à quib. adiuti ſunt nullo modo cõuenire hominibus: quod maniſeſtò faciunt, cum beneficijs ipſis non reſpondeãt. Differre aũt hic locus uidetur à ſuperiore, quo docuit iraſci uulgo illis homines, qui ipſos commodis conferendis non ſubleuãt, ut illi ab ipſis quondam ſubleuati ſunt, aut par beneficium pro illo non referunt: quia ab illis, utilitas ſpectabatur: ab his, indignitas honorisq; diminutio cõſideratur: illic, de compenſatione beneficiorũ agebatur: hic, de honorandi rationib. aut contra, diſputatur.

Καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις, πρὸς σπουδάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἡ εἰρωνεία.

Illis etiam, qui diſſimulatione ea utuntur, quæ εἰρωνία appellata eſt, cum ipſi ſeriò agãt, iraſcuntur: ludere enim uidentur: & ſanè diſſimulatio hæc ab cõtemptu proficiſcitur: niſi .n. eos deſpicerent, apertè cum illis agerent, nec aliquid tegerent: nunc autem de ſe detrahentes, ac bona ſua aut prorſus inficiantes, aut ualdè minuentes, maniſeſtò cũ quib. diſputant, contemnunt.

Καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὖ ποιητικοῖς, ἂν μὴ καὶ αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικόν· τὸ μὴ ἀξιοῦν, ὧν πάντας, καὶ αὐτόν.

Illis quoq; iraſcuntur, qui in alios benefici, ac liberales ſunt: niſi benignè quoq; ipſis faciant: nec tñ iactura ulla, amiſſioq; alicuius commodi ipſos malè habet: ſed quod exiſtimãt ſe ab illis cõtemni nec ijſdem beneficijs, quib. alios ornãt, dignos exiſtimari: hoc .n. ipſos urit: niſi aũt id eſſet, nõ ex tãto comitatu honeſtorũ uirorũ uni illi abſtraherẽtur.

ποιητικὸν δ' ὀργῆς καὶ ἡ λήθη, οἷον καὶ τῶν ὀνομάτων οὖσα παρὰ μικρόν· ὀλιγωρίας γὰρ δοκεῖ, καὶ ἡ λήθη σημεῖον εἶναι.

Obliuio quoq; irã cõmouet, ut ſi penè nomẽ alicuius obliti fuerimus: q̃uis .n. ab ætate ſæpè proficiſcatur, & à multis occupationibus, & uitio etiã naturæ fiat, tñ uidetur & ipſa ſignũ argumẽtũq; eſſe, quòd is, qui è memoria elabitur, parui à nobis ducatur. Diſſentit à reliqs antiquiſſ. liber, quod habet. οἷον καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων οὕτως οὖσα παρὰ μικρόν.

Διὰ ἀμέλειαν μὲν γὰρ ἡ λήθη γίγνεται· ἡ δ' ἀμέλεια, ὀλιγωρία ἐστίν.

Non omninò falſi probare uolens illos, qui tanq; ſigno utũtur, quod parui ab aliquib. ducantur, obliuione quæ ipſos ſui cepit, inquit: ex iniuria .n. naſcitur obliuio: qui enim ſua nihil intereſſe putant, quicquid illo fiat, obliuiſci ſolent: nõ curare aũt aliquid, eſt illud parui ducere: quę nãq; ĩ pretio aliquo apud nos ſunt, ex animo funditus nõ dimittimus.

Οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται, καὶ πῶς ἔχοντες, καὶ διὰ ποῖα ἅμα εἴρηται.

Quib. autem perſonis homines iraſcuntur, & quomodo ipſi affecti, & quas nã ob res unà traditum eſt, inquit: Quod enim primum hic ponit, extremum pertractauit. ſecundum uerò ante hoc tradidit, & in his duobus explicandis, tertium quoq; notum fecit: quas ſcilicet ob cauſas animo commoueãtur: quod ſimul ſe pręſtitiſſe declarauit aduerbio ἅμα: id autem, ualdè huic loco aptum, uel neceſſarium potius, cum in cæteris omnib. defeciſſet, ex antiquiſſ. libro erutum, reſtitui.

Δῆλον δ', ὡς δέοι ἄν, αὐτὸν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους, οἷοι ὄντες ὀργίλως ἔχουσι· καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας, ἐφ' οἷς ὀργίζονται καὶ τοιούτους, οἵοις ὀργίζονται.

Quam utilitatem afferat oratori longa hæc, & accurata diſputatio, exponit: ſi enim ſua ſponte iudices irati eſſent aduerſarijs, aut aduerſarij ipſi ira digni exiſtimarentur, nihil ipſum laborare oporteret: nec præcepta hæc requirerentur: Hoc autem officium eſt boni oratoris, ipſum oratione ſua efficere iudices tales, quales exiſtunt, qui in irã procliues ſunt: oſtẽdereq; aduerſarios ijs rebus, culpisq; affines eſſe, quę iuſtã irã cõtra ſe cõmouere ſolẽt: ſiue huiuſmodi ipſos eſſe, cuiuſmodi ſunt, q̃bus iraſci homines conſueuerũt. τούτοις igitur ἐνόχους, ualet ea admiſiſſe, ob quę hoĩes iraſcuntur: ad culpas, n. factaq; ipſorũ

uidetur

uidetur pertinere: ac demum eam partem refert, quam δὴ ποῖα appellauit: τοιούτοις uerò natura ac morib. tales: patefaciendum enim eos eiuſmodi eſſe, cuiuſmodi ſunt, qui iram aduerſus ſe in animis aliorum moueant.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τῷ πραΰνεσθαι καὶ ὀργὴ πραότητι, ληπτέον πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσι καὶ πρὸς τίνας πράως ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πραΰνονται.

Orator cauſas omnes utiliter tractare debet, diligēterq; uidere, qd illę requirāt: poſtulat enim hæc, ut animi iudicū, eorumq; qui audiūt, cōmoueantur: hæc contra ut ſedentur, leniāturq;. Poſtquā igitur quomodo ad iram incitarentur, docuit, quomodo placentur etiam narrat. Vtrunq; incredibilem uim habere, & ſumma arte tractari à diſerto orato-
» re debere, declarat etiam Cicero his uerbis. Quis enim neſcit maximam uim exiſtere ora-
» toris in hominum mentib. uel ad iram, aut ad odium, aut dolorem incitandis, uel ab his-
» ſce permotionibus ad lenitatem, miſericordiamq; reuocandis. Ideo autem, quia progreſſio ad iram, progreſſioni ad lenitatem contraria ſit: & ira lenitati, de ijs nunc dicit agendū, quę lenitatis ſunt, traditis illis, quę ad iram pertinebant: quod ſcilicet contrariarū rerū eadē diſciplina eſt: & alterius natura cognita, ad alterius naturā ꝑcipiendā multū adiuuat.

Ἔστω δὴ πράϋνσις, κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς.

Eſt motus is πράϋνσις, quo ad πραότητα, quæ lenitas eſt, qui commoto iratoq; animo ſunt, feruntur. κατάστασις autem ſedatio conſtitutioque eius motus eſſe uidetur: ἠρέμησις uerò hic ualet requietis & ceſſationis quaſi inductio: cum, qui ante perturbato animó erant, ſtudio atq; opera oratoris tranquillantur, & motus illi turbidi, qui tanquam tempeſtates ac procellę ipſos agitabant, componuntur ac ſedantur. Res ipſa facilè intelligitur: latinum nomen par gręco, quo uim ipſius exprimamus, non repperitur. Aliud igitur eſſe ἠρεμίαν: aliud ἠρέμησιν, apertum eſt. In V. libro naturalis auſcultationis ualet Ariſtoteli ἠρέμησις, uia progreſſuſq; ad quietem.

Εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν: ὀλιγωρία δέ ἐστιν ἑκούσιον, φανερὸν ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν τούτων ποιοῦσιν, ἢ ἀκουσίως ποιοῦσιν, ἢ φαινομένοις τοιούτοις, πρᾶοί εἰσι.

Quia ira lenitati contraria, ubi quę iram efficiunt in ea rē nō inueniuntur, ſed aduerſa cōtrariaq;, miteſcunt. Cum igitur iraſcantur parui ducentibus: qui autem parui ducunt ſponte id faciant, perſpicuum eſt lenes, placatosq; fore omnibus, qui nihil horum commiſerint: id eſt nec parui fecerint, nec deſpicatui duxerint, uel quod fecerint, inuiti fecerint, aut ſi fortè etiam ob contemptum ſponteq; fecerint, neq; ob id; neque ſponte uidentur feciſſe: non. n. tantum in ijs reb. ueritatem ipſam, quātum ſpeciem rei quęrimus; contentiq; ſæpe ſumus, ſi illi ita nobis uiſi fuerint.

Καὶ τοῖς τἀναντία ὧν ἐποίησαν, βουλομένοις.

Aut ſiquid commiſerint, quod ipſos lęſerit, cognorint eos deceptos, aut lapſos feciſſe: ſi enim eo facto illis, qui ſenſum eorum non cognoſcerent, uideri potuerunt parui duxiſſe, patefactum autem fuerit eos contraria uoluiſſe, intelligentur magni potius duxiſſe, nec dignitatem eorum minuere unquam cogitaſſe.

Καὶ ὅσοι, καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς τοιοῦτοι: οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὑτοῦ δοκεῖ ὀλιγωρεῖν.

Lenes etiam fient illis, qui ſi quid, quod contumelię ſpeciem habeat, commiſerint, intelliguntur erga ſeipſos quoq; tales ſępe eſſe, quales tunc aduerſus illos fuerint: tunc enim nullo pacto parui faciendi conſilio illos feciſſe cognoſcetur: nemo enim creditur ſe ipſum parui ducere. Cum id exploratum fuerit, exiſtimari illi nullo modo poterunt deſpiciendi animo, quod fecerunt, feciſſe, ea de cauſa quam exponit: illa uero opinione ſublata ira diſcutitur ac placamur: intelligimusq; nos nullam cauſam iraſcendi iuſtam habuiſſe.

Καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι, καὶ μεταμελομένοις.

Lenes etiā miteſq; fiūt in illos, q ſe feciſſe fatētur: quosq; pœnitet feciſſe: neq;. n. cōfiteri ſolū ſat eſt ad irā ſedandā: indicāt. n. ſe quoq; qui explere irā cupiūt: uolūtq; intelligi ſe feciſſe: ſed cū coniūctus eſt cū cōfeſſione facti, dolor atq; īmutatio uolūtatis: & dolor quidē

nō breuis modicuſq́, ſed diuturnus ac uehemens: is.n. μεταμέλεια eſt. In III. quoq; libro
de morib. ad Nicomachū, cū doceret qūo ab inuito geſtum aliqd accipi deberet, docuit
oportere id factū, nō tātū moleſtū eſſe: ægritudinēq; afferre auctori ipſius, uerū ita illū af
ficere, ut doleat ipſū, qđ egerit, pœniteatq́; ingt.n. ἀκούσιον δὲ τὸ ἐπίλυπον καὶ ἐν μεταμελείᾳ.

Ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις, παύονται τῆς ὀργῆς.

Qui uehementer etiam irati alicui fuerunt, cum uident illū pœnas dediſſe, qui ipſos iniu
ria læſit, placātur. Hi quoq; igitur, quos pœnitet petulātes ac cōtumelioſos fuiſſe, pœnas
pēdūt, cū ægritudine conficiuntur: nā mœrere ſuppliciū eſt. Quod igitur ab iratis toto ani
mo peti ſolet, cum iam habeant, cur amplius irā contineāt, ac non potius placentur?

Σημεῖον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κολάσεως· τοὺς μὲν γὰρ ἀρνουμένους, καὶ ἀντιλέγοντας, μᾶλλον
κολάζομεν· πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δικαίως κολάζεσθαι, παυόμεθα θυμούμενοι.

A' contrario intelligi poteſt homines placari ſolere confitentibus ſe peccaſſe: qui.n. ali
quid certi flagitij ſe admiſiſſe pernegant, atrocius à nobis plectuntur. In cædendis igitur
ſeruis (neq; enim liberis hominib. manus afferre licebat) ſæuiores (inquit) ſumus in per
negantes, uerbisq́; nobis aduerſantes: contraq; cito iram, furoremque animi abijci
mus, cum illi ſe meritò plecti confitentur.

Αἴτιον δ', ὅτι ἀναισχυντία τὸ τὰ φανερὰ ἀρνεῖσθαι· ἡ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία, καὶ καταφρόνη
σις· ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα.

Cur implacabiliores ſimus ſeruis hominibus, cū in manifeſtis delictis inficiantur ſe cul
pam meruiſſe, oſtendit: totiusq́; huius rei cauſam affert. ea, quæ plana, & aperta ſint in
ficiari, uacare eſt pudore: quos autem nihil pudet, parui ducere, & deſpicatui habere
uidentur, apud quos tā impudēter mētiūtur: inde autē hoc intelligi liquidò poteſt, quod,
quos ualdè deſpicimus, non ueremur: nec aliqd aut facere, aut loqui corā illis nos pudet.
Explanatū igitur eſt ſubtiliter, accurateq́; cur magis animaduertimus in iprobè īficiātes.

Καὶ τοῖς ταπεινουμένοις πρὸς αὐτούς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι· φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι· οἱ
δ' ἥττους, φοβοῦνται· φοβούμενος δὲ οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ.

Iis etiā placamur, qui ſe abijciūt, cūctaq; faciūt, quæ humiliores potētiorib. facere cōſue
rūt: & ſiquid etiā audierint, quod malè ipſos urat, nō uerbis aduerſantur: hi enim (ingt)
uidentur fateri ſe inferiores eſſe: inferiores autem, imbecillioreſq; metuunt: nemo au
tem qui metuat, parui ducit: ſi parui nanq; faceret id non metueret: metuimus enim
quæ incommodi aliquid nobis importare poſſe arbitramur.

Ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινουμένους παύεται ἡ ὀργή, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν, οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας.

Quod ratione iam probauerat, tanquam ſigno quodam, nunc cōfirmat: addit enim de
clarare etiam quod à ſe traditum eſt, canes, qui proſtratos non mordeant: nam inde etiā
intelligi poſſe extingui iram aduerſus eos, qui ad pedes accidunt, & reliqua ſigna, quib.
ſe humiles eſſe, ac demiſſos declarent, edunt. Quod uerò hic cani Ariſtoteles, Plinius li
» bro VIII. leoni tribuit. Leoni tantum ex feris clementia in ſupplices: proſtratis parcit.
Canum autem exemplo uſus eſt, ut notiore: pauci enim loca, ſyluaſq; penetrarūt, quas
leones incolūt. Quòd autem nunquā aut rarò ſpectatum eſt: ob idq; obſcurum, ad alte
rius rei declarationem non ualdè eſt utile. Καθίζοντας ualere proſtratos humiq; iacentes,
apertum eſt. Ariſtoteles in II. libro μεγάλων ἠθικῶν Empedoclis uocem exponens qui
quum quæſitum eſſet ex eo, cur ſemper canis in eodem fictili uaſe iaceret, reſpondit id
fieri ab ea ob ſimilitudinem, quam cum illo haberet, hoc uerbo uſus eſt. Sed etiam in
» VII. ad Eudemū idem tradens inquit. διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τὴν κύν' ἔφη καθεύδειν ἐπὶ τῆς
» κεραμίδος, διὰ τὸ ἔχειν πλεῖστον ὅμοιον. Hic autem erat habitus corporis eorum, qui mi
ſericordiam implorabant. Sophocles initio Oedipodis tyrāni, & Ariſtophanes Πλούτῳ,
id oſtēdunt. Demoſthenes quoq; ꝓ Creſiphōte, ubi cōmemorat merita ſua erga remp.
inquiēs, cū omni tēpore, quo bellū durauit, claſſes ex lege ipſius ornarētur, nauigarētq́;,
neminē unq; trierarchū, tanq; iniuria affectum ea in re, ſignū, quo ad miſericordiā ſui po
pulum excitare ſolebant, ſuſtuliſſe: neq; etiā in Munychia ſupplicem iacuiſſe, ita locu

tus

tus eſt. οὐχ ἱκετεύων ἐκαθέζετο: ideſt non ſupplex proſtratus in templo iacuit. Idem etiam confirmant uerba hęc Lyſię, quę apud Halicarnaſſeum in uita ipſius, leguntur, ἱκέτας μὲν αὐτοὶ τῶν θεῶν καθίζοντες.

Καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας: δοκεῖ γὰρ σπουδάζεσθαι, ἀλλ᾽ οὐ καταφρονεῖσθαι.

Iis quoq; placamur, qui ſeriò nobiſcũ agũt, cũ ipſi ſerio agimus: cum, n. id fit, quod ei cõtrariũ eſt, quod irã cõmouet, nos etiam cõtrario modo affici æquum eſt. Iraſcimur autẽ illis, qui diſsimulatione nobiſcũ utũtur: iocari enim ludereq; uidentur. Neceſſe igitur eſt, placemur eis, qui ſeriò agũt: apparet enim nos ſtudio, non contẽptu dignos exiſtimari.

Καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις.

Et illis, q ſiquid antea negarint, facereq; noſtra cauſa abnuerint, atq; ea re nobis irã cõmouerit, maiora nobis poſtea tribuũt, ac gratificãtur: quorũq; demũ maiora beneficia fuerint, q̃ iniurię: hũc. n. ſenſũ eſſe horũ uerborũ puto: obſcurę autẽ: cõciſeq; hic locutus eſt.

Καὶ τοῖς δεομένοις, καὶ παραιτουμένοις: ταπεινότεροι γάρ.

Placamur quoq; rogãtib. ac deprecãtibus: q. n. ſupplices sũt, orãtq; ne pœnis eos afficere pgãmus, humiles demiſsiq; fiũt, quib. ſolere nõ homines ſolũ, ſed beluas etiã nõ nullas parcere, ſupra demõſtratũ eſt. In V. Philippica Cicero niſi hãc fortunã ſubiſſet, pacẽ nõ poſſe dari Antonio affirmãs, inqt. Pacẽ uult Antonius: arma ponat, roget, deprecetur.

Καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς, μηδὲ χλευασταῖς, μηδ᾽ ὀλιγώροις, ἢ εἰς μηδένα, ἢ μὴ εἰς χρηστούς, ἢ μὴ εἰς τοιούτους, οἷοίπερ αὐτοί.

Quemadmodum iuſta ira digni ſunt contumelioſi nõ nulli homines, & qui cęteros ludibrio habent, ac parui omnino ducũt: ita qui longè ab his morib. abſunt clemẽtia noſtra digni uidentur: facileq; ſolemus huiuſcemodi ingenijs placari, ſi qua etiã in re lęſerint, quæ aut nullos, aut non bonos, aut non quales ipſi ſumus, contumelia afficere, aut deſpicatui habere, cõſuerũt: quod. n. cõtra nos fecerũt, non eo animo feciſſe credimus, ut nos probris afficerent: quippè cum nullos ſoleãt indignos illis iniurijs, petulanter lædere.

Ὅλως δ᾽ ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραϋντικά.

Quia hic, quem proximè expoſuit, locus cõtrarias naturas hominum perſcrutatus eſt. illis, quę iuſtã irã excitabãt, generatim pręcipit. Siquis percipere uelit, quid nos lenes, mãſuetosq; reddat, ſpectet, quę ad irã nos impellũt: cõtraria. n. illis rẽ contrariã efficiẽt: id eſt animos noſtros placabũt, et omnẽ ſimultatẽ diſcutiẽt. In antiqis. lib. τὰ πραΰνοντα legitur

Καὶ οὓς φοβοῦνται, καὶ αἰσχύνονται: ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται.

In illos quoq; lenes ſunt, quos timent, quoſq; uerentur: donec enim (inquit) ita animo affecti ſunt, ut metuant ipſos, aut uereantur, non poſſunt iiſdem illis iraſci.

Ἀδύνατον γὰρ ἅμα φοβεῖσθαι, καὶ ὀργίζεσθαι.

Fieri nullo modo poſſe, inqt, ut quẽpiã metuamus: eidẽq; eodẽ tẽpore iraſcamur: excitariq; hos motus in animo alicuius ſimul ab eadem perſona non uult: nec tamen cauſam huius rei reddidit: ea uero uidetur eſſe, quod ira ſine ſpe ulciſcendi nõ conſtat: quem autem timemus, ultum ire nos poſſe non ſperamus.

Καὶ τοῖς δι᾽ ὀργὴν ποιήσασιν ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον ὀργίζονται: οὐ γὰρ δι᾽ ὀλιγωρίαν φαίνονται πρᾶξαι: οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγωρεῖ.

Illis etiam, qui ira perciti fecerũt quod ipſos lęſerit, aut non iraſcuntur, aut leuius iraſcũtur: huius rei rationẽ reddẽs, inqt: ira. n. in illos magna excitatur, quos qa parui ducũt, apparet feciſſe: hi nullo modo ob cõtẽptũ uideri poſſunt feciſſe: nemo. n. iratus parui facit.

Ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία, ἄλυπον: ἡ δ᾽ ὀργή, μετὰ λύπης.

Cauſam cur hæ res unà non maneant, uult eſſe diuerſam utriuſque naturam: qui nanque parui ducit, deſpectuique habet, ægritudine uacat. ira ſemper ægritudinem coniũctam habet: nemo autem eodẽ tempore perturbatũ & ſecurũ animũ habere poteſt.

Qui parui quempiam ducit, ſine ulla animi ſui commotione toto illo antea diligenter perluſtrato, nihil ipſum in ſe habere, quod pretio ullo dignum eſſet, exiſtimauit. quod iudicium de eo ſemel factum in animo ſeruans, parui poſtea ſemper ipſum ducit. Eodem argumento in III. de morib. ad Nicomachũ diſtinxit προαίρεσιν à cupiditate: cupiditas enim (inquit) appetitio eſt rei iucundæ atq; ægritudinẽ admixtam habet: contra electio non fit cum dolore: nec eſt rerum quæ iucundæ ſunt. nam fideliores codices eo loco habent, ἐπίλυπος & λυπηρά, non ἐπιλύπου & λυπηροῦ, ut excuſi omnes. Illa uerò lectio certior apertiorq; eſt. Hic in antiquiſs. libro genere tantum mutato: ſententia non uariata, legitur. ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία, ἄλυπον. ut res, quæ uacet ægritudine accipi debeat: nec aliquid impediat hęc diuerſitas generum.

καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς.

Lenes etiam in illos ſunt, qui ipſos uerentur. cauſam huius rei non reddit: planum enim, apertumq; eſt, unde hoc fiat: quos nanq; intelligimus nos uereri, quomodo ſuſpicari poſſumus, nos parui ducere? quippè cum eos reuereri ſoleamus, quos magno pretio, honoreque dignos exiſtimamus.

Καὶ ἔχοντες δὲ ἐναντίως τῷ ὀργίζεσθαι, δῆλον ὅτι πρᾶοί εἰσιν· οἷον ἐν παιδιᾷ, ἐν γέλωτι, ἐν ἑορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατορθώσει, ἐν πληρώσει.

Perſonam eorum nunc perſcrutatur, qui in lenitatem procliues ſunt: quomodoque affecti facilè ignoſcant, conſiderat: cũ enim (inquit) contrario modo afficimur, atq; affecti ſumus, cum iraſcimur, lenes tunc, miteſq; ſumus: tunc autem omnib. facile iraſcimur, cum animo dolemus. Quando igitur omni ægritudine uacabimus, leniores erga cunctos, clementioresque erimus, uel potius cum lætitia efferimur, gaudiumque ſentimus. Vt ſumus (inquit) cum ludimus: cum in iocis, riſuq; uerſamur: ut ludis etiam, ac feſtis diebus, ut in ſecundis noſtris rebus, ut cum aliquid ex ſententia confecimus: εὐημερία autem hic ualet cum in aliqua re adminiſtranda eximiè nos geſsimus: magnamque eo facto laudem adepti ſumus: cum aliquis dies nobis pulcher illuxit: inde.n. nomen hoc ductum eſt. Cicero in epiſtola ad Atticum neutro genere hoc uerbum uſurpauit, idem ſignificare uolens: inquit enim de Parthis loquens. » Receſſerant illi quidem » ab Antiochia ante Bibuli aduentum, ſed nullo noſtro εὐημερήματι: ideſt non uirtute noſtra aut præclaro aliquo Caſsij facinore coacti, ſed ſuum aliquod commodum ſequuti. » Plutarchus in uita Demoſthenis. Εὐημερήσαντος δὲ τοῦ Καλλιστράτου καὶ θαυμασθέντος ὑπερφυῶς: in cauſa enim illa agenda mirificè Calliſtratus probatus fuerat. quib. uerò hæc cõtigerunt ob animi lætitiam facilè omnib. omnia concedunt: ἐν πληρώσει uerò, quod inquit, cum expleti cibo ſunt & humido & arido ſignificat: deſiderium enim alimenti, cũ acriter angat, exacuit ad iram, ut reliquæ omnes uehementiores appetitiones. quod etiam oſtendit Horatius in epiſtola ad Valam, de aſpera natura Menij ſcurræ diſputans. qui cum dicax ſemper eſſet, impranſus multo acerbiſsimus foret & ciuem hoſte non dignoſceret. contra tamen Diogenem, qui cognomento canis uocatus eſt, cum ex eo quæreretur, unde oriundus eſſet, dixiſſe aiunt, ſe fame laborantem, Melitæum eſſe: ſaturum uerò, Moloſſum. Melitæi autem catuli blandi erant: in delicijsq; a ueterib. habebantur. Moloſsi uerò, acres ac feri. Id autem (ut arbitror) ſecutus eſt Diogenes & indicauit penuriam cibi: neceſsitatemq;, naturam ſuam immutare: pulſa autem fame ſubito ſe ad ingenium redire, & in omnes qui aliqua re ſibi moleſti eſſent, impetũ facere.

Ὅλως ἐν ἀλυπίᾳ καὶ ἡδονῇ, μὴ ὑβριστικῇ.

Demumq; (inquit) ne ſingula enumeremus: generatimq; potius loquamur, in doloris uacuitate ac uoluptate: non tamen, quæ nimis exultet atq; contumelia efferatur: geſtiẽs enim uoluptas ſibi temperare nequit, & ne dum efficiat quos occupauit, placabiliores, inſolentiores illos reddit. Excepta igitur lætitia animi contumelioſiore, qui hilares ſunt gaudentq;, ſunt mitiores. Cum uerò in excuſis hic antea legeretur ὑβριστικῶς, emendaui, ut in antiquiſs. libro inueni, ὑβριστικῇ. quam lectionem ſequitur quoq; uetus tralatio.

καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ.

Nõ ſolum, quorũ proſperę res iam ſunt, ſed etiã, qui bona ſpe ſunt, placari facilius ſolẽt.

Ἔτι

ἔτι κεχρονικότες· καὶ μὴ ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ὄντες· παύει γὰρ ὀργὴν ὁ χρόνος.

Illi quoq; (inquit) qui multo antea tempore iniuriam acceperunt, nec ſtatim iram explere potuerunt: hanc enim naturam tempus habet, ut iram cõterat, atq; extinguat: Quod apertè etiam ſignificauit Virgilius, cũ acerbã Iunonis irã in Troianos declarare uellet.
» Iunonis grauis ira, & inexaturabile pectus, Quã nec lõga dies, pietas nec mitigat ulla.

παύει δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν μείζω, ἡ παρ' ἄλλου ληφθεῖσα τιμωρία πρότερον.

Aliud etiam eſt, quod iram ſedat: ſiquis enim duob. eodem tempore iratus eſt, ab altero tamen eorum magis ſe læſum putans, forteq; occaſionem nactus pœnas ab illo cepit, cui minus iratus erat, mãſuetior fit etiam erga illum, cum quo acerbiores inimicitias exercebat: nam ſumptum antea ab altero ſupplicium maiorem etiam, aduerſus alterum iram minuit, atq; ſedat: Animaduertendum autẽ quomodo dixerit ἑτέρου ὀργήν; non. n. intellexit qua incenſus ille ipſe, ſed quæ contra eum excitata eſt.

Διὸ εὖ Φιλοκράτης, εἰπόντος τινός, ὀργιζομένου τοῦ δήμου, τί οὐκ ἀπολογῇ; οὔπω γε ἔφη. ἀλλὰ πότε; ὅταν ἄλλον ἴδω διαβεβλημένον.

Hoc pulchre cognitum habuiſſe Philocratem quendam demonſtrat: qui cum apud populum Athenienſem offendiſſet, amicusq; ei homo, ſed parum ſapiens acutusq;, ira adhuc ardente populo interrogaret, cur non cauſam ſuam diceret, reſpondit, nondum tempus eſſe: cum, quid expectaret, ille iterum percunctaretur, inquit. cum alium uidero eiuſdem culpæ reum: & falſo crimine, ut me, in iudicium uocatum. Id etiam in oratione, cuius index eſt ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων, Lyſias ſcripſit, cum de natura calumniæ diſputaret, & quot inde incommoda naſcerentur, doceret: atrociſſimum. n. omnium in ea eſſe, quemq; propter tempus plecti, & quod primus cauſam dicat, condemnari: cum poſtremi plerunq; inſimulati falsò eiuſdem criminis, abſoluantur: eandem autẽ cauſam
» eius rei reddidit, quam hic facit Ariſtoteles: inquit. n. πεπαυμένοι γὰρ τῆς ὀργῆς αὐτῶν ἀκροᾶσθε: ſedata nanq; ira, & cum eam iam ex animis ueſtris eieceritis, defenſionem ipſorum auditis: uoce autem illa Philocrates & ſe innocentem eſſe & innocentiam ſibi non ſatis eſſe poſſe ad ſalutem ſuam, ab impetu iratorum ciuium defendendam, & ſe tempus ei rei idoneum expectare, ſignificauit.

πρᾶοι γὰρ γίγνονται, ὅταν εἰς ἄλλον τὴν ὀργὴν ἀναλώσωσιν.

Tanto odio feruntur in primos, ut omnem iracundię uim effundant, conſumantq; in illis plectendis. Quomodo igitur poſſunt non alijs placabiliores eſſe ſi quod animos illorum exedebat, omne eiecerunt? Hoc etiam ſibi malo fuiſſe oſtendit Demoſthenes in epiſtola, quam ad populum Athenienſem de ſuo reditu ſcripſit, non culpam, crimen'ue ullum: quod primus in iudicium arreptus eſſet, iræq;, quàm aduerſus omnes eius culpę affines, populus habebat, obiectus: Nihil enim (inquit) in dicẽda cauſa à ſe relictum eſſe eorum, quæ poſtea ſaluti multis fuerunt.

οἷον συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλου· μᾶλλον γὰρ χαλεπαίνοντες ἢ Καλλισθένει, ἀφεῖσαν· διὰ τὸ Καλλισθένους τῇ προτεραίᾳ καταγνῶναι θάνατον.

In hiſtoriam hanc nunq; incidi. legi tantum Ergophilum Athenienſium copiarũ ducẽ fuiſſe. Cum populus igitur & ipſi & Calliſtheni iratus foret: ac magis adhuc infenſus Ergophilo eſſet, omni periculo ipſum liberauit, quia pridie Calliſthenẽ capitis damnauerat: atq; ita omnem in alium etiam iuſtam iram eiecerat. in antiquiſſ. libro, quod parui momenti eſt, ὃ συνέβη, legitur.

Καὶ ἐὰν ἕλωσι.

Et ſi in iudicium uocatum, ipſum uicerint: ſtudioq; ſuo, ut ab iudicib. condemnaretur, effecerint: diſcutitur. n. tunc omnis ſimultas, & placari incipiunt ſimulac in ea contentione ſuperiores extitere. ἑλεῖν conuincere alicuius criminis ſignificat ac condemnare, ut
» initio orationis pro Cteſiphõte Demoſthenes eo uerbo uſus eſt. καὶ τούτῳ μὲν ἑλεῖν γραφήν. Hoc autem potius hic arbitror ſignificare, q; ſi uicerint bello, in poteſtatemque ipſi eorum uenerint.

Καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν: ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἂν ἔδρασαν· ὥσπερ γὰρ ἀπειληφέναι τιμωρίαν οἴονται.

Mitiores etiam, manſuetioreſque fiunt illis, quib. uehementer irati erant, ſi maius aliquod incommodũ acceperunt, ꝙ ipſi irati illis feciſſent: ꝗuis id opera, conſilioque ipſorum factum non ſit: uidentur enim quaſi ſibi pœnas, quas cupiebant, ſumpſiſſe, cũ ipſos malè habitos uident: putant que illos ſibi, detrimentis acceptis, ſatis feciſſe: maximè cum in maiora inciderint, ꝙ ipſi illis unq̃ optauerint.

Καὶ ἐὰν ἀδικεῖν οἴωνται αὐτοὶ, καὶ δικαίως πάσχειν: οὐ γίγνεται γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ ἔτι παρὰ τὸ προσῆκον οἴονται πάσχειν: ἡ δ' ὀργὴ τοῦτο ἦν.

Mitigantur etiam ergà illos, qui tunc læſerint, ſi ipſi qui iniuriam acceperunt, cogitarint, ſe improbè antea quippiam in illos feciſſe, meritoq; plecti. Huius rei cauſam hanc reddens, inquit: neq; enim excitatur ira contra id, quod iure factum eſt: non enim amplius putant, ſe iniuſtia læſos: ira autem, ut ſupra declaratum eſt, hinc commouetur.

Διὸ τῷ λόγῳ δεῖ προκολάζειν: ἀγανακτοῦσι γὰρ ἧττον κολαζόμενοι, καὶ οἱ δοῦλοι.

Ne facile iraſcamur, & ex tenui quaq; ac ſæpè iniuſta cauſa accendamur animo, qua ex re magna ſæpè mala exoriuntur, præcipit quomodo nos gerere debeamus. Ne temere igitur (inquit) in alios irruamus, non eſt cunctandum ratione animũ preparare, & quaſi ante motum illum caſtigare: hæc enim cauſa eſt, cur ſerui malè mulcati æquo animo ſerunt, nec ualdè indignantur: antea enim iniquam ſuam condicionem cogitantes, tolerandis miſerijs ſe præpararunt: Id autem apud Plautum in milite ſeruum decere Periple-
» ctomenus tradit. Nam homini ſeruo ſuos domitos habere oportet oculos, & ma-
» nus, orationemque.

Καὶ ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴωνται, ὅτι δι' αὐτοὺς, καὶ ἀνθ' ὧν ἔπαθον: ἡ γὰρ ὀργὴ τῶν καθ' ἕκαστον ἐστι: δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ.

Mitigantur etiã ergà illos, quos ꝗuis multis malis uexarint, exiſtimãt, nõ intellecturos ſe ab ipſis incõmodis illis affici, & pro quibus ipſi antea in eos petulantes, iniurioſiq; fuerant: Diſcutitur ex animis ipſorum ira (uerius enim hoc eſt, ꝙ dicere illos placari) cum ſibi ereptam poteſtatem uident, iram explendi: ultionemq; ad exitum perducẽdi: in hoc autem illa poſita eſt, non ſi malum illi acceperint, doloremque ſenſerint, nec tamen auctorem eius ignorent, ſed ſi iniuſtum ſibi illum ab ipſis qui iniuria læſi ſint, intelligant & pro compenſanda eorum improbitate: non enim iræ aliter ſatisfacere poſſunt, niſi ob eam ipſam rem & ab eo ipſo, qui iniuria læſus eſt, pœna ueniſſe in eos qui plectũtur, ab ipſis intelligatur: qui.n. ulciſcitur, ei qui iniuriam fecerit: & ultio neglectui atque iniuriæ, reſpondere debet. Id autem ex definitione iracundiæ planum eſſe, tradit: quæ ſupra, initio huius diſputationis poſita eſt: certa.n. definitaque perſona: nec non certa iniuria ſignificatur. Antiquiſſ. liber à reliquis diſcrepans, habet. πρὸς τὸν καθ' ἕκαστον.

Διὸ ὀρθῶς πεποίηται. φάσθαι Ὀδυσσῆα πτολιπόρθιον.

Eleganti exemplo docet, quod tradiderat, uerum eſſe: & hoc ſenſiſſe ſapientem, uel potius diuinum põetam, cum in. IX. Odyſſeæ induxit Vlyſſem, poſtquam oculum illum unicum Cyclopi effoderat, ut necem ſociorum ulciſceretur, tam graui Polyphemi damno contentũ non fuiſſe: nec enim ſciebat adhuc Polyphemus cuius opera cæcus factus eſſet: Quare, ut iram ſuam expleret, cum periculo etiam ſui capitis comitumque, uoluit illi omnia aperire: atque ita ipſum allocutus eſt. Siquis te mortalis Cyclops, à quo tã acerba, turpique pœna affectus ſis, percunctatus fuerit, reſpondeto Vlyſſem, illum euerſorem Troiæ, hanc tibi cladem importaſſe: Nam & patriam, & parentes, & omnia, quæ callidè antea texerat, breui illi expoſuit.

Ὡς οὐ τετιμωρημένος, εἰ μὴ ᾔσθετο, καὶ ὑφ' οὗ, καὶ ἀνθ' ὅτου.

Conſilium põetæ aperit, qui ita in carmine ſuo induxit Vlyſſem, ut qui (inquit) tantas iniurias ſibi ulciſci uiſus non fuiſſet, niſi Polyphemus & à quo tam male tractatus foret, & pro quo ipſius facto, accepiſſet.

Ὥστε

ὥστε οὔτε τοῖς ἄλλοις, ὅσοι μὴ αἰσθάνονται, ὀργίζονται.

Cum abijcere iram ſoleant homines, aut non iraſci illis, quos non putarint intellecturos ſe ab illis ipſis plecti, quos improbe læſerint ac pro illis iniurijs, quas antea ipſis fecerint (cuius rei cauſam attulit, idemq; exemplo Homerici Vlyſsis cõfirmauit) fit, ut neq; alijs quoq; iraſcantur, qui nihil omnino ſentiunt: auget. n. hoc quod nunc ab Ariſtotele adiungitur: ſuperiores nanque intelligebant ſe detrimento affici, ſed ab illis malum in ſe proueniſſe, quos iniuria læſerant, non ſentiebant. Remota igitur nunc omni perſona inquit, minime iraſci etiam illis quicunque ſint, qui omnino nihil ſentiunt.

οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν, ἔτι· ὡς πεπονθόσι τε τὸ ἔσχατον, καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν· οὐδ' αἰσθησομένοις, οὗ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται.

Quib. etiam uiuentib. uehementer irati fuerunt, ijſdem morte obita placãtur, nec amplius irati ſunt. Cur ſtatim tanta ira extinguatur, exponit: Vident enim ipſos extremum omnium malorum perpeſſos: ſupra autem docuerat, nos mitigari erga illos, quos intelligimus maiora detrimenta accepiſſe, q̃ nos illis unq; importaſſemus. Aliud etiam iram diſſipat, ac frangit, quod dolere mortui nequeunt, neq; ſentire pœnam, quæ ipſis ab inimicis inferatur: cuius rei deſiderio tenentur irati. Vt autem hic mortem ultimum omnium malorum uocat, ita in III. de morib. ad Nicomachum extremum ipſam terminũq; dixit eorum, quæ contingunt in uita mortalibus, quod nihil, ultra, ſecundi, aut aduerſi, putetur in hominem cadere poſſe.

διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἕκτορος ὁ ποιητὴς, παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλέα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος· κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

Mirificè hic quoq; Homerum laudat, atq; hoc etiam ipſum præclarè uidiſſe declarat: Cum enim furorem, rabiemq; Achillis contra mortuum Hectorem ſedare uellet, ita induxit Apollinem illum accuſantem. Surdam iam, nihilque ſentientem terram inſaniens uexat. Nec enim ſatiari poterat Achilles pœna Hectoris, nec modum tenuit in ira illa ſua exercenda, ut ab omnib. meritò pöetis ſtultitiæ inſimulatus ſit. Accius, ut Cicero in prima quæſtione Tuſculana oſtendit, contra reliquorum iudicium pöetarum, ipſum in hac re non omnia ſine conſilio feciſſe uoluit. Melius Accius, & aliquando ſapiẽs Achilles. Immo enimuero corpus Priamo reddidi, Hectorem abſtuli. Qui tamen eo nomine fortaſſe potius reprehendendus q̃ laudandus fuit, cum à conſenſu ueterum pöetarum diceſſerit: nec ſatis, quid conueniat pſonæ Achillis, ſpectarit. Videtur igitur magis prudẽtiũ facti, q̃ officiũ pöetæ probaſſe Cicero. Plato quoq;, grandi plerũque oratione utens, q ſermo erat illius ętatis, ſurdũ caput in Timęo appellauit, quod multa carne rectũ foret: quãuis ſtatim, quaſi uerbum interpretans ac quomodo accipi uoluerit aperiẽs, addiderit, quod ſenſu carentem partem illam ſignificat. οὐδ' αὖ ξυσκιασθεῖσαν, χαῦνον καὶ ἀναίσθητον.

Δῆλον οὖν ὅτι τοῖς καταπραΰνειν βουλομένοις ἐκ τούτων τῶν τόπων λεκτέον.

Hæc clauſula eſt huius partis: locis. n. demonſtratis, unde promi argumenta poſsint, rationem perſpicuam eſſe dicit qua uti debent, qui incitatos aliquos mitigare uolunt, & animum ipſorum componere: planum. n. eſt (inquit) ducenda ex his locis eſſe argumenta, ab illis qui ſtudent lenire iudices iratos.

αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι τοιούτους.

Ipſos enim illos, quos mitigare uolunt, oratione ita conformare debent: oſtendereque huiuſcemodi eſſe, ut nõ debeãt ullo pacto amplius illis iraſci: qui autem iram facilè abijciant, & quomodo facti, paulò ante declarauit: ſiue. n. longitudo temporis ipſam extinguit, ſiue cogitatio, quod priores laceſsierint: meritoque ab illis poſtea læſi ſint: aliaque cuncta, quæ accuratè ſupra tradidit. affines igitur his reb. eſſe ſignificandi: παρασκευάζουσιν autem dandi caſus eſt: pendetque ab aduerbio λεκτέον, quo ſignificatur, quam uiam tenere ipſos oporteat, ut efficiant quod uolunt.

οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβεροὺς, ἢ αἰσχύνης ἀξίους, ἢ κεχαρισμένους, ἢ ἄκοντας, ἢ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεποιημένοις.

Non enim in illis tantum laborandum, è quorũ animis irã diſcutere uolumus, uerum

eos quoq;, quibus cum ſimultatem gerunt, oportet fingere, ac ſummo artificio oſtendere, aut eſſe horribiles: non enim iraſcimur illis, quos ualdè metuimus, aut uerecundia dignos. Illis enim, quos uereri debemus, non poſſumus iraſci: aut præteritis temporib. beneficijs erga ipſos uſos, ut hanc iniuriam cum commodis illis compenſare debeant: aut non ſponte feciſſe, ſed coactos, inuitosq;: aut incredibilem animo dolorem ſentire, quod ea, quæ fecerint, pœniteat ipſos feciſſe.

τίνας δὲ φιλοῦσι καὶ μισοῦσι καὶ διὰ τί, τὴν φιλίαν καὶ τὸ φιλεῖν ὁρισάμενοι, λέγωμεν.

Motum animi alium nũc aggreditur, illis quæ ad iram, contrariamque ipſius lenitatem pertinebant, explicatis: qui. n. diligant, quiq; odio proſequantur, ac quos homines oſtendere parat. ut autem id commode facere queat, antea neceſſarium putat amicitiæ naturam euoluere: ac, quid amare ſit, docere: His. n. declaratis, reliqua melius intelligentur.

ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν τὸ βούλεσθαί τινι, ἃ οἴεται ἀγαθά, ἐκείνου ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ αὑτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων: φίλος δέ ἐστιν, ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος.

In II. libro de Inuentione Cicero, cum definitionem amicitiæ attulit, penè hanc ſententiam expreſſit. Amicitia uoluntas erga aliquem rerum bonarũ: illius ipſius cauſa, quem diligit, cum eius pari uoluntate: Extremam tamen partem ille reliquit (cenſet enim Ariſtoteles, amici officium eſſe non tantum cupere commoda amicis, ſed etiam quoad per ipſum fieri poteſt, procuratorem effectorẽq; eorũ eſſe) ac pro illa ſumpſit, quod philoſophus amico infra tribuit: amicum enim inquit, eſſe, qui ut amat ita etiã amatur: uim enim amicitiæ, naturamq; exprimere uoluit, non quid amare ſit, ſibi docere propoſuit, ut Ariſtoteles primo fecit. Poteſt autem, quiſpiam amare, nec ab eo, quem amat, redamari. Quod cum intelligeret hic, definitioni amici reſeruauit. Aliud præterea ex definitione Ariſtotelea elicitur, quod Ciceronis uerba non oſtendunt. diligere quoq; eum qui non uera bona, ſed quæ ſpeciem eorum tantum habeant, alicui optet ac pro uirib. cõparet: in quo tamen ipſe fallatur: nec uim eorum intelligat, qui bona putet, ſpeciem tantum bonorum retinentia; ſi. n. illorum naturam benè cognitam haberet: ſimulataq; eſſe ſciret, non ex eorum uoluntate erga aliquem, amare illum, ſed contemnere potius aut odio habere, intelligeretur.

οἴονται δὲ φίλοι εἶναι, οἱ οὕτως ἔχειν οἰόμενοι πρὸς ἀλλήλους.

Hic (niſi fallor) ſenſus eſt horum uerborum. Illi ſe amicos inter ſe eſſe putant: qui arbitrantur ſe mutuo animis inter ſe ſic affectos eſſe: ideſt cum eorum alter alterum arbitratur ſe diligere: ſibiq; bonas res uelle, ſui ipſius cauſa; quæ opinio etiam uigeat in animo alterius de illo: ita autem locutus eſt, quia ſunt etiam fucatæ fictæq; amicitię: nec raro contingit uitio hominum, ut quiſpiam eum diligat, cunctaq; ipſi commoda & cupiat, & ſtudio etiam ſuo procuret, quia erga ſe illum ita quoq; affectũ putat; in quo tamen lõge fallitur, ſalſisq; ſignis amoris ducitur; opinio. n. in hac re maiorẽ, q̃ ueritas, uim habet.

τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἀνάγκη φίλον εἶναι, τὸν συνηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ συναλγοῦντα τοῖς λυπηροῖς: μὴ διά τι ἕτερον, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον.

Niſi hęc definitio uitium habet; ac donec ſtant ea quæ poſita in ipſa ſunt, neceſſe eſt, eũ, qui gaudet alicuius reb. bonis, doletq; malis, ac penè eodem modo animo afficitur, ut ille, amicum eſſe. Non tamen quod aliquid inde commodi, aut incommodi expectet, ſed illius tantum ipſius cauſa.

γιγνομένων γὰρ ὧν βούλονται, χαίρουσι πάντες: τῶν ἐναντίων δέ, λυποῦνται, ὥστε τῆς βουλήσεως σημεῖον αἱ λῦπαι καὶ αἱ ἡδοναί.

Declarat homines amicos eorũ eſſe, quorũ rebus ſecũdis gaudeãt, aduerſisq; angãtur: Cuncti enim (inquit) lætitia afficiuntur, cum res eueniunt, ut uoluntas ipſis ferebat: cum autem contrariæ, dolent. Quare ex lętitia illa, aut dolore, quam animo capiunt, ex bonis malisue amicorum, uolũtas ipſorum intelligitur: cum enim lætentur reb. bonis eorum, ſignificant res cecidiſſe ut uolebant: et cũ dolore conficiuntur, contra ac uolebãt: lętitia enim, dolorq;, quid in animo habeamus, indicant. Qui autem res bonas uolunt,

amici

amici ſunt: ex definitione. Velle uerò illos, perſpicitur ex uoluptate, quam ob eam rem ceperunt: itemque nolle, ex dolore.

Καὶ οἷς ἤδη ταὐτὰ ἀγαθὰ, καὶ κακά.

Illi quoque mutuo ſe amãt, quib. eadem iam bona, ac mala ſunt: id eſt qui eandem fortunam ſubiere, & in eum ſtatum, ac condicionem uitæ uenere, ut quod alijs moleſtum ſit, ipſis quoq; incommodet: & quod alios iuuet, eodem pacto ipſos quoq; ſubleuet; fieri. n. nõ poteſt, quin amici inter ſe ſint: cauſam uerò huius rei nunc non reddidit: infra tamen, unde id fieret, declarauit: cum inquit. ταὐτὰ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη: coniunctio enim uoluntatum facit, ut aut amici hi inter ſe ſint, aut ſaltem uideantur: communis autem ea eſt trium horum locorum: quib. enim eadem bona ac mala: qui eoſdem habent amicos; nec non quib. ijdem ſunt inimici, ſe mutuò amare putantur, quia neceſſe eſt idem uelint ac nolint. In antiquiſs. libro puſilla hæc ſcripturę uarietas eſt, ſententia non immutata: habet enim καὶ οἷς δή.

Καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί: ταὐτὰ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη.

Qui eoſdẽ quoq; amicos & inimicos habent, ſe mutuo amant: eadẽ enim, quæ alter eorum uult, alter uelit, neceſſe eſt: quib. autem inter ſe conuenit de uoluntatibus, amici putantur. Qui inter ſe conſentiunt in hoc, quod eidem homini amici ſunt, pares habent uoluntates: ambo enim optant eum incolumen fortunatumq; eſſe. Simili ratione, qui eidem inimici exiſtunt, cum ambo cupiant illi res malas, eiſdem deſiderijs tenẽtur: hæc autem coniunctio uoluntatum præſe fert amicitiam quandam: quorum enim concurrunt uoluntates, amici uidentur.

Ὥστε ἅπερ αὐτῷ, καὶ ἄλλῳ βουλόμενος, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι.

Hoc confirmat ſuperiores tres locos; quorum unam eandemq; cauſam attulit, ac clauſula eſt rationis ipſius, quam reddidit: quapropter enim (inquit) cum alij optet uelitq; quæ ſibi met ipſi, ſpeciem habet amici: ita autem locutus eſt, quia non uerus ſed adumbratus amicus eſt: forte enim euenit ut uoluntates eorum copularentur.

Καὶ τοὺς πεποιηκότας εὖ φιλοῦσιν, ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κήδονται.

Qui ita amant, redamentur non neceſſe eſt: hic enim amor mutuus neceſſariò non eſt. amant igitur, omniaque bona optant illis, qui ipſos beneficijs affecerunt, aut ſi non ipſos, quos tamen diligunt, caroſq; habent.

Ἢ εἰ μεγάλα, ἢ εἰ προθύμως, ἢ εἰ τοιούτοις καιροῖς.

Quomodo animi hominum obligentur, ac beneficia grata, acceptaq; ſint, docet: aut enim magna ſint, oportet, aut à prompto, alacrique animo proficiſcantur, aut tempore fiant: nam tempus quoque magnam uim habere, perſpicuum eſt. Significat autem cum ipſorum res erant malę, durioreque illi fortuna utebantur: ita enim ſępe res etiam ſua ui puſillæ ac minutæ magnopere homines deuinciunt: ſine ipſis nanque ſtatum uitamque ſuam tueri uix poterant.

Καὶ αὐτῶν ἕνεκα, ἢ οὓς ἂν οἴωνται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ.

Et ipſorum cauſa, aut eorum, quos arbitrati fuerint ſibi cupere ac benè uelle. Perſonam autem primum, quæ beneficium accepiſſent, perpendit: deinde magnitudinem commodorum aut animum benefactorum, aut opportunitatem temporis: nunc uerò finem eorum qui benigne fecerint: quid enim illi ſibi propoſitum habuerint, cum commoda contulerunt, ſpectandum: hoc enim quoq; non parum refert ad animos hominum capiendos: niſi nanq; ipſorum cauſa fecerint, quos adiuuerunt, ſiue ut uoluntati deſiderioque ſatisfacerent aliquorum, quos qui adiuti ſubleuatique ſunt exiſtimarint ſibi benè uelle, ſed ſua quædam commoda ſecuti, aut alia quapiam huiuſcemodi re illecti fuerint, ob id non diligerentur. in fine autem ſpectando non tantum eos diligimus, qui noſtra ipſorum cauſa primo excitati ſunt: erectiq; ad nos adiuuandos, ſed eos etiam, qui ad id impulſi ſunt, ut rẽ gratã facerẽt amicis noſtris: ijsq; quos benè nobis uelle ſuſpicamur,

Καὶ τοὺς τῶν φίλων φίλους, καὶ φιλοῦντας οὓς αὐτοὶ φιλοῦσι.

Amicos quoque (inquit) amicorum diligunt: nec enim eos tantum diligimus, qui ami citię iure nobiſcum coniuncti ſunt, uerum illos etiam, cum quib. amici ipſi noſtri eodem iure, quo nobiſcum, tenentur: diuerſus autem eſt hic locus ab eo qui conſequitur, quo tradit, diligere quoq; homines eos qui diligunt, quos & ipſi diligunt: diſcrimenq; in eo poſitum uidetur, quod non omnes qui amant, amici eorum, quos amant, dicendi ſunt: amant.n.non nulli, nec tamen redamantur: & contra amantur, & non amant. De his uerò infra ſeorſum egit: quoſq; hic uno loco, illic duob. complexus eſt. Sed cum abſit articulus, qui in alijs prępoſitus eſt uerbo φιλοῦντας, ab antiquiſs. libro (quam lectionem probaui, quia animaduerti infra in locis, qui his reſpondent, idem ipſum feciſſe: inquit enim καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροὺς καὶ μισοῦντας) uidendum eſt, an inde intelligi debeat unum tantum locum hunc eſſe uoluiſſe, quia ſi ut duo accipiantur, ualdè ſimiles inter ſe ſunt, ac quod addidit, fuiſſe explicationem, ut unà ſe poſteriores hos capere docuerit, ac ſuperiorib. applicare.

Καὶ τοὺς φιλουμένους ὑπὸ τῶν φιλουμένων ἑαυτοῖς.

Diligunt quoque eos, qui ab ijs, quos ipſi diligunt, diliguntur: in proximo ſuperiore loco, cuius uim expreſsi, cum antecedentem illi explicarem, ſpectabant animum uoluntatemq; eorum, qui diligerent quos & ipſi diligerent: delectabanturq; hac coniunctione animorum, & ad eos amandos ob ſimilitudinem uoluntatum inducebantur: in hoc uerò uoluntatē perſpiciunt eorū quos diligunt: & quia diſſentire ab ipſis nulla re uolūt, comites ſe ipſis hac quoq; in re prębent, & diligere incipiunt eos, qui ab ipſis diliguntur.

Καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθρούς, καὶ μισοῦντας, οὓς αὐτοὶ μισοῦσι, καὶ τοὺς μισουμένους ὑπὸ τῶν ἑαυτοῖς μισουμένων.

Eadem ratio eſt trium horum, qui conſequuntur, locorum: inimicitię nanq;, ut amicitia, conſtare non poſſunt, niſi odium inter aliquos mutuum ſit. quare primus locus tradit amare homines eos, qui eoſdem habeant inimicos: ſecundus, tertiusq; ſunt, cum odium mutuum non eſt: ſecundus ſcilicet, quo docet diligere etiam homines illos, qui eoſdem quos ipſi, odio proſequūtur: tertius, quo diligere oſtendit eos, qui odio habētur ab illis q odio ab ipſis habētur: quib. omnib. locis traditis, cauſam cōmunē omniū reddit.

Πᾶσι γὰρ τούτοις τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι καὶ ἑαυτοῖς. ὥστε βούλεσθαι τὰ αὐτοῖς ἀγαθά, ὅπερ ἦν τοῦ φίλου.

Quæ enim (inquit) res conducunt illis omnib. & ipſis quoq; bono eſſe ac conducere uidentur, ut cogantur illis res bonas uelle, quod amici proprium eſſe declaratum ſupra eſt: optant uerò illi res, quę ſanè ipſos adiuuāt, nō tamē ut ipſis proſint; hoc.n. fortuitò fit.

Ἔτι τοὺς εὖ ποιητικούς, εἰς χρήματα, καὶ εἰς σωτηρίαν. διὸ τοὺς ἐλευθερίους, καὶ ἀνδρείους, τιμῶσι.

Nec tantum eos, qui in ipſos beneficium contulerunt, amant: uerum illos etiam, qui alijs pręſidio eſſe conſueuerunt, ſiue ad inopiam propulſandam, ſiue ad ſalutem defendendam: & hęc cauſa eſt, (inquit) cur liberales, forteſq; uulgo honorant. In IIII. autem libro de morib. ad Nicomachum tradit liberales ſupra omnes amari, qui ex uirtute aliquid gerant: neq; ſine cauſa id fieri: emolumento enim (inquit) cæteris ſunt: nam in III. ſummos honores cōſequi apud omnes reges, populoſq; fortes uiros, meritò affirmarat.

Καὶ τοὺς δικαίους· τοιούτους δ' ὑπολαμβάνουσι τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας.

Aequos etiam, iuſtoſq; uiros amant. Verum, quia non facilè eſt hos cognoſcere (non pauci enim improbi homines, ut cæteros fallant, ſe iuſtos eſſe ſimulant) iuſtos putant eos, qui non ab alijs uiuunt. Id eſt non aliorum damno rem ſuam ac cōmodum augent.

Τοιοῦτοι δ' οἱ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι· καὶ τούτων οἱ ἀπὸ γεωργίας καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ μάλιστα.

Hi autem ſunt (inquit) qui ſuo ex labore ſibi uictum quærunt: quos omnes uincere probitate exiſtimantur, qui terram colunt. Sed aliorum etiam opificum, qui ipſimet opus faciunt: nam quod agricolę pium quæſtum ſequantur, & in ſtudio occupati ſint,

quod

quod malè cogitare non ſinit, ſapientiſsimus etiam uir M. Cato in libro ſuo de re ruſtica affirmauit: qui locus, ſi ille Græcas literas, artesq; magis amaſſet, ab Ariſtotele ſumptus uideri potuit: in primo enim libro de tuenda re familiari, cum agriculturam ornaret, ſic inquit. Ἡ δὲ γεωργικὴ μάλιστα, ὅτι δικαία· οὐ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων, οὔθ' ἑκόντων· ὥσπερ καπηλεῖαι, καὶ αἱ μισθαρνίαι, οὔτ' ἀκόντων· ὥσπερ αἱ πολεμικαί. Quid autem ſupra hic intellexerit, cum inquit. τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας, ope huius loci facilius percipi poteſt: hic enim quoq; eodem pacto locutus eſt: nam eam ob cauſam iuſtum eſſe cultorẽ agri docet, quia alijs non eripit, quib. ipſe utatur: duob. autem modis extorqueri pecuniæ ab hominib. ſolent, aut ſcientibus uolentibusq;, uoluptate aliqua delinitis: aut inuitis, ut bello, furto: & huiuſcemodi iniurijs.

Καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ ἄδικοι.

Temperantes etiam amant, non quòd commodum ullum inde expectent, ſed quia ſe iniurijs illi abſtinent: ut enim hominum mores ſunt, à quib. non læduntur, putant ſe adiuuari: delectanturque uita illa ab omnib. delicijs remota: contrarij autem his, intẽperantes deditique corporis uoluptatibus, ut libidines ſuas expleant, iniuſtè multa faciunt: ac multis modis cæteris obſunt.

Καὶ τοὺς ἀπράγμονας διὰ τὸ αὐτό.

Amant quoque eos, qui tranquillã, ab omniq; negotio alienã uitã ducunt: eandẽq; ob rẽ, ut ipſe inquit, id eſt ꝗa iniuſti illi nõ ſunt. Hoc quoq;, quod talis haberetur, ſaluti fuiſſe Epaminõdę, forti uiro, tradit Plutarchus: cũ.n. ſtudijs ſapiẽtię delectaretur: idẽq; anguſtã domi rẽ haberet, nihil mali ipſi intulerũt, ꝗ dominatũ Thebis occuparãt: putarũt.n. philoſophiã ipſum inertẽ, rebuſq; gerẽdis minus idoneũ, effeciſſe: paupertatẽ uerò poteſtatẽ ẽt moliẽdi aliqd, ſi uellet, eripuiſſe. Relictus igitur ille eſt unus è multis, διὰ μὲν φιλοσοφίαν, ὡς ἀπράγμων· διὰ δὲ πενίαν, ὡς ἀδύνατος.

Καὶ οἷς βουλόμεθα φίλοι εἶναι, ἐὰν φαίνονται βουλόμενοι.

Eos etiam diligimus, quib. amici fieri uolumus, ſi parem in illis uoluntatem perſpexerimus: aut ſi illos ſtudium noſtrũ non aſpernari animaduerterimus: qui autem ſint, quorum amicitiæ cupidi ſumus, exponit.

Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι οἵ τ' ἀγαθοὶ κατὰ ἀρετὴν, καὶ οἱ εὐδόκιμοι ἢ ἐν πᾶσιν, ἢ ἐν τοῖς βελτίστοις, ἢ ἐν τοῖς θαυμαζομένοις ὑφ' αὐτῶν, ἢ ἐν τοῖς θαυμάζουσιν αὐτούς.

Aut enim (inquit) hi ſunt, qui eximiam aliquam uirtutẽ habent: aut qui ſpectati ac probati ſunt: probati autem, aut omnibus, aut optimis uiris, aut ijs quos admiramur, aut qui nos ipſos admirantur: ἐν πᾶσιν enim (quæ ratio ſermonis in omni hac re exponenda retinetur) ualere puto apud omnes homines, non in cunctis artibus, quomodo ipſe ſexcentis locis locutus eſt: ut in quarto libro de morib. ad Nicomachum Δοκεῖ δὲ καὶ τὸ ἐν τοῖς τοιούτοις λέγειν. ut in V. etiã. ἔστι δὲ τὰ δίκαια ἐν τούτοις, οἷς μέτεστιν ἁπλῶς ἀγαθῶν. Præterea hoc ipſo in libro infra. Καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν: nunquam enim in his perſonas non intelligit. Omnis autem huius loci ſententia hæc eſt: tenemur deſiderio comparandi nobis amicitiam eorum, qui pręclara aliqua uirtute ualent, aut quorum uita factaque probata ſunt illis, quorum iudicium magni facimus: nec enim cuncti homines, ſi conſentiunt, exiſtimari à nobis poſſunt falli: nec optimi uiri: & quæ ſequuntur. extrema uerba correxi, quæ deprauata duob. modis erant, deſiderabatur enim particula ἢ, quæ neceſſaria eſt, et à uetere tralatione exprimitur: & οἷς, pro τοῖς perperam legebatur: animaduertendum autem eſt ſæpe Ariſtotelem ita loqui, ac dicere homines iudicium libenter ſequi, atque exiſtimationem caram habere, eorum, quos ipſi admirantur, aut apud quos in admiratione ſunt: infra enim λόγον δ' ἔχει τῶν θαυμαζόντων, καὶ οὓς θαυμάζουσι: nec multo poſtea. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἢ θαυμαζόμενοι, ἢ θαυμάζοντες. Non unam autem eandemq; ob cauſam utrorumque amicitiæ cupidi ſumus: eorum enim quos ſuſpicimus, amicitiam expetimus, quia capimur artib. ac ſtudijs ipſorum: quorum uerò admirationi ipſi ſumus, quia propenſi in nos illi eſſe uidentur, & nobiſcum in amore erga nos metipſos, conuenire.

Ἔτι τοὺς ἡδεῖς συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι.

Diligunt etiam eos quib. cum libenter, quòd ſuauib. morib. ſint, uiui poteſt: totuſque

dies ſimul traduci. In VIII. quoq; libro de morib. ad Nicomachum non ualdè diuerſam » ſententiam iiſdem penè uerbis expoſuit. οὐδεὶς δὲ δύναται συνημερεύειν τῷ λυπηρῷ, οὐδὲ τῷ μὴ ἡδεῖ. Cuius etiam rei cauſam illic accuratè reddidit.

Τοιοῦτοι δ᾽ οἱ εὔκολοι, καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἁμαρτανομένων.

Qui ſuaues, dulceſq; conuictu ſint, exponit: in primiſq; ingenio placidos huiuſcemodi eſſe inquit, & qui, ſiquid inconſideratè à quopiam factum ſit, aliquaq; in re peccatũ, non ſtudioſe redarguant: ſunt enim non nulli, qui libenter errata aliorum detegunt, ac conuincunt ipſos peccaſſe, qui amicitiæ colendæ omninò parum idonei ſunt. Εὔκολοι qui ſint, à contrariis facilè intelligitur: illa nanq; uox magis frequens notaq; eſt: qui enim omnib. aduerſantur, cunctiſq; in reb. difficiles moroſique ſunt, δύσκολοι uocantur: de omni autem hac re accuratius egit in IIII. libro de morib. ad Nicomachum.

Καὶ μὴ φιλόνεικοι, μὴ δὲ δυσέριδες.

Concertationum etiam ſtudioſi, quique nunquam, aut ęgrè in omni diſputatione, negotioquæ in ſententiam aliorum ueniunt, non poſſunt ab aliis diligi. Contrarii igitur horum cari habebuntur, & in oculis ferentur.

Πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι, μαχητικοί: οἱ δὲ μαχόμενοι, τἀναντία φαίνονται βούλεσθαι.

Vna autem, & eadem de cauſa hi omnes uoluptatem nullam iis qui ſecum degũt, prębere poſſunt: pugnant enim hi, aduerſanturq; omnibus: qui autem pugnant contraria uelle, non tantum ſentire, uidentur: illi uerò, ut ſupra declaratum eſt, diliguntur, qui idem uelle exiſtimantur.

Καὶ οἱ ἐπιδέξιοι, καὶ τῷ τωθάσαι, καὶ τῷ ὑπομεῖναι: ἐπὶ ταυτὰ γὰρ ἀμφότεροι σπεύδουσι τῷ πλησίον: δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι, καὶ ἐμμελῶς σκώπτοντες.

Illi etiam conuictui apti ſunt: plurimoſq; inueniunt qui cum ipſis libenter totos dies terant, qui in alios dicere poſſunt, ac ſiquid in ipſos dictum ſit, patienter ferunt: rationem huius rei reddens, inquit: eodem enim ſtudio tenentur, eundemq; curſum petunt, ac ii, quos proximos habent, cum quibuſq; uiuunt: nam poſſunt leuiter ipſos facetis dictis mordere, & eorum etiam morſus æquo animo ſuſtinent: hoc uerò uerbo uſus etiam eſt in IIII. libro de morib. ad Nicomachum, & ἐπιδέξιον eſſe inquit, qui nomine alio εὐτράπελος uocaretur: cum uirtutem ipſam mediocritatemq;, quæ in iocis facetiiſq; eſſet, ἐπιδεξιότητα non incommodè appellari poſſe diceret. ἀμφότεροι autem hic inquit, cum de unis iiſdemque loquatur, quia ipſos ut alios atque alios conſiderat: diuerſa enim præſtant, duplicemq; naturam ac poteſtatem in ſe habent: dicendi ſcilicet in alios, & aliorum dicta æquo animo tolerandi: quod uerò adiunxit ἐμμελῶς: & lepidè eleganterq; ualet, ſignificat dicta omni acerbitate uacare debere, uel potius leporis plena eſſe, ut grata eſſe poſſint. Quia igitur illi quoq; iiſdẽ ſtudiis tenẽtur, & ualdè delectantur, cum uident ſuas in illos uoces æquo animo accipi, ideo σπεύδειν εἰς ταυτὰ τῷ πλησίον, hic nunc dicti » ſunt: eodẽ uerò aduerbio in eadẽ re exponẽda illic uſus eſt, οἱ δ᾽ ἐμμελῶς παίζοντες, εὐτρά- » πελοι προσαγορεύονται. quod hic in excuſis legitur τῷ τωθάσαι, in antiquiſs. libro eſt τῷ παῖσαι: ſed in aliis etiam ſcriptis non integer omninò locus eſt, in quib. ueſtigia nõ parua ſunt huius lectionis: παίζειν autem cum in omni luſionum genere uerſari ſignificet, capi quoque pro iocari, ac facete dicere, proximè citati loci teſtimonio intelligitur, quo docuit qui concinnè lepideque luderent ac iocarentur, uocari eutrapelos.

Καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθά, καὶ τούτων μάλιστα ἃ φοβοῦνται μὴ ὑπάρχειν αὑτοῖς.

Eos quoque diligunt, qui laudant bona, quæ in ipſis ſunt: prædicatione nanq; ſuarum opum uirtutumq; homines delectantur: cumque omnia, quæ tenent, celebrari gaudeant, illa maximè in ſe laudari uolunt, quæ ne poſſideant, uerentur: eorum enim iudicio, confirmationeque ſe magis illorum compotes eſſe credunt, & aliis etiam, ipſis illis bonis eos abundare, hoc pacto fides fit: nec enim tantopere gaudent, cum commendari audiunt, quæ certò ſe firmiterque poſſidere arbitrantur, quia teſtimonio illa egere non putant.

καὶ

Καὶ τοὺς καθαρείους, περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπεχόνην, περὶ ὅλον τὸν βίον.

Mundos etiam, elegantesq; homines amant: & qui cunctis in rebus, omniq; in uita lauti ſunt: ſiue illi corpore, facieque mundi ſint, ſiue ueſtimentis, ſiue alia quapiam re: munditijs enim, ubicunq; eas uiderint, delectantur: Hoc etiam ſignificauit, qui inquit, Decore nihil breuius, nec melius.

Καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστάς, μήτε τῶν ἁμαρτημάτων, μήτε τῶν εὐεργετημάτων· ἀμφότεροι γὰρ ἐλεγκτικοί.

Diligunt etiam illos, qui longè ab his morib. abſunt, ut exprobrent ſiue peccata, ſiue beneficia: cuius rei ratio aperta eſt: nam & qui beneficia exprobrant, & qui uetera etiã peccata obijciunt, redarguunt: quod qui committunt, odio digni uidentur, nec amari ullo pacto poſſunt: quin, cui peccatũ aliquid obiectũ eſt, redarguatur, dubitari nõ poteſt: ſed ille quoque, cui beneficium exprobratur, conuincitur quondam eguiſſe, nec ſine liberalitate alicuius potuiſſe incolumis eſſe. Quod moleſtum eſſe ſolet, uideri eguiſſe auxilio alterius.

Καὶ τοὺς μὴ μνησικάκους· μηδὲ φυλακτικοὺς τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλ' εὐκαταλλάκτους· οἵους γὰρ ἂν ὑπολαμβάνωσιν εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς αὑτοὺς οἴονται.

Diligunt præterea eos, quos uident præterita mala non ualdè recordari: neq; iniurias acceptas animo cuſtodire, ſed placabiles eſſe: quales enim aduerſus alios eos intellexerint, tales erga ſe ſperant futuros. Antiquiſſ. liber, μὴ μνησικακοῦντας habet, ſenſu ferè nihil uariato: peruulgatam tamen lectionem nõ damno: μνησικακῆσαι uerò ualere firmas in memoria ueteres iniurias tenere, notum eſt. Id autem uerbum intellexit Cicero, cum in I. Philippica inquit. Græcum etiam uerbum uſurpaui, quo tum in ſedandis diſcordijs erat uſa ciuitas illa: Aeſchines. n. de eadem re loquens contra Cteſiphontem inquit. Νῦν δ' ἐκεῖνοι μὲν μεγάλων κακῶν συμβάντων, ἔσωσαν τὴν πόλιν, τὸ κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα φθεγξάμενοι, μὴ μνησικακῆσαι.

Καὶ τοὺς μὴ κακολόγους· μηδὲ εἰδότας μήτε τὰ τῶν πλησίον κακά· μήτε τὰ αὑτῶν· ἀλλὰ τἀγαθά· ὁ γὰρ ἀγαθὸς τοῦτο δρᾷ.

Nec non eos etiam, qui maledici non ſunt, nec norunt res aduerſas aut propinquorũ, aut ipſorum, ſed bonas tantum: probi enim uiri hoc faciunt: probi autem meritò amantur. Non indagare uerò curioſè bonos uiros incommoda maculaſq; aliorum, ſed potius, ſiquid huiuſcemodi ad aures eorum peruenerit, ſtatim abijcere, atq; occulere, certũ eſt: ut contra res ſecundas eorundem, firmiter animo tenere ac libenter prædicare, propriũ ipſorum eſt. Plato in Theæteto, cum ingenium eorum effingeret, qui ſapientię operam darent, hoc elegantiſſimis uerbis perſecutus eſt. Εὖ δὲ ἢ κακῶς τι γέγονεν ἐν πόλει, ἤ τί τῳ κακόν ἐστιν ἐκ προγόνων γεγονὸς, ἢ πρὸς ἀνδρῶν, ἢ γυναικῶν, μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν, ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες: nec tamen eos rerum malarum tantũ, quæ alijs euenerint, ſed bonarum etiam ignaros eſſe uult: quod toto animo in contemplatione rerum maximarum occupati, reliqua omnia ſua nihil intereſſe putent. In antiquiſſ. libro numero multitudinis legitur, ταῦτα δρᾷ.

Καὶ τοὺς μὴ ἀντιτείνοντας τοῖς ὀργιζομένοις, ἢ σπουδάζουσι· μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι.

Item eos, qui non aduerſantur iratis, neq; contra ſtudia illorum tendunt: & quemadmodum iratis, ita etiam ſerio aliquid agentibus: qui enim toto animo in aliquo negotio occupati ſunt, pati non poſſunt ſtudia illa ſua impediri, ægreq; ferunt, cum uident alios contra niti: quodq; in ſuperiorib. illis ira efficit, id in his uehemens animi adplicatio ad aliquid efficiendum gignit. Qui autem reſiſtunt: quaſi concertare cum ipſis uelle uidentur. Quod apertè expreſſit, cũ huiuſcemodi homines μαχητικοὺς eſſe, & pugnare de omni re uelle, dixit. Animaduertendum autem cum τοῖς ὀργιζομένοις inquit, illis ne ipſis intelligat, qui eo facto delectari, diligere ipſos incipiunt, ſiue potius erga omnes qui commoto animo ſunt, ita ſe gerunt: ut repetere hic quoq; oporteat, quod ſupra inquit, hoe fieri,

quia ſperent erga ſe quoq; tales ipſos futuros: hic.n. de his loqui uidetur, qui naturas aliorum obſeruant: attenduntq; quomodo ſe illi cum alijs gerant: ſupra nanq; non diligere homines qui ſtudijs ipſorum repugnent, indicarat: ac ſi id ſignificare nunc uoluiſſet, uidebatur αὐτοῖς ὀργιζομένοις dicere debuiſſe: ut uero hoc capitur, ita quoq; quod de ſerio aliquid, ſummaq; contentione agentib. capi debere, planum eſt. qui antecedebat uerò cõſequens uerbum, articulus à me ſublatus eſt, quia in optimo exemplari non legitur.

καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς σπουδαίως πως ἔχοντας· οἷον θαυμάζοντας αὐτοὺς, καὶ σπουδαίους ὑπολαμβάνοντας, καὶ χαίροντας αὐτοῖς.

Diu multumq; me hic locus ſollicitum habuit, cum in excuſis antea legeretur ὡσαύτως ἔχοντας: nec ſententiam ullam idoneã inde elicere poſſem, niſi aliquis uellet uerba ipſa diſtorquere, aut extra multa intelligere. animaduerti poſtea in antiquiſſ. libro ita legi: quæ lectio ualdè plana & aperta eſt, atq; huic loco aptisſima: diligunt.n. (inquit) etiam illos qui erga ipſos aliquo modo, ſtudiosè atq; inclinato animo ſe habent: ſtatim autem ipſe exponit, quid ſignificarit uerbis illis: aperitq; ſe intelligere, exẽpli cauſa, qui aut admirentur ipſos, aut ſtudioſos uirtutis exiſtiment, aut ipſorũ conſuetudine gaudeant: Hi enim omnes affecti ſunt aliquo modo aduerſus ipſos: ideſt præclarè & cum propenſione quadam animi. Halicarnaſſeus quoq;, magiſter ſummus dicendi: nec inelegans ſcriptor, eodem pacto locutus eſt, ubi in arte tradenda de uitijs agit, in quæ multi paſſim inciderent in meditando. οἱ δὲ περὶ τὴν κρᾶσιν τῶν ἰδεῶν δυσπουδαίως ἔχουσιν: quamuis illic curam ac diligentiam ſignificet.

καὶ ταῦτα μάλιστα πεπονθότας περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ, ἢ θαυμάζεσθαι, ἢ σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἡδεῖς.

Et in primis eos diligunt, qui ita animo affecti ſunt erga illos in reb. quarum laudis auidi ſunt: cum enim ſemper omnibusq; in reb. homines gaudeãt, aliquos admiratione ſui captos eſſe, tunc pręcipuè lætantur, cum uident quoſpiã ob eas res ſe admirari, propter quas in primis cupiunt admirabiles uideri, aut putare ſe eximios ac ſtudioſos in ijs rebus, in quib. tales cupiunt haberi: aut oblectantur ipſis in illis, in quibus iucũdi cupiũt uideri. ut ſi quis eſſet, qui optimis artib. ualdè deditus foret, atq; in earum cognitione eximius haberi cuperet: idemque bonis alijs & corporis & externis abundaret: cũ.n. ęquo animo ferret ſe formoſum, diuitem, nobilem haberi, pręcipuè illis delectaretur, qui ipſum in doctrinarum ſtudijs ſuſpicerent atq; celebrarent.

καὶ τοὺς ὁμοίους, καὶ ταυτὰ ἐπιτηδεύοντας· ἂν μὴ παρενοχλῶσι, μηδὲ ἀπὸ ταὐτοῦ ᾖ ὁ βίος· γίγνεται γὰρ οὕτω, τὸ, κεραμεὺς κεραμεῖ.

Item pares, ac ijſdem ſtudijs deditos: neq; tamen hoc ſempiternum eſt: nam uincit interdum naturam utilitas. Quod declarauit ipſe inquiens: niſi pares illi tibi rationes tuas turbarint, & moleſti fuerint, neq; ex eadem arte, ſtudioq; uictum quærant: tũc enim nedum diligi poſſint, & inuidia, & odium contra illos excitatur Quod optimè cognouit ſapiens Pöeta Heſiodus, cum in primo libro rerum ruſticarum inquit. & figulum figulo, & fabrum fabro inuidere, nec non mendicum hominem mendico, ac pôetam quoque, pôetæ. Naturę autem ui diligi ijſdem ſtudijs præditos, maniſeſtum eſt: & hoc etiam Plato in Lyſide affirmauit, cum neceſſario parem pari amicum eſſe tradidit, & illi quoque acutisſimi homines, ac naturæ rerum ualdè periti, qui amicitiam ſimilitudinem eſſe dicebãt, & aſſimiles ſemper amicos. Iure igitur Cicero morte Hortenſii oratoris grauiter doluit, & multi etiam non ſine cauſa hoc mirabantur, cur tam ægrè ferret, ſe aduerſarium, & obtrectatorem laudum ſuarum amiſiſſe: Nam Cicero ipſe, qui totam hanc rem narrat, quod magnam uim habet ad amicitiam cõſeruandam, docet omnem cauſam ſimultatis procul ab ipſis fuiſſe: quoniam nunq; aut illius curſus ab ipſo impeditus fuerit, aut ab illo ſuus.

Καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτούς.

Item eos, qui earundem rerum cupiditate tenentur: ſi fieri poteſt, & illarum rerum

hoc

hoc natura patitur, ut ambo ſimul deſiderij compotes fiant, nec alterius indeptio, alterum inde excludat: ſunt enim res multæ, quæ eodem tempore à multis obtineri poſſunt: cuncti autem tunc, qui in eodem curſu ſunt, ſe mutuo adiuuare conſuerunt: Res uero longè aliter ſe habet, ſi alterius generis res ſunt, & quæ unum tantum recipiant: ut regna, & tędę peruulgato prouerbio eſſe creduntur: tunc enim odium, & acerbę inimicitiæ inter hos flagrant.

εἰ δὲ μὴ, ταυτὸ καὶ οὕτω συμβαίνει.

Sin uerò hoc non fit, idem quoq; hoc pacto uſu uenit, ideſt inuidia & odium inter ipſos excitatur, ne dum ſe amare poſſint: ut illis ſcilicet contingebat, qui cum ijſdem ſtudijs dediti eſſent, commoda æmulorum impediebant: ταυτὸ enim manifeſto refertur ad illud. κεραμεὺς κεραμεῖ: quod uero inquit, εἰ δὲ μὴ. In epiſtola ad Atticum libro. II. Cice-
» ro, cum eundem ſenſum proferre uellet, Græca uerba uſurpauit. Si poſſunt diſcedere,
» ne cauſa optima in Senatu pereat, ego ſatisfaciam publicanis. εἰ δὲ μὴ: & quæ ſequuntur, cũ eius gentis hic modus loquendi proprius eſſet: crebròq; in Græco ſermone uſurparetur: nec tã tritus Latinis hominibus, Latinis uerbis expoſitus, adhuc foret. Plinius alioqui reddidit, cum Theophraſti locũ hũc ex VIII. libro de ſtirpib. exprimeret. τὸ δὲ τρί-
» τον πρόβατα ἐπαφιᾶσιν: οὕτω γὰρ φύει τὸν καυλὸν: εἰ δὲ μὴ, φυλλομανεῖ. Tertio depaſcunt,
» alioqui ſolia tantum fierent. Non indiſertus pöeta, quicunq; ille fuit, cuius hoc carmen
» eſt inter luſus in Priapũ, ſin dixit, ut arbitror. Donec proteruam nil mei manu carpes,
» Licebit ipſa ſis pudicior Veſta, Sin: hæc te mei uentris arma laxabunt. Horatius
» in epiſtola prima primi libri. Si non. Is ne tibi melius ſuadet, qui rem facias, rem
» Si poſſis rectè: ſi non, quocunq; modo rem. Item in epiſtola ad Numicium.
» Si non, his utere mecum.

καὶ πρὸς οὓς οὕτως ἔχουσιν, ὥστε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ καταφρονοῦντες.

Eos quoq; diligant neceſſe eſt, & in amicorũ loco habeant, erga quos ita animo affecti ſunt, ut ipſos non pudeat coràm illis ea facere, quæ uulgo turpia habentur, ꝗuis in illis ueræ turpitudinis nihil ſit: alia enim ad ueritatem turpia ſunt, quę nemo unquã uir probus facere debet: alia ad opiniones, quæ poteſt ſine culpa aliquãdo gerere, ꝗuis præſentes aliqui adſint: cum enim familiares illi ſint, ac probitatem dignitatẽque hominis perſpectam habeant, periculum non eſt, ne rem illam ei uitio dent. Huiuſcemodi quiddam
» ſignificare uoluit Martialis, cum inquit. Nil aliud uideo, quo te credamus amicum,
» Quàm quod me coràm pedere Criſpe ſoles. Quod enim flagitium aliàs eſſe exiſtimatur, coràm amicis non magnopere reprehenditur: liceat enim nobis rei declarandæ cauſa fœdiore exemplo uſos eſſe. Animaduertendum tamen, ne coràm quibus ea, quæ turpiora habentur, gerímus, abiecti quidam homines, & nullius pretij ſint, & quorum omninò exiſtimationem contemnamus (hoc. n. ſignificare uoluit, excepto tantum inquiẽs ſiquando à contemptu perſonarum id naſcitur) tunc enim amici illi nobis eſſe ea ratione non intelliguntur. Nam ea, quæ ad opiniones hominum fęda, flagitioſaq; ſunt, gerimus liberè, & coràm amicis, quos cenſemus in bonam partem illa accepturos, & coràm abiectisſimis perſonis, quorum laudem iudiciumque omninò deſpicimus. Cũ igitur huius generis non ſint, quos ſpernimus: alterius ſint, quos amicos ac beneuolos nobis ducimus neceſſe eſt.

καὶ πρὸς οὓς αἰσχύνονται τὰ πρὸς ἀλήθειαν.

Illos quoque diligunt, apud quos uerentur ea facere, quæ ad ueritatem improba ſunt: cum enim probi, ac prudentes uiri uelínt omnes de ſe benè exiſtimare, bonam de ſe in primis amicorum opinionem retinere, ac conſeruare cupiunt. Quare cum libere, audacterque ſpectantib. illis gerant, quę ad opiniones hominum turpia ſunt: nullo modo uolunt illos eſſe teſtes ſuorum flagitiorum, conſpectumque eorum, cum aliquid, quod ad ueritatem, non ad opinionem ſolum turpe eſt, commiſſuri ſunt, fugiunt. In primo quoq; libro de ijs rebus, quæ aut ad opinionẽ, aut ad ueritatẽ exiſtimãtur, meminit: eodẽq; pacto ipſas appellauit: ut alijs etiam non nullis in locis fecit: In priore tñ libro Priorum

Analyticorum; ubi de iis, quæ comitantur & hærent alicui rei, diſputat, docere uolens quædam opinione tantum: quædam uerò ad ueritatẽ comitari, & utriuſque generis conſequentia inueniri, inquit. Καὶ τούτων τὰ μὲν δοξαστικῶς, καὶ τὰ κατ' ἀλήθειαν; quam uarietatem ſermonis adnotare libuit, cum ſupra à Latinis quoque ſcriptorib. expreſſum hunc modum loquendi, docuerim.

Καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται.

Nec non eos, apud quos in pretio & honore eſſe cupiunt, quib. ſe probare ſtudẽt: quibus omni ratione qua poſſunt, placere conantur: id. n. hic ualere arbitror φιλοτιμοῦνται.

Η ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται, καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τούτους ἢ φιλοῦσιν, ἢ βούλονται φίλοι εἶναι.

Eos quoque, quos fortunatos ſe exiſtimare uolunt, quosque cupiunt habere æmulos atque imitatores rerum ſuarum, non tamen obtrectatores fieri laudum, aut inuidia flagrare incipere, aut amant aut amici illis fieri cupiunt: ut autem meritò cuncti optare debent, multos extare, qui fortunam ſuam admirentur, ipſosque beatos iudicent, ita nemo ſanus cupere debet, ſe inuidos parare, aut ſi fortè ſint, diligere illos poteſt: quia tamen æmuli communia quædam cũ inuidis habent, diſtinxit illos, atque hos diligi ſolere: illos nullo modo amari, neque amicitiam eorum expeti poſſe, tradit.

Καὶ οἷς ἂν τἀγαθὰ συμπράττωσιν, ἐὰν μὴ μέλλῃ αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω κακά.

Quos etiam ſtudio ſuo adiuuerint, ut aliquod bonum adipiſcerentur, amant: niſi fortè ex eo officio grauiora quædam mala in ipſos caſura ſunt: tunc enim nullo modo ipſos diligere poſſunt, cum uident, eos ſibi maximi incommodi cauſam fore: hoc autẽ remoto, cupiunt illos ſaluos eſſe, ac uehementer diligunt: apud eos enim beneficium collocarunt, intelliguntque ipſos ſua ipſorum opera abundare, atque officio ſuo delectantur.

Καὶ τοὺς ὁμοίως καὶ τοὺς ἀπόντας, καὶ τοὺς παρόντας, φιλοῦσι.

Diligunt quoque illos, uel potius amici ipſis fieri cupiunt (ita enim hic locutus eſt, ut ſuperiorũ duorum poſteriori loco uideatur reſpondiſſe: dixerat. n. Η φιλοῦσιν, ἢ βούλονται φίλοι εἶναι) Eorum igitur amicitiam expetunt, quos uident non minus diligere abſentes amicos, quàm præſentes & qui adſint: Hi enim firmi amici eſſe intelliguntur, quorum amorem loci diſtantia non minuit: diiuncta autem eſſe conſilia ſtudioſorum ab exiſtimationib. improborum, quemadmodum aliis multis rebus ita etiam hoc: quod alteri illorum amicos præſentes ſolum honorant: alteri uerò magno ſpatio terrarum remotos, caros etiam habẽt, affirmauit diſertus ſcriptor Iſocrates, initio orationis ad Demonicum. Qui igitur eodem pacto affecti ſunt erga abſentes amicos ac præſentes, probi ſunt et amore digni: & iure optimo amicitia horum expetitur probaturque.

Διὸ καὶ τοὺς περὶ τοὺς τεθνεῶτας τοιούτους, πάντες φιλοῦσι.

Hoc ad expoſitum iam locum corollarium addit. atque hæc eſt cauſa, inquit, cur omnes mortales, eos, qui mortuorum quoque amicitiam colunt, diligunt: abſunt. n. illi longiſſime ac diuiſi a nobis ſunt maximo interuallo. τοιούτους autẽ: ideſt qui mortuos ipſos diligunt, ut uiuos dilexerunt: cum enim amicitia illa ne morte quidem dirimi labefactarique potuerit, firma ſtabilisque fuiſſe cognoſcitur. Quales autem erga illos fuerint, tales quoque erga ſeipſos ſperant futuros.

Καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους.

Omninoque, qui acriter commodis amicorum inſeruiunt, ac uehementer amico amici ſunt, diligunt: ii enim à Græcis φιλόφιλοι uocantur. Quo uerbo etiã uſus eſt in VIII. libro de morib. ad Nicomachum cum amicitiam ornaret, nec ſolum ipſam neceſſariam, ſed honeſtã etiã, & dignitatis plenã eſſe diceret: hoc. n. argumẽto utitur: τοὺς γὰρ φιλοφίλους ἐπαινοῦμεν: qui. n. acres ſunt in amicitia colenda, ardenterque hæc munera obeũt, laudamus. Terentius in Phormione hoc expreſsit (ut puto) cum inquit, Solus eſt homo amico amicus; nam uetus interpres tradit, hęc Apollodori uerba fuiſſe, unde totam

fabulam

fabulam tranſtulit pöeta. Μόνος γε ἐπίσταται φιλεῖν τοὺς φίλους.

Καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν, τοὺς φιλεῖν ἀγαθούς.

Et, qui cum res aduerſæ premunt: aut pericula ipſis impendent, non deſerũt eos, quib. ſe amicos uideri uolebant: cum enim (inquit) homines bonos uiros omnis generis diligant, eos, qui boni amici ſunt, pręcipuè amant: quiq; præclarè munia amicitię implent: nullo autem modo probari poſſunt, qui amicos, cum malis urgentur, aut cum uicinum ipſis malum eſt, deſtituũt. In antiquiſs. libro ita ſcriptum offendi. καὶ μὴ ἐγκαταλιπόντας· μάλιστα δὲ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλαγάθους. Tribus igitur modis à reliquis diſcrepat: quas uarietates, cum immutarim nihil, ſilentio præterire non debui.

Καὶ τοὺς μὴ πλαττομένους πρὸς αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τὰ φαῦλα τὰ ἑαυτῶν λέγοντες.

Eos quoq; diligunt, qui nihil ſecũ fingunt: ij autẽ ſunt, inquit, ut alij etiam, ita qui res quoq; ſuas malas, & quę ipſos uehementer ſollicitãt, aperiũt, & nihil diſsimulãt aut obtegũt. Huiuſcemodi autẽ homines debere diligi, ſi uera ſunt ea, quę ſupra tradidit, uidẽtur.

Εἴρηται γὰρ, ὅτι πρὸς τοὺς φίλους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα. εἰ οὖν ὁ αἰσχυνόμενος, μὴ φιλεῖ· ὁ μὴ αἰσχυνόμενος, φιλοῦντι ἔοικεν.

Cauſam eius rei affert, inquiens: dictum eſt enim, homines non ſolere uereri amicos in rebus, quæ ad opiniones ſunt. A' contrario igitur, ſi qui ueretur ac metuit, non diligit, qui non reformidat ac ſua infortunia detegit, diligere, probabiliter quidem: minime tamen certa argumentandi ratione intelligitur: quod etiam indicauit, qui non eſſe illum amicum, ſed φιλοῦντι ἐοικέναι ac ſpeciem retinere amici, dixit: multi enim domeſtica mala: quę, quamuis ueram maculam ipſis non inurant, diuulgari tamen non oportet, ob ſtultitiã etiã alienis aperiunt. Huiuſcemodi autem illa ſunt, ut ſiquis narret alicui incommodum, quod in patrimonio acceperit: impudicitiam uxoris aut ſororis: quæ, quamuis turpia uulgò habeantur, ipſius tamẽ culpa commiſſa non ſunt; nec ei, niſi ipſius incuria euenerint, turpitudinem ullam iuſtam afferre poſſunt: hæc.n. quoq; uulnera amicis aperire homines non dubitant.

Καὶ τοὺς μὴ φοβεροὺς· καὶ οἷς θαῤῥοῦμεν· οὐδεὶς γὰρ ὃν φοβεῖται φιλεῖ.

Item eos, qui horribiles non ſunt neq; formidoloſi, diligũt: quamuis enim Cicero in epiſtola ad Atticum Gręcum uerbum poſuerit: inquit enim. Me uerò etiam cauendum, φοβερὸν ἦ, tamen Latino etiam eoſdem nunc terribiles, nunc formidoloſos, nunc horribiles uocat. Qui igitur magnas opes habent, non tamen metuendas: quibuſq; confidimus, auxilioq; nobis ſperamus eſſe poſſe, propter amplitudinem, & potentiam, diligimus. Nam ſi opes illas ſuſpectas habemus & ne detrimẽto nobis ſint, reformidamus, nullo modo amamus: nemo enim (inquit) quem metuit, diligit. Si ita legatur, ut in excuſis ac ſcriptis plurib. legi quin hic ſenſus ſit horum uerborum, dubitari non poteſt; in antiquiſs. tamen libro aliter ſcriptum offendi: eſt enim illic, οὓς θαῤῥοῦμεν, accuſandi caſu: cuius etiam lectionis ueſtigia in uetere tralatione apparent, ut fortaſſe intelligendum ſit: quos ſuperare poſſe confidimus, ſi illi uim facere conentur; ij enim quoque metum nobis inijcere non debent.

Εἴδη δὲ φιλίας ἑταιρεία, οἰκειότης, συγγένεια· καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Quot partes, formæq; ſint amicitiæ nunc exponit: quem tamen locum plenius, accuratiusq; pertractauit in VIII. libro de morib. ad Nicomachũ: plures.n. illic tradũtur. Sodalitatẽ hic ſolum, neceſsitudinẽ ſiue familiaritatẽ uoces, affinitatemq; numerat: nam inter ſodales amicitia quędam uerſatur, & inter neceſſarios, nec non inter eos qui eiuſdem gentis, familiæq; ſunt. Non nullas autem hic à ſe relinqui docet apertè, cũ inquit, aut quęcũq; alia huiuſcemodi ſunt. ἑταῖροι, q à Latinis ſodales, ſunt qui arcta quadã ſocietate mutuo tenẽtur: ferèq; ſimul uiuũt, atq; iiſdẽ ſtudijs dediti ſunt: plerũq; leuiorib. & quę animi cauſa tractẽtur. οἰκεῖοι ac neceſſarij, qui coniuncti inter ſe longo uſu atque egregia quadam familiaritate. συγγενεῖς, qui eiuſdem ſtirpis ac generis ſunt: hi enim quoq; quamuis unà multum non degant, cõmunione quadam coniuncti ſunt, quod ſocij ſint eiuſdem ſanguinis,

Ποιητικὰ δὲ φιλίας, χάρις, καὶ τὸ, μὴ δεηθέντος ποιῆσαι καὶ τὸ, ποιήσαντα, μὴ δηλῶσαι.

Quę poſsint efficere amicitiam, ex quibuſq; initijs illa oriatur, narrat: plura nanq; hęc ſunt. Beneficium igitur in aliquem collatum patefacit aditum ad amicitiam: certum.n. eſt χάριν hic ipſum appellare beneficium: quo intellectu paſsim capitur: neq; tamē omnis, qui alicui benignè facit, animū ſibi illius penitus obligat: oportet enim, ſi cuius tibi amorem conciliare uis, commoda ultrò deferre, nec preces ipſius expectare, & cum feceris, alijs non indicare: conficientia etiam amicitię ſunt facilitas morum, conſuetudo ac frequens congreſſus: hęc enim maxime copulare animos ſolent: ut ipſe quoque in IX. libro de morib. ad Nicomachum teſtatus eſt.

Αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαίνεται, καὶ οὐ δι' ἕτερον.

Cur hęc requirantur oſtendit, inquiens: cum enim hoc fit, intelligitur, eius gratia factum eſſe, nullamq; aliam ob cauſam: nam pręclaras ſępè gratias corrumpit, quæ ob ingenij uanitatem naſcitur, beneficiorum commemoratio: illa enim meminiſſe debet is, in quem collata ſunt, non commemorare, qui contulit. In antiquiſs. libro puſillum hoc diſcrimen ſcripturæ eſt: legitūr enim in eo. οὐ διατι ἕτερον.

Περὶ δὲ ἔχθρας, καὶ τοῦ μισεῖν φανερὸν, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ θεωρεῖν.

De inimicitijs, & odio (inquit) unde ſumendi loci ſint, non indicabo: inanis nanque omnis hic labor eſſet. Quis enim non uideat rerum contrariarum à contrarijs locis argumenta ducenda eſſe? In antiquiſs. libro, non δεῖ θεωρεῖν, ſed ἔξεστι legitur: ut non oportere pręcepiſſe uideatur, ſed tantum licere, cum uſus uenerit, inde præſidium petere.

ποιητικὰ δὲ ἔχθρας ὀργὴ, ἐπηρεασμὸς, διαβολή.

Cum ſupra, quæ amicitiam efficiant, tradidiſſet, nunc, quæ inimicitias gignant, docet: tria autem ſunt, ira, incommodatio, ludibrij cauſa importata, quem ἐπηρεασμὸν Græci uocant, criminatio.

ὀργὴ μὲν οὖν ἐστιν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτόν: ἔχθρα δὲ καὶ ἄνευ τῶν πρὸς ἑαυτόν.

Quamuis ira inimicitias efficiat, tamen non parum intereſt inter illam, & inimicitias: fons enim eſt unà cum reliquis duabus, origoq; inimicitiarum, ira; multa tamen inter eas, magnaq; diſcrimina uerſantur; accuratè autem ipſe oſtendit, quib. inter ſe illæ reb. diſcrepent. Prima igitur differentia eſt, quod ira excitatur ex rebus quæ ad ipſum, ſuosq; referuntur: contra inimicitiæ ex non nullis etiam, quæ ad eos ipſos minime pertinent. Quomodo hoc fieri poſsit, indicat.

Ἐὰν γὰρ ὑπολαμβάνωμεν εἶναι τοιόνδε, μισοῦμεν.

Sępe enim (inquit) quamuis nihil ab eo incōmodi acceperimus, ſi huiuſcemodi eſſe ſuſpicamur, odio quempiam habemus: exempli gratia ſi furem, ſi improbum, quamuis neq; fur aliquid noſtri ſuſtulerit, neq; improbus ulla in re nobis impoſuerit.

Καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα: οἷον Καλλίᾳ ἢ Σωκράτει: τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη: τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ τὸν συκοφάντην ἕκαστος.

Alterum diſcrimen. Ira contra ſingulos homines ſemper excitatur: qui enim iraſcitur aut Callię, aut Socrati, aut certo cuidam homini, iraſcitur. Odium non aduerſus ſingulos tantum, ſed contra genera quoq; hominum quędam ac nationes: nam & furem, & delatorem quiſque odit.

Καὶ τὸ μὲν, ἰατὸν χρόνῳ: τὸ δ', ἀνίατον.

Tertium diſcrimen: ira, tempore ſanari poteſt: odium, non poteſt: longinquitas iram minuit: odium tempore non conteritur. Eruditus tamen, ingenioſusq; poeta Sophocles in Oedipode Coloneo, nullum ſenium iracūdiæ inueniri, tradit, præter mortem: tuncq; extingui affirmat, quia mortuum nullus dolor tentare poteſt: ita autem ille locutus.

» Θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο πλὴν θανεῖν: θανόντων δ' οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται. Cicero quoq; in oratione poſt reditum ad Quirites, odium uetuſtate ſedari narrat: quod item

repugnat

» repugnat preceptis Ariſtotelis. uerba ipſius hęc ſunt. Odium uel precib. mitigari poteſt, » uel temporib. reip. communiq́ utilitate deponi, uel difficultate ulciſcendi teneri, uel ue» tuſtate ſedari. Videtur igitur Cicero odium pro iracundia cepiſſe: cuncta enim quę odio tribuit, mirificè conueniunt iracundiæ.

καὶ ἡ μὲν, τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται : ἡ δὲ, τοῦ κακῶσαι μᾶλλον.

Differunt prętерea inter ſe, quod ira dolorem inurere cupit: ac ſi ęgre illi, in quem commota eſt, fecerit, ſatisfecit animo ſuo: inimicitię damnum importare ac perniciem magis geſtiunt: nam quem odit quis, etiam dolere iniquo animo non ferer, ſed tamen maiore pœna illum affici uellet: qui enim odit prorſus extingui illum, quem odit, è uitaq́ tolli uult, nec mediocri aliquo malo contentus eſt: utile. n. eſſe putat, eius generis homines non inueniri. Plutarchus, qui in commentariolo ſuo longius diſputauit, quibusnam reb. differant inter ſe odium, & inuidia, quod hic tradit Ariſtoteles, confirmat. optare eũ, qui odit, detrimento afficere: cũ hanc etiam uim, ut ipſe appellat, ſic definianr, affectionem quandã animi, atq́ electionem, quę diligenter tempus lædendi ſeruat. Cum reliquos hic ſcriptos codices concordes inuenerim, longè diuerſam lectionem repperi in antiquiſſ. libro: quæ tamen uarietas potius in uerbis manet, quam ſententiam huius loci immutet: ita autem in eo legitur. καὶ τὸ μὲν, λύπης ἔφεσις : τὸ δὲ, κακοῦ. mira quadam breuitate: & non mediocri elegantia, eadem ſententia prolata: quæ proprię laudes huius ſcriptoris ſunt: nam ἔφεσις pro appetitione, uſitatum ipſi uerbum eſt. in III. libro de » morib. ad Nicomachum, ἡ δὲ τοῦ τέλους ἔφεσις, οὐκ αὐθαίρετος.

αἰσθέσθαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος ; τῷ δὲ, οὐδὲν διαφέρει.

Rationem reddit, cur ira unum: alterum uero odium appetat: ſentire enim (inquit) malum uult, qui alicui iratus eſt, cũ eũ ulciſcitur: intelligereq́ ſe detrimento, aut ignominia affici: inimicus & hoſtis ſua nihil intereſſe putat, ſentiat ne ille, an non ſentiat: dũmodo deterior fiat, & grauẽ aliquã plagã accipiat. Cum uerò in excuſis antea αἰσθάνεσθαι legeretur, αἰσθέσθαι ſcripſi, ſecutus antiquiſſ. librum: in primo quoq́ de arte pöetica, » ubi de cognitionib. agit, eodẽ pacto locutus eſt. τρίτη δ' ἡ διὰ μνήμης, τῷ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα. » Demoſthenes etiã pro Cteſiphonte, καὶ εἰ μὴ βουλὴ ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου, τὸ πρᾶγμα αἰσθομένη.

ἔστι δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ, αἰσθητὰ πάντα : τὰ δὲ μάλιστα κακὰ, ἥκιστα αἰσθητὰ, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη : οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας.

Quæ huic: quæ illi ſint idonea docet: cum enim ſentiri uelle iratum dixiſſet, malum quod afferret, docet non ſine cauſa eum facere, qui quærat quæ dolorem inurunt: quę enim dolorem faciunt, cuncta ſenſum mouent: complura autem mala ſunt, quæ cum maximè lædant, nullum ſenſum doloris habent: quæ irato accommodata non ſunt: optari autem poſſunt illis quos odio proſequuntur, ab inimicis: huiuſcemodi autem ſunt (ut ipſe narrat) iniuſtitia ac dementia: prauitas quoq́ pręſentia ſua dolorem nullum inurit. Inſaniam, peſsimum omnium malorum, dolorem non adferre, manifeſtum eſt. Vnde illa ab acutis uiris ἀνώδυνον κακὸν appellata eſt. Quandoque etiam nonnulli reperti ſunt, qui ope diligentiaq́ medicorum curati, male ſecum actum dixerunt, quod multis lętitijs priuati ſint. Vt ille apud Horatium, qui non tantum dolore uacabat, cum ſanus non erat, ſed magnas ſuauitates deguſtabat: improbos etiam, flagitioſosque non malè habere neq́ cruciare, prauitates animi conſtat: cum potius illi ſępè glorientur facinorib. ſuis, ac ſe meliores eſſe putent, quod alijs malitia ſua imponere poſsint.

καὶ τὸ μὲν, μετὰ λύπης : τὸ δ', οὐ μετὰ λύπης : ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος, λυπεῖται : ὁ δὲ μισῶν, οὔ.

Ira etiam adiunctam ægritudinem habet: contra odium ęgritudine uacat: quomodo hoc fiat, accuratius explicat. Qui enim (inquit) alicui iratus eſt, mœrore conficitur: qui odit, non mœret. Ipſe ſic interpretor. Nemo unquam alicui iratus factus eſt, quin ſe iniuria lęſum putarit, quæ iniuria in animo eius reſidens, angit ipſum, ex recordatione: neq́ moleſtiam ei affert: odio autem ſępè habemus, qui nullo nos incommodo affecerunt. Quare cum lęſi nulla in re ſimus, ęgritudine non conficimur, ſed ob ſcelera, ac impuritates ipſorum perditos illos cupimus.

καὶ ὁ μὲν, πολλῶν ἂν γενομένων, ἐλεήσειεν· ὁ δὲ, οὐδενός.

Qui iratus alicui eſt, ſi multis malis obrutum eum uideret, miſereſceret: in animo eius, qui odit, quamuis omnib. ærumnis eum oppreſſum uideat, miſericordia non excitatur. Vlyſſes quoque apud Sophoclem in Aiace fabula, ſe miſericordiam cepiſſe, narrat, malorum Aiacis, quãuis infenſi hominis: ſic enim loquitur. ἐποικτείρω δέ νιν Δύστηνον ἔμπης καίπερ ὄντα δυσμενῆ: erat enim illa ſimultas, quę inter Vlyſſem, & Aiacẽ flagrabat, orta ex cõtentione de armis Achillis, non odiũ: neque. n. fortiſsimũ uirũ, & in eo bello maxime utilem, odio proſequi Vlyſſes potuit: nec ante id tempus inimicitias cũ eo ullas gerebat.

ὁ μὲν γὰρ ἀντιπαθεῖν βούλεται, ᾧ ὀργίζεται: ὁ δὲ, μὴ εἶναι.

Alter enim (inquit) quem ipſi improbè iniuſsit, & illi dolorẽ importare cupit: ac mutuo angi, cui iraſcitur: alter uerò non eſſe uult ac extingui: pulchrè autem hoc expreſsit Terẽtius Eunucho, cum Pythiam ancillam Parmenoni iratam, induxit ita loquentẽ. Quid?
» quid uenire in mentem nunc poſsit mihi. Quidnam? qui referam ſacrilego illi gratiam,
» qui hunc ſuppoſuit nobis. Statimque addit. Ibo, atque hũc perterrebo ſacrilegũ. Referre. n. gratiam μεταφορικῶς intellexit, ἀντιλυπῆσαι. & cuncta, quæ huic ſententiæ reſpondent.

φανερὸν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἐχθροὺς, καὶ φίλους καὶ ὄντας, ἀποδεικνύειν: καὶ μὴ ὄντας, ποιεῖν: καὶ φάσκοντας, διαλύειν, καὶ ἢ δι᾽ ὀργὴν, ἢ δι᾽ ἔχθραν ἀμφισβητοῦντας, ἐφ᾽ ὁπότερ᾽ ἂν προαιρῆταί τις ἄγειν.

De utilitate, quæ ex his locis capi poſsit, loquitur, & cur ipſe tam accuratè cuncta ſupra diſſeruerit, docet: qui enim (inquit) hęc perceperint, quod cauſæ ſæpè poſcunt, facultatem habebunt declarandi inimicos, atque amicos eſſe, qui ſint, cum antea non intelligerentur: & quando etiã non ſint, oratione ſua & inimicos & amicos illos efficiendi: efficere autem amicos & inimicos non ſignificat conciliare inter ſe animos eorum, aut ſerere inter ipſos diſcordias ac ſimultates, ſed ita illos fingere ac conformare oratione, ut aut amici, aut inimici, habeantur: nec non etiam, cum inimicos ſe amicoſue eſſe affirment, inimicitias amicitiamque diſturbandi: id eſt tollere omnia ſigna, quib. illi, ij eſſe quos aiũt, credãtur, cũque etiã cõtrouerſia quãdoque ſit, propter iram ne, an odiũ aliquid factũ ſit, in quam partẽ ei, qui dicit, commodum ſit, rem deducere. In antiquiſs. libro non accuſandi caſu, multitudinis numero, ut in excuſis, ſed generãdi unitatis, legitur, ἀμφισβητοῦντος.

ποῖα δὲ φοβοῦνται, καὶ τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ὧδ᾽ ἔσται φανερόν.

Ad aliam nunc animi perturbationem tranſit: metum inquam, in eaque pertractanda eundem ordinem tenet. dubitari non poterit (inquit) quas nam res metuant, quosque homines, quomodoque animo affecti ſint, qui metuunt, cum ſic egerimus: ſtatimque naturam metus exponit: duo autem hinc menda ſuſtuli, quæ & excuſos omnes libros, & nõ nullos ſcriptos occuparant: τίνας enim uirili genere legi debet, & ἔχοντες: non, ut antea, τίνα: aut neutro genere, multitudinis numero: aut uirili, unitatis: & ἔχοντες nominandi caſu, non ἔχοντας accuſandi.

ἔστω δὴ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ: ἢ φθαρτικοῦ, ἢ λυπηροῦ.

9 Ponamus, inquit (non enim hæc ſcriptio poſcit, ut hæc exquiſitè pertractentur) ponamus igitur, metum eſſe ęgritudinem quandam, & tanquam tumultum animi, ortum ex obuerſatione ſpecieque quadam futuri mali: quod aut interitum nobis, aut dolorem afferre poſsit. φόβον Cicero, nunc metum, nunc reformidationem, appellauit: cum. n. Stoici ita definirent (uel potius definitione hac accepta à ueterib. uterentur: meminit. n. eius philoſophus in III. de morib. ad Nicomachum) φόβος ἐστὶ προσδοκία κακοῦ, ipſe in
» IIII. Tuſculana inquit. Metus, opinio impendentis mali: quod intollerabile eſſe uidea-
» tur. In Partitionibus. In ſuaſione autem ſpem, aut reformidationem deliberantis. In Problematib. etiam Ariſtoteles dixit, metum ęgritudinem quandam ac dolorem eſſe: addidit autem nunc oportere hoc malum uim habere perdendi, aut ęgritudinem importandi: φθορὰ enim diſſolutio obituſque eſt: unde φθαρτικὸν, quod interimere ualet. λύπη dolor animi ægritudoque: quamuis metuamus etiam mala, quę corpori dolorem inurunt:

qui

qui dolor ἀλγηδὼν uocatur: timorem autem eorum quoq; eſſe & planum & proximè citato Ariſtotelis teſtimonio confirmatur.

οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται, οἷον εἰ ἔσται ἄδικος, ἢ βραδύς· ἀλλ᾽ ὅσα ἢ λύπας μεγάλας, ἢ φθορὰς δύναται.

Non ſine cauſa, cuius mali eſſet, ſe aperuiſſe oſtendit: multa enim mala ſunt, quæ non metuuntur, inquit: non enim reformidant homines, ne iniuſti fiant, aut mēte, ingenioq; tardi, cum tamen hæc ſint grauiſſima omnium malorum, ſed ea tantum, quæ aut magnos dolores, aut interitum minantur. In III. uerò de morib. ad Nicomachum ea dicit, quæ cum his, quæ hic traduntur, repugnare uideantur, mirificè cōcinunt: Nam paupertatem, & morbos non metuenda eſſe, inquit: quæ tamen & acerrimos dolores, & obitū deniq; afferunt: uerum illic de officio hominum agit, quomodoq; in omni uita ſe gerere deberent, docet. Hic mores imperitorum, & opiniones exponit, qui & hac in re, & in multis alijs contraria faciunt illis, quæ ipſos gerere oporteret. Sed etiam eodem in loco cuncta mala timeri dicit, cum hic apertè non omnia reformidari tradat: quo nihil repugnātius edi poſſe uidetur. Illic tamē κακὰ uocauit, quæ hic φοβερὰ appellat: ideſt non uitia, aut labem aliquam animi: factaque inde proficiſcentia, ſed quæ aliunde incommoda importantur: quę uerò intelligat, exemplis declarauit, ut (inquit) dedecus, egeſtatem, morbum, uacuitatem amicorum, mortem: uoluit. n. intelligi, quæ mala ſignificaret: ſunt autem hęc eius generis, quod aut interitum affert, aut ægritudinem: quę à multitudine hominum & imperitis ſola mala exiſtimantur. Præterea hic ſuo magis ac proprio loco exquiſitius rem explicauit.

καὶ ταῦτα ἂν μὴ πόῤῥω, ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται, ὥστε μέλλειν· τὰ γὰρ πόῤῥω σφόδρα οὐ φοβοῦνται.

Alia etiam requiruntur, ut metu aliquis perterreatur: mala nanq; illa propinqua ſint, neceſſe eſt, & ita propinqua, ut impendant, ac paulo poſt in eū caſura uideantur: quæ enim ualdè remota ſunt, homines non metuunt. Hoc etiam in III. libro de morib. ad Nicomachum intellexit, affirmans uerè fortem eū eſſe, qui morte honeſta propoſita: ijsq; omnibus, quæ obitum afferunt, non pauet, cum uicina illa ſunt: iam iamq; imminent: inquit autem. καὶ ὅσα θάνατον ἐπιφέρει ὑπόγγυα ὄντα. Græcus tamen interpres in eius loci declaratione labitur.

ἴσασι γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται, ἀλλ᾽ ὅτι οὐκ ἐγγὺς, οὐδὲν φροντίζουσι.

Exemplo ſatis certo huius rei uſus eſt: quis enim neſcit, inquit, ſe morti obnoxiū eſſe: ac futurum omninò tēpus ut mori debeat (quo nihil meritò magis perturbare, ac perterrere homines poteſt) uerum, quia id non propè adeſt, nullam de hac re curam ſuſcipiunt: aut ſi uicinum id eſt, non ita illi putant: ſperantq; ulterius uitam producturos.

εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ᾽ ἐστὶν, ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι, ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν, ἢ βλάπτειν βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας.

Si uerè expreſſimus, inquit, metus naturā, eiusq; uim explanare potuimus, neceſſariò ſequitur, huiuſcemodi res horribiles eſſe, ac metum incutere, quę uidentur, uim habere magnam nos perdēdi, aut detrimenta importandi: quę acerrimos animi dolores pariāt, ac ſpeciem denique huiuſcemodi prę ſe ferunt: id autem è definitione manifeſtò elicitur, ubi etiam huius generis mala collegit, quę aut interitum, aut ęgritudinem afferrent.

Διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων φοβερά.

Quare (inquit) indicia etiam notaſq; harum ipſarum rerum reformidamus: quę necē ſcilicet afferunt, aut acerrimos dolores ſecum uehunt: ſignificant enim adeſſe iam terribile illud, quod nos ſua ui perterret. Vt ſunt nauigantib. ſigna tempeſtatum ac procellarum: nam φοβερὰ ipſa intellexit eruditiſſ. poeta, cum inquit. Præſentemq; uitis intentāt omnia mortem. Et quę apud Terentium Chremetem probū, ingenuumq; adoleſcētem perterruerunt, è primo item illo genere terribiliū fuere. Viden tu illum Thais:

» militem ſecum ad te quantas copias adducere. Quod cum cognouiſſet uafra mulier, ait.
» Num formidoloſus obſecro es mi homo?

Ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν· τοῦτο γάρ ἐστι κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός.

Cur ſigna etiam ipſa rerum horribilium aliquo modo metuenda ſint, declarat: probat autem id natura periculi euoluta, & à definitione ipſius: apparet enim (inquit) ex notis illis, atq; indicijs propè eſſe, quod ipſum iam terribile ac metuendum ſua ui eſt. Hoc uerò ipſum periculum eſt: Cum enim intelligimus paulo poſt neceſſariò nos in certamẽ uenturos de uita ac ſtatu noſtro, perhorreſcimus: Tota autem hæc res periculum appellata eſt: ut enim ipſe docet, periculum eſt rei terribilis appropinquatio.

Τοιαῦτα δέ, ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι.

Quæ ſint prioris generis terribilia, docet: quæq; non ut ſigna nos perterrere debẽt, ſed quod habeant in ſe, quod nos iam uexet: Hæc.n. ſibi indicanda propoſuit: illa autem, tanq; corollarium, interiecta ſunt: quod intelligitur etiam ex aduerbio δὲ: quomodo ſæpe loqui conſueuit: cum aliquid aut uulgo notum, aut ex reb. iam explicatis planum, narrat. Huiuſcemodi igitur (inquit) ſunt ſimultates, iræq; eorum, qui facultatem habent nocendi: ij autem ſunt, ut arbitror, qui magnis opib. prędití ſunt: eloquentia ualent, florent amicitia potentiſſ. ac fortunatiſſ. uirorum: qui præclaras corporis uires habent, & huiuſcemodi rebus abundant, quæ ad faciendam iniuriam utiles ſunt: quæ omnia cum complecti uellet, ut opinor, inquit, δυναμένων ποιεῖν τι: ideſt, qui mali aliquid importare poſſunt: ac facere quod nobis qua uis ratione moleſtum ſit, ut non multo infra iterum locutus eſt. καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι.

Δῆλον γὰρ ὅτι βούλονταί τε καὶ δύνανται. ὥστε ἐγγύς εἰσι τοῦ ποιεῖν.

Inanem hunc timorem non eſſe, declarat. Perſpicuũ eſt enim (inquit) eos uelle, ac poſſe nocere. Quare non longè abeſſe tempus poteſt, quo aggrediantur: cũ enim facultas, ac uoluntas nocendi coniungitur, malum propinquum eſt. Voluntas, cum irati nobis, aut inimici ſint, adeſt: de facultate etiam planum eſt.

Καὶ ἀδικία, δύναμιν ἔχουσα: τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἄδικος, ἄδικος.

Terribilis pręterea eſt ac formidoloſa prauitas animi, & iniuſtitia, ſi uires nacta eſt: Nã de uoluntate dubitari non poteſt: Iniuſtus enim uocatur, non omnis, qui contra leges aliquid facit, ſed qui ſtudiũ id habet, & iudicio peccat: iniquumq; ęquo ſemper anteponit: animus autem, q̃uis deprauatus ac maleficus, ſi facultatem nocendi non habet, non metui rectè poteſt: ambo autem coniuncta, quemuis meritò perterrere debent.

Καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη, δύναμιν ἔχουσα: δῆλον γὰρ ὅτι προαιρεῖται μέν, ὅταν ὑβρίζηται, ἀεί: δύναται δὲ νῦν.

Virtus quoq; ludibrio habita ac contumelia affecta, horribilis eſt: ſi ipſa etiam à uiribus poteſtateq; nocendi deſtituta non ſit: Perſpicuum enim eſt, animi fortitudinem ſemper metuendam eſſe, cum contumelias perpeſſa eſt: neq;.n. uirtutis eſt, demiſſè, ignauiterq;, iniurias tolerare. Cum autem ſemper certum illi ſit, ludibrio non eſſe inimicis: nũc quoque cũ ſcilicet uires adepta eſt, poteſt eos facilè ulciſci. Non ſine cauſa igitur metuebat Cicero, ne Pompeius ludibrio habitus ab inimicis, aliquid faceret, quod ſummæ reip.
» obeſſet. Ad Atticum libro II. Et timeo, tam uehemens uir, tamq; acer in ferro, & tam
» inſuetus contumeliæ, ne omni animi impetu dolori, & iracundiæ pareat.

Καὶ φόβος, τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι: ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον.

Metus quoq; eorum, qui opes ac facultatem habẽt nocendi, terribilis eſt: ideſt, qui ipſi timent ac magnas uires habent, timorem etiam alijs non ſine cauſa inferre poſſunt. Rationem huius rei reddens: qui enim inquit, metuunt, neceſſe eſt, omnia comparata & ipſi habeant, quib. ſalutem ſuam cuſtodiant: illis aũt periculũ quoq; alijs creare poſſunt.

Ἐπεὶ

ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους, καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν, καὶ δειλοὶ ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὸ ἐπ' ἄλλῳ αὐτὸν εἶναι.

Quàm merito timere debeant, in quantoq; periculo uiuant, qui ſalutem ſuam in manu aliquorum poſitam habent, quod ea ipſis commiſerint, quæ, ſi fidem illi fallere uoluerint, cognita perdere eos poſſint, hinc etiam intelligitur: multis .n. de cauſis homines ab officio deſciſcunt, & naturæ nanq; prauitate, & ſpe lucri, & timore: ideſt, ut ſe extra periculum ponant, aut commodi quippiam conſequantur, produnt conſilia aliorum: multos autem ingenio prauos eſſe: quæſtusq; ac lucri cupiditatem in plurimis dominari: nec non timiditatem etiam multorum animis inſitam eſſe, compertum habet: ita .n. hic loquitur, ut de reb. certis loqui conſueuit. Quia (inquit) non parua hominum pars deterioris notæ eſt: ac quæſtui reſiſtere non poteſt, ſed ab lucro uincitur, nec non quia in periculis ipſis timidi plerięq; omnes ſunt, horribile eſt, ac periculi plenum, in aliorum poteſtate ac fide uitam ſuam collocatam habere. Quod uerò ad uerba pertinet, ex quib. hoc ſenſiſſe Ariſtotelem elicio, χείρους peiores morib. & ingenio ſignificat. ἥττους κερδαίνειν, inquit, ut lepidiſſ. comicus, & Attici ſermonis norma, ἥττονας κέρδους appellauit: idē .n. locus et ſententiæ huius, & ſermonis teſtis erit: quis peius adhuc exiſtimarit de hominib. poeta ille: nec multos (ut noſter hic auctor) ſed omnes ὑποβολιμαίους affirmarit eſſe inferiores quęſtus: nec poſſe fortiter ipſi reſiſtere. uerſiculi ipſius ſatis noti, hi ſunt. ὡς οὐ-
» δὲν ἀτεχνῶς ὑγιές ἐστ' οὐδενὸς ἀλλ' ἐστὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττους. Reliqua planiſſima ſūt, nec dubitari de ipſis à quopiam poteſt.

ὥστε οἱ συνειδότες πεποιηκότι τι δεινὸν, φοβεροὶ, ἢ κατειπεῖν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν.

Quare (inquit) quoniam declaratum eſt periculi plenam rem eſſe, in alio uitam ac fortunas ſuas conſtitutas habere, qui teſtes alicui ſunt atrocioris alicuius facti, metuēdi ſunt: nec ſecuro animo de illis auctor ſceleris eſſe unquàm poteſt: is .n. manifeſto ſalutē ſuam in arbitrio illorum poſitam habet: Periculum autem duplex eſt, ne aut ſpe lucri capti, occulti criminis indices ſint: aut, ſi tantam uim in animis eorum auaritia non habeat, ne propter timiditatem ab officio recedant, ac ſocios deſerant: qui .n. conſcius alicui eſſet cædis, aut ſocius in facinore obeundo fuiſſet, duab. de cauſis induci poteſt, ut prodat ſalutem illius, abditam rem aperiendo. Si præmium fortè propoſitū ſit indici, aut ſi ſocius etiam flagitij fuiſſet, impunitas. ἐγκαταλιπεῖν, inquit, de illis, qui obiecto metu, uitę ſuę incolumitatiq; proſpicientes, aliorum ſalutem produnt. κατειπεῖν uero de illis, qui ſpōte detegunt patefaciuntq; quod occultum erat facinus, præmij ſpe ducti. κατειπεῖν uerbis aperire, indicareq; quod tectum eſt, ualet. ut Lyſias quoq; in defenſione, quam ſcripſit Euphileto, qui Eratoſthenem deprehenſum cū uxore necauerat, locutus eſt. Cum Euphiletus ancillæ cuius miniſterio uxor in ſtupro exercendo uſa erat, condiciones fert, ut aut omnia, quæ ipſum diu latuerant, patefaciens, ſe extra noxam ponat, aut magnis
» ſupplicijs affici expectet: inquit .n. Ἢ κατειποῦσαν ἅπαντα τἀληθῆ μηδὲν παθεῖν κακόν. Sed in eadem oratione aliud eſt, quod uehementer ad hunc locum facit, cum idē poſt cuncta enumerat, quæ ſuadere hominib. uidentur, ut iniuſti quicquam aggrediantur: ut ſe nullam aliam cauſam interficiendi Eratoſthenem habuiſſe oſtenderet: hoc enim quoq; non prætermiſit, & inquit ſibi illum conſciū alicuius ſceleris nō fuiſſe, ut metuens ne illud emanaret, tollere indicem debuerit: quidam .n. inquit, has ob res ſtruere interitum ſibi mutuo conſueuerunt. uerba ipſius hæc ſunt. Οὔτε συνῄδει κακὸν οὐδὲν· ὃ ἐγὼ
» δεδιὼς μή τις πύθηται, ἐπεθύμουν αὐτὸν ἀπολέσαι. & quæ ſequuntur.

καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν, ἀεὶ τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀδικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν δύνωνται.

Illi quoq;, qui facilè iniuriam facere poſſunt, formidoloſi ſemper ſunt illis, qui expoſiti ad iniurias ſunt, & malis perpetiendis facti uidentur. Plerunq; enim (inquit) iniurioſi homines ſunt, ac iura uiolant, cum facultatem eius rei occaſionēque nacti ſunt: Diſcrepat uero hic locus à ſuperiore illo, quo tradidit, iniuſtitiam, poteſtatem adeptam, reformidari oportere; Illic .n. de ijs, qui uolūt, poſſuntque, locutus eſt; iniuſti .n. uiri nunquàm

non uolunt res prauas facere: hic de illis, quos occaſio potius inuitat ad ſcelus: nec prępa rato ſemper animo ſunt, qui cum comparata habeant quæ ad nocendum alij utilia ſunt, & occaſio aliqua ſe offert, eam ſerènen dimittunt.

καὶ οἱ ἠδικημένοι, ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι: ἀεὶ γὰρ τηροῦσι καιρόν.

Ii quoq;, qui aut iniuriam acceperunt, aut ſe accepiſſe, quamuis falſo', arbitrātur, auctorib. illius meritò metum afferunt: ij. n. (inquit) ſemper ulciſcendi tempus ſeruant: adumbratas autem non minus, quàm ueras iniurias exacuere animos hominum, niſi intelligãtur, apertum eſt. Quod autem nunc, ſeiunctis uocib inquit, τηρεῖν καιρὸν, ideſt tempus diligenter ſeruare, alibi coniunctis, καιροφυλακεῖν inquit. ut in VIII. libro de rep. » Διὰ τοῦτο » δεῖ παιδιαῖς ἐπιτέρπεσθαι, καιροφυλακοῦντας τὴν χρῆσιν: neq;. n. dare operam ſemper ludis debemus: ſed cum tempus poſtulat, & relaxari è magnis laboribus neceſſe habemus. » Demoſthenes quoq; aduerſus Ariſtocratem. Καὶ ἐγὼ φημὶ αὐτὸν ἐξελέγξειν ὅτι καιροφυλακεῖ τὴν πόλιν ἡμῶν. Et re ipſa planum fecit ſe tempus idoneum nocendi reip. expectare, atq; uni illi curæ intentum eſſe.

καὶ οἱ ἠδικηκότες, ἐὰν δύναμιν ἔχωσι, φοβεροί: δεδιότες τὸ ἀντιπαθεῖν.

Non ſolum, qui iniuriam acceperunt, uerum etiam, qui fecerunt metuēdi ſunt, ſi uires ac facultatem nocendi habent: cum timeant, ne pœnas petulantiæ dēt, & quod malum alijs importarūnt, in ipſos reuertatur. Cum igitur hi pœnas expectēt pro his, quæ iniuſtè fecerunt, & hoc metu ſemper teneantur, quærunt omni ratione, qua poſſunt eiſdem incommodare, ut ipſos infirmiores reddant, atq; hoc ipſi ſecurius uiuant. Conſueuimus etiam nos ſermone noſtro patrio, quę hanc ſententiam probat, peruulgatam uocē uſurpare: affirmamus enim, qui lædunt, nunquam ignoſcere.

Ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν.

Vnde intelligi poſſit, qui timeant, ne quod alijs mali fecerunt, ipſi ab illis perpetiantur, metuendos eſſe indicat; affirmatq; id liquidò percipi ex ijs, quæ iam explicata ſunt: poſitum. n. fuit hoc ipſum eſſe terribile atq; metuendum: id autem factum eſt, cum inquit, metum etiam eorum, qui uires habent, ſuſpectum eſſe ac reformidari debere.

καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταί, ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν: ἀεὶ γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοιούτοις

Qui cum aliquo etiam in eodem ſtadio curriculoq; uerſantur, ac de ijsdem, honorib. aut pręmijs certant, reformidari ab eo debent, cum tamen earum rerū, de quib. pugnāt, ambo ſimul compotes eſſe non poſſunt: ut enim homines, quod uehementer cupiunt, conſequantur, ſæpè nihil ſceleris prætermittunt, & aduerſarium quacunq; ratione poſſunt, tollere tentant. Tanq; hoſtes igitur, & ij quoq; implacabiles metui debent: donec enim contentio illa manet, hoſtilis animus in illis uiget.

Καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροί, καὶ αὐτοῖς φοβεροί: μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιντο βλάπτειν αὐτούς, ἢ τοὺς κρείττους.

Qui meliorib. etiam q̃ ipſi ſint, formidoloſi ſunt, ipſis quoq; formidoloſi: qui imbecilliores ſunt: Nam meliores quoq; firmiores, potentioresq; quandoq; Cicero appellauit, » ut in VIII. Philippica, cum Fuſium Calenum criminaretur. An hoc negare potes, » qui omnes moras interponis, quib. infirmetur Brutus, melior fiat Antonius? Cauſam uero' huius rei afferens, inquit: ſi enim meliores lędere queunt, infirmiores multo facilius detrimento afficere poſſunt.

Καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό.

Illi quoq;, quos firmiores metuunt, infirmiorib. metuendi ſunt: eandem ob cauſam, inquit. Superioris loci ſententia non ualdè ab hac diſcrepat, eadem tamen omnino' non eſt: nam cum ſuperiores illos φοβεροὺς manifeſto' uocarit, ea in ſe habere ipſos declarauit,

clarauit, quæ iure optimo metui poſſunt, & intelliguntur horribilia eſſe. Hic (niſi fallor) loquitur de his, quorum uires, opeſq; obſcuriores ſunt, nec formidoloſi eſſe creduntur: qui tamē cum à firmioribus, quam nos ſimus, reformidentur, à nobis quoq;, iudiciū eorum ſequentib, reformidari debent: ac tanto magis debent, quanto magis nos imbecilliores ſumus. Supra de illis locutus eſt, quos conſtaret etiam nobis formidoloſos eſſe: hic de illis, quos formidoloſos nobis eſſe ex iudicio, & opinione aliorū cognoſceremus.

Καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνῃρηκότες.

Qui etiam necem firmioribus, quam ipſi ſint, attulerūt, metui meritò debent. Cuius cauſam ſtatim non reddidit: ut enim paulo ante una eademque cauſa duorum locorum communis fuit, ita etiam hic fiet.

Καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι: ἢ γὰρ ἤδη φοβεροὶ, ἢ αὐξηθέντες.

Præterea qui aggrediuntur minores, quā nos ſimus infirmioreſq;, metuēdi nobis ſunt: cuius rei rationem reddens, inquit: aut enim, cum uideamus eos impetum facere in alios, quamuis minores uires habentes, metum nobis inferre poſſunt, ne ſe putent nos quoq; ſuperare ac conficere poſſe: aut aucti iam animo ac uirib. quas uictis illis acquiſiuerint, reformidare debemus, ne pares nobis aut ſuperiores iam ſint. Hic (ut opinor) non parum aptus ſenſus ex hac lectione elicitur: cui ſcripti quoq; codices adſtipulātur: quamuis alia etiam ſcriptura circum feratur, quæ eſt. καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν: & quę ſequuntur. eam autem uetus quoque tralatio ſequitur.

Καὶ τῶν ἠδικημένων, καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀντιπάλων, οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παῤῥησιαστικοὶ, ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἴρωνες καὶ πανοῦργοι.

Sic ſcriptū offendi in omnib. calamo notatis exemplaribus: ſed in ijs etiam, quę olim formis excuſa fuerāt, eodē pacto legitur: addiderūt poſtea nō nulli, malo conſilio uſi, οἱ φίλοι: legentes καὶ οἱ φίλοι τῶν ἠδικημένων, & quæ ſequuntur: illud autem nedum adiuuet, potius omnem huius loci ſenſum perturbat, qui ex hac lectione hic erit, apertus ſanè atq; elegans. Cum & ab his, quos iniuria affecimus, & ab hoſtibus, ſiue aduerſarijs, quiq; nobiſcum dè quapiam re contendunt, periculum nobis impendat, omnium horum metuendi maximè ſunt: non cerebroſi, nec qui liberè loquuntur, quidq; animo uerſant, in ore habent: ſed ſedati, ac diſſimulatores, qui aliud dicunt, atq; ſentiunt, & callidi deniq; ſunt ac uafri homines: qui iram continere nequeunt, ὀξύθυμοι à Gręcis appellantur, quod acutæ bilis ſint, ac nullo negotio excandeſcant: eoſdem ὀξυχόλοις & ἀκροχόλοις, uocant. Horatius cerebroſos uertit. Donec cerebroſus proſilit unus. idem etiam uerbum expreſsit, cū inquit. O te Bollane cerebri Felicem. Nam ueteres etiam interpretes eius pöetę tradunt, Bollanum oxycholum eum intellexiſſe: hos autem apertos eſſe, minuſq; metui debere, manifeſtum eſt: impetum enim illorum prouiſum, facilè cæteri euitare poſſunt. Quos quidem nihil tegere, ſed contra palàm omnia facere, ut hic, etiam declarauit in IIII. libro de morib. ad Nicomachum.

Ἄδηλοι γὰρ ἢ ἐγγύς.

Cauſam reddit, cur magis ij, quos extremos hic appellauit, metuendi ſint: id eſt tecti magis, quam aperti: incertum enim eſt (inquit) & obſcurum, an propè ſint: id eſt cum hi conſilia ſua tegere morem habeant, nemo unquam ſcire poteſt, an propè iam ſint ac paulo poſt impetum in ipſum facturi: uidetur enim intelligi debere ἐγγὺς τοῦ τιμωρεῖσθαι: hoc autem, quia nullis ſignis percipiūtur cogitationes eorum, cum aſtutè ipſas occulāt: uel hoc hominum genus, cum etiam adeſt, fallit, nec cerni aut intelligi poteſt: quomodo accipi uideretur debere, ſi legeretur οἱ ἐγγὺς, ut in excuſis ſcriptum eſt, & non nullis etiā ſcriptis: ipſe tamen eam lectionem probaui, quam inueni in antiquiſs. libro: cuiuſque ueſtigia extant in uetere tralatione. Vidi etiam quendam, in quo eſt, εἰ ἐγγὺς: ut tam diuerſa lectio ualdè moleſta ſit, ac meritò perturbet.

Ὥστ' οὐδέποτε φανεροὶ, ὅτι πόῤῥω.

Locus hic antea corruptus erat: neque enim commodus ullus ſenſus inde elici pote-

rat, & ſcrupulum non paruum inijciebat, quomodo hanc ſententiam concluderet, & unde illud ὥστε penderet: legebatur enim ὥστ' οὐδέποτε φοβερόν: nec in excuſis tantum, ſed in non nullis etiam ſcriptis codicib. ita legebatur. Antiquiſs. igitur liber hic etiam auxilio fuit: ac, quomodo locus reſtitui deberet, indicauit: in eo namq; ſcriptum eſt. ὥστ' οὐδέ ποτε φανεροί: ſed etiam animaduerti ueterem tralationem hanc lectionem ſequi. Senſus, ſi ita legatur, apertus eſt: qui omninò huius loci hic eſſe debere uidetur. Cum pericula longinqua: malaq; metui non ſoleant, nunquàm ſecuro animo de ijs eſſe poſſumus: in tutoq; nos poſitos eſſe arbitrari, quod remota ſint damna, quæ nobis ab his importari queant: cum enim incertum ſit ac lateat, propinqui ne illi, an remoti ſint, ſemper propinquos illos eſſe exiſtimare debemus, ac perpetuò ipſos timere. Contra ſe res habet in apertis, & qui fronte indicant, quæ conſilia in animo habent: acutæq; demum bilis ſunt: nullo enim negotio intelligimus, cum aggredi nos cogitant.

Πάντα δὲ τὰ φοβερὰ, φοβερώτερα, ὅσα, ἂν ἁμάρτωσιν, ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται: ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις.

Contendit nunc inter ſe horribilia ipſa: & quæ horribiliora ſint, docet: omnium.n. (inquit) formidoloſorũ illa maiorẽ uim habent, maioremq; meritò metũ incutiũt, quę ſi quid peccauerint in illis tractandis, lapſiq; ſint, corrigi non poſſunt: ſed aut penitus emẽdari nequeũt, aut remedia non in noſtra, ſed in aduerſariorum manu cõſtituta ſunt. Varietatis hoc eſt in antiquiſs. libro (quod tamen ſententiam non immutat) cum reliquis ſcriptis cum excuſis conueniat: habet enim ὅσα ἁμαρτάνουσιν, ἐπανορθώσασθαι, & quæ ſequuntur. Hæc autem lectio reijci non debet: quamuis in eo exemplari contaminata à recentiore homine ſit, & ad formam peruulgatæ communiſq; redacta.

Καὶ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσὶν, ἢ μὴ ῥάδιαι.

Quorumq; auxilia aut nulla expectari poſſunt, aut ardua ſunt. Cum multum ſimilitudinis hic locus cum ſuperiore habeat, hoc tantum diſcrimen inter eos eſt, quod remedium, ac correctio accepto detrimento adhibentur: auxilia quęruntur, ut malũ euitetur.

Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν, ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα, ἐλεεινά ἐστιν.

Ita enim legitur in calamo exaratis exemplaribus: nam δὲ particula, quam reſtitui, deſiderari uidebatur: non enim de collatione amplius formidoloſorum inter ſe agit, ſed ad ſimplicem explicationem illorum redit: quomodoq; natura ipſorum intelligi, quibuſq; ſignis ea percipi generatim poſsint, docet: ut autem uno uerbo dicamus, formidoloſa illa ſunt, quæ cũ alijs euenerunt, aut impendẽt, miſericordia digna uidentur: eandẽ autẽ hanc ſententiã infra, ubi de his, quos aliquorũ miſeret, agit, ijſdẽ penè uerbis repetiuit.

Τὰ μὲν οὖν φοβερὰ, καὶ ἃ φοβοῦνται σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, τὰ μέγιστα ταῦτα ἐστι.

Repetit breui, quid nuper effecerit: ac commemorat ſe eorum, quæ metuenda ſunt, & quæ metuunt, maxima explicaſſe, ſic autem locutus eſt, ut arbitror, quia non pauca homines metuunt, quæ fortaſſe iuſtum timorem non habent: quemadmodum quædã etiam ſpernunt, audacterq; ſuſtinent, quæ grauiora, acerbioraq; ſunt, quæq; magis reformidari oporteret. Diſſeruimus igitur de formidoloſis rebus, inquit: ideſt de ijs, quæ uulgo homines metuunt, quamuis ſæpè non ſapienter: maxima autem ſe fermè tradidiſſe ait: non enim omnia complexus eſt, ſed quæ maiorem uim haberent, ac primum locum inter horribilia obtinerent; ex quib. etiam reliqua, minoraq; facilè percipi poſsint.

Ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν.

Sed tempus iam eſt (inquit) nos docere, quomodo affecti animo ſint, qui timent.

εἰ δή ἐστιν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος, φανερὸν ὅτι οὐδεὶς φοβεῖται τῶν οἰομένων μηδὲν ἂν παθεῖν.

Qui hac perturbatione uacui ſint, nec aliquid mali timeant, exponit: locis enim à contrario ſumptis, qui metuant planum poſtea erit. A' definitione autem timoris proficiſcitur

tur: in quos enim non cadunt ea, quæ illa continentur, ij ab omni periculo tuti ſibi eſſe uidentur. Si igitur (inquit) metus adiunctã habet expectationem mali: & mali, quod perdere ualeat, nemo dubitare poteſt, quin ij, qui arbitrantur ſe nihil damni ſuſtinere poſſe, nullo modo timeant: ſunt autem plures ſcripti libri, in quib. legatur μηδὲν ἄντι παθεῖν, cui etiam ſcripturę aſtipulatur uetus tralatio: neq; tamen eam probo, aut communi lectioni antepono, quam confirmat auctoritate ſua antiquiſs. liber: niſi fortè ita illa corrigatur, ἄντι παθεῖν: ut infra, ubi qui miſericordia commoueri poſsit docet, mutato tamẽ ordine uerborum, inquit. οἷον οἴεσθαι παθεῖν ἄντι κακόν. antiquiſs. libro hic non conuenit cum excuſis non magna in re, quod μετὰ προσδοκίας τινὸς ipſe habet.

οὐδὲ ταῦτα, ἃ μὴ οἴονται παθεῖν: οὐδὲ τούτους, ὑφ᾽ ὧν μὴ οἴονται: οὐδὲ τότε, ὅτε μὴ οἴονται.

Aut ſi non contra omnem iniuriam ſe tectum putat, ſed contra aliquas tantum, non metuet illas ipſas res: ſunt enim, qui ſe à quibuſdam caſib. liberos eſſe putant, nec periculũ ſibi etiam ullum impendere ab aliquibus perſonis, aut certis temporibus exiſtimant. Nã, quod ad perſonas pertinet, accommodatum exemplum eſt, & ualdè etiam elegans Polyphemi, qui in fraudem incidit, & maximum detrimentum accepit, quod ſibi noceri nõ poſſe putabat à puſillo, & tenuiſsimarum, uirium homine: ſed cũ ab augure maximã ipſi calamitatem impendere ab externo uiro prædictum eſſet, ingentem aliquem tantum, & robuſtum uerebatur. Locus eſt in IX. libro Odyſſeę.

ἀνάγκη τοίνυν φοβεῖσθαι, τοὺς οἰομένους τι παθεῖν ἄν: καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων: καὶ ταῦτα, καὶ τότε.

Reſtat igitur, ut hi timeant, qui ſuperiorib. illis contrarij ſunt: ideſt qui arbitrantur ſe perpeti poſſe aliquod malum, & has perſonas timeant, à quib. incommodum ſibi inſta reputant: aut hæc mala, ſi non omnia, quib. obnoxios ſe iudicant: & illis temporibus, quæ ſuſpecta in primis habent, & cum ſe incidere poſſe in malum exiſtimant.

οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν ἄν, οὔτε οἱ ἐν εὐτυχίαις μεγάλαις ὄντες, καὶ δοκοῦντες.

Cum ſupra à timore uacuos dixiſſet eos omnes, qui ſe nihil detrimenti accipere poſſe crederent, qui nam ij ſint, qui tantopere ſibi confidant, quibuſque de cauſis, exponit. Extra igitur omnem periculi aleam ſe eſſe putant, qui in ſumma fortuna ſunt, ac florentes ſuas res intelligunt: repperiuntur. n. non nulli aliquando, qui opes ſuas non ſentiũt: quantumque alijs potentia excellant, non uident: qui, ſi timidi non ſunt, non tamen tantum ſibi tribuũt, ut ſe ab omni iniuria procul eſſe putent. Reſtitui uerò hic, quæ in excuſis non legebantur, καὶ δοκοῦντες: illa autem ex ueterib. fidelibuſq; libris uerba hauſi: ſententiæ autem ea ualdè quadrare planum eſt.

Διὸ ὑβρισταὶ, καὶ ὀλίγωροι, καὶ θρασεῖς.

Oſtendit quãtopere proſperæ res, ſenſuſq; illarum, nec non opinio de firmitate ſuarum opum, deprauare animos hominum ſoleant: uidemus enim (inquit) plerunq; huiuſcemodi homines contumelioſos eſſe, & reliquos parui ducere, atq; audaces in periculis ſubeundis eſſe: quæ omnes res ingens uitium in ſe habent: inde autem oriuntur, quod putant ſibi noceri non poſſe: ſupra quoq;, cum qui miteſcerent, exponeret: atque illos etiam facilè placari oſtenderet, quorum uenti ualdè ſecundi eſſent, atque in magna omnium bonorum ubertate uiuerent, illos tamen excluſit, quos bona fortuna corrumperet atque inſolentiores redderet.

ποιεῖ δὲ τοιούτους πλοῦτος, ἰσχὺς, πολυφιλία, δύναμις.

Vnde exiſtat tanta confidentia explanat, & quæ maximæ res improbos quoſdam, ac contemptores aliorum faciant: homines enim (inquit) deprauant, & his uitijs animos eorum imbuunt, diuitiæ, eximię corporis uires, multitudo amicorum, ciuilis potentia & opes: quæ enim ſua ui bona ſunt, ac præclara quidem, malo ſunt illis, qui ipſis rectè uti neſciunt.

Οὔτε οἱ ἤδη πεπονθέναι νομίζοντες τὰ δεινά.

Ii quoque ſe nihil detrimenti accipere poſſe exiſtimant, qui ſe iam acerbiſsimos quoſq;

caſus ſubijſſe putant: quicquid enim incommodi eueniat, ut iam deplorati, & tanquam morte obita, negligunt: hinc pendet ſententia illa quam profert Dido, cum iam ſe omnibus malis functã arbitraretur. Quid metui moritura? &c. Vſq; adeo ne mori miſerũ eſt?

Καὶ ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον.

Et qui torpent iam, & quaſi frigore diſſoluti ſunt, atque ita omnem ſpem rerum bonarũ abiecerunt ut perpetuas miſerias illas, quibus premuntur, futuras putent: qui enim ita affecti ſunt nihil amplius mali expectant: nec locũ in ſe putãt eſſe nouis miſerijs. Ἀπεψυγμένοι, qui corpore iam & quaſi animo frigent. Hoc quoq; uerbo uſus eſt in maximè celebrato illo problemate de atra bile, cum de uini natura ageret: inquit enim. παραλαβὼν γὰρ ἀπεψυγμένους ἐν τῷ νήφειν: καὶ σιωπηλοὺς, μικρῷ μὲν πλείω ποθεὶς, λαλιστέρους ποιεῖ: ut enim uinum calfacit membra, ita qui ſibi diu ab eo temperarunt, frigidiores ſunt.

Ὥσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη.

In quorum numero ſunt, qui ad ſupplicium ducuntur: id enim ualere ἀποτυμπανίζεσθαι notum eſt: quo uerbo infra quoq; utitur, ubi de pudore agit: & acutam uocem Antiphontis in miſero illo ſuo & aliorum, comitum eiuſdem fortunæ, caſu refert. Demoſthenes quoq; in oratione, quæ inſcribitur περὶ τῶν ἐν χερρονήσῳ, eo uerbo uſus eſt: ubi docet oportere Athenienſes, impios illos ciues, qui ſe mercede accepta emancipauerãt Philippo, odio proſequi ac mortis denique hoc genere afficere.

Ἀλλὰ δεῖ τινα ἐλπίδα ὑπεῖναι σωτηρίας περὶ οὗ ἀγωνιῶσι.

Non loquitur nunc de illis, qui ſe nihil ſuſtinere mali amplius poſſe putant, ſed redit ad eos, qui metuunt: admonetq; in animis eorum neceſſariò ſubeſſe debere non nihil ſpei de ſalute, de qua omni re ſolliciti ſunt & anguntur.

Σημεῖον δὲ: ὁ γὰρ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ. καίτοι οὐδεὶς βουλεύεται περὶ τῶν ἀνελπίστων.

Argumento eſſe poteſt hoc (inquit) quod ſpei aliquid neceſſarium ſit, ut aliquis metuat: timor enim reddit homines diligentes deliberatores, & accuratos ipſos in reb. perpendendis facit: ut enim reformidare aliquam rem cœperunt, confugiunt ad conſilia capiẽda, ut qui putant repperiri poſſe uiam, qua mala illa uitent. quod ſi ſalutis nullam eſſe rationem putarent, non in ea fruſtra indaganda ſtudium ponerent: de reb. autem, ait, quę ſe efficere nullo modo poſſe arbitratur, queq; omnem ſpem uincunt, nemo in deliberationem uenit: ut uero hic metum ita afficere homines dicit, ut reddat ipſos accuratos deliberatores, ita, quod cum hac ſententia conuenit, in problemate quodam XIII. ſegmenti tradit, qui timent magis, quam qui confidunt ſibi, animo quærere, ac uerſare ſecum diuerſa conſilia: qui uero freti ſunt reb. ſuis, nulla alia prǽſidia prouidere ſtudent: nec ualdè in his cogitationib. occupantur.

Ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτοὺς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν οἷοι παθεῖν.

De utilitate, quæ ex harum rerum cognitione ab oratorib. capitur, diſſerit: quomodoq; hęc præcepta cauſæ ſuę accommodare queant, docet. Cuius igitur ratio poſcit, ut ij, apud quos dicit, timeant: is eos ita oratione cõformare debet, ut doceat, huiuſcemodi eſſe, quales ſunt, in quos aduerſa multa, incõmodaq; cadere poſſunt. Ac ſi fortè ipſi putarĩt extra omnẽ periculi aleã ſe poſitos eſſe, oſtẽdere ipſos falli, præſidio ſuperiorũ locorũ.

Καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον: καὶ τοὺς ὁμοίους δεικνύναι πάσχοντας ἢ πεπονθότας καὶ ὑπὸ τούτων, ὑφ' ὧν οὐκ ᾤοντο καὶ ταῦτα καὶ τότε, ὅτε οὐκ ᾤοντο.

Aperit nunc quomodo inducere ipſos dicendo in eam opinionem poſsint, ut malis ſe expoſitos putent: pluresq; uias huius rei eſſe docet: & planum enim illis faciẽdo, maiores, amplioresq;, quam illi ſint, olim damna perpeſſos eſſe: tuncq; ipſum pares, æqualesq; mala multa ſuſtinere, aut prǽteritis temporib. ſuſtinuiſſe. Nam quod fieri non poſſe putent, ut ab his ſibi noceri poſsit, non huic rei confidere ipſos oportere: non pauci enim inuenti ſunt, qui ab his, à quibus nihil periculi ſibi impẽdere putabãt, grauia damna acceperunt. Quod autẽ de perſonis diximus, id quoq; de genere malorum, ac temporib. dici poteſt: & quæ enim nunquam putaſſent, mala perpeſsi ſunt, & quibus temporib. tutos

ſe ab

ſe ab omni huiuſcemodi periculo eſſe arbitrabantur. Nihil autē maioris ponderis ad incutiendum alicui timorem excogitari poteſt, ꝗ̄ docere pares, ſimileſque illi in ea mala, quę ipſi imminere affirmamus, incidiſſe: metus enim circa pares, ſimileſque uerſatur ut ipſe tradit in primo de arte pöetarum: cum enim de miſericordia, metuque diſſereret, alteram harum permotionum excitari tradit, cum uidemus indignum illa fortuna uirum reb. aduerſis oppreſſum: alteram cum parem, ſimilemq́ nobis; adiungit autem: priorem earum, miſericordiam eſſe: poſteriorem uerò, metum.

ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερὸν τί ἐστι, καὶ τῶν φοβερῶν, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι, φανερὸν ἐκ τούτων καὶ τὸ θαρρεῖν τί ἐστι, καὶ περὶ ποῖα θαρραλέοι, καὶ πῶς διακείμενοι θαρραλέοι εἰσί.

Explicationem eorum, quæ repugnant timori cæteriſq́, quæ paulo ante expoſuit, nō magnopere neceſſariam eſſe, inquit: Ex his enim, quę accuratè diſſeruit, de metu, de reb. formidoloſis, de affectu animi eorum, qui in hunc motum procliues ſunt, planum eſſe, quid confidere ſit, & circa quas res fidentes aliqui ſunt, quomodoq́ animo affecti confidāt: cum autem enumerationi eorum quæ iam patefacta ſunt, prępoſuiſſet particulam ἐπεὶ, redditio ipſius ἀνταπόδοσις ꝙ eſt, φανερὸν, & quę ſequuntur.

τό τε γὰρ θάρσος ἐναντίον τῷ φόβῳ· καὶ τὸ θαρραλέον, τῷ φοβερῷ· ὥστε μετὰ φαντασίας ἡ ἐλπὶς τῶν σωτηρίων, ὡς ἐγγὺς ὄντων: τῶν δὲ φοβερῶν ἢ μὴ ὄντων, ἢ πόρρω ὄντων.

Quomodo ex reb. iam explicatis intelligi poſſint, quæ ſeries huius ſcriptionis requirit; quæq́ ipſe tradere inſtituit, oſtēdit: fidentia.n. inquit contraria timori; & cōtraria quoq́ ſunt, quæ confidere nos iubent, illis, quæ metuere cogunt: hæc autem eſt natura rerum contrariarum, ut cognitis alteris, reliqua ſimul cognoſcantur. Quare (inquit) cum contrariam timori naturam habeat, fidentia ſpes eſt cum huiuſcemodi quadam cogitatione, ſpecieue, quod res, quæ ſaluti nobis eſſe poſſunt, propè iam adſint: contra autem, quæ perterrere meritò debent, aut nulla inueniantur aut admodum remota ſint: quamuis tamen ea ſatis perſpicua forent reb. contrarijs cognitis, ut tota res melius percipiatur, non nulla tradit, quæ hoc labore quęrēdi alios leuare poſſunt, & reliqua omnia aperire.

ἔστι δὲ θαρραλέα τά τε δεινὰ, πόρρω ὄντα: καὶ τὰ θαρραλέα, ἐγγύς.

Fidentes nos reddunt, beneq́ ſperare iubent hæ res: cum periculorū pleni, atrocesq́ caſus ac res deniq́ uehementius timendæ, longè ſunt: quę uerò animos addunt, propè: non nullaq́ item alia, quę ſtatim ipſe addit: illa autem contraria ſunt ijs, quę ſupra metū inijcere docuit: Δεινὰ autem mala uertit Cicero in primo libro de finibus, cum Epicuri ſententiam exprimeret. Epicuri ipſius uerba hęc ſunt. Ἡ αὐτὴ γνώμη θαρρεῖν τε ἐποίησεν, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν αἰώνιον εἶναι δεινὸν, μηδὲ πολυχρόνιον: Vna autē eſt ex illis, quas κυρίας δόξας ille appellabat: & apud Laërtium legitur, qui Epicuri uitā diligenter ſcripſit. Ciceronis uero hęc. Eadem ſcientia confirmauit animum, ne quod aut ſempiternū, aut diuturnū timeret malū. Nā quomodo etiā, de quo hic agitur, θαρρεῖν elegāter, diſerteq́ Latinis uerbis dici poſsit, ex horū locorum collatione, ut alia nūc prętermittamus, cognoſci poteſt.

καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι· καὶ βοήθειαι, ἢ πολλαὶ, ἢ μεγάλαι, ἢ ἄμφω.

Vt grauiora mala iudicantur, quę ſuſcepta corrigi ſanariq́ nequeunt, ita contra incommoda, quę eam naturam habeant, ut reſarciri reſtituiq́ poſsint, minus perturbant: & cū denique remedium medicinamque mali uidemus, cōfidimus: aut ſi auxilia nobis pręſto ſunt, quib. incommodum illud à nobis arceamus: & ea quidē aut multa, aut magna, aut quę utraque re coniuncta, & ui & multitudine ualeant.

καὶ μήτε ἠδικημένοι, μήτε ἠδικηκότες ὦσιν: ἀνταγωνισταί τε, ἢ μὴ ὦσιν ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν, ἢ δύναμιν ἔχοντες, ὦσι φίλοι.

Contrarios locos ſuperiorib. exponit: ut.n. ſi hęc forent, metuere nos oporteret, ita cū abſint, ſecuro fidentiq́ animo eſſe poſsumus: ideſt ſi nō ſint, qui aut iniuriā à nobis acceperint, aut qui nobis intulerint, & aduerſarij itē æmulique noſtrorū aut penitus nulli fuerint; aut ſi fuerint, uires nocēdi nō habuerint: aut ſi opibus pręditi ſunt, amici extiterint.

Ἢ πεποιηκότες ὦσιν εὖ, ἢ πεπονθότες.

De æmulis adhuc, & tanquam riualibus, loquitur. Aut ſi beneficia non nulla ij, aut in nos contulerint, aut à nobis acceperint, tunc fidenti animo ab ijs eſſe debemus: nolunt enim homines, aut beneficia ſua corrumpere: quod facerent, ſi, quib. antea benignè fecerunt, poſtea ijſdem incommodarent: aut ingrati uideri: quo crimine non carerent, ſi eos læderent, qui antea ipſos adiuuiſſent.

Ἢ ἐὰν πλείους ὦσιν, οἷς ταῦτα συμφέρει, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω.

Hanc ingenuã, ueramq; lectionẽ eſſe puto: in calamo nanq; exaratis libris ita legi animaduerti: & ipſius quoque ueſtigia in uetere tralatione apparent. antea in cunctis excuſis mendosè legebatur εἰς ταῦτα συμφερόμενοι. Aut ſi plures (inquit) fuerint, quib. hæc, quæ nobis, conducunt, ꝙ ij ſint, unde periculum nobis impendet: conſueuerũt.n. homines illis, qui eoſdem inimicos habent, ad eos propulſandos ſedulò ſubuenire: aut ſi numero non uincant, ſi uirib. præſtant, aut utraq; re ſuperiores ſunt: cur.n. ualde confidere nos oporteret, ꝙuis ſocios eius periculi haberemus, ſi illi aut numero, aut robore animi ac corporis, ab hoſtib. uincerentur?

Αὐτοὶ δὲ οὕτως ἔχοντες, θαρραλέοι εἰσὶν, ἐὰν πολλὰ κατωρθωκέναι οἴωνται: καὶ μὴ πεπονθέναι.

Cum quæ animum noſtrũ confirment, expoſuerit, nunc quo modo animo affecti ſint, qui ſibi confidunt, oſtendit: primum huiuſcemodi eſt. Si exiſtimant, ſe plura rectè effeciſſe, & ad eum, quem optabant, exitum perduxiſſe: nihilq; incommodi in reb. illis agendis ſuſtinuiſſe, animo confidunt, ac ſecunda omnia ſibi pollicentur: κατορθώματα, recta uel rectè facta à Cicerone appellari, notum eſt. κατορθῶσαι fortunatũ in aliquo negotio eſſe ſignificat: &, quem aliquis ſibi proponit, finem adipiſci. Sic etiam optimus Attici
» ſermonis auctor Ariſtophanes locutus eſt. Ἢν μὲν κατορθώσομεν, εὖ πράξομεν ἀεί. Si, quo
uolumus, rem perduxerimus, perpetuò fortunati erimus.

Ἢ ἐὰν πολλάκις ἐληλυθότες ὦσιν εἰς τὰ δεινὰ, καὶ διαπεφευγότες.

Aut ſi ſæpe numero deuenerint in grauiora pericula, ac penè in acerbiſſ. caſus inciderint, incolumesq; inde euaſerint. Hinc ſumpto argumento Aeneas apud noſtrum pōe-
» tam fractos animos Troianorum confirmauit: ac benè ſperare iuſſit. Neq; enim ignari
» ſumus ante malorum dicens, &, Vos & Scylleam rabiem, penitusq; ſonãtis Acceſtis
» ſcopulos, & quæ ſequuntur.

Διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίγνονται οἱ ἄνθρωποι, ἢ τῷ μὴ πεπειρᾶσθαι, ἢ τῷ βοηθείας ἔχειν.

Duob. modis homines non perturbantur in magnis periculis (ꝙuis autem πάθος, unde ἀπαθῆς cõformatum eſt, omnem turbidum animi motum ſignificet, hic tamen metũ ualere conſtat) aut quòd præteritis temporib. mala illa experti nũquã ſint, aut quòd auxilia, remediaq; habeant, quib. freti, mala illa à ſe depulſuros ſperant: eamq; ob cauſam non perterrentur. Tritum apud Græcos prouerbium à priore horum modorum pẽdet, quo affirmatur ſuaue eſſe bellum inexperto. Γλυκὺς ἀπείρῳ πόλεμος. Nam ſi tam ſæua, capitalisq; res affert aliquid delectationis ei, qui acerbitatem ipſius antea non guſtauit, periculi etiam ignoratio rudem illarum rerum, ſtatu animi non commouet: Eſſe autem poſtremum quoddam genus ſimulatæ fortitudinis ab errore animi ductum, & ignoratione eius mali, quod ſuſtinetur: neque id diſſimile admodum eſſe illi, quod ſpe & fiducia fretum impellitur ad periculum ſubeundum, quamuis aliquanto deterius ſit, tradidit ipſe eodem in loco, unde paulo poſt exemplum ducemus.

Ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις, οἵ τε ἄπειροι χειμῶνος θαρροῦσι τὰ μέλλοντα, καὶ οἱ βοηθείας ἔχοντες, διὰ τὴν ἐμπειρίαν.

Simili hoc probat. Idem enim in his reb. euenire tradit, quod in iactatione maris, ac procellis uſu uenit: nam & qui uim tempeſtatis experti antea non ſunt, ſe incolumes è periculis illis euaſuros confidunt, firmoq; animo ſunt: & qui auxilia, præſidiaque in ſe habent propter lõgum uſum rerum maritimarum. Rudes igitur tempeſtatum, peritique; diuer-

ſis

ſis tamen de cauſis, benè ſperant. In III. quoq; libro de moribus ad Nicomachum nautas, eoſq; qui mare incolunt, in maximis tempeſtatib. non perterreri eandem ob cauſam tradit: cum enim de fortib. uiris ageret, qui ipſi etiam in ſæua tempeſtate maris intrepidi ſunt, alia tamen de cauſa, quàm peritos procellarum ac nautas ipſos, non perterreri docet: ij enim firmo animo ſunt, quod remedia multa horum malorum eſſe intelligunt: fortes omnem ſpem ſalutis abiecerunt: ſed etiam mortem illam ſtomachantur, iniquoq; animo ferunt uirtutem ſuam contra impetum uentorum, fluctuſq; nihil ualere: nautæ autem bonam ſpem habent ob uſum: ſciunt enim quo modo hæc mala euitari poſsint, frequenterq; aliâs in ijſdem periculis uerſati ſunt.

Καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ᾖ φοβερὸν.

Scilicet θαρραλέοι ἐστὶ. Tunc etiam animo confirmantur, cum intelligunt rem illam metum paribus, ſimilibuſq; non afferre: freti enim iudicio eorum, quicquid periculi illa importare poſsit, contemnunt.

Μὴ δὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι.

Neq; minoribus, & qui ipſis inferiores ſint. Sed etiam cum uident eam non reformidari ab ijs, quib. ſe potentiores putant. oſtendit autē quib. de cauſis homines ita exiſtimēt: & quæ res in animis ipſorum huiuſcemodi opinionem gignant.

Οἴονται δὲ ὧν κεκρατήκασιν ἢ αὐτῶν, ἢ τῶν κρειττόνων, ἢ τῶν ὁμοίων.

Putant uerò (inquit) ſe præſtare uirib. opib.q; illis, quos antea uicerunt, atq; in aliqua contentione ſuperarunt: aut ſi illos ipſos non uicerunt, eos tamen qui ipſis uirib. præſtabant, ſuperarunt, ſiue pares ipſis ac ſimiles.

Καὶ ἐὰν ὑπάρχειν αὐτοῖς οἴωνται πλείω, καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες, φοβεροί εἰσι.

Confidunt etiam, ſi arbitrati fuerint, plura maioraque ſe poſsidere, q̃ illa ſint, quib. nōnulli reliquis pręſtantes, formidoloſi ſunt: cum enim intelligunt, ſe illos uincere, copia eorum bonorum, quæ metum infirmiorib. inijciunt, tutò poſſunt impetum eorū contemnere: quæ autem ea ſint, exponit.

Ταῦτα δ᾽ ἐστὶ, πλῆθος χρημάτων, καὶ ἰσχὺς σωμάτων, καὶ φίλων, καὶ χώρας, καὶ τῶν πρὸς πόλεμον παρασκευῶν, ἢ πασῶν, ἢ τῶν μεγίστων.

Ita hic loquitur, ut de fortunato homine, & qui regnū alicubi obtineat, manifeſtò eū loqui appareat: non nullę.n. res ex his, quas enumerat, dynaſtæ potius alicuius, quam priuati hominis, propriæ ſunt: appellantur autem magnitudo pecuniæ: robur militum: firmitas amicorum & regionis: necnon apparatuum belli aut omnium, aut maximorum: nam σωμάτων hic militum omninò ualere puto: quo ſenſu ſępe hoc uerbum Demoſthe
» nes quoq; uſurpauit, ut in III. Philippica, cum inquit. Ἐπεὶ καὶ τριήρεις γε καὶ σωμάτων
» πλῆθος, καὶ χρημάτων πρόσοδοι, καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς ἀφθονία: nec non in oratione
» pro Cteſiphonte: Οἱ πόλεμον συνεχῆ καὶ μακρὸν πολεμούντων ὑμῶν, καὶ τοῦτον ὑπὲρ τῶν κοι
» νῇ πᾶσι συμφερόντων οὔτε χρήμασιν, οὔτε σώμασιν, οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενὶ τῶν πάντων, συνελάμβανον ὑμῖν. ubi queritur Athenienſes à reliquis ciuitatib. Græcię deſtitutos, cum pro cōmuni ſalutę diu contra Macedonum regem bellum geſſiſſent: & in eadem poſt, ubi maio
» res laudat, & uetus inſtitutum ciuitatis. Αἱ πλείω σώματα καὶ χρήματα ἀνηλωκυῖαι ὑπὲρ
» φιλοτιμίας. & quę ſequuntur.

Καὶ ἐὰν μὴ ἠδικηκότες ὦσιν, ἢ μηδένα, ἢ μὴ πολλοὺς, ἢ μὴ τοιούτους, περὶ ὧν φοβοῦνται.

Fidentes etiam ſunt, & in magna perturbatione rerum nullo metu ſollicitātur, qui iniuria affecerunt aut neminem, aut non ſanè multos: facilius.n. paucorum q̃ plurimorum impetus, & inſidię declinantur, aut non huius generis homines, quales ſunt, à quib. pericula omnib. impendere uidentur. Cum ſupra quoq; doceret quę confirmant animos, in reliquis rebus poſuit, ſi nulli à nobis iniuria laceſsiti ſunt, quos nunc repetit: uerū illic quę θαρραλέα eſſent, tradebat: hic quomodo affecti homines animo, θαρραλέοι ſint, & in periculis confidant, exponit: ut abſurdum non fuerit eoſdem rurſus appellare.

καὶ ὅλως ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ.

Demumq́ (inquit) ij benè ſperant, qui deos ſecum eſſe, ac partes ſuas adiuuare credũt, quod uident ea, quæ ad eos pertinent, ſecunda ſibi eſſe, & boni aliquid portendere: multis autem modis cognoſcere homines, propicij ne ſibi, an irati dij forent, ueteres exiſtimabant, quos omnes hic intellexit: quantam uerò afferat animis hominum ſpẽ hæc exiſtimatio, manifeſtum eſt: & poetæ quoq; ſæpè hoc declarant. ut Virgilius in XII.
» Primusq́ Tolumnius augur Hoc erat, hoc uotis (inquit) quod ſæpè petiuî
» Accipio, agnoſcoq́ Deos: me, me duce ferrum Corripite o Rutuli. In eodem
» etiam libro. Ne qua meis eſto dictis mora, Iuppiter hac ſtat.

τά τε ἄλλα καὶ τὰ ἀπὸ σημείων, καὶ λογίων.

Et alia, quæ uulgo hoc poſſe creduntur, & quamuis non enumerẽtur, nota ſunt: & ea quæ à ſignis non nullis, & oraculis proficiſcuntur: ijs enim quoq; reb. intelligi poteſt mens deorum immortalium. Signa autẽ ſunt, ut quod augur Tolumnius uidit: nec nõ,
» quod Anchiſes in II. Aeneidos. Vix ea fatus erat ſenior, ſubitoq́ fragore Intonuit
» læuum, & de cœlo lapſa per umbras Stella: & quæ ſequuntur. Nam quantopere confirment nos, eodem hoc exemplo facilè cognoſci poteſt, cum repenti tanta commuta-
» tio in animo Anchiſis facta ſit. Iam iam nulla mora eſt, ſequor, & quæ ſequũtur. Cicero *σημεῖα* hęc quoq;, nũc notas, nunc ſigna uocauit in II. de diuinatiõe. ut cũ inquit. Quam
» ſcite per notas nos certiores facit Iuppiter: & poſt. Hoc igitur per gallinas Iuppiter tantę ciuitati ſignum dabat: Eodem autem in libro multa huiuſcemodi narrat, ut oſtenta illa triſtia; quę Lacedęmonijs acciderunt ante Leuctricam calamitatem. *λόγια* oracula eſſe,
» ac reſponſa deorum, cõſtat. Plutarchus in Pelopida. *χρησμοὶ δὲ, καὶ λόγια τοῖς Σπαρτιά-*
» *ταις ἀεὶ προύφερον εὐλαβεῖσθαι, καὶ φυλάττεσθαι τὸ λευκτρικὸν μήνιμα.* Narrat. n. undique uocib. deorum admonitos Lacedęmonios, ut cauerent Leuctricam iram, quam contra ſe commorant, non animaduertentes ſeuerè in auctores, eo loco patrati ſceleris in uirgines. In uita quoq; Nicię, cum docuiſſet ſapientem illum uirum uſum auctoritate ſacerdotum in diſſuadendo bello, quod parabatur in Siciliam, tradit Alcibiadem contra, qui & ipſe augures quoſdam habebat, qui fauerent ſtudio ſuo, protuliſſe è ueterib. quibuſdam
» oraculis ingentem laudem inde reportaturos Athenienſes. *ἀλλ' ἑτέρους ἔχων μάντεις*
» *ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐκ δή τινων λογίων προὔφερε παλαιῶν, μέγα κλέος τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ Σικελίας ἔσεσθαι*: Nec multò etiam infra commemorat multa ſigna, quæ ſignificabant nihil ſecundi expectare Athenienſes debere ex eo bello.

Θαρραλέον γὰρ ἡ ὀργή: τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' ἀδικεῖσθαι, ὀργῆς ποιητικόν: τὸ δὲ θεῖον ὑπολαμβάνεται βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις.

Iracundia enim (inquit) fidentiores facit: utilem, autẽ in pugna ſæpè iracundiam eſſe: iratos q́ fidentiore animo ſubire pericula: nec non q̃uis fortes honeſtatis cauſa ad agendum impellantur ſubſidio tamen ipſis animum hunc eſſe: conatumq; eorum adiuuare, Ariſtoteles uoluit. Quod etiam in Academicis Cicero de Peripateticis loquens, tra-
» dit. Ipſam iracundiam fortitudinis, quaſi cotem eſſe dicebãt: plenius tamẽ in IIII. Tuſculana. Cauſam autẽ nunc affert, cur qui cognita mente deorum erga ſe propenſa, fidẽtiores in turbidis reb. ſint: Cum. n. (inquit) è ſignis quibusdam, & oraculis deos ſibi fauere intelligant, cauſam ſuam bonam eſſe liquidò cognoſcunt: ſeq; iniuriam pati nõ facere. quodſi aliter ſe res haberet, dij propicij ipſis non forent: ex opinione uerò illa, quod iniuriam acceperint, confirmata auctoritate deorum, exiſtit irà, quę fidentiores ipſos reddit: iniquo. n. animo ſemper ferunt homines ſe iniuria affici, & iniuſtè aliqua in re lędi. & cũ id factum intelligunt ſubitò iraſcuntur: contra autem cum iniuriam à ſe ortam exiſtimãt. Quia igitur inſitum eſt in animis mortalium diuinam omnem naturam opitulari hominibus iniuria affectis, notis illis uocibusq; cognoſcunt facta illa ipſa dijs non probari, ac præſtò ſibi eos fore: unde ueritate rei explorata improbitateq; aduerſariorũ, ut iuſti homines improbeq; tractati, ad iram accenduntur.

Καὶ ὅταν προεπιχειροῦντες, ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν. μηδὲ πείσεσθαι, ἢ κατορθώσειν οἴωνται.

Aliud etiam eſt, quod animos auget, & in periculis ſubeundis fidentiores reddit, cum

si impetum

ſi impetum hoſtium prẹuenire potuerint, prioreſq; ipſos aggredi, arbitrantur ſe omne malum declinaturos, & aut nihil incommodi ex ea pugna, concertationeq; ſe reportaturos, aut ſi aliquid damni, ut in prẹlio fit, acceperint, tamen ſe quod uolunt, cōfecturos.

Καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων, εἴρηται.

Docet ſe hunc ſermonem abſoluiſſe, atq; ea quæ metum hominib. incutiant: contraq; quæ confidere eos faciant, atq; animum ipſis addant, oſtendiſſe: cum tamen ſupra reb. terribilib. explicatis uſum eius cognitionis declarauerit: breuiq; dixerit quomodo metus excitandus ſit, poſcente id cauſa, in animis eorum qui audiunt, idem nūc non facit traditis rebus, quæ animos augent: à contrarijs autem locis id fieri debere manifeſtum eſt: oporteretq; oratorem indicare tales eos eſſe, ut uexari malis illis nequeant, quod inferiores ipſis ea facilè euitarint: pareſq; ipſis oſtendere ipſa negligere: & ipſo illo tempore nullam ea uim habere ipſis nocendi: omniaq; demum, quæ minuant ea mala, aut illos ita inſtructos doceant, ut nullo negotio ea propulſare poſsint.

Ποῖα δ' αἰσχύνονται, καὶ ἀναισχυντοῦσι καὶ πρὸς τίνας καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δῆλον.

De uerecundia nunc, inuerecundiaq; agere incipit, eundemq; in his explicandis ordinem ſequitur: nam & cuiuſmodi facta uerecundantur, & ob quæ pudor ipſis non exprimitur, & erga quos excitatur, & quomodo affecti ipſi ita afficiuntur, declarat. Quod autem inter animi perturbationes pudorem hunc, ſiue uerecundiam ponit, non diſcedit ab iudicio ſuo: qui ſemper potius referre motum animi, quam habitum, pudorem cenſuit: erat enim res anceps, contraq; eruditi non nulli, ac docti uiri uirtutem eſſe pudorē exiſtimabant: Alexander autem Aphrodiſienſis, qui omnib. ſententijs Ariſtotelis ualdè addictus fuit, penè ab eo in hac re deſciuit: nam elegantiſsimam de hac re quẹſtionē confecit: ſed hæc nunc copioſius hic pertractare minime neceſſe eſt.

Ἔστω δὴ αἰσχύνη λύπη τις καὶ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν φαινόμενα φέρειν τῶν κακῶν, ἢ παρόντων, ἢ γεγονότων, ἢ μελλόντων.

Ponamus igitur uerecundiam ægritudinem quandam eſſe, & tanquam tumultum quendam animi trepidationemque, circa mala illa, quæ in ignominiam, ac dedecus ferre uidentur, cum aut ſunt, aut fuere, aut futura ſunt: excitari autem hunc affectum, inquit, malis quẹ turpitudinis aliquid inuſtura uideãtur: neq;.n. erubeſcimus, cū metuimus quod aut dolorem, aut interitum prẹ ſe fert: neque tantum uerecundamur cum eo ipſo tempore nobis adſunt, uerum etiam, cum antea nos oppreſſerunt (pudet enim homines ueterū flagitiorū) aut poſtea inciſura in nos ſunt: quod ipſe in primo quoq; libro tradidit.

Ἡ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα.

Inuerecundiam contra contemptum earundem rerum eſſe teneamus, cum aliquis parui ducit, nec commouetur animo, ſi in huius generis mala incidat: crimini autem dari inuerecundiam perſpicuum eſt: qui enim bonam exiſtimationem negligit, eaq; facit, quæ turpia ducuntur, uituperari iure poteſt. In III. libro de morib. ad Nicomachum nō nulla (inquit) metuere & oportet, & honeſtum eſt, contraq; non metuere turpe, ut ignominiam, οἷον ἀδοξίαν: eodem enim, quo hic, uerbo illic quoq; utitur.

Εἰ δή ἐστιν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τῶν κακῶν, ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτῷ, ἢ ὧν φροντίζει.

Si in exprimenda natura uerecundiæ lapſi non ſumus (inquit) uimq; ipſius commodè explicuimus, qui uerecundantur neceſſe eſt, ob huiuſcemodi mala uerecundentur, quæ turpitudinem importare credantur, uel ipſi, uel ijs, quos curæ habet. Animaduertendum uerò cum uerecumdia & ipſa metus quidam mali ſit, excitari tamen illam longè diuerſis malis ac propie uocatus, ſiue potius generis nomine, metus: oritur enim, cum quiſpiam timet ne bonam exiſtimationē amittat, quæ res culpa illius factiſq; improbis, qui uerecundatur, naſcitur: contra autem metum aduentu malorum, quæ aut dolorem aut interitum afferant, & extra poſita ſint, commoueri.

τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν. οἷον ἀποβάλλειν ἀσπίδα ἢ φυγεῖν· ἀπὸ δειλίας γάρ. καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην· ἀπ' ἀδικίας γάρ.

Quæ mala ſint, de quib. ſupra locutus eſt, exponit: quæcunq; enim ab animi uitio proficiſcuntur facta, huiuſcemodi ſunt: ut in prælio abijcere clypeum, aut fuga ſalutem quærere, quod à timiditate oritur: non reddere depoſitum, quod ab iniuſtitia, & quæ ſequuntur. Cicero in III. quæſtione Tuſculana eandem ſententiam Latinis uerbis ele-
» ganter expreſsit. Sed quia nec qui propter metum præſidium relinquit, quod eſt igna
» uiæ: nec qui propter auaritiā clàm depoſitū non reddidit, quod eſt iniuſtitię. Antiquiſs. liber á reliqs omnib. diſcrepat, quod τὸ ἀποβαλεῖν habet, diuerſo tēpore, ſed etiā duo uerba infra addit. ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην, ἢ ἀδικῆσαι· ἀπ' ἀδικίας γάρ· nihil tamē uariaui.

Καὶ τὸ συγγενέσθαι, οἷς οὐ δεῖ ἢ ὅπου οὐ δεῖ· ἢ ὅτε μὴ δεῖ· ἀπὸ ἀκολασίας γάρ.

Et corpus miſcere cum quib. nefas, uel ubi, uel quando: nam, quæ etiam ſine culpa aliâs poſſumus, certis temporibus, ac locis facere prohibemur, ut concumbere: quo ipſe exemplo uſus eſt: συγγενέσθαι enim quādoq; cōcumbere. Vt in V. etiam libro de
» morib. ad Nicomachum καὶ γὰρ ἂν συγγένοιτο γυναικί, εἰδὼς τὸ ᾗ, cum huius uerbi uis
» ſit cum aliquo uerſari ac colloqui: quod enim à Socrate in Platonis apologia dictum
» fuit, ἢ αὖ Ὀρφεῖ ξυγγενέσθαι καὶ Μουσαίῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ Ὁμήρῳ, Cicero qui locum illum expreſsit, reddidit colloqui: ſeruat autem mirificè uerecundiam in ſcribendo Ariſtoteles. In antiquiſs. libro, quod ſententiam nihil uariat, non ὅπου, ſed οὗ, legitur: exemplum uerò erit in Bucolico carmine paſtor, qui cum alteri crimina obijceret, à loco etiam cul-
» pam auxit, quamuis per ſe etiam crimen ipſum exagitari poſſet. Nouimus (inquit) &
» qui te, tranſuerſa tuentibus hirquis. Et quo, ſed faciles nymphæ riſere, ſacello.

Καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν, ἢ ἀπ' ἀδυνάτων. οἷον πενήτων, ἢ τεθνεώτων.

Quæſtum etiam facere ex puſillis, minutisq; rebus, aut turpibus, aut quæ fieri non poſſe uideantur, indecorum eſt, & uerecundiam his, qui hæc gerunt, gignit. ut à pauperibus, tenuibusq; hominib. lucrum extorquere: nec non etiam mortuis: hęc enim poſtrema admirabilia ſunt, & è genere eorum, quę fieri non poſsint, eſſe creduntur.

Ὅθεν καὶ ἡ παροιμία τὸ, κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν.

Tritum enim prouerbium hoc ſignificabat. À cadauere etiam fructum capere: quod contra auaros, ac ſordidas artes exercentes, dicebatur. ab hac nota, ignominiaque uacui omninò non erant, qui corpora occiſorum hoſtium pecunia accepta parentibus,
» ſuiſque reddebant: qui mos apud priſcos frequens erat. ut in IX. Aeneid. Sit, qui me
» raptum pugna, pretioue redemptum Mandet humo ſolita. Quare Aeneas in X. ut ma
» gnanimus, hoc facere neglexit, immenſamque uim auri repudiauit. Argenti, atque
» auri memoras quæ multa talenta Natis parce tuis. Magis tamen hęc culpa hærebat in auaris prętoribus, qui parentes pretium pro ſepultura liberorum poſcerent; quod Cicero Verri obiecit.

Ἀπὸ αἰσχροκερδίας γάρ, καὶ ἀνελευθερίας.

Ante quam indicaret à quo uitio animi hæc improba facta naſcerentur, turpitudinem rei peruulgata uoce notatam, docet: ſtatimque originem ipſius ſignificat, inquiens. à ſordibus enim & illiberalitate naſcitur.

Καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν δυνάμενον, εἰς χρήματα, ἢ ἧττον βοηθεῖν.

Hæc etiam pudorem afferunt, quæ ab eodem animo, abiecto ac minuto, proficiſcūtur: & cum ab aliquo fiunt, indicio nobis eſſe poſſunt auaritiæ illius, ac turpiſsimorum etiam quæſtuum cupiditatis: non ſubuenire alicui, cum facultatem eius rei habeas, anguſtia patrimonij laboranti: neque illius tenuitatem copia tua ſubleuare: aut minus pariusque, quam oporteat, ſubuenire.

Καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἧττον εὐπόρων.

Aut contra pecuniam capere à tenuioribus, quiq; minus rei familiaris habeāt, & ipſum turpitudinem

turpitudinem affert: de hoc autem apud Terentium quoq; Phormione, queritur ſeruus: cum enim dedecori ſit opulentioribus, ſi quis uerè cogitet: graue non minus eſt,
» durumque tenuioribus, ut ipſe eleganter, accurateq; exponit. Quàm iniquè compara-
» tum eſt, ij, qui minus habent, Vt ſemper aliquid addant ditioribus: & quæ ſequuntur.

Καὶ δανείζεσθαι, ὅτε δόξει αἰτεῖν.

Hæc etiam humilem, abiectumq; animum arguunt: nec paruum dedecus important, quęrere latebras ſuæ illiberalitatis: exiſtimareq;, ſe poſſe calliditate hac auaritiam ſuam tegere: mutuam ſcilicet pecuniam capere, cum exiſtimatur aliquis nummos à te petiturus eſſe. Huiuſcemodi ingenium carpit in Gellio Martialis, qui, ut facilius denegare poſſet, ſemper in expolitionibus ædificiorum occupatus erat: omnib. enim notum, ſtudiũ illud magnos ſumptus poſtulare. Arbitrabatur igitur, ſe hac ratione poſſe ſine culpa de
» negare. Gellius ædificat: & quæ ſequũtur. Oranti nummos ut poſsit dicere amico
» Vnum illud uerbum Gellius, ędifico.

Καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν.

Hoc fit à tenuioribus, & qui liberalitate alicuius uſi antea ſunt: cũ enim uident eos nummos ſuos repetituros eſſe, rurſus ſe ope illorum egere dicunt: & ne reddant, quam acceperunt, nouam pecuniam petunt.

Καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰτεῖν.

Contra hoc faciũt ditiores, & qui ſemel patrimonio ſuo egeſtatẽ alicuius ſuſtentarunt: cum enim intelligunt, eoſdem iterum petituros eſſe, ſuum repetunt, non ſanè ut auferant, ſed ut quod habent, retineant: faciliuſq; illos à ſe dimittant.

Καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξῃ αἰτεῖν.

Hanc etiam artem habent multi, non tam egentes, quam improbi, qui aliquid alicui laudant: ut id ab eo ſtatim auferant: ſolent enim ingenui ac liberales homines cum uident quempiam aliqua re, cuius ipſi domini ſint, ualdè delectari, ultro illi eam dilargiri: eò autem tendebat tanta illius, & tam accurata exornatio: & erat occulta quædam petitio: humilis tamen illa, & honeſto uiro indigna.

Καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα, μηδὲν ἧττον: πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα.

Is quoq; ingens dedecus admittit, qui cum ſemel eiectus ab aliquo eſt, ac repulſam paſſus, nihilo minus inde petit, ac moleſtus eidẽ eſt: ut reliqua nanq; omnia (quod ſtatim docet) ita extremũ hoc ſordium, illiberalitatisq; indicium eſt: eſt. n. quoq; humile, abiectũq; negotium ad eundem confugere, eiq; ſupplicem ſe prębere, à quo ſemel repudiatus ſis.

Τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντα, κολακείας.

Pręſentem pręterea aliquem laudare, dedecus in ſe habet, à uitioq; animi proficiſcitur: eſt enim aſſentatoris. Hoc egregiè expreſsit Terentius Adelphis, cum Cteſiphontem induxit fratris operam laudantem, qui omnia ſibi poſt habenda putarat præ ipſius commodo: indicat enim probus adoleſcens ſe pudore impediri, ne laudes ipſius pręſentis co
» pioſius proſequatur. Ah uereor coràm in os te laudare amplius, Ne id aſſentandi
» magis, quam quod gratum habeam, facere exiſtimes.

Καὶ τὸ τἀγαθὰ μὲν, ὑπερεπαινεῖν: τὰ δὲ φαῦλα, συναλείφειν.

Vt etiam res bonas alicuius ſupra quam uerè fieri poſsit, laudare atq; extollere: contra autem malas, conterere & obſcurare: ac modum deniq; in neutra re non tenere: id. n. quoque aſſentandi ſtudio fieri uidetur. συναλείφειν interlinire ſignificat, ac facere ne aliquid appareat cognoſciq; poſsit. Lyſias in apologia de nece Eratoſthenis. νόμους ἐξαλείφειν dixit, ideſt delere atq; abrogare.

Καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν, ἐπ' ἀλγοῦντι.

Et cum quempiam dolere uides, quod re aliqua aduerſa conflictetur, præter modum & pluſquam fieri oporteat, dolere: id enim ualet ὑπεραλγεῖν: ut ſupra. καὶ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεπομμένοις: & immenſum quendam dolorem ſuſcipere ex reb. à ſe improbè factis: tantopere autem angi mala fortuna alterius, ſuſpectum meritò eſt: & dolorem eum ſi-

mulatum eſſe, facilè intelligi poteſt. quod ad uerba pertinet, hoc uarietatis inueni in antiquiſs. libro (ſcriptis. n. reliquis cõuenit cũ excuſis) quod ille habet. καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν, ἀλγοῦντι παρόντα. cuius lectionis hic ſenſus erit: & cũ adſis dolenti, ſuperare ipſum dolẽdo.

Καὶ τἄλλα πάντα, ὅσα τοιαῦτα: κολακείας γὰρ σημεῖα.

Cunctaq́ alia, quę huiuſcemodi ſunt inquit, dedecus in ſe habent: indicia enim ſunt aſſentationis. Si quis exempla harum rerum requirit, apud Athenęum inueniet in VI. libro δειπνοσοφιστῶν: locum enim adducit Satyri Gręcarum rerũ auctoris, qui uitam quoq́ Philippi regis Macedonum, Alexandri patris, diligenter ſcripſit, in quo narrantur, quæ Cliſophus diuinus quidam aſſentator, ut Philippo placeret, gerere ſolitus eſſet.

Καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους, οὓς οἱ πρεσβύτεροι, ἢ τρυφῶντες, ἢ οἱ ἐξουσίᾳ μᾶλλον ὄντες, ἢ ὅλως οἱ ἀδυνατώτεροι: πάντα γὰρ μαλακείας σημεῖα.

Dedecus etiam adfert, idq́ iuſtum, non poſſe tolerare labores, quos ſeniores ſuſtinẽt: nec ij tantum, qui ſenio confecti ſunt, ſed uel delicati homines, uel in maiore poteſtate, & dignitatis gradu collocati: uel (ut uno uerbo complectar) infirmiores: ſiue imbecillitate corporis, ſiue inſtitutis uitę illi infirmiores ſint: hæc. n. omnia mollitudinis ſigna ſunt, & languidi atq́ eneruati animi ac corporis: mollitudinem autem Cicero μαλακίαν uide» tur appellaſſe, cum in III. Tuſculana inquit. Sed uideamus, ne hæc oratio ſit hominũ » aſſentantium noſtræ imbecillitati, & indulgentium mollitudini.

Καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου εὖ πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις καὶ ἃ εὖ ἐποίησεν ὀνειδίζειν: μικροψυχίας γὰρ πάντα, καὶ ταπεινότητος, σημεῖα.

Nullam pręterea dignitatem habet, ſed contra pudorem aliquem affert, commodis ab aliquo augeri: maiorem autem, ſi crebrò ope alterius egeas, ac te bonis ab eo cumulari ſinas: nec non etiam uetera beneficia exprobrare: hæc enim omnia puſilli animi, & anguſti humilisq́ ſunt. Primi duo loci turpitudinem declarãt eius, qui audacter confugit ad opem alterius. tertius maculam eius, qui gratificatus eſt, ſi quod benigne fecit, poſtea exprobrat: quamuis autem diuerſa hęc hominum genera ſint, quippe cum alteri quęrant: alter largiantur, unã tamen eandemq́ omnium cauſam attulit: magno uerò animo pręditus uir nõ facilè patitur ſe ab alio adiuuari: declararet. n. id ipſum, quã illũ, inferiorem eſſe. quod ſi ſemel alicuius ſubſidio ſubleuatus eſt, iniquo loco aut tempore, indignũ ſe putat cogi ſæpe alterius auxilium ſupplicem implorare. exprobrare beneficia eius eſt, qui ipſa magni faciat, & ęquũ putet ob ea ſibi homines perpetuò deuinctos eſſe debere: cum contra benignus gaudeat officio ſuo, ac maiorib. commodis afficere alios geſtiat.

Καὶ τὸ περὶ αὑτοῦ λέγειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι.

Pudorem etiam affert, ſuas res libenter prędicare: ac de ſe magna quædã polliceri. commemorare, quę ſibi laudi ſint inuerecundi hominis eſſe, oſtendit etiam eleganter Cicero in epiſtola ad Lucceium: qua deſiderio huius culpę uitandæ, petijt ab eo, ut ipſe onus ſcribendi res honeſte à ſe geſtas, ſuſciperet: inquit enim. Cogar fortaſſe facere, quod non » nulli reprehendunt. ſcribam ipſe de me: & infra. Multi deniq́ reprehendant, & dicant » uerecundiores eſſe præcones ludorum gymnicorum: & quæ ſequuntur.

Καὶ τὸ τὰ ἀλλότρια αὑτοῦ φάσκειν: ἀλαζονείας γάρ.

Nec non rectè facta aliorũ ſibi adiudicare: quod uitiũ etiam adnotauit, luſitq́ in Thra» ſone uafer, impuruſq́ homo Gnatho. Labore alieno magno partam gloriam Ver» bis ſępè in ſe tranſmouet, qui habet ſalem, Quod in te eſt. Acutè autem Terentius, qui mores hominũ effingendi primas ferebat, hoc Thraſoni tribuit, qui glorioſius erat: nam hoc glorioſi propriũ, ut ſuperiora duo, eſſe docet Ariſtoteles: ἀλαζὼν enim glorioſus eſt. Ab eadem uanitate naturæ proficiſcitur, quod non nulli, qui haberi diuites uolunt, & cupiditate huius gloriæ tenentur, faciunt: affirmant enim uicini fundum ſuum eſſe, ſi fortè hoſpes quæſiuerit.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν, τὰ ἔργα, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ ὅμοια: αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχυντηλά.

Vt quę ſupra expoſuimus, improba facta, indiciaq́, quę morũ labes uitiaq́ declarãt, ita

reliqua,

ità reliqua,inquit,ſeu opera, quę ab alijs uitijs profecta ſint,ſeu notæ,indiciaq́ abditorũ illorum uitiorum,& quæ his reb.ſimilia ſunt,ac parem uim habent, pudorem gignunt, ac erubeſcere faciunt,qui ea committunt:(nec enim nunc omnia ſingillatim enumerare oportet)meritoq́ hoc fieri docet:turpia enim(inquit)ſunt,& uerecundiam neceſſario exprimunt: αἰσχυντικά.n. quæ uulgo homines uerecundantur: quæ uiolare pudorem dignitatemq́ exiſtimantur:ut infra. αἰσχύνονται δὲ οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ἐῤῥηθέντα αἰσχυντικά: q̃uis hic antiquiſſ.liber habeat ἀναίσχυντα:nec tñ nõ receptã lectionẽ probo,ſed idẽ etiã alia re diſcrepat à cæteris, quod ἀπὸ τῶν ἄλλων habet,ut ſupra ſæpè locutus eſt,nõ ἐπὶ.

καὶ ἐπὶ τούτοις, τὸ τῶν καλῶν, ὧν πάντες μετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι, μὴ μετέχειν.

Vt flagitia illa admittere,quæ ſupra commemorauit,non nullaq́ alia, quę eius generis ſunt,ignominiam affert,ita rerum honeſtarum, quarum alij omnes participes ſunt, aut pares omnes, ſiue plurimi, expertem eſſe, dedecus in ſe habet. Intelligi ſanè affinẽ eſſe alicui culpę,fœdum in primis eſt.ſed etiam uacuum eſſe ab reb.honeſtis,& quę dignitatem important ijs qui ipſis ornati ſunt,maculam in ſe habet,cum præſertim ea obtinuerint,quos appellat. Superiores loci de ijs,qui inquinati erant aliqua labe,agebant:hic de ijs,qui ornare ſe ac decorare non potuerunt.

ὁμοίους δὲ λέγω ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἥλικας, συγγενεῖς.

Quos pares ſimilesq́ ipſe ſupra uocarit, ne quis ſcrupulus oriatur, exponit:neq́.n.hi omnino uereq́ ſimiles ſunt: paſſimq́ tot diſcrimina in ipſis inueniuntur, ut uix ſimiles dici poſſe uideantur,quos tamen ipſe nunc,quod ita coniuncti ſimul ſint, ſimiles uocat. pares igitur(inquit)nũc intelligo qui ſunt eiuſdem nationis, ciuitatis,ætatis,familiæ:inter hos enim præcipue hęc cupiditas flagrare conſueuit: ſtudẽtq́ omnes non relinqui ab alijs in uia honorum:nec inferiores eſſe,ſi poſſint, dignitate.antiquiſſ.liber,non ἥλικας, ut reliqui,ſed ἡλικιώτας habet.

ὅλως τοὺς ἐξ ἴσου.

Demumque(inquit)ne ſingula enumeremus,qui pares aliquo modo ſunt:nec lõgo interuallo ſeparati,ſed propinqui,& aliqua re coniuncti,ſimiles appello. ἐξ ἴσου Demoſtheni ualet æquo iure in oratione de reſtituendis Rhodijs in libertatem,ubi docet ipſos ſua culpa incidiſſe in ea mala:cum enim liceret illis coire ſocietatem,cum Græcis ac multo

„ meliorib.ſe nihilo deteriore condicione,barbaris ſe addixerant in ſeruitutem. καὶ παρὸν

„ αὐτοῖς Ἕλλησι, καὶ βελτίοσιν ὑμῶν αὐτῶν ἐξ ἴσου συμμαχεῖν, & quę ſequuntur.

αἰσχρὸν γὰρ ἤδη τὸ μὴ μετέχειν.

Quod enim ſua ſponte turpitudinem nullam habuiſſet,turpe incipit fieri,cum è choro aliquis aliorum excluditur,ac rudis earum artium eſt,quę cõmunes,ac peruulgatę ſunt: nam Themiſtocles quoq́,ut ait Cicero,cum in epulis recuſaſſet lyram (muſicæ autem artis ſtudio omnes tunc tenebantur,ac pręclarè fidibus canebant) habitus eſt indoctior: nec non Agoracritus apud Ariſtophanem in Equitibus queritur,ſeq́ negligentię damnat,quòd ingenuis artib.excultus non ſit,uixq́ primas literas didicerit, cum reliqui omnes ciues,qui reip.regendæ nati erant,optimis ſtudijs operã dediſſent:multumq́ in omni elegantiore diſciplina profeciſſent.Idem ſignificare uoluit Cicero,cũ in oratione pro L. Flacco contra improbum,ineptumq́ hominem Heraclidem Temnitem dicens,

„ inquit. Et qui ita ſit ambitioſus,ut omnes uos,noſque cotidie perſalutet, Temni,uſque

„ ad illam ętatem, in Senatum uenire non potuit: non poſſe enim peruulgatos honores, cum cupidus eorum ſis,in patria obtinere,turpitudinem non paruam in ſe habet.

οἷον παιδεύσεως ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως.

Turpe cum eſſe dixiſſet participem non eſſe quarundam rerum pulchrarum, & quæ honori ſunt poſſeſſoribus,exemplo cuiuſmodi bona intelligeret,indicauit,ut eruditionis: expertem.n. penitus eſſe omnis diſciplinę,non eſt homine ingenuo dignum: qui.n. liberaliter educati ſunt,primorib. ſaltẽ labris bonas artes deguſtarunt: quod ſignificauit, cum inquit, ἐπὶ τοσοῦτον: neq́.n. multis tantum otij eſt ut plenè potuerint ipſas percepiſſe: nudum autem omninò earum eſſe, ignominia eſt. Et huiuſcemodi etiã aliarũ rerũ

inqt, ſimili ratiõe expertẽ eſſe, dedecus in ſe habet. Quod uerò ĩ excuſis hic antea legebatur, κἂν, deleui: ab omnib. n. ſcriptis libris abeſſe animaduerti: nec uetus tralatio exp̃ſſit.

αἰσχίω δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἂν δι' αὑτὸν φαίνηται.

Cum hæc omnia ſua ui dedecori ſint, meritoq́; uituperentur, dedecus augetur, ſi ipſe ſibi ipſi aliquis harum turpitudinum cauſa extiterit, nec culpam in alium reicere poſſit. Nam ſæpè aliquis anguſtijs patrimonij, aut inopia magiſtri, aut moleſtis quibuſdã occupationibus, excuſatur. Inquit igitur, cuncta autem hæc magis turpia ſunt. fœdiorẽq; maculam inurunt, ſi ipſius culpa eueniſſe uiſa fuerint. cuius rei ſtatim rationem reddit. Locum autem hunc in omnib. excuſis ac reliquis ſcriptis mancum reſtitui, auxilio antiquiſs. libri: in quo leguntur, quæ in alijs defecerunt. Affertur uerò uerbis illis cauſa cur ita fiat: puto enim olim librarium aliquem in exſcribendo hoc loco lapſum, quod idem uerbum repetitur interiecto ferè uerſu: cumq́; ſuperiorem partem ſcribere deberet, relicta illa inferiorem ſcripſiſſe, atq; inde errorem diſſeminatum, in multos codices manaſſe. qui in conferendis ueterib. exemplarib. aliquando uerſati ſunt, uidere potuerunt oculorum hoc erratum cauſam fuiſſe multorum, in antiquis ſcriptorib. fragmentorum.

οὕτω γὰρ ἤδη ἀπὸ κακίας μᾶλλον, ἂν αὐτὸς ᾖ αἴτιος τῶν ὑπαρξάντων, ἢ ὑπαρχόντων ἢ μελλόντων.

Si ita ſe habuerit, eò iam deducta res eſt inquit, ut à uitio animi proficiſci intelligatur: non iniquitate fortunæ, aut aliorum culpa eueniſſe. cũ ſcilicet ipſe ille cauſa extiterit ſiue ſua negligentia, ſiue tarditate ingenij, macularum illarum, quas aut olim ſuſcepit, aut tũ ſuſtinet, aut quę in eum futuris temporib. caſurę ſunt.

Πάσχοντες δὲ, ἢ πεπονθότες, ἢ πεισόμενοι, τὰ τοιαῦτα αἰσχύνονται, ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέρει καὶ ὀνείδη.

Verecundãtur (inquit) cum aut perpetiuntur, aut iam perpeſsi ſunt, aut ſe perpeſſuros intelligunt, quæ ad ignominiam, aut opprobria ſpectant: pudet. n. homines eorũ, quę p̃teritis tẽporib. ſuſtinuerũt, ſi eius generis ſint, aut tunc ipſum ſuſtinent: ſed illorũ etiã in quę uident poſtea neceſſariò ſe inciſuros: hæc. n. quoq;, quãuis ad huc nõ adſint, tamẽ erubeſcere nos cogunt, cum uidemus euitari non poſſe: quæ autem ſint, explicat.

Ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα εἰς ὑπηρετήσεις, ἢ σώματος, ἢ ἔργων αἰσχρῶν: ὧν ἐστι τὸ ὑβρίζεσθαι.

Cum aliquis aut corpore, aut fœdis munerib. alicui inſeruit, ac morigeratur. Quæ intelligat, apertum eſt: nam ὑπηρετεῖν quoq;, quæ uoluptates corporis efficiunt, ſuppeditare, & undiq; conquirere ſignificat, & obſcœna deniq; miniſteria hoc quoq; uerbo declarantur. ut in. VIII. libro de morib. ad Nicomachum de probis amicis loquens. Καὶ
" οὔτε δέονται φαύλων, οὔθ' ὑπηρετοῦσι τοιαῦτα.

Καὶ τὰ μὲν εἰς ἀκολασίαν, καὶ ἑκόντα, καὶ ἄκοντα: τὰ δὲ εἰς βίαν, ἄκοντα.

Quid interſit inter ea quæ ad obſcœnas uoluptates referũtur, mala: & quę ad uim adhibitam, docet: quę nanque ſuſtinet aliquis ad intẽperantiã tendẽtia, ſiue uolens libẽsq́;, ſiue inuitus perpetitur, infamiã afferunt: quę ad uiolentiã pertinent, ſuſtinere inuitũ tantũ ignominioſum eſt: nõ recuſantẽ ſponteq́;, maculã dedecusq́; nõ habet: Ludẽtes. n. ſępe ab amicis, atq; ſodalib. cædi nos patimur: nec ob eã rẽ timidi animi eſſe exiſtimamur: turpe autem putari ac dedecoris plenum, inuitum etiã, quę ad libidinẽ alicuius explẽdã pertinẽt, ſuſtinuiſſe, illuſtrib. exẽplis confirmari poteſt: Pauſanias. n. magni animi adoleſcens, qui adhibita ui turpiter perpeſſus erat, cũ in ignominiã nihilominus ſe incidiſſe intelligeret, nec tãtã illã cõtumeliã pati poſſet, Philippo regi manus attulit; Ille. n. iniuriam, quàm acceperat, ut debebat, ultus non eſt.

ἀπὸ ἀνανδρίας γὰρ, ἢ δειλίας ἡ ὑπομονή.

Reddit rationẽ cur qui iniquo animo fert, quę à uiolẽtia gignuntur, & tamen tolerat, ignominiã ſubeat: perpeti. n. (inquit) inuitum plagas, & huiuſcemodi iniurias, ab ignauia & timiditate proficiſcitur: quę ſcilicet animi timiditas & ipſa uitium eſt.

Καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι

Et nõ ulciſci igt: cõtingit. n. aliquãdo cui iniuria ĩſertur, paratũ nõ eſſe ad uim ui depellendam

ſedã;nec poſſe tũc à ſe impetũ aduerſarij depellere. Reſtat igitur, ut ab improbo illo pœnas poſtea capiat ſui doloris, ſi exiſtimationem ſuam retinere uult, & faciat ut illum pœniteat ſuæ petulantiæ: non ulciſci. n. ignaui hominis & timidi officium eſt.

Ἃ μὲν οὖν αἰσχύνονται, ταῦτ' ἐστὶ, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Oſtendit ſe hanc partẽ abſoluiſſe: & quæ mala uerecundãtur homines, explicuiſſe, ſi nõ omnia: quæ maioris põderis ſint: poſſe. n. quoq; alia huiuſcemodi excogitari fatetur.

Ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη: καὶ ταύτης αὐτῆς χάριν, ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποβαινόντων.

Quorum hominum pudeat, quos pudet, oſtendere uult, nec ualdè dubitari de his poſſe tradit, ſi cognitum benè fuerit circa quas res uerecundia gignatur: nec non alterum etiam quoddam intellectum fuerit, quod affert: nec tamen conſtituit ipſum aut probat, ſed ut planum certumque ſumit. Quia (inquit) uerecundia obuerſatio quædam animi eſt ſpecieſque, de ignominia: ueretur enim qui ita afficitur ne apud quempiam exiſtimationem perdat, & affinis alicui flagitio habeatur, & hac ipſa (inquit) ignominia ipſius tantum cauſa, non incommodorum eorum, quæ inde proueniunt: ſi quis enim damna exiſtimaret, quæ ex ea oriri poſſunt, alia re ſollicitaretur: uerecundia tantũ moleſta eſt, quòd cogitat, in quod dedecus inciderit. Præterea inquit, quia nemo bonę exiſtimatiõis, laudiſq; ſtudioſus eſt, niſi ob eos, qui exiſtimãt, neceſſe eſt hoies horũ pudere, quorum rationem habent: ideſt quos magnifaciunt, nec omninò cõtẽnunt.

Οὐδεὶς δὲ τῆς δόξης φροντίζει, ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς δοξάζοντας.

Hoc alterum illud eſt quo egebat, ut concluderet quod iam expreſſi atq; indicaui, & ipſe ſtatim neceſſariò ex ijs naſci teſtatur: inquit. n. Nemo autem caram habet bonam exiſtimationem: curam'ue de ipſa ullam ſuſcipit, niſi propter illos qui de ſe exiſtimant: cur. n. aliter ipſam quicquàm faciat, aut quid illa omninò eſt ſine ijs qui ita opinantur? neq;. n. conſtare ſola poteſt, cum ſit opinio excitata in animis aliquorum de alicuius pręclaris factis ac meritis.

Ἀνάγκη τούτους αἰσχύνεσθαι, ὧν λόγον ἔχει.

Hæc eſt ἀπόδοσις, redditioq; illius ἐπεὶ: poſitis enim illis conſequitur hoc neceſſariò: ut ſcilicet uerecundia capiat homines eorum tantum hominum, quos in pretio aliquo habeant, quorumq; rationem ducant. nam ſi excitaretur pudor ob ea quæ inde proueniunt, cum à pueris etiam aliquid boni nobis aut mali uenire poſſit, quos deſpicimus: nec exiſtimationẽ eorũ quicquàm curamus, uerecundia etiam nos eorũ tangeret.

Λόγον δὲ ἔχει τῶν θαυμαζόντων, καὶ οὓς θαυμάζει, καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι, καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμεῖται, καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης.

Vt omnia explanet, docet, quorum rationẽ habere homines ſolent, quorumq; exiſtimationem caram habent, ac omninò retinere uolunt. Rationem igitur habent eorum, qui ſui admiratione capti ſunt: quod habere aliquid in ſe eximiũ putent: & eorũ, quos admirantur ipſi, quoſq; optant in admirationẽ ſui uenire. Illorũ etiã, cũ quibus de honore, ac dignitate cõcertãt: demũq; omniũ, quorũ exiſtimationẽ, ac iudiciũ nõ cõtemnunt.

Θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων, καὶ θαυμάζουσι τούτους, οἳ ἔχουσί τι ἀγαθὸν τῶν τιμίων.

Cum homines rationẽ ducere dixerit eorũ, qui ipſos, nec nõ eorum etiã, quos ipſi, admirantur: qui nã ij ſint, docet. Admirationẽ igitur ſui apud hos mouere uolunt: nec nõ eoſdẽ ipſi admirantur, qui bonũ quodpiã in ſe habent eorũ, quę honore digna iudicãtur: Plura autẽ bonorum genera ſunt: nã quędã τίμια dicuntur: alia ἐπαινετὰ, quod laus ipſis tribuitur: tertiũ genus δυνάμεις uocantur: quartũ etiam quoddã extat, quod ὠφελίμων nomine indicatur, quia inde emolumẽta capiãtur, utilitatiq; illa nobis in primis ſint. Alexander etiã in quęſtionibus, quas de morib. ſcripſit, cũ quæreret, ad quod maxime bonorum genus referre uoluptatem oporteret, cuncta bona & ipſe complexus eſt.

Ἢ παρ' ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινὸς, ὧν ἐκεῖνοι κύριοι. οἷον οἱ ἐρῶντες.

Eos quoq; admirãtur, à quib. ĩpetrare uolũt, qđ uehemẽter egere ſe illa putãt, quę rẽ

in eorũ manu & arbitrio eſt: A' quib. impertiri ſibi ardẽter quidpiã cupiũt, cuius illi domini, ut amatores (inquit) ſunt: ipſi. n. indigẽt ad extinguendã flãmã amoris, qua flagrãt, egregia illa forma: potiriq; ipſa optant, & ab ijs ſolis eã obtinere queũt, quorũ in poteſtate eſt: quiq; eius copiã, quib. ipſis uiſum fuerit, faciũt: nã colere ſolere amatores amores ac delicias ſuas, manifeſtũ eſt: unde ſapientũ quoq; uoces, quæ multum tribuerent pulchritudini, celebrantur: Ariſtoteles enim fertur dixiſſe, formam corporis maiorẽ uim habere ad tradendũ alicui commendandumq; hominem, quàm accuratè ſcripta epiſtola. Socrates uerò exigui temporis tyrannidem eandem appellauit. Carneades, et ipſe ſummi ingenij uir, regnum, quod nullis ſpiculatoribus, cuſtodibusq; corporis egeret.

φιλοτιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους.

Quia ſtudia, & concertationes honorum gignuntur inter pares, cũ paribus & ipſi, ſibiq; ſimilib. de dignitate contendunt.

φροντίζουσι δὲ, ὡς ἀληθευόντων, τῶν φρονίμων.

Ducere etiam rationem ſupra inquit, eorum, quorum exiſtimationem non contemnerent. Qui igitur hi ſint, quorum iudicium non ſolum non ſpernunt, ſed magni faciunt, exponit. Prudentium igitur, ut uera prædicantiũ, iudicium ſentẽtiamq; attendũt.

τοιοῦτοι δὲ οἵ τε πρεσβύτεροι, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι.

Non piget etiam ipſum, quos prudentes eſſe uulgò arbitrentur, narrare: huiuſcemodi enim (inquit) ſunt ſenes, aut qui bonas artes primorib. ſaltem labris deguſtarint: hi enim πεπαιδευμένοι uocantur: poſſuntq; rectè exiſtimare de rebus, cum aut in aliquib. ipſas ſitas uident, aut audiunt quoſpiam de ijſdem diſputantes. quare, quib. fides habeatur, digni ſunt: Aut enim ętas, uſuſque multarum rerum, aut diſciplinarum cogni-
» tio prudentes homines efficit. Idem Cicero tradidit in. II. de Oratore. Qui eſt uerſatus
» in reb. uel uſu: quem ætas denique affert, uel auditione & cogitatione: quæ ſtudio ac
» diligentia præcurrit ætatem: uidetur. n. cum uerſatum in reb. dixit, φρόνιμον intellexiſſe.

καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐν φανερῷ.

His omnib. explicatis redit ad ea, quæ feciſſe nos, quibuſque in locis pudeat: Ea autem pudorem mouere dicit, quæ in oculis omnium, ac propalàm fiant: cauſa uerò huius rei eſſe uidetur, quod intelligimus nos plurimos eorum factorum, quorum nos pudet, teſtes ac conſcios habere. Cum in excuſis hic antea unitatis numero ἐν ὀφθαλμῷ legeretur, ut in antiquiſſ. libro ſcriptum inueni, ad multitudinis reuocaui: quam lectionem confirmat etiam uetus tralatio: hoc præterea in eodem optimo exemplari uarietatis inueni, quod ἐν φανερῷ μᾶλλον, illic eſt: nec tamen extremum, quod in eo additũ eſt, uerbum exprimit ea tralatio.

ὅθεν καὶ ἡ παροιμία. τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ.

Hinc natum eſt prouerbium, inquit, ut cum maximè nos pudeat eorum, quæ fiunt in publico, ac omnib. inſpectantibus, in oculis pudor habitare dicatur. Ad hoc prouerbium reſpexit Apollonius Rhodius, cum Venerem cum Iunone, ac Pallade loquentem ita induceret (querebatur autem illa de inuerecundo ingenio filij, dolebatq;, ſe apud eum parũ aut nihil, auctoritatis habere: quare hortatur, ut ipſæ munere illo apud
» eum fungantur) ὑμείων γὰρ, ὅμως δ' ἔτι περ, ἰόντι τυτθήν γ' αἰδῶ ἴσχει τ' ἐν ὄμμασιν, αὐτὰρ
» ἐμεῖο οὐκ ὄθεται.

διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς: διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφότερα.

Quia (inquit) ea, quę ante oculos omnium fiunt & in illuſtri loco: luceq; demum, nõ tenebris, ueremur, inde fit ut eos, qui nuſquàm diſceſſuri ſint: nobiſcumq; ſemper in ijſdem locis futuri, magis uereamur: omnib. enim temporibus atq; horis aſpectu ſuo, quaſi obijciunt nobis, quod flagitij admiſimus: quod metui non poteſt de ijs, qui aliò profecturi poſtea ſunt: ad tempus enim tantum moleſti nobis ſunt, cum obuerſantur nobis

tur nobis, conſcij noſtræ turpitudinis: nec ſemper ut illi, exprobrare nobis ueterem maculam queunt: nec non pudore etiam eorum magis corripiamur, qui diligenter attendunt quicquid à nobis fiat: qui.n. quamuis non longè abeſſent, aliò oculos conuerterẽt; nec magnopere, quid à nobis fieret, curarent, uereri non oporteret: ſunt autẽ ambo hæc, ut ipſe tradit, eius generis, quod iã docuit pudorẽ exprimere: ideſt ſunt ſita ante oculos.

Καὶ τοὺς μὴ περὶ ταῦτα ἐνόχους· δῆλον γὰρ ὅτι τ᾽ἀναντία δοκεῖ τούτοις.

Pudet etiam homines eorum, quos ſciunt ijſdem culpis minimè obnoxios eſſe: cuius rei rationem reddens inquit: perſpicuum enim eſt, eadem ſtudia ipſos non ſequi ac probare, neq; de reb. illis eodem pacto ſentire: omnis autem hic locus ualdè deprauatus erat: ipſe ſecutus auctoritatem plurium ſcriptorum codicum: eiuſque in primis, quem omnium fideliſs. expertus ſum, ita emendaui: ideſt uerba illa, quæ omnem ſententiam corrumpebant, ex eo loco, in quem importunè irrepſerant: ſuſtuli &, in quo deſiderari uidebantur, paululum immutata, collocaui: cum enim antea in cunctis excuſis legeretur: Δῆλον γὰρ τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν τ᾽ἀναντία δοκεῖν τούτοις, καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικούς· ἃ γὰρ· & quæ ſequuntur, ita ſcribi uolui: reſtituta autem hæc à me lectio teſtimonio quoq; ueteris tralationis confirmatur, in qua eſt idem ordo uerborum.

Καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν.

Cum diuerſa hominum ingenia ſint: quidam enim lenes facilesq;: quidam autem aſperi ac duri, eos pręcipuè uerentur, qui uix unquam cuiuſquam delicto ignoſcere conſuerunt: & minimè procliues ad ignoſcendum ſunt. μὴ συγγνωμονικὸν uel συγγνώμονα potius ſignificauit Cicero, cum in oratione pro L. Muręna de decretis Stoicorum loquẽs: quo modoq; illi ſapientem ſuum fingerent, declarans, inquit. Neq; cuiuſquam delicto ignoſcere. Virgilius cum faciles nymphas appellauit, συγγνωμονικὰς intellexit.

Ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾶν· ὥστε ἃ μὴ ποιεῖ, δῆλον ὅτι νεμεσᾶ.

Hæc ad ſuperiorem locum pertinere uidentur: cauſamq; reddere, cur homines uereãtur illos, qui ijſdem flagitijs affines non ſunt: ut enim (inquit) uulgò fertur, nemo ea, in quib. ipſe uolutatur, alij crimini dare conſueuit. quare à contrario, cum ipſe nihil eorũ gerat, manifeſtum eſt in alijs ea reprehenſurum: peruulgatam uerò uocem hanc fuiſſe. puto, & prouerbij loco celebrari ſolitam: teſtimonio enim eius confirmat, quod uult Ariſtoteles: eſt autem duriuſculum, antequam rationem prioris reddiderit, alium hic locum inculcaſſe: non nulla etiam hic uariaui: οὐ νεμεσᾶν enim conſenſu omnium ſcriptorum librorum reſtitui, cum, μὴ νεμεσᾶν, excuſi antea haberent: quamuis autem eadem notio utriuſque particulæ ſit, exiguum tamen hoc ſcripturę diſcrimen non neglexi, ſi forte ita celebris illa uox proferebatur: & paulo poſt. ἃ μὴ ποιεῖ, eaſdem auctoritates ſecutus: cum ἂν μὴ ποιῇ antea excuſi haberent.

Καὶ τοὺς ἐξαγγελτικοὺς πολλοῖς· οὐδὲν γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν, ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν.

Eos etiam uerentur, qui quod uiderunt, parum ipſis probatum, libenter commemorare ſolent, ac multis prodere. à contrario hoc quoq; probat, inquiens: peccata nanq; flagitiaq; aliorum occulere ac reticere, perinde eſt atq; iudicare illa peccata non eſſe: parum enim, aut nihil refert illorum, qui in aliquo facinore deprehenſi ſunt, nõ uideri ſua illa, exiſtimariq; peccata, aut alijs non enunciari: intelligunt enim, niſi diuulgata illa fuerint, ſe non exiſtimationem perdituros; neq; periculum legum magiſtratuũq; ſubituros.

ἐξαγγελτικοὶ δὲ, οἵ τε ἠδικημένοι, διὰ τὸ παρατηρεῖν.

Qui libenter commemorent, quæ turpitudinem alijs adlatura ſint, exponit. huiuſcemodi igitur ſunt, qui ab ijs iniuriam acceperunt, quia ſemper eos adſeruare ſolent, &, quid ab ipſis fiat, animaduertere. Quare cum ipſos nihil fallat, multum hac in re nocere poſſunt: de animo enim ipſorum, cum iniuria læſi à nobis ſint, dubitari nõ poteſt.

Καὶ οἱ κακολόγοι· ὅπερ γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, ἔτι μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας.

Maledici etiam hoc faciunt: comprobat autem hos edere in uulgus, quæ acceperint, argumentatione ex minore: Cum enim morem habeant, eos quoq;, qui nihil pecca-

runt, ob uitium animi, ac maleuolentiam infamia reſpergere: quanto magis eos, qui aliquid flagitij admiſerunt, inſectabuntur? Hoc autem genus hominum ſolere probos quoq; & honeſtos uiros maledictis laceſſere, nomen ipſum declarat: ſi improbos enim tantum ac ſontes uerbis uexarent, non ita uocarentur: neque maledici forent: uitium enim id nomen ſignificat.

Καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἁμαρτίαις. οἷον χλευασταῖς, καὶ κωμῳδοποιοῖς.

Ii etiam peccata aliorum proferunt, ac libenter narrant, qui diligentiam ponere ſolent in colligendis peccatis proximorum, ac penè in hoc ſtudio totum diem conſumunt. ut ſunt deriſores hominum, & qui hanc artem habent, ut riſum ſcurrilib. dictis moueant: nec nō comici pôetæ: nā ij quoq; (inquit) maledici quodāmodo ſunt, ac flagitia hominū peruulgant. Veteris autem appellatæ comœdiæ, pôetas intelligit: hi enim in inſectandis peccatis, ſceleribuſque aliorum occupati erant, ac fabulas plenas probrorum in innocentiſs. etiam homines docebant, ut Horatius quoq; noto carmine teſtatur.

Κακολόγοι γάρ πως οὗτοι, καὶ ἐξαγγελτικοί.

Maledici enim ij quoq; aliquo modo ſunt, inquit, ac flagitia hominum peruulgant: & deriſores (inquā) & comici pôetæ multum retinent eius naturæ, qua qui præditi ſunt, maledici uocantur: nec tamen illi ipſi omninò ſunt: maledici enim unum illum finem habent infamandi alios: & ob ingenij prauitatem eo ſtudio tenentur: hi riſum alijs mouere, atq; ipſos oblectare uolunt: &, quia in quib. aliqui lapſi ſint, audire, culpaſq; ipſorum ac flagitia detegere, non paucos capit, ideo & ipſi in iiſdem rebus uolutantur.

Καὶ οὓς οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν: ὥσπερ γὰρ θαυμαζόμενοι διάκεινται.

Eos quoq; uerentur, inquit (poſtquam enim expoſuit, qui ſint ἐξαγγελτικοὶ, redit ad hos indicandos, quos uereri maximè homines ſolent) apud quos nunquàm antea lapſi ſunt, ſed contra quicquid uoluerunt, facilè obtinuere. Huius rei cauſam reddēs, inquit: ij enim in admiratione apud hos ſint, neceſſe eſt, cum ab ijs omnia ſua deſideria impetrare potuerint, ac repulſam nunquàm paſſi ſint: nollent.n. eos quod de ſe præclarū iudiciū fecerāt, mutare: &, contra ſentire, incipere. Quare horum etiam homines ipſos pudet.

Διὸ καὶ τοὺς πρῶτόν τι δεηθέντας αἰσχύνονται.

Et hęc cauſa eſt, inquit, cur uulgo uerentur, ac pudet homines denegare ijs, qui primum quippiam poſtularunt: unde enim id fiat, intelligitur euoluta ſuperiori re, cauſaq; ipſius explicata: habet enim hoc quoq; eundem fontem: quod ſcilicet exiſtimationem amittere homines ægre ferunt: eſt autem hoc tanquàm corollarium quoddam.

Ὡς οὐδέν πω ἠδοξηκότες οἱ αὐτοῖς.

Omnis hic locus aliquid in ſe obſcuritatis habet: augetur autem difficultas uerum inde ſenſum eliciendi, quia non eodem modo in omnib. libris legitur. antiquiſsimus, quem, ut certiorem ducem, ſecutus ſum, ἠδοξηκότες habet: apertior enim notio hæc uidetur, & egregiè reſpondet ſuperiori ſententiæ, ut dixerit. Vt qui adhuc nihil commiſerint, unde uoluntatem eorum à ſe abalienarint, atq; exiſtimationem apud ipſos perdiderint: ac notam deniq; atq; infamiam ullam ſubierint, ut neceſſariò facerent, niſi quod illi petunt concederent: auari enim & parum eorum amantes ab illis iudicarentur. Quod ſi ἠξιωκότες, ut in excuſis & maiore parte ſcriptorum legitur: hic (ut arbitror) ſenſus, non omninò incommodus, durior tamen, hinc ducetur. ut qui nihil adhuc effecerint, unde ſibi eorum animum gratiamq; conciliare potuerint: uel nihil geſſerint, unde ſe ſtudioſos uiros eſſe, atq; eorum cupidos, oſtenderint.

Τοιοῦτοι δὲ, οἵ τε ἄρτι βουλόμενοι φίλοι εἶν.

Huiuſcemodi ſunt, & qui modo cupiunt requiruntq; amici nobis fieri: id eſt quibus paulo ante innatum deſiderium eſt amicitiam noſtram aucupandi: huiuſcemodi autem: ut ſcilicet exiſtimationem apud illos nulla in re amiſerimus.

Τὰ γὰρ βέλτιστα τεθέανται.

Conſpexerunt enim, quæ optima in nobis ſunt: indeq; in animis eorum cupiditas illa

excitata

excitata eſt, ut ſiqua fortè habeamus, quę uitio non careant aut turpia ſint, non cognorint. Damus igitur operam, ne ipſi quicquam nos intelligant facere, ut tam bona exiſtimatio de nobis, immutetur.

Διὸ δὴ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακουσίους.

In hanc hiſtoriam nunquàm incidi: quę autem à Græco interprete traduntur, ficta (ut arbitror) & commenticia ſunt: conſueuit enim, cum aliquid ignorat, audacter fingere: nedum enim ille, quod abditum eſt, aliunde ſtudio & diligentia eruere poſsit: ea etiam, quæ ſatis nota, & peruulgata ſunt, ſæpè ignorat: minutas uerò quaſdam huiuſcemodi res ab auctoribus, qui ſuperſunt rerum, non narrari, mirum uideri non debet. Syracuſanos, reliquosq; Siculos fabulis Euripidis ualdè delectatos eſſe, ac carmen ipſius ſtudiosè conquirere, ac perdiſcere ſolitos, oſtendit Plutarchus in Nicia. Quare ingenio ſuo elegantiſs. poëta abſens multis ſaluti fuit, poſt res aduerſas Athenienſium in Sicilia: qui enim in manus hoſtium uiui uenerunt, ſiquid Euripidis recitare potuiſſent, liberaliter tractabantur, ac ſalui etiam domum dimittebantur: alij etiam, qui è prelio aufugerant, cũ in inſula errarent, quo uitã perducerent, carmina Euripidis canendo ſibi feruntur comparaſſe.

καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων, οἱ μηδὲν συνειδότες.

Intelligi hic ἀπὸ κοινοῦ debet, τοιοῦτοι εἰσί: reſpondetq; manifeſtò pars hæc ſuperiori illi, cum inquit, οἵτε: quis enim non uidet ſententiam illam imperfectam eſſe, atq; aliud membrum requiri. Nec ſolum tenemus animos uoluntateſq; eorum, qui cum uſu nullo coniuncti antea nobiſcum forent, nuper amicitiam noſtram expetere cœperunt, ſed uererum etiam familiarium, qui nullius rei, quæ iure optimo reprehendi poſsit, nobis conſcij ſunt: nihilq; à nobis geri uiderunt, quod improbum haberi debeat: partam enim horum quoque opinionem cupimus retinere.

Αἰσχύνονται δ' οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλά, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα· οἷον οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῦ.

Verecundantur autem non ſolum ea, quæ tradita à nobis ſunt, obſcœna ac pudorem mouentia, uerum etiam ſigna, ac indicia eorum. Exempli cauſa (inquit) non tantum concumbentes, ſed etiam quæ notæ, ſignaq; huius rei ſint, facientes. Vt apud Terentium Adelphis Aeſchinus erubuit, cum uidit patrem, hoſtium impudicę domus pulſaſſe ipſum, intellexiſſe: culpamq; inficiando à ſe remouere conatus eſt: nec tamen fores pulſaſſe crimen fuit, ſed quia indicium erat meretriciæ conſuetudinis. quod etiam Micio expreſsit, cum ſimulans ſe id credere, inquit. « Ita: nam mirabar, quid hic negotij eſſet tibi. Cum uerò in excuſis hic antea σημεῖα αὐτῶν legeretur, ſecutus fidẽ antiquiſs. libri unitatis numero, αὐτοῦ emendaui.

Καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰσχρά, ἀλλὰ καὶ λέγοντες.

Nec ſolum (inquit) pudore corripiuntur, cum obſcœna ac turpia faciunt, ſed etiã cum loquuntur: an quia obſcœni ſermones indicia inquinatę mẽtis ac turpis uitę ſunt? & qui turpiter loquuntur, ijdem etiam turpiter plerunq; faciunt? quod intelligens Iſocrates in commentario ad Demonicum, in quo multa præcepta ad uitam utilia ſcripſit, inquit. « ἃ ποιεῖν αἰσχρόν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι καλόν. ſuaſit enim diſertus uir, ut ab illis quoque dicendis ſe abſtineret, quæ factu turpia eſſe duceret.

Ὁμοίως δὲ οὐδὲ τοὺς εἰρημένους αἰσχύνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς δηλώσοντας αὐτοῖς· οἷον θεράποντας, καὶ φίλους τούτων.

Quemadmodum non flagitiorum tantum homines pudet, ſed etiam ſignorum, quæ indicent ipſa flagitia, ita etiam inquit, non hominum tantum, qui ſupra appellati ſunt, ipſos pudet, ſed etiam eorum, qui rem, quemadmodum facta ſit, ijſdem illis aperire, & oſtendere poſsint. ut ſerui illorum, ac famuli ſunt: demumq; amici omnes ac familiares: quod enim in reb. ſeruatur, id etiam in perſonis cuſtoditur: res enim quoq; non nullæ detegere multa, ac aperire ſolent. ut quæ ſupra ſigna, & indicia appellauit. quod ſi res cauendæ ſunt, multo magis homines, qui exquiſite cuncta narrare, ſingillatimq; poſſunt.

Cum autem hic antea legeretur in omnib. excuſis & quibuſdam ſcriptis codicibus, δι-λάσοντας αὐτοὺς, emendaui dandi caſu αὐτοῖς: ita.n. habet antiquiſs. liber: ſed huius quoq; lectionis ueſtigium retinet uetus tralatio.

Ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται, οὐδ' ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν.

Cum, quos uerentur, expoſuerit, quorum etiam homines minimè pudet, docet. Non pudet igitur, inquit, neq; eorum, quorum opinionem ualdè deſpiciunt quod ad ueritatem attinet: nec fieri poſſe putant, ut uerbis ipſorum fides habeatur: cur enim ſpectantib. ijs res etiam obſcœniſs. facere timeant, quorum teſtimonium nihil ſibi nocere poſſe putant: gignitur enim pudor ob metum infamiæ: ſecuro autem animo ab ijs eſſe poſſunt, quos fide apud omnes carere ſciunt. cũ autem in excuſis codicib. antea πολλοὶ legeretur, πολὺ, ſecutus fidem antiquiſs. libri, emendaui: caſtigationem autem hanc multum adiuuat, quod in primo libro, ubi de reb. iucundis diſſerit, & iiſdem propè uerbis totam rem explicat, πολὺ & ſcriptum eſt, & ſcribi neceſſariò debet.

Οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται.

Vſus eſt ad rem docendã exemplo ſatis certo: & quod dubitationẽ nullam habet: neq; tamẽ puerulorũ tantũ, beluarũq; præſentia negligitur, cũ aliquid turpitudinis admittitur, ſed etiã hominũ nõ nullorũ, qui nullius exiſtimationis ſunt: & mẽdaces uulgo putãtur.

Ὅτι τὰ αὐτὰ τοὺς γνωρίμους, καὶ τοὺς ἀγνῶτας: ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους, τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα: τοὺς δ' ἄπωθεν, τὰ πρὸς τὸν νόμον.

Sunt quædam res, quas ſe facere, nollẽt familiares, notosq; ſcire: ſunt contra aliæ, quas cœlare cupiunt ignotos, externosq;: nam quæ ad ueritatem turpia ſunt, iniquo animo ferunt, cognoſci ab ſuis, amicisq;. Ab externis autem hominibus, quæ ad opinionem ſunt: quid intelligat, facilè percipi poteſt, ſed de hoc etiam ſupra accuratius diſputatum eſt. Appellat uerò hic πρὸς νόμον, quę antea πρὸς δόξαν uocarat: νόμος nanq; Gręcis exiſtimatio etiam eſt, & iudicium, quo intellectu ſumebatur ab illis, qui aiebant. νόμῳ χροιὴν
» εἶναι; νόμῳ γλυκὺ, ideſt colores ex opinionibus, ac iudicijs hominum: itidem etiam ſapores, non ex ueritate, quę nulla eſt in his rebus, perpendi debere: cuius in primis ſententię Democritus fuit: id autẽ expreſsit Cicero in primo libro Academicarum ad Varronẽ:
» cum de illo ipſo loquens, inquit, Opinionib. & inſtitutis omnia teneri. Eodem pacto locutus eſt Laërtius in Pyrrhone, cum ita quoq; illum de humanis reb. omnib. ſenſiſſe oſtenderet. Καὶ ὁμοίως ἐπὶ πάντων μηδὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ: νόμῳ δὲ καὶ ἔθει πάντα τοὺς ἀνθρώπους πράττειν. Quia igitur uiſum non nullis eſt, quædam turpia & fœda habentur, quę huiuſcemodi non ſunt, ut ipſemet docet in IIII. libro de morib. ad Nicomachũ: quamuis illic πρὸς δόξαν appellet, quæ hic πρὸς νόμον. Idem tamen eodem uerbo alijs in locis eodem intellectu uſus eſt, ut in V. eorum librorum, ubi de ui huius uocabuli νόμισμα diſpu
» tat, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστί: totam autem rem aperit in libro σοφιστικῶν ἐλέγχων: declaratq; νόμον ualere morem inſtitutumq;: quod ex hominum iudicijs, opinionibusque pendet: ὁ γὰρ νόμος δόξα τῶν πολλῶν.

Αὐτοὶ δὲ ὧδε διακείμενοι αἰσχυνθεῖεν ἄν: πρῶτον μὲν, εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω τινὲς οἵους ἔφαμεν εἶναι οὓς αἰσχύνονται.

Cum & quas res, & quos homines uereãtur, narrauerit, qui ſint ij, qui pudore corripiũtur, exponit. Verecundari igitur (inquit) primum quidem, ſi forte aliqui ſe habuerint erga ipſos ſic: qui huiuſcemodi ſint, quales diximus ſupra eſſe, quorũ uerecũdia mouẽtur.

Ἦσαν δὲ οὗτοι, ἢ θαυμαζόμενοι, ἢ θαυμάζοντες, ἢ ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δέονταί τινα χρείαν, ὧν μὴ τεύξονται, ἄδοξοι ὄντες.

Quamuis non multo antea hos indicárit, ut ipſe met teſtatus eſt, tamen repetit qui ſint: quattuor autem hic genera hominum appellat: aut qui in admiratione eorum ſunt: aut qui ipſos admirantur: aut quos optant admiratione ſui capi: aut à quibus uolunt pręberi ſibi, quæ non obtinerent ſi exiſtimationem amiſiſſent, atq; infames ab ipſis haberẽtur. Supra, cum explicaret qui nam potiſsimum forent, quos uellent admiratione ſui capi:

quosq;

quoſq; admirarẽtur, hos etiam enumerauit, quos hic quartos appellat: quartum autem illic expoſitum genus hominum, cum hic omittat, infra ponit.

Καὶ οὗτοι, ἢ ὁρῶντες.

Hi quoque, inquit (intelligit autem quos appellauit) aut cernant oportet, aut propè ſint: Tunc enim pudor in nobis excitatur. quod ſi magnis interuallis locorum à nobis ijdem diiuncti forent, illorum nos minimè puderet: Hanc.n. ueram lectionem puto: ut inferiori parti reſpondeat. ἢ ἐὰν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, cum tamen in excuſis antea perperã legeretur. καὶ οὗτοι οἱ ὁρῶντες: ſcripti quoq; libri & uetus tralatio ita legẽdũ cõfirmãt.

Ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν· ἠξίου γὰρ ὑπολαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους περιεστάναι κύκλῳ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁρῶντας καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους ἃ ἂν ψηφίσωνται.

Cydias, nobilis orator, cum perſuadere uellet Athenienſibus, ne Samiorum agros ciuib. ſuis diuiderent, doceretq; rem illam turpem eſſe, ac ciuitati perpetuam maculam inuſturam, ut facilius pudorem ipſis exprimeret, poſtulauit, ut mẽtib. ſuis cogitarent, uniuerſos Græcos pro corona ſtare, ut qui non ſolum audituri forent, quæ ab ipſis decernerentur, ſed etiam præſentes ſpectaturi: ita enim facilius putauit, ipſos ab incepto ſereuocaturum. Κληροῦχοι appellabantur, quos Athenienſes mittebant in uictas urbes: locaq; bello capta, tanquàm colonos, quod ſingulis certus modus agri diuideretur atq; aſſignaretur, uocati: κληρουχία uerò res ipſa dicebatur. κληροῦχοι à Cicerone agripetę, uel agrarij uocantur: In primo de Natura deorum, cum de Epicuro loqueretur, & hanc ipſam, de qua orationem habuit Cydias, diuiſionem agrorum intelligeret, inquit. Pã-
» philum quendam, Platonis auditorem, ait à ſe Sami auditum: ibi enim adoleſcens habi-
» tabat cum patre, & fratribus, quod in eam pater eius Neocles agripeta uenerat. Laër-
» tius in Epicuro eandem hiſtoriam prodidit. τοῦτον φασὶν ἄλλοι τε καὶ Ἡρακλείδης ἐν τῇ Σω-
» τίωνος ἐπιτομῇ κληρουχησάντων Ἀθηναίων τὴν Σάμον, ἐκεῖ τραφῆναι. Rem autem hãc odioſam, ualdeq; exagitatam fuiſſe atq; ipſis non parum dedecoris afferre ſolitam, declaratur etiam teſtimonio Iſocratis, qui in panęgyrico ciues ſuos de hoc purgat & tanquàm crimine ingenti liberat: docet.n. populos, quo mittebantur agrarij, debuiſſe potius gratias ob eam rem agere Athenienſib. quàm κληρουχίας has ipſis exprobrare, quod indeſerta oppida: uacuaq; ab hominib. eos mitterent, ob cuſtodiam eorum locorum, non ſtudio augendi imperij, aut ſuorum ullorum commodorum cauſa.

Ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθήσεσθαι.

Aut ſi (inquit) hi propinqui ſint: demumq; percipere rem ac ſentire debeant: neq;.n. uerecundia tantum afficimur ob eos, qui ad ſunt ac præſentes ſunt, ſed remotorum etiam, niſi illi magno ſpatio terrarum dijuncti ſint, atque in ijs locis poſiti, ut res ad eorũ aures peruentura non uideatur: tunc enim non erubeſcimus.

Διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ, οὐ βούλονται· θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί.

Vnde uidemus (inquit) homines qui aduerſis reb. premuntur, ac miſeri facti ſunt, cõſpici nolle ab ijs, qui quondam ipſos fortunatos iudicarunt: qui.n. tam pręclarè de aliquo ſentiunt (rationẽ.n. hanc eius rei affert) ijdem eũ admirantur: in tam mala autem fortuna collocatum admirari amplius non poſſunt. nollent igitur immutari in animis aliorum egregiam, præſtantemq; de ſe opinionem. Hecuba apud Euripidem cum Polymeſtore, Thracum rege, loquens, conſilium ſuum ulciſcendi Polydorum, ope huius ſententiæ texit: cum.n. rectis oculis eum, ut interfectorem filij ſpectare non poſſet, finxit, ſe pudore ac uerecundia impeditam humi oculos tenere: quod nollet, ſe ab eo, qui ipſam beatam quondam uidiſſet, in tanta miſeria conſtitutam aſpectari. Idem eti-
» am egregiè expreſſit Cicero in peroratione pro L. Muræna. Ibit igitur in exilium mi-
» ſer. quo? ad Orientis ne partes, in quib. annos multos legatus fuit, & exercitus du-
» xit, & res maximas geſſit? at habet magnum dolorem, unde cum honore deceſſerit,
» eodem cum ignominia reuerti.

Καὶ ὅταν ἔχωσιν ἃ καταισχύνουσιν ἔργα καὶ πράγματα, ἢ ἑαυτῶν, ἢ προγόνων.

Nec non pudeat homines neceſſe eſt, cum habent, quæ dedecorant, labemque

aſpergunt: aut in ſua, aut in parentum, maiorumque ſuorum, ac propinquorum perſona: nam magnum ruborem filijs afferre, ac penè omnem libertatem ipſis eripere, quàmuis fidenti animo, uel audaci potius, præditi ſint, improba fœdaque parentum facta, teſtata etiã eſt Phœdra, impura ac libidinoſa mulier, apud Euripidẽ in Hippolyto coronato his uerbis: δειλοῖ γὰρ ἄνδρα, κἂν θρασύσπλαγχνός τις ᾖ, ὅταν συνειδῇ μητρὸς ἢ πατρὸς κακά: Animaduertendum autem accuratè, quid interſit inter ἔργα, & πράγματα: non enim arbitror idem omninò utrunque uerbum ſignificare. an ἔργα præterita opera, ac facta uocauit, quæ ex ipſorum turpi uita, ſceleratisq; facinorib. in memoria hominum reſtiterint: πράγματα uerò res, negotiaq;, quæ ab ipſis gerantur, ac tunc ipſum adminiſtrentur. Antiquiſs. liber idem uerbum diuerſo modo ac tempore habet; non enim καταισχυνοῦσιν, ut excuſi, ſed καταισχύνωσιν in eo legitur.

ἢ ἄλλων τινῶν, πρὸς οὓς ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία.

Aut aliorum quorundam, quicunque illi ſint, quibus cum neceſſitudine aliqua cõiuncti ſunt: quique, ſi flagitium aliquod admiſerint, redundat etiam in ipſos, cum arcta coniunctio illa ſit, aliquid maculæ atque infamiæ. ἀγχιστεία propinquitas eſt.

καὶ ὅλως ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί.

Et ut breuiter omnes complectamur, cum has maculas in ijs uident, quorum infamiam putant ad ſe pertinere, quos cum turpitudinis aliquid admittere ſciunt, ipſi etiam pudore afficiuntur.

εἰσὶ δὲ οὗτοι, οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι, ἢ σύμβουλοι γεγόνασι.

Hi autem ſunt, ſcilicet, ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται, qui ſupra explicati ſunt, ut maiores, cognatique, nec non ij quoque, qui ex ipſis pendent; ideſt quorum magiſtri, conſiliarijque fuere: ſi enim qui diſciplinam, & artem ab aliquo accepit, aliquid ſceleris molitur, ea res non eum tantum, uerum etiam auctorem diſciplinæ illius, & qui artem tradidit, deturpat: unde non defuere, qui Platonẽ inſimularent, quod ex ipſius ſchola prodijſſet, interfector hoſpitis, ſummi uiri, Calippus: quàmuis ipſe ſe purgans docuerit aliunde in familiaritatem Dionis ueniſſe impurum illum, & nefarium hominem, nec unquàm in familia ſua fuiſſe: Polycrates quoque ſophiſtes accuſationẽ Socratis ſcribens, ipſi, ut probrum obiecit, quod Alcibiadem, turbulentum & inutilem reipu. ciuem, auditorem habuiſſet. Eadem ratio eſt conſiliariorum: ipſi enim quoque præſtare debent, quæ à conſultorib. gerantur. uarietatis hoc eſt in antiquiſs. libro, quod particulam, quæ diiungit, interiectam etiã habet, inter ἀναφερόμενοι, & conſequens uerbum: ut ita illic legatur. ἢ ὧν διδάσκαλοι, ἢ σύμβουλοι γεγόνασι.

καὶ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται.

Ii etiam facilè pudore corripiuntur, qui pares aliquos ſimileſque habent: cum quibus de honore, ac dignitate contendunt: metus enim, qui nunquàm ipſos relinquit, ne dignitate ſuperentur ab ijs, qui in eodem curſu ſunt, uigilantiores ipſos facit, & ad omnem infamiæ opinionem fugiendam accuratiores: Quartum autem hoc genus eſt eorum, quæ appellauit, cum ſupra, qui forent, quorum rationem homines ducerent, enumerauit: quod genus hominum paulo ante reliquit, cum cætera repetiuit. Initio quoque huius loci eadem, quæ diiungit, particula eſt, non quę uincit ac copulat, in eodem exemplari.

πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιούτους, καὶ ποιοῦσι, καὶ οὐ ποιοῦσι.

Multa enim faciunt (inquit) propter hos: uerecundia eorum commoti: multaque eadem de cauſa, quę feciſſent, niſi illi fuiſſent, non faciunt. Bono igitur eſt hominibus honeſta hæc æmulatio, atquæ honorum contentio: qui enim in nobis gignitur ob hos pudor reuocat nos ſępè ab improbis factis, ad honeſtaq;, ac recta impellit.

καὶ μέλλοντες ὁρᾶσθαι καὶ ἐν φανερῷ ἀναστρέφεσθαι τοῖς συνειδόσιν, αἰσχυντηλοὶ μᾶλλον εἰσί.

Cumq; ſubire ignominiam aliquàm nos ſemper pudeat, augetur amplificaturque

pudor

pudor, cum uiſum iri poſt acceptam maculam debemus: & in oculis ſemper futuri ſumus eorum, qui teſtes ignominiæ illius noſtræ, ac turpitudinis ſunt. quod ſi conſpectum illorum fugere, & aut ſedes mutare, aut in abdito aliquo loco uiuere poſſemus, minus uerecundi eſſemus, nec tantopere nos puderet.

Ὅθεν καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνῄσκειν μέλλοντας, ἐγκαλυπτομένους, ὡς ᾔεσαν διὰ τῶν πυλῶν. τί ἐγκαλύπτεσθε ἔφη: ἢ μὴ αὔριόν τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων;

Hoc etiam Antipho poëta ſciebat: illius enim uox id ſignificauit, ac naturam pudoris expreſſit: cum enim ad ſupplicium unà cum multis alijs duceretur, cerneretque ipſos, caput ſibi, cum è publica cuſtodia exirent, diligenter obuoluere. Quid ueremini (inquit) ne quis horum cras uos uideat? cum enim paulo poſt mori deberent, nec ullo modo ſupereſſe poſſent, quis facultatem obijciendi ipſis calamitatem illam habiturus fuerat? Poëtam autem appellat Ariſtoteles Antiphontem, quem alij auctores inter oratores ponunt, & in illis etiam non parui nominis fuiſſe tradunt. Sed nec ipſe falſum protulit, nec alij ſcriptores mentiuntur: nam & poëta, & orator fuit, & primis ſanè temporib. ętatis poëticæ operam dedit, ac tragœdias docuit, poſtea cauſas dicere cœpit, & in rep. uerſatus eſt: ſic autē locū accipiendū puto, quàmuis ita locutus ſit, ut uideatur hunc poëtā ab alio Antiphonte diſtinxiſſe: particulā tamen ὁ addere cōſueuit aut uiri nomini, aut alij, quādò uim ſeparādi nō habet. ut ī priore ἡλικῶν μεγάλων, » inquiens. οὐδ᾽ ὁ Σωκράτης. itidem in. I. ad Eudemū. Σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης. nec nō » in. VII. ad eūdē. ὥσπερ Σωκράτης ὁ γέρων. Philoſtratus, qui uitas Sophiſtarum ſcripſit: nec non Plutarchus, qui & ipſe uitas. X. oratorum confecit, huius etiam accuratè uitam exponunt: cur etiam apud Dionyſium offenderit, & quid ipſi cum Syracuſanorum tyranno, Athenienſi exiſtenti, fuerit, narrant: Cū enim legatione fungeretur, Syracuſas nauigauit: à Dionyſioque benignè acceptus cum in conuiuio quæreretur, quod optimum æs eſſet, alijque aliter de eo ſentirent, ipſe omnibus præſtare inquit illud, ex quo Harmodij, Ariſtogitoniſque ſtatuæ conflatæ forent. Quo audito tyrannus exarſit, exiſtimans id prolatum eſſe, ut ad ſui necem ciues impelleret: interficique hominem iuſſit. Alij tradunt, ei iratum factum eſſe, quod ipſius tragœdias damnaret: ſtudioſè enim quoque Dionyſius fabellas factitauit: bonuſque haberi poëta mirum in modum cupiebat: Quod ad conſuetudinem tegendi capitis pertinet, qui mortem quoque ferro ab inimicis illatam expectabant, ne quid dedecoris extremo illo tēpore admitterent, caput obducebant: quod Plutarchus de Pompeio memoriæ prodidit, qui hoc ipſo etiam uerbo in ea re exponenda uſus eſt: Sed etiam, qui mortem ſibi conſciſcebant: ut Horatij teſtimonio cognoſcimus, qui in ſatyra inquit Cū uel» lem mittere operto Me capite in flumen: Verumtamen diuerſa de cauſa hi, atque illi, qui à Dionyſio ad mortem tradebantur, caput obuoluebant. Optimos autem auctores ἐγκαλύπτομαι, pro αἰσχύνομαι, & pudore afficior poſuiſſe, apertum eſt. διὰ τῶν πυλῶν ſignificare puto cum è carcere exirent: cum è porta prętorij foras pedes ponerent, ut iam conſpici ab omnibus poſſent: Quomodo etiam Cicero locutus eſt in. » VII. libro in Verrem. Itaque alij ciues R. ne cognoſcerētur, capitibus obuolutis è car» cere ad palum, atq; ad necē rapiebantur. Quod autē ad ſuperiorē locū pertinet hi caput ſibi non obducebant, ſed ne intelligerentur qui eſſent, iuſſu prætoris uelebantur.

περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης, ταῦτα: περὶ δὲ ἀναισχυντίας, δῆλον, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν.

Docet his uerbis ſe quę ad uerecundiam pertinebant, explicaſſe: ſimulque, cur quę ad inuerecundiam faciunt non perſequatur, oſtendit: illa enim (inquit) è contrarijs plana erunt: indeq; ſi cauſa noſtra poſtulabit, magnam copiā nobis eorū cōparabimus.

τίσι δὲ χάριν ἔχουσι, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὁρισαμένοις τὴν χάριν, δῆλον ἔσται.

Aggreditur dicere de beneficijs: eandemque rationem ſequitur, quàm in ſingularum affectionum natura explicanda ſeruari debere, oſtendit: ideſt quibus perſonis: quas nam ob res: & quomodo ipſi affecti: quæ omnia plana, ac perſpicua fore tradit, cum explicatum fuerit, quid gratia, beneficiumq; ſit.

ἔστω δὴ χάρις, καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ.

Ponamus (inquit) nunc gratiam eſſe, ob quam, qui rem tenet, dicitur ſuppeditare egenti, quo caret. ὁ ἔχων autem, qui id poſſidet, quo quis eget: qui rei illius dominus eſt, cuius aliquis penuria laborat: neq; enim undique copioſum, & abundantem hominem ſignificat: nam tenues quoque, & inopes homines quandoque promerendi beneficij occaſionem habent: quàmuis plerunque diuitem ſignificare uideatur, & amplitudine patrimonij ornatum, ut infra hoc ipſo in libro, cum inquit. πολλοὶ γάρ εἰσιν, οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων. Quod ſi fortunatum hic intellexit, ita locutus eſt, quia plerunque ij ſuppeditant, quo egent, pauperibus: & facultatem magnam habent conciliandi ſibi benignitate ſua, animos tenuiorum.

μὴ ἀντί τινος: μηδ' ἵνα τι αὐτῷ τῷ ὑπουργοῦντι, ἀλλ' ἵνα ἐκείνῳ τι.

Excludit gratię relationem, & tanquàm fœnerationem beneficij: qui enim aliquid commodi in quempiam conferret, quod ipſe antea ab illo adiutus foret, is beneficium redderet, non daret: ut etiam qui utilitatis aliquid ſe inde capturum ſperans, ob eam rem alicui commodaret. Primam partem hoc ualere intelligitur, quod infra, ubi de eo loquitur, qui beneficium reddit, ſiue debuiſſe ſe ſciat, ſiue neſciat, inquit: ἀμφοτέρως γάρ τι ἀντί τινος. Neutra igitur de cauſa moueatur oportet, qui beneficio quempiam afficere uult, ſed tantum, ut illi quidpiam boni, cui benignè facit, gignatur: quod ſignificauit dicens, ἀλλ' ἵνα ἐκείνῳ τι.

μεγάλη δ' ἂν ᾖ, ἂν σφόδρα δεομένῳ, ἢ μεγάλων, καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μάλιστα.

Beneficiũ multis modis amplificatur: aut. n. fortuna penuriaq; eorũ, in quos confertur, põderatur, ac ſæpè ſua ui puſillũ pro magno habetur, quia ſine eo ſtatũ ſuum tueri illi nõ poterãt: aut cum magna tribuuntur, arduaque, aut cum temporibus quibuſdam benignè fit: opportunitas enim hic quoque multum ualet. aut ſi qui adiuuit, ſolus id fecit, cum qui graui fortuna premebatur, à reliquis deſtitutus eſſet: aut, quàmuis ſocios aliquos habuerit, ante omnes tamen id præſtitit, princepſque opera ac pecunia ſua eum, qui beneficio affectus eſt, ſubleuauit: aut ſi tempore illos non uicit, ſtudio tamen ac liberalitate ſuperauit. quare aut ſua ui magnum collatum beneficium eſt, aut fit, explicatis modis ac rationibus, magnum. In antiquisſimo libro hic legitur δεομένῳ, dandi caſu, ut ſupra quoque locutus eſt: quod ſi recipitur hæc lectio, planior ſententia, ſermoque uſitatior erit: ſignificabiturque, quæ ὑπουργεῖται, ac ſuppeditatur ualdè laboranti atque indigenti: ſpectabiturque perſona illius, qui beneficium accipit. quod ſi manet hæc, patrioque caſu, diuerſo numero, legitur δεομένων, intelligetur itidem perſonæ eorum, qui adiuuantur: quàmuis non ſatis aptè uideatur χάρις beneficiumque eorum appellari: potiuſque uocari debeat ab eo, à quo proficiſcitur, quàm ab eo, qui accipit: Niſi aliquis putet intelligi hoc uerbo debere, res, quibus ille eget: quorumque penuria conficitur: quod tamen (niſi fallor) duriuſculum eſt, id prolatum fuiſſe παθητικῶς: quàmuis auctor ueteris tralationis ita arbitratus ſit, qui opportunorum reddidit: quod etiam non uerum eſſe inde intelligitur, quia infra de beneficijs, quæ tempore fiunt, agit: Primo autem hoc modo manifeſtò beneficium augetur à perſona eius, qui accipit, cum ijs, quæ adiunguntur, acceſio fiat, ab animo factoque eius qui ſuppeditat.

Δεήσεις δ' εἰσὶν αἱ ὀρέξεις: καὶ τούτων μάλιστα αἱ μετὰ λύπης τοῦ μὴ γινομένου.

Cum ſupra δεομένῳ dixerit, quid eo uerbo contineatur, explanat: & quę ſint res, ſine quib. commodè ſe uiuere non poſſe putent: ſæpè autẽ his reb. egere ſe dicunt, quibus ſine ullo incõmodo carerent: nã intẽperantes etiã libidinibus, ac turpib. uoluptatib. indigent, quæ malo illis ſunt. Sunt igitur δεήσεις, appetitiones: ideſt tunc dicuntur homines aliqua re egere, cum eam ualdè uolunt: ut etiam effrenatæ cupiditates, & ardores animorum, præcipueq; appetitiones illę huiuſcemodi ſunt: atq; hoc nomine uocari debent, quæ angunt animum, ſi id, quod concupierunt, factum non eſt. Nam in plurib. ſcriptis libris, & ijs quidem melioribus, τοῦ μὴ γιγνομένου legitur: quã lectionem ſequitur quoq;

uetus

uetus tralatio, cum in excuſis antea omnib. & non nullis etiam ſcriptis τοῦ μετὰ γιγνομένου, legeretur. Cum autem ex his uerbis manifeſtò eliciatur, uelle philoſophum appetitiones quaſdam eſſe, quib. non hęreat ægritudo: quamuis illo potitę non ſint, quod ardenter concupierint, cuius generis appetitiones intelligat, accuratè quærendum: animi enim dolor ſemper gigni uidebatur, cum id, cuius deſiderio aliquis teneretur, obtinere non poſſet, ſiue ratione ad id impellente, cupijſſet, ſiue ira inflammante, aut libidine aliqua ſtimulante. Suſpicor igitur hunc ſenſum ipſius fuiſſe: ſæpè nanq; homines deſiderio aliquarum rerum tenentur, quib. quamuis depellantur, cum leuiores illę ſint, non afficiuntur ægritudine: neq; contrahunt animum. maluiſſent ſanè illas explere, & ad exitum perducere, fruſtratio tamen earum non gignit tantum in animo dolorem, ut λύπη, ægritudoq; merito ille appellari debeat, quæ contractio animi dicta eſt eſſe: neq; enim momenti aliquid habent ad benè, beateq; uiuendum.

τοιαῦται δὲ, αἱ ἐπιθυμίαι· οἷον ὁ ἔρως.

Quę ſint huius generis appetitiones, quæ ſi ſitim ſuam explere non potuerint, urant ac male habeant, docet: cupiditates enim (inquit) huiuſcemodi ſunt, ut amor: amoris nanq; exemplo uim & naturã acriorum cupiditatum explanat, quæ ut in libris de moribus ad Nicomachum multis locis, ita in his quoq; de ratione dicendi, dictæ ſunt eſſe ὀρέξεις τοῦ ἡδέος. cum autem uoluptati moleſtia dolorq; aduerſetur, quando illæ id quod ardẽter appetunt, adipiſci non poſſunt, neceſſario dolorem important.

καὶ αἱ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι, καὶ αἱ κινδύνοις· καὶ γὰρ ὁ κινδυνεύων ἐπιθυμεῖ καὶ ὁ λυπούμενος.

Qui etiam corpus uexatũ, maleq; affectum habent: in magnoq; aliquo periculo ſunt, acriter concupiſcunt: huius uerò rei cauſam afferens, inquit: cui enim periculum impẽdit, cupit: incolumis ſcilicet ex illo euadere: nec non cuius animo ęgre eſt; cupit enim is quoq; à ſe dolorẽ depellere: huiuſcemodi autẽ neceſſario eſt, q̃ grauiore morbo laborat.

Διὸ οἱ ἐν πενίᾳ παρεστάμενοι καὶ φυγαῖς, κἂν μικρὰ ὑπηρετήσωσι, διὰ τὸ μέγεθος τῆς δεήσεως καὶ τὸν καιρὸν, κεχαρισμένοι.

Et hæc cauſa eſt (inquit) cur qui ſubueniunt hominib. paupertate oppreſsis, patriaque eiectis, quamuis parua, ac minuta quædam ſuppeditarint, quia in ea fortuna conſtituti magnopere ęgent, nec non ob tempus ipſum, magnum beneficium dediſſe exiſtimantur: pręcipuè autem grata eſſe ſolere commoda, quæ hominib. tribuuntur graui fortuna utentibus, nec facilè è memoria illa deleri, teſtatur etiam Iſocrates, cum ſuaderet Philippo regi, ut Græcię ciuitatibus auctoritate ſua conſuleret, diuturno bello conflictatis. » ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο φανερὸν, ὅτι πάντες ἄνθρωποι τούτων πλείστην μνείαν ἔχουσιν, ὧν ἂν ἐν ταῖς » συμφοραῖς εὖ πάθωσιν: non tamen ſi ſedaſſet eorum diſcordias, paruum id beneficiũ fuiſſet. Quod uerò δεήσεως reſtitui, hanc huius loci uerã lectionẽ eſſe puto: nam, quod in cũctis excuſis codicib. & manu quoq; ſcriptis non paucis, αἰτήσεως antea legebatur, mendoſum prorſus & abſurdum eſt: ut illud quoq; non probo, quod Græcus interpres ſequitur, αἰσθήσεως: in uno autem tantum, antiquiſs. tamen illo, libro δεήσεως oſtendi: ſed huius etiam à me reſtitutæ uocis ueſtigia in uetere tralatione apparent: in ea nanq; propter magnitudinem indigentię legitur: quo Latino uerbo ſemper ipſius auctor in Gręca uoce reddenda utitur: eſt autem illud hic ſæpe repetitum. Sed præcipuè mihi illam comprobauit ſententia ipſa, quæ hic mirificè quadrat.

Οἷον ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς.

Hiſtoria ignota mihi eſt: φορμὸν autem talari genus eſſe conſtat. Theophraſtus in II. libro de hiſtoria ſtirpium, cum de ignobiliore palma loqueretur, tradens habere ipſam » latum ac molle foliũ addidit. διὸ καὶ πλέκουσιν ἐξ αὐτοῦ τάς τε σπυρίδας, καὶ τοὺς φορμούς. Fuerũt etiam docti uiri, qui affirmatunt ab hoc uaſe, fiſcinaq; impoſitum fuiſſe nomen parafito, qui Terentianę fabellę nomen indidit: ut erudita ſane declaratio in optimo, ac » uetuſtiſs. exemplari docet. Phormon dicunt Gręcè ſaccum ſparteum, ab hoc Paraſito nomen eſt. Ariſtophanes πλούτῳ, ubi inducit Chremylum orationem paupertatis, quã » illa de ſuis laudib. habuerat, refellentem, dicentemq;, καὶ φορμὸν ἔχειν ἀντὶ τάπητος σαπ-

πρὸν, uidetur φορμὸν cepiſſe pro ſtoria, quam pauperes homines pro lectulo ſternerēt, cum diuites mollib. tapetib. incubarent.

Ἀνάγκη οὖν μάλιστα μὲν εἰς τοιαῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν· εἰ δὲ μή, εἰς ἴσα, ἢ μείζω.

Qui igitur aliquos ſibi commodis in eos conferendis deuincire uolunt, hæc pręcipuè ſeruent neceſſe eſt: ideſt his temporib. ipſis & cū in malis uerſantur, ſuppeditent: cum ſcilicet aut acerrimis deſiderijs tenentur, aut corpus uexatū habent ſiue morbis, ſiue uulneribus, ſiue alia huiuſcemodi labe affectū: aut cū in periculis uerſantur. Quod ſi nō omninò aduerſus huiuſcemodi mala, contra paria ęqualiaq; his, aut maiora etiā grādioraq;.

Ὥστ' ἐπεὶ φανερόν, καὶ ὅτι, καὶ ἐφ' οἷς γίγνεται χάρις, καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον ὅτι ἐκ τούτων παρασκευαστέον.

Indicat nunc, qui fructus ex harum rerum explicatione percipi ab oratorib. poſsit: nam ſuperiorib. reb. patefactis, utilitates etiam facilè perſpici poſſe affirmat, omnemq; horū tractandorum rationem tradit: intelligere autem ex his uerbis licet, non omne commodum in aliquem collatum, χάριν uocari poſſe, ſed quod has condiciones habuerit: ideſt quod huiuſmodi fuerit ut animi hominum eo deuinciantur.

τοὺς μέν, δεικνύντας, ἢ ὄντας ἢ γεγενημένους ἐν τοιαύτῃ λύπῃ καὶ δεήσει.

Si quos ad referendam gratiam excitare uolumus, ita cum illis agere debemus, oſtendere aut tunc ipſum eſſe: aut ſaltem quondam in eo ſtatu fuiſſe, ut ope aliorum indiguerint: quod ijs reb. carerent, ſine quibus commodè eſſe non poſſent, aut in magna animi ægritudine uixerint.

τοὺς δέ, ὑπηρετῆσαι ἐν τοιαύτῃ χρείᾳ, τοιοῦτόν τι ὑπηρετοῦντας.

Quib. autem ipſos debere affirmamus, eos oſtendere ſuppeditaſſe, auxiliumq; tuliſſe in huiuſcemodi tempore, ac neceſsitate: nec non huiuſcemodi quippiam ſuppeditaſſe, quod ipſos ſubleuare potuit, è tantaque inopia, ac mœrore recreare.

φανερὸν δὲ καὶ ὅθεν ἀφαιρεῖσθαι ἐνδέχεται τὴν χάριν, καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους.

Ex ijs etiam, quæ explicata ſunt, facilè perſpici poteſt, unde promendo argumenta, & quorum locorum ope à quibuſdam remouere gratiam cōtingit, itaque illos conformare, ut gratia his nulla pro commodis in alios collatis habeatur: ἀχαρίστους enim hic appellat, quibus gratia non habetur: non ingratos, & qui in alios grati non ſint: quo ſenſu nomē hoc paſsim capitur. ποιεῖν ἀχαρίστους ſpoliare illos gratia, qui uideri uolunt beneficium dediſſe: ideſt efficere oratione noſtra ne id pręſtitiſſe credantur.

Ἢ γὰρ ὅτι αὑτῶν ἕνεκα ὑπηρετοῦσιν, ἢ ὑπηρέτησαν· τοῦτο δ' οὐκ ἦν χάρις.

Aut enim ipſos cōmodum ſuum ſpectare, ſuaque cauſa benignè nunc facere, ſiue olim feciſſe, non illorū, in quos liberales uidentur, dicemus. Quod uere beneficium appellari non poſſe, ex definitione quoque patet: cum enim ſupra uis, naturaque beneficij explanaretur, declaratum eſt, non ut aliquid commodi ei, qui benignè facit, acquireretur, beneficium fieri oportere, ſed ut ille ipſe, qui premitur aduerſis rebus, adiuuetur.

Ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν, ἢ ἠναγκάσθησαν.

Aut caſu, fortuitoque id factum oſtendemus, ſiue etiam impoſita illis neceſsitate: uoluntas enim in his reb. ſpectanda eſt: propoſitumque animi eorum qui ſuppeditāt. quod niſi ſtudio opitulandi id fit, non aſtringimur: quomodo autem gratiam nos habituros illis, aut etiam relaturos fatebimur, qui aut ſortuitò nobis, aut coacti benè fecerunt? Cum autem συνέπεσον hic antea perperam legeretur, emendaui συνέπεσεν, & antiquiſs. codicis fidem, & rem ipſam ſecutus.

Ἢ ὅτι ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν, εἴτε εἰδότες, εἴτε μή· ἀμφοτέρως γὰρ τὶ ἀντί τινος. ὥστ' οὐδ' οὕτως ἂν εἴη χάρις.

Aut reddidiſſe illos, non dediſſe arguemus, ſiue illi ſe debuiſſe ſciebant, ſiue ignorabāt: ambob. enim his modis beneficium beneficio compenſatur, aliquidq; pro aliquo redditur.

tur. Quare hoc etiam pacto beneficium deſtruitur, gratiamq; illam habendam non eſſe intelligitur. Nam in explicanda natura gratiæ illud etiam adnotatum eſt, excludi id quoq;, neq; hoc nomine appellandum, cum pro uetere beneficio beneficium redditur. Inter Macedonum autē regem, Athenienſesq; magna quondā lis de his nominibus fuit, cum ſe Philippus Halonneſum Athenienſibus δοῦναι, id eſt muneri dare, ac largiri paratum eſſe diceret: illi autem ſibi regem inſulam hanc ἀποδοῦναι, id eſt reddere ac reſtituere, uellent: tāta uis in duab. ſyllabis erat, ut non uerbis de hoc tantum, ſed armis quoq; certatum ſit: Demoſthenes autem ciuib. ſuis auctor fuerat, ne acciperent, ſi δοῦναι, ἀλλὰ μὴ ἀποδοῦναι pergeret: unde & ab Aeſchine, acerrimo ipſius aduerſario, & ab comicis poëtis, non parum eo nomine exagitatus eſt: maioris tamen ponderis res erat, quā uidebatur, ut ex hoc quoq; loco intelligitur.

Καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον: ἡ γὰρ χάρις ἐστὶν ἢ ὅτι τοδί, ἢ τοσονδὶ ἢ τοιονδί, ἢ ποτὲ, ἢ ποῦ.

Quemadmodum qui beneficium augere uolunt, naturam rei cōſiderant, nec non quāta, qualiſq; ſit, ac tempus deniq;, locumq; ſpectant, ſic horum ueſtigia perſequentes, qui conterunt extinguntq;, eadem omnia diligenter ponderare debent: docereq; non eſſe id eius generis, ut ita uocari debeat, aut puſillum illud, minutumq; fuiſſe, nec tantum, ut eo nomine appellandum ſit: aut ſi magnum, non tale: non deniq; tempore eo, aut loco factum, ut beneficium reputandum ſit, noſq; ob id teneri, & tanquam aſtrictos eſſe oporteat: atq;, ut ipſe aperte narrat, per omnia prima illa decem genera percurrendum, quas ipſe κατηγορίας uocat.

Σημεῖον δὲ, εἰ ἔλαττον μὴ ὑπηρέτησαν.

Quibus indicijs, notiſque animus eorum qui dederunt, minimè in nos propenſus, beneuoluſque fuiſſe cognoſci poſsit, exponit: ſi enim, qui benignè nobis antea fecerunt: magnumque etiam adiumentum adtulerunt, poſtea minus nobis non ſuppeditarunt, cum in eadem penuria uerſaremur: auxilioq; ipſorum egeremus, argumento id eſt, noſtrum commodum olim eos in ea re minimè ſecutos, ſed alijs de cauſis adductos, tunc nos adiuuiſſe: qui enim maius beneficium dedit, minus etiam daret eidem, ſi diligeret.

Καὶ εἰ τοῖς ἐχθροῖς, ἢ ταὐτὰ, ἢ ἴσα, ἢ μείζω: δῆλον γὰρ ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἡμῶν ἕνεκα.

Si in inimicos quoq; eadem commoda, quæ in nos, contulerunt, aut ęqualia, maioraque, documento nobis eſſe poteſt non liberali animo illos erga nos fuiſſe, & quamuis nobis opitulati ſint, minime illam gratiam uocādam: neq; enim noſtri cauſa in nos eſfuſi fuerunt, neq; nos diligunt: ſi enim res illas caras haberent, magniq; ducerent, aut exiſtimarent emolumento eſſe ijs, quib. eas impertirent, nō in inimicos profunderent: quis enim foueat ſanus, melioremq; faciat opib. ſuis inimicum?

Η εἰ φαῦλα εἰδώς: οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ δεῖσθαι φαύλων.

Hoc etiam gratiam extinguit, cum qui largiuntur, uitium illarum rerum, quarum liberales ſunt ſciunt: potiuſque, ut ipſi abijciant, quam ut alios ipſis ornent, adiuuētq;, dilargiuntur. Non igitur ijs debere prę nobis ferre debemus, aut gratiam quandoq; relaturos eſſe: cum enim gratia exiſtimanda ſit, cum commodum confertur in egentes, inopiaq; eius rei laborantes, quis unquam (inquit Ariſtoteles) ſe uiliſsimis, deterrimiſq; rebus indigere fateatur?

Καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρίζεσθαι, καὶ ἀχαριστεῖν, εἴρηται.

Teſtatur ſe ad exitū huius quęſtionis perueniſſe: &, unde argumenta in utranq; partē ſumi poſsint, indicaſſe. χαρίζεσθαι ſignificat beneficiū in aliquē cōferre, ideſt huiſcemodi adiumētū illi afferre, quod ſuperiores cōdiciones habeat: ἀχαριστεῖν autē eſt illi cōtrariū: opponitur uero κατασμικρύνειν: neq;. n. detrimentū importare ualet, ſed beneficiū nō tribuere: ut cōmoda illa eo animo in aliquos collata, uim naturāq; beneficij non habeant. Quid committunt ſupra ἀχαρίστους uocauit: ut qui omnes numeros huius rei retinent, κεχαρισμένους: cum dixit, eum, qui idoneo tēpore puſilla donauerit, beneficiū contuliſſe.

Ποῖα δ' ἐλεεινὰ, καὶ τίνας ἐλεοῦσι, καὶ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, λέγωμεν.

Quę res, quiq; caſus miſerabiles ſint, quas perſonas miſereātur, quomodoq; ipſi affecti

nunc pertractemus: miſerabiles autem res appello, quæ miſericordiam excitare poſſunt: cum enim de motu animi, qui miſericordia uocatur, agere inſtituat, tria illa proponit, quæ in cunctis commotionibus diligenter ſpectanda docuerat: ac, quod ſemper ſeruauit, naturam uimq; huius rei ſtatim euoluit; unde cuncta, ſiquis ſubtiliter attendat, plana fiunt.

ἔστω δὴ ἔλεος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ, φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ, τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν.

Dicamus igitur miſericordiam ægritudinem quandam eſſe, exortam ex eo, quod malum eſſe uideatur, atq; eorum generum malum, quę aut ad interitum perducant, aut dolorem, cruciatumq; afferant: in eoq; poſitum ſit, qui illa fortuna indignus uidebatur; reliqua, quib. naturam miſericordię expreſsit, infra à me declarabuntur. Stoici homines, illiusq; familiæ principes ita miſericordiam definierunt, ut à ſententia Ariſtotelis non diſcreparent. Eam definitionem poſuit Laertius in Zenone. ἔλεος οὖν εἶναι λύπην ὡς ἐπὶ ἀναξίως κακοπαθοῦντι. Cicero autem in. IIII. quęſtione Tuſcul. ita expreſsit. Miſericordia eſt ęgritudo ex miſeria alterius, iniuria laborantis. φαινόμενον κακὸν appellat, quod nobis malum uideatur: poſſemus enim in hoc falli, atq; eam miſeriam eſſe iudicare, quæ minimè ſit: nec non ob eundem animi noſtri errorem eos quandoq; miſereri, qui fortunati ſint, quod ea in ſe habeant, quæ nos falsò mala iudicemus: adiungens uerò φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ, cuius generis mala eſſe debeant, oſtendit: ſunt.n. diuerſæ naturæ plura & atrocia mala quæ, quamuis aliquem oppreſſerint, non miſeret nos illius: ſi quis enim iniuſtus eſt, ſi timidus, ſi intemperãs, ſi illiberalis, & ſi magnis grauibusq; malis premitur, miſericordia illius non mouemur: oportet enim, ut aut mortẽ, aut dolorem magnum afferant. Iiſdem igitur malis in probo uiro poſitis miſericordia in animo alicuius cõmouetur, quib. imminentibus illi ipſi ac propinquis, timet. quod autem addidit τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, uitam etiam, moresque eius, qui aduerſa fortuna utitur, multum ualere oſtendit, ut miſericordia excitetur: quamuis enim nihil eorum, quæ ſupra tradita ſunt, requiratur: ſi improbus ipſe, flagitijsq; inquinatus fuerit, quamuis eius etiam generis malis prematur, miſerq; omni ex parte ſit, miſericordia nos illius non capit. Quod ſi probum, innocentemq; uirum paupertate laborantem, aut acerrimis corporis dolorib. oppreſſum uidemus, miſeret nos illius: indignus enim erat his malis, proculq; ab ipſis ob animi uirtutes eſſe debebat.

ὃ κἂν αὐτὸς προσδοκήσειεν ἂν παθεῖν, ἢ τῶν αὑτοῦ τινά.

Aliud adiungit, quod ad commouendam miſericordiam plurimum ualet, & ſine quo ne calamitoſiſsimorum quidem hominum unquam nos miſereret. ut in fortunam illam, ſtatumque acerbum, in quo alios honeſtos uiros conſtitutos uidemus, ut nos quoque incidamus, fieri poſſe putemus, uel nobis caræ perſonæ, & quorum malis perinde ac noſtris dolemus.

Καὶ τοῦτο, ὅταν πλησίον φαίνηται.

Non dici poteſt, quam accuratè totam hãc rem pertractet, & ut ſingula perquirat, quę in hoc motu animi requirantur: poſt multa enim ſagaciter indagata, addit malum illud, quod ſuperiores omnes numeros habeat, non remotũ diſtansq;, ſed propinquum eſſe debere, aut ſi remotum ſit, ſaltem longinquum non uideri. In antiquiſs. libro τοῖτων, patrio caſu, numero multitudinis legitur; quam ſcripturam ſequitur etiam uetus tralatio. Sententia ſanè, utro modo legas, non uariatur. locus uerò hic (niſi fallor) huic quoque lectioni eſſe poſſet.

δῆλον γὰρ, ὅτι ἀνάγκη τὸν μέλλοντα ἐλεήσειν, ὑπάρχειν τοιοῦτον· οἷον οἴεσθαι παθεῖν ἄν τι κακὸν, ἢ αὐτὸν ἢ τῶν αὑτοῦ τινὰ, καὶ τοιοῦτον κακὸν, οἷον εἴρηται ἐν τῷ ὅρῳ, ἢ ὅμοιον, ἢ παραπλήσιον.

Nihil ſumptum eſſe in declaranda natura eius, quem quandoq; malorum alterius miſereat, quod ſuperſit, planum eſſe dicit: neminemque dubitare poſſe affirmat, quin quẽ miſericordia captura ſit, huiuſcemodi futurus ſit, ut fieri poſſe putet, ut ſuſtineat aliquid mali aut ipſe, aut aliquis ſuorum, qui ſanguine ſcilicet, neceſsitudineq; aliqua coniunctus ei ſit: & huiuſcemodi malum, quale in definitione miſericordiæ demonſtratum eſt

ideſt quod, aut interitum afferat, aut dolorem inurat, aut ſimile illi propinquumq́.

Διὸ οὔτε οἱ παντελῶς ἀπολωλότες, ἐλεοῦσιν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι παθεῖν οἴονται· πεπόνθασι γάρ.

Hinc fit (inquit) ut duæ maximè oppoſitæ inter ſe hominum condiciones: undequaque (inquã) miſeri ac perbeati, nunquàm miſericordia moueantur: cum enim omnes, quos miſericordia capere quandoq; poteſt, hac mente, animoque eſſe debeant, ut in mala illa ſe etiam incidere poſſe putent, diuerſis de cauſis hi hoc metu non ſollicitantur: qui enim ad extremum iam caſum deuenerunt ac penitus perditi ſunt (hos.n. primos duros eſſe immiſericordeſque docet) nihil amplius ſe mali ſuſtinere poſſe putant: perpeſſi enim ſunt ſuo iudicio omnia: cauſam enim hanc affert, cur illi ita ſentiant. Non ſunt autem hi loci traditi ad declarandos qui ſoluti ſint ab hoc dolore animi, ſed cum ſupra qualem eſſe oporteret eum, qui hoc motu corripi aliquando poſſet, oſtendiſſet, inde hoc eruit & tanquam corollarium addit. cum hi timori illi, ne incidant in infortunium malumue, obnoxij non ſint, miſericordia aliquorum ipſos nunquâm capi.

Οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν οἰόμενοι, ἀλλ' ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἴονται ὑπάρχειν τἀγαθά, δῆλον ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν τι κακόν· καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν.

Sed neq; qui beatos ſe ſupra modum, ac ualde fortunatos putant, miſerentur, ſed cõtra contumelijs afficiunt calamitoſos. cuius rei rationem reddens, inquit: Si enim cunctis bonis ſe abundare arbitrantur, planum eſt ipſos hoc etiam ſe auctos ornatoſq; exiſtimare (eſt nanque & ipſum non paruum bonum) quod uſu uenire non poſſe putant, ut aliquid mali ſuſtineant, ſed extra omnem aleam periculi ſe eſſe ducunt. Antiquiſs. liber in hoc à reliquis diſcrepat, quod non τὶ κακὸν, ſed μηδὲν κακὸν habet. Res parui ponderis & quę ſententiam non uariet. Hoc quoque, quod ſupra tradidit Ariſtoteles, Athenienſib. quandoq; Iſocrates, paucorum dominatione oppreſſis, uſu ueniſſe in Panegyrico oſtendit: cum enim natura miſericordes eſſent, ui malorum ſæui immiteſque facti erant, & omnem humanitatem exuerant: aliam tamen cauſam, quod omnem miſericordiam abieciſſent, eſſe credidit inſignis ac politus ſcriptor: unumquemq; enim ſuis, proprijsq; malis grauatum tempus non habuiſſe ad alterius mala ſpectanda: quem enim ſuę res angunt, alienæ non perturbant. Quod autem ipſos cum beati erant, ualdè miſericordes fuiſſe eodem loco dicit, non repugnat hoc à ſententia Ariſtotelis: ipſe. n. perbeatos hoc uitio teneri putat, quiq; præter modum fortunati ſint: in quos dij, hominesque cuncta bona congeſſerint: nam beati, opulentiq; fortunæ iniurijs expoſiti ſunt: nimia autem illa fortuna alios inſolentes facit.

Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἷοι νομίζειν παθεῖν ἄν, οἵ τε πεπονθότες ἤδη καὶ διαπεφευγότες.

Qui ſint, qui facillime ſe in aliquem acerbum caſum cadere poſſe putent, exponit; primoſq; appellat, qui pręteritis temporib. aliquid mali perpeſſi ſunt, e quo tamen incolumes euaſerunt: nihil enim nos tam certos reddit quid futuris temporib. nobis contingere poſſit, quàm cogitare quid præteritis eueņerit: quę nanq; ſemel ſuſtinuimus, quis nobis præſtat ne iterum ac tertium mala ſuſtineamus. Cum autem, εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι. dixiſſet: intelligeretq; exiſtimare ſe aliquid incommodi perpeti poſſe huiuſcemodi homines, quales infra narrat, ut rem magis explanaret, quid eo uerbo ſignificaretur, expreſſit, addens tanquàm declarationem quandam, οἷοι νομίζειν παθεῖν ἄν. Quare qui ſequuntur loci uſque ad eum, καὶ μήτε ἐν ἀνδρείας πάθει, indicant, quæ genera hominum ita animo affecta ſint, ut putent ſe poſſe in malum incidere: quod inde etiam (niſi fallor) intelligi poteſt: qui enim nunc exponunt atq; oſtendunt οἵους νομίζειν παθεῖν, affirmandi modo traduntur: ille autem quem indicaui: quiq; eum ſequitur, contra negandi particulam habentes, qui non moueantur miſericordia oſtendunt: ut loquebatur ante quàm ad hos, qui putarent ſe nihil mali perpeti poſſe, explicandos accederet.

Καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ διὰ τὸ φρονεῖν καὶ δι' ἐμπειρίαν.

Senes etiam, confectique homines ętate huiuſcemodi ſunt: nam & prudentia, quæ illi ętati comitatur, & uſus multarum rerum infirmitatem humanarum rerum ipſos docuit, ac nihil mali eſſe, quod hominib. non impendat, apertè demonſtrauit.

Καὶ οἱ ἀσθενεῖς, καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον.

Imbecilli quoq; putant ſe in malum incidere poſſe, ac magis natura timidiores: imbecilli, quod iniuriam, impetumq; uiolentorum, ob infirmitatem uirium ſe depellere non poſſe intelligunt: reſq; aliorum aduerſas intuentes, ſe ijſdem caſibus expoſitos eſſe uident: quod ſi ijdem timidiores ſunt, magis adhuc ipſos aliorum miſerer, cum ad infirmitatem corporis adiungitur imbecillitas animi: Nam, qui etiam robuſti forent, ac opibus abundarent, ſi timidi eſſent, cum uirib. ſuis non confiderent, ad miſericordiam procliues eſſent. Aut igitur intelligit, qui timidiores natura ſint è ſenib. atq; imbecilli corporis hominibus, magis ſuſpicari ſe expoſitos eſſe multis caſib. & poſſe incidere ī grauia mala, aut μᾶλλον δειλοτέρους inquit, ut in primo libro locutus uidetur, cum ait, καὶ τὸ φιλεταῖρον εἶναι, τοῦ φιλοχρήματον, μᾶλλον κάλλιον: hunc.n. modum loquendi ſæpe uſurpatum fuiſſe à ueterib. Græcis ſcriptorib. multis exemplis collectis illic docui: Teſtatur autem Simplicius in librum κατηγοριῶν eodem pacto locutum hunc fuiſſe, de his, quæ cum aliquo conferuntur, agentem. καὶ τὸ ἀνισαίτερον μᾶλλον καὶ ἧττον: ita enim tunc legebatur: qui tamen locus poſtea à recentioribus, mendoſum ipſum falſò opinantibus, deprauatus eſt: ἄνισον enim illic nunc legitur. ſed huius locutionis doctiſs. interpres rationem reddit, declarans hęc cęteraq; huiuſmodi, poſſe intendi ac remitti. Videtur itaque μᾶλλον ſecundæ collationis nominib. adiunctum, præſtantiā eius quod confertur, ad illud cum quo confertur, augere.

Καὶ οἱ πεπαιδευμένοι: εὐλόγιστοι γάρ.

Qui etiam optimis artib. animum aliquātum excultum habent, ſe malis expoſitos putant: nam uerè res reputant: quod enim ſenes à longa uita, uſuq; rerum habent, hi ab auditionib. doctriniſq;, quibus operam dederunt. εὐλόγιστοι ſunt, qui accuratè ducūt rationem rerum humanarum: nec plus ipſis tribuunt, quàm uerè tribuendum ſit: quos autem infra ἀλογίστοις uocauit, his reſpondere puto, contrarioſq; ſignificare.

Καὶ οἷς ὑπάρχουσι γονεῖς, ἢ τέκνα, ἢ γυναῖκες: αὐτοῦ τε γὰρ ταῦτα: καὶ οἷα παθεῖν τὰ εἰρημένα.

Illi quoq;, malis infortunijſq; ſe obnoxios putant, quibus, parentes ſunt; quibus, liberi: quibus, uxores: nā pręter quàm quod ipſi à periculo uacui nō ſunt, niſi ſolliciti de ſe ſint, timent ſaluti, uitæq; ſuorum: hi enim omnes ipſorum ſunt: ac, quæ mala patiuntur, ipſi aliquo modo ſuſtinent. Cum in excuſis hic antea διὰ τὰ εἰρημένα, legeretur, ſecutus auctoritatem antiquiſs. libri, prępoſitionem deleui: hanc enim ueram huius loci lectionem eſſe puto: εἰρημένα autem inquiens, mala intellexit, quæ in definitione declarata ſunt: ideſt quę interitum afferant, aut ægritudinem animo importent: perſonæ autem, quas appellat, manifeſtò huiuſcemodi malis expoſitæ ſunt: cum enim docuiſſet quęcunque perſonas has mala tangunt, ipſos etiam uiolare, addidit quę requirebantur adhuc ad miſericordiam excitandam, affirmans poſſe perpeti dicta antea mala: ut paulo ſupra locutus eſt, cum, qualem eſſe oporteret eum qui miſericordia commoueri aliquando poſſet, oſtendit: altera.n. iam condicione expoſita addidit. καὶ τοιοῦτον κακὸν, οἷον εἴρηται ἐν τῷ ὅρῳ. utens eodem uerbo unde conformatum nomen hic uſurpauit: quod autem ad refellendā alteram illam lectionem pertinet, non uideo ubi ſupra cauſas explicarit, cur ætas illa ac ſexus non poſſit longè ab infortunio abeſſe.

Καὶ μήτε ἐν ἀνδρείας πάθει ὄντες, οἷον ἐν ὀργῇ καὶ θάρρει: ἀλόγιστα γὰρ τοῦ ἐσομένου ταῦτα.

Qui ad miſericordiā nunc procliues ſint docet, oſtendens quos nunquàm malorum alterius miſereat: Hi autem ſunt, qui animum occupatum habent motibus illis, qui fortitudinē adiuuant: hi enim minimè mente uerſant, quid futurum ſit: nec cogitant, ſe aliquid detrimenti accipere poſſe. Iracundiam autem, fortitudini ſtimulum adhibere Peripatetici aiebant, iratoſq; audentius in hoſtem ituros, & omnia pericula cōtempturos putabant: ut eos etiam, qui ſibi multum, uiribusq; ſuis confiderent: hoc.n. quoq; fortitudinem adiuuare manifeſtum eſt: unde genus etiam ipſius ſimulatę erat, habitus animi eorum, qui freti aliqua ſpe magno animo ſubirent pericula. Qui igitur ita animo affecti ſunt, cum quid futurū ſit non cogitent, animoſeq; omnia pericula expectēt, aliorum miſereri nō poſſunt: atrocia.n. mala in alijs animaduerſa, ita nos cōmouere demōſtratū

eſt, cum

eſt, cũ poſſe fieri arbitramur, ut in illa ipſi quoq; incidamus: Cũ θάῤῥος uerò hic ut πάθος ponat, intelligere uidetur motum animi eum, qui fit cũ aliquis pugnã cum inimico commiſſurus, perpendit uires ſuas: uidetq; ſe longe ſuperiorem eſſe: alacriq; animo ac plenus ſpei, congreditur cũ aduerſario: si quis enim multo antea uirib. ſuis exanimatis id feciſſet, ac ſecuro animo, quia intelligeret ſe meliorem potentioremq;, cum hoſte congrederetur, πάθος illud non eſſet.

μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει· καὶ γὰρ οὗτοι ἀλόγιστοι τοῦ πείσεσθαί τι.

Qui etiam ſecundis reb. contumelioſi facti ſunt, duri ſunt, nec miſericordia mouentur: non enim cadit in hos hæc cogitatio, ut putent, ſe aliquid incommodi in ſe recipere poſſe: nec enim ſe tam inſolenter gererent: nam ſupra quoq; docuit, perbeatos, præterq; modum fortunatos, cum miſereri deberent, illudere miſeris, atq; omnibus cõtumelijs improbè ipſos uexare conſueuiſſe.

ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων.

Qui remoti sint ab ijs extremis, ut puto, & tanquàm in medio collocati ipſorũ ac cõtrariorum: quàmuis è regione poſitos nõ appellet: ideſt qui neq; in motu fortitudinis ſint: neque in affectu contumeliarum alijs imponendarum: neque enim docet qui ſint, indicans quid illi in se habeant, sed quibus careant.

μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκείῳ πάθει.

Præterea, qui uehementer timent minimè miſerentur aliorum: cum. n. metus malorum, quib. alios oppreſſos uidemus, cõmouere nos soleat, ad miſericordiamq; excitare, ſi acrior ille metus fuerit, terribiliterq; nos uexare cœperit, obliuiſcimur malorum alterius, ac de nobis ipſis cogitamus, totiq; in ſalute noſtra procuranda occupati ſumus. nimius igitur metus eijcit, exturbatq; miſericordiam. Accõmodatum hic ualdè excẽplum eſt de nece Cn. Magni, quo in primo libro uſus ſum: ubi. n. locos oſtendit, unde duci argumenta poſſint ad magnitudinem iniuſti alicuius facti comprobandam, docet, id quoq; maius eſſe, quod qui audiunt potius ſibi timent, quàm miſericordia eius, qui iniuria illa afficitur, cõmouentur: ἐκπεπληγμένους autẽ intelligit metu perculſos: pauore conſternatos: qui enim ob ingentem uim metus quaſi ad ſtuporem rediguntur, ἐκπεπληγμένοι uocantur.

κἂν οἴωνταί τινας εἶναι ἐπιεικεῖς· ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος, πάντας οἰήσεται ἀξίους εἶναι κακοῦ.

Neceſſe etiam eſt, ut non malè omninò de genere humano ſentiant, quib. aliquorum uicem dolendum eſt: arbitrenturq; aliquos ęquos, bonosq; eſſe: nã ſi improbos omnes, iniuſtoſque eſſe crederent, nullius miſereri poſſent: is. n. miſericordia alicuius mouetur, qui indignũ illum eo caſu putat: qui neminẽ innocentẽ iudicat, is arbitrabitur, uniuerſos malo dignos eſſe, ac meritò plecti. à contrario igitur rem ita se habere probat. Quod uero inquit: qui nanque neminem probũ uirũ arbitraretur: huiuſcemodi fuit Athenis Timon ille, qui propter odium humani generis μισάνθρωπος eſt appellatus. Non reticebo etiam, qua in re diſcrepet antiquiſs. liber à reliquis, quàmuis id ſententiã nõ uariet, sed potius elegantiã orationis indicet: non enim ἐπιεικεῖς habet, sed patrio caſu, numero multitudinis, τῶν ἐπιεικῶν.

ὅλως δὴ ὅταν ἔχῃ οὕτως, ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα, ἢ αὑτῷ, ἢ τῶν αὑτοῦ· ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι, ἢ αὑτῷ, ἢ τῶν αὑτοῦ.

Concludit, quę requirantur, ut miſericordia excitetur. Qua ex parte animaduerti poteſt, duo tẽpora, præteritum, ac futurum, neceſſaria eſſe, ac ſine alterutro eorum cum inſtanti coniuncto, nihil fieri poſſe: cũ enim honeſtum ac bonũ uirum, aliquo incõmodo premi uidemus, recordamurq; nos in eundẽ caſum, aſſimileq; quondã incidiſſe, aut poſſe fieri putamus, ut ſequẽti tẽpore incidamus, miſericordia mouemur: nã quę noſtris euenirũt, aut euẽtura ſperamus, ita nos afficiunt, ut ſi nobis metipſis, aut eueniſſent aut euentura forent. quod ad recordationẽ ueterum incõmodorũ pertinet, uimque quàm habent ad nos miſericordes efficiendos, cum eadem aut paria in alijs ſpectamus, Virgi-

lius ex perſona Didonis hoc ſignificauit, cum ita illam cum Troianis loquentem inducit. Non ignara mali, miſeris ſuccurrere diſco. Theſeus quoque rex Athenarũ, apud Sophoclem in Oedipode Coloneo hanc rationem ſui facti attulit: affirmauitq; ſe uſu
» acre doctum, libenter illum expulſum domo, peregrinantemq; recipere, cum ipſe quoque grauia mala in aliena terra perpeſſus ſit: plurimiſq; periculis caput ſuum obiecerit: ut nullo modo induci poſſit, externum hominem, multis incommodis affectum (quo loco tunc erat calamitoſiſſimus ille ſenex) non totis opib. ſubleuare. Animaduertendũ autem hic ἐλπίσαι de reb. malis dixiſſe Ariſtotelem. ut Virgilius quoq; fecit, cum eandem
» dem reginam ita loquentem induxit. Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem. Idẽ quoq; poëta in Oedipode tyranno ἐλπίδας appellauit opinionem futurorum malorum, cum regem ipſum uxori Iocaſtæ ita induceret reſpondentem. optabat autem illa intelli-
» gere, quę res ipſum tantopere angeret. Καὶ μὴ στερηθῇς γ' ἐς τοσοῦτον ἐλπίδων ἐμοῦ βεβῶτος. Conſuetudo tamen ſermonis ſperare reb. ſecundis: metuere autẽ aduerſis tribuit.

Ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἴρηται.

Narrat ſe ad exitum primæ huius partis perueniſſe: ac, quomodo animo affecti homines miſereantur, expoſuiſſe.

Ἃ δ' ἐλεοῦσιν, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δῆλον· ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν, καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικά, πάντα ἐλεεινά.

Qui caſus maximè luctuoſi ſint, miſericordiamq; moueant, nunc docet: quàmuis ex definitiõe omnia plana, apertaq; eſſe affirmet: omnia enim (inquit) miſerabilia ſunt, quę ad interitũ perducunt è genere eorũ malorũ, quę aut ęgritudinẽ animo, aut dolorẽ corpori adferunt: λύπη enim dolor eſt, qui animum angit: ὀδύνη, qui corpus torquet, laceratque. particulam ἐκ, cum abſit ab antiquiſs. libro, nec expreſſa ſit à uetere tralatione, deleui: ἐκ τῶν λυπηρῶν. n. antea legebatur: nectamen non ſiquis uelit, eam quoque lectionem tueri poteſt.

Καὶ ὅσα ἀναιρετικά.

Quid diſcriminis ſit inter ea quæ paulo ante φθαρτικὰ, & ea quæ nunc ἀναιρετικὰ uocat, quærendum: idem. n. utraq; uoce uidetur ſignificari. Niſi fallor, cũ ſupra inquit, ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικὰ, non dixit res omnes, quę interimunt, eſſe miſerabiles, ſed docere uoluit quę mala è genere malorum, ęgritudinem animo & cruciatum corpori importantium, miſerabilia forent: affirmauitque huiuſmodi tantum illa eſſe, quę interitum afferrent: ſunt. n. non paucæ res, quę animum angunt & corpus uexant, quę miſericordiam alijs non mouent. ut ſi leuiora etiam illa ſint. nunc uerò generatim non ad ea, quæ dolorem tantum faciunt, ſermonem referens inquit, cuncta mala quæcunque illa ſint, quæ perdendi uim habent & ἀναιρετικὰ ſunt, miſericordiã excitare.

καὶ ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν, μέγεθος ἐχόντων.

Ea etiam mala, quę à fortuna inuehuntur, miſerabilia ſunt. nam culpa noſtra facta nõ ſunt: nemo enim poteſt fortunę impetum euitare: debent tamen illa pondus habere: nã leuiores aduerſæ res, à fortuna etiam importatæ, ac puſillæ denique ipſius iniuriæ, miſericordiam alijs non mouerent.

Ἔστι δ' ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικὰ, θάνατοι, καὶ αἰκίαι, καὶ σωμάτων κακώσεις, καὶ γῆρας, καὶ νόσοι·

Quę res ſæuos cruciatus afferunt: eędẽq; perdunt atque interimunt, narrat: cum. n. ſupra mala, quę nos angunt & cruciant, dixerit eſſe miſerabilia, ſi eadem mortem adferre poſſint: & cuncta demum, quæ perdendi uim habent: nec non quę à fortuna incommoda inuehuntur, illa nunc, ut mos ipſius eſt, accuratè explicat: aperit enim, quę nos perdunt, mala: nec non, quę incommoda fortuna nobis comportare ſoleat: In priore autem parte explicanda animaduertendum ipſum conciſius locutum: & cum appellaſſet antea λυπηρὰ, & ὀδυνηρὰ, altero horum uerborum nunc contentum fuiſſe: eodemque conſilio, cum φθαρτικὰ & ἀναιρετικὰ ſupra poſuiſſet, communius nomen, & quod cuncta, quæ perdendi naturam habent, complecteretur, repetiſſe. Enumerãs igitur illa inquit, interitus, & uerbera, & corporum uexationes: ideſt res, quæ ipſum

depr auarunt

deprauarint, & ſenectus, ac morbi. In antiquiſs. uero libro hoc uarietatis inueni. quod σωμάτων antecedenti parti adnexum eſt: neq; enim ante, ſed poſt, copula illic collocata eſt, ut αἰκίαι σωμάτων καὶ κακώσεις illic legatur: uetus quoq; tralatio lectionem illam ſequitur: nihil tamen immutaui: nam ſupra etiam hoc ipſo in libro, ubi docet, quæ res beneficia augeant, ita locutus eſt. καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι: erant autem Athenis (ut à ueterib. ſcriptorib. memoriæ proditum eſt) iudicia & αἰκίας, & κακώσεως: iudicium αἰκίας, cum quis plagas corpore accepiſſet: κακώσεως uero (ut opinor) cum in re familiari damnum aliquis paſſus eſſet. ut, exempli gratia, cum pupillus tutorem male adminiſtrati patrimonij in iudicium uocabat: hic tamen intelligere labem acceptam in corpore, uexatumq; aliquod membrum, uidetur.

Καὶ τροφῆς ἔνδεια.

Penuria etiam cibi malum eſt, quod & dolorem inurit, & interitum deniq; affert: unde, quemadmodum ſi alijs, quæ appellata ſunt, malis affectum, ita etiam ſi quem inopia laborare uidemus, in tantamq; egeſtatem incidiſſe, ut quo ſe alat, ſuſtentetque, non habeat, miſericordia mouemur: unumq; hoc eſt eorum malorum, quod facillimè miſericordiam mouet: neceſſarioque ab omnibus grauiter accipi debet, ut Virgilius
» quoq; in II. Georgicorum declarauit. Nec doluit miſerans inopem: ex decretis enim Stoicorum loquitur, qui ſapientem miſericordem eſſe nolebant.

Ὧν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία.

Quæ à fortuna inuehuntur, mala enumerat: primumq; ſpoliari penitus amicis, aut cum paucis relinqui, ponit, quia id incommodum atrox ſanè eſt, & fortunæ iniquitate ſępe naſcitur: qui enim antea floruerunt copia amicorum, repentè ſiue morte, ſiue aliquo huiuſcemodi caſu, orbati aut omnibus, aut maiore illorũ parte ſunt: quod fortunæ acceptum referri meritò debet.

Διὸ καὶ τὸ διασπᾶσθαι ἀπὸ τῶν φίλων καὶ συνήθων, ἐλεεινόν.

Vnde (inquit) uidemus homines magno dolore affici, cum diſtrahuntur diuellũturq; ab amicis, & exiſtimare id malum graue admodũ ac luctuoſum eſſe: quod tamen iniuria non minus hominum, quàm iniquitate fortunæ, fieri conſueuit. Cicero quoque pro
» Milone hoc acerbum eſſe declarauit, qui in peroratione inquit. Sed quo eſt illa ma-
» gis diuina uirtus, eo maiore à te dolore diuellor: nam diuelli διασπᾶσθαι ſignificare
» apertum eſt. Iſocrates in Buſiride de Orpheo. καὶ διασπασθεὶς, τὸν βίον ἐτελεύτησεν.
Cicero quãdoq; etiã diſtrahi dixit, ut in eadẽ peroratione, cum idẽ malum deploraret.
» Nam qui poſſum putare, me reſtitutum eſſe, ſi diſtrahor ab ijs, per quos reſtitutus ſum?
In medio autem hoc enumerationis malorum, quæ fortuna iniungit, interiectum eſt, ut quod planum omnib. eſſet, & ad id, quod dixerat, confirmandum non parum ualeret: ſi enim diſtrahi ab illis interuallo loci acerbum eſt, quanto magis morte perpetuoq; diſsidio disiungi? ab antiquiſs. tamen libro abeſt διὸ, quamuis à uetere tralatione id expreſſum ſit: quæ lectio, ſi uera eſſet, hoc quoq;, tanq̃ unũ eorũ malorũ, expoſuiſſet.

Αἶσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρία.

Deformitas quoque, & imbecillitas corporis, miſerabiles ſunt: nec non mancum eſſe, & aliquo membro captum ac debilem. Eaſdem has corporis labes coniunxit, & ijſdem uerbis appellauit in III. libro de morib. ad Nicomachum, quo etiam in loco miſericordiã excitare ipſas dixit: neq; eſſe è genere eorũ malorũ, quę obijci cuiquã rectè poſſint: ſi à natura profectę ſint, aut à fortuna inuectæ: nõ uitio ac culpa ipſius illius partę.

Καὶ τὸ ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβῆναι.

Fruſtratio etiam, ac parum meritis noſtris reſpondens euentus aliquis, ſucceſſuſq;, res eſt miſerabilis, & è genere eorũ malorum, quę à fortuna importantur: male enim proſus nobiſcum agitur, fortunaque in nos poteſtatem ſuam exercet, ſi cum ea facimus, quæ alijs fructus ferre conſuerunt, ne dum inde boni aliquid ceperimus, malo potius aucti ſumus. Hinc autem doctè eleganterque miſericordiam expreſsit Catullus, cum Ariadnam infelicem caſum ſuum ita deplorantem induxit, ac merita ſua ingrato, infi-

„ doque amatori obijcientem. Certè ego te in medio uerſantem turbine leti Eripui,
„ ac potius germanum amittere creui, Quàm tibi fallaci ſupremo in tempore deeſſem:
„ Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibuſq; Præda, neq; iniecta tumulabor mortua terra: quamuis enim ab homine iniuria illa profecta ſit, habuit tamẽ in ea re fortuna poteſtatem: ſi enim quę beneficia contulit in Theſeum perfidum amatorem, Ariadna, in memorem gratumq; hominem contuliſſet, fortunata ſemper extitiſſet. À fortuna igitur & ipſa iniuriam accepit, quod eius ingenij hominem illa ipſi obiecit.

Καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτο.

Miſerũ etiam, ac luctuoſum eſt, crebrò in hos caſus incidiſſe: ut unde commodum aliquid te ſublaturum putaris, damnum, pœnamq; reportes.

Καὶ τὸ, πεπονθότος γενέσθαι τι ἀγαθόν· οἷον Διοπείθει τὰ παρὰ βασιλέως τεθνεῶτι κατεπέμφθη.

Hoc quoq; ualdè acerbũ ac miſerum eſt, aliquid boni auxilijq; alicui eueniſſe, cũ tã malè iã acceptus ſit, ut nihil inde cõmodi capere poſsit: uidetur.n. in hoc uim ſuam fortuna exercuiſſe. In hiſtoriã uerò hanc nũquã incidi: ut ex hoc loco autẽ cõijcio, Diopithes hic in egeſtate diu fuit: cum autẽ tempus appropinquaret copioſius uiuendi, quod à rege Perſarum munera ei ampliſsima mittebantur: in itinereq; iam erant, antequam illa peruenirent, mortuus eſt, ut frui non potuerit liberalitate tanti regis: declarauit autem id iniquitatem fortunæ, quæ, cum omni tempore inimica commodis eius fuiſſet, extremo etiam die, truculenta in eum fuit: nam cum è malis emergere paulo poſt deberet, ante ipſum ſuſtulit: nec bona illa deguſtare ſiuit. Diopithis cuiuſdã, Atheniẽſiũ copiarũ ducis, mẽtionẽ fecit Demoſthenes in. III. Philippica. Plutarchus ĩ Lyſandro ita uocatũ oſtẽdit uatẽ magnæ auctoritatis, cuius Ariſtophanes quoq; Equitibus, ut mãci ac debilis manu meminit: eo autẽ Nicias plurimũ utebatur. quod in ipſius uita, ſuppreſſo tamẽ nomine, traditũ eſt. Cũ antea hic excuſi haberẽt ὅτι τεθνεῶτι, deleui illud ὅτι, quia à meliorib. ſcriptis libris abeſſe uidi: nec uetus tralatio exprimit.

Καὶ τὸ, ἢ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγαθὸν ἢ γενομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυσιν.

Hoc etiam perpetuò aduerſa fortuna effecerit neceſſe eſt: unde miſericordia facillimè excitari poteſt: in omni uita te expertem omnium bonorum fuiſſe: nec aliquid proſperum tibi unquam contigiſſe, aut ſi qua euenerunt, frui illis nullo modo potuiſſe, aut quod morte præuentus ſis aut morbis moleſtiſq; occupationib. impeditus: male enim cum hoc agitur: condicioq; ipſius multo q̃ aliorum omnium miſerior eſt, qui ſæpè aliquib. commodis augentur, & ex ijs, quæ à Dijs immortalibus, aut hominib. etiam euenerunt, magnos fructus, plurimaſque uoluptates capiunt.

Ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν.

Indicat ſe partem ſecundam abſoluiſſe: ac, propter quas res miſericordia commouentur, explanaſſe: eſſe nanque miſerabilia hęc, quæ expoſuit, & alia etiam huiuſcemodi: fatetur enim huius generis aliqua reſtare: quæ tamẽ exẽplo horũ facilè intelligi poſsint.

Ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητι· περὶ δὲ τούτους, ὥσπερ περὶ αὐτοὺς μέλλοντας ἔχουσι.

Duab. partib. abſolutis ad tertiam aggreditur: quorũq; homines miſericordia capiat, exponit. Miſerentur igitur (inquit) familiarium, notorumque, niſi ij propinqui admodum ipſis, ſanguineq; ualdè coniuncti fuerint: nam ſi hos inſigni aliqua miſeria oppreſſos uident, ita afficiũtur, ut ſi ipſi malis illis premerentur, aut premi paulo poſt deberent: ipſi enim aliquo modo læduntur, quamuis illa mala eos non oppreſſerint, cum uexant, qui ualdè cum ipſis neceſsitudine coniuncti ſunt: magis autem nos dolere, cum accepimus notos nobis quam ignotos malũ habere, cõſtat: quia non omninò alieno animo ab illis ſumus, quos nouimus, quãuis laxa admodũ hęc cõiunctio ſit: dãdi autẽ caſu οἰκειότητι, ut eſt in antiquiſs. libro, emẽdaui: cũ generãdi prius legeretur: declarauit autẽ hoc uerbo, cũ ἐγγὺς dixiſſet, ſe illos proximos nõ interuallo loci, ſed neceſsitudine intelligere.

Διὸ καὶ Ἄμασις ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν, οὐκ ἐδάκρυσεν, ὥς φασιν· ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι.

Hic lapſus memoria Ariſtoteles uidetur: ea nanq; Amaſidi tribuit, quæ Pſammenito ipſius

ipſius filio euenerunt: Pſammenitus.n.fuit, qui cũ amiſſo regno in poteſtatẽ hoſtiũ uenisſet, filiũq; ad ſuppliciũ duci cerneret, cum Aegyptij cæteri lugerent, lacrimas nõ effudit: nec tamen, quòd nimis durus, agreſtisq; natura eſſet, id feciſſe exiſtimari potuit: Idem.n.in miſera illa fortuna conſtitutus, cum ueterem ſodalẽ uideret, ſenem ac omni patrimonio exutũ ſtipẽ petere, & ut mendici faciunt, ad ſingulos accedere, grauiter ingemuit, frontemq; præ dolore ferijt. Totam rem Herodotus in Thalia narrat. Amaſis ſanè antea mortuus erat. Quare, aut μνημονικὸν ἁμάρτημα eſt, aut alios rerum geſtarum auctores, ab Herodoto diſſentientes, ſecutus Ariſtoteles, diuerſa prodidit.

τοῦτο μὲν γὰρ, ἐλεεινόν: ἐκεῖνο δὲ, δεινόν.

Videre amicum opulentũ quondam, cibum nunc inopia coactũ emendicantẽ, miſerabile: ſpectare filiũ ad necẽ rapi, atrox ac ſęuum malũ eſt. Pſammenitus quoque, cum à uictore rege cauſam huius rei reddere cogeretur, eadẽ protulit: affirmauitq; domeſticũ dolorẽ maiorẽ eſſe, quàm ut lacrimas exprimeret. Verba ipſius apud Herodotum hęc
» ſunt. ὦ παῖ Κύρου τὰ μὲν οἰκήια ἦν μέζω κακὰ, ἢ ὥστε ἀνακλαίειν: τὸ δὲ τοῦ ἑταίρου πάθος, ἄξιον
» ἦν δακρύων. ὅς, ἐκ πολλῶν, καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσὼν, ἐς πτωχηίην ἀπῖκται ἐπὶ γήραος οὐδῷ.

τὸ γὰρ δεινὸν, ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου.

Acerbum & atrox omne malum, plurimũ diſtat ab eo, quod miſerabile uocatur: & nedum miſericordiã gignat, potius eijcit atq; extinguit, ſi forte prius illa aliquem ob uſitatius facinus ceperat: ἐκκρουστικὸν, quod facultatẽ exturbãdi aliunde quidpiã, eijciendiq;
» habet, appellatur: cũ.n. Cicero in. IIII. Tuſculana inquit, Etiã nouo quodam amore ue-
» terẽ amorẽ, tanquàm clauo clauum, eijciendum putant, hoc uerbum expreſſit: in ea.n.
ſententia exponẽda Græci eo uti cõſuerant. Plutarchus in cõmentario, quo docet uitã
» ab Epicuro laudatam ne iucundam quidem eſſe, de dolore loquens, inquit. μόλις ὑπ' ἄλ-
» λων πόνων, ὥσπερ ἥλων σφοδροτέρων, ἐκκρουόμενος ἀπαλλάττεται. Sic etiam ipſe locutus
eſt in extremo. III. libro de morib. ad Nicomachũ, cũ accuſans effrenatas cupiditates,
inquit. Si magnæ illæ uehemẽteſq; fuerint, dimouere etiã exturbareq; ſua ſede rationẽ.
» κἂν μεγάλαι, καὶ σφοδραὶ ὦσι καὶ τὸν λογισμὸν ἐκκρούουσι.

καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον.

Docet, oratores non acutos poſſe quandoq; in hoc labi, ſi fortè cum miſericordiam mouere uellent, immane aliquod, nefariumq; facinus recitarent: eo nanq; percepto animi eorum qui audierunt, duriores ſtatim fierent. Quare illi cauſæ, quàm ſuſcepiſſent, ſtultitia ſua nocerent: ſæpe.n.nedum miſericordiã concitet atrox malum, & quod ualdè auditores terreat, potius ſedandę extinguendęque illi aptum eſt, & ad contrariam rẽ ualet: ideſt ad animos eorum, qui audiunt, duros reddendos.

καὶ ἐλεοῦσιν ἐγγὺς αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ ὄντος

Appellat δεινὸν nunc, malum etiam è genere eorum, quæ miſericordiam excitant: non enim ſolum cõmouentur, cum præſens iam malum adeſt, eosq;, quos nollent, uexat, ſed cum uicinum eſt, & appropinquat. In antiquiſs. libro legi ἐγγὺς αὐτοῖς: cuius lectionis hæc uidetur ſententia: præterea miſerentur, cum malum, quod oppreſſit aliũ, ipſis iam propinquum eſt: nec tamen receptam ſcripturam, quàm alij ſcripti habent, uariaui.

καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι: κατὰ ἡλικίαν, κατὰ ἤθη, κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη.

Quorum hominum maximè nos miſericordia capiat, docet: nam parium, aſſimiliũque nos miſeret: multis autem modis nobis ſimiles aliqui ſunt, quos omnes accuratè, aperteque enumerat: aut enim ætate: aut uita & moribus: aut habitib. animi: aut dignitate honoribuſque partis: aut ſtirpe ac familia ſimiles ſunt. Infra cum inuidere eos qui inuident, paribus dixiſſet: & qui pares eſſent, illic quoque declararet, eoſdem penè appellauit: ſupra etiam, quos ſimiles uocaret, diligenter oſtendit, ubi inquit dedecus hominibus maculamque afferre, expertem eſſe rerum earum pulchrarum, quas aut cuncti mortales, aut ſimiles omnes, tenerent.

ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλλον φαίνεται καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι.

Supra, cum exprimeret naturam miſericordię, docuit ipſam excitari, cum quis ma-

lum, quo uidet alium urgeri, exiſtimat in ſe poſſe cadere: nunc rationem reddens, cur maxime miſereat homines ſimilium, inde id naſci inquit, quia magis certo intelligunt ſe expoſitos illis incommodis, poſtquam ſimiles ipſis pareſque illa oppreſſerunt. quare non confidere poſſunt aut ætatem, aut indolem moreſque, aut habitus animi, aut uitæ dignitatem, aut ſplendorem familiæ ipſos ab illis malis liberatura: ſimiles enim, quib. cum ipſis in his rebus conueniret, dicebantur.

Ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν, ὅτι ὅσα ἐφ' αὑτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν.

Hoc antea quoque tradidit, ubi quę metum incutiant hominib. docuit: cuncta enim (inquit) horribilia ſunt, quæ cum in alijs aut iam ſunt, aut paulo poſt futura ſunt, miſericordiam excitant. Hic inſtantis tantum temporis mentionem fecit: Locum autem illum ſignificare uoluit, cum hic inquit, καὶ ἐνταῦθα: quæ uerba à me reſtituta ſunt, cũ ab excuſis omnibus abeſſent, inueni autẽ ipſa in antiquiſſimo libro: ſed à uetere quoque tralatione illa exprimuntur, ut dubitari nõ poſſit, quin hic reponi debuerint.

Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη, ἐλεεινά εἰσι: τὰ δὲ μυριοστὸν ἔτος γενόμενα, ἢ ἐσόμενα, οὔτ' ἐλπίζοντες, οὔτε μεμνημένοι, ἢ ὅλως οὐκ ἐλεοῦσιν, ἢ οὐχ ὁμοίως.

Rem aggreditur docere magni ponderis ad miſerationem excitandam, & quę mirum in modum concitat animos multitudinis: ante quàm autem pręcipiat, quid gerendum ſit, de utilitate huius loci diſſerit, & cur ſine hoc artificio ſæpe orator frigidior non ſine cauſa uideri poſſit, oſtendit. Quia igitur (inquit) mala, reſque omnes acerbæ, cum propè eſſe uidentur, miſerationem gignunt: longinquo autem tempore à nobis remota, ut ea, quę centum milibus antea annis facta, aut poſt futura ſunt, cum nec expectẽt, neq; recordẽtur qui audiũt aut omninò miſericordia illorũ nõ mouẽtur, aut nõ pari modo, neceſſe eſt eos, qui repręſententur, formis, uocibus, ueſtitu, actione deniq; miſerabiliores eſſe: & ea, quæ ſequuntur: πάθη autem uocat hic, non motus animi, de quib. nunc accuratè copioſeque agit, ſed caſus quoſdam ſęuos & atroces: cuiuſmodi in tragœdijs tractari conſuerunt: ipſe enim quoq; in primo libro de arte poëtarum hoc ualere πάθος affirmauit, dicens eſſe factum, quod perdendi uim habeat, aut dolorem corpori magnum inurat: ut ſunt (inquit) neces in aperto, acerrimi corporis cruciatus, uulnera, huiuſcemodiq; alia. Quod uerò μυριοστὸν ἔτος inquit, finitũ tẽpus pro infinito poſuit: eſt autem uſitatus modus loquendi: quàmuis autem alium longè numerum μυριοστὸν ſignificet, centum milibus dixi, Ciceronem imitatus, qui peruulgatã apud Græcos
» uocem, εἷς ἐμοὶ μύριος: quam tamen ipſe quandoq; in epiſtolis ad Atticum Græcis uer-
» bis expoſuit, in ijſdem epiſtolis ſic expreſſit. Qui mihi unus eſt pro centum milibus.

Ἀνάγκη τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι, καὶ φωναῖς, καὶ ἐσθῆτι, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει, ἐλεεινοτέρους εἶναι.

Hæc manifeſtò eſt ἀπόδοσις illius ἐπεὶ: poſitis.n. illis, neceſſariò, quod nunc narrat, conſequitur. Non poteſt fieri (inquit) quin illi, quorum acerbi caſus exponuntur, expreſſi repręſentatiq; ijſdem corporis geſtibus, quibus in malo ſuſtinẽdo uſi fuerunt, ac uocibus & ueſtitu: ad ſummamq; omnibus rebus, quibus actores fabularum utuntur: ſtudiumq; illud proprium ipſorum, requirit, miſerabiliores ſint: ac maiorem luctum afferant ijs, qui cernunt. συναπεργάζεσθαι ualere, quod oſtendi, manifeſtum eſt: eodem autem uerbo uſus eſt in primo de arte poëtica, cum inquit, officium eſſe diligentium tragicorum, antequàm poëma conficiant, fabulam coagmentare, & uerbis quoque illam conficere ac repræſentare, quanta maximè diligentia fieri poteſt, cuncta ante oculos ſibi cõſtituentes: in ea.n. re exponẽda hoc uerbo uſus eſt, ut paulo quoq; poſt, cũ inquit, nõ debere quoq; omittere, quin omnia, quę res patitur, geſtib. quoq; figuriſque,
» de quib. etiam hic loquitur, exprimat ac referat. ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον.
» Antiquiſs. liber, diſcrepans à reliquis omnibus, habet, καὶ ὅλως ἐν ὑποκρίσει: quam lectionem ſequitur etiam uetus tralatio.

Ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι: τὸ κακὸν πρὸ ὀμμάτων ποιοῦντες, ἢ ὡς μέλλον, ἢ ὡς γεγονός.

Hanc enim artem adhibentes, imponunt auditoribus; & quod longè eſt, ut propè uideatur

deatur, efficiunt: acerbum enim illum caſum ante oculos collocant, ut quod aut paulo poſt futurum ſit, aut paulo ante geſtum fuerit: Hoc quoq; fuerat conſilium T. Labieni, accuſatoris C. Rabirij, quem arguebat necaſſe L. Saturninum, cum in concionem Saturnini imaginem attulit: de qua Cicero in defenſione ipſius: quærebat enim reo inuidiam facere, & animos multitudinis miſericordia cõmouere, refricans ita ueterẽ plagã.

καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι, ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων, ἐλεεινότερα διὰ τὸ αὐτό.

Hoc ad declarandum ualet quantam uim habeat rem ante oculos conſtituere. Neceſſe eſt ea etiam (inquit) quæ modo geſta ſunt, aut breuiſſimo temporis ſpatio interpoſito fieri debent, quæ certè miſerabiliora uidẽtur, nulla alia de cauſa miſerabiliora ſint, niſi quia tunc fieri uidentur: nec enim ut aut recenti tempore facta, aut, ut mox futura, illa cogitantur, ſed ut prǽſentia, & quæ tunc ipſis ſpectantib. gerantur: omninò .n. miſericordiam exprimunt, quæ tunc ipſum grauia mala ſuſtinentur. uidereq; aliquem uexari, hunc dolorem gignit: reliqua autem aut præterita, aut futura, ut magis inſtanti tempori uicina ſunt: hæc autem tam illi propinqua, ut præſentia uideantur. Antiquiſs. liber, diſcrepans à reliquis, non διὰ τὸ αὐτὸ, ſed διὰ τοῦτο, habet.

καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰς πράξεις.

Indicia quoq; prolata rerum illarum, ac denique facta ipſa reprǽſentata, miſerabiliora neceſſe eſt eſſe. Hoc etiam noſtri concionatores ſeruant, qui cum Chriſti necem certo die deplorant, ad miſerationem excitandam, inuidiamque in nefariam ac ſceleratam gentem, ea omnia, quæ in acerbiſſima illa cǽde facta ſunt, reprǽſentant, cum in crucem actus eſt. Adeo duri ſumus, ergaque conſeruatorem noſtrum ingrati, ut ſine his tragœdijs, propè ſuppliciorũ, quæ pro noſtra ſalute ſuſtinuit, obliuiſcamur.

οἷον ἐσθῆτάς τε τῶν πεπονθότων, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Vt ueſtimẽta (inquit) eorum, qui acerbos illos caſus tulere: & huiuſcemodi quædã alia: quod Antonius fecit, cum in funere C. Cæſaris res geſtas ab eo magnificè explicaſſet: non enim omnib. undique laudibus in eum congeſtis contentus fuit, ſed ueſtẽ etiam pugionibus, gladijſque perforatam, concioni oſtendit: ea autem ſpectata in furorem, inſaniamque penè plebem adegit, & omnem cauſam Bruti, ſociorumque euertit: quod periculum cum illi intelligerent, declinare, aut non potuerunt, aut neglexerunt. ut Cicero ad Atticum ſcribens, oſtendit. » Meminiſti ne te clamare cauſam periſſe, ſi funere elatus eſſet? At ille etiam in foro combuſtus, laudatuſque miſerabiliter. »

καὶ λόγους, τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων· οἷον ἤδη τελευτώντων.

Et uerba uoceſque aliquas editas ab ijs extremo tempore, qui perpeſſi ſunt, ut ab animam iam efflantibus. Hoc etiam, & huiuſcemodi multa fecerunt, qui periculum interfectorib. Cæſaris creare uolebant, ut Suetonius quoque oſtendit: verba ipſa adponere, quia ſatis nota ſunt, ſuperuacaneum putaui. In antiquiſs. libro non nulla præterea uerba leguntur, quæ cum à uetere quoque tralatione expreſſa ſint, nota teſtataque eſſe uolui: ita autem illic legitur, καὶ λόγους, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων.

καὶ μάλιστα τὸ σπουδαίους εἶναι ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ὄντας, ἐλεεινόν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα, διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι, μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον.

Præſertim uerò, inquit, miſericordiam mouet, ſi eos, qui crudeliter interfecti ſunt, oratores oſtenderint in ipſis illis acerbiſſimis caſib. fortes fuiſſe, conſtantiq; animo mortem tuliſſe: » cum enim (ut Cicero inquit, qui prorſus hoc ſignificare uoluit) ſinguli caſus humanarum miſeriarum grauiter accipiantur, » tamen afflicta ac proſtrata uirtus maximè luctuoſa eſt: afflictam enim intelligit, quæ fortunæ impetu perculſa uexataq; ſit, & grauem aliquam ab ea plagam acceperit, non quæ imbecillo animo caſum illum ferat, ac demiſſe tunc ſe gerat. Quod in excuſis deſiderabatur, ἐλεεινὸν reſtitui, ex antiquiſs. libro erutum: confirmatur quoq; hęc lectio à uetere tralatione: reddit autem ſtatim hoc tradito, rationem, cur, quæ expoſuit, facilius excitent miſericordiam; naſcitur enim id, inquit, quia propinqua mala illa uidentur ac modo contigiſſe.

Καὶ ὡς ἀναξίου τε ὄντος καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους.

In extremo enim hoc loco duo, quorum utrunq; per ſe magnam uim habet, coniunguntur: nam indignus illa fortuna malè tractatus ab hominibus inducitur; & res tota tanquàm tunc ageretur, ante oculos conſtituitur. Cum hic antea excuſi, accuſandi caſu, multitudinis numero ἀναξίοις τι ὄντας haberent, emendaui, ut in melioribus ſcriptis inueni, ἀναξίου τε ὄντος, mutato numero ac caſu: hanc quoq; lectionem ſecuta eſt uetus tralatio: non ſatis autem elegans locutio illa uidebatur, uel nimis dura potius, quę diuerſam ſtructuram uerborum in eodem membro haberet: indignus uerò eſt, quia fortis uir ac ſtudioſus uirtutis incommodis conflictatur.

Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν, μάλιστα μὲν ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν.

Cum iam, quæ ad miſericordiam pertinebant, expoſuerit, de contrario animi affectu loquitur, cui a Latinis nomen inditum non eſt: Greci, νέμεσιν uocarunt: quo uerbo & Latini poëtæ, & alij etiam optimi auctores uſi ſunt. Quia uerò miſericordiæ plures animi motus aduerſantur, docet maximè omnium nemeſin ipſi repugnare: ea ſcilicet de cauſa, quod harum altera, ſecundis aliorum rebus: altera uerò, aduerſis immeritò quoſdam prementibus, doleat: nec nõ quod eiuſdẽ indolis ſunt, cuius uidetur eſſe, ut contrario modo aduerſus res cõtrarias ſe habeat. Id autẽ inuidię, quę & ipſa ſimiliter ipſi repugnat, non ita contigit: illa nanq; non erga fortunatum, indignum reb. illis ſecundis, uerum aduerſus parem ſimilẽq; excitatur: inuidia uerò opponitur miſericordiæ, quia ut illa malis rebus, ita hæc bonis aliorum angitur, uerum & eodem pacto repugnat illi nemeſis, & præterea, quia aduerſus eos, qui ſe contrario modo habent, atq; hi, quorum nos miſeret, exercetur. Quare uere dicta eſt miſericordiæ magis quàm inuidia, aduerſari.

Τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις, ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινά, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤθους, τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις.

Quo modo contrarij inter ſe affectus hi ſint, docet: in miſericordia nanq; obſeruantur res aduerſæ alicuius: in nemeſi ſecundæ: nam hic etiam τρόπον τινὰ, inquit, ut qui intelligeret, non plenè, perfecteq; ipſas ſibi aduerſari: re uerà nanq; minimè inter ſe contrariæ, poſſunt eſſe, quæ ab eadem natura ac morib. proficiſcuntur: ut enim in II. libro Topicorum ab eo traditum eſt, quę ab eadem indole naſcuntur, οὐ κοινῇ ἐναντίωσιν. Animaduertendum tamen quamuis à contrarijs morib. proficiſcantur, miſericordia & inuidia, magis aduerſari miſericordiæ nemeſin, quàm inuidiam: ut enim Alexander inquit, ſeiungere ac diiudicare uelle res contrarias ab indolis, unde proficiſcantur, contrarietate, probabile eſt: ualetq; non parum in diſputationibus, non tamen firmum ac uerum: ſed quia à ſenſu opinionibuſq; hominũ nõ alienũ, alicuius & ipſum contrarietatis indiciũ eſt.

Καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἤθους χρηστοῦ.

Amboq; (inquit) hi affectus bonę indolis, ac naturę ſunt: ex quo apertè colligitur, quãtopere diſcreparit à ſententia, iudicioq; Stoicorum, qui miſericordiam uituperabant: nam omnem Peripateticorum familiam laudaſſe, quod hic princeps ipſius facit, hos affectus, tradit etiam Plutarchus in Homeri uita: quem locum cum ualde hic accommodatus ſit, utranq; enim rem definit, conuerſum adponam. Rurſus autem (inquit) cũ ſodales Ariſtotelis, auctoritatem doctoris ſequuti, commotiones animi probas eſſe uelint nemeſin & miſericordiam: bonos nanq; uiros uri cum proximos quoſpiam uidẽt ſecus ac digni erant, proſpera fortuna uti, nemeſis uocatur: angi uerò ſi ijdem illi aduerſis rebus premuntur contra merita ſua, miſericordia dicitur: eiuſdem iudicij Homerus fuit: conuenireq; hoc honeſtis hominib. cenſuit: & ea, quę ſequuntur.

Δεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς, συνάχθεσθαι καὶ ἐλεεῖν: τοῖς δὲ εὖ, νεμεσᾶν: ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γιγνόμενον.

Non eſt cunctandum inquit, cum uidemus aliquos contra ipſorum merita miſeros, malis eorum angi, nec iuſtam unquàm reprehenſionem res habet: quemadmodum etiam ſtomachari, cum fortunatos quoſpiam, indignos illo ſtatu, uidemus: quod enim contra dignitatem fit, iniquum ſemper, improbumq; eſt, ac iuſtum dolorem gignit: iniuſtum autem eſt, malis, bene eſſe: bonis autem, male. Non nulla hic addidi, ſecutus

in primis auctoritatem antiquiſs. libri: in quib. καὶ ἐλεεῖν, expreſſa etiam uerba à uetere tralatione: puto autem ipſa tanquam declarationẽ poſita hic fuiſſe antecedentis uerbi: illo.n. uti uidebatur debuiſſe, ut ſtatim in cõtrario motu indicando, contrario facit. αὖ etiã quod reſtitui, cur nõ recipi debuerit, nõ uideo: ut hic ſenſus ſit totius partis: illis uero, qui benè rẽ gerũt indignè, decet nemeſi affici: repeti.n. ἀπὸ κοινοῦ debet ἀναξίως πράττουσι.

Διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν.

Vnde (inquit) nos hoc intelligentes: à bona ſcilicet indole proficiſci nemeſin: & eſſe æquum hunc dolorem, dijs immortalib. tribuimus hunc affectum: quod Homerus ſæpè fecit, ut accuratè illic exemplis poſitis declarat Plutarchus: neq; enim ſi improbum iniquumq; foret liberè indignari, dijs illud aſsignaremus: nihil enim ab illis geri, quod iuſtum ſanctumq; non ſit, arbitrari poſſumus.

Δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς σύνεγγυς ὂν, καὶ ταὐτὸν τῷ νεμεσᾶν· ἔστι δ' ἕτερον.

Diſcrimen, quod eſt inter nemeſin, inuidiamq; ponit: ſuccurritq; imbecillitati multorũ, qui magnopere in hoc labi poſſent, nulla in re inter ſe diſcrepare putantes hos affectus. Niſi igitur (inquit) tota res accuratius declaretur, uideri potuit non nullis inuidia eodẽ pacto miſericordiæ opponi, ut nemeſin oppoſitam eſſe diximus: nam multi falsò credunt, inuidiam aut eandem, aut parum omninò diuerſam eſſe à nemeſi, quæ tamen lõgè alia eſt. M. Cicero in hoc errore non uerſabatur, ſed uim utriuſq; nominis tenebat; cum enim ſe ad Atticum ſcribens, gaudere oſtendiſſet ignominia aduerſarij, declarat, ſe ſine culpa hoc facere poſſe: erat enim ille indignus eo honore, quem quærebat. quare repulſam illum tuliſſe, meritò potuit gaudere: Hirrium autem intelligit, quondam cõ
» petitorẽ ſuum. De eadem autẽ re in epiſtola ad M. Cœliũ. Sed planè gaudeo (inquit)
» quoniã τὸ νεμεσᾶν intereſt τοῦ φθονεῖν. Quaſi dicẽs, ſi inuidia mea foret, iure optimo reprehenderer: uerũ quia nemeſis eſt, poſſum ſine ullo metu fateri, me gauiſum eſſe: qui autẽ indignãtur ac fremunt, ualdè diſtãt ab ijs, qui inuident. Iſocrates, qui cũ Ariſtotele ſentit de natura harũ cõmotionũ, intelligitque alteram uitioſam eſſe: alteram uerò non tantum culpa uacare, ſed laudi tribui ſolere, diſtinctis nominib. non utitur, uerum, quam νέμεσιν philoſophus uocat, communi uocabulo, cum ea, quę iure inſimulatur, φθόνον appellat: in Panegyrico enim cum Græcos accenderet ad bellum contra Perſas ſuſcipiendum: affirmaretq; illis bellum inferre officium eſſe eorum, qui non propria commoda ſequerentur, ſed, quod æquum eſſet, ſpectarent, cum alijs antea rationib. id eiuſmodi eſſe docuiſſet, addidit. Quib. magis oportet inuidere, & eximias ipſorum fortunas ſtomachari, eos, qui non omninò humili, abiectoq; animo ſunt, ſed moderatè hac re utuntur, non ne illis, qui maiores opes, quàm mortalis condicio ferat, tenent: minore autẽ copia bonorum digni ſint, quàm qui apud nos miſeram uitam ducunt: In hac enim ſententia exponẽda inquit, τίσι δὲ φθονεῖν εἰκός ἐστι: cognouit tamen, cũ inuidere cõmodis alicuius improbũ eſſe intelligeret, ſi ĩ eo genere pręſcriptio quędam, moderatioq; adhibere tur, id uirtuti aſsignari debere, quę à Peripateticis νέμεσις uocatur: ipſa.n. eſt quę mediocritatem in hac re cuſtodit: inuidia uerò nimium ſequitur, & exuperãtia eſt. Particula δὲ reſpondet ſuperiori illi μὲν, cum inquit. μάλιστα μὲν ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν: multa autem in medio inculcata ſunt: intelligitur autem nunc manifeſtò, cur ibi μάλιστα addiderit: in primiſq; miſericordiæ aduerſari nemeſin dixerit: aliæ nanq; animi motiones ipſi etiam aduerſantur, uerum non ſimili modo. Quare, quin inuidia miſericordiæ repugnet, nõ negat: ſed eodem pacto, quo nemeſis eſt, oppoſitam illi non eſſe, contendit.

Λύπη γὰρ ταραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ καὶ εἰς εὐπραγίαν.

Quibus in reb. conueniat his affectib. inter ſe, exponit: habent igitur (inquit) hoc cõmune: ut.n. nemeſis, ita inuidia ægritudo eſt, quæ animum perturbat, ac ſollicitat: ambęq; hę ægritudines excitantur ob res aliorum ſecundas. quare uenia dari poteſt imperitis, ſi hęc ſpectantes, reliqua autem non perſpicientes, in fraudem inducti ſunt, ac diuerſas res pro eadem ceperunt.

Ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου, ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου.

Nemeſis oriebatur ex bonis reb. turpis alicuius & improbi hominis: inuidia, honeſti

etiam & probi uiri ac deniq; paris omnis æqualiſq; : inuidia enim inter æquales maximè flagrat : ἴσον autem, ὅμοιόν que inquit, ut ueteres Græci auctores in fœderib. faciendis loqui ſolebant ; nec non ut Cicero quoq; in libro. XIII. ad Atticum de literis ad » Cæſarem dictatorem miſſis, dixit. Nec mehercule ſcripſi aliter, ac ſi πρὸς ἴσον, ὅμοιόν que ſcriberem : Diſcrimen autem eſſe inter ἴσον, & ὅμοιον, tradunt ueteres grammatici oſtē» diſſe etiam Euripidem, cum inquit. οὐδ᾽ ὅμοιον οὐδὲν, οὔτ᾽ ἴσον βροτοῖς ; Eſſe uero ὅμοιον, qualitatis : ἴσον, quantitatis, perſpicuum eſt.

τὸ δὲ, μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι᾽ αὐτὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν : οὐ γὰρ ἔτι ἔσται, τὸ μὲν, φθόνος : τὸ δὲ, νέμεσις, ἀλλὰ φόβος, ἂν διὰ τοῦτο ὑπάρχῃ ἡ λύπη καὶ ἡ ταραχὴ, ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας.

Non ita affici illos animo, quod ex bonis reb. alterius aliquid ipſi detrimenti accipere poſſint, aut res ipſorum malæ fieri, commune omnium eſſe uult, qui inuident, aut indignantur : ægritudo tantum gignitur, quod is, quem nollent, adiuuatur : Nā ſi angerentur, quod putarent, ſibi aliquid noui naſci poſſe, metus eſſet, non inuidia, aut nemeſis : manifeſtò enim metus eſt, cum quiſpiam res ſuas peiores futuras putat ex melioribus alterius rebus.

φανερὸν δ᾽, ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις.

Perſpicuum autem eſt, contrarios etiam affectus his affectibus, quib. tunc tenentur, qui inuident aut indignantur, conſequuturos eſſe in animis eorum : quomodo autem hoc fiat, exponit accuratè : τούτοις enim intelligo πάθεσιν, potius, quàm φθονοῦσι, καὶ νεμεσῶσιν. Declarat autem, quàmuis maximè aduerſari miſericordiæ nemeſin dixerit, tamen et inuidiam ipſi aliqua ratione opponi, cum contrariæ affectiones ei comitentur : ſitq; à contraria indole & natura, unde ad miſericordiam diſturbandam & ipſa utilis ſit, uel potius aduiā illi obſtruendā, ne in animos eorū, quorū nolumus, irrepat.

ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις κακοπραγοῦσιν, ἡσθήσεται, ἢ ἄλυπος ἔσται, ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις κακοπραγοῦσιν.

Verum eſſe, quod antea tradiderat, oſtendit. Qui ægritudine cōficitur, inquit, quod ſpectat indignos illo ſtatu miſeros eſſe, uoluptate afficietur, aut ſaltem omni dolore uacabit, cum uiderit dignos malo : contrarioſque ſuperiorib. illis, aduerſa fortuna uti. In antiquiſſ. libro non dandi caſu nomina ſunt, quib. ſignificantur, indignos ea fortuna & cōtrarios ipſis, reb. aduerſis cōflictari, ſed aduerbia : & ἀναξίως .n. illic, & ἐναντίως, legitur.

οἷον τοὺς πατραλοίας, καὶ μιαιφόνους, ὅταν τύχωσι τιμωρίας, οὐδεὶς ἂν λυπηθείη χρηστός.

Quo modo percipi uoluptas poſſit, aut ſaltē nō angi, cōmoueriq; ex malis reb. improborum, docet, declarans non ſolere homines, nec debere ſupplicio parricidarum, aut ſicariorum perturbari. Cum uerò hic locus antea quoq; in excuſis ita legeretur, quidam defeciſſe præpoſitionem arbitrati, διὰ, ex ingenio (ut opinor) addiderunt : unde οἷον διὰ τοὺς πατραλοίας in poſteriore Veneta editiōe excuſum uidemus. Ipſe, cum à manu ſcriptis illam abeſſe animaduertiſſem, nec ueſtigium eius in uetere tralatione inueniſſem, non ſine cauſa id eſſe exiſtimans, cogitare mecum cœpi, quomodo recepta lectio locum ſuum tutari poſſet : cognouiq; facilè nec uitium ullum in eo ſermone eſſe ; nec quicquàm deſiderari, quod non commodè illic intelligeretur : Attici.n. ſcriptores, ut alias non nullas præpoſitiones, ita etiam hanc ipſam paſſim omittebant ; quod multis exemplis optimorum auctorum, ſi oporteret, nullo negotio confirmaretur : Thucydides enim, Lyſias, Ariſtophanes, alij, crebrò ita locuti ſunt : Ariſtotelem autem ſuauitate eius ſermonis atq; argutijs ualdè delectatum eſſe, cum homines ipſos non multū amaret, ſcripta ipſius declarant, quæ elegantiarum & atticiſmorum pleniſſima ſunt. Sententia igitur ita eadem manet : eādem uerò protulit Cicero in. IIII. quæſtione Tuſcu» lana, cum de natura miſericordiæ diſſereret. Nemo enim (inquit) parricidæ, aut prodito» ris ſupplicio miſericordia commouetur. Animaduertendum autē τυγχάνειν hic in malam partem accipi : & de rebus incommodis, reijciendiſq; dici, ut ſupra etiam fecit cū miſericordiam definiuit. Terentius quoq; par huic Latinum uerbum eodem intellectu » cæpit. More hominum fit, ut quod ſiem nactus mali : & quæ ſequuntur.

Δεῖ

δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις· ὡς δ' αὔτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν· ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ.

Nedum aliquis debeat, cum nefarij ac conſcelerati homines pœnas dant ſuorum facinorum, dolere, decet (inquit) contra lætari, cùm huiuſcemodi aliquid euenit: & eodẽ pacto gaudere oportet, quemadmodum cum aliquis felix fortunatuſque eſt ex dignitate, & ut uita ac facta ipſius poſtulant: huius autem rei rationem reddens, ait: utræq; tires ac gaudia iuſta ſunt: lætitiamq; non ſine cauſa afferunt bono uiro.

ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν ὑπάρξαι ἂν ἅπερ τῷ ὁμοίῳ καὶ αὐτῷ.

Ad poſteriorem hoc affectum pertinet, qui cùm uidet bonum uirum benè rem gerere, gaudet: Cum enim ſibi ipſi cognitus ſit, innocentiamque ſuam intelligat, neceſſe eſt, ſperet, ad ſe quoq; peruentura eſſe commoda, quę par, ſimilisq; conſecutus ſit.

καὶ ἔστι τοῦ αὐτοῦ ἤθους ἅπαντα ταῦτα· τὰ δ' ἐναντία, τοῦ ἐναντίου.

Eorundemq; morum cuncta hęc ſunt, & in quo unum inuentum fuerit, alia etiã ſint neceſſe eſt, ut contraria his, contrariorum morum. uerbi cauſa. qui dolet, cum uidet bonos, honeſtoſque homines fortunatos eſſe (is enim aduerſatur dolorem ſuſcipienti ex reb. aduerſis indignorum illa fortuna) is etiam lætabitur, cum eoſdem reb. aduerſis conflictari intelliget.

ὁ γὰρ αὐτός ἐστιν ἐπιχαιρέκακος, καὶ φθονερός.

Hoc intellectu narrat, eundem eſſe ἐπιχαιρέκακον, & φθονερὸν: quod, qui inuidi ſunt, ij etiam malo alieno lętentur, & qui alterum uitium habent, altero etiam cumulentur: aliter enim uerum nõ eſſet: quàmuis enim finitimæ affectiones hæ, ac propinquæ ſint, eędem tamen exiſtimandæ non ſunt: ſunt enim manifeſtò aliquo modo contrariæ: nã cum mœreat inuidus, reb. bonis omnium, qui fortunati ſunt, tantum abeſt ἐπιχαιρέκακος ab angore animi, ut gaudeat ac lętitia afficiatur. ipſe accuratè totam rem aperit, & uim utriuſque nominis exponit.

ἐφ' ᾧ γάρ τις λυπεῖται γιγνομένῳ, καὶ ὑπάρχοντι, ἀναγκαῖον τοῦτον ἐπὶ τῇ στερήσει, καὶ τῇ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν.

Is eſt inuidus, qui ęquo animo ferre non poteſt, cum probus etiam uir res ſecũdas habet. Ex quo, inquit, quiſpiam angitur, cum gignitur, aut iam adeſt, neceſſe eſt, hũc gaudere, cum illud uidet diſijci, perdiq;: Qui autem lætitia afficitur, cum intelligit, dignos quoque bonis reb. uiros, commoda amittere: ac bonam illorum fortunam diſturbari, ἐπιχαιρέκακος eſt. Stoici homines eodem uerbo eandem culpam appellabant: Nam, quo modo uim, naturamq; ipſius exprimere ſoliti eſſent, docet Laertius in Zenone,
» cum, quæ partes ſubijcerentur uoluptati, exponeret. ἐπιχαιρεκακία δὲ ἡδονὴ ἐπ' ἀλλο-
» τρίοις κακοῖς. Sic autem Cicero in. IIII. Tuſculana reddidit. uoluptati, maliuolentia lętans malo alieno: quàmuis uetus grammaticus Nonius, lactans legat: quod tamẽ uerbum ſententiam non uariat: ac fortaſſe ut nunc in formis excuſis legitur, emendatum ab aliquo importunè fuit, quod uidebatur id uerbum melius gręcę uoci reſpondere: Animaduertendum autem animi affectionem illam, qua reb. ſecundis bonorum uirorum gaudemus: nec non eam quoq;, qua reb. aduerſis malorum lętamur, apud Gręcos etiam nomine carere: cum. n. de ijs nunc loquatur, nomine ipſas non appellat. στέρησιν uerò, & φθορὰν cum dixerit, reſpõdent (ut opinor) hæc uerba ijs, quib. proximè uſus erat. γιγνομένῳ & ὑπάρχοντι: orbamur enim ſpoliamurq; ijs, quę iam tenemus. Interitus manifeſtò generationi alicuius rei contrarius eſt.

διὸ κωλυτικὰ μὲν ἐλέου πάντα ταῦτα ἐστί· διαφέρει δὲ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας.

Quod διὸ (inquit) id ex omnib. quæ ſupra explicuit, cogitur: unde, quæ miſericordię aduerſentur, manifeſtò perſpicitur: ἅπαντα ταῦτα dicens, cuncta intellexit, quę miſericordię repugnant: illa autem diſcrepare inter ſe affirmat, ijs de cauſis, quę traditę ſunt: Alię nanq; ab eadem natura & indole: alię uerò à diuerſa proficiſcuntur: ueruntamẽ, cum hoc omnium commune ſit, quod miſericordiæ aduerſantia ſunt, & quaſi aditũ illi claudunt, in hoc conſentiunt inter ſe, quod cuncta ſimiliter efficiunt, ne res, quę ſpeciẽ

aliquam earum habent, aut ab aduerſarijs huiuſcemodi eſſe dicuntur, luctuoſę, ac miſerabiles ijs qui audiunt, uideantur.

Ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ ποιεῖν, ἅπαντα ὁμοίως χρήσιμα.

Accuratè uidendum quomodo nunc ad miſericordiam excutiendam: efficiendumq́ ne res miſerabiles uideantur, cunctas has eodem modo ualere dicat, cum miſericordię ſupra nemeſin maximè aduerſari docuerit. An ſimiliter inquit, quia cunctæ, quàmuis alia magis alia, id pręſtent: nec earum ulla ſit, quæ nõ in eo uires exerceat ſuas.

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν· τίσιν τε νεμεσῶσι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες αὐτοί, εἶτα μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἄλλων.

Quod Gręco par ſit, noſtri Latinum uerbum non habent: & hæc cauſa eſt, cur externo ſæpè uſi illi ſint, qui hoc facere noluerunt, indignationem dixerunt: non plenè tamen (niſi fallor) uim huius rei Latinum nomen exprimit. Horatius cum in ode in Menam, Sex. Pompeij libertum, liberrima indignatio inquit, νέμεσιν intellexit. Plinius quoq; eo uerbo uſus eſt. Ab Antonio proſcriptus eſt Nonius ſenator, filius Strumę Nonij: quem Catullus in ſella curuli uiſum indignè tulit. Nam intelligi à Plinio epigrãma, Quid eſt Catulle, quod moraris emori, apertum eſt: ut etiam motum illum animi Catulli à Gręcis appellari nemeſin, conſtat: cum autem propoſitum ipſi nunc ſit explicare motus animi, qui ad miſericordiam extinguendam ualent, in primis oſtendit ſe nemeſin pertractaturum: qua in re aggrediẽda ſeruat id, quod in ſingulis his motib. exponendis, diligenter cuſtodiuit, ac partitur in tria: aduerſus quos ita affici homines conſueunt: quas nã ob res, & quomodo ipſi affecti: ijs autẽ omnib. reb. explicatis, narrat ſe reliquos motus animi, qui & ipſi diſturbandę miſericordię utiles ſunt, expoſiturum.

Φανερὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων· εἰ γάρ ἐστι τὸ νεμεσᾶν λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν, πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς νεμεσᾶν.

Cuncta ex ijs, quæ iam tradita ſunt, plana eſſe inquit: ſupra.n. cum uim uerbi νεμεσᾶν indicauit, & quę inuoluta eſſet in eo notio aperuit, hęc etiam, quæ tamen ipſe uberius accuratiusq; declarabit, pateſecit: primum enim (inquit) ſi νεμεσᾶν eſt, ut ſupra oſtendi, angi alicuius cauſa, qui uideatur indignè atq; immeritò benè rem gerere, perſpicuũ eſt non poſſe hunc motum excitari ob cuncta bona: cuius rei ſtatim rationem reddit.

Οὐδεὶς γάρ, εἰ δίκαιος ἢ ἀνδρεῖος, ἢ εἰ ἀρετὴν λήψεται, νεμεσήσει τούτῳ.

Non excitatur nemeſis, ſiquis iuſtus, aut fortis eſt, aut ſi uirtutem aliquam conſequetur: è definitione autem hoc quoq; nemeſis intelligitur: cum enim uulgo homines indignentur, improbos, turpesq; honoribus, ac præmijs affici: nec non præclara quędam bona adipiſci, non ſunt uirtutes è genere eorum bonorum, quæ ad indignos unquàm deueniant: nemo enim eodem tempore improbus, ac ſtudioſus uirtutis eſſe poteſt: neq; à fortuna obtinentur, ſed ſtudio, ac cura comparantur: iniquo autem animo ferunt, ac iuſta de cauſa, probi homines, quæ ad ipſos, ſuiq; ſimiles pertinebant, ad impuros, facinoroſosq; deuolui. Et hic animi ipſorum dolor, nemeſis eſt. Indignos aliquo bono, eo ornari: nemo uerò uirtute præditus, indignus illa uideri ullo pacto poteſt.

Οὐδὲ γὰρ οἱ ἔλεοι ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσί.

A' contrario hoc confirmat: nec enim (inquit) miſericordia commouemur, cum uidemus quempiam iniuſtum eſſe ac timidum, quamuis maximis malis prematur: ſua enim culpa qui ſunt, huiuſcemodi ſunt, neq; in fortunam crimen conferre poſſunt, nec illis malis indigni unquam exiſtimari.

Ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ, καὶ δυνάμει, καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅσων, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἄξιοί εἰσιν οἱ ἀγαθοί.

Sed tunc (inquit) indignamur, cum magnas diuitias, atq; opes, & eius generis bona conſecutos uidemus nequiſſimos homines, quibus & illi indigni, & probi, ac innocentes homines digni erant: hæc enim huiuſcemodiq; commoda in uita ſępe obtinentur ab ignauiſſimis, & qui illa ſtudio laboreq; ſuo non quæſiuerunt.

Καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες ἀγαθά· οἷον εὐγένειαν καὶ κάλλος καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Et ut aduerſus compotes alicuius uirtutis nemo inuenitur, qui libere indignetur, quod

ro bono fruantur, ita etiam aduerſus eos, qui bona illa habent, quæ natura mortalib. dare conſueuit: ea autem ſunt nobilitas, pulchritudo, ceteraq; huiuſmodi; non enim poteſt quiſquam indignus uideri his bonis, quæ natura ſuo iure hominibus dilargitur: & in quem illa collata ſunt, is ea recte atq; ordine poſsidere exiſtimatur. Cum autem tradat, neminem ſtomachari, atq; indignè ferre, ſi uidet quempiam uirtutem eximiam aliquam conſecutum; hinc etiam manifeſtò intelligitur, nemeſin ab inuidia diſcrepare: inuidemus enim ſapientibus, ac ſtudioſis uiris, dolemusq; illos nobis pręſtare ac melio res haberi, niſi cotidianis beneficijs nos demulceant, ac ſingularibus commodis in nos collatis inuitos ſe amare cogant. Hoc elegans ſcriptor Iſocrates in laudatione Helenæ, & alius non malus auctor apud Stobęum, ubi ſententias plurimas ueterum ſcriptorum de pulchritudine collegit, docet.

ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει, διόπερ τοῖς τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθὸν, ἐὰν νεωστὶ ἔχοντες τυγχάνωσι, καὶ δὴ τοῦτο εὐπραγῶσι, μᾶλλον νεμεσῶσι.

Quia (inquit) quod priſcum & inueteratum eſt, parum abeſt ab naturali, ac penè illud reddit, uidimus autem non excitari nemeſin aduerſus eos, qui bona, quæ in ſe habent, à natura habent. quare neceſſe eſt magis excitetur aduerſus eos, qui idem bonũ modo obtinuerint: eoq; ornati atq; aucti in præclara fortuna uiuunt. Varietatis autem hoc inueni in antiquiſs. libro, quod ἢ δὴ τοῦτο hic, non, quemadmodum in excuſis & alijs ſcriptis legitur, καὶ δὴ τοῦτο, ut diiungat, non copulet; quam ſcripturam uetus quoque tralatio ſequitur.

Μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες, τῶν πάλαι καὶ διὰ γένους.

Hoc ſępe inquit (quod ad rem confirmandam ualet) animaduertere potuimus: maiorē enim nobis dolorē inurunt: magiſq; in oculos noſtros incurrunt, qui modo diuites facti ſunt, quàm qui diu in amplo patrimonio uixerunt: ſubitęq; quorundam ac nouæ diuitię animos etiam bonorum uirorum angunt; cauſa huius rei eſt, quia qui ueteres poſsident, quaſi naturales illas diuturno uſu habere uidentur: bona autem à natura impetrata indignationem non excitant. quod uerò διὰ γένους emendaui, hæc ſcriptorum omnium librorum lectio eſt: itaq; prorſus legi debet: nam in excuſis antea mendosè διὰ γένος erat: ualet autem, quam, qui multo antea tempore copioſi fuere, & hoc à maiorib. ſuis acceperunt; quod in illa familia diuturnæ diuitiæ floruerunt.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἄρχοντες, καὶ δυνάμενοι, καὶ πολύφιλοι, καὶ εὔτεκνοι, καὶ ὁτιοῦν τῶν τοιούτων.

Quod de nouis diuitijs, de nouis etiam alijs huiuſcemodi bonis dici poteſt: qui enim ad honores, ciuilemq; potentiā repentè deuenere, magis urunt, quàm qui & in illis reb. diu uerſati ſunt, & tanquam hereditaria ipſa poſsident. Eadem ratio eſt eorum, qui ſubita alia commoda conſecuti ſunt: ut qui florent copia amicorum; quib. multi & probi filij paruo temporis ſpatio contigere.

Κἂν διὰ ταῦτα ἄλλο τι ἀγαθὸν γίγνηται αὐτοῖς, ὡσαύτως.

Quæ ſupra bona expoſuit, non ſolum ipſa iuuant, ſed etiam ad alia bona paranda præſtò ſunt: non pauci enim beneficio diuitiarum honores conſequuntur. Cum igitur (inquit) auxilio priorum illorum bonorum quibuſdam aliquid boni partum ſit, magis hęc res pungere conſueuit, niſi bona illa antiqua, & quaſi propria habuerint.

Καὶ γὰρ οἱ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι, ἄρχοντες διὰ τὸν πλοῦτον, ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι: ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Quod paulo ſupra contingere docuimus (inquit) cum de bonis ſubito partis ageremus, idem nunc de commodis ope repentinorum bonorum acquiſitis, agentes, affirmamus: ut enim illic diuitiæ ſubitæ magis urunt, ita hic qui paulo antea pauperes erant, repenteque diuites facti ſunt, ſi beneficio nouarum illarum diuitiarum magiſtratus, ampliſsimoſque honores conſequuntur, magis offendunt animos proborum, quàm, qui priſcas diuitias poſsident, ſi cōmendatione & ipſi patrimonij ad eoſdē gradus honoris uenerint: eandem autem rationem eſſe aliarum rerum tradit, neq; in hoc ſolo id uerum eſſe. Delenda autem fuit ex impreſſis codicib. copula, quæ omnē

ſenſum turbabat: quod præter rationem ipſam, perſuaſit nobis antiquorum librorum auctoritas: antea enim ἄρχοντες καὶ διὰ τὸν πλοῦτον, mendosè legebatur.

Αἴτιον δ' ὅτι οἱ μὲν, δοκοῦσι τὰ αὑτῶν ἔχειν· οἱ δ', οὔ· τὸ γὰρ ἀεὶ οὕτω φαινόμενον ἔχειν, ἀληθὲς δοκεῖ.

Cauſam, cur ueteres diuitiæ minus quàm nouę offendant, reddit (ſuperiori enim ſententiæ reſpondet hæc pars) Hoc igitur fit (inquit) quia alteri uidentur res ſuas habere; alteri uero minime, ſed unde quoq; hoc fiat docens, ait: quod enim ſemper eodem ſtatu ſpectatum eſt, æquum, iuſtumq; uidetur: ἀληθὲς enim appellat æquum, ut alij Græci ſcriptores ſępè fecerunt, eadem ratione, qua Latini quoque optimi auctores, crebro uerum iuſtum uocarunt. ij ſunt Cicero, Virgilius, Horatius.

ὥστε οἱ ἕτεροι, οὐ τὰ αὑτῶν ἔχειν.

Qua de cauſa (inquit) alteri, ideſt, qui ſubito facti ſunt diuites, ob rei nouitatem, & quia nunquàm antea uiſi ſunt aliquid poſſediſſe, res alienas, non ſuas, habere creduntur: odioſum autem eſſe, nec ferri ullo modo poſſe, quẽpiã res alienas tenere, manifeſtũ eſt.

Καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν οὐ τοῦ τυχόντος ἄξιον, ἀλλά τις ἐστὶν ἀναλογία καὶ τὸ ἁρμόττον.

Poſſe iuſtam hanc indignationem ſępè etiam excitari aduerſus probos & honeſtos uiros, docet, ponens non omne commodum omnem hominem decere, quàmuis inocẽtem ac bonum: hoc enim conceſſo nullum negotium eſt, quod uult, probare. quia (inquit) non omne bonum cuiuis homini congruit, uerum eſt proportio quędam in his rebus, atque hoc huic conuenit, quod illi minime quadrat, & quæ ſequuntur. Ipſe enim, exemplis rem confirmat: &, quod dixerat, uerum eſſe docet. Nam nouum, falſumq; hoc fortaſſe multis uideri potuit, uirtutis compotem uirum non omni bono dignũ eſſe,

Οἷον ὅπλων κάλλος, οὐ τῷ δικαίῳ ἁρμόττει, ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ· καὶ γάμοι διαφέροντες, οὐ τοῖς νεωστὶ πλουτοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν.

Exempli cauſa (inquit) ſpecioſa arma non iuſto uiro, ſed forti, congruunt: atq; eximię formę & pręſtantis ſanguinis ac uirtutis, uirgo, cum adoleſcẽte nobili potius, quàm cum modo diuite facto, matrimonio coniungi debet. ut autem uxorem ſummo loco natam: corporiſque atque animi dotib. eximiam ſignificare uolens, γάμον διαφέροντα uocauit, ita etiam Plutarchus in Pelopida, cum ipſum hoc quoque bono cumulatum fuiſſe ſignificaret, inquit. Πελοπίδᾳ δὲ ἦν μὲν γάμος λαμπρός.

Ἐὰν οὖν ἀγαθὸς ὢν, μὴ τοῦ ἁρμόττοντος τυγχάνῃ, νεμεσητόν.

Hoc igitur plano facto inquit, cum probus ętiam uir, quod ei non conuenit, conſecutus fuerit, merito poteſt aduerſus eum indignatio excitari.

Καὶ τὸν ἥττω τῷ κρείττονι ἀμφισβητεῖν. μάλιστα μὲν οὖν τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ.

Mouet etiam indignationem, uidere inferiorem cum ſuperiore controuerſari: hoc. n. primo generatim inquit: uerum, cum id non uno modo fieri poſſit, ſintq; in hac re gradus quidam, adiungit. Pręcipuè ſi in eo ſtudio & artificio diſpares inter ſe ſint, de quo lis inter ipſos & contentio exorta eſt. quod ſi in ijſdem reb. diſpares illi non ſint, ſed in diuerſis, quocunque modo inferior cum ſuperiore certamen inſtituit, indignationem gignit: ut ſi de ſummo loco in ciuitate orator cum imperatore concertet: minor enim eſt ars oratoris, quàm ducis publicarum copiarum.

Ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται. Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο· Ζεὺς γάρ οἱ νεμέσασχ', ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχετο.

Quo ſenſu ait hoc à ſummo poëta dictũ eſt: Aiacis autẽ pugnam declinabat, Telamonis filij: quia Iuppiter ferre non poterat atq; indignabatur, quod cum pręſtantiore uiro cõgrederetur: Duo autem hi continẽtes uerſus apud Homerum nunc minimè leguntur: non pauci enim ex eo poëmate olim à criticis ſublati ſunt: prior ſanè in. XI. Iliadis legitur: nec ſequitur ipſum, qui hic ipſi adiunctus eſt: eum tamen locum arbitror ſignificari: poſterioremque hunc illic defeciſſe ſuſpicor. eoſdem uero Plutarchus in uita eius poëtæ adducit, cum ſignificare uellet ſenſiſſe illum cum Ariſtotele, qui & nemeſin & miſericordiã

miſericordiam, motus animi, bonos, ac polito uiro dignos exiſtimauit, cum ambos Ioui tribuat. diſcrimen hoc tantũ eſt in poſteriore uerſu, quod apud Plutarchũ *νεμεσσᾶσθ' ὅτι* legitur: Hic autẽ aut *νεμέσησ' ὅτι*, aut *νεμέσησας χ' ὅτι*, ut in fideliorib. libris.

εἰ δὲ μὴ, κἂν ὁπωσοῦν ὁ ἥττων τῷ κρείττονι. οἷον εἰ ὁ μουσικὸς τῷ δικαίῳ: βελτίων γὰρ ἡ δικαιοσύνη τῆς μουσικῆς.

Si non, inquit: id eſt, ſi in eodem ſtudio inferior non ſit, quocunq; modo inferior ſit, qui minor cum ſuperiore certamen inſtituit, indignationem mouet: Reſpondent autẽ hæc ſuperiorib. illis uerbis. *μάλιστα μὲν τοῖς ἐν τῷ αὐτῷ*: illa enim æquior ueriorq; erat indignatio: quid. n. improbius fingi poteſt, quàm ſi de ingenio cum aliquo contendat, qui puſillum aut tardum etiam habet, cum eo qui excellenti præditus ſit. ſed etiam ferri non poteſt, qui in diuerſis ualdè illi cedit, ſi exiſtimat ſe illis ornatum, parem ſuperiori dote prædito, eſſe. exemplum ipſe attulit: ut ſi muſicus cum iuſto uiro de dignitate contendat: prçſtantior. n. multo iuſtitia eſt, arte muſica.

οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι, καὶ διὰ τί, ἐκ τούτων δῆλον: ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτ' ἐστίν.

Narrat ſe trium partium duas abſoluiſſe: nam & aduerſus quos homines hæc indignatio exoriatur, & ob quæ maximè commoda immeritò ab ipſis poſſeſſa aut quçſita, ex ijs, quę explicuit, planum eſſe tradit: quàmuis excogitari poſſe aliqua huius generis fateatur, quæ, cognitis ijs, ob ſimilitudinem, ſubtilem ac diligẽtem uirũ fallere nõ poſſint.

αὐτοὶ δὲ νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσιν ὄντες τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα κεκτημένοι: τὸ γὰρ τῶν ὁμοίων ἠξιῶσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους, οὐ δίκαιον.

Quod tertium reſtabat, quorum animi facilè indignẽtur, nec ferre ullo pacto poſſint has res, exponit. Qui igitur ipſi maximis quibuſdam bonis digni exiſtũt, eaq; adepti iã ſunt, procliues ad hunc motum ſunt: ac ſecum ſtomachantur, cum uident bona eadem, conſecutos homines, ipſis indignos: non ſine cauſa autem hoc illos facere oſtendit: neq; enim (inquit) par, ęquumq; eſt, diſſimiles, diſpareſque parib. honoribus ac præmijs auctos eſſe: Animaduertendum autem hoc primo in loco requiri, ut ornati ſint ijs bonis, quibus digni ſunt: neq;. n. quàmuis digni forent, niſi ipſa poſſiderent, ea de cauſa poſſent ira affici: quod ſcilicet diſſimiles ſibi uiderent, ſimilib. bonis cumulatos: quemadmodum etiam, ſi, quàmuis adepti forent, illis eſſent indigni: neque. n. poſſent ſtomachari, quod ipſi obtinuere, alios etiam pares ipſis obtinuiſſe. Cum hic uerò antea inſtanti tempore *ἀξιοῦσθαι* legeretur, emendaui, ut in antiquiſs. codice inueni, *ἠξιῶσθαι*: quo rem factam eſſe: dignoſque eos iam habitos, atque ornatos maximis illis bonis declaratur. ſed etiam paulo ſupra eandẽ auctoritatem ſecutus, *ὄντες* reſtitui, quod ab excuſis libris aberat, ad elegantiam autem ſermonis ualet: ita. n. Attici loquebãtur. utrãque caſtigationem confirmat fide ac ſimplicitate ſua, uetus tralatio.

δεύτερον δ' ἂν ὦσιν. ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσι: κρίνουσί τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἄδικα μισοῦσι.

Secundum genus eſt, ſi probi ipſi ac ſtudioſi uiri fuerint: neq;. n. hi quoq; ferre poſſunt præclara bona ad indignos homines deferri, nec tamen hi, ut primi illi, ſe quoq; ſpectãt, ac diuerſitate perſonarum notata, ſi parib. muneribus deteriores compenſentur, indignè ferunt: probi enim tantum finguntur, non ut ſuperiores, cumulati maximis bonis. cauſam huius rei afferens, inquit: qui enim huiuſcemodi ſunt, rectè res exiſtimant, & quę iniuſta ſunt, oderunt: iniuſtũ autem eſt honoribus ac pręmijs improbos cumulari. Quia uerò non nulli non poterant diſtinguere *νεμεσητικοὺς ἀπὸ τῶν φθονερῶν*, & eoſdẽ eſſe rebantur, qui libere indignarentur, & qui aliquibus, quod res ipſorum ſecundę forent, inuiderent: ideo, quos homines hic uerè affirmat Ariſtoteles eſſe *νεμεσητικοὺς*, illos ipſi inuidos falsò eſſe putabant: & aiebant ſtudioſum uirtutis uirum inuidum eſſe: hãc enim cauſam illis fuiſſe puto erroris: quomodo autẽ tam abſurda opinio refelli poſſit, docuit accuratè ipſe in. II. libro topic orum.

καὶ ἐὰν φιλότιμοι, καὶ ὀρεγόμενοι τινῶν πράξεων, καὶ μάλιστα περὶ ταῦτα φιλότιμοι ὦσιν, ὧν ἕτεροι, ἀνάξιοι ὄντες, τυγχάνουσι.

Tertium genus eſt eorum, qui cupidi honorum ſunt, optantque mandari ſibi aliquã

partē rei publicæ, in qua regēda uirtus ipſorꝫ eniteſcere poſſit: maximè autē indignātur, ſi ambitio ipſorū ad ea extenditur, quæ qui tractare neſciunt, nec reb. illis gerēdis ulla ex parte apti erant cōſecuti ſunt. In hoc uariari inter ſcriptos libros hic animaduerti, qđ nō nulli pro πράξεων, habent, πραγμάτων. uetus tralatio cū excuſis facit: antiquiſs. liber ex altera parte ſtat: diſcrimen in uerbo tantum eſt: ſententia, utro modo legatur, eadē eſt.

Καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὑτοὺς, ὧν ἑτέρους μὴ ἀξιοῦσι, νεμεσητικοὶ τούτοις καὶ τούτων.

Demumq; (inquit) illi indignantur, qui præclara de ſe iudicia fecerunt, atq; ijs honoribus ac præmijs ſe dignos putant, quibus alios nō putant: quàmuis etiam hę ipſorꝫ exiſtimationes rectę nō ſint: magisq; fortaſſe ſibi tribuant atq; alijs detrahant, quam uerè facere poſſint: hæc. n. quoq; falſa in animis ipſorꝫ de ſe & alijs opinio, eādē uim habet: nā ij etiā indignātur aduerſus illos, quos ſe deteriores iudicant, ſi ea cōmoda cōſecuti fuerint, & ob eas res maximè, quib. ſe multo digniores ſiue uerè, ſiue falſò, arbitrantur.

Διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις, καὶ φαῦλοι, καὶ ἀφιλότιμοι, οὐ νεμεσητικοί· οὐδὲν γάρ ἐστι τοιοῦτον, οὗ ἑαυτοὺς οἴονται ἀξίους εἶναι.

Et hæc cauſa eſt (inquit) cur non nulli liberi homines, qui tamen à mancipijs nō ualdè ingenio diſcrepant: ſuiq; ualdè deſpicientes ſunt, nec non alij nequam abiectiq;, ut etiam, qui honoris contemptores ſunt, non indignantur, cum uident, quæ cæteri patienter ferre non poſſunt: nihil enim eſt, quo ſe dignos reputent, ac ſua ipſi ſententia dānati ſunt: Tres autem hæ naturæ hominum trib. illis ſuperioribus, eodem etiam ordine, reſpōdent: Iſocrates in Panegyrico quos hic intelligit Ariſtoteles, ἀνδραποδώδεις uocans, appellauit ἀνάνδρως ἐκκειμένους, cū ſolū hoc genus hominū affirmaret poſſe æquo animo ferre diuitias imēſas & opes Perſarū: reliquis. n. oībus, q uiri eſſent, illę ſtomachū facerēt: locus à me ſupra expſſus eſt. Sunt uerò plures ſcripti libri, & ij quidē meliores, à quibus τοιοῦτον abeſt, quod excuſi omnes in reddenda eius rei ratione, habent: uetus tamen tralatio id uerbum exprimit, & in calamo notatis etiam quibuſdam legitur.

φανερὸν δ᾽ ἐκ τούτων ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι, καὶ κακοπραγοῦσιν, ἢ μὴ τυγχάνουσι, χαίρειν ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων τὰ ἀντικείμενα φανερά ἐστιν.

Affectionem animi nemeſi contrariam: quæ tamen ab eadem indole ac moríb. proficiſcitur: illam ſcilicet, qua reb. aduerſis improborum gaudemus, aut ſaltem non dolemus, cuiuſmodi ſit, ex his, quæ de nemeſi iam dicta ſunt, à contrario patere inquit: ſi enim nemeſis angitur reb. bonis eorum, qui digni bono non erant, commendaturque: recta etiam contraria illi affectio, reb. malis, malo dignorum, gaudebit. Quare (inquit) cum affectiones hæ miſericordiæ repugnent, ſi quis eas in animis iudicum oratione excitabit contra commoda eorum, qui ſui miſereri oportere dictitant, atque id ſummis precibus cōtendunt, fieri nō poteſt, ut illi cōpotes deſiderij fiant, ac de ſe miſericordiā in animis iudicū moueant: Conflari autē nemeſin, & miſericordiā diſturbari in iudicib. tradit, ſi oſtendamus eos, unde miſericordiā auferre uolumus, indignos eſſe, qui eā cōſequātur, cū ea in ſe non habeant, quæ meritò illā mouerent: dignos autē qui nō obtineant: quorumq; neminem miſereat, cum his reb. abundent, quę à miſericordia aliena ſunt.

Ὥστε ἂν τούς τε κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι, καὶ ἐφ᾽ οἷς ἐλεεῖσθαι, δείξῃ ἀναξίους μὲν ὄντας τυγχάνειν· ἀξίους δὲ μὴ τυγχάνειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν.

Rebus, quę ad motū animi quo indignamur pertinent, explicatis, quomodo ipſis uti debeat orator, breui oſtendit: ſi enim (inquit) oratio huiuſcemodi eos, qui de reb. illis exiſtimant, conformarit quales docuerat eſſe, qui facile ſtomacharentur: orationis. n. præſidio hęc ab eo conficienda ſunt, & eos, qui implorant illam, ac poſtulant ut de ſe iudices miſereat, quib. uerbis ſignificauit reos atque aduerſarios, indignos qui obtineant quod uolunt: potiuſque in ſe habere, quę à miſericordia excitanda in alijs remota ſunt: nec non res eas, quas amiſerunt, aut mala, in quib. uerſantur, huiuſcemodi non eſſe ut miſericordia ob illa commoueri debeat, efficient quod conantur: & miſericordiæ motum ab iudicum animis longè pellent.

Δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τίσι, φθονοῦσι, καὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες.

Cognita natura inuidiæ (quam tamen Cicero inuidentiam appellari uult, propter ambiguum

biguum nomen inuidię) reliqua perſpicua eſſe, tradit & ob quę bona ab illis poſſeſſa: & quib. homines inuidere ſoleāt, nec nō quomodo ipſi affecti: definitionē autē inuidētię non diſsimilē huius, affert Cicero in IIII. libro Tuſculanarū: quā tamē à Stoicis accepit.

ἐπείπερ ἐστὶν, ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ τοὺς ὁμοίους.

Siquidem hæc eſt natura inuidiæ: ideſt ſi ęgritudo quędam illa eſt, quæ gignitur ob res aliquorum ſecundas: aut quę ſpeciem earum habeant: quę tamen eximia fortuna conſtet ex bonis ſupra à nobis explicatis: illi autem, quib. ea contigere, ſimiles ijs ſint, qui ita animo afficiuntur: nec tamen ut inde aliquid ipſi expectent, uerum illorum tantum cauſa quos ęgre ferunt ijs bonis cumulatos. Intelligit uero bona, quæ ſupra indicauit, cum de nemeſi loqueretur: ideſt nobilitatem, pulchritudinem, uires, opes, diuitias, honorem, cæteraq;, quæ fortuna, quib. uult, dilargitur: neq; enim quiſquam inuidet forti uiro aut iuſto aut temperanti, niſi quia honos ac gloria his uirtutib. paritur.

μὴ ἵνα τι αὑτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους.

Non enim ſua commoda reſpicit, qui inuidet: neq; angitur animo, quod metuat, ne ſecundæ res eius, cui inuidet, ſibi obſint: aut ſperet, ſi ille forte ijs orbatus fuerit, ad ſe peruentura eſſe, ſed tantum nollet eum illis bonis frui.

φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσί τινες ὅμοιοι, ἢ φαίνονται: ὁμοίους δὲ λέγω κατὰ γένος, κατὰ συγγένειαν, κατ' ἡλικίαν, κατὰ ἕξιν, κατὰ δόξαν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα.

In definitione omnia cōtinentur, & qui acutè perſpiciet, omnia illic adumbrata uidebit: primum quia traditum eſt, inuidiam uerſari circa pares, oſtēdit eos inuidere, quib. aliqui pares ſunt, aut uidētur: quos autē pares dicat, accuratè exponit: quāuis idem ſupra fecerit: cum.n. pares parium miſericordia moueri dixiſſet, quos pares intelligeret, diligēter illic quoq; explanauit: κατὰ ἕξιν autē ſimiles appellat, qui artibus, ſcientijs & huiuſcę modi reb. pares ſunt: κατὰ δόξαν uerō gloria, dignitate & hominū erga ipſos exiſtimatione ſimiles. κατὰ τὰ ὑπάρχοντα patrimonio ac re familiari. Intelligo igitur (inquit) ſimiles aut genere, aut cognatione aut ætate, aut habitu animi, aut laude ac gloria, aut fortunis. antiquiſs. liber diſſentiens à reliquis, numero multitudinis habet hic ἡλικίας & ἕξεις.

καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν.

Et ij etiam inuident, qui penè cuncta commoda, ac bona in uita conſequuti ſint: qui parum abeſt, ne omnib. undiq; bonis abundent. quod ſi quis quærat cur nō inquit, ij qui cūctis bonis cumulati ſunt: quibuſq; nihil deeſt, non inſcitè fortaſſe aliquis reſpōderet, quia nulli huiuſcemodi repperiuntur: ſuperat enim id mortalem condicionem.

Διὸ οἱ μεγάλα πράττοντες, καὶ εὐτυχοῦντες, φθονεροί εἰσι: πάντας γὰρ οἴονται τὰ αὑτῶν φέρειν

Vnde (inquit) uidemus eos qui præclaras quaſdam res gerunt, ac fortunati ſunt prōcliues ad inuidiam eſſe. Eius uerò rationem reddens ait: cunctos enim illi res ſuas ferre atq; agere putant, & quicquid honoris, pręmijq; ad alios peruenit, ſibi iniuſtè eripi. Niſi potius aliquis putet hoc pertinere ad ſuperiorem locum, quo declarauit hoc tanquam morbo laborare, qui penè omnia bona in uita adepti ſunt: cauſamq; his uerbis eius rei afferat: hi enim in primis ita affici animo poſſunt, ut exiſtiment quicquid commodi ad alios peruenit, ſibi extorqueri, cum ornati ſint tanta copia bonorum, nec ſit aliquid eius generis, quod ipſorum proprium non uideatur: ut quæ interiecta ſint, corollarij uim habeant, ac tanquam plana certaq; ponantur. ipſe ſanè ab hac ſententia nō ſum alienus. Animaduertendū pręterea, dicat ne inuidere uulgo illos, qui res magnas adminiſtrant, ſi ijdē ſecunda fortuna utuntur: an duo genera hominum intelligat, & qui res amplas gerunt, & qui ſunt in negotijs, quamuis tam ampla illa non ſint, fortunati ſunt: in antiquiſs. enim libro habet etiā articulū οἱ poſterior pars, hoc pacto. καὶ οἱ εὐτυχοῦντες.

καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπί τινι διαφερόντως, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ, ἢ εὐδαιμονίᾳ.

Nec non qui in aliqua arte, ac ſtudio eximiè honorantur, potiſsimùmq; ob ſapientiā, ac uitam beatam, inuidi ſcilicet ſunt: putant enim omnes omnium laudes ad ſe pertinere, & quicquid alijs tribuitur, ſibi auferri: potiſsimum autem ij huiuſcemodi ſunt, quib. eximij honores habentur, quod ſapientię compotes eſſe credantur, uitęq; beatę, quia

cum rariora illa ſint, iccirco magis propria eſſe exiſtimantur. Διαφερόντως uerò hic eximiè ualet, ac ſupra reliquos omnes. In IIII. tamen libro de morib. ad Nicomachum
» aliter accipi debet: ſignificat. n. illic nõ uno modo. διαφερόντως δ' ὁμιλήσει τοῖς ἐν ἀξιώμα-
» σι, καὶ τοῖς τυχοῦσιν. Animaduertet etiam condiciones omnium, nec uno modo ſe cũ tenuis fortunæ & præſtantis dignitatis hominib. geret, ſed diuerſo.

Καὶ οἱ φιλότιμοι, φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων.

Poſſunt etiam qui non ualdè honoris cupidi ſunt, inuidia laborare, angiq́; cum uidẽt aliquorum res ſecundas: ij tamen ſi comparentur ſtudioſis atq; amantib. honoris, minus illis inuidi eſſe inueniẽtur: multo. n. magis auidi laudis, ac glorię hoc morbo tẽtãtur.

Καὶ οἱ δοξόσοφοι· φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ.

Et qui non tam eſſe, quàm haberi, cupiunt ſapientes: ſunt enim hi quoq; pars eorũ, qui ſupra expoſiti ſunt, cum & ipſi appetentes honoris ſint: honoris autem, qui debetur ſapientibus: uolunt enim deferri ſibi honores ob ſapientiæ opinionem.

Καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι περί τι, φθονεροὶ περὶ τοῦτο.

Demũq; (inquit) & uno noĩe, ne ſingulos enumerẽ, qui ĩ aliquo ſtudio laudẽ adipiſci cupiũt, omnib. inuidẽt, qui ĩ eodẽ curſu uerſantur, nec laudari ullos in ea re ęquo animo patiũtur: cauſa uerò huius rei eſt, quę ſuperiorũ, qui tãquã partes huius ipſius loci ſunt, fuit.

Καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι.

Anguſti quoq;, ac puſilli animi homines inuidi ſunt: cuius rei cauſam affert, inquiẽs: cunctas. n. res uitio animi magnas putant, quas cũ uidẽt aliquos adeptos, anguntur: paſſim uerò huiuſcemodi multa mortalib. cõtingũt: illa autẽ magno animo præditis, ut etiã non tã humiliter ſentiẽnbus, dolorẽ nõ afferrent: contemnũt. n. ipſa. μικροψύχους à Gręcis appellari minuti, ac abiecti animi homines, in I. libro à me traditum eſt: Græcam uo-
» cẽ expreſsit Horatius in ſatyra II. primi libri. Sordidus atq; animi quod parui nollet haberi. cum de aſoro loqueretur: qui dum alterã culpam metuebat, in alterã inciderat.

Ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴρηται· ἐφ' ὅσοις γὰρ φιλοδοξοῦσι, καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις, καὶ ὀρέγονται δόξης, καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστί.

Ob quę maximè cõmoda gignatur inuidia, declaratum iam eſſe, affirmat (id autem ſupra fecit, cum qui forent inuidi, explanaret) breui tamen nunc quoq; illa complectitur: cunctæ enim res (inquit) atq; opera in quib. homines, ſe primos haberi uolunt, ac ſtudioſè cum alijs concertanr, nec non ſummam laudem in illis adipiſci cupiunt: quædam etiam pręclara bona, quę nullo ſuo labore, ſed beneficio fortunæ homines conſequuntur, inuidiã gignunr. antiquiſs. codex ab alijs & excuſis & ſcriptis, in hoc diſcrepat, quod ἔργοις ἢ κτήμασι in eo legitur, cũ poſtremæ duę uoces ab illis abſint: ut non ob opera quędã tantũ, uerũ etiã agros reliquasq; res ab ipſis poſſeſſas, inuidiã excitari dixerit.

Καὶ μάλιστα ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται, ἢ οἴονται δεῖν αὐτοὺς ἔχειν.

Potiſsimũq; inuidia gignitur ob eas res, benignitate fortunę ſubitò ab alijs impetratas, quas ipſi aut appetũt, aut ſe habere oportere putãt, qđ ſine illis nec honeſtè, nec cõmodè ſe uiuere poſſe cẽſeant: quædã. n. optant homines, quod natura eorũ deſiderio flagrent: quædam, ut ſtatum ſuum ornent, ac quod ſe ſine culpa relinquere illa non poſſe putẽt.

Ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχουσιν, ἢ μικρῷ ἐλλείπουσι.

Ob eas etiam res maximè inuidia excitatur, quas cũ & ipſi teneãt, nec longè ſuperant earum poſſeſsione illos, quos uident eaſdem conſecutos: nec ualdè inferiores ipſis ſunt: ſi. n. alterutrum eorum fuiſſet, non doluiſſent: qui enim ualdè in aliquib. bonis ſuperiores ſunt, metuere non debent, ne ab inferiorib. copia illorum quandoq; uincantur: & qui multo inferiores ſunt, exiſtimare non poſſunt, ſe pares ipſis aliquando futuros, nec ad laudem eam aſpirant. Quare ne in ipſorum quoq; animis ob id inuidia gignitur.

Φανερὸν δὲ καὶ οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται· τοῖς γὰρ ἐγγύς, καὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ δόξῃ, φθονοῦσιν.

Nec dubium eſſe poteſt (inquit) quib. inuideant: cũ enim qui maximè in hunc morbum

bum procliues ſint, traditi ſint, ſimul illud traditum eſt: docendi tamen gratia, & ſingulas res accuratius explanandi, narrat, inuidiam excitari aduerſus propinquos: propinquos autem aut tempore, aut loco, aut ætate, aut gloria. Quod ad ætatem pertinet, hoc tanquàm fundamento niſus eſt Fabius Maximus apud T. Liuiũ ad extinguẽdum inuidię crimen, quo flagrare ſe intelligebat, quia aduerſabatur pulcherrimo conatui florentiſſimi iuuenis: docuit enim ſi nullæ aliæ res ab ea culpa ipſum uindicarent, ętatem ſaltem liberare debere, quod nulla ęmulatio ſeni cũ P. Scipione eſſe poſſet, qui ne filio quidem ipſius ęqualis foret.

οἷον εἴρηται· τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται.

Quod etiam prouerbium declarat, inquit, Inuidiã inter cognatos flagrare: hæc enim ſententia eſt peruagatę huius uocis, quę ſenariolo continetur ueteris poëtæ: cuius tamen nomen dicere non poſſum: immutatus autem in eo eſt ordo duorum uerborum apud antiquiſſ. librum: ſic. n. habet καὶ γὰρ. In Bruto quoque Cicero hoc eleganter expreſſit, cum ita loquentem ipſum de ſe ac Ser. Sulpicio induxit. quorum amicitiam ingens multarum rerũ ſimilitudo contaminare non potuerat. Simul illud gaudeo, quod
» & æqualitas ueſtra, & pares honorum gradus, & artium ſtudiorumq; finitima uici-
» nitas, tantũ abeſt ab obtrectatione inuidię, quę ſolet lacerare plęroſq;, uti ea non modo
» nõ exulcerare ueſtram gratiam, ſed etiam conciliare uideatur.

καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· φιλοτιμοῦνται μὲν γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους· πρὸς δὲ τοὺς μυριοστὸν ἔτος ὄντας, ἢ πρὸς τοὺς ἐσομένους, ἢ τεθνεῶτας, οὐδείς.

Præterea inuident his, cum quib. de honore ac gloria contendunt: contendunt autẽ de his rebus cum ijs, qui nunc traditi ſunt: ut contra non certant (accuratè autem hoc docet) cum contrarijs: nemo enim unquàm (ait ipſe) de primo loco pugnat cum illis, qui multis antea ſęculis uixerint, aut poſtea naſci debent (reſpondere autem hoc primę ſuperiori parti, planum eſt) nec cum his tantum, qui longis temporum interuallis remoti ſunt, non certant, ſed nè cum his quidem, qui mortui iam ſunt, quàmuis nõ multum ipſos tempore anteceſſerint. Hoc ſignificare uoluit uox illius, qui inquit. Cum
» mortuis non niſi laruas luctari.

οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις.

Neq; certant cũ ualdè loco remotis: ut qui iuxta columnas ab Hercule fixas habitant, & in extremo margine terrarum: appellari autem mare ἔξω καὶ ἐντὸς στηλῶν ab Ariſtotele quoque mediterraneum, & oceanum, manifeſtum eſt: cui parti hoc reſpondeat, nemo non uidet.

οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρ' αὐτοῖς, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις λείπεσθαι.

Sed nec cum illis quoque contendunt, à quib. putant lõgo interuallo, aut ſuo, aut aliorum iudicio, ſe relinqui: ualdeque dignitate, atque opib. ſuperari: Videtur autem hoc ſuperiori uerbo δόξῃ reſpondere, atq; extremæ illi parti, cum inquit, inuidere homines etiam ijs, qui gloria & exiſtimatione reliquorum propè ipſos ſunt: nam, quia ſatis planum erat, nihil hic poſuit, quod ἡλικίᾳ, quod tertium illic fuit, reſponderet. puſillum hic diſcrimen ſcripturę eſt inter antiquiſſ. librum, ac reliquos ſcriptos, quod tamen contemnendum non eſt: in eo enim copulandi particula, non dijungendi ſeparandiq; poſita eſt, in his uerbis: παρ' αὐτοῖς, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις: tanquàm alterum horum ſatis non ſit, ut parum dignos ſe aduerſarios illos arbitrẽtur, ſed ambo coniungi debeant.

οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν· ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα.

Nec cũ contrario etiã hominũ genere: id eſt cum his, quib. ſe multum multumque pręſtare arbitrantur: quæ ſequuntur uerba, propria inferioris huius loci non ſunt, ſed communia ipſi cum ſuperiore: Eorum autem ſententia hęc eſt. Hoc ut in perſonis, ita etiam in rebus, propter quas in contentionem ueniunt, uerum eſſe: neq;. n. cum uident ſe multo inferiores poſſeſſione earum, aut longè ſuperiores, de ijs concertant: Diſcedit autem hac etiam in parte antiquiſſ. liber à cunctis alijs: ita. n. habet. ὡσαύτως, καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα: quod admonere uolui, quàmuis uetus etiã tralatio cum reliquis faciat.

apta erant aut quondam ab ipſis poſſeſſa fuerunt: cōueniebant autē, ſiue propter genus, ſiue propter honoris gradū, factaq; in anteacta uita, ſiue propter aliquā huiuſcemodi rē: & hęc cauſa eſt (inquit) quod adoleſcentib. ſenes inuident: tenent.n. ea, quæ quondam ipſorum fuerunt: quibuſque ipſi à longiore ætate penè exuti, ſpoliatique ſunt. Non ſine cauſa igitur multi ſuſpectam habebant ſententiam Q. Fabij de non tranſportando in Africam exercitu: putabantque ipſum impedire conſilium P. Scipionis obtrectationis magis atque inuidiæ cauſa, quàm quod non intelligeret rationem illam belli gerendi utiliſſimam eſſe reip. ac poſſe liberare Italiam maximis malis, quia nō ferret æquo animo creſcentem in dies gloriam fortiſſimi iuuenis; tota.n. illa benegerendæ reip. laus antea ipſius erat.

Καὶ οἱ πολλὰ δαπανήσαντες εἰς τὸ αὐτὸ, τοῖς ὀλίγα, φθονοῦσι.

Qui etiam magnos ſumptus in re aliqua comparanda fecerunt, inuident illis, qui ſine ulla rei familiaris iactura ac paruo denique ſumptu, idem impetrarunt.

Δῆλον δὲ καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες.

Cum planum factum ſit, quæ res urant, atque ægritudines eas gignant, de quibus ſupra diſputatum eſt, obſcurum quoque nobis eſſe non poſſe inquit, quas nam ob res, quibuſque in perſonis huiuſcemodi homines gaudeant: nec non quo modo affecti animis: τοιούτοις autem intellexit, maleuolos homines & improbi ingenij, qui aut reb. ſecundis aliorum dolent, aut aduerſis lætantur.

Ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες, λυποῦνται: οὕτως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται.

Seruat hic, quod ſupra in alijs tradendis animi affectionib. cuſtodiuit: explicita nanq; natura inuidiæ, de contrario illi motu animi agit: qui gaudet rebus alicuius aduerſis: è contrarijſque rebus conflari docet ijs, quę inuidiam gignunt: In primiſq; oſtēdit quo modo affecti ſint, qui eo morbo laborant: contrario ſcilicet modo eos affectos declarans, atque affecti erant, cum inuidebant: altera enim affectio, moleſtia: altera, lætitia eſt. Quo igitur modo non ſunt affecti cum dolent (id enim ualet: ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται) ideſt cum contrario modo affecti ſunt, atque affecti ſunt, cum dolent; intelligere oportet alienis commodis; id autem perinde eſt, ac ſi dixiſſet, inuident. οὕτως ἔχοντες, ita uidelicet affecti contrarijs, hoc eſt alienis incommodis, gaudebunt: ualet uero hoc, ἐπιχαιρεκακίας morbo laborabunt: planum autem eſt omnem hunc accuratum de inuidia ſermonem ad miſericordiam extinguendam tendere. Seruat hic quoque idē fideliſſ. liber, quod ſupra indicaui; neq; enim dandi caſu ἐναντίοις habet, ut cæteri, ſed aduerbium ἐναντίως.

Ὥστ' ἂν αὐτοὶ μὲν παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν, οἱ δ' ἐλεεῖσθαι ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ ἀξιούμενοι, ὦσιν οἷοι οἱ εἰρημένοι, δῆλον ὡς οὐ τεύξονται ἐλέου παρὰ τῶν κυρίων.

Intelligit (ut opinor) exiſtimatores ac iudices, quos κριτὰς uocant. Si oratione igitur & induſtria oratoris animi iudicum ita conformati fuerint, ut ſcilicet aut inuideant eorum bonis, aut lætentur malis: qui autem miſericordiam ſui excitare uolunt, aut aliquod commodum impetrare ſtudent, declarati fuerint eſſe quales nos ſupra eſſe oſtendimus illos, quib. aut propter res ſecundas inuident: aut propter aduerſas gaudere debent, planum eſt ipſos miſericordiam nunquàm conſecuturos eſſe apud eos, in quorum manu, & arbitrio res eſt.

Πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσι, καὶ τὰ ποῖα, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐνθένδ' ἐστὶ δῆλον.

Quæ ad nemeſin, inuidiamq; pertinebant expoſitis, alium affectum aggreditur: non omnino & ipſum diſſimilem duorum illorum ſuperiorum; multis tamen partib. diuerſum. nam quibus in reb. diſcrepet ab inuidia æmulatio hęc, accurate docet. Cum uim igitur ipſius rei, naturamq; explanauerimus (inquit) cuncta, quæ in reliquis quoque affectib. quærere conſueuimus, in hoc quoq; perſpicua erunt: qui ſcilicet, quomodoque animo affecti æmulentur, & quæ commoda ac bona, nec non in quibus hominib. collocata. Cum in excuſis autem antea, πῶς δ' ἔχοντες οἱ ζηλοῦντες, perperam legeretur, ſecutus fidem antiquiſſ. codicis & rem ipſam, πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσιν, emendaui: ſequitur quoque hanc lectionem uetus tralatio.

docet

εἰ γάρ ἐστι ζῆλος λύπη τις, ἐπὶ φαινομένῃ παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων καὶ ἐνδεχομένων αὐτῷ λαβεῖν, περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει·

Aemulationem ζῆλον reddidi, ut Cicero in. IIII. Tuſculana fecit: eundē.n.hunc affectum Stoici eodem nomine appellabant: nam ζῆλον ille expreſſit, cum æmulationem definijt. eam autem principes illius ſamiliæ æmulationis definitionem afferebant, quæ non ualdè ab Ariſtotelea diſcreparet. Hyperbaton uerò hic eſt: pendetq́ omnis ſententia uſq; ad uerba illa, ἀνάγκη δὴ ζηλωτικούς. multa autem in medio poſita: cuncta ſcilicet illa quę poſt explicatam naturam æmulationis addidit, ut ipſam ab inuidia ſeiungeret: doceretq́ ęmulationem motum animi probum eſſe: inuidiam uerò prauum. relictis ijs ſenſus erit, atque ita cohęrebit. si ęmulatio eſt quam deſcribimus, neceſſe eſt, animi hoc affectu teneantur: & quę ſequuntur. ut tamen ea, quæ interiecta ſunt explanemus. Si igitur (inquit) æmulatio eſt ęgritudo quędā, excitata ob pręſentiam bonorum illorū, quæ honore compenſantur, & eam quidem, aut ueram aut ſimulatam ſpecieq́ tenus: ſi adeſſe.n.bona illa credantur ſat eſt, ut illa excitetur: neq;.n.ueritas in his reb. quęritur: quæ tamen bona cadere poſſint in eum, qui ita afficitur, in perſoniſque maneant, quæ pares aſſimileſque ipſi ſint.

οὐχ ὅτι ἄλλῳ, ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστι·

Non enim dolet ęmulator, quempiam eo bono uti, quod ipſe cupit, ſed ęgrè fert ſe, nō minus ac illum ipſo dignum, eo carere. Apud Laërtium in definitione ęmulationis mēdum habent excuſi codices; defecit enim negandi particula, cum ſic in illis legatur. ζῆλον λύπην ἐπὶ τῷ ἄλλῳ παρεῖναι, ὧν αὐτὸς ἔχει, legi autem debeat. ὧν αὐτὸς μὴ ἔχει. Quod ex uerbis quoque his Ariſtotelis cognoſci poteſt: nec non etiam Ciceronis, qui Latinis uerbis
„ eam exprimens, inquit. Aemulatio ęgritudo, ſi eo quod concupierit, alius potiatur, ip-
„ ſe careat. Nam idem in eodem libro inquit. Cum ſit æmulantis angi alieno bono, quod
„ ipſe non habeat.

Διὸ καὶ ἐπιεικές ἐστιν ὁ ζῆλος, καὶ ἐπιεικῶν· τὸ δὲ φθονεῖν, φαῦλον, καὶ φαύλων·

Vnde inquit perſpicitur diſtinctam eſſe ęmulationem ab inuidia: nec non bonum affectum ęmulationem, & bonorū uirorū eſſe: inuidiam autem malum, ac malorum: elicitur autem inde, quod nuper dixit, commoueri illam cum uidet eximio bono quempiam ornatum: non quia nollet ipſi adeſſe, uerùm quia ſe ſpoliatum illo intelligit: ſupra uerò declaratum ſit inuidiam angi alienis commodis, quę tamen ipſa non magnopere concupiſcat: efficitur nanq; quod addit, ex hac re, ut ipſarum altera bono nobis ſit: altera uerò malo ſemper alijs, innocentib. atq; honeſtis uiris. nam iuſtam nunquàm inuidiā eſſe poſſe declarat Plutarchus, cùm excitari illam ex bonis rebus alterius tradat: nemo autem quenquàm iniuria lędat, quia fortunatus ipſe ſit.

ὁ μὲν γὰρ, αὑτὸν παρασκευάζει διὰ τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁ δὲ, τὸν πλησίον μὴ ἔχειν, διὰ τὸν φθόνον.

Affert rationem eius quod dixerat: bonum ſcilicet eſſe æmulationem, inuidiā autem malum, improbumq;: meliorem nanq; efficit æmulantem affectus ille: ſtudet enim fieri talis, ut poſſit bona illa adipiſci, quę concupierit: contra, qui inuidet, nulli plerunq; rei parcit, ut, quem nolit, bonum illud non habeat.

Ἀνάγκη δὴ ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι, τοὺς ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν, ὧν μὴ ἔχουσιν.

Separata ęmulatione ab inuidia, qui procliues in hūc affectum ſint, docet: neceſſe.n. eſt (inquit) ij facilè ęmulentur, qui benè de ſe exiſtimant, dignoſque ſe putant ijs bonis, quę non habeant: iudicant tamen ſe compotes eorum fieri poſſe.

οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα·

Nemo.n.(inquit) poſtulat, quæ non poſſe effici uidentur: cuius autem rei hic ratio reddatur uidendum: ipſe ſanè hanc uim horum uerborum eſſe puto: cum.n. obnoxios huic motui eſſe dixiſſet, qui arbitrantur ſe dignos reb. bonis, quas nō habēt: ſupraq; oſtēdiſſet oportere ut ea, quę in alijs uident ornamenta, in ipſos quoq; cadere poſſint: aliter.n.nō excitaretur hic affectus in animis eorum. cum hic id nō apertè addidiſſet, quaſi

docet

docet id contineri uerbo illo ἀξιοῦντας: nemo.n. tantę ſtultitię eſt, ut poſtulet impetrare, ſeq; ijs dignum cenſeat bonis, quę ſuſcipere nullo modo poſſe uidetur. quæ requiruntur igitur huic affectui conflando condiciones, cunctę in his inueniuntur.

Διὸ οἱ νέοι, καὶ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι.

Vnde & adoleſcētes (inquit) qui præclarũ ſemper de ſe iudiciũ faciũt: ſeq; putant omniũ bonorũ cõpotes fieri poſſe, & magnanimi uiri, huiuſcemodi ſunt. Nã magnanimos maximis quibuſq; commodis ſe dignos exiſtimare, ac confidere ſe poſſe illa obtinere, nomen ipſum declarat. Hinc fit (inquit) non aliunde, quod ambos hos uidemus ęmulari: utriq; enim utraq; æmulationis proprietate ornati ſunt: conformat autẽ ita hos, ætas: hos uerò, excellens præſtantia animi.

Καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθὰ, ἃ τῶν ἐντίμων ἄξια ἐστὶν ἀνδρῶν.

Hi etiam facilè ęmulantur, qui poſsident ea bona, quę honeſtis uiris conueniunt, quæ digni ſunt qui obtineant, dotib. ijs præditi, quib. honos tribuitur: qui ea fecerunt, quę laude & honore dignantur: ij enim ſunt ἔντιμοι, quàmuis illa ſępè ad turpes, improboſq; deueniant. Quæ autem ea ſint, narrat.

Ἐστι γὰρ ταῦτα, πλοῦτος, καὶ πολυφιλία, καὶ ἀρχαὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Sunt autem bona quę intelligo, diuitiæ, copia amicorum, magiſtratus, huiuſcemodiq; alia: qui enim uirtute præditi ſunt, uidebantur etiam debuiſſe à fortuna his reb. ornari: ijq; præcipue digni erant, qui hæc commoda obtinerent: uidetur autem hic γὰρ poſita pro particula δὲ. quod ueteres ipſius interpretes aliquando ipſum feciſſe adnotarunt: paulo enim poſt ſimili in loco exponẽdo ita locutus eſt. ὧν δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα.

Ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσήκει τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν.

Tanquàm enim res debita ac neceſſaria ipſis ſit, & qua uacare nullo modo poſsint, eos probos uiros eſſe, quia ipſa ſtudioſis: beneq; animo conformatis hominib. conueniũt, admirantur hæc atq; huiuſcemodi bona in alijs. Quales igitur ipſos eſſe oportet, tales ſe faciunt, & ut qui tales forent circa rerum harum appetionem ſe gererent, ipſi quamuis tales uerè non ſint, ſe gerunt: ducti in eam opinionem, quia cum ea bona poſsideant, exiſtimẽt omninò ſe eos eſſe, quales deceret eſſe.

Καὶ οὓς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι.

Non hi ſolum facilè ęmulantur, qui ſe ipſos quouis bono dignos putant, ſed illi etiam, qui huiuſcemodi eſſe ab alijs creduntur: hoc tantum intereſt, quod ſuperiores illi, ſuo de ſe iudicio ſtant: hi uerò, alieno.

Καὶ ὧν πρόγονοι, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ τὸ ἔθνος, ἢ ἡ πόλις ἔντιμοι, ζηλωτικοὶ περὶ ταῦτα.

Illi etiam quorũ maiores, aut cognati, aut neceſſarij, aut natio aut ciues in aliquo ſtudio, aut arte probati, honoratiq; fuerunt, earundem rerũ æmulatores ſunt: ſolere autem homines maximè ſectari, quæ maiores, propinquiq; cum laude tractarint, docet etiam Cicero in primo libro de officijs his uerbis. Quorum uerò patres aut maiores in aliqua gloria preſtiterũt, eorum pleriq; in hoc genere laudis ſtudent excellere: ipſum quoque illum quem defendebat, idem ſeruaſſe magna in re, præclaraq;, narrat in oratione pro Flacco. Quod maximè florere in generis ſui gloria uiderat, laudem patriæ in libertatem uindicandæ, Prætor adamarat. Ita autem emendaui: rem ipſam ſecutus, & auctoritatem calamo ſcriptorum codicum: φιλατοὶ enim àntea mendosè legebatur: ſunt enim ζηλωτοὶ, quibus alij ęmulantur: manifeſtò autem de his nunc loquitur, qui procliues in ęmulationem ſunt.

Οἰκεῖα γὰρ οἴονται αὐτοῖς εἶναι, καὶ ἄξιοι τούτων.

Cauſam eius rei his uerbis affert: ſuas enim inquit illas putant eſſe: ac ſibi maximè cõuenire: nec nõ ſe quoq; dignos his eſſe arbitrãtur, quę pares ſimileſq; antea cõſecuti ſint.

Εἰ δ' ἐστὶ ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθὰ, ἀνάγκη τάς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας.

Cum qui proni ad ęmulandum forent, oſtendiſſet, nunc quę bona huiuſcemodi in il-

lis affectum gignunt, aperit. Si bona igitur inquit, quib. honor merito habetur, æmulationem gignunt, neceſſe eſt uirtutes huiuſcemodi eſſe: uirtutib. enim in primis magnus iuſtuſq; honor tribuitur.

Καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά· τιμῶσι γὰρ τοὺς εὐεργετοῦντας, καὶ τοὺς ἀγαθούς.

Et quæcunq; bona (inquit) alijs utilia ſunt, ac naturam eam habent, ut beneficia ipſis magna adſerri poſsint, ſunt ſcilicet ζηλωτά: uimq; excitãdi æmulationẽ in animis eorũ qui uidẽt, habẽt: cauſam uero eius afferẽs ait: paſsim. n. homines honorãt beneficos, & pbos.

Καὶ ὅσων ἀγαθῶν ἡ ἀπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν, οἷον πλοῦτος καὶ κάλλος μᾶλλον ὑγιείας.

Necnon cuncta illa bona, quib. propinqui, & qui nobiſcum in iiſdem locis uiuunt, frui poſſunt. ut diuitiæ ac pulchritudo, potius, quàm ualetudo: corporis enim ualetudo iis, quib. adeſt, fructus fert. τοὺς πλησίον autẽ inquiens, intellexit illo excepto q ea poſsidet, penè cunctos alios, ut infinitis locis locutus eſt: & quandoq; τοὺς πέλας, cum eoſdem ſignificare uult, inquit, ut in IIII. libro demorib. ad Nicomachum, ubi de glorioſis hominib. loquitur: qui cum duorum generum ſint, & alteri illorum uenti gloriæq; cauſa tantum plus ſibi tribuant, quàm uere facere poſsint: alteros (inquit) qui lucrum ſpectent, ſolere ſibi arrogare ea bona, ὅσων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις τοῖς πέλας: ut hic quoque locutus eſt, uno tantum illo aduerbio immutato.

Φανερὸν δὲ καὶ οἱ ζηλωτοὶ τίνες· οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι, ζηλωτοί.

Vt ſupra, qui ζηλωτικοὶ forent, accuratè oſtenderat, ita nũc docet, qui ζηλωτοὶ ſint: nam proxime bona, quæ in aliquo ſpectata de ſe æmulationẽ hanc gignerent, expoſuit. Hoc autem maiore aliquo ſtudio indagare non oportere declarat, cum res ſatis aperta ſit: qui enim (inquit) hæc quæ ſupra explicauimus, bona, & huiuſcemodi alia poſsident, ii ſunt ζηλωτοί, ideſt plurimos, qui ipſis æmulentur, inueniunt.

Ἔστι δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα· οἷον ἀνδρεία, σοφία, ἀρχή.

Qui enim hæc huiuſcemodiq; bona tenent, in animis aliorum hunc affectum de ſe gignunt, ut præditi uirtutibus, in primisq; fortitudine, ſapientia: hæ. n. præſidio alijs ſaluiq; in reb. dubijs ſunt, aut imperio aucti, poteſtatemq; mandatam à ciuib. ſummã habentes.

Οἱ γὰρ ἄρχοντες πολλοὺς δύνανται εὖ ποιεῖν.

Affert rationem, cur ampliores etiam magiſtratus in numero eorũ bonorũ reponi debeant: qui enim (inquit) magiſtratum gerunt, de plurimis benemerendi facultatẽ habẽt.

Στρατηγοί, ῥήτορες· πάντες οἱ τὰ τοιαῦτα δυνάμενοι.

Ductores quoq; (inquit) copiarum, & oratores, ſunt ζηλωτοί: cauſa huius rei eſt, quia facultatem magnam habent opitulandi alijs, cum exercituũ duces ſuo conſilio aliquãdo ſcientiaq; rei militaris, totam ciuitatem nationemq; conſeruent: nam de potentia & opib. oratorum in liberis populis: tranquilliſq; temporib. dubitari non poteſt. id etiam, cum ſtudium hoc ipſum ornaret in primo libro de oratore Cicero ex perſona Craſsi, magnificè copioſeq; declarauit.
» Quid tam porrò regium: tam liberale: tam munificũ,
» quam opem ferre ſupplicibus: excitare afflictos: dare ſalutem: liberare periculis: retine-
» re homines in ciuitate: addidit autẽ ut hos, ita etiam reliquos omnes, qui huiuſcemodi aliquã uim ac poteſtatẽ habent, hunc affectũ in animis eorũ, qui ipſos uidẽt, de ſe excitare: δυνάμενοι enim ualere hic uidetur, qui hæc præſtare & efficere poſſunt.

Καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι.

Illi etiam ſunt ζηλωτοί, quibus plurimi ſimiles eſſe ſtudent: eſt enim hoc pulchrum ac plenum dignitatis, habere multos, qui tui ſimiles eſſe cupiant, manifeſtoq; unum è genere eorum bonorum, quæ ἔντιμα uocantur.

Ἢ πολλοὶ γνώριμοι, ἢ φίλοι πολλοί.

Vel quib. plurimi noti, amiciq; eſſe cupiunt: nam ex tanto etiam conſenſu multorum, familiaritatẽ, amicitiãq; ipſorũ expetẽtiũ, nõ paruus honor ipſis, dignitaſq; acquiritur.

Ἢ οὓς πολλοὶ θαυμάζουσιν, ἢ οὓς αὐτοὶ θαυμάζουσιν.

Ii quoq; ſunt ζηλωτοί, quos multi admirantur, aut ſi non multi, quos ipſi illi admiran-

tur: hoc tamen inter hos intereſt, ut opinor, quod priores illi omnib. erunt ζηλωτοί: poſteriores uero hi ijs tantum, qui ipſos admirantur: neq; enim unius, alteriuſue iudiciũ, niſi admirabili ſapientia prędití fuerint, facilè omnib. probari poteſt.

Καὶ ὧν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται, ἢ ὑπὸ ποιητῶν, ἢ λογογράφων.

Iis quoque ęmulari ſolent, quorũ laudes paſſim prædicantur: nec nõ quorũ laudationes, uel à poëtis canuntur, uel ab oratorib. accuratè domi ſcribuntur: hos enim Gręci λογογράφους appellabant, qui ſtudioſè conficiebant orationes, laudem, aut uituperationem alicuius continentes: ſiue etiam cauſas forenſes componebant, quib. alij in iudicijs uterentur: hæ autem plerunq; ab oratorib. exagitabantur, ut inanes, & callidè fictæ. Aeſchines contra Timarchum. καίτοι λογογράφο: γέ τις φησὶν, ὁ μηχανώμενος αὐτοῖς τὴν ἀπολογίαν, ἐναντία με λέγειν ἐμαυτῷ. Quos hic ſignificat philoſophus, manifeſtò intellexit Cicero, cum in. II. libro de oratore ita induxit Antonium loquentem: Ipſi. n. Græci, magis legendi et delectationis, aut hominis alicuius ornandi, quam utilitatis huius forenſis cauſa laudationes ſcriptitauerunt. Quorum ſunt libri quibus Themiſtocles, Ariſtides, Ageſilaus, Epaminondas, Philippus, Alexãder, alijq; laudãtur. Quin autem hoc ἔντιμον bonum ſit, dubitari non poteſt: ſummi enim uiri eo ornantur: nec aliquid inde utilitatis capitur.

Καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναντίον γὰρ ζήλῳ καταφρόνησίς ἐστι, καὶ τῷ ζηλοῦν, τὸ καταφρονεῖν.

Vt autem his bonis cumulatos ęmulantur, ita illis deſtitutos, ac contrarijs uitijs inquinatos, deſpiciunt: deſpicientia enim ęmulationi contrarium eſt: & actus, qui uerbo deſpicere ſignificatur, actui qui uerbo æmulari indicatur, contrarius eſt: ut enim affectus animi illę ſunt, ita hi, qui ex ipſis proueniunt, actus.

Ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἔχοντας, ὥστε ζηλοῦν τινας ἢ ζηλοῦσθαι, καταφρονητικοὺς εἶναι τούτων τε καὶ ἐπὶ τούτοις, ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχουσι τῶν ἀγαθῶν τῶν ζηλωτῶν.

Fieri non poteſt (inquit) quin ij, qui ita animo affecti ſunt, ut æmulentur: aut ijs bonis cumulati, ut æmulantes inueniant, non deſpicatores ſint eorum hominum, qui contrarijs malis tenentur, bonorum illorũ, quæ ęmulationẽ mouent, ac ob ea ipſa in animum inducant, ipſos deſpicere.

Διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν, ὑπάρχῃ αὐτοῖς ἡ τύχη.

Cum eos, qui mala in ſe habent contraria eorum bonorum, quæ homines æmulantur, contemni meritò oſtenderit, unde naſcatur, declarat, ut ſæpenumero non nulli fortunatos quoſdam uiros deſpiciant, cum in ſecundis reb. ipſorum bona, quib. honos tribuitur, non continentur: Cum. n. cauſa nulla uera ſit, cur eos ſuſpiciant & admirentur bonis illis carentes, tanquàm contraria mala habeant, contemnunt. Bonis autẽ illis, quorum fortuna domina eſt: quibuſque ornat temere, quos ipſi uiſum eſt, nullus honos habetur. ut ſunt uires, diuitiæ, pulchritudo, cæteraque huiuſcemodi. Gratiam hæc tantum conciliant ijs, qui rectè ipſis utuntur: nam ſiquis uti neſciat, dedecus potius ac turpitudinem inde nanciſceretur: ut autem magis adhuc rem aperiam, intelligit, multos nullo loco habere opulentos homines ac nobiles, alijſq; etiam corporis, & externis bonis ornatos, ſi uideant illos animi bonis, uirtutibuſq; ſpoliatos: huius autem rei cauſa ex ſuperiore ſententia elicitur.

Δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίστεις γίγνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται.

Quib. modis (inquit) inſeri perturbationes atq; excitari in animis poſſint: nec nõ inſitę, euelli ac diſſolui, quę nõ mala, nec inãis ratio eſt faciẽdę fidei, traditũ iã, explicatũq; eſt.

Τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες, κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις, καὶ τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα.

De moribus nunc, & quaſi naturis quibuſdam hominũ diſſerit: qui mores animi affectib. immutatis, nec non habitibus, ętatibus, ac fortunis, ipſi quoq; unà uariantur: harũ enim rerum accuratam cognitionem utilem, neceſſariamq; putat eſſe oratori: quàm tamen Quintilianus conuellere conatur, ne quod ipſe, cunctiq; ſimul rhetores præſtare nõ

potuiſſent, ab eruditiſs. uiro factum, laudẽ haberet: quęcunque. n. excogitare potuit ad hanc partẽ conterẽdã, protulit: Ad extremũ tamen, ut qui intelligeret, nõ poſſe ab ullo diligẽtius, ſubtiliuſq;, quàm ab Ariſtotele factũ erat, tractari, ſatis ſe officio ſuo feciſſe exiſtimat, qđ à quo petẽda hæc diſputatio eſſet, indicauit: quaſi. n. ita loquitur. Qui uerò huius rei cupidus eſt, quam tamen, ſi auctoritatẽ meã ſequatur, ſine ullo damno omittere poteſt, à quo peteret, oſtendi: nã fallitur profectò, quod infinita putat, quæ ad certa quędam capita, & genera rediguntur: & in communi omnium intellectu poſita cenſet, quæ niſi cognitis earum cauſis, nemini ſatis nota eſſe poſſunt: neq; cauſę ipſę ſine exquiſita doctrina & magno rerum humanarum uſu, percipiuntur, ut ex accurata hac illarum explicatione manifeſtò intelligitur: maius uerò eiuſdem peccatum eſt, quod uidetur putaſſe hac de cauſa ſuſceptam fuiſſe à philoſopho diligentem hanc morum explicationem, ut argumenta inde ad aliquid confirmandum aut refellendum, ducerentur: neque enim hic fuit finis ipſius, quamuis cogniti mores ſingularum ætatum ac fortunarum, ſuppeditent etiam copiam argumentorum. Sed docere uoluit qualis oratio, quomodoq; morata adhiberi debeat, diuerſis illis ætatibus aut hominum fortunis perſuadendis: cum (ut ipſe infra aperti teſtatur, ubi propoſitum conſiliumq; ſuũ aperit) omnes homines aſſentiantur orationi, quæ conuenit moribus ac naturę ipſorũ: probentq; ſimiles ſibi perſonas atq; iiſdem morib. præditas: moribus enim eorum perſpectis, obſcurum eſſe non poterit iis qui dicunt, quomodo oratione utentes, tales audientib. earum ætatum fortunarumq; uideantur: & ut ipſi, ita etiam orationes eorum, ut in primo quoq; libro docuit perceptis moribus, & tanquam naturis ſingularum rerũ publicarum, poſſe fingi orationes, quæ congruant ipſarum moribus, ac ſenſus earum
» iucundè tangant. Quintilianus tamen eodem in loco cum dixiſſet. Debet etiam nota
» eſſe, rectè argumenta tractaturo, uis & natura omnium rerum, & quid quæq; earum
» plerunq; efficiat: hinc enim ſunt, quæ εἰκότα dicuntur, addit ſtatim (tradita tamen an
» tea differentia credibilium) ideoq; Ariſtoteles in II. de arte rhetorica libro, diligentiſſi
» mè eſt executus: quid cuiq; rei, & quid cuiq; homini ſoleat accidere: & quæ ſequuntur. Vnde liquidò percipitur putaſſe eum falsò, ea hic philoſophum explanaſſe, ut unde duci argumenta poſſent, ſciretur. nam mores etiam diuerſarum ætatum, fortunarũ, ſtudiorum, nationum, familiarum, generum, præbere copiam argumentorum, planum eſt: & Cicero quoq; hoc ipſum in Partitionibus accuratè tradit, ubi coniecturæ locos tractat. Hæc tamen pertinent ad genus illud probationis, quod ex re ducitur: & orationem, quæ uim demonſtrandi habeat, conformant: coniecturis enim è diuerſis diuerſarum harum rerum morib. ſumptis; docetur quempiam affinem eſſe alicui culpę, aut contra perſonam eam ab illo crimine abhorrere, cum auctor nunc tradat quomodo fides fiat oratione morata: ea uero, quæ faciunt ad ἀποδεικτικὸν λόγον, infra exponat. Cum autem Halicarnaſſeus in libro de arte dicendi, ubi quæ res in errorem inducere imperitos ſoleant, oſtendit, quibusq; in reb. illi labi conſuerint, & ipſe ἦθος appellet, copioſeq; de eo loquatur, affirmans unam è quattuor illis reb. id eſſe, quę diligẽter ſpectandę ſunt in ſcriptis exiſtimandis perpendendiſq;, puto illic ἦθος ualere orationem, quæ reſpondeat ac quadret morib. earum perſonarum: non mediocre nanq; erratum foret, ſiquis alicui orationem tribueret, alienam à natura ingenioq; illius: cum autem contra id ſeruatur, tunc oratio illa ἦθος habere dicitur: quod exprimat mores eius, cui affingitur, ac conueniat illi ętati, aut generi aut nationi, reliquiſq; rebus, quas enumerat: ἦθος nanque hoc ipſe partitur in commune ac priuatum: communeq; eſſe uult, quod ad uirtutem impellit: reuocat autem à uitio, ideſt declinationem mali, & cõparationem boni: priuatum uero (quod ῥητορικὸν uocat, aptum atque accommodatum oratorib. eſſe ſignificans) dicit eſſe, orationem habere de eo quod agitur: quę cuſtodiat id, quod decet, & conueniat perſonæ eius qui dicit: & eorum qui audiunt, ut etiam rebus, quæ exponuntur, & ad quos etiã oratio dirigitur ac refertur. Cuius priuati oratoriique ἤθους locos tradens, affirmat illos ſeptem eſſe, diuidique demum ipſum in tot res, uariarique ex immutatione ipſarum: diuidi (inquam) ut ipſe loquitur, κατὰ ἔθνη, γένη, ἡλικίας, προαιρέσεις, τύχας, ἐπιτηδεύσεις: nationem nanque duobus modis ſpectat: duplicemque illius rationem eſſe uult; alteram enim ut Grecos. Barbaros: alteram uero ut Grecos Athenienſes. Grecos Lacedemonios. & Barbaros eadem ra

tione

tione Perſas, Scythas: neque enim omnino ſingulę ciuitates, eiuſdem etiam nationis,
prędite ſunt iiſdem moribus, ſed ſępe diſcrepant eorum ingenia ex ſuis quibuſdam pro
priisque inſtitutis. Appellat igitur Halicarnaſſeus eadem ferè, quę Cicero ac Quin-
tilianus in coniecturę locis tradendis, enumerarunt: & ex iiſdem reb. diſtingui mores
hominum docet, quæ etiam uim habent non paruam ad declarandum aliquem quip
piam feciſſe, aut in eum id factum non cadere: cum tamen (ut iam oſtenſum eſt) hęc
diligenter explicet, ut hanc culpam qui ſcribunt, euitent, & habeant etiam qui iudica-
re de aliorum ſcriptis uolunt tanquam normam aliquam, quam ſequantur: quæ nan-
que contra hoc ut tres reliquas res, quas appellat, aliquid commiſerunt, nec idoneos
ſuosque mores hominib. aſsignarunt, qui mores diuerſi ſunt immutatis illis rebus, me
ritò reprehendi poſſunt: nec uitio carent. ut etiam culpa non uacant oratores, qui ali-
quid eorum uſurparint: aliud autem reliquerint. tota res, ualdè utilis huic ſtudio, accu-
ratè ab eo copioſeq; exponitur: cum autem ἤθη moreſq; ſint: unde ea ſumuntur, inde
totum illud (ut ipſe tradit) ἦθος uocatur. Non idem igitur ille ἦθος, quod philoſophus
hic uocat, cum tamen eodem nomine diuerſas res, quamuis non penitus diſcrepantes,
appellent. ἦθος uerò aliquando mores ſignificare, manifeſtum eſt, teſtimonio etiam
» Ciceronis, qui in libro de fato inquit. Quia pertinet ad mores, quod ἦθος illi appellãt.
quàmuis idem etiam indolem ἦθος interpretetur, ac fortaſſe cum in Bruto inquit. Sum
» ma non uitæ ſolum atq; naturæ, ſed orationis etiam comitas, ἦθος reddere uoluit. Pli-
» nius certè ſenſus uertit libro XXXV. Is omnium primus animũ pinxit, ac ſenſus om
» nes expreſsit, quos uocãt Græci ἤθη. Quintilianus huius rei nomine, quæ Græco uerbo
exprimitur, cenſet carere ſermonem Romanum. Qua autem de cauſa hæc res ita
nominata eſt, exponit in ſecundo de moribus ad Nicomachum Ariſtoteles: de ui ue-
rò ipſius, & explicatione uerbi, Plutarchus in commentario περὶ ἠθικῆς ἀρετῆς accura-
tè diſputauit. ἦθος enim eſſe uult qualitatem partis illius animi, quę expers eſt rationis:
nominatamque tradit, quod qualitatem hanc, differentiamque, conſuetudine ſumit
ratione uacans animi pars, à ratione ita conformata: quæ ratio turbidum motum pe-
nitus illinc delere non uult (nec enim effici poteſt, nec præſtaret etiam, ſi poſſet) ſed
terminum quendam atque ordinem illi pręſcribit. Hic autem ἤθη ualent indolem atq;
ingenium, & tanquam hominum proprietates: quæ ſcilicet probent ac damnent, quę
ſequantur ac fugiant in uita: non uidentur enim hic ἤθη pro moribus abſolutè poni,
cum mores habitus ſint: habitus uerò inter reliqua complura, ex quibus ἤθη conſide-
rantur, & quæ uidelicet conſequantur, enumerati ſint. quare non ἤθη ſimpliciter, ue-
rũ ἤθη κατὰ τὰ πάθη inquit. Hoc quoque intellectu ἦθος ipſe & in libro de arte poëti-
ca, & aliis in libris crebrò uſurpauit. Quod tamen hic uocat ἦθος, Cicero mores appel-
laſſe uidetur in oratione de lege agraria ad Quirites: qui ſanè locus à ſententia, quæ hic
» exponitur, non diſcrepat: inquit enim. Non ingenerantur hominibus mores tam à
» ſtirpe generis ac ſeminis, quàm ex iis rebus, quę ab ipſa natura loci, & à uitę con-
» ſuetudine ſuppeditantur: quib. alimur & uiuimus. Carthaginienſes fraudulenti & men-
daces. & quæ ſequuntur.

λέγω δὲ πάθη μὲν, ὀργὴν, ἐπιθυμίαν καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον.

Cum ἤθη κατὰ τὰ πάθη dixiſſet, quę intelligat πάθη, oſtendit: nec tamen eorum uim na
turamq; nunc explicat: id enim ſupra ſuo loco fecit, ſed non nullos eius generis motus
appellat, ut iram, cupiditatem, & quę huiuſmodi ſunt. de quib. à ſe iam accuratè diſpu
tatum ſit ſuperiore in parte huius libri: quid autem eo uerbo accipi uellet, declarare (ut
opinor) uoluit, quia plures uarieq; ipſius notiones ſunt; ne quis fortaſſe laberetur.

ἑξῆς δὲ, ἀρετὰς καὶ κακίας: εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτων πρότερον καὶ ποῖα προαιροῦνται ἕκα
στοι, καὶ ποίων πρακτικοί.

Appello (inquit) habitus, uirtutes ac uitia: & ſanè eo nomine non minus uitia, quàm
uirtutes, continentur: ſunt enim mali, ut boni, habitus: efficiunt autem hi in nobis, cau
ſaque ſunt ut in commotionibus animi factiſque in uita, aut ex ratione nos aut contra ge
ramus, pro ut aut recti, aut uitioſi ſunt. De iis autem quoque traditum à ſe eſſe, ut
de affectibus commemorat. quod in primo libro, cum explicaret demonſtratiuum

genus, ſecit: ſed etiam affirmat ſe indicaſſe cuiuſmodi res ſibi ſinguli gerendas eligunt: & quarum etiam faciendarum ſtudio tenentur. Singuli (inquam) qui hoc aut illo modo commoti animo ſunt: aut his illis ue uirtutibus prædìti: dum enim motus ipſi animorum habituſque tractarentur, eodem tempore explicatum eſt, quæ probent in uita cæteriſque reb. præponant, qui eo modo affecti ſunt: ut etiã quib. ijdem ſe reb. agendis dent. Ex ijs igitur rebus, quæ fingunt mores, quas adhuc tradiderit, repetiuit: nunc autem quę reſtent explicandæ, exponit.

Ἡλικίαι δ' εἰσὶ νεότης, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας.

Siquis ſubtilius diſtinguere uellet, plures ętates eſſent, ipſe tamen triplicem ipſarum diuiſionem ad hanc rem pertractandam ſatis eſſe putat: neq.n. uariantur naturę hominum diſcrimine aliarum ętatum. partitur igitur in adoleſcentiam; in mediam ętatem, ſtatumque: & in ſenectutem.

τύχην δὲ λέγω εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον καὶ δυνάμεις, καὶ τἀναντία τούτοις.

Fortunas ac condicionem hominum Latini quoq; appellant. Voco autem (inquit) fortunas, nobilitatem, diuitias, ciuilem potentiam: contrariaq; horum, quæ manifeſtò ſunt, ignobilitas, paupertas, uacuitas opum ſtatuſq; abiectus in ciuitate: quę enim tantopere inter ſe res diſcrepant, commune nomen habent; diſtinguuntur autem poſtea, quia ſplendens illa fortuna eſt: hęc uerò, obſcura.

καὶ ὅλως εὐτυχίαν, καὶ δυστυχίαν.

Non mediocris bona aut mala fortuna, εὐτυχία aut δυστυχία uocata eſt. Sed hoc nomen à Gręcis uſurpatur, cum magnitudinem res habet, ac modũ ſuperat. Teſtatur hoc Ariſtoteles in. II. libro naturalis auſcultationis: quo etiam in loco tradit eruditiſſ. interpres Simplicius, ubicunque poſitum fuerit εὖ, magnitudinem ac nouitatẽ adiungere: nec.n. inquit, εὐκλεῆ appellamus, qui mediocrem laudem conſecutus eſt, ſed qui eximiam. Eodemq; pacto (inquit) particula δυς, quę illi aduerſatur, & ipſa magnitudinem mali, ac miſeriarum oſtendit.

οἱ μὲν οὖν νέοι, τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοί.

Ab ætatib. initium harum rerum explicandarũ ſumit: quiq; mores qualeſq; ætates ſequantur, docet: ætatumq; ipſarum primam adoleſcentiam aggreditur: Vt autem Ariſtoteles mores ſingularũ ętatum oratori perdiſcendos, ita Horatius poëtę cenſet. Qua in re pręcipienda, quàmuis breuius, conciſiuſque eam Flaccus exequatur, ſępè tamen ilIi cum hoc noſtro conuenit. ut cum hic Ariſtoteles adoleſcentes ἐπιθυμητικοὺς eſſe dicat, ille cupidos eoſdem eſſe, affirmauit.

Καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν.

Nec cupiunt tantum, ſed aggrediuntur etiam quęcunque concupierint: res etiam difficiles pręſenti animo tentant, & ad exitum perducere ſe poſſe ſperant.

Καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν, μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς ταύτης.

Cum uoluptates toto animo ſectentur, omnibuſque libidinib. inſeruiant: amatorijs tamen leuitatibus in primis: ueneriq; dediti ſunt, atq; huic minimè reſiſtere queunt. In III. libro de morib. ad Nicomachum, teſtimonio Homeri uſus, affirmat hac ipſa cupiditate non adoleſcentem modo, ſed in ſtatu etiam ętatis uiriditateque conſtitutum, teneri. Cum in excuſis uero hic antea legeretur, τῆς περὶ τὰ ἀφροδίσια. ſcripſi diuerſo numero & caſu ταῖς: quàmuis ſtatim ad unitatem redeat, ſententia quę huic adiuncta eſt: ſecutus autem in primis ſum fidem antiquiſſ. libri, cui uetus etiam tralatio adſtipulatur.

Εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας.

» Horatius priorem uocẽ eleganter expreſſit: — et mutatur in horas (quàmuis puero hoc, non iuueni tribuat) nam poſteriorem quoque uertit (ut opinor) cum inquit.
» — et amata relinquere pernix: de natura iuuenũ diſſerens: is enim eſt ἁψίκορος, quem cito alicuius rei faſtidium capit, ac ſimulatq; attigit, ſatiatus illa expletuſque eſt.

Και

Καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται.

Et ualdè ſanè cupiunt: celeriter tamen quieſcunt ac ceſſant: omniſque ille cupiditatis ardor breui extinguitur. Hoc quoque Plato in epiſtola ad Dionis propinquos ſcripſit, cum ſuſpectum ſe Dionyſij tunc adoleſcentis ingenium habuiſſe doceret, quàmuis bonam indolem preſeferret. αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι τῶν τοιούτων, ταχεῖαι.

Ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι.

Deſideria ipſorum acuta appellat, quaſi acria, & intenta, & non magna: ideſt quæ facilè diſcutiantur, nec diuturna ſint, quod molem non habeant, nec animis ipſorum penitus hereant: Riſpondet autem hec pars ſuperiori, cum uehementer illos concupiſcere: celeriter tamen deſinere, tradidit. nam non magna hic, niſi fallor, non firma, non perdurantia ſignificat: ſi quis autem non magna leuia intelligeret, repugnaret id ſuperiori ſententie, cum σφόδρα ἐπιθυμοῦσιν inquit. C. Ceſar, quod commune omnium eius etatis Ariſtoteles hic eſſe uult, uni M. Bruto tribuit: acrem. n. illum uehementemque in deſideriis ſuis eſſe inquit; fortaſſe, quod æquales etiã in ea re Brutus ſuperaret; nota autẽ
» Cæſaris uox de ingenio ipſius. Magni refert hic quid uelit, ſed quicquid uult, ualdè uult.
» Plutarchus cum his uerbis eam exponeret, etatem addidit. οὗτος ὁ νεανίας οὐκ οἶδα ὃ μὲν
» βούλεται: πᾶν δ' ὃ βούλεται, σφόδρα βούλεται.

Ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι.

Exemplo egrotorum, cuiuſmodi eſſent deſideria adoleſcentium, declarauit: ſcimus enim ſitim eorum famemque, qui morbo laborant, ut tunc acerrime ſunt atque ardentiſſime, ita ſubitò ceſſare, quod naturales non ſunt, neque altiores radices habent; eſtu. n. febris diſcuſſo; ac ui morbi diminuta, ille quoque repentè euaneſcunt.

Καὶ θυμικοὶ, καὶ ὀξύθυμοι.

Horatius de pueri ingenio — & irã Colligit, ac ponit temere. θυμικοὶ ſunt, qui facilè excandeſcunt: θυμὸν enim Cicero excandeſcentiam uertit. ὀξύθυμοι, qui leuiorib. de cauſis, & puſilla quaque iniuria laceſſiti, ſubito iraſcuntur. Nam Latinos etiam ſcriptores animum, Grecos imitantes, appellaſſe iracundiam, apertum eſt; ut Horatius quoque, cum
» inquit. — animum rege, qui niſi paret, Imperat.

Καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ.

Paratique ſunt facere quicquid impetus ille animi iuſſerit. Rationique non obtemperantes, feruntur quocunque ira furorque ille duxerit.

Καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ.

Sunt preda ire adoleſcentes: ſemperque inferiores ac uicti ab ea diſcedunt, nec unquã ex eo certamine uictoriam reportant; cuius rei rationem affert.

Διὰ γὰρ φιλοτιμίαν, οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦσιν ἂν οἴωνται ἀδικεῖσθαι.

Ob deſiderium enim, quo flagrant, honoris, non pati poſſunt cum uident ſe nullo loco haberi ac deſpicatui duci, uerum indignè ferunt ac ſtomachantur, ſi arbitrati fuerint ſe iniuria aliqua in re affici: qui motus animi iram gignit.

Καὶ φιλότιμοι μὲν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι.

Et honoris quoque auidi ſunt, uel potius ſtudioſi uictorie: φιλόνικοι. n. legi debet, non φιλόνεικοι, ut antea mendosè in excuſis libris legebatur: id autem ex conſequentib. uerbis Ariſtotelis percipitur: & auctoritate antiquiſs. codicis, quem etiam uetus tralatio ſequitur, confirmatur: tanquàm. n. emendat ſe ac corrigit, quod dixerat eos ſtudioſos honoris: neque enim honore ipſo contenti ſunt, niſi etiam æquales in hoc ipſo conſequendo uicerint, uel potius hoc addit, quod magis aptè naturam eorum exprimere putet, quàmuis utrunque in eorum indole conſpiciatur.

Ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης.

Cupit enim (inquit) præſtare alijs iuuenta: ac primi loci obtinendi incredibiliter ſtudioſa eſt. Quod Cicero etiam in. V. libro de finib. declarauit, cum de puerorum inge-

nio loquens inquit. Quos illi labores non ferunt, ut æqualium principes habeantur?

Ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις.

Victoria autem pars quædam eſt exuperantiæ: qui.n. eam conſecuti ſunt, ſuperiores manifeſtò ſunt illis, quos uicerunt. Nam uictoriæ ſtudioſos eſſe pueros Cicero quoq; in eodē illo loco his uerbis docet. Vt illi efferuntur lętitia, cū uicerint: ut pudet uictos?

καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον ἢ φιλοχρήματοι: φιλοχρήματοι δὲ, ἥκιστα.

Ambo hæc: ideſt φιλότιμοι, καὶ φιλόνικοι: potiuſque (inquit) dici poſſunt honoris & uictorię cupidi, quàm pecunię: nam pecuniæ cupidi nullo modo ſunt: hoc enim ab eorum natura, ac morib. uitium longè abeſt. Cicero in. III. Tuſculana, cū inquit. Quid? qui pecunię cupiditate feruntur: φιλοχρηματίαν reddidit.

Διὰ τὸ μή πω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι.

Rationē affert, cur auidi pecunię non ſint adoleſcentes. Contemnunt pecuniam (inquit) minimeq; ſunt rei augendę ſtudioſi, quia per ętatem non dum egeſtatem perpeſſi ſunt: nec intellexerunt, quàm dura illorum condicio ſit, qui reb. ad uitam neceſſarijs carent, ac diuitib. ſupplices eſſe coguntur.

ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον.

Græcus interpres neſcio quid narrat, quod uereor, ne inane & commenticium ſit: Quę ualdè celebris eſt Pittaci uox, quod dixerit χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, huic loco nullo modo conuenit. Aliam refert eiuſdem Plutarchus in commentario περὶ φιλαδελφίας: quam, & ſi in ea de pecunia acre familiari agitur, non ſignificari puto ab Ariſtotele. Nam quod cōmodè reſpondiſſe Lydorum regi Pittacū tradit, Crœſum intelligit: docet enim Herodotus in primo libro hiſtoriarum, cum rege hoc longum ſermonem habuiſſe Pittacum, & callidè eum à bello inferendo Græcis, qui inſulas incolebant, reuocaſſe. Quàmuis alij affirmarent, non Pittacum Mitylenęum, ſed Biantem Priēnenſem, & ipſum ſapientem uirum, rationem illam deterrendi regis excogitaſſe: Quid protulerit autem Pittacus, in Amphiaraum augurem, non dum repperi.

Καὶ οὐ κακοήθεις, ἀλλ' εὐήθεις, διὰ τὸ μή πω τεθεωρηκέναι πολλὰς πονηρίας.

Nec ſunt maleuoli, ac praui ingenij, cunctaq; in deteriorē partem accipiunt, ſed ſimplicis potius, ac fatui, beneq; de omnib. exiſtimant: εὐήθεια enim, quàmuis bonam indolē pręſeferat, tamen uitio tribuitur, εὐήθεις q; à Græcis appellātur, qui antiquorum morum ſunt: qui fraudem nunquàm timent, & quęcunque uident, aut audiunt, in meliorem partem interpretantur: Huius autē rei cauſam afferens inquit: quia non dū multa multorum flagitia didicerunt. Plato quoq; in. III. libro de rep. adoleſcentibus, qui melioris poſtea notę uiri ſunt, & hos, & qui infra ab Ariſtotele exponuntur, mores aſſignat: ſimplicis. n. ingenij eos eſſe tradit: huiuſcemodiq;, ut iniuſti homines ipſis imponere nullo negotio poſſint: cuius etiam rei rationem reddens, inquit: quia in ſe exempla non habent earum rerum, quas animo uerſant ac gerunt improbi: quę exēpla ſpectantes cautiores fieri poſſint: erectioreſq; animo ad ſcelera hominum intelligenda ac declinanda. verba ipſius hæc ſunt. Διὸ δὴ καὶ εὐήθεις, νέοι ὄντες, οἱ ἐπιεικεῖς φαίνονται, καὶ εὐεξαπάτητοι ὑπὸ τῶν ἀδίκων: ἅτε οὐκ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς παραδείγματα ὁμοιοπαθῆ τοῖς πονηροῖς.

Καὶ εὔπιστοι: διὰ τὸ μή πω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι.

Nec pręceptum Epicharmi ſeruant, ac temerè credunt: affirmabat enim uafer ille Siculus, neruos atq; artus eſſe ſapientię, non temere credere: tam creduli autem, ac liberales ſunt, quia non dum multoties decepti ſunt: in longa tamen poſtea uita ſępè deluſi, mores mutant: quib. enim ſępè impoſitum fuit, ſtulti prorſus ſunt, niſi re docti, ac crebris damnis admoniti, ſapientiores euadunt, ac uerbis omniū fidē habere deſinunt.

Καὶ εὐέλπιδες: ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως.

Pleni etiam ſpei ſunt, ac quidquid ipſis in mentem uenerit optare, id omnino futurū ſibi pollicentur: quo in ſtatu cum temulenti quoq; ſint, quod illi à uino: hi à natura, ſeruoreq; ætatis habent: ut hic autem, ubi de adoleſcentibus diſſerit, temulentis eos ſimiles

miſſes facit, ita in Problemate de atra bile, ubi ſermo de ebrijs eſt, conuenire illis hac in re cum adoleſcentib. tradit: rationem enim reddens, cur homines ad largè bibendum procliues ſint, inquit. ὅτι πάντας ὁ οἶνος ὁ πολὺς εὐέλπιδας ποιεῖ. καθάπερ ἡ νεότης τοὺς παῖδας, & quę ſequuntur. Nam uinum ita conformare animos noſtros eleganter quoq; docet Horatius in epiſtola ad Torquatum. Quid non ebrietas deſignat? operta recludit. Spes iubet eſſe ratas.

ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μή πω πολλὰ ἀποτετυχέναι.

Neq; hoc ſolum adoleſcentes benè ſemper ſperare iubet, ſed aliud etiam eſt, quod in hunc ſtatum animi eos deducit: quod non dum multæ res eos fruſtratæ ſunt: ut illis, qui in plurimis negotijs uerſantur, neceſſariò euenit: neq; ἀπότευγμα reformidãt: crebræ enim tanquam repulſæ animos hominum minuunt, timidioreſq; ad magna negotia capeſſenda faciunt: in antiquiſs. autem libro negandi particula ſimplex eſt: nec quod tempus indicet, adiunctum habet: ita enim in eo legitur, διὰ τὸ μὴ πολλά; id autem à uetere quoq; tralatione abeſt.

καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι: ἡ μὲν γὰρ ἐλπὶς, τοῦ μέλλοντός ἐστιν: ἡ δὲ μνήμη, τοῦ παρῳχημένου: τοῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον, πολύ: τὸ δὲ παρεληλυθὸς, βραχύ.

Magnaq; ex parte ſpe uiuunt: id eſt eam ſibi propoſitam habent in uita, ac ſequuntur, ut omnium ſuarum actionum ducem. ut homines inquit, in ſectione trigeſima problematum uiuere magnam partem conſilium, ac rationem ſequentes: beluas autem appetitionem: eodẽ enim pacto loquitur. ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος, τῷ νῷ τὰ πλεῖστα ζῇ: τὰ δὲ θηρία, ὀρέξει θυμῷ καὶ ἐπιθυμίᾳ. Spe autem uiuunt ex magna parte, quia tranſacta ætas, parua: quæ uero reſtat, longa: memoria autem eſt rerum præteritarum, ſpes uerò futurarũ. Quare, quæ meminerint nõ multa eſſe poſſunt: quæ ſperent, plurima, atq; infinita.

τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μεμνῆσθαι μὲν οὐδὲν οἷόν τε: ἐλπίζειν δὲ, πάντα.

Primis temporib. ætatis: non enim prima die, ullo modo accipi debet, qua procreati ſunt: ut autem hic πρώτῃ ἡμέρᾳ, ſic non multo poſt, poſtremum tempus, cum de ſenib. diſſereret, τελευταίαν ἡμέραν appellauit. Primis igitur diebus, cum cogitant, quę fecerint, nihil repperiunt: nihilq; ferè ſe memoria tenere putant ob temporis breuitatẽ, quo manſerũt in uita: neq; enim multa efficiendi poteſtatem habuerunt: ſperant autem omnia ob longam ætatem, quam ſibi pollicentur.

καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι, διὰ τὸ εἰρημένον: ἐλπίζουσι γὰρ ῥᾳδίως.

Nullum præterea negotium eſt, hos decipere, atq; in laqueos inducere: ſperant enim facillimè, & quæcunque audierint, ſe præſtare poſſe ſtultè confidunt: illis uero, qui ita animo affecti ſunt, ac tam procliuia ſibi omnia fore pollicentur, facilè imponitur.

καὶ ἀνδρειότεροι: θυμώδεις γὰρ, καὶ εὐέλπιδες.

Fortiores quoq; ſunt: cuius rei ſtatim rationem reddit: cum enim inquit, (ut ſupra oſtendimus) iracundi ſint, ac ſemper ſpei pleni, qui ita animo affecti ſunt, timere nullo modo poſſunt. Geminam igitur radicem habet fortitudo, qua præditi ſunt adoleſcẽtes, iracundiam, ac ſpem. In III. uerò libro de morib. ad Nicomachum tertium genus adumbratę fortitudinis proficiſci ab iracundia furoreq; animi: quartum autem, conceptam animo bonam ſpem de uictoria fundamentum habere, notum eſt.

ὧν τὸ μὲν, μὴ φοβεῖσθαι: τὸ δὲ, θαρρεῖν ποιεῖ: οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβεῖται: τό τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι, θαρραλέον ἐστιν.

Alterum enim horum (inquit) omnem metum pellit: alterum autem, confidere facit: docens uerò, qua de cauſa utrunq; fieret, ait: nemo enim unquam inuentus eſt, qui dum iratus eſſet, metueret: cuius rei cauſa ſupra à me reddita eſt: cum enim de ijs, quę leniunt iratos ageret, eandem ſententiam protulit; ſperare autem quippiam boni confirmat animos, audentioreſq; ad pericula ſubeunda reddit.

καὶ αἰσχυντηλοί: οὐ γάρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευνται ὑπὸ τοῦ νόμου μόνου.

Verecundi quoq; ſunt, inquit, atq; eius rei cauſam adfert: non dum enim alia pulchra

& honeſta facta eſſe intelligunt : ac ſe omnem dignitatem retenturos arbitrantur, ſi nihil geſſerint contra ea, quæ opinionibus hominũ recta eſſe creduntur : nullum enim magiſtrum alium per ætatem niſi puerilem inſtitutionem habuerunt. Verecundos igitur adoleſcentes eſſe tradit, quod cum ea, quæ uere bona & honeſta ſunt, ignorent: neque alia adhuc recta honeſtaque percepta habeanr, quam quę in more & inſtitutis hominum poſita ſunt, facile cum contra illa quidpiam admittunt, erubeſcant: id autem crebro illi ætati contingit: quod non ita fieret, ſi quæ uerè honeſta ſunt intelligentes, quæ uerè turpitudinem dedecusq; afferunt, cognoſcerent: minus enim his quę iudicijs & opinionib. hominum huiuſcemodi ſunt, mouerentur: mirificè autem uerecundum induxit Achillem in Iphigenia Aulide Euripides, ut à muliere etiam, quod nimis pudorem ſeruandum eſſe cenſeret, reprehendi potuerit: cum enim pulcherrimam uirginem in conſpectũ adduci ſuum recuſaret, dixiſſetq;. μινύεται κατ' οἴκους· σεμνὰ γὰρ σεμνύνεται, reſpondit Clytemneſtra, ὅμως δ' ὅσον γε δυνατὸν αἰδεῖσθαι χρεών. nam antea etiam docuerat, quanti faceret pudorem, cum exclamauerat. ὦ πότνι' αἰδώς.

Καὶ μεγαλόψυχοι· οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου οὔπω τεταπείνωνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἄπειροί εἰσιν.

Magnos prętерea animos habent: non dum enim uita eos erudijt, & demiſſe, humiliterq; ſentire docuit: ſed expertes ſunt ipſius neceſsitatum. Quæ autem ad uitam traducendam neceſſaria ſunt, cum ſine multis moleſtijs, aſsiduiſq; curis non comparentur, ſpiritus eorum qui ipſa deguſtarunt, frangunt: ἀναγκαῖα enim uocat, quę ad neceſsitatem uitæ faciunt. ut in quarto libro de morib. ad Nicomachum, ubi naturam magnanimi exprimit. καὶ περὶ ἀναγκαίων, ἢ μικρῶν, ἥκιστα ὀλοφυρτικὸς καὶ δεητικός·

Καὶ τὸ ἀξιοῦν αὑτὸν μεγάλων, μεγαλοψυχία· τοῦτο δ' εὐέλπιδος.

Prætеrea inquit (hoc enim alterum argumentum eſt, quo oſtendit adoleſcentes eſſe magnanimos) de ſe præclare ſentire, ac ſe magnis quibuſq; rebus dignum iudicare, magnanimitas eſt: hoc autẽ propriũ eius eſt, qui ſpe abundat, qualẽ iuuenẽ quemq; eſſe, ſupra docuimus. In IIII. quoq; libro de morib. ad Nicomachum, magnanimũ definiens, iiſdem uerbis uſus eſt, quib. nunc habitum ipſum animi deſcribit: δοκεῖ δὲ μεγαλόψυχος εἶναι ὁ μεγάλων ἑαυτὸν ἀξιῶν, ἄξιος ὤν: addidit enim illic, ubi accuratius de hac re diſſeruit, oportere eum huiuſcemodi eſſe, & non ſolum tantis reb. ſe dignum ſtultè exiſtimare.

Καὶ μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν συμφερόντων.

Potiusq; in reb. honeſtis pleniſq; dignitatis quam utilib. occupari uolunt: propoſitiſq; ambobus, alterum ſequuntur, dignitatem inquam: alterum reijciunt, id eſt utilitatẽ: nam ab omni utili negotio, & quod rem augeat, abhorrere natura iuuenem docuit etiã Horatius. Vtilium tardus prouiſor.

Τῷ γὰρ ἤθει ζῶσι μᾶλλον, ἢ τῷ λογισμῷ· ἔστι δ' ὁ μὲν λογισμός, τοῦ συμφέροντος· ἡ δὲ ἀρετή, τοῦ καλοῦ.

Indolem enim potius ſequuntur ac naturam, quàm ratiocinationem: ſubducta enim diligenter ratio, impellit ad utilitatem: uirtus uerò, ad dignitatem: uiuere autem ἤθει, & λογισμῷ inquit, ut ſupra ἐλπίδι: ſcrupulum uerò alicui inijcere poſſet, quod cum ἦθος ſupra dixiſſet, pro ea uoce poſuit, ἀρετή: is. euellitur uerbis ipſius: infra enim ſenibus contrariam naturam tribuens, id explanauit. τὸ δὲ ἦθος τῆς ἀρετῆς ἐστιν. uirtus autem dignitatem propoſitam habet: eoq; ſemper ſpectat.

Καὶ φιλόφιλοι, καὶ φιλέταιροι, μᾶλλον τῶν ἄλλων ἡλικιῶν.

Valdè etiam ſtudioſi ſunt amicorum, ſodaliumq;, & commodis ipſorum libenter obſequuntur, reliquasq; ætates in hoc officio uincunt. Quam hic uarietatem inueni in antiquiſs. codice indicabo, quamuis receptam lectionem probem: ita enim in eo legitur. καὶ φιλόφιλοι καὶ φίλοι καὶ φιλέταιροι. ut non cupidi tantum amatoreſq; amicorum ac ſodalium eos dixerit, ſed etiam amicos magis eſſe, quam aliæ ſint ætates: facit autem cũ illo uetus quoq; tralatio: reliquis uerò ſcriptis cum excuſis conuenit.

Διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν, καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδέν, ὥστε μηδὲ τοὺς φίλους.

Rationem huius rei reddens, una contentus non fuit, ſed duplicem cauſam attulit. quia

conuictu

conuictu (inquit) capiuntur: quia tempus traducere cũ familiarib. ſimulq; uiuere gaudent: nec nõ, quia cum de aliqua re exiſtimant, utilitatem non ſpectant. quare idem hoc in negotio faciunt: neque. n. amicos probant ob queſtum: nec amicitiam ad utilitatem referunt, ut in alijs ætatibus conſtituti homines facere conſuerunt: colunt enim plerunque amicos ob fructum, quem ex ipſis capiunt: adoleſcentes uerò minimè. Vnde ardentiores in hoc munere obeundo ſunt: uehementiusq; ipſos amant: conuictum dixi, quo uerbo Cicero quoque uſus eſt, non libenter tamen, ut ſuſpicari licet: nam Græco cum commodè poteſt, utitur ut in. XIII. epiſtolarum ad Atticum. Intelligis. n. profectò quo maximè poſita ſit συμβίωσις. & ad Dolabellam. Sed tamen ſuauiſſimũ συμβιωτὴν noſtrum, pręſtabo integellum: Filius tamen liberius et conuictio, & conuictores dixit in epiſtola ad Tironem: συζῆν autem, quo utitur hic Ariſtoteles, & συμβιοῦν, idem eſſe apertum eſt.

Καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον, καὶ σφοδρότερον ἁμαρτάνουσι, παρὰ τὸ χιλώνειον: πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσι.

Cum mediocritatem pauci ſeruare poſſint, magnaq; hominum pars peccet, quod hi nimium in rebus factiſque ſequuntur: hi uero, parum, iuuenes fines ſemper tranſeunt: contra ac fieri debere ſapientiſſ. uir Chilon cenſebat, qui laudauit hanc ſententiam, uel ipſius potius auctor fuit, μηδὲν ἄγαν: quam Latinis uerbis protulit Terentius. Horum ille nihil egregiè pręter cætera ſtudebat, Et tamen omnia hęc mediocriter. Pãphilus igitur nõ cõgruẽtes mores ętati habebat, de quo pater hæc pronunciat: adoleſcẽtes. n. omnia pręter modum, ut Ariſtoteles tradit: uehementiores enim ſunt, quàm oporteat, & impetu potius, quàm ratione feruntur.

Φιλοῦσί τε γὰρ ἄγαν, καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τἄλλα πάντα ὁμοίως.

Hos mores accuſauit in Mineruа Neptunus apud Euripidem Troadibus, cum Græcos maximis detrimentis afficere ſe uelle illa demonſtraret, quos antea tueri toto animo conſuerat: Troianos autem oblectare, quorum antea inimiciſſima fuerat, quoſq; enixè oppugnarat. Tantam immutationem in ea factam admirans, increpansq; inquit Neptunus, τί δ' ὧδε πηδᾷς ἄλλοτ' εἰς ἄλλους τρόπους μισεῖς τε λίαν, καὶ φιλεῖς ὃν ἂν τύχῃ. Sunt igitur nimis uehementes in utranque partem adoleſcẽtes, ut Terentianus Chremes locutus eſt, uicinum ſuum inſimulans, qui in re familiari certum modum ſeruare neſciret, peccaretq; aut largitate nimia, aut parſimonia: & diligunt nimis, quos diligunt: quoſque oderunt, nimis odio habent: nec in hoc ſolum modum non ſeruant, uerum etiã omnib. alijs in rebus eodem modo ſe gerunt.

Οἱ καὶ εἰδέναι πάντα οἴονται, καὶ διϊσχυρίζονται: τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τοῦ πάντα ἄγαν.

Qui etiam ſcire ſe cuncta arbitrantur; contenduntque: ex quo naſcuntur ut alia non nulla, ita etiam hoc: quod omnia nimis faciunt: cum enim omnia ſibi nota eſſe putent, nec ſe labi poſſe credant, nihil timidè tractant. διϊσχυρίζεσθαι aſſeuerare ſignificat, ac contendere. in. VI. de natura animantium. ἔνιοι δὲ διϊσχυρίζονται δέκα μῆνας κύειν ἡμερόλεγδον. Ab antiquiſs. libro abeſt articulus οἱ, initio huius partis in excuſis poſitus: quam etiam lectionem ſequitur uetus tralatio.

Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, καὶ οὐ κακουργίαν.

Cumq; iniurioſi ſint, iniuriæ, quas faciunt, ad contumeliã, nõ ad malitiam tendũt: ideſt huiuſcemodi ſunt, ut honorem potius alicuius ac dignitatem uiolent, quàm alia ratione noceant, & detrimentum rei familiari importent. In. III. libro de rep. uitium, quod hic adoleſcentib. tribuit, comitari tradit illis, qui ampliores diuitias, & ingentes corporis uires poſſident: contumelioſos enim eſſe narrat, cum contraria hominum genera, ideſt ualdè mendici & imbecilli, fraudè nitantur, & aſtutè alijs imponant.

Καὶ ἐλεητικοί, διὰ τὸ πάντας χρηστούς, καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν.

Ob naturę, ingeniiq; bonitatem adoleſcentes, cum benè de omnib. exiſtiment, cunctoſque probos eſſe, ac meliores quàm uerè ſint, credant, facilè miſericordia commouentur: ſupra enim, cum quales miſericordes eſſent, oſtenderet, affirmauit miſericordes

eſſe, qui aliquos ſaltem æquos, bonoſq; eſſe putarent. Qui igitur cunctos ferè mortales huiuſcemodi eſſe putant, ij inprimis miſericordes erunt.

τῇ γὰρ αὑτῶν ἀκακίᾳ τοὺς πέλας μετροῦσιν. ὥστ' ἀναξία πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς.

Sua innocentia cęteros metiuntur, ſuoq; ex ingenio (ut comicus ait) mores alienos iudicant: cum enim ipſi probi ſint, probos quoq; cęteros eſſe credunt. Quare indignè putant, illos his malis conflictari: ægritudo autem, quę ſuſcipitur ex aduerſis alicuius rebus, qui illis dignus non ſit, miſericordia eſt: omnes quicunque boni uiri ſunt, falli hac de cauſa poſſunt, ac miſericordia moueri eorum, qui multo maiorib. damnis, quàm tunc ſuſtineant, digni ſint. Nam ut quisque eſt uir optimus, ita difficillimè eſſe alios improbos ſuſpicatur, ut Cicero in epiſtola ad Q. Fratrem inquit.

καὶ φιλογέλωτες. διὸ καὶ εὐτράπελοι·

Riſus quoq; ſtudioſi ſunt. quare faceti, & ioconſi fiunt: hos .n. appellant Græci εὐτραπέλους. quod cognomen habuit Volumnius mimus, intimus M. Antonij, ad quem etiam ſunt epiſtolæ duę Ciceronis, quarum prior de artificio ipſius eruditè, eleganterque ſcripta eſt: non ſine cauſa uero appellatum illum eutrapelum fuiſſe, ex epiſtola ipſa Ciceronis percipitur, qua docet, ſe antea ab eo literas accepiſſe pleniſſimas omnium ſuaui-
» tatum. Sed Gręco etiam uerbo in ea utitur. Deinde εὐτραπελία literarum fecit, ut
» intelligerem tuas eſſe. Hunc autem eſſe puto, qui nouam, & facetam rationem nocendi alicui inuenerat, & quæ multos falleret: beneficium enim iniuria appellabatur, ut inde etiam lepidum ipſius ingenium, & quod riſus undiq;, ludoſq; captaret, cogno-
» ſci poſſet. Totam rem eleganter narrat Horatius in epiſtola ad Lollium. Eutrapelus
» cuicunque nocere uolebat, Veſtimenta dabat pretioſa; & quę ſequuntur. Ex hoc autem ipſo Horatij loco, & ex uerbis Ariſtotelis, quib. in explicãda eius ui naturaq; uſus eſt, intelligere licet εὐτραπελίαν, non in uerbis tantum, ſed in reb. quoq; poſitam eſſe: contumelia enim non minus factis, quàm oratione conſtat: Inueniuntur autem lepidi quidam & urbani homines, qui facetis quibuſdam rationib. non ſtultos etiam uiros ſæpe ludũt: quomodo ab eodem poëta Philippus celebris orator, Vulteio præconi impoſuiſſe narratur.

ἡ γὰρ εὐτραπελία πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστίν.

Sales, ioca, facetiæ, eruditum conuicium ſunt, & quod cum artificio quodam tractatur: niſi enim modus adhibeatur, ſcurrilitas erit. Hunc autem penè locum expreſſit
» Cicero pro M. Cælio inquiens. Maledictio autem nihil habet propoſiti præter contu-
» meliam, quę ſi petulantius iactatur, conuiciũ: ſi facetius, urbanitas nominatur: abeſſe autem debere ab iocis & omni faceto ſermone contumeliam, Apollonius quoq; in primo libro ἀργοναυτικῶν docuit, cum de luſionib. delectorum illorum iuuenum ageret,
» qui morem ſequuti aliorum eius ætatis, huiuſcemodi reb. ſe oblectarent. — μετέπειτα
» δ' ἀμοιβαδὶς ἀλλήλοισι Μυθεῦντ', οἷά τε πολλὰ νέοι παρὰ δαιτὶ καὶ οἴνῳ Τερπνῶς ἑψιόων-
» ται, ὅτ' ἄατος ὕβρις ἀπείη.

τὰ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτον ἦθός ἐστιν· οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηκμακότες σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἤθη.

Ingenio ac morib. iuuenum explicatis, ad ſenes tranſit: quos magna ex parte mores his contrarios habere tradit: hanc autem cauſam fuiſſe puto, cur ſtatim, relictis qui in medio ſunt, ad hos acceſſerit: contraria enim propè collocata, melius intelliguntur.

διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι, καὶ ἡμαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, οὔτε διαβεβαιοῦνται οὐδέν, ἧττόν τε ἄγαν ἅπαντα ἢ δεῖ.

Quod breui ſupra in uniuerſum docuerat, nunc pluribus ſingillatim perſequitur. Quia enim (inquit) multos ãnos uixere: pluribuſq; in reb. decepti, lapſiq; ſunt, nec nõ, quia magna pars humanarum rerũ magnis uitijs tenetur, nihil confirmant, ac minus quàm oporteat ualdè cuncta tractant. ἐξηπατῆσθαι cum dixit, ſignificauit ipſos aliorum culpa male egiſſe: nam cum decipimur, damnum noſtrum eſt, culpa, aliorum. ἡμαρτηκέναι uerò ſua ipſorum culpa lapſos, ac uitio humani ingenij, noſtræque imbecillitatis declarat.

quod autẽ adiungit, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, apertũ eſt: nihil. n. ſinceri integriq́ in reb. noſtris inueniri, ualet. ἧττον τὰ ἄγαν ἅπαντα ἢ δεῖ, ſignificat, nimis timide ipſos res adminiſtrare, diſtareq́ magnopere à natura adoleſcentiũ, qui cuncta nimis agũt: hi nanq́ non tantum ab ea culpa remoti ſunt, uerum etiam in contrarium uitium labuntur, ac lenti in rebus gerendis gelidiq́ ſunt.

Καὶ οἴονται: ἴσασι δὲ οὐδέν.

Contra ac iuuenes, qui cuncta ſe noſſe, ac comperta habere affirmant: hi enim ſuſpicari ſe dicunt, ſcire nihil: οἶμαι enim qui nihil certi de aliqua re habent, dicere conſueuerunt. Vt apud Ariſtophanem πλούτῳ Chremylus: οἶμαι γὰρ οἶμαι, ξὺν θεῷ δ' εἰρήσεται. Latini homines, arbitror, quo uerbo teſtes in iudicio ſemper utebantur. ut Cicero pro Fonteio docet. Qui primum illud uerbum conſideratiſſimum noſtræ conſuetudinis, Arbitror, quo nos etiam tum utimur, cum ea dicimus iurati, quę comperta habemus, quę ipſi uidimus, ex toto teſtimonio ſuo ſuſtulit, atq́ omnia ſe ſcire dixit.

Καὶ ἀμφισβητοῦντες, προστιθέασιν ἀεὶ τὸ, ἴσως καὶ τάχα, καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω: παγίως δὲ οὐδέν.

Hoc ad ſermonem eorum: modumq́ loquendi pertinet, qui anceps incertusq́ eſt: ac nihil aſſeueranter edit: cũ. n. aliquid proferunt, in dubio ſe uerſari de ea re oſtendentes, adiungunt ſemper aut ἴσως, aut τάχα: quibus aduerbijs declarant ſe non magis in hãc, quàm in illam, opinionem uenire: fortaſſeq́ rem ita ſe habituram, ac morem (inquit) ita cuncta ꝓnunciãdi habent, & nihil firmiter aiunt. Diſcrepat hic antiquiſſ. codex ab alijs, quos uidi & excuſis & ſcriptis, qđ ἀμφιδοξοῦντες habet: ſentẽtia eadẽ nominis diuerſi.

Καὶ κακοήθεις εἰσί· ἔστι γὰρ κακοήθεια τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν ἅπαντα.

Ingenio præterea ſunt maleuolo ac prauo, à quo uitio antea longè abeſſe iuuenes docuerat, cum contrario potius affines ſint: nunc quid κακοήθεια ſit, addit: ea autem patefacta liquidò intelligi poteſt quid κακοήθεις ualeat: nec non id nomen mirificè conuenire ingenio ſenum: illi. n. cuncta ſemper in deteriorem partem accipiunt: ideſt cunctis in reb. exiſtimandis ſemper eò quod deterrimum eſt, animo feruntur, exempli cauſã, factum alicuius anceps, quod & ob rectum aliquem finem, & ob prauum ſuſceptum uideri poteſt, illi omninò putant geſtum malo conſilio.

ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν· ἄπιστοι δὲ δι' ἐμπειρίαν.

Cum in excuſis antea τεχύποπτοι legeretur, ita emendaui, ſecutus fidem plurium ſcriptorum librorum: in quibus etiam eſt, quem antiquiſſ. appello: uetus quoq́ tralatio manifeſtò hanc lectionem ſequitur: uis autem huius iuncti nominis, notioq́ aperta eſt: ualet. n. ſuſpicioſi & mala ſemper damnaque metuentes, exiſtimantes ex omni ſemper negotio ſermoneque incommoda quędam oritura. Plato quoque in. III. libro de rep. uerbo hoc uſus eſt: ὁ δὲ δεινὸς ἐκεῖνος, καὶ καχύποπτος: ὁ πολλὰ αὐτὸς ἠδικηκὼς καὶ πανοῦργός, καὶ σοφὸς οἰόμενος εἶναι: & quæ ſequuntur: loquitur autẽ de eo, qui ab adoleſcentia in multis ſcelerib. uerſatus fuerit: plurimoſque iniuria affecerit: quem dicit cum in ſui ſimiles, improbos ac nefarios homines inciderit, callidum uiſum iri, quod poſſit dolos eorum facilè intelligere, ac damna malaque uitare, cognita improbitate multorũ, ad mala ſemper metuenda expectandaque factus, cum exempla in morib. ſuis eorũ uitiorum gerat. Vnde autem fiat ut mala ſemper aliqua ſenes ſuſpecta habeant: fraudemque omnibus in reb. timeant, docet: oſtenditque id proficiſci ob eorum indole moribuſque, quod nemini fidem habere ſecum ſtatuerut: huiuſcemodi autẽ (inquit) ſunt atque increduli, ob longam uitam uſumque rerum plurimarum.

Καὶ οὔτε φιλοῦσι σφόδρα, οὔτε μισοῦσι, διὰ ταῦτα.

Senes quoque affirmat neq́ ualdè diligere: neque uehemens odium in ullos habere, ſed remiſſe utrunque facere ac leniter. Idque ob eas res contingere in illis tradit, quas ſupra appellauit: intelligit autem uſum multarum rerum: iudicium quod in animo ſuo fecerunt, nõ habẽdã fidẽ eſſe hominibus, & uitiũ animi peſſime de omnib. exiſtimãdi.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν, ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν, ὡς φιλήσοντες.

ὑποθήκην præceptum hic ſignificare, atque utilem uitæ degendæ ſententiam, maniſe-

ſtum eſt: nam plures ſunt huius uerbi intellectus. Heſiodus ita inſcriptum librum edidiſſe diu creditus eſt: primus autem Ariſtophanes grammaticus (ut Quintilianus tradit) ὑποθήκας negauit eſſe huius poëtæ. Latinis his uerbis expreſsit priorem partem uocis Biantis Cicero in Lælio: contraque eam accuratè diſputauit. Negabat ullam uocem inimiciorem amicitiæ potuiſſe repperiri, quàm eius qui dixiſſet, ita amare oportere, ut aliquando eſſet oſurus: ut ex hoc uerò Ariſtotelis loco intelligimus, non amicitiam tantũ ille, ſed etiã odium remiſſum ac mediocre eſſe uolebat.

Καὶ μικρόψυχοι, διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ βίου· οὐθενὸς γὰρ μεγάλου· οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλ' ἢ τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσιν.

Et parui animi ſenes eſſe dicit, & eius rei ſtatim cauſam reddit. quia (inquit) longa ætas ſpiritus ipſorum fregit, & humiliter ſentire docuit; unde illi nihil amplum eximiũque optant, ſed res tantum ad uitam neceſſarias cupiunt.

Καὶ ἀνελεύθεροι· ἓν γάρ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ οὐσία.

Sordidi quoque atque illiberales ſunt: cum enim ipſos dixiſſet in rebus tantum ad uitam pertinentib. quærendis occupari, nunc patrimonium unam ex illis eſſe oſtẽdit. quare toto animo illi augẽdo incumbunt: nec partem aliquam eius diminui æquo animo patiuntur. Cõtempſit tamen Thebanus Pelopidas amicos, qui cum ſuaderent, ut maiorem in tuenda re familiari diligentiam poneret, dixerant, neceſſariam illam eſſe: digito. n. claudũ, eũdemque cæcũ mõſtrans. Sanè huic, inquit, Nicodemo: ita enim ille appellabatur.

Ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν, ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν.

Aliud etiam eſt, quod hortatur illos ſuum retinere: minutoque animo ac illiberali in hac re uti: nã uſu cognouerunt, quã arduum ſit, quærere pecuniã, & quã facilè illa dilabatur.

Καὶ δειλοί, καὶ πάντα προφοβητικοί.

Timidi præterea ſunt: cunctaque mala ante quàm adueniant, expectant ac metuunt. Ex omnibus reb. naſci ſibi poſſe aliquid incommodi putãt. Hoc quoque pulchrè expreſſit Horatius: Vel quod res omnes timidè, gelideque miniſtrant.

Ἐναντίως γὰρ διάκεινται τοῖς νέοις· κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν· οἱ δὲ, θερμοί.

Cauſam, cur ſenes tam timido animo ſint, afferens, inquit ipſos contrario modo ac iuuenes corpus affectum & temperatũ habere: gelidi enim, ac refrigerati ætate ſunt: adoleſcẽtes contra calidi, ac feruentes. In problemate de atra bile idẽ de utraque ætate dixit.

Ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τίς ἐστιν.

Quare (inquit) ſenectus, quæ frigida eſt, uiam muniit, aditumque patefecit timiditati: irrumpere uerò facilius penetrareque res, cum uia patefacta eſt: cõtra cum obſtructa, patet. In eadem re exponenda Ariſtoteles in diuino illo problemate, eodem, quo hic uerbo uſus eſt. προωδοποίηκε γὰρ τῷ φόβῳ· καὶ ὁ φόβος καταψύχει. Cum terribilis aliqua res nunciata fuerit, ſi forte frigidioris fuerit temperamenti, timidum ipſa eum reddit: temperamentum enim illud iter patefecit timori: & metus ipſe frigus corpori affert; afferens autem huius rei rationem, inquit: nam & metus ipſe pars quædam ſpeciesque eſt refrigerationis. quod Virgilius quoque ſignificauit, cum fortiſsimum uirum tempeſtate ac fluctib. iactatum inducens, ait. Extemplo Aeneæ ſoluũtur frigore membra. Cum igitur conueniat in hoc ipſis: tantopereque ſimiles inter ſe ſint reformidatio ac ſenectus, mirari non debemus, ſi timori obnoxia eſt ſenilis ætas, ac libenter illum recipit: ut hic autem metum refrigerationem eſſe dixit, ita in IIII. libro de partib. animantium: à frigore uerò metus proficiſcitur, ut à materia: forma. n. ipſius ægritudo eſt ac cõmotio animi.

Καὶ φιλόζωοι καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι τὴν ἐπιθυμίαν.

Valdè quoque cupidi uitæ ſunt; quoque magis morti appropinquant, eo magis deſiderio uitæ tenentur, cuius rei rationem & apertam, & ueram reddit: quia cupiditas eſt (inquit) rerum abſentium: nemo enim cupit, quæ iam tenet atque in poteſtate ſua habet: à ſenib. autem extremo uitæ die uita ipſa quaſi abeſt. quare deſiderio ipſius acriore tenentur; in uerbis autem his μάλιστα δ' ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, uarietas eſt: μᾶλλον enim

καὶ

ſecunda collatione habet antiquiſs. codex, cui adſtipulatur uetus tralatio.

καὶ οὗ δὲ ἐνδεὴς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμοῦσι.

Altera, qua idem confirmat, ratio. Hoc etiam facit (inquit) ut uitæ in extrema ſenecta cupidi ſint: cuius enim penuria premuntur, hoc maxime cupiunt omnes: ſenes autem uitæ eſſe inopes, manifeſtum eſt. quare hoc etiam illos ipſius cupidos reddit: explere enim quod deeſt, auent. Intereſt uerò inter hanc poſteriorem & priorem illam rationem, quod illa uitam ut abſentem ac remotam rem, conſiderat: hæc uerò eandẽ, ut quę penè defecerit ipſos: eoſq; ut egeſtate ipſius inopiaq; laborantes: quod, quamuis non dum illa exuti ſint, cito tamen intelligant ſe ea ſpoliatum iri.

καὶ φιλαίτιοι μᾶλλον ἢ δεῖ: μικροψυχία γάρ τις καὶ αὕτη.

» Hoc ſignificauit (ut arbitror) Horatius, cum inquit. Difficiles, queruli. Qui, quod officia quædam deſeruerint, ſine cauſa ſæpè inſimulant amicos, φιλαίτιοι à Græcis nominantur. quo uerbo quoq; ſæpè Cicero uſus eſt: quod huic Gręco par Latinum nõ haberet. Non una hic quoq; eſt omnium ſcriptorum librorum lectio: antiquiſs. enim codex φίλαυτοι, non φιλαίτιοι habet: uetus quoq; tralatio cum eo facit: notio eius nominis, ſiquis hanc lectionem ueriorem putat, plana eſt: qui enim nimis ſe ac res ſuas amãt, ita uocantur: & ſanè cauſa, quam affert, huius rei, declarat locum commodè hic habere & ipſam poſſe: eſt enim parui animi ita erga ſe affectum eſſe. quod uerò paulo poſt inquit: quia ſe magis quàm oporteat, ament, & hoc ipſo uerbo utitur, impellere eos ut ad utilitatẽ in uita omnia dirigant, non ad honeſtatẽ, uidetur ueterẽ ſcripturã cõfirmare.

καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ζῶσιν, ἀλλ᾽ οὐ πρὸς τὸ καλὸν μᾶλλον ἢ δεῖ, διὰ τὸ φίλαυτοι εἶναι: τὸ μὲν γὰρ συμφέρον, αὐτῷ ἀγαθόν ἐστι: τὸ δὲ καλὸν, ἁπλῶς.

Et in uitæ ratione proponunt ſibi utilitatem, non dignitatem: ac nimis quâm rectè fieri poſsit illam ſequuntur: hanc, relinquunt. huius autem rei cauſa eſt (inquit) quod amici ſunt commodorum ſuorum, ac ſe ipſos ualdè diligunt: utile enim illi ipſi, qui id conſecutus eſt, bono eſt: honeſtum ad alium refertur. συμφέρον niſi fructum, commodumq; afferret, bonũ nõ putaretur: honeſtũ, dignitaſq; abſolutè, et ex ſua ui bonũ eſt.

Καὶ ἀναίσχυντοι, μᾶλλον ἢ αἰσχυντηλοί: διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζειν ὁμοίως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, ὀλιγωροῦσι τοῦ δοκεῖν.

Inuerecundi quoq; potius, quàm uerecundi ſunt: non quod res turpes, flagitioſaſq; faciant, ſed quod parum uerecundia moueantur: cum enim ætatis uitio utilitatis magis, quàm dignitatis appetentes ſint, exiſtimationem aliorum parui faciunt, nec ſua ualdè intereſſe putant, qui quales ue habeantur.

Καὶ δυσέλπιδες, διὰ τὴν ἐμπειρίαν.

Aegre aliquid ſecundum ex quolibet negotio euenturum ſperant: uix induci poſſunt ad bonum aliquod expectandum. Id uerò propter uſum multarum rerum. hęrere autẽ
» huic uitio ſenes, Cicero quoq; in epiſtola ad M. Cęlium oſtendit. Recordor. n. deſpera
» tiones eorum, qui ſenes erant adoleſcente me: non unã autem huius rei cauſam affert.

Τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν πραγμάτων φαῦλά ἐστι.

Vt ſupra locutus eſt, cum ingeniũ ſenum aperire cœpit: maior nanq; pars terrenarũ rerum magnis uitijs ſcatet. à natura igitur infirmitateque rerum ducitur primum hoc argumentum: quod ſequitur autem à morib. ipſorum animique timiditate: diſcrepat uerò hic quoque antiquiſs. codex à reliquis & excuſis & ſcriptis libris: ita enim in eo legitur. τὰ γὰρ πλείω τῶν γινομένων, non parum uariatis uerbis; eadem penè ſententia: eum autem ſequitur uetus tralatio.

Ἀποβαίνει γοῦν τὰ πολλὰ ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν.

Humanę ferè res hanc naturam habent, ut in deteriorem partem cadant. Quare non omninò reprehendi poſſunt ſenes, quod ægrè ad benè ſperandum adduci poſſunt. Verum alia etiam huius rei cauſa eſt, inquit: timiditas ſcilicet, quæ propria ipſorum eſt: timiditas enim auocat à ſpe rerum ſecundarum, & impellit ad deſperationem: hoc

autē uarietatis in eodem antiquiſs. libro inueni, quod non ἀποβαίνει γοῦν, ſed ἀποβαίνει γὰρ ſcriptum habet; cum eo autem facit uetus tralatio.

Καὶ ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι. τοῦ γὰρ βίου τὸ μὲν λοιπὸν, ὀλίγον: τὸ δὲ παρεληλυθὸς, πολύ.

Viuuntq; memoria potius quàm ſpe: ideſt in uita degenda utuntur magis illa, quàm hac: diriguntque actiones ſuas magis ad cogitationem rerum pręteritarum, quàm ad ſpem futurarum. Cuius rei rationem afferens, inquit: uitę enim quę reliqua eſt pars, exigua eſt: pręterita uerò, multa: quod enim in excuſis legebatur, τὸ μὲν μέλλον, elegātius legi putaui, τὸ μὲν λοιπὸν, ut in antiquiſſ. libro inueni, cui etiam ſcripturæ adſtipulatur uetus tralatio. ſupra ſanè, ubi de morib. adoleſcentium diſputat, qui ex altera parte morib. ſenum reſpondent, μέλλον in eadem ſententia rectè legitur: tempus enim longum eſt, quo illi uicturi ſunt: contra de ſenib. differens aptius uidetur locutus, λοιπὸν dicens: pars enim uitę, que reſtat, non multa eſt, ut eo pacto uocari debuerit, ſed contra potius uerbo, quo paucitas ipſius declaretur.

Ἔστι δὲ ἡ μὲν ἐλπὶς, τοῦ μέλλοντος: ἡ δὲ μνήμη, τῶν παροιχομένων.

Hoc ipſum quoque ſupra, ubi mores iuuenum ſignificauit, ijſdem uerbis expoſuit: idē etiā in libro de memoria, & reminiſcētia protulit, ubi de altero accuratius diſputauit.

Ὅπερ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς.

Quę quidem res cauſa etiam eſt loquacitatis in ſenibus: Quia ſcilicet multa uiderunt, multaq; audierunt: quę cum recordentur, loquaciores ſunt. A' quo uitio non potuit ſenectutem uindicare, cū laudationē ipſius ſcriberet, eruditisſimus ac politiſs. ſcriptor.

Διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες: ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται.

Exponunt enim (inquit) narrantque iunioribus, quæ ſuperiorib. annis facta ſint: quæ pręterita ſua uita fieri uiderint: libēterq; in hoc ſermone uerſantur. cuius rei cauſam afferens, addit: afficiuntur enim uoluptate res præteritas reminiſcentes: animaduertenda autem elegans locutio, Atticæ conſuetudinis propria. διατελοῦσι λέγοντες: ideſt λέγουσιν, & quaſi nunquàm ceſſant dicere res olim factas, & in ea oratione perdurant. crebra huiuſmodi dicendi exempla ſunt apud Atticos ſcriptores, ut initio ſtatim orationis pro Cteſiphonte.

Καὶ οἱ θυμοὶ ὀξεῖς μέν εἰσιν: ἀσθενεῖς δέ.

Iræ ſenum acres & acutę ſunt: imbecillæ tamen languidęque: uel quod cito diſſoluantur, uel potius quod tantam uim non habeant, ut ad agendum impellant, & ad exitum perducant, quod furor ille ſuadet. ὀξὺν acrem Ciceronem appellare manifeſtum
» eſt, uel ex hoc Platonis loco è Phædro, ὄψις γὰρ ἡμῖν ὀξυτάτη τῶν διὰ τοῦ σώματος ἔρχεται
» αἰσθήσεων: quem ſic in. II. Libro de finibus expreſsit. Oculorum, inquit Plato,
» eſt in nobis ſenſus acerrimus.

Καὶ αἱ ἐπιθυμίαι: αἱ μὲν, ἐκλελοίπασιν: αἱ δὲ, ἀσθενεῖς.

Cupiditates quoque partim diſcuſſę ſunt (inquit) atque abiere: partim uerò iam fractæ: quæ ſcilicet adhuc permanſerunt, oblanguere. Res aperta, & quę non quærat exemplis confirmari: Sed tamen luculentisſimum exemplum eſt optimus tragicorū, qui à grauiſſ. auctorib. ita traditur locutus, cum ex eo quidam iam cōfecto ætate quę
» reret, uteretur ne rebus Venereis. Dij meliora: libenter uerò iſtinc, tanquàm à domi
» no agreſti, ac furioſo profugi. Nam accepiſſe illum hoc beneficium ab ætate, præterquàm, quod ipſemet fatetur, oſtendunt etiam ueteres ſcriptores, qui narrant, ipſum laſciuiuſculum fuiſſe, & in amore etiam puerorum intemperantem. Teſtimonia adducit Athenęus in. XIII. libro δειπνοσοφιστῶν.

Ὥστε οὔτε ἐπιθυμητικοὶ: οὔτε πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος. διὸ σωφρονικοὶ φαίνονται οἱ τηλικοῦτοι.

Quapropter (inquit) neque flagrant cupiditatibus, animumque libidinib. uexatum habent: neque gerunt aliquid impulſu cupiditatum: reſpondet autem (ut opinor) pri-

or

or pars, ei quod dixerat, defeciſſe in illis cupiditates: si enim penitus extinctę ſunt, ac dereliquere ipſos, non poſſunt ullo pacto dediti eſſe cupiditatibus: poſterior uero aſ-firmarat alias eſſe imbecillas: si. n. uirib. ac neruis carent, non tantam uim habere poſ-ſunt apud illos, ut ad efficiendum impellant: quàmuis diuerſus ordo uerborum ſit in antiquiſſ. libro: cuius etiam ſcripturæ certa ueſtigia ſunt in uetere tralatione: ita. n. illic legitur. ὥστε οὔτε πρακτικοὶ, οὔτε ἐπιθυμητικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας. quare cōmunē hāc lectionem ueriorem duco: addit autem, ſed ad utilitatem ſe referunt, ac quæ lucrū pręcipit, ſectantur. Vnde (inquit) natura facti ad temperantiam uidentur, qui huius æta-tis ſunt. Cum tamen, ſi quis acutè attendat, aliter ſe res ſæpe habeat, ac neceſſitate illi, nō uoluntate, huiuſcemodi ſint. σωφρονικοὶ uocantur, qui naturæ impulſu diſciplinaque à turpib. uoluptatib. abhorrent. In. VII. libro de morib. ad Nicomachum ipſe eodē
» uerbo uſus eſt. καὶ γὰρ δίκαιοι καὶ σωφρονικοὶ, καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ τἄλλα ἔχομεν εὐθὺς ἐκ γενε-
» τῆς. Quod autem inquit οἱ τηλικοῦτοι, ſenes manifeſtò intellexit, qui ad hanc ætatem per uenerunt: ut locutus eſt in. VIII. eorundem librorum, cum eandem penè ſententiam proferret: οἱ γὰρ τοιοῦτοι οἱ τηλικοῦτοι διώκουσι.

Αἵ τε γὰρ ἐπιθυμίαι ἀνείκασι, καὶ δουλεύουσι τῷ κέρδει.

Cupiditates enim remiſerunt, ac ſeruiunt lucro. remiſerunt (id enim ſignificat ἀνεί-
» κασι) Cicero ad Atticum. Iis ardet furore, nec remittit aliquid, ſed in dies ingraueſcit: id eſt oblāguerūt, hebetioresq́ factę sūt. Seruire pecuniæ Cicero quoq; inquit, ut hic Ariſtoteles δουλεύειν τῷ κέρδει: & ſanè crebro à Græcis & Latinis ſcriptorib. hoc uer-bum ad alias res transfertur. Dionyſius in uita Iſocratis, uel Hieronymus potius pe-
» ripateticus: illius enim ut ſententiam, ita uerba quoque eſſe arbitror. Δουλεύειν γὰρ αὐτὸν
» τῇ λειότητι παντελῶς. Cicero in Oratore: ſeruire numeris, ſeruire uoluptati aurium etiam dixit: ualet autem ſeruire pecuniæ, toto pectore augendo patrimonio incumbere, & uni illi rei ſtudere: quo etiam morbo ſenē miſerabiliter laborare docet Horatius. Quę-
» rit, & inuentis miſer abſtinet.

Καὶ μᾶλλον ζῶσι κατὰ λογισμὸν ἢ κατὰ τὸ ἦθος: ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς, τοῦ συμφέροντος: τὸ δὲ ἦθος, τῆς ἀρετῆς ἐστι.

Et in ea ætate traducenda magis ſe adplicant ad ratiocinationem, quàm ad indolem, & inſitos hominibus à natura mores: ideſt potius faciunt, quæ præcipit λογισμὸς, quàm quæ ἦθος ſuadet: Cuius rei rationem afferens inquit: ſubducta enim diligenter animo ratio cogitatioq́ rerum ſuarum impellit ad utilitatem: indoles autem ad uirtutem: ſe-nes magna ex parte bonum quod conducit, amplexantur: quod uerò in honeſtate ma-net ac in dignitate retinenda poſitum eſt, non ualdè ſectantur.

Καὶ τἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐκ εἰς ὕβριν.

Cum duob. modis iniurioſi ſint homines: aut enim in patrimonium alicuius inuadūt, aut dignitatem uiolant: iniuriæ, quæ à ſenib. inferuntur eò tendunt, ut damnum rei fa miliari importent: Cum autē in excuſis antea legeretur εἰς ἀδικίαν, emendaui, ſecutus fidem antiquiſſ. libri, & rem ipſam, εἰς κακουργίαν. ut ſupra locutus eſt, cum adoleſcen tes contrarijs morib. prędìtos docuit: neque enim locum hic peruulgata lectio habere poterat, niſi quis putaret Ariſtotelem nomine generis hic abuſum, cum ſpeciem ſigni-ficare uellet, quod ualdè durum eſſet: eſt enim contumelia quoque ἀδικία, ut cum ge nus utriuſque iniuriæ complectatur, pars ipſius proprie eſſe non poſſit. In. IIII. autem
» libro de rep. ipſe, quæ iniuſte faciunt homines ita partitus eſt. τῶν δ' ἀδικημάτων: τὰ μὲν
» γίγνεται δι' ὕβριν: τὰ δὲ, διὰ κακουργίαν.

Ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντες εἰσιν, ἀλλ' οὐ διὰ ταυτὸ τοῖς νέοις.

Qui in alijs morib. tantopere diuerſi inter ſe ſunt, in hoc conſentiunt: ut enim ado-leſcentes, ita etiam ſenes miſericordes ſunt: quod tamen in hoc quoque non omnino conuenire ipſis inter ſe oſtendat, addit: neque enim una eandemq́ cauſa eſt, cur ita am bę afficiantur animo ętates, sed duæ diuerſæq́. In antiquiſſ. libro hoc uarietatis offen-di, quod numero multitudinis ταυτὰ, non ταυτὸ ut alij, habet: eandem lectionem ſe-quitur quoque uetus tralatio.

οἱ μὲν γάρ, διὰ φιλανθρωπίαν· οἱ δέ, δι' ἀσθένειαν.

Cum & ſenes, & adoleſcentes laude digni ſint, quod utranq; ætatem calamitoſorum miſereat, magis tamen amandi adoleſcentes: honeſtiore enim cauſa mouentur: uincũt autem iuuenes hac parte ſenes, ut multis alijs. Incommoda aliorum angunt adoleſcentes, quia nollent, quemquam malo premi, & humanum genus diligunt. Senes, niſi ſibi metuerent, non ualdè aliorum damna curarent: Verum, quia infirmitatem ſuã norunt, ſeq; omnib. iniurijs expoſitos putant, ſollicitantur animo, cum alios afflictos cernunt: dolentq; ipſos in illis malis uerſari. Terẽtianus tamen Chremes non ſua cauſa ſe moueri docet, ſed eadem, quæ ſuadet adoleſcentibus, ut miſericordes ſint: inquit.n.
» Homo ſum, humani nihil à me alienum puto. Cum ſupra autem docuiſſet adoleſcentes miſericordes eſſe, quod cunctos mortales probos eſſe arbitrẽtur: ac meliores, quã uerè ſint, nunc uerò ob amorem, quo proſequuntur humanum genus, miſericordiã in eorum animis excitari tradat, diuerſam à ſuperiore illa cauſam, ut alicui uideri poſſet, non attulit: de quib. enim tam præclarè exiſtimant, eos diligant caroſque habeant neceſſe eſt.

πάντα γὰρ οἴονται ἐγγὺς εἶναι αὐτοῖς παθεῖν.

Cuncta enim ſenes, quibus alios premi uident, propinqua ſibi mala eſſe putant: atque ita inſtare, ut paulo poſt ipſos inuaſura ſint. Theſeus optimus ac fortiſs. uir apud Sophoclẽ in Oedipode Coloneo, ut res erat, fateri uoluit, nõ ut Terentianus ille Chremes fecerat, qui honeſtiorem cauſam ſecutus eſt: docuit enim, ſe malorum miſerrimi, ac calamitoſiſs. ſenis misereri, quod ſuam imbecillitatem noſceret, ac poſſe fieri intelligeret, ut ipſe quoque paulo poſt in eadem, ac multo maiora mala (ſi maiora ulla excogitari poterant) incideret: neque tamen hoc ſenectuti uitio dedit, ſed humanis rebus aſſignauit: quæ ita fragiles caduc æque ſunt, ut fulti etiam magnis opibus, ac corpore ualentes polliceri ſibi non poſſint diuturnam fore florentem illam fortunam.
» Ἐπεὶ ἔξοιδ' ἀνὴρ ὤν: χ' ὅτι τῆς ἐς αὔριον οὐδὲν πλέον μοι σοῦ μέτεστιν ἡμέρας.

τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικοῦ.

Ex definitione hoc conſtat: propriumq; id eſt miſericordis: additum nãque illic eſt, malum aliquod tunc ita nos cõmouere, cũ uicinũ uiſum fuerit: mala.n. quę in alijs ſpectamus, nos perturbant, cum impendere nobis illa, aut nobis caris perſonis putamus. Antiquiſs. codex nominandi caſu, neutro genere, habet ἐλεητικὸν: quem ſequitur in hoc uetus tralatio.

ὅθεν ὀδυρτικοί εἰσι, καὶ οὐκ εὐτράπελοι.

Horatius querulos, hoc exprimens, ipſos appellauit. Nam ut alijs omnib. in rebus, ita in hoc (ut Ariſtoteles apertè declarat) ſunt ſenes adoleſcentib. contrarij. Illi enim urbani ac faceti: hi queruli, moroſique: qui enim multum queruntur, ſemperq; res ſuas malas narrant, aduerſantur manifeſtò illis, qui riſum ſectãtur, eũq; ſtudioſe captãt.

οὐδὲ φιλογέλωτες: ἐναντίον γὰρ τὸ ὀδυρτικὸν τῷ φιλογέλωτι.

Neq; iocorum ſtudioſi ſunt: γελοῖα enim ſales iociq; à Gręcis appellantur: vnde iunctum nomen φιλογέλωτες, faceti, & qui delectantur ſalib. urbaniſque ſermonibus. In antiquiſſ. tamen libro φιλόγελοι legitur, quaſi riſus cupidi: quàm lectionem uidetur etiam ſequi uetus tralatio: Duorum autem horum morum, quos à ſenibus remouet, unã cauſam affert, inquiens: contrarium.n. eſt, quicquid querulum eſt ei, quod riſum captat.

τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα.

Ita coniunxit morum explicationem, iuuenum ac ſenum, quàmuis contrarij illi ſint, ut cõmuni amborum repetitione utatur: oſtendit enim nunc ſe totum hũc locum abſoluiſſe. quod ſi non omnes iuuenum ac ſenum mores expreſſit, qui tamen reliqui ſunt, cum huiuſcemodi ſint, indicatis his facilè poſſunt cognoſci.

ὥστ' ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους, καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις, τοιοῦτοι φανοῦνται, καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ λόγοι.

De fructu, qui capi poteſt ex accurata explicatione rerum ſuperiorum loquitur,

magnumq;

magnumq; illum omninò eſſe docet, ſi quis, ut oportet, rectè orationem tractare ſciat: qui enim huius rei peritus erit, & ipſe, & oratio ipſius talis uidebitur: ut enim homines, ita etiam orationes moratæ ſunt. Nam, quin cuncti probent orationes, quę ingenio moribusq; ipſorum conuenientes habentur: neç non ſimiles ſibi perſonas ac pares, dubitare non poſſumus: eſt enim hoc perſpicuum.

Οἱ δὲ ἀκμάζοντες, φανερὸν ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ ἦθος ἔσονται.

Qui uigent ætate (inquit) intelligi hinc poteſt medios horum indole futuros eſſe: ut enim interiecti ſunt inter iuuenum ac ſenium ætates, ita etiam inter mores ipſorum interiectos fore: quomodo autem, ipſe docet: quid uerò ἀκμὴ ſit, notum eſt. Cicero in
» Catone maiore, cum inquit. Sunt & ineuntis adoleſcentiæ, nũ ea iã conſtans deſideret
» ętas ſ' quę dicitur media, ἀκμάζοντες expreſsit. Nam Plinius uerba hęc Ariſtotelis è VI.
» libro hiſtoriæ: ἀκμάζει δὲ μάλιστα πενταετὴς ὤν, reddens, robur in quinatu inquit.

ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν.

Quod nimium in utraq; ætate erat, abijcientes ac repudiantes: cum enim & adoleſcentes, & ſenes medium in reb. ſeruare non poſsint, & tanquam contrarijs uitijs addicti ſint. hoc qui in uiriditate conſtituti ſunt, egregiè pręſtant, & certum modum tenent. Appellauit igitur ὑπερβολὴν, quod ſubito infra duob. illis aduerbijs ſignificauit, cũ neq; ut adoleſcentes, uehemẽter confidere ſibi eos dicit; neq; ut ſenes, ualdè timere.

καὶ οὔτε σφόδρα θαρροῦντες: θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον: οὔτε λίαν φοβούμενοι: καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω ἔχοντες.

Mediocritatem in hoc quoq; retinet media ætas, nec nimiũ ſequitur: hi enim (inquit) neq; ualdè fidentes ſunt: audacia enim hoc eſt: neq; ualdè timentes: uerum rectè ſe ac belle in utroq; gerunt: qui enim moderatè θαρροῦσιν in reb. terribilibus, uirtutem adepti ſunt: qui modum non ſeruant, ac nimis confidunt, peccant, in uitiumq; labuntur, quod θρασύτης Grecè, Latinè audacia appellatur.

Οὔτε πᾶσι πιστεύοντες: οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μᾶλλον.

Diſcriminant etiam mores eorum, qui ipſos cingunt hac in re, ac remotis extremitatib. medium tenent: quod neq; omnib. temerè credunt, ut adoleſcentes faciunt: neq; diffidenter nimis cunctis fidem derogant, ut ſenes: ſed potius ex ueritate res exiſtimant: quibuſq; fides habenda eſt, habent: parum uerò fide dignis, non credunt. Quod uerò in extrema hac ſententia excuſi antea μόνον habebant, emendaui μᾶλλον & re ipſa ſuadente, & confirmantib. ſcriptis codicibus.

καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς ἄμφω.

Hęc, quæ in cũctis excuſis libris deſiderabãtur, uerba reſtitui: inuenta à me in pluribus ſcriptis exẽplaribus; ſed à uetere quoq; tralatiõe illa expreſſa ſunt: neq; ad honeſtatẽ uiuẽtes solũ: ad eãq; cũctas actiões ſuas dirigẽtes: neq; ad utilitatẽ, uerũ ad utraſq;: & partim ad hãc: partim ad illã: cũ iuuenes ſeneſq; altera pẽitus relicta, ad alterã ſe adplicent.

Καὶ οὔτε πρὸς φειδὼ, οὔτε πρὸς ἀσωτίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἁρμόττον.

Neque ad parſimoniam: neque ad largitatem nimiam effuſionemq; ſe tunc referentes, uerum ad id, quod decet ac congruit & perſonis & ſuis & eorum, quib. pecunia opitulantur, & temporib. ac locis, ſe accommodantes.

Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς θυμὸν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν: καὶ σώφρονες μετὰ ἀνδρείας: καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης: ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέρουσι διῄρηται ταῦτα: εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι, ἀνδρεῖοι καὶ ἀκόλαστοι: οἱ δὲ πρεσβύτεροι, σώφρονες καὶ δειλοί.

Cum, quib. iam dixit, labuntur reliquæ ætates; & aut nimium aut parum ſectantur, mediocritatem ſeruare, qui in ſtatu ſunt, dixerit: oſtendit nunc uirtutes & res commodas, quas ętates illę ſeiunctas habent, eaſdem coniunctas habere uiriditatem; & eodem tempore qui uigent, compotes eſſe earum uirtutum, quæ in diuerſis ętatib. repperiuntur, ut nullis uitijs adiunctas eas habeant. Eodem pacto ſe habent (inquit) in his, quæ ad excandeſcentiam animi iramque pertinent, & ad cupiditatem: temperantes enim ſunt

adnexamque huic præclarę uirtuti, fortitudinem habent: & fortes ſimulque temperantia ornati, quod in ętatib. illis non contingit: ſunt enim hęc diſtincta ac ſeparata in adoleſcentibus ac ſenibus: neutrique ipſorum præditi ſunt utroque bono: quod apertè oſtendit, inquiens: adoleſcentes nanque fortes, ijdemque intemperantes: ſenes uerò temperantes ac timidi.

Ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν ὅσα μὲν διῄρηνται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν: ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν, ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἁρμόττον.

Cuncta, quæ ſupra plurib. expoſuerat, nunc breui complectitur. ad ſummam (inquit) res bonæ, quas ſibi ſeorſum uendicarunt adoleſcentia, & ſenectus, ut utraque illarum huius particeps: alterius expers ſit, ambas coniunctaſque ſimul poſsidet uiriditas: reſpõdet autem hoc poſteriori membro: res autem, in quib. nihil laude dignũ gerebant extremæ illę ætates, ſed aut lineam tranſibant: nimiumque ſectabantur, aut ad eam non deueniebant: parumque earum aſſequebantur, harum hęc retinet mediocritatem quandam, & quantum conuenit ipſarum ſuſcipit: pertinet uerò hoc ad priores illos locos, quorum primus fuit, cum adoleſcentes nimis ſibi confidant: ſenes contra minus, quam oporteat, audeant, medios in hoc modum ac menſuram certam tenere, ac quod decet, facere. Quod igitur inquit: ὅσα μὲν διῄρηται ἡ νεότης, καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ualet. Res utiles, quas adoleſcentia & ſenectus ſibi diuiſit: ſeparatimque altera ab altera aſſumpſit (utraque enim ętas ſeorſum ſua quędam ac propria bona habet, quib. altera caret) ijs ambabus ornati ſunt in media ætate conſtituti: quod uerò ab excuſis antea hic uerbum aberat, ἄμφω, reſtitui: inuentum à me in omnib. ſcriptis libris.

Ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα.

Indicatis iam morib. eorum, qui medij inter adoleſcentes ac ſenes ſunt, quomodo capi debeat media hęc conſtansq; ętas, oſtendit: diſtinguit autem ipſam in corporis animiq; ſtatum ac uiriditatem: corpusq; primum uigere docet ab anno XXX. ætatis uſque ad XXXV. Cum autem nihil certi de his reb. tradi poſsit: uarieturque manifeſtò in diuerſis ſtratis hic uigor: nuncq; celerius: nunc tardius accedat, quod maiore in parte uſu uenit, præcipit, ut regulam quaſi quandam habeant, ad quam ſe dirigant, orationemque conforment oratores.

Ἡ δὲ ψυχὴ περὶ τὰ ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα.

Solon, qui leges Athenienſib. condidit, poëta quoq; non malus fuit, ac plures elegias ſcripſit: in quarum una uim numeri hebdomadis diligẽter exponit: nam quod ad ſeptimã hebdomadam pertinet, cum iudicio huius noſtri concordat: tradit enim tunc animum, conſiliumque hominum ad ſummum ueniſſe, ac iam perfectum eſſe. Ἑπτὰ δὲ νοῦν, καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος. In quarta autem corpus uigere, ac uires firmiſsimas habere: in quo ei cum Ariſtotele non ualdè conuenit: in quinta rectum eſſe cenſet uxorem ducere, ac liberis operam dare: adducuntur autem plures ipſius uerſus in VI. Stromate à Clemente Alexandrino. Vt hic autem, quod ad mentis conſilijq; uiriditatem pertinet, cum eo ſentit, ita iudicium eius in eadem re probat in VII. libro de republica: cum enim manifeſtò intelligit, quamuis nomine non appellet, ubi inquit » Διὸ κατὰ τὴν τῆς διανοίας ἀκμήν: αὕτη δ' ἐστιν ἐν τοῖς πλείστοις ὥσπερ τῶν ποιητῶν τινες εἰρήκα-
» σιν: οἱ μετροῦντες ταῖς ἑβδομάσι τὴν ἡλικίαν, περὶ τὸν χρόνον τῶν πεντήκοντα ἐτῶν. Idem tamen non multo poſt in extremo libro eundem damnat, & magna ex parte non benè ſenſiſſe in hoc negotio affirmat. Antiquiſs. liber, à reliquis diſſentiens, habet. ἡ δὲ ψυχὴ ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα: quàm lectionem etiam uetus tralatio exprimit.

Περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς, ποίων ἠθῶν ἐστιν ἕκαστον, εἰρήσθω τοσαῦτα.

Quàmuis ſupra indicatis iam morib. iuuenum ac ſenum teſtatus eſſet partem illam perfectam eſſe, nunc tamen quoque expoſitis pręterea morib. eorum, qui uigent ætate, omni iam hac parte abſoluta, quæ ad mores ætatum declarandos pertinet, cum repetere item uellet, quę explicuiſſet, rurſus commemorat ſe de moribus eorundem illorum egiſſe: additq; mores etiam mediorum horum ſe aperuiſſe, &, quãuis non omnia explanata ſint, tot tamen tradita eſſe, ut cuiuis ſatis eſſe debeant.

Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν, δι᾽ ὅσα αὐτῶν καὶ τὰ ἤθη ποῖα ἄττα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, λέγωμεν ἐφεξῆς.

Quia bona etiã, quæ fortunę appellãtur, fingunt mores ſi nõ omnia, quę maius põdus in illis habent, hanc rẽ (inquit) aggrediamur docere: neq. n. propoſitum nunc ipſi eſt, de omnibus, quę beneficio fortunę accipiuntur, bonis diſputare, uerum de illis tantum, quorum aduentu, aut diſceſſu mores hominum aliter conformantur.

Εὐγενείας μὲν οὖν ἦθος ἐστι, τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν.

Nobilitas, quę & ipſa fortunę munere obtinetur (nemo enim optat, quibus parentibus oriatur) hos mores habet: ut qui nobiles ſint, magiſquã alij, ſtudioſi ſint honoris.

Ἅπαντες γὰρ ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν: ἡ δὲ εὐγένεια, ἐντιμότης προγόνων ἐστί.

Reddit rationem eius rei: eſt enim (inquit) hoc commune omnium hominum, ut bona, quę poſſident, quæcunque illa ſint, augere ſtudeant, & maiorem ſemper eorũ cumulum efficere: eſt autem nobilitas dignitas maiorum: qui enim maiores habuerunt magnis honoribus uſos, hi ſunt nobiles. quare exaggerandi hunc honorem ac dignitatem ſemper illi ſtudioſi ſunt.

Καὶ καταφρονητικὸν, καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν.

Non ſolum abiectos homines, & qui nullos honores conſecuti ſunt, deſpiciunt, ſed eos etiam, qui ad aliquas dignitates peruenerunt, ſi noui ſint: demumq; eos omnes, qui iiſdem honorib. modo uſi ſunt, quib. olim maiores ipſorum: quorum illi uirtute, gloriaq; clari ſunt. cuius rei cauſam reddit accurate.

Διότι πόῤῥω ταῦτα μᾶλλον, ἢ ἐγγὺς γινόμενα, ἐντιμότερα καὶ εὐαλαζόνευτα.

Hęc intelligit, quę honorem gignunt: quæ familiam aliquam illuſtrant. ut cõſequutũ eſſe ampliſſimos magiſtratus in ciuitate: magna imperia geſiſſe: hoc aut illud pro ſalute ciuium fortiter feciſſe: ſummum deniq; uirum in ſua rep. extitiſſe; cunctæ enim hæ res ſpatio temporis remotę, quàm propinquę, honeſtiores ſunt, ac maiorem dignitatẽ afferunt: & tanquàm materia ſunt glorioſius ſe efferendi: gloriamur enim (ut ſunt hominum mores) ob eos auorum honores, exempli cauſa, quos ſi ipſi primi adepti eſſemus, non tam inſolenter nos efferremus: ij enim ἀλαζόνες ſunt, qui inanem laudem ac uentum ſequuntur; & de aliquibus reb. gloriantur. εὐαλαζόνευτα ea, quæ ita præclara ſunt, ut magnam facultatem intolerantius nos iactandi prębere nobis uideantur.

Ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν, κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν: γενναῖον δὲ, κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως.

Quod diſcrimen inter εὐγενὲς, & γενναῖον ſit, docet. Latini (ut opinior) nobile, ac generoſum appellant. nobilitas igitur (inquit) in familiæ uirtute conſiſtit: generoſitas, cum filij parentum ac poſteri denique reſpondent factis maiorum ſuorum: nec ab ingenio eorum degenerant. illi igitur generoſi ſunt, qui in nobili familia orti, uirtutis & ipſi ſtudioſi ſunt; nec inertię ſe dant, aut alijs uitijs obruuntur. Cum de auib. cohorta lib. loqueretur in. I. de ortu animantium Ariſtoteles; nec non in. III. γενναίους ὄρνιθας uocauit, quę eſſent ſtirpis ac generis nobilioris, ut Columella quoq; in. VIII libro rerum ruſticarum, generoſas eaſdem appellauit. Cum exceperunt oua generoſarũ, uulgarib. gallinis ſubijciunt: Virgilium etiam in. III. Georgicorum eodem intellectu dixiſſe pecoris generoſi pullum, apertum eſt.

Ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ᾽ εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς.

Quod ferè non contingit nobilibus, ut in iiſdem ſtudijs ac curſu honorum uerſari uideant filios, in quib. ipſi cum honore ac laude uixerunt; magna enim pars eorum, qui in illuſtri aliqua, ac clara familia naſcuntur, humili animo atq; abiecto ſunt. Non ſine cauſa igitur Terentianus Demea gauiſus eſt, cum audiſſet filium fratrem obiurgantem dixiſſe. Hæc te admittere indigna genere noſtro? Potuit enim intelligere, eum γενναῖον eſſe, ac uelle induſtriam, uirtutemq; maiorum imitari: hoc autem cauſam ſibi tantæ lętitiæ fuiſſe indicauit ipſe, cum inquit. Spero eſt ſimilis maiorum ſuûm. Nam ex ho-

neſtiſſ. parentibus, & qui præclaras uirtutes habuerint, gigni plerunque improbos, atque inertes, Græco etiam hoc prouerbio declarabatur. ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα.

ſορὰ γάρ τις ἔστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις.

Quid in reb. ruſticis, atque his, quę oriuntur è terra φορὰ ſit, apertum eſt. inde autē eruditi, atque elegantes ſcriptores ſæpè ad alias res transferunt. ut Demoſthenes pro Cteſiphonte: cum in cunctis Gręciæ ciuitatib. magnum proditorum, ac nefariorum hominum prouentum extitiſſe dicit: quę res magnopere adiuuit conſilia Philippi: & in eadem etiam oratione multo poſt, his uerbis. πάσῃ δικαιότερον, καὶ ἀληθέστερον τὴν ἁπάντων ὡς ἔοικεν, ἀνθρώπων τύχην κοινὴν, καὶ φοράν τινα πραγμάτων χαλεπὴν, καὶ οὐχ οἵαν ἔδει, τούτων αἰτίαν ἡγεῖσθαι. Idem quoque Latini fecerunt: eandem enim ſententiam exponentes uerbis, quæ Gręco reſpondent, & ipſi μεταφορικῶς uſi ſunt. Plinius iunior in epiſtola ad Soſſium Senecionem. Magnum prouentum poëtarum annus hic attulit. Non paulo maior etiam ſcriptor Cicero in Bruto. Nec ulla ętate uberior oratorum fœtus fuit. Videtur autem ſecum ipſe pugnare Ariſtoteles, cum narret pleroſque nobiles humiles eſſe atque minutos: ſtatimque adiungat, in familijs quibuſdam magnum clarorum uirorum prouentum fieri; uerumtamen ſi diligenter attendimus, in uerbis ipſius nihil controuerſiæ eſt: prouentus nanque in his eſſe intelligendus, qui ſua uirtute atque induſtria nobilitatem illam pepererunt: neque enim unus alter'ue clarus uir familiam aliquam illuſtrat. Quicunque uerò prouentui illi honeſtorum hominum ſuccedunt, cum eiuſmodi non ſint, humiles eſſe dicit. Sunt igitur complures nobiles dicti ab ipſo, tenues & abiecti: cum hi omninò nobiles uocentur qui uirtute honoribuſque maiorum ſuorum decorantur, & ſanè ex ſimili ipſo quo utitur, hunc fuiſſe ſenſum illius intelligitur: prouentus enim eſt cum fructus alicuius anni magni atque uberes ſunt: ut in familijs ad certum tempus gignitur magnus numerus uirorum illorum illuſtrium: tempore autē confecto ac benignitate cœli immutata, ut in agris, ita in familijs ſterilitas ſequi conſueuit.

καὶ ἐνίοτε, ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίγνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί: κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν.

Et aliquando (inquit) ſi familia bona eſt, naſcuntur in ea ad aliquod tempus eximij ac pręſtantes uiri: poſteaque rurſus flacceſcit ac retro fertur: hoc enim uidetur hic ualere ἀναδίδωσιν, ſimplici uerbo addita prępoſitione ἀνὰ. Nos quoque patrio ſermone eodē pacto loquimur, cum idem oſtendere uolumus. Virgilius itidem primo Georgicorum — ſic omnia fatis In peius ruere ac retro ſublapſa referri: ſignificat tamen ἀναδίδωμι quoque emitto, edo, quemadmodum etiam ſurgo ac pullulo; ac de ijs, quæ oriuntur è terra, dicitur: tunc ſcilicet, cum iunctum eſt uerbum δίδωμι cū aduerbio ἄνω. Theophraſtus ſanè in. V. libro de hiſtoria ſtirpium hoc uſurpauit pro expellere, & tanquam expuere, ut reddidit Theodorus, cum minore labore aridam materiem, quàm uiridem, terebrari diceret: & eius rei rationes afferret: inquit enim. ἔστι δὲ καὶ δυστρυπητότερα τὰ χλωρά: βραδέως γὰρ ἀναφέρεται τὰ ἐκτρυπήματα, διὰ τὸ βαρέα εἶναι: τῶν δὲ ξηρῶν, ταχέως καὶ ῥᾳδίως: ὁ ἀὴρ ἀναθερμαινόμενος, ἀναδίδωσιν: Ramenta enim illa, & tanquam ſcobes ob leuitatem celerius ſurſum feruntur: ilicoque aër concalefactus eijcit, ac foras trudit. Si quis igitur idem hic ſignificare uellet ἀναδίδωσιν, ita omnem hunc locum caperet. Poſteaque rurſus, interuallo aliquo temporis edit, ac gignit induſtrios item ac inſignes uiros; ut intelligere debeamus medio illo ſpatio eam, tanquam effœtam tenuis ingenij homines, & inertes procreaſſe: quod hic ſignificare omninò uult Ariſtoteles, ut addiderit præterea, quemadmodum fœcunditas illuſtrium uirorum non manet, ita etiā ſterilitatem perpetuam non eſſe. ἄνδρες περιττοὶ, quod inquit, ſic quoque locutus eſt initio problematis de atrabile. Διατί πάντες ὅσοι περιττοὶ γεγόνασιν ἄνδρες, ἢ κατὰ φιλοσοφίαν, ἢ πολιτικὴν, ἢ ποίησιν, ἢ τέχνας, φαίνονται μελαγχολικοὶ ὄντες. Ingenioſos Cicero reddit, quàmuis (ut opinor) uerbum exprimere non curauit, aut fortaſſe non potuit. In prima Tuſculana. Ariſtoteles quidem ait, omnes ingenioſos melancholicos eſſe, ut ego me tardiorem eſſe non moleſtè feram, & quæ ſequuntur. A' numeris hoc uerbum translatum eſſe, manifeſtum eſt; impar enim numerus à Græcis περιττὸς uocatur.

ἐξίσταται

ἐξίσταται δὲ τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη, εἰς μανικώτερα ἤθη.

Non unius & eiuſdem notæ naturæ hominum ſunt, ſed earum etiam, quæ laudari poſſunt ac debent, ſunt plures formę, ualdeq́ inter ſe diſsimiles: ſunt enim ingenia quædam acuta, & mirum in modum uelocia: ſunt ſolida firmaq́ alia: quemadmodum autem diſsimiles uirtutes inter ſe ingeniorum ſunt, ita etiam labes ac uitia diſparia. Cum igitur familię ſubtilioris ingenij degenerant, in mores inſaniores tranſire affirmat: firmioris autem, grauioriſq́, in ſtoliditatem ac tarditatem. quod exemplis confirmat. Nam fieri omnib. in rebus lapſus in res propinquas conſtat: quamuis autem non parum inter ſe diſcrepent, qui ingenioſi à Latinis, εὐφυεῖς à Gręcis uocantur: quiq́ à Gręcis μανικοὶ, non omnino tamen illos diſiunctos eſſe, cognoſci etiam poteſt, quia ſæpe cum de alteris loquitur, alteros etiam ponit. In eodem enim problemate, de atra bile loquens inquit. In quibus autem permulta, calidaq́ fuerit, μανικοὶ, καὶ εὐφυεῖς. In primo etiam de arte poëtarum. Διὸ εὐφυοῦς ἐστὶν ἡ ποιητικὴ, ἢ μανικοῦ. Qua autem communione inter ſe iuncti ſint, quod ad corporis temperamentum pertinet, ex loco illo problematis elicitur: quod uero ad animi uim ac naturam, ex altero hoc poëtices. Communem quoq́ illi habent uelocitatem motus: ambo enim celeriter mentem agitant: diuerſi tamen ſunt, quia uincunt etiam hac ipſa in re furentes, ingenioſos ac in omnib. rebus pręcipites ſunt: inſanię enim ſpeciem, quę μανία uocatur, in motus celeritate poſitam eſſe teſtatur aperte ipſe in III. libro problematum, ubi quærit, cur uinum hos quidem reddat τετυφωμένους ac ſtolidos: hos uero μανικούς. cum manifeſto cõtrarię ſint hę affectiones: addit. n., ὁ μὲν γὰρ μᾶλλον ἐν κινήσει: ὁ δὲ, ἧττον. qui locus ualde huic ſimilis eſt: quã enim hic infra ἀβελτηρίαν & νωθρότητα, illic τύφον uidetur appellaſſe: τετυφωμένους. n. hebeti ac ſtolido ingenio prędi tos ſignificare tradunt ueteres grãmatici, ut ſunt qui fulmine tacti fuere. eadem autem aut uicina admodũ uidetur eſſe notio uerborum, quib. hic utitur. Furor tamen ac ſtoliditas, de quib. nunc agit, permanent: nec facile diſſoluuntur: à natura nanq́ proficiſcũtur, & altiores radices habent. De quib. autem illic loquitur, cũ à temulentia gignantur, cito abeũt: unde hęc, ἤθη: illas uero, διαθέσεις appellauit.

Οἷον οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου, καὶ οἱ ἀπὸ Διονυσίου, τοῦ προτέρου.

Admirabilis ingenij fuiſſe Alcibiadem, ueterum rerum auctores narrant. multum etiam ingenio, & eruditione ualuiſſe Dionyſium, de quo nunc Ariſtoteles, docet Cicero in V. libro Tuſculanarũ. Priorẽ autẽ uocat, quia filiũ habuit eodẽ noie appellatũ.

τὰ δὲ στάσιμα, εἰς ἀβελτηρίαν καὶ νωθρότητα.

Appellat στάσιμα γένη, familias ingenio ſtabili firmoque præditas. ut in problemate in quo de choris tragœdiarum diſputat, ἦθος στάσιμον uocauit: non omnino autem ualere στάσιμον quietum pacatumq́, inde etiam intelligitur: quod huiuſcemodi indolem naturamque congruere choro illic affirmat: cum ſtabilem alienam ab eo eſſe, ac nullo modo illi conuenire tradat.

Οἷον οἱ ἀπὸ Κίμωνος καὶ Περικλέους, καὶ Σωκράτους.

Poſteros uidit Ariſtoteles præclarorum horum hominum, à uirtute ingenioq́ ipſorũ multum degeneraſſe. cumq́ maiores illi habuiſſent, quamuis maximis ingenijs præditos, tamẽ nõ acutiſsimis, graue illud, ſtabileq́ ingeniũ; quo floruerãt auctores nobilitatis ipſorum, in ſtolidum hebeſque conuerſum eſt. Priſci comici hoc idem de Hippocratis, ſummi medici, filijs tradiderunt. ut Ariſtophanes nubibus Τοῖς Ἱπποκράτους υἱέσιν εἴξεις, καί σε καλοῦσι βλιτομάμμαν & Eupolis Ἱπποκράτους τε παῖδες ἐμβόλιμοί τινες. Socratis autem filios tardo admodum ingenio, ſtolidoque fuiſſe, inde etiam percipitur, quod cum multis maximisque uirtutib. ille præditus fuiſſet, nulla re tantopere traditur hominem Cato maior admiratus eſſe, quantopere hac. cum difficili ingenio uxorem nactus eſſet, ac filios attonitos, æquo tamen animo patienterque eum utrunque incommodum tuliſſe.

τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστιν ἰδεῖν ἅπασιν: ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφανοι.

Dicendum nunc eſt de morib. diuitum: qui autem mores diuitias ſequantur, nullus labor eſt (inquit) uidere: nam ſunt in promptu, atq́ incurrunt in oculos omnium: ne-

que enim occultis tectiſq; uitijs tenentur? quo modo nanque latere poteſt contumelia, qua paſsim in bonos utuntur? aut ſuperbia, qua reliquos omnes deſpiciunt? Quod autem contumelioſi locupletes ſunt, habent id commune cum adoleſcentibus, ut ſupra declaratum eſt. Cicero in oratione de lege agraria ad Quirites (quem locum ſupra indicaui, quia confirmat id, quod hic traditur ab Ariſtotele, uariari mores hominum uarietate fortunæ bonorum) mores & ipſe diuitum opulentorumq; eleganter, ac erudite
» deſcripſit, inquiens. Campani ſemper ſuperbi, bonitate agrorum & fructuum, magni-
» tudine urbis, ſalubritate, deſcriptione, pulchritudine. Ex hac copia atq; omnium rerũ
» affluentia primũ illa nata ſunt. arrogantia, qua à maiorib. noſtris alterũ Capua conſulẽ po
» ſtulauit: deinde ea luxuries, quę ipſum Annibalẽ, armis etiã tũ inuictũ, uoluptate uicit.

πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου· ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τἀγαθά, οὕτω διάκεινται.

Cur his uitijs hæreant, exponit: qui enim (inquit) in mediocri fortuna conſtituti, fortaſſe modeſti comeſq; fuiſſent, deprauantur amplitudine patrimonij: immutat nanq; animos non parum copia rei familiaris. Ita igitur illi affecti ſunt, ut ſi cuncta bona poſſiderent. πάσχοντές τι inquit, ſignificans eos contraxiſſe hanc quaſi labem inde: & animo ita affectos, quia hanc uim habet pecunia, ut inficiat animos mortalium, ut infra quoque locutus eſt. ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι.

ὁ γὰρ πλοῦτος οἷον τιμή τις τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων· διὸ φαίνεται πάντα ὤνια εἶναι αὐτοῦ.

Quæ res tantos ſpiritus ipſis afferat, oſtendit: declaratq; non ſine cauſa omnino eos ita ſentire: ſunt enim diuitię tanquam merces, ac compenſatio quædam æſtimationis reliquorum bonorum. Quare omnia ſe emere, & parare poſſe ope illarum putant; & hæc cauſa eſt, cur ſe inſolentius efferant, ac putent ſibi licere, quod uolunt: qui autem omnib. bonis cumulati forent, ſi cæteros præ ſe contemnerent, mirum uideri non deberet. In hoc uariare inter ſe diuerſos libros animaduerti, quod antiquiſs. codex non habet, ut excuſi ac ſcripti non nulli; ὁ γὰρ πλοῦτος, ſed ὁ δὴ πλοῦτος: cui etiam lectioni adſtipulatur uetus tralatio.

Καὶ τρυφεροὶ καὶ σαλάκωνες.

Molles quoq;, delicatiq; ſunt, nec non ſalacones: ita autem uocabantur, qui gloriæ ſibi ducerent amplitudinem patrimonij, & in oſtentandis diuitijs toti occupati forent: qui multum ſibi tribuerent atq; arrogarent ob copiam rei familiaris: hanc uerò notionem eſſe huius nominis hinc quoq; (niſi fallor) percipitur: quamuis grammatici teſtentur ita appellatos, magnos ſumptus facientes in reb. inanioribus, & quæ tanta impenſa dignæ non forent, cupiditate huius laudis impulſos.

τρυφεροὶ μὲν, διὰ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας.

Cum delicatos eos eſſe docuerim, inquit, affirmo duab. de cauſis huiuſcemodi eos eſſe: partim, quia uerè delicati, molleſq; ſint: partim, quia beati uideri uelint. Qui teneri, molleſq; ſunt, ſi delicias illas, ac languorem abijcere uellent, non facilè poſſent: qui propter inanis gloriæ cupiditatem, atq; oſtentationem, diſcuſſo errore illo, molLitiam etiam deponerent.

σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι. διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον, καὶ θαυμαζόμενον ὑπ᾽ αὐτῶν.

Non ſermones ſolum uitioſi σόλοικοι appellantur, ſed homines etiam, qui certę alicui culpæ hęrent: ut hinc manifeſto intelligitur. Plutarchus quoque in politicis pręceptis eadem notione hoc uerbo uſus eſt. οἷς ὥσπερ ἔνιοι τῶν ἀπειροκάλων καὶ σολοίκων. Nec non, qui locus magis ad hunc illuſtrandum facit, in uita Dionis Syracuſani: cum enim eum moderatum temperantemque uirum in uictu cultuque fuiſſe traderet, inquit: οἱ δ᾽
» ἐν τῇ διαίτῃ σόλοικον ἐπιδεικνύμενος. Sed etiam Xenophon in VIII. libro Κύρου παιδείας: quo ex loco qualeſit huiuſcemodi hominum ingenium, & quibus reb. ſtultè ſibi dignitatem comparare ſtudeat; intelligi licet: nec non quo modo ſapientiſsimus, ac iuſtiſs.
» rex eum, qui hoc uitio tenebatur, ultus ſit, ac naturam illius emendarit. Δειφέρνης
» δέ τις ἦν σολοικότερος ἄνθρωπος τῷ τρόπῳ, ὃς ᾤετο, εἰ μὴ ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθεριώτερος ἂν φαίνεσθαι

φαίνεσθαι: & quæ ſequuntur. In has igitur inquit (rationem cur ita facti ſint, afferens) ineptias dilabuntur, & in magnifica illa, ac glorioſa commemoratione ſuarum diuitiarum manent, quia cuncti homines ſolent in iis rebus, quas ipſi amant, atq; admirantur, & animo, & corpore uolutari: cum enim illi diuitias diligant ac ſuſpiciant, cõſuetudinem aliorum mortalium ſequentes, tempus omne terunt in illis contemplandis, & oculis cęterorum inculcandis.

Καὶ τὸ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους, ἃ καὶ αὐτοί.

Nec non quia putant reliquos homines eadem illa, quę ipſi ſuſpiciunt, admirari: id. n. quoq; impellit eos, ut in his reb. uolutentur, quod ſane ſtultè cogitant: qui nanq; diuerſo modo, atq; ipſi animo affecti ſunt, longè aliter de iiſdem reb. ſentiunt, ac ſæpe quas illi admirantur, deſpiciunt: τὸ οἴεσθαι autem, non, ut in excuſis antea τῷ dandi caſu legebatur, probaui, quia ſcriptos libros ita habere uidi: arbitror autem & hic & infra ἀπὸ κοινοῦ prępoſitionem διὰ repeti oportere, qua paulo ante uſus eſt.

Ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι: πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων.

Addit aliqua excuſatione illos dignos eſſe, qui ita animo affecti ſint erga diuitias: nec ſine cauſa tantopere tribuere bonis, quę poſſident: multi. n. (inquit) ſunt, qui egent locupletibus, ſæpeq;, ut inde adiuuentur, ad eos confugere coguntur: ἔχοντας. n. appellat, qui rem habent: & abundant patrimonio: ut ſupra uidetur locutus, cum gratiam definiit. ἔστω δὲ χάρις, καθ' ἣν ὁ ἔχων, λέγεται: & quæ ſequuntur.

Ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἱέρωνος, ἐρομένην πότερον γενέσθαι κρεῖττον πλούσιον ἢ σοφόν, πλούσιον εἰπεῖν: τοὺς γὰρ σοφοὺς ὁρᾶν ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις ἔφη διατρίβοντας.

Quod ſignificare (inquit) uoluit illa Simonidis melici de ſapientib. ac diuitib. uox: cum enim Hieronis regis uxor eum interrogaſſet, utrum diuitem an ſapientem eſſe præſtaret, diuitem ſubito reſpondit: paſſim enim ſe cernere ſapientes ad fores opulentorum hominum præſtolari. Res peruulgata, & à pluribus, ueterib. ſcriptoribus memoriæ prodita. Plato quoque in. VI. libro politiæ mentionem eius fecit: quàmuis auctorem huius uocis damnet, & falſò ita locutum eſſe affirmet. ſed etiam Ariſtippus Cyrenaicus illam confutauit: cum enim ex eo Dionyſius cauſam huius rei quæſiſſet, inde prouenire reſpondit; quod ſapientiæ ſtudioſi ſcirent, quibus ipſi rebus egerent: opulenti uerò ac diuites, minimè: ut cum morbum, quo uexarentur, non uiderent, medicinam eius quærere non poſſent.

Καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν: ἔχειν γὰρ οἴονται, ὧν ἕνεκεν ἄξιον ἄρχειν.

Sunt etiam ſalacones, quia arbitrantur, ſe dignos eſſe, qui aliis imperent: in hanc autem opinionem ueniunt, quod tenere ſe putant ea, quæ qui poſſident regno digni ſunt: quàmuis autem id uerum non ſit, neq; enim amplitudo fortunarum tanto præmio digna eſt, ad animos tamen illorum ita afficiendos, ſi uideatur id, ſat eſt.

Καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαίμονος ἦθος ὁ πλοῦτός ἐστιν.

Vt paucis multa complectar (inquit) qui mores beati alicuius hominis inſipientis eſſent, iidem diuitum ſunt. Si quis aliquando uidit inſipientem fortunatũ (multa enim illum peccare in uita neceſſe eſt, nec poſſe ob ſtultitiam rectè uti præclara illa fortuna) quos mores in illo perſpicere potuit, eoſdem in diuite plærunque repperiet. Ciceronis uerba ſunt in Lælio, quæ extrema hæc Ariſtotelis exprimere pulchrè uidentur. Nec quicquam inſipiente fortunato intolerabilius fieri poteſt. Videtur autem manifeſtò nunc εὐδαίμων uſurpaſſe, pro εὐτυχὴς: nam quomodo in libris de morib. cepit, acciperè beatum ualens hoc uerbũ locũ hic nõ habet: neq;. n. ſtultus ac cõſilioq; uacuus, beatus, quẽ fingunt philoſophi, eſſe poteſt. Diſcrepat antiquiſſ. codex à reliquis & excuſis & calamo exaratis, quod ἦθος habet, recto caſu: quàm lectionem ſequitur quoque uetus tralatio: ſententia eadem eſt: durior tamen, ut mihi uidetur.

Διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις, καὶ τοῖς πάλαι, τὰ ἤθη

Diuitię, non ne an ueteres ſint in morib. formandis, magni referre exiſtimat: quod ime

portuniores ſint, qui modo diuitias conſecuti ſunt, quàm qui à maiorib. ipſas acceperunt: diuturnaſq; in familia ſua habuere. νεοπλούτους autem Græci appellant, qui patrimoniũ amplum repentè adepti ſunt. quo uerbo quoq; Demoſthenes improbos quoſdã
» ciues notauit in oratione περὶ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον συνθηκῶν: inquit enim. οὗτοι δ' οἱ νεό-
» πλουτοι μόνοι καταφρονεῖν ὑμᾶς ὑμῶν αὐτῶν ἀναγκάζουσιν: à damnatis autem meritoq; exagitatis horum morib. νεόπλουτον appellari quicquid inſolens, atq; improbum eſt, teſtimonio etiam Plutarchi confirmari poteſt, qui in. VII. libro Sympoſij ſic locutus eſt.
» καὶ περὶ οἴνων διαφορᾶς καὶ μύρων ἐρωτᾶν, καὶ διαπυνθάνεσθαι, φορτικὸν κομιδῇ καὶ νεόπλουτον.

Τῷ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους.

Quod magis omnib. uitijs cumulati ſunt & ea etiam deteriora habent nuper diuites facti. In oratione quoque de lege agraria ad Quirites (cuius loci ſupra etiam mentionem feci) Cicero teſtatur uerum eſſe, quod hic ab Ariſtotele traditur, intolerabilio-
» res mores eſſe ſubito ditatorum: & eandem penè cauſam huius rei reddidit. Immo ue-
» rò etiam hoc magis, quàm illi ueteres germanique Campani, quod in uetere fortuna il-
» los natos & educatos, nimię tamen rerum omnium copię deprauabant: hi ex ſumma
» egeſtate in eandem rerum abundantiam traducti, non ſolum copia, uerum etiam in-
» ſolentia commouebuntur.

Ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι.

Rectè uti diuitijs ſuam quandam diſciplinam habet: quam qui non didicerunt, ut in omnibus artibus tractandis, qui imperiti earum ſunt, multis modis peccant, ita etiam hi ſæpè labuntur: modo autem diuitias paraſſe, eſt rudem, inſciumq; huius quaſi artis, ac diſciplinæ eſſe.

Καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν οὐ κακουργικά: ἀλλὰ τὰ μὲν, ὑβριστικά: τὰ δὲ, ἀκρατευτικά. οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

Non ualdè diſcrepant ab adoleſcentib. in hoc diuites, ut ſupra declaratum eſt: nam illi quoq; non malitioſè ſe gerunt, uafreq; alijs imponunt, ſed ob intemperantiam, ac libidinem peccant, nec nõ ſępè etiam contumelioſi ſunt. Quod autem rem aperiens, addit, huiuſcemodi eſt. ut prius uerbum reſpondeat petulantię, poſterius incontinentiæ, ac libidini: cędunt enim liberos homines, ac ſtuprum honeſtis domib. inferunt diuites.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα φανερά ἐστιν ἤθη: τὰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις τῷ πλούτῳ: τὰ δὲ, βελτίω.

Non magnum item negotiũ eſt (inquit) de opibus, ac ciuili potentia quęrere: qui namq; mores opes ſequantur perſpicuum eſt: partim enim iiſdem moribus opes prædit ę ſunt, quibus diuitiæ: partim, melioribus.

Φιλοτιμώτεροι γὰρ, καὶ ἀνδρωδέστεροι εἰσὶ τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλουσίων.

Cum φιλότιμοι antea mendoſè excuſi haberent, ſecutus antiquiſſ. libri fidem ac rem ipſam, correxi ſecunda collatione φιλοτιμότεροι: Sunt enim (inquit) magis ſtudioſi honoris: ſed etiam morib. uiriliores, qui opibus ualent, quàm qui pecunia abundant: rei huius autem rationem reddit inquiens.

Διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων, ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν.

Huiuſcemodi ſunt (inquit) quia cupiunt tractare res, quarum adminiſtrandarum magnam facultatem habent propter opes, quas poſſident: cum. n. uideant, ſe tenere ea, quorum auxilio res magnę ac præclarę fiunt, eas ipſas res gerere appetunt. ἐξουσίαν poteſtatem, facultatemq; appellat: ſic enim Cicero hoc uerbum interpretatus eſt. Xe-
» no libertatem his uerbis definijt, ἐλευθερίαν, εἶναι ἐξουσίαν αὐτοπραγίας. In quęſtione illa incredibili Cicero, qua diſſerit, ſolos ſapientes eſſe liberos, definitionem hanc exprimẽs,
» inquit. Quid eſt enim libertas? poteſtas uiuendi, ut uelis.

Καὶ σπουδαστικώτεροι: διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν.

Studioſiores quoq; ſunt: huiuſcemodi autẽ ipſos reddit diligentia, ac cura, quã nunquã

ex animo

ex animo dimittere poſſunt: coguntur.n.ſemper cogitare de rebus, quæ ad opes, ac potentiam illam retinendam pertinent: niſi.n. hoc facerent, facilè illa dilaberetur.

Καὶ σεμνότεροι, ἢ βαρύτεροι.

Nec non grandiores, excelſioreſq; potius ſunt, quàm grauiores. Si mores (inquit) indolemq; potentiorum ſpectes: diligenterq; eos expendas, ac uero proprioq; nomine appellare uelis, cum aliquantulum utriuſque naturæ retineant, erunt tamen illi grandiores potius, quàm grauiores: βαρεῖς enim ut puto, appellat qui in tuendo ſtatu illo ſuo modum non tenent: ac nimis magnos ſpiritus gerunt: eaque de cauſa moleſti alijs atque odioſi fiunt. σεμνούς, qui idem modeſtia quadam adhibita temperanterq; faciũt, ut dignitatem ſanè ſuam ipſi non abijciant aut minuant: nec tamen importunè arrogãterque ſe oſtentando, in omnium oculos incurrant: apud ipſoſque meritò offendant. » Huiuſcemodi fuiſſe Niciæ ingenium tradit Plutarchus cum uitam eius ſcriberet. καὶ γὰρ » οὐκ ἦν αὐστηρὸν: οὐδ' ἐπαχθὲς ἄγαν αὐτοῦ τὸ σεμνὸν, ἀλλ' εὐλαβείᾳ τινὶ μεμιγμένον. Contra autem βάρος ualere, quod indicaui, certum eſt. unde maiores magiſtratus ſeuerioreſque, ab eodem dicti ſunt βάρος habere, & βαρύτεροι eſſe in commentario quo » præcepta dat ad remp. adminiſtrandam: ait enim. καὶ τῶν μὲν βαρυτέρων ὑφίεσθαί τι, καὶ » παρενδιδόναι μετριάζοντα: ταῖς δὲ μικροτέραις ἀξίαις προστιθέναι καὶ ὄγκον, ὅπως μήτε περὶ » ταύτας εὐκαταφρόνητοι, μήτ' ἐπίφθονοι περὶ ἐκείνας ὦμεν.

Ποιεῖ γὰρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα. διὸ μετριάζουσιν.

Dignitas, ac ſplendor ille uitæ facit, ut conſpicui magis ſint, & ut omnium oculi in eos conijciantur: & hæc cauſa eſt, cur modeſtè ſe gerunt, nec inſolentius efferuntur: neque enim opus eſt ipſos quod ſua ui ac ſine ullo aliorum faſtidio habent, odioſiore aliqua uia quærere. nullum uerò ipſorum turpe, ac contumax factum poteſt latere. διὸ μετριάζουσι, ualet (ut puto) quare modice ſe gerunt, ac temperant immodicam illam contumaciam ac grauitatem, ut grauitas illa amplius dici non poſsit, ſed tranſeat in propinquam rem, mitiorem illam quidem ac tolerabiliorem, quæ σεμνότης uocatur. In antiquiſs. libro diſcriminis hoc eſt, quod non ἐμφανεστέροις in eo, uerum σεμνοτέροις legitur: lectionem autem illam ſequitur uetus tralatio.

Ἔστι δὲ ἡ σεμνότης, μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης.

Cum grandes eos eſſe dixerit, quid granditas illa ſit, ac dignitatis cura, qua perſonæ ſuæ decus & inceſſu & ueſtitu & alijs rebus honoratus uir tuetur, docet: eſt enim inquit, grauitas quędam mollis, atq; honeſta, & elegans: mollis autem non intenſa, ſed » remiſſa. ut noſter poëta in III. Georgicorum libro inquit. — tua Mœcenas haud mollia iuſſa: ideſt, quæ negligi non poſſunt, nec lenta, aut languida haberi, ſed acria debẽt. Eodem penè pacto locutus eſt Cicero in II. de Oratore, cum & ipſe rem durã, & odio» ſam mitigare uellet. Tum admonitio quaſi lenior obiurgatio. Sed etiã ſupra hoc ipſo in libro Ariſtoteles, ubi definiuit εὐτραπελίαν: eam enim cum cõtumeliam eſſe dixiſſet, addidit. πεπαιδευμένην: atque ita uitium illius rei emendauit: docuitque urbanitatẽ tãtum contumeliæ retinere, ut poſſet leuiter pungere, non acriter uulnerare. εὐσχήμων autem addidit, quaſi honeſta ac polita: niſi enim caſtigata eſſet, odioſa fuiſſet, ac triſtitia quædam, atque acerbitas morum merito haberi potuiſſet: βαρύτης enim ſi comminuta non eſſet, & aliquid ſuarum uirium non amiſiſſet, importuna foret, & triſtis ſeueritas meritò appellari poſſet. ut eã in Andrio Critone apud Terentiũ uocat Dauus.

Καὶ ἐὰν ἀδικῶσιν, οὐ μικραδικηταί εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλάδικοι.

Ac ſi ab iure quandoque diſceſſerint, iniuſteque aliquos uiolauerint, non puſillæ, quas inferunt, iniuriæ minutęque ſunt; ſed & magnæ, & quæ fortunæ, potentiæque ipſorum reſpondeant.

Ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων τὰ ἤθη: εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ μέγισται δοκοῦσαι εἶναι εὐτυχίαι.

Proſperitas ſtatuſque ille, in quo ualde ſecundæ res ſunt, ſiquis quos mores habeat, quærat, perſcrutetur quibus nam ex reb. conflatus ſit; quique mores earum ipſarum rerum, quæ ipſum conſtituunt, ſint; ijdem enim in proſperitate reppe rientur. ut cum

conſtet, qui fortunatus appellari poſsit, eum ſummo loco natum eſſe, amplum patrimonium, ac magnas opes habere debere. qui igitur in nobili, in diuite, in magnis opib. fulto, mores ſunt (illi autem ſupra explicati ſunt) ijdem in fortunato erunt: quæ enim (inquit) exiſtimantur eſſe egregiæ fortunæ in has res tendunt: in nobilitatem ſcilicet, diuitias, ac ciuilem potentiam. Quod in excuſis defecerat, reſtitui hic uerbum μέγισται, inuentum à me in antiquiſſ. libro, & eodem loco expreſſum à uetere tralatione. Quod ſi quis forte in eadem, initio huius particulę legens, ſecundũ partes, quęrat cur auctor ipſius ita reddiderit, cum in excuſis nunc legatur τὰ μόρια, ſciat ille in antiquisſimo etiam libro ſcriptum olim fuiſſe κατὰ μόρια: quàmuis prior eius prępoſitionis ſyllaba deleta ab aliquo ſit, non ita tamen ut ueſtigia ipſius non appareant. ſed etiam uerborum in eo immutatus eſt ordo: ita enim omnis locus ſe habebat. ἡ δ' εὐτυχία κατὰ μόρια τε τῶν εἰρημένων ἔχει τὰ ἤθη. quod notum ſtudioſis eſſe uolui.

Καὶ ἔτι εἰς εὐτεκνίαν, καὶ τὰ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτεῖν.

Quàmuis (inquit) tribus his rebus, ideſt nobilitate, diuitijs, & opib. contenta eſſe nõ ſoleat, ſed ornare etiam ſe, ac fulcire cupit copia liberorum, & alijs, quæ corporis bona appellantur: Partes autem ſecundę fortunę cunctas in primo libro eũ diligenter enumeraſſe, notum eſt: quæ inde peti poſſunt.

ὑπερηφανώτεροι μὲν οὖν, καὶ ἀλογιστότεροι, διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσί.

Vt igitur ad eorum mores explicandos iam ueniamus. ſuperbiores ſunt quàm cæteri mortales, ac non ualdè, cum aliquid aggrediuntur, quicquid euenire inde poſsit, cogitant, ſed inconſiderantius multa tractant, freti egregia illa ſua fortuna.

ἓν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως, πιστεύοντες διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης.

Comitantur (inquit) fortunatis hominibus: ualdeq́ ſecundis ipſorum rebus uni optimi mores, quod piè deos colunt, atq́ animo erga illos affecti quodammodo ſunt: fidentes illis; atque in eorum benignitate: egregia que erga ſe uoluntate, ſpem habentes. Ita autem ſentiunt ob bona, quę beneficio fortunæ conſecuti ſunt: putant enim, ſe uoluntate deorum ea obtinuiſſe. Cum uerò hic antea ſecunda collatione βέλτιον ἦθος legeretur, tertiã βέλτιστον reſtitui, ut in antiquiſſ. libro ſcriptum offendi; quàm lectionem ſequitur etiam uetus tralatio. Sententia autem hęc multis partib. meo iudicio melior: Optimam autem indolem meritò appellauit, quę benè ſentit de dijs immortalibus: affectaque erga illos eſt ut oportet: qui enim mores pręponendi moribus piorum? quomodoque illi non ſanctisſimi habendi & uocandi ſunt? Quàmuis uideatur ſtatim, quod prouidentiæ deorum repugnet, addere: cum commoda fortunatos homines dicat à fortuna accipere, quæ putant propenſa erga ſe uoluntate deorum, nanciſci.

Περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν, καὶ τύχην ἠθῶν, εἴρηται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν ἐναντίων φανερά ἐστι. οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος καὶ ἀδυνάτου.

Diſſeruimus iam (inquit) de moribus, qui ętates, ac condiciones hominum ſequuntur: quàmuis enim ignobilium mores, pauperumque explicati non ſint, ut eorum etiam, qui tenues ſunt, ac nihil auctoritatis in ciuitate habent, & miſerorum deniq́, tamen incogniti illi eſſe non poſſunt: nam ex contrarijs locis contrarij mores facilè intelligentur. In pluribus autem ac meliorib. ſcriptis libris, καὶ ἀδυνάτου legitur: quod reſpondet ſuperiori ſermoni, ut ἀδυνάτου dixerit, ſicut πένητος, & ἀτυχοῦς dixerat: eundem enim manifeſtò, quem ſupra, ordinẽ nõ conſeruat. Huius quoque lectionis ueſtigium apparet in uetere tralatione. quare altera eiecta, quæ ἀδυναμίαν habebat, hanc recepi.

Omni autẽ quæſtione de moribus: diligentiq́ harum rerum explicatione abſoluta exponendũ uidetur, quod mihi ſepè in mentem uenit, ac non parum moleſtum fuit: Quintilianus enim in. V. libro, ubi de argumentis diſputat, oſtendit Ariſtotelem plenius, uberiusq́ hunc locum tractaſſe, ac multa ad naturam, moreſq́ hominum pertinentia expoſuiſſe, quę nunc hic nullo modo leguntur. Verba ipſius hęc ſunt. Ideoq́ Ariſtoteles in. II. de arte Rhetorica libro diligentisſimè eſt executus, quid cuique rei, & quid cuique homini ſoleat accidere: Et quas res, quoſque homines, quibus rebus, aut

hominib.

„ hominibus, uel conciliaſſet, uel alienaſſet ipſa natura. Vt diuitias quid ſequatur,
„ aut ambitum, aut ſuperſtitionem, quid boni probent, quid mali petant, quid mi-
„ lites, quid ruſtici, quoquæque modo res uitari, uel appeti ſoleat: & quæ ſequuntur: ubi enim hic agitur de ambitu, aut ſuperſtitione? Quod uerbum ab Ariſtotele factum eſt de militibus, aut ruſticis? Quid igitur dicemus hanc huius libri partem lacerã, ac fractam eſſe? eaque omnia deſiderari, quæ à Quintiliano ſignificantur, an magnũ illum rhetorem lapſum eſſe? & quæ tractari hic credebat, cum in manib. librum non haberet, non quę uerè traderentur nominaſſe? omnino res dura: neque.n.in hoc libro hiatus ullus apparet, ſed contra continuata rerum ſeries admirabilis. nec temere debemus, non omnino contemnendum ſcriptorem, tantæ negligentię condemnare. quamuis quędã hic à philoſopho tradantur, quæ in ea re explicanda omittere ipſe nõ debuit: quare ut illa imprudenter pręterijt, ita potuit alia, quæ minime hic tractata unquam fuérunt, nominare, & quaſi pro ipſis ſupponere.

ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί.

Scriptionis huius ſeriem requirere intelligit ut de quibuſdam agat, quæ cõmunia ſunt omnium, proprijs iam ſingulorum generum explicatis. quare ad illa tradenda ſe accingit: ne quis autem putet priore hac in parte aliquid deſiderari, imperfectamq́ illam eſſe, nihil à ſe relictum eſſe, quod ad eam pertineat, docet: ac breui repetit, quę iam confecit, quęque adhuc tractanda reſtent, oſtendit: aut ſaltem quę magis hęrent his rebus, ac quę hoc ipſo in libro explicare cogitat: illa autem ſunt, quę communia ſcilicet trium generum ſunt. uidere (inquam) quid fieri poſsit, quid non poſsit: intelligere unde magnitudo reb. acquiratur. ut infra ipſe declarat: in reperendis autem, quę iam tradidit, magna breuitate utitur. quia tamen eorum aliquid confirmatione egebat, multum ſermonem in illis conſumit: nec eum abſoluit, niſi cum ad eum locum uenit, ubi narrat reſtare, ut de communib. agat. Quę uerò antequam eò perueniat, agit: quibuſq; quæ iam facta ſint exponit, in duas partes diuidit: prima pars eſt, qua oſtendit, cum uſus orationis ad perſuadendum accommodatę ad exiſtimationem tendat, ſe cuncta, quę eò pertinebant, & ut id commodè fieri poſſet, tradidiſſe: ſecunda, cum in ſingulis generib. dicendi diuerſi ſint fines, ſe declaraſſe undè illi comprobari poſſent, ac magnam uim propriarum propoſitionũ indicaſſe: nec non unde morata oratio fiat, aperuiſſe: ambę autem quas oſtendi partes, cum incipiant à particula ἐπεὶ, habent ſuas ἀνταποδόσεις ac redditiones: illam enim cum initio alicuius ſententię ponit, antequam quod uult abſoluat, totamque rem concludat, non nulla in medio ponere conſueuit: ſemperque adiungere quod illi reſpondeat: id autem priore hac in parte tradenda ſine modo facit: tot enim interiecta ſunt, ut non facilè percipiatur, quem terminum res habeat, & ubi illa concludantur: arbitror autem quod ad extremum poſitum eſt, ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη, illud eſſe, quia hoc & illud fecimus, uerè dicere poſſumus cuncta à nobis perſcripta & explicata eſſe, quæ docerent, quomodo orationem morib. eorum apud quos agimus, accommodare poſsimus. Poſterioris uerò, cuius initium eſt, ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον, redditio eſt pars illa, qua quid explicandum nunc reſtet, aperit. Antequam igitur ſignificarit, quid aggredi nunc oporteret, ad quem uſque locum uidebatur oratio pendere debuiſſe, partem alteram ipſius concluſit. ut autem reliqua adhuc, quę perfectę rerum illarum expoſitioni neceſſaria erant, complecteretur; atque à ſe iam explanata eſſe oſtenderet, iterum exorſus eſt eadẽ ratione, qua primo fecerat; atq; ea deniq; parte perfecta, tunc demum expoſuit, qui primus uteruſque finis ac σκοπὸς eſſe huius loci uidetur: indicare ſcilicet, quæ ſequerentur bonam magnamque partem huius operis iam completam.

περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου.

A' contrario probat uſum oratorię dictionis adhiberi, ut exiſtimatio de aliqua re fiat: quę.n. percepimus ac tenemus inquit: & de quib. iam in animo noſtro exiſtimauimus, non egent oratione ad perſuadendum accommodata: omniſque labor, qui in comprobãdis illis caperetur, inanis foret. quid ultra nanq; opus eſt huiuſcemodi oratiõe, cũ rem cõgnouimus? ac de ea, quid nobis uideatur ſtatuimus? Quare hinc intelligi poteſt, requiri orationem eam, ut id fiat: eodem autem pacto argumentatus eſt: ideq; pene protulit, cũ in VI. libro de morib. ad Nicomachũ oſtenderet ἀβουλίαν nõ eſſe ſcientiã; inquit.n.

οὐ γὰρ ἧττόν ἐστι περὶ ὧν ἴσασι. ſecutus uerò fidem antiquiſsimi codicis ſcripſi δεῖ λόγου, cum in excuſis antea δεῖται τοῦ λόγου legeretur: aliud enim Ariſtoteli, Theophraſtoque δεῖται λόγου uidetur ualere.

ἔστι δὲ, εἴτε πρὸς ἕνα τις χρώμενος τῷ λόγῳ, προτρέπει ἢ ἀποτρέπει.

Eſt autem, ſcilicet κρίσις & exiſtimatio, ſiue quis loquatur cum uno, & hac probabili oratione utatur, ſuadens aliquid, aut diſſuadens, ſiue cum pluribus: multitudo enim eorũ qui audiunt non facit, ut exiſtimatio de illo, quod oratione exponitur, magis fiat: qui enim cum uno quoque agit, ea de cauſa agit, ut exiſtimatio de eo quod perſuadere conatur, ab ipſo fiat: quando autem uſu ueniat, quaq; de cauſa ad perſuadendum apta oratione uti cum ſingulis hominibus, ipſe accuratè docet. Quin autem hoc ad deliberatiuum genus pertineat, dubitari non poteſt.

οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν, ἢ πείθοντες: οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτὴς ὁ εἷς.

Vt qui aliquem admonitione ſua emendare, ac meliorem facere ſtudent: præceptaq; ei demum ad uitam utilia dant; nec non qui aliquid alicui perſuadere conantur, & ad quippiam gerendum impellunt: hi enim ſimpliciter nunc πείθοντες uocantur. ijs autem qđ uult, declaratur: qui ſcilicet cũ uno etiam loquitur, dicere πρὸς κρίσιν: niſi enim ipſum à deprauata illa uita reuocat, aut quod uult, ei ut faciat, perſuadet: indicat, qui in ſententia permanet, in uerbis argumentiſque dicentis nullam uim fuiſſe: exiſtimatq; omnia illa inania eſſe, nec probari poſſe. Vt queritur Socrates in Phædone, ſe non potuiſſe, quod ſtuduerat, Critoni perſuadere: quod & uerbi, quo utitur hic Ariſtote-
» les, & rei exemplum erit. οὐ πείθω ὦ ἄνδρες Κρίτωνα. Cicero locum illum uertens in
» I. libro Tuſculanarum inquit: Critoni enim noſtro non perſuaſi.

ὃν γὰρ δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστιν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κριτής.

Vt in uniuerſo de hac re, quid ſentimus, loquamur, quem perſuadendum ſuſcepimus, quomodocunque cum eo agamus, hic exiſtimator ac iudex eſt: neque enim certæ alicuius materię hoc nomen eſt, ſed omnib. rebus conuenit, de quibus cum uerba fecerimus, aliquis quid exiſtimet ex oratione noſtra, ſententiam laturus eſt.

ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα, ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις ὁμοίως.

Nec refert, ſiue contra certum hominem, cum quo de aliqua re controuerſetur, diſſerat: ſiue ut cauſam argumentum'ue aliquod defendat: omniaq;, quę pro eo dici poſ-
» ſunt, exponat: id. n. eſt πρὸς ὑπόθεσιν dicere. Plutarchus in Erotico. καὶ ὁ Ἀνθεμίων ὑπειπὼν
» εἶπεν, ὡς ἔδει γε τὸν ἀρχῆς λέγειν τι πρὸς ὑπόθεσιν. Diodorus Siculus in XIII. libro hiſto-
» riarum: συνεπελάβετο δὲ τῆς γνώμης ταύτης καὶ Κλεοφῶν, μέγιστος ὢν τότε δημαγωγὸς. ὅστις
» παρελθὼν καὶ πολλὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν οἰκείως διαλεχθεὶς, ἐμετεώριζε τὸν δῆμον. cum multa uerba feciſſet ad probandam confirmandamq; ſententiam illam accõmodata: & in eodem libro de Dionyſio, qui auctor erat ciuibus, cum muniret ſibi ad dominatum uiam,
» ut reducerentur exules. πρὸς δὲ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, πολλὰ διαλεχθεὶς, οἰκεῖα τοῖς πράγμα-
» σι, συμψήφους ἔλαβε τοὺς Συρακουσίους. Et cum longam orationem habuiſſet, ad rem illam, de qua agebatur, adiuuandam, accõmodatam: oportere (inquam) patriam reddere expulſis, dicendo fecit, ut in ſententiam ſuam Syracuſani uenirent.

τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τὰ ἐναντία: πρὸς ἃ ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα, τὸν λόγον ποιεῖται.

Nam qui πρὸς ὑπόθεσιν dicunt; ideſt, qui quod propoſuerunt probare uolunt: facere non poſſunt, quin oratione utantur, atq; omnia, quę rationi illi, quam conſtituere uolũt aduerſantur, infirment ac deleant: eſt enim omni conatu contra illa differendum, tanquàm contra aduerſarium quempiam, aliter fidem facere non poſſent. Hæc in iudiciali genere id uerum eſſe, quod probare uult, confirmant.

ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς: ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν, τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκεν.

Eadem ratio eſt (inquit) demonſtratiui generis (nam quæ ſupra tradita ſunt, deliberationum iudiciorumq; erant) non enim deſunt illic quoque, qui exiſtiment; cum. n. haberi ſoleant huiuſcemodi orationes in magno conuentu hominum, illi ipſi, qui ut ea, quæ illic agerentur, perſpicerent, eò acceſſerunt, percepta oratione, quid ipſis de illa ui-
deatur

deatur, ſtatuent atque exiſtimabunt. aut ſi id non facient, oratio tamen ad eos habetur tanquã ad exiſtimatores: qui .n. illic quempiam laudant aut uituperant, ingenij uim ac facultatem dicendi oſtentare uolunt. non ita tamen exiſtimatores ſunt, ut qui in foro litigantes audiunt, aut ſententias in ſenatu. hi enim facere non poſſunt quin iudicent, quod ipſis de illis rebus uideatur.

ὅλως δὲ μόνος ὡς ἁπλῶς, ἐστὶ κριτὴς ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων.

Quamuis accuratè docuerimus (inquit) in demonſtratiuo quoq; genere uerſari exiſtimatorem, ſiquis tamen uerum quærit, ſolus exiſtimator eſt in deliberationibus, qui ſententijs, quæ dictę ſunt, ponderatis, quod utile eſſe putat reip. eligit: nec non in iudicijs forenſibuſq; cauſis, qui auditis quę ab utraq; parte afferuntur, ſententiam fert, & aut abſoluit reum, aut damnat: πολιτικοὺς enim ἀγῶνας, opinor, hic ualere ciuiles omnes controuerſias ac quicquid inter ciues in diſceptationem uenit. ἀγῶνες concertationes forenſes, iudicialesque cauſæ uocari plærumque ſolent, hic tamen controuerſiæ quoque quę in curia habentur hoc nomine ſignificantur: qui enim de rep. uerba faciunt, cum contrarie ſępe de ijſdem reb. ſentiant, contendere inter ſe ac controuerſari ſolent. & quæ in ſenatu igitur concioneq; de rep. quæruntur, & quæ in foro cauſæ aguntur, intellexit: quod etiam ex ijs, quę ſtatim adiungit, ſatis aperte perſpicitur. τὰ ζητούμενα de quib. quęſtio eſt: quęque ut ueritas rei intelligatur, diligenter examinantur: quæritur enim in deliberando, exẽpli gratia, bellũ ne, an pax magis conducat: & in foro reus culpæ cuius insimulatur, affinis ſit, an innocens. Quod ad ſcripturam pertinet, ab antiquiſs. libro abeſt, ὡς: uetus quoque tralatio ipſum non exprimit. Si legatur tamen illud eo loco, intelligẽdũ uidetur εἰπεῖν, ut loqui conſueuit. ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. nam alijs etiam locis ſimili in ſententia, cum plena non ſit, manifeſto deſideratur. κριτὴν autem arbitror Ciceronem appellaſſe exiſtimatorem, & κρίνειν exiſtimare, ut in Topicis. Sed uulgi opinio mutari uix poteſt, ad eamque omnia dirigunt, & qui iudicant, & qui exiſtimant. In Bruto. In augendo, in ornando, in refellendo magis exiſtimator metuendus, quam admirandus orator. In eodem commentario. Itaque intelligens dicendi exiſtimator.

τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλεύονται.

Docet (niſi fallor) in duob. his generib. proprie dici exiſtimatorem: & de quib. enim inquit, cõtrouerſię in foro naſcuntur (hoc .n. arbitror ſignificari uerbo ἀμφισβητούμενα) quærũtur illa quomodo ſe habeant: & de quib. conſultant in Curia concione ue. quod non fit eodem pacto in tertio illo genere: quę enim illic tractantur, non tanta cura perpenduntur: neque naturam earum rerum uimque, quę in laudationib. dicuntur, ſolent qui audiunt ſummo ſtudio indagare.

περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον.

Quamuis autẽ ſingula reip. genera ſuos ac proprios mores habeãt, pauloq; ſupra nos cum de morib. ageremus, nihil quod ad mores ciuitatum exprimendos pertineret, tradiderimus, inchoata tamen, imperfectaq; pars illa habenda non eſt: quod enim ſemel explanatum eſt, rurſus exponi non debet. in primo autem libro, cum de deliberationib. ageremus, id fecimus. Huius partis, quam mira breuitate uerborum perſecutus eſt, hic intellectus uidetur. Sed ut plurib. omnem rem explicem. Cum labor omnis oratoris induſtriaq; ad eorũ qui audiunt exiſtimationem tendat, ut illi ſcilicet iudicent, de quib. agit, ut ipſi cõmodum eſt: cum tertio in genere dicendi, tum in ijs potiſsimum, in quib. præcipue illi exiſtimatores ſunt: ad idq; multum ualeat morata oratio: mores autem huiuſcemodi eo in genere illi adfiguntur ex perceptione ſcientiaq; indolis ac morum rerũ publicarum, ſingulorum iam morib. ad reliquas res pertinentibus, diligenter ab ipſo indicatis, uidebatur iure optimo ab eo poſtulari poſſe, ut hi quoque accurate traderentur: in quib. tanta uis eſt in ſententia dicenda. Illos igitur nunc minime prętermiſſos eſſe oſtẽdit: cum in primo libro copiosè quæ ad eos pertinebant, expoſita ſint, quare concludit totam ſe hanc rem perſecutum: nec deſiderari quicquam quod ad moratam orationem faciat, merito nunc poſſe.

ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη, πῶς τε καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους ἠθικοὺς ποιητέον.

Cum igitur, quod relictum falsò uideri potuit, & ipſum cõſtet accuratè explicatum eſſe

ſe: omniaque alia tradita ſint, liquidò intelligi poteſt pertractatum à nobis eſſe: quomodoque & quib. utentes tanquam inſtrumẽtis, orationes moratas efficiemus. Varietatis hoc eſt in antiquiſs. libro, quod non ποιήσομεν, ut in excuſis legitur, habet, ſed ποιεῖν: quam etiam lectionem ſequitur uetus tralatio.

Ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἕτερόν τι τὸ τέλος ἦν·

Non paruam partem huius muneris, quod ſuſceperat, oſtendit ſe abſoluiſſe. quare ad alia aggreditur, quæ adhuc reſtare tradit: cum enim (inquit) tria genera dicendi tres diuerſos inter ſe fines habeant (illi autem ſunt utilitas, dignitas, æquitas) ſamque proprij cuiuſq; finis argumentorum loci expoſiti ſint; unde in trib. illis generib. aliquid probare & dicendo confirmare poſsimus: & quę ſequuntur (breui enim repetit, quę iam explicata ſint) ſupereſt ut ad communia tranſeamus.

Περὶ ἁπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι, καὶ προτάσεις εἰσὶ·

Et quia de omnib. ipſis diuerſorum generum finibus, ſumptæ (inquit) ſunt opiniones ac propoſitiones: hoc enim quoq; diligenter à ſe, copioſeque confectum repetit, quod ad idem declarandum ualet: opiniones autem & propoſitiones uocat, ut initio huius libri locutus eſt; ubi docuit ſe antea tradidiſſe, unde, quę partes ſingulorum generum eſſent, rectè tractari poſſent, & quæ opiniones propoſitioneſque utiles forent ad faciendam fidem: illaſque ipſas res comprobandas: idem enim nunc quoque facit, cum tanto interuallo poſt oſtendat, quæ iam confecerit: & quamuis addat, quæ prima in parte huius libri pertractauit, illa tamen quoque repetit, quę in primo libro explicauit: opiniones autem uocat, quæ in animis hominum uigent de utili, de honeſto, de ęquo, propoſitiones: cum illę ad oratorium ſyllogiſmum conformatę ſunt.

ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες, καὶ ἐπιδεικνύμενοι, καὶ ἀμφισβητοῦντες·

Vnde, ex quibuſque opinionibus, in tribus generibus dicendi rationes conformant, & argumenta ad id quod uolunt probandum cõficiunt: niſi enim illę explicatę forent, non haberet unde fidem facere poſſet orator, & argumentis, quod perſuadere conatur, confirmare. quod πίστεις φέρουσιν inquit, uſitatus ipſi modus eſt loquendi: ut enim hic πίστεις φέρειν, ita φέρειν τεκμήριον, φέρειν συλλογισμόν, παράδειγμα, παραβολήν, ἔνστασιν ſępe dixit. Vt autem φέρειν παράδειγμα, idest exemplo uti ad aliquid probandum, & tanquam ſimile afferre dixit ipſe in VIII. libro Topicorũ. Ἐκ δὲ φέρειν παραδείγματα, καὶ παραβολὰς οἰστέον, ita Iſocrates in oratiuncula contra ſophiſtas: illos. n. inſcitiæ accuſans inquit. οἳ ποιητικοῦ πράγματος τεταγμένην τέχνην παράδειγμα φέροντες, λελήθασι σφᾶς αὐτούς. Diſcedit autem à reliquis antiquiſs. liber hac parte, quod ἐπιδεικνύμενοι habet, diuerſa forma uerbi, unde nomen hoc formatum eſt, ſignificatu eodem.

ἔτι δὲ ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται·

Pręterea inquit, unde moratas orationes facere contingat, non prætermiſſum eſt docere: hęc enim quoq; res copioſè pertractata; in proxima autẽ ſuperiore huius libri parte, id factũ eſt, ubi & diuerſarũ ętatũ mores, & uariarum fortunarum declarauit. paulo ſupra, ubi λόγους ἠθικοὺς itidem appellauit, intellexit orationes, quę exprimerent mores rerum publicarum, & accommodatę forent earum naturis ac ſenſibus: hic uero quæ conueniant moribus, quibus præditi ſunt ij ad quos orator agit, diuerſarum ætatum ac condicionum homines.

λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν· πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις.

Cum hucuſq; repetiſſet, quæ ſupra explicarat ſingulorum generum propria: ex hoc loco oſtendit ſe uelle tradere, quæ communia ſunt omnium generum. cur autem explicanda hæc quoque ſuſcipiat, & quam utilitatem illa habeant, ſtatim docet: omnibus enim (inquit) neceſſe eſt adiungere, quæ confirmẽt id fieri poſſe aut nulla ratione ad exitum poſſe perduci: neq; enim ſat eſt reliqua oſtendere, niſi hoc quoque accuratè faciant: locoſq; habeant, unde probetur aliquid eam naturam habere, ut confici queat, aut contra, eius generis eſſe, ſi id damnat ac refellit, ut nulla ratione fieri poſſit. Omnibus autem, generib. dicẽdi ſcilicet, uel oratoribus: infra. n. à reb. ad homines tranſit: ſiue deli-

berationes

berationes (inquit) ſiue iudicia tractent: ſiue in demonſtratiuo genere uerſentur.

καὶ τοῖς μὲν, ὡς ἔσται: τοῖς δὲ, ὡς γέγονε, πειρᾶσθαι δεικνύναι.

Preterea his quidem opera danda eſt, ut probent rem illam futuram: his uero ut facta doceant, quod facere nullo pacto poſſent, niſi locos, unde promerēt argumenta ad eas res confirmandas apta, haberent: ὡς ἔσται autem quod inquit, his uerbis ſignificat τὸ ἐσόμενον, ut ipſe paulo poſt appellat, quod futurum eſt: illis autem ὡς γέγονε, id quod infra τὸ γεγονὸς: quod ſcilicet factum iam eſt: quæ ſanè & ipſæ cõmunes formæ ſunt. quare de his accuratè diſputabit.

ἔτι δὲ περὶ μεγέθους, κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν λόγων.

Sed etiam (inquit) de magnitudine rerum agere commune trium generum eſt: neque enim tantum qui quempiam laudant atque omni honore uerborum ornant, recta facta illa, quæ celebrant, extollunt, uerum etiam qui in ſenatu ſententiam dicunt, quod utile eſſe aiunt, ac facere ciues ſuos hortantur, augent ac magnopere conducere poſſe oſtendunt. ut etiam, qui in foro reum alicuius ſceleris arguunt, flagitium ipſum amplificant: idemque in contrarijs reb. uſu uenit: Rem autem ita ſe habere probat, dicens.

χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν, καὶ αὔξειν, καὶ συμβουλεύοντες, ἢ ἀποτρέποντες: καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες: καὶ κατηγοροῦντες, ἢ ἀπολογούμενοι.

Cuncti enim qui dicunt, cum cauſa poſtulat, rem conterunt aut augent: neque hoc tantum in hoc, aut in illo genere arripiunt: in reliquis autem non attingunt, ſed in omnib. magna cũ utilitate faciunt: & cũ ſuadent ſcilicet aut diſſuadent, & cum laudant aut uituperant, & cum accuſant aut defendũt. cum autẽ in excuſis antea καὶ συμβουλεύοντες, καὶ προτρέποντες, ἢ ἀποτρέποντες legeretur, ſecutus auctoritatem antiquiſſ. libri, hanc, quam in ipſo inueni, lectionem probaui: cuius etiam in uetere tralatione certa ueſtigia apparẽt: poſuit autem hic συμβουλεύοντες, ſi ita omnino legi debet, pro προτρέποντες: quamuis hoc uerbo genus ipſum deliberandi, frequentius uocet: in reliquis enim duob. generib. indicandis, nominib. partium utitur: nec genera ipſa appellat, quam etiam rationem hic eum tenuiſſe puto: quod ſi generis nomine hic uſus eſſet, partium ſtatim (ut opinor) non addidiſſet: fuiſſet enim id nimis otioſum atque inane. aut ſi tam prolixo ſermone uti uoluiſſet, eandem ſaltem in reliquis duob. notandis cuſtodiuiſſet: quę me cauſę impulerint, ut receptam lectionem immutarim, expoſui. In hoc autem conſiſtere omnem uim oratoris, Gorgias Leõtinus crediderat, ut Cicero in Bruto oſtẽdit. iudicabat. n. hoc oratoris eſſe maximè propriũ, rẽ augere poſſe laudãdo, uituperãdoque rurſus affligere. in XI. Aeneidos moliri hoc, ac crebro facere Drancẽ Turnus arguit. – Atque extollere uires Gentis bis uictæ, cõtra premere arma Latini: His. n. uerbis eũ magnũ oratorẽ eſſe oſtẽdit: ut qui audiunt, meritò orationem ipſius, ac tantã uim dicendi ſuſpectam habeant.

τούτων δὲ διορισθέντων περὶ τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν.

Ordinem omnium, quæ poſtrema hac parte libri tractari debent, proponit: neque enim tantum, quæ nunc aggredi cogitat, oſtendit, ſed etiam quæ ſequuntur illa, ac demum reliquam omnem huius libri partem. His autem inquit, explicatis operam dabimus, ut generatim de enthymematib. diſſeramus, ſi quid, quod de illis ita tradamus, tenemus: quæ enim extremum hoc ualent, Græca uerba reſtitui, inuenta à me in antiquiſſ. codice, & à uetere quoque tralatione expreſſa: indicant autem illa & rei huius explicandæ difficultatem, & Ariſtotelis modeſtiam, qui cautè loquitur, ac uidetur uereri ne aliquid, quod de enthymematib. generatim tradat, habiturus ſit: & ſanè quæ infra de ipſis communiter pręcipit, pauca ſunt: ſi quid autem in hoc ſtudio eſt, quod difficile & obſcurum ſit, hec pars manifeſtò eſt, uidelicet ab antiquis magiſtris dicendi illa penitus relicta fuerat. ſuſpicor autem hinc deletum fuiſſe ab aliquo, qui indigna illa iudicarit eruditione & ingenio ſummi huius doctoris, quod tantopere ſibi diffidere uideatur: ipſum tamen modicè de ſe ſemper loqui, notum eſt: non uideo autem cur ab aliquo, niſi huius auctoris propria forent, ea inculcari huc debuerint.

καὶ περὶ παραδειγμάτων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες, ἀποτελέσωμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν.

De exemplis prӕterea demus operam, ut quę præcipienda ſunt, tradamus, ut ad poſitis

ijs etiam quæ reſtant, aliquando quod initio huius ſcriptionis propoſitum nobis fuit ab ſoluamus, & inchoato operi faſtigium imponamus. Antiquiſſ. liber hic ἀποδῶμεν habet. non ut reliqui ſcripti & excuſi omnes, ἀποτισῶμεν: nec tamen receptam lectionem uariaui, quam à uetere etiam tralatione uidi confirmari.

Ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν, οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς. ὥσπερ εἴρηται.

Quod nunc de augendis minuendiſq; rebus hic tradit, in primi quoq; libri parte illa præcepit, qua quo modo demonſtratiuum genus tractari deberet, oſtendit: ad extremum enim inquit. ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις, & quę ſequuntur. nam quod ad demõſtratiuum genus pertinet, iiſdẽ penè uerbis, quib. illic uſus fuerat, in eadẽ re præcipienda, hic utitur: unde poſt illa potiſſimum addit, ſe ante de hac re diſputaſſe: Quæ uerò ad reliqua duo genera pertinentia adiungit, ab illis, quę eo loco tradidit, diſcrepare uidentur: ut. n. illic iudicijs enthymemata, ita hic quod factum eſt, tribuit: utq; ibi deliberationib. exempla, ita hic quod fieri poteſt: quodq; futurum eſt, aſſignat: nec tamen locus hic illi repugnat: ob hæc. n. ipſa et ratione horũ, quæ nũc his ut maximè propria tribuit, & illa ipſis eo in loco aſſignauit: factæ enim res enthymematibus: futurę uerò exẽplis comprobantur. quod cum ſemel docuiſſet, iterum repetere noluit. ſignificare autẽ nunc uelle uidetur, quæ paulo ante communia omnium generum eſſe oſtendit, non ita communia eſſe, ut ſine ullo diſcrimine ſimiliter ab omnib. uſurpentur: ſunt enim eorũ alia huic magis generi: alia autem alij magis accõmodata. ut augere & conterere res maximè proprium eſſe affirmat eius generis, quod in laude ac uituperatione conſumitur: & ut magnitudinem importare, cumulumq; earum rerum minuere, ita etiam ſi laudetur aliquis, plura honeſta facta bonaq;, quã in eo uerè ſint, illi affingere atque oratione attribuere: contra autem ſi uituperetur, plurib. etiam uitijs improbiſq; factis inquinatum declarare, quàm illius perſonę hæreant: hoc. n. officiũ eſſe eius, qui in hoc genere uerſetur, affirmauit etiam Iſocrates in Buſiride ſuo: cum ſiniſtrum illius laudatorem inſimularet, ac prauè functum illo munere doceret.

τὸ δὲ γεγονὸς, τοῖς δικανικοῖς· περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις.

Quod uerò factum iã eſt, iudiciali generi in primis conuenit: cuius rei cauſam afferens, inquit: de factis. n. rebus exiſtimatio fieri ſolet. Res, quæ facta eſſe traditur, & de qua controuerſia inter aliquos eſt, quęritur, an facta ſit: oibusq; reb. diligenter examinatis ſtatuitur ab iudicibus, an facta ſit. unde huic rei, ut dubiæ, confirmandę in primo libro aptiſſima dixit enthymemata.

τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον, τοῖς συμβουλευτικοῖς.

Quod uerò fieri poteſt, & quod futurum eſt, deliberationib. pręcipuè aptũ eſt: quãuis nõ malè quoq; ab alijs generib. aliquãdo recipiatur: qui enim impellũt aliquos ad quippiam gerẽdum, docent rem illam fieri poſſe, ac futuram omninò, ſi illi uiã ac rationem tenuerint in ea adminiſtranda, quam ipſi oſtendunt.

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου λέγωμεν.

Horum (inquit) quę communia trium generum eſſe docuimus, primum explicemus, quę fieri poſſunt: aut cõtra, naturã eã habẽt, ut effici nullo pacto queant. antiquiſſ. codex unitatis numero περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου habet: peruulgatam tamen lectionem retinui, quam reliqui ſcripti, ac uetus quoque tralatio confirmat.

Ἂν δὴ τὸ ἐναντίον ᾖ δυνατὸν, ἢ εἶναι, ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον δόξειεν ἂν εἶναι δυνατόν. οἷον εἰ δυνατὸν ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι, καὶ νοσῆσαι.

Primus locus, quo declaratur quippiam, aut eſſe nunc poſſe, aut factum iam fuiſſe, animaduerſa natura contrarij: Si enim contrarium huiuſcemodi eſt, ut aut eſſe aut factũ eſſe poſſit, & contrarium eandem naturam uidetur habere, atque ipſum quoq; δυνατὸν eſſe: quod exemplo etiam confirmat inquiens. Ceu ſi fieri poteſt, ut aliquis bonam ualetudinem recuperarit, ut idem etiam in morbum inciderit fieri poteſt: contraria autem morbus, ac ualetudo corporis.

ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία.

Eadem enim (inquit) poteſtas eſt contrariorum: Sententia autem hęc ipſius eſt, ſatis

nota

nota. Nam in V. quoq; libro de morib. ad Nicomachum docuit facultatem, ac ſcientiam hoc habere commune, quod ambæ contrariarum rerum ſint, & hoc maxime diſtare ab habitu: contrarij enim ſemper habitus ſunt contrariarum rerum: Ea parte autem, qua contraria ſunt, addidit, quia alijs quibuſdam rebus, ita aliquando inter ſe diſcre parent, ut ab eadem facultate omnino confici non poſſent: quatenus uero contraria ſunt, & ea ratione, qua inter ſe pugnant è regione, ſemper ab eadem poteſtate efficiuntur: ut quę eorum alterum prǽſtare, alterum etiam ſemper queat.

Καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατὸν, καὶ τὸ ὅμοιον.

Hanc enim ueram eſſe lectionem exiſtimaui: antea καὶ τὸ ἀνόμοιον perperam legebatur: quod calamo exarati codices, uetus tralatio, ac res ipſa declarat. A ſimili igitur quod manifeſto fieri poſſit, ſimile illi, de quo cōtrouerſia ſit, docet fieri poſſe: quę. n. ſimilia inter ſe ſunt, eandem naturam habere uidentur: ut ſi eorum alterum fieri poſſit, & alterum omnino poſſit.

Καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατὸν, καὶ τὸ ῥᾷον.

Et, ſi quod laborioſius eſt, effici poteſt: &, quod procliuius. Si oſtendimus (inquit) quod eam naturam habet, ut ægrius effici queat, effici tamen poſſe: & quod minorem operam laboremq; requirit, planum eſt effici & ipſum poſſe: procliuiori enim rei præſtandę minores uires ſatis ſunt.

Καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατὸν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν· χαλεπώτερον γὰρ καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι.

Prǽterea ſi fieri poteſt, ut quidpiam ſtudioſum uel pulchrum factum ſit, & factum etiā illud ſit, nulla re adiuncta, fieri poteſt. quod ipſe ſtatim exemplo ſatis aperto confirmat, inquiens. ęgrius nanq; ac magis arduum eſt, pulchram domum, quàm domum ſimpliciter, eſſe. uidetur igitur hic locus, tanquam ſuperioris loci pars eſſe, cum & ipſe à difficiliori proficiſcatur. ὅλως autem idem, quod ἁπλῶς, hic ualere uidetur: in extremo nanque ſecundo libro topicorum ait ἁπλῶς quippiam dici, cum re nulla adpoſita dicitur, quod cuiuſmodi ſit ipſe illic accuratè docet. Rem uero hic non magni ponderis uariaui: quod enim in excuſis antea erat, ἢ οἰκίαν γενέσθαι, ut in antiquiſſ. exemplari inueni, ἢ οἰκίαν εἶναι ſcripſi: uetus quoq; tralatio hanc lectionem ſequitur.

Καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος: οὐδὲν γὰρ γίγνεται, οὐδὲ ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων. οἷον τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι: οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι: οὔτε γίγνεται.

Cum quæſtio eſt, an quippiam fieri poſſit, quod extremum alicuius rei ac finis ſit, uidere debemus an principium eiuſdem fieri poſſit: ſi enim eam naturam ipſius eſſe probamus, ut principium habeat, finem etiam illam habere confirmare poſſumus: quę. n. (inquit) fieri non poſſunt: nec gignuntur unquàm, nec gigni incipiunt, aut aliquantulum in ea re progrediuntur. quod ipſe geometrico exemplo cōfirmat, quo crebro in reb. demonſtrandis, quæ fieri nequeunt, utitur. ut dimetientem communem menſurā cum latere naniſci, quia fieri non poteſt, neque initium capit ſui ortus, neque fit.

Καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή: ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται.

Vt ope auxilioq; principij cogniti finē adipiſci quippiā poſſe intelligimus, ita cōtra pro fine, intelligimus principium etiam neceſſarium eſſe: neq;. n. illud ad finem ueniſſet, niſi à principio ductum eſſet: cuncta enim quæ conſtant, à principio aliquo ducuntur.

Καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ, ἢ τῇ γενέσει, δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον. οἷον εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατὸν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται.

Ita emendaui ſecutus fidem uetuſtiſſimi codicis: cui uetus quoque tralatio adſtipulatur. in alijs ſcriptis, ut in Aldino quoque exemplari, καὶ εἰ τὸ ἕτερον legitur: perperam omnino: id uero ſcripturæ uitium quidam corrigere uolentes, repoſuerant ὕστερον: non tamen reſpondere ei uoci uerbo πρότερον, quare ueram illam huius loci lectionem non eſſe perſpicitur. Purgato autem loco ſenſus ipſius hic eſt. Ac ſi quod poſterius natura aut ortu eſt, contingit factum eſſe & quod prius, exemplo autem id confirmans, inquit. Si. n. fieri poteſt, ut uir quiſpiam factus ſit, & puerum quoq; factum eſſe δυνατὸν.

[illegible]

pore nanq; illud præcedit; nemoque qui uir ſit, non aliquando puer fuit.

Καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα: ἀρχὴ γὰρ ἐκείνη.

Exemplo alium locum demonſtrat, qui eſt ſuperior, retro actus: ut enim ſi quod poſterius natura generationeq;, & quod prius tale eſt, eſſe docuerat, ita etiam ſi quod prius natura atq; ortu eſt, & quod poſterius erit. ut ſi puerũ factum eſſe δυνατὸν, & uirũ: principium enim (inquit) illud eſt; ac ſine ipſo nullum eorum, quæ conſequuntur, fieri poteſt.

Καὶ ὧν ἔρως, ἢ ἐπιθυμία φύσει ἐστί.

Illa quoque effici poſſunt, quorum amor, aut cupiditas naturalis eſt: cum uidemus ſcilicet aliquos amore aut cupiditate aliquarum rerum teneri: deſideriaq; illa ex natura hominib. eſſe, non ipſi repugnare, eas res ad exitum perduci poſſe intelligere licet: à contrario autem ducto argumento hoc confirmat.

Οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ, οὐδ᾽ ἐπιθυμεῖ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Plerunque (inquit) nemo amore corripitur, aut cupiditate tenetur rerum, quæ effici non poſſunt: huiuſcemodi autem eſſe uidentur, quę naturę aduerſantur. plerunque uerò ait, quia aliquando inuenti ſunt, qui tam occęcati libidine fuerunt, ut nõ intelligerẽt, quid appeterent, ut Paſiphaën feciſſe fingunt poëtę, quam miſeram, & inſanam ob ſtul» tum illum amorem meritò appellant, ut Virgilius. Ah uirgo infelix, quæ te dementia cepit? neq; enim exitum ille habere poterat. ἐπιθυμίαν autem addidit, quod magis latũ eſt, plura complecti uolens, ne quis in amore tantum libidineq; hac contingere putaret, quod reliquarum omnium cupiditatum commune eſt.

Καὶ ὧν ἐπιστῆμαι εἰσὶ καὶ τέχναι, δυνατὸν ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι.

Illa quoq; & eſſe, & gigni poſſunt, quorum ſcientiæ ſunt, & artes: non enim ſunt ſcientię, aut artes rerum, quę fieri non poſſint: fruſtra enim labor in illis perdiſcendis ſumeretur. Via potius, ac ratio quędam ipſę ſunt, qua res obſcurę, ac perdifficiles cognoſci poſſunt. In antiquiſs. autem codice non parua hic eſt ſcripturę uarietas; nihil tamen immutaui: uetus nanque tralatio cum excuſis ac reliquis ſcriptis facit. δυνατὰ ταῦτα καὶ ἔστι καὶ γίγνεται: non malum autem ſenſum uerba hęc habere conſtat, ut dixerit; quorum ſcientię, atq; artes ſunt, illa naturam habent ut fieri poſsint, ac ſunt, fiuntque.

Καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστὶν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν ἢ πείσαιμεν.

Illa quoq; effici poſſunt, quorum gignendorum initium in his poſitum eſt, quę nos aut cogere, aut perſuadere ualemus. Cum autem neutro genere, quę nos cogere, aut perſuadere poſſumus, dixerit: non homines tantum, ſed alia quoq; complectitur, in quib. principium aliquarum rerum creãdarum ſitum eſt: latius enim patet, quam ut homines tantum ſignificet: homines tamen in primis intelligit; illi. n. ſoli perſuaderi poſſe uidẽtur.

Ταῦτα δ᾽ ἐστὶν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι.

Poſſumus autem, cum commodum nobis eſt, hos ad quippiam agendum impellere, quibus aut uirib. corporis, aut opib. præſtamus: hi enim nõ queunt recuſare imperium: nec non multo magis quorum domini ſumus, ut etiam qui nobis amici ſunt. Nam prioribus illis duobus generib. neceſsitatem id quod uolumus agendi imponere poſſumus: tertium autem accurata oratione, aut precib. ad idem hortari, & commouere.

Καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατὰ, καὶ τὸ ὅλον.

Quorum partes effici poſſunt, totum etiam effici poteſt: integrum enim omne, ac totũ nihil eſt, niſi partes ipſę coagmentatę. quod in excuſis prius ad extremum horum uerborum legebatur δυνατῶν ſuſtuli: à meliorib. enim ſcriptis abeſt, & intelligitur, quamuis illic poſitum non ſit.

Καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατὸν, καὶ τὰ μέρη.

Vt à partium fabrica totius effectio confirmatur, ita contra à totius conſtitutione partes quoq; ad finem perduci, abſoluiq; poſſe confirmantur, ut locó hoc planum fit: eſt autem idem ille inuerſus; neque tamen hęc nunquam fallunt, ſed ferè fieri conſuerunt, ut ipſe met teſtatur.

ἂν γὰρ

εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ καφαλὶς καὶ χιτὼν δύναται γενέσθαι, καὶ ὑποδήματα δύναται γενέσθαι.

Exemplum prioris argumentandi modi, quod conuerſum. poſterioris etiam exemplũ
erit:partes autem calceamenti enumerat: quib. perfectis, perfici etiam poſſe calceamẽ-
tum oſtendit. Vocabula ſanè hęc rarò apud antiquos auctores repperiuntur: neque.n.
rerum harum tenuiſſimarum in grauiorib. ſcriptis, aut ſermonib. mẽtio ſępe incidit: Pol
lux autem libro VII. ubi calceamentorum ſpecies enumerat, πρόσχημα (quemadmodũ
hic antea legebatur) tãquàm calceamẽti ſpeciem, non partem appellauit, quod ſenib. ac
cõmodatum eſſet. Sed etiam Heſychius πρόσχημα ſpeciem calceamẽti tradit eſſe. Vn-
de libentius calamo exaratos libros ſecutus, reſtitui πρόσχισμα: id.n pars calceamẽti eſſe
potuit, ut teſtimonio huius loci ſuſpicari licet, non ſpecies, ut alterum aſsimile huic, quod
reieci. Sed multum etiam me impulit, ut hoc auderem, quod in XXX. problematum
ſegmento, ubi Ariſtoteles quęrit, cur medici uſque ad ſanitatẽ rem perducant: utque, qui
antea ęgro corpore erãt, ualẽtes reddiderint, officio ſuo ſe functos eſſe arbitrẽtur, nihilq́;
ultra laborent, cum ſimili quodã ad rem docendã illuſtrãdamq́; apto uteretur, diceretq́;
» aliud inde effici non poſſe, niſi ueluti ex parte. οἷον ἡ σκυτικὴ ὑπόδημα ἐκ προσχήματος
(ſic enim in excuſis legitur) Theodorus ita locum uertit, ut manifeſtò intelligatur ſuo
» in exemplari habuiſſe ἐκ προσχίσματος. uerba ipſius hęc ſunt. Quemadmodum ſuen-
» di ratio ex proſciſſo calceum reddit: cum enim eruditus ille uir, ut liquidò perſpicitur,
emendatiores, quàm nunc uulgo ueneant, codices habuerit. fortaſſe etiam ea parte
integriores nactus eſt. ipſe certè uidi manu ſcriptum librum, in quo ἐκ προσχίσματος
legitur: ſeruatur autem ille in Medicea bibliotheca. Partes uerò eorum alias enumerat,
» eodem libro Pollux, capite XX. inquit enim. Μέρη δὲ ὑποδημάτων γλῶττα, καττύματα,
ἰχνοὶ, καὶ ζυγοὶ. Sed etiam Clemens Alexandrinus, γλῶτταν, ut partem calceamẽti appel-
» lat. Καὶ καθόλου τῶν παλαιῶν ὑποδημάτων τὰ μὲν ἄλλα αὐτοῖς ἀσθενεῖ καὶ διαρρεῖ: μόνη δὲ ἡ
» γλῶσσα ὑπολείπεται: & quę ſequentur. unde intelligere poſſumus multis nominib. apud
Grecos diſtinctas fuiſſe partes calceamentorum, cũ diuerſi ſcriptores ipſas appellantes,
in eaſdem non inciderint: neq́;.n. mentitos illos, ullo pacto exiſtimandum eſt.

καὶ εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσχισμα, καὶ καφαλὶς, καὶ χιτών.

Exemplum loci inuerſi, quo declaratur ſi totum fieri poſsit, & partes fieri poſſe: ſi.n.
calceamenta, quod totum eſt; & ipſius partes quas appellat, fieri poſſunt. ab antiquiſs. li-
bro, & alijs non nullis, abſunt extrema horum uerborum. καὶ χιτών. Sed nec uetus
tralatio exprimit: uidi tamen ſcripros quoque, in quibus illa legerentur.

καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος: καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος.

Docet declarato genere eſſe ex numero eorum, quæ fieri poſſunt, & ſpecies quoque
fieri poſſe confirmari: ſtatimq́; locum inuertit, demonſtratq́; ſpecie patefacta ex illis eſ-
ſe, quæ fieri poſſunt, probari inde genus ex iiſdem illis eſſe: receptam autem lectionem
retinui, quia animaduerti illam ab antiquiſs. libro, & à uetere quoque tralatione compro
bari. Vidi tamen non malum codicem in quo ita legeretur. καὶ εἰ γένος δυνατὸν γενέσθαι,
καὶ τὰ εἴδη: καὶ τὰ εἴδη, καὶ τὸ γένος. & ſanè uerbum ὅλον abeſſe hinc poſſe ſine ullo incom
modo uidebatur: ac uereor ne è ſuperiore loco huc fluxerit.

οἷον εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατὸν, καὶ τριήρη: καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον.

Si enim nauigium ut factum ſit, fieri poteſt (quod genus eſt) poſſunt factæ eſſe trire-
mes, quinqueremes, onerarię, & alię nauium ſpecies: cõtraq́;. Sed hinc etiã ſumi poteſt
exemplum ſuperioris loci: ſi enim nauis, quod totum eſt, fieri poteſt: & carina, puppis,
prora, malus, antẽna, uela: & reliqua, quę ſunt nauis partes, fieri poſſunt; nec nõ contra.

καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον.

Quo modo hunc modum argumentandi, uerba ipſa exprimens, docet Cicero, mani-
feſtum eſt. Nam id quoque oſtendit Quintilianus libro V. ubi de argumentis diſſerit.
» Illa quoque, quę ex reb. mutuam confirmationem præſtantib. ducentur, quę proprij ge
» neris quidam uideri uolunt & uocant ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα, Cicero ex reb. ſub eandem ra
tionem uenientibus. Dialectici autem τὰ πρός τι hæc appellant, ut exemplis quoque,
quę hic adponit, explanatur: illa nanque manifeſtò conueniunt illis, quę in libris de ra-

tione diſſerendi ipſe πρός τι uocat. Cicero autem quę cum aliquo conferuntur: ut in Topicis. Nam alia quoque ſunt contrariorum genera, uelut eorum, quę cum aliquo conferuntur, ut duplum, ſimplum; & quæ ſequuntur.

Οἷον εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ· καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον.

Vt ſi duplum (inquit) fieri poteſt, & ſimplum. ſi ſimplum, & duplum: cum enim dixiſſet, locum tradens: Si alterum eorum, indicauit manifeſto licere ab utrolibet exordiri ad alterum confirmandum.

Καὶ εἰ ἄνευ τέχνης, ἢ παρασκευῆς δυνατὸν γινέσθαί τι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν·

Alius item, quo quidpiam effici poſſe probemus: ſi enim ſine arte, aut apparatu id fieri poſſe oſtendimus, multo magis idem adhibita arte ac cura effici poſſe declarabimus: artes enim adiuuant, uiamque conficiendarum rerum ac rationem docent: & ut artes, ita etiam ſtudium ac diligentia in illis poſita, non parua adminicula præbent: id enim (ut arbitror) ualet hic ἐπιμέλεια. quo intellectu cepiſſe cum hoc uerbũ in primo libro docui,

Ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται· Καὶ μὴν τὰ μέν γε τῇ τύχῃ πράσσειν· τὰ δὲ ἡμῖν ἀνάγκῃ, καὶ τύχῃ προσγίγνεται.

Ita enim uidetur legi debere. ſunt autem duo ſenarij, quorum ſententia, ut opinor, hæc eſt: nihil enim certi afferri poteſt, cum à quo, & qua occaſione apud eum pronunciati fuerint, neſciatur. At qui hæc fortuna obtinere licet: hęc uero nobis neceſſitate fortunaque accedunt: quare poſteriorum horum certior comparatio: induſtria namque curaque illis conficiendis adhibita, multum adiuuat. Agathonem auditorem fuiſſe Platonis, & ab eo quoque ualde amatum (quod ipſe quoque Plato ſuauiſſimo carmine oſtendit) apertum eſt: nam optimum poëtam eum fuiſſe, tragœdiasque ſcripſiſſe teſtantur & Ariſtoteles in libro de arte poëtarum, & alij ueteres ſcriptores.

Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν, ἢ ἥττοσιν, ἢ ἀφρονεστέροις δυνατόν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον·

Si aliquid effici à deterioribus, uel inferioribus, uel inſipientioribus poteſt, à melioribus, ſuperioribus, prudentioribusque facilius efficietur: hi enim contrarij illorum ſunt. χείροσιν autem, inquit, uita ac morib. impares intelligens: ἥττοσιν uirib. atque opib. inferiores. ἀφρονεστέροις, mente conſilioque minores.

Ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν· αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν·

Vocem etiam Iſocratis hoc teſtari tradit, qui inquit. Rem indignam & nullo modo ferendam eſſe, ſi cum parui aut nullius ingenij homo Euthynus didicerit, ipſe nequeat inuenire atque excogitare. Plus autem eſſe inuenire aliquid, quàm inuentũ ab alio, diſcere, conſtat. Vnde olim inuentorib. rerũ, quæ poſtea diuulgatæ utiliſſimę extiterunt, magni honores habiti: hinc autem quanto ſe præſtantiorem Euthyno duceret Iſocrates, intelligi licet, cum ſtomacharetur ſe non poſſe difficiliorem partem pręſtare eius rei, cuius ille procliuiorem effeciſſet.

Περὶ δὲ ἀδυνάτου, δῆλον ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει.

Non tempus teremus nunc inquit, minutè docentes quomodo res effici nõ poſſe probentur: perſpicuum enim eſt è contrarijs locis elici ad eam rem argumenta: facultatemque nobis inde ſuppeditari, ut contrarium de contrarijs reb. demonſtremus: antiquiſſ. codex ſibi conſtat: unitatis enim numero hic ἀδυνάτου habet, ut ſupra initio explicationis horum locorum, ubi Ariſtoteles propoſuit quid tunc aggredetur, habere adnotaui.

Εἰ δὲ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον.

Explicatis iam locis, quibus quid fieri aut non fieri poſsit, intelligitur: unde animaduerti poſsit, ſiquid factum, aut non factum ſit, docet.

Πρῶτον μὲν γάρ, εἰ τὸ ἧττον γίνεσθαι πεφυκὸς γέγονε, γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον·

Cum plurib. modis hoc cognoſci poſſe tradat, hunc primum eſſe inquit: ſi enim quod naturam eam habet, ut minus fiat, factum eſt, factum utique erit quod huiuſcemodi eſt, ut magis fiat: à natura autem eius rei diligenter ſpectata, hæc argumentatio proficiſcitur: conſentaneum enim eſt, ſi quod ut minus fiat aptum eſt, factum eſt: & quod ma

gis

gis aptum erat, ut fieret, factum eſſe.

καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι, γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονε.

Qui probare uult aliquid quod tempore præcedat, factum eſſe, doceat id quod conſequitur, factum eſſe: ſi nanque quod tempore poſterius eſſe conſueuit, factum eſt, & quod prius eſt, factum omninò eſt: non ualdè obſcura res: quam tamen exemplo uoluit clariorem eſſe.

Οἷον εἰ ἐπιλέλησται καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο.

Ceu (inquit) ſi quis aliquam rem oblitus eſt, antea didicerit oportet: antecedit enim perceptio obliuionem.

Καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραχε: πάντες γὰρ ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν: ἐμποδὼν γὰρ οὐδὲν.

Cum probare poſſumus, quempiam qui potuerit, uoluiſſe, affirmare liquido nobis licet, eum feciſſe: cuncti enim (inquit) qui agendi facultatem habent, ſi uolunt, quod uolunt, efficiunt: nihil enim reſtat, quod exorandũ ſit: nihil amplius obuerſari poteſt, quod retardet ac remoretur negotium: intelligit autem res, quæ in ipſo poſitę ſunt: & quæ ad id peragendum neceſſariæ ab ipſo proficiſci poſſunt: ſed extrinſecę quoq;, quę impedire potuiſſent, amotę intelliguntur: aliter illa facultas agendi non fuiſſet, niſi cuncta impedimenta ſuperata antea fuiſſent: uel potius ita loquitur, quia loci hi ad perſuadendũ ualent: probabilesq; ſunt: certi autem nihil firmiq; in ſe habent.

ἔτι εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυε.

Cum facultas, uoluntasq; coniunguntur omnia effici ſolere antea docuit. nũc ſine ampla illa facultate, uoluntatem quoq; plerunq; ſolere efficere, quod cogitat, narrat, ſi nulla externa res aduerſata fuerit: requirebatur enim potentia ac uires, ut externa impedimenta tollerent: niſi autem moleſta illa ſunt, nihil ipſis opus eſt. Cum igitur oſtendere poſſumus, uoluiſſe quempiam, atque ita fortunatum in conſilio ſuo ad exitum perducendo fuiſſe, ut nihil ei obſtiterit, feciſſe illum, confirmare, nullum negotium eſt.

Καὶ εἰ δυνατὸν, καὶ ὠργίζετο.

Cum antea in excuſis legeretur, εἰ ἐδύνατο, emendaui εἰ δυνατὸν, ſecutus fidem antiquiſs. codicis: cui uetus quoq; tralatio adſtipulatur. Si res illa naturam habet, ut effici poſſet, & ipſe qui eam aggreſſus eſt, ira percitus fuiſſe demonſtratur, probari facilè poteſt feciſſe: non parum autem, hoc an illo modo legas, ſententia huius loci uariatur: ſi nanque hæc (ut puto) ſincera lectio eſt, natura rei, quæ facta, non facultas eius, qui feciſſe dicitur ſpectatur: quod autem altera illa ſcriptura tradebatur, conſequente loco præcipitur: ira enim manifeſtò cupiditatis pars eſt.

καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐπεθύμει: ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὧν ὀρέγονται, ἂν δύνωνται, καὶ ποιοῦσιν.

Facultate quoque agendi prædita cupiditas, plerunque omnia efficit. Quare qui facultatem agendi habuiſſe & concupiſſe oſtenditur, dici poteſt egiſſe: ferè enim cuncti efficiunt ea, quorum acriore deſiderio tenentur, cum poſſunt.

Οἱ μὲν φαῦλοι, δι' ἀκρασίαν: οἱ δ' ἐπιεικεῖς, ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσιν.

Hoc ualet ad probandum quod dixerat, ferè omnes ea agere atq; ad finem perducere, quę appetunt, cum queunt: nec enim improbi ſolùm, uitioſiq; homines efficiunt, quæ cupiũt, cũ poteſtatem nacti ſunt, ſed & probi, & modeſti: ut. n. improbi turpes res effrenatè appetunt, ita boni uiri, honeſtas optant: nemo igitur penè excluditur.

Καὶ εἰ ἔμελλε γίνεσθαι καὶ ποιεῖν: εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆσαι.

Præterea ſi oſtendere poſſumus, ita animo ac cęteris reb. paratum fuiſſe, ut iam id effici ab eo debuerit, feciſſe quoque argumentari poſſumus: plerunq; enim cum res eò perducta eſt, ut paulo poſt geri debuerit, geritur: ueriſimileq; eſt; qui ad facinus perpetrandum omnia comparauerat: iam iamque id aggredi debebat, feciſſe.

Καὶ εἰ γέγονεν ὅσα πέφυκε πρὸ ἐκείνου, ἢ ἕνεκα ἐκείνου.

Nec non ſi iam facta ſunt, quę naturę ſerie, atque ordine ante fieri ſolent, aut ut illa po-

ſtea fiant, fiunt. Exemplis autem totam rem clariorem facit.

οἷον, εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησε· καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξε.

Vt (inquit) ſi fulſit, & tonuit: ſi tentauit, etiam effecit. τὸ ἐκείνου cum dixiſſet, magis certam antecedendi rationem ſignificans, addidit, ἢ ἕνεκα ἐκείνου: neq; enim omnia, quę antea fieri ſolent, ut res ea conſequatur, fiunt: quę uerò ἕνεκα ἐκείνου fiunt, illuc ſpectant & finem illum ſibi proponunt: nec ullo modo, niſi ut ea res efficeretur, gererentur. Huiuſcemodi eſt illud: & ſi tentauit, rem confecit: arbitror autem his uerbis Venerem ſignificari; πειρᾶσαι enim appellare de ſtupro ſępe ualet; Attici autem homines πρᾶξαι aiebant, cum quempiam miſcuiſſe cum aliqua corpus indicare uolebant: honeſte rem turpem ſignificantes; id etiam teſtatur Pollux in. V. libro ὀνομαστικοῦ, ubi de » coitu animantiũ loquitur. καὶ ἐπιεικέστερον τὸ διαπράξασθαι, καὶ διέπραξε, καὶ ἔπραξε. Alterum uerò exemplum reſpondet ei, quod dixerat τὸ ἐκείνου: non enim illius gratia factum eſt, quàmuis ſemper præcedat: nec enim ut poſtea tonet, antea fulſit.

Καὶ εἰ ὅσα ὕστερον πέφυκε γίγνεσθαι, ἢ οὗ ἕνεκα γίγνεται, γέγονε, καὶ τὸ πρότερον καὶ τὸ τούτου ἕνεκα, γέγονεν.

Vt antea à prioribus, atq; his, quæ antecedere conſueuerunt, ita nunc à poſterioribus, & quæ conſequuntur, aliquid effectum eſſe oſtendi poſſe declarat, inquiens: ſi quęcunque poſterius fieri ſolent, uel id cuius gratia illa fiunt, factum eſt: & quod prius & huius gratia fit, factum eſt: in excuſis autem libris extrema pars huius loci ita legebatur, καὶ τὸ τούτου ἕνεκα πρότερον τούτου γέγονεν: reſtitui uerò, ut in meliorib. ſcriptis inueni; uerba nanque illa πρότερον τούτου manifeſto abundabant.

οἷον εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψε: καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπείρασε.

Iiſdem exemplis ad rem illuſtrandam utitur: ut. n. ex fulgetra tonitrũ antea, ita nunc fulgetram ex tonitru confirmari poſſe declarat: & ut ſi tentaſſe: de ſtuproq; appellaſſe, & rem confeciſſe; ita ſi effecit quod uoluit, & antea appellaſſe probare poſſumus.

ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων τὰ μὲν, ἐξ ἀνάγκης: τὰ δὲ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα.

Quamuis magnam uim cuncta ad perſuadendum habeant, non tamen omnia neceſſario concludunt: partim enim, neceſſaria ſunt: partim ferè ſæpius q; fieri ſolent: nam neceſſario fulgetram conſequitur tonitrus; non tamen ſemper iactis fundamentis ędificatur domus.

περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι, φανερὸν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις.

Cum quib. modis confirmari poſſit aliquid factum eſſe, docuiſſet, oſtendit, ſi cauſa poſtulet, ut contra aliquid non factum eſſe probetur; deeſſe nobis non poſſe argumenta: è locis nanq; contrarijs ſuperioribus locis, illa promi debere affirmat. Reſtitui autẽ hic, quod ab excuſis libris aberat, ὅτι: inuentum à me in antiquiſſ. codice: à uetere quoque tralatione expreſſum, ut autem ſententia ſtructuraq; uerborum perfecta ſit, arbitror extra intelligi debere ὑπάρχει: quo modo paulo antea locutus eſt, indicatis locis, unde probentur res effici poſſe.

Καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον.

Iidem inquit, loci quib. intelligitur quippiam factum eſſe, demonſtrabunt etiam quid futurum ſit: eos autem breui repetit.

Τό, τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βουλήσει ὂν, ἔσται.

Antea in excuſis perperam καὶ βουλῇ ὂν: ita emendaui ſecutus fidem ſcriptorum exemplarium. ſed huius quoque lectionis ueſtigia in uetere tralatione extant. Ita autem legi debere res ipſa, & ſuperiora uerba declarant: βουλὴ enim conſilium ualet, cum uoluntas intelligi debeat. quod igitur in manu inquit, poteſtateq; noſtra ſitum eſt, ſi idem uolumus erit, efficieturq;.

Καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ, καὶ ὀργῇ, καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα.

Præterea quæ iubet cupiditas, & ira, & ratio: ſi adiunctas illæ habeant uires & facultatem agendi, erunt: Eſſe autem hos quoque ſuperiores locos breui repetitos, apertè

eſt: quãmuis enim ſupra λογισμοῦ nomen non poſuerit, illum tamen intellexit, cum de cupiditate proborum uirorum locutus eſt: quæ cum temere non feratur, ſed accurate rerum rationem ſubducat, ita meritò appellata eſt; uoluntas nanque uacua à ratione eſſe non poteſt.

Διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει, ἔσται.

Vi etiam horum locorum, ſi operam dabat ut gereret, ac iam iamq́ eam rem aggrediebatur (hoc enim ualere hic arbitror ἐν ὁρμῇ) aut deniq́ ſi poſt facere aliquãdo ſtatuerat, quod ſignificari arbitror hoc uerbo μελλήσει, dici poteſt id futurum: duos autem, ſi ita legatur, manifeſto locos complectitur: quorum prior rei tentandę peragendęque propinquior erat: alter tãtum facere in animo habebat; hoc enim intereſſe inter illos puto: μελλήσει autem, non μελήσει (ut in excuſis antea erat) legò, ſecutus fideliores ſcriptos libros ut à uerbo μέλλω deriuatum ſit: omnino enim hanc ueriorem eſſe lectionem puto: ita nanque ſuperiori huic loco reſpondebit, quod dixerat. καὶ εἰ ἔμελλε γίνεσθαι; nec non uerbis, quę ſtatim ſequuntur. Sententia pręterea ſubtiliter animaduerſa peruulgatam lectionem refellit: non enim cuncta quæ cogitamus, ac mente uerſamus, futura eſſe dicere poſſumus, ſed quę paulo poſt aggreſſuri ſumus, ſi futura dicimus, non abſurdè penitus & impudenter loquimur. Antiquiſs. pręterea liber à reliquis diſcrepat, quod prępoſitio διὰ inde abeſt: atq; etiam particula εἰ, nec loco illius habet articulum τὸ, neutro genere: quod excuſi illic antea habebant; omniſque demum hæc pars ita in eo legitur, ταῦτα καὶ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει ἔσται, ut uideatur eius lectionis intellectus hic eſſe: hæc ipſa (ut intelligat quę in cupiditate, ira, ratiocinatione ſunt) aut tunc ipſum fieri debent, aut poſt aliquando fient: ita enim uerba hæc non diuerſi à ſuperiorib. loci erũt, ſed extremorũ illorum trium clauſula: ut ποιεῖν uſitata elegãtiaq; Atticorum ſcriptorum conſuetudine, ſignificatu patiendi capiatur; uetus tamẽ tralatio, quam poſui, lectionem exprimit, ne dicam, quam probaui.

Ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα, ἢ τὰ μὴ μέλλοντα.

His uerbis rationem reddit, cur illa futura eſſe dici poſsint: plerunque enim (inquit) fiunt potius ea quæ futura erant, quam quæ nõ futura. Vnde intelligi poteſt, quam uim hęc ratio habeat ad probandum ea futura: docet enim uériſimile eſſe factum iri: confirmare uerò uidetur hæc pars totam lectionem quam recepi, non ex ea parte tantum, qua ſupra teſtatus ſum.

Καὶ εἰ προγέγονεν, ὅσα πρότερον πέφυκε γίνεσθαι· οἷον εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς ὕσαι.

Hunc etiam locum ſupra, diuerſo tamen cum exemplo, poſuit: cum enim ea iam extiterunt, quæ naturę ratione antea conſuerunt fieri, illud etiam conſecuturum eſſe, quod illa antecedunt, affirmare poſſumus. ut ſi coactę ſint nubes, uériſimile eſt imbrem non multo poſt in terram effuſum iri: nec tamen eum finem habuerunt nubes, & ut pluuiæ fierent, aër in nubem concretus eſt.

Καὶ εἰ τὸ ἕνεκα τούτου, γέγονε καὶ τοῦτο εἰκὸς γενέσθαι. οἷον εἰ θεμέλιος, οἰκία.

Pręterea ſi quod huius gratia fit, & ut hoc ipſum efficiatur, factum iam eſt, & hoc uériſimile eſt factum iri, quod prioris illius operis finis erat: exemplo autem rem illuſtrare uolens, inquis: ut ſi fundamentum, & domus: nemo enim fundamentum iacit, niſi cogitans domum ędificare: quia tamen impedimenti aliquid exoriri poteſt, ne res perficiatur, ideo uériſimile inquit: aliquandò enim fundamenta iacta alicuius ędificij ſunt, nihil tamen poſtea ſuperextructum eſt.

Περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων: μείζονός τε καὶ ἐλάττονος, καὶ ὅλως μεγάλων καὶ μικρῶν ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἐστι φανερόν.

Cum magnitudinem quoque, & exiguitatem rerum ſupra docuiſſet è numero eſſe earum rerum, quæ communes ſunt trium dicendi generum, locus nunc erat de illis accuratè diſputãdi: uerum, quia ſupra in primo libro, cum deliberatiuum genus explicaret, ea tradidit, unde reliqua quoque genera exornari poſſent, ſibi ſuperſedendum eſſe hoc labore nunc oſtendit: & quomodo res, quę uni tantum generi illic ſeruiebant, ad alia traduci nullo negotio poſsint, declarat. De magnitudine igitur (inquit) & exiguitate rerũ;

nec nõ de maiore minoreúe, collatis inter ſe illis: demumq; de magnis rebus & paruis, ex ijs, quę iã tradita & explicata ſunt à nobis, quomodo res tractari debeat, pſpicuũ eſt.

εἴρηται καὶ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν, καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἁπλῶς καὶ ἐλάττονος.

Locũ indicat ubi ea, quę niſi tradita illic fuiſſent, hic explicari oportebat, pertractata ſint: quàmuis non omnia, quę hic locus poſtulat, accuratè illic copioſeq; explanarit: illa tamen ibi demonſtrata ſunt, unde reliqua facilè intelligi & erui poſsint: cum enim (inquit) deliberatiuum genus explicaremus in primo libro, egimus de magnitudine bonorum: bona enim & quæ conducunt in eo tantum genere quęruntur: nec non diſputatum à nobis eſt, de maiore ſimpliciter bono ac minore.

ὥστε ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν. οἷον τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ δίκαιον, φανερὸν ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι.

Nos ſanè (inquit) ſupra de magnitudine bonorum, & de maiore bono minoreq; diſputauimus: uerùm, quia finis, quem ſibi illa propoſuerunt, in ſingulis generibus, bonus eſt: &, ut utilitas in deliberationibus, ita honeſtas in laudationibus, & ęquitas in iudicijs bonũ eſt, dubitare non debemus, quin ope illorum locorum, qui de magnitudine boni ac mali indicati ſunt, augere fines omnium generum poſsimus: atque inde ſumere amplificationes, quę cunctis accommodentur, ac doceant nunc utile maius eſſe, nunc honeſtum, nunc ęquum. Diſcedit autem à lectione reliquorum & ſcriptorum & excuſorum codicum antiquiſs. liber: ita enim habet. ὥστε ἐπεὶ τοῦ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τῶν προκειμένων τέλος: & quæ ſequuntur: uetus tamen tralatio cum alijs facit. quod ſi uera illa lectio foret, appellaſset (ut puto) προκειμένους λόγους, oratorias dictiones, quas ſibi in his libris explicandas propoſuit: triaque hæc genera, in quę omnem hanc artem diuiſit. Particulam uerò εἰ, quę in excuſis antea hic erat illo in loco, οἷον εἰ τὸ συμφέρον, deleui: à ſcriptis enim non nullis abeſſe uidi. quod ſi locum aliquem eã illic habet, iungi cum antecedente uoce debet, ut conſletur ita aduerbium οἷονεὶ: quod in uſu bonorũ auctorum eſt: atq; idem ualet, non ut duę partes orationis ſint.

τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς, κενολογεῖν ἐστι.

Quę deſiderari hic ab imperitis fortaſſe poſſent, oſtendit ſe non ſine cauſa omiſiſſe: ſimulque qui modus in explicatione harum rerum teneri debeat, docet: neque enim ſunt cuncta ſubtiliter, curioſeque nunc pertractanda, ſed ea tantum quęrenda, quę utilitatem aliquam oratori præbere poſsunt: ultra autem naturas eorum, uimq; hic indagare, ceu ſcire uelle, quid magnitudo ipſa ſit, à reb. ſeiuncta: atq; etiam præſtantia, nugari eſt, & inanem ſermonem fundere: neque enim exquiſita eorum cognitio huic ſtudio conuenit, aut fructum aliquem oratori parit: In antiquiſs. autem libro uarietatis hoc inueni, quod non τὶ in eo legitur, ſed ἔτι: ita enim habet. τὸ δὲ παρὰ ταῦτα ἔτι ζητεῖν: nihil tamen immutaui: cæteris enim omnib. calamo exaratis cum excuſis conuenit. quod uerò κενολογεῖν inquit, eodem hoc uerbo uſus eſt in. XII. libro metaphyſicorũ, cũ contra ęternas illas formas, quas Plato excogitarat, diſſereret. τὸ δὲ λέγειν παραδείγματα εἶναι, καὶ μετέχειν αὐτῶν τὰ ἄλλα, κενολογεῖν ἐστι: καὶ μεταφορὰς λέγειν ποιητικάς.

κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν χρείαν τῶν καθόλου τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων.

Cur poſteriora hæc nunc relinqui: ſuperiora autem illa ſtudioſè capeſſi debeant, oſtẽdit: cum enim tempus agendi eſt (inquit) maiorem utilitatem affert perceptio ſingularium, quàm eorum, quę in uniuerſo ſunt. Quod ſi naturam aliquarum rerum quęreremus, & cognitione illa contenti eſſemus, longè aliter ſe res haberet: quod enim in uniuerſo fit uidere, magis ſcientiam gignit: ars autem dicendi πρακτικὴ, & ad agendũ omnia in ea referuntur: actus autem rerum ſingularium ſunt. πρὸς χρείαν, ad uſum manifeſtò ſignificat: ad quem potiora eſſe dicit, & magis ualere, quę in parte ſunt.

περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου: καὶ πότερον γέγονεν, ἢ οὐ γέγονε: καὶ ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται: ἔτι δὲ περὶ μεγέθους, καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, εἴρηται ταῦτα.

Abſoluiſſe ſe, quod propoſuerat, docet: cunctaque, quæ trium dicendi generum cõmunia

munia erant, explicaſſe: eſt.n. hæc breuis repetitio eorũ, quæ nuper fecit. ſtatimq́ quid cõſequatur hanc rerum pręceptionem, oſtendit: uiamque ſupra etiã monſtratã urget.

παραδειγμάτων δὲ εἴδη δύο ἐστίν: ἓν μὲν γάρ ἐστι παραδείγματος εἶδος, τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα: ἓν δὲ, τὸ αὐτὸν ποιεῖν.

Exemplorum (inquit) duę ſunt ſpecies: nam & qui cõmemorat rem geſtam, parem, ſimilemq́ ei, de qua tunc quæritur, exemplum affert: & qui fingit aliquid eius generis, cõminiſciturq́, quod geſtum nunquam ſit, & ipſe exemplo utitur: poſterius autem hoc genus ſimplex non eſt, ſed duas habet partes: ſuis autem ferè illæ nominib. uocantur, generiſque nomine non admodum utuntur: ſiquis tamen accuratè uim illarum attẽdas, exempla eſſe intelliget, exemplorumq́ officium præſtare.

τούτου δὲ, ἓν μὲν, παραβολή: ἓν δὲ, λόγοι· οἷον οἱ Αἰσώπειοι, καὶ λιβυκοί.

Qui reb. geſtis ſimilibus non utuntur, ſed ipſi fingunt, duob. modis hoc faciunt: aut enim ſimile quippiam rei, de qua agitur, quod fieri ſoleat, afferunt: aut figmentis aliorum, fabuliſque peruulgatis utuntur, quas tamen ipſis etiam, ſi commodè hoc facere poſſunt, comminiſci licet. Cicero in Partitionibus hanc diuiſionem probauit: non tamen, quod facit Ariſtoteles, exempli ſpecies illius eſſe, quod ſuo ac proprio nomine ita uocatur, ac genus horum omnium eſt, declarauit. Maximam autem facit fidem ad ſimilitudinem ueri: primum, exemplum: deinde introducta rei ſimilitudo: fabula etiam non nunquam, & ſi ſit incredibilis, tamen homines commouet. παραβολὴν etiam Cicero collationem appellauit: quod ex IIII. libro de finib. percipi poteſt. Sed id etiam teſtatur Quintilianus. λιβυκοὶ autem emendaui ſecutus fidem ſcriptorum codicum; in cunctis enim excuſis libris deprauatè antea καὶ λιβύης legebatur: Libycę uerò, ſiue Africanę fabulę celebres ſunt. Aphthonius, cum fabulę naturam expreſſiſſet, inquit, καλεῖται δὲ συβαριτικὸς καὶ κίλιξ καὶ κύπριος πρὸς τοὺς εὑρόντας μεταβαλὼν τὰ ὀνόματα: νικᾷ δὲ μᾶλλον αἰσώπειος λέγεσθαι, τῷ τὸν Αἴσωπον ἄριστα πάντων συγγράψαι τοὺς μύθους. Vetus Aphthonij interpres Libycas etiam fabulas appellat: inquit enim ἰστέον δὲ, ὅτι εἰσί τινες, οἱ συβαριτικοὺς μύθους λέγουσι, τοὺς ἐκ μόνων λογικῶν ζώων: αἰσωπείους δὲ τοὺς ἐξ ἀλόγων, καὶ λογικῶν συγκειμένους: λυδίους δὲ, καὶ φρυγίους, καὶ λιβυκούς, τοὺς ἐκ μόνων ἀλόγων ζώων. Idem autẽ Africanarũ fabularũ alibi etiã mentionẽ fecit: ut autem has Libycas à regione, locoq́ uocari, ita etiam alias Cilicias, Cyprias, Caricas, Aegyptias, atque illis nominibus quibus ſupra ex uerbis ipſius à me adductis, declaratur, appellari. Dion etiam Pruſienſis nobilis ſophiſtes in IIII. oratione de regno, & in V. etiam, quam Diogenem uocari uoluit, λιβυκὸν μῦθον appellauit. Nec non Theon quidam rhetor, ubi de fabula agit, inquit: καλοῦνται δὲ αἰσώπειοι, καὶ λιβυστικοὶ, καὶ συβαριτικοὶ, καὶ φρύγιοι, & quæ ſequuntur.

ἔστι δὲ τὸ μὲν παραδείγματος τοιόνδε τι.

Quamuis in primo libro copioſè de exemplo diſſeruerit: quomodo tamen hęc probatio tractari debeat, hic oſtendit: illic autem ſubtilius, eruditiuſq́ uim, naturamq́ ipſius explicuit. Quintilianus etiam in. V. libro totam hanc partem accuratè pertractauit: Animaduertendum autem hic ipſum exemplum uocare, rerum factarum explicationẽ: quomodo omnes hoc nomen uſurpare conſueuerunt; cum.n. hęc pars eius, quod ſupra exemplum appellauit, proprio nomine careat, nomen generis ſibi uendicauit: nec enim species, illæ quoq́ quæ ſuum ac proprium nomen habent, nomen generis unquã amittunt; quin & eo, ut communi tamen ipſis cũ alijs rebus; minimè uerò proprio, uocari poſſint.

ὥσπερ εἴ τις λέγοι ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευάζεσθαι, καὶ μὴ ἐᾶν αἴγυπτον χειρώσασθαι: καὶ γὰρ πρότερον Δαρεῖος, οὐ πρότερον διέβη, πρὶν αἴγυπτον λαβεῖν: λαβὼν δὲ, διέβη: καὶ πάλιν Ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησεν, πρὶν ἔλαβε: λαβὼν δὲ, διέβη. ὥστε καὶ οὗτος, ἐὰν λάβῃ, διαβήσεται, διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον.

Cum rex Perſarum bellum inferret Aegyptijs, quidã rem illã Grecorum libertati periculoſam putans, auctor ipſis erat, ut arma reſque ad bellum neceſſarias contra eum cõ

pararent: nec ſinerent, ut in poteſtatem ſuam Aegyptum redigeret: & ad id comprobãdum genere hoc fidei uſus eſt: rebus enim præteritis narratis, meritò ſuſpectum eum eſſe debere declarauit: ſuperioribus nanque temporib. Darius non antea in Græciam copias traiecit, quàm Aegyptum cepit: capta uero illa, traiecit. Rurſusque Xerxes, non antea Græcos ſubigere aggreſſus, quàm ipſa potitus eſt: potitus uero, in Græciam cum exercitu tranſiit. quare & hic, qui ad id nunc ſe parat, Aegypto ſubacta, nobis bellum inferet. quapropter ratio noſtræ ſalutis poſtulat, ut conſilia ipſius conatuſq; diſturbemus: nec permittamus ullo pacto, ut Aegypto potiatur. Auctoritatem antiquiſſ. codicis ſecutus, reſtitui hic πρότερον. quod aliqui (ut arbitror) uacare putãtes delerãt, quia non multo poſt iterum repetitur: uerum illud illic quoque requiritur. Infra etiam cum antea excuſi haberent ὥστε καὶ νῦν, ut in eodem libro legitur, ſcripſi, καὶ οὗτος, cui ambob. in locis adſtipulatur uetus tralatio.

Παραβολὴ δὲ, τὰ Σωκρατικά.

Collationis exemplum eſſe poſſunt ſimilitudines quædam: quib. crebrò, ut ſtultorum errores conuinceret, cogeretq; eos fateri ſe ualdè peccare, utebatur in ſermone Socrates: Naturã autẽ hic collationis huius apertè nõ expreſſit, ſed illã, quæ foret, allatis duabus indicauit. Clemens Alexãdrinus in. VI. libro στρωμάτων duas ipſius definitiones attulit: quæ tamen mihi Ariſtoteleæ parabolæ non reſpondere uidentur, ac potius ἀλ-
" ληγορίας uim, quàm παραβολῆς, explicare: inquit. n. Διὸ καὶ τῇ μεταφορικῇ κέχρηται τῇ
" λέξει· τοιοῦτον γὰρ ἡ παραβολή. λόγος ἀπό τινος, οὐ κυρίου μὲν· ἐμφεροῦς δὲ τῷ κυρίῳ, ἐπὶ τὸ ἀλη-
" θὲς καὶ κύριον ἄγων τὸν συνιέντα· ἢ ὥς τινές φασι. λέξις δι' ἑτέρων τὰ κυρίως λεγόμενα μετ' ἐνερ-
" γείας παριστᾶσα. Interpres quoq; VIII. libri topicorũ, qui, quid intereſſet inter exẽplum ac collationem hanc monſtrare uoluit, lapſus eſt, tradit parabolam confirmare rẽ factam, cum exẽplum rerum geſtarum operem futuram probet. uerba, quib. in euol-
" uenda eius natura uſus eſt, hæc ſunt. ἡ δὲ παραβολὴ εἰκών ἐστιν, ὁμοιότητα πρὸς τὰ γεγονὸς ση-
" μαίνουσα: & exemplum nanq; & collationem hanc, rem futuram ſpectare arbitror. Diſcrimen autem, quod inter has probationes ſit, indicauit, cum & collationes & fabellas fingi & excogitari dixerit, non è uetere memoria repeti. Idem etiam non benè ſenſiſſe uidetur, quod collationem imaginem eſſe inquit, aut certè parùm propriè locutus eſt: diſcrepant enim εἰκόνες, de quib. in tertio libro copioſè aget, à collationibus: cum enim ſimilitudines ducuntur à rebus, quæ iam ſunt, non quæ finguntur, illæ imagines uocantur, ut furentem iracundia hominem leoni ſimilem dicere: nec exempli ſpecies imagines ſunt: ad fidemq; faciendam ualent, ſed ad rem illuſtrandam atque ante oculos penè eorum qui audiunt ponendam, adhibentur.

Οἷον εἴ τις λέγοι, ὅτι οὐ δεῖ τοὺς κληρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον γὰρ, ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροίη, μὴ οἳ ἂν δύνωνται ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' οἳ ἂν λάχωσιν.

Ceu (inquit) ſiquis affirmans, nullo modo magiſtratus ſorte creari oportere, ita agat, & hoc pacto ſententiam ſuam confirmet, is hoc genere fidei uſus fuerit: ſimile enim eſſe, ac ſiquis athletas in campum deſcenſuros ſumat, non qui pugnare ualeant, ſed qui contigerint: quorumq; nomina ex urna ſorte exierint. particulam ὅτι, quæ aberat ab excuſis libris, ex antiquiſſ. codice acceptam: expreſſamq; à uetere tralatione, reſtitui: in eodem autẽ libro hic quoq; locus uariatus eſt, ut illic ita legatur. ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροίη, οἳ μὴ δύνωνται: cum eo etiam facit uetus tralatio: nihil tamen immutaui.

Ἢ τῶν πλωτήρων ὅν τινα δεῖ κυβερνᾶν, κληρώσειεν, ὡς δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστάμενον.

Alterum collationis exẽplum aut ſi forte (inquit) gubernatore mortuo, alius è numero eorum, qui in naui ſunt, ſufficiendus ſit, eodem errore captus ſorte ducat, qui gubernare nauim debeat: tanquam oporteat, qui ſorte ductus ſit, non qui didicerit, ac rerum maritimarum peritus ſit, gubernare. Manifeſtam hinc notam deleui: antea enim in excuſis libris ita legebatur. ὡς δὲ τὸν λαχόντα, cũ δέον, cõfirmãtib. omnib. auctoritatib. legendũ ſit: eſt autẽ elegans modus loquẽdi, & quo Iſocrates etiã in panegyrico utitur.
" ὥσπερ ὁμοίως ἀμφοτέροις δέον ἔχειν. ſed alia etiã ſcripturæ uarietas in antiquiſſ. libro reperitur: particula. n. negandi non eodem loco apud eũ collocata eſt: ita nanq; ille habet. ὡς οὐ δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ τὸν ἐπιστάμενον: uetus tamen tralatio cum alijs facit.

λόγοι δέ, οἷος ὁ Στησιχόρου πρὸς Φάλαριν: καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ.

λόγος, fabula à Latinis ſcriptoribus, uel apologus appellatus eſt. Quintilianus libro V. Illę quoq; fabulę, quę etiam ſi ab Aeſopo originem non acceperunt: & quę ſequuntur. Nam Cicero in. II. libro de Oratore cum inquit. & ad hoc genus aſcribamus etiam narrationes apologorum, idem intellexit: plures autem eſſe notiones uerbi Græci, ſignificariq; etiam illo μύθους, docuit quoque politiſſ. interpres Alexander in primũ Topicorum: quo loco diffinitionem ſyllogiſmi diligenter perpendit: cum in excuſis autem δημηγόρου antea legeretur, ſuadentib. omnib. penè ſcriptis libris, δημαγωγοῦ emẽdaui: ita autem uocari ſolitos turbulentos atq; improbos oratores, & qui blanda oratione multitudini aſſentarentur, notum arbitror.

Στησίχορος μὲν γὰρ ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἱμεραίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τἆλλα διαλεχθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς λόγον.

Cum enim (inquit) Imerenſes ducem ſuarum copiarum feciſſent Phalarim, atque ipſi omnem poteſtatem belli adminiſtrandi dediſſent, uellentq; eidem cuſtodes corporis dare, alijs, quę reuocare ipſos poſſent ab eo conſilio, iam prolatis, Steſichorus fabellam hanc expoſuit. non omnes autẽ exercituum ductores apud Græcos αὐτοκράτορες erãt, ac ſummam poteſtatem rei gerẽdę habebant: quib. enim ſolis omnis fortuna belli commiſſa erat, eo nomine appellabantur. Vnde Romani poſtea imperatores: quib. ea poteſtas data erat, à Græcis ſcriptorib. αὐτοκράτορες uocati ſunt. Stultè igitur fecerant Imerenſes, quod ducem ſuarum copiarum elegerant improbum ac perfidioſum hominem: ad eumq; ſu mmam imperij detulerant: & cuſtodes etiam ipſi corporis ſpiculatoreſq;, eodem errore ducti, petenti concedere uolebant. ut ſi uellent poſtea tantam illi auctoritatem prębitam, è manu ipſius extorquere, nulla ratione poſſent. Steſichorus poëta Lyricus magni nominis, & ipſe Imerenſis, ab eo conſilio ciues ſuos fabella hac reuocare conatus eſt. Ita quoq; locutus eſt Plutarchus in Dione, ubi narrat Hipparinum collegam Dionyſii fuiſſe, cum ſumma totius belli ad eum imperatorem delata eſt, καὶ Διονυσίῳ συνάρξαντος, ὅτε πρῶτον αὐτοκράτωρ ἐπὶ τὸν πόλεμον ᾑρέθη στρατηγός.

ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος: ἐλθόντος δ' ἐλάφου, καὶ διαφθείροντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τινὰ ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ' αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἔλαφον: ὁ δ' ἔφησεν, ἐὰν λάβῃ χαλινὸν, καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια: συνομολογήσαντος δὲ, καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ.

Studioſis omnib. notum arbitror, Horatium in epiſtola ad Ariſtium Fuſcum hac fabula uſum eſſe. Ceruus equum, pugna melior, & quę ſequuntur: Plurib. tamen ſententiam Græcorum uerborum explanabo. Equus pratum ſolus tenebat, dominuſq; uberrimæ paſtionis erat: ceruus cum eò acceſſiſſet, pabulumq; corrumperet, ęgre ferens id equus cupienſq; ceruum ulciſci, uirum quendam interrogauit, an unà cum illo facultatem animaduertendi in ceruum habiturus eſſet. prorſus reſpondit ille: ſi tamen ante ipſe intra os frenũ receperit, ac fuerit ſe in eius dorſum aſcendere, manu geſtantẽ iacula. Cum condicionem equus non reſpuiſſet: ipſeq; in eum aſcendiſſet, res tota conuerſa eſt; falſuſq; ſpe, quam habuerat equus: cum enim ſperaſſet ſe pœnas ab improbo ceruo ea ratione capturum, ipſe ſtatim homini ſeruire cœpit. Non nulla uerò hic, ſecutus fidem antiquiſſ. codicis, immutaui. ut διαφθείροντος pręſenti tempore, cum pręterito antea διαφθείραντος, legeretur: & τινὰ ἄνθρωπον, cum prius τὸν ἄνθρωπον in excuſis foret: ſed alia quædam etiam huiuſcemodi, quę non magni omninò ponderis ſunt: confirmãtur autem omnia & auctoritate eius libri, & teſtimonio ueteris tralationis. Ad hũc autem apologum reſpexit Plutarchus, ut arbitror, in commentario περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, cum doceret, qui ſemel uerſũram fecit, perpetuò debitorem eſſe, nec ullo pacto poſſe è fœneratoris poteſtate unquàm exire. ut equus accepto freno omnem libertatem amiſit, nec ualet in ſaltus prataq; illa, quæ antea depaſcebatur, redire.

οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς ἔφη, ὁρᾶτε μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι τιμωρήσασθαι, ταὐτὸ πάθητε τῷ ἵππῳ: τὸν μὲν γὰρ χαλινὸν ἤδη ἔχετε, ἑλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα: ἐὰν δὲ φυλακὴν δῶτε, καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δουλεύσετε ἤδη Φαλάριδι.

Quam uim habeat ficta illa expoſitio, his uerbis declarauit: ac magnopere ſimilem eſſe

rem, de qua agebatur fabellę illi docuit. qua propter timere meritò ipſos debere, ne eundem quoq; exitum conſequatur, atq; ipſi in magnum malum incidant, ac libertatē amittant, ut contigit equo. inquit igitur Steſichorus. ſic & uos uidete, ne hoſtes ulciſci uolentes, eandem calamitatem accipiatis, quam equus: res enim in eundem locum uenit: nā & uos quoque frenum iam recepiſtis, cum elegeritis ducem ueſtri exercitus ſummo cū imperio Phalaridem. quod ſi corporis cuſtodes petenti dederitis: pmiſeritisq;, ut aſcēdat ſupra humeros, ſeruietis ſubitò ipſi: grauēq; dominū uoſmet ipſi uobis imponetis.

Αἴσωπος δὲ ἐν Σάμῳ συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ περὶ θανάτου ἔφη· ἀλώπεκα διαβαίνουσαν ποταμὸν, ἀπωσθῆναι εἰς φάραγγα· οὐ δυναμένην δὲ ἐκβῆναι, πολὺν χρόνον κακοπαθεῖν· καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς· ἐχῖνον δὲ πλανώμενον, ὡς εἶδεν αὐτὴν, κατοικτείραντα, ἐρωτᾶν, εἰ ἀφέλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊστάς· τὴν δὲ, οὐκ ἐᾶν· ἐρομένου δὲ διὰ τί, φάναι, ὅτι οὗτοι μὲν πλήρεις μου ἤδη εἰσὶ, καὶ ὀλίγον ἕλκουσιν αἷμα· ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃς, ἕτεροι ἐλθόντες πεινῶντες ἐκπιοῦνταί μου τὸ λοιπὸν αἷμα.

Idem grauiſſ. auctor hoc apologo uſus eſt in cōmentario, quo diſſeruit, an ſenem hominē oporteat dare operā reip. inquit. n. ἡμῖν γὰρ αἰσώπειος ἀλώπηξ τὸν ἐχῖνον οὐκ ἐᾷ τοὺς κρότωνας αὐτῆς ἀφελεῖν, βουλόμενον, ἂν γὰρ τούτους ἔφη μεστοὺς ἀπαλλάξῃς, ἕτεροι προσίασι πεινῶντες: ut autem ſententiam ipſius exprimam. Aeſopus cum patrocinio ſuo ſalutē tueretur improbi ciuis, qui apud populum ualuerat dicendo: quæſtuiq; habuerat rem publicam, ait. uulpeculam fluuium tranſeuntem impetu aquarum in locum aquas abſorbentem uoraginemq; eiectam, unde cum exire nulla ratione poſſet, miſerè illic diu uitam egiſſe, ut ricini multi corpori ipſius hærerent: Erinaceum uerò forte illuc iter facientem, ut tantis malis illam conflictatam uidit, miſericórdia commotum, interrogaſſe, an uellet moleſtas illas beſtiolas è cute ipſius auelli; commode enim ſe id ope aculeorū ſuorum efficere poſſe: uerſutam autem illam animantem pernegaſſe: nec ullo modo ut id faceret conceſſiſſe. admirante erinaceo cauſam eius rei, hanc illā reddidiſſe: quia hi iam ſaturi ſunt, nec multum ſanguinis ſugunt. quod ſi hos abſtuleris, accedent alij famè enecti: ac reliquum cruorem citò abſument. quare pręſtat hos manère. Varietatis hoc inueni in antiquiſſ. codice, quod apud eū p συνηγορῶν, legitur δημηγορῶν: quāmuis autē uetus quoque tralatio eam ſcripturam ſequatur, putò tamen receptam lectionem ueram eſſe. Quos uerò κυνοραϊστὰς appellat uermes, quod canes maximè lędere ſoleant, κρότωνας uocauit Plutarchus. Homerus, ubi de cane Vlyſſis loquitur, diſceſſu heri neglecto, tradens ipſum ſquallidum ac malè undiq; affectum in reditu inuentum, horum etiam plenum fuiſſe dicit, quos eodē nomine, quo Ariſtoteles appellat. ἔνθα κύων κεῖτ' Ἄργος ἐνίπλειος κυνοραϊστῶν. eoſdem (ut arbitror) M. Varro ricinos Latino uerbo appellauit in. II. de re ruſtica, cum de canib. ageret, atq; his beſtiolis, quæ ipſos malè habere ſolent. Quidam nucib. Gręcis in aqua tritis perungūt aures, & inter digitos, quod muſcæ, & ricini, & pulices ſolent (ſi hoc unguine non ſis uſus) ea exulcerare.

Ἀτὰρ οὖν καὶ ὑμᾶς ἔφη ὦ ἄνδρες Σάμιοι οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάπτει· πλούσιος γάρ ἐστιν· ἐὰν δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, ἕτεροι ἥξουσι πένητες, οἳ ὑμῖν ἀναλώσουσι τὰ κοινὰ κλέπτοντες.

His uerbis inducitur Aeſopus explicaſſe uim ſui ſermonis, & docuiſſe rem illam fictā ad eos ualdè pertinere: allato enim ſimili, diligenter qui fabulis his utuntur, ut melius rès intelligatur, uim ipſius exprimere ſolent: Ita ſe habet res ueſtra, inquit: hic. n. quē uos remouere à rep. malo conſilio utētes, cogitatis, nihil amplius damni infert, aut obeſt rei publicę: diues enim factus eſt. quod ſi eum interfeceritis accedent ſubito alij pauperes, qui ærarium exhaurient, & publica uectigalia furtis domum auertent. Puſillis quibuſdam in reb. diſcrepat hic antiquiſſ. liber à recepta ſcriptura: ita enim apud eum legitur. ἀτὰρ καὶ ὑμᾶς ἄνδρες Σάμιοι. οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάπτει. in cæteris nulla uarietas uetus quoq; tralatio cum illo facit. Quantam autem uim habeant ad animos imperitorum impellendos hę fabulę, & quos fructus ſæpe ferant oratoribus, inde quoque intelligere licet, quod Demoſthenes in magno uitæ diſcrimine conſtitutus, huc confugit, & ope huius probationis, & ſibi & ſocijs eius periculi ſalutem procurauit; cum enim Alexander Macedonum rex expugnatis Thebis, ab Athenienſibus petijſſet, ut dederent ſibi oratores, qui maximè uictorię illi fuę infenſi fuiſſent, dehortans ciues ab ea re concedenda fabulam

da fabulam ipſis ouium recitauit, cum illę canes lupis tradidiſſent: ſeq; ſtultitia ſua defenſorib. ſpoliaſſent: ſe enim reliquoſq; participes eius fortunæ, ſimiles canibus fecit, pro cõmodis populi ſedulò pugnantibus: Alexandrum uerò unum lupum, qui hoſtiliter ipſos oppugnaret, atque inſidijs appeteret, appellauit. Nam quod idem etiam, eandem rem urgens, traditur addidiſſe: ut ſæpe tritici mercatores uidemus, cum ſpecimen exemplarq; frumenti uaſculo aliquo in forum geſtant, paucis tritici granis productis, magnos eiuſdem aceruos uendentes, ſic & uos nõ intelligitis nobiſcum unà & uos met oẽs ſimul dedẽtes, collatione mãifeſtò uſus eſt: aptãq; tẽpori illi παραβολὴν excogitauit.

εἰσὶ δ᾽ οἱ λόγοι δημηγορικοί.

Sunt (inquit) apologi hi apti concionibus, accõmodatique aurib. multitudinis: concio enim ex imperitis hominibus conſtat, qui, ut Quintilianus teſtatur, & ſimplicius; quæ ficta ſunt, audiunt, & capti uoluptate facilè ijs, quibus delectantur, cõſentiunt. δημηγορίαν à Latinis concionem uocari declarat Cicero, cuius hæc ſunt uerba ex Oratore. Ipſæ illæ conciones ita multas habẽt obſcuras, abditaſque ſententias. De hiſtoria autem Thucydidis loquebatur, in quo δημηγορίας orationes ad multitudinem habitas, uocari notum eſt. Quintilianus etiam libro. II. concionalem partem dicendi appellauit, quam Gręci rhetores δημηγορικὸν γένος uocauerant.

καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὑρεῖν ὅμοια γεγενημένα, χαλεπόν: λόγους δὲ, ῥᾷον: ποιῆσαι γὰρ δεῖ ὥσπερ καὶ παραβολάς.

Eſt autem hęc in illis commoditas: hoc in ſe boni habent, quod exempla adferre (id enim ſignificat inuenire res geſtas pares ijs, de quib. deliberatur) arduum eſt: niſi enim præteritis temporib. pares illis, res aliquæ extiterũt, nullo ſtudio oratoris indagari poſſunt: nec procliue eſt omnem ueterem memoriam ſubito euoluere: multaq; uetuſtate obruuntur. nullũ autem negotium eſt apologos: niſi.n. habeas ab alijs excogitatos, nõ eſt cunctandũ fingere: ita.n. fingere cõminiſciq; (inquit) apologos, ut collationes, licet.

ἄν τις δύνηται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν: ὅπερ ῥᾷόν ἐστιν ἐκ φιλοσοφίας.

Tanquam corrigit quod dixerat ac munit, ne falſum habeatur. intelligo inquam procliue hoc eſſe illi, qui facultatem habuerit ſimilitudinem in reb. perſpiciendi: non enim hoc quilibet efficere poteſt, ſed & ingenio, & eruditione aliqua opus eſt: qui enim ſimilitudinem rerum cernere nequit, is facultatem fingendi apologos, non habebit. Quare niſi aliorum narrabit, hac probatione uti non ualdè poterit: qui autem ſimile uidere in reb. ualet (quod qui ſtudijs ſapientiæ incubuerunt nullo labore faciunt: inde enim hæc facultas comparatur) is nunquam inopia apologorum laborabit.

ῥᾴω μὲν οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων: χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι τὰ διὰ τῶν πραγμάτων: ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὰ μέλλοντα τοῖς γεγονόσι.

Cunctę res ſuam aliquam dotem habent, nec ulla repperitur, quæ omnib abũdet: probatio hæc, quę per apologos, fabellasq; has conficitur hoc ualet, quod facilè comparatur: exempla tamẽ, omniſq; probatio, quę fit expoſitione rei ſimilis quæ pręteritis temporib. geſta ſit, maiorem utilitatem in deliberationib. præſtat: ijs enim animi hominum facilè ducuntur, quod quę futura ſunt, paria ſimiliaq; ferè ſunt reb. pręteritis, ac factis.

Δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι, μὴ ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα, ὡς ἀποδείξεσιν: ἡ γὰρ πίστις διὰ τούτων.

Quo tempore: quoque modo uti debeat orator exemplis, exponit: omnemq; uſum illorum accuratè docet: qui ſimplex non eſt, ſed pro copia, aut inopia enthymematum uariatur. Si enim (inquit) facultas argumentorum non erit, ad exempla confugiendũ: illiſq; perinde ac demonſtrationibus, ideſt argumentis rationibuſque rem ipſam probantibus, utendum: quod enim ope argumentorum fieri debebat, ab ipſis non male pręſtabitur: neque enim parum ad fidem faciendam ualent exempla, ut, cum opus ſit, enthymematum munus commodè ſuſtinere poſsint, reſque confirmare: cui tamen rei in primis inuenta ſunt argumenta: extremam autem ſententiam, quę in omnib. excuſis deſiderabatur, reſtitui, e manu ſcriptis libris erutam: in plurib. autem uerba illa ac meliorib. leguntur: quin uerò hic mirifice conueniant, Ariſtotelisq; ſint, dubitari non poteſt.

ſe: omniaque alia tradita ſint, liquidò intelligi poteſt pertractatum à nobis eſſe: quomodoque & quib. utentes tanquam inſtrumētis, orationes moratas efficiemus. Varietatis hoc eſt in antiquiſs. libro, quod non ποιήσομεν, ut in excuſis legitur, habet, ſed ποιητέον: quam etiam lectionem ſequitur uetus tralatio.

Ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἕτερόν τι τὸ τέλος ἦν·

Non paruam partem huius muneris, quod ſuſceperat, oſtendit ſe abſoluiſſe. quare ad alia aggreditur, quæ adhuc reſtare tradit: cum enim (inquit) tria genera dicendi tres diuerſos inter ſe fines habeant (illi autem ſunt utilitas, dignitas, æquitas) iamque proprij cuiuſq; finis argumentorum loci expoſiti ſint; unde in trib. illis generib. aliquid probare & dicendo confirmare poſſimus: & quę ſequuntur (breui enim repetit, quę iam explicata ſint) ſupereſt ut ad communia tranſeamus.

Περὶ ἁπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι, καὶ προτάσεις εἰσίν·

Et quia de omnib. ipſis diuerſorum generum finibus, ſumptæ (inquit) ſunt opiniones ac propoſitiones: hoc enim quoq; diligenter à ſe, copioſeque confectum repetit, quod ad idem declarandum ualet: opiniones autem & propoſitiones uocat, ut initio huius libri locutus eſt; ubi docuit ſe antea tradidiſſe, unde, quę partes ſingulorum generum eſſent, rectè tractari poſſent, & quæ opiniones propoſitioneſque utiles forent ad faciendam fidem: illaſque ipſas res comprobandas: idem enim nunc quoque facit, cum tanto interuallo poſt oſtendat, quæ iam confecerit: & quamuis addat, quæ prima in parte huius libri pertractauit, illa tamen quoque repetit, quę in primo libro explicauit: opiniones autem uocat, quæ in animis hominum uigent de utili, de honeſto, de ęquo, propoſitiones: cum illę ad oratorium ſyllogiſmum conformatę ſunt.

ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες, καὶ ἐπιδεικνύοντες, καὶ ἀμφισβητοῦντες·

Vnde, ex quibuſque opinionibus, in tribus generibus dicendi rationes conformant, & argumenta ad id quod uolunt probandum cōficiunt: niſi enim illę explicatę forent, non haberet unde fidem facere poſſet orator, & argumentis, quod perſuadere conatur, confirmare. quod πίστεις φέρουσιν inquit, uſitatus ipſi modus eſt loquendi: ut enim hic πίστεις φέρειν, ita φέρειν τεκμήριον, φέρειν συλλογισμὸν, παράδειγμα, παραβολὴν, ἔνστασιν ſępe dixit. Vt autem φέρειν παράδειγμα, ideſt exemplo uti ad aliquid probandum, & tanquam ſimile afferre dixit ipſe in VIII. libro Topicorū. Εἰς δὲ σαφήνειαν παραδείγματα, καὶ παραβολὰς οἰστέον, ita Iſocrates in oratiuncula contra ſophiſtas: illos. n. inſcitiæ accuſans inquit: Οἱ πολιτικοῦ πράγματος τεταγμένην τέχνην παράδειγμα φέροντες, λελήθασι σφᾶς αὐτούς. Diſcedit autem à reliquis antiquiſs. liber hac parte, quod ἐπιδεικνύμενοι habet, diuerſa forma uerbi, unde nomen hoc formatum eſt, ſignificatu eodem.

Ἔτι δὲ ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται·

Preterea inquit, unde moratas orationes facere contingat, non prætermiſſum eſt docere: hęc enim quoq; res copioſe pertractata: in proxima autē ſuperiore huius libri parte, id factū eſt, ubi & diuerſarū ętatū mores, & uariarum fortunarum declarauit. paulo ſupra, ubi λόγους ἠθικοὺς itidem appellauit, intellexit orationes, quę exprimerent mores rerum publicarum, & accommodatę forent earum naturis ac ſenſibus: hic uero quæ conueniant moribus, quibus præditi ſunt ij ad quos orator agit, diuerſarum ætatum ac condicionum homines.

Λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν· πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις.

Cum hucuſq; repetiſſet, quæ ſupra explicarat ſingulorum generum propria: ex hoc loco oſtendit ſe uelle tradere, quæ communia ſunt omnium generum. cur autem explicanda hæc quoque ſuſcipiat, & quam utilitatem illa habeant, ſtatim docet: omnibus enim (inquit) neceſſe eſt adiungere, quæ confirmēt id fieri poſſe aut nulla ratione ad exitum poſſe perduci: neq; enim ſat eſt reliqua oſtendere, niſi hoc quoque accuratè faciant: locoſq; habeant, unde probetur aliquid eam naturam habere, ut confici queat, aut contra, eius generis eſſe, ſi id damnat ac refellit, ut nulla ratione fieri poſſit. Omnibus autem generib. dicēdi ſcilicet, uel oratoribus: intra. n. à reb. ad homines tranſit: ſiue deli-

berationes

berationes (inquit) ſiue iudicia tractent: ſiue in demonſtratiuo genere uerſentur.

καὶ τοῖς μὲν, ὡς ἔσται· τοῖς δὲ, ὡς γέγονε, πειρᾶσθαι δεικνύναι.

Preterea his quidem opera danda eſt, ut probent rem illam futuram: his uero ut factã doceant, quod facere nullo pacto poſſent, niſi locos, unde promerẽt argumenta ad eas res confirmandas apta, haberent: ὡς ἔσται autem quod inquit, his uerbis ſignificat τὸ ἐσόμενον, ut ipſe paulo poſt appellat, quod futurum eſt: illis autem ὡς γέγονε, id quod infra τὸ γεγονὸς: quod ſcilicet factum iam eſt: quæ ſanè & ipſæ cõmunes formæ ſunt, quare de his accuratè diſputabit.

ἔτι δὲ περὶ μεγέθους, κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν λόγων.

Sed etiam (inquit) de magnitudine rerum agere commune trium generum eſt: neq; enim tantum qui quempiam laudant atq; omni honore uerborum ornant, recta facta illa, quæ celebrant, extollunt, uerum etiam qui in ſenatu ſententiam dicunt, quod utile eſſe aiunt, ac facere ciues ſuos hortantur, augent ac magnopere conducere poſſe oſtendunt. ut etiam, qui in foro reum alicuius ſceleris arguunt, flagitium ipſum amplificant: idemq; in contrarijs reb. uſu uenit: Rem autem ita ſe habere probat, dicens.

χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν, καὶ αὔξειν, καὶ συμβουλεύοντες, ἢ ἀποτρέποντες: καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες: καὶ κατηγοροῦντες, ἢ ἀπολογούμενοι.

Cuncti enim qui dicunt, cum cauſa poſtulat, rem conterunt aut augent: neq; hoc tantum in hoc, aut in illo genere arripiunt; in reliquis autem non attingunt, ſed in omnib. magna cũ utilitate faciunt: & cũ ſuadent ſcilicet aut diſſuadent, & cum laudant aut uituperant, & cum accuſant aut defendũt. cum autẽ in excuſis antea καὶ συμβουλεύοντες, καὶ προτρέποντες, ἢ ἀποτρέποντες legeretur, ſecutus auctoritatem antiquiſs. libri, hanc, quam in ipſo inueni, lectionem probaui: cuius etiam in uetere tralatione certa ueſtigia apparẽt: poſuit autem hic συμβουλεύοντες, ſi ita omnino legi debet, pro προτρέποντες: quãmuis hoc uerbo genus ipſum deliberandi, frequentius uocet: in reliquis enim duob. generib. indicandis, nominib. partium utitur: nec genera ipſa appellat, quam etiam rationem hic eum tenuiſſe puto: quod ſi generis nomine hic uſus eſſet, partium ſtatim (ut opinor) non addidiſſet: fuiſſet enim id nimis otioſum atque inane. aut ſi tam prolixo ſermone uti uoluiſſet, eandem ſaltem in reliquis duob. norandis cuſtodiuiſſet: quæ me cauſę impulerint, ut receptam lectionem immutarim, expoſui. In hoc autem conſiſtere omnem uim oratoris, Gorgias Leõtinus crediderat, ut Cicero in Bruto oſtẽdit. iudicabat. n. hoc oratoris eſſe maximè propriũ, rẽ augere poſſe laudãdo, uituperãdoq; rurſus affligere. in. XI. Aeneidos moliri hoc, ac crebro facere Drancẽ Turnus arguit. –Atq; extollere uires Gentis bis uictæ, cõtra premere arma Latini: His. n. uerbis eũ magnũ oratorẽ eſſe oſtẽdit: ut qui audiunt, meritò orationem ipſius, ac tantã uim dicendi ſuſpectam habeant.

τούτων δὲ διορισθέντων περὶ τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν.

Ordinem omnium, quæ poſtrema hac parte libri tractari debent, proponit: neque enim tantum, quæ nunc aggredi cogitat, oſtendit, ſed etiam quæ ſequuntur illa, ac demum reliquam omnem huius libri partem. His autem inquit, explicatis operam dabimus, ut generatim de enthymematib. diſſeramus, ſi quid, quod de illis ita tradamus, tenemus: quæ enim extremum hoc ualent, Græca uerba reſtitui, inuenta à me in antiquiſſ. codice, & à uetere quoq; tralatione expreſſa: indicant autem illa & rei huius explicandæ difficultatem, & Ariſtotelis modeſtiam, qui cautè loquitur, ac uidetur uereri ne aliquid, quod de enthymematib. generatim tradat, habiturus ſit: & ſanè quæ infra de ipſis communiter pręcipit, pauca ſunt: ſi quid autem in hoc ſtudio eſt, quod difficile & obſcurum ſit, hęc pars manifeſtò eſt, uideo ab antiquis magiſtris dicendi illa penitus relicta fuerat. ſuſpicor autem hinc deletũ fuiſſe ab aliquo, qui indigna illa iudicarit eruditione & ingenio ſummi huius doctoris, quod tantopere ſibi diffidere uideatur: ipſum tamen modicè de ſe ſemper loqui, notum eſt: non uideo autem cur ab aliquo, niſi huius auctoris propria forent, ea inculcari huc debuerint.

καὶ περὶ παραδειγμάτων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες, ἀποτελέσωμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν.

De exemplis prætere a demus operam, ut quę præcipienda ſunt, tradamus, ut adpoſitis

ijs etiam quæ reſtant, aliquando quod initio huius ſcriptionis propoſitum nobis fuit abſoluamus, & inchoato operi faſtigium imponamus. Antiquiſſ. liber hic ἀπολύωμεν habet. non ut reliqui ſcripti & excuſi omnes, ἀποτελέσωμεν: nec tamen receptam lectionem uariaui, quam à uetere etiam tralatione uidi confirmari.

Ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν, οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς. ὥσπερ εἴρηται.

Quod nunc de augendis minuendiſq; rebus hic tradit, in primi quoq; libri parte illa præcepit, qua quo modo demonſtratiuum genus tractari deberet, oſtendit: ad extremum enim inquit. ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις, & quę ſequuntur. nam quod ad demõſtratiuum genus pertinet, iiſdẽ penè uerbis, quib. illic uſus fuerat, in eadẽ re præcipienda, hic utitur: unde poſt illa potisſimum addit, ſe ante de hac re diſputaſſe: Quæ uerò ad reliqua duo genera pertinentia adiungit, ab illis, quę eo loco tradidit, diſcrepare uidentur: ut. n. illic iudicijs enthymemata, ita hic quod factum eſt, tribuit: utq; ibi deliberationib. exempla, ita hic quod fieri poteſt: quodq; futurum eſt, aſsignat: nec tamen locus hic illi repugnat: ob hæc. n. ipſa et ratione horũ, quæ nũc his ut maximè propria tribuit, & illa ipſis eo in loco aſsignauit: factæ enim res enthymematibus: futurę uerò exẽplis comprobantur. quod cum ſemel docuiſſet, iterum reperere noluit. ſignificare autẽ nunc uelle uidetur, quæ paulo ante communia omnium generum eſſe oſtendit, non ita communia eſſe, ut ſine ullo diſcrimine ſimiliter ab omnib. uſurpentur: ſunt enim eorũ alia huic magis generi: alia autem alij magis accõmodata. ut augere & conterere res maximè proprium eſſe affirmat eius generis, quod in laude ac uituperatione conſumitur: & ut magnitudinem importare, cumulumq; earum rerum minuere, ita etiam ſi laudetur aliquis, plura honeſta facta bonaq;, quã in eo uerè ſint, illi affingere atque oratione attribuere: contra autem ſi uituperetur, plurib. etiam uitijs improbiſq; factis inquinatum declarare, quàm illius perſonę hæreant: hoc. n. officiũ eſſe eius, qui in hoc genere uerſetur, affirmauit etiam Iſocrates in Buſiride ſuo: cum ſiniſtrum illius laudatorem inſimularet, ac prauè functum illo munere doceret.

Τὸ δὲ γεγονὸς, τοῖς δικανικοῖς· περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις.

Quod uerò factum iã eſt, iudiciali generi in primis conuenit: cuius rei cauſam afferens, inquit: de factis. n. rebus exiſtimatio fieri ſolet. Res, quæ facta eſſe traditur, & de qua controuerſia inter aliquos eſt, quęritur, an facta ſit: oĩbusq; reb. diligenter examinatis ſtatuitur ab iudicibus, an facta ſit. unde huic rei, ut dubiæ, confirmandę in primo libro aptisſima dixit enthymemata.

Τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον, τοῖς συμβουλευτικοῖς.

Quod uerò fieri poteſt, & quod futurum eſt, deliberationib. pręcipuè aptũ eſt: quãuis nõ malè quoq; ab alijs generib. aliquãdo recipiatur: qui enim impellũt aliquos ad quippiam gerẽdum, docent rem illam fieri poſſe, ac futuram omninò, ſi illi uiã ac rationem tenuerint in ea adminiſtranda, quam ipſi oſtendunt.

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων λέγωμεν.

Horum (inquit) quę communia trium generum eſſe docuimus, primum explicemus, quę fieri poſſunt: aut cõtra, naturã eã habẽt, ut effici nullo pacto queant. antiquiſſ. codex unitatis numero περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου habet: peruulgatam tamen lectionem retinui, quam reliqui ſcripti, ac uetus quoque tralatio confirmat.

Ἂν δὴ τὸ ἐναντίον ᾖ δυνατὸν, ἢ εἶναι, ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον δόξειεν ἂν εἶναι δυνατόν. οἷον εἰ δυνατὸν ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι, καὶ νοσῆσαι.

Primus locus, quo declaratur quippiam, aut eſſe nunc poſſe, aut factum iam fuiſſe, animaduerſa natura contrarij: Si enim contrarium huiuſcemodi eſt, ut aut eſſe aut factũ eſſe poſſit, & contrarium eandem naturam uidetur habere, atque ipſum quoq; δυνατὸν eſſe: quod exemplo etiam confirmat inquiens. Ceu ſi fieri poteſt, ut aliquis bonam ualetudinem recuperarit, ut idem etiam in morbum inciderit fieri poteſt: contraria autem morbus, ac ualetudo corporis.

Ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία.

Eadem enim (inquit) poteſtas eſt contrariorum: Sententia autem hęc ipſius eſt, ſatis

nota. Nam in V. quoq; libro de morib. ad Nicomachum docuit facultatem, ac ſcientiam hoc habere commune, quod ambæ contrariarum rerum ſint, & hoc maximè diſtare ab habitu: contrarij enim ſemper habitus ſunt contrariarum rerum; Ea parte autem, qua contraria ſunt, addidit, quia alijs quibuſdam rebus, ita aliquando inter ſe diſcreparent, ut ab eadem facultate omninò confici non poſſent: quatenus uerò contraria ſunt, & ea ratione, qua inter ſe pugnant è regione, ſemper ab eadem poteſtate efficiuntur; ut quę eorum alterum pręſtare; alterum etiam ſemper queat.

καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατὸν, καὶ τὸ ὅμοιον.

Hanc enim ueram eſſe lectionem exiſtimaui: antea καὶ τὸ ἀνόμοιον perperam legebatur: quod calamo exarati codices, uetus tralatio, ac res ipſa declarat. A ſimili igitur quod manifeſtò fieri poſſit, ſimile illi, de quo cõtrouerſia ſit, docet fieri poſſe: quę. n. ſimilia inter ſe ſunt, eandem naturam habere uidentur: ut ſi eorum alterum fieri poſſit, & alterum omninò poſſit.

καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατὸν, καὶ τὸ ῥᾷον.

Et, ſi quod laborioſius eſt, effici poteſt: &, quod procliuius. Si oſtendimus (inquit) quod eam naturam habet, ut ægrius effici queat, effici tamen poſſe: & quod minorem operam laboremq; requirit, planum eſt effici & ipſum poſſe: procliuiori enim rei præſtandę minores uires ſatis ſunt.

καὶ εἰ τὸ σπουδαίως ἢ καλῶς γενέσθαι δυνατὸν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν· χαλεπώτερον γὰρ καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι.

Preterea ſi fieri poteſt, ut quidpiam ſtudioſum uel pulchrum factum ſit, & factum etiã illud ſit, nulla re adiuncta, fieri poteſt, quod ipſe ſtatim exemplo ſatis aperto confirmat, inquiens. ęgrius nanq; ac magis arduum eſt, pulchram domum, quàm domum ſimpliciter, eſſe. uidetur igitur hic locus, tanquàm ſuperioris loci pars eſſe, cum & ipſe à difficiliori proficiſcatur. ὅλως autem idem, quod ἁπλῶς, hic ualere uidetur: in extremo nanque ſecundo libro topicorum ait ἁπλῶς quippiam dici, cum re nulla adpoſita dicitur, quod cuiuſmodi ſit ipſe illic accuratè docet. Rem uerò hic non magni ponderis uariaui: quod enim in excuſis antea erat, ἢ οἰκίαν γενέσθαι, ut in antiquiſſ. exemplari inueni, ἢ οἰκίαν εἶναι ſcripſi: uetus quoq; tralatio hanc lectionem ſequitur.

καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος: οὐδὲν γὰρ γίγνεται, οὐδ' ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων. οἷον τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι: οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι: οὔτε γίγνεται.

Cum quæſtio eſt, an quippiam fieri poſſit, quod extremum alicuius rei ac finis ſit, uidere debemus an principium eiuſdem fieri poſſit: ſi enim eam naturam ipſius eſſe probamus, ut principium habeat, finem etiam illam habere confirmare poſſumus: quę. n. (inquit) fieri non poſſunt: nec gignuntur unquàm, nec gigni incipiunt, aut aliquantulum in ea re progrediuntur. quod ipſe geometrico exemplo cõfirmat, quo crebrò in reb. demonſtrandis, quæ fieri nequeunt, utitur. ut dimetientem communem menſurã cum latere nanciſci, quia fieri non poteſt, neque initium capit ſui ortus, neque fit.

καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή: ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται.

Vt ope auxilioq; principij cogniti finẽ adipiſci quippiã poſſe intelligimus, ita cõtra pęe pro fine, intelligimus principium etiam neceſſarium eſſe: neq; n. illud ad finem ueniſſet, niſi à principio ductum eſſet: cuncta enim quæ conſtant, à principio aliquo ducuntur.

καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει, δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον. οἷον εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατὸν, καὶ παῖδα: πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται.

Ita emendaui ſecutus fidem uetuſtiſſimi codicis: cui uetus quoque tralatio adſtipulatur. in alijs ſcriptis, ut in Aldino quoque exemplari, καὶ εἰ τὸ ἕτερον legitur: perperam omninò: id uerò ſcripturæ uitium quidam corrigere uolentes, repoſuerant ὕστερον: non tamen reſpondet ei uox uerbo πρότερον. quare ueram illam huius loci lectionem non eſſe perſpicitur. Purgato autem loco ſenſus ipſius hic eſt. Ac ſi quod poſterius natura aut ortu eſt, contingit factum eſſe & quod prius. exemplo autem id confirmans, inquit. Si. n. fieri poteſt, ut uir quiſpiam factus ſit, & puerum quoq; factum eſſe παῖδα.

pore nanq; illud præcedit: nemoque qui uir ſit, non aliquando puer fuit.

Καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα: ἀρχὴ γὰρ ἐκείνη.

Exemplo alium locum demonſtrat, qui eſt ſuperior, retro actus: ut enim ſi quod poſterius natura generationeq;, & quod prius tale eſt, eſſe docuerat, ita etiam ſi quod prius natura atq; ortu eſt, & quod poſterius erit. ut ſi puerũ factum eſſe δυνατὸν, & uirũ: principium enim (inquit) illud eſt; ac ſine ipſo nullum eorum, quæ conſequuntur, fieri poteſt.

Καὶ ὧν ἔρως, ἢ ἐπιθυμία φύσει ἐστίν.

Illa quoque effici poſſunt, quorum amor, aut cupiditas naturalis eſt: cum uidemus ſcilicet aliquos amore aut cupiditate aliquarum rerum teneri: deſideriaq; illa ex natura hominib. eſſe, non ipſi repugnare, eas res ad exitum perduci poſſe intelligere licet: à contrario autem ducto argumento hoc confirmat.

Οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ, οὐδ᾽ ἐπιθυμεῖ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Plerunque (inquit) nemo amore corripitur, aut cupiditate tenetur rerum, quæ effici non poſſunt: huiuſcemodi autem eſſe uidentur, quę naturę aduerſantur. plerunque uero ait, quia aliquando inuenti ſunt, qui tam occęcati libidine fuerunt, ut nõ intelligerẽt, quid appeterent, ut Paſiphaën feciſſe fingunt poëtę, quam miſeram, & inſanam ob ſtultum illum amorem meritò appellant, ut Virgilius. Ah uirgo infelix, quæ te dementia cepit? neq; enim exitum ille habere poterat. ἐπιθυμίαν autem addidit, quod magis latũ eſt, plura complecti uolens, ne quis in amore tantum libidineq; hac contingere putaret, quod reliquarum omnium cupiditatum commune eſt.

Καὶ ὧν ἐπιστῆμαι εἰσὶ καὶ τέχναι, δυνατὸν ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γίνεσθαι.

Illa quoq; & eſſe, & gigni poſſunt, quorum ſcientiæ ſunt, & artes: non enim ſunt ſcientię, aut artes rerum, quę fieri non poſſint: fruſtra enim labor in illis perdiſcendis ſumeretur. Via potius, ac ratio quędam ipſę ſunt, qua res obſcurę, ac perdifficiles cognoſci poſſunt. In antiquiſs. autem codice non parua hic eſt ſcripturę uarietas: nihil tamen immutaui: uetus nanque tralatio cum excuſis ac reliquis ſcriptis facit. δυνατὰ ταῦτα καὶ ἔστι καὶ γίγνεται: non malum autem ſenſum uerba hęc habere conſtat, ut dixerit: quorum ſcientię, atq; artes ſunt, illa naturam habent ut fieri poſsint, ac ſunt, fiuntque.

Καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστίν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν ἢ πείσαιμεν.

Illa quoq; effici poſſunt, quorum gignendorum initium in his poſitum eſt, quę nos aut cogere, aut perſuadere ualemus. Cum autem neutro genere, quę nos cogere, aut perſuadere poſſumus, dixerit: non homines tantum, ſed alia quoq; complectitur, in quib. principium aliquarum rerum creãdarum ſitum eſt: latius enim patet, quam ut homines tantum ſignificet: homines tamen in primis intelligit: illi. n. ſoli perſuaderi poſſe uidẽtur.

Ταῦτα δ᾽ ἐστίν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι.

Poſſumus autem, cum commodum nobis eſt, hos ad quippiam agendum impellere, quibus aut uirib. corporis, aut opib. præſtamus: hi enim nõ queunt recuſare imperium: nec non multo magis quorum domini ſumus, ut etiam qui nobis amici ſunt. Nam prioribus illis duobus generib. neceſsitatem id quod uolumus agendi imponere poſſumus: tertium autem accurata oratione, aut precib. ad idem hortari, & commouere.

Καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατά, καὶ τὸ ὅλον.

Quorum partes effici poſſunt, totum etiam effici poteſt: integrum enim omne, ac totũ nihil eſt, niſi partes ipſę coagmentatę. quod in excuſis prius ad extremum horum uerborum legebatur δυνατὸν ſuſtuli: à meliorib. enim ſcriptis abeſt, & intelligitur, quamuis illic poſitum non ſit.

Καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατόν, καὶ τὰ μέρη.

Vt à partium fabrica totius effectio confirmatur, ita contra à totius conſtitutione partes quoq; ad finem perduci, abſoluiq; poſſe confirmantur, ut locó hoc planum fit: eſt autem idem ille inuerſus; neque tamen hęc nunquam fallunt, ſed ferè fieri conſuerunt, ut ipſe met teſtatur.

εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ καφαλὶς καὶ χιτὼν δύναται γενέσθαι, καὶ ὑποδήματα δύναται γενέσθαι.

Exemplum prioris argumentandi modi, quod conuerſum. poſterioris etiam exemplũ erit:partes autem calceamenti enumerat: quib. perfectis, perfici etiam poſſe calceamẽtum oſtendit. Vocabula ſanè hęc rarò apud antiquos auctores repperiuntur: neque e.n. rerum harum tenuiſſimarum in grauiorib. ſcriptis, aut ſermonib. mẽtio ſępe incidit: Pollux autem libro VII. ubi calceamentorum ſpecies enumerat, πρόσχημα (quemadmodũ hic antea legebatur) tãquàm calceamẽti ſpeciem, non partem appellauit, quod ſenib. accõmodatum eſſet. Sed etiam Heſychius πρόσχημα ſpeciem calceamẽti tradit eſſe. Vnde libentius calamo exaratos libros ſecutus, reſtitui πρόσχισμα: id.n pars calceamẽti eſſe potuit, ut teſtimonio huius loci ſuſpicari licet, non ſpecies, ut alterum aſsimile huic, quod reieci. Sed multum etiam me impulit, ut hoc auderem, quod in XXX. problematum ſegmento, ubi Ariſtoteles quęrit, cur medici uſque ad ſanitatẽ rem perducant: utque, qui antea ęgro corpore erãt, ualẽtes reddiderint, officio ſuo ſe functos eſſe arbitrẽtur, nihilq́; ultra laborent, cum ſimili quodã ad rem docendã illuſtrãdamq́; apto uteretur, diceretq́; aliud inde effici non poſſe, niſi ueluti ex parte. οἷον ἐσκυτικὴ ὑπόδημα ἐκ προσχήματος (ſic enim in excuſis legitur) Theodorus ita locum uertit, ut manifeſtò intelligatur ſuo in exemplari habuiſſe ἐκ προσχίσματος. uerba ipſius hęc ſunt. Quemadmodum ſuendi ratio ex proſciſſo calceum reddit: cum enim eruditus ille uir, ut liquidò perſpicitur, emendatiores, quàm nunc uulgo ueneant, codices habuerit, fortaſſe etiam ea parte integriores nactus eſt. ipſe certè uidi manu ſcriptum librum, in quo ἐκ προσχίσματος legitur: ſeruatur autem ille in Medicea bibliotheca. Partes uerò eorum alias enumerat, eodem libro Pollux, capite XX. inquit enim. Μέρη δὲ ὑποδημάτων γλῶττα, καττύματα, ἰσχνοὶ, καὶ ζυγοὶ. Sed etiam Clemens Alexandrinus, γλῶτταν, ut partem calceamẽti appellat. Καὶ καθόλου τῶν παλαιῶν ὑποδημάτων τὰ μὲν ἄλλα αὐτοῖς ἀσθενεῖ καὶ διεφθεῖ: μόνη δὲ ἡ γλῶσσα ὑπολέλειπται: & quę ſequentur. unde intelligere poſſumus multis nominib. apud Gręcos diſtinctas fuiſſe partes calceamentorum, cũ diuerſi ſcriptores ipſas appellantes, in eaſdem non inciderint: neq́;.n. mentitos illos, ullo pacto exiſtimandum eſt.

Καὶ εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσχισμα, καὶ καφαλὶς, καὶ χιτών.

Exemplum loci inuerſi, quo declaratur ſi totum fieri poſsit, & partes fieri poſſe: ſi .n. calceamenta, quod totum eſt: & ipſius partes quas appellat, fieri poſſunt. ab antiquiſs. libro, & alijs non nullis, abſunt extrema horum uerborum. καὶ χιτών. Sed nec uetus tralatio exprimit: uidi tamen ſcriptos quoque, in quibus illa legerentur.

Καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος: καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος.

Docet declarato genere eſſe ex numero eorum, quæ fieri poſſunt, & ſpecies quoque fieri poſſe confirmari: ſtatimq́; locum inuertit, demonſtratq́; ſpecie pateſacta ex illis eſſe, quæ fieri poſſunt, probari inde genus ex iiſdem illis eſſe: receptam autem lectionem retinui, quia animaduerti illam ab antiquiſs. libro, & à uetere quoque tralatione comprobari. Vidi tamen non malum codicem in quo ita legeretur. Καὶ εἰ γένος δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὰ εἴδη: καὶ τὰ εἴδη, καὶ τὸ γένος. & ſanè uerbum ὅλον abeſſe hinc poſſe ſine ullo incommodo uidebatur: ac uereor ne è ſuperiore loco huc fluxerit.

Οἷον εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατὸν, καὶ τριήρη: καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον.

Si enim nauigium ut factum ſit, fieri poteſt (quod genus eſt) poſſunt factæ eſſe triremes, quinqueremes, onerarię, & alię nauium ſpecies: cõtraq́;. Sed hinc etiã ſumi poteſt exemplum ſuperioris loci: ſi enim nauis, quod totum eſt, fieri poteſt: & carina, puppis, prora, malus, antẽna, uela: & reliqua, quę ſunt nauis partes, fieri poſſunt; nec nõ contra.

Καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον.

Quo modo hunc modum argumentandi, uerba ipſa exprimens, uocet Cicero, manifeſtum eſt. Nam id quoque oſtendit Quintilianus libro V. ubi de argumentis differit. Illa quoque, quę ex reb. mutuam confirmationem præſtantib. ducentur, quę proprij generis quidam uideri uolunt & uocant ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα, Cicero ex reb. ſub eandem rationem uenientibus. Dialectici autem τὰ πρός τι hæc appellant, ut exemplis quoque, quę hic adponit, explanatur: illa nanque manifeſtò conueniunt illis, quę in libris de ra

tione diſſerendi ipſe πρός τι uocat. Cicero autem quę cum aliquo conferuntur, ut in Topicis. Nam alia quoque ſunt contrariorum genera, uelut eorum, quę cum aliquo conferuntur, ut duplum, ſimplum; & quæ ſequuntur.

Οἷον εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ· καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον.

Vt ſi duplum (inquit) fieri poteſt, & ſimplum. ſi ſimplum, & duplum: cum enim dixiſſet, locum tradens. Si alterum eorum, indicauit manifeſto licere ab utrolibet exordiri ad alterum confirmandum.

Καὶ εἰ ἄνευ τέχνης, ἢ παρασκευῆς δυνατὸν γενέσθαι τι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν.

Alius item, quo quidpiam effici poſſe probemus; ſi enim ſine arte, aut apparatu id fieri poſſe oſtendimus, multo magis idem adhibita arte ac cura effici poſſe declarabimus; artes enim adiuuant, uiamq; conficiendarum rerum ac rationem docent: & ut artes, ita etiam ſtudium ac diligentia in illis poſita, non parua adminicula præbent: id enim (ut arbitror) ualet hic ἐπιμέλεια. quo intellectu cepiſſe eum hoc uerbũ in primo libro docui,

Ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται· καὶ μὴν τὰ μέν γε τῇ τύχῃ πράσσειν· τὰ δ᾽ ἡμῖν ἀνάγκῃ, καὶ τύχῃ προσγίγνεται.

Ita enim uidetur legi debere. ſunt autem duo ſenarij, quorum ſententia, ut opinor, hæc eſt: nihil enim certi afferri poteſt, cum à quo, & qua occaſione apud eum pronunciati fuerint, neſciatur. At qui hæc fortuna obtinere licet: hęc uero nobis neceſſitate fortunaque accedunt: quare poſteriorum horum certior comparatio: induſtria namque curaq; illis conficiendis adhibita, multum adiuuat. Agathonem auditorem fuiſſe Platonis, & ab eo quoq; ualde amatum (quod ipſe quoq; Plato ſuauiſſimo carmine oſtendit) apertum eſt: nam optimum poetam eum fuiſse, tragœdiasq; ſcripſiſse teſtatur & Ariſtoteles in libro de arte poetarum, & alij ueteres ſcriptores.

Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν, ἢ ἥττοσιν, ἢ ἀφρονεστέροις δυνατόν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον.

Si aliquid effici à deterioribus, uel inferioribus, uel inſipientioribus poteſt, à melioribus, ſuperioribus, prudentioribusq; facilius efficietur: hi enim contrarij illorum ſunt. χείροσιν autem, inquit, uita ac morib. impares intelligens: ἥττοσιν uirib. atq; opib. inferiores. ἀφρονεστέροις, mente conſilioq; minores.

Ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν· αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν.

Vocem etiam Iſocratis hoc teſtari tradit, qui inquit. Rem indignam & nullo modo ferendam eſſe, ſi cum parui aut nullius ingenij homo Euthynus didicerit, ipſe nequeat inuenire atq; excogitare. Plus autem eſſe inuenire aliquid, quàm inuentũ ab alio, diſcere, conſtat. Vnde olim inuentorib. rerũ, quæ poſtea diuulgaræ utiliſſimę extiterunt, magni honores habiti: hinc autem quanto ſe præſtantiorem Euthyno duceret Iſocrates, intelligi licet, cum ſtomacharetur ſe non poſſe difficiliorem partem pręſtare eius rei, cuius ille procliuiorem effeciſſet.

Περὶ δὲ ἀδυνάτου, δῆλον ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει.

Non tempus teremus nunc inquit, minute docentes quomodo res effici nõ poſſe probentur: perſpicuum enim eſt è contrarijs locis elici ad eam rem argumenta: facultatemq; nobis inde ſuppeditari, ut contrarium de contrarijs reb. demonſtremus: antiquiſſ. codex ſibi conſtat: unitatis enim numero hic ἀδυνάτου habet, ut ſupra initio explicationis horum locorum, ubi Ariſtoteles propoſuit quid tunc aggredetur, habere adnotaui.

Εἰ δὲ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον.

Explicatis iam locis, quibus quid fieri aut non fieri poſsit, intelligitur: unde animaduerti poſsit, ſiquid factum, aut non factum ſit, docet.

Πρῶτον μὲν γάρ, εἰ τὸ ἧττον γίνεσθαι πεφυκὸς γέγονε, γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον.

Cum plurib. modis hoc cognoſci poſſe tradat, hunc primum eſſe inquit: ſi enim quod naturam eam habet, ut minus fiat, factum eſt, factum utique erit quod huiuſcemodi eſt, ut magis fiat: à natura autem eius rei diligenter ſpectata, hæc argumentatio proficiſcitur: conſentaneum enim eſt, ſi quod ut minus fiat aptum eſt, factum eſt: & quod magis

gis aptum erat, ut fieret, factum eſſe.

Καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι, γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονε.

Qui probare uult aliquid quod tempore præcedat, factum eſſe, doceat id quod conſequitur, factum eſſe: ſi nanque quod tempore poſterius eſſe conſueuit, factum eſt, & quod prius eſt, factum omninò eſt; non ualdè obſcura res: quam tamen exemplo uoluit clariorem eſſe.

Οἷον εἰ ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο.

Ceu (inquit) ſi quis aliquam rem oblitus eſt, antea didicerit oportet: antecedit enim perceptio obliuionem.

Καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραγε· πάντες γὰρ ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδὼν γὰρ οὐδέν.

Cum probare poſſumus, quempiam qui potuerit, uoluiſſe, affirmare liquido nobis licet, eum feciſſe: cuncti enim (inquit) qui agendi facultatem habent, ſi uolunt, quod uolunt, efficiunt: nihil enim reſtat, quod exorandũ ſit: nihil amplius obuerſari poteſt, quod retardet ac remoretur negotium: intelligit autem res, quæ in ipſo poſitę ſunt: & quæ ad id peragendum neceſſariæ ab ipſo proficiſci poſſunt: ſed extrinſecę quoq;, quę impedire potuiſſent, amotę intelliguntur: aliter illa facultas agendi non fuiſſet, niſi cuncta impedimenta ſuperata antea fuiſſent: uel potius ita loquitur, quia loci hi ad perſuadendũ ualent: probabilesq; ſunt: certi autem nihil firmiq; in ſe habent.

ἔτι εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυε.

Cum facultas, uoluntasq; coniunguntur omnia effici ſolere antea docuit. nũc ſine ampla illa facultate, uoluntatem quoq; plęrunq; ſolere efficere, quod cogitat, narrat, ſi nulla externa res aduerſata fuerit: requirebatur enim potentia ac uires, ut externa impedimenta tollerent: niſi autem moleſta illa ſunt, nihil ipſis opus eſt. Cum igitur oſtendere poſſumus, uoluiſſe quempiam, atque ita fortunatum in conſilio ſuo ad exitum perducendo fuiſſe, ut nihil ei obſtiterit, feciſſe illum, confirmare, nullum negotium eſt.

Καὶ εἰ δυνατὸν, καὶ ὠργίζετο.

Cum antea in excuſſis legeretur, εἰ ἐδύνατο, emendaui εἰ δυνατὸν, ſecutus fidem antiquiſs. codicis: cui uetus quoq; tralatio adſtipulatur. Si res illa naturam habet, ut effici poſſet, & ipſe qui eam aggreſſus eſt, ira percitus fuiſſe demonſtratur, probari facilè poteſt feciſſe: non parum autem, hoc an illo modo legas, ſententia huius loci uariatur: ſi nanque hæc (ut puto) ſincera lectio eſt, natura rei, quæ facta, non facultas eius, qui feciſſe dicitur ſpectatur: quod autem altera illa ſcriptura tradebatur, conſequente loco pręcipitur: ira enim manifeſtò cupiditatis pars eſt.

Καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὧν ὀρέγονται, εἰ δύνανται, καὶ ποιοῦσιν.

Facultate quoque agendi prædita cupiditas, plęrunque omnia efficit. Quare qui facultatem agendi habuiſſe & concupiiſſe oſtenditur, dici poteſt egiſſe: ferè enim cuncti efficiunt ea, quorum acriore deſiderio tenentur, cum poſſunt.

Οἱ μὲν φαῦλοι, δι' ἀκρασίαν· οἱ δ' ἐπιεικεῖς, ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσι.

Hoc ualet ad probandum quod dixerat, ferè omnes ea agere atq; ad finem perducere, quę appetunt, cum queunt: nec enim improbi ſolum, uitioſiq; homines efficiunt, quæ cupiũt, cũ poteſtatem nacti ſunt, ſed & probi, & modeſti: ut. n. improbi turpes res effrenatè appetunt, ita boni uiri, honeſtas optant: nemo igitur penè excluditur.

Καὶ εἰ ἔμελλε γίγνεσθαι καὶ ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆσαι.

Præterea ſi oſtendere poſſumus, ita animo ac cęteris reb. paratum fuiſſe, ut iam id effici ab eo debuerit, feciſſe quoque argumentari poſſumus: plęrunq; enim cum res eò perducta eſt, ut paulo poſt geri debuerit, geritur: ueriſimileq; eſt, qui ad facinus perpetrandum omnia comparauerat: iam iamque id aggredi debebát, feciſſe.

Καὶ εἰ γέγονεν ὅσα πέφυκε πρὸ ἐκείνου, ἢ ἕνεκα ἐκείνου.

Nec non ſi iam facta ſunt, quę naturę ſerie, atque ordine ante fieri ſolent, aut ut illa po-

ſtea fiant, fiunt. Exemplis autem totam rem clariorem facit.

Οἷον, εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησε· καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξε.

Vt (inquit) ſi fulſit, & tonuit: ſi tentauit, etiam effecit. τὸ ἐκείνου cum dixiſſet, magis certam antecedendi rationem ſignificans, addidit, ἢ ἕνεκα ἐκείνου: neque enim omnia, quę antea fieri ſolent, ut res ea conſequatur, fiunt: quę uerò ἕνεκα ἐκείνου fiunt, illuc ſpectant & finem illum ſibi proponunt: nec ullo modo, niſi ut ea res efficeretur, gererentur. Huiuſcemodi eſt illud: &, ſi tentauit, rem confecit: arbitror autem his uerbis Venerem ſignificari: πειρᾶσθαι enim appellare de ſtupro ſępe ualet: Attici autem homines πρᾶξαι aiebant, cum quempiam miſcuiſse cum aliqua corpus indicare uolebant: honeſte rem turpem ſignificantes: id etiam teſtatur Pollux in. V. libro ὀνομαστικοῦ, ubi de » coitu animantiũ loquitur. καὶ ἁπλικώτερον τὸ διαπράξασθαι, καὶ διέπραξα, καὶ ἔπραξε. Alterum uerò exemplum reſpondet ei, quod dixerat τὸ ἐκείνου: non enim illius gratia factum eſt, quàmuis ſemper præcedat: nec enim ut poſtea tonet, antea fulſit.

Καὶ εἰ ὅσα ὕστερον πέφυκε γίγνεσθαι, ἢ οὗ ἕνεκα γίνεται, γέγονε, καὶ τὸ πρότερον καὶ τὸ τούτου ἕνεκα γέγονεν.

Vt antea à prioribus, atque his, quæ antecedere conſueuerunt, ita nunc à poſterioribus, & quæ conſequuntur, aliquid effectum eſſe oſtendi poſse declarat, inquiens: ſi quęcunque poſterius fieri ſolent, uel id cuius gratia illa fiunt, factum eſt: & quod prius & huius gratia fit, factum eſt: in excuſis autem libris extrema pars huius loci ita legebatur, καὶ τὸ τούτου ἕνεκα πρότερον τούτου γέγονεν: reſtitui uerò, ut in melioribus ſcriptis inueni; uerba nanque illa πρότερον τούτου manifeſto abundabant.

Οἷον εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψε· καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπείρασε.

Iiſdem exemplis ad rem illuſtrandam utitur: ut enim ex fulgetra tonitrũ antea, ita nunc fulgetram ex tonitru confirmari poſſe declarat: & ut ſi tentaſse: de ſtuproque appellaſse, & rem confeciſse: ita ſi effecit quod uoluit, & antea appellaſse probare poſſumus.

Ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων τὰ μὲν, ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα.

Quamuis magnam uim cuncta ad perſuadendum habeant, non tamen omnia neceſſario concludunt: partim enim, neceſſaria ſunt: partim ferè ſæpius quàm fieri ſolent: nam neceſſario fulgetram conſequitur tonitrus; non tamen ſemper factis fundamentis ędificatur domus.

Περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι, φανερὸν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις.

Cum quib. modis confirmari poſſit aliquid factum eſſe, docuiſſet, oſtendit, ſi cauſa poſtulet, ut contra aliquid non factum eſſe probetur, deeſſe nobis non poſſe argumenta: è locis nanque contrarijs ſuperioribus locis, illa promi debere affirmat. Reſtitui autẽ hic, quod ab excuſis libris aberat, ὅτι inuentum à me in antiquiſſ. codice; à uetere quoque tralatione expreſſum, ut autem ſententia ſtructuraque uerborum perfecta ſit, arbitror extra intelligi debere ὑπάρχει: quo modo paulo antea locutus eſt, indicatis locis, unde probentur res effici poſſe.

Καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον.

Iidem inquit, loci quib. intelligitur quippiam factum eſſe, demonſtrabunt etiam quid futurum ſit: eos autem breui repetit.

Τό, τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βουλήσει ὄν, ἔσται.

Antea in excuſis perperam καὶ βουλῇ ὄν: ita emendaui ſecutus fidem ſcriptorum exemplarium. ſed huius quoque lectionis ueſtigia in uetere tralatione extant. Ita autem legi debere res ipſa, & ſuperiora uerba declarant: βουλὴ enim conſilium ualet, cum uoluntas intelligi debeat. quod igitur in manu inquit, poteſtateque noſtra ſitum eſt, ſi idem uolumus erit, efficieturque.

Καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ, καὶ ὀργῇ, καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα.

Præterea quæ iubet cupiditas, & ira, & ratio: ſi adiunctas illæ habeant uires & facultatem agendi, erunt: Eſſe autem hos quoque ſuperiores locos breui repetitos, apertũ

eſt: quâmuis enim ſupra λογισμοῦ nomen non poſuerit, illum tamen intellexit, cum de cupiditate proborum uirorum locutus eſt: quæ cum temere non feratur, ſed accurate rerum rationem ſubducat, ita meritò appellata eſt; uoluntas nanque uacua à ratione eſſe non poteſt.

Διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει, ἔσται.

Vt etiam horum locorum, ſi operam dabat ut gereret, ac iam iamque eam rem aggrediebatur (hoc enim ualere hic arbitror ἐν ὁρμῇ) aut denique ſi poſt facere aliquādo ſtatuerat, quod ſignificari arbitror hoc uerbo μελλήσει, dici poteſt id futurum: duos autem, ſi ita legatur, manifeſto locos complectitur: quorum prior rei tentandę peragendęque propinquior erat: alter tātum facere in animo habebat; hoc enim intereſſe inter illos puto: μελλήσει autem, non μελήσει (ut in excuſis antea erat) legò, ſecutus fideliores ſcripros libros ut à uerbo μέλλω deriuatum ſit: omnino enim hanc ueriorem eſſe lectionem puto: ita nanque ſuperiori huic loco reſpondebit, quod dixerat: καὶ εἰ ἔμελλε γίνεσθαι: nec non uerbis, quę ſtatim ſequuntur. Sententia prę terea ſubtiliter animaduerſa peruulgatam lectionem refellit: non enim cuncta quæ cogitamus, ac mente uerſamus, futura eſſe dicere poſſumus, ſed quę paulo poſt aggreſſuri ſumus, ſi futura dicimus, non abſurdè penitus & impudenter loquimur. Antiquiſs. prę terea liber à reliquis diſcrepat, quod prępoſitio διὰ inde abeſt: atque etiam particula εἰ, nec loco illius habet articulum τὸ, neutro genere: quod excuſi illic antea habebant: omniſque demum hæc pars ita in eo legitur, ταῦτα καὶ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει ἔσται, ut uideatur eius lectionis intellectus hic eſſe: hæc ipſa (ut intelligat quę in cupiditate, ira, ratiocinatione ſunt) aut tunc ipſum fieri debent, aut poſt aliquando fient: ita enim uerba hæc non diuerſi à ſuperiorib. loci erūt, ſed extremorū illorum trium clauſula: ut ποιεῖν uſitata elegātiaque Atticorum ſcriptorum conſuetudine, ſignificatu patiendi capiatur: uetus tamē tralatio, quam poſui, lectionem exprimit, ne dicam, quam probaui.

Ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα, ἢ τὰ μὴ μέλλοντα.

His uerbis rationem reddit, cur illa futura eſſe dici poſſint: plerunque enim (inquit) fiunt potius ea quæ futura erant, quam quæ nō futura. Vnde intelligi poteſt, quam uim hęc ratio habeat ad probandum ea futura: docet enim uerisimile eſſe factum iri: confirmare uerò uidetur hæc pars totam lectionem quam recepi, non ex ea parte tantum, qua ſupra teſtatus ſum.

Καὶ εἰ προγέγονεν, ὅσα πρότερον πέφυκε γίνεσθαι· οἷον εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς ὕσαι.

Hunc etiam locum ſupra, diuerſo tamen cum exemplo, poſuit: cum enim ea iam extiterunt, quæ naturę ratione antea conſuerunt fieri, illud etiam conſecuturum eſſe, quod illa antecedunt, affirmare poſſumus. ut ſi coactę ſint nubes, uerisimile eſt imbrem non multo poſt in terram effuſum iri: nec tamen cum finem habuerunt nubes, & ut pluuiæ fierent, aër in nubem concretus eſt.

Καὶ εἰ τὸ ἕνεκα τούτου, γέγονε καὶ τοῦτο εἰκὸς γενέσθαι. οἷον εἰ θεμέλιος, οἰκία.

Preterea ſi quod huius gratia fit, & ut hoc ipſum efficiatur, factum iam eſt, & hoc uerisimile eſt factum iri, quod prioris illius operis finis erat: exemplo autem rem illuſtrare uolens, inquit: ut ſi fundamentum, & domus: nemo enim fundamentum iacit, niſi cogitans domum ędificare: quia tamen impedimenti aliquid exoriri poteſt, ne res perficiatur, ideo uerisimile inquit: aliquandò enim fundamenta iacta alicuius ędificij ſunt, nihil tamen poſtea ſuperextructum eſt.

Περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων: μείζονός τε καὶ ἐλάττονος, καὶ ὅλως μεγάλων καὶ μικρῶν ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἐστι φανερόν.

Cum magnitudinem quoque, & exiguitatem rerum ſupra docuiſſet è numero eſſe earum rerum, quæ communes ſunt trium dicendi generum, locus nunc erat de illis accuratè diſputādi: uerum, quia ſupra in primo libro, cum deliberatiuum genus explicaret, ea tradidit, unde reliqua quoque genera exornari poſſent, ſibi ſuperſedendum eſſe hoc labore nunc oſtendit: & quomodo res, quę uni tantum generi illic ſeruiebant, ad alia traduci nullo negotiò poſſint, declarat. De magnitudine igitur (inquit) & exiguitate rerū:

nec nõ de maiore minoreúe, collatis inter ſe illis: demumq; de magnis rebus & paruis, ex ijs, quę iã tradita & explicata ſunt à nobis, quomodo res tractari debeat, pſpicuũ eſt.

εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν, καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἁπλῶς καὶ ἐλάττονος.

Locũ indicat ubi ea, quę niſi tradita illic fuiſſent, hic explicari oportebat, pertractata ſint: quàmuis non omnia, quę hic locus poſtulat, accuratè illic copioſeq; explanarit: illa tamen ibi demonſtrata ſunt, unde reliqua facilè intelligi & erui poſsint: cum enim (inquit) deliberatiuum genus explicaremus in primo libro, egimus de magnitudine bonorum: bona enim & quæ conducunt in eo tantum genere quęruntur: nec non diſputatum à nobis eſt, de maiore ſimpliciter bono ac minore.

ὥστ' ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν. οἷον τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ δίκαιον, φανερὸν ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι.

Nos ſanè (inquit) ſupra de magnitudine bonorum, & de maiore bono minoreq; diſputauimus: uerum, quia finis, quem ſibi illa propoſuerunt, in ſingulis generibus, bonus eſt: &, ut utilitas in deliberationibus, ita honeſtas in laudationibus, & ęquitas in iudicijs bonũ eſt, dubitare non debemus, quin ope illorum locorum, qui de magnitudine boni ac mali indicati ſunt, augere fines omnium generum poſsimus: atque inde ſumere amplificationes, quę cunctis accommodentur, ac doceant nunc utile maius eſſe, nunc honeſtum, nunc ęquum. Diſcedit autem à lectione reliquorum & ſcriptorum & excuſorum codicum antiquiſs. liber: ita enim habet. ὥστε ἐπεὶ τὸ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τῶν προκειμένων τέλος: & quæ ſequuntur: uetus tamen tralatio cum alijs facit. quod ſi uera illa lectio foret, appellaſſet (ut puto) προκειμένοις λόγοις, oratorias dictiones, quas ſibi in his libris explicandas propoſuit: triaque hæc genera, in quę omnem hanc artem diuiſit. Particulam uerò ἐν, quę in excuſis antea his erat illo in loco, οἷον ἐν τὸ συμφέρον, deleui: à ſcriptis enim non nullis abeſſe uidi. quòd ſi locum aliquem ea illic habet, iungi cum antecedente uoce debet, ut conflerur ita aduerbium οἷον ἐν: quod in uſu bonorũ auctorum eſt; atq; idem ualet, non ut duę partes orationis ſint.

τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς, κενολογεῖν ἐστι.

Quę deſiderari hic ab imperitis fortaſſe poſſent, oſtendit ſe non ſine cauſa omiſiſſe: ſimulque qui modus in explicatione harum rerum teneri debeat, docet: neque enim ſunt cuncta ſubtiliter, curioſeque nunc pertractanda, ſed ea tantum quęrenda, quę utilitatem aliquam oratori præbere poſſunt: ultra autem naturas eorum, uimq; hic indagare, ceu ſcire uelle, quid magnitudo ipſa ſit, à reb. ſeiuncta: atq; etiam præſtantia, nugari eſt, & inanem ſermonem fundere: neque enim exquiſita eorum cognitio huic ſtudio conuenit, aut fructum aliquem oratori parit: In antiquiſs. autem libro uarietatis hoc inueni, quod non τι in eo legitur, sed ἔτι: ita enim habet. τὸ δὲ παρὰ ταῦτα ἔτι ζητεῖν: nihil tamen immutaui: cæteris enim omnib. calamo exaratis cum excuſis conuenit. quod uerò κενολογεῖν inquit, eodem hoc uerbo uſus eſt in. XII. libro metaphyſicorũ, cũ contra ęternas illas formas, quas Plato excogitarat, diſſereret. » ὁ δὲ λέγειν παραδείγματα εἶναι, καὶ μετέχειν αὐτῶν τὰ ἄλλα, κενολογεῖν ἐστι: καὶ μεταφορὰς λέγειν ποιητικάς.

κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν χρείαν τῶν καθόλου τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων.

Cur poſteriora hæc nunc relinqui: ſuperiora, autem illa ſtudioſè capeſſi debeant, oſtẽdit: cum enim tempus agendi eſt (inquit) maiorem utilitatem affert perceptio ſingularium, quàm eorum, quę in uniuerſo ſunt. Quod ſi naturam aliquarum rerum quęreremus, & cognitione illa contenti eſſemus, longè aliter ſe res haberet: quod enim in uniuerſo fit uidere, magis ſcientiam gignit: ars autem dicendi πρακτική, & ad agendũ omnia in ea referuntur: actus autem rerum ſingularium ſunt. πρὸς χρείαν, ad uſum manifeſtò ſignificat: ad quem potiora eſſe dicit, & magis ualere, quę in parte ſunt.

περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου: καὶ πότερον γέγονεν, ἢ οὐ γέγονε: καὶ ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται: ἔτι δὲ περὶ μεγέθους, καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, εἰρήσθω ταῦτα.

Abſoluiſſe ſe, quod propoſuerat, docet: cunctaque, quæ trium dicendi generum cõmunia

munia erant, explicaſſe: eſt.n. hæc breuis repetitio eorũ, quæ nuper fecit. ſtatimq́ue quid cõſequatur hanc rerum pręceptionem, oſtendit: uiamque ſupra etiã monſtratã urget.

παραδειγμάτων δ᾽ εἴδη δύο ἐστίν· ἓν μὲν γάρ ἐστι παραδείγματος εἶδος, τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα· ἓν δὲ, τὸ αὐτὸν ποιεῖν.

Exemplorum (inquit) duę ſunt ſpecies: nam & qui cõmemorat rem geſtam, parem, ſimilemq́ue ei, de qua tunc quæritur, exemplum affert: & qui fingit aliquid eius generis, cõminiſciturq́ue, quod geſtum nunquam ſit, & ipſe exemplo utitur: poſterius autem hoc genus ſimplex non eſt, ſed duas habet partes: ſuis autem ferè illæ nominib. uocantur, generiſque nomine non admodum utuntur: ſiquis tamen accuratè uim illarum attẽdat, exempla eſſe intelliget, exemplorumq́ue officium præſtare.

τούτου δὲ, ἓν μὲν, παραβολή· ἓν δὲ, λόγοι· οἷον οἱ Αἰσώπειοι, καὶ λιβυκοί.

Qui reb. geſtis ſimilibus non utuntur, ſed ipſi fingunt, duob. modis hoc faciunt: aut enim ſimile quippiam rei, de qua agitur, quod fieri ſoleat, afferunt: aut figmentis aliorum, fabuliſque peruulgatis utuntur, quas tamen ipſis etiam, ſi commodè hoc facere poſſunt, comminiſci licet. Cicero in Partitionibus hanc diuiſionem probauit: non tamen, quod facit Ariſtoteles, exempli ſpecies illius eſſe, quod ſuo ac proprio nomine ita uocatur, ac genus horum omnium eſt, declarauit. Maximam autem facit fidem ad ſimilitudinem ueri: primum, exemplum: deinde introducta rei ſimilitudo: fabula etiam non nunquam, & ſi ſit incredibilis, tamen homines commouet. παραβολὴν etiam Cicero collationem appellauit: quod ex IIII. libro de finib. percipi poteſt. Sed id etiam teſtatur Quintilianus. λιβυκοὶ autem emendaui ſecutus fidem ſcriptorum codicum: in cunctis enim excuſis libris deprauatè antea καὶ λιβύης legebatur: Libycę uerò, ſiue Africanę fabulę celebres ſunt. Aphthonius, cum fabulę naturam expreſſiſſet, inquit. καλεῖται δὲ συβαριτικὸς καὶ κίλιξ καὶ κύπριος πρὸς τοὺς εὑρόντας μεταβαλὼν τὰ ὀνόματα· νικᾷ δὲ μᾶλλον αἰσώπειος λέγεσθαι, τῷ τὸν αἴσωπον ἄριστα πάντων συγγράψαι τοὺς μύθους. Vetus Aphthonij interpres Libycas etiam fabulas appellat: inquit enim ἰστέον δὲ, ὅτι εἰσί τινες, οἱ συβαριτικοὺς μύθους λέγουσι, τοὺς ἐκ μόνων λογικῶν ζώων· αἰσωπείους δὲ τοὺς ἐξ ἀλόγων, καὶ λογικῶν συγκειμένους· λυδίους δὲ, καὶ φρυγίους, καὶ λιβυκοὺς, τοὺς ἐκ μόνων ἀλόγων ζώων. Idem autẽ Africanarũ fabularũ alibi etiã mentionẽ fecit: ut autem has Libycas à regione, locoq́ue uocari, ita etiam alias Cilicias, Cyprias, Caricas, Aegyptias, atque illis nominibus quibus ſupra ex uerbis ipſius à me adductis, declaratur, appellari. Dion etiam Pruſienſis nobilis ſophiſtes in IIII. oratione de regno, & in V. etiam, quam Diogenem uocari uoluit, λιβυκὸν μῦθον appellauit. Nec non Theon quidam rhetor, ubi de fabula agit, inquit: καλοῦνται δὲ αἰσώπειοι, καὶ λιβυστικοὶ, καὶ συβαριτικοὶ, καὶ φρύγιοι & quæ ſequuntur.

ἔστι δὲ τὸ μὲν παράδειγμα τοιόνδε τι.

Quamuis in primo libro copiosè de exemplo diſſeruerit: quomodo tamen hęc probatio tractari debeat, hic oſtendit: illic autem ſubtilius, eruditiusq́ue uim, naturamq́ue ipſius explicuit. Quintilianus etiam in. V. libro totam hanc partem accuratè pertractauit: Animaduertendum autem hic ipſum exemplum uocare, rerum factarum explicationẽ: quomodo omnes hoc nomen uſurpare conſueuerunt: cum.n. hęc pars eius, quod ſupra exemplum appellauit, proprio nomine careat, nomen generis ſibi uendicauit: nec enim ſpecies, illæ quoq́ue quæ ſuum ac proprium nomen habent, nomen generis unquã amittunt; quin & eo, ut communi tamen ipſis cũ alijs rebus; minimè uero proprio, uocari poſſint.

ὥσπερ εἴ τις λέγοι ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευάζεσθαι, καὶ μὴ ἐᾶν αἴγυπτον χειρώσασθαι· καὶ γὰρ πρότερον Δαρεῖος, οὐ πρότερον διέβη, πρὶν αἴγυπτον λαβεῖν· λαβὼν δὲ, διέβη· καὶ πάλιν, Ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησε, πρὶν ἔλαβε· λαβὼν δὲ, διέβη. ὥστε καὶ οὗτος, ἂν λάβῃ, διαβήσεται· διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον.

Cum rex Perſarum bellum inferret Aegyptijs, quidã rem illã Grecorum libertati periculoſam putans, auctor ipſis erat, ut arma reſque ad bellum neceſſarias contra eum cõ

pararent:nec ſinerent,ut in poteſtatem ſuam Aegyptum redigeret: & ad id comprobādum genere hoc fidei uſus eſt:rebus enim præteritis narratis, meritò ſuſpectum eum eſſe debere declarauit: ſuperioribus nanque temporib. Darius non antea in Græciam copias traiecit, quàm Aegyptum cepit: capta uero illa, traiecit. Ruſusque Xerxes, non antea Græcos ſubigere aggreſſus, quàm ipſa potitus eſt: potitus uero, in Græciam cum exercitu tranſiit. quare & hic, qui ad id nunc ſe parat, Aegypto ſubacta, nobis bellum inferet. quapropter ratio noſtræ ſalutis poſtulat, ut conſilia ipſius conatuſq; diſturbemus: nec permittamus ullo pacto, ut Aegypto potiatur. Auctoritatem antiquiſſ. codicis ſecutus, reſtitui hic πρότερον, quod aliqui (ut arbitror) uacare putātes delerāt, quia non multo poſt iterum repetitur: uerum illud illic quoque requiritur. Infra etiam cum antea excuſi haberent ὥστε καὶ νῦν, ut in eodem libro legitur, ſcripſi, καὶ οὗτος, cui ambob. in locis adſtipulatur uetus tralatio.

Παραβολὴ δὲ, τὰ Σωκρατικά.

Collationis exemplum eſſe poſſunt ſimilitudines quædam: quib. crebrò, ut ſtultorum errores conuinceret, cogeretq; eos fateri ſe ualdè peccare, utebatur in ſermone Socrates: Naturā autē hic collationis huius apertè nō expreſſit, ſed illā, quæ foret, allatis duabus indicauit. Clemens Alexādrinus in. VI. libro στρωματέων duas ipſius definitiones attulit: quæ tamen mihi Ariſtoteleæ parabolæ non reſpondere uidentur, ac potius ἀλ-
» ληγορίας uim, quàm παραβολῆς, explicare: inquit. n. Διὸ καὶ τῇ μεταφορικῇ κέχρηται τῇ
» λέξει: τοιοῦτον γὰρ ἡ παραβολή. λόγος ἀπό τινος, οὐ κυρίου μὲν: ἐμφερεῖς δὲ τῷ κυρίῳ, ἐπὶ τὸ ἀλη-
» θὲς καὶ κύριον ἄγων τὸν συνιέντα ἢ ὥς τινές φασι. λέξις δι' ἑτέρων τὰ κυρίως λεγόμενα μετ' ἐνερ-
» γείας παριστάνουσα. Interpres quoq;. VIII. libri topicorū, qui, quid intereſſet inter exēplum ac collationem hanc monſtrare uoluit, lapſus eſt, tradit parabolam confirmare rē factam, cum exēplum rerum geſtarum operem futuram probet. uerba, quib. in euol-
» uenda eius natura uſus eſt, hæc ſunt. ἡ δὲ παραβολὴ εἰκών ἐστιν, ὁμοιότητα πρὸς τὸ γεγονὸς ση-
» μαίνουσα: & exemplum nanq; & collationem hanc, rem futuram ſpectare arbitror. Diſcrimen autem, quod inter has probationes ſit, indicauit, cum & collationes & fabellas fingi & excogitari dixerit, non è uetere memoria repeti. Idem etiam non benè ſenſiſſe uidetur, quod collationem imaginem eſſe inquit, aut certè parūm propriè locutus eſt: diſcrepant enim εἰκόνες, de quib. in tertio libro copioſè aget, à collationibus: cum enim ſimilitudines ducuntur à rebus, quæ iam ſunt, non quæ finguntur, illæ imagines uocantur, ut furentem iracundia hominem leoni ſimilem dicere: nec exempli ſpecies imagines ſunt: ad fidemq; faciendam ualent, ſed ad rem illuſtrandam atque ante oculos penè eorum qui audiunt ponendam, adhibentur.

Οἷον εἴ τις λέγοι, ὅτι οὐ δεῖ τοὺς κληρωτοὺς ἄρχειν: ὅμοιον γὰρ, ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροίη, μὴ οἳ ἂν δύνωνται ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' οἳ ἂν λάχωσι.

Ceu (inquit) ſiquis affirmans, nullo modo magiſtratus ſorte creari oportere, ita agat, & hoc pacto ſententiam ſuam confirmet, is hoc genere fidei uſus fuerit: ſimile enim eſſe, ac ſiquis athletas in campum deſcenſuros ſumat, non qui pugnare ualeant, ſed qui contigerint: quorumq; nomina ex urna ſorte exierint. particulam ὅτι, quæ aberat ab excuſis libris, ex antiquiſſ. codice acceptam: expreſſamq; à uetere tralatione, reſtitui: in eodem autē libro hic quoq; locus uariatus eſt, ut illic ita legatur. ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροίη, οἳ μὴ δύνανται: cum eo etiam facit uetus tralatio: nihil tamen immutaui.

Η τῶν πλωτήρων ὅν τινα δεῖ κυβερνᾶν, κληρώσειεν, ὡς δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστάμενον.

Alterum collationis exēplum aut ſi forte (inquit) gubernatore mortuo, alius è numero eorum, qui in naui ſunt, ſufficiendus ſit, eodem errore captus ſorte ducat, qui gubernare nauim debeat; tanquam oporteat, qui ſorte ductus ſit, non qui didicerit, ac rerum maritimarum peritus ſit, gubernare. Manifeſtam hinc notam deleui; antea enim in excuſis libris ita legebatur. ὡς δὲ τὸν λαχόντα, cū δέον, cōfirmātib. omnib. auctoritatib. legendū ſit: eſt autē elegans modus loquēdi, & quò Iſocrates etiā in panegyrico utitur.
» ὥσπερ ὁμοίως ἀμφοτέροις δέον ἔχειν. ſed alia etiā ſcripturæ uarietas in antiquiſſ. libro reppe-
ritur: particula. n. negandi non eodem loco apud eū collocata eſt: ita nanq; ille habet, ὡς
μὴ δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ τὸν ἐπιστάμενον; uetus tamen tralatio cum alijs facit.

Λόγος δὲ, οἷος ὁ Στησιχόρου περὶ φάλαριν: καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ.

λόγος, fabula à Latinis ſcriptoribus, uel apologus appellatus eſt. Quintilianus libro V.
» Illę quoq; fabulę, quę etiam ſi ab Aeſopo originem non acceperunt: & quę ſequuntur.
» Nam Cicero in. II. libro de Oratore cum inquit. & ad hoc genus aſcribamus etiam nar
» rationes apologorum, idem intellexit: plures autem eſſe notiones uerbi Græci, ſignifi- carię etiam illo μύθους, docuit quoque politiſſ. interpres Alexander in primũ Topicorum: quo loco diffinitionem ſyllogiſmi diligenter perpendit: cum in excuſis autem δημηγόρου antea legeretur, ſuadentib. omnib. penè ſcriptis libris, δημαγωγοῦ emẽdaui: ita autem uocari ſolitos turbulentos atq; improbos oratores, & qui blanda oratione multi rudini aſſentarentur, notum arbitror.

Στησίχορος μὲν γὰρ, ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν ἱμεραίων φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τἆλλα διαλεχθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς λόγον.

Cum enim (inquit) Imerenſes ducem ſuarum copiarum feciſſent Phalarim, atque ipſi omnem poteſtatem belli adminiſtrandi dediſſent, uellentq; eidem cuſtodes corporis dare, aliis, quę reuocare ipſos poſſent ab eo conſilio, iam prolatis, Steſichorus fabellam hanc expoſuit. non omnes autẽ exercituum ductores apud Græcos αὐτοκράτορες erãt, ac ſummam poteſtatem rei gerẽdę habebant: quib. enim ſolis omnis fortuna belli commiſſa erat, eo nomine appellabantur. Vnde Romani poſtea imperatores: quib. ea poteſtas data erat, à Græcis ſcriptorib. αὐτοκράτορες uocati ſunt. Stultè igitur fecerant Imerenſes, quod ducem ſuarum copiarum elegerant improbum ac perfidioſum hominem: ad eumq; ſu mmam imperij detulerant: & cuſtodes etiam ipſi corporis ſpiculatoresq; eodem errore ducti, petenti concedere uolebant. ut ſi uellent poſtea tantam illi auctoritatem prębitam, è manu ipſius extorquere, nulla ratione poſſent. Steſichorus poëta Lyricus magni nominis, & ipſe Imerenſis, ab eo conſilio ciues ſuos ſabella hac reuocare conatus eſt. Ita quoq; locutus eſt Plutarchus in Dione, ubi narrat Hipparinum colle-
» gam Dionyſii fuiſſe, cum ſumma totius belli ad eum imperatorem delata eſt, καὶ Διονυ-
» σίῳ συνάρξαντος, ὅτι πρῶτον αὐτοκράτωρ ἐπὶ τὸν πόλεμον ᾑρέθη στρατηγός.

Ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος: ἐλθόντος δ' ἐλάφου, καὶ διαφθείροντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τινὰ ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ' αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἔλαφον: ὁ δ' ἔφησεν, ἐὰν λάβῃ χαλινὸν, καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια. συνομολογήσαντος δὲ, καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ.

Studioſis omnib. notum arbitror, Horatium in epiſtola ad Ariſtium Fuſcum hac fa-
» bula uſum eſſe. Ceruus equum, pugna melior, & quę ſequuntur: Plurib. tamen ſententiam Græcorum uerborum explanabo. Equus pratum ſolus tenebat, dominuſq; uberrimæ paſtionis erat: ceruus cum eo acceſſiſſet, pabulumq; corrumperet, ęgre ferens id equus cupienſq; ceruum ulciſci, uirum quendam interrogauit, an unà cum illo facultatem animaduertendi in ceruum habiturus eſſet. prorſus reſpondit ille: ſi tamen ante ipſe intra os frenũ receperit, ac ſiuerit ſe in eius dorſum aſcendere, manu geſtãtẽ iacula. Cum condicionem equus non reſpuiſſet: ipſeq; in eum aſcendiſſet, res tota conuerſa eſt; falſuſq; ſpe, quam habuerat equus: cum enim ſperaſſet ſe pœnas ab improbo ceruo ea ratione capturum, ipſe ſtatim homini ſeruire cœpit. Non nulla uerò hic, ſecutus fidem antiquiſſ. codicis, immutaui. ut διαφθείροντος pręſenti tempore, cum pręterito antea διαφθείραντος, legeretur: & τινὰ ἄνθρωπον, cum prius τὸν ἄνθρωπον in excuſis foret: ſed alia quædam etiam huiuſcemodi, quę non magni omninò ponderis ſunt: confirmãtur autem omnia & auctoritate eius libri, & teſtimonio ueteris tralationis. Ad hũc autem apologum reſpexit Plutarchus, ut arbitror, in commentario περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, cum doceret, qui ſemel uerſuram fecit, perpetuò debitorem eſſe, nec ullo pacto poſſe è fœneratoris poteſtate unquàm exire. ut equus accepto freno omnem libertatem amiſit, nec ualet in ſaltus prataq; illa, quæ antea depaſcebatur, redire.

Οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ὁρᾶτε μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι τιμωρήσασθαι, ταὐτὸ πάθητε τῷ ἵππῳ: τὸν μὲν γὰρ χαλινὸν ἤδη ἔχετε, ἑλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα: ἐὰν δὲ φυλακὴν δῶτε, καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δουλεύσετε ἤδη φαλάριδι.

Quam uim habeat ficta illa expoſitio, his uerbis declarauit: ac magnopere ſimilem eſſe

da fabulam ipſis ouium recitauit, cum illę canes lupis tradidiſſent: ſeq; ſtultitia ſua defenſorib. ſpoliaſſent: ſe enim reliquoſq; participes eius fortunæ, ſimiles canibus fecit, pro cōmodis populi ſedulò pugnantibus: Alexandrum uero unum lupum, qui hoſtiliter ipſos oppugnaret, atque inſidijs appeteret, appellauit. Nam quod idem etiam, eandem rem urgens, traditur addidiſſe: ut ſæpe tritici mercatores uidemus, cum ſpecimen exemplarq; frumenti uaſculo aliquo in forum geſtant, paucis tritici granis productis, magnos eiuſdem aceruos uendentes, ſic & uos nō intelligitis nobiſcum unà & uos met oēs ſimul dedētes, collatione māifeſtò uſus eſt: aptāq; tēpori illi παραβολὴν excogitauit.

εἰσὶ δ' οἱ λόγοι δημηγορικοί.

Sunt (inquit) apologi hi apti concionibus, accōmodatique aurib. multitudinis: concio enim ex imperitis hominibus conſtat, qui, ut Quintilianus teſtatur, & ſimplicius; quæ ficta ſunt, audiunt, & capti uoluptate facilè ijs, quibus delectantur, cōſentiunt. δημηγορίαν à Latinis concionem uocari declarat Cicero, cuius hæc ſunt uerba ex Oratore. Ipſæ illæ conciones ita multas habēt obſcuras, abditaſque ſententias. De hiſtoria autem Thucydidis loquebatur, in quo δημηγορίας orationes ad multitudinem habitas, uocari notum eſt. Quintilianus etiam libro. II. concionalem partem dicendi appellauit, quam Gręci rhetores δημηγορικὸν γένος uocauerant.

καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὑρεῖν ὅμοια γεγενημένα, χαλεπόν: λόγους δὲ, ῥᾷον: ποιῆσαι γὰρ δεῖ ὥσπερ καὶ παραβολάς.

Eſt autem hęc in illis commoditas: hoc in ſe boni habent, quod exempla adferre (id enim ſignificat inuenire res geſtas pares ijs, de quib. deliberatur) arduum eſt: niſi enim præteritis temporib. pares illis, res aliquæ extiterūt, nullo ſtudio oratoris indagari poſſunt: nec procliue eſt omnem ueterem memoriam ſubito euoluere: multaq; uetuſtate obruuntur. nullū autem negotium eſt apologos: niſi. n. habeas ab alijs excogitatos, nō eſt cunctandū fingere: ita. n. fingere cōminiſciq; (inquit) apologos, ut collationes, licet.

ἄν τις δύνηται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν: ὅπερ ῥᾷόν ἐστιν ἐκ φιλοσοφίας.

Tanquam corrigit quod dixerat ac munit, ne falſum habeatur. intelligo inquam procliue hoc eſſe illi, qui facultatem habuerit ſimilitudinem in reb. perſpiciendi: non enim hoc quilibet efficere poteſt, ſed & ingenio, & eruditione aliqua opus eſt: qui enim ſimilitudinem rerum cernere nequit, is facultatem fingendi apologos, non habebit. Quare niſi aliorum narrabit, hac probatione uti non ualdè poterit: qui autem ſimile uidere in reb. ualet (quod qui ſtudijs ſapientiæ incubuerunt nullo labore faciunt: inde enim hæc facultas comparatur) is nunquam inopia apologorum laborabit.

ῥᾴω μὲν οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων: χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι τὰ διὰ τῶν πραγμάτων: ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὰ μέλλοντα τοῖς γεγονόσι.

Cunctę res ſuam aliquam dotem habent, nec ulla repperitur, quæ omnib abūdet: probatio hæc, quę per apologos, fabellasq; has conficitur hoc ualet, quod facilè comparatur: exempla tamē, omnisq; probatio, quę fit expolitione rei ſimilis quæ pręteritis temporib. geſta ſit, maiorem utilitatem in deliberationib. præſtat: ijs enim animi hominum facilè ducuntur, quod quę futura ſunt, paria ſimiliaq; ferè ſunt reb. pręteritis, ac factis.

δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι, μὴ ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα, ὡς ἀποδείξεσιν: ἡ γὰρ πίστις διὰ τούτων.

Quo tempore: quoque modo uti debeat orator exemplis, exponit: omnemq; uſum illorum accuratè docet: qui ſimplex non eſt, ſed pro copia, aut inopia enthymematum uariatur. Si enim (inquit) facultas argumentorum non erit, ad exempla confugiendū: illiſq; perinde ac demonſtrationibus, ideſt argumentis rationibuſque rem ipſam probantibus, utendum: quod enim ope argumentorum fieri debebat, ab ipſis non male pręſtabitur: neque enim parum ad fidem faciendam ualent exempla, ut, cum opus ſit, enthymematum munus commodè ſuſtinere poſsint, reſque confirmare: cu: tamen rei in primis inuenta ſunt argumenta: extremam autem ſententiam, quę in omnib. excuſis deſiderabatur, reſtitui, è manu ſcriptis libris erutam: in plurib. autem uerba illa ac meliorib, leguntur: quin uerò hic mirificè conueniant, Ariſtotelisq; ſint, dubitari non poteſt.

Ἔχοντα δὲ, ὡς μαρτυρίοις ἐπιλόγοις, χρώμενον ἐπὶ τοῖς ἐνθυμήμασι.

Qui uerò argumentis cauſam ſuam confirmare poſſit (quæ uera ac certa in primis ratio eſt faciendę fidei) uti debet exemplis ut teſtimonijs, quę tanquam argumenta illa comprobent. ἐπίλογος, ut ex hoc, & inferiore loco, ubi de ſententijs agit, intelligere licet, ſignificat quicquid poſt rem aliquam iam explicatam, & penè tranſactam, quod illam ornet atq; expoliat, adiungitur, & quaſi decãtatur. Vnde poſtremæ quoq; partes orationum ita uocatę ſunt, in quib. breui repetuntur & augentur, quę copioſius antea expoſita fuerant. Teſtimonia igitur epilogi uim, naturamq; illa ſumunt, quæ reb. iam argumentorum ope confirmatis, adiunguntur: & ἐπίλογον ſententiæ habere dicuntur, cum eius rei ratio, quæ in ſententia iam pronunciata, admirabilis uidebatur, ſubijcitur. Sententia (niſi fallor) huius loci hæc eſt. hoc tamen moleſti reſtat, quod in diuerſis codicibus, uariè hic locus legitur: antiquiſs. enim liber ita habet. ἐπὶ λόγῳ χρώμενον τοῖς ἐνθυμήμασιν: eique in hoc adſtipulatur uetus tralatio: nec tamen puto, ſiue unitatis numero; ſiue multitudinis legatur, diſſectam uocem illam eſſe oportere. ſed aut ἐπιλόγοις, aut ἐπιλόγῳ legi debere: hoc tamen intereſt hoc, aut illo modo legatur, quod alterum nomen naturam quandam ſignificat, ac per ſe manet: alterum è genere illo eſt, quæ egent re, cui adponantur. Quod ſi abſit etiam prępoſitio ἐπὶ, quę poſt uerbum χρώμενον in excuſis, & ſcriptis non nullis poſita eſt, duriora omnia uidebuntur: nã ſenſus ipſe non ualdè uariatur: & poſt enthymemata: argumentiſque iam expoſitis, exempla adiungi debere, tanquam epilogum, accipere omninò oportebit. in fideliſſimo ſanè illo libro, à quo antea aberat, alia manu illa repoſita eſt: aliter tamen interpungi oratio, ſi ſcriptura hæc recipiatur, debebit: notuliſq; hoc à ſuperiore parte diſtingui: ut omnis locus ita legatur. ἔχοντα δὲ, ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγῳ χρώμενον τοῖς ἐνθυμήμασι. Me uerò non tam hęc oratio offendit, ut penitus eam repudiandam cenſeam: fortaſſeque ab aliquo, qui magis explanare uoluerit, locus improbè contaminatus eſt.

Προτιθέμενα μὲν γὰρ, ἔοικεν ἐπαγωγῇ· τοῖς δὲ ῥητορικοῖς οὐκ οἰκεῖον ἐπαγωγὴ, πλὴν ἐν ὀλίγοις.

Iudicium nunc ſuum confirmat, in quod uitium incideret, qui cõtra faceret, oſtendẽs: exempla enim inquit, ante enthymemata collocata, uidentur inductio: oratorib. autem quiq; in foro, aut in concione dicunt, non ualdè apta, accommodataq; eſt inductio: niſi paucis admodum temporibus ac locis. Exempla inuenta factaque uidẽtur ad rem, quę iam alia ratione conſtituta ſit, comprobandam: multum enim ualet ad fidem faciendã, cum argumentis res probata eſt, docere præteritis temporib. illud eodem pacto factũ eſſe. Cum uerò non dum rationib. argumẽtis'ue ullis re munita, adhibentur exempla, ſpeciem præ ſe illa ferunt inductionis. Reddere uerò inductionem eo loco poſita exẽpla dicit, quia, quod ſupra ipſe tradidit, inductio principiũ eſt fidei faciendę: anteceditq; tempore ſyllogiſmum: præſidio enim inductionis multa illuſtrantur, quæ cauſarum explicatione probari non poſſunt: ita autem explanatæ ſumuntur poſtea in ratione illa exquiſita tractanda: cum uero ῥητορικοῖς, & neutro genere dictum eſſe poſſit, ut ualeat materiem, ac res oratorias, & uirili: ita enim quoque oratores appellantur, putaui hic dicendi peritos ſignificare: quin autem illa etiam ſit notio huius nominis, dubitari non poteſt: in primo enim de morib. ad Nicomachum cum doceret, quæ ratio illius diſciplinę tradendę foret, affirmans in eundem errorem inciſurum, qui probaret mathematicum utentem rationib. ad perſuadendum accommodatis, & ab oratore poſtularet
» certas, & exquiſitas demonſtrationes, inquit. Καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν. Plato
» quoq; in Phędro eodẽ ſenſu uſurpauit cũ ait. ἐπειδὴ λόγου δύναμις τυγχάνει ψυχαγωγία
» οὖσα, τὸν μέλλοντα ῥητορικὸν ἔσεσθαι ἀνάγκη εἰδέναι ψυχὴ ὅσα εἴδη ἔχει. Præpoſitionem autem ἐν reſtitui, quæ aberat ab excuſis libris illo loco, πλὴν ἐν ὀλίγοις: in omnib. tamẽ ſcriptis codicib. legitur, & à uetere quoque tralatione expreſſa eſt. Aliud etiam immutaui, quod ἐπαγωγῇ unitatis numero, dandi caſu, non ἐπαγωγαῖς, ut antea legebatur, multitudinis, ſcribi uolui: ſecutus autem in hoc ſum antiquiſs. librum, ac rem ipſam: neque enim ſingula exempla, ſingulæ inductiones uideri poſſunt, ſed multa exempla unius inductionis ſpeciem habent: plurimæ enim res ſimiles, ut eo modo aliquid concludi poſſit, neceſſarię ſunt: ope nanque huius argumentationis productis partib. totum confirmatur. Quare certa eſſe non poteſt, niſi cunctę ita ſe habere oſtendantur: in

illis

illis.n. quę omittuntur, uitium eſſe, ac diuerſa uis, poſſet. Quomodo igitur res una tantum geſta ſimilis prębebit inductionem, ſpeciem ue illius retinebit?

ἐπιλεγόμενα δὲ, μαρτυρίοις: ὁ δὲ μάρτυς, πανταχοῦ πιθανός.

Eadem uero ſi poſt enthymemata afferantur: explicatiſq; iam argumentis adhibeantur, teſtimonia uidebūtur: illic enim poſita formam ipſius illius rei habent, quam plerunque reddunt: cuncta nanque exemplorum genera ſimilitudinem teſtimoniorum gerunt: ipſorum enim quoque auctoritate, quę affirmant rem olim factam, fides acquiri rebus uidetur. In XVIII. quoque problematum ſegmento docuit, magnam ſimilitudinē habere & exempla proprie appellata, & fabellas cum teſtimonijs, ubi rationem affert, cur magis exemplis, quàm enthymematib. delectentur homines in oratorib. audiēdis.

διὸ καὶ προτιθέντα μὲν ἀνάγκη πολλὰ λέγειν: ἐπιλέγοντι δὲ καὶ ἓν ἱκανόν. μάρτυς γὰρ πιστὸς, καὶ εἷς χρήσιμος.

Quare (inquit) qui aliter ſentit, & omnino ante argumēta exempla ponere pergit, hoc ſaltem ſeruare debet: hoc (inquā) neceſſario facere, niſi plurib. nominibus peccare uult, tenetur, ut multa dicat: inductio enim nō fit, niſi multis multiſq; ſimilib. allatis, quā ut ſupra ipſe teſtatus eſt, illic conſtitutum, reddit ac repreſentat exemplum. Quod ſi, me auctorem ſequens, poſt enthymemata exempla dicit, unum etiam ſatis eſſe poteſt: nam teſtis unus etiam, ſi modo probatę fidei ſit, multum cauſam adiuuat. Præterquàm igitur, quod alia maiora bona inde ducuntur, hoc etiam commodi in ſententia mea eſt, quod labor ita oratoris minuitur, qui in plurib. ſimilibus, aut repperiendis, aut excogitandis non paruus inſumitur. in antiquiſſ. codice uarietatis hoc eſt, quod: μάρτυς γὰρ χρηστὸς. non, ut reliqui omnes, & excuſi & ſcripti, πιστὸς habet.

πόσα μὲν οὖν εἴδη παραδειγμάτων καὶ πῶς αὐτοῖς, καὶ πότε χρηστέον, εἴρηται.

Hęc clauſula eſt proximę ſuperioris partis, qua, quæ ad exempla pertinebant, diligenter tradidit: docet.n. ſe quot ſpecies exemplorum ſint: quo modoq; ipſis: quibuſq; tēporibus, ac locis uti oporteat, docuiſſe. quare ad alius rei explicationem tranſit.

περὶ δὲ γνωμολογίας, ῥηθέντος τί ἐστι γνώμη, μάλιστ' ἂν γένοιτο φανερὸν περὶ ποίων τε, καὶ πότε, καὶ τίσιν ἁρμόττει χρῆσθαι τῷ γνωμολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις.

Quod ad ſententias dicendas pertinet (inquit) cum quid ſententia ſit, declaratum fuerit, omniſque natura ipſius euoluta, perſpicuum erit, quib. de rebus, quo tempore, quibuſque perſonis congruit in ſermone, orationeq; ſententias proferre. Quare demus operam, ut eam definiamus. Accuratè, minuteq; diſſeruiſſe de ſententijs Quintilianum libro. VIII. n tum eſt. Idem non nulla etiam protulit, quæ à pręceptis ſummi huius auctoris non abhorrent. Sed non minus eruditè Cornificius in. IIII. libro ad Herenniū,
» cū de uerborū exornationib. loqueretur: nā & ita definijt. Sentētia eſt oratio ſumpta de
» uita, quę aut quid ſit, aut quid eſſe oporteat in uita, breuiter oſtendit: & plures Grecorum ſcriptorum celebres ſententias Latinis uerbis expreſſit. Quaſdam etiam ſimplices eſſe dixit: quarum duæ ſint ſpecies, ut quę rationis nullius egent & ab Ariſtotele ἄνευ ἐπιλόγου uocantur, & quæ confirmentur ſubiectiōe rationis, ac μετὰ ἐπιλόγου Græce appellantur. Quaſdam uerò duplices, quę & ipſæ partitionem eandem ſuſtinent: duplicib. n. quoque adiungi ratio poteſt: ſineq; ratione eędem non incommodè pronunciantur: Eum autem in hac diuiſione ſecutus eſt Quintilianus: ipſe. n. quoq; ſimplices & duplices ſententias appellauit, quas non tetigit Ariſtoteles: duplices tamen eſſe intelligebat: ultimum enim exemplum quod poſuit ſententiarum enthymematicarum, eius generis eſt, quod à Cornificio duplex uocatur. Latini tamen hi dicendi doctores modicum earum uſum probant: ut enim rarò interpoſitas magnum ornatum afferre orationi tradunt, ita nimis frequentes faſtidium gignere affirmant, & nimiam triſtitiam ſeueritatemq; prę ſe ferre dicentis.

ἔστι δὲ γνώμη ἀπόφανσις.

Genus in primis ipſius ponit: oſtendens enunciatum eam eſſe: qui nanque hoc facit, ſenſum animi ſui aperit de aliqua re. Aphthonius quoq; ſententię definitionem attulit, quę non ualdè ab hac diſcrepat. nec non auctor rhetorices ad Alexandrum, quod enim

Ariſtoteles ſignificauit uerbo ἀπόφανσις, ille, quicunque fuit, intellexit cum inquit. δόγματος ἰδίου δήλωσις: ideſt ſui de re aliqua iudicij ac propriæ opinionis explanatio: reliqua inter eos eadem.

οὐ μέντοι περὶ τῶν καθ' ἕκαστον· οἷον ποῖός τις Ἰφικράτης, ἀλλὰ καθόλου.

Seiungit ſententiam à rebus, quæ cum & ipſæ ſint enunciata, propriè ſententiæ appellari nequeunt. nec tamē inquiens de hoc, aut illo facto, deq; ſingularib. hominibus: ut qualis uita ac morib. Iphicrates Athenienſis fuit: qui humili admodum loco natus, uirtute atq; induſtria in altum dignitatis gradum aſcēdit: uerum de uniuerſis rebus, & quæ cunctos eius generis homines complectātur: hoc.n. in primis animaduertere oportet.

οὔτι περὶ πάντων καθόλου· οἷον ὅτι τὸ εὐθὺ τῷ καμπύλῳ ἐναντίον.

Non nullæ quoque res, quæ in uniuerſo fiunt hac notione excluduntur: nec ſententiæ de illis ullo pacto dici poſſunt. ut ſunt res mathematicæ, ac naturales: quamuis enim in uniuerſo quippiam de ijs pronuncietur, ſententia illa non erit: ut ſiquis rectum curuo contrarium eſſe dixerit: hoc nanq; rem omnem rectam complectitur: neque tamen ob id ſententia appellatur.

ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσί, καὶ αἱρετὰ ἢ φευκτά ἐστι πρὸς τὸ πράττειν.

Cum oſtendiſſet de quib. ſententiæ confici nulla ratione poſſunt, indicat quæ propria ſeges ſit ſententiarum: illarumq; materiam eſſe docet, res, quæ actionum noſtrarum materia ſunt: & quæ aut expetimus, aut declinamus in uita: impellunt enim ſententiæ nos, ſi probæ ſunt, ad res utiles honeſtaſq; expetendas: reuocantq; à contrarijs: contra autem, ſi improbæ.

ὥστ' ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τούτων συλλογισμός ἐστι σχεδὸν, τά τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων, καὶ αἱ ἀρχαί, ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ, γνῶμαί εἰσι.

Quare (inquit) cum enthymemata ratiocinationis genus ſint circa has ipſas ferme res, quas ſententiarū ſyluam eſſe diximus, extremæ ac primæ partes enthymematū, quæ ſolæ nihil concludunt, ſententiæ ſunt. Hoc, quod hic traditur, ſignificare uoluit Quintilianus, cum inquit. Hanc quidam, partem enthymematis: quidam, initium, aut clauſulam epichirematis eſſe dixerunt: qui enim partem enthymematis eſſe dixerunt, intelligebant & initium, & clauſulam à reliqua parte ſeiunctam, ſententiam cōficere. Qui initium, quique clauſulam epichirematis, manifeſtò cum ſummo hoc doctore ſentiebant, niſi quod enthymema epichirema appellabant. σχεδὸν autem addidit, quia non omninò enthymemata materiam hanc habent, ſed frequenter fereq; circa facta noſtra, & quæ ſequimur in uita aut fugimus, uerſantur. Ipſas etiam has, quæ in uniuerſo aliquid præcipiant, intelligere debemus: aliter enim ſententiæ non forent: huiuſcemodi nanq; ſententias eſſe oportere: quæ ſcilicet in uniuerſo communiterq; aliquid iubeant aut uetent, paulo ante ipſe declarauit. Sed neque hunc ſenſum fuiſſe Ariſtotelis exiſtimandū eſt, ut omnia principia enthymematum aut clauſulas uoluerit eſſe ſententias: neq; enim id uerum eſſet: neq; ille id unquam pronunciauit.

οἷον, χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.

Senarij duo Euripidis è fabula Medea, ab ea ipſa pronunciati: quib. illa ſuaſit parentibus, ne operam darent, ut filij eximiè erudirentur: non enim officium eſſe inquit uirorū prudentium liberos in ſtudijs literarum diu occupatos tenere: laborareq; ut illi ad ſummum ſapientiæ perueniant.

τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας, καὶ τοῦ διὰ τί, ἐνθύμημά ἐστι τὸ ἅπαν· οἷον. χωρὶς γὰρ ἄλλης, ἧς ἔχουσιν ἀργίας· φθόνον πρὸς ἀστῶν ἀλφάνουσι δυσμενῆ.

Quod igitur duob. his uerſiculis continetur, ſententia eſt: ſi autem cauſa tam nouæ, incredibiliſq; rei reddita fuerit, ex ſententia cauſaq; cōiunctis, fit enthymema: additā uerò ſententiæ cauſam eius enūciati enthymema cōficere inquit, quia ad illud abſoluēdū requiritur propoſitionū altera ac cōcluſio: neq; cōfici enthymema ſine ambab. poteſt: cauſa autē adiūcta, quod deſiderabatur apportat; ſententia nanq; concluſionē cōficiet: cauſa uerò propoſitionē implebit, ſiue contra: hoc uerò iam plenū eſt enthymema. uidetur autem, cū di

cat

cat ἀφαιρεθέντος συλλογισμοῦ, uocare ſyllogiſmũ copulam eorum enunciatorũ: ut.n.ita coniunctæ concludunt ea ratione aliquid, ita diſtractæ ſeorſumq; poſitæ nihil huiuſcemodi efficiunt: Rationem autem attulit admirabilis illius ſententiæ Medea duob. his uerſiculis, qui ſuperiores illos duos ſequuntur: eorum uerò ſententia hęc eſt: preterquàm enim quod inertes fiunt: nec ab otio unquam poſtea diuelli poſſunt, moleſtam periculoſamq; aduerſus ſe ciuium inuidiam excitant. ciuium dixi: apud Euripidem enim quoq;, ut in manuſcriptis huius operis libris ἀστῶν, nõ ut in excuſis antea, ἀνδρῶν legitur. Nam ἀλφάνουσι, in quo uerbo ante mendum erat, procul dubio legendum. Eſt autem ἀλφάνειν, ut ueteres quoq; grammatici teſtantur, inuenire.

καὶ τὸ, οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ᾽ ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ.

Exempla hic Ariſtotelem adferre ſententiarum, quæ cum ratione pronunciantur, planum eſt: ex ſententijs nanq; ipſis & ſubiecta ipſarum ratione confici enthymema docet: ſententia tamen hoc ſenariolo comprehenſa, adiunctam, ut debebat, rationem non habet: quæ res ſcrupulum accurato lectori meritò injiciat, cur, cum, antequam adiunctam illarum rationem adponeret, adductis duab. ſententijs, infra prioris rationem afferre nõ curarit: poſterioris uerò diligenter attulerit. An omiſit prioris, quod illa magis nota & peruulgata foret: erat.n. initium prologi, ut teſtatur interpres Ariſtophanis: quę autẽ ea parte fabulę ponuntur, facilius memorię mandari conſueuerunt: nam & uerſiculũ ipſum, qui ſententiam continet, & alterum etiam, dimidiatumq; ternium, quibus cauſa eius rei exponebatur, poſuit uenuſtiſſimus ille comicus in ſuis βατράχοις: reliqua pars uerſus ab interprete adducitur, qui Steneboeę Euripidis illud initium eſſe prodidit. ut his demum ſenarijs & ſententia ipſa & ratio eius reddita foret. οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ᾽ ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ· ἢ γὰρ πεφυκὼς ἐσθλὸς, οὐκ ἔχει βίον. ἢ δυσγενὴς ὢν, πλουσίαν ἀροῖ πλάκα. Quorum ſententia hæc eſt, neminem mortalem inueniri, qui omni ex parte beatus ſit: aut enim bono loco natus, paupertate premitur: aut infimis parentibus ortus, opimos latoſq; fundos poſſidet. quod ſi hæc huius inuoluti moleſtiq; loci explicatio non probatur, neceſſe (ut opinor) erit dicere, aut priorem uerſiculum importunè huc coniectum, aut duos illos plures'ue, quib. ratio ſententiæ ipſius redderetur, defeciſſe.

καὶ. οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν, ὅστις ἐστ᾽ ἐλεύθερος,

Sententia pronunciata ab Hecuba, cũ Agamemnone loquente in fabula Euripidis, cui ipſa nomen dedit: Illic tamen οὐκ ἔστι θνητῶν, legitur: cum enim illa ab ipſo auxilium petiſſet contra Thracum regem, qui Polydorum auaritia occæcatus necauerat, oſtendit Agamemnon libenter ſe ei morem geſturum fuiſſe, niſi metueret ne incideret in offenſionem exercitus, qui amicum ſibi Polymeſtorem exiſtimabat. Quo audito ingemiſcens Hecuba, nullum mortalem eſſe inquit, qui liber eſſet: aut enim pecuniæ ſeruũ eſſe, aut fortunę, utræq; condicionis: non nulla item alia ad idem pertinentia addidit.

γνώμη: πρὸς δὲ τῷ ἑξῆς, ἐνθύμημα. ἢ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἢ τύχης.

Cuncta hæc uerba, excepto ſenario, quę in omnib. excuſis libris defecerant, è manu ſcriptis exemplarib. accepta, in ſuam ſedem repoſui. Vetus etiam tralatio ipſa agnoſcit. ſenſus uerò eorum (poſtquàm indicauit ſuperiore uerſiculo ſententiam contineri) hic eſt: cum eo autem, quod ſequitur, eiq; adplicatum eſt, enthymema. intelligit autem, quẽ adiungit, uerſiculum Euripidis: cuius ſententia ſupra à me Latinis uerbis expreſſa eſt.

εἰ δή ἐστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη τέτταρα εἶναι γνώμης εἴδη.

Si uim huius rei (inquit) naturamq; uerè expreſſimus: ſententiaq; id eſt, quod traditum à nobis explicatumq; eſt, fieri non poteſt quin quattuor ſint ſpecies ſententiarum: ut autem omnis res facilius percipiatur, deſcripſi totam hanc diuiſionem, quam hic facit Ariſtoteles. niſi igitur deceptus ſum, ita & genera, & partes conſtitui debent.

denteq́ue illi, ne in eadem naui, qua ipſe uehebatur, imponi Helenam pateretur: quod reformidaret, ne extinctus lõgiquitate tẽporis, ac tãta iniuria ignis, rurſus accenderetur, quod fieri ſoleret: nemo enim (inquit) unquã amator fuit, quin, quod ſemel amarit, perpetuo amarit: hanc enim huius ſenarij ſententiam eſſe credo. Menelaus ſanè ipſe admiratus eſt hanc ſententiam, nec ſtatim aſſenſus eſt: putabat enim ob atrocia facta, ac nefariam amicarum ſuarum mentem poſſe omnem amorem in amatorum animis deleri, in acerbiſsimumq́ue odium conuerti. quod tamen ipſe poſtea cum ſuo magno dedecore falſum fuiſſe expertus eſt. Eundem hunc Euripidis ſenarium adducit in libris de moribus ad Eudemum.

τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου, αἱ μὲν ἐνθυμήματος μέρος εἰσίν, ὥσπερ. χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων.

Vt ſententias quæ cum appendice nulla dicuntur partitus fuerat: duaſque ipſarum ſpecies eſſe demonſtrarat, ita nunc quę confirmantur ſubiectione rationis, diuidit: eundemq́ue numerum eſſe partium ipſarum oſtendit, cum inueniantur, quæ enthymematis pars ſint: alię autem quę multum retineant enthymematis: unde enthymematicæ meritò uocantur: priorum harum uim exemplo declarat, ſumpto è Medea Euripidis, quo antea etiam uſus fuerat: integrum autem locum breuitatis cauſa non adducit.

αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μὲν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος: αἵπερ καὶ μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν: εἰσὶ δ' αὗται ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται τοῦ λεγομένου τὸ αἴτιον.

Poſterius membrum ſententiarum μετὰ ἐπιλόγου exponit, quas enthymematicas appellat: quod plenum omnino explicatumq́ue enthymema non cõtineant: magnam tamen illius ſpeciem prę ſe ferant: ſunt enim (inquit) huiuſcemodi illę, in quib. cauſa apparet intelligiturque eius uocis. Verbo autem ad id, quod uoluit, ſignificãdum, ualdè apto uſus eſt. ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται. In quibus, ſi attendas, tanquam impreſſa cernitur cauſa, quæ te ita ſentire ac loqui facit. Quod autẽ has præcipuè probari dicit, unde etiam ipſis tanta gratia parta ſit, facilè intelligitur: ſunt. n. breues: breuitas autem mirificè delectat: & ſcientiam gignunt: ſi non pateſacta ratione eius dicti, ita tamen indicata ac demonſtrata, ut nihil dubij in animo eorum qui audiunt, relinquant.

οἷον ἐν τῷ. ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε, θνητὸς ὤν.

Cuius antiqui poëtę hic ſenarius ſit non repperi: nec in eum alibi adhuc incidi. ſenſus ipſius apertus eſt: admonet enim hominem auctor ipſius, ne immortalem iram ſeruet cum mortalis ipſe ſit. ſed eam tempore frangi ac diſcuti patiatur. Ad hanc autem ſententiam alluſit (ut opinor) Cicero, cum in oratine pro C. Rabirio Poſthumo inquit.

Neque me uerò pœnitet mortales inimicitias, ſempiternas amicitias habere.

τὸ μὲν γὰρ φάναι, μὴ δεῖν φυλάττειν τὴν ὀργὴν, γνώμη: τὸ δὲ προσκείμενον, θνητὸν ὄντα, τὸ διὰ τί λέγει.

Non eſſe ἄνευ ἐπιλόγου ſed habere adiunctam rationem, ſuperiorem ſententiam, probat: ſi enim inde duo uerba ablata ſint, quin ſententia, quę reſtet, ſit, negari non poteſt. Illa autem illic, ubi poſita ſunt, otioſa non ſunt, ſed rationem eius uocis aliquo modo afferunt. aduerbium ἀεὶ non repetitur in antiquiſs. libro: neq́ue illud item exprimit uetus tralatio. Senſus uerò ſine illo manet: ſed ab eodem exẽplari abſunt etiam uerba hæc τὴν ὀργὴν; breuitatis (ut puto) cauſa, relicta: & ſanè intelligũtur, quãuis poſita illic nõ ſint.

ὁμοίως δὲ καὶ τό. θνατὰ χρὴ τὸν θνατόν: οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν.

Similem (ut opinor) hanc uocem dicit ſuperiori, quia in ipſa quoq́ue cauſa eius quod dicitur, apparet: ſi enim auctor ipſius dixiſſet, decet unum quemque mortalia conſilia animo uerſare, ſententia ſine ratione fuiſſet: cum uerò, admonens hominem condicionis ſuæ, addiderit, mortalem natum, alterius generis ſententia facta eſt: & cauſam adiunctam habet: non tamen ita explicatam, ut enthymema inde conficiatur: enthymema nanque ſeiunctas propoſitionem, & concluſionem habet, non implicatas: enthymema enim fuiſſet, ſi ita ſeparata membra ipſius poſuiſſet. Homo eſt mortalis. debet igitur mortalia conſilia animo uerſare. Rurſusq́ue (eſt enim, ut ſupra indicaui, è genere hęc earum ſententiarum, quę duplices à Cornificio, & Quintiliano uocantur) Homo eſt mortalis. immortalia igitur ac ſempiterna conſilia uerſare animo non debet. Ex parte

autem illa, quę cauſam continet ac præ ſe fert, minor propoſitio efficitur. Huius uerò ſententię mentionem quoq; fecit in X. libro de morib. ad Nicomachum, & auctores ipſius (quamuis nomine eos non appellarit) exagitauit, qui rem inutilem ac detrimentoſam ſuaſiſſent hominibus: quam tamen recipit Horatius in delicato ac molli carmine: & ipſe accuſans amicum, quod in ſempiternis reb. cogitandis occupatus toto animo fo-
» ret. Quid æternis (inquit) minorem conſilijs animum fatigas.

φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων πόσα τε εἴδη γνώμης, καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἁρμόττει.

Omnem hunc locum ſe iam expleſſe, exponit: cunctaq;, quę ad ſententias edendas pertinebant, docuiſſe: ex ijs enim, quæ iam explicata erant, & quot ſpecies illarum eſſent, & quibus ſingulę reb. conuenirent, manifeſtò percipi: breui tamen ea repetit, ac ſenſum huius loci aperit; ſiquid deſiderabatur ad certiorem eius intelligentiam, addēs.

Περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων, ἢ παραδόξων μὴ ἄνευ ἐπιλόγου.

Hoc firmum (inquit) tenere debemus, ac perpetuo ſeruare, cum ſententias edimus de rebus, de quarum natura aut homines inter ſe controuerſentur, aut omnino ſenſu opinióneque ab illis diſſentiant, ne abſque epilogo explicationeque rationis eas pronunciemus: illo enim modo prolatę reiicerentur, nec fructum ullum ferrent oratori, ſed potius fidem ei auctoritatemque eriperent.

Ἀλλ᾽ ἢ προθέντα τὸν ἐπίλογον, γνώμῃ χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι.

Quę confirmantur rationis explicatione ſententię, quod aut incredibiles, aut controuerſæ plenęq; diſſenſionum ſint, non unius generis ſunt: nam & prępoſitam, & ſubiectam rationem habere poſſunt. exemplum ambarum ponit, locum Euripidis, quem ſupra poetæ uerbis retulit, nunc ipſe conformans. & quem admodum ipſi commodū eſt, pronūcians: nō. n. Medeā ſequitur, quæ ſententiā antea protulit, poſtea cōfirmauit.

Οἷον εἴ τις εἴποι· ἐγὼ μὲν οὖν ἐπειδὴ οὔτε φθονεῖσθαι δεῖ, οὔτ᾽ ἀργὸν εἶναι, οὔ φημι χρῆναι παιδεύεσθαι.

Antecedit ita ratio confirmatioq; ſententiam: conſequitur ac cōcluſionis locum obtinet, ipſa ſentētia. quoniam (inquit) ſummo ſtudio debemus inuidiam declinare, & omnem exiſtimationem ignauię auſugere: ignaui enim inerteſque ab imperita multitudine exiſtimantur, qui ſapientiæ incumbunt, non eſt danda opera ſtudijs literarum.

Ἢ τοῦτο προειπόντα, ἐπειπεῖν τὰ ἔμπροσθεν.

Siue cum hoc antea protuleris, ideſt non eſt danda opera ſtudijs literarum, poſtea dicere atque adiungere, quæ nunc nos primo loco poſuimus: ideſt, declinanda eſt inuidia, & quę ſequuntur. ut fecit Medea ipſa apud Euripidem.

Περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων: ἀδήλων δὲ, προστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα.

Quod ſi quippiam (inquit) aliquando pronunciari debet, quod non omninò repugnet opinionibus reliquorum, ueruntamen habeat in ſe aliquid obſcuri, nec planum apertumq; ſit, cum etiam uerbis expoſitum fuerit, media quędam uia tenenda eſt: neq; enim ita comprobare id oportet, & epilogum adiungere, ut ſi foret è genere illorum; quæ aduerſantur iudicijs multorum: neque etiam non aliquo modo explicare. Explicatio igitur adhibenda eſt, & cauſa eius dicti afferenda, ſed paucis & eleganti quodam modo. Arbitror autem ipſum intelligere ſententias, quas enthymematicas ſupra uocauit: inſpicitur enim in illis, non copioſe narratur, cauſa eius rei, ut ipſe ſupra tradidit, atque exemplis illuſtrauit. Cum autem hic in excuſis antea τὸ διατὶ legeretur, emendaui, ut in ſcriptis omnib. inueni τὸ διότι: quin autem hoc rectum ſit, cauſamque ſignificet, dubitari non poteſt. στρογγυλώτατα uerò ualet (ut opinor) aptiſsimè, & admodum concinne: ut quaſi orbem quendam conficiat, quod non minus orationem ualidam acremque, quam politam atque elegantem reddit. Cicero quoque rotunde dixit, cum ornatum ſermonis ſignificare uellet, uel ſtructurę potius concinnitatem. In IIII.
» de finibus. A te quidem apte, ac rotunde: quippe habes enim à rhetoribus.

Ἁρμόττει δ᾽ ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ τὰ λακωνικὰ ἀποφθέγματα.

Locis illis ac temporibus, quib. congruunt ſententię, congruunt etiam non nulla breuia & acuta dicta: quib. precipuè Laconum gens utebatur. Plutarchus libellum con-

fecit ex uocib. ab eius nationis hominib. commodè breuiterq; pronunciatis: & λακωνικὰ ἀποφθέγματα inſcripſit. Hic tamen intelligit Ariſtoteles, non tantum Laconũ dicta, ſed aliarum etiam nationum, quę & breuia & plena ſapientiæ eſſent: ita autem uocabantur, quod imitarentur morem Laconum.

Καὶ τὰ αἰνιγματώδη, οἷον εἴ τις λέγοι ὅπερ Στησίχορος οἱ λοκροῖς εἶπεν. ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶν, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν.

Voces etiam quædam, quę habent abditos & obſcuros ſenſus huic negotio ſunt aptę, ac poterunt commodè loco ſententiarum poni: non temerè enim hæc accipiunt, qui audiunt: nec ſine cauſa pręcipere ipſa quippiã arbitrãtur. Vt ea obſcurior uox qua uſus eſt Steſichorus poeta, cum Locros caſtigaret, & à contumelioſa improbaq; agẽdi ratione uellet abſterrere: ſignificauit enim obſcurè quod incommodum illos expectaret, qui cõtumelia aduerſus potentes fortunatoſq; p pulos ac reges uterentur: agri. n. poſtea ipſorum deuaſtantur, & omnes ita inde arbores excinduntur, ut ubi conſidant cicadæ non habeant, ſed humi cogantur cantilenam illam ſuam exercere. Eandem autem hanc uocem rettulit in commentario de elocutione Demetrius Phalereus, deq; ea copioſius diſputauit. unum eſt, quod inter ipſos non conuenit: à Dionyſio enim Sicilię tyranno, non à Steſichoro poëta pronunciatam Phalereus narrat. Qui autem aliquem perterrere uult, ſi obſcurè malum, quod ei minitatur protulerit, facilius, quod uult, efficiet. Euſtathius quoq; in. III. Iliadis, cum locum illum interpretaretur, τεττίγεσσιν ἐοικότες, huius, quod per notas ſignificarit, quod uoluit, dicti mentionem fecit: & eundem auctoris ipſius, quicunque is fuit, ſenſum animi fuiſſe putat.

Ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν ἡλικίᾳ μὲν, πρεσβυτέρων.

Quos maximè deceat ſententijs in dicendo uti nunc tradit: hoc enim quoque diligenter ſpectandum ſupra oſtenderat: ac poſſe ex definitione ſententię intelligi. Docet igitur ad ſenectutem uergere oportere eum, qui ſententias edat: illiq; præcipue ętati con-
» uenire uſum earũ. Quintilianus hoc etiam tangit. Ne paſſim, & à quocunque dicantur:
» magis enim decet eos, in quib. eſt auctoritas: ut rei pondus etiã perſona confirmet: quis
» enim ferat puerum, aut adoleſcentulum, aut etiam ignobilem, ſi indicet in dicendo, &
» quodam modo præcipiat?

Περὶ δὲ τούτων, ὧν ἔμπειρός τις ἐστι.

Nec quilibet natu grandis rectè poteſt ſententias in dicendo pronunciare: requiritur enim aliud: ut ſcilicet peritus ſit rerum, de quib. pręcipit alijs: & magnum uſum earum habeat: duo enim coniungi debent, ut auctoritatem ſententię habeant: grauitas ætatis, & peritia eius rei, de qua ſententię dicũtur. aliter maximis uitijs laborant, ut ipſe oſtẽdit.

Ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικοῦτον ὄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπὲς. ὥσπερ καὶ τὸ μυθολογεῖν: τὸ δὲ περὶ ὧν ἄπειρος, ἠλίθιον καὶ ἀπαίδευτον.

Aetatem excludit parum idoneam: utque facilius probet qui ad ſenectutem uergãt ſolós idoneos eſſe ſententiarum auctores, docet quàm abſurda res foret, ſi contrafieret, ac aliqui tenerę omnino' ętatis ſententias ederent: τηλικοῦτον enim hic tantillum,
» ut Terentius Adelphis inquit, ſignificare arbitror. Quem ego modo puerum tantillum in manib. geſtaui meis: ita enim quoque Plato id uerbum cepit, cum in Menexe
» no inquit. καὶ ἄρχειν ἡμῶν ὦ θαυμάσιε ἐπιχειρεῖς τῶν πρεσβυτέρων, τηλικοῦτος ὤν: primæ uero' parti reſpondet. Ita autem inquit indecorum puero eſt, ſententias effutire, ut fabulas recitare. Fabellarum ſanè auditione delectantur pueri: non tamen ipſis fabulas fingere, aut narrare congruit. quod uero' adiungit. Stultum autem eſt, rudiſq; ingenij propriũ, & quod non leuiter etiam deguſtarit quomodo ſingulę res tractari debeant, ſententias proferre de reb. ignotis: quarumque uſum nullum habeat. ad ſecundam hoc partem refertur.

Σημεῖον δ' ἱκανόν: οἱ γὰρ ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτύποι εἰσί, καὶ ῥᾳδίως ἀποφαίνονται.

Signum huius rei non malum eſt, quod hebetis ingenij homines ſoli, nec bonis artibus exculti ſententias edant de rebus, quas cognitas non habent, quod agreſtes, ruſticiq; homines tanquàm ſententias cudunt, & quaſi pręcepta quędam ſemper fundunt;

id enim faciunt ob ſtultitiam, & grauiorum rerum ignorationem. qui autem pares ingenio illis ſunt, eodem uitio laborant.

Καθ᾽όλου δὲ μὴ ὄντος, καθόλου εἰπεῖν, μάλιστα ἁρμόττει ἐν σχετλιασμῷ, καὶ δεινώσει.

Hic μάλιστα repoſui, ſumptum è manu ſcriptis codicibus. Quod alijs temporibus ferri non poſſet ſed ut falſum exploderetur, aut ſaltem nõ ualdè probaretur, ſi certis temporibus fiat, laudem meretur, ac maximè conuenit: cum. n. aliqua res in uniuerſo ita ſe nõ habet, ſi quis omnib. uſu uenire idẽ dicat, cum aut miſeram ſuam fortunã ſtomachatur: ſecumq; omninò malè agi queritur, aut acerbitatem alicuius facti exaggerat, reprehenſione caret: conceditur enim in primis illis, qui ita animo affecti ſunt, ut mentiantur atq; innocentes quoque in crimen uocent, quod improbũ iniquumq; aliâs eſt: magna nanq; uis eſt harum perturbationum: ac magnitudo mali, quo premuntur, ſi falſò etiam quędam proferant, cauſa illius eſſe exiſtimatur, ut non ſolum uenia digni ſint, ſed ea ratione facilius efficiant, quod uolunt. Hoc autem optimos quoſq; poëtas cognitum habuiſſe, ac diligenter ſeruaſſe, planum eſt: Ariadna enim apud Catullũ, cum de iniuria Theſei
» quereretur, omnes amatores accuſauit. Iam iam nulla uiro iuranti fœmina credat.
» Nulla uiri ſperet ſermones eſſe fidelis. Hecuba apud Euripidem, cum Vlyſſem, eloquentem hominem, ingrati animi crimine inſimularet, oratores omnes immemores be
» neficiorum eſſe dixit: accuſationis ſuæ aculeum in illos conuertens. Ἀχάριστον ὑμῶν
» σπέρμ᾽ ὅσοι δημηγόρους ζηλοῦτε τιμάς, μηδὲ γνώσκοισθέ μοι. Sexcẽta alia exempla huius rei facilè afferri poſſent.

Καὶ ἐν τούτοις ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἀποδείξαντα.

Vt ſupra in ſententijs fieri oſtendimus, ſiue antequàm confirmetur res, initioq;: ſiue poſt rem explicatam, concluſam'ue. Ariadna ſane, antequàm id in amatore ſuo uitium eſſe demonſtraſſet in uniuerſis manere pronunciauit; cauſam autẽ ſtatim expoſuit, quę ad hoc flagitium omnes perduceret.

χρῆσθαι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλλημέναις, καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἂν ὦσι χρήσιμοι.

Debemus etiam uti peruulgatis, communibuſq; ſententijs, ſi cauſam noſtrã adiuuant: nec ſolum ipſi fingere ac nouas conformare: recipientur enim illæ, probabunturq;. Intelligit autem quaſdam priſcorum ſapientum uoces, quibus illi aliquid ad uitam honeſtè integreq; traducendam hominib. pręceperant. cuiuſmodi ſunt, quas Phocylides collegit, ac uerſib. expoſuit; illæ nanq; pręcipuè hoc nomine uocabantur. Quod teſtatur
» etiam Quintilianus his uerbis. Antiquiſſimæ ſunt, quæ proprie, quàmuis omnib. idẽ
» ſit nomen, ſententiæ uocantur: quas Græci γνώμας appellant.

Διὰ γὰρ τὸ εἶναι κοιναὶ, ὡς ὁμολογούντων ἁπάντων, ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦσιν.

Cauſam affert, cur oporteat etiam, cum ratio noſtrę cauſæ poſtulat, uſurpare ſententias quaſdam celebres, quàmuis etiam id, quod ab ipſis præcipitur, non omninò uerum ſit: undeq; habeant ut fide illę dignæ uideantur, cum huiuſcemodi ſint, ac poſſint etiã multum perſuadere docet: Quia enim (inquit) cõmunes ſunt, tanquàm omnium cõſenſum meruerint, rectę & utiles in uita eſſe creduntur: quę nanq; in omnium communi uſu ſunt, uidentur etiam communi omnium iudicio comprobari; neq; tamen id neceſſarium eſt.

οἷον παρακαλοῦντι εἰς τὸ κινδυνεύειν, μὴ θυσαμένους. Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Vt qui hortatur ad pręlium conſerendum, quàmuis litari non potuerit, uerſu Homerico uti poteſt. eſt autem in. XII. libro Iliadis ab Hectore pronunciatus, Polydamantem augurem contemnente. eius autem ſententia à Cicerone, ut arbitror, expreſſa eſt
» in Catone maiore. Optimis auſpicijs ea geri, quæ pro reip. ſalute gerantur. Eum quoque uerſum traditur pronunciaſſe Epaminondas, cum exta ante pugnam Leuctricam nihil propicij ſignificarent Thebanis: ille. n. fortis uir ac ſapiens huiuſcemodi ſuperſtitionem deſpicere conſuerat. unde Demoſthenes quoque iiſdem rebus remorantibus, cum pręlium cum Philippo committi deberet, ad auctoritatem ipſius confugit, iubens Thebanos recordari Epaminondæ ipſorum ciuis, cuius nunquàm optima conſilia

impedire

impedire hæ res ſolebant: quamuis Aeſchines in accuſatione Cteſiphontis Demoſthe ni obiecerit, ipſum in certum ac manifeſtum periculum ciues ſocioſque cõieciſſe, qui pu gnam committi uoluerit aduerſantib. dijs: appellauit enim ipſe quoque ἄθυτα ἱερά, cum triſtia exta fuiſſent cum litari non potuiſſet. θύσασθαι enim non imolare tantum, ue rum etiam propicia inde omnia ſperare, ac rem diuinã rite pficere: ad exitumque per ducere, uidetur ſignificare.

Καὶ ξυνὸν τὸ ἴσους ὄντας. Ξυνὸς ἐνυάλιος

Aut cum pares copijs, uirtuteq; aduerſarijs non ſunt, pugnam tamen committi uolũt, uerſu hoc Homeri utentur: qui item ab Hectore in XVII. Iliadis pronunciatur. Cice ro quoque in VII. libro epiſtolarum ad Atticum Græcum uerſum uſurpauit: ſenten tiam autem eius Latinis uerbis expoſuit in III. libro de Oratore. Martem belli eſſe cõ munem. & in oratione pro Seſtio. Homini ſtudioſo fortaſſe uictoriæ, ſed tamen nimiũ communem Martem belliq; caſum metuenti.

Καὶ ξυνὸν τὸ εἶναι, ἐν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα.

Aut ſiquis (inquit) hortatur quempiam ad liberos etiam innocẽtes tollendos, quum patrem interfecerit, peruulgata ſententia conſilio ſuo auctoritatem adiunget: id enim quamuis atrox immaneq; conſiliũ ſit, peruagata tamen uoce ſubleuatur: tantam autem uim eſſe cenſet Ariſtoteles in communib. his uocibus, ut deterrimæ etiam cauſę opè il larum confirmari poſsint, ut hæc, qua nulla nefarior, ac conſceleratior: nam, quin me diocres, ſiue bonæ: ſiue malę mirifice etiã his adiuuentur, nemini dubium eſſe poteſt. & hoc eſt, quod ſupra ſignificare uoluit, cum inquit, ſentennas peruagatas commu neſq; poſſe etiam ſæpe utiliter uſurpari: eaſq; quamuis improbæ ſint, rectas exiſtima ri, quia uideantur ab omnib. cõprobari, cũ in ore omniũ ſint: idem etiam tradidit Cicero in Partitionibus. Ad commouendos autem animos maxime proficient, ſi incitandi erunt huiuſmodi ſentẽtię, quę ad explẽdas cupiditates, aut ad odium ſatiandũ, aut ad ulci ſcendas iniurias pertinebunt. Manifeſtò enim huiuſcemodi quidpiam intellexit.

Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει.

Hunc quoque uerſum poſuit in primo horum librorum ad extremum, cum prouer bia quædam uim teſtimoniorum habere doceret: cum autem illic tradiderim Philippũ Macedonem ipſum crebrò pronunciare ſolitum, accipiendus eſt, quem deuicerunt Ro mani, non Alexandri pater. Liuius enim quoque narrat ſententiam hanc ualdè ipſi probatam fuiſſe, ut cum multos necaſſet, atque omni genere crudelitatis uſus fuiſſet, diceret, aliter ſe ſaluum eſſe non poſſe, niſi huic ſententiæ paruiſſet. Verba ipſius hęc ſunt in X. libro de bello Macedonico, & Aſiatico, nõ longè à principio. His ferox ani mus omnes homines, omnia loca temporaq; ſuſpecta habebat, poſtremo negare propa làm cœpit, ſatis tutũ ſibi quicquã eſſe, niſi liberos eorũ quos interfeciſſet, cõprehenſos in cuſtodia haberet, & tempore alium alio tolleret. Clemens Alexandrinus in V. Stro mate Staſini poetę illũ eſſe oſtendit: ubi de furtis Græcorum ſcriptorum agit. Euripides quoq; eandẽ ſentẽtiã diuerſis uerbis ꝓtulit in Andromacha: ita.n. inducit Menelaũ lo quẽtẽ. Καὶ γὰρ ἄνοια μέν, ἀλλ' λιπεῖν ἐχθροὺς ἐχθρῶν· ἐξὸν κτείνειν Καὶ φόβον οἴκων ἀφελέσθαι.

Ἔτι εἶναι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαί εἰσιν· οἷον παροιμία, Ἀττικὸς πάροικος.

Hunc quoq; locum ualdè uariatum offendi in antiquiſs. libro: neq; enim ille, ut excu ſi & ſcripti alij quos uidi, οἷον μαρτυρίαι habet: ſed οἷον παροιμίαι: quam ſcripturam etiã ſequitur uetus tralatio. ſenſus uerò horum uerborum apertus eſt, ac lectio fortaſſe ue rior, & integrior, ut tradiderit non nulla preterea prouerbia uim ſententiarum habe re, atq; utiliter poſſe uſurpari, cum aliquid alicui pręcipere ac ſuadere uolumus: cuius generis eſt prouerbium illud. Atticus inquilinus: quod dici conſuerat de moleſtis ho minibus, ac qui damno afficerent uicinos. Nõ omnia igitur prouerbia eam naturam ha bere uult, ut loco ſententiarum poni poſsint: alia enim uis eſt ſententiarum: alia prouer biorum, diuerſaq; hęc inter ſe ſunt: non ita tamen diſcrepantia, ut quædam etiam pro uerbia non inueniantur, quę uſum ſententiarum expleant, atque admoneant, quomo do ſe in uita homines aliqua in re gerere oporteat. nec tamen non alteri illi quoq; lectio

Δεῖ δὲ τῇ λέξει τὴν προαίρεσιν δηλοῦν.

Valdè in excuſis libris hic locus deprauatus erat: ita enim antea legebatur. δεῖ δὲ τῇ ἕξει τὴν πρ. αίρεσιν συνδηλοῦν: manu ſcripti meliores hanc ipſam lectionem retinent, quã ſecutus ſum. Eã uim inquit, oportet in uerbis, orationeq; ineſſe, ut indicet, aperiatq; quid animo probemus, ac ſequamur. Et ſcripturam, & notionem hanc eius confirmat ipſe, cum infra inquit. ἤθος δ' ἔχουσιν οἱ λόγοι, ἐν οἷς δήλη ἡ προαίρεσις. Duob. autem modis tradit mores aſpergi poſſe orationi, diſputando contra ſententias peruagatas, & quæ aliquid improbum nefariumq; ſuadeant: aut ſi uerbis locutioneq; ipſa quid probes aut eligas, declares, ut in illa manifeſtò perſpiciantur ſenſus animi tui: aut ſi cauſam reddas eius rei, & doceas quę te cauſa impellit, ut ipſas inſimules: quodque uitium illę in ſe contineant, aperias.

εἰ δὲ μή, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν. οἷον ὅτι οὕτως εἰπόντα, ὅτι δεῖ φιλεῖν οὐχ ὥσπερ φασὶν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα.

Quod niſi elocutio ipſa hoc facit, cauſam adiungere, quæ apertè doceat, cur id nõ probes, ſimulq; mores tuos optimos ab omniq; prauitate alienos declaret: cauſa.n. quoq; eius rei allata hoc præclarè facit: Exemplis autem totam rem confirmat. primũ eſt eius, qui contra ſententiam receptam Biantis ita diſputet. oportet diligere, nõ eo animo, quo aiunt non nulli, uerum illo potius, ut cogites te ſemper amaturum.

ἐπιβούλου γὰρ θάτερον.

In maiore melioreque parte ſcriptorum librorum ἐπιβούλου legitur: quam lectionem ſequitur etiam uetus tralatio. unde ipſe quoque eam probaui. excuſi antea ἐπιβουλία habebant. quod enim laudauit Bias, ac diligenter ſeruandum eſſe admonuit, non amici, ſed inſidiatoris & uafri cuiuſdam hominis officium eſt. Quin autem his uerbis cauſa eius uocis reddatur dubitari non poteſt. exemplum igitur eſt poſterioris rationis. cum qua mente animoq; dicat, oratione eius qui dicit, non indicatur: ſed cauſam is ſui iudicij exponat oportet: cur à cęteris diſſentiens, receptam probatamque aliquam ſententiã criminetur. Duob. autem modis id fieri poſſe oſtendit. quorum is prior eſt: à contrario quod uult, manifeſtò probans.

ἢ ὧδε· οὐκ ἀρέσκει δέ μοι τὸ λεγόμενον· δεῖ γὰρ τόν γ' ἀληθινὸν φίλον, ὡς φιλήσοντα ἀεὶ, φιλεῖν.

Poſterior modus, quo ſui iudicij, qui cõtra peruulgatam uocem dicit, rationem reddere poteſt. Vis autem argumentationis huius eſt in officio ueri amici declarando: in eadem enim Biantis ſententia refellenda manet: exponit autem, quę ſint partes ipſius ut probet, qui ab illis ſe remouet, peccare. quod feciſſet profectò qui Biantis auctoritatem ſecutus, ita amaſſet, ut aliquando eſſet oſurus.

Καὶ οὐδὲ τὸ, μηδὲν ἄγαν· δεῖ γὰρ τούς γε κακοὺς ἄγαν μισεῖν.

Quomodo huic etiam receptę ſententię contraria ſententia repugnari posſit, docet ut mores dicentis ſenſusque animi illius oratione exprimantur: & cum duab. rationib. id fiat, exemplũ hoc illius eſt, cũ cauſa reddita aliquis iudicium ſuum confirmat: non tamẽ hic modos duos conficiendi id exponit, ſed uno contentus eſt, qui poſteriori ſupra allato ſimilis eſſe uidetur: oſtendit enim quod officium ſit proborum uirorum. Sed nec illius (inquit) ſentẽtiã probo (ἀπὸ κοινοῦ nãq; repeti debet οὐκ ἀρέσκει μοι) qui ait. Ne quid nimis: officium enim eſt honeſtorum hominum improbos magnopere odiſſe.

Ἔχουσι δ' εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην.

Sententiæ multum adiuuant loco poſitæ, magnumque fructum oratori ferunt: duab. autem de cauſis tantum illas fructum ferre oſtendit: quę.n. fallere multos potuiſſet, atq; ignorari utilitas, niſi indicata origo ipſius foret, ab eo diligenter tradita, expoſitaq; eſt. Nam quod ad huiuſcemodi ſermonẽ pertinet, quod ἔχειν βοήθειαν dixit, idem in. VIII. libro Topicorum inquit Καὶ πρὸς τὸ ἐλέγχειν μεγάλην ἔχει βοήθειαν.

μίαν μὲν διὰ τὴν φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν.

Altera illorum naſcitur ab ingenio uano; indoleque auditorum, qui ualdè rebus ſuis

improbos habeat, probet oratorem, qui in curſu orationis dicat, nihil magis arduum, moleſtumq; eſſe omni uicinitate, aut magis ſtultum, quàm procreare liberos. Prior ſanè ſententia initium hexametri eſt: cuius uerò poëtæ, compertum non habeo. Sententiam ſanè ipſam, parum immutatis uerbis, protulit Demoſthenes in oratione aduerſus Calliclē, quod ager eius, cui cauſam ſcripſit, læſus à uicino foret: qui enim inde incommoda nō parua acceperat, erupit ſubitò in hanc uocem, atque inde orationem auſpicatus eſt, ut
» nihil odioſius malo uicino iniuſtoq; eſſe affirmaret. οὐκ ἦν ἄρα ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι χαλεπώτε-
» ρον οὐδὲν ἢ γείτονος πονηροῦ, καὶ πλεονέκτου, τυχεῖν. quæ ſequitur etiam & ipſa quoque in uniuerſum enunciatio eſt, qua affirmatur nihil ſtultius homines facere, quā ducere uxorem & liberis operam dare, ob infinitas moleſtias, quę inde ſuſcipiūtur: ſummo enim ſtudio malum quęrere, ac ſponte procurare ſibi multa grauiaq; negotia inſulſi prorſus, & hebetis ingenij hominis eſſe uidetur.

ὥστε δεῖ στοχάζεσθαι πῶς τυγχάνουσι ταῦτα προϋπολαμβάνοντες.

Qui igitur commodè hoc facere poſſe uolunt, & ex hac animaduerſione magnum fructum capere, operam dare debent, ut intelligant, quid ſentiant, iudicētq; de ſingulis reb. ij, ad quos uerba facturi ſint. Quod cum cognòrint de iiſdē illis rebus generatim dicere oportebit, & cum animis ipſorum concordare: uerumtamen, quia certa aliqua ratio hoc percipiendi non eſt: diuerſęq; res hoc præſtare poſſunt, difficultatem huius rei ſignificans, uel incertam potius uiam illam conſequendi, inquit, στοχάζεσθαι πῶς. conijcere aliqua ratione, quā ipſe indicare nō poſſum, quia uariatur uariatis tēporibus ac pſonis: aduerbiū autē πῶς, quod ad hunc ſenſum explendū neceſſarium eſt, reſtitui, acceptum ex antiquiſſ. libro; lectionem uerò hanc confirmat uetus quoq; tralatio. Quantā autē utilitatem afferat oratoribus cognitos habere ſenſus eorum, apud quos dicit, declarat etiā
» Cicero in. II. libro de Oratore his uerbis. Omni mente in ea cogitatione, curaq; uer-
» ſor, ut odorer quàm ſagaciſſimè poſſim, quid ſentiant, quid exiſtiment, quid expectēt, quid uelint. Qui ſanè & ipſe ita locutus eſt, ſi diligenter attenditur, ut manifeſtò intelligatur huius rei obtinendę difficultatem uidiſſe; magnus enim labor eſt occultas aliorum uoluntates cernere.

εἶθ' οὕτω περὶ τούτων καθόλου λέγειν.

Id autem cum cognoueris, quod illi in parte ſentiunt, iudicantque, generatim proferre: ita enim animos eorum arripies, & in omnib. rebus tibi eſſentiri coges. Præpoſtere antea οὕτως εἶτα legebatur. auctoritatem ſcriptorum codicum, & rem ipſam ſecutus, ordinem commutaui, & locum reſtitui.

ταύτην δὲ δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν τὸ γνωμολογεῖν, καὶ ἑτέραν κρείττω· ἠθικοὺς γὰρ ποιεῖ τοὺς λόγους.

Demonſtrata iam altera eſt utilitas (inquit) quam neceſſariò adferunt ſententiæ, ſi quis rectè illis uti ſciet. Hæc autem nunc repetit, quia cū ſupra ſe hoc facere uelle oſtēdiſſet, multa poſtea in medio inculcarat: aliter enim poſterior utilitas, quæ nunc exponitur, ita à priore hac, quę iam tradita eſt, diuulſa fuiſſet, ut obſcuritatem res allatura fuerit, niſi ſuperiora illa uerba, ut ipſa hac ratione coniungeret, repetiſſet: χρῆσιν autem nūc uocat, quam ſupra βοήθειαν appellauit. Huic uni iam rei ſeruit pronunciatio ſententiarum, & auxilio ipſius hoc boni conſequimur: ſed alium etiam meliorem uſum præbet, quod moratam orationem reddit: facitq; ut in oratiōe ipſius appareant mores dicētis.

ἦθος δ' ἔχουσιν οἱ λόγοι, ἐν ὅσοις δήλη ἡ προαίρεσις: αἱ δὲ γνῶμαι πᾶσαι τοῦτο ποιοῦσι, διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα, καθόλου περὶ τῶν προαιρετῶν.

Quæ orationes mores habere dicantur, exponit: huiuſcemodi autē eſſe (inquit) uniuerſas illas, in quib. electio eius, qui dicit, impreſſa perſpicitur: quod efficere ſententias omnes affirmat: &, quomodo id uerum ſit, docet, inquiens. Quia qui ſententiam edit, præcipit atq; indicat in uniuerſum, qui ſenſus ipſius ſit de reb. quę expetuntur, ac fugiuntur in uita: aliter illa ſententia non foret: debere nanq; animi hanc enunciationē omnia eius generis complecti, ac materiam habere res bonas ac malas ad uitam degendam accommodatas, ſupra demonſtrauit. Quod uerò in excuſis antea hic erat ἐνοῖς, emēdaui ἐν ὅσοις. & paulo poſt ubi: αἱ γὰρ γνῶμαι legebatur: αἱ δὲ γνῶμαι. Sed etiam præpo-

τοῦτο γὰρ αἴτιον, καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις.

Cum aliud ageret, hoc etiam, quod multi querebant, explicat: non pauci. n. mirabantur, nec inuenire poterant, unde fieret, ut imperitorum orationi magis, quã eruditorum à multitudine, populoque fides haberetur: cur (inquam) facilius perſuadeant quod uolunt turbę, qui non ſunt imbuti bonis artibus, quam qui animum illis excultum haberit: cauſam huius rei aperiam inquit. quod infra accuratè facit: antea tamen hanc opinionem receptam eſſe teſtimonio boni poëtæ confirmat,

ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν.

Euripides ab Hippolyto in fabula, quam ab ipſo inſcripſit, hoc pronunciari facit, cũ Theſeo patre loquente: cũ. n. falſum crimen refellere deberet, inquit. Se ingenuo pudore impeditum facere uerba ad multitudinem minimè poſſe: ſed cũ res poſtulat, ut apud æquales, paucoſque dicat, eloquentiorem illic eſſe: id autem non ſine cauſa uſu uenire docens, addit: Qui enim apud ſapientes uiros nihil dicendo ualent, elegãtius adſtante populo, & corona idiotarum loquuntur: ſe tamen tunc neceſsitate urgente ingeniũ uerſaturum, ac linguę habenas effuſurum. Eundem locum adducit Plutarchus in commentario de inſtitutione puerorum. μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ καὶ Εὐριπίδης λέγων. Ἐγὼ
» δ' ἄκομψος εἰς ὄχλον δοῦναι λόγον: Ἐς ἥλικας δὲ, κ' ὀλίγους σοφώτερος: οἱ δ' ἐν σοφοῖς φαῦλοι,
» παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

οἱ μὲν γὰρ, τὰ κοινὰ καὶ καθόλου λέγουσιν: οἱ δ', ἐξ ὧν ἴσασι καὶ τὰ ἐγγύς.

Eruditi enim communia, & quæ in uniuerſo ſunt dicunt. Cum optimæ artes ſcientięque, quib. exculti ſunt, has res quærant: ipſique illis tractandis aſſueti ſint, ut non facilè rationem illam relinquere queãt: ab intelligentia uerò idiotarum hæc remota ſunt. contra imperiti, ex rebus, quas intelligunt: cognitaque habent, concludunt: atq; ea, quæ propè ſunt, ſumunt. Hinc igitur fit, ut multitudini probabiliora rudes bonarum artium, imperitique loquantur: ſunt enim, quæ dicuntur ab illis uulgo notiora, ac ſenſibus idiotarum magis accommodata.

ὥστ' οὐκ ἐξ ἁπάντων τῶν δοκούντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ὡρισμένων λεκτέον· οἷον ἢ τοῖς κρίνουσιν, ἢ οὓς ἀποδέχονται.

Quare (inquit) ut hanc culpam effugiamus, faciliusque probemus, quod uolumus (plerunque enim uerba facienda ſunt ad imperitos) non debemus ex omnibus, quæ probantur, ac uera eſſe uidentur: doctiſsimis etiam ingenioſiſsimiſque uiris legere propoſitiones, uerum ex cognitis, definitisque, aut ijs ipſis, qui exiſtimaturi ſunt de oratione noſtra, aut ijs ſaltem, quos exiſtimatores ipſi probãt, ſequunturque. quod ſi oratio nobis habenda eſſet in conuentu aliquo politorum atque eruditorum hominum, ſubtilius argumentari poſſemus: nec repudiare, quæ eruditis ſolum, non multitudini etiã uideantur: pręcipit demum non omnia, quæ uidentur eſſe captanda: ex illiſq; confor manda argumenta, ſed ex perceptis uiſiſque ijs ipſis, apud quos agimus, aut illis ſaltẽ, quorum iudicijs ipſi acquieſcunt.

καὶ τοῦτο δ', ὅτι οὕτω φαίνεται, δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις.

Quod ſi cunctis, apud quos dicimus, ea cognita non ſunt, ſequique coguntur iudicia aliorum, omnino omnibus, aut maximæ ipſorum parti manifeſtum eſſe debet, ita uideri grauibus, ac prudentib. illis uiris, à quorum ſententia, iudicioq; diſcrepare nunquam ſolent: niſi enim hoc certo ſcirent, cum ipſi rem neſciant, non poſſent perſuaderi.

καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ·

Nec debent ita confirmandarum rerum ſtudioſi eſſe, ut cuncta, quæ non neceſſariò concludunt, repudient. Sed ut illis quandoque uti, ita etiam ex rebus, quę ferè, fiunt, concludere: in primo enim quoque libro declarauit, ex quibus enthymemata fiunt, partim neceſſaria eſſe: partim, quæ ferè, ac plurimum fiant: multoque plura eſſe quæ ſæpius, illis, quæ ſemper, fiant. Quę autem ex neceſſarijs reb. argumenta conſtãt, τεκμήρια ab eo uocari: quę uerò res plurimum fiunt, εἰκότα appellari, notum eſt.

in Marathone, agri Attici loco.

ἢ τὰ ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων: ἐκ γὰρ τῶν ὑπαρχόντων, ἢ δοκούντων ὑπάρχειν, καλῶν, ἐπαινοῦσι πάντες.

Cunctæ Græcorum hiſtoriæ plenæ ſunt præclararum harum rerum: nam ſuperiores uictoriæ ab Herodoto copioſè expoſitæ ſunt. quæ geſſerint Athenienſes honeſtè, ac fortiter pro ſalute filiorū Herculis, omniq; illa familia, & Iſocrates in Panegyrico narrat, & Euripides in fabula, quam ἡρακλείδας appellauit, complexus eſt. Nā Latinorum etiā ſcriptorum Lucretius initio. VI. libri: Cicero autem pro L. Flacco, unde laudari poſſent Athenienſes, indicarunt. Quemadmodum autem hæc ipſis ornandis ualdè accōmodata eſſe, ita etiam alia huiuſcemodi, ſiqua præclarè ab ipſis geſta ſunt, neceſſaria affirmat: nec ſine ipſorum cognitione hoc munus rectè ſuſtineri poſſe: addit autem cunctos, qui hoc aggrediantur conſueſſe laudare, colligentes res honeſtas ac plenas dignitatis, quæ in illis ſunt: quos ornandos ſuſceperunt, aut eſſe ſaltem uidentur, quum ſpeciem tantum atq; umbram eorum illa habeant: fallit enim hoc multos, nec ſimulata à ueris ſecernere queunt. Correxi autem quod in excuſis hic antea perperam legebatur, ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων. feci autem id, ſecutus antiquisſimum librum: ſed reſtitutam quoque à me lectionem ſequitur uetus tralatio.

ὁμοίως δὲ καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων. σκοποῦντες τί ὑπάρχει τοιοῦτον αὐτοῖς, ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν.

Eodem autem pacto (inquit) ut ex ijs laudant, ita ex contrarijs uituperant: diligēter attendentes, an aliquid in ipſis repperiatur, quod accuſari, ac uituperari uerè poſſit, aut ſaltem reprehenſione, uituperationeq; dignū uideatur: non nulla enim ſunt, quæ defendi fortaſſe poſſunt, ac iure optimo facta eſſe oſtendi: cum tamen ea praua, turpiaq; habeantur, prætermitti non debent

οἷον ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο, καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους, καὶ ἀριστεύσαντας ἠνδραποδίσαντο, αἰγινήτας καὶ ποτιδαιάτας, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

Colligit non nulla, quæ improbè geſta erant ab Athenienſibus, pulcherrimiſq; ipſorū factis turpes maculas inurebant. ceu (inquit) quod Græcos, libertati natam gentem, ſeruire ſibi coēgerunt: eoſq;, qui cum ipſis in bello contra barbarum ſteterant; & in eo ſtrenuè fortiterq; ſe geſſerant, ſedib. ſuis exturbarunt: eorumque agros ſibi diuiſerunt. ut Aeginetas ac Potidæatas: Quam malè autem aduerſus Aeginetas animati diu fuerint Athenienſes, multis multorum teſtimonijs confirmari facilè poſſet; nam ex inſula una cum liberis, uxoribuſq; cunctos ab ipſis eiectos fuiſſe narrat etiam Thucydides in. II. libro hiſtoriarum: & Diodorus in. XII. bibliothecæ. Cicero quoq; in. III.
» de officijs hoc teſtatur. Durius etiam Athenienſes, qui ſciuerunt ut Aeginetis, qui claſ
» ſe ualebant, pollices præciderentur. Ut Aeginetas autem, ita etiam Potidæatas diuturno bello uexatos, oppido cum ſingulis tantum ueſtimentis exire iuſſerunt; & colonos eò ciues ſuos miſerunt, quib. & eorum agros, & domos asſignarunt: hoc enim quoque ab eiſdem Græcarum rerum auctoribus, memoriæ proditum eſt. Iſocrates in Panegyrico Athenienſes ab huiuſcemodi quibuſdam criminib. diligenter tuetur, notaſque nō nullas delere conatur, quæ famā ipſorum dehoneſtabant. Verba luculentiſſ. ſcriptoris
» hæc ſunt. μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη τινὲς ἡμῶν κατηγοροῦσιν, ὡς ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν θαλάττης παρε-
» λάβομεν, πολλῶν κακῶν αἴτιοι τοῖς ἕλλησι κατέστημεν: καὶ τόν τε Μηλίων ἀνδραποδισμὸν, καὶ
» τὸν Σκιωναίων ὄλεθρον, ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἡμῖν προφέρουσιν.

καὶ εἴ τι ἄλλο ἁμάρτημα τοιοῦτον ὑπάρχει αὐτοῖς.

Intellexit, cum inquit ἁμάρτημα τοιοῦτον; in quo uniuerſa ciuitas lapſa ſit, & quod à publica iniuſtitia proficiſcatur. quod non ita ſimile ſit ſuperiorib. illis, quæ narrauit, ut quæ ſignificare uoluit, cum inquit. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα; illa enim prorſus ſimilia: ut enim iugum impoſuerant Aeginetis & Potidæatis, ita non nullis alijs ciuitatib. Græcorum, quorum forti opera in bello contra barbaros uſi fuerant: & oppida etiam ipſorum diripuerant. ut quæ purgare uoluit Iſocrates. Hoc quàmuis ad dignitatem famamq; ipſorum inquinandam & ipſum multum ualeat, non omninò tamen ſimile eſſe, ac par illis exiſtimandum eſt; ne idem rurſus, cum minimè neceſſe eſſet, repetiiſſe eum dicamus.

Ὡς δ᾽ αὔτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες, καὶ οἱ ἀπολογούμενοι, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σκεπτόμενοι, κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται.

Idem quoq; in iudiciali genere ſeruari debere oſtendit: breuius tamen tertiũ hoc quã ſuperiora duo pertractat: nõ enim exempla ponit, quæ ſanè magnopere deſiderari nõ poſſunt: perſpicuum nanque eſt, neminem poſſe quempiam in iudicium uocare, niſi quæ ab eo turpiter, nefarieque facta ſunt, teneat: nec rurſus defendere, ſi quæ propria ſint perſonę ipſius, ac facta denique hominis, ignoret.

οὐδὲν δὲ διαφέρει περὶ Ἀθηναίων, ἢ Λακεδαιμονίων, ἢ ἀνθρώπου, ἢ θεοῦ, ταὐτὸ τοῦτο δρᾶν.

Hoc firmiter tenendum, quod iam copioſè expoſuit, in qua uis perſona docet: nec in hac, diligenter ſeruandum: in alia autem, prorſus relinquendum aut negligenter tractandum: nihil enim intereſſe (inquit) ſiue de Athenienſib. quiſpiam agat (exemplo nanque Athenienſium ante uſus fuerat) ſiue de Lacedæmonijs, aut de quopiam deo, aut homine: ſunt enim omninò quę naturæ illi hęrent (quęcunque ea ſit) cognoſcenda: ut commune enim pręceptum hoc trium generum eſt, ita omnib. gentibus, ciuitatibusque, nec non fortunis hominum, deorumq; naturæ conuenit: cuncta enim quę propria ipſorum ſunt: aut aliquam ſaltem eorum partem, didiciſſe oportet: nec aliter poteſt orator de illis uerbum facere, ne dum copioſè dicere. Addo etiã quę bona, & mala ſingulis reb. ſint, ignorare illos non debere, ſi de illis amplè ornateq; dicere uolunt.

Καὶ γὰρ συμβουλεύοντα τῷ Ἀχιλλεῖ· καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέγοντα· καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ, τὰ ὑπάρχοντα, ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν, ληπτέον, ἵν᾽ ἐκ τούτων λέγωμεν.

Explanat quod iam tradiderat: & in ſingulis generib. dicendi neceſſarium eſſe demõſtrat, cognita habere oportere, quę perſonæ illi aut rei adnexa ſint: ex ipſis enim argumenta ducenda, & orationem conformandam: nam & ſuadentem (inquit) quippiam Achilli, aut ab aliquo reuocantem, & laudantẽ eundem aut uituperantẽ: quemadmodũ etiam accuſantẽ in iudicio, hominẽ, aut defendẽtẽ, oportet ſumere, quæ perſonę ipſius hęrent, ut illorum pręſidio quod uolumus probemus. Animaduertẽdum autem ipſum in partib. deliberatiui generis ſignificandis, nomine generis uſum; in alijs generib. notãdis, partium nomina poſuiſſe: generis tacuiſſe.

ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, εἴ τι καλὸν ὑπάρχει ἢ αἰσχρόν· κατηγοροῦντες δὲ ἢ ἀπολογούμενοι, εἴ τι δίκαιον ἢ ἄδικον· συμβουλεύοντες δὲ, εἴ τι συμφέρον ἢ βλαβερόν.

Non ſunt tamen eadem uidenda in tribus his diuerſis generibus, ſed diuerſa: fines .n. generum ſpectandi ſunt, ut eò referantur, quę in ſingulis accurate ſunt quærenda. Si .n. (inquit) eum laudamus aut uituperamus, ſpectare debemus, ſiquid in eo inuenimus honeſtum aut turpe. Si accuſamus in foro, aut defendimus, ſiquid æquum aut iniquum ab eo factum eſt: Si aliquò impellimus ſententia noſtra, aut inde reuocamus, ſi aliquid in eo eſt, cui res illa aut prodeſse aut obesſe poſsit.

ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ πράγματος ὁτουοῦν· οἷον περὶ δικαιοσύνης, εἰ ἀγαθὸν, ἢ μὴ ἀγαθὸν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ, ἢ τῷ ἀγαθῷ.

Quod in perſonis omnib. iam euenire oſtenderat, id etiam in alijs reb. contingere docet: ſimiliterque ſe rem in his & in illis habere. Non defuerunt ſophiſtæ, qui fallacibus rationib. probare conati ſint iuſtitiam rem malam eſse, ut Thraſymachus Eleus, cuius rationis meminit etiam Plato in VIII. libro de republica. Si alterum igitur horum oſtendere uolumus: rem ſcilicet bonam eſſe iuſtitiam, aut non bonam, ducere argumenta debemus ex ijs, quæ propria ſunt aut iuſtitię aut boni & in iuſtitia ipſa inueniũtur aut in rebus, quę de ipſa dicuntur: utraq; enim diligenter perpendẽda, ad alicuius rei intelligentiam. ut id de quo quęritur aliquid ac ſubijcitur, ita quod de illo pręedicatur.

ὥστ᾽ ἐπειδὴ καὶ πάντες οὕτω φαίνονται ἀποδεικνύντες, ἄν τε ἀκριβέστερον, ἄν τε μαλακώτερον συλλογίζωνται· οὐ γὰρ ἐξ ἁπάντων λαμβάνουσιν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον ὑπαρχόντων.

Quapropter (inquit) quoniam cognitum eſt modum rationemq; hanc omnes ſequi, ſiue exquiſitius, accuratius que, ſiue remiſsius, negligentiusque hoc agant: ideſt ſiue ualidioribus, ut demonſtratiua ſunt, ſiue infirmioribus, ut ſunt probabilia, argumentis

tis utantur:ſignificat enim (ut opinor)id,quod ſupra tetigit, cum inquit. ſiue politico, ſiue quolibet alio ſyllogiſmo utantur: neque enim ex ingenti quodam rerum omnium aceruo, confuſaque tanquam ſylua, captant propoſitiones, ſed ſcrutantur, quæ rebus ipſis adſint, de quib. acturi ſunt: atque inde adminicula ad id, quod uolunt, probandū, ſumunt,perſpicuum eſt nos omni diligentia in hac re uti oportere,comparatamque habere debere ſuppellectilem rerum, quę crebro tractari,uerſarique in cauſis conſuerunt. Reſtitui autem hic ὥστε,quod in excuſis libris deſiderabatur, ſecutus auctoritatem optimorum librorum.

καὶ διὰ τοῦ λόγου: δῆλον γὰρ ὅτι ἀδύνατον ἄλλως δεικνύναι.

Et ut hoc animaduerſa uia, quam ſequuntur omnes in ſingulis generib. dicendi, neceſſarium eſſe probatum eſt, ita etiam ratione quadam confirmari poteſt: ſi quis enim diligenter attendat, atque omnia experiatur, manifeſtò intelliget oſtendi aliquid aliter nulla ratione poſſe: hoc enim rationis naturam argumentiq; ad fidem faciēdam apti habere uult: notum autem eſt conſueuiſſe ſæpe hunc eruditiſſimum ſcriptorem cū quidpiam conſtituere vult, inductione primum uti: deinde ſyllogiſmo idem confirmare. ut in primo libro Topicorum, cum inquit, diſputationes duci è quattuor generib. antea explicatis: & ope earum propoſitionum cuncta probari, ad eaſq; quæſtiones referri, uno quidem fidei faciendę genere demonſtrari poſſe inductione: alteram autem probationem eſſe, quæ ſyllogiſmo conſtat: quàmuis hic ſyllogiſmum non appellarit, sed λόγον dixerit: quod nomen communius eſt: in primo quoq; libro de morib. ad Nicomachum,cum uitam beatam adhibito ſtudio ac diligentia acquiri, probare uellet, primum inductione id demonſtrauit,oſtendens,ea,quæ à natura gignuntur,ut optime perfectiſſimeq; fieri poteſt, procreari: nec non, quę ab arte aliqua proficiſcuntur, & omni deniq; re, quę cauſam quærit, atq; eam tanquam ducem ſequitur: infraq;,reliquo etiam genere probationis utens, addit. συμφανὲς δ' ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ λόγου τὸ ζητούμενον. eodem, quo hic,uocabulo uſus.

φανερὸν, ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων, καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων.

Hęc eſt ἀνταπόδοσις redditioq; illius, ὥστ' ἐπειδὴ καὶ πάντες. Quoniam patefactum ac demonſtratum eſt (inquit) cunctos, qui aliquid probant, hanc uiam tenere: diligenterq; inſpicere quid in reb. illis ſit, de quib. dicturi ſunt (id autem inductione declarauit, oſtendens in cunctis generib. dicendi rem ita ſe habere: cunctoſq; qui aliquid argumento probent, conficere illa ex rebus, quę hęreant illi ipſi naturæ, ſed ratione etiā ſyllogiſmoque idem confirmari poſſe affirmauit) perſpicuum eſt neceſſario ſelectum facere oratores debere de rebus, quæ ſępe incidunt atq; opportunę in primis ſunt, ut parati inſtructiq; ſint, cum opera ipſorum requiritur, & uberius de illis dicere queant: ualet enim ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων, habere ſelectas propoſitiones de rebus, quę uſu uenire poſſent, maximeq; opportunæ ſunt: id enim manifeſto ſignicat ἐπικαιρότατα: ut locos etiam non nullos μάλιστα ἐπικαίρους, & κοινοὺς in Topicis appellauit. Valet autem hic. ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, ut in diſciplina illa fit, qua loci ſedeſq; argumentorum mōſtrantur: id enim quoque illic cuſtoditur, atque ipſe id in primo ſuorum Topicorum diligenter pręcepit.

περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γιγνομένων ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον.

Non committere debemus ut quę otioſe,matureque cōparare poſſumus, ſubito properanteſque, hinc atque inde arripiamus: contra de rebus, quę repente eueniunt, neque antea à nobis expectabātur cum parari ad illa meditatique eſſe nequeamus, ſed illo ipſo tēpore quærere cogamur, indagare eodem pacto propoſitiones debemus: nullo modo ſcilicet reſpicientes ad indefinita ſed ſpectantes, quę adſint illis ipſis rebus, de quibus agitur.

ἀποβλέποντα μὴ εἰς ἀόριστα, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα, περὶ ὧν ὁ λόγος.

Non ad ea, quæ nullarum rerum propria ſunt, quę nullis inquam, reb. addicta ſunt & adplicata: intelligit autem idem, quod paulo ſupra, cum inquit, cunctos qui hoc fa-

cerent conſueuiſſe non paſſim ex omnibus, ſed ex ijs, quę hærent cuiq; perſonę aut rei, ſumere propoſitiones: nullo enim diſcrimine omnia reſpicere, & ad indefinita, & quæ nullius rei propria ſunt, ſe conuertere, idem prorſus eſt.

Καὶ περιγράφοντα, ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα τοῦ πράγματος.

Pro temporis etiam breuitate pręfinientem ſeponentemq; ſibi magnum illorum numerum: neque enim paucis contentus eſſe debet, ſi poteſt multa colligere: & ut quàm plurima poteſt, ita quæ rei illi maximè propinqua ſint: intelligit autem quæ ipſi hęreant atque adfixa ſint, nec è longinquo petantur: illa autem, quo magis talia fuerint, eò magis rei affinia erunt, minuſque ad alia pertinebunt.

Ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλείω ἔχηται τῶν ὑπαρχόντων, τοσούτῳ ῥᾷον δεικνύναι: ὅσῳ δ' ἐγγύτερον, τοσούτῳ οἰκειότερα, καὶ ἧττον κοινά.

Se hęc utiliter pręcepiſſe declarat, & quę commoda ex utraque re capi poſſint, oſtendit: quanto.n. plura (inquit) tenebuntur eorũ, quæ rebus adſint, tanto facilius demonſtrabitur, atque argumentis quodlibet concludetur. quanto autem propinquiora, tanto ea, quę ſumentur, accommodatiora, proprioraque erunt, ac minus communia.

Λέγω δὲ κοινὰ μὲν, τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα, ὅτι ἄνθρωπος, καὶ ὅτι τῶν ἡμιθέων, καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ Ἴλιον ἐστρατεύσατο: ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπάρχει πολλοῖς· ὥστ' οὐδὲν μᾶλλον ὁ τοιοῦτος Ἀχιλλέα ἐπαινεῖ, ἢ Διομήδην.

Nullo pacto perturbari lectorem vult: quomodoque accipi hęc nomina uelit, oſtẽdit: communia enim (inquit) appello, ceu ſi quis Achillem laudet, quod homo rationisque particeps, non belua fuit: quod ex eorum numero, qui dimidia ſui parte dij heroeſque habiti ſunt, quod unà, cum reliquis Græcis ad Ilium expugnandum profectus eſt: Hęc enim non uni Achilli, ſed alijs etiã plurimis contigere. quare qui ita agit, quia communia captat, non magis Achillem, quàm Diomedem laudat: ille enim quoque, & homo, & heros extitit: & in Troiano bello uerſatus eſt.

Ἴδια δὲ, ἃ μηδενὶ ἄλλῳ, συμβέβηκεν, ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ· οἷον τὸ ἀποκτεῖναι τὸν Ἕκτορα, τὸν ἄριστον τῶν Τρώων: καὶ τὸν Κύκνον, ὃς ἐκώλυσεν ἅπαντας ἀποβαίνειν, ἄτρωτος ὤν: καὶ ὅτι νεώτατος, καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν ἐστράτευσε, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

Propria uerò (inquit) uoco, quę nemini alij, pręter quàm Achilli, contigere: ut interfeciſſe Hectorem, optimum Troianorum, & Cygnum, qui, dum uixit, uetuit omnes exire de naui: cum ferro vulnerari nequiret, & ab omni ictu tutus eſſet, & quia nemo iunior in eam expeditionem profectus eſt, nec iure iurando, ut cęteri duces earum copiarum, aſtrictus: & quæcunque alia uni illi ſoli in uita euenere, nec in aliam perſonam cadunt. Quod Cygnum appellat, duos diuerſis parentib. ortos. fabulæ tradunt hoc nomine uocatos. qui ab Achille necatus eſt, Neptunum patrem habuit: cũ autem Achillem ornaret Pindarus in. II. ode olympiorum inde quoque ipſum celebrauit, quod hũc
» leto dediſſet. Κύκνον τε θανάτῳ πόρεν. Quod uerò eum non ut fidẽ ſeruaret, teſtibus dijs immortalib. datam, ad Troiam profectum narrat, diſtinguit ipſum ab Helenæ procis, qui iure iurando deuincti omnes erant: nec poterant non ſe ſocios præbere Menelao, armis uxorem repetenti: hoc enim quoque proprium ipſius fuit: ſolus nanque è numero heroum non legibus Tyndarei ſe religioſè obſtrinxerat. Quare maiore laude dignus eſt, qui in tam periculoſum bellum, nulla neceſſitate coactus, profectus ſit: quod
» etiam Pauſanias in Laconicis his uerbis confirmat. Ὅμηρος δὲ ἔγραψε μὲν τῆς ποιήσεως ἐρ-
» χόμενος, ὡς Ἀχιλλεὺς χαριζόμενος τοῖς Ἀτρέως παισὶ, καὶ οὐκ ἐχόμενος τοῖς ὅρκοις τοῖς Τυν-
» δάρεω, παραγένοιτο ἐς Τροίαν.

Εἷς μὲν οὖν τόπος τῆς ἐκλογῆς καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός.

Cum ſelectum propoſitionum neceſſarium eſſe docuerimus, quoque modo ſeligi illæ poſſint indicare cœperimus, unum iam locum expoſuimus: eſt enim, qui modo perſcriptus eſt: ideſt parata & delecta habere, quę in ſingulis reb. ſint, de quib. uſu uenire tibi poſſe putas, ut dicturus ſis, ac de reb. demum, quæ ualdè opportunę ſunt: crebroque ab oratorib. tractari conſuerunt: Hunc autem locum topicum appellat, quia ſimilis eſt lo

cis

cis topicis, ac ſequitur inſtituta illius diſciplinę: neque.n. hæc ratio oratoris tantum eſt, ſed dialectici quoq;: non multo quoq; ſupra docuit etiam in hoc ſtudio neceſſarium eſſe ſelectum propoſitionum, ut in topica facultate. cum uerò hic antea excuſi haberent. ὡς μὲν οὖν τρόπος τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τόπος, emendaui, ut ſupra ſcriptum eſt, ſecutus fidem ſcriptorum librorum: in cunctis enim, quos uidi, extremum uerbum τοπικὸς eſt: antiquisſimus etiam τόπος τῆς ἐκλογῆς, non τρόπος habet: quam lectionem ſequitur quoque uetus tralatio: deprauatam autem illam ab aliquo fuiſſe puto, cui abſurdum uideretur dici τόπον ἐκλογῆς: putaritq; τρόπον potius legi debere. uerumtamen ut loci ſunt, in quib. argumenta manent, ita etiam loci uocantur, qui rationem continent modumq;, quomodo ſelectus alicuius rei fieri debeat. Quod etiam teſtimonio Alexandri confirmatur, qui in primum topicorum, cum locum eum explicare inciperet, ubi Ariſtoteles docet, quomodo ſeligi dialecticę propoſitiones & magna copia earum parari poſ-
» ſit, inquit. περὶ τῆς τῶν προτάσεων ἐκλογῆς πρῶτον τόπους τινὰς καὶ ἀφορμὰς τῆς τε ἐκλο-
» γῆς, καὶ τῆς εὐπορίας αὐτῶν παραδίδωσιν.

τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν.

Cum, quę generatim de enthymematib. dici poterant, tradidiſſet, ac quæ ratio uiaq; indagandi illa communiter ſit, oſtendiſſet, nũc locos eorũ indicat: ubi ſcilicet certa quædam enthymemata manent: neque enim cuncta in ſingulis ſedibus inueniũtur, ſed certa quædam ae propria illius loci: & quę ſcilicet eundem ortum conformationemque habeant: breui autem ille, ut quiſque facilius conſequi posſit, antequam hoc aggrediatur, conſilium ſuum aperit.

στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό.

Locos, elementaque pro eodem capi, quàmuis antea id non explanaſſet, animaduer-
» tiſſe tamen poteramus: in primo enim libro cum dixiſſet. λέγω δὲ εἴδη τὰς καθ' ἕκαστον
» γένος ἰδίας προτάσεις: τόπους δὲ τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων. poſt inquit. πρότερον δὲ λά-
» βωμεν τὰ γένη τῆς ῥητορικῆς, ὅπως διελόμενοι πόσα ἐστί, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις: quod enim ſupra τόπους uocauerat, infra elementa appellauit. Cicero quoque in. II. de Oratore Latino uerbo, quod poſteriori huic reſpondet,
» huiuſcemodi quippiam ſignificare uolens, uſus eſt. Neque illa elemẽta deſiderare, quæ
» ut nemo tradat, quis eſt qui neſciat, quę ſint in homine laudanda. Theophraſtus etiam, utteſtatur Alexander in primum ſecundumque topicorum, cum definiret locum, hoc nomen uſurpauit: inquit enim locum eſſe ἀρχὴν ἢ στοιχεῖον, unde principia cuiuſque rei ſumantur. Cum autem nunc ſe uelle tradere elementa enthymematum dixiſſet Ariſtoteles, ſupra uerò ubi ſibi hoc agendum eſſe indicauit, hoc nomine uſus non fuiſſet, ſed locos uocaſſet: hęc.n. uerba ipſius ſunt. καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς τόπους, ideo docet utrũq; nomẽ idem ualere: ſolereque ſe ſine diſcrimine, cum idem ſignificare uelit, alterutro uti.

πρῶτον δ' εἴπωμεν περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον.

Cur ſibi neceſſe dicat eſſe, antequam locos eorum tradat, partiri ac diſtinguere enthymemata, cauſa hæc eſt: cum enim loci fabricandis enthymematib. ſeruiant, oportebat in tradendis his explanare, qui huic aut illi enthymematum ſpeciei accommodati ſint: id autem non antea cognitis enthymematum ſpeciebus, fieri nullo modo poterat.

ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἴδη δύο: τὰ μὲν γὰρ δεικτικά ἐστιν, ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστι: τὰ δὲ, ἐλεγκτικά.

Antequàm locos enthymematum explanemus, quædam explicanda ſunt, quæ doctrinam illam adiuuabunt: non enim ſunt unius generis enthymemata, ſed duorum: quædam enim confirmant aliquid eſſe aut non eſſe: alia rurſus refellunt: cum autem enthymemata quædam probare dicat, ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, manifeſtò ſignificauit eſſe huius generis, quę affirment aliquid, ut etiam quæ negent. cum contra, quę uim redarguẽdi habent, & ἐλεγκτικὰ appellantur, ſemper negando cõcludant. Interpres Hermogenis rhetoris de differentia horum enthymematum etiam egit. Nam duo & ipſe genera eſſe cognouit, & eodem quoque nomine appellat: nec non exempla utriuſque ex optimo omnium oratore ſubdidit. δεικτικὰ (inquit) ſunt, quę curſum ſuum faciunt, ſpeciem conſecutionis retinentia, ceu. τὸ δὲ πρόσθεν πολλάκις ἐγὼ παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρο-

νῦν τοῖς ἀκροαταῖς γίνεται: ἐλεγκτικὰ autem, quæ præ ſe ferunt pugnam quandam: ac perueniunt, quo uolunt, aduerſando repugnandoque alicui ſententiæ, ut. οὐ γὰρ ἂν Σόλωνα μὲν αὐτοῦ παρέλιπεν: Αὐτοκλῆς δὲ εὕρετο.

Καὶ διαφέρει, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς ἔλεγχος καὶ συλλογισμός.

Qui diſcrimen (inquit) horum enthymematum percipere uult, quorum genus alterū aliquid cōfirmat: alterū refellit, uideat quib. in rebus differant inter ſe elenchus ac ſyllogiſmus: idem enim inter hęc intereſt, quod in dialecticorum ſtudio inter elenchum ac ſyllogiſmum: ipſe autem id ſtatim breui demonſtrat.

Ἔστι δὲ τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα, τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συνάγειν.

In III. quoque libro de enthymematib. his agit, longeq; præponit, quod ἐλεγκτικὸν appellat: cuius etiam rei cauſam reddit. nunc quod utrunque ſit exponit: quomodoq; diſtingui inter ſe atque internoſci poſsint, declarat: enthymema enim illud (inquit) mōſtrare ac probare dicitur, quod ex propoſitionibus, quibus aſſentitur is, cum quo agis, & quæ conueniunt opinionib. multorum, quod uult propoſitumque habet, concludit, ut in ipſis conſenſus animorum, non pugna ulla appareat.

Τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν.

Ἀνομολογούμενα diſcrepantia inter ſe: repugnantiaue ſignificat. ἀνομολογούμενα συνάγειν ualet diſsidentia concludere ac cogere & quæ aduerſentur ijs, quæ ab aduerſario oſtēſa prius & concluſa fuerint: erit enim hoc manifeſtò illum conuincere ac redarguere, cum in eum locum deducas, ut aſſentiri cogatur, contrarijs eorum, quę antea probarat. quod igitur hoc præſtat enthymema, ἐλεγκτικὸν uocatur.

Σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων, καὶ ἀναγκαίων ἔχονται οἱ τόποι.

Cum de elementis enthymematum, ſe agere nunc uelle oſtendiſſet: elementorum uerò alia, propria ſint: alia, communia; ne quis ſibi uitio uertat, quod illa relinquat, teſtatur ſe de proprijs ſuperiore libro diligenter egiſſe: nec non in prima etiam poſterioris huius parte. quapropter nunc reſtare, ut ad communia tranſeat: quod ſtatim facere aggreditur: εἴδη autem χρήσιμα & ἀναγκαῖα, quæ intelligat, dubitare non poſſumus: ſignificat enim fines trium generum. χρήσιμα, quia multum ad hoc ualent, ac magnos fructus de ſe prębent: ἀναγκαῖα, quia ſine illis nihil confici poteſt.

Ἐξειλεγμέναι γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκαστον εἰσίν. ὥστε δὲ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ: ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ: ἢ δικαίου, ἢ ἀδίκου.

Docet uerum eſſe quod dixerat: teneri fermè iam omnes locos, quib. contineantur ſingulæ ſpecies utiles ac neceſſariæ: quomodoq; illæ explicatę ſint, narrat: ſelectæ.n. (inquit) à nobis ſunt propoſitiones ſeorſum in ſingulis generib. dicendi. quare nō poſſumus laborare ignorantes locos, quo conſerre nos debeamus, cum proprijs alicuius generis propoſitionib. indigemus: & unde conficere argumenta oporteat: ſiue de re utili aut inutili agendum eſt: ſiue de honeſta aut turpi: ſiue de æqua aut iniqua: illi enim amplam copiam propoſitionum de omnib. his reb. ſuppeditabunt: hoc autem ipſum in primo libro tradidiſſe notum eſt.

Καὶ περὶ τῶν ἠθῶν, καὶ παθημάτων, καὶ ἕξεων ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι.

Nec non perſcripti à nobis ſunt loci de moribus, de commotionib. animi turbidioribus, atque etiam de habitib. animi, ſtatibuſque ſedatioribus, qui ἕξεις appellantur: loci enim hi quoque proprij ſunt, & ijs ipſis tantum reb. explicandis accōmodati, neq; ad alia traduci poſſunt. Eum autem, quem tradendis ipſis ordinem ſecutus eſt, nunc in illis repetendis non ſeruat: quæ enim ad habitus animorum, uirtuteſque aut uitia pertinent, in primo libro, cum demonſtrandi genus explanaret, expoſuit: poſtremum tamen illa hic locum optinent: mores uerò in hoc explicatis iam motionib. animorum: nunc autem contra hi ipſas antecedunt: illæ nanque in prima parte huius libri perſcriptę ſunt. Cū antea uerò in excuſis περὶ τῶν εἰδικῶν foret, ſecutus fidem antiquiſs. libri, quē in hoc uetus etiam tralatio ſequitur, emendaui ἠθῶν καὶ παθημάτων: ſunt tamen ſcripti non nulli, in quib. ἰδικῶν παθημάτων legatur.

ἔτι δ' ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἁπάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν παρασημαινόμενοι τοὺς ἐλεγκτικούς, καὶ τοὺς ἀποδεικτικούς, καὶ τοὺς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων: οὐκ ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων.

Quod antea ſeorsũ, ac p ſingula genera fecimus, nũc diuerſo modo generatī agamus: addentes accuratam ſingulorum locorum animaduerſionem, adnotantesque, qui loci confutandis ſententijs aduerſariorum apti ſint, quiq́ noſtris confirmandis idonei: nec omittentes etiam locos, qui continent, quę ſpeciem, ſimilitudinemque enthymematum habent: cum tamen enthymemata uera illa non ſint. Quis autem hic modus futurus ſit, indicauit ipſe, addens καθόλου: ideſt communiter atq; in uniuerſum: cuncta ſcilicet ſimul genera complectentes: περὶ ἁπάντων uero, de quib. ante proprij loci aſsignati ſunt: pollicetur enim ſe communes omnium locos, & qui ſine diſcrimine tribus dicendi generib. accommodentur, nunc traditurum. Παρασημαινόμενοι hic ſignificare uidetur, adſcribentes: adnotantes: uerbis enim, quę id ipſum demonſtrent, non ſignis, notis ue ullis hoc declarat. Eodem uerbo in primo Topicorum uſus eſt. Παρασημαίνεσθαι δὲ καὶ τὰς ἑκάστων δόξας: quem locum cum Alexander explanaret, id uerbum pro παραγράφειν uidetur accepiſſe. Δεῖν δέ φησιν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς παρασημαίνεσθαι, καὶ παραγράφειν τὰς ἑκάστων δόξας. Nam in libro etiam ſophiſticorum elenchorum, notas has, indiciaq́, (ut arbitror) παράσημα uocauit. Κἀκεῖ δὴ παράσημα ποιοῦνται. Quod in impreſsis uero hic antea erat δεικτικούς, excudi malui ἀποδεικτικούς. Cuius mutationis auctores habeo cunctos, quos uidi, ſcriptos libros: quamuis autem præpoſitio huic nomini addita ſit, uariatam tamen eius notionem non puto.

ἐπείπερ οἱ δὲ συλλογισμῶν.

Enthymema inchoatũ ſyllogiſmum eſſe conſtat. Cum igitur ſyllogiſmum referat, & ſi non perfectè omninò reddit, quæ in ſyllogiſmo ſunt, ipſum quoq; habeat, neceſſe eſt: inueniuntur autem falſi ſyllogiſmi, & qui, quamuis nihil concludant, concludere tamẽ uidentur. quare neceſſe eſt enthymemata quoq; inueniri, quę ſpeciem habeãt enthymematum, non tamen ſint: illa autem ſunt, quę proficiſcuntur ab adumbratis, falſisq; ſyllogiſmis. nam huiuſcemodi quoſdam eſſe, ita planum eſt, ut confirmare auctoritatibus non oporteat.

δηλωθέντων δὲ τούτων, περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων διορίσωμεν. πόθεν δεῖ πρὸς τὰ ἐνθυμήματα φέρειν.

Quæ in extremo hoc libro tradere cogitat exponit: ipſum .n. claudet diſputatio de diſſoluendis aduerſariorum argumentis: nec nõ ratio oſtendetur, qua reſiſti illis, ne, quod uolunt, colligant, poſsit: omnisq; conatus illorum impediri, aliquid obijciendo. Cum igitur (inquit) hi communes omnium generum loci indicati fuerint, agemus de diſſolutionib. argumẽtorũ, & ijs, quas uocãt ἐνστάσεις: explicantes, unde ipſas ducere oportet ad enthymemata aliqua labefactanda: omnis enim uis ipſorum eſt in illis frangendis. Quæ ab excuſis omnib. libris aberat: neceſſaria autem omninò hic erat, præpoſitionem reſtitui: ut enim prius legebatur τὰ ἐνθυμήματα φέρειν, locum hic non habet: eſt.n. φέρειν ἐνθύμημα, quomodo ſupra ipſe locutus eſt, enthymema conficere, atq; illo aut res ſuas confirmare, aut urgere aduerſarium: ex quib. autem illa propoſitionib. conformari queant, nullo modo nunc docet. Sed contra rationes explicat: uiasq́, quib. enthymemata tentari posſint: ſunt autem illę geminę, Græcis uerbis λύσις & ἔνστασις uocatæ.

ἔστι δ' εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν, ἐκ τῶν ἐναντίων: δεῖ γὰρ σκοπεῖν εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει: ἀναιροῦντα μέν, εἰ μὴ ὑπάρχει: κατασκευάζοντα δέ, εἰ ὑπάρχει.

Ex contrarijs locũ hunc Quintilianus appellauit, qui ijſdem penè exemplis, quib. Ariſtoteles, uſus eſt. In V. libro. Frugalitas bonũ: luxuria.n. malum. Si malorũ cauſa bellũ
» eſt, erit emendatio pax. Si ueniã meretur, q imprudens nocuit, nõ meretur prēmiũ, qui
» imprudẽs profuit. Accuratius tamẽ eum exponit ſummus doctor: quomodoq; tractari debeat, exquiſitius docet: locũ.n. unde conformari posſint enthymemata ad probandũ confirmãdumq́ aliquid accõmodata eſſe dicit, qui eſt à contrarijs: oportere nanq; attendere, ſi fortè cõtrarium eius, quod alicui rei adeſſe oſtendere uolumus, contrariæ naturę adeſt: uerũ quia ope huius loci & eſſe aliquid confirmari poteſt, & non eſſe: eſt.n. quod in margine quoq; ſcripti cuiuſdã libri adnotatũ eſt, & ἀνασκευαστικός & κατασκευαστικός, nõ

eodem pacto in diuerſis rebus fieri debere, narrat: qui enim (inquit) euertit, animaduertere debet, ſi contrariũ nullo modo contrariæ naturæ adeſt: ſin uerò conſtituit, ſi adeſt. Cum uerò in excuſis antea dandi caſu & ἀναιροῦντι, & κατασκευάζοντι legeretur, ſecutus maiorẽ melioremq́ partem ſcriptorũ librorũ, accuſandi caſu ea uerba ſcripſi.

Οἷον ὅτι τὸ σωφρονεῖν ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν, βλαβερόν.

Vt ſiquis oſtendere uolens temperanter uiuere, rem bonam eſſe ac iuuare, declaret intemperantem uitam degere, eſſe rem detrimentoſam ac malam: hic enim manifeſtò utetur loco à contrarijs: bonum nanq́ & malum contraria ſunt, quę de contrarijs reb. dicuntur. Qui igitur hoc enthymemate uſus eſt, propoſitum habuit probare temperantiæ conuenire, dici illam bonum: ſumpſit autem contrarium eius, malum: declarauitq́ id contrariæ naturæ conuenire: ideſt intemperantiæ. quare illud ita temperantię quadrare comprobatur.

Ἢ ὡς ἐν τῷ μεσσηνιακῷ. εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι.

Alcidamas orator Meſſeniacam orationem ſcripſit, id eſt pro Meſſenijs (ut arbitror) teſtatur hoc Ariſtoteles in primo horum librorum. Hoc autem exemplum ut ſuperius, manifeſtò expreſsit Quintilianus. Sententia horum uerborum hæc eſt: ſi bellum nãq́ malorum, quæ nunc uos premunt, cauſa eſt, oportet uos paci ſtudere, ſi corrigere ipſa & emendare uultis. bellum & pax contrariæ res ſunt, quæ manifeſtò appellantur: mala bonaq́ itidẽ contraria: non tamen bonorum nomen hic poſitum, ſed corrigere mala dicens, id prorſus ſignificauit. Conſilium Alcidamantis liquidò intelligitur: ſuadebat enim pacem, atq́ ita mala, quib. uexabantur, ſedari poſſe aiebat.

Εἴπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν ἀκουσίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν, οὐδ' ἂν ἀναγκασθείς τις εὖ δράσει τινὰ, προσῆκόν ἐστι τῷδ' ὀφείλεσθαι χάριν.

Quattuor ſunt ſenarij: quod qui non omninò in his reb. rudis eſt, facilè animaduertere potuit. Suſtuli tamen mendum, quod extremam ſedem ſecundi uerſus lędebat: cũ enim πίπτειν antea in excuſis foret, πεσεῖν emendaui, ut in antiquiſs. libro legitur: iambus enim illic neceſſarius eſt, qui pes ex altero illo uerbo non conficitur. Eorum ſanè ſenſum ſoluta oratione breui expreſsit Quintilianus: ut tamen plenius omnes ſententias reddamus: ſi enim (inquit) his, qui nolentes inuitiq́ male fecerint, ęquum non eſt iraſci; neq́ etiam ſiquis coactus neceſsitateq́ ipſi eius rei impoſita, benè fecerit, decet huic gratiam habere: beneficioq́ ſe obſtrictum fateri. Animaduertenda autem elegans locutio, quę poëticum ſtilum olet, πεσεῖν εἰς ὀργὴν pro ὀργίζεσθαι, & iraſci.

Ἀλλ' εἴπερ ἔστιν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν πιθανὸν, νομίζειν χρή γε καὶ τοὐναντίον ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.

Quartum exemplum, quod à Quintiliano relictum eſt: exponitur autẽ & ipſum trib. ſenarijs, quorum ſententia hæc eſt. Si apud mortales noſtriſq́ in congresſib. inueniuntur nõnullę res falſę, quib. fides facilè habeatur, credibilesq́ ſint, exiſtimare debemus cõtra etiam ueras multas res euenire hominibus, quę fide careant, falſęq́ primo aſpectu eſſe uideantur: ita autem (ut arbitror) argumentatus eſt, qui rei incredibili fidem acquirere ſtudebat: perſuadereq́ ijs, qui audiebant, ut eam factam crederent. In antiquiſs. libro, non ut in excuſis antea ψευδολογεῖν, uerum ψευδηγορεῖν legitur: ſed alijs quoq́ teſtibus integritas huius lectionis confirmatur. quare illo uerbo deleto, hoc recepi.

Ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων· ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν.

Quos caſus appellet, fallere nos non poteſt: ipſe enim teſtificatur in II. libro Topicorum, quid hoc nomine intelligi uelit. Verba ipſius in commentario in primum librum poſui, ubi locos tradens, quib. maius eſſe aliquid bonum confirmari poſſet, dixit, ut in coniugatis ſe res habet, & in ſimilib. caſibus, ita etiam reliqua omnia conſequi, ac de ratione firmitateq́ huius argumentationis ac ui nominis, plenius diſputaui. Cum autem loci à coniugatis, locos à caſib. complectantur: quod etiam teſtatus eſt Alexander in quartum Topicorum, res contra ſe habere non poteſt: ut cum loci à caſibus

appellantur

appellantur, intelligi quoq; debeant loci à coniugatis, niſi aliter hoc nomen ceperit: nullum tamen hic alium locum coniugatorum tradit, quem uidebatur relinquere non debuiſſe: & ſanè exempla, quę adiungit, conueniunt loco, à caſibus propriè appellato. Alius igitur quidam locus eſt ex ſimilibus caſibus: ſimili enim modo (inquit) rem ſe habere aut non habere oportet, ut in caſib. euenit: ſi ipſis nanque id uſu uenit, & alijs quoque nominibus, unde illa decidunt, idem continget: nec non contra: ſi nanq; in caſibus rem ita ſe non habere inuenietur, in illis quoque ſe non habere affirmari poterit. licebit igitur ope huius argumentationis & conſtituere aliquid & labefactare.

Οἷον ὅτι τὸ δίκαιον, οὐ πᾶν ἀγαθόν· καὶ γὰρ ἂν τὸ δικαίως· νῦν δ' οὐχ αἱρετὸν δικαίως ἀποθανεῖν.

Exemplo hunc locum illuſtrat. vt ſi quis oſtendere uolens non omne, quod iuſtum eſt, idem etiam bonum eſſe: fallique eos, qui aliter ſentirent: ita enim argumentabitur. si iſtud nanque uerum foret, & quicquid iuſtè fit, idem etiam benè fieret, expetique ſemper deberet: nunc autem contra uſu uenire aliquãdo uidemus: neque enim bonum expetendumque eſt, ſiquis omninò mori debeat, iuſtè mori: ac præſtat iniuſtè mori, immeritoq; ſupplicio affici: declarat enim innocentiam, culpęq; uacuitatem: cum, qui pœna optimo iure afficiuntur, improbi, ac nefarij ſint.

Ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα· εἰ γὰρ θατέρῳ ὑπάρχει τὸ καλῶς, ἢ τὸ δικαίως ποιῆσαι, θατέρῳ τὸ πεπονθέναι· καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποιηκέναι.

Tertius locus hic eſt ex rebus, quę ſub eandem rationem ueniunt: itaq; affectæ inter ſe ſunt, ut mutuam confirmationem præbeant: ſi enim (inquit) eorum alteri, quæ mutuò ita ſe habent, contigerit, ut aut honeſtè, aut iuſtè quippiam fecerit, & alteri quoque, ut aut honeſtè & ipſum aut iuſtè perpeſſum ſit: alterutrum ſcilicet horum, quod de illo prolatum fuerit: & ſi eodem pacto alteri ut mandarit, & alteri ut fecerit: honeſtè (inquàm) aut iuſtè.

Οἷον ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελῶν· εἰ γὰρ μηδ' ὑμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν· οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι.

Eodem hoc exemplo in. I. libro de inuentione Cicero uſus eſſe dici poſſet, niſi nomi-
» na uirorum diuerſa forent: verba enim Ciceronis hęc ſunt. Nam ſi Rhodijs turpe nõ
» eſt portorium locare, nec Hermacreonti quidem turpe eſt conducere: ſunt autem hęc
πρὸς ἄλληλα: quę ita coniuncta inter ſe ſunt, ut altero ſublato, alterum quoque intereat. Quod in excuſis hic antea mendosè legebatur περὶ τελωνῶν, correxi περὶ τελῶν: ita.n. in antiquiſſ. libro ſcriptum offendi: cui uetus tralatio adſtipulatur: ueriorem autem lectionem hanc eſſe, inde etiam intelligi poteſt, quod cũ Diomedon quoq; publicanus foret, non ſatis commodè locutus eſſet de publicanis dicens, tanquàm ipſe unus ex illis nõ eſſet: uerum etiam ita nihil extra intelligere oportebit, cum infra emere ac uendere dicat: nec, quid id ſit, addat: τέλη enim accipientur: quod in altera lectione neceſſarium fuiſſet. ſenſus igitur huius exempli hic eſt. ut Diomedon publicanus pro ſuo ordine ad populum magiſtratum'ue aliquem loquens, cum exprobraretur ipſis ratio illa augendi patrimonij, de uectigalib. ipſis agens: eamque rem turpem non eſſe confirmans, dixerit: ſi enim uobis illa uendere turpe nõ eſt, neq; nobis redimere. τέλη, cuius uerbi plures notiones ſunt, hoc etiam ualere, teſtatur nomen ipſum, quo publicani uocabantur: τελῶναι enim iuncto nomine, quod τέλη redimerent: publicoſque reditus ciuitatis exigendos conducerent, appellabantur.

Καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι· καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι.

Si qui damnum accepit, honeſtè aut iure multatus eſt, & qui illud importauit, honeſtè aut iure fecit: contraq; ſi qui mali alicui quidpiam intulit aut honeſtè aut iuſtè fecit, & qui ſuſtinuit eodem & ipſe pacto, malo affectus eſt: conuertitur enim res: & ut illud ope huius, ita etiam hoc ope illius, confirmatur.

Ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι· εἰ γὰρ δικαίως ἀπέθανε, δικαίως πέπονθεν· ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ.

Qui huic rei ſtuderet, poſſet etiam ope huius loci fucum facere: decipereque imperitum aduerſarium: continet enim in ſe uitium, fallaciaq; non parua aliquando ſubeſt: ſi

enim quiſpiam iuſtè necatus eſt, iuſtè ſanè ille malum paſſus eſt: uerum à te id fortaſſe proficiſci non debuit: nec tuę partes erant id facere: qui enim ob facta improba mortem legibus meruit, non impune à quolibet interfici potuit: & ſi enim ille ſupplicio pœnaq; ea dignus (inquit) non tamen tu manus ei adferre debuiſti. nec culpa caret atq; omni pœna ſolui debet, qui nefario etiam, ac facinoroſo necem attulit.

Διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, εἰ ἄξιος ὁ παθὼν, παθεῖν, καὶ ὁ ποιήσας, ποιῆσαι, εἶτα χρῆσθαι ὁποτέρως ἁρμόττει.

Qui igitur in laqueum induci non vult, aliiſq; imponere cupit, ſeorſum ambas partes ſpectet, cumq; omnem rem animaduerterit, id faciat, quod cauſa ipſius poſtulat.

Ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτο, καὶ οὐδὲν κωλύει, ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τῷ Θεοδέκτου.

Non ſemper hæc ſimul ſtant, & quandoque alterum ab altero diſcrepat: ut qui ſcilicet occiſus ſit, mortè dignus fuerit, non tamen, qui interfecit ſcelere careat ac rectè fecerit. nihil uetare inquit, quin hoc uidelicet aliquando contingere poſſit; ſiue quin hęc ſimul non maneant, ſed repugnent. exemplo hoc uerum eſſe oſtendit. Theodectem autem Phaſelitem Ariſtotelis ſodalem de artificio dicendi ſcripſiſſe, & non malum etiam poëtam tragicum fuiſſe, plures auctores tradunt. Stephanus, qui de urbib. ſcripſit, quinquaginta fabulas docuiſſe eum tradit, Atheniſq; mortuum. ſed quattuor etiã uerſiculos, qui in baſi ſepulchri ſcripti erant, ponit. Ex Alcmęone igitur, Theodectis huius fabula, exemplum ſumit. & ut ſuſpicari poſſum, Alcmæo ipſe damnatus, rationem reddens, cur iudicio elabi non potuerit: cum uideretur ille iure matrem Eriphylem interfeciſſe, quę patrem necauerat, inquit. ipſam quidem iure cęſam, me autem necare non debuiſſe iudices ſtatuerunt.

Μητέρα δὲ τὴν σὴν οὔτις ἐστύγει βροτῶν;

Locus ualdè obſcurus eſt, & de quo nihil certi, cum Theodectis fabulæ uetuſtate perierint, tradi poſſit. Hic autem manifeſtò ſenarius eſt pronunciatus ab aliquo, qui mirabatur Alcmæonem ob rectiſſimum facinus à iudicib. condemnatum fuiſſe. Quis mortalis (inquit) non odio flagrabat contra matrem tuam, quæ auaritia occęcata, & ut monile acciperet, uiri ſalutem prodiderat? quomodo igitur tu, cum omnium iudicio morte dignam interfeceris, condemnatus es? ut qui, falsò putaret, licere à quolibet morte dignum hominem, necari.

Φησὶ δὲ ἀποκρινόμενος, ἀλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν. ἐρομένης δὲ τῆς Ἀλφεσιβοίας πῶς; ὑπολαβὼν φησὶ τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.

Hæc (ut opinor) Ariſtotelis uerba ſunt, quę in eo loco continerentur, breuiter exponentis: nec enim uerba poëtæ, extrema parte excepta, quæ uerſiculo clauditur, ſed ſententiam tantum hic accepit: reſpondens (inquit) Alcmæon ei, qui percunctatus fuerat, affirmauit, ſummum eſſe omnium mortalium odium aduerſus matrem ſuam. Verum (inquit) ſi quis benè de illis exiſtimare vult, hæc ſeorſum, diſtincteq; conſideret oportet. Cum Alpheſibęa, quæ fortaſſe & ipſa ſupra interrogauerat, percunctaretur, quo modo uel diſtingui rem oporteret, uel damnationis ſibi cauſa hæc rei diſtinctio fuiſſet: ſuſcipiens rurſus ſermonem Alcmæon, ſenariolum protulit, cuius ſententia ſupra etiam à me expreſſa, hæc eſt. hanc morte dignam fuiſſe ſtatuerunt: me uerò, qui interficerem, nullo modo dignum iudicarunt. In pari autem cauſa Oreſtis, cum & ipſe matricida foret, & morte digna exiſtimata eſſet Clytemneſtra, idem contingere debuit, niſi Palladis ſententia ſubleuatus, iudicio illo abſolutus fuiſſet. Quod uidit etiam Euripides: in extrema enim Electra, cum finxiſſet Caſtorem Pollucemq; facta cæde continuò apparuiſſe. quid ſentirent de omni illo facto ita inducit ipſos cum Oreſte loquentes. Δίκαια μὲν νῦν ἥδ᾽ ἔχει· σὺ δ᾽ οὐχὶ δρᾷς. Separauerunt igitur & ipſi perſonas: ſeorſumque, quid de utraq; dici poſſet, oſtenderunt: ſororem enim debita pœna cum affectam non negaſſent, ſororis filium nefarie feciſſe ſtatuerunt.

Καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα· ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν.

Non arbitror intelligi hic debere Demoſthenem, principem Gręcorum oratorum:

ſed

ſed alium Demoſthenem, ſummum & ipſum in rep. Athenienſium uirum: & qui exercitum quoq; duxerit: Cuius meminit orator in. III. Olynthiaca, cum ueteres oratores & quorum conſilio reſp. benè ſemper geſta ſit, enumeraret. nec tamen quod ad locum hūc pertineat: de iudicioq; hoc agat, adhuc quicquam indagare potui. Nihil præterea de altero, quod adiungit, exemplo explorati habeo. Nicanoris cuiuſdam Macedonis mentio eſt apud auctores, qui cum præfectus præſidij Munychiam oppidum Athenienſium diu tenuiſſet, impoſitus à Caſſandro Antipatri filio, ab eodem poſtea dolo ſublatus eſt: cum claſſe nanque miſſus ab eò, unà cum Antigono regios tutores uicit: Athenasque reuerſus inflatus uictoria illa, ac nimios ſpiritus gerens, ſuſpectus eſſe cœpit Caſſandro: quare inſimulatus proditionis ab ipſo interfectus eſt. Diodorus in extremo. XVIII. libro bibliotheces, hoc memoriæ prodidit: nec tamen rationem mortis narrauit, sed inquit. κρίνας αὐτὸν ἀλλότρια φρονεῖν, ἐδολοφόνησεν. An hoc pertineat ad hunc: Nicanorq; ille ſit, quem intelligit Ariſtoteles, affirmare in tam incerta re, non auſim. Senſus uerò horum uerborum hic eſt. Et iudicium quoque factum de ijs, qui interfecerunt Nicanorem: quia nanque illi iudicati ſunt iure hominem necaſſe, iuſtè uiſus eſt mori: dignusq; pœna illa fuiſſe.

Καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος· περὶ οὗ ἐκέλευε κρίναι, εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν· ὡς οὐκ ἄδικον ὂν ἀποκτεῖναι, τὸν δικαίως ἀποθανόντα.

In hanc quoque hiſtoriam nunquàm incidi: quæ autem ab interprete Græco adſeruntur, uereor ne ficta ſint: nullius enim antiqui ſcriptoris teſtimonio confirmantur: ut nihil tamen in re obſcura incertaq; relinquam, cum ille tradat hunc, qui Thebis mortuus eſt, fuiſſe Timolaum, ita ſanè uocatus eſt, qui mercede corruptus à Philippo, Thebanorum remp. ſalutemque ipſi prodidit. ut Demoſthenes etiam narrat pro Cteſiphonte, ubi patriæ proditores enumerat, qui tamen poſtea re confecta ab eo deſtituti fuerint. μέχρι τούτου τιμόλαος, ἴσως ἐκ τῶν ἄλλων θήβαις: nomen tamen eius, quicunq; fuerit, ab Ariſtotele non indicatur, ſed inquit. & ut iudicium de eo factū eſt, qui Thebis necatus eſt: de quo mandatum eſt, iudicium fieri utrum ille dignus foret, cui mors inferretur, tanquā iniquum non eſſet, necare morte dignum, & quocunque modo ille interfici impune poſſet: qui enim ita iuſſit (inquit) huius ſententiæ fuiſſe perſpicitur, ut crederet non poſſe contra leges ullo pacto necari, cui nex iure optimo inferretur. Antiquiſſ. liber, à reliquis diſcrepans, κελεύει κρίνεσθαι habet: inſtanti tempore priore uerbo, non præterito: poſteriore uerò patiendi forma, non agendi.

Ἄλλος ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον.

Quartus locus ex maiore, & ex minore appellatus à Latinis: Animaduertendum in argumentatione ex maiore, à refutatione antecedentis colligi negationem conſequētis. Exemplum Ariſtotelis hoc apertè declarat: in ea autem, quæ ex minore uocatur, nihil inficiantes concludimus: ſed cum conſequens, minusq;, ut appellatur poſuerimus, cōfirmatio antecedentis, maiorisq; conſequitur, ut hoc etiam exemplo declaratur. Accuratius autem multo uberiusq; locos hos expoſuit in. II. libro topicorū: quattuor. n. eſſe uoluit, qui ex maiore argumētandi anſam præberent. ut etiam, qui ex minore: quos ſingulos utiles eſſe tradit & ad refellendum & ad confirmandum: ſunt autem ij, cum cōparatio ſcilicet fit unius cum unà re: ſpectando utra earum maior aut minor ſit, aut unius, quod contingere illis dicatur, ad duas res, aut duorū, quæ euenire eidem rei credātur, aut duorum duab. rebus contingentium: quæ omnia exemplis poſitis ab eo illuſtrantur, & ab eruditiſſimo politiſſimoq; interprete copioſius explicantur.

Οἷον εἰ μηδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ γ' ἄνθρωποι.

Ceu inquit (hoc enim exemplo rem illuſtrare uoluit) ſi ne dij quidem cuncta nouerunt, multo minus homines omnia cognita habent: hic enim ſenſus eſt horum uerborum: quæ tamen unde ſumpſerit, compertum non habeo. ſuſtuli autem inde mendum, quod illa occuparat: πάντες enim in excuſis antea legebatur, cum in antiquiſſ. libro, cuius etiam lectionis ueſtigia apparent in uetere tralatione, πάντα ſcriptum ſit: quomodo uidetur omninò legi debere. ſi diuinā illam præſtantēq; naturam quædā fallunt, nullo modo humanam infirmāq; nihil latere poteſt. nam uocem celebratā poëtæ; qui contra

affirmauit nihil deos immortales ignorare: dixitq́, καὶ θεοὶ δέ τοι πάντα ἴσασι, notam eſſe arbitror. quod autem ait χολῇ οἵ γε ἄνθρωποι, modus loquendi eſt familiaris Atticorũ, crebroq́ à poëtis uſurpatus, ſed ab ijs quoq́, qui ſoluta oratione ſcripſerũt. Nã optimus etiã dicẽdi auctor Plato ſic locutus eſt in Phędro. καίτοι εἰ αὗται τῶν περὶ τὸ σῶμα αἰσθήσεων μὴ ἀκριβεῖς εἰσι, μηδὲ σαφεῖς, χολῇ γε αἱ ἄλλαι. ſignificat autem multo minus id ab his expectari poſſe propter imbecillitatem eorum, quod, quę tarde lenteq́ fieri dicuntur, & magnum otiũ requirere, ut perficiantur, fieri non poſſe intelliguntur. an Latini ita locuti ſint, exploratum non habeo, nos certe patrio ſermone mirificè illum exprimimus.

τοῦτο γὰρ δῆλον, εἰ ᾧ μᾶλλον ἂν ὑπάρχοι, μὴ ὑπάρχει, δῆλον ὅτι οὐδ' ᾧ ἧττον.

Declarat his uerbis argumentationem illam eſſe à maiori, & uim ipſius rationemq́ exponit. Hoc inquiens nihil aliud eſſe, niſi ſi in quo multo magis id eſſe debebat, in eo non inuenitur, perſpicuum eſt in eo nõ eſſe, in quo multo minus expectabatur: cuncta enim ſcire in deorum natura magis poſitum eſſe, quàm in mortali debebat. quare cum illic non inueniatur, multo minus hic expectari poteſt.

τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει ὅς γε καὶ τὸν πατέρα τύπτει· ἐκ τοῦ εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει

Hoc exemplum eſſet argumentationis ex maiore Ciceroni: quo tamen philoſophus quo modo quis ex minore argumentetur, docet. Cæderet etiam propinquos, qui patrẽ cędit. quid uterq́ ſecutus ſit, mãifeſtum eſt. Cum maius flagitium ſit, patrem, quàm propinquos cædere: exiſtimat Cicero uerè, qui à cædendo patre ſibi non temperat, à cædẽdis etiam propinquis ſibi temperaturum non eſſe, ideoque ex maiore genus hoc argumenti uocat. Ariſtoteles cum boni uiri officium ſit nemini uim afferre, cumque iniuria ab omni abeſſe debeat, ſi tamen ibi manet, ubi minus eſſe debebat, illic etiã exiſtet, ubi frequentius eſſe conſueuit. & hæc cauſa eſt, cur εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει appellarit, à minoreq́ eam ſignificari uoluerit.

καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι· εἴθ' ὅτι ὑπάρχει· εἴθ' ὅτι, οὔ.

Oſtendit utrique rei accommodatum eſſe hunc locum, ſiue aliquid eſſe probare uelis: ſiue contra non eſſe, ut eo uti poſſis, ſiue affirmare quippiam, ſiue negare ſtudeas, nam exemplum, quo uſus fuerat, manifeſtò affirmabat.

ἔτι εἰ μήτε μᾶλλον: μήτε ἧττον.

Cum paria omnia ſunt, nec aliquid ſuperat, aut ſuperatur, Cicero in . II. de oratore ex pari appellauit: atq́ exemplo etiam illuſtrauit. Ex pari ſic. Eſt eiuſdem & eripere cõtra rem publicam, & largiri pecunias. Hunc autem à re pari locum in Topicis quoq́ ut hic, cum locis ex maiore & minore copulauit: uocauit autem eum illic, ἐκ τοῦ ὁμοίως ὑπάρχειν, ἢ δοκεῖν ὑπάρχειν: ac triſariam tractari inquit: ijſdem ſcilicet modis, qui cũ extremis trib. ſuperioris ex maiore minoreque ijdem ſunt: reſpondent enim illis: nã primo modo ex maiore, auxilio cuius unum uni adeſſe probatur: quia auctionem ipſius auctio eius, quod dicitur de illo, conſequitur, non eſt modus qui reſpondeat in loco ex pari. Cuius rei cauſam accurate reddidit Aphrodiſienſis.

ὅθεν εἴρηται· Καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατήρ. Οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχί, τὸν Ἑλλάδος ἀπολέσας κλεινότατον γόνον.

Exemplum è Tragędia ſumptum: ſunt autem integri duo ſenarij, dimidiatuſq́ tertius: uerba autem uidentur cuiuſpiam conſolantis Althęam, inſimulantisq́ quod Theſtium patrem miſerrimum omnium diceret, neminemq́ unquàm maius incommodum accepiſſe ex amiſſione liberorum affirmaret: à Meleagro autem illi interfecti fuerant: ac fortaſſe ab Oeneo ipſo pronunciata ſunt. ut ſic extorquere uxori luctum erroremq́ cupiens, interroget ipſam, quàmuis aliam perſonam induat: deque ſe ipſo, tanquàm diuerſo quodam homine, uerba faciat: ut, cum commoto animo eſſet, δεικτικῶς locutus ſit, inquiens. Et tuus parens miſerandus amiſſis filijs eſt? Oeneus non miſerandus, qui totius Gręciæ florem gnatum perdidit: paria enim incommoda illa erant, paremq́ miſericordiam excitare debebant: Meleagrum autem manifeſtò intelligit, quem ob for

titudinem maximè inclytum, in omni Grȩcia fuiſſe tradit. Diſſentit à reliquis antiquiſs. liber, quod κλεινὸν ἀπολίσας γόνυ habet: ordine uerborum uariato, & collatione nominis epitheti, è tertia ad primam reuocata.

Καὶ εἰ μηδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ᾽ Ἀλέξανδρος.

Præterea ſi Theſeus iniuſtè non fecit, neque Paris, cum eandem rapuit: ex pari. admiſiſſe autem Theſeus aliquid ſceleris credi non debet, cum uir iuſtus fuerit. Parin uerò Priami filium intelligit. cur ille Alexander appellatus ſit, docet M. Varro » in VII. de lingua Latina his uerbis. Aut Alexandrum ab eo appellatum in Grȩcia, » qui Paris fuiſſet, á quo Herculem quoq; nominatum, alexicacon, ab eo, quod defen» ſor eſſet hominum: Theſeum autem ante Parin Helenam rapuiſſe, nemo neſcit: id copioſe quoq; declarat Iſocrates in laudatione Helenȩ, & Plutarchus in uita Theſei.

Καὶ εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδαι, οὐδ᾽ Ἀλέξανδρος.

Caſtorẽ, Pollucemq; Tyndarei filios intelligit, qui duas Leucippi filias rapuerũt: id autem Theocritus quoque in Idillio, quod διόσκουροι inſcribitur, tetigit. Nomina illarum » ponit Stephanus in dictione ἄφιδνα: inquit enim ἔστι καὶ τῆς λακωνικῆς. ὅθεν ἦσαν αἱ λευκίππιδες, Φοίβη καὶ Ἐλάειρα. Niſi igitur Tyndaridȩ iniuſtè fecerunt, nec Alexander dici poteſt iniuſtè feciſſe, qui Helenam ſororẽ eorum rapuit: aut enim omnes damnandi, aut omnes abſoluendi: illi autem cum deorum in numerum recepti ſint, nihil feciſſe improbè exiſtimari poſſunt.

Καὶ εἰ Πάτροκλον Ἕκτωρ, καὶ Ἀχιλλέα Ἀλέξανδρος.

Argumentũ hoc (ut opinor) purgat Paridem, qui dolo Achillem ſuſtulit: ducitur autẽ ex pari. Si Hector Patroclũ hoſtẽ rectè necauit, & Paris Achillẽ ſine culpa interemit.

Καὶ εἰ μηδ᾽ οἱ ἄλλοι τεχνῖται, φαῦλοι: οὐδ᾽ οἱ φιλόσοφοι.

Si neq; alij artifices nihili homines habentur, nõ debent etiam philoſophi parui pretij æſtimari: nam ipſi quoq; artis magiſtri ſunt, atque eius quidem prȩclarȩ: exemplum.n. hoc ſtudioſos ſapientiȩ tuetur ab improbitate multitudinis, quæ ipſos, ut nullius pretij homines abiectoſq; deſpicere conſueuit: ex pari autem argumentum ductum eſt.

Καὶ εἰ μηδ᾽ οἱ ϛρατηγοὶ φαῦλοι ὅτι ἀποθανοῦνται πολλάκις, οὐδ᾽ οἱ σοφισταί.

Præterea ſi neq; exercituum duces, imperatoreſque, mali belli adminiſtratores ſunt, quamuis crebra in bello detrimenta accipiant, non debent etiam ſophiſtȩ, qui ex diſputatione uicti diſcedunt, mali haberi. Si omnino hæc ſententia ex uerbis Græcis eliceretur, ſcrupulus nullus foret: exemplumque mirificè quadraret: nunc hoc moleſti eſt, quod diuerſum uerbum in diuerſis libris eſt: ut enim legitur in excuſis & non nullis ſcriptis, uidetur prorſus mendoſum. antiquiſsimus liber θανατοῦνται habet, quaſi rei capitalis condemnãtur: non uideo tamen, quomodo ſimili pœna affici dicãtur ſophiſtæ: neq;.n. accepi illos capite ſolitos plecti, aut abſentes etiam capitis condemnari. niſi intelligere debeamus eijciuntur è ciuitatibus, & legibus condemnantur. Alius ſcriptus liber nõ malus habet ἡττῶνται. uetus tralatio uincuntur, reddit, cui ſententiȩ acquieſco.

Καὶ ὅτι εἰ δέοι τὸν ἰδιώτην τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς τῶν Ἑλλήνων.

Hoc quoque ex pari argumentum eſt. uerba oratoris ſunt Athenienſib. ſuadentis, ſiue alicui alij Grȩcȩ ciuitati, ut gloriam totius gentis procurarent. Si enim (inquit) decet ſingulos priuatos ueſtrȩ glorię ſeruire: neq; hoc illi ſine iuſta reprehenſione omittere poſſunt: uos quoq; uniuerſorum Grȩcorum laudis ſtudioſos eſſe oportet.

Ἄλλος ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν.

Quintus locus eſt ad tempus confugere, uidereq; an inde aliquid, quod cauſam tuam adiuuet, eruere poſsis: ſȩpe enim magna adiumẽta dabit. Cum uero in excuſis prius hic ἐς τὸν χρόνον legeretur, ſecutus fidem antiquiſs. libri ἐκ τοῦ τὸν χρόνον reſtitui: hãc etiã lectionem exprimit uetus tralatio. Ducitur quoque aliter argumentum à tempore: ualetq; multũ ad refellendum: cum tempus ſcilicet illi crimini repugnat: manifeſtoq; declarat id falſum eſſe. Vt Iſocrates dilui poſſe oſtendit, quȩ obijciebantur Buſiridi: uituperatores enim illius, & qui hoſpites imolare ipſum ſolitum inſimulabant, aiebant ab

Hercule interfectum, cum conſtaret, Buſiridem (ut ipſe diligenter oſtendit) multis ſeculis Herculem ętate anteceſsiſſe.

Οἷον ὡς Ἰφικράτης ἐν τῷ πρὸς Ἁρμόδιον.

Vt Iphicrates argumẽtatus eſt in oratione, quam habuit in Harmodium, cum inquit: Si ante quam ea, quę geſsi utilia ac ſalutaria, poſtulaſſem ut imagine à uobis donarer, ſi ea confeciſſem, profectò mihi illam decreuiſſetis: quomodo igitur nunc, cum ea effecerim, mihi ipſam non concedetis? tempus enim manifeſtò hic ſpectauit: docuitque, quod certo quodam tempore ſine dubio dediſſent, tunc eos negare rectè non poſſe. Sũptum autem hoc exemplum eſt ex oratione, quæ nomine Iphicratis circumferebatur, inſcripta *περὶ τῆς Ἰφικράτου εἰκόνος πρὸς Ἁρμόδιον*: quam uulgo à Lyſia oratore Iphicrati ſcriptam credebant: illam tamen Halicarnaſſeus in uita Lyſiæ falsò ipſius exiſtimatã cenſuit, atque ab Iphicrate ipſo ſcriptam contendit: Iphicratem nanque clarum ducem: reique militaris ualdè peritum, facultate etiam dicendi pręditum fuiſſe affirmat. Ex uerbis Ariſtotelis certò intelligi non poteſt, quem nam auctorem ipſius fuiſſe putarit: Iphicrates enim ipſe omninò cauſam ſuam egit, & orationem eam ſuo ore habuit: ſiue ipſe quoque ſcripſerit: ſiue ab alio ſcriptã edidicerit. Huius quoque orationis mentionem fecit Plutarchus in uita eiuſdem oratoris, qui peruulgatam opinionem ſecutus, eam à Lyſia Iphicrati ſcriptam tradidit. Sed oſtendit etiam, quod ab Halicarnaſſeo non additur, illam aduerſus Harmodium ſcriptam fuiſſe: ut ex hoc quoque loco percipitur: *πρὸς Ἁρμόδιον* enim aduerſus ipſum ualere omnino puto. Cicero Demoſthenis orationem *πρὸς Λεπτίνην*, contra Leptinem reddidit: inimicum autem hunc moleſtumque fuiſſe Iphicrati, paulo poſt certius declarabitur. quare in hac quoque re, quæ dignitatem illius ualdè augebat, aduerſarium ipſi fuiſſe ueriſimile eſt. Quin igitur ipſam hic intelligat
" Ariſtoteles dubitare non poſſumus. uerba Plutarchi hęc ſunt. *σύνεγραψε δὲ λόγον καὶ Ἰφι-*
" *κράτει: τὸν μὲν πρὸς Ἁρμόδιον*. Dionyſij uero hęc. Cum habere ſe ſuſpectas non nullas orationes Lyſię nomine editas dixiſſet, & quibus indicijs illas diſtinguere ſolitus ſit,
" oſtendiſſet. *ὥς ἐστι καὶ ὁ περὶ τῆς Ἰφικράτους εἰκόνος*: & quæ ſequuntur: nam plurib. de ea agit: unus tamen ſcrupulus reſtat in uerbis Ariſtotelis, quod *ἐν τῷ πρὸς Ἁρμόδιον* inquit, non *ἐν τῇ*, cum Gręci eo genere orationes nõ appellent, ſed uirili. Ac ſane & Halicarnaſſeus, & Plutarchus de libro illo, ut de oratione locuti ſunt, & *λόγον* appellarunt: nihil tamen contra fidem omnium librorum immutare uolui.

Ὅτι εἰ πρὶν ποιῆσαι, ἠξίουν τῆς εἰκόνος τυχεῖν, ἐὰν ποιήσω, ἔδοτε ἄν: ποιήσαντι δ' ἄρ' οὐ δώσετε;

Cum in excuſis omnibus ſcriptisque, quos uidi: uno, antiquiſs. illo, excepto, & *ἠξίου* & *ποιήσῃ*, mendoſe legeretur, tanquã de alia quadam perſona, non de ſe loqueretur, qui ita argumẽtatus eſt, emendaui *ἠξίουν* & *ποιήσω*: ut. n. ex ijs, quæ ſupra tradita ſunt, apertè perſpicitur, Iphicrates ipſe pro ſe ac deſiderio ſuo ſtatuęque honore obtinendo, eam orationem habuit: unde integritas etiam eius codicis, ut ex alijs quoque multis ſignis, intelligitur: ſenſus autem horum uerborum ſupra à me expreſſus. Vocari uerò à recentioribus dicendi magiſtris *πλαστὸν ἐπιχείρημα*, certum eſt: cum ſcilicet orator fingit ac cõminiſcitur aliquid, quod factum ſanè non ſit, ſine incommodo tamẽ ullo fieri potuerit. Hermogenes in III. ſegmento de inuentione id docet, & excepta perſona, hoc ipſo exemplo utitur.

Μὴ τοίνυν μέλλοντες μὲν, ὑπισχνεῖσθε: παθόντες δ', ἀφαιρεῖσθε.

Eandem ſententiam urget. Nolite igitur committere, ut quod beneficium expectantes, polliceremini: nunc beneficio accepto, denegetis: uel potius auferatis: erat enim id eripere, cum id non dabant, quod rogati omninò conceſsiſſent: non promiſerant autem, pudore ac liberalitate beneficium in ipſos conferentis.

Καὶ πάλιν πρὸς τὸ, Θηβαίους Φίλιππον διιέναι εἰς τὴν Ἀττικήν.

Aliud exemplum ualdè par, ex hiſtoria acceptum. Auxilium miſerat Philippus Macedoniæ rex Thebanis contra Phocenſes: ſpatio autem temporis interiecto, cum petiturus ab ipſis rex foret, ut ſinerent ſe cum exercitu per agrum ſuum iter facere, ac bellum Athenienſib. inferre: cum id non facile optineri ab illis poſſe, non nulli fortaſsè cẽſerent. ſi quis rebus Philippi ſtuderet: cauſamque eam adiuuare uellet, argumento à tẽ-

pore

pore ducto poſſe id præclarè facere docet: oportere (inquàm) iubere ipſos recordari tēpus illud, quo ipſius auxilio egebant, & ſi tunc id popoſciſſet, an recuſaturi fuerint, cogitare. Quod in excuſis antea erat πρὸς τοὺς θηβαίους, melius legi credidi, ut in antiquiſſ. libro ſcriptum eſt, πρὸς τὸ, Θηβαίοις Φίλιππον διεῖναι εἰς τὴν ἀττικήν. ut ſit tanquam in argumētum illud, ac cauſam eam conſtituens atq; adiuuans: nam dicere etiam πρὸ. ὑπόθεσιν eodem intellectu boni auctores conſuerunt, ut ſupra indicaui: Huius autem hiſtoriæ, cū malè acceptos in bello à Phocenſibus Philippus ſuis copijs adiuuit Thebanos, meminit Plutarchus in uita Demoſthenis, ubi docet ſummum illum oratorem facultate dicendi incredibili rem arduam confeciſſe, qui Thebanis perſuadere potuerit, recentib. beneficijs Philippi, quę in in Phocico bello acceperāt, delinitis, ut cum reliquis ciuitatib. Gręcię pro dignitate totius gentis conſpirarent: contraq; illum arma caperent. ſed & originem & finem eius belli, quod & Phocicum & ſacrum appellatū eſt, narrauit Diodorus in. XVI. libro bibliotheces.

Ὅτι εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκέας ἠξίου, ὑπέσχοντο ἄν.

Hoc initiū eſt argumētationis: quę enim ſupra expoſita ſunt, tēpus indicant: cauſamq; exponunt. Hęc, quæ nunc adduntur, quomodo illa, ab hoc loco deprompto argumento, adiuuari poſſint, oſtēdunt. Ita enim cum illis agendum: dicendumq;. Si priuſquā opem Thebanis tuliſſet contra Phocenſes, hoc poſtulaſſet ab ipſis, polliciti utiq; fuiſſent ſe commodis eius non defuturos. Idem quoque ſupra ualet ὅτι.

Ἄτοπον οὖν εἰ, διότι προεῖτο καὶ ἐπίστευσε, μὴ διήσουσι.

Eſt autem parum ęquum, uel res abſurda potius, ſi, quia hoc facere neglexit, fideique ipſorum ſe commiſit, tranſmittere illum cum ſuis copijs per agrū ſuum nō ſinent. προεῖτο autem effusè ac largè ſe in hoc geſſit, & quod facilè impetraſſet, ſi contendiſſet, abiecit: id enim hoc uerbum ualet. Διεῖναι uerò tranſitū dare ſignificat: poteſtatemq; alicui facere, ut per fines ſuos cum exercitu iter faciat: quod etiam uerbum eodem intellectu Demoſthenes uſurpauit in oratione pro Cteſiphonte, cum de difficultatibus, quib. pre
» meretur Philippus ageret, & hanc ipſam rem tangeret. οὔτε εἰς τὴν ἀττικὴν ἐλθεῖν δυνατὸς:
» μήτε Θετταλῶν ἀκολουθούντων: μήτε Θηβαίων διιέντων. Vnde etiam libentius hic emēdaui εἰς τὴν ἀττικὴν, ut in antiquiſſ. libro inueni (antea nanque in excuſis πρὸς legebatur) cum ſummum quoq; oratorem ita locutum animaduerterim.

Ἄλλος ἐκ τῶν εἰρημένων καθ᾽ αὑτὸν πρὸς τὸν εἰπόντα: διαφέρει δὲ ὁ τρόπος.

Sextus locus, cum argumentum ducitur ex ijs, quæ ex morib. uitaq; ipſorum dicta ſunt admodūq; ipſis cōgruunt, aduerſus illum ipſum, qui dixit: eminet autē (inquit) hic inter alios: ac uim maximam ſemper habere exiſtimatus eſt.

Οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ: ᾧ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα ἐπερόμενος, εἰ προδοίη ἂν τὰς ναῦς ἐπὶ χρήμασιν: οὐ φάσκοντος δὲ, εἶτα εἶπεν: σὺ μὲν Ἀριστοφῶν ὢν, οὐ προδοίης: ἐγὼ δ᾽, ὢν Ἰφικράτης,

Teucrum, quem appellet, affirmare non auſim: ſuſpicor tamen tragędię titulū fuiſſe. Cum autem antea in excuſis ita legeretur οἷον ἐν τῷ τεύχρῳ ἐχρήσατο: ſecutus auctoritatem antiquiſſ. libri, locum emendaui: neque enim excogitare poteram, quid Iphicrati, qui multis poſtea ſæculis uixit, cum Aiacis fratre fuerit: ſi fortè Teucrum illum intelligit: nec fictæ præterea commenticięq; rei conuenire uidebatur, quod traditur Iphicrates ita reſpondiſſe Ariſtophonti: nunc uerò omnia certiora. ut cum modum hunc in fabula illa tractatum egregiè tradat, quia res nota erat, uerba ipſa non poſuerit: ſtatimq; addat eodem Iphicratem contra accuſatorem inimicumq; uſum, qui è ſcena illum in forum comportarit: totamq; rem accuratè explanet: hoc enim, quod non tam celebrè fortaſſe erat commemorare oportuit: exemplo uerò priore, quia res peruagata & illuſtri loco poſita erat, ſuperſedere melius duxit. Quintilianus in. V. libro huius uocis mentionem fecit: inquit enim (cum par exemplum Romani hominis antea poſuiſſet) Cui
» ſimile quiddam feciſſe Iphicrates dicitur, qui cum Ariſtophontē, quo accuſante ſimilis
» criminis reus erat, interrogaſſet, an is accepta pecunia remp. proditurus eſſet, iſq; id ne
» gaſſet: quod igitur inquit, tu nō feciſſes, ego feci? Nā parē nō fuiſſe Iphicratē in dicēdo Ariſtophonti, obruique ſolitum eloquentia ipſius, declarat Plutarchus in commentario

neminem fallere poteſt in III. quoque libro copioſius apertiusq; declaratum. Illo etiā Plato uſus eſt in libro, quo innocentiam Socratis contra falſam illam ac nefariam accuſationem defendit. Qui igitur mentiri accuſatores Socratis probare uellent, dicentes illum arbitrari deos non eſſe, hinc argumentum ducebant. Quod idem in cunctis rebus ſe ſequi δαιμόνιον diceret. quod nihil aliud ſit, niſi aut deus aut dei opus: unde illi manifeſto redarguuntur: neceſſe enim eſt qui putat extare opus dei, eundem exiſtimare deos eſſe. Definitum igitur eſt dęmonij nomen, ac uis ipſius euoluta: indeq; argumentum ſumptum. In antiquiſſ. libro plures uarietates erant: quàmuis recentiore manu, ut in excuſis nunc legitur, illic emendatum ſit: nec tamen non priſcam illam lectionem indicabo: ita enim primo in e legebatur. εἰ ἐστί τι τὸ δαιμόνιον ἐστιν. ἄρα θεὸς: ἢ θεοῦ ἔργον: & quæ ſequuntur.

καὶ ὡς ὁ Ἰφικράτης, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος: καὶ γὰρ Ἁρμοδίῳ, καὶ Ἀριστογείτονι, οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι πρᾶξαι.

Alterum exemplum, quo eundem locum illuſtrat: Iphicrates enim quoq; ab explicatione nominis argumentum duxit: cum enim Harmodius quidam in familia clariſſima ortus, ignobilitatem generis ei exprobraſſet (erat enim humilib. parentib. natus Iphicrates) ſeque maximè generoſum eſſe diceret, negauit: quiq; uerè generoſus appellari deberet, oſtendit: is enim (inquit) maximè generoſus eſt, qui optimus. Nam Harmodius ipſe, quo tu auctore nobilitatis tuæ gloriaris: Ariſtogitonque, qui ſocius ipſius in interficiendo tyranno fuit, cum poſtea ſemper clari illuſtreſq; extiterint, nihil in ſe generoſitatis habuerunt, priuſquàm generoſum illud inclytumq; facinus fecerint. Cū igitur qui uerè generoſus eſſet, oſtendiſſet: uimq; eius nominis explicaſſet, ſibi magis, quàm illi id conuenire declarauit, qui patriæ utilis fuiſſet, ac uir in primis bonus eſſet.

καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός. τὰ γοῦν ἔργα συγγενέστερά ἐστι τὰ ἐμὰ τοῖς Ἁρμοδίου, καὶ Ἀριστογείτονος, ἢ τὰ σά.

Selegit multa, & elegantia exempla ad hunc locum explicandum: Tertium autem ab ijſdem perſonis ſumptum eſt. Pręterea (inquit) tu, qui te ſanguine propinquum illis facis, mentiris: ipſe enim uerius me propinquum illorum dicere poſſum: res nanque meæ geſtæ magis propinquę, affineſq; ſunt factis Harmodij, & Ariſtogitonis, quàm tuæ. Vt autem ſupra quis γενναῖος ſit, definijt: ita hic, quis συγγενής. Iterum igitur Iphicrates argumentum duxit à definitione nominis: In quo tamen aſtute fecit, & notionem illorum nominum contorſit: neque enim ſi uerum quærimus, generoſus is eſt, qui probus eſt, ſed qui claris maiorib. ortus, à uirtute illorum non degenerat: neque cognatio ſpectatur ex reb. geſtis ſimilibus ſed illi cognati inter ſe ſunt, qui eiuſdem ſtirpis ac familię ſunt: Moleſtus autem hic ſępe erat Iphicrati, clariſſimis parentibus natus: uirtuti tamen eorum non reſpondens: Harmodium autem & ipſum uocatum tradit Plutarchus in commentario, quem inſcripſit regum et imperatorum ἀποφθέγματα: affert enim aliam quoque uocem Iphicratis, qua improbitatem petulantiāq; eius refutauit, dicēs à ſe familiam incipere atque exoriri: deſinere autem in illo atque extingui.

καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσειαν, τοὺς μὴ κοσμίους οὐχ ἑνὸς σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν.

Alexandrū orationē fuiſſe puto, quæ ornaret Paridē, & à criminibus, quibus pſona ipſius affinis erat, purgaret: Alexandrū enim hic quoque Paridem intelligit. Argumentum autem (ut ſuſpicor) huiuſcemodi eſt. Cum Paris haberetur, ἄκοσμος, quod Menelao uxorem eripuiſſet: amoribuſque ac libidinibus totus deditus foret, qui exiſtimationem eius defendit, declarat hoc falſum crimen eſſe, & qui uerè ita uocari deberet, oſtendit. μὴ κόσμιος enim (inquit) eſt, qui una contentus non eſt, cuius flore gratis fruatur, ſed quot uidet formoſas mulieres, tot amat: cū ſola Helena ipſe cōtentus uixerit. non debet igitur intemperans appellari: ſignificare uerò ἑνὸς σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν uno contentum eſſe, nec aliunde libidinem explere quærere, manifeſtum eſt.
» Optimi autem Latinę linguæ auctores ſic locuti ſunt. Terētius Eunucho. Quia neque
» tu uno eras contenta. Catullus. Aufilena: uiro contentam uiuere ſolo. Horatius.
» Me libertina, neque uno contenta, Phryne macerat. Κόσμιον uero conſuetudo ſermo-

nis appellabat, qui modeſtus foret: ac ſibi ab alienis uxorib. temperaret. ut Lyſias in apologia eius, qui Eratoſthenem adulterum necauerat. ἢ τοῖς νόμοις πείθεσθαι, καὶ κόσμιος εἶναι. Idem tamen in alia oratione, uerbi huius notione aliquantum diſtorta, & ad tempus eius pro quo dicebat accommodata: ut qui Paridem purgabat, poſſe in reb. amatorijs ſeruari κοσμιότητα exiſtimauit: nec malos omnino haberi debere: neque intemperantes, qui cum in leuitates amatorias inciderint, caſus illos tulerint elegantiſſime: nec uim delicijs ſuis attulerint, aut ulla in re iniurioſi fuerint. Verba eius ex apologia aduerſus Simonem hæc ſunt. εἰδότας ὅτι ἐπιθυμῆσαι μὲν ἅπασιν ἀνθρώποις ἔνεστιν: οὗτος δὲ βέλτιστος ἂν εἴη καὶ σωφρονέστατος, ὅστις κοσμιώτατα τὰς συμφορὰς φέρειν δύναται.

Καὶ διὰ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον.

Cum ab opulentis, fortunatiſque hominibus, magnis præmijs propoſitis Socrates euocaretur, adduci nunquam potuit, ut Athenas relinqueret, ad eoſque ſe conferret. huius rei cauſam ab amicis interrogatus, reſpondit. Se ignominiam illam æquo animo, ac turpitudinẽ ferre non poſſe: eſt enim genus quoddã ignominiæ beneficia nõ compenſare, ut iniurias. Animaduertebat Socrates ſe à rege potentiſsimo præclara commoda accepturum, quibus, cum humiliter de ſe ſentiret, ſe parem eſſe non poſſe exiſtimabat. Quare malebat potius commodis illis carere. Viſus autem eſt, ut ueteres auctores tradunt, Socrates deſpicere & Archelaum Macedonum regem, & Scopam Cranonium: nec non Eurylochum etiam Lariſſeum, cum & miſſas ab ipſis pecunias repudiarit, & ad eos accedere, quod illi magnopere optabant, pernegarit. Διὸ autem hic ualet, unde: ſignificatque definitione nominis illum quoque uſum: nec exemplum hoc à ſuperiore oritur, indeque ullo modo aptum eſt. Quod uerò in excuſis antea mẽdoſum erat εἰς Ἀρχέλαον, correxi: ὡς nanque ſcripti libri habent: ſicque prorſus legi debet. Infraquoque Ariſtoteles ita loqtur. ὡς Εὐαγόρην ἦλθεν. Eſt autẽ locutio familiaris Atticis ſcriptoribus.

ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι ὁμοίως εὖ παθόντα, ὥσπερ καὶ κακῶς.

Socrates quoque eodem pacto argumẽtatus eſt: & contumeliæ natura euoluta rationẽ ſui conſilij reddidit: aliter tamen ipſe quoque hoc nomen cepit, quam conſuetudo caperet: ὕβριν enim uulgo eſſe credebant, cum quiſpiam genus quoddam iniuriæ ſuſtinet, nec depellit à ſe petulantiã improbi alicuius, nec compenſat iniurias acceptas. ipſe, ut in incõmodis acceptis, ita in commodis quoque inueniri poſſe contumeliam docuit. Si quis magnis beneficijs affectus non reſponderet illis, qui ſe ornarent: nec paria in illos beneficia conferret. Animaduertendum contumeliam hic intelligi, quã imponeret rex: Socrates pateretur.

πάντες γὰρ οὗτοι ὁρισάμενοι καὶ λαβόντες τὸ τί ἐστι, συλλογίζονται περὶ ὧν λέγουσιν.

Cum exemplis quinque huius loci uſus foret: nec ſtatim ſingulis expoſitis rationem eius argumentationis aperuiſſet, ac ne ſemel quidem id feciſſet, nunc addit hoc, quod omnib. ſeruit: ita & breuitati ſtuduit, & obſcuritatis nihil reliquit: cuncti enim (inquit) hi, qui ita egerunt, cum rem definierint, ſumpſerintque naturam eius ac uim, concludunt quod uolunt, de reb. illis, de quib. uerba faciunt. Cum uerò excuſi antea πρῶτον τί ἐστιν haberent, ſecutus conſenſum ſcriptorum librorum emendaui τὸ τί ἐστιν: ita uero ipſum uocare definitionem, quod, quidnam res illa ſit, euoluat, apertum eſt.

Ἄλλος ἐκ τοῦ ποσαχῶς· οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς περὶ τοῦ ὀρθῶς.

Octauus locus, cum, quot modis quidpiam dicatur, oſtenditur: cum quæritur quot ſint notiones aduerbij huius ὀρθῶς. Non intelligit autem nunc VIII. libros. quos inſcripſit τοπικὰ: neque enim in illis quot modis capiatur, cum aliquid recte factum dicitur, docuit: uidetur potius ita appellare diſciplinam topicam, in qua huiuſmodi ratio eſſet uſitata. Infra quoque qui diligenter attendent, uidebunt eodem pacto ipſum locutum: & in dialecticis, in topicis dixiſſe, cum facultates ipſas ſignificaret: ea enim illic protulit, quæ neque in ſuis topicis; neque in elenchorum ſophiſticorum libro inueniuntur. ut cum etiam quandoque inquit, ἐν ῥητορικοῖς intellexit in oratoria facultate: in ſtudio, quod oratores exercent.

ἄλλος ἐκ διαιρέσεως. οἷον εἰ πάντες τριῶν ἕνεκεν ἀδικοῦσιν, ἢ τοῦδε γὰρ ἕνεκα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε· καὶ διὰ μὲν τὰ δύο, ἀδύνατον· διὰ δὲ τὸ τρίτον, οὐδ᾽ αὐτοί φασι.

Partitionem Cicero appellauit in II. de Oratore. Exemplum etiam attulit, quod ab eo, quo uſus eſt hic noſter doctor, quamuis plenè ipſum non expreſsit, non diſcrepat.
» Partitione hoc modo. aut ſenatui parendũ de ſalute reip. fuit, aut aliud conſiliũ inſtituẽ-
» dum, aut ſua ſponte faciendum. Aliud conſilium, ſuperbum: ſuum arrogans. Vtendũ igitur fuit conſilio ſenatus: Ariſtotelei autem uis & ſententia hæc eſt. Si cuncti, qui iniuria quempiam afficiunt, trium rerum aliqua impelluntur: aut enim (uerbi cauſa) ob utilitatem adipiſcendam, aut ob uoluptatẽ, aut quod irati illi fuerint: ob duas autem earum fieri nullo pacto poteſt, ut effecerit: ob reliquam uerò ne ipſi quidem, qui inſimulant, feciſſe aiunt, conſtat eum innocentem: culpamq; apud alium manere: nam clauſulã ipſe, ut certam planamque non addidit. In VIII. autem libro Topicorum, quid partiri eſſet, docuit atque exemplis etiam illuſtrauit.

ἄλλος ἐξ ἐπαγωγῆς. οἷον ἐκ τῆς Πεπαρηθίας.

Decimi huius loci uis aperta eſt. exempla prima ipſius ex hiſtoria ſumpta, obſcuriora. concionis (ut puto) ſiue alterius generis ſcriptionis, nomen eſt Peparethia: Peparethũ autem unam è cycladibus eſſe: eodemque pacto uocatum haud ignobile oppidum in ea conditum, Græci auctores tradunt. Illud poſtea diruit Philippus in apparatu belli Macedonici, ne claſsi Romanorum prædę aut pręmio eſſet.

ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διορίζουσι τἀληθές· τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθήνησι Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱὸν, ἡ μήτηρ ἀπέφηνε.

Hęc.n. res illic inductione cõfirmata erat: matres ſcilicet omnib. in locis cõſueuiſſe, cũ cõtrouerſia oritur, ex quo patre filij orti ſint, de ea re ſtatuere: ac quicquid ab illis definitum ſit, ſemper poſtea ratum habetur. Hoc.n. (inquit) cum antea incertũ eſſet, Athenis Mantię oratori mater pueri indicauit; erat autem de hac re lis inter eum & patrẽ orta.

τοῦτο δὲ Θήβησιν Ἰσμηνίου, καὶ Στίλβωνος ἀμφισβητούντων, ἡ Δωδωνὶς ἀπέδειξεν Ἰσμηνίου τὸν υἱόν· καὶ διὰ τοῦτο Θετταλίσκον Ἰσμηνίου ἐνόμιζον.

Hoc etiam (inquit) Thebis cum Iſmenias Stilbonq; (quorũ uterq; ſe patrem Theſſaliſci putabat) de eo inter ſe diſceptarent Dodonis mater, Iſmenię illum eſſe declarauit, nec ultra quicquam quęſitum eſt. cauſaq; hęc fuit, cur Theſſaliſcum ipſum poſteà ſemper Iſmenię filium crediderunt.

καὶ πάλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοδέκτου

Infra quoq; teſtimonium Theodectis citat, ἐν τῷ νόμῳ. Qui uerò hac inductione uſus eſt, & oſtendit ſedulo id ſeruari & in equorũ curatoribus, & in nauiũ gubernatoribus, probare uoluit eos ſtultè facere, qui ſpẽ ſalutis ſuę ponerent in illis, quos uidiſſent aliorũ ſalutem: qui eorundem fidei ſe antea commiſiſſent, malè procuraſſe, quamuis non à principio indicet, quod cogere uoluit, ſed ad extremum id ponat.

εἰ τοῖς κακῶς ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων ἵππων, οὐ παραδιδόασι τοὺς οἰκείους· οὐδὲ τοῖς ἀνατρέψασι τὰς ἀλλοτρίας ναῦς, οὐκοῦν εἰ ὁμοίως ἐφ᾽ ἁπάντων, καὶ τοῖς κακῶς φυλάξασι τὴν ἀλλοτρίαν, οὐ χρηστέον ἐστὶν εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν.

Si uidemus (inquit) ijs, qui male negligẽterq; alienos equos curarunt, homines ſuos curandos non dare: & ijs, qui alienas naues euerterunt, ſuas non committere. Si res igitur eodem modo in omnib. rebus ſe habet: & eorum opera, qui alienam malè cuſtodierunt, in ſua propriaque ſalute utendum non eſt. Quod in excuſis antea erat ὅτι τοῖς κακῶς; emendauimus, ſecutus fidem antiquiſs. libri, ac ueteris tralationis: pauloque poſt, ἀνατρέψασι, cum excuſi prius haberent, ἀνατρίψασι. Demoſthenes quoque contra Aeſchinẽ de falſa legatiõe hoc uerbo uſus eſt, in eadẽ re ſignificãda. οἱ δ᾽ ὅταν περὶ πλοῖον ταῦ προεῖτο, ἀλλ᾽ ἀνατρέψῃ καὶ καταδύσῃ. Euertere nauim Cicero in paradoxis inquit.

καὶ ὡς Ἀλκιδάμας ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσι.

Alcidamãtis oratoris teſtimonio ſępe utitur, quãuis genus ipſius dicẽdi nõ ꝓbet: inductiõe autẽ illũ uſũ fuiſſe hac, quã exponit, teſtatur, cũ ſapiẽtes uiros ab oĩ ciuitate, gẽteq; ſemꝑ in magno honore habitos ꝓbare uellet. Quę autẽ in excuſis antea uerba erãt περὶ

ὁπωσοῦν, nō recepi: abſunt.n.illa ab antiquiſſ.codice: nec ſatis cōmodè manere hic poſſe uidētur: neq;.n.de omnib. qui uulgo à Grecis σοφοὶ uocabantur, loquitur: ut exēplis declaratur, ſed de ijs tantum, qui ingenij & doctrinæ ſtudijs clari extitere quàmuis ſapientes etiam appellarent, qui eximij in ſingulis artib. eſſent. uerū ut quod in mentem mihi uenit liberè loquar, ſuſpicor ſcripturę uarietatem hāc ortā ex librarij lapſu, qui in exſcribēdo olim loco peccauerit, et cum πάριοι γοῦν ſcribere oporteret, περὶ ὁπωσοῦν exſcripſerit: ſunt enim nomina hæc ualdè inter ſe ſimilia. unde poſtea in libros alios & deprauata illa lectio & integra fluxerit. quod faciendum non fuit. quod ſi huic quoq;, quæ ualdè diſſeminata eſt, locus eſt, nam & in ſcriptis etiam quibuſdā repperitur & à uetere tralatione exprimitur, uidetur illa correctione ſaltem egere, & περὶ ὅτιοῦν, accuſandi, non generādi caſu legi debere. Poſtquàm igitur aliquid omninò uariādum fuit, malui me ad optimum fideliſſimumq; librum referre, nec aliquid quàmuis puſillum in uarianda ex iudicio meo lectione, mihi indulgere.

Πάριοι γοῦν ἀρχίλοχον, καί περ βλάσφημον ὄντα, τετιμήκασι.

Paros inſula, oppidumq; in ea ſitum fuit: illic autem natus eſt Archilochus, à quo inductionem auſpicatur. Parij igitur (inquit) Archilochum, quia ſapiens erat, quàmuis maledicentiſſimus foret, honore affecerunt: nec licentia illa lædendi exiſtimationē multorum, quę in eo uigebat, efficere potuit, ut eum non colerent ciues ſui, quia ſapientiæ compotem eſſe intelligebant: Secutus autem auctoritatem antiquiſſ. libri ac ueteris tralationis confirmationem, quod in excuſis antea erat βλασφημοῦσαν, ſcripſi βλάσφημον ὄντα: ſignificat autem illum natura conſuetudineq; talem extitiſſe, nō ipſis maledixiſſe, ut prior illa ſcriptura.

Καὶ χῖοι ὅμηρον, οὐκ ὄντα πολίτην: καὶ μιτυληναῖοι σαπφὼ, καί περ οὖσαν γυναῖκα.

Chij quoq; Homerum propter ſapientiam in honore habuerunt, qui apud eos natus non eſt: eodemq; pacto Mitylenęi Sapphonem, quàmuis fœmina foret: tantopere enim delectati ſunt præclaris eorum ingenijs, ut alteri, alienigenam: alteri, mulierem honorare non dubitarint. Cum uerò hic tradat Ariſtoteles Homerum Chium non fuiſſe, illos tamen ſolitos ſibi illum uendicare, notum eſt. Elegantia autem ſuorum poēmatum reliquas omnes omniū ſeculorum mulieres uiciſſe longo interuallo Sapphonem hanc teſtimonio antiquorum ſcriptorum confirmatur: ut mirum uideri non debeat, ſi conſecuta eſt eos honores, qui paucis, melioris etiam ſexus, contigerunt.

Καὶ λακεδαιμόνιοι χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν, ἥκιστα φιλολόγοι ὄντες.

Lacedæmonij quoque Chilonem in Senatum cooptarunt: unumque illius ordinis eſſe uoluerunt; q tñ humanioribus ſtudijs nō ualdè delectabātur: qui non dediti erant elegantiorib. literis. Hanc figuram loquendi (ut opinor) expreſſit Cicero cum in oratione pro Archia inquit, & ipſi illi, C. Mario, qui durior ad hæc ſtudia uidebatur, iucundus fuit: γερουσίαν autem ſenatum Lacedæmoniorum uocatum, & γέροντας, qui participes illius forent, quaſi ſenes, conſtat.

Καὶ ἰταλιῶται πυθαγόραν.

Haud temerè ἰταλιῶται, non ἰταλοὶ inquit: neq; enim germani Itali, priſciq; huius noſtręterrę habitatores, Pythagoram Samium honorarunt, à quo pręcepta uiuendi inſtitutaq; ob linguæ diuerſitatem accipere non potuerūt, ſed Græci populi, qui poſtea huc aduenerant, & ipſius non paruam partem occuparant, quę ab ipſis magna Græcia uocitata eſt: Hos enim à regionis quoq; uocabulo, ſedibusq;, quas tenebant, ἰταλιώτας appellabant, diſtincto aliquantum nomine à primis ipſius proprijsq; incolis, qui ἰταλοὶ uocabantur, idem etiam ſeruari ſolitum in Sicilię habitatorib, boni auctores tradunt: antiquos enim ueroſq; eius inſulæ cultores, qui illuc cum conditore eius gentis uenerunt, ab eoque nomen acceperant, σικελούς: nouos uerò aduenticioſq;, qui eò iam nomine ipſis impoſito acceſſerunt, eadem ratione σικελιώτας nominabāt: Metaponti autē ætatē degit, magna cū admiratione uicinarū ciuitatū opinioneq; ſanctitatis Pythagoras.

Καὶ λαμψακηνοὶ ἀναξαγόραν, ξένον ὄντα, ἔθαψαν: καὶ τιμῶσιν, ἔτι καὶ νῦν.

Et Lampſaceni Anaxagoram phyſicum, peregrinum hominem, eadem de cauſa ſepul

chro

chro decorarunt: nec colere uſque ad hunc diem ceſſant. In primo etiam libro Tuſculanarum Cicero mortuum illum Lampſaci oſtendit: & Laërtius quoq;, qui uitam ipſius ſcripſit: nam addit etiam, quod ad honores ipſi in morte habitos pertinet. Sed etiam, qd in ſepulchro inſcripſerint. Clazomenas autẽ patriam Anaxagorę fuiſſe notum eſt.

καὶ ἀθηναῖοι τοῖς σόλωνος χρησάμενοι νόμοις, εὐδαιμόνησαν· καὶ λακεδαιμόνιοι τοῖς λυκούργου· καὶ Θήβησιν ἅμα οἱ προστάται φιλόσοφοι ἐγένοντο, καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πόλις.

Hoc quartum (niſi fallor) exemplum eſt inductionis: quamuis neq; in principio, neq; ad extremum, quod cogitur ex plurib. partibus, oſtendat. ut in ſuperiorib. exemplis fecit. Cogere autem ille uoluit omnem remp. quę regitur conſilio ſapientum, beatam eſſe. Id autem confirmat, oſtendens Athenienſes cum paruerunt legib. Solonis beatos fuiſſe: Lacedęmonios item donec ex legibus Lycurgi uixerunt: & ſimul ac Thebis reſp. in manus ſapientum uenit, ciuitatem beatam extitiſſe. ἅμα ἐγένοντο ualet ad uim celeritatemq; huius rei indicandam: nullum enim ſignificat temporis ſpatium interpoſitum eſt, ſed ciuitas beata ſtatim effecta eſt, ut primum ſapientiæ ſtudioſi remp. regere cœperunt. Epaminondã autẽ, & Pelopidã intelligit: unà cum quib. & extitiſſe, & floruiſſe & obijſſe uirtutem Thebanorum, ac gloriam, oſtendit Polybius Megalopolitanus in accurata illa diſputatione, quæ inſcribitur περὶ δυναστειῶν, καὶ οἷα κάλλιστα. Cum hic uerò in cunctis & excuſis & ſcriptis codicib. uno, antiquiſs. illo, excepto mendosè legeretur ἐλέγοντο, correxi ἐγένοντο: ſed hanc quoq; lectionem confirmat uetus tralatio.

Ἄλλος, ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου.

Vndecimus locus, ex eo quod ita pręteritis temporib. ſtatuerunt, aut de eadem re, aut de pari, aut de contraria, qui auctoritatem meritò apud iudices habere debent: ſi hoc enim demonſtramus, quomodo exiſtimare ipſos oporteat indicamus, & quaſi neceſſitatem illis imponimus, ſi eadem cauſa eſt, eodem pacto ut illi quondam de ea exiſtimarant, iudicandi: quemadmodum etiam ſi ſimilis eſt ac par: eadem enim naturę uſquè ſimilium rerum eſſe conſueuit. Quod ſi declaramus eoſdem illos olim de contraria re contra atq; ipſos de ea exiſtimare uellemus, iudicaſſe, quaſi cogimus de illa contrario modo, & ut nobis commodum eſt, iudicare: de contrarijs enim rebus contrario modo ſtatuendum.

μάλιστα μὲν εἰ πάντες καὶ ἀεί· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οἵ γε πλεῖστοι, ἢ σοφοὶ, ἢ πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι, ἢ ἀγαθοί.

Multum autem hæc ratio ualebit: prolatumq; uetus iudicium auctoritatem habebit, ſi cuncti & omni tempore ita exiſtimarunt, ut eorum iudicia nunquàm uariarint. quod ſi demonſtrari à nobis non poteſt, ſi maior ſaltem hominũ pars: aut qui ſapientes ſunt: & hi quidem aut cuncti, aut bona ipſorum pars, aut qui probi uiri ſunt.

Ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες.

Aut ſi oſtendere poſſumus ipſos illos qui iudicant, præteritis temporib. ita de ea re ſtatuiſſe: aut illos, quorum iudicio ipſi ſtant, quoſq; probant in omnib. dictis ac factis, qui exiſtimant: nemo enim rectè poteſt à ſe ipſo diſſentire: nec diſcrepare etiam ſolet à iudicio eorum, quos probat. Quæ in excuſis antea ſemel tantum uerba legebãtur οἱ κρίνοντες, in antiquiſs. libro ad extremum hic repetuntur: eodemque loco iterum à uetere tralatione exprimuntur.

Ἢ οἷς μὴ οἷόν τε ἐναντίον κρίνειν. οἷον τοῖς κυρίοις.

Aut ſi oſtendimus ita uiſum eſſe ijs, contra quorum iudicium non licet ipſis exiſtimare: ut ſunt, qui imperium in eos habent: quis enim auderet unquàm contra dominum, & cuius in poteſtate eſt, ſtatuere: ſi demonſtratum igitur fuerit eos ita, ut nos uolumus, ſtatuiſſe, illi quoque ob metum eidem iudicio aſſentiri cogentur.

Ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν. οἷον θεοῖς, ἢ πατρὶ, ἢ διδασκάλοις.

Aut quib. non honeſtum contra ſentire: ut enim regibus aduerſari non tutum, ita dijs immortalibus, ac parentibus, magiſtriſq;, non honeſtũ, ſed turpe: ab ijs enim omnibus ſine magna infamia diſſentire non poſſumus.

ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην, εἶπεν Αὐτοκλῆς· εἰ ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι δίκην: Μιξιδημίδῃ δ' οὔ.

Autoclis oratoris mẽtionẽ fecit Xenophon in. VI. libro de reb. Græcorũ, q miſſus fuit legatus Lacedęmonẽ ab Atheniẽſib. de pace: Eũ autẽ hũc eſſe puto. Mixidemides igitur, ut ex his uerbis conijcere licet, cũ in Ariopago cauſam dicere nollet: ac quæ afferre poterat ꝓ ſe, apud eos iudices agere recuſaret, Autocles accuſator ferri hoc nõ poſſe clamabat. ſi Eumenides deę ſibi honeſtũ putaſſent, cauſam ſuã in eo iudicio tractari. Mixidemides uerò non honeſtũ: quod enim immortali naturę turpitudinem non inurit, quomodo mortalis condicionis dignitatem ſuperat? Intelligit autem iudicium de Oreſte matricida: de quo etiam fabulam ſcripſit Aeſchylus, quam Eumenidas appellauit: illę enim munus accuſatoris ſuſtinebant: appellatas autem eſſe furias σεμνὰς θεὰς, manifeſtum eſt. Eumenidarum uerò nomen eaſdem cõſecutas putant, quod Oreſti, cui antea ualdè infenſę fuiſſent, ſtatim poſt iudicium factum, ac ſententiam ſapientiſſimę Deę, placatę fuerunt. δοῦναι δίκην, cauſam dicere factaq; ſua comprobare ualet, ac ſe denique in iudicio defendere: ut contra λαβεῖν, perſequi iudicio quempiam ac pœnas ab eo capere ſignificat. Demoſthenes contra Ariſtocratem, cum de hac ipſa Curia loqueretur: inquit. n. ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ δικαστηρίῳ θεοὶ δίκας δοῦναι, καὶ λαβεῖν ἠξίωσαν παρ' ἀλλήλων. Duo autem hic uariaui, ſecutus auctoritatem antiquiſſ. libri, teſtimoniumque ueteris tralationis: quod enim antea erat ἱκανῶς εἶχεν, ſcripſi καλῶς: in extremoque, ubi excuſi habebant οὕπω, feci ut eſſet, οὔ.

ἢ ὥσπερ Σαπφὼ, ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν: οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν: ἀπέθνησκον γὰρ ἄν.

Eruditę, ingenioſæque mulieris teſtimonio utitur: Cum. n. mortem illa malũ eſſe oſtẽdere uellet, ad iudicium deorum immortalium confugit, à quib. diſſentire nefas eſt: illi enim mortem à ſe, ut rem malam, arcuiſſe credi debent. quod ſi bonum eſſe cognouiſſent, expertes illius nullo modo eſſe uoluiſſent.

Ἢ ὡς Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα (ὡς ᾤετο) ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν ἔφη, οὐθὲν τοιοῦτον: λέγων τὸν Σωκράτην.

Siue ut Ariſtippus quoq; Cyrenaicus: cum enim Platonis contumaciã accuſare uellet, qui in ſermone diſputatione'ue quippiam aſſeuerantius protulerat, ad auctoritatem magiſtri confugit: eumq; longè aliter ſe gerere ſolitum declarauit: nec loquendi rationẽ illam unquàm probaſſe: cum cõtra ſe nihil ſcire profiteretur: nihilq; affirmaret: Socratem nanque intellexit, quámuis ſodalem dixerit: omnis enim familia, quæ eaſdem ſententias in philoſophia ſequeretur, hoc nomine uocabatur. Nam Ariſtotelis ueteres interpretes, Theophraſtum, Eudemum Cyprium, reliquoſq; paſſim ἑταίρους ipſius appellant: ualet autem, ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα, qui Plato, ut Ariſtippus arbitrabatur, neſcio quid aſſeuerantius contumaciusq; dixerat. In hoc ipſo libro infra καὶ ἐντεῦθεν δικαίως πάντες ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα: quod prę ſe ferebat Protagoras, ac præſtare ſe poſſe aiebat, & tanquam arrogantem illam uocem (nã quæ ſequuntur uerba, modeſtiam Platonis defendunt, & penè declarãt) ſine cauſa Ariſtippum arrogantiæ eum inſimulaſſe: addit enim ὡς ᾤετο. ut opinio illius erat. uerba uero, quę Ariſtippus protulit caſtigans Platonem, hunc ſenſum habent. At qui ſodalis noſter nihil unquàm huiuſcemodi edidit: intellexiſſe autẽ eũ Socratẽ teſtatur Ariſtoteles.

Καὶ Ἡγησίππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα τὸν θεόν, κεχρημένος πρότερον Ὀλυμπίασιν, εἰ αὐτῷ ταυτὰ δοκεῖ ἅπερ τῷ πατρί· ὡς αἰσχρὸν ὂν τἀναντία εἰπεῖν.

Hiſtoria mihi ignota eſt: quam uim autem hoc exemplum habeat neminem fallere poteſt; neque enim poterat Apollo Delphicus à iudicio Iouis Olympij diſsentire; ac ſi id feciſset non mediocrem culpam admiſiſset: ſenſus uerò uerborum manifeſtò hic eſt. Hegeſippus Delphis percunctatus eſt deum, cum antea Olympia oraculum ſuſtuliſset: an ipſi de eadem re eadem, quæ patri uiderentur, tanquàm turpe Apollini futurum eſset, dicere ſe aliter ſentire. Eodem conſilio Delphos acceſsiſse: oraculumque inde petiſse Ageſipolin Spartanum narrat Xenophon in. IIII. libro de reb. Græcorum: cũ enim uereretur ne parum pie facturus eſset, ſi inducias quas oblaturos ſciebat Argiuos repu-

diaſset: iamq; ex Olympia, quod ipſum ſcelere liberaret, reſponſum tuliſset, percũctatus eſt Apollinem an idem ei, quod patri, de ea re uideretur. Qui ſubitò reſpondit ſe idẽ prorſus ſentire: ac ne minima quidem in re ſe à iudicio patris diſcrepare. Hac igitur & Ageſipolis ratione, quaſi neceſſitatem Apollini imponere uoluit, ut ſecum faceret.

Καὶ περὶ τῆς Ἑλένης, ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν, ὅτι σπουδαία, εἴπερ Θησεὺς ἔκρινε.

Aliud exemplum argumenti ducti ab exiſtimatione ac iudicio facto de illa re à ſpectato uiro. ut qui probare uoluerit Helenam compotem multę uirtutis fuiſse: quod in laudatione ipſius ſumme contendit oſtendere Iſocrates, & hoc ipſo etiam argumento uſus eſt. ſi quidẽ Theſeus, qui ante Paridẽ illã rapuit, ita exiſtimauit: uiſi. n. illã lectiſſimã fœminam cognouiſſet, potiri illa non ſtuduiſſet. Cum in excuſis uerò εἰ Θησεὺς, prius legeretur, emendaui εἴπερ Θησεὺς. auctore antiquiſſ. libro & uetere tralatione.

καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, ὃν αἱ θεαὶ προέκριναν.

Ita legi manifeſtò debet: excuſi tamen & ſcripti, quos uidi: uno, antiquiſſ. illo excepto, mendoſè οἱ θεοὶ habent. In primo horũ librorum, ubi docet unde bonum aliquid eſſe in-
» telligi poſſit & iiſdẽ excẽplis utitur, mulicbri genere inquit, καὶ Ἑλένην Θησεὺς, καὶ Ἀλέξανδρον αἱ θεαί: cum enim deę inter ſe de pulchritudine certarent, ad eum acceſſerunt, ab eoq; diiudicari uoluerunt. Credi igitur ille poteſt fuiſſe elegans ſpectator formarum, ut Terentianus Chęrea inquit, poſtquàm deę præ omnib. aliis illum tantę liti diiudicandę idoneum eſſe cenſuerunt.

καὶ περὶ Εὐαγόρου, ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησί. Κόνων γοῦν δυστυχήσας, πάντας τοὺς ἄλλους παραλιπὼν, ὡς Εὐαγόραν ἦλθεν.

Ab eodem ſcriptore exemplum acceptum ex laudatione illa præclara, quàm Euagorã, quòd ipſum ſummo ſtudio in ea ornaſſet, appellauit: cum enim regem illum Cypri cõmendare uellet, ab iudicio exiſtimationeq; Cononis Athenienſis, ſummi uiri, argumentum ſumpſit: ipſe nanq; fractis iam opib. ciuitatis, in aduerſiſq; ſuis rebus, omnib. aliis poſthabitis potentiſſimis hominibus populiſq;, quo confugere potuiſſet, ad eum ſe contulit: eumq; tutum portum ſuorum malorum eſſe duxit.

Ἄλλος, ἐκ τῶν μερῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς.

Duodecimus hic locus eſt ab enumeratione partium: cum enim quippiam non eſſe, quod aliqui tradiderunt, affirmare uolumus: ſententiamq; eorum refellere, partes eius afferimus, oſtendimuſq; nullam ipſarum eſſe. quare intelligitur inde totum quoq; non eſſe atque illi manifeſtò conuincuntur. Quod uerò (inquit) ut in Topicis, animaduertendum an libros à ſe ſcriptos intelligat: ſiue, ut alibi, materiam illam ac facultatem.

ποία κίνησις ἡ ψυχή: ἥδε γὰρ, ἢ ἥδε.

Argumentum excogitatum contra illos, qui animum aiebant eſſe motionem: partibus enim omnib. enumeratis, quę motum conſtituunt, declaratoque nullam earum ani-
» mum eſſe, planum fit, animum motũ nõ eſſe. Ipſe in Topicis. εἰ γὰρ κίνησις, ἢ ἀλλοίωσις, ἢ
» φορὰ, ἢ αὔξησις, ἢ γένεσις: ἀλλὰ μὴν οὐδὲν τούτων. οὐ τοίνυν κίνησις.

παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου. εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκε; τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν, ὧν ἡ πόλις νομίζει;

Theodectes Phaſelites cum Socratem à falſo illo crimine, quod deos non eſſe crederet, tueri uellet, hinc argumentum duxit, docuitque nulli culpæ illum affinem eſſe earum, quæ impium quempiam eſſe declarant: neque enim proferre poterant accuſatores templum, ſacellum'ue aliquod, quod ille uiolaſset: neque deos ullos appellare, qui publicè dii haberentur quos ille non coluiſset. Hęc autem flagitia ſunt, quæ teſtantur quempiam impium eſſe. Socratem autem appellat orationem pro Socrate ſcriptam, ſeu declamationem aliquam de illo habitam: ita enim ferè ueteres huiuſcemodi libros uocare conſueuerant: ut Iſocrates Euagoram. Quod uerò ἀσεβεῖν εἰς ἱερὸν inquit, moliri aliquid contra fani alicuius religionem, atque illud contemnere ſignificans, ita quo-
» que locutus eſt Aeſchines contra Cteſiphontem, εἰς τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς, καὶ τὰ ἀναθή-

magna res declaratione eget: uerumtamen, inuideri, & ſapientem eſſe (quæ res conſequuntur pulcherrimarum artium cognitionem) contraria interſe nō ſunt: hoc. n. ſupra exemplo ipſe uſus eſt: quę autem hic opponuntur, manifeſtò contraria: qui animaduertet exempla, quib. infra utitur, hoc facilè percipiet.

οἷον ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν: ἐὰν μὲν γὰρ, ἔφη, τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσιν: ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί.

Sacerdos quædam filio ſuadebat, ne orator fieret, neq; in concione de publicis rebus diceret: neque enim (inquit) ſi omnia facias, incolumis ex iſto negotio exire potes: ſi enim, quæ ęqua eſſe cognoris, defenderis, apud homines offendes: ſi iniqua, apud deos immortales. Modus igitur ſupra explicatus manifeſtò hic eſt: diuerſus tamen ab illo ea re, qua docet: ſunt enim contraria inter ſe, amor & odium: quæ utrunq; eorum. uerba facere (inquam) in concione, & à concionib. habendis ſe abſtinere, à diuerſis perſonis conſequuntur. Sacerdotis ipſius nomen non ponit: nec cuius deæ antiſtes foret, oſtendit: nam, quod ita cum filio illam egiſſe dicit: auxilioque huius loci reuocare eum à concionib. uoluiſſe, non repugnat inſtitutis eorum temporum, quib. matrimonio ſacerdotib. interdictum non erat.

δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν: ἐὰν μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ θεοί σε φιλήσουσι: ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄνθρωποι.

Contra (inquit alius) non eſt cunctandum reip. operam dare ac concionari: Si enim pro ęquo, ac iuſto ſteteris, atq; id oratione defenderis, dij te diligent: ſi pro iniquo atq; iniuſto, homines. non poteſt igitur non benè tecum agi, quodcunq; tractaris. In antiquiſs. libro hic quoque, ut ſupra, honeſtior pars prius exponitur: deterior uerò, poſterius: cum in excuſis antea contra eſſet: ita enim illi habent. ἐὰν μὲν γὰρ τὰ ἄδικα λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε φιλήσουσιν: & quæ ſequuntur: uetus quoque tralatio cum optimo libro facit. quare ipſe quoque ordinem eum probaui.

τοῦτο δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ: τὸ ἕλος πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας.

Scripti libri ἕλος habent: in excuſis antea ἔλαιον: quam lectionem ſequitur uetus tralatio: ut non omninò illa noua exiſtimāda ſit. de ſcripturæ igitur ueritate non ſine cauſa dubitari poteſt. uis præterea huius prouerbij obſcurior eſt: nam prouerbium eſse, planum eſt. Quæ adferuntur ab interprete Gręco pro huius prouerbij declaratione, inania, ac commenticia puto. ἕλος ſanè Græcis ſtagnum ualet, ac paluſter & uliginoſus locus. Senſus horum uerborum hic eſt (quàmuis parui interſit hæc ſcire, niſi uocis huius ratio intelligatur: & cur nulla re diſcrepare ab eo, quod iam tradidit, dicta ſit) Hoc idem eſt, atque illud, quod uulgo dicitur, ſtagnum emere ac ſales. Salem autem, oleūque quorundam morborum remedium eſſe, conſtat. Interpres Ariſtophanis locum illum è nubib. declarans. ἁλσὶ διασμηχθεὶς ὄναιτ' ἂν οὑτοσί, tradit morem fuiſſe ungendi eos, qui deſiperent, oleo ac ſale: quod fortaſſe cum quidam cogitarent, ἔλαιον pro ἕλος repoſuerunt: uelle autem rationem afferre prouerbiorum, quę uetuſtate deleta ſint; atq; ingenij ui ortum illorum cauſamq; explicare, amens prorſus negotium eſſet.

Καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστι.

Figuram, tunc notam, arbitror intelligere: ſiue nomen βλαίσωσις eſt, quo hæc argumentatio uocaretur: certę enim uię rationeſq; argumentandi ſua quædam nomina habebant: βλαισοὶ autem pedes à Gręcis ranarum lacertarumq; uocabantur. unde à Gręco poëta βλαισόπους βάτραχος eſt appellatus.

ὅταν δυοῖν ἐναντίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται, ἐναντία ἑκάτερα ἑκατέροις.

Si deſcriptam rem haberemus, formamq;, qua ueteres (niſi fallor) in hac re tradēda utebantur, teneremus, nihil hoc clarius, apertiuſq; foret: ea autem nunc ignorata caliginis aliquid inducit. non tamen ita locum obſcurat, ut ſententia Ariſtotelis non percipiatur: uiſque huius loci commodè intelligatur. Sed rē facit ut, cur hæc ratio blęſoſis, ut ipſe appellat, nominetur, liquidò non cognoſcatur. Eam autem huiuſcemodi eſſe inquit, cum duorum cōtrariorum utriq; boni quidpiam malique comitetur: qua

bona malaque inter ſe & ipſa contraria ſunt, ut autem his uerbis exemplum accommodemus. Cōcioni iuſtæ comitatur malū. quod homines infenſi ſunt auctori ipſius: bonum uerò, quod dij diligunt, qui ita ad populum agit. Concioni iniuſtæ bonum comitatur, quod homines diligunt ſuadentem huiuſcemodi: malum uerò, quod dij auerſo ab illis animo ſunt.

ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ ταὐτὰ φανερῶς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς, ἀλλὰ φανερῶς μὲν, τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα: ἰδίᾳ δὲ, τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται, ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον.

XV. locus, qui magnam utilitatem prębet diſputantibus, & hic & in commentario ſophiſticorum elenchorum ualdè ab Ariſtotele celebratus. inſcriptio ipſius in ſcripto quodam exemplari hæc eſt. ἐκ τῶν ἄλλως καὶ ἄλλως ἐπαινούντων: ὃ καὶ παράδοξον λέγεται. Quia (inquit) huiuſcemodi eſt ingenium hominum, ut non eadem palàm probent, & clam: uerum palàm, ęqua honeſtaq́ commendant: ſoli autem & clam, quæ fructum aliquem, & utilitatem ferunt, ſequuntur eniti debemus, ut contrarium concludamus: ſiue enim hoc, ſiue illud dixerit, neceſſe eſt repugnet aut occultis deſiderijs, aut apertis ſentētijs. Vberius ſanè hunc locum in Elenchis pertractat: nam exempla etiam adfert, quib. explanet, uerum eſſe, quod ponit abditas hominum uoluntates diſcrepare à uocibus, quas ſemper in ore habent: ut inquit, cum occumbere honeſtè potius quam iucundè uiuere ſe malle dicant, & paupertatem ferre potius juſtè, quàm turpiter diuitias parare: tamen contraria uolunt.

τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν.

Cum alij quoq; loci ſint, quorum ope demonſtrari poſſit quempiam ſentire contra cōmunes opiniones, hunc in primis multum ualere: poſteaq́; præclarè hoc præſtare affirmat, quia nunquam non eo uti poſſumus: neceſſeq́; eſt utro modo aliquis loquatur, dicat quod diſcrepet ab opinionibus: aut enim apertis id, aut abditis repugnabit: cum contrariæ illæ inter ſe ſint.

ἄλλος, ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν· οἷον ὁ Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ, νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἦν, λετουργεῖν ἀναγκαζόντων, εἶπεν ὅτι εἰ τοὺς μεγάλους τῶν παίδων, ἄνδρας νομίζουσι: τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν, παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται.

Alius locus eſt (inquit) atq; is decimus ſextus, cum argumentum inde ducitur, quod ea, quæ proferuntur, omnino contingunt proportione cuſtodita: idem enim occurrere neceſſe eſt, ſi ſimilitudo rationis, proportioque ſeruetur. Exemplum & elegans, & apertum eſt. Certa erat ętas nomen in militiam dandi, & huiuſcemodi alia publica muñera obeundi. Iphicrates, ſummus Athenis uir, cum grandem corpore, non ætate, filiū haberet, uellentq́; qui curæ illi præerant, cum quamuis iuniorem, ætatiſq; beneficio ſolutum, publica onera ſuſtinere, iniquitatem eorum erroremque redarguens, inquit. Si qui magno corpore ſunt pueros, pro uiris habent, non poſſunt recuſare quin puſillos homines, pueros eſſe ſciſcant: oportebit enim illos quoq; publicis muneris. liberare ac legib. ſoluere, cum eadem proportio ſit exiguo corpore exiſtentium, in uiris: quæ amplo, in pueris. quare ex inſtituto ipſorum reſp. non adiuuabitur, ſed potius damnum faciet: hoc enim ſignificare uoluit atque ita filium ea moleſtia liberare. Tribus uerò locis hic aliquantulum ſcripturam uariaui. ταῦτα enim addidi, quod uerbum ab excuſis antea aberat, id autem & antiquiſs. codex retinet, & uetus tralatio exprimit. τῆς ἡλικίας quoque generandi caſu, cum antea dandi poſitum foret: nec non inſtanti tempore νομίζουσι ſcripſi, cum prius excuſi νομιοῦσι haberent. In his quoq; immutationib. eaſdem auctoritates ſecutus ſum.

καὶ ὁ Θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ. ὅτι πολίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον Στράβακα καὶ Χαρίδημον, διὰ τὴν ἐπιείκειαν: φυγάδας δ' οὐ ποιήσετε τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀνήκεστα διαπεπραγμένους;

Theodectem ſupra etiam ἐν τῷ νόμῳ adduxit, ſiue ille pro lege aliqua dixit, ſiue legi ſententia ſua aduerſatus eſt: de hoc enim certi nihil habeo. Exemplum hoc quoque eiuſdē loci poſterius, planum eſt. Si ciuitate inquit, donatis mercēnarios milites, Strabacem ac

Charidemum ob modeſtiam probitatemque, debetis etiam in exilium agere, quicunq; ex eo numero improba facta fecerunt: eadem enim in conductis mercede proportio eſt, modeſtorum hominum ad præmium ciuitatis quo ornabantur, quæ improborum eiuſdem generis ad exilij pœnam, qua affici mererentur. Ita autem argumentatus eſt, cum docere uellet eius quoq; generis milites, qui neſaria quædam molirentur, extorres eſſe agendos. id uerò confirmauit, oſtendens ciuitatem ſolere eos qui ſe in illis temperanter, gerunt, maximis prẹmijs decorare.

Ἄλλος, ἐκ τοῦ, τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταυτὸν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει, ταυτά.

Ita inſcribitur hic locus in calamo ſcripto exemplari. ἐκ τοῦ ἓν ἀποτέλεσμα δὲ ἀμφοῖν δεῖ συνεῖναι τῶν ἐναντίων: καὶ αἴτια ταυτὰ ἑνός τινος. Vis certe ipſius, ut ex ijs uerbis colligitur, hęc eſt. Cum idem contingit atq; uſu uenit duab. è rebus, eadem etiam haberi debere, unde illud emanat atque uſu uenit, quamuis diuerſa uideantur. Qui igitur demōſtrata eadem re naſci ex ipſis, & ab eodem diuerſarum rerum effectu, probat illas quoque eaſdem exiſtimari debere, hoc loco utitur. Fructus autem non mediocris capitur ex ipſo: illarum enim rerum, unde id efficitur, ſępe altera manifeſtò improba ac neſaria eſt: altera uerò nullam reprehenſionem, aut exiguam admodum in ſe culpam habere creditur. Qui igitur rem augere uult, ac uitium illius ipſius, quæ recta aut tolerabilis ducitur, oſtendere, docebit cum idem ex ambabus uſu ueniat, illas etiam eiuſdem naturę debere exiſtimari: cuius enim generis euentus ſunt, eiuſdem etiam initia cauſaſq; eſſe. Exempla quę addit, argumentationis huius uim illuſtrabunt.

οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν, οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς, τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν: ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει, μὴ εἶναι ποτὲ τοὺς θεούς.

Ratio hęc Xenophanis urget Heſiodū; cęteroſq; q deorū origines ſcripſerāt. Qui tamē uulgo pij ſanctiq; habebantur. cū ſiqui forte dixiſſent deos mori, neſarij ſubito habiti forent: idem enim ex utraque re docet occurrere: dari ſcilicet tempus cum dij nō ſint: quod prorſus impium eſt: ſiue enim dij quandoq; orti ſunt: ſiue aliquando intereunt, ſequitur non eſſe, extitiſſe ue aliquando deos: cum autem hoc impium conſceleratūq; ſit, non poteſt honeſtum ac probum eſſe omne illud, unde proficiſcitur: naſcitur autem non minus ex opinione illorum, qui aiebant deos gigni, quam è ſententia eorum, qui interire affirmabant. Eſt igitur id quoque neſarium, quamuis ſtultitia hominum huiuſcemodi eſſe non intelligatur.

Καὶ ὅλως δὲ τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου λαμβάνειν ὡς ταυτὸ αἰεί.

Demumque (inquit) quod ex ambob. uſu uenit atque occurrit, quamuis aliquantulum diuerſa inter ſe ſint, quæ ſcilicet ex ambobus occurrunt, ut unum, idemq; ſemper capere: ſtatimq; hoc patefacto reuerti ad declarādum res, unde id procreatur, eaſdem eſſe, quod multi non uidebant: erroreq; hoc capti commiſſuri erant quod cauſa magnorum malorū fuiſſet. ut exemplo, quod additur, explanatur: nemo. n. non cognoſcebat, ſi damnata eſſent ſtudia ſapientię, neminem daturum operam philoſophiæ, interitumq; bonarum artium eam rem futuram. quare nunquam induci potuiſſent, ut id facerent: nec tamen perſpiciebant, ſi Socratem condemnaſſent, ſe idem effecturos: ingeniiſque huius incommodi culpam apud ſe manſuram. Hoc autem, quod nunc in uniuerſo præcipit, addidit, ſignificare uolens totam rem in hoc poſitam eſſe: in primiſq; laborandum oratori, ut doceat nulla re diſcrepare, quæ uſu ueniunt ex ambab. illis diuerſis rebus.

μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν.

Exemplum fortaſſe ſumptum eſt è Socrate Theodectis, cuius orationis ſupra mentionem fecit: ex aliquo certè, qui cauſam ipſius ſtudioſe defenderet. Iubebat autem ille, quicunq; fuit, iudices accuratè animaduertere quid facerent: non enim (inquit) ſentētiam laturi eſtis de Socrate, uerum de toto hoc ſtudio, an opera danda ſit philoſophiæ: homines nanque tam triſti Socratis euentu, ab hac præclara arte abſterrebuntur. Damnare igitur Socratē, eſt ſtudiū ſapientię dānare: nō minus. n. homines à ſtudijs ſapiētię ſibi tēperabūt dānato Socrate, quā ſi ſtudia hęc ipſa damnaſſetis: idem. n. utriuſq; conſequēs eſt: & ex alterius utrius dānatione, efficitur neminem daturū operam philoſophię.

Valde ſimilis huic locus eſt, ſi non omninò eadem argumentatio, quo uſus eſt Cicero pro Milone: cum, iudices abſterrere uolens à condemnando facto rei, affirmauit, ſi id fecerint eos ſententia ſua ſtatuturos omnibus, qui in latrones inciderint, neceſſario moriendum: Cum qui ex eorum telis uitam eripuerint, iniquo iudicio poſtea tollātur. Nō
» poteſtis hoc facinus improbum iudicare, quin ſimul iudicetis, omnibus, qui in latrones
» inciderint, aut illorum telis, aut ueſtris ſententijs, eſſe pereundum.

Καὶ ὅτι τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστί.

Notum eſt reges Perſarū terrā, aquāq; poſcere ſolitos, atq; his uerbis obſcure callideq; omnium ſibi rerum poteſtatem tradi uelle, ſignificare. Ex hac igitur honeſtiore petitione, & aperta illa, ſi cuncta ſibi concedi poſtulaſſent, idem fit: ideſt ſeruitus, ac libertatis amiſſio. non nulli etiam, qui initio belli Aſiatici Antiocho regi ſuadebant, ne condiciones acciperet, quas ferebant Romani, docentes tentari animum illius, quæ ſpeciem æquitatis haberent, poſtulatis, hoc exemplo utebantur: dicebantque (ut Liuius his uer
» bis cōmemorat) paruas ac uix dictu dignas, belli cauſas tanto regi eas ciuitates eſſe, ſed
» initium ſemper per ius iniuſta imperandi fieri: niſi crederent Perſas, quum aquam ter
» ramq; à Lacedæmonijs petierunt, glæba terræ & hauſtu aquę eguiſſe.

Καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης, ποιεῖν τὸ προσταττόμενον.

Aſcribi in fœdus uelle, eſt accipere iniquas cōdiciones, & leges ſibi imponi pati. Exēpli huius uis (niſi fallor) huiuſcemodi eſt. potentes quędam ciuitates huiuſcemodi fœdus ferierant, ut eius condiciones, ſibi utiles honeſtæq;: reliquis, quibus adhuc aperta uia erat, ſi aſcribi in eo uellent, detrimentoſæ ac turpes forent. Orator, qui ſuadebat alicui earum, ut expertes eius fœderis manerent, hoc loco uſus eſt. affirmauitq; participē eius pacis fieri, eſſe, obtemperare ac parere: non minus enim ipſis neceſſe fore, nutus illarum obſeruare quàm ſerui dominorum cogantur: idem nanq; eſſe condiciones illas accipere ac dominum ſibi aſciſcere; nec eam pacem eſſe, ſed pactionem ſeruitutis.

Αἱρετέον δ' ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον.

Duarum harum rerum, ex quarum alterutra, quàmuis diuerſæ illę ſint, idem tamen cōtingit atq; exoritur, ſumenda eſt utra rationi noſtræ accōmodata eſt, ac ualet ad id, quod uolumus, peragendum.

Ἄλλος, ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὰ τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ αἱρεῖσθαι ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν.

Quod non eadem ijdem homines diuerſis temporib. ſequātur: poſteaq; ſedulo fugiāt, quæ antea cupidè expetiuerint: id enim, ut ab ea ratione ipſos deterreas, oſtendendum: diligenterq; arguendum eſt.

Οἷον τόδε τὸ ἐνθύμημα.

Enthymema hic appellat, non imperfectum ſyllogiſmum, ſed ut ferè magiſtri dicendi capere hoc nomen conſueuerunt, ſententiam ex contrarijs concluſam. uerba autem quæ ſequuntur oratoris, id manifeſtò declarant.

Εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα, ὅπως κατέλθωμεν: κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ὅπως μὴ μαχώμεθα.

Exemplum hoc ſumptum eſt ex oratione Lyſię, quam ſcripſit claro uiro & qui acriter in rep. uerſabatur, cum multitudo ingens ciuium Athenis dominatu paucorum eiecta, è Piræo in urbem armis rediſſet, perſuadere cupiens ne antiquam remp. quod nōnulli conabantur, conuelli atque immutari paterentur. Illa autem omnis uetuſtate dilapſa eſſet oratio (neq; enim inter cęteras illius, quæ reliquę ſunt, legitur) niſi in uita Lyſiæ ipſius: quàm erudite diligenterque ſcripſit, bonam magnamque partem eius poſuiſſet, Halicarnaſſeus Dionyſius. ad extremum enim & huius orationis partis & uitę ora
» toris, hæc uerba leguntur. Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη ὦ Ἀθηναῖοι, εἰ ὅτι μὲν ἐφεύγομεν ἐμαχόμεθα Λακε
» δαιμονίοις, ἵνα κατέλθωμεν: κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ἵνα μὴ μαχώμεθα.

Ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν, ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ᾑροῦντο: ὁτὲ δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι, ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν.

Hęc Ariſtotelis uerba ſunt, declarantis in enthymemate Lyſiæ ciues illos, qui in patriam redierant, non ſemper idem optaſſe, ſed diuerſis temporib. diuerſa: ualdeq; inter ſe diſſidentia ſecutos; fuit enim tempus (inquit) cum domi uiuere, atq; in patria ma-

nere

nere auxilio armorum, & cum aliter id obtinere non poſſent, pugnando elegerunt: fuit item tempus, cum tantopere à prælijs contentionibuſque abhorrerent, ut æquo animo ferrent carere patria: rurſuſque in exilium pelli, ut ne pugnarent. Hic (niſi fallor) ſenſus eſt huius loci. μένειν ualet domi degere: in patria uiuere.

ἄλλος, τὸ, οὗ ἕνεκα ἂν εἴη, εἰ μὴ γένοιτο, τούτου ἕνεκα φάναι εἶναι ἢ γεγενῆσθαι· οἷον εἰ δοίη ἄν τις τινὶ, ἵνα ἀφελόμενος λυπήσῃ·

Inſcriptio decimi noni huius loci in ſcripto quodã exẽplari hæc eſt. ἐκ τοῦ παρὰ τὸν σκοπὸν τοῦ λαβόντος, συμβαίνειν. & ſanè, cum huiuſcemodi quidpiam contingit, contra propoſitum ac ſpem fit eorum, qui bono eo aucti fuerant: non enim ſe id accepiſſe rebantur, ut damno ipſis, ac dolori foret: aliunde tamen Ariſtoteles appellat, nec perſonam ipſorũ tantum ſpectat, qui acceperunt, quantum callidam interpretationem eorũ, qui ut inimicos perterreant, affirmant, qui eos beneficio affecerint, nunquàm illos dilexiſſe, ne tum quidem, cum maximè eos ornare uidebantur: contraq́ potius illo ipſo tempore cogitaſſe ipſis detrimentum afferre. Animaduertere tamen oportet, ut eius cauſa fieri potuerit, cuius cauſa dicimus factum eſſe, quàmuis uerè factum non ſit: niſi enim fieri poſſe putarent, non perturbarentur, ac ſecuro animo bono illo fruerentur. ualet igitur οὗ ἕνεκα ἂν εἴη, cuius gratia illud fieri potuit. Exempli cauſa, quempiam boni aliquid dilargitũ, ut incõmodet, nõ ut adiuuet, ut Eutrapelus ille faciebat: de quo Horatius. ſiue ut quæ antea dederat, poſtea eripiens, dolorem inurat. εἰ μὴ γένοιτο uero, ideſt quàmuis uerè ab eo, ea de cauſa factum non ſit: nihilominus eius rei gratia factum affirmare. Hac quoq; Cicero pro Deiotaro argumentatione uſus, purgauit, quo quidam ſigno utebantur offenſionis Cæſaris apud populum, quod plauſus ipſi dari non ſoleret: inquit
" enim (cum alia antea ratione huic crimini occurriſſet) Et fortaſſe eo prætermiſſus, quià
" nihil vulgare te dignum uideri poteſt. Non plaudebatur ſanè Cæſari, quia boni uiri uehementer illi irati erant, poſtquàm nimis ſuperbe ac contumaciter ſe gerere cœpit: nihil tamen uetat, quin ea etiam de cauſa id fieri potuerit.

ὅθεν καὶ τοῦτ᾽ εἴρηται· πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ᾽ εὔνοιαν φέρων, μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ᾽, ἀλλ᾽ ἵνα τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

Antiqui poëtæ tres ſenarij ſunt. cuius, dicere non poſſum. eorum ſententiam Cęſar in primo libro de bello Gallico elegantiſſimè expreſſit, cum metum incutere Heluetijs uellet, & animos ipſorum inſolentiores ex uetere uictoria factos, retundere. Conſueſſe
" enim deos immortales, quo grauius homines ex commutatione rerum doleant, quos
" pro ſcelere eorum ulciſci uelint, ijs ſecundiores interdum res, & diuturniorem impuni-
" tatem concedere: Cauſę tamen, quàm agebat, accommodare uolens, non plene omninò reddere curauit: hic enim ſenſus eius poëtę fuiſſe uidetur. Multis fortuna ampliſſima commoda dilargitur: nec tamen ornat eos præclaris illis bonis, quia diligat ipſos; uerum ut miſerię, in quas trudere cogitat, inſigniores ſint, ac magis conſpicuę, comparatę tam ſecundis eorum prętеritis rebus.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος· οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρ᾽, ὅπως δὲ μάρτυρες ἀρετῆς γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα.

Meleagrum fabulam fuiſſe Antiphontis arbitror: ſcripſit enim tragœdias Antiphon: ſunt autem duo ſenarij, ut diſtinctis uerſiculis indicaui: antea enim confuſè, tanquàm proſa oratio, ſcripti erant. Qui ornare uoluit Meleagrum, dixit, ex omni Gręcia concurſum factum, non ut aprum occiderent, ſed ut teſtes eſſent incredibilis uirtutis Meleagri apud omnem Gręciam: & ſanè ſi ea una de cauſa illuc conueniſſent, nihil noui, ab-
ſurdique accidiſſet: nec tamen ea cauſa fuit, ut ingenioſus poëta credi uoluit. uocauit autem hic θῆρα manifeſtò Antiphon aprum: Interpres tamen non contemnendus Apollonij in primo Ἀργοναυτικῶν, cum poeta dixiſſet ἠΰτε τις θὴρ ἄγριος: ὅν ῥά τε γῆρυς ἀπόπροθεν ἵκετο μήλων, leonemq́ intellexiſſet, ueteres tradit poëtas leonẽ proprio nomine ſolitos appellare θῆρα: teſtimonioque Callimachi id confirmat: cuius hunc uerſiculũ adducit. θηρὸς ἀερτάζων δέρμα κατωμάδιον. De Hercule autem illic Callimachum locutũ, ac pelle leonis, quàm humeris geſtabat, perſpicuum eſt: ſunt autem hi ſuperioreſque

ſi multa minor eſt, quàm fructus, uoluptaſque, quę inde percipitur: æquo enim animo tunc homines, ſe pœna illa multari patiuntur, ut animi uoluptates expleant, ac bono illo fruantur, quod ſine aliquo incommodo percipere non poterant: πρᾶγμα enim appellat, quod cupiebant: quod ſequebantur, & optabant.

καὶ προτρέπονται δ' ἐκ τούτων, καὶ ἀποτρέπονται ἐκ τῶν ἐναντίων: ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται.

Ope ſanè locorũ iam demonſtratorum uti docet, cum hortari uolunt reuocare auxilio eorum, qui contrarij ipſis ſunt: ideſt oſtendentes rem illam aut effici non poſſe: aut magna omninò cum difficultate: aut detrimentoſam eſſe: & aut prodeſſe inimicis, acerbaſque pœnas propoſitas habere: uerum etiam addit ſuppeditari inde nobis argumenta ad accuſandum & defendendum.

ἐκ μὲν τῶν ἀποτρεπόντων, ἀπολογοῦνται: ἐκ δὲ τῶν προτρεπόντων, κατηγοροῦσιν.

Cum, quę res ualeant ad ſuadendum ac diſſuadendum, dixiſſet utilia etiam eſſe alicui accuſando aut defendendo, aperit utrę illorum utri horum accommodatæ ſint: traditq; rebus illis, quæ uim reuocandi habent ab aliquo facto homines uti conſueſſe ad perſonas illas purgandas: ijs uerò, quæ impellunt ad eaſdem accuſandas: criminibuſq; ipſis affines ſignificandas. qui igitur ſcit quę res ad aliquid faciendum hortētur, aut inde retrahant, idem etiam intelliget, quo modo aliquis alicui culpæ, ac facinori affinis eſſe, oſtendi poſſit: quę nanq; impellunt improbos ad facinus, eædē ſi fuiſſe oſtenduntur, arguũt reum id commiſiſſe. Huic loco occurrit Cicero pro Milone: cum enim intelligeret homines ad multa impelli, quę damnum afferant, iuſto odio aut ira percitos, facilè probari poſſe: uideretque his premi Milonem, maiora illa fuiſſe in Clodio, quã in Milone, argumentatur: uel potius in illo maxima, nulla in Milone. At ualuit (inquit) odium: fecit iratus: fecit inimicus: fuit ultor iniurię: punitor doloris ſui. & quę ſequuntur.

ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη, ἥ τε Παμφίλου καὶ ἡ Καλλίππου.

Supra, uno illo loco utentem indicarat Callippum artem ſuam confeciſſe, nunc addit ex hoc uno & eundem magiſtrum, & præterea Pamphilum libros ſuos totos de ſtudio dicendi conformaſſe: unde artes eorum inchoatas imperfectaſq; admodum fuiſſe intelligere licet. Pamphili mentionem Cicero fecit in. III. de oratore per Craſſi perſonam, deridens hominem atque contemnens.

ἄλλος, ἐκ τῶν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι: ἀπίστων δέ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδοξαν, εἰ μὴ ἦν, ἢ ἐγγὺς ἦν.

Vigeſimus primus locus, cum quippiam adfertur quod fieri ſanè uidetur: ſupra omnem tamen fidem eſt: Cũ aliquæ res omninò eſſe uidētur: quę tñ incredibiles ſua ſpõte ſint: ita nanq; locus appellatur: Qui enim confirmare eas uult, dicere poteſt: niſi aut iã eſſent, aut fierent, peneq; abſolutę forent, eas nunquàm uiſas fuiſſe.

καὶ ὅτι μᾶλλον: ἢ γὰρ τὰ ὄντα, ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν. εἰ οὖν ἄπιστον καὶ μὴ εἰκός, ἀληθὲς ἂν εἴη: οὐ γὰρ διά γε τὸ εἰκὸς καὶ πιθανόν, δοκεῖ οὕτως.

Præterea dici poteſt cum huiuſcemodi ſint, magis eſſe exiſtimari debere, quàm ſi credibiles forent: homines enim (inquit) aut ea, quę uerè ſunt, aut ueriſimilia credunt, et, eſſe ſuſpicantur. quod ſi eorum alterum non eſt, reſtat ut alterum ſit: ſi nanq; incredibile & nullo modo ueriſimile, uerũ ſit neceſſe eſt: quod enim aſſecutum eſt, ut eo modo ſe habere uideatur: eſſeque exiſtimetur, non inde id accepit, quod ueriſimile ſit & factũ ad perſuadendum. habeat igitur illud oportet à ueritate ipſa.

οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ πιτθεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος.

Androcles uiri nomen. πιτθεὺς is uocatus à loco & oppido: δήμους enim oppida Athenis appellabant. Androcles igitur hic, cum legem accuſaret: ijque, apud quos ageret obſtreperent ipſi dicenti: nec dicere quæ uolebat, excitato tumultu, ſinerent, inquit, egere leges lege alia, quæ corrigeret: quod incredibile fuit, leges, quorũ officiũ uidetur eſſe corrigere peccantes, correctore egere: ſimilibus autē duobus prolatis id cõfirmauit.

καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός.

Quanto magis hoc incredibile eſt, tanto magis, cum tantopere aſſeueretur, credi de-

bet: neq; enim, qui hoc protulit, ſperare potuit, ſe id ut rem probabilem, uériſimilemque facilè perſuaſurum: piſces inquam ſale egere, qui in mari, & tanquã muria uiuunt: mortuos tamẽ ille piſces, ex quib. ſalſamẽta fiunt, qui ſine ſale nõ ſeruantur, intelligebat.

καίτοι οὐκ εἰκός, οὐδὲ πιθανόν, οἱ ἅλμῃ τρεφομένοις, δεῖσθαι ἁλός.

Verba hęc, ut puto, Ariſtotelis ſunt, uim præcedentis ſimilis explicantis: declarantiſq; rationẽ, quã ſupra indicauit, eo cõtineri. At qui (inquit) uériſimile non eſt: neq; aptũ ad perſuadendum, piſces cum in ſalſo alantur, ſale indigere: egent enim omnia rebus, quib. carent, non quibus abundant.

καὶ τὰ σέμφυλα ἐλαίου.

Athenienſes, ut teſtatur Athenæus in primo δειπνοσοφιστῶν, σέμφυλα uocabant oleas preſſas, cum alij Gręci uuarum putamina, & quę uinacia Latini appellant, eo nomine uocarent. Cum Androcles igitur Athenienſis foret, ſui ſermonis conſuetudinem ſecutus eſt: ac σέμφυλα uocauit, ut ita loquar, olearum carnes: quas (ut conijcere ex hoc loco poſſumus) in oleo illi ſeruabant, atq; ita conditis pro obſonijs utebantur. Diuerſę autem rationes condendarum olearum apud ueteres erant, ac diuerſis nominib. appellabantur. poſterius autem ſimile hoc eſt, quo rei, quam protulerat admirabili fidem ille acquirere uoluit.

καί τοι ἄπιστον, δι' ὧν ἔλαιον γίγνεται, ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου.

Et hæc (niſi fallor) Ariſtotelis uerba ſunt, quę idem hic efficiunt, quod ſuperiora illa in prioris ſimilis natura explicanda. At qui hoc omnem fidem ſuperat, ex quib. oleum conficitur, hæc oleo, tanquàm ſi uacua ab eo forent, indigere.

ἄλλος. ἐλεγκτικός: τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν.

Vigeſimus ſecundus locus eſt: qui tamen utilis eſſe ad demonſtrandum aliquid nõ poteſt, ſed ad refellendum tantum: ſpectare, quę parum conueniant inter ſe: uel potius diſſideant ac repugnent ſeorſum in perſona aduerſarij: ſeorſum etiam in tua: nec non ſeparatim ab his duobus, coniunctéq; inter ſe, & in perſona aduerſarij, & in tua. exempla ſatis aperta ponit. Qui quempiam autem mendacij falſitatiſq; arguere uolunt, ſi quid diſcrepat ac repugnat attendere oportere, planum eſt: proprium enim refellentis eſt demõſtrare ἀνομολογούμενα: ideſt diſſidentia ac contraria. Vnde ſupra etiam, cum de enthymemate, cuius munus eſt redarguere, loqueretur, eodem uerbo uſus eſt: & inquit. τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν.

εἴ τι ἀνομολογούμενον ἐκ πάντων καὶ χρόνων, καὶ πράξεων, καὶ λόγων, χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος.

Siquid colligere poſſumus in perſona aduerſarij repugnans diſſidenſque, diligenter pręteritum omne tempus, nec non facta, uerbaq; eius excutientes: ita enim illi fidem omnem eripiemus, ac ſimulate agere oſtendemus: indicantes hæc, quę nunc gerit aut loquitur, ſuperiorib. ipſius aut factis aut uocib. non reſpondere.

οἷον· καὶ φησὶ μὲν φιλεῖν ὑμᾶς: συνώμοσε δὲ τοῖς τριάκοντα.

Hic, qui nunc mihi moleſtus eſt, ait ſe ſtatu hoc reip. delectari, ac libertati ueſtræ amicus eſſe, unà tamẽ cum. XXX. illis uiris conſpirauit contra uos: Hęc.n. oratio habita eſt, uel ſcripta fuit ut haberetur, fracto iã dominatu paucorũ, ac rep. recuperata, Athenis.

χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ φησὶ μὲν εἶναί με φιλόδικον: οὐκ ἔχει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην.

Cum quis à ſe oſtendit, pręteritaq; omni ſua uita crimen illud abhorrere. Aduerſarius affirmat me ſectatorem eſſe litium: nec tamen demonſtrare poteſt, me unquam cauſam dixiſſe, aut quempiam in iudicium uocaſſe: eſſe enim φιλόδικον crimen fuit: ita enim uocabantur, qui leuib. de cauſis, puſilliſque iniurijs acceptis, alicuius nomen deferebant. ut in primo libro à me declaratum eſt, ubi docet in ijs etiam rebus homines conſueuiſſe aliquos libenter lædere: de quibus ſi in iudicium illi ueniant, hanc reprehenſionem effugere nequeant.

χωρὶς δ' ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὸ ἀμφισβητοῦντος. Καὶ οὗτος μοὶ οὐ δέδωκε πώποτε οὐδέν: ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς λέλυμαι ὑμῶν.

Cum facta aduerſarij à noſtris demonſtrantur diſcrepare, honeſtiuſque ac reip. utilius docemus nos in ijsdem rebus uerſatos: Hic, qui nunc me auaritiæ inſimulat, ſeque liberalem uideri uult, neminem unquam pecunia ſua ſubleuauit. contra ipſe multos ueſtrum captos ab hoſtibus redemi: nunc enim ambæ ſimul perſonæ excutiuntur: docet autem à ſe culpam illam abeſſe reus, prgteritis ſuis rebus prolatis, cui affinem eſſe accuſatorem, uetere ipſius item uita patefacta, declarat. Quod in excuſis deprauatè ante πολλὰ λέλυμαι legebatur, correxi: ſecutus autem in eo ſum fidem antiquiſs. libri, in quo πολλοὺς ſcriptum eſt, ſed huius etiam lectionis ueſtigia in uetere tralatione apparent: λύσασθαι autem redimere captos à prędonibus, hoſtibuſque ſignificat.

Ἄλλος, τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασι, μὴ δοκοῦσι, τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου: ἔστι γάρ τι δι' ὃ φαίνεται.

Alius locus, qui ualet ad purgandas aliquas & perſonas & res, quib. iam turpis aliqua macula aſperſa ſit: quæ tamen nullo modo hærere ipſis uideatur, quod alienæ ab ea ſint. Ratio autem eſt, quę auxilio his eſſe poteſt, & abſtergere ab ipſis labem illam, exponere cauſam rei incredibilis, & quę quamuis diſſeminata prius ſit, repugnabat tamen iudicijs & opinionib. hominum de illis rebus: ſit enim (inquit) omninò aliquid neceſſe eſt, unde ſiniſtra illa opinio fuerit excitata: ſtatim autem illo patefacto ac diluto infamia delebitur. Hanc uim inſcriptionis huius loci eſſe puto. unde in ſcripto quodam libro ita appellatur. ὁ ἀπὸ τοῦ, λεγομένης τῆς αἰτίας, λύσασθαι διαβολήν: tota tamen res ualdè obſcura: atque inde fortaſſe etiam ſcriptura uariata eſt plurib. locis, non hic tantum ubi utilitatem huius loci explicat, uerum etiam in exemplo. Secutus autem ſum antiquiſs. libri fidem, ex cuius lectione & uerior & planior ſenſus elici uidetur. nam quod prępoſitionem addidi uerbo διαβεβλημένοις, feci etiā id adſtipulante uetere tralatione: quod uero in excuſis etiam erat ἢ δοκοῦσιν, immutaui, & μὴ δοκοῦσι ſcripſi: nam præter auctoritatē fideliſs. libri, perſuaſit mihi ut id facerem, quod, ſi ut ante excuſi habebant, legeretur, intelligere oporteret ſuperius uerbum διαβεβλημένοις, tanquam ſi uera infamia notatæ forent: quę autem huiuſcemodi ſunt; cauſa reddita magis infamantur, nedum ſubleuētur, ac culpa omni liberentur: omnino enim neceſſe eſt, rumor ille famaq; diſſipata, falſa fuerit, ſi debet cauſa expoſita adiuuari. παράδοξον uerò hic ualet, quod nouū & abſurdum admodum eſt: quod nunquàm expectatum ab eo fuiſſet: quod omnium aures penè reſpuunt, id etiam multum confirmat hanc lectionem. Animaduertendus autem hic modus loquendi: unde ſcilicet hi dandi caſus apti ſint, an intelligi debet χρήσιμος: qui ſcilicet multum ualet ad perſonas res'ue aliquas infames ſubleuandas.

Οἷον ὅτι προβεβλημένης τινὸς τὸν αὐτῆς υἱὸν διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι, ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρακίῳ: λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου, ἐλύθη ἡ διαβολή.

Exemplum hoc eſt, quo rem illuſtrare uult: in quo etiam duo immutata ſunt: antea nanque διαβεβλημένης τινὸς πρὸς τὸν, legebatur. Variaui igitur (auctoritatem eandem ſecutus) primum uerbum, ac prępoſitionem ex inferiore loco ſuſtuli: ſenſus autem ipſius hic erit. Ceu cum mater quędam filium ſubijſſet, corporique ipſius corpus ſuum ſuppoſuiſſet, ut commode eum oſculari poſſet, in eo habitu corporis ſpectata, uiſa eſt ſtuprum cum adoleſcente exercere: cauſa uerò eius rei expoſita: declaratoque ut os ori admouere poſſet, ac blandè illum ſalutare, ideo amplexatam illum fuiſſe; falſum crimen diſſolutum eſt: totaq; illa incommoda opinio diſiecta: infamis nanque illa haberi cœperat; neque tamen res conueniebat omnino opinionib. hominum: nec ueriſimile erat, tātum ſcelus matrem admiſiſſe, ut corpus cum ex ſe nato miſceret, quod ſignificatum eſt ſupra requiri, ut huic argumentationi locus ſit, cum inquit, μὴ δοκοῦσι: ſi nanque affinis culpæ fuiſſet, non tam facilè nota illa ablui potuiſſet. ex altera illa huius exempli lectione (niſi fallor) ſenſus ullus idoneus non elicitur: & hęc in ea ſalebræ ſunt: mater nanque, quę ſuſpecta eo nomine eſſe cœpiſſet, apud filium in crimen uocata fuiſſet: quod uerbis illis ſignificari uidetur: ibique flagraſſet infamia: non ab eo exorta complexuque illo, in aliorum pectorib. uiguiſſet: cum contra tamen res ſe habuerit,

neceſſe ſit. & δὴ τοῦ ἀσπάζεσθαι legi oporteret, ſi malè exiſtimari de illa cœptum eſſet propter blandam illam ſalutationem: nunc uerò ualet, quod expoſui, cauſam ac finem ipſius, quæ in habitū illū ſe induerat, ut id quod cōceſſum eſt, ac maternum amorem declarat, efficeret. præterea non ſatis illa iuſta cauſa eſſe poterat, tam ſceleratę opinionis excitandæ: conſilium autem hoc ipſius finiſque, quem in animo habebat, explicatus, ſubitò illam culpa liberat: falſamqꝫ criminationem fuiſſe oſtendit.

Καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τῷ Θεοδέκτου Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι ἀνδρειότερος ὢν τοῦ Αἴαντος, οὐ δοκεῖ.

Aiax Theodectis fabula, in qua inducebantur & Aiax ipſe, & Vlyſſes inter ſe altercantes. Cum autem Vlyſſes multa contra Aiacem dixiſſet, rationem attulit, cur cum fortior Aiace eſſet, non haberetur. Incredibile autem hoc erat, & niſi cauſam eius expoſuiſſet, meritò contemni potuit. quę cauſa ea fuerit, cum Ariſtoteles de ea ſileat, & tragœdia Theodectis uetuſtate perierit, non facilè excogitare aliquis poſſet.

Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ αἰτίου: ἄν τε ὑπάρχῃ, ὅτι ἐστί: κἂν μὴ ὑπάρχῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν: ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον, καὶ οὗ αἴτιον, καὶ ἄνευ αἰτίου, οὐδέν ἐστι.

Vigeſimus quartus locus eſt, argumentari à cauſa: & ſi cauſa alicui fuerit aliquid faciendi, id factum eſſe, confirmare. Si non fuerit, negare: uim autem habere hanc rationem oſtendens inquit: unà.n. manent, & cauſa, & cauſę ipſius euentus: quod priorē partē huius loci conſtituit; quod uerò adiūgit: & abſqꝫ cauſa nihil eſt, poſteriorē ualere declarat, qua non factū eſſe aliquid probatur. Cicero pro Milone, cū oſtendere uellet
» inſidiatorem fuiſſe Clodium, hoc loco uſus eſt. Satis eſt quidem in illa tam audaci, tam
» nefaria belua docere, magnam ei cauſam, magnam ſpem in Milonis morte propoſitam,
» magnas utilitates fuiſſe. & quę ſequuntur. In calamo ſcriptis exemplaribus. ὁ ἀπὸ τοῦ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ, hic locus appellatur.

Οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε, κατηγορήσαντος Θρασυβούλου, ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα, οὐκ ἐνδέχεσθαι ἔφη: μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα, ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας πρὸς τὸν δῆμον.

Illuſtre exemplum ad hunc locū explanandum poſuit. Thraſibulus, qui XXX. illos uiros impoſitos à Lacedęmonijs Athenis, qui ciuitatem gubernarent, exegit, cum reū maieſtatis Leodamantem feciſſet, perpetuoqꝫ fuiſſe hoſtem populi oſtendere uellet, affirmauit illius nomen, ut hoſtis ac proditoris, in columna, quæ in arce erat, inciſum olim fuiſſe. nam quod nullum ipſius ueſtigium tunc remaneret, facultatem ipſum habuiſſe regnantib. XXX. illis tyrannis, apud quos multum gratia ualuerit, nomen illinc ſuum abradendi. Reſpondens huic crimini Leodamas inquit, rē ita ſe habere nullo modo poſſe, nec ſe tam ſtultum unquam futurū fuiſſe, ut id commiſſurus fuerit: nec ſanè, cauſam ullam tunc, cur id faceret, extitiſſe: maiorem enim fidem habituros ipſi fuiſſe XXX. illos uiros teſtatis publicis monumentis inimicitijs, quę ipſi cum populo fuerant. Exemplum hoc eſſe poſterioris partis, patet: cum ſcilicet cauſam nobis nullā eius fuiſſe demōſtrantes, nō feciſſe nos probamus. στηλῖται autē appellabantur, quorū noīa ad ignominiam declarandam in columna notata erant: quamuis eorum etiam, qui pręclarum aliquod beneficium in remp. contulerant, nomina in columna notare ſolerent. Quod Lyſias oſtendit in oratione contra Agoratum: loquitur enim de improbis quibuſdam ciuibus, qui pacta mercede hunc honorem à turbulentis oratorib. emere ſole-
» rent. τὰ μέντοι ὀνόματα διαπεπράχονται σφῶν αὐτῶν, δόντες ἀργύριον τῷ ῥήτορι, προσγραφῆναι
» εἰς τὴν στήλην, ὡς εὐεργέτας ὄντας.

Ἄλλος, εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως, ἢ ἐνδέχεται: ὧν ἢ συμβουλεύει, ἢ πράττει, ἢ πέπραχε, σκοπεῖν.

XXV. locus, cum aut nos metipſos, aut quempiam defendimus alicuius culpę reum. Accuratè animaduertere, ſi quod arguitur feciſſe, potuit meliore tempore ac loco facere: perſpicuum enim eſſe debet, niſi omnia hæc ſint, ut & tempus, & locum idoneum ſumpſerit, cūctaqꝫ alia ſeruarit, per quæ melius res confici, & ad exitum perduci poſſit, culpę illi affinem eum non uideri. Si melius (inquit) alia ratione ac uia contingebat, aut adhuc contingit illa adminiſtrari ac geri, quam aut ſuadet facienda eſſe, aut facit, aut fecit.

cit, uidere. Quod autem in excuſis hic antea deſiderabatur aduerbium ἄλλως, reſtitui, ſumptum ex antiquiſs. libro, & expreſſum quoq; à uetere tralatione. Quod uero (inquit) ἢ συμβουλεύῃ, hoc ualet: ſępe enim quoq; alicui crimini datur, quod malum conſilium dederit: & eo nomine reus citatur: quod ſcilicet intelligens uolensq;, qui ſe illi eõ miſerant, pręcipites egerit. Si igitur is oſtendere poteſt, ſi obeſſe uoluiſſet, ſe potuiſſe deterius conſiliũ dare: & quod magis ipſos ſtatu ſuo euertiſſet, ualdè ſe ſubleuat: qui.n. aliquem malis conſilijs perdere uoluerint, ueriſimile eſt peſſima omniũ electuros fuiſſe.

φανερὸν γὰρ ὅτι εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν· οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ φαῦλα καὶ γινώσκων προαιρεῖται.

Conſtituit hunc locum, & quam uim habeat ad probandum: undeq; habeat, oſtendit: planum enim eſſe inquit, niſi res hoc pacto ſe habeat, ut melius ab eo tractari non potuerit, illum non feciſſe, quod nemo ſciens uolensq; melioribus relictis, eligat quę deteriora ſunt, & ad aliquid agendum minus ualent. τὰ φαῦλα, quę imbecilla ſunt: quę puſillam uim ad quippiam efficiendum habent: quę facinori illi perpetrando parum apta, & accommodata erant. Hoc autem argumento probare uoluit Cicero, Milonẽ Clodio inſidias non feciſſe, ſed eũ coactum, ut uim ui depelleret, interemiſſe. Quem igitur cum omnium gratia noluit, hunc uoluit cum aliquorum querela? quem iure, quem loco, quẽ tempore, quem impune non eſt auſus; hunc iniuria, iniquo loco, alieno tempore, periculo capitis, non dubitauit occidere?

ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολλάκις γὰρ ὕστερον γίγνεται δῆλον, πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον· πρότερον δὲ, ἄδηλον.

Subdolam eſſe hanc rationem, ac fallacię plenam oſtendit: quod enim primo ignorabatur, quo modo id aggredi oporteret, & quę uia ad facinus perpetrandum melior foret, poſtea patefactum eſt: multa autem tempus aperit, quæ antea obſcura erant. quod ſi res non nullę iterum fieri poſſent, melius profectò agerentur: dum enim tractantur, quo modo tractari debeant, oſtendunt. Verbum autem hinc ſuſtuli, quod otioſum erat, uel potius & elegantiam ſermonis, & ſententiam lędebat: atque id feci ſecutus & antiquiſſ. libri fidem, & ueteris tralationis teſtimonium, quę illud non reddit: ita enim antea in excuſis legebatur: πολλάκις γὰρ τοῦτο γίγνεται ὕστερον.

ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν.

XXVI. locus eſt: cum quippiam geri debet, quod rebus, ab ijſdem illis factis repugnet, hęc quæ tempore diſtracta ſunt, coniungere, ſimulq; proferre: ita enim quę ſeparata, non cognoſcebantur: coràm collata, patefiunt.

οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ καὶ θρηνῶσιν, ἢ μή, συνεβούλευεν· εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν· εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν.

Exemplum ſatis accommodatum: Xenophanis autem conſilium hoc celebrat etiam Plutarchus & in cõmẽtario περὶ δεισιδαιμονίας, & in altero etiam, quem inſcribunt ἐρωτικὸν: niſi quod non Elęatis, ut Ariſtoteles, ſed Aegyptijs id datum eſſe oſtendit: nec de Leucothea, ſed Oſiri locutum eſſe Xenophanem narrat. Clemens Alexandrinus in protreptico ad Græcos, cum plures appellaſſet, qui ἄθεοι à ueterib. uocati ſunt, ideſt Euemerum, Nicanorem, Diagoram, Hipponem, Theodorum, quempiam è numero ipſorum, hoc protuliſſe narrat: ſuaſiſſeq; Aegyptijs, ſi deos arbitrarentur, quos ita colerent, ne effuſis lamentationibus, ac capitis percuſſionibus, dum illis rem diuinam facerent, uterentur. quod ſi lugerent, ne amplius eoſdem deorũ loco haberent: nec tamen Diagoram eum intellexiſſe arbitrari poſſumus: addit enim ſtatim, quod ille etiã in Herculem impiè dixerit. Quæ fuerit Leucothea, docet Cicero in. I. libro Tuſculanarum. Ino Cadmi filia, non ne Leucothea nominata à Gręcis, Matuta habetur à noſtris? ideſt quæ mortali patre nata eſt, dea facta exiſtimatur, & à Gręcis & noſtris hominib. ſtudioſè colitur. Cum igitur à ſapiente uiro conſilium peterent Elæatę, quid ſibi agendum de ea re foret: an rem diuinam illi facere, atq; eandem lugere deberent, caſtigati ab eo ſunt; quòd rem abſurdam ac plenam controuerſiæ cogitarent. Oportere nanque illos, ſi alterum gerere uellent, altero ſuperſedere: id autem retinere, quod uerius eſſe exiſtimarent. Si, inquã, deam illam eſſe putarent, nullo modo lamentari: quid enim

aliud

minus decet, quàm dolere uicem eius, quæ dea facta ſit. quod ſi hominem crederent, illi non immolare: neque enim quod diuinæ naturę proprium eſt, mortali tribui rectè poteſt. Contraria igitur hęc manifeſtò ſunt. Cum autem excuſi antea libri indicandi modo & θύουσι & θρηνοῦσιν haberent, ſecutus fidem antiquiſs. libri, modum uariaui; ſententia quoq; ex hac melior elicitur: officium enim quoddam ita ſignificari uidetur: quęrebant autem illi è uiro perito rerum diuinarum, quę ſuę partes forent in Leucothea colenda: nec impedit quod particula εἰ alteri illi modo, quo aliquid indicatur, frequentius adhibetur: nam Iſocrates quoque in Euagora ita locutus eſt. εἰ τοὺς μύθους νῦν ἀφέντες, τὴν ἀλήθειαν σκοπῶμεν.

Ἄλλος τόπος, τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι.

Communis hic locus eſt & accuſanti, & defendēti: poſſumus enim quēpiam criminari arripientes argumentum à rebus, in quib. lapſus eſt; dum negotium id gereret; nec nō etiam inde defendere.

Οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ οἱ μὲν κατηγοροῦσιν, ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινε: οὐ φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς.

Exemplum ſubobſcurum: quia è fabula ſumptum eſt, quę uetuſtate dilapſa eſt: ipſius etiam poëtæ penè nomen euanuit: Carcinus enim tragici poëtę nomen fuit: teſtimonium tamen ipſius ex hac ipſa fabula adducit Sudas in ἀφρόσιον. Accuſant illic (inquit) non nulli Medeam, quod filios necauerit: nec enim illi uſquam apparebant.

Ἥμαρτε γὰρ ἡ Μήδεια περὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παίδων.

Hæc uerba hanc uim habere ſuſpicor: quia lapſa eſt Medea malumq; conſilium cepit in amandandis filijs: dum enim procurat ſalutem filiorum, penè ſuam prodidit: metuens nanque illa, ne aliquod periculum ipſis crearetur à noua uxore Iaſonis, eos in alias terras amandarat; cum filios nullibi apparere inimici ipſius uiderent, eam ipſos necaſſe dixerunt: anſam autem dedit inimicis Medea inſimulandi ſe, errore quem commiſit, filios amandandi. Explanatum igitur eſt, quomodo quiſpiam à lapſu, & errore aliquo inſimulari poſſit.

Ἡ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ ἂν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινε: τοῦτο γὰρ ἥμαρτεν ἂν μὴ ποιήσασα: εἴπερ καὶ θάτερον ἐποίησεν.

Medea quoq; ſe affinem ſceleri illi non eſſe oſtendere conatur, ex eodem loco argumētum ducens. Si enim (inquit) quempiam occiſura fui, Iaſonem occidiſſem: nimis enim peccaſſem, niſi hoc feciſſem, cum alterum, ut uultis, feciſſem. quaſi dicat, quomodo tā ſtulta fuiſſem, ut innocentes filios necaſſem: perfidum autem coniugem, & auctorem omnium meorum malorum uiuum relinquerem?

Ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος, καὶ τὸ εἶδος, ὅλη ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη.

Vt ſupra Goracis & Callippi, ita nunc Theodori artem inchoatam fuiſſe oſtendit, quę tota ex uno hoc loco conſtaret, & hanc unam argumentandi formam haberet. Secutus autem auctoritatem antiquiſs. libri & teſtimonium ueteris tralationis, copulam loco, quem in excuſis tenebat, moui, ac non multo poſt collocaui: antea nanq; ita in illis legebatur, καὶ τοῦ ἐνθυμήματος τὸ εἶδος. Theodorum uerò Byzantium de arte dicendi ſcripſiſſe conſtat: cum ad extremum libri quem ſcripſit de Sophiſticis elenchis ipſe ueteres rhetoras appellaret, & artis ipſius inuentores ordine citaret, huius etiam mentionem fecit. Τισίας μὲν μετὰ τοὺς πρώτους: Θρασύμαχος δὲ μετὰ Τισίαν: Θεόδωρος δὲ μετὰ τοῦτον. Vt autem hinc liquidò percipere poſſumus, non uno commentario de arte dicendi contentus fuerat Theodorus, ſed binos ſcripſerat: erant. n. illi imperfecti & māci.

Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος. οἷον ὡς ὁ Σοφοκλῆς. σαφῶς Σιδηρὼ καὶ φοροῦσα τοὔνομα.

In calamo notato exemplari ἀπὸ φερωνυμίας hic locus uocatur, non imperitè: φερώνυμα. n. hæc uerba uocantur. Euſtathius in primū Iliadis, cū locū hunc declararet: ἰδὲ μὲν τοὺς ἄνδρας, ita & ipſe appellauit: omitti autē locus à menō debuit, q agitur illic de audaci illa muliere, cui ab aſpero, & ſæuo ingenio Σιδηρὼ nomen impoſitum fuit: cuius etiam, ut oſtēdit hic Ariſtoteles, Sophocles in Tragœdia mētionem fecerat. inquit igitur Euſtathius

» thius. καὶ αὐτὴ ἀληθῶς φερώνυμα τὸ σίντιες οἱ παρ' ὁμήρῳ, καὶ ὁ σίνις, καὶ τὸ κακῷ μέντοι, ἵνα καὶ
» αὐτοὶ, ὡς βλαπτικοὶ, κατὰ τὴν παροιμιαζομένην σιδηρῶ, θρασεῖαν ἐκείνην γυναῖκα, φορῶν τὸ οἰ-
κεῖον ὄνομα. Contemnit uerò omnem hanc argumentationem, & inanem indicat Quin
tilianus: quando tamen firmamenti aliquid habere poſſit, oſtendit. quod autem addit.
» Nam & illud eſt apud Euripidem, frigidum ſanè, quod nomen Polynicis ut argumen-
» tum fratei morum inceſſit, locum hunc intelligit è Phœniſſis. Eteocles loquitur. ἔξελθ'
» ἐκ χώρας· ἀληθῶς δ' ὄνομα Πολυνείκην πατὴρ ἔθετό σοι θείᾳ προνοίᾳ, νεικέων ἐπώνυμον.

Καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν.

Morem hunc ueterũ in laudib. canendis deoꝝ imortaliũ, nõ apertè exponit: fortaſſe
intelligit ijs nominib. uocari eos tunc ſolitos, quę uim & poteſtatem eorũ declararent.

Καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον, θρασύβουλον ἐκάλει.

Ita quoque Conon Thraſybulum inceſſere ſolebat: & ab interpretatione nominis illi
maledicere, quod audax in conſilijs capiundis foret: quod temere magnas res aggrede-
retur. Intelligit autem Cononem ſummum illum uirum, qui poſt recuperatam à Thra-
ſybulo hoc remp. cũ claſſe Pharnabazi, & ingenti pondere auri Athenas uenit: & quæ
diruta erant à Lacedæmonijs lõga mœnia erexit: ac multis rebus patrię hoſtes afflixit.

Καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον, αἰεὶ θρασύμαχος εἶ.

Herodicus quoq; cum Thraſymachum appellaret, ita eum alloqui ſolebat. audax illi-
us ingenium, & quod litibus ſemper, cõcertationibuſq; gauderet ſignificans. Thraſyma
chus autem Chalcedonius uetus rhetor fuit, quem hic ſignificari puto. Eundem autem,
ut arbitror, criminari inſectariq; ſolitum Platonem, eodem argumento utentem, tradit
Athenæus in. XI. libro δειπνοσοφιστῶν. cum iniquum illũ multis claris uiris fuiſſe oſtẽ-
» deret, ac libenter omnib. maledixiſſe. διαβάλλει δ' ὁ Πλάτων καὶ Θρασύμαχον χαλκηδό-
» νιον, σοφιστὴν· ὅμοιον εἶναι λέγων τῷ ὀνόματι. Herodicus quidam medicus, ſi forte hunc in-
telligit, Gorgię Leontini frater fuit.

Καὶ Πῶλον· αἰεὶ σὺ πῶλος εἶ.

Polus ſophiſtę nomen, quem induxit Plato in Gorgia diſputantem. Hunc etiam He-
rodicus, eandem rationem ſecutus, accuſabat: & mores ipſius petulcos, nimiſq; iuue-
niles exagitabat: ualet. n. quoq; id nomen pullũ equoꝝ aſinorũq;. Affirmabat igitur ip-
ſum ſemper, ut nomen declarabat, pullũ aſininũ equinum'ue futurũ. quod naturã in-
dolẽq; teneri aſelli aut equuli retineret. Ab alijs uerò morib. eorũdẽ, ingrati animi diſci
pulũ accuſans, cũ accipiſſet ipſum ſentẽtias ſuas ſtudioſe cõuellere, ſimili ducto, Plato fer
» tur dixiſſe: Ἀριστοτέλης ἡμᾶς ἀπελάκτισεν, ὥσπερ τὰ πωλάρια γεννηθέντα τὴν μητέρα. Vt autẽ
magis cõtemni poſſe ictus ipſius oſtẽderet ὑποκοριστικῶς, nõ πώλους, ſed πωλάρια inquit.

Καὶ Δράκοντα τὸν νομοθέτην, ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος· χαλεποὶ γάρ.

A nomine hic etiam argumentum duxit: non enim cepit illud ut nomen uiri, ſed ut uo
cabulum quo ſerpentum genus ſignificaretur. ſerpentes nanq; Gręci: ut poſtea Latini
ab illis accepta uoce, dracones uocabant. non ſine cauſa igitur leges eas, non hominis,
ſed Draconis eſſe affirmauit: ambiguitate nominis illas damnans: acerbitatemq; ac ui-
rus continere ſignificans: leges autem huius aſperas nimis ac ſæuas fuiſſe, alijs etiam in
locis teſtatus eſt Ariſtoteles. Demades quoq;, dicax ille orator, ingenioſè dixiſſe exiſti
matus eſt, non atramento ſed cruore in illis ſcribendis uſum fuiſſe Draconem: cunctis
enim ferè, puſillis etiam delictis, pœnam capitis impoſuerat.

Καὶ ὡς ἡ Εὐριπίδου ἑκάβη εἰς τὴν ἀφροδίτην. Καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.

Verſiculum Euripidis, ualdè hic deprauatum: in ſoloque antiquiſſ. libro integrum
conſeruatum, reſtitui. eſt autem è Troadibus: ita enim fabulam appellauit. Hecu-
ba accuratam orationem Helenæ refellens, quæ quicquid peccauerat ſtimulis Ve-
neris impulſam ſe peccaſſe aiebat, inquit. Cuncta quæ ſtulte homines in vita faci-
unt, Veneris nomine defendunt. Quare non ſine cauſa nomen ipſius apud Gre-
cos à dementia initium ducit: ἀφροδίτη. n. appellatur. ab ijſdem autẽ inſipiẽtia ἀφροσύνη.
Acute igitur Euripides: cauſæq;, quam agebat, accommodate, Deæ huius nomen pu-

ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην, εἶπεν Αὐτοκλῆς· εἰ ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι δίκην: Μιξιδημίδῃ δ' οὔ.

Autoclis oratoris mẽtionẽ fecit Xenophon in. VI. libro de reb. Gręcorũ, q miſſus fuit legatus Lacedęmonẽ ab Atheniẽſib. de pace: Eũ autẽ hũc eſſe puto. Mixidemides igitur, ut ex his uerbis conijcere licet, eũ in Ariopago cauſam dicere nollet: ac quæ afferre poterat ꝑ ſe, apud eos iudices agere recuſaret, Autocles accuſator ferri hoc nõ poſſe clamabat. ſi Eumenides deę ſibi honeſtũ putaſſent, cauſam ſuã in eo iudicio tractari. Mixidemides uerò non honeſtũ: quod enim immortali naturę turpitudinem non inurit, quomodo mortalis condicionis dignitatem ſuperat? Intelligit autem iudicium de Oreſte matricida: de quo etiam fabulam ſcripſit Aeſchylus, quam Eumenidas appellauit: illę enim munus accuſatoris ſuſtinebant: appellatas autem eſſe furias σεμνὰς θεάς, manifeſtum eſt. Eumenidarum uerò nomen eaſdem cõſecutas putant, quod Oreſti, cui antea ualdè inſenſę fuiſſent, ſtatim poſt iudicium factum, ac ſententiam ſapientisſimę Deę, placatę fuerunt. δοῦναι δίκην, cauſam dicere factaq; ſua comprobare ualet, ac ſe denique in iudicio defendere: ut contra λαβεῖν, perſequi iudicio quempiam ac pœnas ab eo capere ſignificat. Demoſthenes contra Ariſtocratem, cum de hac ipſa Curia loqueretur: in-

» quit. n. ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ δικαστηρίῳ θεοὶ δίκας δοῦναι, καὶ λαβεῖν ἠξίωσαν παρ' ἀλλήλων. Duo autem hic uariaui, ſecutus auctoritatem antiquiſſ. libri, teſtimoniumque ueteris tralationis: quod enim antea erat ἱκανῶς εἶχεν, ſcripſi καλῶς: in extremoque, ubi excuſi habebant οὔπω, feci ut eſſet, οὔ.

ἢ ὥσπερ Σαπφώ, ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν: οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν: ἀπέθνησκον γὰρ ἄν.

Eruditę, ingenioſæque mulieris teſtimonio utitur: Cum. n. mortem illa malũ eſſe oſtẽdere uellet, ad iudicium deorum immortalium confugit, à quib. diſſentire nefas eſt: illi enim mortem à ſe, ut rem malam, arcuiſſe credi debent. quod ſi bonum eſſe cognouiſſent, expertes illius nullo modo eſſe uoluiſſent.

Ἢ ὡς Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα (ὡς ᾤετο) ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν ἔφη, οὐθὲν τοιοῦτον: λέγων τὸν Σωκράτην.

Siue ut Ariſtippus quoq; Cyrenaicus: cum enim Platonis contumaciã accuſare uellet, qui in ſermone diſputationeue quippiam aſſeuerantius protulerat, ad auctoritatem magiſtri confugit: eumq; longè aliter ſe gerere ſolitum declarauit: nec eloquendi rationẽ illam unquàm probaſſe: cum cõtra ſe nihil ſcire profiteretur: nihilq; affirmaret: Socratem nanque intellexit, quámuis ſodalem dixerit: omnis enim familia, quæ eaſdem ſententias in philoſophia ſequeretur, hoc nomine uocabatur. Nam Ariſtotelis ueteres interpretes, Theophraſtum, Eudemum Cyprium, reliquoſq; paſſim ἑταίρους ipſius appellant: ualet autem, ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα, qui Plato, ut Ariſtippus arbitraba-

» tur, neſcio quid aſſeuerantius contumaciusq; dixerat. In hoc ipſo libro infra καὶ ἐντεῦ-

» θεν δικαίως πάντες ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα: quod prę ſe ferebat Protagoras ac præſtare ſe poſſe aiebat, & tanquam arrogantem illam uocem (nã quæ ſequuntur uerba, modeſtiam Platonis defendunt, & penè declarãt) ſine cauſa Ariſtippum arrogantiæ eum inſimulaſſe: addit enim ὡς ᾤετο. ut opinio illius erat. uerba uero, quę Ariſtippus protulit caſtigans Platonem, hunc ſenſum habent. At qui ſodalis noſter nihil unquàm huiuſcemodi edidit: intellexiſſe autẽ eũ Socratẽ teſtatur Ariſtoteles.

Καὶ ἡγησίππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα τὸν θεόν, κεχρημένος πρότερον ὀλυμπίασιν, εἰ αὐτῷ ταυτὰ δοκεῖ ἅπερ τῷ πατρί· ὡς αἰσχρὸν ὂν τἀναντία εἰπεῖν.

Hiſtoria mihi ignota eſt: quam uim autem hoc exemplum habeat neminem fallere poteſt: neque enim poterat Apollo Delphicus à iudicio Iouis Olympij diſſentire: ac ſi id feciſſet non mediocrem culpam admiſiſſet: ſenſus uerò uerborum manifeſtò hic eſt. Hegeſippus Delphis percunctatus eſt deum, cum antea Olympia oraculum ſuſtuliſſet: an ipſi de eadem re eadem, quæ patri uiderentur, tanquàm turpe Apollini futurum eſſet, dicere ſe aliter ſentire. Eodem conſilio Delphos acceſſiſſe: oraculumque inde petiiſſe Ageſipolin Spartanum narrat Xenophon in. IIII. libro de reb. Græcorum: cũ enim uereretur ne parum pie facturus eſſet, ſi inducias quas oblaturos ſciebat Argiuos repu-

diaſset: iamq; ex Olympia, quod ipſum ſcelere liberaret, reſponſum tuliſset, percũcta-
tus eſt Apollinem an idem ei, quod patri, de ea re uideretur. Qui ſubito reſpondit ſe idẽ
prorſus ſentire: ac ne minima quidem in re ſe à iudicio patris diſcrepare. Hac igitur &
Ageſipolis ratione, quaſi neceſsitatem Apollini imponere uoluit, ut ſecum faceret.

καὶ περὶ τῆς Ἑλένης, ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν, ὅτι σπουδαία, εἴπερ Θησεὺς ἔκρινε.

Aliud exemplum argumenti ducti ab exiſtimatione ac iudicio facto de illa re à ſpecta-
to uiro. ut qui probare uoluerit Helenam compotem multę uirtutis fuiſse: quod in lau-
datione ipſius ſumme contendit oſtendere Iſocrates, & hoc ipſo etiam argumento uſus
eſt. ſi quidẽ Theſeus, qui ante Paridẽ illã rapuit, ita exiſtimauit: uiſi. n. illã lectiſsimã fœ-
minam cognouiſſet, potiri illa non ſtuduiſſet. Cum in excuſis uero εἰ Θησεὺς, prius lege-
retur, emendaui εἴπερ Θησεὺς. auctore antiquiſſ. libro & uetere tralatione.

καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, ὃν αἱ θεαὶ προέκριναν.

Ita legi manifeſto debet: excuſi tamen & ſcripti, quos uidi: uno, antiquiſſ. illo excepto,
mendoſe οἱ θεοὶ habent. In primo horũ librorum, ubi docet unde bonum aliquid eſſe in-
» telligi poſſit & iiſdẽ excẽplis utitur, muliebri genere inquit, καὶ Ἑλένην Θησεὺς, καὶ Ἀλέξαν-
δρον αἱ θεαί: cum enim deę inter ſe de pulchritudine certarent, ad eum acceſſerunt, ab
eoq; diiudicari uoluerunt. Credi igitur ille poteſt fuiſſe elegans ſpectator formarum, ut
Terentianus Chęrea inquit, poſtquàm deę præ omnib. aliis illum tantę litis diiudicandę
idoneum eſſe cenſuerunt.

καὶ περὶ Εὐαγόρου, ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησί. Κόνων γοῦν δυστυχήσας, πάντας τοὺς ἄλ-
λους παραλιπὼν, ὡς Εὐαγόραν ἦλθεν.

Ab eodem ſcriptore exemplum acceptum ex laudatione illa præclara, quàm Euagorã,
quòd ipſum ſummo ſtudio in ea ornaſſet, appellauit: cum enim regem illum Cypri cõ-
mendare uellet, ab iudicio exiſtimationeq; Cononis Athenienſis, ſummi uiri, argumen-
tum ſumpſit: ipſe nanq; fractis iam opib. ciuitatis, in aduerſiſq; ſuis rebus, omnib. aliis
poſthabitis potentiſsimis hominibus populiſq;, quo confugere potuiſſet, ad eum ſe con-
tulit: eumq; tutum portum ſuorum malorum eſſe duxit.

Ἄλλος, ἐκ τῶν μερῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς.

Duodecimus hic locus eſt ab enumeratione partium: cum enim quippiam non eſſe,
quod aliqui tradiderunt affirmare uolumus: ſententiamq; eorum refellere, partes eius
afferimus, oſtendimuſq; nullam ipſarum eſſe. quare intelligitur inde totum quoq; non
eſſe atque illi manifeſto conuincuntur. Quod uero (inquit) ut in Topicis, animaduer-
tendum an libros à ſe ſcriptos intelligat: ſiue, ut alibi, materiam illam ac facultatem.

Ποία κίνησις ἡ ψυχή: ἥδε γὰρ, ἢ ἥδε.

Argumentum excogitatum contra illos, qui animum aiebant eſſe motionem: parti-
bus enim omnib. enumeratis, quę motum conſtituunt, declaratoque nullam earum ani-
» mum eſſe, planum fit, animum motũ nõ eſſe. Ipſe in Topicis. εἰ γὰρ κίνησις, ἢ ἀλλοίωσις, ἢ
» φορὰ, ἢ αὔξησις, ἢ γένεσις: ἀλλὰ μὴν οὐδὲν τούτων. οὐ τοίνυν κίνησις.

Παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου. εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκεν; τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν, ὧν
ἡ πόλις νομίζει;

Theodectes Phaſelites cum Socratem à falſo illo crimine, quod deos non eſſe crede-
ret, tueri uellet, hinc argumentum duxit, docuitque nulli culpæ illum affinem eſſe ea-
rum, quæ impium quempiam eſse declarant: neque enim proferre poterant accuſato-
res templum, ſacellum'ue aliquod, quod ille uiolaſset: neque deos ullos appellare, qui
publicè dii haberentur quos ille non coluiſset. Hęc autem flagitia ſunt, quæ teſtantur
quempiam impium eſſe. Socratem autem appellat orationem pro Socrate ſcriptam,
ſeu declamationem aliquam de illo habitam: ita enim ferè ueteres huiuſcemodi libros
uocare conſueuerant: ut Iſocrates Euagoram. Quod uero ἀσεβεῖν εἰς ἱερὸν inquit, mo-
liri aliquid contra fani alicuius religionem, atque illud contemnere ſignificans, ita quo-
» que locutus eſt Aeſchines contra Cteſiphontem, εἰς τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς, καὶ τὰ ἀναθή-

magna res declaratione eget: uerumtamen, inuideri, & ſapientem eſſe (quæ res conſequuntur pulcherrimarum artium cognitionem) contraria interſe nō ſunt: hoc. n. ſupra exemplo ipſe uſus eſt: quę autem hic opponuntur, manifeſtò contraria: qui animaduertet exempla, quib. infra utitur, hoc facilè percipiet.

σιον ἱέρεια οὐκ ἔα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν: ἐὰν μὲν γὰρ, ἔφη, τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσιν: ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί.

Sacerdos quædam filio ſuadebat, ne orator fieret, neq; in concione de publicis rebus diceret: neque enim (inquit) ſi omnia facias, incolumis ex iſto negotio exire potes: ſi enim, quæ ęqua eſſe cognoris, defenderis, apud homines offendes: ſi iniqua, apud deos immortales. Modus igitur ſupra explicatus manifeſtò hic eſt: diuerſus tamen ab illo ea re, quia docet: ſunt enim contraria inter ſe, amor & odium: quæ utrunq; eorum, uerba facere (inquam) in concione, & à concionib. habendis ſe abſtinere, à diuerſis perſonis conſequuntur. Sacerdotis ipſius nomen non ponit: nec cuius deæ antiſtes foret, oſtendit: nam, quod ita cum filio illam egiſſe dicit: auxilioque huius loci reuocare eum à concionib. uoluiſſe, non repugnat inſtitutis eorum temporum, quib. matrimonio ſacerdotib. interdictum non erat.

Δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν: ἐὰν μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ θεοί σε φιλήσουσι: ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄνθρωποι.

Contra (inquit alius) non eſt cunctandum reip. operam dare ac concionari: Si enim pro ęquo, ac iuſto ſteteris, atq; id oratione defenderis, dij te diligent: ſi pro iniquo atq; iniuſto, homines. non poteſt igitur non benè tecum agi, quodcunq; tractaris. In antiquiſs. libro hic quoque, ut ſupra, honeſtior pars prius exponitur: deterior uerò, poſterius: cum in excuſis antea contra eſſet: ita enim illi habent. ἐὰν μὲν γὰρ τὰ ἄδικα λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε φιλήσουσιν: & quæ ſequuntur: uetus quoque tralatio cum optimo libro facit. quare ipſe quoque ordinem eum probaui.

Τοῦτο δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ: τὸ ἕλος πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας.

Scripti libri ἕλος habent: in excuſis antea ἔλαιον: quam lectionem ſequitur uetus tralatio: ut non omninò illa noua exiſtimāda ſit. de ſcripturæ igitur ueritate non ſine cauſa dubitari poteſt. uis præterea huius prouerbij obſcurior eſt: nam prouerbium eſſe, planum eſt. Quæ adferuntur ab interprete Gręco pro huius prouerbij declaratione, inania, ac commenticia puto. ἕλος ſanè Græcis ſtagnum ualet, ac paluſter & uliginoſus locus. Senſus horum uerborum hic eſt (quàmuis parui interſit hæc ſcire, niſi uocis huius ratio intelligatur: & cur nulla re diſcrepare ab eo, quod iam tradidit, dicta ſit) Hoc idem eſt, atque illud, quod uulgo dicitur, ſtagnum emere ac ſales. Salem autem, oleūque quorundam morborum remedium eſſe, conſtat. Interpres Ariſtophanis locum illum è nubib. declarans. ἁλσὶ διασμηχθεὶς ὄναιτ' ἂν οὑτοσί, tradit morem fuiſſe ungeundi eos, qui deſiperent, oleo ac ſale: quod fortaſſe cum quidam cogitarent, ἔλαιον pro ἕλος repoſuerunt: uelle autem rationem afferre prouerbiorum, quę uetuſtate deleta ſint: atq; ingenij ui ortum illorum cauſamq; explicare, amens prorſus negotium eſſet.

Καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστι.

Figuram, tunc notam, arbitror intelligere: ſiue nomen βλαίσωσις eſt, quo hæc argumentatio uocaretur: certę enim uię rationeſq; argumentandi ſua quædam nomina habebant: βλαισοὶ autem pedes à Gręcis ranarum lacertarumq; uocabantur. unde à Gręco poëta βλαισοπόδης βάτραχος eſt appellatus.

Ὅταν δυοῖν ἐναντίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται, ἐναντία ἑκάτερα ἑκατέροις.

Si deſcriptam rem haberemus, formamq;, qua ueteres (niſi fallor) in hac re tradēda utebantur, teneremus, nihil hoc clarius, apertiuſq; foret: ea autem nunc ignorata caliginis aliquid inducit. non tamen ita locum obſcurat, ut ſententia Ariſtotelis non percipiatur: uiſque huius loci commodè intelligatur. Sed tm̄ facit ut, cur hæc ratio blęſoſis, ut ipſe appellat, nominetur, liquidò non cognoſcatur. Eam autem huiuſcemodi eſſe inquit, cum duorum cōtrariorum utriq; boni quidpiam malique comitetur: quæ

bona malaque inter ſe & ipſa contraria ſunt, ut autem his uerbis exemplum accommodemus. Cōcioni iuſtæ comitatur malū, quod homines infenſi ſunt auctori ipſius: bonum uerò, quod dij diligunt, qui ita ad populum agit. Concioni iniuſtæ bonum comitatur, quod homines diligunt ſuadentem huiuſcemodi: malum uerò, quod dij auerſo ab illis animo ſunt.

Ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ τὰ αὐτὰ φανερῶς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς, ἀλλὰ φανερῶς μὲν, τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα· ἰδίᾳ δὲ, τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται, ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον.

XV. locus, qui magnam utilitatem præbet diſputantibus, & hic & in commentario ſophiſticorum elenchorum ualdè ab Ariſtorele celebratus. inſcriptio ipſius in ſcripto quodam exemplari hæc eſt. ἐκ τῶν ἄλλως καὶ ἄλλως ἐπαινούντων: ὃ καὶ παράδοξον λέγεται. Quia (inquit) huiuſcemodi eſt ingenium hominum, ut non eadem palàm probent, & clam: uerum palàm, æqua honeſtaq; commendant: ſoli autem & clam, quæ fructum aliquem, & utilitatem ferunt, ſequuntur eniti debemus, ut contrarium concludamus: ſiue enim hoc, ſiue illud dixerit, neceſſe eſt repugnet aut occultis deſiderijs, aut apertis ſententijs. Vberius ſanè hunc locum in Elenchis pertractat: nam exempla etiam adfert, quib. explanèt, uerum eſſe, quod ponit abditas hominum uoluntates diſcrepare à uocibus, quas ſemper in ore habent: ut inquit, cum occumbere honeſtè potius quam iucundè uiuere ſe malle dicant, & paupertatem ferre potius juſtè, quàm turpiter diuitias parare: tamen contraria uolunt.

τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστι.

Cum alij quoq; loci ſint, quorum ope demonſtrari poſſit quempiam ſentire contra cōmunes opiniones, hunc in primis multum ualere: poſſeq; præclarè hoc præſtare affirmat, quia nunquam non eo uti poſſumus: neceſſeq; eſt utro modo aliquis loquatur, dicat quod diſcrepet ab opinionibus; aut enim apertis id, aut abditis repugnabit: cum contrariæ illæ inter ſe ſint.

Ἄλλος, ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν· οἷον ὁ Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ, νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἦν, λετουργεῖν ἀναγκαζόντων, εἶπεν ὅτι εἰ τοὺς μεγάλους τῶν παίδων, ἄνδρας νομίζουσι: τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν, παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται.

Alius locus eſt (inquit) atq; is decimus ſextus, cum argumentum inde ducitur, quod ea, quæ proferuntur, omnino contingunt proportione cuſtodita: idem enim occurrere neceſſe eſt, ſi ſimilitudo rationis, proportioque ſeruetur. Exemplum & elegans, & apertum eſt. Certa erat ætas nomen in militiam dandi, & huiuſcemodi alia publica munera obeundi. Iphicrates, ſummus Athenis uir, cum grandem corpore, non ætate, filiū haberet, uellentq;, qui curæ illi præerant, eum quamuis iuniorem, ætatisq; beneficio ſolutum, publica onera ſuſtinere, iniquitatem eorum erroremque redarguens, inquit. Si qui magno corpore ſunt pueros, pro uiris habent, non poſſunt recuſare quin puſillos homines, pueros eſſe ſciſcant: oportebit enim illos quoq; publicis munerib. liberare ac legib. ſoluere, cum eadem proportio ſit exiguo corpore exiſtentium, in uiris: quæ amplo, in pueris. quare ex inſtituto ipſorum reſp. non adiuuabitur, ſed potius damnum faciet: hoc enim ſignificare uoluit atque ita filium ea moleſtia liberare. Tribus uerò locis hic aliquantulum ſcripturam uariaui. ταῦτα enim addidi, quod uerbum ab excuſis antea aberat, id autem & antiquiſs. codex retinet, & uetus tralatio exprimit. τῆς ἡλικίας quoque generandi caſu, cum antea dandi poſitum foret: nec non in ſtanti tempore νομίζουσι ſcripſi, cum prius excuſi νομιοῦσι haberent. In his quoq; immutationib. eaſdem auctoritates ſecutus ſum.

Καὶ ὁ Θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ· ὅτι πολίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον Στράβακα καὶ Χαρίδημον, διὰ τὴν ἐπιείκειαν: φυγάδας δ' οὐ ποιήσετε τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀνήκεστα διαπεπραγμένους;

Theodectem ſupra etiam ἐν τῷ νόμῳ adduxit, ſiue ille pro lege aliqua dixit, ſiue legi ſententia ſua aduerſatus eſt: de hoc enim certi nihil habeo. Exemplum hoc quoque eiuſdē loci poſterius, planum eſt. Si ciuitate inquit, donatis mercēnarios milites, Strabacem ac

Charidemum ob modeſtiam, probitatemque, debetis etiam in exilium agere, quicunq; ex eo numero improba facta fecerunt: eadem enim in conductis mercede proportio eſt, modeſtorum hominum ad præmium ciuitatis quo ornabantur, quæ improborum eiuſdem generis ad exilij pœnam, qua affici mererentur. Ita autem argumentatus eſt, cum docere uellet eius quoq; generis milites, qui neſaria quædam molirentur, extorres eſſe agendos. id uerò confirmauit, oſtendens ciuitatem ſolere eos qui ſe in illis temperanter, gerunt, maximis pręmijs decorare.

ἄλλος, ἐκ τοῦ, τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταὐτὸν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει, ταὐτά.

Ita inſcribitur hic locus in calamo ſcripto exemplari. ἐκ τοῦ ἓν ἀποτέλεσμα ἐξ ἀμφοῖν δεῖ συνίστασθαι τῶν ἐναντίων: καὶ αἴτιον ταυτὰ ἑνός τινος. Vis certe ipſius, ut ex ijs uerbis colligitur, hęc eſt. Cum idem contingit atq; uſu uenit duab. è rebus, eadem etiam haberi debere, unde illud emanat atque uſu uenit, quamuis diuerſa uideantur. Qui igitur demõſtrata eadem re naſci ex ipſis, & ab eodem diuerſarum rerum effectu, probat illas quoque eaſdem exiſtimari debere, hoc loco utitur. Fructus autem non mediocris capitur ex ipſo: illarum enim rerum, unde id efficitur, ſępe altera manifeſtò improba ac neſaria eſt: altera uerò nullam reprehenſionem, aut exiguam admodum in ſe culpam habere creditur. Qui igitur rem augere uult, ac uitium illius ipſius, quæ recta aut tolerabilis ducitur, oſtendere, docebit cum idem ex ambabus uſu ueniat, illas etiam eiuſdem naturę debere exiſtimari: cuius enim generis euentus ſunt, eiuſdem etiam initia cauſaſq; eſſe. Exempla quę addit, argumentationis huius uim illuſtrabunt.

οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν, οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς, τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν: ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει, μὴ εἶναι ποτὲ τοὺς θεούς.

Ratio hęc Xenophanis urget Heſiodũ: cęteroſq; q deorũ origines ſcripſerãt. Qui tamẽ uulgo pij ſanctiq; habebantur. cũ ſiqui forte dixiſſent deos mori, neſarij ſubito habiti forent: idem enim ex utraque re docet occurrere: dari ſcilicet tempus cum dij nõ ſint: quod prorſus impium eſt: ſiue enim dij quandoq; orti ſunt: ſiue aliquando intereunt, ſequitur non eſſe, extitiſſe ue aliquando deos: cum autem hoc impium conſceleratũq; ſit, non poteſt honeſtum ac probum eſſe omne illud, unde proficiſcitur: naſcitur autem non minus ex opinione illorum, qui aiebant deos gigni, quam è ſententia eorum, qui interire affirmabant. Eſt igitur id quoque neſarium, quamuis ſtultitia hominum huiuſce modi eſſe non intelligatur.

Καὶ ὅλως δὲ τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου λαμβάνειν ὡς ταὐτὸ ἀεί.

Demumque (inquit) quod ex ambob. uſu uenit atque occurrit, quamuis aliquantulum diuerſa inter ſe ſint, quæ ſcilicet ex ambobus occurrunt, ut unum, idemq; ſemper capere: ſtatimq; hoc pateſacto reuerti ad declarãdum res, unde id procreatur, eaſdem eſſe, quod multi non uidebant: erroreq; hoc capti commiſſuri erant quod cauſa magnorum malorũ fuiſſet. ut exemplo, quod additur, explanatur: nemo.n. non cognoſcebat, ſi damnata eſſent ſtudia ſapientię, neminem daturum operam philoſophiæ, interitumq; bonarum artium eam rem futuram. quare nunquam induci potuiſſent, ut id facerent: nec tamen perſpiciebant, ſi Socratem condemnaſſent, ſe idem effecturos: ingentiſque huius incommodi culpam apud ſe manſuram. Hoc autem, quod nunc in uniuerſo præcipit, addidit, ſignificare uolens totam rem in hoc poſitam eſſe: in primiſq; laborandum oratori, ut doceat nulla re diſcrepare, quæ uſu ueniunt ex ambab. illis diuerſis rebus.

Μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν.

Exemplum fortaſſe ſumptum eſt è Socrate Theodectis, cuius orationis ſupra mentionem fecit: ex aliquo certè, qui cauſam ipſius ſtudioſe defenderet. Iubebat autem ille, quicunq; fuit, iudices accuratè animaduertere quid facerent: non enim (inquit) ſentẽtiam laturi eſtis de Socrate, uerum de toto hoc ſtudio, an opera danda ſit philoſophiæ: homines nanque tam triſti Socratis euentu, ab hac præclara arte abſterrebuntur. Damnare igitur Socratẽ, eſt ſtudiũ ſapientię dãnare: nõ minus.n. homines à ſtudijs ſapiẽtię ſibi tẽperabũt dãnato Socrate, quã ſi ſtudia hęc ipſa damnaſſetis: idem.n. utriuſq; conſequẽs eſt: & ex alterius utrius dãnatione, efficitur neminem daturũ operam philoſophię.

NN

Valde ſimilis huic locus eſt, ſi non omnino eadem argumentatio, quo uſus eſt Cicero pro Milone: cum, iudices abſterrere uolens à condemnando facto rei, affirmauit, ſi id fecerint eos ſententia ſua ſtatuturos omnibus, qui in latrones inciderint, neceſſario moriendum: Cum qui ex eorum telis uitam eripuerint, iniquo iudicio poſtea tollãtur. Nõ poteſtis hoc facinus improbum iudicare, quin ſimul iudicetis, omnibus, qui in latrones inciderint, aut illorum telis, aut ueſtris ſententijs, eſſe pereundum.

Καὶ ὅτι τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστί.

Notum eſt reges Perſarũ terrã, aquãq; poſcere ſolitos, atq; his uerbis obſcure callideq; omnium ſibi rerum poteſtatem tradi uelle, ſignificare. Ex hac igitur honeſtiore petitione, & aperta illa, ſi cuncta ſibi concedi poſtulaſſent, idem fit: ideſt ſeruitus, ac libertatis amiſſio. non nulli etiam, qui initio belli Aſiatici Antiocho regi ſuadebant, ne condiciones acciperet, quas ferebant Romani, docentes tentari animum illius, quæ ſpeciem æquitatis haberent, poſtulatis, hoc exemplo utebantur: dicebantque (ut Liuius his uerbis cõmemorat) paruas ac uix dictu dignas, belli cauſas tanto regi eas ciuitates eſſe, ſed initium ſemper per ius iniuſta imperandi fieri: niſi crederent Perſas, quum aquam terramq; à Lacedæmonijs petierunt, glæba terræ & hauſtu aquæ eguiſſe.

Καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης, ποιεῖν τὸ προσταττόμενον.

Aſcribi in fœdus uelle, eſt accipere iniquas cõdiciones, & leges ſibi imponi pati. Exẽpli huius uis (niſi fallor) huiuſcemodi eſt. potentes quædam ciuitates huiuſcemodi fœdus ferierant, ut eius condiciones, ſibi utiles honeſtæq; : reliquis, quibus adhuc aperta uia erat, ſi aſcribi in eo uellent, detrimentoſæ ac turpes forent. Orator, qui ſuadebat alicui earum, ut expertes eius fœderis manerent, hoc loco uſus eſt. affirmauitq; participẽ eius pacis fieri, eſſe, obtemperare ac parere: non minus enim ipſis neceſſe fore, nutus illarum obſeruare quàm ſerui dominorum cogantur: idem nanq; eſſe condiciones illas accipere ac dominum ſibi aſciſcere: nec eam pacem eſſe, ſed pactionem ſeruitutis.

Ληπτέον δ' ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον.

Duarum harum rerum, ex quarum alterutra, quàmuis diuerſæ illæ ſint, idem tamen cõtingit atq; exoritur, ſumenda eſt utra rationi noſtræ accõmodata eſt, ac ualet ad id, quod uolumus, peragendum.

Ἄλλος, ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὰ τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ αἱρεῖσθαι ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν.

Quod non eadem ijdem homines diuerſis temporib. ſequãtur: poſteaq; ſedulo fugiãt, quæ antea cupidè expetiuerint: id enim, ut ab ea ratióne ipſos deterreas, oſtendendum: diligenterq; arguendum eſt.

Οἷον τόδε τὸ ἐνθύμημα.

Enthymema hic appellat, non imperfectum ſyllogiſmum, ſed ut ferè magiſtri dicendi capere hoc nomen conſueuerunt, ſententiam ex contrarijs concluſam. uerba autem quæ ſequuntur oratoris, id manifeſtò declarant.

Εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα, ὅπως κατέλθωμεν: κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ὅπως μὴ μαχώμεθα.

Exemplum hoc ſumptum eſt ex oratione Lyſię, quam ſcripſit claro uiro & qui acriter in rep. uerſabatur, cum multitudo ingens ciuium Athenis dominatu paucorum eiecta, è Piræo in urbem armis redijſſet, perſuadere cupiens ne antiquam remp. quod nõnulli conabantur, conuelli atque immutari paterentur. Illa autem omnis uetuſtate dilapſa eſſet oratio (neq; enim inter cæteras illius, quæ reliquę ſunt, legitur) niſi in uita Lyſiæ ipſius: quàm erudite diligenterque ſcripſit, bonam magnamque partem eius poſuiſſet, Halicarnaſſeus Dionyſius. ad extremum enim & huius orationis partis & uitæ oratoris, hæc uerba leguntur. Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη ὦ ἀθηναῖοι, εἰ ὅτε μὲν ἐφεύγομεν ἐμαχόμεθα Λακεδαιμονίοις, ἵνα κατέλθωμεν: κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ἵνα μὴ μαχώμεθα.

Ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν, ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ᾑροῦντο: ὁτὲ δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι, ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν.

Hęc Ariſtotelis uerba ſunt, declarantis in enthymemate Lyſiæ ciues illos, qui in patriam redierant, non ſemper idem optaſſe, ſed diuerſis temporib. diuerſa: ualdeq; inter ſe diſſidentia ſecutos; fuit enim tempus (inquit) cum domi uiuere, atq; in patria ma-

nere

nere auxilio armorum, & cum aliter id obtinere non poſſent, pugnando elegerunt: fuit item tempus, cum tantopere à prælijs contentionibuſque abhorrerent, ut æquo animo ferrent carere patria: rurſuſque in exilium pelli, ut ne pugnarent. Hic (niſi fallor) ſenſus eſt huius loci. μένειν ualet domi degere: in patria uiuere.

ἄλλος, τὸ, οὗ ἕνεκα ἂν εἴη, εἰ μὴ γένοιτο, τούτου ἕνεκα φάσαι εἶναι ἢ γεγενῆσθαι· οἷον εἰ δοίη ἄν τις τινὶ, ἵνα ἀφελόμενος λυπήσῃ·

Inſcriptio decimi noni huius loci in ſcripto quodā exēplari hæc eſt. ἐκ τοῦ παρὰ τὸν σκοπὸν τοῦ λαβόντος, συμβαίνειν. & ſanè, cum huiuſcemodi quidpiam contingit, contra propoſitum ac ſpem fit eorum, qui bono eo aucti fuerant: non enim ſe id accepiſſe rebantur, ut damno ipſis, ac dolori foret: aliunde tamen Ariſtoteles appellat, nec perſonam ipſorū tantum ſpectat, qui acceperunt, quantum callidam interpretationem eorū, qui ut inimicos perterreant, affirmant, qui eos beneficio affecerint, nunquàm illos dilexiſſe, ne tum quidem, cum maximè eos ornare uidebantur: contraq́ potius illo ipſo tempore cogitaſſe ipſis detrimentum afferre. Animaduertere tamen oportet, ut eius cauſa fieri potuerit, cuius cauſa dicimus factum eſſe, quàmuis uerè factum non ſit: niſi enim fieri poſſe putarent, non perturbarentur, ac ſecuro animo bono illo fruerentur. ualet igitur οὗ ἕνεκα ἂν εἴη, cuius gratia illud fieri potuit. Exempli cauſa, quempiam boni aliquid dilargitū, ut incōmodet, nō ut adiuuet, ut Eutrapelus ille faciebat: de quo Horatius. ſiue ut quæ antea dederat, poſtea eripiens, dolorem inurat. εἰ μὴ γένοιτο uerò, ideſt quàmuis uerè ab eo, ea de cauſa factum non ſit: nihilominus eius rei gratia factum affirmare. Hac quoq; Cicero pro Deiotaro argumentatione uſus, purgauit, quo quidam ſigno utebantur offenſionis Cæſaris apud populum, quod plauſus ipſi dari non ſoleret: inquit enim (cum alia antea ratione huic crimini occurriſſet) Et fortaſſe eò prætermiſſus, quia nihil vulgare te dignum uideri poteſt. Non plaudebatur ſanè Cæſari, quia boni uiri uehementer illi irati erant, poſtquàm nimis ſuperbe ac contumaciter ſe gerere cœpit: nihil tamen uetat, quin ea etiam de cauſa id fieri potuerit.

ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται· πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων, μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ', ἀλλ' ἵνα τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

Antiqui poëtæ tres ſenarij ſunt. cuius, dicere non poſſum. eorum ſententiam Cæſar in primo libro de bello Gallico elegantiſſimè expreſſit, cum metum incutere Heluetijs uellet, & animos ipſorum inſolentiores ex uetere uictoria factos, retundere. Conſueſſe enim deos immortales, quo grauius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro ſcelere eorum ulciſci uelint, ijs ſecundiores interdum res, & diuturniorem impunitatem concedere: Cauſę tamen, quàm agebat, accommodare uolens, non plenè omninò reddere curauit: hic enim ſenſus eius poëtę fuiſſe uidetur. Multis fortuna ampliſſima commoda dilargitur: nec tamen ornat eos præclaris illis bonis, quia diligat ipſos; uerum ut miſerię, in quas trudere cogitat, inſigniores ſint, ac magis conſpicuę, comparatę tam ſecundis eorum prēteritis rebus.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος· οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες ἀρετῆς γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα.

Meleagrum fabulam fuiſſe Antiphontis arbitror: ſcripſit enim tragœdias Antiphon: ſunt autem duo ſenarij, ut diſtinctis uerſiculis indicaui: antea enim confuſè, tanquàm proſa oratio, ſcripti erant. Qui ornare uoluit Meleagrum, dixit, ex omni Grecia concurſum factum, non ut aprum occiderent, sed ut teſtes eſſent incredibilis uirtutis Meleagri apud omnem Greciam: & ſanè ſi ea una de cauſa illuc conueniſſent, nihil noui, abſurdique accidiſſet: nec tamen ea cauſa fuit, ut ingenioſus poëta credi uoluit. uocauit autem hic θῆρα manifeſtò Antiphon aprum: Interpres tamen non contemnendus Apollonij in primo ἀργοναυτικῶν, cum poeta dixiſſet ἤ τέ τις θὴρ ἄγριος: [illegible] leonem͡q intellexiſſet, ueteres tradit poëtas leonē proprio nomine ſolitos appellare θῆρα: teſtimonioque Callimachi id confirmat: cuius hunc uerſiculū adducit. θηρὸς ἀερτάζων δέρμα κατωμάδιον. De Hercule autem illic Callimachum locutū, ac pelle leonis, quàm humeris geſtabat, perſpicuum eſt. ſunt autem hi ſuperioreſque

ſi multa minor eſt, quàm fructus, uoluptaſque, quę inde percipitur: æquo enim animo tunc homines, ſe pœna illa multari patiuntur, ut animi uoluptates expleant, ac bono il lo fruantur, quod ſine aliquo incommodo percipere non poterant: πρᾶγμα enim appellat, quod cupiebant: quod ſequebantur, & optabant.

καὶ προτρέπονται δ᾽ ἐκ τούτων, καὶ ἀποτρέπονται ἐκ τῶν ἐναντίων· ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται.

Ope ſanè locorũ iam demonſtratorum uti docet, cum hortari uolunt reuocare auxilio eorum, qui contrarij ipſis ſunt: ideſt oſtendentes rem illam aut effici non poſſe: aut magna omninò cum difficultate: aut detrimentoſam eſſe: & aut prodeſſe inimicis, acerbaſque pœnas propoſitas habere: uerum etiam addit ſuppeditari inde nobis argumenta ad accuſandum & defendendum.

ἐκ μὲν τῶν ἀποτρεπόντων, ἀπολογοῦνται· ἐκ δὲ τῶν προτρεπόντων, κατηγοροῦσιν.

Cum, quę res ualeant ad ſuadendum ac diſſuadendum, dixiſſet utilia etiam eſſe alicui accuſando aut defendendo, aperit utrę illorum utri horum accommodatæ ſint: traditę rebus illis, quæ uim reuocandi habent ab aliquo facto homines uti conſueſſe ad perſonas illas purgandas: ijs uerò, quæ impellunt ad eaſdem accuſandas: criminibuſq; ipſis affines ſignificandas. qui igitur ſcit quę res ad aliquid faciendum hortẽtur, aut inde retrahant, idem etiam intelliget, quo modo aliquis alicui culpæ, ac facinori affinis eſſe, oſtendi poſſit: quę nanq; impellunt improbos ad facinus, eædẽ ſi fuiſſe oſtenduntur, arguũt reum id commiſiſſe. Huic loco occurrit Cicero pro Milone: cum enim intelligeret homines ad multa impelli, quę damnum afferant, iuſto odio aut ira percitos, facilè probari poſſe: uideretque his premi Milonem, maiora illa fuiſſe in Clodio, quã in Milone, ar-
„ gumentatur: uel potius in illo maxima, nulla in Milone. At ualuit (inquit) odium; fe-
„ cit iratus; fecit inimicus: fuit ultor iniurię: punitor doloris ſui. & quę ſequuntur.

ἔστι δ᾽ ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη, ἥ τε Παμφίλου καὶ ἡ Καλλίππου.

Supra, uno illo loco utentem indicarat Callippum artem ſuam confeciſſe, nunc addit ex hoc uno & eundem magiſtrum, & præterea Pamphilum libros ſuos totos de ſtudio dicendi conformaſſe: unde artes eorum inchoatas imperfectaſq; admodum fuiſſe intelligere licet. Pamphili mentionem Cicero fecit in. III. de oratore per Craſſi perſonam, deridens hominem atque contemnens.

ἄλλος, ἐκ τῶν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι, ἀπίστων δὲ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδοξαν, εἰ μὴ ἦν, ἢ ἐγγὺς ἦν.

Vigeſimus primus locus, cum quippiam adfertur quod fieri ſanè uidetur: ſupra omnem tamen fidem eſt: Cũ aliquæ res omninò eſſe uidẽtur: quę tñ incredibiles ſua ſpõte ſint: ita nanq; locus appellatur: Qui enim confirmare eas uult, dicere poteſt: niſi aut tã eſſent, aut fierent, peneq; abſolutę forent, eas nunquàm uiſas fuiſſe.

καὶ ὅτι μᾶλλον· ἢ γὰρ τὰ ὄντα, ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν. εἰ οὖν ἄπιστον καὶ μὴ εἰκὸς, ἀληθὲς ἂν εἴη· οὐ γὰρ διά γε τὸ εἰκὸς καὶ πιθανὸν, δοκεῖ οὕτως.

Præterea dici poteſt cum huiuſcemodi ſint, magis eſſe exiſtimari debere, quàm ſi credibiles forent: homines enim (inquit) aut ea, quę uerè ſunt, aut ueriſimilia credunt, et eſſe ſuſpicantur. quod ſi eorum alterum non eſt, reſtat ut alterum ſit: ſi nanq; incredibile & nullo modo ueriſimile, uerũ ſit neceſſe eſt: quod enim aſſecutum eſt, ut eo modo ſe habere uideatur: eſſeque exiſtimetur, non inde id accepit, quod ueriſimile ſit & factũ ad perſuadendum, habeat igitur illud oportet à ueritate ipſa.

οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πιτθεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέονται οἱ νόμοι· νόμου τοῦ διορθώσοντος.

Androcles uiri nomen. πιτθεὺς is uocatus à loco & oppido: δήμους enim oppida Athenis appellabant. Androcles igitur hic, cum legem accuſaret: ijque, apud quos ageret obſtreperent ipſi dicenti: nec dicere quæ uolebat, excitato tumultu, ſinerent, inquit, egere leges lege alia, quæ corrigeret: quod incredibile fuit, leges, quorũ officiũ uidetur eſſe corrigere peccantes, correctore egere: ſimilibus autẽ duobus prolatis id cõfirmauit.

καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός.

Quanto magis hoc incredibile eſt, tanto magis, cum tantopere aſſeueretur, credi de-

bet: neq; enim, qui hoc protulit, ſperare potuit, ſe id ut rem probabilem, ueriſimilemque facilè perſuaſurum: piſces inquam ſale egere, qui in mari, & tanquã muria uiuunt: mortuos tamẽ ille piſces, ex quib. ſalſamẽta fiunt, qui ſine ſale nõ ſeruantur, intelligebat.

καί τοι οὐκ ἐικὸς, οὐδὲ πιθανὸν, ἐν ἅλμῃ τρεφομένοις, δεῖσθαι ἁλὸς·

Verba hęc, ut puto, Ariſtotelis ſunt, uim præcedentis ſimilis explicantis: declarantiſq; rationẽ, quã ſupra indicauit, eo cõtineri. At qui (inquit) ueriſimile non eſt: neq; aptũ ad perſuadendum, piſces cum in ſalſo alantur, ſale indigere: egent enim omnia rebus, quib. carent, non quibus abundant.

καὶ τὰ στέμφυλα ἐλαίου.

Athenienſes, ut teſtatur Athenæus in primo δειπνοσοφιστῶν, στέμφυλα uocabant oleas preſſas, cum alij Gręci uuarum putamina, & quę uinacia Latini appellant, eo nomine uocarent. Cum Androcles igitur Athenienſis foret, ſui ſermonis conſuetudinem ſecutus eſt: ac στέμφυλα uocauit, ut ita loquar, olearum carnes: quas (ut conijcere ex hoc loco poſſumus) in oleo illi ſeruabant, atq; ita conditis pro obſonijs utebantur. Diuerſę autem rationes condendarum olearum apud ueteres erant, ac diuerſis nominib. appellabantur. poſterius autem ſimile hoc eſt, quo rei, quam protulerat admirabili fidem ille acquirere uoluit.

καί τοι ἄπιστον, ἐξ ὧν ἔλαιον γίγνεται, ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου.

Et hæc (niſi fallor) Ariſtotelis uerba ſunt, quę idem hic efficiunt, quod ſuperiora illa in prioris ſimilis natura explicanda. At qui hoc omnem fidem ſuperat, ex quib. oleum conficitur, hæc oleo, tanquam ſi uacua ab eo forent, indigere.

Ἄλλος, ἐλεγκτικὸς: τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν.

Vigeſimus ſecundus locus eſt: qui tamen utilis eſſe ad demonſtrandum aliquid nõ poteſt, ſed ad refellendum tantum: ſpectare, quę parum conueniant inter ſe: uel potius diſſideant ac repugnent ſeorſum in perſona aduerſarij: ſeorſum etiam in tua: nec non ſeparatim ab his duobus, coniunctéq; inter ſe, & in perſona aduerſarij, & in tua. exempla ſatis aperta ponit. Qui quempiam autem mendacij falſitatiſq; arguere uolunt, ſi quid diſcrepat ac repugnat attendere oportere, planum eſt: proprium enim refellentis eſt demõſtrare ἀνομολογούμενα: id eſt diſſidentia ac contraria. Vnde ſupra etiam, cum de enthymemate, cuius munus eſt redarguere, loqueretur, eodem uerbo uſus eſt: & inquit. τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν.

εἴ τι ἀνομολογούμενον ἐκ πάντων καὶ χρόνων, καὶ πράξεων, καὶ λόγων, χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος.

Si quid colligere poſſumus in perſona aduerſarij repugnans diſſidenſque, diligenter prętеritum omne tempus, nec non facta, uerbaq; eius excutientes: ita enim illi fidem omnem eripiemus, ac ſimulate agere oſtendemus: indicantes hæc, quę nunc gerit aut loquitur, ſuperiorib. ipſius aut factis aut uocib. non reſpondere.

οἷον· καὶ φησὶ μὲν φιλεῖν ὑμᾶς: συνώμοσε δὲ τοῖς τριάκοντα.

Hic, qui nunc mihi moleſtus eſt, ait ſe ſtatu hoc reip. delectari, ac libertati ueſtræ amicus eſſe, unà tamẽ cum. XXX. illis uiris conſpirauit contra uos: Hęc.n. oratio habita eſt, uel ſcripta fuit ut haberetur, fracto iã dominatu paucorũ, ac rep. recuperata, Athenis.

χωρὶς δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῦ· καὶ φησὶ μὲν εἶναί με φιλόδικον: οὐκ ἔχει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην.

Cum quis à ſe oſtendit, preteritaq; omni ſua uita crimen illud abhorrere. Aduerſarius affirmat me ſectatorem eſſe litium: nec tamen demonſtrare poteſt, me unquam cauſam dixiſſe, aut quempiam in iudicium uocaſſe: eſſe enim φιλόδικον crimen fuit: ita enim uocabantur, qui leuib. de cauſis, puſilliſque iniurijs acceptis, alicuius nomen deferebant. ut in primo libro à me declaratum eſt, ubi docet in ijs etiam rebus homines conſueuiſſe aliquos libenter lædere: de quibus ſi in iudicium illi ueniant, hanc reprehenſionem effugere nequeant.

χωρὶς δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος. Καὶ οὗτος μὲν οὐ δεδάνεικε πώποτε οὐδέν: ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς λέλυμαι ὑμῶν.

Cum facta aduerſarij à noſtris demonſtrantur diſcrepare, honeſtiuſque ac reip. utilius docemus nos in iiſdem rebus uerſatos: Hic, qui nunc me auaritiæ inſimulat, ſeſeque liberalem uideri uult, neminem unquam pecunia ſua ſubleuauit. contra ipſe multos ueſtrum captos ab hoſtibus redemi: nunc enim ambæ ſimul perſonæ excutiuntur: docet autem à ſe culpam illam abeſſe reus, preteritis ſuis rebus prolatis, cui affinem eſſe accuſatorem, uetere ipſius item uita patefacta, declarat. Quod in excuſis deprauatè ante πολλὰ λέλυμαι legebatur, correxi: ſecutus autem in eo ſum fidem antiquiſs. libri, in quo πολλοὺς ſcriptum eſt, ſed huius etiam lectionis ueſtigia in uetere tralatione apparent; λύσασθαι autem redimere captos à prędonibus, hoſtibuſque ſignificat.

Ἄλλος, τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασι, μὴ δοκοῦσι, τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου: ἔστι γάρ τι δι᾽ ὃ φαίνεται.

Alius locus, qui ualet ad purgandas aliquas & perſonas & res, quib. iam turpis aliqua macula aſperſa ſit: quæ tamen nullo modo hærere ipſis uideatur, quod alienæ ab ea ſint. Ratio autem eſt, quę auxilio his eſſe poteſt, & abſtergere ab ipſis labem illam, exponere cauſam rei uocredibilis, & quę quamuis diſſeminata prius ſit, repugnabat tamen iudicijs & opinionib. hominum de illis rebus: ſit enim (inquit) omninò aliquid neceſſe eſt, unde ſiniſtra illa opinio fuerit excitata: ſtatim autem illo patefacto ac diluto infamia delebitur. Hanc uim inſcriptionis huius loci eſſe puto. unde in ſcripto quodam libro ita appellatur. ὁ ἀπὸ τοῦ, λεγομένης τῆς αἰτίας, λύεσθαι διαβολήν: tota tamen res ualdè obſcura: atque inde fortaſſe etiam ſcriptura uariata eſt plurib. locis, non hic tantum ubi utilitatem huius loci explicat, uerum etiam in exemplo. Secutus autem ſum antiquiſs. libri fidem, ex cuius lectione & uerior & planior ſenſus elici uidetur. nam quod prępoſitionem addidi uerbo διαβεβλημένοις, feci etiã id adſtipulante uetere tralatione: quod uerò in excuſis etiam erat ἢ δοκοῦσιν, immutaui, & μὴ δοκοῦσι ſcripſi: nam præter auctoritatẽ fideliſs. libri, perſuaſit mihi ut id facerem, quod, ſi ut ante excuſi habebant, legeretur, intelligere oporteret ſuperius uerbum διαβεβλημένοις, tanquam ſi uera infamia notatæ forent: quę autem huiuſcemodi ſunt, cauſa reddita magis infamantur, nedum ſubleuẽtur, ac culpa omni liberentur: omnino enim neceſſe eſt, rumor ille famaq; diſſipata, falſa fuerit, ſi debet cauſa expoſita adiuuari. παράδοξον uerò hic ualet, quod nouũ & abſurdum admodum eſt: quod nunquàm expectatum ab eo fuiſſet: quod omnium aures penè reſpuunt, id etiam multum confirmat hanc lectionem. Animaduertendus autem hic modus loquendi: unde ſcilicet hi dandi caſus apti ſint, an intelligi debet χρήσιμος: qui ſcilicet multum ualet ad perſonas res'ue aliquas infames ſubleuandas.

Οἷον ὑποβεβλημένης τινὸς τὸν αὑτῆς υἱὸν διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι, ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρακίῳ: λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου, ἐλύθη ἡ διαβολή.

Exemplum hoc eſt, quo rem illuſtrare uult: in quo etiam duo immutata ſunt: antea nanque διαβεβλημένης τινὸς πρὸς τὸν, legebatur. Variaui igitur (auctoritatem eandem ſecutus) primum uerbum, ac prępoſitionem ex inferiore loco ſuſtuli: ſenſus autem ipſius hic erit. Ceu cum mater quędam filium ſubijſſet, corporique ipſius corpus ſuum ſuppoſuiſſet, ut commode eum oſculari poſſet, in eo habitu corporis ſpectata, uiſa eſt ſtuprum cum adoleſcente exercere: cauſa uerò eius rei expoſita: declaratoque ut os ori admouere poſſet, ac blande illum ſalutare, ideo amplexatam illum fuiſſe; falſum crimen diſſolutum eſt: totaq; illa incommoda opinio diſiecta: infamis nanque illa haberi cœperat; neque tamen res conueniebat omnino opinionib. hominum: nec uerisimile erat, tãtum ſcelus matrem admiſiſſe, ut corpus cum ex ſe nato miſceret, quod ſignificatum eſt ſupra requiri, ut huic argumentationi locus ſit, cum inquit, μὴ δοκοῦσι: ſi nanque affinis culpæ fuiſſet, non tam facile nota illa ablui potuiſſet. ex altera illa huius exempli lectione (niſi fallor) ſenſus ullus idoneus non elicitur: & hęc in ea ſalebræ ſunt: mater nanque, quę ſuſpecta eo nomine eſſe cœpiſſet, apud filium in crimen uocata fuiſſet; quod uerbis illis ſignificari uidetur: ibique flagraſſet infamia: non ab eo exorta complexuque illo, in aliorum pectorib. uiguiſſet: cum contra tamen res ſe habuerit,

neceſſe ſit. & δὴ τοῦ ἀσπάζεσθαι legi oporteret, ſi malè exiſtimari de illa cœptum eſſet propter blandam illam ſalutationem: nunc uerò ualet, quod expoſui, cauſam ac finem ipſius, quæ in habitū illū ſe induerat, ut id quod cō ceſſum eſt, ac maternum amorem declarat, efficeret. præterea non ſatis illa iuſta cauſa eſſe poterat, tam ſceleratę opinionis excitandæ: conſilium autem hoc ipſius finiſque, quem in animo habebat, explicatus, ſubitò illam culpa liberat: falſamq; criminationem fuiſſe oſtendit.

Καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τῷ Θεοδέκτου Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι ἀνδρειότερος ὢν τοῦ Αἴαντος, οὐ δοκεῖ.

Aiax Theodectis fabula, in qua inducebantur & Aiax ipſe, & Vlyſſes inter ſe altercantes. Cum autem Vlyſſes multa contra Aiacem dixiſſet, rationem attulit, cur cum fortior Aiace eſſet, non haberetur. Incredibile autem hoc erat, & niſi cauſam eius expoſuiſſet, meritò contemni potuit. quę cauſa ea fuerit, cum Ariſtoteles de ea ſileat, & tragœdia Theodectis uetuſtate perierit, non facilè excogitare aliquis poſſet.

Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ αἰτίου: ἄν τε ὑπάρχῃ, ὅτι ἐστί: κἂν μὴ ὑπάρχῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν: ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον, καὶ οὗ αἴτιον, καὶ ἄνευ αἰτίου, οὐδέν ἐστι.

Vigeſimus quartus locus eſt, argumentari à cauſa: & ſi cauſa alicui fuerit aliquid faciendi, id factum eſſe, confirmare. Si non fuerit, negare: uim autem habere hanc rationem oſtendens inquit: unà.n. manent, & cauſa, & cauſę ipſius euentus: quod priorē partē huius loci conſtituit; quod uerò adiūgit: & abſq; cauſa nihil eſt, poſteriorē ualere declarat, qua non factū eſſe aliquid probatur. Cicero pro Milone, cū oſtendere uellet inſidiatorem fuiſſe Clodium, hoc loco uſus eſt. Satis eſt quidem in illa tam audaci, tam nefaria belua docere, magnam ei cauſam, magnam ſpem in Milonis morte propoſitam, magnas utilitates fuiſſe. & quę ſequuntur. In calamo ſcriptis exemplaribus. ὁ ἀπὸ τοῦ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ, hic locus appellatur.

Οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε, κατηγορήσαντος Θρασυβούλου, ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα, οὐκ ἐνδέχεσθαι ἔφη: μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα, ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας πρὸς τὸν δῆμον.

Illuſtre exemplum ad hunc locū explanandum poſuit. Thraſibulus, qui XXX. illos uiros impoſitos à Lacedęmonijs Athenis, qui ciuitatem gubernarent, exegit, cum reū maieſtatis Leodamantem feciſſet, perpetuoq; fuiſſe hoſtem populi oſtendere uellet, affirmauit illius nomen, ut hoſtis ac proditoris, in columna, quæ in arce erat, inciſum olim fuiſſe. nam quod nullum ipſius ueſtigium tunc remaneret, facultatem ipſum habuiſſe regnantib. XXX. illis tyrannis, apud quos multum gratia ualuerit, nomen illinc ſuum abradendi. Reſpondens huic crimini Leodamas inquit, rē ita ſe habere nullo modo poſſe, nec ſe tam ſtultum unquam futurū fuiſſe, ut id commiſſurus fuerit: nec ſanè cauſam ullam tunc, cur id faceret, extitiſse: maiorem enim fidem habituros ipſi fuiſse XXX. illos uiros teſtatis publicis monumentis inimicitijs, quę ipſi cum populo fuerant. Exemplum hoc eſse poſterioris partis, patet; cum ſcilicet cauſam nobis nullā eius fuiſse demōſtrantes, nō fecisſe nos probamus. στηλῖται autē appellabantur, quorū noīa ad ignominiam declarandam in columna notata erant; quamuis eorum etiam, qui prę clarum aliquod beneficium in remp. contulerant, nomina in columna notare ſolerent. Quod Lyſias oſtendit in oratione contra Agoratum: loquitur enim de improbis quibuſdam ciuibus, qui pacta mercede hunc honorem à turbulentis oratorib. emere ſolerent. τὰ μέντοι ὀνόματα διαπράττονται σφῶν αὐτῶν, δόντες ἀργύριον τῷ ῥήτορι, προσγραφῆναι εἰς τὴν στήλην, ὡς εὐεργέτας ὄντας.

Ἄλλος, εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως, ἢ ἐνδέχεται, ὧν ἢ συμβουλεύει, ἢ πράττει, ἢ πέπραχε, σκοπεῖν.

XXV. locus, cum aut nos met ipſos, aut quempiam defendimus alicuius culpę reum. Accuratè animaduertere, ſi quod arguitur feciſse, potuit meliore tempore ac loco facere: perſpicuum enim eſse debet, niſi omnia hæc ſint, ut & tempus, & locum idoneum ſumpſerit, cūctaq; alia ſeruarit, per quæ melius res confici, & ad exitum perduci posſit, culpę illi affinem eum non uideri. Si melius (inquit) alia ratione ac uia contingebat, aut adhuc contingit illa adminiſtrari ac geri, quam aut ſuadet facienda eſse, aut facit, aut fecit.

cit, uidere. Quod autem in excuſis hic antea deſiderabatur aduerbium ἄλλως, reſtitui, ſumptum ex antiquiſs. libro, & expresſum quoque à uetere tralatione. Quod uero (inquit) ἐσυμβούλευσεν, hoc ualet: ſepe enim quoque alicui crimini datur, quod malum conſilium dederit: & eo nomine reus citatur: quod ſcilicet intelligens uolensque, qui ſe illi cõmiſerant, precipites egerit. Si igitur is oſtendere poteſt, ſi obeſse uoluiſset, ſe potuiſse deterius conſiliũ dare: & quod magis ipſos ſtatu ſuo euertiſset, ualdè ſe ſubleuat: qui. n. aliquem malis conſilijs perdere uoluerint, uerisimile eſt peſsima omniũ electuros fuiſse.

φανερὸν γὰρ ὅτι εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν· οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ φαῦλα καὶ γινώσκων προαιρεῖται.

Conſtituit hunc locum, & quam uim habeat ad probandum: undeque habeat, oſtendit: planum enim eſſe inquit, niſi res hoc pacto ſe habeat, ut melius ab eo tractari non potuerit, illum non feciſſe, quod nemo ſciens uolensque melioribus relictis, eligat quę deteriora ſunt, & ad aliquid agendũ minus ualent. τὰ φαῦλα, quę imbecilla ſunt: quę puſillam uim ad quippiam efficiendum habent: quę facinori illi perpetrando parum apta, & accommodata erant. Hoc autem argumento probare uoluit Cicero, Milonẽ Clodio inſidias non feciſſe, ſed eũ coactum, ut uim ui depelleret, interemiſſe. Quem igitur cum omnium gratia noluit, hunc uoluit cum aliquorum querela? quem iure, quem loco, quẽ tempore, quem impune non eſt auſus: hunc iniuria, iniquo loco, alieno tempore, periculo capitis, non dubitauit occidere?

ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολλάκις γὰρ ὕστερον γίγνεται δῆλον, πῶς ἂν πρᾶξαι βέλτιον· πρότερον δὲ, ἄδηλον.

Subdolam eſſe hanc rationem, ac fallacię plenam oſtendit: quod enim primo ignorabatur, quo modo id aggredi oporteret, & quę uia ad facinus perpetrandum melior foret, poſtea patefactum eſt: multa autem tempus aperit, quæ antea obſcura erant. quod ſi res non nullę iterum fieri poſſent, melius profectò agerentur: dum enim tractantur, quo modo tractari debeant, oſtendunt. Verbum autem hinc ſuſtuli, quod otioſum erat, uel potius & elegantiam ſermonis, & ſententiam lędebat: atque id feci ſecutus & antiquiſſ. libri fidem, & ueteris tralationis teſtimonium, quę illud non reddit: ita enim antea in excuſis legebatur: πολλάκις γὰρ τοῦτο γίγνεται ὕστερον.

ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν.

XXVI. locus eſt: cum quippiam geri debet, quod rebus, ab ijſdem illis factis repugnet, hęc quæ tempore diſtracta ſunt, coniungere, ſimulque proferre: ita enim quę ſeparata, non cognoſcebantur: coràm collata, patefiunt.

οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ καὶ θρηνῶσιν, ἢ μὴ, συνεβούλευσεν· εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν· εἰ δ᾽ ἄνθρωπον, μὴ θύειν.

Exemplum ſatis accommodatum: Xenophanis autem conſilium hoc celebrat etiam Plutarchus & in cõmẽtario περὶ δεισιδαιμονίας, & in altero etiam, quem inſcribunt ἐρωτικὸν: niſi quod non Elęatis, ut Ariſtoteles, ſed Aegyptijs id datum eſſe oſtendit: nec de Leucothea, ſed Oſiri locutum eſſe Xenophanem narrat. Clemens Alexandrinus in protreptico ad Græcos, cum plures appellaſſet, qui ἄθεοι à ueterib. uocati ſunt, ideſt Euemerum, Nicanorem, Diagoram, Hipponem, Theodorum, quempiam è numero ipſorum, hoc protuliſſe narrat: ſuaſiſſeque Aegyptijs, ſi deos arbitrarentur, quos ita colerent, ne effuſis lamentationibus, ac capitis percuſſionibus, dum illis rem diuinam facerent, uterentur, quod ſi lugerent, ne amplius eoſdem deorũ loco haberent: nec tamen Diagoram eum intellexiſſe arbitrari poſſumus: addit enim ſtatim, quod ille etiã in Herculem impię dixerit. Quæ fuerit Leucothea, docet Cicero in. I. libro Tuſculanarum. Ino Cadmi filia, non ne Leucothea nominata à Gręcis, Matuta habetur à noſtris? ideſt quæ mortali patre nata eſt, dea facta exiſtimatur, & à Gręcis & noſtris hominib. ſtudio ſè colitur. Cum igitur à ſapiente uiro conſilium peterent Elæatę, quid ſibi agendum de ea re foret: an rem diuinam illi facere, atque eandem lugere deberent, caſtigati ab eo ſunt, quòd rem abſurdam ac plenam controuerſiæ cogitarent. Oportere nanque illos, ſi alterum gerere uellent, altero ſuperſedere: id autem retinere, quod uerius eſſe exiſtimarent. Si inquã, deam illam eſſe putarent, nullo modo lamentari: quid enim

thius. καὶ εἰσὶν ἐλλάδας φράγνυμαι τὸ σίντιες οἱ παρ' ὁμήρῳ, καὶ ὁ σίνις, καὶ τῷ κακῷ μέντοι, ἵνα καὶ αὐτοὶ, ὡς βλαπτικοὶ, κατὰ τὴν παρεμπιπτομένην τῷ πρὸ θρασέων ἐκείνων γυναικα, φορῶσι τὸ οἰκεῖον ὄνομα. Contemnit uerò omnem hanc argumentationem, & inanem indicat Quintilianus: quando tamen firmamenti aliquid habere poſſit, oſtendit. quod autem addit. Nam & illud eſt apud Euripidem, frigidum ſanè, quod nomen Polynicis ut argumentum frater morum inceſſit, locum hunc intelligit è Phœniſſis. Eteocles loquitur. ἐξ ὅλας ἐκ χαίρας πάλαι ἀληθῶς ὄνομα Πολυνείκην πατὴρ, ἔθετό σοι θείᾳ προνοίᾳ, νεικέων ἐπώνυμον.

Καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν.

Morem hunc ueterũ in laudib. canendis deorum immortaliũ, nõ apertè exponit: fortaſſe intelligit ijs nominib. uocari eos tunc ſolitos, quę uim & poteſtatem eorũ declararent.

Καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον, θρασύβουλον ἐκάλει.

Ita quoque Conon Thraſybulum inceſſere ſolebat: & ab interpretatione nominis illi maledicere, quod audax in conſilijs capiundis foret: quod temere magnas res aggrederetur. Intelligit autem Cononem ſummum illum uirum, qui poſt recuperatam à Thraſybulo hoc remp. cũ claſſe Pharnabazi, & ingenti pondere auri Athenas uenit: & quæ diruta erant à Lacedæmonijs lõga mœnia erexit: ac multis rebus patrię hoſtes afflixit.

Καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον, ἀεὶ θρασύμαχος εἶ.

Herodicus quoq; cum Thraſymachum appellaret, ita eum alloqui ſolebat, audax illius ingenium, & quod litibus ſemper, cõcertationibusq; gauderet ſignificans. Thraſymachus autem Chalcedonius uetus rhetor fuit, quem hic ſignificari puto. Eundem autem, ut arbitror, criminari inſectariq; ſolitum Platonem, eodem argumento utentem, tradit Athenæus in. XI. libro δειπνοσοφιστῶν. cum iniquum illũ multis claris uiris fuiſſe oſtẽderet, ac libenter omnib. maledixiſſe. διαβάλλει δ' ὁ Πλάτων καὶ Θρασύμαχον χαλκηδόνιον, σοφιστὴν: ὅμοιον εἶναι λέγων τῷ ὀνόματι. Herodicus quidam medicus, ſi forte hunc intelligit, Gorgię Leontini frater fuit.

Καὶ Πῶλον: ἀεὶ σὺ πῶλος εἶ.

Polus ſophiſtę nomen, quem induxit Plato in Gorgia diſputantem. Hunc etiam Herodicus, eandem rationem ſecutus, accuſabat: & mores ipſius petulcos, nimisq; iuueniles exagitabat: ualet.n. quoq; id nomen pullũ equorum aſinorũq;. Affirmabat igitur ipſum ſemper, ut nomen declarabat, pullũ aſininũ equinum'ue futurũ. quod naturã indolemq; teneri aſelli aut equuli retineret. Ab alijs uerò morib. eorũdẽ, ingrati animi diſcipulũ accuſans, cũ accipiſſet ipſum ſentẽtias ſuas ſtudioſe cõuellere, ſimili ducto, Plato fertur dixiſſe: Ἀριστοτέλης ἡμᾶς ἀπελάκτισεν, ὥσπερ τὰ πωλάρια γεννηθέντα τὴν μητέρα. Vt autẽ magis cõtemni poſſe ictus ipſius oſtẽderet ὑποκοριστικῶς, nõ πώλους, ſed πωλάρια inquit.

Καὶ Δράκοντα τὸν νομοθέτην, ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος: χαλεποὶ γάρ.

A nomine hic etiam argumentum duxit: non enim cepit illud ut nomen uiri, ſed ut uocabulum quo ſerpentum genus ſignificaretur. ſerpentes nanq; Gręci: ut poſtea Latini ab illis accepta uoce, dracones uocabant. non ſine cauſa igitur leges eas, non hominis, ſed Draconis eſſe affirmauit: ambiguitate nominis illas damnans: acerbitatemq; ac uirus continere ſignificans: leges autem huius aſperas nimis ac ſæuas fuiſſe, alijs etiam in locis teſtatus eſt Ariſtoteles. Demades quoq;, dicax ille orator, ingenioſè dixiſſe exiſtimatus eſt, non atramento ſed cruore in illis ſcribendis uſum fuiſſe Draconem: cunctis enim ferè, puſillis etiam delictis, pœnam capitis impoſuerat.

Καὶ ὡς ἡ Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν ἀφροδίτην. Καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.

Verſiculum Euripidis, ualdè hic deprauatum: in ſoloque antiquiſſ. libro integrum conſeruatum, reſtitui. eſt autem è Troadibus: ita enim fabulam appellauit. Hecuba accuratam orationem Helenæ refellens, quæ quicquid peccauerat ſtimulis Veneris impulſam ſe peccaſſe aiebat, inquit. Cuncta quæ ſtulte homines in vita faciunt, Veneris nomine defendunt. Quare non ſine cauſa nomen ipſius apud Gręcos à dementia initium ducit: ἀφροδίτη.n. appellatur. ab ijſdem autẽ inſipiẽtia ἀφροσύνη. Acute igitur Euripides: cauſæq;, quam agebat, accommodare, Deæ huius nomen pri

ma ſui parte inſipientiam ſignificare dixit: Ἀ' ſpuma tamen, quæ ἀφρὸς Græcis eſt, appellatam illam uolunt, quod ſpuma procreata ſit. fabula, & commenta poëtarum nota ſunt. Eruditiſs. autem uir Diogenes Apolloniates, qui & ipſe à ſpuma Venerem uocatam credidit, non ſpumam maris intellexit, ſed ſemen, ex quo gignuntur animantes, quod eſſet ſpuma ſanguinis. Traditur hoc à Clemente Alexandrino in primo libro παιδαγωγοῦ cap. VI. qui totam rem diligenter exponit. Laudat etiam Ariſtoteles in II. libro de ortu animãtium priſcos illos, qui rebus nomina impoſuerũt: nec uim naturamq; ſeminis feſelliſſe eos oſtendit. quod deam, cui concubitus curę eſt, à ſpuma appellarũt. Non poſſum autem non mirari unde in mentem uenerit Euſtathio tribuere Ariſtoteli hanc huius nominis etymologiam: cum manifeſtò utatur ut exemplo ratione hac Euripidis. nam quod addit, ab eodem quoq; exiſtimari Iouem, qui ζεὺς uocetur, ut præbitorem uitæ, cauſamq; ζωῆ ita appellatum, falſum ac commenticium eſt. Sed ieiunas ille profectò habuit aures lectionis horum de arte dicendi librorum, ut eorum etiam qui de ſtudio poetarum ſcripti ab eodem hoc ſummo doctore ſunt, quos cum Homerum interpretandum ſuſcepiſſet, dimittere manu nunquàm oportebat. uerba autem ipſius in tertium librum Iliadis hæc ſunt. ὡς δὲ καὶ ζωογόνος ὁ ἀλληγορικὸς Ζεὺς δηλοῖ ἀριστοτέλης ἐν τῇ αὐτοῦ ῥητορικῇ, λέγων ὅτι ἀφροδίτη ἀπὸ τῆς ἀρχούσης ἀφροσύνης καὶ Ζεὺς, ὡς ζωῆς αἴτιος ὤν.

Καὶ ὡς Χαιρήμων: Πενθεὺς ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος.

Senarius Chæremonis ueteris poëtę eſt. Significare uoluit, qui eum protulit, non ſine cauſa hoc nomen illi parentes impoſuiſſe, ſed tanquam prouidos, & qui intelligerẽt, in quas calamitates caſurus eſſet, à luctu, qui Græcis πένθος eſt, Pentheũ appellaſſe. Apud Euripidem etiam Bacchis, Liberi patris ſacerdos cum Pentheo ipſo Thebarum rege loquẽs, eiq; futuras miſerias exponẽs, audito ab illo ipſo eius nomine inquit. ἐνδυστυχῆσαι τοὔνομ᾽ ἐπιτήδειος εἶ. Et ſane ſępè hoc loco in fabulis ſuis uſus eſt Euripides. Quod etiam M. Varro in VII. libro de lingua Latina teſtatur, ubi Ennium pôetam reprehendit: inquit enim. Imitari dum uoluit Euripidem, & ponere etymon, eſt lapſus. nam Euripides quod Græca poſuit, etyma ſunt aperta. ille ait ideo nomen inditũ Andromachę, quod ἀνδρὶ μάχεται. Et quæ ſequuntur.

Εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν.

Cum omnes iam locos argumentorum tradiderit, quorum non nulli proprij erant argumentorum, quæ δεικτικὰ appellauit: alij uero ἐλεγκτικῶν: quidam etiam communes amborum, plus ualere oſtendit argumenta ἐλεγκτικὰ quam δεικτικὰ: id eſt, quæ redarguunt aliquid, quam quę nihil redarguentia, quod intendunt, confirmant. Idem autẽ penè iiſdem uerbis in III. libro tradit.

Διὰ τὸ συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα.

Enthymema nanq; hoc inquit, nihil aliud eſt, niſi contrariarum rerum collectio puſillo anguſtoq; in loco: refellit enim quod antea ab aduerſario concluſum erat: contrariumq; eius cõſtituit. Cum cauſam in III. libro afferret, cur magis ἐλεγκτικὰ probantur, quam δεικτικὰ argumenta, inquit. Quia quæcunque redarguunt quippiam, reiecto illo, firmius concluduntur: uiſq; eorum ita multo melius intelligitur.

Παράλληλα δὲ, φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον.

Quod alijs in rebus fit, in hac etiam cõtingit, ut cõtraria argumẽta iuxta poſita melius percipiantur: facilius etiam uitia uirtutesq; ſingularum rerum cognoſcuntur hoc ſeruato. Quod ipſe quoque in libro, quo docuit uitia fallacium concluſionum, tradit.

Πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν, θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι: μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι.

Cum ſupra præſtare docuerit ἐλεγκτικὰ argumenta δεικτικοῖς, nunc quod nõ minus in his, quã in illis inueniri poteſt, tradit: ea argumẽta maxime cõmouere animos eorum, qui audiunt, quę non cum tota iam prolata ſunt, intelliguntur, ſed cum incipiunt proferri, illi prouident. Verum quia non nulla hoc habent, ut facilè percipiantur, quod in promptu ſunt, non ſe hæc intelligere oſtendit: hæc enim inania haberi debent: nec multum ualent ad perſuadendum: ſed alia quædam, quę cum acuta ſint, & interiorem mul

tum

rum ſenſum habeant, tamen eo etiam bono abundant, ut cum conformari cœperint, intelligant auditores uim totius argumenti: & quo res peruentura ſit, prouideant. Animaduertendum autem, cum uirili genere συλλογισμοὺς dixerit, ſtatim ipſum ad neutrū tranſire, quo genere paulo ante uſus fuerat: & ſanè ſyllogiſmi oratorij ſunt enthymemata. ſpectauit igitur ſententiam ipſam, potiuſq́ quod remotiori uerbo quàm propinquiori reſponderet, addidit. Cum autem & in excuſis antea libris, & in ſcriptis quoque non nullis legatur ἀρχόμενοι, ueriorem lectionem eſſe duxi ἀρχόμενα. Qui bonitate reliquis, quos uidi, uno excepto antiquiſſimo, preſtat, ita habet; uetus quoq; tralatio hanc ſcripturam refert. Res ipſa præcipue diligenter animaduerſa, confirmat ἀρχόμενα neutro genere legi debere: non enim qui incipiunt prouidere, dicit: nec ipſos intelligit: ij nanque ſemper prouident & quo rem perducere cogitant, cognitum habent: prouidere enim nunc, ac quid concludi debeat precognoſcere dicit, qui audiunt. principium autem facere, qui dicunt & argumenta ipſa conformant. quare ἀρχόμενα legi debet. Nam quod θορυβεῖται inquit, eodem uerbo uſus eſt in primo libro, cum de orationibus, quę conſtarent ex enthymematibus loqueretur.

ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ᾽ αὑτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι.

Præter id bonum, quod expoſuit, hoc etiam habere ea narrat, quod uoluptatem quandam afferunt auditoribus: gaudent enim ſecum ipſi, quod uim illius argumenti antequam totum explicatum ſit, intellexerunt: et ob eam cauſam ſibi eruditiores, ingenioſioresq́ uidentur. Contingit igitur penè idem in huiuſcemodi enthymematibus, quod ſupra in ſententiarum prolatione contingere indicauit: cum duplicem illas utilitatem in ſe habere diceret: prioremq́ inde effici quod lætitia afficerentur qui audiebant, cum in uniuerſo ſentiebant probari, quod ipſi in parte uerum eſſe experiebantur: nam hæc ipſa quoque cauſa eſt, cur magis commoueant hęc enthymemata: eodem enim tempore (inquit) & ipſi ſecum gaudent, ante quàm illa abſoluta plenèq́ enunciata ſint, ſe ipſa percepiſſe atq; omnem uim illorum intellexiſſe.

καὶ ὅσων τοσοῦτον ὑστερίζουσιν, ὥστ᾽ ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν.

Non tantum ea, quæ prouidentur, probantur, uerum etiam illa, quę ſi non antea percipiuntur, ſimulac tamen dicta ſunt intelliguntur: nec longa indigent, ſubtiliq; conſideratione: ὑστερίζειν autem poſt factam iam rem accedere ſignificat. Ariſtoteles ſæpè ita loquitur: nam ad animum etiam tranſtulit in libro ſophiſticorum elenchorū: ut hic quoque, cum ad fallendum linguę uolubilitatem utilem eſſe tradit: inquit enim, ἐν δὲ τάχος: ὑστερίζοντες, ἧττον προορῶσιν. Cum enim ob celeritatem orationis ſententias ſubitò conſequi non poſſint, qui audiunt, ac multo poſt illuc mente deueniant, minus uitia prouidere queunt.

ἐπεὶ δ᾽ ἐνδέχεται τὸν μὲν εἶναι συλλογισμόν· τὸν δὲ, μὴ εἶναι μὲν· φαίνεσθαι δὲ, ἀνάγκη καὶ ἐνθύμημα· τὸ μὲν, εἶναι ἐνθύμημα· τὸ δὲ, μὴ εἶναι· φαίνεσθαι δέ.

Oſtendit ſe, ut hanc partem abſoluat, locos quoſdam tradere falſorum argumētorum debere; quod enim habent integrę illę, perfectæq; ratiocinationes, id etiam mancę, & inchoatę habent: eſſe autem enthymema ſyllogiſmi ſpeciem, atq; eam imperfectam, apertum eſt. inueniri uerò ſyllogiſmos, qui cum non ſint, ſpeciem habeant ſyllogiſmorum, preterquàm quod hic apertè oſtendit, declarat etiam initio commentarij de ſophiſticis elenchis.

ἐπείπερ τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τις.

Cum enthymema ſyllogiſmus quidam ſit, ideſt inchoatus ſyllogiſmus, quod ſyllogiſmo in dialecticis uſu uenit, & enthymemati in oratorijs uſu ueniat neceſſe eſt: reſpondet enim & ars arti, & inſtrumenta unius inſtrumentis alterius. quare cum illic uſu uenire ſoleat, ut ratiocinatio quędam ſyllogiſmus ſit: quędam uerò nullo modo ſit: ſpeciem tamen eius retineat, conſentaneum eſt in oratorijs ſyllogiſmis idem etiam euenire; ut argumentum aliquod, uerum argumentum ſit; aliquod autem, adumbratum ac ſimulatum tantum. idem quoq; ſupra prodidit, antequàm locos uerorum enthymematum traderet: declarauit enim illic ſe quod nunc facit, ſi opus abſoluere uellet, neceſ-

ſariò ſacere debere: oportere ſcilicet ſe tradere locos eorum, quæ ſpeciem habent enthymematū, cū tamē enthymemata nullo modo ſint: quippe cum ne ſyllogiſmi quidem ſint:

τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων: εἷς μὲν ὁ παρὰ τὴν λέξιν.

Loci (inquit) ſimulatorum enthymematū hi ſunt: & unus quidem, cuius uitium proficiſcitur ab elocutione, cuius fallacia in uerbis eſt: hoc enim appellat παρὰ τὴν λέξιν; Cicero quoq; in XVI. epiſtolarum ad Atticum hunc modum dicendi uſurpauit, cum de literis Sex. Pompeij loqueretur. Earum exemplum nobis legit, ſi quid uideretur, pauca παρὰ τὴν λέξιν: cęteroqui & ſatis grauiter, & non contumaciter. παρὰ τὴν λέξιν autem intellexit non propriè, neq; ex conſuetudine puri ſermonis, ac uitia deniq; in oratione: idem etiam in XIII. παρὰ τὴν ἱστορίαν inquit, contra atque res geſta eſt, intelligēs. Ariſtoteles (ut arbitror) παρὰ τὴν λέξιν uocauit, quę ab oratione, uerbiſque fallacię proficiſcuntur ut παρὰ τὴν ἔλλειψιν, & παρὰ τοῦτο dicere conſueuit. Longè igitur alia ratione eadem uerba à duob. his magnis ſcriptorib. poſita ſunt.

Καὶ τούτου ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν.

Non ſimplicem eſſe hunc locum docet, ſed duob. modis fallaciam hanc tractari poſſe oſtendit: alteram autem ipſius partem huiuſcemodi eſſe inquit, cum quiſpiam, quãuis nihil ratione concluſerit, extremam tamen partem ita profert, ut ſi id ex præcedentib. omninò ſequeretur: cum imitatur ac exprimit concluſionem, uerba illa uſurpans, quę propria ſunt ratione quidpiam concludentium. In libro περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων his uerbis penè idem tradidit. σφόδρα δὲ καὶ πολλάκις ποιεῖ δοκεῖν ἐληλέγχθαι τὸ μάλιστα σοφιστικὸν συκοφάντημα τῶν ἐρωτώντων, τὸ μηδὲν συλλογισαμένους, μὴ ἐρώτημα ποιεῖν τὸ τελευταῖον, ἀλλὰ συμπερασματικῶς εἰπεῖν, ὡς συλλελογισμένους. οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό. Cuius etiam loci teſtimonio confirmare poſſum legi hic infra debere οὐκ ἄρα τὸ καὶ τὸ, ut in meliorib. ſcriptis libris legi animaduerti, cū antea in excuſis legeretur οὐκ ἔστι τὸ καὶ τὸ: eſt. n. cōcluſio ſyllogiſmi refellentis, ut uideri uolebat, errorem alicuius. Pronuncianda autē ea pars aſſeueranter, ut nihil minus quàm metuere is uideatur, ne id à ſe prolatis antea concluſum patefactumq; ſit: ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς uerò, ut in diſſerendi facultate ac ratione: id. n. hic arbitror ſignificare illū uoluiſſe, cū διαλεκτικὰ appellauit: eadē autē & ſophiſtica facultas eſt: ſophiſta nanq; à dialectico nō poteſtate ac ui, ſed uolūtate & electione diſcrepat,

οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό. ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό.

Hæc exempla ſunt huius captionis: quamuis enim certam aliquam rem nō ponat, ita tamen loquitur, tanquam ſi ſimulata hæc concluſio efficeretur: formam enim oſtendit ac rationem docet, quomodo illa tractetur: τὸ enim καὶ τὸ indefinitum eſt, ut poſſit nullo negotio qui uelit, certum ac definitum exemplum ponere: niſi fallor autem exemplum primum eſt ſimulatæ concluſionis, quæ redarguat: ſecundum autem quæ conſtituat: negatur enim priore ratione: poſteriore affirmatur.

καὶ τὸ τῆς ἐνθυμήμασι τὸ συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν, φαίνεται ἐνθύμημα: ἡ γὰρ τοιαύτη λέξις χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος.

Excuſi antea libri mendosè. ἐν γὰρ τοῖς. Cuncti penè ſcripti, meliores certè, καὶ τό. Pręterea quod in iiſdem legitur συνεστραμμένως, in antiquiſsimo libro συνεστραμμένον eſt: uetus quoq; tralatio ambob. in locis ab excuſis diſſentit, & cum illo facit: poſteriorem tamen hanc uarietatem indicaſſe contentus, receptam lectionē illic nō immutaui. ſenſus uerò hic eſſe uidetur totius loci, ut quomodo pars hęc ex ſuperiore apta eſt, oſtendā. Vt in Dialecticis diſputationibus quidam doloſe agunt, uerbiſq; utuntur aſtutè, quibus in clauſulis uti mos eſt, quamuis nihil ratione concluſerint, ſic etiam in oratorum dictionib. fieri poteſt: uti enim oratione contorta, & oppoſite inter ſe, enthymema uidetur: huiuſcemodi enim (inquit) elocutio eſt ſedes, & tanquam regio enthymematum. nam quod ad ἀντικειμένως pertinet, id etiam teſtatus eſt Cicero in Topicis. Ex hoc illa rhetorum ſunt ex contrarijs concluſa: quę ipſi enthymemata uocant. Qui ita conformant orationem, ut contorta, & contraria dicere uideantur illi ab imperitis ſæpè exiſtimantur dicere ἐνθυμηματικῶς.

καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.

Hæc autem fallax (inquit) argumentandi ratio ſi diligenter attendimus, inde ortum habere uidetur, & ad id genus captionis referri poteſt, quod παρὰ σχῆμα τῆς λέξεως uocatur: eſt autem illud unum è ſex ſophiſmatum generibus, quę ab ipſo παρὰ τὴν λέξιν fieri dicuntur. Cum ſcilicet id, quod diuerſum & non idem eſt, ut ſi idem foret, prolatum à nobis, uerbiſq; expreſſum fuerit. Fit igitur cum orationem ita cõformamus, ut quod enthymema non eſt, enthymema tamen uideatur: atque ob figuram loquendi: prolationemq;, ſpeciem ipſius præbeat.

ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον, τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν, ὅτι τοὺς μὲν ἔσωσε: τοῖς δ' ἑτέροις ἐτιμώρησε: τοὺς δ' Ἕλληνας ἠλευθέρωσεν.

Et ſyllogiſmos hic enthymemata. & συλλογιστικῶς, ἐνθυμηματικῶς intelligit: quomodo autem imponi poſſit his, qui audiunt, oſtendit: ut concludere oratorio argumento uideantur, nec tamen concludant: utile enim eſt (inquit) ad hanc rem, ut uideatur ſcilicet ſyllogiſticè dicere, & firma ratiocinatione concludere, huiuſcemodi quampiam ſuppellectilem antea ſtudioſè comparatam, proferre: id eſt capita (ſic enim appellat) multorum ſyllogiſmorum. exempli cauſa, dicere. His quidem ſaluti fuit: Aliorum iniurias ultus eſt: Grecos in libertatẽ uindicauit: ſingula enim hęc aliis argumentis antea probata ſunt: ipſis uerò ita coaceruatis, effici quippiam, & concludi uidetur. ſignificare autem uidetur συλλογισμῶν κεφάλαια dicens, quod illis effectum eſt, ac ſummam deniq; eorum argumentorum: quod copioſius illis explicatum fuit, ſtricte breuiq; exponere. Demoſthenes quoq; in. III. Olynthiaca κεφάλαια ἔργων uocauit, capita rerum geſtarum à ueterib. Athenienſib. ac ſummam deniq; eorum factorum.

ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη: συντεθέντων δὲ, φαίνεται καὶ ἐκ τούτων τι γίγνεσθαι.

Ne dum hęc ita poſita præſtare hoc ualeant ac aliquid firmiter probent, cum ſine fraude ab oratorib. uſurpata fuere, probatione ipſa eguerũt, et aliis propoſitis riteque collocatis, confirmata ſunt. Illis autem nunc ita collectis extructiſq;, aliquid ex ipſis confici uidetur; nec tamen uere conficitur.

ἓν δὲ, τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν.

Intelligit, ἓν dicens, μέρος: reſpondet enim ſuperiorib. uerbis, cum inquit. τοῦτο ἓν μὲν μέρος. multa autem in medio poſita ſunt: Cur tam facilè multi fallantur hac fraude orationis, & quo modo ea conflata ſit, oſtendit ipſe copioſius in libro ſophiſticorũ elenchorum, inquiens. In fraudem hanc incidunt homines imperiti: quia nullo modo poſſunt diſtinguere, atq; diuidere id, quod multis modis dicitur: pluraq; ac diuerſa interſe ſignificat: ne autem hoc mirum alicui uideatur, tam facilè illos capi, affirmat ibidem magnum negotium eſſe non nulla expedire, ita inuoluta ſunt.

ὡς τὸ φάναι, σπουδαῖον εἶναι μῦν: ἀφ' οὗ γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν τελετή: τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή.

Exemplum captionis quę è duplici notione nominis gignitur. Ab antiquiſſ. uerò libro ἀεὶ abeſt, quod in excuſis hic legitur ſed necuetus tralatio illud exprimit. Omni honore dignum murem eſſe affirmaſſe, compotemq; eſſe multæ uirtutis. à quo etiam appellata forent auguſta illa ſacra quęque dignitate cunctis aliis præſtarent, hanc fallaciam continet: myſteria enim alia omnia dignitate ſuperabant. uerum, ut hoc Græcis uerbis prolatum, in errorem imperitos inducere potuit, ita Latinis expoſitum nemini fraudi eſſet: non enim à mure myſteria uocata eſſe uideri poſſunt, ſed à uocabulo, quo à Græcis mus uocatur: quàmuis Latinum nomen è Gręco conformatum ſit: μῦς enim dicitur. unde quis, quàmuis falſò, myſteria appellata exiſtimare poſſet. quod ſi factum fuiſſet, honori huic beſtiolę fuiſſet: ſi quis tamen uerum quęrit, longè aliud ἔτυμον habent myſteria. Non ſine cauſa autem ſuſpicari quis poſſet, hanc quoque fallacem rationem excogitatam fuiſſe à Polycrate ſophiſta: infra enim ex alio exemplo certò intelligitur ipſum mures dilaudaſſe: ſolebat autem ille huiuſcemodi argumenta ſuarum orationum libenter captare, atq; in illis ingenii uires acumenq; oſtentare. quod res inanes atq; abſurdas in honorem adduceret: unde eo nomine etiam ab Iſocrate inſimulatur, qui auctor in primis ipſi fuit, ut in reliquum improbas ὑποθέσεις omitteret.

Η εἴ τις τὸν κύνα ἐγκωμιάζων, τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνῃ, ἢ τὸν Πᾶνα.

Sidus quoq; quoddam canem ſiue caniculam appellari manifeſtum eſt. Si quis igitur terreſtrem canem ornare uolens, complectatur etiam cœleſtem hunc canem, ſiue paſtoralem deum Pana, quæq; illis conueniunt, huic etiam tribuat, hic fallacia hac utitur: fraus enim omnis eſt in ambiguitate nominis: quæ enim duabus plurib. ue rebus, eodẽ nomine notatis, conueniunt, uni earum aſsignat. In hoc quoq; diſcrepantem à peruulgata lectione inueni antiquiſs. codicem: ita nanq; apud eum legitur. ἢ εἴ τις κύνα ἐγκωμιάζων τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ, συμπαραλαμβάνειν τὸν Πᾶνα. Ex qua ſcriptura uidetur, qui fallaciter agit, propoſitum habere laudare canem cœleſtem, ſimul tamen ſumere, quæ laude & honore digna aderant Pani deo, & ipſi cani appellato.

Ὅτι Πίνδαρος ἔφη: ὦ μάκαρ ὅντε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν καλέουσιν ὀλύμπιοι.

Pindarus, cum Pana, peculiare numẽ Arcadum, carmine ſuo celebraret, canem ipſum à cœleſtib. dijs appellari teſtatus erat, quod arripiens, qui canem hunc noſtrum ornabat, laudi ipſi debere eſſe affirmabat, eum uocari eo nomine, quo etiam dij quidam uocarentur: aut, ut ſupra diximus, quæ uere ipſi illi paſtorali numini tribui poſſunt, huic falsò tribueret. Verba Pindari, quæ nunc apud auctorem ipſum non leguntur (defecit enim carmen, in quo illa incluſa erant, ut multa admirabilis illius, diuinique poëtæ) hunc ſenſum habere uidentur. O beate, quem magnæ deę omnifarium canem appellant dij immortales.

Η ὅτι τὸ, μηδένα εἶναι κύνα ἀτιμότατον εἶναι, ὥστε τὸ κύνα, δῆλον ὅτι τίμιον.

Qui falſis laudib. canem ornare uolebat, non unam rationem habebat fraudis ſuæ texendæ: erat enim ea, quã explicauit, uia: & erat hæc etiam, quã nũc tangit: obſcurus autẽ locus admodum eſt, nec à me interpretando adhuc explanari poteſt: in tanta autem difficultate huius rei rectius me facturũ putaui, ſi meliorũ librorũ lectionẽ ſequerer. quare, cũ in excuſis legeretur ὥστε τὸ τίνα, ſcripſi τὸν κύνα: quam ſcripturam uetus quoq; tralatio exprimit. locus hic aliquando fortaſſe ita illuſtrabitur, & quod nunc latet, aperietur.

Καὶ τὸ κοινωνικὸν φάναι τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν: μόνος γὰρ καλεῖται κοινὸς Ἑρμῆς.

Alia fallacia, quæ & ipſa παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν eſt. affirmare Mercurium eſſe κοινωνικὸν ſupra omnes deos, quia ſolus uocetur κοινὸς ἑρμῆς; non.n. idem ualent κοινωνικὸς, & κοινὸς, ut uidentur: κοινωνικὸς enim eſt, qui egregia bona, quæ habet, libenter in alios confert, delectaturq; beneficẽtia. Mercurius cõmunis eſt appellatus, uel quod qui eodem munere apud homines funguntur tuti inter media hoſtium tela uerſentur, ac communis boni interpretes ſint: uel quod ipſe ſit, ut Lyricus poëta cecinit, — ſuperis deorũ Gratus, & imis. Niſi potius ita dicebatur, quia neminẽ omninò à ſe reiciebat: unde κοινὸς ἑρμῆς clamari ſolebat ab his, qui aliquid à quopiam in uia inuentum, ad ſe quoq; pertinere, ita ſignificabant, ac ſe participes eius lucri fieri debere, affirmabant: ut ea etiam de cauſa, quę fortuitò inueniebantur, ἕρμαια appellare conſueuerint: id autem oſtẽdit auctor libri, in quo deſcribuntur certi mores & naturæ hominum: ubi enim uitium animi impuritatemq;, quam ἀνελευθερίαν uocant, pingit, inquit: tam ſordido animo præditum hominem » hos etiam inhoneſtos tenueſque quęſtus acriter ſectari. Καὶ τῶν εὑρισκομένων χαλκῶν ἐν » ταῖς ὁδοῖς ὑπὸ τῶν οἰκετῶν δεινὸς ἀπαιτῆσαι τὸ μέρος, κοινὸν εἶναι φάσκων τὸν Ἑρμῆν: Nam κοινὸν Mercurium uocari ſolitum oſtendit etiam Plutarchus in commentario, quo docuit, » partes eſſe philoſophi cũ regibus, ac principibus uiris diſputare: inquit enim. ἀλλ᾽ ἀμουσίᾳ καὶ ἀπειροκαλίᾳ τὸν κοινὸν Ἑρμῆν, ἐμπόλαιον καὶ ἔμμισθον γενέσθαι.

Καὶ τὸ, τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ἄξιοι. τὸ γὰρ λόγου ἄξιον, οὐχ ἁπλῶς λέγεται.

Praua etiam hæc & uitioſa concluſio, quæ & ipſa Latinis uerbis commodè exponi non poteſt. Vt ſi quis dicat, λόγον eſſe rem præſtantiſsimam, & quæ multum in ſe dignitatis habeat, quia boni ac fortes uiri, non χρημάτων, ſed λόγου ἄξιοι ſint: uidetur enim poſtulare uirtus bonorum uirorum, ut amplo præmio afficiatur: quod niſi ſuperaret pecuniæ uim λόγος, pecunia illi compenſati fuiſſent; fallacia (inquit ipſe)

in eo latet, quod λόγου ἄξιον, plures intellectus habet: cum.n.ſæpè aliquem λόγου ἄξιον dicimus, non uerbis dignũ intelligimus: ut dictio illa λόγου ſignificare uidetur, ſed omni honore dignũ, ac magni pretij hominem intelligimus. Thucydides in concione, quã legati Athenienſium habuerunt Lacedæmone. ὅτι ἡ πόλις ἡμῶν ἀξία λόγου ἐστιν. ipſe in III. libro de morib ad Eudemũ, ubi uirtutem, quę in magnitudine animi poſita eſt, explicat, ἔστι γὰρ τιμὴ καὶ μικρὰ καὶ μεγάλη διχῶς: ἡ γὰρ τὴν ὑπὸ πολλῶν τῶν τυχόντων, ἡ τὴν ὑπὸ τῶν ἀξίων λόγου. Cum autem apertè de captione, quę conflatur ex ambiguo ſermone, non egerit, animaduertendum an hoc exemplum ἀμφιβολίας ſit: neq;.n. uidetur hæc in uocabulo, quod duplicem intellectũ habeat, poſita eſſe, ſed in oratione, quæ duo diuerſa inter ſe ſignificet, manere.

Ἄλλος, τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν, ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα.

Appellatæ ſunt hæ fallaces concluſiunculæ παρὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν. duę nanq; ſunt, quarum ratio nunc ab ipſo breui exponitur: copioſius tamen in libro, quo docuit, quo modo illæ reprehendi atq; euerti poſsint, tradita eſt. Eas igitur hic huiuſcemodi eſſe inquit, cum quiſpiam quod ſeiunctum, uerum erat, compoſuerit: aut cõtra, quod compoſitum in ſe falſi nihil habebat, ſeiunxerit: in eoq; fucum fecerit.

Ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸν δοκεῖ εἶναι, οὐκ ὂν ταὐτὸ πολλάκις, ὁπότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν.

Quomodo imponatur hac ratione oſtendit: fit.n. quia homines negligẽter hęc accipiunt: nec aliquid putãt intereſſe, ſeorſum ne illa, an coniunctim dicãtur: in quo ualdè fallũtur: diſcrimen.n. non paruum ſępè inter illa eſt, quãuis idem eſſe uideãtur. Quare admonet, qui fallaciter agere uelit, ut utra cõmodior ipſi eſt, rationem captet: ſiue diuiſam rem conglutinantẽ: quod uocatur παρὰ σύνθεσιν: ſiue coniunctam diuidentem: quod dicitur παρὰ διαίρεσιν, quia, ut in ſuperiore fallacia dolus naſcitur ex fraudolenta compoſitione rei diuiſæ: ita in poſteriore hac, ex aſtuta diuiſione rei, quæ conglutinata, omni fraude doloq; uacabat.

Ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος. οἷον τὸ εἰδέναι, ὅτι τριήρεις ἐν Πειραιεῖ ἐστιν: ἕκαστον γὰρ οἶδε.

Euthydemi ſophiſtę rationem hinc natam docet: omnemq; fallaciã, qua ille uti ſolitus erat, in hoc manſiſſe, quod res, quę uerę forẽt, ſeparatim prolatę, aſtutè cõiungeret, atq; ita imponeret ei quẽ interrogabat: neq;.n. illę amplius uerę. Plenius autem illã aliquanto expoſuit, cum quomodo fallaces hæ cõcluſiones diſſolui poſſent, doceret: nec tamen nõ locus etiã ille, uerbis, quib. hic indicatur, adiuuatur: ut utriſq; locis animaduerſis hæc uideatur ſophiſmatis illius ratio fuiſſe; uerba autem, quib. illic utitur, hæc ſunt. ἆρα οἶδας σὺ νῦν οὔσας ἐν Πειραιεῖ τριήρεις ἐν Σικελίᾳ ὤν. Ita igitur ille agebat. Tu ſcis te eſſe in Pirçeo: quod concedebatur ipſi, ac uerũ erat. Scis triremes Athenienſiũ eſſe in Sicilia (miſerant enim eò claſſem, ut eã inſulam occuparent) id quoq; non inficiebatur, qui interrogatus erat. Tu ſcis igitur (aiebat ille) in Pirçeo triremes eſſe, in Sicilia exiſtẽs. qua captione ipſum in Sicilia, ſcire triremes eſſe in Pirçeo cogebatur: cũ eo nanq;, ſcire in Piræeo cõiungebatur triremes eſſe: à quo remotũ primò pronunciatũ fuerat: ab illo uerò, in Sicilia, cũ quo copulatũ editum primò fuerat, dijungebatur: atq; ita efficiebatur ipsũ, in Sicilia cũ eſſet, ſcire in Piræeo triremes eſſe. Quod uerò hic adiungit ἕκαστον γὰρ οἶδε: ſeparatim.ſ. utrunq; noſſe intelligit, ſe in portu Athenienſium tunc eſſe: triremesq; item in Sicilia. è quorum conglutinatione fallax ratio conflata, quæ inde uocata eſt παρὰ σύνθεσιν

Καὶ τὸν τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε: τὸ γὰρ ἔπος τὸ αὐτό ἐστι.

Vt ſi dicamus, qui elementa, ex quib. dictiones conſtant, didicerit, uerſum etiã nouiſſe: & hęc.n. quoq; fallax ratio eiuſdem generis eſt, ac cõpoſitione conflatur: neq;.n. neceſſe eſt, ut qui res ſeparatas ſeorſumq; poſitas intelligat, ipſas quoq; coniunctas cõglutinatasq; notas habeat. Qui tamen hoc ſophiſmate parum uidentem aduerſarium urgebat, unum, idemq; eſſe aiebat, carmen literasq;, ex quibus conſtitutum illud foret.

Καὶ ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ τὸ ἓν φάναι ὑγιεινὸν εἶναι: ἄτοπον γὰρ, εἰ τὰ δύο ἀγαθὰ, ἓν κακόν ἐστι.

Exemplum & hoc ſophiſmatis, quod proficiſcitur à compoſitione: ut.n. probet unum

morbum inducere, componit cum altero: oſtenditq; illud geminatum eam uim manifeſto habere. quare affirmat ipſum ſeparatum etiam morbum afferre poſſe: cuius rationem reddens, inquit: eſt.n. abſurdum, ſi duo bona unum malum conſtituunt.

οὔτε μὲν ἄλλ' ἢ πνῖγον· ἀλλὰ δὲ, δεκτικὸν εἶναι· οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἀγαθὸν δύο κακά· ὅλως δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός.

Cum ſuperior ſententia duob. modis reprehendi poſsit, aut enthymemate eius generis, quod redarguit conuinciťq; mendacij, indeq; dicitur ἐλεγκτικόν: aut alterius, quod oſtendit rem eſſe aut non eſſe, rationē, qua iam uſus eſt, formā elencticā habere conſtat: ſumpſit.n. illa contrarium eius, quod probare uolebat, atq; id redarguit. ut quam nunc adiūgit, ſimpliciter probandi rem ita ſe non habere. Propoſitū autem erat probare alterū eor. ſalubre non eſſe. quare, ut hoc oſtēdat, inquit: non.n. ſunt unum bonū duo mala, ut eſſent, ſi cōcretum ex ambob. malum foret: adiungit autem, omni ui ipſius diligenter animaduerſa, totum hunc locum, utro modo eū tractes, eſſe fallacem, & decipiendis aduerſarijs rudiorib. accommodatum.

πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσε· συντίθησι γάρ.

Polycrates hic, ſophiſtes ille fuit, qui ſcripſit laudationē Buſiridis, & ab Iſocrate multū reprehenſus eſt, quód multis modis in eo argumēto peccaſſet. Idē (ut hinc liquido percipere licet) Thraſybulum etiam ornare uoluit, qui Athenienſes in libertatē uindicauit: & cū omnia, quæ illi honori eſſent, arriperet, hac quoq; captione uſus, dixit eū XXX. tyrannos ſuſtuliſſe: cū uerè unam tantum tyrannidē diſturbaſſet: captio autem ita conformata eſt. Thraſybulus tyrānos ſuſtulit, & triginta ſuſtulit: tot.n. erant, qui oppreſsis legib. Athenis regnabant: ſuſtulit igitur XXX. tyrannos, tanquàm triginta tyrānides ſuſtuliſſet. Eſt igitur captio παρὰ τὴν σύνθεσιν, quod, quæ ſeorſum poſita uera erant, cum fraude copulauit: quamuis.n. illi XXX. uiri forent, unius tamen tyranni tantū uim habebant, & in unā tyrannidem ſolū omnis eor. poteſtas coaluerat. quare ipſos euertere, erat unū tyrānum euertere. neq;.n. interitu eor. pluſquàm una tyrannis interibat. Quare neq; XXX. tyrānos uerè Thraſybulus exegiſſe dici poterat: neq; XXX. ob id præmia poſtulare, ſicut fallax illa cōcluſio, disiuncta callidè connectens, confirmabat.

ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστι.

Scripſit.n. Oreſtē quoq; Theodectes, non ſolū Euripides. Sed quis tragicus fabulam eo nomine non docuit, aut ſaltem factum illud atrox non cōplexus eſt? quo modoq; ſe tueri poſſet paternæ iniuriæ ultor filius, nō expoſuit? In ea igitur fabula duo ponebantur, quæ ſeparata recta erant: eadem aūt poſtea coniuncta, dubitationem habebant.

Δίκαιον ἐστιν, ἥτις ἂν κτείνῃ πόσιν, ἀποθνήσκειν ταύτην. Καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν.

Senarius primus integer eſt Theodectis: quæ ſequuntur uerba ſententiā ſanè ipſam abſoluunt: nō poëtæ tamen uidentur. ſenſus eor. apertus eſt. Quæ maritum necarit, morte plecti æquū eſt: ſeorſum hoc poſitum, reprehendi non poteſt. Alterum quoq;, quod addit, ſeiunctum ab altero, pium ac ſanctum eſt, filium ulciſci iniurias parentis.

οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται.

Atqui hæc ipſa geſta sūt, aiebat Oreſtes: Clytemneſtra.n. Agamenonē coniugē interemit. quare ſupplicio digna eſt. ipſe patris mortē ultus ſum. Rectè igitur, pieque feci.

συντεθέντα δ' ἴσως οὐκέτι δίκαιον.

Quæ ſeparata iuſta erāt, coniūcta fortaſſe (inquit) amplius iuſta nō ſunt: nā magna quæſtio eſt, an interfici debeat à filio mater, quæ marito etiā manus attulerit: ſanctū eſt.n. nomen matris, nec ullū eſſe ſcelus tam atrox ipſius poteſt, ut uiolari à filio debeat.

εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν· ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ, ὑπὸ τίνος.

Extremū hoc exemplū inquit, quod contineri ſophiſmate illo poſſe, quod dicitur παρὰ τὴν σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν, oſtendimus, referri etiam poteſt ad aliam fallacis concluſionis rationem, quæ, quod præciſa oratio ſit, παρὰ τὴν ἔλλειψιν appellatur: non.n. explanatum eſt à quo: ſi.n. hoc in argumento poſitum fuiſſet, omnis decipiendi ratio ſublata foret:

æquum

equum.n.eſt uiri interfectricem occidi, ſed à magiſtratu, non à quolibet homine: multo magis dubitandũ eſt, an à filio rectè tolli poſſit. Decet liberos mortem patris ulciſci, ſi aliena perſona illum morti dederit. Si mater eorundem necarit, non planè conſtat. Quia igitur hoc explicatum non eſt, locus errori relictus eſt. κατ' ἔλλειψιν autẽ ἐλλειπτικῶς ue (ut opinor) Cicero præciſè reddidit in II. libro de natura deorum: inquit.n. Sed id preci ſè dicitur, ut ſi quis dicat Athenienſium rempub. conſilio regi, deſit illud, Ariopagi. ſic cum dicimus prouidentia mundũ adminiſtrari, deeſſe arbitror, deorum. Diuerſa tamen eſt Ciceronis ἔλλειψις, ab ea de qua nunc loquitur auctor noſter: in illa nanq; intelligun tur, quę deſunt: cõſuetudoq; ſermonis ipſam parit. In Ariſtotelea uerò, quę relicta ſunt, non intelliguntur, & fraus malitiaq; oratoris ipſam conflat.

ἄλλος δὲ τόπος: τὸ δεινώσει κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν: τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅταν μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα.

Alius autem (inquit) fallaciæ locus. cõfirmare aliquid, aut refellere nullo argumento uſum, ſed ſubdola quadã ratione, quę multũ ad fallendũ ualet. id eſt cõfugere ad δείνωσιν quam appellant rhetores. eſt autem δείνωσις ut Quintilianus quoq; in VI. libro tradit, rebus aſperis, indignis, inuidioſis, addens uim oratio. & quàmuis nihil demonſtratum ſit, tamen crimen exaggerare tanquàm planũ iam factum ſit, eum illi crimini affinem. quæ fallax, & callida ratio non ſolum accuſatori, ſed defenſori etiam, ut apertè affirmat Ariſtoteles, utilis eſſe poſſit. Quis.n. non decipiatur tãta malitia oratoris, & cũ uideat illum ſtomachari, ac rem indignam eſſe exclamare, non credat iam crimen deprehenſum eſſe, ac manu propè teneri? facit enim artificio hoc ſuo, ac uehementi oratione, qua rem culpamq; exagitat, ut quæ facta eſſe non docentur, facta uideantur: aut contra cũ reus auget rem, cuius inſimulatur: uidetur enim imprudentibus, doloſq; eius non intelligentibus, expers eſſe eius ſceleris, quod tam operè inſectatur: nec uerisſimile eſt, ſi particeps ipſius foret, id ipſum aucturum fuiſſe ſed potius ſummo ſtudio diminuturum. Primus uero hic eorum locorum eſt, qui uocantur ab ipſo, extra locutionem: abſolutis.n. iam captionibus, quæ in uerbis poſitæ ſunt, ac repugnant integræ, ac ueræ locutioni: locisq; indicatis, ubi illæ manent, elementa nunc tradit falſorum enthymematum, quæ nõ in iis queis uerbor. ſita ſunt, nec in diſtorta, prauaq; ratione loquendi: ſeptem autem & hic affert. Quod ſi quis quærat, quem hic potiſsimum reddat ex illis, qui in elenchis appellati ſunt, arbitror ei reſpondere, qui παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν illic uocatur: cum enim, re adhuc incerta, & dubia, ipſam amplificet, uidetur ſumere tanquàm planum ac cõceſſum, quod probare oportebat.

ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι, ἢ ὡς οὐ πεποίηκεν: ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων, αὔξῃ: ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατήγορος ὀργίζηται.

Excitat hæc δείνωσις huiuſcemodi quãdam opinionem in animis eorum, qui audiunt, quòd res aut non facta ſit, cum reus, & qui culpæ illi affinis creditur, crimen atq; rem auxerit: aut quod facta ſit, cum accuſator indignetur & excãdeſcat. Auget autem crimen qui cauſam dicit, ſi cum adulterij, exempli cauſa, reus ſit, contra adulterium diſſerit: ac docet eos, qui id flagitium cõmittunt, cauſam eſſe multorũ magnorumq; incommodorum: accuſator autem ſi commoto animo & ipſe atrociter in adulteros fertur, & clamat non deberi huiuſcemodi homines in ciuitate retineri, cum ſint matrimonij peſtis ac ſanctiſſimæ ſocietatis exitium. αἰτίαν ἔχειν alicuius rei, ſiue mala, ſiue bona ſit, dicitur qui auctor ipſius effectorq; fuiſſe exiſtimatur: nam de bonis etiam reb. dici conſueuit, quod Iſocratis quoq; teſtimonio confirmatur, cuius ex oratione περὶ τῆς ἀντιδόσεως hæc uerba ſunt. ὅτι γὰρ δόξῃ τὴν πόλιν τῶν προσχούσαις μέγιστον τὴν ἀδ... ἡμεῖς τούτων τῶν ἀγαθῶν αἰτίαν ἔχομεν. Cum receptam autem lectionem loco nõ mouerim, ac qui ſenſus, huic loco congruens, inde elici poſſit, oſtenderim: prætermittere tamẽ nolo, quin antiquiſs. libri ſcripturam indicem; extremum nanque horum uerbor. illic ὄρσῃ eſt, cuius notio non parum hic quadrat: niſi illud in conſuetudine poëtarum potius, quàm aliorum ſcriptorum foret: ualet enim ὄρσαι, ἐρεθίσαι, quaſi concitare & irritare, quod ſi aliquis putet non mendo etiam uacare optimum codicem, corrigiq; debere ὀργίσῃ, media ſyllaba negligentia librarij omiſſa, non peruerſè, ut arbitror, ſentiat: ut ueſtigia potius ueræ lectionis ille, quàm integram ipſam ſeruarit: idem enim intellectus eſt huius etiam

frequentati in ſoluta oratione uerbi. reſpondet autẽ, quomodocunq; legatur, ſuperiori uerbo αὔξει: ut.n. qui feciſſe aliquid exiſtimatur, crimen amplificando, liberat ſe aliquo pacto culpa: deletq; malã de ſe exiſtimationem, ita qui callidè urget reum, cõmouendo irritandoq; animos auditor. propoſitum ſuũ conſequitur, excitatq; huiuſcemodi opinionem in illis, ut feciſſe eum, cuius inſimulatur, omninò credant. ſuſpecta mihi eſt etiã peruulgata lectio, quia uidetur accuſatorẽ non in ira ſua ſtomachoq; demõſtrando laborare oportere: habitus.n. hic animi ipſius perpetuus eſt: ſed potius, cũ uafra hac ratione in fraudem inducere uult iudices, in animis illor. peruertendis occupatus eſſe debere.

οὐκοῦν ἔστιν ἐνθύμημα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατής, ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένου.

Non tamen (inquit) hoc enthymema haberi debet, quàmuis eò ducat auditorem, quò uult: decipitur.n. is ſtultitia ſua, factumq;, aut non factum credit: quàmuis nihil demonſtratum, argumentoq; concluſum ſit.

Ἄλλος ὁ τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο.

Alius locus (inquit) ſophiſticus eſt, unde ducitur agumentũ à ſigno: ſtatim autẽ docet non ſine cauſa hoc inter captiones collocari, quippe cũ & ipſum ueram concludendi rationem non ſeruet: duob. uerò exẽplis uitium ipſius oſtendit, ac quomodo hæc fallax ratio tractetur, docet. à ſigno aũt hic uocat: quod alibi παρὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ ἐλέγχου, cõmuniore nomine, uidetur appellaſſe: quia nõ ſint animaduerſa, cuſtoditaq; cũcta, quę in perfecto ſyllogiſmo requirũtur: argumẽta uerò ex notis ducta maniſeſtò laborãt hac parte.

Οἷον εἴ τις λέγοι ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἔρως, κατέλυσε τὸν τύραννον Ἵππαρχον.

Vt ſiquis (inquit) diceret conducere liberis ciuitatib. puerorũ amores, atq; id ita probaret: amor.n. Harmodij Ariſtogitoniſq; Hipparchum tyrannũ ſuſtulit, ac regno ſpoliauit, is infirma, inaniq; ratione uſus foret: cõtinet.n. ipſa manifeſtum uitiũ: ambę nanq; propoſitiones ſingulares ſunt: ſine uniuerſali uerò nihil unquàm rectè concludi poteſt: in tertia autẽ forma ſyllogiſmor. hoc adũbratum enthymema conflatum eſt. apud Platonem autẽ in ſympoſio Pauſanias ita argumentatus eſt, & hoc ipſo exemplo uſus, cum oſtendere & ipſe uellet, hos amores, ut non nulla etiã liberalia ſtudia, inimica perículoſaq; eſſe ijs, qui in ciuitatib. dominarẽtur, quia gignunt magnos ſpiritus in ijs, qui illa ſtudioſè tractãt, ac ſtabiles fideleſq; amicitias procreant. Re.n. inquit, experti hoc quondã ſunt noſtri tyranni: ὁ γὰρ Ἀριστογείτονος ἔρως, καὶ ἡ Ἁρμοδίου φιλία, βέβαιος γενομένη, κατέλυσεν αὐτῶν τὴν ἀρχήν. Cum autẽ à ſigno proficiſci hoc argumentũ tradat (tanquàm ſigno enim utitur, qui probare uult, utiles eſſe libertati hos amores, caſu illo qui Athenis natus eſt, cũ ab coniũctis hac amicitia inter ſe necatus eſt Hipparchus) deducitur ad id genus ſigni, quod ab ipſo in primo horum libror. ὡς τὸ καθ᾽ ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου appellatur.

Καὶ εἴ τις λέγοι, ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο.

Et hoc à ſigno argumentum eſt. ut ſi quis (inquit) oſtendere uolens Dionyſium, Syracuſanor. tyrannum, furem eſſe, ita agat: ſignumq; huius rei proferat, quod ille ſit maleficus & iniuſtus: tradit autem & hanc rationem nihil firmitatis habere: nec ſeruare, quę in recta ſyllogiſmor. ratione requirũtur. Videtur autẽ ſic occurrere fallaci huic rationi, tanquàm qui ita argumentatus eſt, in prima ſyllogiſmor. forma hoc includere uoluerit: ſtatim.n. ſuperiorem propoſitionem uitioſam eſſe ac falſam docet, quę omnem improbum furem eſſe ſumit: contra.n. ſe res habet: ſecundæ autem ſiquis putet potius adaptare uoluiſſe (uerè.n. nulli conuenit) uitium tunc erit. quod in ſecunda forma ſyllogiſmor. neceſſaria omninò altera eſt, quæ neget: nec eiuſdem qualitatis ambæ propoſitiones ullo modo eſſe poſſunt: hic autem ambæ affirmant, quàmuis ſi (ut eſſe debuit) ſingularis ſumpta fuiſſet, alia præterea culpa laboraſſet: neq;.n. ſine propoſitione, quę, quod in uniuerſo uerum ſit, firmat, rectè unquàm aliquid concludi poteſt. Antiquiſsimus liber diſcrepat hic à reliquis, quod γὰρ δὴ τοῦτο, habet.

Οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς, κλέπτης, ἀλλ᾽ ὁ κλέπτης πᾶς, πονηρός.

Neque enim (inquit) quicunque improbus, ſubito idem fur: plura enim genera im-

proborum hominum ſunt: nec pauci ex eo numero inueniuntur uacui penitus à furti
ſuſpicione: qui tamen improbi uerè dici poſſunt, quod alijs maculis inquinati ſunt: nul-
lus autem fur, quin idem improbus: culpa enim hæc ſola prauum illum meritò efficit.
in concludendo autem maior propoſitio, quę in uniuerſo rem ita ſe habere oſtendit, om
nem improbum furem eſſe, ſumebat. Animaduertendum autem ſignificare hic Ariſto
telem, cum ita diſſerat, non retrò agi τὴν ἀκολούθησιν: quàmuis enim cuncti fures impro
bi homines ſint, non tamen omnes improbi, ſunt fures. eadem quoque ratio eſt prio-
ris exēpli: non enim ſi Harmodius & Ariſtogiton, qui hoc amore cōiuncti inter ſe erant,
tyrannum necarunt, cuncti delicato huic amori dediti, tyranno manus afferunt. unde
in libro ſophiſticorum elenchorum affirmauit in oratorijs reb. probationes, quæ dicũ-
tur ex notis, à conſequentib. eſſe. cum tamen hic eaſdem (ut indicaui) uideatur ad aliud
captionis genus referre. nam infra hic accuratè etiam perſequitur fallacem illam ratio-
nem, quæ uocatur παρὰ τὸ ἑπόμενον: utiturque in ea explicanda exemplis argumentorũ
à ſignis ductorum. in huiuſcemodi igitur argumentis, quę ſignis utuntur, cum plura ui-
tia ſint: manifeſtò enim uera ratio concludendi in illis non cuſtoditur: & in iiſdem intel-
ligitur eſſe idem error, qui ſæpe homines non cautos decipit, ad diuerſa genera captio-
num rectè alio atque alio modo accepta, deduci poſſunt. quod etiam ipſemet docet uſu
uenire in alijs non nullis prauis rationibus.

Ἄλλος, παρὰ τὸ συμβεβηκός.

Fallax item ratio, cum aliquo, quod temerè, caſuq; cecidit, tanquàm id firmum ac ſta
bile ſit, utimur. Captio uerò hæc eodem hoc nomine ab ipſo in elenchorum ſophiſtico-
rum libro uocatur. Conflari autem illic dicitur, cum poſtulatum fuerit, ut quidlibet ſimi
li modo adſit & rei ipſi, & ei quod rei contingit. Cumque alteri c: nugerit, ab altero etiã
ſeparari non poſſit: cum enim (inquit) uni eidemq; multa eueniant, nõ neceſſe eſt om-
nibus, quæ de illis dicuntur, & reb. ipſis, de quib. ea dicuntur, eadem omnia nullo diſcri
mine hęrere. Arbitrantur tamen imperiti quęcunq; in κατηγορουμένοις inueniuntur, ea-
dem ſemper in ſtratis ipſis: de quib. ea dicuntur, inueniri: in iis enim tantum hoc uerũ
eſt, quę naturæ eorum adfixa ſunt, & propter ſe in illis manent: quæ nanq; nõ ita ſe ha
bent, ſed κατὰ συμβεβηκὸς in illis ſunt, non hoc habent, ut neceſſe ſit quod ipſis contin-
git, ſtratis etiam ipſorum, rebuſq; cõtingere: id tantũ quãdoq; fortuitò ex accidẽtiq; fit.

Οἷον ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβοήθησαν, διατραγόντες τὰς νευράς.

Hac fallacia uſum eſſe Polycratem Sophiſtem docet, cum mures ornaret: dixit enim
illos opem tuliſſe genti cuidam, populoque corroſis, deuoratiſque neruis arcuum, quos
gerebant, qui bellũ ipſis intulerant, & in eorũ agro caſtra poſuerãt: fortuito autẽ id factũ
fuit: nec. n. mures inhabiles facere arcus illos, atq; ita auxilio eſſe illis, quib. ea res cõmodę
cecidit, cogitarũt, ſed famem explere, quæſiuerunt: argumẽtũ uerò hoc captioſum ita ex
plicatur. mures corroſerunt neruos arcuum. res illa opitulata eſt: mures igitur opitulati
ſunt. fallacia manifeſtò ex accidẽti, quia quod caſu euenit, tãquàm propter ſe fuiſſet, ſumi
tur. Quam hiſtoriam tangat liquido non oſtendit. Herodotus ſanè hoc aliquando bo-
no ſalutique fuiſſe Aegyptijs narrat, cum Arabes Aſſyrijque in eorum campos hoſtili-
ter inuaſiſſent: murum enim magnam uim repentè exortam & pharetras & arcus eorũ
abſumpſiſſe, ſed etiam clypeorum lora, ut coacti ſint armis exuti, illinc diſcedere: multi-
que ipſorum in fuga interfecti ſint. addit autem ſtatuam poſtea Aegyptiorum regi pô-
ſitam eſſe, quę murem manu geſtaret. Polemon pręterea (ut teſtatur Clemens Alexã-
drinus in protreptico ad Gręcos) memoriæ prodidit nationes, quæ Troada regionem
incolerent, mures eius terræ (quos σμίνθους appellarent) ſolitos colere. quia neruos ho
ſtilium arcuum abſumpſerant. unde etiam ſminthium Apollinem, & ipſum quoq; ab
illis appellatum, uenerabantur.

Ἢ ἄλλως φαίη, τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι τιμιώτατον: διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς
Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ.

Aliud hoc exemplum eſt eiuſdem fallaciæ. Aut ſi quis ad cœnam uocari rem honori-
ficentiſſimam eſſe dicat: à contrarioq; ita argumentetur: Achilles nanque grauiter ſu-

ſcenſuit Græcis in inſula Tenedo, quod uocatus non ſit. Hiſtoria obſcurior, quę tamen olim notiſſima fuerit: de hac enim omni re fabulam ſcripſit Sophocles, quã συνδείπνους uocauit. Eius mētionē fecit Cicero in epiſtola quadã. II. libri ad Q. Fratrē. Συνδείπνους Σοφοκλέους, quãquam à te actam fabellam uideo feſtiue, nullo modo probaui: quàmuis non defuerint, qui σύνδειπνον neutro genere debere illam inſcribi affirmarint. ut Athenæus in extremo octauo libro tradit. & ut ipſe ſanè eam appellat in primi libri epitome. καὶ Σοφοκλῆς δὲ ἐν Ἀχαιῶν συνδείπνῳ. Plutarchus in commentario, quo docet, quo modò diſtingui posſit aſſentator ab amico, teſtimonio illius fabulę uſus eſt: & ea maximè parte, cuius nunc meminit Ariſtoteles: docet enim quo modo uafer uir Vlyſſes omnē irã adoleſcentis, cupidi in primis glorię, diſcuſſerit: &, ne quid maius incommodum ex ea naſceretur, effecerit: minabatur enim, quod ignominiam illam ferre non poſſet Achilles, in Græciam ſe rediturum. Inquit igitur nullo modo ipſum commotum animo eſſe tam leui de cauſa, quod ad cœnam uocatus non ſit, ſed iræ nomine tegere, ac uelare magnũ timorem: cum enim iam Troię mœnia uiſantur, reformidare ipſum hoſtes.

Οἷον τὸ ἀτιμαζόμενος ἐμήνιεν: συνέβη δὲ τοῦτο ἐπὶ τῷ μὴ κληθῆναι.

Vt contemptus, ignominiaque affectus ſuſcenſuit Achilles: euenit autem illum ignominia affici in cœna cum uocatis cunctis principib. eius exercitus, ipſe, ut abiectus quidam homo, relictus ſibi uidebatur: nec enim ob cœnam iratus factus eſt Achilles, quod cœna caruiſſet, quam parui ducebat; ſed quod nota illi quædam inuſta erat, quam cõtigit cum cœna coniunctam fuiſſe: illa tamen etiam ſi ad aliam quampiam rem adiūcta (ut potuit) fuiſſet, nõ minus ſuſcenſuiſſet. In calamo ſcriptis quibuſdam exemplaribus pro ἀντὶ τοῦ, legitur διὰ τὸ: quam ſcripturę uarietatem ueterem eſſe declarat, quod in antiquiſſ. codicem ambæ negligentia librarij coniectæ ſunt: ita enim in eo legitur. διὰ τὸ, ἀντὶ τοῦ μὴ κληθῆναι.

Ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον.

Et hic locus in libro ſophiſticorum elenchorũ eſt accuratè pertractatus: nec enim ſolum dialecticis reb. accommodata exempla, ſed rhetoricis etiam poſuit. Captionē autem totam fundatam eſſe docet in errore quodam hominum, qui falſò putant conſecutionem conuerti in ſe ipſam: retroque meare: ut ſcilicet cum poſito hoc, neceſſariò hoc conſequatur: & hoc, quod ſequitur, poſito, illud etiam omninò eſſe debeat. Vnde (inquit) naſcuntur etiam fallacię quædam in opinionib. hominum, quæ ortum habent à ſenſu: ſæpenumero enim flauam bilem cernētes, mel cernere nos putamus, quia flauus color melli comitatur, & quia uſu uenit terram cum pluit madeſcere, cum madidam eã uidemus, arbitramur pluiſſe: quod neceſſarium nullo modo eſt: quàmuis enim mel flauum ſit, non tamen quod flauum continuò mel: nec non quãuis imbre effuſo in terram illa neceſſariò madeſcat non tamen cum madet, ſemper pręcedente pluuia id factum eſt: nam ſpargi aquam: irrigarique illam alijs quoque modis contingere potuit. Si enim (ut ipſe illic loquitur) ἀκολούθησις non fefelliſſet, hoc futurum omninò erat, uerum illa non conuertitur, quod cum neſciant imperiti, facilè hac captione decipiuntur.

Οἷον ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι μεγαλόψυχος: ὑπεριδὼν γὰρ τὴν τῶν πολλῶν ὁμιλίαν, ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε καθ᾽ αὑτόν.

Vt in Paride. orationem autem intelligit quæ laudes eius contineret: cuius ſupra quoque meminit: ornare enim eum uolens, quicunque fuit, fallaci hoc argumento uſus eſt, affirmauitque magni animi uirum fuiſſe, quod ſolus in Ida monte, relicta æqualium conſuetudine, uiueret. Diſcrepant hac parte inter ſe ſcripti libri, quod ſunt etiam, in quib. ὑπεριδὼν δὲ legatur, & hi quidem melioris notę: uetus tamen tralatio cum excuſis facit, & ſcriptis etiam non nullis, qui γὰρ habent. ὑπεριδεῖν ὁμιλίαν aliquorum ſignificat contemnere illos: nec dignos iudicare conſuetudine ſua. Sic etiam locutus eſt, Attici ſermonis norma, Lyſias in oratione, cuius inſcriptio eſt: aduerſus ueteres familiares, quod ipſum probris maledictiſque uexarant. καὶ μὴν οὐδ᾽ ἂν οὗτος ἐξέφερεν ὅπλον ἂν εἰκότας ὑπεριδεῖν τούτοις μὴ ὁμιλεῖν. qui locus ſimilis eſt illi Ciceronis in principio. II. Philippicę. Quid putem? contemptum ne me? & quę ſequuntur.

ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν.

Cum enim (inquit) huiuſcemodi ſit ingenium magnanimorum uirorum, ut ſolitudine delectentur, & nimis arctas familiaritates multorum fugiant: idemq; in Pari inueniatur; magnanimus ille quoq; uideri poſſet. fallax tamen hoc, & captioſum eſt: neq; enim conuertitur res: multi nanq; ſolitudines captant atra bile uexati, ut Bellerophon res faciebat: ſed alijs etiam non nullis de cauſis, ab ea diuerſis, hoc faciunt. In antiquiſſ. libro uarietatis hoc inueni; quod καὶ οὗτοι μεγαλόψυχοι, numero multitudinis, nõ unitatis habet: nec tamen receptam lectionem immutaui, quamuis huic etiam locus ſit, ut tradatur ijs uerbis rem non conuerti: nec ἀκολουθεῖν retro agi. ut quemadmodum comitatur magnanimis uiris, libenter illos ſolos degere, quicunq; in ſolis ac remotis à multitudine locis uiuant, ſint magnanimi, sed ſpecie tenus tantum, ut capi illa poſſint imperiti diſſerẽdi: nam auctoris omnino uerba illa puto, declarantis unde fallacia exoriretur.

καὶ ἐπεὶ καλλωπιστὴς καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός: ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ, τοιοῦτοι.

In commentario, quo docuit quomodo refelli coarguiq; poſſint fallaces hę rationes, expoſuit in oratorijs reb. probationes, quæ à ſigno fierent, cunctas hoc uitio laborare, & ἐκ τῶν ἑπομένων eſſe: cum enim probare uelint adulterum eſſe, ſumunt quod conſequitur, oſtenduntq; nimis eum ornatui corporis indulgere, aut noctu in publico ambulare: non pauci autem inueniuntur, qui ſanè hoc faciunt, nec tamen id de illis uerè dici poteſt: notæ autem hic duę ſumptę ſunt eidem rei ſignificandæ, quarum utralibet ad id probandum ſatis eſſe exiſtimatur: paſſimq; arripi conſueuit, quamuis demonſtratis duob. pluribus ue ipſius ſignis, certius aliquid declaretur. In elenchis ſanè, ubi iiſdem exẽplis utitur, particulã quę diſtinguit, nõ quę cõiũgit, ĩ medio eorũ collocauit: inquit. n.
" βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι, ὅτι μοιχὸς, τὸ ἑπόμενον ἔλαβον, ὅτι καλλωπιστὴς, ἢ ὅτι νύκτωρ ὁρᾶται πλα-
" νώμενος. Argumenta uero hæc eius generis ſigni ſunt, qđ ſe habet ad id, cuius indicium eſt. ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος, ut ipſe in primo libro declarauit: qđ. n. adulteri omnes culto corpore ſunt, optimeq; ueſtiti, aut tenebris per urbẽ uagantur, qui huiuſcemodi elegantię ſtudioſus eſt: noctu ue in publico ſolus cõſpicitur, adulter habetur. quod autẽ ſcripſi, ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι, ſic habẽt plures manu ſcripti libri, quib. adſtipulatur uetus tralatio: & ſanè ita uidetur legi debere: antea in excuſis ὁ τοιοῦτος ἐστιν mendoſe: antiquiſs. codex τοιοῦτοι ἄρα habet, cuius lectionis rationẽ nõ uideo. Quia illi aiunt, compto capillo eſt, & omni corporis ornatu abũdat: pręterea quia noctu in publico ambulat, adulter eſt; huiuſcemodi enim ſunt adulteri, nec ullos unquam uidimus adulterijs operam dantes, qui non his ſtudijs tenerentur.

ὅμοιον δὲ καὶ ὅτι οἱ ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ, καὶ ᾄδουσι, καὶ ὀρχοῦνται, καὶ ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεστι οἰκεῖν ὅπου ἂν θέλωσιν.

Argumentationes etiam hę (inquit) eandem rationem habent: ſiquis appellaret mẽdicos homines exulesq;, fortunatos: quod non nullis commodis abundent, quæ uitã beatam efficere creduntur. Ea autem huiuſcemodi ſunt. Licere illis omnia facere, quæ in animum induxerint, ac ſi in foro etiam ſaltare uoluerint, omnes concedere: nec non ponere ſedes, ac domicilia ubicunq; terrarum ipſis uiſum ſit. Hæc autem condiciones quoq; illę hominum, quas ſupra appellauit, quamuis multum ab his diuerſę, faciunt.

ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ὑπάρχει ταῦτα, δόξαιεν ἂν εὐδαιμονεῖν.

In quo maneat fraus oſtendit: cum enim quidam ita argumentatus fuiſſet. quia in fanis ac templis deorum immortalium mendici & canunt, & ſaltant: nec non quia facultas eſt ijs, qui exilij cauſa ſolum uerterunt, degere ubicunque ipſis cõmodum eſt, ſunt fortunati. Quia igitur ijs hæc adſunt, qui beati, ac fortunati uulgo prędicantur: beati. n. iſti, ac fortunati ſummam omnium rerum poteſtatem habẽt, faciũtq; ſępe ea, quæ ſi mediocris condicionis homines facerent, inſani haberentur, & cum opib. abundẽt, omnes terras peragrare poſſunt, atq; ibi ſedes ponere, ubi libido ſuaſerit: quibus cunq; eadem adſunt, illi beati, ac fortunati uideri poſſunt, ſubdola hac fallacique ratione: neq; enim, ut ipſe diligenter in libro ſophiſticorum elenchorum docet, ἀκολούθησις conuertitur. ut ſi impunè, cõmodeq; opulenti illa facere poſſunt, quicunq; faciũt, opulẽti ſint, ac beati.

Διαφέρει δὲ τῷ πῶς. διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπέπτωκε.

Diuerſa ratio eſt mendicorum, beatorumque: mendicis, ut ſtipem cogant, canere, ac ſaltare in templis licet, ſiue quia abiectiſsimę condicionis homines nullam ſuę exiſtimationis curam habent: nec enim quiſquam, quid illi agant, attendit: beatis, cum omnib. fortunæ bonis abundent, inſanire etiam conceditur. quare (inquit) præciſè locutus eſſe uideri poteſt, qui ita argumentatus eſt: quod ſi plenè rem dixiſſet, decipere nullo modo potuit. Incidit igitur hæc fallacia in aliud genus uitioſę concluſionis, quod παρ' ἔλλειψιν uocatum eſt.

ἄλλος, παρὰ τὸ ἀναίτιον, ὡς αἴτιον.

Alius fallax modus argumentandi, cum id quod uerè cauſa non eſt, cauſam alicuius rei eſſe dicimus: cum enim cauſa ſit, unde efficitur aliquid: neceſſarioque res effecta ab efficiente cauſa tempore cōſequatur, quicquid aut eodem tempore, aut poſt fit, cum ueram cauſam non intelligant, inde proficiſci & manare imperiti putant. quare hunc hominū errorem ſępe oratores arripientes, imponunt ijs aſtutè, apud quos agunt.

οἷον τῷ ἅμα, ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι· τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι.

Quia fortè (inquit) id unà ſimulque cum uera cauſa factum ſit, aut poſt, quod aſturè cauſam eius mali eſſe dicimus. Non nulli igitur, qui decipere eos, qui audiunt, ac falsò quempiam criminari uolunt, quod mali ortum eſt poſt aliquod ipſius factum, ſumunt tanquam inde prouenerit, atque ipſius culpa natum ſit: iniuſte tamen faciunt, ac falsô illum inſimulant: non enim quæcunque euenerunt, poſtquam nos reip. prodeſſe uolentes, quidpiam geſsimus, nobis aſsignari, ac tribui meritò poſſunt.

καὶ μάλιστα, οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις· οἷον ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημοσθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος.

Qui in rep. uerſantur plurimum hoc loco utuntur, cum aduerſarios criminari, & in inuidiam trahere uolunt. Demadis autem magni oratoris exemplo hoc cōfirmat, qui Demoſthenis curationem reip. uniuerſorum malorum cauſam extitiſſe dixit: non multo enim poſt, quam reip. operam ille dare cœpit, fortuitò bellum exortum eſt. Eodem etiā hoc loco Cicero, uſus eſt, cum M. Antonio cuncta damna, quę reſp. in bello ciuili, quod à C. Cęſare contra Cn. Pompeium geſtum eſt, accepiſſet, aſſignanda eſſe dixit. Vt igi-
„ tur in ſeminib. cauſa eſt arborum et ſtirpium, ſic huius luctuoſiſſimi belli ſemen tu fuiſti.
„ doletis tris exercitus populi R. interfectos, interfecit Antonius. deſideratis clariſſi-
„ mos ciues, eos quoque eripuit uobis Antonius. auctoritas huius ordinis afflicta eſt, af-
„ flixit Antonius. & quę ſequuntur: manifeſtò autem nūc intelligit Demoſthenē principem Grecorum oratorum: Idem enim quoque in oratione contra Cteſiphontem exprobrauit ipſi Aeſchines: uerum ille apertè tempus appellauit, dixitq́ ex eo tempore, quo Demoſthenes in rep. uerſari cœpit: nec tamen non ſignificare uoluit eius culpa ma-
„ liſq́ conſilijs omnia illa mala extitiſſe. καὶ ταῦτα ἡμῖν συμβέβηκεν ἐξ ὅτου Δημοσθένης πρὸς
„ τὴν πολιτείαν εἰσελήλυθεν.

ἄλλος, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε καὶ πῶς.

Alius (inquit) locus eſt falſi enthymematis relinquere in dicendo quando aut quomodo id factum eſt: cum ſcilicet, qui decipere uolunt, malitioſè tempus, modūq́ omittunt, nec plenè, ut uideri uolunt, loquuntur. Aliæ quoque non nullæ in recta firmaque argumentatione condiciones requiruntur, quæ ſi omittantur, falsô aliquid concludi poteſt. Ariſtoteles autem his pręcipuis nunc contentus fuit.

οἷον ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός.

Vt ſi quis optimo iure Parin diceret ſecum aſportaſſe Helenam: data enim fuit optio ipſi à patre, ut quem uellet procū ſequeretur. Hiſtoriam notam eſſe arbitror. cum Tyndareus Helenę pater, uidens eximia pulchritudine filiæ multos illuſtres atq́ opulentos iuuenes captos, iactariq́ inter illos minas, ac iam vulnera necesq́ imminere, cum cuperet filię nuptias firmas eſſe, has ipſis leges tulit, ac iureiurando cunctos deuinxit, ut cuicunq́ illa obtigiſſet, is in poſſeſsione eius à cæteris retineretur. Deinde poteſtatem filię

fecit,

fecit, ut ex omnib. eligeret quem uellet. Totam rem accuratè narrat Euripides in Iphigenia Aulide. nam quod ad hunc locũ in primis pertinet, inquit. ἐπεὶ δ' ἐπεστάθησαν, ὁ δ' ἔπεισε γέρων Τυνδάρεως ... ἑλέσθαι θυγατρὶ μνηστήρων ἕνα.

οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον: καὶ γὰρ ὁ πατὴρ μέχρι τούτου κύριος.

Ariſtotelis uerba ſunt fallaciam refellentis, & in quo uitium ſit, docentis: qui enim (inquit) ſic argumentatus eſt, præciſè locutus eſt: uerè enim dixit poteſtatem eligendi uirum Helenę factam à patre: tempus tamen addere debuit: nec enim ille ſemper uoluit hoc poteſtatis ipſius eſſe, nec concedere potuit: omne enim ius amittit in filiam pater, poſtquam alicui certo homini eam deſtinauit: quod elegãti carmine ſignificauit etiã Catullus, cũ cecinit: Qui genero ſua iura ſimul cũ dote dederũt, ambos parẽtes intelligens.

ἢ εἴ τις φαίη τὸ τύπτειν τοὺς ἐλευθέρους, ὕβριν εἶναι: οὐ γὰρ πάντως, ἀλλ' ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων.

Cum duob. modis falli poſſe eos, qui audiunt in præciſis his ſermonibus, dixerit, omittendo tempus ac modum, alteriuſq; fallaciæ exemplum iam attulerit: alterius nunc adducit, cum modus, ratioq; non explanatur. Vt ſi quis (inquit) affirmet, cędere liberos homines, contumeliam eſſe: neq; enim quocunque modo quis cędat, cõtumelia eſt, ſed cum rixæ origo, cauſaq; apud eum manet, ſi prior laceſſiuit: id enim ſignificat ἄρχειν χειρῶν ἀδίκων: optimi auctores paſſim ita loquuntur, ut auctor quoq; Rhetorices ad Alexandrum. συνέκοψάς μοι τὸν υἱόν. ἔγωγε: ἀδίκων χειρῶν ἄρχοντα. Quo exemplo etiam declaratur illam contumeliam eſſe, cum quiſpiam prior ferit. Sed etiam Demoſthenes cõtra Ariſtocratem, unde intelligitur hęc in lege, quę has iniurias uetabat, uerba poſita fuiſſe: uoluit enim ſcriptor ipſius, ſiquis iniuriam acceptam ulciſcens, quempiam percuſſiſſet, intelligi contra legem non feciſſe. ἐάν τις τύπτῃ τινά φησιν ἄρχων χειρῶν ἀδίκων: ὡς εἴ γε ἠμύνατο, οὐκ ἀδικεῖ.

ἔτι ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς, καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι, γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός.

Quæ in dialecticis reb. uitia fraudeſq; ſunt, eædem, aut illis omnino aſſimiles, in oratorijs inueniuntur: ut enim in litigioſis & contentionum plenis diſputationibus gignitur adũbratus, falſuſq; ſyllogiſmus, quod ſimpliciter, aut nõ ſimpliciter, ſed quiddã, ideſt definitũ aliquid prolatũ ſit, ſic in oratorijs captioſum enthymema gignitur, quod proficiſcitur à nõ ſimplici, ſed certò quodam ueriſimili: & quæ ſequuntur: antequã enim ad illa accedamus, hæc accuratius perpendere, non alienũ eſt. ἁπλῶς quidpiam eſſe dicitur, cũ nec tempus, nec locus, nec huiuſcemodi aliquid additur, ſed abſolutè profertur. τὶ uerò cum condicio adponitur, alicuiq; aut loco, aut tempori, aut parti illud aſtringitur. In ſophiſticis Elenchis inſcribitur hęc captio. παρὰ τὸ ἁπλῶς τόδε, ἢ πῇ καὶ μὴ κυρίως: quod.n. hic τὶ uocat, illic πῇ & μὴ κυρίως appellat: quãuis non omnino πῇ & τὶ idem ſint: quod tamen ad fallendum ualet, nihil differunt. Efficitur igitur hæc captio, cum aliquid, quod uerè aliqua harum condicionum adpoſita prolatum fuerat, tanquàm ſolutum omnibus, taleq; omnino ſumptum ſit: neque enim unum idemque eſt ſimpliciter eſſe, & aliquid eſſe: qui tamen non multum uident, diſcrepare hęc inter ſe non putant, ob uicinitatem ſermonis: quod enim ad uerbà pertinet, diſcrimen puſillum inter illa eſt. In ſcriptis penè cunctis libris, ἄλλο τι legitur: mendosè tamen, ut puto. Quare receptam lectionem retinui: ita enim quoque in hac fallacia explicanda illic Ariſtoteles locutus eſt.

οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς.

Vt in ſophiſticis diſputationibus: neque enim intelligit uolumẽ, quod ſcripſit τοπικῶν: aut etiam librum σοφιστικῶν ἐλέγχων, in quibus manifeſtò hęc exempla non inueniuntur. Sed etiam cum paulo poſt inquit ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, non libros ullos certos de arte dicendi indicat, ſed oratoriam rationem, & ſyluam omnem illam ſignificat.

ὅτι ἔστι τὸ μὴ ὄν, ὄν: ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὂν, μὴ ὄν.

Fallacis rationis concluſio primis uerbis exponitur: conſequentib. autem, in quo fraus maneat: quomodoq; illa diſſolui debeat, oſtenditur: ſophiſma enim erat, id quod nõ eſt, ens eſt (ita autem nunc docendi gratia reddam ὄν) ideſt natura quædam eſt quę non extat: id enim ſignificant uerbà, quę ſequuntur. In Elenchis ſophiſticis aſſimilem huic ca-

ptionem attulit: exemplumq; huius ipſius fallaciç eſſe uoluit. οἷον εἰ τὸ μὴ ὄν ἐστι δοξαστόν, ὅτι μὴ ὄν, ἐστιν. Vt ſi quis quod ita prolatum, uerum eſſet. Non ens eſt opinabile: in opinionem nanq; cadunt ea etiam, quæ non ſunt: hac malitia uſus, appellet illud non ens abſolutè: cum enim antea ſumpſiſſet quoddam ens: ideſt, quod opinione percipitur, ad ſimpliciter ens, fraude uſus, deuenit: inquiens (quod falſum eſt) id quod opinione tantum percipitur, & eſt, ſimpliciter eſſe: & chimæra enim & tragelaphus, quorũ alterũ mõſtrũ eſt ex trib. animantib. concretum: alterum uerò ex hirco ceruoq; conflatum, uerè non ſunt: & tamen ſunt δοξαστά. quare captioſe eſſe concluduntur.

Καὶ ὅτι ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον· ἔστι γὰρ ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον, ὅτι ἄγνωστον.

Captio ſimilis captioni, quæ ſuperiore exemplo ſignificatur: concludit autem ſcientia contineri rem, quæ cognoſci percipique non poteſt: cum enim intelligatur rem illam percipi nõ poſſe, quod eſt quoddã ſciri, omninò ſimpliciterq; ſciri poſſe cõcluditur.

Οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστι φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰκός, ἀλλά τι εἰκός.

Vis intellectusque horum uerborum ſupra expreſſus eſt: eſt enim enthymema adumbratum, quod efficitur ex parte quadam ueriſimilis, non ex integro ueriſimili. quare ſpeciem tantum enthymematis retinet. & ut ueriſimile unde ducitur, eſt imperfectum ſimulatumque, ita & ipſum ſimulatum enthymema eſt: ſyluam autem eſſe enthymematum, ſigna ueriſimiliaque, conſtat.

Ἔστι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει.

Hoc poſterius ueriſimile, non in uniuerſum uſu uenit: nec plerunque fit: illud inquã, quod non ſimpliciter ueriſimile, ſed quiddam uocatur: eſſe autem genus huiuſcemodi ueriſimilis cognouit quoque Agathon: nam in fabula quadã de eo ſic locutus eſt: duos autem nunc ipſius uerſiculos citat, quibus de nouo hoc ueriſimili eleganter diſſerit. In primo uerò de arte ſtudioque poëtarum, cum ſententiam ipſorum adduceret, citato etiam auctoris nomine, carmen ipſius non poſuit.

τάχ᾽ ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ᾽ εἶναι λέγοι· βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα.

Sententia duorum horum ſenariorũ huiuſcemodi eſſe uidetur. Nõ ſine cauſa quiſpiã hoc ipſum ueriſimile eſſe diceret: mortalib. multa uſu uenire, quæ ueriſimilia non ſunt: cum. n. huiuſcemodi ſit uita hominũ; totque ac tam uariæ res ipſis cõtingant, in eorũ numero quędam etiam inueniri, quæ præter omnẽ expectationem ſint, non alienum eſt dicere: quique ita loqueretur, non abſurdè ſentiret: eſt enim hoc quoq; ueriſimile.

Γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός. ὥστε εἰκός, καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός.

Fit enim aliquando quippiam, quod ueriſimile non erat, factum iri. quare (inquit) ueriſimile eſt, & quod præter ueriſimile gignitur: ueriſimile inquam illud, quod plerũque fit: cum enim natura eius ſit, ut neceſſarium nullo modo ſit, uſu uenit ut interdũ exiſtat, quod ueriſimile nullo modo erat: ut ſimilitudo ueri in reb. etiã nõ ueriſimilib. inueniatur. Huius generis illa ſunt, argumẽta propria tragœdiarũ, cũ ſapiens, acutiq; ingenij uir, idẽ tamen prauus, ac maleficus deceptus fuerit: & fortis, qui tamen idẽ ſit iniuſtus, ſuperatus uictusq; diſceſſerit. Hęc Ariſtotelis ex eo libro exẽpla ſunt: minimè autẽ ueriſimile erat, ſi primũ tantũ illud ueriſimile ſpectes, ſapientem deceptum, & fortẽ ſuperatũ, profligatũq; iri. Plato quoq; in Phędro, cũ oratori quod ueriſimile eſſet, nõ uerũ, pſequẽdũ affirmaret, de ueriſimili hoc excogitato à Tiſia et ĩ arte tradito mẽtionẽ fecit: & quomodo ille huiuſcemodi argumẽta tractari debere docuiſſet, diligẽter egit.

Εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκός, εἰκός, ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς.

Quod ſi hoc uerum eſt, ut eſt (nam auctoritate etiam ingenioſi, & eruditi hominis cõfirmatur) id etiã, quod ueriſimile non eſt, ueriſimile erit: uerũ tamen non abſolutè, ſimpliciterq; ueriſimile. Hęc. n. addidit naturã ipſius magis aperiens: & ne quis par priori ueriſimili eſſe credens erraret, cum ſit quoddã ueriſimile tantũ, longè diuerſum ab illo.

Ἀλλ᾽ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν τὸ κατά τι, καὶ πρός τι, καὶ πῇ, οὐ προστιθέμενα, ποιεῖ τὴν συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα παρὰ τὸ εἰκὸς εἶναι μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι εἰκός.

Totam rem accuratè explanat, eodemq; pacto ſe habere, hic tradit in ueriſimili abſolu-

to ac uero, & in adumbrato hoc atque imperfecto, cum non diſtinguntur, ut in contentioſis illis diſputationibus euenire conſueuit: cum. n. ſilentur condiciones hę, quę adpoſitæ omnē dolum diſcuterent, gignuntur multæ fallaciæ: tres autem affert, ideſt quā ex parte, & ad quod relata, & quo in loco. Cum hęc igitur, quę omnem rem explanare poſſunt, omnemq; ſophiſtæ facultatem fallendi eripere, nō adduntur, uia multis fallacijs patefit, ſic in his rebus multæ exiſtunt fraudes, cum de ueriſimili non uero, ac primo, ſed ſimulato, ſecundoq; loquimur.

Ἐστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη.

De utilitate huius loci agit, quę tāta eſt, ut priſcus rhetor Corax ex uno hoc loco artē, quam ſcripſit, confecerit. Corax autē, Tiſiaſq;, ut Cicero quoq; tradit, huius artis inuentores, & principes fuiſſe creduntur. Quàm rudia autem, & imperfecta Coracis ſcripta forent, hinc etiam facile intelligitur, cum in una tantum fallaci ratione poſita eſſent,

Ἄντι γὰρ μὴ ἔνοχος ἦ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀσθενὴς ὤν, αἰκίας φεύγει· οὐ γὰρ εἰκός.

Aſtuta hæc ratio adiuuat, ſiue crimini illi obnoxius, qui cauſam dicit, ſit: ſiue contra. alterum autem horum ſit neceſſe eſt: ſi enim, qui reus eſt, culpę, cuius inſimulatur, affinis non eſt, ut ſi infirmo corpore aliquis petulantię reus ſit, facile defenditur: non enim ueriſimile eſt, imbecillum hominem, & nullis uirib. corporis preditum, quempiam uerberaſſe: apparet autem hoc ueriſimile eſſe ſua ui tale, quod ἁπλῶς uocat.

Κἂν ἔνοχος ὤν, οἷον ἰσχυρὸς ὤν, οὐ γὰρ εἰκός, ὅτι εἰκὸς ἔμελλε δόξειν.

Quod ſi crimini affinis eſt, ut ſi idem robuſtus fuerit, dicemus etiam ueriſimile id non eſſe: neq; enim exiſtimari debet, quempiam id commiſiſſe, cuius, ſi in iudicium uocaretur, facile redargui poſſet: ueriſimile nanq; uideri potuit iudicibus, tantis corporis uirib. fultum uerberaſſe. non eſt autem hoc prioris generis ueriſimile, neque ἁπλῶς, ſed certum quoddam.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἢ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη, ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ.

Non hoc autem, in una hac re uerum eſt: quod enim hic demonſtratum eſt, in alijs etiam rebus uerum eſſe inuenietur: nec unquàm aliquis hoc loco uti non poterit: ſit enim aut affinis culpæ, aut non affinis neceſſe eſt: utriq; autem rei pręcepta à nobis tradita ſunt.

Φαίνεται μὲν οὖν ἀμφότερα εἰκότα· ἔστι δὲ τὸ μὲν εἰκός, τὸ δ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται.

Qui acutè non perſpiceret, exiſtimaret unum idemq; ueriſimile ſemper intelligi: ambo enim eiuſdem generis uidentur: qui tamen, quemadmodū illa à nobis diſtincta ſint, perceperit, diuerſa eſſe cognoſcet; alterum enim proprio nomine ueriſimile erit: alterū abſolutè ueriſimile dici nō poteſt, ſed nouū genus ueriſimilis, ut ſupra (inqt) docuimus.

Καὶ τό, τὸν ἥττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν, τοῦτ' ἔστιν.

Et quod Sophiſtę (inquit) profitentur, qui aiunt, ſe inferiorem cauſam ſuperiorem poſſe facere dicendo, nihil aliud eſt: atq; hinc totum pendet: falſis enim ueriſimilibus pręcceris utuntur: his autem uerbis illos uti ſolitos è Platonis ſermone perſpicuum eſt. Ariſtophanes etiam in nubib. id teſtatur, cum Strepſiadem, agreſtem illum ſenem, induxit, ita loquentem. Εἶναι παρ' αὐτοῖς φασιν ἄμφω τὼ λόγω, Τὸν κρείττον' ὅστις ἐστί, καὶ τὸν ἥττονα. Quàmuis impurè ac nefariè, quod ſophiſtarum erat, ut illi inuidiam faceret, Socrati, qui ſtudioſè ſemper eos exagitabat, attribuerit. In Bruto Cicero eleganter hanc rem expreſſit. Alij multi temporib. eiſdem docere ſe profitebantur, arrogantib. ſane uerbis, quemadmodum cauſa inferior (ita enim loquebantur) dicēdo fieri ſuperior poſſet. Sed etiam nim huius nominis expreſſit, & quid ἐπάγγελμα & ἐπαγγέλλεσθαι eſſet, declarauit: ualet enim ἐπαγγέλλεσθαι, aliqd profiteri, ac pręſtare ſe poſſe palàm dicere: quod leue omninò, ac procliue non fit: quum autem hoc uerbum ingenio ac rationi ſophiſtarum accommodatum eſſet, qui & ſapientiam oſtentabant, & magna de ſe paſſim incōſiderantu pollicebantur, ideo ab illis ſępe uſurpabatur, & qui de inſtituto quoq; eorum loquebantur, ſępe illud in ore habebant: quod è Platonis ſcriptis intelligitur.

maſui parte inſipientiam ſignificare dixit: A' ſpuma tamen, quæ ἀφρὸς Græcis eſt, appellatam illam uolunt, quod ſpuma procreata ſit. fabula, & commenta poetarum nota ſunt. Eruditiſs. autem uir Diogenes Apolloniates, qui & ipſe à ſpuma Venerem uocatam credidit, non ſpumam maris intellexit, ſed ſemen, ex quo gignuntur animantes, quod eſſet ſpuma ſanguinis Traditur hoc à Clemente Alexandrino in primo libro παιδαγωγοῦ cap. VI. qui totam rem diligenter exponit. Laudat etiam Ariſtoteles in II. libro de ortu animãtium priſcos illos, qui rebus nomina impoſuerũt: nec eum naturamq; ſeminis feſelliſſe eos oſtendit. quod deam, cui concubitus curę eſt, à ſpuma appellarũt. Non poſſum autem non mirari unde in mentem uenerit Euſtathio tribuere Ariſtoteli hanc huius nominis etymologiam: cum manifeſtò utatur ut exemplo ratione hac Euripidis. nam quod addit, ab eodem quoq; exiſtimari Iouem, qui ζεὺς uocetur, ut præbitorem uitæ, cauſamq; ζωῆ ita appellatum, falſum ac commenticium eſt. Sed ieiunas ille profectò habuit aures lectionis horum de arte dicendi librorum, ut eorum etiam qui de ſtudio poetarum ſcripti ab eodem hoc ſummo doctore ſunt, quos cum Homerum interpretandum ſuſcepiſſet, dimittere manu nunquàm oportebat. uerba autem ipſius in tertium librum Iliadis hæc ſunt. ὡ δὲ καὶ ζωογόνος ὁ ἀλληγορικὸς Ζεὺς δηλοῖ ἀριστοτέλης ἐν τῇ αὐτοῦ ῥητορικῇ, λέγων ὅτι Ἀφροδίτη ὡς ἄρχουσα ἀφροσύνης καὶ Ζεὺς, ὡ ζωῆς αἴτιος ὤν.

Καὶ ὡς Χαιρήμων: Πενθεὺς ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος.

Senarius Chæremonis ueteris pöetę eſt. Significare uoluit, qui eum protulit, non ſine cauſa hoc nomen illi parentes impoſuiſſe, ſed tanquam prouidos, & qui intelligerẽt, in quas calamitates caſurus eſſet, à luctu, qui Græcis πένθος eſt, Pentheũ appellaſſe. Apud Euripidem etiam Bacchis, Liberi patris ſacerdos cum Pentheo ipſo Thebarum rege loquẽs, eiq; futuras miſerias exponẽs, audito ab illo ipſo eius nomine inquit. ἐνδυστυχῆσαι τοὔνομ' ἐπιτήδειος εἶ. Et ſane ſępè hoc loco in fabulis ſuis uſus eſt Euripides. Quod etiam M. Varro in VII. libro de lingua Latina teſtatur, ubi Ennium pöetam reprehendit: inquit enim. Imitari dum uoluit Euripidem, & ponere etymon, eſt lapſus. nam Euripides quod Græca poſuit, etyma ſunt aperta. ille ait ideo nomen inditũ Andromachę, quod ἀνδρὶ μάχεται. Et quæ ſequuntur.

Εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν.

Cum omnes iam locos argumentorum tradiderit, quorum non nulli proprij erant argumentorum, quæ δεικτικὰ appellauit: alij uerò ἐλεγκτικῶν: quidam etiam communes amborum, plus ualere oſtendit argumenta ἐλεγκτικὰ quam δεικτικά: id eſt, quæ redarguunt aliquid, quam quę nihil redarguentia, quod intendunt, confirmant. Idem autẽ penè ijſdem uerbis in III. libro tradit.

Διὰ τὸ συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα.

Enthymema nanq; hoc inquit, nihil aliud eſt, niſi contrariarum rerum collectio puſillo anguſtoq; in loco: refellit enim quod antea ab aduerſario concluſum erat: contrariumq; eius cõſtituit. Cum cauſam in III. libro afferret, cur magis ἐλεγκτικα probantur, quam δεικτικὰ argumenta, inquit. Quia quæcunque redarguunt quippiam, reiecto illo, firmius concluduntur; uiſq; eorum ita multo melius intelligitur.

Παράλληλα δὲ, φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον.

Quod alijs in rebus fit, in hac etiam cõtingit, ut cõtraria argumẽta iuxta poſita melius percipiantur: facilius etiam uitia uirtutesq; ſingularum rerum cognoſcuntur hoc ſeruato. Quod ipſe quoque in libro, quo docuit uitia fallacium concluſionum, tradit.

Πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν, θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι: μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι.

Cum ſupra præſtare docuerit ἐλεγκτικὰ argumenta δεικτικῶς, nunc quod nõ minus in his, quã in illis inueniri poteſt, tradit; ea argumẽta maxime cõmouere animos eorum, qui audiunt, quę non cum tota iam prolata ſunt, intelliguntur, ſed cum incipiunt proferri, illi prouident. Verum quia non nulla hoc habent, ut facilè percipiantur, quod in promptu ſunt, non ſe hæc intelligere oſtendit: hæc enim inania haberi debent: nec multum ualent ad perſuadendum: ſed alia quædam, quę cum acuta ſint, & interiorem mul

tum

tum ſenſum habeant, tamen eo etiam bono abundant, ut cum conformari cœperint, intelligant auditores uim totius argumenti: & quo res peruentura ſit, prouideant. Animaduertendum autem cum uirili genere συλλογισμοὺς dixerit, ſtatim ipſum ad neutrũ tranſire, quo genere paulo ante uſus fuerat: & ſanè ſyllogiſmi oratorij ſunt enthymemata. ſpectauit igitur ſententiam ipſam, potiuſq; quod remotiori uerbo quàm propinquiori reſponderet, addidit. Cum autem & in excuſis antea libris, & in ſcriptis quoque non nullis legatur ἀρχόμενοι, ueriorem lectionem eſſe duxi ἀρχόμενα. Qui bonitate reliquis, quos uidi, uno excepto antiquiſſimo, pręſtat, ita habet: uetus quoq; tralatio hanc ſcripturam refert. Res ipſa præcipue diligenter animaduerſa, confirmat ἀρχόμενα neutro genere legi debere: non enim qui incipiunt prouidere, dicit; nec ipſos intelligit: ij nanque ſemper prouident & quo rem perducere cogitant, cognitum habent: prouidere enim nunc, ac quid concludi debeat pręcognoſcere dicit, qui audiunt. principium autem facere, qui dicunt & argumenta ipſa conformant. quare ἀρχόμενα legi debet. Nam quod θορυβεῖται inquit, eodem uerbo uſus eſt in primo libro, cum de orationibus, quę conſtarent ex enthymematibus loqueretur.

ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ᾽ αὑτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι.

Præter id bonum, quod expoſuit, hoc etiam habere ea narrat, quod uoluptatem quandam afferunt auditoribus: gaudent enim ſecum ipſi, quod uim illius argumenti antequam totum explicatum ſit, intellexerunt: et ob eam cauſam ſibi eruditiores, ingenioſioresq; uidentur. Contingit igitur penè idem in huiuſcemodi enthymematibus, quod ſupra in ſententiarum prolatione contingere indicauit: cum duplicem illas utilitatem in ſe habere diceret: prioremq; inde effici quod lætitia afficerentur qui audiebant, cum in uniuerſo ſentiebant probari, quod ipſi in parte uerum eſſe experiebantur: nam hæc ipſa quoque cauſa eſt, cur magis commoueant hęc enthymemata: eodem enim tempore (inquit) & ipſi ſecum gaudent, ante quàm illa abſoluta pleneq; enunciata ſint, ſe ipſa percepiſſe atq; omnem uim illorum intellexiſſe.

καὶ ὅσων τοσοῦτον ὑστερίζουσιν, ὥστ᾽ ἅμα εἰρημένων, γνωρίζειν.

Non tantum ea, quæ prouidentur, probantur, uerum etiam illa, quę ſi non antea percipiuntur, ſimulac tamen dicta ſunt intelliguntur: nec longa indigent, ſubtiliq; conſideratione: ὑστερίζειν autem poſt factam iam rem accedere ſignificat. Ariſtoteles ſæpè ita loquitur: nam ad animum etiam tranſtulit in libro ſophiſticorum elenchorũ: ut hic quoque, cum ad fallendum linguę uolubilitatem utilem eſſe tradit: inquit enim, ἐν δὲ τῷ τάχος: ὑστερίζοντες γὰρ ἧττον προορῶσιν. Cum enim ob celeritatem orationis ſententias ſubitò conſequi non poſſint, qui audiunt, ac multo poſt illuc mente deueniant, minus uitia prouidere queunt.

ἐπεὶ δ᾽ ἐνδέχεται τὸν μὲν εἶναι συλλογισμόν: τὸν δέ, μὴ εἶναι μὲν: φαίνεσθαι δέ, ἀνάγκη καὶ ἐνθύμημα: τὸ μὲν, εἶναι ἐνθύμημα: τὸ δέ, μὴ εἶναι: φαίνεσθαι δέ.

Oſtendit ſe, ut hanc partem abſoluat, locos quoſdam tradere falſorum argumẽtorum debere; quod enim habent integrę illę, perfectæq; ratiocinationes, id etiam mancę, & inchoatę habent: eſſe autem enthymema ſyllogiſmi ſpeciem, atq; eam imperfectam, apertum eſt. inueniri uerò ſyllogiſmos, qui cum non ſint, ſpeciem habeant ſyllogiſmorum, pręterquàm quod hic apertè oſtendit, declarat etiam initio commentarij de ſophiſticis elenchis.

ἐπεί περ τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τις.

Cum enthymema ſyllogiſmus quidam ſit, ideſt inchoatus ſyllogiſmus, quod ſyllogiſmo in dialecticis uſu uenit, & enthymemati in oratorijs uſu ueniat neceſſe eſt: reſpondet enim & ars arti, & inſtrumenta unius inſtrumentis alterius. quare cum illic uſu uenire ſoleat, ut ratiocinatio quędam ſyllogiſmus ſit: quędam uerò nullo modo ſit: ſpeciem tamen eius retineat, conſentaneum eſt in oratorijs ſyllogiſmis idem etiam euenire: ut argumentum aliquod, uerum argumentum ſit; aliquod autem, adumbratum ac ſimulatum tantum. idem quoq; ſupra prodidit, antequàm locos uerorum enthymematum traderet; declarauit enim illic ſe quod nunc facit, ſi opus abſoluere uellet, neceſ-

ſariò ſacere debere: oportere ſcilicet ſe tradere locos eorum, quæ ſpeciem habent enthymematũ, cũ tamẽ enthymemata nullo modo ſint: quippe cum ne ſyllogiſmi quidem ſint:

τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων: εἷς μὲν ὁ παρὰ τὴν λέξιν.

Loci (inquit) ſimulatorum enthymematũ hi ſunt: & unus quidem, cuius uitium proficiſcitur ab elocutione, cuius fallacia in uerbis eſt: hoc enim appellat *παρὰ τὴν λέξιν*; Cicero quoq; in XVI. epiſtolarum ad Atticum hunc modum dicendi uſurpauit, cum
" de literis Sex. Pompeij loqueretur. Earum exemplum nobis legit, ſi quid uideretur,
" pauca *παρὰ τὴν λέξιν*: cęteroqui & ſatis grauiter, & non contumaciter. *παρὰ τὴν λέξιν* autem intellexit non propriè, neq; ex conſuetudine puri ſermonis, ac uitia deniq; in oratione: idem etiam in XIII. *παρὰ τὴν ἱστορίαν* inquit, contra atque res geſta eſt, intelligẽs, Ariſtoteles (ut arbitror) *παρὰ τὴν λέξιν* uocauit, quę ab oratione, uerbiſque fallacię proficiſcuntur ut *παρὰ τὴν ἔλλειψιν*, & *παρὰ τοῦτο* dicere conſueuit. Longè igitur alia ratione eadem uerba à duob. his magnis ſcriptorib. poſita ſunt.

καὶ τούτου ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν.

Non ſimplicem eſſe hunc locum docet, ſed duob. modis fallaciam hanc tractari poſſe oſtendit: alteram autem ipſius partem huiuſcemodi eſſe inquit, cum quiſpiam, quãuis nihil ratione concluſerit, extremam tamen partem ita profert, ut ſi id ex præcedentib. omninò ſequeretur: cum imitatur ac exprimit concluſionem, uerba illa uſurpans, quę propria ſunt ratione quidpiam concludentium. In libro *περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων* his uerbis penè idem tradidit. *σφόδρα δὲ καὶ πολλάκις ποιεῖ δοκεῖν ἐληλέγχθαι τὸ μάλιστα σοφιστικὸν συκοφάντημα τῶν ἐρωτώντων, τὸ μηδὲν συλλογισαμένους, μὴ ἐρώτημα ποιεῖν τὸ τελευταῖον, ἀλλὰ συμπερανικῶς εἰπεῖν, ὡς συλλελογισμένους. οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό.* Cuius etiam loci teſtimonio confirmare poſſum legi hic infra debere *οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό*, ut in meliorib. ſcriptis libris legi animaduerti, cũ antea in excuſis legeretur *οὐκ ἔστι τὸ καὶ τό*: eſt.n. cõcluſio ſyllogiſmi refellentis, ut uideri uolebat, errorem alicuius. Pronunciãda autẽ ea pars aſſeueranter, ut nihil minus quàm metuere is uideatur, ne id à ſe prolatis antea concluſum patefactumq; ſit: *ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς* uerò, ut in diſſerendi facultate ac ratione: id. n. hic arbitror ſignificare illũ uoluiſſe, cũ *διαλεκτικὰ* appellauit: eadẽ autẽ & ſophiſtica facultas eſt: ſophiſta nanq; à dialectico nõ poteſtate ac ui, ſed uolũtate & electione diſcrepat,

οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό. ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό.

Hæc exempla ſunt huius captionis: quamuis enim certam aliquam rem nõ ponat, ita tamen loquitur, tanquam ſi ſimulata hæc concluſio efficeretur: formam enim oſtendit ac rationem docet, quomodo illa tractetur: τὸ enim *καὶ τό* indefinitum eſt, ut poſſit nullo negotio qui uelit, certum ac definitum exemplum ponere: niſi fallor autem exemplum primum eſt ſimulatæ concluſionis, quæ redarguat: ſecundum autem quæ conſtituat; negatur enim priore ratione: poſteriore affirmatur.

καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι τὸ συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν, φαίνεται ἐνθύμημα: ἡ γὰρ τοιαύτη λέξις χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος.

Excuſi antea libri mendosè. *ἐν γὰρ τοῖς*. Cuncti penè ſcripti, meliores certè, *καὶ τό*. Prẹterea quod in ijſdem legitur *συνεστραμμένως*, in antiquiſsimo libro *συνεστραμμένον* eſt: uetus quoq; tralatio ambob. in locis ab excuſis diſſentit, & cum illo facit: poſteriorem tamen hanc uarietatem indicaſſe contentus, receptam lectionẽ illic nõ immutaui. ſenſus uerò hic eſſe uidetur totius loci, ut quomodo pars hęc ex ſuperiore apta eſt, oſtendã. Vt in Dialecticis diſputationibus quidam doloſe agunt, uerbiſq; utuntur aſtutè, quibus in clauſulis uti mos eſt, quamuis nihil ratione concluſerint, ſic etiam in oratorum dictionib. fieri poteſt: uti enim oratione contorta, & oppoſite inter ſe, enthymema uidetur: huiuſcemodi enim (inquit) elocutio eſt ſedes, & tanquam regio enthymematum. nam
" quod ad *ἀντικειμένως* pertinet, id etiam teſtatus eſt Cicero in Topicis. Ex hoc illa rhe-
" torum ſunt ex contrarijs concluſa: quę ipſi enthymemata uocant. Qui ita conformant orationem, ut contorta, & contraria dicere uideantur illi ab imperitis ſæpè exiſtimantur dicere *ἐνθυμηματικῶς*.

καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.

Hæc autem fallax (inquit) argumentandi ratio ſi diligenter attendimus, inde ortum habere uidetur, & ad id genus captionis referri poteſt, quod παρὰ σχῆμα τῆς λέξεως uocatur: eſt autem illud unum è ſex ſophiſmatum generibus, quę ab ipſo παρὰ τὴν λέξιν fieri dicuntur. Cum ſcilicet id, quod diuerſum & non idem eſt, ut ſi idem foret, prolatum à nobis, uerbiſq; expreſſum fuerit. Fit igitur cum orationem ita cõformamus, ut quod enthymema non eſt, enthymema tamen uideatur: atque ob figuram loquendi: prolationemq;, ſpeciem ipſius præbeat.

ἔστι δ' εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον, τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν, ὅτι τοὺς μὲν ἔσωσε· τοῖς δ' ἑτέροις ἐτιμώρησε· τοὺς δ' Ἕλληνας ἠλευθέρωσεν.

Et ſyllogiſmos hic enthymemata. & συλλογιστικῶς, ἐνθυμηματικῶς intelligit: quo modo autem imponi poſſit his, qui audiunt, oſtendit: ut concludere oratorio argumento uideantur, nec tamen concludant: utile enim eſt (inquit) ad hanc rem, ut uideatur ſcilicet ſyllogiſticè dicere, & firma ratiocinatione concludere, huiuſcemodi quampiam ſuppellectilem antea ſtudioſè comparatam, proferre: id eſt capita (ſic enim appellat) multorum ſyllogiſmorum. exempli cauſa, dicere. His quidem ſaluti fuit: Aliorum iniurias ultus eſt: Gręcos in libertatẽ uindicauit: ſingula enim hęc alijs argumentis antea probata ſunt: ipſis uerò ita coaceruatis, effici quippiam, & concludi uidetur. ſignificare autem uidetur συλλογισμῶν κεφάλαια dicens, quod illis effectum eſt, ac ſummam deniq; eorum argumentorum: quod copioſius illis explicatum fuit, ſtricte breuiq; exponere. Demoſthenes quoq; in. III. Olynthiaca κεφάλαια ἔργων uocauit, capita rerum geſtarum à ueterib. Athenienſib. ac ſummam deniq; eorum factorum.

ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη· συντεθέντων δέ, φαίνεται καὶ ἐκ τούτων τι γίγνεσθαι.

Ne dum hęc ita poſita præſtare hoc ualeant ac aliquid firmiter probent, cum ſine fraude ab oratorib. uſurpata fuere, probatione ipſa eguerũt, et alijs propoſitis riteque collocatis, confirmata ſunt. Illis autem nunc ita collectis extructiſq; aliquid ex ipſis confici uidetur; nec tamen uere conficitur.

ἓν δέ, τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν.

Intelligit, ἓν dicens, μέρος: reſpondet enim ſuperiorib. uerbis, cum inquit. τόπος ἓν μὲν μέρος. multa autem in medio poſita ſunt: Cur tam facilè multi fallantur hac fraude orationis, & quo modo ea conflata ſit, oſtendit ipſe copioſius in libro ſophiſticorũ elenchorum, inquiens. In fraudem hanc incidunt homines imperiti: quia nullo modo poſſunt diſtinguere, atq; diuidere id, quod multis modis dicitur: pluraq; ac diuerſa inter ſe ſignificat: ne autem hoc mirum alicui uideatur, tam facilè illos capi, affirmat ibidem magnum negotium eſſe non nulla expedire, ita inuoluta ſunt.

ὡς τὸ φάναι, σπουδαῖον εἶναι μῦν· ἀφ' οὗ γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν τελετή· τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή.

Exemplum captionis quę è duplici notione nominis gignitur. Ab antiquiſſ. uerò libro ὡς abeſt, quod in excuſis hic legitur ſed nec uetus tralatio illud exprimit. Omni honore dignum murem eſſe affirmaſſe, compotemq; eſſe multæ uirtutis à quo etiam appellata forent auguſta illa ſacra: quęque dignitate cunctis alijs præſtarent, hanc fallaciam continet: myſteria enim alia omnia dignitate ſuperabant. uerum, ut hoc Græcis uerbis prolatum, in errorem imperitos inducere potuit, ita Latinis expoſitum nemini fraudi eſſet.: non enim à mure myſteria uocata eſſe uideri poſſint, ſed à uocabulo, quo à Græcis mus uocatur: quàmuis Latinum nomen è Gręco conformatum ſit: μῦς enim dicitur. unde quis, quàmuis falſò, myſteria appellata exiſtimare poſſet. quod ſi factum fuiſſet, honori huic beſtiolę fuiſſet: ſi quis tamen uerum quęrit, longè aliud ἔτυμον habent myſteria. Nnn ſine cauſa autem ſuſpicari quis poſſet, hanc quoque fallacem rationem excògitatam fuiſſe à Polycrate ſophiſta: infra enim ex alio exemplo certò intelligitur ipſum mures dilaudaſſe: ſolebat autem ille huiuſcemodi argumenta ſuarum orationum libenter captare, atq; in illis ingenij uires acumenq; oſtentare, quod res inanes atq; abſurdas in honorem adduceret: unde eo nomine etiam ab Iſocrate inſimulatur, qui auctor ip primis ipſi uit, ut in reliquum improbas ὑποθέσεις omitteret.

Η εἴ τις τὸν κύνα ἐγκωμιάζων, τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνῃ, ἢ τὸν Πᾶνα.

Sidus quoque quoddam canem ſiue caniculam appellari manifeſtum eſt. Si quis igitur terreſtrem canem ornare uolens, complectatur etiam cœleſtem hunc canem, ſiue paſtoralem deum Pana, quæque illis conueniunt, huic etiam tribuat, hic fallacia hac utitur: fraus enim omnis eſt in ambiguitate nominis: quæ enim duabus plurib. ue rebus, eodē nomine notatis, conueniunt, uni earum aſsignat. In hoc quoque diſcrepantem à peruulgata lectione inueni antiquiſs. codicem: ita nanque apud eum legitur. ἢ εἴ τις κύνα ἐγκωμιάζων τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ, συμπαραλαμβάνοι τὸν Πᾶνα. Ex qua ſcriptura uidetur, qui fallaciter agit, propoſitum habere laudare canem cœleſtem, ſimul tamen ſumere, quæ laude & honore digna aderant Pani deo, & ipſi cani appellato.

Ὅτι Πίνδαρος ἔφη: ὦ μάκαρ ὅντε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν καλέουσιν ὀλύμπιοι.

Pindarus, cum Pana, peculiare numē Arcadum, carmine ſuo celebraret, canem ipſum à cœleſtib. dijs appellari teſtatus erat, quod arripiens, qui canem hunc noſtrum ornabat, laudi ipſi debere eſſe affirmabat, eum uocari eo nomine, quo etiam dij quidam uocarentur: aut, ut ſupra diximus, quæ uerè ipſi illi paſtorali numini tribui poſſunt, huic falsò tribueret. Verba Pindari, quæ nunc apud auctorem ipſum non leguntur (defecit enim carmen, in quo illa incluſa erant, ut multa admirabilis illius, diuinique poëtæ) hunc ſenſum habere uidentur. O beate, quem magnæ deę omnifarium canem appellant dij immortales.

Η ὅτι τὸ, μηδένα εἶναι κύνα ἀτιμότατόν ἐστιν, ὥστε τὸν κύνα, δῆλον ὅτι τίμιον.

Qui falſis laudib. canem ornare uolebat, non unam rationem habebat fraudis ſuæ texendæ: erat enim ea, quā explicauit, uia: & erat hæc etiam, quā nūc tangit: obſcurus autē locus admodum eſt, nec à me interpretando adhuc explanari poteſt: in tanta autem difficultate huius rei rectius me facturū putaui, ſi meliorū librorū lectionē ſequerer. quare, cū in excuſſis legeretur ἄτιμόν τινα, ſcripſi τὸν κύνα: quam ſcripturam uetus quoque tralatio exprimit. locus hic aliquando fortaſſe ita illuſtrabitur, & quod nunc latet, aperietur.

Καὶ τὸ κοινωνικὸν φάναι τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν: μόνος γὰρ καλεῖται κοινὸς Ἑρμῆς.

Alia fallacia, quæ & ipſa παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν eſt. affirmare Mercurium eſſe κοινωνικὸν ſupra omnes deos, quia ſolus uocetur κοινὸς ἑρμῆς; non. n. idem ualent κοινωνικὸς, & κοινὸς, ut uidentur: κοινωνικὸς enim eſt, qui egregia bona, quæ habet, libenter in alios confert, delectaturque beneficētia. Mercurius cōmunis eſt appellatus, uel quod qui eodem munere apud homines funguntur tuti inter media hoſtium tela uerſentur, ac communis boni interpretes ſint: uel quod ipſe ſit, ut Lyricus poëta cecinit, — ſuperis deorū Gratus, & imis. Niſi potius ita dicebatur, quia neminē omninò à ſe reiiciebat: unde κοινὸς ἑρμῆς clamari ſolebat ab his, qui aliquid à quopiam in uia inuentum, ad ſe quoque pertinere, ita ſignificabant, ac ſe participes eius lucri fieri debere, affirmabant: ut ea etiam de cauſa, quę fortuitò inueniebantur, ἕρμαια appellare conſueuerint: id autem oſtēdit auctor libri, in quo deſcribuntur certi mores & naturæ hominum: ubi enim uitium animi impuritatemque, quam ἀνελευθερίαν uocant, pingit, inquit: eam ſordido animo præditum hominem hos etiam inhoneſtos tenueſque quęſtus acriter ſectari. Καὶ τῶν εὑρισκομένων χαλκῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς ὑπὸ τῶν οἰκετῶν δεινὸς ἀπαιτῆσαι τὸ μέρος, κοινὸν εἶναι φήσας τὸν Ἑρμῆν: Nam κοινὸν Mercurium uocari ſolitum oſtendit etiam Plutarchus in commentario, quo docuit, partes eſſe philoſophi cū regibus, ac principibus uiris diſputare: inquit enim. ἀλλ᾽ ἀμουσίας καὶ ἀπειροκαλίας τὸν κοινὸν Ἑρμῆν, ἐμπόλαιον καὶ ἔμμισθον γενέσθαι.

Καὶ τὸ, τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ἄξιοι. τὸ γὰρ λόγου ἄξιον, οὐχ ἁπλῶς λέγεται.

Praua etiam hæc & uitioſa concluſio, quæ & ipſa Latinis uerbis commodè exponi non poteſt. Vt ſi quis dicat, λόγον eſſe rem præſtantiſsimam, & quæ multum in ſe dignitatis habeat, quia boni ac fortes uiri, non χρημάτων, ſed λόγου ἄξιοι ſint: uidetur enim poſtulare uirtus bonorum uirorum, ut amplo præmio afficiatur: quod niſi ſuperaret pecuniæ uim λόγος, pecunia illi compenſari fuiſſent; fallacia (inquit ipſe)

in eo latet, quod λόγου ἄξιον, plures intellectus habet: cum.n.ſæpè aliquem λόγου ἄξιον dicimus, non uerbis dignũ intelligimus: ut dictio illa λόγου ſignificare uidetur, ſed omni honore dignũ, ac magni pretij hominem intelligimus. Thucydides in concione, quã legati Athenienſium habuerunt Lacedæmone. ὅτι πόλις ἡμῶν ἀξία λόγου ἐστιν. ipſe in III. libro de morib ad Eudemũ, ubi uirtutem, quę in magnitudine animi poſita eſt, explicat. Ἔστι γὰρ τιμὴ καὶ μικρὰ καὶ μεγάλη διχῶς: ἢ γὰρ τῷ ὑπὸ πολλῶν τῶν τυχόντων, ἢ τῷ ὑπὸ τῶν ἀξίων λόγου. Cum autem apertè de captione, quę conflatur ex ambiguo ſermone, non egerit, animaduertendum an hoc exemplum ἀμφιβολίας ſit: neq;.n.uidetur hæc in uocabulo, quod duplicem intellectũ habeat, poſita eſſe, ſed in oratione, quæ duo diuerſa inter ſe ſignificet, manere.

Ἄλλος, τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν, ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα.

Appellatæ ſunt hæ fallaces concluſiunculæ παρὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν. duę nanq; ſunt, quarum ratio nunc ab ipſo breui exponitur: copioſius tamen in libro, quo docuit, quo modo illæ reprehendi atq; euerti poſsint, tradita eſt. Eas igitur hic huiuſcemodi eſſe inquir, cum quiſpiam quod ſeiunctum, uerum erat, compoſuerit: aut cõtra, quod compoſitum in ſe falſi nihil habebat, ſeiunxerit: in eoq; fucum fecerit.

Ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸν δοκεῖ εἶναι, οὐκ ὂν ταὐτὸ πολλάκις, ὁπότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν.

Quomodo imponatur hac ratione oſtendit: fit.n. quia homines negligẽter hęc accipiunt: nec aliquid putãt intereſſe, ſeorſum ne illa, an coniunctim dicãtur: in quo ualdè fallũtur: diſcrimen.n.non paruum ſępè inter illa eſt, quãuis idem eſſe uideãtur. Quare admonet, qui fallaciter agere uelit, ut utra cõmodior ipſi eſt, rationem captet: ſiue diuiſam rem conglutinantẽ: quod uocatur παρὰ σύνθεσιν: ſiue coniunctam diuidentem: quod dicitur παρὰ διαίρεσιν, quia, ut in ſuperiore fallacia dolus naſcitur ex fraudolenta compoſitione rei diuiſæ: ita in poſteriore hac, ex aſtuta diuiſione rei, quæ conglutinata, omni fraude doloq; uacabat.

Ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος. οἷον τὸ εἰδέναι, ὅτι τριήρεις ἐν Πειραιεῖ ἐστιν: ἕκαστον γὰρ οἶδε.

Euthydemi ſophiſtę rationem hinc natam docet: omnemq; fallaciã, qua ille uti ſolitus erat, in hoc manſiſſe, quod res, quę uerę forẽt, ſeparatim prolatę, aſtutè cõiungeret, atq; ita imponeret ei quẽ interrogabat: neq;.n. illę amplius ueræ. Plenius autem illã aliquanto expoſuit, cum quomodo fallaces hæ cõcluſiones diſſolui poſſent, doceret: nec tamen nõ locus etiã ille, uerbis, quib. hic indicatur, adiuuatur: ut utriſq; locis animaduerſis hæc uideatur ſophiſmatis illius ratio fuiſſe; uerba autem, quib. illic utitur, hæc ſunt. ἆρ' οἶδας σὺ νῦν οὔσας ἐν Πειραιεῖ τριήρεις ἐν Σικελίᾳ ὤν. Ita igitur ille agebat. Tu ſcis te eſſe in Piręeo: quod concedebatur ipſi, ac uerũ erat. Scis triremes Athenienſiũ eſſe in Sicilia (miſerant enim eò claſſem, ut eã inſulam occuparent) id quoq; non inficiebatur, qui interrogatus erat. Tu ſcis igitur (aiebat ille) in Piręeo triremes eſſe, in Sicilia exiſtẽs. qua captione ipſum in Sicilia, ſcire triremes eſſe in Piręeo cogebatur: cũ eo nanq;, ſcire in Piræeo cõiungebatur triremes eſſe: à quo remotũ primò pronunciatũ fuerat: ab illo uerò, in Sicilia, cũ quo copulatũ editum primò fuerat, diiungebatur: atq; ita efficiebatur ipsũ, in Sicilia cũ eſſet, ſcire in Piræeo triremes eſſe. Quod uerò hic adiungit ἕκαστον γὰρ οἶδε: ſeparatim.ſ. utrunq; noſſe intelligit, ſe in portu Athenienſium tunc eſſe: triremesq; item in Sicilia. è quorum conglutinatione fallax ratio conflata, quæ inde uocata eſt παρὰ σύνθεσιν

Καὶ τὸν τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε: τὸ γὰρ ἔπος τὸ αὐτό ἐστι.

Vt ſi dicamus. qui elementa, ex quib. dictiones conſtant, didicerit, uerſum etiã nouiſſe: & hęc.n. quoq; fallax ratio eiuſdem generis eſt, ac cõpoſitione conflatur: neq;.n.neceſſe eſt, ut qui res ſeparatas ſeorſumq; poſitas intelligat, ipſas quoq; coniunctas cõglutinatasq; notas habeat. Qui tamen hoc ſophiſmate parum uidentem aduerſarium urgebat, unum, idemq; eſſe aiebat, carmen literasq;, ex quibus conſtitutum illud foret.

Καὶ ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ τὸ ἓν φάναι ὑγιεινὸν εἶναι: ἄτοπον γὰρ, εἰ τὰ δύο ἀγαθὰ, ἓν κακόν ἐστιν.

Exemplum & hoc ſophiſmatis, quod proficiſcitur à compoſitione: ut.n. probet unum

morbum inducere, componit cum altero; oſtenditq; illud geminatum eam uim mani feſto habere. quare affirmat ipſum ſeparatum etiam morbum afferre poſſe: cuius rationem reddens, inquit: eſt. n. abſurdum, ſi duo bona unum malum conſtituunt.

οὔτε μὲν ἑκάτερον ὑγιεινόν: τὸ δὲ δὲ καὶ κίνδυνον: οὐ γάρ ἐστιν ἐκ ἀγαθῶν δύο κακόν: ὅλως δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός.

Cum ſuperior ſententia duob. modis reprehendi poſsit, aut enthymemate eius generis, quod redarguit conuincitq; mendacij, indeq; dicitur ἐλεγκτικόν: aut alterius, quod oſtendit rem eſſe aut non eſſe, rationē, qua iam uſus eſt, formā elencticā habere conſtat: ſumpſit. n. illa contrarium eius, quod probare uolebat, atq; id redarguit. ut quam nunc adiūgit, ſimpliciter probandi rem ita ſe non habere. Propoſitū autem erat probare alterū cor. ſalubre non eſſe. quare, ut hoc oſtēdat, inquit: non. n. ſunt unum bonū duo mala, ut eſſent, ſi cōcretum ex ambob. malum foret: adiungit autem, omni ui ipſius diligenter animaduerſa, totum hunc locum, utro modo eū tractes, eſſe fallacem, & decipiendis aduerſarijs rudiorib. accommodatum.

Πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσε: συντίθησι γάρ.

Polycrates hic, ſophiſtes ille fuit, qui ſcripſit laudationē Buſiridis, & ab Iſocrate multū reprehenſus eſt, quòd multis modis in eo argumēto peccaſſet. Idē (ut hinc liquido percipere licet) Thraſybulum etiam ornare uoluit, qui Athenienſes in libertatē uindicauit: & cū omnia, quæ illi honori eſſent, arriperet, hac quoq; captione uſus, dixit eū XXX. tyrannos ſuſtuliſſe: cū uerè unam tantum tyrannidē diſturbaſſet: captio autem ita conformata eſt. Thraſybulus tyrānos ſuſtulit, & triginta ſuſtulit: tot. n. erant, qui oppreſsis legib. Athenis regnabant: ſuſtulit igitur XXX. tyrannos, tanquàm triginta tyrānides ſuſtuliſſet. Eſt igitur captio παρὰ τὴν σύνθεσιν, quod, quæ ſeorſum poſita uera erant, cum fraude copulauit: quamuis. n. illi XXX. uiri forent, unius tamen tyranni tantū uim habebant, & in unā tyrannidem ſolū omnis eor. poteſtas coaluerat. quare ipſos euertere, erat unū tyrānum euertere neq;. n. interitu eor. pluſquàm una tyrannis interibat. Quare neq; XXX. tyrānos uerè Thraſybulus exegiſſe dici poterat: neq; XXX. ob id præmia poſtulare, ſicut fallax illa cōcluſio, diſiuncta callidè connectens, confirmabat.

Ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου: ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστι.

Scripſit. n. Oreſtē quoq; Theodectes, non ſolū Euripides. Sed quis tragicus fabulam eo nomine non docuit, aut ſaltem factum illud atrox non cōplexus eſt? quo modoq; ſe tueri poſſet paternę iniurię ultor filius, nō expoſuit? In ea igitur fabula duo ponebantur, quæ ſeparata recta erant: eadem aūt poſtea coniuncta, dubitationem habebant.

Δίκαιόν ἐστιν, ἥτις ἂν κτείνῃ πόσιν, ἀποθνήσκειν ταύτην. Καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν.

Senarius primus integer eſt Theodectis: quę ſequuntur uerba ſententiā ſanè ipſam abſoluunt: nō poetæ tamen uidentur. ſenſus eor. apertus eſt, Quæ maritum necarit, morte plecti æquū eſt: ſeorſum hoc poſitum, reprehendi non poteſt. Alterum quoq;, quod addit, ſeiunctum ab altero, pium ac ſanctum eſt, filium ulciſci iniurias parentis.

Οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται.

Atqui hęc ipſa geſta ſūt, aiebat Oreſtes: Clytemneſtra. n. Agamemnonē coniugē interemit. quare ſupplicio digna eſt. ipſe patris mortē ultus ſum. Rectè igitur, pieque feci.

Συντεθέντα δ' ἴσως οὐκέτι δίκαιον.

Quę ſeparata iuſta erāt, coniūcta fortaſſe (inquit) amplius iuſta nō ſunt: nā magna quæſtio eſt, an interfici debeat à filio mater, quæ marito etiā manus attulerit: ſanctū eſt. n. nomen matris, nec ullū eſſe ſcelus tam atrox ipſius poteſt, ut uiolari à filio debeat.

Εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν: ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ, ὑπὸ τίνος.

Extremū hoc exemplū inquit, quod contineri ſophiſmate illo poſſe, quod dicitur παρὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν, oſtendimus, referri etiam poteſt ad aliam fallacis concluſionis rationem, quę, quod præciſa oratio ſit, παρὰ τὴν ἔλλειψιν appellatur: non. n. explanatum eſt à quo: ſi. n. hoc in argumento poſitum fuiſſet, omnis decipiendi ratio ſublata foret:

 æquum

ęquum.n.eſt uiri interſectricem occidi. ſed à magiſtratu,non à quolibet homine. multo magis dubitandū eſt, an à filio rectè tolli poſſit. Decet liberos mortem patris ulciſci, ſi aliena perſona illum morti dederit. Si mater eorundem necarit,non planè conſtat. Quia igitur hoc explicatum non eſt,locus errori relictus eſt. κατ' ἔλλειψιν autē ἐλλειπτικῶς ue (ut opinor) Cicero præciſè reddidit in II. libro de natura deorum: inquit.n. Sed id præciſè dicitur, ut ſi quis dicat Athenienſium rempub. conſilio regi, deſit illud, Ariopagi. ſic cum dicimus prouidentia mundū adminiſtrari, deeſſe arbitror, deorum. Diuerſa tamen eſt Ciceronis ἔλλειψις, ab ea de qua nunc loquitur auctor noſter: in illa nanq; intelliguntur, quę deſunt: cōſuetudoq; ſermonis ipſam parit. In Ariſtotelea uerò, quę relicta ſunt, non intelliguntur, & fraus malitiaq; oratoris ipſam conflat.

ἄλλος δὲ τόπος: τὸ δεινώσει κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν: τοῦτο δ' ἐστίν, ὅταν μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα.

Alius autem (inquit) fallaciæ locus. cōfirmare aliquid, aut refellere nullo argumento uſum, ſed ſubdola quadā ratione, quę multū ad fallendū ualet. id eſt cōfugere ad δείνωσιν quam appellant rhetores. eſt autem δείνωσις ut Quintilianus quoq; in VI. libro tradit, rebus aſperis, indignis, inuidioſis, addens uim oratio. & quàmuis nihil demonſtratum ſit, tamen crimen exaggerare tanquàm planū iam factum ſit, eum illi crimini affinem. quæ fallax, & callida ratio non ſolum accuſatori, ſed defenſori etiam, ut apertè affirmat Ariſtoteles, utilis eſſe poſſit. Quis.n.non decipiatur tāta malitia oratoris, & cū uideat illum ſtomachari, ac rem indignam eſſe exclamare, non credat iam crimen deprehenſum eſſe, ac manu propè teneri? facit enim artificio hoc ſuo, ac uehementi oratione, qua rem culpamq; exagitat, ut quæ facta eſſe non docentur, facta uideantur: aut contra cū reus auget rem, cuius inſimulatur: uidetur enim imprudentibus, doloſq; eius non intelligentibus, expers eſſe eius ſceleris, quod tantoperè inſectatur: nec ueriſimile eſt, ſi particeps ipſius foret, id ipſum aucturum fuiſſe ſed potius ſummo ſtudio diminuturum. Primus uerò hic eorum locorum eſt, qui uocantur ab ipſo, extra locutionem: abſolutis.n.iam captionibus, quæ in uerbis poſitæ ſunt, ac repugnant integræ, ac ueræ locutioni: locisq; indicatis, ubi illæ manent, elementa nunc tradit falſorum enthymematum, quæ nō in laqueis uerbor. ſita ſunt, nec in diſtorta, prauaq; ratione loquendi: ſeptem autem & hic affert. Quod ſi quis quærat, quem hic potiſſimum reddat ex illis, qui in elenchis appellati ſunt, arbitror ei reſpondere, qui παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν illic uocatur: cum enim, re adhuc incerta, & dubia, ipſam amplificet, uidetur ſumere tanquàm planum ac cōceſſum, quod probare oportebat.

ποιεῖ γοῦν φαίνεσθαι, ἢ ὡς οὐ πεποίηκεν: ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων, αὔξῃ: ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατήγορος ὀργίζηται.

Excitat hæc δείνωσις huiuſcemodi quādam opinionem in animis eorum, qui audiunt, quòd res aut non facta ſit, cum reus, & qui culpæ illi affinis creditur, crimen atq; rem auxerit: aut quod facta ſit, cum accuſator indignetur & excādeſcat. Auget autem crimen qui cauſam dicit, ſi cum adulterij, exempli cauſa, reus ſit, contra adulterium diſſerit, ac docet eos, qui id flagitium cōmittunt, cauſam eſſe multorū magnorumq; incommodorum: accuſator autem ſi commoto animo & ipſe atrociter in adulteros fertur, & clamat non deberi huiuſcemodi homines in ciuitate retineri, cum ſint matrimonij peſtis ac ſanctiſſimæ ſocietatis exitium. αἰτίαν ἔχειν alicuius rei, ſiue mala, ſiue bona ſit, dicitur qui auctor ipſius effectorq; fuiſſe exiſtimatur: nam de bonis etiam reb. dici conſueuit, quod Iſocratis quoq; teſtimonio confirmatur, cuius ex oratione περὶ τῆς ἀντιδόσεως hæc uerba ſunt. ὥστε γὰρ δόξῃ τῶν πόλεων τῶν προεχούσας μέγιστον εἶναι τῶν ἁμαρτημάτων, ἡμεῖς τούτων τῶν ἀγαθῶν αἰτίαν ἔχομεν. Cum receptam autem lectionem loco nō mouerim, ac qui ſenſus, huic loco congruens, inde elici poſſit, oſtenderim: prętermittere tamē nolo, quin antiquiſs. libri ſcripturam indicem: extremum nanque horum uerbor. illic ὄργῃ eſt, cuius notio non parum hic quadrat: niſi illud in conſuetudine poëtarum potius, quàm aliorum ſcriptorum foret: ualet enim ὄργαν, ἐρεθίσαι, quaſi concitare & irritare. quod ſi aliquis putet non mendo etiam uacare optimum codicem, corrigiq; debere ὀργίζῃ, media ſyllaba negligentia librarij omiſſa, non peruerſè, ut arbitror, ſentiat: ut ueſtigia potius ueræ lectionis ille, quàm integram ipſam ſeruarit: idem enim intellectus eſt huius etiam

frequentati in ſoluta oratione uerbi. reſpondet autẽ, quomodocunq; legatur, ſuperiori uerbo αὔξει: ut.n. qui feciſſe aliquid exiſtimatur, crimen amplificando, liberat ſe aliquo pacto culpa: deletq; malã de ſe exiſtimationem, ita qui callidè urget reum, cõmouendo irritandoq; animos auditor. propoſitum ſuũ conſequitur, excitatq; huiuſcemodi opinionem in illis, ut feciſſe eum, cuius inſimulatur, omninò credant. ſuſpecta mihi eſt etiã peruulgata lectio, quia uidetur accuſatorẽ non in ira ſua ſtomachoq; demõſtrando laborare oportere: habitus.n. hic animi ipſius perperuus eſt: ſed potius, cũ uafra hac ratione in fraudem inducere uult iudices, in animis illor. peruertendis occupatus eſſe debere.

οὔκουν ἐστὶν ἐνθύμημα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς, ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένου.

Non tamen (inquit) hoc enthymema haberi debet, quàmuis eò ducat auditorem, quò uult: decipitur.n. is ſtultitia ſua, factumq;, aut non factum credit: quàmuis nihil demonſtratum, argumentoq; concluſum ſit.

Ἄλλος· τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο.

Alius locus (inquit) ſophiſticus eſt, unde ducitur agumentũ à ſigno: ſtatim autẽ docet non ſine cauſa hoc inter captiones collocari, quippe cũ & ipſum ueram concludendi rationem non ſeruet: duob. uerò exẽplis uitium ipſius oſtendit, ac quomodo hæc fallax ratio tractetur, docet. à ſigno aũt hic uocat: quod alibi παρὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ ἐλέγχου, cõmuniore nomine, uidetur appellaſſe: quia nõ ſint animaduerſa, cuſtoditaq; cũcta, quę in perfecto ſyllogiſmo requirũtur: argumẽta uerò ex notis ducta maniſeſtò laborãt hac parte.

Οἷον εἴ τις λέγοι ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἔρως, κατέλυσε τὸν τύραννον Ἵππαρχον.

Vt ſiquis (inquit) diceret conducere liberis ciuitatib. puerorũ amores, atq; id ita probaret: amor.n. Harmodij Ariſtogitoniſq; Hipparchum tyrannũ ſuſtulit, ac regno ſpoliauit, is infirma, inaniq; ratione uſus foret: cõtinet.n. ipſa manifeſtum uitiũ: ambę nanq; propoſitiones ſingulares ſunt: ſine uniuerſali uerò nihil unquàm rectè concludi poteſt: in tertia autẽ forma ſyllogiſmor. hoc adũbratum enthymema conflatum eſt. apud Platonem autẽ in ſympoſio Pauſanias ita argumentatus eſt, & hoc ipſo exemplo uſus, cum oſtendere & ipſe uellet, hos amores, ut non nulla etiã liberalia ſtudia, inimica periculoſaq; eſſe ijs, qui in ciuitatib. dominarẽtur, quia gignunt magnos ſpiritus in ijs, qui illa ſtudioſè tractãt, ac ſtabiles fideleſq; amicitias procreanr. Re.n. inquit, experti hoc quondã ſunt noſtri tyranni: ὁ γὰρ Ἀριστογείτονος ἔρως, καὶ ἡ Ἁρμοδίου φιλία, βέβαιος γενομένη, κατέλυσεν αὐτῶν τὴν ἀρχήν. Cum autẽ à ſigno proficiſci hoc argumentũ tradat (tanquàm ſigno enim utitur, qui probare uult, utiles eſſe libertati hos amores, caſu illo qui Athenis natus eſt, cũ ab coniũctis hac amicitia inter ſe necatus eſt Hipparchus) deducitur ad id genus ſigni, quod ab ipſo in primo horum libror. ὡς τὸ καθ᾽ ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου appellatur.

Καὶ εἴ τις λέγοι, ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο.

Et hoc à ſigno argumentum eſt. ut ſi quis (inquit) oſtendere uolens Dionyſium, Syracuſanor. tyrannum, furem eſſe, ita agat: ſignumq; huius rei proferat, quod ille ſit maleficus & iniuſtus: tradit autem & hanc rationem nihil firmitatis habere: nec ſeruare, quę in recta ſyllogiſmor. ratione requirũtur. Videtur autẽ ſic occurrere fallaci huic rationi, tanquàm qui ita argumentatus eſt, in prima ſyllogiſmor. forma hoc includere uoluerit: ſtatim.n. ſuperiorem propoſitionem uitioſam eſſe ac falſam docet, quę omnem improbum furem eſſe ſumit: contra.n. ſe res habet: ſecundæ autem ſiquis putet potius adaptare uoluiſſe (uerè.n. nulli conuenit) uitium tunc erit. quod in ſecunda forma ſyllogiſmor. neceſſaria omninò altera eſt, quæ neget: nec eiuſdem qualitatis ambæ propoſitiones ullo modo eſſe poſſunt: hic autem ambæ affirmant, quàmuis ſi (ut eſſe debuit) ſingularis ſumpta fuiſſet, alia præterea culpa laboraſſet: neq;.n. ſine propoſitione, quę, quod in uniuerſo uerum ſit, ſummat, rectè unquàm aliquid concludi poteſt. Antiquiſsimus liber diſcrepat hic à reliquis, quod ἀρ δὴ τοῦτο, habet.

Οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς, κλέπτης, ἀλλ᾽ ὁ κλέπτης πᾶς, πονηρός.

Neque enim (inquit) quicunque improbus, ſubito idem fur: plura enim genera im-

proborum hominum ſunt: nec pauci ex eo numero inueniuntur uacui penitus à furti ſuſpicione: qui tamen improbi uerè dici poſſunt, quod alijs maculis inquinati ſunt: nullus autem fur, quin idem improbus: culpa enim hæc ſola prauum illum meritò efficit. in concludendo autem maior propoſitio, quę in uniuerſo rem ita ſe habere oſtendit, omnem improbum furem eſſe, ſumebat. Animaduertendum autem ſignificare hic Ariſtotelem, cum ita diſſerat, non retrò agi τῶ ἀκολουθεῖν: quàmuis enim cuncti fures improbi homines ſint, non tamen omnes improbi, ſunt fures. eadem quoque ratio eſt prioris exēpli: non enim ſi Harmodius & Ariſtogiton, qui hoc amore cōiuncti inter ſe erant, tyrannum necarunt, cuncti delicato huic amori dediti, tyranno manus afferunt. unde in libro ſophiſticorum elenchorum affirmauit in oratorijs reb. probationes, quæ ducū̃tur ex notis, à conſequentib. eſſe. cum tamen hic eaſdem (ut indicaui) uideatur ad aliud captionis genus referre. nam infra hic accuratè etiam perſequitur fallacem illam rationem, quæ uocatur παρὰ τὸ ἑπόμενον: utiturque in ea explicanda exemplis argumentorū à ſignis ductorum. in huiuſcemodi igitur argumentis, quę ſignis utuntur, cum plura uitia ſint: manifeſtò enim uera ratio concludendi in illis non cuſtoditur: & in ijſdem intelligitur eſſe idem error, qui ſæpe homines non cautos decipit, ad diuerſa genera captionum rectè alio atque alio modo accepta, deduci poſſunt. quod etiam ipſemet docet uſu uenire in alijs non nullis prauis rationibus.

Ἄλλος, διὰ τὸ συμβεβηκός.

Fallax item ratio, cum aliquo, quod temerè, caſuq́ cecidit, tanquàm id firmum ac ſtabile ſit, utimur. Captio uerò hæc eodem hoc nomine ab ipſo in elenchorum ſophiſticorum libro uocatur. Conflari autem illic dicitur, cum poſtulatum fuerit, ut quidlibet ſimili modo adſit & rei ipſi, & ei quod rei contingit. Cumque alteri c.ntigerit, ab altero etiā ſeparari non poſſit: cum enim (inquit) uni eidemq́ multa eueniant, nō neceſſe eſt omnibus, quæ de illis dicuntur, & reb. ipſis, de quib. ea dicuntur, eadem omnia nullo diſcrimine hęrere. Arbitrantur tamen imperiti quęcunq́ in κατηγορουμένοις inueniuntur, eadem ſemper in ſtratis ipſis: de quib. ea dicuntur, inueniri: in ijs enim tantum hoc uerū eſt, quę naturæ eorum adfixa ſunt, & propter ſe in illis manent: quæ nanq́ nō ita ſe habent, ſed κατὰ συμβεβηκὸς in illis ſunt, non hoc habent, ut neceſſe ſit quod ipſis contingit, ſtratis etiam ipſorum, rebuſq́ cōtingere: id tantū quādoq́ fortuitò ex accidētiq́ fit.

Οἷον ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβοήθησαν, διατραγόντες τὰς νευράς.

Hac fallacia uſum eſſe Polycratem Sophiſtem docet, cum mures ornaret: dixit enim illos opem tuliſſe genti cuidam, populoque corroſis, deuoratiſque neruis arcuum, quos gerebant, qui bellū ipſis intulerant, & in eorū agro caſtra poſuerāt: fortuitò autē id factū fuit: nec. n. mures inhabiles facere arcus illos, atq́ ita auxilio eſſe illis, quib. ea res cōmodè cecidit, cogitarūt, ſed famem explere, quæſiuerunt: argumētū uerò hoc captioſum ita explicatur. mures corroſerunt neruos arcuum. res illa opitulata eſt: mures igitur opitulati ſunt. fallacia manifeſtò ex accidēti, quia quod caſu euenit, tāquàm propter ſe fuiſſet, ſumitur. Quam hiſtoriam tangat liquido non oſtendit. Herodotus ſanè hoc aliquando bono ſaluique fuiſſe Aegyptijs narrat, cum Arabes Aſſyrijque in eorum campos hoſtiliter inuaſiſſent: murum enim magnam uim repentè exortam & pharetras & arcus eorū abſumpſiſſe, ſed etiam clypeorum lora, ut coacti ſint armis exuti, illinc diſcedere: multique ipſorum in fuga interfecti ſint. addit autem ſtatuam poſtea Aegyptiorum regi poſitam eſſe, quę murem manu geſtaret. Polemon prętereà (ut teſtatur Clemens Alexādrinus in protreptico ad Gręcos) memoriæ prodidit nationes, quæ Troada regionem incolerent, mures eius terræ (quos σμίνθους appellarent) ſolitos colere. quia neruos hoſtilium arcuum abſumpſerant. unde etiam ſminthium Apollinem, & ipſum quoq́ ab illis appellatum, uenerabantur.

Ἢ εἴ τις φαίη, τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι τιμιώτατον: διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ.

Aliud hoc exemplum eſt eiuſdem fallaciæ. Aut ſi quis ad cœnam uocari rem honorificentiſſimam eſſe dicat: à contrarioq́ ita argumentetur: Achilles nanque grauiter ſu-

ſcenſuit Græcis in inſula Tenedo, quod uocatus non ſit. Hiſtoria obſcurior, quę tamen olim notiſſima fuerit: de hac enim omni re fabulam ſcripſit Sophocles, quã συνδείπνους uocauit. Eius mẽtionẽ fecit Cicero in epiſtola quadã. II. libri ad Q. Fratrẽ. Συνδείπνους Σοφοκλέους, quãquam à te actam fabellam uideo feſtiue, nullo modo probaui: quàmuis non defuerint, qui συνδείπνιον neutro genere debere illam inſcribi affirmarint. ut Athenęus in extremo octauo libro tradit. & ut ipſe ſanè eam appellat in primi libri epitome. καὶ Σοφοκλῆς δὲ ἐν Ἀχαιῶν συνδείπνῳ. Plutarchus in commentario, quo docet, quo modo diſtingui poſſit aſſentator ab amico, teſtimonio illius fabulę uſus eſt: & ea maximè parte, cuius nunc meminit Ariſtoteles: docet enim quo modo uafer uir Vlyſſes omnẽ irã adoleſcentis, cupidi in primis glorię, diſcuſſerit: &, ne quid maius incommodum ex ea naſceretur, effecerit: minabatur enim, quod ignominiam illam ferre non poſſet Achilles, in Græciam ſe rediturum. Inquit igitur nullo modo ipſum commotum animo eſſe tam leui de cauſa, quod ad cœnam uocatus non ſit, ſed iræ nomine tegere, ac uelare magnũ timorem: cum enim iam Troię mœnia uiſantur, reformidare ipſum hoſtes.

Οἷον ἀτιμαζόμενος ἐμήνισε· συνέβη δὲ τοῦτο διὰ τὸ μὴ κληθῆναι.

Vt contemptus, ignominiaque affectus ſuſcenſuit Achilles: euenit autem illum ignominia affici in cœna cum uocatis cunctis principib. eius exercitus, ipſe, ut abiectus quidam homo, relictus ſibi uidebatur: nec enim ob cœnam iratus factus eſt Achilles, quod cœna caruiſſet, quam parui ducebat: ſed quod nota illi quædam inuſta erat, quam cõtigit cum cœna coniunctam fuiſſe: illa tamen etiam ſi ad aliam quampiam rem applicata (ut potuit) fuiſſet, nõ minus ſuſcenſuiſſet. In calamo ſcriptis quibuſdam exemplaribus pro διὰ τοῦ, legitur δεῖπνον: quam ſcripturę uarietatem ueterem eſſe declarat, quod in antiquiſſ. codicem ambæ negligentia librarij coniectæ ſunt: ita enim in eo legitur. δεῖπνον, διὰ τοῦ μὴ κληθῆναι.

Ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον.

Et hic locus in libro ſophiſticorum elenchorum eſt accuratè pertractatus: nec enim ſolum dialecticis reb. accommodata exempla, ſed rhetoricis etiam poſuit. Captionẽ autem totam fundatam eſſe docet in errore quodam hominum, qui falſò putant conſecutionem conuerti in ſeipſam: retroque meare: ut ſcilicet cum poſito hoc, neceſſariò hoc conſequatur: & hoc, quod ſequitur, poſito, illud etiam omninò eſſe debeat. Vnde (inquit) naſcuntur etiam fallacię quædam in opinionib. hominum, quæ ortum habent à ſenſu: ſæpenumero enim flauam bilem cernẽtes, mel cernere nos putamus, quia flauus color melli comitatur, & quia uſu uenit terram cum pluit madeſcere, cum madidam eã uidemus, arbitramur pluiſſe: quod neceſſarium nullo modo eſt: quàmuis enim mel flauum ſit, non tamen quod flauum continuò mel: nec non quãuis imbre effuſo in terram illa neceſſariò madeſcat non tamen cum madet, ſemper pręcedente pluuia id factum eſt: nam ſpargi aquam: irrigarię illam alijs quoque modis contingere potuit. Si enim (ut ipſe illic loquitur) ἀκολουθήσεως non fefelliſſet, hoc futurum omninò erat, uerum illa non conuertitur, quod cum neſciant imperiti, facilè hac captione decipiuntur.

Οἷον ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι μεγαλόψυχος· ὑπεριδὼν γὰρ τὴν τῶν πολλῶν ὁμιλίαν, ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε καθ' αὑτόν.

Vt in Paride. orationem autem intelligit quæ laudes eius contineret: cuius ſupra quoque meminit: ornare enim eum uolens, quicumque fuit, fallaci hoc argumento uſus eſt, affirmauitq; magni animi uirum fuiſſe, quod ſolus in Ida monte, relicta æqualium conſuetudine, uiueret. Diſcrepant hac parte inter ſe ſcripti libri, quod ſunt etiam, in quib. ὑπεριδὼν δὲ legatur, & hi quidem melioris notę: uetus tamen tralatio cum excuſis facit, & ſcriptis etiam non nullis, qui γὰρ habent. ὑπεριδὼν ὁμιλίαν aliquorum ſignificat contemnere illos: nec dignos iudicare conſuetudine ſua. Sic etiam locutus eſt, Attici ſermonis norma, Lyſias in oratione, cuius inſcriptio eſt: aduerſus ueteres familiares, quod ipſum probris maledictiſq; uexarant. καὶ μὴν οὐδ' οὗτοι ἐξέφερον ὅτι οὐδ' ἂν εἰκότως ὑπεριδόντες μὴ ὁμιλεῖν. qui locus ſimilis eſt illi Ciceronis in principio. II. Philippicę. Quid putem? contemptum ne me? & quę ſequuntur.

ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν.

Cum enim (inquit) huiuſcemodi ſit ingenium magnanimorum uirorum, ut ſolitudine delectentur, & nimis arctas familiaritates multorum fugiant: idemq́ in Pari inueniatur; magnanimus ille quoq́ uideri poſſet. fallax tamen hoc, & captioſum eſt; neq́ enim conuertitur res; multi nanq́ ſolitudines captant atra bile uexati, ut Bellerophontes faciebat: ſed alijs etiam non nullis de cauſis, ab ea diuerſis, hoc faciunt. In antiquiſſ. libro uarietatis hoc inueni; quod καὶ οὗτοι μεγαλόψυχοι, numero multitudinis, nō unitatis habet: nec tamen receptam lectionem immutaui, quamuis huic etiam locus ſit, ut tradatur ijs uerbis rem non conuerti: nec ἀκολουθεῖν retro agi. ut quemadmodum comitatur magnanimis uiris, libenter illos ſolos degere, quicunq́ in ſolis ac remotis à multitudine locis uiuant, ſint magnanimi, ſed ſpecie tenus tantum, ut capi illa poſſint imperiti diſſerendi: nam auctoris omnino uerba illa puto, declarantis unde fallacia exoriretur.

καὶ ἐπεὶ καλλωπιστὴς καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός: ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ, τοιοῦτοι.

In commentario, quo docuit quomodo refelli coarguiq́ poſſint fallaces hę rationes, expoſuit in oratorijs reb. probationes, quæ à ſigno fierent, cunctas hoc uitio laborare, & ἐκ τῶν ἑπομένων eſſe: cum enim probare uelint adulterum eſſe, ſumunt quod conſequitur, oſtenduntq́ nimis eum ornatui corporis indulgere, aut noctu in publico ambulare: non pauci autem inueniuntur, qui ſanè hoc faciunt, nec tamen id de illis uerè dici poteſt: notæ autem hic duę ſumptę ſunt eidem rei ſignificandæ, quarum utralibet ad id probandum ſatis eſſe exiſtimatur: paſſimq́ arripi conſueuit, quamuis demonſtratis duob. pluribus'ue ipſius ſignis, certius aliquid declaretur. In elenchis ſanè, ubi ijſdem exēplis utitur, particulā quę diſtinguit, nō quę cōiūgit, i medio eorū collocauit: inquit. n. „ βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι, ὅτι μοιχὸς, τὸ ἑπόμενον ἔλαβον, ὅτι καλλωπιστὴς: ἢ ὅτι νύκτωρ ὁρᾶται πλα„ νώμενος. Argumenta uero hæc eius generis ſigni ſunt, qđ ſe habet ad id, cuius indicium eſt. ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος, ut ipſe in primo libro declarauit: qđ. n. adulteri omnes culto corpore ſunt, optimeq́ ueſtiti, aut tenebris per urbē uagantur, qui huiuſcemodi elegantię ſtudioſus eſt: noctu ue in publico ſolus cōſpicitur, adulter habetur. quod autē ſcripſi, ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι, ſic habēt plures manu ſcripti libri, quib. adſtipulatur uetus tralatio: & ſanè ita uidetur legi debere: antea in excuſis ὁ τοιοῦτος ἐστιν mendoſe: antiquiſſ. codex τοιοῦτοις ἄρα habet, cuius lectionis rationē nō uideo. Quia illi aiunt, compto capillo eſt, & omni corporis ornatu abūdat: pręterea quia noctu in publico ambulat, adulter eſt: huiuſcemodi enim ſunt adulteri, nec ullos unquam uidimus adulterijs operam dantes, qui non his ſtudijs tenerentur.

ὅμοιον δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ, καὶ ᾄδουσι, καὶ ὀρχοῦνται, καὶ ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεστι οἰκεῖν ὅπου ἂν θέλωσι.

Argumentationes etiam hę (inquit) eandem rationem habent: ſi quis appellat et mendicos homines exulesq́, fortunatos: quod non nullis commodis abundent, quæ uitā beatam efficere creduntur. Ea autem huiuſcemodi ſunt. Licere illis omnia facere, quæ in animum induxerint, ac ſi in foro etiam ſaltare uoluerint, omnes concedere: nec non ponere ſedes, ac domicilia ubicunq́ terrarum ipſis uiſum ſit. Hæc autem condiciones quoq́ illę hominum, quas ſupra appellauit, quamuis multum ab his diuerſę, faciunt.

ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ὑπάρχει ταῦτα, δόξαιεν ἂν εὐδαιμονεῖν.

In quo maneat fraus oſtendit: cum enim quidam ita argumentatus fuiſſet. quia in fanis ac templis deorum immortalium mendici & canunt, & ſaltant: nec non quia facultas eſt ijs, qui exilij cauſa ſolum uerterunt, degere ubicunque ipſis cōmodum eſt, ſunt fortunati. Quia igitur ijs hæc adſunt, qui beati, ac fortunati uulgo pręedicantur: beati. n. iſti, ac fortunati ſummam omnium rerum poteſtatem habēt, faciūtq́ ſępe ea, quæ ſi mediocris condicionis homines facerent, inſani haberentur, & cum opib. abundēt, omnes terras peragrare poſſunt, atq́ ibi ſedes ponere, ubi libido ſuaſerit: quibus cunq́ eadem adſunt, illi beati, ac fortunati uideri poſſunt, ſubdola hac fallacique ratione: neq́ enim, ut ipſe diligenter in libro ſophiſticorum elenchorum docet, ἀκολούθησις conuertitur. ut ſi impunè, cōmodeq́ opulenti illa facere poſſunt, quicunq́ faciūt, opulēti ſint, ac beati:

διαφέρει δὲ τῷ πῶς. διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπίπτει.

Diuerſa ratio eſt mendicorum, beatorumque: mendicis, ut ſtipem cogant, canere, ac ſaltare in templis licet, ſiue quia abiectiſsimę condicionis homines nullam ſuę existimationis curam habent: nec enim quiſquam, quid illi agant, attendit: beatis, cum omnib. fortunæ bonis abundent, inſanire etiam conceditur. quare (inquit) præcisè locutus eſſe uideri poteſt, qui ita argumentatus eſt: quod ſi plenè rem dixiſſet, decipere nullo modo potuit. Incidit igitur hæc fallacia in aliud genus uitioſę concluſionis, quod παρὰ ἔλλειψιν uocatum eſt.

ἄλλος, παρὰ τὸ ἀναίτιον, ὡς αἴτιον.

Alius fallax modus argumentandi, cum id quod uerè cauſa non eſt, cauſam alicuius rei eſſe dicimus: cum enim cauſa ſit, unde efficitur aliquid: neceſſarioque res effecta ab efficiente cauſa tempore cōſequatur, quicquid aut eodem tempore, aut poſt ſit, cum ueram cauſam non intelligant, inde proficiſci & manare imperiti putant. quare hunc hominū errorem ſępe oratores arripientes, imponunt ijs aſtutè, apud quos agunt.

οἷον τῷ ἅμα, ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι· τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι.

Quia fortè (inquit) id unà ſimulque cum uera cauſa factum ſit, aut poſt, quod aſtutè cauſam eius mali eſſe dicimus. Non nulli igitur, qui decipere eos, qui audiunt, ac falsò quempiam criminari uolunt, quod mali ortum eſt poſt aliquod ipſius factum, ſumunt tanquam inde prouenerit, atque ipſius culpa natum ſit; iniuſte tamen faciunt, ac falsô illum inſimulant: non enim quæcunque euenerunt, poſtquam nos reip. prodeſſe uolentes, quidpiam geſsimus, nobis aſsignari, ac tribui meritò poſſunt.

καὶ μάλιστα, οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις. οἷον ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημοσθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος.

Qui in rep. uerſantur plurimum hoc loco utuntur, cum aduerſarios criminari, & in inuidiam trahere uolunt. Demadis autem magni oratoris exemplo hoc cōfirmat, qui Demoſthenis curationem reip. uniuerſorum malorum cauſam extitiſſe dixit: non multo enim poſt, quam reip. operam ille dare cœpit, fortuitò bellum exortum eſt. Eodem etiā hoc loco Cicero, uſus eſt, cum M. Antonio cuncta damna, quę reſp. in bello ciuili, quod à C. Cęſare contra Cn. Pompeium geſtum eſt, accepiſſet, aſſignanda eſſe dixit. Vt igi-
" tur in ſeminib. cauſa eſt arborum et ſtirpium, ſic huius luctuoſiſſimi belli ſemen tu fuiſti.
" doletis tris exercitus populi R. interfectos, interfecit Antonius. deſideratis clariſſi-
" mos ciues, eos quoque eripuit uobis Antonius. auctoritas huius ordinis afflicta eſt, af-
" flixit Antonius. & quę ſequuntur: manifeſtò autem nūc intelligit Demoſthenē principem Gręcorum oratorum: Idem enim quoque in oratione contra Cteſiphontem exprobrauit ipſi Aeſchines: uerum ille apertè tempus appellauit, dixitq; ex eo tempore, quo Demoſthenes in rep. uerſari cœpit: nec tamen non ſignificare uoluit eius culpa ma-
" liſq; conſilijs omnia illa mala extitiſſe. καὶ ταῦτα ἡμῖν συμβέβηκεν ἐξ ὅτου Δημοσθένης πρὸς
" τὴν πολιτείαν ἐσελήλυθεν.

ἄλλος, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε καὶ πῶς.

Alius (inquit) locus eſt falſi enthymematis relinquere in dicendo quando aut quomodo id factum eſt: cum ſcilicet, qui decipere uolunt, malitioſè tempus, modūq; omittunt, nec plenè, ut uideri uolunt, loquuntur. Aliæ quoque non nullæ in recta firmaque argumentatione condiciones requiruntur, quæ ſi omittantur, falſò aliquid concludi poteſt. Ariſtoteles autem his pręcipuis nunc contentus fuit.

οἷον ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός.

Vt ſi quis optimo iure Parin diceret ſecum aſportaſſe Helenam: data enim fuit optio ipſi à patre, ut quem uellet procū ſequeretur. Hiſtoriam notam eſſe arbitror. cum Tyndareus Helenę pater, uidens eximia pulchritudine filiæ multos illuſtres atq; opulentos iuuenes captos, iactariq; inter illos minas, ac iam vulnera neceſq; imminere, cum cuperet filię nuptias firmas eſſe, has ipſis leges tulit, ac iureiurando cunctos deuinxit, ut cuicunq; illa obtigiſſet, is in poſſeſſione eius à cæteris retineretur. Deinde poteſtatem filię

ſecit,

fecit, ut ex omnib. eligeret quem uellet. Totam rem accurate narrat Euripides in Iphigenia Aulide. nam quod ad hunc locũ in primis pertinet, inquit. ἐπεὶ δ᾽ ἐπιστάθησαν, δίδωσιν ὡς γέρων Τυνδάρεως αὐτοὺς ... πυκνῇ φρενὶ δίδωσιν ἑλέσθαι θυγατρὶ μνηστήρων ἕνα.

οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον: καὶ γὰρ ὁ πατὴρ μέχρι τούτου κύριος.

Ariſtotelis uerba ſunt fallaciam refellentis, & in quo uitium ſit, docentis: qui enim (inquit) ſic argumentatus eſt, præciſe locutus eſt: uere enim dixit poteſtatem eligendi uirum Helenę factam à patre: tempus tamen addere debuit: nec enim ille ſemper uoluit hoc poteſtatis ipſius eſſe, nec concedere potuit: omne enim ius amittit in filiam pater, poſtquam alicui certo homini eam deſtinauit: quod elegãti carmine ſignificauit etiã Catullus, cũ cecinit. Qui genero ſua iura ſimul cũ dote dederũt, ambos parẽtes intelligens.

Ἢ εἴ τις φαίη τὸ τύπτειν τοὺς ἐλευθέρους, ὕβριν εἶναι: οὐ γὰρ πάντως, ἀλλ᾽ ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων.

Cum duob. modis falli poſſe eos, qui audiunt in præciſis his ſermonibus, dixerit, omittendo tempus ac modum, alteriuſq; fallaciæ exemplum iam attulerit: alterius nunc adducit, cum modus, ratioq; non explanatur. Vt ſi quis (inquit) affirmet, cędere liberos homines, contumeliam eſſe: neq; enim quocunque modo quis cędat, cõtumelia eſt, ſed cum rixæ origo, cauſaq; apud eum manet, ſi prior laceſſiuit: id enim ſignificat ἄρχειν χειρῶν ἀδίκων: optimi auctores paſſim ita loquuntur, ut auctor quoq; Rhetorices ad Alexandrum. συνέκοψας μοι τὸν υἱόν. ἔγωγε: ἀδικῶν χειρῶν ἄρχοντα. Quo exemplo etiam declaratur illam contumeliam eſſe, cum quiſpiam prior ferit. Sed etiam Demoſthenes cõtra Ariſtocratem, unde intelligitur hęc in lege, quę has iniurias uetabat, uerba poſita fuiſſe: uoluit enim ſcriptor ipſius, ſiquis iniuriam acceptam ulciſcens, quempiam percuſſiſſet, intelligi contra legem non feciſſe. ἄν τις τύπτῃ τινά φησιν ἄρχων χειρῶν ἀδίκων: ὡς ἄγε ἠμύνατο, οὐκ ἀδικεῖ.

ἔτι ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς, καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι, γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός.

Quæ in dialecticis reb. uitia fraudeſq; ſunt, eædem, aut illis omnino aſsimiles, in oratorijs inueniuntur: ut enim in litigioſis & contentionum plenis diſputationibus gignitur adũbratus, falſuſq; ſyllogiſmus, quod ſimpliciter, aut nõ ſimpliciter, ſed quiddã, ideſt definitũ aliquid prolatũ ſit, ſic in oratorijs captioſum enthymema gignitur, quod proficiſcitur à nõ ſimplici, ſed certò quodam ueriſimili: & quæ ſequuntur: antequã enim ad illa accedamus, hæc accuratius perpendere, non alienũ eſt. ἁπλῶς quidpiam eſſe dicitur, cũ nec tempus, nec locus, nec huiuſcemodi aliquid additur, ſed abſolutè profertur. τὶ uerò cum condicio adponitur, alicuiq; aut loco, aut tempori, aut parti illud aſtringitur. In ſophiſticis Elenchis inſcribitur hęc captio. παρὰ τὸ ἁπλῶς τόδε, ἢ πῇ καὶ μὴ κυρίως: quod.n. hic τὶ uocat, illic πῇ & μὴ κυρίως appellat: quãuis non omnino πῇ & τὶ idem ſint: quod tamen ad fallendum ualet, nihil differunt. Efficitur igitur hæc captio, cum aliquid, quod uerè aliqua harum condicionum adpoſita prolatum fuerat, tanquàm ſolutum omnibus, taleq; omnino ſumptum ſit: neque enim unum idemque eſt ſimpliciter eſſe, & aliquid eſſe: qui tamen non multum uident, diſcrepare hęc inter ſe non putant, ob uicinitatem ſermonis: quod enim ad uerba pertinet, diſcrimen puſillum inter illa eſt. In ſcriptis penè cunctis libris, ἄλλο τι legitur: mendosè tamen, ut puto. Quare receptam lectionem retinui: ita enim quoque in hac fallacia explicanda illic Ariſtoteles locutus eſt.

οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς.

Vt in ſophiſticis diſputationibus: neque enim intelligit uolumẽ, quod ſcripſit τοπικῶν: aut etiam librum σοφιστικῶν ἐλέγχων, in quibus manifeſtò hęc exempla non inueniuntur. Sed etiam cum paulo poſt inquit ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, non libros ullos certos de arte dicendi indicat, ſed oratoriam rationem, & ſyluam omnem illam ſignificat.

ὅτι ἔστι τὸ μὴ ὄν, ὄν: ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὂν, μὴ ὄν.

Fallacis rationis concluſio primis uerbis exponitur: conſequentib. autem, in quo fraus maneat: quomodoq; illa diſſolui debeat, oſtenditur: ſophiſma enim erat, id quod nõ eſt, ens eſt (ita autem nunc docendi gratia reddam ὄν) ideſt natura quædam eſt quę non extat; id enim ſignificant uerba, quę ſequuntur. In Elenchis ſophiſticis aſsimilem huic ca-

to ac uero, & in adumbrato hoc atque imperfecto, cum non diſtinguntur, ut in contentioſis illis diſputationibus euenire conſueuit: cum. n. ſilentur conditiones hę, quę adpoſitæ omnē dolum diſcuterent, gignuntur multæ fallaciæ: tres autem affert, ideſt qua ex parte, & ad quod relata, & quo in loco. Cum hęc igitur, quę omnem rem explanare poſſunt, omnemq; ſophiſtæ facultatem fallendi eripere, nō adduntur, uia multis fallacijs patefit, ſic in his rebus multæ exiſtunt fraudes, cum de ueriſimili non uero, ac primo, ſed ſimulato, ſecundoq; loquimur.

Ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη.

De utilitate huius loci agit, quę tāta eſt, ut priſcus rhetor Corax ex uno hoc loco artē, quam ſcripſit, confecerit. Corax autē, Tiſiaſq;, ut Cicero quoq; tradit, huius artis inuentores, & principes fuiſſe creduntur. Quàm rudia autem, & imperfecta Coracis ſcripta forent, hinc etiam facilè intelligitur, cum in una tantum fallaci ratione poſita eſſent,

Ἄν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀσθενὴς ὤν, αἰκίας φεύγει· οὐ γὰρ εἰκός.

Aſtuta hæc ratio adiuuat, ſiue crimini illi obnoxius, qui cauſam dicit, ſit, ſiue contra. alterum autem horum ſit neceſſe eſt: ſi enim, qui reus eſt, culpę, cuius inſimulatur, affinis non eſt, ut ſi infirmo corpore aliquis petulantię reus ſit, facilè defenditur; non enim uериſimile eſt, imbecillum hominem, & nullis uirib. corporis prẹditum, quempiam uerberaſſe: apparet autem hoc ueriſimile eſſe ſua ui tale, quod ἁπλῶς uocat.

Κἂν ἔνοχος ὤν, οἷον ἰσχυρὸς ὤν, οὐ γὰρ εἰκός, ὅτι εἰκὸς ἔμελλε δόξειν.

Quod ſi crimini affinis eſt, ut ſi idem robuſtus fuerit, dicemus etiam ueriſimile id non eſſe; neq; enim exiſtimari debet, quempiam id commiſiſſe, cuius, ſi in iudicium uocaretur, facilè redargui poſſet: ueriſimile nanq; uideri potuit iudicibus, tantis corporis uirib. fultum uerberaſſe. non eſt autem hoc prioris generis ueriſimile, neque ἁπλῶς, ſed certum quoddam.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἢ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη, ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ.

Non hoc autem, in una hac re uerum eſt: quod enim hic demonſtratum eſt, in alijs etiam rebus uerum eſſe inuenietur; nec unquàm aliquis hoc loco uti non poterit; ſit enim aut affinis culpæ, aut non affinis neceſſe eſt; utriq; autem rei prẹcepta à nobis tradita ſunt.

Φαίνεται μὲν οὖν ἀμφότερα εἰκότα, ἔστι δὲ τὸ μὲν εἰκός, τὸ δ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται.

Qui acutè non perſpiceret, exiſtimaret unum idemq; ueriſimile ſemper intelligi: ambo enim eiuſdem generis uidentur: qui tamen, quemadmodū illa à nobis diſtincta ſint, perceperit, diuerſa eſſe cognoſcet; alterum enim proprio nomine ueriſimile erit; alterū abſolutè ueriſimile dici nō poteſt, ſed nouū genus ueriſimilis, ut ſupra (inqt) docuimus.

Καὶ τὸ, τὸν ἥττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν, τοῦτ' ἐστί.

Et quod Sophiſtę (inquit) profitentur, qui aiunt, ſe inferiorem cauſam ſuperiorem poſſe facere dicendo, nihil aliud eſt: atq; hinc totum pendet: falſis enim ueriſimilibus propteris utuntur: his autem uerbis illos uti ſolitos è Platonis ſermone perſpicuum eſt. Ariſtophanes etiam in nubib. id teſtatur, cum Strepſiadem, agreſtem illum ſenem, induxit
» ita loquentem. Εἶναι παρ' αὐτοῖς φασιν ἄμφω τὼ λόγω, Τὸν κρείττον' ὅστις ἐστί, καὶ τὸν ἥττονα.
Quàmuis impurè ac nefariè, quod ſophiſtarum erat, ut illi inuidiam faceret, Socrati, qui ſtudioſè ſemper eos exagitabat, attribuerit. In Bruto Cicero eleganter hanc rem ex-
» preſſit. Alij multi temporib. eiſdem docere ſe profitebantur, arrogantib. ſanè uerbis,
» quemadmodum cauſa inferior (ita enim loquebantur) dicēdo fieri ſuperior poſſet. Sed etiam uim huius nominis expreſſit, & quid ἐπάγγελμα & ἐπαγγέλλεσθαι eſſet, declarauit: ualet enim ἐπαγγέλλεσθαι, aliqd profiteri, ac prẹſtare ſe poſſe palàm dicere: quod leue omninò, ac procliue non fit: quum autem hoc uerbum ingenio ac rationi ſophiſtarum accommodatum eſſet, qui & ſapientiam oſtentabant, & magna de ſe paſſim incōtinenti pollicebantur, ideo ab illis ſępe uſurpabatur, & qui de inſtituto quoq; eorum loquebantur, ſępe illud in ore habebant: quod è Platonis ſcriptis intelligitur.

Καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα· ψεῦδός τε γάρ ἐστι, καὶ οὐκ ἀληθὲς, ἀλλὰ φαινόμενον εἰκός.

Protagoras enim huius arrogantis uocis auctor fuerat: quam inquit Ariſtoteles, homines iure optimo ferre non poterant, & ſtomachabantur: falſa enim eſt; atq; hoc, quo deteriorem cauſam tuebatur, uerisimile, uerum uerisimile non eſt, ſed ſimulatum ac fictum, & quod ſpeciem modo uerisimilis habet. Auerſabantur igitur, ut peſſimum inſtitutum ac ſtudium. quodque in falſitate, à qua natura homines abhorrent, cunctæque artes alienę ſunt, poſitum foret.

Καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ, ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ.

Quod falſum eſt, nulla neq; ars, neq; ſcientia inquirit, niſi ex accidenti: exceptis rhetorica & ſophiſtica, quę libenter id adſumunt; illę tamen quoque hac ipſa in re ab inſtitutis, & natura artium recedunt.

Καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων καὶ τῶν ὄντων, καὶ τῶν φαινομένων, εἴρηται· περὶ δὲ λύσεως ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν.

Docet ſe, quod propoſuerat, effeciſſe: cum enim locos demonſtrandos & uerorũ & ſimulatorum enthymematum ſuſcepiſſet, utroſq; iam indicaſſe: ſtatimque quod ſequatur, ſi inſtitutum ordinem huius ſcriptionis tenere uult, aperit. ut de diſſolutionibus, quomodoque aduerſariorum argumenta tentari frangique poſſint, agat. Antiquiſſ. liber unitatis numero λύσεως habet, cui adſtipulatur uetus tralatio: illi autem lectioni (niſi fallor) pręclare locus eſſe poteſt: quàmuis enim plures modi ſint hoc faciendi, omnes tamen hoc nomine continentur: ſignificat enim de natura huius rei, de ui rationeque argumenta diſſoluendi.

Ἔστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα.

Non ſimplex ratio eſt diſſoluendi ac refellendi argumenta aduerſariorum, ſed duobus modis id fit: aut enim argumento argumentum diſturbandum, aut quam uocant ἔνστασιν, inferendum. Quid autem ἔνστασις ſit, & omnẽ uim illius, accuratè expoſuit in extremo. II. libro Analyticorum priorum. Quare qui plenè, perfecteq;, quo modo illa apud dialecticos efficiatur, ſcire cupit, illuc accedat. Cicero in. II. libro de Oratore non ineruditè & ipſe, quod hic traditur, explicauit: ſignificat enim duob. modis reſiſti poſſe argumento aduerſarij: aut tuo quopiam argumento, quod contrarium comprobet (id quod Ariſtoteles inquit ἀντισυλλογίσασθαι) aut illius argumẽto reprehendendo: quod uitium aliquod in ſe contineat, quæ etiam ratio ſimplex non ſit: ſed quod aut uitium ſit in materia (ut nunc loquuntur) aut in forma. Sed argumento reſiſtendum eſt (inquit) aut ijs, quę comprobandi eius cauſa ſumuntur, reprehendendis, aut demonſtrando id, quod concludere illi uelint, non effici ex propoſitis, nec eſſe conſequens: aut ſi ita nõ refellas, afferendum eſt in contrariam partem, quod ſit aut grauius, aut æque graue. Cũ autem ἔνστασις uerbum ſit dialecticorum, & ἐνστῆναι ualeat reſiſtere & occurrere alicui rationi, ac tanquã impedire ne aliquid inde efficiatur, exitumq; habeat res illa, eodem tamen uerbo, idem ſignificare uolens, uſus eſt Iſocrates in libro, quem ſcripſit ad Philippũ Macedonẽ. *τάχ' οὖν ἄν τις ἐνστῆναι τοῖς λεγομένοις τολμήσειεν, λέγων.* & quę ſequuntur.

Τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι, δῆλον ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν.

Quis non fateatur, hunc locum expreſſiſſe Ciceronem, cum inquit. Iam illud perſpicuum eſt, omnium rerum in contrarias partes facultatem ex ijſdẽ ſuppeditari locis. proximè autem antecedunt hęc, quę paulo ſupra uerba adduxi: nam quin ἀντι in contrarias partes reddat, dubitari non poteſt: ex illo etiam loco reliqua aperta, & plana.

Οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ ἐκ τῶν ἐνδόξων· δοκοῦντα δὲ πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐστί.

Syllogiſmi oratorij ad concludendum ſumunt res probabiles: multa autem, quę uidentur, ac probabilia ſunt, contraria interſe ſunt. non poteſt igitur unquàm aliquis laborare penuria huiuſcemodi rationum. multa uerò pugnare inter ſe, quæ uideantur, in

quit: ſiue quia ſæpenumero aut multitudinis opinioni ſapientium opinio aduerſetur, ac contra: ſiue quia eædem res aliter atque aliter ſpectatæ, contrarias ſæpe de ſe in animis hominum opiniones gignant.

Αἱ δ' ἐνστάσεις φέρονται, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς.

In VIII. libro Topicorum quattuor modis poſſe, ne concludant aduerſarij, fieri declarat: qui omnes proprio nomine ἐνστάσεις appellari non poſſunt: uno enim excepto reliquos uerius impedimenta, ac tanquã moras quaſdam uocari debere tradit: Nec tamen cum hic ἐν τοῖς τοπικοῖς inquit, locum illum intelligi eũ uoluiſſe arbitrari debemus. Idem enim ualere hic τοπικῶς, quod ſupra ualere oſtendi, putandum eſt: de primo enim illo tantum ἐνστάσεων genere hic agit, quas ita appellari debere illic docuit: reliqua, omittit. Quod autem hic accuratè explicat, quattuor res eſſe, unde illę ducantur, illic non tetigit.

Ἢ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἢ ἐκ τῶν κεκριμένων.

In Analyticis, cũ de genere ἐνστάσεων, quę fiunt ἐξ ἑαυτοῦ, copioſius diſputaſſet, ex trib.
» prętereà reb. effici illas docens, inqt. ἐπισκεπτέον δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐνστάσεων· οἷον περὶ
» τῶν ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ τοῦ ὁμοίου, καὶ τοῦ κατὰ δόξαν. quod .n. hic ἐκ τῶν κεκριμένων, quaſi ex reb. ita creditis atque exiſtimatis, illic ἐκ τοῦ κατὰ δόξαν uocauit: id eſt ex opinione & ſententia ſapientum. Exempla poſtremarum etiam harum trium, interpres illius libri, Philoponus ponit.

Λέγω δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ μέν, οἷον εἰ περὶ ἔρωτος εἴη ἐνθύμημα, ὡς σπουδαῖος, ἡ ἔνστασις διχῶς.

Exemplis omnia illuſtrare aggreditur: primum autem, cum à re ipſa, de qua illud eſt, enthymemati reſiſtitur. ut ſi quis (inquit) argumento concluſerit, amorẽ & bonũ & honeſtũ eſſe, bifariã reſiſtere poſſumus: aut in uniuerſo, dicentes omnẽ egeſtatem eſſe malum: aut in parte: nec enim vulgo dictus fuiſſet, omniumque conſenſu improbatus, Caunius amor: niſi praui etiam quidam amores inuenirentur. Idem quoque in Analyticis docuit: hoc enim quoque à propoſitione diſcrepare ἔνστασιν uoluit, quod etiam in parte reſiſtitur, cũ aut nunquã, aut ſaltẽ in his, qui in uniuerſo aliquid cõcluſum refellũt ſyllogiſmis, propoſitio in parte ſit. Cum autem bifariam afferri ἔνστασιν tradidiſſet: quomodoque
» id fieret, d. cere uellet, inquit. Διχῶς μέν, ὅτι ἢ καθόλου, ἢ ἐν μέρει πᾶσα ἔνστασις. quod mirificè congruit his, quæ hic tradit.

Ἢ γὰρ καθόλου, εἰ πάντα, ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονηρόν.

Qui. n. in uniuerſo comprobabant omnem egeſtatem eſſe malum, amorẽ ſtudioſum eſſe refellebant, quia omnis appetitio eſt ratione egeſtatis. unde & amor uidetur quædam indigentia, aut non omninò abſque indigentia. Id etiam ſignificare uoluit Plato, cum in ſympoſio paupertatis filium eum commentus eſt, cum quo tamen hac in re nõ ſentit Ariſtoteles. unde ex aliorum opinione ac decretis hic eum locutũ eſſe manifeſtò intelligimus.

Ἢ κατὰ μέρος, ὅτι οὐκ ἂν ἐλέγετο καύνιος ἔρως, εἰ μὴ ἦσαν καὶ πονηροὶ ἔρωτες.

In parte reſiſtit, qui dicit id probari nullo modo poſſe: repugnare enim illi ſententiæ peruulgatam uocem, qua infamis amor Caunius fertur: prouerbium enim uetus erat καύνιος ἔρως: eoque turpis ac ſceleratus amor, quo Biblis erga fratrem Caunum flagrauerat, notabatur: teſtimonio enim eius uocis docet poſſe inueniri quẽpiam amorẽ improbum: & tamen manifeſtò tentat, euertitque, omnem amorem eſſe probum: unus enim prauus, ut ille fuit, nefariusque inuentus, ſatis eſt ad enthymema illud conuellendum. Cũ autem hic antea in excuſis legeretur. οὐκ ἂν ἐλέγετο κάλλιστος ἢ κάκιστος ἔρως, emendaui οὐκ ἂν ἐλέγετο καύνιος ἔρως, ſecutus fidẽ antiquiſſ. atque optimi exẽplaris: omninò. n. hãc ueram huius loci germanamque lectionem eſſe puto. nam ſignificari ab Ariſtotele peruagatam aliquam communemque uocem planum eſt. Hoc autem prouerbium fuiſſe ueteres multi auctores teſtãtur, ut Stephanus, ubi de Cauno Carię urbe, à cõditore Cauno hoc appellata, loquitur, cuius amore ſoror turpiter deperierit. unde (inquit) natum eſt prouerbium ὁ καύνιος ἔρως. Sed etiam Heſychius. Sudas: neque. n. unquàm legi optimũ

aut peſſimum amorem uocatum, aut à poëta aliquo uetere'ue ullo ſcriptore, aut prouerbio ullo celebratum: ut putem, qui uim huius prouerbij non intelligebant, locum contaminaſſe, atq; ita ut probabilis aliquis ſenſus inde eliceretur, conformaſſe. Nec tamen non puſilla quædã macula, quæ tamen facilè tutoq; deleri potuit, in eum codicem irrepſerat: *καύνικος* enim illic legitur.'

ἔστι δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἔνστασις φέρεται· οἷον εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν, ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιεῖ, ἀλλ' οὐδ' ὁ μοχθηρὸς, κακῶς·

Exemplum etiam hoc apertum eſt, quo quemadmodum reſiſti poſſit enthymemati, ducendo argumento à contrario eius, quod probatur, docet. ut ſiquis enthymemate comprobarit, probum uirum cunctos amicos beneficijs ornare: à contrario ita reſiſtemus. sed neq; improbus cunctos amicos incommodis afficit: ſi illud nanque uerum eſſet, & hoc quoque uerum foret: uidemus autem non paucos prauos uiros, qui ſanè quibuſdam ex numero amicorum damni aliquid important, non tamen omnibus. quare non neceſſe his contrarios bonos uiros, omnib. amicis auxilio bonoq; eſſe, ac commodis ipſos adiuuare.

ἐκ δὲ τοῦ ὁμοίου· εἰ ἦν τὸ ἐνθύμημα, ὅτι οἱ κακῶς πεπονθότες αἰεὶ μισοῦσιν, ὅτι ἀλλ' οὐδὲ οἱ εὖ πεπονθότες αἰεὶ φιλοῦσιν·

A ſimili ita reſiſtemus. Si concluſum fuerit argumento ab aduerſario, qui malum acceperunt, ſemper odiſſe illos, unde incommodum in ipſos profectum eſt, dicemus. At qui ne hi quidem, qui beneficium acceperunt, ſemper diligunt eos, à quib. ornati ſunt: inueniuntur. n. ſæpè non nulli parum memores beneficiorum. Idem igitur in cõtrarijs euenire neceſſe eſt, ut qui incommodo aliquo affecti ſint, deleant aliquando ex animo omnem memoriã iniuriarũ: nec ſemper odio proſequãtur eos, à quib. malo affecti ſunt.

αἱ δὲ κρίσεις, αἱ ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν· οἷον εἴ τις ἐνθύμημα εἶπεν, ὅτι τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν· ἀγνοοῦντες γὰρ ἁμαρτάνουσιν· ἔνστασις ὅτι. οὔκουν ὁ Πιττακὸς αἰνετός. οὐ γὰρ ἂν μείζους ζημίας ἐνομοθέτησεν, ἐάν τις μεθύων ἁμαρτάνῃ.

Iudicia, auctoritatesq; huiuſcemodi ſunt: cum adferre poſſumus, ſapientes & claros uiros nõ ita ſenſiſſe. Vt ſi quis (inquit) argumẽto confirmarit: temulentis, ſi quid deliquerint, ignoſci oportere: imprudentes enim peccant, reſiſtemus hoc pacto. Nullo modo uerum hoc eſſe credidit Pittacus: ille legum lator imprimis nobilis. non enim maiores pœnas propoſuiſſet, ſi quis ebrius mali quicquãm feciſſet. Quam autẽ rationẽ ſecutus Pittacus diuerſè ab alijs hominib. ſenſerit, exponit accuratè ipſe in. II. libro de rep.

ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεττάρων· τὰ δὲ τέτταρα ταῦτα ἐστιν, εἰκὸς, παράδειγμα, τεκμήριον, σημεῖον·

Quantam facultatem oratores habituri ſint reſiſtendi argumentis aduerſariorum oſtẽdit: uiamq;, quam in ea re ſequi debeant demonſtrat: ut autem commodius hoc fieri poſſit, uim horum enthymematum repetit: multo enim facilius nodus aliquis expeditur, cum ratio eius uinculi tenetur. Vnde autem ipſa gignãtur, declarat: hoc enim ut perſpicuum tradit, & quod ex præteritis, recte perceptis, eluceat. Hyperbaton autem eſt uſq; ad *φανερὸν, ὅτι τὰ τοιαῦτα*: quæ. n. in medio ponuntur, multo ante explicata erant: nunc autem, ut rem magis aperiant, breui repetuntur. Quia (inquit) enthymemata ducuntur ex quattuor: quattuor autẽ hæc ſunt: ueriſimile, exemplum, propria rei nota, ſignum & quę ſequuntur. perſpicuum huiuſcemodi enthymemata ſemper poſſe diſſolui, ſi occurras ipſis aliquo è modis explicatis. Nunquã igitur argumentis aduerſarij orator ita frangetur, ut ſilere cogatur, nec aliquid, quod cauſam ſuam adiuuet, & aduerſarij tẽtet, excogitare poſſit: ea enim natura harum rerum eſt, ut aliquid ſemper cõtra ipſas dici poſſit.

ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἢ ὄντων, ἢ δοκούντων, συνηγμένα ἐνθυμήματα, ἐκ τῶν εἰκότων.

Quàmuis plenius hæc in primo libro expoſuerit, breui tamen hic quoq; uim eorũ tradit: à ueriſimili autem orditur: indeq; ducta eſſe enthymemata docet, ex rebus, quæ ferè aut ſint, aut eſſe uideantur, concluſa.

τὰ δὲ δι' ἐπαγωγῆς διὰ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἑνὸς . ἢ πλειόνων ; ὅταν λαβὼν τὸ καθόλου, εἶτα συλλογίσηται τὰ κατὰ μέρος, διὰ παραδείγματος.

Valet hic δι' ἐπαγωγῆς, inducendo, in mediumque afferendo, quod ſimile ſit : nec enim plenam, perfectamque inductionem intelligit, nec ut exemplum fiat, illa neceſſaria eſt : nec tamen niſi aliquid inducatur, exemplum unquam erit, Arbitror autem pelli debere poſteriore loco propoſitionem διὰ, quod illum importunè occuparit ; cuncti tamen, quos uidi & ſcripti, & excuſi libri illic quoque eam retinent . Senſus, ſi ita legatur, erit, Quę uerò comprobantur inductione ſimilis , ſiue illud unum tantum ſit, ſiue plura ; & quæ ſequuntur, exemplo conſtituuntur : & hoc genere fidei faciendę confirmantur . uerum quia , quemadmodum locum mendoſum eſſe auſim affirmare, ita nihil certi habeo , ubi potiſsimum macula ſit, ſuſpicari aliquis poſſet , relicta particula illa, potius tollenda antecedentia duo uerba : ſic enim quoque ſententia maneret. ut δι' ἐπαγωγῆς importunè huc inculcatum fuerit. Hęc autem ut ingenuè admonere , non inutile exiſtimaui ; ita tam incertis coniecturis nihil uariari oportere iudicaui. Vt uerò rem magis aperiat , ac quomodo id fiat, oſtendat, addit. Cum ſumpto uniuerſo aliquo, partem illius, ope alius partis, ſiue plurium , concluſerit . καθόλου autem uocat , ut in exemplo , quod in II. Analyticorum priorum poſuit, aduerſus finitimos populos bellū gerere, rem malam eſſe : eſt enim id tanquam totum quidpiam, quod plures infra ſe partes habet. Nec non etiam, omnes , qui petunt cuſtodes corporis imponere libertati ciuium, totum uocatur ; partes , quę id conſtituunt ac comprobant , ut factum Piſiſtrati Athenis , Theagenis Megaris : Vniuerſum enim illud ac totum , uerum eſſe affirmat : nec tamen niſi partem illius probare ſtudet : atque id facit auxilio unius, pluriū ue illius ipſius , quod ſumit, partiū: quę, ſi uniuerſum appellētur, ſingularia facta eadem ratione uocari poſſunt ,

τὰ δὲ δι' ἀναγκαίου καὶ ὄντος, διὰ τεκμηρίου.

Quę autem enthymemata concluduntur ex materia neceſſaria, & quę ſit, τεκμηριώδη eſſe dicuntur, & per tecmerium fiunt. deerat hic prępoſitio διὰ, quam reſtitui : ita enim omninò legi debet, διὰ τεκμηρίου, ut ſupra διὰ παραδείγματος, atque infra διὰ σημείων dicit: ipſam autē in antiquiſs. tantū exemplari inueni ; quā tamen exprimit etiā uetus tralatio.

τὰ δὲ διὰ τοῦ καθόλου, ἢ τοῦ ἐν μέρει ὄντος ; ἐάν τι ὄν, ἐάν τι μή, διὰ σημείων .

Enthymemata, quę fiunt ope alicuius, quod in uniuerſo, aut in parte ſit, ſiue illa eſſe, ſiue non eſſe dicantur ; ideſt, ſiue aiant, ſiue negent, ex ſignis conſtant : id enim arbitror ſignificare , ἐάν τι ὄν, ἐάν τι μή. niſi fortè aliquis putet ualere, ſiuè uerè, ſiuè falsò concludant ; ut ὂν & μὴ ὄν, uerum & falſum appellarit . Argumenta nanque à ſigno , aliquando ex ueris propoſitionibus, uerum: aliquando falſum concludunt: nec tamen naturā ſignorū amittunt, qua de cauſa à proprijs rerum notis diſcrepant : quę ex ueris ſemper uerè ac neceſſariò concludūt: ſignorum autem quoddam genus eſſe, quod utitur reb. communibus , & quæ in uniuerſo ſint, ad confirmandas res ſingulares: quoddam uerò, quod ſingularibus probet generale quippiam, in primo libro ab ipſo traditum eſt.

τὸ δὲ εἰκὸς, οὐ τὸ ἀεί, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Omni ſylua, unde conformantur enthymemata , explicata, redit ad id, quod primum pertractarat : nec tamen aliquid , quod tunc non tradiderit , addit , nec ſi uerum eſt rurſus Ariſtotelem de icote diſſerere , tria item reliqua repetit . Quare uereor , ne uerba hęc abundent , & in margine libri quondam ab aliquo ſcripta fuerint, qui animaduerterit ex priorib. uerbis , cum inquit, enthymemata, quę concluduntur ex rebus, quę plerunque ſunt aut eſſe uidentur , ex icotibus duci, icos non ſignificare, quod ſemper, ſed quod plerunque fiat, adnotarit. Hoc tamen contra dici poſſet: illic, quę ſint enthymemata ex icote, doceri: hic naturā ipſius icotis explanari: debuit tamen, niſi fallor , aut trium reliquorum eodem pacto uim explicare , aut hoc illis relictis, non tangere ,

φανερὸν ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων, αἰεὶ ἔστι λύειν φέροντα ἔνστασιν : ἡ δὲ λύσις φαινομένη , ἀλλ' οὐκ ἀληθὴς αἰεί .

Hæc eſt ἀνταπόδοσις illius ἐπεὶ , quod multo ſupra poſitum fuit ; plurimis in medio in-

teriectis. His omnibus (inquit) cognitis perſpicuum eſt huiuſcemodi enthymemata, quæ ex hac materia conflata ſint, ſemper poſſe diſſolui; ſiquis ſciat occurrere ſubtiliter atq; illis reſiſtere; natura enim hoc habent, ut tentari aliqua ratione labefactariq; queãt. Diſſolutio tamen ipſa ſępe ſpeciem tantum ueri habebit, non ſemper uera erit. Quo modo autem id contingat, ut nullum unquam huius generis argumẽtum afferatur, cui reſiſti facile non poſſit, exponit.

Οὐ γὰρ, ὅτι οὐκ εἰκὸς, λύει ὁ ἐνιστάμενος· ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον.

Probat uerum eſſe quod dixerat, non ſemper occurri argumento à ueriſimili certa aliqua ratione, ſed quæ ſpeciem tantum eius habeat, atq; diſſoluere falsò uideatur: non enim (inquit) qui argumenro reſiſtit, ita ſe parat; ut doceat id, quod affertur ab aduerſario, ueriſimile non eſſe: quod facere ipſum oportebat: ſatiſque eſt ipſi oſtendere; illud neceſſarium nullo modo eſſe. hoc autem facere nullum negotium eſt: nunquam enim ab hoc deſeritur ueriſimile.

Διὸ καὶ ἀεί ἐστι πλεονεκτεῖν ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα, διὰ τοῦτον τὸν παραλογισμόν.

Quare (inquit) cum tantam uim habeat hæc aſtuta ac fallax ratio concludendi, qui defendit cauſam, quæ premitur ueriſimilibus, ſuperiora omnia habet: ac melior deniq; condicio ipſius eſt, quàm eius, qui accuſat. (hoc enim tanquam cumulum accedere uoluit ei, quod primo docebat) ſi plene nanque ac perfecte, quę ſuę partes erãt, præſtare uoluiſset qui defendit, par ipſius accuſatoris que negotium fuiſset: nunc uerò cum captio hæc illum ornet, ualde minuitur labor ipſius. Quomodo autẽ hac fraude decipiãtur iudices, & omnes ij, ad quos oratio habetur, nunc oſtendit.

Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν κατηγορῶν, δι' εἰκότων ἀποδείκνυσιν.

Quia (inquit) qui accuſat, utitur ueriſimilib. ad probandum, iudex, &, qui exiſtimare de negotio illo debet (huc enim accedendum eſt; reliqua autem nunc relinquenda) arbitratur, ſi ſic argumẽtũ diſſolutũ fuerit, ut ſcilicet id neceſſariũ nõ eſſe, quod accuſator factum obiecerit, demonſtratum ſit, aut id ueriſimile non eſſe, aut ſe de eo iudicium facere non debere; & quæ ſequuntur. Quæ tamen antequam aggrediamur, in medio poſita, quæ relicta fuere, uideamus.

Ἔστι δὲ οὐ ταὐτὸ λῦσαι, ἢ ὅτι οὐκ εἰκὸς, ἢ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον.

Non par negotium eſt in diſſoluendo, docere aliquid, aut non ueriſimile, aut non neceſſarium eſſe, ſed multo moleſtius eſt, comprobare quidpiã nõ eſſe ueriſimile. Quod ſi iudices prudentes eſſent, & quid ſui muneris foret, plenè, perfecteq; intelligerent, non haberet cauſam faciliorem, qui pro reo ſtat: poſtularent enim probari ab eo, (ut ęquum erat) id, quod arguit aduerſarius, ueriſimile non eſſe. Quod cum ſtultitia quadam ducti non faciant, ſed officio ſuo illum ſatisfeciſſe putent, ſi docuerit id non eſſe neceſſariũ, ęquiores ſunt defenſori, magnamq; ipſi facultatem præbent, cauſas etiam malas obtinendi. Reſpondet autem (niſi fallor) hic modus loquendi, quod non idem, ſed ualdè diſſimile id eſſe inquit, ſuperiori uerbo πλεονεκτεῖν: quo ſignificauit auxilio huius captionis ſuperiorem eſſe, & faciliorem expeditioremque uiam habere, defenſorem, quam accuſatorem.

Ἀεὶ δ' ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς, ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον.

Quod plerunq; fit (id autem ueriſimile eſt) ἔνστασιν ſemper habet; id eſt interponi ſemper aliquid ei, ac obijci poteſt: doneceque ueriſimile eſt, ac naturam ſuam ſeruat, ſemper hac parte laborat, ac reſiſti illi poteſt: nullum enim negotium eſt docere non ſemper id ita fieri, unde non neceſſarium eſſe intelligatur. Quod ſi aliter ſe habere non poſſet, ſempiternum neceſſariumq;, non ueriſimile fuiſſet: neceſſaria enim ſunt, quæ aliter fieri, ac uariari nulla ratione queunt.

ὁ δὲ κριτὴς οἴεται, ἂν οὕτως λύθῃ, ἢ οὐκ εἰκὸς εἶναι, ἢ οὐχ αὐτῷ κριτέον.

Vis horum uerborum à me ſupra expreſsa eſt. Conſenſus autem omnium librorum ſcriptorum fecit, ut hanc lectionem ſequerer: in excuſis.n.antea legebatur. ἤδη ὁ κριτὴς οἴεται, cum aduerbio temporis; nec tamen hęc lectionis uarietas ſententiam magno

pere uariat: ipſam quoq; uetus tralatio confirmat: eſſe autem hanc ἀντιπεπόνθοσιν illius ἐπεὶ γὰρ, conſtat. Cum in excuſis uerò antea legeretur οὐκ αὐτῷ, parua immutatione facta, melius legi putaui οὐχ αὐτῷ: cuius lectionis ueſtigium extat in uetere tralatione.

παραλογιζόμενος ὥσπερ ἐλέγομεν· οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀναγκαίων δεῖ αὐτὸν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰκότων· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν.

Quid ſui officij ſit, non intelligit iudex, ſimulq; malitia oratoris in fraudem inducitur: in faciendo enim iudicio de aliqua re non tantum ſpectare debet, ſi neceſſario quiſpiam arguitur peccaſſe, ſed ſi uериſimile eſt: & cum uеriſimilia multa concurrunt, liquidò eũ condemnare poteſt. nam quod aiunt, γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν, nihil aliud eſt, quam cum aliquid certò non tenetur, ſed tamen multis, multisque coniecturis adiuuatur, de eo ſententiam ferre. in primo quoq; horum librorum, ubi eum, qui teſtib. deſtitutus ſit inſtruit, idem affirmauit. In VI. uerò de morib. ad Nicomachum, quid γνώμη ſit, definijt; inquit enim eſſe directam probi uiri exiſtimationem.

Οὔκουν ἱκανὸν ἂν λύσῃ, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· ἀλλὰ δεῖ λύειν, ὅτι οὐκ εἰκός.

Fucum facit, qui ita purgat reum alicuius criminis: nec quod uidetur, ullo modo præſtat: orationemq; illius iudices attendere non debent, qui cum reus arguitur feciſſe multis uеriſimilibus, tantum docet id neceſſarium non eſſe: neq; enim ſatis eſt, id neceſſarium non eſſe oſtendere, ſed planum facere oportet, id uеriſimile non eſſe. Exempli cauſa, ſi accuſator quempiam furti inſimulat, quod tenebris domi ſuę deprehenderit, occultantem ſe: eumq; & pauperem eſſe, & meretricis amore flagrare doceat, nõ liberat culpa ipſum defenſor, ſi probet potuiſſe eò inimici hominis impetum fugientem irrumpere, aut alia quapiam de cauſa: uerũ oportet plura uеriſimilia, quib. purgetur, afferat: nec crimini illi affinis eſſe oſtendatur, quã illa ſint, quib. premitur ac fur eſſe declaratur.

τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ᾖ ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπιτοπολύ.

Hoc continget, ſi quod nos, ut argumento illius reſiſtamus, adferimus, frequentius fieri ſoleat: ita nanque uis omnis prioris argumentationis diſſoluetur: cum enim in uеriſimili illud poſitum ſit: uеriſimileq; ſit, quod plerunq; ita fit, ſi oſtendimus rem aliter fieri ſolere, probauerimus profectò illud uеriſimile non fuiſſe. Vt ad ſuperius exemplũ reuertamur: ſi oſtendimus eum, qui furti reus agitur, ſępe illuc diuerſo conſilio penetraſſe, aut multò plures qui noctu domi alicuius deprehenduntur, non furandi animo eò accedere.

ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς, ἢ τῷ χρόνῳ ἢ τοῖς πράγμασι· κυριώτατα δὲ εἰ ἀμφοῖν

Fieri autem poteſt (inquit) ut quo reſiſtimus huiuſcemodi ſit, ac frequentius fiat duobus modis, aut à tempore, aut à rebus: à tempore, cum crebro: à rebus, cum plurimę ita fiunt. cum utrunq; coniungitur, tunc maximè ratum eſt, in primisq; ualet: ſi enim frequentius ſic fit, hoc profectò magis uеriſimile eſt: & cum firmius ſit, imbecillius illud frangit ac diſſipat. τοιαύτην autem quod inquit, ἔνστασιν intellexit.

γὰρ τὰ πλεονάκις, οὕτω, τοῦτ' ἐστιν εἰκὸς μᾶλλον.

Nec tamen, quamuis ambo coniungi præſtaret, non multum adiuuat demonſtrare ſæpius id frequentiusq; effici. Reſpondent autem hæc uerba superiorib. illis: τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ᾖ ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπιτοπολύ: ſi nanque proximis hęrerent, uidebatur & tempus & res copulari debuiſſe, cum temporis tantum hic mentio fiat: niſi quis putet, quod alterũ ſignificet, defeciſſe: infra nanq;: καὶ εἰ τὰ πλείω καὶ πλεονάκις οὕτως: nihil tamen, quod hanc lectionẽ adiuuet, inueni: niſi quod in antiquiſsimo libro πλεονάκις legitur, ut fortaſſe pars extrema eius uerbi quod deſideretur, primęq; conſequẽtis ſententiæ & uoces & ſyllabę, relictæ temerè à librario fuerint.

Λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ διὰ σημείου ἐνθυμήματα εἰρημένα, κἂν ᾖ ὑπάρχοντα, ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις· ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστον διὰ τῶν σημείων, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν.

Cum quomodo occurri poſſet uеriſimilibus, iam docuiſſet: reſque poſtularet, ut oſten

deret diſſolui etiam poſſe ſigna, & argumenta, quæ inde ducuntur: nec ficta tantum ſigna, ſed quæ manea nt & extent: id enim ualet καὶ ὑπ' ἔχοντα, ſi nanq; notę illę ſimulatę ac falſæ forent, faciliore multo ratione euidentioreq; occurrendum eſſet, nec nō oporteret uiam reſiſtendi illi monſtrare, reſtatur ſe iam plenè hoc effeciſſe. Nihil autem nunc addit his, quę antea de his reb. diſſeruit, ſed ad ea, quæ in primo libro explicata ſunt, lectorem reicit. Nam quod omne ſignum prauam concludendi rationem ſequatur, à ſe in Analyticis libris explicatum ait. Ad extremum autem: II. priorum cumulatè id fecit.

Πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη, ἡ αὐτὴ λύσις καὶ τὰ εἰκότα: ἐάν τι γὰρ ἔχωμέν τι οὐχ οὕτω, λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, εἰ καὶ τὰ πλείω ἢ πλεονάκις, ἄλλως.

Maior pars meliorq; ſcriptorum codicum παραδειγματώδη, non παραδείγματα habet: in quibuſdam tamen, ut in excuſis omnibus, παραδείγματα legitur: lectionem uerò illā uetus quoque tralatio confirmat; ſed magis res ipſa ratioq; diligenter animaduerſa, ut enthymemata intelligantur, quę exemplis conſtent: niſi quis malit, utrunque ab Ariſtotele ſcriptum fuiſſe, & παραδείγματα, & παραδειγματώδη, ut ſupra, τὰ σημεῖα dixit, καὶ τὰ διὰ σημείων ἐνθυμήματα: nec non infra, τὰ δὲ τεκμήρια καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα. Communem autem diſſolutionem habere tradit exempla, & uериſimilia: Si enim oſtendere poſſumus, quidpiam aliter factum, utranque argumentationem diſcuſſimus: non tamen uera illa, ac firma ratione uſi ſumus, ſed tantum, quę non parum ualeat ad imperitos iudices decipiendos: docuimus enim tantum id neceſſarium non eſſe: quamuis etiam maior pars earum rerum, ac frequentius aliter fiat: ideſt exitum ac finem illum nanciſcatur, quem tradidit aduerſarius, & longè aliter ſe plerunque habeat ac nos demonſtrauimus quandoque contigiſſe. Verior tamen manifeſtò ratio eſt, ſi plura, ac crebrius, aliter fieri conſueſſe oſtenditur: ceu ſiquis non concedendos alicui opulento ciui doceat cuſtodes corporis, ſignificans ea ratione ſibi illum aſtutè uiam ad dominationem munire: multi enim antea cum libertati imponerent, uanos ſimulatoſque metus finxere, ac nec poſſe ſe uitam tueri ab inſidijs inimicorum, niſi armis illis tectos, falſò dixerunt, ut Piſiſtratus, Athenis: Theagenes, Megaris: alijq; etiā alijs in locis. qui rem diſturbare uult ſi oſtēdit quempiam fortunatum uirum periiſſe in libera ciuitate à populo ſpiculatores; adeptumq; ipſos uim legibus non attuliſſe, non parum frangit ſuperius conſilium. quod ſi poſſet plures afferre, quàm ſint, ab aduerſario enumerati, qui tuti tantum incolumeſq; pręſidio illo eſſe uoluerunt, & nihil mali cogitarunt, multò magis frangit ac labefactat, quod ille ſuaſerat. Immutaui autem hic quoque lectionem: cum enim excuſi antea haberent. καὶ ἢ τὰ πλείω, emendaui, ἢ καὶ τὰ πλείω, ut maior meliorque pars calamò notatorum codicum habet. quæ autem ſententia ex hac ſcriptura elicitur, idonea ſanè ac plana, antea indicaui. contra autem illa commodum ullum ſenſum elegantemq; non habet: quis enim dubitet, quin ſi unum aliquid, quod aliter fiat, prolatum, diſſoluit argumentum ab exemplo ductum, multo magis id præſtent, ſi plura crebriuſq; contra fieri atq; uſu uenire doceantur? Non oportuit igitur ullo modo id addere, importuneque prorſus illud hic collocatum fuiſſet: hoc autem quod oſtendit hęc lectio, mirificè quadrat, uel potius neceſſarium hic eſt.

Ἐὰν δὲ καὶ τὰ πλείω, καὶ τὰ πλεονάκις, οὕτω, μαχετέον ἢ ὅτι τὸ παρὸν οὐχ ὅμοιον: ἢ οὐχ ὁμοίως, ἢ διαφοράν γέ τινα ἔχει.

Non oportet omninò deficere animo oratorem, quāuis certiore procliuioreq; uia aduerſandi facultas ipſi erepta ſit: ſemper enim aliquid reſtabit, quod arripere poſſit: ſi. n. inquit, maior pars eorum, frequentiuſq; ſic fiunt, adhuc pugnandum eſt, oſtēdendo negotium, quo de agitur, non eſſe par, aut non eodem modo geri poſſe, aut aliquid deniq; diſcriminis inter hoc, & illud eſſe declarandum, quod ſi fiet, exemplū nō parū tētabitur: quocunq; enim modo intereſſe aliquid inter ipſa demonſtratum fuerit, diſsimilitudo illa non parum ualebit ad illud infirmandum: ſiue modus diuerſus ſit: ſiue aliæ multæ, quę rebus ſemper herent, condiciones, ac magnam uim habent exitum ipſarum uariandi. Qui uerò oſtendit quod exempli loco affertur, ſimile non eſſe, penitus illud diſiecit neq;

enim

enim expectari poteſt res diſsimiles ac ualde inter ſe diſcrepantes, eundem exitum habituras: in hoc autem omne robur exemplorum poſitum eſt: hincque illa fidem ducunt, quod earundem ſimiliumq; rerum iidem exitus eſſe conſuerunt.

τὰ δὲ τεκμήρια, καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα, κατὰ μὲν τὸ ἀσυλλόγιστον, οὐκ ἔσαι λῦσαι: δῆλον δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν·

Non laborant ea parte, qua maximè ſigna, quęq; inde ducuntur, enthymemata laborabant, tecmeria propriæq; notæ argumēta: nullo modo enim ſigna firma à figura quā uocant, rationeq; concludendi, ſed plena uitiorū ſunt: cōtra tecmeria nihil eſt, quod aliquis cogitet, ſe poſſe eo pacto labefactare. Hoc à ſe accuratè in Analyticis explicatum eſſe oſtendit. Reſtat igitur nō extare illud, quod dicitur, oſtendere. Quod ſi perſpicuum eſt & eſſe id, & tecmerium fuerit, manus dandum eſt: nec enim diſsolui ulla ratione poteſt: cuncta nanq; iam demonſtratione plana facta ſunt.

λείπεται δ' ὡς οὐχ ὑπάρχει τὸ λεγόμενον δεικνύναι: εἰ δὲ φανερὸν καὶ ὅτι ὑπάρχει καὶ ὅτι τεκμήριον, ἄλυτον ἤδη γίγνεται τοῦτο: πάντα γὰρ γίγνεται ἀπόδειξις ἤδη φανερά.

Docet ſi argumenta propriæ notæ tentare uolumus, demonſtrandum eſſe notam illam non eſſe, quod dicitur: atque id, quod comprobandæ rei cauſa ſumptum eſt, falſum eſſe. illud (inquam) unde naſcitur concluſio. ut ſi inde, quod lac habeat, peperiſſe mulierem probare aliquis uoluit, declarādum illud non eſſe lac: erat autem illa enthymematis propoſitio: si enim id ponatur, concluſio efficitur neceſsariò, ut nihil amplius cōtra proferri poſsit. niſi forte illud τεκμήριον non eſſe oſtendatur: ideſt niſi ſignum illud rem neceſsariò non conſequi demonſtretur, ſed è genere eorum ſignorum eſſe, quæ ſæpe fallūt. τὸ λεγόμενον, quod ab aduerſario eſſe dicitur: ut ſi materiē alicubi ardere, ignēq; illic eſſe, fumum monſtrans, dixerit: idq; uerum non eſſe probare uelimus, negare debemus illum eſſe fumum, ſed exhalationem è terra exortam, aut è fimo, ſolis radijs tepefacto, excitatam: qui uerus fumus non eſt, quàmuis ita, translato inde nomine, appelletur. Antiquiſſ. liber in hoc diſcrepat ab excuſis & ſcriptis reliquis codicibus, quod nominādi caſu, nō dandi, ἀπόδειξις habet: cum quo facit uetus tralatio. Lectio autem hæc. ſi uera eſt, omnia eò iam perueniſſe ſignificabit, ut demonſtratio ipſa perſpicua certaq; ſit. Diuerſo igitur ita genere ac numero, φανερὰ capere oportebit.

τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν, οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοιχεῖον.

Omnib. iā, quę ꝓpoſuerat, explicatis, nō nulla, quę rudes, imꝑitoſq; fallere potuiſsēt, ꝑtractat: ut bonus enim magiſter non ſolum quomodo ſe res habeat, oſtendit: ſed ne facilè aliquis à uero abduci poſsit, quæ aduerſari uideantur, refellit. Primum igitur cum amplificandi ac minuendi ratio, quod trium dicendi generum communis ſit, uideri potuerit communibus argumentorum locis adiungenda fuiſſe, nequis miretur inter eos à ſe non coniectam cauſam eius rei reddit, docens id factum eſſe, quod communes loci, qui ſimpliciter loci & elementa argumentorum dicuntur, ad diuerſa enthymemata, alias atq; alias res concludentia, utiles ſint, cum hi non niſi ad magnam paruamq; rem eſſe ſignificandam, ualeant. ut cęteri quoq;: boni ſcilicet & mali: æqui atq; iniqui, proprij loci, qui ſupra copioſè expoſiti ſunt.

τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω στοιχεῖον καὶ τόπον.

Hoc etiam ſupra iiſdem uerbis docuit, paulo antequam argumentorum ſedes poneret. Cum autem quot loci notiones eſsent Simplicius in IIII. naturalis auſcultationis
„ traderet, hanc etiam non omiſit. Verba ipſius hęc ſunt. Καὶ τὰ τῶν ἐπιχειρημάτων ἀπο-
„ δεικτικῶν ἀφορμητικὰ, τόπους καλοῦμεν.

ἔστι γὰρ στοιχεῖον καὶ τόπος εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα ἐμπίπτει.

Idem nunc illa non eſſe docet, oſtendens, quib. rebus inter ſe diſcrepent: elementū enim (inquit) ſiue locum appelles, eſt, in quod multa incurrunt enthymemata: amplificare ac minuere, enthymemata ſunt, quæ ualent ad aliquid magnum aut puſillum

ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ διαφορά.

Non eam uim habet, ſi fortè aduerſarius oſtenderit rem factam eſſe: tuq; contra quicpiam afferas, quod non factam probet: ſiue ille rem non factam comprobarit, tuq; factam arguas, non eam (inquam) uim habet, ut differre faciat inter ſe genere argumenta: & alia propria eorum ſint, qui conſtituunt: alia eorum, qui euertunt.

τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφότεροι: ὅτι γὰρ οὐκ ἔστιν, ἢ ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν.

Hoc enim manifeſtò declarat, diuerſa hęc genera non eſſe, quod ijſdem ambo utuntur, confugiuntq; utriq; ad enthymemata, quę nunc doceant rem eſſe, nunc non eſſe, quod ipſis propoſitum eſt, probare ſtudentes. ij certè, qui argumenta argumentis refellunt ac tentant, in contrariam partem aliquid afferunt: rationeque & ipſi rem aut nō eſſe aut eſſe, concludunt.

Ἡ δ᾽ ἔνστασις οὐκ ἔστιν ἐνθύμημα.

Cum alteram partem diſſoluendi, quę in demonſtrando manet, quamuis enthymematibus utatur, probaſſet, non uti illis diſcrepantib. ab ijs, quæ confirmant aliquid, ad alteram nunc tranſit, quæ in eo poſita eſt, quod tentat argumenta aduerſariorum reprehendendis illis, atq; aliquid obijciendo, quod finem eorum impediat: affirmatque rationem hanc non eſſe enthymema. quare non poteſt enthymema eſſe diuerſum ab ijs, quæ conſtituunt aliquid atq; confirmant. Planum igitur hoc probato factum erit, rationem omnem diſſoluendi non eſſe genus enthymematis, diuerſum ab ijs, quæ κατασκευαστικὰ uocat.

Ἀλλὰ καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς τὸ εἰπεῖν δόξαν τινὰ, ἐξ ἧς ἔσται δῆλον ὅτι οὐ συλλελόγισται, ἢ ὅτι ψεῦδός τι εἴληφε.

Valet hic ἐν τοῖς τοπικοῖς, quod ſupra adnotaui, in re topica: planum enim iam factum eſſe arbitror multis exemplis, quæ ex hoc libro ſumpta ſunt, hanc uim eſſe huius ſermonis. In cōmētario quoq;, quē ſcripſit de ſimulatis falſiſq; elenchis, hunc modum loquendi ſæpe uſurpauit, ut cum inquit. ἐν μὲν τοῖς ἄνω γεγραφέσι διαλεκτικοῖς: &, ἐν δὲ τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ σημεῖον ἀποδείξεις: nec multo poſt: ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς συλλογιστικοῖς. & aliꝫs etiam in locis. Cicero quoque, ut opinor, cum in Bruto inquit. Iſtorum in dialecticis omnis cura conſumitur, eodem intellectu id uerbum cepit: tradit autem nihil aliud eſſe ἔνστασιν, niſi in medium afferre opinionem aliquam ad perſuadendum aptam, qua planum fiat firmiter concluſum ab aduerſario non eſſe, aut aliquid ſumptum ad probādum quod falſum ſit: opinionem autem non propoſitionem appellauit, quia eo nomine uocantur, quæ iam ſyllogiſmo, enthymemati ue deſtinatę ſunt.

τὰ περὶ μὲν παραδειγμάτων καὶ γνωμῶν καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν.

Breui repetit, quę in poſteriore huius libri parte egit, abſolutis, quæ ad motiones animorum pertinebant: moreſque diuerſarum ætatum ac fortunarùm indicandos: oſtenditque ſe, quæ dicenda exiſtimarit de natura exemplorum & ſententiarum & enthymematum: omninoque de ijs, quæ ad ſenſus animi ſignificandos accommodata ſunt, tradidiſſe. Dicens uero τὰ περὶ τὴν διάνοιαν, generatim omnia ſignificat, quę ad ſenſus animi proferendos notioneſque pertinent: quæ dicendi pars, cum ab artificio quoque poētarū aliena non ſit, quia tamē magis propria eſt huius diſciplinæ, in primo libro de arte poetarū dicit à ſe hic copioſius eſſe tractatā: lectoremq;, & qui ea intelligere cupit, huc reicit. Nolui autē hic à communi lectione, quæ in excuſis eſt, diſcedere: quamuis cunctos, quos uidi, ſcriptos codices diſcrepantes ab illis inuenerim: legūtur enim hic quoq; ante ſententiam hanc, quæ prima conſequentis libri uerba ſunt: ita enim habent: ἐπεὶ δὲ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον, ὑπὲρ: & quę ſequuntur: eadem etiā uetus tralatio exprimit: id tamen olim negligentia alicuius librarij cōmiſſum puto, cuiua erratū à reliquis poſtea, qui inde exſcripſerunt, animaduerſum correctumque non ſit.

ὅθεν τε εὐπορήσομεν, καὶ ὡς αὐτὰ λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα.

Vnde magnam eorum copiam haurire poſſimus, cum ipſis uti uolumus. quod præ-

ſtitit locos indicans ſedeſq; argumentorum, & quemadmodum ipſa diſſoluere, cum contra faciunt & ab aduerſario deprompta ſunt: non multo enim ſupra de diſſolutione argumentorum egit, ac quæ ratio huius rei tractandę foret, docuit. Quod hic in excuſis mendosè antea legebatur, correxi: muliebri enim genere αὐτὴν habebant, cum meliores ſcripti αὐτὰ neutro, habeant: cuius etiã lectionis ueſtigiũ extat in uetere tralatione.

Λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως, καὶ τάξεως.

Reſtat autem nunc (inquit) explicare, quę pertinent ad elocutionem, & ordinem partium orationum: ſignificat enim his uerbis, quæ materies futura ſit tertij libri, antequàm ad illum aggrediatur. quod cum abſolutum fuerit, uniuerſa hæc ſcriptio & ars, abſoluta & ad exitum perducta erit. Quiddam, non magni ponderis, hic uariaui: cum enim διεξελθεῖν antea excuſi haberent, ut in cunctis ſcriptis codicibus inueni, διελθεῖν, una tãtum prępoſitione adiuncta uerbo, non duabus, immutaui.

PETRI VICTORII
DECLARATIONES,
IN ARISTOTELIS
RHETORICES
LIBRVM TERTIVM.

Ἐπειδὴ τρία ἐστὶν, ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον: ἓν μὲν ἐκ τίνων αἱ πίστεις ἔσονται: δεύτερον δὲ περὶ τὴν λέξιν: τρίτον δὲ πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη τοῦ λόγου.

CVNCTA, Quæ trib. his de ſtudio dicendi libris continentur, paucis ſignificat: quibus manifeſtum fit nihil ipſum omiſiſſe, quod ad hanc artẽ pertineret: nihilꝗ, quod magnopere utile nõ eſſet ac ualdè requireretur, addidiſſe: narrat enim quę, ut oratio ſuas partes habeat ac munere ſuo fungatur, neceſſaria ſunt: eorũ autem partẽ iam perſecutus eſt; reliqua modo aggredietur, atꝗ accuratè explicabit: cum autem tria illa ſint, primo exponẽdo duo libri neceſſarij fuerunt: duob. reliquis, tertius ſatis erit: cũ.n. uere iudicaret probationes maximum pondus habere ad faciendam fidem, accuratè diligenterꝗ ipſas pertractauit: contra ac vulgares dicẽdi magiſtri fecerant, qui hanc partem negligebant: nec tamen quomodo dictio ornari, orationiſꝗ partes rectè collocari poſſent, docere contempſit: ſed hoc & neceſſarium eſſe, & magnas utilitates afferre poſſe declarans, ſumma cura nunc pertractat.

Περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται, καὶ ἐκ πόσων, ὅτι ἐκ τριῶν εἰσι, καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διὰ τί τοσαῦτα μόνα:

Quæ ad fidem faciendam, probandumꝗ aliquid ualebant, explicata à nobis ſunt, inquit: traditum enim eſt, quot numero ſint, unde ducantur: declaratumꝗ tria illa eſſe; ſed etiam cuiuſmodi tria illa ſint, planum factum eſt; curꝗ numerum eum nõ excedant, uerum tria ſola ſint.

Ἢ γὰρ τῷ αὐτοί τι πεπονθέναι οἱ κρίνοντες, ἢ τῷ ποίους τινὰς ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγοντας, ἢ τῷ ἀποδεδεῖχθαι, πείθονται πάντες.

Hæc, quæ iam copioſe diligenterꝗ tradita ſunt, tãgit: in primo enim quoꝗ libro tres eſſe ſpecies probationum dixerat, quę dicendi auxilio compararentur: eaſdemꝗ, quas hic repetit, enumerauit. Affirmat igitur omnes fidem habere uerbis dicentis; perſuaderiꝗ, qui de aliqua re exiſtimaturi ſint, aut quia ipſi illi affecti animo aliquo modo ſint, aut quia ſuſpicentur eos, qui dicunt, quales: dignoſcꝗ demum, quib. credant, aut quia id, cui aſſentiuntur, ratione concluſum, argumentoꝗ demonſtratum ſit: quia in re non ueritas tantum, ſed opinio ualet; nec enim certę firmæꝗ rationes concludendi locũ hic ſolum habent, uerum ſat eſt ſi huiuſcemodi probationes ipſæ uideantur.

Εἴρηται δὲ καὶ τὰ ἐνθυμήματα πόθεν δεῖ πορίζεσθαι: ἔστι γὰρ τὰ μὲν, εἴδη τῶν ἐνθυμημάτων: τὰ δὲ, τόποι.

Indicatum prętereà eſt à nobis (inquit) unde enthymemata oportet promere; magnamꝗ ſibi propoſitionum ſuppellectilem comparare. uerum cum ſylua omnis segeſꝗ argumentorum, non unius generis ſit, ſed duorum (ſunt enim quędam, quę appellantur ſpecies enthymematum; ſunt etiam, quę loci) ambo hæc ſeorſum diſtinctèꝗ tradita ſunt: in primo nanque libro formas ipſorum propriasꝗ ſingulorum generum propoſitiones pertractauit, quę εἴδη appellat. In, II. uerò communes omnium ſedes, quas locos argumentorum elementaꝗ uocat.

Περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν: οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ ἔχειν ἃ δεῖ λέγειν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ταῦτα ὡς δεῖ, εἰπεῖν.

His explicatis (inquit) ſi ſeriem inſtituti operis ſequi uolumus, ſequitur, ut, quæ ad di

cendi optimum genus pertinent, uideamus: ordo rerum poſcit, ut nunc de elocutione agamus: nam hæc etiam pars accuratè tractari debet: alioquin fruſtra in ſuperiorib. illis rebus elaboraſſemus: neque enim ſatis eſt magnam aliquam ſuppellectilem ſibi comparaſſe niſi eam explicare commodè magnificeque poſsis: non ſufficit (inquam) tenere, quę dicenda ſunt: ſententiaſque omnes, quib. utare, percepiſse, uerum neceſſe eſt hęc ipſa eloqui ut oportet, ideſt rectè, & ut requiri maximè poteſt: λέξιν quid hic appellet, apertum eſt: idem ſcilicet, quod Phalereus ἑρμηνείαν. eodem hoc uerbo in eadem re ſignificanda uſus eſt Iſocrates in ſuaſione ad Philippum. „ὥστε μηδ᾽ ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν, μηδὲ τὴν λέ„ξιν ἐπαινεῖν, ὡς ἀκριβῶς καὶ καθαρῶς ἔχουσαν.

Καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι ποιόν τινα τὸν λόγον.

Sunt etiam in oratione uerbiſque, quib. animi ſenſus explanantur, & uitia quædam & uirtutes. quare operam dare debemus, ut uitia declinemus ac uirtutes conſequamur: non erit autem inutilis hęc cura diligentiaque, ſed magnos fructus feret: nam multum facit ad orationem ita conformandam, ut qualem eſſe oportet, iis qui audiunt, illa uideatur: mitis ſcilicet, aut uerax, aut temperans, cęteriſque, quę cauſę conducunt, qualitatibus inſignita.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν.

Quo dicendi ars ordine inuenta ſit, oſtendit: ut inde, quæ ſeries in tradenda illa teneri debeat, aperiat. Ea uerò in re naturæ ipſius ordinem ſeruatum eſſe, narrat, & primos illos, qui huic ſtudio incubuerũt, ſedulo quæſiuiſse unde res probari poſſent: quomodoque illæ tractari deberent, ut ad perſuadendum accõmodatæ forent. Primo igitur (inquit) quęſitum eſt, quod ſanè re ipſa primum erat, unde res acquirere poſſent probabilitatem. Quod uerò κατὰ φύσιν dixit, ſic crebrò locutus eſt, atque hunc ordinem in ſuis libris & ipſe ſe libenter ſequi oſtendit: ut in principio libri de arte poëtarum. „ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων: nec non in cõmentario, quo docuit quo modo re„fellerẽtur fallaces inaneſque concluſiones. λέγωμεν ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν ἀπὸ τῶν πρώτων: hanc autem naturæ ſeriem eſse apertum eſt, ut à primis ſemper ordiatur, atque initium alicuius rei inde ſumat.

Δεύτερον δὲ τὸ ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι.

Cum primo, unde res confirmari poſsent, quæſitum accuratè dixerit: ſecundo loco inquit, ſtudium poſitum fuiſse in reb. locutione uerbiſque explanandis: cum enim iam tenerent unde fides adiũgi poſset rebus, quomodo dici illa cõmodè poſsẽt, quęſiuerũt.

Τρίτον δὲ τούτων, ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὔπω δ᾽ ἐπικεχείρηται, τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν.

Tertium autem (inquit) locum obtinet actio: & id omne, quod ad pronunciationẽ ipſam facit. ſiquis continuationem ipſam ſeriemque harum rerum ſpectet. Id autẽ magni ponderis eſse, magnamque ad perſuadendum uim habere, affirmat: non tamen uſque ad ipſius ętatem ab aliquo accurato ſcriptore temptatum, atque explicatum fuiſse. Naturæ igitur ipſius ordo in his rebus hic erit, ut primo aliquis quomodo conſtituat ac probet, quod uult, quęrat: deinde, quę in animo habet: quibuſque confirmet aut refellat qđ uult, quomodo exponat: quibuſque uerbis, quomodoque collocatis id faciat: elocutionem enim ornatam puramque eſse oportet, quãquam in hoc non elocutionem tantum, ſed diſpoſitionem quoque ordinemque partium orationis uidetur poſuiſse: Tertium autem eſt & uoce & geſtu corporis illa adiuuare.

Καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν.

Mirum uideri nemini debere oſtendit, cur res tam utilis in ſoluta oratione tam diu latuerit, nulluſque dicendi magiſter accuratè de ea ſcripſerit: cum ab illis etiam, qui magis ea indigere uidebantur, ſerò cognita ſit. hi autem poëtæ fuere, & qui fabulas docuerunt, & qui epicum carmen ſcripſerunt.

Ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον.

In calamo ſcriptis, quos uidi, libris, αὐτοὶ τραγῳδίας legitur. quare ita emendaui, cum

antea

antea αὐτὰς τραγῳδίας excuſi cuncti haberent. Priſcis (inquit) illis temporib. hiſtriones non erant, ſed ipſi poëtę fabulas ſuas in theatro recitabant: quod Horatius quoq; in libro de arte poëtica confirmat. Quę canerent agerentq;, peruncti fęcibus ora: nam ipſos poëtas intelligo perungi fęce, unde poëmati illi nomen impoſitũ multi uoluerunt, ſolitos. Id etiam oſtendit Plutarchus in uita Solonis, cum ipſum illum ſapientem uirum, ſenem iam factum, narrat in theatrum acceſſiſſe, ac Theſpin poëtam, de quo Horatius, ſuas fabulas recitantem, non opera miniſterioq; hiſtrionum utentem, ut mos erat eorũ temporum, illic ſpectaſſe: inquit enim. ἐθεάσατο τὸν Θέσπιν αὐτὸν ὑποκρινόμενον, ὥσπερ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς.

Δῆλον οὖν, ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικήν.

Nec tamen, quod affirmamus nos (inquit) incredibile alicui uideri debet, actionem in ſtudio oratoris, ut poëtę, inueniri: planum enim eſt in dicẽdo quoq; huiuſcemodi quiddam eſſe, quale eſt in arte poëtarum: τοιοῦτον. n. appellat, quod idem hic efficiat, quod illic hiſtrionum ars: eandemq; uim habeat. perſpicuum autem hoc eſſe inquit, propter ſimilitudinem harum artium: mores nanq; in orationibus & affectiones animi, non ſecus atq; in poëmatibus, exprimuntur: in quib. omnis elucere actio conſueuit. Qua autem in re actio maneat, ipſe diligenter exponit: nam Cicero quoq; in. III. libro de Oratore, hoc ab oratorib. prætermiſſum queritur. Hæc eò dico pluribus, quod genus hoc totum oratores, qui ſunt ueritatis ipſius actores, reliquerunt: imitatores autem ueritatis hiſtriones, occupauerunt.

Ὅπερ ἕτεροί τινες ἐπραγματεύθησαν καὶ Γλαύκων ὁ Τήιος.

Intelligit quod ad poëticam artem pertinet: de eo enim ſtudioſè multi egerunt, deq; ea libros confecerunt, ut Glauco quoq; quidam Teius.

Ἔστι δὲ αὐτὴ μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος.

Hęc autem actio in uoce uerſatur, in eaq; artificium ac ſtudium omne ſuum conſumit quomodo ſcilicet ipſam tractare ac mutare oporteat ad ſingulos animi motus exprimendos: ut enim illi uariantur, ita & uocem diſtinguere oportet. Cum autem hic manifeſtè Ariſtoteles in uoce ſola manere actionem uelit, Cicero corporis motum addidit: conſtare nanq; illam, & uoce, & motu dixit: ad actionis tamen uſum atque laudem maximam ſine dubio partem uocem obtinere confeſſus eſt. quod autem ad ea, quę nunc aguntur, hic ualet, hanc omnem rem eruditè ipſe, diligenterq; in. III. libro de Oratore tractauit, ac pulcherrimis exẽplis illuſtrauit. quare ſtudioſos hortor, ut locum illum, ad ea, quę nunc breui hic traduntur explananda, ualdè accommodatum, legant. Aliud. n. uocis genus iracundia ſibi ſumat, acutum, incitatum, crebrò incidens: & quę ſequuntur.

Οἷον ποτὲ μεγάλῃ, καὶ ποτὲ μικρᾷ, καὶ ποτὲ μέσῃ.

Dandi caſu hęc uerba perſpicuum eſt legi debere, ut ſuperiori uoci αὐτῇ reſpondeant nominandi tamen antea in excuſis omnib. perperam legebantur. Cum autem in uoce magnitudo exiguitaſq; ſpectẽtur, & ſonores ipſi: nec non celeritas & tarditas, hæc etiam diſtinguit accuratè: docetq; actionem in hoc manere atq; huic rei utilem eſſe, ut cũ res requirit ut magna uox adhibeatur, id ab oratore fiat: ut cum parua etiam, id ab eo cuſtodiatur: eodemq; pacto, cum opus eſt, media quędam uox ab eo teneatur. Quod autem ad tria hęc, quę hic in uoce cõſiderantur, pertinet, illa etiam Cicero in. III. de oratore ac Q. fratrem adnotauit, cum inquit (alium tamen ordinem in illis enumerãdis ſequens) Acuta, grauis: cita, tarda: magna, parua: quas tamen inter omnes eſt ſuo quæque in genere mediocris: non tamen hic Ariſtoteles celerem, tardam, mediamque uocem appellauit (quod uocis numerorum menſuręque eſt) ſed nõie, quod illa cõplectitur, uſus eſt.

Καὶ πῶς τοῖς τόνοις· οἷον ὀξείᾳ, καὶ βαρείᾳ, καὶ μέσῃ.

Quid tonus uocis ſit grammatici quoque docent. aliunde autem tranſlata uox eſt, & à chordis ſumpta: quod Cicero quoque indicat in. III. libro de Oratore. Nam uoces ut chordæ, ſunt intentæ, quę ad quęcunque tactum reſpondeant: tribus autem modis illa uariatur, cum aut contenditur, aut remittitur, aut mediocritatem quandam inter hęc duo retinet: primum ſonum, acutum: ſecundum, grauem: tertium mediumq; inter il-

los, flexum appellarunt: cum muliebri autem genere, ὀξεῖα, & βαρεῖα, & μέση uſus ſit, intellexit φωνή, aut προσῳδία: neq; enim reſpōdent ea nomina antecedenti uerbo, quod uirilis generis eſt.

Καὶ ῥυθμοῖς τίσι πρὸς ἕκαστα.

Quib. etiam rythmis numeriſq; ad ſingulas animi commotiones uti deceat. nam numeri quoq; uariandi ſunt: nec tantum magnitudo uocis, ac ſonus, commutanda: non paruam enim uim habent ad excitandos motus in animis hominum, eoſdemq; ſedandos ac componendos celeritas pedum, ac tarditas: hi enim pedes, perturbant mirificè animum: hi contra, tranquillant: quod Hermogenes docet multis locis, cum oſtendit hanc aut illam formam dicendi ſpeciemq; ſuos quoſdam, ſibiq; aptos, numeros poſtulare: & Plutarchus in libro, qui inſcribitur ἐρωτικὸς, de furore, quo corripe[re]ntur & Liberi patris, & Cybeles ſacerdotes, loquens: inquit enim tripudia illa & rhythmo & cantus genere mutato, ſiſti: relicto ſcilicet trocheo pede, & Phrygio modo.

Τρία γάρ ἐστι περὶ ὧν σκοποῦσι.

Qui ὑποκριτικὰ tractant, ut puto, ac de ſtudio, quod uidetur eſſe proprium hiſtrionū, libros ſcribunt. Tria ſunt (inquit) de quib. quærunt, quæq; ſtudioſe animaduertunt. In antiquiſſimo libro uarietatis hoc eſt, quod περὶ ἃ accuſandi caſu, non generandi habet: eam quoque lectionem ſequitur uetus tralatio. ſenſus, ut opinor, ipſius hic erit: in quib. quęrendis occupati ſunt: circa quæ omni cogitatione uerſantur.

Ταῦτα δ' ἐστὶ μέγεθος, ἁρμονία, ῥυθμός.

Magnitudinem quid appellet, apertum eſt: neq; enim tantum magnitudinem uocis intelligit, ſed et exiguitatem & mediocritatem ipſius. harmoniam uocat intentionem remiſſionemque uocum, uel aptam potius quandam illarum menſuram, concentumque, qui inde efficitur. Rhythmi in ordine celerum tardorumque ſonorum ac uocum: earūque inter ſe proportione, conſtituti ſunt. Iis autem nominib. & ordinem motus, & tēperamentum acuti & grauis, in uocib. appellari, teſtatus quoque eſt Plato in. II. libro
» de legibus: hæc. n. eius uerba ſunt, τῇ δὲ τῆς κινήσεως τάξει ῥυθμὸς ὄνομα εἴη, τῇ δ' αὖ τῆς φω-
» νῆς τοῦ τε ὀξέος ἅμα καὶ βαρέος συγκεραννυμένων, ἁρμονία ὄνομα.

Τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι.

Quantum tribuat actioni, hinc facilè perſpicitur, cum tradat eos, qui rectè agere potuerint, uictores ſemper ex oratorijs contentionib. certaminibuſque diſcedere, ac præmia demum inde reportare. Cicero in. III. de Oratore, cum & ipſe quantam uim habeat actio doceret, ac ſuis laudib. ipſam ornaret, protulit quod huic Ariſtoteleæ ſenten-
» tiæ mirificè concinit. Sine hac ſummus orator eſſe in numero nullo poteſt: mediocris,
» hac inſtructus, ſummos ſæpe ſuperare: in Oratore præterea pene modum eundem lo-
» quendi expreſſit inquiens. Nam & infantes actionis dignitate eloquentiæ ſæpe fructū tulerunt: aliunde tamen uerba ſumpſit Ariſtoteles, cum ambo μεταφορικῶς locuti ſint: à certaminib. nanque gymnicis ad forenſes concertationes illa tranſtulit: & uictoriam, quàm conſequuntur de aduerſarijs oratores præmiaque, nomine illo appellauit, quo uocari ſolerent, quę uictorib. eorum ludorum darentur.

Καὶ καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί.

Et ut illic inq̄t: idest in fabulis ſcriptiſq; poëtarū, pluſquā poëtę, ualent hiſtriones, ſic in ciuilib. cōtētionib. quod fit uitio ac culpa rerum publicarum, quæ corruptę ſunt, ac multis undique mendis ſcatent. nam in optimo reip. ſtatu hæc incōmoda naſci non poſſunt: ſpectantur enim res illic, non uerba & artificia oratorum attenduntur. Quod ab excuſis uerò libris aberat aduerbium temporis, reſtitui: in antiquiſſ. enim libro legitur, & à uetere quoque tralatione expreſſum eſt. Nunc autem, poſtquàm adhiberi ſcilicet cœpti ſunt, ac ſummi artifices eius artis extiterunt: cum antiquitus in uſu nullo forent.

Καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας, διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν.

Quę hęc antecedebant οἵ τε ὑποκριταί, uerba ſuſtuli: in manu namq; ſcriptis codicib. nō inueni, et ſcholion eſſe arbitratus ſum: qū. n. qdā foris intelligi debere οἱ τε adnotaſſet (eſt. n.

non omninò frequens atque uſitata locutio) imperitus aliquis librarius (ut puto) in ordinem uerborum auctoris tranſtulit: alijs tamen in locis Ariſtoteles ita locutus eſt, ut in libro περὶ ἑρμηνείας. καὶ ὥσπερ οὐδὲ γράμματα πᾶσι τὰ αὐτά, οὐδὲ φωναὶ αἱ αὐταί: nam illic etiam οὕτω intelligitur: Ciuilium autem contentionum nomine complectitur, & forenſes cauſas, & deliberationes de rep. habitas in ſenatu, aut apud multitudinem.

οὔπω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν: ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν, ὀψὲ προῆλθεν.

Quamuis hæc res, actio inquam, tot tantasq; utilitates præbeat, non dum tamen tradita exquiſitè eſt: nec quiſquam de ipſa artem confecit. nec tamen (inquit) mirari debemus: nam & ea quæ locutionem excolunt pręcepta, ſerò in lucem uenerunt: poſt multaque ſęcula, quib. hęc res in aliquo uſu fuit, expoliri ornarique cœpta eſt, cum ueteres rudi inconditaque oratione uterentur, ſenſuſque animi uerbis indicare ſatis haberēt: eſt autem hoc cōmune omniū artium: neq;.n. eodē tempore & inuentę, & pfectę ſunt.

καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβανόμενον, ἀλλ᾽ ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας, τῆς περὶ ῥητορικήν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ᾽ ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον.

Vtilitate totius rei expoſita, naturam eius nunc explanat: ac non quid fiat, ſed quid fieri oporteret, conſiderat. & ſanè (inquit) ſi uerè iudicare uolumus: uimque ipſius ſubtiliter animaduertere, tota res leuis, ac ridicula eſt: uerum tamen, cum omne hoc ſtudium dicendi ad opiniones hominum accommodetur, non ad ueritatem ſcribatur, diligentiam in eo adhibere debemus, non ut recto honeſtoque, ſed ut neceſſario, & quod prætermitti ſine magno damno non poſsit: ſi enim cuncta, quę uitium aliquod habent, ab hac arte remouenda forent, non parua ipſius pars, quæ ad ſenſus hominum conſuetudineſq; pertinet, amputanda foret.

ἐπεὶ τό γε δίκαιον, μηδὲν πλέον ζητεῖν περὶ τὸν λόγον, ἢ ὡς μήτε λυπεῖν: μήτε εὐφραίνειν.

Nam ſi uerè agere, & ut directa ratio poſtulat, uellemus, nihil aliud indagare circa orationem deberemus, niſi ut ijs, qui audiunt, nec moleſtiam, nec gaudium afferremus: hoc enim æquum fuerat, naturaque huius rei hoc contenta erat. Locus hic omnis ſatis apertus eſt, & in prima primi libri parte copioſè diligenterq; explicatus.

δίκαιον γὰρ αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν, ὥστε τἄλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι, περίεργά ἐστιν.

Oportet enim (inquit) cum aduerſario congredi reb. ipſis fidentem oratorem, atq; illarum præſidio utentem. quare cuncta alia, ſi hoc ſine fraude fieri debet, excepta ipſarum probatione, ſuperuacanea ſunt: hoc ſolum neceſſarium eſt. ἀγωνίζεσθαι ualet, contendere ac pręliari. rebus in certamen uenire: hoc enim æquum eſt, non adhibitis omnibus inſidijs ac lenocinijs orationis, iudices deprauare.

ἀλλ᾽ ὅμως μέγα δύναται καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν.

Verum (inquit) quia non in Platonis politia: neq; in integro aliquo atq; incorrupto ciuitatis ſtatu, ad quos uerba facit, educati ſunt, hæ fallacię oratorem adiuuant, & multum ualet præclara ipſius actio: quemadmodum enim ſiquis uerè agere uoluiſſet, ac ne digitum quidem à recto diſcedere, illa omitti debuere, ita his moribus ualdè proſunt. μοχθηρία ualet hic (niſi fallor) non prauitatem animi ad omne facinus parati, ſed uitium potius naturę, quę mala conſuetudine deterior facta ſit, ac ſinat ſe à uero abduci.

τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ.

In calamo ſcriptis melioris notę, ὅμως pręterea legitur: quod ab excuſis omnibus libris abeſt: ita enim habent. τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ὅμως ἔχει: uetus tamen tralatio ipſum nō exprimit: ſuſpicarique aliquis fortaſſe poſſet è ſuperiore loco (nam eodem aduerbio paulo ante uſus fuerat) huc delapſum: importuneq; repetitum. Sententiam mihi tamen non nihil adiuuare uidetur: ita enim planius reſpondebit ei, quod ſupra protulerat, cum inquit, omnia alia, pręter rerum confirmationem, ſuperuacanea eſſe ac nullo modo neceſſaria: ut nunc, tanquā ſententiam illam moderans ac leuiter corrigens, addat: quod ad dicendum tamen pertinet, habet quiddam neceſſarium in qualibet diſciplina: contra illos autem diſſerit, qui plebeio atq; incondito ſermone utebantur, & omnia ornamenta orationis contemnebant: poſcit enim (inquit) non nihil diligentiæ oratio, quā

cunque artem tractes, ut quod ſine aliquo incommodo prętermitti non queat.

διαφέρει γάρ τι πρὸς τὸ δηλῶσαι, ὡδὶ, ἢ ὡδὶ εἰπεῖν.

Non ad alliciendos animos tantum eorum, qui audiunt utile eſt politè eloqui: uerum etiam ad rem explanandam aliquantulum refert quibus uerbis utare, & hoc aut illo modo dicas. ut autem in bene inſtituta ciuitate poſſet impune contemni, ſi ad captandos tantum animos eorum qui audiunt ualeret, ita ſi ad ſenſa animi indicanda non parum prodeſt, illic etiam in honore haberetur: quod autem ſupra inquit, in omni doctrina neceſſarium quiddam eam habere, docuit id Cicero copioſè in Oratore, quo declarato in
» quit. Quod ſi in philoſophia tantũ intereſt quemadmodum dicas, ubi res ſpectantur,
» non uerba penduntur. & quę ſequuntur.

οὐ μέντοι τοσοῦτον, ἀλλ' ἅπαντα φαντασία ταῦτ' ἐστὶ, καὶ πρὸς τὸν ἀκροατήν.

Non tamen tantum intereſt in cęteris artib. ac diſciplinis, quantum in ſtudio dicendi: niſi potius τοσοῦτον ualet magnum aliquid (nec enim plane perſpicitur, cum quo id conferat) ut affirmet adiuuare ſanè id non nihil, non tamen eximium aliquid atq; ingentis ponderis pręſtare. cauſa uerò eius eſt. quod huiuſcemodi omnia, ſi uerè quæras, nõ ad docendum faciunt, ſed ad ſpeciem aſſumuntur, & ad auditorem ipſum referuntur, qui non ita in alijs, ut in dicendi arte, reſpicitur. φαντασία ἐστὶν, ualet non ſuapte natura uim habent, ſed ex opinionib. hominum penduntur. πρὸς ἀκροατὴν uerò: ideſt auditoris gratia requiruntur. & eius oblectandi conciliandiq; ſibi cauſa captantur, non ad rem ipſam explanandam artem'ue tradendam neceſſaria ſunt.

διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν διδάσκει.

Hoc autem inde quoque intelligi poteſt (inquit) quod nemo unquàm geometriam ita docere inſtituit: ideſt in rebus illis tradendis huiuſcemodi uerborum lenocinia perſecutus eſt: illa enim omnia ad ipſius intelligentiam ſuperuacanea ſunt; utitur autem hoc tanquàm ſigno quodam & argumento, quod ſuperior ſententia uera ſit: huiuſcemodi ſcilicet omnia ſtudioſè in oratione adhiberi conformandorum eorum, qui audiũt cauſa.

ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ταὐτὸ ποιήσει τῇ ὑποκριτικῇ.

Ars ea cum prodierit, quę non dum ſanè inuenta eſt, sed cum tot utilitates in ſe habeat, aliquãdo prodeat neceſſe eſt, ars inquã, quæ inſtruat oratores, & doceat quomodo uoce ac geſtu uti debeant, idem in ſtudio dicendi efficiet, quod ars hiſtrionũ in fabulis agẽdis facit. ἐκείνη igitur, τέχνη. non λέξις: nam dictio ornata multo ante in lucem uenerat. & ſi ſerò ea quidem, ut manifeſtò ipſe tradidit. quare hæc non deſiderabatur. ὑπόκρισις, quæ doceret quomodo oratores vultum conformare, geſtus corporis agere, uocem intendere aut ſummittere deberent, deſiderabatur.

ἐγκεχειρήκασι δὲ ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τινες. οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς ἐλέοις.

Cœperunt utiq; nonnulli (inquit) non nihil de ea pręcipere, & tanquàm manus huic operi admouere, qui tamen parum effecerunt. ut Thraſymachus in miſerationibus: nã illic magis actio requiri uidebatur: Thraſymachum autem Chalcedonium intelligit, primis illis temporib. magni nominis ſophiſtam, cuius & Plato in ſermonib. ſuis, & Cicero in Oratore ſæpè mentionem fecerunt.

καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον: περὶ δὲ τὴν λέξιν, ἔντεχνον.

Voce autem ac geſtu aliquos imitari, res eſt, quam à natura habemus: multi enim inueniuntur, qui ſine ullo magiſtro pręclarè hoc faciunt, nec arte indigent à pręceptore tradita: quæ autem ad orationem excolendam ualet, artis eſt particeps. Actionis hic rationem ab elocutionis artificio diſtinguit: illam enim ſine arte modicè tractari poſſe tradit, & à natura ipſa proficiſci. hanc participem artis, & ſtudio ac diligentia ab hominib. cõparari affirmat. Appellat autem περὶ δὲ τὴν λέξιν, quod ad orationis ornatum pertinet, ut ſupra locutus eſt, cũ inquit. καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθε. quod uerò illud ἔντεχνον eſſe dicit, in arte poſitum intelligit: nec ortum à natura habere uult.

διὸ καὶ τοῖς τοῦτο δυναμένοις γίγνεται πάλιν ἆθλα, καθάπερ καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν.

Quare (inquit) qui hanc facultatem habent excolẽdi orationẽ, ornateq; ac politè di-

cendi, uictores & ipſi è certaminib. diſcedunt: palmamq; inde reportant. ut illi etiã, qui actione ualent: conformareq; uocem ad res fingendas, atq; imitãdas poſſunt. quod proprium eſt artis hiſtrionum: id enim ſignificare uoluit, cum inquit πάλιν: quod tamen ut apertius faceret, addidit. καθάπερ καὶ τοῖς καθ' ὑπόκρισιν ῥήτορσιν: ijs nanque uerbis magis id explanauit.

οἱ γὰρ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν, ἢ διὰ τὴν διάνοιαν.

Quanta uis ſit exornatæ locutionis, docet, ut confirmet uerum eſſe, quod dixerat, prę mium ferre, qui orationem excolere potuerint: cum enim ſciret à diſertis hominib. ſcriptas domi orationes in honore haberi, atq; alijs præſtare exiſtimari, affirmat magnam partem gratiæ ac laudis, quam obtineant, ducere ipſas ab ornatu ſermonis. Hoc autem multorum aurib. mirum uideri potuit, qui ſententias, quib. omnis probandi ac ſuadendi ratio continetur, minus aliquanto, quàm uerba ualere non crederent. nihilominus (inquit) ea uis excultæ dictionis eſt. ut magis ornatu ipſo uerborum, quàm ſentẽtijs, orationes multę, ualdè probatę, uigeant.

Ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον, ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί.

Vt rei natura poſcebat, poëtæ primi huic ſtudio incubuere, & auctores conformandę locutionis extitere, atque initium demum huic rei præbuerunt: id enim ualet ἤρξαντο κινῆσαι. Plutarchus in Solone, cum de ortu tragœdię, ipſiusq; inuentore Theſpide lo-
» queretur, ita & ipſe locutus eſt. ἀρχομένων δὲ τῶν περὶ Θέσπιν ἤδη τὴν τραγῳδίαν κινεῖν. Quod uerò addidit ὥσπερ πέφυκεν, intellexit ut conſentaneum erat, & naturę ordine fieri debebat. cuius rei cauſam ipſe reddit: Cum enim nomina, & quę ex his conſtat oratio, rerum imago ſit, poëtas dicit, qui ſe ad imirandi ſtudium dederant, in excolenda locutione, quo melius ſcilicet imitarentur, primum laboraſſe.

τὰ γὰρ ὀνόματα μιμήματά ἐστιν.

Nomina enim (inquit) ſunt ſimulacra quędam & res imitatione ſimulatæ. Hoc etiam
» Plato in Cratylo affirmauit: qui tamen uberius rem expoſuit. ὄνομα ἄρ' ἐστιν, ὡς ἔοικεν, μί-
» μημα φωνῆς ἐκείνου ὃ μιμεῖται καὶ ὀνομάζει, ὁ μιμούμενος τῇ φωνῇ ὃ ἂν μιμῆται: ſummi autem ingenij & præclarę eruditionis, Democritus Abderites, nomina uocales imagines rerũ appellare conſueuerat, ut tradit interpres Platonis Olympiodorus in Philebum, cum rationem afferret, cur tantopere ueneraretur Socrates nomina deorum immortalium, ut leuiter etiam illa immutare nefas arbitraretur. an inquit, quia iam pridem reb. ſua nomina dicata & conſecrata ſunt: quare flagitium eſt commouere, quę cõmoueri non debent: uel quia natura, ut Plato ipſe in Cratylo diſſeruit, rebus ipſis accommodata ſunt:
» uel (uerba autem ipſius Gręca adponemus, quę tamen ſupra expreſsimus) ὅτι ἀγάλμα-
» τα φωνήεντα καὶ ταῦτα ἐστὶ τῶν θεῶν, ὡς Δημόκριτος.

ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν.

Quàmuis (inquit) toti ad imitationem à natura facti ſimus, & multis partib. corporis imitemur, tamen nihil habemus, quo melius, quã uoce, hoc præſtare poſſimus; uox. n. uincit alias omnes partes imitãdo quodcunq; nobis uiſum eſt. primas etiam Cicero uo-
» ci ſemper dedit: in. III. enim libro de Oratore. Quare in hac noſtra actione ſecundum
» uocem vultus ualet: & poſt. Ad actionis autẽ uſum atq; laudem, maximam ſine dubio partem uox obtinet: quàmuis non ſolam illam hoc efficere tradiderit, ut feciſſe ſupra uidetur Ariſtoteles, qui id, quod præter alia omnia id præſtabat, tantũ appellauit. ſenſum autem hunc animi eius fuiſſe hinc etiam intelligere licet.

Διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν, ἥ τε ῥαψῳδία, καὶ ἡ ὑποκριτική, καὶ ἄλλαι γε.

Ab eodem fonte capiteq; artem agendi, in uocis moderatione prę cipuè poſitam, profectam vult: quæ tamen uſque ad ea tempora in poëtarum ſtudio manſiſſet: ab eadem nempe imitandi induſtria: cum uidelicet ipſa uox, quę primas in actione tenet, maximè ex ijs, quę in nobis partes ſunt, ad imitandum facta ſit, recitandi & agendi artem traditę ortam. Cuius etiam plura genera fuiſſe apud poëtas commemorat: atq; in ipſis ῥαψῳδικὴν & ὑποκριτικήν: quarum altera in tragœdijs & comœdijs, dramaticiſque demum

poëmatib. recitandis: altera in carminib. epicis, uerſabatur.

Ἐπεὶ δὲ οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη, διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τήνδε τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο λέξις, οἷον ἡ Γοργίου.

Cur, qui primum orationem excolere cœperunt, & ornatè dicere conati ſunt, pöeticam locutionem probarint, & omnes floſculos ſermonis arripuerint, docet: nam peccaſſe illos conſtat: quæ tamen res in errorem induxerit, quærenda fuit. Priſcis igitur (inquit) illis temporibus, cum qui tractare primum has res cœperunt, ſecum cogitarent, quo potiſsimum ſermone deberent uti, ut multitudini placerent: uiderentq́ pöetas in magno honore haberi, qui tamen futiles & inſulſas ſententias plerunq; efferrent, & res inanes commenticiasque canerent. exiſtimarunt eos, ob dictionem phraſimq́ illam ſuam, tantam ſibi gloriam comparaſſe. quare operam dederunt, ut ipſi quoq; ita dicerēt: & hęc cauſa eſt, cur pöetica elocutio in uſu quondam oratorum fuerit. εὐήθη autem manifeſtò legi debet, quamuis et in excuſis & in ſcriptis quibuſdam libris perperam εὔθη legatur: hanc enim ueram lectionem eſſe docet, & auctoritas optimorum codicum, & res ipſa diligenter animaduerſa. Significare autem εὐήθη inſulſa quædam, planum eſt. Hoc ipſo in libro poſt Ariſtoteles. διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικά, ἀφῃρημένα τῆς ὑποκρίσεως, οὐ ποιοῦντα τὸ αὑτῶν ἔργον, φαίνεται εὐήθη. Figmenta autem pöetarum nuda ac numeris, cæteriſque ornamentis ſpoliata, inania plerumque eſſe, nec reſpondere gloriæ ipſorum, Iſocrates quoq; in Euagora his uerbis ſignificauit. καταμάθοι δ' ἄν τις ἐκείνην τὴν δύναμιν αὐτῶν: ἢν γάρ τις τῶν ποιημάτων τῶν εὐδοκιμούντων τὰ μὲν ὀνόματα, καὶ τὰς διανοίας καταλίπῃ, τὸ δὲ μέτρον διαλύσῃ, φανήσεται πολὺ καταδεέστερα τῆς δόξης, ἣν νῦν ἔχομεν περὶ αὐτῶν: eodē penè pacto Cicero locutus eſt, cū quę res Iſocratē induxerit, ut numeros tantopere amplexaretur, exponeret. Cum enim uideret (inquit) oratores cū ſeueritate audiri: poëtas autem cum uoluptate, tum dicitur numeros ſecutus, quib. etiam in oratione uteremur. Videbantur igitur poëtæ, adiuti à dictione, ac beneficio deniq; ipſius tantum honorem ſibi ac gloriam comparaſſe, quod ea longe diuerſa à conſuetudine uterentur, atq; ipſam egregiè expolitam atq; omnibus feſtiuitatib. ornatam haberent: & hæc cauſa (inquit) fuit, cur prima dictio poëtica fuerit: primam autem uocat, non qua rudes homines primum uti cœperunt, ſed qui operam huic ſtudio dabāt, & dicendo clari fieri ſtudebant. Nam Gorgiam ipſum Leontinum ſic locutum eſſe cōſtat. Cicero ſæpè hoc teſtatur, ut in Oratore etiam his uerbis: Gorgias autem auidior eſt generis eius, & his feſtiuitatib. (ſic enim ipſe cenſet) inſolentius abutitur: copioſè autem Dionyſius in uita Lyſiæ; qui etiam tradit, cum hoc uitium infeciſſet nō nullos quoque Atticos oratores, exiſtimaſſe Timæum illud à Gorgia fluxiſſe, qui cum Athenas orator ueniſſet, in concione, quam ad populum habuit, cunctos nouitate orationis perculit. Idem etiam Halicarnaſſeus, quib: in reb. poëtica hæc tropicaque locutio, quemadmodum ipſe eam appellat, ſita ſit, accuratè exponit.

Καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα.

Firmas radices egiſſe errorem illum, qui à Gorgia, ueteribuſque illis ſophiſtis exortus erat: nec facilè extirpari potuiſſe, oſtendit: nam plurimos etiam ſua tempeſtate fuiſſe narrat, qui palmam his tribuerent, qui, ut antiqui oratores, dicerent: eoſque arbitrarentur optimo genere dicendi uti: hi tamen rudes ſunt, nec bonis artib. animum excultum habent. quare mirum non eſt eos tantopere falli, & in exploſa iam ſententia adhuc permanere. Reſtant (inquit) adhuc multi imperiti homines, cum plurimi tamen uitiū illius agnouerint, et à ſe longè abiecerint, qui putāt eā uſurpātes, pulcherrimè loqui.

Τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί: δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον.

Res aliter ſe (inquit) omninò habet, atq; illi exiſtimant: nec uerum ullo pacto eſt, eos qui pöeticam phraſin ſequuntur, bene, ne dum optimè, dicere: alia enim oratorum, alia poëtarum ſtudij locutio eſt. cum autem argumentis, ſignis ue quibuſdam id confirmare oporteret, inquit: manifeſtum hoc maximè facit id, quod accidit, & quaſi exitus, quem hæc ipſa locutio habuit, uitium ipſius declarauit. Ita quoque locutus eſt in quarto libro de natura animantium: & ab ijs, quæ uulgo fiebant, quotidieque in illis reb. accidebāt, ſententiam ſuam de illis ipſis reb. confirmauit: inquit enim: τὰ κρέμεια δὲ τὰ συμβαίνοντα

τοῖς

τῆς ὠχμένου. Rem ita ſe habere, ut diximus, teſtantur quæ cotidie fieri uidemus. Quod autem ad totius huius loci declarationem: ſenſumq; Ariſtotelis percipiendum facit, ſciẽdum eſt ex hoc loco ipſum poëticam locutionem ab oratoria ſeiungere ac ſeparare.

οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον.

Poëtas ipſos tragicos, quorum ſtudij hoc magis proprium erat, remiſſius hoc facere dicit: nec tam auidos eius generis eſſe, quam olim fuerunt, ſed ut genera quædam numerorum, quæ primum amabant reliquiſſe, ita uoces figuraſq; locutionis, quę ualdè remotæ à conſuetudine communiq; ſermone forent, repudiaſſe. Cum igitur ne illi quidem, quib. id facere magis licebat: quorumq; ſtudij proprium erat, tã effuſe id agant, ſed modum quendam adhibuerint, quãto magis decet hoc declinare, qui alienum ornatũ, nulloque modo ſibi aptum, aſciuerant. Vti autem ſanè illis eoſdem dicit: modicè tamen ac moderate: ideſt multo parcius tunc, quàm prius: antea enim immoderatè, tunc remiſſe, τὸν αὐτὸν τρόπον hoc ſignificare perſpicuum eſt.

ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν.

Vt relictis tetrametris ad alia numerorum genera tranſierunt, & quæ cõmuni ſermoni magis propinqua eſſent: & quę ſequuntur. nam priſcos illos poëtas in tragœdijs libenter tetrametra uſurpaſſe, affirmat etiam ipſe in libro de arte poëtarum: quæ tamen poſtea uſu docti, reliquerunt: & ad iambos, ex quib. magna ex parte familiaris oratio conſtat, ſe contulerunt.

διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων.

Quia hoc ex omni genere metrorum, ſolutæ orationi ſimillimum eſt: rationem enim reddit, cur relicto uetere inſtituto nouum genus metri capeſſerint: quodq; potiſſimum bonum in eo ſecuti ſint. idem autem in libro quoque de arte poëtica poſt ſententiam illam, quam paulo ſupra adduxi, tradidit. Idem Cicero, & Quintilianus.

οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφείκασιν, ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν.

Cum demonſtraſſet in re ſimili non ſibi conſtitiſſe tragicos poëtas, ſed ueterem conſuetudinem damnaſſe: cauſamq; eius immutationis reddidiſſet, redit ad id, quod agebat, explicandum: eſt enim hæc ſimilitudinis (ut loquuntur) redditio, ἀνταπόδοσις que. ſic igitur (inquit) hac in re ſe emendarunt, & uocabula omnia repudiarunt, quę in cõmuni uſu non ſunt, ſed diſcrepant à cotidiano & peruagato ſermone: διάλεκτος enim familiaris communiſq; modus loquendi uocatur.

οἷς δ' οἱ πρῶτον ἐκόσμουν καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες, ἀφείκασιν.

Cuncta autem illa abiecerunt, quib. priſci poëtæ tragici locutionem ornare conſueuerunt, & adhuc poëmata ſua illuſtrant, hexametrum & heroicum carmen pangentes: qui autem hæc ornamenta ad ſolutam orationem adhibebant, mirificè peccabant. poëtæ, qui adhuc retinent & ſtudioſè ſectantur, laudem merentur: conueniunt enim illa epico carmini: nec ſine ipſis magnificum illud & elegans ullo pacto eſſe poteſt. Quod, autem de expoliendo carmine loquens κοσμεῖν inquit, Iſocrates quoque in Euagora cultum hunc poëtarum κόσμον appellauit: τοῖς μὲν γὰρ ποιηταῖς πολλοὶ δέδονται κόσμοι.

διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους, οἳ αὐτοὶ οὐκ ἔτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ.

Quare (inquit) ſtultum admodũ negotiũ eſſet, & quod riſu explodi deberet, hos imitari, qui amplius, cùm tamen impunius facere poſſent, eo genere non utuntur, et errorem deniq; ſuum agnouerunt.

ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐχ ἅπαντα, ὅσα περὶ λέξεως ἔστιν εἰπεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν, ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης, οἵας λέγομεν.

Hoc etiam nobis exploratum eſſe debet, noſtras nunc partes minimè eſſe omnia, quę de locutione dici poſſunt, exquiſitè hic pertractare; ſed tantum illa, quæ ad hanc ipſam, quam in manibus habemus, pertinent: ideſt quæ apta eſt oratori, & conuenit rationi illius, nã de altera illa, quę propria poëtarũ eſt, in libris, quos ſcripſimus de ſtudio poëta-

tarum, accuratè diſputauimus.

Περὶ δ᾽ ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς· ἔστω δὲ ἐκεῖνα τεθεωρημένα.

Intelligit eam, quę abhorret à foro: nec oratori ipſi ullo in loco accommodata eſt, ſed conuenit granditati poëtarum: eſt autem quæ conſtat & externis nominib. & factis & iunctis, ut illic copioſè ab eo declaratum eſt: addit autem huic ſententiæ. Quę uerò illic de poëtica oratione prępcepimus, firma ſint: nec rurſus ullo modo in dubium reuocentur: ſiue potius iterum inutiliter non repetantur.

Καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ, σαφῆ εἶναι.

Cum ad locutionem oratoris propriam explicandam aggrediatur, qualitates ipſius dotesq; primum quęrit: neq; enim mediocri quadam contentus eſt, ſed quę ab omni macula uacua ſit, & maximis laudib. ornetur. ſummam autē eſſe uirtutē dicit atq; undiq; cumulare illam, ſi aperta ac lucida fuerit: id enim σαφῆ manifeſtò ſignificat. cum autem (ut Cicero quoque in Oratore affirmat) obſcuritas in oratione ciuili uitium uel maximum ſit, ſequitur ut quod tradit Ariſtoteles exploratum haberi debeat, uirtutem orationis eſſe, apertam illam ac perſpicuam eſſe: vt autem hic translato uerbo utens, uirtutem » elocutionis appellat, ita in primo libro Analyticorum poſteriorum inquit. αὕτη μὲν ἀρε- » τὴ ἀποδείξεως: neque enim uirtus de his rebus proprio nomine dicitur: intellexit autem hic locutionem, quę lucida eſt, probari ac præſtare id, quod in primis in ea requiritur, ut illic etiam uirtutem eſſe demonſtrationis hanc ait, efficere ut rem benè percipiamus: ambas autem cum id faciunt, munus ſuum implere ac meritò laudari. Initium uerò hinc ipſum ducere ſuorum de elocutione præceptorum paret.

Σημεῖον γάρ, ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον.

Argumento huius rei eſſe poteſt inquit, quod oratio, niſi indicat, quod vult & explanat, nunquā opus ſuum efficiet: nec quod ab ea requiritur, pręſtabit. id autē, quę obſcuras ſententias habet, aut aliquo huiuſcemodi uitio laborat, nunquàm efficiet.

Καὶ μήτε ταπεινὴν· μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν.

Non tantū laudē hāc illa habere debet, cæteris autem poſtea rebus deſtitui: sed ut apertam eſſe oportet, ita etiam, nec humilem nec nimis elatam, & quę modum ſuperet, ſed, quæ deceat, & rebus ipſis, de quibus agitur, conueniat.

Ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινὴ, ἀλλ᾽ οὐ πρέπουσα λόγῳ.

Horum autem àlterum habet quoque elocutio poëtarum: non enim humilis & abiecta illa ullo pacto exiſtimari poteſt, uerum altero caret: minimè enim communi ſermoni congruit. ἴσως autem addit, quàmuis (ut arbitror) id planum ſit, nec ſcrupulū ullum res habeat: aliis autem hoc locis addidiſſe, quàmuis quod dubium non haberet proferret, à ueterib. ipſius Gręcis interpretibus, Ariſtoteles animaduerſus eſt.

Τῶν δ᾽ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια.

Cum quę ſit orationis uirtus oſtenderit, quid ipſam eius compotem efficiat, nunc declarat: nec non quomodo à uitio uacuam incorruptamq; eam ſeruare poſsimus. propria igitur rerum nomina ac uerba hanc uim pręcipuè habent, & hoc pręclarè pſtabunt.

Μὴ ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένην τἆλλα ὀνόματα, ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.

Non humilem autem inquit, ſed ornatam excultamq;, reddent nomina, de quib. in libris de arte poëtarum diſputauimus: ea autem ſunt, translata, iuncta, peregrina: hoc etiam inter præcipua poëtarū ornamenta ponit Iſocrates in Euagora, quod liceat illis uſitata uerba relinquere, & noua remotaq; ab uſu uulgi ſtudioſè captare: de poëtis enim » diſſerens, inquit. καὶ περὶ τούτων δηλῶσαι μὴ μόνον τοῖς τεταγμένοις ὀνόμασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν » ξένοις, τὰ δὲ καινοῖς, τὰ δὲ μεταφοραῖς.

Τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν.

Diſcedere.n. à cōmuni cōſuetudine ſermonis, atq; ipſum uariare ac commutare, efficit eum grandiorem atque honeſtiorem. ἐξαλλάξαι autem emendaui, cum antea in excuſis oībus legeretur ἐξαλακτάξαι: inſulſè prorſus ac nullo ſenſu. ſincerę tamen ſcripturæ in quodam exemplari ueſtigia non nulla reliqua ſunt. nam ueram hanc eſſe lectionem

ctionem confirmat hic locus è primo libro poëtices: eandem autẽ illic ſententiã expoſuit Ariſtoteles, & iiſdem penè cunctis uerbis expoſuit. σεμνὴ δὲ, ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. eodem etiã uerbo non multo poſt hoc ipſo in libro uſus eſt. τὸ, τί δὴ τί εἴρηται: ἀπὸ τὸ μᾶλλον γὰρ ἐξαλλάττειν τοῦ πρέποντος. quo loco manifeſtò percipitur ita hic legi debere, cum à ſe antea cauſam huius rei redditam dicat: hunc enim locum intelligit: Halicarnaſſeus quoque in uita Lyſię, cum & ipſe de more inſtitutoq; ueterum oratorum diſſereret, qui cum orationib. ſuis aliquem ornatum adfingere uellent, à communi locutione diſcedebant: & ad poëticam phraſin dilabebantur, hoc uerbo uſus eſt. ἀλλ' οἱ βουλόμενοι κόσμον τινὰ προσεῖναι τοῖς λόγοις, ἐξήλλαττον τὸ ἰδιώτην, καὶ κατέφευγον εἰς τὴν ποιητικὴν φράσιν. Eſt tamen hic locus in excuſis Lyſiæ codicib. aliquantulum deformatus.

ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι, καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν.

Externæ ac nouę res magnam admirationem habent: uſitatę cotidianęque faſtidium gignunt, & contemnuntur: commune eſt hoc omnium rerum. Vt igitur animo affecti ſunt (inquit) aduerſus externos homines, & ciues, eodem pacto erga orationem; nam, quos omnib. horis uiſunt, deſpiciunt: peregrinos admirantur, & incredibiles habere uirtutes ſuſpicantur.

διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον: θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσί.

Quare (inquit) ut hoc incommodum effugiamus, & ne uilis abiectaque oratio noſtra habeatur, operam dare debemus, ut eam peregrinam reddamus: uulgo enim homines abſentium rerum admiratores ſunt, & eas ualdè ſuſpiciunt: quod autem nunc ingeniũ mortalium declarans, nec laudi id ipſis, nec uituperationi tribuens, protulit Ariſtoteles, ſtomachum Ciceroni mouit, atque id ualdè accuſauit: in primo enim libro de finibus inquit. Ego autem ſatis mirari non queo, unde hoc ſit tam inſolens domeſticarum rerum faſtidium: iidem enim res externas admirantur, qui ſuas domeſticasque deſpiciunt. Cum uerò in excuſis antea mendoſe hic locus legeretur, ſecutus fidem omnium penè ſcriptorum librorum: meliorum certe, locum correxi.

ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν.

Quod admirationem habet, ſuaue etiam eſt. hoc quoque in libro de arte poëtarum iiſdem uerbis protulit: & nequis parum uerum arbitraretur, quo id confirmaret, attulit: ſed etiam in primo horum librorum, cum quæ res iucundę forent, doceret.

ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ.

In ſcriptis quidem (inquit) poëtarũ multa admirandam ac dignitatis plenam orationẽ efficiunt, quę ſanè omnia illic congruunt: à ſtudio autem oratorum aliena ſunt: hoc autem addidit, nequis fortaſſe inertię condemnet oratores, qui ea inde non ſumant: docens non ſine culpa uſurpari ab ipſis poſſe: nec ullo modo hic, ut illic, quadrare. cauſam huius rei ipſe reddit, cur non liceat oratori, quod poëtę: intelligit autem ornatus uerborum plurimos, qui peculiares poëtę ſunt: eos autem & εὐρυθμίας, & συμμετρίας appellauit Iſocrates in Euagora: nam quod addit hic Ariſtoteles, plurimum etiam diſcrepare argumenta poëtarum ab argumentis oratorum, & perſonas quoque, circa quas uerſantur, idem à clariſsimo illo ſcriptore in eadem oratione exponitur: inquit enim καὶ γὰρ πλησιάζοντας τοῖς ἀνθρώποις τοὺς θεοὺς οἷόν τ' αὐτοῖς ἐστι ποιῆσαι, καὶ διαλεγομένους, καὶ συναγωνιζομένους, οἷς ἂν βουληθῶσι.

πλέον γὰρ ἐξέστηκε περὶ ἃ, καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος.

Cur illic omni ratione exornare phraſin deceat, oſtendit: res enim (inquit) & perſonę, circa quas uerſantur, & ad quos agunt poëtæ, magnam dignitatem habent, & à cotidianis rebus atque hominibus ualde diſceſſerunt. Nullus igitur ornatus tam honeſtas perſonas, & tam grande argumentum non decet.

ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν: ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων.

Proſam ſolutamq; orationem non recipere tot ornamenta oſtendit: quam cum ψιλοὺς λόγους appellet, nomine etiam ipſo nudatam illam ſpoliatamq; omni aduenticio decore oſtendit, quib. rebus abundant ſcripta poëtarum; illa autem, quod certis menſuris

teneantur, μέτρα uocauit: quib. nunc hi ψιλοὶ λόγοι opponuntur. Quæ ſequuntur autem uerba duriorem ſtructuram faciunt: uideturq; omninò, niſi forte hic mendum ſit, aliquid intelligi oportere, quod ſententiam abſoluat: quę huiuſcemodi ſit, neceſſe eſt. In ſoluta oratione multo paucioribus uti licet ornamentis auxilijsq;. non multo poſt cum eandem ſententiam efferret, eodem pene pacto locutus eſt: & huic ipſi nomini, quod eo caſu poſitum uidetur uerbo carere, unde regatur, βοηθήματα, quaſi præſidia & adiumenta, adiunxit.
» τοσοῦτον δ' ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσῳ ἐξ ἐλαττόνων
» βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων. Quia autem aliquis mihi ſcrupulus in his uerbis uiſus eſt eſſe, hoc etiã admonere nõ alienum putaui: in ſcriptis libris nihil uarietatis inueniri; & à uetere quoque tralatione receptam hanc lectionem reddi.

Ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα, εἰ δοῦλος καλλιεπεῖτο, ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον· ἢ περὶ λίαν μικρῶν·

Hic, ideſt in ſoluta oratione ac ſtudio oratorum: ſupra enim cum de poëtis loqueretur, ἐκεῖ dixerat: pręterea uerbum καλλιεπεῖτο, ornatum ſolutæ orationis pęſefert, non poëticæ (ita enim legi debet ut eſt in antiquiſsimo atque optimo exemplari) eo autem Plato quoq; uſus eſt, cum de elegantia proſæ orationis loqueretur: in Apologia
» enim induxit Socratem ita loquentem. οὐ μέντοι μὰ Δία ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι κεκαλλιεπημένους
» γε λόγους ὥσπερ οἱ τούτων, ῥήμασί τε καὶ ὀνόμασιν: οὐδὲ κεκοσμημένους, ἀλλ' ἀκούσεσθε
» εἰκῇ λεγόμενα τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ὀνόμασιν. ne dum autem liceat magnificum illum ornatum poëtarum huc transferre, ſi ſeruus homo, aut puer, politiore ſermone utatur, indecorum eſt; aut cuiuſuis fortunę etiam, de puſillis rebus ac minutis agens. protulit autem hoc ad declarandum, non conuenire omnem ornatum ſolutæ orationi, ut poëticæ conuenit, quia & res & perſonę illic ualdè à cotidianis reb. perſoniſq; diſcrepantes ſint. cum in oratorum artificio, ubi & res & perſonæ multo magis ſimiles ſint, poſſit tamen non mediocriter peccari, niſi quid deceat diligenter cuſtodiatur: ſunt enim gradus quidam decori in his quoq; & reb. & perſonis: nec omnis ornatus uerborum quadrat omni perſonę, & argumento. Hunc locũ de eo qđ deceat aut non deceat, erudite copioſeque perſecutus eſt Cicero in Oratore: nam quod huc ualdè pertinet, inquit. Quã.n.
» indecorum eſt, de ſtillicidijs, cum apud unum iudicem dicas, ampliſſimis uerbis, & lo-
» cis uti cõmunibus: de maieſtate populi R. ſummiſſe, & ſubtiliter: ſed ſupra etiam cum Cicero non omnis fortuna, non omnis ætas dixerat; idem, quod hic facit Ariſtoteles, pręceperat: Halicarnaſſeus quoq; in uita Lyſię breui eadem omnia tetigit: cum autem decoro orationis multum tribuat, appellat id optimam ad ſummũq; perductã uirtutẽ.

Ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις ἐπισυστελλόμενον, καὶ αὐξανόμενον τὸ πρέπον.

In his intelligo, in oratorum ſtudio: in his autem eſſe quoq; dixit, quia magis in poëtarum ſtudio eſt: contractum autem ac dilatatum intelligit pro tenuitate ac magnitudine rerum ac perſonarum: humiles enim res, humili genere orationis; amplę uero, grandi, tractari, & amplo debent: nec eadem oratio diuerſarum condicionum, & ętatum hominibus conuenit.

Διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας: καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως: τοῦτο γὰρ πιθανόν: ἐκεῖνο δὲ, τοὐναντίον.

Quare (inquit) cum diuerſa oratio ſit diuerſarum perſonarum, & rerum, operam daredebemus, ut cum hoc attingimus, clam id faciamus, nec artificium noſtrum intelligatur ab ijs, apud quos dicimus: ſed ut natura duce, hoc facere uideamur: ſi hoc nanq; obtinebimus, fidẽ facilè faciemus: ut hoc enim uim magnã ad perſuadendũ habet, ita illud, cum artificioſe dicere intelligimur, nullam: uel potius alienum eſt à facienda fide, & quod infra ipſe accuratè docet, toto animo abhorrent ab eo, qui audiunt. In antiquiſs. codice hoc uarietatis inueni, quod patrio caſu, unitatis numero ποιοῦντος habet: quæ lectio uitij nihil ſane in ſe habet, ac recipi commodè, ut opinor, poteſt, ut admoneat oportere eũ qui hoc aggrediatur, omnia facere, ut fallat: ipſam quoq; non nihil confirmat, quod infra eodem numero ἐπιβουλεύοντα, & in excuſis & in ſcriptis legitur.

Ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται.

Male affecti animo ſunt aduerſus eum, qui fictè & artificioſe dicit: & quaſi aduenticiã

sibi

ſibi ornatum & alienum aſciſcit, ut aduerſus eum, quem intelligunt inſidias ſibi moliri: non enim hic, ut ſæpe, διαβάλλονται criminantur ſignificat: eadem penè notio eſt huius uerbi apud Plutarchum in VIII. libro ſympoſii. capite, quo de Pythagoricis quibuſdam ſymbolis diſſerit: ac, unde fieri potuerit, docet, ut tam atrox bellum imbuti illa diſciplina gererent aduerſus hirundines, ut ne domi illę reciperentur omnib. auctores eſſent. ἆρ' οὖν (ὁ Σύλλας ἔφη) δὴ τὸν μῦθον, τὸν περὶ παιδοφονίαν, ἀφοσιοῦνται τὰς χελιδόνας, ὥσπερ ἐνθυμῶς πρὸς ἐκεῖνα τὰ πάθη διαβάλλοντες: longè animos noſtros, ut à ſęuis illis factis abhorreamus, conformantes: nos quaſi inimicos reddentes tam nefarijs facinoribus: cum hic antea legeretur ὥσπερ γὰρ, emendaui, ut in calamo exaratis codicib. legitur, ὡς: id autē, cū parui pōderis eſſe uideatur, magis tamen cōgruit huic ſententiæ, ac rectū eſt.

Καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους, τοὺς μεμιγμένους.

Vt toto animo (inquit) qui uino delectantur, abhorrent à uinis mixtis, & tanquam ſimultatem cum illis gerunt: mirumque in modum illa ſuſpecta habent: eleganti autē ſimili totam rem explanauit & quo nihil magis ſimile excogitari ex omni parte poſſet. Nam uehementer ſuſpecta habere conſueſſe confuſa inter ſe ac temperata plura uina potores iſtos, Plutarchus quoque in IIII. libro ſympoſiacorum tradit: qui totam etiam rem plenius copioſiuſque exponit: &, quemadmodum qui quęſtus cauſa id facerent, ſummo ſtudio latere conarentur, ut qui ſcirent ſe inſidiari emptoribus: nec fraudem intelligi uellent, Capite, quo diſſerit an uarij cibi, quam ſimplices, faciliores ad concoquendum ſint. ὁ δὲ φιλοπότης τὸν μεμιγμένον οἶνον. οἱ πίνοντες; οἱ δὲ μιγνύοντες πειρῶνται λανθάνειν, ὡς ἐπιβουλεύοντες.

Καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν.

Conari debemus, ut in hac re id conſequamur, quod in agendis fabulis Theodorus hiſtrio, ſiue natura, ſiue artificio conſecutus erat; quamuis ab arte potius hoc habuiſſe illum exiſtimandum ſit: hiſtrionum enim uox pręceptis conformabatur. quod ſi à natura etiam id bonum habuit, ab arte poſtea illud expolitum fuit. Ita igitur huius tragœdi uox conformata erat, ut ſi cum aliorum hiſtrionum uocib. conferretur, ea ipſius illius, qui diceret, eſſe uideretur; aliæ autem omnes, alienæ ac mutuatę. Theodori huius mētionem quoque fecit in VII. libro de rep. ubi uocem eius & conſuetudinem, quam in munere ſuo obeundo ſeruare diligenter ſoleret, expoſuit: tragœdias autem illum agerē ſolitum narrat. Sed Plutarchus etiam eiuſdem plurib. locis meminit; ut in commentario, quo docet quomodo oportet ſe ipſum citra inuidiam laudare; refert enim dictum eius, quo in altera ſcena florentem, Satyrum eluſit.

Ἡ μὲν γὰρ, τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι: αἱ δ' ἀλλότριαι.

Theodori uox ipſius illius, ex cuius ore exibat, uidebatur, quamuis ficta ac ſimulata foret: cæterorum uerò hiſtrionum uoces alienæ, non eorum, qui agebant. Adhibenda igitur diligentia oratori, ut locutio, qua utitur, quamuis artificiū in ſe habeat, propria tamen naturaliſq; eſſe credatur: eſt.n. ratio quædā, quæ hoc præſtare poſſit, ac fallere eos, qui audiunt, ita in hoc ſtudio, ut in arte hiſtrionum.

Κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ.

Latet hoc: ratioque ſatis certa eſt huius boni ſine periculo ullo obtinendi, ſiquis è uulgari & cotidiano ſermone uerba ſeligens, componat orationem: ita enim minimè ſuſpectum genus dicendi eſſe poterit: & tamen ex ſelectu ipſo uerborum, cum plebeis nominibus repudiatis, elegantiora captauerit, magnum, qui dicet, ornatum aucupabitur: à communi enim hoc pacto conſuetudine loquendi diſcendens, reddet orationem peregrinam. κλέπτεται autem ualet clam hoc fit, dolus procedit, & artificium non intelligit, qui audit. Ipſe infra: οὕτω γὰρ κλέπτεται ὁ ἀκροατής.: nec non οἱ κέκλεπται οὖν. Demetrius Phalereus in libro de elocutione nō ſemel hoc uerbo eodem intellectu (niſi fallor) uſus eſt, cum de frigore orationis diſputaret. ψυχρὸν δὲ καὶ τὸ μέτρα τιθέναι συνεχῆ, καθάπερ τινὲς, καὶ μὴ κλεπτόμενα ὑπὸ τῆς συνεχείας: & quę non tegantur, & obſcurentur à continuatione uerborum: item ubi de arida locutione agit. ἡ σύνθεσις δὲ ἀποκεκομμένη, καὶ κλέπτουσα τοῦ διανοήματος τὴν ἄδειαν: & quæ ſententiam, quæ ſine metu infamię eſ-

ſerri non poterat, propter obſcuritatem facit ut tutò exponatur. Dionyſius quoque
Halicarnaſſeus ĩ arte dicẽdi καὶ τάσεις φωνῆς, αἱ καλούμεναι προσῳδίαι, διάφοροι, κλέπτουσαι τῇ ποικιλίᾳ τὸν κόρον: quę remouent ſui uarietate faſtidium, atque ita eripiũt illud &
auferunt, ut quomodo res fiat, non appareat: uerbum autem translatum eſſe perſpicuũ
eſt, & à furibus mutuatum, qui clam agunt: ſtudentq; quantum poſſunt, latere.

Ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ, καὶ ὑπέδειξε πρῶτος.

Admirabilis in hoc Euripides: nam in fabulis ſuis hoc diligenter facit, & ſtudioſè è con
ſuetudine ſermonis uerba decerpit: nec tantum hoc ipſe ſeruat, ſed alios etiam exemplo
ſui admonuit, ut hoc pacto orationẽ excolerent atque expolirent: Aeſchylus, qui ętate
ipſum pręceſsit, longè aliam uiam ſecutus eſt: ſtilumque ſuum ornauit ratione ea, quæ
minus probata eſt: fuit enim & in iungendis nominibus, transferendisque durior, & ex-
ternas uoces, alienaſque à conſuetudine nimis crebrò uſurpauit.

Ὄντων δὲ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε: τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ᾽ ἐχόντων
εἴδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως· τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πε-
ποιημένοις, ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον: ὅπου δὲ, ὕστερον ἐροῦμεν.

Quæ uoces ab oratorib. captari debeant: quę relinqui ac declinari, docet: cum enim
plurima genera ſint, non omnes tutò ab ipſis uſurpari omnib. locis poſſunt: partim.n.
eorum ſine ullo metu paſsim adhibentur: partim certis quibuſdam locis ac temporib.
reſeruãtur. Inquit igitur, Cũ ſint nomina & uerba, ex quibus oratio conſtat: habeantq;
illa tot tamque diuerſas inter ſe formas, quot in libris de ſtudio poëtices à nobis tradita
ſunt, è numero eorum omnium, linguis appellatis, & iunctis duplicibuſque nominibus:
nec non factis, rarò pauciſque admodum in locis utendum eſt: qui autem loci ſint, in qui
bus liceat oratori ipſis uti, infra (inquit) indicabimus: ſignificat autem locum illum, cum
» inquit. τὰ δὲ ὀνόματα ἐπίθετα καὶ διπλᾶ πλείω, καὶ τὰ ξένα μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι πα-
θητικῶς: & quæ ſequuntur. In primo autem de arte poëtica, quem locum intelligit, ita
» locutus eſt. ἅπαν δὲ ὄνομα ἐστὶν ἢ κύριον, ἢ γλῶττα, ἢ μεταφορὰ, ἢ κόσμος, ἢ πεποιημένον, ἢ ἐπε-
» κτεταμένον, ἢ ὑφῃρημένον, ἢ ἐξηλλαγμένον: quę cuncta nominum genera illic explicat, ac
quę uis naturaque eorum ſit, quibuſque rebus inter ſe diuerſa ſint, accuratè docet. Ani-
maduertendum autem cum hic primo nomina à uerbis diſtinxiſſet, atque ὀνόματα ap-
pellaſſet, quæ ita plerunque uocari conſuerunt, paulopoſt generatim pro omnib. uoca-
bulis cepiſſe cum ait. τῶν δ᾽ ὀνομάτων τοσαῦτ᾽ ἐχόντων εἴδη.

τό τι διὰ τί εἴρηται: ἐπὶ τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος.

Cauſa autem nunc addit, cur abſtinere ſe debeat ab his orator, iam explanata eſt: magis
enim quam deceat ac ferri poſsit, orationem immutant & à conſuetudine loquendi re-
mouẽt: oportet enim illam diſcrepare à communi ſermone ornatus gratia, uerum adhi-
bito tamen modo.

Τὸ δὲ κύριον, καὶ τὸ οἰκεῖον, καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμαι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν.

Quæ uitanda iam aut modicè tangenda, docuit: de illis autem poſt accuratè diſſeram:
nunc autem, quę impune uſurpari poſsint, & magnos fructus oratori ferant, oſtendit.
Cicero In III. libro de oratore, cum de ornatu & ipſe orationis, qui à uerbis proficiſce-
» retur. diſſereret. inquit. Tria ſunt igitur in uerbo ſimplici, quę orator afferat ad illuſtrã-
» dam atq; exornandam orationem, aut inuſitatum uerbum, aut nouatum, aut translatũ.
Probat igitur, dicet aliquis, quę Ariſtoteles damnat: nullo modo hoc uerum eſt: nam &
philoſophus modicè uſurpata, & certis quibuſdam locis, non ingrata, inuſitata etiam
& nouata uerba eſſe affirmat: & Cicero cum poëtarum licentię illa liberiora eſſe tradat,
rarò tamen habere etiam in oratione poëticum aliquod uerbum dignitatem, affirmat.
Videtur autem Cicero, quas Græci γλώττας & γλωττικὰ ὀνόματα, uerba inuſitata appel
lare: & ſanè externa ac peregrina nomina à communi uſu ſermonis remota ſunt. quare
non ſine cauſa ita uocauit: Latini tamen quoque non uernacula, nec patrij ſermonis
propria nomina aliquando uſurpabant, ut cum barbara ac Græca uerba orationi ad-
miſcebant: quod ſine modo traditur feciſſe Lucilius. Quod κύριον autem ac proprium

nomen

nomē appellet, ipſe narrat in libro de arte poëtarũ: κύριον eſt (inquit) quo paſſim omnes in ea re appellanda utuntur, οἰκεῖον ſuum & alicui rei maxime accommodatum ſignificare cōſtat. Animaduertendum an Cicero cũ in. III. de Oratore inquit. Quid ſit, quod omnes translatis, & alienis magis delectantur uerbis, quam proprijs ac ſuis, & κύρια & οἰκεῖα intellexerit: nam ſtatim etiam addit. Nam ſi res ſuum nomen, ac propriũ uocabulum non habet. & quæ ſequuntur. an κύρια tantũ (quod magis puto) duob. Latinis uerbis expreſſerit: in oratione enim quoq; pro Cæcina inquit. Rem aliquam ſuo certo ac proprio uocabulo nominare: cum tamen apud Grecos οἰκείῳ nomini, ἀλλότριον: κυρίῳ, μεταφορικόν, ex altera parte reſpondeat: idq; etiam hic Cicero manifeſtò ſeruarit: proprium enim translato: ſuum uero alieno oppoſuit, ambo hæc uerba exprimere uideri poteſt uoluiſſe.

Σημεῖον δὲ, ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται: πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται καὶ τοῖς οἰκείοις, καὶ τοῖς κυρίοις.

Verum hoc eſſe cōfirmat (inquit) quod cuncti ſolis his utuntur: nec facilè aliquis è multitudine inueniri poſſet, qui non translationem in loquendo adhibeat: & proprijs nominibus, atq; alicui naturę exprimendæ aptis, ſenſus animi edat: quamuis autem fortaſſe aliqui uſurpent in ſermone, quæ raro decere oratores oſtendimus, tamen hi pauci ſunt: nec omnium iudicia inter ſę conueniunt, ut in trib. his ſuperioribus, quæ oſtendimus: nam quod ad translata uerba pertinet, quod in uſu omnium illa ſint, in libro de Oratore Cicero quoq; his uerbis teſtatur. Translatione fortaſſe crebrior, qua frequentiſsime ſermo omnis utitur: non modo urbanorum, ſed etiam ruſticorum.

Ὥστε δῆλον, ὡς ἐὰν εὖ ποιῇ τις, ἔσται τε ξενικὸν, καὶ λανθάνειν ἐνδέχεται, καὶ σαφηνιεῖ: αὕτη δ᾽ ἦν ἡ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετή.

Quare (inquit) dubium eſſe non poteſt, quin ſiquis hoc rectè fecerit, cuncta, quæ in huiuſcemodi oratione ſunt, bona collegerit: ac quicquid incommodi naſci illinc poteſt, declinarit: nam & peregrinitatis quiddam in ſermone ipſius erit: ſeligendo enim uerba, à cotidiana & peruulgata loquendi ratione diſcedet. prętereà induſtria componēdæ orationis fallere eos, qui audiunt, poterit: nec enim uerba aliunde petuntur, aut noua prorſus inauditaq; aurib. aliorum efferuntur: erit etiam ſermo apertus, dilucideq; omnia explicabit: propria nanque rerum nomina, & reb. ipſis apta, hoc egregie præſtant: translationes quoq; & ipſę apertiorem ſępe orationem reddunt: quę, ut ſupra docuimus, uirtus eſt orationis.

Τῶν δ᾽ ὀνομάτων, τῷ μὲν σοφιστῇ, ὁμωνυμίαι χρήσιμαι: παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ: τῷ ποιητῇ δὲ, συνωνυμίαι.

Cum ſupra, quę uerba oratorib. accommodata utiliaq; ſint, oſtenderit, quę alijs etiã quibuſdam ſtudijs, atq; artib. congruant, declarat: ſophiſtę enim, qui imponere alijs ſtudent, uerba ambigua ſectantur, & inde magna ad fallendũ auxilia capiunt: ducunt enim ab ijs ipſis uerbis, quæ cum plura ſignificent, unum ſignificare à rudib. indoctiſq; creduntur, malitias ſuas: cum enim plures diuerſęq; earum notiones ſint, atq; in propoſitionib. ipſis uno aliquo ſignificatu ceperint, aut ab ijs, cum quib. loquuntur, cepiſſe exiſtimati ſint, alio poſtea in concludendo utuntur: &, tanquam id conceſſum fuerit, uideri uolunt ſe rem confeciſſe: atq; ita decipiunt imperitos. Poëtę contra συνωνυμίας aucupantur: συνώνυμα enim hic uocat uerba, quæ plura idem ualent. quo intellectu Quintilianus quoque hoc uerbum capi affirmat: in libro enim. VIII. inquit. Sed cum idem frequentiſsime plura ſignificent, quod συνωνυμία uocatur: Et ſanè Ariſtoteles diuerſis in libris ſcriptionibusque ſuis diuerſo ſignificatu hoc ipſo nomine utitur, ut Græci quoque eruditiſsimi ipſius interpretes teſtantur: Quę enim appellet συνώνυμα uerba: quomodoq; ea in libro κατηγοριῶν definiat, notum eſt. In tradendis autem artibus & poëtarum & oratorum: libriſq; quos ſcripſit, ut eorum precepta explicaret, συνώνυμα appellat, quę poſtea à Speuſippo phyſico, & alijs, πολυώνυμα uocata fuere: quorum ſcilicet plura nomina eſſent; naturæ autem ratio, eadem. ut ſunt in Greco ſermone λώπιον, & ἱμάτιον, & φᾶρος: cuncta enim eandem rem, nullaquę ſui parte diſcrepantem, ſignific

cant. Hoc etiam copioſè docuit eruditeq; Simplicius in librum κατηγοριῶν, ubi Ariſtotelcam definitionem συνωνύμων explicat. Cum igitur poëtis utile ſæpe ſit, eandem rem diuerſis nominib. appellare: cum enim in uerſu includere aliquid eorũ nequeunt, alio, quod idem ualeat, utuntur, ideo accommodata ipſis ſunt huiuſcemodi nomina, quę ſono uocis numeroque ſyllabarum inter ſe diſcrepant: ſenſu uerò conueniunt. Cum autem in excuſis codicib. hic antea περὶ ταύτας legeretur, ſecutus fidẽ antiquiſſ. libri, cui etiam adſtipulatur uetus tralatio, παρὰ ταύτας ſcripſi.

λέγω δὲ κύριά τε καὶ συνώνυμα. οἷον τὸ πορεύεσθαι, καὶ τὸ βαδίζειν· ταῦτα γὰρ ἀμφότερα καὶ κύρια, καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις.

Quę ſimul ꝓpria ſynonymaq; ſint, declarat: huiuſcemodiq; eſſe dicit in Gręca lingua πορεύεσθαι & βαδίζειν: idem enim ambo ualent, & qui intellectus alterius uerbi eſt, idẽ eſt alterius. neutrum præterea illorum translatum eſt, ſed ambo propria eius rei, quam ſignificant. unde meritò dixit utrunq; in ambob. coniunctum eſſe: ut κύρια ſcilicet ac συνώνυμα inter ſe ſint.

τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει, καὶ ἐν λόγοις, αἱ μεταφοραί, εἴρηται, καθάπερ ἐλέγομεν, ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.

Cum neceſſarium oratori ſit, ſcire ſingulorum horum uim ac naturam: cognitumq; habere ipſum oporteat, quæ ſint nomina propria, quæ translata, quę συνώνυμα, quę facta: reliquaq;, quę ſupra appellauit: eorumq; omnium uis diligenter euoluta ſit, in primo libro de arte poëtarum, ut eadem nunc rurſus repetat, eò lectorem reijcit: iubetq; illinc plenã harũ rerũ intelligẽtiã haurire: inquit.n. Quid ſingula hęc uerba ſint, quotq; translationum ſpecies inueniantur, & quem fructum illæ ornatumq; afferant oratori, & poëtę, ut ſupra admonuimus, declaratum à nobis eſt in libris de arte poëtica. In primo tamen eorum librorum, qui unus è tribus reliquus eſt, non legitur explicatio συνωνύμων, ut cęterorum nominum, quæ hic appellata ſunt: uidebatur autem illic potiſſimum ea definire debuiſſe: quod fortaſſe negligentia librariorum factum eſt, culpáue temporum ſuperiorum: nam, cum artem poëtarum explicaret, expreſiſſe ipſum naturam συνωνύμων teſtatur etiam Simplicius loco, quem ſupra indicaui: cuius hæc uerba ſunt: καὶ γὰρ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς συνώνυμα εἶπεν εἶναι· ὧν πλείω μὲν τὰ ὀνόματα· λόγος δὲ, ὁ αὐτός: quàmuis libri nomen poſitum non ſit, quod etiam culpa eorundem librariorum potuit fieri: nam uidi etiam calamo exaratos codices eruditiſſimi huius interpretis, in quibus eodem pacto legitur. niſi fortè aliquis putet Simplicij iam ætate reliquos duos amiſſos, quod uerum non arbitror. teſtatur ſane ipſe monimenta Stoicorum cum uixit, magna ex parte dilapſa fuiſſe: ſcripta tamen philoſophi, qui eo tempore maximè uigebat, euanuiſſe tunc ueriſimile non eſt. Animaduertendum autem in uerbis Ariſtotelis, cum dixiſſet. καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει, καὶ ἐν λόγοις: proximeq; de translationib. locutus foret, ut non facilè ignorare poſſet accuratus lector, quid intelligeret, cur tamen addiderit, αἱ μεταφοραί: quod uidetur tanquam declaratio quędam eſſe eius, quod capi uellet, tanquàm metueret, ne ſenſus ipſius perciperetur: eumque, qui legeret, labi nollet: poterat tamen id apertius ſignificare: illud enim ita poſitum duri aliquid in ſe habere uidetur. inuenitur tamen ipſe alibi (niſi fallor) ita locutus, ut in primo horũ librorum, cũ inquit. ταῦτα δ' ὅσῳ τις ἂν βελτίων λέγηται, τὰς προθέσεις: et quę ſequuntur, ubi de hac ipſa re, poſitis alijs quoq; exẽplis, copioſius diſputaui.

τοσούτῳ δ' ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσῳ ἐξ ἐλαττόνων βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων.

Maior pars, melior q; ſcriptorũ librorum habet ἐν λόγῳ: quam lectionem ſequitur uetus tralatio. Nõnulli tamen, ut excuſi, ἐν λόγοις habẽt. ſupra ψιλοὺς λόγους numero multitudinis, & ῥητορικὸν λόγον unitatis, appellauit. Locus igitur ambab. lectionibus eſſe poteſt: quàmuis cum paulo poſt ſingulari numero uerbum hoc repetat, plurium ſcriptorum librorum lectio uerior putanda eſt. ſententia autem huius loci hæc eſt, tanto maiorem induſtriam in uerbis eleganter transferendis ponere debemus, quantò pauciora ornamẽta, quib. adiuuari poſſit, ſoluta oratio habet, quàm metra. eandem autem ſupra ipſum protuliſſe conſtat, cum inquit. τὸ μὲν οὖν τὸ μέτρον πολλά τι ποιεῖ τοῦτο. & paulo poſt: ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν.

Καὶ τὸ σαφὲς, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ ξενικὸν ἔχει μάλιστα ἡ μεταφορά.

Pręterea (inquit) ſi hoc conſecuti fuerimus, plura ac mirifica bona uno labore comparauerimus: translatio nanque plurimas dotes habet: efficit enim orationem lucidam, & ſuauem, & peregrinam: redolent enim peregrinum quiddam etiam translationes, quàmuis in uſu quoque indoctorum hominum ſint: nec à conſuetudine uulgaris ſermonis abhorreant, quia non ſuis proprijsq; nominib. res oſtendunt. ſimilitudo autem, quę eſt ſolũ & quaſi fundamẽtũ trãslationũ, facit ut illis omnia apertiora clarioraq; fiant.

Καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλλου.

Hoc etiã plurimũ ualet ad ornandã trãslationẽ, quã hic accuratè laudat, & ad pręſtantiã ipſius ſignificandã: quod ab alio ipſam accipere non poſſumus, ſed acumine ingenij noſtri, ſedulitateque ipſam parauerimus neceſſe eſt: quæ nanque ab alijs non obtinemus, ſed natura tantum ſtudioq; acquirimus, optabiliora ſunt: maioremq; nobis ſplendorem afferunt: in libro etiam de arte poëtarũ idem ipſi, quibus hic uerbis uſus, tribuit: oportet enim qui hoc ornatu orationis uti uelit, ipſum ſimile uidere in reb. ac contemplari. Eodem autem pacto argumentatus eſt in III. libro de moribus ad Nicomachũ, cum rationem explicaret quorundam, qui oſtendere conabantur homines non ſponte peccare, ſed inuitos ac coactos: aiebantq; qui à uitijs abhorrerent, accepiſſe hoc bonum à primo ortu: ferens enim laudibus illud, ac celebrans, inquit, id eſſe & maximum & pulcherrimum omnium, καὶ ὃ παρ' ἑτέρου μὴ οἷόν τε λαβεῖν· μηδὲ μαθεῖν. In III. uerò Topicorum cum locos indicaret, unde aliquid maius bonum intelligi poſſet, hoc quoque protulit, uerbo tantum immutato: magiſque expetendum eſſe inquit, quod ab alio accipere nõ licet, quã quod licet. Καὶ ὃ μὴ ἔστι παρ' ἄλλου πορίσασθαι, ἢ ὃ ἔστι παρ' ἄλλου.

Δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν.

Hoc in translationib. adpoſitiſque nominib. cuſtodiendum eſſe tradit, ut congruãt rebus, & quib. adponimus, & ad quas aliunde transferimus: quomodoq; id fieri poſsit oſtendit, nec non quod incommodum ſequeretur ſi quis hoc negligenter faceret. ἐπίθετον autẽ quomodo à Latinis hominib. appellaretur, docuit Quintilianus libro VIII. cuius hæc uerba ſunt. Ornat enim ἐπίθετον: quod rectè dicimus adpoſitum: à nõ nullis ſequens dicitur.

τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀνάλογον.

Ad quam normam dirigenda epitheta ſint, ut conueniant quib. adponuntur: nec in illis aliquid abſonum ſit, docet: eadem autem regula uerborum translatorum erit. Obtinebimus igitur (inquit) hoc, ſi ex proportione ipſa duxerimus, obſeruauerimuſque, ut ipſa ſibi mutuo reſpondeant: ſimilemque rationem inter ſe habeant. quod infra ipſe ſimili declarat.

εἰ δὲ μὴ, ἀπρεπὴς φανεῖται, διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι.

Quid mali, ſi hoc neglectũ fuerit, neceſſariò naſcatur, declarat: & cauſam etiam eius uitij aperit: inquit enim. Sin hoc ſeruatũ nõ ſit, ut ſimilẽ illa inter ſe rationẽ habeant, quicquid in ipſis indecori eſt, apparebit, & nullo modo id decere intelligetur: contraria nãq; iuxta collocata maximè perſpiciuntur, collatioque rerum diſsimilium apertius planiuſq; naturam earum demõſtrat, ac quid in illis abſonum eſt, oſtendit. quod ut in adpoſitis nominibus, ita etiam in translatis contingit: debet enim in his quoque proportio cuſtodiri, ut ſi ſenectutem quis occaſum uitę dixerit, infantiam idem ortũ appellet: hoc enim pacto mutuo ſibi reſpondebunt, quia eandem rationem habet ortus ſolis ad uitæ principium, quam occaſus ad extremum: quamuis autem translationis certũ genus ſit, quod ex analogia ſumatur, ut quo uſus exemplo ipſe nunc ſum, non tamen hoc ſolum intelligit, ſed cuncta translationum genera, quorum partes inter ſe conferuntur: & cum contrarię ſint, ſub eodem genere inueniuntur, ut exemplo, quod infra addit, manifeſtum fit.

ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ὡς νέῳ φοινικὶς, οὕτω γέροντι τί· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθής.

Verum (inquit) accuratè attendere oportet, ſi reprehenſionem fugere uolumus, cum aut nomen adponimus, ut ſimilitudinem rationum, atque id, quod quadret, ſpectemus

ut quemadmodum adoleſcentię purpura ueſtis manifeſtò congruit, ita uidere, quid ſeni conueniat: neq; enim indumentum idem ullo modo ipſi quadrat. Vſus autem ſimili hoc, ut puto, uiam, quam in hac re ſequi debemus, oſtendere nobis uoluit: neq; enim adoleſcenti homini φοινικὶς epithetum eſt, aut translatio, ſed eam uim, quam oſtendi, habet hic locus. Quemadmodum (inquit) ſi certum ſtatutumq; non habemus, quod ſeni ueſtimentum conueniat, ſpectare debemus quid adoleſcenti aptum ſit, ita in nominib. adponendis: uerbisq; aliunde transferendis, nos gerere debemus: ſimilitudinemq; rationum ſectari.

καὶ ἐάν τι κοσμεῖν βούλῃ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῶν ἐν ταὐτῷ γένει φέρειν τὴν μεταφοράν· ἐὰν δὲ ψέγειν, ἀπὸ τῶν χειρόνων.

Quod ſi rem ornare ac decorare uis, à meliori omnium, quæ in eodem genere inueniũtur, transferre nomen debes: contra ſi deturpare & infamare, à deterioribus: uerum quia hoc ita prolatum obſcurum uideri potuit, totam rem accuratè exponit: Variaui autem hic aliquantulum lectionem: in excuſis enim antea legebatur. ἀπὸ τῶν βελτιόνων τῶν ἐν τῷ γένει. Feci autem id ſecutus fidem antiquiſſ. libri, cũ quo facit etiã uetus tralatio.

λέγω δ' οἷον, ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει· τὸ φάναι τὸν μὲν πτωχεύοντα, εὔχεσθαι· τὸν δὲ εὐχόμενον, πτωχεύειν, ὅτι ἄμφω αἰτήσεις· τὸ εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν.

Genus hic appellat αἰτεῖν, ideſt poſcere: quod duas habet partes, εὔχεσθαι & πτωχεύειν: qui enim à dijs immortalib. commodi aliquid poſtulant, εὔχεσθαι dicuntur, res autẽ dignitatem in ſe habet; nemo enim tam fortunatus, qui non auxilio deorum egeat, ac ſæpe uotis opem ab illis imploret. qui ſtipem, ac quib. producere uitam poſſint, cogunt, ut mendici homines faciunt, πτωχεύειν propriè dicuntur: Homerus in. XVII. Odyſſeæ ita inducit Telemachum cum Eumæo loquentem: ſuadentemq; illi ut Vlyſſem, quem ignorabat ſordido palliolo indutum, in urbẽ deduceret, ut illic, quo ſe aleret, hoc pacto parare poſſet. τὸν ξεῖνον δύστηνον ἄγ' ἐς πόλιν, ὄφρ' ἂν ἐκεῖθι δαῖτα πτωχεύῃ. qui igitur, eũ, qui à dijs immortalib. uotis aliquid peteret, diceret translato nomine, πτωχεύειν mendicareq;, hic manifeſtò eum dedecoraret: ut contra ornaret, qui mendicantem, diceret εὔχεσθαι: neq; enim humile eſt, εὔχεσθαι: & ignominiam ei proprium nomen adferret, ut res ipſa, quã facit. Oſtendit igitur quomodo rectè fieri poſſit, qđ præceperat: ideſt quam uiam ſequi debeat, qui ornare quempiam auxilio translati uerbi, aut uitã factũq; eius extenuare uult: à contrarijs enim rebus uerba ſumenda docet, quę tamen ſub eodem genere ualdè inter ſe diſtantes res ſint: nam genus translationis eſſe à ſpecie ad ſpeciem ſub eodem genere poſitam, certum eſt: contraria uerò munera ſunt, quæ appellat: quibuſq; exemplis huius documenti utitur, quia ipſorum alterum dignitatem habet: alterum uerò tenue, & abiectum miniſterium eſt. Plato quoq; in ſermone, qui inſcribitur Euthyphron, εὔχεσθαι dixit eſſe petere aliquid à dijs immortalib. & in. VI. libro de legibus εὐχὰς, huiuſcemodi poſtulationes. ῥητέος δ' ἄμαι νόμος, ὅτι γνῶναι δεῖ τοὺς ποιητὰς, ὅτι εὐχαὶ, παρὰ θεῶν αἰτήσεις εἰσί.

ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλίαν, μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον.

Sic enim legi debet: in cunctis tamen antea excuſis libris mendoſè ſcriptum erat μητραγύρτην, & non paucis etiam ſcriptis: in ſolo nanque antiquiſſ. libro hunc locum purgatũ integrumque inueni. μητραγύρται appellabantur, qui magnę matri ſtipem cogebant: ἀγύρται enim mendici erant, & qui emendicato pane uiuerent: iunctum autem ita nomen, eos, qui ipſi illi deæ, ut loquebantur, emendicarent: Clemens in. III. pędagogo cum de ſuperſtitioſis mulierib. loqueretur, quę impura hæc hominum genera colerent: cumq; ipſis in publico etiã aſſidue uerſarētur, hos quoq; appellauit. περιφέρονται δὲ αὗται ἀνὰ τὰ ἱερὰ ἐκθυόμεναι καὶ μαντευόμεναι, ἀγύρταις, καὶ μητραγύρταις καὶ γραΐαις βωμολόχαις οἰκοφθόροις αἱ σεμναὶ συμπεριπολοῦσαι. Idemq; in ſuaſione ad Græcos Menãdri comici uerſus adducit, quibus mentio ipſorum fieret: eorundemq; inſtituta damnarentur. οὐδεὶς μ' ἀρέσκει περιπατῶν ἔξω θεὸς μετὰ γραός, οὐδ' εἰς οἰκίας παρεισιὼν ἐπὶ τοῦ σανιδίου μητραγύρτης. addit autem ſtatim eruditus ac pius ſcriptor. τοιοῦτοι γάρ εἰσιν οἱ μητραγύρται. Cicero cum in. II. libro de legib. inquit. Pręter Idęæ matris famulos: eoſq; certis diebus, ne quis ſtipẽ

cogito, *μητραγύρτας* intellexit. nam quòd ad dies pertinet, quibus ſtipem cogendi ipſis facultatē reliquerat Cicero, *μητρωακὰς ἡμέρας* eos uocabant: certis enim quibuſdā dieb. ſacra illa colere moris erat: caſtos autem eos, qui ſuperſtitione illa renebantur, ducebāt, ut ex uerbis antiqui ſcriptoris colligitur, quę à Suda adducūtur. *τὰς δὲ μητρωακὰς ποιεῖ ῥωμαίοις ἃ καὶ πρότερον παρὰ φρυξὶ σπουδασθείσας ἡμέρας κατὰ ἕκαστον μηνὸς ἔγνων*: ſunt autē illa Marini Neapolitani, è libello quē Proclum inſcripſit, *ἢ περὶ εὐδαιμονίας*, ſumpta. Lucretius in II. libro cum ſacra rituſque illos exponeret, inquit. Aere atque argento ſternunt iter, omnia circum Largifica ſtipe ditantes. Clearchus quoque apud Athenęum in XII. libro *δειπνοσοφιστῶν*, cum infelicem exitum Dionyſii, iunioris Sicilię tyranni, dignū tamen uita factiſq; ipſius cōmemoraret, tradit ipſum expulſum regno, huc tandem confugiſſe, atque humilia hęc ſordidaq; miniſteria inopia coactum tractaſſe. In ea autem re exponenda eodem nomine utitur: hæc enim uerba ipſius ſunt. *αὐτὸς δὲ Διονύσιος τέλος μητραγυρτῶν καὶ τυμπανοφορούμενος, οἰκτρῶς τὸν βίον κατέστρεψεν*. nā tympana miniſtros eius deæ geſtare ſolitos indicat idem Latinus poëta, cum cecinit. Tympana tenta tonāt palmis, & cymbala circum Concaua.

ὁ δὲ ἔφη ἀμύητον αὐτὸν εἶναι: οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δᾳδοῦχον.

Munera famulorum Ideæ matris plura, magnopereq; inter ſe diuerſa fuere: quædam enim ſordidiora, quędam honeſtiora erant. pręferre faces, honeſtum putabatur: cogere uerò ſtipem, abiectum miniſterium. Iphicrates igitur Calliam dehoneſtare ſtudens, à ſordidiore munere eum appellauerat: Callias autem dignitatem ſuam defendens, rudem penitus Iphicratem totius negotij eſſe dixit: nec ſacris illis initiatum: non enim appellaturū ſe unquā fuiſſe *μητραγύρτην*, ſed *δᾳδοῦχον*, cum faces præferre ſoleret, nō ſtipem, ut ille falſò obiecerat, cogere: Calliæ autem huius Hipponici filij, qui *δᾳδοῦχος* uocitari ſolitus erat, meminit Xenophon in VI. libro de reb. Gręcorum, cum legatos Athenienſium, qui de pace Lacedęmonem miſſi erant, referret & cuiuſmodi etiam foret ingeniū eius narrauit: erat enim uentoſus homo, ut non minori uoluptate afficeretur, ſi ipſe met res ſuas celebraret, quàm ſi ab alijs illas glorioſè prædicari audiret. ut oratio quoq; indicat, quam ab eo illic habitam facit.

ἄμφω γὰρ περὶ θεόν, ἀλλὰ τὸ μὲν, τίμιον: τὸ δὲ, ἄτιμον.

Hęc nō ut à Callia edita, referūtur, ſed auctoris nomine exponūtur, qui docet in hac re ſeruatum fuiſſe, quod ipſe ſupra admonuit: cum enim hæ partes ambę miniſteriorum munerumque magnæ matris eſſent, alterum in ſe dignitatem: alterum uerò turpitudinem fœditatemq; habebat. Iphicrates igitur, qui notare inimicum uoluit, ſordeſq; illi obijcere, quod erat in eo genere deterius ſordidiuſque arripuit. Inquit igitur Ariſtoteles, ambo ſanè hæc munera ſunt ſeruientium illi deę: uerum alterum eorum honeſtum: alterū uerò abiectum, & ab omni honore uacuum.

καὶ ὁ μὲν διονυσοκόλακας: αὐτοὶ δ' αὑτοὺς τεχνίτας καλοῦσι.

Cum in excuſis antea legeretur. *καὶ οἱ μὲν διονυσιοκόλακες*, duobus uariatis nominib. ita emendaui. Vtriuſque autem immutationis teſtem ac ducem habeo antiquiſs. librum, quem ſequitur etiam uetus tralatio, nam iunctum id nomen, accuſandi, non nominandi caſu eſſe debere, cuncti penè ſcripti libri confirmant: quamuis prima pars eius nominis è Syracuſarum tyrāni nomine, nō Liberi patris apud illos ducta ſit. Prioris immutationis ratio certa reddi non facilè poteſt: ſiue. n. hoc numero: ſiue illo legi debeat, ex hiſtoria fides petēda eſt. Certus ne aliquis ſcriptor, aut clarus uir primus cœperit ita ſodales Dionyſii appellare, an multitudo ipſa & magna pars hominum, quibus flagitioſa eorum ratio nota erat. Sententia ſanè ipſa utro modo legas, non uariatur, quę (niſi fallor) hęc eſt. Nec defuit, qui ſodales Dionyſii tyranni: flagitioſoſque homines, qui ipſi aſſentari in animum induxerant, appellaret iuncto nomine, non proprio tamen, *διονυσοκόλακας*, quaſi Liberi patris aſſentatores: ita enim (ut arbitror) uocari ſolebant, qui in comœdijs inducebantur adulatores impuri, & quaſi fœdi illius ſtudij exemplaria: ipſi uerò illi miniſterium illud ſuum ornantes, ſe ipſos artifices uocabant, in eadem tranſlatione manentes, & ad Liberum patrem, *διόνυσον* à Græcis uocatum, ut qui ipſos infamare uolebant, alludentes: appellabantur autem ita (ut puto) qui ſcenam ornabant: ſiue

fabulas ipſas agebant, quas ludis Liberi patris docere Athenīēſes cōſueuiſſe notum eſt: ſiue Bacchus aliquos propè ſe habere ſoleret animi cauſa, qui ipſum artificio ſuo, lepidiſq; dictis oblectarent. Horū mentionē fecit Athenæus in V. libro δειπνοσοφιστῶν his uerbis, cum Ptolemæi Philadelphi pompam exponeret. μεθ' οὓς ἐπορεύετο Φιλίσκος ὁ ποιητὴς, ἱερεὺς ὢν Διονύσου, καὶ πάντες οἱ περὶ Διόνυσον τεχνῖται. Epicurus cum Platonis familiæ maledicere uellet, ut refert Laërtius, Διονυσοκόλακας ipſos μεταφορικῶς appellauit, tanquàm aſſentatores eos, non ſodales inſimulans. In Athenæo, ut opinor, mendum eſt: cum enim narraret aſſentatores Dionyſij, quos hic intelligit Ariſtoteles, ab ijs, qui conſcij erant nefariæ ipſorum uitę ſtudijq;, facetè perſtringi ſolitos, ſic apud eum in excuſis libris legitur. πλεῖστοι δὲ ἦσαν καὶ ὀψὲ αὐτοῖ Διονύσου κολακεύοντες, οὓς καὶ προσηγόρευον οἱ πολλοὶ Διονυσοκόλακας. cum ſcribi debeat (niſi fallor) διονυσοκόλακας: quid enim acutum lepidumq; uox illa in ſe habuiſſet, ſi ita locuti forent? cum, ſi διονυσοκόλακας legatur, non parum leporis urbanitatiſq; in ea ex translato uerbo appareat.

ταῦτα δ' ἄμφω μεταφορά· ἡ μὲν, ῥυπαινόντων· ἡ δὲ, τοὐναντίον.

Exempli huius uim explicat: docetque contineri in eo quoque quod ſupra ipſe præcepit: ne aliquis enim hoc ignoret inquit: ambę hæ uoces translatio ſunt: longe tamen diuerſas res efficientes: altera enim ab ijs prolata, qui dedecorare & ſordib. inquinari illos uellent: altera contra: ab ijs ſcilicet edita, qui maculam, quam ipſis fœda illa uita ratio afferret, eluere & abſtergere conarentur, ac ſibi dignitatem aliquam inde acquirere, atq; ideo honeſtiore nomine ſe uocarent.

καὶ οἱ μὲν λῃσταὶ αὑτοὺς ποριστὰς καλοῦσι νῦν.

Prędones præterea hoc faciunt: ipſi enim ſe ipſos (inquit) nunc ποριστὰς uocant, quaſi ſtudioſos rei quærendę: rem autem quærere honeſtum eſt ac laudem meretur: honeſtis tamen rationibus: non, ut illi, prauis ac facinoroſis. nunc autem inquit, ut ſuſpicor, quia priſcis temporib. id turpe non erat, & ipſi ſe ipſos ut erant, λῃστὰς uocabant: quod narrat Thucydides in primo hiſtoriarum libro copioſè. poſtquàm autem id turpitudini, non gloriæ, ut olim, haberi cœptum, & ipſi notam illam fugientes, arti illi ſuę honeſtius nomen impoſuerunt, translatum tamen id quoq; fuiſſe patet: translatum autem à genere ad ſpeciem: πορίζειν enim commune eſt rectis prauiſque rationibus patrimonij augendi. Quæ in excuſis antea codicib. legebantur, uerba illa αὐτοὺς δὲ ſuſtuli, quia in nullis ſcriptis codicib. inueni, nec uetus tralatio illa reddit.

διὸ ἔξεστι λέγειν τὸν ἀδικήσαντα μὲν, ἁμαρτάνειν· τὸν δ' ἁμαρτάνοντα, ἀδικῆσαι.

Cum igitur hęc uis translationum ſit, ac poſſint res ope illarum & decorari & dehoneſtari, planum eſt nos rationem hanc ſequentes, & crimina minuere & amplificare poſſe: cum enim ſubleuare qui iniuſti quippiā fecerit, uolumus, lapſum illum eſſe dicere licet: contra qui leuiter peccauerit, iniuſtè feciſſe: oſtendit nanque nobis licere in iudicijs quoque ac foro illis uti: primum autem exemplum eſt translationis à ſpecie ad ſpeciem.

καὶ τὸν κλέψαντα, καὶ λαβεῖν καὶ πορθῆσαι.

Translato item nomine, quo rem eam appelles, culpa illius qui furtum fecerit & conteri, & augeri poteſt: nam & ſumpſiſſe illum, & depopulatum eſſe dicere licet: qui enim furtum fecit, ſuſtulit ac cepit manifeſtò: non omnes tamen qui capiunt, in eadem culpa ſunt: ſunt enim honeſtæ quoque rationes ſumendi. Eſt igitur hæc translatio à genere ad ſpeciem, cum ſumere, genus ſit: quod & furari & prędari & plures alias rationes continet. Cum uerò eundem depopulatum eſſe dicimus, translatio eſt de ſpecie ad ſpeciem: πορθῆσαι enim & ipſum ſumendi ſpecies eſt. Dici autem de furib. quoq; λαβεῖν, cum aliquid ſurripiunt, docet ipſe etiam in libro ſophiſticorum Elenchorum, cum inquit. Οὐ μὲν κακόν ἐστιν ὁ κλέπτης, καὶ τὸ λαβεῖν ἐστι κακόν. & paulo poſt iterum.

τὸ δὲ, ὡς ὁ Τήλεφος Εὐριπίδου φησί, κώπης ἀνάσσειν.

In translationib. quoque peccari poſſe oſtendit: ut enim qui rectè hoc faciunt, magnū ornatum orationi afferunt, ita qui aptè uerba non transferunt, meritò reprehendi ac derideri poſſunt. Euripides quandoq; in hanc culpam incidit: cum enim fabulam docuiſſet, in qua Telephus inducebatur ita loqui κώπης ἀνάσσειν, lapſus eſt, nec quod decet, ſer-

uauit: maius enim eſt ἀνάσσειν, quam ut conueniat ei, qui remum tractet: neque remiges commodè dici poſſunt, regnatores remorum. Arbitror autem κώπας Dorico more genandi caſu poſitum à poëta fuiſſe, aut uitio librarij nunc ita legi, cum κώπας uera lectio ſit. Eandem metaphoram uſurpauit Euripides, cum in Cyclope ita induxit Silenum cũ choro loquentem. ὁρῶ πρὸς ἀκταῖς ναὸς ἑλλάδος σκάφος κώπης τ' ἄνακτας, σὺν στρατηλάτῃ τινί. Sed etiam in Helena μεταφορικῶς eodem uerbo uſus eſt: dominoſque uehiculorũ, ſiue potius quos rex præfecerat rhedis, ſignificare uolens, ſic locutus eſt. πείσειας ὅντιν' ὅστινες τετραζύγων ὄχων ἀνάσσουσ', ὥστε νῷν δοῦναι δίφρους. loquitur autem illic Menelaus cũ Helena. conſideres ne te perſuadere poſſe alicui ex his, quib. curæ ſunt rhedæ quadrigæque regię, ut poteſtatem nobis faceret uehiculorum, quib. nos fugam capeſſeremus?

Καὶ ἀποβὰς εἰς Μυσίαν, ἀπρεπὲς, ὅτι μεῖζον τὸ ἀνάσσειν, ἢ κατ' ἀξίαν: οὐ κέκλεπται οὖν.

Sequerentur ne ſuperiora illa, hæc uerba, an aliud exemplum eſſent, ex eadem tamen fabula ſumptum, affirmare non auſim, cum tragœdia omnis illa perierit. Ariſtoteles ut unum tantum locum, in quo lapſus Euripides eſſet, uidetur illa attuliſſe: in uerbo enim tantum ἀνάσσειν peccaſſe poëtam oſtendit. Nam in altero quoque ἀποβὰς, ſeruatum id, quod decet, non eſſe, ut Gręcus interpres cenſet, nullo modo arbitror: non enim mihi translatum uidetur, nec ſi de uno etiam, qui è naui exeat, proferatur, indecorè eum, qui ita loquatur, dicturum cenſeo: nihil tamen certi de hac re afferri poteſt. illud miror, unde ſenarioſum, qui apud eum poſteriora hęc uerba ſequitur, acceperit γραμματίσθη τοῖς λίμῳ βραχίοσι. nam ſi uerus eſſet, illic potius μεταφορικῶς locutum Euripidem iudicarẽ; corruptum omninò locum crederem, niſi in omnib. quos uidi ſcriptis codicibus, ita legi cognouiſſem: uetus etiam tralatio hanc ſcripturam referr.

Ἐστὶ δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρτία: ἐὰν μὴ ἡδείας ᾖ σημεῖα φωνῆς.

Varietatis hoc inueni in ſcriptis codicibus, quod tamen ſententiã non uariat: uidi enim in quibus, ut in excuſis ἁμαρτία legitur, ſunt etiam qui ἁμαρτάνειν habent: quam ſcripturam uetus quoque tralatio ſequitur. niſi multam curam adhiberet (inquit) transferendo uerba, ut in ſententijs, ita etiam in ſyllabis ipſis ac ſono, aliquis peccare poſſet, ſi uerba ipſa, quę trãsfert, notę nõ ſunt ſuauis uocis, ſed aſperę. in quo lapſus eſt Dionyſius, poëta elegi carminis, qui cognomento χαλκοῦς appellabatur: cum κραυγὴν Calliopes, poëma ac muſarum uocem appellauit: κραυγὴ enim clamor eſt, & aſperũ incõditumque ſonum ſignificat: uox autem muſarum lenis ac ſuauis eſſe creditur.

Οἷον Διονύσιος προσαγορεύει ὁ χαλκοῦς ἐν ταῖς ἐλεγείαις κραυγὴν Καλλιόπης, τὴν ποίησιν.

Dionyſii huius, cui ab ære nomẽ impoſitum eſt, mentionem fecit Plutarchus in Nicia, poëmaque ipſius uſque ad ſua tempora manſiſſe narrat. Athenęus quoque in X. libro teſtimoniũ inde citãs, ita illum uocatum tradit. οὐ κακῶς δ' ὁ χαλκοῦς ἐπικαλούμενος Διονύσιος ἐν τοῖς ἐλεγείοις κυλικίων ἐρέτας ἔφη & quæ ſequuntur. Sed etiam in XV. cur ita appellatus ſit, narrat: ἀλλ' ἵνα καὶ ὁ φησι, μνημονεύσω τοῦ χαλκοῦ ποιητοῦ καὶ ῥήτορος Διονυσίου: χαλκοῦς δὲ προσηγορεύθη διὰ τὸ συμβουλεῦσαι Ἀθηναίοις χαλκῷ νομίσματι χρῆσθαι: In eandem autem fortaſſe culpam incidit Horatius cum in epiſtola ad uilicũ inquit – nec meretrix tibicina, cuius Ad ſtrepitum ſalias, terrę grauis: ne quis autẽ putet ſtrepitũ appellaſſe, quod inconditũ ſonũ, muſicã artem nõ benè cantantis mulieris ſignificare uoluerit, eadem trãslatione uſus eſt, cum de procis Penelopés, qui optimum citharœdum habebant loquens, inquit: – & ad ſtrepitum citharę ceſſatum ducere curam.

Ὅτι ἄμφω φωναί: φαύλη δὲ ἡ μεταφορὰ ταῖς ἀσήμοις φωναῖς.

Non peccauit Dionyſius, quod inde nomen, unde non licebat, tranſtuliſſet: nam ſermo muſarum & clangor ſtrepituſque, uoces ſunt: à forma autem ad formam, quæ ſub eodem genere ſit, poteſt rectè uerbum transferri. Sed quod ſuauiſsimam omnium uocem, aſperrima & quæ nihil ſignificaret, exprimere uoluit: κραυγὴ enim clangorque, eſt uox è genere earum, quas ἀσήμους, quod nihil ſignificarent, Gręci appellabant.

Ἔτι δὲ οὐ πόρρωθεν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέρειν.

Hoc etiam (inquit) animaduertere in transferendis uerbis oportet, ne longe ducãtur, ſed ex rebus, quæ propinquę & affines inter ſe ſint. Phalereus idem pręcepit. μή τε μὴν

πόῤῥωθεν μετενηνεγμένας: ἀλλ' αὐτόθεν καὶ ἐκ τοῦ ὁμοίου: & quæ ſequuntur. nam exemplis quoque id illuſtrat. Sed etiam Cicero in III. de Oratore: Deinde uidendum eſt, ne lõgè ſimile ſit ductum. Syrtim patrimonij: ſcopulum libentius dixerim. Charybdim bonorum, uoraginem potius: facilius enim ad ea, quæ uiſa, quam ad illa, quę audita ſunt, mentis oculi feruntur.

τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως: ὃ λεχθὲν δῆλον ἐστιν ὅτι συγγενές.

Ita ut quæ nomine carent, illo donentur. Quo prolato ſtatim intelligatur affinitas: ita enim apertę erunt, nec ulla in his manebit obſcuritas. quo uitio, ut ipſe infra tradit, abũdant, quæ è longinquo petitę ſunt: Hoc autem initium habuiſſe translationes Cicero quoq; multis locis teſtatur, cum res ſcilicet ſuum nomen ac proprium uocabulum non haberet: id enim ſignificare manifeſtò uoluit in. III. de Oratore, cum inquit: Tertius ille modus transferendi uerbi latè patet, quem neceſſitas genuit, inopia coacta & anguſtijs: ἀνώνυμα autem dici, quę ſuum ac proprium uocabulum non habent, planum eſt. Cum igitur hac neceſſitate premimur, præcipit Ariſtoteles, ut à rebus ſimilib. nomina ſumamus, atq; id quod ſuum non habet, alieno, quod tamen ei conueniat, nomine exponamus: nunquã autem ſi ingenio ualebimus, accurateq; hoc tractabimus, non uerbum quod illi rei explanandæ, quæ nomine caret, aptũ ſit, inueniemus: ut Cicero quoque in eodem libro apertè his uerbis teſtatur: Nihil eſt enim in rerum natura, cuius nos non in alijs reb. poſſimus uti uocabulo, & nomine. & quæ ſequuntur: totam enim rem copiosè tradit.

οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι.

Vt in ænigmate (inquit) maximè celebri: nam ualdè probatum illud fuiſſe intelligi potuit, quàmuis id non addidiſſet, quod à multis grauibusq; auctorib. mentio illius fit. Athenæus tamen ſolus (quod ſciam) integrum illud ponit: duob. autem uerſib. conſtabat, nec non quid ualeat oſtendit: in. X. enim libro δειπν. cum de griphis ageret, inquit. πολλοὶ δὲ γρίφων καὶ τοιοῦτοί τινές εἰσιν, οἷον. Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα οὕτω συγκόλλως, ὥστε σύναιμα ποιεῖν: τοῦτο δὲ σημαίνει τὴς συκίας προσβολήν. Ariſtoteles in libro de arte poëtarum priorem item uerſum poſuit: nec non Demetrius in libro de elocutione. Plutarchus etiam in ſympoſio τῶν ἑπτὰ σοφῶν.

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκόν.

Ita locum reſtitui antea deprauatum: unum enim ex duob. uerbis conflatum erat, & πυρίχαλκον perperam in cunctis excuſis legebatur: nec tamen libros ullos ſcriptos, qui integram hanc lectionem retinerent, inueni. quare coniectura opus fuit: multis autem modis ita legi debere intelligitur. non paruum argumentum eſt, quod cum ęnigma aliter fieri non poſſit, niſi plurimæ concurrant translationes, non tanta uis antea hic ipſarum erat, ut id conflari potuiſſet: nunc uerò, cum ambo hęc uerba translata ſint, augetur ualdè numerum translatorum uerborum. Translata autem ſunt à ſpecie ad genus, nã cum flãmam, ignis ſpeciem, appellare deberet, genus ipſius poſuit. eadem ratio eſt conſequentis uerbi: cũ enim certum ex ære uas dicere oporteret, & tanquam ipſius ſpeciẽ partemq;, genus totumq; nominauit. Ignem uerò genus eſſe flammę planum eſt: idq; teſtatur etiam Ariſtoteles in. V. libro topicorum his uerbis. οὐ γάρ ἐστιν ἓν εἶδος τοῦ πυρός: ἕτερον γὰρ ἐστὶ τῷ εἴδει, ἄνθραξ, καὶ φλὸξ, καὶ φῶς: ἕκαστον αὐτῶν πῦρ ὄν. Ex ęre autẽ quoque cucurbitulas ueteres fabricari conſueſſe ex monimentis Gręcorum medicorum intelligitur, neq; ex uitro tantum ut nunc paſſim fit: Paulus quoque in. VI. libro capite περὶ συκιάσεως, id oſtendit, ubi etiam ex hac materia factas, uitreis anteponit, quod ſanguini euocando aptiores ſint, cum maiorem flammam ſuſtineant: uitreę uerò facilè frangantur. Hęc ipſius uerba ſunt. ἀλλὰ ἑλκτικώτεραι μᾶλλον εἰσὶν αἱ χαλκαῖ, πλείονος ἀνεχόμεναι φλογὸς, τῶν ὑελίνων ἑτοίμως καταῤῥηγνυμένων.

ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα.

Hoc exemplum eſt translationis, cum rei carenti nomine nomen damus: aperta autem in eo eſt nominum propinquitas: quis enim nõ uidet κόλλησιν, cucurbitulę admotioni genere finitimum eſſe, cum utraq; manifeſtò adpoſitio quędam ſit. κόλλησιν au-

tem

tem conglutinationemq; translatum hic uerbum eſſe patet: neq; enim glutinis hic uſus ullus, cum in coniungendis lignis fabri hac materię utantur, quorum lignorum compactio proprio nomine κόλλησις uocaretur.

ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος·

Nec enim unum uerbum eſt, quod proprio nomine hanc rem oſtendat, quam duob. ſignificauit Ariſtoteles: qui cucurbitulas admouere dicunt, rē potius deſcribunt, quàm ſuo ac proprio nomine ipſam appellent.

ἔστι δ᾽ ἄμφω πρόσθεσίς τις· κόλλησιν τοίνυν εἶπε τὴν τῆς σικύας προσβολήν·

Explicat uim eius ænigmatis: & quàmuis alia in ipſo tranſlata uerba ſint, quod tamen illic plurimum ualet, oſtendit: nō parua enim pars obſcuritatis in eo gignitur, quod tanquàm de lignorum compactione locutus eſt. A ſimilitamen re nomen ſumptum eſt: nam & cū admouentur corpori ęgroti cucurbitulæ, & cum materies materiei glutine adplicatur, unum & idem eſt: adhęſus ſcilicet quidam adpoſitusq;. Ille igitur (inquit) auctor inquam huius ænigmatis, appellauit κόλλησιν, adiectū cucurbitulæ: quàmuis nomen hoc in diſticho non ſit, ſed nunc nomen à uerbo conformatum deductumq;: nunc autem aduerbium, quo ſignificatur more glutinis aliquid firmiter hęrere.

καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ᾐνιγμένων ἔστι μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς· μεταφοραὶ γὰρ αἰνίττονται.

Si ænigmata ingenioſè apteq; concluſa animaduerterimus, facultatem habebimus illinc tranſlationes non malas ſumendi: crebræ enim tranſlationes uſurpatę aliam orationem efficiunt, & niſi modus in illis adhibeatur, ęnigma gignunt, & quę ſequuntur: Cicero in. III. de Oratore effici ęnigmata ex coaceruatis plurib. tranſlationibus & ipſe affirmat: cum enim plures continuatas ἀλληγορίαν efficere dixiſſet, de illa ipſa oratione loquens, inquit. » Eſt hoc magnū ornamentum orationis, in quo obſcuritas fugienda eſt: » etenim ex hoc genere fiunt ea, quæ dicuntur ænigmata. » Articulum, quem antea hic excuſi habebant, ſuſtuli (αἱ μεταφοραὶ γὰρ prius legebatur) quia in nullo ſcripto inueni: nunc autem quid præterea ſuſpicer, indicare libuit: uereor enim ne μεταφορᾷ dandi caſu, numero unitatis, ſcribi debeat, ſono tantum uocis uariato, nullaq; alia immutatione facta: priſca enim exemplaria non extremę uocali literam ι ſubſcriptum habent, ut inferiori ętate fieri cœptum eſt, ſed in ordine aliarum collocatum, ut hic ſenſus ſit huius loci: Qui ænigmata conflant, & obſcuras has uoces ſtudioſè fingunt, tranſlatione utuntur, & ope illius tenebras ei, quod obſcurè dicere uolunt, obducunt.

ὅθεν δῆλον, ὅτι εὖ μετενήνεκται.

Cum tranſlationes igitur ęnigmatis naturam habeant, ex aliquoq; probato ænigmate, ingenioſeq; conformato, aliqua eruta fuerit, non eſt dubitandum, quin illa elegans tranſlatio bonaq; futura ſit, & laudem ei, qui ipſa uſus fuerit, nō paruam allatura: quę autem εὖ μετενηνέχθαι hic dicit Ariſtoteles, ratione tranſlata & tranſlationē ſumptam ratione, Cicero appellat in tertio libro de Oratore.

καὶ ἀπὸ καλῶν·

Cum ſupra, unde quędam elegantes tranſlationes atque illuſtres ſumi poſſent, oſtendiſſet: quidq; in illis ſeruandum eſſet accuratè docuiſſet; addit nunc duci etiam illas debere à reb. pulchris ſpecioſiſq;: pendent enim hęc quoq;, quàmuis ualdè remota ſint, à ſuperiorib. illis uerbis. Δεῖ μεταφέρειν. habet igitur hoc pręcepti uim: Quod uerò ab honeſtis rebus, ſimile duci uult, idem ſignificauit, contrarium prohibens damnansq;, illic his uerbis Cicero. » Fugienda eſt omnis turpitudo earum rerum, ad quas eorum animos » qui audiunt, trahet ſimilitudo. Nolo morte dici Africani caſtratam rempublicam: no» lo ſtercus curię dici Glauciā, quāmuis ſit ſimile, tamen eſt in utroq; deformis cogitatio: Extremis autem his uerbis rationem etiam attulit, cur id ſedulo pręcepiſſet: cum enim huiuſcemodi quidpiam dicitur, quàmuis acutè excogitatum ſit, obuerſatur animis auditorum fœditas earum rerum, quæ moleſta & odioſa eſt.

κάλλος δὲ ὀνόματος, τὸ μέν, ὥσπερ Λυκίμνιος λέγει, ἐν τοῖς ψόφοις, ἢ τῷ σημαινομένῳ· καὶ αἶσχος δὲ ὡσαύτως.

Lycimnium, cuius alibi quoque in his libris mentionem fecit, ſophiſtam & ſcriptorem

artis dicẽdi fuiſſe cõſtat, qui ſodalis auditorq́ fuerit Gorgię Leontini, ut Halicarnaſſeus quoque in uita Lyſię narrat. Cum igitur hic Lycimnius de pulchritudine ac turpitudine nominum diſſereret, affirmabat, aut in ſono, aut in notione, illam inueniri. σημαινόμενον quod uerbo ſignificatur, interpretatus eſt Cicero in erudita illa epiſtola ad Pætum, de hac ipſa re, de qua diſputatur hic, ſcripta.

ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον.

Nec nihil uidiſſe, nec omnia oſtendit Lycimnium: duo enim illa, quę pręcepit, manifeſtò multum ualẽt ad nomen uel honeſtandum, uel deturpandũ; eſt tamen tertium quidpiam extra illa, ignoratum ab eo, quod & ipſum magnam ad id uim habet. Sed ejus etiã auxilio (inquit) fallacem ac ſubdolam rationem diſſoluimus: captioſa enim quædam argumentatio in ore ſophiſtarum erat, qua multos in diſputando perturbabant: concludebant nanque illi fallaciter, nullam turpitudinem eſſe in uerbis: nec pudorem ullo pacto uiolari poſſe oratione.

οὐ γάρ, ὡς ἔφη Βρύσων, οὐθένα αἰσχρολογεῖν.

Bryſonem hunc ſophiſtam fuiſſe alibi declarauit. Hic igitur princeps auſus eſt dicere neminem obſcœnè ac turpiter poſſe loqui. Rationem eius poſtea Stoici arripuerunt, » ſtudioſeque defenderunt, ut in illa epiſtola Cicero oſtendit. Sed, ut dico, placet Stoicis » ſuo quamq́ rem nomine appellare: ſic. n. diſſerũt. Nihil eſſe obſcœnũ: nihil turpe dictu.

εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τόδε, ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν.

Bryſonis argumentum hoc eſt, qui exiſtimabat turpitudinem à ſignificatu uerborum proficiſci: unde idem ſignificãtium duorum uerborum, neutrum altero obſcœnius eſſe poſſe affirmabat: ſi enim das idem ambob. ſignificari: aut neutrum, aut ambo obſcœna eodem pacto erunt. maneat hoc, dicebat Bryſo: ſiue hoc, ſiue illud dicas, idem ſignificari, concedas oportet falsò quædam uerba turpia haberi.

τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος: ἔστι γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ ὡμοιωμένον μᾶλλον, καὶ οἰκειότερον τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὀμμάτων.

Prima uerba Ariſtotelis ſunt, hoc inficiantis: rationes autem ſtatim ſuggerit, quibus falsò ſenſiſſe Bryſonem confirmat. Quamuis enim (inquit) idem cuncta ſignificent, tamen aliud alio magis proprium eſt, & magis rei illi effingendæ & adumbrandæ factũ, & cum debeant rebus, quas ſignificant, nomina ſimilia eſſe, quod magis illi aſsimile ſit. ut cum audias nomen, penè ob ſimilitudinem tibi rem cernere uideare: illa nanque uerba rem conſtituere ante oculos dicũtur, quę ipſam exprimunt & faciẽ eius ſecũ afferũt.

ἔτι οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνει τόδε, καὶ τόδε.

Secũda ratio, qua premit Bryſonem, & declarat alterum altero uocabulum, honeſtius aut turpius eſſe: quod eadem ſanè res ab utroque, non tamẽ ſimili modo ſe habens, ſed tanquam uariata, diuerſaq́ ratione ſpectata, ſignificetur: poteſt enim eadem res, ut honeſta, & ut turpis, à nobis cogitari. Exempli gratia, cõcumbere cum uxore, ſi obſcœniore uocabulo, quo res hęc indicari poſsit, in ea exponenda utare: & dare operam liberis dicas, idem ſignificant: uerum poſterius hoc, quatenus ea res honeſta eſt, illam exprimit: prius illud, quod uerecundæ aures non ferrent, quatenus fœditatis aliquid in ipſa continetur, eius faciem ſecum affert. quare altera, pudoris plena locutio eſt: altera, flagitij ac turpitudinis.

ὥστε καὶ οὕτως ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ αἴσχιον θετέον.

Hoc atq́ illud uocabulum, quo deandem ſanè rem ſignificat, nõ ſignificat illã ut omninò eandem: nullaque re diſsimilem, ſed ut quaſi uariatam & non eodem modo penitus ſe habentẽ: ideſt alia atque alia ipſius rei cogitatione. quare (inquit) hoc etiam pacto alterum altero nomen & honeſtius & turpius eſſe exiſtimare debemus.

ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν, ἀλλ᾽ οὐχ ᾗ καλόν: ἢ οὐχ ᾗ αἰσχρόν.

Planum eſt (inquit) ambo illa: quorum alterum, obſcœnum: alterum, honeſtum habetur. ſi rem oſtendunt, quæ partim honeſta: partim turpis ſit, & honeſtum & turpe ſi-

gnificare

gnificare: neque enim tunc partes rationeſque ipſius diſtinguunt: nō tamen ea parte, qua illa, aut honeſta tantum eſt, aut turpis, ſed alterum illorum, qua honeſta: alterum uerò, qua turpis ſit.

Ἢ ταῦτα μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἧττον.

Quod ſi hoc non concedatur, & enixè quiſpiam tueri uelit, non ſeorſum alterum, ut honeſtam: ſeorſum alterum, ut turpem rem oſtendere, idem inficiari non poterit, hac aut illa uoce rem naturamq; ipſius aut magis aut minus exprimi: quod ſatis eſt ad honeſtatem, aut turpitudinem uerborum confirmandam.

Τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον.

Valet ἐντεῦθεν, ut ſuſpicor, hic à rebus honeſtis: nequis tamen error naſceretur, apertè exponit, quid ſentiat: Confirmato nanq; iudicio Lycimnij, cōſutataque fallacia Bryſonis, redit ad id, quod ſupra breui tradiderat: antequam enim in hæc digrederetur, pręceperat duci etiam oportere translationes à reb. pulchris, quod nunc repetit, quomodo pulchra illa intelligi debeant, docens.

Ἀπὸ καλῶν, ἢ τῇ φωνῇ, ἢ τῇ δυνάμει, ἢ τῇ ὄψει, ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει.

Voce inquit: nam quædam ingrata, & moleſta uerba ſono eſſe declarauit: ſunt autem alia non pauca, ſpecioſa ac ſuauia: aut ui inquit, ideſt notione, & intellectu: uidetur enim idem hic Ariſtoteli ſignificare, δυνάμει: quod Theophraſto, διανοίᾳ, in eiuſdem rei definitione: poſita autem eſt illa à Demetrio in commentario de elocutione. aut oculis aſpectuq;, ideſt ſi uideātur: nam honeſtę ac turpes uoces iudicantur, ſi ſingulos ſenſus aut iuuant, aut lędunt, res, quæ ab illis ſignificantur. Ab omnibus autem ſenſibus ſimilia duci, uoceſque transferri, docuit eleganter Cicero in III. de Oratore. Nam & odor urbanitatis, & mollitudo humanitatis, & murmur maris, & dulcedo orationis, ſunt ducta à cęteris ſenſibus: illa uerò oculorum multo acriora: quæ ponunt penè in conſpectu animi, quæ cernere, & uidere non poſſimus.

Διαφέρει δ᾽ εἰπεῖν· οἷον ῥοδοδάκτυλος ἠὼς μᾶλλον, ἢ φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι φαυλότερον, ἐρυθροδάκτυλος.

Vnde ſimile ducatur magni referre exemplis confirmat: eidem enim ſenſui res nō nullæ manifeſtò alijs gratiores ſuauioreſq; ſunt. Cum roſę igitur color aliarum rerum colorem longè ſuperet, translatio, quæ ab ipſa ducitur, ſpecioſiſſimoque ipſius colore, cunctas alias ſuperat, quę ab alijs coloribus, quamuis elegantibus, ducuntur. Qui igitur iuncto nomine, tanquā roſeos digitos haberet, cū tamē formoſos intelligi uellet, aurorā appellauit ῥοδοδάκτυλον, elegantius tranſtulit nomen quàm qui eandē à puniceo colore φοινικοδάκτυλον uocauit. quod nō tam lepidus iucunduſque ſit puniceus omnis color, ut eſt ſuauiſs. illius floris: ſtatim. n. ut appellatur roſa, ſpecies eius animo obuerſatur. adhuc deterius fecit, qui ἐρυθροδάκτυλον eam dixit: quamuis enim elegans plerunq; color ille ſit, non tamen tantopere ſenſum oculorum oblectat: ſunt enim res etiam non nullæ rubræ parum gratæ aſpectu ac moleſtę.

Καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις· ἔστι μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου ἢ αἰσχροῦ· οἷον ὁ μητροφόντης· ἔστι δ᾽ ἀπὸ τοῦ βελτίονος· οἷον ὁ πατρὸς ἀμύντωρ.

Cum metaphorarum naturam iam explicuiſſet, ad epitheta tranſit, quæ & ipſa locutionem ornant, & aliquid ſimilitudinis habent cum uerbis translatis: neque enim rerum, quib. adponuntur, propria nomina ſunt, ſed proprietates quaſdam ipſarum oſtendunt: diſcrepant tamen ab illis, quia epitheton proprio rei adponitur nomini: translatum uerò uerbum eiecto proprio, ipſius locum ſubit: cōmodius autem hoc nunc facit: nactuſq; idoneam occaſionem, quia exempla poſtremarum translationum, quæ ſenſib. iucundæ ſunt & à ſpecioſis reb. ducuntur, fuerant nomina epitheta: eadem tamen quoque translata nomina erant. Quod igitur in transferendis fieri uerbis inquit, idem etiam in ijs, quę adponuntur ſeruari debere oſtendit: nam & à mala turpiq; re ſumi poſſunt, & à meliore, honeſtioreque duci: exemplis autem ex Oreſte Euripidis acceptis hoc explanat. Perſona Oreſtis & laudem, & uituperationem ex uno eodemq; facto in ſe ſuſcipiębat: nam immanis & pius ille, una cęde, quod incredibile penè eſt, fuit. qui crimina-

bantur, ut Menelaus in ea fabula facit, matricidam ipſum uocabant: qui defendebant, ut ipſe illic inducitur à poëta factũ illud ſuum cõmendans, ultorem patris, quæ ſumma laus eſt, dicebant: uerſiculi Euripidis hi ſunt, quorũ prior à Menelao: poſterior, ab Ore » ſteipſo pronunciatur. ὦ μητροφόντη, τῷ φόνῳ πράσσων φόνον. ὦ πατρὸς ἀμύντωρ, ὃν σὺ προὔδωκας θανεῖν. Res nunc omnis plana, & aptiſſ. exemplo ualdè illuſtrata.

Καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτε μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν.

Altero elegantiſſimo exemplo utitur. Simonides melicus magni ingenij poëta: auarior tamen, cum qui Olympios ludos mulis uicerat, rogaret eum, ut eleganti aliquo carmine uictoriam ſuam celebraret: nec dignam. ut ei uidebatur, mercedem polliceretur, negauit, oſtendens ſe nolle in mulab. ornandis ingenium exercere, cum tamen idem pretium auxiſſet, cecinit ſtatim Simonides ſuauiſſimum carmen: cuius initium hic ponit Ariſtoteles. Siquis autem qui fuerit ille quærat, qui tantopere deſiderio Simonideę cantiunculę flagrarit, cum poëta tamen tam bono, nimis parcè ac reſtrictè ageret, Anaxilas is fuit Meſſenius, qui Rheginis imperauit: idem autem, uictoriam eam adeptus, ita gaudio exultauit, ut cunctos Gręcos, qui illic cõuenerant, cõuiuio acceperit: nec de fuit tamen acuti ingenij uir, qui nimiam lætitiam, quam ceperat animo ob inanem illã uictoriam, carpens dixit. Quid hic feciſſet, ſi equis non mulis uiciſſet? Hęc accepi ex epitome τῶν πολιτειῶν Heraclidis Pontici, nam addit etiam Heraclides, Simonidem uictoriam illã carmine celebraſſe, & epinicion cecinisſe: cuius hoc ipſum principiũ eſſet.

Ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν.

Vt qui ſibi imperare non poſſet, ut in mulas carmen conderet: ſed toto animo à tam tenui ſordidaque materia abhorreret: uideri enim uoluit argumenti humilitatem cauſam eſſe, ne quod rogaretur, Simonides efficeret; cum tamen longè alia res, quod exitus declarauit, impediret: melius autem ex Græca uoce acumen poëtę, & mularum indignitas percipi potuit, nam ἡμιόνοις appellauit, ut quæ dimidia ſui parte aſinos referrẽt: muli enim & ὀρεῖς à Gręcis, & ἡμίονοι dicuntur. Artificiũ autem laudat poëtę, qui quod ipſe nunc præcipit, optimè facere potuit & cum uituperare uellet deteriorem partem ſecutus eſt, atque inde ipſas appellauit, & cum mutato conſilio ornare ſtuderet, meliorem, atq; honeſtiorem arripuit.

Ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε. χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων.

Poſtquam uerò iuſtam mercedem ille tribuit, cecinit plenum honoris carmen in ipſas, in quo primum eas ſalutauit: &, ut ex equis procreatas, honorificè appellauit: Saluete enim (inquit) uolucrium equorum filiæ: quo nihil ad illas decorandas magnificentius excogitari potuit, quã commemorare ipſas è tam nobili generoſaq; animante ortas.

Καίτοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν.

Explanat his uerbis artificium Simonidis, qui reliquit, cum ornare mulas uellet, quod dedecoris aliquid in ſe habet, & prolatum maculã ipſis aſperſiſſet: captauitq; id, quod erat ad dignitatem iiſdem acquirendam, accommodatum: Quãuis enim (inquit) equorum filię à meliore parte generis, illæ appellatæ ſint, non ex equis ſolis editæ ſunt, ſed ex aſinis quoque, tarda admodum uilique belua.

Ἔτι τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι: ἔστι δὲ ὁ ὑποκορισμός, ὃς ἔλαττον ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν

Vt epithetis omnis res & ornari & inquinari poteſt, ita alia ratione, ſiquid mali boni ue in aliquo eſt, minuitur: quorum autem uitium malumque conterimus, eos ornamus: quorum contra dotem aliquam, aut bonum premimus, eos uiolamus: de hoc accuratè nunc diſſerit Ariſtoteles. Gręco uerbo utitur Cicero in. IX. epiſtolarum ad Atticũ, qui locus & uim uerbi, & rationem eo pacto minuendi declarat: cum enim in epiſtola ſua Pomponius Pompeianorum ex Italia diſceſſum, uel potius fugam, peregrinationẽ » aſtutè appellaſſet, conſilium ipſius intelligens Cicero, reſpondit. Et nunc ita uideo infi» nitum bellum iunctum miſerrima fuga, quam tu peregrinationem ὑποκορίζῃ. Perſpicuum autem eſt, quãuis eodem nomine uocentur, longè diuerſas tamen eſſe rationes minuendi, quę ſignificantur. Philoſophus loquitur de ὑποκορισμῷ illo, cum uerbi notio,

uariato ipſo uerbo, minuitur: fit autem ijs de cauſis, quas diligenter exponit. Orator, cũ, ut res odioſa ac moleſta extenuetur, nomen immutatur, & pro illo, quod magnam certamq; culpam in ſe habet, quod parua aut nulla reprehenſione dignũ eſt, ſumitur (quãquã uidetur etiam res honeſta ac bona ita poſſe conteri) nec tamen non Græci etiã auctores paſſim eodẽ, quo Cicero, uerbo utuntur, cum alteram quoq; illam uiam intelligunt, quam ſequitur Cicero.

ὥσπερ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυσίου χρυσιδάριον.

Fabulam quandam ſuam Babylonios inſcripſit Ariſtophanes, quæ tamen uetuſtate amiſſa eſt. teſtimonium inde ſæpe citant antiqui ſcriptores: ut Athenæus, Stephanus, Pollux. Multus autem in minuendis nominib. fuit hic poëta, ut facilè quilibet intelligere poteſt: nam & *ἀρχίδιον*, & *βιβλιδάριον*, & *πηρίδιον* inquit, cum res extenuare uellet, ut ueteres grammatici teſtantur; & *ῥημάτιον* eadem ratione in nubibus. Antea uero hic in excuſis libris *χρυσοῦ*, mendoſè legebatur, *χρυσίου* ipſe, ut calamo ſcripti habent, emẽdaui, & ſanè ita legi debet: ab *χρυσίον* enim *χρυσιδάριον*, non a *χρυσὸς* deducitur. cum autem minui quod bonum, & quod malum eſt, hac ratione docuerit, duo prima bonæ rei exempla ſunt: reliqua duo (niſi fallor) malæ.

Ἀντὶ δὲ ἱματίου, ἱματιδάριον· ἀντὶ δὲ λοιδορίας, λοιδορημάτιον καὶ νοσημάτιον.

Eadem ratione idem poëta & in eadem, ut (ſuſpicari licet) fabula, pro *ἱμάτιον*, rem minuens, inquit *ἱματιδάριον*, quo puſillum ueſtimentũ ſignificatur: & pro *λοιδορία*, quod uerbum ualet conuicium, *λοιδορημάτιον*, quaſi leue quoddam & exiguum conuicium: animaduertendum tamen quamuis à nomine illo, quod muliebri genere dicitur, tradat proficiſci *λοιδορημάτιον*, uideri potius ab *λοιδόρημα*, quod cum idem ſignificet, neutri generis eſt, deduci. Sed in uſu ſermonis fortaſſe hoc non ualdè erat: & pro *νόσημα* inquit *νοσημάτιον*, quaſi tenuis & puſillus morbus.

εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον.

Caute autẽ (inquit) utranque rem tractare oportet, & mediocritatem quãdam in illis retinere: quod qui non faceret, mirificè peccaret: intelligo autẽ epitheta, & *ὑποκορισμοὺς*; ut Græcis uerbis, quæ tamen notiora quàm Latina ſunt, utar: intelligo autem in conferendo & malo & bono, quod in amplificando locum non habet; neq; enim in Græco ſermone *ὑποκορισμοὶ*, quod ſciam, uim amplificandi habent.

τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνεται κατὰ τὴν λέξιν.

Non in uerbis ſolum frigus eſt, ſed & in ſententijs, & in factis hominum ſæpè inuenitur: quomodo autem id in elocutione efficiatur, nunc accuratè docet. Phalereus quoq; in libro de elocutione hunc locum ſubtiliter diligenterq; perſecutus eſt: nam definitionem quoq; Theophraſti adducit, quomodo ſcilicet docuiſ. ille uir, uim huius mali expreſſerit: frigidum enim ille ſermonem eſſe inquit, qui non ſeruat ſuam aptamq; illarum rerum exponendarum elocutionem, ſed modum ſuperat. nec nõ etiã huius loci, quẽ nunc in manib. habemus, mentionem fecit: uerba enim hæc ipſius ſunt. *ἐν δὲ λέξει ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ γίνεσθαι τετραχῶς.* Quintilianus frigus appellauit, cũ de frigore tamen potius quod ex rebus, quã ex uerbis gignitur, loqueretur, in. V. Quod interrogantis non leue frigus eſt. In VI. Nam & imperitia, & ruſticitas, & rigor, & deformitas afferũt interim frigus.

ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν· οἷον Λυκόφρων τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν, τῆς μεγαλοκορύφου γῆς, καὶ ἀκτὴν δὲ στενόπορον.

Verba *διπλᾶ* Cicero iuncta ſæpe appellauit. Frigus autem primum in duplicib. nominib. eſſe docet, ſi iuncta illa nimis duriter fuerint, & longè à conſuetudine peruulgataq; ratione loquẽdi: & *πολυπρόσωπον* autẽ, & *μεγαλοκόρυφον*, & *στενόπορον*, iuncta uerba manifeſtò ſunt, & ita iuncta, ut magis poëtas, quàm oratores, decere uideantur: neq; enim cũcta uerba iuncta frigus gignunt, ſed ea, quæ nimis tumidè iuncta ſunt: iunctis nanque uerbis cõſuetudo etiã utitur, maximè Græcorũ; quorũ lingua ad cõplicãda uerba aptior. Docet hoc accuratè Phalereus, ac quæ uitandæ ſint nominum iunctiones, admonet. Neq; tamen puto, quæ Lycophronis exempla hic ponit, continẽter ab auctore collocata fuiſſe, ſed ex omnibus ipſius ſcriptis, quæ diſperſim poſita forent, & uitioſiora eſſent,

collecta ab Ariſtotele fuiſſe: dixiſſeq́ ſemel Lycophronem arbitror, πολυπρόσωπον οὐρανὸν. Poſtea alio in loco μεγαλοκορύφου γῆς: & eodem pacto ἀκτὴν στενοπόρον, ſeorſum à ſuperioribus, quod manifeſto intelligitur, cum copula interiecta ſit. πολυπρόσωπον autẽ cœlum, quod plurimam uariamq́ faciem habeat, ob ſidera ipſa, niſi fallor. nam Græcus etiam poëta καλὸν πρόσωπον ἡλίου in carmine ſuo appellauit: terram uerò μεγαλοκόρυφον, quod magnos uertices, arduoſque admodum colles ſuſtineret: litus στενοπόρον, quod meatum callemq́ illac tranſeuntib. anguſtum prębeat.

Καὶ Γοργίας ὠνόμαζε, πτωχόμουσος κόλαξ.

Sentẽtia Gorgię nihil uitij in ſe habet: tam affectata ipſius duraq́ locutio, reprehenſione non caret: frigetq́. quod ad tenue ſtudium omnium aſſentatorum demonſtrandum, uel certi alicuius in eo artificio tractando inops ingenium exprimendum ualet, uerbum finxit: & mendicam muſam, complicatis duobus nominibus, cum colere dixit.

ἐπιορκήσαντας καὶ κατευορκήσαντας·

Nulla hic coniunctio, niſi præpoſitionum, ac uerborum eſt: coniuncta tamen, ita cõformata uerba ueteres appellaſſe, teſtimonio quoq́ Ciceronis confirmari poteſt, cu-
» ius in III. de Oratore hæc ſunt uerba. Vel coniungendis uerbis, ut hęc. Tum pauor
» ſapientiam mihi omnem ex animo expectorat: Num non uis huius me uerſutiloquax
» malitia: uidetis enim & uerſutiloquax, & expectorat, ex coniunctione facta eſſe uerba,
» non nata. Sed etiam in Oratore hoc declarauit, inquiens. Quid in uerbis iunctis? quàm
» ſcitè inſipientem, non inſapientem: iniquum, non inæquum.

Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας· μένους μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμένην: πυρίχρων δὲ τὴν ὄψιν γινομένην·

Alcidamantem oratorem in uitium hoc, friguſq́, crebrò incidiſſe oſtendit: cum autem plura eius uerba citet, exemplum eſſe puto πυρίχρων: nullum enim aliud hic uerbum cõiunctum uideo: hoc autem & inſolenter, & nimis poëticè compoſitum eſt: ſuperiorem autem ſententiam adduxit (ut puto) cum huic ipſi, in qua frigus eſt, hęreret, ut poſterioris uis melius perciperetur. Deſcripſiſſe uerò his uerbis, Alcidamantem uehementiore ira percitum hominem, & qui penè fureret, planum eſt. Huic autem loco ſimilis eſt ille Ciceronis in VII. actione in Verrem: niſi quod nullum illic iunctum aſperè uer-
» bum. Ipſe inflammatus ſcelere & furore, in forum uenit: ardebant oculi: toto ex ore
» crudelitas emanabat.

Καὶ τελεσφόρον ᾤετο τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι, καὶ τελεσφόρον τὴν πειθὼ τῶν λόγων κατέστησε

In eandem culpam idem lapſus eſt, cum ſtudium & alacritatem animi τελεσφόρον appellauit. unde nomen compoſitum, & quid τελεσφορεῖσθαι Gręcis ſit, ignotum nemini, paulo eruditiori, eſſe arbitror. ut autem προθυμίαν, ita etiam πειθὼ, ut infra declarat Ariſtoteles, τελεσφόρον Alcidamas appellauit: eodẽ uerbo μεταφορικῶς Sophocles in Electra uſus eſt, ſine culpa tamen, ut poëta: Clytemneſtram enim ſomnijs perterrefa-
» ctam, ita induxit loquentem. ἃ γὰρ προσεῖδον νυκτὶ τῇδε φάσματα, Δισσῶν ὀνείρων ταῦ-
» τά μοι Λύκει᾽ ἄναξ. Εἰ μὲν πέφηνεν ἐσθλά, δὸς τελεσφόρα. Precatur autem illa Apollinem, ut quæ noctu in ſomnis uiderat, ſi boni aliquid portenderent, ad maturitatem exitumq́ perduceret: contra, ſi quidpiam mali ſignificarent, auerteret.

Καὶ κυανόχρων τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος: πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαίνεται·

Cum excuſi libri antea, non paucíq́ ſcripti, ὑπάλου haberent, ſecutus auctoritatem antiquiſſ. codicis, cui adſtipulatur uetus quoque tralatio, reſtitui θαλάττης: quem autem Latini cœruleum colorem, κυάνεον Gręci appellabant: mare uerò huius coloris ſæpe eſſe ab utraq́ gente ijs nominib. traditũ eſt: neque tamen in eo frigus eſt, quod ἔδαφος maris ſolum, ſuperficiemq́ appellauit, ſed quod coniuncto nomine κυανόχρων, cum de colore ipſius loqueretur, dixit: inſolens enim hæc coniunctio atq́ inflata, quod ſtatim Ariſtoteles ipſe declarat: in cunctis enim his exemplis frigus eſſe tradit propter coniunctionem, complicationemq́ uerborum.

Μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία: μία δὲ τὸ χρῆσθαι γλώτταις· οἷον Λυκόφρων Ξέρξην πέλωρον ἄνδρα·

Vt malam uerborum coniunctionem frigus efficere docuit, ita etiam uerba externa

confirmat,

confirmat, nam alterum hoc eſt è quatuor illis rebus, quæ uitium hoc gignunt. Ab iiſdem autem ſcriptorib. exempla huius quoq; lapſus ſumit. frigus meritò excitare potuit Lycophron, uocans Xerxem πέλωρον ἄνδρα, cum ingentem uaſtumque ſignificare uellet; peregrina enim uox πέλωρον, & quæ nullo modo deceat ſolutã oratione. Quid autem appellet ipſe γλώττας, docuit in libro de arte poëtarum: uocabulum enim intelligit, quo alia gens natioque ut ſuo uteretur. Vnde Athenienſibus, propria quædam uocabula, aut Cypriorum, aut Cilicum, aut Siculorum, aut aliorum, qui eodem ſermone non uterentur, populorum, linguę erant. Sed etiam barbara prorſus quędam uocabula, ut gaza, acinaces & huiuſcemodi alia, γλῶτται erant & Gręcis & Latinis hominibus. Euſthatius quoq;, cum uim huius nominis exprimeret, affirmauit aliquando ualere ſermonem, in quo externę & peregrinę quædam uoces eſſent; quod cõfirmat teſtimonio poëtę, qui inquit γλῶσσ' ἐμέμικτο.

Καὶ Σκίρων, σίνις ἀνήρ.

Sciron latronis hominis nomen eſt, qui à Theſeo interfectus fuit, cum ex illo ipſo ſaxo, iuxta quod latrocinabatur, eum deieciſſet. nam ſcopuli quoque illi ab eo nomen acceperunt. ut Virgilius in Ciri teſtatur. Prętérit abruptas Scironis protinus arces. Σίνις autem externa Athenienſib. aliiſq; fortaſſe non nullis Gręcis populis, uox erat. & qui aliis moleſtus eſſet ac maxima detrimenta afferret, ſignificabat; Verum à malefico ingenio, conſuetudineq; (ut puto) prætereuntibus nocendi, ac grauia incommoda importandi, alter quoque latro Σίνις appellabatur: eratq; tunc Σίνις uiri nomen, non adpoſitum illi ad ſtudium ipſius prauum indicandum. eius mentionem fecerunt & Xenophon, & Pauſanias in Corinthiacis, & alii plures auctores: nam Xenophontis in. II. libro ἀπομνημονευμάτων hęc uerba ſunt. τοὺς γὰρ ξένους ἤκουον ὅτι Σίνις, καὶ ὁ Σκείρων, καὶ ὁ Προκρούστης ἀπέθανον, οὐδεὶς ἔτι ἀδικεῖτο.

Καὶ Ἀλκιδάμας, ἄθυρμα τῇ ποιήσει.

Non multo poſt, ubi de inſulſis translationib. agit, hoc ipſo exemplo iterum utitur: Nam plura etiam illic uerba oratoris huius adducit, & ex quibus ſententia ipſius melius percipitur. οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων. Verbum autem peregrinum ἄθυρμα eſt: & quod in ſoluta oratione uſurpatum frigus gignit, ac contemni illum meritò facit: ſignificat autem luſum: quod communis ſermo Græcorum uocat παίγνιον.

Καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀτασθαλίαν.

Eſt etiam externa uox ἀτασθαλία: & licet uis ipſius notioq; cognita ſit, in conſuetudine tamen ueræ Gręciæ non erat; ἀτασθαλίαν autem poëtæ, quibus peregrinis uocibus uti laudi datur, peccatum lapſumq; hominis uocabant.

Καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον.

Qui ita quandoq; locutus fuerat Alcidamas, culpa non carebat: ac riſum potius auditoribus mouebat: eſt enim elata nimis inſolenſque locutio: uerbum autem peregrinũ τεθηγμένον, & omnis denique ſententia hęc uerbis expoſita eſt, quę poëtam potius, quàm oratorem deceant. θήγειν autem acuere eſt: quo ſanè uerbo uſus eſt Euripides in Phœniſſis, cum pugnam Eteoclis ac Polynicis fratrum, aprorum pugnę compararet. κάπροι δ' ὅπως θήγοντες ἀγρίαν γένυν, ξυνῆψαν ἔγχη. Senſus (niſi fallor) huius exempli hic eſt: mera animi incenſus ira punctuſq;: In loco enim, qui uarie in diuerſis libris legitur, malui antiquiſſ. libri auctoritatem ſequi, in quo ita legitur: cum excuſi antea haberent, καὶ ἀκράτωρ τῆς διανοίας, καὶ ὀργῇ τεθηγμένον, tanquàm duo exempla eſſent frigidę orationis. impulit etiam me, ut ueriorem hanc lectionem putarem, quod copulam à reliquis quoque ſcriptis libris abeſſe uidi: ut à uetere etiam tralatione non expreſſam. ἄκρατον uerò uocari, quod purum in natura ſua eſt; nec ulla alia re temperatum, planum eſt: quomodo Cicero quoque & Ariſtoteles in problematis hoc uerbum ceperunt: qui ambo bilem ἄκρατον appellarunt. Quod ſi impreſſorum antea librorum lectionem quis amet, ἀκράτωρ διανοίας, impotens animi accipietur, & externum id uerbum habebitur: quod ſanè in uſu oratorum non eſt.

τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις τὸ, ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι.

Tertium (inquit) inſulſę orationis genus in epithetis conſtat. ſi aut longa uſurpata fuerint, aut intempeſtiua, aut crebra: tribus enim his modis in adiungendis nominibus peccari poſſe oſtendit.

ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει, γάλα λευκὸν, εἰπεῖν.

Lac candidum eſſe, omnes nouerunt: auditoq; nomine lactis candor ipſius ſubitò ante oculos obuerſatur, nec tamen ſi poëta, quod minimè neceſſarium erat, adpoſuerit, labitur: orator ualdè peccaret, ſi idem faceret. De omni hac re accuratè diſſeruit etiam Quintilianus in. VIII. libro, quem locum hic adiungere, non inutile (ut arbitror) erit.
„ Ornat enim epitheton. Eo poëtę, & frequentius, & liberius utuntur: nanque illis ſa-
„ tis eſt conuenire uerbo, cui apponitur, et itaque dentes albi, & humida uina in his non
„ reprehendimus, apud oratorem niſi aliquid efficitur, redundat. Patet autem hoc exemplum eſſe epitheti inanis, & quod minimè requirebatur: quale ipſe ſupra ἄκαιρον uocauit.

ἐν δὲ λόγῳ, τὰ μὲν, ἀπρεπέστερα: τὰ δὲ, ἂν ᾖ κατακορῆ, ἐξελέγχει, καὶ ποιεῖ φανερὸν, ὅτι ποίησίς ἐστιν.

Liberior eſt apud poëtas uſus epithetorum: in ſoluta oratione timidius cautiusq; remtractare oportet: multis enim modis peccari poteſt: ſunt enim non nulla epithera, quę nullo modo conueniunt proſę orationi: à quib. ſibi omninò temperare debet, qui à culpa vult abeſſe: Alia, quamuis idonea illi & accommodata ſint, poſſunt fraudi eſſe, ſi quis ipſis delectatus, modum in illis non teneat. prioris (ut puto) generis ſunt, quę prolixa ſupra intempeſtiuaq; uocauit: poſterioris uerò, quæ crebra ac frequentata frigus gignere dixit: ſi enim hęc, licet bona, ad ſatietatem poſita ſint, detegunt nimiam induſtriam quam in illis captandis orator adhibet: planumq; faciunt poëtam illum eſſe, nō oratorem. Cū in excuſis antea omnibus, & non nullis ſcriptis legatur, ὅτι ποιητικῶς ἐστιν, fideliores ſcripti libri ὅτι ποίησις habent: quam lectionem uetus quoq; tralatio cōfirmat: quare ita omninò legendum arbitror.

ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῇ.

In calamo ſcripto meliore αὐτῷ. ſi receptam lectionem ſequemur, quid ſignificari dicemus pronomine αὐτῇ? nihil. n. ſupra poſuit, niſi fallor, ad quod cōmodè hoc referri poſſit. ſi αὐτῷ, ut in antiquiſſ. libro inueni, eodem penè modo hęrebimus: neque enim numero hoc ſupra uſus fuerat, ſed epitheta multitudinis numero dixerat. cum uarios igitur diſcrepanteſque ab excuſis ſcriptos libros inuenerim, fortaſſe uitium ſcripturæ hic eſt, & αὐτοῖς, ut epithetis intelligamus, legi debet: quam ſcripturam uetus quoque tralatio ſecuta uidetur: infra tamen mulicbri genere inquit. ἡ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τὸ εὖ: intelligitq; orationem, quę crebra nimis epitheta habet.

ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν, ἀλλὰ δεῖ στοχάζεσθαι τοῦ μετρίου.

In oratione epitheta collocanda ſunt: huiuſcemodi enim locutio plura in ſe bona habet: uſus nanque epithetorum, uulgarem communemq; uſum loquendi: qui humilis eſt uariat: non nihilq; peregrinitatis affert, uerum modus teneri debet. Ratio autē hęc, ſi is adhibebitur, reprehendi non poterit: uiam enim quam tenuit, ut hoc efficeret, Thucydides in oratione, qua facit laudari à Pericle. qui pro patria in pręlio occiderant, & in alijs concionibus, non laudauit Halicarnaſſeus: ille nanq;, ut grandiorem redderet orationem, tritumq; ac plebeium ſermonem declinaret, ad poëticam phraſin ſe contulit, & nomina inflata captauit, ut ornatus ille nimis inſolens nouuſque eſſet: in hac autem ſententia exponēda eodem uerbo, quo hic utitur Ariſtoteles, & ſupra quoq; ego utroſque uſos alibi oſtendi, utitur Halicarnasſeus. ἐξήλλαξε (inquit) τὴν ἑρμηνείαν εἰς ὄγκον ἅμα, καὶ κόσμον ὀνομάτων ἀηθέστερον.

ἐπεὶ μεῖζον ποιεῖ κακὸν τοῦ εἰκῇ λέγειν· ἡ μὲν γὰρ, οὐκ ἔχει τὸ εὖ: ἡ δὲ, τὸ κακῶς.

Ita in codicibus ſcriptis inueni, & ita ſanè legi debet. antea in excuſis τοῦ εἰκῇ λέγειν, perperam legebatur. cur tantopere admonuerit in hac re modum à nobis tenendum eſſe, docet. ſi quid peccaueris (inquit) dū cultior in ſermone eſſe uis, magis offendes, quā ſi

temerè inconſideratecꝫ loquaris : atque id non ſine cauſa : maius enim uitium eſt, dum ornamenta ſectaris, labi, quam fortuito, & ut multitudo hominum loquitur, dicere: ſermo enim uulgaris uirtutes orationis non habet : hæc oratio, quæ cum cuperet exornari, inutilem ſibi ornatum malumcꝫ comparauit, uitia etiam habet.

Διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται· οὐ γὰρ ἡδύσματι χρῆται, ἀλλ᾽ ὡς ἐδέσματι τοῖς ἐπιθέτοις.

Et hæc cauſa eſt (inquit) cur ſcripta Alcidamantis frigida ſint : copia nanque epithetorum illa corrumpit : nec enim modum ullum in hac re tenere orator hic potuit : in reprehendendo autem Alcidamante, ac errore illius exagitando politè ipſe locutus eſt, ut nõ facilè Latinè, ſeruata forma illa ſermonis, ſententia ipſa efferri poſsit. ἥδυσμα enim condimentum appellari conſtant: ἔδεσμα dapes epulæcꝫ ipſę ſunt. Ornatus orationis, ut cõdimentum, modicus eſſe debet, quod tantum ſuauiores epulas efficiat: nemo enim in cõuiuio condimentis ſolis ueſcitur: adſunt enim dapes, quæ famem pellant. Imperitè igitur Alcidamas ornamentis uerborum, non tanquam condimentis dapes, orationem exornare uoluit, ſed penè ex ipſis orationem, tanquam conuiuium ſtruxit. Ab eadem re uerbum transferens in libro de arte poëtica, uocauit μελοποιίαν maximum omnium condimẽtorum, quib. perſpergeretur tragœdia. Animaduertendus autem modus eſt loquendi: poſteriori enim tantum parti aduerbium ὡς adiungit: cum uideatur etiam priori idem adiungi debuiſſe: ſupra tamen quocꝫ ita locutus eſt, cum de ornatu orationis loquens, inquit οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ᾽ ὡς ἀναγκαίου. Cum uerò antea numero multitudinis, & ἡδύσμασι et ἐδέσμασι in excuſis libris legeretur, unitatis numero ambo illa nomina ſcribi uolui : ita enim in manu ſcriptis inueni, & ita in ſuo exemplari uidetur habuiſſe auctor antiquæ tralationis.

οὕτω πυκνοῖς καὶ μείζοσι καὶ ἐπιδήλοις.

Adeo crebris (inquit) & maioribus, & apertis epithetis utitur. Quomodo autem peccari poſſet epitheta adiungendo, atcꝫ in frigus incidere, ſupra oſtendens, eadẽ penè, quæ nunc Alcidamanti tribuit, uitia demonſtrauit: cum enim nunc perſpicuis nimis utendo eum lapſum eſſe tradat. reſpõdet (ut arbitror) ſuperiori illi uoci, cum intempeſtiua quædam eſſe epitheta docuit: tunc autem intempeſtiua ſunt, cum res plana, & aperta ſua ui eſt: nec aliquid adponi, ut melius intelligatur, poſtulat. ut ſiquis dulce muſtum: dentes albos dixerit : nam quod μείζοσιν eundem quoque uſum dicit, reſpondet hoc uerbo ſuperiori, μακρὰ : longa enim maioribus continentur : quæ nanque longiora ſunt, eadem & grandiora. tertium uitium, quod in eo reprehendit, manifeſtò idem eſt cum illo, quod in fraudẽ ducere poſſe, huius rei tractandæ ignaros, indicauit: eodem. n. uerbo uſus eſt.

Οἷον οὐχ ἱδρῶτα, ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν ἱδρῶτα.

Hunc locum, ut ab Ariſtotele hic traditus eſt, ijſdem uerbis poſuit Phalereus. Otioſo autem nimis ſuperuacaneocꝫ epitheto uſus Alcidamas eſt, cum ſudorem dicens, ſatis non habuit eum appellare, ſed addidit humidum: tanquam aridus aliquis ſudor inueniatur, aut ignotum alicui eſſe poſsit, hanc eſſe ipſius naturam. Virgilius nanque cum humida uina appellauit, reprehendi meritò non poteſt: conceduntur enim poëtis huiuſcemodi ornatus ſuauitatis cauſa: nec tamen illic omninò otioſum id uerbum eſt, ſed ſtudium poëtæ adiuuat: facitcꝫ id, quod ſua ui incredibile erat, multo admirabilius: quamuis enim uinum liquidum eſſe intelligatur, id tamen, quod ne ſecari cedicꝫ poſſe uideatur, prȩſtat, relatum, rem auget : humida autem natura ipſius ab hoc abhorret.

Καὶ οὐκ εἰς ἴσθμια, ἀλλ᾽ εἰς τὴν τῶν ἰσθμίων πανήγυριν.

Qui ludos, quos Iſthmia Græci à loco, ubi celebrarentur appellabant (iſthmos enim uocabantur anguſtiæ fauceſque Peloponneſi, quæ duo maria ſeparabant) non iſthmia, ſed iſthmiorum cõuentum mercatumcꝫ uocat, adponit ſanè aliquid, quia quod uno uerbo dicere poterat, duobus ſignificauit, non tamen eſſe uidetur hic aliquid è genere eorũ, quę epitheta grammatici dicunt, ſed eſſe potius hęc deſcriptio quædam & periphraſis, ut ijdem huiuſcemodi ſermonem uocant, tanquam exemplum tamen frigidę uitioſæcꝫ orationis Ariſtoteles ponit: & ſanè non ualdè periphraſis oratori accommodata eſt; & ſi frequentetur ab ipſo, reprehenſionem illi affert.

καὶ οὐχὶ νόμους, ἀλλὰ τοὺς τῶν πόλεων βαſιλεῖς νομίμους.

Excuſi antea libri, & ſcripti quidam habent, βαſιλεῖς νόμοις: ipſe autem extremũ uerbum immutaui, ſecutus antiquiſs. codicis auctoritatem, cui etiam adſtipulatur uetus tralatio: niſi fallor autem res ipſa diligenter ſpectata ueriorem hanc eſſe lectionem docet: affectata enim hęc loquendi ratio ſimilis eſt ſuperiori. Non leges igitur appellauit, ut cõſuetudo erat, uerum addidit plura uerba. & ipſum hoc etiam, quo leges eo ſermone uocantur, aliter conſormauit, quaſi dicens ciuitatum reges legales: intellexit autem leges, quæ in liberis ciuitatib. regnarent. Reges, qui non uiuerent ac ſpirarent, ſed in ſapientũ uirorum ſcriptis manerent. Quod ſiquis alteram lectionem ſequi malit, lapſus hoc pacto erit Alcidamas: quid enim attinuit addere τοὺς τῶν πόλεων βαſιλεῖς? redundat. n. hoc totũ: &, quamuis adpoſitũ non fuiſſet, eam uim legum eſſe intelligitur. Plato tamẽ
» quoq; in Sympoſio ita locutus eſt. ἃ δ' ἄν τις ἑκὼν ἑκόντι ὁμολογήσῃ, φαſὶν οἱ πόλεως βα-
» σιλεῖς νόμοι δίκαια εἶναι: qui politiſs. ſcriptor fuit, nec minus ſtudij poſuit in ornatu uerborum, quam in grauitate ſententiarum. quod fecit etiam, ut alteri lectioni aſſenſerim: niſi exiſtimetur, quod in Alcidamante uitioſum fuit, ac ferri non potuit, in Platone nihil culpæ habere, cum id aſſingat Agathoni, qui poëta erat, & tunc ipſum amoris dotes, uirtuteſq; celebrabat: ut ne dum peccauerit Plato, ſummã laudẽ mereatur, qui & quid perſonam deceret, quę loquebatur: & rem ipſam, de qua ſermo tunc erat, cogitauit.

Καὶ οὐ δρόμῳ, ἀλλὰ δρομαίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ.

Peruerſe antea, καὶ οὐ δρομαίᾳ, excuſi omnes habebãt: ſecutus fidem ſcriptorum librorum & rem ipſam, δρόμῳ emendaui. Vitium Alcidamantis & hic etiam perſpicuũ, qui quod uno uerbo dilucidè dicere potuit, inſulſius atq; obſcurius plurib. enunciauit: neq; enim δρόμῳ inquit, ideſt curſu, cum illum ſignificare uellet, ſed inde conformato nomine, δρομαίᾳ animi impulſione, appetituq; currendi: naturam enim quaſi curſus exprimere uoluit: totamq; rem deſcripſit: quod tunc facere minimè oportebat.

Καὶ οὐχὶ μουσεῖον, ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον.

Idem cum muſeum appellare oporteret, addidit quod minimè neceſſe erat, inquiens. cum naturæ muſeum accepiſſet. Muſeum autem dici locum à muſis boniſque artib. frequentatum, manifeſtum eſt. Appellat igitur hic quoq; τῆς φύσεως epitheton, cum adponatur illi nomini ad naturam eius explanandam.

Καὶ σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς.

Quod hic adponitur, e genere eſt eorum epithetorum, quę paſsim ab omnib. ita appellantur. non erat autem illud ullo modo neceſſarium: qui enim curam animi inquit, ſollicitudinem & moleſtiam quandam ſignificat; neq; addere oportet anxiam, aut triſtem.

Καὶ οὐ χάριτος, ἀλλὰ πανδήμου χάριτος δημιουργός.

In idem uitium incidit, non gratiæ, quod ſatis fuiſſet ad rem explanãdam inquiens, ſed omniſariæ gratię opifex ac fabricator: adponens illi nomini, quod minimè opus erat.

Καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς.

Aliud exemplum eiuſdem uitij: hic enim quoq; adpoſuit, quod minimè oportebat. Curator (inquit) diſpenſatorq; uoluptatis audientium: extremum enim hoc relinqui potuit: orator enim qui uoluptatis effector eſt, auribus eorum, qui audiunt, ſuauitatem afferre intelligitur.

Καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ τοῖς τῆς ὕλης κλάδοις, ἀπέκρυψεν.

Et non ramis texit inquit: quod ſatis erat rei ſignificandæ, ſed ſyluæ ramis occultauit: rami enim ſyluæ manifeſtò ſunt, nec id uerbum additum magis rem declarat.

Καὶ οὐ τὸ σῶμα παρήμπισχεν, ἀλλὰ τὴν τοῦ σώματος αἰσχύνην.

Eadem prauitate iudicij idem abductus, non corpus uelauit inquit, ſed corporis pudorem: qui enim corpus tegunt, non alia de cauſa id faciunt, niſi ne dedecoris aliquid admittant, ac pudorem uiolent, ſi fortè quod cœlari oportet, appareat.

καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν· τοῦτο δ' ἅμα καὶ διπλοῦν καὶ ἐπίθετον· ὥστε ποίημα γίνεται.

Cum excuſi antea τίμιον haberent (cui uerbo locus hic nullo modo uidetur eſſe poſſe) eiecto illo repoſui ἀντίμιμον, quod in marginem quoque quorundam Venetijs excuſorum librorum iam irrepſerat. manauit autem (niſi fallor) è Græco interprete, qui manifeſtò ita legit: neque enim in ullo ſcripto libro id inuenire potui: ueſtigium ue ipſius in uetere tralatione extat: & ſanè, quæ in exemplo requiruntur, in ipſo ſunt: epithetum nanque eſt, & iunctum duplexque nomen. Id uerò, quod ſuſtuli, altera harum condicione caret: ſimplex nanque eſt. vt illud igitur tutò hinc deleri potuit, ita nihil certi habeo, quò firmiter hoc conſtituam. quare totam rem, ut ſe habet, eruditis uiris cognitam eſſe uolui. Eſt autem ἀντίμιμον, quod faciem alicuius rei præ ſe fert, atque illam exprimit.
" Ariſtophanes θεσμοφοριαζούσαις eo uſus eſt. ᾯ μὴ βλέπων χρὴ πρῶτα μηχανήσατο ὀφθαλ-
" μὸν ἀντίμιμον ἡλίου τροχῷ. Alcidamas igitur cum animi cupiditatem ἀντίμιμον appellauit, frigidè locutus eſt: adpoſuit enim nomen, quod & quia affectatum otioſumque, & quia iunctum, nullo pacto dictioni oratoriæ conueniebat: aſciuit enim ita ille ſibi poëticum ſtilum, ac poëma illud paulatim fiebat.

καὶ οὕτως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν.

Hunc quoque locum & in excuſis cunctis & in ſcriptis libris corruptum, immutaui; ἔξεδρον magis probans (antea nanque ἴξεδρον, mendoſè omnino legebatur) hanc tamen lectionem ipſe non excogitaui, ſed apud Græcum interpretem inueni. Si autem ita ſcribatur, exemplum (ut opinor) accommodatum erit, ei quod oſtendere uult Ariſtoteles, ſignificando. Hoc enim quoque nomen, ut ſuperius, & duplex & epitheton eſt: coniunctum nanque eſt è præpoſitione & è nomine. ἔξεδρον autem hic (niſi fallor) ualet, immenſam exuperantiam, quæ è ſede & tanquam finib. recti exeat: quemadmodum uidetur cepiſſe hoc nomen Athenæus in. V. libro δειπνοσοφιστῶν, ubi maledicit Platoni: eumque inconſtantiæ damnat: in ſermoneque præcipue, quem inſcripſit Charmidem, multa narrat repugnantia dixiſſe. Cum fingat illic Socratem, nunc quidem occæcatum amore pueri atque ebrium factum, tanquã è poteſtate exiſſe: nullamque ſuæ dignitatis rationem habuiſſe; nunc autem ſpeciem ipſius, floremque ætatis deſpicientem
" inducat: in hac enim re exponẽda ita locutus eſt. ποιεῖ γὰρ αὐτὸν ἀσυμφώνως· ποτὲ μὲν σκο-
" τοδινιῶντα καὶ μεθυσκόμενον τῷ τοῦ παιδὸς ἔρωτι, καὶ γινόμενον ἔξεδρον, καὶ καθάπερ νεβρὸν ὑποπεπτωκότα λέοντος ἀλκῇ: ita enim arbitror legi debere, cum in excuſis perperam ſit νεκρὸν: ut ita attonitum illum ac timore perculſum, dicat ut hinulum, qui in ualentiſſimam beſtiam, leonem inciderit. Videtur uerò id uerbum ab auibus translatum: illæ.n. ἔξεδροι, cum in locis aduerſis inauſpicatiſque ſidebant, uocabantur. Cum autẽ hæc omnia è medijs quibuſdam orationib. ſumpſerit, ut uitioſæ tantum locutionis exemplũ ſint, non eſt quod miremur, aut plenam ſententiam in non nullis non eſſe; aut deſiderari, ut in hac, uerbum unde caſus nominum regantur.

διὸ ποιητικῶς λέγοντες, τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι καὶ τὸ ἀσαφὲς, διὰ τὴν ἀδολεσχίαν.

Et quomodo peccarent, & in quot culpas inciderent, & quantam his apud quos dicerent, ſui irridendi facultatem darent, nullius iudicij quidam oratores, oſtendit. Cum more poëtarum (inquit) loquantur, quia rem indecoram faciunt (alia enim oratoris locutio eſt: alia poëtæ) ridiculi fiunt, & frigus efficiunt: nec non, quod minimè omnium putant, obſcuri ſunt: obſcuritas enim ex garrulitate illa oritur, & prauo ſtudio cuncta exornãdi, ut ipſi arbitrantur: ἀδολεσχία oratio inanis eſt & otioſa: incidunt enim in hoc uitium homines, cum aut ſententijs, aut uerbis ſuperuacaneis utuntur, & quæ nullam uim habeant ad id quod ſignificare uolunt, declarandum. inde autem tenebræ exiſtũt: neque enim intelligere poſſunt qui audiunt, quid illa eò pertineant, ut etiam quod iam perceperint, tantopere animo confunduntur, putent ſe minimè percepiſſe.

ὅταν γὰρ γινώσκοντι ἐπεμβάλλῃ, διαλύει τὸ σαφὲς τῷ ἐπισκοτεῖν.

Quodcunque enim (inquit) aliquis inculcarit ei, qui rẽ iam percepit, perdit diſſoluitque

illud, quod apertum ac planum erat: nam te cognita quodcũque adiungis, ne dum illuſtret, caliginem offundit atq; obſcurat. ἐπεμβάλλῃ autem eleganter, proprieq; dixit. Plato quoque in Cratylo in eadẽ penè re exponenda eodem uerbo uſus eſt. ὥστε ἐπεμβάλλοντες πολλὰ ἐπὶ τὰ πρῶτα ὀνόματα, τελευτῶντες ποιοῦσι μηδ' ἂν ἕνα ἀνθρώπων συνεῖναι, ὅτι ποτὲ βούλεται τὸ ὄνομα: neque tamen de interiectione uerborum, aut ſententiarum, antequã prima illa ſententia abſoluta ſit, loquitur, ſed de inculcatis alicui nomini, ſyllabis: illę enim quoque impediunt, ne unde ductum id nomen ſit, uideri poſſit: demumque id ſignificare uoluit Plato, quod his quoque uerbis. M. Varro affirmauit de lingua Latina: Multa enim uerba literis commutatis ſunt interpollata.

οἱ δ' ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ, καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος· οἷον τὸ χρονοτριβεῖν.

Cum aliquid (inquit) uno uerbo hoimnes exprimere nequeunt, quod nomen illi rei impoſitum non eſt, confugiunt ad coniungenda uerba: & cum aptè facileq; illa componere poſſunt, libenter hac ratione utuntur: nam χρονοτριβεῖν, quo exemplo utitur, eleganter connexum eſt: nec ſimplici uerbo tempus terere, quod ita iunctum ualet, Græco ſermone poterat exponi. Homines autem cum dixit, intellexit uulgus imperitorum, & conſuetudinem ipſam ſermonis: oſtendit enim nunc quando iunctis nominib. in ſoluta oratione utendum ſit, & quomodo illa iungere oporteat: quod facturum ſe antea pollicitus fuerat. Docet igitur imitandam in hac re conſuetudinem: &, cum res cogit, commodeque id facere poſſumus, eſſe uerba iungenda.

ἀλλ' ἂν πολὺ, πάντως ποιητικόν.

Qui, hac coniunctione (inquit) uerborum delectatus, multum huiuſcemodi uerba in ſoluta oratione uſurparit, peccabit; & oratio ipſius à peritis poëtæ potius quàm oratoris, meritò exiſtimabitur. Non potuit autem ferre tam ineptum oratoris cuiuſdam ſermonem Antigonus rex, ut refert Plutarchus: cum enim ita apud eum ille loqueretur (ſignificare uolens ob frigidiſſimam anni tempeſtatem omnẽ herbam in agris enectã) χιονοβόλος ἡ ὥρα γινομένη, λεπτοβοτανεῖν ἐποίησε τὴν χώραν. interrupto eius ſermone ille, deſine (inquit) mecum, ut cum incondita multitudine agere: nam χιονοβόλος & λεπτοβοτανεῖν iuncta uerba ſunt, nec ſatis concinnè compoſita, nec ulla neceſſitate affectata. iure optimo igitur acuti ingenij uir eum contempſit, & inſulſum illum modum loquendi turbæ reſeruari iuſſit, quę nouitate ſemper capitur, & rectũ à uitioſo diſtinguere nequit.

διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις, τοῖς διθυραμβοποιοῖς: οὗτοι γὰρ ψοφώδεις.

Quia uerba coniuncta ſonantem poëſim redolent, locutio, quę ex iunctis uocib. cõſtat, aptiſſima eſt dithyrambicis, ac magnas ipſis utilitates affert: uolunt enim illi ſono implere aures, ac mirum in modum tumidi, elatique ſunt. Idem tradidit Demetrius in libro de elocutione, ubi & ipſe de frigore orationis diſſerit. Halicarnaſſeus cum in uita Lyſiæ inquit, Gorgiam Leontinum propè dithyrambicis quędam fudiſſe, intellexit (ut puto) uerba iuncta: huic enim uitio illum affinẽ fuiſſe teſtimonio Ariſtotelis didicimus.

αἱ δὲ γλῶτται, τοῖς ἐποποιοῖς· σεμνὸν γὰρ, καὶ αὔθαδες.

Voces externę fructum ferunt epicis poëtis: peregrinis nanque uti uerbis grãde eſt ac contumax: congruit autem hic ſermo amplitudini perſonarum, quę in illo genere carminis inducuntur: eleganter uerò inquit eſſe ſuperbum, uti peregrinis uocibus, quaſi faſtidientis tritum uſitatumque morem loquendi, nec conſuetudini ſeruientis: is enim ſi uitam ſpectes, αὐθάδης eſt, qui ſibi putat licere, quod alijs nòn licet, ac cæteros præ ſe contemnit.

μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις: τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται.

Translatio uerò ſenarijs uerſibus, maximè ſcilicet utilis eſt: quo nunc metri inquit, genere & tragici & comici poëtæ, relictis tetrametris, utuntur. cur autem trãslatio apta ſit iambicis, neminem fallere poteſt: cum enim ſenarij communi ſermoni propinqui ſint, & conſuetudo etiam uerba ſæpe transferat, non modo urbanorum, ſed etiam ruſticorum, non poſſunt generi illi carminis, & ijs qui ipſum frequentant, non conuenire uerba translata. Puſilla uarietas ſcripturę in antiquiſſimo libro inuenitur, quam tamen indicabo: ita enim illic legitur. ἡ μεταφορὰ τοῖς ἰαμβείοις.

καὶ ἔτι τέταρτον τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίνεται.

Reſtat quartum, quod frigus efficit: id autem in tranſlationibus poſitũ eſt: nec enim ſemper uerba aptè transferuntur, ſed inueniuntur etiam tranſlationes indecorę: quibus autem uitijs illę laborent, exponit.

εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς: αἱ μὲν, διὰ τὸ γελοῖον: χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ μεταφοραῖς.

Plurib. de cauſis tranſlata quandoq; uerba parũ conuenire tradit: quędã.n. trãſlatiões indecoræ ſunt propter humilitatẽ, quę riſum ob id mouẽt: nã hoc facere illas argumẽto eſſe poteſt quod comici poëtę translationib. libenter utuntur, qui undiq; riſum captant, cupidè autem eoſdem eadem de cauſa uti etiam hyperbolis docuit Phalereus: cum.n. quod fieri nullo pacto poſsit, contineant hyperbolę, riſus facilè ratione illa excitatur: intelligit autem priſcæ comediæ auctores. quod uero tradit philoſophus in uſu ipſorum eas eſſe, uerum intelligitur ex Ariſtophanis fabulis: cum enim multis modis iocetur, non parua pars leporis ac uenuſtatis apud eum hinc manat.

αἱ δὲ, διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν, καὶ τραγικόν.

Aliæ uerò contra indecorę ſunt, quia nimis grandes, ac tanquam tragicæ ſunt. Duo autem hæc uerba libenter copulare ſolitus eſt Ariſtoteles, ut qui iudicaret cui alterum congrueret, alterum etiam ab eo nullo modo diſcrepare. In II. libro de reb. ſuperis, τραγικώτερον γὰρ οὕτω καὶ σεμνότερον ὑπέλαβοι ἴσως εἶναι τὸ λεγόμενον. Idem autem (ut opinor) ſecutus Cicero & ipſe in Bruto inquit: Fuit enim Sulpicius uel maximè omnium, quos quidem ego audierim, grandis & (ut ita dicam) tragicus orator. Quicquid autem inflatũ, ac tumidũ erat, tragicũ; quia hoc genere dicẽdi tragici poëtę utũtur, uocabatur.

ἀσαφεῖς δὲ, ἂν πόῤῥωθεν,

Vt autem ſuperiores illę, quia indecorę: ita hę, quia obſcurę, frigidę atque inſulſę ſunt: obſcurę nanque ſunt quę longè ducuntur: ut autem exemplis ipſe confirmat, magni & graues oratores in hoc uitium quandoq; lapſi ſunt.

οἷον Γοργίας, χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα.

Verba hęc nimis longè tranſlata fuiſſe putat. nec Gorgiam probat, qui facta negotiorum non nulla pallida & ſanguinolenta uocarat. Cicero tamen quoq; cruentam pecuniam & cruentum imperium μεταφορικῶς appellauit. Quod ad ſcripturam ipſam uim'q; horum uerborum pertinet, antiquiſs. liber, ut in excuſis exemplarib. legitur, ἔναιμα habet: quam uocem exprimit etiam uetus tralatio. Sunt tamen plures ſcripti codices, in quibus ſcriptum eſt ἄναιμα. quaſi exanguia & decolorata. quod ſi iiſdem rebus duo hæc tranſlata nomina adpoſuit, atq; naturam earum ſignificare uoluit, uerisimilius eſt ἄναιμα legi debere; neq; enim uidentur poſſe ullo modo eędem res eodem tempore pallidę ſanguinolentęq; eſſe. Diuerſas tamẽ ille res diuerſis epithetis intelligere potuit (nihil enim certi, cum ſcripta perierint, unde hæc exempla ſumpta ſunt, adſerri poteſt) aut χλωρὸν, non pallidum, ſed uiride ac uegetum hic ualet: χλωρὰ uerò quę pallent & quæ colorem amiſerunt appellari etiam planum eſt. Cicero in ſecunda quæſtione Tuſculana, cum Sophoclis elegantiſsimam fabulæ partem exprimeret inquit. Iam decolorem ſanguinem omnẽ exſorbuit. Decolorẽ igitur reddidit, χλωρὸν: Sophocles enim ἐκ δὲ χλωρὸν αἷμά μου. ἐξήμυκεν ἤδη (ita enim ex Cicerone emendo; non, ut nunc in excuſis codicib. apud auctorem ipſum legitur, πέπωκεν) Galenus quoq; multis locis hanc uim habere hoc uerbum teſtatus eſt, ut in commentario primo in προγνωστικὸν, cum uerba hæc Hippocratis interpretaretur. καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου χλωρόν τε ἢ καὶ μέλαν: inquit enim de mutatione coloris in fronte loquens: μετρίως ἐρυθρὸν δὲ εἶναι τὸ χλωρόν: εἰώθασι δὲ οὕτως ὀνομάζειν οἱ παλαιοὶ ποτὲ μὲν, τὸ ὠχρόν: ἐνίοτε δὲ, ὡς οἱ πολλοὶ κράμβας καὶ θριδακίνας καλοῦσι χλωράς: locum autem illum uertens Celſus, reddit χλωρὸν perpallidum, in II. libro capite VI. Color, aut niger, aut perpallidus. In libro quoq;, quo docet, quomodo ægri in acutis morbis alendi ſint, de eodem nomine accuratè agit.

TT

σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν, ἔσπειρας: κακῶς δὲ, ἐθέρισας.

Hanc etiam locutionem non probat, quod ex trāslationib. conſtet, quæ nimis longè ductę ſunt: & potius poëticam orationem, quam ſolutam redolent: à ruſticis autem operib. ſumpta eſſe nomina planum eſt: ſeritur enim frumentum ac metitur, non res aliqua in uita factumq́: ille tamen cum flagitioſum initium quorundam negotiorū: malumq́ finem intelligeret, uerbis eius ſtudij proprijs uſus eſt. Latinus tamen uetus orator hinc materiam ioci duxit, ut Cicero in II. de Oratore tradit: cū enim quęſitum eſſet ex ipſo ab aduerſario, ſi contra ipſum dixiſſet, male dicturus ne ipſi foret ut cęteris, qui diſſenſerant ab eo, fecerat, Vt ſementim feceris, ita metes, inquit.

ποιητικῶς γὰρ ἄγαν.

Plures ac meliores ſcripti libri ita habent, cum in excuſis antea ποιητικὸν legatur: uetus quoq́ tralatio lectionem hanc confirmat. ſentētia ſanè, utro modo legas, non uariatur. Fines autem ſui ſtudij penitus egreſſum eſſe Gorgiā docet: tamq́ è longinquo uerba tranſtuliſſe, ut perſonam oratoris abieciſſe; ſumpſiſſe autem poëtæ, uideretur: neque enim modum ullum in ea re tenuerat.

Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, τὴν φιλοσοφίαν ἐπιτείχισμα τῶν νόμων.

Hoc etiam uitio cumulata erant ſcripta Alcidamantis: nimis enim ille affectate loquebatur, nimiſq́ longè uerba transferebat: nam alioqui, niſi in uerbis uitium fuiſſet, ſententię ipſę elegantes, & ingenioſę erant, ut facilè quiuis intelligere poteſt: ſtudium enim ſapientiæ, ornare illud uolens, aggerem propugnaculumq́ legum eſſe inquit: ſignificans, qui ei incubuerint, quia domitas habeant libidines, nihil committere contra leges. Adiuuat igitur ita, ſæpitq́ leges, philoſophia.

Καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον.

Et Odyſſeam Homericam, pulchrū humanę uitæ ſpeculum appellauit. Quod ad ſententiam uerò pertinet, idem Horatius in epiſtola ad Lollium tradit. Rurſus, quid uirtus & quid ſapiētia poſsit, Vtile propoſuit nobis exemplar Vlyſſem. Metaphora hic eſt in uerbo κάτοπτρον. Significare autē his uerbis uoluit Alcidamas, poſſe homines, quid ſibi agendum ſit, in illo poëmate, tanquam in ſpeculo, intueri.

Καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων.

Ἄθυρμα ſupra, ut externi peregriniq́ nominis exemplum poſuit: nunc uerò ut tranſlati: nihil tamen uetat, quin idem uerbū & externum & tranſlatū ſimul ſit: externum, ut non in uſu eorum, ad quos uerba facit, ſed ab alia gente mutuatum: tranſlatum, ut in eo ipſo idiomate, in quo proprium eſt, alterius rei proprium, & non eius, ad quam inde importatum eſt.

Ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀπίθανα διὰ τὰ εἰρημένα.

Eodem tempore trium eiuſdem uiri uocum uitium oſtendit: erat nanq́ illud idem, & quod mendum una quælibet ex illis, idem reliquæ continebant. Cuncta autem aliena fuiſſe (inquit) à fide facienda ob ea, quæ antea tradiderat: ideſt, quia nimis longè ductæ erant illæ tranſlationes: ut, quamuis res ſimiles inter ſe forent, tanta tamen loci diſtantia erat, ut non planè intelligi ſimilitudo poſſet, atq́ ita non fidem facilè faceret.

Τὸ δὲ Γοργίου, εἰς τὴν χελιδόνα: ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετομένη ἀφῆκε τὸ περίττωμα, ἄριστα τῶν τραγικῶν: εἶπε γὰρ, αἰσχρόν γε ὦ Φιλομήλα.

Vocem quoq́ Gorgiæ refert, quam ſubtilem, & elegantē putat: quod ſi à tragico poëta edita, non ab oratore eſſet, nihil melius ingenioſiusq́ dici potuiſſet: magis enim hic ſermo poëtam, & eum quidem tragicum, quàm oratorem decet. Hoc autē Gorgiæ apophthegma Plutarchus etiā in VII. libro ſympoſiacarum quæſtionū, paulum immutatis uerbis exponit. Γοργίας δὲ ὁ σοφιστὴς χελιδόνος ἀφείσης ἐπ' αὐτὸν ἀπόπατον, ἀναβλέψας πρὸς αὐτὴν, οὐ καλὰ ταῦτ' εἶπεν ὦ Φιλομήλα: περίττωμα autē & ἀπόπατον, ſtercus ſignificare, planum eſt. Cicero reliquias cibi appellat. Cum ambularet igitur in aperto Gorgias: forteq́ hirundo ſupra caput uolitans, ipſum ſtercore inquinaſſet, reſpiciens in illam inquit. turpe tibi hoc ſanè Philomela.

ὄρνιθι μὲν γὰρ εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχρὸν: παρθένῳ δὲ, αἰσχρόν.

Hæc Ariſtotelis uerba ſunt, Gorgię ingenium laudantis; ſubtilitatemq; illius uocis interpretantis; ſi enim ut auem, ipſam increpuiſſet, locum reprehenſio non habuiſſet: neque enim aui, quàmuis commiſerit, turpitudinem ullam ea res affert: ſed uirgini turpe id factum eſt, quo nomine illam uocauit.

εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν, εἰπὼν ὃ ἦν, ἀλλ᾽ οὐχ ὃ ἔστιν.

Scitè igitur (inquit) exprobrauit Gorgias hirũdini flagitiũ, quod feciſſet, tãquã cũ uirgine, non aue, ſermonem cum ea habens: è Philomela nanque illa auis facta fuerat, in quo immutatio eſt: uirginis enim nomine auem appellauit: & ab eo, quod olim fuit, ad id, quod tunc erat, tranſtulit. Confirmatur autem hoc exemplo, quod Cicero quoq; memoriæ prodidit, Ariſtotelem tranſlationis nomine appellaſſe etiam uerba immutata, & partem ipſius eſſe uoluiſſe: neque enim ſi accuratè attendimus, hæc metaphora eſt è genere quattuor illarum, quę proprio nomine ita uocantur, ſed uidetur hypallage, ideſt immutatio: nam, relicto proprio nomine, aliud pro illo capitur, quod idẽ ſignificat: ipſam autem μετωνυμίαν grammatici uocant, eodem illo hoc quoque teſtante; quòd nomina transferantur. Verba ipſius hæc ſunt ex Oratore, cum diligenter antea uim harum rerum definijſſet, & exemplis etiam illuſtraſſet: Ariſtoteles autem tranſlationi hęc ipſa ſubiungit: & abuſionem, quam κατάχρησιν uocat. Animaduertendũ prætereà cõtra ac multi fabulam tradiderãt, exiſtimaſſe Gorgiam Philomelam, in hirundinem: Prognem ſororem ipſius, in luſciniam conuerſam fuiſſe: quam etiam opinionem ſecutus eſt M. Varro. Luſciniola, luctuoſè canere exiſtimatur: atq; eſſe ex Attica Progne, in luctu facta auis: & Virgilius, cum inquit. Quas illi Philomela dapes.

ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά.

Cum de tranſlationibus ageret, de imaginibus, quę parum ab ipſis diſcrepant, diſſerere quoque uoluit: Primumq; affirmat, quod ſimillimæ ſint, imaginem collocari rectè poſſe inter illas: eandemq; hanc & metaphoram eſſe. Suſpicari autem poſſumus eaſdẽ uirtutes, uitiaq; in imaginib. eſſe, quæ in tranſlationib. inueniantur, quàmuis tutius uſurpari ab oratore poſſe imagines, quàm tranſlationes tradat Phalereus: qui etiam auctor eſt cunctis, ut cum tranſlationem aliquid periculi in ſe habere iudicauerint, ex ea imaginem fabricentur. quod nullo negotio fieri poteſt: arbitraturque Platonem, qui crebrò tranſlationib. uſus eſt, periculoſius feciſſe, quàm Xenophontem, qui potius imagines ſectatus eſt: an is ab iudicio Ariſtotelis diſcreparit, qui rarum uſum earum in ſoluta oratione probat, infra diſputabimus.

διαφέρει γὰρ μικρόν.

Cum imaginem quoque tranſlationem eſſe dixiſſet, his uerbis cõfirmat ſe id uerè proferre potuiſſe, quod parũ inter illas interſit: ſimulq; nequis nulla in re ipſas inter ſe diſtare fallò credens erraret, quid diſcriminis inter illas ſit, oſtendit: Quintilianus libro. VIII. hunc locum accuratè tractauit: & quę à ſententia Ariſtotelis nulla in re diſcrepent, tradidit. In totum autem metaphora breuior eſt ſimilitudo: eoq; diſtat quòd illa comparatur rei, quàm uolumus exprimere: hæc pro ipſa re dicitur: Comparatio eſt enim cum dico feciſſe quid hominem, ut leonem. tranſlatio eſt cum dico de homine, leo eſt.

ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν, εἰκών ἐστιν: ὅταν δὲ, λέων ἐπόρουσε, μεταφορά.

Qua nam in re diſtet imago à tranſlatione, exemplis demonſtrat: cum enim poëta aliquis dixerit, de Achille loquens, ut leo autem irruebat: impetumq; in hoſtes faciebat, imago eſt: cum uerò, leo irruebat particula illa relicta, tranſlatio. In. II. igitur Aeneidos Virgilius cum inquit — inde lupi ceu Raptores atra in nebula: εἰκόνα finxit: Cum Horatius in epiſtola ad Iulium Florum ſecundi libri dixit. — poſt hoc uehemens lupus, & ſibi, & hoſti Iratus, μεταφορὰν. Imagine autem hac plurib. locis uſus eſt Homerus, ut copioſè in. XX. libro Iliadis: cum enim Aeneam, ſtimulis Apollinis concitum, congredi ſecum uelle Achilles uidiſſet, commotus eſt atque in illum ire cœpit: animum autem acerrimi iuuenis, incurſumq; in illum ſimili hoc explanauit poëta: &, quo facilius tota res perſpiceretur, non aliter illum in aduerſarium incurriſſe dixit, quàm leo, qui cum

uniuerſam regionem deuaſtaret, coacta manu hominum undique premeretur ac telis appeteretur : & quæ uberius ille in ea collatione perſequitur : nec tamen non Ariſtoteles aliquantulum uerba immutauit, ut melius poſſet ex eodem loco & imaginis, & trãſ
» lationis exemplum capere : ita enim orditur poëta ipſam. Πηλέιδης δ' ἑτέρωθεν ἐναντίον ὦρ
» το λέων ὣς σίντης : & quæ ſequuntur . ſed etiam in. XI. eiuſdem operis breuiſſimè cũ im
» petum deſcriberet Agamemnonis in Antimachi filios : ait enim, —ὁ δ' ἐναντίον ὦρτο λέων
» ὣς, Ἀτρείδης.

Διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι, προσηγόρευσε μετενέγκας λέοντα τὸν Ἀχιλλέα.

Hoc ad translationem pertinet : & quomodo illa efficiatur, quãq; rationem habeat, tradit. Quia (inquit) ambo, & leo & Achilles, fortes ſunt, translato à generoſa beſtia nomine, leonem Homerus Achillem appellauit. Horatius quoq; in. III. libro Oda
» rum fortem militem, ab eadem belua ducto nomine, uocauit. Eheu ne rudis agminum
» Sponſus laceſſat regius, aſperum Tactu leonem.

χρήσιμον δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ : ὀλιγάκις δέ : ποιητικὸν γάρ.

Quæ parum (inquit) diſcedit à natura translationis, in ſoluta quoque oratione utilis eſt, imago, ſed rarò tamen : cuius rationem afferens, inquit ; magis enim decet poëtas, quã oratores, & illius ſtudij proprius hic ornatus eſt : uſurpauit tñ Cicero in orationib. ſuis imagines, nec Ariſtoteles protinus abijci debere illas affirmat, ſed modicè ac cautè recipi : Cum infrequentes igitur adhiberi iubeat, intellexit (ut opinor) collationes illas, quæ copioſè ornateq; exponuntur, & habent ſuas reddiriones : illæ nanque poëticum ſtilum olent, accuratamque diligentiam : nec uidentur in proſa populari que oratiõe tuto poſſe adhiberi : tantum enim illud artificium meritò ſuſpectum eſt ijs qui audiunt. Cicero tamen pro Murena dicens, huius generis ſimilitudinem protulit : cumque ad rem illuſtrandam, & ante oculos ponendam eam aptam intelligeret, liberè uſurpauit. Nam
» ut tempeſtates ſæpè certo aliquo cœli ſigno commouentur, ſæpè improuiſò, nulla ex cer
» ta ratione, obſcura aliqua ex cauſa, excitantur : ſic in hac comitiorum tempeſtate popula
» ri ſæpè intelligas, quo ſigno commota ſit : ſæpè ita obſcura eſt, ut caſu excitata eſſe uidea
tur. Vnde Quintilianus, qui hoc uidit, de hac ipſa loquens, inquit : illam penè poëtico ſpiritu eſſe prolatam. Eſt autem genus aliud imaginum breuius, ac ſine ullo ornatu tractatum, quod ſignificare uoluit Phalereus, cum præcepit, ut trãslationes lubricę in imagines conuerterentur : in quo nullam aliam uim habere uidetur particula, quę adponitur, diſtinguitq; ipſam à translatione, niſi munire illam, & ne ut audax aſperaq; reprehendatur, efficere : eſt enim ipſa tanquàm remedium quoddam : uacua nãq; ita illa redditur ab eo periculo. Huius uerò generis crebræ ab oratoribus adhibentur, & Græcis & Latinis : ipſarum quoq; mentionem fecit Quintilianus, cum inquit. Sunt & illæ bre
» ues, Vagiq; per ſyluas ritu ferarum. et illud Ciceronis in Clodium. Quo ex iudicio, ue
» lut ex incendio, nudus effugit. Multa alia exempla ipſarum è Ciceronis orationibus ſu
» mi poſſent : illud enim in. XIII. Philippica huiuſcemodi eſt. Qui domini patrimonium
» circũplexus, quaſi theſauro draco. Demoſthenes quoq; pro Cteſiphonte cum inquit.
» ἐπ' ἐπὶ τούτῳ τῷ καιρῷ ῥήτωρ ἐξαίφνης ἐκ τῆς ἡσυχίας, ὥσπερ πνεῦμα, ἀνεφάνη. nec non
» in eadem oratione. οὐχὶ τοὺς καταράτους τούτους ὥσπερ θηρία, μὴ προσβαλλόντων, idē ef
» ficere uoluit. Sed etiam Iſocrates in ſuaſione ad Philippum. πράξεις ἀμφοτέρας οἵας φέ
» ρειν ἅμα δυναμένας, ὥσπερ καρπούς : ἡδονάς τε ὑπερβαλλούσας, καὶ τιμὰς ἀνεξαλείπτους.
Hic (niſi fallor) ſenſus fuit utriuſq; ſcriptoris : liquidoq; intelligitur nihil ipſos inter ſe diſſentire.

εἰσὶ δὲ ὥσπερ αἱ μεταφοραί : μεταφοραὶ γάρ εἰσι, διαφέρουσαι τῷ εἰρημένῳ.

Vt ſupra φέρειν ἐνθύμημα, φέρειν παράδειγμα ſępè dixit, ſic etiam nunc, φέρειν εἰκόνας ait.
» Eodem quoque pacto locutus eſt in. VIII. Topicorum. εἰς δὲ σαφήνειαν, παραδείγματα
» καὶ παραβολὰς οἰστέον : cum lucem ſcilicet alicui rei & claritatem afferre uolumus, utendum eſt exemplis & collationibus. Sunt igitur (inquit) imagines eodem pacto afferendæ & tractandæ, quo translationes : & quæ in illis ſupra ſeruari debere declaraui, in his quoque cuſtodienda : unde enim & uirtutes & uitia alterius fluunt, inde etiam alterius : & ſanè imagines (ait) nihil aliud ſunt, quàm translationes, diſtantes ab illis tantum eo, quod oſtendi.

εἰσὶ δ'

εἰσὶ δ' εἰκόνες, οἷον ἣν Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν κυνιδίοις: ἐκεῖνά τε γὰρ προσπίπτοντα δάκνειν: καὶ Ἰδριέα, λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν, εἶναι χαλεπόν.

Vt melius, quę imagines ſint, aperiat, quamuis accuratè iam, quomodo conformentur docuerit, plures ſubtiles eleganteſq; imagines adducit: prima, qua contra Idrieum uſus eſt Androtion, huiuſcemodi eſt. Coniectus fuerat Idrieus (ut ſuſpicor) ob flagitium aliquod in carcerem. Cum igitur inde emiſſus foret: uinculiſq; paulo ante ſolutus, percitus ira, quod pœnam ignominiamq; illam ęquo animo ferre non poterat, paſſim in omnes irruebat: aduerſarius ipſius Androtion ſimilem illum dixit eſſe canibus, qui cum uincti cathenis interdiu domi teneantur, ut acriores ſint, ſoluti poſtea in omnes incurrunt. Eodem pacto & ipſum ſolutum, eſſe omnib. moleſtum: & ingenio deniq; acriorem factū. Quod autem χαλεπὸν eum appellauit, nomine uſus eſt, quo naturam aſperiorem canū boni auctores exprimere conſuerunt. Xenophon quoq; in extremo V. libro ἀναβάσεως ita locutus eſt, cum inutilem militem & noctu uicinum caſtris agrum depopulantem, accuſaret: inquit. n. copias illas Gręcorum, ad quas in concione tunc uerba faciebat, ſapienter facturas, ſi ſecus ac de canib. fieri conſueuit, de illo ſtatuerint: acres enim canes interdiu uinciūt: noctu autem liberos dimittunt: hunc. n. (inquit) ſi prudenter uos gerere uultis, noctu clauſum uinctumq; tenebitis: luce autem uinculis liberabitis: χαλεποὺς nanq; κύνας in hac re exponenda appellauit. patriam uerò uitamq; perſonarum, quę imagine hac appellantur, cognitam non habeo. Idriei cuiuſdam Cariæ reguli, qui Mauſoli frater fuit, meminit Iſocrates in ſuaſione ad Philippum, quamuis locus in excuſis ornatiſſimi ſcriptoris codicibus inquinatus ſit: compoſitis enim duabus uocib. errore librariorū, quæ ſeiunctæ ab auctore poſitę fuerant, illic nunc legitur. καὶ μὴν ἰδρεια γε τὸν εὐπορώτατον τῶν νῦν περὶ τὴν ἤπειρον: & quæ ſequuntur. cum καὶ μὴν ἰδρι̇έα legi debeat. Eundem Diodorus Siculus in XVI. libro hiſtoriarum appellauit, tradens illum extincta Artemiſia ſorore regnaſſe. & Harpocration in lexico, cuius teſtimonio liquidò perſpicitur apud Iſocratem ita ſcribi debere.

Καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ, γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ.

Quos intelligat mihi planè cognitum non eſt: quid ſuſpicer tamen, nihil affirmans, & coniecturis, quæ ex hoc tantum loco ductæ ſint, me niti confitens, exponam. Theodamas similē eſſe dicebat Archidamum Euxeno, qui geometriā nō calleret. Euxenus igitur (ut arbitror) deformis, & improbus erat: hoc tamen in ſe boni habebat, quod erat bonus geometra. Siquis igitur geometriam ab Euxeno auferret, nulla in re Archidamus ab eo diſcreparet: nam cęteris rebus, ac uitijs pares ſunt. Vim eandem habere arbitror acutam uocem Polemonis, quam retulit Laërtius in uita ipſius: cum enim admiraretur ille Sophoclem poëtam: ualdeq; fabulis eius delectaretur: nec ulla in re inferiorem ipſum faceret Homero, dixit Homerum eſſe Sophoclem epicum: Sophoclem autem, Homerum tragicum: ipſe enim quoque uſus eſt translatione, quæ conſtaret collatione rationis, et tanquàm imagine quadam, quo facilius res perſpici poſſet.

Καὶ ἐκ τοῦ ἀνάλογον· ἔσται γὰρ, καὶ ὁ Εὔξενος, Ἀρχίδαμος γεωμετρικός.

Si id uerū eſt, erit quoq; Euxenus Archidamus geometria auctus: cū. n. nulla alia ī re inter ſe diſcrepēt, niſi qd' Euxenus geometriā didicit: Archidamus nō didicit, ut pares penitus facti sūt, geometria ſpoliato Euxeno: ita pares erūt, ſi Archidamo affigetur geometria

Καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος.

Antea in excuſis omnib. mēdosè ita legebatur. ἐν τῇ πολιτείᾳ δὴ τοῦ Πλάτωνος. ſed etiam in multis ſcriptis codicibus. Antiquiſs. ſolus liber, ex omnibus, quos uidi, hūc locum integrum ſeruauit; cuius tamen quoq; lectionis ueſtigia in uetere tralatione impreſſa ſunt. Cum uerò ſenſus horum uerborum prius obſcurus foret, nunc tota res aperta eſt: ſignificat enim huiuſcemodi etiam eſſe, quod in politia Platonis prolatum eſt: ideſt habere comparationem rationis proportionemque.

ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες, ἐοίκασι τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τοῦ βάλλοντος οὐχ ἁπτόμενα.

Dictum. n. illic eſt, qui in prœlijs corpora mortuorū ſpoliāt rē ſimilem facere catulis, qui lapides in eos cōiectos, mordent; eos ipſos, qui iaciūt, dētib. nō appetētes: neq; tangētes

in quinto libro Politię imago hæc legitur: elegantiſs. autē uerbis omnis ille locus expreſſus eſt. ἀνελεύθερον δὲ οὐ δοκεῖ καὶ φιλοχρήματον νεκρὸν συλᾶν, καὶ γυναικείας, καὶ σμικρᾶς διανοίας, πολέμιον νομίζειν τὸ σῶμα τοῦ τεθνεῶτος, ἀποπταμένου τοῦ ἐχθροῦ, λελοιπότος δὲ ᾧ ἐπολέμει, ἢ οἴει τι διάφορον δρᾶν τοὺς τοῦτο ποιοῦντας τῶν κυνῶν: αἳ τοῖς λίθοις, οἷς ἂν βληθῶσι, χαλεπαίνουσι, τοῦ βάλλοντος οὐχ ἁπτόμεναι. Cum in excuſis uerò libris hic antea præterito tempore βαλόντων legeretur, in maiori parte ſcriptorum codicum præſenti βαλλόντων inueni: quo ſanè tempore apud Platonem ſcriptum eſt, quàmuis numerus diuerſus ſit: antiquiſs. autem liber & numerum, & tempus retinet, quæ Platoni placuere: τοῦ βάλλοντος enim habet. Sed alia quoque uerba in eius rei expoſitione uariauit Ariſtoteles, ut cuiuis facilè intelligere licet.

Καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιος ναυκλήρῳ: ἰσχυρῷ μέν, ὑποκώφῳ δέ.

Hunc locum ualdè corruptum emendaui: in excuſis nanque omnibus, & nō paucis manu ſcriptis, καὶ ὡς ὁ Δημοσθένης εἰς τὸν δῆμον, legebatur: ſolus antiquiſs. liber ab omni uitio uacuam lectionem ſeruauit; cumque ita legi debere planum ſit, integritas eius libri hinc quoque, ut ex plurimis alijs locis, manifeſtò perſpicitur, qui deprauatis omnib. alijs inquinatiſque audacia imperitorum, unus nihil labis maculęque ab illis accepit. Hęc certè elegantiſsima imago, Platonis eſt, non Demoſthenis: ab eo copioſè ornateque in VI. libro de rep. expoſita: cum enim iam dictum eſſet philoſophos in ciuitatib. inutiles: tūcque Socrates affirmaſſet res publicas beatas nunquàm fore, niſi philoſophi eas regere cœpiſſent, uidebantur hęc repugnare. Quare cum quæſitum ex eo foret, quomodo id uerū eſſet, inquit. Interrogationem illam egere non ſimplici reſponſione, ſed quæ re ſimili allata, imagineque quadam conformata, conſtaret: idemque demū euenire in ea oſtendit, quod in naui, ſiue claſſe, quæ gubernatore careat: nauclerum autem habeat magnitudine corporis uiribuſque, reliquos, qui in naui ſunt, ſuperantem: eundem tamen ſurdaſtrum cœcutientemque, & qui maritimarum rerum ſcientiam puſillam habeat: illic. n. nautę cupiditate imperandi inter ſe concertantes, ſingulique ad ſe curam illam deferri uolentes, quāuis artem eam non didicerint: nec ullo modo teſtificari poſsint ſe aptos ad eam regendam, accedere ad nauclerum: precibuſque ſingulos ac minis etiam utentes, conari ſibi aſsignari clauum: & eos, qui ſtudio ipſorum aduerſentur æmuliq; ſint eius honoris, è naui eijcere & interficere etiam ſi poſsint: nauclerum uerò, tanquàm ſtupore aut uino oppreſſum teneri, ut ſinat omnia ab illis adminiſtrari ſiue potius diſsipari: & reliqua quæ politiſs. ſcriptor eleganter exponit. Nauim enim, ciuitatem eſſe uoluit: nauclerum, populum: nautas autem illos, ſeditioſos turbulentoſque ciues, qui multitudinem obtuſam aciem habentem: nec audientem conſilia eorum, qui rectè cōſulunt: nec etiam intelligentem ualdè, quæ ciuitati accommodata ſunt, decipiunt, aut ui adhibita in opinionem ſuam traducunt: nauclerum uerò amplo ualidoque corpore finxit: populus enim ingens multitudo eſt: roburque ipſius immenſum, quamuis ſinat ſe illis de cauſis, quas narrat, labefactari: & ciuitatē, quam tueri debebat, diripi ac uexari.

Καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, ὅτι ἔοικε τοῖς ἄνευ κάλλους, ὡραίοις.

Et hoc à Platone excogitatum ſimile fuit: in X. autem libro politiæ ipſo uſus eſt: cum enim uniuerſos poëtas imitatores ſimulacrorum uirtutis dixiſſet, & omnium aliarum rerum, quas pangunt: ueritatem autem non attingere. quemadmodum pictores (inquit) pœnicillo efficiunt, ut aliquis ſutor uideatur, quamuis artis eius periti non ſint, ſi colores formaſque illas contemplati fuerint homines, ita qui ſtudio poëtarum tenentur, colores quoſdam ſingularum artium nominib. uerbiſque aſpergunt, cum tamen ipſi rationem earum non didicerint, ac tantum imitari ſciant, ita, ut illi ipſi uideantur, ſiquis ex uerbis eos ſpectauerit. Hocque ipſos præſtare affirmauit, ſiue de ſutorum arte quis canat, ut certis menſuris carminis, & numeris, & harmonia adhibitis rectè illa dici uideantur: ſiue de officio imperatoris: ſiue de alia quapiam re, adeo magnā hęc ipſa natura uim ad oblectandum habet: tantopereque capit animos audientium. Spoliata tamen illa (ait) muſices coloribus, ac ſine illis cōcinnitatib. prolata, ſimilia ſunt eorum uultui, qui in ætatis uiriditate exiſtunt, non tamen formoſi ſunt, ut ſubitò illi fiunt, cum flos dilapſus eſt: ad extremum enim inquit ἔοικε τοῖς τῶν ὡραίων προσώποις, καλῶν δὲ μή: οἷα γίνεται ἰδεῖν, ὅταν αὐτὰ τὸ ἄνθος προλίπῃ. ὥρα autem quid ſit (unde ὡραῖοι adoleſcentes uocantur) diligen-

ter

ter animaduertendum: affirmat enim Halicarnaſſeus in uita Lyſię unam quoq; hanc eſ-
ſe illarum rerum, quę cum ſenſu facilè percipiantur, ægrè tamen oratione exprimi queũt:
cum enim arduum admodum eſſe ſignificaret, uerbis oſtendere, quę nam uirtus ea eſſet,
quæ in omnibus illius oratoris uerbis floreret: & quæ tanta uenuſtas, quæ illic appa-
reret, diſſeruit etiam de non nullis alijs rebus, eadem natura præditis, & quæ cum
nullo negotio oculis auribus'ue accipiantur, oratione tamen explanari ne ab elo-
quentibus quidem poſsint: in quibus etiam ὥραν hanc, in corporum pulchritudine
dictam, ponit. nam uiriditatem illam, ἀκμὴν uocatam à Græcis, omnino non eſſe,
teſtatur etiam Ariſtoteles in X. libro de moribus ad Nicomachum, cum uoluptatis
uim, ac quid efficeret in nobis, explanare uolens, ſimili uſus eſt, dixitq; ipſam perfice-
re ad ſummumq; ducere actionem: non tamen ut habitum, qui illic inſit, ipſiq; hæreat,
ſed ut finis quidam, qui adueniat: non aliter, quàm in ijs, qui ętate uigent, in uiriditateq;
ſunt, ὥρα hęc ipſa: conciliare autem hanc multum gratię, pulchritudiniq; adiunctam mi
rifice illam ornare, intelligitur etiam teſtimonio Pindari, qui adoleſcentem celebrans, in
" quo & ambo hæc coniuncta erant, & eximia prẹter hæc uirtus, inquit. Διήρχετο κύ-
" κλον, ὅσσ' ἡ βοᾷ. ὡραῖος ἐὼν, καλὸς: κάλλιςά τε ῥέξας.

οἱ μὲν γὰρ, ἀπανθήσαντες: τὰ δὲ, διαλυθέντα, οὐχ ὅμοια φαίνεται.

Corrupte antea, nulloque ſenſu ἀπαυθήσαντες legebatur: ut in ſcriptis libris inueni,
ἀπανθήσαντες emendaui. uerbum translatum eſſe ab ijs quę oriuntur è terra, planũ eſt.
Latino, quod huic reſpondet, μεταφορικῶς Cicero non nullis in locis uſus eſt, ut in libro
" de claris oratoribus, cum inquit. Non talis, qualem tu Brute iam defloreſcentẽ cogno-
uiſti. ἄνθος autem flos ſplendorq; eſt eius ætatis. nam Homerus etiam pubertatis florẽ
dixit in. XIII. libro Iliadis, ubi induxit Idomeneum petentem auxilium à commilito-
nib. in pugna, cum uidit Aeneam, in flore ætatis conſtitutum, in ſe irruentem: quod in-
" telligeret ſe ſenem ualido iuueni parem eſſe non poſſe. Inquit igitur. καὶ δ' ἔχει ἥβης
" ἄνθος, ὅτι κράτος ἐςὶ μέγιςον. Sententia autem huius loci, qua ratio affertur eius ſimilis,
hæc eſt: à Platone quoq;, diuerſis tamen uerbis, prolata. Qui enim flore adoleſcentiæ
prędịti, quàmuis non eſſent, formoſi tamen uidebantur, flore illo dilapſo non agnoſcun
tur: & metra quoq; poëtarũ, cũ ſoluta ſunt, quę antea uincta erant, non uidentur. unde
ſimile aptum fuiſſe intelligitur. Diſſoluta autem uocant metra, cum menſurę illæ certæ
carminis diſsipatę fractęq; ſunt. Plato ſcripta poëtarum, idem ſignificare uolẽs, dixit nu
data muſices coloribus, ideſt ſpoliata ornamentis illis, quę à muſica arte poëſis accipit,
ut præter carminum menſuram, harmoniam uideatur numeroſq; intellexiſſe.

Καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους, ἐοικέναι αὐτοὺς τοῖς παιδίοις, ἃ τὸν ψωμὸν δέχεται μὲν: κλαίοντα δέ.

Elegans etiam hęc eſt Periclis uox, qui dixit Samios ualdè ſimilis eſſe infantibus, qui nu
trimentum ſanè in os recipiunt: flentes tamen. Suſpicor autem hoc ſignificare uoluiſ-
ſe acutum uirum: Samios commoda in ſe collata ſuſcipere, ita triſtes tamen tunc eſſe, ut
inuiti accipere illa uideantur: nec intelligere ſe beneficijs augeri, aut iniuſte ac ſine cauſa
queri de illis, qui ipſos ſubleuaſſent, ac commodis non paruis affeciſſent.

Καὶ εἰς Βοιωτοὺς, ὅτι ὅμοιοι ταῖς πρίνοις: τούς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὐτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ τοὺς Βοιω-
τοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους.

Vox etiã qua idem uſus eſt in Bæotios, imago eſt: dixit enim ipſos ſimiles eſſe ilicibus,
nã ilices ſua ſponte diſsiliunt: idem etiã Bœotij faciebant, qui domeſticis diſcordijs, ſedi
tionibuſque ſe ipſos conficiebant. Quomodo autem dixerit ilices ſe ipſas perdere, diligẽ
ter quęrendum: intellexerit ne materiam ipſam hoc uitio laborare, ut quidam putarunt.
Quod tamen parum ueriſimile: eſt enim illa ſolida ac robuſta, & prẹterea mortua iam
tunc arbor eſt: ſiue ramos, quos patulos denſoſq; habent, ui uentorum agitatos, ſe mu-
tuo frangere ac diſſipare: ſiue alia quapiã ratione ſibi interitũ afferre; nihil. n. mihi de hoc
cõptũ eſt. ab eadẽ hac arbore ſimile dixit Ariſtophanes i Ranis: cũ. n. materię huius na
tura ſit, ut in ignẽ poſita crepitet ac ſtrideat: induceretq; ille Liberũ patrẽ accuſantẽ Ae-
ſchylũ, quod nimis excãdeſceret in diſputatione quam habebat cum Euripide, ac cla-
morem tolleret, inquit ipſum ſimiliter facere atq; ilex, quę flãma correpta clamitat, uſus
breui imagine: Ἐνθ' ἄρ' ὥσπερ πρῖνος ἐμπρησθεὶς βοᾷς. Themiſtocles quoque imagine arbo-

ris uſus eſt ad ſignificandum ciuium ſuorum improbum, ingratumq́ animum erga ſe: cum enim in bello & graui fortuna ciuitatis perfugium illud haberent: eiuſq́ cõſilio mala à ſe arcerẽt: tranquillis autem temporibus, ante quàm ipſum etiam inſigni illa iniuria afficerent, aliqua libenter in re uiolarent, ait acutiſſ. uir idem ſibi uſu uenire, quod platanis, ad quas confugiunt, earum ſe patulis ramis, latisq́ folijs tecturi, imbribus ac tempeſtate uiatores: ſereno autem cœlo, dum prętereunt, decerpunt ipſarum folia: frondesque inde ſtudioſe uellunt.

Καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιός ἐστι τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιῶσι.

Demoſthenes quoque populum, qui faſtidio quodam teneretur: nec aliquid reperire poſſet quod placeret, dixit ſimilem eſſe illis, qui in naui ex agitatu ipſius nauſearent. non intelligit autem (ut opinor) Demoſthenem, ſummum oratorem: cuius diuina ſcripta in manibus habemus, ſed alterum Demoſthenem, qui eum ætate anteceſsit, & ipſum in rep. regenda cum laude uerſatum uirum.

Καὶ ὡς Δημοκράτης, ἤκασε τοὺς ῥήτορας ταῖς τίτθαις· αἳ, τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι, τῷ σιάλῳ τὰ παιδία παραλείφουσι.

Et ut Democrates, qui ſimiles oratores eſſe dixit nutricibus, nutrimẽta abſorbẽtibus, ſaliua uero infantes inũgẽtibus: illi. n. quoq; fructus quos populus capere debebat, intercipiebant: exiguamque tantum eorum partem, & unde nihil roboris acquirere poſſet, ipſi pręebebant: ſolere autem ſępe nutrices antequam infanti in os inſerant, cibum ipſas mandere, & tanquam dentibus mollire, manifeſtum eſt: quod tamen à peritis matronis, quia uitia multa in ſe habet, ualdè damnatur. Agoracritus apud Ariſtophanem Equitibus in Cleonem, turbulentum illum ac perditum ciuẽ, hac imagine uſus eſt: cũ. n. quibus Athenienſis populus aleretur, Cleon ſibi pulchrè cognitum eſſe dixiſſet: in eaq; ſentẽtia exponẽda eo uerbo, quod propriũ nutricũ eſt, uſus fuiſſet dicens, » ἐπίσταμαι γὰρ αὐτὸν, οἷς ψωμίζεται. eo audito Agoracritus inqt. κᾆθ' ὥσπερ αἱ τίτθαί γε σιτίζεις κακῶς· Μασώ» μενος γὰρ τῷ μὲν, ὀλίγον ἐντίθεις· αὐτὸς δ' ἐκείνου τριπλάσιον κατέσπακας. Quaſi diceret. ſimile mihi placet; atque, ut ipſe met narras, uerè illas imitaris; tu enim quoq; ut illę infantes, improbè doloſeq; multitudinem alis: cum enim prius nutrimentũ conficias, diuq; dentib. teras, huic puſillam partem in os inſeris: triplum uero illius auidè exorbes: ſignificare autem σίαλον ſaliuam, manifeſtum eſt. eo uerbo quoque uſus eſt Athenæus in VI. libro δειπν. σοφιστῶν, cum de adulatorib. Dionyſii tyranni, improbiſſ. ac ſpurciſſ. hominibus, loqueretur, qui expuenti ipſi ſponte os præbebant, ut illud conſpueret, ſaliuamq; poſtea lingentes, ſed etiam uomitum, melle ſuauiora eſſe aiebant. Hic autem eſt Democrates ille (ut opinor) cuius mentionem fecit Plutarchus in commentario, quo collegit præcepta non pauca ad remp. gubernandam accommodata: genus ipſius iocãdi non probans, quod aliquando ſine cauſa eos apud quos diceret læſiſſet: aliquando autem de ſe nimis humiliter atque abiectè ſenſiſſet: hoc enim parui animi eſſe dicit: illud autem inſani hominis. magis igitur ille ingenio, quàm iudicio ualebat.

Καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηφισόδοτον τὸν λεπτὸν λιβανωτῷ εἴκασεν· ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει.

Quib. ſumma corporis gracilitas foret, Gręci λεπτοὺ uocabant. plures autẽ ab Athenęo in. XII. libro δειπνοσοφιστῶν hoc habitu corporis fuiſſe traduntur: ut Philetas etiam Cous elegorum poëta, qui propter corporis exilitatem pilas plumbeas, ne à uento ambulans euerteretur, circa pedes geſtare conſuerat. nam Philippides etiam quidam illic mirum in modum tenuis traditur fuiſſe, ut ab eo etiam πεφιλιππίδωσθαι uerbũ, quod extenuatum ac penè conſumptum corpore eſſe ſignificaret, deductum ſit. Tenuem autem macrumq; cum appellauit L. Gellium, impurum hominẽ, Catullus, λεπτὸν (ut Gręci loquuntur) intellexit: qui tamen eo corporis habitu natura non erat, ſed propter libidines, & ueneris nimium uſum gracilis factus fuerat: Duos autem plures ue fuiſſe Cephiſodotos uidetur ſignificare, cum tenuem hũc uocet: ut ita ab alijs diſtinguat: Cephiſodoti uerò cuiuſdam, quem plurimum ualuiſſe dicendo tradit, meminit Demoſthenes in oratione aduerſus Leptinem, cum alios quoque oratores nomine appellaret. καὶ Κηφισό» δοτος ἐκ Κεραμέων. ſuę uocis autẽ rationem reddens Antiſthenes: &, qua in re Cephiſodotus thuri ſimilis eſſet, oſtendens, inquit; quia lętitia omnes bonos afficit cum abſumi-

tur, macieq́ conficitur: non poteſt enim qui tenuior cotidie fit, ab interitu lõgius abeſſe. mors autem ipſius ut perditi ciuis. iuſtum gaudium excitabat. nam thus cum teritur atque incenditur ualdè redolere, ob idque magis oblectare, conſtat,

ῥᾶστα γὰρ ταύτας καὶ ὡς εἰκόνας, καὶ ὡς μεταφορὰς ἔξεστι λέγειν

Planum iam factum eſſe, quod ſupra dixerat, oſtendit. imagines eſſe tranſlationes puſilla in re ab illis diſcrepantes: ſignificat enim id manifeſtò quod multis allatis acutorũ hominum uocibus, intelligitur ex illis parua immutatione facta & imagines & tranſlationes conficere licere: natura enim harum rerum ſimilis propinquaq́ ſit neceſſe eſt, cũ tam facilè inter ſe cõmutentur: ac nullo negotio altera in alteram tranſeat: eſt enim inquit in arbitrio cuiuſuis periti hominis has, & ut imagines, & ut tranſlationes proferre.

Ὥστε, ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν, ὡς μεταφοραὶ λεχθεῖσαι, δῆλον ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται. καὶ αἱ εἰκόνες, μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι.

Quare (inquit) quęcunque uoces ut tranſlationes prolatæ, probatæ fuerint, ex illis nullo labore imagines fieri poterunt, ſiquis illas aliter conformare uoluerit: commodiuſque ſibi eo modo proferre eſſe duxerit, contraq́: imagines enim nihil aliud ſunt niſi tranſlationes, quę egeant conformatione quadam orationis particulaq́, quæ ſi adiuncta fuerit, ilico fiunt imagines.

Ἀεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν, τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ἀνταποδιδόναι καὶ ἐπὶ θάτερα.

Quid ἀνάλογον in tranſlationibus ſit, copioſè docuit in libro de ſtudio poëtarum. & eodem hoc exemplo, quo nunc utitur, illic quoque uſus eſt. cuncta tamen explanatius illic copioſiuſq́ tradidit: narrat enim apertè ſe uocare comparationem rationum proportionemq́, cum quattuor rebus ſumptis eodem modo ſe habuerit ſecunda ad primam, ut quarta ad tertiam: tunc enim qui ornate orationem uoluerit, nec ſuo proprioq́ nomine rem appellare, uſurpabit pro ſecunda quartam: ſiue pro quarta ſecundam. exẽpli cauſa inquit, eandem rationem habet poculum ad Liberum patrem, quam clypeus ad Martem. Vocabit igitur poculum, clypeum Liberi patris. & clypeum, poculum Martis. ἀνταποδιδόναι quid ſignificet, obſcurum eſſe non poteſt. Quintilianus in libro. VIII. cũ de imaginib. differeret, hoc uerbum expreſſit. Quod facit redditio contraria: quæ ἀνταπόδοσις dicitur: Phalereus in commentario de elocutione ubi de metaphoris diſputat, eodem uſus eſt. οὐ πᾶσαι μὲν τοι ἀνταποδίδονται, ὥσπερ αἱ προειρημέναι: Quod enim hic pręcipit Ariſtoteles omnes tranſlationes huius generis hoc ſemper habere oportere, ut in ſe conuertantur: mutuoq́ reddantur, ille non perpetuum putat: quemadmodũ enim non paucas conuerti rectè poſſe confitetur, ita quaſdam inueniri, quæ non ſatis aptè ex altera parte reſpondeant, quod ipſe exemplo confirmat. an, ſemper id ita ſe habere dicens Ariſtoteles, reſpexit rei ipſius naturam, quæ ſemper ut id fieret pateretur, non quã polite beneq́ efficeretur, cogitauit: neceſſariò enim requiri uidetur ut quod in altera illarum fit: in altera quoque fieri poſſit, quàmuis non tam eleganter apteq́ geratur: nec Phalereus omninò negauit in quibuſdam id locum habere, ſed non tam commodè tractari efficiq́ poſſe affirmauit. Cum autem Homerus apes βοτρυδὸν, quaſi vuę in morem uolare dixiſſet, hac ratione tranſlato nomine uetus quidam poëta (ut Euſtathius narrat) imitatus illum immutauit formam, & cum uim ingentem copiamq́ ipſarum ſignificare uellet, examen vuarum uocauit.

Καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν· οἷον εἰ ἡ φιάλη ἀσπὶς Διονύσου: καὶ τὴν ἀσπίδα ἁρμόττει λέγεσθαι φιάλην Ἄρεως.

Quod ſemper euenire tradidit in tranſlationibus, quę ex proportione ſumerentur, id etiam contingere in illis, quę ſub eodem genere ſunt, oſtendit: ut ſcilicet ipſę quoque cõmutari poſſint, retrorſumq́ conuerti: ut.n. ſpecies aliqua pro ſpecie eiuſdẽ generis rectè capitur, ita etiã cõtra fit, ut altera illa ſpecies pro hac rectè ponatur: quod in duob. alijs tranſlationum generib. nõ contingere uidetur ſignificare: ſumitur.n. aliquãdo quoque pro ſpecie genus, & pro genere ſpecies; quattuor enim hæc ſunt trãſlationũ genera.

Ὁ μὲν οὖν λόγος συντίθεται ἐκ τούτων.

Quę hactenus ad ornatam locutionem pertinẽtia pręcepit eius generis fuerunt, è quib.

conſtruitur oratio: ideſt ſingula nomina extitere; aut in quibus certè plena perfectaque locutio non ſit: quod manifeſto his quoq; uerbis declarauit, cum tradat orationem ex his componi. Hinc autem de ſtructura illorum, & quomodo rectè, ac ſine uitio coniungi inter ſe poſsint, ut abſoluatur oratio, agit.

Ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως τὸ ἑλληνίζειν.

Initium, ideſt ſolum ac fundamentum locutionis, & quod magnam in primis uim ad eam commendandam habet, eſt Græco ſermone rectè uti: ac pure emendateq; loqui: id enim ſignificat ἑλληνίζειν: omnem autem hanc partem Cicero reliquit, ut quæ facilem cognitionem haberet (ut ipſe affirmat) & à ſua certa ſcientia accuratè tractaretur: nam ad extremum etiam illius diſputationis (quædam enim, quę euitari deberent breui tradidit) inquit. Prætereamus igitur pręcepta Latine loquendi, quæ puerilis doctrina tradit, & ſubtilior cognitio, ac ratio literarum alit, ac conſuetudo ſermonis cotidiani, ac domeſtici libri confirmant, & lectio ueterum oratorum ac poëtarum.

Τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν πέντε· πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις.

Quinq; in rebus hanc laudem poſitam putat: quique ipſas ſeruarit: nec in aliqua ipſarum aut plurib. lapſus fuerit, eum integrum incorruptumq; ſermonem editurum docet: primam autem eſſe inquit in copulis coniunctionibuſq; ſuo loco ponendis: ſi enim qui dicit, aut ſcribit, hoc cuſtodierit, uitium, in quod incideret hoc neglecto, declinarit; atq; hac ex parte locutionem integram ſeruarit.

Ἂν ἀποδιδῷ τις ὡς πεφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γίνεσθαι ἀλλήλων. οἷον ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν.

Communis ſanè planaq; ratio ſermonis, quod pręcipit Ariſtoteles, poſtulat: ut series ſcilicet coniunctionum ordoq; cuſtodiatur: quæq; eam naturam habent, ut priores collocari in oratione debeant, ibi collocentur: reſpondeantq; ipſis, quæ ex illis tanquã aptę ſunt: ac poſteriorem ſedem requirunt. Phalereus tamen, ubi de compoſitione agit, docet hanc rem quandoque neglectam, grandiorem efficere orationem, quod omnis diligentia minuta ac puſilla ſit: locus ille accuratè animaduerſus, quod hic à ſummo doctore traditur, illuſtrabit, & poſſe etiam præceptum hoc ſine reprehenſione quandoque non ſeruari, oſtendet.

ὥσπερ ὁ, μὲν, καὶ ὁ, ἐγὼ μὲν, ἀπαιτεῖ τὸν, δὲ, καὶ τὸν, ὁ δὲ.

A ueterib. & Gręcis, & Latinis ſcriptoribus, literis mandatum eſt, Ariſtotelem, Theodectem, ac reliquos, qui iiſdem temporib. ſapientiæ operam dabant, tres tantum eſſe uoluiſſe partes orationis, quas poſtea, qui ętate cõſecuti ſunt, multũ auxerũt: illi. n. primas ipſius partes nomina, & uerba & cõiunctiones dixerunt (ut quomodo alię accreuerint, nunc relinquam) A coniunctionib. Stoici ſepararunt articulos: aliiq; que conſequentibus temporib. ab iiſdem diſtinxerunt prępoſitiones, cum primi illi coniunctionum nomine & articulos quoq;, & prępoſitiones appellarent: atque ita uerborum numerus, non rerum, auctus eſt. Hoc ſeruare hic Ariſtotelem apertum eſt: neq; enim cũ exempla eius, quod pręceperat, ponit, appellat tantum συνδέσμους, quæ coniunctiones ſuo ac proprio nomine uocatę fuere, uerum etiam pronomina, coniunctiones adnexas habentia: nec tamen pronomina uocabulo coniunctionum, ſed nominum appellata olim fuere: nã pronomina ipſum illa uocare manifeſto declarat, cum inquit. ἐγὼ μὲν: & quod huic reſpondet, ὁ δὲ: articulus nanq; ὁ adiuncta particula δὲ, uim pronominis habere conſtat. Dionyſius, ubi de compoſitione uerborũ agit, & Quintilianus in primo libro, totam rẽ accuratè tradiderunt. Coniunctio igitur μὲν, & ἐγὼ μὲν, ut aperte optimus magiſter docet, & præponi debent, & requirunt ut prior illa, δὲ: ita poſterior, ὁ δὲ. quod qui ſeruarit, recte locutus fuerit: qui ſecus fecerit, uitioſe.

Δεῖ δὲ ἕως μέμνηται, ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις.

Admonet etiam ne multo poſt, ac pluribus denique interiectis, coniunctio, quæ ſuperiori coniunctioni reſpondeat, reddatur. Cum enim quod prius poſitum fuit e memoria iam excidit eius qui audit, poſterius illi reſpondens inculcatum, perturbet neceſſe eſt.

καὶ

καὶ μή τι μακρὰν ἀπαρτᾶν.

In calamo ſcriptis qbuſdã exẽplarib. legitur. ἀπαντᾶν, hoc ſenſu (ut puto) & nõ occurrere, & quaſi reſpõdere nimis lõgè: neq; tñ mouẽdã loco receptam lectionem puto: quã etiam antiquiſſ. liber, & uetus tralatio confirmant. Neq; etiam oportet diſtrahere, ac nimis ſeparare coniunctiones: ille nanque diſtrahit, qui magno in medio relicto ſpatio, ipſas ualdè ſeiungit: &, quæ propinquæ debebant eſſe, plurib. interiectis, ualdè ſeparat: quod manifeſtò ualet ἀπαρτᾶν.

μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου· ὀλιγάκις γὰρ ἁρμόττει.

Hoc etiam (inquit) animaduertendum eſt, ne coniunctio ulla ante neceſſariam coniunctionem collocetur: id enim uitioſum eſt, & magnas plerũq; tenebras offundit: quod ſi alicubi congruit, paucis omninò locis congruit. neceſſariam coniunctionem appellat, quæ apta eſt è ſuperiore aliquo uerbo: nec omitti ullo pacto debet.

ἐγὼ δ᾽, ἐπεί μοι εἶπεν, ἦλθε γὰρ Κλέων δεόμενός τε καὶ ἀξιῶν, ἐπορευόμην παραλαβὼν αὐτούς.

Exemplũ, quo confirmat multas interiectas copulas efficere orationem uitioſam: Cõiunctionem autem nunc uidetur appellare etiam ἐπορευόμην, quia id uerbum aptum eſt è prima illa coniunctione, ἐγὼ δὲ (nam quin ἀνταπόδοσις ſit ac conſequens, dubitari nõ poteſt) hæ nanque partes unà colligatæ debent eſſe: donecque illud ad poſitum fuerit, oratio diſſoluta manet ac ſententia imperfecta: illę uerò diſtractæ ſunt nimis multis coniunctionibus: quattuor enim antequam id neceſſarium uinculum adnexum ſit, interiecit: ſi enim in propinquo collocare uoluiſſet: curareq; ut plana oratio foret, dixiſſet. ἐγὼ δὲ ἐπορευόμην: nunc antequã, quid fecerit, exponat: cum dixiſſet. Ego autem, inquit. Poſtquã mihi rem narrauit: neque contentus huius rei expoſitione, quæ taceri poterat, aliud ſtatim narrauit, quod magis adhuc diſtrahit ac diuellit priorem narrationem. Venit nanq; Cleon obſecranſq; ac poſtulans à me: ad extremumque addidit, profectus ſum. Cuius autem ſcriptoris uerba ſint compertum nõ habeo: arbitror enim hanc culpam in aliquo notaſſe, cuius hoc uitio ſcatentem locum, demonſtrarit.

ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέσμου προεμβέβληνται σύνδεσμοι.

Non ſeruatum eſſe in his uerbis docet, quod ſupra ipſe ſeruari oportere admonuit: multę nãq; ante neceſſariã cõiunctionẽ, & quę omninò reddi debuit, inculcatę ſunt alię cõiunctiones, ut tanta earũ uis pturbet auditorẽ: orationẽq; hac ex parte mẽdoſam efficiat.

ἂν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γένηται τοῦ ἐπορευόμην, ἀσαφές. ἓν μὲν δὴ τὸ εὖ ἐν τοῖς συνδέσμοις.

Reſpondet hoc ſuperiori præcepto, cum docuit oportere, antequàm e memoria auditoris elabatur prius uerbum, quod expectatur: indeq; aptum eſt, aſſignare; neque pati magnum interuallum loci, atque id plurib. uerbis ſententijſque refertum, inter illud poſteriuſque hoc eſſe: ut autem, quid uitij locus contineat, oſtendimus, cũ copulę interiectæ alię ſunt, ita ſi multa multaque inculcata fuerint, gignit hęc res obſcuritatem. dãnat igitur apertè longiores παρενθέσεις: abſoluta uerò hac parte, teſtatur ſe tradidiſſe, quæ primã uirtutẽ locutionis efficiunt: contineri nãq; illã cõiunctiõib. rectè collocatis.

δεύτερον δὲ τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν, καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι.

Suis (inquit) ac proprijs illarum nominibus ſingulas res appellare: non, relictis ĳs, uti in dicendo illis quę res complectuntur ac deſcribunt, ſecundum locum obtinet. Quintilianus in. VIII. libro, cum de perſpicuitate diſſereret, inquit. »Primus enim intellectus »eſt ſua cuiuſque rei appellatio. Idem autem (ut arbitror) q hic Ariſtoteles ſignificat: περιέχοντα enim nomina (niſi fallor) philoſophus appellat, cum circũſcribitur res plurib. uerbis, nec uno exprimitur. Exempla ſatis accommodata huius uitij indicandi erũt, quæ eodem capite Quintilianus ponit: accuſans eum, qui in actione Hibericas herbas dixerat, cum ſpartum ſignificare uellet: nec non alium clarum tum oratorem, qui duratos muria piſces, plurib. uerbis obſcurè protulerat, quod uno apertè dicere poterat.

τρίτον, μὴ ἀμφιβόλοις.

Tertiam laudem eſſe (inquit) locutionis, uitare ambiguum ſermonem: neque ita uerba facere, ut oratio ancipitem intellectum contineat: inueniuntur enim ſententię quoq;,

quæ duplicem intellectum habeant, quę ἀμφίβολα uocant: nam cum ſingulorum uerborum plures notiones ſunt, ὁμώνυμα illa appellant.

Ταῦτα δὲ, ἂν μὴ τἀναντία προαιρῆται.

Hęc (inquit) utilia pręcepta ſunt, & diligēter ſeruari debent ab eo, qui ſenſa animi ſui percipi uult: nullamque in uerbis obſcuritatem eſſe cupit: nam qui contraria pro ſe facere arbitraretur, fugere hęc debet. ἐναντία igitur (inquit) contraria intelligens ei rei, cuius, adipiſcendæ gratia, illa præcepit: ea uerò eſt perſpicuitas orationis. ταῦτα autem dicens, complectitur proxime ſuperiora duo pręcepta: docuit enim non eſſe utendum uerbis, quę gyro quodam deſcriptioneque rem comprehenderent, non ſingulis proprijſque uerbis exprimerent: neque ancipitibus.

Ὅπερ ποιοῦσιν, ὅταν μηδὲν μὲν ἔχωσι λέγειν: προσποιῶνται δέ τι λέγειν.

Hoc ex induſtria faciunt oratores: ut plurib. ſcilicet uerbis enuncient, quod uno commodè poſſent, & ambiguas uoces loquantur, cum ab argumentis, alijſque rebus, quib. s cauſam adiuuent, deſtituuntur; uideri tamen uolunt aliquid dicere.

Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς.

Locus ſine dubio obſcurus: uereor etiam ne ſit corruptus. fortaſſe ἐν προαιρέσει legi debet: quod tamen ne dum affirmem, timidè uerecūdeque adnotaui, atque alijs diſcutiēdum propoſui: neque enim aut ſcriptorum codicum auctoritate, aut ueteris tralationis teſtimonio, opinionem meam confirmare poſſum, ſed tota illa in coniecturis poſita eſt: ſi ita autē (ut ſuſpicor) legeretur, ſententia huiuſcemodi eſſet (niſi fallor) ualdè accommodata: qui enim cauſam huiuſcemodi habent, quibusque utile eſt, non intelligi, ac percipi orationem ſuam, ſtudioſè ac dedita opera, ita loquuntur, atq; hęc ambigua uerba aucupantur. ἐκ προαιρέσεως auctorem uocare, quod ex induſtria Latini dixerunt, conſtat: infra quoque, quod non parum iudicium meū adiuuat, eodē penè pacto locutus eſt, ubi de ijs, quæ mores, ac naturas hominum indicant, diſſerens, inquit. καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγων, ὥσπερ οἱ νῦν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως. In primo autem libro omninò ſimilimo „ do. διὸ καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ἀπὸ τύχης, ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον.

Φενακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ, πολὺ ὄν.

Decipit enim (inquit) ambitus ille ac circuitus uerborum, nec ueritatem ipſam intelligi ſinit: cum enim quod paucis exponi potuit, plurib. commemoratum fuerit, multitudo illa uerborum fraudi auditoribus eſt: exiſtimant enim res quoque ipſis ſignificari: & aliquid, quod ad rem pertineat, dici: non temporis terendi cauſa uerba inaniter fundi.

Καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ, ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν: ὅταν γὰρ λέγωσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσι.

Hoc ad poſtremum pręceptum refertur (ut arbitror) quod totum à ſe alienum putāt, qui malam cauſam habent: ne dum enim ancipites uoces fugiant, eas ſtudioſè ſectantur: quid autem commodi illinc ducant, exponit. Iudices enim (inquit) & qui audiunt ità animo afficiuntur, ut multitudo affici conſueuit, cū augures audit ambiguas uoces edētes: aſſentitur enim ſtultè, atque inſipienter: quomodo enim aliqui rectè probare queunt: ueraq; eſſe putare, quę non percipiunt: ambiguę autem ſententiæ, cum certi nihil definitiq; ſignificent, quomodo intelligi poſſunt? quare aſſenſione uacare debent.

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Exemplum, quo confirmat inconſideratè homines aſſentiri uocibus ambiguis. Quis enim, niſi deſiderio ac ſpe ſui commodi abductus fuiſſet, non intellexiſſet fortè hanc ancipitem eſſe, quæ edita eſt opulentiſſimo regi Aſiæ? & tamen ille hoc non animaduerſo, fortunas omnes ſuas perdidit. Herodotus in primo libro hiſtoriarum totam rem narrat: quamuis uerſum ipſum non ponat, eum tamen manifeſtò ſignificat, cum oraculi huius mentionem pluribus locis faciat. Cicero in. II. de diuinatione Latinū fecit. Crœſus
„ Halyn penetrans, magnam peruertet opum uim: adiunxitq;. Hoſtiū uim ſe peruerſurū
„ putauit: peruertit autem ſuam.

Καὶ ἔστι τὸ ὅλως ἔλαττον ἐστὶν ἁμάρτημα, διὰ τῶν γενῶν τοῦ πράγματος λέγουσιν οἱ μάντεις.

Ita emendaui, ſecutus fidem ſcriptorum codicum: uetus quoque tralatio hanc lectionẽ ſequitur, in excuſis antea perperam *διὰ τῶν λοξῶν* legebatur. Nos quoque vulgò cum quempiam ſubdolè agere, aut ne capiatur uereri, oſtendere uolumus, in generalib. eum manere dicimus: minus enim falli poſſunt, qui id faciunt: alia autem hac quoq; de cauſa dicit augures generib. uti in prędictionib. ſuis: ut ſunt enim callidi homines, intelligunt minus poſſe labi, qui ea fuerint amplexati: & ad certas res definitasq; non deſcenderint.

τύχοι γὰρ ἄν τις ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς ἄρτια ἢ περισσὰ εἰπὼν, μᾶλλον ἢ πόσα ἔχει.

Ludum intelligit, quem nunc quoque pueri exercent, cum grana nummos ue, ſiniſtra manu tegentes iubent, quib. cum ludunt, par aut impar eorum ſit numerus, dicere. Suidas *ἀρτιάζειν*, hoc ipſum ſignificare uolẽs, inquit eſſe, *τὸ παίζειν ἄρτια, ἢ περιττά.* Accuratè autem totam rem exponit Pollux in IX. libro *ὀνομαστικοῦ*, ubi de ludis, qui in conuiuijs exercerentur, agit: hoc ipſum enim *ἀρτιάζειν* huiuſcemodi fuiſſe tradit: & cum genus quoddam diuinãdi eſſet, in hoc poſitam diuinationẽ habuiſſe, cum manib. alicuius multis aſtragalis tectis, qui cum eo ludebat, diuinare cogebatur, pares ne numero illi, an impares forent: hunc autem ludum, quemadmodum aſtragalis, ita etiam fabis, iuglandibus, & amygdalis & pecunia etiam aliqua, tractari ſolitum docet. Si teſtis (inquit) idoneus eſt Ariſtophanes, qui in Pluto ita induxit ſeruum loquentem. *στατῆρσιν οἱ θεράποντες ἀρτιάζομεν.* Romę quoq; in uſu erat, ut docet Horatius in III. Satyra II. libri. Ludere par impar. Qui inquit Ariſtoteles, huic ludo operam dat, minus labetur, ſi paria, aut imparia illa eſſe dixerit, quam ſi definitum aliquem numerum eorum protulerit, & quot manu tenet, dicere uoluerit.

Καὶ τὸ, ὅτι ἔσται, ἢ τὸ πότε. διὸ οἱ χρησμολόγοι οὐ προσορίζονται τὸ πότε.

Vt ille quoque qui ſimpliciter aliquid fore dixerit, facilius caſu uerax erit, quàm qui tẽpus certum addiderit: quod augures (inquit) & qui res futuras canunt, diligenter ſeruant: nunquam enim tempus, quo id quod affirmant fore, futurum ſit, definiunt, intelligentes multos errores in illo ſitos eſſe: difficiliuſque dolos ſuos, quib. imperitos fallunt, ita deprehenſum iri: hinc autem liquidò intelligi poteſt, quid de oraculis Ariſtoteles, & omni huiuſcemodi diuinatione ſentiret: aperit enim dolos eorum hominum, qui his artib. dediti erant, & qua ratione imponerent ſimplicis ingenij hominibus, docet: adhibebant nanque omnes latebras ne tenerentur: atque ita inuolutis uerbis ancipitibusq; utebantur, ut ſemper aliud ſe intellexiſſe, atq; id quod primo creditum fuerat, defendi poſſet. Cicero quoq; in II. de diuinatione artificium eorum indicat, quod eximium ponebant, ne manifeſtò unquam in aliquo mendacio deprehenderentur: idem autem ille, quod hic Ariſtoteles, oſtendit prędidio ipſis eſſe, inquiens: Callide enim, qui illa compoſuit, perfecit, ut quodcunque accidiſſet, prædictum uideretur, hominum, & temporum definitione ſublata. Aeſchines in oratione contra Cteſiphontem hoc ipſum etiam ſectari glorioſos homines uanoſque, cum aliquid falſi pronunciant, affirmat: indefinita enim (inquit) & obſcura dicere conantur, metuentes ne redarguantur.

Ἅπαντα δὴ ταῦτα ὅμοια· ὥστ᾽ ἂν μὴ τοιούτου τινὸς ἕνεκα, φευκτέον.

Cuncta hęc (inquit) paria inter ſe ſunt, atq; eandem uim habent: genera (inquam) rerum communiaq; prolata, ut indefinita, & ambigua dicta: afferunt enim orationi obſcuritatem, & ad fallendos imperitos appoſita ſunt. His autem accuratè expoſitis; admonitiſque hominibus *ἐν παρέργῳ*, quot fraudes inſidięq; ſint in uita, ut melius illas cauere poſsint, redit ad propoſitum: traditq; ambigua uerba uitanda eſſe, niſi huiuſcemodi aliquem finem quiſpiam ſibi propoſuerit.

Τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διῄρει· ἄρρενα, καὶ θήλεα, καὶ σκεύη.

Protagoras, ille Abderites, ut indicio huius loci cognouimus, primus genera nominũ diſtinxit; aliaque uirilia, alia muliebria eſſe dixit: non nulla item alia *σκεύη*, tanquam uaſa inſtrumentaque: ita enim neutra, quod plerunque huius generis uaſa utenſiliaq; ſint, ille appellauit. Ariſtoteles ipſe, qui eandem generum diuiſionem fecit in primo libro de arte poëtarum eadem, quod medium inter uirilia muliebriaq; nomina locum teneant, *μεταξὺ* uocauit.

Δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς.

Hæc enim (inquit) accuratè ſeruanda ſunt ei, qui incorruptum ſermonem amat: oportet que & ipſa ſine uitio reddere atque aſsignare. Cuncta quoque hæc breuiter tetigit Cicero in III. libro de Oratore: quamuis ut minuta, & omnib. cognita relinquere ſe uel» le oſtendiſſet: ſic enim locutus eſt. Atq; ut Latinè loquamur, non ſolum uidendum eſt, » ut & uerba afferamus ea, quę nemo iure reprehendat: & ea ſic, & caſibus, & tempori» bus, & genere, & numero, conſeruemus, ut ne quid perturbatum ac diſcrepans, aut » præpoſterum ſit: & quę ſequuntur. nam quod ad genera conſeruanda pertinet, admonere nunc Ariſtotelem apertum eſt: omiſit tamen caſuum temporumq; ſine uitio reddendorum, præceptionem.

Ἡ δ' ἐλθοῦσα καὶ διαλεχθεῖσα, ᾤχετο.

Exemplum locutionis, in qua generum ratio ſeruata ſit: cum enim qui ita locutus eſt, muliebre nomen initio poſuiſſet, in eodem genere, & quæ illi conuenirent, reddidit: ſignificare nanque uolens ueniſſe fœminam: ſecumque locutam poſtea abijſſe, uſus eſt eiuſdē generis participijs appellatis nominibus. Quod ſi relicto illo genere ad uirile aut neutrum tranſiſſet, oratio uitio non caruiſſet. Cuius autem ſcriptoris uerba ſint, niſi fortè, ut facile credi poteſt, conſormatum exemplum eſt ab auctore, non inueni.

Πέμπτον ἐν τῷ τὰ πολλὰ, καὶ ὀλίγα, καὶ ἓν, ὀρθῶς ὀνομάζειν.

Diligentiam quoque ne in numeris aliquid perturbatum ſit, ponēdam eſſe docet: quod qui neglexerit mediocrem culpam non admittet. Quintum igitur, quod animaduertendum dicit in recta locutione, eſt appellare multas res & paucas & ſingulas, ut oportet. Pauca uerò numerum uocat, quem Latini nō diſtinguunt à multitudine: poſteriores autem Græci δυϊκὸν, ut pueri quoq; nouere, appellarunt: multa, & unum, quem pluralē, ac ſingularem nunc grammatici uocant.

Οἱ δ' ἐλθόντες, ἔτυπτόν με.

Exemplum orationis, quæ nihil uitij habeat in numeris: nam qui ita loquitur, cum uocem multitudinem ſignificantem primum uſurpet, ab eo numero non diſcedit: uerum & nomen adiungit, quod illi numero reſpondet, & uerbum. Sententia ipſius plana eſt. Hi (inquit) cum ueniſſent, me percuſſerunt.

Ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον, καὶ εὔφραστον: ἔστι δὲ τὸ αὐτό.

Corruptè antea in excuſis libris τὸ εἰρημένον legebatur. ut in omnib. ſcriptis inueni γεγραμμένον, excudi uolui. Qui recta (inquit) rationem ſermonis retinere uult, faciat ut quod literarum monumentis ab eo traditum eſt, facilè nullaq; cum moleſtia, & legi, & proferri poſsit. (præceptum autem hoc non paruam partem huius uirtutis continet) Horum autem qui alterum conſecutus fuerit, alterum quoq; eodem tempore obtinebit: ſcripta enim, quæ cum legūtur nihil moleſtię lectori afferunt, eadem cum recitantur, moleſta dicentib. eſſe non poterunt.

Ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσι.

Quæ res aſperiorem orationem efficiant, docet: & quæ moras afferat & anagnoſtę, & oratori. Nimis igitur multas coniunctiones uerborum cenſet euitandas; nam crebriores copulę duram orationem reddunt: nec tamen ita coniunctiones has fugiendas putat, ut nullę in oratione ponendę ſint: hoc nanq; non minus uitium eſſet, quàm illis abundare: fortaſſeq; etiam maius. ut Demetrius, ille Phalereus, oſtendit: qui ut oratio ſcripta εὐανάγνωστος ſit, neceſſarias eſſe putat copulas: quæ enim oratio coniunctionib. ſuſtentata non erit, ut ille exiſtimat, contrario uitio laborabit.

Οὐδ' ἃ μὴ ῥᾴδιον διαστίξαι, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου.

Nec ea, quæ ſine magno labore interpunctionib. diſtingui non poſſunt (cuiuſmodi ſunt libri Heracliti Epheſij) ſunt ſcilicet εὐανάγνωστα καὶ εὔφραστα: quomodo enim poteſt aliquis commodè legere ac recitare ſcripta aliqua, niſi uidet ubi inſiſtere oportet: quęque partes ſuperioribus, quæ inferioribus, hærent: neceſſe enim eſt, cum hoc accidit, ualde lector laboret: nec poſsit obire munus ſuum eleganter. Intelligere autem ipſum

ſcripta

ſcripta, quę interpunctionib. notiſq; librariorum adhuc diſtincta non ſint, perſpicuum eſt: quæ nanque ipſas loco poſitas habent, legere nullus labor eſt.

τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι, ἔργον· διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον ἢ τῷ πρότερον.

Arduum. n. (inq̃t) opus, magnuſq; labor eſt Heracliti ſcripta uoce, tãquã notis atq; interpũctiõib. diſtinguere: ut dũ legis, ubi ſentẽtia abſoluitur, inſiſtas. cuius rei cauſam red dẽs dicit, quia manifeſtò nõ intelligitur cui parti, mẽbroq; ſæpè uerbũ hęreat: poſteriori ne, an priori. Cum, quib. in rebus maneret aperta & plana oratio, doceret Phalereus: affirmaretq; multum etiam ad hoc ualere, ſi copulas ſuis locis collocatas habuerit, à contrario, quod coniunctionibus caret, ac diſſolutum eſt, in totum obſcurum omne eſſe ait: cuius rei eandem, quàm hic Ariſtoteles, rationem affert: eodem obſcuri ſcriptoris exemplo uſus: ait enim. Singulorum nanq; membrorum initia propter diſſolutionem, incerta: ut Heracliti ſcripta ſunt: cũ. n. hęc alijs quoque fortaſſe de cauſis obſcura & tenebricoſa ſint, magna ex parte à diſſolutione huiuſcemodi fiunt.

οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γάρ. τοῦ λόγου τοῦδ᾽ ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται.

Verba Heracliti ſunt in principio ſtatim libri poſita, ut Ariſtoteles tradit: in quib. illud correxi, quod cum prius ὄντος & in excuſis, & in ſcriptis pluribus legeretur τοῦδ᾽ ἐόντος emendaui: Antiquiſſ. enim liber ſolus ex omnib. ſcriptis ab excuſis diſſentiens, habet τοῦ δέοντος. eodem autem pacto ſcriptum eſſe apud Clementem Alexandrinum in. V. Stromate, qui hęc ipſa uerba Heracliti adducit, in uetuſtiſſ. exemplari animaduerti.
» ἄντικρυς δὲ ὁ μὲν Ἡράκλειτος, τοῦ λόγου τοῦ δέοντος αἰεὶ φησὶν ἀξύνετοι γίνονται οἱ ἄνθρωποι,
» καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι, καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον· ὁ μελοποιὸς δὲ Μελανιππίδης ᾄδων
» φησίν. κλῦθί μοι ὦ πάτερ, θαῦμα βροτῶν, τᾶς ἀειζώου ψυχᾶς μεδέων. Agebat autem illic Clemens (eruditus ſanè auctor: parum tamen æquus doctrinæ ac gloriæ Græcæ nationis) de furtis Græcorum ſcriptorum: quemadmodum & ſententijs, & commẽtarijs quoque totis antiquiores expilare ſolerent. Apud Sex. Empiricum uerò, qui capite, quo diſſerit περὶ ἀληθείας, eodem Heracliti teſtimonio utitur, τοῦδε ἐόντος legitur, ut putem integram lectionem eſſe τοῦδ᾽ ἐόντος: qui autem conſuetudinem eius ſermonis non tenebant (patrio enim Ionum more ille locutus, ἐόντος inquit) locum corrupiſſe ac δέοντος imperitè ſcripſiſſe: ut alios etiam ſententiam ſpectantes ὄντος probaſſe, & antecedentes duas litteras ſuſtuliſſe. In Empirici autem exemplari integrior locus (meo iudicio) conſeruatus eſt: nam τοῦδ᾽ extrita poſtrema litera, aut τοῦδε plena uoce, legi debere declarat ipſe Sextus, qui tradit ipſum quodammodo ita loquentem monſtraſſe cœlum, quod terram ambit: & quaſi manum eò intendiſſe. De diuina autem ratione illic agi ex Heracliti ipſius uerbis manifeſtò intelligitur: longè enim plura apud Sextum leguntur. cũ autem illa & huic loco illuſtrando ualdè accommodata ſint: nec liber adhuc formis ex-
» cuſus ac diuulgatus ſit, ipſa ponam. Inquit igitur Sextus. ἐναρχόμενος οὖν τῶν περὶ φύσεως
» ὁ προειρημένος ἀνὴρ, καὶ τρόπον τινὰ, δεικνὺς τὸ περιέχον φησί. λόγου τοῦδε ἐόντος αἰεὶ ἀξύνε-
» τοι γίγνονται ἄνθρωποι, καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον· γινομένων γὰρ κατὰ
» τὸν λόγον τόνδε ἄπειροι ἐοίκασι, πειρώμενοι ἐπέων, καὶ ἔργων τοιούτων ὁκοίων ἐγὼ διηγεῦμαι κα-
» τὰ φύσιν διαιρέων ἕκαστον, καὶ φράζων ὅκως ἔχει· τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώποις λανθάνει ὁκόσα ἐ-
» γερθέντες ποιοῦσιν, ὅκως περ ὁκόσα εὕδοντες ἐπιλανθάνονται.

ἄδηλον γὰρ τὸ αἰεὶ πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι.

Cum ſępè hoc uſu uenire affirmaſſet in ſcriptis Heracliti, ut non benè perciperetur, cũ qua ſententia uerbum aliquod coniungeretur, exemplo unius loci uſus, oſtendit incertum eſſe utri parti adplicari debeat aduerbium αἰεὶ: ſuperiori ne ſententiæ, an inferiori magis quadret: Clemens ſanè manifeſtò priori adnectit. uidetur autem ad ſtructuram uerborum implendam, more Attico intelligi debere χρὴ, in uerbis his Ariſtotelis.

ἔτι τόδε ποιεῖ σολοικίζειν· τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπιζευγνύῃς ἀμφοῖν ὃ ἁρμόττει· οἷον ἢ ψόφον ἢ χρῶμα· τὸ μὲν ἰδὼν, οὐ κοινόν· τὸ δ᾽ αἰσθόμενος, κοινόν.

Præterea (inquit) ſolœciſmum hæc gignunt: maculiſq; inficiunt orationem: nõ red-

dere unicuique uerbo, quod exigit: ſed uno quodam utrunque complecti ac deuincire conari: cum enim hoc feceris, niſi quod ambob. congruat elegeris, in uitium incides: eſt enim hoc quoque diligenter animaduertendum. Ἐπιζευγνύναι, quo infra quoque uerbo utitur, ualet, uno tanquàm iugo ac uinculo duo uerba pluraue illigare: ut enim iugo geminiboues, ita etiam uno uerbo in oratione duo copulari ac coniungi uidentur. Iiſdem autem, quib. ipſe, exemplis utar, quo res planior ſit: poſſem tamen alienis, & Latinis etiã: nullum enim negotium eſt, aliqua, in quib. idem fiat, inuenire. Si in oratione antea poſueris ψόφον, & χρῶμα: nec uerba quorum alterum, priori: alterum, poſteriori uoci reſpõdeat, reddideris, ſed quod conueniat unum ambobus quæſiueris, ἰδὼν aptum eſſe nullo modo poteſt: conuenit enim poſteriori tantum: priori uerò repugnat: color enim uidetur, non ſtrepitus. quod ſi αἰσθόμενος poſueris, tam priori quàm poſteriori quadrat: ſtrepitus enim, ut colores, ſentiuntur. Auctor ueteris tralationis uidetur in ſuo exemplari habuiſſe. τὸ μὴ ἀποδιδόναι: ſcriptos tamen libros inueni ea parte cum excuſis conſentientes: quod admonuiſſe uolui, præcipuè quia illic durior eſt ſermo, cum uideatur intelligi quodammodo debere, ἀλλ' ἐπιζευγνύναι, ut ſupra in exprimendo ſenſu eorum uerborum oſtendi.

Ἀσαφῆ δὲ, ἂν μὴ προθεὶς εἴπῃς, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν.

Vſu ſæpe uenit, ut antequam ſententiam aliquam abſoluamus, nõ nulla in medio, quæ ad pleniorem earum rerum intelligentiam faciant, includamus. Admonet igitur, ſi multa inculcari debent, antequam quod ad ſententiam priorem perficiendam neceſſarium eſt, reddatur, tutius eſſe illud ipſum prius in oratione collocare: atq; ita ſententiam explere: qua abſoluta, quę ſi interiecta fuiſſent, obſcuritatem attuliſſent, poſtea aptiore loco exponentur: nam ſi pauca ſunt, quæ narrari debent, inſeri in medio commodè poſſunt, nec aliquid caliginis obducunt orationi. Obſcurus igitur (inquit) ſermo erit, niſi, cum multa in medium inculcare & quaſi inſercire, non uerba tantum, ſed ſententias quoq; debes, illud, quod requiritur atq; expectatur, initio poſueris: & antequam ea tangas, protuleris. Duo autem à reliquorum excuſorum lectione hic uariaui: cum enim in illis eſſet, καὶ ἂν μὴ προσθεὶς, ſecutus auctoritatem antiquiſs. libri, copulam deleui, & προθεὶς emendaui. Quomodo autem in uitium hoc incidi poſsit, nec non quõ illud euitari debeat, exẽplis ipſe declarat. A Latinis quoque auctorib. multa exempla ſumi poſſent: nam locũ illum noſtri poëtę ex opere, quo ruſticas res docuit, quis non fateatur hoc uitio laborare: & quod multa, ante quam primam ſententiam abſoluat, interiecta ſint, obſcuriorem eſſe. » Sin autem ad pugnam exierint: multis nanq; uerſibus interiectis, adiunxit. Hi mo» tus animorum, atque hæc certamina tanta, & quæ ſequuntur.

Οἷον: ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς ἐκείνῳ τάδε καὶ τάδε καὶ ὧδε, πορεύεσθαι, ἀλλὰ μή: ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς πορεύεσθαι· εἶτα τάδε καὶ τάδε καὶ ὧδε ἐγένετο.

Declarat hoc exemplo uerum eſſe, quod dixerat, obſcuritatis nõ parũ habituram orationem, in qua multis in medium inculcatis, ad extremum quod ſuperiorem ſententiam claudit, poſitum fuerit: ſtatimq; mutata ratione, ſi, ut ipſe præcepit, factum fuerit, omnes inde tenebras pulſum iri. Sentẽtia horum uerborum plana eſt. Sermone nanq; cum eo habito: hiſq; atq; illis expoſitis, & ut facta ſint, demonſtratis, diſceſſurus fui: explicatio enim tot tamq; uariarũ rerum, ac modus etiam, quo ipſę adminiſtratę ſunt, ſignificatus, longo temporis ſpatio eget, ut non facilè uidere poſsint qui audiunt, cui quod poſtea additur, reſpondeat. Quod ſi ita dixerit: ſermone nanque cum eo habito diſceſſurus fui, poſteaque adiunxerit. & argumentum eius ſermonis, & quemadmodum illa geſta ſint, oratio perſpicua erit, atque hoc uitio uacabit. Quod autem τάδε καὶ τάδε inquit, rebus illis ipſis non expoſitis, ſed ita locutus, ut intelligi poſsint, quæ incerta & indefinita ſunt, ſupra quoq; de ſermone hoc diſputaui: cum ad extremum II. libri inquit, de fallaci concluſione, quæ in dialectica materia frequentaretur, diſſerens. οὐκ ἄρα τὸ καὶ τὸ, ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό: nec tamen exempla huius locutionis poſui, quod nunc diligenter faciam: Plato enim quoque ſæpè ita locutus eſt: ut in VI. libro de legibus, cum incertas perſonas ſignificare uellet. καὶ ὀμόσαντες ἦ μὴν ἀδυνατεῖν τὸν, καὶ τὸν, βελτίω ποιεῖν. & pluribus etiam alĳs in locis. Demoſthenes quoque contra Midiam. τὶ δὲ τὰ, καὶ τὰ,

πεποιθὼς

πεπονθὼς ὁ δεῖνα. οὐκ ἐλάμβανε δίκην παρ' ἐμοῦ. Sed etiam Latini ſcriptores eandem formam loquendi uſurparunt, ut Cicero in primo libro de inuentione. Nam ſi legis ſcriptor exiſtat, & quærat à uobis, quid dubitetis, quid posſitis dicere, cum uobis hoc, & hoc ſit demonſtratum? & paulo infra. Quid nam amplius deſideratis iudices, cum uobis hoc, & hoc planum factum ſit? & Quintilianus in VI. de concluſione. Licet & dubitare nunquid & nos fugerit, & quid reſponſurus ſit aduerſarius his, & his. & poſt. Et meritò, cum ſciret hæc, & hęc.

εἰς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε, τῷ λόγῳ χρῆσθαι ἀντ' ὀνόματος.

Qui grandem (inquit) orationem, tumidamq́ efficere cupit, hinc auxilium petere poterit: ualent enim ad id plurimum hęc omnia; multa autem præcipit. quæ id efficere ac præſtare posſint: quorum primum eſt, definitione uti alicuius rei, non nomine, quo ſignificatur: definitio nanq́ uim nominis plurib. explicat, quæ cuncta nomen in ſe inuoluta continet. Copia autem illa uerborum deſcriptioq́ eius naturę, amplitudinem quandam affert orationi. Vt hic autem elocutionis ὄγκον Ariſtoteles appellauit, ita Halicarnaſſeus in uita Lyſiæ uerborum ὄγκον, uocauit orationem, quæ haberet in ſe grauitatem & amplitudinem non paruam. Locus ſupra à me, poſitis etiam ipſius uerbis, citatus eſt.

οἷον μὴ κύκλον, ἀλλ' ἐπίπεδον τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον.

Exempli cauſa (inquit) ſi circulum appellaturus es. non circulum, ſed formam planā à media ſui parte: centroq́ ad circumferentiam ęqualem dicito.

εἰς δὲ συντομίαν, τὸ ἐναντίον· ἀντὶ τοῦ λόγου ὄνομα.

Qui uerò breuitati ſtudet, conciſeque ac demiſſe loqui uult, contra: relicta explicatione nominis, nomen, quo res appellatur, uſurpabit.

καὶ ἐὰν αἰσχρὸν ἢ ἀπρεπὲς, ἐὰν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ᾖ αἰσχρὸν, τοὔνομα λέγειν· ἐὰν δ' ἐν τῷ ὀνόματι, τὸν λόγον.

Qui grauitati etiam atq́ amplitudini orationis ſeruit, quicquid aut obſcœnitatē aliquā in ſe habet, aut parum decorum dictu eſt, euitare debet: hæc enim quoq́ niſi declinata fuerint, omnem dignitatem orationi eripiunt, atq́ eam humilem abiectamq́ reddunt. Verum quia neceſſe eſt huiuſcemodi aliqua aliquando tangere: turpeq́ illud aut indecorum duob. in locis manet, ſi huiuſcemodi quidpiam in re fuerit, animaduertere antea diligēter oportet, in nomine ne, an in definitione ſit. quod ſi in definitione turpitudo ſit, nomen proferre: ſi in nomine, definitionem. Hoc quoq́ ſeruandæ uerecundiæ gratia cuſtodiuit ipſe ſæpe in libris de partibus, & de ortu animantium. ut cum τὸ λειτουργοῦν μόριον τὴν ἔξοδον τοῦ περιττώματος inquit, ne quod fœditatis aliquid habuiſſet, ſi quo nomine pars illa uocatur uſus fuiſſet, diceret: fuit enim illa definitio eius nominis, uacās omni turpitudine. Contra in nomine uerbiſq́ obſcœnitas non erit, ſiquis dare operam liberis dixerit: qui autem rem aperire uoluerit, & ſuis uerbis appellare, quæ in munere illo obeundo partes corporis concurrunt, pudorem uiolabit. honeſtius igitur grauiuſq́ totum illud uerbo ſignificare: nec ſingula nominatim definiteq́ explicare.

καὶ μεταφορᾷ δηλοῦν, καὶ τοῖς ἐπιθέτοις, εὐλαβούμενον τὸ ποιητικόν.

Præterea granditatem orationi affert in exponenda re, tranſlationibus & epithetis uti: tranſlationes nanq́, & epitheta, dignitatem, & grauitatem habent: animaduertendum tamen, ne dum hęc ornamenta nimis auidè ſectaris in poëticam phraſin incidas. Quod Thucydidi contigiſſe teſtatur Halicarnaſſeus: ille nanq́ in concionib. ſuis cum grandiore oratione uti uellet, non potuit hanc culpam euitare: modumq́ in ornamentis his colligēdis: & oratiōe amplificāda tenere, ſed uſus eſt (ut ipſe loquitur) ποιητικῇ κατασκευῇ.

καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν· ὅπερ οἱ ποιηταὶ ποιοῦσιν.

Quod in excuſis deſiderabatur, ἓν reſtitui, acceptum è calamo ſcripto librò. Vt ſupra fecit, unum hic appellat, quem nunc ſingularem numerum dicunt: multa, quem pluralem: in octauo autem libro Topicorum cum inquit ὅτι τὸν ἕνα λόγον πολλοὺς ποιῶν, manifeſtò aliud ſignificauit. ſententia ipſa aperta eſt. Quintilianus, cum de ornatu orationis loqueretur in VIII. libro, inquit. Maximè autem in ornando

„ ualebit numerorũ illa libertas, nam & Liuius ſæpe ſic dicit. Romanus prælio uictor, cum
„ Romanos uiciſſe ſignificat: & contra Cicero ad Brutum. Populo (inquit) impoſuimus,
„ & oratores uiſi ſumus, cum de ſe tantum loqueretur. Quod genus non orationes mo-
„ do ornat, ſed etiam quotidiani ſermonis uſus recipit. Diſcrimẽ autem eſt inter Ariſtotelis, & Quintiliani præceptum: Latinus enim rhetor omnem numerorum libertatem utilem ornandę orationi eſſe inquit. Ariſtoteles ampliorem tantum orationem reddere docet, ſi ſingulæ res, ut multæ, proferantur. Quare, ſi iudicium ipſius uerum eſt, peccaremus amplitudini ſtudentes, ſi quæ multitudinis numero dici debent, unitatis numero proferremus: nec tamen fieri non poteſt, ut quod ad orationem amplificandam non ualeat, ualeat ad exornandam. Nam quod poëtas potiſſimum hoc frequentare inquit, ut ipſe ſtatim exemplis confirmat, apertum eſt.

Ἑνὸς ὄντος λιμένος, ὅμως λέγουσι: λιμένας εἰς ἀχαϊκούς.

Cum enim unus (inquit) ſolum portus ſit, quem illi intelligunt, canunt tamen, tanquã multi portus forẽt, λιμένας εἰς ἀχαϊκούς. ſenarij autẽ uerſus finis eſt: auctorem ipſius non dum comperi. Eodem conſilio, ut dignitati ſui carminis ſeruiret, uidetur dixiſſe So-
„ phocles in Oedipode tyranno. καὶ μὴν μέγας ὀφθαλμὸς οἱ πατρὸς τάφοι: unum .n. tantũ buſtũ, unusq; interitus Polybi regis fuerat, quãuis numero multitudinis τάφοι ꝑtulerit.

Καὶ δέλτου μὲν αἵδε, πολύθρηνοι διαπτυχαί.

Corruptiſſimus hic antea locus erat, quem reſtitui: nec tamẽ id auxilio ſcriptorum codicum feci: in illis enim quoq; eędem mendę erant: ſed cum in eum apud auctorem ipſum incidiſſem, quamuis ualdè deformatum, agnoui: ſenarius nanque eſt Euripidis ex Iphigenia in Tauris, pronunciatus ab Iphigenia, epiſtolam Oreſti: quem tamen quis eſſet adhuc ignorabat, porrigente: epiſtolam autem ad fratrem mittebat, quæ cum multas res lugubres cõtineret, πολύθρηνος ab ea appellata eſt. tota res apud poëtã ipſum plenius exponitur: nam, quod ad hunc locum pertinet, cum una tantum διαπτυχὴ epiſtolę foret (δέλτον enim epiſtolam uocauit) numero tamen multitudinis διαπτυχαὶ, inquit, quaſi plures, non una tantum complicatio ipſius eſſet.

Καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι: ἀλλ' ἑκατέρῳ ἑκάτερον. τῆς γυναικὸς, τῆς ἡμετέρας.

Ad ornandam pręterea, grandiorẽque orationem faciendam prodeſt, non copulare uincireque uno articulo duos caſus, ſed utrique ſuum articulum aſsignare. Res ſanè intellectu facilis, & quæ exemplo quoque, quod adiungit, ualdè declaratur: ambo enim qui poſiti ſunt, patrij muliebrium nominum caſus, ſuum articulũ prępoſitũ habẽt.

Ἐὰν δὲ συντόμως, τὸ ἐναντίον: τῆς ἡμετέρας γυναικός.

Quod ſi conciſè loqui uis, contrario ſtudere debes: ideſt uno articulo duo nomina cõiungere, ut in iiſdem, quę adiungit, nominibus fit: ordo enim tantũ eorum immutatus eſt: & alter articulus relictus.

Καὶ μετὰ συνδέσμου λέγειν: ἐὰν δὲ συντόμως, ἄνευ μὲν συνδέσμου, μὴ ἀσύνδετα δέ.

Necnon prodeſt ad orationem amplificandam: grauitatemque illi acquirendam adiunctis copulis dicere. contra, ſi breuem orationem demiſſamq; efficere uis, copulas remouere oportet: nec tamen diſſoluta omninò loqui. Cur autem pręcipiat, ſiquis grandem orationem conformare uult, ne penitus omnes cõiunctiones tollat, ac ſoluta diſiectaque loquatur, uidendum: an quia quæ nullo uinculo illigatur, uitioſa eſt? ſiue potius quia hęc quoque ratio auget, ac grandiorem efficit orationem?

Οἷον, πορευθεὶς καὶ διαλεχθείς: πορευθεὶς διελέχθην.

Primum exemplum manifeſtò eſt orationis, quæ copulis nititur: πορευθεὶς καὶ διαλεχθείς: ſecundum autem eius, quæ coniunctiones non habeat, nec tamen ſoluta diſſipataque ſit. πορευθεὶς διελέχθην: perſpicuum enim eſt nullis hoc copulis uinciri, nec tamen orationem fractam, diſſolutamq; eſſe: commutato enim participio in uerbum, colligatur: habet enim hic uim copulę uinculiq; διελέχθην uerbum: eadem ratione, qua ſupra ἐπορευόμην uidetur, quia orationem interruptam coniungeret atq; illigaret, coniunctionem appellaſſe. Phalereus quoq; tantam uim habere putat ad amplificandam oratio-

nem

nẽ cõiunctiones, ut ſi cõplures loco poſitę ſint, quę paruę res ſunt, magnas uideri faciãt

Καὶ τὸ Ἀντιμάχου χρήσιμον, ἐξ ὧν μὴ ἔχει, λέγειν: ὃ ἐκεῖνος ποιεῖ ἐπὶ τοῦ τευμησσοῦ.

Ratio pręterea illa Antimachi non mala eſt: cum tẽ quiſpiam tenuem puſillamq; ornare uult, & copioſius de ea diſputare, explicatione nanque illa bonorum ſuorum augeri non poteſt, quæ aut nulla, aut minuta ſunt. reſtat igitur ut rebus, quas non habet, prędicandis, longior de ea ſermo habeatur: atque ita dignitas illi aliquomodo acquiratur. Antimachus poëta hac ratione uſus eſt, cum Teumeſſum Bœotij agri collem, exornare carmine ſuo uellet: nam in ſcriptis ſuis fuiſſe illum grandem & inflatũ, teſtimonio etiã » Latini poëtæ intelligimus, qui cecinit, At populus tumido gaudeat Antimacho. Valet autem, niſi fallor, λέγειν ἐξ ὧν, conflare orationem texereq; his aut illis reb. exponendis.

Ἔστι τις ἠνεμόεις ὀλίγος λόφος.

Initium tantum (ut arbitror) exempli poſuit, ſatiſq; habuit locum indicare: licebat enim tunc cuilibet reliqua apud poëtam ipſum uidere, nunc eo amiſſo, res obſcurior ſit neceſſe eſt: Eadem quoque cauſa fuit (ut ipſe apertè narrat) cur Strabo totum carmen nõ poneret: notum nãq; erat. Cum enim in . IX. libro de Teumeſſo, exiguo hoc monte loqueretur, inquit. Hic eſt quẽ multis uerſib. exornauit Antimachus: uirtutibus, quib. caret, enumeratis, atq; ea tantum quę hic Ariſtoteles uerba ipſius adiunxit. In primo autem libro Thebaidos Antimachus hũc locum perſecutus erat, ut ex Stephano, qui ſcripſit de urbib. intelligere licet: Cum enim unde uocatus eſſet Teumeſſus exponeret, plures uerſus Antimachi adduxit ex eo libro: in quib. unde id illi nomen impoſitum foret, accuratè poëta declararat; ſunt tamen maculę quædam in ipſis uerſib. apud Stephanũ,

Αὔξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον.

Latus hic (inquit) eſt campus augendi aliquid: cum enim quib. ſingulę res carent, infinita ſint, terminis quoque ratio hęc uacet neceſſe eſt.

Ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως οὐκ ἔχει, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον.

Et ornandæ (inquit) alicui rei, & conterendæ ratio hæc utilis eſſe poteſt: oſtendendo enim commoda, & incommoda, quib. caret, commendatur aut infamatur res; quorum alterutrum, ut cauſa poſtulat: reſq; ipſa fert; faciendum eſt.

Ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι, τὸ ἄχορδον, καὶ τὸ ἄλυρον μέλος.

Vnde (inquit) poëtę nomina quędam ſumpſerunt. atq; in uocibus quibuſdam fingendis rationem hanc ſecuti ſunt: cum enim ἄχορδον & ἄλυρον dixerint, manifeſtò à rebus, quibus caret, cantum uocarunt. cum concentus ſcilicet diſſimilis eſt cõcentui illi, quem nerui fideſque edunt; qui expers eſt eius ſuauitatis, quę funditur ex chordis & lyra.

Ἐκ τῶν στερήσεων γὰρ ἐπιφέρουσιν.

Significantur (ut puto) hoc uerbo ἐπίθετα. nam Demetrius quoque, cum de adpoſitis nominibus loqueretur, ipſo uſus eſt: » ἔνιοι δὲ καὶ ἀσφαλίζονται τὰς μεταφορὰς ἐπιθέτοις » ἐπιφερομένοις, ὅταν αὐτοῖς κινδυνώδεις δοκῶσιν. ὡς ὁ Θέογνις παρατίθεται τῷ τόξῳ φόρμιγγα, » ἄχορδον, ἐπὶ τοῦ τόξῳ βάλλοντος. cum uolunt igitur munire quod dixerint, & in tuto ponere poëtæ, huc confugiunt: atq; ἐπίθετα fingunt, ſumpta à rebus, quib. id, quod periculosè dictum uidebatur, caret: Hæc enim intelligit Ariſtoteles, quib. unum quodq; orbatum eſt: quæ στερήσεις communi uocabulo appellat, quàmuis propria quędam nominis huius in categorijs, & in phyſicis libris notio ſit.

Εὐδοκιμεῖ γὰρ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγόμενον ταῖς ἀνάλογον.

Adiungere aliquod rebus nomen, ſumptum ab ijs, quibus orbatæ ſunt, ut in ſuperioribus exemplis planum factum eſt, pręcipuè laudem habet: probaturq; in translationibus, quæ ἐκ τοῦ ἀνάλογον conſtãt: quæ uis horum uerborum ſit, ipſe ſtatim exemplo declarat. animaduertendum autem diſcrepantes ab excuſorum maiore parte hic eſſe cala» mo ſcriptos libros: ita enim habẽt. ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγόμενον τοῖς ἀνάλογον ταῖς ἀνάλογον: quàm lectionem ſequitur uetus quoq; tralatio.

Οἷον, τὸ φάναι τὴν σάλπιγγα εἶναι μέλος ἄλυρον.

Translationem ἐκ τοῦ ἀνάλογον huiuſcemodi eſſe conſtat, ponamus primum tubam,

Secundum tubæ ſonum, qui eſt ἀνώνυμος. Tertium lyram. Quartum melos: ita enim uocatur lyrę ſonus. ſiquis igitur pro ſecundo quartum ſumat: ſiue ſecundum pro quarto, erunt uerba tranſlata: ideſt ſi tubæ ſonum ſignificare uolens, dixerit melos: aut ſi cū melos dicere debuiſſet, accepit pro illo ſonum tubę: ſi proprium ille ſuumq; nomē haberet. Verum quia uocaſſe ſonum tubę melos, durius uidebatur: eſt enim longè ſumptū (ut.n. lyræ ſonus ſuauis: ita tubę aſper) ut culpam reprehenſionemq; declinaret, qui ita uerbū tranſtulit, addidit ἄλυρον, quod uerbum à re qua caret, conformatum eſt. Hęc eſt & analogiæ ratio & huius exempli uis. Videtur autem Ariſtoteles σάλπιγγα, non inſtrumentum uocaſſe, quod tubam appellamus, ſed ipſius ſonum.

τὸ δὲ πρέπον ἕξει ἡ λέξις, ἐὰν ᾖ παθητική τε καὶ ἠθικὴ, καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀνάλογον.

Rem nunc, ut difficilem, ita ualdè utilem ad faciēdam fidem tractat, q decorum orationis appellant: eſt enim in oratione quoque τὸ πρέπον, non ſolum in uita ac factis. Cum multa autem requirantur, ut locutio hoc bono non careat: tunc (inquit) quod decet illa habebit, cum naturas hominum, mores, & omnem uitam exprimet. quam orationem Græci ἠθικὴν appellant. nec non cum commotum animum dicentis, & hac aut illa perturbatione uexatum ſignificabit: quam iidem παθητικὴν uocant. illa quoque quod decet retinebit, quę rebus de quibus ſermo eſt conueniet, & tanquā proportione reſpondebit.

τὸ δ᾽ ἀνάλογόν ἐστιν, ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων, αὐτοκαβδάλως λέγηται: μήτε περὶ εὐτελῶν, σεμνῶς.

Cum rei, de qua agitur, aptam etiam conſentaneamq; orationem eſſe debere dixiſſet, ut quod deceat habeat, in quo poſitum ſit conſentaneum ἀνάλογον que nunc declarat: in orationeque id eſſe inquit, cum de ampliſſ. rebus & quæ omnem ornatum ſuſtinent, non tenuiter quiſpiam ſummiſſeque dixerit: neque contra de humilibus, grauiter atque ample. Cum αὐτοκιβδήλως antea in excuſis perperam legeretur, αὐτοκαβδάλως correxi: eſt autem, ut ueteres grammatici teſtantur, αὐτοκαβδάλως ſummiſſè, tenuiter: nam αὐτοκάβδαλα etiam poëmata dicuntur humilia abiectaq;, & quę ex tēpore facta ſunt.

μήτ᾽ ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ κόσμος: εἰ δὲ μὴ, κωμῳδία φαίνεται.

Tūc etiā, quod decet, habebit oratio, cū humili ac ſordido nomini ornatus adiūctus nō erit: quod qui non ſeruant, mirificè peccant: non erit autem ille ſermo oratoris, ſed comici poëtæ, qui ut riſum ſæpè moueant, cui rei in primis ſtudent, huiuſcemodi multa aucupantur.

οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν

Quod (inquit) crebrò ſtudioſeque facit Cleophon. Eſt autem Cleophon hic poëta, cuius meminit etiam in primo libro de arte poëtarum, cum de oratione, quę proprijs nominib. conſtet, loqueretur: cum enim eam humilem eſſe tradat, inquit ſcripta Cleophontis, & Stheneli poëtarum, ſatis certum eius rei exemplum eſſe: ſed etiam in cōmentario captioſorum elenchorum eundem in Mandrobulo fabula adducit.

ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγε, καὶ εἰ εἴπειεν ἄν, πότνια συκῆ.

Particulam ἂν reſtitui, acceptam ex antiquiſſ. libro: cui lectioni uetus quoque tralatio adſtipulatur: nam correctionem eius mēdi, quod excuſos olim & ſcriptos multos libros occuparat, eaſdem auctoritates ſecutus, probaui: σὺ enim pro συκῆ hic quondam legebatur. Cum igitur quàm tenuis abiectusque foret in fabulis ſuis Cleophon, oſtēdere uellet, ac quantopere riſui captando hac ratione ſtuderet, ait eum ſimiliter quędam dicere, ac ſi uenerandam ficum appellaſſet: rem tam humilem uilemque nomine eo, quod naturę pręſtanti admodum ac cœleſti conuenit. Non uocauit igitur, ſi lectio hęc uera eſt, ita in poëmate ſuo Cleophon ficum, ſed id ab Ariſtotele prolatum fuit, ut exprimeret quàm ualdè ille hoc ſectari ſoleret, ut non reformidaturus fuerit tam grandi nomine, tam tenuem rem, ornare.

παθητικὴ δὲ, ἐὰν μὲν ᾖ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις.

Cum de graui aliqua contumelia agetur, irati perſonam ſubibit orator: plenamque irę orationem fundet: contumelia enim tantam illam iram mouiſſe credetur: huiuſcemodique oratio, quę à commoto animo proficiſcitur, contumelia affecto conuenit: ac, ſi hoc

ſecerit

fecerit, ſeruabit id quod decet: neque enim decet, qui magnam aliquam iniuriam acceperit, aut ſe accepiſſe credi vult, ſedato animo ac lenib. dictis illam exponere. unde merito traditur Demoſthenes increpuiſſe eum, qui cum patrocinio ipſius uti uellet, quod ſe cæſum ab aliquo maleq; acceptum diceret, ſoluto tranquilloque animo id referret: negauit enim ita ſe rem habere, nec ipſum eam iniuriam, quam diceret, accepiſſe: cumq; ille uocem intenderet ac clamaret id omninò factum eſſe, nunc demum (inquit) audio uocem iniuriam paſſi hominis ac vulnerati. Quo etiam pro argumento narrat Cicero ſe uſum fuiſſe contra M. Calidium ad diluendum crimen, quod cum reo obieciſſet, ſibi eum uenenũ parauiſſe, lente tamẽ nimis ac ſolute id egiſſet: neq; enim facultate ille hac permouendi atque incitandi animos audientium præditus erat.

Ἐὰν δὲ ἀσεβῆ καὶ αἰσχρά, δυσχεραινόντως καὶ εὐλαβουμένως λέγειν.

Quod ſi (inquit) impia turpiaq; facta tractanda ſunt, dicere oportet cum indignatione ac ſtomacho: nec non cautè timideq;: & ita demum, ut intelligaris res illas auerſari, atq; ab ipſis toto animo abhorrere. In antiquiſſ. libro hic uarietatis hoc inueni, quod patrio ille caſu nomina habet, quæ in alijs omnib. aduerbij naturam retinent: δυσχεραίνοντες enim & εὐλαβουμένοι in eo legitur: nihil tamen à recepta lectione immutaui.

Ἐὰν δὲ ἐπαινετά, ἀγαμένως: ἐὰν δὲ ἐλεεινά, ταπεινῶς: καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ, ὁμοίως.

Quod ſi honeſta, & laude digna illa fuerint, libenter & cum uoluptate quadam animi ipſa exponere oportet, ut intelligaris te illis delectari. Si miſerabilia, humiliter ac demiſſè. Eadem autem (inquit) ratio in alijs ſeruanda erit: habent enim omnes materiæ ſua genera dicendi, ſemperque, ſi quomodo affectus animo eſt oſtendere vult orator, operam dare debet, ut rebus, de quib. agit, accommodet orationis modum.

Πιθανοῖ δὲ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ οἰκεία λέξις.

Præter cætera, quæ in oratione poſita fidem rei acquirunt, sua atque accommodata illi oratio ad perſuadendum plurimũ ualet: Eſt magna uis in elocutione, ſi ſua ac propria illarum adhibeatur, ad fidem rebus ipſis acquirendam: nec tamen hoc, ſi uerè cogitare uolumus, à natura tantum ipſius locutionis proficiſcitur, quantum ab errore quodam & infirmitate humani conſilij: quod ipſe nunc accuratè exponit.

Παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχή, ὡς ἀληθῶς λέγοντος, ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὕτως ἔχουσιν.

Animus enim eorum, qui audiunt, in errorẽ rapitur, qui putat dicentem, uerè, & ut res ſe habet, loqui: nec cogitat totam illam orationem poſſe fictam, ac commenticiam eſſe: decipitur autem abductus fallaci quadam concluſione, quam ipſe ſibi ſtruit: animaduertit enim ſępe huiuſcemodi temporib. mortales ita ſe habere: vulgo nanque, cum huiuſcemodi quippiam ipſis contigit, ita affecti animo ſunt: de captione autem hac, quę παρὰ τὸ ἑπόμενον eſt & uocatur, in. II. horum librorum egit, cum locos indicaret fallacium argumentorum.

Ὥστ᾽ οἴονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων, τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν.

Hęc res prauè iudicata errorem gignit: ſtulteq; homines ſentire facit: in quo autem falluntur, huiuſcemodi eſt: Vident, cum huiuſcemodi quippiam illis mali boniue euenit, ita homines ſe habere conſueſſe: quare arbitrantur rem ipſam ſic ſe habere, ut qui dicit, oratione ſua ſimulat ſe habere: & ſi uerè res ita ſe non habet. Hæc uerba, putat Ariſtoteles aperire poſſe hanc fallaciam, quę in multis rebus uerſatur, & ab eo quoque alijs in locis diligenter expoſita eſt, ut in primo quoque de arte poëtarum: idem enim ſignificare uoluit, cum inquit.
» ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός: οἴονται γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τοιδιόν-
» τος ἢ γινομένου, τόδε γίνεται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστιν καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι: τοῦτο δέ ἐστι ψεῦ-
» δος. non retorquetur igitur, retroque agitur conſecutio, ut illi putant, & hinc omnis error oritur. exemplo conemur hoc illuſtrare: quorũ aduerſæ res ſunt, de fortunæ iniquitatę queruntur, ac miſerabili oratione ſtatum illum ſuum deplorant. qui igitur ſe miſeros eſſe prędicant, & atrociſſimam iniuriam à fortuna ſe accepiſſe dicunt, aduerſis rebus premuntur: quod falſum eſt, & prauo iudicio hominum concluditur: neque enim ſi poſterius eſt, prius quoque neceſſariò eſt: poſterius autem hic intelligetur. conflictari,

& miſerabiliter loqui; prius enim eſt aduerſa fortuna uti.

Καὶ συνομοιοπαθεῖ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι, κἂν μηθὲν λέγῃ.

Qui audit eodem affectu ſemper tenetur, quo orator, ſi παθητικῶς ille dicit: ideſt ſi cō motum eius animum, & hoc aut illo affectu prędítum oratio ipſius pręſe fert: quámuis orator fingat ſimuletq́, & uerba tantum proferat, nec rem ullam ſuſtineat, quæ tanta atrocitate uerborum egeat. Quanta igitur uis ſit concitatę huius orationis, hinc facilè percipitur, ſi ſimulata etiam fictaq́ in eoſdem affectus auditores trahit. Idem autem & Horatium in epiſtola de arte poëtica, & Ciceronem ſæpè tradidiſſe, notum eſt. μηθὲν λέγειν ſignificat nihil afferre firmum ac ualidum ad aliquid probandum: non, omninò ſilere, ut ſupra hoc ipſo in libro locutus eſt, cum inquit, ὅπερ ποιοῦσιν, ὅταν μηθὲν ἔχωσι λέγειν· προσποιοῦνται δέ τι λέγειν. & in. VII. de morib. ad Nicomachum, ubi ijſdem uerbis uſus, affirmauit, qui aiūnt uitam beatam aſcendere in rotam, nihil dicere. Simplicius in categorias huius locutionis meminit: ac, quæ uis ipſius eſſet, accuratè docuit: affirmat enim cōſuetudinem fuiſſe, ut, cum arbitrabantur quempiam aliquid de ea re dicere, quam non intelligeret, dicerent, οὐδὲν λέγεις, quàmuis ille de illa ipſa re uerba faceret ac diſputaret. Cicero quoque hunc modum dicendi uſurpauit. In. II. libro Tuſculanarum. Omittamus igitur hunc, nihil prorſus dicētem. de Fato, cum rationem Epicuri refelleret. Ita cū attuliſſet nullam cauſam, quæ iſtam declinationem efficeret, tamen aliquid ſibi dicere uidetur, cum id dicat, quod omnium mentes aſpernentur ac reſpuant: & ante ipſum Terentius (ut puto) è Græco in Latinum ſermonē tranſtulit Eunucho. Abi ſis: nihil dicis Parmeno. In antiquiſſ. libro diſcriminis hoc eſt, quod συνομοπαθεῖ illic legitur.

Διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς, θορυβοῦντες.

Qua de cauſa (inquit) multi oratores hoc intelligentes (ita commoueri ſcilicet eos qui audiunt, ut ipſorum oratio ipſos commotos oſtendit) quaſi tumultu quodam & trepidatione excitata: ipſique uehementer perturbati, ſtatu mentis mouent, & tanquā attonitos reddunt auditores: καταπλήττειν hoc ſignificare, apertum eſt. Halicarnaſſeus quoque in uita Lyſiæ, cum de Gorgia loqueretur, eodem uerbo uſus eſt: ille nanque, cum legatus Athenas ueniſſet, in concione, quam ad populum habuit, ob ornatum granditatemq́ orationis admiratione ſtuporeq́ impleuit omnes, qui audierunt. κατέπληξε τοὺς ἀκούοντας ἐν τῇ δημηγορίᾳ. unde Lucretius cum de amatorum ingenio diſſereret, qui deliciarum ſuarum uitia minuere ſolent, uel potius in bonum conuertere, cecinit. Magna atq; imanis, κατάπληξις: mulier inquit, quæ immenſo ac uaſto corpore erit, appellabitur κατάπληξις, quaſi quæ tanquā numen aliquod ſtupidos homines teneat.

Καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη, ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει καὶ ἕξει.

Oratio præterea morata hæc eſt (inquit) non tantū commouet animū auditoris: intelligit autem (ut ipſemet ſua declaratione oſtendit) argumentationem, quæ à ſignis ducitur: locutionem autem illam demōſtrationem uocat, quia fidem faciunt auxilio ipſius: probantq́ eo tanquā ſigno ſe accepiſſe exempli cauſa, iniuriam cum ita ſe oratione affectos oſtendant, ut illi ipſi ſunt qui uerè acceperunt: captione autem hac cuncta ſignis utentia argumenta laborant: unde nunc ita ipſam uocat. Affert autem ſtatim accuratè rationem, cur tradiderit illam, quemadmodū utilis eſt perturbandis animis, fideiq́ eo pacto rei acquirendæ, ita etiam ualere ad mores orationi aſpergendos: alia nanque ait, & alia locutio uarios, lōgeq́ inter ſe diuerſos mores, & ingenium declarat: ſingula enim hominum genera, ſiue ætate illa, ſiue ſexu, ſiue natione, ſiue alia quapiam re diſtinguantur, diſſimilesq́ præterea ipſorum habitus, ſua quædam propriaq; conſequitur oratio; qua cum quiſpiam utatur, indicio erit & ipſum eſſe eiuſmodi.

Λέγω δὲ γένος μὲν καθ' ἡλικίαν· οἷον παῖς, ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρων.

Genera hic intelligo (inquit) ſingulas ætates, ut pueros, uiros, ſenes: ſupra enim quoque uitam hominum, in tres has ętates diſtinxit. cuncti igitur pueri genus conficiunt, ut uiri quoque, ac ſenes duo alia genera. Cuncta autem hęc genera ſuos quoſdam & proprios mores habent. quod philoſophus in. II. libro diligenter docuit.

Καὶ γυνὴ, καὶ ἀνήρ.

Mulier quoq́, ac uir genera conficiunt, nā genus muliebre, ac uirile quoq́ dicitur. hic

Igitur genus manifeſtò ſexũ ſignificat: muliebre autem genus ſuos mores habet: &, ut muliebre, ita etiam uirile, qui mores & mulieres omnes, & uiros ſequuntur.

Καὶ Λάκων ἢ Θετταλός.

Natio hic uocabulo generis intelligitur: nam Latinos etiam ſcriptores genus appellaſſe populum, ac gentem aliquam, conſtat. Sunt etiam certi quidam mores ſingularum nationum, ut Lacones, fortes in prælijs: Athenienſes, pij: Pœni, fallaces.

ἕξεις δὲ καθ' ἃς ποῖός τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἕξιν οἱ βίοι ποιοί τινες.

Nunc, quos habitus intelligat, oſtendit, poſtquàm quot modis genus caperetur, docuit: habitus enim (inquit) accipi uolo, quamuis ſtabiles omnes conſuetudines, & quę non facilè diſcuti poſſunt, ita appellentur, quib. uita hominum hoc aut illo modo informetur: neque enim minutarum quarundam rerum, & quæ uitam uariare nequeunt, ut ſunt etiam leuiores nõ nullę artes, habitus morata oratione ſignificantur, ſed magnarũ, & propter quas quiſpiam hoc, aut illo modo factus dici poteſt.

ἐὰν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει, ποιήσει τὸ ἦθος.

Qui igitur (inquit) nominib. aptis, accommodatiſque habitui uſus fuerit, mores orationi affinget: diuerſis enim habitib. diuerſa nomina conueniunt. quod ſi, quæ & habitui illi, & generi cuius eſt, non conuenirent, nomina uſurparet, oratio illa nunquam mores exprimeret. quod tamen uon ualdè fit: comitatur enim plerunque (ut docuit) ſua propriaque ipſis locutio.

οὐ γὰρ ταὐτὰ οὐδ' ὡσαύτως, ἀγροῖκος ἂν καὶ πεπαιδευμένος εἴπειεν.

Exemplo hoc declarat diuerſæ naturę ac moribus diuerſam orationem cõuenire: neq; enim (inquit) eadem unquam diceret; neq; eodem pacto, quæ dicit, proferret, rudis atq; agreſtis homo, & bonis artib. excultus, liberaliterq; educatus: ut enim id magis explanaret, ſumpſit habitus animi ualdè diſcrepantes: ingeniaque inter ſe contraria, ut ſunt ruſtici hominis, & eruditi politique uiri. Exigua hic in re diſcrepat à reliquis antiquiſs. liber: particulam enim ἂν non ſemel hic poſitam habet: ita nanque illic legitur ὡσαύτως ἂν ἀγροῖκος ἂν. id autem ut negligentia librarij committi potuit, ita etiam ex conſuetudine Attici ſermonis naſci: cuius ualdè ſtudioſus Ariſtoteles fuit: teſtantur enim grãmatici in eodem membro Athenienſes illam iterare ſolitos: quod teſtimonijs etiam & Platonis, & Ariſtophanis, uerum eſſe intelligitur.

πάσχουσι δέ τι οἱ ἀκροαταί. καὶ ᾧ κατακόρως χρῶνται οἱ λογογράφοι.

Mouentur etiam (inquit) ij qui audiunt: ac non nihil afficiuntur, ratione illa, qua qui domi orationes ſcribunt, ſine modo utuntur, ut ſatietatem afferant: ualet enim hic πάσχουσιν afficiuntur animo, commouentur: quæ tamen res in errorem eos rapit, ac falli tandem facit. Inutilis igitur (ait) ratio quoque illa ad perſuadendũ non erit, qua tamen nimis frequenter, & ut faſtidium gignant, utuntur, qui orationes ſcriptitant: hi enim cũ otij ſatis ad ſcribendum haberent, hęc artificia ſtudioſè captabant.

τίς δ' οὐκ οἶδεν. ἅπαντες ἴσασι.

Hæc eſt callida illa ratio, & quæ modicè temporeq; uſurpata, non parum ualet ad animos auditorum alliciendos: cum ſcilicet quaſi increpando illos, aſſentiri ſibi oratores cogunt audientes. Cùm autem ad ſatietatem ipſa uti dicat λογογράφοις, arbitror eum in primis Iſocratem intellexiſſe, qui otioſè domi oratiões ſcribebat, et cuius libri referti ſunt hoc modo dicendi: plurima enim inde exempla diligenter à me animaduerſa, ponere poſſem: in Panegyrico enim inquit. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι συνέβη κεῖσθαι. & in Euagora Κόνωνα δὲ τίς οὐκ οἶδεν ὅτι δυστυχησάσης τῆς πόλεως ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενος, ὡς Εὐαγόραν ἦλθε. & infinitis demum locis. Demoſthenes quoq; in cauſa Cteſiphontis illam non ſemel uſurpauit, ut in alijs quoq; orationibus. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ἑλλήνων; τίς δὲ βαρβάρων. & infra τίς γὰρ οὐκ οἶδε τῶν πάντων. Sed etiam Cicero bis pro Milone, ut cum inquit. An eſt quiſquam, qui hoc ignoret, & cum. Sed quis non intelligit omnes tibi partes, & quæ ſequuntur. Vt intelligere autem facilè licet, idẽ nõ uno tãtũ modo, ſed duob. agebãt, quos ambos hic uidetur ſignificare uoluiſſe. quare duob. ex uerbis, quę in excuſis antea dijũ-

cta erant (ἅπαντες enim illic legebatur) unum conflaui: ſententiasq́ inter ſe cohęrentes, interpunctione ſeparaui. quemadmodum etiam in calamo quodam exarato exemplari legi animaduerti: ut enim uafra hac ratione utentes τίς οὐκ οἶδεν; quęrebant: ita etiam aliquando πάντες ἴσασιν, idem in animis auditorum efficere uolentes, aiebant.
» Iſocrates in ſuaſione ad Philippũ. οὐ γὰρ φιλίαν ἅπαντες ἴσασιν ἡμᾶς τε καὶ Λακεδαιμονίους
» μᾶλλον ἀγαπήσαντας, ἢ τὴν συγκατασκευασθεῖσαν ἑκατέροις ἡμῶν τὴν ἀρχήν. item in proce
» mio Panathenaici. καίτοι πάντες ἴσασι τῶν μὲν ῥητόρων πολλοὺς, οὐχ ὑπὲρ τῶν τῇ πόλει
» συμφερόντων, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν αὐτοὶ λήψεσθαι προσδοκῶσι, δημηγορεῖν τολμῶντας. Sed etiam, quod ad hanc confirmandam lectionem non parum ualet, nunquam apud ullũ oratorem inueni coniunctas has ſententias: idem enim penè utraq́ ſignificatur.

ὁμολογεῖ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυνόμενος, ὅπως μετέχῃ, οὗπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Quomodo hæc res fructum ferat oratori, oſtendit: id autem ab eius, qui audit ſimplicitate naſcitur, qui credit, quę orator affirmat, uera eſſe: nec fraudes eius, inſidiasq́ intelligit. cum igitur ille aſſerit omnibus hominibus id cognitum eſſe, ac neminem prorſus ignorare, ueritus ne è comitatu reliquorum extrahatur, ac quod cuncti mortales norũt, ſolus ignoret, & ipſe incognitę rei ſtultè aſſentitur.

τὸ δ' εὐκαίρως, ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι, κοινὸν ἁπάντων τῶν εἰδῶν ἐστι.

Hoc ad id pertinet, ꝙ dixerat multos, ex iis maximè qui orationes ſcriptitãt, in hoc peccare, quod ad ſanetatem hoc utantur: quos nullo modo imitari debemus: eſt enim utendum eo opportunè, non intempeſtiuè: utroq́ enim modo uti ipſo licet, ut cæteris omnibus pręceptorum generibus. Huiuſcemodi quiddam ſignificare (ut opinor) uoluit,
» cum in libro, quo uitia exponuntur fallacium concluſionum inquit. ἔστι δὲ καὶ καλῶς, καὶ
» μὴ καλῶς τοῦτο ποιεῖν: quę enim quoq́ res ſua ui proſunt, male tractatę, obſunt.

ἄκος δ' ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ τὸ θρυλλούμενον.

Scripti calamo libri τῇ πάσῃ ὑπερβολῇ habent, dandi caſu: quam lectionem probaui: in excuſis antea, patrio caſu πάσης ὑπερβολῆς legebatur. Quomodo culpa illa, in quã plurimi incidebant, eorum qui aliis orationem ſcriberent, uitari poſſit, oſtendit: ὑπερβολὴν autem hic (niſi fallor) non intelligit quam grammatici appellant, cum aliquid quod fieri non poſſit, augendæ rei gratia aut minuendæ dicitur: ſed hunc eſſe ſenſum huius loci arbitror. Remedium non huius tantum mali, ſed omnium huiuſcemodi uitiorum, cum modus non tenetur ſed iuſti finis prætereuntur: id enim ſignificare hic ὑπερβολὴν puto: in quacunque re aliquis debitam mẽſuram non ſeruat. Remedium igitur erit uox, quæ
» circunfertur, & in ore omnium eſt, προεπιπλήττειν τῇ ὑπερβολῇ: hanc enim intelligit, quæ à Quintiliano quoque, cum & ipſe de remedio huiuſcemodi mali loqueretur, in
» VIII. libro, ubi de ornatu agit, adducta eſt: quod enim adiungit Ariſtoteles. δεῖ γὰρ αὐ-
» τὸν αὑτῷ προσεπιπλήττειν, non peruagata illa uox eſt, ſed confirmatio ipſius, & præceptũ inde ſumptum: illam enim, ut omnib. notam, non adpoſuit.

δεῖ γὰρ αὐτὸν αὑτῷ προσεπιπλήττειν.

Decet ipſum illum, qui dicit, ſe ipſum uoce corripere. Oratorem oportet, cum aliquid parum rectè ſe proferre intelligit, ſe ipſum caſtigare. Apud Quintilianum προεπιπλήσσειν legitur, quaſi ante quã illud, quod periculoſius eſſe intelligit, proferat, ſibi increpare: ἐπιπλήσσειν enim arbitror expreſſiſſe Lucretium, cum in . III . libro diuinam illam
» προσωποποιίαν inducens, inquit. Deniq́ ſi uocem rerum natura repentè Mittat, &
» hoc alicui noſtrum ſic increpet ipſa. Nec multo poſt iterum. Non meritò inclamet
» magis, & uoce increpet acri.

δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι: ἐπεὶ οὐ λανθάνει γε, ὃ ποιεῖ, τὸν λέγοντα.

Cum hoc fit, quod ab oratore dicitur, quãdo ipſe ſibi ipſi correctionem adhibet, uerũ, rectumque eſſe uidetur, quoniam oratorem ipſum quod tentat, non fallit: & tamen id aggreditur, quod ſi ſilẽtio locum illum prætereueheretur, exiſtimari poſſet lapſus ob imprudentiam eſſe: nec intelligere illum quantam rem, quãq́ admirandam proferat, ꝙ nũc de illo iudicari nullo modo poteſt, cum ſe munire uoluerit.

ETI

ἔτι τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρῆσθαι· οὕτω γὰρ κλέπτεται ὁ ἀκροατής.

Magnã ſemper diligentiam adhibeat orator oportet, ne artificium agnoſcatur: quę.n. cæteroqui iuuant, ſi nimia fuerint, uehementer nocent. Supra præcepit aptam & accõmodatam rebus orationem eſſe debere, neque id nunc retractat: nam ἀναλογία ſeruanda eſt: uerum tamen poſſet hoc etiam, niſi modus cuſtodiretur, in uitium uerti. quare admonet, ne oratores omnibus eodem tempore, quæ ſibi ἀναλογίᾳ reſpondent, utãtur; ꝙ ſi fiet, ut non cuncta ἀνάλογα ſint, & quidpiam à cæteris diſſentire uideatur, fallit eum, qui audit, atq; latet; ideſt artificium oratoris auditorem fugit: nec dolum, qui adhibetur, intelligit.

λέγω δὲ οἷον, ἐὰν τὰ ὀνόματα σκληρὰ ᾖ, μὴ καὶ τῇ φωνῇ, καὶ τῷ προσώπῳ, καὶ τοῖς ἁρμόττουσιν.

Nequis alicui ſcrupulus reſtet, huius præcepti uim copioſius explicabo, inquit. ſi nomina dura et aſpera fuerint, non dura etiam uoce & uultu uti oportet: reliquiſq; omnibus, quę congruunt duris illis nominibus: σκληρὰ autẽ nomina μεταφορικῶς dici planum eſt, ut reliqua etiam, quæ hic dura appellat: durum enim uocatur, quod ictus repellit: nec facile ſecari ac frangi poteſt: neq; tamẽ Ariſtoteles duram uocem intellexit, ut Cicero (quãuis ambo aliunde tranſtulerint) qui pro Cn. Plancio inhumanum & immiſericors dictũ ita appellauit: utrunque enim uerbum ab ipſo alio ſignificatu ſumptum eſt.

εἰ δὲ μή, φανερὸν γίγνεται ἕκαστον ὅ ἐστιν.

Quod ſi nõ fit, ut quidpiã ſcilicet ab alijs diſcrepet, latere nõ poteſt artificium oratoris: cunctaq; perſpicua fiunt: ac ficta ſimulataq; eſſe cognoſcuntur: & ſuſpectam habere is qui audit, meritò incipit tantam illarum rerum inter ſe conuenientiam.

ἂν δὲ τόδε, μή· τὸ δὲ μή, λανθάνει ποιῶν τὸ αὐτό.

Si uerò eorum aliquod ſeruatum fuerit: aliquod autem tanquàm negligentia prętermiſſum: quod tamen callide relictum ſit, non intelligitur conſilium oratoris: fallitque eum qui audit: ac nihilominus tamen efficit orator quod uult: deſideriumq; ſuum ad exitum adducit: cum enim minimè putatur, tunc maximè utitur artificio, & aſtuta ratione perſuadendi: artificium enim maximum omnium eſt, tegere ac diſsimulare artificium.

ἐὰν οὖν τὰ μαλακὰ, σκληρῶς· καὶ τὰ σκληρὰ, μαλακῶς λέγηται, ἀπίθανον γίγνεται.

Hæc uis huius pręcepti eſſe uidetur. Vt ſępè non nulla eorum, quę proportione ſibi reſpondent, relinquenda ſunt, ita cõmitti nullo pacto debet, ut oratio diſcrepet à rebus, de quib. agitur: argumentoq; ipſi non conueniat: nam ſi mollia, duriter (inquit) aut contra dura, molliter extuleris, fide careat oratio neceſſe eſt: nec unquàm quod in animum induxeris, ea ratione perſuadeas. ſemper igitur locutio ἀνάλογος eſſe debet.

τὰ δὲ ὀνόματα, τὰ ἐπίθετα καὶ διπλᾶ, πλείω καὶ τὰ ξένα, μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς.

Fidem ſuam liberat: pollicitus enim ſupra fuerat ſe, quo tempore: quoq; loco impunè, & peregrina, & iuncta, & facta nomina ab oratore uſurpari poſſent, indicaturum: quod nunc facit. Qui igitur concitatè loquitur, ſine reprehenſione poteſt plura etiam adpoſita alijs nomina (quę epitheta uocant) & iuncta itidem plura uſurpare: nec non etiam externa ac peregrina: non tamen tam liberè ac largè: externorum enim uſum concedit, ſed non plurium: epithetis nanq; iunctiſque uerbis, conſuetudo quoque ſermonis utitur aliquando: copia illorum frequentiaq; offendit ac uitiõ datur. Externorum uerò uſus ſimpliciter, non ſuis locis receptus, quàmuis modicus, uitioſus eſt: peregrinæ nanq; uoces magis, quàm illæ, poëſin redolere uidentur.

συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ, κακὸν φάναι οὐρανόμηκες, ἢ πελώριον εἰπεῖν.

Ignoſcitur enim (inquit) irato, cum iniuriam, quam accepit exponens, dixerit ſe perpeſſum eſſe damnum ſiue flagitium, οὐρανόμηκες, aut πελώριον, cum ingens aut immenſum ſignificare uult: quod ſcilicet magnitudine ſua cœlum attingat: uaſtumq; admodum ſit. Quod ei conceditur, qui ira percitus eſt: ſi alius diceret, qui nulla re commotum animũ haberet, reprehenſione nõ careret, uel potius meritò exploderetur: neq; enim ferre poſſunt aures huiuſcemodi uerba, cum à ſedato animo dicentib. proferũtur, ut ferunt, cum à ſtomachantibus frementibuſq; dicuntur: neq; tamen tunc etiam non intelligunt uitiũ

inſolentiamq; ipſorum, ſed ueniam dant, quia uidēt doloris magnitudinem ita eos perturbaſſe, ut non intelligant quid agant. οὐρανομήκης, iunctum uerbum eſſe: πελώριον autē, peregrinum, conſtat.

Καὶ ὅταν ἔχῃ ἤδη τοὺς ἀκροατὰς, καὶ ποιήσῃ ἐνθουσιάσαι.

Pręterea commodè etiam his, apteq; uti poterit, cum in ſua manu iam auditores habuerit: & animos ipſorum ita affecerit, ut quaſi furore illo, qui diuinus eſſe traditur, agantur: tunc enim illi quid ab oratore fiat, non attendunt, & imponi ſibi ęquo animo patiuntur.
» Hoc ſignificare uoluit Cicero (ut arbitror) cum in Oratore inquit. Id autem tum ualet,
» cum is qui audit ab oratore iam obſeſſus eſt, ac tenetur: non enim id agit ut inſidietur
» & obſeruet, ſed iam fauet proceſſumque uult: dicendique uim admirans, non anqui-
» rit, quod reprehendat.

Η ἐπαίνοις, ἢ ψόγοις, ἢ ὀργῇ, ἢ φιλίᾳ.

Quomodo diuinum hunc afflatum inferant in animis eorum qui audiunt, oſtendit: laudibus ſcilicet, aut uituperijs eorum exponendis: aut ira odioque: aut contra amicitia, ac deſiderio erga aliquos, in pectorib. ipſorum excitandis.

Οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει: φήμην δὲ, καὶ μνήμην.

Quem locum intelligat, dubitari non poteſt: ipſemet enim apertè illum demonſtrat: mendum tamen, quod hic erat, delere neceſſe fuit: neq; enim γνώμην locum hic habet, ut in excuſis & ſcriptis codicib. antea legebatur, ſed manifeſtò μνήμην legi debet, ut apud auctorem nunc legitur. nec eſt quod quiſpiam arbitretur uerbum hoc illic corruptum ac uitioſum eſſe: mirificè enim ſententię quadrat, ut quod hic prius poſitum fuerat, inde alienum eſt. Exemplum autem hoc eſt orationis uehementioris, & quæ ita cepit animos auditorum, ut faueant ipſi: ac ſiquid etiam ab eo inſolens aſperumq; prolatum fuerit, animaduerſuri & notaturi non ſint: ita enim ipſos incendit laude ac ſpe ſummę glorię, ut uerba non attendant, ſed in cogitatione earum rerum occupati ſint, & quaſi iam illis frui ſibi uideantur. Locus totus, ad extremum nobiliſsimę orationi poſitus, hic eſt.
» φήμην δὲ καὶ μνήμην καὶ δόξαν πόσην τινὰ χρὴ νομίζειν, ἢ ζῶντας ἕξειν, ἢ τελευτήσαντας καταλεί-
» ψειν τοὺς ἐν τούτοις τοῖς ἔργοις ἀριστεύσαντας. Excitare nanq; Gręcos ille, impellereq; ad id bellū uoluit à fama gloriaq;, qua uiui erant fruituri: memoriaq;, quā mortui poſteris erāt relicturi: deſiderio autē magno earum rerū his uerbis inflāmauit animos auditorū.

Καὶ. Οἵτινες ἔτλησαν.

Fateor hoc exemplum me diu multumq; torſiſſe: nullus autē labor erat inuenire hęc uerba apud Iſocratem, niſi deformata illic fuiſſent: indicauit enim locum, ubi illa legerentur: uerbo uero hoc ipſo corrupto: quod exemplum eſt huius locutionis, uix facultas ulla relinquebatur illū inueniendi: neq; enim ex alijs uerbis cognoſci potuit, cum tacta tantum ſententia ſit, non tota allata. In oratione autem ipſa, nō ἔτλησαν, ut oportuit, ſed ἐτόλμησαν, mendosè ſcriptū eſt: quod manifeſtò intelligitur teſtimonio Ariſtotelis: quāuis enim notio illius uerbi ſententiæ conueniat, non tamen olet illud peregrinitatem, aut poëticam phraſin: eſt enim tritum in conſuetudine ſermonis: hoc autem eſt licentiæ poëtarum proprium. Confirmat hanc lectionem, & omnem cuiuis penitus ſcrupulum euellit, quod cū idē ſcriptor in oratione περὶ τῆς ἀντιδόσεως, ubi multos locos ex ſuis orationib. adduxit, hanc etiam extremam panegyrici partem adponeret, ἔτλησαν illic quoque, ut hic apud doctorem noſtrum, legitur, ut admirandum ſit hoc uerbum integrius in omnib. locis cuſtoditum eſſe, quàm ubi in primis conſeruari debuit. locum uerò illum, ſi ullus eſt, qui hanc grandem excelſamq; orationem poſcat, in primis illam flagitare perſpicuum eſt: eſt enim uehemens admodum illic Iſocrates in laudandis factis ueterum illorum Athenienſium, fortiſsimorum uirorum: atq; ita affecerit animos eorum, qui inde orti audiebant, neceſſe eſt ut ſi diuino furore correpti ac lymphati forent. Καί
» τοι (inquit) πῶς ἂν ἐκείνων ἄνδρες ἀμείνους ἢ μᾶλλον φιλέλληνες ὄντες ἐπιδειχθεῖεν, οἵτινες
» ἔτλησαν ἐπιδεῖν: & quę ſequuntur: ἔτλησαν autem, ſuſtinuerunt: perpeſsi ſunt: ęquo animo tulerunt: nullo rerum ſuarum damno commoti ſunt: quorum tot incommoda & tam grauia, oculis ſpectata, animos non fregerunt. Hæc intellectum eius uerbi aperiunt, non tamen reddunt, quod nunc ab Ariſtotele illic uerè laudatur.

φθέγγονται

φθέγγονταί τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες· ὥστε καὶ ἀποδέχονται δηλονότι ὁμοίως ἔχοντες.

Oratores, qui quaſi mentis compotes non ſunt, huiuſcemodi uerba fundunt: quæ ij
etiam qui audiunt eodem pacto animo affecti recipiunt, probantque. Græcam uocem
» in epiſtola ad Q. fratrem uſurpauit Cicero. Sed abeſt etiam ἐνθουσιασμός. Vim eius
» expreſſit in oratione pro Archia, Poëtam natura ipſa ualere, & mentis uiribus excitari,
» & quaſi diuino quodam ſpiritu afflari: idem quod hic tradit Ariſtoteles, ſignificauit etiam
Cicero in Oratore, cũ de uerſib. loquens, quos in oratione per imprudentiam dicunt, in
» quit. Sed non attendimus, neque exaudimus nos metipſos: nam uerba quędam, quę in
contentionib. ipſis, ac motu illo animi ſine reprehenſione afferuntur, poſtea ſedatis ani-
» mis à maleuolis exagitari poſſe declarauit in eodem libro Cicero, cũ ait. Facilè eſt enim
» uerbũ aliquod ardens (ut ita dicam) notare: idque reſtinctis iam animorum incendijs, ir-
ridere. Huiuſcemodi autem uerba intelligit, de quibus nunc agitur.

Διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν· ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις.

Quare (inquit) hęc ipſa, & iuncta, & peregrina, & facta uerba: quę oratores etiam, cũ tanquam diuino ſpiritu afflantur, fundunt, ſtudio poëtarum congruere. Rationem autem huius rei afferens, ait: poëſis enim diuina quædam res eſt, & quę egregiè in primis tractatur, cum ij qui illi dant operam, dei pleni ſint.

Ἢ δὴ οὕτω δεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας· ὅπερ Γοργίας ἐποίει.

Hęc, quę magis propria poëtarum ſunt (inquit) aut uſurpari in oratione poſſunt, temporibus, modiſque, quibus oſtendimus: aut cum diſſimulatione ea, quam εἰρωνείαν uocant, orator utitur: nam illi quoque, qui aliud dicit ac ſentit, conceditur, ut hæc uerba, quæ ſunt extra conſuetudinem ſermonis, uſurpet. quod ſedulò (inquit) Gorgias Leontinus facere conſuerat. Quod uerò hanc conſuetudinem Gorgias habuerit, & cum diſſimulatione uteretur, peregrina & inuſitata uerba pronunciare ſolitus ſit, ſi emus oportet teſtimonio auctoris, cum ex ſcriptis ipſius, quę perierunt, intelligi hoc nullo modo poſſit. in. III. libro de republica, quod ad huiuſcemodi ingenium Gorgiæ declarandum non nihil facit, fatetur Ariſtoteles ſe compertum non habere, an quædam, quæ illic ipſe nar-
rat, anquirens ille rem protulerit: ſiue diſſimulatione utens ac ludens, uel potius utriuſque
» rei ſimul incubuerit. Γοργίας μὲν οὖν ὁ Λεοντῖνος· τὰ μὲν, ἴσως ἀπορῶν· τὰ δ', εἰρωνευόμενος,
» ἔφη, & quę ſequuntur.

Καὶ τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ.

Vt Socrates ipſe fecit, in eo ſermone, quẽ habuit de amatorijs reb. in Phœdro, in quo
diuino ſpiritu ſe afflatum ſimulans, grandia uerba fudit, & elatiore oratione ſępè uſus eſt,
» quod indicauit, etiam inquiens. ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου
» γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς· τὰ νῦν γὰρ οὐκέτι πόῤῥω διθυράμβων φθέγγομαι, & poſt. οὐκ ᾔσθου ὦ μα-
» κάριε, ὅτι ἤδη ἔπη φθέγγομαι· ἀλλ' οὐκέτι διθυράμβους, καὶ ταῦτα ψέγων· ἐὰν δὲ ἐπαινεῖν τὸν
» ἕτερον ἄρξωμαι, τί με οἴει ποιήσειν;

Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι, μήτε ἄρυθμον.

Hæc ad numeroſam orationem pertinent. σχῆμα λέξεως appellat hic, formam orationis ſpeciemque continuationis ipſius: neque enim nunc diſſerit de figuris uerborũ, quas Græci dicendi magiſtri σχήματα λέξεως uocant: & Cicero lumina orationis & tanquã geſtus uocare ſolet, cum locutio à uulgari & ſimplici more loquendi uariatur. ἔμμετρον igitur formam orationis eſſe non uult, id eſt tanquàm uerſus, certis quibuſdam dimenſionibus aſtringi: nec tamen ἄρυθμον, id eſt numerorum prorſus expertem probat: cuius iudicij ſui cauſam ſtatim reddit. Cum hic autem Ariſtoteles de melioribus orationis numeris agat, quique iucundius peruenire poſſint ad aures audientium: totumque hoc, quod numeroſum in oratione dicitur, ab eruditis hominibus, qui tempore ipſum conſecuti ſunt, magnam uim habere exiſtimetur ad gratiam oratori conciliandam: nec non uim etiam, neruoſque argumentis acquirendam, tota res diligentius eſt animaduertenda: Cicero nanque non in idoneis tantum numeris, pedibuſque id poſitum putat, uerum etiam fieri non nunquam, aut luminibus orationis, eorumque concinnitate; aut apta conſtructione uerborum, cum uideatur noſter tantum quod ad numeros per-

ſuram. Plato idem euoluens, motus ordinem definiuit. Longinus uero quidam magi-
ſter dicendi magni nominis, Plotini auditor, affirmauit numerum hunc oratorium eſſe
metri ſpiritum: ut autem concentus eſt conſenſus rerum differentium, acuti ſoni & gra
uis, ita numerus hic, celeris & tardi motus conſenſus eſt. nam inter metrum, ac nu-
merum non paruum diſcrimen eſſe plures & Græci, & Latini ſcriptores docuerunt: ac
qui diuerſas has res confudere, pro eodemque cœpere, ualde peccaſſe oſtenderunt: me
trum nanque ubi ſyllaba non eſt, locum habere non poteſt: numerus autem hic & in ſyl-
labis inuenitur, & ſine illis manet: & ſonus nanq; fabrorum ferrariorum, cum incudem
tundunt, & motus, crepitusque digitorum & auium uolatus, huiuscemodiq; alia multa
rhythmum habere exiſtimantur. Præterea metrum certa, ac fixa tempora habet: pro-
ductum ſcilicet, ac correptum communeue: rhythmus uerò, ut ipſi commodum eſt, tē-
pora ducit: ſępe enim breue tempus longum facit: cōtraq; productum corripit: quæ cau
ſa fuiſſe exiſtimatur, ut, quia tantum ſibi permitteret, ac nihil definiti haberet, uocatus ſit
ſpiritus metri à Longino: ut à noſtræ gentis hominibus, qui reb. his ſtudent, eadem for
taſſe de cauſa, aër cantus uocetur, quia potius iudicium aurium ſequantur, quam normā
aliquam certam, qui eo utuntur. Totum hoc accuratè quoq; tradiderat Porphyrius, ut
Simplicius in commentarijs in categorias refert, qui cum ſyllabas breues, ac longas na-
tura tales eſſe oſtendere uellet, non ita appellari, quia longo aut breui tempôre diceren-
tur, nulla re alia diſcrepare metricum à rhythmico dixit, niſi quia eorum alter naturalib.
longitudinib. utitur: alter uerò immutat liberè naturas utriuſque temporis: cum enim
rhythmicus metrum, quod è dactylis conſtet in pęonium numerum uertit, longis ſylla-
bis utitur, ut breuibus: & quandoque etiam contra breues producit. Qui uerò poema
condit, ac ratis, definitisq; menſionib. aſtrictus eſt, cum difficultate premitur, & audere
aliquid cogitur, elementa ipſa Græco in ſermone immutat. exempli gratia quod ἐρεὸν
erat, ſecunda eius nominis litera uariata, ἐρεὸν dicit, & Διώνυσον aucta tertia, tem-
poreque illi addito Διώνυσον. Cum igitur tantopere inter ſe differant metra à nume-
ris, ac longe diuerſas inter ſe rationes habeant, factum eſt, ut alterum eorum ab ora-
toribus reciperetur & in omni ſoluta oratione locum haberet: alterum uerò penitus
repudiaretur, nec ſine magna ipſius labe poſſet admitti: neq; tamen ita omnino nu-
meros cepiſſe uidetur Cicero (quod etiam de Ariſtoteleis rhythmis dici poteſt) ut rhyth
mici ipſi, magiſtri ipſorum, acerrimique obſeruatores capiebant: neque enim quod
ipſi liberè faciunt, tempora pedum Cicero commutat, ſed pedes potiſsimum illos in ora
tione adhiberi uult, qui temporib. conſtent, aptis rebus illis explicandis: id eſt celeri-
bus aut tardis, ut natura ipſarum eſt, tractarique illę debent, & qui conueniant aut ini
tijs, aut clauſulis membrorum: numeros autem potius, quàm pedes uocare uidetur,
quia non unius tantum tempora pedis intelligit, ſed minimum duorum, ſæpe etiam plu
rium, ut duorum, trium ue pedum concentus, numerus haberi debeat. Vnde etiam nar
rat Quintilianus Ciceronem ſolitum à nonnullis reprehendi, quod orationem conſtare
numeris oportere diceret, tanquam ipſam ad rhythmos alligaret, qui cenſerent ipſum
ita numeros accipere, ut rhythmici ipſi ſuos rhythmos capiebant: pręcipue autem uocē
illius ſolitam inceſsi, quod dixiſſet Demoſthenis fulmina non tantopere uibrari potuiſſe,
niſi numeris contorta ferrentur: à qua etiam culpa non putat ſe poſſe ipſum tueri, ſi omni
no rhythmos intellexit, potiusq; cum aduerſarijs ſentire cogi: cuius etiam rei rationem
reddit, docens ita rhythmos ab ipſorum auctorib. tractari, ut eodem pacto in ſoluta ora
tione adhiberi non poſsint: idemq; etiam cognitum habuit (de quo ſupra à me citatis te
ſtimonijs magnorum auctorum actum eſt) omnium uerborum tempora contra ipſorū
naturam modulatione produci, aut corripi poſſe, quod nullo modo auderent oratores,
ſed ſtudioſe aucupari uerba ſolere, interuallis illis prędita, quę rationi ipſorum, temporiq;
conueniāt: aut idem collocatione eorū, ordineq; pręſtare, ſi fortè aliena illa ſint à nume
ris, quos ſectantur. Cum autem inter metra, ac rhythmos tantum interſit, inde etiā opti
mus auctor abeſſe à uerſu orationē, nec certis mēſuris illigari uoluit, nec tamē carere nu
meris, ac ſimilitudine quadā cātus oportere exiſtimauit: cū autē q maximè numeri illi ex
ornādę apti forēt oſtenderet, quāuis alios quoq; nō nullos funditus nō ejciat, pęanas ta
men in primis probauit, & cū initium maximè, ac finem membrorum numeris adiuuari
uellet, contraria eius pedis genera contrarijs locis opportuna eſſe docuit, & principium

nanq; conuerſionum ſtabilem gradum habere, & eaſdem in graui ſyllaba, perfectaq; in
ſiſtere uoluit: nec tamen putare poſſumus ipſum hoc perpetuo ſeruari uoluiſſe: multa
enim inde, magnaq; incommoda ſequerentur: quę & à poſterioribus declarata ſunt, &
facilè à tanto uiro intelligi poterant, ſed cum, quem maximè probaret, edere cogere-
tur, pæana omnibus prępoſuit: bonis etiam, quæ in eo ſunt, indicatis. Quare, qui pa-
res huic ſunt asſimileſque, poſſe pro illo capi ſine periculo uidentur, ac non modo non
contra ipſius iudicium, uerum etiam illo ipſo auctore: nam in tenuib. reb. exponendis
iambo locum rectè eſſe poſſe quis non fateatur? & contra ampliorib. negotijs tractan-
dis idoneũ dactylũ ac ſpondeum? quàmuis autẽ hunc ipſum numerũ Cicero nõ impro
baret, alios tamen ei pręponendos cenſuit, & à iudicio Ariſtotelis liberè diſſenſit, qui
ipſum, ut optimum ſemper probauit: ipſe nãque dichoreo præcipue delectatur: quod,
pręter quàm, quod ipſe met apertè teſtatur, ſcripta quoque eius declarant, in quib. hic
numerus ſępè comprehenſiones claudit, ſed idem etiam cretico multum tribuit, qui nõ
numero ſyllabarum, ſed temporum menſura par eſt pæani: ex longa enim & breui,
& longa conflatus eſt, cum pæan quattuor ſyllabis conſtet: Vnde ſimplex non eſſe pes
intelligitur: ſimplices nanque pedes trium syllabarum numerum non excedunt, ut ue-
rius ille numerus, quàm pes, dicatur: quo etiam nomine ſummum doctorem Cicero
reprehendit, quod, qui plures habeat, quàm tris syllabas, in pedib. numerarit: Duobus
autem his antelatis, cæteris omnib. pæana præponere Cicero uidetur, nam contra eun
dem quoque accuratè diſputauit, cauſam, quæ perſuaſit illi, ut maximè accommodatum
clauſulis eum exiſtimaret, non probans, quæ erat, quod extremam productam ſyllabã
pæan hic habet: valdeq; contumelioſa uoce in tantum uirum uſus eſt, eum uidiſſe parũ
inquiens, cui omnes fatẽtur res etiam occultisſimas cognitas, ac perſpectas fuiſſe: negat
» enim quicquam ad rem eſſe poſtrema quàm longa ſit: & ſanè cuncti, qui de metris ſcri-
pſerunt in omni genere uerſus, nihil ad rem eſſe dixerũt extrema ſyllaba lõga ſit, an bre
uis: ſignificantes (ut opinor) legem carminum non impedire duorum ne temporum,
an unius ſit poſtrema ſyllaba, aureſque ferre poſſe qualiſcunque ea fuerit: nam, nihil di-
ſcriminis omninò inter illas intelligi, nullo modo arbitror eos putaſſe, cũ manifeſtò mo-
ra lõgior ſit, ſi duorum, quàm ſi unius temporis ſyllaba proferatur, quãuis breuis adiuua
ri uideatur, ſuſtinerique ſpatio illo inani inter finem antecedentis, initiumque conſequẽ
tis uerſus, quod ita aliquid ei temporis accreſcat. Hoc etiam Quintiliano uiſum eſt, qui
à Ciceronis iudicio diſſentiens, contra id ipſum copioſè diſputauit inquiens. Neq; enim
» ego ignoro in fine pro longa accipi breuem, quod uidetur aliquid uacantis temporis
» ex eo, quod inſequitur, accedere: aures tamen conſulens meas, intelligo multum refer
» re utrum ne longa ſit, quæ claudit, an pro longa. Quod etiam exemplis confirmat, do-
cens pleniorem eſſe clauſulam, quæ ſpondeo conſtet, quàm, quę choreo. quod ſi nihil
omninò referret correpta, an producta ſit ultima, non duob. nominib. appellari, ſed idẽ
pes haberi deberet, cum tamen iudicio aurium liquidò intelligatur longè diuerſum eo-
rum ſonum eſſe. vnde non defuiſſe tradit non nullos, qui longæ poſtremę tria tempora
darent, ut illud, quod breuis accipit ex inani ſpatio, quod dixi, productę quoque ſylla-
bę, quæ in extremo collocata eſt, accederet: eadem ratione, qua uerſus, ſolutęque ora-
tionis membra uocibus aut unius, aut duarum ſyllabarum conſtantia, relinquere in me-
dio dictionum illarum plura tempora eruditi ſcriptores tradiderunt, ac negotijs lentis ex
ponendis apta eſſe, imitarique eorum tarditatem ſua prolixitate & contra, quæ uerbis
longioribus ac multarum ſyllabarum conſtent, celeriora eſſe, atque alicuius facti ueloci
tatem exprimere, quod rara uacua tempora in medio paucarum illarum uocum interie-
cta habeant. Sed, ut locum ipſum Ciceronis, quem non planè probat Quintilianus, ac-
curatius uideamus. an intellexit Cicero quoque extremæ correptę temporis aliquid
accedere? atque ita è breui longam fieri? quod etiam in producta eadem de cauſa uſu
ueniat, quia par tempus ipſi quoq; ex inani illo interuallo, ac mora adhęreat, unde pro-
» ductior adhuc fiat: idq; ſignificauit, cum inquit. Quoniam nihil ad rẽ eſt poſtrema quã
longa ſit: longã enim appellat, quę breuis natura erat: deq; illa, ut longa, cũ additum illi
tempus ſit, loquitur: nec non magis minuſq; longam inueniri oſtendit. Quod tamen
animaduertiſſe Quintilianus non uidetur: hunc. n. arbitror ſenſum eorũ uerborũ. Si lon
ga extrema ſyllaba fuerit, adiuncto ipſi tempore, cum antea breuis foret, rectè illic ma-
net,

net, nec quicquam ad legem uerſus, & aurium iudicium refert, duorum ne temporum, aut trium ſit: ideſt poſterior ne illa ſyllaba tempus longæ ſuperet, an cõſueto ſpatio, atq; interuallo contenta ſit. Sonorum autem omnium optimum iudicem eſſe potuiſſe Ariſtotelem facilè intelligimus, cum muſices etiam, modorumq;, ut reliquarum ingenuarũ artium peritiſsimus fuerit, quod percipitur manifeſtò ex ijs, quæ ſubtiliter eruditeq; ad harmoniam pertinentia diſputauit: ut omittam quę de ijſdem reb. in VIII. libro de rep. diſſeruit, ſed in numero etiã librorũ, quos Ariſtoteles ſcripſit, exponendo tradidit Laërtius, ipſum de arte muſica unũ edidiſſe: quãuis Cicero quoq; quod ad numeros orationis facit, egregiè cognorit, atq; intelligatur certò huius ipſius rei ſtudioſiſſimus fuiſſe: multũque ſibi, quod in dicẽdo idoneos numeros adhiberet, ac uiã rationẽq; eorũ traderet, placuerit. Neq; ego me arbitror poſſe inter tantos uiros, leuiter inter ſe diſſentientes, ſententiã ferre: nec tantũ mihi ſtultè arrogo, qui ſi ſentẽtias eorũ percipere potuero, nõ parũ mihi in tanta harum rerum obſcuritate inſcitiaq; feciſſe uidebor: cum enim à non nullis adhuc bonis artib. caligo, quæ ſuperiorib. temporib. offuſa eſt, pelli non potuerit, hęc in primis in tenebris latet, atque altius obruta eſt. Potuit diſciplina quoq; diuerſarum ætatum iudicia ipſorum uariare, cũ Cicero nimis Aſiatico generi dicẽdi deditus fuiſſe quondam inſimulatus ſit quod numeros mobiliores adhibebat: unde cum Ariſtoteles choreum pedem improbet, ut nimis celerem, ac penè currentem, ipſe numero in primis illo delectatur, frequenterque eum uſurpat, qui è geminato choreo conſtet, atque inde dichoreus appellatur. Halicarnaſſeus, qui uirtutes ac uitia componendorum uerborum diligenter quæſiuit, & huius rei accuratus magiſter fuit, naturam omnium ſimplicium pedum demonſtrauit: quique ex illis grandes atque ampli forent, & qui contra minuti atque humiles, docuit: nec unum, aut alterum cęteris neglectis utilem eſſe uoluit, ſed cõuenire illos maiorib. negotijs tractandis: hos uerò tenuiorib. reb. indicandis teſtatus eſt: exemplisque poſitis optimorum auctorum Thucydidis, Platonis Demoſthenis, id uerum eſſe confirmauit: qui in grauiorib. reb. oratione explicandis, grandiorib. pedib. amplioribuſque ſemper uſi ſunt: neq; huic, aut illi tantum addicti fuere. Quod ſi quando illis neceſsitas impoſita foret abiectiorem aliquem, mollioremque pedem admittendi (neq; enim omnes res nominib. appellatæ ſunt, quę grauib. aut honeſtis pedib. conſtent, ſed non paucę uerbis oſtenduntur humiliorib. ac lãguidioribus, ſi interualla, quib. prædita ſunt, ſpectes) huic malo remedium adhibebãt, illoſq; ipſos abiectos, fractoſque numeros coniunctione grandiorum, ſeueriorumque occulebant: ut uicinis illis, ex omnique latere circumfuſis, humilitas illorum, mollitudoque non appareret: unde etiam, ut alij pedes alijs crebriores in oratione ſint, non tantum certorum uerborum, pedibuſque illis ſitaui ornatorum, conquiſitione fieri certum eſt, quantum tranſmutatione uerborum, & collocatione, ut & ab Halicarnaſſeo, & à Quintiliano planum factum ſit è grauib. & ſeueris uerſibus, leues ac teneros fieri, uerborũ ordine tantum immutato: nullà alia de cauſa, niſi quia pedes uariantur in diuerſa nominum ſtructura, ac longe alij fiunt.

τὸ μὲν γὰρ, ἀπίθανον· πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι.

Quę enim (inquit) certis menſuris diſtincta eſt oratio, perſuadere nullo modo poteſt: ſummo nanq; artificio conformata intelligitur: hoc autem ualdè alienũ eſt à facienda fide. ſed aliud etiam non paruum uitium in ſe habet, quod à rebus, de quibus agitur, auditores abducit. quomodo autem id fiat, & quò traducat, breuiter oſtendit. Huiuſcemodi quippiam ſignificare uoluit Cicero in Oratore, cũ & ipſe de eodem compoſitę orationis incommodo diſſerens, inquit. Detrahit pręterea actionis dolorem: aufert humanũ
» ſenſum actoris: tollit funditus ueritatem & fidem: quàmuis bona, quę in ſe actor habet potius corrumpere eam dicat, quàm à reb. grauibus ad elegantias feſtiuitateſque orationis conſiderandas animum auditoris traducere, quod Ariſtoteles ipſam efficere declarat. nam hanc ſententiam eſſe horum uerborum planè arbitror, & hunc ex illis ſenſum
» Phalereus quoq; elicuit: qui eundem penè locum perſequens, inquit: ἡ γὰρ περιττοτε-
» χνία, μᾶλλον δὲ κακοτεχνία, προσέχων ὁ ἀκροατὴς, ἔξω γίνεται θυμοῦ παντὸς: ſignificans eum qui audit, dum inane illud ornandi ſtudium, uel prauum potius artificium attendit atque eò mentem conuertit, abijcere ex animo omnem iram, qua commotus erat contra reum ex atrocitate illa rerum, delinitum ea ſuauitate. Tertio autem membro Cicero

peritiores melius iudicabunt: duarum enim quæ huius rei hic traduntur cauſarum, priorem tantum illic uideretur attingere. ἐξίστησι ualet hic, auocat auditores à materia, de qua agitur cauſaq; ipſa, ad concinnitates orationis. Phalereus, ſi idem omnino exprimere uoluit, è commotione eripit, & quaſi incendio animorum eum qui audit, intellexit.

προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἥξει.

Quaſi enim (inquit) arrectis aurib. ſtare facit, & expectare quando par illi ſimileq; ad aures ipſius accedet. ἥξει autem, ueniet, tranſlato ab animantib. uerbo, quæ pedib. gradiuntur: ideſt ex oratoris ore exibit. ut Sophocles in Oedipode tyranno. „ ἀλλ' ἦλθε μὲν „ τοι τοῦτο τ' οὔνειδος τάχ' ἂν ὀργῇ βιασθὲν μᾶλλον ἢ γνώμῃ φρενῶν. Dum autem in hac cogitatione toti occupati ſunt, ac pene manifeſto prouident, quo actor peruenturus ſit, ante ipſum ſæpè uerba illa pronunciant; quod facere paſſim uidemus (inquit) pueros qui uerba pręconum pręripiunt, quib. utuntur in tralaticijs edictis: nam poſſe hoc intelligi etiam ab imperitis & ſolitum euenire, oſtendit Phalereus, qui de locutione ueterum ſophiſtarum, quę tota conſiaret è periodis, diſſerens, ait aliquando etiam qui audiunt, edere ante ipſos extremas partes fineſq; comprehenſionum ipſarum, & prius quàm ab oratore exierint, clamitare: cum pręſentiant quid dici ab illis debeat. nã ultimas partes edictorum, antequam pręconis ore emittantur, pueros etiam noſtros ſolere clara uoce efferre, notum eſt.

ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία τό, τίνα αἱρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος, Κλέωνα.

Vt totam rem magis explanet; quantamq; uim habeat ad animos eorum qui audiunt à cauſa abducẽdos, artificioſa nimis oratio, & quę certis definitiſq; numeris utatur, apertè doceat, ſimili quodam utitur: contingereq; ea in re inquit, quod uulgo accidit cũ pueri prouident, quæ præcones edituri ſunt, & ante ipſos pronunciant: qui. n. huiuſcemodi orationis auditores ſunt, quæ dimenſiones certas ſtataſque habent, & ipſi intelligentes quo res peruentura ſit, & auidè expectant illas, & ſępè ante illos ipſos enunciant. Vt hinc autem percipere licet, ſerui qui in libertatem uindicabantur, tutorẽ aliquẽm ſibi apud Græcos aſciſcebant: eiuſq; nomen præco clara uoce pronunciabat. intelligentes igitur pueri Cleonem potisſimum appellatum iri, ante præconem ipſum Cleonis nomẽ clamabant. Articulum autem, qui in excuſis eodem caſu Κλέωνα antecedebat, ſuſtuli: in nullo enim ſcripto libro repperi: nec ſanè manere illic commode uidetur poſſe. Animaduertendum pręterea ſimilitudinem, ἀνταπόδοσιν non habere, ſed ijs qui leguntrelinquere Ariſtotelem, ut reddant, quod collationi huic perficiendæ neceſſarium eſt: nõ enim id obſcurum incertumq; eſt.

τὸ δὲ ἄρρυθμον, ἀπέραντον

Quam culpam ſuſtineat alterum genus uitioſæ orationis, quod ἄρρυθμον appellauit, declarat, ἀπέραντονq; eſſe dicit: id eſt fine, & termino carere. id autẽ nullo modo probat: ut. n. quę certos quaſi fines terminoſq; habet, ita quę nullis terminis clauſa eſt, reijcit.

δεῖ δὲ πεπεράνθαι μέν: μὴ μέτρῳ δέ: ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον.

Oportet autem (inquit) orationem terminari: non tamen exquiſita quadam certaq; dimenſione, cuiuſmodi metrum eſt: ſupra enim damnauerat, & minimè omnium aptã oratori hanc dictionem eſſe affirmarat. nunc etiam ingratum & inſuaue eſſe dicit, q; finem nullum, neq; ultimum habeat: & præterquã quod inſuaue eſt, cognoſci etiam non poſſe. Huic autem uitio hęret oratio, quę rhythmo uacat: eſt enim rhythmus finis ac terminus quidam mirificè aptus ſolutæ orationi. Qui igitur certis pedibus tanquã poëma, definiebant orationem, non peccabant in eo quod orationẽ termino includebant (claudi enim illa omninò definiriq; debet) ſed culpam nõ paruam admittebant, quod aptos idoneoſque proſę orationi terminos non adhibebant.

περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα: ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς, ῥυθμός ἐστιν.

Cunctę enim res (inquit) ἀριθμῷ finiuntur: hic autẽ ἀριθμὸς formę orationis, rhythmus eſt. Cum autem Latini boni auctores, nomine generis, ut Ariſtoteles uult, rhythmum

numerum appellarint. quomodo hic locus commodè Latinè reddi poſſit non uideo, nã ſi ἀριθμὸς numerus reddatur, perturbetur lector neceſſe eſt, cum ſciat rhythmum etiam, de quo hic diſputatur, numerũ appellari: & hæc cauſa fuit, cur Græcis nominibus uſus ſim: nõ defuerunt tamen inferioris ętatis interpretes, qui ut ſeiungerent ipſos, rhythmũ, oratorium numerum uerterunt. Hic autem ordo uidetur eſſe totius argumenti, quo numeroſam orationem eſſe oportere confirmat, rhythmi genere illo reiecto, quod proprium eſt ſtudij poëtarum: metro ſcilicet: ipſum enim quoq; rhythmus eſt: cum enim locutionis ipſius ſuo in curſu formæ numerus finiſq; rhythmus ſit, concluditur orationẽ, quæ rhythmo uacet, uacare etiam numero: cum uerò res omnes numero terminentur, ea de cauſa infinitam eſſe: indeq; iniucundam: quæq; non ſatis percipiatur, oſtendit: in exquiſitioribus enim libris ab eo demonſtratum eſt, quod fine caret, ut infinitum cogitatum, cognoſci non poſſe. Rhythmum autem, numeri, ideſt ἀριθμοῦ, partem eſſe, ſignificauit etiã in problematibus: ubi rationem afferens, cur cuncti mortales rhythmo oblectentur, inquit id fieri, quia ille notum & ordinatum ἀριθμὸν habet: mouetq; nos ordine tẽporis ſeruato. Quæ res apta naturę eſt: ideoque iucunda.

οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά.

Cuius rhythmi ſcilicet, metra poëtarum ſunt particulæ, quod inde abſciſſa ſint: metrũ enim rhythmi pars eſt: aſtrictior nanq; rhythmus eſt.

Διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα γὰρ ἔσται.

Cum planum iam factum ſit, neq; ἔμμετρον, neq; ἄρρυθμον orationem eſſe debere: demõſtrataque ſint uitia utriuſque locutionis, mediam quandam uiam ſequendam ſtatuit, & certas illas dimenſiones fugiendas: docens, qui hoc non caueret, in poëma inciſurum: numerum tamen, ſed ne eum quidem certum ſemperque eundem, retineri iubet. Hũc locum expreſſit manifeſtò Cicero in Oratore, cum, facto præclaro antea de Ariſtotele » teſtimonio, adiunxit. Is igitur uerſum in oratione uetat eſſe: numerum iubet: Verſum autem orationem habere dixit, quę eſſet ἔμμετρος: habebat enim numeroſa oratio plurimos, & acerrimos aduerſarios, quos cũ auctoritate doctiſs. & grauiſſ. uirorum etiam refellere uellet, confugit ad Ariſtotelem: quod etiam fecit Dionyſius Halicarnaſſeus, in libro de compoſitione uerborum: cum enim ab eadem cauſa ſtaret, huius maximè loci auctoritate, qui diſſentirent, confutare ſe poſſe exiſtimauit.

ῥυθμὸν δὲ, μὴ ἀκριβῶς· τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν μέχρι του ᾖ.

Hunc etiam ipſum rhythmum non exquiſitè habere debet, & quaſi ad amuſſim: ἀκριβῶς autem non malè exquiſitè reddi opinor: nam quas ἀκριβεῖς τέχνας Gręci, Cicero artes exquiſitas uocauit: commodè etiam aliquando: huic certè loco aptius, aſtrictè: ean» dem enim ſententiam referens Cicer in. III. de Oratore inquit. Non aſtrictè, ſed re» miſſius numeroſam eſſe oporter. Cum autem ſe difficilem quandam rationem poſtulare intelligeret, demonſtrat, quomodo illa ſeruari poſſit: nam hoc fier (inquit) niſi nimis curioſus quiſpiam in hac re fuerit, & cum aliquantulum numerorum ſuauitati indulxerit, ex nimia illa & moroſa eorum obſeruatione ſe liberarit: Hunc locum uidetur intellexiſſe Demetrius, cum inquit: debere nos niſi exquiſitè pęanas pedes adhibeamus, ita tamen orationem ſtruere ut multum retineat eius numeri, & pęanica omninò ſit: addidit enim hoc Ariſtotelem ipſum uideri pręcipere.

τῶν δὲ ῥυθμῶν, ὁ μὲν ἡρῷος, σεμνός.

Heroum appellat, dactylum & ſpondeum: ambo enim heroico carmini familiares: nã de dactylo dubitari non poteſt: hic enim pes maximè huic generi uerſus dignitatem, or» natumq; affert. Quintilianus libro, IX. Et herous, qui eſt idẽ dactylus, Ariſtoteli am» plior. Demetrius, ubi & ipſe de numeroſa oratione diſſerit, heroum ſpondeum uocaſſe uidetur: quod exemplo poſito ab eo, perſpicuum ſit: ex productis enim ſyllabis conſtat. Pro eodem autem pede ponuntur, quia, quàmuis ſyllabis diſcrepent, temporib. tamen congruunt. In. III. de Oratore Cicero anapęſtum etiam heroi nomine contineri tradit: ipſe enim quoque interuallis par eſt ſuperiorib. duobus, nec omninò ab heroico » carmine excluditur, quàmuis in eo infrequens ſit. Quare primum ad heroum nos dacty» li, & anapęſti, & ſpondei pedẽ inuitat; & quę ſequuntur. Ariſtotelem autẽ intelligit, quẽ

git Halicarnaſſeus, quibus etiam in locis apti illi, utileſque ſint, Ariſtotelem quoque indicare, mirificè quadrat huic ſententiæ: neque enim de alijs ullis numeris, niſi de utroque pæane, hoc facit, declarans alterum eorum initijs; alterum clauſulis comprehenſionum, conuenire.

Καὶ λεκτικός.

Niſi uitium aliquod hic ſubeſt, ualet λεκτικὸς hoc in loco, ſonorus ac grandiloquus. quod ſanè mirum uidetur, cum omnis locutio λέξις à Græcis uocetur. Vnde ipſe aliquando ſuſpicatus ſum deſiderari particulam negandi: legique debere, οὐ λεκτικός. In excuſis tamen nullis, aut ſcriptis codicibus eam inueni: Quę uerò res me mouerint, ut eam defeciſſe putarim, peruulgata lectione retenta, nunc indicabo: In libro de arte poëtarum ipſe inquit. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστιν, & quæ ſequuntur: id autem hic etiam repetit, qua in re conuenit illi cum Græcis omnibus, ac Latinis ſcriptoribus: nam Ciceronis uerba ſunt: Sunt enim qui iambicum, putent, quod ſit orationi ſimillimus. Demetrius. ὁ δὲ ἴαμβος εὐτελὴς καὶ τῇ τῶν πολλῶν λέξει ὅμοιος. Iambus igitur humilis abiectuſque, conſenſu omnium, pes eſt: contra herous, amplus. quomodo igitur tantopere inter ſe diuerſi λεκτικοὶ ambo rectè appellentur, quæſo homines cogitent: præterea uideo Ciceronem, Gręcę linguę peritiſſimum, reddidiſſe λεκτικὸν, quod ſit orationi ſimillimus. Sed quod multo maximum apud me eſt, Demetrius hunc eundem locum perſequens, ac penè ijſdem, quib. Ariſtoteles uerbis, non eſſe aptum familiari ſermoni hunc pedem dicit. ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ οὐ λογικὸς, ἀλλ' ἠχώδης: uocauit enim λογικὸν (niſi fallor) quem λεκτικὸν hic noſter dixerat: & cur minimè orationi accõmmodatus eſſet, expoſuit: ſonorum enim nimis & uocalem eſſe affirmauit. Cicero autem in Oratore manifeſtò hæc uerba cõuertit, cum inquit. Quod longè Ariſtoteli uidetur ſecus, qui iudicat heroum numerum grandiorem, quàm deſideret ſoluta oratio: quod ſiquis attentè hæc uerba perſpexerit, intelliget non ſine cauſa me inficiandi particulam neceſſariam hic exiſtimaſſe: nam in uerbis Ciceronis expreſſa illa uidetur, quàmuis in ſermone Ariſtotelis collatio non ſit.

καὶ ἁρμονίας δεόμενος.

Quæ uis horum uerborum ſit, accuratè cogitandum: Cicero, cum hunc locum adũbraret, nihil protulit quod ad hanc partem pertineret, ſed eam reliquit: Demetrius, qui plenè (ut arbitror) reddidit, ita expreſſit. οὐδὲ ἔρρυθμος, ἀλλ' ἀνάρρυθμος, niſi pro ἔρρυθμος, ἄρρυθμος legendum ſit: nam orationem ἄρρυθμον mirificè probant ueteres Gręci auctores: ἔρρυθμον, damnant: eſt enim ἔρρυθμος, quæ nullam ſui partem negligenter contextam habet, ſed totam certis numeris illigatã: quam etiam ἔμμετρον uocant. ἄρρυθμος uerò quę ſparſos, & nõ certis ſedib. collocatos numeros habet, ſed de hoc plura Halicarnaſſeus, qui etiã inter duo hæc uerba diſcrimen hoc eſſe affirmat: et ſanè in duob. priſcis Phalerei exemplaribus, hoc in loco ἄρρυθμος, non ἔρρυθμος legitur. ſi igitur (ut ipſe ſuſpicor) idem alijs uerbis tradere uoluit Phalereus, ἁρμονίας δεόμενος ualet, ἀνάρρυθμος. Et eget concentu, ideſt ab numero, quẽ libenter recipit ſoluta oratio, uacuus eſt. Dicit autem (niſi fallor) egere hunc numerum harmonia, quod ubi ea non ſit, non ualdè ipſe accõmodatus eſſe poſſit: tumque uigeat cum harmoniam coniunctam habet, quæ proſæ orationis comes non eſt, ſed poëmatum propria: unde parum aptus eſſe intelligitur orationi ſolutę. Halicarnaſſeus, ubi de compoſitione agit, naturamque numerorum explicat, quæ uis dactyli ſit docens, inquit. πάνυ δὲ ἐστὶ σεμνὸς καὶ εἰς κάλλος ἁρμονίας ἀξιολογώτατος: cum & ipſe magis illum graui carmini conuenire, ſignificare uellet: multum enim ualere inquit, ad elegantem harmoniam efficiendam; afferreq; eò ſpeciem ac dignitatem nõ paruam. Idem fortaſſe, obſcurius tamen, intellexit Demetrius: dicens eum ἠχώδη eſſe, quaſi ualdè ſonorum.

Ὁ δὲ ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις, ἡ τῶν πολλῶν

Cum ſimillimum orationi iambicum numerum in Oratore eſſe dixit, idem Cicero ſignificauit: nam non multo antea. Senarios uerò, & Hipponacteos effugere uix poſſumus: magnam enim partem ex iambis noſtra conſtat oratio: Horatius quoque in epiſtola de arte poëtica. Alternis aptum ſermonibus eum dixit. λέξις igitur ἡ τῶν πολλῶν, cotidianus ſermo, ac uulgaris plebeiaq; oratio eſt.

Διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες.

Ex hoc etiam intelligi poſſe inquit, uerum eſſe, quod dixerat: iambū ſcilicet eſſe ipſum
ſermonem imperitorum, quod per imprudentiam, qui dicunt facilius uerſus iambicos,
quàm ullum aliud genus carminis fundant: id enim manifeſtò declarat ex ipſis conſta-
re cōmunem ſermonem: nam illis, qui in alio uerſuum genere condendo multum ſtu-
dij poſuiſſent, fortaſſe dum dicerent, fluerent inuitis illi ipſi uerſus, in quibus exercitati
forent: omnibus autem, quàmuis alij quoq; aliquando, frequentius tamen iambici ſena-
rij. In antiquiſſ. libro, cui adſtipulatur uetus quoque tralatio, πάντες, uirili genere, no-
minandi caſu eiuſdem numeri legitur.

δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι, καὶ ἐκστῆσαι.

Cur damnet iambum, oſtendit: quia humilem ſcilicet abiectamq; orationem facit: mini-
me uerò decet ita dicere oratores: oportet nanq; ab illis (inquit) in dicendo effici gran-
ditatem quandam atque honeſtam ſpeciem orationis. Hanc autem partem (ut puto)
his uerbis eleganter expreſſit Cicero in Oratore, ubi ſententiam Ariſtotelis de meliori-
» bus numeris exponit. Plenam tamen eam uult eſſe grauitatis, ut eos qui audient, ad ma-
» iorem admirationem poſſit traducere: ſecutus autem auctoritatem antiquiſſ. codicis,
cum quo facit uetus quoq; tralatio, ſcripſi σεμνότητα: in excuſis enim antea σεμνοτέραν
erat. Rectè uerò dici σεμνότητα ſolutæ quoq; orationis grauitatem, confirmat Halicar-
naſſeus, qui cum de bacchio pede loqueretur: formamq; ipſius uirilem admodum eſſe
dixiſſet, addidit. καὶ εἰς σεμνότητα λογικὴν ἐπιτήδειον. nam quod ſequitur, uerbum, ut in
ſcriptis omnibus inueni excuſiſq;, uno excepto, cuſtodiui. neq; enim accedo ſententiæ
illorum, qui legi maluerant, ἐκστῆναι. ſed etiam Cicero (ut quilibet, qui attentè cogita-
rit, perſpiciet) ita legiſſe intelligitur.

ὁ δὲ τροχαῖος, κορδακικώτερος.

» In Oratore Cicero. Trochæum autem, qui eſt eodem ſpatio, quo choreus, cordacem
» appellat, quia contractio, & breuitas dignitatem non habet. Quintilianus, Ariſtotelem
» & ipſe intelligens, inquit. Choreum ut nimis currētem damnet: eiq; cordacis nomen im-
ponat. Cordax ſaltationis genus eſt molloris, & nullam grauitatem retinentis, ut uete-
res etiam grammatici tradunt. In libro, quo deſcribuntur naturæ & uitæ hominum, qui
Theophraſto nunc attribuitur, cum uecordem hominem auctor eius ſignificare uellet,
non dubitaturum etiam ipſum inquit, ſobrium cordacem ſaltare. Demoſthenes quoq;,
cum intemperātem undiq; delicatamq; uitam Philippi Macedonis indicare uellet, eum
mollib. etiam his ſaltationib. delectari dixit, quas κορδακισμοὺς appellauit. Cum igitur
Ariſtoteles κορδακικώτερον trochæum uocauit, ſignificauit (ut arbitror) eum nimis in-
citatum, ac tenerum eſſe, ut cordax, appellata ſaltatio, erat: non enim eum planè cordacē
eſſe dixit ut Cicero ſecutuſque ipſum Quintilianus, accepiſſe uidentur, ſed multum re-
tinere eius naturæ, & incitatiorem, quam oporteret eſſe, ut ſaltatio illa erat, prorſus la-
ſciua ac mollis: uel familiarem eſſe & aptum illi impudicæ, & parū uirili ſaltationi: non
tam autem contractionem breuitatemque ſyllabarum eneruare illum, quam celeritatē
prolapſionemq; puto, ex producta ſyllaba in breuem: nam qui & interuallis, & ſyllabis
par ipſi eſt, iambus, mutato tantum earum ordine, non eſt omninò abiectus ac tener.

Δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα: ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα.

Rem ita ſe habere, incitatioremque hunc numerum eſſe, quam oportet, declarant (in-
quit) tetrametra quæ frequentem ipſum recipiunt: pene enim & ipſa currunt. Halicar-
naſſeus, cum exemplo, quam mollis, tenerque hic numerus eſſet, oſtendere uellet, Archi-
» lochi hunc uerſiculum protulit, qui totus è trochæis conſtat. θῦμε θῦμ' ἀμηχάνοισι κήδεσι
» κυκώμενε. Sed multa etiam apud Hepheſtionem in Enchiridio: idem autem Diony-
ſius, quem hic τροχερὸν numerum quaſi currentem ac lubricum uidetur appellaſſe Ari-
» ſtoteles, ἐπιτρόχαλον uocauit: hæc enim uerba ipſius ſunt. ὅτι οὐκ ἐπιτροχάλοις καὶ
» ταχέσι, ἀλλ' ἀναβεβλημένοις καὶ βραδέσι τοῖς ὀκτὼ μόνοις προσῆκεν ἀποδίδοσθαι. de iambi-
cis autē loquebatur, niſi fortè hic aliquid mendi ſubeſt: in antiquiſs. enim libro τροχαῖος
ῥυθμὸς legitur: quam lectionem ſequitur quoq; uetus tralatio.

Λείπεται δὲ παιάν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν, ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι· οὐκ εἶχον δὲ λέγειν τίς ἦν.

Reſtat (inquit) pæan, quem immittere in orationẽ, cum cœpiſſet Thraſymachus, anti qui quidem eum frequentabant: nec tamen quis hic numerus eſſet, dicere poterant. quid faceret tantum uidebant: rationem autem eius, naturamque non tenebant: nam auctor ipſius immiſcendi orationi Thraſymachus, ne ipſe quidem hoc intelligebat: nec qui monſtratum ab ipſo adhibuerunt, hoc excogitarunt. Erat igitur uſus ipſius uetus: diſciplina noua: ſe enim hoc aperuiſſe uidetur ſignificare philoſophus. Hunc puto ſenſum eſſe totius huius loci: nam, quæ in excuſis antea libris erant, uerba deleui. *ὡς ἐν ἀπορρήτῳ:* pręter quàm enim quod in antiquiſs. libro non leguntur, uetuſq; tralatio illa non exprimit, repugnant manifeſtò ſententiæ uerborum, quæ ſequuntur: ſi enim tanquam arcanum quoddam ac myſterium ſibi ſcientiam eius reſeruabant, poterant tradere illam, ſed nolebant. Infra uerò apertè dicitur, eos quis hic tam aptus numerus foret, neſciſſe: nec uim ipſius oſtendere potuiſſe. ut Cicero quoq; hunc locum accepiſſe uidetur: quàmuis non omninò ſententiam eius probem: neque enim Ariſtoteles dicit omnes tunc eo uti, ut ipſe interpretatur, qui inquit. Eo que ait uti omnes, ſed ipſos non ſentire cum utantur; ſed ueteres tantum eo uſos ſignificat: neq; non ſentire cum utantur: cur enim eo uſi fuiſſent, niſi ſuauem illum eſſe gratumque auribus percepiſſent? ſed nõ potuiſſe illos qui utebantur, uim naturamq; eius explanare, et cur tantopere oblectaret, docere.

Ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιάν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων.

Totum hunc locum Cicero expreſsit: cuius uerba, ut melius intelligantur, continentia ponam. Eſſe autem tertium ac medium inter illos: ſed ita factos eos pedes eſſe, ut in eis ſingulis modus inſit, aut ſexquiplex, aut duplex, aut par. Sequi autem ordine præcedentes duos pedes pæana philoſophus uidetur ſignificare: deincepsq; poſitum eſſe, quod rationem eam contineat, quæ rationem priorum duorum numerorum ſequitur: ratio nanque prima in numeris, par eſt: ſecunda, dupla: tertia, ſexquiplex: quarta, hemitritos. *ἐχόμενος* autem, hærens alicui coniunctusque illi ualet: Cicero tamen ita hoc nomen accepiſſe uidetur, tanquam ualeret, haberi eum contínerique à duobus illis prioribus, & quaſi in medium eorum recipi, cingiq; ambobus: unde mediũ ipſorum uocauit. nec tamen medium intellexit, ut opinor, poſitura ac loco (quàmuis poſitura quoque aliquo modo medius dici poſsit) ſed ui, ac natura, & qui ex ſuperiorib. illis quaſi conflatus ſit: nam quattuor (niſi fallor) pedes ad duo genera reducit. quorum generũ alterum, duplum eſt: alterum, ęquale. Cũ tertiũ igitur hoc ſexquiplex ſit, medium eſt inter illa, & utriuſque quaſi partem retinet: ratio enim ſexquiplex media eſt inter rationem duplam ac parem: ſuperat enim altera pars alteram, toto, in ratione quę duplex uocatur: in pari uerò neutra, nec ſuperat, nec ſuperatur. quare uerè eruditeq; Ariſtoteles, ſexquiplicem, uel ſexquialteram, ut appellatur: quæ ſane ſuperat: dimidio tamen, non toto ſuperat, mediam eſſe dixit: & pedem, cuius tempora hanc rationem haberent, pendere ex illis affirmauit.

Τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν.

Ita in manu ſcriptis inueni, & ita ſanè legi debet: antea mendoſe in excuſis *τρία δὲ*. Rationem enim reddit, cur pęan iam traditos pedes ordinè conſequatur: ſiue, ut Cicero uoluit, ab ipſis contineatur: & quaſi medius illorum ſit: in eo nanq; tria interualla ad duo conferuntur: tres enim correptas habet, quæ totidem tempora continent: unam productam, quæ duo: rationes autem has ſpatijs temporum, non ſyllabis metitur.

Ἐκείνων δὲ ὁ μὲν, ἓν πρὸς ἕν.

Ideſt par ad par. heroum autem intelligit: in quo ſiue dactylus, quiq; eſt idem, tanquã retro actus, anapęſtus, ſiue ſpõdeus accipiatur, duo tẽpora cũ duob. tẽporib. cõferuntur.

Ὁ δὲ, δύο πρὸς ἕν.

Iambum trocheumq; ſignificat, in quib. duorũ temporum ad unũ ratio conſideratur.

Ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ παιάν.

Ratio autem ſexquiplex (inquit) ordine ſequitur has rationes: deincepsq; poſita eſt: ut ſiquis enumerare ipſas, ſeruata earum ſerie, uelit, ſtatim, illis expoſitis, hanc appellet: quia

οὗτος δ' ἐστὶν ᾧ ἄρχεται μὲν, ἡ μακρὰ: τελευτῶσι δὲ, τρεῖς βραχεῖαι.

Cuiuſmodi ſit prius illud genus pęanis docet, quod principio membrorum congruit: eſſeq; illum inquit, cuius initiũ eſt producta ſyllaba, tres uero breues ipſum terminant.

Δαλογενὲς, εἴτε λυκίαν.

Ex hymno in Apollinẽ uerba hęc ſumpta ſunt: quę ita inuocat, ut qui Deli ortus eſſet, & Lyciam etiam coleret: duo autem integri pæanes ſunt, abundatque ſyllaba in extremo: cum autem εἴτε λυκίη, antea in excuſis legeretur, εἴτε λυκίαν emendaui, ſecutus fidem antiquiſſ. libri: quãuis ſint etiam ſcripti, in quib. εἴτε λυκίαν legatur. Quod uero in laudib. Apollinis canendis hi numeri ſoliti eſſent adhiberi, qui pæan & ipſe uocabatur, hoc nomen conſecuti ſunt.

καὶ. χρυσεοκόμα ἕκατε παῖ διός.

Eiuſdem pęanis aliud exemplum: ab aliquo ſumptum, qui Apollinis laudes caneret: diſtincta autem hæc uerba eſſe à ſuperioribus, copula declaratur, quæ eius rei gratia adpoſita fuit. Cum excuſi antea haberent ἑκάετε, legi uolui ἕκατε, ut in ſcriptis codicib. inueni, & ut exempli ratio requirit: ita autem Apollo uocabatur, quacunque de cauſa hoc nomen illi impoſitum foret. quod teſtatur quoq; Strabo in. XIII. libro, ubi docet inſulas quaſdam hecatonneſos appellatas, quod Apollini dicatæ forent. ἅτε ἑκατόννησοι. οἷον ἀπολλώνησοι: ἕκατος γὰρ ὁ ἀπόλλων: tres autem pæanas poſterius hoc exemplũ contineret, niſi tertio ſyllaba in extremo deeſſet.

ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας, ᾧ βραχεῖαι ἄρχουσι τρεῖς: ἡ δὲ μακρὰ, τελευταία. μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ.

Alter autem pæan, ex altera parte huic reſpondens, eſt, cuius initium ſunt tres breues: excipit autem illas ac pedem claudit, poſtrema producta: exemplum uero è uetere aliquo poëta ſumptum, cuius ſcripta uetuſtate perierunt: quattuor autem pęanas continet, ut cuilibet facilè perſpicere licet. Sententia horum uerborum, quàmuis ad rem nihil hoc faciat, hęc eſſe uidetur: poſt terram autem aquaſq;, oceanum obſcurauit nox ac tenebras illic obduxit.

οὗτος δὲ τελευτὴν ποιεῖ.

In. III. etiam libro de Oratore Cicero ſententiam hanc referens, inquit. Hunc ille clauſulis aptiorem putat, quas uult longa plerunque ſyllaba terminari: intellexit autem philoſophus, finem efficere eum inquiens, hunc numerum: cum poſtremam productã habeat, indicare terminari illic oportere orationem. in longo illo ſpatio, quo extrema ſyllaba pronunciatur, poſſe commodè, qui dicit legit'ue, inſiſtere.

Ἡ γὰρ βραχεῖα, διὰ τὸ ἀτελὴς εἶναι, ποιεῖ κολοβόν.

Breuis enim (inquit) quia inchoata imperfectaq; eſt, finem imminutum ac mancum facit: nec habet interuallum idoneum ad quieſcendum. Quare contrarius huic pæan, cum huiuſcemodi ſit: poſtremamque breuem habeat, non eſt aptus clauſulis membrorum. Quæ autem res mutilatę parte'ue aliqua ſui orbatę, appellentur κολοβαὶ, declarauit ipſe in. IIII. libro μετὰ φυσικῶν: non omnes enim, unde aliquid ablatum eſt, ita uocari rectè poſſunt: κολοβὸν enim quod mutilatum eſt, ac iuſtam menſuram non habet, appellatur. Quod uero breuem ſyllabam imperfectam eſſe tradit, inueniuntur etiam nonnullę ex ijs, quę longę habentur, ac duob. temporib. prędite ſunt, quę cum tempora illa plena integraq; habeant, à rhythmicis longa minores breuioreſq; dicuntur: ut prima dactyli pedis ſyllaba. quare breuis eadem de cauſa, quod unicum tantum tempus habeat, imperfecta eſſe intelligitur.

ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι

Comprehenſio uerborum (inquit) longa ſyllaba terminari debet: arbitror enim Ciceronem rectè feciſſe, qui terminari ἀποκόπτεσθαι reddidit: cum enim orationis pars aliqua concluditur, tanquã abſcinditur, abrumpiturq; à conſequentibus ſententijs: & hęc cauſa eſt, cur elegantiſſimè philoſophus ἀποκόπτεσθαι dixerit, finiri ſignificare uolens. Terminari igitur producta ſyllaba clauſulę debent, & finem ipſum perſpicuum eſſe: in-

telligiq; ab ijs qui audiunt, quod longa ſyllaba efficit ob tarditatem, moramq;, quam in ſe habet: cum contra breuis aures prǽteruolet, & ſępe auditores fallat.

Καὶ δῆλον εἶναι τὴν τελευτὴν μὴ διὰ τὸν γραφέα, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφήν, ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυθμόν.

Finemq; ipſum perſpicuum eſſe, atq; apparere oportet, non opera diligentiaq; librarij, aut quia nota aliqua in margine adpoſita ſit, uerũ oſtendẽre illum numero, ut cum eò ueneris numeruſq; ille aurib. perceptus ſit, intelligatur manifeſtò illic inſiſtendum eſſe: ut nulla neq; interpunctio, neq; nota extra poſita, ad id demonſtradũ neceſſaria ſit. Hũc ſenſum eſſe huius loci puto: de quo tamẽ, ut melius res intelligatur, plurib. diſputabo. in primis uerò quod uerbum immutaui, qua auctoritate id fecerim, teſtabor: ubi.n. in excuſis antea γράφοντα legebantur, γραφέα reſtitui, ſecutus fidem antiquiſs. libri: cui adſtipulantur uetus etiã tralatio. Significauit autẽ eo uerbo librariũ, ut Cicero quoq; putauit, qui (niſi fallor) hũc locum adũbrare uoluit, cum in Oratore inquit. Non ſolũ, quod ait Ariſtoteles & Theophraſtus, ne infinitè feratur, ut flumen, oratio, quę nõ aut ſpiritu pronũciantis, aut interductu librarij, ſed numero coacta debet inſiſtere: primorũ.n. uerborũ ſententiã ſupra Ariſtoteles expoſuit, ubi rhythmũ in oratione neceſſariũ eſſe oſtendit, ſitq; ἀπέραντος: cõſequentiũ uerò Cicero apertè hinc duxit. Sed etiã in III. de Oratore, ubi ait: Interſpirationis s.n. nõ defatigationis noſtrę: neq; librariorũ notis, ſed uerborũ & ſententiarũ modo interpũctas clauſulas in orationib. eſſe uoluerũt, hunc locũ reſpexiſſe atq; effingere uoluiſſe exiſtimari poteſt: non ut fidus tamen interpres, & qui apposite uim eorũ uerborũ exprimeret, ſed qui inde ſententiã elicuerit: & ut ei cõmodũ fuit, cõformauerit: nã ſcriptionem etiã ad pronunciationẽ traduxit. Duob. autẽ modis, nõ ualdè diſsimilib. indicare uidetur Ariſtoteles in ſcripto intelligi poſſe ueniſſe finem extremũ ambitus alicuius ac mẽbri: quod aut librarius ipſe orationẽ interpũxerit, atq; ita membra diſtinxerit: aut in margine poſtea ab aliquo ſigni aliqd, ſeu ſcripti adpoſitũ ſit, quo id declaretur: qđ (ut opinor) ſignificare uoluit, cum inquit. μηδὲ διὰ τὴν παραγραφήν: ita.n. antiqui Grǽci res in margine librorũ adſcriptas: notas ue adpoſitas appellare cõſuerãt: hoc.n. intellectu cepit hoc nomẽ Iſocrates ἐν ἀντιδόσει, inquiẽs. ἀρξάμενος ἀπὸ παραγραφῆς ἀνάγνωθι τὰ περὶ τῆς ἡγεμονίας αὐτῆς. & Simplicius in III. librũ naturalis auſcultationis de motu, ubi cũ Alexãdrum inſimulaſſet, addidit. κἂν ὡς ἀπὸ παραγραφῆς ἡ λέξις προστεθεῖσα, συγκεχῶσθαι ἐν τῇ βίβλῳ δοκῇ: nã γραφέα ualere etiã librariũ, & q exſcribit, eiuſdẽ teſtimonio cõfirmatur, qui in cõmentarijs in categorias, inquit. ἀλλὰ γραφέως ἁμάρτημα τοῦτο ὑπολαμβάνουσιν.

Ὅτι καὶ τὸ εὔρυθμον δεῖ εἶναι τὴν λέξιν, καὶ μὴ ἄρυθμον.

Quid tanto ſtudio ſupra à ſe factum ſit, breui repetit: narrat.n. ſe oſtendiſſe orationem idoneis numeris aſperſam eſſe oportere, quã uocat εὔρυθμον: & nullo modo uacare numero: ſpoliatamq; illo eſſe. ἄρυθμον autem Cicero intellexit (ut hoc quoque indicem) cum in Oratore inquit extra numerum. Quia nec numeroſa eſſe, ut poẽma: neq; extra numerum, ut ſermo uulgi eſt, debet oratio.

Καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοί, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται.

Planum etiam factum eſt (inquit) qui numeri orationẽ huiuſcemodi reddant: pǽanas enim hanc uim habere demonſtrauit. quod autem addit, & quomodo ſe habentes, ordinem locumq; ſignificare puto, quo pacto ſcilicet collocati: eorum enim alterum, initijs: alterum, clauſulis accommodatum docuit. Mendum autem hinc ſuſtuli: cum enim excuſi antea haberent. ποιοῦσι ῥυθμόν, accuſandi caſu, numero unitatis, reſtitui ῥυθμοί, ut in antiquiſs. libro legitur: cui accedit uetus etiam tralatio.

Τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι, ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν.

Elocutionem nunc diuidit: duoq; ipſius genera tradit: alteram enim eſſe, quǽ copulis ſtringatur, opeq; earum continens iugiſq; fiat, nullis uerò ambitib. uinciatur: neque ullo in loco unquam terminetur, niſi tota ſententia abſoluta ſit: alteram autem, quǽ comprehenſionibus conſtet, ac partes ſibi reſpondentes habeat: ſitque ipſa ſua ui ſine copulis ullis ſatis connexa, atq; iuncta, quam κατεστραμμένην uocat, quod mutuò ſe mẽbra ipſius ſpectẽt, & quaſi conuertantur. Vnde Phalereus cõſtare ambitum dixit è mẽbris inciſiſq;, quę ἀντικατέστροφα ſint: quod eleganter cõuertantur: ipſe.n. quoq; locutionẽ eãdem eodem pacto appellauit, quãuis contrariã eius eſſe dicat, quã uocat διῃρημένην, quaſi diſſectã ac ſolutã, cũ Ariſtoteles ipſi εἰρομένην oppoſuerit: & ſanè utraq; ipſius contraria.

& κατεστραμμένη nanq; & εἰρομένη commune hoc habent, quod non conuertuntur: ambitib. ue ullis conſtant, quamuis alijs rebus diſsimiles inter ſe ſint. nam εἰρομένην (niſi fallor) intellexit orationem, quamuis hoc nomine illic uſus non ſit, initio libri ipſius, ubi, quæ e inuenta membra ſint, quodque munus ſuſtineant in oratione, declarat. Solutam autem illam appellauit Quintilianus, qui in nono libro & ipſe, ut Phalereus facit, orationẽ in duo genera diuiſit, ac tertiũ reliquit. Aquila tamẽ quidam, qui de figuris luminibuſq; orationis ſcripſit, triplicem illam eſſe uult: amboq; genera, quæ Ariſtoteles hic explicat, cõplectitur: & diſſectum tertium ſolutumq; addit, a Demetrio Quintilianoque pertractatum. συνδέσμῳ μίαν intelligit, quæ copulis iungatur, & beneficio illarum una fiat. quod ſi coniunctionib. deſtitueretur, plures eſſent. Ita etiam locutum eſſe Ariſtotelem in commentario, περὶ ἑρμηνείας, ubi de oratione diſſerit, notum eſt. Sed etiam in II. libro poſteriorũ Analyticorũ. uerba ipſius hęc ſunt. λόγος δὲ εἷς ἐστι, διχῶς: ὁ μὲν συνδέσμῳ, ὥσπερ ἡ Ἰλιάς. & quæ ſequuntur.

Ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί.

Genus hoc orationis explanare, & quaſi digito demonſtrare cupiens, ſimili quodã uſus eſt, quod tunc rem ante oculos conſtituebat: cum quid ἀναβολὴ foret, omnib. cognitum eſſet: nunc re uetuſtate parum intellecta, non magnam lucem affert. Demetrius quoq; id omiſit. eſt autẽ ἀναβολὴ, ut ueteres grãmatici tradũt, cantiũculę exordium: illas autẽ lõgiore ductu cõfici ſolitas, ipſius idicio itelligere licet. Lepidiſs. comicus de animab. dithyrambicorũ loquens, quę uetere ſtudio, corpore etiã ſolutę tenebãtur, inquit. ξυνέλεγοντ' ἀναβολὰς ποτώμεναι. Idem Homerus ſignificauit, cũ ait. ἤτοι ὁ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀείδειν. nam aliam etiã eſſe notionẽ huius nominis, & eam peruulgatam, conſtat.

Ἡ κατεστραμμένη, καὶ ὁμοία ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστρόφοις.

Aut contra (inquit) in ſe conuerſam atq; ita uinctam: quæ ſcilicet comprehenſionib. conſtet: quarum hæc natura eſt, ut partes illæ ſuas connexas habeant, ut quaſi extrema pars retro acta primæ adplicetur: ut planius autem, & hanc quæ foret indicaret, similẽ ipſam eſſe dicit priſcorum poëtarum antiſtrophis. nihil autem ne hoc quidem ſimile adiuuat, cum ſcripta illa perierint: nec uidere nunc ulla ratione poſsimus, quæ ratio antiſtropharum earum foret. Non ſine cauſa priſcorum addidit: inferiores enim poëtę ex eo tempore, quo imitari cœperunt, totoſq; ſe ſtudio imitationis dediderunt dithyrãbos ſine antiſtrophis his pangebant: illis autem antea, cum ſimplicius adhuc carmen eſſet, non carebant: quod ipſe memoriæ prodidit in problematibus.

Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις, ἡ ἀρχαία ἐστίν.

Cum iam cui potiſsimum rei ſimilis foret locutio εἰρομένη oſtendiſſet, cuiuſmodi nunc illa ſit declarat, indicãs qui ea uſi eſſent, ac genus hoc dictionis amaſſent: ut ſcriptis ipſorũ animaduerſis, non imago ipſius, ſed illa ipſa cognoſci ac deprehendi poſsit. εἰρομένην igitur locutionem inquit eſſe priſcam omnem: non dum enim cognitis periodis, ita ſcribebant ueteres auctores, ut ſingulæ pene ſententiæ abſolutę forent: quæ poſtea coniunctionibus uincirentur, atq; ita ex multis una foret.

Ἡροδότου Θουρίου ἥδ' ἱστορίης ἀπόδειξις.

Excuſi antea libri ἥδ' ἱστορίης ἀπόδειξις: calamo exaratí ita habent: quam ſcripturam uetus quoq; tralatio ſequitur. Apud Demetriũ, qui eodem exemplo utitur: Ἡροδότου Ἁλικαρνασσῆος ἱστορίης ἀπόδειξις, ἥδε, legitur. Cur eundẽ igitur ueterũ rerũ auctorem, quidam antiquorum ſcriptorum Thurium: quidam Halicarnaſſeum uocent, quęrendum eſſet, niſi Plutarchus in commentario de exilio hunc ſcrupulum euelleret: ſedes.n. Herodotum mutaſſe tradit, & qui Halicarnaſsi natus eſſet, unà cum reliquis colonis publicè Thurios migraſſe. Idem etiã narratur in epigrammate in Herodotum ipſum: quod legitur apud Stephanum, ubi de noua ipſius patria Thurijs agit: ex quo tamen colligitur eum, inuidiam ciuium declinantẽ Halicarnaſſo ceſsiſſe. Vnum adhuc reſtat, quod non conuenit. Apud Demetrium nanq; & Plutarchum particula ἥδε, ad extremũ poſita eſt, cum hic mediam ſedem tenear. Eſſe autem hęc uerba è principio primi libri ſumpta, nemini ignotum eſt: nec tamen arbitror tã illa ſignificare uoluiſſe, quàm quę ſequuntur etiam: magna.n. ex parte ſcripta Herodoti huiuſcemodi ſunt.

λέγω δὲ περίοδον, λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν, αὐτὴν καθ' αὑτήν.

Euoluit naturam rei, qua in ſuperiore deſcriptione uſus fuerat · periodumq́ eſſe dicit orationem, quę principium habeat ac finem ex ſe ſe, non aliunde importatum. Phalereus, cum & ipſe naturam periodi quęreret, huius definitionis mētionem fecit, mirificeque eam laudauit: necnon accuratè, & quem ſenſum haberet, undeq́ ei hoc nomen impoſitum foret, explicauit. Principium autem & finem habere periodum ipſam ex ſe inquit, quia proprijs quibuſdam diuerſisque à reliqui ſermonis finib. concludatur, ut perfectam ſua ui ſententiam conficiat. Nec me latet in libris ſuis de arte dicendi Trapezuntium aliter hunc locum interpretatū eſſe, qui exiſtimauit dixiſſe Ariſtotelem principiū ac finem, quod recentiores rhetores πρότασιν & ἀπόδοσιν: cuius tamen iudicium non probo: neque enim animaduertiſſe ille uidetur uerba quę hic conſequuntur, αὐτὴν καθ' αὑτὴν, quę manifeſtò declarant ita locum accipi debere: illis enim diſtinguit à ſuperiori genere locutionis, quod nullos terminos unquam habet, niſi res ipſa ſuum finē ſortiatur.

καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον·

Præterea magnitudinem & tāquam corpus, quod facilè mentis oculis luſtrari poſsit. εὐσύνοπτος autem res dicitur, quę tota ſimul conſpici poteſt. in libro quoq́ de arte poëtarum magnitudinem εὐσύνοπτον appellauit, cuius cunctæ partes uno aſpectu acciperentur. M. Varro, cum Theophraſti locum conuerteret è primo libro de ſtirpibus, in conſpectu reddit. Theophraſti uerba hęc. ἐν δὲ Συβάρει δρῦς ἐστιν εὐσύνοπτος ἐκ τῆς πόλεως. Varronis uerò. Item Sybari quercus, quę eſt in oppidi conſpectu. εὐσύνοπτον tamē hic commode eo pacto reddi non poteſt. Comprehenſionem igitur magnitudinem habere dicens oportere μετ παφορικῶς, quę uno aſpectu oculorum uideatur, docuit illam prolixam admodum eſſe non debere: ut partes ipſius animo totę percipi ſimul poſsint: quę nanq́ tam longas partes haberet, ut eodem illæ tempore mente non facilè perciperentur, uitio non careret; ac penè ambitus nomen amitteret.

ἡδεῖα δ' ἡ τοιαύτη, καὶ εὐμαθής.

Vt ſuperiorem locutionem damnauerat, uitiaq́ ipſius diligenter expoſuerat, ita hanc laudat, dotesque eius prædicat: nam & iucundam eſſe, & facilè percipi tradit: cuius rei, nequis falſis laudib. eam ornare ipſum putet, rationem reddit.

ἡδεῖα μὲν, διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ·

Vt inſuaue, quod interminatum eſt: ita contra, ſuaue ac iucundum, quod terminatum ac definitum eſt: poſsidet autem id manifeſtò hęc dictio, ut ſuperior illa contrarium huic uirtuti uitium poſsidebat. Inſuaue autem eſt indefinitum, quia natura ab eo aliena eſt: & terminatis rebus delectatur.

καὶ ὅτι αἰεί τι οἴεται ἔχειν ὁ ἀκροατὴς, τῷ αἰεὶ πεπεράνθαί τι αὐτῷ; τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι, μηδὲ ἀνύειν, ἀηδές·

Aliud etiam in ea eſt, quod admodū delectat: is enim qui audit ſemper ſe aliquid tenere arbitratur, quia ſemper aliquid determinatum ac concluſum iam habet: contra autem nihil prouidere, & ad nullius rei abſolutam explicationem peruenire, quo uitio abundat iuncta ac contexta dictio, iniucundum ac moleſtum. Quomodo quàmuis tota res tradita non ſit, auditor tamen putet ſe aliquid profeciſſe: & alicuius partis compotem factum eſſe, docet Phalereus initio ſtatim ſui commentarij, ſumpto exemplo ab hiſtoria Xenophontis, qua Cyri iunioris bellum contra fratrem ornatiſsimè ſcripſit. quod autem ad ſtructuram orationis uerbaq́ pertinet, quàmuis indefinito tempore, nō pręſenti poſitum uerbum ὑπαρκτικὸν ſit: interiectaq́ ſit noua ſententia, coniungi tamē debet cum extremo horum uerborum, ut inſuaue hoc totum eſſe intellexerit. In antiquiſs. pręterea libro quiddam eſt ualdè diuerſum à communi lectione: neque enim ἀνύειν illa, ſed ἀνοίγειν habet: uetus quoq́ tralatio manifeſtò hanc ſcripturam ſequitur. ἀνοίγειν autem μεταφορικῶς dicens, nihil patefacere atq́ aperire uidetur intellexiſſe: quia noui nihil appareat: nihil quod iam uiſum, perceptumq́ non ſit, ſe offerat, ut ambæ hę ſententiæ uitium monſtrent contrarię locutionis, & in eadem perſona maneant: nam ἀνύειν uidetur potius ad oratorem pertinere, qui nihil abſoluat ac perficiat; quod eſt moleſtum

Καλυδὼν μὲν ἥδε, γαῖα Πελοπείας χθονός.

Euripidis uerſiculum hunc eſſe tradit Gręcus interpres è fabula Meleagro quod etiã confirmatur teſtimonio Luciani, qui in ſympoſio, uel Lapithis ut Euripidis, & hunc, & qui ipſum conſequitur, citat: καὶ Εὐριπίδης: Καλυδὼν μὲν ἥδε: γαῖα Πελοπείας χθονὸς ἐν ἀντιπόρθμοις πεδί᾽ ἔχουσ᾽ εὐδαίμονα. Iidem autem, ſuppreſſo auctoris nomine, a Demetrio quoque adducuntur: multos ex eadem fabula, qui deinceps ſequebantur, poſuit Gręcus interpres: quos unde hauſerit neſcio, niſi fortè tragœdiam illã, quæ nunc perijt, uidit: ſunt autem hi. Οἰνεὺς δ᾽ ἀνάσσει τῆσδε γῆς Αἰτωλίας Πορθάονος παῖς: ὅς ποτ᾽ Ἀλθαίαν γαμεῖ Λήδας ὅμαιμον Θεστίου παρθένον. Cum Euripidis igitur uerſus ſint, fortaſſe cum Sophoclis ſtructuram laudarit, ab Euripide exemplum uitioſę huiuſcemodi orationis ſumpſit, ne nomine quidem illius citato. Eandem autem culpam ſuſtinere reliqui etiam uerſus, & totus ille locus uidetur: neque enim arbitrari poſſumus, cum hunc uerſiculum adduxit, in uno ipſo uim omnem exempli fuiſſe, ſed locum potius, uerſiculum unum adducentem, indicare ipſum uoluiſſe. aut igitur ita locus accipiendus eſt, aut eſt μνημονικὸν ἁμάρτημα.

τοὐναντίον γάρ ἐστιν ἡ πλακεῖν τῷ διαιρεῖσθαι: ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἑρμηνείου, τὴν Καλυδῶνα εἶν- τῆς Πελοποννήσου

Hoc non diligenter ſeruatum tantum incommodi affert, ut contrarius aliquando ſenſus falſusq́ inde eliciatur. Contingit (inquit) quandoq́, ut longè alia ſententia, ſi diuiſa diſſecta'ue comprehenſio fuerit, ex ipſa ducatur: ut in uerſiculo illo, qui ſeiunctus à reliquis hoc manifeſtò ualet. Calydonem oppidum eſſe Peloponneſi: quod perſpicuè falſum eſt: eſt enim Aetoliæ urbs, quæ regio contra Peloponneſum poſita eſt. Si quis in huiuſcemodi oratione, quę periodis abruptis cõſtet, perperam diuidat ſeparetque, quòd coniunctum eſſe debet. (eſt autem huic lapſui ualdè illa obnoxia) putabit ſæpè ſe rem cõtra, ac uerè ſe habet, habere. ut (inquit) in loco monſtrato. Suſpicabitur Calydonem oppidum eſſe Peloponneſi: uerba nanque illa. Καλυδὼν μὲν ἥδε, cum à reliquis, quæ ſententiam complent, diuiſa ſint: intelligo autẽ, Οἰνεὺς δ᾽ ἀνάσσει. & quæ ſequuntur, ſi interiectæ orationis parti adnexa fuerint, quæ eſt. γαῖα Πελοπείας χθονὸς, in errorem inducẽt; facientque coniuncta cum illis, ut Calydon urbs Peloponneſi eſſe falsò accipiatur.

περίοδος δὲ ἡ μὲν, ἐκ κώλων: ἡ δὲ, ἀφελής.

Ambitum, de quo locutus erat, non unius generis eſſe inquit: alterum enim membris conſtare affirmat: alterum uerò ſimplicem eſſe: nec ullis membris diſtinctum. Subtiliter autem accurateque de periodis diſſeruit Phalereus: quam uerò hic noſter ἀφελῆ, ipſe ἁπλῆν appellat: uerbo igitur inter ſe diſcrepant, re idem ſentiunt: eadem enim notio eſt utriuſque uerbi. ἀφελὴς περίοδος, eſt ſimplex ambitus, & qui in partes diſſectus non ſit, ut qui ex membris conſtat: quæ quattuor ſummum ſunt: minimum autem duo, ſed ex tribus etiam membris fiunt. Cum autem membrum ualdè productum, & longitudinem, & ad extremum flexionem habuerit, tunc ſimplex ambitus appellatur; flexionem autem, ut extrema ſcilicet ipſius pars quaſi retro agatur; atque ita primæ adnectantur, orbemque conficiat: unde periodi illæ uocantur: quæ enim aut breuis foret, aut ad extremum non flecteretur, ſimplicis ambitus nullam partem teneret.

Ἔστι δὲ ἡ ἐκ κώλων μὲν λέξις, ἥ τε τελειωμένη τε καὶ διῃρημένη καὶ εὐκατάπνευστος.

Comprehenſio, quę membris conſtet, locutio eſt (inquit) perfecta, & ad exitum perducta: nec non quæ diſtinctas partes habet, & ſpiritum oratoris non impedit ac moratur, ſed prona ad pronunciandum eſt. Quæ igitur ita facta locutio erit, comprehenſio ex membris conſtans erit: nec enim ſi inchoata imperfectaque foret, comprehenſio eſſet: quę uerò ſeiunctas diſtinctaſque partes non haberet, ex membris conſtans comprehẽſio nunquàm eſſet, ut quę ęgrè magnaque cũ moleſtia pronunciaretur: eſt enim illud proprium munus membrorum, & nullam aliam ob cauſam res inuenta eſt, niſi ut ſpiritum dicentis adiuuet: prolato enim membro inſiſtit aliquantum ac quieſcit orator, ut ita laborare nullo modo poſſit.

Μὴ ἐν τῇ διαιρέσει, ὥσπερ ἡ εἰρημένη περίοδος, ἀλλ᾽ ὅλη.

Id tamen à uirtute, non à uitio proficiſcatur oportet: poſſent enim inueniri quoq́ non

nullæ, quæ hac re non carerent: nec tamen, cum ea ortum cauſamq; malã haberet, probarentur. non quia igitur (inquit) diſſecta fractaq; ſit, prona ad pronunciãdum eſſe debet: ita enim quoque diſſectæ partes, cum earum breues ambitus ſint, nulla cum moleſtia pronunciantur, ut ex adductis è tragœdia uerſib. apparuit; ſed, quia membrorum diſtinctione multas requietes nacta ſit, continuo ductu tota facile pronunciatur. In antiquiſſ. codice uerbum ἠρμένη non legitur: nec uetus quoq; tralatio id exprimit: uidetur tamen illud hic neceſſarium: indicat enim manifeſtò locum ſupra traditum. κεκλυ- δ᾽ ἂν μὴ ᾖ δὲ; & quæ ſequuntur.

Κῶλον δ᾽ ἐστὶ τὸ ἕτερον μόριον ταύτης.

Quam uim habeant uocabula, quib. uſus fuerat: quomodoque accipi debeant, oſtendit. Cum autem alteram periodum membris inniti dixiſſet, quid membrum ſit, primo docet. Membrumq; (inquit) eſt altera pars huius: huius autem compoſitæ ſcilicet cõprehenſionis uerborum; partes enim diſtinctę earum κῶλα à Græcis: membra à Latinis appellata ſunt. Cicero uerſus etiã aliquando uocauit: cum alteram autem partem dixerit, ſignificauit ſe ex duob. membris fieri comprehenſionem uelle, quod etiam adnotauit Phalereus, qui de hac definitione membri, quam philoſophus attulit, accuratè diſputauit: docuitq; Archidemum, ſumpta Ariſtotelea definitione: eoque quod ab Ariſtotele adiunctum ei fuerat (id autem eſt. γίνεται καὶ ἁπλῆ περίοδος οὕτως) ambitum hũc, quem περίοδον uocant, apertius perfectiusq; definiſſe: membrum enim eſt (inquit) ſiue ſimplex ambitus uerborum, ſiue compoſiti ambitus pars.

ἀφελῆ δὲ λέγω, τὴν μονόκωλον.

periodus monocolos

E' Demetrij libro quiſpiam non ſine cauſa ſuſpicari poſſet, hic aliquid defeciſſe: affirmat enim ille, definito membro Ariſtotelem hæc uerba adiunxiſſe. γίνεται δὲ καὶ ἁπλῆ περίοδος, quę hic nuſquàm nunc leguntur: Quàmuis autem nihil certi de hoc à me tradi poſſit, contenderim tamen ea uerba hic nunquàm poſita fuiſſe: ac potius ſententiàm Ariſtotelis, quàm uerba, quib. in ea explicanda uſus ille fuerat, Demetrium protuliſſe: morem enim ille habebat (quod facilè ex multis locis eius cõmentarij intelligere licet) uerba antiquorum ſcriptorum ſententia conſeruata, uariare: &, ut commodum ipſi erat, ſæpè adducere. Cum autem (ut quid mei iudicij de hac re ſit, aperiam) ſupra ſimplicem quandam comprehenſionem eſſe dixiſſet: nunc autem, quę illa ſit, declaret, ex ſuperiore loco, & hoc ſententiam illam conflauit: οὕτω nanque cum finxit Ariſtotelẽ ſcripſiſſe, expreſſit hęc uerba philoſophi, cum dicit ſe ſimplicem comprehenſionem uocare, quæ conſtat ex uno membro: nam hoc etiam non conuenire inter illos apertum eſt: quod alter ἁπλῆν: alter ἀφελῆ, quæ conſtat uno membro: ſententia eadem, nomine diuerſo; periodum uocauit. Appellare autem Ariſtotelem, quę unico tantum membro cõſtat, periodum, certum eſt (quàmuis Cicero huiuſcemodi inueniri neget) cum ſupra partitus ſit periodum in eam, quę membris diuiſa eſt, & in ſimplicem: cum enim paulo ante inquit, alteram periodi partem eſſe membrum: huius addidit, intelligens periodi, quę ex membris conſtaret.

Δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους, μήτε μειούρους εἶναι· μήτε μακράς.

De iuſta nunc menſura, & comprehenſionum harum, & membrorum agit: niſi enim modus in utraq; re ſeruatus ſit, nõ mediocriter peccabitur: nec una ratio eſt peccandi. nã & nimium, & parum hic quoq; lędit. Hoc etiam in Oratore Cicero pręcepit, cum de periodo diſſereret: quam τετράκωλον eſſe ferè vult: Conſtat enim ille ambitus, & plena comprehenſio è quattuor ferè partibus: quę membra dicimus, ut & aures impleat: & neue breuior ſit, quàm ſatis ſit, neq; longior (quàm quã utrunq; non nunquã, uel potius ſępè accidit: ut aut citius inſiſtendum ſit, aut longius procedendum) ne breuitas defrau daſſe aures uideatur, neue longitudo obtudiſſe: Iiſdem autem uitijs obnoxia quoq; mẽbra ſunt, ut philoſophus tradit: nam, & breuiora, & longiora eſſe, quàm oporteat, poſſunt. Quod in extremo uerò mutilum diminutumq; eſt, μείουρον ſignificat: uerſus quoque nõnullos, qui in fine tempore deficerent atq; claudicarent, Gręci μειούροις uocabãt.

τὸ μὲν γὰρ μικρὸν, προσπταίειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατήν.

Quid incõmodi utrunq; uitium afferat, exponit: quod enim (inquit) breue exiguũq;

eſt, inſiſtere ſæpè cogit auditorem: uel potius labi, & tanquàm in ſalebra hærere: quomodo autem id fiat, diligenter docet.

ἀναγκαῖον γάρ, ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόρρω, καὶ τὸ μέτρον, οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον, ἀντισπασθῇ παυσαμένου, οἷον προσπταίειν γίνεσθαι, διὰ τὴν ἀντίκρουσιν.

Vnde lapſus ille offenſioque exiſtat, exponit. Neceſſe eſt (inquit) cum is, qui audit adhuc ultra tendit animo, & longius procedit: ad menſuramq́; illam termini, quem animò concepit: in ſeq; habet, feſtinat, retrorſum trahatur (quod fit cum orator ſubitò, & antè expectatum ceſſat) neceſſe inquam eſt, tanquàm offenſionem gigni; quia incurrit ceu in molem, quæ obiecta eſt: diuerſi ab eo, quem ſibi propoſuerat, termini: quàm moleſtũ autem hoc eſſe debeat, facilè omnes intelligunt. Communem lectionem ſecutus, hunc ſenſum, non malum (niſi fallor) ex toto hoc loco elicio; quam tamen non nulli uariarè ſine cauſa conati ſunt, auctore Græco interprete, qui omnia ſemper, quæ non intelligit, contaminat. Hanc autem nulla uarietate in cunctis ſcriptis libris inueni: uetus quoque tralatio eius ueſtigia indicat. ὅρον appellat circunſcriptionem, qua terminatur ſententia aliqua. Cum longiorem igitur ſibi in animo curſum conſtituiſſet auditor: putaretque; antequàm abſolueret ſententiam, deſineretq́; ad eum quem ipſe ſibi fixerat terminum; peruenturum dicentem, illo ceſſante, ipſe ui inde auellitur ac cõcidit. Quod uerò inquit προσπταίειν γίνεσθαι, indefinitũ uerbum pro nomine ſumpſiſſe uidetur: modus ſanè hic loquendi, propter conſequens eiuſdem temporis uerbum, duriuſculus eſt. Imitari igitur rẽ illã uerũ caſum ſignificauit, addens οἷον: cauſam autẽ prolapſionis aperuit, & quod potiſsimũ tãquã præcipitẽ ageret auditorẽ, docuit, inquiens δὴ τὴν ἀντίκρουσιν. ἀντίκρουσις uerò eſt, cum ſolida res in ſolidam incurrit, & quod reſiſtat, atq; impetum eius retardet, inuenit: qui autem cõcitatiore curſu feruntur: nec aliquid, quod obſtet, ſe inuenturos arbitrantur, cum incurrunt repentè in aliquid, retro impelluntur ac cadunt. Hoc ſanè notum omnibus eſſe poteſt, & aliquando cuilibet contigerit neceſſe eſt: ipſe tamen in problematum ſegmento VI. cum rationem redderet, cur qui contento curſu feruntur, cum quiſpiam ſe ipſis currentib. obiecerit, incidunt in moleſtum morbum, diuulſionem, quã Græci σπασμὸν uocant, totam rem exponit, inquiens. Cum enim currente quopiam, uehementer in anteriorem partem partib. corporis impulſis, aliquis ſe oppoſuerit, uſu uenit, ut una retrotrahat ac rapiat in contrarium, cum ille adhuc ante ſuo motu ferrentur.

τὰ δὲ μακρὰ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ.

Producta autem ac longa membra periodorum (quod enim nunc uitium in iis ſit, declarat, cum curtorum iam oſtendiſſet) auditorem deficere cogunt, relinquuntque eum: quia curſus ipſius menſuraq́; quam animo ſtatuerat, tam longè non procedit, ſed cum terminum ſuum nacta eſt, inſiſtit: quod ſimili explanat.

ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω ἀποκάμπτοντες τοῦ τέρματος: ἀπολείπουσι γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς συμπεριπατοῦντας.

Exemplo unà deambulantium rem ita ſe habere confirmat: qui enim eadem ſpatia nõ ſeruant, ſed ultra ſtatutum terminum progrediuntur, poſt ſe relinquunt, quos habent comites ſuæ deambulationis: illi nanque ultra terminos certos non excurrunt. Quod autẽ in animo fiat, docere uoluit ſimilitudine eorum, quæ cotidie in corporib. noſtris uidemus euenire: cum hæc aperta ſint, & oculis cernantur: illa uerò non poſsint, niſi intelligentia cognoſci, & huiuſcemodi reb. illuſtrari.

ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι, αἱ μακραὶ οὖσαι, λόγος γίνεται καὶ ἀναβολῇ ὅμοιον.

Eodem pacto (inquit) prolixæ comprehenſiones, naturã ſuam amittunt, et orationes fiunt: reſq; omnino ſimilis melicorum poëtarum anabolæ. unde manifeſtò percipitur, ἀναβολὴν lyricorum poëtarum, cui ſupra ſimilem eſſe dixit locutionem εἰρομένην, longiore curſu confici ſolitam: ſicut ἀντίστροφον, cum qua contulit orationem κατεστραμμένην, anguſtiore gyro: ὁμοίως uerò quod inquit, aliud, quod item abſurdum eſt, uidetur ſignificare: neque enim ſimile eſt ſuperiori poſterius hoc, ſed contrarium. In antiquiſs. autẽ libro hoc diuerſum ab aliis offendi, quod ubi cæteri λόγος, ipſe ἄλογος habet: quam etiã lectionem ſequitur uetus tralatio. Cum nihil igitur immutarim, quin tamen hoc notum facerem, prætermittere nolui.

ipſi ἀντίθεσις & quę ſit, & quot modis fiat, accuratè explicatur, operęprctiũ me facturũ
arbitror ſi eã adpoſuero: nã lucẽ etiã huic loco aliquã afferet, & pleniorẽ huius rei ſcietiã
gignet: quę nãq; maximè ipſius ſpecies elegans ſit, & ab omni reprehẽſione remotior, in
dicat: ut. n. tẽpore modiceq; uſurpata hęc concinnitas, mirifice ornat orationem, ita non
ſuo loco poſita, ac ſine modo captata, plurimum nocet: tribus autem ille modis effici in
oratione ἀντίθεσιν hanc affirmat: nec aliam ullam rationem eſſe contrarijs contraria op-
ponendi. uerba autem ipſius hęc ſunt: ab Halicarnaſſeo in Lyſiæ uita citata, cum falso
putaſſe Theophraſtum oſtendere uellet, orationem pro Nicia imperatore editam ab eo
oratore ſcriptam, ac ſine cauſa Lyſiam ab ipſo inſimulatum. Nimis crebrum autem
auctor ipſius, & parum apto ad eum accipiendum loco, hunc ornatum orationis adhi-
» buerat. ut uix oratio illa, cuiuſcunq; fuerit, non caruerit. ἀντίθεσις δ' ἐστὶ τριχῶς. ὅταν πα-
» ρ' ἑκάτερον τὰ ἐναντία, ἢ τῷ ἐναντίῳ τὰ αὐτά, ἢ τοῖς ἐναντίοις ἐναντία προσκατηγορηθῇ: τοσαυτα-
» χῶς γὰρ ἐγχωρεῖ συζευχθῆναι. Cum igitur Ariſtoteles duos modos uideatur ſignificare, ſo
dalis uerò ipſius tres eſſe uoluerit (niſi fallor) in numero non diſſentiunt: alter enim duo
rum illorũ, qui ab Ariſtotele allati ſunt, duplex eſt: parteſque continet illas, in quas à Theo
phraſto diſſectus eſt: intelligo autem poſteriorem modum, cum idem ſcilicet contrarijs
adiunctum ac copulatum eſt: id enim præſtari poteſt, & cum eidem contraria adiungun
tur, & cum contrario eadem: nam altera illa ſimplex ratio ab ambobus eodem pacto, ac
penè iiſdem uerbis, tradita eſt. Addit autem Theophraſtus, quod ex illis uitioſum ſit,
» oſtendens. τοῦτο δὲ τὸ μὲν ἴσον καὶ τὸ ὅμοιον, παιδιῶδες καθαπερεὶ ποίημα. διὸ καὶ ἧττον
» ἁρμόττει τῇ σπουδῇ: φαίνεται γὰρ ἀπρεπὲς, σπουδάζοντα τοῖς πράγμασι, τοῖς ὀνόμασι
» παίζειν, καὶ τὸ πάθος τῇ λέξει περιαιρεῖν: ἐκλύει γὰρ τὸν ἀκροατήν: cum enim par omnino
ac ſimile membrum membro fuerit, & longitudine ſcilicet ſua, numeroque ſyllaba-
rum, & nominibus in eo poſitis, quia nimis elaboratum ſit: induſtriamq; ingentem
præ ſe ferat, & non minorem, quàm poëma aliquod in ſe habeat, potius puerilis
ſtudij proprium id eſſe, quàm grauis oratoris tradit, ac nullo modo conuenire rebus
ſeueris tractandis: eſſe nanque indecorum, cum, ſi res ſpectetur, ſerio agas, uerbis
ludere ac iocari: pretereaq; affirmat, quod & Phalereus etiam & Cicero teſtatus eſt, lo-
cutione illa deleri omnem motum ex animis auditorum: cauſam autem eius incommo
di eſſe, quia diſſoluit iudicem, eumq; qui audit, ſuaui illa ac feſtiua conſtructione uerbo-
rum. exemplis autem uitium huius rei ſignificare uolẽs, his uſus eſt, ſumptis ex oratione,
» quę Lyſię putabatur: inquit enim. οἷον ὡς ὁ Λυσίας ἐν τῇ τοῦ Νικίου ἀπολογίᾳ. κλαίω τὸν ἄμα-
» χητον καὶ ἀναυμάχητον ὄλεθρον: ἱκέται μὲν αὐτοὶ τῶν θεῶν καθίζοντες: προδότας τε τῶν ὅρ-
» κων ἡμᾶς ἀποφαίνοντες. ἀνακαλοῦντες συγγένειαν. δυσμένειαν. omnia autem, quæ culpauit,
in ſe ipſa habere planũ eſt. hoc uerò poſitũ ab auctore, exẽplũ eſt ἀντιθέσεως illius, cũ idẽ
contrarijs, quod illa uinciat, reſpondet: uerbum enim ὤνησαν complectitur τοὺς ὑπομείναν-
τας, & τοὺς ἀκολουθήσαντας: quorum nominum notio contraria inter ſe eſt. ipſe ta-
men ſtatim quid contrarij in ipſo ſit, non oſtendit, ſed ad extremum breui ſignificat uim
utriuſque exempli: ſequuntur enim hęc ipſa apud auctorem uerba, quæ conficiunt alte-
rum exemplum: rationem nanq; ipſis attulit eius, quod comprehenſione hac ediderat.

τοῖς μὲν γὰρ, πλείω τῆς οἴκοι προσεκτήσαντο: τοῖς δὲ, ἱκανὴν τὴν οἴκοι κατέλιπον. ἐναντία: ὑπομεῖ-
ναι, ἀκολούθησις: ἱκανὴν, πλεῖον.

Exemplũ hoc eſt prioris modi, quod dixit. ὅτ' ἂν ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται. uerba cõtra
ria ſunt, προσεκτήσαντο, & κατέλιπον: quę uerò nomina inter ſe cõtraria ſint in duobus
his membris accurate ipſe demonſtrat: quę nanq; ſequuntur, uerba ipſius ſunt: quibus
tradit contraria inter ſe eſſe quattuor illa nomina. cum autem diuerſis caſibus antea ipſa
in excuſis libris legerentur, nominandi caſu omnia, ut in calamo exaratis offendi, legi
uolui: ἐναντία enim neutri generis eſt, non muliebris: ualetq; hic, quę Cicero in Orato-
re Gręcos nominare ἀντίθετα tradit. & ſanè Halicarnaſſeus ita uocat, ubi & ipſe cumu
latas his elegantijs Iſocratis periodos in uita ipſius docet: quàmuis aliquando etiam ἀν-
τίστροφα appellarit. ſententia totius loci hęc eſt: laudat enim Iſocrates cõſilium antiquo-
rum Athenienſium qui magnis copijs ex omni Gręcia collectis, intulerunt bellum bar
baris, atq; imperij fines ualdè prorogarunt: nam ex Aſię maritimis locis ipſos & ex in-
ſulis eiecerunt. Affirmat igitur ita illos & iis, qui ſecuti ſunt ipſos in bellũ, & iis, qui domi
manſerunt, profuiſſe: iis enim ſatis agri, quo ſe alerent, reliquerũt: iis uerò multo maiorẽ

quã domi poſsidebãt, acquiſiuerũt: quod. n. τῆς generãdi calumnitatis numero emẽdaui, fecii d hortãte optimo exẽplari, & re ipſa: intelligi. n. debet χώρας, ut eſt apud auctorem.

Ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι βουλομένοις. ἀπόλαυσις κτήσει ἀντίκειται.

Sententia imperfecta: neque enim unde hæc uerba regãtur, adpoſitum eſt. Ex eadem uerò oratione exemplum acceptum, quod & ipſum aliquantulum immutatum eſt:
» ita enim hic locus apud Iſocratem legitur. ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπο-
» λαῦσαι τῶν ὑπαρχόντων ἐπιθυμοῦσιν, ἀμφοτέροις ἁρμόττειν. Ciuitas Athenienſium conſilio ſuo ita remp. conſtituit, ut & his & illis conueniret. Quæ ſequuntur uerba, quib. hęc mẽbra è regione ſibi reſpondere indicatur, Ariſtotelis ſunt: prioris enim membri intellectũ, quo Iſocrates dixit uiam ueteres Athenienſes inueniſſe, qua prodeſſent illis qui pecunia egebant, expreſſit Ariſtoteles uerbo κτήσει: quod rei familiaris comparationem manifeſtò ſignificat: contrarium autem id eſt aliquo modo ἀπολαύσει: quod ualet, rei ante partę fructus & confectio.

Καὶ ἔτι. συμβαίνει πολλάκις ἐν τούτοις καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν.

Pergit ex eadem oratione ſumpta, exempla ponere: non tamen hic ut ſupra fecerat, quę in ijs contraria ſunt, oſtendit: manifeſtò nanq; illa intelliguntur: prudẽtes enim ac ſtulti contrarij inter ſe ſunt, ut deici fine ſibi propoſito, aduerſoque aliquo caſu premi: ac conſequi quod uolueris, ſecundasq; res nanciſci. ſuſtuli autem hinc uerbum, quod à melioribus etiam ſcriptis abeſt: in excuſos autem omnes irrepſerat: neq; enim ἐν πόλεσι ταύταις, ut illi habebant, legi debet, ſed πράξεσιν intelligi: quod ex oratione ipſa etiam Iſocra-
» tis facilè quiuis cognoſcere poteſt. ita autem ſe locus omnis habet apud auctorem: ὁρῶσα
» δὲ περὶ μὲν τὰς ἄλλας πράξεις οὕτω ταραχώδεις οὔσας τὰς τύχας, ὥστε πολλάκις ἐν αὐταῖς
» καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ τοὺς ἀνοήτους κατορθοῦν. Ornat enim Athenas, cõſiliumq; illius ciuitatis laudib. ſummis effert, quod toto pectore ſtudijs ſapientię incubuerit, rationemq; in primis coluerit: cognouit enim (inquit) alijs in rebus exiſtere adeo turbidos inexpectatoſque caſus, ut ſæpenumero in illis prudẽtes, miſeri: inſipiẽtes, fortunati ſint.

Εὐθὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἠξιώθησαν: οὐ πολὺ δὲ ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἔλαβον.

Exemplum ex eadem oratione acceptum. Intelligit autem ueteres Athenienſes, quos, cum in bello aduerſus Perſas ſtrenuè ſe geſſiſſent, ſtatim dicit pręmia, quæ uiris fortib. dari conſuerunt, obtinuiſſe: non multoq; poſt imperium maris ſua uirtute acquiſiſſe: membra quoq; hæc contraria eſſe, apertum eſt.

Πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης: τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύξας: τὸν δ᾽ Ἄθω διορύξας.

Binæ hę, continentes etiam apud auctorem, comprehenſiones ſunt: quę ambę duob. membris inter ſe contrarijs conſtant. Sermo autem eſt de Xerxe Perſarum rege, ingentibusq; ipſius apparatibus ac factis. Has quoq; eleganter expoſitas, & incredibiles ſententias Iſocrates in Panegyrico poſuit: quæ contraria in ijs ſint (ſunt enim illuſtria) à quouis intelligi arbitror. Totum uerò locum, præpoſtero tamen ordine, Cicero in. II.
» de finibus, exprimere conatus eſt. Vt ſi Xerxes cũ tãtis claſsibus, tantisq; equeſtribus,
» & pedeſtrib. copijs. Helleſpõto iuncto, Athone perfoſſo: maria ambulauiſſet, terrã na-
» uigaſſet. Sed etiam Lucretius in. III. libro, ubi de interitu copioſè, & elegãter diſputat.

Καὶ φύσει πολίτας ὄντας, νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι.

Ex eadem oratione locus acceptus: apud Iſocratem tamen ipſum extrema pars aliquãtulum immutata: illic enim τῆς πολιτείας ἀποστερεῖσθαι legitur. loquitur autem illic de inſtitutis ęquisſimis antiquorum Athenienſium, qui oppida, quæ imperio eorum tenerẽtur, libera eſſe & à multitudine regi uolebant: rem atrocẽ & nõ ferendã putantes, ut alia nõ nulla, quę narrat, fieri, ita qui natura ciues eſſent, lege ab adminiſtratiõe ciuitatis pelli.

Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, κακῶς ἀπώλοντο: οἱ δὲ, αἰσχρῶς ἐσώθησαν.

Ex eadẽ oratione ſumptũ exẽplũ. Quę cõtraria hic ſint, apertũ eſt: & aduerbiũ nanq; aduerbio: & uerbum uerbo è regione ſtat. loquitur autem de copijs Perſarum in Gręciam

ciam transportatis: hi enim ipſorum, malè perierunt: hi uerò, turpiter conſeruati ſunt.

ἰδίᾳ μὲν, τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι: κοινῇ δὲ, πολλοὺς τῶν συμμάχων περιορᾷν δουλεύοντας.

E panegyrico quoq; hic locus acceptus eſt: non nulla tamē aliter apud auctorē ipſum leguntur: quod illic legitur ἀξιοῦν, culpa fortaſſe librarij hic omiſſum eſt: non parum enim (ut arbitror) ſententiam adiuuat, quæ tamen ſine illo, aliquem ſenſum habet: contra turpe autem fœdus, cum Perſarum rege icto diſputat: uiamque quærendā dicit, qua pœnas capiant tantæ iniuriæ: dignitatique ac ſaluti Græcorum in reliquum conſulant: turpe nanque eſſe priuatim ipſos poſtulare, ut barbaris pro mancipijs utantur: publicè autem æquo animo pati magnam partem ſociorum illis ſeruire.

ἢ ζῶντας, ἕξειν: ἢ τελευτήσαντας, καταλείψειν.

Locum hunc in cunctis libris corruptum, reſtitui: non enim ἄξειν, ut antea, ſed ἕξειν, legi debet, & huic uerbo indefinito, quod ſequitur, & ipſum eodem tempore poſitum, aduerſatur. ut contrarij etiam inter ſe ſunt, qui uiuunt: &, qui mortem obierunt. Verba autem hęc apud eundem ſcriptorem in extremo panegyrico legūtur, poſt illum locum, quē ſupra citauit, cum de locutione concitatiore diſputaret: & quando, ferentib. aurib. auditorū, liceret oratori epitheta plura ac iuncta peregrinaq; uerba uſurpare, doceret.

καὶ ὃ εἰς Πειθόλαον τὶς εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν τῷ δικαστηρίῳ.

Vox pręterea, quæ ab aduerſario coniecta eſt in Pitholaum & Lycophronem, eiuſdem generis eſt: ex contrarijs enim artificioſe conformata fuit. In foro autem illos acuto hoc dicto uulnerauit, qui ſcelus ipſorum, nec ferre ipſe poterat: nec ignorari ab alijs ullo modo uolebat. Pitholaus autem & Lycophrō Thebes, uxoris Alexādri Pherei, fratres fuere: qui ab illa ipſa ad cędem tyranni impulſi, eum interfecerunt: ac primis quidem temporib. moderate ſe gerentes, ampliſsimos honores à ciuibus conſecuti ſunt: poſtea mutato conſilio, quam alijs eripuerant iniuſtam poteſtatem, ſibi aſciſcentes, dominatum ciuitatis occuparunt. contra eos bellum diu geſsit Philippus Macedo: ipſi tamē poſt Onomarchi Phocenſium imperatoris aduerſam pugnam interitumq;, ſpoliari ſocijs, urbem ei tradiderunt: fideq; ab ipſo accepta, coacta manu mercennariorum ad Phayllum confugerunt. Hęc Diodorus in XVI. libro narrat. Plutarchus quoq;, quę ad necem tyrāni pertinēt, in Pelopida exponit. Hi tamen tres fuiſſe fratres tradunt, qui Alexandrū dolo necauerint: Tiſiphonum enim tertium uocant. Fuerint ne autem hi, qui nunc appellātur ab Ariſtotele, affirmare non auſim. Præterea, cum ignotus ſit qui illis ita maledixerit: necnon quo in oppido hæc in ipſos dicta fuerint, omnia obſcuriora fiunt. Citatur etiam ab Harpocratione in lexico teſtimonium Lycurgi, acerbiſsimi illius accuſatoris, ex oratione contra Lycophronem: ſi quidpiam id fortè ad hunc locum facit. Animaduertendum uerò quod ἐν δικαστηρίῳ inquit: nec fori ipſius, cum plura Athenis eſſent, nomen poſuit. nam aut alibi iudicia exerceri ſolita eſſe, aut certum aliquod communi omnium nomine appellatum fuiſſe, mihi compertum nō eſt. uidebatur autem aut forū, in quo hoc prolatum eſſet, appellare debuiſſe: aut hoc ipſo ſuperſedere. Et tamen in II. quoque libro ἠθικῶν, quę magna inſcribuntur, eodem pacto ipſe locutus eſt. οἷον γὰρ φασί ποτε κρινόμενον ἐν δικαστηρίῳ, ὅτι πατέρα τύπτοι: & quę ſequuntur: necnon Plutarchus in uita Demoſthenis.

οὐδ' ὑμᾶς, οἴκοι μὲν ὄντες, ἐπώλουν: ἐλθόντες δ' ὡς ἡμᾶς, ἐώνηνται.

Contraria hic manifeſtò ſunt: domi manentes, & profecti ad nos: ut uendebant, & emerūt: necnō uos, & nos, ſi ita legi debet: in antiquiſs. nanq; libro eodē pacto ambob. locis legitur: ὑμᾶς ſcilicet, quod tamē uix locū hic habere poteſt. Quod ſi manifeſtò teneretur, & à quo, & contra quos, & ubi, hęc dicta in iudicio forent, de uera germanaque lectione dubitari non poſſet, quę in diuerſis codicibus ualde uaria inuenitur: præcipuè in pronominibus diſſentiens. nam ſunt libri etiam, in quibus ἰόντες, non ὄντες legatur. Videtur autem contumelioſa hęc uox, bimembri ambitu comprehenſa, in eos iacta, qui pecunia, quam comparaſſent, in ſuis ciuibus hoſtib. emancipandis, eadem poſtea uterentur in illis ab ijſdem emendis, atque in ſeruitutem ſibi adiudicandis.

Ἅπαντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον.

Quod antea, ne longior in re non ualdè difficili foret, poſt ſingula exempla non fecerat, nunc ſimul breuiq; facit: in omnib. enim ſupra adlatis exemplis eandem uim eſſe tradit: ἀντικειμένηνq;, ſiquis Græco nomine eam appellare uelit, locutionẽ illã eſſe affirmat.

Ἡδεῖα δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τἀναντία γνωριμώτατα καὶ παράλληλα, μᾶλλον γνώριμα.

Hęc autem locutio, in qua contrarijs opponuntur contraria (inquit) cum ſuauis ſit, tantam ſuauitatem hinc accipit: duas autem huius rei radices indicat: ſuauem enim eſſe uult, & quod contraria, quib. conſtat, maximè nota ſunt, alterum ſcilicet ex altero: colligata nanque inter ſe ſunt: ac multis modis ſimul cõnexa: eademq; iuxta collocata, melius adhuc intelliguntur: quę autem maior uoluptas, quàm quę ex perfecta cognitione capitur? nam ſcientia una animum noſtrum ali, optimi auctores tradiderunt. Cum igitur oblectare ipſam animos fateatur: cauſasque huius uoluptatis diligenter aperiat, non tamen inde, quia numeroſa ſit, eam iucundam eſſe dicit: quod putauit Cicero, ut ſupra etiam breui declaraui: habere enim hanc uim orationem, in qua opponuntur contraria ille exiſtimauit, quemadmodum eam etiam, quæ caſus habet in exitu ſimiles, & in qua parib. paria redduntur (de quibus infra ſtatim philoſophus diſputabit) ut ſuapte natura numeroſa ſit: relationem enim contrariorum efficere numerum omninò Cicero uoluit: nec tamen Ariſtoteles hic, ubi de uirtute ipſius dotibuſque agit, hoc tangit.

Καὶ ὅτι ἔοικε συλλογισμῷ· ὁ γὰρ ἔλεγχος, συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν.

Pręterea (inquit) iucunditatis non parum habet, quod imitatur ratiocinationem, quam ſyllogiſmum uocant: elenchus enim qui, & ipſe ſyllogiſmi ſpecies eſt, contrariorum collectio eſt. quod ſi accuratè animaduertemus, oratio hęc, quæ contraria oppoſita habet, hoc ipſum eſt. Elenchum autem, ratiocinationem μετὰ ἀντιφάσεως uocari ab hoc auctore, quia concluſionem habet oppoſitam priori concluſioni, manifeſtum eſt. Iucundus uerò is eſt, quod omnia certa: planaq; reddit. Iucunda igitur hæc etiam erit, quod perſpicuam nobis ſcientiam tradit.

Ἀντίθεσις μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστι.

Hæc ad ea, quæ iam tradita ſunt pertinent: narrat enim cum hoc pacto contrarijs contraria oppoſita fuerint, ut fuere in locis ab ipſo monſtratis, uocari artificium illud uno uerbo ἀντίθεσιν. Hoc autem expoſito, ſimiles huic orationis elegantias alias concinnitateſque explicat.

Παρίσωσις δ', ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα.

Vocatur uerò (inquit) παρίσωσις, cum æqualia membra fuerint: ideſt cum uerba uerbis quaſi dimenſa & paria reſponderint. ut Cicero appellare conſueuit: quam autem παρίσωσιν hic Ariſtoteles appellat, Demetrius, ut poſteriores dicendi magiſtri, ἰσόκωλον uocat. Omnis autem hæc doctrina facilis, & à ueteribus huius artis doctoribus diligenter pertractata eſt.

Παρομοίωσις δέ, ἂν ὅμοια τὰ ἔσχατα ἔχῃ, ἑκάτερον τῶν κώλων.

Vt παρίσωσις membrorum æqualitatem continet, ac propè numero pares ſyllabas, ita παρομοίωσις, de qua nunc agit, ſimilitudinem extremarum partium membrorum: ideſt initij ac finis: in utroq; enim παρομοίωσις eſt. Demetrius, qui de his luminib. orationis accuratè diſſeruit, tanquam genus παρομοίωσιν eſſe uult: ἰσόκωλα autem partem, formamq; ipſius appellat.

Ἀνάγκη δὲ ἢ ἐν ἀρχῇ, ἢ ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν.

Has (inquit) ſimilitudines, quas dixi, neceſſe eſt aut initio alicuius membri, aut ad extremum inueniri: utroq; enim loco rectè concinneq; collocantur. Hermogenes uerò, cum & ipſe de his luminib. orationis diſſereret, παρισώσεις has appellauit: inquit enim.

" γίνονται δὲ αἱ παρισώσεις καὶ κατ' ἀρχὰς καὶ κατὰ τέλος: & quæ ſequuntur.

Καὶ ἀρχὴ μὲν, αἰεὶ τὰ ὀνόματα.

Principium ſemper nomina ſimilia dicens habere, initium membri intelligit, nõ primã

partem uerbi, quod primum in membro poſitũ fuerit, ut Hermogenes fecit, cuius hæc ſunt uerba. καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν, οἷον προσήκει προθύμως, καὶ ὁ Πλάτων, Παυσανίου δὲ παυσαμένου: quod ſi uerborum in primis ſyllabis ſimilitudinem ſpectauit, eo potius nomine uti debuit, quo ſimilia illa inter ſe eſſe declarantur, quàm quo paria æqualiaque: ſimilitudo nanque, qualitatis: æqualitas uerò, quantitatis eſt. Quàmuis autem ęquale ſimileque quandoque confundantur, ubi ſcrupulum id inijcere poteſt ac turbare animos lectorũ, officium eſt accurati ſcriptoris appoſitè loqui. Cum tamen Plato, cuius ille utitur exẽplo, addiderit: διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν οἱ σοφοί: ſignificare ille fortaſſe ęqualitatem ſyllabarum, non ſimilitudinem nominum uoluit: pares enim numero in utroq; ſunt: ut etiam in uerbis Demoſthenis, προσήκει προθύμως, ſiue Xenophontis illa putes: Xenophon enim ante illum ita hęc ipſa uerba compoſuit, in concione Thraſybuli, quę eſt in II. libro de reb. Græcorum, ſiue potius conſuetudinẽ rhetorum ſui temporis Plato ſequutus eſt, qui ita loquebantur: recentiores certè, ubi id fiebat, quàmuis impares ſyllabę uerborum eorum forent, παρίσωσιν uocabant, ut alterum oratoris eiuſdem locum ex oratione pro Cteſiphonte, φιλίππῳ φίλων. & contra Aeſchinem falſæ legationis, φίλιππον φιλῶν τὴν πόλιν. Nomina uerò ſimilia appellat Ariſtoteles, quæ tota ſui formatione parum inter ſe diſcrepantia fuerint, non ſimiliter tantum deſinunt aut incipiunt.

Ἡ δὲ τελευτῇ, τὰς ἐσχάτας συλλαβάς: ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, πτώσεις: ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα.

In exitu παρομοίωσις fit, & cum extremæ ſyllabæ ſimiles interſe ſunt, aut eiuſdem nominis caſus, aut demum ipſum nomen. Hinc etiam colligitur quod apertè traditum eſt à Demetrio, παρομοίωσιν genus eſſe: cum complectatur & ὁμοιοτέλευτα, & ὁμοιόπτωτα.

Ἐν ἀρχῇ μὲν, τὰ τοιαῦτα: Ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ.

Similia nomina, initio membrorum poſita, huiuſcemodi (inquit) ſunt: exempla enim, quib. rẽ aperiat, adfert. munus autem alicuius extenuare uoluit, qui ita locutus eſt, dicens quempiam deſertum agrum ab illo dono accepiſſe: ſic enim legi debet: corrupte tamen antea ambob. in locis ἀγρὸν excuſi habebant: in manu ſcriptis rectè legitur. Agellum autem incultum, ἀργὸν, quaſi ignauum & inertem, Græci uocabant. Iſocrates in Panegyrico. τοὺς δὲ ὑπερορῶντας δι' ἀφθονίαν χώρας, τὴν μὲν πλεῖστην αὐτῆς ἀργὸν περιορῶντας. Plutarchus in Pericle de Anaxagora phyſico loquens. καὶ τὴν χώραν ἀφῆκεν ἀργὴν, καὶ μηλόβοτον. prius horum uerborum Cicero expreſſit, cum in. V. de finib. de Democrito loquens, inquit. Agros deſeruit incultos. quod etiam Anaxagoram feciſſe ipſum in. V. libro Tuſculanarum narrat: poſterius uerò egregiè Horatius reddidit in epiſtola ad Iccium. Miramur, ſi Democriti pecus edit agellos Cultaq;. ſed idem etiam ſuperius reddidit, cum in. I. libro Odarum cecinit. Pone me pigris ubi nulla campis. Luſit quoque in ſimilitudine horum uerborum Xenophon in. VIII. libro κύρου παιδείας, cum Pheraulam Perſen, tenuitatem patris exponentem, ita loqui fecit. ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγιγνόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἀργὸν, εἰς ἀγρὸν ἀπαγαγὼν, ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι.

Δωρητοί τ' ἐπέλοντο: παραρρητοί τ' ἐπέεσσι.

Phalereus, cum & ipſe de membris, quę παρόμοια uocant, diſſereret, hoc exẽplo uſus eſt: uerſum autem Homeri cum eſſe, in nono Iliadis, pronunciatum à Phœnice ſuadẽte Achilli, ut ſimultatem, quàm gerebat cum Agamemnone, deponeret notum eſt: narrauit enim ille alios quoque olim honeſtos uiros, munerib. delinitos; uerbisq; placatos, iram abieciſſe.

Ἐπὶ τελευτῆς δέ: ὠήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι· ἀλλ' αὐτοῦ αἴτιον γεγονέναι.

In exitu ac fine membrorum, quomodo παρομοίωσις fiat, exemplo hoc declarat, quod unde acceptum ſit, ignoro: extremas autem hic tantum ſyllabas pares, ſimileſq; eſſe, perſpicuum eſt. Particulam autem negandi, quæ in excuſis initium exempli erat, non recepi, quia ab omnib. ſcriptis libris abeſſe illã uidi: nec ueterẽ etiã tralationem ipſam exprimere. ueritus igitur ne ab aliquo ex ingenio hic poſita ſit, malui in re dubia, antiquorum librorum fidem, quàm incertum auctorem ſequi. patrio etiam caſu in ijſdem

poſterius membrum αὐτοῦ habet, cum in excuſis id nomen antea accuſandi caſu foret.

ἐν πλείσταις δὲ φροντίσι, καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσι.

Quanquã hi quoq; ijdem caſus diuerſorum nominum ſint, non tamen caſus ipſos nũc reſpicit: eſt enim hoc quoq; exemplum eorum membrorum, quorum plures in extremo ſunt ſimiles ſyllabę: in antecedente nanque, quod ſimilitudinem in eodem tempore uerborum habuit, caſus ſpectari non potuerunt. Diuerſorum uerò nominum caſus (qui ornatus orationis à recentiorib. huius artis præceptorib. ὁμοιόπτωτον uocatur) inter παρόμοια non enumerat: illa nanque παρόμοια noſter dicit, in quib. ſyllabarum ſimilitudo eſt, quę non ſemper in ijſdem diuerſorum nominum caſibus inuenitur: neq; enim omnes generandi aut dandi caſus, cum diuerſę ſunt nominum flexiones, ſimiliter deſinunt, uerum tantum modo ij qui eiuſdem flexionis ſunt, quàmuis inueniantur etiam huius generis, quæ hoc non ſeruent. Hi uerò ſi in exitu membrorum collocentur, ὁμοιοτελεύτων nomine continentur: quod ſi alibi conſtituti fuerint, ab ipſo non curantur. ὁμοιοτέλευτα autem, cum eiuſdem generis omnia non ſunt, & ſingulas tantum & plures ſyllabas in extremo ſimiles habere poſſunt.

πτώσεις δὲ ταὐτοῦ. ἄξιος δὲ σταθῆναι χαλκοῦς, οὐκ ἄξιος ὢν χαλκοῦ.

Valdè quoque hic elegans uerborum ambitus eſt: cuius membra eiuſdem nominis uarios caſus, diuerſaſque terminationes habent: hoc enim puto ipſum intellexiſſe: πτώσεις q; appellaſſe, ut conſuetrit, καταλήξεις ἀνομοίους: non quinque, qui à grammaticis caſus nominum uocantur: diſſimilis enim eſt finis terminatioque eiuſdem nominis, quia litera poſteriori uoci adiuncta eſt. Similia autem hæc nomina uocari poſſunt, quemadmodum nũc facit Ariſtoteles, quia remoto hoc diſcrimine cæteris rebus ſimilia ſunt, uel eadem potius. Variaui igitur hic lectionem: contulique me ad auctoritatem antiquiſſ. libri, cui etiã adſtipulatur uetus tralatio: ille nanq; σταθῆναι χαλκοῦς habet, non χαλκοῦ, ut excuſi antea libri. Ita autem optimos auctores loqui conſueſſe, certum eſt, ut dicerent quempiam, cuius imago ex ęre facta eſſet, χαλκοῦν erectum eſſe. Demoſthenes contra Ariſtocratem.

» εἰ τοὺς μὲν παρ' ὑμῖν τοιοῦτό τι πράξαντας χαλκοῦς ἱστάντες, καὶ ταῖς μεγίσταις δωρεαῖς

» τιμῶντες ἐφαίνεσθε: & quæ ſequuntur. In eum autem dicta uox eſt, qui cum nullius pretij uir eſſet, maximos tamen honores aut conſecutus erat, aut decerni ſibi poſtulabat. luſit autem qui in eum dixit, in uerbo χαλκοῦς: ex ære enim ſtatuę fiebant, & uiliſſima pecunia, ut quæ ex eadem materia eſſet, χαλκὸς appellabatur: aſſe enim dignum illum nõ eſſe; & abiectiſſimo nummo ſignificare uoluit.

ταὐτὸ δ' ὄνομα. σὺ δ' αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς, καὶ νῦν γράφεις κακῶς.

Idem nomen nulla re uariatum, cum & ipſum concinnitatem efficere in extremis mẽbris poſitum dixiſſet, exemplum nunc huius rei affert, in quo aut uerbum defecit culpa librariorum, aut integram uocem hanc plenamq; ipſe non rettulit: non parũ autẽ adiuuat elegantiam ipſius, ſi quod hic deſideratur, ſuo loco poſitum fuerit: quàmuis ad id, quod nunc tradit, non ualdè neceſſarium ſit: poſterior enim pars ita fideliter adduci debuit.

» καὶ νῦν ἀποθανόντα γράφεις κακῶς. Demetrius certè, qui bis hoc exemplo uſus eſt: & quo loco de membris, quę ſimiliter deſinunt: & ubi de euidentia ac perſpicuitate orationis diſſerit, ambob. locis ἀποθανόντα poſuit. Reponere hic illud auſus non ſum, quia in nullo aut excuſo aut ſcripto inueni: inſimulat autem concinnè ſtructa hæc uox, eum qui improbè cuipiam & uiuo maledixerat, & mortuo eidem non parcebat.

ἀπὸ συλλαβῆς δέ. τί ἂν ἔπαθες δεινόν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν;

Exemplum hoc eorum eſt in quib. ſingularum tantum ſyllabarum in extremo ſimilitudo eſt: ſupra enim generatim inquit, finem membrorum ſimiles extremas ſyllabas habere: quo ſanè utrunque tam in pluribus, quàm in una ſimiliter terminantibus ſyllabis contingere ſignificauit. cum autem exempla poſuiſſet eorum, quæ plures ſyllabas in extremo ſimiles habent, nunc eorum, quæ unam tantum. Corripiunt uerò hęc, tanto artificio compoſita uerba, ut puto, eum qui non ſatis iuſta de cauſa fremeret ac moleſtè ferret, tanquàm grauem iniuriam accepiſſet: quid enim noui (inquit) nactus es, aut quod atrox facinus ſuſtinuiſti, ſi inertem hominem inueniſti?

ἐστι

ἔστι δὲ ἅμα πάντα ἔχειν ταυτὸ, καὶ ἀντίθεσιν εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ πάρισον, καὶ ὁμοιοτέλευτον.

Inueniri poteſt ſententia, quę una omnibus his luminib. illuſtrata ſit: in qua ſcilicet & contraria contrarijs opponantur, & membra paria ſinr: eadēq; ſimiliter deſinanr. cum autem ſingula ornatum afferant, quanto omnium elegantiſsima futura ſit, quæ omnib. abundarit (ſi ſuo loco ac tempore illa uſurpata fuerit) facilè perſpici poteſt: animaduertendum autem, cum eandem uocem omnia ſimul habere poſſe dicat, non omnia tamē ipſum quę ſupra tradidit, enumerare: neque enim repetit quæ in initijs ſimilitudinem inter ſe habent: alijs igitur repetitis, hoc quoq; (ut arbitror) intelligi uoluit. Cum autē plures his inſignibus ornatę uoces à me proferri poſſent, ea, quā edidiſſe Gorgiam Leōtinum de Cimone Athenienſi, ſummo uiro, Putarchus narrat, cōtentus ero: cum enim rectè uti illum patrimonio docere uellet, inquit ipſum rem familiarē κτᾶσθαι μὲν, ὡς χρῷτο: χρῆσθαι δὲ, ὡς τιμῷτο. nam & contraria contrarijs opponūtur, & membra ſunt ęqualia: & in initijs ac finibus ſimilitudines exiſtunt. Antiquiſſ. codex ὁμοτέλευτον habet.

αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηρίθμηνται.

Principia autem capitaque comprehēſionum (inquit) in Theodecteis libris fermè enumerata ſunt: non intelligit tamen (niſi fallor) abſolutè initia, ſed ita facta inſtructaq; ut docuit: ideſt quę paria parib. reddita habeant. Accuratè pręterea cogitandum, an Θεοδέκτεια appellet libros, quos ipſe de artificio dicendi à ſe ſcriptos ad Theodecten miſerit, ſiue quos Theodectes Phaſelites ipſius ſodalis ſcripſerit: nā uetus hęc quæſtio eſt, & priſcis etiam temporib. agitata, ut Quintilianus quoque in II. oſtendit, cuius hęc uerba
» ſunt. A' quo non diſſentit Theodectes, ſiue ipſius id opus eſt. quod de rhetorice, nomi
» ne eius, inſcribitur: ſiue (ut creditum eſt) Ariſtotelis. nam τέχνην ῥητορικὴν Theodectis nomine circumferri ſolitam, plures auctores tradunt: ut Stephanus, ubi de ipſius patria loquitur: ut Antiphanes comicus apud Athenęum: cuius hic uerſiculus eſt. ὁ τὴν
» θεοδέκτου μόνος ἀνευρηκὼς τέχνην: quę appellantur etiam ἠθικὰ Νικομάχεια, non defuerūt qui crederent à Nicomacho Ariſtotelis filio ſcripta, non ad eum à patre miſſa: in qua opinione Cicero quoque fuit: neque tamen hoc ipſi ſoli in mentem uenit, ſed de Gręcis auctoribus, ut alia omnia eius generis, tranſtulit: inde enim id ortum exiſtimare omninò debemus: cum Laertius & ipſe uideatur ita ſenſiſſe in Eudoxi uita: qui narrat à Nicomacho literis mandatum eſſe, Eudoxum uoluptatem ſummum bonum dixiſſe: hoc uerò manifeſtò legitur in X. eorum librorum. uerisimile autem eſt id ipſum à ſuæ gentis hominibus accepiſſe: cum enim ita quidam inſcriptos libros uiderent. ut, ἠθικὰ Νικομάχεια: ἠθικὰ Εὐδήμεια: ῥητορικὰ Θεοδέκτεια, fallebantur, credentes ab illis ipſis ſcriptos, quorum nomen præferebant, cum ad eos miſsi ab auctoribus ipſorum forent: ita enim hic loquitur Ariſtoteles, ut exiſtimem omninò, quos intelligit, ab ipſo ſcriptos libros fuiſſe: uerisimile enim eſt ipſum ſcripta ſua citare. Laërtius quoq; in monimentis Ariſtotelis notandis, huius artis mentionem facere uidetur: inquit enim. Τέχνης τῆς Θεοδέκτου εἰσαγωγῆς α': ſi ita legi debet. nam in plurib. calamo exaratis eius operis exemplaribus, diuerſam ab hac lectionem inueni: συναγωγῆς enim cuncta habent.

εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις. οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει. τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν: τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγώ.

Sunt etiam (inquit) ſimulatę quędam, falſęq; antitheſeis. cum duob. in membris quidpiam, quod oppoſitum uideatur, nec tamen uerè ſit, poſitum eſt. Epicharmus Siculus, ludens quandoque ita ſcripſit: ne dum enim in uerbis ipſius, quæ adpoſuit, contrarij aliquid adlatum ſit, illud ipſum repetitum eſt. Idem exemplum Epicharmi à Demetrio capite, quo de periodis diſſerit, adductum eſt; qui ſanè plenius hanc rem exponit.

ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων, πόθεν λέγεται τὰ ἀστεῖα καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα, λεκτέον.

His explicatis (inquit) aperiendum eſt, unde acutę quędam eleganteſque uoces ducuntur: ſermoneſque demum omnes urbani & qui mirum in modum probari, & à peritis & à multitudine ſolent; ut enim Gręci ἀστεῖα ab oppido (quod ἄστυ uocant) ita Latini lepidos hos ſuaueſque ſermones ab urbibus, urbanitates appellarunt: quia qui urbes incolunt: cœtuſq; politorum hominum frequentant, in ſermone uenuſtiores fiunt; ruſtici autem homines ab omni elegantia concinnitateq; orationis abhorrent.

Ποιεῖν μὲν οὖν ἐστι τοῦ εὐφυοῦς ἢ τοῦ γεγυμνασμένου· δεῖξαι δὲ τῆς μεθόδου ταύτης.

Edere ſanè huiuſcemodi uoces (inquit) atque conformare, eſt aut ſubtilis ingenioſiq; uiri, aut ualde exercitati: mõſtrare uerò uiam rationemq;, quomodo fingi poſsint, huius ipſius diſciplinę proprium: ut hic autem facetè dicere ingenioſi hominis eſſe uult, quem εὐφυῆ uocat: ita in libro de ſtudio poëtarum, carmen pangere εὐφυοῦς eſſe dixit.

εἴπωμεν οὖν καὶ διαριθμησώμεθα· ἀρχὴ δ' ἔστω ἡμῖν αὕτη.

Cum ſtudij huius ſit hęc explanare, noſq; ipſum tradendum ſuſceperimus, id aggrediamur (inquit) cunctaq; enumeremus (intelligit autem ἀστεῖα) initio hinc ſumpto: altius enim, ut omnia melius percipiantur, id repetamus. Duo autem in paucis his uerbis, ſecutus fidem antiquiſſ. exemplaris, immutaui: non magni ſanè ponderis: quæ tamen omitti non debuerint: cum enim excuſi antea haberent, διαριθμήσωμεν, ſcripſi διαριθμησώμεθα: inueni enim ſępè hunc politum auctorem, ut alios etiam probatiſſimos ſcriptores, ita locutum: & hoc uerbo, quod formam patiendi habet, uſum, cum actum ſignificare uellet: cumque in iiſdem ἔσαι legeretur, ἔστω imperandi modo, emendaui.

τὸ γὰρ μανθάνειν ῥᾳδίως, ἡδὺ φύσει πᾶσιν ἐστί· τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι.

Natura (inquit) hoc omnib. inſitum eſt, ut uoluptatem ſentiant, cum facilè quidpiam, ac ſine ulla moleſtia perdiſcunt: hoc ita planum eſt, ut confirmatione non egeat. Præterea cuncta nomina aliquid ſignificant. concluſum igitur iam aliquo modo eſt: nec, ſtantib. illis, labefactari ullo modo poteſt, quæcunque nomina nobis cognitionem afferant, ſuauiſsima eſſe: facilis enim ſcientia illa ſit neceſſe eſt, cum ſingulis tantum uerbis conficiatur: μανθάνειν uerò nouam rerum notitiam accipere ſignificat. M. Varro, σημαίνειν exprimere uolens, oſtendere aliquando inquit. ut in libris de lingua Latina. Et multa uerba aliud nunc oſtẽdunt, aliud ante ſignificabant.

Ὥστε ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα.

Cum percipere aliquid nullo cum labore hominib. iucundum ſit: nominaq; cũcta hoc habeant, ut aliquid nobis oſtendant, planum eſt, quęcunque nobis aliquid noui tradunt, gignuntq; in animis noſtris alicuius rei intelligentiã, illa ſuauiſsima eſſe. Animaduertendus uerò elegans modus dicendi ποιεῖν μάθησιν, quo non multo poſt iterum utitur: ualet autem inſerere ſcientiam alicuius rei.

Αἱ μὲν οὖν γλῶτται, ἀγνῶτες· τὰ δὲ κύρια, ἴσμεν.

Externa igitur (inquit) uocabula ignota nobis ſunt: propria rerum nomina, iam ſcimus. non poſſunt igitur hæc iucunda eſſe, aut ſuauitatem magnam aliquam importare, ſi ea, quę ſupra poſuimus, uera ſunt: neq; enim animos noſtros erudiunt, aut nouam aliquam ſcientiam tradunt: primum autem remouet, quę idonea nõ ſunt: alterum enim horum, quia nimis alienum: alterum, quia nimis familiare, repudiat.

Ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μάλιστα,

Translatio uerò (inquit) hoc pręclare facit: reliquaque nomina hac uirtute uincit: mediam enim quaſi quandam uiam inter hæc tenet: neque enim omnino ignota eſt, neq; prorſus communis & uſitata: quomodo autem, ipſe ſtatim docet.

Ὅταν γὰρ εἴπῃ τὸ γῆρας, καλάμην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν, διὰ τοῦ γένους· ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα.

Cum.n.(inquit) ſenectutem quiſpiam ſtipulam appellarit, notionem in nobis ea trãslatio gignit: quaq; antea tenebamur, ignorationem pellit: genus enim ſtatim cogitamus: illo autem, pręſidio partium ipſius inuento, à translatione ſcientiam eam accepimus: duceq; illa, quod antea ignorabamus, cognouimus: ambæ enim res uiriditatẽ, floremq; amiſerunt, ſenectus ſcilicet in homine: ac ſtipula in frumento: genus autem hic non propriè uocat: neq; enim genus uerè eſt, quod ipſa complectitur, ſed commune quoddam eorum. Vlyſſes uerò in XIII. libro Odyſſeæ cum Eumęo ſubulco longum ſermonem habens, multaq; de uirtute ſua prædicans, cum ſpecies ipſius non benè reſponderet pręclaris illis factis, inquit. —νῦν δ' ἤδη πάντα λέλοιπεν. ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα

γινώσκειν: ἦ γάρ με δύη ἔχει ἤλιθα πολλή. Nam ſtipulam ſignificare hic καλάμην, ut in primo quoq; libro de reb. ſuperis, certum eſt: illic enim inquit, rem quam tradebat ſimili illuſtrare uolens, ὥστε πυρὶ ἀθρόαις καιομένης καλάμης: qđ Virgilius his uerbis deſcripſit. Atque leuem ſtipulam crepitātib. urere flammis. Ab agro etiam, operiſque ruſticorū translatis uerbis, ingenioſe Antigonus rex acerbitatem ſuam in tributis exigendis excuſauit: cum enim Alexandrum talem non fuiſſe quidam diceret, meritò inquit: ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐθέρισε τὴν Ἀσίαν: ἐγὼ δὲ καλαμῶμαι: Ille ſcilicet meſſim fecit in hac terra: ego ſtipulam colligo. Significans ita Alexandrum refertam Aſiam: ſe uerò exhauſtam exinanitamq; accepiſſe.

Ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό: διόπερ ἂν εὖ, ἀστεῖον φαίνεται.

De affinitate translationum, imaginumq; inter ſe, & quàm parua in re diſcrepent, ſuprà traditum eſt. Vt igitur paria multa alia habent, ita idem hac in re, quod translationes efficiunt. Quare (inquit) ſi rectè imago ſumpta fuerit, urbanum totum illud uidebitur. Hic εὖ reſtitui, e calamo exaratis libris erutum, quod ab omnib. excuſis aberat: ſine eo autem mancus locus erat, nec intelligi ullo pacto poterat. ſi imagines igitur (inquit) bene ductę fuerint: ſi ſuas uirtutes retinuerint, ſermo concinnus uideatur, neceſſe eſt. Poëtarum autem imagines uocat, non quia commodè etiam aliquādo ab oratorib. non uſurpentur, ſed quia proprię ſunt illius ſtudij: ſuprà enim quoque id demonſtrauit, cum modicum earū uſum in ſoluta oratione eſſe dicens, eiuſque rationem afferens, addidit, ποιητικὸν γάρ.

ἔστι γὰρ ἡ εἰκών, καθάπερ εἴρηται πρότερον, μεταφορὰ διαφέρουσα προσθέσει.

Cur oblectet imago, ac penè eadem, quæ præſtat translatio, efficiat, docet. Id autem mirum nemini uideri debet: eſt enim imago translatio quędam, à uera tantum trāslatione parua adiunctione differens: nam aut οἷον, aut ὡς: aut huiuſcemodi quippiam apud Gręcos: ceu uerò, aut ueluti, aut par his, aduerbium, apud Latinos initio adiunctum habet. In extremo horum uerborum ſcriptis libris inter ſe non conuenit: ſunt enim, in quib. προσθέσει, una plus litera, legatur: ipſe communem lectionem retinui, quàm in antiquiſſ. quoque libro inueni. Arbitror autem non tantum, quod additum eſt, ſignificare hoc uerbo uoluiſſe, ſed locum etiam, ubi id conſtitui debet, indicare.

διὸ ἧττον ἡδύ, ὅτι μακροτέρως.

Quare (inquit) minus iucunda eſt: quod ab illa, licet puſilla, adiunctione proficiſcitur: minus enim hæc ſuauem ipſam reddit: cauſa autem aperta eſt: tardius nanque fit cognitio atq; intelligentia eius: quantumque temporis in parte illa abſumitur, tantum imago ſuauitatis amittit. Niſi fortè, nō particulam tantum hanc intellexit, ſed prolixiorem ſermonem, qui in explanatione illarum conſumitur: cum egeant ſemper explicatione, oporteatque accuratè declarare, quibus in rebus conueniat ſimilibus ipſis inter ſe: quod ex ſuperioribus imaginibus liquidò intelligitur. Videtur autem hoc illic Ariſtoteles uocare λόγον, ut inde etiam percipitur, quod dixit imagines has eſſe translationes, quę egeant ratione, & quaſi poſtulent ut hac parte explanentur: ita enim fortaſſe potius uerbum id accipiendum, quàm putādū particulam ὡς, illo ſignificare ipſum uoluiſſe. quamquàm, quod traditus ipſis adiungitur, eſt tanquàm declaratio illius ὡς, quod in fronte ipſarum ponitur. Cū cauſam afferret in Oratore Cicero, cur omnes translatis & alienis magis delectarentur uerbis, quàm proprijs & ſuis, inter cęteras translationū dotes hanc etiam poſuit, ac breuitatem illarum meritò plurimum delectare declarauit, Vel quod inquit, ſingulis uerbis res, ac totum ſimile conficitur.

καὶ οὐ λέγει, ὡς τοῦτο ἐκεῖνο: οὐκοῦν οὐδὲ ζητεῖ τοῦτο ἡ ψυχή.

Pertinere hoc uidetur ad imaginem: proximus enim ſermo de illa fuit: ſenſum autē horum uerborum hunc eſſe puto, ut tradat (oſtēdere adhuc imaginē ad hoc minus aptā uolens) nō dicere ipſam hoc illud eſſe, quod facit translatio, quę Achillem leonem uocat, ſed eſſe ut illud, adiuncta particula ſimilitudinis: id eſt generoſæ illi beſtiæ parem: quod tamen intelligi debeat à contrario: neq; enim uerbis expreſſum eſt. ὡς autem hic non arbitror ualere ceu, nec accipi debere ut particulam, quę adiungitur imaginibus, ſed habere eam uim, quàm indicaui. Hoc ipſum uerò (addit philoſophus) tunc audi-

toris animus non quęrebat, neque ſcire id ullo modo cupiebat; in uirtutè enim Achillis intelligenda, factisq; ipſius per ſe explorandis totus occupatus erat: nō cui rei ſimilis eſſet indagabat. cum igitur auocet illum à cognitione illius rei, quàm in primis ſcire optabat: traducatque aliò, minus grata ſit neceſſe eſt. Quod ſiquis auctorem uelit ad metaphoram tranſire: puteto; hoc ad ipſam pertinere, accipiens ὡς, ut notam imaginis, quia ſemper eget explicatione, ita locū interpretabitur, ut magis ingrata imago ſit eā ob cauſam: qđ translationi nō cōtingit: nec. n. ſcrupulum ullū ipſa in animū eius, qui audit, inijcit (niſi nimis longè ſumpta ac uitioſa ſit) Id autē à pſpicuitate ipſius naſcitur: ut ζητεῖν ualeat addubitare, & qđ plenè cognitū nō habeas, inueſtigare. Planū autē eſt his argumētis nūc ipſum docere anteponendā eſſe trāslationē imagini. εἰκὼν, ſono in poſteriorē ſyllabam translato; & eo quidem medio flexoq;, ut in melioribus ſcriptis inueni, emēdaui.

Ἀνάγκη δὴ καὶ λέξιν καὶ ἐνθυμήματα, ταῦτα εἶν᾽ ἀστεῖα, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν ταχεῖαν.

Ex ijs, quæ explicata ſunt, neceſſariò conſequitur (inquit) & locutionem, & argumenta hæc urbana eſſe, quæ in cognitionem alicuius rei celeriter nos ducūt: ſupra enim oſtēderat ſcientiam rerum percipere nobis iucundum eſſe, præſertim cum cito paritur.

Διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ (ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα, καὶ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι) οὔτε ὅσα εἰρημένα, ἀγνοούμενά ἐστιν.

Vnde (inquit) ex omnib. enthymematibus, quę in promptu ſunt & eminent, nec probantur, nec laudem ullam habent: nihil enim noui nobis afferunt. ἐπιπόλαια autem intelligimus (ita enim uocat illa: ego, quæ in promptu ſunt, dixi) quæ omnibus hominib. perſpicua ſunt, & quæ nulla mentis agitatione indigent: & ut hæc grata acceptaque eſſe non poſſunt, ita nec illa, quæ expoſita, adhuc ignorantur: ſpiſsior enim tardiorq; eſt ſcientia, quæ ita acquiritur; in priorib. nulla uis eſt noua cognitione nos expoliendi: poſteriorum dura difficiliſq; nimis doctrina.

Ἀλλ᾽ ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίνεται, κἂν εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διάνοια.

Sed illa enthymemata ualdè probari neceſſe eſt, quæ dum exponuntur, in cognitionē nos ducunt, ut idem tempus & explicationi illorum, & ſcientię noſtræ ſatis ſit; aut ſi ingenium noſtrum conſequi non poteſt argumenti explicationem, ut unà cum eo ad finem perueniat, paulo tamen poſt eodem & ipſum accedat. ὑστερίζειν in II. etiam horum librorum dixit, cum de uirtute enthymematum, locis iam ſedibusq; ipſorum indicatis, diſſerens, idem, quod hic repetit, affirmaret. Verbum autem à corporis ad ingenij curſum translatū eſt. ut autē ὑστερίζειν, ita ὁμοδρομεῖν, & προτερεῖν, uel προάγειν, translatis uerbis dicebant. ut Plutarchus in cōmentario περὶ μουσικῆς, de ſenſu ingenioq; locutus eſt. Quod autem (inquit) καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν: quàmuis ſcilicet antea in nobis cognitio illa non foret, indicare uidetur poſſe etiam nos, cum rem prius cognitam accipimus, oblectari: ſunt tamen ſcripti libri, in quibus, καὶ οὐ μὴ legatur, quaſi Attico more locutus exceperit, quæ antea tenebamus: quod illa audita placere magnopere non poſsint: non oportere nanque recordationem in nobis fieri auditione illa, ſed nouam alicuius rei ſcientiam gigni: Antiquiſs. tamē codex cum altera lectione facit, & uetus item tralatio.

γίγνεται γάρ, οἷον μάθησις· ἐκείνως δὲ, οὐδέτερον.

Cum enim hoc fit (inquit) efficitur in animis noſtris quaſi perceptio quædam: addiſcimuſque aliquid: eo autem pacto, neutrum contingit. illo (inquam) quem reiecimus, modo: qui tamen duas partes habet, cum aut nimis plana, aut nimis obſcura ſunt: niſi poſteriorem tantum intelligit: cum argumenta etiam explicata non percipiuntur: tūc. n. neutrū fit: id eſt, nec ſimul, nec paulo poſt intelligūtur. Quare ingrata ſint, neceſſe eſt.

Κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου τὰ τοιαῦτα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων.

Oſtendimus (inquit) ſi intellectus ſenſuſque uocis, non uerborum forma ſpectetur quę enthymemata probari poſsint, & lepida atque urbana haberi: docet enim ſe duarum partium alteram abſoluiſſe, ut ad alteram iam aggrediatur, ac lectorem excitet.

Κατὰ δὲ τὴν λέξιν, τῷ μὲν σχήματι, ἐὰν ἀντικειμένως λέγηται.

Cum docuerit, quæ enthymemata ſententiæ bonitate iucunda eſſe poſsint, nunc quæ

uirtute

uirtute locutionis probentur, declarat. Non ſimplex autem res eſt: nam orationem & forma, collocatioque uerborum exornat, & uerba etiã ipſa apta & elegãtia quocunque modo poſita, illuſtrant: nunc, de forma: paulo poſt, de ſingulis nominib. diſſeret. Quæ igitur, de quo ſupra multum diſſeruit, contraria contrarijs oppoſita habuerint, grata (inquit) erunt: exemplo autem totam rem confirmat,

Οἷον· καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρήνην, νομίζοντων τοῖς αὑτῶν ἰδίοις πόλεμον. ἀντίκειται πόλεμος εἰρήνῃ.

Huius exẽpli uim ipſemet explanat: oſtenditque in ea ſententia contrario contrariũ uerbum opponi: bellum (inquam) paci. Sumptum uero illud eſt ex Iſocratis libro, quem miſit ad Philippum: loquitur autem de Græcis quibuſdam hominibus, qui inuidia moti, criminabantur regem ipſum Macedonũ, & perturbare quietum ſtatum ſuarum ciuitatum ſtudebant: dicens ipſos, cum alijs omnibus communis pax ſit, exiſtimare tamen priuatis ſuis rebus utilius bellum. Sententia igitur aperta eſt, & locus inuentu facilis, niſi corruptus apud auctorem ipſum foret: fateor enim hunc quoque ex illis eſſe, qui mihi moleſtiæ multum exhibuerunt: ut uix, quid conſilij de ipſo caperem, mecum ſtatuere poſſem, niſi antiquum fidelemque codicem inueniſſem: à quo maculæ, quæ turpiter inquinarunt excuſos libros, abeſſent: cuſtoditur autem ille in Medicea bibliotheca. ac ſcriptum denique habet, lectione omni ex parte conſentiente Ariſtoteleæ huic. καὶ τὴν
» εἰρήνην, τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν, πόλεμον τοῖς αὑτῶν ἰδίοις νομιζόντων, cum in excuſis legatur, καὶ
» τῆς εἰρήνης, οὔσης τοῖς ἄλλοις κοινῆς, τὸν πόλεμον αὑτῶν ἰδίῳ εἶναι νομιζόντων, contaminata multis modis uera ſcriptura. nam dubitare nunc de ſinceritate ipſius nullo pacto debemus, tot teſtimonijs confirmata. ἴδια autem ualere hic rem familiarem ac patrimoniũ denique, planum eſt: quod etiam ſupra eodem in libro bis poſitum ſignificauit. In oratione quoque de pace idem poliniſſimus ſcriptor eodem ſenſu hoc uerbum ſæpè uſurpat. quodã
» etiam in loco idem, quod hic, ipſi contrarium opponit, inquiens, ὡς διὰ τὴν τῶν κοινῶν ἐπι
» μέλειαν, οὐ δύνανται τοῖς αὑτῶν ἰδίοις προσέχειν τὸν νοῦν.

τοῖς δ' ὀνόμασιν, ἐὰν ἔχῃ μεταφορὰν, καὶ ταύτην, μήτ' ἀλλοτρίαν· χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν· μήτ' ἐπιπόλαιον· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πάσχειν.

Ex uocabulis autem gratia, decorque acquiretur orationi, ſi aliunde illa ſumpta fuerint, translationemque habuerint, uerum quia non omnis translatio eodem modo delectat, ſed habet hæc quoque res ſuas uirtutes ac uitia, translatio primum aliena eſſe non debet: ita autem uocat ductas à rebus, parum propinquis affinibusque: cuius rei ſtatim rationem adducit: arduum enim eſt (inquit) res ualdè remotas uno aſpectu intueri: neque etiam eminens nimis & in promptu: huiuſcemodi enim quoque animum auditoris non commouet, neque quidpiam in eo gignit: id enim exiſtimo ualere πάσχειν: affici (inquã) animo hoc aut illo pacto, perfundique uoluptate, aut alia quapiam re. Demoſthenes con
» tra Aeſchinem, expoſito Satyri comici pio poſtulato in conuiuio Philippi. τοσοῦτον κρό
» τον καὶ ἔπαινον καὶ θόρυβον παρὰ πάντων γενέσθαι, ὥστε τὸν Φίλιππον παθεῖν τι καὶ δοῦναι: affirmat enim tantum plauſum excitatum ab omnibus fuiſſe, qui præſentes aderant: adeoque laude ac ſignificatiõe omnia repleta, ut cõmotus rex ſit, conceſſeritque, quod rogabatur. Non debemus autem mirari rurſus ipſum de translationib. agere, quámuis accuratè illas ante explicuerit: ſupra enim multa præcepit, quæ utilitatem illarum in multis rebus demonſtrarent, & omnem rationem earum traderent: nunc earundem uim ad expoliẽdam orationem; urbanamque efficiendam, tradit: magnam enim partem urbanæ dictionis ab illis proficiſci docet. Receptas igitur translationes inter ſe nunc comparat: quæque huic rei accommodatiores ſint, ac ualeant elegantiorem orationem reddere, declarat: quam præceptionem in hunc locum, tunc ab eo non tactam, eruditè diſtulit.

Ἔτι εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ· ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα μᾶλλον, ἢ μέλλοντα.

Translatio præterea probabitur, ſi ante oculos rem conſtituet: ut enim animus plenè commoueatur, uidere res oportet, quæ fiant, non quæ poſtea fieri debeant. Quæ uero in excuſis hic antea & non nullis ſcriptis, uerba legebantur, ὡς ἴδ' ἐνεργοῦντα, deleui: neque enim in antiquiſſ. codice illa inueni: nec uetus tralatio exprimit: declarationem autem quondam alicuius fuiſſe puto, qui ante tempus, quid ualeat πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, oſtẽ

dere uoluerit: quod facit ipſe infra diligenter.

Δεῖ ἄρα τούτων στοχάζεσθαι τριῶν: μεταφορᾶς, ἀντιθέσεως, ἐνεργείας.

In calamo ſcriptis ita legi, melioremq; hanc lectionem putaui. In excuſis antea libris, ἔτι δὲ μιᾶς στοχάζεσθαι τούτων: nec enim noui aliquid affert, ſed quæ antea propoſuerat, breui complectitur. Quod igitur (inquit) ad expoliendam orationem, & omni urbanitate condiendam, pertinet, huiuſcemodi eſt. Dabimus igitur operam, ut tria hæc, quæ oſtendimus orationem exornare, conſequamur. ea autem ſunt: translatio: uerba inter ſe oppoſita: nec non quę in actu ſunt. ordinem tamen eum, quem ſupra tenuerat, non ſeruat: nam de antitheſi nominum antea in accuratiore hoc de illis ſermone ſe acturum pollicitus erat: poſtea de translatione: tertio loco de uerbis, quæ quaſi aliquid agere inducuntur. Nam quod ad extremam hanc rationem pertinet, Quintilianus quoq; libro VIII. naturam eius euoluit. ἐνέργεια ab agendo ducta, & cuius propria ſit uirtus, nō eſſe, quę dicuntur, otioſa: eandemq; poſt ſignificauit, dicens. Cum rebus, ſenſu carētibus, actū quēdam, & animos damus: qualis eſt. — et pontem indignatus Araxes. Intelligit autem philoſophus ἐνέργειαν, id, quod ſupra uocarat πρὸ ὀμμάτων: qui enim inducit res inanimas, agentes aliquid, is ante oculos eorum qui audiunt, res ponit.

τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν, εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατὰ ἀναλογίαν.

Cum uarię translationum ſpecies non eandem uim ad orationē condiendam habeant, demonſtraro nunc earum numero: quę meliores, reique huic aptiores ſint, docet: huiuſcemodiq; eſſe inquit, quę ex analogia fiunt: nam & à genere ad ſpeciem: & contra. & à ſpecie ad ſpeciem, quæ ſub eodem genere ſit, uerba trāsferuntur, ut accurate ipſe in primo de arte poëtarum docuit.

ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ, οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλῃ.

Celebris hæc Periclis uox eſt. nam in primo quoq; horum librorum eam adduxit. Herodotus in Polymnia huiuſcemodi quiddam à Gelone Syracuſarum rege dici facit: militum ſuorum uirtutem obſcurè prędicante: mancaſque ſine ipſis fore reliquorum Gręcorum copias innuente. Loquebatur autem ille cum Lacedęmoniorum, & Athenienſium legatis. καὶ ἀγγέλλοντες τῇ Ἑλλάδι, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξαραίρηται. Quæ uerò uis eius uocis eſſet, diligenter Herodotus exponit.

Καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων, οὐκ ἐᾶν περιιδεῖν τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην.

In aduerſis reb. Lacedęmoniorum Leptines, ſaluti illorum proſpiciens, ſuadebat (ut opinor) Athenienſibus, ne Gręciæ alterum oculum effodi ſinerent. De Græcia autem illum, ut de muliere, locutum eſſe, perſpicuum eſt: cuius forma corrumperetur, ſi nobiliſſima ciuitas, quę tanquam alter ipſius oculus eſſet, euerteretur: alter enim Athenę erāt. Eadem penè metaphora uſus eſt Cicero pro lege Manilia, inquiens. Corinthum patres ueſtri, totius Grecię lumē, extinctum eſſe uoluerunt. Leptines igitur (hanc enim uim puto eſſe huius uocis) officium eſſe dicebat bonorum ciuium, non ſinere ciuitatem ſua nihil intereſſe, quid de Lacedęmoniis fieret, arbitrari: nec oportere ullo pacto ita illam ſentire, ut permitteret Spartam penitus extingui, ſed operam dandam omnib. eſſe, ut reſp. illis opitularetur: nec pateretur prædę eſſe inimicis, declarans, ſi aliter ab ipſis fieret, ſine magno totius prouincię damno id non futurum. Cimon, cum idem conſilium urgeret, & ipſe eodem pacto conformata uoce uſus eſt: maximeq; ipſa mouit (ut traditur) Athenienſes, ſuadens μήτε τὴν Ἑλλάδα χωλὴν: μήτε τὴν πόλιν ἑτερόζυγα περιιδεῖν γεγενημένην. Nec deerant tamen Athenis, qui affirmarent non debere illam ſubleuari: nec è malis, quib. tunc oppreſſa erat, eripi: ſed oportere Spartam iacere, & conculcari ſpiritus, atq; arrogantiam eius urbis: qua in ſententia Plutarchus, qui hęc narrat, eodem penè modo loquēdi, quo Leptines uſus eſt. ἀλλ' ἐᾶν κεῖσθαι καὶ πατεῖσθαι τὸ φρόνημα τῆς Σπάρτης.

Καὶ Κηφισόδοτος, σπουδάζοντος Χάρητος εὐθύνας δοῦναι περὶ τὸν Ὀλυνθιακὸν πόλεμον, ἠγανάκτει: φάσκων εἰς πνῖγμα τὸν δῆμον ἔχοντα, τὰς εὐθύνας πειρᾶσθαι δοῦναι.

Cephiſodotus quoq; elegāti metaphora iniquitatē Charetis indicauit, q cū Athenięſis populus

populus Olynthiaco bello premeretur, adminiſtrãtęq; à ſe reip. ratione reddere ſtudebat: dixit enim ipſum rationes referre cupere, cum in furno incluſum populũ haberet: in anguſto autem, & arcto loco ſignificare uoluit: ſciebat enim populum alijs rebus occupatum, & opera ipſius egentem, quicquid Chares poſtulaſſet, conceſſurum.

Καὶ παρακαλῶν ποτὲ τοὺς Ἀθηναίους εἰς Εὔβοιαν ἐπισιτισαμένους, ἔφη δεῖν ἐξιέναι τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα.

Idem Cephiſodorus cum hortaretur Athenienſes, ut in Euboeam frumẽtatum irent, inquit oportere exire plebiſcitum Miltiadis. in hiſtoriam hanc non dum incidi. Demo-
» ſthenes ſanè contra Aſchinem. τίς ὁ τὸ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους ψήφισμα ἀναγνώ-
» σκων; nihil tamen quod hunc locum adiuuet. Ttranslationem uerò hic eſſe puto, quia inquit. ſcitum exire: cum intelligere uellet (niſi fallor) quæ decreto illo continerẽtur. ἐξιέναι autem dicebatur populus, cum inſtructus armis, ad bellum proficiſcebatur.

Καὶ Ἰφικράτης σπεισαμένων Ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδαυρον καὶ τὴν παραλίαν, ἠγανάκτει, φάσκων αὐτοὺς τὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου παρῃρῆσθαι.

Iphicrates, clarus bellicis rebus, cum Athenienſes cum Epidauro ciuitate, & omni maritima ora fœdus feciſſent, ægre id tulit, ſtomachanſque inquit, ipſos belli uiatica ſuſtuliſſe: utilitates autem, quæ caperentur è bello, μεταφορικῶς uiatica illum appellaſſe, maniſeſtum eſt: σπένδεσθαι icere fœdus ſignificat: quo uerbo Cicero quoque in. XV. ad
» Atticum uſus eſt. Et πένδεσθαι vult cum Bruto, & Caſſio. Cum in excuſis uerò antea ἐπίδαμνον legeretur, ut in antiquiſſ. libro inueni, ἐπίδαυρον emendaui: cuius lectionis indicium quoque extat in uetere tralatione. oppidum autem fuiſſe Epidaurum in intimo Saronico ſinu, ueteres ſcriptores tradunt.

Καὶ Πειθόλαος τὴν πάραλον, ῥόπαλον τοῦ δήμου.

Hanc ueram huius loci lectionẽ puto: nam quod in excuſis eſt, τὴν πάραλον τοῦ μύδου, & mancum & deprauatum credo: & ſanè ita penè in antiquiſſ. libro legitur: in extrema nanque tantum uoce turbatum illic eſt: cum habeat ille, μύδμου. ex quo corrupto uerbo, duæ (ut arbitror) lectiones fluxerunt, & eorum, qui eiecta quarta eius nominis litera, μύδου, legerent: & qui deleta prima, tertiaque in locum eius retracta, δήμου emendarent. πάραλον uerò ſacram nauim fuiſſe incredibilis celeritatis, maniſeſtum eſt: Cui nomen impoſitum aiunt à Parhalo quodam heroe, quem intellexit Cicero in actiõe. VI. in Ver-
» rem, cum inquit. Quid Athenienſes ut ex marmore Iacchum aut Parhalum pictum? Eam autem cum grauior aliquis caſus urgeret, quo res poſceret, mittere Athenienſes ſolebant: ideoq; fortaſsè, quod malè cogitantes opprimeret, eoſq; metu, damnóq; in fide retineret, Pitholaus μεταφορικῶς clauam populi appellauit: nihil tamen certi.

Σηστὸν δὲ, τηλίαν τοῦ Πειραιέως.

Seſtum, in Helleſponto oppidum fuiſſe conſtat: unde magnam uim frumenti Athenienſes domum conuehebant: importato enim ferè utebantur ob agri ſterilitatem. idẽ igitur Pitholaus Seſtum appellauit, Piræei arcam frumentariam: ut enim, cum priuatus aliquis frumentum emere uult, ad frumentarios negotiatores accedit, arcaſque frumento refertas: ita Athenienſes Seſtum cum onerarijs nauigabant, eaſque frumento onuſtas reportabant. Eandem uim habuit: idemq; penè ſignificauit uox illa M. Catonis ſapientis, qui Siciliam cellam penariam reip. R. nominauit. τηλίαν autem Ariſtophanes & in Pluto, & in Veſpis appellauit: ut Aeſchines etiam contra Timarchum; Deprauatum tamen eſt hoc nomen in antiquiſſ. libro incuria librarij: legitur enim illic τὴν λίαν: quod erratum ſequitur etiam uetus tralatio: in multis tamen ſcriptis illud integrũ inueni.

Καὶ Περικλῆς τὴν Αἴγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε· τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως.

Hæc Periclis uox ualdè nota ac peruulgata eſt: qua ſuaſit ciuib. ſuis, ut Aeginam tollerẽt, Piręei portus maculã, labẽq; ipſam appellans, genere illo translationis, quod eſt κατὰ ἀναλογίαν: ut enim λήμη oculi uitium eſt: quod lucem ipſius uſumq; impedit, ita lumen eius portus gloriamq; lędebat parua illa inſula, ipſi obiecta & oppoſita. Plutarchus in Pericle eam rettulit: nec non in commentario, quo docuit, ne iucundam quidem eſſe uitam inductam ab Epicuro. Athenęus tamen in. III. δειπνοσοφιστῶν Demadi eam tri-

buit, ubi non pauca eius oratoris dicta exponit, in quibus ea uis erat, de qua hic diſſerit Ariſtoteles illum autem (ut puto) memoria feſellit. Vt autẽ à Pericle prolata uox hæc eſt, imaginis potius, quàm translationis ſpeciem habet: exemplum tamen nunc translationis eſſe uult, ob eandem penè harum rerum naturam: non ualdè enim laborandum eſt, ſiquis ex imagine translationem facere uelit: eſt autem & hęc ex analogia, quia quã rationem habet iuuentus ad ciuitatem, in qua nata eſt, eandem uer ad annum: cuius elegantior pars eſt. Qui igitur, ſublatam bello iuuentutem intelligens, dixerit è ciuitate uer exemptum eſſe, huiuſcemodi translatione uſus erit.

Καὶ Μοιροκλῆς οὐδὲν ἔφη πονηρότερος εἶναι, ὀνομάζων τινὰ τῶν ἐπιεικῶν: ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἐπὶ τριτέων τόκων πονηρεύεσθαι: αὐτὸν δὲ ἐπὶ δεκάτων.

In uiri huius nomine, qui urbana hac uoce uſus eſt, mendum antea erat: Μυροκλῆς nanque legebatur, quę macula idem nomen apud Demoſthenem etiam in excuſis libris inquinauerat: mentionem enim eius facit in oratione de falſa legatione, ut furis cuiuſdam minuti, narrans eum ab Eubulo reum factum: ſed uetera quoque oratoris exemplaria Μοιροκλῆς illic habent, ut hoc in loco antiquiſſ. codex: Harpocration etiam in lexico ita illum nominat, qui Salaminium eum facit: numeratq; in illis, qui Athenis non obſcure in rep. uerſati ſint. Vis autem huius exempli non omninò mihi percepta eſt: nec planè, quæ translatio in his uerbis ſit è genere earum, quæ ex collatione rationis fiunt, uideo, de quibus hic agitur: neſcioque an luſerit etiam in duplici notione uerbi τόκος: quã uis lepos huius dicti in ὁμωνυμίᾳ manere, traditus non ſit: cum enim τόκος fœtus ualeat, quod nummi crediti alios pariant, fœnus ſic uocare conſuerunt, & poëtę etiam paſſim ita uocant filios: nam uerba ipſa hoc ſignificare uidẽtur: ſed obſcurior aliquis ſenſus ſubeſt. Mœrocles etiam nihilò ſe improbiorem (inquit) illo eſſe, cum appellaſſet quempiam probum ac modeſtum hominem: ipſum nanq; in tribus fœtib. improbitatem exercere: ſe uerò, in decem: aliud enim hoc ſcripturæ diſcrimen in antiquiſſ. libro: πονηρότερος nanque, uirili genere: nominandi caſu, illic legitur: non ut in excuſis antea, neutro: quàm lectionem ueriorẽ ducens, recepi: comparationẽ. n. fecit inter ſe atq; illũ, docens ſe nulla re improbiorẽ eſſe: nõ diuerſas alias perſonas inter ſe cõtulit: ſi duos nãq; alios inter ſe contuliſſet, non alterum eorum tantũ, ſed ambos nomine appellaſſet. Huius autem admirabilis (ut opinor) dicti, rationem reddidit conſequentibus uerbis.

Καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου ἰαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχρονιζουσῶν, ὑπερήμεροι μοι τῶν γάμων, αἱ παρθένοι.

Eandem rationem (inquit) habet uerſiculus ſenarius Anaxandridę, quem de filiab. rettulit, quæ legitimũ nubendi tẽpus trãſierant. Propriè. n. ὑπερήμεροι dicuntur, qui intra diẽ iudicij nõ adfuerunt: qui legitimũ tẽpus trãſire paſſi ſunt. Trãslato igitur ille à iudicijs, foroq; nomine, uirgines ſuas grãdes, quę domi propter paupertatẽ ſedebant, ὑπερημέρους elegãter appellauit. Cũ uerò in excuſis antea hic Ἀλεξάνδρου legeretur, ſecutus auctoritatẽ antiquiſſ. libri, nomen id imutaui, infra quoq; Anaxãdridę poëtę meminit.

Καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σπεύσιππον: τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύχης ἐν πεντεσυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον.

Polyeuctus Sphettius Athenienſis orator fuit: cuius Plutarchus alijque ueteres ſcriptores mentionem fecerunt. Vox autem ipſius, edita in Speuſippum attonitum hominem, & cuius corpus morbo illo ſtupebat, eandem uim habuit: omnis nanque urbanitas ipſius conſtabat ex eo genere translationis: cum enim ipſum multa in rep. molientem, ac nulla certa in ſententia permanentem, increpare uellet, inquit, ipſum non poſſe conquieſcere, quãmuis à fortuna in pentesyringo morbo colligatus fuiſſet: naturã nãq; ipſius uolubilem uiciſſe uim eius morbi, qui alios omnes proſternit ac domat. eo igitur ſignificauit ingenium ipſius inſtabile ac uarium: nec enim mobilem inquietumque corpore, ſed animo oſtendere uoluit, quàmuis pentesyringo corporis membra conſtringerent: in uerbo autem, quod ut ab ipſo prolatum eſt, Græcum poſui, omnis lepos & elegantia manſit: erat enim πεντεσύριγγον uincli quoddam genus, quo ſontes homines in carcere uincire ſolebant: ita appellatum, quod quinque foramina haberet, in quæ brachia, pedes, caputq; inſererent, ut nulla ratione illinc exire, tamque

arcto

arcto uinclo ſe nexi exoluere ac liberare poſſent. Illius meminit Ariſtophanes in equitib. Δῆσαί σ' ἐκέλευσ' πεντεσυρίγγῳ ξύλῳ. Vnde igitur uerbum translatum ſit, apparet: idem autem apoplexia facere conſueuit: is enim quoq; morbus ita corpus eorum, quos oppreſſit, impedit: muneribuſque ſuis orbat, ut neq; manus, nec pedes, nec caput, officium ſuum faciant.

Καὶ Κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλει μύλωνας ποικίλους.

Piſtrina, officinaſque, in quib. mole retur frumentum, μύλωνας uirili genere Græci uocant: quæ frumentum Athenas comportarent triremes, μύλωνας Cephiſodotus, tranſlato inde nomine proportione, appellabat: uarios autem accipio, diſtinctos uarijs coloribus, pictoſque: naues enim pingere conſuerant. In IIII. Georgicorum. Et circum pictis uehitur ſua rura phaſelis. Adiuncto igitur ornatu illo, ac pictura, μύλωνας, quod penè idem munus pręſtarent, Cephiſodotus triremes dixit.

Ὁ κύων δὲ τὰ καπηλεῖα, τὰ Ἀττικὰ φιδίτια.

Diogenes Cynicus, cui à moribus, conſuetudineque illa omnib. maledicendi, nomē impoſitum eſt, cauponas, Attica phiditia appellabat: accuſauit autem hac uoce intemperantiam Athenienſium, qui turpiter in cauponis uiuerent, ac deſideria uentris gutturiſque ſatiarent: continebatur autem eadem uoce laus Lacedęmoniorum: illi enim inſtitutas publicas cœnas habebant, quas phiditia uocabant: in quibus, quod nomen etiam indicabat, ſumma cum parſimonia uiuebant, eoque tenuiſſimo uictu delectabantur: cū contra, Athenienſes delicatas epulas ſectarentur, quos acerbè perſtringit. Phiditia autem, non philitia uocatas eas cœnas puto: quod, ut alia nunc teſtimonia omittam, liquidò confirmat Porphyrius in IIII. libro de nō necandis ad epulandū animātibus. Διὸ καὶ φειδίτια προσηγόρευον ταῦτα, εἴτε ὡς φιλοσοφίας καὶ φιλοφροσύνης ὑπάρχοντα αἴτια ἀντὶ τοῦ λάμβδα τὸ δ λαμβάνοντες, εἴτε ὡς πρὸς εὐτέλειαν, καὶ φειδὼ συνιζόντων. Nam Cicero quoque in V. libro Tuſculanarum quæſtionum eorum mentionem fecit. Antiquiſſ. uerò liber non καπηλεῖα, ut reliqui, quos uidi ſcripti & excuſi, ſed καπηλικὰ habet: quam lectionem uidetur quoq; exprimere uetus tralatio.

Αἰσίων δὲ, ὅτι εἰς Σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχεαν.

Cum magnitudinem copiarum quas in Siciliam miſerant Athenienſes, immenſumq; hominum numerum Aeſion ſignificare uellet, inquit, ipſos effudiſſe ciuitatem in Siciliam: effundi autem aqua, uinumque proprie è uaſe aliquo dicitur, non multitudo hominum è ciuitate. Quare translationem eſſe manifeſtum eſt. In oratione, quam ſcripſit de pace, Iſocrates numerum etiam militum illorum nauiumq; poſuit: affirmauitq; fuiſſe quadraginta millia: triremes autem CCLX. ut non ſine cauſa dicere potuerit Aeſion Athenienſes, ciuitatem in Siciliam effudiſſe. Aeſionis uerò huius, ut arbitror, meminit Plutarchus in Demoſthene: eiuſque uocem rettulit, qua, quid ſui iudicij eſſet de antiquis ac ſui temporis oratoribus, qui Athenis remp. adminiſtrabant, ille indicauit.

Τοῦτο γὰρ μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων.

Hæc auctoris uerba ſunt, docentis utrunque bonum habere in ſe hanc uocem: nam & tranſlatio eſt & rem ante oculos conſtituit: exhauriri enim urbem, & omnem turbam ex ea, tanquam è uaſe aliquo aquam fundi, tibi cernere uideris.

Καὶ ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα.

Qui etiam ſic locutus eſt, ut Gręcia inclamarit, idem effecit: μεταφορικῶς enim prouincia, ut mulier aliqua, clamorem edere, non propriè dicitur: auctorem uerò huius uocis adhuc inuenire non potui: neque enim apud Iſocratem legitur: arbitror autem hoc quoque ab Aeſione prolatum fuiſſe: quod Ariſtoteles ſignificare uidetur. eadem (niſi fallor) uirtus eſt loci illius Demoſthenis in oratione contra Aeſchinem falſæ legationis. ταῦτ' οὐχὶ βοᾷ, καὶ λέγει ὅτι χρήματ' εἴληφεν Αἰσχίνης: res enim, quæ ſine animo ſunt, ut animi compotes, clamitare dicuntur: & ſub aſpectu quoq; totum negotium ſubijcitur. Iſocrates quoq; in ſuaſione ad Philippum eadem immutatione uſus eſt, dicens ipſum uidere poſſe uniuerſam Gręciam ſuſpenſam atque erectam eſſe ob ipſius manda

data: ὀρθὴν enim ἑλλάδα appellauit.

καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων.

Vocem quoque hanc aliquo modo trāslatam eſſe dicit, & ante oculos rem cōſtituere: apparet enim & ante oculos penè obijcitur, uniuerſa regio, quæ tanquam mulier, animoque prędita, uociferetur. Hinc autem etiam percipitur uerum eſſe, quod Cicero in Oratore ait: Ariſtotelem & hypallagem, & abuſionem trāslationi ſubiungere: proprium nanque hic nomen proprio commutatum eſt: & pro Græcis ſumpta eſt Græcia: ex eodem certe genere translationum non eſt. unde ſortaſſe, inquit τρόπον τινὰ, ut Cicero » in III. de Oratore. Hæc autem, quæ aut immutata eſſe dixi, aut aliter intelligenda, » ac dicerentur, ſunt translata quodam modo: coniunctionem autem hic reſtitui, acceptam ex antiquiſs. codice: ac uerba etiam ad ſeriem, quam in eo habent, reuocaui: quibus in reb. cum illo etiam facit uetus tralatio; excuſi enim antea, καὶ τοῦτο πρὸ ὀμμάτων τρόπον τινὰ μεταφορὰ, mendosè.

Καὶ ὥσπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε μὴ πολλὰς ποιήσωσι τὰς συνδρομὰς, ἐκκλησίας.

Admonebat Cephiſodotus (ut puto) uiderent Athenienſes, ne dum nimis turbidè in concionibus publicas res adminiſtrarent, multos uerius concurſus, quam conciones cogerent; erant enim conciones turbulentę, quæ à ſeditioſis hominib. impetu potius quàm more legibuſq; excitabantur: quales ipſe intellexit: erant alię ſedatę, quæ ἔννομοι uocabantur: in quib. compoſite ordineq; omnia fiebant. Niſi fallor igitur Cephiſodotus uitium priorum illarum ſignificans, appellauit συνδρομὰς, intelligens ἐκκλησίας, non tamen id uerbum proferens: additum enim illud ab Ariſtotele puto, qui uim antecedentis translati uerbi ſignificare, hac tanquam declaratione, uoluerit: συνδρομὴ enim proprio nomine eſt impetus hoſtilis, repentè excitatus, cum ex multis locis multi quopiā irruunt. Plutarchus in Cimone, ubi de terrę motu, qui penè Spartā euertit, loquitur. » οἱ γὰρ ἰδιῶται ἐκ τῶν ἀγρῶν συνέδραμον πανταχόθεν, ὡς συναρπασόμενοι τοῖς σεσωσμένοις » τῶν Σπαρτιατῶν.

Καὶ Ἰσοκράτης πρὸς τοὺς συντρέχοντας ἐν ταῖς πανηγύρεσι.

In libro, quem ſcripſit ad Philippum Macedonem Iſocrates ita locutus eſt, cum utilitatem ſuarum ſcriptionum extolleret: orationum autē, quas ſophiſtæ in conuentib. totius Gręcię haberent, extenuaret: inquit enim obſtrepere illic aurib. plurimorum, & ad omnem illam multitudinem, quę diuerſis ex locis eò concurrebat, uerba facere, eſſe inanem laborem, & qui nullos fructus ferre poſſet ſumere: contra autem cum certa aliqua » perſona ſermonem inſtituere, ſępè incredibilia bona efficere. ὅτι τὸ μὲν ταῖς πανηγύρεσιν » ἐνοχλεῖν, καὶ πρὸς ἅπαντας λέγειν τοῖς συντρέχοντας ἐν αὐταῖς, πρὸς οὐδένα λέγειν ἐστίν. Hinc quoque manifeſtò intelligitur conſuetudo noſtri huius doctoris in citandis teſtimonijs, auctoritatibuſque ueterum ſcriptorum: neque enim cuncta ipſorum uerba fideliter adducit, illis contentus, quę exemplo neceſſaria ſunt: duo nanque hic uerba reliquit, ad id, quod oſtendere uolebat, non facientia: & pro nomine, quod conuentus illos apud eum referebat, conuentus ipſos eodem numero: & caſu poſuit.

Καὶ, οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ· διότι ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷ τάφῳ, τῷ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων κείρασθαι τὴν ἑλλάδα, ὡς συγκαταθαπτομένης τῇ ἀρετῇ αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας.

Sumptum hoc exēplum eſt ex oratione Lyſiæ, quæ inſcribitur ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς: quin illam autem, quāuis auctoris nomen non poſuerit, intellexerit Ariſtoteles, dubitare non debemus: notum nanq; tunc omnib. erat, unde promptum foret; ualdè enim celebris fuit hęc uenuſtiſsimi oratoris, qua laudauit eos, qui miſsi ab Corinthijs ad commune bellum, in prælio interfecti eſſent, oratio: ſic certe in ea legitur. ὥστ᾽ ἄξιον » ἦν ἐπὶ τῷδε τῷ τάφῳ τότε κείρασθαι τῇ ἑλλάδι, καὶ πενθῆσαι τοῖς ἐνθάδε κειμένους, ὡς » συγκαταθαπτομένης τῆς αὐτῶν ἐλευθερίας τῇ τούτων ἀρετῇ. Cū autem dixerit Ariſtoteles, τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων, interpretatus eſt (niſi fallor) nomen τῷδε, quo Lyſias uſus fuerat: neque enim ipſe manu monſtrare potuit ſepulchrum, ut orator fecerat: dictū enim illud fuit manifeſtò δεικτικῶς. Sententia autem, & grauis admodum & ornata hæc eſt. Aequum eſſe in ſepulchro, quo conderentur, qui in Salamine occubuerant,

Gręciam tonderi, quia unà cum uirtute ipſorum fortitudineq; animi libertas totius gentis ſepulta foret: moris autem Gręcorum fuiſſe, ut in domeſticis funeribus luctuq; capillos ſibi tonderent, tradidit etiam copioſè Cicero in II. libro Tuſculanarum.

εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι ἄξιον δακρύσαι, συγκαταθαπτομένης τῆς ἀρετῆς, μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων·

Plures uirtutes habere hunc locum oſtendit: ſummoque artificio confectum eſſe: ſi enim (inquit) ita fortè orator dixiſſet, rem dignam eſſe, quam omnes lugerent, cum tãta ipſorum uirtus ſepulturæ daretur, translatio in eo fuiſſet: ſed etiam alterum ornatum habuiſſet: rem nanque ante oculos eorum, qui audiebant, conſtituiſſet: illi enim lacrimantib. oculis tanquam uidiſſent atrox id ſpectaculum: nam de translatione dubium nõ eſt: neq; enim uirtus, corporis expers, & quæ animo tantum cernatur, ſepeliri poteſt. His tamen duob. ornatib. contentus non fuit accuratus & ingenioſus ſcriptor, & tertiam quandam concinnitatem addidit.

τὸ δὲ, τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας, ἀντίθεσίν τινα ἔχει·

Cum idem uerò (inquit) addidit, cum uirtute libertate, uoluiſſe ipſum contrarium quoddam referre contrario: & hac quoque *ἀντιθέσει* expolire locum illum, apparet. Adiunxit autem (ut puto) Ariſtoteles *τινὰ*: neque enim uerè uirtuti libertas opponitur, ſed ex aliqua tantum parte: ut non integra hæc omnino *ἀντίθεσις* ſit: ut foret ſiquis uirtuti, uitium: libertati, ſeruitutem: paci, bellum: uitæ, mortem, opponeret: hæc enim magis contra ſtant, atque aduerſantur.

Καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν· ἡ γὰρ ὁδός μοι τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν Χάρητι πεπραγμένων ἐστί.

Iphicrates quoque (ait) eleganter dixit. Iter orationis meæ erit per medias res à Charete geſtas: ſignificare autẽ (ut arbitror) Iphicrates uoluit, ſe res geſtas Charetis omnes expoſiturum: nec extremas tantum earum partes, ſed intimas etiam tacturum: uel in oratione, quam de alia re habiturus eſſet, ſe per medias illas tranſiturum ac perrupturũ: amico ne autem animo, an hoſtili id facturus fuerit, & cum eius laude, an uituperatione, affirmare non auſim. Eodem pacto locutus eſt Plutarchus in Nicia, cum Timæi hiſtorici arrogantiam irrideret, qui ſtultè ſperauit ſe poſſe in earundẽ rerum explicatione ſummos ſcriptores, & Thucydidem & Philiſtum, ſuperare: quiq; ab illis eximiè feliciterq; tractati fuerant, locos copioſè & ipſe perſecutus eſt: & quaſi per medias ipſorum laudes quadrigas egit. διὰ μέσων ὠθεῖται τῇ ἱστορίᾳ τῶν μάλιστα κατωρθωμένων ἐκείνοις ἀγώνων, καὶ
» ναυμαχιῶν, καὶ δημηγοριῶν.

Μεταφορὰ κατὰ ἀναλογίαν, καὶ τὸ διὰ μέσου, πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ·

Translatio (inquit) hęc eſt, & è genere translationum earum, quæ maximè probantur: quod enim orationis curſum uiamq; appellauit, *μεταφορικῶς* locutus eſt. quod per medium inquit rerum geſtarum, rem ante oculos conſtituit: facta enim Charetis ita expoſita, findi ac diuidi penè uidentur. Cum autem multitudinis numero ſupra dixiſſet διὰ *μέσων πεπραγμένων*: nunc, cũ de medio ſeorſum loquatur, ac res ipſas relinquat, ad unitatis numerum tranſijt: *μέσου* enim legitur in ſcriptis omnib. libris.

Καὶ τὸ φάναι παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας. πρὸ ὀμμάτων μεταφορά.

Quis ita locutus ſit, nec ipſe tradit, nec ego adhuc inueni: ſententia ſanè obſcurior. quid ſuſpicer auctorem huius uocis ſignificare uoluiſſe, indicabo, dicere præterea (Ariſtoteles inquit) oportere pericula conuocare periculis auxilium latura, et imploranda pericula ad periculorum pręſidium, ante oculos conſtituit & translatio eſt: quaſi dicere ille uoluerit, nullam certiorem eſſe uiam eripiendi ſe è maximis periculis, quam periculoſè aliquid aggredi: qui autem ut periculi aliquid euitent, rem aliam periculi plenam tentant, pericula inuocant, periculis opem allatura.

Καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου· οὐδὲ τὴν ἱκετηρίαν αἰσχυνθέντες αὐτοῦ, τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν.

Nec non Lycoleon cum pro Chabria diceret, inquit. Ne imaginem quidem ipſius ex ære reuerentes, quæ officio fungitur ſupplicantis, illi ſcilicet parcetis? atque adeo ingrati & duri eritis, ut ueterum ipſius beneficiorum uobis in mentem non ueniat? ſed acerbè aliquid contra ipſum ſtatuetis: nec pudor etiam uos ſtatuæ, quàm ei erexiſtis, capiet, quæ uobis pro illo ſupplicat? Hoc ſanè ille ſignificare uoluit, breuius

tamen, elegantiusque dixit: ipſe enim non ſupplicabat tunc, qui reus erat, Chabrias, ſed à patrono ſtatua ipſius dicitur hoc munus in magno periculo eius, quem reddebat, obire: appellauit enim imaginem ἱκετηρίαν. Hũc autem olim habitum ſupplicantium fuiſſe & ramulum oleę, lana inuolutum, geſtare illos manu cõſueuiſſe, plures auctores tradũt. Cum uero in excuſis antea foret ἐχύνθητε, emendaui αἰσχυνθέντες, ut in ſcriptis omnib. inueni: nec ſententiam inchoatam eſſe, ſi ita legatur, tantum ualere debet, ut antiquam lectionem repudiemus: plura enim exempla, quorum ſententia abſoluta non eſt, ab Ariſtotele in his libris ponuntur.

μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ ἀεί: ἀλλὰ πρὸ ὀμμάτων: κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ ἱκετεύει ἡ εἰκών. τὸ ἄψυχον δὴ ἔμψυχον.

Illo Chabrię tempore, aduerſisque ipſius rebus tranſlatio fuit: nec enim ſemper tranſlatio: nunquam tamen non ante oculos conſtituebat: hoc nanque amittere non poterat. id Ariſtoteles ipſe accuratè exponit: dum enim (inquit) in periculo uerſatur Chabrias, ſupplex eſt ſtatua iudicibus: quod enim rei experti animi, animus tribuitur: deq; ea, ut animali, ſermo habetur, transfertur aliquo modo uerbum: niſi fallor enim hoc addidit, quod genus tranſlationis eſſet, ſignificare uolens: ex analogia nanque & uero illo, maximeque probato genere, non eſt. Supra autem oſtendi, μετωνυμίαν, quam uocant grammatici; ὑπαλλαγὴν rhetores, ipſum tranſlationem appellare; nomen enim transfertur etiam, cum pro eo, cui ſtatua erecta eſt, ſtatua ipſa ponitur. Cum uero in excuſis et ſcriptis reliquis numero multitudinis legeretur, κινδυνευόντων γὰρ αὐτῶν; ut in antiquiſſimo libro legi animaduerti, ad unitatis numerum reuocaui: unius enim Chabrię, qui in iudicium uocatus erat, ſalus in diſcrimine uerſabatur.

τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων.

Commentariũ, ſtatuam, huiuſcemodicq; aliquid uocare publicorum operum, ſermo eſt tranſlationem in ſe continens: ſi enim ſuo nomine uti uoluiſſet, μνημόσυνον monimentũq; ipſam appellaſſet. Qui igitur ita locutus eſt, ſiue Lycoleon ille, ſiue alius fuit, tranſlato uerbo uſus eſt: appellauitque ſtatuam, atque imaginem uiri, commentarium, tanquam illa continerentur, narrarenturque res geſtę à ciuitate, ut libro ac commentario quodam: qui enim eam aſpiciebant, ueterum honeſtè factorum recordabantur. Quàmuis nihil certi de hoc afferri poſſit, ſuſpicor tamen eiuſdem oratoris uerba fuiſſe, quæ ſuperiora illa ſequerentur, interrupta autem hic ſint declaratiõe auctoris: ſiue de eodem Chabria alibi in eadem cauſa dicta ſint. Iſocrates quoq; hac ipſa tranſlatione uidetur uſus, cum laudauit conſilium Ionum in Panegyrico: recteque dixit feciſſe, qui lege uetuerint, additis etiam execrationibus, nequis ędificaret inſtauraret'ue templa incenſa à Perſis, ut poſteris id eſſet teſtimonium illorum impietatis; appellauit enim hoc ὑπόμνημα. ut etiam in oratione, quàm ſcripſit de pace.

Καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες: τὸ γὰρ μελετᾶν, αὔξειν τί ἐστι.

Sincera hęc eſt huius loci lectio, quam fideliter etiam ſcripti multi codices conſeruarunt: in excuſis tamen non nullis quędam ſine cauſa immutata erant. Verba autẽ ſunt Iſocratis è panegyrico, ubi de abiecta humiliq; inſtitutione Perſarũ loquitur, & in quib. ſtudijs illi tenerentur docet, quo facilius immodicam illam ſeruitutem tolerarent: ut mirandum non ſit, ſi illi poſtea in rebus gerendis tam ignauiter timideq; ſe gererent: mores enim ipſorum uitamq; exponit, in qua cuncta eodem tendebant, & ad effœminandos eorum animos inuenta erant, inquiens. ἐξεταζόμενοι δὲ πρὸς αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις, καὶ
» προκυλινδούμενοι, καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες: θνητὸν μὲν ἄνδρα προσκυνοῦντες: & quæ ſequuntur. Vim huius exempli conſequentibus uerbis ipſe interpretatur; oſtenditque proprio nomine μελετᾶν dictum non eſſe: qui enim meditantur (id enim eſt μελετῶντες) quomodo rem augeant, toto animo cogitare ſolent: hi autem ſpiritus minuere, frangereque animos, & humilia denique ſapere, longa aſſiduaque cogitatione ſtudebant.

Καὶ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς, φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ: ἄμφω γὰρ δηλοῖ τι.

Cuius hęc uerba ſint, non dum repperi. Prætereà (inquit) qui dixit, mentẽ deus lumẽ

accendit

accendit in animo, trãſlatione uſus eſt ex collatione rationis: ambo. n. (addit Ariſtoteles hoc docens) mens, ſcilicet, atq; lumen, fulgent ac lumine ſuo illuſtrant, patefaciuntq; res antea obſcuras. cum igitur ambo idem efficiant, rectè alterum pro altero ſumptũ eſt.

οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ᾽ ἀναβαλλόμεθα.

Verba ſunt Iſocratis è Panegyrico, ubi conatur perſuadere Græcis, ut mutuas inimicitias deponant: ueramq; pacem ac firmam, non ſimulatam inſtabilemque faciant, & morem ſui temporis exponit, accuſatque, qui fruſtra inter ſe fœdera de pace ferirent: neq; enim (inquit) bella diſſoluimus, ſed differimus: idoneumq; tempus, quo grauius aliquod malum nobis iniungere poſſimus, expectamus, ut pax hæc dici nullo modo poſſit, ſed procraſtinatio belli.

ἄμφω γάρ ἐςι μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολή, καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη.

Cum diſertus ille uir (inquit) & accuratus ſcriptor, hanc ſententiam his uerbis edidit, uerba tranſtulit, & eo genere tranſlationis uſus eſt, quod in primis probatur: huiuſcemodi enim paci, & dilationi belli in hoc inter ſe conuenit, quod utręque futurum tempus ſpectant: cum enim omnia, in quib. analogia continetur, commune quiddam habeant, in quo rationis ſimilitudo poſita ſit, Ariſtoteles tranſlationes ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ex hac ipſa communione indicat. ἀναβολὴ autem in iudicijs alijsq; rebus dici ſolebat, cum aliquid in aliud tempus reiciebatur.

καὶ τό, τὰς συνθήκας φάναι τρόπαιον εἶναι πολὺ κάλλιον τῶν ἐν τοῖς πολέμοις γινομένων: τὰ μὲν γάρ, ὑπὲρ μικρῶν καὶ μιᾶς τύχης: αὗται δέ, ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου: ἄμφω γὰρ νίκης σημεῖα.

Et hoc ex eadem oratione ſumptum exemplum eſt, ubi Iſocrates queritur de iniquo fœdere, quod Græci cum rege Perſarum uicti bello, ferire coacti fuerant: docetq; ipſis ea re turpem æternamq; maculam inuſtam eſſe, narrans eum impoſuiſſe illis neceſſitatem in columnis è lapidè ea incidendi; in templiſque deorum immortalium conſecrandi; ſtatim enim hac ſententia expoſita, inquit. » πολὺ κάλλιον τρόπαιον τῶν ἐν ταῖς μάχαις » γινομένων: τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν ἔργων, καὶ μιᾶς τύχης ἐστίν: αὗται δὲ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέ» μου, καὶ καθ᾽ ὅλης τῆς ἑλλάδος ἑστήκασιν. tranſlatione autem hic quoque Iſocrates uſus eſt, & è probato maximè genere tranſlationum eam ſumpſit. Hunc igitur locum adducẽs Ariſtoteles, huiuſcemodi eſt (inquit) dicerę fœdera trophęum eſſe multo ſpecioſius, honeſtiuſque, quàm quę in bellis ſtatuuntur: trophęa enim ſępè cum minutis pręlijs hoſtes ſuperauimus. & rebus ſemel benè geſtis, ponuntur: fœdera autem omni bello ex ſententia confecto: addit autem ipſe, in quo tranſlationis uis maneat declarans: ambo. n. hęc inſignia, ac notę uictorię: fœdera autem, quæ à uictorib. cum uictis fiunt, ut illa fuerunt, ita uerè uocari poſſunt: omniaque demum cum condiciones ab aliquibus feruntur, non cum accipiuntur: non poſſent enim quę ſuperati in bello, aut etiam pares iciunt, uictoriæ indicia ac monimenta appellari.

ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας διδόασιν: ἡ γὰρ εὔθυνα, βλάβη τις δικαία ἐστίν.

Sententia (niſi fallor) huiuſcemodi eſt. Cũ turpiter quidpiam, iniuſteq; ciuitates faciunt, quàmuis impune poſſe facere quicquid illis uiſum fuerit, uideantur, tamen & ipſæ magnus pœnas luunt ſuorum peccatorum: ab hominib. nanque poſtea uituperantur, ac omnib. contumelijs conſcinduntur; ſubtiliter autem, eleganterq;, quicunque ille fuit, hanc ſententiam complexus eſt: quod oſtendit Ariſtoteles: εὔθυνα enim inquit, ex legibus acceptum detrimentum eſt. Non ualere autem hic διδόναι εὐθύνας, quod in ſuperiore Cephiſodoti uoce in Charetem, apertum eſt: illic enim rationes referre ſignificauit, hic pœnas ſoluere ſignificat: utrumq; autem intellectum eius eſſe ueterum ſcriptorum teſtimonio comprobatur. initio quoque huius exempli emendaui ὅτι καὶ, ut in cunctis calamo exaratis inueni, cum excuſi antea ἔτι καὶ, haberent: uetus etiam tralatio teſtitutam à me lectionem confirmat; uerbum uerò illud à me immutatum, auctoris eius uocis fuiſſe puto.

Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τε τῆς ἀνάλογον λέγεται, καὶ τῷ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, εἴρηται.

Se multis atq; elegantib. exemplis, quę cuncta eius generis ſunt, docuiſſe oſtendit, ut: hæc.

banitates concinnasq; locutiones duci è genere illo translationis, quod proportione fit: nec non ex ijs etiam uerbis, quæ ante oculos auditorum rem conſtituunt: quod ipſe πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν uocauit: ne quis autem ſermone hoc turbetur, quo ipſo, antequàm uim eius explanaſſet, uſus fuerat: aut ſi notionem eius percipiat, quomodo id comparare queat, neſciat, totam nunc rem accuratè exponit.

Λεκτέον δὲ τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων, καὶ τί ποιοῦσι, γίνεται τοῦτο.

Quæ uis ſit eius ſermonis, quo iam ſupra uſus fuerat, docet: & poſtquâm tantum boni in ſe, id quod ſignificat, habet, quomodo illud parari poſſit: hæc enim ſibi nũc tradenda, nequis in his hæreat, exiſtimat. quàmuis autem ποιεῖν non addiderit, imminutaq; ſententia ita ſit, cum tamen πρὸ ὀμμάτων dixit, id ipſum intellexiſſe planum eſt.

λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα ποιεῖν, ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει.

Intelligo (inquit) ante oculos ponere cuncta nomina, quæ ſignificant, oſtenduntq; res, quæ agant aliquid, non quę ceſſent: translata enim quoque eleganter uerba, niſi res, quæ gerant aliquid ac tunc ipſum in aliquo munere uerſentur, ſignificent, non conſtituunt ante oculos eorum, qui audiunt ipſas. Exemplo autem primum docet, extare etiam translationes, quæ actum non ſignificent.

Οἷον τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα φάναι εἶναι τετράγωνον, μεταφορά: ἄμφω γὰρ τέλεια, ἀλλ' οὐ σημαίνει ἐνέργειαν.

Vt ſi quis (inquit) probum uirum dixerit τετράγωνον, translato uerbo manifeſtò uſus erit, nullus tamen actus in eo intelligitur. quare non conſtituit rem ante oculos: & alterum bonum habet eorum, quæ gratiam leporemque afferunt orationi: altero, caret. In primo etiam de morib. ad Nicomachum oſtendere uolens, probum uirum, & qui ad ſummum uenerit, perfectuſque undiq; ſit, aduerſos caſus magno animo toleraturũ, atq; in omni iniquitate fortunę ſe ita geſturum, ut nihil melius elegantiuſque fingi poſſit, in-
" quit. καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα, καὶ πάντῃ πάντως ἐμμελῶς, ὅ γ' ὡς ἀγαθὸς ἀληθῶς καὶ
" τετράγωνος ἄνευ ψόγου. Nec tamen philoſophi ipſius extrema uerba ſunt, ſed Simonidis melici, ut è Platonis ſermone percipitur, qui & hæc, & alia non nulla, ut Simonidia
" in Protagora adducit. λέγει γάρ που Σιμωνίδης πρὸς Σκώπαν τὸν Κρέοντος τοῦ Θετταλοῦ, ὅτι
" ἄνδρ' ἀγαθὸν μὲν ἀλαθέως γενέσθαι χαλεπὸν: χερσί τε καὶ ποσὶ καὶ νόῳ τετράγωνον ἄνευ ψόγου
" τετυγμένον. Cum autem & numeri quidam à Gręcis τετράγωνοι appellarentur, quod perfecti forent, ab eorum perfectione, uir quoque abſolutæ uirtutis, ita μεταφορικῶς uocabatur. Plutarchus quoq; cum quæreret, cur Romani maribus nona ab ortu die nomina imponerent: fœminis uerò octaua, de quadrato numero diſputauit: cumque nouẽ primũ τετράγωνον eſſe dixiſſet, qui ex impari ac perfecta trinitate conſtaret, addidit, oportere eodem pacto uirum, quadratum eſſe ac περιττόν. id eſt eximium ac præſtantẽ. (eodem enim hoc uerbo illi appellant & imparem numerum, & hominem qui emineat inter alios) nec non eundem perfectum & abſolutum.

ἀλλὰ τὸ, ἀνθοῦσαν ἔχοντος τὴν ἀκμὴν, ἐνέργεια.

Hic ſermo utrunq; habet & translationem, & actum: nam de translatione dubium eſſe non poteſt: in uerbo autem translato actum quoque incluſum eſſe, facilè intelligitur: ſtatus enim ætatis florens cum dicatur, agere inducitur. Quia uerò cunctos calamo exaratos ἔχοντος habere uidi, & eodem caſu id nomen apud auctorem ipſum poſitum eſt, ita emendaui, cum in excuſis antea ἔχοντα legeretur: quia autem locus omnib. tum notus erat, non oportere cenſuit Ariſtoteles plenam integramque ſententiam adducere: quod in magna parte horum exemplorum ſeruauit. ſunt autem Iſocratis uerba è ſuaſione, quam ſcripſit ad Philippum regem: cum initio ille orationis ſuę quaſi ſe purgat, quod confectus ętate, tam grande argumentum cepiſſet: quodq; egere uideretur iuuenili robore ac prẹſtantiſſimo omnium ingenio: neq; enim ſibi ignotas eſſe uires ſuas, ſed confidere ſe ſtudio conſequendæ laudis ac deſiderio fortunas Græcorum adiuuandi, & hanc, & alias non nullas difficultates ſuperaturum. Ita autem ille locutus eſt: ἀλ-
" λ' εἰδὼς μὲν τὸν λόγον τοῦτον οὐ τῆς ἐμῆς ἡλικίας δεόμενον, ἀλλ' ἀνδρὸς ἀνθοῦσαν τὴν ἀκμὴν ἔχον-
" τος, καὶ τὴν φύσιν πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντος.

Καὶ τὸ, σὲ δ' ὥσπερ ἄφετον, ἐνέργεια.

Hæc uera eſt huius loci lectio: nullos tamen inueni libros, in quib. illa ſine macula cõ
ſeruata ſit, ſed in cunctis ἀφετέον mendosè legitur. Ex eodem autem ad Philippum li-
bro exemplum hoc quoq; ſumptum eſt: cum enim illi ſuaderet, ut bellum regi Perſarũ
inferret, & in Aſiã cũ exercitu proficiſceretur, inquit. Oportere ſanè cęteros ab Hercu-
le oriundos, & qui ciuilib. inſtitutis ac legib, aſtricti ſunt, illa urbe cõtentos uiuere, in qua
degerent: ipſum uero, quaſi liberum ac ſolutum iam factum, decere uniuerſam Græciã,
» patriam (ut auctor ipſe ſtirpis eius fecerat) exiſtimare. uerba ipſius hæc ſunt. σὲ δ' ὥσ-
» περ ἄφετον γεγενημένον, πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα πατρίδα νομίζειν. In uerbo igitur ἄφετον, actus
intelligitur: ita autem uocabantur animantes, quæ ſine cuſtode tutæ ubiq; uagabantur:
nec in ullius poteſtate erant, ſed deo dicatæ ac conſecratæ uiuebant. De ui huius nomi-
nis eruditè Budæus in commentarijs ſuis diſputauit. Illo quoque uſus eſt Euripides in
fabula, quàm inſcripſit Ionem, ubi inducit ſenem hominem, Creuſæ ſeruum, cum hera
loquentem: exponentemq; illi occultas (ut putabat) uiri nuptias: dicẽtemque ex alia
uxore ipſum filium ſuſcepiſſe, quem educandum dediſſet Delpho cuipiam. ille autem in
» Apollinis tẽplo liber ſolutusq;, ut facilius falleret, aleretur. uerba poëtæ hæc ſunt. ὁ δ' ἐν
» θεοῦ δόμοισιν ἄφετος, ὡς λάθοι, παιδεύεται. Plutarchus præterea in uita Lyſandri, nar-
rans exiſtimaſſe multos cum Lacedæmone diſceſſit, ſoluturus uota, quæ Hãmoni (ut
aiebat) nuncupauerat, fuiſſe eam ſpeciem quandam peregrinationis: nam ueram itine
ris illius cauſam extitiſſe, quod Ephoros metueret: nec iugũ legũ ferre poſſet, in poteſta
teq; aliorũ eſſe, qui foris imperare omnib. conſueſſet: hoc autẽ ſimili explanare uolens,
inquit. ut equus, qui è libera paſtione pratoq;, rurſus ad pręſepiũ, atq; opera uetera re-
» uocatur. ὥσπερ ἵππος ἐκ νομῆς ἀφέτου καὶ λειμῶνος αὖθις ἥκων ἐπὶ φάτνης.

Καὶ τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες ἀΐξαντες ποδί.

Hic locus in excuſis ualdè deprauatus erat, ſed ne in ſcriptis quidem integer inuenitur:
non nulla tamen in ipſis, ut uidetur, ueſtigia reſtant ueræ lectionis, non eadem tamen in
cunctis: ſunt enim in quibus, τοῦ λαβεῖν ἕλληνες legatur: in alijs autem τοὐντεῦθεν ὅρ ἕλλη-
νες. extant etiam, in quibus τοὐντεῦθεν δ' ἕλληνες, ſcriptum ſit; quæ tanta ſcripturæ ua-
rietas ſuſpicionem etiam mihi maiorẽ mouit. Arbitror igitur ita, ut feci, emẽdari opor-
tere: intellexiſſeque Ariſtotelem puto hunc ſenariũ Euripidis, qui eſt in Iphigenia Au-
lide: pronunciatur autem illic ab Agamemnone, diligenter fideli ſeruo exponente, quę
res eum angeret: nec ſomnum capere noctu ſineret, & cur demum tantæ eo in loco co
pię cogerentur: tunc enim narrabat Menelaum ipſius fratrem, accepta iniuria à Paride,
ſtimulo illo agitatum, Gręciam omnem perluſtraſſe, ac uetus iuſiurandum commemo-
raſſe, quo fidem dederant Helenæ proci ſe inimicos ei futuros, qui matrimonium illud
uiolaſſet: armiſq; Helenã repetituros: qua re audita (inquit) ſubitò ipſi armis arreptis
concitato pede hic conueniunt: extremam autem hanc ſententiam his uerbis protulit.
» – τοὐντεῦθεν οὖν ἕλληνες ἀΐξαντες δορὶ τείχη λαβόντες. Apud Euripidem igitur in ex-
tremo uerſu uarietas eſt. Interpres quoque Græcus, quàmuis, cuius uerſus foret, non
oſtendiſſet: neque integrum illum alijs ſui partib. poſuiſſet, tradit tamen in quibuſdam li
bris δορὶ legi: ut fortaſſe corrigi debet: cum tamen crebrò loci ueterum auctorum aliter
citentur, quàm apud eos legantur, nihil contra omnium librorum fidem uolui uariare.

Τὸ, ἀΐξαντες, ἐνέργεια καὶ μεταφορά.

Monſtrat nunc uerbum, in quo exempli uis eſt: cum ἀΐξαντες enim (inquit) dixerit
Euripides, uerbo eo uſus eſt, quo & translatio & actus contineretur: à curſorib. autem
illud ſumptum puto: ſed etiam rem ante oculos ponit: cernitur enim penè ſtudium il-
lorum feſtinatioq;, qua è diuerſis locis multi ſubitò eodem confluerent. ἐξαΐξαντες au-
tem, addita illi nomini præpoſitione, hic ſcripti meliores habent. ualet autẽ ἐξορμήσαντες.

Καὶ ὡς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ, τῷ τὰ ἄψυχα ἔμψυχα λέγειν, διὰ τῆς μεταφορᾶς.

Homerus (inquit) ſæpè hac ratione uſus eſt, & actum rebus etiam ſenſu, animoque
carentibus dedit: quod philoſophus infra multis exemplis confirmat. Homerum autẽ
nomina ſe mouentia inducere, actum illis dando, dixiſſe quandoque Ariſtotelem, Plu-
tarchus quoque teſtatur in commentario, quo cauſam quæſiuit, cur ſuis temporibus

Pythia oracula uerſibus non ederet: cuius hæc uerba ſunt. Ἀριστοτέλης μὲν οὖν μόνον Ὅμηρον ἔφη κινούμενα ποιεῖν τὰ ὀνόματα διὰ τὴν ἐνέργειαν: & quę ſequuntur.

Ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἐνέργειαν ποιεῖν, εὐδοκιμεῖ, οἷον ἐν τοῖσδε.

Corruptus antea locus erat, mendoſeq́ in excuſis ἐναργὲς legebatur: manu ſcripti ἐνέργειαν habent: quod & uetus tralatio, & res ipſa confirmat: infra ipſe. ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις, διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, ἐνεργοῦντα φαίνεται. Sēper igitur (inquit) actum rebus tribuere: ideſt ipſas aliquid agentes inducere, mirificè probatum eſt: quod in his ipſis locis Homerus ſumma cum laude fecit.

Αὖτις ἐπὶ δάπεδόνδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής.

Hic Homeri uerſus è necyia eſt, quam in. XI. libro Odyſſeę deſcripſit: in excuſis uerò poëtæ exemplaribus legitur. αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο. Sententiam Lucretius diuinitus expreſſit: fortaſſe etiam actum: aliter tamen, quàm Homerus, ſaxo dedit, canens. — quod tamen à ſummo iam uertice rurſum Voluitur, & plani raptim petit ęquora cāpi: quum enim raptim ipſum petere dicit, tanquàm de animali re, non inanima loquitur. Homerus epitheto ſenſum eum habere declarauit, cum omni pudore uacuum lapidem appellauit.

Καὶ — ἔπτατ' ὀϊστός.

Quum ſagittam etiam uolare dixit, idem fecit. Ita autem locutus eſt poëta in XIII. libro Iliadis, cum cecinit Helenum ſagitta Menelai pectus percuſſiſſe, quæ tamen illinc, nullo uulnere inflicto, ſubitò auolauit: dat enim ſenſum ſagittę: ac de illa, tanquā aue, loquitur, actum ipſius exprimens. Πριαμίδης μὲν ἔπειτα κατὰ στῆθος βάλεν ἰῷ Θώρηκος γύαλον: ἀπὸ δ' ἔπτατο πικρὸς ὀϊστός. & quattuor interiectis uerſibus iterum.

Καὶ — ἐπιπτέσθαι μενεαίνων.

In uerbo μενεαίνων ſenſum intelligi, manifeſtum eſt: cupiens enim ſignificat, & toto animo expetens: quod de re inanima, ut ſagitta eſt, proprio nomine dici nō poteſt. in quarto autem Iliadis uerſus eſt. Id etiam indicauit Euſtathius, qui locum eum declarans, affirmauit μενεαίνων dixiſſe poëtam, tanquàm de re aliqua prędita ſenſu loqueretur.

Καὶ ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι.

Non ſemel hic uerſus apud Homerum eſt: de ſpiculis autem loquitur, quorum non pauca inquit, antequàm in hoſtem inciderent, humi figebantur, quæ incredibili deſiderio ſe ſanguine, ac corpore hoſtium exaturandi tenebantur. & in. XI. Iliadis, & in XXI. eiuſdem operis uerſus legitur. Quod autem nunc ſumus doctor demonſtrare conatur, quanta uis in nominibus translatis ſit, & quæ quippiam agere, quàmuis animo uacent, inducantur, egregiè hic uerſus declarat: & eo quoque uſus eſt Plutarchus in extremo capite συμποσιακῶν, ubi de partibus ſaltationis agit: rationem enim illarum explicās, idem illic euenire, quod in ſtudio poëtarum, docet: alijs nanque nominib. utuntur poëtę, cum rem oſtendere tantum & ſignificare uolunt: alijs autem, cū amplificare aliquid ſtudent, & imitatione exprimere: tradit enim ſolere ipſos tūc noua nomina cudere: aliundeque uerba transferre. exemplis autem & ὀνοματοποιιῶν, & μεταφορῶν, ex Homero ſumptis, & nō nullis ante prolatis, addidit καὶ τὰ βέλη φέρεσθαι λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι. Quāuis res hęc ſatis plana foret, tamen locū illum indicare, ubi & cōſiliū poëtarum explanatur, & non pauci loci excellentium ſcriptorum illuſtrantur, non inutile exiſtimaui.

Καὶ — αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσσυτο μαιμώωσα.

E'. XV. Iliadis uerſus. Sermo illic eſt de Menelao, qui haſta percuſſit humerum hoſtis in pręlio: cuſpis enim (inquit) per pectus magno impetu tranſiit: cupida cędis, ac bellici furoris plena: in nomine autem adiuncto haſtę, actus cernitur: nec ſine animo, ut erat, haſta à poëta inducitur.

Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις, διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, ἐνεργοῦντα φαίνεται: τὸ ἀναισχυντεῖν γὰρ, καὶ μαιμᾶν, καὶ τἆλλα ἐνέργεια.

Omnibus (inquit) in his locis, quia prędita hæc animo ſunt, agere & adminiſtrare aliquid

quid uidentur: ſed etiam oſtendit ipſe, quib. potiſsimum in uerbis actus appareat: ij autē ſupra à me quoq; mōſtrati ſunt. Hunc locum intellexit Demetrius, cum de iudicio Ariſtotelis loquens, & quam eximiam ille translationem putaſſet, oſtendens, in hanc ſententiā inquit. Optima uerò translatio uidetur Ariſtoteli, quæ uocatur κατ' ἐνέργειαν: actūq; habet: cum ſcilicet res, quę animo carent, inducuntur agentes aliquid, tanquam animi compotes. Adiungens autem Ariſtoteles διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, non uerè illas animi participes res intellexit, ſed ita uocauit, quia huiuſcemodi illę fictę erant, ac ſermo de ipſis, ut de reb. animalibus, ad Homero habitus fuerat.

ταῦτα δὲ προσῆπται ἐκ τῆς κατ' ἀναλογίαν μεταφορᾶς· ὡς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν Σίσυφον, ὁ ἀναισχυντῶν, πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον.

Artificium Homeri demonſtrat, & qua ratione ipſe uſus tantopere poēma ſuum ornarit, & rebus ſenſu carentibus animum, actumq; tribuerit. Hęc enim (inquit) admouit affixitq;, ſecutus ſimilitudinem rationum, translatiſq; uerbis ex análogía uſus: quod ipſe in primo tantum eorum exemplorum docet: explicat enim accuratè totam rem: quam enim rationem (ait) habet lapis ad Siſyphum, eandem qui non erubeſcit, ad eam rem, cuius ipſum non pudet. Quartum igitur ſecundo applicuit: lapidemq; ipſum impudentem ea de cauſa dixit. Eadem autē uirtus in Latino ſummo poëta ſæpe inuenietur: cum
» enim in carmine de reb. ruſticis cecinit, — & ipſa ſuas mirantur Gargara meſſes: & Mi-
» raturque nouas frondes, & non ſua poma: & — neque audit currus habenas, Homerum
» imitatus, idem fecit. Sed in paſtorali quoque luſu cum inquit. Nec tantum Rhodope
» miratur, & Iſmarus orphea, Quantum omnis mundus gaudet cantante Sileno.

ποιεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων, ταῦτα.

Homerum nunc tradit, quod in translationib. ſtudioſè fecerat, in imaginibus etiam texendis, ijs pręcipuè, quę apud eum maximè probantur, ſumma arte facere: cum enim ſæpè de inanimis rebus loquatur, ſenſum animumq; illis tribuit. quod & exemplum, quod adiungit, à poëta ipſo ſumptum, & conſequens ipſius ſermo declarat. Imaginem autem hanc ex illis eſſe, quæ in primis laudantur, certum eſt: quod uidit præclarè ipſe, adnotauitq;, maximi ingenij ac iudicij uir.

κυρτὰ, φαληριόωντα· πρὸ μέν τ' ἄλλα, αὐτὰρ ἐπ' ἄλλα.

Verſus ex iliadis libro XIII. qui ſępè à ueteribus ſcriptorib. adducitur, propter plures, quas in ſe habere uirtutes exiſtimatus eſt: alij autem alia in ipſo animaduerterunt. Demetrius, cum animum, actumque affingere fluctib. Homerum, animaduerſum ab Ariſtotele adnotaſſet, quod hic ſanè ipſe facit, arbitratur etiam, poëtam, quod coniunctionem inde ſuſtulerit, dignitatem uerſui attuliſſe: grandioremq; eum effeciſſe, quàm ſi dixiſſet κυρτὰ καὶ φαληριόωντα. Sed his nunc relictis, nō inducere poëtam fluctus otioſos, ſed in motu atque agitatu: partimq; eorum pręcedere: partim uerò ſubſequi: necnon alia omnia illis affingere, quę animo tantum utentia præſtant, perſpicuum eſt: in imagine autem exponenda hæc uerba poſita à poëta eſſe, manifeſtum eſt: ſimilem enim eſſe inquit, Troianorum impetum in hoſtes, procellę uentorum, quę in mare ingruit, ac fluctuum magnam uim excitat: unde etiam liquidò intelligitur, quas grāmatici παραβολὰς uocant, Ariſtotelem appellare εἰκόνας: illo autem uti nomine, cum alterum genus exempli eius, quod factum conformatumq; eſt ab oratore, ſignificare uult.

κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα.

Vt ſupra oſtendi ποιεῖ accipi debere, ita hic Homerus maniſeſtò intelligitur fingere omnia moueri, ac uiuere, quæ ſua ſponte moueri non poſſunt, & proprijs muneribus uitæ orbata ſunt.

Ἡ δ' ἐνέργεια, μίμησις.

Vocare hic uidetur ἐνέργειαν, actus ipſius effictionem atq; adumbrationem: cum ſcilicet inducit poëta res agentes aliquid, & actus ipſarum imitatur atq; exprimit: eſt autem imitatio illa, quia rēs agentes ipſa redduntur atque effinguntur: rationem enim affert, cur ab Homero poëta ſcilicet atque imitatore id crebro uſurpatum ſit: ſeruat enim pręcipue tunc, quod poëtæ proprium eſt.

δεῖ δὲ μεταφέρειν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἀπὸ οἰκείων, καὶ μὴ φανερῶν.

Vt ſupra (inquit) docuimus, à rebus affinibus propinquiſq; non tamen perſpicuis, transferre nomina oportet: quod ſi ab alienis, aut in promptu poſitis ſumantur, uitioſa erit translatio: & ne dum ornet, orationem inquinabit. Cum antea, quomodo enthymematib. gratia acquiri poſſet, oſtenderet, quę à uocabulis proficiſceretur, inquit translationem hoc in primis efficere, quæ aliena non eſſet, μὴτ' ἀλλοτρίαν ipſe dixit: opponi autem οἰκεῖον, τῷ ἀλλοτρίῳ, notum omnibus eſt. Eodem autem loco affirmauit illã in promptu eſſe non debere, conſpiciq; nullo negotio ab omnib. poſſe: cuius etiam rei cauſam attulit, quod planæ expoſitęq; omnibus non afficerent animos auditorum, atq; oblectarent. Vnde manifeſtò intelligitur hic legi debere cum particula negandi μὴ φανερῶν, ut ipſe emendaui: non ut in excuſis antea ſine illa erat, φανερῶν. ita autem quoque ſcriptum eſſe animaduerti in antiquiſſ. libro. quare dubitari de immutanda lectione nullo pacto poteſt, cum & conueniat ita ſibi ipſi auctor, & in optimo exẽplari reſtituta à me, fideliter conſeruata ſit. uerum ea etiam, quę ſequuntur, illam uerã integramq; eſſe declarant: laudantur enim qui in diſſimilib. remotisq; reb. acumine ingenij ſui; pręclaraque eruditione, ſimile uidere potuerunt, atque inde aptè uerba tranſtulerunt.

οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν, εὐστόχου.

Vt in ſtudio (inquit) ſapientię, quam philoſophiam uocant, acuti ſollertiſque hominis eſt, ſimilè in rebus ualdè inter ſe diſtantibus cernere: & tamen hoc mirabiliter eruditi homines faciunt, ita, qui ingenio ualebit, aptè transferre uerba poterit: ſi quid ſimile nanque eſt in rebus diſſimilibus, eum non latebit: imperiti autem, & rudes ſimilitudines in rebus, quę parum, aut nihil inter ſe diſtant, captare poſſunt: ſubtilitate uerò opus eſt, ut è diſparibus eliciatur: quod Alexander quoq; Aphrodiſienſis in. III. librum Topicorum rettulit.

ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη, ταὐτὸν εἶναι διαιτητὴν καὶ βωμόν, ἐπ' ἄμφω γὰρ τὸ ἀδικούμενον καταφεύγει.

Archytas Tarentinus ſummę eruditionis uir, in rebus ualdè diſſimilib. ſimilitudinẽ inuenit: idem enim eſſe inquit, arbitrum, atque aram, quod ad ambo, qui iniuriam accepiſſent, cõfugerent. Arbitrum autem intelligit è genere eorum, qui Athenis per ſingulas tribus lecti res iudicarent: qui autem iniuria lęſi ſunt, ad homines, aut ad deos confugere ſolere, ab iiſque precibus petere, ut iniurias ſuas ulciſcantur, manifeſtum eſt: nam cętero qui uehementer diſpares inter ſe ſunt iudices, atque aræ deorum immortalium.

Ἢ εἴ τις φαίη ἄγκυραν καὶ κρεμάστραν τὸ αὐτὸ εἶναι· ἄμφω γὰρ ταὐτό τι· ἀλλὰ διαφέρει τῷ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν.

Aut ſiquis (inquit) dixerit anchoram & cremaſtram idem eſſe: ambo enim idem pręſtare uidentur: diſcrimen tamen hoc inter illa, quod alterum eorum ex imis locis: alterũ è ſuperis ac lacunari denique pendet. Ariſtophanes in nubibus κρεμάθραν appellauit, in qua è tecto ſuſpenſa improbiſſimè ſanctiſſimum uirum finxit res ſuperas contemplari: ita autem induxit Strepſiadem ſenem, auditorem quendam Socratis percunctantẽ. φέρε, τίς γὰρ οὗτος οὑπὶ κρεμάθρας ἀνήρ. interpres uas eſſe dixit, in quo moris foret, quæ ſupereſſent, cibaria ſeruare: ego κρεμάστραν uncum potius ipſum, in quo uas aliud ue ſuſpendi poſſet ſignificare hic credo: ille enim pluribus quaſi ramis, anchoram reddere uidetur. Ab eadem autem re, cum eſſent plures urbes Lariſſæ appellatę, quędam in edito mõte poſita & ſuſpẽſa, Cremaſte uocabatur: cuius etiam meminit Liuius in primo libro de bello Macedonico.

Καὶ τὸ ἀνωμαλίσθαι τὰς πόλεις, ἐν πολὺ διέχουσι ταὐτό· ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ δυνάμει τὸ ἴσον.

Hunc locum deprauatum eſſe arbitror: legique debere, contrario ſenſu, ὁμαλίσθαι, uel ὁμαλισθῆναι. cum tamen conuenire ſcriptis libris cum excuſis uiderim, nihil, iudicio meo tantum fretus, immutare uolui: non aliter tamen eum declarabo, ac ſi hoc pacto legeretur: Quippe cum, qui idoneus ſenſus ex communi lectione percipi poſſit, non uideam: & repugnent illi manifeſtò uerba auctoris, qui infra ait conſiderari in ſuperficie & poteſtate ciuitatis opibuſque æqualitatem: inæqualitas enim non ęqualitas ſpectari potuiſſet, ſi ἀνωμαλίσθαι legeretur. Ciuitates igitur quoq; (inquit) ὁμαλίσθαι qui dixit, in

xit, in rebus diſſimilib. ſimilitudinẽ perſpexit. quid enim magis diſſimile dici poteſt, quã ſuperficies, & ſtatus imperiũq; ciuitatis? cum tamen potentia ipſarum adęquata eſt, nec earum aliqua eminet atq; alijs antecellit, ὡμαλίσθαι ciuitates commodè dici poſſunt, uerbo à ſuperficie translato: proprio enim nomine ὁμαλότης in ſuperficie dicitur. intellexiſſe hic autem Ariſtotelem puto locum Iſocratis è libro ad Philippum Macedonem, ubi ille oſtendit ſe quoque intelligere nullo modo id ad exitum perduci potuiſſe, quod ſuadebat Philippo illo tempore, quo Athenę principatum Gręcię obtinebant, aut cum poſtea Sparta rerum potita eſt: nullo enim negotio utramlibet illarum diſturbaturam ea conſilia fuiſſe. cum autem cunctæ adæquatę iam ſint, ob incommoda multa accepta in bello, exiſtimare ſe uiam eius rei conficiendę facilem eſſe; ipſius uerba hęc ſunt. νῦν δ' οὐχ ὁμοίως ἔγνωκα περὶ αὐτῶν· οἶδα γὰρ ἁπάσας ὡμαλισμένας ὑπὸ τῶν συμφορῶν.

Ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς καὶ ἐκ τοῦ προεξαπατᾶν.

Magna autem (inquit) pars politorum, elegantiumq; ſermonum à tranſlationibus ducitur: nec non ex errore quodam, ex uerbis dicentis orto, cum illa primò aliò ſpectare uiderentur: & longè diuerſam ſententiam prę ſe ferrẽt: oſtendebat enim ille ſe quippiam uelle dicere: paulo uerò poſt aliud, longè illo melius aptiusq;, dicit. quod eſt προεξαπατᾶν: antequàm uerum aperiatur, decipere eum qui audit: is enim cum aliud ipſum dicturũ ſuſpicaretur, poſtea uerò elegantius quippiã percipit, quàm putarat, adiuuatur.

Μᾶλλον γὰρ γίνεται δῆλον ὅτι ἔμαθε, παρὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν· καὶ ἔοικε λέγειν ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς· ἐγὼ δὲ ἥμαρτον.

Quomodo lepos bonitaſq; huiuſcemodi uocib. acquiratur poſteriore maximè à re duarum harum, quas nuper appellauit, narrat: magis enim planũ fit cuipiã inquit, qui ſciẽtia alicuius rei auctus eſt, ipſum didiciſſe: cum contra ſe habet, ac diuerſo modo de aliqua re ſentit, atque paulo ante ſentiebat: & ſane animus eius ipſe ſecum dicere uidetur: quanto modo in errore fui, uel potius. ego autem lapſus eram, nec benè ſenſum eius interpretari potueram. Vt hic autem animum uideri dicere inquit, ita in XVIII. eorum problematum, quę ad concentum ſonorum pertinent, aures; cum ſignificare uellet ipſas illud ipſum quaſi affirmare ac teſtari: ut enim harum rerum animus iudex eſt, ita ſonorũ aures: cumque aliquid dictant, dignæ ſunt quib. credatur: ait igitur καὶ ἔοικεν ἡ ἀκοὴ λέγειν ὅτι ἡ αὐτή. quod adnotaſſe uolui ob ſimilitudinem ſermonis.

Καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖά ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ ὅ φησι, λέγειν· οἷον τὸ τοῦ Στησιχόρου, ὅτι οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται.

Ex omni etiam apopthegmatum numero (inquit) quæ in primis facetè & urbanè dicta ſunt, hinc gratiam illam leporemque ducunt, quod aliud dicũt, ac uerba ipſa ſonant: quod eadem de cauſa fit: decipitur enim primo animus eius, qui audit, atque eminente illo ſenſu abducitur: poſtea re melius perſpecta, erroreque agnito, gaudet ſe eum depuliſſe: exemplum huius rei uocem Steſichori adducit: quam etiam in II. horum librorũ poſuit, ubi de ſententijs egit: de illa autem ipſe illic copioſè diſputaui.

Καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα· μάθησις γάρ, καὶ λέγεται μεταφορά.

Prętereа (inquit) qui obſcure quædam dicta, quæ ęnigmata uocantur, iucunda eſſe ſentiunt: nec tamen, unde uoluptas illa oriatur, intelligunt, ſciant eandem, quam expoſuimus ſupra rem, ſuauitatem illã gignere. Nam qui primò falſus eſt, didicit, & ex errore, in quo antea uerſabatur, clarius ſe profeciſſe cognoſcit: eodemq; tempore, quod ipſum quoque eos qui audiunt, ualdè capit, tranſlata uerba proferuntur: in ænigmatib. enim contineri plures tranſlationes, ipſe ſupra docuerat. εὖ ᾐνιγμένα uerò: ideſt uoces aptè ſubtiliterq; in ænigma conformatas, intelligit quę ex affinib. ac ſimilibus ducta ſint: quęq; ſimilitudinem rationis habeant cum his, quæ ab ipſis ſignificantur.

Καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν.

Id etiam (inquit) quod Theodorus affirmat, ualdè oblectat: res ſcilicet nouas dicere: Theodorum autem Byzantium (ut opinor) intelligit, ueterem ſophiſtam, cuius & Plato & Cicero ſæpè mentionem fecerunt.

γίγνεται δὲ, ὅταν παράδοξον ᾖ, καὶ μὴ (ὡς ἐκεῖνος λέγει) πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν.

Res nouas inauditaſq; proferre tradiderat Ariſtoteles orationem reddere elegantē ac uenuſtam: quęq; non parum iucunda ſit ijs, qui audiunt: nunc quomodo id effici poſſit, oſtendit: ſupra enim quoque explicatione illius τὸ ὀμμάτων ποιεῖν, contentus non fuit, ſed docuit etiam, quomodo id confici compararíq; poſſet, id igitur etiam nunc ſeruat: neq; enim tantum pręcipit ſententias inauditas eſſe proferendas, quod reddant illæ orationem uenuſtiorem, ſed uiam etiam rationēq; huius rei aperit, & quomodo id fiat oſtendit: fit enim (inquit) cum inopinatum id, ijs qui audiunt admirabileque fuerit, & nullo modo conſentiens opinioni, quā prius de ea re habebāt: in hac.n.re explanāda uerbis ipſius illius utitur, qui huius rationis auctor demonſtratorque fuerat: id autem ſignificauit, inquiens: ut ipſemet aiebat. Adnotandum autem, cum dixerit παράδοξον, quo manifeſtò ſignificatur, oportere uocem illam repugnare opinioni, cur addiderit, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν: quib. itidem uerbis oſtenditur nullo modo eam conuenire debere ueteri opinioni: ſiquis tamen diligenter attenderit, inueniet ipſum ita ſępe locutum ut, cum aliquid dixerit, ſtatim, quod idem ualeat: paremq; uim habeat, afferat: in primo enim libro de arte poëtarum propè à principio, idem fecit: declarare enim uolens quib. in rebus inter ſe diſcrepent artes non nullæ, quamuis commune ipſarum
» ſtudium ſit, imitatio, inquit ἢ τῷ ἑτέρως καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον: nec multo poſt iterum. ἢ ὡς
» τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα: qui enim idem eſt, liquidò intelligitur non immutatus:
Hæc autem ἰσοδυναμοῦντα Gręci appellant, cuius formæ orationis exempla plura inueniuntur apud Gręcos ac Latinos oratores. Sophocles quoq; in Oedipode tyranno parem ſuperiori ſententiam adiunxit, contrarium ipſius inficiādo tollens: ita enim induxit
» regem ipſum loquentem. γνωτὰ κοὐκ ἄγνωτά μοι προσήλθετ' ἱμείροντες. & in eadem fabula infra. ἑκόντα κοὐκ ἄκοντα.

ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα.

An uacet articulus οἱ, accuratè uidendum. In ſcriptis tamen ille libris inuenitur. quod ſi fortè retinendus eſt, intelligere uerbū oportebit, unde aptus ſit; ut huiuſcemodi aliquis ſenſus conficiatur, ut in iocis ridiculiſque, qui ſectantur παραπεποιημένα: qui illa edunt. ſi uerò ille abeſſet, ualeret hic locus, quā etiam uim habent, ornandi ſcilicet orationem ac uenuſtiorem reddendi, παραπεποιημένα: ob ſenſum ſubitò aduenientem, & tanquàm nouum conformatum. παραπεποιημένα autem uocat, nomina, ad riſum excitandum leuiter immutata.

ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμμα σκώμματα.

Cùm omni modo quo poſſet, ſignificare uellet quantam uim habeat ad delectandum, error qui primò animum auditoris occuparat, agnitus, oſtendit etiā ſales, qui παρὰ γράμμα uocantur, quod literę immutatione fiant, idem præſtare: hæc enim quoque facetia primò decipit: animus nanque auditoris aliò ferebatur: expectabatq; diuerſum ab eo aliud prolatum iri. In epiſtola ad Voluminium Eutrapelum Cicero eodem nomine hūc
» iocum uocauit, cum inquit. Niſi bellum παράγραμμα. Idem tamē in.II. de Oratore παρονομασίαν uidetur eundem appellare, ubi etiam, quomodo gignatur, his uerbis docet.
» Alterum genus eſt, quod habet paruam uerbi immutationem: quod in litera poſitum
» Græci uocant παρονομασίαν, ut nobiliorē mobiliorē Cato: & quæ ſequuntur. Ex ipſius
» etiam libris exempla multa capi poſſent, ut e.II. Philippica. En cur magiſter eius ex ora
» tore arator factus ſit. & ex XI. Nec paratum ſolum, ſed peritum atq; fortem.

ἐξαπατᾷ γάρ. καὶ ἐν τοῖς μέτροις: οὐ γὰρ ὥσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν. ἔστειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσσὶ χίμετλα. ὁ δ' ᾤετο πέδιλα ἐρεῖν.

Cauſam huius rei affert: cur ſcilicet tantopere oblectet hęc literę immutatio: decipit enim (inquit) auditorem, qui aliud putabat ipſum dicturū, ac diuerſam iam animò ſententiam conceperat. Id autem (addit) ridiculi genus, quod præter expectationem uocatur, non in ſermonib. ſolum, & omni ſoluta oratione in uſu eſt, uerum etiam in uerſibus: quod carmine ipſe hoc adducto ueteris poëtę confirmat, uel parte potius carminis: eſt enim non integer hexameter. — ἔστειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσσὶ χίμετλα. Luſit autē in hoc ſubtiliter poëta ille, credebaturq; dicturus eſſe πέδιλα, quod calciamenta ualet: dixit au

tem

tem χίμετλα, ideſt perniones: ita enim appellant Græci ulcera, quę ex hyberno frigore in pedibus manibuſque oriuntur: maximè in pueris. In eodem autem uerbo eodem pacto iocatus eſt uenuſtiſsimus comicus in fabula, quæ à ueſpis inſcribitur: cum enim Philocleonem induceret recuſantē Laconicas (erāt enim calciamenti quoddā genus Laconicæ) filiuſque urgeret, ut indueret: oſtenderetq́; nulla niſi eius generis accipere eum poſſe, ſenex conquerens calamitatem ſuam, quod ne in ſenectute quidem aliquid cōmo
» di conſecuturus eſſet, inquit. – κακοδαίμων ἐγώ, ὅστις ἐπὶ γήρᾳ χίμετλον οὐδὲν λήψομαι. ut putauit interpres, contra id, quod expectabatur, dicens χίμετλον: calciamenta enim tutum ipſum ab eo morbo reddere poterant, quod præcipue, qui nudis pedib. ambulant, ipſo laborent. Cicero quoque huius ioci, qui παρὰ προσδοκίαν uocatur, eundem ortum cauſamq́; eſſe dixit: conuenitq́; ipſi in hoc mirificè cum Ariſtotele. In. II. nanque libro
» de Oratore inquit. Sed ſcitis eſſe notiſſimum ridiculi genus, cum aliud expectamus, ali-
» ud dicitur. Hic nobiſmet ipſis noſter error riſum mouet: & poſt. Natura enim nos,
» ut ante dixi, noſter delectat error: ex quo cū quaſi decepti ſumus expectatiōe, ridemus.

τούτου δ' ἅμα λεγομένου δεῖ δῆλον εἶναι.

Vt bellum (inquit) hoc ridiculum uideatur non oportet eum, qui audit, in eliciendo ex eo ſenſu diutius laborare, ſed quod prius falsò creditum fuit, ſtatim uerbis expoſitis diſcuti: ueramq́; ſententiam una cum prolatione uerborum perſpicuam fieri, quàmuis primò non intelligeretur, quo res peruentura foret.

τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιεῖ οὐχ ὃ λέγει, λέγειν, ἀλλ' ὃ μεταστρέφει ὄνομα.

Ridicula, quæ quòd literæ parua immutatio fiat, in eaque omnis fallacia contineatur, παράγραμμα uocantur, hanc uim habent, ut qui illa uſurpat, non quod nomen ipſum ualet, dicat: ideſt non attendi debeat, quod nomen nulla re immutatum, ſed quod leuiter uariatum ſignificet: nec ipſe ſanè, qui ita locutus eſt, aliud intellexit, quàm quod uerbum inuerſum ſignificat. Hunc ſenſum eſſe arbitror horum uerborū, ut ποιεῖ λέγειν nihil aliud ualeat: poſterius autem duorum horum uerborum addidi, acceptum ex antiquiſſ. libro: cum quo facit etiam uetus tralatio.

οἷον τὸ Θεοδώρου εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδόν, θράττει σε.

Vt Theodori uox illa (inquit) in Niconem citharœdum, θράττει σε: uiſus eſt enim ille primò dicere, ut notio eius uerbi, illa perſona ac tempore poſiti eſt, perturbat, commouet te: obſcurè tamen Theodorus ipſum Thracē eſſe, aut è ſerua natum eius terræ, ſignificare uoluit: multa enim mancipia, è Thracia comportata, in Græcia ſeruiebant. Thratta autē mulier eius regionis ab Atticis uocabatur: quod tam planum eſt, ut exem
» plis cōfirmare non oporteat. Plato etiam Parmenide uerbo θράττειν uſus eſt. ἦ δ' ἡ μέντοι πο-
» τέ με καὶ ἐθράττεν. ſed cuncti quoque ueteres ſcriptores: eſt enim uſitatum, ac frequens.

προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ θράττει σε, καὶ ἐξαπατᾷ· ἄλλο γὰρ λέγει.

Simulat enim (inquit) dicere: conturbat te: ac decipit, in erroremq́; inducit auditorem: aliud enim dicit. id autē huiuſcemodi eſt. Thratta te mater genuit: tam diuerſa. n. ſententia è parum diſsimili ſermone elicitur: ut ſuſpicor autem, παράγραμμα eſt, quod θράττει σε dixit, & θρᾷττη σε, ſcilicet ſerua mulier procreauit, intellexit. quod ſi omninò illum ex ancilla natum non innuit: neque ita commutatis uerbis id tetigit, uerbum tamē id auditum, opinionem hanc ſubitò in mentem auditorum inſerit: intelligiturq́; obijcere uoluiſſe, qui dixit, eum barbarum eſſe: quæ turpis macula & ipſa erat.

διὸ μαθόντι ἡδύ· ἐπεί, εἰ μὴ ὑπολαμβάνει Θρᾷκα εἶναι, οὐ δόξει ἀστεῖον εἶναι.

Inde autem (inquit) uoluptas efficitur, uoxq́; illa grata eſt ei, qui audit: intelligit enim, ſe demū didiciſſe, quod paulo antea malè acceperat, ac priſtinus error, ita pulſus, ipſum non parum delectat: leporem uerò nullum, nec ſuauitatem in ea uoce uiſum iri affirmat, niſi qui audit eo ſenſu capit, quem inuerſa illa ſignificat: & intelligit Thracem illum eſſe, in quem dicta eſt, indicari: ὑπολαμβάνειν enim ualere hic uidetur, accipere: & hanc notionem inde elicere: quomodo etiam paulo ſupra hoc ipſo uerbo uſus eſt, cum ait. ὥσπερ ὁ ἀσκαίων ὁ πέλαβεν. Niſi aliquis putet hoc in loco ſignificare ὑπολαμβάνειν, ſuſpicatur: quaſi Ariſtoteles oſtendat neceſſarium eſſe, ut auditor rem eam antea leuiter cognitam, aut

ſuſpectam ſaltem habeat: quod, niſi hoc ſit, non exiſtimaturum unquã eum uocem illam urbanam ac facetam eſſe, quia uerum ſenſum ipſius non percipiat: cum enim res penitus ipſi noua atque inaudita ſit, ita indicatam non intelligi. contra autem ſi ſuſpicabatur antea ſe rem ita habere, tactam etiam eo pacto, ſubitò agnoſci ac percipi.

Καὶ τὸ, βούλει αὐτὸν πέρσαι.

Aliud exemplum & ipſum (ut ſuſpicari licet) acerbæ, contumelioſæq; uocis: cuius tamen ratio obſcurior eſt: nihil enim addidit, quod ad ſenſum, quem illa habet, pateſaciẽdum ualeat: nec auctorem eius oſtendit, ut aliquid adminiculo illo, quod eam illuſtret, inueſtigari queat; in parua autem immutatione nominis omnem uenuſtatem illius manere arbitror: de huiuſcemodi enim nunc agit lepidis uocibus. In uerbo autem πέρσαι fallaciam fuiſſe, ueriſimile eſt: nã ne Perſas homines ſignificare eum uoluiſſe putẽ, facit, quod iocus eo pacto aliã rationẽ haberet, & è duplici notione nominis, nulla literę inuerſione facta manaret: πέρσαι uerbũ indefinito genere eſſe, populari que ſignificare, apertum eſt. Luſit igitur, qui ita locutus eſt, & cum aliud ſe dicere uelle oſtenderet, aliud ſignificauit. cognitus poſtea ab auditore error, qui animum ipſius paruo temporis ſpatio tenuerat, mirificè ipſum oblectauit. Cum autem, ut cupiebam, locũ hunc adiuuare planumq; reddere diligentia mea non potuerim, quomodo familiaris meus alium huius auctoris ualdè obſcurum ac deprauatum correxerit, indicabo. hic autem ipſe, in quo idem nomen eſt, ac iucunda recordatio cari ſodalis, in mentem mihi illum reuocarunt: cum enim non longè ab initio primi libri de arte poëtarum, ubi de uarijs generib. imitationũ diſputat, paſsim nũc in omnibus exemplarib. legatur. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ τοὺς νόμους ὡς πέρσας καὶ κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος, μιμήσαιτο ἄν τις. arbitrabatur ille, unius tantum literę immutatione facta, πέρσας legi debere uerbum enim illud nullum ibi accommodatum ſenſum habet; literis autem proditum eſt, Timotheum eo nomine celeberrimum carmen edidiſſe, cuius etiam meminit Plutarchus in uita Philopęmenis, ubi narrat Nemeis ludis Philopęmenẽ, iterum pretorem Achęorum, ac paulo antea uictorem pręclarę pugnę, eo acceſiſſe cum delecta iuuentute: pauloq; poſt, certantibus inter ſe citharædis, in theatrum ingreſſo illo cum pulcherrimo comitatu, fortè Pyladem citharædum Timothei Perſas canentem, cantum ſuum ita incepiſſe. κλεινὸν ἐλευθερίας τεύχων μέγαν Ἑλλάδι κόσμον. quę res conuertit omnium oculos in ſummum illum imperatorem, ut plauſum etiam ingentem dederint: uiſa eſt enim ſententia mirificè conuenire & auctoritati illius uiri & ſpei ipſorum: confidebant enim ſe uirtute ipſius ueterem Grecię dignitatem recuperaturos. Sed idem etiam eruditus ſcriptor in commentario, quo docet, quomodo accipere decet adoleſcentem uoces poëtarum, poëmatis eiuſdem mentionem fecit, dicens uerè etiam Timotheum in Perſis Gręcos hortatum eſſe, ut pudorem colerẽt, qui multum adiuuat bellicam uirtutem. Poſſem alijs multis exemplis uti, ſi opus foret, confirmãtibus ita uocatum à Timotheo generoſum quoddam carmẽ fuiſſe. Nam Sudas quoq; cũ ſcripta eius appellaret, huius meminit. quod uerißimile eſt illic intelligi ab Ariſtotele. Philoxenũ.n. Cyclopis amores ceciniſſe certò tenetur. quare neceſſariò uidetur hoc nomẽ ad alterum illum poëtã pertinere. Cum autẽ officium in primis me impulerit ut hoc adnotarem, reſtat nunc nomen eius, qui hoc acutè uiderit, aperire: fuit autem Franciſcus Medices, qui ſummo ingenio præditus, grauique ac recondita doctrina ornatus, à me ſemper ob amicitiam, qua coniunctus cum eo fui, aliquam occaſionem nacto, ſtudioſè prędicabitur, ac ueris laudibus ornabitur.

Δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι.

Qui cuipiam hoc pacto maledicere uult, animaduertat oportet, ut ambo commodè dicantur: ideſt, ut in eius perſonam ambo cadant. Exempli gratia, niſi rumor eſſet ex ancilla ortum Niconem, & aliquid ei accidiſſet, quod non ſine cauſa eum perturbare potuiſſet, ne dum riſum excitaſſet, frigida admodum, & inſulſa res fuiſſet: cum utrunque ei conuenit, ſalſum, lepidumque totum negotium eſt.

Οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα.

Vt in ſalib. iocisque, quos σκώμματα uocauit, errorẽ ac fallaciam, quæ primò gignitur in animis auditorum, riſum mouere ac oblectare docuit, ita in urbanis his ſermonibus,

idē eandē rem efficere declarat: de iis nanq; agebat, quos ἀστεῖα ſupra quoque appellauit, cum illos ipſos explicare cœpit: ſtatim autem eos effici conflarique etiam inquit, quando auditorib. imponeretur. Fallaciam autem hanc mirabiliter facere ad oblectandos auditores, leporemque ac uenuſtatem orationi conciliandam, probare uolens, ut aliis non nullis rationibus id conſtituit, ita etiam affirmauit eandem rem, materiam bellam eſſe multorum iocorum: ſaleſque elegantes inde proficiſci: qua re declarata ad eoſdem redit urbanos lepidoſque ſermones tractandos: non in literarum tamen immutatione, ſed in diuerſarum rerum ſignificatione poſitos eos tradit: genus autem hoc eadem de cauſa lepidum uenuſtumq; eſſe dicit: luditur enim in eo, quod inopinatū inexpectatumq; profertur: idem .n. nomen, non eodem intellectu, iteratur, quo antea ſumptū fuerat. Is uero, qui audit, idem ualere exiſtimans, primo fallitur: poſtea ſe in ea re deceptum intelligens, noua atq; uera cognitione delectatur.

Οἷον τὸ φάναι Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάττης ἀρχὴν, μὴ ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ὄνασθαι γάρ.

Exemplo nunc res illuſtratur: quod tamen ſatis aptè Latinis uerbis explicari non poteſt: nec eandem uim, in hunc ſermonem translatum, habebit: neque enim principium Latinis, ut ἀρχὴ Græcis, & regnum, & initium ſignificat: in quo duplici eius uerbi ſignificatu omnis elegantia manet. Principatus autem, cum ſumma poteſtas in ciuitate uocetur, & ipſum non reſpondet Græco uerbo: neque .n. idē initium ualet. Vt affirmare igitur (inquit) Athenienſib. maris imperium, non eſſe initium malorum; multas enim, ipſi magnasq; utilitates inde ceperunt. Hæc ſanè eorum uerborum ſententia eſt: ſed, ut ante oſtendi, eandem elegantiam non habet.

Ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης, τὴν ἀρχὴν τῇ πόλει, ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν.

Eadem difficultas, laborq; eſt in uoce hac Iſocratis exprimenda: nam & ipſa eadem penè eſt, atque in eodem uerbo uim omnem poſitam habet: hoc tantum diſcriminis inter eas eſt, q; prioris, quicunque fuit, auctor, id, quod non nulli, re docti, affirmabant, negabat: imperium maris reip. Athenienſiū originem omnium malorum fuiſſe: Iſocrates cōtra id de Lacedæmoniis affirmabat (de eadem .n. gente hę ſententię editę nō ſunt) In ſuaſione autem, quam miſit ad Philippum, eam his uerbis expreſsit. » ὥσπερ ἄν τις φαίη, τότε τὴν » ἀρχὴν αὐτοῖς γενέσθαι τῶν παρόντων κακῶν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἐλάμβανον, οὐκ ἂν ἐξε» λεγχθείη ψευδόμενος. ſed in oratione etiam de pace, ipſam, eoſdem accuſans, penè iiſdem uerbis protulit. Animaduertēdum autē, an hūc ornatū ſermonis inferiores rhetores ἀντιφορὰν uocarint, quia idē uerbū iteratū longè alia rem ſignificat ac cū primò uſurpatū fuit.

Ἀμφοτέρως γὰρ ὃ οὐκ ἂν φήθη τις ἐρεῖν, τοῦτ' εἴρηται, καὶ ἐγνώσθη, ὅτι ἀληθές.

Quod tantam huiuſcemodi uocib. gratiam conciliare oſtendimus (inquit) in ambabus his contrariis inter ſe duorum ſcriptorum ſententiis inuenitur: in priore nanq; & in poſteriore, id, quod nemo unquam expectaſſet, prolatum eſt: inexpectatum enim quiddā accepit auditor, quod cum bellè ſe habere, recteque dictum cognouerit, oblectatur, nec paruam inde uoluptatem ſentit: poſterior enim eiuſdem uocis intellectus, ut prior, illic locum habebat: & rei ipſi de qua ſermo erat, mirificè conueniebat: ἀληθὲς autem hic, ut multis aliis locis, quod rectum & accommodatum eſt, ſignificat.

Τό, τε γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι, οὐθὲν σοφόν, ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει.

Qui non cogitaret (inquit) diuerſo intellectu ἀρχὴν ſumptam eſſe, uocem hanc deſpiceret, ac inſulſam prorſus eſſe exiſtimaret: quid enim ſubtilitatis habet, dicere principium eſſe principium? Sed hoc nec intellexit, nec unquam dicere uoluit. Quæ ad extremū conſequentis ſententiæ in excuſis duo uerba leguntur, hic quoq; antiquiſsimus liber poſita habet: ita nanque apud eum eſt. ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει, ἀλλ' ἄλλως. cum autem nihil immutarim, uolui hanc uarietatem ſcripturæ notam eſſe.

Καὶ ἀρχὴν, οὐχ ὃ εἶπεν, ἀπόφησιν, ἀλλ' ἄλλως.

Et ἀρχὴν (inquit) non quam antea dixerat, intellexeratque, negat, ſed aliam, & longè ab illa diuerſam, ἀρχήν. Loqui autem nunc Ariſtoteles uidetur de illo, qui ἀρχὴν dixerat, non eſſe ἀρχὴν, quemadmodum cum antea inquit, ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει, de Iſocrate: ille nanq; ἀρχὴν, dixerat eſſe ἀρχήν. Niſi hac etiam parte ſequi uelimus antiquiſ-

ſimum librum, in quo non ἀπόφησιν, uerum αὐτὸ φησὶν legitur: ita enim in Iſocratea tantum ſententia perpendenda manſiſſet: atq; eſſet hæc quaſi declaratio eius, quod dixerat, non hoc pacto ipſum accepiſſe: ut maioris lucis gratia rem explicare uoluerit.

Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ, ὁμωνυμίᾳ ἢ μεταφορᾷ, τότε τὸ εὖ.

In cunctis autem his (inquit) politis elegantibuſque uocib. (intelligit autem urbanorum ſermonum genus. quod ἀστεῖα uocauit: quoq; res diuerſæ eodem uocabulo ſignificantur) tunc uirtus eſt cum qui loquitur apte commodeq; nomen protulerit, ac quod utrique conueniat ac quadret. quod per omonymiam aut translationem fit: quę enim uiæ ſint potiores id pręſtandi, demonſtrauit: has autem potiſsimum appellauit: cuncta nanque diuerſas res ſignificantia nomina, ut generatim loquar, aut ambigua ſunt aut translata. ὁμωνυμίᾳ autem & μεταφορᾷ dandi caſu uidetur omnino legi debere. ut ſane in antiquiſs. libro legitur, quamuis excuſi codices nominandi perperam habeant. φέρειν uero ὄνομα frequens bonis auctorib. modus eſt loquendi. Ipſe in III. libro de moribus ad Nicomachum. τὸ δ' ὄνομα τῆς ἀκολασίας καὶ τὰς παιδικὰς ἁμαρτίας φέρομεν.

Οἷον ἀνάσχετος, οὐκ ἀνάσχετος.

Exemplum obſcurius: neque enim à quo pronunciata ea ſententia ſit dicere habeo: nec certam omnino rationem eius nominis, quod duplex eſt, & non eodem intellectu ambobus locis poſitum, afferre poſſum. Ἀνάσχετος, nomen uiri eſſe poteſt, & ita ſe res habet, ut ſuſpicor: qui fortaſſe quod importunis morib. eſſet, ac petulans, intolerabilis dici potuit: id enim ualet ἀνασχετὸς: in multis autem hoc nominibus euenire docet accuratus interpres Homeri Euſtathius, ut in eo etiam quod par huic ſimileq; eſt. Hæc ipſius uerba ſunt. Καὶ ἄνεκτος μὲν προπαροξυτόνως, κύριον· ἀνεκτὸς δὲ ἐξυτόνως, ὁ φορητὸς. ὁμοίως καὶ Νικήτης μὲν, κύριον· νικητὴς δὲ, ὁ νικήσας. Hoc tamen aduerſari huic explicationi uidetur: quod ſi uariatur ſonus, non uidetur eſſe ὁμωνυμία: ut idē enim penitus nomen ſit, requirere illa uidetur. in ſcriptis autem quoq; (nullum enim hac parte diſcrimen eſt) in antepenultima ſemper ille poſitus. antiquiſs. uero liber, diſcrepans à reliquis omnibus, priore loco habet ἄσχετος.

Ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν, ἀλλὰ προσηκόντως εἰ ἀεὶ δίς.

Qui ita locutus eſt (inquit) non quod antea affirmarat, negauit: quamuis hoc rudes, imperitique crediderint, ſed alterum uocis illius ſignificatum, quo antea ipſam non ceperat: ὁμώνυμος enim uox eſt. Idem igitur nomen, non eandem rem, negauit. Addit autem quomodo hoc tractari debeat, ut dignitatem habeat. Fit autem commodè tota res inquiens, apteque, ſi ſemper uerbum iteratur.

Καὶ. Οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον ἢ σε δεῖ ξένος, ξένος.

Copula, qua indicat aliud exemplum ſe ponere, auctoris eſt. Sequitur autem ſenarius: qui terminatur uerbo, quod ſtatim repetitur. uidetur uerò illud ita iteratum, initium fuiſſe conſequentis uerſiculi. Quod ad ſententiam pertinet, hæc (niſi fallor) uis eſt horum uerborum. Nullo modo fieri potes magis hoſpes quam deceat eſſe hoſpitem. quaſi dicat. ſecuro animo de iſta re ſis: neq; enim potes in iſtam partem peccare. non eodem autem intellectu ſemper id nomen capit: ſemel enim hoſpitem ſimpliciter intelligit. ſemel ipſum officium ſuum retinentem, cogitat. In quo ſeruando non poteſt modus unquam tranſiri. atque ita anceps illius nominis ſignificatus, niſi aliquis credat pręcipientis animo modoq; illum pronunciatum fuiſſe, hoc pacto. Vide ne magis hoſpes ſis, quã hoſpitem eſſe deceat.

Ἢ οὐ μᾶλλον ἢ σε δεῖ, τὸ αὐτό.

Ita hunc locum accipi deberę puto. Quemadmodum in ſuperiore exemplo uerbum ξένος, non eodem intellectu repetitum eſt, ita ſi tibi commodum eſt ac res poſtulat, cũ aliud præcipere aut uetare uis, idem nomen iterare potes, & eandem ſententia illa uenuſtatem habebit. quaſi dicat, ne uerere hanc culpam: non enim fieri id ullo modo poſſes. Addito autem, quod ratio ipſa requirit, iteratum ac diuerſo ſenſu poſitum. Tanquam igitur (inquit) quemadmodum hoc urbanum eſſe docui in nomine hoc ξένος, diuerſo intellectu, cum duplex uerbum ſit, repetito, ita & in alijs res procedet.

καὶ

καὶ. οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον ἀεὶ εἶν· ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο.

Hoc quoque repetiti nominis exemplum eſt. quod ὁμωνυμίαν habeat. Non decet hoſpitem ſemper eſſe hoſpitem. qua in ſententia alter ab altero ſignificatus diuerſus eſt. quod indicauit ipſe inquiens: alienum nanque & hoc eſt: id enim hoc ualet. ſunt diuerſæ notiones eius uerbi.

Τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου, τὸ ἐπαινούμενον· καλόν γ᾽ ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον.

Celebris quoque (inquit) Anaxandridis uox multumq; laudata, eandem uim habet: ferebatur autem illa in primis, & quia grauis dignitatiſque plena erat: & quod elegantibus, apteque ſtructis uerbis continebatur: ſenariolo uerò expoſita eſt, cuius ſententia. Pulchrum profectò eſt mori, antequam quicquam morte dignum geras: poëta enim nõ inelegans Anaxandrides fuit, multasque fabulas docuit: ut Sudas quoque narrat. uerſiculum item ſenarium ipſius Ariſtoteles adducit in VII. libro de morib. ad Nicomachũ.

ταυτὸν γάρ ἐστι τῷ εἰπεῖν· ἄξιον δὲ ἀποθανεῖν, μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν.

Quod ſermoni ſuauitatem, ornatumque adiungebat, ſi in uerſiculo Anaxandridis expreſſum non fuerat, tamen in ſententia incluſum erat: & qui acutè perſpiceret, facilè illic ipſum ſpectare poterat. id autem eſt, uerbum ipſum uenuſtè iteratum. Cum id protulit inquit Ariſtoteles, ipſum hoc protulit. Sententiam autem eandem, ut elegantiſſimè enunciari poſſe putat, enunciat: & ut uim eius concinnè exprimat, trib. modis uerba conformat. In ſenario ſuo comicus ille pulchrum eſſe dixerat mori: ipſe, ut hac etiã concinnitate eum expoliret, καλόν, in ἄξιον tranſmutauit: quod uerbum eodem uerſu, nõ eodem ſignificatu iteratur: melius enim uenuſtiuſque eſſe cenſuit id adponere: nam ſententia utro uerbo utare, non uariatur.

Ἢ ἄξιόν γ᾽ ἀποθανεῖν, μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα· ἢ μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια.

Initium præclaræ ſentẽtiæ, poſtquam ſemel ut eleganter dici potuiſſe putat, immutauit, non uariat: extremum, ut quàm appoſite uenuſteque exprimat, laborat. cum autem primò uerbum indefinito tempore uſurpaſſet, pro illo nunc nomen patrio caſu ponit, & morte dignum ait: tertio autẽ magis rem explanãs, inquit: nõ gerentẽ res morte dignas.

Τὸ μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων· ἀλλ᾽ ὅσῳ ἂν ἐλάττονι καὶ ἀντικειμένως λεχθῇ, τοσούτῳ μᾶλλον.

Non dici poteſt, quãtum ſæpè non uariato ſenſu: uariatis autem uerbis, aut ordine etiã uerborum immutato, ornetur, aut corrumpatur tota res. Hoc manifeſtò tradit Ariſtoteles: forma enim (inquit) & omnis ſanè locutionis figura, eadem eſt. harum dico trium uocum: uerum tamen quanto breuius, magiſque oppoſitè prolata fuerit, tanto elegantior habetur, magiſque probatur.

Τὸ δ᾽ αἴτιον, ὅτι ἡ μάθησις διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι, μᾶλλον· διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλίγῳ, θᾶττον γίνεται.

Cur tantopere delectet oratio in urbanis his quas uocat, politiſque uocibus, quę minore circuitu uerborum exponitur, oppoſitaſque res continet, explanat: faciunt enim (inquit) contrariæ res propè collocatæ, melius rem intelligi: exiguitas autem temporis, celerius percipi: cur autem amari non debeat oratio, quæ, quod magnopere cupimus, pręſtat: & diſcere enim exquiſitè, & ſine moleſtia, ac labore diſcere optamus.

Δεῖ δὲ ἀεὶ προσεῖναι, ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται· ἢ τὸ ὀρθῶς λέγεσθαι.

Non parui (inquit) artificij indigent elegantes hi politique ſermones, nec à quolibet rectè tractari poſſunt: neceſſe enim eſt, ſemper habeãt aut perſonam, in quam quadrẽt, aut elegãtem ſtructuram, ſummamq; locutionis uirtutem: id enim (niſi fallor) appellat ὀρθῶς λέγεσθαι. quod ſi altero horum caruerint, ea parte claudicabunt, nec urbanæ admodum, ſed penè uulgares uoces uidebuntur.

εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθές, καὶ μὴ ἐπιπόλαιον.

Corruptè in alijs excuſis & ſcriptis quibuſdam libris legitur, ἢ τὸ λεγόμενον: ſcripti tamẽ alij rectè habent εἰ τὸ λεγόμενον: ita enim uidetur legi debere quod uetus quoq; tralatio confirmat. Sententia huiuſcemodi eſt. Oportet ſupra explicatas uirtutes orationem habere, ſi quis uult ſententiam ipſam ueram: id eſt grauem, honeſtamque eſſe, & non ina-

nem, & quæ cuiuis in mentem facilè uenire poſsit: ἀληθὲς hic ſignificare prorſus graue arbitror. quod è contrario quoque perſpici poteſt: ut enim uerum eſſe uoluit Ariſtoteles, ita tenue, & quod in promptu omnibus ſit, negat. & ſanè eodem intellectu ἀληθὲς cepiſſe uidetur, cum ſupra hoc ipſo in libro inquit. δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι· ἐπεὶ οἱ λεχθέν· εἴ γε δ' ποιεῖ, τὸν λέγοντα. Nam quod ad hunc dicendi modum pertinet, quem hic reſtitui, elegantem illum eſſe, & optimo huic ſcriptori uſitatum conſtat. ut in. II. libro de morib. ad Eudemum, cum exemplo oſtenderet artes, quę in moliēdo aliquo opere manent, non in quærendo fine, ſed in ijs, quę illò perducunt, occupari: finem enim, quò peruenire uolunt, firmum iam ac ſtatutum habent: ait enim. ἐπεὶ δὲ δεῖ τόδε ὑγιαίνειν, ἀνάγκη τόδ' ὑπάρξαι. εἰ ἔσται ἐκεῖνο. & in problematibus, ubi quę ad harmoniam pertinent, quęrit: cum enim ſimili, id, de quo illic agebatur, conſtituere uellet, inquit. Quemadmodum ex oratione demptis quibuſdam coniunctionibus, rationem Gręci ſermonis corrumpi: contra autem ſublatis alijs, nihil incommodi gigni. id autem fieri, quia ſunt copulæ quædam, quibus ſępè uti neceſſe eſt, ſiquis orationis formam retinere uult: aliæ autem nullo pacto; in extrema enim hac ſententia inquit. εἰ ἔσται λόγος, ut legitur in antiquiſſ. duobus exemplaribus: nam in excuſis locus deprauatus eſt. Idem igitur hic quoque ualebit. oportet (inquàm) hoc, & illud ſermoni adeſſe, ſiquis elegantem ſententiam, ornatumq; ex eo elicere uult.

ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν.

Non ſine cauſa (inquit) duo illa coniuncta oportere eſſe dixi: cumq; id ſit, omnes numeros expleſſe orationem eam, uereq; politam, urbanamq; appellari: alterum enim illorum abſq; altero habere poteſt: quod ipſe uerum eſſe, atq; inueniri in nō perfectis undiq; abſolutisq; uocibus, exemplo quoq; confirmat.

οἷον ἀποθνήσκειν δεῖ, μηδὲν ἁμαρτάνοντα· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον.

Sententia grauis, probaq; eſt. decet mori nihil in uita delinquentem: nihil tamen elegātię concinnitatisq; in uerbis: neque ita conformatus ſermo ullo pacto urbanus haberi poteſt. Quod ipſe apertè teſtatur: eadem autem ſententia, quæ nunc ſimpliciſſimis uerbis expoſita, urbana non poteſt haberi, ſummo infra artificio expreſſa: ambabusq; uirtutibus exornata, urbana eximiè fit.

τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον.

Ornatus hic ſermo eſt: non parum enim elegantiæ repetitum uerbum, & quaſi oppoſitum habet: nō dum tamen perfectus eſt, & qui omnes uirtutes habeat: ambo enim, quæ ſupra oſtendit, coniungantur oportet: ipſe alterum tantum habet: altero, caret. ſententia horum uerborum plana eſt, nec ullus ſcrupulus in ipſis eſſe poteſt: eſt enim tanquàm ὑποθήκη, quæ uetat eos, qui humili genere nati ſunt, claris parētib. ortas uirgines uxores ducere: affirmatq; dignas honeſtis uiris, ac dignitate aliqua prȩditis, copulari decere: id enim ἄξιον, ut lepos in hac uoce ſit, cum diuerſo ac ſupra ſenſu capiatur, ſignificare uidetur. Eleganter quoque Tibullus, & huic loco conuenienter ex perſona Sulpicię nobilis mulieris — Cum digno digna fuiſſe ferar.

ἀλλ' ἐὰν ἅμα ἄμφω ἔχῃ· ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν, μὴ ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν.

Cum neutram harum rerum, quæ requiruntur, ut uox aliqua concinna urbanaq; ſit, ſeorſum poſitam, uim habere eam dixerit, ut cumulatam ipſam abſolutamq; undiq; reddant, atq; id exemplis confirmarit, nunc apertè teſtatur oportere utraq; re illam ornatam eſſe debere: id autem in exemplo, quod ſequitur, eſſe perſpicuum. dignum ſanè eſt, decetque uirum mori, cum dignus non eſt, qui moriatur.

ὅσῳ δ' ἂν πλείω ἔχῃ, τοσούτῳ ἀστειότερον φαίνεται.

Vnum autem aut alterum modum eſſe harum concinnitatum: nec poſſe ſine culpa eum augeri, nemo exiſtimare debet: quanto enim (inquit) plures horum ornatuum habuerit, tanto urbanior ſermo erit. Quomodo autem hoc fieri poſſit, oſtendit, multasq; rationes expoliendi ſermonis, de quibus tamen ſupra copioſius diſſeruit, tangit.

οἷον εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη, καὶ μεταφορὰ τοιαδί, καὶ ἀντίθεσις, καὶ παρίσωσις, καὶ ἔχοι ἐνέργειαν.

Ceu (inquit) ſi uerba, quibus elegans urbanaque hæc oratio conſtat, translata fuerint: nec è quouis earum genere, ſed è probatiſſimo: ideſt ex collatione rationis aliunde ſumpta ſint: & contrarijs contraria oppoſita illic fuerint: ſed etiam mẽbra comprehenſionum æqualia extiterint, & actum pręterea quendam in eadem nomina aliqua præ ſe ferant. Hęc & ſingillatim omnia exornant orationem, & cũcta ſimul exiguo in gyro explicata, mirum in modum eam illuſtrant. Quod autem hunc locum antea deprauabat, uitium correxi: ἀντίστασις enim, nunquã ſupra uſurpatum ab eo nomẽ, quod excuſi habebant, deleui, & ἀντίθεσις repoſui, acceptum ex antiquiſs. libro: quo uerbo ſemper in hac re appellanda uſus eſt. uetus etiam tralatio hanc lectionem confirmat.

εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω ἀεί, εὐδοκιμοῦσαι τρόπον τινὰ μεταφοραί.

Cum maiorem elegantium urbanarumq́ uocum partem conſtare dixiſſet translationibus; ſintq́ imagines translationes, & è maximè probato genere ipſarum, ſequitur ut & ipſę idem efficiant: ac multum ualeant ad orationem ſuauem politamq́ reddendam. declarat igitur diligenter affinitatem imaginum ac translationum, quæ ex proportione ſunt: nam quod hic τρόπον τινὰ inquit: non idem omninò eſſe ſignificauit imagines, ac translationes: quàm uis ex eo genere translationum conflatæ forent, quod laudem in primis meruit: ideſt è translationibus, quæ cõſtant ex collatione rationis: ſed paruum quiddam inter eas diſcrimen uerſari, quod quale foret, ſupra demonſtrauit. Aduerbium uerò temporis ἀεί, cum ſuperiore ſententia coniungi debet: hoc ſenſu ſcilicet, ut à me declaratum eſt, ubicunq́ ſupra de illis mentionem feci: multis enim locis imagines translationes eſſe dixit. inferiori parti quomodo hærere poſſit, non uideo.

ἀεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται, ὥσπερ ἡ ἀνάλογον μεταφορά.

Probat imagines eſſe translationes, & translationes maximè probatas: neque enim omnem translationem illę referunt, ſed optimum genus cunctarum translationum: cũ enim ex duob. imagines conſtent, ſicut translationes ex collatione rationis, dubiũ eſſe non poteſt, quin ipſę eius tantum generis translationes ſint.

οἷον ἡ ἀσπίς φαμέν, ἐστὶ φιάλη Ἄρεος· καὶ τόξον, φόρμιγξ ἄχορδος.

Hanc translationem eſſe: duciq́ è duab. rebus, conſtat: è clypeo inquam, ac patera. Sed uno hoc exemplo contentus non eſt: alterum enim adducit, quod & ipſum è comparatione rationis conformatum eſt: ait enim. Et arcus etiam cithara, uacua à fidibus: non enim ſimpliciter cithara, ut clypeus etiam abſolute patera non eſt, ſed patera Martis. Theognis autem uetus poëta, cum arcum appellare uellet, pro τόξον poſuit φόρμιγγα: non tamen (ut Phalereus oſtendit) abſolute φόρμιγγα dixit, ſed ἄχορδον addidit, & epithero translationem, quæ alioqui periculoſior fuiſſet, muniuit.

οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν, οὐχ ἁπλοῦν· τὸ δ' εἰπεῖν τὸ τόξον, φόρμιγγα· ἢ τὴν ἀσπίδα, φιάλην, ἁπλοῦν.

Cum intelligeret ſe uſum eſſe genere translationis infrequentioris in exemplo ponẽdo, id adnotat; docetque non unam rationem eſſe translationis huius, quæ ex collatione rationis conflata ſit, ſed duob. modis illam tractari: quorum alterum, ſimplicem uocat: alterum, nullo modo ſimplicem eſſe uult: qui enim cum arcum intelligeret, citharam inquit: aut cum clypeum, pateram, ſimplici illo genere translationis huius uſus eſt. Qui uerò clypeum pateram eſſe Martis, aut arcum citharam, quæ fidib. caret, hic non ſimplici genere uſus fuerit. Simplicem autem communiorem fuiſſe, magisq́ uſitatum puto: quod uidetur etiam teſtari ipſe in primo libro de arte poëtarum; cum enim quattuor res neceſſarias eſſe ad huiuſcemodi translationes oſtendiſſet, quæ ita inter ſe affectæ forent, ut quã rationem ſecunda ad primam haberet, eandem quarta ad tertiam: affirmaſſetq́ capi aut pro ſecunda quartam, aut contra pro quarta ſecundam: qui ſimplex modus eſt (ut nunc ab ipſo appellatur) huius translationis, addidit. καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν ἀνθ' οὗ λέγει, πρὸς ὅ ἐστιν. Quib. uerbis ſignificare uoluit, hunc non ſimplicem modum, ut ſtatim affirmat, ſenſum animi ſui, & quomodo capi uellet ea uerba, declarans: cũ enim (inquit)

cādem rationem habeat patera ad Liberum patrem, quam clypeus ad Martem, appellabit aliquis, qui ita transferre uoluerit, pateram, clypeum Liberi patris: & clypeum, pateram Martis. quod etiam alio exemplo ſtatim explicat, ut cuicunque commodum erit, facilè uidere poterit. Ex utroque autem genere, & ſimplici inquam, & non ſimplici translationū, cōfici puto imagines: quę & ipſę aut ſimplices ſint, aut non ſimplices. Potiores autem eſſe, quę imitentur non ſimplices translationes ipſe manifeſtò infra oſtendit.

Καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως.

Εἰκάζειν, ſimilem aliquem alicui beluæ, aut homini, aut deo eſſe dicere, hic ſignificat: ut ſupra quoque eodem intellectu cepit. Sed etiam in IIII. libro de ortu animantium, ubi de monſtris diſputat: adiungit enim conſueuiſſe non nullos facetos homines, cum deformitatem alicuius perſtringere uolunt, dicere ipſum ſimilem caprę ſufflanti, aut arieti cornu petenti: in ea enim re exponēda hoc uerbo uſus eſt. Cicero quoq; in II. libro de Oratore, cum de iocis diſputaret, docuit prębere riſus has quoq; imagines: duaſque elegātes admodum expoſuit: inquit enim. Valdè autem ridentur, & imagines, quę ferè in deformitatem, aut aliquod uitium corporis ducuntur, cum ſimilitudine turpioris: & quæ ſequuntur: locum enim illum indicare non alienum exiſtimaui. ut autem ad ſententiam huius loci ueniam, docet Ariſtoteles ſic fingere etiam non nullos imagines ſolere.

Οἷον πιθήκῳ αὐλητῇ.

Omnis his locus ualdè obſcurus eſt: ac uereor ne non paruis maculis inquinatus ſit. In diuerſis certè manu ſcriptis libris uariè legitur, ut diligenter adnotabo: poſtquam, quomodo purgare omninò eum poſſim, non uideo. nam quod ad hæc uerba pertinet, in antiquiſſ. libro dandi caſu extremum uerbum legitur: inueni etiam, qui αὐλητικῷ haberet. Sunt tamen ſcripti quoq;, in quib. ut in excuſis, accuſandi caſu legatur. Suſpicor uerò ſententiam eorum eſſe (receptam nanq; lectionem ſequor) εἰκάζουσιν, ac ſimilem eſſe dicunt ſimiæ tibicinem. hoc autem (niſi fallor) ita faciebant, & hanc ſimilitudinem in illis uidebant, quod tibicines quoq;, ut ſimię, contracto corpore: manibuſque ad os appoſitis, cum tibias inflant, ut beſtia illa ſedent.

Λύχνῳ ψακαζομένῳ εἰς μύωπα: ἄμφω γὰρ συνάγεται.

Verba, quib. imago exponitur, mendoſa puto: & fortaſſe hic aliquid defecit: nec una tantum cauſa me ita ſuſpicari facit. nam & uariatam lectionem inueni in ſcriptis codicibus: antiquiſſ. enim liber λύχνῳ habet: cui adſtipulatur uetus tralatio. prętereà quem locum hic præpoſitio εἰ habeat, non diſpicio: neque enim ut infra inquit. εἰς ὑπωπιασμένον, ita uidetur hic rectè accipi poſſe εἰς μύωπα, cum ſeorſum totam imaginem non ponat, ut illic facit, ubi narrat quid ab acuto homine dictum ſit in eum, qui crebris maculis diſtinctā faciem habebat: ſed uidetur dicere debuiſſe, εἰκάζουσιν: ideſt ſimilē aiunt eſſe luſcioſum lupo, aut lucernę: quoquomodo legi debet: μύωπα nanque qui eo uitio oculorum laboret, aciemq; hebetem ac imbecillam admodum habeat, ſignificare omninò hic arbitror. quod etiam liquidò intelligitur ex uerbo, quod addit συνάγεται: hi enim ut acutius uideant quod uolunt, contrahere palpebras conſuerunt: nec aliter id aſpicere poſſunt, quod etiam in problematum ſegmento. XXXI. ipſe oſtendit, quæſtionem hanc proponens. » διατί οἱ μύωπες, συνάγοντες τὰ βλέφαρα, ὁρῶσιν. non tamen, quæ contractio fiat, aut in lupo, aut in lucerna ſtillantibus, apparet: qua ipſa in re ſimilitudinem eſſe teſtatur, cum utraq; contrahi tradat. ψακαζομένῳ autem, ut in cunctis calamo exaratis inueni, reſtitui: antea enim excuſi libri ψεκαζομένῳ: nec tamen unius literę immutatio notionem huius nominis uariat. ψακάδες, ut ψεκάδες, guttæ ſtillæq; ſunt. quæ potui ad hunc locum illuſtrandum cum fide in medium attuli: nec omnem tamē eius caliginem diſcuſſi.

Τὸ δὲ εὖ, ἐστὶν ὅταν μεταφορὰ ᾖ.

Tunc (inquit) imagines probæ ſunt, uirtutemq; habent, cum translatio incluſa in ipſis eſt: Pręceptum autem quoddam normamq; nunc prębere uidetur, qua imagines bellè ſe habere intelligamus.

Ἔστι γὰρ εἰκάζειν τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἄρεως.

Exemplum hoc eſt imaginis, quæ ex translatione confecta ſit: & ut ex optimo genere

illarum

illarum,ita etiam quod non ſimplicẽ rationem habeat, utitur autẽ iiſdem rebus, quib. in translatione ipſa explicanda uſus fuerat:poſſumus enim (inquit) ita conflare imaginẽ, uel licet imagine utentem, clypeum pateram Liberi patris eſſe dicere. Receptam hic lectionẽ retinui, quã & in pluribus & in fideliorib. libris inueni. Vidi tamen, qui dandi caſu φιάλῃ haberet: & ſane in ea, quæ ſequitur, imagine, eodem pacto hoc uerbo utitur: & dandi caſum adiungit.

Καὶ τὸ ἐρείπιον ῥάκος οἰκίας.

Hanc ueram puto lectionem: in excuſis enim antea mendoſè legebatur οἰκέτοι: antiquiſſ. ſanè liber habet οἰκίας, quod uerbum item exprimit uetus tralatio, ſed eius etiam ſatis certa ueſtigia ſunt in reliquis ſcriptis codicibus, qui cum integrum id nomen nõ habeant, occaſionem dederunt errandi librariis: uidentur enim lapſi eſſe, quod compendiariæ ſcripturę rationem non perceperint. in nullo certè ſcripto exemplari οἰκέτοι inueni. Res autem ipſa, ſi ita legatur, mirificè quadrat: & ſimiles eſſe dicere parietinas aliquas ῥάκει domus: ſi.n. diligenter attẽdimus, ſimilis hęc imago eſt ſuperiori: ut.n. clypeus eſt Martis, ita parietinæ domus. Relicto autem uterq; proprio nomine, translato uſus eſt: & ut clypei nomine ſuppreſſo, ſimilem eum fecit pateræ Martis, ita nunc parietinas ſimiles hic dicit ῥάκει domus. ut autem patera proprie non eſt Martis, ita ῥάκος domus nõ eſt: uerũ & illa Liberi patris, & hoc pallii. ἐρείπια domorum fragmenta ſignificare, & ut Latini homines loquebantur, parietinas, apertum eſt. ῥάκος, ut ἐρείπιον ſciſſam domũ, ſic palliolum fractum ualere, omnes norunt. ut autem ἐρείπιον ſe habet ad domum, ita ῥάκος ad pallium. Pro ſecundo igitur quartum capit: & quod pallii proprium eſt, ab eo ſumptum, tribuit domui: quæ ratio eſt translationum ex collatione rationis.

Καὶ τὸν Νικήρατον φάναι Φιλοκτήτην εἶναι δεδηγμένον ὑπὸ Πράτυος: ὥσπερ εἴκασε Θρασύμαχος, ἰδὼν τὸν Νικήρατον ἡττημένον ὑπὸ Πράτυος ῥαψῳδοῦντα: κομῶντα δὲ καὶ αὐχμηρὸν ἔτι.

Hiſtoria ignotior: quantum tamen ſuſpicari poſſum ex iis, quæ breui ab Ariſtotele traduntur. Pratys ῥαψῳδὸς, cum eiuſdem ſtudii homine Nicerato, in certamen uenerat, uter melius caneret munusq; illud ſuum ſuſtineret: in quo uictus Niceratus, parum ęquo animo ſe ſuperatum ferebat. ſordidatum igitur illum & incompta prolixaque coma ſquallentem, ut qui graui fortuna cõflictantur eſſe ſolent. cũ uidiſſet Thraſymachus, Philoctetam ſibi illum uideri dixit, morſum à Pratya. Nam de ſquallore Philoctetis, ſordibuſque, & de morſu, qui ei à ſerpente inflictus eſſet, & tragœdiæ, & ueteres Græci grammatici loquuntur.

Ἐν οἷς μάλιστα ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταί, ἐὰν μὴ εὖ: καὶ ἐὰν εὐδοκιμῶσιν.

Ancipitem rem eſſe, & quę non tutò tractari poſſit, imagines docet: hunc enim eſſe ornatum illum, in quo fingendo poëtę, niſi eximiè perficere eum potuerint, eiiciuntur: nec mediocres tantum, ſed ualdè etiam probati: & qui alias culpas facilè euitarent: " ἐκπίπτειν ſignificat labi, & explodi. Ipſe in primo de arte poëtarum: ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέ" πεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. Verbum hoc expreſſit Cicero in. II. libro de Oratore. Et cum ſint " populares multi, uariiq; lapſus, uitanda eſt acclamatio aduerſa multitudinis. Nec non " M. Varro in. VII. de lingua Latina de Ennio loquens. Imitari dum uoluit Euripidem " & ponere etymon, lapſus eſt. Cum in excuſis uerò prius mendoſè legeretur, καὶ ἐὰν εὖ, εὐδοκιμῶσιν: locum correxi, & quam à cunctis penè ſcriptis: melioribus certè, abeſſe uidi, particulam deleui. Nam ſi ſenſus auctoris fuiſſet. ſi rectè feliciterq; tractatæ imagines fuerint, ſummam laudem capiunt poëtæ, indicandi modo εὐδοκιμοῦσι dixiſſet: eodem ſcilicet, quo paulo ante uſus fuerat, inquiens ἐκπίπτουσι. Omnes tamen & excuſi, & ſcripti, habent εὐδοκιμῶσι: uetus quoque tralatio hoc confirmat.

Λέγω δ᾽ ὅταν ἀποδιδῶσιν.

Cum ſupra numero multitudinis dixiſſet, poëtas in hoc ornatu tractando ſępenumero labi: nuncque oſtendens, qui locus pręcipuè lubricus ſit: in fraudemq; ipſos inducat, ad unitatem redeat, quęrendum cur fecerit. intellexerit ne illum ipſum, qui incidit in hoc uitium, dum reddit: ſiue imaginem reddere dicit, intelligens eum, qui ipſa utitur. Suſpicari præterea aliquis poſſet, legi debere, ſono tantum uocis immutato, ἀπο-

δι ὦτιν: atque ita omnis ſcrupulus euelleretur. & ſanè huius lectionis ueſtigia uiſuntur in uetere tralatione.

ὥσπερ σέλινον, οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ.

Senarium hunc uerſum eſſe, planum eſt: cuius hic ſenſus. Non aliter ac apium eſſe ſoleat, crura leuia: ab omniq; aſperitate aliena gerit. Apij folia leuorem habent: qui leuia igitur molliaq; crura habere quempiam oſtendere uoluit, ſimilia apio habere eum dixit.

ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κορύκῳ.

Senarius eſt incerti auctoris: imaginis uerò exemplum eſſe conſtat. continetur autẽ ea translatio: translatum enim manifeſtò eſt ζυγομαχῶν: proprioq; nomine id uerbum dicitur de bubus, qui cum ſocij eiuſdẽ operis ſint: iugumq; æquabiliter ſuſtinere debeãt, contendunt inter ſe; & alter in alterum id reiciunt: unde quicunq; poſtea ſocij eiuſdem muneris, cõcertant inter ſe, ζυγομαχεῖν translato inde uerbo dicuntur. Philãmonẽ Corycumq; homines fuiſſe arbitror aliqua inter ſe ſocietate uinculoq; coniunctos: inter quos tamen & crebræ & magnæ diſcordiæ uiguiſſent. Cum igitur quiſpiam contentiones aliquorum acres eſſe demonſtrare uellet, ſimili illo uſus eſt: ac pares eas eſſe inquit notis illis inſignitiſque concertationibus. Philammonis athletæ, qui uictor ex Olympicis certaminibus diſceſsit, mentionem fecit Demoſthenes pro Cteſiphonte.

καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν: αἱ δ' εἰκόνες ὅτι μεταφοραί, εἴρηται πολλάκις.

Huiuſcemodi cuncta (inquit) ne in exemplis colligendis longior ſim, imagines ſunt. Eſſe uerò imagines translationes, tam crebrò à me ſupra dictum eſt, ut repererе id probareq; non oporteat. Hoc igitur quoq; bonum: mirificuſq; hic ornatus orationis, translationibus acceptum referri debet.

καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ἐπ' εἶδός εἰσιν.

Prouerbia præterea (inquit) & ipſa, translationes ſunt: non tamen eius generis, è quo fiunt imagines. quod autem id ſit, ſæpè iam declaratum eſt: ſed earum; quæ à ſpecie, quæ ſub aliquo genere ſit, ad ſpeciem fiunt. Cum uerò ſpecies appellet hunc & illum qui ſtudio ſuo, commodum aliquod ſpectantes, malum ſibi procurarunt, manifeſtum eſt genus ipſum intelligere totum illud: damnum ſibi importare ſedulitate ſua, dũ bonum ſectantur. ut locutus eſt in primo libro, ubi exempli naturam declarauit: genus enim illic quoque uocauit, qui petant cuſtodes corporis imponere libertati ciuium.

οἷον ἄν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῇ, ὡς ὁ Καρπάθιός φησι, τὸν λαγώ: ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασιν.

Ceu (inquit) ſi quis quidpiam, ut aliquod cõmodum inde capturus, domũ cõportarit, poſtea detrimẽto ex ea re affectus fuerit. ut Carpathius leporẽ aiunt: ambo.n.m eundẽ caſum inciderunt: & ille ſcilicet ipſe, qui ſpe falſus eſt: cuiuſque caſus ut illuſtretur, prouerbium affertur, & Carpathius: cum autem idem ambob. ex eadem re uſu uenerit, manifeſtum eſt contineri ipſos communi illo, & tanquam genere, quod eſt. malum inde accipere, unde bonum expectabatur. quare qui prouerbio illo, ut alterum confirmet, utitur, apertè transfert à parte ad partem. Prouerbium notum eſt: de ijs dici ſolitum, qui ſibiipſis damno forent: qui enim Carpathum incolebant inſulares homines, cum leporẽ non haberent, par leporum in inſulam ſummo ſtudio comportarunt: illi autem poſtea numero ualdè aucti, ut eſt fœcundum animal, fructus agrorum corrumpebant. Et alij Græci ſcriptores, & Pollux in quinto libro hoc tradit.

ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται, καὶ διότι, σχεδὸν εἴρηται τὸ αἴτιον.

Quod propoſueramus (inquit) præſtitimus: unde enim urbani ſermones, elegãteſq; ducuntur, oſtendimus: ſed etiam cauſam, cur tantopere illi oblectent, reddidimus.

εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ, μεταφοραί.

Vt imagines, ut prouerbia, ſic etiam hyperbolæ ingenioſiores, ob idq; probatæ, translationes (inquit) ſunt. Quod ſtatim exemplo confirmat. Naturam hyperbolæ expreſſit: nec tamen, quod par eſſet Græco, Latinum nomen inuenit, Cicero in Topicis: eius

enim

enim hæc uerba ſunt. Aut aliquid, quod fieri nullo modo poſsit, augendæ rei gratia dicatur, aut minuendę, quę ὑπερβολὴ dicitur. Superiectionem Quintilianus uocauit in VIII. libro, ubi de omni illarum ui, & quot modis fierent, non indiligenter diſſeruit. Eadem certè, quæ à Demetrio Phalereo, graui politoq́ ſcriptore traduntur, rettulit.

οἷον ὡς ὑπωπιασμένοι. Ω. ᾤετο γὰρ αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τάλαρον.

Antiquiſs. liber ita habet. ᾤου τότε δ' ἦν αὐτὸν εἶναι συκαμίνων κάλαθον. Nihil tamen mutaui. Vetus quoq́ tralatio magna ex parte eandem lectionem ſequitur. In hoc tantum ab illa diſcedit, quod uidetur ᾤετο ſuo in exemplari ſcriptum habuiſſe. ipſe ſanè aut ᾠὸν ὄντα, aut ᾠόν legerem; putaſſetis illum, & quę ſequuntur, aut diuerſo numero, ſi ad unū ſermo dirigatur, putaſſes. ὑπώπιον ſugillatum Latino uerbo appellarunt, quo tamen Cicero uſus non eſt: Gręcum enim uſurpat. Rem ipſam, & unde potius ſępe gigneretur, ſignificare uoluit, cum in libro VII. in Verrem inquit. Ex mulierum morſu ueſtigia libidinis atque nequitię. ὑπωπιασμένος igitur, qui multis huiuſcemodi notis uultum diſtinctum habet: ſiue è uerberibus etiam plagiſq́ maculę illę ſint: nam Ariſtophanes quoq́ in Pace ciuitates ὑπωπιασμένας uocat, malè acceptas in bello, & in quarum facie ueſtigia ueterum plagarum apparerent. τάλαρον alio nomine Gręci calathum appellarunt: unde factum eſt ut in diuerſis libris, altero hoc uerbo idem uas appellaretur. Latini, ut arbitror, fiſcinam. Pro L. Flacco. Homini enim Phrygi, qui arborem fici nunquàm uidiſſet, fiſcinam ficorum obieciſti: neq́ tamen συκάμινον ficum ſignificare dico: ſunt. n. συκάμινα mora. Hunc autem colorem illa inducere, noto etiā Virgilij carmine planū eſt. Sanguineis frontem moris, & tempora pingit. Eodem pacto luſit maledicus quidam Athenis in potentiſsimum, fortunatiſsimumq́ hominem L. Syllam: qui etiam numerum adhibuit acutæ uoci, qua morum illum eſſe farina reſperſum ſignificauit. Συκάμινόν ἐσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον: crebri nanq́ rubores candidā ipſius faciē uariabāt.

ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑπώπιον.

Eſt enim (inquit) rubrum quiddam ſugillatum, qui color in moris quoq́ eſt: hoc autē cum tradat, declarat trāſlationem in ea uoce incluſam fuiſſe: dixerat enim hyperbolas ſummè laudatas eſſe translationes. Cicero certè, cum in primo libro epiſtolarum ad Atticū inquit. Auli F. uerò ita ſe gerit, ut eius conſulatus, conſulatus nō ſit, ſed Magni noſtri ὑπώπιον, μεταφορικῶς locutus eſt: maculam enim intellexit, & labem, quę Cn. Magno aſpergebatur ex facinorib. Afranij cōſulis: ipſe enim totis ſuis opibus, reliquis autem omnibus inuitis, Afranium in eum locum deduxerat.

Ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα.

Quomodo ex translatione hyperbole facta ſit, docet. uerum quia modus (inquit) ſeruatus non eſt, & incredibilis quædam multitudo macularum ea ratione expoſita eſt, translationis nomen amiſit, & hyperbole cœpta eſt appellari.

Τὸ δὲ, ὥσπερ τὸ καὶ τὸ, ὑπερβολὴ, τῇ λέξει διαφέρουσα.

Ex imaginibus etiam hyperbolas fieri docet: cum enim ὥσπερ τὸ καὶ τὸ dixit, imagines (niſi fallor) ſignificauit: ita autem ipſas conformari apertum eſt. nam quod τὸ bis poſuit, imagines omnes ita conflatas intelligi uoluit, quęcunq́ alicui in mentem uenirent: neq́ enim illę deeſſe poſſunt: ipſe autem ſtatim duo exempla, quibus paulo quoque antea uſus fuerat, huic rei oſtendendæ apta poſuit. Conſuetudo autem ſermonis indefinita exempla: nec certæ ulli rei addicta hoc pacto indicat. Sic etiam locutus eſt hoc ipſo in libro infra, ubi Gorgiæ conſilium rationemque aperit: qui aiebat nunquàm ſibi orationem defuturam: ad extremum enim poſuit. ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ. ipſe ſupra pluribus exemplis allatis & Gręcorum, & Latinorum ſcriptorum, de hoc diſputaui. Imaginem igitur omnem eſſe dicit hyperbolem, quæ locutionis tantum forma ab ipſa diſcrepat. Rem autem ita ſe habere exemplis confirmat: imaginibus enim ſuperioribus allatis, parua immutatione facta, ex ipſis conformat hyperbolas. Hoc etiam neminem ignorare uolo (inquit) imagines eſſe hyperbolas: non omninò quidem illas: uerba enim aliquantulū uariata ſunt: nō tamē uarietas ea tanta, ut nō facilè illę eędē eſſe intelligātur: ſublatis nanq́ ijs, quæ propria imaginum ſunt, hyperbolis ſtatim ſua ſpecies redditur.

ὥσπερ φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ.

Vtitur ſuperiorib. imaginum exemplis, ut declaret modo dicendi differre hyperbolas ab imaginibus: nec non quomodo conformari poſſint hyperbolæ, educiq́; ex collationibus, docet. Conſtat autem ita conformatam, imaginem eſſe.

ᾠήθητ᾽ ἂν αὐτὸν φιλάμμωνα εἶν, μαχόμενον τῷ κορύκῳ.

Sic pronunciata, nec translatio, nec imago eſt, ſed hyperbole: ſi præſentes fortè rixę (inquit) adfuiſſetis, putaſſetis ipſum Philammonem eſſe, cum Coryco concertantem. Eodem pacto Virgilius rem extulit. credas innare reuulſas Cycladas. Antiquiſſ. liber hic ᾠήθης unitatis numero habet: in alijs uerò nonnullis, ᾠήθη δ᾽ ἄν. Minores autem fuerint contentiones, de quib. loquebatur, neceſſarium uidetur: quas cum augere uellet, atrocib. illis ſimiles eſſe dixit: quibus maiores penè nullæ dici aut excogitari poterant: hanc enim in hoc exemplo hyperbolem eſſe puto.

ὥσπερ σέλινον, οὖλα τὰ σκέλη φορεῖν· ᾠήθην δὲ οὐ σκέλη, ἀλλὰ σέλινα ἔχειν, οὕτως οὖλα.

Hoc quoque imaginis exemplum eſt: cuius ſententia ſupra explanata. in uerbis hoc tantum diſcrimen eſt, quod hic indefinito tempore φορεῖν protulit, cum ſupra tertiã perſonam id uerbum referat, & indicandi modo poſitum ſit. Statim autem eadem ratione, qua ſupra ex ea hyperbolem conformauit: cuius hyperbolæ prima pars hic quoq; uariata eſt, atque in diuerſis libris aliter legitur: antiquiſſ. enim habet ᾠήθην: in quibuſdam autem legitur ᾠήθη.

Εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μειρακιώδεις· σφοδρότητα γὰρ δηλοῦσι.

Hyperbolæ autem (inquit) pueriles ſunt, & illi ætati præcipuè conueniunt: uehementem enim quendam animi motum indicant, quales in pueris, qui uehemẽtes in utranque partem nimis ſunt, inueniuntur. In ſcriptis omnibus libris σφοδρότητα legi, cum in excuſis antea σφοδρότερον legeretur: uetus quoque tralatio hanc lectionem ſequitur. quare ueram eam iudicans, recepi.

Διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα. οὐδ᾽ εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Vnde (inquit) qui commotum animum habent, iraq; perciti ſunt, incredibilia huiuſce modi multa efferre ſolent, atque hyperbolas in primis dicere, eam ob cauſam, quod ita animo affecti ſunt: Id autem ipſe exemplo Achillis demonſtrat, qui Agamemnoni iratus, muneraq; eius reijciens, cum legatis ab eo miſſis in: IX. libro Iliadis hac ſententia locutus eſt: nec ſi mihi etiam quæcunque harena maris terraq; occuluntur, dilargitus fuerit, animum meum placare poterit: ſibiq; reſtituere. Verſus autem non nulli apud poëtam interiecti ſunt inter hunc, cuius ſententiã expreſſi, & eos, qui hic ipſum ſequuntur, quos reliquit Ariſtoteles, & ad aliam infra hyperbolem tranſijt. Hoc etiam admonere uolo. in cunctis, quos uidi, ſcriptis libris ſecũda perſona hic legi δοίης: aliter ac apud poëtam ipſum: lectionemq; hanc, ueterem item tralationem ſequi: poteſt enim uerbis inde ſumptis aliquis ita cum quopiam loqui, ac ſenſum animi ſui obſtinati indicare: quod tam commode in conſequente ſententia fieri non poteſt.

Κούρην δ᾽ οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο, οὐδ᾽ εἰ χρυσείῃ Ἀφροδίτῃ κάλλος ἐρίζοι· ἔργα δ᾽ Ἀθηναίῃ.

Vt munera oblata reſpuit, ita etiam cõdicionem matrimonij Achilles repudiauit, cum regis nomine filiam ipſius oratores illi polliciti eſſent: negauit enim ſe eam ducturum uxorem, quãuis ſpecie corporis ac pulchritudine cum Venere certare poſſet: induſtria autem artibusque muliebribus, cum Minerua. Quę ratio loquendi omnem modum, ueritatemq; excedit: neq; enim mortalis quiſquã immortali naturæ par eſt ulla in re. Tertium autem huius ſententiæ uerſum, ut in ſcriptis codicib. inueni, dimidiatum poſui, cũ excuſi antea illum integrum haberent.

χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες.

Vt leues hic Atticos oratores accuſare uidetur, qui in dicendo puerilẽ hanc rationem, nimis augendi aut minuendi rem, frequentent: quomodo enim non criminatur illos, ſi quod pueris in uſu eſſe ſolet, eos pręter alios facere oſtendit? Interpoſita autem hic ſententia hęc eſt de ſtudio Atticorũ oratorum: quę enim adiungit, ſuperiorib. reſpondent.

Διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν, ἀπρεπές.

Quod puerile eſt, nullo modo ſenib. conuenire poteſt. Magnopere igitur illi cauere debent, ne hyperbolis utantur: nec enim in ea ætate excuſationem res habet.

Δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι, ὅτι ἄλλη ἑκάστῳ γένει ἁρμόττει λέξις.

Aliud nunc aggreditur docere: diuerſa ſcilicet dicendi genera, diuerſam orationem requirere: nec unum, eundemq́ ſtylum omnib. conuenire. Quæ etiam res bono oratori cognita eſſe debet, ut uariatis cauſis, longè aliud & ipſe genus orationis ſumat.

Οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστική: οὐδὲ δημηγορικὴ καὶ δικανική.

Docet utilem admodum ac neceſſariam hanc præceptionem eſſe: nec enim eadem eſt (inquit) locutio, qua orationes domi ſcribunt, aliud ue quid, quod poſtea in manus ſumptum, legatur: quaq; in forenſib. ſtudijs, cæteriſque contentionibus utuntur: neq; eandem dictionem deliberatiuum genus (quod quia in concionib. de rep. Athenienſes deliberabant, concionale appellat) ac iudiciale requirit. γραφικὴ igitur locutio eſt apta reb. ſcribendis, monimentiſque literarum tradendis: ἀγωνιστικὴ uero actioni accommodata: qua cum inflammato animo ſunt, oratores utuntur.

Ἄμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι: τὸ μὲν γάρ ἐστιν, ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι: τὸ δὲ, μὴ ἀναγκάζεσθαι κατασιωπᾶν, ἄν τι βούληται μεταδοῦναι τοῖς ἄλλοις.

Qui aliquo in numero eſſe uolunt (inquit) ambo ſcire, ac cognoſcere debent: neque enim alterum ſine altero magnam aliquam laudem ferre poſſet. Intelligit autem & γραφικὴν & ἀγωνιστικὴν locutionem. ſeiunctæ nanq; illæ ſunt, & altera, ſine altera manet: cum enim inquit. τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι, ſignificauit ἀγωνιστικὴν: utilem ſcilicet foreſib. pugnis cōtentionibuſq; locutionem: quā in recta ſolum ratione Græci ſermonis poſitam uult: neque enim exquiſitam compoſitionem requirit: cuiuſmodi ſermo eſt, quo ſubitò uti in re aliqua exponenda conſueuimus: uerum ſat eſt, ſi ea, quæ ad ἑλληνισμὸν pertinent, ſeruata fuerint: neque enim ferri ullo modo poſſet, qui contra illa peccaret: ſupra autem ipſa accuratè tradita ſunt. qui autem facultate hac caret, is omninò ea lingua uti neſcit, ut qui ſcribendi rationem ignorat, nequit ſi qua uult ſcribendo alijs impertiri: neque certiores, quę ſua aut illorum intereſſe illos ſcire exiſtimarit, abſentes amicos facere, sed ſilere cogitur: hoc enim ad alteram partem pertinet: ſignificatq; orationem γραφικὴν. non ualet autem hic κατασιωπᾶν, quod ſæpè apud bonos auctores, ſilentium fieri iubere, ſed ipſum ſilentio aliquid præterire ac tacere.

Ὅπερ πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν.

Quo in ſtatu (inquit) condicioneque ſunt, qui ſcribendi rationem non tenent: cum enim hac facultate, laudeq; careant, neceſſariò coguntur tacere: nec ulla ratione ualent ſcriptis animi ſui ſenſum alijs ſignificare.

Ἔστι δὲ λέξις γραφικὴ μὲν, ἡ ἀκριβεστάτη: ἀγωνιστικὴ δὲ, ἡ ὑποκριτικωτάτη.

Dictio apta ſcriptionibus eſt (inquit) quæ exquiſitisſima eſt: nihil enim otioſum, ac negligens in ſcriptis inueniri debet, ſed oīa perfecta, & abſoluta: cōtra autē iudicijs, certaminibusq; apta, quā ἀγωνιστικὴν uocāt, illa eſt, quę actionē excitat. ὑποκριτικὴν ipſam uocāt, quod hanc in primis perſequātur hiſtriones: & in ea maximè artē, ſtudiūq; ſuū oſtētent.

Ταύτης δὲ, δύο εἴδη: ἡ μὲν γὰρ, ἠθική: ἡ δὲ, παθητική.

Hypocriticę huius orationis partes duas eſſe dicit: quarum altera naturas & mores effingit, quā ἠθικὴν uocant: altera, quæ commotionum plena eſt, & quomodo affectus animo ſit qui dicit, oſtendit. παθητικὴν autem uocant. De his duobus generibus accuratè diſſeruit Cicero in libro de Oratore.

Διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι.

Hiſtriōes, q, quib. i reb. ſtudiū ſuum eluceat, optimè intelligūt, fabulas eas hac de cauſa ſectari dicit, in quib. concitata omnia, & perturbata ſunt: nec non in quib. mores certarum perſonarum ſubtiliter exprimūtur: τὰ τοιαῦτα enim cum inquit & moratas & patheticas fabulas intellexit: quàmuis enim hiſtrionum ars magis in motib. animi turbidis red

dendis ualeat, mores tamen quoq; actione effinguntur. Cum autem uideret magis in
affectib. exprimendis actionem requiri, quàm in morib. indicandis, hanc partem, quæ
prçcipua ipſius eſt, ut ſolam illi uidetur tribuere. Demetrius, qui quàmuis de officio,
arteq; hiſtrionum tunc conſultò non ageret, tamen non negligenter de hac re diſſeruit,
» inquit. πᾶν δὲ τὸ ἀπαθὲς ἀνυπόκριτον: quaſi oſtendens irritum eſſe ſtudium hiſtrionum,
nec poſſe quicquam efficere in oratione, quæ uehemens, incenſaq; non eſſet, & ad per
turbandos animos accommodata. Eſſe autem non fabulas ſolum aliquas, ſed penè poë-
tas totos morales, teſtimonio doctiſsimi hominis confirmari poteſt: apud Nonium. n.
» Varronis Parmenone hęc uerba leguntur. In argumentis, Cęcilius poſcit palmam: in
» ethesin, Terentius: in ſermonibus, Plautus. Nec tamen moralem appello, qui de mo-
rib. diſſerat, præceptaq; utilia uitæ regendæ tradat, ſed qui mores omnium ætatum, ac
fortunarum, in perſonis, quas inducit, egregie oratione exprimat.

Καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους.

Poëtæ quoq; ipſi ſectantur huiuſcemodi hiſtriones, qui naturis moribuſq; hominum
uoce geſtuque corporis exprimendis: necnon animorum affectib. indicandis, apti ual
dè ſunt: ſtudium enim ſuum artificio illorum commendari multum poſſe intelligunt:
morum enim affectuumque diligens expreſsio poëmatis ipſius ſplendor, ac uirtus eſt.

Βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί. οἷον Χαιρήμων· ἀκριβὴς γάρ, ὥσπερ λογογράφος.

Ἀναγνωστικοὺς (ut arbitror) appellat poëtas, qui nō in ſcena tantum placebant, quantū
cum domi legerentur, & accuratè conſiderarentur: poëtas autem appello ſcripta poëta
rum. ut cum Terentium ſępe dicimus, fabulas Terentij intelligimus. Sic autem Deme
» trius quoque, de diſſoluta oratione agens, locutus eſt. διὰ τοῦτο καὶ Μένανδρον ὑποκρί
» νονται, λελυμένον ἐν τοῖς πλείστοις: Φιλήμονα δὲ ἀναγινώσκουσιν. Significat autem hic (niſi
fallor) βαστάζονται, probantur: βαστάσαι enim quoque δοκιμάσαι ſignificare, ueteres
grāmatici teſtantur: ſiue in manib. geſtantur. cuiuſmodi uerò intelligat, oſtēdere uolens,
addit. ut Chęremon. Cauſam autem, cur probetur, afferens, inquit: exquiſitus enim eſt
abſolutuſq;, ut qui orationes ſcribunt, eſſe conſueuerunt. quod ſupra quoq; tradiderat.

Καὶ Λικύμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν.

Licymnij, ut ſophiſtę, aliâs meminit, & qui libros de arte dicendi ſcripſiſſet: nunc ue
rò eiuſdem mentionem facere uidetur, ut poëtę, è genere eorum, qui dithyrambici uo
carentur: quorum erat ſtylus ſublimis ac tumidus: nec tamen ſcripſiſſe ipſum lyricum
carmen puto, ſed potius ita nunc appellatum, ut qui formam dicendi grandem & excel
ſam, aſsimilemq; locutioni horum poëtarum, ſectaretur. Quod affirmat etiam Halicar-
naſſeus, qui & Gorgiam, & hunc ipſum Licymniū, & Polū, tradit tumido atque elato
ſtylo delectatos, ut quædā nō ualdè diſsimili oratione diceręt, atq; utuntur hi ipſi poëtę.
» Δηλοῖ δὲ τοῦτο Γοργίας τε ὁ Λεοντῖνος, ἐν πολλοῖς πάνυ φορτικήν τε καὶ ὑπέρογκον ποιῶν τὴν κα
» τασκευήν, καὶ οὐ πόρρω διθυράμβων ἔνια φθεγγόμενος. In ea. n. ſentētia exponēda uerbis
Platonis uſus eſt, qui increpantem ſe ipſum Socratē in Phædro eadē finxit proferre.

Καὶ παραβαλλόμενοι οἱ μὲν τῶν γραφικῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι, στενοὶ φαίνονται. οἱ δὲ τῶν ῥητόρων, εὖ λε
χθέντες, ἰδιωτικοὶ ἐν ταῖς χερσίν.

Intelligo λόγοι, orationes inquā ſcriptæ, & orationes in foro, aut in cōcione habitæ, ſi in
ter ſe cōparātur, huiuſcemodi inueniūtur: domi. n. ſcriptę, atq; in foro poſtea, cōtenuoni
buſq;, quos ἀγῶνας uocant, recitatę, humiles, anguſtęque uidentur. contra actorum ora
tiones, quæ dictæ etiam magnopere placuerunt exceptę ac literis mandatæ, atque ita
ſumptę poſtea in manus, uulgares, tenuesque uidentur: ut ſermo multitudinis eſſe ſolet.
Diſcrepat hic uerò antiquiſs. liber ab excuſis: γραφῶν enim habet, non ut illi, γραφικῶν.
Eam quoq; manifeſtò lectionem ſequitur uetus tralatio: intelligit autem (ut puto) quos
λογογράφους & ipſe alibi: & multi auctores uocarunt: qui ut legantur illę poſtea, oratio-
nes ſcribunt. ῥήτορας uerò qui in foro uerſantur, & in ſenatu etiā copioſe ornateq; ſentē
tias dicunt. ἰδιωτικοὺς λόγους uideri inquit: ideſt ſimiles illis orationibus, quas imperiti di
cerent. quos ut Latini externo uerbo, ita Gręci ſuo ἰδιώτας appellant. Intelligit autem ab
artificio omni uacuas. Perturbatior uidetur antiquiſs. codex hac parte; nec omninò mē

do

do carere: ita enim habet. *οὐδὲ τῶν ἑτέρων ἢ τῶν λεχθέντων.* Sed alij etiam ſunt ſcripti codices, in quib. patrio multitudinis caſu extremum uerbum legatur: quo etiã caſu ipſum uetus tralatio exprimit. cum uariauerim nihil, uolui tamen hoc notum facere.

Αἴτιον δ' ὅτι, ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττει.

Hoc ad habitas ſumma cum laude orationes pertinet: rationem enim reddit, cur ſcriptæ illæ poſtea, diligenterque conſideratæ, non reſpondeant hominum iudicio, quod antea de illis fecerant. Cauſa autem (inquit) huius rei eſt, quod multæ res, quæ in editis orationib. diſplicent, illic congruunt: ideſt in contentionibus, & actione deniq; ipſa.

Διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ, ἀφῃρημένης τῆς ὑποκρίσεως, οὐ ποιοῦντα τὸ αὑτῶν ἔργον, φαίνεται εὐήθη, οἷον τὰ ἀσύνδετα.

Et hęc cauſa eſt (inquit) cur illa, quorum uis omnis in actione poſita eſt: cur loca inquã quędam, quę actionem præcipuè mouent, actione ſublata, cum munere ſuo non funguntur, inſulſa ac frigida uidentur. ut ſunt (inquit) quæ *ἀσύνδετα* uocant; ideſt diſſoluta, & nullis copulis ſuſtentata. *ἀσύνδετα* autem, & *διαλελυμένα* idem ſignificare, apertum eſt. Demetrius, qui omnem hunc locum copioſius perſecutus eſt, totam rem accuratè tradit: nam inde etiam factum narrat, quod Menandrum comicum, qui magna in parte ſuarum fabularum diſſolutus eſſet, in ſcena potius recitarent, quam domi legerent: uerba ipſius paulo ſupra à me poſita ſunt. Sed idem etiam diſſolutionem *ὑποκριτικὴν* eſſe, & ſtudio hiſtrionum egere, oſtendere uolens, uerſiculo ueteris poëtę utitur, à quo cunctę copulę exemptæ ſunt: affirmat enim qui eum proferre uelit, cogi inuitum etiam uoce, ac geſtu rem adiuuare: quod aliunde non proficiſcatur, niſi à diſſolutione illa, & coniunctionum omnium electione.

Καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν, ἐν τῇ γραφικῇ, ὀρθῶς ἀποδοκιμάζεται: ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ, καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται.

De his agit quę alicui generi congruunt: ab alio autem aliena ſunt. cuius generis etiam eſt eandem ſententiam iterare ac crebro repetere: cum enim in orationibus, quę ſcribuntur ut edantur: huiuſcemodique omni locutione hoc non ſine cauſa damnetur, in ea dictione, quę contentionib. exprimendis accommodata eſt: quaq; utuntur, quum quaſi cũ aduerſario manus contulerunt, locum habet, & oratores hoc, qui ueras cauſas agunt, frequentant. Hunc autem locum, ualdè in excuſis codicib. deprauatum, correxi, ſecutus fidem antiquiſs. libri, in quo ita, ne minima quidem uarietate, legitur. Planum autẽ eſt, ut excuſi antea habebant, *ἀποδεικτικῇ* nullum hic idoneum ſenſum habere: mirificè autem conuenire, ſi *ἀγωνιστικῇ* ſcribatur: ſupra enim locutionem partitus in eam, quę rebus ſcribendis: monumentiſque literarum mandandis, apta eſſet: & in eam, quæ ſtudijs oratorum concertationibuſque exprimẽdis ſeruiret, poſteriorem hanc eodem nomine uocarat. Quare in eadem diuiſione manens, quod nunc præcipit, tradit ab ea alienum eſſe: huic autem quadrare, & uſu quoque receptum eſſe. Confirmat etiam hanc lectionem Aquila quidam rhetor, qui libellum confecit de figuris uerborum ac ſententiarum: ubi enim *παλιλογίαν* explicat, docere uolens ipſam non ad ornandam tantum orationem, ſed ad pugnam dicendi accendendam, ut loquitur, ualere, teſtimonio ſummi huius doctoris utitur, inquiens. » Ideoque & Ariſtoteli & iteratio ipſa » uerborum ac nominum, & repetitio frequentior, & omnis huiuſmodi motus actio- » ni magis & certamini, quam ſtylo uidetur conuenire qua de re in III rhetoricarum li- » bro artium diſſerit: actionem enim & certamen dicens, *ἀγωνιστικὴν λέξιν* exprimere uoluit; ut ſtylum appellans, *γραφικὴν*. Sed etiam motum (niſi fallor) uocauit quam Greci magiſtri huius artis *μεταβολήν*. hunc autem manifeſto ille locum intellexit, quem in manibus habemus. Eſt præterea aliud in optimo illo exemplari, cuius ueſtigium nõ apparet in reliquis libris: *οἱ* namque poſt reſtitutum à me uerbum illic legitur, quod ſi uerum eſt, ualet, quo ipſo in loco ac parte actionum ſuarum & oratores hanc repetitionem ſententiarum uſurpant. cum autem id non recęperim (reddit enim ſtructuram orationis duriorem, ac ſine illo pulcherrimè ſententia manet) quum tamen id admonere omittere nolui, pręſertim cum in libro illo inuenerim, à quo adiutus, ſuperiorem tam turpem, maculam hinc deleui.

ἔστι γὰρ ὑποκριτικά.

« Et hunc locum corruptum emendaui: excuſi enim antea unitatis numero: muliebri genere ὑποκριτικὴ habebant: cum multitudinis in antiquiſſ. libro: neutroq; genere, legatur: Intelligit autem diſſoluta membra, & nullis copulis illigata: nec non earundem rerum, de qua nunc diſſerebat, iterationem. Quæ omnia ὑποκριτικὰ eſſe inquit. ideſt geſtum mouere: actionemq; ſecum trahere, ut requirant operam ac ſtudium histrionum, ac ſine illo inania frigidaq; uideantur.

ἀνάγκη δὲ μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας· ὅπερ ὡσπερ ὁδοποιεῖ τῷ ὑποκρίνεσθαι.

Neceſſe (inquit) eſt uariare diſtinguereq; orationem, qui idem dicunt: nec aliter ullo modo facere poſſunt. uariare autem & ſono uocis, & geſtu corporis immutato: rebusq; ijs omnibus, quæ ſenſus animi noſtri indicant: & alijs etiam non nullis rationibus, quæ diſtinguendę orationi adhibentur: de quib. etiã diſſeruit eruditè copioſeq; Halicarnaſſeus in libro de compoſitione uerborum. eaſdem autem (ut opinor) intellexit Iſocrates in libro, quem ſcripſit ad Philippum Macedonem: cum intelligere ſe oſtenderet, quot quantiſque reb. inferiores eſſent, quæ legerentur, illis orationibus, quæ agerentur, auribuſque acciperentur. deſtitutę autem illis, quæ optimę ſunt, mediocres uiderentur: inquit enim. « ἐπειδὰν γὰρ ὁ λόγος ἀποστερηθῇ τῆς τε δόξης τοῦ λέγοντος, καὶ τῆς φωνῆς, καὶ τῶν « μεταβολῶν, τῶν ἐν ταῖς ῥητορείαις γιγνομένων: & quę ſequuntur. Hoc igitur quaſi uiam munire dicit & aditum patefacere actioni. De ui uerò Græci uerbi, ὁδοποιεῖν quod & elegans eſt. & ab hoc ſępè uſurpatur, antea diſputaui: mendosè tamen hic prius τὸ ὑποκρίνεσθαι legebatur cum τῷ dandi caſu manifeſtò legi debeat. Quod confirmat & antiquiſſ. liber, & uetus tralatio. Iiſdem etiam auctoritatibus ductus, quod hic ab excuſis aberat, ὥσπερ, reſtitui: id autem, quam uim habeat, & quantopere hic aptum ſit, facilè omnes uidere poſſunt: ſignificat enim ſpeciem illius rei præbet, & tãquã id efficit, ſi non uerè omnino pleneq; pręſtat: quemadmodum etiam infra, ubi procemij naturam ſimilibus quibuſdam explanat: addit enim cuncta illa initia eſſe, atque οἷον ὁδοποίησις: adhibẽtur nãq; hæ particulę translationi molliendę, quæ durior uiſa fuerit.

οὗτός ἐστιν, ὁ κλέψας ὑμῶν· οὗτός ἐστιν, ὁ ἐξαπατήσας· οὗτος, ὁ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας.

Vnde acceptum hoc exemplum ſit, oſtendere non poſsum: nec nomen auctoris proferre. ſententia uerborum aperta eſt: idem enim repetitur. dicta autem ſunt commoto admodum animo: quod declarant etiam figurę, quę proprię ſunt formę eius dicẽdi, quę uocatur σφοδρότης. intelligo autem ἀσύνδετον, δεικτικόν, ἐπαναφοράν. quare aptum exẽplum ſunt orationis, quæ adiuuat ſtudium hiſtrionis, quod crebras mutationes in ea pronuncianda gignantur. Hic eſt, qui uos expilauit: hic, qui decepit: hic, qui poſtremum prodere uos hoſtib. tentauit.

οἷον καὶ Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει, ἔν τε τῇ Ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ· ὅτε λέγει Ῥαδάμανθυς καὶ Παλαμήδης.

Philemon comicus poëta fuit, ualdè nobilis, non tamen hunc, ſed hiſtrionem quendã intelligit eodem nomine appellatum: ille enim hoc, quod præcipit Ariſtoteles, ſemper faciebat, & in Anaxandridis fabula, quam γεροντομανίαν uocabant, quod in ea (ut puto) inſani furenteſq; ſenes inducebantur, & in prologo piorum: εὐσεβεῖς enim, id eſt pij, alterius ſabulæ inſcriptio erat. Locum etiam, ubi potiſſimum huiuſcemodi quiddam exprimere ſoleret in gerontomania, demonſtrat, inquiens: quando uerba faciunt Rhadamanthys ac Palamedes. Huius uerò fabulę mentionem fecit Athenæus in. XIIII. libro δειπνοσοφιστῶν: qui ſermonem etiam in ea habitum de Rhadamanthy, & Palamede docet, ut inuentoribus facetiarum. ſed uerba hæc etiam poëtæ ipſius adducit. καίτοι « πολύ γε ποιοῦμεν τὸν ἀσύμβολον, ὅρα γελοῖα λέγειν Ῥαδάμανθυς, καὶ Παλαμήδης. Antiquiſſ. liber, non ὑποκριτής, ut excuſi, ſed ὑποκριτικὸς habet: quam lectionem ſequitur quoque uetus tralatio.

καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν εὐσεβῶν, τὸ ἐγώ.

Locum indicat in prima parte fabulę, quę εὐσεβεῖς inſcripta erat, in quo hoc facere conſueuerat Philemon; illic enim inquit, ubi illud ἐγὼ ſępè repetitum eſt, non malus artifex Philemon artem ſuam exercebat: & in eadem ſententia paulum immuta-

tis

tis uerbis prolata, diuerſa uoce ac geſtu utebatur: ut ſuſpicor autem à pronomine eo ſententia illa pluries iterata incipiebat: ut enim αὐτὸς qui dicit, geſtu oſtendit aliquem: manumque ad eum intendit, ita qui ἐγὼ inquit, ſe ipſum monſtrat: amboq; hæc pronomina conficiunt σχῆμα δεικτικὸν. Niſi uero fallor, ornatus etiam ille, qui ſuperius exemplum illuſtrat, inferius hoc quoq; exornabat: intelligo autem quam relationem Latini, ἐπαναφορὰν Græci uocant: pronomen enim αὐτὸς in tribus deinceps membris primo loco poſitum, tanquam lumen id orationis gignit: ſed tamen hoc nunc non ſpectat ſummus noſter doctor. Cũ uero fabula illa perierit, nec locus apud poëtã ipſum uideri poſsit, ab Ariſtoteleq;, quaſi digito demonſtratus ſit, irritum hoc exẽplum eſt.

καὶ γάρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίνεται, ὁ τὴν δοκὸν φέρων.

Niſi enim (inquit) aliquis huiuſcemodi locos uoce, geſtuq; corporis adiuuerit, aut ab hiſtrione in ſcena recitari audierit, res frigida prorſus, & inſulſa fit: id enim prouerbiũ, quod adiungit, ſignificare opinor, quod tamen nullo alio loco inuenire potui: cur autem tunc; qui huiuſcemodi quippiam gereret, trabem portare diceretur, diuinare nõ auſim.

καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως. ἦλθον, ἀπήντησα, ἐδεόμην: ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι.

Veloci, quos ſupra oſtendit, operam hiſtrionis requirunt, ita quæ diſſoluta ſunt, & ab coniunctionib. uacua: quod ipſe ſtatim exemplo confirmat. Exemplum ſanè diuerſum eſt: præceptum idem, quod à Demetrio de hac re agenti affertur: de quo etiam ante diſſerui. Diſſolutionem (inquit ille) in oratione aptam eſſe ſtudio hiſtrionum, exẽplo hoc confirmatur. ἐδεξάμην, ἔτικτον, ἐκτρέφω φίλε. Sic nanque ſolutum hoc, coget etiam nolentẽ aliquẽ ſe motu corporis actioneq; adiuuare: hãc.n. uim habet, ac tanquã neceſsitatẽ imponit, ſublatio illa cõiunctionũ quæ fulciũt orationẽ. Huius etiã rei exẽpla multa ſumi poſſent ex oratiõib. Demoſthenis, ac Ciceronis. cuiuſmodi eſt hoc Græci oratoris è libro cõtra Androtionẽ. ὁμοῦ μετοίκους, Ἀθηναίους: δῆλον, ἀπάγων, βοῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις.

Καὶ μὴ ὡς ἓν λέγοντα, τῷ αὐτῷ ἤθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν.

Forma illa ſermonis ſtudium hiſtrionis poſtulat, nec recitari poteſt. quin geſtu adiuuetur. quod ipſe manifeſto oſtendit; neceſſe enim (inquit) eſt uoce, uultu, omni denique motu corporis adiuuare, nec ut unum dicentem, eodem habitu animi, ac tono uocis uti.

ἔτι ἔχει ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα: ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι.

Habent præterea (inquit) aliud peculiare quiddam, quæ diſſoluta ſunt, nec copulis diſtincta: æquali enim tempore multa dici uidentur: exiguo (inquam) illo, quod uni tantum rei exponendæ ſatis eſt, plura uidentur dici: quod non mediocre lucrum eſt dicentis: id autem cum errore quodam hominũ fiat, quæ origo ſit huius fallaciæ, oſtendit.

ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά: ὥστε ἐὰν ἐξαιρεθῇ, δῆλον ὅτι τοὐναντίον ἔσται τὸ ἓν πολλά.

Copulæ enim (inquit) natura hæc eſt, ut quæ multa erant, unum reddat. Contra igitur, ſi exempta illa fuerit, perſpicuum eſt, quod unum antea erat, multa ſtatim factum iri: contrariæ nanque res à contrarijs gigni cõſueuerunt: nulla autem hic re, niſi uerborum ordine immutato, clariorem lectionem uerioremq; reddidi: multum enim caliginis afferebat, ſententiamque huius loci ualdè perturbabat, aduerbium τοὐναντίον perperam conſequenti ſententiæ adnexum.

ἔχει οὖν αὔξησιν. ἦλθον, διελέχθην, ἱκέτευσα, πολλά.

Habet igitur (inquit) ratio hæc copularumque ſublatio ea de cauſa uim augendi: ſi nanque, quod unum eſt, ut multa uideantur facit, profectò amplificat rem: quod ipſe exemplo quoque confirmat ueteris ſcriptoris, qui tria uerba præterito tempore nullis coniunctionibus deuincta, poſuit: quorum ſententia erat. Veni, narraui, ſupplicaui. Hinc autem ablatas eſſe copulas, manifeſtum eſt: πολύσυνδετον ipſe appellat. Nam hac ratione quod dicitur, uideri plura, teſtatur ipſe: eamq; unã ob cauſam hoc exemplũ attulit.

Δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν ὅσα εἶπον, ὅσα φημί.

Alterum, quod idem ualet, exemplum. Nam ὅσα εἶπον, ὅσα φημὶ, cum unum ſit, hac ratione plura uideri, nemo eſt quin perſpiciat, Hic eſt, quem è communi lectione ſen

ſum elicio: quæ tamen in ſcriptis quoque multis, non ſolum excuſis, extat. nunc, quomodo legatur in antiquiſſ. libro, indicabo: extrema nanq; duo uerba inde abſunt, quæ ne tocius quidem tralatio exprimit: nec particula etiã δὲ in eo poſita eſt: ſed in alijs quoque ſcriptis codicib. illa non inuenitur. uerum etiam extremum ſuperioris ſententiæ uerbum huic parti adnexum habet: omniſq; hic deniq; locus ita apud eum legitur. πολλὰ δοκεῖ ὑπερβάλλειν, ὅπερ ἔστιν: τοῦτο δὴ. & quæ ſequuntur: ut fortaſſe unius ſcriptoris uerba ſint, quæ ſuperioribus, in quib. ipſis tantum exempli uis ſit, hæreant, ac totius loci intellectus hic fuerit. Conuento illo, totaque re ipſi expoſita: ſed precib. etiam adhibitis, uiſum eſt quæcunque cũ eo egi, negligere. Vnus quiſq; de tã incerta re, ut uolet, exiſtimet.

τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν, Νιρεὺς Ἀγλαΐης, Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος.

Hoc quoq; (inquit) Homeri conſilium fuit, atq; idem efficere ſtuduit: ut unum ſcilicet plura uiderentur, cum Nireum ornare uolens, hac fallacia uſus eſt: idem nanq; repetens, quod unum erat, plura uideri fecit, ac tenues res Nirei hac ratione auxit. Trium autem uerſuum initia hic, non integros illos poſuit, qui apud poëtam in nauium catalogo leguntur. Hic etiam locus à Phalereo diligenter animaduerſus, ac multum laudatus: qui non unam tantum hanc figuram in eo adnotat, ſed aliam etiam: continet enim geminam exornationem, ambæ autem, cũ ab Ariſtotele quoque rectius ſignificatæ ſint, ab eo dilucidè exponuntur: appellat enim ille & relationem ipſam: quæ ad augendas res plurimum ualet, & diſſolutionem membrorum.

περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι· εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ.

Omnem dolum nunc detegit: &, unde error oriatur, oſtendit. Idem autem eſt, qui ſæpe mortales falli facit, & à uero abducit; quod putant conſequutiones quaſdam conuerti, quæ naturam, ut conuertantur, non habent: fallacia enim hinc exiſtit. De quo multa dicta ſunt, neceſſe eſt non ſemel, ſed ſæpè dictum ſit. ſi igitur ſæpè dictum eſt, multa etiã dicta eſſe uidentur: quod tamen ne dum neceſſariò conſequatur, ſæpè falſum eſt. Idem enim uerbum locutioue, ut ſuprà multis exemplis oſtendit, alio, atq; alio ſono uocis modoq; repeti poteſt. antiquiſſ. liber hoc diuerſum ab excuſis habet, quod πολλὰ λέγεται in eo legitur.

ὥστε ηὔξησεν, ἅπαξ μνησθείς, διὰ τὸν παραλογισμὸν καὶ μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμοῦ ὕστερον αὐτοῦ λόγον ποιησάμενος.

Quare (inquit) hac captione uſus Homerus, & Nireum, & ipſius res ualdè ornauit, cũ ſemel tamen ſolum in præclaro illo opere eius mentionem feciſſet: tantam enim uim habuit hoc poëtæ artificium, ut in memoria omnium Nirei nomen ſemper hæſerit, quãuis de ipſo poſtea uerbum nuſquã fecerit. Eadem ſententia à Phalereo repetitur, qui addit, præſidio huius uafræ rationis, ſtudioſos Homeri Nirei nomen non minus in animo inſculptum habere, quàm Achillis & Vlyſſis, qui ſingulis penè uerſib. celebrantur.

Ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, καὶ παντελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ: ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα.

Naturam concionalis dictionis exprimere cupiens, ſimilẽ eam eſſe tradit picturæ, quã umbratilem uocant: Græci σκιαγραφίαν dicebant: quanto nanq; maior turba fuerit eorum, quæ deſcripta ſunt, longinquius ſpectari poſſunt: minuta enim opera, niſi propè accedas, non cernas. Eadem ratio eſt huius locutionis: cuius uſus cum in maximo conuentu & frequentia hominũ ſit, minus illa minutè exquiſiteq; fieri debet. ſed uerba uerbis ita coagmentare oportet, ut oratio craſſior ac ſonantior fiat: atq; ita facilius ad aures auditorum, qui ſpatio loci remoti ſunt, perueniat: quanto enim magis incondita craſſaque fuerit, tanto melius accipietur. ὄχλον uerò hic non appellat turbam, quæ in concione ſtat: loquitur enim nunc de pictura umbratili; ſed operum illorum molem, quãuis ὄχλος multitudo incondita ac uulgus uocetur. Vnde boni auctores δι' ὄχλου aliquid eſſe dixerunt, cum eſt peruagatum iam, & in ore uulgi.

διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις.

Quare (inquit) exquiſita & affabre facta non requiruntur, ſed inanem potius operam

ſuperuacaneamq;

ſuperuacaneamq́ magiſtri declarant: nec tantum περίεργα, ſed etiam deteriora ſunt, quã rudia illa, impolitaq́ ambabus in rebus. Superuacanea autẽ, quia non attendũtur: nec diligentia, qua confecta ſunt, perſpicitur. Deteriora uero, quia minus ita efficiunt, quod uolunt, & quod propoſitum eſſe debet utriuſque artis.

Ἡ δὲ δίκη, ἀκριβέστερον· ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἑνὶ κριτῇ: ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ῥητορικοῖς.

Iudiciale genus, ac forenſis dictio exquiſitior eſſe debet: multo nanq; minor iudicum numerus eſt, quã concionis: magis ad huc exquiſita, quæ ad unũ iudicem habetur. Cu-
ius rei ſtatim ipſe cauſam reddit: qui enim (inquit) ad unum iudicem dicunt paruam fa-
cultatem habẽt utendi præſidijs artis: ideſt à cauſa diſcedere nõ ualdè poſſunt: nec quæ
excogitarunt oratores, ut iudicibus imponerent, uſurpare: neq; enim hę res fructum ali
quem hic ipſis ferrent. de hac re queſtus etiam Cicero eſt, cum pro Deiotaro apud Cæ
» ſarem dictatorem diceret; his uerbis. Moueor etiam loci ipſius inſolentia: q; tantam
» cauſam quanta nulla unquàm in diſceptatione uerſata eſt, dico intra domeſticos parie-
» tes, dico extra conuentum, & eam frequentiam, in qua oratorum ſtudia niti ſolent. Stu
dia enim oratorum appellauit (ut arbitror) τὰ ῥητορικά: & ſecum malè agi ſignificauit,
quod locum parum idoneum cauſę illi agendę haberet; Idem (ut opinor) intellexit, cũ
» in. IIII. libro Tuſculanarum inquit. De quib. dici non eſt neceſſe, ne rhetorum aperia-
» mus myſteria: utile eſt enim uti motu animi, qui uti ratione non poteſt. myſteria enim
appellat, quia in ſe illa oratores continebant: &, ne ſuſpecta actio eorum eſſet, ac fidem
amitteret, tecta alijs eſſe uolebant.

Εὐσυνοπτότερον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον: καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστιν, ὥστε καθαρὰ ἡ κρίσις.

Facilius enim (inquit) ſi apud unum, paucos'ue iudices dicas perſpici poteſt, quod ſuum, ac rei proprium eſt, & quod alienum. eripitur igitur omnis facultas oratori iudiciũ deprauandi: intelligũtur enim artes ipſius: nec non contentiones illę, iactationesq; oratorum illic locum non habent. uera igitur iudicia fiunt, incorruptaq;: omni labe, fraudeque remota, quæ deprauare animos iudicum ſolent.

Διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκιμοῦσι ῥήτορες, ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρίσεως, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια ἔνι.

Et hęc cauſa eſt (inquit) cur non omnes oratores in omnibus diuerſis generib. ſumma cum laude uerſantur: ubi enim actionem ualdè res requirit, locum illic exquiſita, & accurata dictio non habet: incondita nanq; magis, & commoto animo prolata poſtulat actio, atque in illis ſe iactare ac uires ſuas exercere poteſt: diligenti uerò ſtructura exquiſitaq; impeditur. Oratores igitur, qui ita dicunt, placere in eo genere non poſſunt: illud autem, ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρίσεως, plenum non uidetur: intelligi enim debet aliquid, quod ſententiam perficiat, ubi actione in primis opus eſt.

τοῦτο δὲ ὅπου φωνῆς, καὶ μάλιστα ὅπου μεγάλης.

Actio (inquit) requiritur, ubi uoce opus eſt: in primiſque ubi magna: nam non omnes etiam fabulas eadem uoce indigere, ſignificauit Cicero in. I. libro de officijs: unde alij hiſtriones, huic fabulę: alij, alię magis accommodati erant.

Ἡ μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις, γραφικωτάτη.

Totum hunc locum expreſſit, ſiue potius exprimere uoluit Quintilianus, qui iudiciũ
etiam auctoris interpretatur, & qua de cauſa putet eum ita cenſuiſſe exponit. uerbis igi-
tur ipſius antea hic poſitis, an ille aberret à ſententia philoſophi, conſiderabimus. In
» libro. V. Namq; Ariſtoteles idoneam maximè ad ſcribendum demonſtratiuam, proxi
» mamq; ab ea iudicialem putauit: uidelicet quoniam prior illa, tota eſſet oſtentationis:
» hęc ſecunda, egeret artis uel ad fallendum ſi ita popoſciſſet utilitas: conſilia fide, prudẽ
» tiaq; conſtarent. Non uidetur autem optimus doctor dictionem demonſtratiui generis
ꝓpriã, maximè aptã dicere ad ſcribẽdũ, quoniã tota oſtẽtatiõis ſit. ſed, quia orationes illę
ſcribebãtur, ut legerẽtur, ſumptęq; poſtea ĩ manus diligẽter ꝑpẽderẽtur. ſed neq; iudicia
lẽ ſecundum locum tenere uoluit, quia egeret artis ad fallendum: ſed quoniã haberen-

tur ad paucos iudices, & aliquando etiam ad ſingulos, ut ſiquid in illa negligens foret, inconditeq́ compoſitum, non lateret: ſed ab illis non omninò rudib. hominibus, animaduerti ſedato animo, perſpicique commodè poſſet. quod cum in concionib. non contingeret (cum imperita enim illic multitudine res erat: in conuentuque hominum turbulentorum orationes illæ habebantur) ideo poſtremum locum huic generi aſsignat: minimeque omnium has exquiſitas ſubtileſq́ eſſe uult: non ea de cauſa, qua ipſe exiſtimauit. Sermo autem auctoris hic eſt de exquiſita magis aut minus oratione; non de ornatu ſplendoreq́ ipſius, ut Quintilianus uidetur accepiſſe.

τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς ἀνάγνωσις.

Scribuntur enim (inquit) hæ, ut in manibus habeantur leganturque: quare omnib. orationis uirtutib. refertæ eſſe debent: reliquæ alium finem habent. ἔργον autem appellat officium, & cui rei maxime ſeruit: ut cum ſupra dixit ὑποκριτικὰ, ſpoliata actione, munere ſuo non fungi: quod ereptum ipſis, cui inuentę factęque erant, foret. uerbi uero τὸ ἀνάγνωσι: notio aperta eſt: unde ſupra poëtas quoſdam, quod cum legerentur, placerent, ac tunc maximè uirtus eorum eniteſceret, ἀναγνωστικοὺς uocauit. Hinc autem intelligitur ſine cauſa Hieronymum peripateticum accuſaſſe Iſocratem: cum enim fateretur orationes ipſius pulchrè legi, nec tantum illum ornatum uerbòrum ac ſententiarum huic rei quicquàm officere, non tamen in concione ſublata uoce ſonoq́, & adhibita actione eaſdem poſſe recitari, non debuit hoc illi uitio dare atque eo nomine politum ſcriptorem reprehendere. Si nanque ille ſatisfecit ei rei, cui inuentæ orationes hę ſunt, laudandus potius quàm uituperandus fuit: intelligitur autem hoc manifeſtò teſtimonio Ariſtotelis: illud uerò iure optimo ab ipſo requiri expectarique non potuit: uerius nanq́, ſi id perſecutus fuiſſet, culpa non caruiſſet. quod cum ille optimus magiſter eius artis intelligeret, ſcriberetq́ orationes ſuas, ut otioſè legerentur, non ut in conuentu hominum dicerentur, ut ipſe mer multis locis declarat, magno conſilio declinauit, & orbem illum comprehenſionum, ſplendoremque uerborum ac ſententiarum captauit, qui orationem expolirent, nec copia etiam officium ipſius impedirent. Sed parum ille philoſophus ęquus fuit glorię Iſocratis, quod teſtimonio etiã Ciceronis intelligimus: ac dum ſuſceptas antiquitus inimicitias exercere uoluit, non uidit ſe à iudicio principis ſuę familię diſſentire. Verba autẽ ipſius adducuntur ab Halicarnaſſeo in uita Iſocratis.

δευτέρα δὲ ἡ δικανική.

Secundum exquiſitæ orationis gradum habere dicit iudicialem elocutionem: intelligens quod ſupra indicaui: nam tertium poſtremumq́ concionalem, & quæ ad inconditam turbam plebemq́ haberetur: de qua primò diſputauit.

τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι τὴν λέξιν, ὅτι ἡδεῖαν δεῖ, καὶ μεγαλοπρεπῆ, περίεργον.

Quia non nulli rhetores inueniebantur, qui his diuiſionib. non contenti, alias minimè neceſſarias afferrent, eos nunc accuſat, & inanem laborem ſuſcipere docet: uelle enim (inquit) pręter ea, quæ ad orationem pertinentia tradita ſunt, noua quædam pręcipere, affirmareq́ orationem ſuauem, ac magnificam eſſe debere, ſuperuacaneum eſt.

τί γὰρ μᾶλλον ἢ σώφρονα, καὶ ἐλευθέριον, καὶ εἴ τις ἄλλη ἤθους ἀρετή.

Cur enim (inquit) una hac tantum uirtute excolenda ſit? & non reliquis quoq́ omnibus, quę uitam, ac mores ornant? cur (inquam) magis eam magnificam eſſe oportet, quam temperantem, liberalem, & ſi qua huiuſcemodi uirtus eſt, quę plures ſanè ſunt: acri autem hac interrogatione premit refellitque illos ea parte, qua aiebant orationem magnificam eſſe oportere: poſteriori enim primum parti occurrit: accurata nanque tota hæc eſt, & uehemens contra illos diſputatio. Animaduertendum uerò aliter hic capere ipſum, μεγαλοπρεπῆ locutionem, quàm Demetrius faciat, qui amplam & grandem intellexit: ipſe nanque, quę uirtutem magnificentię reddat, ita uocauit.

τὸ γὰρ ἡδεῖαν εἶναι ποιήσει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα: εἴπερ ὀρθῶς ὥρισται ἡ ἀρετὴ τῆς λέξεως.

Cum alteram iam eorum ſententiam confutaſſet: alteram nunc, priorem (inquam) aggreditur, ac docet ſuperuacaneam hac quoque parte præceptionem ipſorum eſſe: quod ſeorſum dicerent, iucundam eam eſſe oportere: iucundam enim orationem effi-

cient

cient ea, quæ ſupra explicata ſunt: niſi fortè nos lapſi ſumus, cum, quæ uirtus eſſet locutionis, tradidimus. Quod ſi uerè id definiuimus, alia requirenda non ſunt, quę eam iucundam efficiant: iucunda enim abundè erit, cum illis non carebit. Diſcriminis hoc eſt in antiquiſſ. libro: quem ſequitur etiam uetus tralatio, quod τοῦ δὲ ipſe, non γὰρ habet: uidetur tamen ſcriptura hęc magis conuenire concitatiori huic ſermoni, & grauiter urgenti aduerſarium; illa autem contra, formam potius quãdam præceptionis præ ſe fert.

τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσαν.

Quod enim conſilium noſtrum fuiſſe hi putant (inquit) & quo denique præcepta illa ſpectaſſe, cum diximus apertam orationem eſſe oportere: nõ tamen humilem, ſed quę quod deceat, ſeruet. Pertinet uerò hoc manifeſtò ad refellendum, quod illi uolebant, elocutionem eſſe μεγαλοπρεπῆ: docet enim, quę dilucida erit, nec nimis abiecta tenuiſque, ſed medium in hac re decorumq́ cuſtodierit, hoc quoq́ non deſideraturam, ſed habituram τὸ πρέπον: cui rei à ſe quoq́ prouiſum ſit.

ἄν τε γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφής: οὐδὲ ἂν σύντομος, ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει.

Duæ contrarię res idem incommodum gignunt: ſi enim loquaciter (inquit) multa cõplexa fuerit, aperta nunquàm erit: neq́ contra, ſi breuis nimis, & conciſa. ſed nemini dubium eſſe poteſt, quin medium congruat: paucis autem uerbis cuncta ferè repetit, quæ ſupra de uirtute locutionis plurib. diſputauit. πρέπουσαν uerò uocat, quę dignitatem habeat: nec tenuis nimis humiliſque: nec contra pręter modum elata ſit. Duas hinc maculas deleui: in ambab. autem tollendis calamo exaratorum codicum pręſidio uſus ſum: ubi enim mendosè legebatur, οὐδὲ ἂν σύντομον, ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττειν: & σύντομος recto caſu: & ἁρμόττει inſtantis temporis perſona tertia, emendaui.

καὶ τὸ ἡδεῖαν τὰ εἰρημένα ποιήσει, ἂν εὖ μιχθῇ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὸν, καὶ ὁ ῥυθμὸς, καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος.

Suauem autem (inquit) eam, iucundamq́ efficient, quæ tradita ſupra ſunt: ſi mixta ex conſuetudine multa fuerint: & non nulla pręterea à communi uſu ſermonis remota, & quę peregrinitatem oleant. Si numerus etiam inſertus, & uis quædam perſuadendi fuerit: quę inde gignitur, quod id quod decet omnibus modis ſeruatum ſit, & oratio illa dicenti accommodata: hoc enim non parum oblectare, intelligi licet, quia, quod decoro caret, iniucundum ac moleſtum eſt.

περὶ μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων, καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος. λοιπὸν δὲ περὶ τάξεως εἰπεῖν.

Quod ad elocutionem (inquit) pertinet, abſoluimus (illa autem altera pars huius libri erat) nam & generatim de omni locutiõe diſputauimus, ſeorſumq́ de illis, quæ huic, aut illi generi dicendi accommodatæ ſunt. Quare ad alteram partem tranſibimus, ac de ordine partium orationis accuratè diſſeremus. Paucis igitur his uerbis, & quid adhuc in hoc libro actum ſit, repetit: & quod conſequatur, dicendumq́ reſtet, indicat.

Ἔστι δὲ τοῦ λόγου δύο μέρη: ἀναγκαῖον γὰρ τὸ, τι πρᾶγμα εἰπεῖν, περὶ οὗ: καὶ τότ' ἀποδεῖξαι.

Orationis autem (inquit) partes duæ ſunt: neceſſe enim eſt rem dicere, de qua lis & cõtrouerſia eſt: quod cum feceris, argumentis illam confirmare reſtat: nec alterum ſine altero ullo pacto eſſe poteſt. Diſcrepat hic antiquiſſ. liber à reliquis & ſcriptis, & excuſis codicibus: ubi enim illi καὶ τότε habent, ipſe καὶ τοῦτο: intelligitur autem ita manifeſtò πρᾶγμα: & hãc ipſam rem, quam expoſueris, probare: uetus quoq́ tralatio eam lectionem adiuuat: ex utraq́ tamen penè idem ſenſus elicitur.

Διὸ εἰπόντα, μὴ ἀποδεῖξαι: ἢ ἀποδεῖξαι μὴ προειπόντα, ἀδύνατον: ὅ τε γὰρ ἀποδεικνύων τὶ ἀποδείκνυσι: καὶ ὁ προλέγων, ἕνεκα τοῦ ἀποδεῖξαι, προλέγει.

Quare (inquit) cur rem narraris, poſtea non confirmare, aut confirmare, niſi antea rẽ expoſueris, & ratione caret, & præſtari non poteſt. Qui enim (ait) argumentis utitur, quippiam confirmat: & qui rem antea exponit, ut poſtea confirmet, exponit. Hæc ad uerbum penè ex auctore expreſſa ſunt. Diſſentit autem ille à iudicio dicendi magiſtrorum hac in re: & breuior eſſe cogitat: multa, quæ illi ponebant, ampu-

tans : ne temerè autem hoc facere uideatur, à primo ortu proficiſcitur, & huius rei ſolum, ac fundamentum quod ſit, docet. De ordine autem diſpoſitioneque acturus, orationem in partes diuidit : ordo enim collocatioque partium eſt.

τούτων δὲ, τὸ μὲν πρόθεσίς ἐστι : τὸ δὲ, πίστις.

Horum autem (inquit) alterum propoſitio eſt: alterum uerò probatio: utrum ipſorum propoſitio ſit : utrum probatio, apertum eſt : qui enim rem dicit, manifeſtò proponit : qui argumentis utitur, confirmat.

ὥσπερ ἂν εἴ τις διέλοι ὅτι τὸ μὲν, πρόβλημα : τὸ δὲ, ἀπόδειξις.

Eadem (quaſi inquit) ratio eſt harum rerum; ac reliquarum artium, quę ita partiuntur; & alterum, quæſtionem uocant : alterum, demonſtrationem. Reſpondet enim propoſitio, quęſtioni : probatio uerò, demonſtrationi, utraque ſanè res ualet ad aliquid confirmandum. Diſtant tamen, quod in his, remiſsior eſt: in illis, exquiſitior ratio faciendæ fidei. πρόθεσιν quoq; rhetores uocare conſuerant partem orationis, quæ exordium ſtatim conſequitur, ante quam narrationi opera detur : in qua, quę poſtea in rationibus argumentisque adſerendis dici deberent, antea exponerentur : eam autem Lyſiam cuſtodire ſolitum, docet Halicarnaſſeus, ut quandoque etiam omiſſo procœmio, illinc exorſus ſit. ibi uerò tanquàm campus quidam μεθόριον q; utriuſq; formę poſita erat : pręparabaturque ea auditor, dociliſque ad conſequentem orationem fiebat.

Νῦν δὲ διαιροῦσι γελοίως.

In rhetoras ſui temporis inuehitur, qui partes orationis inſulſè, ut ipſe declarat, diuidebant : nec tamen quomodo ipſi partiri ſoliti eſſent, exponit : percipitur tamen id ex ijs, quæ contra illos accuratè diſputat. Plures autem magnopereque inter ſe diſcrepantes fuerũt opiniones ueterum magiſtrorum de hac re; quod teſtatus etiam Cicero eſt in. II.
» de Oratore his uerbis. Vt eas item quattuor, quinque, ſex ue partes, uel etiam ſeptem
» (quoniam aliter ab alijs digeruntur) in quas eſt ab his omnis oratio diſtributa: nec ij tantum qui ætate doctorem hunc noſtrum anteceſſerunt, inter ſe diſſenſere, uerum etiam qui conſecuti ſunt : nemo tamen paucioribus, quàm ipſe, contentus fuit : numerum uę earum magis contraxit.

Διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνον ἐστίν : ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ πῶς ἐνδέχεται εἶναι διήγησιν, οἵαν λέγουσιν.

Non ſe habet (inquit) res, ut illi opinantur : qui narrationem partem eſſe uolunt orationis, ut exordium, ut perorationem: quo modo enim pars eſſe poteſt, quę communis non eſt omnium dicendi generum : ſed illius ſolum, quod iudiciale appellant. demonſtratiui enim, ac deliberatiui, qualem ipſi uolunt, nullo modo narratio eſſe poteſt. οἵαν λέγουσιν enim intelligo cuiuſmodi narrationem illi fingunt. Non negat igitur narrari aliquid in demonſtrandi etiam genere deliberandiq; Ariſtoteles : id enim prorſus falſum fuiſſet, ſed non recipere genera illa narrationem, quam magiſtri illi dicendi fingebant: iubebãt enim rhetores, quos inſimulat, certo quodam loco ac poſt procœmium collocari narrationem : in genere nanque demonſtratiuo non ita res, quæ laudem aut uituperationem alicui afferant, narrari infra docebit, ſed per totam orationem ſpargi narrationẽ: In deliberandi uerò nullum eiuſmodi narrationis uſum eſſe, ſed interdum alia ratione, diuerſaq; de cauſa quippiam narrari. Iſocratem; & qui ab eo diſciplinam acceperant, in partib. orationis poſuiſſe narrationem, teſtimonio etiam Halicarnaſſei cognoſcimus : ipſe nanque in uita Lyſię, qui pręcipue ſe doctorem illum in diuiſione ipſa partium orationis ſequi oſtendit, ita partitur.

ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον.

Ita priſci rhetores partem orationis appellarunt. Quintilianus, ut infra oſtendemus, refutationem uocat. Eam autem Ariſtoteles eadem de cauſa non recipit : neque enim communis eſt omnium generum, ſed iudicialis ſolius. Quomodo enim locum in deliberatiua oratione habere poſſunt, quę contra aduerſarium dicuntur? non enim argumẽta illic aduerſariorum confutantur, ſed publica utilitas quæritur : à demonſtratiuo autem eadem illa prorſus aliena ſunt.

ἢ ἐπίλογον

Ἡ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν.

Perorationem etiam inter partes orationis numerari eadem de cauſa non debere affirmat, quod in demonſtratiuo genere nullus uſus ipſius ſit: nec oporteat ullo pacto repetere cuncta, quib. uita alicuius honeſta, aut turpis demõſtrata eſt: ἀποδεικτικὰ nanq; hic ualere arbitror, quę ſumpta ſunt ad uirtutes meritaq;: ſiue cõtra ad uitia factaq; improba declaranda. quod ſeduló fit in his orationibus: ἀποδείξεις enim quoque harum rerum dicitur, ut in Panathenaico non ſemel hoc uerbo uſus eſt Iſocrates: quo ipſo in libro ad extremum eruditus ſcriptor teſtatus eſt, non conuenire eius generis, cuius illa erat, orationibus, enumerationem. περὶ μὲν οὖν ἂν ὑπεθέμην, ἱκανῶς εἰρῆσθαι νομίζω· τὸ γὰρ ἀναμιμνήσκειν καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων οὐ πρέπει τοῖς λόγοις, τοῖς τοιούτοις. Laudari autem ipſa, Athenienſes: uituperarique Lacedæmonios, conſtat.

Προοίμιον δὲ καὶ ἀντιπαραβολὴ, καὶ ἐπάνοδος ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γίνεται, ὅταν ἀντιλογία ᾖ.

Sed ne hę quoque partes (inquit) quas illi communes omnium neceſſariasq; eſſe putant, in deliberationib. ſemper requiruntur: ſed tunc ſolum, cum inter eos, qui ſententias dicunt, controuerſia quędam exoritur, & alter alterius uitam fidemque criminatur. Nam ſæpenumerò apud ſenatum, aut multitudinem, cum ſententię dicuntur, contingit accuſare improbum ciuem, & nefaria ſuadentem, & innocentiam ſuam integritatẽque tueri. Verum, non ut in deliberatione, & quia deliberatio ſit, ea aguntur: Quod ſupra etiam ipſe declarauit, cum, quę contra aduerſarium diſputantur, aliena eſſe à deliberationibus, docuit. ἐπάνοδον uerò in uſu fuiſſe ueterum teſtatur etiam Hermogenes: &, quid ſignificare illo ſoliti ſint, oſtendit: capite enim περὶ μεθόδου δεινότητος inquit. τὴν δὲ ἀνακεφαλαίωσιν, καλοῦσιν ἐπάνοδον. partem igitur perorationis, qua res antea copioſius tractatæ breui repetuntur, ita appellabant. Priore autem intelligebant ſuarum, cum aduerſarij argumentationibus collationem.

Καὶ γὰρ ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία πολλάκις, ἀλλ' οὐχ ᾗ συμβουλή.

Cum conſtet exerceri ſæpenumero in deliberando accuſationem defenſionemq;, nemo dubitare poteſt, quin contentio quoque illic inueniatur: unde partes hę alienæ natura ab hoc genere, tunc uſurpantur. Exiſtunt autem in deliberatione inter eos, qui cõtraria ſuadent, & accuſatio & defenſio: uerum non ut deliberatio tunc illa tractatur. quare ex accidenti ipſæ tunc habentur: non enim aptæ ſunt ad deliberationes, ſed iudicia conſtituunt, in quib. ſua ui cum aduerſario pugna concertatioq; committitur, non fortè ut illic, exiſtit. Receptã hanc lectionem probo, quàmuis in calamo exaratis codicibus legatur ἡ συμβουλὴ, articulo nominandi caſu poſito. Quid uerò ualeat hic ᾗ, explicaui. Ita autem loquitur philoſophus, cum aliquid tale, quale dicitur cæteris rebus, quæ ipſi hærent, non animaduerſis, ſignificare uult, ut cũ ait. φρόνιμος ᾗ φρόνιμος: & μεγαλόψυχος, ᾗ μεγαλόψυχος: hi enim & ut ita animo affecti, ponderari poſſunt, & ut alijs non nullis rebus, quæ nihil ad habitus illos faciant, præditi: Quod etiam alijs in rebus uſu uenit.

ἀλλ' ὁ ἐπίλογος· ἔτι οὐδὲ δικανικοῦ παντὸς· οἷον ἐὰν μικρὸς ὁ λόγος, ἢ τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον.

Hic antea in excuſis libris mendoſus locus erat: ita enim legebatur. ἀλλ' ὁ ἐπίλογος· ἔτι δὲ οὐδὲ. lectionem, quàm reſtitui, in omnib. calamo exaratis inueni, ac ueram omninò puto. eius ſententia hæc eſt. oſtenderat iam prooemium: collationem illam argumentorum: enumerationem, iudiciorum propria eſſe: in quo genere uerſatur aſſidua contentio cum aduerſarijs, & certa accuſatio ac defenſio, in deliberationibus uerò, cum inter eos, qui conſilium dabant, exiſterent perſonarum inſectationes: nunc rem augens, & quàm falſa ſit eorum opinio, magis declarans, affirmat ne perorationem quidem ſemper neceſſariam eſſe in iudicijs, ut in puſillis orationibus: nec enim quæ paulo ante dicta ſunt, elabi iam è memoria potuere: & cum res ipſa nullo negotio memoria retinetur, ut nulla opus ſit repetitione. Quibus omnibus rebus manifeſtò declarauit non eſſe in uniuerſum orationis partes, quas ipſi priſci rhetores tribuebant; hæ enim ueræ proprięq; partes, ſine quibus totum manere non poteſt.

συμβαίνει γὰρ τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι.

In excuſis libris antea ἀφαιρουμένου legebatur. ἀφαιρεῖσθαι ſcribi uolui, quia in manu ſcri

ptis ita legi: ſed ueſtigia quoque ipſius in uetere tralatione extant. quod ad ſententiam pertinet, hanc uim puto eſſe horum uerborum, ut doceat eos ſtultè admodum facturos, qui partem aliquam dempſerint è puſilla oratione: multa enim tollebant, qui in perorando, quæ plurib. dicta fuerant, paucis enumerabant: contingit enim (inquit) è longa magnaque re partem abſcindere: è puſilla, nullo modo. quare liquidò intelligitur ob eam cauſam locum in exiguis orationibus non habere perorationem.

Ἀναγκαῖα ἄρα μόρια πρόθεσις, καὶ πίστις.

Ita interpungi orationem, & ſcribi totum hunc locum debere arbitror: nam in excuſis antea εἶναι, non ἄρα, perperam legebatur: ſcripti tamen omnes, quos uidi, hanc lectionem retinent. Concluſio autem eſt totius diſputationis. Confutatis igitur (inquit) ſententijs rhetorum, exploſisq; eorum erroribus, ſequitur iudicium noſtrum uerũ eſſe, qui neceſſarias tantum partes diximus, propoſitionem, ac probationem.

Ἴδια μὲν οὖν ταῦτα· τὰ δὲ πλεῖστα, προοίμιον, πρόθεσις, πίστις, ἐπίλογος.

Propriè ſanè (inquit) ueræque partes hæ duæ ſunt: qui uerò plures facere uolunt, numerum harum tranſire non debent. Quattuor autem appellat: ſuperioribus nanq; duabus adiungit utraque ex parte, & quę quaſi latera earum cingant, exordium, ac perorationem. Veteres uerò dicendi magiſtri prooemium ſequi uolebãt narrationem, quam cum noſter inter partes nullo modo ponendam eſſe cenſeat, ſedem illam propoſitioni aſsignat. De iudicio Ariſtotelis, & omni deniq; hoc loco his uerbis agit Quintilianus: ſumpta autem illa ſunt è libro III. quo in locõ de partibus cauſarum iudicialium diſputat.
» Hoc quoq; idem aliquatenus nouat, quod prooemio non narrationem ſubiungit, ſed
» propoſitionem. Verum id facit, quia propoſitio eſt genus; narratio ſpecies uidetur, &
» hac, non ſemper: illa, ſemper, & ubiq; credit opus eſſe.

τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον, τῶν πίστεών ἐστι.

Contra hunc locum argumentatur eodem loco Quintilianus, & iudicium Ariſtotelis
» non ſequitur: antecedunt uerò hæc ſupra poſita à me uerba. Tamen neq; ijs aſſentior,
» qui detrahunt refutationem, tanquàm probationi ſubiectam, ut Ariſtoteles: hęc enim
» eſt, quæ conſtituat: illa, quę deſtruat. Manifeſtò autẽ hinc intelligitur, appellare Quintilianum τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, refutationem. Quod autem, cur ab eius ſententia diſce-
» dat, rationem reddens inquit. Hęc enim eſt, quę conſtituat, illa quę deſtruat: πίστιν ipſe conſtituere, confirmareque uult: τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον uerò, deſtruere, & argumenta aduerſarij refellere. Qua de cauſa cum diuerſa eorum munera ſint, alteram alterius partem habendam non putat. Falsò tamen & imperitè ita ſenſit, ut qui prorſus uideatur neſciſſe, non minus, quę refellunt, quàm quę confirmant argumenta, probationes eſſe; ut Ariſtoteles & in ſuperiore libro, & alijs etiam locis declarauit. Rem autem ita ſe habere, ſi diſſerendi artem non didicerat, ex Partitionib. etiam Ciceronis potuit anima-
» duertere: qui, cum filius dixiſſet. Nempè ea ſequuntur, quæ ad faciendam fidem per-
» tinent, ait, Ita eſt: quæ quidem in confirmationem, & in reprehenſionem diuiduntur,
» nam in confirmando, noſtra probare uolumus: in reprehendendo, redarguere cõtraria.

καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ αὔξησις τῶν αὑτοῦ· ὥστε μέρος τι τῶν πίστεων· ἀποδείκνυσι γάρ τι ὁ ποιῶν τοῦτο·

Hæc etiam probationis pars eſt: qui enim ea utitur res ſuas auget: neque enim alia de cauſa hoc facit, niſi ut ſuas argumentationes augeat: aduerſariorum minuat. Cum idem igitur, quod iam probatum eſt, amplificet: adiuuetq; illius fidem, & ipſa probationum illarum pars eſt, quod affirmat inquiens: conſtituit enim omnino aliquid, qui hoc facit: ideſt qui, quæ iam probata ſunt, amplificat: nam ſupra etiam amplificationem inter probationum genera collocauit.

Ἀλλ' οὐ τὸ προοίμιον, οὐδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει.

Exordium autem (inquit) & peroratio hanc uim non habent, nec rem unquã confirmant: ſed poſterius ipſorum tantum repetit antea expoſita & in memoriam auditorum redigit: quare probationũ pars haberi non poſſunt. rectè igitur hæc retinuimus: illa reiecimus, & incluſa in primis illis eſſe iudicauimus: iudicium enim hic ſuum confirmat Ariſtoteles, & quod nouauit, non ſine ſummo conſilio ſe feciſſe oſtendit. Perorationem

autem, ut priſci illi, nunc capit, qui enumerationis uim tantum eam habere putabant: nã ipſe cum partes illius eſſe uelit & amplificationem & collationem argumentorum, probandi quoq; ipſi facultatem uſumq; relinquit.

Ἔσται οὖν, ἄν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅπερ ἐποίουν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἕτερον, καὶ ἐπιδιήγησις, καὶ προδιήγησις, καὶ ἔλεγχος, καὶ ἐπεξέλεγχος·

Minutam nimis, & ſuperuacaneam diligentiam non nullorum reprehendit, qui cum noui nihil attuliſſent, tamen noua nomina fingebant. Quod ad partes igitur (inquit) orationis pertinet, quid ſentiremus, oſtendimus. Nam alij, in primisq; Theodorus ille Byzantius, multo plures faciebat: non nulla autem nomina ponit, quibus ille orationem minutisſimè conciderit: nam alia etiam idem excogitarat, ut oſtendit erudiniſſ. ſcriptor in
» Phædro: ipſe enim quoque has ineptias contemnens inquit. καὶ πίστωσιν οἶμαι, καὶ ἐπι-
» πίστωσιν, τόν γε βέλτιστον λογοδαίδαλον Βυζάντιον ἄνδρα: Τὸν χρηστὸν λέγεις Θεόδωρον.
» Τί μήν. καὶ ἔλεγχόν γε καὶ ἐπεξέλεγχον, ὡς ποιητέον ἐν κατηγορίᾳ, καὶ ἀπολογίᾳ. Corruptè tamen antea hic in excuſis ἐπίλεγχος legebatur: calamo exaratos tamen ἐπεξέλεγχος habere animaduerti.

Δεῖ δὲ εἶδός τι λέγοντα, καὶ διαφορὰν, ὄνομα τίθεσθαι.

Hoc contra minutos non nullos, nimiſque exquiſitos magiſtros dictum eſt, nec ſine ſtomacho quoque, ut apparet, qui inanem laborem caperent, & in minutiſſ. rebus ingenia contererent. oportet enim (inquit) noua nomina ponere, ſi nouã aliquam rem, nec antea ab alijs unquã animaduerſam afferas. Quod ſi, (ut Theodorus fecit) eidem rei plura nomina impoſueris, contemnere, & inane tuum ſtudium, puerileq; exagitabitur. εἶδος uerò idem hic intelligit, quod intellexit in libro, quẽ de ſophiſticis elenchis ſcripſit,
» cum ait. ὥσπερ γὰρ ἡ ἐν ἀγῶνι ἀδικία, εἶδός τι ἔχει, καὶ ἔστιν ἀδικομαχία τις, οὕτως. & quæ ſequuntur. Rem enim & naturam aliquam ſignificat, quę ſua quadã, & ab alijs disiuncta definitione, cõprehendatur. διαφορὰν, autẽ, id eſt rẽ, quę ab alijs diſcrepet, neq; eandẽ cum illis naturam habeat. Hoc ipſo uerbo eodem intellectu uſus eſt in libro περὶ ἑρμηνείας, cum de natura uerbi diſputaret: ait enim. τῇ δὲ διαφορᾷ ὄνομα οὐ κεῖται. Nam eruditus
» etiam eius libri interpres Hammonius, locum illum declarans, inquit. διαφορὰν καλεῖ τὴν ἑτερότητα τοῦ ἀορίστου ῥήματος πρὸς τὸ ὡρισμένον. Illic autem nouum nomen meritò requirebatur, quo diſtingueretur indefinitum uerbum à definito: ut in. III. etiam libro de morib. ad Nicomachum, ubi aptius eſſe putat eũ, qui improbè aliquid facit: nec tamẽ pœnitet ipſum poſtea feciſſe, cũ diuerſus ſit ab eo, qui facto illo angitur, quis ambo ſpõtè
» nõ fecerint, diuerſo nomine appellare, inquiẽs. ἐπεὶ γὰρ διαφέρει, βέλτιον ὄνομα ἔχειν ἴδιον: diuerſę.n. res ſunt, ac diuersã uim habẽt. quare diuerſis quoq; nominib. oſtẽdi debebãt: quod tñ negligentia hominũ prętermiſſum fuerat. Theodorus cõtra, quũ minimè oporteret, ac res eædẽ eſſent, nihilq; inter ſe diſcreparent, nomina, moroſè nimis, imponebat.

Εἰ δὲ μὴ, γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες

Non eſt cunctandum (inquit) cum forma aliqua adfertur, reſque dicitur, quę ab alijs differat, noua nomina imponere. Sin uerò hoc non eſt, totum negotiũ inane, & nugatoriũ habẽdũ eſt: & omnis deniq; curioſi illius hominis minuta induſtria explodi debet.

Οἷον Λικύμνιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ ἐπούρωσιν ὀνομάζων, καὶ ἀποπλάνησιν, καὶ ὄζους.

In quã culpam (inquit) maximè Licymnius incidit in arte, quã ſcripſit: multa enim nomina nullo modo neceſſaria finxit: ex omnib. autem (ut puto) libris hęc tam uetuſta, & inutilia nomina exciderunt. Nam quod in excuſis ἐπέῤῥωσιν hic legebatur, in calamo exaratis quibuſdã, ἐπίρουσιν ſcriptũ eſſe animaduerti: in antiquiſſ. uerò libro, quẽ ſecutus ſum, ἐπούρωσιν. De ueritate ſcripturæ, & oium hor: noium ui, origineq; nihil certi, qđ afferã, habeo. ἀποπλάνησις ab eo appellata fuiſſe uidetur, digreſſio: cũ orator ſcilicet errat ac uagatur, longè diſcedens à propoſita materia. ὄζοι, qui translato ab arborib. nomine, in oratione uocati ab ipſo forent, non poſſum diuinare: ab eadem certè re καρποὶ ſumpti ſunt, ita dictę olim quędam formę argumentorum, ſiue ornatus orationis, niſi mendum eſt apud Ciceronem in primo libro epiſtolarum ad Atticum. Huiuſcemodi quędã nomina, artem dicẽdi adiuuantia, edit, inductus ab Ariſtophane Nubibus Socrates: quę tamen & ipſa nunc obſoleuerunt.

Τὸ μὲν οὖν προοίμιον, ἐστὶν ἀρχὴ λόγου: ὅπερ ἐν ποιήσει, πρόλογος, καὶ ἐν αὐλήσει, προαύλιον·

Relictis aliorum ineptijs ad ea, quę ipſe decreuit, reuertitur, & ſingulas partes orationis accuratè pertractat: indeq;, unde orationis ipſius principiũ ducitur, initium capit. ab exordio (inquam) quod hac in re eandem rationem habere dicit, quam in fabulis poëtarum prologus: in tibicinis ſtudio id, quod προαύλιον uocant. De hac re agens in IIII. libro Quintilianus Græcum procœmij nomen ualdè celebrauit: & rei, quam ualet, exprimendæ, mirum in modum aptum eſſe ſignificauit. Quę autem de hoc diſſerens ſcripſit, cum pauca non ſint, ac ſine ullo negotio apud auctorem inueniantur, hic non adponam.

πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσί.

Cum principium orationis, exordium eſſe dixiſſet: idemque diuerſa in re illud præſtare, quod in ſtudio poëtarum fabuliſque prologus: in arte tibicinis cantileniſque illis, quas νόμους uocabant, προαύλιον, quod dixerat, confirmat: oſtendens qua nam in re cõueniat ipſi cum rebus illis: affirmatq; cuncta hæc principia eſſe. Vnde Cicero ſępè, cum procœmium intelligat, commune multarum rerum nomẽ uſurpans, principium appellat. Plato in IIII. libro de legibus, cum magnam uim habere ad mores emendandos, auctoritatemque legib. acquirendam procœmia legum, quę appellat, docere uellet, penè idem, quod hic Ariſtoteles, tradidit: omnium nanque orationum, ut aliarum etiam rerum, quę uocis participes ſunt, dixit procœmia inueniri, & tanquàm commotiones aliquas, quę non uacantem arte aggreſsionem quandam habeant: multum quidem illam ualentem ad id, quod confici & ad exitum perduci debeat: unde cum id in citharœdorum artis νόμοις, omnique parte muſices inueniatur, procœmiaque earum rerum admirabiliter conflata iam ſint, miratur quod nemo uerorum νόμων, legumque nulla principia compoſuerit: nec tamen uaria hæc diuerſarum rerum principia nominib. diſtinguit, ut Ariſtoteles facit, ſed orationum proprio uocabulo cuncta appellat. In alijs autem ſermonib. hoc diligenter ſeruat. locus expreſſus non longè ab extremo libri poſitus eſt.

Καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι.

Prioris nominis uim notam eſſe arbitror; initio enim primi libri quid ualeat ὁδοποιεῖν declaraui. Videtur autem Cicero in II. libro de Oratore hoc nomen expreſsiſſe, cum de plurib. munerib. procœmij diſſerens, inquit: aut aditum ad cauſam & munitionẽ principiũ habere. Poſterioris uerò nominis naturã hãc eſſe exiſtimo, ut cũ uię munitionẽ illa dixerit, munitionem ſignificarit ei, qui illac iter facere uelit, & quaſi incurrere: de incurſu enim militum, & impetu, quem faciunt ſubitò in agrum hoſtilem, dici hoc uerbum cõſueuit: illi.n. quoq; iter patefactum, ſi per difficilia & aſpera loca tranſeundum eſt, re-
» quirunt. Ariſtoteles ipſe in II. de rep. οἱ δ' ἔχοντες, ἀμύνειν οὐ δυνήσονται τοὺς ἐπιόντας. De-
» moſthenes in prima Olynthiaca de Philippo rege loquens. ἀλλ' ὡς ἐπιὼν ἅπαντα ἴστε
» ἐλπίζ. τὰ πράγματα ἀναιρήσεσθαι.

τὸ μὲν οὖν προαύλιον ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ.

Non unam quoq; eandemque naturam exordia habent in cunctis generib. dicendi, ut ipſe nunc manifeſtò declarat: cum enim exordia cuncta, & prologis fabularum, & illis, quę ante legitimum ſonum à tibicine canuntur, ſimilia ſint, tamen hæc magis huic rei: hæc illi paria, ſimiliaq; ſunt, ut demonſtratiui exordia cantui illi tibicinum cum inflant, ſeq; ad legitimum ſonum, atque auditores præparant. In ſermone, quem inſcripſit Phę-
» drum Plato in ſimili exponẽdo hoc nomen uſurpauit. καὶ γὰρ νῦν μοι ἔδοξεν ὥσπερ τοῦ τῆς
» ᾠδικῆς νόμου προαύλιον σομαυλῆσαι. Cicero uerò in. II. de Oratore, cum ex Antonij per-
» ſona de procœmijs diſputans, inquit. Connexum autem ita ſit principium conſequenti
» orationi, ut nõ tanquam citharœdi procœmium, affictum aliquod, ſed cohærẽs cũ omni corpore mẽbrum eſſe uideatur, προαύλιον (ut puto) expreſsit. quod ſi ille de iudiciali genere ſermo non fuiſſet: præceptaq; ea cuncta genera ſpectaſſent, non parum Cicero peccaſſet, qui, quod cuidam generi dicẽdi ualdè accommodatum eſt, ab omnib. remouiſſet. Auctoritate.n. Ariſtotelis, & exemplis ſummorũ oratorũ intelligitur exordia, quæ imitãtur principia tibicinũ, & extrinſecus quęſita ſunt, ualdè demõſtratiuo generi cõuenire.

Καὶ γὰρ οἱ αὐληταὶ, ὅ,τι ἂν εὖ ἔχωσιν αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλήσαντες, συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ.

Tibicines enim (inquit) conſuerunt, cum tibias inflare incipiunt, quodcunque tenue

rint, quod commodè recteque canere poſſint, quàmuis alienum id ſit ac ualdè remotū » illud ante legitimum cantum, & quem ſibi tunc propoſuerunt, aggredi: ita tamen, ut illud poſtea ἐνδόσιμον adplicent: ita enim uocauit partem eam, quę inter proluſionem, ac uetum cantum poſita eſt: ac tanquam copula coniungit ambas illas ualdè inter ſe diſtantes res. Quod ait igitur: quodcunque bellè canere habuerint, ita accipio, ut ualeat, antequàm inſtitutum cantum ordiantur: quod diuerſum ſcilicet ab ipſo ſit. dummodo id eximiè tibijs exprimere poſsint: qua in re ſimiles illis erunt oratores, cum quicquid ipſis in mentem uenerit, nulla ratione habita longinquitatis, ſi elegans ſibiq; aliquo modo aptum exiſtimarint, arripiunt. Secutus autem antiquiſsimi codicis fidē: cui adſtipulatur etiam uetus tralatio, reſtitui particulam δεῖ, quę in excuſis non legebatur.

Καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν: ὅ, τι γὰρ ἂν βούληται εὐθὺ εἰπόντα, ἐνδοῦναι, καὶ συνάψαι.

Eadem ratio eſt (inquit) eorum, qui in eo genere ſcribunt: ſcribuntur enim ferè (quod non multo antea quoq; teſtatus eſt) demonſtratiuę orationes: oportet enim cum orator quicquid ei commodum fuerit, ingrediens dixerit, copulare, coniungereq; illud cū oratione ipſa. Planum igitur eſt, licere laudanti aliquid aut uituperanti, inde initium auſpicari, unde uult. quod autem uſus uerbo proprio citharœdorum, alterū addidit ęquale ac par, interpretari ſecūdo uoluit primū illud tranſlatū, & quę uis ipſius hic foret aperire.

ὅπερ πάντες ποιοῦσι παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον.

Cuius (inquit) inſtituti, conſuetudiniſque oratorum, quicumque exemplum afferre uoluerunt, cuncti ad exordium Iſocratis, quo uſus eſt in laudatione Helenæ, confugerunt: atque eius teſtimonio fieri id cum laude, ne dum ſine reprehenſione poſſe, comprobarunt. Animaduertendus autem elegans modus loquēdi, quo infra etiam hoc ipſo » in libro uſus iterum eſt. ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης: id eſt ita bellè eximieq; tractauit, ut id poſtea exemplum omnib. foret, & ſtudioſè à cæteris exprimeretur: ſemperq; ante oculos haberetur. Sed etiam politiſs. ſcriptor in Panegyrico, ubi de beneficijs, quæ acceperant reliqui Græci à rep. Athenienſium, diſputat. τῶν μὲν » χωρὶς γενομένη; τοῖς δ᾽ αὐτὴν παράδειγμα ποιήσασα. Demoſthenes quoque in extremo libro de falſa legatione, ac multis alijs locis.

Οὐδὲν γὰρ οἰκεῖον ὑπάρχει τοῖς ἐριστικοῖς καὶ Ἑλένῃ.

Nulla enim (inquit) in re conuenit Helenę cum ſophiſtis: neque commune quicquā illi inter ſe habent, ut de altero eorum differens, in alterius ſermonem commodè tranſire potuerit. Cum autem Iſocrati propoſitum eſſet tota oratione Helenam laudare, in exordio tamen contra ſophiſtas copioſè diſputauit. Nihil igitur magis remotum, & à materia alienum dici, cogitariq; poteſt. In Antiſthenem autem maximè inuehitur Iſocrates: contra quem etiam Ariſtoteles in. IIII. libro metaphyſicorum accuratè diſputat. Totum uerò hunc locum breuiter exprimit Quintilianus: uerba hic eius adponam: & ne ſententiam interrumpere cogar, concidens illum, quæ ad inferiores etiam » ſententias pertinent, unà legentur. In III. libro. In demonſtratiuis uerò procœmia eſſe » maximè libera exiſtimat. Nam & longè à materia duci hoc, ut in Helenæ laude Iſocra- » tes fecerit: & ex aliqua rei uicinia, ut idem in Panegyrico, cum queritur plus honoris » corporum, quam animorum uirtutibus dari: & Gorgias in Olympico, laudans eos, qui » primi tales inſtituerunt conuentus. In hoc autem genere cum tradat hunc noſtrum maximè libera exiſtimare procœmia, non aberrat ſanè à ſententia ipſius, quippè cum ita ſoluta illa uelit eſſe, ut aliquādo etiam penitus ſeiuncta à re capiantur: nec tamen peiora, quæ huiuſcemodi ſint, exiſtimaſſe illum intelligere licet, quia indicauit aliud bonum, quod illa ſecum haberent. Alia autem è propinquo loco duci rectè poſſe Quintilianus quod inquit, de eo uerbum non facit Ariſtoteles: uidiſſe tamen illum id uerum eſſe, intelligitur ex exemplis, quæ poſuit: laudare nanque aut uituperare auctores eorum conuentuum, quàmuis materia non eſſet eorum librorum, non tamen ab ipſa remotum ualdè fuit. illa uerò apertè Ariſtoteles propria huius generis facit. Materiam igitur ſpectauit ille, aut longinquam, aut uicinam. Ariſtoteles autem locos indicauit, unde ſiue remotam, ſiue propinquam materiam haberent, ducerentur: neque enim ita uaga

eſſe uoluit, ut neſciant unde petēda ſint, qui illis uti uolūt: aut à laude igitur ac uituperatione ſumi dicit, quę proprię ſunt huius generis partes: aut à ſuaſione ac diſſuaſione, quæ deliberatiui: aut ab ijs, quę in eum qui audit, feruntur: quod iudicialis eſt generis.

Ἅμα δὲ καὶ ἐὰν ἐκτοπίσῃ, ἁρμόττει μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι.

Præterquàm quod orator hoc pacto poteſt quicquid ei commodum eſt proferre, gratia etiam orationi acquiritur ex uarietate illa rerum orta. unà (inquit) cum ſuperiore bono hoc quoq; aderit, quod ſi in exordio orator ab argumēto aberrarit, & longe uagatus fuerit, mirificè conuenit totam orationem parem ſibi, uniuſmodique non eſſe. ἐκτοπίζειν ualet hic deſerere locum ac materiam, quam tibi propoſueris, & in aliam quaſi regionem migrare: eſt enim manifeſtò trāslatum. in libris de natura animantium eodem uerbo utitur, ubi de auibus, quę ſedes mutant, loquitur.

Λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια ἐξ ἐπαίνου, ἢ ψόγου. οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ ὀλυμπικῷ λόγῳ. ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι θαυμάζεσθαι ὦ ἄνδρες Ἕλληνες.

Ducuntur (inquit) exordia orationum harum, quæ pompę ſunt, & oſtentationis, ex laude, aut uituperatione. exempla, quib. hoc confirmat, è Gorgia Leontino, & Iſocrate ſumpta, ut ſupra oſtēdi, Quintilianus interpretatus eſt: Olympicum Gorgiæ uetuſtatem ferre non potuiſſe: Panegyricum Iſocratis in manibus eſſe notum eſt. Orationem uerò hanc, quam in maxima illa quinquennali celebritate conuentuq; habuit, magnam dignitatem attuliſſe Gorgię, teſtatur Pauſanias in Eliacis: nomen enim oratoris ipſum inde, & ex legatione, quam obijt ad Athenienſes, reportaſſe tradit. Quod autem, cum excuſi hic antea ὀλυμπιακῷ haberent, detracta penultima ſyllaba, ὀλυμπικῷ emendaui, non temerè feci, ſed antiquiſs. libri auctoritatem in eo ſecutus ſum. Attici autē ſcriptores ita paſſim loquuntur, cum reliqui Gręci ſyllabam ei nomini addant: id etiam animaduerterunt antiqui grammatici.

Ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας: Ἰσοκράτης δὲ ψέγει. ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἀρετὰς, δωρεαῖς ἐτίμησαν: τοῖς δ᾽ εὖ φρονοῦσιν, οὐθὲν ἆθλον ἐποίησαν.

Primis eius libri uerbis poſitis, explicat quid eo exordio contineretur; non tamen initium item Panegyrici affert, ſed relicto illo conſilium Iſocratis aperit, ac quid illic agat, exponit: uituperare (inquam) ipſum auctores eorum certaminum, quod uirtutes corporis ampliſſimis munerib. ornaſſent; animi uerò dotibus ſapientięq; nullum præmium ſtatuiſſent. Hinc autem quoque perſpici poteſt (quod ueteres ſcriptores tradiderunt) quàm libenter omnibus in reb. Ariſtoteles Iſocrati aduerſatus ſit: cum enim principio Panegyrici ille accuſaſſet eo nomine maiores, Ariſtoteles in XXX. problematum ſectione oſtendit, antiquos hoc ſummo conſilio feciſſe, & eius rei acutiſſimas cauſas reddit, quib. planum facit, nec potuiſſe ipſos hoc, nec debuiſſe ullo modo inſtituere; laudatque denique iudicium ipſorum, quod Iſocrates uituperat.

Καὶ ἀπὸ συμβουλῆς. οἷον ὅτι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν. διὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ.

Ducuntur etiam exordia (inquit?) hoc in genere à ſuaſione, ac diſſuaſione: conſilioq; denique aliquo dando, ut ſiquis dicat. Oportere probos uiros ornare, & hanc cauſam eſſe, cur ipſe Ariſtidem laudandum ſuſceperit: ne deſit ſcilicet huic officio celebrandi honeſtos uiros: planum enim eſt, qui ita agit, conſilium dare alijs, ut ita ſe gerant, & exēplo etiam ſui impellere, cum, quod alijs ſuadet, ipſe faciat: ac faciat quia intelligat, id magnopere intereſſe reipublicæ, percipitur, etiam hoc exemplo, quemadmodum principium connecti debeat conſequenti orationi.

Ἢ τοὺς τοιούτους, οἳ μήτε εὐδοκιμοῦσι: μήτε φαῦλοι, ἀλλ᾽ ὅσοι ἀγαθοὶ ὄντες, ἄδηλοι. ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου.

Aliud exemplum ordiendę orationis à ſuaſione: non ab aliquo (niſi fallor) ita tractatum, ſed potius excogitatum ac fictum ab auctore: ut è ſuperiore parte repeti hic quoq; debeat illud, oportere. quaſi dicat, aut ſi claros omnino, & illuſtres uiros ornandos tibi non propoſueris, ita ages, & à ſuaſione itidem principium duces tuæ orationis, dicens, decere hos pręcipuè homines laudare, atque omni uerborum honore afficere,

qui

qui uulgò non celebrantur: neque tamen quod inutiles reip. fuerint, conſceleratique relinquuntur, ſed qui, cum probi ſint, negligentia hominum in tenebris latent: qualis Alexander Priami regis filius fuit. qui cum præclaras uirtutes habuiſſet: ac præcones ipſarum nactus non eſſet, obſcurus erat: tanquàm non ualdè probos uiros, qui celebres ſint, quia ſuperuacaneum foret: neq; improbos, quia nefarium, deceat laudare. Cum igitur quid mei iudicij ſit de hac re aperuerim, non negarim poſſe quoque exempla hæc ex orationib. aliquib. accepta eſſe: ac fortaſſe etiam in eodem procemio ſuperior, inferiorq; ſententia poſita fuit, præſertim cum infra omni re explicata, adiungat, tanquàm unius ſcriptoris cuncta fuerint, ex eodemq; loco ſumpta: qui ita agit, conſilium dare, ac quid gerendum ſit in eo negotio, præcipere. niſi potius uolumus (quod uerius puto) id commune eſſe utriuſq;, & illius, qui ornat clarum uirum, & illius, qui obſcurum: ut utrumq; complexus ſit, intellexeritq;, & qui hoc, & qui illo modo agit, à ſuaſione incipere. non inſulse quoque ſuſpicaretur aliquis hoc ſumptum eſſe ex oratione, quæ Parim ornabat, & Alexander inſcripta erat. cuius in. II. horum librorum mentionem fecit. Duo autem hinc menda ſuſtuli, quæ & primam, & extremam partem huius loci inquinabant: cum enim initio, οὐ τοὺς τοιούτους excuſi, & in extremo ἀλλήλοις haberent, ſecutus fidem antiquiſſ. libri ἢ τοῖς τοιούτοις, & ἄδηλοι, emendaui: uetus quoque tralatio hanc lectionem exprimit.

Οὗτος γὰρ συμβουλεύει.

Qui ſic loquitur, inquit (Ariſtotelis nanq; hæc uerba ſunt) mãifeſto conſiliũ dat. Hęc autẽ in exordio dicta erãt: poſſunt igitur rectè procemia, ut teſtati ſumus, à ſuaſiõe duci.

Ἔτι δ᾽ ἐκ τῶν δικανικῶν προοιμίων. τοῦτο δ᾽ ἐστὶν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατήν: εἰ περὶ παραδόξου λόγος, ἢ περὶ χαλεποῦ, ἢ περὶ τεθρυλλημένου πολλοῖς. ὥστε συγγνώμην ἔχειν.

Duci etiam exordia hoc in genere ait à procemijs, quę propria ſunt iudicialis generis: quę autem illa ſint, oſtendit, cum adhuc naturam eorum, quod poſtea facit, non aperuerit: ideſt ex ijs, quæ perſonam auditorum reſpiciunt. Tunc autem (inquit) id præcipuè fit, cum orationem habituri ſumus aut de incredibili re, aut ardua, aut peruulgata, multiſque communi. ut ea ratione ueniam ab ijs, qui audiunt, impetremus: nobiſque poſtea illi ignoſcant, ſi quid, quod non magnopere eos delectet, parum'ue probabile uideatur, protulerimus. mendum etiam hinc ſuſtuli: ubi enim in impreſsis λόγου legebatur, λόγος reſtitui, idq; auctoritatem ſcriptorum codicum, & rem ipſam ſecutus, feci.

Οἷον Χοιρίλος. Νῦν δ᾽ ὅτε πάντα δέδασται.

Hic eſt Chærilus ille, qui carminibus Horatij, ut malus poëta proſciſſus fuit: nec non etiam ab Ariſtotele ipſo in. VIII. libro Topicorum damnatus eſt. Exemplum tamen ab ipſo nunc capit: Initio nanq; ille ſui poëmatis ignoſci ſibi oportere dixerat, quod de rebus vulgarib. ſcribere cogeretur: primi enim poëtæ qui meliore fortuna uſi, tempore ipſum anteceſſerant, elegantiores omnes materias occuparant. Hęc colliguntur ex » nõ inelegãti hoc carmine ipſius, quod in Græcis commentarijs legitur. Ἆ μάκαρ ὅστις
» ἔην κεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῶν, Μουσάων θεράπων, ὅτ᾽ ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών: Νῦν δ᾽ ὅτε πάντα
» δέδασται: ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι ὕστατοι ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ᾽, οὐδ᾽ ἔτοι ἔστι, πάν-
» τῃ παπταίνοντα, νεοζυγὲς ἅρμα πελάσσαι.

Τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων προοίμια ἐκ τούτων, ἐξ ἐπαίνου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατήν.

Scripti omnes codices λόγων habent, quos ſecutus ſum: excuſi antea libri mendoſè λεγόμενα: Breui autem hic repetit, quæ ſupra tradiderat, atq; exẽplis diligẽter cõfirmarat.

Δεῖ δὲ, ἢ ξένα, ἢ οἰκεῖα εἶναι, τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ.

De hoc etiam ſupra diſputarat. Procemia enim aut remota à re, & quaſi peregrina, aut accommodata rei eſſe debent. Tranſlato autem à citharœdis nomine principia orationum ἐνδόσιμα hic appellare uidetur, cum ſupra tamen ita uocaſſet in tibicinum citharœdorumq; ſtudio, quod interiectum eſt inter προαύλιον, ac legitimum cantum: ideſt initium exorſumque ipſius: ut ſi ſumpta ab hac arte uoce nunc uocare uoluerit, quod illi reſpondet in oratorum ſtudio, uideatur intellexiſſe quod inter exordum ac narrationẽ

poſitum eſt, copulatq; diuerſas illas partes: ac fortaſſe præceperit ipſam quoque hanc partem naturam prooemij aliquo modo retinere, cum poſſit & ipſa remota alienaq; eſſe: nec non affinis & aſſimilis reliquę orationis. Remota autem, ideſt non ex ipſa re argumentoque ſumpta: ita tamen, ut cum ipſa coniungi aliquo modo poſſit. Videtur uerò non ualdè conſentaneum, cuius officium eſt ut coniungat partes inter ſe multum diſcrepantes, ab altera earum poſſe omninò diuerſum eſſe: nec quicquam cum ipſa commune habere. Οἰκεῖα uocat ἐνδόσιμα, ſuaq; ac propria illius orationis, quę ducuntur ex argumento rebuſq; ad illud, de quo uerba facturi ſumus, pertinentibus.

τὰ δὲ τοῦ δικανικοῦ προοίμια δεῖ λαβεῖν, ὅτι ταυτὸ δύναται, ὅπερ τῶν δραμάτων οἱ πρόλογοι, καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια.

Copioſè, diligenterq; expoſitis exordijs generis demonſtratiui, ad alterum genus trãſit: undeq; ipſa in iudicijs duci debeant, & quæ uis eorum ſit, declarat: conſtare enim nobis oportet (inquit) iudiciorum procemia idem ualere, quod fabularum prologi: nec nõ epici carminis initia. δράματα autem fabulas poëtarum, ideſt tragœdias, comœdiasque appellauit. Cur autem hoc nomine uocatæ illæ ſint, exponit in libro primo de arte poëtarum: nam ἔπη, heroico uerſu ſcripta poëmata ſignificare, notum arbitror. Gręca uoce etiam uſus eſt Cicero in epiſtola quadam ad Q. fratrem.

τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων, ὅμοια τοῖς ἐπιδεικτικοῖς.

Principia enim (inquit) dithyrambicorum, nihil moror: nec aliquid ſimile cum exordijs iudiciorum habere intelligo: ſunt enim ſimilia principijs orationum, quę demonſtratiuo in genere habentur: quod accuratè paulo antea probatum fuit. ſimilia autem illis eſſe dixit, quia utraq; dijuncta ab re atq; aliena ſumunt.

διὰ σὲ καὶ τὰ δῶρα, εἴτε σκῦλα.

Exemplum è lyrico poëta ſumptum, cuius ſcripta uetuſtate abſumpta ſunt: quam uim autem hic illud habeat nullo modo nunc intelligere poſſumus, teſtimonioque auctoris ſtemus neceſſe eſt. Ita autem legitur in omnibus ſcriptis libris, ſed ne alia quidẽ ulla uerba præter hęc, exprimit uetus tralatio: in excuſis tamen quibuſdam multa accreuerant, quę ab Aldino quoque exemplari abſunt. quare inania putaui, ac reieci.

ἐν δὲ τοῖς λόγοις, καὶ ἔπεσι δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου.

Videtur hic λόγους, fabulas poëtarum appellare: ut alijs quoq; locis hoc uerbum uſurpauit. in earum autem principio, ut in principio etiam epicorum carminum, tradit oportere ſpecimen eſſe, & indicium eius, de quo poſtea poëmanb. illis agitur. Non immutandam igitur cenſeo lectionem, quãmuis uetus tralatio prologis reddat, atque ita quoque Græcus interpres legat: nam ſcripti etiam libri ita habent, & ſententia uera eſt: ſi enim, ut ſequitur uerbum ἔπεσι, ita προοιμίοις legeretur, aliter ſentirem: ſupra nanque docuit prologis exordia reſpondere in diuerſis generib. poëmatum. cum igitur procemia epici carminis non appellarit, ſed poëmatis nomen poſuerit, puto ipſum uocabulum, quo uocantur initia fabularum, reliquiſſe, ac fabulas ipſas appellaſſe: & ſanè in prologis fabularum, & exordijs epici poëmatis, non eſt ſpecimen, quemadmodum hic loquitur, ſed ipſa ſunt ſpecimen, & ea de cauſa illic adnectuntur.

ἵνα προειδῶσι, περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος· καὶ μὴ κρέμηται ἡ διάνοια· τὸ γὰρ ἀόριστον πλανᾷ.

Cauſam affert, cur requiratur, ut in fabulis, atque epicis carminibus, ſit ſpecimen, exẽplarque totius operis: ut ante uideant (inquam) qui audiunt, leguntque, de quo ſermo futurus eſt, & ne animus ipſorum ſuſpenſus ſit: uſu autem hoc uenire ſolere declarans: rationemque eius reddens, inquit: quod enim indefinitum eſt, huc & illuc uagari homines facit, & nihil certi, quod ſequantur, habere. mens autem ſiue animi pars illa, quæ hoc munere fungitur, translato uerbo ſuſpenſa dicitur, cum minimè perſpicit, quo peruentura res ſit, atque auide finem expectans, incerta manet: quod nõ parũ eſt moleſtũ.

ὁ δοὺς οὖν ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα, τὴν ἀρχὴν, ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ.

Quantã opem afferant huiuſcemodi res, exponit, & quàm facilè arrepto aliquo principio poſtea poſſint ſequi, ac percipere totam rem, qui audiunt, narrat. Qui præbuit igitur

(inquit) ac tanquã in manum porrexit principium, facit eum, qui tenet, percipere id, quod ſine eo auxilio nunquàm intellexiſſet. Eſt autem elegans modus hic loquendi, & aliunde manifeſtò translatus: ne tamen durior alicui translatio uideretur: à reb. quæ tangi poſſunt, ad rem, quæ animo tantum percipitur (neq; enim erat huiuſcemodi hoc principium, ut manu teneretur) muniuit eam: addens, tanquã in manum. De rebus autem ſolidis ita dici, conſuetudinem eſſe, planum eſt: Ariſtoteles in libro. VIII. de morib. ad
» Nicomachum. ἡ μὲν πάμπαν ἀγοραία ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα. id expreſſit (ut arbitror) Cicero
» in epiſtola, qua C. Cęſari Trebatium commendauit. Totum deniq; hominem tibi tra-
» do de manu (ut aiunt) in manum.

Διὰ τοῦτο. Μῆνιν ἄειδε θεά. Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα.

Hanc rationem (inquit) ſecuti ſunt optimi quiq; poëtæ: & hoc facere uoluit Homerus, cum utrunq; opus exorſus eſt. initium autẽ & Iliadis, & Odyſſeę, primis utriuſq; poëmatis uerbis poſitis, adducit.

Ἤγεό μοι λόγον ἄλλον ὅπως Ἀσίας ἀπὸ γαίης ἦλθεν ἐς Εὐρώπην πόλεμος μέγας.

Initium poëmatis hoc eſſe, perſpicuum eſt: & ex Ariſtotelis teſtimonio, qui ut exemplum huius rei id poſuit, & ex uerborum ipſorum notione. Quod mendosè in excuſis omnib. libris multitudinis numero, patrio caſu, λόγων ἄλλων antea legebatur, emendaui, & ad accuſandi caſum unitatis reuocaui: ita autem quoq; legitur in antiquiſſ. libro: quem ſequitur etiam uetus tralatio. eſt uerò ita integer hexameter, & non plenus perfectuſq; alter, plus tamen, quàm dimidiatus. poëtę nomen proferre non poſſum. ſenſus uerborum eſt. Dux mihi ſis, præitoq; aliud carmen, quo exponatur quomodo ex Aſia terra bellum ingens in Europam uenit.

Καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα: κἂν μὴ εὐθὺς, ὥσπερ Εὐριπίδης. ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ.

Tragici etiam poëtę indicare breuiter, & aperire ſolent, quod tota fabula continetur: argumentum ſcilicet. Quod niſi ilico in fronte, primaq; parte hoc fecerint, ut frequentius facere ſolent, non committunt, ut extra prologum hoc faciant: ſed antequã abſolutus ille ſit, paucis, quę explicari poſtea debent, complectuntur. Quid in tragœdijs prologus ſit, quo intellectu poſuiſſe eum hic id nomen puto, docet ipſe in primo libro de arte poëtarum: omnem enim tragœdię partem, quæ ante chori acceſſum poſita eſt, prologum uocari tradit.

Ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς: Ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος.

Locum ſumptum eſſe è tragœdia, quàm Oedipodem tyrannum uocat, apertum eſt:
» ita enim illic Oedipodes ſtirpem, quam putabat ſuam, exponens, locutus eſt. Ἐμοὶ πα-
» τὴρ μὲν, Πόλυβος ἦν Κορίνθιος: Μήτηρ δὲ, Μερόπη Δωρίς: ἠγόμην δ' ἀνὴρ. Id uerò mihi ſcrupulum non paruum affert, quod explicatio hęc generis fortunarumque Oedipodis extra prologum à Sophocle inducitur: in tertio enim actu tragœdię poſita eſt. quare uereor, ne μνημονικὸν ἁμάρτημα ſit: niſi uerſum illum intellexit Ariſtoteles, in quo argu-
» menti non nihil narratur: qui ſanè in prologo eſt. ἦν ἡμῖν ὦναξ Λάιός ποθ' ἡγεμών: pronunciatur autem à Creonte. Tota res accuratè uidenda. Qui uerò Euripidis uitam ſcripſit, Thomas quidam grammaticus, affirmat, quod poſtea à tragicis ſeruatum fuit, initio fabulæ argumentum explicare, atq; ita quaſi manu auditorem ad ea, quę ſequuntur, ducere, inuentum fuiſſe eius poëtæ: in ea autẽ ſententia exponenda penè eodẽ uerbo uſus eſt, quo paulo ſupra Ariſtoteles, ut hinc uideatur ille id accepiſſe: q̃uis nõ omninò idẽ dicat.

Καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως.

Quod tragœdia ſeruat (inquit) id etiam comœdia diligenter cuſtodit: ut aut ſtatim ſcilicet, aut prima ſaltem in parte fabulę argumẽtũ explicetur: nulla tamen è comœdia exẽpla adducit, ut è tragœdia fecerat. In comœdijs autẽ, quę nouę uocatę ſunt, hoc fieri ſolitũ, è fabulis Terẽtij, ac Plauti facilè intelligimus: quis. n. nõ uidet i Andria, Simonẽ hoc munere fungi. In Heauton timorumẽo, Menedemũ: i Adelphis, Micionẽ: primę năq; hę, quę in ſcenam ueniunt, perſonæ, argumẽtũ narrant. Animaduertendũ tamen has ne intellexerit, an quas priſcas appellabant: quàmuis harum etiã exẽplo uti potuit: regnã-

te enim Alexandro ineunte ac agi cœptæ ſunt. Philemonẽ certè, quę ſecuta eſt ætate,
floruiſſe tradunt. Sed in priſcis etiã ipſis, ut ex Ariſtophanis fabulis pſpicere licet, idẽ fie
bat: in Nubibus.n. Strepſiades pſonã ꝓlogi ſuſtinet: Dionyſius ĩ Ranis, ac tũ maximè id
agit, cũ ſeruo narrat, quę res impulerit ipſum, ut tam longum ac periculoſum iter ſuſcipe
ret. & in Equitib. Demoſthenes: cum enim quæſiſſet è conſeruo homine, ſocioq; illo-
rum malorum, an uellet ſe totam rem narrare ſpectatoribus, annuiſſetque ille, inquit.
» νῦν γάρ ἐστι δεσπότης: & quæ ſequuntur: exponit enim ingenium moreſque heri diligen
ter: & Cleonis alterius conſerui improbitatem & iniurias: & cuncta demum, quę reli-
qua fabula aguntur, paucis exponit.

τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου, καὶ ἴδιον, τοῦτο, δηλῶσαι τί ἐστι τὸ τέλος, οὗ ἕνε-
κα ὁ λόγος.

Ad oratores nunc relictis poëtis, redit: cumque non nulla alia iudiciali in genere procε
miorum munia ſint, hoc maximè neceſſarium, propriumque eſſe affirmat, indicare qui
ſit finis, cuius cauſa oratio haberi debet: maxime autem neceſſarium (inquit) quia ſi hoc
omitteret, officio ſuo deeſſet: nec quod ab eo in primis poſtulatur, præſtaret. propriũ
uerò, quia id nullius alius ſit orationis partis, ut alia quædam, quæ communia ipſi cum
alijs partibus ſunt.

Διόπερ, ἂν δῆλον ᾖ, καὶ μικρὸν τὸ πρᾶγμα, οὐ χρηστέον προοιμίῳ.

Perſpicitur (inquit) manifeſtò ex his, poſſe quandoq; rectè ſuperſederi prooemio: de
quo etiam ſupra diſſeruerat, cum duas tantum neceſſarias eſſe partes orationum oſten-
deret: quando enim illud ſine reprehenſione omitti poſſet aperiens, eadem, quæ nunc
facit, tempora attulit. Cicero quoque in II. de Oratore idem pręcepit. Itaque in par-
» uis atque frequentibus cauſis ab ipſa re eſt exordiri ſæpè commodius. Hoc non nun-
quàm commiſiſſe Lyſiam in uita ipſius narrat Halicarnaſſeus: ut ἀπροοιμιάστως ſcilicet
& abrupte inciperet, ac narratione uteretur principio ſuę orationis: & uerò hoc ille face
re potuit, qui tenues ac minutas in primis cauſas agebat.

τὰ δὲ ἄλλα εἴδη, οἷς χρῶνται, ἰατρεύματα, καὶ κοινά.

Cętera dicit, quæ pręter bruem rei explicationem in his prooemijs aſſumuntur, non
eſſe ſemper neceſſaria, ſed tanquàm remedia quædam ac curationes adhiberi, quib. ſi-
quid nobis aduerſum in animo iudicum inſederit, ſanare ac tollere poſsimus: nec non
quib. illuc, quæ prodeſſe nobis queant, inſerentes, ita illos, ut nobis commodum eſt,
conformemus. Quid igitur hic ualere ἰατρεύματα putarim, oſtendi. uidetur autem hoc
uerbum ſuperiori reſpondere, quod maxime neceſſarium eſſe dixit munus prooemij.
nam quod nunc eadem hec commmunia eſſe inquit, alteri manifeſtò reſponder, quod
idem munus proprium eſſe affirmauit.

Λέγεται δὲ ταῦτα ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροατοῦ, καὶ τοῦ πράγματος, καὶ τοῦ ἐναντίου.

Vnde illa ipſa ducantur, docet (intelligit autem extra uerum munus prooemiorum po
ſita, quæ ἰατρεύματα uocarat) aut enim ex perſona oratoris, aut auditoris, aut ex re ipſa,
aut ex aduerſarij etiam perſona capiuntur: quæ cuncta infra diligenter explicat. Hunc
» penè locum expreſsit Cicero, cum in II. de Oratore inquit. Sed cũ erit utendum princi-
» pio (quod plerunque erit) aut ex reo, aut ex aduerſario, aut ex re, aut ex eis apud quos
» agitur, ſententias duci licebit. Animaduertendum uerò diligenter, quem inſimulet
Quintilianus in IIII. libro, ubi, unde ducantur prooemia, tradens, triplicem perſo-
narum rationem reprehendit: quam ſcriptor quidam huius artis probarat, qui per-
ſonam rei & aduerſarij & iudicis tantum attigerat: actoris autem omiſerat. Verba
» ipſius hæc ſunt, totum hunc locum perſequentis. Beneuolentiam aut à perſonis duci
» mus, aut à cauſis accipimus: ſed perſonarum non eſt, ut plæriq; crediderunt, triplex
» ratio. ex litigatore, & aduerſario, & iudice: nam exordium duci non nunquàm etiam
ab actore cauſæ ſolet. aut igitur in auctorem hũc noſtrum illa non diriguntur, aut ſine
cauſa ipſum, improbeq; inuaſit. Dicentis nanq; nomine Ariſtoteles, non reum tãtum,
ſed actorem etiam appellauit: amboſque hos uno nomine coniunxit, ut liquidò intelligi
poteſt: ita enim ſemper præcepta, quę eos ſpectãt, dat, tanquã idem ſit actor, ac reus: ſed

etiam

etiam uerbum ipſum, quo utitur, potius oſtendere perſonam actoris, quã rei, qui tacet, cum qui pro ſe dicat habet, uidetur: ut fortaſſe Ciceronem intellexerit: quod ueriſimilius eſt, qui reum uocat: infraq; in re explicanda, quomodoq; ſingulis perſonis ſpectandis, procemia tractanda ſint, nihil quod actoris cauſę perſonam reſpiciat, addit.

Περὶ αὐτοῦ μὲν καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν λῦσαι καὶ ποιῆσαι.

Perſonã oratoris, aduerſarijq; coniungit. Quod ad inferẽdum (inquit) crimen, diſſoluẽdumq; pertinet, ex his perſonis ducitur: quãuis idem locus ambob. non quadret, ut ipſe aperte oſtendit. Cum generandi caſu antea *διαβολῆς* excuſi haberent, accuſandi, ut in ſcriptis meliorib. inueni, emendaui.

Ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως· ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ πρῶτον τὰ πρὸς διαβολήν· κατηγοροῦντι δ' ἐν τῷ ἐπιλόγῳ. διὸ δὲ, οὐκ ἄδηλον.

Eadem ſanè res non eodem modo à diuerſis perſonis tractanda eſt: qui enim ſe defendit, in primis criminib. occurrere debet: eaque diligenter purgare: accuſatorem uerò in peroratione criminari oportet. Cauſa autem (inquit) aperta eſt: quã tamen ipſe accuratè exponit. Cum igitur altera parte non diſcedat à pręceptis magiſtrorum huius artis: ipſi enim quoque cenſebant oportere eum, in quem ab accuſatore coniecta maledicta forent, initio orationis ſuæ illa refellere, falſoque ſibi obiecta demonſtrare: altera non ſequitur iudicium ipſorum; uolebant enim illi in principio quoque accuſatorem criminando reo operam dare, non extremæ orationi id reſeruare, ut iubet Ariſtoteles. id intelligitur ex uerbis Halicarnaſsei, qui in uita Lyſię hoc narrat: cum antea oſtẽdiſſet ſe in illis reb. ponderandis, uiaque ac ratione Lyſiæ explicanda, ſecuturum eſſe pręcepta Iſocratis, ac diſcipulorum eius.

τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον, ὅταν μέλλῃ εἰσάξειν αὑτὸν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν τὰ κωλύοντα· ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολήν.

Reus (inquit) cum omnia facere debeat, ut ſe inſinuet, neceſſariò, quæ obſtant, remouere debet: dum enim uigent crimina, omnis ipſius conatus irritus foret. diſijcere igitur criminationem aduerſarij in primis oportet. Hoc ſeruare Ciceronem in defenſione, quã ſcripſit pro Milone notum eſt: idem etiam, cum ad id ſe accingeret, ſuas eſſe partes » hoc accuratè facere ſignificauit. Sed antequã ad eam orationem uenio, quæ eſt propria » noſtræ quęſtionis, uidentur ea eſſe refutanda, quæ in ſenatu ſępè ab inimicis: ab impro» bis ſępè iactata ſunt.

τῷ δὲ διαβάλλοντι, ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημονεύσωσι μᾶλλον.

Qui criminatur (inquit) in peroratione crimina in aduerſarium ponere debet, ut firmius illa memoriæ auditorum hæreant. Nam ſi prima parte orationis collocata forẽt, obruerentur rebus, quę poſtea ab eo ipſo dicerentur; neque enim poſſunt iudices facilè prima, nouis poſtea reb. inculcatis, recordari.

τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, ἐκ τοῦ εὔνουν ποιῆσαι, καὶ ἐκ τοῦ ὀργίσαι· καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσεκτικὸν, ἢ τοὐναντίον· οὐ γὰρ αἰεὶ συμφέρει ποιεῖν προσεκτικόν.

Quę ad auditorem pertinent, materiam quoque nobis præbent multorum procemiorum: ea autem ſunt, cum conciliare nobis iudicem, ac beneuolum facere ſtudemus, aut in aduerſarium incitare: is enim hoc in genere auditor eſt, & apud eum agitur: quàmuis alij ſæpè multi ſint, qui, quę dicantur ab oratore, accipiant: nam ex perſona etiam iudicis procemia gignuntur, cum aut attentum illum, aut contra negligentem reddimus; nõ.n. ſemper (inquit) attentum facere utile eſt, Quintilianus aduerſus hunc locum accuratè diſputauit. Verba hic eius adponam è quarto libro, ubi de exordio diſputat, ſum» pta. Nec me, quãquàm magni auctores in hoc duxerint, ut non ſemper facere attentũ, » & docilem iudicem uelim: non quia neſciam id, quod ab illis dicitur, eſſe pro mala cauſa, » qualis ea ſit non intelligi: uerum quia iſtud non negligentia iudicis contingit, ſed erro» re: dixit enim aduerſarius, & fortaſſe perſuaſit, nobis opus eſt eius diuerſa opinione, quę » mutari non poteſt, niſi illum fecerimus ad ea, quæ dicemus, docilem, & attentum. Iudicium autẽ ſummi doctoris uerum eſt, nec labefactari ullo pacto poteſt: hoc enim ille (ut ſuſpicor) cogitauit. Quædam interdum loca in cauſis inueniri, quæ nulla ratione defen

di poſſint. cum igitur ea infirmiorib. argumentis purgare conemur (neque enim intacta omninò relinquere, ac diſſimulare poſſumus) prodeſt iudicem ab accurata eorum animaduerſione abducere, ut cum negligentius, quæ à nobis dicta fuerint, acceperit: neque ipſorum uim perpenderit, perpurgaſſe nos ea exiſtimet, quæ nequaquam diſſoluta purgataq; eſſe cognouiſſet, ſi attentius, quę dicta ſunt à nobis, examinaſſet: In his nãque criminibus, quæ probabilib. aliquib. argumentis diſſolui poſſunt, dubitandum nõ eſt, quin argumentis niti, & ad ipſa ſubtiliter percipienda iudicem attẽtum facere debeamus: uerum cum non niſi plumbeo gladio nos tueri: imbecillioribuſque rationibus poſſimus, quę ſi diligenter ab ijs, apud quos agimus, notarentur, ſuam infirmitatẽ aperirẽt, planum eſt ipſum ab illis explorandis attenteq; conſiderandis auocare, mirificè cauſæ noſtrę prodeſſe.

Διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν.

Hunc quoque finem habere dicit multos, qui extorquere iudici riſum conãtur: ac ſummo ſtudio in iudicijs, ſerijsque rebus tractandis riſum excitant: nihil enim aliud ſtudent niſi ut abducant iudicem, nec attentè eum rem perſpicere ſinant. Hoc etiam ſępè prodeſſe, affirmauit Quintilianus, ac multas in ſe utilitates habere. Quare cum hoc laudet, neſcio quomodo, ſi ſibi conſtare vult, ſuperius pręceptum reprehendere poſſit. Huic diuerſa uirtus, quę riſum iudicis mouendo: & illos triſtes ſoluit affectus: & animos ab intentione rerum frequenter auertit.

Εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, ἐάν τις βούληται καὶ τὸ ἐπιεικῆ φαίνεσθαι: προσέχουσι γὰρ μᾶλλον τούτοις.

Quę docilem iudicem faciunt, oſtendit: εὐμάθειαν autem docilitatem Cicero, & εὐμαθῆ docilem appellauit. Omnia autem dicit eam uim habere, ut ad docilitatẽ deducant, intelligens cuncta, quę rectè in principijs orationum uſurpantur: quib. addidit, huiuſcemodi de ſe opinionem excitare, ut probus uideare uir, quia tales in primis attentè audiũtur. ualdè uerò coniunctam eſſe attentionem cum docilitate, planum eſt. Id autem Cicero quoque in primo libro de inuentione teſtatus eſt his uerbis. Et cum docilem facere uelis, ſimul attentum facias oportet: nam is maximè docilis eſt, qui attentiſſimè eſt paratus audire. quod inquit, ἐάν τις βούληται, hoc (ut opinor) ualet. ſiquis hoc agit ac ſtudet ea, quę dicit percipi eximiè ab ijs, qui audiunt: ut enim tempora quędã incidunt, quib. attentum iudicem non eſſe pręſtat, ita etiam quib. ea, quæ dicuntur nõ penitus cognoſci & intelligi ab eo utile ſit: niſi idem potius tempus ſit, ideſt utilitas cauſę ratioque. Aliter tamen obſcuratur oratio, &, ut ægrè percipi poſſit, efficitur: aliter ab attentione abducuntur oratores.

Προσεκτικοὶ δὲ, τοῖς μεγάλοις, τοῖς ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσι. Διὸ δεῖ ἐμποιεῖν ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος: ἐὰν δὲ μὴ προσεκτικοὺς. ὅτι μικρὸν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπηρόν.

Cuncti autem (inquit) attenti eſſe ſolent magnis rebus, ſuis ac proprijs, admirabilibus, iucundis, accipiendis. Cum huiuſcemodi igitur hominum ingenium ſit, inijcere crebrò oportet, & aurib. ipſorũ inculcare, te de ijs ipſis rebus dicturũ eſſe. Cõtra autẽ ſi ab attẽtiõe abducere eos uis, oſtẽdere debes, puſillũ id eſſe, de quo agitur: nihil ad eos ptinere, moleſtum quoque, & quod ægritudinem ipſis afferre poſſit. Reſpondet autẽ hoc parti illi: quod ſupra ex re quoque ſententias duci dixerat, ad procœmia conformanda. Verum, quia non ſemper prodeſſe affirmarat attentum iudicem facere, à re quoque ipſe docet, quomodo poſſimus & attentum & non attentum, ut nobis commodum eſt, eũ reddere. In quo etiam animaduertendum, cum quattuor numeret genera rerum, quæ ualeant iudices attentos reddere: poſteaq; tradat, quæ tollendæ attentioni accõmodata ſint, quod admirabilib. opponatur, eum non expoſuiſſe. id uerò ſtudio breuitatis uidetur feciſſe. Sunt autem contraria admirabilium, cõtidiana, peruulgata et conſentanea.

Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου τὰ τοιαῦτα: πρὸς φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν, καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος ἀκούοντα.

Ne incideret in culpam, cuius dicendi magiſtros primo libro damnauerat, oſtendit, ſe intelligere quid præcipiat: &, ut omnib. etiam alijs idem notum ſit, facit. Quod ſi iudices,

ces, quales eſſe deberent, forent: aureſq; rebus, quę alienæ à cauſa ſunt, obſtructas haberent ſe omnibus his pręceptis ſuperſeſſurum libenter fuiſſe. Hoc autem (inquit) firmiter tenere debemus, huiuſcemodi omnia artificia extra rem eſſe: & aduerſus deprauatū corruptumq; auditorem ualere, & qui libēter, quę extra cauſam ſunt, accipit: nec enim, φαῦλον appellans, intelligit alijs uitijs inquinatum, ſed non benè munere ſuo fungentem: ſeq; abduci à uero aſtutis his rationib. patientem. Initio huius operis, cum ſui temporis rhetoras reprehenderet, quod hic dicit ἔξω τοῦ λόγου, quaſi extra cauſam ac propoſitum, uocauit ἔξω τοῦ πράγματος: ideſt ſeiunctum à re & materia, de qua agitur.

ἐπεὶ ἂν μὴ τοιοῦτος ᾖ, οὐθὲν δεῖ προοιμίου.

Niſi enim (inquit) huiuſcemodi iudex foret, ſed integer ac ſibi cōſtans, non ualdè opus foret procœmio. hoc autem protuliſſe hunc noſtrum teſtatus eſt Quintilianus in IIII. his
» uerbis. Ariſtoteles quidem in totum idneceſſarium apud bonos iudices negat. Sed etiā
» in XII. cum dixiſſet. Quod ſi mihi des conſilium iudicum ſapientium per quàm multa
» recidā, addidit. Cum etiā procœmiū apud tales ſuperuacaneū eſſe Ariſtoteles exiſtimet.

ἀλλ' ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς, ἵνα ἔχῃ, ὥσπερ σῶμα, κεφαλήν.

Non in totum abiudicat procœmium Ariſtoteles, apud bonos etiam & ſapientes iudices, ut cenſuit Quintilianus, ſed modicum quendam uſum habere oſtendit: proprium tamen illum, & qui eripi ipſi nunquam poſsit: nullas enim ei alias partes relinquit, niſi ut rē breui narret: nam remoto penitus illo, trunca decurtataq; uideretur oratio: habet enim rationem capitis in ea exordium. Non omninò tamen exponere, quæ contineantur in cauſa, inquit, procœmij eſſe: id. n. munus eſt narrationis, & partis illius, quā ipſe πρόθεσιν uocauit, ſed ſummatim, quæ illa ſint, indicare. Hactenus ſcilicet, donec iudex, qua de re agatur, intelligat: niſi. n. argumentū pceperit, multa incōmoda inde naſcātur neceſſe eſt.

ἔτι τὸ προσεκτικοὺς ποιεῖν πάντων τῶν μερῶν κοινόν, ἐὰν δέῃ· πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλλον ἢ ἀρχόμενοι.

Pręterea (inquit) quod plerique putant, proprium procœmij eſſe: nec alibi rectè attingi poſſe: reddere ſcilicet iudices attentos, proprium ipſius munus non eſt, ſed commune illi cum omnib. alijs orationis partibus: neque enim cunctandum, ubicunque res poſtulet, id facere: uel potius neceſſarium magis in reliquis, quàm in hac parte eſt: cuius etiam rei rationem reddit, affirmans uériſimile eſſe, qui audiunt, omnib. locis potius, quàm in principio ſtudium ſuum relaxaturos: negligenterq; atque oſcitanter audituros: erecto enim animo ſemper initio rerum tractandarum ſumus: poſtea uerò imbecillitate humani ingenij, defatigamur.

διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται.

Quare (inquit) res ſtulta eſt, & quæ riſu explodi debeat, oratorem in principio ſuę orationis ſtudioſè hoc facere, cum minimè oportet: ſponteq; ſua ij qui audiunt, attenti ſunt: cuncti enim initio alicuius orationis expectatione moti, nouitateq; ipſa delectati, arrectis aurib. ſtant. Habemus autem unde Cicero acceperit, quæ ab Antonio contra uulgares rhetoras in II. libro de Oratore diſputari facit: totum enim hunc locum maniſeſtò tranſtulit: quâmuis contra Gręcos, adiutus à Gręcis: copijſque ipſorum inſtru-
» ctus, pugnare, uideri nolit. uerba Ciceronis hęc ſunt. Nam & attentum monēt Græci,
» ut principio faciamus iudicem, & docilem: quæ ſunt utilia, ſed non principij magis pro-
» pria, quam reliquarum partium: faciliora etiam in principijs, quod & attenti tum ma-
» xime ſunt, cum omnia expectant, & quæ ſequuntur.

ὥστε ὅπου ἂν ᾖ καιρός, λεκτέον.

Qua propter (inquit) non in principio orationis danda eſt opera, ut attentum iudicem faciamus, ſed cum tempus hoc poſcere uidebitur, tunc huiuſcemodi uocibus attentio eorum excitanda eſt. Nihil ſanè uetat, quin & in principio quoq; aliquando id commodè aliqua ratione fieri poſsit: neque ipſe id negat; ſed inſimulat illos, qui omnium orationis partium commune, procœmij proprium munus eſſe aiebant. cum contra potius, ſi rem ipſam ſpectes, à principio abhorreat, atq; natura procœmij, attentū facere eum, qui audit, ac ſolum tunc conueniat, cum huiuſcemodi cauſa eſt, ut quod contra naturam

ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, οὐχ ᾗπερ ὁ ἀκροατὴς, δῆλον: πάντες γὰρ ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίοις.

Cum ſupra hæc omnia extra cauſam eſſe dixiſſet, id uerum eſſe nunc cõfirmat: quod enim (inquit) cum auditore non ut auditore, hi agunt, hinc etiam manifeſtũ fieri poteſt. quod uniuerſi in principijs aut criminantur, aut metum diſijciunt, quęq; malum, aut periculum ipſis comportare uidebantur, remouent: iudex enim ut iudex, non audit, niſi quæ ad rem cauſam'ue faciunt: quare procemia ad eum minimè, ut talem, pertinent.

Ἄναξ: ἐρῶ μὲν οὐχ ὅπως σπουδῆς ὕπο,

Senarium eſſe Sophoclis ex Antigona, pronunciariq; ab eo, quem miſerant, qui Polynicis cadauer, ne ſepulturę traderetur, cuſtodiebant, manifeſtum eſt: metu enim perterritum, quod ea expoſiturus eſſet, quę ipſi diſplicerent, narrat regi, ſe ſæpè in uia cõſtitiſſe, cogitantẽ quid agere melius eſſet: ac omni deniq; ratione initio ſuę orationis conatur periculum à ſe remouere, neq; ſe alicui culpæ affinem eſſe docere. Nam paulo poſt idẽ inquit, uelle ſe, antequã quid factum ſit contra interdictum ipſius, aperiat, rem ſuam agere, atque oſtendere opera ſua id admiſſum non eſſe: neque ſe etiam auctorem eius effectoremque nouiſſe. quarè non poſſe meritò ob id in malum incidere, infortuniumq; aliquod. Apud poëtam ipſum οὐχ ὅπως τάχους legitur, cuius tamen interpres in declaratione ſua σπουδῆς ponit. Quæ autẽ hic uerba ſequuntur τί φροιμιάζῃ, apud Sophoclẽ non leguntur: eadem tamen penè ſententia à Creonte alijs uerbis exponitur: cognouit enim ille aliquid incommodi natum ex tam accurata nuncij, ante quã rem narraret, ſui purgatione. poëtę uerba paulo poſt à me ponentur.

τί φροιμιάζῃ.

Apud Euripidem Iphigenia in Tauris, Thoas rex Iphigeniam manifeſtò deprehenſam, obſcureq; reſpondentem ac tergiuerſantem, his ipſis uerbis percunctatur. τί φροι-
» μιάζῃ νεοχμόν. ἐξαύδα σαφῶς. Quę intellexiſſe Ariſtotelem exiſtimare debemus: niſi alicui durum uideatur, ex una in alteram fabulam, & à Sophocle ad Euripidem tanto cum ſilentio ipſum tranſiſſe, & ne coniunctionem quidem καὶ poſuiſſe, ut aliâs facere conſueuit. Sed hęc tẽporib. illis indicare ſat erat, quibus ſcripta tragicorũ nõ eruditis tantũ hominibus, ſed imperitis quoq;, multũ in theatro ſedentibus, cognita, & percepta erant.

Καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες, ἢ δοκοῦντες: πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν ἢ ἐν τῷ πράγματι.

Illi quoq; (inquit) qui malam cauſam habent: aut ſe habere putant, huc ſe conferunt, & ambages quęrunt: intelligi nanque debet προοιμιάζονται: hęc enim plærunq; eſt ratio procemiorum: & illic, quæ extra rem, et cauſam ſunt, tractantur. Non ſine cauſa autem hoc illos facere docens, ait: quouis enim in loco ipſis pręſtat, quàm in cauſa ipſa permanere, cum nullam eius partem attingere ſine damno queant.

Διὸ οἱ δοῦλοι οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύκλῳ: καὶ προοιμιάζονται.

Serui quoque (inquit) callida hominum natio, & ad omnem malitiam iniquitate fortunæ inſtructa, non reſpondent ad interrogata, cũ urgemus illos, & alicuius flagitij coarguere uolumus, ſed ambages loquuntur: & quę rem potius undique circunſtant, quã rem ipſam: ita enim, ſententiam ſecutus, reddiderim τὰ κύκλῳ: quemadmodum in primo libro locutus eſt, cum appellauit (laudationum rationem tradens) nobilitatẽ puerilemque inſtitutionem, τὰ κύκλῳ. Idem quoque uerbũ Sophocles in Antigona uſur-
» pauit, uel potius Creontem regem ita loquentem induxit. Εὖ γε στοχάζῃ, κἀποφράγνυ-
» σαι κύκλῳ τὸ πρᾶγμα. intellexit tamen rex nuncium illum ſe undiquè munire: & tanquàm ſępimentũ inducere, ut ita tutus ſit, nec expugnari poſſit. quod autẽ addidit, καὶ προοιμιάζονται, ualet, principia ſermoni ſuo accurata affigunt, & in excuſandis ſe ipſis magnam partem orationis conſumunt. Vim huius uerbi expreſſit in. II. Georgico-
» rum Virgilius. Non hic te carmine ficto. Atque per ambages, & longa exorſa tenebo: id eſt rem ipſam explicabo; in quibuſq; alij multum operæ, temporiſq; conſumere conſueuerunt, cuncta dimittam.

Πόθεν δ' εὔνους δεῖ ποιεῖν, εἴρηται: καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν τοιούτων.

Hoc unum eorum eſt, quæ ad eum qui audit pertinent; tertio autem loco hic poſitũ

καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου, ἀλλ᾽ ἢ δι᾽ αὐτὸν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἐὰν μὴ ἡλίκον βούλει ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ᾽ ἢ μεῖζον ἢ ἔλαττον.

Pręterea (inquit) res ipſa ſua ſponte procœmio non eget. quod ſi quando nõ reicit, perſona potius eius, qui agit, aut aduerſarij, quàm res ipſa id recipit, non nullisq; alijs huiuſcemodi temporibus, quæ ipſe exponit: & Quintilianus quoq;, qui hunc locũ expreſſit, oſtendit: hæc enim ipſius uerba ſunt è tertio libro. Ariſtoteles quidem nec ſine cau » ſa putat, & à noſtra, & ab eius, qui diſſentiet, perſona duci frequenter in conſilijs exor » dium: quaſi mutuantib. hoc nobis à iudiciali genere: non nunquam etiã, ut minor res, » maior'ue uideatur. Quod enim ait, & à noſtra, & ab eius, qui diſſentiet, perſona, manifeſtò hęc uerba uertit. ἀλλ᾽ ἢ δι᾽ αὐτὸν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας. nam quod ad poſterius uerbũ pertinet, ita quoq; ſupra Ariſtoteles locutus eſt, cum contra rhetoras ſui temporis diſſerens, quando egerent procœmijs deliberationes indicauit. ὅταν ἀντιλογία ᾖ.

Διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη, καὶ ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι.

Hæc superiorib. reſpondent: tunc enim perſona aduerſarij quaſi poſcit procœmia, cum crimina in eam inferenda ſunt: eius autem, qui dicit, cum illata diſſoluenda. Nam cũ id, de quo agitur, minus quàm ratio noſtra poſtulat, uidebitur, amplificare illud oportebit: cum uerò maius, conterere. Cicero quoq; extremum hoc crebrò fieri in procœ » mio affirmat, inquiens. Sed amplificatio, quanquàm habet proprium locum: ſæpè etiã » primum: poſtremum quidem ferè ſemper.

τούτου δὲ ἕνεκα προοιμίου δεῖται, ἢ κόσμου χάριν· ὡς αὐτοκάβδαλα φαίνεται, ἐὰν μὴ ἔχῃ.

Horum (inquit) quę expoſuimus gratia, recipiunt deliberationes exordia: nam pręter ſupradicta tempora principium etiam adfigi huic generi poteſt ornatus cauſa, ne tenuis, nimis oratio, & ſubitò temereq; effuſa uideatur: illa enim dignitatem nullam habere poteſt. αὐτοκάβδαλα autem carmina leuia uocantur, ut ſupra quoq; à me traditum eſt, cum nulla præparatione animi multi uerſus ſubitò funduntur. Hoc quoq; Cicero poſuit, cum tria, quorum aliquid omne principium habere deberet exponens, inquit. » Aut quoddam ornamentum ac dignitatem.

τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἠλείους.

Τοιοῦτον intelligo, αὐτοκάβδαλον & inconditum, & quod prima ſui parte ſpeciem nullam dignitatem ue retineret. Cum autem de genere deliberandi loqueretur, oſtenderetq; cur adfingenda illi eſſent procœmia, quodq; uitium in ſe continerent ſuaſiones diſſuaſionesq; quæ eo carerent, exemplũ attulit orationis in alio genere ſcriptæ: ad culpã tamen demonſtrandam, quia, quæ ſine principio eſſent orationes eius generis, prædite forent, nihil rettulit è quo genere exemplum caperet.

οὐδὲν γὰρ προεξαγκωνίσας, οὐδὲ προανακινήσας εὐθὺς ἄρχεται. Ἦλις πόλις εὐδαίμων.

A ſtudio athletarũ tranſlata hæc uerba ſunt, qui antequã manus cũ aduerſario conſererẽt, ſe ad pugnã pręparabant, parteſq; maximè corporis, quib. in cõcertatione uſuri erãt, ut illis aptioribus, ualentioribuſq; uterentur, cõmouebant: nõ nullaq; interim faciebant, quæ ſpeciem in ſe ac uenuſtatem quandã haberent. Hunc locum (ut opinor) expreſſit Cicero in II. libro de Oratore, cum de principijs & ipſe dicendi diſputans, quamq; accu » rata illa eſſe deberent oſtendens, inquit. In quo admirari ſoleo nõ equidẽ iſtos, qui nullã » huic rei operã dederũt, ſed hominẽ in primis diſertum, atq; eruditum Philippum, qui ita » ſolet ad dicendũ ſurgere, ut quod primũ uerbũ habiturus ſit, neſciat: & ait idẽ, cũ brachiũ » concalefecerit, tum ſe ſolere pugnare, neq; attendit eos ipſos, unde hoc ſimile ducat. & » quę ſequũtur. Immutauit tamẽ hoc: quod à gladiatorib. ſimile, non ut philoſophus fecerat, ab athletis duxit: Romę nanq;, cum Cicero ſcribebat, ac multo ſuperiorib. etiã temporibus, crebra munera gladiatorũ populo dabantur: Ariſtotelis uerò ętate gladiatores in Gręcia nõ pugnabãt: multiſq; poſtea ſęculis crudele hoc ſpectaculum à mitiſsima gẽte receptũ eſt. Athletarũ autẽ frequẽs uſus erat: unde uterq; uerba trãſtulit à re tunc nota ac peruulgata. Ambobus uerò his hominũ generib. in hoc cõueniebat inter ſe, quod & uirib. eodem tẽpore, & uenuſtati ſeruiebant. Eodem igitur pacto, ut ſi illi ſine hac diligẽtia elegãtiaue, in harenã deſcẽderẽt, ita Gorgiã dicit orationẽ ſuã ſubitò aggreſſum, in medium argumentum inuaſiſſe: dixiſſeq;. Elis fortunata ciuitas: cuncta enim, quę ad

ſpeciem adhibentur, reliquit. ἐξαγκωνίζειν ſignificat brachiorum partem, quam ἀγκῶνας uocant, extendere: atq; ita quaſi uinctam illigatamq; illam expedire, ac omnem inde torporem eijcere. ἀνακινῆσαι uerò, brachia manuſque commouere ac concutere: quo etiã crebro motu illa calidiora & agiliora redderentur. Plato quoq; in. IIII. libro de legibus, cum de prooemijs ſuarum legum diſputaret, hoc ipſo uerbo uſus eſt (locus omnis ſupra à me Latinis uerbis expoſitus) qui tamen, ne duriuſcula trãslatio uideretur, particula addita ipſam molliuit, ac breuem ex ipſa imaginem formauit: loquens autem ille communiter inquit.
» ὅτι λόγων πάντων, καὶ ὅσων φωνὴ κεκοινώνηκε, προοίμιά τί ἐστι, καὶ σχεδὸν οἷόν
» τινες ἀνακινήσεις: & quę ſequuntur.

Περὶ δὲ διαβολῆς: ἓν μὲν τὸ, ἐξ ὧν ἄν τις ὑπόληψιν δυσχερῆ ἀπολύσαιτο: οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἴτε εἰπόντος τινός, εἴτε μή.

Cum in ſententijs dicendis principia etiam duci docuerit, uel à criminandis ijs, qui diſſentient, uel à criminib. diſſoluendis, uias nunc oſtendit, quibus dilui crimina poſsint: de diluendis autem priuſquàm de inferendis agit, quia prooemiorum, de quib. nunc prę cipit, magis proprium hoc eſt: illud uerò perorationum, ut ipſe antea affirmauit. Primum præceptum huiuſcemodi eſt. Quæcunque adiuuant ad delendam ex animis hominum malam de te exiſtimationem, cuncta proderunt etiam ad crimina depellenda: nihil enim refert, ſiue ſermone alicuius orta ſit praua illa opinio, ſiue ſua ſponte excitata: quare utilis ſemper hæc ratio eſt. incipere autem nos ſæpè prauè de aliquo ſentire, uel ex nefarijs aliquib. ipſius uocibus, uel factis, apertum eſt: hæc tamen criminatio appellari nõ poteſt. Cũ oratione uerò & indicio alicuius, qui aut improba aliqua facta, aut turpia deſideria eius nobis aperuerit, id fit, tũc illa διαβολὴ Gręce, criminatio Latinè appellatur.

Ὥστε τοῦτο καθόλου.

Præceptum hoc ſemper utile eſſe demonſtrat: in uniuerſumq; prodeſſe. ut quæ delendæ malę de nobis opinioni accommodata ſint, ſua ſponte, non artificijs hominum excitatę, eadem quoque ualeant ad illata ab aduerſario crimina depellenda.

Ἄλλος τρόπος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν.

Alia ratio eſt (inquit) diluendæ criminationis, occurrere ipſi eadẽ uia, qua criminib. illatis occurrere ſolemus: factisq; improbis, quorum in iudicio arguamur: & de quibus omnis lis & controuerſia nobis ſit cum aduerſario: illa nanque ἀμφισβητούμενα uocantur. Cum in excuſis autem & hic & non multo poſt in tertia ratione, quam tradit, diſcutiendę criminationis, τόπος legeretur, ut inueni in antiquiſſ. libro, τρόπος ambob. in locis emendaui, uetus quoq; tralatio hoc confirmat. Sæpè autem inter ſe uerba hæc ob ſimilitudinem ab imperitis librarijs immutantur. uocare ipſum τρόπους, confutandi duo illa genera, quorum alterum in captionibus uerborum manet: alterum uerò in ſententia imponit, notum eſt. Eodem quoq; pacto loquitur illic non multo poſt, cum dicit tres modos eſſe elenchorũ, qui è multiplici notione uerborum & ancipiti ſermone ꝓficiſcuntur.

Ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ ὡς οὐ βλαβερὸν, ἢ οὐ τούτῳ, ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον, ἢ οὐκ ἄδικον, ἢ οὐ μέγα, ἢ οὐκ αἰσχρὸν, ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος: περὶ γὰρ τοιούτων ἡ ἀμφισβήτησις.

Quomodo aliquis reſiſtere conſuerit in iudicijs criminibus, quorum reus ſit, narrat: & quę præcipuè arripere ac tenere: ſtatus autem cauſarum appellant ipſos poſteriores huius artis magiſtri: aut enim inficiando, aut nihil cuiquàm detrimenti ex ea re natum oſtẽdendo, aut non huic, qui ſe queritur damnum accepiſſe, aut non tantum damni factum: ut autem ab utili, ita ab æquo argumentabimur. aut iniquum id non eſſe, aut non magnam culpam. ſed etiam ab honeſtò: aut non turpe id eſſe docentes, aut puſillam rem, magnitudinisq; expertem eſſe. De huiuſcemodi enim rebus (inquit) controuerſia exiſtere ſolent. Quod mendoſum hic erat, caſtigaui: quorundam ſcriptorum librorum, & eorum quidem meliorum, fidem & ueterem tralationem ſecutus: antea enim ἢ οὐ τοῦτο legebatur: dandi uerò caſu τούτῳ legi debere, certum eſt. innuit autem hoc pacto (niſi fallor) ſtatum illum, quem recentiores tranſlationem uocarunt: cum enim ipſum apertè non tradiderit, ſemina tamen eius quędam citra nomen poſuit. quod teſtatus etiam eſt Quintilianus: hunc enim locum arbitror eum intellexiſſe: qui nanque inficiari non poteſt detrimentum à ſe illatum eſſe, ſed ait eum ipſum, qui de hoc queritur, damni nihil fe

ciſſe

ciſſe, remouet cauſam ab actore: nec iure ab ipſo ſecũ agi poſſe docet: quod etiã in ſtatus quæſtiones'ue trãslatiuas cadit: neq. n. tantũ trãslatiõe utitur, q aliũ auctorẽ eſſe eius facti, cuius inſimulatur nõ ſe docet, uerũ etiã qui accuſatori ius agẽdi nõ eſſe, aut cõtra hũc, aut hoc tẽpore, aut hac lege oſtendit. In primo uero libro hanc controuerſiã reticuit Ariſtoteles, ubi iudiciale genus explicans, non nihil, quod ad ſtatus cauſarum pertineret, tetigit: neq; enim exiſtimo quid ſit, ipſum hic ſignificaſſe, ideſt definitiuum ſtatũ: qui ſenſus ex altera lectione fortaſſe eliceretur. nam hunc etiam ferè non ponit, ubi cæteros appellat: ſed qualis res ſit quærendum putat: qualitas enim hic rerum potius, quàm natura ſpectatur: & illam magis, quàm hanc, quærere oratores ſolent. Præterea ſi, quid ſit, nunc intellexiſſet, uerum earum quæſtionum ordinem (ut opinor) cuſtodiſſet: cum tamen hic manifeſtò, quæ ad rei qualitatem faciunt, antea tradat: uis enim prius naturaq; ipſius: poſtea autem qualitas quærenda foret.

ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικράτην· ἔφη γὰρ ποιῆσαι, ὃ ἔλεγε, καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν.

Vt egit (inquit) atq; innocentiã ſuam purgauit Iphicrates aduerſus calumniatorẽ Nauſicratem: ait enim ſe feciſſe, quod obijciebat, læſiſſe etiam: nihil tamen iniqui ſe admiſiſſe, quod poſsint detrimenta quoq; aliquib. iuſtè iniungi. Hic eſt autẽ Nauſicrates ille orator, cuius mentionem quoq; fecit Plutarchus in Cimone, narrans eum dixiſſe Citiæas buſtum eius imperatoris colere, ac uenerari ſolitos.

Ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα· εἰ βλαβερὸν, ἀλλὰ καλὸν· εἰ λυπηρὸν, ἀλλ' ὠφέλιμον, ἢ τι ἄλλο τοιοῦτον.

Aut ſi iniquè feciſſe quiſpiam arguatur: nec factum inficiari aut purgare poſsit, compenſare rem hoc pacto. ſi detrimentoſum alijs quippiam geſsit, at id honeſtum ijſdem fuit. Si triſte, ac moleſtum, at illis ipſis utile, aut aliquid huiuſcemodi afferre deniq; oportet, quod non malè omninò cũ illis actũ declaret: id uerò, cũ iniquè nos feciſſe fateamur.

Ἄλλος τρόπος· ὡς ἔστιν ἁμάρτημα, ἢ ἀτύχημα, ἢ ἀναγκαῖον.

Alius (inquit) modus ratioq; depellendi à ſe illatum crimen, quod arguaris feciſſe, docere id lapſum quendam eſſe, aut fortunæ culpa factum, aut neceſsitate aliqua tibi impoſita, uique adhibita, commiſſum: ijs enim homines ignoſcere conſueuerunt: neq; enim ex ſententia noſtra fiunt, neq; ab electione proficiſcuntur.

Οἷον Σοφοκλῆς ἔφη τρέμειν οὐχ ὡς ὁ διαβάλλων ἔφη, ἵνα δοκῇ γέρων, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· οὐ γὰρ ἑκόντι εἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα.

Cum obieciſſet calumniator quidam optimo omnium tragicorum poëtarum, toto corpore ipſum tremere, ut ob malam ætatem facilius ueniam ab iudicib. impetraret, inquit Sophocles tremere ſe, non, quemadmodum improbus ille affirmaret, ut ſenex uideretur, ſed neceſſariò: non enim ad numerum ſe octoginta annorum ſponte ſua ueniſſe: ſed lege, & imperio naturæ. Non libenter ſe graui illa ætate premi: ac ſi in ſua poteſtate poſitum foret, multos ſe inde annos dempturum fuiſſe.

Καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ, οὗ ἕνεκα· ὅτι οὐ βλάψαι ἐβούλετο, ἀλλὰ τόδε· καὶ οὐ τοῦτο, ὃ διεβάλλετο ποιῆσαι· συνέβη δὲ βλαβῆναι· δίκαιον δὲ μισεῖν, εἰ ὅπως τοῦτο γένηται, ἐποίουν.

Compenſare quoq; damnum fine atq; ultimo, non eſt cunctandum: docereq; ſe nunquam lædere ipſum in animo habuiſſe. Sed hoc, aut illud facere: quod autem ueriſimile erit, reiq; accommodatius proferet, ut etiam affirmare nunquàm facere ſe illud cogitaſſe: quod autem damnum acceperit, caſu factum eſſe. dignum autem odio futurum fuiſſe, ſi, ut illud efficeretur, id commiſſum à ſe fuiſſet. Prius exemplum ſignificat ἁμάρτημα: cum obfuturos nos minimè putantes, ſed alio fine propoſito imprudentes lædimus: poſterius uerò, ἀτύχημα, cum aliud ageremus, aliud inopinatum extitiſſe, unde damnum alicui datum ſit.

Ἄλλος. εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων, ἢ νῦν, ἢ πρότερον, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν ἐγγύς.

Alius modus eſt, diligenter animaduertere, an calumniator in illis contineatur & inſit, qui culpam illam admiſiſſe creduntur, aut ſi nunc non ſit, præteritis'ne temporibus unquàm fuerit: quod ſi non ipſe, aliquis ſaltem ei propinquus, aut ſanguine coniunctus.

ἄλλος. εἰ ἐμπεριλαμβάνοιντο, οὓς ὁμολογοῦσι μὴ ἐνόχους εἶναι τῇ διαβολῇ·

Alius modus. Videre an criminatio eadem cadat in eos, quos omnes minimè affines eſſe crimini illi confitentur: an in eo numero contineantur, quos omnes liberos eſſe ea culpa intelligunt.

οἷον εἰ ὅτι καθαρὸς ὁ μοιχὸς, καὶ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα ἄρα·

Qui ab omni ſcelere uacui erant, *καθαροὶ* dicebantur, quaſi puri, ac ſine macula: ut uenti quoq;, qui nebulas pellerent, ac ſerenitatem inducerent, *καθαροὶ* uocabantur. Ariſtoteles in libro adumbratorum elenchorum, doloq; utentium, in ancipiti hac uoce oſtēdit, ſophiſtam aduerſarium luſiſſe, cum quęſiſſet ex illo, an aquilo purus eſſet. Cum autem, qui hominem interfeciſſet, purus mundusq; eſſe non uideretur, apud Euripidem Ion in fabula ab ipſo inſcripta, hoc uerbo uſus, affirmat, qui hoſtem necarit, nullo ſcelere contaminatum haberi debere. Idem uerò expreſſiſſe arbitror Horatium, cum initio elegan-
» tis odę inquit. Integer uitę, ſcelerisq; purus. Si igitur qui immundus inquinatusq; in primis habetur, adulter: is purus eſſe intelligitur: & hic atq; ille, qui & ipſi eodem crimine laborabant, puri eſſe exiſtimari debent; ualet enim ad alios ſubleuandos detecta cognitaque innocentia aliquorum, qui eidem culpę affines creduntur. Sunt ſanè plures ſcripti libri, in quib. repetitum ſit hoc pacto idem uerbum. *καὶ ὁ δεῖνα, καὶ ὁ δεῖνα ἄρα*: non pauci tamen, neque ij deteriores, qui ſemel tantum habent, ſed nec uetus tralatio iterat.

ἄλλος. εἰ ἄλλους διέβαλεν, ἢ ἄλλος αὐτὸν, ἢ ἄνευ διαβολῆς ὑπελαμβάνοιντο, ὥσπερ αὐτὸς νῦν, οἳ πεφήνασιν οὐκ ἔνοχοι·

Alius (inquit) locus. uidere, an qui nunc te criminatur, alijs temporib. alios criminatus ſit: aut alius quiſpiam eoſdem illos in crimen uocarit, aut ſi, quàmuis crimen in eos illatum non fuerit, eidem tamen culpę obnoxij vulgo exiſtimati ſint, qua ipſe nunc premitur, qui tamen poſtea affines illi non eſſe declarati ſint: ſi enim planum factum erit, innocentes alios proboſque uiros eum antea criminatum eſſe, facilè credent omnes tunc ipſum mentiri, atq; omnis eius criminatio fide carebit: quemadmodum etiam ſi pręteritis temporib. alios item honeſtos homines, aut alicuius criminis falsò inſimulatos fuiſſe, aut aliqua infamia iniuſtè flagraſſe patefactum fuerit, te quoque falsò in crimen uocari potuiſſe declarabit, & non parum ſubleuabit.

ἄλλος. ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα· ἄτοπον γὰρ εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου λόγοι ἔσονται πιστοί·

Alia ratio huiuſcemodi eſt, inquit. contra criminari, qui te criminetur, ac ſtudium potius ponere in criminando aduerſario, quā in ſe purgando, & quaſi iiſdē artificijs illū petere quib. ipſe te aggreſſus ſit. cur autem hoc uti' ſit, oſtendit: fieri enim (inquit) non poteſt, ut ſi ipſe dignus, cui non credatur, ſit, oratio poſtea ipſius fidem habeat. Hoc loco egregiè uſus eſt Virgilius in Palęmone: iacto enim in ipſum maledicto Damœtas inquit.
» Parcius iſta uiris: tamen obijcienda memento. Nouimus & qui te. Quam rationē
» arripiens quoque ſtatim Menalcas, expresſius ea uſus eſt. Tum credo, cum me arbu
» ſtum uidere Myconis, Atq; mala uites incidere falce nouellas. Quod in excuſis hic antea *ἐκ τοῦ ἐναντίου διαβάλλειν* erat, emendaui, ſecutus auctoritatem antiquiſſ. libri, in quo elegantius multo, *ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν*, legitur.

ἄλλος. εἰ γέγονε κρίσις. ὥσπερ Εὐριπίδης πρὸς Ὑγιαίνοντα ἐν τῇ ἀντιδόσει, κατηγοροῦντα ὡς ἀσεβὴς, ὅς γ' ἐποίησε, κελεύων ἐπιορκεῖν. ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν, ἀνώμοτος.

Alia ratio crimen diluendi, ſi iudicium de ea re iam factum eſt: quæ enim ſemel iudicata ſunt, non debent iterum in iudicium uocari. Hoc pacto Euripides à ſe periculum depulit: cum enim in iudicio actione'ue, quàm *ἀντίδοσιν* Athenis uocabant, ab Hygiænonte, ut impius inſimularetur, quod ad periurium cunctos neſariè impellens, hanc uocem ediderat, Lingua iurauit: mens uerò iniurata permanſit: reſpondit eum iniuſtè facere, è Liberi patris certaminib. iudicia in curiam comportantem: se enim iam pridem illic, ubi debebat, rationem eius ſententię reddidiſſe, atque dare paratum eſſe, ſi nomen ſuum illic deferre uoluerit. Verſiculum autem illum in Hippolyto coronato eſſe, pronunciariq; à nutrice Phędræ: nec nō in. III. libro de Officijs his uerbis expreſſum à Ci-

cerone

» cerone eſſe, omnes (ut opinor) ſciunt. Iuraui lingua: mentem iniuratam gero. A' multis autem exagitabatur Euripides, quod tam nefariam ſceleratamque ſententiam in fabula ſua poſuiſſet, ut ab Ariſtophane quoque in Ranis: cum enim huiuſcemodi illic ingenium diceret ſe Bacchus optare: quod fœcundum eſſet, ac nouas inauditaſque ſententias ederet, in Euripidem (ſemper ipſi infeſtus poëta) inuectus eſt. eũq; manifeſtò deſcripſit, inquiens. Aut mentem per deos ſacraque iurare nolentem: linguam uerò, quæ peieret ſeorſum, menteque non aſſentiente. Quæ actio foret ἀντιδόσις eruditè copioſeque declarauit Budęus in commentarijs ſuis. Hygiænon uerò manifeſtò hic uiri nomen eſt: teſtimonium quoque Hyperidis ex oratione aduerſus Hygięnontem citat Harpocration, ubi explicat notionem uerbi ὀμόσαι: niſi fortè illic quoque Εὐριπίδης legi debet, ut ſimilitudo nominis librarium deceperit: explicantur tamen eo libro uoces à decem Atticis oratorib. uſurpatæ, & eorum auctoritates plerunque adducuntur.

Ἔφη γὰρ αὐτὸν ἀδικεῖν, τὰς ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἀγῶνος κρίσεις εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα: ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν δεδωκέναι λόγον, ἢ δώσειν, εἰ βούλεται κατηγορεῖν.

Eleganter refutauit Euripides improbitatem accuſatoris: docuitque non debere ſe eorum quæ in fabulis ſcripſiſſet, rationem reddere in foro: neque apud iudices illos, qui illic cauſas audirent: habere enim poëtas ſuos iudices. & qui, ſiquid prauè ab ipſis dictũ fuerit, poſſint ab eis iuſtas pœnas ſumere. iniuſtè autem trãſferri cauſam è certamine contẽtioneque, quæ inter poëtas in ludis Liberi patris habetur, ad contentionem quæ in foro inter aduerſarios exercetur. fabulę autem hæ in feſtis dieb. Liberi patris Athenis docebãtur. quod teſtimonio etiam lepidiſſ. eiuſdem comici intelligitur: qui ob eam cauſam induxit Bacchum ad inferos deſcendere, ut inde tragicum poëtam abduceret, poſteaq̃ illi, qui uiuebant, non huiuſcemodi erant, ut poſſent ſuis fabulis ſibi dicatos ludos hone-
» ſtare. Iſocrates quoque in Panathenaico id his uerbis oſtendit. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ἢ τίς οὐκ
» ἀκήκοε τῶν τραγῳδοδιδασκάλων ἐν Διονυσίοις τὰς Ἀδράστῳ γενομένας ἐν θηβαίοις συμφοράς.

Ἄλλος. ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἡλίκον.

Alius locus eſt, inquit. Diſputare contra calumniam, & ream illam agere, oſtẽdereque quàm ingens malum ipſa ſit: quàmuis enim calumniam eam eſſe, qua premitur, non demonſtrarit, tamen longa, & accurata illa oratione, qua calumniam accuſarit, ita infenſos calumnię auditores faciet, ut eam, quę non eſt, calumniam eſſe arbitrentur: & de illa, ut de calumnia ſtatuant. Contra calumniam autem ſubtiliter, copioſeque diſſeruit Iſocrates in oratione περὶ τῆς ἀντιδόσεως: & quot incommoda ex ea prouenirent, docuit.

καὶ τοῦτο, ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ.

Hunc ſenſum huius loci eſſe arbitror: In primiſque, quia ab eo de quo quęritur, diſcedit: & ad rem, cuius uidendæ cauſa coacti iudices non ſunt, tranſit: ut in ſuperiore exemplo. qui negotium faceſſebat Euripidi, quàmuis aliter ille ſe defenderit, inſimulari etiam poterat, quod immutaret iudicia: cum enim lis eſſet, an munera illa publica, quibus parem ſe ille eſſe negabat, poſſet ſuſtinere Euripides, accuſator eodem tempore in crimen eum uocabat, quod impius foret, & ad periurium uulgò homines hortaretur: tunc enim manifeſtò iudicium confundebat, & ex alia in aliam quæſtionem tranſibat.

Κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος, τὸ σύμβολα λέγειν.

Notas & indicia quædam afferre, quib. oſtendas, quod docere ſtudes, communis locus ambob. eſt, inquit: id eſt accuſatori, ac reo. Exẽplis autem poëtarũ hoc cõfirmat.

οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεύς: ὅτι οἰκεῖος τῷ Πριάμῳ: ἡ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή.

In fabula Teucro inſcripta, Vlyſſes à nota Teucrũ criminatus eſt: ac fauere reb. Troianorum inſimulauit, cum eſſet Teucer ſanguine coniunctus Priamo, Heſiõe enim ipſius mater, Priami ſoror erat. Virgilius in. VIII. Aeneidos Heſiones huius mentionẽ
» fecit: ita enim induxit Euandrũ loquẽtẽ: Nãme mini Heſiones uiſentẽ regna ſororis,
» Laomedontiadem Priamum Salamina petẽtem. Teucer quoque ipſe apud Sophoclem in Aiace reſpondens iurgijs Agamẽnonis, ſtirpẽq; ſuam extollens, dicit ſe matre natũ Laomedõtis filia. Quintiliãus uerò inquit in tragœdijs Teucrũ reũ facere Vlyſſem fratris occiſi. ut inter eũ, & Vlyſſem omninò hæ contentiones uideantur exortę.

mala: atque ita corrumpunt naturam illorum: non pauca enim, quę ſua ui bona ſunt, ac ſincera, iuuant, ſi malo temperentur, mala noxiaq́; ſiunt. ἀγαθὰ res bonas uidetur appellare, & quæ à uirtute proficiſcuntur: quo ſenſu cepit, par huic, poëticum uerbum, au
» ctor uerſiculi poſiti à Cicerone in epiſtola ad Atticum. ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς, τὸν δ' ἀπαυδοῦντα ψόγον: idem enim penè ille ualet, quod locus hic è primo libro de officijs. Magnis enim
» illi & diuinis bonis hanc licentiam aſſequebantur: ſed etiam hoc ipſum, quod hic, Ariſtoteles in primo de arte poëtarum eodem intellectu uſurpauit, ubi quibus reb. uincat,
» epopœia tragœdiam exponit: inquit enim. ὥστε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν. Quapropter (inquit) habet illa commodum hoc, adiumentumq́; ad granditatem, ac pōdus ipſi comparandum. Vt autē philoſophus hic iniquiſsimos appellauit, qui reb. bonis obeſſe conarentur: ita quoq́; Iſocrates in Panathenaico, accuſare Lacedęmonios uolēs, communiter omnes illos peſsimos mortales eſſe inquit, ac maxima animaduerſione dignos, qui rebus, ut adiuuarent, inuentis, ad detrimenta importanda uterentur.

Κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι, καὶ τῷ ἀπολυομένῳ.

Mendosè antea, ἀπολογουμένῳ in excuſis legebatur: calamo exarati libri rectè habent: erat enim illa ueræ uocis declaratio. Hoc autem uerbo uti Ariſtotelem, cum de diluendo crimine loquitur, planum eſt: infra etiam. τῷ δὲ ἀπολυομένῳ. Communis igitur, quē proferet, locus erit criminanti, & crimen diſijcienti.

Ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πραχθῆναι: τῷ μὲν διαβάλλοντι κακοηθιστέον, ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι: τῷ δὲ ἀπολυομένῳ, ἐπὶ τὸ βέλτιον.

Hoc ut notum, firmumq́; ponit, ex quo omnis locus pendet. Quia (inquit) fieri poteſt, ut eadem res plurib. de cauſis geſta ſit, calumniator deprauare ipſam debet in deteriorem partem ſumendo; contra qui criminationē depellit, in meliorē trahēdo, ornare,

Οἷον ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσέα προείλετο: τῷ μὲν, ὅτι διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσέα: τῷ δὲ, ὅτι οὔ, ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστὴν, ὡς φαῦλον.

Exemplum ſatis clarum (ex Homeri enim libro. X. Iliadis ſumptum eſt) totam rem illuſtrat. Diomedes cum poteſtas ei facta eſſet, ut quem uellet ex omnib. copijs Grecorum eligeret, noctu, quid hoſtes facerent, exploraturus, Vlyſſem ſocium ſumpſit. Qui in meliorem partem rem trahit, aiebat potiſſimum eum cepiſſe, quia optimum omnium Vlyſſem intelligebat: qui uerò in deteriorem, minimè hoc conſilio illum feciſſe affirmat: uerum quia ſciebat illum ſolum, ut ignauum nihil ex gloria ſua decerpturum eſſe: nihil enim forte ab eo proficiſci unquā poſſe credebatur.

Καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τοσαῦτα. Διήγησις δ' ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ἐστὶν οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλὰ κατὰ μέρος.

Poſtquā omnem rationem alterum criminādi, & oblatam criminationem depellendi docuit, narrationem aggreditur: quomodoq́; illa in demonſtrandi genere conformari debeat, exponit. non ſunt igitur (inquit) omnia deinceps, ut facta ſunt, narranda: ſed ſingillatim unum quodq́;: ideſt minimè continens perpetuaq́; narratio in hoc genere eſſe debet, ſed interrupta, & in plures partes diſſecta: id enim ualere hic puto κατὰ μέρος; ut ſingula ſeorſum, quę laudas, ab eo facta ſunt.

Δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις διελθεῖν, ἐξ ὧν ὁ λόγος.

Reddit rationem, cur in demonſtrandi genere interruptè ſit narrandum: neque enim ſatis eſt, cum quempiam laudamus dicere eum fortem, temperantem, ſapientem eſſe, ſed facta ipſius aliqua, quæ hoc confirment, afferre oportet. non paruam autem partem ex his conſtat oratio, ex factis (inquā) ac rebus geſtis ipſius.

Σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος: τὸ μὲν, ἄτεχνον: οὐθὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων: τὸ δὲ, ἐκ τῆς τέχνης.

Non enim ſimplex, quędam natura oratio eſt (inquit) ſed compoſita: alteram autē partem illa, artis expertem: alteram, compotem habet: inueniri autem eius partem, quę arte uacet docens, inquit: actor enim facta ipſa non adiuuit: neque quæ facta non ſunt, ut facta ſint, aut, ut magis hoc, quā illo ordine geſta ſint, omni ſuo ſtudio efficere poteſt.

Caret igitur hæc pars manifeſtò arte: alia uerò particeps artis eſt.

τοῦτο δ' ἐστὶν, ἢ ὅτι ἔστι δεῖξαι: ἐὰν ᾖ ἄπιστον, ἢ ὅτι ποῖον, ἢ ὅτι πόσον, ἢ καὶ ἅπαντα.

Quę ſit pars orationis, quę recipiat ſtudium atque artem oratoris, docet: cum ſcilicet ipſe aut probat rem factam eſſe, quod fieri debet cum incredibilis illa eſt: aut qualem, aut quantam eſſe argumentatur: aut omnia ſimul hæc. ſunt autem illa, de quib. controuerſię naſci ſolent: qualem uerò rem eſſe docere, ideſt bonam aut malam, ad laudem aut reprehenſionem pertinet: quantam autem, magnam ſcilicet aut paruam, ad amplificationem aut diminutionem.

διὰ δὲ τοῦτ' ἐνίοτε οὐκ ἐφεξῆς δεῖ διηγεῖσθαι πάντα, ὅτι δυσμνημόνευτον τὸ δεικνύναι οὕτως.

Quod ſupra non continuatam in hoc genere narrationem debere eſſe dixit, ut ex his uerbis liquidò intelligere licet, perpetuum non fuit, ſed certorum quorundam temporum: nunc, cur id facere non oporteat, oſtendit. Cuncta enim (inquit) eodem ordine, quo facta ſunt, exponere, hoc uitium in ſe habet, quod ęgrè memorię mādatur, id quod ratione allata probatur ac confirmatur ſic: ideſt in narratione continenti, & quæ ordine temporum ſeruato fit. Cum igitur res confirmatione egent, non eſt utile deinceps narrare, ac ſingulas res ita exponere, ut factæ ſunt, quia probatio earum rerum, quæ neceſſaria illic eſt, facit ut ęgre poſtea ipſę memoria retineantur: quod ſi relinqui poſſet demonſtratio, incommodi nihil continens perpetuaque narratio ſecum ferret.

ἐκ μὲν οὖν τούτων, ἀνδρεῖος: ἐκ δὲ τῶνδε, σοφὸς ἢ δίκαιος.

Hoc exemplum eſt narrationis cōtinentis, & quę deinceps ſingulas res, ut geſtæ ſunt, expoſuerit: cum autem cōfirmatione poſtea opus ſit, ſumuntur inde, quæ ſimiles inter ſe atque uniuſmodi ſunt, atque ita copulantur: explicatis ſcilicet rebus, quę à fortitudine profectę uidentur, dicere ex his fortis eſſe manifeſtò intelligitur: alijs poſtea, quæ æquitatem, aut ſapientiam declarant, narratis, adiungere: ex his autem aut ſapiens, aut iuſtus.

καὶ ἁπλούστερος ὁ λόγος οὗτος.

Ac ſimplicior (inquit) oratio hæc eſt: cum res ſcilicet ante ordine narrantur: poſtea ſeorſum confirmantur: neque enim interrupta narratio eſt, interiectis rationib. earum rerum, argumentiſque, quib. probentur, ſed perpetua iugiſque apparet.

ἐκεῖνος δὲ ποικίλος, καὶ οὐ λιτός.

Illa uerò (inquit) oratio uaria & nō uniuſmodi, nec tenuis eſt, cum ſtatim ſingulis reb. expoſitis probatio earum adhibetur: quis enim non uidet huiuſcemodi orationem eſſe multiformem, quæ partim ex narratione: partim ex confirmatione rerum expoſitarū cōſtat: narratio enim ac probatio, res diſsimiles ſunt. ut igitur illa plana ſimplexque, ita hęc uaria & non exilis.

Δεῖ δὲ τὰς μὲν γνωρίμους, ἀναμιμνήσκειν· διὸ αἱ πολλαὶ οὐδὲν δέονται διηγήσεως.

Nota (inquit) & omnium ſermonibus celebrata facta, non accurata ſui explicatione egent, ſed tangere tantum illa, ut in memoriam redeant ijs, qui audiunt, oportet. Quapropter (addit) plurimi narratione non indigent. Exemplo autem Achillis, cuius erāt res geſtæ peruulgatę, hoc confirmat. Quod uerò in excuſis erat, τοὺς γνωρίμους, emēdaui, ſecutus fidem antiquiſsimi libri, in quo muliebri genere τὰς offendi. Significari autem hic quoque arbitror πράξεις: quo uerbo ſępè ſupra, aut uſus eſt, aut illud intelligi repetique è ſuperiorib. uoluit. Si nanque, ut antea, legeretur, cum addat, qua de cauſa multi non egent narratione, idem, quod iam affirmaſſet, otioſè repetiſſet. Quod ſi ita legatur, noui aliquid affert: cum enim res geſtas illuſtres claraſque minimè explicari oportere dixerit, inde pręceptū hoc elicit: in multis laudādis poſſe rectè ſuperſederi narratione.

Οἷον εἰ θέλεις Ἀχιλλέα ἐπαινεῖν: ἴσασι γὰρ πάντες τὰς πράξεις, ἀλλὰ χρῆσθαι αὐταῖς δεῖ.

Cum omnib. nota præclara Achillis facta ſint, narratione ſuperſedere orator debet, & minuta accurataque ipſorum explicatione: debet enim illis, ut planis certiſque, abſque ulla narratione, ad Achillem ornandum uti. Quemadmodum ſi obſcura incognitaque facta alicuius fuiſſent, illis explanatis poſtea uti potuiſſemus: omnis enim ille labor, qui in ipſis exponendis poneretur, inanis & ingratus foret.

καὶ δὲ κριτίαν, δεῖ: οὐ γὰρ πολλοὶ ἴσασιν :

Quod ſi bonum (inquit) aliquem uirum, cuius tamen rectè facta ignota ſint, ornamus, quæ laudi ipſi eſſe poſſunt, cuncta diligenter explicare debemus. Rationem autem, cur id fieri oporteat, reddidit. inquiens: neque enim multi inueniuntur, qui cognita & explorata illa habeant. Multa hic quæ paſsim & in alijs excuſis & in ſcriptis codicib. leguntur, omiſi: totum enim eum locum, ijſdem uerbis in I. libro tractatum eſſe conſtat: cum illic autem, quę potui pro declaratione eius attulerim, eundem laborem iterum ſuſcipere conſilium non eſt. Sed ne Ariſtotelem quidem ipſum puto id feciſſe, ut eandem rem, ijſdem uerbis duob. locis expoſuerit: ſed in alterum ex altero temere inculcatum ab imperito aliquo librario exiſtimo: & ut, quod ſentio, liberè aperiam, credo alterius illius loci proprium totum hoc eſſe: huic autem nullo modo conuenire: cur enim in media narratione exponenda tam accuratè, copioſeq́ de laude, laudationeq́ diſputet? Vereor ſanè ne hic aliqua deſiderentur: quod enim ſequitur, hac parte omni relicta, quam importunè repetitam, & exturbandam hinc arbitror, ad iudicialis generis narrationem pertinet, cum pręteritus omnis ſermo manifeſtò demonſtratiuarũ narrationum fuerit. quare cum inter ſe hæc non ualdè cohæreant: neq; finis illius præceptionis, nec initium huius appareat, fit, ut demonſtratiuę narrationis extrema explicatio, & iudicialis prima, defeciſſe uideatur. Cum igitur aliqui fortaſſe locum hunc fractũ mancumq́ eſſe uiderent, ſupplere eum uolentes, quod hic minimè aptum erat, malo conſilio uſi, iniecerunt.

νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν.

Iſocratem accuſat hic Ariſtoteles: quàmuis nomen eius non ponat: indicio autem hoc Quintiliani cognoui, qui hunc locum intelligens, totumq; penè explicans, inquit. Eam „ plęrique ſcriptores, maximè qui ſunt ab Iſocrate, uolunt eſſe lucidam breuem, uerisimi„lem. Eadem nobis placet diuiſio: quãquàm Ariſtoteles ab Iſocrate, parte in una diſſen„ſerit, præceptum breuitatis irridens: tanq̃ neceſſe ſit longam, aut breuem expoſitionẽ, „ nec liceat ire per medium. Contemnere autem huius pręcepti auctorem. atque irridere Ariſtotelem, nullo negotio intelligere licet: ridiculè enim eos facere affirmauit, quid id pręciperent: & ſimile id adduxit, quod magis rei riſu explodendæ, quàm ſerio refellendę, aptum uidetur. ſupra quoq;, cum eorundem diuiſionem improbaret, eodem aduerbio uſus eſt, ac diuidere ipſos γελοίως affirmauit.

καίτοι ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρομένῳ πότερον σκληρὰν, ἢ μαλακὴν μάξει: τί δ' ἔφη εὖ ἀδύνατον, καὶ ἐν ταῦθα ὁμοίως.

Quemadmodum (inquit) piſtori quidam ſubigenti panem, percunctantique durum ne an mollem ſubigeret? acutè reſpondit. quid? benè omnino ſubigere nõ licet? ea uox etiam huc accommodari poteſt. Ratio autem id faciendi cum aperta ſit, id omiſit Ariſtoteles. Quis enim non uideat, ita pręceptum Iſocratis exagitari poſſe. breuem tu narrationem laudas, ut qui prolixam fugias, non autem extrema captanda ſunt, ſed mediũ retinendum. Quod fieri oportere ipſe copioſè docet. μάττειν, frequens in Græco ſermone uerbum eſt, ac ſubigere ſignificat: de paneq; dicitur, & placentis: unde μάζα.

Δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς: οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν.

Non ita oportet culpam aliquam fugere, ut in contrarium uitiũ incidas: aſſentior enim Iſocrati, & qui eum ſequuntur, narrationem prolixam eſſe non debere: ut neq; principia etiam, nec alias partes orationis productas, & quaſi extra fines ſuos excurrentes, probo: peccant enim quoque, qui probationes, argumentaq́ prolixè ducunt.

Οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἐστι τὸ εὖ, ἢ τῷ ταχύ. ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως.

Virtus enim (inquit) orationis in hoc collocata non eſt, ut prolixè aliquis narret, aut ordiatur orationem, aut doceat aliquid: argumentisq́ confirmet eodem pacto: quemadmodum etiam in contrario ſita non eſt, ut celeri conciſaq́ oratione in ijſdem utatur: neque enim breuiter conciſeq́ eadem fieri rectè poſſunt, ſed mediocritate quadam ſeruata. diſcrimen autem hoc eſſe uidetur inter duo hęc aduerbia, quàmuis ſimilis eorum intellectus ſit; quę nanque ταχὺ narrantur, breuiter ſanè exponuntur: cuncta tamen tã

guntur. συντόμως uerò conciſeq; dicuntur, quorum pars aliqua demitur atq; amputatur, nec totæ res illæ narrantur.

τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν. ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν γεγονέναι, ἢ βεβλαφέναι, ἢ ἠδικηκέναι, ἢ τηλικαῦτα, ἡλίκα βούλει.

Cum, qui rectè hoc tractare uelit, mediocriter narrare debere oſtenderit, quomodo mediocritas hac in re ſeruari poſsit, docet: nihil aliud (inquit) hoc eſt, quàm dicere quę exponãt rẽ, aut in animis eorũ hãc opinionẽ gignant, qđ facta illa ſit: aut lęſiſſe: aut iniuria lęſiſſe, aut ea, quæ facta eſſe conſtat, tanta eſſe, quanta uideri tibi cõmodum eſt: tangit nanque illa, de quib. ſupra controuerſias oriri docuerat: cum enim qui ſine reprehenſione narrare uoluerit, & non prolixè aut breuiter, quod uitioſum eſt, oſtenderit cuncta dicere debere, quæ explanent ac ſignificent rem: id enim manifeſtò ualet δηλοῦν, rem incognitam tradere aliquibus & indicare, adiungit, aut quæcunque excitent huiuſcemodi opinionem, ut qui audiunt credant rem factam eſſe, ac detrimentum importaſſe facto illo ſuo, qui accuſatur: & quę ſequuntur. Cum uerò hæc ad confirmationem fidemque pertinere uideantur: argumentorum enim alius uſus non eſt niſi docere, aut factam eſſe rem, quæ dubia ſit, aut damnum qui reprehenditur attuliſſe, & admiſiſſe aliquid contra leges, & ea non leuia, ſed magna grauiaque eſſe, aut contra ſiquis defendat, animaduertenda ſunt uerba auctoris, qui inquit. ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν, non quæ illa confirment ac probent, ſed quæ præparent animos auditorum ad conſequentem partem: argumenta nanq;, quib. fides fit, ducuntur è narratione, & in ea ſparſa cuncta ac diſſeminata ſunt; eſt enim narratio (ut Cicero inquit) ſedes ac fundamẽtum conſtituendę fidei.

τῷ δὲ ἐναντίῳ τὰ ἐναντία.

Cum accuſatorem apertè inſtruxerit, unde etiã reus defenſorque ſe ornare poſsit, oſtendit ſe ſimul indicaſſe: contraria enim eorum, quæ expoſita ſunt, ipſi accommodata erũt: in ſua enim narratione edere ille debet, quæ teſtentur ſe, cuius arguitur, non feciſſe: aut non obfuiſſe. & reliqua, quæ repugnant ſuperioribus.

παραδιηγεῖσθαι δὲ ὅσα εἰς τὴν σὴν ἀρετὴν φέρει.

In narratione autem, & dum rem exponis, non nulla inijcere debes, quæ probitatẽ tuam declarent. Hunc ſenſum eſſe arbitror horum uerborum: quod etiam exempla, quæ ponit, confirmant. παραδιηγεῖσθαι autem, quod qui hoc facit, non manet in ſuo munere: adiungit enim, quæ extra narrationem ſunt. ut παραπρεσβεία ementita legatio uocatur, quod qui eius culpę reus eſt, officium legati exceſſerit: eaque, quæ non decebat, commiſerit. Adiungere igitur oportet, quæ ad uirtutem tuam tendant, aut alterius, quem perſtringere uis, uitium. Idem autem præcipere Cicero in Partitionib. uoluit, cũ inquit. Si probitas narrantis ſignificabitur.

οἷον. ἐγὼ δ' ἐνουθέτουν αἰεὶ, τὰ δίκαια λέγων, μὴ τὰ τέκνα ἐγκαταλείπειν: ἢ θατέρου κακίαν. ὁ δὲ ἀπεκρίνατό μοι, ὅτι οὗ ἂν ᾖ αὐτὸς, ἔσται ἄλλα παιδία.

Vnde acceptum exemplum hoc ſit, compertum non habeo: ſenſus ipſius planus eſt: quæ uerò in medio interiecta uerba ſunt, ἢ θατέρου κακίαν, auctoris manifeſtò ſunt: repeti autem debet è ſuperiore loco, ad illa explicanda neceſſaria, prępoſitio εἰς: communis nanque illa eſt ambarum partium: fortaſſe etiam ab Ariſtotele ita fictum conformatumq; exemplum eſt. Sententia autem poſterioris partis, qua ſignificat debere etiam in narrando addi aliquid, quod ad improbitatem aduerſarij indicandam faciat, prioris partis ſententię reſpondet. Quod ſi, ut eiuſdem ſcriptoris accipiuntur, non aut probitatem narrantis tantum: quod hic traditur, aut improbitatem aduerſarij ſignificant, ſed eodem tempore utrunq; declarant. commendat autem manifeſto apud iudicem te, ſi dixeris. ipſe ſanè nunquam deſtiti admonere, quod ęquum, iuſtumq; eſſe ſentiebam, ne filios deſereret. Criminatur autem aduerſarium, ſi hæc addideris. Hic uerò non dubitauit mihi reſpondere: ubicunque terrarum ipſe erit, alij filij erunt. Quàm enim improba hæc uox ſit, apparet.

ὃ τοὺς ἀφισταμένους Αἰγυπτίους ἀποκρίνασθαί φησιν ὁ Ἡρόδοτος.

Mendoſè antea in excuſis Αἰγύπτιον legebatur: i calamo ſcriptis meliorib. rectè Αἰγυπτίους.

quare

quare ita caſtigaui. Hiſtoria nota eſt, & ab Herodoto in Euterpe tradita: à Pſammeticho enim, ſuo rege, Aegyptij defecerant, quos cum fugientes conſecutus ille eſſet, ut redirent, rogabat: & ne patrios deos relinquerent, liberosq;, & uxores, ſuadebat: e quorū numero quidam genitali monſtrato, quibuscunq; in terris id fuerit, filios etiam, uxoresque ipſis fore, affirmauit. Deleui prҿterea, quæ prius ante hҿc uerba conſtituta erat, particulam ἢ abeſt nanq; illa ab antiquiſſ. libro: qui tamen hac in parte perturbatior eſt. ſenſus autem præcipue declarat ſuperuacaneam eam eſſe: quod enim ab Herodoto in hiſtoria traditum eſt, nihil aliud eſt, quàm, quod ſupra alijs uerbis explicatum iam erat. Addidit igitur hoc, locum illum hiſtoriæ indicans, unde fortaſſe ſententiam illam accepit, qui eo pacto ipſam explicauit.

Ἢ ὅσα ἡδέα τοῖς δικασταῖς.

Reſpondet hoc ſuperiori illi parti, qua docuit, oportere accuſatorem in narratione diſſeminare, quæ uirtutem eius indicent: ut enim id rectè utiliterq; fieri tradidit, ita etiam aſpergi poſſe ea omnia, quҿ iudicibus iucunda ſunt, inquit. cuius rei cauſa aperta.

Ἀπολογουμένῳ δὲ ἐλάττων ἡ διήγησις.

Defenſori (inquit) narratio minor eſt: cuius etiam ratio ſatis plana: cuncta enim antea ab accuſatore ſunt expoſita. quod ſi aliquid ille aſtutè omiſit, quia tempori rationiq; ſuҿ, non utile id prodere cognorit, ipſe explanabit: omniaq; denique, quæ ab illo deprauata in narrando erunt, corriget: &, ut cauſa ipſius poſtulat, proferet.

Αἱ δ' ἀμφισβητήσεις, ἢ μὴ γεγονέναι ἢ μὴ βλαβερὸν εἶναι, ἢ μὴ ἄδικον, ἢ μὴ τηλικοῦτον.

Reſiſtet autē (inquit) accuſationi, diſceptabitq; de his rebus: aut enim inficiabitur factum, aut nihil detrimenti ſe attuliſſe affirmabit: aut iniquum id, iniuſtumq; non eſſe, quod fecerit, contendet: aut non tantum, quantum ab accuſatore dicatur: complectitur autē hoc utrūq;: & detrimenti nanque importati & facinoris magnitudo minui poteſt.

Ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον, ἐὰν μή τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ, οἷον εἰ πέπρακται, ἀλλ' οὐκ ἄδικον.

Quo fit (inquit) ut in rebus certis, conceſſisq; diu manere, ac tempus terere non oporteat, niſi ad aliquid eorum, quæ tradita ſupra ſunt, res tendat. ut ſi factum fateris, non iniuſtum id eſſe demonſtrare poſſis. cum uerò huius rei facultas tibi erepta eſt, nec aliqua ratione purgare factum potes, cito inde recedendum, & omnes hi loci ſunt prætervolandi oratione.

Ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν, ὅσα μὴ πραττόμενα, ἢ οἶκτον, ἢ δείνωσιν φέρει.

Præterea reus, & qui in iudicio, quҿ obiecit aduerſarius, diluit, confiteri debet: dicereque à ſe facta, quҿcunque dum fiunt, non excitant in animis iudicum aut miſerationem perſonarum illarum, erga quas facta ſunt, aut indignationem in auctores: illa nanque omninò inficiari eum oportet, nec unquā à ſe facta cōcedere: omnem enim cauſam ipſius euerterent, nec medicinam ullam huic plagҿ poſtea adhibere poſſet. Hunc ſenſum huius loci eſſe puto: qui ſanè obſcurior eſt, & quia paucis uerbis expoſitus eſt, & quia, quҿ illum declarare poterant, exempla penè defecerunt: incommodè enim factum eſt, quod cum exemplis maximè hanc rem illuſtrare uoluerit Ariſtoteles (plura enim attulit) non omnia certa ſunt: id autem iniuria ſuperiorum temporum factum eſt: ij nanq; ſcriptores, unde duo accepit, abſumpti: quo magis laborare cogimur. Nec tamē, ſiquis ſubtiliter animaduertat, intellectumque huius loci, quem explicaui, conſideret, mirari debet admonitum eſſe reum, ut ſuperſedeat rebus illis confitendis, quҿ miſericordiæ excitandҿ accommodatҿ ſunt; miſericordia enim hæc illi aduerſa eſt: neque capit iudices miſericordia ipſius, ſed illorum, qui læſi ab ipſo ſunt: quod etiam de commotione altera dici poteſt: gignitur enim indignatio tunc in pectoribus iudicum aduerſus ipſum, qui acerbè contra aliquem contumelioſeque ſe geſſerit. hҿc autem ne dum ipſe rectè facere poſſit, ſummo ſtudio ab accuſatore tractantur: accuſator nanque ipſe officio ſuo conuenire intelligens, id arripiet, atque accuratè tractabit: accuſator enim quoque utitur miſericordia & atrocitate hac: quod teſtatus etiam eſt Quintilianus, cum inquit. Summa tamen concitandi affectus accuſatori in hoc eſt, ut id, quod obiecit, aut quàm atrociſſi-

mum, aut etiam, ſi fieri poteſt, quàm maximè miſerabile eſſe uideatur. unde intelligitur, quod nunc præcipit Ariſtoteles, perſonæ accuſatoris non conuenire: præterquã enim quod, ut ex ordine manifeſtò cognoſci poteſt (eum nanq; qui ſe defendit, ornat ac inſtruit) hoc ad reum non pertinet.

Παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος

Alcini apologi mentionem fecit auctor ipſe in libro etiam de arte poëtarum, cum de uarijs generibus cognitionũ illarũ, quas ἀναγνωρίσεις uocant, dissereret. Plato quoq; in X. libro de rep. his uerbis. ἀλλ' οὐ μέντοι σοι, ἦν δ' ἐγὼ, Ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ: & quæ ſequũtur. Pollux uero in VI. libro, ubi nomina, quib. uocaretur loquax collegit, hoc prouerbij uim quondã habuiſſe uidetur indicare: diciq; ſolitum de garrulis, & q prolixũ ſermonẽ haberent. Significare Ariſtotelem lõgum, & accuratum ſermonem, quẽ habuit Vlyſſes cum Alcinoo rege Phæacum initio noni libri Odyſſeæ, arbitror: cum illi omnes ſuas res, & quę in aduerſa nauigatione perpeſſus erat, exponeret: partem autẽ hanc poëmatis ita quondam appellatam fuiſſe, ueteres, & boni auctores narrant: diuerſis. n. nominibus diuerſa & Iliadis, & Odyſſeę quaſi membra uocabant. ut Aelianus quoque in libro. XIII. de uaria hiſtoria copioſè docet.

Ὅτι πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται.

In excuſis antea ὅτι legebatur, tanquàm duas narrationes intelligeret: in ambabuſq; idem perſpici poſſet: cum tamen res aliter ſe habeat, niſi fallor. Conſentientibus igitur omnibus ſcriptis libris, ὅτι emendaui: huncq; huius loci ſenſum eſſe puto: ut prolixam narrationem Vlyſsis, quæ quattuor integros libros abſumpſit: ſermonemq; habitum cum Alcinoo, poſtea explicatũ dicat, cũ eadẽ illa uxori Penelopę expoſuit, paucis uerſibus. Id autem factum eſt, quia ſimpliciter res narrauit: remouitq; cuncta, quæ miſericordiam excitare, aut atrocitatem in animo eius poterant, quam eo tempore conturbare nolebat. Reſtat tamen ſcrupulus non paruus in numero uerſuum: neq; enim hi, quibus conciſè uxori, quæ antea regi Phęacum prolixè narrat, exponit, ſexaginta uerſus ſunt: uerum dimidio penè minor numerus: ſunt nanq; triginta duo, ſi formis excuſos libros ſequimur: nam Euſtathius unum ex ea ſumma demit, qui triginta & unũ ipſos facit. Suſpicor igitur hic mendum eſſe, negligentiaq; librariorũ, quod nõ conueniat numerus, factum: facilis autem lapſus eſt in notis ipſorũ, quib. plerunq; hęc ſcribere moris erat: nullo uerò pacto poſſe hic locũ habere uideo, quod in quibuſdã codicib. legitur ὅτι. Initiũ breuis huius narrationis, quã intelligit, eſt. Ἤρξατο δ' ὡς πρῶτον Κίκονας δάμασε.

Καὶ ὡς Φάϋλλος τὸν κύκλον.

Non eodem pacto legitur in cunctis calamo exaratis etiam codicibus: ſunt enim qui, ut in excuſis erat, habeant κύκλωπα: plures tamen melioreſque κύκλον. quare in incerta admodum re, certiorem auctoritatem ſecutus ſum. Sed ſiue hoc, ſiue illo modo legatur, perdifficilis, & perobſcura res eſt. κύκλον carmina quoq; quędam uocata fuiſſe, ex Ariſtotelis uerbis intelligi poteſt: in primo enim libro Analyticorum poſteriorum hoc ſignificat. Multa illic Philoponus, quę tamen cum locum hunc, quantum ego perſpicio, nõ adiuuent, & apud auctorem ipſum legi poſsint, huc à me non trãſferentur. Tantum indicabo ueriorem me abitrari loci illius declarationem cum inquit, extare poëma appellatum κύκλον, quod alij alijs tribuerent: quidam ab Homero ſcriptum affirmarent: epicum enim circulum appellatum legi apud Athenęum in VI. libro δειπνοσοφιστῶν, quo narrat Sophoclem, optimum poëtam, ita delectatum fuiſſe, ut tragœdias totas conficeret ſecutus commentum fabulę, quod eo in carmine continebatur. Sed in libro etiam ſophiſticorum elenchorum, ubi eiuſdem fallacię mentio fit, manifeſtò declaratur, ita Homeri poëma uocatum fuiſſe.

Καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος.

Oeneum Euripidis fabulam, uetuſtate abſumptam, fuiſſe conſtat. Græcus interpres hoc fuiſſe eius initium tradit. Ὦ γῆς πατρῴας χαῖρε φίλτατον πέδον Καλυδῶνος· ἔνθ' αἷμα συγγενὲς φυγὼν Τυδεὺς· τόκος μὲν Οἰνέως, πατὴρ δ' ἐμὸς Ὤικησεν Ἄργος παῖδα δ' Ἀδράστου λαβὼν Συνῆψε γάμον. Vt exempli uis, & quod uoluit Ariſtoteles, intelligeretur, totum prologum haberemus oporteret.

Ἠθικὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν εἶναι· ἔσται δὲ τοῦτο, ἂν εἰδῶμεν τί ἦθος ποιεῖ.

Moratam uerò (inquit) narrationem eſſe oportet: hoc autem cõſequemur, ſi quid mores efficit, perceperimus: licebit. n. cum commodum erit nullo negotio hoc adipiſci. Cicero quoq; in Topicis narrationes moratas eſſe debere cenſuit: quem locum olim emẽdaui, auctoritatem ueterum librorum, & rem ipſam ſecutus, cum antea corruptè moderatæ legeretur, ut ex eius ſcriptoris editione noſtra Veneta perſpici poteſt.

Ἓν μὲν δὴ τὸ προαίρεσιν δηλοῦν.

Cum plura ſint, quę mores aſpergunt orationi: unum (inquit) illorũ erit oſtẽdere, quo ſtudio, quaq; mente ſingulas res fecerimus: quid deniq; in illis tractãdis ſecuti ſimus.

Ποιὸν δὲ τὸ ἦθος, τῷ ποίαν ταύτην.

Mores autẽ affecti ſunt, & ut uerbũ uerbo reddã, quales, quia affecta, qualiſq; eſt hęc: electio inq̃ (ut uno nomine appellem) quę ipſa quoq; à fine affectũ, & qualitatẽ ducit.

Ἡ δὲ προαίρεσις ποιὰ τῷ τέλει.

Vt melius res percipiatur, ſeriem, quæ in his reb. eſt, explicabo. Ex fine, electio: ex electione uerò, mores declarantur: neq; enim eligit quiſquam, niſi prius propoſito ſibi aliquo fine: ut ille autem bonus maluſue fuerit, ita quoq; electio bona malaue erit, quãuis ea finis ipſius non ſit, ſed eorum, quę ad finem referuntur. qualis uerò electio fuerit, tales erunt & mores, qui in eo ab ipſa pendent. Vnde in libris de morib. ad Nicomachũ ab Ariſtotele maximè affinis uirtuti dicta eſt: magiſq; mores indicare, quàm facta ipſa faciant: rurſusq; nos quales eſſe, quia bona aut mala in uita eligamus: ut mores itaque exprimantur, aperiendus eſt finis.

Διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἤθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν· τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν.

In excuſis antea. δὴ τί γὰρ οὐκ ἔχουσιν legitur: calamo autem exarati, quam probaui lectionem, retinent. Hæc cauſa eſt (inquit) cur mathematici ſermones mores non habeant, quod ab omni ſunt electione uacui: neq; enim finem ullum ſibi proponũt: ideſt non ut hoc, aut illud fiat, inſtituuntur. In mathematicis autem diſciplinis nulla ſuſcipitur de fine cogitatio: neq; ullam partem auxilio ipſius cauſa probatur: finis nanque actus alicuius finis eſt: actus adiunctum ſemper habet motum. mathematicę uerò circiter res, quę non mouentur, uerſantur. cum igitur fine careant, neq; electio ulla in his eſt: qua de cauſa mos in illis nullus exprimitur. unde confirmat electionis declarationẽ indicio finis fieri: morum uerò, electionis explicatione.

Ἀλλ' οἱ Σωκρατικοί· περὶ τοιούτων γὰρ λέγουσιν.

Socratici autem ſermones mores habẽt: agunt enim de rebus, quę alicuius gratia fiũt. Quos uero Socraticos ſermones appellarit, accuratè uidendum eſt: num ne, qui à Platone, Aeſchine, Xenophonte, reliquiſq; Socraticis uiris, diuiniſsimis ſcriptis mandati fuere: an communiter qui de parte illa philoſophiæ, quę de uita & morib. agit, inſtituti ſint: ab illo enim appellari potuerunt, quia Socrates auctor eius fuit: & alijs rebus relictis, omnem operam ſtudiumq; in ipſa conſumpſit.

Ἄλλα ἠθικά, τὰ ἑπόμενα ἑκάστῳ ἤθει.

Quę ſupra dixit ἦθος ποιεῖν, nũc (niſi fallor) ἠθικὰ appellat: nõ enim nũc hęc (ut opinor) ἠθικὰ uocat, ut ſupra narrationem ἠθικὴν uocauit, ſed ἠθικά, quę indicent, & aperiant hominum mores: quaſi ſigna quędam, ac notæ: hoc. n. arbitror intelligi debere. Sunt igitur (inquit) ἠθικὰ alia quoq;: ea ſcilicet, quę unicuiq; naturę, atq; ingenio comitãtur, quę nunquã deſerũt huiuſcemodi mores, atq; indolem. Exemplo Ariſtoteles rem declarat.

Οἷον, ὅτι ἅμα λέγων, ἐβάδιζε· δηλοῖ γὰρ θρασύτητα καὶ ἀγροικίαν ἤθους.

Ceu (inquit) dum hæc diceret, incedebat: ac nihilominus inſtitutum iter properè faciebat. Quę ſequũtur uerba auctoris ſunt, declarãtis ex ea re percipi mores illius, agreſteq; ingenium. Videre enim quempiam dum incedit, uerba facientẽ, ſignificat audacẽ, agreſtemq; naturã: audacis. n. profectò eſt, deſpicientiſq; eſt ad quẽ uerba illa pertinẽt, ne cõſiſtere quidẽ, dũ quę cœperas, abſoluas, ſed inter eundũ fecũ loqui: nã quin ruſticũ ſit, dubitari nõ poteſt. Theophraſtus (ſi ipſius liber eſt, quo naturę diuerſorũ hominũ deſcribũ

in Oedipode tyranno uſus eſſet illo loco. — ὁ δὲ θανὼν κεύθει κάτω δὴ γῆς, interpres id declarans inquit, ἀντὶ τοῦ κεύθεται, κρύπτεται. & ,ut ſententiam ſuam confirmet, alterũ hũc locum ex Antigona adducit: ut non culpa librarij κεκευθότοιν illic legi, credi debeat. ſed magni ſæpè auctores aliter locos poëtarum, quàm in libris eorum paſsim legantur, citãt. Animaduertendum autem diligenter, ita ne interpungẽda ſit oratio, ac ſeiungi debeat hoc, παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, à ſuperiore ſententia, ſiue connecti cum illis uerbis: ut ſupra hunc locum accipi poſſe oſtendi, tanquàm uſus ſit ratione illa loquendi, quam docuit uſurpaſſe Iſocratem ac Demoſthenem, quę eſt ποιεῖν παράδειγμα. nam ſi interpunctione dirimerentur, ſententia fortaſſe deterior non eſſet, ut dixerit hoc ipſum Sophoclem facere, ac ſi unquàm edit aliquid alienum à ſenſibus hominum atque incredibile, ſtatim rationem eius afferre: id autem exemplo confirmare uolens, addat, locum illum ex Antigona id teſtari: quemadmodum etiam non multo ante locutus eſt, cum inquit. παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος. & ſanè non nihil aſperitatis in eo ſermone eſt, ſi eo modo locus accipitur. eadem autem ratio eſſe poteſt ſuperioris illius, ut quo modo ipſorum alter accipiatur, eodem etiam alter accipi debere uideatur. Intelligo autem cum inquit. ὅπερ πάντες ποιοῦσι παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον: id enim quoq; manifeſto hoc ſenſu prolatum eſſe poteſt. Quod ſanè, ut copulent ſcilicet cõiungantq;, id quod extra ſumptum fuerit, cum re ipſa, cuncti qui laudationem alicuius aut uituperationem ſcribunt, faciunt. cuius rei exemplum eſt Iſocratis Helenę procemium.

ἂν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀγνοεῖς ἄπιστα λέγων, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ.

Si uerò (inquit) incredibile quippiam narraueris, nec eius cauſam afferre potueris, dicito te intelligere, quod exponis, quæ omnem fidem ſuperant. uerum ita natura factus es; & quoties occaſio daretur, ita te gereres.

ἀπιστοῦσι γὰρ ἄλλο τι πράττειν ἑκόντα, πλὴν τὸ συμφέρον.

Niſi aliquid adderes, non facilè crederet multitudo, te quidpiam geſſiſſe non utilitates tuas ſecutum: arduum enim illi perſuadere quenquam aliquid aggredi, quod ipſi non cõducat. quod ſi docueris tuos mores hos eſſe, & ingenium te huiuſcemodi habere, ut quę recta eſſe ſentias, & ſpeciem aliquam habeant, ſublata omni ſpe fructus geras, & facilius fidem facies, & morata omnis illa oratio erit.

ἔτι ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν· διηγούμενον καὶ τὰ ἑπόμενα, καὶ ἃ ἴσασι.

In narratione pręterea admonet oportere uti illis, quæ animum perturbatum declarent: quę notæ atq; indicia ſint animi, hoc aut illo modo affecti. Id autem fieri (inquit) ſi narrationi aſpergentur, quæ huiuſmodi commotionib. comitantur: nec non ea, quę ijs qui audiunt, nota ſunt: aut quæ ipſa plerunque, & ſuapte natura conſequuntur. Non nihil hic uarietatis inueni, quod tamen ſententiam non uariat: cum enim indefinito tempore λέγειν reliqui habeant: & accuſandi caſu, quod ſequitur uerbum, in antiquiſs. libro, imperãdi modo: caſuq; nominis illi reſpõdente, λέγε διηγούμενος legitur: infra quoque eodem uerbo uſus, ita præcipit, μὴ λέγε ἐνθύμημα.

καὶ τὰ ἴδια ἢ αὐτῷ ἢ ἐκείνῳ προσόντα.

Nec non quę propriè (inquit) ac ſeorſum, ipſi qui dicit, aduerſarioq; ſunt. ideſt peculiaria eorum, & à natura ipſis tributa: quæ tamen antea iudices ignorabant: nec huiuſcemodi ipſos eſſe adhuc perſpexerant: idem enim arbitror nunc his uerbis Ariſtotelem intelligere, quod ſupra illis ſignificauit. ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ: inueniuntur enim qui ab aliorum ingenijs aliqua in re diſcrepent, & ſeorſum aliquid habeant, quod à communi hominum natura abhorreat. Receptam autem lectionem retinui: eamq; cõmodam eſſe arbitror, quàmuis in pluribus ac meliorib. libris ἴδια, ut nomen ſit, non aduerbium, legatur, & uetus quoque tralatio cum illis faciat.

ὁ δ' ᾤχετό με ὑποβλέψας.

Exemplum hoc eſt rei πάθος aliquod conſequentis: dum enim incedis quempiam reſpectare, crebroque ad eum oculos conuertere, ſignificat animum tuum perturbatum. Intellexit autem hic eum ſibi ualdè iratum, maleq; erga ſe affectum.

Πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐν ἀρχῇ.

Non unam tantum ſedem habere narrationem docet: eamque perpetuam ac certo loco conſtitutam, ſed oportere plurib. locis narrari, ut aliquādo etiam ſuperſedendum illa ſit, ea potiſſimum parte, quę legitima ipſius eſſe uidetur, & ubi in primis tractari conſueuit. Hæc autem initium eſt orationis.

Ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησις ἐστιν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγεῖται.

In deliberationibus locum non habere narrationem, tradit: eiuſque rei cauſam ſtatim reddit: nemo enim (inquit) inſtituit narrationem de rebus futuris: ſententias autē de ijs dici, apertum eſt. Halicarnaſſeus quoque in libris de arte dicendi, ubi peccata multa malorum oratorum in omnib. orationis partib. corrigit, affirmat omnino genus hoc narratione non egere: cuius tamen rei diuerſam rationem affert: quod ſcilicet qui deliberent cognitum exploratumq; habeant, de quo quærant: uidereque cupiant quid ſibi gerendum, non de quo conſilium capiendum ſit.

Ἀλλ' ἐάν περ διήγησις ᾖ, τῶν γενομένων ἔσται: ἵν' ἀναμνησθέντες ἐκείνων, βέλτιον βουλεύσωνται περὶ τῶν ὕστερον.

Quod ſi aliquando (inquit) narratio illic inuenietur, res præteritę exponentur: eam ſcilicet ob cauſam, ut cum illi, qui audiunt, eas recordati fuerint, melius conſilium de ijs, quæ poſterius fieri debent, capiant.

Ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες, ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον.

Aut cum (inquit) res illas criminantur, aut laudant: res enim factæ iam nunquàm in deliberationibus aliter uerſari debent: Hoc tamen (addit) animaduertendum, cum hoc fit, quod ſui muneris eſt, qui dicit, egredi: & alienam perſonam induere. Cum in excuſis antea multitudinis numero ποιοῦσιν legeretur, ποιεῖ, ut in ſcriptis omnib. inueni, reſtitui: hāc etiam lectionem uetus tralatio exprimit. tantus igitur librorum cōſenſus me mouit: fecitq;, ut uerā hanc lectionem putarem: crediderimque Ariſtotelem dixiſſe. uerum qui hoc gerit, ut in ſententia dicenda criminetur aliquos, aut laudet, non fungitur officio deliberantis, quàmuis paulo ante διαβαλλόντες & ἐπαινοῦντες, multitudinis numero protuliſſet.

Ἂν δ' ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε, καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθὺς, καὶ διατάττειν, οἷς βούλονται.

Quod ſi (inquit) quod prædicas, incredibile fuerit, polliceri debes, & cauſam te ilico totius rei redditurum eſſe, & te etiam ſtare uelle iudicio eorum, quorū ipſis uiſum fuerit: ipſorumq; arbitrio rē permiſſurum. Vt autē ſupra, cum de morata oratione facienda loqueretur, ad extremum præcepit, ſiquid prolatum à te fuerit, quod ad naturam ingeniumq; tuum exprimendum ualeat: idq; incredibile uideatur, reddendam eſſe rationem illius rei, ita & nunc uidetur in ſuadendo idem ſeruandum eſſe pręcipere, ut ſiquid fide careat, ratione, qua ipſe docet, ſubleuetur: ut ſcilicet oſtendas te paratum eſſe, & ratiōem tui conſilij reddere; & quæ ſequuntur.

Οἷον ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι, ἀεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομένου τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν.

Vt Iocaſta (inquit) Carcini tragici poëtæ facit in fabula, quam Oedipodem inſcripſit: ſemper enim illa pollicetur, cum percunctaretur ipſam, qui filium quęrebat. Cum uerò Oedipodes ueteris huius poëtę interierit, uis huius exempli nulla eſt. Carcini quoq; huius teſtimonio è fabula Medea uſus eſt in. II. horum librorum, ubi locum monſtrat, unde duci argumenta poſſint à rebus, in quib. peccatum ſit in re tractanda. illic autem cū tradidetim Sudā quoq; ex eadem fabula exemplum ſumpſiſſe, lapſus ſum in poëtę nomine: Cantharum.n. ille appellat, nō Carcinum, qui comicus fuit, ac multas fabulas docuit: in quibus etiam Medea quędam uocata eſt. uitium igitur id memorię hic emendare uolui. quis autem Carcinus hic fuerit, ipſe ſuo loco narrat.

Καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους.

Ex Antigona ſumptum exēplum eſt. Aemon enim Creontis Thebarum regis filius, cum ſalutem uxoris Antigonę contra patrem enixè tueretur, tamen oſtēdebat, ſe in eius poteſtate fore, ac quicquid ei uiſum eſſet, facturum, cum tamen animo aliter ſentiret:

quod exitus poſtea declarauit: poſt quàm enim eum à tam ſæua ſententia reuocare non potuit, mori & ipſe ſtatuit.

Τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι.

Præceptis narrationis explicatis, tertiam partem orationis aggreditur: quæ poſita eſt in fide facienda, & qua ea, quę narrata ſunt, argumentis confirmantur. Naturam autem huius rei in iudiciali nunc genere declarat: primoque tradit probationes demonſtratiuas eſſe oportere: aut quia, cum ſint aliæ probationes, quę argumentatione non utuntur, illas nunc ſe non intelligere oſtendat: aut ἀποδεικτικὰς uocauit, quæ firmæ ſint, & multum ad fidem faciendam ualeant.

Ἀποδεικνύναι δὲ χρὴ (ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις) περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν.

In quo multum ſtudij ponendum ſit: quodque in primis probare argumentis oporteat, docet: cum enim multæ partes ſæpè cauſarum ſint, in ea potiſsimum, in qua tota cauſa uertitur, & de qua omnis controuerſia eſt cum aduerſario laborandum affirmat. quod ſi relicta illa, in parte alia confirmanda quis diligentiam poneret, quàmuis id firmiter probaret, non ualdè cauſam adiuuaret. Cum igitur peccari hac in re ab imperito actore magnopere poſſe uideret, quid faciendum ſit, aperit, inquiens. Aggredi autem hanc rem oportet, & argumentationes adhibere de eo maximè, quod in controuerſiã uenit: de quo is, qui dicit, cum aduerſario contendit (quattuor enim quęſtiones ſunt) qui nanque in altero confirmando ſtudium poneret, & non in eo, de quo tunc iudicium ſit, erraret. Quod uerò hunc numerum earum eſſe uult, ſupra idem hoc ipſo in libro docuit, cum poſteriorem locum de diſſoluendo crimine traderet. Nam illic etiam quęſtiones quattuor ſunt, & ſi plures exponi uidentur; partes enim reliquæ illarum ſunt, ut qui attentè animaduertet, intelliget.

Οἷον, εἰ ὅτι οὐ γέγονεν, ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν.

Ceu (inquit) ſi in re ſpectanda, atq; iudicanda, de facto cõtrouerſia eſt; reuſque potiſſimum in hoc incumbit accuſatori reſpondens, ut non factum à ſe id oſtendat, huius maximè rei argumentationem afferre oportet: qui enim totam operam ſuam poneret: cũ de facto quęreretur, ut confirmaret id, aut non iniquũ fuiſſe, aut non detrimentoſum, fruſtra laboraret, & meritò contemni poſſet.

Εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψε, τούτου· καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως.

Si uerò cauſa poſcit, ut neminem lęſiſſe probet, huius ipſius argumentationes afferre oportet: eadem ratio eſt reliquarum quęſtionum, ut ipſe accuratè exponit. Eodem enim pacto (ait) te gerere debes, ſi de magnitudine facti quæritur: nam omnes argumentationes illuc dirigendę: oſtendereque neceſſe eſt, nõ tantum detrimentum illatum eſſe, quantum affirmat aduerſarius: reſpondet enim quod nunc inquit, οὐ τοσόνδε, ei, quod ſupra, cum eaſdem quæſtiones explicuit, εἰ τηλικοῦτον dixit: nec non ſi id non iniuſtè factum probari oportet: omnem enim diligentiam in eo ponere debes, ut probes id ex iure, & legib. fieri potuiſſe, & omnes confirmationes eodem conuertendę.

Ὡσαύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις.

Non aliter (inquit) conſequentes tres quæſtiones tractandæ ſunt, ac ſi de facto quæreretur: quodq; in prima illa pręcepimus, idem in reliquis ſeruandum eſt. Animaduertendum autem, cum ſupra in hoc tradendo, factique controuerſia exponenda, negandi modo uſus ſit, nunc ipſum in eadem ſignificanda affirmandi uti. quod (niſi fallor) factũ eſt, quia tunc de reo tantum loquebatur, qui innocentiam ſuam probare uolens, à ſe id commiſſum inficiatur: nunc uerò complectitur ambos, & accuſatorem & reum, inquiẽs. Vt quemadmodum cum de facto cõtrouerſia in iudicio eſt.

Μὴ λανθανέτω δ', ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ γάρ ἐστιν ἄγνοια αἰτία, ὥσπερ ἂν εἴ τινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμφισβητοῖεν.

Quod ad controuerſias has pertinet (inquit) libet hoc etiam admonere: in hac ſola neceſſariò alterutrum improbum eſſe: aut qui inficiatur, cum id ſe feciſſe neget, quod à ſe factum eſſe optimè ſciat: aut accuſatorem, qui falſum crimen obijciat. in alijs controuer-

ſijs non neceſſe eſt. Nam ſi quis eum, qui non læſerit, detrimentum importaſſe arguat, poteſt extra culpam eſſe, ſi errore ductus, non fraude, illi negotium faceſſit. ille quoque, qui negat ſe damnum intuliſſe, cum intulerit, culpa poteſt uacare: imprudens enim alij incommodare potuit. Eadem ratio reliquarum duarum quæſtionum eſt. Nam Ariſtoteles in diſceptatione alia utrunque poſſe non prauum eſſe declarauit: ideſt cum æquum id, an iniquum fuerit, diſputatur. In tertia id quoque uerum eſſe apertum eſt. Idem uero, quod hic traditur, in. V. quoque libro de moribus ad Nicomachum dicitur, ubi de his, qui ira perciti aliquid peccant, diſputat: docet enim ipſos aliquo modo poſſe excuſari: nec eſſe neceſſarium illic, quod in pactionib. hominum eſt, cum an contractæ res illæ inter ipſos ſint, lis eſt: ubi fieri non poteſt, quin eorum alter, qui ita controuerſantur, prauus ſit, niſi forte obliuio interceſſit. Exempli gratia. ſiquis quempiam in iudicium uocat, quod depoſitam pecuniam deneget, neceſſario aut accuſator, aut reus improbus eſt: accuſator, ſi pecuniam nunquàm apud eum depoſuit, quã legibus repetit: reus, ſi depoſitum ab
» negat. uerba, quib. in eadem ſententia exponenda illic utitur, hæc ſunt. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν
» τοῖς συναλλάγμασι περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσιν. ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι μοχθηρὸν, ἂν
» μὴ διὰ λήθην αὐτὸ δρῶσιν, ἀλλ᾽ ὁμολογοῦντες: & quæ ſequuntur.

Ωςτ᾽ ἐν τούτῳ χρονιστέον: ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὔ.

Cum igitur tanti momenti res ſit, ut neceſſario aut ipſe, aut aduerſarius, improbus ſis, omnia facere debes, ut crimen à te depellas, et in aduerſarium reicias: neque enim parua res agitur, ſed præter damnum, quod lis affert, amiſſio exiſtimationis conſequitur. quapropter (inquit) diu morari in hoc debemus, in quo ſumma totius negotij uertitur, & ſummo ſtudio id purgare. In alijs, quàmuis & ipſa non parum cauſam ſubleuare poſſint, tantum temporis nõ eſt terendum. Hunc ſenſum ex recepta lectione elicio, qua ualde delector: in antiquiſſ. tñ libro χρηστέον, nõ χρονιστέον ſcriptũ inueni: quam lectionẽ uetus quoque tralatio ſequitur: eam autẽ qui non omnino reijcit, ita explicare (ut opinor) poterit: ut cũ docuerit in hac ſola controuerſia, qua quæritur factum ne ſit, neceſſario uſu uenire, ut diſceptantium alter improbus ſit, affirmet nunc, quod planum eſſe poterat, licere cum de eo in iudicio agatur, illud tangere: cum uero alia de re controuerſia ſit, ipſo ſuperſedendum, ut nullo pacto queas ita aduerſarium premere ac dicere, alterutrum ipſorum prauum hominem eſſe: poteſt enim fieri, ut iniuſtè tibi ille negotium faceſſat: nec tamen iniuſtus ſit, quia exiſtimet te flagitium admiſiſſe, cui affinis non ſis. ἐν τούτῳ igitur tunc intelligere oportebit, in hac diſceptatione: cum lis omnis & controuerſia de hac re eſt. ἐν ἄλλοις uero, cum quæritur de alijs rebus.

Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς τὸ πολὺ ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἡ αὔξησις ἔσται: τὰ γὰρ πράγματα δεῖ πιστεύεσθαι.

In demonſtratiuo autem genere (inquit) omnis ferè opera oratoris conſumitur in rebus & honeſtis, & utilibus: quas is, quem laudandum ſuſcepit, egerit, amplificandis: induſtria enim oratoris ea maximè parte exerceri debet: in augendis (inquam) rebus: facta nanque ipſa, quæ extollit, credi oportet ab ijs, qui audiunt. quare in illis confirmandis occupatus eſſe non debet, ſed in augendis & ornandis: hoc autem in primo quoque libro teſtatus eſt. Quod in excuſis uerò antea hic erat καλὰ ἢ ὠφέλιμα, optimorum librorũ fidẽ ſecutus, emẽdaui: & reiecta particula, quæ dijungit ac ſeparat, illã, quæ copulat, reſtitui: eædẽ. n. ſæpè res & dignitatis plenæ fuiſſe, & cõmoda magna alijs attuliſſe dicuntur.

Ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀποδείξεις φέρουσιν, ἐὰν ἄπιστα ᾖ, ἢ ἐὰν ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ.

Raro enim (inquit) hoc in genere orator eo incumbit, ut res factas probet, quemadmodum ſemper ſummum ſtudium ponit, ut illas & honeſtas, & utiles ualde fuiſſe doceat; id autem, quod raro fit, quando fiat, diligenter exponit: at tunc ipſum oſtendit argumẽtis in ea re uti oportere, quando incredibiles illæ uidẽtur, aut alius quiſpiam eorum auctor exiſtimatur: id enim ſignificat. ἐὰν ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ. Animaduertendum autem αἰτίαν ἔχειν aliquem dici etiam de reb. bonis: frequẽtius nanque qui in culpam uocatur alicuius flagitij, dicitur αἰτίαν illius ἔχειν.

Ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς, ἢ ὡς οὐκ ἔσται ἀμφισβητήσειεν αὖ τις: ἢ ὡς ἔσται μὲν ἃ κελεύει, ἀλλ᾽ οὐ δίκαια: ἢ οὐκ ὠφέλιμα: ἢ οὐ τηλικαῦτα.

De quibus in ſententijs dicendis controuerſiæ oriri ſoleant, oſtendit: aut enim (inquit)

aduerſabitur quiſpiam, res illas non ita, ut qui ante ſententiam dixit, cenſuit, futuras eſſe: aut futuras ipſas concedet, ſed non ęquas, ac iuſtas eſſe oſtẽdet: aut nõ utiles, aut nõ tantas in ſe habere utilitates, quãtas ille affirmarit. Hoc pacto cõſilium Themiſtoclis, quod Athenienſibus dabat, diſcuſsit Ariſtides: ideſt ſecunda quæ traditur hic, ratione, illi reſtitit: dixit enim in concione, cum populi iuſſu ſolus id à Themiſtocle accepiſſet, perutile eſſe conſilium, quod Themiſtocles afferebat, ſed minimè honeſtum. Cum autem magiſtri quidam huius artis ad iudiciales tantum materias pertinere ſtatus cauſarum putauerint, quos etiam reprehendit Quintilianus, contra illos ſentire Ariſtotelem manifeſtũ eſt: eoſdem enim, quos paulo ante numerauit, ſtatus nunc repetit: & in quattuor his rebus poſſe, qui ſententiam alicuius reprehendat, illi reſiſtere ac cum eo controuerſari docet: aut quod futura nullo modo res ſit: aut, ſi fieri debeat, illam iniquam fore, aut inutilem: aut exigua commoda allatura, non quanta prędicarit ſententię eius auctor.

Δεῖ δὲ καὶ ὁρᾶν, εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος· τεκμήρια γὰρ ταῦτα φαίνεται καὶ τῶν ἄλλων, ὅτι ψεύδεται.

Præceptum hoc quoq; eum, qui ſab aliquo diſſentit apud ſenatum, aut in concione, ornat. Nam prǫterquàm quod ſententiam eius ſupra explicatis rationib. oppugnare poteſt, utile etiam eſt uidere, ſi quid falſi protulit: quàmuis ad rem, de qua tunc deliberatur, id mendacium non pertineat: nam argumenta hęc eſſe creduntur, quod in alijs etiam mentitur, nec fide dignus eſt. Si fidem autem ſuaſori eripueris, omnia eripueris. Diſcedit hac quoq; in parte à reliquis & excuſis, & ſcriptis libris antiquiſs. codex: cum autem nihil immutarim, uarietatem lectionis indicare uolui. quod eò libentius feci, quia uetus quoq; tralatio ipſam exprimit; eſt enim hęc ἐκ τοσούτου πράγματος. Nec tamen non receptam probo; ſi quis tamen eã ſequi uellet, hunc ſenſum (ut opinor) inde eliceret. Si ex tanta illa re, quæ exponitur, pars aliqua, quàmuis exigua, falſi aliquid in ſe habet: argumento nanq; erit, quod reliquæ res etiam fictę, falſoq; prolatę ſint.

ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτερα· τὰ δὲ ἐνθυμήματα, δικανικώτερα.

Quę probationes, quibus dicendi generib. maximè accommodatę ſint, docet. Totũ autem hunc locum in primo quoq; horum librorum perſecutus eſt, ſtatim poſt explicatum genus demonſtratiuum. Animaduertendum autem hic ipſum exempla maximè propria dicere generis deliberatiui, tertia collatione: enthymemata uerò magis conuenire iudicijs, ſecunda: quod hac de cauſa ipſum feciſſe arbitrari licet, & hoc ſignificare uoluiſſe. Exempla magis propria eſſe deliberatiui, quàm enthymemata iudicialis; cętera enim genera magis his utuntur, quàm exemplis faciant.

ἡ μὲν γὰρ, περὶ τὸ μέλλον· ὥστ' ἐκ τῶν γινομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν.

Nihil ſupra poſuit ad quod hęc referri poſsint: cuncta enim neutro genere uerba prolata ſunt: hoc uerò muliebri. Videtur igitur intelligi debere δημηγορία uel συμβουλῇ: infra autẽ ubi, ἡ δὲ περὶ ὄντων inquit, δίκη: idem enim ſcrupulus illic quoq; eſt: ambo autem hęc, quę naturã ſignificant, nomina, ducuntur ex nominib. ab ipſis deriuatis, quib. antea uſus fuerat. Sententia uerò hæc eſt: deliberatio enim fit, conſiliumq; cogitur de rebus futuris. quare ad eas confirmandas ex præteritis, iamq; factis rebus, exẽpla ducere oportet.

ἡ δὲ, περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὗ μᾶλλον ἀπόδειξίς ἐστι καὶ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην.

Iudicium uerò fit (inquit) de ijs, quæ ſunt, aut non ſunt. Cuius rei magis demonſtratio neceſsitasq; eſt: quod enim factum eſt, neceſsitatem in ſe iam habet. Cum autem antea ſemper in iudicijs agi dixerit de reb. factis, nunc uerò præſenti tempore de ijs quæ ſunt, ea hic eſſe uidetur dicere, quorum natura ac ſtatus iam definitus eſt. Id autem manifeſtò habent res pręteritę: eorum uerò, quæ aut facta aut non facta ſunt demonſtrationem eſſe: ideſt melius ipſas, quàm res futuras, demonſtrari poſſe: & hac de cauſa enthymemata, quæ oratoriæ demonſtrationes ſunt, magis quàm futuras recipere, cum præſertim neceſsitas in ijs inueniatur: alterutrum enim neceſſario eſt: quod in futuris rebus, de quibus ſententiæ in conſilio dicuntur, non contingit. quare ipſorum probationes neceſſario magis concludunt: quod ſanè enthymemata faciunt: enthymema nanq; ſyllogiſmus.

οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ' ἀναμιγνύναι· εἰ δὲ μή, καταβλάπτει ἄλληλα.

Aliud præcipit, quod ignoratum magnos errores crearet. Non ſunt (inquit) deinceps, ut aliud nulla re interpoſita, aliud ſequatur, enthymemata in oratione ponenda, ſed temperanda alijs probationibus: rebuſque, quib. corpus orationis conflatur, permiſcenda: quod qui non ſeruabit, poſteriorib. argumentis uim priorum infringet: ita enim collocata argumenta mutuo ſe impediunt, ac labefactant. Id autem fieri arbitror, ut ipſe quoq; ſignificare uidetur, quia obruunt eos, qui audiunt: ingenia enim, quę bonis artib. exculta non ſunt, nec tam ſubtilib. diſputationib. aſſueta, ut eorum, qui res iudicant, plerunque ſunt, defatigantur: antequã enim unum perceperint, alterum & deinceps tertium ſuperuenit: ut nullam ita prolata, uim habere uideantur, nec quicquã efficiant.

ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ποσοῦ ὅρος· ὦ φίλ', ἐπεὶ τόσα εἶπες ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ, ἀλλ' οὐ τοιαῦτα.

Modum aliquem res cunctæ requirunt: eſt enim (inquit) etiam terminus quidã, quẽ tranſilire non oportet, argumentorum multitudinis: quantitatem nanq; intelligit, quã διῃρισμένον appellant. Iudicium autem ſuum auctoritate Homeri confirmat, qui & ipſe cenſuit habendam eſſe numeri ipſarum rationem, in optimis etiam ſententijs proferendis. Ita enim Menelaum in. IIII. libro Odyſſeæ cum Piſiſtrato Neſtoris filio loquentem inducit. O care mihi adoleſcens: amo enim te, quia tot dixiſti, quot prudentia prę ditus uir, & diceret, & faceret: quiq; te ętate etiam antecederet. Nam quod addit Ariſtoteles, non huiuſcemodi taliaq; ipſum dixiſſe, ſignificat, Homerum idem ſenſiſſe, quod ipſe præcipit: neque enim τοιαῦτα dixit: ſed τόσα, ut qui cognoſceret, multitudine quoque ſententiarum peccari poſſe, nec tantum qualitate. ὅρον uerò, quod finem terminũq; appellat, ita quoque Demoſthenes pro Cteſiphonte locutus eſt. ἐν τοῖς πρότερον εἰλημμένοις ὅροι τῶν ἀγαθῶν εἰσι, καὶ κανόνες.

καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν· εἰ δὲ μή, ποιήσεις, ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φιλοσοφούντων, οἳ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα, καὶ πιστότερα, ἢ ἐξ ὧν λέγουσι.

Admonet etiam, ne ſtudeant res omnes argumentis confirmare: quę enim ſua ui ſatis planę notęq; ſunt, tam firmam rationem non poſtulant: neq; enim niſi ex ignotioribus probari poſſent: quo nihil abſurdius in diſſerendo committitur: qui autem hoc non ſeruabunt (inquit) in idem uitium incident, quo tenentur non nulli ſtudijs ſapientię dediti, qui ſyllogiſmos adhibent ad ea, quæ notiora ac certiora ſunt, quàm illa, quę ſumunt, quorumque præſidio ad ea illuſtranda utuntur.

καὶ ὅταν πάθος ποιῇς, μὴ λέγε ἐνθύμημα· ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἢ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα.

Multa hic, utiliaq; admodum pręcepta tradit, quę ſtudioſos dicendi ſeruare diligenter oportet: nam docet etiam, cum commouere, ac perturbare animos iudicum orator vult, nullo modo ipſum enthymema proferre. argumentoq; aliquid cõcludere debere: eiuſq; rei cauſam ſtatim affert: aut enim (inquit) eijciet, extrudetq; turbidum illum motum ex animo iudicis enthymema, aut fruſtra prolatum, atque emiſſum erit: alterum nanq; horum eueniat neceſſe eſt: neque enim ſimul eorum, qui audiunt, animi commoueri, atq; acuta ſubtilique ratione perdoceri poſſunt. Aut incœptum igitur πάθος corrumpes, illincque, ubi inſedit iam, exturbabis: aut argumenti. quod ſuo loco poſitũ multum prodeſſet, iacturam facies: enthymema autem irritum eſſe cõtingit, cum in animo eius, qui audit, uiget affectus: atq; ita uehemens eſt, ut illuc penetrare non ſinat enthymema. πάθος ποιῶν ualet hic orationem formare, quę indicet commotum magnopere animo qui eã habet, & ad perturbandos auditores idonea ſit, ut ἦθος ποιῶν ſupra dixit, intelligens orationem conficere, quæ mores exprimat dicentis.

ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας, αἱ ἅμα.

Commotiones enim (inquit) ſe mutuo exturbant, nec ſimul in eadem ſede manere poſſunt, quæ prior locum occupauit, à poſteriore, ſuperuenienteq;, extruditur: commouere autem animum non πάθη ſolum, ſed enthymemata quoq; declarauit ipſe in. I. horum librorum, cum inquit orationes, quę enthymematib. conſtarent magis θορυβοῦνται: quàmuis non eadem animi pars moueri illis uideatur: argumentis nanque, rationis particeps: affectibus uerò, expers excitatur.

Accuratè autem animaduertendum pręceptum: neq; enim uetat in eadem oratione argumenta poni, & πάθη excitari; ſed eodem in loco utraq; rectè collocari non poſſe uult. & quod incommodum, ſi id factum fuerit, exiſtat, oſtendit.

καὶ ἢ ἀφανίζουσιν, ἢ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν.

Quę eodem tempore motiones excitantur, aut mutuo ſe delent: nec altera alterius ueſtigiũ relinquit: aut imbecillas reddunt. ut infirmę alterę factæ paruam, aut nullam utilitatem ipſis afferant: ſua autem culpa extinguere, aut labefactare, quę multum ualent ad fidem faciendam, non parua culpa eſt oratoris.

οὐδ' ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα: οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἦθος, οὔτε προαίρεσιν ἡ ἀπόδειξις.

Quemadmudum cum animi iudicium oratione ab ipſo cõcitantur, temperare ſibi ab enthymematib. orator debet, ita etiam cum oratione ille aut ſuos, aut alienos mores exprimit: neque enim ne tunc quidem expedit enthymemata indagare: rationem eius rei ſtatim aſſerens ipſe, inquit: demonſtratio enim nec mores, nec electionem habet: enthymema autem demonſtratio oratoria. Quare inter medias has res locum habere non poteſt: nam quod hic particula negandi geminata eſt, frequens apud Atticos ſcriptores id atque uſitatum eſt.

γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει, καὶ ἐν πίστει: ἠθικὸν γάρ.

Vt autem enthymemata ab oratione morata remouẽda ſunt, ita ſententię, quę γνῶμαι à Gręcis, quod indicia animi noſtri ſint, uocantur, ab eadem oratione alienæ nõ ſunt: in primiſq; uſurpare illas in narratione, & in confirmatione debemus. Rationem huius rei reddens, inquit: pertinet enim hoc quoq; ad mores, & ad naturam conſuetudinẽq; uitę exprimendam accommodatum eſt. In II. quoq; horum librorum, ubi uim omnem earum explicuit, orationes moratas ipſas efficere affirmauit; narratio autem præcipuè morata laudatur: nam ualere eaſdem ad fidem faciendam planum eſt, cum pars enthymematis ſint: unde nunc poriſsimum, poſtquam quid coſtodiendum eſſet in enthymemanb. docuit, hoc pręcipit.

καὶ ἐγὼ δέδωκα. καὶ τοῦτ' εἰδὼς ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν.

Exemplum hoc eſt, quo confirmat, facere ad narrationem moratam, ſententias: uox uerò edita uidetur ab eo, qui, cum fidei alicuius pecuniam commiſiſſet, ea fraudatus eſt. Narrat igitur ſe dediſſe illam, quàmuis ſciret nemini in uita haberi fidem oportere. ſententia autem hęc eſt, non eſſe temere credẽdum: id enim etiam Epicharmus Siculus nota uoce, & à M. Q. que Ciceronibus celebrata, pronunciauit.

ἐὰν δὲ παθητικῶς· καὶ οὐ μεταμέλει μοι, καίπερ ἠδικημένῳ: τούτῳ γὰρ περίεστι τὸ κέρδος: ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον.

In oratione quoq;, qua uehementes animi motus effinguntur, & cum orator concitatè dicit, ſententias utiles eſſe, hoc exemplo confirmat: cuius uis plana eſt: ita autem redderem. Nec me pœnitet ita feciſſe, quàmuis iniquitate iſtius magnum damnum fecerim: cum hoc enim, quæſtus: mecum, ius atque æquum habitat. huic, quæſtus ex eo facto: mihi, ſupereſt æquitas.

τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι, εἰκότως: διότι περὶ τὸ μέλλον: ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονός.

Sententias dicere, in deliberatiuoq; genere uerſari, magis arduum eſt (inquit) quàm cauſas defenſitare, & iudicia tractare; atq; id optimo iure, addit. De rebus enim illic futuris agitur: in iudiciali uerò, de præteritis, ac factis: futurę autem res nullo modo ſciri poſſunt: pręteritarum tantum, ac factarum ſcientia eſt: nihil enim niſi factum, huiuſcemodi cognitione percipitur. Quantopere autem diſſentiat philoſophus hac in re à Gręcis Latiniſq; rhetoribus, facile intelligi licet: qui maiorem operam ſtudiumq; ponunt in iudiciali genere docendo: niſi forte illi utilitatem ſequebantur, & in eo, cuius crebrior uſus erat, tradendo, magis ſibi laborandum putabant.

ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν. ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ Κρής: ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν: ἀδήλων δέ.

Ariſtoteles ſanè affirmat nihil niſi factum iam,ſcientia comprehendi poſſe: opinionem tamen iudiciumq́ de hac re Epimenidis affert, qui exiſtimabat illud etiam ab augurib. ac diuinis ſciri poſſe. quare ipſe huic diuinationi incumbebat:neque enim, ut cæteri uates,res futuras tenere ſe ac prędicere alijs poſſe prę ſe ferebat, ſed factas iam: obſcuras tamen,& quę à cæteris non uiderentur. Epimenidis huius & Cicero in. II. de legibus,& M. Varro in. VII. de lingua Latina mentionem fecerunt:nec non Athenęus in. XIII. libro, ubi de puerorum amoribus copioſè diſputat.

καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς: ἔχοντα δὲ ἀρχὴν, ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν.

Alterum argumentum,quo probat deliberandi genus difficilius, quã iudicandi: In iudicijs enim (inquit) præſidijs quibuſdam non deſtituuntur oratores: habent enim legem,quæ eſt tanquam ſolum ac fundamentum argumentationum: ac principij denique uim in illis rebus habet: ut enim propoſitiones materia atq; initium ſunt ſyllogiſmi, ita lex eorum,quæ in eo genere conflantur, argumentorum. Cõmuniter autem docet, qui principia teneat,nullo negotio demonſtrationem inuenire.

καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβάς. οἷον πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὑτοῦ ἢ παθητικὸν ποιεῖν, ἀλλ' ἥκιστα πάντων: ἂν μὴ ἐξίστηται.

Hoc ad alterũ genus pertinet: deliberatiuum ſcilicet, quod non multa habere diuerticula dicit, quibus abundat iudiciale. In foro contra aduerſarium dici plura poſſunt, aut de ſe ipſo,aut etiam perturbatione,& quaſi fluctibus omnia compleri;ſed mirum in modũ his rebus deliberatiuum orbatum eſt,nec ei licet quicquàm huiuſcemodi attingere, niſi è munere ſuo exierit,& alienas partes tractare uoluerit:niſi à ſe ipſo diſceſſerit:hoc enim ualere arbitror, ἐὰν μὴ ἐξίστηται. quod uero inquit, παθητικὸν ποιεῖν, reſpicit perſonam auditoris:cum enim quod erat aduerſarij,ac eius qui ſententiam dicit,tetigiſſet,eum etiam, qui audit,relinquere non debuit: ipſe enim quoque ut poſſit,quod reip. conducit,uidere,ac rectè de reb. exiſtimare,perturbari animo non debet:niſi quis putet λόγον intelligi debere:Exprimere nanq; oratione affectus ſuos, ab hoc genere alieniſſimum eſt: ſuaſor enim uacuum ſe omni huiuſcemodi motu demonſtrare debet, niſi omnem auctoritatem amittere uult: & toto animo tantum commoda eorum,quib. conſilium dat,procurare.

Δεῖ τι ἀπορῶντα, τοῦτο ποιεῖν.

Hoc nemo (inquit) niſi coactus facere debet,& cum alijs omnibus rebus deſtituitur: uenia enim datur laboranti, ſi omnia undique,ut aliquid dicere uideatur, arripuerit. non dubitandum igitur eſt hoc tunc aggredi: & dum ſuades,in aliquem inuehi: ac de te ipſo quidpiam, quod te commendet,prędicare.

ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι, καὶ Ἰσοκράτης: καὶ γὰρ συμβουλεύων, κατηγορεῖ. οἷον Λακεδαιμονίων μὲν, ἐν τῷ πανηγυρικῷ: Χάρητος δὲ, ἐν τῷ συμμαχικῷ.

Quod quidem (inquit) Athenis oratores,& qui operam reip. dant:ad populumq́ dicunt, faciunt: & Iſocrates etiam, qui nunquàm in concione uerba fecit, ſed domi orationes ſcripſit: dum enim ille ſuadet,accuſat,& aliam perſonam induit. ut in Panegyrico, quę ſuaſio eſt,inſimulat Lacedęmonios. Quàmuis autem magna parte eius orationis ipſos perſtringat,precipuè tamen arbitror philoſophum locum illum intelligere, cum expoſitis grauiſſimis malis,quę Greci, Aſiam incolentes, ſuſtinebant ob impotentem dominatum Perſarum,totum id aſſignari debere Lacedęmonijs affirmat, qui ueteres ſocios deſeruerant,in ſeruitutemq́ barbaris tradiderant:illic enim ita diligenter in ipſos inuehitur:tamque acrib. uerbis accuſat,ut exiſtimarit locum correctiõe egere:quia quum ſermonem inſtituiſſet de reconciliatione gratiæ: ſimultatibuſque è Gręcia extirpandis, tam aſper ẽcõtra Lacedęmonios locutus ſit: ad extremum enim accuratè ſe purgat,atq; officiũ ſuũ probare conatur:oſtendens, quàmuis lædat ea pars exiſtimationem eorum,tamen,quia a beneuolo animo proficiſcatur,ſtudioq; emendandi errata illorum,admonitionem,non obiurgationem haberi debere. Incipit autem criminatio ab hoc loco.

τινὰς ἄλλους αἰτίους χρὴ νομίζειν, ἢ Λακεδαιμονίους; In ea uerò (addit) quam pro ſocijs ſcripſit, Charetem imperatorem accuſat. συμμαχικὸν, poſteriorem hanc orationem appellauit. περὶ εἰρήνης eam nunc inſcribunt: hanc enim arbitror hic intelligi ab Ariſtotele.

ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις.

Quia qui rem aliquam, hominemue laudandum ſuſceperunt, ſępè non multa, quæ dicant, habent: neq; plenam inde, grandemque orationem facere poſſunt, docet quomodo huic rei occurrere debeant: oportet enim (inquit) in hoc genere orationem augere, laudes in aliquos adiungendo, ut poëtæ epiſodijs in quæ appellāt, fabulas ſuas grandiores, honeſtioresque facere conſuerunt. Valet autem ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, laudib. hinc & inde accerſitis, orationem refercire: translatum autem à poëtis uerbum eſt: ἐπεισόδια. n. ſunt, quæ extra proprium fabulę corpus: rerumq; coagmentationem, quam σύστασιν appellant, poëmati adnectuntur.

οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· ἀεὶ γάρ τινα εἰσάγει.

Vt Iſocrates (inquit) in primis facit: ſemper enim aliquem inducit, cuius laudes perſequendo, dignitatem ac magnitudinem orationi adiungat: id autem ipſum ſeruare manifeſtū eſt: cum enim Buſiridem ornandum ſuſcepiſſet digreditur in laudes regionis, in qua ille regnauit: ac loci naturam, ubertatemq; agrorum: nec non opportunitatem fluuij commendat: deinde inſtituta ſacerdotum in cœlum fert: ſed etiam Pythagoram celebrat, qui inde philoſophiam in Græciam aſportauit. Idem etiam facit in laudatione Helenæ: explicat enim uirtutes, & facta pręclara Theſei: ornat Paridem: de pulchritudine diſſerit, eamq; extollit.

καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, ταὐτό ἐστιν.

Vocem Gorgię Leontini adducit, & quare fretus tantum de ſe, ingenioq; ſuo polliceretur, exponit. aiebat enim ille, nullo modo ſibi deeſſe poſſe orationem, quācunq; rem expolire aggreſſus eſſet. hoc autem (inquit Ariſtoteles) quod ſupra oſtendimus, in animo habebat Gorgias, atq; hoc ſemper faciebat: ſi enim in Achillem dicit, eumq; perpetua oratione ornandum ſuſcepit, Peleum patrem laudat, poſtea Aeacum auum, deinde Iouem: eodemq; pacto fortitudinem commendat, ac deniq; omnia undiq; arripit. Quod ſanè, ſi uerè rem cogitamus, nihil aliud eſt, quàm quod ſupra diximus, orationem epiſodijs amplificare. non magna in re diſcrepat antiquiſs. liber à reliquis: ταὐτὸ enim habet, non τοῦτο: cum illo etiam facit uetus tralatio.

εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακόν, εἶτα τὸν θεόν.

Cum in excuſis ita legatur, nihil imutaui: in ſcriptis tamen omnib. inueni, λέγων: quam lectionem uetus quoq; tralatio exprimit. Tot igitur librorum conſenſus perſuaſit mihi, ut id admonerem, quàm uis non parum ſcrupuli ipſa habere uideatur. Significat uerò (ut opinor) hic λέγειν, quod Latinis poëtis dicere: ideſt celebrare, & laudib. extollere. Paulo poſt, ubi in excuſis τὴν θεὸν muliebri genere, ſcripti uirili habent, τὸν: ut intelligi debere non Thetis mater, ſed Iuppiter uideatur, quem auctorem ſuæ ſtirpis Aeacidarum familia habebat.

ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρείαν.

Quomodo hic omnis locus intelligi deberet, ſupra expoſui. Nam quod inquit, eodem modo fortitudinem, ad Achillem pertinere arbitror: cum enim Achilles plurimum hac uirtute ualuiſſet, nactus eam occaſionem Gorgias, fortitudinem ipſam laudabat: nec tantum fortia facta Achillis, commendabat, ſed ſeiunctam uirtutem hanc ipſam, & bona, quæ inde gignuntur, celebrabat.

ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ· ὃ τοιόνδε ἐστίν.

Vt rationem magis doceat, quam tenere ſolebat Gorgias in reb. extrinſecus captandis: laudibuſque, quibus quem uolebat oneraret, undiq; arripiendis, ita loquitur: nihil enim certum & definitum his uerbis intelligit, ſed quæcunque pro natura earum rerum, quas ornabat, ab eo excogitari, & illuc commodè transferri poterant, ſignificat: ualent enim. Aut hęc aut illa tangit, pro ut res perſonaque, quam hac ratione cō

mendat,

mendat patitur: neque enim id explanare in re incerta poterat. modus autem hic loquē di ſupra hoc ipſo in libro à me exemplis poſitis explicatus eſt: addi tamē illis Demoſthe » nis hoc quoque teſtimonium poteſt, qui pro Cteſiphonte inquit. εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ὁ ἄν- » θρωπος οὑτοσί, οὐκ ἂν ἀπέθανεν. nihil .n. certū exponit, & cūcta, quę accōmodata illi tēpori à præpoſtero illo medico dici poſſent, intelligit. Diſcrepat uerò à reliquis antiquiſſ. liber hac parte, quod non ὁ τοιόνδε, ut illi, habet, ſed ἢ τοιόνδε. Eandem lectionem uetus tra- latio exprimit: nihil tamen immutaui.

Ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς λεκτέον καὶ ἀποδεικτικῶς: ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς.

Si quib. (inquit) confirmes quod uis, argumentationes habueris, & mores aſpergere orationi, & eam fulcire argumentis debes. Quod ſi enthymematib. defeceris, totum te ad mores conferas oportet: nec ullam partem orationis uacuam ab illis eſſe patiaris. non repugnat autem hoc ſuperiori pręcepto, quo docuit, nō debere, qui moratam orationē habet, in perquirendis enthymematibus ſimul occupatum eſſe: una enim: &, ut ipſe lo- quitur, ἅμα, utrunq; tractari oportere negat: diuerſis partibus orationis, ac nō eodē tē pore & fieri ſolet id, & non modo ſine reprehenſione, uerū etiam magna cū laude fieri.

καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει, χρηστὸν φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ.

Cum ęquo ac bono uiro magis congruat, probum ipſum uideri, quàm orationem ipſi- us exquiſitam, illi quoq;, qui ſe talem effingere vult, magis in hoc laborandum: probum autem uirum mores in oratione expreſſi declarant: orationem exquiſitam facit copia enthymematum.

τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν.

In. II. horum librorum, antequàm locos argumentorum traderet, duo enthymema- tum genera eſſe dixit: quorum alterum, δεικτικὸν: alterum, ἐλεγκτικὸν uocaretur: ac na turam utriuſq; illic expreſſit. nunc, quæ refellendi uim habent, magis probari, quā quæ directò aliquid confirmant, docet: atq; eius rei cauſam ſtatim reddit: Sed hoc etiam in eo dem libro poſt explicationem locorum, unde uera enthymemata ducuntur, propè iiſdē uerbis docuerat. Quare omnis hic locus, ante ab auctore pertractatus, ſi quæ duob. lo- cis expoſuit, in unum conferas, quàmuis in poſteriore, quod nunc tradit, totum perſecu tus ſit, parum immutatis uerbis.

ὅτι ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται: παράλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται.

Argumenta illa dicuntur ἔλεγχον ποιεῖν, quæ contrarium eius, quod ab aliquo an- tea prolatum fuerit, concludunt. Ea uerò & in poſteriore horum librorum, & in hoc maximè probari affirmat, quia oppoſita inter ſe iuxta collocata magis nota fiunt, meliuſ- que ipſorum uis & natura perſpicitur. quare cum maiore ui ἐλεγκτικὰ hęc, quàm quæ directò aliquid demonſtrant, quę huiuſcemodi uim nō habent, concludant, magis quo- que probantur. μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται: maiore ui concluſa eſſe liquidò intelligi tur, cum & euidētiora ſint. Duo, quæ medium quattuor horum uerborum tenent, ideſt δῆλον ὅτι, repoſita à me ſunt: cum ab omnib. excuſis abeſſent, feci autem id approban- tibus cunctis ſcriptis libris.

τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον, οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεών ἐστιν.

Quę faciunt (inquit) contra aduerſarium, argumentiſque ipſius conuellendis adhibē- tur, diuerſa à reliquis argumentationib. forma aliqua putāda non ſunt: uerum & ipſa è numero rerum ſunt ad fidem faciendam ſumptarum: intelligit autem quam Latini rhe- tores confutationem uocant: Eam quoq; ſupra è numero probationū eſſe uoluit: nec ullo modo, ut aliud genus, ab iis ſeparandam.

τὰ μὲν, λύειν ἐνστάσει: τὰ δὲ, συλλογισμῷ

Non unam ſimplicemq; uiam eſſe docet diſſoluendi rationes aduerſariorum: argumē- ta enim non nulla reſiſtendo illis, atque omnem conatum eorum impediendo, diſſolui

debere affirmat; alia autem contraria concluſione labefactare. Quid uero ἔνστασις ſit, quomodoue in aduerſarium dirigenda, ſuperiore libro copioſè expoſuit: συλλογισμὸν autem nunc uocat, quem illic ἀντισυλλογισμὸν appellauit: breuiter enim hic tangit cuncta, quę eo loco de ſolutionib. explicata fuere.

Δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ καὶ ἐν δίκῃ, ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον; ὕστερον δὲ πρὸς τἀναντία ἀπαντᾶν, λύοντα καὶ προδιασύροντα.

Cōmune prę̨ceptū dat deliberatiōibus, atq; iudicijs: nā & qui ſentētiā dicit (inquit) & qui in forenſi genere uerſatur, hoc diligenter ſeruare debet. Si ipſe prior dicit, argumentationes ſuas prius explicare: poſterius autem illis, quæ aduerſantur rationi ipſius, ac cauſę, occurrere, diſſoluens ea omnia: &, ante quàm id faciat, eleuans atque exagitans ipſa: neque enim πρὸς τἀναντία ad ea, quæ oppoſuit aduerſarius, intelligi poteſt, cū auditus ille non dum ſit. Animaduertendum autem aliter capere hic ipſum ἀπαντᾶν πρὸς, ac fecit in problematum ſegmento. XIX: ubi inquit cunctos bonos citharœdos frequenter πρὸς τὴν μέσην ἀπαντᾶν: quod ſi quando inde diſceſſerint, cito illuc reuerti: ſignificat enim illic, ad medium neruum crebrò ipſos accedere, ut ad utilem ſibi, a libenter ad eum ſe è uicinis locis conferre: hic uerò longè alio conſilio eò prodire ualet: & aduerſari deniq; ijs, quę faciunt cōtra ſe. διασύρειν, extenuare uerbis & eleuare ſignificat: quo uerbo ſæpe uſus eſt Demoſthenes pro Cteſiphonte, cum Aeſchinem ſignificare uellet, aut incommoda accepta in bello aſtute minuere, aut merita ipſius erga remp. conterere aut deniq; laudi & exiſtimationi ſuę detrahere: inde διασυρμὸς figura dicitur, cū artificio hoc utētes oratores, res aliquas eleuant, & omni honore dignitateq; ſpoliāt.

ἂν δὲ πολύχους ᾖ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία.

Perpetuum tamen hoc non eſt, inquit. Nam ſi longum ſermonem in diſcutiendis illis, quæ cauſæ nocent, habiturus es: & ſi denique concertatio hæc multiplex futura eſt, quod quę rationi tuæ aduerſentur, multa uariaque fuerint, in primis illa ipſa diluenda confutandaq; ſunt. Cur id facere oporteat non aperuit: id tamē obſcurum eſſe nō poteſt: quia ſcilicet cum plura uarijq; generis ſint, quæ contra te faciunt, tanti ponderis apud eos, qui audiunt, eſſent ut auerſis animis orationem tuam accepturi fuerint: quare illa diſturbanda prius ſunt. πολύχους multiformis eſt, & πολυειδής: crebrò hoc uerbo Ariſtoteles uſus eſt.

οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ: ἃ γὰρ ἐροῦσι προανελὼν, οὕτως τότε αὐτὸς εἶπεν:

Quam rationem (inquit) Calliſtratus tenuit in Meſſeniaca concione: diſſolutis enim, antequam uerbum illi facerent, cunctis, quæ dicturi, qui cauſæ aduerſabantur, erant, poſtea ipſe argumenta ſua explicauit. Hiſtoria mihi nota non eſt, qua de re in concione, quæ habita eſt de Meſſenijs, actum ſit. Cum uerò excuſi antea haberent προανελὼν οὗτος, ut in ſcriptis omnib. inueni, οὕτως τότε emēdaui: uis autem huius ſermonis, uſitati apud bonos auctores, plana eſt: eodemq; penè pacto ipſe non multo poſt locutus eſt. οὕτω τὰ αὑτοῦ πιστὰ ποιητέον. hic igitur idem ualet οὕτω, hac re peracta. Cum igitur ſuſtuliſſet Calliſtratus quæcunque aduerſarij cōtra ipſius rationem dicturi erant, tunc ipſe quod cauſę ſuę prodeſſe putabat, protulit.

ὕστερον δὲ λέγοντα, πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον: λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ᾖ.

Contra (inquit) ſi poſterior dixeris, primum exponenda tibi ſunt, quę contra aduerſarij orationem ualent: cunctaq; illa diſſoluenda, contrarijsq; argumentis argumenta illorum confutanda. quod tunc maximè (addit) ſtudioſè faciendum eſt, cum probata illa ijs, qui audierunt, fuerint, cum uim & pondus habere ad confirmandum, quod uolunt, exiſtimata ſint: tunc enim ualdè obeſſe cauſę poſſent. Antiquiſsimus liber ſine prępoſitione illi adiuncta συλλογιζόμενον habet: eandem lectionem ſequitur uetus tralatio.

ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχὴ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι.

Simili probat argumenta aduerſarij, quæ uiſa ſunt inſediſſe in animis iudicum, ante diſſoluenda

ſoluenda eſſe, quàm quę pro cauſa ſua ſint, ab altero dicantur: ut enim hominē (inquit) in quem multa coniecta probra ſint, quiq; flagret infamia, animus non recipit: ſic neq; orationem etiam, ſi aduerſarius uerè dixiſſe uiſus fuerit.

Δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ, τῷ μέλλοντι λόγῳ: ἔσται δὲ, ἂν ἀνέλῃς.

Officium igitur noſtrum eſt, patefacere locum, ac ſedem comparare in auditotis animo orationi, quę à nobis haberi debet. Quod fieri nullo modo poteſt, niſi illinc eijciantur, quæ totum eum occuparunt, dicta aduerſarij: Illis autem inde exturbatis, negotium confectum eſt: quo modo enim id effici poſſit docens, inquit. fiet hoc: obtinebiturq; à te, ſi ſuſtuleris remouerisq; illa. nam quod ait, ποιεῖν χώραν, elegans ſermo eſt, & totam rē aptisſime exprimit: Sic etiā locutus eſt in libro, quo uitia fallaciū concluſionū docuit: » ac ſophiſtarū laqueos explicuit, inquiens. χώραν γὰρ ἐγχειρήματος ἡ σκέψις ποιεῖ. hęc animaduerſio facultatē præbet inuadendi in aduerſarium: locum nobis dat illum captandi.

Διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα, ἢ εὐέλεγκτα μαχεσάμενον, οὕτω τὰ αὑτοῦ πιστὰ ποιητέον.

Quare (inquit) cum acriter prœliatus fueris, aut contra omnia aduerſarij argumenta, ita, ut nullum eorum, quod non tentes refellereq; coneris, relinquas, aut maximè firma grauiaq;, aut ea, quæ ualdè probata ſint: quāuis fortaſſe ſine cauſa tantum illis ab ijs, qui audiunt, tribuatur, aut ſaltem, quę facilè reprehendi ac confutari poſſunt, tunc tua argumentis confirmare, & ut multum ualeant ad perſuadendum, facere debes.

Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι: ἐγὼ γὰρ Ἥραν.

Ex Euripidis Troadibus exemplum hoc ſumptum eſt: initiumque eſt orationis, quā Hecuba apud Menelaum contra Helenam, quæ prior dixerat, ac multis modis factum ſuum excuſauerat, habuit: cum enim illa non ſponte ſua ſecutam ſe Paridem oſtendiſſet, ſed uoluntate atque imperio Veneris, ac multa uerba feciſſet de iudicio illo ab omnib. poëtis decantato, cum tres deę iudicem ſpectandarum formarum ſuarum Paridem cōſtituiſſent: ac non nulla alia quoque ualidiora argumenta attuliſſet, Hecuba contra hoc, quod uim nullam habebat, & facilè diſcuti poterat, copioſè diſſeruit: docuitq; ſe primo patrocinium dearum ſuſcipere uelle, ac famam illarum tueri, quæ longè ab his flagitijs » ſunt. inquit igitur. Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι, Καὶ τήνδε δείξω μὴ λέγουσαν ἔνδικα. Ἐγὼ γὰρ Ἥραν, παρθένον τε Παλλάδα: & quæ ſequuntur. Secundum autem uerſum, ut ſępè in exemplis facit, reliquit. Probat igitur hic ualdè artificium poëtæ Ariſtoteles, qui uidit, quod ipſe fieri utiliter aliquando declarauit: & ſanè in primis peritus huius artis fuit Euripides: quod è fabulis ipſius manifeſtò percipitur, in magna parte quarum contrarię inter ſe orationes habentur.

Ἐν τούτοις, ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου.

Ita loquitur, ut ſi totam hic Hecubæ orationem poſuiſſet: uel potius ſi quę antea ab Helena dicta fuerant, recordaremur: in his enim (inquit) primum aggreſſa eſt, atq; confutauit, quod inſulſisſimū erat, nec magnopere cauſam Helenæ adiuuabat: reſpondet nanque parti illi, qua tradidit aliquandò oportere πρὸς εὐέλεγκτα pugnare: Quod autem hoc in ueris quoque cauſis facere proſit, inde arbitror fieri, quod vnum alterum'ue argumētum euerſum, ac confutatum, reliqua quoq; uidetur infirmiora, atq; hebetiora reddere.

Περὶ μὲν οὖν πίστεων, ταῦτα.

Animaduertendum hic Ariſtotelem πίστεις argumentationes appellare, non communiter probationes, & omnem rationem faciē dę fidei, ut primo in libro fecerat: cū. n. quę ad ipſas ptinebant, ſe iam abſoluiſſe dicat, ſtatim exequi aggreditur, quod ad mores facit.

Εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὑτοῦ λέγειν, ἢ ἐπίφθονον, ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει, καὶ περὶ ἄλλου, ἢ λοιδορίαν, ἢ ἀγροικίαν, ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν.

Explicatis iam his, quæ ad argumentationes pertinebant, de eo, quod in morata oratione animaduerti debet, agemus: cum enim de ſe ipſo aliquid ſæpè dicendum ſit, quod laudem afferat, & contra alios, quod labem, & dedecus illis importet, & utrunque uitia quædam in ſe habeat, quod remedium huic rei adhibendum ſit, docet, Quia (inquit »

mum, aut etiam, ſi fieri poteſt, quàm maximè miſerabile eſſe uideatur. unde intelligitur, quod nunc præcipit Ariſtoteles, perſonæ accuſatoris non conuenire: præterquã enim quod, ut ex ordine manifeſtò cognoſci poteſt (eum nanq; qui ſe defendit, ornat ac inſtruit) hoc ad reum non pertinet.

Παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος

Alcini apologi mentionem fecit auctor ipſe in libro etiam de arte poëtarum, cum de uarijs generibus cognitionũ illarũ, quas ἀναγνωρίσεις uocant, diſſereret. Plato quoq; in X. libro de rep. his uerbis. ἀλλ' οὐ μέντοι σοι, ἦν δ' ἐγώ, Ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ: & quæ ſequũtur. Pollux uerò in VI. libro, ubi nomina, quib. uocaretur loquax collegit, hoc prouerbij uim quondã habuiſſe uidetur indicare: diciq; ſolitum de garrulis, & q prolixũ ſermonẽ haberent. Significare Ariſtotelem lõgum, & accuratum ſermonem, quẽ habuit Vlyſſes cum Alcinoo rege Phæacum initio noni libri Odyſſeæ, arbitror: cum illi omnes ſuas res, & quę in aduerſa nauigatione perpeſſus erat, exponeret: partem autẽ hanc poëmatis ita quondam appellatam fuiſſe, ueteres, & boni auctores narrant: diuerſis. n. nominibus diuerſa & Iliadis, & Odyſſeę quaſi membra uocabant. ut Aelianus quoque in libro. XIII. de uaria hiſtoria copioſè docet.

Ὅτι πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται.

In excuſis antea ὅτι legebatur, tanquàm duas narrationes intelligeret: in ambabuſq; idem perſpici poſſet: cum tamen res aliter ſe habeat, niſi fallor. Conſentientibus igitur omnibus ſcriptis libris, ὅτι emendaui: hunc q; huius loci ſenſum eſſe puto: ut prolixam narrationem Vlyſsis, quæ quattuor integros libros abſumpſit: ſermonemq; habitum cùm Alcinoo, poſtea explicatũ dicat, cũ eadẽ illa uxori Penelopę expoſuit, paucis uerſibus. Id autem factum eſt, quia ſimpliciter res narrauit: remouitq; cuncta, quæ miſericordiam excitare, aut atrocitatem in animo eius poterant, quam eo tempore conturbare nolebat. Reſtat tamen ſcrupulus non paruus in numero uerſuum: neq; enim hi, quibus conciſè uxori, quæ antea regi Phęacum prolixè narrat, exponit, ſexaginta uerſus ſunt: uerum dimidio penè minor numerus: ſunt nanq; triginta duo, ſi formis excuſos libros ſequimur: nam Euſtathius unum ex ea ſumma demit, qui triginta & unũ ipſos facit. Suſpicor igitur hic mendum eſſe, negligentiaq; librariorũ, quod nõ conueniat numerus, factum: facilis autem lapſus eſt in notis ipſorũ, quib. plerunq; hęc ſcribere mos erat: nullo uerò pacto poſſe hic locũ habere uideo, quod in quibuſdã codicib. legitur ἔτεσι. Initiũ breuis huius narrationis, quã intelligit, eſt. Ἤρξατο δ' ὡς πρῶτον Κίκονας δάμασε.

Καὶ ὡς Φάϋλλος τὸν κύκλον.

Non eodem pacto legitur in cunctis calamo exaratis etiam codicibus: ſunt enim qui, ut in excuſis erat, habeant κύκλωπα: plures tamen melioreſque κύκλον. quare in incerta admodum re, certiorem auctoritatem ſecutus ſum. Sed ſiue hoc, ſiue illo modo legatur, perdifficilis, & perobſcura res eſt. κύκλον carmina quoq; quędam uocata fuiſſe, ex Ariſtotelis uerbis intelligi poteſt: in primo enim libro Analyticorum poſteriorum hoc ſignificat. Multa illic Philoponus, quę tamen cum locum hunc, quantum ego perſpicio, nõ adiuuent, & apud auctorem ipſum legi poſsint, huc à me non trãsferentur. Tantum indicabo ueriorem me abitrari loci illius declarationem cum inquit, extare poëma appellatum κύκλον, quod alij alijs tribuerent: quidam ab Homero ſcriptum affirmarent: epicum enim circulum appellatum legi apud Athenęum in VI. libro δειπνοσοφιστῶν, quo narrat Sophoclem, optimum poëtam, ita delectatum fuiſſe, ut tragœdias totas conficeret ſecutus commentum fabulę, quod eo in carmine continebatur. Sed in libro etiam ſophiſticorum elenchorum, ubi eiuſdem fallacię mentio fit, manifeſtò declaratur, ita Homeri poëma uocatum fuiſſe.

Καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος.

Oeneum Euripidis fabulam, uetuſtate abſumptam, fuiſſe conſtat. Græcus interpres hoc fuiſſe eius initium tradit. Ὦ γῆς πατρῴας χαῖρε φίλτατον πέδον Καλυδῶνος: ἔνθ' αἷμα συγγενὲς φυγὼν Τυδεύς. τόκος μὲν Οἰνέως, πατὴρ δ' ἐμὸς Ὠικησεν Ἄργος παῖδα δ' Ἀδράστου λαβὼν Συνῆψε γάμων. Vt exempli uis, & quod uoluit Ariſtoteles, intelligeretur, totum prologum haberemus oporteret.

Ἠθικὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν εἶναι: ἔσται δὲ τοῦτο, ἂν εἰδῶμεν τί ἦθος ποιεῖ.

Moratam uerò (inquit) narrationem eſſe oportet: hoc autem cõſequemur, ſi quid mores efficit, perceperimus: licebit.n. cum commodum erit nullo negotio hoc adipiſci. Cicero quoq; in Topicis narrationes moratas eſſe debere cenſuit: quem locum olim emẽdaui, auctoritatem ueterum librorum, & rem ipſam ſecutus, cum antea corruptè moderatæ legeretur, ut ex eius ſcriptoris editione noſtra Veneta perſpici poteſt.

Ἓν μὲν δὴ τὸ προαίρεσιν δηλοῦν.

Cum plura ſint, quę mores aſpergunt orationi: unum (inquit) illorũ erit oſtẽdere, quo ſtudio, quaq; mente ſingulas res fecerimus: quid deniq; in illis tractãdis ſecuti ſimus.

Ποιὸν δὲ τὸ ἦθος, τῷ ποιὰν ταύτην.

Mores autẽ affecti ſunt, & ut uerbũ uerbo reddã, quales, quia affecta, qualisq; eſt hęc: electio inq̃ (ut uno nomine appellem) quę ipſa quoq; à fine affectũ, & qualitatẽ ducit.

Ἡ δὲ προαίρεσις ποιὰ τῷ τέλει.

Vt melius res percipiatur, ſeriem, quæ in his reb. eſt, explicabo. Ex fine, electio: ex electione uerò, mores declarantur: neq; enim eligit quiſquam, niſi prius propoſito ſibi aliquo fine: ut ille autem bonus maluſue fuerit, ita quoq; electio bona malaue erit, quãuis ea finis ipſius non ſit, ſed eorum, quę ad finem referuntur. qualis uerò electio fuerit, tales erunt & mores, qui in eo ab ipſa pendent. Vnde in libris de morib. ad Nicomachũ ab Ariſtotele maximè affinis uirtuti dicta eſt: magiſq; mores indicare, quàm facta ipſa faciant: rurſusq; nos quales eſſe, quia bona aut mala in uita eligamus: ut mores itaque exprimantur, aperiendus eſt finis.

Διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἤθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν: τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν.

In excuſis antea. δὲ τί γὰρ οὐκ ἔχουσιν legitur: calamo autem exarati, quam probaui lectionem, retinent. Hæc cauſa eſt (inquit) cur mathematici ſermones mores non habeant, quod ab omni ſunt electione uacui: neq; enim finem ullum ſibi proponũt: ideſt non ut hoc, aut illud fiat, inſtituuntur. In mathematicis autem diſciplinis nulla ſuſcipitur de fine cogitatio: neq; ullam partem auxilio ipſius cauſa probatur: finis nanque actus alicuius finis eſt: actus adiunctum ſemper habet motum. mathematicę uerò circiter res, quę non mouentur, uerſantur. cum igitur fine careant, neq; electio ulla in his eſt: qua de cauſa mos in illis nullus exprimitur. unde confirmat electionis declarationẽ indicio finis fieri: morum uerò, electionis explicatione.

Ἀλλ' οἱ Σωκρατικοί: περὶ τοιούτων γὰρ λέγουσιν.

Socratici autem ſermones mores habẽt: agunt enim de rebus, quę alicuius gratia fiũt. Quos uero Socraticos ſermones appellarit, accuratè uidendum eſt: num ne, qui à Platone, Aeſchine, Xenophonte, reliquiſq; Socraticis uiris, diuiniſsimis ſcriptis mandati fuere: an communiter qui de parte illa philoſophiæ, quę de uita & morib. agit, inſtituti ſint: ab illo enim appellari potuerunt, quia Socrates auctor eius fuit: & alijs rebus relictis, omnem operam ſtudiumq; in ipſa conſumpſit.

Ἄλλα ἠθικά, τὰ ἑπόμενα ἑκάστῳ ἤθει.

Quę ſupra dixit ἦθος ποιεῖν, nũc (niſi fallor) ἠθικὰ appellat: nõ enim nũc hęc (ut opinor) ἠθικὰ uocat, ut ſupra narrationem ἠθικὴν uocauit, ſed ἠθικὰ, quę indicent, & aperiant hominum mores: quaſi ſigna quędam, ac notæ: hoc .n. arbitror intelligi debere. Sunt igitur (inquit) ἠθικὰ alia quoq;: ea ſcilicet, quę unicuiq; naturę, atq; ingenio comitãtur, quę nunquã deſerũt huiuſcemodi mores, atq; indolem. Exemplo Ariſtoteles rem declarat.

Οἷον, ὅτι ἅμα λέγων, ἐβάδιζε: δηλοῖ γὰρ θρασύτητα καὶ ἀγροικίαν ἤθους.

Ceu (inquit) dum hæc diceret, incedebat: ac nihilominus inſtitutum iter properè faciebat. Quę ſequũtur uerba auctoris ſunt, declarãtis ex ea re percipi mores illius, agreſteq; ingenium. Videre enim quempiam dum incedit, uerba facientẽ, ſignificat audacẽ, agreſtemq; naturã: audacis.n. profectò eſt, deſpicientiſq; eũ ad quẽ uerba illa pertinẽt, ne cõſiſtere quidẽ, dũ quę cœperas, abſoluas, ſed inter eundũ ſecũ loqui: nã quin ruſticũ ſit, dubitari nõ poteſt. Theophraſtus (ſi ipſius liber eſt, quo naturę diuerſorũ hominũ deſcribũ

in Oedipode tyranno uſus eſſet illo loco. ὁ δὲ θανὼν κεύθει κάτω δὴ γῆς, interpres id declarans inquit. ἀντὶ τοῦ κεῖται, κρύπτεται. &, ut ſententiam ſuam confirmet, alterũ hũc locum ex Antigona adducit: ut non culpa librarij κεκευθότοιν illic legi, credi debeat. ſed magni ſæpè auctores aliter locos poëtarum, quàm in libris eorum pasſim legantur, citãt. Animaduertendum autem diligenter, ita ne interpungẽda ſit oratio, ac ſciungi debeat hoc, παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, à ſuperiore ſententia, ſiue connecti cum illis uerbis: ut ſupra hunc locum accipi poſſe oſtendi, tanquàm uſus ſit ratione illa loquendi, quam docui uſurpaſſe Iſocratem ac Demoſthenem, quę eſt ποιεῖν παράδειγμα. nam ſi interpunctione dirimerentur, ſententia fortaſſe deterior non eſſet, ut dixerit hoc ipſum Sophoclem facere, ac ſi unquàm edit aliquid alienum à ſenſibus hominum atque incredibile, ſtatim rationem eius afferre: id autem exemplo confirmare uolens, addat, locum illum ex Antigona id teſtari: quemadmodum etiam non multo ante locutus eſt, cum inquit. παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος. & ſanè non nihil aſperitatis in eo ſermone eſt, ſi eo modo locus accipitur. eadem autem ratio eſſe poteſt ſuperioris illius, ut quo modo ipſorum alter accipiatur, eodem etiam alter accipi debere uideatur. Intelligo autem cum inquit. ὅπερ πάντες ποιοῦσι παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον: id enim quoq; manifeſtò hoc ſenſu prolatum eſſe poteſt. Quod ſanè, ut copulent ſcilicet cõiunganťq;, id quod extra ſumptum fuerit, cum re ipſa, cuncti qui laudationem alicuius aut uituperationem ſcribunt, faciunt. cuius rei exemplum eſt Iſocratis Helenę procemium.

ἂν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀγνοεῖς ἄπιστα λέγων, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ.

Si uerò (inquit) incredibile quippiam narraueris, nec eius cauſam afferre potueris, dicito te intelligere, quod exponis, quæ omnem fidem ſuperant. uerum ita natura factus es: & quoties occaſio daretur, ita te gereres.

ἀπιστοῦσι γὰρ ἄλλο τι πράττειν ἑκόντα, πλὴν τὸ συμφέρον.

Niſi aliquid adderes, non facilè crederet multitudo, te quidpiam geſſiſſe non utilitates tuas ſecutum: arduum enim illi perſuadere quenquam aliquid aggredi, quod ipſi non cõducat. quod ſi docueris tuos mores hos eſſe, & ingenium te huiuſcemodi habere, ut quę recta eſſe ſentias, & ſpeciem aliquam habeant, ſublata omni ſpe fructus geras, & facilius fidem facies, & morata omnis illa oratio erit.

ἔτι ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν· διηγούμενον καὶ τὰ ἑπόμενα, καὶ ἃ ἴσασι.

In narratione prҫterea admonet oportere uti illis, quæ animum perturbatum declararent: quę notæ atq; indicia ſint animi, hoc aut illo modo affecti. Id autem fieri (inquit) ſi narrationi aſpergentur, quæ huiuſmodi commotionib. comitantur: nec non ea, quę ijs qui audiunt, nota ſunt: aut quæ ipſa plerunque, & ſuapte natura conſequuntur. Non nihil hic uarietatis inueni, quod tamen ſententiam non uariat: cum enim indefinito tempore λέγειν reliqui habeant: & accuſandi caſu, quod ſequitur uerbum, in antiquiſ. libro, imperãdi modo: caſuq; nominis illi reſpõdente, λέγε διηγούμενος legitur: infra quoque eodem uerbo uſus, ita præcipit, μὴ λέγε ἐνθύμημα.

καὶ τὰ ἰδίᾳ ἢ αὑτῷ ἢ ἐκείνῳ προσόντα.

Nec non quę propriè (inquit) ac ſeorſum, ipſi qui dicit, aduerſarioq; ſunt. ideſt peculiaria eorum, & à natura ipſis tributa: quæ tamen antea iudices ignorabant: nec huiuſce modi ipſos eſſe adhuc perſpexerant: idem enim arbitror nunc his uerbis Ariſtotelem intelligere, quod ſupra illis ſignificauit. ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ: inueniuntur enim qui ab aliorum ingenijs aliqua in re diſcrepent, & ſeorſum aliquid habeant, quod à communi hominum natura abhorreat. Receptam autem lectionem retinui: eamq; cõmodam eſſe arbitror, quàmuis in pluribus ac meliorib. libris ἴδια, ut nomen ſit, non aduerbium, legatur, & uetus quoque tralatio cum illis faciat.

ὁ δ' ᾤχετό με ὑποβλέψας.

Exemplum hoc eſt rei πάθος aliquod conſequentis: dum enim incedis quempiam reſpectare, crebroque ad eum oculos conuertere, ſignificat animum tuum perturbatum. Intellexit autem hic eum ſibi ualdè iratum, maleq; erga ſe affectum.

πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐν ἀρχῇ.

Non unam tantum ſedem habere narrationem docet: eamque perpetuam ac certo loco conſtitutam, ſed oportere plurib. locis narrari, ut aliquãdo etiam ſuperſedendum illa ſit, ea potiſſimum parte, quę legitima ipſius eſſe uidetur, & ubi in primis tractari conſueuit. Hæc autem initium eſt orationis.

Ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησις ἐστὶν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγεῖται.

In deliberationibus locum non habere narrationem, tradit: eiuſque rei cauſam ſtatim reddit: nemo enim (inquit) inſtituit narrationem de rebus futuris: ſententias autẽ de ijs dici, apertum eſt. Halicarnaſſeus quoque in libris de arte dicendi, ubi peccata multa malorum oratorum in omnib. orationis partib. corrigit, affirmat omnino genus hoc narratione non egere: cuius tamen rei diuerſam rationem affert: quod ſcilicet qui deliberent cognitum exploratumque habeant, de quo quærant: uidereque cupiant quid ſibi gerendum, non de quo conſilium capiendum ſit.

Ἀλλ' ἐὰν περ διήγησις ᾖ, τῶν γενομένων ἔσται: ἵν' ἀναμνησθέντες ἐκείνων, βέλτιον βουλεύσωνται περὶ τῶν ὕστερον.

Quod ſi aliquando (inquit) narratio illic inuenietur, res præteritę exponentur: eam ſcilicet ob cauſam, ut cum illi, qui audiunt, eas recordati fuerint, melius conſilium de ijs, quæ poſterius fieri debent, capiant.

Ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες, ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον.

Aut cum (inquit) res illas criminantur, aut laudant: res enim factæ iam nunquàm in deliberationibus aliter uerſari debent: Hoc tamen (addit) animaduertendum, cum hoc fit, quod ſui muneris eſt, qui dicit, egredi: & alienam perſonam induere. Cum in excuſis antea multitudinis numero ποιοῦσιν legeretur, ποιεῖ, ut in ſcriptis omnib. inueni, reſtitui: hãc etiam lectionem uetus tralatio exprimit. tantus igitur librorum cõſenſus me mouit: fecitque, ut uerã hanc lectionem putarem: crediderimque Ariſtotelem dixiſſe. uerum qui hoc gerit, ut in ſententia dicenda criminetur aliquos, aut laudet, non fungitur officio deliberantis, quàmuis paulo ante διαβαλλόντες & ἐπαινοῦντες, multitudinis numero protuliſſet.

Ἂν δ' ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε, καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθὺς, καὶ διατάττειν, οἷς βούλονται.

Quod ſi (inquit) quod prædicas, incredibile fuerit, polliceri debes, & cauſam te ilico totius rei redditurum eſſe, & te etiam ſtare uelle iudicio eorum, quorũ ipſis uiſum fuerit: ipſorumque arbitrio rẽ permiſſurum. Vt autẽ ſupra, cum de morata oratione facienda loqueretur, ad extremum præcepit, ſiquid prolatum à te fuerit, quod ad naturam ingeniumque tuum exprimendum ualeat: idque incredibile uideatur, reddendam eſſe rationem illius rei, ita & nunc uidetur in ſuadendo idem ſeruandum eſſe pręcipere, ut ſiquid fide careat, ratione, qua ipſe docet, ſubleuetur: ut ſcilicet oſtendas te paratum eſſe, & ratiõem tui conſilij reddere: & quæ ſequuntur.

οἷον ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι, ἀεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομένου τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν.

Vt Iocaſta (inquit) Carcini tragici poëtæ facit in fabula, quam Oedipodem inſcripſit: ſemper enim illa pollicetur, cum percunctaretur ipſam, qui filium quęrebat. Cum uerò Oedipodes ueteris huius poëtę interierit, uis huius exempli nulla eſt. Carcini quoque huius teſtimonio è fabula Medea uſus eſt in. II. horum librorum, ubi locum monſtrat, unde duci argumenta poſſint à rebus, in quib. peccatum ſit in re tractanda. illic autem cũ tradiderim Sudã quoque ex eadem fabula exemplum ſumpſiſſe, lapſus ſum in poëtę nomine: Cantharum.n. ille appellat, nõ Carcinum, qui comicus fuit, ac multas fabulas docuit: in quibus etiam Medea quędam uocata eſt. uitium igitur id memorię hic emendare uolui. quis autem Carcinus hic fuerit, ipſe ſuo loco narrat.

Καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους.

Ex Antigona ſumptum exẽplum eſt. Aemon enim Creontis Thebarum regis filius, cum ſalutem uxoris Antigonę contra patrem enixè tueretur, tamen oſtẽdebat, ſe in eius poteſtate fore, ac quicquid ei uiſum eſſet, facturum, cum tamen animo aliter ſentiret:

quod exitus poſtea declarauit: poſtquàm enim eum à tam ſæua ſententia reuocare non potuit, mori & ipſe ſtatuit.

τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι.

Præceptis narrationis explicatis, tertiam partem orationis aggreditur: quæ poſita eſt in fide facienda, & qua ea, quę narrata ſunt, argumentis confirmantur. Naturam autem huius rei in iudiciali nunc genere declarat: primoque tradit probationes demonſtratiuas eſſe oportere: aut quia, cum ſint aliæ probationes, quę argumentatione non utuntur, illas nunc ſe non intelligere oſtendat: aut ἀποδεικτικὰς uocauit, quæ firmæ ſint, & multum ad fidem faciendam ualeant.

Ἀποδεικνύναι δὲ χρὴ (ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις) περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν.

In quo multum ſtudij ponendum ſit: quodque in primis probare argumentis oporteat, docet: cum enim multæ partes ſæpè cauſarum ſint, in ea potiſsimum, in qua tota cauſa uertitur, & de qua omnis controuerſia eſt cum aduerſario laborandum affirmat. quod ſi relicta illa, in parte alia confirmanda quis diligentiam poneret, quàmuis id firmiter probaret, non ualdè cauſam adiuuaret. Cum igitur peccari hac in re ab imperito actore magnopere poſſe uideret, quid faciendum ſit, aperit, inquiens. Aggredi autem hanc rem oportet, & argumentationes adhibere de eo maximè, quod in controuerſiã uenit: de quo is, qui dicit, cum aduerſario contendit (quattuor enim quęſtiones ſunt) qui nanque in altero confirmando ſtudium poneret, & non in eo, de quo tunc iudicium fit, erraret. Quod uerò hunc numerum earum eſſe uult, ſupra idem hoc ipſo in libro docuit, cum poſteriorem locum de diſſoluendo crimine traderet. Nam illic etiam quęſtiones quattuor ſunt, & ſi plures exponi uidentur; partes enim reliquæ illarum ſunt, ut qui attentè animaduertet, intelliget.

οἷον. εἰ ὅτι οὐ γέγονεν, ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν.

Ceu (inquit) ſi in re ſpectanda, atque iudicanda, de facto cõtrouerſia eſt; reuſque potiſſimum in hoc incumbit accuſatori reſpondens, ut non factum à ſe id oſtendat, huius maximè rei argumentationem afferrè oportet: qui enim totam operam ſuam poneret: cũ de facto quęreretur, ut confirmaret id, aut non iniquũ fuiſſe, aut non detrimentoſum, fruſtra laboraret, & meritò contemni poſſet.

εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψε, τούτου καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως.

Si uerò cauſa poſcit, ut neminem lęſiſſe probet, huius ipſius argumentationes afferre oportet: eadem ratio eſt reliquarum quęſtionum, ut ipſe accuratè exponit. Eodem enim pacto (ait) te gerere debes, ſi de magnitudine facti quæritur: nam omnes argumentationes illuc dirigendę: oſtendereque neceſſe eſt, nõ tantum detrimentum illatum eſſe, quantum affirmat aduerſarius: reſpondet enim quod nunc inquit, οὐ τοσόνδε, ei, quod ſupra, cum eaſdem quæſtiones explicuit, οὐ τηλικοῦτον dixit: nec non ſi id non iniuſtè factum probari oportet: omnem enim diligentiam in eo ponere debes, ut probes id ex iure, & legib. fieri potuiſſe, & omnes confirmationes eodem conuertendę.

ὡσαύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις.

Non aliter (inquit) conſequentes tres quæſtiones tractandæ ſunt, ac ſi de facto quæreretur: quodque in prima illa pręcepimus, idem in reliquis ſeruandum eſt. Animaduertendum autem, cum ſupra in hoc tradendo, factique controuerſia exponenda, negandi modo uſus ſit, nunc ipſum in eadem ſignificanda affirmandi uti. quod (niſi fallor) factũ eſt, quia tunc de reo tantum loquebatur, qui innocentiam ſuam probare uolens, à ſe id commiſſum inficiatur: nunc uerò complectitur ambos, & accuſatorem & reum, inquiẽs. Vt quemadmodum cum de facto cotrouerſia in iudicio eſt.

μὴ λανθανέτω δ', ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν: οὐ γάρ ἐστιν ἄγνοια αἰτία. ὥσπερ αὖ ἄτινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμφισβητοῖεν.

Quod ad controuerſias has pertinet (inquit) libet hoc etiam admonere: in hac ſola neceſſariò alterutrum improbum eſſe: aut qui inficiatur, cum id ſe feciſſe neget, quod à ſe factum eſſe optimè ſciat; aut accuſatorem, qui falſum crimen obijciat. in alijs controuer-

ſijs non neceſſe eſt. Nam ſi quis eum, qui non læſerit, detrimentum importaſſe arguat, poteſt extra culpam eſſe, ſi errore ductus, non fraude, illi negotium faceſſit. ille quoque, qui negat ſe damnum intuliſſe; cum intulerit, culpa poteſt uacare: imprudens enim alij incommodare potuit. Eadem ratio reliquarum duarum quæſtionum eſt. Nam Ariſtoteles in diſceptatione alia utrunq; poſſe non prauum eſſe declarauit: id eſt cum æquum id, an iniquum fuerit, diſputatur. In tertia id quoque uerum eſſe apertum eſt. Idem uerò, quod hic traditur, in. V. quoque libro de moribus ad Nicomachum dicitur, ubi de his, qui ira perciti aliquid peccant, diſputat: docet enim ipſos aliquo modo poſſe excuſari: nec eſſe neceſſarium illic, quod in pactionib. hominum eſt, cum an contractæ res illæ inter ipſos ſint, lis eſt: ubi fieri non poteſt, quin eorum alter, qui ita controuerſantur, prauus ſit, niſi fortè obliuio interceſſit. Exempli gratia. ſiquis quempiam in iudicium uocat, quod depoſitam pecuniam deneget, neceſſariò aut accuſator, aut reus improbus eſt: accuſator, ſi pecuniam nunquàm apud eum depoſuit, quã legibus repetit: reus, ſi depoſitum ab
» negat. uerba, quib. in eadem ſententiã exponenda illic utitur, hæc ſunt. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν
» τοῖς συναλλάγμασι περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσιν. ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι μοχθηρόν, ἂν
» μὴ διὰ λήθην αὐτὸ δρῶσιν, ἀλλ᾽ ὁμολογοῦντες: & quæ ſequuntur.

Ὥστ᾽ ἐν τούτῳ χρονιστέον: ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὔ.

Cum igitur tanti momenti res ſit, ut neceſſariò aut ipſe, aut aduerſarius, improbus ſis, omnia facere debes, ut crimen à te depellas, et in aduerſarium reicias: neq; enim parua res agitur, ſed præter damnum, quod lis affert, amiſſio exiſtimationis conſequitur. quapropter (inquit) diu morari in hoc debemus, in quo ſumma totius negotij uertitur, & ſummo ſtudio id purgare. In alijs, quàmuis & ipſa non parum cauſam ſubleuare poſſint, tantum temporis nõ eſt terendum. Hunc ſenſum ex recepta lectione elicio, qua ualdè delector: in antiquiſſ. eñ libro χρηστέον, nõ χρονιστέον ſcriptũ inueni: quam lectionẽ uetus quoq; tralatio ſequitur: eam autẽ qui non omninò reijcit, ita explicare (ut opinor) poterit: ut cũ docuerit in hac ſola controuerſia, qua quæritur factum ne ſit, neceſſariò uſu uenire, ut diſceptantium alter improbus ſit, affirmet nunc, quod planum eſſe poterat, licere cum de eo in iudicio agatur, illud tangere: cum uerò alia de re controuerſia ſit, ipſo ſuperſedendum, ut nullo pacto queas ita aduerſarium premere ac dicere, alterutrum ipſorum prauum hominem eſſe: poteſt enim fieri, ut iniuſtè tibi ille negotium faceſſat: nec tamen iniuſtus ſit, quia exiſtimet te flagitium admiſiſſe, cui affinis non ſis. ἐν τούτῳ igitur tunc intelligere oportebit, in hac diſceptatione: cum lis omnis & controuerſia de hac re eſt. ἐν ἄλλοις uerò, cum quæritur de alijs rebus.

ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς τὸ πολὺ ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἡ αὔξησις ἔσται: τὰ γὰρ πράγματα δεῖ πιστεύεσθαι.

In demonſtratiuo autem genere (inquit) omnis ferè opera oratoris conſumitur in rebus & honeſtis, & utilibus: quas is, quem laudandum ſuſcepit, egerit, amplificandis: induſtria enim oratoris ea maximè parte exerceri debet; in augendis (inquam) rebus: facta nanque ipſa, quæ extollit, credi oportet ab ijs, qui audiunt. quare in illis confirmandis occupatus eſſe non debet, ſed in augendis & ornandis: hoc autem in primo quoque libro teſtatus eſt. Quod in excuſis uerò antea hic erat καλὰ ἢ ὠφέλιμα, optimorum librorũ fidẽ ſecutus, emẽdaui: & reiecta particula, quæ dijungit ac ſeparat, illã, quæ copulat, reſtitui: eædẽ. n. ſæpè res & dignitatis plenæ fuiſſe, & cõmoda magna alijs attuliſſe dicuntur.

ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀποδείξεις φέρουσιν, ἐὰν ἄπιστα ᾖ, ἢ ἐὰν ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ.

Raro enim (inquit) hoc in genere orator eò incumbit, ut res factas probet, quemadmodum ſemper ſummum ſtudium ponit, ut illas & honeſtas, & utiles ualde fuiſſe doceat: id autem, quod rarò fit, quando fiat, diligenter exponit: at tunc ipſum oſtendit argumẽtis in ea re uti oportere, quando incredibiles illæ uidẽtur, aut alius quiſpiam eorum auctor exiſtimatur: id enim ſignificat. ἐὰν ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ. Animaduertendum autem αἰτίαν ἔχειν aliquem dici etiam de reb. bonis: frequẽtius nanque qui in culpam uocatur alicuius flagitij, dicitur αἰτίαν illius ἔχειν.

ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς, ἢ ὡς οὐκ ἔσται ἀμφισβητήσειεν ἄν τις: ἢ ὡς ἔσται μὲν ἃ κελεύει, ἀλλ᾽ οὐ δίκαια: ἢ οὐκ ὠφέλιμα: ἢ οὐ τηλικαῦτα.

De quibus in ſententijs dicendis controuerſiæ oriri ſoleant, oſtendit: aut enim (inquit)

aduerſabitur quiſpiam, res illas non ita, ut qui ante ſententiam dixit, cenſuit, futuras eſſe: aut futuras ipſas concedet, ſed non ęquas, ac iuſtas eſſe oſtẽdet: aut nõ utiles, aut nõ tantas in ſe habere utilitates, quãtas ille affirmarit. Hoc pacto cõſilium Themiſtoclis, quod Athenienſibus dabat, diſcuſsit Ariſtides: ideſt ſecunda quæ traditur hic, ratione, illi reſtitit: dixit enim in concione, cum populi iuſſu ſolus id à Themiſtocle accepiſſet, perutile eſſe conſilium, quod Themiſtocles afferebat, ſed minimè honeſtum. Cum autem magiſtri quidam huius artis ad iudiciales tantum materias pertinere ſtatus cauſarum putauerint, quos etiam reprehendit Quintilianus, contra illos ſentire Ariſtotelem manifeſtũ eſt: eoſdem enim, quos paulo ante numerauit, ſtatus nunc repetit: & in quattuor his rebus poſſe, qui ſententiam alicuius reprehendat, illi reſiſtere ac cum eo controuerſari docet: aut quod futura nullo modo res ſit: aut, ſi fieri debeat, illam iniquam fore, aut inutilem: aut exigua commoda allatura, non quanta prędicarit ſententię eius auctor.

Δεῖ δὲ καὶ ὁρᾶν, εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος· τεκμήρια γὰρ ταῦτα φαίνεται καὶ τῶν ἄλλων, ὅτι ψεύδεται.

Præceptum hoc quoque eum, qui ab aliquo diſſentit apud ſenatum, aut in concione, ornat. Nam pręterquàm quod ſententiam eius ſupra explicatis rationib. oppugnare poteſt, utile etiam eſt uidere, ſi quid falſi protulit: quàmuis ad rem, de qua tunc deliberatur, id mendacium non pertineat: nam argumenta hęc eſſe creduntur, quod in alijs etiam mentitur, nec fide dignus eſt. Si fidem autem ſuaſori eripueris, omnia eripueris. Diſcedit hac quoque in parte à reliquis & excuſis, & ſcriptis libris antiquiſs. codex: cum autem nihil immutarim, uarietatem lectionis indicare uolui. quod eò libentius feci, quia uetus quoque tralatio ipſam exprimit: eſt enim hęc ἐκ τοσούτου πράγματος. Nec tamen non receptam probo: ſi quis tamen eã ſequi uellet, hunc ſenſum (ut opinor) inde eliceret. Si ex tanta illa re, quæ exponitur, pars aliqua, quàmuis exigua, falſi aliquid in ſe habet: argumento nanque erit, quod reliquæ res etiam fictę, falſoque prolatę ſint.

Ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτατα: τὰ δὲ ἐνθυμήματα, δικανικώτερα.

Quę probationes, quibus dicendi generib. maximè accommodatę ſint, docet. Totũ autem hunc locum in primo quoque horum librorum perſecutus eſt, ſtatim poſt explicatum genus demonſtratiuum. Animaduertendum autem hic ipſum exempla maximè propria dicere generis deliberatiui, tertia collatione: enthymemata uerò magis conuenire iudicijs, ſecunda: quod hac de cauſa ipſum feciſſe arbitrari licet, & hoc ſignificare uoluiſſe. Exempla magis propria eſſe deliberatiui, quàm enthymemata iudicialis: cętera enim genera magis his utuntur, quàm exemplis faciant.

Ἡ μὲν γὰρ, περὶ τὸ μέλλον: ὥστ᾽ ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν.

Nihil ſupra poſuit ad quod hęc referri poſsint: cuncta enim neutro genere uerba prolata ſunt: hoc uerò muliebri. Videtur igitur intelligi debere δημηγορία uel συμβουλὴ: infra autẽ ubi, ἡ δὲ περὶ ὄντων inquit, δίκη: idem enim ſcrupulus illic quoque eſt: ambo autem hęc, quę naturã ſignificant, nomina, ducuntur ex nominib. ab ipſis deriuatis, quib. antea uſus fuerat. Sententia uerò hæc eſt: deliberatio enim fit, conſiliumque cogitur de rebus futuris. quare ad eas confirmandas ex præteritis, iamque factis rebus, exẽpla ducere oportet.

Ἡ δὲ, περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὗ μᾶλλον ἀπόδειξίς ἐστι καὶ ἀνάγκη: ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην.

Iudicium uerò fit (inquit) de ijs, quæ ſunt, aut non ſunt. Cuius rei magis demonſtratio neceſsitasque eſt: quod enim factum eſt, neceſsitatem in ſe iam habet. Cum autem antea ſemper in iudicijs agi dixerit de reb. factis, nunc uerò præſenti tempore de ijs quæ ſunt, ea hic eſſe uidetur dicere, quorum natura ac ſtatus iam definitus eſt. Id autem manifeſtò habent res pręteritę: eorum uerò, quæ aut facta aut non facta ſunt demonſtrationem eſſe: ideſt melius ipſas, quàm res futuras, demonſtrari poſſe: & hac de cauſa enthymemata, quæ oratoriæ demonſtrationes ſunt, magis quàm futuras recipere, cum præſertim neceſsitas in ijs inueniatur: alterutrum enim neceſſario eſt: quod in futuris rebus, de quibus ſententiæ in conſilio dicuntur, non contingit. quare ipſorum probationes neceſſario magis concludunt: quod ſanè enthymemata faciunt: enthymema nanque ſyllogiſmus.

οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ᾽ ἀναμεμιγμένως: εἰ δὲ μή, καταβλάπτει ἄλληλα.

Aliud præcipit, quod ignoratum magnos errores crearet. Non ſunt (inquit) deinceps, ut aliud nulla re interpoſita, aliud ſequatur, enthymemata in oratione ponenda, ſed temperanda alijs probationibus: rebuſque, quib. corpus orationis conflatur, permiſcenda: quod qui non ſeruabit, poſterioribus. argumentis uim priorum infringet: ita enim collocata argumenta mutuò ſe impediunt, ac labefactant. Id autem fieri arbitror, ut ipſe quoq; ſignificare uidetur, quia obruunt eos, qui audiunt: ingenia enim, quę bonis artib. exculta non ſunt, nec tam ſubtilib. diſputationib. aſſueta, ut eorum, qui res iudicant, plerunque ſunt, defatigantur: antequã enim unum perceperint, alterum & deinceps tertium ſuperuenit: ut nullam ita prolata, uim habere uideantur, nec quicquã efficiant.

ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ποσοῦ ὅρος. ὦ φίλ᾽, ἐπεὶ τόσα εἶπες ὅσ᾽ ἂν πεπνυμένος ἀνήρ, ἀλλ᾽ οὐ τοιαῦτα.

Modum aliquem res cunctæ requirunt: eſt enim (inquit) etiam terminus quidã, quẽ tranſilire non oportet, argumentorum multitudinis: quantitatem nanq; intelligit, quã διωρισμένον appellant. Iudicium autem ſuum auctoritate Homeri confirmat, qui & ipſe cenſuit habendam eſſe numeri ipſarum rationem, in optimis etiam ſententijs proferendis. Ita enim Menelaum in. IIII. libro Odyſſeæ cum Piſiſtrato Neſtoris filio loquentem inducit. O care mihi adoleſcens: amo enim te, quia tot dixiſti, quot prudentia prę ditus uir, & diceret, & faceret: quiq; te ętate etiam antecederet. Nam quod addit Ariſtoteles, non huiuſcemodi taliaq; ipſum dixiſſe, ſignificat, Homerum idem ſenſiſſe, quod ipſe præcipit: neque enim τοιαῦτα dixit: ſed τόσα, ut qui cognoſceret, multitudine quoque ſententiarum peccari poſſe, nec tantum qualitate. ὅρον uerò, quod finem terminũq;
» appellat, ita quoque Demoſthenes pro Cteſiphonte locutus eſt. ἃ τοῖς πρότερον ἕλ-
» λησιν ὅροι τῶν ἀγαθῶν ἦσαν, καὶ κανόνες.

καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν: εἰ δὲ μή, ποιήσεις, ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φιλοσοφούντων, οἳ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα, καὶ πιστότερα, ἢ ἐξ ὧν λέγουσι.

Admonet etiam, ne ſtudeant res omnes argumentis confirmare: quę enim ſua ui ſatis planę notęq; ſunt, tam firmam rationem non poſtulant: neq; enim niſi ex ignotioribus probari poſſent: quo nihil abſurdius in diſſerendo committitur: qui autem hoc non ſeruabunt (inquit) in idem uitium incident, quo tenentur non nulli ſtudijs ſapientię deditι, qui ſyllogiſmos adhibent ad ea, quæ notiora ac certiora ſunt, quàm illa, quę ſumunt, quorumque præſidio ad ea illuſtranda utuntur.

καὶ ὅταν πάθος ποιῇς, μὴ λέγε ἐνθύμημα: ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἢ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα.

Multa hic, utiliaq; admodum pręcepta tradit, quę ſtudioſos dicendi ſeruare diligenter oportet; nam docet etiam, cum commouere, ac perturbare animos iudicum orator vult, nullo modo ipſum enthymema proferre. argumentoq; aliquid cõcludere debere: eiuſq; rei cauſam ſtatim affert: aut enim (inquit) ejciet, extrudetq; turbidum illum motum ex animo iudicis enthymema, aut fruſtra prolatum, atque emisſum erit: alterum nanq; horum eueniat neceſſe eſt; neque enim ſimul eorum, qui audiunt, animi commoueri, atq; acuta ſubtilique ratione perdoceri posſunt. Aut incœptum igitur πάθος corrumpes, illincque, ubi inſedit iam, exturbabis: aut argumenti. quod ſuo loco poſitũ multum prodeſſet, iacturam facies: enthymema autem irritum eſſe cõtingit, cum in animo eius, qui audit, uiget affectus: atq; ita uehemens eſt, ut illuc penetrare non ſinat enthymema. πάθος ποιεῖν ualet hic orationem formare, quę indicet commotum magnopere animo qui eã habet, & ad perturbandos auditores idonea ſit, ut ἦθος ποιεῖν ſupra dixit, intelligens orationem conficere, quæ mores exprimat dicentis.

ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας, αἱ ἅμα.

Commotiones enim (inquit) ſe mutuo exturbant, nec ſimul in eadem ſede manere posſunt, quæ prior locum occupauit, à poſteriore, ſuperuenienteq;, extruditur: commouere autem animum non πάθη ſolum, ſed enthymemata quoq; declarauit ipſe in. I. horum librorum, cum inquit orationes, quę enthymematib. conſtarent magis θορυβοῦνται: quàm uis non eadem animi pars moueri illis uideatur: argumentis nanque, rationis particeps: affectibus uerò, expers excitatur.

Accuratè autem animaduertendum pręceptum: neq; enim uetat in eadem oratione argumenta poni, & *πάθη* excitari: ſed eodem in loco utraq; rectè collocari non poſſe uult. & quod incommodum, ſi id factum fuerit, exiſtat, oſtendit.

καὶ ἢ ἀφανίζουσιν, ἢ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν.

Quę eodem tempore motiones excitantur, aut mutuo ſe delent: nec altera alterius ueſtigiũ relinquit: aut imbecillas reddunt. ut infirmę alterę factæ paruam, aut nullam utilitatem ipſis afferant: ſua autem culpa extinguere, aut labefactare, quę multum ualent ad fidem faciendam, non parua culpa eſt oratoris.

οὐδ' ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα: οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἦθος, οὔτε προαίρεσιν ἡ ἀπόδειξις.

Quemadmudum cum animi iudicium oratione ab ipſo cõcitantur, temperare ſibi ab enthymematib. orator deber, ita etiam cum oratione ille aut ſuos, aut alienos mores exprimit: neque enim ne tunc quidem expedit enthymemata indagare: rationem eius rei ſtatim aſlerens ipſe, inquit: demonſtratio enim nec mores, nec electionem habet: enthymema autem demonſtratio oratoria. Quare inter medias has res locum habere non poteſt: nam quod hic particula negandi geminata eſt, frequens apud Atticos ſcriptores id atque uſitatum eſt.

γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει, καὶ ἐν πίστει: ἠθικὸν γάρ.

Vt autem enthymemata ab oratione morata remouẽda ſunt, ita ſententię, quę *γνῶμαι* à Grçcis, quod indicia animi noſtri ſint, uocantur, ab eadem oratione alienæ nõ ſunt: in primiſq; uſurpare illas in narratione, & in confirmatione debemus. Rationem huius rei reddens, inquit: pertinet enim hoc quoq; ad mores, & ad naturam conſuetudinẽq; uitę exprimendam accommodatum eſt. In II. quoq; horum librorum, ubi uim omnem earum explicuit, orationes moratas ipſas efficere affirmauit: narratio autem præcipuè morata laudatur: nam ualere eaſdem ad fidem faciendam planum eſt, cum pars enthymematis ſint: unde nunc potiſsimum, poſtquam quid coſtodiendum eſſet in enthymematib. docuit, hoc pręcipit.

καὶ ἐγὼ δέδωκα. καὶ ταῦτ' εἰδὼς ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν.

Exemplum hoc eſt, quo confirmat, facere ad narrationem moratam, ſententias: uox uerò edita uidetur ab eo, qui, cum fidei alicuius pecuniam commiſiſſet, ea fraudatus eſt. Narrat igitur ſe dediſſe illam, quàmuis ſciret nemini in uita haberi fidem oportere. ſententia autem hęc eſt, non eſſe temere credẽdum: id enim etiam Epicharmus Siculus nota uoce, & à M. Q. q; Ciceronibus celebrata, pronunciauit.

ἐὰν δὲ παθητικῶς· καὶ οὐ μεταμέλει μοι, καίπερ ἠδικημένῳ: τούτῳ γὰρ περίεστι τὸ κέρδος; ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον.

In oratione quoq;, qua uehementes animi motus effinguntur, & cum orator concitatè dicit, ſententias utiles eſſe, hoc exemplo confirmat: cuius uis plana eſt: ita autem redderem. Nec me pœnitet ita feciſſe, quàmuis iniquitare iſtius magnum damnum fecerim: cum hoc enim, quæſtus: mecum, ius atque æquum habitat. huic, quæſtus ex eo facto: mihi, ſupereſt æquitas.

τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι, εἰκότως: διότι περὶ τὸ μέλλον: ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονός.

Sententias dicere, in deliberatiuoq; genere uerſari, magis arduum eſt (inquit) quàm cauſas defenſitare, & iudicia tractare: atq; id optimo iure, addit. De rebus enim illic futuris agitur: in iudiciali uerò, de præteritis, ac factis: futurę autem res nullo modo ſciri poſſunt: pręteritarum tantum, ac factarum ſcientia eſt: nihil enim niſi factum, huiuſcemodi cognitione percipitur. Quantopere autem diſſentiat philoſophus hac in re à Grçcis Latinisq; rhetoribus, facilè intelligi licet: qui maiorem operam ſtudiumq; ponunt in iudiciali genere docendo: niſi fortè illi utilitatem ſequebantur, & in eo, cuius crebrior uſus erat, tradendo, magis ſibi laborandum putabant.

ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν. ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ Κρής: ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν: ἀδήλων δέ.

Ariſtoteles ſanè affirmat nihil niſi ſactum iam, ſcientia comprehendi poſſe: opinionem tamen iudiciumq; de hac re Epimenidis affert, qui exiſtimabat illud etiam ab augurib. ac diuinis ſciri poſſe. quare ipſe huic diuinationi incumbebat: neque enim, ut cæteri uates, res futuras tenere ſe ac prędicere alijs poſſe prę ſe ferebat, ſed ſactas iam: obſcuras tamen, & quę à cæteris non uiderentur. Epimenidis huius & Cicero in. II. de legibus, & M. Varro in. VII. de lingua Latina mentionem fecerunt: nec non Athenęus in. XIII. libro, ubi de puerorum amoribus copiosè diſputat.

καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς: ἔχοντα δὲ ἀρχὴν, ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν.

Alterum argumentum, quo probat deliberandi genus difficilius, quã iudicandi: In iudicijs enim (inquit) præſidijs quibuſdam non deſtituuntur oratores: habent enim legem, quæ eſt tanquam ſolum ac fundamentum argumentationum: ac principij denique uim in illis rebus habet: ut enim propoſitiones materia atq; initium ſunt ſyllogiſmi, ita lex eorum, quæ in eo genere conflantur, argumentorum. Cõmuniter autem docet, qui principia teneat, nullo negotio demonſtrationem inuenire.

καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβάς. οἷον πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὑτοῦ ἢ παθητικὸν ποιεῖν, ἀλλ' ἥκιστα πάντων: ἂν μὴ ἐξίστηται.

Hoc ad alterũ genus pertinet: deliberatiuum ſcilicet, quod non multa habere diuerticula dicit, quibus abundat iudiciale. In foro contra aduerſarium dici plura poſſunt, aut de ſe ipſo, aut etiam perturbatione, & quaſi fluctibus omnia compleri: ſed mirum in modũ his rebus deliberatiuum orbatum eſt, nec ei licet quicquàm huiuſcemodi attingere, niſi è munere ſuo exierit, & alienas partes tractare uoluerit: niſi à ſe ipſo diſceſſerit: hoc enim ualere arbitror, ἐὰν μὴ ἐξίστηται. quod uero inquit, παθητικὸν ποιεῖν, reſpicit perſonam auditoris: cum enim quod erat aduerſarij, ac eius qui ſententiam dicit, tetigiſſet, eum etiam, qui audit, relinquere non debuit: ipſe enim quoque ut poſſit, quod reip. conducit, uidere, ac rectè de reb. exiſtimare, perturbari animo non debet: niſi quis putet λόγον intelligi debere: Exprimere nanq; oratione affectus ſuos, ab hoc genere alieniſſimum eſt: ſuaſor enim uacuum ſe omni huiuſcemodi motu demonſtrare debet, niſi omnem auctoritatem amittere vult: & toto animo tantum commoda eorum, quib. conſilium dat, procurare.

δεῖ οὖν ἀποροῦντα, τοῦτο ποιεῖν·

Hoc nemo (inquit) niſi coactus facere debet, & cum alijs omnibus rebus deſtituitur: uenia enim datur laboranti, ſi omnia undique, ut aliquid dicere uideatur, arripuerit. non dubitandum igitur eſt hoc tunc aggredi: & dum ſuades, in aliquem inuehi: ac de teipſo quidpiam, quod te commendet, prędicare.

ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι, καὶ Ἰσοκράτης: καὶ γὰρ συμβουλεύων, κατηγορεῖ. οἷον Λακεδαιμονίων μὲν, ἐν τῷ πανηγυρικῷ: Χάρητος δὲ, ἐν τῷ συμμαχικῷ.

Quod quidem (inquit) Athenis oratores, & qui operam reip. dant: ad populumq; dicunt, faciunt: & Iſocrates etiam, qui nunquàm in concione uerba fecit, ſed domi orationes ſcripſit: dum enim ille ſuadet, accuſat, & aliam perſonam induit. ut in Panegyrico, quę ſuaſio eſt, inſimulat Lacedęmonios. Quàmuis autem magna parte eius orationis ipſos perſtringat, pręcipuè tamen arbitror philoſophum locum illum intelligere, cum ex poſitis grauiſſimis malis, quę Greci, Aſiam incolentes, ſuſtinebant ob impotentem dominatum Perſarum, totum id aſſignari debere Lacedęmonijs affirmat, qui ueteres ſocios deſeruerant, in ſeruitutemq; barbaris tradiderant: illic enim ita diligenter in ipſos inuehitur: tamque acrib. uerbis accuſat, ut exiſtimarit locum correctiõe egere: quia quum ſermonem inſtituiſſet de reconciliatione gratiæ: ſimultatibuſque è Gręcia extirpandis, tam aſper ècõtra Lacedęmonios locutus ſit: ad extremum enim accuratè ſe purgat, atq; officiũ ſuũ probare conatur: oſtendens, quàmuis lędat ea pars exiſtimationem eorum, tamen, quia à beneuolo animo proficiſcatur, ſtudioq; emendandi errata illorum, admonitionem, non obiurgationem haberi debere. Incipit autem criminatio ab hoc loco. οὐ

τίνας ἄλλους αἰτίους χρὴ νομίζειν, ἢ Λακεδαιμονίους; In ea uerò (addit) quam pro ſocijs ſcripſit, Charetem imperatorem accuſat. συμμαχικὸν, poſteriorem hanc orationem appellauit. περὶ εἰρήνης eam nunc inſcribunt: hanc enim arbitror hic intelligi ab Ariſtotele.

ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις.

Quia qui rem aliquam, hominemue laudandum ſuſceperunt, ſępè non multa, quæ dicant, habent: neque plenam inde, grandemque orationem facere poſſunt, docet quomodo huic rei occurrere debeant: oportet enim (inquit) in hoc genere orationem augere, laudes in aliquos adiungendo, ut poëtæ epiſodijs ut quæ appellāt, fabulas ſuas grandiores, honeſtioresque facere conſuerunt. Valet autem ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, laudib. hinc & inde accerſitis, orationem refercire: tranſlatum autem à poëtis uerbum eſt: ἐπεισόδια. n. ſunt, quæ extra proprium fabulę corpus; rerumque coagmentationem, quam σύστασιν appellant, poëmati adnectuntur.

οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· ἀεὶ γάρ τινα εἰσάγει.

Vt Iſocrates (inquit) in primis facit: ſemper enim aliquem inducit, cuius laudes perſequendo, dignitatem ac magnitudinem orationi adiungat: id autem ipſum ſeruare maniſeſtū eſt: cum enim Buſiridem ornandum ſuſcepiſſet digreditur in laudes regionis, in qua ille regnauit: ac loci naturam, ubertatemque agrorum: nec non opportunitatem fluuij commendat: deinde inſtituta ſacerdotum in cœlum fert: ſed etiam Pythagoram celebrat, qui inde philoſophiam in Græciam aſportauit. Idem etiam facit in laudatione Helenæ: explicat enim uirtutes, & facta pręclara Theſei: ornat Paridem: de pulchritudine diſſerit, eamque extollit.

καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, ταὐτό ἐστιν.

Vocem Gorgię Leontini adducit; & quare fretus tantum de ſe, ingenioque ſuo polliceretur, exponit. aiebat enim ille, nullo modo ſibi deeſſe poſſe orationem, quācunque rem expolire aggreſſus eſſet. hoc autem (inquit Ariſtoteles) quod ſupra oſtendimus, in animo habebat Gorgias, atque hoc ſemper faciebat: ſi enim in Achillem dicit, eumque perpetua oratione ornandum ſuſcepit, Peleum patrem laudat, poſtea Aeacum auum, deinde Iouem: eodemque pacto fortitudinem commendat, ac denique omnia undique arripit. Quod ſanè, ſi uerè rem cogitamus, nihil aliud eſt, quàm quod ſupra diximus, orationem epiſodijs amplificare. non magna in re diſcrepat antiquiſs. liber à reliquis: ταὐτὸ enim habet, non τοῦτο: cum illo etiam facit uetus tralatio.

εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακὸν, εἶτα τὸν θεόν.

Cum in excuſis ita legatur, nihil immutaui: in ſcriptis tamen omnib. inueni, λέγων: quam lectionem uetus quoque tralatio exprimit. Tot igitur librorum conſenſus perſuaſit mihi, ut id admonerem, quàm uis non parum ſcrupuli ipſa habere uideatur. Significat uerò (ut opinor) hic λέγειν, quod Latinis poëtis dicere: ideſt celebrare, & laudib. extollere. Paulo poſt, ubi in excuſis τὴν θεὸν mulliebri genere, ſcripti uirili habent, τὸν: ut intelligi debere non Thetis mater, ſed Iuppiter uideatur, quem auctorem ſuæ ſtirpis Aeacidarum familia habebat.

ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρείαν.

Quo modo hic omnis locus intelligi deberet, ſupra expoſui. Nam quod inquit, eodem modo fortitudinem, ad Achillem pertinere arbitror: cum enim Achilles plurimum hac uirtute ualuiſſet, nactus eam occaſionem Gorgias, fortitudinem ipſam laudabat: nec tantum fortia facta Achillis, commendabat, ſed ſeiunctam uirtutem hanc ipſam, & bona, quæ inde gignuntur, celebrabat.

ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ· ὃ τοιόνδε ἐστίν.

Vt rationem magis doceat, quam tenere ſolebat Gorgias in reb. extrinſecus captandis: laudibuſque, quibus quem uolebat oneraret, undique arripiendis, ita loquitur: nihil enim certum & definitum his uerbis intelligit, ſed quæcunque pro natura earum rerum, quas ornabat, ab eo excogitari, & illuc commodè transferri poterant, ſignificat: ualent enim: Aut hęc aut illa tangit, pro ut res perſonaque, quam hac ratione cō

mendat,

mendat patitur: neque enim id explanare in re incerta poterat. modus autem hic loquē di ſupra hoc ipſo in libro à me exemplis poſitis explicatus eſt: addi tamē illis Demoſthe
„ nis hoc quoque teſtimonium poteſt, qui pro Cteſiphonte inquit. εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ἄν-
„ θρωπος οὑτοσί, οὐκ ἂν ἀπέθανεν. nihil.n. certū exponit, & cūcta, quę accōmodata illi tēpori à præpoſtero illo medico dici poſſent, intelligit. Diſcrepat uerò à reliquis antiquiſſ. liber hac parte, quod non ὁ τοιόνδε, ut illi, habet, ſed ἢ τοιόνδε. Eandem lectionem uetus tralatio exprimit: nihil tamen immutaui.

ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς λεκτέον καὶ ἀποδεικτικῶς: ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς.

Si quib. (inquit) confirmes quoduis, argumentationes habueris, & mores aſpergere orationi, & eam fulcire argumentis debes. Quod ſi enthymematib. defeceris, totum te ad mores conferas oportet: nec ullam partem orationis uacuam ab illis eſſe patiaris. non repugnat autem hoc ſuperiori pręcepto, quo docuit, nō debere, qui moratam orationē habet, in perquirendis enthymematibus ſimul occupatum eſſe: unà enim: &, ut ipſe loquitur, ἅμα, utrunq; tractari oportere negat: diuerſis partibus orationis, ac nō eodē tēpore & fieri ſolet id, & non modo ſine reprehenſione, uerū etiam magna cū laude fieri.

καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει, χρηστὸν φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ.

Cum ęquo ac bono uiro magis congruat, probum ipſum uideri, quàm orationem ipſius exquiſitam, illi quoq;, qui ſe talem effingere vult, magis in hoc laborandum: probum autem uirum mores in oratione expreſſi declarant: orationem exquiſitam facit copia enthymematum.

τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν.

In. II. horum librorum, antequàm locos argumentorum traderet, duo enthymematum genera eſſe dixit: quorum alterum, δεικτικὸν: alterum, ἐλεγκτικὸν uocaretur: ac naturam utriuſq; illic expreſſit. nunc, quæ refellendi uim habent, magis probari, quā quæ directò aliquid confirmant, docet: atq; eius rei cauſam ſtatim reddit: Sed hoc etiam in eodem libro poſt explicationem locorum, unde uera enthymemata ducuntur, propè ijſdē uerbis docuerat. Quare omnis hic locus, ante ab auctore pertractatus, ſi quæ duob. locis expoſuit, in unum conferas, quàmuis in poſteriore, quod nunc tradit, totum perſecutus ſit, parum immutatis uerbis.

ὅτι ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται: παράλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται.

Argumenta illa dicuntur ἔλεγχον ποιεῖν, quæ contrarium eius, quod ab aliquo antea prolatum fuerit, concludunt. Ea uerò & in poſteriore horum librorum, & in hoc maximè probari affirmat, quia oppoſita inter ſe iuxta collocata magis nota fiunt, meliuſque ipſorum uis & natura perſpicitur. quare cum maiore ui ἐλεγκτικὰ hęc, quàm quæ directò aliquid demonſtrant, quę huiuſcemodi uim nō habent, concludant, magis quoque probantur. μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται: maiore ui concluſa eſſe liquidò intelligitur, cum & euidētiora ſint. Duo, quæ medium quattuor horum uerborum tenent, ideſt δῆλον ὅτι, repoſita à me ſunt: cum ab omnib. excuſis abeſſent. feci autem id approbantibus cunctis ſcriptis libris.

τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον, οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεών ἐστι.

Quę faciunt (inquit) contra aduerſarium, argumentiſque ipſius conuellendis adhibētur, diuerſa à reliquis argumentationib. forma aliqua putāda non ſunt: uerum & ipſa è numero rerum ſunt ad fidem faciendam ſumptarum: intelligit autem quam Latini rhetores confutationem uocant: Eam quoq; ſupra è numero probationū eſſe uoluit: nec ullo modo, ut aliud genus, ab ijs ſeparandam.

τὰ μὲν, λύειν ἐνστάσει: τὰ δὲ, συλλογισμῷ [illegible]

Non unam ſimplicemq; uiam eſſe docet diſſoluendi rationes aduerſariorum: argumēta enim non nulla reſiſtendo illis, atque omnem conatum eorum impediendo, diſſolui

ſoluenda eſſe, quàm quę pro cauſa ſua ſint, ab altero dicantur: ut enim hominē (inquit) in quem multa coniecta probra ſint, quiq́ flagret infamia, animus non recipit: ſic neq́ orationem etiam, ſi aduerſarius uerè dixiſſe uiſus fuerit.

Δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ, τῷ μέλλοντι λόγῳ: ἔσται δέ, ἂν ἀνέλῃς.

Officium igitur noſtrum eſt, patefacere locum, ac ſedem comparare in auditoris animo orationi, quę à nobis haberi debet. Quod fieri nullo modo poteſt, niſi illinc eijciantur, quæ totum eum occuparunt, dicta aduerſarij: Illis autem inde exturbatis, negotium confectum eſt: quo modo enim id effici poſſit docens, inquit. fiet hoc: obtinebiturq́ à te, ſi ſuſtuleris remouerisq́ illa. nam quod ait, ποιεῖν χώραν, elegans ſermo eſt, & totam rē aptiſſimę exprimit: Sic etiā locutus eſt in libro, quo uitia fallaciū concluſionū docuit:
» ac ſophiſtarū laqueos explicuit, inquiens. χώραν γὰρ ἐγχειρήματος ἡ σκέψις ποιεῖ. hęc animaduerſio facultatē præbet inuadendi in aduerſarium: locum nobis dat illum captandi.

Διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα, ἢ εὐέλεγκτα μαχεσάμενον, οὕτω τὰ αὑτοῦ πιστὰ ποιητέον.

Quare (inquit) cum acriter præliatus fueris, aut contra omnia aduerſarij argumenta ita, ut nullum eorum, quod non tentes refellereq́ coneris, relinquas, aut maximè firma grauiaq́, aut ea, quæ ualdè probata ſint: quāuis fortaſſe ſine cauſa tantum illis ab ijs, qui audiunt, tribuatur, aut ſaltem, quę facilè reprehendi ac confutari poſſunt, tunc tua argumentis confirmare, & ut multum ualeant ad perſuadendum, facere debes.

Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι: Ἐγὼ γὰρ Ἥραν -

Ex Euripidis Troadibus exemplum hoc ſumptum eſt: initiumque eſt orationis, quā Hecuba apud Menelaum contra Helenam, quæ prior dixerat, ac multis modis factum ſuum excuſauerat, habuit: cum enim illa non ſponte ſua ſecutam ſe Paridem oſtendiſſet, ſed uoluntate atque imperio Veneris, ac multa uerba feciſſet de iudicio illo ab omnib. poëtis decantato, cum tres deę iudicem ſpectandarum formarum ſuarum Paridem cōſtituiſſent: ac non nulla alia quoque ualidiora argumenta attuliſſet, Hecuba contra hoc, quod uim nullam habebat, & facilè diſcuti poterat, copioſè diſſeruit: docuitq́ ſe primo patrocinium dearum ſuſcipere uelle, ac famam illarum tueri, quæ longè ab his flagitijs
» ſunt. inquit igitur. Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι, Καὶ τήνδε δείξω μὴ λέγου-
» σαν ἔνδικα. Ἐγὼ γὰρ Ἥραν, παρθένον τε Παλλάδα: & quæ ſequuntur. Secundum autem uerſum, ut ſępè in exemplis facit, reliquit. Probat igitur hic ualdè artificium poëtæ Ariſtoteles, qui uidit, quod ipſe fieri utiliter aliquandò declarauit: & ſanè in primis peritus huius artis fuit Euripides: quod è fabulis ipſius manifeſtò percipitur, in magna parte quarum contràrię inter ſe orationes habentur.

Ἐν τούτοις, ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου.

Ita loquitur, ut ſi totam hic Hecubæ orationem poſuiſſet: uel potius ſi quę antea ab Helena dicta fuerant, recordaremur: in his enim (inquit) primum aggreſſa eſt, atq́ confutauit, quod inſulſiſſimū erat, nec magnopere cauſam Helenæ adiuuabat: reſpondet namque patti illi, qua tradidit aliquandò oportere πρὸς εὐέλεγκτα pugnare: Quod autem hoc in ueris quoque cauſis facere proſit, inde arbitror fieri, quod vnum alterum'ue argumētum euerſum, ac confutatum, reliqua quoq́ uidetur infirmiora, atq́ hebetiora reddere.

Περὶ μὲν οὖν πίστεων, ταῦτα.

Animaduertendum hic Ariſtotelem πίστεις argumentationes appellare, non communiter probationes, & omnem rationem faciēdę fidei, ut primo in libro fecerat: cū. n. quę ad ipſas ptinebant, ſe iam abſoluiſſe dicat, ſtatim exequi aggreditur, quod ad mores facit.

Εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὑτοῦ λέγειν, ἢ ἐπίφθονον, ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει, καὶ περὶ ἄλλου, ἢ λοιδορίαν, ἢ ἀγροικίαν, ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν.

Explicatis iam his, quæ ad argumentationes pertinebant, de eo, quod in morata oratione animaduerti debet, agemus: cum enim de ſe ipſo aliquid ſæpè dicendum ſit, quod laudem afferat, & contra alios, quod labem, & dedecus illis importet, & utrunque uitia quædam in ſe habeat, quod remedium huicrei adhibendum ſit, docet. Quia (inquit

quædam de ſe ipſo dicere, aut inuidioſum, aut prolixum eſt, aut etiam aliud incommodū habet, quod obtrectatores facillimè inuenit (ualet enim ἀντιλογίαν ἔχειν, expoſita eſſe huic malo, ut inueniant qui libenter reprehendant, atque illis ſententijs aduerſentur) nec non quędam etiam de alio proferre, aut conuicium uidetur, aut ruſticitas ingenij, & agreſtis natura, alium ea exponentem inducere oportet. Hęc eſt auctoris ſententia ad uerbū expreſſa. Docuit igitur & quę pericula inſtarent, & quomodo illa euitari poſſent. Iſocrates quoque eadem penè uitia in hoc genere orationis, cum aliquis ſuas laudes prædicat, eſſe dicit in oratione περὶ ἀντιδόσεως.

ὥσπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ.

Arbitror locum illum intelligere, cum diſertus ſcriptor loqui uellet de metu, qui multos occuparat potentiæ Philippi: ſuſpectus nanque ille erat Athenienſibus, reliquiſque liberis populis, ne opibus, quas ſibi undique comparabat, uteretur aliquandò in ipſorum perniciem: ſi enim uellet ex animo ipſius has cogitationes delere: docereq́ue ea aggredi turpe ipſi atque inutile eſſe, oportebat rem ipſam antea aperire. Veritus igitur ne apud eum id agens offenderet, finxit alios ea dicere: ſeq́ue ſolitum ſemper eſſe illis aduerſari, atque ipſorum argumenta refellere, declarauit. Cuncta uerò illic paucis exponit: cum. n. oſtendiſſet conducere Philippo ea audire: debereq́ue ſe cuncta liberè exponere, inquit: Audio enim falſis criminib. te obrui ab improbis hominibus, qui de regno poteſtateque tua ita loquuntur: nullo modo illam pro ſalute Græciæ, ſed contra commoda noſtræ gentis augeri, teque magno temporis ſpatio nobis inſidiari: nec non uerbis multa te facturum dicere, quę tamen re, alia de cauſa à te gerantur; &, ne longior ſim, partem hanc totam eius orationis ſignificari puto: quæ enim ita prolata ęquiſſimis auribus accipi à rege debuerunt, directo ac ſine hoc artificio expoſita, conuiciorum ſpeciem habuiſſent.

Καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει.

Intelligere uidetur orationem, quā nūc περὶ ἀντιδόσεως inſcribunt: in exordio enim ipſius conſilium ſuum aperit Iſocrates, & ut hæc mala, incommodaq́ue euitaret, quæ fugere non poſſunt, qui ſine neceſſaria cauſa ſe ac res ſuas laudant, coactuſq́ue uideretur non ſponte, de ſe ipſo tam multa prędicare, ſimulq́ue omnia complecti poſſet, fatetur ſe in ea finxiſſe cuncta illa ſibi ab aduerſario exprobrata. Quæ cum diligenter diluat, res interim ſuas ornat, atque id extra inuidiam facit, nec oratio longa uideri poteſt: cui enim periculū creatur, nihil relinquere debet, quod ſaluti ipſi eſſe poſſit. Cum diligenter igitur totum librū legerim, nihil aliud uidere illic potui, quod huic loco accommodatum ſit: eiuſque, quod nunc traditur, exemplum aliquo modo eſſe ualeat: nullum tamen illic orator loquentē inducit: nec, quæ ipſe commodè dicere non poterat, alium dicere facit: quod nunc fieri debere, exemplo uidetur confirmare uelle Ariſtotelem. ſuſpicari aliquis fortaſſe poſſet, alteram ipſum eiuſdem orationem intellexiſſe, quę eundem indicem haberet, ſi eam edidiſſet. bis. n. cauſam dixit Iſocrates hoc nomine, ut Plutarchus in uita ipſius narrat: duoq́ue diuerſis temporibus, in iudicium eū uocarunt, & Megaclides quidam, & Lyſimachus. ea autem, quæ nunc in manibus eſt, reſpondet Lyſimacho: Megaclidi. n. occurrit, cum ipſe morbo impediretur, Aphareí adoptiui filij ore, atque ex eo iudicio uictor diſceſſit. In ea igitur, quæ tempore amiſſa eſt, aliquid fortaſſe huiuſcemodi legebatur.

Καὶ ὡς Ἀρχίλοχος ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ χρημάτων δ' ἄελπτον οὐθέν ἐστιν, οὐδ' ἀπώμοτον.

Hoc etiam, ut ipſe docet, Archilochus tenebat: qui cum Lycambem, cui grauiter iratus erat, uel potius filiam eius, quam acerbo item odio proſequebatur, omnib. probris, ac maledictis uexare uellet, non ipſe in eos dixit, ſed patrem de filia turpiter loquentem in iambo induxit. Non cōtinentur autem hoc uno uerſiculo flagitia illius impuræ domus, ſed omni illo carmine, cuius hoc initium erat: nam octo quoque, qui hunc ipſum ſequuntur, apud Stobæum capite περὶ ἐλπίδος, nihilominus illa non explanantur: ſententia autem horum uerſuum, quos uidere poſſumus, hęc eſt. Id ſpectatum, ac factum eſſe quod, quia antea fieri non poſſe credebatur, quaſi fidem facit, nihil eſſe, quod non ſperari poſſit, ac debeat. quid autem id ſit, non apparet. exordium huius rei exponendę, quod longum eſt, ſimile parque eſt Virgilianę illi ſententię. Mopſo Niſa datur: quid nō ſperemus amantes?

» amātes: Iungētur iam gryphes equis, ęuoq; sequēti Cū canib. timidi uenīēt ad pocula
damę. Patrē autē Lycābem filiab. turpia quędā ac nefaria apud Archilocū ſuaſiſſe, inde
etiā intelligi licet, quod ipſæ ita illi reſpondere inducuntur, & ob conſceleratum illum, ac
» fœdum ſermonē cum ſtultitię inſimulare. πάτερ Λυκάμβα ποῖον ἐφράσω μῦθον, τίς σὰς
» παρήειρε φρένας; Qui Archiloci locus ab Hepheſtione in Enchiridio adducitur, ubi
de iambo uerſu pręcipit: poſterior uerò uerſiculus à Demetrio quoq; Phalereo in commentario de elocutione. χρημάτων, in Archilochio uerſu, citato ab Ariſtotele, rerum, ut ſępè, non pecuniarum ſignificare, apertum eſt. ἀπόμοτον autem (quo uerbo Sophocles in Antigona paucis uerſibus iterum uſus eſt: & Plato in VI. libro de legibus) quod aliquis poſsit iureiurando concepto, affirmare non futurum.

καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ, οὗ ἀρχή. Οὔ μοι τὰ Γύγεω.

Idemq; Charonem fabrum inducit uituperantem (ut ſuſpicor) aut Lycamben ipſum, aut filias, aut aliquem inimicum ſuum in iambo, cuius initium eſt, ut Ariſtoteles inquit.
» Οὔ μοι τὰ γύγεω. Longius autem idem carmen contexuit Plutarchus in libro de ſecuri-
» tate Οὔ μοι τὰ Γύγεω τοῦ πολυχρύσου μέλει: nihil tamen ne illic quoq;, quod ad Charonem pertineat, aut notam alicui inurat: ſignificatur enim illo, ipſum flocci non facere diuitias Gygis, opulentiſsimi Lydię regis. Idem penè principium habet, ſuauiſsimum carmen, quod in III. libro epigrammatum legitur: ſed illud non ab Archilocho, ſed ab Anacreōte Teio cōditum exiſtimatur. Sententię autē illius omnes molles, ac delicatę.

καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνης πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἑτέρων.

Repetendum è ſuperiorib. uerbis, & ἀπὸ κοινοῦ (ut ueteres grammatici loquuntur). ποιεῖ λέγοντα. Vt Sophocles Aemonem Creontis filium cum patre ipſo inducit loquentem: non igitur aut ſibi ipſi laudando, aut alij uituperando utilis tantum hæc ratio, ſed alijs etiam quibuſdam temporibus, ut manifeſtò hoc exemplo declaratur: neque enim honeſtè poterat Aemon patrem inſimulare, & iniquum eſſe dicere: quod generoſę uirgini ob rectum, ac premio dignum facinus, exitium pararet. quare alios id clam loqui affirmauit, atque ita Creontem callide accuſauit, ac ſtudioſus exiſtimationis paternæ uideri potuit. locus notus eſt.

Δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώμας ποιεῖν ἐνίοτε.

Præceptum hoc eò ſpectat, ut cum moratæ orationi, de qua ſermo nunc eſt, parum cōgruant argumenta: ſententiæ uerò uehementer ei generi dictionis accommodatę ſint, ab enthymematib. quidem ipſis: quib. ſententiæ contineantur, nos abſtineamus: nec tamen bono illo quod in ſe habent, careamus: uiam enim docet qua incommodum uitari: & commodum ſine ullo periculo uſurpari poſsit: oportere autem inquit, illa in ſimplices ſententias conformare.

οἷον χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔχοντας, εὐτυχοῦντας· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα πλεονεκτοῖεν.

Exemplum hoc eſt ſententiæ, ex enthymemate diſſoluto confectę: quę tamen adhuc multum retineat prioris naturæ: in ea nanq; ratio dicti redditur. eiuſmodi uerò ſententias in ſuperiore libro, non ſententias, ſed enthymemata uocat. appellauit autem illic (ut opinor) enthymemata, quæ enthymematum uim & naturam haberent: non tamē perfectam exquiſitamq; formam, ut illud eſt, quod infra hic adducit. Quid autem pręcipiatur his uerbis, ſatis planum eſt: ſuadet enim ſententiæ auctor bellum gerentibus, ut dum ipſorum res bonę ſunt, fœdus cum hoſtibus feriant: ita nanq; affirmat ipſos in condicionib. ferendis ſuperiores futuros. Eandem penè ſententiam affinxit Iſocrates Archidamo Spartano, cui orationem ſcripſit: quam haberet in reb. aduerſis ſuæ ciuitatis: admonet enim ille oportere fœdus omnes icere, cum, aut hoſtes ſuperarint, aut ipſis uiribus ac fortuna non cedant.

ἐνθυμηματικῶς δέ· Εἰ γὰρ δεῖ ὅταν ὠφελιμώταται ὦσι καὶ πλεονεκτικώταται αἱ καταλλαγαί, τότε καταλλάττεσθαι, εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι.

Hic locus in cunctis excuſis, & non paucis ſcriptis libris, lacer ac mancus erat: defecerat enim enthymematis concluſio: quæ nanque hic antea legebantur, propoſitionem

tantum conficiebant: illa autem maior eſt ſyllogiſmi, ut appellant. Quiuis uerò accuratus & eruditus lector deſiderari hic, quod oſtendi, uidere poterat: exemplum enim eſſe inquit eius ſententię enthymemate incluſę. ipſe auxilio antiquiſs. libri, quod deſiderabatur, reſtitui: id prætereа expreſſum eſſe à uetere tralatione animaduerti. Totus igitur nunc locus integer, & ſenſus uerborum apertus eſt: ſi enim oportet cum maximè utilia fœdera ſunt, ac ualdè ſuperiores condiciones eorum reddunt, tunc omnes illa icere, ſecundis reb. utentes oportet ipſos fœdera icere.

περὶ δὲ ἐρωτήσεως, εὔκαιρόν ἐστι ποιεῖσθαι μάλιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς ᾖ, ὥστε, ἑνὸς προσερωτηθέντος συμβαίνει τὸ ἄτοπον.

Quia interrogare aduerſarium, ab imprudenteque illo non nulla callidè elicere multum prodeſt in iudicijs, concertationibuſque omnibus, quę in diſputando fiunt, quo pacto, & quo tempore hoc fieri debeat, oſtendit. Nam quod ad interrogationem (inquit) pertinet, maximè tempeſtiuum eſt interrogare cum alteram propoſitionem, partem ue eius abſurdi, quod concludi aduerſus eum debet, ſponte ſua iam aduerſarius pronunciarit: ut ſi ab eo interrogato una ſolum expreſſa fuerit, ſtatim efficiatur, quo perducere eum quęrebamus, incommodum: neque enim licet, obſcuritatis fugiendæ cauſa, plura interrogare: uerum una tantum re interrogata conceſſaque, ilico illa utentem, oportet concludere. quare tempus hoc erit accommodatum: ſyllogiſmus namque duab. eget propoſitionibus. Hac in parte antea excuſi libri, ὅταν τὸ ἕτερον ἐρωτηκὼς ᾖ habebant: quod quàm mendoſum ſit, patet. Ipſe, ut in calamo ſcriptis omnib. legi, εἰρηκὼς ᾖ, caſtigaui.

Οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς τῶν τῆς σωτείρας ἱερῶν: εἰπόντος δὲ, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν, ἤρετο εἰ οἶδεν αὐτὸς: φάσκοντος δὲ, καὶ πῶς ἀτέλεστος ὤν.

Quod exemplum hoc aperiat, prętér ea, quę traduntur ab Ariſtotele, non habemus. Percunctatus eſt Pericles, ſummus ille Athenis uir, ac maximus orator, Lamponem, unum è genere eorum quos Gręci, ut diuinos augureſque, μάντεις uocabant, de initijs ſacrorum deę, quę quod ſalutem daret, Gręco cognomine σώτειρα appellabatur: cum Lampon dixiſſet, ipſum, qui initiatus non erat, audire non poſſe, interrogauit num ipſe nouiſſet. cum affirmaret. quomodo (inquit) tu, minimè initiatus? Lamponis autē huius meminit Plutarchus in uita Periclis: eumque narrat ſumma omnium admiratione, quid portenderet monſtrum in agro Periclis natum multo ante edidiſſe: cum Anaxagoras ille Clazomenius, qui naturalem ortum rem eam habere affirmaſſet: idque ſtatim omnib. certò demonſtraiet, magnam & ipſe laudem inde conſecutus eſſet. Ariſtophanes quoque in Auibus eiuſdem: unaque Diopithis, de quo in II. horum librorū egi, mētionem fecit. Cum uerò in excuſis antea mendoſè σωτηρίας foret, ſecutus fidem antiquiſs. libri, σωτείρας correxi: quam ueram lectionem eſſe uetus quoque tralatio indicat. cognomen autem hoc deæ alicuius fuiſſe ſeruatricis habitę, liquidò intelligitur. Idem comicus in Ranis ita Cererem uocaſſe uidetur: cum enim altera pars chori ita cecíniſſet ἀλλ' ἔμβα χὤπως ἀρεῖς τὴν σώτειραν γενναίως, altera huius deę merita, ac laudes uerbis extollere ſtatim cœpit. Dianā quoque cognomē hoc habuiſſe apud Pauſaniā in Atticis legi.

Δεύτερον δὲ. ὅταν τὸ μὲν, φανερὸν ᾖ: τὸ δὲ, ἐρωτήσαντι δῆλον ᾖ ὅτι δώσει.

Secundo tempeſtiuum eſt interrogare, cum alterum perſpicuum fuerit: alterum autem quin conceſſurus ſit, ſiquis interrogarit, dubium non uideatur. Qua uerò in re diſcrepet hæc à ſuperiore ratione, planum eſt: prima enim illa uocem ſententiamque aliquam ab aduerſario prolatam arripiebat, atque ipſa, ut conceſſa probataque, utebatur: ſecunda autem hęc ex perſpicua re ac certa proficiſcitur, atque inde propoſitionem conficit: percunctaturque quod neceſſarium reſtat ad concludēdum: ac liquidò intelligit ab aduerſario datum conceſſum que iri.

πυθόμενον γὰρ δεῖ τὴν μίαν πρότασιν, μὴ προσερωτᾶν τὸ φανερὸν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα ἐπιπεῖν.

Modum nunc uiamque docet, quam tenere illum oportet, qui hæc iam habeat, ut aduerſariū eò, quo uult, adducat: cum.n. (inquit) unam tantū propoſitionē interrogaueris, nō debes rurſus interrogare, quod perſpicuum eſt, ſed ſtatim concludere. Planum igitur

eſt

eſt poſteriore hac percunctandi ratione concludi ἐνθυμηματικῶς: una enim tantum propoſitio, cum altera nota ſit, negotium conficit: priore uero illa συλλογιστικῶς; ambę enim ſumuntur.

Οἷον Σωκράτης Μελίτου οὐ φάσκοντος αὐτὸν θεοὺς νομίζειν, εἴρηκεν, εἰ δαιμόνιόν τι λέγοι. ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρετο εἰ οὐχ οἱ δαίμονες, ἤτοι θεῶν παῖδες εἶεν, ἢ θεῖόν τι: φήσαντος δὲ. ἔστιν οὖν ἔφη, ὅστις θεῶν μὲν παῖδας οἴεται εἶν: θεοὺς δὲ, οὔ.

Exemplum apertum eſt: quo etiam in. I. horũ librorum uſus ſit: notum enim quis Melitus fuerit, & cuius criminis falſo Socratem inſimularit. Totus autem hic locus ex apologia, quã Plato ſcripſit, ſumptus uidetur: longa enim inductione illic Socrates docuit, ſtultum admodum eſſe dicere, diuinas res eſſe, deos autem non eſſe: in extrema uerò
» argumentatione hæc uerba ſunt. ἀλλὰ τὸ ἐν τούτῳ ἐπόκειται, ἔσθ᾽ ὅστις δαιμόνια μὲν νομίζει
» πράγματα εἶναι: δαίμονας δὲ οὐ νομίζει. Valdè autem accommodatum exẽplum eſt præcepto huic explicando: ſic enim Socrates cum Melito egit. Num in ſermone ipſe crebrò dæmonij cuiuſdam, quod ualdè ſequeretur, mentionem faceret: cum conceſſiſſet id Melitus, interrogauit, non ne dęmones ſiue deorum filij eſſent, ſiue res aliqua diuina. quod inficiari ipſum non poſſe intelligebat: neq; enim alia ulla de illis notio in animis mortaliũ erat: omiſit autem, ut perſpicuum: qui concedit filios eſſe, & patres quoque neceſſariò concedit. atque ex priore illa prolata, poſteriore uero intellecta, ἐνθυμηματικῶς concluſit, & quaſi illum dementię condemnauit, uarietas hęc eſt in antiquiſſ. libro hac parte, cũ
» quo etiam facit uetus tralatio. εἴρηκεν ὡς ἂν δαιμόνιόν τι λέγοι ἤρετο, εἰ οὐχ οἱ δαίμονες & quę ſequuntur. cum receptam igitur lectionem retinuerim, hanc tamen notam eſſe uolui.

Ἔτι ὅταν μέλλῃ, ἢ ἐναντία λέγοντα δείξειν, ἢ παράδοξον.

Præterea (inquit) utile eſt aduerſarium interrogare, cum interrogando oſtendere debet, eum aut contraria ſibi ipſi dicere, aut quod repugnent opinionib. reliquorum: παράδοξον enim hic (ut ſupra) uocat, quod contra hominum exiſtimationem ſit. Tertium autem hoc tempus eſt cum interrogatione captari aduerſarius poteſt.

Τέταρτον δὲ, ὅταν μὴ ἐνῇ, ἀλλ᾽ ἢ σοφιστικῶς ἀποκρινάμενον, λῦσαι.

Quarto autem (inquit) oportunum eſt interrogare, nec tam idoneum tempus ita urgendi aduerſarium amittendum eſt, cum facultatem non habuerit, qui interrogatur, niſi ſophiſticè reſpondendi: ita enim apud iudices, eoſq; omnes, qui audiunt, offendere illum faciemus, qui cõfragoſas has, cõtortaſq; ratiões nõ intelligunt, ac ualdè ſuſpectas habẽt. σοφιστικῶς autem, ideſt uſitata in ſubtiliorib. captioſiſque diſputationib. ratione: in concertationib. nãque ſophiſtarum, in quib. uerba, quę duplicem notionem habeant, dominantur, diſtinguendo in primis fallacib. ipſorum argumentis reſiſti ſolet.

Ἐὰν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται: ὅτι ἔστι μὲν: ἔστι δ᾽ οὔ. ἢ τὰ μὲν: τὰ δ᾽ οὔ: ἢ πῇ μὲν: πῇ δ᾽ οὔ, θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες.

Si enim (inquit) aduerſarius ita reſponderit: eſt ſanè, & non eſt: ſiuę partim eſt, partim non eſt: ſiue aliqua parte eſt, aliqua non eſt, perturbabuntur qui audiunt, ut qui aſſueti non ſunt acutis his captioſisq; rationibus. Vt autẽ exemplis hęc illuſtrem, primo modo explanando hoc uidetur accommodatum eſſe. Si quis enim interroget, ueratrum peſtiſer ne cibus ſit, & eſſe eum. & non eſſe reſpõderi poteſt: nobis nanque nocens eſt, ac præſensue nenum: capris uero ac cothurnicibus, quæ pinguiores inde fiunt, nõ eſt. ſecũdus hoc pacto declarabitur: ſiquis enim interroget, utrum animus hominis mortalis ſit, occurret aliquis huic ſine periculo hoc pacto. partem eius, mortalem eſſe: partem immortalem: quod enim ipſius ſine adminiculo corporis munera ſua obire non poteſt, mortalę eſt: quod uero ſeiuncta munia habet à corpore, ac fungitur officio ſuo ſine opera illius, immortale & æternum eſt. ſi uero quærat quiſpiam utrum Aethiops ſit albus: aliquo modo album: aliquo non eſſe reſpondendum eſt. ſi dentes nanque ſpectes, albus erit: ſi reliquum corpus reſpicias, nõ erit. vis huius uerbi θορυβοῦσιν: hic (niſi fallor) hęc eſt, ut θορυβεῖν poſitũ hic ſit: quemadmodum turbare (quod intellectu quoque illi reſpondet) apud Latinos quandoq; ſcriptores: ideſt ualeat trepidare: in magna perturbatione, & quaſi ſtupore illius rei exiſtere. ſenſus igitur huius loci hic erit. iudices ipſi, & qui au

diunt, mente cõmouentur. & quaſi tumultus quidam in animis ipſorum gignuntur, ut qui tanquàm in ſalebra hærent: nec uidere poſſunt, quid ſequi, & probare debeant in tã ſubtilibus, & ſpinoſis rationibus.

ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν.

Aliter (inquit) rem non tentare, nec aggredi interrogationem oportet: noceret enim cauſę id facere, ut ipſe infra oſtendit: aliter autem, niſi uno aliquo horum quattuor temporum: docuit enim quando propoſita aliqua utilitate hoc tractari commodè poteſt.

ἐὰν γὰρ ἐνστῇ, κεκρατῆσθαι δοκεῖ.

Quantum periculum res habeat, niſi tempore tractetur, exponit, & quàm conſideratè interrogare aduerſarium oporteat: ſi enim (inquit) ille reſtiterit, apteq; interrogationi occurrerit, is ipſe, qui interrogauit, uictus eſſe exiſtimatur: nec paruam plagam cauſa ipſius accepit. Præſtat igitur non interrogare, quàm tanto periculo id facere.

οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾶν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀκροατοῦ.

Diſſoluit nunc id, quod aliquis opponere potuiſſet: qui omninò uellet, ſemper utile eſſe, interrogationib. urgere aduerſarium, hoc iudicio uſus. quaſi (inquit) non poſsit, ſi ſtatim res non ceſsit benè, nec interrogatione prima ille captatus ſit, rurſus interrogari, ſecundæq;, aut tertię interrogationis laqueis irretiri. Hoc fieri non poſſe docet optimus magiſter propter infirmitatem auditoris. infirmitatem autem mentis, non corporis intelligit. Quod enim multa oratori interrogare dicit non licere, indicat morem dialecticorũ, quib. crebrę interrogationes familiares ſunt: contra tamen in hoc ſtudio ſe rem habere tradit. Cum igitur, ne obſcuriora ei, qui audit, non imbuto ſubtiliorib. artibus, argumẽta ſint, plurib. ad concludendum interrogationibus uti non poſsimus: tunc enim non multum referret aliquam ex ijs refelli, cautè admodum eſt interrogandum.

διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μάλιστα συστρέφειν δεῖ.

Quare (inquit) hoc uitium ut euitent, & ne longitudine fatigent animos auditorum oratores, enthymemata contrahere etiam debent. συστρέφειν autem contrahere hic ſignificat: de breuitate enim, & compendio orationis agit. Eodem intellectu cepit Demetrius, non tamen de eadem re diſſerens, in libro de elocutione: ipſe nanque conciſa debere eſſe orationis membra cenſet, & quaſi in orbem circumacta: tuncq; maiorẽ uim habere putat. Verba ipſius hæc ſunt. ὥσπερ τὰ θηρία συστρέψαντα ἑαυτά, μάχεται, τοιαύτη τις ἂν συστροφὴ καὶ λόγοι. Halicarnaſſeus quoque ita locutus eſt, cum Lyſiam oratorem hac in re maximè probaret, quod rotundam orationem efficere potuiſſet, & in orbem cunctas ſententias redigere. ἐν τῷ συστρέφειν τὰ νοήματα, καὶ στρογγύλως ἐκφέρειν, ὡς πρὸς ἀληθινοὺς ἀγῶνας, Λυσίαν ἀποδέχομαι. in uita autem, quam ſcripſit Iſocratis, hæc uerba ſunt.

ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ, πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα, διαιροῦντα λόγῳ καὶ μὴ συντόμως.

Quomodo nunc interrogationib. reſponderi decear, oſtendit. Nam cum diuerſæ ſint interrogationes, diuerſas quoq; eſſe reſpondendi rationes affirmat. Ad ambigua igitur reſpondere oportet, diſtinguentem illa prolixe, non conciſe: id enim ualere puto, λόγῳ idest plurib. uerbis. pertinet autem hoc eò, quod ſupra ad ſophiſticas contortaſq; reſpõſiones trahendum aduerſarium docuerat: cũ enim ita diſtinctus ſermo obſcuritatem hęſitantiamq; ijs, qui audiunt, pariat, longiore oratione, ut hoc incommodum declinetur, & illi, melius rem percipientes, hac mentis confuſione moleſtiaq; liberentur, ſunt diuiſiones diſtinctionesq; illę explicandæ.

πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία, τὴν λύσιν φέροντα εὐθὺς τῇ ἀποκρίσει: πρὶν ἐπερωτῆσαι τὸ ἐπιόν, ἢ συλλογίσασθαι.

Ad ea uerò (inquit) quæ contraria uidentur, reſpondere ſcilicet oportet, diſſolutione utẽtem ilico in reſponſione ipſa, antequàm qui primum interrogauit, rurſus quod reliquum eſt, interrogare, aut concludere poſsit: id autem faciendum eſſe, quod ſupra præcepit, longiore oratione, non anguſta & conciſa, memoria tenere debemus.

οὐ γὰρ χαλεπὸν προορᾶν ἐν τίνι ὁ λόγος.

Hoc autem præſtat e peritus quiuis, & in diſputando exercitatus poterit: nec enim (inquit) magnum negotium eſt, prouidere, quá nam in re rátio manet: λόγον autem intelligit uim concluſionis, quæ quámuis non dum explicata, & patefacta ſit, latere non poteſt: non dum autem explicata, quia aduerſarius ſecunda adhuc interrogatione uſus non fuerat: nec, quod ad primam adiungere cogitarat, ad illamque applicabatur, protulerat: id enim ſignificare uidetur τὸ ἐπὶ τὴν: aut etiam rurſus interrogarit, ac ulterius in ratione ſua proceſſerit, antequàm concludat.

φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν τοπικῶν καὶ τοῦτο καὶ αἱ λύσεις.

Tempus non eſt nunc (inquit) hęc exquiſitius exponendi, cum alijs in libris copioſè tradita ſint. quare illinc ea peti iubet: omnemq́ huius rei rationem è Topicis ſumi vult. Videtur autem ſignificare id, quod illic παρὰ ὁ λόγος uocauit: unde ſcilicet apta eſt argumenti concluſio. nam quod inde etiam peti diſſolutiones debere dicit, notum eſt, quomodo aduerſariorum argumẽta diſſoluantur, illic quoq; doceri: ideſt in. VIII. libro Topicorum, quámuis non omnino hæc ibi explicentur (quę nanque ad diſſerendi rationẽ, non quę ad dicendi pertinent, illic exponuntur) ſed ea, quórum imago tãtum hæc ſunt: illis tamen cognitis hęc multum adiuuari conſtat: niſi fortè ut ſupra ſępè fecit, τοπικὰ nõ libros illos. VIII. Topicorum, ſed facultatem ipſam appellat.

καὶ συμπεραινόμενον, ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέρασμα, τὴν αἰτίαν εἰπεῖν.

Viam monſtrat nunc reſpondenti, qua poſſit eludere impetũ aduerſarij, & è laqueo, quo penè iam irretitus teneatur, ſe expedire. Contingit autẽ hoc cũ parum prudenter, qui interrogat, interrogando etiam concluſionem facit: ita enim anſam præbet ei, quẽ interrogat, defendendi ſe, ac plagam declinandi: ſi enim cauſam ſubitò attulerit ac rationem ſui conſilij reddiderit, omne malum declinabit, atque integer inde exibit. Oportet igitur (inquit) concludẽte aliquo, ſi concluſionem interrogarit, cauſam edere facti: nã prępoſitionem, quæ in excuſos quoſdam irrepſerat, ſuſtuli: πρὸς συμπεραινόμενον nanq; in illis legebatur: ab Aldi enim exemplari & omnibus ſcriptis libris abeſſe illam uidi: ſed nec uetus tralatio eam exprimit.

οἷον Σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ Πεισάνδρου, εἰ ἔδοξεν αὐτῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προβούλοις, καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους, ἔφη, τί δέ; οὐ πονηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι; ἔφη. οὐκοῦν σὺ ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρά; ναί ἔφη: οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω.

Exemplo nunc rem aperit; indicatq; qui propinquam iam certamq; peſtem, ita euitarit, ut Sophocles fecit, non poëta ille, ſed alter in rep. multum uerſatus: interrogatus. n. à Piſandro, an ipſe quoq;, ut collegæ ipſius fecerunt, ſententia ſua confirmaſſet dominationem quadringentorũ ciuiũ: paucis. n. poſt malè res geſtas, & attritas fortunas Atheniẽſiũ, ſumma poteſtas data eſt, ut de ſtatu reip. cogitarent, & ea, quæ uiderentur remedia adhiberent: qui quadringẽtos crearunt, atque ijs arbitriũ omnium rerũ permiſerunt. πρόβουλοι autẽ pauci illi appellabantur, qui poſtea recuperata rep. multũ exagitati ſunt: vnus igitur ex illis Sophocles, quod ſupra expoſui, interrogatus, affirmauit, ſe in eadẽ ſẽtentia fuiſſe. Rurſusq; interrogatus, nõ ne ipſi res illæ improbę ac conſceleratæ uiderentur, id quoq; affirmauit Sophocles: nec ceſſauit aduerſarius, aut modũ interrogationi impoſuit, ſed cõcludẽdo inquit. Non ne tu igitur & ipſe hęc nefaria geſſiſti? ſanè inquit ille: nec. n. alia meliora erant: atque hac ratione cõcluſionẽ illius eluſit: cauſam. n. attulit, quod fieri tali tẽpore debere, ſupra oſtẽdit doctor ſingularis. Horũ autẽ uirorũ, qui tunc eũ magiſtratum adepti, ut ante uiderent ac perpenderent, quę in curia Athenis tractari debebant, ſententia ſua totam remp. quadringentis uiris permiſerant, mentionem fecit Iſocrates in oratione περὶ ζεύγους: inquit enim. » Οἱ μὲν πρότερον ἐπιβουλεύσαντες τῷ δήμῳ, καὶ » καταστήσαντες τετρακοσίοις: & quę ſequuntur.

Καὶ ὡς ὁ Λάκων, εὐθυνόμενος τὴν ἐφορείαν, ἐρωτώμενος, εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἅτεροι, ἔφη. ὁ δέ, οὐκοῦν σὺ τούτοις ταὐτὰ ἔθου. καὶ ὃς ἔφη. οὐκοῦν δικαίως ἂν ἔφη καὶ σὺ ἀπόλοιο. οὐ δῆτα ἔφη: οἱ μὲν γάρ, χρήματα λαβόντες, ταῦτα ἔπραξαν: ἐγὼ δέ, οὔ: ἀλλὰ γνώμῃ.

Spartiates etiam quidam, qui ephorus fuerat, rerumque in eo magiſtratu adminiſtra-

riſum intendere atque augere, ne riſus ipſius appareat. quare (inquit) diſcipulus auditorque eius Polus hoc ſeruabat. Fortaſſe autem ex hoc loco rationẽ illam Gorgię ſumpſit Olympiodorus, neſcio tamen an illic rectè accommodarit: parum certè fideliter explicauit: uereor enim ne aliud Plato ſignificare uoluerit: neq; enim Polus ille ſale aut facetijs ullis uſus eſt, ſed tantum riſit, tanquàm rem abſurdam Socrates protuliſſet: quem contemnens ſapientiſſ. uir, cum intelligeret eam rem nullam uim habere ad refellẽdum, ut ſolebat, luſit. nam quod hic Ariſtoteles ait, riſu diſcutere ſoliṭum Gorgiam res ſeueras, & graues, non arbitror ipſum intelligere riſum, qualem tunc effudit Polus, ſed iocum ac leporem. riſu autem, quia lepidæ ac uenuſtæ uoces gignunt riſum, exhilarantq; animos eorum qui audiunt: quod uero amplificato riſu aduerſariorum riſum oportere extingui tradit, non reſpondet pręcepto Gorgiæ quod hic refertur, & ſatis leue præceptum, ac nugatorium uidetur.

Ὧν τὸ μὲν, ἁρμόττει ἐλευθέρῳ· τὸ δὲ, οὔ. ὅπως τὸ ἁρμόττον αὐτῷ λήψεται.

Hanc diuiſionem quicunque de ridiculis ſcripſerunt, ſecuti ſunt, ut alterum genus ipſorum libero homini conueniat: alterum ſeruorum proprium ac ſcurrarum ſit: ingenuo autem uiro nullo modo congruat. uidendum igitur (inquit) cum omnes facetiæ non eandem perſonam deceant, ut ſibi aptis, accommodatiſque quiſque utatur.

Ἔστι δὲ ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον.

Non ualdè probat, quemadmodum ſuſpicari poſſumus, Ariſtoteles diſſimulationem, quam Gręci εἰρωνείαν appellabant, quãuis ſcurrilitati eam pręponat: ſi enim honeſta omninò res eſt, quid eam cum tam ſpurca, ac flagitioſa conferre oportebat? facetam tamen illam, & elegantem Cicero putauit: idque in Bruto affirmat.

Ὁ μὲν γὰρ, αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον· ὁ δὲ βωμολόχος, ἑτέρου.

Rationẽ cur magis liberi hominis ironia, quam ſcurrilitas ſit, reddit: iron enim (inquit) ſui ipſius gratia riſum mouet: ſcurra, alterius. quę uerba hoc ſignificare arbitror. Qui utitur diſſimulatione, ſibiq; ſemper in ſermone detrahit, atque alijs pluſquàm uerè concedi poſſit, tribuit, ut ipſe oblectetur, uoluptatemq; ex aliorum ſtultitia capiat, hoc facit. quare ſibi ſeruit: contra ſcurra ridiculus eſt, & iocos undique captat, ut alij uoluptatem gignat, quod illiberale ac ſordidum eſt, omnia facere, ut alij inſeruias.

Ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων.

Non defuerunt, Græci huius artis magiſtri, qui affirmarent perorationum naturam ſimilem admodum eſſe procemijs: è regioneque has omninò illis reſpondere. nec tamen non faterentur quibuſdam rebus inter ſe diſcrepare, magnitudineq; in primis, cum exiſtiment licere oratori, in extrema oratione plura & uberiora dicere, quæ reſpiciant auditores, quàm initio dicendi: in primiſq; officium ipſius eſſe in principio profiteri ſe omnia demonſtraturum eſſe, & partiri diuidereq; cauſam: cum horum nihil in perorando fiat, ſed ferè augeantur & enumerentur, quę iam expoſita ſunt: Halicarnaſſeus, ubi peccata, quę ab imperitis in hac parte admitterentur, oſtendit, ſententiam non nullorum dicẽdi doctorum refutat, qui arbitrarentur perorationem ſimilem eſſe bellarijs: atq; ijs, quę in ſecunda menſa adponuntur. Quintilianus in. VI. libro perorationem à quibuſdam cumulum, ab alijs concluſionem uocatam tradit. Animaduertendum autem cum Cicero in Partitionibus diuiſam in duas partis perorationem tradat, hunc noſtrum in quattuor illam partiri.

Ἔκ τε τοῦ πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάσαι εὖ τὸν ἀκροατὴν, καὶ τὸν ἐναντίον, φαύλως.

Cum quattuor perorationis partes eſſe dixerit, eas enumerat: primam autẽ eſſe inquit, efficere ut bene erga te animatus ſit is, qui audit, & erga aduerſarium malè: φαύλως enim omninò uidetur legendum: id etiam libri calamo exarati, & uetus tralatio confirmant. & ita ſuperiori ſermoni melius reſpondet. intelligi autẽ præpoſitio πρὸς, traducíq; etiam huc è ſuperiore loco ἀπὸ κοινοῦ debet. ut ſit πρὸς τὸν ἐναντίον. quod qui non animaduerterant, lectionem hanc (ut opinor) deprauarant: antea enim in excuſis legebatur, φαῦλον.

Καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπεινῶσαι.

Secunda hæc pars eſt, quę conſtituit perorationem. Amplificatio, & deminutio. Cice

ro, qui duas tantum perorationis partes eſſe uoluit, hanc retinuit: quãmuis amplifica-
» tionem tantum appellet. Facilior (inquit) eſt explicatio perorationis: nam eſt diuiſa
» in duas partes, amplificationem, & enumerationem: enumerationem autem uocat, quã noſter hic, ἀνάμνησιν. Contrarias uerò duas has, ut unum genus ponit: quia ſcilicet eodem genere continentur, quod eſt quantitatis magnitudiniſque alicuius uariatio: qui enim noui illuc aliquid apportat, auget: qui autẽ inde demit, minuit.

Καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι.

Tertia pars eſt, excitare turbidos motus in animo auditoris, ac totos denique illos perturbare.

Καὶ ἐξ ἀναμνήσεως.

Vltima pars, reuocare in animos iudicum breui, quæ antea prolixe dicta ſint.

Πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι αὐτὸν μὲν, ἀληθῆ: τὸν δὲ ἐναντίον, ψευδῆ: οὕτω τὸ ἐπαινεῖν, καὶ ψέγειν.

Hoc primę parti reſpondet, quæ poſita eſt in conciliando ſibi auditore: & auertendo à commodis aduerſarij: natura enim (inquit) hoc fert, ut poſtquàm ſe ipſum quiſpiam argumentando, ueracem: aduerſarium uerò, mendacem eſſe demonſtrarit, tunc & ſe laudet, & illum uituperet: ideſt cum res ſuas argumentis probarit: rationeſq; aduerſarij confutarit, hoc aggredi tempus eſt: antea.n. id commodè fieri non potuit: quomodo.n. res noſtras laudare poteramus, antequam illas argumentis conſtituiſſemus? aut inuehi in aduerſarium, niſi prius ſimulatis falſiſque rationib. eum in iudicium ueniſſe demonſtraſſemus? id autem factum ſupra eſt diligenter.

Καὶ ἐπιχαλκεύειν.

In hoc uerbum apud ullum ueterem ſcriptorem ita uſurpatum, nunquam incidi: ualet autem hic μεταφορικῶς (ut opinor) expolire, & quod factum iam eſt, curſim feſtinãterque, eo conſilio ut concinnes, iterare ac repetere. ſumptum uerò uidetur à fabris ferrarijs, qui χαλκεῖς à Gręcis appellantur: ut χαλκεύειν opus ipſorum obire. quod Pollux etiam XXIIII. capite libri ſeptimi teſtatur.

Δυοῖν δὲ θατέρου δεῖ στοχάζεσθαι ἢ ὅτι τούτοις ἀγαθὸς, ἢ ὅτι ἁπλῶς: ὁ δ᾽ ὅτι κακὸς τούτοις, ἢ ὅτι ἁπλῶς.

Qui animos autem (inquit) iudicum ſibi conciliare cupit, alterum ex his duob. efficiat, neceſſe eſt: aut oſtendat, ſe bonum his atq; utilem fuiſſe, aut abſolute indefiniteq; bonũ: nam & qui in cõmodis ipſorũ uirtutẽ exercent, & qui natura benefici erga omnes ſunt, diligunt homines: eodẽ.nq; modo qui alienare animos eorundẽ ab aliquo uult, aut malum ipſis, aut ſimpliciter malum oſtẽdere illum debet: ambos enim quoq; hos oderunt.

Ἐξ ὧν δὲ δὴ τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηνται οἱ τόποι. πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ φαύλους.

Quomodo autem (inquit) aut bonos quoſpiam, aut malos conformare debeamus, quibuſq; propoſitionibus ad id probandum idoneis, uſi, diſputare nunc minime neceſſe eſt: antea enim explicati ſunt loci, unde honeſtos aliquos, ac ſtudioſos uirtutis, contraque turpes, atq; improbos fingere poſsimus: intelligit enim, q̃ in primo horum librorum traditi ſunt. Videtur autem quod iam, breui tamen obſcureq; tradiderat, pluribus ſtatim explanare uoluiſſe: quę enim ſequuntur uerba abſoluta ſententia, declaratio quędam uidentur antecedentis illius: nihil nanq; noui nunc tradit, ſed quod antea dictum fuit, alijs uerbis, & quæ priora illa quaſi interpretentur, repetit: quod enim inquit πόθεν, idem ualet quod ἐξ ὧν, ut ſupra locutus eſt. quod uerò σπουδαίους καὶ φαύλους, manifeſtò eſt declaratio illius τοιούτους. infra tamen, in fine conſequentium duarum partium perorationis, ubi locos itidem earum rerum tractandarum ſe indicaſſe iam oſtendit, nihil, quod explicationis uim haberet, addidit.

Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο δεδειγμένων ἤδη, αὔξειν ἐστὶ κατὰ φύσιν ἢ ταπεινοῦν.

Sequitur autem inquit ſuperiorum rerum naturam poſterior pars perorationis: cum enim res illę iam confirmatę fuerint: nec uis tantum ipſarum, ſed quantitas etiam comprobata: ideſt poſtquam & ueræ & probæ tuę; falſę autem improbęque aduerſarij de-

monſtratę ſunt eſſe: eædemque aut magnitudinem, aut exiguitatem habere, ratio poſtulat ut auctioni & diminutioni earum opera detur. quæ pars recte antea tangi nullo modo poterat. Id autem naturæ ipſius ratione ordineque expoſito, declarat: imitatur nanque (ait) amplificatio hæc oratoria, naturalem corporum auctionem: ut enim natura corporibus, quæ actu iam ſunt, quantitatem adiungit, ita & orator confirmatis iam & conſtitutis rebus, magnitudinem applicat. in naturalib. autem rebus, quæ adhuc non ſunt, ſed tunc ipſum fiunt, non augeri, ſed generari dicuntur. Cum in excuſis uerò prius accuſandi caſu, numero multitudinis διηγημένον legeretur, emendaui διηγημένων patrio caſu multitudinis; ita nanque inueni in antiquiſs. libro. auctor prẹterea ipſe cum ita infra eodem caſu loquatur, manifeſtò perſpicitur hanc ueram eſſe lectionem. μετὰ δὲ ταῦτα δήλων ὄντων.

Δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν· καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὔξησις ἐκ προϋπαρχόντων ἐστίν.

Affert rationem, qua ita ſe rem habere probet, ac ſimili ad id confirmandum utitur. Oportet enim (inquit) res, quas amplificare uis, certas ac conceſſas eſſe, ſi quantę illæ ſint, ac de magnitudine ipſarum rectè diſputare uis. nam corporum etiam auctio aliter non fit; nec, niſi aliquid iam ſit, cui quod adponitur, adhæreſcere poſsit: & ea quoque ipſa, quę adiungi debent, iam maneant, cumulus aliquis unquam efficietur.

Ὅθεν δὲ δεῖ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν, ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον.

Loci autem, qui aut amplificandę, aut conterendę alicui rei auxilio eſſe poſſunt, expoſiti (inquit) iam ſunt. in primo autem horum librorum id accurate ab eo factum eſt.

Μετὰ δὲ ταῦτα δήλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα, εἰς τὰ πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατήν.

Deinceps (inquit) cum res iam confirmatę & explanatę ſint: eędemque aut amplificatę aut deminutæ, cum ſcilicet cuiuſmodi illę ſint, & quam magnitudinem habeāt, perſpicuum iam factum fuerit, ordo poſtulat & ratio huius artis requirit, ut excitentur affectus accommodati cauſę, in animis auditorum: uidetur enim repetendum eſſe, quo ſupra uſus fuerat, ἔστι κατὰ φύσιν: ornatis enim amplificatiſque reb. noſtris: deformatis autem imminutiſque aduerſarij, commodè poterimus traducere ac rapere ad hos turbidos motus auditores: ad eū quoque locū explicandū uidetur ἀπὸ κοινοῦ repeti debere, τὰ πεπραγμένα: quo item uerbo ſupra uſus eſt, ubi de augendis rebus diſſerebat. οἷα autē, qualitatem referre: ἡλίκα uerò, quantitatem planum eſt. ἄγειν uerò, ut in cunctis ſcriptis inueni, cum antea inſtantis temporis tertia perſona, ἄγει legeretur, emendaui: intelligi autem more Attico χρὴ debere, planum eſt. cum penè idem paulo ſupra intelligeret, quod hic ἄγειν ait, καταστῆσαι εἰς τὰ πάθη dixit.

Ταῦτα δ᾽ ἐστίν: ἔλεος, καὶ δείνωσις, καὶ ὀργὴ, καὶ μῖσος καὶ φθόνος, καὶ ζῆλος, καὶ ἔρις.

Quæ ſint πάθη exponit, quæ introduci in animos iudicum maxime in peroratione debeant. Breuiter tamen rem percurrit: ſupra enim in ſecundo libro de ijs accuratè diſſeruit. Appellat igitur tantum miſericordiam, indignationem, iram, odium, inuidiam, ęmulationem, & ſimultatem.

Εἴρηνται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον.

Se antea locos tradidiſſe commemorat, unde rationes ad animos hominum commouendos aptæ, duci poſsint: primam autem partem ſecundi libri eum intelligere apertū eſt, ubi copioſe hoc fecit: duos tamen hic appellat affectus, de quib. illic mentio nulla. δείνωσιν ſcilicet & ἔριν: neque enim omnes motus ibi, ſed frequentiores communioreſque explicauit, & quib. crebrius uteretur orator: ratio autem reliquorum, quos reticuit, tractandorum, ex diligenti animaduerſione illorum erui commodè & cognoſci poteſt.

Ὥστε λοιπὸν ἀναμνῆσαι τὰ προειρημένα· τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες.

Reſtat igitur ſolum (inquit) cęteris iam partibus, proprijs perorationis abſolutis, enumerare, quæ antea expoſita ſunt, quæ quarta & extrema ipſius pars eſt: ordine autem, quo attingere illas oportet, ipſas explicauit; id etiam ipſum ratione quadam cer

ta tractari debere docet : commodum enim maximè eſſe dicit, id hoc loco facere, quod quidam in exordijs fieri debere pręcipiunt, qui tamen falluntur: quod enim in extrema oratione utile eſt, principio eſſe accommodatum putant. Id autem eſt ſępe dicere ac repetere : modum enim quoq;, quo hoc tractari debeat pręcipere uidetur, cum ita loquatur. τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως. hoc autem, redigere inquam in memoriam eorum qui audiunt, hoc pacto commodè congruenterque fiet, ſi hic ſeruetur quod in procœmijs quidam falſò tractandum iubent.

Ἐκεῖ γὰρ εὐμαθὲς ᾖ, κελεύουσι πολλάκις εἰπεῖν.

Peruerſi nanque illi dicendi magiſtri, ut res tota facilius intelligatur : meliuſque percipiatur, auctores ſunt ijs, quibus artem tradunt, ut crebrò ea dicant, ac repetant demum eaſdem in principijs ſententias : quod uerum non eſt, neque ullo pacto fieri debet : aliud enim eſt munus exordij, ut noſter hic conſequentibus uerbis docet. εὐμαθῆ igitur (ſi ita legi debet) numero multitudinis, neutro genere appellauit, quæ bene intelligantur, quę nullo negotio ab ijs qui audiunt, accipiantur: hoc enim quoq; ualet id uer-
» bum, ut Aeſchines etiam contra Cteſiphontem illo uſus eſt. ἁπλοῦς δὲ παντάπασι
» μετὰ ταῦτα ὑμῖν λόγος γίνεται, καὶ ὑμῖν ἀκούσασι κρῖναι εὐμαθής. Antiquiſs. tamen liber diſcrepans à reliquis omnibus, uirili genere unitatis numero habet εὐμαθὴς : eam quoq; lectionem uetus tralatio ſequitur. quod ſi uera illa eſt, intelligetur ἀκροατὴς : auditorem enim docilem eſſe faciendum initio orationis pręcipere huius artis magiſtros, notum eſt: curareq; in primis debere oratorem, ut εὐμάθειαν conſequatur, ideſt ut intelligenter audiatur. niſi ſiquis λόγο; potius, hanc ſcripturam probans, intelligere uelit: ut oratio ſcilicet facilè intelligatur.

Ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ περὶ οὗ ἡ κρίσις: ἐνταῦθα δέ, δι᾽ ὧν δέδεικται, κεφαλαιωδῶς.

Illic (inquit) ideſt in principijs res exponi debet, ne ignoret is, qui audit, de quo iudicium exiſtimationemque facturus eſt: ſi nanque id ipſum falleret, incertus erraret, nec bene rem perciperet. Hic uerò, in peroratione inquam, poſtremaq; ipſius parte, repetenda ſunt argumenta, eaque omnia, quorum præſidio rem confirmauimus, atque id breuiter, expoſitisq; tantum capitibus rerum faciendum eſt. in Partitionibus Cice-
» ro, cum de peroratione diſſereret, inquit. Aut frequentatis firmamẽtis orationis, & bre-
» uiter expoſitis, uim eſt habitura cauſa maiorem. Quod eandem ſententiam habet, quam hic noſter probat. cum κεφαλαιωδῶς uerò hic dixerit Ariſtoteles, capita tantum earum rerum tangenda ſignificans, inde multi ſcriptores artis, partem hanc perorationis ἀνακεφαλαίωσιν appellarunt. quod uerbum Quintilianus (ut arbitror) exprimere uoluit,
» cum de peroratione & ipſe agens, inquit. In hac, quæ repetemus, quam breuiſsime di-
» cenda ſunt, & quod Gręco uerbo patet, decurrendum per capita.

Ἀρχὴ δὲ διότι ἃ ὑπέσχετο, ἀπέδωκεν. ὥστε ἅ τε καὶ δι᾽ ὃ λεκτέον.

Initium (inquit) enumerationis, & quaſi aditus ingreſsioque ipſius, erit: quod quæ pollicitus eſt, præſtitit, & quaſi ipſius fides ſoluta iam eſt. Quare (addit) & quæ expoſtieris, breui repetere oportet: & quare, id eſt quib. argumentis uſus, ita eſſe cenſueris, docere : neque enim ſi, aut alterum ipſorum, aut ambo omiſeris, promiſſa effeceris: & narraturum enim, & confirmaturum quæ narraueris, te eſſe oſtenderas.

Λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς τῶν ἐναντίων: παραβάλλειν δέ, ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον.

Dicuntur autem, quæ in peroratione repetuntur (modos nanq; nunc tradit, quibus res repetendæ & in enumeratione exponendæ ſint) dicuntur inquam ex aduerſa collatione aduerſarij, ideſt conferendo ſuas ſententias cum ſententijs aduerſariorum, & quaſi illas committendo. quæ res etiam ſimplex non eſt: collatio nanque hæc ita fieri poteſt, ut res argumentaque contraria è regione collocentur: aut non e regione contraq; ponantur, ſed tantum, quàmuis in diuerſis enumerationis locis, repetantur, & quæ à re & quæ ab aduerſario de eadem re dicta ſint, ut argumenta etiam rationeſque, quib. ab utroque confirmata. Frequens autem uerbum eſt ἀντιπαραβολὴ : nec à magiſtris tantum dicendi in hac re exponenda uſurpatum. Athenęus in, IIII. δειπνοσοφιστῶν, cum de conuiuijs, quæ diuerſorum generum finxit Homerus, loqueretur, inquit. πάλιν

γὰρ

» γὰρ ἐξ ἀντιπαραβολῆς ὁρᾶται μᾶλλον. affirmat enim, ſi illa collata inter ſe fuerint, & quaſi è regione poſita, melius cerni & intelligi poſſe.

Ἢ μὴ κατ' ἀντικρύ.

Antea in excuſis, ἢ κατ' ἀντικρὺ erat: calamo ſcripti quidam ἢ μὴ κατ' ἀντικρὺ habent: quã lectionẽ uerã puto, ut ſuperiori ſermoni reſpondeat: dixerat enim, ἢ ὅσα, & quę ſequuntur. Sunt tamen alij, in quibus prima uoce uariata: particula tamen negandi retenta, legatur. ἢ μὴ κατ' ἀντικρύ: eam autem ſcripturam ſequitur quoq; uetus tralatio: ſententia huius loci, ſi ita legatur, hæc erit. Explicatur autem enumeratio conferendo ſua dicta cum dictis aduerſariorum. Quod fit duob. modis: aut enim expoſitis ſententijs illorum, ſtatim quid ipſe de eadem re ſenſeris, oſtendes: aut minimè contra ex alteraque parte diuerſas ſententias pones, ſatisq; habebis, ſi extrema illa in parte contineantur: ut ſi ſimul quicquid ab aduerſario multis de reb. traditum ſit, repetas: eodemq; pacto poſtea ſimul exponas, coniungaſque tuas oppoſitas ſuperiorib. illis ſententias. poſteriorem igitur hunc modum auctor ipſe ſignificans, inquit. ἢ μὴ κατ' ἀντικρύ. aut cum ſcilicet diuerſæ de iiſdem reb. ſententię, non è regione locantur.

Ἀλλ' οὗτος μὲν, τάδε περὶ τούτου: ἐγὼ δὲ, τάδε καὶ διὰ ταῦτα.

Tradit nunc modos, quibus collatio tractari debeat, & exemplis ipſos illuſtrat: plures enim ac diuerſas formas eam habere docet. primus autem ſimplex quidam eſt: conſequentes uerò duo figurati, & artificio quodam tractati. exemplum autem hoc eſt collationis oppoſitę: patet enim diuerſas ſententias de eadem re ſtatim inter ſe conferri, nec aliud in medio narrari: hic enim (inquit) hæc protulit de hoc negotio: ego uerò hæc ipſa, & hac ſanè de cauſa: nam ſupra etiam rationem eſſe reddendam, & argumenta breui repetenda, dixerat. Diſcrepat autem à reliquis & excuſis & ſcriptis codicib. antiquiſſ. liber extrema parte huius ſententiæ: ſic.n. habet. καὶ διὰ ταῦτα: rem indicaſſe contentus, nihil immutaui.

Ἢ δι' εἰρωνείας οἷον, οὗτος γὰρ τάδ' εἶπεν: ἐγὼ δὲ τάδε. καὶ τί ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδειξεν, ἀλλὰ μὴ τάδε.

Aut ex diſſimulatione (inquit) quam εἰρωνείαν uocant, ducuntur: quod exemplo item demonſtrat, ſiue potius exemplis: duo enim ſunt: diſtinguntur autem illa copulandi particula καί. Prioris exempli uis plana admodum eſt. Hic nanque hęc commemorauit: ego uerò hæc: contraria tamen intelligi debet ipſum dixiſſe eorum, quæ accipi uolebat. in poſteriore uerò diſſimulatio erit, ſi ita illud accipiemus. Quid nam feciſſet, ſi hæc argumentis, non hæc oſtendiſſet: quaſi dicat nihil: non tamen ut ſentit: ſed εἰρωνικῶς, & cũ contemptu quodam: in his enim nihil eſt ponderis: nec momenti aliquid ipſa ad probandum habent: nunc contra cũ ea demõſtrarit, aliter ſe res habet: habent.n. illa robur.

Ἢ δι' ἐρωτήσεως. τί οὐ δέδεικται; ἢ οὗτος τί ἔδειξε;

Aut ex interrogatione (inquit) aduerſarij res cum ſuis reb. conferendę ſunt, hoc pacto. Quid non à me comprobatum eſt eorum, quæ probanda ſuſcepi? aut hic aduerſarius meus quid confirmare potuit eorum, quę ſe facillimè explicaturum aiebat? In hoc enim omni ſermone interrogationem ineſſe, planum eſt: poſterius autem membrum purgaui; quod ualdè maculoſum erat: ita enim antea in excuſis legebatur. ἢ δὴ οὗτος, τί ἔδειξεν. mecum autem habeo calamo ſcriptos libros. Quintilianus quoque rationis huius mentionem fecit: qui indicauit etiam quando tutò hoc utiliterque fieri poſſit: & quando ſibi temperandum ab interrogatione putet, quod nimis periculoſum ſit, ita excitare aduerſarium in. VI. libro, ubi de epilogo diſſerit. » Nec referenda modo noſtra, » ſed poſtulandum eſt etiam ab aduerſarijs, ut ad quędam reſpondeant. Id autem ſi & » actionis ſupererit locus, & propoſuerimus, quę refelli nõ poſſunt: nã prouocare quæ inde ſint fortia, non arguentis eſt, ſed monentis.

Ἢ δὴ οὕτως ἢ ἐκ παραβολῆς.

Cum, quo modo enumerari res poſſint ex collatione, & ea quidem propinqua, & quę facta tua cum aduerſarij factis quaſi pede collato compararet, demonſtrarit, quomodo eędem res exponi poſſint, & ſanè non ſine collatione, quæ tamen collatio aduerſas partes

inter ſe ut ſuperior, non committat: neque ex propinquo pugnare inter ſe faciat, oſtendit. ante tamen quàm poſteriorem hanc rationem exponat, diuiſionem, quam ſupra obſcure protulit, repetit, eiuſque alteram partem ſequendam eſſe, ut à ſe exemplis explicata eſt, affirmat. Aut igitur hoc pacto, res ſcilicet tractanda eſt: ex collatione inquam: quo modo enim ex collatione breuiter res ſuæ, & aduerſarij enumerari poſſent, ſupra declarauit. Interpres Græcus particulam ἢ abundare cenſet: quæ ſanè hic moleſta eſt, & non paruum ſcrupulum inijcit: Locus autem ſine illa dilucidior eſſet. Nõ inſulsè quoque fortaſſe faceret, qui putaret totum hoc, ἢ ἐκ παραβολῆς uacare, ac ſcholion quondam fuiſſe: præſertim, cum poſterior quoque ratio ἐκ παραβολῆς eſſe, ac collatione fieri uideatur, quàmuis ſententiæ inter ſe de propinquo quaſi commiſſæ non ſint, nec contra ſe repugnantes conſtituantur: ſiue pro ἢ legi debere ἤγουν: nihil enim quod ſententiam huius loci adiuuare queat, omittere decreui: lectione tamen nulla re contaminata, ſed ut inueni in excuſis, & ſcriptis codicibus relicta. Suſpicari etiam aliquis poſſet ualere, quod ſequitur, ex natura, abſque ullo collationis artificio ac ſimpliciter, ut in altero etiam illo modo collationis, qui fit non è regione poſitis reb. contrarijs, apertè oſtendi debeat ſententiam tuam repugnare ſententię aduerſarij: hic uerò nulla mentio eius rei fiat: tantumque ordine res tuę, ut factæ ſunt, exponantur. Quam huius loci explicationem adiuuat etiam, quod huius rei ita tangendæ arbitrum facit oratorem, inquiens. Si uolueris: neq; enim ullo modo collatio eſſe poteſt, niſi ipſius quoque rationes repetantur: eſſe nanque oportet res, cum quibus tuę conferantur, ut collatio appellari poſſit. Si ita igitur hoc accipiatur, ualebit illud, quod antecedit, ideſt ex collatione: ſignificabitque utrunque ipſius genus.

Η κατὰ φύσιν, ὡς ἐλέχθη, οὕτως.

Aut (inquit) ordine rerum earum non immutato: nec è locis, in quibus expoſitę ſunt ipſis aliò translatis, ut inquam dictæ illæ, ac prolatæ ſunt, hoc pacto. intelligit autem, ut ipſe ſtatim narrat.

τὰ αὑτοῦ καὶ πάλιν, ἐὰν βούλῃ, χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου λόγου.

Aut naturæ ſcilicet ordinem ſequendo, modum hunc rationemq; tenere potes: Res ſcilicet tuas enumerare, & quę antea à te longa oratione expoſita ſint, breuiter repetere: poſteaque alio quaſi initio facto ſeorſum quęcunque aduerſarij oratione continebantur, ſi tibi commodum fuerit, enumerare: neque enim neceſſariò hoc ſeruari debere oſtendit: ut quæ ab aduerſario dicta ſunt, non poſſint ſine culpa noſtra, damnoque prætermitti: ſed tantum cum opus fuerit, illa repetenda dicit. noſtrique demum arbitrij ac iudicij rem eſſe vult.

τελευτῇ δὲ, τῆς λέξεως ἁρμόττει ἡ ἀσύνδετος.

De exitu perorationis nunc loquitur: docetq; quod genus locutionis poſtulet, cũ plura ipſius genera ſint. diſſolutam autem & nullis copulis uinctam ipſi accommodatam eſſe tradit, cuius rei ſtatim rationem reddit: idemq; exemplo confirmat. nominandi autem caſu hic inquit τελευτὴ ut ſupra cum de principio ipſius diſſereret: eodem enim pacto locutus eſt. ἀρχὴ δὲ. Videtur tamen aliquid aſperitatis in ſe habere is ſermo: caſusq; hic efficere uerborum ſtructuram duriorem, ut nõ ſine cauſa aliquis exiſtimare poſſit, dandi potius caſu τελευτῇ legi debere, hoc ſenſu. Fini perorationis quadrat atq; apta eſt locutio diſſoluta, & quę coniunctionibus careat. Nihil tamen, quod à communi lectione diſcrepet, in ſcriptis libris inueni. nam quod ſequitur. τῆς λέξεως ἀσύνδετος, uſitatus & elegans modus eſt loquendi, ut cum ſupra de alio genere locutionis diſſerens, inquit. ἡ μὲν οὖν εἰρομένη τῆς λέξεως ἐστὶν ἥδε, quãuis interiectum pręterea uerbum ἁρμόττει, aliquem & ipſum huc ſcrupulum inijciat.

Ο πως ἐπίλογος, ἀλλὰ μὴ λόγος ᾖ.

Cauſa huius rei, quod diſſolutus ſcilicet exitus perorationis eſſe debeat, hæc eſt inquit: ut indicet ille naturam ſuam, ac ſignificet quid ſit. quod ſi copulis illigatas ſuas partes haberet, oratio uideretur. à ui autem nominis argumentatur: urbaneque hoc loco ludit, tanquàm dixerit ut peroratio, non oratio illa ſit. ἐπιλέγειν autem cum alia

quędam ſignificet, ualet etiam re omni iam expoſita, quippiam addere, & quaſi quę plenius antea dicta ſunt, breui complecti ac commemorare: hoc uero proprium munus eſt poſtremę huius partis, quę totum epilogum claudit. unde conuenire illi ſolutam locutionem tradit. oratio nanque requirit, ut copulis iuncta ſit, uerbaq; ita inter ſe nexa & coniuncta habeat. quarè ſi enumeratio hęc coniunctionibus carebit, diſtingui facilè ab ipſa poterit, & hęc ſatis certa nota erit, quod finis iam aduenerit.

εἴρηκα. ἀκηκόατε. ἔχετε. κρίνατε.

Cuius oratoris uerba hæc ſint, indicare non poſſum. Lyſias certè orationi contra Eratoſthenem huiuſcemodi exitum adfixit: epilogumq; diſſolutis uerbis clauſit, quę & eandem uim habent, & eodem modo temporeq; prolata fuere. ſed eorum etiam duo eadem quę hæc ſunt. Cum autem uno illa uerbo hæc ſuperent, maior adhuc ſibi diſſolutio: ait enim. ἀκηκόατε, ἑωράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε, δικάζετε. Sententia & exempli Ariſtotelis, & huius à me poſiti, plana eſt: oratoris enim uerba ſunt, ſe munere ſuo functum eſſe, ac cuncta quę ab ipſo dici potuere dixiſſe oſtendentis: docentiſque partes nunc iudicum eſſe, cum omnia acceperint, exiſtimandi, ac quid de illis rebus ſentiant, iudicandi.

REGISTRVM

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ. AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III.

Omnes ſunt Terni: excepto primo, ita notato ✠, qui eſt Quaternus.

Impreſſum Florentię in officina Bernardi Iunctæ. Editum idibus Septembribus. M. D. XLVIII.

NOVAS
EXORIOR.

AEſionis. 147
Alcæi. 140
Alcidamãtis in Meſſeniaca oratione. 402. L L. eiuſdem. 406. M M. 478 481. 482. 486.
Anaxandridæ. 546. 563
Androtionis in Idriea. 489
Antiphontis in Meleagro. 415
Antiſthenis. 492
Antimachi in primo Thebaidos. 503
Archilochi 624. 625
Ariſtophanis in Babyloniis. 477
Autoclis. 408. MM.
Carcini in Medea. 422
Cephiſodoti 544. 545. 547. 548
Chęremonis. 424
Cœrili. 587
Cydiæ. 299
Demadis in Demoſthenẽ 436
Democratis. 492
Democriti Chij. 532
Diogenis cynici. 547
Dionyſij χαλκοῦ. 471
Empedoclis. 202
Epicharmi. 539
Eueni. 171
Euripidis. 174. in Oreſte. 181 187. in Medea. 380. & 383. in Stenebęa. 381. in Hecuba 381. in Troadib. 381. in Hippol. 393. in Troadib. 413. in Thelepho. 470. in Oreſte 475. in Iphig. in Tauris. 502. in Meleagro. 529. in Iphige. aulidæ. 553. Iphig. in tauris. 595. in Hippolyto. Coronato. 600. in. Troadib. 623.
Gorgię. Loci plures. 478. 485 in Olymp. 586. in laudatione Elienſium. 597
Heracliti Epheſij. 499.
Herodoti. 525. in Euterpe. 606
Heſiodi. 328
Homeri in primo Ili. 99. in. ſecundo. 99. in iiij. 121. in iii. 23. ὀδυσ. 123. in. xy. ὀδυσ. 174. ex ιλ. 175. in xxiij. ιλ. 177. 221. 241. ex pri. 245. ex pri. & ſecũdo 246. ex. ix. 260. 261. ex. xi. 322. ex. xii. 386. ex. xvii. 387. ex. xi. & xx. 487. ex. ix. 537. 554. ex xiij. 555. ex. ix. 570. 576. de Nireo. 589. ex. xiiij. ὀδυσ. 596. ex. xix. 612. ex. iiij. 617.
Incerti auctoris. 123. 148. 382 383. 390. 402. LL. 406. LL. 401. M M. 415. 418. 419. 472. 502. 523. 535. 537. 538. 549. 550. 560. 562. 568. 569. 588. 589.
Iphicratis. 124. 148. contra Harmodium. 408. LL. 403 M M. in Calliam. 468. 545. 549. contra Nauſicratẽ. 599.
Iſocratis in Euagora. 252. i Helena. 409. in Euago. 409. in Panegy. 510. in eod. 532. in eod. 533. in eod. 534. in eod. 535. ad Philip. 543. in eodẽ. 548. in Paneg. 550. & 551. ad Phil. 552. & 553. & 561. ad Philip. περὶ ἀντιδόσεως. 624.
Leodamantis. 420
Leptinis. 544
Lycoleontis pro Chabria. 549
Lyſię. 414. in Epitaphio. 148
Mœroclis. 546
Oraculum de Cræſo. 496
Periclis ex Epitaph. 124 in Samios & Beotios. 491. 544. 545
Pindari. 428
Pitholai. 545
Platonis in Menex. 146. in v. πολιτ. 489. in vi. πολιτ. 490 in. x. πολι. 490. in Epitaph. 596. in apolog. 627.
Polyeucti ſphettij. 546
Sapphus 140. 408. MM.
Satyri. 387
Simonidis carmẽ de Corinth. 101. in Archedicẽ. 148. in mulas. 476. 552.
Solonis. 221
Sophoclis Antigone. 201. & 218. & 595. & 610. in Oedip. tyr. 589. in Sidero. 422.
Theodectis in nomo 405. MM in Socrate 409. in nomo 412 in Aiace 416. & 420. in Oreſte 430.
Theodori in Niconem citharœdum. 559
Xenophanis. 413

LOCI AVCTORVM

Qui in his Cõmentarijs aut emendãtur aut explicãtur.

ALexandri aphrodiſienſis locus emendatus. 169
Alexãdri Aphro. loci ex commẽtarijs in Topica Ariſt. verſi. 109. 117. 118. 124. 125. 127
Apollonij Rhodij locus. 294
Ariſtophanis locus. 277
Ariſtophan. L. uerſus. 284
Ariſtoph. L. in Ranis explicatus. 491. alter in Equitib. explicatus. 492
L. in ἐκκλησ. declaratus. 54
L. in Veſpis explicatur 559
L. in Ranis verſus. 601
Ariſtotelis loci emendati in. iiij. de ortu animantiũ 73. in primo de moribus ad Eudemum duo. 33
L. in. ij. magnorũ moralium duo. 107
L. in. iij. Topicor. 110.
L. in. ij. ad Eudemũ. 115. alter. 165
L. in pri. Magnorũ moraliũ 165
L. in. iij. ad Nicom. 258
L. in Prædicamentis. 308
L. in Poẽtica. 560
L. in Problem. 564
Ariſtotelis L. in pri. ad Eudem. uerſus. 17
L. in Metaph. verſus. 17
L. in primo ad Eudem. ab Alexãdro explicatus. 32.
L. in. iij. Metaph. uerſus. 33
L. in. xviii. ſegm. ꝓbl. expli. 38

L.in.primo. Top. verſus 41
L.in primo τῶν μετὰ. ver. 42
L.in Elenchis. verſus. 44
L.in .ii. Prior.verſus. 46
L.in pri. περὶ ἑρμ. verſus. 48
L.in. ii. Prior. uerſus. 51
L.in v. de Rep. uerſus. 56
L.in primo Topic. verſus. 57
L.primo ſegm. probl. 78
L.pri.ad Nicom.verſus. 78
L.in top. animaduer. 93
L. in ii.magnor.mor.ver. 103
L.in. 3 ad Nic. explic. 116
L.in.v. ad Nicom. ver. 137
L.in.iii.ad Nicom.expli. 150
L. in. primo. 151
L.in.pri.de morib.ad Nicomachum explicatus ex Alexãdri ſententia. 108
L.in.ii.phyſicor.explic.ex optimorũ Græco. ſẽtẽtia. 184
L.in.iii. ad Nicomachũ explicatus cõtra Græcum interpretem. 175
L.in.ix.ad Nicom.ver. 178
L.in.viii.adNico. uer. 179
L.in.viii.adNic.uer. 180
L.in vii Politicor. uerſus. 278
L.in.iii. ad Nicom. expli.
L. in. iii. ad Nicom uerſus. 313
L.in Poëtica explicatus 314
L.in iiii.ad Nicom.uerſus. 326
L.in Proble. de Atra bili. 344
l.in. xxx. ſegm. proble. explicatus. 367
l.in primo ad Eud. uerſus 390
l.in i. ad Nic. expli. 397
loci . iii . in Elenchis uerſi. 415. 417. 434.
l.in iiii. de Animant. uer. 459
l.in iii. ad Nicom. decla. 465
l.in viii. Top. uerſus. 488
l.in x. ad Nicom . declaratus.
l. de partibus uerſus . 501
l.in vi. ſegm. probl. uerſus. 531
l.in primo ad Nicom. decla. 551
l.in xviii. ſegm. prob. uer. 557
l.in ii. ad Eudem. declara. 564
l.in iiii. de ortu anim. uerſus. 566
l.in Poët. uer. 603
l.in v. ad Nic. explicat. 615
l. in xix. ſegm. probl. uer. 622
l.in Elenchis uerſus 623
l.in viii. Topic.uerſus 630

Athenæi loc. in iii. δειπν. uer. 82

l. in x. δειπν. uerſus. 92
l. animaduertendus 202
l.in v. δειπν. emendatus. 483
l.in eodem emendatus. 470
l. in eodem explicatus 483
l.in iiii. δειπν. uerſus. 634

Auctoris Rhetorices ad Alexandrum locus uerſus. 53
l.alius. 54
l.alius. 122

Cæſaris locus in Comment. de bello Gallico ab antiquiſſimo poëta acceptus. 415

Catulli locus, & Plinij. 320
l. alius. 386

Celſi locus ab Hippocrate ſumptus. 485

CICERONIS loci ab Ariſtotele accepti, de his libris artis Rhet. Ex primo.
l. in oratore atque idem in pri. Academicarũ Quæſt.
l. in ii. de oratore. v. duo alij. 27. alius. 155
l in inuentione. 79
l.in Topic. 107
loci in partitionibus 146. 150 156. 188. 191.

Ex. II.

l. in ii. de inuentione. 262
l.in iii. Tuſcul. 288
l. in ii. de orat. 440

Ex III.

l in oratore. 517. alius. 518. 519 duo. 520. 524.
loci duo in iii. de orat 517. 522. 523. in ii. de orat. 593 527.
loci quattuor. 521 522

L. CICER. Emendati aut explicati &c.

l.in pri. de oratore explicatus. 61
l.ad Atticum contra nouam emendationem denſenſus. 325
l. ex Platone uerſus. 98
l.in Corneliana ab Euripide acceptus. 105

Cicer. carmen ex Euripide uerſus. 174
locus ex epiſtola Cælii explicatus. 189
l. in oratione pro Flacco declarat 212
l.in xi ad Attic. explicat. 247
l.ad Atti. explica 258
l.in Tuſcul. animaduert. 261
l.in primo Philip. declara. 267
l.in primo de Finib. ex Epicuro uerſus. 283
l. in iiii. Tuſcul. à Zenone ſumptus. 306
loci duo ad Atticum explicat. 314. 317
l. in iiii. Tuſcul. emendatus & expoſitus. 329
l.in ii. de orat. declaratus 333
l. à Platone acceptus 346
l. ab Ariſto. in Problem. de Atrabile expreſſus. 352
l. è Xenone uerſus 356
l. pro C. Rabir. ex incerto auctore uerſus. 383
l. in Catone, ab Homero ſumptus. 386
l. in xvi ad Attic. explica. 426
l. in ii. Philipp. 434
l. in iii. de orat. in quo ab Ariſto. diſſentire uidetur declaratus. 464
l. in eodem libro animad. 465
l in ix. ad Attic. explica. 476
l. in oratore animaduertendus in quo lapſus uidetur, in referẽda Ariſt. ſentẽtia 518
l. ex Poëtica Ariſt. uerſus. 519
l. in ii. de Finib. ex Panegy. Iſocra. 584
l. in primo ad Atti decla. 569
l ii de Orat. animaduertendus de proœmio. 584
l. in iii de offic. ſumptus ex Hippolyto Coron. Euri. 600

Clearchi loc. de exitu Dionyſij ex Athenæo ver. 469

Clementis Alexandrini loci duo. 468

Demetrij Phalerei loci duo ex libro de elocutione verſi. 463
L. verſus. 477
L. animaduertendus. 530
l. explicatus. 482
l. uerſus. 515. 516. 555.

l.explicatus. 572
l.verſus. 573

DEMOCRITI Abderit. l.uer. 457
Demoſthenis.l.de ementita legat. uerſus. 39
l.pro Cteſiph. uer. 78. 102 138. 143.
l.pro Rhodijs declaratus. 290
l.in oratione de falſa legat. emendatus. 546
l.pro Cteſiph. explicatus. 256
l.aduerſus Ariſtocra. uerſus. 238. 437
l.aduerſus Callidem declaratus & uerſus. 391
l.pro Cteſiphon. declaratus. 392. alius. 401. MM.
l.contra Aeſchinē uerſus. 543
l.pro Cteſiphonte.uerſus. 622

DIODORI Siculi l. 2. uerſi. 360
Dionyſii Halicarnaſſei.
l.in uita lyſię uerſus. 28
l.in vita lyſiæ explicatus. 52
l.in vita lyſiæ uerſus. 66.
l.in uita lyſiæ explica.408. LL.
l.uerſus. 464
l.in vita lyſię emend. 461.
l.in vita lyſię expoſit. 491
l.in uita lyſię uerſus. 506
l.explicati. 518. 528
l. ex Platone accept. uer. 572
Sex.Empirici locus de Heraclito. 499

EPICHARMI locus. 122
Euripi. loc.in Iphig. expli. 80
Eur.l.ex fabula amiſſa. 104
Eur. loc. in Hecuba expli. 299
l.in Iphigen.explica. 340
l.in Troadib. explica. 341
l.in Hecuba expoſitus. 386
l.in Phœniſſis à Quintiliano uexatus. 423
l.uerſus. 471
l.in Ione explic. 513
l.in Oenco, q̄ fabu. periſt. 608

FABII QVINTILIANI loci ab Ariſt. accepti.
Ex primo.
l.in. v. 26. 35. 55.
l.in.ii. 34
l.in. viij. 121
L. in. iij. 133. 138. 143
l.in iij. 146
l.in ij. 147
l.in iij. 152
l.in iij. 154
l.in iij. 205
l.in v. 232

Ex. II.
locus. 380

Ex. III.
l.in viij. 487
l.in ix. 517
l.in v. 577
l.in iij. 582. 585
l.in iiij. & in xij. 593
l.in iij. 597
l.in iiij. 605
Fabij Quint.locus corruptus animaduertendus. 25
l.in v. emendatus.
l.emendatus. 205
l.animaduertendus. 590

Gorgię locus de Cimone. 539
Herodoti loc. i Thalia uer. 610
Hieronymi Peripatici locus ex vita Iſocra. à Dionyſio ſcripta. 578

HOMERI loci ex Iliade decla. 123
l.emendatus. 174
l.in ix. οδ. declaratus. 281
l.animaduertendus. 322. 608
l.explicatus. 468
l.in xiij. ιλ. explicatus. 491
locus. 493
l.in xiij. οδ. 540
Horatij locus. 144
l.declaratus. 160
loci plures in Poētica accepti ab Ariſto. in explicatione ætatum. 337. &c.
l.declaratus. 337
l.leuiter reprehenſus. 471. in quo tamen animaduertendum eſt, Celſum quoque, non malum Latini ſermonis auctorem, eodem uerbo iucundum ſonum uideri appellare: in iij. nanque libro inquit. Quorundam diſcutiendę triſtes cogitationes, ad quod ſymphoniæ & cymbala ſtrepituſq; proficiūt
l.declaratus. 602

ISOCRATIS. Locus in oratiōe ad Philip. emendatus. 489. alius. 543
l.in Panegyr. emendatus. 410
Iſocratis l. in Panegy.uer. 48
l.in eadem oratione uerſus. 65
l.ad Philip. uerſus. 69
l.in Helena uerſus. 147
l.in Panathen.uerſus 154
l.ad Demon. uerſus. 297
l.in Paneg. declaratus. 307
l.in Paneg. uerſi. 317. 324
l.contra ſophiſtas expli. 394
l.ad Philip. declaratus. 574

Martialis locus expoſitus 269

Laērtij locus emendatus 330
l.in Ariſt. emendatus 539

LVCRETII l. 506. 508. explicati.
lyſię loc. cōt. Agoratū uer. 112
lyſiæ locus explicatus 434
Pauli medici περὶ συνιακοῦ ως uerſus. 472
Philoponi ſententia de ſignis uerſa. 47. locus alius 608
Platonis in Sympoſ. uerſus 66
l.in iij. de Rep. uerſus. 338
l. in iii. de Rep. explica. 343
l.in Cratylo explicatus 484
locus. 537
l.in Protagora.. 552
l. in iij. deleg. uerſus. 584. 598
l. in Gorgia explicat. 634

PLINII l. ex viii. de ſtirpibus Theophraſti expreſſus. 269
l.ab Ariſt. e' vi. lib. hiſtor. animantiū acceptus. 349

Plutarchi.
l.in Nicia uerſus. 19
l.in φωκ.ἴωνος. uerſus 22
l.in ἀποφθ. explica. 84
l.in Artoxerxe expli. 86
l.in Dione. uerſus. 144
l.in ii. Symp. emendat. 174
l.in uita Homeri. uerſus. 336
l.in Bruto uerſus. 337
l.in Dione explica. 371
l.in πολιτικοῖς παραγγελ. uerſus. 402. MM
l.in viii. Symp. uerſus 463
l.in iiii. Symp. explica. 463

L. in πολιτ. παραγγ. explicat. 492
L. in Lyſandro, uerſus. 553
L. in ſymp. explic. 554
L. in Philopœmene uerſus. 560
L. in ſermone πῶς δ' ἂν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο. 560
L. de Dęmonio Socrat. explicat. 612

SOPHOCLIS

Loci.ii. in Oedip. expoſiti. 310
L. in Oedip. declaratus. 348
L. in Trachin. explic. 388
L. in Electra explica, & uerſus. 478
L. in Trachinijs emendatus. 485
L. in Oedip. Tyr. explica. 502
L. in Antig. explica. 595
Terentij locus declarat. 107
L. ex Apollonio acceptus. 211
L. ex Apollodoro. 270
Theognis Veteris poëtę. L. 196
Theophraſti. L. τῶν φυτῶν αἰτ. uerſus. 41
L. in. v. de Hiſt. ſtirp. verſus. 352
L. ex libro de elocutione. 532
Thucydidis L. verſus. 416

VARRONIS. loc.

è Thophraſto ver. 127
Virgilij locus in Georg. declar. 110
L. duo ex Aen. explica. 192
L. in ſecundo Geor. decla. 248
L. in quarto declara. 282
L. in tertio Georg. declaratus. 357
L. in vndecimo Aen. declaratus. 363
L. in Geor. uitio obſcuritatis laborans. 500
L. in Georg. ab Ariſto. in Meteo. acceptus. 541
L. in ſecundo Georgi. declaratus. 595

XENOPHONTIS.

L. in quinto ἀναβ. verſus. 489
L. verſus. 537
L. in octauo παιδ. explicatus. 537

INDEX EORVM

QVAE HOC OPERE CONTINENTVR.

ACcius poëta laudatus à Cicerone cũ potius reprehēdēdus foret 362
Acer ὀξύς. Cice. 346
Achillis laudes tã propriæ, quam communes. 398
Actio in quib. reb. maneat. 451
Actio maximam uim habet. 459
Actionis præcepta Ariſt. ætate nōdum extabant. 456
Actio ab elocutione diuerſa. ibid.
Actio ſæpe natura, elocutio arte paratur. ib
Actio ὑπόκρισις. 602
Adiuncta pro conſequentib. quãdoque à Quintiliano appellata. 94
Adoleſcentes uerecundi. 340
Adoleſcētes et magnanimi, ſe magni faciunt. 331
Adoleſcētiæ explicatio, natura, & loci. 336
Adoleſcentes natura contumelioſi. 244
Ad opinionem. 158. 270
Adpoſitum ἐπίθετον Quint. appellat. 467
Aduerbia, πόσως. 119
Aduerſas res nunciantes odioſi. 255
Aduerſis improborũ gaudere bonæ indolis. 316. 324
Aeantes hippocli. F. lampſacenor. rex. 148
Aegina Piræei labes. 345
Aeginetis infeſtiſſimi Athenienſes. 398
Aegritudo quid ſit. 170
Aegyptior. reſponſio ad Pſammeticũ regem. 607
Aemulatio ζῆλος quid ſit. 330
Aemulatio in quo diſtet ab inuidia. 330
Aemulationi qui maximè affines ſint et quas ob cauſas. 33
Quos maximè æmulemur. 332
Aeneſidemus Leontinor. tyrannus. 198
Aenigma celebre de cucurbitulæ applicatione. 472
Aenigmata quomodo gignantur. 473
Aequale & ſimile ſæpe confundũtur. 317
Aequum bonum ἐπιεικές. 208
Aequum et bonum, ex defectu legum ſcriptar. oritur. 208
Aequibon natura & loci. 209
Aeſion orator. 347
Aeſchylus in iungendis et trãsferendis nominib. durior. 464
Aeſtimatio τιμή. 245
Aeſchines Socraticus. 613
Aeſopi fabula de Vulpe &c. 376
Aetatum explicatio. 336
Affectio animi Nemeſi cõtraria ἐπιχαιρεκακία. 316. 324
Affectiones animi iudicia uehemēter uariant. 216
Affictæ uirtus. 313
Agatho auditor Platonis, optimus poëta. 368. 482
Ageſipolis aſtuta ratio, interrogandi Delphicum Apollinem. 408. MM.
Agrarij Agripetæ. κληροῦχοι. 299
Alcibiadis poſteri indolis inſanioris. 353
Alcidamantis patria. 202
Alcidamas orator magni nominis Gorgiæ diſcipulus. 202
Alcidamas frigidus, in nominib. ingēdis. 478
Alcidamas nimius in Epithetis. 481. 482
Alcidamas ineptus in Metaphoris. 486
Alcini apologus. 602
Alexãder Phereus ab uxore occiſus. 525
Alexander cur appellatus. 407
Alexander oratio. 402. MM. 589
Alexãdro Aphrodiſienſi falſo attributi cōmētarij περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων. 4
Alienare. 83
Alioqui. εἰ δὲ μή. 269
Alpheſibœa. 404. LL.
Althea Meleagri mater. 406. LL.
Amari quid ſit. 180
Amarus. 159
Amarum eſſe et facilè iraſci, plurimũ intereſſe putat, Ariſt. 159
Amaſidis hiſtoria. 311
Amat quiſque res ſuas. 186
Amatores delitijs ſuis chari. 186
Ambiguam orationem fugiendam. 405
Amicitiæ definitio & tractatio. 262
Amicitia ſimilitudo dicta. 262
Amicitiæ, partes formæque. 271
Amicitiæ efficientia. 272
Amicitiæ ſempiternæ, inimicitiæ mortales. 383
Amici qui ſint: & qui amētur. 262. &c.
Amico amicus apud Ter. 270
Amoris incipientis notæ ac ſigna. 176
Amor an ciuitatibus proſit. 432
Amor an bonum ſit. 441
Amplificatio maximè orationi demonſtratiuæ accommodata. 156. 364
Amplificatio et extenuatio ad enthymemata non pertinent. 407
Amplificandi et extenuãdi locus opportunus. 633
Anacreontis Teij ſententiæ molles. 625
Anapæſtum Heroi nomine contineri putauit Cic. 517
Anaxandridis fabulæ γεροντομανία & ἀνασῴζων. 374
Anaxagoras phyſicus à Lampſacenis magno honore ſepultus. 406. MM
Anaxandrides poëta elegans. 563
Anaxandrides Comicus natura difficilis. 589
Anaxilas Meſſenius Olympios ludos mulis uicit. 476
Andocidis peſſimum ingenium, amicos omnes incommodantis. 398
Androcles Pittheus Orator. 417
Andromache nomen. 414
Anguſti animi uitium, magnitudini animi contrariũ et magnificentiæ. 136
Anguſti animi ſigna. 130
Anima. 79
Animus. 298. 317
Animi affectiones uoluptatũ magnarum plenæ. 178
Animi robur ad annum XLIX. 356
Annonæ ratio ducenda, conſultori et loci. 78
Antigoni regis dictum, de tributorum acerbitate. 548
Antigonis regis uox in oratorem ineptum. 489
Antimachus poëta inflatus et tumidus. 503
Antimachi ratio commoda ad res exornandas. ibid.
Ante oculos ponere res, quid ſit. 352
Antitheſis tria genera. 533
Antiphanes comicus. 539
Antiphontis uox celebris, de optimo ære. 183. 301
Antiphontis fabulæ uetuſtate amiſſæ. 182
Antipho poëta & orator à Dionyſio occiſus. 301
Antipho cur apud Dionyſium offenderit. 302
Antiphontis dictum acutũ, cũ ad ſupplicium duceretur. 303
Anulis ferreis, ueteres uſi. 209
Aphrodite Venus cur appellata. 824
Aphrodiſienſis Verecũdia uirtutē putauit cõtra doctoris opinionem. 287
Aphthonij Sophiſtæ definitio ἐπαίνου & ἐγκωμίου. 149
Apollo ἱκάτος 523
Apollo Sminthius 431
Apologus. λόγος. 378
Apologi apti concionibus. 377
Apſinus rhetor

Appetitiones, quib. non hæreat ægritudo, quæ ſint. 303
Aquam & terram Perſæ reges petebant. 414
Aquila, de figuris orationis ſcripſit. 525. 575
Arbitrij & iudicij diſcrimen. 112
Arbitror. 343
Arbitri διαιτηταί. 586
Archedice filia, coniux, ſoror, mater, regum. 148
Archidemus ſcriptor. 530
Archibius à Platone reprehenſus. 223
Archilochus à Parijs honoratus. 406. MM
Argumenta aut argumentis aut conſensu refelluntur. 440. 661
Argumenta redarguentia, potiora demonſtrantibus. 424. 621
Argumenta è ſignis quomodo uerè et falsò colligantur. 40. &c.
Argumentū ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα Cic. & Quint. quomodo appellent. 367
Argumentor. collatio quādo neceſſaria. 581
Argumentor. collatio probationis pars. 582
Ariadna Theſeum ut ingratum, ut accuſat apud Catullum. 312
Ariſtides qua ratione conſiliū Themiſtoclis diſcuſſerit. 616
Ariſtophon in dicendo Iphicratis ſuperior. 401. MM
Ariſtophanes multus in nominib. minuendis. 477
Ariſtippi pulchra reſponſio de diuitib. et ſapientibus. 93
Ariſtippi dictum in Platonem. 408. MM
Ariſtogiton & Harmodius primi ſtatuis publicè honeſtati. 183
Ariſtogitonis & Harmodij amor. 430
Ariſtoteles uocab. et decretis aliorū, in ſuis confirmandis libenter utitur. 80
Ariſtot. in locis non ſuis, de rebus nō admodum exquiſitè agit. 119
Ariſt. Iſocrati parum æquus. 184. 586
Ariſt. dictum acerbum in Iſocratem. ibid.
Ariſt. in his libris de multis rebus nō admodum exquiſitè agit. 169
Ariſt. inſcribendo uerecundiam mirificè ſeruat. 288
Ariſt. memoria lapſus uideri poteſt in Hiſtoria Amaſidis. 322
Ariſtotelis modeſtia. 363
Ariſt. res ſuas inductione, poſtea ſyllogiſmis conſtituere ſolet. 397
Ariſt. Atticæ elegantiæ perſtudioſus. 507
Ariſt. muſicæ peritiſſimus, de ea ſcripſit. 515
Ariſt. Rhetorica ad Theodectē quæ ſit. 539
Ariſtocratia i. optimor. ſtatus quid. 319
Ariſtocratia cur ita appellata. 130
Artium præcepta communia. 40
Artis definitio incerti auctoris à Cic. & Quint. expreſſa. 57
Artium nomine opera ear. ſignificat Ariſtoteles. 183
Artis oſtentatio, fidē dicenti derogat. 461
Articulos à cōiunctionibus primi Stoici ſeparârunt. 494
Artificium oratoris qua ratione tegi poſſit. 509
Artis oſtentatio fugienda. ibid.
Artium duæ partes, quæſtiones & demonſtrationes. 586
Aſſenſio. πίστις, συγκατάθεσις. 15
Aſſentationis ſigna. 289
Aſtrictè ἀκριβῶς. 217
Athenienſes ob κληρουχίαν exagitati. 299
Athenienſes, quib. in reb. laudati & quib. uituperati. 395
Athenienſes Herculis poſteros defenderunt. 395
Athenienſes frumento importato utebantur. 545
Athenienſium expeditio in Siciliam. 547
Athenienſes Athenis laudare facilè. 596
Atletar. uſus frequens apud Græcos. 597
Attentum reddere cuius partis proprium munus. 593
Attentos auditores reddendi ratio. 594
Auctor Rhetorices ad Alexandrum non eſt Ariſt. 54. & in Prol.
Auctoritatem fidemque dicenti, quæ acquirant. 237
Audacia θρασύτης. 349
Auſcultator. 62

B

BAbylonij, fabula Ariſtophanis. 477
Beatitudinis definitio. 77. 78
Beatitudinis partes. 79
Beatitudo & felicitas idem. 181
Beatitudo uirtutem, ac propterea laudem & laudationem complectitur. 181
Belli ac pacis ratio, quæ ſententiam dicturis cognita eſſe debet. 71
Beneficia non compenſare iniuriæ genus. 404. MM
Beneficium multis modis amplificatur. 302
Beneficium è quibus locis extenuari poſſit. 304
Beneuolentia maximam dicendi fidem conciliat. 237. 238
Beneuoli unde reddantur auditores. 595
Biantis dictum à Cicerone et alijs reprehenſum. 144. 388
Biblis Caunum fratrem adamauit. 441
Bollanus oxycholus. 279
Bona quæ ſint. 95. &c.
Bona externa cur à Stoicis in bonis non numerentur. 82
Bona quæ à fortuna ſint. 91
Boni i. τοῦ ἀγαθοῦ Loci. 93. &c.
Boni definitiones plures. 92. 93
Bonorum corporis explicatio. 86
Bonum hoc. ἀγαθὸν τοῦτο. 36. 377
Bonorum quidam falsò ex Ariſtotele, in animi, corporis, & fortunæ diuiſionem fecerunt. 90
Bona quæ in dubium uocantur ex quibus locis confirmari poſſint. 98. &c.
Bonorum inter ſe collatio, ac maioris & minoris boni, loci. 106. &c.
Bonorum genera plura. 293
Bryſo ſophiſta primus negauit quicquam in uerbis turpe eſſe. 474
Buſiridem ab Hercule falsò putant necatum fuiſſe. 408. LL

C

CÆcilius Comicus in argumentis palmam poſcit. 572
Callias Hipponici F. διὰ δοῦχος appellatus, uentoſus. 469
Callippi ars quib. conſtaret. 410. 416
Callippus uir nefarius, interfector Dionis amici ſui. 198. 209
Calliſthenes Athenienſium dux damnatus quòd primus cauſam dixerit. 289
Calliſthenis obitus cā. 85
Calliſtratus Aphidnæus δημηγόρος uocatus. 118
Calliſtratis oratio meſſeniaca. 621
Calumnia διαβολή. 598
Calumniæ natura. 289
Calumniæ loci, unde criminationis loci.
Campani ſuperbi. 324. 596
Canes proſtrates non mordent. 256
Cantharus comicus. 613
Capillos ſibi tondere in luctu ſolebāt Græci. 549
Capitis obtegendi mos in morte. 301
Carcinus poëta tragicus. 432. 613
Caſus qui ſunt Ariſtoteli. 401. LL
Caſus diuerſor. nominum ὀνομάτων Ariſt. in περὶ ἑρμηνείας nō meminerat. 538
Catonis locus, Ariſtotelis loco ſimillimus. 268
Cauſæ humanar. actionū quæ ſint. 161. 168
Cephiſodorus athenieſis Iſocratis diſcipulus, magiſtrū contra Ariſt. defendit. 158
Cephiſodotus Orator. 492
Cerebri felix apud Hor. 279
Cerebroſi. ibid.
Ceres Sotira. 626
Cabria. 112
Chamæleon Heracleotes. 159
Cheremon uetus poëta. 424
Chilo in ſenatum a Lacedæmonijs cooptatus. 406. MM
Chilonis dictum. 341
Choerilus malus poëta. 587
Cicadas humi canere, quid ſignū. 325. 587
Cicero ab Ariſt. in pedib. orationis diſſentit. 514
Cicero reprehēſus a quibuſdā de numeris oratorijs. 515
Cicero in explicatione uerbi ἀντίστροφος, ab Aphrodyſienſi diſſentit. 5

Cicero

Cicero in generibus probationum artificioſarum ab Ariſt. leuiter diſſentit. 27
Cic. opinio de fine generis deliberatiui. 64
Cic. locus in Corneliana ab Euripide ſumptus. 105
Cic. mortem Hortenſij ægrè tulit. 268
Cicero defenſus contra Quintilianũ. 514
Cicero ut Aſiaticus reprehenſus. 515
Ciceronis ἁμάρτημα. 518
Cicero an quædam Ariſt. uerba rectè reddiderit. 521
Cic. ſales παρὰ γράμμα. 552
Cimonis clari uiri filij, ſtolidiores. 383
Circumſtantiæ res preclaras exornãt, ſi ſolus ſi primus &c. 152. 153
Ciuitas. 128
Ciuis non eſt, qui publicis muneribus orbatus eſt.
Ciuilis potentiæ natura & mores. 386
Ciuiles contentiones quas intelligat Ariſt. 455
Clari uiri, carminibus & orationibus celebrari ſol ti. 85
Clemens Alexandrinus eruditiſſimus. 499
Clementis Alexandrini definitio παραβολῆς, ab Ariſt. diſſentiens. 374
Cleophon, magnus uir Athenienſis. 222
Cleophon orator improbus ac turbulentus. 222
Cleophontis oratio contra Critiam. 218
Cleophon poeta. 504
Cleomenis uox arguta de Argiuis bellum inſtaurantibus. 193
Cleon pudentibus ac uerecundis uiris negotium exhibebat. 193
Cliſophus aſſentator Philippi regis. 290
Clypeus patera Martis. 565. 566
Cn. Pompei Magni F. ſæuum i genium. 150
Collatio. 373
Collatio quomodo tractari debeat. 618
Columnæ in Græcia inſcribebantur nomina ſceleſtor. ciuium: ſed etiam bene meritorum. 420
Comediæ nouæ initium. 890
Commune Siciliæ. 81
Communia argumenta. 398
Comparatio & collatio aliorum copiam argumentorũ laudantibus præbent. 154
Comparatione laudatorum & præſtantium uirorum præcipue utẽdum, ſed etiam aliorum. 185
Componere artes. 6
Concertatio Athenienſium & Philippi ſuper δοῦναι uel ἀποδοῦναι Halonneſum. 308
Concio. 377
Concionalis. 21. 377
Conciones Athenis ſedatæ, & turbulentæ, quomodo uocatæ. 548
Coniunctiones crebriores, orationem aſperam efficiunt. 498
Coniunctionum nomine, articuli & propoſitiones continentur. 494
Coniunctiones ſuo loco poſitæ, orationem puram & rectam reddunt. ibid.
Conficiens τὸ ποιητικὸν et efficiens à Cic. redditur. 93
Conon Athenienſis ad Euagoram fugit. 402. 423
Conſilio & ratione quæ fiant. 166
Conſilium de quib. reb. ſit. 42
Conſequi aliquid duob. modis dicitur. 93
Conſequentia tractantur. 93. 94
Conſequẽtium definitio, alia in Topicis, alia in Rhetoricis ab Ariſtot. affertur. 93
Conſequentia naturas & habitus animi, praua & recta eſſe poſſunt. 145
Conſuetudo ueterum in utrãque partem argumentandi. 20
Conſuetudinem à natura ſeiungit Ariſtot. cũ alioqui penè eadem ſit. 162. 170
Conſuetudine quæ fieri dicantur. 166
Conſuetudinis uis. 167
Conſuetudo ſuauis. 170
Conſuetudo Ariſt. in citandis teſtimoniis. 548
Contractum ultro citroque συνάλλαγμα. 217
Contraria in oratione ſuauitatẽ gignũt. 639
Controuerſari. 98
Cõtrouerſiar. genera, in iudiciali quot ſint. 204
Controuerſiæ quæ rem factã cõcedit, ſed nõ illã quod ſit appellatur. 204
Contumelia afficere & damnum inferre, plurimum differunt. 244
Contumelia ab inferiorib illata longè maxima. 245
Contumelia ὕβρις. 242
Conuictores ſuaues qui. 266
Conuictus. 341
Conuictio. 341
Conuictor. 341
Copulæ uis. 575
Cordax. 520
Coracis ars. 439
Corinthus Græciæ lumen. 544
Cornificius auctor Rhetorices ad Herennium. 167. 379
Corpus metaphoricõs. 7
Corpus quo tempore maximè uigeat. 380
Cremaſte Lariſſa urbs. 556
Criminationis diſſoluendæ loci. 598
Criminandi alios, loci. 600. 601
Criminatio ἀντιπάθεια ſit Ariſtoteli. 7. 8
Criminatio quó pacto ad iudicẽ referri poſſit. 8
Critia è XXX. tyrãnis unus, magnus orator nec malus poeta. 521
Cruenta pecunia metaphoricõs. 486
Cucurbitulæ ex ære à ueterib. 478
Cupiditates ueræ cauſæ peccator. non ſtatus & fortunæ hominum. 162
Cupiditate quæ fiant. 167
Cupiditas quid ſit. 172
Cupiditas à proæreſi differt. 218
Curæ omnes moleſtæ, non aſſuetis. 171
Curioſitas à bonis uiris abeſſe debet. 267
Cydias orator. 299
Cygnus ab Achille necatus. 398
Cyri minoris propetia. 532
Cyclopis amores à Philoxeno ſcripti. 560
Daphnæus aduerſarius Dionyſii Tiranni. 86
Dare iuſiurandum. 231
Declarationis nota, ſæpè à bonis auctoribus omiſſa. 60
Defenſor, potior accuſatore, cum uerisimilib. certatur. 444
Defectus legum unde oriatur. 200
Deferre iuſiurandum. 238
Definitiuus ſtatus. 204
Defloreſcere. 498
Deliberatiui generis partes, ſuaſio & diſſuaſio. 63. finis. 65
Deliberationum materies maioris põderis. 71
Deliberatiuum genus iudiciali difficilius. 618
Demarata Gelonis. F. Theronis uxor. 198
Demetr. Phalereus Dionyſio adſcribit quod Ariſt. Steſicoro. 386
Demetr. Phaler. ab Ariſt. diſſentire uidetur de uſu imaginum. 488
Democratia quid ſit. 139
Democrates orator. 498
Democritus Abderites pentathlus appellatus. 87
Democriti ſententia de nominibus. 457
Demoſthenes Orator natura acerbus. 189
Demoſthenes alter à ſummo illo oratore Athenienſi. 406. LL. 492
Demoſthenem Midiæ placari potuiſſe Plutarchus non credit. 159
Demoſthenis damnationis cauſa. 259
Demoſthenes exagitatus in ἀποδοῦναι. 308
Demoſthenis fabula. de lupis & canib. 377
Demoſthenis παραβολὴ perelegans. 377
Demõſtratiui generis partes laus & uituperatio 63. finis. 68
Demonſtratiui generis loci. 132. &c.
Demonſtratiui generis dignitas ac neceſſitas. 133
Demõſtratiuum & deliberatiuum genus, honeſtatem communem habent. 181
Demonſtratiuum genus ſæpe ab Ariſtotele relictum. 236
Deos propitios aut iratos, ueteres multis modis cognoſcebant. 286
Depulſio malorum in bonis ponitur. 162
Deſipientes oleo ac ſale unguebantur. 411
Deſperati minime omnium timidi. 281. 282

Deſpicientia καταφρόνησις. 242
Deſpicientia quid. 333
Qui maximè alios deſpiciant, & qui deſpiciantur. 333
Detrimentum quid. 203
Dextræ concordiæ ſignum erant. 215
Diana σώτειρα. 626
Dialectice, à Cic. quomodo uocetur. 8
Dialectice, quæ uocetur ab Ariſt. 16
Dialecticam. facultatem ipſam diſſerēdi intelligit Ariſt. 404. MM. 437. 449
Dicendi genera diuerſa. 571
Dicendi genera, quæ quibus conueniant. 571. 572. 573.
Dictio ſcriptioni apta, exquiſitiſs. 571
Dictio, iudicijs apta, quæ actionis plena eſt. ibid.
Dictionis hypocriticæ duo genera. ibid.
Dictionis concionalis natura. 576
Dictio forenſis, concionali exquiſitior eſſe debet. 572
Dictio demonſtratiua exquiſitiſs. ima 571
Dictionum diuiſio ſuperuacanea. 578
Differentiæ non omnes unū habent aliquid diuerſum reddendi. 164
Diodori poëtæ locus ex epiclero. 74
Diogenes eſuriens Melitæus canis: fatur uero Moloſſeus. 258
Diogenes Apolloniates, cur Aphroditem Venerem dictam putet. 434
Dion Pruſienſis Sophiſtes. 573
Dionyſii Filius inſanior. 351
Dionyſij poëtæ qui χαλκοῦς appellatus eſt, erratum. 471
Diopithes Vates. 312. 616
Diopithes magna munera conſequutus à rege poſt obitum. 312
Directio, κατ' εὐθυωρίαν. 247
Diſpoſitio. 842
Diſſimulatores ac ſedati maximè metuendi. 270
Diſſuaſio. 61
Diſſoluendorum argumentor. rationes duæ. 440
Diſſoluta i. ἀσύνδετα quam uim habēt. 575
Diſtrahi. διασπᾶσθαι. 811
Diuelli. διασπᾶσθαι. 811
Diuini auxilij opinio, hominib. ſpem maximam affert. 286
Diuitiarum loci. 81
Diuitiæ uſu magis, quam poſſeſſu ſpectantur. 83
Diuites natura contumelioſi. 344. 181
Diuitiar. natura & diuitum mores. 356
Diues, inſipiens fortunatus. 358
Diuites repentè effecti, importuniores. 356
Docilitas εὐμάθεια. 97. 891
Docilem quæ iudicē faciant. 892
Dodonis mater Theſſaliſci. 408. MM
Draconis leges, draconis appellatæ. 418
Durior ad ſtudia. 406
Duris Elates Hiſtoriographus. 202
Durum. 509
Ebrijs pœna à Pittaco conſtituta. 448
Efficientia bona alicuius, trib. modis dicuntur. 94
Electio. 131
Elementa & loci Enthymematum. 399
Elenchus, ratiocinatio μετ' ἀντιφάσεως. 516
Elocutionis præcepta ſerò in lucem uenerunt. 488
Elocutionis utilitas. 456
Elocutionis ὄγκος & uerbor. 501
Elocutionis duo genera. 814. 818
Eloquens. 38
Eminentia & prompta τὸ ἐπιπολῆς appellat Cic. 228
Empedocles, peregrinis & obſcuris uocib. uſus. 501
Empedocles debita opera, obſcurus. 496
Ennius poëta in Etymo lapſus. 424
Enſtaſis, non eſt Enthymema. 447
Enthymematum materies & forma. 393
Enthymema, ſentētia ex contrariis cōcluſa. 414
Enthymemata Robur ac fundamentū fidei faciendæ. 2
Enthymema cur una tantum propoſitione contentum. 37
Enthymemata aptiſſima ad permouendum. 38
Enthymema cuius generis propoſitio ſub. conſtare debeat. 41. 43. 46
Enthymematis altera propoſitio, cur ab oratorib. omittatur. 43. 44
Enthymematum multa genera. 55
Enthymemata aptiſſima ſunt rebus forenſibus. 156. 616
Enthymematū accurata tractatio. 392. 393. 394. &c.
Ratio & modus indagandi Enthymemata. 394
Loci & elementa enthymematum. 399
Enthymematum duo genera, confirmandi & refellendi. 399
Enthymema δεικτικὸν Syllogismo reſpondet. 400
Enthymema ἐλεγκτικὸν Elencho reſpondet. ibid.
Enthymemata in oratione permiſceri debent cæteris probationib. 612
Enthymemata ad perturbationes commouendas, & mores exprimendos inutilia. 617. 618
Enthymemata redarguentia potiora demonſtrantibus. 611
Enthymemata, in ſententias aliquādo commutanda. 618

ENTYMEMATVM Loci uniuerſales.

I. à Contrariis. 401. LL.
II. à Similib. caſib. 402. LL.
III. Ex τῶν πρὸς ἄλληλα. 402. LL.
IIII. ex maiore, minore, pari 404. LL.
V. à Tēporis obſeruatiōe. 407. LL.
VI. Ἀνώνυμος. 401. MM
VII. à definitione. 401. MM
VIII. Ex τοῦ ποσαχῶς etc. 404. MM
IX. ex partitione. 405. MM
X. Ex inductione. ibid.
XI. à reb. iudicatis. 407. MM
XII. ab enumeratione partium. 409
XIII. à conſequentib. res bonas et malas. 410
XIV. à conſequentib. contrarijs. ibid.
XV. Ἀνώνυμος. 412
XVI. à proportione. ibid.
XVII. Ἀνώνυμος. 413
XVIII. Ἀνώνυμος. 414
XIX. Ἀνώνυμος. 415
XX. Ex cauſis. 416
XXI. Ἀνώνυμος. 417
XXII. à repugnantib. 418
XXIII. Ἀνώνυμος. 419
XXIIII. Ἀνώνυμος. 420
XXV. Ἀνώνυμος. ibid.
XXVI. Ἀνώνυμος. 421
XXVII. Ἀνώνυμος. 422
XXVIII. à nomine. ibid.
Enthymematum Sophiſticor. loci in locutione quatuor. 426

Enthymematum. Sophiſticor. loci extra locutionem.

I. φωνῇ ὅμοια κατασκευάζειν. 431
II. à ſigno. 432
III. διὰ τὸ συμβεβηκός. 433
IIII. παρὰ τὴν ἔλλειψιν. 434
V. παρὰ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον. 436
VI. παρὰ τὴν ἔλλειψιν &c. ibid.
VII. παρὰ τὸ μὴ ἁπλῶς. &c. 438

Enthymemata ex quatuor ducuntur.

I ex uериſimilib. 442
II. ex exemplis. 443
III. ex certis notis. ibid.
IIII. ex ſignis. ibid.

Enſtaſis quatuor modis efficitur.

I. à re ipſa, duob. modis. 441
II. à contrario. 442
III. à ſimili. ibid.
IIII. à iudicijs & auctoritatib. ibid.
Epaminondas opinione inertiæ Tyrannos cauſit. 268
Epanodus perorationis pars, quando in deliberationib. neceſſaria. 581
Epidaurum oppidum. 505
Epithetor. uſus. 467
Epithetor. uſus & natura explicatur. 476
Epitheta à reb. pulchris honeſtiſque ducenda. ibid.
Epitheta quæ frigus gignant. 480
Epithetor. utilitas. ibid.
Epithetis ut condimentis, non ut cibis

utendum. 481
Epimenides uates. 619
Ergophilus Athenienſium dux abſolutus, populo alterius ſupplicio exſatiato. 282
Ethica ad Nicom. ab ipſo Nicomacho ſcriptam fuiſſe putarunt quidam. 512
Eubuli poëtæ locus ex Aedipode. 74
Eubulus orator. 213
Euclidis nouus interpres in uoce ἰάμβου λαμ Lapſus. 208
Eudoxus aſtronomus περὶ ᾽ ... ſcripſit. 26
Euenus poëta 171
Euertere nauem. ἀνατρέψαι. 408
Eumenidæ cur appellatæ. 408
Euripidis Oeneus fabula, uetuſtate amiſſa. 608
Euripidis oratio è conſueto ſermone confecta. 464
Euripidis fabulæ apud Syracuſanos in maximo pretio. 107
Euripides argumenta ſæpè à nominibus duxit. 414
Euripidis uita à Thoma grammatico ſcripta. 589
Euſtathij lapſus. 424
Euthydemi Sophiſtæ fallacia. 419
Eutrapelia in uerbis & reb. poſita eſt. 342
Ex altera parte apud Cic. 2
Examen uuar. apes appellauit poëta uetus. 493
Excandeſcentia, θυμός. 167. 337
Exempla quomodo refellantur. 446
Exemplor. ſpecies duæ. 371
Exemplor. accurata tractatio. 374
Exemplor. uſus. 377
Exempla apta ad perſuadendum. 38. 616
Exemplum inductio eſt Rhetorica, & cuius generis. 84. 88.
Exempli definitio Aphrodiſienſis. 56
Exempla præcipue deliberatiuo generi apta. 186
Exiſtimator. 62. 362
Exiſtimare κρίνειν. 361
Exiſtimator, in genere deliberatiuo et iudiciali propriè appellatur. 361
Exornatio. 132
Exquiſitè, ἀκριβῶς. 517
Externa admirationem mouent. 461

F

Fabulæ apud Græcos feſtis dieb. Liberi patris recitabantur. 601
Fabula λόγος. 375
Fabulæ Lybicæ, Caricæ, Aegyptiæ etc. 373
Faciles nymphas appellat Virg. 805
Facultas dicendi apud Cic. 97
Facta claror. uiror. conſilio & electione, non fortuna eueniſſe qui laudant, oſtendere debent. 249
Facta hominum quomodo ab Ariſto. diſtinguantur. 161
Facta enthymematib. probantur. 364
Eorum quæ fieri et non fieri poſſunt loci. 364
Factar. rerum & non factarum loci. 368
Fames male ſuada à Virg. appellata. 194
Familiæ acuti ingenij in mores inſaniores: ſolidi uerò in ſtolidiores, degenerant. 351
Felicitas maius quiddam eſt, quà laus. 151
Felicitatis natura et fortunatorū mores. 338
Fidentia i. θάρρος, quando ποιεῖ. 309
Fidentia quid. 285
Fidentibus qua ratione timor incutiatur. 282
Fidentes quæ homines reddant. 283
Fidentes qui maxime ſint. 284
Fides non omninò uoci Græcæ πίστις reſpondet. 15
Fides quot modis fiat. 451
Filiorum amor unde naſcatur. 166
Finis in ſingulis partibus Rhetoricæ alius atque alius. 64
Finis cuiuſque ſtatus ciuitatum qui. 130
Finis oratoris. 225
Finis orationis, numeris cognoſci debet, non nota librarij. 524
Finitionem quandoque reliquit Ariſt. 208
Finis orationis qualis eſſe debeat. 616
Fiſcina ... 569
Formæ dicendi quæ ... appellatur, figuræ propriæ. 574
Fortitudo ſimulata. 284
Fortitudinis definitio. 135
Fortitudinis radices. 339
Fortuitu quæ prouenire dicuntur. 168
Fortuna & ars ualdè coniunctæ. 90.
Fortuna cauſa multar. rer. quæ à natura & arte etiam proueniunt. 90. 91
Fortunæ multum tribuit Ariſt. in his libris. 80
Fortunæ. 336
Fortuna ... appellata. 91
Formidoloſus. φοβερός. 271
FRANCISCI Medices laus. 560
Frigus quid ex Theophraſto. 477
Frigus. 4. modis efficitur. ibid.
Fructuoſa prædia. 85
Fures res ablatas mutant, ne cognoſci queant. 199
Futura exemplis probantur. 364
Futurorum & non futuror. loci. 368

G

Gellius cur tenuis uocetur à Catullo. 492
Gelonis uox de exercitu ſuo. 544
Genera rer. publicar. quattuor. 129
Genera rer. publicar & mores & ſtatuta ipſarum cognita eſſe debent ſententiam dicentibus. 128
Generoſum. 361
Generoſū maximè ē qui optimus. 403. MM
Genus iudiciale collatione plurimū utitur. 185
Generalia & indefinita reſpondentes nimis falluntur. 497
Genera rectè ſeruata, orationem claram emendatamque reddunt. 408
Gladiatores ſero à Græcis recepti. 597
Glauco Teius de Arte poëtica ſcripſit. 451
Glorioſus. 34. 290
Glorioſi animi ſigna. 290
Gorgias Leontinus uim Rhetorices in amplificatione et extenuatione poſuit. 369
Gorgias poeticam locutionem ſectatus. 488
Gorgias ſubfrigidus in nominibus iungendis. 478
Gorgias ineptus in metaphoris. 485
Gorgiæ dictum in hirundinem. 486
Gorgias ... uſus aliquando peregrinis uerbis. 511
Gorgias tumido ſtylo delectatus. 572
Gorgiæ Olympica oratio celebris. 526
Gorgias aiebat ſibi orationem deeſſe non poſſe. 610
Græcus interpres Ariſt. libror. de morib. ad Nic. lapſus. 278
Græci interpretis Rhetoricæ audacia. 526. 531
Grandis σεμνός. 148
Granditas ἡ σεμνότης. 567
Gratiæ definitio & loci. 303

H

Habitus miſericordiā implorantium. 285. 550
Habitus qui. 88
Halicarnaſſei liber de componēdis uerbis elegantiſſimus. 512
Halicarnaſſeus de numeroſa oratione Ciceroni conſentiens. ibid.
Harmodius quidam Iphicrati infeſtiſſimus. 401. MM
Hebdomadis uis, elegia Solonis expreſſa. 550
Hegeſippi hiſtoria. 408
Hegiſandri Delphi Commentarij. 199
Helenæ nuptiarum optio à patre data. 436
Heracliti Ephesii ſcripta, interpūctionibus uix diſtingui poſſunt. 499
Hercules Alexicacus. 407. LL
Hermogenes an rectè ... acceperit. 537
Herodicus Selymbrianus infirmiſſima ualetudine. 86. 90
Herodotus à quibuſdam Thurius; à quibuſdam Halicarnaſſeus uocatur. 515
Herodoti ſcripta cuius generis ſint. ibidē.
Heroi pedes. 517
Heroi pedes cur orationi non apti ſint. 518. 519
Heſiodi locus à Democrito Chio leuiter immutatus. 631

Heſione mater Teucri, Priami ſoror. 601
Hipparcus tyrannus ab Harmodio & Ariſtogitone necatus. 418
Hipparinus Dionyſij collega. 378
Hippias Athenar. rex. 148
Hippolochus primus publicè laudatus. 158
Hippomachi nobilis aliptæ, arguta reſponſio de homine prælongo. 88
Hippocratis filij hebetiores. 383
Hiſtoricus. 72
Hiſtriones priſcis temporib. non erant. 483
Hiſtriones pluſquam poetæ ipſi ualēt. 484
Hic & hoc. 801
Homerus ſummus in tranſlationibus & imaginibus. 554. 555
Homeri carmen κύκλος appellatum. 608
Homeri poematis partes uarijs nominibus appellatæ. 608
Homeri a Chijs honoratus. 406. MM
Homerus, Sophocles epicus appellatus a Polemone. 489
Homines quib. in rebus iniurioſi. 118
Homines in ijs reb. iniurioſi eſſe ſolent, ad quas, aut naturæ, aut conſuetudinis uitio, propenſi ſunt. 188
Homines qui maiorem fidem & auctoritatem habent. 179
Honeſtamenta, cicatrices. 137
Honeſti ac pulchri. i. τοῦ καλοῦ definitio. 133
Honeſti. i. τοῦ καλοῦ loci. 138. &c.
Honeſtæ res & honore dignæ an eædem omninò ſint. 147
Honeſtum & honorandum in quo differant. 147
Honoris ac gloriæ loci. 84
Honorum genera. 85
Horatij locus ab Homero ſumptus. 184
Horribilis φοβερός. 271
Horribilium inter ſe comparatio. 280
Humanum. 210
Humida uina cur appellet Virgili. 481
Hygienon. 601
Hypallage figura. 487
Hypallagen & Abuſionē Ariſt. trāſlationi ſubdit. 545. 550
Hyperbolæ ingenioſiores, metaphoræ ſunt. 568
Hyperbolæ nomen Latinum non habet apud Cic. ibid.
Hyperbolæ quib. præcipuè conueniant. 570

I

Iambici orationi ſolutæ ſimillimi. 489. 519
Iambus nimis è uulgari ſermone. 519
Iaſonis Theſſali celebris ſententia iniuſtè aliquid agendum &c. 199
Idrieus Mauſoli frater, Cariæ regulus 480
Illiberalis animi ſigna. 189
Imaginum tractatio. 487
Imaginum cum metaphora ſimilitudo & differentia. 487. 541. 566
Imagines in ſoluta oratione quæ utiles, & quæ uitandæ. 488
Imagines quæ urbanitatem afferunt. 566
Imagines hyperbolæ ſunt, locutionis forma differentes. 569
Imitatio rerum moleſtar. nō moleſtā. 181
Imperiti uulgo eruditiores habentur. 393
Impij à ueterib. multi uocati. 421
Incommodatio ἀνεπιτηδειότης. 241
Indigentia. i. δέησις quæ. 303
Indignatio uim nemeſeos nō exprimit. 320
Indignatio liberrima. 320
Inductio quid ſit, & quomodo conficiatur. 36
Inductio rhetorib. non ualdè apta. 378
Ingenioſi. 152. 353
Inhumanum & immiſericors dictū. 509
Inimicitiæ tractatio. 272
Inimicitiæ efficientia. 273
Iniuriar. genera. 201. 201. 203
Iniurijs qui maximè expoſiti ſint, & loci. 194
Iniurioſi, qui facilè ſint, & loci. 187
Iniuſte aliquid agendum, ei qui magna quædam iuſtè agere uelit. 199
Iniuſtus qui uocetur. 276
Inſania ἀσύμφωνον μανίας. 273
Inſolubile uox Quintiliani ἄλυτον. 50
Inſtrumenta Rhetorices Enthymema & exemplum. 38
Interpres Græcus horum libror. audax in hiſtorijs confingendis. 297
Interrogationis uſus ac loci. 626
Interrogatiōes quo pacto eludere poſſimus. 629
Inuerecundia quid. 287
Inuidia miſericordiæ aduerſatur. 316
Inuidiæ definitio &c. 316. 317. 328
Inuidentiam potius quàm inuidiā appellat Cicero τὸν φθόνον. 324
Inuidiæ loci. i. qui inuideant & quibus & quos ob res. 318
Inuidi lætantur aduerſis reb. aliorum. 329
Inuitum aliquid agere, & non ſponte, plurimum differt. 168
Inuite aliquid factum quomodo dicatur. 236
Inuitum etiam, quædam pati turpe. 203
Iocus παρὰ προσδοκίαν. 559
Iocum ui'es. 630
Iocis multum tribuit Gorgias. ibid.
Iocor. explicatio & diuiſio.
Iphicratis oratio in Harmodium ab ipſo non à Lyſia ſcripta. 405. LL
Iphicrates proditionis reus, quo pacto Ariſtophontem reppulerit. 401. MM
Iphicrates ignobilis fuit. 223. 318. 401. MM.
Iphicratis fabula potior, Ariſtophontis, hiſtrio melior. 402. MM
Ira quæ fiant. 107
Iracundi ſimplicis ingenij ſunt. 145
Iraſci cur iucundum. 275
Iratum facere. 240
Iræ definitio. 240
Iraſcimur ſingulis hominibus non uniuerſo generi. ibid.
Iræ uoluptas quædam comitatur. 241
Iram tempeſtatæ, tempora affectiones &c facile excitant. 248. 249
Iraſci ijs quos timemus non poſſumus. 257
Ira quid ab odio differat. 271
Ira malis ſedatur. 274
Ira animum addit. 186. 303
Qui facilè iraſcātur & quos ob cauſas. 247
Quibus facilè homines iraſcantur. 250
Ironia à Cic. celebrata. 631
Iſmenias Theſſaliſci pater. 405. MM
Iſocratis dictum de Euthyno. 368
Iſocrates ſcripſit orationes in genere iudiciali, ſed non egit. 154. 155
Iſocrates laudatorem Buſiridis carpit. 564
Iſocrates ab Ariſt. reprehenſus. 507. 605
Iſocrates defenſus contra Hieronymū Peripateticum. 578
Iſocrates in Antiſthenem inuehitur in Helenæ proœmio. 535
Iſocrates accuratè contra calumniam diſputauit. 601
Iſocrates in ſuaſorijs orationibus etiā accuſat. 619
Iſocrat. oratio περὶ εἰρήνης, quondam συμμαχικὸς, appellata. 620
Iſocra. oratio altera. περὶ ἀντιδόσεως tempore amiſſa. 624
Iudices perfacilè perturbationibus moueri ſolent. 11. 12
Iudices. i. exiſtimatores apud Cic. 11
Iudicialis generis partes, accuſatio & defenſio. 63. finis 65.
Iudicium ἄδικον. 312
Iudicium κακόνοιας, uel κακίας. 315
Iuncta uerba. Cic. ἁπλᾶ ὀνόματα appellat. 477
Iuriſiurandi loci. 230
Iuris ciuilis legūq; cognitio oratori neceſſaria. 74
Iuris non ſcripti partes duæ. 207
Ius commune quid ſit. 202
Iuſiurandum dare. 231
Iuſiurandum deferre. 231
Iuſiurandum quid ſit. 230
Iuſte aliquid perpeti, turpe. 133
Iuſtitiæ definitio. 131
Iuſtum eſſe an uideri præſtet. 126

L

Lacænæ mulieres impudicæ. 82
Lacedæmon alter Græciæ oculus. 544
Laconicæ Calciamenti genus. 552
Lædentes non ignoſcunt. 278
Lampo augur. 626
Latere qui maximè poſſunt, & quibus in rebus. 189. 190
Latini paucorum numerum nō diſtinguunt à multorum. 498

Laus ἐπαινος. 149
Laudatio ἐγκώμιον. ibid.
Laudatio rer.geſtar.eſt. 149. 150
Laudandi ratio. 610
Laudare ſe ipſum citra inuidiam qua ratione quis poſſit. 624
Legum laus. 74
Legum iudicia multo rectiora atque incorruptiora. 10.14
Legum duo genera. 187.301
Contra leges loci. 317
pro lege ſcripta loci. 319
Lenitas,affectio iræ contraria & eius explicatio. 155
Lenes qui maximè ſint & quibus. 155
Leodamas orator Aeſchinis magiſter. 112
Leodamas reus factus à Thraſybulo. 430
Leonum clementia. 456
Leucothea matuta. 421
Leuctrica calamitas Lacedæmonijs multis oſtentis prædicta. 296
Lex Locrenſium de his qui alterum tantum oculum habentem excæcaſſent. 128
Lex lege indiget. 417
Liberalitatis definitio. 136
Liberales et fortes præ cæteris honorantur. 264
Liberi patris ludos. Διονυσιακὰς adornabant. 460
Libertas quid ſit. 385
Libri X. de morib. ad Nicomachum et X. de optimo ſtatu Reip.uno nomine πολιτικὰ ab Ariſt.appellati. 32
Lites et contentioſæ diſputationes quibuſdam iucundæ. 179
Loci & elementa idem. 447
Locrenſium leges optimæ. 128
Locutionis fundamentũ, pure & emẽdate loqui. 494
Locutio emendata & recta,quib. in reb.poſita ſit. ibid.
Logica facultas quæ dicatur et partes eius. 16
Longinus magiſter dicendi nobilis. 513
Luctus ac lamentatio delectationem quandam affert. 177
Ludorum genera. 178
Lumina plura in eadem ſententia. 539
Lunati Calcei apud Romanos ſignum ingenuorum. 243
Luxurioſus. 146
Lycimnius ſophiſta. 463
Lycimnius Sophiſta.473.idẽ in poëta. 572
Lycimnius nomina multa in Rhetoricis finxit non neceſſaria. 584
Lycophronis in uerbis iunctis uitia. 477
Lycurgus cur Lacedæmonios comam alere uoluit. 142
Lycurgus acerbiſſimus accuſator. 518
Lyſias Attici ſermonis norma. 414

M

MAgnificentia,quid et contrarium eius. 136
Magnitudo corporis quæ expetenda. 88
Magnitudo animi quid. 136
Magnitudinem animi non uno modo informat Ariſt. in libris de morib. ac Rhetoricis. 136
Magnitudinis et exiguitatis rer.loci. 371
Maiorum ἀδικημάτων,loci. 212
Mala quædam,cum lædunt, dolorem non inurunt. 272
Mala quæ cruciatum et interitum afferunt quæ ſint. 310
Marathonia pugna Athen. 394
Marini Neapolitani Proclus liber. 469
Mars communis. 387
Mediæ ætatis explicatio & loci. 349
Mediocritas in narãdo,quæ ſeruanda 606
Meleagri hiſtoria. 331
Meleager fortiſſimus Græciæ. 417.LL
Melior.i.firmior et potẽtior apud Cic. 178
Melitus Socratis accuſator. 619
Memoria rer.præteritar. 346
Membrum quid ſit in periodo. 530
Membra uerſus,aliquãdo appellat.Cic.530
Membra παρίσωσις quæ ſint & quot modis effici poſſunt. 517.538
Menalopus orator,à Calliſtrato reus factus,ob tres dimidiatos obolos Deo dicatos. 212
Menander Rhetor,laudem & laudationem definiuit. 149
Menandri ſcripta,in ſcena magis probata, quam domi. 573
Mercurius κοινὸς. 438
Metaphora aptiſſima oratori. 464
Metaphoræ laus. 467
Metaphoræ non longius transferẽdæ 471
Metaphoræ à reb. honeſtis ducendæ. 473
Metaphoræ in iambicijs aptiſſ.uſus. 474
Metaphoræ ineptæ frigus gignunt. 444
Metaphoræ quib.reb ineptæ. 485.549
Metaphoræ quæ uitandæ. 485. 486
Metaphoram uocat Ariſt. & uerborum immutationem & abuſionem. 487
Methaphoræ quo pacto in imagines uertãtur. 493.542
Metaphoræ quattuor genera. 544
Metaph.à quib reb. duci debeant. 545
Metus. φόβος. 274
Metuere quæ homines ſoleant, & terribilium loci. 275.274
Metuentes qui ſint. 277
Metus à frigore proficiſcitur. 344
Metrum à numero differt. 513
Metrum quid ſit. ibid.
Metricum à rhythmico in quo diſcrepat ex Porphyrij ſententia. ibid
Metrũ ab oratorib repudiatũ.513.515.517
Miltiadis plebiſcitum. 545
Minuſtri magnæ matris ſtipem cogebant. 496
Minuendi bona & mala ratio, quæ ὑποκορισμὸς dicitur. 496
Miſerrimum ſpectatores habere miſerorum,qui fuerunt felicitatis. 269
Miſericordiæ definitio & loci. 306
Miſericordia qui maximè moueantur. 307
Miſericordia quib.reb.&.caſibus maximè excitetur. 310
Miſericordia quor.nos maximè capiat. 312
Miſericordia à Peripateticis laudata. 316
Merocles fur. 306
Mollis. 357
Mollitudo. 290
Mollitudinis ſigna. ibid.
Monarchia quid. 130
Monarchiæ genera duo. regnum & tyrannis. ibid.
Monſtra natura ne an uero caſu fiant. 165
Mores & natura dicentis,non oratio perſuadet,ex Menandro. 30
Mores ciuitatum in quibus dicit repræſentare debet orator. 130.131
Mores, ex cognitione naturæ uitiorum,ac uirtutum,comparantur. 132
Morum accurata explicatio. 334
Mores cogniti argumenta ſuppeditant, & cuius generis. 334
Morata oratione fides comparatur. 334
Mores Halicarnaſſe. quomodo diuidat.3 4
Moroſus. 159
Mors malor.extremum. 261
Mortalia mortalibus curanda an recte dictum. 304
Mos iudicum Athenis. 317
Motionum uiolentarum genera. 88
Mulæ à Simonide carmine celebratæ. 406
Mulas equorũ filias appellauit Simonides, omiſſa aſinor. mentione. ibid.
Munera utilitatẽ et honeſtatẽ afferunt. 60
Mures à Polycrate ſophiſta laudati.417.483
Mures Aegyptijs opem tulerunt contra Arabes. 433
Muſeum. 432
Mutare. 239.
Mutatio an ſuauis ſit. 181
Myſteria unde appellata. 437
Myſteria Orator. περιπετεία. 577

N

NActus in malam partem apud Terentium. 518
Narratio an omni generi conueniat. 590
Narrationis explicatio & loci. 603
Narratio defendentis, & rei qualis. 607
Narratio morata eſſe debet. 606. & παθητική. 611
Narrationis locus. 613
Narratio in deliberationibus ferè non habet locum. ibid.
Natura quarum rerum cauſa. 90
Natura quæ fieri dicantur. 106
Naturales res, in ſe cauſam incluſam habent contra atque ea, quæ ab arte fiunt. 106
Naturam rerum & nominum ſignifi-

cationem tenere debet orator. 304. 306
Nauſicrates orator. 509
Neceßitas odioſa & moleſta. 171
Nemeſis miſericordiæ maximè aduerſatur. 316
Nemeſis quid ſit & loci eius. 316
Nemeſis bona indolis eſt. ibid.
Nemeſis & inuidia in quo diſcrepent 317
Nemeſis Latinum nomen non habet. 320
Nemeſis quib. reb. excitetur. 320
Nemeſeos loci, qui indignentur et quibus. 321. &c.
Nemeſis ad quos non pertingat. 324
Ne quid nimis. 388.
Neſtor ἀγορητὴς appellatus ab Homero. 72
Nicanor Macedo à Caſſandro dolo necatus. 405. LL
Niceratus poëta. 567
Nihil dicere. 506
Nicias orator. 20
Niciæ ingenium grauitatis & lenitatis plenum. 387
Nireus, uno Homeri loco notißimus. 576
Nobile. 381
Nobilitatis loci. 80
Nobilitatis natura, & nobilium mores. 381
Nobile & generoſum in quo differant. 381
Nocere quid ſit. 187
Nominum pulchritudo ac turpitudo quibus in reb. inueniatur. 474. 475
Nomina quædam honeſtiora, quædam turpiora. ibid.
Nomina durius iuncta frigida ſunt. 477
Nomen facti aliquando negatur, aliquando res quæ illo nomine ſignificatur. 205
Nomina quædam electionē, animique iudicium ſecum ferunt. 206
Nomina ſimulacra rerum. 457
Nomina tranſlata, iuncta, peregrina, orationem excolunt. 460
Nomina externa, quando frigus efficiant. 479
Nominib. coniunctis utendum duabus de cauſis. 484
Nomina quæ orationem perſpicuam reddunt. 498
Nominum genera tria. 497
Nomina iuncta, externa. adpoſita, quando orationi conueniant. 509
Nomina ſimilia quæ appellet Ariſt. 537
Non uirtus, non uitium. 214
Noſce te ipſum. 358
Nota propria certaque τεκμήριον. 51
Notæ apud Cic. σημεῖα. 386
Numeri ſibi apte reſpondentes claram orationem reddunt. ibid.
Numeroſæ orationis accurata tractatio. 511
Numeroſum in oratione quib. reb. effici putauerit. Cic. ibid.
Numerus oratorius quid. 512. 513

O

Obiectum ὑποκείμενον. 160
Obſcuram orationem quæ reddant 500
Odium quod ſit & quantum abſit ab ira. 271
Odium finiri ne aut mitigari poßit. 273
Oedipus Carcini fabula. 613
Oeneus Meleagri pater. 406. LL
Oligarchia. i. ſtatus paucorum, quid. 119
Oligoria & ſpecies eius. 242
Olympiodorus Platonis interpres. 457
Olympiodorus an rectè locū Platonis intellexerit. 631
Onomarchus Phocenſium imperator à Philippo uictus. 515
Opinio de probitate dicentis. 236
Opinio de probitate dicentis, ipſa ne oratione paranda ſit, an uerò præcedere debeat in animis audientium. 29. 30
Opinionibus omnia teneri putauit Democritus. 298
Oppida Athenis δῆμοι appellabantur. 417
Oratio pro Nicia Vitioſa. 533
Oratio morata & eius utilitas. 28
Orationis excultæ uis. 457
Oratio qualis eſſe debeat. 460
Oratio clara quibus nominibus efficiatur. ibid.
Oratio quibus nominibus ornetur. ibid.
Orationis decorum quibus in rebus ſpectetur. 462. 504
Orator etiam ſyllogiſmo uti poteſt. 44
Oratio qua ratione fallere audientes poßit. 463
Orationis partes apud ueteres tantum tres. 494
Orationem grandem quæ efficiant. 501. 502
Oratio. breuis conciſaque quomodo cōficiatur. ibid.
Oratio πρακτικὴ quæ ſit & quibus rebus efficiatur. 504. 505
Orationis concitatæ uis. 506
Oratio ἠθικὴ quæ ſit, et quib. efficiatur. 506
Oratio numeroſa qualis eſſe debeat. 511
Orationis certis menſuris alligatæ uitia. 515
Orationis nullis numeris diſtinctæ uitia. 516
Orationis connexæ. i. εἰρομένης natura 515. 516
Orations, quæ periodis conſtat. i. κατεστραμμένης natura. 516
Orationis quæ ex mēbris conſtat duo genera. 518
Oratio pro Nicia, ab ipſo ſcripta, nō à Lyſia. 533
Orationes forenſes ineptæ cum leguntur. 572
Orationes domi ſcriptæ, humiles cum recitantur in foro. 572
Orationes, quæ uim in actione habent, inſulſa uidentur cum leguntur. 575
Orationes demonſtratiuæ ſcribuntur ut legantur. 578
Oratio μεγαλοπρεπῶς aliter à Demetrio capitur quam ab Ariſt. 578
Oratinis partium Ordo tractatur. 579
Orationis partes duæ propriæ, propoſitio & fides. 580
Orationis partium diuiſio Ariſtotelis ab alijs diuerſa. 580
Orationis partes cū plures ſunt quatuor. 582
Orationi tria maximè urbanitatem afferunt. 544
Ornatus uerborum poëtarū proprius. 461
Ornandi & infirmandi ratio. 505

P

Pacta & conuenta, συνθῆκαι. 227
Pactorum & conuentorum loci 228
Contra pacta & conuenta loci. 225
Pæanes maximè ab Ariſtotele probati. 514
Pæanis natura. 521
Pæan à Thraſymaco primum in orationem immiſſus. ibid.
Pæanis natura ab antiquis non intellecta. ibid.
Pæanum duo genera, & uſus eor. 512. 523
Pæanum uſus in canēdis laudib. Apollinis. 523
Pamphili ars quib. conſtabat. 416
Pan canis appellatus à Dijs. 418
Pan Tegeæus. 125
Pancratiaſtes qualis. 89
Paralus nauis. 545
Parbalus Heros quidam. ibid.
Par impar Ludere. 414
Pares ſimileſque, qui ſint. 291. 515
Parietinæ ἐρείπια. 567
Paris oratio. 434
Parentum ſcelera, filijs pudorem afferunt. 300
Paruipenſio. 241
Paruipenſionis. i. oligoria ſpicies tres. 242
Parodiæ ad iocandum perutiles. 512
Patera Clipeus Liberi patris. 565. 566
Paucorum numerum uocat Ariſt. quē poſteriores Δωχμιον. 498
Peccata aliorum qui maximè commemorare ſoleant. 296
Pecuniæ publicæ parandæ rationes ac loci. 71
Pedes alij ab Ariſtot. alij ab Cic. probati. 514. 515
Pedum omnium natura ab Halicarnaſſeo diligenter declarata. 518
Pedes abiectiores, quo pacto emendari poßint ibid.

Pedes

Pedes ſimplices. XII. 518
Pedes qui repudiandi & qui retinendi. 522
Pelopidas Thebanus minime ad rem attentus. 344
Pentathlos. 82
Penthei nomen. 424
Peparethus inſula. 401. MM
Periandri poema, Teneſijs contra Sigienſes uſui fuit. 221
Periculum quid ſit. 276
Periclis filij Hebetes. 353
Periclis uox de Samijs. 491
Periclis uox de iuuenibus in bello occiſis. 544
Periodus, quo modo à ueteribus Latinis appelletur. 516
Periodus quid. 527
Periodum duo genera. 529
Periodum appellat Ariſt. etiam, quæ unico membro conſtat. 510
Periurium quid. 232
Peroratio demonſtratiuo generi non conuenit. 581
perorationis uſus in iudiciali genere. 581
Perorationes in Ariopago Athenienſium plebiſcito prohibebantur. 8
Perorationis partes. 611
Perorationem quomodo uocet Quintilianus. ibid.
Perſæ Timothei Pœma. 560
Perſuadibile. 24.39
Perſonas expendere, apud quas orator dicit, plurimum refert. 146
Perturbationum i. τῶν παθῶν definitio. 238
Perturbationes appetitionis ſunt. 239
In perturbationibus tria conſideranda 239
Perſarum humilis inſtitutio. 580
Perſæ Timothei poëma. 560
Phæaces orator Alcibiadis æmulus. 19
Phereus Iaſon fortunæ beneficio ſanatus. 90
Phantaſia. 242
Phantaſia an ſenſus. 273
Philammon athleta. 568
Philemon nobilis comicus. 574
Philemon hiſtrio. ibid.
Philetas Cous elegorum poëta. 493
Philippi regis Macedonum patrum Perſei ſeuitia. 222.287
Philippides homo pertenuis. 492
Philoctetis hiſtoria. 522
Philocratus prudenter cauſam dicere apud populum iratum noluit. 289
Philomelus concitator ſacri belli. 222
Philomela in hirundinem mutatam putant quidam, Prognem in Luſciniam. 487
Philoponi error. 47
Phocenſes Delphici oraculi præſides auctore Homero. 221
Phocicum bellũ ſacrũ appellatũ. 40. MM
Phormionis paraſiti nomen. 303
Phormos. 303
Phryne meretrix calliditate Hipperidis abſoluta. 8
Phyſiognomica ſcripſit Ariſt. quæ tamen in his libris contemnit. 164
Pittacus legum lator in primis nobilis. 442
Piſiſtratus, qua ratione ad dominationẽ peruenerit. 55
Pittaci Voces quædam. 338
Pitholai, Lycophronis, Tiſiphonis fratrum Thebes uxoris Alexandri Pherei hiſtor. 535
PLATO etiam uiuens, magna auctoritate fuit. 223
Platoni uitio datum, Callippũ in eius auditorib. fuiſſe. 300
Plato an uitioſe, leges, πόλεως δεσμοὺς νόμους, appellarit. 482
Plato ab Athenæo reprehẽſus in Charmide. 483
Plautus in ſermone excellit. 522
Plexippus & Toxeus fratres Meleagri auunculi ab ipſo necati. 252
Poëſis res diuina. 515
Poëtæ Anagnoſtici qui. 572
Poëtar. præmia. 588
Poëtæ liberiores in epithetorum uſu. 480
Poëtica locutio priſcis oratorib. in uſu. 458
Poëtar. figmenta floſculis ſpoliata, inepta & inſulſa. ibid.
Poëtica locutio, ab oratione longe ſeiuncta. ibid.
Poëtæ tragici priſcis temporib. tetrametris maxime uſi. 459
Poëta, Homerus intelligitur. 123
Poëtæ ipſi priſcis temporib. ſuas fabulas recitabant. 453
Poëtica locutio in oratione & frigus et obſcuritatem gignit. 483
polus, polus ab Herodico dictus. 423
polus tumido ſtylo delectatus. 572
polybij Megalopolitani diſputatio περὶ δυνάμεων. 407
polycrates ſophiſta Buſiridis laudationem et Socratis uituperationem cõfecit. 156
Polyeuctus Sphettius Athen. orator. 546
Polycrates ſophiſta argumenta infamia ſectari ſolitus. 437
Polycratis laudatio in Thraſibulum. 4.0
Pone re in laude. 66
Porphyrius à calumnia defenſus. 46
Poſtrema ſyllaba longa an breuis ſit, quanti referat. 514
Præceptiones in laudationes facilè cõuerti poſſunt & contra. 151
Præciſè ἀπηνέστατα. 411
Prætelli dictum acutũ in Bœotiorum ingluuiem. 92
Pratys poëta Ῥαψῳδός. 567
Primus ſyllogiſmus. 44
Pretium τιμὰ. 345
Probatio πίστις. 18
Probationes ab Ariſt. primum diuiſæ in ἐντέχνους καὶ ἀτέχνους. 16
Probationum artificioſarum tria genera. 27
Probationes artis expertes V. numero. 112
Probationes dicuntur, & quæ confirmant & quæ refellunt. 582
Probatio orationis pars tractatur. 614
Probationes iudicialis generis. ibid.
Probationes Demonſtratiui generis. 618
Probationes Deliberatiui generis. ibid.
Probationes quando præcedere debeant confutationem. 612
Probitas, dicenti fidem conciliat. 237.238
Prodici uox ad diſcipulos parum attentos. 594
Prologus qui in comœdijs & tragœdijs. 589
Prometheus tyrannus Fortunæ beneficio ſanatus. 90
Pronunciari commodiſſime poſſunt, quæ & legi. 498
Proœmij uſus. 581
Proœmij tractatio 584
Proœmia quæ demonſtratiuo generi aptiſſima. ibid.
Proœmium Iſocratis in Helenã. 585
Proœmia in demonſtratiuo genere, unde ducantur. 586
Proœmia generis iudicialis. 588
Proœmio quando ſuperſederi poteſt. 590
Proœm. in iudicialib. à quib. reb. ducatur. ibid.
Proœm. an apud bonos iudices neceſſarium. 593
Proœmij an ſit attentum reddere auditorem. ibid.
Proœm. deliberatiui generis. 596
propinquus qui. 403. MM
Propoſitiones & propoſita προτάσεις. 59
Proportio. i. ἀνάλογον in tranſlatione. 493
Propria certaque nota τεκμήριον. 47.51
Propria argumenta. 598
Protagoras Abderites primus genera nominum diſtinxit. 497
Protagoras auctor arrogantis uocis. 440
Prouentus poëtar. metaphoricõs. 552
Prouerbior. & ſententiar. ſimilitudo & diſsimilitudo. 587
Prouerbia tranſlationes ſunt & cuius generis. 558
Prudentes qui maxime ſint. 294
Prudentiæ definitio. 237
Prudentia, magnam fidem dicenti cõciliat. 237.238
Pſammenitis hiſtoria ex Herodoto. 318
Pueros cum beluis ſæpè coniungit Ariſtoteles. 180.198

Pulchrum. 133
Pulchritudinis definitio per omnes ætates. 87
Pulchritudinis uis. 294
Pythagoræ de conſuetudine ſententia celebris. 167
Pythea Scriptor τῶς περιόδων. 76

PROVERBIA ET SENtentiæ que uim prouerbiorum obtinuere.

Τὰ κακὰ συνάγει τὰς ἀνθρώπους. 99
Επὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. 100
Aqua & ignis &c. 113
Φεύγετε πόλεις πάντων. 134
Τὸ συγγενές σοι καὶ φθονεῖν ἐπίσταται. 184. 119.
Ηλιξ ἥλικα τέρπει. 184
Αἰεὶ τὸ ὅμοιον. 184
Εγνωκε θὴρ θῆρα. 184
Αεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιόν. 184
Εγὼ δὲ φῶρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον. 185
Οργὴ δὲ φίλων μικρὸν ἰσχύει χρόνον. 189
Μυσῶν λεία. 193
Προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. 196
Μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα. 823
Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει. 213. 187
Κεραμεὺς κεραμεῖ. 268. 328
Γλυκὺς ἀπείρῳ πόλεμος. 284
Κὰν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν. 288
Εν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. 294
Cum mortuis non niſi laruas luctari. 327
Ανδρῶν ἱερόν τίκτει πήματα. 381
Ξυνὸς ἐνυάλιος. 387
Αττικὸς πάροικος. 387
Τὸ ἴλος πρόκειται καὶ οὐκ ἄλλος. 411
Κοινὸς Ερμῆς. 418
Καύνιος ἔρως. 441
Προσπταίουσιν τῇ ὑπερβολῇ. 508
Ο καρπάθιος, τὸν λαγών. 568
Ο τὴν θανὼν φέρον. 875
Εκ χειρὸς εἰς χεῖρα. 589
Ο Αλώνου ἀπόλογος. 608

Q

Quæſtiones ἄπειροι. 226
Quæſtionum loci. 219
Quieti ac ceſſationi Hieronymus & Epicurus nimium tribuerunt. 172
Quinquertium. 89
Quintiliani Locus animaduertendus de officio ac fine Rhetorices. 23
Quintiliani lapſus de officio ac fine medici. 23
Quint. falſo Ariſtotelis definitionem criminatur. 35
Quint. Signa pro εἰκότα non rectè accipere uidetur. 51
Quintilianus non rectè argumentationem à coniugatis contempſit. 119
Quint. an rectè putarit, Ariſt. genus demonſtratiuũ à negotiali remouiſſe. 192
Quint. an rectè diuiſionem librorum Ariſt. protulerit. 208
Quint. non rectè partem de morib. & naturis cognoſcendis contempſit. 334
Quint. cauſam cur de moribus in his libris tractet Ariſt. non aſſecutus. 334
Quint. affirmat Ariſtotelem uberius locum de moribus tractaſſe, quàm nunc in his libris legatur. 358
Quint argumẽta à nomine contemnit. 403
Quint. præceptum de numeris mutandis an conſentiat Ariſt. 502
Quint. contra Cic. de pedib. copioſè diſputauit. 514
Quint. non rectè accipit præceptum Ariſt. de dictione demonſtratiua. 577
Quint. imperitè Ariſt. ſententiam de refutatione reprehendit. 582
Quint. an rectè contra Ariſt. locum diſputauerit. 591
Quint. an rectè uocem Prodici acceperit. 594
Quint. ab Ariſt. diſſentit. ibd.

R

Ratio. 134
Ratio dicendi & diſſerendi cur δυνάμεις à Græcis appellatæ. 25
Ratio excitandi auditores. 507
Recordatio & ſpes, uoluptatẽ gignũt. 173
Recordatio præteritarum rerum eſt. 173
Referre gratiã μεταφορικῶς apud Ter. 274
Reformidatio. 274
Refutatio, τὸ πρὸς τὸν ἀντίδικον. 580
Refutatio, probationis pars. 582. 621
Regnare μεταφορικῶς. 185
Relatio ad res augẽdas plurimũ ualet. 576
Relatio ἐπαναφορά. 575
Relaxatio. 171
Reliqua ἐπίλειμμα. 208
Reliquiæ cibi, περίλειμμα à Cic. uocantur. 486
Remittere. 347
Repræſentatio rer. acerbar. ad miſericordiam excitandam qualis. 314
Res honore dignæ, ad honeſtas transferendæ ſunt laudantibus. 147
Reſpublicæ quomodo corrũpantur. 74. 75
Rer. publ. Natura oratori cognita eſſe debet. ibid.
Reſpondere quomodo oporteat. 618
Rhadamantys & Palamedes facetiarum inuentores. 574
Rhetorice, quomodo uocatur à Cic. 5
Rhetor. 38
Rhetorices Officium & finis. 22
Retorice quid ſit Ariſtoteli. 21
Rhetoricices ſimilitudo cum dialectica & politica. 52. 70
Rhetorices & dialecticæ materia quæ ſit. 41
Rhetoricæ partes III. à generibus auditorum ſumptæ 81. 83
Rhetoricæ lib. II. an lacer fractuſque ſit. 319
Rhetoricæ partes. 413
Rhetorica ad Theodectẽ cuius ſit. 19
Rhythmi ad ſingulas animi commotiones, alij adhibendi. 414
Rhythmorum uis in animis perturbandis & ſedandis. ibid.
Rhythmus ab oratorib. receptus, & quomodo. 512. 517
Ricini. 375
Ridicula, iucunda. 187
Rumor ac fama. ἀκοὴ. 224
Ruſtici facilè ſententias pronuntiant. 385
Ruſticis, urbanæ res, inutiles. 197
Ruſticorum laus. 264

S

Salacones. 114
Salaminia pugna naualis Athenienſium. 194
Sales παρὰ γράμμα, 158. 159
Samior. agros Athenienſes ſuis ciuib. diuiſerunt. 299
Sanitas quæ in bonis ducenda. 86
Sapientib. cur nulla præmia ſtatuta, quemadmodum uictorib. 116
Sapientiæ uulgaris definitio. 116
Sappho in poëmatib clariſſima. 406. 118
Satyrus Græcus auctor. 390
Satyrus Comicus. 543
Scientia. i. ἐπιστήμη. 34
Sciron latro. 479
Scopæ Theſſali de reb. ſuperuacaneis uox celebris. 118
Scripta malor. poëtar. thuri deſtinabantur. 160
Scriptio πραγματική. 14
Scripti & ſententiæ controuerſia, ex æquo bonoque naſcitur. 111
Scurrilitas libero homine indigna. 691
Senectus commoda & bona, quæ appelletur. 89
Senſus præſentium eſt. 178
Senſus & opiniones auditorum indagare debent oratores. 391
Sententiarum uſus & tractatio. 379
Sententiæ definitio ex Ariſt. & Corruficio. 379
Sententiar. duo generæ ſpecies quatuor. 379. 381. 382
Sententiæ quibus reb. & locis, & hominibus aptæ ſint.
Sententiarum communium uſus. 386
Sententiæ peruulgatæ quandoque impugnandæ, 388
Sententiarum utilitas. 390
Sententiæ quando utiliter adhibentur. 618
Senum natura & mores. 343
Seruire pecuniæ, numeris, uoluptati. 347
Seſtus arca piræei. 345
Siderò ſceuiſſima mulier. 428

Signa apud Cic. σημεῖα. 216
Signatores, ἐπιγεγραμμένοι. 217
Signorum duo genera. 47
Signum neceſſarium τεκμήριον. 47
Signum non neceſſarium ἀνώνυμον. 48
Signum quod mediam ſedem tenet τεκμήριον. 50
Signorum omnis generis accurata tractatio. 51
Signa etiam rerum ſunt. quæ ſenſu nõ percipiuntur, nec non rerum futurarum. 52
A ſignis affirmando & negando argumenta ducuntur. 54
Signor. callida interpretatio. 415
Signa. quomodo diſſoluantur. 445
Simonides auarus. 476
Simonidis Carmen in Harmodium & Ariſtogitonem, ex Ephestione. 153
Simonidis dictum de ſapientibus & diuitib. 355
Simplicius auctor putatur Commentariorum in librum Ariſt. de animo. 147
Sin. 169
Si non. εἰ δὲ μὴ.
Sinnis latro. 479
Socrates in diſputationib. ſuis inductione plurimum uſus. 58
Socratis ſententia Perpeti quam facere iniuriam præſtat. 117
Socrates omnem uirtutem in ratione eſſe dixerat, contra atque Ariſt. 165
Socrati uitio datum quòd Alcibiadẽ auditorem habuiſſet. 300
Socratis filij ſtolidi, & hebetes. 153
Socrates reges quoſdã contẽpſit. 404 MM
Socratis oratio in Phædro elatior. 513
Socratis ſermones qui ſint.
Sodales ἑταῖροι. 372
Sodales qui eiuſdẽ familiæ erãt. 408. MM
Sollertia. 97
Solæciſmum, quæ faciant. 509
Solon legislator & poëta. 380
Solon uerſum in Homerũ inculcaſſe putatus eſt. 221
Solon & Anacreon Celebrarunt carminibus ſuis Critiæ ſtirpem. 228
Sophiſtæ inferiorem cauſam, ſuperiorem ſe efficere poſſe profitebantur. 439
Sophiſta. 14
Sophocles orator. 14
Sophocles poëta laſciuiuſculus. 346
Sophocles Homerus tragicus. 489
Sophoclis dictum de ſua ætate. 539
Sophocles alter à poëta, nobilis Athenienſis. 629
Spes rer. futurar. eſt. 173. 346
Sordidi animi notæ. 288
Spõte aliquid facere quomodo dicatur. 158
Sponte aliquid facere, & cum electione non idem eſt. 158
Speuſippus phyſicus. 468
Staſinus poëta. 387
Statua regis Aegyptior. murem manu geſtans. 431
Status cauſar. non ad iudiciales tantũ materias pertinent. 616
Steſicori Apologus de equo & ceruo. 375
Sthelenus poëta. 504
Stilbo Theſſaliſci pater. 406. MM
Stoici miſericordiam à ſapiente remouent. 511
Stoici in notione Βουλήσεως Peripateticis conſentiunt. 162
Stoicorum monumenta ætate Simplicij amiſſa. 466
Stratoclis aſſentatio flagitioſa. 62
Studia oratorum. τὰ ῥητορικὰ appellat Cicero. 577
Suaſio 61
Sudas lapſus, in expoſitione prouerbij. μωρῷ λεία. 193
Sugillatum ὑπώπιον. 569
Sumptio minoris mali, maiore reiecto in bonis ponitur. 168
Superiectio ὑπερβολὴ apud Quint. 569
Supplicio ſceleſtor. miſericordia commoueri non debemus. 118
Surdum caput apud Platonem. 261
Suſtinere quæſtionem. 4
Sylla dictator. morum farina reſperſum appellatus. 569
Syllabæ longæ, maiores & minores longæ appellatæ à Rhythmicis. 523
Syllogiſmi definitio alia, ab Ariſtot. alijs locis allata eſt. 37
Syllogimus politicus, oratorius. 394
Syllogiſmi primæ figuræ neceſſarij alitarum figurarum infirmi. 48
Synonyma quæ appellet Ariſt. 465

T

Talis. i. aſtragolis ueteres ludere ſolebant. 578
Tantillus. 385
Tecmeria quomodo diſſolui poßint. 447
Tegea Oppidum Arcadiæ. 123
Temperantia quid. 155
Tempora alia, alij parti Rhetorices magis apta. 63. 64
Tempora & occaſiones res claras clariores reddunt. & contra. 151
Tempus quid. 512
Terentius mores egregiè exprimit. 572
Terentij nomine, ipſius fabulas intelligimus. ibid.
Terentius inſimulatus à Criticib. ob ſententiam poſitam in ore ſerui. 388
Terribilis. φοβερὰ. 171
Teſtium genera. 221
Pro Teſtibus loci. 225
Contra teſtes loci. 225
Teſtes alicuius atrocis facinoris metuuntur. & cauſa. 577
Tetrametra penè currunt. 510
Teumeſſus collis agri Bœotij ab Antimacho celebratus. 503
Teucer Fabula. 603
Theagnes qua ratione apud Megarenſes dominatum arripuerit. 56
Thebani contra Phocenſes adiuti à Philippo. 403. LL
Thebanorum gloria cum Epaminonda et Pelopida floruit et obijt 407. MM
Themiſtocles oraculi teſtimonio uſus eum ad naues ciues ſuos confugere hortaretur. 323
Themiſtoclis acutum dictum in ciues ſuos. 491
Theognis uetus poëta. 565
Theognis ſententiam egregiam de neceſſitate ab Eueno mutuatus. 571
Theon Rhetor. 373
Theodectes Phaſelites Ariſt. ſodalis orator & poëta. 404. LL
Theodectes oratorem pro Socrate ſcripſit. 409
Theodectis Oreſtes. 430
Theodamantis dictum in Archidamũ. 489
Theodectes ſcripſit de arte dicendi. 519
Theodori Hiſtrionis uox. 463
Theodorus Byzantius, nimis multas partes orationis faciebat. 553
Theodori ars oratoria inchoata. 432
Theophraſto attributus commentarius, quo natura et mores hominum deſcribuntur. 213. 510. 609
Theophraſtus tria genera antitheſis ponit Ariſt. duo. 533
Theron Aeneſidemi. F. Gelonis gene. 198
Theſpis inuentor Tragediæ. 453. 454
Theſtij filij à Meleagro occiſi. 406. LL
Thraſybulus xxx. tyrannos Athenis exegit. 420. 450
Thraſybulus à Conone thraſibulus appellatus. 488
Thratta mulier. 559
Thraſymachus Eleus Iuſtitiam malam eſſe probare conatus eſt. 395
Thraſymachum Herodicus thraſimachum appellare ſolitus. 418
Thraſymachus Chalcedonius quædam de actione præcipit.
Thucydidis locutio reprehẽſa. 450. 481. 501
Tumidi qui maximè ſint. 180
Timor homines accuratos in conſilijs capiendis facit. 182
Timon μισάνθρωπος. 309
Timolaus Thebanorum proditor. 408. LL
Topica utilis πρὸς γυμνασίαν. 20
Topicá, facultatem ipſam inueniendi appellat Ariſt. 404. MM. 437. 449. 629
Tormenta βάσανοι 229
Tragicum. 488
Tragicus orator. 455
Tranſlatio in omni oratione frequentiſſima. 468

Tranſlator. uerbor. uſus ad ornandū & extenuandum. 468
In tranſlationib. quo pacto peccari ſoleat. 470
Tranſlationum origo. 471
Tranſlationes ab omnib. ſenſib. ducuntur. 478
Tranſlationes & imagines, urbanitatem præcipue efficiunt. 140.141.557
Tranſlationes optimæ apud Virgiliū. 515
Trapezuntium an rectè interpretatus definitionem periodi. 527
Trochæus nimis incitatus ac tener. 520
Tuendorum finium cognitio, neceſſaria conſultanti. 73
Turbare. 627
Turpia ad opinionem & ad ueritatē. 269
Tympana geſtabant miniſtri magnæ matris. 469
Tyndaridæ Leucippi filias rapuerunt. 407.LL

V

VEntus & uentoſus. 34
Venti καὶ ἄκρι 600
Verba antiquor. in fœderib. faciendis. 318
Verba inuſitata quæ appellauerit Cicero. 464
Verba iuncta, etiam ex propoſitionibus & uerbis appellantur. 478
Verba coniuncta dithyrambicis aptiſſima. 484
Verecundiam Ariſt. inter animi perturbationes ponit. 287
Verecundiæ definitio. 287
Verecundia quib. reb. excitetur. 287
Quor nos maximè pudeat. 293.299
Quos maximè æſtimemus. 293
Verecundia qui maximè teneantur. 298
Verecundiæ in oratione ſeruādæ ratio. 501
Veriſimile.i. εἰκὸς quid ſit. 46
Veriſimile à ſigno quid differat. 51.52
Veriſimilia maiorem uim ad probandum habent, quàm ſigna ἀσήμεια 53
Veriſimilia, rebus confirmandis et refellendis apta. 54
Veriſimilia quomodo refellantur. 444
Verum pro iuſto. 205.120
Veſtimenta Cæſaris populum R. in furorem egere. 515
Veteris comœdiæ poëtæ. 296
Vi quæ fieri dicantur. 166
Vinacia. 418
Vinum nouum, Contumelioſum ab Aeliano eleganter appellatum. 244
Vinum audaces facit. 339
Vinum mixtum ſuſpectum potorib. 463
Vir tetragonus. 551
Vires corporis quib. in reb. perſpiciātur. 28
Virtus. 237
Virtutis definitio. 134
Virtutis partes aut ſpecies. 134
Virtutes ἠθικαὶ. 134
Virtutes, διανοητικαὶ ἢ λογικαὶ. ibid.
Virtutis operā. 137
Virtutis notæ ac ſigna. 137
Virtutem laudatam creſcere, à Græco poëta ſumptum. 134
Virtus & laudari & præcipi poteſt. 151
Virtus contumelia affecta, terribilis. 276
Viſio φαντασία. 242
Vitia honeſtari & uirtutes inquinari qua ratione poſſint. 144.145
Vitia corporis: amatoribus ſæpe grata. 140
Vitium et incontinentia impellunt homines ad iniuriam faciendam. 158
Vituperare alium citra reprehenſionem quo pacto poſſimus. 614
Vno contentū eſſe, ἑνὸς εἴδους τῷ ... 403.MM
Vocis magnitudo & exiguitas, quæ ſpectanda. 453
Vocis tonus.i. armonia. 451
Vox maximè ad imitationē appoſita. 457
Voces quæ ab oratorib. captari & quæ uitari debeant. 464
Voces propriæ aptiſſimæ oratori. 464
Voces ambiguæ ſophiſtis, maximè uſui. 468
Voces ſynonymæ poëtis ſectandæ. ibid.
Voces externæ Epicis poëtis aptiſſimæ. 484
Volumnij eutrapeli faceta ratio lædendi. 342.418
Voluntas βούλησις. 162
Volūtas προαίρεσις à Cic. ſæpe dicitur. 610
Voluptas aliud eſt Ariſtoteli aliud in dolentia contra Epicurum. 116
Voluptates honeſtæ temperantiū magnæ atque ſinceræ. 164
Voluptas quid ſit. 169
Voluptatis et iucundi. i. τοῦ ἡδέος loci. 170
Vrbanitas. 539
Vrbanitatis loci & tractatio. 546
Vti. 8
Vtilitas rhetorices. 18

X

XEnophanis dictum de iureiurando. 83
Xenophanis conſilium Eleatis datū de Leucothea. 431

INDEX GRÆCORVM VERBORVM.

Ἀγαπητόν. 137
Ἀγαθά. 603
Ἀγαθὸν τοῦ το. 36. 377
Ἀγκών. 598
Ἀγχίνοια. 97
Ἀγχιστεία. 300
Ἀγυιαί. 33
Ἀγορεύειν. 71
Ἀγορητής. 71
Ἀγύρτης. 468
Ἀγωνία. 140
Ἀγωνιστής. 140
Ἀγῶνα. 96. 341. 572
Ἀγωνίζεσθαι. 453
Ἀγωνιστικὴ locutio. 571
Ἀδιάφορα. 200
Ἀδικεῖσθαι. quid. 208
Ἀδίκημα. 310
Ἀδοξοῦντες. 226
Ἀδολεσχία. 483
Ἄθυρμα. 479
Ἄβατα ἱερά. 387
Ἀΐδια. 197
Αἰσθάνεσθαι. 273
Αἰσυμνήτης. 55
Αἰσχυντηλά. 391
Αἰτίαν ἔχειν. 481. 615
Ἀκμή. 349. 491
Ἀκοή. rumor ac fama. 224
Ἀκροαταὶ unde appellati. 198
Ἄκρατον. 479
Ἀκριβεῖς τέχναι. 517
Ἀκριβῶς. 517
Ἀκρόχολος. 379
Ἀλαζών. 24. 290. 351
Ἀλγηδών. 275
Ἀληθές. 82. 322. 564
Ἀλλότριον ὄνομα. 465
Ἀλόγιστος. 308
Ἄλυπον. 50
Ἀλφάνειν. 381
Ἁμάρτημα. 210. 599
Ἀμέλεια. 171
Ἀμφισβητούμενον. 182
Ἀμφισβητεῖν. 98
Ἀμφισβητήσιμα. 98
Ἀμφισβητήσεις. 10
Ἀμφοτέρως. 42
Ἂν bis in eodē mēbro apud Atticos. 307
Ἀναβολή. 525. 531
Ἀναγνωστικοὶ poëtæ. 572
Ἀναιρετικὰ καὶ φθαρτικὰ, quid differant. 310
Ἀνακινεῖσθαι. 198
Ἀνακεφαλαίωσις. 634
Ἀναλογία. 344
Ἀνάλογον in translationibus. 493
Ἀναμάχεσθαι. 392
Ἀνάσχετος. 563
Ἀνατρέψαι. 408
Ἀνδραποδώδεις. 324
Ἀνδρεῖοι περιττοί. 352
Ἀνίκασι. 347
Ἄνθος. 491
Ἀνθρώπινον. 510
Ἀνιέναι μεταφορικῶς. 528
Ἀνομολογούμενα. 400
Ἀνομολογούμενα συμβαίνειν. 400
Ἀνταπόδοσις. 493
Ἀντιδρᾶν. 244
Ἀντίκρουσις. 581
Ἀντιλογίας ἔχειν. 614
Ἀντίμιμον. 483
Ἀντιλυπῆσαι. 374
Ἀντιποιεῖν. 344
Ἀντιπαραβολή. 581. 634
Ἀντιστροφή. 110
Ἀντίστροφος. 1. 2
Ἀντὶ & composita. 2. 440
Ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν. 54
Ἀντισυλλογίσασθαι. 440
Ἀντιφατικῶς opposita Ci. negātia. 103
Ἀνώνυμα. 472
Ἀξιόπιστος. 28
Ἀξιόπιστον ἦθος. ibid.
Ἀπαιδία. 387
Ἀπαθής. 387. 384
Ἀπαιδευσία. 33
Ἀπαλλαγή. 169
Ἀπαλλοτριῶσαι. 83
Ἀπανθίσαι. 491
Ἀπαντᾶν. 618
Ἀπατᾶσθαι. 360
Ἀπειρᾶσθαι. 201
Ἀπεψυγμένοι. 289
Ἁπλοῦς. 43
Ἁπλῶς. ibid. 116. 365. 437
Ἀπὸ ταὐτομάτου. 5. 6
Ἀποβαίνοντα Cic. euenta. 114
Ἀπόδειξις. 388
Ἀποδοῦναι. 303
Ἀποσπᾶσθαι. 528
Ἀπολαυστικά. 83. 194
Ἀπόλαυσις. & πρὸς ἀπόλαυσιν. 87. 194. 534.
Ἀπορία. 171
Ἄπτωτος. 486
Ἀποστροφή. 63
Ἀπογυμνάζεσθαι. 281
Ἀπὸ τύχης. 149
Ἀνώμοτον. 615
Ἀργυρογνώμων. 319
Ἀργός. 537
Ἀρετὴ λέξεως, ἀποδείξεως, μεταφορικῆς. 466
Ἀριθμός. 517
Ἀρίστη νόμη ἀρετῶν. qd sit. 218. 219. 448
Ἀρτιάζειν. 497
Ἄρχειν χειρῶν ἀδίκων. 437
Ἀρχή. 561
Ἀσεβεῖν εἰς ἱερόν. 409
Ἀσελγής. 222
Ἀσίλλα. 223
Ἀσιτία. 539
Ἀστραγάλισις. 378
Ἀσφαλῆ prædia. 83
Ἄσωτος. 246
Ἀτασθαλία. 479
Ἀτίμητον. 345
Ἀτιμάσαι. 245
Ἀτύχημα. 210. 599
Αὐγή. 398
Αὐτάρκεια. 77
Αὐτάρκως. 93
Αὐθάδης. 484
Αὐτοδίδακτος. 123
Αὐτοκάβδαλα. 504. 397
Αὐτοκράτορες. 375
Αὐτουργός. 197
Αὐτοφυὲς κάλλος. 123
Αὐτόχθονες. 80
Ἄφιτος. 553
Ἀφροδίτη. 413
Ἀφροσύνη. 413
Ἀφρός. 414
Ἀχαριστεῖν. 305
Ἀχάριστος. 304. 305
Ἀχαρίστους ποιεῖν. 304
Ἀψίκορος. 336

B

Βάναυσοι τέχναι. 343
Βάρος. 357
Βαρύς. 357
Βασανίζειν. 219
Βασκῆναι. 572
Βδελυρία. 418
Βλαισοί. 412
Βλάστησις. 418
Βοηθεῖν. 66
Βοτρυδόν. 493
Βουλευτὰ quæ sint. 69
Βουλεύεσθαι. 69
Βούλησις. 163
Βούλομαι. 403

Γ

Γάρ. 34. 331
Γελοῖον. 348
Γένος. 31. 16. 55. 56. 62

Γενήσεται. futuri temp. 69
Γεννᾶν. 351
Γέρα. 85
Γέροντες. 406
Γερουσία. 406
Γῆς περίοδοι.
Γλαῦκα. 367. 479
Γνώμη. 445
Γνωρίζειν, πείθειν quandoq; significat apud Att. 4
Γραφάς. 524
Γραφικὴ locutio 571
Γρυπότης. 75

Δ

Δᾳδοῦχος. 469
Δαπάνη. 73
Δέ. 86. 69. 187. 242
Δεῖ λόγου.
Δεῖται λόγου. 360
Δεινά. 283
Δεινός. 196
Δεινὸς εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι. 296
Δέλτα. 501
Δέομαι. 296
Δημαγωγός. 375
Δημηγορία. 377
Δημηγορικὸν γένος. 377
Δεῖ passim ab Atticis scriptoribus omittitur. 318
Διαβάλλεσθαι. 463
Διαβολή. 7. 598
Διάθεσις. 890. 249
Δίαιτα. 212
Διαιτητής. 816
Διαιρέσεις Arist. commentarij. 37
Διάνοια. 134
Διὰ πασῶν. 42
Διανοεῖν. 612
Διαστρέφειν. 9
Διαστροφή. 9
Διασύρειν. 622
Διασυρμός. ibid.
Διαφέροντος. 316
Διαφορὰ κριτῶν. 191
Διαφορά. 583. 861
Διάχυσις. 169
Διαχωρῆσαι. 198
Διαψεύδεσθαι. 237
Διασπᾶσθαι. 318
Διόν. 338
Διεῖναι. 401
Διισχυρίζεσθαι. 341
Δίκη. 313
Δικολογεῖν. 188
Διό. 404
Διονυσοπίλακας. 469
Διόνυσος. 469
Διορίζειν. 83
Δίωξις δίκης. 191
Δοκεῖ. 134
Δοκιμασία. 219
Δόξα. 84. 164. 188
Δοῦναι. 303
Δοῦναι ὅρκον. 231
Δοῦναι δίκην. 408
Δοῦναι εὐθύνας. 551
Δράματα. 388
Δύναμις, facultas ingenij. 17
Δύναμις. quomodo à Latinis exprimatur. 28
Δυνάμεις. cur appellentur, dicendi & differendi ratio. ibid.
Δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν. 97
Δυνατὰ duobus modis accipiuntur. 102
Δύο. 534
Δύσκολος. 189. 166
Δυστυχία. 336
Δυσχεραίνειν. 237
Δωριεὺς Olympionices. 44
Ἐγκαλύπτομαι. 301
Ἐγκαταλιπεῖν. 277
Ἔγκλημα. 204
Ἐγκωμιαστικὸν genus. 132
Ἐγκώμιον cur ita uocetur. 149
Ἐγχειρεῖν. 190
Εἰκών. 167
Εἰ δὲ μή. 269
Εἴδη. 61. 76
Εἴδη αὐτὰ τοῦ γένους. 61
Εἶδος. 583
Εἰκάζειν. 566
Εἰκός. 8. 38.
Εἰκός, quid. 4. 6
Εἰσφέρεσθαι. 212
Ἕκαστος ἀπέθανεν. 513
Ἐκ παλαιοῦ χρόνου. 10
Ἐκ παλαιοῦ. 10
Ἐκλογή. 331
Ἐκκλησιαστής. 62
Ἐκκρουστικόν. 313
Ἐκ τοῦ πλημμελεῖν. 307
Ἐκπίπτειν. 557
Ἐκ προαιρέσεως. 497
Ἐκ προνοίας. 218
Ἔκπτωσις. 86
Ἔκτισις. 391
Ἐκτραχηλίζειν. 556
Ἐλθεῖν. 219
Ἐλευθέρια predia. 83
Ἐλλεῖμμα. 208
Ἐλλειπτικῶς. 431
Ἐλληνίζειν. 404
Ἔλεος. 411
Ἐλπίζειν de reb. malis. 310
Ἐλπίδες. 310
Ἐμμελῶς. 266
Ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον. 206
Ἔμφρων. 60, 70
Ἐμφρονέστερος. 60, 69
Ἔναγχος. 211
Ἔνδοξα. 2. 18
Ἐνδόσιμον. 553
Ἐνθουσιασμός. 511
Τὰ ἐνόντα. 394
Ἔνοχος. 214
Ἐν πᾶσι. 265
Ἐν πληρώσει. 258
Ἐν προαιρέσει. 496
Ἔνστασις. 401. 440
Ἐνστῆναι. 440
Ἐντάξεις, 19
Ἐντευκτικός. 20
Ἐντὸς συλλαβῆς. 327
Ἐξαγκωνίζειν. 598
Ἐξαλείφειν. 289
Ἐξαπατῆσαι. 2.
Ἕξεδρον. 483
Ἐξετάζειν. 4
Ἐξεταστικά, ὁ τοπικά. 4
Ἐξ ἐνδείας. 247
Ἐξεῖναι. 545
Ἐξ ἴσου. 291
Ἐξίσταμαι. 515
Ἐξουσία. 356
Ἐξ ὑπαρχῆς. 25
Ἔξω συλλαβῆς. 327
Ἐπαγγέλλεσθαι. 439
Ἐπάγγελμα. 408. 439
Ἐπαγωγή. 36
Ἐπαινεῖν. 74
Ἐπαινετά. 100
Ἔπαινος. 249. 155
Ἐπακολουθεῖν. 43
Ἐπαναφορά. 575
Ἐπάνοδος. 582
Ἐπεὶ quo ab Aristo. usurpetur. 15. 142
Ἐπεισόδιον. 610
Ἐπεξελθεῖν. 289. 198
Ἐπεξιέναι. 196
Ἐπεμβάλλειν. 434
Ἔπη. 338
Ἐπηρεασμός. 242. 243. 272
Ἐπήρεια. 243
Ἐπιβλέπειν. 382
Ἐπιβουλεύειν. 122
Ἐπιγραμμάτιον. 227
Ἐπίγραμμα. 205
Ἐπιδεικτικὸν genus. 132
Ἐπίδειξις. 266
Ἐπιδεξιότης. 266
Ἐπίδοξος. 71
Ἐπιεικής. 338
Ἐπιείκεια. 208. 338
Ἐπιθυμοῦμαι. 500
Ἐπιζήμιον. 416
Ἐπίθετον. 468
Ἐπικαιρότατον. 397
Ἐπίλογος. 378
Ἐπιμέλεια. 271. 358
Ἐπὶ μικρόν. 42
Ἐπιπλήσσειν. 508
Ἐπίτασις. 81
Ἐπιπολῆς, τὰ ἐπιπολῆς. 238
Ἐπιπόλαιος. 542
Ἐπισκευάζειν. 70
Ἐπιστήμη. 34. 33. 34
Ἐπιτυγχάνειν. 390

Επιτυχεῖν τῆ δόξῃ. 390
Επιχαιρεκακία. 318
Επιχαιρέκακος. 329
Επιχειρεῖν. 632
Επιὼν. 584
Εργα. 128. 205. 300
Εργον. etiam πράξεις complectitur. 150.
Εργαζομένων. 205
Εργον. 878
Εριστικά. 867
Ερμαια. 418
Εῤῥυθμος. 829
Ερώμενον. 276
Εταῖροι. 408
Εὖ. 90. 336
Εὐαλαζονεύονται. 351
Εὐγενής. 551
Εὐημερία. εὐημερεῖν. 89
Εὐδαιμονίζειν. 811
Εὐδιάκριτα. 93
Εὐδοξία. 84
Εὐδοκιμοῦντες. 226
Εὐδαίμων. 355
Εὐζῆν. 126
Εὐήθης. 184. 451
Εὐήθεια. 338
Εὐημερία. 258
Εὐθάνατοι. 218
Εὐθυμεῖσθαι. 78
Εὐκαίρως δοῦναι. 551
Εὐλαβούμενος τῆς ἀσελγείας. 630
Εὔκολος. 266
Εὐλόγιστος. 808
Εὐμάθεια. 97. 598
Εὐμαθὴς. 598
Εὐπορῆσαι. 854
Εὐπορία. 854
Εὔρυθμος. 519
Εὐθενεῖν. 78
Εὐθενῶν. 78
Εὐσυνοπτος. 527
Εὐτεκνία. 81
Εὐτεκνίας, καὶ πολυτεκνίας, loci. 81
Εὐτραπελία. 342
Εὐτράπελος. 266. 342
Εὐτυχὴς. 35
Εὐτυχία. 334
Εὐφυὴς. 353. 540
Εὐφυΐα. 97
Εὐχαί. 468
Εὔχεσθαι. 468
Εὐψυχος. 844
Εφεσις. 273
Εφορος. 630
Εφορεία. ibid.
Εχειν βούλεσθαι. 380
Εχειν αἰτίαν. 491
Εχέμυθος. 513
Ο ἔχων. 302. 855

Z

Ζῆλος. 300
Ζηλοῦν. 80
Ζημία. 380
Ζῆν πρός τινα. 398
Ζυγομαχεῖν. 568
Ζῶα. 77

H

Ἠ̃.
Ἡδὺς quid ſit, & quomodo pareatur. 28. 29. 334
Ἦθος. 30. 335
Ἠθοποιεῖν. 29
Ἦθος ποιεῖν. 617
Ἡσυχία φιλόλογος. 406
Ἠλίθιος. 144
Ἡμίονος. 474
Ἡνικὸς. 202
Ἠρεμία. 258
Ἠρεμεῖν. 255
Ἥττους κερδαίνειν, & κέρδους. 277

Θ

Θαῤῥεῖν. 283
Θάῤῥος. 309
Θεωρία. 62
Θεωρός. 62
Θήρα. 479
Θῆρες. 415
Θορυβεῖν. 390
Θηριότης. 214
Θορυβεῖν. 627
Θορυβεῖσθαι. 38
Θρασύτης. 349
Θρέψαι. 559
Θυμός. 867. 337
Θυμικός. 837
Θύεσθαι. 387
Θύσαι ἐπίσημα. 85

I

Ἰδέα. 543
Ἰκανοῦν. 17
Ἰατρεία. 550
Ἰσοδυναμοῦντα. 558
Ἴσον καὶ ὅμοιον. 318
Ἱστορικός. 72
Ἴσως ſæpe addit Ariſto. etiam rebus certiſſimis. 460
Ἵπποι. 406
Ἱππεῦσαι. 406

K

Καθαρόν. 39
Καθαροί. 600
Καθεστῶσα ἕξις, καὶ καθεστηκυῖα. 281
Καθίζοντες. 256
Καθόλου. 85. 56
Καιροῦ. 72
Καιρός. 112
Καιροφυλακεῖν. 278
Καιρὸν τηρεῖν. 278
Κακοδαιμονία. 348
Καλάμη. 541
Καλαμᾶσθαι. 541
Καλλιπιδεῖσθαι. 462
Καλόν. 96. 128. 133
Καμπτῆρες. 526
Κατά ἡμᾶς prædia. 83
Κατὰ δόξαν. 525
Κατάληψις. 67
Κατάπληξις. 506
Καταισιωπᾶν. 871
Κατασκευάζειν λόγον. 29
Κατάστασις. 255
Κατὰ τὰ ὑπάρχοντα. 318
Κατὰ τρόπον. 88
Καταπιεῖν. 277
Κατ' ἔλλειψιν. 432
Κατ' ὑπερβολήν. 247
Κατ' ἕξιν. 325
Κατορθοῦν. 248
Κατορθῶσαι. 284
Κατορθώματα. 284
Κεχηνότες. 343
Κιλλίζειν. 115
Κονδυλίζειν. 372
Κολακεῖς invidi à magnis auctoribus appellati. 184
Κεφάλαια ἔργων. 427
Κεφάλαια συλλογισμῶν. 427
Κεφαλαιωδῶς. 624
Κεχωρισμένα. 305
Κινδυνευτικός. 146
Κινεῖν. 457
Κλέπτεσθαι. 463
Κληροῦχοι. 299
Κληρουχία. 299
Κοινότερον. 14
Κοινόν. 81
Κοινὸν Θεσσαλῶν, Ἀχαιῶν. 81.
Κοινός. 428
Κοινὸς Ἑρμῆς. 428
Κοινωνικός. 428
Κόλασις. 167
Κόλουσις. 472
Κολοβόν. 518
Κορδακισμός. 520
Κόσμιος. 408
Κότταβος. 178. 198
Κοτταβίζειν. 178. 198
Κοτταβεῖον. 199
Κοττάβια. 199
Κράτιστοι. 116
Κραυγή. 471
Κρεμάθρα. 556
Κρεμάστρα. 556
Κρίνειν. 12. 45. 102. 361.
Κριτής. 14. 62. 319. 361.

Κρίσεις. 45
Κρίσις. 236
Κρότωνα. 3
Κτήματα. 78
Κτῆσις. 534
Κυβεία. 178
Κύκλος. 608
Κύκλῳ. 150
Τὰ κύκλῳ. 595
Κωμῳδεῖσθαι. 375
Κύριον. 119
Κύριον ὄνομα. 465
Κυριώτατον. 16
Κωφά. 261

Λ

Λαβεῖν δίκην. 408
Λαβεῖν. 80
Λάθε βιώσας. 60
Λάθει ποιήσας. 60.70
Λέγειν. 610
Λεκτικός. 519
Λέξις. 452
Λεχθὲν τό. 49
Λῆμμα. 145
Λῆρος. 470
Λόγια. 186
Λόγον διδόμενον. 41
Λογόγραφος. 333
Λόγου ἄξιον. 429
Λόγος. 575.397.629
Λυπεῖσθαι. 419
Λύπη. 574.310
Λυπηρόν. 170
Λυτόν. 49
Λύσιμον. 49
Λύσις. 401

M

Μάζα. 605
Μακαρίζειν. 151
Μαλακία. 190
Μᾶλλον ſecundæ collationis nominibus adiungitur. 115.308
Μανθάνειν. 540
Μανικός. 141
Μαστεύεσθαι. 101
Μάθειν. 605
Μαχητικός. 267
Μεγαλοπρέπεια. 136
Μεγαλοψυχία. 336
Μεθοδικά. Cõmentarij Ariſto. 36
Μείουρος. 530
Μέλλειν. 140
Μένειν. 415
Μεταβάλλειν. 239
Μεταβολή. 373
Μετάληψις. 169
Μεταμέλεια. 256
Μεταφορικὸν ὄνομα. 465
Μετρικός. 523
Μὴ ἀρετή, μὴ κακία. 114
Μηδὲν λέγειν. 506
Μιαίνειν. 555
Μητραγύρτης. 468
Μητρικαὶ ἡμέραι. 469
Μικροπρέπεια. 136
Μικροψυχία. 136
Μικρόψυχος. 316
Μνημόνευμα. 141
Μνημονευτά. 141
Μνημόσυνον. 550
Μνησικακῆσαι. 267
Μοί. 111
Μοχθηρία. 237.455
Μῦθος. 375
Μυλῶνας. 547
Μυριοστὸν ἔτος. 314
Μύωψ. 516

N

Νέμεσις. 316.320
Νεόπλουτοι. 356
Νότος. 223
Νόμος. 157.198
Νόμους ἀγράφους. 8
Νόμους λέγειν. 8
Νῦν. 70
Νυστάζειν. 594

O

Ὁ. 301
Ὁδοποιεῖν. 6.184
Ὁδός. 6
Ὀδύνη. 310
Οἱ ἐν τοῖς πυρετοῖς. 175
Οἰκεῖοι. 271
Οἰκεῖον ὄνομα. 465
Οἶμαι. 343
Οἷον. 62.66
Ὀλιγωρία. 243
Ὀλιγωρίας tres ſpecies ibid.
Ὅλως. 148.268
Ὁμαλότης. 557
Ὁμιλία. 551
Ὁμιλεῖν. 251
Ὅμοια. 200
Ὁμοιοτέλευτα quæ ſint. 338
Ὁμοίωμα. 34
Ὄν. 437
Ὀνείδη. 157
Ὀξύς. 346
Ὀξύθυμος. 579.537
Ὀξύχολος. 279
Ὀργὴν ἐμποιεῖν. 299
Ὀργίλος. 159
Ὄρεξις. 476
Ὅτι καὶ ἄξιον. 83
Οὗ ἕνεκα. finis. 107
Οὔτε ab Ariſt. quãdoq; omittitur. 453
Ὄχλος. 576. δι᾽ ὄχλου. ibid.

Π

Πάθος. 16
Πάθη καθ᾽ αὑτά, πάθη συμβεβηκότα. 36
Πάθη. 137.138.139.314
Πάθος ποιεῖν. 617
Παῖδα ἀποδεῖξαι. 223
Παιδιά. 35
Παιδιαὶ μαχητικαί, ἀθλητικαί, θεω-
ρητικαί. 178
Παίζειν. 166
Πανουργεῖν. 61
Πανουργικὸν genus. 131
Πάντα. i. κατὰ πάντα Attico more. 106
Παραβολή. 373
Παράγραμμα. Cic. aliquando παρονομασίαν uocat. 558
Παραδιανοεῖσθαι. 606
Παράδοξον. 382.419
Παρακολουθοῦντα. 145
Πάραλος. 545
Παρὰ μικρόν. 124
Παραπεποιημένα. 558
Παραπρεσβεία. 606
Παράσημα. 401
Παρασεσημασμένον. 401
Παράσιτοι. 85
Παρασοφίζεσθαι. 120
Παρὰ τὰς χρείας. 124
Παρὰ τὸ προσῆκον. 147
Παρὰ τὴν ἱστορίαν. 426
Παρὰ τὴν ἐπίθεσιν. 426
Παρὰ τοῦτο. 426
Παρὰ τὴν λέξιν. 426
Παραγραφαί. 524
Παρεμβάλλειν. 594
Παρίσωσις figura, quam alij ἰσόκωλον uocãt. 536
Παρομοίωσις figura. 536
Παρομοίωσις complectitur ὁμοιοτέλευτα, et ὁμοιόπτωτα. 537
Πάσχειν. 543
Πειρᾶσθαι. 570
Οἱ πέλας. 381
Πελαργεῖν. 509
Πέλωρος. 479
Πένταθλος. 87
Πεντεσύριγγον. 146
Πεντακοσιόδραχμος ἐπίδειξις. 594
Πέρας. 69
Περιέχοντα. 491
Περιάζωσις. 76
Περιμάχητον. 100
Περιπέτεια. 183
Περίπλους. 76
Περιττά. 103
Περιττά. 352.552
Περίττωμα. 416
Πιστὸν εἰς ὀργήν. 401
Πιθεία. 678
Πιφίλαι πειθεῖν. 491
Πίστεις duplicia ſunt. 39
Πιθανός. 14.39
Πικρός. 183
Πίστις. 1.137
Πιστεύειν. 51.131
Πίστις. 257
Πιτθεύς. 417
Πλαστὸν ἐπιχείρημα. 408
Οἱ πλησίον. 331
Ποῖα. 71

Ποιεῖν παθητικῶς. 371
Ποιεῖν ἀχαρίστους. 304
Ποιεῖν. 176
Ποιεῖν μάθησιν. 540
Ποιεῖν παράδειγμα. 585.611
Ποιεῖν χώραν. 623
Ποιῆσαι. 7
Ποιητικόν. 93.95
Ποιός τις. 83.151
Πόλις. 118
Πολιτικοὶ ἀγῶνες. 361
Πολιτικὸς λόγος. 594
Πολυθρύλητον. 56
Πολυτεκνία. 81
Πολύφιλοι. 188
Πολυώνυμα. 465
Πολυωρεῖν. 245
Πορίσαι. 470
Πορίσασθαι. 27.470
Πόρος. 71
Πόσον. 72
Πράγματα. 115.300
Πραγματεύεσθαι. 7
Πραγματεῖαι. 7.11
Πρᾶξαι. 370
Πράττειν. 95
Πρακτικὸν. ibid.
Πράττειν εἰς ὀργήν, εἰς πάθος, εἰς γέλωτα. 31
Προαιρεῖσθαι. 101
Προαίρεσις. 131.610
Προοίμιον. 584
Προδιακεχωρηκυῖα. 198
Προδιδόναι. 206
Προεδρία. 85
Προεῖπε. 401
Προεξειργασμένον. 6
Προσαπλάσιον τῇ ὑπερβολῇ. 508
Προτικόν. 125.146
Προΐσταται. 65.135
Πρόκλησις. 232
Προκρίνειν. 102
Προοδοποιεῖν. 344
Προπέτεια. 532
Προπετῶς. 532
Πρὸς. 408
Πρὸς ἀκροατήν. 486
Πρὸς ἄλληλα. 401
Πρὸς ἀπαντᾶν. 145
Πρὸς δόξαν. 125.198
Προθήκη. 7
Πρὸς νόμον. 298
Πρὸς ὑπόθεσιν. 360
Προσκαύσεις. 55
Προσομοιοῦσιν. 206
Πρόσχημα. 567
Πρόσχισμα. 367
Πτώσεις. 59.61.235
Προτρεπτικοί. 63
Προύβαλον. 619
Προυπάρχον. 27
Προϋπηργμένα. 147
Ῥόφασις. 196
Ῥῆσις casus & aduerbia. 09
Πτωχεύειν. 468
Πυκτικός. 89
Πυξξότριχος. 221
Ῥῶς. 35
Ῥῶς ἔχει. 34

P

Ῥαθυμία. 171
Ῥάκος. 567
Ῥητορεῖαι. 58
Τὰ ῥητορικά. 378
Ῥητορικοί. 246.378

Σαλάκωνος. 354
Σάλπιγξ. 504
Σεμνός. 445.357
Σημαίνειν. 540
Σημαινόμενον. 474
Σημεῖα. 286
Σημεῖον. 47.48
Σίκελος. 491
Σίζειν. 612
Σικελοί. 406
Σικελιῶται. 406
Σίννις. 479
Σκέψις. 45
Σκιαγραφία. 576
Σμένθοι. 415
Σόλοικοι. 354
Σπείσασθαι. 545
Σπουδαίως ἔχειν. 268
Στάσις. 10.204
Στάσιμον. 352
Στάσιμον ἦθος, & γένος. 351
Στέμφυλα. 418
Στέρησις. 505
Στεφανίτης ἀγών. 44
Στηλίται. 410
Στοιχεῖα. 61
Στοχαστικαὶ artes. 21
Στρέφειν. 219
Στρογγυλώτατα. 584
Συγγνωμονικόν. 295
Συγγνώμων. 295
Συγγελᾶσθαι. 288
Συγκατάθεσις. 15
Συζεῦ. 341
Συκάμινα. 569
Συμβάλλεσθαι. 30
Συμβιοῦν. 341
Συμβίωσις. 341
Συμβιωτής. 341
Συμβουλεύειν. 113
Συμβουλεύεσθαι. 69
Συμβιοῦ. 75
Σύμβολον. 74
Σύμπτωμα. 149
Συναλείφειν. 289
Συνάλλαγμα. 227
Συγκρινόμενα. 108
Συγκρινομένων. ibidem.
Συμπαρακμάζεσθαι. 514
Σύνδειπνοι Sophoclis fabula. 434
Συνδρομή. 548
Συνεῖξαι. 168
Συνεμβαίνειν. 266
Συνήθει. 167
Συνήθη ποιεῖν. 167
Συνθῆκαι. 217
Συνουσία. 19
Συντιθέντες τέχνας. 6
Συντόμως. 606
Συντονία. 171
Συνώνυμα. 465
Συνωνυμία. 465
Σύστασις. 620
Σύναρχαι. 118
Συστρέφειν. 628
Σφαίρισις. 178
Σχῆμα λέξεως apud Aristo. 511
Σχήματα λέξεως, Cic. lumina orationis uocat. ibid.
Σχολῇ γε.
Σῶμα μεταφορικῶς. 7
Σώματα. 78.235
Σωφρονικός. 347
Σωφροσύνη, cur ita uocetur. 135

T

Τὰ καὶ τά. 569
Τάδε καὶ τάδε. 500
Τάλαρος. 569
Ταχύ. 605
Τείνειν πρὸς ἀλήθειαν. 127
Τέκμαρ. 49
Τεκμήριον. 47.48.81
Τεκμηριώδης. 48
Τελεσφόρον. 478
Τελεσφορῆσαι. 478
Τέλη. 403. LL
Τέλος. 125
Τελῶναι. 405. LL
Τιμαία. 85
Τετράγωνος ἀνήρ. 582
Τεχνολογεῖν. 30
Τηλία. 545
Τηλικαῦτα. 290
Τηλικοῦτος. 585
Τί. 116
Τίθημι. 37
Τίθεσθαι ἐν ἐπαίνῳ. 65. ἐν αἰσχύνῃ. 66
Τιμή. 245
Τιμωρία. 167
Τὸν καὶ τόν. 500
Τὸ καὶ τό. 426.500.569
Τοιαῦτα. 190
Τοιάδε. 40
Τοιοῦτοι. 105.255
Τοιοῦτον. 485
Τρόπον τινά. 4
Τρόπαια. 191
Τυγχάνειν in utram partem. 318

Τύραννος. 95
Τυχεῖν παθητικῶς. 175
Τυχεῖν ἐπιεικείας. 198
Τυχεῖν τιμωρίας. 579

Υ

Ὕβρις. 242. 243
Ὑγιᾶ. Attico more. 23
Ὑγιαίνειν. 95
Ὑπαινίττεσθαι. 86
Ὑπάρχον. 147
Ὑπάρχοντα. 147. 394
Ὑπερβάλλειν. 289
Ὑπερβολή. 146. 508
Ὑπερέχειν. 182
Ὑπερέχον. Cic. præſtans. 106
Ὑπερεχόμενον. Cic. ſuperatum. 106
Ὑπερήμεροι. 546
Ὑπεριδεῖν ἐμμελείας. 434
Ὑπεροχή. 146. 194
Ὑπέχειν λόγον. 4
Ὑπηρετεῖν. 292
Ὑπόγυον. 10
Ὑπόδικος. 225
Ὑποδύεσθαι. 151
Ὑπόθεσις. 201
Ὑποθῆκαι. 343
Ὑποθῆκαι, liber falsò Heſiodo attributus. 344
Ὑποκείμενον. 26. 61. 160
Ὑποκορίζειν. 476
Ὑποκορισμός. 476
Ὑπολαμβάνειν. 519
Ὑπόμνημα. 350
Ὑπομνήματα. Ariſt. commentarij. 87
Ὑπόπτον. 569
Ὑποτασσόμενος. ibid.

Φ

Φαίνεται. 42
Φαντασία. 242
Φαντασία ἐστί. 416
Φαῦλα. 421
Φάναι τεκμήριον, συλλογισμὸν, παράδειγμα. &c. 49. 362
Φέρειν ἐνθύμημα. 401. 488
Φιλάνθρωπα. 412
Φθαρτικόν. 274
Φθορά. 274
Φιλαίτιος. 345
Φίλαυτοι καὶ φιλαυτία. 885
Φιλεργία. 81
Φιλογέλοιος. 348
Φιλόδικος. 418
Φίλοινος. 180
Φιλοτιμοῦνται. 108
Φιλόφιλος. 270
Φιλοχρηματία. 338
Φοβερός. 271
Φόβος. 274
Φονικοὶ νόμοι. 215
Φορά. 552
Φορμός. 303
Φορτικότης. 391
Φόρτος. 391
Φρόνησις. 60
Φρόνιμον. 294

Χ

Χαλεπός. 489
Χαλκοῦς πεδῆσαι. 538
Χαλκός. 538
Χαλκεύς. 632
Χαλκεύειν. ibid.
Χάρις. 272. 304
Χείρων. 277
Χίμετλα. 569
Χλεύη.
Χλευάζω.
Χλευασία.
Χλευασμός. 250
Χλωρά. 425
Χρεία. 104
Χρήματα. 615
Χρηματιστικὴ ratio diuitiar. parādar. 78
Χρήσιμα. prædia. 83
Χρῆσις. 391
Χρόνος. 122
Χρονοτριβεῖν. 484
Χρῶνται. 8
Χύδην. 518

Ψ

Ψακάδες. 566
Ψεκάδες. 566
Ψιλοὶ λόγοι. 461

Ω

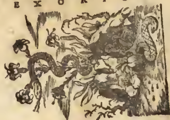
Ὡμαλίσθαι. 117
Ὥρα. 490
Ὡραῖος. ibid.
Ὡς. 404
Ὡς aliquando omiſſum ab Ariſt. 412

CORRIGITO SIC ERRATA

IMPRESSORVM.

Pagina	Verſu		Pagina	Verſu		Pagina	Verſu	
3.	43	uſurpet	35	34	προτέρων		43	uelabantur
	44	inuenit	24	26	tradit	311	18	ὁ
	50	ipſarum	17	50	metaphyſicis	327	35	nec
4	22	ἐγχειρῶσι	22	28	ἀδίκως	337	9	Reſpondet
	33	Παντὸς	78	24	εὐθενίαν	367	25	ſequuntur
9	30	ὅτι ἐστὶν ἢ οὐκ ἔστιν	79	8	ὑμῖν	410	17	παιδεύεσθαι.
16	7	κυρίως	80	18	λάβωμεν	417	5	ἐναντίων
25	35	ſuſtinere	109	18	ὑγιαίνειν	417	48	Non
27	20	περιζωμένων	111	23	διὰ τὸ αὐτὸ	441	17	uocauit
38	48	poſsit etiam	119	38	ciuitatis	444	30	diſſoluendo
32	26	Alibi	897	36	βουλομένης	463	21	ὑποκριτῶν
34	20	gererent	242	9	ad uerbum	307	47	uſurpauit ut
59	25	nomine	261	31	diſceſſerit	524	43	ῥυθμοὶ
65	1	γίγνονται		32	prudentiam facti	532	45	ἐναντίῳ
69	27	debemus	263	38	βούλεσθαι	539	10	Plutarchus
22	27	στρατηγίας	280	23	βασίλεια	545	19	συνίστασθαι
85	13	Antiquiſſimi	301	42	hi caput	551	41	magnas

Emptū in christ° sape fuisme et amicis denarijs 13 et dimid.

EXORIOR.

nel Manuel du Libraire

Brunet valuta quest'opera [redacted] 22. franchi.

Digitized by Google